pné / y ktorzy vpornie ßkody ludźiom czynią / nie chowáiąc poſtánowienia w kupowániu żywnośći.

A ieſliby Káßtelanowie vrzędu ſwego wypełniáć zániedbáli / áni w ćiągnieniu ßkod nie zábraniáli: tedy będą powinni ßkody zápłáćić tym / ktorzy ie ćierpią: ieſliby nam winnych nie wydáli: á nam zá ſie zá ſwe niedbálſtwo czternaśćie grzywien przepádną.

Woiewodowie lepak z Káßtelany będą ßykowáć Powiáty: y ku wiedźieniu Káßtelanom one rozdźielą y poruczą / á zwłaſczá w Wielkiey Polſcze: gdźie nic tákowego przed tym nie znayduie ſie bydź poſtánowiono.

A gdy Káßtelan będźie ſie rußał ná woyne: áby z nim wßyſcy ćiągnęli / ma Káßtelan ſwemu woyſku mieyſce náznáczyć: y ná mieyſcu ku tey ſpráwie ſłußnym namiot ſwoy rozbić: y cztery dni ná onym mieyſcu zmießkáć: á potym ćiągnąc przez ludzkiey krzywdy / wßytkie żywnośći iáko ſtátutem ieſt obwárowano płáćić.

A gdy ná mieyſce ná Wićiách náznáczone przyćiągnie / tám Woiewodźie ſwemu Powiát / ktory wiodł odda.

Quibus quidem auctoritatem damus: eos puniendi, qui temerariè exceſſus facerent, & damna hominibus inferrent, ordinationes in victu comparando non obſeruantes.

Quòd ſi Caſtellani officium ſuum in hoc neglexerint exequi: & in profectione, damna non prohibuerint: tunc tenebūtur damna paſſis ſoluere: ſi reos nobis non detulerint: & nobis, pro pœna negligentiæ, quatuordecem marcas ſoluent.

Palatini verò, cum Caſtellanis ordinabunt diſtrictus: & Caſtellanis eos ducendos diuident, & deputabunt: præſertim in maiori Polonia: vbi nihil hoc modo antè ordinatum fuiſſe reperitur.

Dum verò Caſtellanus, cum diſtrictu ſuo mouere ſe voluerit ad bellum: vt vnà omnes pergant; debet Caſtellanus ſuo exercitui locum deputare: & in loco cōpetenti, tentorium ſuum extendere: & quatuor diebus, in eodem loco demorari: & tandem progredi, ſine hominum iniuria, victualia quæ vis, vt ſtatuto cautum eſt, ſoluendo.

Et cùm ad locum, in Reſtibus deſignatum, venerit: Palatino ſuo eum diſtrictum, quem duxit, conſignabit.

O tymże.

Zyg. w By. 1520. fo. 25. HL 36. B/ 66. HP 185.

19. SZláchtá z Powiátow z ſwemi Káßtelany ná mieyſce poſpolitey woynie náznáczone niech ćiągnie: á Káßtelan w ćiągnieniu ſpráwiedliwość z ßláchty czynić ma / tym ktorzy ſie ná nie ſkárżą o ßkody y o krzywdy: á nieposłußne nam y potomkom náßym będźie odnośić: co ieſli nie vczyni / ſam ßkody płáćić będźie.

A gdyby Káßtelan dla choroby álbo dla inney przyczyny ćiągnąć nie mogł: tedy ná mieyſce ſwe godnego innego ßláchćicá náznáczy / ku wypełnieniu przerzeczonych rzeczy.

Similis.

ITaq; Nobiles diſtrictuum, cum ſuis Caſtellanis, ad locum generalis belli deſignatum procedant, & Caſtellanus, in profectione de Nobilitate conquerentibus, ſuper damnis & iniuriis iuſticiam faciat: inobedientes autem, nobis & ſucceſſoribus noſtris deferat. Quòd ſi deferre neglexerit: extunc damna paſſis perſoluet.

Si verò idem Caſtellanus, ægritudine, vel aliqua alia cauſa abſens fuerit: vel tranſire non poterit: extunc in locū ſuū, alium idoneum Nobilem deputabit, ad præmiſſa.

Káßtelani, pierwßy ná mieyſce náznáczone przyiácháć máią.

Caſtellani primi in locum cōgreſſui deſignatum conuenient.

Sigis. & Proce. Petr. 1544. HL. 21. B/ 39.

20. CAſtellani diſtrictuum, primi proficiſcentur ad locum, qui in illo diſtrictu congreſſui erit præſcriptus, vt Nobilitas ad eos conueniat: quæ vnà cum ſuo Caſtellano, ad locum, qui vltimis Reſtiū literis fuerit deſignatus, conuenire debebit. Ad quē locum vbi conuenerint, inſpiciendi ibidem erunt infirmi, & ſenes, iuxta ſtatutum Bidgoſtienſe.

O ZOL-

O ZOŁNIERZACH. Tit: IIII.

O EXEMPTACH OD SĄDOW.

Żołnierze wyięći od Sądow zá Zygmuntá Auguſtá.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. folio 77.

1. ŻOłnierze / Vrzędnicy / y ſłudzy wßyſcy / ktorzy ná potrzebę z námi do Litwy iádą / mocą vchwały ſeymu ninieyßego / od ſądu y ſądzenia wßelákich ſądow y vrzędow wolne czynimy do bliſko przyßłego ſeymu Koronnego / oprocz tych ktorzy przeſądzeni ſą / álbo ku zapiſom áktcie máią álbo mieć będą / y te też ktorzy o mężobóyſtwá álbo zgwałcenia / álbo vsilſtwá / álbo też o naiázdy domowne y o gwałtowne wybićia / ſpozywáni ſą álbo będą: ktorzy tákowi Żołnierze y Vrzędnicy / y ſłudzy náßy / obyczáiem wyżßey opiſánym wyſwobodzeni / liſty / świádectwá do ſądow y vrzędow z Káncelláryiey náßey mieć máią / ktore Káncellárya náßá dawáć im będźie powinna.

O tymże zá Stephaná. Articulo: ZOLNIERZE.

Stephan w Wár. 1578 Con. fo. 193.

2. Iż ná tym ſeymie około walki namowy ſtáły ſie / ktemu dla wtarczek nieprzyiaćielſkich / Rzeczpoſpo: bez ſłużebnych bydź nie może / vchwalamy. Iż ſtrony exemptiy interim od ſądow záchowáni bydź máią Żołnierze / wedle Conſtitucyiey Piotrkowſkiey Anni Milleſimi, Quingenteſimi, Sexageſimi ſeptimi. Tákże też y Vrzędnicy / y ſłudzy náßy / y Voluntarij / ktorzyby przy nas / álbo też bez nas / ná poſłudze woienney byli.

Exemptia Żołnierzow à Iudicijs,

Tenże w Wár. 1581. fol. 220.

3. Iż popárćie tey woyny przećiw Moſkiewſkiemu / odpráwowáne bydź nie może / iedno przez ludźie Żołnierſkie / ktorych trudnoby doſtáć y wywieźdź ná ſłużbę Rzeczypoſpolitey / gdźieby vbeſpieczenia iákiego od nas y Rzeczypoſpolitey z ſtrony ſpraw ſwych ſądowych pod czás ſwey niebytnośći nie mieli. Przeto Conſtitucyą ſeymu Wárßawſkiego Anni 1578. y Piotrkowſkiego Anni 1567. áby Żołnierze / Vrzędnicy / y ſłudzy wßyſcy / ktorzy nam przećiwko Moſkiewſkiemu / y innym nieprzyiaćiołom Koronnym ſłużyli y ſłużyć będą / od ſądow y ſądzenia wßelákich Vrzędow y ſądow / ták vltimæ iáko y cuiuſuis alterius inſtantiæ, wolni byli / vchwałą ninieyßego ſeymu do dwunaśćie Niedźiel po rozpuſczeniu woyſká prorogujemy. A iż w Conſtitucyiey Piotrkowſkiey Anni 1567. nie przypuſczeni byli do tego vfolgowánia ći / ktorzy przeſądzeni ſą / álbo ku zapiſom Aktcye máią / álbo mieć będą / y ći też / ktorzy o mężobóyſtwá álbo o gwałcenie / álbo vsilſtwá / álbo też o náiázdy domowe / y wybićia gwałtowne zpozywáni ſą / álbo będą: tedy zábiegáiąc fortelom ludzkim / te Conſtitucyą deklárujemy / iż ći wßyſcy / ktorzyby ſámi tákowego vczynku / ktorego byli rei, álbo ktorzy ku zapiſom iáwnym nie záſtárzáłym / á záſtárzáłe zapiſy rozumieią ſie od lat dźieśiąći / po ktorych mogłoby co inßego intercedere, pozwáni byli / ći tákowi mogli bydź / y mogą / non obſtante abſentia Reipublicæ cauſa ſądzeni. A inßy ſpoſobem przećiwko ktoremukolwiek / ktoryby ná potrzebie woienney był / choćiażby przyiaćiel álbo Prokurator iego adactus ſententia interlocutoria dáley ſie wdał / dekretá ferowáne bydź nie miáły áni máią. Małżonki też oſob tych / ktorzyby ná tákie y poſłudze byli / gdyż ſą ſub tutela maritorum, máią mieć tákowe dilácie. Ktorzy to tákowi Żołnierze / y Vrzędnicy / y ſłudzy náßy / obyczáiem wyżßey opiſánym wyſwobodzeni / ktorzy álbo ſámi / álbo małżonki ich / ſprawy ſądowe mieli álbo mieć będą / liſty y świádectwá z Káncellaryiey náßey mieć máią. Ktore Káncellárya náßá dawáć im będźie powinná.

A ktoby otrzymał liſt tákowy / y onym ſie záſłonił / á ná tey expedicyiey nie był / ipſo facto ma amittere cauſam.

O tychże exemptiách zá Krolá Ie° M. Zygmuntá III. Articulo, EXEMPTIAE OD SĄDOW.

Iż

Balzer Przyczynki do hist. źródeł s. 66.

Januszowski Jan 25l.-

Przywileje Koronne ...

PRZYWILEIE KORONNE.

KTOREMI SIE POTWIERdzáią Práwá wſzyſtkié poſpolite y oſſobne:

Którè ácz w Státućie po wielkiéy częśći ná mieyſcách ſwych przez Artykuły ſą rozpiſánè, iednák dla pewnośći lepſzéy, iáko ſámè w ſobie ſą, tu ſą w iedno znieśionè, y oſobno położonè.

W KRAKOWIE,
W Drukárni Łázárzowéy, Roku Páńſkiégo,
M. DC.

do łáskáwego Czytelniká.

O Częśćiách kśiąg Státutowych.

Jáko Státut wszytek ná kśięgi iest rozdźielony / ták y kśięgi sámé ná pewné częśći dla lepszego poięćia y náleźienia rzeczy / y dla snádnieyszéy ná Personas, Res, & Actiones. distinktiiéy. Nie zdáło mi sie bowiém postáwiwszy osobę / rzeczy y powinnośći iéy należące dáleko odkłádáć: szukáć bowiém po kártách tám y sám co do czego należy / iest rzecz y trudna y przykra. Ták tedy częśći rozumieć trzebá.

Kśięgi pierwsze krolewskie / máią w sobie cztéry częśći. Piérwsza część ma to w sobie / że Król bydź ma: tenże iáko / y iáki bydź ma. Ale ponieważ ná Máiestaćie vsiedź nie może / áż koronowány będźie / y áż praw Koronnych poprzyśięże / otóż to przy owym potrzebnie bydź záraz muśiáło. A ták Máiestat Królá J. M. postánowiwszy: náwet y Królową wedle niego posádźiwszy / zámknąłem pierwszą część tym / że żaden Máiestatu Król: J. M. obrażáć nie ma.

Wtora część ma iuż w sobie opátrzenié osoby Królá J. M. y stołu J. K. M. Miawszy bowiém Królá / trzebá według Máiestatu y dostoienstwá dostátku Pánskiégo: y iest to máteria sine qua non: y ták do tego zniosły sie wszytkié dobrá Królá J. M. ták wieczné iáko y dożywotné / ták ná summách iáko ná Arendách ⁊c. Dobrá té zásie ćiągną zá sobą pewné postępki insze / iáko zastáwy / wykupná / dochodzenia. ⁊c. Co wszytko przy tychże dobrách necessariò bydź muśiáło. Odkłádáć ie ná insze mieyscá / co zá rozum?

Trzećia część iuż w sobie zámyka powinnośći Królá J. M. bądź in genere Koronie wszytkiéy / bądź in specie stanom różnym należącé. Támże sie iuż zniosły séymy / sądy / spráwiedliwość / nagrody / karánia ⁊c. A ponieważ Constitucye wszytkié y práwá Koronné ná séymiech od Królów Polskich y stanów Koronnych stánowioné bywáią / y według nich Król wszytko odpráwowáć y trzymáć sie ich ma / otóż przyłożyłem część czwartą do tegó / y zniósłem ná mieysce iedno / iáko / gdźie / kiedy / przez kogo / y którégo Roku wszytkié á wszytkié práwá y Constitucye Polskié stánowioné były y bydź máią: począwszy od sámégo Kázimiérzá Wielkiégo / áż do dźiśieyszégo Królá J. M. Páná nászégo Zygmuntá trzećiégo / do Roku 1598. gdźie sie wszytkié státutá Láskiégo y Herbortá y Constitucye wszytkié ná kilku kártách zámknęły / y tu w tychże kśięgách nigdźie indźie nie odsyłáiąc okázáné y náznáczoné / łácno ználeźioné bydź mogą. Przy których sie y Recessy séymów przeszłych potrzebné ná swych mieyscách położyły. Tu iednák ná tym mieyscu wiedźieć trzebá / że sądy Królá J. M. wszytkié znieść sie tu nie mogły ná mieysce iedno: spráwy bowiem omnium Subselliorum, ile ich w Koronie / publiczné y priwatné / wszytkié á wszytkié do nich iáko do źrzodłá sie śćiągáią / y nimi sie podpiérá-ią / y bez nich po wielkiéy częśći nie bywáią. Té zásie ponieważ po różnych mieyscách w Státućie Koronnym ná swych mieyscách / gdźie o czym rzecz byłá są rozłożoné: otóż tu zniesioné bydź nie mogły. W Summáriuszu iednák po státućie fol: 1137. okázáné y ná mieysce iedno z inszémi powinnośćiámi Królá J. M. których po státućie pełno / są znieśioné.

Wtore kśięgi Duchowne / Máią w sobie śiedm częśći: Piérwsza część o Kośćiele Bożym: Wtora / o Przełożenstwách / Biskupstwách y Kánoniách: Trzećia / o [illegible]torzech / Opáćiech / Proboszczách y Mniszkách: Czwarta o Akádemiiéy Krákowskiéy. Piąta / o Dźieśięćinách y Annatách: Szósta / o Sądźiech / Pisárzách y klątwách / gdźiem też decizyą Kotwicową á też też iedne tylko ná Polskié przełożył / rozumieiąc że sie bez obrázy ná Polskié przełożyć mogłá; Siodma część / ma potwierdzenié wolnośći Duchownych przez Papieże Rzymskié.

Trzećie kśięgi Senatorskie / Máią w sobie pięć częśći. Piérwsza: Rádę Koronną y porządek Senatorski wszytek / naprzód z Láskiégo Láćinski / potym z Constituciy Zygmuntá Augustá iuż po Vniiéy z W. X. Litewskim vczyniony / áby sie okazáło / iáko zá łáską miłégo Bogá od tám tych lat Królá Alexándrá accessia dignitatum Kołá Senatorskiégo do tąd rozmnożona iest: Támże y niektóré powinnośći Pánów Rad Koronnoch in genere. Wtora część ma w sobie powinność Woiewódzą. Trzećia / Vrząd Pieczetárski / á przy nim Káncellária Koronna / Referendarze y Sekretarzá wielkiégo / którzy spólnie z Pány

Pieczętarzmi

Pieczętarzmi o spráwách Koronnych záwiádowáć máią. Czwarta część ma vrząd Márszałkow Wielkiego Koronnégo y Nadwornégo. A poniewa do vrzedu należą osiádłości/ pilnowánia ꝛc. Otóż w piątey częśći położyło sie o osiádłośćiách/ wiec de incompatibilibus, áż o pilnowániu vrzedów.

Czwarte kśięgi skárbowe/ máią w sobie tylko dwie częśći: Jedná ma w sobie vrząd Pánów Podskárbiégo Koronnégo y Nadwornégo/ y wybierania pieniedzy z dochodów Koronnych/ Quárćiánych/ Podatkowych/ Poborowych ꝛc. y Mynice: áby sie wiedźieć mógł szácunek pieniedzy/ y iákichby pieniedzy nie bráć. To bowiém do owégo potrzebné. Druga część ma w sobie Lustratory y Rewizory dóbr tychże Koronnych/ których wiádomość skárbowi tákże należy.

Piąte kśięgi sądowe/ iáko wálné máią w sobie ośm częśći: pierwsza część ma w sobie iurisditią álbo sąd Commissárski gránicżny. Wtóra/ iurisditią Podkomorzką/ która sie Commissárskiéy trzyma. Trzecia/ Kásztelánska/ która ácz iuż w vżywániu nie iest/ iednák dla praw áby nie ginęły/ á też niektóré z nich práwá są potrzebné/ otóż sie przećie tu włożyłá. Czwarta/ ma w sobie Jurisditią Grodzką/ Stárośćie/ y sądy iego: wiec Burgrábiégo/ iáko stróżá Grodu: á przy tych zapisy y ich Formularze. ꝛc. Piąta/ iurisditia źiemska: Naprzód Roki Ziemskié/ iáko genus sine quo non: potym Sedźiégo/ Podsédká/ Pisárzá y powinności ich. A potym przespieczność ich sámych y mieysc sądowych. A ponieważ przy kożdéy iurisdiciiéy do spraw sądowych nż sie záczną/ pewné osoby y rzeczy poprzedzáią/ y gdźie iuż właśnie służy oná diuisia Personarum, Rerum, & Actionum. Otóż szósta część ma w sobie naprzód Aktorá/ przy Aktorze Prokuratorá/ bez którégo Aktor bydź nie może: przy Prokuratorze/ Woźny: przy Woźnym pozwy/ áż y pozwów formy záraz/ áby ták iedno przy drugim tuż było: wiec pozywánia zá Dworem/ ná Séym/ y do Ziemstwá/ áż y terminy: wiec dilátiie które pospolićie zá pozwámi idą: y prescriptie. To przełożywszy/ dopiéro w częśći śiodméy przystepuie do spraw sądowych/ gdźie poczawszy od szláchectwá/ potym od oycá/ syná/ bráćiéy/ śióstr/ ꝛc. zebrałem do iednéy częśći wszytkie á wszytkie spráwy/ ile sie ich we wszytkim státućie y Constitucyách náléźdź mogło. To odpráwiwszy/ ósma część zámyka w sobie skończenie y wykonánie spraw osądzonych/ y postepek álbo processy práwné/ iáko decizya iuris positiui z sobą niesie/ y Constitucya vczy/ Neminem captiuabimus, nisi iure victum. Ale ponieważ od tych iurisditiy wyszszey miánowánych/ od vrzedów/ sądów y Miast/ wiele rzeczy per Appellationem & Motionem ná Trybunały Koronné odsyłáné bywáią: Otóż w częśći ósméy położyłem naprzód ordinationem nouorũ iudiciorum, iescze zá Królá Zygmuntá Augustá postánowioną/ która byłá coś ná Trybunały teráznieysze poszłá tylko pro vna vice, indźiéy bowiém mieyscá żadnégo przystoynieyszégo nie miáłá. Potym tuż po niéy położyłem Trybunały Koronné Lubelskié y Piotrkowskié iáko vltimum Censorem, decisorem, & definitorem omnium causarum, iáko sie rzekło/ per Appellationem & Motionem ꝛc. przypádłych y odesłánych/ y tymem zámknął kśiegę piątą. Jesliby dobrze álbo źle mądrzy niech sądzą.

Szóste kśięgi woienne/ Nie máią w sobie częśći żadnych tylko ty[illegible] Gdźie położywszy woyne poiedynkową/ zá którą pod czás wiele złego przychodźi/ położyłem potym wprzód przyczyny woyny: potym kto woyne służyć winien/ y co do tego należy: potrzećie/ ćiągnienié ná woyne iákie bydź ma/ y powinności kożdégo/ iáko sie w ćiągnieniu ma záchowáć: áż náostátek nagrody zá służby żołnierzkié/ y karánia zá szkody/ bądź ludźi żołnierzkich/ bądź co ná vkráinie mieszkáią. Támże po tych są ábrogowáné práwá woienné Roku 1590. dla czásów potomnych áby nie ginęły: A kto wié iesli sie nie przydádzą. á day Boże by sie nie przydáły/ niémász czego prágnąć.

Siodme kśięgi Kśięstw Koronnych/ Máią w sobie ośm częśći: Pierwsza o W. X. Litewskim. Wtóra/ o X. Ruskim: á przy tym o Podolu: o Bełzkiéy źiemi: o Kiiowie/ Wołyniu/ Bráclawiu/ Podlászu/ Drohyckiéy źiemi/ y o Bielskim Powiećie: wespół sie bowiém trzymáią/ y práwá im należącé/ częśćią iednéy źiemi álbo Kśiestwu służą/

częśćią

częścią wespół: y ták zá tym necessariò iedno przy drugim / pod iedną częścią włożyć ſie muſiały. Trzecia część ma w ſobie X. Pruſkié / y Pomorſką ziemie. Czwarta / Mázowieckié. Piąta / Inflantckié. Szoſta / Kurlándią: Siodma / Oświecimſkié y Zatorſkié X. Oſma / Moltány y Wołoſzą.

Oſme kśięgi Mieyſkie / máią w ſobie czterý częśći: Pierwſza / o Miáſtách: Wtora / o Mieſczánách: Trzecia / o hándlách Mieyſkich / o Kupcách / o iármárkách / targách / towárzech / ſkłádźiech ꝛc. Czwarta / o Podwodźiech. Piąta / o niektórych ártykułách práwá Máydeburſkiego práwu Bożému przećiwnych.

Dźiewiąte kśięgi Wieyſkie / máią trzy częśći. Pierwſza / o Szołtyſiech y Młynárzách. Wtora / o Kmiećiách. Trzecia / o Rzekách / Iáźiech / Zwierzu y bydle rozmáitym. Náoſtátek o żebrakách.

Dźieśiąte kśięgi Zydowſkie / Jedne tylko część w ſobie máią / gdźie też y Cygáni ſą przyłożeni.

O Tytulech.

Tytułámi kożda część ieſt rozdźielona / wedle tego iákom baczył że práwá które ſie czego trzymáią tego potrzebowáły. Bo iáko częśći w kożdéy kśiedze ſą ſobie rózne / á przećie do iednéy ſie ćiągną rzeczy / tymże ſpoſobem y tytuły / ná przykład / część pierwſza kśiąg króleẃſkich / ma w ſobie o Oſobie Króleẃſkiéy / że ma bydź / potym pokázuie: iáko ma bydź / y niż ná Máieſtaćie ſwym vśiedźie / co pierwéy czynić ma. Co wſzytko ácz iednéy rzeczy ſłuży / ále przećie gdźieby ſie kożda rzecz rozdźielnie nie kłádłá / trudnoby ſie porządek y nie tákby łácno obaczyć co do czego należy. Otóż to wſzytko tytułámi ſie rozdźielnie kłádło / y ieſliż co / to ieſt rzecz bárzo potrzebna / wſzytkié częśći ile ich ieſt témi tytułámi ſą rozdźielone. Co z porządku niżey opiſánég łácno káżdy obaczyć może. Ale tu przy tym wiedźieć trzebá / że tytuły ſą dwoiákié: iedné główné / iáko ſą té którémi częśći ſą rozdźielone / o których ſie iuż náznáczyło / drugié ſą párticulárné praw ſámych nád kożdŷ práwem połozoné / áby ſie wiedźiáło co które práwo w ſobie zámyka: á té częśćią ſie kłádły iáko w inſzych ſtátućiech álbo Conſtitucyách ſą opiſáné / częśćią też wedle porządku iáko które práwo zá którym ſzło y tego potrzebowáło: w tym iednák áby ſie nic nie vbliżyło ártykułom włáſnym / dawnym / dla állegácyi dawnych: otóż położywſzy krotko to co ſie w práwie zámyka / dogadzáiąc porządkowi / przyłożyłem y tytuły włáſné.

Tytuły główné állegowáć ſie máią dla praw którego komu potrzebá będźie. Ná przykład. Chce przywiéźdź práwo / że żaden ſzláchćić iman bydź niema áż práwem przekonány będźie: tám iuż állegátia práwá onégo bydź ma táka / to ieſt: lib. 1. parte tertia, tit. 9. lege 1. Obiecuiemy ꝛc. álbo lege 2 Aby. ꝛc. y tym ſpoſobem inſzé práwá állegowáné bydź máią. Citulikí záśie párticulárné / té do állegácyi nie ſłużą / tylko ſą położoné iáko dawno ſą opiſáné: kromia tego / że ſie pod czás dla porządku praw które do czego należáły / ináczéy niżeli dawné były / kłáść muśiáły: Ná przykład fol. 277. w powinnośćiách Woiewodzych lege 6. Iáko ieſt titulik dawny werſalikámi málémi położony ták / CENA RZECZOM Y MIARY NIECH BEDĄ POSTANOWIONE, A BRACTWA NIECH NIE BEDĄ. Jedno że práwo pod tym titulikiem należy do wyſſzego przed nim práwá: otóż necesſariò pierwéy okázáć ſie muśiáło / że to práwo należy do wyſſzégo: y przetóż położywſzy titulik ten / Potwierdzenié Státutu tego przez Janá Olbráchtá / przydałem to ſłowo Articulo, á po nim záraz titulik dawny werſalikámi iáko ſie iuż opiſáło. Po tym záśie práwie / ná drugiey ſtronie kárty / idźie tákże drugié práwo do tegóż należącé / lege 7. Acżkolwiek. które ſie tákże tymże ſpoſobem náznáczyło: y ták per conſequens drugié: A to dla tego / áby ſie y práwóm które ſie śiebie trzymáią / y dawnému położeniu nic nie odmieniwſzy dogodźiło.

O práwiech ſámych.

Práwá ſámé té ſie iuż titułów trzymáią: A ile praw o którey rzeczy ſtánowionych od Królów rożnych było / té wſzytkié porządkiem kłádły ſie po ſobie: á té wſzytkié liczbą ſie znáczyły:

czyły: iáko dla prędßego náleźienia práwá kożdego / ták y dla állegácyi przy ſądźiech álbo ſpráwie iákiey.

Przy czym y to wiedźieć trzebá / iż ácz ſie pod czás náydowáły práwá / iákoby trochę różne od inßych / iedno że przećie iedney rzeczy ſłużyły / tedy mie zdáło mi ſie titułem inßym ie dźielić / tylko literą znácznieyßą náznáczyć / á práwá przećie po ſobie prowádźić wedle liczby áż do końcá. Ná przykłád: Elektia Krolewſka / fol. 4. ma trzy dźiały w ſobie: pierwßy że wolna być ma: Wtory / że bez Litwy być niema / trzeći że ná ſeymie wálnym bywáć ma. Té trzy dźiały / kożdy z nich ma ſwoie włáſné práwá / á zátym ſłußnaby rzecz byłá / áby ſie kożdy z tych titułámi włáſnémi ozdobił: Jedno ponieważ iedney rzeczy ſłużą / á titułámi też zbytniemi kſięgę zágęśćiáć nie byłoby k rzeczy: O toż wolałem práwá wßytkie ná iedno znieść mieyſce / pod iedną liczbą áż do titułu drugiego: á przećie té dźiały literą znácznieyßą náznáczyć / á práwá im należącé pod nimi położyć / y ták liczbą prowádźić áż do końcá. Tymże ſpoſobem y Quártá folio 310. o tey iż rożnych Rokow námowy były / otoż prowádząc ſeriem rzeczy wßytkie / kładłem literą znácznieyßą Látá álbo Roki ktorego co kiedy było. Tákże y Pobory folio 326. iedné zá Krolá Zygmuntá pierwßego: drugie folio 336. zá Krolá Auguſtá: trzećie fol: 343: zá Krolá Stephaná / y ták áż do końcá znáczyły ſie więtßémi literámi / á przećie liczbá práw ſwym trybem idźie áż do titułu drugiego. Ná co trzebá mieć baczenie: bo ſie tego po częśći náydowáć będźie / á potrzebnie.

Żem też pod czás práwá świeżßé pierwey niż ſtáré położył / dźiwowáć ſie temu nie trzebá: częśćią bowiem świeżßé były iáko cauſa, á ſtárßé iáko effectus. Ná przykłád folio 31. W częśći wtorey Krolewſkiey mowiąc o dobrách Krolá J. M. tám ponieważ té dobrá należą do ſtołu Krolá J. M. Otoż naprzod ſie neceſſariò położyć muśiał ſtoł Krolá J. M. á potym dopiero dobrá ktore do niego należą. Częśćią też práwá ſámé tego potrzebowáły / iáko fol: 92. lege 2. Iż dobrá ꝛc. & lege 3. A dożywoćia ꝛc. Té práwá ſą Krolá Auguſtá: Jedno że ſą declárowáné przez Krolá J. M. Zygmuntá trzećiego. O toż tá declárátia tuż ſie záraz neceſſariò włożyć muśiáłá. A tym podobnych práw ieſt bárzo wiele: przeſtrzegáiąc tego / áby práwá poßlednieyßé / ſuis locis wedle potrzeby inſerowáné były.

Gdźie ſie też práwá iákie naydą / ktore ſie nie według Herbortowych ſtátutow poczynáią / nie trzebá rozumieć áby opuſzczoné być miáły / ſą przećie: iedno co ie kłádły ſie wedle ſtárych ſtátutow Laſkiego álbo Zygmuntowego: ná ktorym ſie w tey mierze więcey oględowáł / iáko ná grunt y fundáment práw pierwßych: y temum też więcey folgowáł. Siłá bowiem práw było rozćinánych / ktorem ia záſie ná iedno znaßał mieyſce: Ná Summáriuß oko máiąc / ktory wßytkie namnieyßé y nawietßé práwá pokaże / gdźie ktore leżą. Ja ile być mogło / żadnegom vmyślnie práwá nie rozrywał: y to / ieſli ſie gdźie co tákowego tráfiło / tedym wnetże literą mnieyßą pokazał / gdźie ieſt álbo początek álbo oſtátek práwá tego.

O párágráphiech.

Práwá wßytkie máią ſwé párágráphy: ktore ile ich gdźie było / wßytkie od nowego wierßá ſie poczynáły / á potrzebnie / iáko dla állegácyi / ták y dla prędßego rzeczy náleźienia.

O pobrzeżnych Notách.

Pobrzeżné Noty ſą dwoiákie / iedné po iedney ſtronie gdźie ſie práwo ktore poczyna / drugie po drugiey ſtronie práwá. Pierwßé máią w ſobie Krolá ſtánowcę práwá onego / y mieyſce gdźie ono práwo ieſt ſtánowioné / y Rok właſny / kiedy ieſt ſtánowioné. Po Roku też záraz ieſt náznáczoné mieyſce zkąd ſie ono práwo wźięło: to ieſt ieſli z Laſkiego / tedy álbo ſie cáłé ſłowo álbo połowicá ſłowá położyłá / ták (*Laſki*) álbo tylko / (*La:*) Jeſli y z Herbortá / tedy Láćinſki znáczył ſie témi literámi (*HL.*) ieſli z Polſkiego tedy témi (*HP.*) Jedno iż ſtátutá Herbortowé Láćinſkie ſą dwoiákiego druku / Krákowſkiego y Zamoyſkiego / Otoż vkázuiąc folia obudwu / naprzod ſie kładł Krákowſki / á po nim Zamoyſki / ktory ſie táką kreſką (/) znáczył. Gdźieby też przed kreſką nie było folium żadnego náznáczonego / á kreſká tá byłá: tám iuż znáć że tego práwá w Krákowſkim nie było / ále w Zamoyſkim ieſt. Gdźie

ſie też

ſie też naydą práwá iákié po Łácinie y po Polſku położoné / á in margine nie byłby náznáczony który Herbort / tylko Conſtitucye/ pod tym znákiem (Con:) tám iuż wiedźieć trzebá / że téy Conſtitucyiéy w Herborćie nie było tylko w Conſtitucyiéy: Wyiąwßyby ſie gdźie nie baczyło/ to inna: Temerè nie opuśćiło ſie práwo żadné. Gdźie ſie też tylko Król / á Rok położył / á mieyſce ſie nie náznáczyło/ to iuż rozumieć że w Conſtitucyách onégo Roku ßukáć tego trzebá. Siłá bowiém Conſtitucyi / Zygmuntowych zwłaſczá / folia żadnych náznáczonych nie máią. Gdźie ſie też naydźie tá literá (B/) tám iuż po drugiéy ſtronie kárty ßukáć práwá trzebá/ nie wßytkié bowiém Columny/zwłaſczá v Laſkiégo y w Conſtitucách/liczbe ſwoie máią.

Wtoré Noty po drugiéy ſtronie práwá ſą té (⸗ " ✝ ✝) Náyduią ſie bowiém práwá/ które álbo állegáiąc inßé Conſtitucye dawnieyßé do nich odſyłáią: álbo wiec w inßych práwiech náyduią ſie pewné párágráphy y punktá tym podobné: Otóż znáki té y tákowé pokázuią wnetże gdźie czego ßukáć. W prawdźieć ilem ſam baczył ad amuſſim bydź nie mogło y nie wßedy: ile w kśiegách śiodmych / oſmych/ y dźiewiątych: Szukánié bówiém wiele czáſu bráło/ á czáſem iáko nie práktyk/zrázu wiedźieć ſie nie mogło: Jednák przy drugiéy edicyiéy/ ieſli tá pierwßa dobrze pádnie/ może ſie y drugié da Pan Bóg wßyſtko á wßyſtko náznáczyć. Jeſliż co bowiém/ to okazánié ieſt bárzo potrzebné: vchodząc praw powtórzenia.

O Concordánciách.

ACzby y to rzecz byłá potrzebna/áby ſie były Concordáncie ná brzegách kłádły/ gdźie ſie co w którym práwie zámyka. Jedno że ſie w iednym práwie y w iednym náwet párágráphie ták wiele rzeczy potrzebnych á ſobie róznych náyduie / żeby y brzégi ták wiele znieść nie mogły / gdyby ſie wßytkié znáczyć miáły: Zátłumiáć też práwá/ wpuſczáiąc concordántie miedzy nié / iáko wiec glózy práwne bywáią / nie krzeczy. Otóż wolałem to wßytko do Summáriußu odłożyć: á tám y oſobno/ y rozdźielnie/ y ſwym porządkiem ná ſwym mieyſcu kożdą rzecz położyć y wyráźić.

O Receśiéch w kśięgách Królewſkich.

ABy kto nie rozumiał żebym co kładł niepotrzebnie / wiedźieć trzebá / że Receſſy ſéymów wßytkich kłádły ſie dla tego/ że y porządek Conſtitucyi wßytkich tego potrzebował/ y ná wielu mieyſcách do nich tákże odſyłánié bywa.

O poborzéch w kśięgách Skárbowych.

TYmże ſpoſobem y Pobory co głównieyßé y ßáfunek ich / kłádły ſie dla tego / iż ſie ná wielu mieyſcách do nich odſyla: Quárćie też wiele ſłużą / iáko to ſámá rzecz kożdému pokaże.

O mieyſcách gołych po kożdéy kśiędze álbo częśćiách.

ZEm też pod czás mieyſcá gołégo niemáło bądź po kśiedze którey/ bądź po częśći zoſtáwił/ tom czynił dla tego/ áby kożdy gdy ſie Conſtitucya nowa iáka tráfi/ do którey częśći należąca/ miał iuż mieyſce / gdźieby ią ſobie kożdy łácno przypiſáć mógł. Albo wiec kiedy ſie zá lat kilkánaśćie y dáléy Conſtitucyi nowych námnoży/áby w recudowániu ſtátutu było mieyſce dla nich/ kart wßytkich nie pomykáiąc.

O Conſtituciách.

JAko dla ſporządzenia lepßégo wßytkich rzeczy y dla zgadzánia praw / ták y dla ſtáteczney wiádomośći zkąd które práwo vroſło / trzebá mi było Conſtitucyi wßytkich Królá Zygmuntá pierwßégo/y Królá Auguſtá/y niektórych Królá Stephaná/które były vmowioné ná niektórych ſéymiech rozerwánych. Ná niektórych bowiém mieyſcách állegátia ich ieſt / iáko folio 526. lege 9. Częſtokroć ꝛc. gdźie práwá iednégo wzmianke czyni które Oſtrogámi zwano/ á niemáß go. Nád to y Alexánder Król v Laſkiégo folio 1-5. wſpomina że niemáło ieſt przywileiów/liſtów y praw w ſkárbie któreby potrzebné były/á wſpomina w té ſłowá: De vniuerſis Regni noſtri Priuilegiis,etſi nos Alexander Rex, duntaxat ſupraſcripta ad præſens cõmune

priuilegiũ inferuerimus, habuimus tamẽ & habemus numerofiora in publico thefauro Regni ad communem tàm Reip: quàm fubditorum noftrorum ftatum fæliciter dirigendum & inftituendum ac tutelam pertinentia. Verùm, quia præfentia plus aliis perpendimus maioris efficaciæ effe, idcirco per hæc finem damus eiufmodi proceffui laboriq; noftro. Et nihilominus inter priuilegia certas fummorum Pontificum Bullas tám errores & nõnullas Conftitutionum legalium exorbitantias, tanquam contra pietatem & falutem animarum militantes, quàm fragilitatis humanæ exceffus corrigentes, per præfatũ Ioannem de Lasko Regni noftri Cancellarium fcribi. &c. iuffimus. Jeft též y w Recesie Krákowſkim Królá Auguſtá Roku 1555. O záchowániu iurisditiiéy Duchowney przez Królá J. M. którey w rzeczách duchownych y świetckich przeszkadzáć fie nie godźi z tey miáry/ że ią z inßemi wolnośćiámi Koronnemi poprzyśiągł. Jedno że Kopia tych rzeczy bydź nie mogłá/ ná tym przeſtániemy co ieſt y co ná ten czás mamy. To przytym wiedząc że állegácie Conſtituciy Królów Auguſtá y Stephaná ſą wedle wydánia pierwßego w Krákowie Roku 1581. tudźiež y Królá J. M. Zygmuntá trzećiego wedle pierwßey edicyiey.

O ábrogowánych práwiech.

Widze ábrogowánych praw niemálo/ y ſłußna rzecz byłá/ áby ſie były álbo nie kłádły/ álbo wiec áby ſie były in margine notowáły. Jedno vpátruiąc dwie rzeczy: pierwßą/ że o Conſtitucyách Zygmuntá pierwßego Roku 1543 ábrogowánych wßyſcy Práktycy wiedzą: Drugą/ że też dawné Conſtitucye ábrogowáné zás reáſſumowáné bywáią/ iáko ieſt práwo o gwałtownym wybiciu z máietnośći fol: 591. Otóž nie zdáło mi ſie ich przećie opuſczáć. Tom iednák czynił/ że gdźie które práwo było ábrogowáné/ tedym po nim drugié záraz práwo położył/ którym ono pierwßé było ábrogowáné/ álbom przynamniey náznáczył literą inßą álbo pod práwem álbo nád práwem że ieſt ábrogowáné álbo reáſſumowáné/ y vkazałem gdźie to práwo ſtoi. Co iuž rzecz ſámá y czytánié kożdému pokaže. Wyiąwßy ieſlibym których nie baczył álbo też o nich nie wiedźiał/ tám Czytelnik łáſkáwy cokolwiek z łáſki przypiße niewiádomośći álbo przeyźrzeniu moiému/ á ieſli bedźie chćiał/ in margine ſobie náznáczy. Wietßa to v mnie byłá/ żem chćiał práwá wßytkié ſobie przećiwné notowáć: iedno że to iuž Correktorom należy y Práktykom wielkim/ otóž tym ſie to zoſtáwiło. Wßákže y przy edicyiey ktorey/ ieſliby kiedy bydź miáłá/ co wiedźieć ieſli ſie y té notowáć nie bedą.

O Roku 1368.

Niewiém ieſli omyłki tákiey niémáß w Roku 1368. zá Káźimiérzá Wielkiégo. Conſtitucye bowiém zá tego Królá kłádły ſie pod tym Rokiem. Ja záśie nálézdź nie moge ſeymu żadnégo w Wiślicy tego Roku zá tego Królá/ tylko Roku 1347. drugi záśie w Krákowie Roku 1369. W czymem ſie y ſam nie rychło obaczył/ áž w kśiedze piątey/ w cześći ßoſtey/ gdźiem iuž kładł nie ten Rok 1368. ále 1347. ták bowiém ile bacze bydź ma.

O Summáriußu.

Summáriuß ácz nie zrázu z ſtátutem miał bydź wydány/ iednák widząc rzecz bydź bárzo potrzebną áby był iáko wrotá iákié którymi ſie práwá wßytkié otwiéráią y obiáśniáią: á do te.. też przyſtąpiłá rádá niektórych báczna. Otóž zdáło mi ſie zárázem przy tymże ſtátucie go położyć. To iednák o nim wiedźieć trzebá/ że ieſt nápiſány rzedem obiecádłá ná kßtałt reieſtru: gdźie y ſłowá y rzecz ſámá wßytká ſie wyráźiłá/ ták/ že pod kożdym ſłowem álbo przezwiſkiem rzeczy/ naydźie ſie wßytko to co do onégo ſłowá należy: Naydźie Máieſtat Królewſki wßytko to co Máieſtatowi Królewſkiému należy pod ſłowem Król. Naydźie kożdy Dignitarz y Vrzednik Koronny y Ziemſki nawietßy/ namnieyßy/ wßytke powinność ſwoie iáko po liniiey krotko opiſáną: naydą Miáſtá/ Mieſczánie/ Wśi/ Kmiotkowie y wßyſcy inßy to co im właśnie należy. Náwet ſądy wßelákié naydą ſpráwy ſwoie króćiuchno opiſáné y dotknioné wedle tego iáko ſie ná ten czás co zebráć mogło. Rzecz ták pożyteczna y potrzebna/ ieſliż co bydź mogło. To ſámo wyiąwßy žeć ſie podobno nie we wßytkim dogodźić wßytkim mogło: Fundáment

ment iednák ten miawſzy / káżdy ná nim budowáć ſobie może wedle potrzeby y wedle vmieietnośći iáko będźie chćiał y vmiał. Jam vczynił iáko mi czáſu wiele ſtawáło / który mie bárzo ściſkał / y iáko curta ſuppellex domeſtica dopuſczáłá / która mie też iuż iuż dokonywáłá. Czytelnik łáſkáwy to co ieſt / z łáſką ná ten czás przyimie.

O Reieſtrách.

Wiedząc że ná Reieſtrzech wiele zależy / naprzód tedy z ſtrony ſtátutu wſzytkiego iákim porządkiem ieſt położony / naydźie kożdy tu wnetże po tym wywodźie przed ſámym ſtátutem pierwſzy. Drugi záśie po nim Conſtituciy wſzytkich począwſzy od Roku 1347. Królá Káźimierzá áż do Roku 1598 Królá Je° M. Zygmuntá trzećiego incluſiuè wſzytkie á wſzytkie naydźie fol: 145. áż do fol: 187. Trzeći záśie Reieſtr rzeczy ſáméy y ſłów naydźie. fol: 1157. áż do końcá. A ieſli czás potemu będźie / przybędźie y czwarty ſtátutów Łaſkiego y Herbortów Krákowſkiégo y Zamoyſkiégo Łáćinſkieg y Polſkiégo rzędem obiecádłá / áby ſie tym łácniéy okazáło y nálázło ieſliż ſie co opuśćiło / álbo iáko ſie práwá tákie poczynáią : y gdźie wſzytkich tu w tym ſtátućie nálésdź : w którym ponieważ niektóre wedle originałów ſwych ſą położoné / otóż też inácżéy ſie záczynáią. By zás kto nierozumiał żeby ſie co opuśćić miáło.

O inſzych rzeczách in genere.

Inſzé rzeczy wſzytkié á wſzytkie ſłowo od ſłowá tą wiárą y tą pilnośćią ſą położoné / iáko y rzecz táká potrzebowáłá / y iáko przyſtáło. Namniéy ſie áni odmieniło / áni opuśćiło / áni przydáło / krom titułów párticulárnych wedle potrzeby / ták iednák / iáko ſie wyſzéy námieniło / że ſie przećie y włáſné nie opuſczáły. Król / mieyſce / Roki / wſzytko ſie náznáczyło : y com iedno rozumiał y baczył bydź potrzebnégo / y co ſie gdźie we wſzytkich ſtátućiech y Conſtitucyách Auguſtowych / Stephanowych y Królá Je° M. dźiśieyſzégo nálésdź mogło / to ſie wſzytko ſuis locis włożyło. Nie ná złość / nie ná ſzkodę żadnému : Oświadczam ſie przed Pánem Bogiem / przed Máieſtatem Królewſkim y przed Koroną wſzytką. Co mi bowiém potym ? Nie vymuie też nic żadnému ále kożdému co iego ieſt zoſtáwuie. Com czynił / czyniłem proſtym ſercem / iáko wiecéy dla podpory oyczyzny wſzytkiéy / którąmem baczył w to bydź bárzo potrzebną : ták też nie mniéy zaſługi moie dawné v Królów pámięći wiecznéy / Zygmuntá Auguſtá / potỹ y Stephaná nowémi podpiéráiąc / ábym w tỹ co choć ſzláchćicowi chudemu ále da Bóg vczciwému przyſtoi nie vſtawał / ále obowiązkowi ſwe° doſyć czynił / pomniąc ná ono: Fruſtra viuit, qui nemini prodeſt. Jeſliż mi kto zayźrzy czego / to nie nowiná : gdyż liuor fortunæ & virtuti comes záwſze bywa. Żywię ſie czym mogę y czym vmiem : Głodem bowiém vmrzeć mi ſie nie godźi : gdyż opátrzenia inſzégo áni wyſługi żadnéy niemam. Tym ſie ćieſzę / że co czynię vpornie nie czynię / ále żem widźiał że y dawnieyſzy przedemną tóż czynili: náwet czynię ſimplici nie fucato corde. Oſtátek Pánu Bogu zlecam / qui ſcrutator eſt cordium : wié ten co ză żądza we mnie. Czytelniká łáſkáwégo proſzę / áby tę pracą z łáſką przyiął odemnie / á ná mię y ná potomſtwo moie był łáſkaw.

PORZA-

PORZADEK KSIAG, CZĘSCI y Tytułów Státutowych,

KSIĘGI PIERWSZE KROLEWSKIE.

Cżesć pierwsza. O Królu.

Cżesć wtora o stole y dobrách Królá Je° M. y Koronnych.

Cżesć trzecia o powinnościách Królá Je° M.

Cżesć czwarta.

KSIEGI WTORE DVCHOWNE.

Cżesć pierwsza / o Kościele Bożym.

Cżesć wtora / o Dostoienstwách y Kościelnych Beneficyách.

Cżesć trzecia. O Klasztorzéch Opáciéch / Proboszczách y Mniszkách.

Cżesć czwarta. O Acádemiiey Krákowskiey.

Cżesć piąta / o Dziesiecinách y Annatách.

Cżesć

Częśći y tytułow ſtátutowych.

Cześć ßosta / o osobách y rzeczách do spraw sądowych należących.

Cześć siodma / o sprawách v sądu.

Cześć osma / o wykonániu spraw sądowych.

Cześć dźiewiąta / o Trybunalech Koronnych.

KSIĘGI SZOSTE WOIENNE.

Cżeśći y Tytułow.

Księgi siodme Księstw Koronnych.

Cześć pierwsza / o Wielkim Księstwie Litewskim.

Cześć wtora / Ruskie Księstwo.

Cześć trzecia / Pruskie Księstwo.

Cześć czwarta / Mázowieckie Księstwo.

Cześć piąta / Inflanty.

Cześć szosta / Kurlándskie Księstwo.

Cześć siodma.

Cześć osma / Woiewództwá Moltánskie y Wołoskie.

Księgi osme Mieysckie.

Cześć pierwsza / o Miástách.

****

Bydgoszcza.

Porzadek praw/ cześći y Tytułow.

Do łaskawego czytelnika I. I.

Opisawszy w przemowie swéy do ćiebie Czytelniku łáskáwy práwá Koronné/ y krótko okazawszy wzór R. P. nászéy iáki iest/ ile w swym rządźie: zdáło mi sie zá rzecz potrzebną/ ten wzór drugi/ z strony Korony sáméy y Xiestw do niéy należących/ tákże y stanów wszytkich/ ktoremi Koroná stoi/ przez Ie° M. X. Iendrzeiá Prochnickiégo Kánonika Krákowskiégo spisány/ y w Rzymie dla ochrony opácznego o Polszcze v ludźi postronnych rozumienia wydány/ przydáć: áby ták iedno przy drugim wszytko ná mieyscu iednym było. Rzecz piekna/ wiádomośći godna/ y wszytkim nie iedno obcym ále y swoim bárzo potrzebna.

Czytelnik łáskáwy iáko insze rzeczy ták y to z łáską niech przyimie.

POLO-

POLONIÆ REX

PROVINCIAS ditioni suæ subiectas, easque linguis ferè omnes, vel saltem dialectis nonnullas differentes, habet octo. Poloniam maiorem, & minorem, Magnum Ducatum Lithuaniæ, Ducatus item Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogitiæ, Pomeraniæ, & Liuoniæ.

Ex his Prouinciis habent nonnullæ Duces, Regi, & Regno Poloniæ Feudatarios, vt sunt in Prussia, Liuonia, & Pomerania.

Valachiæ quoq;, quæ est Russiæ contermina, Princeps, Regũ Poloniæ per multos annos fuit feudatarius; cuius etiã homagii Regibus, & Regno sæpius præstiti extat in Statutis Regni forma iuramenti. Inualescente tamen Turcarum potentia, Principes illi, siue vt vocantur Palatini, Turcicum quoque Imperium comiter colere, & tributis annuis pacem redimere cœperunt. ita tamen, vt Poloniæ quoque Regum maiestatem, & fidem agnoscerent: ac mittendis etiam statis temporibus honorariis muneribus, nempe equis Tracicis generosis, bobus in vsum culinæ, Vinis Creticis, & id genus aliis, subiectionem fiduciariam profiterentur: & fœdere inter Polonos, & Turcas sancito, disertis verbis caueretur, ne Prouinciam illam cuiquam Turcarum Princeps vnquàm præter Poloniæ Regis voluntatem committeret: vtq; is, qui eam obtineret, Regi quoq; Poloniæ fidelis esset. Nuper autem à Polonico exercitu deductus in illam Prouinciam est vnus ex indigenis illis, iure Regni huius ac prærogatiuis nobilitatis ante donatus, isq; eam nunc Regi Poloniæ iuramento obstrictus, soluto Turcis (infra tamen ordinarium) tributo, pacatè administrat.

Sunt, & alii in Regno titulo Ducali, & Marchionatus insigniti. Sed qui cum reliquis Regni proceribus, Comitibus, Baronibus, ac Nobilibus iure vtuntur communi. Ordo etenim equestris, cùm magnam sibi apud suos Principes & Rempub. parasset laudem & merita bellicis artibus ac fortitudine militari; ad eam cum titulatis æqualitatem peruenit, vt æquo iure, & ad capessendos honores, & ad liberam noui regis electionem pertineat. vnde tanta omnium & par libertas.

PROVINCIÆ OMNES DIVIDVNTVR in diœceses, & Palatinatus. Item hi in Castellanatus siue districtus. Qui item subdiuidũtur in Capitaneatus siue præfecturas, easq; duplices cum iurisdictione videlicet, & sine iurisdictione, quæ sunt bona Regia: in bona deinde hæreditaria Ecclesiæ, Dominorum ac Nobilium.

DIOECESES latius se extendunt nonnullæ, quã vt vno Palatinatu comprehendantur. Cracouiensis namq; (Archiepiscopatus quondam) tres Palatinatus suo continet ambitu, Cracouiensem, Sendomiriensem, & Lublinensem. Vilnensis, totius magni Ducatus Lituaniæ finibus, licèt admodum amplis terminatur. Samogitia itidem (Regnum olim) vnicum habet Episcopum. Et sic quędam aliæ.

PALATINATVS omnes, certos habent limites, & disterminia. Propriè autem Palatinatus sunt Ducatus, siue spectes amplitudinem territorii cuiusque, siue Nobilitatem in quolibet Palatinatu degentem. Ex ea namque, cùm sit numerosa, iusta semper haberi potest manus ad hostes propulsandos; vel etiam lacessendos bello.

CASTELLANATVS verò sunt Districtus, Territoria, siue partes Palatinatus cuiusque, qui etiam certis circumscripti sunt limitibus: vti quoque bona Regia à bonis Ecclesiæ, dominorum, ac Nobilium hæreditariis ibidem existentibus, discreta.

Hic antequam recenseam incolas Districtus cuiusque, ac quædam eorum officia: breuiter annotabo dignitates Senatorias, vti quæ primum in Repub: obtinent locum.

ARCHIEPISCOPVS GNESNENSIS, Legatus natus, Regni primas, ac primus Princeps: non solùm iurisdictionem habet in vniuersum in Regno Clerum, ac primum in ordine Senatorio locum: verùmetiam summam in consiliis auctoritatem: & qui interregni tempore DD. Senatores ad consultandum de rebus ad Rempu. pertinentibus conuocat, legationes externas audit, diem & locum electioni noui Regis indicit, eundem electum promulgat, ac postea in solennibus Coronationis Comitiis, Cracouiæ celebrari solitis, diademate capiti imposito inaugurat.

EPISCOPI quoque in ordine Senatorio præcedunt seculares omnes. Ea fuit maiorum Gentis Polonæ pietas, vt iis primum in Repub: concesserint locum, quos Fide Christiana recepta cognouerant salutis animarum rectores ac pastores futuros semper.

PALATINVS quilibet est Princeps creatus, primarius in ordine secularium Senator, & Dux exercitus sui Palatinatus. Sed præter munus Senatorium, non exercet suum militiæ officium, nisi tempore generalis ex vniuerso regno expeditionis. ad quam demum non recurritur, nisi ingruente aliqua hostis potentissimi vi.

CASTELLANVS verò (sunt autem in quolibet Palatinatu quaterni, terni, bini minimũ) ad munus Senatorium, quo itidem fungitur, vices obtinet sui in exercitu Palatini: illiusq; loco præest, sui quisque districtus Nobilitati, hac eadem generali ad bellum expeditione.

MARSALCVS, CANCELLARIVS, THESAVRARIVS, quid habeant muneris in regno Poloniæ, & magno Ducatu Lithuaniæ, non est necesse dicere: cùm sint officia in omnibus regnis ferè vsitatissima. Hoc vnum addam, quòd etsi in Polonia loco videantur esse postremo in ordine Senatorum, auctoritas tamen eorum maxima, & quorum cuique ad primas dignitetes ipso iure patet aditus.

Iam qui extra ordinem Senatorium in Districtu quolibet degant, dicendum breuiter.

PRIMO. CAPITANEI CVM IVRISDICTIONE, hoc est, præfecti Arcium, & Ciuitatum Regiarum, & qui vocantur Brachium Regale. Isti iudicia exercent. Querellarum quidem nomine appellata, vt pote quæ fiunt in causis leuioribus, singulis duabus ordinariè septimanis. Castrensia verò, vbi videlicet disceptatur de causis grauioribus, singulis sex septimanis, nisi quid obstet. Habentq; suos vice Capitaneos, Iudices, Notarios, Scribas, imò & familiam numerosiorem & peditatum: ad prohibendum, ne cuipiam vis inferatur, vel insolentiores contra leges patriæ delinquant impune.

SECVNDO. CAPITANEI SINE IVRISDICTIONE, Vulgò Tenutarii bonorum Regalium, qui iudicia exercent nulla. Quibus tamen insolentias leuiores coërcendi ius & consuetudo.

TERTIO. OFFICIALES TERRÆ, vtpote Succamerarius, Vexillifer, Iudex, Dapifer, Venator, & cæteri, quorum cuilibet suum munus, & officium.

QVARTO. NOBILES, BARONES, COMITES quandoque, possessiones ibidem habentes suas, & hæreditates. Vt omittam Ciuitates, Oppida, Villas: Mercatores, Artifices, Colonos, & id genus plebem.

EX HIS OMNIBVS assumuntur ad dignitates Senatorias, solius Regis arbitrio. Interim verò opera, cuius vel quorum visum fuerit, vtitur Rex, in legationibus, in commissionibus, in finibus regundis, in contributionum publicarum exactionibus, in militia, & id genus muniis publicis.

Sed & ipsimet de medio sui per electionem liberam magis idoneos, quandoque ablegant cum potestate nunciorum terrestrium ad comitia regni generalia: nonnunquam mittunt ad regem de suis necessitatibus acturi: aliquando deputant iudices ad subsellium Tribunalis regni vltimæ instantiæ, à quo prouocatio non datur, nisi ex paritate sententiarum causa aliqua remittatur ad comitia regni. Cùm enim Rex causas, & actiones nobilium per appellationes ad iudicium suum deuolutas, expedire ob occupationes, quæ illi semper maximæ, non vsquequaque potuisset: consultum illi esse cupiẽtes rebus, & iustitiæ suis; eam iudiciorum formam adinuenerunt, deq; indulgentia principis confirmationem eiusdem obtinuerunt. Non tamen iam Rex vacat à iure dicundo. Ciuitatum omnium causæ, quæ sunt iuris Saxonici, agitantur in Curia. Habet item causas Fisci, quæ propriè ad eum pertinent; & quasdam alias. Criminalium verò, ipse est ferè vnicus cum senatu Iudex: in eius namque manu fideli, honores omnium positi & pœnæ.

Quod verò caput rei est, omnes liberrimis suffragiis eligunt sibi in regem quem volunt, nec regni hæredem agnoscunt quempiam vnquam. Ea tamen illis semper in suos Reges fides, obseruantia, & cultus; vt præ ipsorum sobole mascula neminem elegerint hucusque. Sed ibi quoque per modum electionis regnandi potestas illorum alicui defertur, ne aliquid de iure electionis liberæ decedere videantur.

SENA-

SENATORVM REGNI POLONIÆ ET MAGNI DVCATVS LITVANIÆ ORDO.

ARCHIEPISCOPI.

Gnesnensis.
Leopoliensis.

EPISCOPI.

Cracouiensis.
Cuiauiensis.
Vilnensis.
Posnaniensis.
Płocensis.
Varmiensis.
Luceoriensis.
Præmysliensis
Samogitiæ.
Culmensis.
Chelmensis.
Kiiouiensis.
Camenecensis.
Vendensis.
16.

PALATINI.

Castellanus Cracouiensis.
Palatinus Cracouiensis.
Posnaniensis.
Vilnensis.
Sendomiriensis.
Castellanus Vilnensis.
Palatinus Calisien:
Trocensis.
Siradiensis.
Castellanus Trocensis.
Palatinus Lēciciæ.
Capitaneus Samogitiæ.
Palatinus Bresten sis.
Kiiouiensis.
Inowlodislauien:
Rusiæ.
Volhiniæ.
Podoliæ.
Smolscensis.
Lublinensis.
Polocensis.
Betzensis.
Nouogrodensis.
Płocensis.
Vitebscensis.
Masouiæ.
Podlachiæ.
Rauensis.
Bresciensis.
Culmensis.
Mscislauiensis.
Marieburgensis.
Braslauiensis.
Pomeraniæ.
Minscensis.
Vendensis.
Derpatensis.
Pernauiensis.
38.

CASTELLANI MAIORES.

Posnaniensis.
Sendomiriensis.
Calisiensis.
Voinicensis.
Gnesnensis.
Siradiensis.
Lenciciæ.
Samogitiæ.
Brestensis,
Kiiouiensis.
Inowlodislauiēsis.
Leopoliensis.
Volhiniæ.
Camenecensis.
Smolscensis.
Lublinensis.
Polocensis.
Belzensis.
Nouogrodensis.
Plocensis.
Vitebscensis.
Czernensis.
Podlachiæ.
Rauensis.
Bresciensis.
Culmensis.
Mscislauiensis.
Elbingensis.
Braslauiensis.
Gedanensis.
Minscensis.
31.

CASTELLANI MINORES

Sandecensis.
Medirecensis.
Vislicensis.
Biecensis.
Rogosinensis.
Radomiensis.
Zauichostensis,
Lendensis.
Sremensis.
Zarnouiensis.
Malgostensis.
Vielunensis.
Præmisliensis.
Haliciensis.
Sanocensis.
Chelmensis.
Dobrinensis.
Polanecensis.
Premetensis.
Criuinensis.
Czechouiensis.
Naclensis.
Rospieriensis.
Biechouiensis.
Bidgostiensis.
Bresinensis.
Krusuiciensis.
Oswiecimensis.
Camenensis.
Spicimiriensis.
Inowlodensis.
Koualiensis.
Santocensis.
Sochaczouiēsis.
Varsouiensis.
Gostinensis.
Visnensis.
Raciasensis.
Sieprcensis.
Visogrodensis.
Ripinensis.
Zakroczymēsis.
Ciechanouiēsis
Liuensis.
Slonscensis.
Lubaczouiēsis.
Conariē. Terræ Siradiæ.
Conarien: Terræ Lenciciæ.
Conarien: Terræ Cuiauiæ.
Vendensis.
Derpatensis.
Pernauiensis.
52

OFFICIALES ORDINIS SENATORII.

Marsalcus supremus Regni.
Marsalcus supremus M. D. Lit.
Cancellarius Regni.
Cancellarius M. D. Lit.
ViceCancellarius Regni.
ViceCancellarius M. D. Lit.
Thesaurarius Regni.
Thesaurarius M. D. Lit.
Marsalcus Curiæ Regni.
Marsalcus Curiæ M. D. Lit.
10.

OFFICIALES EXTRA ORDINEM SENATORIVM.

REGNI POLONIÆ ET MAGNI DVCATVS LITHVANIÆ.

Exercituum Regni generalis.
Exercituum M. D. Lithuaniæ generalis.
Exercituum Regni Dux campestris.
Exercituum M. D. Lithuaniæ Dux Campestris.
Militiæ Aulicæ præfectus.
Secretarius maior Regni spiritualis.
Referendarius Regni spiritualis.
Referendarius M. D. Lit. spiritualis.
Referendarius Regni Secularis.
Referendarius M. D. Lit. secularis.
Pocillatores vtriusq; Gentis 2.
Dapum incisores itidem 2.
Gladiferi etiam 2.
Thesaurarius Curiæ Regni.
Thesaurarius Curiæ M.D.Lit.
Thesaurarius Prussiæ.
Capitanei cum iuirsdictione.
Magni procuratores.
Capitanei sine iurisdictione.
Assessoresiudiciorum Curię.
Notarius causarum Curiæ.
Notarii Cancellariæ M. D. Lithuaniæ.
Regentes Regni Cancellariæ vtriusq;.
Instigatores causarum fisci.
Notarii campestres.
Excubiarum contra Tartaros præfectus.
Præfecti dein Theloneorum.
Fodinarum argẽti, & plumbi.
Fodinarum salis.
Pecuniæ cudendæ.
Syluarum.

Vti Officialibus ordinis Senatorii ad primas dignitates, ita hisce ad ordinem Senatorium, maior patet aditus, præcipue vero Secretario maiori, Referendariis, & Capitaneis. Censentur namque esse de Rege, et Repub. præ reliquis bene meriti, et qui ob vsum rerum, et facultates ampliores, dignitatem Senatoriam tueri possint.

Regimen exercituum, et cura militiæ Poloniæ semper demandatur aliquibus ex Ordine Senatorio, qui magis habentur apti. Ideo non est quod miretur quispiam, tam amplas dignitates, et quarum maximas in Regno Poloniæ vsus, in Senatu non censeri. Senatoribus namque conferuntur perpetuo, vel etiam dignitas senatoria confertur vna, si quis ex priuatis tanto muneri existimatur esse par.

*

AVLÆ REGIÆ OFFICIALES ET FAMILIA.

Camerarius suprem⁹
Pocillatores.
Incisores dapum.
Vexilliferi.
Stabuli præfecti.
Culinæ præfecti.
Curruum prefecti.
Camerarii. vulgò lectistratores.
Pincerna.
Subdapifer.
Stabuli vicepræfectus.
Venator primarius.
Aulici, quorum magnus numerus.
Secretarii.
Salariati.
Dapiferi.
Pueri Regii.
Cubicularii.
NotariusThesauri maior
Stipatores.
Doctores medici.
Capellani.
Notarii Thesauri.
Musici.
Ostiarii.
Satellites.
Hospitiorum distributor
Curruũ vicepræfectus.
Dispensator.
Vini distributor.
Victualium distributor.
Tubicines.
Tympanistæ.
Equisones.
Argenti custodes.
Culinæ familia.
Artifices generis omnis.
Artifices, & familia stabuli.
Artifices, & familia Curruum.
Venatores & Aucupes.
Apparitores.

DISTRICTVVM.

Succamerarii.
Vexilliferi.
Iudices terrarum.
Dapiferi.
Pocillatores.
Venatores.
Subiudices terrarum.
Pincernæ.
Subdapiferi.
Notarii terrarum.
Gladiferi.
Quæstores.
Tribuni
Burgrabii.
Vice Capitanei.
Iudices Castrenses.
Notarii Castrenses.
Camerarii.

Romæ Anno Iubilei Sancto M. DC. Ioan. Andreas Prochnicki Canonicus Cracouiensis F.

ROMÆ apud Gulielmum Facciottum M. DC. Superiorum permissu.

BOGA RODZICA,

Piesn przez Swiętégo Woyciechá vczyniona, ktoréy Polacy przed potykániém z nieprzyiaćielem vzywáć zwykli.

BOgárodźicá Dźiewicá Bogiemsławiona Máriá.
V twego Syná Gospodzyná/ Mátko zwolona/ Máriá.
Ziśći nam / spuśći nam : Kyrieleizon.
Twego Syná Chrzćićielá zbożny czás. Vsłyß głosy : ná=pełni myśli człowiecze : słyß modlitwe / ienże ćie prośimy.
O o dáć ráczy/iegóż prośimy: Day ná świećie zbożny pobyt/po żywoćie Ray ſki przebyt : Kyrieleyzon.
Národźił ſie nas dla/ Syn Boży : w to wierzy/ Człowiecze zbożny : iż przez trud/ Bóg ſwóy lud / odiął Dyabłu ſtróżą.
Przydał nam zdrowia wiecznégo: Stároſte ſkowáł piekielnégo: śmierć pod iął : wſpomionął człowieká pierwégo.
Jenże trudy ćierpiał bezmierné : ieſzcze był nieprzyſpiał zá wierné / áliż ſam Bóg zmartwychwſtał.
Adámie/ty Boży kmiećiu/ty śiedźiß v Bogá w wiecu/domieść nas ſwé dźie ći/gdźie króluią Anieli.
Tám rádość / tám miłość/ tám widzenié Tworcá/Anielſkié bez konca : tué ſie nam ziáwiło Diable potepienié.
Ni Srebrem / ni Złotem / nas Dyabłu odkupił / ſwą mocą záſtąpił : ćiebie dla/Człowiecze/dał Bóg przekłoć ſobie/bok/rece/nodze obie : krew świe tą ſwą z boku / ná zbáwienié tobie.
Wierzże w to / Człowiecze/ iż JEZV Chriſt práwy / ćierpiał zá nas rá=ny/ſwą świetą krew przelał/ zá nas Chrześćiány.
O Duſzy o grzeßnéy/ſam Bóg pieczą ima / Dyabłu ią odeyma : gdźież to ſam przebywa / tu ią k ſobie przyyma.
Juz nam czás/godźiná / grzechów ſie káiáći / Bogu chwále dáći / ze wßémi śiłámi Bogá miłowáći.
Máriá Dźiewico / prośi Syná twego / Królá Niebieſkiégo / áby nas vcho=wał ode wßego złego.
Wßyſcy Swieći prośćie / nas grzeßnych wſpomożćie : byſmy z wámi byli/ Jezu Chriſtá chwalili.
Tegóż nas domieśći / Jeſu Chriſte miły / byſmy z tobą byli : gdźie ſie nam ráduią wßytkié Niebieſkié śiły.
Amen/ Amen/ Amen/ Amen/ Amen/ Amen/ Amen / táko Bóg day/byſmy poßli wßyſcy w Ray. Gdźieß króluią Anieli.

O téy Bogárodźicy Laſki ták w ſwéy prefácyiéy piße.

TAMETSI Æraria Regni Polonica, velut antiquitatum domicilia, moni-

monimenta cõtineant admiranda, victoriosissima, & gloriosissima, mundanam quamuis Maiestatem superantia, iam in rebus ipsis diuersorum generum pretiosissimis, iam etiam in Priuilegiis & vetustissimis scriptis, bullis aureis, Metallinis, & Cereis signatis: Tamen tám ex illis, quám sacrarum Ædium testimoniis constat, non alium quám Diuum olim Adalbertum Rossensium, Bohemiæ & Poloniæ Regni familiarum Maiorem, & dicti olim Imperatoris OTTONIS TERTII, aliâs RVFFI, ex sorore nepotem, de Bohem: Pragen: in Gnesnensẽ Metropolitanam Ecclesiam translatum, & tanquam Polonorum Apostolum, primam sed diuinam Regibus & nationi Poloniæ sanctionem, sub vno Cantici contextu DEI GENITRIX, quod vulgari Polonico BOGARODZICA, legitur edidisse. Quod Canticum ipso olim sanciente Præsule, Regibus quoq; & vniuersis Regni Proceribus (ex præcepto & consuetudine laudabili) approbantibus, initiis bellorum in Regno Poloniæ præponi consueuit. Sic quoq; scimus ex Priuilegio veteri, sub eius concentu bellorum initiis signa dari.

REX AGESILAVS.

EGO VERO ALIAS LEGES HAVDQVAQVAM LATVRVS SVM, NEQVE ETIAM HIS QVAS HABETIS, AVT ADDITVRVS SVM ALIQVID, AVT DETRACTVRVS, NEQVE QVICQVAM OMNINO MVTATVRVS. SED MIHI RECTVM VIDETVR, VT LEGES QVAS HABETIS, A DIE CRASTINO, ROBVR HABEANT ET AVTORITATEM.

CONSILIO ET ARMIS.

Et Mars, & Pallas, dominantur rebus agendis,
Viribus alternis arma togáq; fouent.
Hæc duo, Firleadis, nomen sublime parârunt,
Quod foris atq; domi, promeruêre sibi.
Nestora Consiliis, & uiribus Hectora uincunt,
Id Mars & Pallas, quod Leopardus agit.
Res foris atque domi, uel Marte uel arte geruntur,
Et rebus magnis, uir datur arce Dei.

KSIĘGI PIERWSZE KROLEWSKIE.

CZĘSC PIERWSZA,
Titul Piérwszy.

SVCCESSIA.

PAnowie y Szláchtá królestwá Polskiégo, Lódwikowi Królowi zwolili: áby synowie iego ná królestwo wstępowáli: á iesliby nie byli synowie, áby dźiéwki dźiedźiczyly.

PRoceres & Nobiles Regni Poloniç, Ludouico Regi conſenſerant, vt filii eius in regno ſuccederent: ſi verò non eſſent filii, filiæ hæreditarent.

W Imie Boże/Amen.

PRAWO I.

PODRZ ſpráwy PANſkié máią bydź dla wiekuiſtéy pámieci potomnỹ ludźióm bez wßelákiégo zgwalcenia obwieſczáné: y potwiérdzenia/wolnośći/od podatków ſwobody/tákże Przywileie y ich ſpiſánia/y tudźiéż Confirmácie/ábo vmocnienia wiecznym czáſóm máią bydź podáné: dla tego my Lódwik z láſki Bożéy Wegierſki/Polſki/Dálmátcki/ꝛc. Król/chcemy: áby przyßlo ku wßech ták nínieyßych/iáko przyßlych ludźi wiádomośći: Iż my ſczérym vmyſlem y vprzéymą chećią ſtáráiąć ſie/ áby królestwo náßé Polſkié/w dobrym ſtánie mocno trwálo/ nátoſmy ſie obietnicámi/ſpiſki/y Przywileymi náßémi Szláchćie królestwá Polſkiégo obwiązáli: że po zeßciu náßym z tego świátá potom-

In nomine Domini, Amen.

CVM GESTA Principum debeant inuiolabiliter futurorũ memoriæ enodari: & confirmationes, libertates, immunitates, Priuilegia, inſtrumenta, ratificationes, perpetuis temporibus perennari: Proinde nos Ludouicus Dei gratia Vngariæ, Poloniæ, Dalmatiæ Rex, ad vniuerſorum, tàm præſentium quàm futurorum, notitiam volumus deuenire: Quòd ex puro animo, & ſynceris affectibus, Regnum noſtrum Poloniæ in bono ſtatu & robore permanere anhelantes: licet aliàs noſtris promiſsionibus inſtrumentorum, ſeu Priuilegiorum, Nobilibus ipſius Regni Poloniæ fuiſſemus obligati: quòd decedentibus nobis de hac luce, maſcu-

Ludwik w Koßycách, 1374. La: 40. HL. 84. B/152. HP. 1.

potomstwo náßé mężczyńskiéy płci tylko/ á nie białagłowe máią mieć y wziąć sobie zá dziedzicá y potomká ná królestwo: potym zá zwoleniem Rycérstwá/ Pánów/ ßláchty y innych wßytkich/ która do tego przystąpiłá wolą/ córki náßé/ gdyby nie byłá płeć meżczyńska/ sobie zá Pány y Dziedzice królestwá Polskiégo przyieli/ które chcieli y chcą otrzymác zá potomki náßé y korone królestwá Polskiégo.

Wßákże w téy mierze/ gdybyśmy z łáski Bożéy mieli syny y dziewki/ iednégo z meżczyzn/ á gdyby meżczyzny nie było/ iedne z córek náßych ná ten czás národzonych y będących/ y które sie nápotym národzą/ którégo ábo którą my/ ábo nazacnieyßa Páni królowa Mátká ich á żoná náßá namilßa im náznáczymy/ ábo náznáczy/ onégo ábo one niech máią zá dziedzicá y zá potomká náßégo: y obywátele królestwá będą go powinni przyiąć y mieć. Jákóż tymże (to iest) potomkóm náßym/ przez Pány/ Szláchte/ Przełożoné/ y miástá/ y iné kożdégo z osobná w królestwie mießkáiącégo/ stał sie iest zá wolą náßą zá przysięgą obowiązek/ y obietnicá iest/ y stáłá sie od tego czásu/ iáko od támtego/ tákże od támtego iáko od tego/ wezmą zá Páná y dziedzicá/ y wedle práwá potomká. A potym ábo od tego czásu potomkowie ich/ álbo idący od nich mieysce pánowánia máią otrzymác w królestwie Polskim przerzeczonym.

masculinam prolem nostram tantùm & non fœmineam, deberent habere, & sibi recipere nostrum in hæredem, & successorem Regni Poloniæ: demum Baronum, Militum, Nobilium, & aliorum omnium consensu & voluntate accedente, filias nostras non extante prole masculina, sibi in Dominos & hæredes regni prædicti acceptarunt: quas fieri nostros successores, & coronam regni Poloniæ ipsas volunt, & voluerunt obtinere:

Tamen in eo casu, quo filium, vel filias diuina nobis prouidente clementia habuerimus, vnum ex eisdem masculis, illis deficientibus, vnam ex nostris filiabus nunc natis & extantibus, ac in futurum nascituris, quem vel quam, Nos vel excellentissima Domina Regina mater, & consors nostra charissima, ipsis assignabimus & assignabit, illum vel illam habeant, pro hærede & successore nostro & ipsi regnicolæ assumere teneantur: & habere. Prout eisdem, per Barones, Nobiles, Proceres, Ciuitatenses, & singulos inhabitatores regni Poloniæ, fit, & facta est, de nostra voluntate, obligatio omagialis, & promissio fit & facta est: exnũc prout extunc, & extunc prout exnunc, recipient in Principem, hæredem & legitimum successorem: & deinde vel abinde successores eorundem vel earundem locum regiminis habeant obtinere, in Regno Poloniæ prænotato.

Tenże Ludwik zá zwoleniem Pánów, Rycérztwá, y Szláchty, psuie listy które zábrániáią, áby płeć białéygłowy ná królestwo nie byłá wybiéráná.

Idem Ludouicus, de consensu eorundem Baronum, Militum, & Nobilium, cassat literas, de non alienanda fœmella in successorem.

Tenże támże, La: 41. HL. 85/153 BP. 2.

2. **Wßytkie listy**/ Constytucie/ Vmowy/ Spiski/ (które córkam náßym ná księstwo ábo ná królestwo wstepowánia w przerzeczonym królestwie zábraniáły) tákże y obrony dáné y pozwoloné/ ták przez nas y potomki náßé z iednéy strony/ iáko przez przerzeczoné Pány/ Szláchte królestwá námienionégo z drugiéy strony/ zá zezwoleniem tychże Pánów/ Rycérztwá/ y Szláchty rzeczonégo królestwá psuiemy/ wyniszczamy/ nikczemné czynimy/ zepsowáné/

OMnes autem alias literas, ordinationes, pacta, instrumenta, & munimenta, data & concessa, per Nos & successores nostros, parte ex vna, & prædictos Barones, & Nobiles regni prædicti, parte ex altera, quæ successionem filiarum nostrarum ducem vel in ducem, in dicto regno fieri excludebant, de consensu eorundem Baronum, Militum, & Nobiliũ dicti regni Poloniæ, cassamus, vacuamus, annullamus; cassas, vanas, vacuas, & irritas

pſowáné/ wyniſczoné/ nikczemné/ y próżné opowiádamy/ chcąc áby oné nie miáły żadnéy mocy/ tylko áby ten niniéyſzy Przywiléy ná wieczné czáſy trwał. Ná których wſzytkich rzeczy iáśnieyſzé świádectwo/ y wieczną moc ná niniéyſzy liſt pozwaláiąc/ oneſmy záwieſzoną y znáczną pieczęcią náſzą proſtą vtwiérdźili. Dan/ y dźiáło ſie w Koſzycách ſiedmnaſtégo dniá Wrześniá/ Roku Páńſkiégo/ 1374.

tas nunciamus: volentes ipſas carere omni robore firmitatis, præſentibus ſolummodo perpetuis temporibus valituris. In quorum omnium euidens teſtimonium, firmitatemque perpetuam, præſentes conceſſimus literas noſtras, pendenti & euidenti Sigilli noſtri ſimplicis munimine roboratas. Datum & actum Caſſouiæ, decima ſeptima menſis Septembris, Anno Domini, 1374.

Poſt mortem autem Ludouici, Proceres regni, de electione filiæ ipſius, Iuribus, Eccleſiæ bonis, & finibus regni ſub Interregno defendendis, ita erant confœderati.

3. IN Nomine Domini, Amen. Conſonum rationi, & ſacris Canonibus eſſe dinoſcitur: vt ea, quæ pro communi vtilitate regni fiunt, & dicuntur, teſtimonio literarum approbentur: Proinde Nos Vincentius Poſnanienſis, Sandiuogius Caliſſienſis, Palatini: Ioannes Caliſſienſis, Sandiuogius Naklenſis, Andreas Stremenſis, Moiek Biechouienſis, Criſtinus Zbąſſinenſis, Caſtellani: Snateſlaus Poſnanienſis, Nicolaus Caliſſienſis, Succamerarii: Vbiſlaus Pincerna Caliſſienſis, Laſſotha Dapifer, Iozeph de Horodyſcze, Wiſſota de Kurnik, Kunath Subiudex Caliſſienſis, Petrko Dobicki, Tomiſlaus de Wyſloki, Dobroguſtius Radomicki, Dobroguſtius Wloczeiowski, Szczedzik Dupnicki, Petro Soſnicki, Nicolaus Petrski, Wodzimir Borzukowski, Laſzek Welewski, Simon Gromowski, Petrik Stanacki, Meczko Kryſtoski, Nyczko Kaczkowski, Ian Popczyc, Ianuſius Iaroglowski, Albertus de Goray, cæterique Nobiles, Milites, totaque communitas Maioris Poloniæ, Reuerendo in Chriſto patri ac domino, domino Ioanni diuina prouidentia Epiſcopo Cracouienſi, necnon ſtrenuis ac nobilibus viris & dominis, Dobeſlao Caſtellano, Spitkoni de Melſztyn, Palatino Cracouienſi, Ioanni Palatino, Ioanni Caſtellano Sandomirienſi, Ioanni Caſtellano Woynicenſi, cæteriſque omnibus, & ſtrenuis & Nobilibus, ac omni communitati terræ Cracouienſis, Sandomirienſis, Siradienſis, Lancicienſis, ſub ſacramento noſtræ fidei promittimus purè & ſyncerè omnem fidelitatem & obedientiam, filiæ Sereniſs. Principis ac Domini, olim Ludouici ſanctæ memoriæ, olim Regis Poloniæ & Vngariæ: quæ nobis, pro hærede legitimo, in regnum Poloniæ ad manendum dabitur: ſecundùm tenores, prout articulatim ſunt in literis deſcripti, per eundem Dominum Regem & ſuos prædeceſſores, nobis & noſtris ſucceſſoribus datis & conceſſis, inuiolabiliter tenere. A quibus quidem Iuribus, prout in omnibus ſuis clauſulis, punctis, & articulis continentur, ſub præmiſſa noſtra iurata fide, nunquam deſiſtere volumus: ſed circa eadem, totaliter volumus remanere: Promittentes pro ſucceſſoribus noſtris, quòd ſub fide & honore, cum ſacramento iuramenti, à præmiſſis iuribus non recedent: ſed ipſa iugiter, cum præfatis dominis & ſucceſſoribus eorum, defenſabunt & tuebuntur.

Ea confœderatio dicitur Kaptur. HL. 85. 151.

Cæterum (quod abſit) ſi quis, aut qui, contra aliquid præmiſſorum, ex noſtris, aut quiſpiam aliquis, præſumpſerit inſurgendo attentare: omnes vnanimiter, & concorditer, contra ipſos vel ipſum promittimus inſurgere: & tanquam contra fidefragos, & iurium noſtrorum deſtructores, totis viribus noſtris anhelare.

Et ſi aliquis ex Baronibus, terrigenis, & Nobilibus ſæpe dicti regni noſtri, vera iura & priuilegia noſtra iam dicta, ipſorum imitator ac defenſor fixè ac ſtudioſè perſiſtens, alterius cuiuſcunq; ſeu quorumcunque, veluti deſtructorum, prophanatorum, violatorumq; noſtrorum iurium præmiſſorum, guerras, aut militias quomodolibet

contraxerit: extunc eidem, fauore, auxilio, consilioque pleno, sub iurata nostra fide assistere, & ab ipsius vel ipsorum inimicorum aduersitatibus, eum volumus, & syncerè promittimus, in omnibus, cum nostris posteris defendere & tueri.

Insuper, si quis extra fines regni positi, Ecclesias seu bona Ecclesiæ, aut confinia regni nostri, Rege nondum coronato molestare præsumpserit: Volumus, promittentes sine dolo & fraude, cùm ad hoc specialiter requisiti fuerimus, iuxta possessiones facultatesq; nostras, vnanimiter illa defensare. In quorum rei testimonium, Sigilla nostra præsentibus sunt appensa. Datum & Actum feria tertia post festum S. Catherinæ, in Radomskie: sub anno Domini 1382.

Succesßia koronie szkódliwa, pátrz niżey w częśći trzećiey: Tit. 1. leg: 1. Ale iż koroná, etc.

ELECTIA. TIT. II.

Electia wolna bydz ma.

Rády koronne pod Iedrzeiow: Const: 136, leg: My Rády, etc. uer: 11.

1. **Electia wolna**/ ieſt źrzódłem wszystkich swobód Polskich.

Nie nominátia, ále consens wszytkich królá dáie.

2. **Królá** pan Bóg nie dáie przez oczywiste powolánie iáko pierwéy / ále per inspirationē suam, ná kog sercá y myśli ludzkie nákloni/ widząc wszytkich iednostáyne sercá y głosy/ nic w tym nie pochybuiąc/ że Vox populi, vox dei est: máiąc to zá sobą z praw y wolności nászych/ że nam áni nominátia czyiá/ áni publicátia królá dáie/ ále consensus omnium. Ná którym iáko ná gruncie nominatia y publicátia sie zákłáda.

Stephan. in Confir. Ele. Const. 139. para. Przeto my, etc.

Litwá zeznawa, iż Władysław Iágełło mąż Iádwicze corce Lodwikowéy dány, od Polaków ná królestwo ieſt obran wolnie.

Z przywil. Iágeł. 1401 w Wil. La. 128. HL86/155. le. Nos Prælati, etc. HP. 3.

3. **Oznáy**muiemy którym wiedzieć należy wszytkim. My Prelaci / Książetá / Pánowie/ Szláchtá / Obywátele ziem Litewskich y Ruskich/ to ieſt / Jákub z przeyźrzenia Bożégo/ Wilenskiégo kościołá Biskup/ Książe Jwan Olimunty z syny swémi/ etc. wyznawamy / którym to przynależy wiedzieć wszytkim: Jż tego czásu Prelaci / Książetá/ Pánowie/ y szláchtá/ y wszytko pospólstwo królestwá Polskiégo zá pomocą łáski Bożéy/ Naiáśnieyszé książe Pána Wládisláwá królá Polskiégo/ nawyszé Książe Litewskie/ dziedzicá Ruskiégo / Páná nászégo naláskáwszégo z pogánskich błedów wywiódszy/ zá królá y páná sobie wzieli.

Lituani fatentur, Wladislaum Iagellonem maritum Heduigi filiæ Ludouici datum, liberè à Polonis Regem electum.

Nos Prælati, Principes, Barones, Nobiles, terrigenæ terrarum Lithuaniæ & Russiæ, videlicet, Iacobus diuina prouidentia Vilnensis ecclesię Episcopus, Dux Iuanus, &c. Significamus quibus expedit vniuersis: Quomodo eo tempore, quo Prælati, Principes, Barones, & Nobiles, & communitas terrigenarum Regni Poloniæ, diuina cooperante clementia, Serenissimum Principem Dominum Vladislaum Regem Poloniæ, supremum Ducem Lithuaniæ, hæredem Russiæ, dominum nostrum gratiosissimum, de gentilitatis erroribus educentes, in Regem & Dominum sibi assumpserunt.

Władysław Iágełło, o wolnym obrániu Władysłáwá ábo Káźimiérzá synów swych, ták pisze.

Vladislaus Iagello, de libera electione Vladislai seu Cazimiri, filiorum suorum, ita scribit.

Z przywil. Wlád: Iág. w Iedl: 1433 La: 50. HL 86/155. HP 3.

4. **Władysław** z łáski Bożéy/ król Polski / ziem Krákowskiéy / Sándomiérskiéy/ Siéradzkiéy/ Leczyckiéy/ Kuiáwskiéy/ y Litewskie ksiąze/ Pomorski/ Ruski

Vladislaus, Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lithuaniæ Princeps, Pomeraniæ, Russiæq; Dominus

ski Pan y Dziedzic/ etc. dáiemy znáć niniey≈szym listem tym wszytkim/ ktorym to wie≈dźieć iest potrzebá: Iż my vważáiąc z do≈brym baczeniem rozumu nienáruszoną w≈niwczym wierność y potężną obywátelów krolestwá Polskiego stáłość: ktorą oni ná woynách y potykániu/ z szczęśliwémi (zá po≈mocą Bożą) nászémi triumphy często czę≈stokroć dla obrony nászéy y krolestwá tego/ dźierżąc ná sobie nieprzyiaćielskié naiázdy podieli: y ktorzy wiernym posłuszeństwem ná żądánié nászé bárzo trudné nieprzespie≈czeństwá ćiał/ y vmnieyszenia máietności podéymuiąc/ wszędy y záwżdy nam byli po≈słuszni. Zá ktorémi spráwámi cnotliwémi/ wielkié dáry szczodrobliwośći nászéy przystoy nie są zásłużyli.

Jeszcze tákowé ich są ku nam zasługi y meritá: że też y przećiwko synóm nászym za≈cnym książętóm/ Władysłáwowi y Kázi≈miérzowi chcę y szczérą powolność okazáć nie zápomnieli/ á to w tym: że z nich iedné≈go/ ktoréğ ná rządzenié krolestwá godniey≈szégo vznáią/ nápomnieni przez pisánié ábo obwieszczenié nászé/ sobie po czásu żywotá nászégo/ zá Krolá/ Książę/ Páná y dźiedźi≈cá krolestwá tego Polskiégo/ y źiemie Lite≈wskiéy y Ruskiéy/ (ktoré źiemie zacné książę Zygmunt Kierstuty Wielkié X. Litewskié/ brát nász namiłszy iáko teraz dźierży/ ták do żywotá swego dźierżeć ma: á po śmierći ie≈go ná nas/ y syny nászé przerzeczoné y koro≈ne prawdźiwym y dźiedźicznym spadkiem przypáść máią/ iáko to otworzystémi listy ná to vczynionémi iest vtwiérdzono) po≈kornie y posłusznie przyieli: y koronę krole≈wską y sceptrmi krolewskimi z vczćiwośćią wielką ceremoniy powinnych obiecáli/ iáko prawdźiwégo y wedle práwá potomká/ gdy látá słuszné bedźie miał/ ná krolestwo wsá≈dźić. Zá co godni są/ áby godnémi dáry/ zá wdźięczną zobopólnośćią krolewskiégo dostoieństwá nászégo/ to im było oddá≈no.

minus & hæres, &c. Significamus teno≈re præsentium, quibus expedit vniuersis: Quomodo libramine veræ rationis, pen≈santes intemeratæ fidei, & insuperabilis virtutis constantiam: quibus incolæ Re≈gni nostri Poloniæ, in bellis & certamini≈bus, quæ cum prosperis (auspice Domi≈no) nostrorum triumphorũ successibus, sæpe sæpiusque pro defensione nostra & regni eiusdem, hostium sustinendo insul≈tus, suscepimus, placere nobis meruerũt: & votis nostris, obsecundatione fideli, non absq; variis periculis corporum, & extenuatione rerum, deuota subiectione vbique & semper paruerunt: Horum in≈tuitu, & aliorum contemplatione meri≈torum, quæ excelsa dona nostræ munifi≈centiæ non indignè promerentur.

Volentes etiam, vt beneuolentia eorũ, fidei affectus, (quos cum tanta synceritа≈te, & in filios nostros, præclaros princi≈pes, Vladislaum & Cazimirum direxe≈runt: quorum vnum, quem aptiorem ad regimen regni cognouerint, quem nostris requisitionibus admoniti, sibi expleta vi≈tæ nostræ periodo, pro Rege, Principe, Domino & hærede regni huius Poloniç, & terrarum Lituaniæ, & Russiæ, quos præclarus Princeps, Sigismundus Kerstu≈ti, magnus Dux Lituaniæ, frater noster charissimus, prout in præsentiarum possi≈det, & debet ad tempora vitæ suç posside≈re, & post obitum eiusdem, ad Nos, & fi≈lios nostros prædictos, ac coronam, vera & hæreditaria successione deuolui, sicut patentibus literis, ad hoc confectis, est firmatum, deuotè & humiliter suscepe≈runt: & corona regni, sceptrisque regali≈bus, cum solennitate cęremoniarum de≈bita, promiserunt, tanquam verum & le≈gitimum successorem, postquam ætatem integram habuerit insignire, dignis, pro grata vicissitudine, R. celsitudinis mune≈ribus compensentur.

Vladislaus autem tertius de libera sui electione, ita gratitudinem suam testatur.

5. NOs Vladislaus Significamus: Quomodo recensentes & in animo reuol≈uentes, quanta puritatis affectione, & fidei integræ constantia, Prælati, Comites, Ba≈rones, Milites, Proceres, Nobiles, Burgenses, cæteriq; subditi & incolæ regni nostri, Spirituales & seculares, personam nostram venerati sunt, atque dilexerunt: vt tandẽ, defun-

Ex priuil. manuscri≈pto Petric. 1432. HL 86 B/ 156.

defuncto felicis memoriæ genitore nostro charissimo, Domino Vladislao, Nos, tanquam verum hæredem, & legitimum successorem, ipsis in Regem & Dominum, voluntatibus concordibus assumpserint: sacro quoque regni diademate insignierint: Cùm igitur, altissimo dirigente, votis eorundem incolarum regni nostri in nostrã maiestatem deliberatè concurrentibus, paternum huius sacri Regni Polonię nacti sumus solium: dignum eapropter duximus, in ipsos incolas oculos pietatis nostræ aperire: & eis hanc, quam actu & opere velut athletæ fideles nobis exhibuerunt, synceritatis constantiam gratitudine, (vti decet) compensare.

Kasimirus quoq; tertius liberè se esse electum iisdem verbis testatur.

Ex pri. manuscripto Petri:1470 HL 86 B/156.

6. NOS Cazimirus &c. Significamus: Quòd recensentes & in animo reuoluentes, quanta puritatis affectione, & fidei integræ constantia, Prelati, Comites, Barones, Milites, Proceres, Nobiles, Burgenses, cæteriq. subditi & incolæ regni nostri Poloniæ, spirituales & seculares, personam nostram venerati sunt, atq; dilexerunt: vt tandem decedente felicis memoriæ genitore, & fratre, nostris charissimis, Regni Poloniæ Regibus, Nos, tanquam verum hæredem, & legitimum successorem, ipsis in Regem & dominum, voluntatibus concordibus assumpserint. sacro quoq; regni diademate insignierint: Cùm igitur, altissimo dirigente, votis eorundem incolarum regni nostri, in nostram maiestatem deliberatè concurrentibus, paternum huius sacri regni Poloniæ nacti sumus solium: dignum eapropter duximus, in ipsos incolas oculos pietatis nostræ aperire: & eis hanc, quàm actu & opere velut athletę fideles in nobis exhibuerunt, synceritatis constantiam (vt decet) compensare.

Tákże Ian Olbrácht Król o obrániu swym ná królestwo, ták pisze.

Ian Olbr. w Piotr:1496 La: 92. HL 87/157. HP 4.

7. My Jan Olbrácht/rc. Dáiemy znáć: Iż wyższego czásu zá Bożką pomocą/ y spólną á zgodną Prelatów/ Pánów Rad/ y wszytkich obywátelów królestwá nászego Polskiego życzliwością/ ná królestwo w tym zacnym królestwie nászym Polskim/ które ná ten czás dla śmierci świętego Kázimierzá oycá nászego wákowáło/ iesteśmy wzięci.

Similiter Ioannes Albertus Rex, de sui electione ita scribit.

NOS Ioannes Albertus, &c. Significamus: Quòd superiori tempore, diuino numine, & communi atq; concordi Prelatorum, Baronum, Consiliariorum, & omnium regnicolarum regni nostri Poloniæ fauore, ad regnandum, in hoc inclyto regno nostro Poloniæ, tunc per mortem diui olim Cazimiri genitoris nostri vacante, assumpti sumus.

Alexánder tákże świádczy, iż iest wolnie obran.

Z przywilie: Sedo: 1505. La. 6. HL 87/157. HP 4.

8. My Alexánder ku wiádomości przywodzimy: iż zá Bożką y zbáwiciela nászego łáską/ ná królestwo oycowskie wstąpiliśmy.

Alexander verò de sui electione ita scribit.

NOS Alexander, in notitiam deducimus: quia Dei & Saluatoris nostri gratia, regni paterni dominia conscendimus.

Tenże o sobie.

Ex manuscripto priu. Alexandri HL 87/157

9. IN sacris Maiestatis nostrę primitiis, Principes spirituales & seculares, cæterique Prælati, Barones, & regnicolę nostri, felici nostrę aderant Coronationi: Nosq; post mortem Serenissimi Regis Alberti, ad hoc inclytum regnum Poloniæ, Iure electionis liberæ, Deique Optimi fauente clementia, vnanimiter elegerunt resignaturũ.

Zygmunt król świádczy, iż zá zezwoleniem wszytkich iest obran.

Sigismundus Rex, consensu omnium sese electum testatur.

My

Nos

10 My Zygmunt dáiemy znáć: iż máło co przed tym zá zezwoleniem wßytkich Prelatów/Pánów królestwá/ábo lepiéy wßytkiéy ßláchty y ludu/ koroná ná glowe náße iest włożona.

NOS Sigiſmundus, Significamus: quòd paucis ante diebus, omnium Prælatorum & Procerum regni, imò verò totius Senatus, Nobilitatis, & populi conſenſu, diadema capiti noſtro impoſitũ eſt.

Z przy: koron: 1507. HL 87/157 HP 4.

Zygmunt Auguſt.

11. A gdyż wiec ku temu iuż przyßło: iż pan Bóg królá Je° M. oycá náßego z tego świátá wziąć raczył / á iuż zátym wolnym obrániém y koronowániem náßym / spráwá y zwiérzchnosć á władza koronna iuż ná nas przypádłá.

CVm autem eò res peruenit: quoniam dominus Deus sereniſſimum ipſum regẽ, parentem noſtrũ, ex hac luce ſuſtulit: & iam poſt hãc liberã electionẽ & coronationẽ noſtri, gubernatio, ſuperioritas & autoritas regni nũc ſuper nos deuoluta eſt.

Z przywil. koro: Zyg. Aug. H159/108, uer: 13 HP 6. & 36

Henryk.

12. QVia miſſis Oratoribus ab Ordinibus regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lithuanię, qui nos ad regnum ipſorum regendum & adminiſtrandum ex decreto Electionis liberę Statuum ac Ordinum, qui nos Regem ſuum aſſumpſerunt, inuitârunt.

Conſ: 130. B leg: Henric. uer: penult.

Stephan.

13. QVia miſſis Oratoribus ab Ordinibus regni Polonię & Mag. Ducatus Lithuanię qui nos ad regnum ipſorum regendum & adminiſtrandum, ex decreto Electionis liberę Statuum ac Ordinum, qui nos in Regem ſuum aſſumpſerunt, inuitarent.

Conſt: 144 B. paragr. Significam. uer: 2.

Tenże o téyże ſwéy Electiiéy ták zeznawa.

14. QVia nos conſiderantes ergà nos ſingularem propenſionem, ac ſingularia ſtudia Conſiliariorum, Dignitariorum, Officialium, Nobilium, omniumque Statuum ac Ordinum regni Polonię & Mag: Ducat. Lit: Terrarumq; ac Dominiorum iis annexorum, quòd nos potiſſimum inter cæteros Principes Chriſtianos ad faſtigium regium voluntatibus ac ſuffragiis ſuis extullerint, Regemque ſuum & eundem Magnũ Ducem iure electionis ipſorum liberè creauerint, &c.

Conſt: 150. B paragr: Significamus, uer: 2.

Tenże o tymże.

15. FActum eſt diuina prouidentia, cuius nutu & voluntate cuncta gubernantur: vt cùm liberis ac communibus ordinum huiusce Regni ſuffragijs ad Regiam dignitatem euecti, ac per Oratores eo nomine ad nos miſſos acceɼſiti eſſemus.

Conſti: 155. leg: Omnibus in uniuerſũ, v. 9.

Zygmunt trzeci.

16. POſteaquam liberis atque conſentientibus Reipub. huius Ordinum ſuffragiis Nos electos fuiſſe, ritéque Regem Poloniæ, ac Magnum Lithu. Ducem renunciatos accepiſſemus, &c.

Conſt: 1588. fol: 3. lege Omnibus, uer: 12.

Tenże o tymże.

17. EGO Sigiſmundus III. &c. Per omnes regni ordines vtriusq; gentis tàm Polonię quàm Lithuanię cæterarumque prouinciarum communi conſenſu liberè electus, &c.

Támże in literis Iuramenti, fo: 5.

Tenże o tymże.

18. QVod quemadmodum inclytis regni Poloniæ & Mag: Ducatus Lit: ac cęterarum illis adiunctarum prouinciarum Ordinibus nihil nos non debere fatemur & agnoſcimus, cùm ob acceptam ab iis materni ſanguinis originem, tùm quòd pro ſingulari ſuo erga nos, & familiam Iagellonicam, à qua maternum genus ducimus, ſtudio, nos præ cæteris omnibus magni nominis competitoribus, Regem eſſe ſuum voluerint,

Támże in Confir: generali, fo: 8 uer: 7.

rint, crearintque sententiis ac suffragiis liberis, & deniq; sacro diademate imposito cõsecrârint & constituerint, &c.

Wolnośći y vchwały ztrony Electiiéy wolnéy.

Stephan w Krák. 1576 Const: 159.

19. Co śie tycze wolnośći y vchwal/ ná Electiiéy *Henryká królá / którycheśmy wzmiánkę vczynili/ tedy té są: Naprzód iż my zá żywotá nászégo y potomkowie nászy królowie Polscy/ y ćiż W. Kśiążętá Lit: Ruskie / Pruskie/ Mázowieckié/ Zmódzkié/ Kijowskié/ Wołyńskié/ Podláskié/ Inflantskié/ y innych pánstw niemamy miánowáć/ áni obieráć/ áni obiéránia iákiégo skłádáć/ żadnym sposobem/ áni kształtem wymyslonym królá ná páństwo successorá nászégo wsádzáć. A to dla tego/ áby záwżdy wiecznémi czásy po zeszćiu nászym y potomków nászych/ wolné obiéránié królá zostawáło/ wszem stanóm koronnym. Dla czego y tytułu Hæredis vżywáć niemamy / áni potomkowie nászy królowie Polscy.

*Te electia królá Henryká, masz wksięgách Interregni, Articulo 3.

Wolność Electiiéy.

Zygm: III. w Wárszá: 1593. fol: 6.

20. Acż swobody narodu Polskiégo y Litewskiégo nie wątpliwé są / y wszemu świátu iáwné. Jednák z przyczyn odiázdu tego nászégo / zdáło śie nam ná ten czás to deklárowáć / iż iáko my wedle Constituciiéy ná Electiiéy Henrikowéy postánowionéy / nie mamy áni możemy miánowáć / áni stáráć śie o successorá / á tym mniéy per cessionem kogo ná królestwo wsádzáć: y gdybyśmy to/ czego Boże vchoway/ vczynili/ tedyby to było irritum & inane. Ták też pretensie wszelákié / z którychkolwiek miar / y czyiézkolwiek cessie ważné nie są/ áni bydź mogą: y ktobykolwiek tàm internus quàm externus zá czásu pánowánia nászégo/ bądź po skończeniu z tych miar/ mimo wolną przyszłą Electią/ by też do koronáciiéy przez gwalt przyszedł/ ná pánowánié téy korony nástępował/ ten ma bydź poczytan zá hostem patriæ, y wszyscy którzyby mu tego pomagáli zá perduelles. Tákże wszytkié práwá ták przyrodzoné iáko y pisáné/ peny/ y postępki/ y spiski/ do powstánia cõtra hostes *patrię & perduelles vczynioné/ przećiwko nim podnieśioné y wykonáné bydź máią. Które práwo wiecznémi czásy ma bydź świętobliwie y nienáruszenié chowáné / y ktoby ie w wątpliwość wwodźił/ ma bydź mian y karan zá hostem patriæ & perduellem.

*Té postępki práwné contra perduelles masz niżéy. Tit. 8. Máiestat

Electia bez Litwy bywáć nie ma.

Ieśli Król Polski przez potomstwá zéydźie, Polacy przez Litwy królá niech nie obiéráią.

Z przy: Prælat: Litew. w Hrodle, 1413. La: 116. HL 89/ 160. HP. 8.

21. Dokłádamy tu: iż Prelaći/ Pánowie y Szláchtá królestwá Polskiégo/ gdy król przez płodu y potomstwá przyrodzonego zéydźie/ królá y páná nie máią sobie obiéráć przez wiádomośći y Rády nászéy / to iest/ Alexándrá Wiel: Kśiążęćiá Pánów y szláchty źiem Litew. przerzeczonych / wedle zámknienia listów piérwszych.

Si Rex Poloniæ sine prole decesserit: Poloni sine Lithuanis regem ne eligant.

PRælati, Barones & Nobiles regni Poloniæ Rege Poloniæ sine liberis & successoribus legitimis decedente, Regẽ & dominũ nõ debent sibiipsis eligere, sine scitu & cõsilio nostro, videlicet, Alexandri Magni Ducis, Baronumque & Nobilium terrarum Lithuaniæ prædictarum, iuxta tenorem & contenta priorum literarum.

Podobna temuż vstáwá.

Z przywil: Præl: Lit. w Wiln: 1401 La: 129. HL 89/160. HP 8.

22. Tego też nieopuszczáiąc: iż iesliby Władysław Król przerzeczony (czego pánie Boże obroń) przez potomstwá zeydź miał: tedy przez wiádomośći y rády tegóż páná kśiążęćiá Withowdá y nászéy tákże/ kśiążętá/ Prelaci/ Pánowie / Szláchtá / y pospól-

ILlo etiam non omisso: Quòdsi Vladislaus Rex prædictus (quòd Deus auertat) sine prole decesserit: extunc sine scitu & consilio eiusdem domini ducis Withowdi, & nostro pariter, Principes, Prælati, Barones, Nobiles, & communitas terri-

pospólstwo obywátelów królestwá Polskiégo sobie królá y páná nie máią obiéráć ábo stáwić. Przy których Constituciách mocnie / zobopólnie y stale stoiąc w słodkośći wiáry / y wnetrznośćiách Páná Christusowych / wieczną y nigdy nieodmienną bedźiemy chowáć iedność.

terrigenarum regni Polonię prædicti, sibi regem & dominum non debent eligere seu locare; cum quibus firmam, mutuam & constantem seruantes assistentiam, in dulcedine Fidei, & visceribus Iesu Christi, perpetuam & irreuocabilem tenebimus vnionem.

O tymże.

23. A tákże Prełáći / Pánowie y ßláchtá królestwá Polskiégo / gdy przerzeczony król / (czego Boże vchoway) przez płodu y potomstwá swego słußnégo zéyd́źie / przez wiádomośći y rády Oświéconégo páná Alexándrá Witowdá W. Xiążećiá Litew. ieśli onégo przeżywie / y przez nászéy woli wybiéráć nie bedą.

ET viceuersa Prælati, Barones & Nobiles regni Polonię, Rege præfato (quod absit) sine liberis & successoribus legitimis decedente, sine scitu & consilio Illustris Domini Alexandri, aliâs Witowdi, Magni Ducis Lithuanię, si superstes remanserit, & nostro, eligere non debebunt.

Z przy: Ian Olbrácht w Wil: 1499. La: 131. HL 89/161. HP 669. v. 1.

O tymże.

24. Tákże też gdy Król Polski vmrze / przerzeczeni Prełáći y Pánowie królestwá Polskiégo / okróm wiádomośći y rády Prełatów y Pánów Wiel: X. Litewskiég ná wybiéránie nowégo królá niepostąpią: ále tákże z Prełaty y z Pány Wiel: X. Lite. ieśli wezwáni czásu słußnégo zechcą przyiecháć / królá y Páná wybiorą. Które rzeczy iáko rzeczono iest postánowiwßy / y które ná potomné czásy máią bydź chowáné / zá pewną wiádomośćią wßytkich innych Prełatów / Pánów / Przełożonych y ßláchty Xiestwá Litewskiégo bráćiéy nászéy / przerzeczony przywiléy przodków nászych przyimuiemy / mocny czynimy / y potwiérdzamy przez ninieyßy list / obowiezuiąc sie imiony nászémi y wßytkich Prełatów / Pánów / Przełożonych y ßláchty Wiel: X. Litew. dobrą wiárą w słowie nászym stałym y wiernym / oddaliwßy wßelką zdrádę y chytrość / obiecuiemy / przyrzékamy / y przez przysiegę nászę vczynioną / tym sie ćieśniéy obowiezuiemy / ten zapis wysßéy nápisány / y z obiáśnieniem Artykułu około obiérania Naiáśnieyßych Pánów nászych / iáko sie rzekło / we wßytkich Artikulech / klauzulách / punktćiéch y skazániu vtwiérdzony trzymáć y ná wieki niezgwałcenié chowáć.

DEfuncto Rege Polonię, præfati Prælati & Barones regni Polonię, sine scitu & consilio Prælatorum & Baronum, Magni Ducatus Lit. ad electionem noui regis non procedant: sed pariter cum Prælatis & Baronibus, Mag: Ducatus Litua. si vocati tempore congruo voluerint, regem & dominum eligent. Quibus ita (vt præmittitur) stantibus & in posterum obseruandis, de certa scientia omnium aliorum Prælatorum, Baronum, Procerum & Nobilium Mag: Ducatus Lit. fratrum nostrorum, inscriptionem præinsertã prędecessorum nostrorum suscepimus, ratificamus: suscipimusque & confirmamus per præsentes: obligantes nos nostris nominibus, ac vice omnium Prælatorum, Baronum, Procerum, & Nobilium Mag. Ducatus Lit. bona fide, in verbo nostro constanti & fideli, omni dolo, fraude, & colore semotis: promittimusq; pollicemur, ac vouemus, & nostri iuramenti pręstiti onere & ministerio strictius nos obligamus: ipsam præinsertam inscriptionẽ, cum reformatione ac declaratione articuli, de electione Serenissimorum Dominorum nostrorum, (vt præmittitur) in omnibus articulis suis, clausulis, punctis, & sententiis, firmatam tenere perpetuoque & inuiolabiliter obseruare.

Z tego przyw: La: 131. B v. 7. HL. 89/161. HP. 669. uer. 27.

Electia bez Séymu bywáć nie ma.

Zygmunt tego przestrzega, áby obiéránie królá było wolnè, złożywszy ná to Séym.

HL 88/159 HP. 4.

25. My Zygmunt czynimy iáwno przez ninieyszy list wszytkim: iż ácz w królestwie nászym / kiedy króle schodzili / á królestwo wákowáło / był ten stárádawny zwyczay: áby Pánowie Rádni stanu oboygá porádziwszy sie spólnie miedzy sobą / séym wálny obiéránia postánawiáli / y on wszytkim członkom y stanóm królestwá wczás / áby kożdy któryby chciał / mógł przyiecháć nań / ogłaszáli: ále iż w obiéraniu Naiáśnieyszégo Kśiążeciá Páná Zygmuntá Wtórégo / Królá Polskiégo y Wielkiég Kśiążeciá Lite. syná nászégo namilszégo / ten obyczay iest opuszczon (nie żeby vmyslnie / ále iż zá żywotá nászégo / gdy iescze królestwo nie wákowáło / y wiecéy z przeyżrzenia Bożégo / á niżli z ludzkiéy rády obránié Je° Królewskiéy M. sstáło sie) Przetóż bacząc ták wielką wszytkich poddánych nászych przeciwko Nam / y Naiáśnieyszy naród nász / ábo fámilią / wiáre / życzliwość y wszeláką vczciwość: iż to obránié syná nászégo Naiáśnieyszégo iákokolwiek nád stáry zwyczay vczynioné pochwalili / y zá wdzięczné mieli: á ktemu niechcąc / áby przez tákowé obránié niéco nápotym stárému zwyczáiowi vbliżyło sie / skázuiemy: áby nápotym ilekroć król z tego świátá zchodzić bedzie / á królestwo bedzie wákowáć / ábo obiéránié iákokolwiek przyda sie bydź / Pánowie y Rádá oboygá stanu wedle stárádawnégo zwyczáiu piérwéy / niż ku wybiéraniu postąpią / Séym wálny dla obiéránia postánowią: y on wszytkim obywátelóm y pánstwam wczás opowiedzą: ná którym to Séymie wedle stárégo zwyczáiu w obiéraniu máią postepowáć. Ná świádectwo tego / ꝛc. Dan w Krákowie ná Séymie wálnym w sobote bliską przed Niedzielą Srzodopostną / Roku pánskiégo / 1530.

Cauet Sigiſmundus Rex, vt regis electio ſit libera, Conuentu ad hoc idem edicto.

NOS Sigiſmundus, manifeſtum facimus per præſentes vniuerſis: quia licet mos fuerit antiquus regni noſtri: vt decedentibus regibus & regno vacante, Domini Conſiliarii ſtatus vtriuſque, capto inuicem mutuo conſilio, Conuentum electionis generalem ſtatuerant, & illum omnibus membris & Ordinibus regni, tempori denunciarent, vt vnuſquiſque, qui vellet, ad illum venire poſſit: quia tamen in eligendo Sereniſs. Principe Domino Sigiſmundo ſecundo, Rege Polonię, & Mag. Duc. Lit. filio noſtro chariſſimo, mos ipſe prætermiſſus fuit: non data opera; ſed quod nobis viuentibus, & regno nondum vacante, magiſque diuina ordinatione, quàm humano conſilio, electio ipſa Maieſtat: ſuę contigit: Conſiderantes tantam omnium ſubditorũ noſtrorum erga nos, & Sereniſs. familiam noſtram fidem & affectum ac obſeruantiam: vt hanc ipſam electionem filii noſtri Sereniſs. vtcunque præter veterem conſuetudinem factam, approbauerint & gratam habuerint: nolentesq; vt per huiusmodi electionem, aliquid in poſterum mori antiquo derogaretur: Decernimus: vt deinceps, quotienſcunque Regem decedere & regnum vacare, aut electionem quomodocunque celebrari contigerit, domini Conſiliarii ordinis vtriuſque, antequam ad electionem procedant, prius iuxta veterem conſuetudinem Conuentum electionis generalem ſtatuant: & illũ vniuerſis regnicolis, & dominiis, in tempore declarent: ac electionem, in eodẽ Conuentu, iuxta veterem conſuetudinem celebrent: Harum teſtimonio, &c. Datum Cracouię in Conuentu generali, Sabbatho proximo ante Dominicam Lętare: Anno Domini, 1530. Regni noſtri Anno vigeſimo quarto.

Similis alia cautela.

HL. 88. B/159.

26. IN nomine Domini, Amen. Nos Sigiſmundus, Significamus tenore pręſentium: Cùm nullius rei nobis cura ſit antiquior, quàm vt regni noſtri quieti & tranquillitati, non ſolum quoad nobis vita ſuppeditauerit, verùmetiam (ſi fieri poſſit) in ſempiternum tempus prouidere poſſimus: Cumq; non minus ad nos pertinere exi-

ſtimemus

ftimemus ea, quę in posterum, Nobis è vita sublatis, quàmque superstitibus accidere possint: faciundum putauimus: vt pro more nostro, iustas & ęquas preces Nobilitatis regni nostri benignè & clementer admitteremus, quibus à nobis, summo studio Nuncii illius, ex omnibus regni ditionisque nostrę territoriis, contenderunt: vt ne qui (si quando interregnum esse contigerit) noui motus oriri possent, Constitutione nostra caueremus, decerneremusque: quemadmodum præsentibus cauemus, statuimus & decernimus: de consensu totius regni Senatus, & Nunciorum terrestrium, æuiternis temporibus obseruandum: Vt si quid de Rege Polonię factum sit, eumq; ex vita excedere contigerit, secundùm veterem morem consuetudinemque, & statuta regni generalia, Comitia regni edicantur, ad nouum Regem eligendum: fiatque electio regis libera, ita, vt ex omniũ regni Senatorum, Consiliariorumq;, Prelatorum, Baronum, Militum, Nobilium, quicunque Comitia ista obierint, eisque interfuerint, consensu & voluntate, nouus Rex eligatur & denuncietur. Atque vt diplomati huic nostro tantò maior fides habeatur, firmiusque obseruetur: Signum nostrum illi appendi iussimus. Datum Petricouiæ, in Conuentione generali, Feria quinta post festum sancti Mathiæ Apostoli proxima, Anno Domini 1538. Regni vero nostri Anno trigesimo secundo.

Ná mieyscu vprzywileiowánym Electiæ bywáć máią.

27. Widząc y to że inordinatè, nie ná mieyscu vprzywileiowánym / obwołánym / opisánym / okopem náznáczonym / y pokoiem pospolitym obwárowánym / áni czásu swego to sie sstáło / nád niezliczonéy wielkośći wßech stanów pozwolenié.

Rády Koronné pod Iedrzeiow 1576. const: 139. B fo: 2.

KROL. Titul III.

Król swóy snádniéy niż obcy rządźić może.

1. Wzięlismy przed sie subiectum rády dobrotliwégo Bogá náślàduiąc / iżbysmy z narodu swego królá sobie obráć mogli: poniewaź námi żaden extraneus rządźić y spráwowáć / wykonywáiąc powinnośći swé królewskié / niemógłby ták snádnie.

Const: 139. B. lege my rády koronné, y v. 12.

Ieden być ma.

2. Gdyż pod iednym Kśiążęćiem y iedną głową iedenże lud róznych praw niemiałby mieć: áby nie był iákim dźiwem máiąc rózné głowy / etc. Gdyż iest iedno kśiążę wßytkich y ieden Pan.

Cum sub vno Principe & capite eadẽ gens iura diuersa habere non debeat, ne sit tanquam monstrum diuersa habens capita, &c. Et ex quo vnus Princeps est omnium & Dominus.

Kázi: wiel. w Wisl: 1368. La: 37. HL 139. B/250. Hp. 438.

O tymże.

3. Gdyż wßytkim źiemiam ktore okrąg króleſtwá nàßégo zámyka / iáko iedno kśiążę y pan iednostáynie pánuiemy.

Cum omnibus terris quas regni ambitus comprehendit, velut vnicus Princeps & dominus dominemur.

Władźisła: w Czerw: 1422. Lat 49. v23. HL 139. 250. HP 438.

Kátholickiéy wiáry być ma.

4. Władysław Król Polski etc. Oznáymuiemy / Iż gdysmy z Bozkiégo zrządzenia z bledów pogáńskich y z ciemnośći do świátłośći á do poznánia iego imienia / z miłośierdźia iegóż sámego byli przywiedźieni.

Vladislaus Rex Polonię &c. Significamus, Quòd cum supernę dispensationis prouisione de gentilitatis erroribus ac tenebris, ad lucem & sui nominis agnitionem eduxit misericorditer.

Ex Bibliot. Crac: Aca: HL. 244. B/437. H. 380.

O tymże.

5. Dla tego oznáymuiemy którym wiedźieć

Proinde significamus quibus expedit vniuer-

Z przy: Pan Lit: La: 128 B. uer: 1. HL. 297.

uer: 2/529. lege In no. Dñi y v. 23. HP. 663.

wiedźieć należy wszytkim: iż tego czásu Prełáći/ Kśiążętá/ Pánowie y śláchtá/ y wszytko pospólstwo królestwá Polskiego zá pomocą łáski Bożey/ Naiáśnieysze Kśiąże páná Władysłáwá królá polskieg Nawyższe Kśiąże Litewskie/ dźiedźicá Ruskiego/ páná nászego náłáskáwszego z pogáńskich błędów wywiódszy/ zá królá y páná sobie wźięli.

niuersis: Quomodo eo tēpore, quo Prælati, Principes, Barones, & Nobiles & cōmunitas terrigenarum regni Poloniç, diuina cooperante clementia, Serenissimū Principem Dominum Vladislaum Regem Poloniç, supremum Ducem Lithua. heredem Russię, Dominum nostrum gratiosissimum, de gentilitatis erroribus educentes, in Regem & Dominum ipsorum assumpserunt.

A nas tákże iego postępków násláduiących náuczoné łáską Duchá S. wzywáiąc nas do ich towárzystwá Kátholickiego/ z ćiemnośći błędu stáreg przez przyięćie świętéy wiáry prawdźiwéy nas przyięli: z którymi iżesmy sie sstáli w wierze iednomyślni/ y towárzysze Kátholickich vczynków/ słusznie iestesmy powinni w zgodźie ná wieki z nimi trwáć.

Nos quoq; ipsius vestigia sequentes, almi spiritus gratia eruditos, ad ipsorum cōsortium catholicum inuitantes, de tenebris erroris vetusti, per assumptionem sacrę fidei orthodoxę receperunt: cum quibus in fide facti vnanimes & consortes, ad perfectionem catholicorum operum, meritò & opportunè debemus per concordiam perpetuò aspirare.

Pobożny bydź ma.

Pátrz máło co niżey w Częśći trzećiéy, Co Król koronie powinien. Tit: I. leg. 4. Iestesmy powin.

Mądry y opátrzny bydź ma.

Káżi: III. La: 83. HL. 236. B. v. 4. HP. 99. v. 5.

6. Należy ná opátrznego páná przeszłych rzeczy pámięć máiąc/ pilno przeglądáć przyszłé/ á ná wszytko sie dobrze rozmyśliwszy/ potym kożdą rzecz z osobná dobrze rozráchowáć.

Circumspecti Principis est, ex pręteritis habere memoriam & intentę considerationis oculum ad futura, & tandem ad singula salubri dispositione dirigere.

Sprawiedliwy bydź ma.

Káżi: III. Petric: 1447. La: 89. v. 4.

7. AD hoc nos omnipotens Deus, auctor iustitię, dispensator ęquitatis & Reip. pro sua voluntate directores Regni fastigio, licèt immeritos, voluit sublimare, vt ipsam prosequamur iustitiam, ęquitatem sectemur, & in regno ipso Rempub. dirigamus.

O tymże pátrz niżey, Tit: 8. Máiestat. lege 1. et 2.

O tymże.

Káżi: w Kr: 1356. La: 368. B. v. 19 HP. 296. uer: 25.

8. Dla tego z Bozkiego zrządzenia są dáni królowie ludźióm y Pánowie poddánym: áby z potrzeby spráwiedliwośći są dowi y roskázowániu królewskie^v byli poddáni wszyscy: żeby kożdému spráwiedliwą wagą sámi królowie spráwiedliwośći czynili

IDeo diuina sententia dati sunt Reges populo & domini subditis, vt necessariò iustitię & iudicio ac imperio Regum subessent vniuersi; vt cuilibet ęquo libramine, statera, lance appensa, ipsi Reges iustitiam ministrent.

Miłuiąc Rzecząpospolitą, gotowym, y mężnym, przećiw nieprzyiaćiołom bydź ma.

Sigis: Petr. 1544.

9. SAcra M. Regia, pro ea cura quam gerit tuendi Regni sui, Comitia Regni edicit, in quibus communi omnium consilio prouideri posset, ne quid regnum detrimenti caperet, neue nos imparatos hostis offendat, nec opinantes opprimat: sed porrò si consilio auerti nequeat, bello propulsetur.

Szczodrobliwym bydź ma.

Pátrz máło co niżey w częśći trzećiéy: Tit: VII. O nagrodách zásłużonym,

Przyśięgáć koronie ma.

10 Ja N. z łáski Bożéy król Polski/ Wiel: X. Lite. Ruski/ Pruski/ etc. Pan y Dziedzic: przyśiegam/ obowiezuie sie/ obiecuie ná té świeté Bozkié Ewánielie: iż wszytkié práwá/ wolnośći/ przywileie/ listy/ swobody od podatków królestwá mégo Polskiégo/ Duchowné y świetckié/ tákże kośćiołóm y królestwu Polskiému/ Prelatóm/ Pánóm/ Przełożonym/ Szláchćie/ Mieszczánóm/ obywátelóm/ y którymkolwiek osobam/ iákiégokolwiek stanu y záwołánia są/ przez świeté przodki násze/ Książetá/ Króle/ y którékolwiek dziedzice y Pány królestwá Polskiégo/ ázwłasczá przez świetégo Káźimiérzá stárégo/ Lódwiká/ Wládysławá dźiádá/ Wládysławá stryiá/ Káźimiérzá oycá/ Janá Olbráchtá brátá/ króle Polskié/ spráwiedliwie/ y wedle práwá dárowáné/ mocnie trzymáć/ chowáć/ strzédz/ y pilnowáć bede we wszytkich condiciách y punktćiéch: á to wszytko/ co iest niesłusznie od tego królestwá oddalono ábo rozerwano/ wedle mocy méy do tegóż Królestwá przygromádze: Gránic królestwá mégo Polskiégo nie bede vmnieyszáć/ ále ráczéy wedle możnośći méy bronić/ y rozszérzáć bede. Ták mi Boże pomagay y té świeté Bozkié Ewánielie.

EGO A. Dei gratia Rex Poloniæ, M. D. Lit. Rusſiæ, Prusſiæ, &c. Dominus & Hæres, iuro, ſpondeo, & promitto, ad hęc ſancta Dei Euāgelia, quòd omnia iura, libertates, priuilegia, literas, immunitates, regni mei Poloniæ, Eccleſiaſticas & Seculares, Eccleſiis, regno quoq; Poloniæ, eiuſdemq; Prȩlatis, Principibus, Baronibus, Nobilibus, ciuibus, incolis, & quibuslibet perſonis, cuiuſcūque ſtatus & conditionis exiſtentibus, per diuos prædeceſſores meos, Principes, Reges, & quoſcunq; Dominos ac hæredes regni Poloniæ, prȩſertim vero per diuos, Cazimirū antiquum, Loiſch, Vladiſlaum auū, Vladiſlaum patruum, Cazimirum patrem, & Ioannem Albertum germanum, meos, Reges Polonię, iuſtas & legitimè donatas, manu tenebo, ſeruabo, cuſtodiam & attendam: in omnibus conditionibus atque punctis: & omnia illicitè ab eodem regno alienata aut diſtracta, pro poſſe meo, ad proprietatem eiuſdem regni mei aggregabo: Terminos etiam regni mei Poloniæ non minuā: ſed pro poſſe meo defendam, & dilatabo. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

Alexā: Lá: 161. HL. 5 139. B 24. HP. HL. 9.

KORONATIA. Tituł IIII.

KORONA.

1. Koroná królestwá polskiégo/ ma bydź w skárbie koronnym w Krákowie chowána/ przez páná Podskárbiégo Koronnégo/ zá pieczećiámi y kluczámi Senatorów tych/ to iest/ Kásztelaná Krákowskiégo/ Woiewode Krákowskiégo/ Poznánskiégo/ Wileńskiégo/ Sedomiérskiég/ Kális kiég/ y Trockiég/ którzy iéy otwarzáć nie máią/ iedno zá zwoleniem spólnég wszech Rad koronnych y stanów. Awszákóż niebytność którégo z nich prze chorobe/ ábo inné legale impedimentum, przekázáć nie ma spólnég zezwolenia: owszem absens

Steph: w Krák: 1576 con: 160. B. par: korona.

absens zá obwieszczeniem inych Senatorów powinien támże klucz swóy do inych Kollegów przesłáć. A ieśliby ktorego śmierć záßlá/ tedy inni Kollegowie præsentes, moc máią zamek iego otworzyć/ y pieczęć odedrzeć.

Koronowány bydź żaden nie ma ieno wolnie od wßech stanów obrány.

Zyg: Aug: w Piotr: 1550: Con: s. HL 89. B/ 160.

2. A Naprzod około Koronáciiéy królów Polskich/ tákeśmy to opátrzyli y postánowili. Iż nikt koronowány ná królestwo bydź niéma/ áliż piérwéy od wßech stanów dobrowolnie wedle przywileiów Koronie Polskiéy od królów dánych/ obran będzie.

Rex nisi liberè electus, ne coronetur.

INprimis autem de coronatione Regum Poloniæ ita prouidimus & constituimus. Quia nemo ad regnũ coronari debet, donec prius ab omnibus ordinibus regni, liberè, iuxta priuilegia regno Poloniæ à Regibus data, electus fuerit.

Maß wyßéy f. 4. Tit: 2 Electia.

Archiepiscopus Gnes: Regem & Reginam coronet non Cardinalis.

Ex priuil: Cázim: III. 1451. Pri: m. lege 5.

3. QVantum ad Coronationes Regum & Reginarum regni Poloniæ pertinet: Statuendo decernimus & statuimus: Quòd nullus alius, neque dominus Sbigneus Cardinalis, ad huiusmodi coronationem ipsorum Regum & Reginarum se de cætero & in perpetuum intromittet & coronabit, præter Archiepiscopum Gnesnen: pro tempore existentem. Circa quas coronationes præfatus D. Sbigneus Cardinalis habitu duntaxat vtetur Cardinalatus. Cæremoniis autem vti debet, sicut Episcopus Crac: prout ab antiquo vtebatur vbi interesse voluerit: quod in sua libera erit voluntate. Regia Maiestas nihilominus aut Reginalis taliter coronanda per Archiepiscopum Gnesnen. atq; alios Episcopos coronabitur & coronari debebit.

Królá wybránego żaden okróm Arcybiskupá Gniézn: koronowáć nie ma.

Zyg: Aug w Piotr: 1550. fo: 2, HP. 8. HL, 89. B / 161

4. Królá wolno obránego żaden iny koronowáć nie ma/ oprócz Księdzá Arcybiskupá Gnieźnieńskiego: wedle przywileiu iego przez Królá Káżimiérzá dánego / Roku pánskiego 1451. przy ktorym Arcybiskupie máią bydź ktorzy ktemu wedle stárádawnego zwyczáiu należą Biskupi.

Rex electus à nemine præterquam ab Archiep. Gnes: coronari debet.

ET inprimis de coronatione Regũ Poloniæ quemadmodũ constituimus: Quòd nemo in Regem Poloniæ coronari debeat, donec vnanimiter, secundùm leges & priuilegia regni ab omnibus Ordinibus regni electus sit. Quiquidem vnanimi cõsensu electus, à nemine alio coronari debet, præterquam à Reuerendiss. Archiepiscopo Gnesnen. secundùm priuilegiũ: quòd Archiepiscopo, per Cazimirum III. Regem Poloniæ illi est concessum: in Anno Domini, 1451.

Declarátia Koronáciiéy Królá Ie° M. naydźieß in Actis Interregni, po Królu Zygmunćie Auguśćie, Articulo 4.

CONFIRMATIÆ PRAW, Titul V.

LVDWIK *Król w Koßycách*, 1374.

PRAVVO.

Z przywil. Koron: La. 41 B uer 18. HL 148 B/ 265. HP 181. párág: kiem ieśli sie etc.

1. Nádto wßytkie pány/ przełożoné/ Szláchtę/ Rycérstwo/ Miástá/ Mieszczány/ Miásteczká/ wśi/ dźierżáwy/ y ich lud y kmiećie w ich wolnośćiách obiecuiemy y obowiezuiemy sie záchowywáć/ áni one przećiwko wolnośćiam ich/ niechcemy/ áni każemy przez kogokolwiek vćiskáć.

INsuper omnes Barones, Magnates, Nobiles, Ciuitates, Oppida, Villas, possessiones eorundem, populum & kmethones, in eorum libertatibus, pollicemur, & spondemus conseruare, nec eos contra illas intendimus aggrauare, vel per quempiam faciemus aggrauari,

Władysław

WLADYSLAW IAGIELLO *blisko Czérwieńská*, 1422.

2. A Náostátek áby poddáni y obywátele królestwá nászego ták duchowni iáko y świetcy / przez wszelkiéy wątpliwości praw y przywileiów / które im dawno od przodków nászych świetéy pámięci królów Polskich / y od nas są dáne / przespiecznie mogli vżywáć / y żadnéy wątpliwości o ich dzierżeniu nie mieli: wszytkié y każdé zosobná przywileie / práwá / wolności / y nádánia násze / y przodków nászych przerzeczonych / które otrzymáli y trzymáią pod którymkolwiek sposobem słów / we wszytkich punktćiéch / sposobiéch / ártykuléch / wyrozumieniu / y zámknieniu ich / niniéyszym przywileiem odnawiamy / vtwierdzamy / pochwalamy / y wieczną im moc przykładamy y przydáiemy.

Postremò, vt subditi & indigenę regni nostri, tàm spirituales quàm seculares absque vlla ambiguitate iuribus & priuilegiis, quæ nobis dudum à nostris prędecessoribus D. memorię Regibus Poloniæ, & à nobis sunt concessa, securius vti possent & potiri: nec aliqua circa eorum continentiam hæsitatione suspendi: omnia & singula priuilegia, iura, libertates & concessiones nostras, & nostrorum prędecessorum prędictorum, quas obtinent sub quacunque forma verborum, in omnibus punctis, conditionibus, articulis, sententiis & clausulis, pręsentibus innouamus, ratificamus, approbamus, & robur perpetuum apponimus & addimus eisdem.

Z przywil. kor: Lá: 49 uer: 32. HL 196. / 549. HP. 584.

Tenże w Iedlnéy, 1433.

3. Wszytkié práwá y przywileie które zdawná przy koronácyiéy nászéy y innych czásów pozwoliliśmy / ábo które im inni królowie y kśiążętá prawdziwi dziedzicy królestwá Polskiego od dawnych czásów nádáli / zá mocą y obroną niniéyszego przywileiu vmacniamy / pochwalamy / odnawiamy / y potwierdzamy.

Omnia iura & ipsorum priuilegia, quę dudum circa coronationem nostram, & aliis postmodum momentis & temporibus ipsis concessimus, vel quę eis alij Reges & principes veri hęredes regni Polonię prędecessores nostri ab antiquis temporibus concesserunt: patrocinio pręsentis priuilegii nostri ratificamus, approbamus, renoua mus, & confirmamus.

Lá: 50. HL 149. / 266. HP 586 uer 22.

Tenże z strony kośćiołów, obywátelów, y Mieszczan.

4. Też obiecuiemy: Iż każdé zosobná Artykuły / zámknienia w przywileiách / wniwczym nie zfałszowánych / naiáśnieyszych kśiążąt / pánów Kázimierzá y Lódwiká / y wszytkich inych królów / kśiążąt / spráwiedliwégo wstępku dziedziców stárych królestwá Polskiégo / kośćiołóm / obywátelóm y miástóm nádánych / które sie zámykáią w przywileiách przodków nászych / ázwłaszczá które ku pożytku y rozmnożeniu nászému / y królestwá Polskiégo często miánowánégo / y onégo obywátelów śćiągáią sie / mocnie y niezgwalcenié chowáć y ná wieczné czásy będźiem trzymáć.

Prętera promittimus, singulos articulos & clausulas, in priuilegiis nullo vitio falsitatis deprauatas, Serenissimorum principum dominorum, Cazimiri & Ludouici, ac omnium aliorum Regum, Ducum, ex vera successione hęredum antiquorū regni Polonię, Ecclesiis terrigenis & ciuitatibus concessis, nostrorum prędecessorum contentas, pręsertim commodum & profectum nostrum regniq; Polonię sępè fati, & ipsius incolarum concernentes, firmiter & inuiolabiliter obseruare, perpetuis temporibus & tenere.

Lá: 51. B HL 149. 266. HP 589

Tenże z strony Przywileiów vbliżonych.

5. Też przypátruiąc sie dobrze temu / iż przerzeczeni królestwá nászego obywátele / y wszyscy w nim mieszkáiący z miłości y z łáski przećiwko Máiestatowi nászému przywileiów

Item attendentes, quòd dicti regni nostri incolę & inhabitatores, in fauorem nostrę Maiestatis, priuilegiis ipsis, per nos & nostros prędecessores concessis, quasi dogic

Támże Lá. 52. HL 149 266. HP. 586.

wileiom swym przez nas y potomki násze so bie niekiedy dánym vbliżyli: przeto te wszytkie przywileie násze/ y przodkow nászych krolow y książąt/ y dziedzicow własnych y prawdziwych krolestwá Polskiego przerzeczonego/ do pierwszey kluby przywodzimy/ znowu cáłe czynimy/ odnawiamy/ y tą ninieysza obroną pisánia tego potwierdzamy/ mocne czynimy y declárujemy/ chcąc/ áby miáły władzą wieczney mocy.

doque derogarunt: eadem ipsorum priuilegia nostra, & prędecessorum nostrorum, Regum ac ducum & hęredum legitimorum & verorum regni Polonię prędicti, ad statum priorem reducimus, reintegramus, restauramus: ac pręsentis scripti patrocinio confirmamus, ratificamus, & declaramus, ipsaq; robur obtinere perpetuę firmitatis.

WLADISLAW III. *w Piotrkowie*, 1434.

HL 55/99. Ex priuil: manuscrip.

6. EX certa nostra scientia, prehabita sufficientissima deliberatione, animo & voluntate nostra vltronea: ipsis Prelatis, Comitibus, Baronibus, Militibus, Proceribus, Nobilibus, Burgensibus, cęterisque subditis & incolis regni nostri, cuiuscunque status existunt, spiritualis vel secularis: quęque ipsorum iura, libertates ac immunitates, literas, priuilegia ecclesiastica & secularia: quę à diuę memorię prelibato genitore, ac aliis Regibus, Principibus, Ducibus, & dominis prędecessoribus nostris regni Polonię, veris & legitimis hęredibus, super quibuscunq; bonis & libertatibus habere dinoscuntur, & habent: sub quibuscunque datis, in vita sua iustè & ritè emanata libertates & immunitates, spirituales & seculares in se continentes: & quas hîc volumus habere pro insertis in omnibus earum punctis, positionibus, conditionibus, articulis & clausulis eorum vniuersis, ratificamus, innouamus, approbamus, & pręsentis scripti patrocinio cōfirmamus: decernentes, illa robur obtinere perpetuæ firmitatis. Promittimus insuper in verbo nostro Regio præsentibus, & spondemus: eadem ipsorum iura, libertates, immunitatesque, literas & priuilegia, per omnia, rata atque grata habere: & iugiter, inuiolabiliter, perpetuò obseruare, ac eis satisfacere, cum effectu.

KAZIMIERZ III. *w Nieszowey y w Opokách*, 1454.

Lá: 92. B HL 55. B/ 100. HP 14

7. Obiecuiemy słowem nászym krolewskim/ wszytkie krolestwá nászego obywátele przy práwách wszytkich/ od przodkow nászych dánych wcále záchowáć. A temu ieszcze żadnemu dobr bráć/ ábo ktorego poimáć/ áż pierwey będzie práwem przekonan/ nie każemy.

INprimis igitur pollicemur verbo nostro Regio, omnes regni nostri incolas, in iuribus quibusuis, ipsis à prædecessoribus nostris datis integraliter conseruare: nullique bona recipi mandabimus, aut captiuari faciemus: nisi priùs fuerit iure conuictus.

IAN OLBRACHT, *y koronnè y Kázimierzowè práwá w Nieszowey y w Opokách*, 1496. *potwierdza.*

Z przywil. kor: Lá: 92. uers. 28. HL 55. B/ 100. HP. 605. uer: 30

8. Acz przez insze listy násze wszytkim ziemiam y dostoienstwam y poddánym krolestwá nászego dáne/ wszytkie práwá/ przywileie/ wolności/ prerogátywy/ przez Náiásnieysze y Oświecone Krole y Książętá krolestwá nászego Polskiego/ y przez oycá nászego im dáne/ pozwolone potwierdzilismy z przysięgą nászą ná szczęśliwey koronáciiey nászey vczynioną: w ktorey ácz rozumieią sie bydź zámknione wszytkie przywileie/ ktore krolestwu zá czásem są nádáne: wszákże gdy ná ninieyszym Seymie był pokazan

LIcèt per alias literas nostras, tunc vniuersis terris, sublimitatibus, & subditis regni nostri concessas, vniuersa iura, priuilegia, libertates & prærogatiuas, per Serenissimos Illustrissimosq; Reges & Principes regni Poloniæ, olimq; genitorem nostrum, eis concessas atque concessa, confirmauerimus cum sacramento iuramenti, in felici coronatione nostra per nos corporaliter præstiti: ibi quoque licèt censeantur vniuersa priuilegia inclusa esse, successiuè regno concessa: tamen cùm in præsenti

kazan przywiléy/ wiele vstaw Nam y Rzeczypospolitéy nászéy bárzo pożytecznych w sobie máiący (á ten to przywiléy niegdy przez Oycá nászégo w Nieszowie był nádány) ná prosby Prelatów y wszytkich obywáteló osobliwie chcąc ji potwierdzić skazálismy/ áby tu był włożon."

præsenti Conuentione, produceretur in medium priuilegium originaliter, continens Constitutiones multas, nobis & Reipublicæ regni nostri perutiles, in Nieszowa olim per genitorem nostrum datum: illud ad vota Prælatorum & vniuersorum regnicolarum, specialiter confirmaturi, decreuimus præsentibus inserendum, tenore infrascripto.

*Ten przywiléy masz miedzy przywileiámi, przywiléy czwarty.

Tenże Ian Olbracht o tymże.

9. Ktory to przywiléy we wszytkich punktćiech/ condicyách/ rozdźiałách/ y ártykułách zá pewną wiádomośćią/ łáskáwośćią/ y cnotą nam wrodzoną/ y zá rádą y wolą Pánów y Posłów wszytkich tu zgromádzonych vmyslilismy potwierdźić/ y potwierdzamy ná wieczné czásy.

Idem Ioannes Albertus Rex de eod.

QVod quidem priuilegium, in omnibus punctis, conditionibus, passibus & articulis, de certa scientia, benignitate & virtute nostra innata, præclarorumq; Baronũ ac Nuntiorum de singulis terris huc conuocatorum, vniuersorum consilio & voluntate, confirmandum duximus: & confirmamus perpetuò tenendum, obseruandumque.

Petric. 1496. La: 96. HL 56./101. HP. 611.

KROL ALEXANDER *w Rádomskim*, 1505.

10. Przywileie/ pozwolenia/ obrony/ Státuty/ dárowánia/ wolności/ nádánia/ swobody y zapisy ktorékolwiek/ dárowánia y przedawánia/ ktorémikolwiekby słowy/ obyczáymi/ zwyczáymi/ y rzeczeniem przez Naiáśnieysze Przodki násze Pány/ Krole/ Dźiedźice y Kśiążętá Polskie/ y przez nas sámé krolestwu Polskiému/ y przerzeczonym inym wszytkim źiemiam spráwiedliwie y słusznie nádáné/ dárowáné/ pozwoloné/ ktoré iuż są wydáné/ dárowáné/ pozwoloné/ przydáné/ y ktoré są dźierżáné y záchowáné/ ktorych pismá tu chcemy mieć zá wyrázoné/ we wszytkich ich sposobiech/ punktćiech/ cząstkách ábo członkoch/ klauzulách/ zwyczáioch/ vmocnić/ potwierdźić/ vgruntowáć/ cáłé y wdźięczné vczynić: tákoż skazálismy/ áby potwierdzoné/ vmocnioné/ vczynioné były.

PRiuilegia, indulta, munimenta, statuta, donationes, libertates, prærogatiuas, immunitates & quaslibet donationũ ac venditionum inscriptiones, sub quibuscunq; verborum tenoribus, modis, consuetudinibus ac dictis; per Illustriss. ac Sereniss. prædecessores nostros, Principes, Reges, Reginas, hæredes & duces Poloniæ, & per nos ipsos regno Poloniæ, ac prædictis & aliis vniuersis terris iustè & legitimè datas, donatas, concessas & emanatas, ac data, donata, concessa, vendita, emanata, tentaque & obseruata: (quorum & quarum tenores hic volumus habere pro insertis) in omnibus ipsorum & ipsarũ modis, punctis, articulis, clausulis, conditionibus & cõsuetudinibus, roboranda, confirmanda, & ratificanda, ac roborandas, cõfirmandas, & ratificãdas duximus, & decreuimus: roboramusque, cõfirmamus, & ratificamus.

HL 57. B uer: 12. 103 uer: 27. HP 18. uer: 29.

ZYGMVNT *Piérwszy w Krákowie*, 1507.

11. Wszytkié práwá/ wszytkié przywileie/ wszytkié státuty y dekrety/ y tákże wszytkié dárowánia/ wolności/ swobody/ y ktorékolwiek przedánia/ y dárowánia/ listy/ pod ktorymikolwiek słowy vczynioné/ wszytkich źiem krolestwá nászég nierozdźielnie/ y wszytkich źiem przerzeczonych kożdéy zosobná kożdégo sposobu/ stanu oboygá płći ludźi/ y obywátelów krolestwá Polskiégo/ ázwłaszczá

OMnia iura, omnia priuilegia, omnia statuta, & decreta, omnes deniq; donationes, libertates & immunitates, & quascunque venditionum, & donationum literas & syngrapha, sub quocunq; tenore verborum factas: omnium terrarum regni nostri in genere, omniumq; prædictarum terrarum in specie, omnis generis, omnis gradus, vtriusq; sexus hominum & incolarum:

HL 59. uer: 18. /106. uer. 21. HP. 638. uer: 27.

ázwłaszczá od Káźimierzá Wielkiégo / Ludwiká inaczey Loysá / Władysłáwá dźiádá / Władysłáwá stryiá / Káźimierzá oycá / Janá Olbráchtá y Alexándrá bráciey rodzoney / Królów Polskich przodków nászych spráwiedliwie y wedle práwá są dáne / dárowáne / których zámknienia w sobie ták chcemy bydź właśnie / iákoby w ninieyszym liście były wpisáne / we wszytkich ich punktciech / członkach / rozumieniu / zámknieniu / zwyczáioch vmocnić / potwierdźić / vmyślilismy y skazáli: iákoż iuż vmacniamy / vtwierdzamy / y cáłe czynimy / y przez niniey szy list vtwierdzamy: áby były wieczne / nie wątpliwe / niezgwalcone / mocne / ná wieczne czásy.

larum: à Regibus & Reginis, hæredibus & ducibus terrarum regni Poloniæ,& prę sertim Cazimiro Magno, Ludouico aliâs Loys, Vladislao auo, Vladislao patruo, Cazimiro patre, Ioanne Alberto & Alexandro, germanis, Regibus Poloniæ, prædecessoribus nostris, iustè & legitimè data & donata, datasque & donatas: (quorum & quarum tenores, tanti esse volumus: ac si in præsentibus literis expresè describerentur) in omnibus ipsorum & ipsarum punctis, articulis, sententiis, clausulis, & consuetudinibus, roboranda, cõfirmanda, & ratificanda roborandasque, confirmandas, ratificandasq; duximus & decreuimus ac roboramus, cõfirmamus, ratificamus & præsentibus literis approbamus: illa & illas, perpetuas & indubitatas, inuiolabiles, firmas & validas in sempiternum futuras.

Ten przywiley naydźieß mie dzy przywi leymi ßosty.

Tenże Król Zygmunt ßlubował zá syná swego Zygmuntá Augustá iuż ná ten czás obránego królá, że przyßedßy do lat swych miał poprzyśiądz práwá koronnè.

HL 87. uer 12 / 158. uer: 10.

12. QVandocunq; ipse Serenissimus filius noster, siue nobis viuentibus, siue etiam post mortem nostram, ad ætatem legitimam, hoc est ad annos quindecim completos peruenerit, tenebitur illis id totum præstare, quod antecessores nostri Reges Poloniæ, & Nos ipsi præstitimus, ex debito; ad quod eius Maiestatem, vt filium & successorem nostrum, tenore præsentium obligamus: videlicet, quòd iurare debebit, omnia iura, libertates, priuilegia, literas, immunitates regni nostri Poloniæ, Ecclesiasticas & Seculares, Ecclesiis, ipsi quoque regno Poloniæ, eiusdemq; Prælatis, Baronibus, Nobilibus, Ciuibus, incolis, & quibuscunq; personis cuiuscunq; status & conditionis existentibus, donatas & concessas.

Ten przywiley iest miedzy przywileymi śiodmy.

O czym iest przywiley cáły miedzy przywileymi koronnemi śiodmy.

ZYGMVNT AVGVST.

Król August dorósßy przyśięgę oddawał: ále zá żywotá oycá swego, rządźić niemiał, áż po śmierći iego dopiéro miał poprzyśiądz Práwá y wolnośći koronnè.

O czym tákże masß w Przywileiách koronnych, Przywiley osmy.

Tenże potym po zeßćiu Królá Zygmuntá Oycá swego, potwierdza práwá y wolnośći koronnè.

HL 59. B / 108. HP 7. uer: 23.

13. Obiecuiemy słowem nászym krolewskim y pod tą przysięgą którąśmy vczynili / obowiezuiemy sie: Iż te wszytkie wyszey miánowáne práwá / státutá / swobody / wolnośći / dániny / przywileie y listy przez przodki násze sławney pámięci / á miánowićie przez Królá I. M. Oycá nászego słusznie y spráwiedliwie dáne y wydáne / mocnie á nieporuszenie dźierżeć / y wedle nich poddáne

ET pollicemur verbo nostro Regio: & sub onere Iurisiurandi per nos præstiti, obligamus nos: quia hæc omnia supradicta Iura, immunitates, libertates, donationes, Priuilegia, & literas, per antecessores nostros piæ memoriæ, & nominatim per Serenissimum Regem parentẽ nostrum, legittimè & iustè datas & exhibitas, data & exhibita, firmiter & inuiolabiliter tenere, &

Ten przywiley iest miedzy przy wileymi dźiewiąty.

né náßé ſtanów wßytkich/ ták wobec wßytkié/ iáko y zoſobná kożdégo záchowywáć bedźiemy/ y wßytkim dźierżeć y záchowywáć roſkażemy czáſy wiecznémi.

& iuxta ea ſubditos noſtros omnium ordinum, tàm generaliter omnes quam ſpecialiter ſingulos vnumquemq; conſeruabimus, & omnibus tenere & conſeruare mandabimus, temporibus perpetuis.

HENRIK.

14. A poniewaź przy koronácyách ſwych Królowie Polſcy ſławnéy pámieci/ Przodkowie náßy/ Confirmácye liſtowné wßytkiéy Rzeczypo. zwykli dawáć: gdy do tego przyßło/ żeſmy o confirmácyą byli żądáni/ tedyſmy iéy záraz pozwolili tákim obyczáiem/ iákim przodkowie náßy Królowie Polſcy Confirmácye dawáli: którąſmy wßytkié koronné Polſkié/ y W. X. Litew. y wßytkich Páńſtw y źiem koronnych (diſmembrátiiéy w Rzeczypoſpolitéy ßkodliwéy przeſtrzégáiąc) práwá/ ſtátutá/ ſwobody/ wolnośći/ przywileie/ ták poſpolité iáko y kożdému zoſobná ſtanu wßelákiégo potwiérdźili. Iákoż y teraz ieſcze ex ſuperabundanti y tym liſtem náßym potwiérdzamy/ y káżdym inym według potrzeby potwiérdźić ieſteſmy gotowi.

Conſt: 132. B uer: 17.

STEPHAN.

15. IVra, Leges, Statuta, Conſtitutiones, ordinationes, libertates, ac immunitates in Conuentibus regni, quibuſlibet legitimè ſancitas, nominatim autem libertates & leges, in Conuentu electionis Henrici Regis latas, ac quæ in Conuentu Andreouien: vel Coronationis noſtræ ferentur, & nobis exhibebuntur. Ita tamen, vt nec ſpecialitas generalitati, nec generalitas ſpecialitati deroget. Tum etiam conditiones per Oratores noſtros cum ordinibus pactas & conuentas & á nobis approbatas. Quorum omnium præmiſſorum tenores tanti eſſe volumus, ac ſi hiſce literis de verbo ad verbum inſertæ ſint, in omnibus earum articulis, punctis, clauſulis, conditionibus, approbandas, roborandas & confirmandas duximus, approbamusque, roboramus, confirmamus per præſentes literas noſtras.

Conſt: 151. uer: 5.

ZYGMVNT TRZECI.

16. IVra, Leges, Statuta, Conſtitutiones, iudicia Tribunalis vltimæ inſtantiæ, ac decreta, libertates & immunitates in Conuentibus regni generalibus quibuſlibet, ordinationesque latas atq; ſancitas: nominatim autem libertates & leges in Conuentu electionis Henrici Regis, ac in conuentu Andreouien: & coronatione Regis Stephani, conſtitutionemq; de iudiciis Tribunalis in Conuentu Varſouien: ac denique leges & conſtitutiones, in præſenti Conuentu coronationis noſtræ ſancitis, aut quæ adhuc ſancientur & nobis exhibebuntur: ita tamen, vt nec ſpecialitas generalitati, nec generalitas ſpecialitati deroget. Tum etiam conditiones, per oratores noſtros, ac Sereniſs. parentis noſtri Ioannis Tertii Dei gratia Sueciæ Regis, &c. cum ordinibus conſtitutas, ac à nobis approbatas, iuxta literarum noſtrarum de eiſdem conditionibus circa coronationem noſtram conceſſarum tenorem, (quorum omnium præmiſſorum tenores tanti eſſe volumus, ac ſi hiſce literis de verbo ad verbum inſertæ ſint) in omnibus earũ articulis, punctis, clauſulis, conditionibus approbandas, roborandas & confirmandas duximus: approbamusque, roboramus, confirmamus per præſentes literas noſtras: decernentes illas, & illa omnia, quæ ſuperius commemorata ſunt, perpetuæ, indubiæ, ac inuiolabilis firmitatis robur obtinere debere. Recipimusque, ſpondemus, & regio noſtro verbo pollicemur, illas in prædictis earum punctis, articulis, clauſulis, conditionibus, firmiter, inconcuſsè, inuiolabiliter, tenere, obſeruare, implere & exequi, ac omnibus & ſingulis ex iis ſatisfacere cum effectu, & teneri, obſeruari, & exequi facere.

Conſt: 1588. fol: 9.

MAŁZENSTWO. Titul VI.

Król Zygmunt dokłádał śie Pánów Rad koronnych zstrony małżeństwá swego.

PRAWO Wilnæ 1516. Pril: 20.

1. SAcra Cæsarea Maiestas pro eximia sua erga nos beneuolentia & coniunctione nostra mutua, sæpius nos cohortari dignata est, vt rationem habentes venturi status regni, Dominiorumque nostrorum, ac Nepotis nostri Lodouici Vngariæ Regis, cùm masculina prole careamus, & vna duntaxat in vtroq; nostrum spes posteritatis nostræ superest, animum ad ineundum alterum matrimonium induceremus: proposuitque nobis eius Maiestas inter alias Neptem suam Illustriss. Leonoram Principem Burgundiæ, virginem annorum xvii. cum dote ter centum millium aureorum: & si fratres eius Carolus & Ferdinandus Reges, sine masculina prole, quod absit, decederent: ipsa vt senior in Principatum Flandriæ & Burgundiæ succederet. Alteram verò Illustriss. Bonam, virginem annorum xix. quæ cum matre sua domina Isabella filia Alphonsi Regis Aragonum degit in regno Neapolitano: quæ habebit dotis ducenta millia parata: post mortem verò matris suæ, accessura sunt ei adhuc quingenta millia aureorū. Offertque eius Maiest. intellecta voluntate nostra, omnem suam operam, quò ipsum matrimonium quàm maximè ex re & dignitate nostra conficeretur: promittens insuper eius Cæs: M. quo testatior esset erga nos beneuolentia & affectus, quòd cognita voluntate nostra & si animus esset Nobis secum Viennæ aut alibi conueniendi, vt id aliquando negotia Serenis. Regis Lodouici & nostra mutua valdè exigunt, se effecturam esse, vt ambæ prædictæ virgines illic constituerentur, & nos coràm, vtram vellemus, eligere possemus, id vehementer Maiestas sua cupiens, vt nuptias in præsentia ipsius & de manibus eius auspicaremur, in quibus ipsa adhuc hastis concurrere vellet, & id genus stratagemata sua hoc iucundo fini concludere. Nos itaque cognita M. suæ Cæsareæ tanta in nos affectione, & quod huius rei deliberatio diutiùs produci non potest: decreuimus voluntatem nostram suæ Cæsareæ M. per nuntium vel literas nostras, cùm id tantoperè à nobis exigit declarare: ne per longiorem cunctationem tantam rei benè gerendæ occasionem amittamus, & tàm fauorabile eius Cæsareæ M. erga nos officium negligere & paruipendere videamur. Quia verò tale negotium ad bonum statum Reip. augendum vel diminuendum plurimum habet momenti, inconsultis S. V nollemus illud aggredi: Quas enixè hortamur vt inprimis consulant, si nobis vxor ducenda sit nec ne? deinde cùm in matrimonio tractando, quemadmodum in omnibus Principum actionibus duo præcipuè sint consideranda, honestum nostrum, & vtile Reip. perpendant secum diligenter, quæ nobis potissimū his rationibus sit ducenda: & si, vt Cæsarea M. optat, resque nostræ mutuæ exigunt, conuenire cum illa debeamus: præscribantq; nobis quàm celerius suam sententiam, vt ad tempus quod res exigit eius Cæsareæ M. respondeamus.

Król August kłádźie przyczynę, czemu śie dokłádáć.

Sigis: Aug. Petr: 1548. Pril: 20.

2. NE imparem vxorem ducat Rex, & regni sui Senatorum consilium in eo negligat, nunquam nos commissuros esse recipimus, vt ad hunc lapidem offendamus.

Stephan Rzeczyposp. dobro vpátruie.

Steph: w Krák: 1576 Const: 161

3. A Iż ná małżeństwie nászym wiele Rzeczyp. należy: tedy obiecuiemy y przyrzekamy zá śie y zá potomki násze Króle Polskie/nigdy nic nie stánowić/ áni przedśie bráć około małżeństw nászych mimo wiádomość y przyzwolenie Rad koronnych oboygá narodu.

Król rozwodu szukáć nie ma.

Steph: w Krák: 1576 Const: 161

4. A Okróm tákowych przyczyn które pismem y słowem Bożym są wyrázone / żadnych

dnych occáziy do niemieſzkánia powinnégo w małżenſtwie / ábo do rozwodu ſukáć ſobie nie bedziemy.

KROLOWA. Tituł VII.

Conſens K. I. M. ná prorogátią ceſsiiéy Anny ſtárßéy Iéy Kró: M.

PRAWO

Steph: ná kor: 1576. fol: 16.

1. Doſyć czyniąc potrzebie R. P. prorogácyą ceſsiiéy / Práwá wßelákiégo od Królowéy Jéy M. Anny małżonki náßéy / zá pozwoleniem náßym Rzeczypoſ: vczynioną / ná dobrá ruchomé y nieruchomé w Koronie Polſkiéy y w W. X. L. y w páńſtwách ku nim należących / ieſliby iákié práwo Jéy K. M należáło / mocną y wárowną bydź zá zezwoleniem wßech ſtanów / declárujemy. Tákże y ná reſignácyą którą Królowa Jéy M. małżonká náßá / vczynić ſie opiſálá / gdyby ſie Jéy K. M. naprzód od nas / y od ſtanów Koronnych / opráwá y opátrzenié tákié / iákowé opiſuie támtá prorogácia oſtálá: bedziem powinni przyzwolić / y obowiezuiemy ſie ná to. Jákóż prorogácią te roſkazáliſmy w Metryke wpiſáć / y káżdému autenticè wydawáć. A originał do ſkárbu Koronnégo oddan ieſt.

Opráwá téyże Królowéy Iéy M. Anny ſtárßéy.

Steph: w Wárß: 1581. Con: 110. B

2. Opráwe Królowéy Jéy M. małżonki náßéy ná dobrách kśieztwá Mázowieckiégo / ná których też miáłá opráwe Królowa Boná / mátká Jéy Kró: M. Conſtitucyą tą / zá rádą PP. Rad y pozwoleniem Poſłów ziemſkich oboiégo narodu poſtánawiamy / reſeruatis nobis & ſucceſſoribus noſtris Regibus iuriſditionibus ac ſaluis iuribus modernorum poſſeſſorum. Wßákże gdy ktorykolwiek z nich zéydzie / bona hæc ſubiecta reformationi, nie máią bydź nową dániną dáléy zátrudniáné / áby prowenty wolné Królowéy Jéy M. były. A zátym też wedle przypadánia tych pożytków / vmnieyßáć ſie ma téy prowiziiéy / którą Królowa Jéy M. z cel Koronnych bierze y bráć ma / dla tego / iż té dobrá zátrudnioné ſą práwy modernorum poſſeſſorum. Quártá z tych dóbr Mázowieckich / non obſtante reformatione, iść ma do Káwy przedſie. Niepodáiąc ktemu pod te opráwe Miáſtá Wárßáwy z ſtrony iuriſditiiéy / propter omnes Conuentus regni.

A wáruiąc y zá wieczné práwo bydź declárując / iż nápotym z ſtrony Korony ná dobrach Kśieſtwá Mázowieckiégo ſpólnie inym królewom opráwy niemáią bydź czynioné / ále ná inßych Dobrách / o czym cognitia ma bydź ná przyßłym Séymie.

Ktemu królowéy Jéy Miłośći / máią bydź dobrá w W. X. L. od nas náznáczoné y opiſáné / któréby ná kożdy rok prowentu / iedenaśćie tyśiecy dwieśćie y piecdźieśiąt złotych czyniły. Ná których to dobrách Litewſkich trzydźieśći tyśiecy złotych / á ná Mázowieckich trzydźieśći tyśiecy wolno bedźie ludźióm narodu Polſkiégo y Litewſkiégo królowéy Jéy Miłośći zápiſáć y dárowáć. Które ſummy Polſki naród z Mázowieckich / á Litewſki z Litewſkich powinien bedźie ſpłáćić.

Declárátia wolnośći od Quárty z dóbr pewnych ná Podláſu Królowéy Iéy M. Anny ſtárßéy,

Má bydź 1581.

Zyg: III. w Wár: 1593. fol: 11.

3. Zá zgodnym wßech ſtanów zezwoleniém / przychyláiąc ſie do declárácyéy S. pámięći Królá Stephaná przódká náßégo ná Seymie Wálnym Wárßáwſkim w roku 1585 zá pozwoleniem wßech ſtanów Koronnych vczynionéy / one autoritate præſentis conuentus ápprobuiemy / y dobrá Jéy K. M. dźierżáwy y włośći Biélſkiéy z leśnictwem / y wśiámi / folwárkámi do tego należącymi: y od dwu ſet beczek owſá Kleſczelſkiégo w ſtároſtwie Belzkim Jéy K. M. należącégo. Jtem Tykoćińſkié tákże z Leśnictwem Ráygrodu y Auguſtowá / tákże moſtu y młynów Wárßáwſkich / z czego dwoygá dźieie ſie popráwá moſtu Wárßáwſkiégo / od dawánia Quarty R. P. należącéy / do żywotá Jéy K. M. wolné czynimy / áby Jéy K. M. z tych dóbr zupełné prowenti do żywotá ſwégo miáłá. A to coby ná Quarte odchodźić miáło / áby ſie do Jéy K. M. obracáło / y ktemu dźier

żawce

żawce tych dóbr pomienionych ninieyſzé y zmárłé z potomſtwem ich/ którzy byli od Instigatorá náſzégo eo nomine quocunq; modo zpozwáni / od pozwów/ ákcyy/ y win wſzelákich wolnymi perpetuò czynimy/ authoritate Conuentus iſtius generalis: ita tamen, iż po śmierci Jéy K. M. z tych wſzytkich dóbr quartá RP. według Rewizyiéy y pierwſzéy Conſtituciiéy oddawána bydź ma/ áſſecuráciiéy opráwy Kró: Jéy M. in dubium non vocando.

Opráwá Iéy Królewſkiéy M. Anny młodſzéy.

Zyg: III. w Wár: 1593. fo: 11.

4. Aż wedle Conſtituciiéy przodká náſzégo Królá Stephaná Anni 1581. *miáło bydź námówiono od wſzech ſtanów/ ná którychby dobrách opráwy Królów Polſkich miáły bydź czynioné/ tedy zá rádą P. Rad/ y pozwoleniém wſzech ſtanów oboygá narodu miánowáné/ y náznáczoné tu ſą ná tym Séymie dobrá ſtołu náſzégo Królewſkiégo/ to ieſt Biélſk/ Ráygród/ Grudziądz/ Tuchola/ Swiecié/ Lomza/ Luboml/ Vśćié z Piłą/ Jurbork z nową Wolą y z Leśnictwem/ Vpitá ze wſzytkimi włośćiámi y folwárkámi/ vnà cum iuribus patronatus, w tych wſzytkich pomienionych dobrách/ ná których ſaluis iuribus Kró: Jéy M. Pániéy ćiotki naſzéy/ & modernorum poſſeſſorum, ná ten czás opráwę pięćdźieśiąt tyśiecy złotych Polſkich wiáná / á drugą pięćdźieśiąt tyśiecy przywianku Kró: Jéy M. małżonce náſzéy nieomieſzkále wydáć z Káncelláriy náſzych roſkażemy. A przytym wedle obyczáiu dawnégo donum nuptiale złotych dwá tyśiącá czérwonych we złoćie doroczné/ Jéy K. M. ma bydź od nas náznáczoné. Która to opráwá y donum nuptiale, ma bydź tym kſztałtem ważna / ieſli (wyiąwſzy śmierć náſzę) ſczęśliwie zwróćiwſzy ſie z Króleſtwá náſzégo Szwedzkiégo/ Koronę y Páńſtwo to obecnie do oſtátniégo kréſu żywotá náſzégo ſprawowáć będźiemy. Wſzákże té Zamki ſzláchćicóm obywátelóm kráiów tych/ gdźie té Zamki leżą/ zlécone y dawáné bydź máią/ których iuriſditia ſądowa opráwie podlédz niema.

*wys: práwo 1. opráwe etc.

MAIESTAT. Tituł VIII.

Máieſtat królewſki ſpráwiedliwośćią bywa twiérdzony.

PRAWO Olb: w Piotr: 1496 La. 91. HL 179/498. HP 605.

1. Máieſtat/ zacność y moc królewſká y przełożeńſtwá káżdégo/ ná ten czás miedzy wiernymi poddánymi okázuie ſie bydź nietylko przeſpiecznie vmocniona/ ále téż iákoby promieńmi przyrodzonémi z śiebie podáiącémi oświecona/ gdy pómni ná ſczérą wiárę y życzliwość poddánych ſwych przećiwko ſobie/ y gdy oſtrość wſzytkich myśli ſwoich obraca ná pokóy/ ná vſpokoienié/ ná vmiárkowánié y ná ſpráwiedliwość ſwych wiernych poddánych. Co wten czás poſpolićie bywa/ gdy im zá one wierność y życzliwość ich/ którą zacnośći Królewſkiéy oddáią y máieſtat królewſki wynoſzą/ czyni godné nagrody poddánym ſwym/ nietylko w nádániu wolnośći/ Praw/ Conſtytucyi nowych: ále téż gdy dawné przez inné Króle y Pány z dobrym rozmyſlem vchwaloné pochwala y potwiérdza. Ná czym ſie wielkié ſtáránié Królów y Kśiążąt nic nie myli. Abowiém záchowánié wierności

Thronus Regius iuſtitia firmatur.

Thronus, ſplẽdor & potentia regalis & cuiuslibet principãtis Maieſtatis, tunc dignoſcitur inter fideles ſuos, non ſolũ tutiſſimè roborari, verùmetiã velut radiis naturaliſſimis prominẽtibus eis ſplẽdere: dum puræ fidei & beneuolentię ſubditorum meminit: dumque acumen cunctarum lucubrationum & meditationum ſuarum, pro eorundem fidelium ſuorum quiete, tranquillitate, æquitate & iuſtitia defigit. Quòd fit præcipuè, dum pro fide & beneuolentia in Regiam excellentiam efferendam ſublimandamque collata digna remunerationis brauia ſuiſipſis tribuit fidelibus: non ſolùm in libertatibus, iuribus, & conſtitutionibus largiendis inſtituendiſque nouis; verùmetiam aliis, per alios Reges & Principes, pia conſideratione inſtitutis, confouendis, & confirmandis. Neque in hoc errat ſublimis Regum & principum meditatio. Etenim obſeruan-

ności tym mocnieysze nád prawa przyrodzo nie sie ostawa: gdy życzliwość Páná zwierzchniego przeciwko poddanym swym ták sie pokázuie/ iáko ich potrzebá y poczciwość y przypadki pospolicie przypadáiące zá czásem przynoszą. A żeby te dekrety krolewskie z czásem z pámięci ludzkiey nie wypádły/ zwykli ie ku wiekuistey pámięci listy y pismem wárowáć.

seruantia fidei, sui trahens originem ex augmento, gratiam iurium & libertatum, rationis & naturæ ipsius legibus stabilior perseuerat: cùm fauor & benignitas principis, in suos ostensa subiectos, sic commodari exhiberique conspicitur: vti eorum necessitas, honestas, ac euentuum communium ius, creditur pro tempore & in futurum exposcere. Ipsa tandem maiestas, quicquid vnquam propterea decreuerit, aut instituerit; id ne labentibus seculis, obliuionis confundatur erroribus, consueuit literarum apicibus commendare, æuiternè (perinde ac viuaciter) memorandum ac duraturum.

Zacność królewska niespráwiedliwością bywa prophánowána.

2. Abowiem zacność królewska przez niespráwiedliwość bywa prophánowána.

Dignitas Regia iniustitia prophanatur.

ETenim dignitas Regia, per iniustitiæ culpam prophanatur.

Olbr: w Piotr: 1496 La: 96. HL 123/ 398.

Obrázá máiestatu królewskiégo tylko w osobie królewskiéy bywa dopuszczona.

3. Obrázenie Máiestatu Królewskiégo zá żądániem Posłów ziemskich/ niechcemy áby miáło indzie mieysce/ áni ma bydź ná inne osoby (choć ná sobie vrzędy R. P. nászą) wyciągáné: ále iesli przez ktoregokolwiek zły vczynek ábo mężobóystwo w tákowych osobách/ ktorzy mimo osobe nászę/ ábo rádną/ ábo inné dostoieństwo y mieysce ábo vrząd R. P. nászą/ będzie vczyniono/ tákowy wedle statutu karány bydź ma. Czás záśie świeżego vczynku/ rok y sześć niedziel.

Crimen læsæ Maiestatis in persona Regia committitur.

CRimen læsæ Maiestatis, ita postulantibus terrarum nostrarum Nuntiis, volumus nisi in persona nostra locum habere: & non in alios, quantumuis publicas personas gerentes, extendi: Si quod autem per quempiam facinus vel homicidium in his fuerit commissum, qui extra personam nostram, vel senatoria vel aliqua publica dignitate loco & officio fungerentur: in eum secundùm statutum animaduertetur. Tempus verò recentis criminis annus & sex septimanæ.

Zyg: w Krá: 1539. HL 70. 8/ 127. HP 9.

De crimine læsæ Maiestatis Regiæ & Perduellionis.

4. Jesliby kiedykolwiek nam/ y potomkóm nászym Królóm Polskim/ z poddánym swym/ szláchecktiégo záwołánia/ przyszła spráwá o crimen lęsę maiestatis, ktore tylko in personam Regiam, podług prawa machinatione, conspiratione, violento conatu, & quod longè absit, facto ipso, in vitam committitur: tedy od Jnstigatorá nászégo/ zá wiádomością Márszałká nászégo/ ma ná tákowégo pozew/ sześć niedziel przed terminem/ bydź położony ná Séym: y onégo położenia relácia w księgách Grodzkich tegoż Powiátu/ ma bydź zápisána/ w ktorą pozew ma bydź wpisány: y ná Séymiku tákie położenie pozwu/ dla dostáteczney wiádomości/ przez woźnégo ma bydź publikowáné.

Zyg: III. w Krá. 1588. fol: 22.

Instigator Pozwy

Ktory ták pozwány/ ma peremptoriè stánąć: y gdy spráwá z pozwu tákowégo przypádnie/ mamy/ wysłuchawszy propositia y dowody Jnstigatorá nászégo/ tákże y strony obwinioney/ Pánóm Rádóm nászym/ y Posłóm Ziemskim/ niżey opisánym/ w tym dáć czás/ áby ná te spráwe ná Séymie onym/ bez bytności nászey/ wotowáli: y w niey sie wedle potrzeby/ rozmówili. A gdyby sie spólnie wszyscy ná iedne sententią zgodzili: tedy táki dekret przez nie/ w niebytności nászey concludowány/ przy nas ex scripto ma bydź ferowan przez Márszałká. A gdzieby sie wszyscy ná ieden dekret zgodzić nie mogli/ tedy przy więtszey części conclusia zostawáć ma.

Propositia y dowody

Sąd panow Rad.

Do któ-

Deputaći z koła poselskiego.

Do ktorego tákowego sądu z koła Poselskiego/ deputowáni być máią ośm osob: ktorzy przysiągszi/ ná práwne/ y ná spráwiedliwe/ podług sumnienia/ wotowánie/ przy Pániech Senatorzech wotowáć/ y wotá ich tákże iáko y Pánow Rad/ liczone y poráchowáne być máią.

Delator.

Delator/ żeby był przy Instigatorze dla Conuictiiey/ ktory może być & plebeius.

Dokumenta.

A gdźieby probationes & documenta contra reum, nie były certa, manifesta, notoria & sufficientia tedy obwiniony/ bliższy záwżdy będźie do ewáziiey/ wedle Státutu de viro bonæ famæ, choćby też eiusmodi insufficientia documenta & probationes, były depozicyámi poprzyśiężonémi vtwierdzone. Tákże iesliby byłá votorum paritas, tedy obwiniony do odwodu bliższy być ma.

Complices

To miánowićie wáruiąc/ iż ktobykolwiek był complex criminis aut machinationis, in personam Regiam; á toby nań dostátecznie było dowiedźiono/ iáko wysszey nápisano iest/ ma być do tego sądu pozwan/ á byłliby iáko y pryncypał conuictus; reus esse criminis condemnabitur.

Stanie do sądu zpocztu.

A ten ktoryby ratione criminis læsæ Maiestatis był pozwány/ nie ma w większym poczćie ná Seym przyieżdżáć/ tylko ad summum ze dwudźiestą osob/ includuiąc w to/ ták przyiaćiele iáko y sługi: y w tákieyże liczbie osob/ do mieyscá sądow/ nie w więtszey/ przychodźić ma.

Prokuratorá przydánie.

Procurator ma być dan z práwá/ iesliby go stroná obwiniona potrzebowáłá. ktory ták przydány/ post propositionem & documenta omnia, per Instigatorem exhibita, ma mieć spatium deliberan. ad respondendum do trzećiego dniá/ będźieli tego stroná potrzebowáłá.

Odnieśienie potwarne

A iesliby sie to pokazáło/ iżby pozwány niewinnie á potwarnie był odnieśion/ ma być delator Nobilis, siue comparuerit siue non, karan wedle Constituciiey ná tákie anno *156 quinto vchwaloney á ná tym Seymie popráwioney: á plebeius pœna capitis. Jednák/ gdźieby obwiniony nie zgołá ále przez przyśiege sie odwiodł/ tedy ná delatorá żadna pœna śćiągáć sie niema.

*Patrz li: 5. parte 6. Tit. 6. lege: 13 Iż sie to zábiezáło.

Dilatia

A tákowa spráwá niema być przez Instigatorá żadnym obyczáiem zwłoczona: owszem przez te osoby/ ktore do tego sądu wysszey są náznáczone/ sądzona być ma/ ták áby iuż ná tymże Seymie odpráwiona byłá: aliâs ná dokończeniu Seymu niema być broniona/ y owszem dopuszczona pozwánemu ewázya/ gdźieby mu z práwá przyszło/ oprocz żeby sam pozwány vżywał diláciiey vera infirmitate, ktora sámá iedná in eo casu ma być pozwolona/ do dwu niedźiel/ ábo żeby on sąd vznał ex allegatis & responsis, żeby w tym potrzebne było scrutinium.

Perduelles.

Tákiż postępek ma być in causa perduellionis, contra Remp. to iest/ gdyby kto czynił bunty/ przećiwko Rzeczypospolitey/ porozumiewáiąc sie z nieprzyiaćielem Koronnym ku szkodźie Koronney: wynośił táiemnice R. P. zwierzone nieprzyiaćielowi Koronnemu: podał mu Zamek ná zmowie: wzruszał pacta & fœdera z postronnymi pány/ rebellią facto pokázuiąc: ábo ktorykolwiek inny występek popełnił/ ktoryby właśnie był contra Rempub: Jednák iuż in tali casu, my/ iáko głowá/ z Pány Rádámi/ y z ośmią Deputatow Poselskich/ sądźić/ y przy więtszey częśći konkluzyą vczynić mamy: w ktorych iuxta qualitatem excessus, & illius Iudicii sententiam, pœnæ debent irrogari. To wáruiąc/ iż gdźieby in ea causa perduellionis delatorá nie stáło: tedy sam Instigator z wiádomośćią Márszałká nászego/ máiąc certa & euidentia documenta, táką cauzę może instituere & continuare, záchowuiąc w swey mocy postępek/ tu ná tym Seymie osobno contra perduelles modernos vczyniony.

Processus contra Rebelles.

Zyg: III. w Krá. 1588. fol. 43.

5. Wiákie niebespieczeństwo/ w iáko żáłosné y zgube ostátnią ćiągnące zá sobą spráwy/ bárzo od máłey liczby obywátelow Koronnych/ przywiedźiona iest R. P. rozerwániem szkodliwym/ miánowawszy contra consensum omnium inszégo cándidatá/ zá ktorym Ciuile bellum in viscera Regni accersitum est, káżdy snádnie baczyć może. Abowiem

wiém nie tylko rzućiwszy sie záraz do gwaltu y mocy/ imáni są zacni y zásłużeni ludźie wielkich Fámiliy / w domiéch swych/ wolnośćią á pokoiem pospolitym obwárowánych/ niemogąc sie wysiedźiéć: ále też occupowáné mieysca y municiię R. P. przećiwko stárym y teráznieyßym spisóm y Confœderáciom/vsurpowano sobie poselstwá publico nomine ad exteros bez zlécenia práwie / iedno od sámych śiebie: wprowádzon Pan obcy z woyskiem cudzoźiemskim do Korony: stolicá królestwá tego byłá oblężona: szturmy sie dźiały: kośćioły łupiono: wstyd vczćiwych pánienek był niebeśpieczny: Zámki/ Miástá R. P. brano: máietnośći ßláchetckié pustoßono/ palono/ wybiérano / á sámé osoby do przysiąg gwaltem przymußono: Séymiki gwalcono: proscriptos & infames, publicè forytowano: po drógách łápano zacné ßláchćice/ y posły zacnych Kśiążąt/ którzy do nas tuti lege publica iáchali: Séymy składano/ ná których obcému Pánu władzą w ręce podawano/ y tych Séymów Constitucyę Rzeczypo: ßkodliwé in acta publica wwodzono y przyimowano. Quid multis? wßytko cōtra leges & libertates patrias czyniąc/ status Reipub: à fundamentis conuellebatur: czego práktykámi y consensy swémi dwáy Duchowni pomagáli. Którémi ták iáwnémi excessy in patriam, ácz sie sámi patratores talium prywowáli beneficio iuris publici: Jednák my oświadczamy sie Pánem Bogiem/ żesmy sie ninacz nie skwapiáli: y owßem czekáiąc iákiégo vpámietánia/ wiele y z niebeśpieczeństwem Koronnym vćiérpiwáiąc/ do tego sámégo czásu wßytkosmy skromnie znośili. Lecz iuż bacząc że abutuntur patientia nostra, á iż clementia & lenitas nostra iescze ich wiecéy w vporze zátwardza/ gdyż iuż wiedząc o tákim consensie wßytkiéy Korony y W. X. L. Ziem Pruskich/ y inych Páństw do niéy należących: tákże y o scześliwéy Koronáciiéy náßéy/ poprzyśiężeniu praw y wolnośći Koronnych: nie tylko iż sie od przedśiewźiećia swégo nie hámuią/ ále też maiora prioribus delicta patrant, hostili more Ziemie Koronné z Pánem cudzoźiemskim palą/ pustoßą: Zamki/ Miástá R. P. posiadáiąc/ á práwie do zginienia oyczyzne przywiéźdź chcąc. Tedy my temu ze wßemi stany Koronnémi/ tu do Krákowá ná Séym wálny Koronáciiéy náßéy zgromádzonémi/ zábiégáiąc: Pánem Bogiem sie oświadczywßy/ z iákim żalem do ták ostrych lékarstw przystepuiemy/ á iáko contra naturæ nostræ benignitatem ad istam acritudinem cauteriorum przychodźimy: powinnośći iednák náßéy Królewskiéy dosyć czyniąc/ á obawiáiąc sie ábysmy iuż dłużéy ten wrzód lentis remediis głaszcząc do zguby ćiáłá wßytkiégo R. P. nie przywiedli: máiąc przed oczymá Constitucyą Jendrzeiowską/ ácz nie rowno w mnieyßym záćiągnieniu vczynioną/ y recessy/ kaptury po wßech Woiewództwách téy sławnéy Korony vczynioné: á miánowićie reces* ná wielkim głównym zieźdźie pod Wiślicą postánowiony/ y przez nas/ miedzy inßymi Práwy Koronnémi poprzyśiężony/ który też vigore præsentis Conuentus ápprobuiemy: ten porządek y declárácyą de perduellibus czyniémy.

*Ten reces masz w kśie gách interregnorum po Królu Stephanie Articulo 1.

Pozew.

Naprzód/ wßyscy ktorzykolwiek są winni wysßéy pomienionych excessów/ máią bydź przez Instigatorá náßégo spozywáni: á ná pozwiech ma im bydź termin záłożon we cztéry niedźiele od położenia pozwu (które w Grodźie obwołáné bydź ma) ná którym powinni peremptoriè stánąc: á tám qui comparuerint, przez nas w Krákowie / ábo gdźieżkolwiek ná ten czás bedźiem z Pány Rádámi / których przynamniéy ośm ma bydź przy nas / tákże y z ośmią Deputatów ad hunc actum z kołá Poselskiégo náznáczonémi y przysieglémi/ to iest/ Vrodzonym Piotrem Strzałą Sedźim Ziemskim Zatorskim/ Burgrábią Zamku Krákowskiégo: Piotrem Oraczowskim: Mikołáiem Kotkowskim Podczáßym Siéradzkim: Chryßtophem Mielińskim / Stolnikiem Káliskim: Márćinem Broniewskim: Jákubem Wozuczynskim / Woyskim Belskim: Stánisłáwem Gárwáskim: Mikołáiem Krásowskim / absentia duorum aut trium non obstan: authoritate præsentis Conuentus máią bydź sądzeni.

Terminus peremptorius.

Sąd.

A contra contumaces, tákże in contumaciam Instigator náß procedowáć bedźie. Które wßytkié osoby ták in contumaciam, iáko per controuersiam osądzoné / gdy té dekretá bedą przez nas odesłáné / Stárostowie bedą powinni in dilatam executionem nád nimi czynić: á ßláchtá wßytkich Powiátów/ bedą sie powinni przećiwko tákowym ruszyć/ y execu-

Contumacia

Executia.

y executiiéy nád tákimi Stárostóm dopomoc/ sub pœna de expeditione bellica sancita.

Ruszenié powiátów.

A gdyby ták możny który był/ żeby mu iedná ziemiá ábo powiát sprostáć niemógł: tedy nam będzie wolno inszych Woiewództw przyległych/ tyle ile będzie potrzebá/ przeciwko nim ruszyć. Wszákóż gdźieby szturmu iákiégo byłá potrzebá/ pieniężnym żołniérzem to odpráwowáć/ y żołniérzem to ruszenié posilić będźiem powinni.

Żołniérz. Executia.

A gdźieby Stárostá który sam był ták rebellis, ábo executiiéy czynić niechćiał/ tedy wedle zwyczáiu stárégo vicinior Capitaneus tymże ksztáltem/ przećiwko niemu/ vt suprà, postąpić będźie powinien/ nie záwiéráiąc drógi do łáski nászéy/ ktoby iéy przed terminem szukał.

Łáská królewska.

Lecz iżesmy Hetmáná koronnégo z woyski nászémi wypráwili/ y drugié wypráwić mamy przećiwko tym/ którzy sunt armati: przeto/ ktorybykolwiek ante terminum był przez woyská námsé zábit/ ábo poimán: té tákowé/ iáko in manifesto crimine perduellionis depræhensos, iuż pro hostibus patriæ declaruiemy/ y dobrá ich confiscuiemy/ ná nagrodę tym/ którzy ex ista occasione damna & iniurias, tàm in bonis, quàm in personis, któré per iuramentum liquidowáné bydź máią/ passi sunt, oné obrácáiąc.

Wypráwá Bycżynska.

A té wszytkié którzykolwiek choć przećiwnéy sentenciiéy nam byli/ á z pokoiem sobie śiedźieli/ neq; armis neq; vlla praxi violenta Rzeczyp. nic turbowáli/ generali decreto, nietylko à pœnis, ále też y od pozwów wolné czyniémy/ y niemáią bydź pozywáni.

Przećiwni á spokoyni wolni od pozwów y pœn.

Jeslżebychmy też z wystepnych którému łáske nászę páńską pokazáli y wine nászę iemu odpuśćili/ tedy priuatis damna & iniuriam passis, cáłé práwo o ich szkody y gwałty záchowuiemy: które iż śie im more guerico sstáły/ bedą powinni peremptoriè ná Séymie ábo ná Trybunale/ secundùm voluntatem Actoris, odpowiádáć.

Nagrodáu szkodzonym.

A iżeby niezostawał ná nikim metus win z strony zániedbánia ruszenia pospolitégo/ ná ziezdźie Wislickim y w Woiewództwách postánowionégo: tákże którzy według vchwał wybrániców z dóbr R. P. nie stáwili/ té winy z tych wszytkich/ propter bonum pacis, znosimy/ y oné od nich wolné czynimy.

Znieśienie win.

A iż pod ten czás terázniéyszy wiele ná tym należy/ áby pewność byłá wiáry/ y ánimuszów ludzkich przećiwko nam iuż zá łáską Bożą Królowi koronowánému/ dla dobrégo wszech y vspokoienia R. P. snádnieyszégo/ postánawiamy: Aby wszyscy Senatorowie oboiégo stanu Duchownégo y Swieckiégo (exceptis Episcopis & Palatinis, do których sekretarze swé poślemy) dignitarij & officiales, Stárostowie sądowi y Dźierżawcy dóbr nászych/ powinni byli od publicátiiéy niniéyszégo postánowienia do niedźiél cztérech nadáléy/ wiáre y posłuszeństwo swé nam oddáć/ y przysiądz w Grodźie przyległym swym: á w Prusiéch przed Woiewodámi/ przychodząc non in maiori comitatu, iedno sámowtór/ bez wszelkiéy strzelby/ coram actis autenticis w té słowá.

Oddawánié wiáry y posłuszeństwá królowi przez przysięgę.

Przysięgá.

Ja N. przysięgam pánu Bogu wszechmogącému/ że wiernym chce bydź/ y posłuszeństwo wedle práwá oddawáć/ Naiáśnieyszému Pánu/ Zygmuntowi Trzećiému/ Królowi Polskiému/ Wielkiému Kśiążęćiu Litewskiému/ etc. y chce we wszem dostoieństwá máiestatu y osoby Jego Kró: M. tákże bespieczeństwá/ iáko wiernému poddánému należy przestrzégáć: Ták mi Boże pomoż/ y iego świeta Ewánielia.

Którą przysięge będą powinni vczynić/ káżdy z tych/ sub pœna de expeditione bellica sancita, y stráceniém vrzedu y dźierżaw: okróm tych/ którzyby byli extra Regnum, y ná służbách nászych ábo R. P. Którzy po wróceniu śie do korony/ ábo ziácháwszy z służby nászéy/ we dwie niedźieli máią tóż vczynić/ oprócz tych Senatorów/ Stárost y vrzedników ziemskich y dźierżáwiec ná téy nászéy koronáciiéy będących/ którychesmy wiáry y státeczności dobrzesmy doználi.

Przysięgá u Grodu.

A gdźieby Gród powiátowy prze iáką przyczyne nie był wolny/ tedy przysięge káżdy z nich/ in viciniori będźie powinien vczynić: á od tákowych przysiąg y Extráctów/ pisárze Grodzcy niemáią nic wyćiągáć/ y owszem ie dármo wydawáć.

A ktoby

A ktoby sie kolwiek táki ználazł / ktoryby postánowienie to nasze ninieysze iákimkolwiek sposobem ábo práktyką / ná Seymikách ábo inszych mieyscách tárgáć chciał / áby pod légał pod winy / process, y executią wysszey opisáné.

Poená ná te coby to postánowienie tárgáli.

A tákowé sądy vigore tego processu / trwáć máią od teráznieysszego czásu / áż do skończenia blisko przyszłego Seymu.

Ten proces do skończenia Seymu trwáć miał

Iż też retenta Quárty są dosyć niemáłe / ktoremi sie teráznieysszey gwáłtowney R. P. potrzebie dogodźić może: pozwolily nam stany koronné pro hac vice tantùm, ábyśmy o nie z Pány Rádámi y temiż Deputaty sądźili / do Seymu tylko przyszłego: w czym iż tákże ma bydź rok záwity / dla tego też pozwy cztery niedźiele przed rokiem kłádźione bydź máią: wszákże tych retentow nieinákszy szácunek ma bydź / iedno iáko teráznieysszych poborow w Vniwersale iest opisan.

Pátrz w księgách czwartych skárbowich parte 1. Tit: X. pobory lege 15. Gdźieby.

Retentá quarciané.

Tá Constitucya iest miárkowána, Articulo.

ADHERENTOWIE ARCYKS: MAXIMILIANA.

6. Zwrodzoney dobroći nászey Krolewskiey / Constitucyą przeszłego Seymu Koronáciiey nászey / przećiw tym ktorzy Arcyksiąże J. M. Máximiliáná ná Korone forytowáli / w nie wprowádźili / y przy nim stáli / mityguiemy / zá pozwoleniem wszech stanow.

Zyg: III. w Wár: 1589. fol: 11.

A naprzod iákośmy wszytkie Aktá iáśnie Wielmożnego Janá Zamoyskiego Kánclérzá y Hetmáná koronnego / przychyláiąc sie do recessu y postánowienia pod Wiślicą vczynionego / Constitucyą Seymu koronáciiey nászey ápprobowáli / y iákośmy dálsze tegoż Hetmáná postępki / ktoremi / posłány od nas z woyskiem przećiw Arcyksiążeciu Máximilianowi y Adhærentow iego będąc wykonał y vczynił / ratos mieć obiecáli y ásekurowáli / ták ie teraz wszytkie pochwalamy y vtwierdzamy.

Approbátá sprawy Byczyńskiey Kánclerzá y Hetmáná Koronnego

A miedzy insszémi rzeczámi wdźięcznie to od niego przyimuiemy / że po zwyćięstwie nam od Páná Bogá zá tą iego expedicyą pod Byczyną dánym / wielkiey vżył moderáciiey / & sanguini ciuili ac Christiano pepercit. Jáko tedy on pod Byczyną záchował poczćiwośći y zdrowie tym / ktorzy w rece iego byli przyszli / y przyczyne sczérą o dobrá nieruchomé do nas obiecał. Ták my też przychyláiąc sie do tychże Condiciy Byczyńskich / y zostáwuiąc im poczćiwość / zdrowie / y źiemskie ich dobrá nieruchomé / tákże y ruchomé / ktore im iure belli nie odeszły.

Moderátia Hetmáńska.

Odiecia ktoremu z nich Dignitarstw y vrzędow / tákże Stárostow / y dźierżaw / mocą Constituciiey y vchwały Krákowskiey blisko przeszłey / przez nas vczynioney / á komużkolwiek conferowánego / wniwczym do wątpliwośći nie przywodząc / onym niżey opisánémi condiciámi do łáski nászey drogę otwarzamy: to iest / że tu ná tym Seymie máią in facie Reipub: przysięgę / wiárę / y poddáństwo nam oddáć.

Pátrz práwo 4. przeszłe wysszé fol: 23. Iesliby.

Łáská królá Ie. M.

A wáruiąc áby Rzeczposp: byłá vspokoiona / y ći wszyscy ktorzy partes nostras secuti sunt nobisq; adhærebant, wedle Condiciy pod Byczyną postánowionych / y to tąż przysięgą vtwierdzą / że ná potym spokoynie sie záchowywáć będą / práktyk żadnych / áni rozruchow w Rzeczypospolitey nie czyniąc.

Wárunek uspokoiénia R. P.

Simultates też y nieprzyiáźni ktoré máią cum Senatoribus, Magistratibus, & Ciuibus Regni, máią złożyć / y przysięgą tákże vtwierdźić / że ich wznawiáć / neq; per se, neq; per submissas personas nigdy niemáią / y że záwżdy pacem & tranquilitatem cum Ciuibus Regni colent. Ktore przysięgi do Akt tutecznych Ziemskich wwiedźione bydź máią. Inter eos inter quos erãt simultates, zakłády dwu kroć sto tyśiecy złotych / authoritate præsentis Conuentus ex consensu ordinum zákłádamy. O ktore wolno będźie zá dworem ábo ná Trybunał pozwáć / citatus in primo termino perẽptoriè respondebit.

Simultates.

A iż poki byli w zátrzymániu / ći ktorym actiones ex alia causa quã pro pœna Reip. przećiw nim competebant, drogę do czynienia práwem z nimi zátrudnioną mieli / tedy wáruiem to / iż przećiwko tákowym żadnémi fatalis ábo præscriptią zástáwiáć sie niemogą. Ci zás / ktorzy ábo poimáni nie byli / ábo z więźienia przyrzeczeniu swemu nie dosyć vczyniwszy / ziácháli / máią bydź rozsądzeni / y wedle pokory ich ábo karáć / ábo w łáske przy

Actiones zá trudnioné.

iąc ich/ zá rádą Pánów Rad mamy. Którym łáskę vkażem. Tákąż przysięgę iáko iest wyszéy opisána vczynić máią/ y tákowymże zakłádóm/ qui habent simultates, podlégáć.

Vznánie cauz. A któreby cauzy tu vznáne być nie mogły/ y potym ná drugim Séymie vigore istius Constitutionis, vznawáć ich nam władza zostawa.

Práktikowáć do cudzych krájów. Interim niémáią práktykowáć/ áni do cudzych ziem przeieżdżáć sie/ áni posyłáć/ áni porozumiéwáć/ siue per se vel alios, y owszem ze wszytkimi spokoynie záchowáć sie/ sub pœna capitis, infamiæ, ac vadiis supra scriptis.

Actiones Ciuiles ná Trybunał odesłáné. A z tymi którzy ná ten Séym o szkody y insze krzywdy ciuiliter byli pozwáni/ á nic przećiw nim nie postępowano/ odsyłamy Akcie y Pozwy tákie wszytkie ná Trybunał/ gdźie będą inter causas officii mieć rok záwity/ po skończeniu Séymu tego/ zá sześć Niedźiel/ z tychże Séymowych pozwów/ á w tych záś Akcyách gdźie sie postępek iáki sstał/ ná tym Séymie/ wolna będźie káżdému ná tymże Trybunale dálsza prosequucya/ zá przypozwámi strony do dálszego postępku.

Łáská krolewska in Contumaces. Tym też przećiw którym postępki w Krákowie in Contumaciam są otrzymáne/ drogi do łáski nászéy nie záwiéramy/ sposobem wyszéy opisánym/ gdy iéy przystoynémi obyczáymi szukáć będą.

Vmiárkowánie processów práwnych przećiwko Adhęrentóm Arcyksiążęćiá I. M. Máximiliáná.

Zyg: III. w Wár: 1590. fol: 39. 7. **Obiaśniáiąc** Constitucye Séymów przeszłych/ ták Koronácyiéy nászéy w Krákowie/ iáko y tu w Wárszáwie/ o sądzeniu osób/ qui partes Archiducis Maximiliani sequuti sunt, vchwalone: zwłaszczá tych którzy do łáski nászéy iedni ad intercessionem Senatus & Ordinum Regni przyieći są/ y dosyć vczynili rzeczeniu swemu: niektorzy też pod tym czásem incursiiéy Tureckiéy y Tátárskiéy/ operam suam chętnie pokazáli/ y do posługi nászéy y Rzeczypospolitéy przyiácháli: przetoż tym postánowieniem Séymowym/ processus in Contumaciam ratione damnorum intentatorum, & in absentia illorum, w ten czás gdy extra Regnum ábo w zátrzymániu byli/ per quascunque personas obtentos, znosiémy y wszytkie spráwy tákowé in integrum restituiemy.

Wszákże ći wszyscy którzy processy y postępki in causis suis in quocunq; iudicio vel officio Regni in contumaciam ná osobách wyszéy omienionych/ vt præmissum est, odźierżeli/ máią ná Trybunał blisko przyszły pozwáć y peremptoriè przećiwko nim procedowáć/ non obstantibus fatalibus, tanquã super originalẽ citationem, ná którym stopniu wolno będźie tym to pozwánym/ ábo Scrutinio iuxta statutum, ad elucidandam suam innocentiam, vel inuestigandam rem & personam, ábo euasione iuratoria vti. Toż sie ma rozumieć w spráwách wszetych/ w których contumácie nie zászły.

A iesliby nie stáneli będąc pozwáni ná ten rok vigore constitutionis præsentis ássignowány: tedy áktorowie/ nie otrzymawáiąc processu nowégo/ sed illo ante constitutionem hanc obtento, secundùm continentiam eius in illo puncto & gradu iuris, vbi cessauit ante constitutionem præsentem, kończyć swoie Cauzy będą mogli. A nowé spráwy któreby iescze intentowáne nie były/ w tych máią fatalia iuris iść.

Tránsáctia Rákuska.

Zyg: III. w Wár: 1589. fol: 4. 8. **Naprzod**/ ápprobowawszy we wszem Tránsáctią przez Commissarze spólné/ w Bytomiu y w Będźinie/ z Césárzem Ięg M. y wszem naiáśnieyszym domem Rákuskim vczynioną/ pokóy y przyiaźń státecznie chcąc z nim wieść/ do vczynienia przysiąg ná tę to Tránsáctią/ osoby pewné ták z stanu Senatorskiégo/ iáko z Kolá posłów Ziemskich/ spólem z Rádámi y z Posły Ziemskimi náznáczyliśmy/ y zupełną moc do tego im dáliśmy/ iáko list osobny od nas zá vchwałą Séymu tego nápisány/ szerzéy w sobie obmawia y opisan iest.

Vbe-

Vbeſpieczenié Rzeczypoſpolitéy od Arcykśiążęćiá I. M. Rákuſkiego Máximiliáná.

9. Iż Arcykśiążę Jeg M. Máximilian/ po nászym y R. P. wszytkiéy/ dosyć ludzkim z nim śie w spráwie którą był z strony pánowánia w téy R. P. wziął przed śie/ y w którey sam Pan Bóg rozsądek vczynić raczył/ obeszćiu/ niechćiał y nie vczynił dosyć temu/ co był według Tránsáctiiéy w Bytomiu y Bendźinie/ od spólnych Commissarzów/ przez srzodek Oycá S. Papieżá vczynionéy/ powinien : y przyśięgi tám postánowionéy/ przy nászych Commissarzách/ tákże y pisin do tego należących nie oddał : tedy bacząc / co ná tym dostoieństwu y pánowániu nászému / y bespieczeństwu Koronnému należy/ czego Rzeczypospolitéy z téy wezdrgi/ teraz y nápotym obawiáćby śie potrzebá : coby zá szkodliwą do zápału iskrą / gdyby iescze prætext iáki miał kto sobie w Koronie/ do osoby iego kiedy obiecowáć/ zostawálá : zá potrzebną bárzo bydź rozumiémy/ áby śie domá iáko napilniéy y nawárowniéy temu zábiegło/ żeby wiec y v sąśiad nászych/ kto nie vdawał tegż/ iákoby tu iescze w téy R. P. kto Arcykśiążęćiá Jeg M. Electią forytowáć chćiał. A ták/ iáko nie práwnie/ y nie swym trybem/ áni sposobem należnym/ od máléy liczby ludźi/ nominátia Jeg Arcykśiążęcéy M. byłá wniesiona : iáko potym ná zieźdźiech pospolitych/ nie słuszną y przećiwną wolnośćiam téy R. P. náleźiona : á mimo to przed śie/ szkodliwym przykłádem/ woyną/ á nie ráczéy tych wszytkich którym to należáło/ y należy/ rozsądkiem byłá popárta : iáko zásie odstąpiona pod Byczyną/ y potym przez Tránsáctią/ która przez Césárzá J. M. y drugich Jch M. Pánów Domu Rákuskiego / iest potwierdzona : *iáko zniesiona práwem y Constitucyámi Séymu Koronáciiéy nászéy y przeszłégo Wárszáwskiego : ták/ y teraz iuż ná tym Séymie Wálnym Wárszáwskim/ ziednoczonego stánów wszech/ ták Pánów Rad iáko y Posłów ziemskich/ oboiego narodu/ y wszech ziem téy Rzeczyposp: zezwolenia : te to pomienioną nominácyą y pretensią wszeláką Arcykśiążęćiá Jeo M. którą śnać iescze sobie do téy Korony y R. P. zostáwuie/ y przywłaszcza/ bydź illegitimam, caſſatam, y abrogatam declárujemy: żadnégo prætextu, żadnégo recurſu, do téyto Arcykśiążęćiá Jeg M. osoby / z żadnéy miáry / bądź dawnéy prætensiiéy/ bądź nowéy iákiéy nápotym Electiiéy/ nikomu z obywátelów téy Rzeczypospolitéy nie zostáwuiąc/ owszem zá wieczné práwo postánawiáiąc : żeby/ iáko teraz zá szczęsliwégo pánowánia nászégo nikt z poddánych nászych obywátelów téy to R. P. z nimi práktykowáć/ porozumiewáć śie/ listów y poselstw do niego posyłáć w téy spráwie/ y o iego Promociiéy z kim śie porozumiewáć : ták y nápotym/ gdźieby do Interregnum, y nowéy Electiiéy (co rácz Pánie Boże iáko nadłużéy oddalić) przyszło/ zá Páná y zá Królá go forytowáć/ Posłów y listów od niego/ priuatim y publicè około tego przyimowáć/ proponowáć go/ miánowáć/ publikowáć/ y żadnym kształtem promowowáć/ y popieráć nie śmiał y nie ważył śie. Ktoby ináczéy vczynił/ ma podpadáć pod winy/ o Obráźie Máiestatu Królewskiego *y contra perduelles postánowioné/ o które nie iedno przez Instigatorá nászégo/ ále inszégo kogokolwiek/ ná Séym/ zá słusznym dowodem poćiągnion bydź może. Jesliby téż Delator documenta tákowé przywodźił/ zá któremi obwinionému byłby odwód skázány/ żadnéy winie podlégáć niéma. Lecz iesliby dowody tákié były/ żeby pozwány simpliciter był wolnym vczyniony/ tedy Delator pod winy podpádnie wedle Constituciiéy/de crimine temerè intentato & non probato *. A pod Interregnũ, wolno bedźie stánóm przećiw tákowému / ábo tákowym/ iáko nieprzyiaćiołóm oyczyzny/ ná zgubę y skáżę ich powstáć : y to iednák/ coby z strony promociiéy osoby téy było wniesiono/ y iákimkolwiek obyczáiem vczyniono/ ma bydź irritum y nigdy niewáżno.

*Pátrz wys práwá 4. 5. 6. 7. 8.

*masz wys: fol: 24.

*Pátrz lib: 5 parte 6. Tit: 6. lege 13. Iż śie to zábieżáło.

Zyg: III. w Wár. 1590. fol: 3.

Restituciá rozróżnionych w Electiiéy.

10. Z wrodzonéy dobroći y łáski nászéy Królewskiéy zá pozwoleniem PP. Rad wszech zgodnym/ y prosbą Posłów Ziemskich. Ze wszytkich/ którzy in hoc exilio są/ ábo którzy byli in Contumaciam zdáni w Krákowie *dla popieránia Arcykśiążęćiá Jeg M. Má-

*wys. fo. 25 parag. naprzód wszy...

Zyg. III. w Wár. 1591. fol: 21.

M. Máximiliáná/ decreta pœnarum infamiæ znosiemy/ y oné in pristinum statum restituiemy/ wolnégo im przyiázdu do Korony ex nunc pozwaláiąc/ á oni máią wierność nam przysięgą swą oświadczyć.

O Práktikántách.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol: 4.

Instigator. y delator,

11. Ktoby od tego czásu w práktykách/ z kimkolwiek około pánowánia czyiégokolwiek y posádzenia ná stolicy pánstw tych doznan był/ tedy o to od Instigatorá z delatorem/ iáko y od sámégo delatorá vrodzenia Szláchetckiégo/ może bydź ná Séym pozwan iáko perduellis, á pod ten odiazd nász/ w niebytności nászéy do Trybunału. Przećiw którym ták ma bydź postąpiono.

Pozew ná Séym.

Termin 6. niedźiel.

Położywszy pozew przed terminem sześć niedźiél/ y vczyniwszy záraz relácyą położenia pozwu w Grodźie powiátu onégo/ w którym citatus ma mieszkánié/ á gołoćie w sedźie w rece może bydź dány pozew/ ábo w páráfiiéy położony.

Pozwu publicatio w Grodźie,

A dla dostáteczněy wiádomości/ ma bydź od woźnégo pozew publikowan w Grodźie onym/ pod którym záſtan z pozwem bedźie/ ábo położon ná gołote/ á pœna ták ná pozwánégo iáko y ná delatorá/ tákże y Proces w tákiéy spráwie táki ma bydź/ iáki iest opisány w Constituciiéy Koronáciiéy nászéy/ y tá spráwá ma bydź continuowána tákowym porządkiem y postępkiem/ iáki iest opisány w téy to Constituciiéy contra perduelles, & patratores criminis læsæ Maiestatis.

Proces masz wys. fol. 20.

Executia.

A Pánowie Stárostowie w téy mierze zá odesłániem Trybunálskim/ exekucyą tàm in bonis quàm in personis czynić máią/ sub pœna trecentarum marcarum, cum motione Nobilitatis, si adeò fuerit fortis iáko ná bánnity/ z obwiesczeniem szláchty od Stárosty przez vniwersały/ choć bez mándatów nászych/ pod niebytność násze.

Ná Stároste przekonánégo executia.

A gdźieby który Stárostá w tym był obwiniony y przekonány/ tedy tákiż proces y exekucya tákoważ ma bydź przećiwko nim vczyniona per viciniorem Capitaneum, do którégo dekretem Trybunálskim odesłány bedźie.

Kto przed królem kogo ráni, ábo bróni dobędźie.

Káż. wys. Lá. 39. HL 105. B/ 190 HP. 9.

12. Nád to vstáwiamy: iż ieśli kto przed námi/ miecz ábo kórd wyymie/ y kogo ráni/ ma bydź okróm łáski karány: á ieśli wyiąwszy nie ráni/ niech bedźie ná łásce nászéy. Tóż też ieśli przed Stárostą nászym kto vczyni/ skázuiemy chowáć.

De eo, qui corã Regia Maiestate gladium extraxerit vel vulnerauerit.

INsuper statuim⁹: Si quispiam corã nobis gladium vel cultellũ extraxerit, & aliquẽ vulnerauerit: sine gratia puniatur: si verò extraxerit & nõ vulnerauerit, in gratia nostra consistat. Et idem, si coram Capitaneo nostro hoc factum fuerit, decernimus obseruandum.

KSIĄG

KSIĄG PIERWSZYCH CZĘSC WTORA,

O Stole y Dobrách Królá Iego M. y Koronnych.

STOŁ KROLA IE° M.

Tituł Piérwszy.

Opátrzenié stołu Królewskiégo z dóbr Królewskich.

PRAWO I. Iż z dóbr stolice Królewskiéy stan Królewski zwykł osobné mieć opátrzenié: á gdyby tego nie było/ tedy stan królewski musiałby bydź podéymowan pomocámi/ które by wszytkich doległy: á ták wiele potrzeb w królestwie nośić sie przydawa: że też y pospolitémi pomocámi niepodobieństwo dosyćby im vczynić. etc. *To Práwo cáłe masz niżey* Tit. X. *Práwo* I. Iż z dóbr/ etc.

Alex. w Piotr. 1504 HP. 41.

RATIONES SKARBU Y STOLU KROLEWSKIEGO.

Vkazáli nam Posłowie Ziemscy opátrzenié od Rzeczy pospolitéy stołu nászégo/ y innych potrzeb Koronnych/ y nászych/ z dóbr y dochodów wszytkich/ które skárbowi nászému należą. Lecz iż ten skarb/ dobrá y Prowentá onerámi y iurgielty są ściśnioné. Przetóż onych ná przyszłym piérwszym Séymie cognicyą mamy vczynić/ z stany koronnémi do Séymu należącémi/ gdźie káżdy pro cognitione tego ma sie stáwić peremptoriè z práwem swym bez pozwu/ wszákże poki tá cognitia nie dóydźie/ niechcemy derogowáć práwu niczyiemu.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol: 17.

Cognitia o dobrách królewskich onerowánych. Articulo.

O IURGIELTACH.

Constitutia ták roczną Wárszáwską do exequucyiéy przywodząc/ około iurgieltów w Koronie/ którémi dobrá násze są onérowáné/ o których ná tym Séymie teráznieyszym cognitia bydź miáłá: vstáwiamy zá pozwoleniém Pánów Rad y Posłów Ziemskich oboygá narodu/ áby Iurgielty wszytkié przez nas zá pánowánia nászégo/ którymkolwiek osobom rozdáné/ nie były przez Iurgieltniki násze z nieiákich dóbr nászych odbiéráné/ ále do skárbu nászégo áby oddawáné były. Nád którą vchwałe/ iesliby ktorykolwiek Stárostá ábo Tenutarz nász ważył sie osobno á nie do skárbu nászégo tych Iurgieltów wydáwáć/ de suo nam to płácić y nágrodźić będźie powinien. A my pro libitu nostro, habita cuiusq; meritorum ratione, z skárbu nászégo oddáwáć ie roskażemy. A nihilominus cognitią o tych to Iurgielciech zá zniesieniém sie iurgieltników z práwy swymi ná Séym/ wedle opisánia łońskiéy Constytucyiéy/ do Séymu blisko przyszłégo odkładamy.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol: 24.

Rátiones stołu Królá I. M.

Opátruiąc iáko w czym inym porządek koronny/ ták y w tym/ áby pewné á niewątpliwé dochody stołu nászégo królewskiégo nas záwsze dochodźiły/ y ták/ żebyśmy y wychowánié stanowi nászému páńskiému przystoyné mieć mogli/ y prze iáki niedostátek skárbu nászégo/ áby sie co contra dignitatem nostram Regiam nie dźiało: przeto zá ze-

Zyg. III. w Wár. 1590. fol: 24.

z wolenięm wßech stanów vstáwuięmy/ áby pewné Oeconomiæ y prowenty ábo dobrá w Koronie były dla nas y stołu náßego záchowáné w cále. Z tym wárunkięm/ żeby oné ze wßytkięmi attinentiis, nie mogły bydź nigdy/ ták w cześći iáko y we wßytkim nieiáko onerowáné pensiámi/ áni dożywoćięm/ y Arendámi lekkięmi obowiązáné. A ktobykolwiek kiedy sie ważył té to Oeconomiæ, prowenty/ ábo dobrá/ włożenięm ná nie summy ábo prowentów iákich/ do pożytku swég z nich sobie iednániu y odbiéraniu/ bądź iákimkolwiek inßym sposobem oné vćiążáć/ y listy sobie ná to otrzymawáć/ okrom tych ktorzy ie dotąd otrzymáli/ ten pod té winy podpádáć ma y oné ćierpieć/ ktoré de non obliganda Sandomiriensi terra *są w práwiech opisáné.

A té œconomiæ, prowenty y dobrá miánuięmy: Żupy Krákowskié/ Żupy Olkuskié/ Cłá koronné/ Cłá Ruskie/ Żupy Ruskie/ stárostwo Sándomiérskié/ stárostwo Sámborskié z Ożiminą y z Medenicámi/ œconomia Málborska / Wielkié rządy/ Rogożno/ Czczéw/ Funtczół Gdánski/ Elbinski/ Ryski/ Miniczné pieniądze/ y podwodné pieniądze/ Cło Płotckié/ iáko ie teraz w Płotcku wybieráią. Saluis iuribus Zamków Mázowieckich/ ná ktorych popráwę nádánie cłá przywileiem byłoby pokazáné.

*o tym mas niż. w cześći wtórey Tit. V.

Dobrá Królá I. M.

ZVPY SOLNE Tytuł II.

Potwiérdzenié Kázimiérzá trzećiego Státutów o Zupách solnych przez S. niegdy Kázimiérzá wielkiégo wydánych.

W Imię Boże/ Amen.

PRAWO Káz. wielki w Piotr. 1451. La. 76. HL 229/ 410. HP 98

I. Ná wieczną pámięć. Aby błąd zápámiętánia sprawam/ ktoré sie zá czásem dzieią/ nieprzyiność ßkody iákiéy/ Królów y Kśiążąt wysokié Rády vstáwiły: áby tákowé rzeczy pismem y nápisánięm świádków wieczné były czynioné.

Dla tego my Kázimiérz z łáski Bożéy król Polski/ y ziem Krákowskiéy/ Sándomirskiéy/ Sirádzkiéy/ Lanczyckiéy/ Kuiáwskiéy/ W. Xiążę L. Pomorski/ Ruski y Pruski/ Pan y Dźiedźic/ oznáymuięmy przez niniéyßy przywiléy/ ktorym to wiedźieć należy/ teraz y potym będącym/ ktorzy tego wiádomość będą mieli.

Iż ácz z powinnośći królewskiéy sczodrobliwośći ku wßytkich poddánych pożytku y rozmnożeniu oko opátrznośći mielibysmy mieć: wßákże więtßą pilność około rozmnożenia skárbów y prowentów królestwá náßego mieć przystoi: ábysmy z nich królestwá y poddánych náßych pożytki mogli opátrowáć.

Gdyż tedy Żupy náße Bocheńskié y Wielickié cześć nalepßa dochodów y skárbu królestwá

Confirmatio Statutorũ de Zuppis salinarum, per D. olim secundũ Kazimirum Mag. editorũ, per Serenissimũ Kazimirum tertium facta.

In nomine Domini, Amen.

AD perpetuam rei memoriam. Ne error obliuionis gestis sub tempore versantibus pariat detrimentum, alta Regũ & Principum decreuerunt consilia, ea literarum apicibus & testium annotatione perennari.

Proinde nos Kazimirus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarũ Cracouiæ Sandomiriæ, Siradiæ, Lãciciæ, Cuiauiæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Pomeraniæ, Russiæ Prussiæq; Dominus & Hęres. Significamus tenore præsentium quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris, harum notitiam habituris:

Quòd si ex debito Regalis munificentiæ ad omnium subditorũ cõmodum & profectum oculo considerationis intendere debeamus: propensior tamen solertia circumspectionis ad augmentũ Thesaurorũ & prouentuũ Regni nostri incũbit: ex quibus Regni & subditorũ nostrorũ cõmodis debitè valeamus prouidere.

Cum igitur Zuppæ nostræ Bochnen. & Wielicen. pars nobilis prouentuum & thesauri Regni

leſtwá ieſt: które do tego czáſu/ dla zbytniego y práwie vſtáwicznego ſſláchty/ y rozmáitych oſób w nich bywánia/ y w wyrábiániu ſoli w wielkiéy częśći ſpuſtoſzenie y vpadek wźiely/ á to z téy przyczyny: iż áni Żupnik/ áni teſz vrzednicy nie mogli pilnowáć robót/ zábáwieni odpráwowániém y prácą gośćinną: á gdźieby ſie w czás temu nie zábieżáło/ trzebá ſie ſtrzédz: áby vpadku y ſtráty z gruntu nie podiely y vćiérpiály.

Chcąc tedy tákowému vpadku y ſſkodźie zábieżéć: iż należy ná opátrznégo Páná przeſſłych rzeczy pámięć máiąc/ pilno przeglądáć przyſſłé/ á ná wſſytko ſie dobrze rozmyſliwſſy/ potym kożdą rzecz zoſobná dobrze rozráchowáć. Náſládwiąc tedy poſtępków przodká náſſégo świętéy pámięći Páná Káżimiérzá krolá Polſkiégo: który przerzeczony ſkarb Żup ták w cáłośći/ iáko w częśćiách y wſſytkich dochodách porządnie rozpráwił/ y iáko gránicámi iákiémi poſtánowił y vſtáwił/ ordinátią vczynił: y áby tákowé rozrządzenié/ poſtánowienié/ ná wieczné czáſy było dźierżáné/ chowáné/ ſtrzeżoné/ pod winámi/ które w nich ſą opiſáné/ vſtáwił y ſkazał.

thesauri Regni exiſtit: quæ hactenus propter nimiam & continuam Nobilium & diuerſarum perſonarum frequentationē & Salis elaborationem, in Nobili ſui parte deſolationem & iacturam ſuſceperunt: ex quo neque Zupparii, neque ſui Officiales regimini, laboribusque intēdere valuerunt, hoſpitum curæ procurationique intenti: & niſi eis tempeſtiuè ſubueniatur: verendum eſt, ne ruinam & iacturam totalem ſubeant & patiantur.

Volentes igitur huiuſmodi ruinæ & iacturæ ſubuenire: vt circumſpecti Principis eſt, ex præteritis habere memoriam: & intentæ conſiderationis oculum ad futura, & tandem ad ſingula ſalubri diſpoſitione procedere dum omnia proſpexerit ſapienter. Imitando igitur veſtigia prædeceſſoris noſtri, diuæ memoriæ Domini Kazimiri Regis Poloniæ, qui præfatum theſaurum Zupparū in capite & in membris, ac omnibus prouentibus, ordine, diſpoſitione, & terminis ordinauit, ſtatuit, & regulauit, atque perpetuis temporibus huiuſmodi ordinationem & regulationem tenendam, ſeruandam, & cuſtodiendam, ſub pœnis in eis contentis ſtatuit & diffiniuit.

Aby tedy y my y ktorykolwiek iny z poddánych náſſych tákowému poſtánowieniu y rozrządzeniu przez niewiádomość co przećiwnégo nie vczynił: vſtáwiamy y niniéyſſym zápowiedzeniem dla więtſſéy mocy obiáśniamy: áby Káżimiérzá Krolá przerzeczonégo ſtátuty y vſtáwy/ które do tego czáſu w ſkárbie náſſym ſą chowáné/ we wſſytkim wedle vſtáwy y porządku y rozrządzenia iego były trzymáné y záchowáné ná czáſy wieczné/ których téż Conſtytucyy poſtepek y Artykuły/ z pewnéy wiádomośći/ y z dobrze vważonéy y vżytéy rády we wſſytkich ich punktćiech/ cząſtkách/ zámkniéniu/ mocné/ wdźięcznie czyniémy/ pochwalamy y potwiérdzamy.

Ne igitur nos, aut quempiam ſubditorum noſtrorum, ab huiuſmodi ordinatione & diſpoſitione, recedere, aut eidem per ignorantiam contrauenire contingat: ſtatuimus, & præſenti edicto in robur maioris firmitatis declaramus: ipſius Domini Kazimiri Regis præfata Statuta & ordinationes, quæ in noſtro hucuſq; ſeruata ſunt theſauro, in omnibus, & per omnia, ſecundùm regulationem, ordinationem & diſpoſitionē ſuā, debere teneri & obſeruari perpetuis tēporibus duraturis: quorum & nos tenorem Conſtitutionū & articulorū, ex certa ſciētia & maturo conſilio ſuper hoc communicato, in omnibus ſuis punctis, articulis, conditionibus & clauſulis, ratificamus, approbamus, & confirmamus.

Wſſákże to ſpecyficuiemy y wyrażamy: iż wſſytkie zapłáty y czynſſe ták Duchownym iáko świetckim oſobam/ przez przodki náſſé ná wieczność/ ábo do czáſu/ ábo do żywotá zápiſáné z ſtárodawná/ które zwykły bydź przez Żupniki płácone/ y liſty ſpráwiedliwie y wedle práwá iákokolwiek wyſſłé/ máią trwáć w ſwéy mocy y ſtałośći.

Hoc ſpecialiter addito & expreſſo: quòd omnia ſalaria & cenſus, tàm Eccleſiaſticis quàm ſæcularibus perſonis per prædeceſſores noſtros, in perpetuū ad tēpus, vel ad vitā inſcripti ac ab antiquo per Zupparios pro tēpore ſolui ſoliti, & literę iuſtę & legitimę quomodolibet emanatæ, in ſuo debēt perſiſtere robore, & firmitate.

Aiżby

Ne

A iżby zá czásem ktorąkolwiek bárwą chytrością ábo domysłem/ Státuty y porządki przerzeczoné nie przydáło sie w wątpliwość przez kogo wwieźdź/ y o ich w sobie zámknieniu nie było wątpienie iákie: tedy rozumieliżmy zá potrzebną rzecz/ áby tu były wypisáné: á tych rozumienié y brzmienie iest tákowe.

Ne autem successu temporis quocũque colore, arte vel ingenio, statuta & ordinationes prędictas contingat à quocunque in dubium reuocari, & de harum continentia & tenore concipere hæsitationem: ipsas præsentibus inserendas duximus & inseruimus: quarum tenor sequitur, & est talis.

W Imię Boże/ Amen.

TO niechay będzie wiádomo: iż pod rokiem Wćielenia Páńskiego/ tysiącznym/ trzechsetnym/ sześćdziesiątym y osmym/ ten ninieyszy Reiestr iest nápisan w piątek po Przewodney Niedźieli ná zamku Krákowskim/ ná wieczną pámięć/ ku czći y chwale Bogá wszechmogącégo/ y błogosłáwioney Pánny Máriiey mátki iego chwalebney/ y dla zasług wszytkich Swiętych y Swiętic/ á ná roskazánie Naiásnieyszego Kśiążęciá y Páná/ Páná Kázimierzá z łáski Bożey Królá Polskiego/ Krákowskiey/ Sándomierskiey/ Sieradzkiey/ Lánczyckiey/ Kuiáwskiey/ Pomorskiey/ ziem Dziedzicá/ nápisány przez ręce Pisárzá/ páná Demetriuszá ná ten czás Podskárbiego.

In nomine Domini, Amen.

NOta: quòd sub anno Incarnationis Domini, 1368. istud præsens Regestrum est scriptum, feria sexta post Conductum Paschæ, in castro Crac: ad perpetuam rei memoriam: ob reuerentiam Dei omnipotentis, necnon beatæ virginis Mariæ eius genitricis gloriosæ: necnon ob merita Omnium Sanctorum atq; Sanctarum: & ad mandatum Illustrissimi Principis ac Domini Domini Cazimiri, Dei gratia, Regis Poloniæ, Sandomiriæ, Cracouiæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Pomeraniæque hęredis conscriptum: per manus Notarij Domini Dimetrii protunc vicethesaurarii.

Dla tey przyczyny ten Reiestr iest spisan: áby zły zwyczay vstrzeżon bydź mógł ná wieczné czásy: y áby zwyczay Żup Królá Je° M. Kázimierzá y iego wszytkiey Rády/ przez iego własné potomki ná wieczné czásy był trzyman. Abowiém tenże Pan Kázimierz Król/ nic niekazał w Reiestrze przydáć ábo vmnieyszyć: ále kazał Reiestr spisáć/ y wszytkié zwyczáie pilnie stáré ná wieki náznáczyć: iáko stárodawni Żupnicy: pierwszy Poryn Francus, Woyćiech/ ktorzy miáry miáłkiey soli vmnieyszyli/ Piotr Wynryk/ Gotfryd Fránkus/ Pan Adam kápłan/ Mikołay Żupnicy dzierżeli.

Item ob istam causam istud Regestrũ est compilatum propter malam consuetudinem perpetuis temporibus euitandã: & vt consuetudo Zupparum domini Regis Cazimiri, ac sui, totius consilii per suos legittimos successores perpetuis temporibus teneatur. Nam idẽ Dominus Rex Cazimirus nihil fecit in Regestro addere siue minuere: sed fecit Regestrum conscribere, & omnes consuetudines diligenter antiquas perpetuè notare: prout antiqui Zupparii. Primus videlicet Porinus Gallicus Albertus, qui mensuram minuti salis minorauerunt: Petrus Vynricus Gotfridus Gallicus, Dominus Adam Presbyter, & Nicolaus Zupparius, tenuerunt.

A to dla tego było vczyniono: iż w kupowániu Żup/ Thruchlá/ Henzel/ Buttá/ Leśko Żyd/ Bártek Mynicarz/ Arnolph Wielkiér/ dla soli ktora zostawáłá wzdawániu Żup/ y innych rzeczy/ ktore były w Żupách miedzy sobą mocnie sie práwowáli/ wádźili: iż niewiedźieli w żupách miáry/ kształtu y zwyczáiu: y dla tego byli wezwáni stárszy Żupnicy/ to iest/ Piotr Winryk/ Pan Adam ksiądz/ Gotfryd/ Mikołay Żupnik: ktorzy rządzáli Żupy zá czásu Je° M. Królá

Et hoc propterea fuit factum: quia in emptione Zupparum, Trukla, Henzel, Buta, Leszko Iudæus, Bartko Monetarius, Arnoldus Velkier, propter remanentias salis, in resignatione Zupparum ac aliarum rerum ibidem, scilicet in Zuppis existentium, vicissim fortissimè litigauerũt: quia nescierunt in Zuppis modum, formam siue consuetudinem: & ob hanc causam fuerunt vocati, protunc antiqui Zupparii: videlicet Petrus Vynricus, Dominus

Królá Káźimierzá: áby obyczay rządzenia Żup pod przysięgą ich ná wieczné czásy był trzymán.

minus Adam Presbyter, Gotfridus, Nicolaus Zupparius, qui rexerunt Zuppas tempore Domini Regis Cazimiri: vt modus regiminis Zupparum sub iuramento eorum perpetuis temporibus teneatur.

Też w pisániu tego Reiestru byłá wezwána Rádá Królá Je° M. to iest / Duchowna y Swietcka: ktoréy byłá dáná zupełna moc Królá Je° M. áby ninieyszy Reiestr był spisan / dla záchowánia prawdziwégo dobrégo stárégo zwyczáiu: y dla pożytków rzeczonégo Królá / y iego potomków słusznych / y wszytkiég królestwá ná wieczné czásy.

Item in compilatione huius Regestri, fuit vocatum consilium Domini Regis, videlicet Spirituale & Temporale: cui fuit data plenimoda potestas, Domini Regis, vt taliter præsens regestrum conscriberetur: propter veram, bonam, antiquā consuetudinem conseruandam: ac propter vtilitates thesauri dicti Regis, ac suorum legitimorum successorum, ac totius Regni perpetuis temporibus debet conseruari.

Imioná Pánów Duchownych, którzy ten Reiestr zbiérali.

2 Pierwszy Pan Florian / Biskup Krák: potym Pan Wilk Kánclérz Krák. Zawiszá Archidyákon Krák. Item, Janko brát Szymków / Podkánclérzy: Bodzántá sprawcá ábo rządzcá powszechny: Pan Michálko Kánonik Krákowski / pierwszy Pisarz Królá J. M. Szymko pisarz Kró: Jan Jelitkowit / który ná ten czás dzierżał Mynice do wiernych rąk z Leszkiem Żydem.

Nomina Dominorū Spiritualiū hoc compilantium Regestrum, sunt hæc.

Primus fuit dominus Florianus Episcopus Cracouien: Itē, Dominus Wilk Cancellarius Crac: Item, Zauisza Archidiaconus Crac. Item, Ianko frater Simkonis Vicecancellarius Item, Bodzanta Procurator generalis. Item, dominus Michalko Canonicus Cracouien: Protonotarius Domini Regis. Item, Zimko Notarius Domini Regis. Item, Ioannes Ielithkouit, qui tenuit protunc monetam ad fideles manus cum Leszkone Iudæo.

Imioná Pánów Swietckich tè są.

3. Pierwszy pan Jan z Melsztyná Kásztelan Krákowski: Pan Neorzá Woiewodá Krákowski: Pan Wáfroszki Podsedek Krákowski / Pan Mściwy z Kwiliny Podkomorzy: Pan Ottá z Pilce: Pan Swiátosław Podpodskárbi: Pan Dymitr Podskárbi: Málochá stáry Rządzcá Sczepanko Mistrz murów.

Nomina Dn̄oꝝ Temporaliū hęc sunt.

Primus dominus Ioannes Melsztyn, Castellanus Crac: Item, dominus Neorza Palatinus Crac: Item, dominus Wafroszki Subiudex Crac: Item, Mszcyuius de Kuilina Succamerarius. Item, dominus Otto de Pilca. Item, Suiatoslaus Vicethesaurarius. Item, Dimetrius Thesaurarius. Item, Malocha antiquus Procurator. Itē, Sczepanko Magister murorum.

Imioná stárych Zupników Báchmistrzów, Stygarów etc.

4. Pierwszy Czyndel stygar z Gór Kutnyńskich: Tyczkracz z Teczyná: Bernád stygar z Węgier: Stygar z Káźimierzá.

Item, Stárszy Żupnicy / to iest / Piotr Winryk / Gotfryd Fráncuz / Pan Adam Ksiądz / Mikołay Żupnik.

Item stárszy Żupnicy: którzy rządzili żupy /

Nomina ātiquorū Zuppariorū, Magistrorū mōtiū Stigariorū &c.

Primus Czyndel Stigarius, de montibus Kutnis: Item, Tyczkracz de Thanczyn: Item, Bernardus Stigarius de Vngaria: Item Stigarius Cazimirien.

Item, antiqui Zupparii videlicet Petrus Winrici. Item, Gotfridus Gallicus. Item, dominus Adam presbyter. Item, Nicolaus Zupparius.

Item antiqui Zupparii rexerunt Zuppas

py/ które im były zlécone do wiernych rąk zá czáſu Jegó M. królá Káźimiérzá. A tám pod przysięgą wſzytek zwyczay przez nie podány król J. M. Káźimiérz/ ze wſzytką Rádą ſwą/ to ieſt Duchowną y świetcką ná wieczné czáſy áby był chowan potwiérdźili.

pas ad manus fideles eis commiſſas, tempore Domini Regis Cazimiri: & illic ſub iuramento omnem conſuetudinem per eos traditam, Dominus Rex Cazimirus, cum toto ſuo conſilio videlicet ſpirituali ac temporali, perpetuis temporibus ſeruandum confirmauerunt.

Do Reieſtru przez J. M. Królá y iego Ráde byli wezwáni teraźnieyſzy żupnicy ku potwiérdzeniu: Naprzód Trytá/ Leſzko Żyd/ item, Henzelburg/ Bártko Mynicarz/ Arnold Welkier.

Item, ad Regeſtrum per Dominū Regem ac ſuum conſiliū fuerunt vocati moderni Zupparii confirmandū: primo Trita, itē Leſzko Iudæus, itē Henſelburg, itē Bartko Monetarius, Itē Arnoldus Welkier.

Też byli wezwáni ku czynieniu Reieſtru Podżupkowie/ Báchmiſtrzowie/ Stygárowie oboiéy Żupy: którzy wſzytkié zwyczáie rządzenia Żup vmieli.

Itē ad Regeſtrū formandū fuerunt vocati, vice Zupparii, Magiſtri Montiū, Stigarii ambarū Zupparū: qui omnes cōſuetudines Zupparum regendarū ſciuerunt.

Piérwſzy był Woyciech Miſtrz moſtów/ brát Hánkónów/ z Mienſzelnic/ Jan Paulinów Podżupek z Wieliczki/ Korezek Stálmách górny/ Giżko Stygár z Wieliczki/ Mikołay Stygár z Wieliczki/ Czándycz z Opáwy podżupek z Wieliczki/ Penak Báchmiſtrz z Bochnie/ pan Jan prębendarz z Żupy Bocheńſkiéy/ Czkuffuf ſtálmách gór Bocheńſkich/ Bullein Báchmiſtrz Bocheńſki/ Jan Prokiendorff Stygár z Bochnie/ Kutá Báchmiſtrz z Bochnie/ Piotr Wieruſz Stygár z Bochnie.

Primus fuit Albertus magiſter pontiū, frater Hanconis de Mienſelmicz, item Ioannes Paulini vice Zupparius de Wieliczka, Item Rorezek carpētarius montium, Item Giſzko Stigarius de Wieliczka, Item Nicolaus Stigarius de Wieliczka, Item Czandicz de Opauia vice Zupparius de Wieliczka, Item Penacus montium magiſter de Bochnia, Item Dominus Ioannes Præbendarius de Zuppa Bochnen. Item Czkuffunf carpentarius Montium de Bochnia, Item Bulein magiſter montium de Bochnia, Item Ioannes Prokendorff Stigarius de Bochnia, Item Kuta magiſter montium de Bochnia, Item Petrus Veruſch Stigarius de Bochnia.

Naprzód napierwéy/ y nádewſzytko Je° M. Król Káźimiérz ze wſzytką Rádą/ piérwéy miánowány zwyczay Reieſtru potwiérdźili: áby żaden z Pánów bądź wielki bądź máły/ bądź Káſztelan ábo Stároſtá nieśmiał chodźić do Żup. Przyczyná te° iż przyiechał był P. Neorzá Woiewodá przed Żupę y kazał ſobie dáć poczeſtowánié. Od teg° czáſu Je° M. Król dowiedziawſzy ſie/ gniewał ſie nań wiecéy niż dwá Miesiącá/ y ledwie odpuſczenié przez Pány iemu było vproſzoné. A ták Je° M. Król pod karániem ná gárdle y máietności roſkázuie/ áby żaden z Pánów wiecéy nieśmiał chodźić do Żupy. Abowiém gdy Szláchtá przychodźi do Żup/ tedy Żupnik pożytków J. M. Królá niemoże ták pilnie doglądáć/ dla przekázy Pánów do żupy przyieżdżáiących. Dla tego vſtáwiono ieſt/ áby Szláchtá nigdy nie náwiedzáłá żup/ áżby to było z wielkiéy łáſki Królá J. M.

Item primò, & principaliter, & maximè ſuper omnia Dominus rex Cazimirus cum toto conſilio, priùs nominatam conſuetudinem regeſtri confirmauerunt: quòd nullus dominorum ſiue ſit magnus ſiue paruus, ſiue Caſtellanus, ſiue Capitaneus, præſumat Zuppas viſitare. Cauſam aſsignauerunt: Quia venerat Dominus Neorza Palatinus ante zuppam, & mandauit ſibi dari prælibationem. Extunc dominus Rex reſciens iraſcebatur ſibi pluſquam ad duos menſes: ita quòd vix illi venia per dominos fuit impetrata. Et ſic dominus Rex ſub Pœna colli, ac bonorum demandat: quòd nullus dominorum per amplius prēſumat Zuppas attentare. Nam quando nobiles ad Zuppas veniunt, tunc Zupparius vtilitates domini Regis non poteſt tàm diligenter aſpicere propter impedimentum dominorum Zuppas viſitantium. Ideò ſtatutum eſt: quòd Nobiles nūquam debeant zuppas viſitare: niſi ſit prius de maxima gratia domini Regis.

Téż vſtáwiono ieſt / áby żaden Żupnik pod gárdłem y dóbr ſwoich / nieśmiał żadnégo koniá Páńſkiégo y ßláchetckiégo do żup przyimowáć y onégo kármić: wyiąwßy konie królewſkié. Przyczyná tego: iż pieniądze Królá Jego M. ná liczbie żupnéy/ któré z żup przychodzą bywáią vmnieyßáné.

Téż vſtáwiono ieſt/ áby gdy Żupy bywáią dáné do wiernych rąk/ żaden Żupnik który dźierży Żupy do wiernych rąk/ nieśmiał przez dozwolenia Królá Jego M. którégo z Pánów do Żup puſczáć/ y iemu potrzeb z iego końmi y z czeládźią dáwáć.

Téż vſtáwiono ieſt/ áby żaden z Żupników / który dźierży żupy do wiernych rąk / nie płácił bancum ſalis, to ieſt / báłwáná wyćietégo przez robotniki / iedno po trzy große/ nie ßácowawßy Trágárzów.

Téż vſtáwiono ieſt: áby Żupnik który dźierży żupy do wiernych rąk / báłwan ſoli dárowány Pánóm Szláchćie/ ábo którymkolwiek oſobam / niemiał ináczéy kłáśdź Królowi Jego M. ná liczbie w żupie Wielickiéy/ iedno po pięći großy: á w żupie Bocheńſkiéy po ßeśći großy/ w to zámknąwßy Trágárze y Piſárze. A ieſli Król Jego M. którégo ßláchćicá dáruie ſoli cetnarem ábo beczkámi/ tedy Żupnik który dźierży żupy ku wiernéy ręce / wßytkié cetnary ma ſpiſáć / y oné w Reieſtrách przy liczbie pokázáć.

Téż ieſli Król Jego M. którégo Páná ábo ßláchćicá / ábo Zakonniká miáłką ſolą dáruie / tedy Żupnik który dźierży żupy do wiernych rąk/ niema ináczéy miáry ſoli poczytáć ná liczbie/ iedno po cztéry große.

Téż ſól/ która bywa dána ßláchćie ábo zakonnikóm przez Królá Jego M. beczkámi/ Żupnik który dźierży żupy do wiernych rąk/ niema tego Królowi Jeg. M. poczytáć ná liczbie/ ábowiém to nie ieſt wedle práwá.

Téż vſtáwiono ieſt: iż żaden Żupnik nie ma ſam ſoli przedawáć ná ſkłádźie Krákowſkim/ áni żaden ſługá Żupników: ále Żupnik ma ſól przedawáć kupcóm/ y tym którzy około ſoli ſie obieráią/ ták z Krákowá/ iáko kupcóm / to ieſt / mieſczánóm z Wieliczki: á oni miſczánie z Wieliczki máią mieć zupełną moc przedawánia ſoli ná ſkłádźie

Item, ſtatutum eſt: quòd nullus Zuppariorum ſub pœna colli ac bonorum ſuorum, aliquem equum Nobilium ſiue dominorum ad zuppas præſumat acceptare: & ipſum pabulare: exceptis equis Regalibus. Rationem aſsignauerunt: quia pecuniæ domini Regis in rationibus zupparum, quæ proueniunt minorarentur.

Item, ſtatutum eſt: quòd quando zuppæ per dominum Regem dantur ad fideles manus, quòd nullus Zupparius, qui tenet zuppas ad manus fideles, præſumat abſq; licentia domini Regis aliquem Dominorũ ad zuppas intromittere: & ei neceſſaria cũ eius equis & familia miniſtrare.

Item, ſtatutum eſt: quòd nullus Zuppariorũ, qui tenet zuppas ad manus fideles, ſoluat bancum ſalis per ſectores inciſum, niſi per tres groſſos: Tragariis verò non computatis.

Item, ſtatutum eſt: quòd Zupparius qui tenet zuppas ad fideles manus, bancũ per dominum Regem donatum Principibus, Nobilibus, ſiue quibuſcunq; perſonis computatis, non debet aliter domino Regi ad rationem ponere in zuppa Vielicenſi, niſi per quinq; groſſos: in zuppa verò Bochnen: per ſex groſsos, Tragariis & Notariis cum ſectoribus incluſis. Item, ſi dominus Rex aliquem Nobilem donauerit cum ſale centenariato, ac thinis, tunc Zupparius qui tenet zuppas ad manus fideles omnes centenarios debet conſcribere: & eos rationiſtis in ratione enodare.

Item, ſi dominus Rex aliquem Principem vel Nobilem, vel clauſtralem cũ minuto ſale donauerit: tunc Zupparius qui tenet zuppas ad fideles manus, non debet aliter menſuram computare, niſi per quatuor groſſos in ratione.

Item, ſal quod datur Nobilibus ſiue Clauſtralibus per dominũ Regem in thinis, Zupparius qui tenet zuppas ad manus fideles non debet iſtud domino Regi cõputare ad rationem, quia non eſt de iure.

Item ſtatutum eſt: quòd nullus Zupparius debet ſolus ſal vendere in depoſitorio Cracouienſi, neq; aliquis famulus Zupparii: ſed Zupparius debet ſal vẽdere mercatoribus, ſalſatoribus, tàm de Cracouia, quàm mercatoribus, id eſt ciuibus de Vieliczka, & illi ciues de Vieliczka, debent habere plenimodam pôteſtatem

ſkłádźie Krákowſkim.

Téż vſtáwiono ieſt : iż Bocheńſcy kupcy ſolni máią zupełną moc ſól czyſtą wożić do poſtronnych ſtron/ to ieſt do Mázowſza/ Ruſkiéy źiemie y Sląſkiéy/ y do Litwy y ku Lublinu.

Téż vſtáwiamy : iż Mieſczánie Bocheńſcy ábo kupcy ſoli máią mieć zupełną moc poſpolitą ſól wożić do ſkłádu Krákowſkiégo/ dla piekárzów chlebá / y dla formánów z inych ſtron przyieżdżáiących.

Téż vſtáwiamy z roſkazánia Królá J. M. Kázimierzá : iż ſól inym ſpoſobem nie ma bydź do Węgier dawána/ iedno kożdy centnar po cztéry groſze / które ſą we złotim czérwonym : á złoté nie máią bydź ináczéy bráné/ iedno po śiedmi ſkotów/ to ieſt po cztérnaśćie groſzy. Przyczyná tá ieſt : iż Węgróm bywa ſtłuczon ieden báłwan ſoli który ſtoi zá dwie grzywnie : á ſtłuczony ledwo zá pułtorá złotégo do Węgier zápłáci. A to ieſt z ſzkodą Żupy : która ſzkodá dotyka ſie Żupy Wielickiéy.

Téż vſtáwiamy áby ſól / która bywa dawána z Żupy Bocheńſkiéy do Czypſkiéy źiemie/ kożdy Centnar iéy był dawan po cztéry groſze we złotym czérwonym : á káżdy złoty ma bydź bran po ośmi ſkotów / to ieſt/ po ſzeſnaśćie groſzy Polſkich.

Téż ieſli żelázo będźie przywiezióno z Węgier do Żup zá ſól w Centnarách/ tedy vſtáwiono ieſt : Iż káżdy Centnar żelázá przez Żupniká niéma bydź inym ſpoſobem bran/ iedno po śiedmi ſkotów/ to ieſt po cztérnaśćie groſzy.

Téż vſtáwiamy : áby ludźie którzy biorą do Węgier w Żupie Wielickiéy ſól Centnarową/ á ieſli onéy ſoli do Węgier nie odwiozą / ále ią ná gránicách przedádzą/ tedy konie y z ſolą tám/ gdźie ie znaydą/ máią przez wſzelkiéy wymówki ſtráćić.

Vſtáwiamy tákże : iż ieſli ludźie do źiemie Czypſkiéy ſól z Żupy Bocheńſkiéy wezmą/ á ieſli ią w Sączu ábo ná inych gránicách przedádzą : tákowąż kaźń máią znośić.

Vſtáwiamy téż : iż kiedy konie Królá J. M. bywáią poſyłáné do Żupy : tedy Żupnik koniom onym / ná káżdégo koniá ma dáć korzec owſá ná dźień/ y śiáná y ſłomy

ſtatē ſal vendēdi in depoſitorio Crac.

Item ſtatutū eſt : quod Bochnen. mercatores ſalis habeant plenimodā poteſtatem ſal mundū deducere ad partes alienas videlicet in Mazouiā, Ruſſiā & Sileſiā necnō Lituaniā, necnō verſus Lublī.

Item ſtatuimus : quòd ciues Bochnen. ſiue mercatores ſalis, debent habere plenimodam poteſtatem, ſal commune deducere ad depoſitoriū Cracouienſe, propter piſtores panum & etiam propter vectores de aliis partibus venientes.

Item ſtatuimus ex mādato Domini Regis Kazimiri : quòd ſal ad Vngariam non debet alio modo dari, niſi quilibet centenarius per quatuor groſſos in floren. aureis : & floreni alio modo non debent recipi, niſi per ſeptem ſcotos groſſorum. Cauſa eſt iſta : quia Vngaris concutitur vnus bancus ſalis, qui valet duas marcas : poſtea quando concuſſus fuerit, vix ſoluet vnum florenum cum medio ad Vngariam : & illud eſt damnum Zupparū, & illud tangit Zuppam Vielicen.

Item ſtatuimus : quòd ſal quod datur è Zuppa Bochnen. ad Czypſenſem Terram, quilibet centenarius debet dari per quatuor groſſos in floren. aureis : Et quilibet florenus debet recipi per octo ſcotos groſſorum.

Item ſi ferrum adducetur de VNGARIA ad Zuppas pro ſale Centenariato, tunc ſtatutum eſt : Quòd quilibet Centenarius ferri, per Zupparium non debet alio modo recipi, niſi per ſeptem ſcotos.

Item ſtatuimus : quòd homines qui recipiunt ad Vngariam in Zuppa Vielicen. ſal centenariatum, & ſi iſtud ſal ad Vngariam non deduxerint, ſed in graniciebus iſtud ſal vendiderint : extunc equos cum ſale vbi reperti fuerint, perdere debent, omni occaſione poſtergata.

Item ſtatuimus : quòd ſi homines ad terram Cypſenſem ſal de Zuppa Bochnenſi receperint, & ſi in Sandecz vel aliis graniciebus vendiderint, eandem pœnam debeant tolerare.

Item ſtatuimus : quòd quādo equi Domini Regis mittuntur ad Zuppam, tunc Zupparius aſſumptis equis, pro quolibet equo debet dare vnum coretum auenæ, dietim,

my wszelką potrzebe : á liczbe koni ma wiernie spisáć.

Też vstáwiamy : Iż gdy biorą konie królewskie do Żup : tedy Żupnik będźie powinien do cztérech koni chowáć iednégo Máśtálérzá ná to mocnégo : y ma iemu wszytkie potrzeby dawáć ku żywnośći/ y ku odźianiu/ á to wszytko wiernie spisáć ma/ y tym ktorzy liczby słucháią pokazáć : áby oni oglądáli / ná wielé summá pieniędzy królewskich wychodźi.

Też vstáwiamy : áby vbodzy iálmużną żyiący/ktorych iest w żupie Wielickiéy szesć/ y tákże wiele w Żupie Bocheńskiéy/ z tym chlebem/ktory im bywa dawan po Mszách nie byli kłádźieni ná liczbie. ábowiém to iest potwierdzono zá dusze oycá y mátki królá Kázimierzá / y inych ich rodźicow przodkow : y tymże vbogim ná káżdy rok ma bydź dawano przyodźianie słuszne.

dietim, & de fœno & straminibus omnem necessitatem : & numerum equorum fideliter conscribere.

Item statuimus : quod quando accipiunt equos Regales ad Zuppã : tunc Zupparius tenetur ad quatuor equos seruare vnum Subagasonem bene valentem, & eidem omnia necessaria in victu & amictu ministrare : & illa fideliter conscribere : conscripta rationistis enodare : vt illi considerent, quò summa pecuniæ Regalis deuenit.

Item statuimus : quod pauperes eleemosynarii, qui sunt in numero sex in Zuppa Vielicen. & totidem in Zuppa Bochnensi, cum pane, qui datur omni die pauperibus post Missarum solennia, non debent poni ad rationem. Illud enim est cõfirmatum propter animas patris & matris Domini Regis Cazimiri, necnõ aliorum suorum progenitorum, & eisdem pauperibus debet annuatim tribui conueniens amictus.

Przedánié Żup.

5. Też vstáwiamy: Iż ieśli będą Żupy przedáné przez Królá I. M. y iego Rády/ tedy ten ktory Żupy kupi/ iest powinien sól iákokolwiek iéy wiele będźie ználeźiono/ pilnie spisáć: y one spisáną wedle statutow rády przyiąć.

Też vstáwiamy : áby káżdy báłwan nie ináczéy od Królá był przyimowan w Żupie Wielickiéy / wszytko obráchowawszy/ iáko ślagi/ powrozy konopné/ łyczáné/ nie ináczéy iedno po pięći groszy/ á w Bochni iedno po sześći groszy.

Też vstáwiamy : iż ilekolwiek kámieni soli będźie ználeźiono/ nie máią bydź ináczéy poczytáné zá gotowé pieniądze/ iedno iáko w tárgu : á w drobnéy soli kożdy kámień po sześći groszy.

Też vstáwiamy: iż liczbá blach żeláznych ma bydź poczytána kopá ich w drobnéy soli po grzywnie.

Też vstáwiamy : áby kliny żeláźné/ ile ich w Żupie będźie ználeźiono/ nie ináczéy były ráchowáné / iedno káżdy po pułgroszku.

Też vstáwiamy: aby powrozy łyczáné nie ináczéy były poczytáné w ráchunku/ iedno kożdy po osmi szkotow.

Też

Venditio Zupparum.

La: 79. HL 131. B /415. HP. 103.

Item statuimus : Quòdsi fuerint Zuppæ venditæ per Dominum Regem ac suum consilium : tunc ille qui Zuppas emerit, debet sal, quodquod inuentum fuerit, diligenter conscribere : & illud conscriptum iuxta statuta consilii acceptare.

Item statuimus: quemlibet bancum non aliter à Domino Rege acceptare in Zuppa Vielicen. omnibus computatis, videlicet Capisteriis, cordis canapeiis, suberinis, non aliter nisi per quinq; grossos. In Bochnia verò nisi per sex grossos.

Item statuimus, Sepi quotquot lapides inuenti fuerint, non debet alio modo cõputari pro parata pecunia, nisi secundùm exigentiam fori. In minuto verò sale quilibet lapis per sex grossos.

Item statuimus : quòd ratio laminarum ferrearum debet computari quælibet sexagena per vnam marcam in minuto sale.

Itẽ statuimus : quòd cunei ferrei quotquot in Zuppis reperti fuerint, non debẽt alio modo computari, nisi quilibet per medium grossum.

Item statuimus : quòd cordæ suberinæ alio modo non debent computari, nisi quælibet per octo grossos.

Tež vſtáwiamy: áby powrozy konopné nie inym ſpoſobem były ná liczbie poczytáné/ iedno káždy kámień po ßeſci großy.

Tež vſtáwiamy/ áby kozdy Zupnik/ który kupi żupy od Królá Jego M. był powinien tákże wiele wróćić ſoli iáko przyiął/ y tákże wiele łoiu/ y wßytkich inych rzeczy/ iáko wiele przyiął. A ieſliby po oddániu żup ſwego vrzedu ták wiele iáko przyiął/ nie oddał: tedy wßytko ma zápłáćić królowi gotowémi pieniądzmi: iáko to w ſoli y báłwániech/ y w drobnéy y w inych rzeczách ieſt obiáſniono.

Tež vſtáwiamy: iż kto kupi żupy od Królá niema chowáć ßláchty y Pánów/ iáko przedtym opiſano ieſt. A to dla téy przyczyny/ áby zły zwyczay ztąd nie był dopuſczon.

Tež vſtáwiamy: áby kozdy Zupnik który kupi żupy od Królá Jego M. ináczéy nie dawał báłwáná ſoli/ w którym ieſt ßeść cetnarów: iedno po półtory grzywny.

Tež vſtáwiamy: áby báłwan ſoli w którym ieſt ośm cetnarów/ ſwym kupcóm ſolnym/ to ieſt/ obywátelóm króleſtwá nie był ináczéy dawan/ iedno po dwie grzywnie.

Tež vſtáwiamy: iż Zupnik poſtronnym ludźióm/ to ieſt z inych źiem iednégo báłwáná ſoli/ w którym ieſt ośm cetnarów/ niema drożéy dáwáć iedno po dwie kopie.

Tež vſtáwiamy: iż kożda grzywná wedle ſtátutów czyni ßeść miárek ſoli drobnéy. A ten ſtatut vczyniliſmy pożyteczny/ wiernie obráchowawßy: áby y kupcy ſolni mieli zarobek/ y Król żeby miał obfity pożytek.

Tež vſtáwiamy z roſkazánia dawnégo Królá Jego M. Kázimierzá: iż ieſli Król Jego M. którégo Páná/ Szláchćicá/ zakonniká/ iákim báłwánem ſoli dáruie: Zupnik onégo báłwáná niema ináczéy ßácowáć Królowi Jego M. iedno zá półgrzywny: á miárke drobnéy ſoli zá cztéry große: Cetnar w Wieliczce po ßeści großy: w Bochni po ośmi großy: á w oboiéy żupie beczke po wierdunku.

Tež vſtáwiamy: iż káždy báłwan ſoli/ który bywa wyćiet w Bochni/ inym ſpoſobem niema bydź poczytan Królowi Jego M. wzdawániu żup/ iedno po ßeści großy/ wßytko obráchowawßy w to.

Tež

Item ſtatuimus: Quòd cordæ canapeç, alio modo non debēt computari, niſi quilibet lapis per ſex groſſos.

Item ſtatuimus: quòd quilibet Zupparius qui emerit zuppas à domino Rege, tenetur tantum reddere de perceptis ſalis in numero ſepi, ac aliarum omnium rerum quantum aſſumpſit: Et ſi poſt reſignationem zupparum ſui regiminis tantum ſicut percepit non dimiſerit: extunc omnia debet ſoluere domino Regi cũ parata pecunia prout in ſale bancato ac minuto, ac aliarum rerum extitit enodatum.

Item ſtatuimus: quòd qui emerit zuppas à domino Rege, non debet fouere Nobiles ac dominos, prout prius eſt conſcriptum. Cauſa, ne mala conſuetudo ex eo committatur.

Item ſtatuimus: quòd quilibet Zupparius qui emerit zuppas à domino Rege, nõ debet aliter dare bancũ ſalis de ſex cẽtenariis, niſi per alterã dimidiam marcam.

Item ſtatuimus: quòd bancum ſalis de octo centenariis, Zupparius ſuis mercatoribus ſalis, vtputa regnicolis, non debet alio modo dare, niſi per duas marcas.

Itẽ ſtatuimus: quòd Zupparius extraneis hominibus, videlicet, de terris alienis, ſuper dicas vnum bancum ſalis de octo centenariis, non debet in cariori foro dare, niſi per duas ſexagenas.

Itẽ ſtatuimus quòd quelibet marca iuxta ſtatuta facit in dicis ſex menſuras minuti ſalis. Et hoc fecimus ſtatutũ ſalubre fideliter contaxatũ: vt emptores ſalis habeãt incrementum, Rex verò plenimodam vtilitatem.

Itẽ ſtatuimus ex mandato antiquo domini noſtri Regis Cazimiri quòd ſi dominus Rex aliquem Principem, Nobilẽ, clauſtralem, cum aliquo banco ſalis donauerit: Zupparius non debet aliter computare bã cum domino Regi, niſi per mediã marcã: menſuram minuti ſalis per quatuor groſſos: Centenarium in Vieliczka per ſex groſſos, in Bochnia per octo, vnam thimã in vtraque zuppa per fertonem.

Item ſtatuimus: quòd quilibet bancus ſalis qui exciditur in Bochnia, alio modo nõ debet cõputari domino Regi in reſignatione zupparũ, niſi per ſex groſſos omnibus computatis.

Item

Téż vstáwiamy: iż kożdy Żupnik który
kupi żupy od Królá / wzdawániu swego v-
rzedu / nie ma / áni bedźie powinien soli bał-
wánowéy wiecéy odwieźdź / iedno trzy stá
báłwánów do skłádu pospolitégo: to iest /
ná rynek Krákowski: á iesli wiecéy odwie-
źie / gdźiekolwiek bedźie ználeźiona / bądź w
domiéch / bądź w piwnicách ábo w stáy-
niách / oná sól ma bydź wszytká wźietá ná
komorę Królewską: á Żupnikowi wszytkié
dobrá máią bydź wźieté: wyiąwszy żeby to
Żupnik miał z roskazánia królewskiégo.

Téż vstáwiamy: iż kożdy Żupnik choć
bedźie ten / który do wiernych rąk dźierży żu-
py / choć téż zákupi żupy / niema báłwáná
soli Królowi poczytáć / iedno po pięći gro-
szy w Wieliczce: á w Bochni po sześći / iuż
w to włożywszy łóy y iné rzeczy dosyć drogo
oszácowawszy.

Téż vstáwiamy: iż vbodzy którzy są
przez Królá postánowieni / od Żupniká / któ-
ry kupi żupy / nie máią bydź ná liczbie kłá-
dźieni.

Téż vstáwiamy / iż Żupnik który kupi żu-
py / nie bedźie powinien wiecéy koni króle-
wskich do żup przyimowáć / iedno iáko wie-
le w naymie żup iest wyrážono: á do tych
koni / które są w kupnie wyrážoné / to iest /
do cztéréch ma chowáć iednégo sługę go-
dnégo: któremu słudze ma postánowić ży-
wność y odźienie: á to nie ma bydź kłádźio-
no ná liczbe królowi.

Téż vstáwiamy: iesli wiecéy koni bedźie
przywiedźiono / niż iest wyrážono w przedá-
niu żup: tedy ná kożdégo koniá ma bydź
dawan ieden korzec owsá ná dźień z śiánem
y z słomą: á to ná liczbie ma bydź ták kłá-
dźiono / iáko ná rynku iest kupiono. A do
cztéréch koni ieden ma bydź sługá cho-
wan: á słudze ma dáć wychowánié ná ko-
żdy tydźień po sześći groszy: co ma bydź ná
liczbie kłádźiono.

Téż vstáwiamy ná wieczné czásy: iż ko-
żdy Żupnik który kupi żupy / ma dáwáć kró-
lowi potrzeby wszytkié / y iéy M. Królowéy /
y wszytkiému dworowi / y koniom stráwę y
inné potrzeby raz w rok oboiéy żupie: á Żu-
pnik bedźie powinien dárowáć Królá stem
czérwonych złotych: á pánią Królową pięć
dźieśiąt / á to niema bydź kłádźiono ná li-
czbie żup.

Téż vstáwiamy: áby żupy nie tániey by-
wáły

Itē statuimus: quòd quilibet Zuppari9,
qui zuppas emit à domino Rege, in resi-
gnatione sui regiminis nō debet, nec tene
tur de sale bancato plus deducere, nisi tre-
centos bancos ad depositorium commu-
ne, id est forum Crac: Si autem plus de-
duxerit: vbicunq; repertum fuerit, siue in
domibus, siue in cauernis, siue in stabulis:
illud sal totū debet recipi pro camera do-
mini Regis: & Zupparius debet omnibus
bonis priuari, nisi excepto quòd Zuppari-
us haberet de mandato domini Regis.

Itē statuimus: quòd quilibet Zupparius,
siue sit ille qui ad fideles manus tenet zup-
pas, siue sit emptor zupparum, non debet
domino Regi bancum cōputare, nisi per
quinq; grossos in Wieliczka: in Bochna
verò per sex, sepo, & omnibus aliis rebus
largo modo computatis.

Itē statuimus: quòd eleemosynarii per
dominum Regē Cazimirum stabiliti, per
Zupparium qui emerit zuppas, non sint
in ratione computandi.

Item statuimus: quòd Zupparius qui e-
mit zuppas, nō tenetur plures equos rega-
les ad zuppas recipere, nisi quantum in cō
uentioneZupparumest expressatum: & ad
illos equos, qui sunt in emptione expressi,
ad quatuor equos vnum famulum realem
conseruare, & eidē famulo victum & ami-
ctum ordinare: & illa non debent poni ad
rationem regalem.

Itē statuimus: si plures equi regales ad
Zuppam adducti fuerint, quàm expressa-
tum est in venditione Zupparum: extunc
pro quolibet equo, debet dari vnus core-
tus auenę per dieriū cum fæno & strami-
nibus, & illud cōputari sicut in foro emptū
fuerit. Et pro quatuor equis vnus famulus,
& famulo expensas tribuere: & illas com-
putare septimanatim per sex grossos: & il-
la debent poni ad rationem.

Itē statuimus perpetuis tēporibus: quòd
quilibet Zupparius qui emerit Zuppas, de-
bet domino Regi dare necessaria omnia,
& dominę Reginę & toti familię & pabu-
lare equos, & alia necessaria dare semel in
āno, in vtraq; Zuppa: & Zupparius tenetur
donare dominū Regē cum centū florenis
aureis, & dominā Reginā cū quinquagin-
ta: & illa nō debēt poni ad roēm Zupparū.

Item statuimus quòd Zuppę nō debent

remis-

wáły przedawáné / iedno zá ośmnaśćie tyśiecy grzywien / połowicę groszów / połowice kwartników ábo monéty pospolitéy : iáko są przedáné przez własné vstá Królá Kázimierzá Trutlonowi Leszkowi Zydowi / Henselburgowi / Bártkowi Mynicarzowi y Arnoldowi Wielkierowi. Abowiém w iednym tegodniu byłá czworáka odmiáná Zupników : iż ieden nád drugiego pieniądzmi przekłádał.

Práwá vrzędników Zupnych.

6. Też vstáwiamy práwá Vrzędników Zupnych. Naprzód Podżupkowi niech bedzie dawano pułgrzywny ná tydźień.

Stygárowi w Bochni wiárdunek.

Stygárowi w Wieliczce śiedm groszy.

Ważnikowi śiedm groszy w Wieliczce / y trzecia cześć ważnégo : ważnikowi w Bochni sześć groszy / y czwarta cześć kárbnég.

Item w Wieliczce kárbnikowi śiedm groszy

Száfárzowi w Wieliczce śiedm groszy / y wszytkie máłe skory.

Száfárzowi w Bochni sześć groszy.

Piwnicznemu dwá groszá.

Podrzeńczemu dwá groszá.

Káżdému strzelcowi cztery grosze.

Kuchárzowi cztery grosze.

Kuchćikowi dwá groszá.

Temu ktory myie miski gwá groszá.

Odźwiernému dwá groszá.

Komornikowi / ktory przestrzéga krádźioney soli cztery grosze.

Podskárbiemu ktory skrzyneczke nośi dwá groszá.

Piecuchowi dwá groszá.

Temu ktory przykrywa stoł dwá groszá.

Leśnéo / ktory lasow strzeże / cztery grosze.

Téż vstáwiamy wszytkim przerzeczonym Vrzednikom ná káżdy rok dwoiákie száty / to iest letnié y ná źimę : á ná kożdy miesiąc kożdému trzewiki.

Téż vstáwiamy : iż quity Pánow szláchty / Pánow Duchownych / iákiegoby kolwiek stanu byli / Zupnikowi nie máią bydź dawáné : wyiąwszy tylko quity solné. Abowiém tákowé quity solné Zupnik bedzie powinien odpráwowáć.

Téż vstáwiamy : iż Dymitr Podskárbi wszytkié quity Pánow y szláchty / ktoréżby kolwiek stanu byli / w pieniądzách ma odpráwowáć : á pieniądze od Zupniká ma

biáć

remissius vendi, nisi pro decem & octo millibus marcis: medietas grossorum, medietas quartēsium siue vsualis monetę : sicut sunt venditę proprio ore per dominum Regem Casimirum Trutloni, Lesko ni Iudęo, Henselburg, Bartkoni Monetario, & Arnoldo Velkier. Quia in vna septimana fuerat quadruplex mutatio Zuppariorum, quia vnus alium in pecunia superauit.

Sequuntur iura officialium.

ITem statuimus iura officialium. Primò Vicezuppario datur media marca qualibet septimana.

Item stigario in Bochnia vnus ferto.

Itē stigario in Wieliczka septē grossi.

Itē Pensatori in Wieliczka septē grossi & tertia pars pensæ. Item Pensatori in Bochnia sex grossi & quarta pars carbariatus

Itē in Vieliczka Carbario septē grossi.

Item Procuratori in Wieliczka septem grossi, & omnes paruæ cutes.

Itē Procuratori in Bochnia sex grossi.

Item Pincernæ duos grossos.

Item viceprocuratori duos grossos.

Itē cuilibet sagittario quatuor grossos.

Item coco quatuor grossos.

Item subcoco duos grossos.

Itē illi qui lauat scutellas duos grossos.

Item Portulano duos grossos.

Item Camerario qui sal furatum temptat quatuor grossos.

Item vicethesaurario qui cisticulā portat duos grossos.

Item calefactori duos grossos.

Item illi qui tegit mensas duos grossos

Item illi qui syluas custodit, 4. grossos.

Item statuimus omnibus prædictis officialibus annuatim dari duplicia vestimenta videlicet æstiualia & hyemalia & quolibet mensæ vnicuique sotulares.

Itē statuimus quod quittationes Prīcipū, Nobiliū, Dominorū Presbyterorū, & cuiuscunq; conditionis extiterint, Zuppario non debent præsentari, exceptis quittationibus salis : quia tunc illas quittationes salis zupparius tenetur expedire.

Item statuimus : quod Dimetrius vicethesaurarius omnes quittationes Principum, Nobilium, Dominorum, ac cuiuscunq; conditionis extiterint, in pecuniis

debet

bráć/ y od wszytkich Stárostów/ spráwców wszytkiego królestwá Polskiego: á one do skárbu kłásdź / y onémi száfowáć wedle tego: iáko Król J. M. poruczy y roskaże.

debet expedire: & pecuniam à Zuppario recipere, & ab omnibus Capitaneis, Procuratoribus totius Regni Poloniæ: & illam ad thesaurum deponere, & eam distribuere prout sibi Domiuus Rex commiserit & demandabit.

Práwá Pánów ná Zupách które ná liczbie nie máią bydź kłádzioné.

7\. Kápitułá KRAkowska ma mieć sto grzywien.

Kápitułá Gnieźnieńska / sto grzywien.

Przebendarzowi w Zupie Bocheńskiey świetego Stánisłáwá ná kożde suche dni bywáią dawáné dwie grzywnie/ á nie wiecéy: który niema mieć iedno iednégo sługe w górách / á iednégo v oltarzá służacégo. Który Præbendarz y sługá máią mieć odzienie iedno od Zupniká w roku: ále żadnégo koniá niema chowáć w Zupách.

Plebanowi w Bochni ná kożdy tydzień bywa dawána grzywná.

Plebanowi w Wieliczce ná káżdy tydzień korzec soli miáłkiey.

Plebanowi z Koloceláriiey bywáią dawáné pieć grzywien/ y sukná ośm łokći krótkich/ y báłwan soli.

Plebanowi z Niepołomic bywáią dawáné ná káżdy rok czterý kámienie łoiu/ y tákże wiele wosku.

Wikáryom kośćiołá Kápituły Krákowskiey bywáią dawáné ná káżdy rok sześćdźiesiąt y sześć miar soli miáłkiey.

Hánkonowi/ którégo zową Styberin/ z Wieliczki y iego właśnym potomkóm zá práwem iego dźiedźicznym zá iego mistrzostwo támże w Wieliczce nád Kárbáryą/ dáiemy trzydźieśći grzywien ná káżdy rok: co ná wieczné czásy trwáć ma: áni to ná liczbie ma bydź kłádźiono.

Téż sól báłwánowa/ która bywa dawána Mniszkam do Wrocłáwiá/ y sól do zamków królewskich bądź w báłwánách/ bądź miáłka/ niéma bydź kłádźiona ná liczbe.

Téż przy bytnośći wszytkiey Rády Pan Jan Kásztelan Krákowski z brátem swym pánem Ráfalem dźiedźicem z Tarnowá vkazáli nieiákie listy Vrzedu górnégo ná Bochni/ to iest ná góre Krákowską: ná których liśćiech to było nápisano: iż mieli mieć ná káżdy tydźień kope groszy: które listy

Sequuntur iura Dominorum in Zuppis, quæ nō debent poni ad rationem.

Item Capitulum Cracouiense debet habere centum marcas.

Item Capitulū Gnesnense debet habere centum marcas.

Item Præbendario in Zuppa Bochnen. videlicet S. Stanislai quibuslibet quatuor temporibus dantur duæ marcæ & non plus: & debet habere vnum famulum in montibus, & vnum famulum ad altare ministrantem. Qui Præbendarius & famulus debent habere vestimentum à Zuppario vnum in anno, & nullum equum in Zuppis seruare debet.

Item Plebano in Bochnia datur omni septimana vna marca.

Item Plebano in Vieliczka datur omni septimana vnus coretus minuti salis.

Item Plebano de Collocelarii dantur quinq; marcæ cum octo vlnis panni breuis de Thuna.

Item Plebano in Niepolomice dantur annuatim quatuor lapides sepi & totidem ceræ.

Item vicariis Ecclesiæ Capituli Cracouiensis dantur annuatim sexagita sex mensuræ salis minuti.

Item Hankoni dicto Steberim de Wieliczka, & suis veris & legittimis hæredibus & successoribus, iure hæreditario, suo pro Magisterio ibidem in Wieliczka super Carbaria, damus triginta marcas singulis annis, temporibus perpetuis duraturis: & ista non debent ad rationem poni.

Item sal bancatum quod datur Monialibus Wratislauiam. Item sal ad Castra Domini Regis siue bancatum siue minutum ista omnia non debent ad rationem poni.

Item in præsentia totius Cōsilii Dominus Ioannes, Castellanus Cracouiensis, cum fratre suo Domino Raphaele hærede de Tarnovv mōstrauerunt quasdā literas magistratus mōtiū in Bochnia, videlicet

listy przez królá Kázimierzá y wszytke Rádę z gruntu są skázoné. A dla tego roskazał Król J. M. że ná wieczné czásy żaden z Pánów niéma mieć żadnégo Czynszu ná Żupách: okrom tych ktorzy są w Reiestrze nápisáni: á ostátnie przez Rádę potwierdzeni. A ci ktorzy ináczéy vczynią/ ná gárdle y ná máietnośći máią bydź karáni.

licet super montem Cracouien. in quibus literis continebatur: quod deberent habere septimanatim vnam sexagenam grossorum: quę literæ per Dominum Regem Kazimirum ac totum consilium, omnimodè fuerunt annulatæ. Et ideo præcepit Dominus Rex: quòd perpetuis temporibus nullus dominorum debet aliquem censum habere in Zuppis: nisi illi qui sunt in Regestro conscripti, & finaliter per consilium confirmati. Nam illi qui secus fecerint, collo & bonis debent omnimodè priuari.

Práwá Podkomorzégo.

8. Też vstáwiamy: iż gdy Podkomorzy Żupniká náwiedza w Żupách/ tedy Żupnik względem iego vrzędu/ będźie mu powinien dáć postaw sukná Máchelskiégo. á iesli Żupnik nie będźie miał postáwu/ tedy miásto postáwu ma mu dáć dźieśieć grzywien.

Też vstáwiamy: iż Podkomorzy nie ma chodźić do żup/ áby onym co nieprzekáźił: ále ma do gospody zstępić: á tám mu máią bydź dawáné potrzeby przez stárszé Stolniki/ to iest/ iedná miárká owsá/ ośm kurcząt/ kopá chlebá/ pół czwierći mięsá wołowégo/ y z piwem. Co dla tego vstáwiono/ áby żupá przezeń nie byłá zátrudniona.

Też vstáwiamy: áby Podkomorzy żadnégo człowieká/ ktory w żupie mieszka/ nie śmiał sądźić: y żadnégo koniá w żupách niema stáwiáć/ ieno koniá swego komorniká: ktoryby stał zá trzy grzywny. A iesli ten koń ná posłudze żupnéy zdechnie/ tedy Żupnik ná mieysce onégo koniá ma inégo postáwić.

Też vstáwiamy: iż tenże Podkomorzy ná dźień S. Janá Chrzćićielá ma wybieráć Ráyce w Wieliczce y stárszé stolniki/ to iest robotniki w górách/ w Bochni ná dźień Obrzezánia páńskiego/ y oné wedle praw ich sądźić.

Też vstáwiamy: áby żaden choć wielki/ choć máły/ nieśmiał zátrudniáć żup y do nich wchodźić/ iedno tylko Dymitr Podskárbi ze cztérmi końmi/ gdy przyiedźie bráć pieniądze od Żupniká/ pod gárdłem y stráceniem wszytkich dóbr.

Sequuntur iura Succamerarii.

Item statuimus: quod Succamerarius quādo Zupparium introuisat ad Zuppas, tunc Zupparius ratione sui officii, tenetur sibi dare vnum stamen Machlicen. Si verò Zupparius stamen non habuerit, tunc loco staminis, debet sibi dare decem marcas.

Itē statuimus: quòd Succamerarius nō debet intrare Zuppas ne ipsas impediat: sed debet descēdere ad hospitium & necessaria sibi per seniores sectores, videlicet vna mensura auenę, octo pulli, sexagena panis, medium quartale carnium bouinarum cū potu debeāt ministrari. Quia hoc statutum est vt Zuppa per eum non impediatur.

Itē statuimus quòd Succamerarius nullum hominē in Zuppa permanentem presumpserit iudicare: & nullū equū in Zuppis stabilire, nisi equum sui famuli Camerarii de tribus marcis. Si idem equus seruitiis Zupparum defecerit extunc Zupparius loco illius equi debet alium ordinare.

Itē statuimus: quòd idē Succamerarius ad festum S. Ioannis Baptistę debet eligere Consules in Wieliczka & seniores sectores. In Bochnia verò in festo Circumcisionis domini & illos iuxta iura eorū iudicare.

Itē statuimus: quòd nullus siue sit magnus siue paruus, præsumat Zuppas impedire, ac eas intrare, nisi tantùmmodo Dimetrius Vicethesaurarius cum quatuor equis, dum venerit pro pecuniis à Zuppario assumendis, sub pœna colli & omnium bonorum.

Práwá Żupników.

9. Vstáwiamy: iż żaden z Żupników nie iest powinien odpowiedáć tym/ ktorzy się nań skárżą/ iedno przed Królem Je° M.

Sequuntur iura Zupparii.

Item statuimus: quòd nullus Zuppariorum de se quærulanti debet respondere, nisi coram domino Rege: dum per

ipsius

M. gdy przez iego sygnet będźie pozwan.

Też vstáwiamy: iż żaden nie ma sądźić czeládźi żupnéy/iedno sam Żupnik.

Práwá tych którzy sól wyćináią, to iest Stolników.

10. Vstáwiamy/ ták chcąc mieć: áby w oboiéy żupie/ ták w Wielickiéy iáko w Bocheńskiéy tylko robili sześćdźiesiąt tych/ którzy sól wyćináią: które po Polsku stolniki zową: w to zámknąwszy czeladź go ścinną. A nie wiecéy ich robić ma z téy przyczyny: iż ieśliby ich wiecéy robiło/ rychléyby sól z gór wykopána byłá.

Też vstáwiamy: iż ći stolnicy máią robić vstáwicznie od świetego Marćiná/ áż do Swiątek: á ieśli potrzebá będźie/ tedy máią robić od świetego Michałá/ áż do świetá przerzeczonégo: którzy stolnicy máią słucháć Żupniká y Stygárá/ ilekroć będźie potrzebá.

Też vstáwiamy: ieśli kto z tych stolników niechcąc słucháć/ sól zepsuie/ tedy Stigar ma onego karáć/ y ták długo do góry nie puśćić/ áż od Żupniká y od Stygárá odpuszczenie vprosi.

Też vstáwiamy: áby wszyscy Trágárze niepostuszni/ gdy co złégo zbroią/ álbo robić niezechcą: tenże Stygar ma im roboty zábronić/ á drugich ná to mieysce zásádźić.

Práwá Báchmistrzów.

11. Też vstáwiamy: iż Mistrz nád górami przełożony niema mieć żadnégo czynszu z żup/ áni tegodniowégo áni rocznégo/ iedno tylko sługi: które zdawná ná górách miał: á onym własnémi pieniądzmi ma płáćić/ wedle zwyczáiu gór pieniężnych/ których z śiekiéry dostał. A ćieśli górnému ná mieyscu tego/ który robi własnémi rękámi ná górách/ ma bydź dano ná káżdy tydźień wiárdunk/ y żywność/ y odźienie/ iáko inym vrzędnikóm.

Też vstáwiamy: iż w kożdéy górze máią bydź postáwieni dwá robotnicy dla szukánia soli: á ono co będźie ználezione przez nie/ ma bydź pilnie opátrzono dobrémi ściánámi solnémi.

A kiedy

ipsius annulum fuerit euocatus.

Itē statuimus: quod nullus viuentium debet iudicare familiam Zuppæ, nisi solus Zupparius.

Sequuntur iura Sectorum.

Item statuimus, sic volentes: quòd in vtraq; Zuppa, videlicet Vielicensi & Bochnensi, tantùmmodo debent laborare sexaginta sectores, qui nominantur in vulgari Stolnicy, famulis hospitalibus inclusis & non plus. Causa est ista, quòd si plures laborarent, montes sale citius euacuarentur.

La. 81. HL 235/ 410. HP 108.

Item statuimus: quòd idem Sectores debent laborare continuè à festo S. Martini vsque ad festum Penthecostes. Si autem necessitas fuerit, tunc debent laborare à festo S. Michaelis vsq; ad festum prænotatum. Et iidem sectores debent obedire Zuppario & Stigario quotiens fuerit opportunum.

Item statuimus: si aliquis sectorum rebellisando sal suum destruxerit: extunc Stigarius debet eum punire sibi montes abnegando tàm diu, quousq; à Zuppario & Stigario veniam impetrabit.

Item statuimus: quod omnes Tragarios rebelles, quotienscunq; crimen commisserint, seu laborare noluerint: extunc idem Stigarius debet eos de laboribus destituere, & alios loco ipsorum ad labores ordinare.

Sequuntur iura Magistrorū Montiū.

Item statuimus: quòd Magister montium non debet aliquem censum habere de Zuppis, neq; septimanalē neq; annualē: nisi tantummodo famulos: quos ab antiquo in montibus habuit: & eos propriis pecuniis salariare secundùm consuetudinem montium, pecuniis quas de bipenne acquisiuit. Et Carpentario montium, loco ipsius qui propriis manibus laborat in montibus, debet dari septimanatim vnus ferto, cum victu & amictu, prout cæteris officialibus.

La. 82. HL 235/ 410. HP 108.

Item statuimus: quod in quolibet mōte, debent poni duo fornatores pro sale quærendo: & illud quod per fornatorem in omnibus quatuor angulis acquisitum fuerit, debet obseruari cum optimis parietibus salis. Et quan-

A kiedy ći co sól kopáią / własnémi ręká mi co vrobią: tedy Żupnik wespółek z Báchmistrzem ma im piece z ściánámi dáć / á żadnych dárów od nich nie bráć. Abowiém to iest dar Boży nie Báchmistrzów. Zá świádectwem tego listu / ktoręmu pieczęć náßá iest záwießona.

Do tegóż.

12 My tedy Zbigniew / z śmiłowánia Bożégo świetégo Rzymskiégo kościołá / Tytułu świetéy Prißki Kárdynał y Biskup Krákowski / Włádysław z łáski Bożéy świetégo kościołá Gnieżnieńskiégo / Arcybiskup y Prymás / Jan z téyże łáski Bożéy / Włodzláwski / Andrzéy tákże z łáski Bożéy Poznáński / kościołów Biskupi: Jan z Cyżowá Káßtelan y Stárostá / Jan z Teczyná / Woiewodá Krákowski / Łukaß z Gorki Poznáński / Jan z Oleßnice Sándomirski / Woyciech z Málégo Łeczycki / Jan z Kretkowá Brzéski / Woiewodowie: Jan z Koniecpolá królestwá Polskiégo Kánclérz / Przybór ztámtądże Káßtelan Sándomirski / Kresław z Kurozwiąk Lubelski / Wáwrzyniec Zarebá Siéradzki / Piotr Skórá z Gáiu Káliski / Stánisław z Ostrorogá Gnieżniénski / Mikołay z Osoliná Woynicki / Mikołay z Vrzymowá Brzéski / Piotr z Kurowá Sądecki / Hyncá z Rogowá Rosperski y królestwá Polskiégo Podskárbi / Mikołay z Wierbiąská Dobrzynski / Grzegórz z Bráńczá Rádomirski / Jan z Bniná Miedzyrzécki / Mikołay z Wiśniczá Lwowski / Mikołay z Zákierzowá Wiślicki / Sczepan z Oporowá Brzezinski / Piotr z Striykowá Włodzláwski / Jan z Bobrki Biécki / Woyciech z Michowá Záwichoyski / Mikołay z Próchnik Przemyski / Jan z Kurcháchnice Hálicki / Borko z Ośieczná Nakielski / Káßtelani: Mikołay z Brzeżia królestwá Polskiégo Márßałek / Jan z Pilce / Bártoß Obulec z Bory Krákowski / Mikołay z Wysmutowá Sándomirski / Tomaß z Soboty Łeczycki / Sędziowie: Piotr Száfrániec Krákowski / Jan z Czárnkowá Poznánski / Mikołay Powálá z Mágnußowá Sándomirski / Piotr z Brudzowá Káliski / Jan Kuropátwá z Łákuchowá Lubelski / Michał z Łásotki Dobrzyński / Mikołay Bolá Jnowłodzláwski / Podkomorzowie: Jan Biezad z Morská Krákowski /

Et quādo sectores propriis laboribus fecerint, tunc Zupparius vnà cum Magistro montium, debet eis fornaces cum parietibus largiri: & nulla munera ab eisdem acceptare: quia illud est donū Dei & nō Magistri montium. Harum testimonio literarū quibus sigillum nostrum est appensum.

Ad idem.

NOs vero Sbigneus, miseratione diuina Sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Priscæ Presbyter, Cardinalis & Episcopus Cracouien: Vladislaus Dei gratia sanctæ Ecclesiæ Gnesnensis Archiepiscopus & Primas, Ioannes eadem gratia Vladislauien: Andreas simili gratia Posnanien: Episcopi ecclesiarum. Ioannes de Cyzow, Castellanus & Capitaneus, Ioannes de Teczyn Palatinus Cracouien: Lucas de Gorka Posnanien: Ioannes de Oleßnica Sandomirien: Albertus de Máłe Lancicien: Ioannes de Krethków Brzesten: Palatini. Ioannes de Koniecpole, regni Polonię Cancella. Predborius de ibidem Castellanus Sandomirien: Creslaus de Kurosvviązki Lublinen: Laurentius Zarȩba Siradien: Petrus Skora de Gay Calissien: Stanislaus de Ostrorog Gnesnen: Nicolaus de Ossolin Voinicensis, Nicolaus de Vrzymow Brzestensis, Petrus de Kurow Sandecen: Hinca de Rogow Rosperien: & regni Poloniȩ Vicethesaurarius: Nicolaus de Virbiasko Dobrinen: Gregorius de Branice Radomien: Ioānes de Bnin Miedzyrzecen: Nicolaus de Visnicze Leopolien: Nicolaus de Zakrzow Vislicienſis, Stephanus de Opporow Brzezinensis, Petrus de Striykow Inniwladislauien: Ioannes de Bobrka Biecen: Albertus de Michow Zauichosten: Nicolaus de Prochniki Præmislien: Ioannes de Kurchahniset Halicien: Borko de Osiezno Naklen: Castellani: Nicolaus de Brzezie regni Poloniȩ Marsalcus, Ioannes de Pilca, Barthosius Obulec de Bora Craco: Nicolaus de Wysmutow Sandomirien: Thomas de Sobota Lancicien: Iudices: Petrus Szafraniec Craco: Ioannes de Czarnkow Posnanien: Nicolaus Powala de Magnusow Sandomirien: Petrus de Brudzow Calissien: Ioannes Kuropatwa de Lakuchow Lublinen: Michael de Lasotki Dobrinen: Nicolaus

kowski/ Mikołay ztámtądże Sedomierski/ Mikołáy z Noykowá Sądecki/ Chorążowie: Mikołay Podsędek Sedomirski/ y inszy Prelaci/ Pánowie/ Dignitarze/ Szláchtá y Przełożeni ná tym Seymie wálnym Piotrkowskim zebráni/ przestawáiąc przy pochwaleniu y potwierdzeniu przerzeczonego naiáśnieyszego Páná świętey pámięci Królá Kázimierzá/ tesz státuty wedle tego/ iáko tu są wpisáné we wszytkim pochwaláiąc/ we wszytkich punktciech/ ártykułách y klauzułách/ będziemy ich pilnowáć/ strzedz y chowáć: á nigdy im słowem ábo vczynkiem nie będziemy sie przećiwić. Z ktorey przyczyny y pieczęći násze niniejszym kazálismy záwieśić/ dla mocnieyszey ich wagi/ y ná świádectwo wszytkich/ y káżdey zosobná rzeczy przerzeczonych. Działo sie to ná Seymie Piotrkowskim/ w Piątek po oktawie świątecznéy/ Roku páńskiego/ Tysiącnego/ cztérechsetnego/ piećdźiesiątnégo pierwszég. Przy Pánách przerzeczonych. Dan przez rece wielmożnych/ Janá z Koniecpolá królestwá Polskiego Kánclérzá/ y Piotrá z Czekocina/ tegoż królestwá Podkánclérzégo/ nam scżérze miłych.

colaus Bola Inniwladislauien: Succamerarii: Ioannes Biezad de Morsko Craco: Nicolaus de ibidem Sandomirien: Nicolaus de Noykow Sandecen: Vexilliferi. Nicolaus subiudex Sandomirien: cęterique Prælati & Barones, Dignitarii, Nobiles & Proceres, in hac Conuentione generali Petricouien: congregati: innitentes approbationi confirmationiq; præfati serenissimi domini nostri Regis statutorum supradictorum Serenis: domini diuę memorię Regis Casimiri, eadem statuta velut hic habentur inserta, per omnia approbātes, in omnibus punctis, articulis & clausulis, firmiter attendemus, custodiemus & seruabimus: & nunquam illis verbo aut facto contraueniemus. Vnde & sigilla nostra præsentibus iussimus appendi, in robur firmitatis & testimonium omnium & singulorum præmissorum. Actum in Cōuentione Petricouię feria quinta infra octauas festi Pentecostes, Anno Domini, Millesimo, Quadringentesimo, Quinquagesimo primo: Præsentibus Dominis supradictis. Datum per manus Magnificorum Ioannis de Koniecpole, Regni Poloniæ Cancellarii, prædicti Petri de Sczekocin, eiusdem Regni Vicecancellarii nobis syncerè dilectorum.

Insze potwierdzenie Státutów Zupnych, iednákie z pierwszym, iedno iż krótsze.

W Imię Boże/ Amen.

Ná wieczną pámięć. Aby błąd zápámiętánia spráwam/ które sie zá czásem dźieią nie przynióśł szkody iákiey/ Królów y Xiążąt wysokie Rády vstáwiły: áby tákowe rzeczy pisinem y nápisániem świádków wieczné były czynioné. Dla tego my Kázimierz z łáski Bożey król Polski y ziem Krákowskiey/ Sándomirskiey/ Sirádzkiey/ Łánczyckiey/ Kuiáwskiey/ W. Xiąże Litewskie/ Pomorski/ Ruski y Pruski Pan y Dźiedzic. Oznáymuiemy przez niniejszy przy wiley którym to wiedźieć należy teraz y potym będącym/ którzy tego wiádomość bedą mieli. Iż ácz z powinności królewskiey szczodrobliwości ku wszytkich poddánych pożytku y rozmnożeniu oko opátrzności mielibyśmy mieć: wszákże wietszą pilność około rozmnożenia skárbów y prouentów królestwá

Similis alia confirmatio prædictorum de Salinis Statutorum.

In nomine Domini, Amen.

Kázimierz wielki w Piotrkowie 1451. La. 83. HL. 236/422. HP 110.

AD perpetuam rei memoriam. Ne error obliuionis gestis sub tempore versantibus pariat detrimentum, alta Regum & Principum decreuerunt consilia, ea literarum apicibus & testium annotatione perenniare. Proinde nos Cazimirus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Crac: Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Magnus Dux Lituaniæ, Pomeraniæ, Russiæ Prussiæq; Dominus & Hęres. Significamus tenore præsentium quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris, præsentiū notitiam habituris. Et si ex debito Regalis munificentiæ, ad omnium subditorum commodum & profectum oculo considerationis intendere debeamus: propensior tamen solertia circumspectionis, ad augmentum thesaurorum & prouentuū Regni

twá nászégo mieć nam przystoi / ábysmy z
nich królestwá y poddánych nászych pożyt-
ki mogli opátrowáć.

Gdyż tedy Żupy násze Bocheńskie y
Wielickie cześć nalepsza dochodów y skár-
bu królestwá iest: które do tego czásu / dla
zbytniégo y prawie vstáwicznégo szláchty /
y rozmáitych osób w nich bywánia / y w wy-
rabiániu soli w wielkiéy cześci spustoszenié
y vpadek wźiely / á to z téy przyczyny: iż áni
Żupnik / áni iego vrzednicy nie mogli pil-
nowáć robót / zábáwieni odpráwowániém
y prácą gościnną: á gdźieby sie wczás te-
mu nie zábieżáło / trzebá sie strzédz: áby v-
padku y stráty z gruntu nie podiely y vciér-
piáły.

Chcąc tedy tákowému vpadku y szko-
dźie zábieżéć: iż należy ná opátrznégo Pá-
ná przeszłych rzeczy pámieć máiąc / pilno
przeglądáć przyszłé / á ná wszytko sie dobrze
rozmyśliwszy / potym kożdą rzecz zosobná
dobrze rozráchowáć. Násláduiąc tedy po-
stepków przodká nászégo świetéy pámieci
Páná Káźimiérzá Królá Polskiégo: który
przerzeczony skarb Żup ták w cáłości iáko
w cześćiách / y wszytkich dochodách porzą-
dnie rozpráwił / y iáko gránicámi iákiémi po
stánowił / vstáwił / ordinácyą vczynił: y áby
tákowé rozrządzenié / postánowienié / ná
wieczné czásy było dźierżáné / chowáné /
strzeżoné / pod winámi / które w nich są opi
sáné / vstáwił y skazał.

Aby tedy y my / y którykolwiek iny z pod-
dánych nászych tákowemu postánowieniu
y rozrządzeniu przez niewiádomość co prze
ćiwnégo nie vczynił: Vstáwiamy / y niniey
szym zápowiedzeniem dla wietszéy mocy ob-
iáśniamy: áby Káźimiérzá Królá przerze-
czonégo Státuty y vstáwy / które do tego
czásu w skárbie nászym są chowáné / we w-
szytkim wedle vstáwy y porządku y rozrzą-
dzenia iego były trzymáné y záchowáné ná
czásy wieczné: których też Constituciy po-
stepek y ártykuły z pewnéy wiádomośći y z
dobrze vważonéy y vżytéy rády we wszyt-
kich ich punktćiéch / cząstkách zámknieniu /
mocné wdźiecznie czynimy / pochwalamy / y
potwiérdzamy. Zá świádectwém tego li-
stu / któremu pieczeć nászá iést záwieszona.

O tym Zbygniewie nie mász włáćińskim.

MY tedy Zbygniéw z smiłowánia Bo-
żégo świetégo Rzymskiégo Kośćiołá Ty-
tułu

Regni nostri incumbit: ex quibus Regni
& subditorum commodis debitè valea-
mus prouidere.

Cùm igitur zuppæ nostræ Bochnen.
& Vielicen: pars notabilis prouentuum &
Thesauri Regni nostri existit, quæ hacte-
nus propter nimiam & continuam Nobi-
lium & diuersarum personarum frequen-
tationem, & salis elaborationem, in nota-
bili sui parte desolationem & iacturam, su
sceperunt: quod, neque Zupparius, ne-
que sui officiales regimini & laboribus in
tendere valuerunt, hospitum voluntati in-
tenti, & nisi eis tempestiuè subueniatur,
verendum est, ne in ruinam & iacturam
ponantur.

Volentes igitur huiusmodi ruinæ & ia-
cturæ subuenire, vt circumspecti Princi-
pis est, ex præteritis habere memoriam &
intente considerationis oculum ad futu-
ra, & tandem ad singula salubri dispositio-
ne dirigere: vt dum omnia prospexerit sa-
pienter. Imitantes vestigia prædecessoris
nostri diuæ memoriæ Domini Cazimiri
Regis Poloniæ: qui præfatum Thesaurū
zupparum, in capite & in membris, ac in
omnibus prouentibus, ordine, dispositio-
ne, & terminis ordinauit & regulauit: at-
que perpetuis temporibus huiusmodi or-
dinationem tenendam, seruandam & cu-
stodiendam statuit & diffiniuit.

Ne igitur nos aut quenquam subditorū
nostrorum ab huiusmodi sui ordinatione
& dispositione recedere, aut eidem per i-
gnorantiam contrauenire contingat, sta-
tuimus: & præsenti edicto in robur maio-
ris firmitatis declaramus: ipsius Domini
Cazimiri Regis Statuta & ordinationes,
quæ in nostro Regali seruantur Thesauro,
in omnibus & per omnia, secundùm re-
gulationem & ordinationem suam debe-
ant teneri, perpetuis temporibus duraturis,
Et quæ quidem Statuta hic habentes pro
insertis, in omnibus suis punctis, articulis,
conditionibus & clausulis, ratificamus,
approbamus, & confirmamus: Harum te-
stimonio literarum, quibus Sigillum no-
strum ast appensum,

NOs verò Vladislaus, Dei gratia san-
ctæ Gnesnen: Ecclesiæ Archiepiscopus,
& Primas.

tulu S. Pryßki Kárdynał y Biskup Krákowski/ Władysław z łáski Bożey świetégo kościołá Gnieźnienskiégo Arcybiskup y Prymás/ Jan z téyże łáski Bożéy Włodzłáwski/ Andrzéy tákże z łáski Bożéy Poznánski kościołów Biskupi: Jan z Czyżowá Káßtelan y Stárostá/ Jan z Tęczyná Woiewodá Krákowski/ Lukaß z Górki Poznánski/ Jan z Oleßnice Sándomirski/ Woyćiech z Máłégo Łęczycki/ Jan z Kretkowá Brzeski Woiewodowie: Jan z Koniecpola królestwá Polskiégo Kánclérz/ Przybór z támtądże Káßtelan Sándomirski/ Kreslaw z Kurozwięk Lubelski/ Wáwrzyniec Zaręmbá Sirádzki/ Piotr Skórá z Gaiu Káliski/ Stánisław z Ostrorogá Gnieźnienski/ Mikołay z Ossolina Woynicki/ Mikołay z Borzymowá Brzéski/ Piotr z Kurowá Sądecki/ Hyncá z Rogowá Rosperski/ y królestwá Polskiégo Podskárbi/ Mikołay z Wierbięszá Dobrzyński/ Grzegórz z Brancza Rádomirski/ Jan z Bniná Międzyrzecki/ Mikołay z Wiśnicza Lwowski/ Mikołay z Zákierzowá Wiślicki/ Sczepan z Opporowá Brzeziński/ Piotr z Striykowá Włodzłáwski/ Jan z Bobrki Biécki/ Woyćiech z Michowá Záwichoyski/ Mikołay z Próchnik Przemyski/ Jan z Kurchachnice Hálicki/ Borko z Ośieczná Nákielski Káßtelani: Mikołay z Brzezia królestwá Polskiégo Márßałek/ Jan z Pilce/ Bártoß Obulec z Góry Krákowski/ Mikołay z Wysmutowá Sándomirski/ Tomaß z Soboty Łęczycki/ Sędziowie: Piotr Száfrániec Krákowski/ Jan z Czárnkowá Poznánski/ Mikołay Powálá z Mágnußowá Sándomirski/ Piotr z Brudzowá Káliski/ Jan Kuropátwá z Łákuchowá Lubelski/ Michał z Łásotki Dobrzyński/ Mikołay Bolá Jnowłodzłáwski Podkomorzowie: Jan Biezad z Mokrská Krákowski/ Mikołay z támtądże Sándomirski/ Mikołay z Moykowá Sądecki/ Chorążowie: Mikołay Podsędek Sándomirski y inßy Prełáci/ Pánowie/ Dignitarze/ Szláchtá y przełożeni ná tym Séymie Wálnym Piotrkowskim zebráni/ przestawáiąc przy pochwaleniu y potwierdzeniu przerzeczonégo Naiáśnieyßégo Páná świetéy pámięci Królá Kázimierzá/ téż Státuty według tego/ iáko tu są wpisáné/ we wßytkim pochwaláiąc we wßytkich punktćiech/ ártykułach

& Primas. Ioannes eadem gratia Vladislauien: & Andreas simili gratia Posnanien: Episcopi. Necnon Ioannes de Czyzow Capitaneus & Castellanus Cracouiensis, Lucas de Gorka Posnaniensis, Ioannes de Olesznica Sandomiriensis, Albertus de Male Lanciciensis, Ioannes de Kretkow Brzestensis: Hryczko de Pomorzany Podoliæ Palatini. Ioãnes de Koniecpole Regni Poloniæ Cancellarius, Predborius de ibidem Sandomirien: Ioannes de Pilca, Stanislaus de Ostrorog Gnesnensis, Nicolaus de Borzymow Brzestensis, Petrus Skora Kalisiensis, Laurentius Zaręba Siradiensis, Creslaus de Kurozwiąki Lublinensis, Nicolaus de Ossolini Woynicen: Petrus de Kurow Sandecensis, Nicolaus de Wirzbisko Dobrinensis, Gregorius de Branice Radomien: Ioannes de Bnin Miedzyrzecen: Nicolaus de Wisznice Leopoliensis, Nicolaus de Zakrzow Vislicensis, Stephanus de Opporow Brzezinensis, Petrus de Striykow Inniuladislauien: Ioannes de Bobrka Biecen: Albertus de Michow Zawichosten: Nicolaus de Prochnik Præmyslien: Ioannes de Kniachnicze Halicien: Borko de Osziczno, Naklẽsis, Castellani: Barthosius Obulecz de Gora Cracouien: Nicolaus de Wysmutow Sandomirien: Thomas de Sobota Lancicien: Iudices: Ioannes de Czarnkow Posnanien: Petrus de Opporow Lancicien: Petrus de Brudzow Calisien: Ioannes Kuropatwa de Lacuchow Lublinen: Michael de Lasotki, Dobrinen: Nicolaus Kola Inniuladislauien: Succamerarii: Ioannes Biezad de Mokrsko Cracouien: Nicolaus de ibidem Sandomiriensis, Nicolaus de Moykow Siradien: Vexilliferi: Nicolaus de Pankow Subiudex Sandomirien: cæteriq; Prælati, Barones, Dignitarii, Nobiles & Proceres in hac Conuentione generali Petricouiensi congregati, innitentes approbationi, confirmationi, præfati Serenissimi Domini Regis Statutorum supradictorum, Serenissimi diuæ memoriæ Domini Regis Cazimiri, eadem Statuta velut hic habentur inserta, per omnia approbantes in omnibus punctis, articulis & clausulis, firmiter attendemus, custodiemus & seruabimus, & nunquam illis verbo aut facto contraueniemus.

tytułách y klauzulách bedźiemy ich pilnowáć/ strzédz y chowáć: á nigdy im słowem ábo vczynkiem nie bedźiemy sie przećiwić. Z ktorey przyczyny y pieczeći nászé ninieyszy kazálismy záwieśić/ dla mocnieyszéy ich wagi/ y ná świádectwo wszytkich y káżdéy zosobná rzeczy przerzeczonych. Dźiało sie to ná Seymie Piotrkowskim/ w piątek po oktawie świątecznéy Roku Pánskiego Tysiącznego/ czterechsetnégo/ piećdźieśiątnégo piérwszégo. Przy Pánách przerzeczonych.

niemus: Vnde & Sigilla nostra præsentibus iussimus subappendi in robur firmitatis, & testimonium omnium & singulorū præmissorum. Actum in Conuentione Petricouiensi feria quinta infra octauas Pentecostes. Anno Domini, 1451. Præsentibus Dominis supradictis. Datum per manus Magnificorum Ioannis de Koniecpole Regni Poloniæ Cancellarii, & Petri de Sczekocin eiusdem Vicecancellarii, nobis syncerè dilectorum.

Dan przez rece Wielmożnych Janá z Koniecpolá królestwá Polskiego Kánclérzá/ y Piotrá z Sczekocina/ tegoż królestwá Podkánclérzégo/ nam scżérze miłych.

Sól Zup Krákowskich po wszytkiéy koronie ma być wożona y przedawána, á postronnéy soli żaden, áni mieć, áni iéy vżywáć ma, króm źiemie Ruskiéy. Articulo.

STATVT ODNOWIONY O SOLI *przewoźnéy.*

Ian Olbr: w Piotr: 1496. Las: 102. HL237/ 4·4. HP. 812.

14. Acż oćiec nász vstáwił pewnym przywileiem / ktory iest nápisan o soli postronnéy/ ktora bywa wożona do źiem / do ktorych niemiáłáby bydź wożona: to iest/ iáko ma bydź zápowiedána / y iákoby sie w zápowiedániu iéy spráwowáć miano: á wszákże iż dźisieyszych czásów vrzednicy zdádzą sie wystepowáć z kresu vrzedu swego / y od Constituciy tákże od przywileiu onégo dopuszczáiąc sie niektorych rzeczy vpornie y z krzywdą téż przećiwko przywileiowi: Dlatego tenże státut iáko porządny y z dobrym rozmysłem vczyniony w ten nász ninieyszy státut od słowá do słowá skázuiemy potrzebnie włożyć: á iest ten.

Iż widźimy pospolity skarb królestwá nászégo w Żupách Krákowskich vstáwicznie schodźić y bydź vmnieyszony / á to dla soli postronnéy y swowolnégo przewożenia z inych strón do królestwá nászégo / á zwłaszcza do Wielkiéy Polski: v ktorych wolno nád stáry zwyczay ku pożytku ich pospolitému byłá przedawána / z szkodą R. P. y żup Wielickich y Bocheńskich skáźie.

A ták za spólną rádą wszytkich Rad nászych/ przyszlismy do niżéy nápisánégo skazánia y postánowienia: áby sól Wielickich y Bocheńskich żup przez wszytki królestwá obywátele / ktoregokolwiek stanu są / byłá wożona y przedawána.

A żeby żaden postronnéy soli w domu/ ábo ná

DE SALE FORENSI ET ADVECTITIO statutum innouatum.

ITem licèt genitor noster statuerit, certi tenore priuilegii super sal forēse scripti, quod terris infertur: quibus non esset inferendum, qualiter videlicet arestandū, qualiterque in arestatione agendum esset: tamen cùm modernis temporibus officiales excedere viderentur limites sui officii, ac Constitutionis & priuilegii illius, nonnihil committentes temere & iniuriosè etiam contra tenorem priuilegii: idcirco statutum illud, tanquam officiosum & rationabile, his nostris de verbo ad verbum, decernimus necessariò inserendum, sic videlicet.

Quia considerantes thesaurum Regni nostri communem in zuppis Cracouiensibus continuò decrescere & minui propter salis forensis & aduenticii in Regnum nostrum, & pręsertim in partes Maioris Poloniæ licentiosam introductionem: quod incolis illarum partium passim & liberè præter veterem ordinationē, ad vsum eorum communem propinabatur in detrimentum R. P. & zupparū Velicen: & Bochnen destructionem.

Igitur cum consilio communi Consiliariorum omnium nostrorum ad infrascriptam deuenimus sententiam & ordinationē, vt sal Vielicen. & Bochnen. Zupparū, per ōnes Regni nostri incolas cuiuscūq; status existāt, edatur & propinetur.

Nec

bo ná dziedzinie swéy niesmiał mieć/y ieść/ ábo chowáć/ pod winą cztérnaśćie grzywien/ tyle ilekroć bedźie ználeziona/ bez wszelkiéy folgi. Wszákże ziemie Ruskié/gdźie sól iest własna/ od tego obowiązku y státutu chcemy bydź wyieté.

Które to winy przez Stárosty mieysc zá ciążeniem niech bedą wyciągáné obyczáiem zwyczáynym/ áż do w wiązánia w té dobrá/ w których sól przewoźna bedźie ználeziona: które to wwiązánie ma bydź dźierżáno do zupełnégo dosyćuczynienia win y szkód.

A iesli v którégokolwiek szláchćicá Duchownégo álbo Swietckiégo/ którégokolwiek stanu y záwołánia przerzeczona sól zákazána w domu ábo we dworze bedźie ználeziona/ tákowy tylekroć przez odpuszczenia rzeczoną winą królewską cztérnaśćią grzywien niech bedźie karan: y ku zápłáceniu iéy obyczáiem przerzeczonym bedźie przymuszon.

A iesli v kmiećiá bedźie ználeziona: ilekroć to vczyni/ tenże kmieć tákową winą niech bedźie karan. A gdźieby zá ciążą zániedbał téy winy zápłáćić/ tedy nic niebacząc ná przećiwienie dźiedźicá w téy mierze (który ták poddáné swé ma trzymáć/ iákoby wystepni nie byli) máietnośći onégo kmiećiá bedą mogli/y máią ie do skárbu obróćić/ szácuiąc ie iáko winá niesie: á ostátek coby nád winę zbywáło máietnośći/ niech bedźie kmiećiowi zostáwiono. A gdźieby máietnośći kmieckiéy zá zápłáceniewiny nie było/ tedy tákowy kmieć ma bydź poiman y w więźieniu dźierżan/ áż do słusznéy zapłáty winy.

A iesliby sie też przygodźiło: żeby wMieśćiech ábo w miásteczkách/ v którychkolwiek osób tákowa sól byłá ználeziona ábo miána/ ziedzona/ przedawána/ záchowána: tedy Ráyce rzeczonych miast tákowąż winą cztérnaśćią grzywien niech bedą karáni. Które miástá y miásteczká z ich obywátelmi niech tákowy porządek miedzy sobą chowáią: áby postronnéy soli ku szkodźie R. P. y królestwá nászego v siebie nie mieli/ áni iéy przedawáli/ ábo chowáli potáiemnie ábo otworzyśćie.

Dla tego my Jan Olbrácht Król skázuiemy/ áby tákowym porządkiem Dekretu Oycowskiégo státut o soli ná wieki był chowan.

Nec quispiam extraneum sal, in domo, vel hæreditate sua audeat habere, comedere, vel conseruare sub pœna 14. marc: totiens quotiens repertū fuerit irremissibiliter persoluenda. Terras tamen Russię (vbi sal proprium est) abhac obligatione & statuto volumus esse exceptas.

Quę quidem pœnę per Capitaneos locorum pignoratione mediante exigantur, more consueto, vsq; ad intromissionem in ea bona, in quibus sal forense repertum esset: quæ intromissio teneri debet vsq;ad integrā satisfactionē pœnarū & damnorū.

Quòd si apud quemcunq; Nobilem spiritualem vel secularem, cuiuscunq. status & conditionis fuerit, quotienscunq. præfatum sal prohibitum in domo vel in curia repertum fuerit, ille totiens irremissibiliter dicta pœna regali quatuordecim marcarum puniatur, & ad solutionem eius, modo quo suprà compellatur.

Si verò apud kmethonem inuentum fuerit, totiens quotiens id fecerit idem kmetho, pari pœna puniatur: vbi verò mediātè pignoratione pœnam soluere non curauerit: extunc hæredis contradictione nō obstāte (qui taliter subditos suos tenere debet vt nō sint pœnales) bona dicti kmethonis per Capitaneū poterīt & debēt cōfiscari, ad pœnę valorē æstimāda. Residuū verò quod supra esset, in bonis relinquatur pro Kmethone. Vbi verò bona kmethonis nō sufficerēt pro pœna soluēda: extūc idem kmetho debet mācipari & vīculis detineri, vsq;ad debitā pœnæ exolutionē.

Casu verò quo in ciuitatibus vel oppidis apud quascunque personas, sal tale compertum fuerit habitum, comestum, vel propinatum & conseruatum, Consules dictarum ciuitatum in simili 14. marcarum pœna puniātur. Quæ ciuitates & oppida, cum eorum incolis eum inter se ordinem seruent; vt extraneum sal in detrimentū reip. Regni nostri apud eos non habeatur, propinetur, vel conseruetur, clam vel apertè.

Quapropter nos Ioannes Albertus Rex decernimus: vt eo ipso ordine decreti paterni, statutum de sale obseruetur æuiternè. Et si illi qui ad recipiendum aliâs arestandum sal pro tempore deputantur, aliter in reperiendo, arestandoque sale, & transgressores puniendo processerint:

wan. A ieśli ći / ktorzy ku bróniu ábo zápowiedániu soli bedą zá czásem náznáczeni / ináczéy w náydowániu ábo w zápowiádániu soli / y tákże w karániu przestepnych postąpią: tedy skázuiemy tákowé / ktorzy ináczéy czynią / winą czternaśćie grzywien karáć: o ktorą winę przed Woiewodę onéy źiemie y mieyscá bedą powinni stawáć / odpowiedáć / y wedle iego skazánia te winę Woiewodźie płáćić: ktora to winá obyczáiem práwá źiemskiego ma być wyćiągána. A ieśli tákowi bedą nieośiedli / bedźie miał y niech ma moc sam Woiewodá oné imáć / zádźierżywáć / iáko gwałtowniki práwá y spráwiedliwośći pospolitéy / niepuszczáiąc ich / áż ábo winę one zápłácą / ábo rekoymię zá sie ku zápłáceniu postáwią.

Extunc decernimus secus facientes, pœna quatuordecim marcarum puniendos: pro qua coram Palatino terræ locique illius, comparere, respondereque & iuxta decretum eius illam Palatino soluere debeant, more terrestris iuris exigendam. Et si impossessionati fuerint, habebit, & habeat ipse Palatinus facultatem ipsos captiuandi, detinendique, tanquam iuris æquitatisque communis violatores: non mittendo eosdē donec aut pœnam illā soluerīt, aut cautionē pro se dederīt ad soluēdū.

O niedopuszczániu postronnéy soli.

Zyg. w Krá. 1510. HL: 238 / 425. HP. 114.

15. Kážąc nowé wynálazki / zá rádą Rad nászych / ktoré bywáły vstáwiáné przeszłych czásow / skárbu nászému przećiwné / sol Krákowską do pierwszego stanu y porządku (przestawáiąc przy stárych státućiech) skázániem nászym przywodźimy: á to áby żupy Krákowskié ku szkodźie R. P. w niebespieczność nie były przywodzoné.

Dla tego przy stárych Constitucyách stoiąc roskázuiémy wszytkim Stárostom: áby powinność vrzedu swego wykonywáli / w niedopuszczániu postronnéy soli: ktora kyktolwiek byłá przywieźioná do tych mieysc gdźie vżywánie soli Krákowskiéy zwykło być / pod winámi: ktoré są z dawná postánowioné ná stárosty / ná té / ktorzy zastáwné / iáko y ná té / ktorzy máią wolné stárostwá.

De non admittendo sale externo.

Nouas adinuentiones abrogādo de consilio Consiliariorum nostrorum, quæ anteactis temporibus cōstituebantur, thesauro communi contrarias, salem Cracouien: in pristinum statum & ordinem, statutis vetustis innitentes, reducendum decernimus, ne zuppæ Cracouien: periclitentur in detrimentum Reipublicę.

Atque ideo innitentes vetustis Constitutionibus, mandamus omnibus Capitaneis, quatenus debitum officii sui exerceant in prohibendo peregrino & extraneo sale, quodcunq; duceretur ad ea loca, vbi vsus salis Cracouien: esse consueuit: sub pœnis super Capitaneos, tàm oppignoratos Capitaneatus habentes, quàm liberos, iampridem constitutis.

O soli y ruinách Zup Krákowskich.

Steph: w Wárs. 1581 Con: 217.

16. Iż do wiádomośći nászéy przychodźi / żeby sie ruiny záczynáć miáły w gorách żup Wielickich y Bocheńskich / tedy z Seymu tego wyslemy Kommissarze / áby zá ich rewizyą / opátrzono to było / ne quid detrimenti vectigal illud patiatur, ná potomné czásy. Ciż máią doyźrzeć / żeby śláchćie / eodem precio & pondere ac magnitudine, w cetnarzéch báłwániéch / y inna sol byłá przedawána / wedle státutow pierwszych / około tego nápisánych / sub pœna centum marcarum.

Co dwie lećie Comissarze wysłáni być máią ná rewizyą.

Zyg: III. w Krák: 1588. fo: 41

17. Żupy Wielickié y Bocheńskié iáko promptuariū thesauri Regni máią być w dobrym rządźie. A áby do zniszczenia zá obmyslawániem zbytnim pożytkow przez Żupniki / dla podebránia fundámentow y wybierania szkodliwego rumow / zá czásem nie przyszły: bedźiem posyłáć przy Podskárbim Commissarze co dwie lećie / nie vymuiąc nic práwá osobam zdawná do żup należącym: ktorzy iurati spuśćiwszy sie ná doł / máią doglądáć /

gladáć/ iákoby w żupách ßkodá y ruina nie byłá / y pericula præsentia & futura były opátrzoné. Tákże filary solné áby były spisáné: á tych áby żaden dżierżawcá żup nieśmiał vmnieyßáć y niszczyć. Tákże y sirßtów sub priuatione honoris & confiscatione bonorum, o co forum ná Séym od Jnstigatorá ex delatione Commissariorum.

O Soli Krákowskiéy.

18. Sol podług dawnych praw w státucie opisánych / ná kwártał / Żupnik náß / ták iáko cetnarki w prawie są opisáné/ ná włásną potrzebe stanu ßláchetckiégo wydawáć y przedawáć áby był powinien/pod winą sztá grzywien. O co forum zá Dworem peremptoriè náznáczamy.

Zyg: III. w Wár. 1598. fol: 11.

O Soli zamorskiéy, Hálskiéy y krupiástéy.

Sól postronna y Morska áby do Kráy néyy Páłuk nie byłá wożona, Stárostowie tego przestrzégáć bedą: A Ruskiéy soli skład w Bydgoszczy, y cená iéy iest vstáwiona.

19. Stoiąc przy stárym Státucie o postronnéy soli vczynionym/á przestrzégáiąc w tym pożytku skárbu náßégo Królewskiégo y R. P. zákázuiemy vżywánia soli postronnéy kożdéy ták Hálskiéy/ iáko Krupiástéy/ która morzem zwykłá bydź przywożona/ ná wßytkich mieyscách ziem Polskich: ná których stárégo zwyczáiu było vżywánie téy soli: ále nápotym soli náßéy Ruskiéy królewskiéy miásto onéy ludzie postronni niech vżywáią/wßákże ták: iż skład Ruskiéy soli w Bydgoszczy postánowiemy: áby z skłádu Bydgoskiégo ná mieyscá oné ná których postronnéy soli zwykło bydź vżywánié/ zá zapłátą sól byłá podawána. O któréy ták postánawiamy: áby ná tymże skłádzie kożda beczká soli dobrze nábita ták wielka/ iáko sól náßá królewska w Thorwniu zwykłá bydź przedawána/byłá kupowána zá iedne grzywne Polską.

A iż tákowé podawánié soli Ruskiéy do skłádu Bydgoskiégo / niemoże ták prędko bydź przywiedzioné / dopuszczamy / áby w tym czásie soli onéy zwykłéy postronnéy vżywáli/ áż do tego czásu/ póki vżywánia iéy nie zábronimy / y póki Stárostóm / áby tákowé vżywánia oddalili/ nie roskażemy: to iest/ póki soli Ruskiéy dostátek tu ná skład Bydgoski nie bedźie zniesion.

A to niż tá sól postronna vstánie / przed ßescią niedźiel bedźie publicowano/áby onę wßytkę rozprzedáli / y áby iéy wiecéy nie vżywáli.

Sal externum ac Marinũ, ne in Krajna quoq; & Paluki inferatur, Capitanei prouidebunt: Ruthenico verò sali Bydgostię depositoriũ: simulq; ęstimatio imponitur.

Etiam innitentes veteri statuto de extraneo sale edito, commodo fisci nostri Regii & Reipub. prouidentes, prohibemus vsum salis extranei cuiuscunque, tàm Hallen: quàm grandinosi: hoc est, krupiastéy, quod per mare adduci solet, in locis vniuersis terrarũ Maioris Poloniæ in quibus ex ãtiqua cõsuetudine vti solitum erat eodẽ sale. Deĩceps verò sale nostro Regio Ruthenico, loco illius extranei vtãtur: ita tamen quod Ruthenici salis depositorium Bydgostiæ constituemus: vt ex eodem Bydgostien: depositorio, ad loca illa in quibus extraneo sale vti solitum erat, pretio porrigatur. De quo ita constituimus: vt in eodem depositorio singulæ tunnæ salis benè refertę, tantæ quantitatis vt sal nostrum regium Thorunii vendi solet, vna scilicet Polonicali marca pecuniæ emantur.

Zyg: w Byd: 1520. La 27. HL. 238 B/426. HP. 115.

Quia verò huiusmodi porrectio salis Ruthenici ad depositorium Bydgostiense non poterit tàm properè fieri, concedimus & admittimus: vt interim sale illo solito extraneo vtantur: quoad illius tandem vsum vetare commiserimus, & Capitaneis eum submouere pręceperimus: vtpotè cũ salis Ruthenici sufficientia huc ad depositoriũ Bydgostiense conuecta fuerit.

Publicatum verò esse debebit sex septimanis, antequam vsus salis illius extranei cessabit: vt illud omnes diuenderent, nec

vżywáli. A gdy po publicátiiéy sześć nie⸗dźiel wynidą / żaden nie ma do królestwá soli onéy wozić / pod strácenim dób: wszytkich y kupi swych: ták że żaden onéy vżywáć nie będźie śie ważył / pod winą czternaśćia grzywien pieniędzy / którą będą winni przez żadnego odpuszczenia ći / v których będźie náleźiona / zápłáćić.

eo amplius vterentur: tali modo, à die publicationis post decursum sex septimanarum, nemo illud in regnum inuehere, sub ammissione bonorum omnium & mercium suarum, & ne quisquam eo vti audeat, sub pœna 14. marcarum pecuniarum, per eos apud quos repertum fuerit, irremissibiliter soluendarum.

Obaczáiąc też / iż áczkolwiek postánowiono było w Kráynéy y w Páłukách wszytkim obywátelom soli żup Krákowskich vżywáć: wszákże máiąc tego pewną wiádomość / iż rzadko ábo snadź nigdy onéy soli nászéy Krákowskiéy / ále postronnéy / którą krupiástą zową / vżywáią: nie przez szkody nászéy / y obćiężliwośći żup nászych: dla tego vstáwiamy: áby nápotym poddáni nászy z Páłuk y z Kráynéy soli nászéy Ruskiéy / ták iáko inni poddáni nászy / gdźie sól Sáska zwykłá być przedawána / zá zápłátą wyszéy nápisáną téy vżywáli pod winámi wypisánémi.

Etiam considerantes: quòd licèt constitutum fuerat, vt in Krayna & Paluki vniuersi incolæ, sale de zuppis Cracouien: vti deberent: compertum tamen haben: raro vel potius nunquam sale ipso nostro Cracouien: sed extraneo vulgariter krupiasta dicto vti, non sine incommodo nostro & grauitate zupparũ nostrarum. Itaq; statuimus: vt deinceps ipsi subditi nostri de Paluki & Krayna sale nostro Rutheni⸗co, ad instar aliorum subditorum nostrorum, vbi sal Saxonicũ vendi consueuerat prætio superiùs expresso vtantur, sub pœnis superiùs expressis.

Beczká soli Zamorzkiéy ná szkutę może być brána.

Attamen tunna salis transmarini in scapham Gedano recipiatur.

Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 239 / 427. HP. 116.

20. Aczkolwiek státuty koronnémi zákazána iest sól Zámorzka: áwszákoż folguiąc w tym poddánym nászym / dozwalámy im: áby ná szkuty które z Gdańská idą ku żywnośći czeládźi która iest przy nich / beczká soli byłá brána ná szkuty.

TAmetsi verò statutis regni prohibitũ est: ne sal trausmarinum in regnum inferatur: nihilominus indulgentes in ea re subditis nostris permittimus illis: vt in scaphis quę Gedano reuertuntur, ad vsum nautarũ seu familiæ circa easdem existẽtis, tunna salis recipiatur in quamlibet scaphã.

O soli Loysowéy.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP. 116.

21. Iż prze słuszné przyczyny dopuśćiło śie było Loysóm Gdańszczánóm sól wárzyć: non est dignitatis nostræ Regiæ, ábyśmy im to z trzaskiem / á zwłaszczá non vocatis neq; conuictis odiąć mieli. A wszákże śie to sámo odeymie / kiedy śie żupy Ruskie w swóy porządek wstáwią: o co śie y my z pilnośćią stáráć będźiemy. Wszákoż iednák in defectu soli / będźie wolno szláchćie / ku swoiéy tylko potrzebie Grádowéy soli kupowáć y vżywáć.

O soli Loysowéy.

Zyg. Aug. w VVár: 1563. Con. fol: 20.

22. Sól Loysowe wedle státutu náyduiemy / áby iéy wiecéy nie wárzył.

Tóż práwo potwierdzone niżéy práwem 25. Lege, Soli Ruskiéy, etć.

O Soli Ruskiéy y Pruskiéy.

Sól Pruska.

Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP. 117.

23. Iż śie skárżyli Posłowie źiemscy / żeby szláchtá z Wielkiéy Polski / y z Mázowsz / Pruskim źiemiam przyległá / byłá óćiążona przedawániem soli Pruskiéy: którégośmy ku pożytku nászému Vrodzonému Stánisłáwowi Gráiowskiému / Dworzáninowi nászému pozwolili / prosząc ábyśmy z nich te ángárią złożyli: á ráczéy żebyśmy sámi szláchćie z Wielkiéy Polski soli Pruskiéy zá pieniądze ich dodawáli: á w Mázowszu / iáko w Sreńskim / Mlá⸗

Mławskim/ Ciechanowskim/ Przasniskim/ Makowskim/ Różánskim/ Wiskim/ Lomżieńskim/ Kolyńskim/ Ostroleckim/ Waßoskim/ Zebrowskim y Nurskim/ powieciech/ ktore tákże są ziemiam Pruskim przylegle/ á odlegle zás od skłádow nászych solnych/ Ruskiey y Krákowskiey soli/ zá datkiem pewnym wożić y vżywáć dopusczáli. Jákoż ácz iest rzecz nászá własna/ ktorąsmy Gráiowskiemu poruczyli: wßákoż czyniąc dosyć prosbie poddánych nászych/ y niechcąc żeby czym przećiwko wolnosciam swym obćiążeni bydź mieli/ zá dobrowolnym ich sámych do tego pozwoleniem/ vchwałą Seymu niniey szego przez ten czás/ nizli Seym przyßly koronny dóydźie/ ßláchćie z Wielkiey Polski/ ktora z Bydgosczy soli Ruskiey vżywa/ gdyby soli Ruskiey nie dostawało/ zá pieniądze ich soli Pruskiey ná skłádźie Bydgoskim po złotemu Polskiemu kążdą beczkę dawáć będźiemy.

A w ziemiách y Powieciech przerzeczonych/ Srzeńskim/ Mławskim/ Ciechanowskim/ Przasniskim/ Różánskim/ Mákowskim/ Wiskim/ Lomżieńskim/ Kolynskim/ Ostroleckim/ Waßoskim/ Zebrowskim y Nurskim/ tákże też do przyßłeg̃ seymu koronnego pozwalamy: żeby sámi sobie sol Pruską ze Gdáńská/ z Krolewcá/ y z innych miast Pruskich drogámi zwyczáynemi/ y ktore przez nas postánowione będą/ wożić mogli/ y oney ku potrzebie swey vżywáć. Awßákże żeby nam ábo Pisárzom nászym od káżdey beczki po ßeśći großy dawáli.

O teyże soli.

24. Są dawne Státutá przodkow nászych/ iż in defectu salis nostri in camera Bydgostien: & etiam Dibouien: gdźie też komorę nową teyże soli postánawiamy/ tedy Zamorzkiey soli/ ktorą Grádową ábo Krupiástą zową/ vżywáć wolno iest poddánym koronnȳ/ y ze Gdáńská ią wożić. Czego iesliby się kto ważył mimo státutá y Constitutię o tȳ vczynione/ zá tákim mándatem otrzymánȳ ad sui importunā instantiā tegż bronią c y hámuiąc: tedy tákowy ma bydź karan confiscatione bonorū, połowicą nam á drugą czwartey częsći ná służebne R.P. foro nostro exigen: A iesliby impossessionatus ważył się teg̃/ tedy poena peculatus nań się śćiągáć ma.

Zyg. Aug. w Piotr: 1567. HP, 117.

Iescze o teyże soli.

25. Soli Ruskiey/ Bydgoskiey komory nie rucháiąc/ y owßem one w swym ták porządku záchowywáiąc/ komorę drugą [a] w Dybowie vstáwiamy: & in defectu soli nászey/ á nie Zamorzkiey w komorách tych nászych o wolnym vżywániu soli Zamorzkiey/ to iest Grádowey státutá wßytkie w mocy zostáwuiemy. A osobliwie státut Piotrkowskiego seymu Roku 1567. [b] ktory we wßytkich condicyách tym niniey szym vmacniamy y vtwierdzamy/ ták iż Lois Grádowey soli zamorzkiey więcey wárzyć niema/ pod winą ská grzywien. O ktorą kto go iedno pozowie/ będźie powinien sub simili vadio położyć ná pierwßym roku/ iáko ná zawitym przedtym vrzędem/ przed ktorykolwiek będźie pozwány toties quoties opus fuerit, żadnemi przyczynámi áni fortelmi z tego się nie wymuiąc.

[a] Seymu przeßłego iuż byłá postánowiona pátrz wys: práwo 24. są dawne.
[b] pátrz práwo 24. są dawne.

Zyg. Aug. w Lubl: 1569. HP. 118.

Sol Ruska w Wielkiey Polscze.

26. Skárżyli się przed námi Posłowie z Woiewodztwá Wielkiey Polski/ imieniem Rycerstwá onych Woiewodztw ná Zupniká nászego Ruskiego/ iż im sol z żup Ruskich/ wedle stárych státutow/ á zwłasczá anni 1520. [c] fol: 27. do skłádu Bydgoskiego nie spuscza/ czym wielka á ßkodliwa ángária ná nie iest wniesioná/ gdyż sol wßytká z żup Ruskich nie gdźie indźie/ iedno ná skłádźie żupy Bydgoskiey/ ma bydź skłádána y przedawána.

My chcąc z nich tę ángária złożyć/ á przy práwie ie záchowáć/ vchwałą seymu tego postánawiamy/ áby Zupnik nász Ruski/ wßytkę sol/ ktorą z Rusi rzeką Sanem/ á potym Wisłą puscza/ káżdy rok do Bydgosczey spusćił. [d] A oney nie gdźie indźie znią płynąc przez sługi y robotniki swe nie przedawał/ iedno w Bydgosczey/ zá zwykłe pieniądze po grzywnie/ pod winą tysiącá grzywien zá instigátią Posłow tychże Woiewodztw/ ná oprawę zamku Káliskiego.

A iżeby tá sol wedle condiciiey káżdemu/ rozdawána y ßáfowána byłá/ wolno będźie nam dáć ná żupnikostwo Bydgoskie/ osobę godną/ osiádłą/ z Woiewodztwá Poznáńskiego ábo Káliskiego/ do odbieránia tey soli od Pisárzow żupniká Ruskiego zá recogni

[c] to práwo masz wys: fo. 53. lege 19. stoiąc.
[d] wiele spuscząć, masz niżey práwo 28. iż się

Steph. w Krák. 1576. Con. 163. B

tią do kśiąg Grodzkich Bydgoſkich y zprzyśięgą Piſárzów/ktorzy znią przypłyną/ táką: Iż wßytke ſpełná przywieźli/á więcey iey nieſpuſczono: z ktorey ßáfunku liczbe czynić przed nimi ábo ich Deputaty ná ſeymiku Srzedzkim/ powinien będźie/ y to pokazáć: Iż w tym w oſobie żadnego ßláchćicá Rzeczypoſp. krzywdy nie vczynił/ pod winą ſtá grzywien. O ktorą w Grodźie vkrzywdzonému/ winien odpowiedáć peremptoriè.

A Iurgieltów żadnych nikomu ſolą ná ſkłádźie żupy Bydgoſkiey nie damy.

A ieſli ktore dáne ſą/ iáko práwu onych woiewodztw przećiwné á ßkodliwé ábroguiemy y wniwecz obrácamy.

Wßákże też do Dobrzyniá y Dybowá ma bydź ſól ſkłádána/ wedle ſtárego práwá *y zwyczáiu.

* wyſ. práwo 24. y 25.

Miárá ſoli Ruſkiey.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol: 71.

27. Skárżyli ſie obywátele źiem Ruſkich/ iż w żupách támecznych vmnieyßono miáry ſolney: ktemu od ludźi ßláchetckich/ y ich poddánych po ſól przyieżdżáiących/ wyćiągáią nád ich powinność dawánie owſów. Przetóż to wßytko/ coby nád ſtáry zwyczay w tey mierze było wnieśiono/ podnośimy. A ieſliby Zupnicy náßy kogo w tym nád ſłußność ángáriowáli: pozwáni/ pro pœna centum marcarum, do ſądu źiemſkiego/ mieyſcá onégo/ ná pierwßym roku peremptoriè odpowiedáć będą powinni.

Skład ſoli Ruſkiey w Bydgoſczy.

Zyg. III. w Wár: 1589. fol: 26.

28. Iż ſie vſkarżáli Poſłowie Woiewodztw Wielgopolſkich/ że ſoli z Zup Ruſkich doſtátku niemáią: przeto ták opátruiemy to/ áby Zupnik náß Ruſki był powinien w káżdym roku od źimy bliſko przyßłey do świątek anni 1590. y ták potym od świątek do świątek wyſtáwiáć do Bydgoſczy iedenaśćie tyśiecy beczek *ſoli z doſypką. A co nád te iedenaśćie tyśiecy beczek ſoli będźie mógł mieć/ to mu wolno będźie kedy chćieć ſpuśćić y przedawáć/ przez fáktory ſwoie iáko vtárguie/ to iednák wáruiąc/ áby ſól Ruſka ná té ſkłády kedy Krákowſka ſól bywa ſkłádána/ Ruſka nie byłá ſkłádána y przedawána. Gdźieby w Bydgoſczy tá ſól ßláchetckiego ſtanu ludźiom do czwierći látá nie mogłá bydź przedána/ po złożeniu: tedy ią wolno będźie Zupnikowi Bydgoſkiému przedawáć furmánóm zá wiádomośćią Piſárzá Zupniká Ruſkiego/ á to dla tego/ áby też Zupnik Bydgoſki Zupnikowi Ruſkiému zá te ſól po ſpuſczeniu iey/ nadáley w czwierć látá *pieniądze ábo kwity zá náßym roſkazániem wydánych pieniędzy oddawał/ wßákże frochtarzóm záraz płáćić ma.

* o tymże y drugie práwo niż. 29. Iż ſie vſkarżáią.

* niżey práwo 29. Iż ſie vſkarżáią &c. Parag: Zupnik &c. ſtoi, że ma płáćić kiedy ſól przedá.

Co wßytko vczynić będźie powinien pod winą pięćią ſet grzywien/ o ktorą zá Dworem ná Seym Zupnikowi Ruſkiemu odpowiedáć ma.

A gdźieby też niewyſtáwił Zupnik Ruſki ktorego roku tych iedenaſtu tyśiecy beczek/ tedy ma podpadáć ſub priuationem officii zá inſtigátią przez ſkárgę Poſłów ztámtych Woiewodztw Wielgopolſkich ná ſeymie: Iednák legalia impedimenta, prze ktoreby tá ſól ſpuſczona bydź niemogłá/ máią mieć mieyſce zá pewnym dowodem.

A ná te iedenaśćie tyśiecy beczek ſoli ma dáwáć kwity Zupnik Bydgoſki Fáktorom Zupniká Ruſkiego/ ktory iuż ma bydź ważny bez przyśięgi Piſárzá Ruſkiego/ zoſtáwuiąc też w mocy ſkład Dybowſki y Dobrzyńſki/ wedle Conſtituciiey anni 1576.* nie includuiąc w to co tám będźie ſkłádano tego co ieſt wyßey do Bydgoſczy oznáczono.

* pátrz wyſ. práwo 26. ſkárżyli.

Ordinátia o ſoli Bydgoſkiey.

Zyg: III. w Wár. 1598. fol: 10.

29. Iż ſie vſkarżáią Poſłowie Wielgopolſcy/ ná niedoſtátek ſoli Ruſkiey/ ktory ztąd pochodźi/ że ią mimo ſkład Bydgoſki zwykli ná inßych mieyſcách przedawáć. Chcąc tedy temu zábieżeć/ áby w tákiey ángáriiey nie byli/ dla tego inhærendo prioribus Conſtitutionibus de hoc editis, poſtánawiamy/ áby Zupnik Ruſki/ w káżdym roku był powinien wyſtáwić ná ſkład Bydgoſki iedenaśćie tyśiecy beczek *ſoli/ pod winą tyśiącá grzywien. O ktorą winę ex delatione Zupniká Bydgoſkiego/ pozwány będąc ná ſeym/ zá popárćiem Poſłów/ peremptoriè odpowiedáć ma. A tá winá ná budowánie Zamku Káliſkiego obrocona bydź ma/ nihilominus te dosyć vczynić/ áby ſól zwykła wyſtáwiona byłá.

* Tóż ſie poſtánowiło y roku 1589. pátrz wyſ. práwo 28.

A ieſliby

A iesliby też kto táki nálazł sie/ ßláchetckieg/ Mieyſckiego / ábo iákiegożkolwiek ſtá-nu/ ktoryby tey ſoli/ ktora zá liſty Zupniká Ruſkiego y zá opowiedzeniem iey v cłá Płot-ckiego y inßych / ná ſkład Bydgoſki popłynie / wſtręt vczynił / one hámowáć / ábo kupo-wáć/ ábo od niey myto/ choć przez frochtarze ſpuſczána będzie/ bráć śmiał. Tákże żeby ią ná ſkłádźie Bydgoſkim gwałtownie nád wolą Zupniká Bydgoſkiego bráć miał. Do te-go/ iesliby kto inßy tey ſoli náßey ważył ſie krom tego ſkłádu Bydgoſkiego gdźie indźie przedawáć/ y one okrom Bydgoſczy/ ná inßych mieyſcách ſkłádáć/ wolno ią będźie Zupni-kowi Ruſkiemu przez piſárze ſwe / ábo Zupnikowi Bydgoſkiemu bráć y ná ſkład Bydgo-ſki prowádźić. A iesliby im kto tego bronił/ ma przepadáć winę pięć ſet grzywien: o ktorą ad instantiam Piſárzow/ Zupnikow przerzeczonych pozwáni / peremptoriè ná Tri-bunale inter cauſas officii odpowiedáć będą powinni.

A mimo ſkład Bydgoſki/ wolno będźie ná Wiśle ßláchćicom ſwą właſną ſol prze-dawáć.

A tá ſol niema ſie nikomu inßemu przedawáć w Bydgoſczy/ ieno Woiewodztwam / Poznáńſkiemu y Káliſkiemu: gdyż inße Woiewodztwa ſkłády ſwe máią/ okrom ſkłádow/ ná ktorych też podług ſtárego zwyczáiu ſkłádána ſol bydź ma / iáko ná Dybowie beczek trzy tyśiące/ á ná Dobrzyńſkiey dwá tyśiącá: wprzod iednák Bydgoſki odpráwiwßy: lega-lia też impedimẽta iáko w pierwßych Conſtitucyách ſą opiſáne/ in robore máią zoſtawáć.

Zupnik też Bydgoſki y inßy Wielgopolſcy / pod winą wyßßey opiſáną / o ktorą fo-rum tákże ná Tribunał mieć ma/ będą powinni pieniądze náße Zupnikowi náßemu Ru-ſkiemu/ ábo Piſárzom iego wydawáć/ to ieſt/ frochtarzom záraz przy złożeniu ſoli od be-czki po großy piętnáśćie/ á oſtátek ſkoro ſie ſol przeda. *Quity iednák ſkárbu náßego ko-ronnego zá gotowe pieniądze przyimowáne bydź máią.

*wyßßey w práwie 28. ſtoi że do ćwierći lá-tá po ſpu-ſczeniu ma płáćić.

Sol ná komorách Mázowieckich.

30. Okolo ſoli ktora wodą do komor bywa ſpuſczána/ prośili Posłowie Woie-wodztwá Mázowieckiego / áby záraz po przypuſczeniu do komor / ktora nie z komiey ále z komor ma bydź przedawána / byli powinni Piſárze ſolni przywiezienie ſoli tey do komory publikowáć y obwołáć ná mieyſcách iáwnych: y po obwołániu przez cztery cáłe niedźiele / żeby iey nikomu inemu nie przedawáli / iedno ludźiom ſtanu ßláchetckiego / ná ich tylko właſną potrzebę/ á nie ná przekup. A po wyśćiu czterech niedźiel wolno będźie káżdemu ſol kupowáć/ tákże ná potrzebę ſwoię przy beczce iedney Bochenice dwie Wielickie przedá-wáiąc. A w tym iuż Piſárze komor ſolnych trudnośći y moleſtiiey żadney mieć niemáią.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 118.

Sol Płotcka.

31. Z Komory Płotckiey Zupnik powinien ſoli dodawáć źiemi Goſtyńſkiey / ktorey niema ſkłádáć indźiey/ iedno ná ſtárádawne mieyſce.

Steph: w Wár. 1581. fol. 213. B.

Skład ſoli Goſtynſkiey.

32. Poſtánawiamy/ áby Zupá byłá nád Wiſłą w źiemi Goſtynſkiey w Suchodole/ we wśi Vrodzonego Janá Wituſkiego / ktorá żeby byłá przedawána zwykłym obyczáiem ludźiom ſtanu ßláchetckiego/ ták iáko w Płotcku/ y w inßych żupách przedawáią.

Zyg. III. w VVár. 1598. fol: 33.

O wolnym wożeniu ſoli y przedawániu.

33. Poruszeni czeſtemi ſkárgámi pod dánych náßych o drogośći ſoli / ktora ſie zwykłá przydawáć w źiemiách Wielkiey Pol ſki y Kuiáwſkiey/ ácz pewni furmáni ná pe-wne mieyſcá z drobną ſolą ieźdźić / y onę w beczkách

De ſalis libera ductura, venditione. Item de ciſtis ſalis abolitis.

ITem crebris moti querelis ſubditorum noſtrorum ſuper cariſtia ſalis in terris Ma-ioris Poloniæ & Cuiauiæ ſæpius contin-gen: tametſi certi vectores ad certa loca cum ſale minuto ire, illudq; in ciſtis oppi-dorum

Ian Olbr: 1496. La. 104. HL. 238 / 426. HP. 114.

beczkách skłádáć zwykli/ wszákże káżąc tákowych beczek skłády/ vstáwiamy: áby furmáni solni/ wszedy okróm Arestów/ ábo zábránia z solą iechali/ y one w beczkách skłádáiąc ábo nie skłádáiąc/ ábo ią ná woźiech máiąc/ gdźie sie im bedźie zdáło czásu swego y godźiny zwyczáyney/ zá słuszną zapłáte w mieśćiech w miásteczkách y we wśiách przedawáli kupuiącym wszedy ták wolnie: iákoby ná żadnych mieyscách ku skłádániu nie mogli bydź przypędzeni: wszákże płácąc targowe ktore czternaśćie grzywien pewney winy zá sobą nieśie/ od tych ktorzy ábo wiezienia ábo przedawánia chćieliby bronić: ktora to winá przez nas y Stárosty nász ma bydź wyćiągána.

dorum deponere consueuerunt: tamen abolentes cistarum earundē depositoria, statuimus: vt vectores salis vbiq; sine arestis & prohibitionibus sale ducto eant, illudque vel in cistis deponendo vel non deponen: aut in curribus ipsis tenendo, vbi eis videbitur, faciendum, diebus & horis consuetis, iusto pretio in ciuitatibus, oppidis atq; villis, vendant ementibus vbiq. adeò liberè, vt in nullis locis ad ponendum cogi possint: saluis tamen foralium solutionibus pœnam certam xiiij. marcarum constituen: ab illis, qui aut vecturam aut venditionem ipsam prohibere niterentur, per Nos, nostrosque Capitaneos exigendam.

O wożeniu soli do tych źiem gdźie wodą bywa spuszczána.

34. Obiecuiemy/ iż dostátek soli dowieźiemy do wszytkich onych źiem/ do ktorych zwykłá bydź wodą spuszczána: áby kożda z źiem przerzeczonych soli/ ktorey z stárodawna zwykłá vżywáć y teraz dostátecznie vżywáłá: á żeby zá słuszne pieniądze od kupcow szláchćie y pospolitému człowiekowi bywáłá przedawána/ Woiewodowie niech opátrzą.

Zyg: w Piotr. 1511. fo. 19. HL. 438. B/426. HP 115.

De sale vehendo ad illas terras, ad quas nauibus demitti solet: quòd vt Nobilitati iusto prętio vēdatur, Palatini prouidebunt.

Item promittimus copiam salis Nos esse deuecturos ad omnes illas terras, ad quas nauibus deportari solet: vt quæq. prædictarum terrarum, sale antiquitùs vti solito, & nunc copiosè vti possit: & vt iusto pretio à Mercatoribus, Nobilitati, & vulgò vendatur, Palatinorum cura erit prouidendum.

Sól zá zwykłą cenę ma bydź przedawána y dostátek iey bydź ma.

35. Przedawánie soli y iey sprawowánie obiecuiemy ták spráwowáć: iákoby y zá zwykłą cenę byłá przedawána/ y dostátek iey/ ile bydź bedźie mogło/ wszedy był.

Zyg: w Krak. 1532. HL. 239/ 427. HP116

Sal solito pretio vendatur, eiusque copia esse debet.

Salis venditionem & eius administrationem, recipimus ita nos procuraturos esse: vt & sal pretio solito vendatur: & copia illius quoad fieri poterit vbiq. habeatur.

Podobnè temuż.

36. Soli dostátkiem wszystkie Páństwá swe opátrzáć bedźiemy/ wedle praw opisánych.

Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 239/ 427. HP 116.

Similis.

Sufficientia salis, omnia dominia nostra prouidebimus, iuxta iura eo nomine conscripta.

Przyśięgá Pánów Zupników.

37. Ja N. przyśiegam Pánu Bogu: Iż Królowi Je° M. Pánu mému ná vrzedźie tym żupnym wierzen bede. Dostoieństwá Je° Król: M. y zwierzchnośći we wszem záchowuiąc. Pożytków Je° K. M. wiernie y pilnie przestrzégáć bede. Spráwy żupné ták dogledáć iákoby nieodmiennie pożytki iey iśdź mogly. A cobymkolwiek rozumiał y w tey spráwie/ y w káżdey iney spráwie iego bydź szkodliwégo/ w tym bede winien przestrze-

przestrzegáć Je° Kró: M. y temu wszytkiému zábiégáć y zástáwiáć sie według możności nawietszéy moiéy. Ták mi Pan Bóg pomóż y wszyscy Swięci.

Okná solnèy krußce ná grunćie ßláchetckim, wolnè byc máią.

38. ABy wątpliwość żadna około gruntów ßláchetckich nie byłá/ wolné záwżdy ze wszemi pożytkámi/ któreby sie kolwiek ná ich grunćiéch pokázowáły: Też y krußce wszelákié y okná solné zostawáć máią: á my y potomkowie nászy przekázywáć im nie mamy czásy wiecznémi wolnégo vżywánia. Steph: in Meggesß 1576. Con. 148. B.

CLA. TIT: III.

Cel stárych kássowánié.

Clá po śmierći Królá Władysłáwá dánè, są skázonè.

1. Clá wszytkié/po śmierći pánáWłádysłáwá oycá nászégo pod którymkolwiek sposobem słów y przyczyn dáné/ ták ná źiemi iáko ná wodách/ iáko té/ które Rzeczp. bárzo obrażáią/ psuiemy y nikczemné być czynimy/ y ich wybiéránia nápotym srodze zákázuiemy.

Telonea post mortem Vladislai data, cassantur.

Telonea insuper omnia post mortē domini Vladislai genitoris nostri, sub quacūque verborum forma, qualicunq occasione in terris aut aquis concessa, tanquam Remp. grauiter lædentia cassamus, annullamus, & illorum exactionem districtè de cætero prohibemus. Káź. Iag: 1447. La. 90. B. HL. 271 / 484. HP. 95.

Po Królu Ludwiku.

Pátrz niżey práwo 16. Iż wielkimi. Párág: A ktoby.

Po Królu Káźimiérzu. Articulo, CLA, MOSTOWE, GROBELNE.

2. ITem, O kássowánié Cel mostowych/ grobelnych/ priuatarū personarū. Tákże też o wolności nowé które sobie miástá y osoby niektóré vprosiły po státućie Káźimiérzowym/ Jágiełłowym/ té wszytkié rzeczy ná drugi séym do Rewiziiéy listów odkłádamy. Zyg. Aug. w Piotr. 1562. Const. fol: 17.

O tymże po Królu Władysłáwie, Articulo, CLA.

3. O Clech ták náyduiemy/ że wszytki Clá y Mytá wszelákié Wodné y Ziemskié/ wedle státutu Królá Káźimiérzá/ któréckolwiek są po śmierći Władysłáwá Jágiełłá dáné/ té wszytkié kássuiemy: wszákóż gdźieby które potrzebné były/ tedy ći Rewizorowie którzy ná rewizyą dóbr poiádą/ rewidowáć y oglédáć ie máią/ y tego dáć spráwę ná przyszłym séymie. Zyg. Aug. w Wár: 1563. Con. fol. 20. B.

Po státućie Káźimiérzowym.

4. Mytá/ Clá/ ták wodné/ źiemné/ grobelné/ y insze wszelákié/ które są przećiwko práwu dáné/ y które po státućie Káźimiérzá Jágiełłá są per subditos regni otrzymáné/ tákże targowé/ łokćiowé/ áby były skázoné/ znieśione/ podług Constituciy pierwszych. Steph: w Wár. 1578 Const. 189.

Ostátek téy Constituciiéy masz niżey, Práwo 44.

Cel nowych vstáwiánie.

Clá żaden sobie vpornie nie ma vstáwiáć.

5. O Tych którzy clá ná źiemi biorą/ iest

Telonea nemo sibi temerè instituat.

ITem de his, qui telonea per terram recipiunt, Káź. Iág. 1447. La. 91. HL. 271/ 484. HP 95

ieſt przed námi przełożono: áby práwá przed Królem J. M. gdy będą o nich pytáni/ po łożyli: ieſli tákie ná tákowe cłá máią. A ieſli z tych ktorzy cłá wybieráią/ będźie kto ználeźion práwá nie máiąc/ áleby właſnym vporem tákie wybierał: tedy przez ninieyszy tego ſeymu dekret dobrá ſwoie gdźie tákowe cłá wybierał/ ma ſłuſznie ſtrácić/ á ná Królá J. M. obroćić. Ale iednák przećiwko tym Krol J. M. przedśie práwo oſádźi: á ći ktorzy ná nim będą śiedźieć/ ſkazánie vczynią wedle poſtánowienia ártykułu ninieyszego.

piunt, depoſitum eſt: quòd iura eorũ corã Regia maieſtate requiſiti producant, ſuper talibus teloneis, ſi quæ habent. Et ſi quis talium telonea exigentium inuentus fuerit ius aliquod non habere: ſed propria temeritate ductus exigebat talia: extunc per præſentis conuentus decretum, bona ſua, vbi talia exigebat telonea, amittere debet meritò pro Regia maieſtate confiſcanda. Contra quos nihilominus dominus Rex iudicium locabit: & præſidentes illi, ſententiam ferre debeant, iuxta diſpoſitionem articuli præſentis.

Podobna temuż vſtáwá.

Alex. w Rádomiu 1505. La. 118. HL 271 B/485. HP 96.

6. Iż kożdé pobierániè ktoré bywa zá práwem cudzym ábo oſobliwym/ poſpolitą wolność/ iáko do tego podobieńſtwo ieſt/ obiáżićby muśiáło: dla obronienia tedy práwá poſpolitégo y wolnośći obywátelów/ zá zwoleniem poſpolićie wſzytkich vſtáwiamy: áby żaden z duchownych y świetckich nowégo cłá nie poſtánawiał/ áni śmiał w ſwym imieniu ſtánowić/ przez dozwolenia y dárowánia náſzégo/ y Rad koronnych ná ſeymie wálnym. A ieſli kto ináczéy vczyni: tákowy práwem przekonány przez nas y potomki náſzé/ wedle náſzégo y Rad náſzych zdánia/ karániém wźięcia onych dobr/ w ktorych ſwą wolą y właſną ſwą władzą y práwem/ iákoby náſzym płácenia cłá ſobie z poddánych náſzych/ ktorzy z poſpolitéy wolnośći práwá śie weſelą/ vſtáwił.

Similis.

QVoniam depactatio quælibet, alieno ſeu priuato iure commiſſa, communẽ læderet (vt veriſimile eſt) libertatem: idcirco pro tuendo iure cõmuni, libertatis regnicolarũ vniuerſorũ noſtrorũ cõmuni accedẽte cõſenſu, ſtatuimus: Quòd noua telonea, nemo ſecularium & ſpiritualium, in bonis ſuis conſtituet, neq. conſtituere audebit, ſine licentia & conſenſu, donationeq́ue noſtra & Conſiliariorum regni in cõuentione generali. Si verò quiſpiam ſecus fecerit: talis iure conuictus per nos ſucceſſoresq. noſtros, iuxta noſtrum & Conſiliariorum noſtrorum arbitrium, priuationis bonorum illorũ pœnam ſuſtinebit: in quibus voluntate ſua ac priuatis iure & autoritate ſuis, tanquam noſtris, ſolutiones ſibi conſtituit de ſubditis noſtris, libertate iuris communis gaudentibus.

Cél nowych áni podatków áni Poborów Król vſtáwiáć nie ma.

Steph. w Krák. 1576. fol: 161.

7. OSobliwie to wáruiemy/ iż podatków/ áni Poborów żadnych/ ná imionách náſzych królewſkich y Rad Duchownych/ tákże Cél nowych/ ná miáſtách náſzych w Polſcze y w Litwie y we wſzytkich źiemiách do Korony należących ſkłádáć y poſtánawiáć nie mamy/ bez zwolenia wſzech ſtanów ná ſeymie wálnym. Ani téż Monopolia rzeczy tych/ ktoré z páńſtw koronnych/ ták Polſkich iáko Litewſkich pochodzą/ vſtáwiáć dopuśćić niemamy.

Cél wybiéránie.

Szláchtá wolna ieſt od wſzyſtkich myt: y o karániu tych ktorzy nie ſłuſznie mytá wybiéráią.

Nobilitas libera eſt ab omnibus teloneis: ac pœna iniquè extorquentium.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 100. HL 272/486. HP 261.

8. Acz Szláchtá przez inné przodki náſzé Króle Polſkié y ich przywileie y ſtátuty ieſt w tym wyſwobodzona: áby od ſoli y od

ITem licèt Nobiles, per alios prædeceſſores noſtros Reges Poloniæ & eorũ priuilegia atq. ſtatuta, liberati fuerint: vt telonea

od rzeczy wßytkich / które w domy ábo z domów wiozą / myt nie płácitá pod winámi pewnémi / które są ná Mytniki vstáwioné / y w przywileiách opisáné: wßákże iż wściągł sie ßkodliwy zwyczay / że Mytnicy niebacząc ná przerzeczoné wolności / myt z ßláchty wyciągáć nie przestáią: przećiwko którym okolo karánia nie było postánowienia pewnégo / iákoby ßláchćic vćiśniony wźiećiem mytá postępowáć z mytnikiem miał.

Dla tego rozśćiągáiąc w téy mierze wolności ßláchetckié / vstáwiamy: áby ták z soli iáko z inych którychkolwiek rzeczy / które do domów ßláchetckich wiozą / w królestwie náßym mytá nie były bráné.

A iesli ináczéy Mytnicy vczynią / ták o winie w przywileiách pierwßych opisáną / iáko o ßkody ßláchetckie w téy mierze vczynioné práwem źiemskim / do którego przynáleżą / względem máietności swéy / którą bedą sie zdáli mieć y dźierżeć / ilekroć potrzebá tego będźie / niech będą pociągnieni: á iesliby nieośiedli byli / oblicznie máią bydź pozwáni / y w práwie onymże źiemskim będą powinni stánąć y odpowiedáć: przećiwko którym ták będźie postępowano / iáko zwykł bywáć sąd z nieośiádłymi.

A otrzymawßy przezyski oné / Stárostowie mieysc máią exequowáć / wedle obyczáiu práwá y stárégo zwyczáiu: á wolności ábo exemptie / które zwykły bydź mytnikóm dawáné / nie máią ich z tego wyymowáć ábo bronić od przerzeczonych postępków práwá.

lonea, vel de sale vel de rebus omnibus, in domos aut de domibus eorum ductis nō soluant: sub pœnis certis contra teloneatores statutis atq. in priuilegiis descriptis: quia tamen inoleuit præiudicialis consuetudo, vt teloneatores præmissis non attentis, telonea de Nobilibus exigere non verentur: contra quos pro pœnis non definitum erat, qualiter nobilis teloneis grauatus iniuriatusque, acturus esset.

Idcircò extendentes libertates in hac parte Nobilium statuimus: vt tàm de sale quàm rebus aliis, cuiuscunq. generis fuerint, aut in domos nobilium ductis, vbiq. in regno nostro telonea minimè exigātur.

Alioquin Teloneatores secus facientes tàm pro pœna in priuilegiis prioribus descripta, quàm pro damnis nobiliū, in hac parte illatis, iure terrestri (ad quod pertinent ratione possessionum, quas videbūtur obtinere possidereq.) quoties necessitas exposcet conueniantur. Ipsi verò si impossessionati fuerint, personaliter citabūtur: & citati, in iure eodem terrestri comparere respondereq. tenebuntur, contra quos sic agendū procedendumq. erit: vt fieri cōsueuit iudiciū cū impossessionatis.

Obtentis tandem perlucris illa Capitanei locorum exequantur: iuxta iuris formam & antiquam consuetudinem, libertatibus & exēptionibus, teloneatoribus dari consuetis, minimè eos aut excipientibus aut tutantibus, in præmissis.

Tenże státut potwiérdzony y winá popráwiona, Articulo,

IAKO MAIĄ BYDZ CI KARANI, *którzy od Duchownych y Swietckich ßláchćiców mytá biorą.*

MVLTANTVR QVI EXEGERINT telonea à Nobilitate, vel Spiritualibus.

9. Státut o wolności ßláchetckiéy / którą máią od płácenia myt / we wßytkim potwierdzamy: á nád to wine dwoiákiéy kaźniéy przydawamy ná té / którzy ináczéy czynić będą: ták iż iáko wiele który mytnik od ßláchty ábo Duchownych osób / którzy są wolni od mytá / cłá wyćiśnie / niech im ono dwoiáko zápłáći: którą wine sędźia duchowny onégo mieyscá z mytniká Duchownégo przez klątwy kośćielné / á świetckich mytników Stárostá onégo mieyscá przez práwny postępek dowiedźiawßy sie prawdźi wéy

STatutum de libertate nobilitatis à soluendis teloneis, per omnia approbamus, & insuper pœnam duplicem adiicimus in secus facientes. Vt scilicet, quantum aliquis Teloneator à nobilitate vel spiritualibus personis, à teloneo absolutis, pro teloneo extorserit, eius duplum soluat. Quam pœnam iudex spiritualis loci illius de Teloneatore spirituali per censuras ecclesiasticas: secularis verò loci Capitaneus de secularibus Teloneatoribus absq. processu iuris, cognita rei veritate exigat. Quòd si ipse met

Zyg: w Krák. 1507. HL. 273 / 488. HP. 264.

wéy rzeczy niech wyćiąga. A ieśli sam Stárostá myto wyćiągnie / tedy ieśli dobrá stárostwá w zastáwie będźie dźierżał / niech stráći sto grzywien z summy / ktorą ma zápisáną ná stárostwie: á ieśli niezastáwne stárostwá będźie miał / niech vrząd tráći: ále iákokolwiek stárostwo będźie dźierżał / przedśie iednák stárostą będąc / temu / ktoremu krzywdę vczynił / we dwoie co wźiął niech wróći.

ipsemet Capitaneus teloneum exegerit: si bona Capitaneatus in obligatione tenuerit, centum marcas de summa, in illis bonis inscripta amittat. Si verò sine obligatione bonorum Capitaneatuum habuerit: priuatione officii puniatur. Et nihilominus vtroq. modo Capitaneatum gerens, iniuriam passo duplum eius quod recepit restituat.

Sprawcy Duchownych y Szláchetcy, ná źiemskich y wodnych mytách przyśięgáć będą: iż rzeczy nie kupionè áni przekupnè, ále własnéy roboty y domowè wiozą y wynoszą, á tym sposobem mytá płáćić nie będą.

Factorum cum rebus vendititiis eũtium iuramenta.

Alex: w Piotr. 1504 La. 114. B. HL 93/167 HP 269.

10. Zboża y drwá ábo inne kupie wodą spuszczáiący niemniéy płáćić powinni są mytá / iedno iáko ie płácą ći ktorzy po źiemi kupczą: ták ći iáko owi przyśięgi czynić będą ná myćiech: iż rzeczy y kupie nie są kupione dla zysku / ále przez nié z własnéy máiętnośći zebráne: od ktorych własnych niech będźie wolny kożdy Duchowny y świecki choć źiemią choć wodą kupie własne swéy roboty ábo domowé powieźie. Abowiém vstáwy ceł ábo myt / ták nowé iáko stáré ná kupce tylko / ták szláchćice iáko chłopowice / duchowné y świeckie śćiągáć się máią: á té przyśięgi spráwce wozów ábo łodźi / ábo piłtów y czołnów / ábo łodźi będą czynić w niebytnośći pánów swych.

CVM frumentis & struibus vel alio mercaturę genere nauigantes, non minus soluere debeant telonea, vt ea soluunt terrestri itinere negotiantes: & tàm isti quàm illi, iuramenta præstabũt, in locis teloneorũ: Quòd res & merces nõ sunt emptę lucri gratia; sed per eos de propriis collectæ. A quibus propriis sit liber quilibet spiritualis & secularis, siue terra siue aqua, merces proprias sui laboris seu domesticas ducerent. Constitutiones enim teloneorũ tàm nouę quàm antiquę, ad mercatores tantũ modò siue nobiles siue ignobiles, spirituales & seculares referuntur. Hæc autẽ iuramenta factores curruũ seu nauigiorũ vel struũ & scapharũ pręstituri erunt in absentia patronorum seu dominorum suorum.

*Sub pœna quingentarum marcarum pátrz niż. práwo 47 Wielkie o tymże pátrz niżéy práwo 26. Tametsi: y práwo 33. Celnicy.

Podobny temu státut.

Similis.

Zyg. w krá 1510. fo. 10. HL 93/167 HP 269.

11. Cło wodné zostáwiamy / áby było płácono przez szláchtę wedle stárego státutu: to iest / áby ten / ktory wieźie zboże / sam ábo Fáktor iego przyśiągł / iż płynie z zbożem własnéy roboty. A tego pilnowáć máią célnicy pod winą nászą.

TEloneum autẽ aquaticum, soluendum per nobiles, iuxta statutum antiquũ relinquimus, vt videlicet frumentum ducens per se vel factorem suum iuret: Quòd cum frumentis proprii laboris nauigat. Et hoc teloneatores obseruabũt pœna sub nostra

Ani mytá, áni targowè od szláchty y ich poddánych nád powinność niech nie będą bránè: gdy ábo swè rzeczy przedáią, ábo ná potrzebę domową kupuią.

Nec telonea, nec foralia à nobilibus & eorum subditis vltra debitũ exigantur: aut quũ sua vendũt, & ad vsum domesticũ emũt.

Zyg. w Pio. 1523. fo: 29. HL 273. B/488. HP. 264.

12. Iż sie Szláchtá skárży / że Mytnicy miárę w bràniu Myt przestępuią: Chcemy / áby Célnicy nászy / ktorzy ták wodné iáko źiemskié Cłá wybiéráią / nád powinność od szláchty co wyćiągáiący / gdy będą

QVia Nobilitas queritur, Teloneatores modũ telonei excedere, volumus: vt ipsi teloneatores nostri, tàm aquatica quàm etiam terrestria telonea exigentes, quando aliquid vltra debitum à nobilitate exegerint: id totum citati, vnicuiq; resarcire & restituere

będą pozwáni/wßytko kożdému y nágrodźić y wróćić byli przymußeni.

Targowégo* też áby wedle stárodawnégo zwyczáiu y státutów koronnych niewyćiągáli od ßláchty y ich poddánych/gdyż zboża y rzeczy swé domowé ku żywnośći należącé będą przedáwáć / ábo cokolwiek kupowáć ku potrzebie swéy domowéy.

*O targowym maß w kśięgách 8. Titulo 2. & 3.

restituere cogantur.

Foralia etiam, iuxta antiquam consuetudinem & statuta regni, non exigant à nobilitate & eorum subditis: cùm frumẽta & res suas domesticas, ad victum spectãtes vendunt, aut etiam emunt aliquid pro vsu suo domestico.

Od zbóż y rzeczy właśnéy roboty domowéy wolna ßláchtá.

A frumentis & rebus proprii domestici laboris libera nobilitas.

13. Vstáwiamy to / co iest stárą vstáwą obwárowano: áby królestwá náßégo ßláchtá od zbóż y rzeczy z właśnéy y z domowéy roboty nábytych/nie byłá powinna ku płáceniu żadnych cél: od których płácenia wolné ie chcemy mieć: to tylko opátrzywßy / áby chytrość y zdrádá żadnému w téy mierze nie byłá pomocna.

Item statuimus: (id quod etiam antiqua constitutione est cautum) Ne regni nostri Nobilitas, à frumentis & rebus, proprio & domestico labore quęsitis, ad vlla telonea, nostra soluenda sit obligata: à quorum solutione ipsam liberam esse volumus. Hoc tamen prouiso, ne dolus & fraus cuiquam in hac parte patrocinetur.

Zyg: w Piotr. 1511. fo. 17. HL. 93/168. HP 269.

Acżkolwiek z tym, który cło winien w Powiećie, o to bywa czyniono práwem: wßákże Célnik Królowi dosyć vczynić ma.

Etsi debitor teloneorum in districtu conueniatur: Teloneator tamen Regi satisfaciat.

14. Poruszeni krzywdámi poddánych náßych/ którémi przez náßé Myt y Cél przełożoné/ y ich sługi dla téy przyczyny skárżyli sie być vćiśnieni / iż pieniądze które wzgledem mytá ábo clá miáły być wyćiągáné/ z powiátu y z práwá swego do któréj przynależą / przed osobę náßę królewską bywáli wyzywáni. Dla tego to chcemy obwárowáć / áby nápotym przełożeni ná clách y mytách náßych żadnégo z poddánych náßych stanu y záwołánia któréjgokolwiek nie przepuszczáli komory náßéy ku wybiéraniu clá vstáwionéy miiáć: ážby piérwéy cło ábo myto zápłáćił / które iest powinné nam y skárbu náßému: áby tym sposobem przyczyná ábo dowodá poddánych náßych z powiátu y práwá ich wyzywánia byłá oddalona.

Permoti iniuriis subditorum nostrorum (quibus se per nostros vectigalium seu teloneorum præfectos, eorumq; ministros affici propterea querebantur: quòd pro pecunia ratione telonei seu vectigalis soluenda, extra districtum & forum eorum competens, ad præsentiam nostram regiam euocarentur.) prouidere volumus: ne in posterum præfecti vectigalium & teloneorum nostrorum, aliquem subditorum nostrorum status & conditionis cuiuscũque, cameram teloneo soluendo institutam transire permittant: nisi soluto prius teloneo, vel vectigali, nobis & fisco nostro Regio debito, vt hoc modo occasio subditos nostros ex eorum districtu & foro competenti euocandi submoueatur.

Zyg. w krá 1532. fol. 4. HL 276. B/ 49. HP. 270.

A ieśliby vrzędnik náß ná cle będący ináczéy vczynił / tedy o zapłátę clá / którą nád zákazánié y zábronienié náßé komu przepuśćił w powiećie y w práwie onégo/ który cło dłużen/ práwem czynić będźie powinien:* á nam (nie pátrząc nic ná to / iż on práwem czyni z winowáycą) z dochodów náßych clá y mytá cále odpowiedáć y dosyć vczynić ma.

*przepada sto grzywien maß niżéy práwo 37. zá prośbą.

Alioquin præfecto telonei nostri, solutionem ipsius telonei, contra mandatum & prohibitionem nostram cupiam deferenti, incumbat necessitas, illud ipsum teloneum seu vectigal debitum, in districtu & foro debitoris competenti repetere: nobis verò litispendentia huiusmodi minimè obstante de prouentibus telonei & vectigalium nostrorum, integrè respondere.

Záwieszenié wolności od płácenia cél iest podniesioné.

Zyg. w krá 1532. HL. 276 / 493 HP 270.

15. Bacząc szkodę wszytkich poddánych królestwá nászego / podnieślismy zá rádą y zwolenięm królestwá nászego wszytkiéy Rády nászéy y Posłów ziemskich / záwieszenié wolności które było do pięći lat vczyniono / od płácenia myt stárych: á wszytko ku pierwszému stanu przywodząc / tákowé záwieszenié z gruntusmy zniesli.

Suspensio libertatum à soluendis teloneis relaxatur.

CÆterum considerantes subditorum vniuersi regni detrimentū, relaxauimus, de consilio & consensu vniuersi Senatus regni nostri & Nunciorum terrarum, suspensionem libertatum: quæ erat ad quinquēnium facta, à soluendis teloneis antiquis: omnibusq; ad pristinū statū restitutis, ipsam suspensionem penitus sustulimus.

Té Státutá wyssé / O wolności szláchetckiéy od Cél y Myt ponowioné / á niektóre przećiwné sobie skázoné: y insé nád to przydáné / przez tegóż Zygmuntá Pierwszego.

O téyże wolności od myt, Targowègo, Mostowègo: y psuie Król státuty, które w którychkolwiek częśći przećiwiáią sie téy wolności

Zyg: w Piotr. 1538. fo. 2. HL. 273.B / 488 HP 265.

16. Iż wielkimi y częstémi skárgámi poddánych nászych bywamy obćiążeni / dla rozmáitych vćisków / które Mytnicy będąc ná którychkolwiek mytách / ábo od nich przełożeni poddánym nászym też szláchetckiégo stanu zádawáć bywáią vznawáni: dla tego ku pohámowániu swéy woléy ich / y dla látwieyszégo kożdému otrzymánia spráwie dliwośći / vstáwiamy:

Aby którekolwiek przywileie poslednieyszé po przywileiu Królá Ludwiká / który iest dan wszytkiéy szláchćie / są dáné osobam pewnym ábo miástóm ná cłá mostowé ábo grobelné / przećiwko pospolitéy szláchetckiéy wolności / té wszytkié ná ninieyszym séymie przez nas były skázoné y kássowáné.

Ale áby kto w kássowániu tych przywileiów nád spráwiedliwość / niechćiał sie pokázowáć być vćisnionym / zdáło sie nam: áby zniówszy przywileie lepiéy sie pokázáło / iáko którym przywileiom pospolitéy wolnośći byłoby vbliżenié / były piérwéy od nas przeyźrzáné: cochmy iuż ná tym séymie ninieyszym z wielkiéy częśći vczynili / y techmy przywileie które sie zdáły przećiwné pospolitéy wolnośći pokázili: á które ku pożytku y potrzebie R. P. dla látwieyszégo przeieżdżánia są dáné / téchmy w mocy zostáwili.

Tákowyż rozsądek o inych wszytkich tákowych przywileiech ná bliskim przyszłym séymie będźiemy czynić / y przez opowiedzenie

De eadē ipsa à teloneis, Foralibus, Pōtalib. libertate, postremò definitur: statutis prioribus qui aliqua in parte contrarium disponunt, abrogatis.

QVoniam magnis & frequentibus querelis subditorum nostrorum obruimur, ob multiplicia grauamina, quæ teloneorum quorumcunq; præfecti aut exactores subditis nostris, etiam his qui militaris ordinis sunt, inferre noscuntur; ideò ad coercendam eorum licentiam, facilemq; cuilibet iustitiæ administrationem assequendam, statuimus:

Vt quæcunq; priuilegia posteriora, Ludouici Regis priuilegio vniuersæ nobilitati dato, priuatis personis, vel ciuitatibus, super teloneis, pontalibus, vel aggeralibus concessa essent, contra publicā nobilium libertatem, in præsenti conuentu per nos cassarentur & annihilarentur.

Verùm ne quis in ea priuilegiorum abrogatione, præter æquum & iustum, grauari se prætendere valeat: Visum est, vt collatis priuilegiis melius appareat, qualiter aliquo priuilegio publicæ libertati derogetur, prius illa dispiceremus. quòd etiam in pręsenti conuētu, magna ex parte fecimus: atq; ea priuilegia quæ videbantur publicæ libertati aduersari, abrogauimus, alia verò quæ ad commodum & necessitatem publicam transeuntium concessa sunt, in robore relinquimus.

Simile iudicium, de reliquis omnibus huiusmodi priuilegiis, in proxime futuro conuentu sumus facturi: & per edictum publi-

nié pospolité każemy obwołáć: áby wßyscy ná tym séymie z tákowémi przywiléymi swé mi / iáko ná záwitym roku stáneli: á iesli ináczéy vczynią / iuż ná wieki niech strácą ich vżywánié: áni nápotym żaden w bróniu tákowych myt przywileiów swych nie będzie mógł vżywáć / pod strácenieṁ máietności. Wyiąwßy gdyby kto list náß ná tym séymie ábo ná przyßłym w téy rzeczy otrzymał.

Obywátele koronni swè rzeczy y własnéy roboty wożąc, od płácenia clá są wolni.

17. Iż od wßystkich myt / Mostowych / Grobelnych / y innégo wyćiągánia pewné osoby y stany królestwá náßéǵ są pospolitémi y stárádawnémi przywileymi wyięći: Skázuiemy: áby Preláći / Pánowie y Szláchtá y ich poddáni z rzeczámi którémikolwiek własnéy roboty / którzy y tám y sám przez królestwo iezdzą przywileióm ná wybiéránié cel nádánym nie byli podlegli: ále áby ná wieczné czásy od płace tákowéy byli wolni y swobodni.*

*Ná Clech iáko fáctorowie przysiegáć máią pátrz niżéy práwo 31. 32. 33.

Kto niespráwiedliwie myto wyćiągnie którym práwem ma być sądzon y karan: y którzy máią być Célnicy.

18. Vstáwiamy y skázuiemy: áby ná potym ná przyßłé czásy Mytnicy náßy wßyscy byli ßláchćicy / osiedli / świetcy á chrześćiiánscy. Wyiąwßy mieyscá té / w których Stárostowie y przełożeni zamków y miast náßych / máią w poruczeniu y w dźierżeniu swym clá náßé / ábowiém ći zá Célniki máią być miáni y rozumiáni.

A którzybykolwiek z Célników przećiwko wolnośći ßláchetckiéy którégo ßláchćicá / ábo iego poddánégo wyćiągániem *Clá / Targowégo / Mostowégo / Grobelnégo / ábo którymkolwiek wymyślnym wyćiągánia obyczáiem niesłußnie obćiążył / y co od niego przez sie ábo przez kogo inégo wyćiągnął ábo wyćisnął: o tákową krzywdę będzie mógł być pozwan záwitym rokiem / wedle woléy krzywdę máiącégo / ábo do ziemskiégo / ábo do Stárośćiégo onégo mieyscá sądu: tedy tákowému kożdy Mytnik choć téż y ná dworze náßym náleźiony / á na-

*Toż práwo iest extendowáné zá Królá Stephaná w Wárß: roku 1578. pátrz niżey práwo 44. Mytá &c. parag: A constytucyią

publicum proclamari mandabimus: vt omnes, in eo ipso conuentu cum huiusmodi priuilegiis suis peremptoriè compareāt: alioquin, priuilegiorum suorū vsum perpetuò ammissuri: neq; deinceps vllus in huiusmodi teloneis percipiēdis, priuilegiis suis, vti debebit aut poterit sub amissione bonorum: nisi qui literas nostras in pręsenti vel futuro cōuentu, ea de re obtinuerit,

Regnicolæ cum suis rebus proprij laboris iter facientes, à solutione telonei sunt liberi.

QVia verò ab omnibus teloneis, Pontalibus & Aggeralibus, aliisq; huiusmodi exactionibus, certæ personæ & ordines regni nostri, publicis & antiquis priuilegiis exempti esse noscuntur, Decernimus: vt Pręlati, Barones & Nobiles, ac eorum subditi, cum rebus quibuscunq; suis proprii laboris, vltro citroq; per regnum commeantes, dispositioni priuilegiorum, super exactionibus præfatis concessorum non subiaceant: sed perpetuis temporibus à solutionibus quibusuis huiusmodi sint liberi & immunes.

Zyg: w Piotr. 1538. HL. 274 / 489. HP. 265.

Qui iniquè teloneū extorserit, quo iudicio cōueniendus, & qua pœna puniēdus: & qui debēt esse Teloneatores

STatuimus insuper & decernimus: vt deinceps futuris tēporibus, Teloneatores nostri omnes sint Nobiles, possessionati, seculares & christiani. Exceptis locis istis: in quibus Capitanei & præfecti arciū & ciuitatū nostrarum, habent in cura & possessione sua telonea nostra, nam ipsi pro teloneatoribus haberi & reputari debent.

Tenże tám że HL. 274 / 489. HP. 266.

Quicunq; autem ex Teloneatoribus, cōtra libertatem nobilitatis, aliquem nobilē aut eius subditum exactione telonei Foralis, Pontalis, Aggeralis, seu cuiusuis excogitatę exactionis indebitè onerauerit: & aliquid ab eo, per se vel per alium exegerit seu extorserit: pro tali iniuria citari peremptoriè poterit vbilibet: pro arbitrio eius, qui iniuriam passus fuerit; vt vel ad Terrestre, vel ad Capitaneale illius loci iudicium, siue vbicunq; locorum talis Teloneator, siue in curia nostra regali repertus, & citatione

á nadwornym rokiem był pozwan / tám krom wszelákiey exceptiiey będźie powinien odpowiedáć / iáko o ártykuł ábo członek vrzędowy / ktory źiemie y powiátu nie ma.

A gdy Mytnik będźie przekonan w ktorym z przerzeczonych sądow / iż vczynił krzywde w wyciągnieniu Cłá / Targowego / Mostowego / etc. naprzod będźie powinien wroćić to / co wźiął: potym onemu / od kogo będźie pozwan / winę czternaśćie grzywien pieniędzy / á trzy grzywny sądowi ábo vrzędowi przepáść ma.

Mytnik Szláchćic przyśięgą śie ma odwieść, iż nic niesłusznie nie wyćiągnął.

Tenże tám- że HL 274 B/490. HP 266.

19. A W tákowych sądźiech szláchćicowi pozwánemu ma być dopuszczon odwod tym sposobem: áby Celnik szláchćic / wedle wielkośći summy y szkody przyśięgę vczynił ćielesną: iż nic nie wyćiągnął áni przez śię / áni przez kogo inego / coby było przećiwko przywileiowi y wolnośći pospolitey. Ktory to táki sposob vpominánia śię od Celnikow niesłusznie wyćiągáiących / ktorzy są przełożeni wodnym y mostowym mytom / ták w krolestwie iáko pospolićie wszytkich źiem Woiewodztw krolestwu Polskiemu poddánych ma być záchowan.

Co o Mytnikách toż o Stárośćiech iest vstáwiono.

Tenże tám- że HL 274 B/490. HP 266.

20. Tákże o Stárośćie mieyscá / ktory niesłuszny wyćiągániem kogo obćiąży to co wyszey nápisano iest ma być chowano

Kto chce wbrod iecháć, niema mu być zábronione przeiechánie.

Zyg: w Piotr. 1538. A. 3. HL. 274. B / 490. HP. 267.

21. Iż śie przydawa ná wiele mieyscách y rzekách być mosty / gdźie pierwey przeieżdżánie nie było / á teraz nie iest bárzo trudne: Skázuiemy / áby wolno było kożdemu rzekę ábo brod przeiecháć / ieśliby ná most niechćiał iecháć: ktory przeiecháńiem swym niema / áni będźie mogł być przymuszon ku zápłáceniu mostowego. A wszákże żaden nie ma tákowego przeiechánia ábo brodu ktoremikolwiek obyczáymi y fortelmi zátrudniáć y káźić pod winámi wyszey miánowánemi.

Pan

tione Curiæ citatus fuerit, tum ibidē sine quauis exceptione respondere tenebitur: tanquam pro articulo officii, qui terram & districtum non habet.

Et cùm conuictus fuerit Teloneator in aliquo iudiciorum prædictorum, iniuriam fecisse in exigendo aliquo Teloneo, Forali, Pontali, Aggerali, &c. primùm omnium restituere debet illud quod exegit: deinde ei à quo citatus fuerit in pœna 14. marcarum pecuniæ & trium iudicio seu officio condemnari debet.

Nobilis Teloneator iuramento se purgabit, nihil se iniquè exegisse

IN his verò iudiciis nobili citato admitti debet expurgatio; ita videlicet: vt teloneator nobilis, iuxta quantitatem summæ & damni præstet corporale iuramentum: quòd nihil exegit nec per se nec per quēpiam alium: quod esset contra Priuilegiū & libertatem publicam. Is etiam modus repetendi à Teloneatoribus indebita exigentibus in aquaticis & pontium Teloneis præsidentibus tàm in Regno quàm generaliter omnium terrarum & Palatinatuum Regno Poloniæ subiectorum seruari debebit.

O tymże pátrz niżey práwo 24. Dowod.

Quod de Teloneatoribus, idem de Capitaneis statuitur.

SImiliter & de Capitaneo loci, qui indebita exactione aliquem onerauerit, hoc quod supra scriptum est, erit obseruandū.

Vado transire volenti, impediri non debet transitus.

QVoniam autem contingit in plerisque locis & fluminibus pontes exstrui: vbi priùs transitus non admodum difficilis fuit, & nunc quoq; pateat: Decernimus: vt liberum sit vnicuique fluuium aut locum, quem Brod vulgariter appellant, transire, si volet declinare pontem: quo casu, cogi non debebit neque poterit ad solutionem pontalis. Nemo tamen debet huiusmodi transitus seu Brody atque transeuntes, modis quibuscunq; & ingeniis impedire aut destruere: sub pœnis suprascriptis

pátrz wys. práwo 18. Vstawiamy parag: A gdy mytnik

Domi-

Pan ieśli Celniká swego nie postáwi, zań dosyć vczynić iest powinien.

22. Jesliby przełożony ábo ten który cło bądź mostowé/ bądź grobelné/ tákże targowé/ ábo iné podatki w imieniu pánów Duchownych y Swietckich/ ábo ślachciców którychkolwiek wybiérá/ od kogokolwiek przeciwko wolności pospolitéy co wyciągnał ábo wyćisnął: tedy w tákiéy mierze pan iego bedźie powinien przed sądem ábo vrzędem przerzeczonym tákowé Mytniká choć nie árestowánégo postáwić/ y ma ręczyć ábo śię obowiązáć: iż tákowy Celnik práwá dostoi: y gdy bedźie práwem przekonan/ vczyni dosyć stronie obyczáiem przerzeczonym.

*pátrz wys práwo 18. Vstawiamy.

A gdźieby tákowy Mytnik/ ábo ten/ który cło wyciąga przekonány y skazány szkód y win przerzeczonych niemógł zápłáćić: tedy powodowi który szkodę wźiął/ przez páná w ręce támże zárázem ma bydź oddan.

*pátrz wys práwo 18. Vstawiamy parag. A gdy mytnik

A ieśliby pan Celniká ábo Mytniká swego przed sądem ábo vrzędem swym obyczáiem przerzeczonym nie postáwił: tedy támże zárázem ma zań odpowiedáć/ y ieśli práwem bedźie zwyciężony/ stronie dosyć vczynić przez wszelákich zwłok y áppellácyiéy bedźie powinien.

Kto práwem czyni o niespráwiedliwé wyćiągánié mytá: ten ábo sam niechay dowodźi, ábo pozwánému niech odwiéść śie dopuśći.

23. Na woléy y wolnośći powodowéy niech bedźie prostégo stanu Celnikowi odwodu dopuśćić/ ábo iemu sámému/ wedle wielkośći summy ná szkodę vczynioną dowód vczynić.

Dowód álbo oczyśćienié Celnikowi ślachćicowi, ábo nie ślachćicowi, iákié ma przynależeć.

24. Dowód ábo oczyśćienié tákowym sposobem bydź ma: Iż Celnik ślachćic przysięże wedle wielkośći summy/ á prostégo stanu człowiek nie ślachćic o dźieśięć grzywien sámowtór/ á o więtszą summę sámośiódm ma przyśiądz/ iż nic od powodá przećiwko wolnośći pospolitéy nie wyćiągnął áni wyćisnął.

*o tymże pátrz wys. práwo 19. A w tákowych.

Mie-

Dominus si Exactorem suum non statuerit: pro eo satisfacere tenetur.

QVòd si Præfectus seu Exactor alicuius Telonei, pontalis, aggeralis, foralium, aut cuiuscunque præstationis, in bonis dominorum spiritualium, secularium, aut nobilium quorumcunq; à quocunq; contra libertatem publicam aliquid exegerit aut extorserit: eo casu dominus ipsius tenebitur coram iudicio, seu officio præfato, huiusmodi Exactorem, etiam apud ipsum non arestatum, statuere: & cauere debet, quòd ipse Teloneator seu Exactor iuri parebit, & iure conuictus satisfaciet parti modo præmisso.

Tenże támże HL 274. B/491. HP 267.

Vbi verò huiusmodi Teloneator seu Exactor conuictus seu condemnatus, damnum & pœnas præfatas soluere nō posset: tunc Actori damnum passo, per dominum in manus ibidem instanti tradi debet.

Quòd si dominus Teloneatorem seu Exactorem suum coram iudicio vel officio suo, modo præmisso citatus non statuerit: tùm in instanti ipse respondere & victus iure, parti satisfacere, sine quibusuis exceptionibus & appellationibus tenebitur.

Agens de iniusto Teloneo, aut ipse probet, aut citato expurgationem admittat.

ITem in arbitrio & libertate Actoris erit, vel Exactori plebeio citato expurgationem admittere: vel ipsi soli iuxta quantitatem summæ super damno illato probationem facere.

Tenże HL. 275/491. HP 267.

Probatio seu purgatio Teloneatori, nobili vel ignobili, qualis incumbit.

PRobatio verò seu expurgatio, tali modo fieri debet: Quòd Teloneator nobilis iuret iuxta quantitatem summæ: Plebeius verò & ignobilis pro summa decem marcarum metsecundus: pro maiori autem summa, metseptimus iurare debet: Quòd videlicet nihil ab Actore, contra libertatem publicam exegit & extorsit.

Tenże HL. 275/491. HP 268.

Ciui-

Mieszczánie są podlegli wysszym práwóm.

Tenże HL. 275 / 491. HP 268.

25. W Mieściech y w miásteczkách mieszkáiący wszędzie w krolestwie będący / temu práwu będą podlegli: ták iż tym obyczáiem do przerzeczonych sądów y vrzedów máią bydź pozwáni / y tákowymże obyczáiem práwu posłuszni y odpowiedáć / y skázániu dosyć czynić práwem przekonáni będą powinni: á sámi mieszczánie przerzeczeni / to iest Burmistrz z Ráycámi Celniki swé przed przerzeczonymi sędźmi y vrzędniki tákże postáwić będą y są powinni.

A gdźieby nie stáwili / sámi będą odpowiedáć: y práwem zwyćiężeni stronie dosyć vczynią / iáko wyższéy iest postánowiono: áni będą mogli sámi mieszczánie od przerzeczonych sądów ábo vrzędów śiebie wyymowáć / ábo do práwá swégo mieyskiégo ábo do ktorégokolwiek inégo odwoływáć się / mocą przywileiów swych y praw ábo zwyczáiów ábo wolnośći im nádánych. Ktorym w szytkim w téy sáméy rzeczy deroguiemy: iż w tákowéy spráwie / ktora ná vrząd ábo sąd krolewski przynależy / Przywileie przećiw temu postánowione / słusznie im nie máią pomágáć.

Ciuitatum incolæ superioribus legibus tenentur.

CIuitatum etiam ac oppidorum incolæ vbilibet in Regno constituti, eidem legi subiacebunt: quòd videlicet modo suprà scripto, ad præfata iudicia & officia citati, eodemque modo iuri parere & respondere, & condemnati satisfacere tenebuntur, & ipsi ciues præfati, Proconsul scilicet & Consules, suos Teleonatores seu Exactores coram præfatis iudiciis & officiis, similiter statuere debebunt & tenebuntur.

*pátrz wyssséy práwo 18. Vstáwimy parag. A ktorzyby kolwiek.

In defectu verò statuitionis soli respondebūt: & iureuicti parti satisfacient, vt suprà de aliis constitutum est. Neq; poterint ipsi ciues, à præfatis iudiciis seu officiis se excipere seu eximere: aut ad ius suum ciuile vel ad quodcunq; aliud reuocare, vigore priuilegiorum suorum, iurium, consuetudinum, aut libertatum eis concessarum. Quibus omnibus, in hac parte duntaxat, derogatur, quòd in hac causa, quæ merè ad officium seu iudicium Regale pertinet, Priuilegia in contrarium disponentia, meritò illis suffragari non debeant.

Qui iniquè extorserit Teloneum, ad Regiam Maiestatem citari debet.

Zyg. Krák. 1543. HL. 275/491.

26. TAmetsi multum disceptabatur, quòd Teloneis aquaticis Nobiles subditi nostri grauarentur: qui quidem sese (vt sunt) liberos, cum bonis suis, non solùm à Teloneis terrestribus, verumetiam aquaticis liberos esse existimant: nihilominus nos, nolentes in eo cuiquam subditorum nostrorum quicquam detrahere & iniuriari, sic etiam controuersiam in his Comitiis definimus: vt quicunque putaret, se ab aliquo in aqua affectum esse iniuria, vt ad præsentiam nostram damni datorem citet. Nos autem in illo termino citationis, pollicemur cognoscere: vt quicunq; sine iure, sine priuilegiis & illegittime res contra libertates subditorum nostrorum Nobilitatis Regni Poloniæ, detineret, debitam mulctam ferat, vt ne postea id in se admittat. Quod autem ad Nos attinet, promittimus Subditos nostros spirituales, & seculares, in libertatibus eorum conseruare: neque Telonea aquatica ex eisdem accipere, iuxta statuta & antiqua priuilegia*, & hoc ab omnibus rebus proprij illorum laboris: iuxta antiquam consuetudinem & obseruationem. Cum quibus quidem rebus, Nobilis, qui à Domino suo defluet, præstabit iusiurandum corporale: iuxta Constitutiones priores; vt ne postea in aliis locis iurandi necessitas illi imponatur.

*pátrz wyssséy Práwo 10. Zboża y drwá. y práwo 17. Iż od wszytkich.

Dotąd práwá Zygmuntá pierwszégo.

Tychże wolnośći Zygmunt August y Stephan poprawuią.

Szláchtá od Targowégo y od wymiernégo iest wolna.

27. POniewaź stan Rycérski y Duchowny

Nobiles, & spirituales, à Telonei noui solutione eximuntur.

QVandoquidem homines militaris & spi-

chowny y ich poddáni / zá nádániem y vprzywileiowániem przodków nászych te swobode máią : iż Cél żadnych áni myt wodnych / targowych / pomiernych / ták też y ludźie ich od tego co sie im domá rodźi płáćić winni nie są *: tedy my też chcąc ná tym nowym wstępku pánowánia nászego / łáske przećiwko poddánym nászym stanu Rycérskiégo okázáć / to czyniémy : iż cłá nowégo gránicznégo płáćić nam winni nie będą od tego czásu stan Rycérski y Duchowny od wołów / ktoréby sie w domách ich vchowáły / ábo kupné / ktoréby z zbożem ich karmioné były. Ná co sámi ábo spráwcy ich / ktorzy tákowé woły pożoną ná komorách przysiege powinni czynić będą : * áby w tym oszukánie iákie nie było : ták iáko sie ná wodnym Cle szláchtá záchowywa przez spráwce ábo przez sługi. Tákże też y o powołowczyźnie ma być rozumiano.

*o tymże pátrz wyszéy práwo 17. y od wszytkich. y práwo 31. Niechcąc. y práwo 33. Celnicy.

*pátrz niż. práwo 32. y 34.

& spiritualis status eorumque subditi, ex munificentia & priuilegiis maiorum nostrorum ea gaudeant libertate : vt nulla Telonea, nulla etiam vectigalia aquatica, foralia, mensuralia, aliâs pomierne, similiterque & illorum homines, ab his omnibus rebus quaecunque domi illorum nascuntur soluere sint astricti : proindeque nos volentes in hoc initio Imperij nostri, gratiam erga subditos nostros, status militaris declarare, facimus quoq; eis hanc libertatem : Quia Teloneum nouum, in limitibus Regni exigi solitum, nobis ab hoc tempore, ipsimet status militaris & spiritualis à bobus, qui in domibus illorum educarentur, vel etiam ab emptis, quicunque frumentis illorum saginati fuerint, soluere non tenebitur. Super quibus bobus ipsimet, vel factores illorum, qui huiusmodi boues agent, in Cameris iusiurandum facere tenebuntur, vt ne scilicet in eo circumuentio aliqua fieret. Sic videlicet, qualiter in aquatico Teloneo Nobilitas sese conseruare solet per factores seu seruitores illorum. Quodquidem etiam & de boario tributo, aliâs o powołowczyźnie, debet intelligi.

Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 277 / 494. HP 271.

Cłá od wołów szláchetckich.

28. Powołowczyzny y woły własnym zbożem źimowáné szláchetckié / áby przez komory Celné podług wolności szláchetckich / bez myt y cel były przepuszczáné / według dáwnych Constituciy pod winą śtá grzywien. A przysięgi szláchćicóm / ábo ich sługóm szláchćicóm też / bronić nie máią.

Steph: w Wár. 1581 Con. 221.

Cłá od zbóż szláchetckich.

29. Cłá wszytkié / stáre y nowé w Koronie / y we wszytkich páństwách do niéy należących / od szláchetckich zbóż / zwłaszczá gdy który szláchćic / ábo sługá iego w którymkolwiek *Grodźie / wedle Constituciiéy przysiege vczyni / pod winą śtá grzywien bráné być nie máią / áni do iterácyiéy przysięgi tego szláchćicá ábo sługi iego / nikt przywodźić nie ma / pod tákąż winą. O którą wine vkrzywdzony / pozwáć będźie mógł / ad quodcunque iudicium vel officium Regni, á Pisarz / sub poena ducentarum marcarum, ktoréy / połowicá Delatori, á połowicá fisco przyść ma / nie ma dáwáć recogniciiéy o przyśiędze / temu któryby iéy nie vczynił. O którą citatus post Curiam parebit.

*pátrz niż. práwo 31. Niechcąc.

Tenże támże Con. 213. B.

Cłá y mytá Oświęćimskié.

30. Gdyż Xiestwo Oświęćimskié y Zatorskié / iest incorporowáné ad iura & libertates Regni nostri, tedy vchwałą séymu ninieyszégo Rycérstwo y szláchtę od wszelákich myt / ták wodnych iáko y źiemskich / wolną czynimy ná wieczné czásy.

Tenże támże Con. 213.

Celné przyśięgi.

Raz przyśięgłégo listóm niech wierzą.

31. Niechcąc / áby byli obćiążeni pod dáni

Factoris semel iurati literis credatur.

Nolentes grauari subditos nostros minus

Zyg. w Kr. 1540. HL. 93/168. HP 269.

dáni náßy przysięgámi niepotrzebnémi: (ktoremi też imie Zbáwiciela náßego nieiáko bywáło nie vczczono) gdy ná każdych cłach wodnych/wodą iádący byli przymußeni przysięgáć: iż té rzeczy y kupie/ ktoré spuscżáli wodą/ ich włásnéy roboty są: skazálismy y vstáwili zá prośbą y rádą Rad y Posłow źiem krolestwá náßego: iż gdy ten ktory z rzeczámi y kupiámi płynie/ ábo iego sługá ßláchćic/ przysięże ná pierwßym cle głownym: iż rzeczy y kupie pána iego są: á téy przysięgi swéy list oznaymuiący pod tytułem y pieczęćią z kśiąg onego vrzedu gdźie przysiągł pokaże: tedy ná inych cłach iuż nie będźie powinien przysięgáć: ále onym listom one przysięgę znáczącym niech wiárá będźie dána/ y ná nich niech będźie przestawano.

minus necessariis iuramentis (quibus etiam nomen Saluatoris nostri quadam contumelia affici videbatur) cùm in singulis Teloneis aquaticis fluitantes iurare cogerentur, eas res vel merces, quas fluitatione demitterent, esse eorum laboris proprii: Decreuimus & statuimus, Consiliariis & Nunciis terrarum Regni nostri petentibus & consentibus: vt cùm aliquis, cum rebus & mercibus fluitans, vel illius seruitor nobilis, iurauerit in primo Teloneo Capitali res & merces domini sui existere: eiusque iuramenti literas significatorias sub titulo & sigillo, vel ex Actis illius officii, vbi iurauerit, exhibuerit: in aliis Teloneis iurare non teneatur: sed illis literis significatoriis vbique stetur & fides adhibeatur.

Pátrz wys práwo 29. Cłá wßytkié y práwo 33. Celnicy. To iest w Grodźie: maß wys: práwo 29.

Kupcy iesli z kupiámi z krolestwá póydą, przysięgę vczynią: iż nie ich są kupie, które powiozą.

Mercatores Regni si extra Regnum proficiscantur: iurabunt non esse suas merces quas vexerint.

Zyg. w Krá. 1540. HL. 156/ 278. HP 337.

32. A Iż wiele kupcow poddánych náßych ku skáżeniu vstáwy ábo zápowiedzenia náßego/ o niewywożenié precz z krolestwá/ y o niewwożeniu kupiéy wydánégo/ rozmáitych wymysłow zwykli vżywáć/ pokázuiąc to: iż rzeczy y kupie tákié ich są włásné kupieckié: á zwłasczá tych kupcow/ ktorzy ná pográniczu Węgierskiéy y Sląskiéy źiemie/ y inych źiem żywią/ powiádáiąc: że przez nie álbo pisárze ich w krolestwie są kupioné: ále częstokroć sie náyduią być włásné poddánych náßych/ zá ktorych płacą y nakłádem z krolestwá bywáią wywożoné. Dla skáżenia tedy obyczáiu tákowégo oßukánia ták skázuiemy/ zá rádą Rad y Posłow źiemskich: áby tákowi kupcy poddáni náßy/ ktorzy stáráią sie o wywiezienie kupiéy z krolestwá/ vczynili ćielesną przysięgę przed Celniki náßymi iż tákowé kupie nie są ich włásné/ áni máią żadnéy w nich hándlu ábo częśći iákiéy: ále iż są włásné onych/ ktorych twierdzą być/ to iest kupcow postronnych w źiemiách postronnych mießkáiących. A ináczéy tákowé kupie żadnym obyczáiem nie máią być wypuscżoné/ pod stráceniem ich.

ET quoniam plerique mercatores subditi nostri, ad perdendam constitutionem seu edictum, de non euehendis extra Regnum, ac non inuehendis in Regnum mercibus editum, variis ingeniis vti consueuerunt: prætendentes, res & merces huiusmodi esse proprias mercatorum in Vngaria, Silesia, & aliis Regni confinis agentium: per illos seu illorum Notarios & Factores, in Regno emptas esse: cùm tamen plerumque deprehenduntur esse propriæ subditorum nostrorum: quorum opera & impensa ex Regno euehuntur. Ad præcludendam itaque huic illusioni viam sic decernimus, Consiliariis Regni & terrarum Nunciis censentibus: vt huiusmodi mercatores subditi nostri, qui merces extra Regnum euehere procurant, corporale præstent iuramentum, in manibus Teloneatorum nostrorum: quia tales merces non sunt eorũ propriæ, nec in illis aliquod commercium vel interesse habent: sed sunt propriæ eorum, quorum esse asseruntur, videlicet mercatorum extraneorum, in terris extraneis agentium. Et aliter, tales merces dimitti nullatenus debebunt; sub illarum amissione.

O przyśiędze ná cłach.

Steph. w Krák. 1576 Con. 162. B.

33. CElnicy y Mytnicy ábo ich pisárze ná wodách będący/ nie máią od ßláchty ábo słu-

ábo służebników ich wyciegáć niezwykłéy przyśiegi / iedno tylko iáko ſtátut vczy/ to ieſt/ iż to zboże ieſt iego własnéy roboty/á nie przekupné. Toż y o Célnikách/co od wołów biorą myto/ ma bydź rozumiano: iż swoim zbożem wychował. Tóż ſie ma rozumieć y o leśnych towárzech.

pátrz wyſ práwo 17. Iż od wſzytkich: y práwo 31. Niechcąc. pátrz práwo 27. Poniewaź.

Cél przeiezdzánié.

Przemytników z ich forytarzmi winá.

34. GDY ſrodzéy potrzebá tákowé káráć / którzy ku zdrádźie pożytków Rzeczypospolitéy swowolnie występuią: Skázuiemy zá rádą Rad nászych káżdégo którykolwiek cło ná potrzebę Rzeczypospolitéy vſtáwioné / iáko od wołów / od ſkór / y od inych rzeczy tákowych śmiałby przeiácháć / y oszukáć / woły z króleſtwá wypędzáiąc / y ſkóry wywożąc nie zápłáciwszy cłá: tedy ſkázuiemy/ áby zá tákowy występek winá ſkrádźienia Rzeczypospolitéy y ná dobrách wszytkich swych pozwány wedle zdánia nászégo był karan. Ale nie mniéy tych/ zá których dopuszczeniem/przyiáźnią/rádą/á zwłaſzczá vrzedników y obywátelów ná gránicách wszędźie mieszkáiących / to przeiácháníé śie ſtáło / o tákową zdrádę / iáko wyszéy ieſt rzeczono / będźiemy káráć. Gdyż ći co źle czynią y którzy ná złé zwaláią/ iednáką winą máią bydź karáni. A ten ſtátut ma śie ściągáć/ nie tylko ná przyszłé rzeczy/ ále y ná przeszłé.

Mercatores, qui nouum Teloneum transgrediuntur, vnà cum fautoribus ſuis, tanquam pro crimine peculatus in rebus & bonis puniantur.

Zyg: w Krák. 1510. fo. 14. HL 276B/494 HP 97.

CVm in eos ſæuerius animaduerti oporteat, qui in fraudem redituum R. P. licentioſius delinquunt: Decernimus: Conſiliariis noſtris conſentibus: Quemlibet quicunque Teloneum ad vtilitatem Reipub. institutum, puta à bobus, à cutibus, & aliis rebus ſimilibus, transire & fraudare auſus fuerit, boues extra Regnũ expellendo, & cutes educendo, Teloneo non ſoluto, puniendum pro tali exceſsu & crimine peculatus in bonis & rebus ad nos citatum iuxta arbitrium noſtrum. Nec minùs eos, quorum permiſsione, fauore, conſilio, præſertim officiales & terrigenas in finibus vndequaque reſidentes, pro huiuſmodi fraude (vt ſuprà) puniemus. Quandoquidem facientes & conſentientes pari pœna puniendi ſunt. Et hoc ſtatutum ſe extendere debet, non ſolùm ad futura, ſed etiam ad præterita.

Ale to práwo kássowáné práwem drugim po nim idącym, któré iednák práwo do przyszłégo tylko Séymu trwáć miáło.

Do Sląská ábo do Węgiér áby kupie nie były wywożóné przez zápłácenia cłá: á naprzód winá o karániu ná gárdle vſtáwiona zniesioná ieſt, á to záśię o nieprzeieżdżániu cłá ná ieden rok z winą ieſt vſtáwiono.

De non euehendis mercibus in Sileſiam, vel in Vngariam, ſine profeſsione Telonei: primùm ſtatuti pœna tollitur: hoc verò rurſus de non transgrediendo Teloneo, in vnum annum cum pœna conſtituitur.

35. CIężkimi ludźi nászych krzywdámi/ y wielkimi przyczynámi przywiedźieni / zá prośbą wszytkich ſtanów one vſtáwę/ zá którą winá ſkrádźienia R.P. bywáłá ſkázowána ná té / którzyby mytá w króleſtwie / któré z wołów ma bydź powinnie płácono / przez zdrádę vchrániáli śie / y swowolnie przez

to ieſt práwo 34. gdy ſrodzéy.

GRauioribus noſtrorum hominũ iniuriis, magniſque & aliis cauſis adacti, cunctis Regni ordinibus flagitantibus, ſtatutum illud, quo pœna peculatus rei decernebatur, qui vectigal Regni ex bobus debitum fraudantes, licenter ſine profeſsione boues extra Regnum propellerent,

Zyg: w Piotr. 1539. HL. 277 / 495. HP. 336.

przez záplácenia mytá woly zá gránice prze gániáli: te tedy vstáwe znosimy y kázimy: á zápowiedź w téy rzeczy / ktora do séymu blisko przyszłégo trwáć bedźie / tákásmy vczynili.

Aby żaden do Wegiér ábo do Sląská kupi wozić / ábo wołow / ábo bydłá gnáć / nie záplácíwszy cłá przez káźni nie mógł: á ieśliby kto ináczéy czynił / wszytko coby wywiózł ábo wygnał z poruczenia nászég kázálismy wźiąć / y nam to ma bydź zá winę dano.

Ieśliby też Célnicy nászy tákowych kupi ábo wołow nie mogli pogonić: tedy skázujemy vczynić szácunk: á zá co oné woły ábo rzeczy / ktoré nád zákazánié násze wywieźdź ábo wynieść y wygnáć kto śmiał / bedą stály: ták wiele zá winę nam ábo Célnikowi nászé[o] bedźie powinien odłożyć y zápłácić.

A ieśliby sie on obwiniony przał / iż nie wywiózł áni wygnał / á nie byłoby świeżo dowiedźiono nań / iż to vczynił / áni był w tym zádźierżan / ieśli iest szláchćic / bedźie powinien przysięgą sie oczyśćić wespółek z inémi tákże szláchćicy: á ieśli prostégo stanu człowiek / tedy dowód Mytnikowi przećiwko niemu ma bydź skazan. A tá vstáwá ma bydź chowána do séymu blisko przyszłe[o].

rent, tollimus & abrogamus: Edictum autem huiusmodi in ea re ad Conuentum proximè futurum duraturum fecimus.

Ne quispiam in Vngariam aut Silesiam merces vehere, neuè boues aut iumenta agere, non soluto Teloneo impune possit. Si quis contra faceret: omnia quæ exportasset abegissetque ex commisso tolli iussimus, nobisque loco pœnæ cedere.

Quòd si publicani aut Teloneatores nostri, merces aut boues huiusmodi assequi non possent: tunc verò vt existimatio fieret Decreuimus: vt quanti boues aut res hæ fuissent, quas contra nostrum edictum euehere aliquis, exportare, aut abigere ausus esset: tantùm commissa pœnæ loco nobis, siue publicano, siue Teloneatori nostro, numerare cogeretur.

Sin autem exportasse se aut abegisse negaret, recenti re non conuictus neq; deprehensus: si Nobilis est: tenebitur iureiurando dato se expurgare vnà cum aliis æquè Nobilibus. si plebeius: probatio contra illum Teloneatori decernetur. Et hæc Constitutio seruari debet, vsque ad alium Conuentum proximè futurum.

[o] tymże masz práwo nizey 37. O tych para. A ktorzyby

Toż práwo ponowioné á winá ná stárosty vmnieyszona.

Zyg: w Krák. 1540 HP 337:

36. Zá prośbą Posłow źiemskich zápowiedzenié / ktoré było vczyniono o niewożeniu ábo przywożeniu kupi do Wegier / y do Sląská / y do Polski / skázáliśmy ze wszytką Rádą królestwá nászego: ábytym mocniéy było strzeżono od wszytkich poddánych nászych / póki iedno trwáć bedźie: y áby stárostowie y mytnicy / ktorzy stróży słusznéy zániedbawáią / y zá ktorych przeźierániem ktoby przeieżdżał przećiwko téy vstáwie / byli karáni winą stá grzywien / wedle státutów o niedbáłych stárostách vczynionych: ktoréy winy połowicá do skárbu nászego ma bydź obrócona / á druga połowicá temu / ktory stárośćé ábo mytniká tego dopuszczáiącégo nam oskárży / y tego dostátecznie dowiedźie / ma bydź dáná.

[o] tymże pátrz wys. práwo 14. Porusseni parag. A ieśliby.

O tymże niewywożeniu kupi przez kupce z korony do Sląská y do Wegier, masz w księgách osmych mieyskich w częśći trzećiéy. Tit. I. práwo II. A iż nie boią się, etć. y práwo 12. Ku przestrodze.

O tych, ktorzy w gránicách y między mytnémi komorámi mieszkáią: á cokolwiek w miásteczkách, ktoré zá komorámi y gránicámi są, kupuią.

Zygm: w Krák. 1540 HL 277. B/ 496. HP. 338.

37. O Tych obywátelóch / ktorzy w gránicách y miedzy komorámi Sląskiémi y Wegierskiémi y inémi pogránicznémi z koro-

De illis, qui inter Cameras & fines Regni manentes in oppidis vltra Cameras existentibus, aliquid emunt.

DE illis verò Regnicolis, qui intra Cameras & fines regni, cum Silesia, Vngaria, & aliis confiniis regni agunt domicilium,

korong mieszkáią/á w miásteczkách które są zá komorámi co kupuią: tedy z témi kupnémi rzeczámi nie są powinni do komór zstepowáć: ále Célnicy pilnie niech strzegą ná gránicách koronnych: áby do Węgier ábo do Sląská/y do innych sąsiednych ziem nie były rzeczy wywożoné/ áni woły wygániáné.

A którzyby przećiwko temu czynili/á w tym vznáni y poimáni byli/woły/bydłá stádá/ y iné rzeczy máią trácić.*

A iesliby kto z Célników którémukolwiek z ludźi co wźiął piérwéy niżliby komore minął: rzeczy ták pobráné wroćić/á winy wedle vstáwy Piotrkowskiéy** wydáné/ ten mytnik ma záplácić.

Która to vstáwá o kupcách tych/którzy ná przekup kupuią ma bydź rozumiána: á nie o tych obywáteloch/ którzy ná potrzebę własną skupuią.

A przez te vstáwe násze niechcemy áby było co vbliżono zápowiedzeniu*: które sie sstáło/ o nieprzechodzeniu do Węgier ábo Sląská: które iną vstáwą nászą **rozkazálismy/ áby mocno było chowano.

*otymże masz práwo 35. Ciężkimi.
**wyższéy práwo 35. Ciężkimi.

*Piotrkowskiému anni 1539. Pátrz wyż. práwo 35. Ciężkimi.
**To iest práwo 36. wyższéy: Zá prosbą.

cilium, & in oppidis vltra Cameras existentibus aliquid emunt, non tenentur cum illis ad Cameras descendere: verùm Teloneatores diligenter custodiant, in regni finibus: ne in Vngariam aut Silesiam & alias vicinas terras expellantur vel educantur.

Zyg. w krá. 1540. HL. 277. B/ 496. HP. 338.

Contra facientes verò deprehensi, boues, iumenta, & res huiusmodi amittere debent.

Si quis verò Teleneatorum alicui hominum quicquam receperit priusquàm Cameram præterierit: res sic receptas, restituere & pœnas in Constitutione Petricouien. editas, idem Teloneator incurret.

Hæc autem Constitutio de mercatoribus, & ad reuendendum ementibus intelligenda est: & non de his regnicolis, qui ad vsum proprium quicquam emerint.

Per hanc autem Constitutionem nostram, nolumus derogatum iri edicto, de prohibito transitu in Vngariam & Silesiam, facto: quod alia Constitutione nostra mandauimus firmiùs obseruari.

Cél Rewidowánié.

Listy ná cłá máią bydź przeglądáné, á niesłuszné niech będą skázoné.

38. Iż ták wiele iest Cél ábo myt przez ledá kogo vczynionych/że też w płáceniu ich ludźie nászy bárzo sie skárżą bydź vćiśnieni: My ich máietnośćiam chcąc pomoc/ y oné z tych vćisków wyiąć/ náznáczylismy niektóré z Rad nászych: którzy pilnie obaczyć máią sposób Cél/ y áby káżdégo listu w sobie zámknienié ná Cłá/ ná Mostowé/ ná Grobelné nápisáli. Aby my vznawszy wszytkié y kożdé z osobná pozwolenié ná tákié Cłá/ zá rádą Rad nászych y zwoleniem Posłów źiemskich iáko skoro bedźiemy moc temu dosyć vczynić/ y do tego dróge mieć/ które spráwiedliwé y słuszné będą sie zdáć/té ábysmy potwierdźili: á które záśie niespráwiedliwé/ té ábysmy skáźili: y to opátrzyli/ áby nápotym vćiski iákié ná ludźi nie były kłádźioné nád práwo y spráwiedliwość: áby nápotym tákowé skárgi przed nas nie przychodźiły. A które przywileie nie będą mogły bydź vkazáné przed séymem przyszłym/ ná séymie máią bydź vkazáné y prze-

Literæ vectigalium reuideantur: & si iniquæ fuerint abrogentur.

QVoniam ita multa sunt vectigalium seu Teloneorum genera per quosuis instituta, vt his persoluendis, grauiter se nostri homines premi querant: Nos eorũ rationibus prospicere, atque grauaminibus his eximere cupiẽtes, certos quosdam Consiliarios nostros designauimus: qui vectigalium ipsorum rationem diligenter inspicerent: & seriem cuiusq; Priuilegii super Teloneis Pontalibus, Aggeralibus annotarent. Vt nos cognitis omnibus & singulis concessionibus, cum consilio Senatorum nostrorũ & assensu Nunciorum terrestrium, cùm primùm eius rei faciendæ facultas nobis dabitur, quæ iusta & legitima videbuntur, ea confirmare: quæ contrà iniusta ea abrogare possimus: prouidereque, ne in posterum onera aliqua imponerentur hominibus præter ius & æquum, neué vllæ postea similes querimoniæ, ad aures nostras peruenirent. Quæ tamen priuilegia exhibita, & ostensa esse

Zyg. w krá. 1539 HL. 271. B/271. & 485. HP 96.

non

przeglądnioné.

non poterunt ante Conuentum futurum: in Conuentu exhiberi & reuideri poterunt.

Declárátia tego práwá, o iákich liśćiéch to rozumieć.

Sig: Crac. 1543. HL. 171 / 486.

39. TEloneares literæ, de quibus in aliquot Comitiis præteritis diſceptabatur: vt ſcilicet hæ quæcunque inutiles & damnoſæ Reipub. fuerint, tollerentur, neceſſariæ autem relinquantur: eo modo in præſentibus Comitiis conſtituimus: vt ex illis terminationibus ſeu ſignationibus, quæ in Cancellaria noſtra per aliquot annos factæ fuerant, Commiſſiones ad diſtrictus conſcriberentur. quarum authoritate, ante Comitia prima, per Commiſſarios, ad Cancellariam cenſura afferatur vel mittatur: quo locorum aliquod Teloneum, Aggerale vel Pontale eſt neceſſarium, vtile vel damnoſum Reipub. Sed hoc intelligi debet de his literis & Teloniis Aggeralibus & Pontalibus: quæcunque fuiſſent ad placitum noſtrum vel ad vitam obtentæ. Nam perpetuitatis literas, Priuilegia & poſſeſsiones antiquas in Teloneis Aggeralibus & Pontalibus infringere, & mutare cuiquam, non videbatur eſſe iuſtum. Eorum autem Commiſſariorum conſcientia, ſicut & limites facientium, aſtringi debet. Poſteaquam autem à Commiſſariis afferetur cenſura, de illis locis: in quibus illis videretur Teloneum Aggerale aut Pontale iuſtum vel iniuſtum: tum nos cum Conſiliariis noſtris, & Nunciis terrarum, iuxta cenſuram Commiſsariorum, aliquas prædictarum literarum tollemus: nonnullas verò moderabimus & relinquemus: quomodo ſcilicet tum neceſsitas ac vtilitas Reip. poſtulabit.

Cło ieſli ná liśćiéch królewſkich wyrážoné nie będźie, práwu królewſkiému ieſt záchowáné.

Zyg. w krá. 1510. fo. 15. HL 272 / 486. HP. 97.

40. GDźie oſobliwéy zmianki w przywileiu ábo w zapiśie o cle nie ieſt vczyniono: Práwu królewſkiému vznawamy bydź záchowano.

Teloneum niſi expreſsis literis Regiis inſcribatur, iuri Regio reſeruatur.

VBi ſpecialis mentio in Priuilegio vel Inſcriptione de Teloneo facta non eſt, iuri Regio reſeruatum eſſe cognoſcitur.

Którzy nie máią ábo ſtrácą liſty ná cłá dawné, w tym łáſki królewſkiéy niech ſzukáią.

Zyg: w Piotr. 1519: fo. 24. HL. 271. B/271. & 485. HP 96.

41. KTórzy nié máią liſtów/ ábo ie ſtrácą ná cłá/ których dawno vżywáią: będą ſzukáć w téy rzeczy łáſki náſzéy y potomków náſzych.

Qui autem non habent aut amittũt literas ſuper Tolonea diu poſſeſſa, gratiam in eo Regiam quærant.

NOn habentes literas aut illas amittentes, ſuper Telonea longo tempore poſſeſſa, quærent in ea re gratiam noſtram & ſucceſſorum noſtrorum.

Náznáczenié Rewizorów ná rewidowánié Cél, Myt, Grobelnych y Moſtowych.

Zyg: Aug. w Lub. 1569 Con. 108. B.

42. NAznáczamy téż do wſzytkich Woiewództw Rewizory/ tych trzech vrzędników ziemſkich/ Podkomorzégo/ Chorążégo/ á Woyſkiégo/ áby ći rewidowáli w ſwych ziemiách y powiećiéch/ wſzytki Cłá/ mytá/ grobelné y moſtowé * nádáné po śmierći królá Włádyſłáwá/ które ieſcze nie ſą rewidowáné/ y doſtátecznie mieyſcá ich máią opiſáć/ á to nam ná przyſzły ſéym przynieść: áby ſie tám cognitia ztąd y decizya ſtáłá/ które potrzebnémi ſą/ y oſtáć ſie máią/ wedle ſtátutu królá Zygmuntá ſławnéy pamięći. A które iáko ſzkodliwé oſtáć ſie nie mogą/ iákóż zniesionémi ſą/ á té które ſą rewidowáné doſtátecznie ad cognitionem ná przyſzły ſéym odkłádamy. Ciż Luſtrátorowie gośćińce ſpiſáć máią/ y dróge im ná dźieśięć łokći dla furmánów y pędzenia wołów wymierzyć. A ieſliby komu przywiléy zginął ſtáry/ którýby był w Wárſzáwie vkázowány y ápprobowány/ Káncellária

* o téy rewizyey receſſ Séymu 1566 máſz niżéy w kśięgách czwartych w częśći wtory Tit. 1 práwo 6. Iákoż &c.

inny

Támże máß y Rewizory náznáczone roku. 1569. Práwo 10. Lustratory &c

inny wedle contenta ápprobátiiéy tákiému káżdému wydáć powinna będźie.

Tákże też poslemy Rewizory ku oglądániu potrzebnych Cél / myt / mostowych / ić. do Wolyniá / Podlásá / y Kiiowskiéy ziemie : z ktorych to ziem obywátelów / iáko Kiiowskich / Wolynskich / y Podláskich / iżeśmy brzemie y obowiązek / budowánie zamków / mostów / y nápráwowánie dróg złożyli / dla tegoż ciż nászy Rewizorowie przypátrzywszy sie káżdému / máią nam ná przyszłym séymie dáć spráwe / czymby gdźie clá ná popráwe zamków / mostów / y dróg / podwyższone bydź miály.

Rewidowánie pod vtráceniem vrzędów bydź miáło.

Tenże : w Wár. 1570. Con. 118. B

niżey práwo 45. sub fide & conscientia.

43. Iż vrzędnicy ziemscy wedle Constituciiéy séymu Lubelskiégo nie wszyscy rewidowáli Cél / myt / y grobelnych / w powiećiech swoich : przeto áby sie téy Constituciiéy dosyć dźiáło / roskázuiemy : żeby pod stráceniem vrzędów[*] temu dosyć czynili / co ná drugi séym porządnie spisawszy odesláć ábo odnieść będą powinni.

Dekretá O CLECH przećiw práwu dánych, á nowe áby rewidowáne były.

Steph. w Wár. 1578. fol : 189.

wyższey fol : 59.

44. Otá / Clá / ták wodne / ziemne / grobelne / y insze wszelákie / ktore są przećiwko práwu dáne y ktore po státucie Kázimierzá Jágełłá są per subditos Regni otrzymáne / tákże targowe / łokćiowe / áby były skázone / zniesione / podług Constituciy pierwszych.[*]

A gdźieby były potrzebne nowe y potrzebowáły nápráwy dla przeiázdów / iáko ná rzekách / błotách / y ieźierzyskách / ná mieyscách nieprzebytych / tákowe zostáć máią / według vznánia Rewizorów / ktore są rewidowáne / á ktore nie są / áby tego roku ie powinni obiecháć y zrewidowáć Podkomorzowie / Chorążowie / Woyscy / w swoich woiewodztwách.

A iżli ná rewidowánie wyiádą / w Powiatowych á głownych mieśćiech / máią to publikowáć cztéry niedźiele przed wyiázdem swym / áby káżdy stáwił sie przed nimi z listy swymi ná cło nádánémi / á potym ná séym przyszły recognicie swoie przysláć ná tákie clá / ktoreby były potrzebne. Co vczynić powinni / sub priuatione officii sui.

To práwo máß wyß. fo. 64. práwo 16. Iz wielkiemi : y práwo 18 Vstáwiámy

pátrz wyß. práwo 10. Zbożá &c.

pátrz wyß. práwo 29. y 31.

wyß. práwo 10. Zbożá, etc.

A Constitucią królá Zygmuntá o clech grobelnych y innych tákowych rzeczách roku 1538.[*] vczynioną / extenduiemy do wszech ktoregokolwiek stanu ludźi / ktoreykolwiek vocátiiéy / ktorzyby cło od kogo co go niewinien bráli / tákże też tym / ktorzyby przysiege inákszą á niż iest w státucie Alexándrowym anni 1504.[*] opisána / wyćiągáli / ábo kogo do iterowánia iéy[*] gdy raz przed vrzędem vczyniona będźie przywodźili.

Z ktorych káżdy ma bydź karan winą stá grzywien / citatus coram quouis officio vel iudicio, iuxta prædictam Constitutionem Sigismundi regis, anni 1538.

A przysięgá nie ináksza ma bydź czyniona / iedno iáka iest opisána statuto Alexandri Petricouiæ, anni 1504.[*] Okrom cłá pogránicznégo / ktorégo przysiege ná gránicy / wedle práwá y zwyczáiu záchowuiemy.

REWIDOWANIE CEL nowych.

Steph : w Wár. 1581. Con. 118. B

pátrz wyß. práwo 42. Káznáczamy.

Pod utrácenięm urzędu : wyższey práwo 43.

45. Clá wszytkie poddánych nászych / áby były przez vrzędniki[*] w státucie do tego náznáczone rewidowáne / to iest / áby spisáli własność mieysc / circumstantiæ wszytkie / z ktorychby mógł sie wźiąć dálszy postępek cogniciiéy / gdy tego reláciią vczynią. Co wszytko wykonywáć máią sub fide & conscientia sua.[*]

A tych Rewiziy dopuśćić / ći ktorzy Clá máią / sub priuatione onego cłá powinni są.

Jednák podwyższenie nád pierwszy przywiléy mytá y cłá / ábo nowégo postánowienie / ieśliby ći / ábo pierwszy Rewizorowie gdźie vczynili / tedy to zá Rewiziią tákową nową y reláciią iéy ná séymie ieśliby nie słuszne było / ma bydź irritum & inane, choćby też y list nász ná to sobie ziednał. Gdyż Rewizorowie tylko obiecháć præcedente publicatione rewidowáć / á potym zupełną spráwe odesláć ábo odnieść ná séym máią.

A gdźieby ktory z tych vrzędników prze prawdźiwą chorobę swoie / ábo iákié legale impedimentum, dosyć temu vczynić nie mógł / tedy authoritate nostra Regia inszego vrzędniká ziemskiégo ná to będźiem deputowáć. Jákoż ná mieysce teráźnieyszego Podkomorzego

rzégo Chelmſkiégo / w niedoſtátku zdrowia iego deputuiemy / Lowczégo ziemie onéy ad hunc actum.

A izby ći vrzednicy wiedźieli / gdźie iácháć máią bydź powinni. Ci wßyſcy ktorzy Clá y mytá máią / opowiedźieć ſie z mytem ſwym ábo clem ná wtóré Roki ziemſkié / w ſwym Powiećie powinni bedą. A ktoryby ſie nie opowiedźiał / ná ſeym pozwány / myto ábo clo trácić bedźie.

O tymże Rewidowániu Cél.

Zyg.III. w Wár. 1589. fol: 19.

46. Aiż Conſtitutia záßlá anni 1578. & anni 1581. o rewidowániu Cél y myt wodnych / ziemnych / grobelnych / y innych ktoré ſą przećiwko práwu dáné / y ktoré po ſtáćie Káźimierzá Jágiełłá ſuper ſubditos Regni ſą otrzymáné / ták gdźieby były potrzebné nowé / y potrzebowáły nápráwy dla przeiázdów / iáko ná rzekách / błotách / Jezierzyſkách / y ná mieyſcách innych nieprzebytych / wedlug vznánia Rewizorów / áby ſie zoſtáły: ktoré Conſtitucię iż ſie im doſyć nie ſtáło / ponawiáiąc vrzedników w ſwych Woiewództwách / ktorym to wedlug Conſtituciiey należy roſkázuiemy / áby to co im ieſt poruczono / ad effectum przywiedli / przed ſeymem bliſko przyßłym / á potym ná ſeym przyßły recognitiæ ſwé przyſłáć / pro debito officiorum ſuorum, okróm tych ktoré przez vrzedniki rewidowáné y vprzywileiowáné ſą.

anni 1569. w Lubl: pátrz wyſ. práwo 42. Náginácżeni y anni 1578 w Wárß: máß wyſ: práwo 44. Mytá Clá. &c.

O mytách ná rzekách, y kwićiech Piſárzów célnych.

Zyg.III. w Krák. 1588. fol: 42.

47. Wielkié ſie vćiążenié dźieie ludźióm ßláchetckim / wyćiągániem myt ná rzekách ſpuſtnych / ták przez dźiedźice gruntów przyległych / iáko prze inné Dignitarze koronné y vrzedniki ziemſkié. A iż rzeczy włáſnégo vrodzáiu ßláchetckiégo ſą wolné od wßelákich cél y myt: Przetóż poſtánawiamy: áby ludźie ßláchecccy ná rzekách ſpuſczáiąc ſwego włáſnégo vrodzáiu / á nie zkupowáné zboża / y inné towáry / żadnémi myty / cly y wyyſkimi / zá przyſięgą pánów ábo fáctorów ich / wedle pierwßey Conſtituciiey / ni od kogo ángoriowáni nie byli / ſub pœna quingentarum marcarum, o ktorą transgreſſores odpowiádáć máią / wedle pierwßych Conſtitucyi.

Z ſtrony też ludźi kupieckich / iż ieſt wątpliwość o tákich myćiech wodnych / ktoré niektorzy dźiedźicy / nie podéymuiąc koßtów w przepráwowániu rzeki / od nich wyćiągáią: Przeto Inſtigator náß powinien bedźie wßytkié / á oſobliwie dźiedźice y dźierżáwce Nowodworſkié / Tarnowſkié / Zgierſkié / Rinarzewſkié / y Célniki Dybowſkié pro cognitione iurium ná ſeym przyßły zpozywáć: czego ieſliby nie vczynił / káżdému ktoby chćiał wolno bydź ma tego poprzeć.

pátrz wyſ. práwo 10. Zboża: y práwo 11. Clo. y práwo 12. y 13. y 16. y 33. pátrz práwo 48. Iż o Clech parag. A Clo Pobo rowé.

A Piſárze Célni od kwitów bráć nic nie máią od żadnégo iákiéykolwiek condiciiey ſub pœna de iniuſtè exacto Teloneo o co forum ná Trybunále / ábo przed ktorymkolwiek vrzedem ábo ſądem / ták Ziemſkim iáko y Grodzkim.

pátrz práwo 16. Iż wielkimi. y práwo 18. Vſtáwiamy. Zyg.III. w Vniuer. Séymu Krák. 1595. fo. 15.

Auctia Cél.

Clá od kupiéy wßelákich ták ziemią iáko y wodą / auctią / zá vchwałą wßech ſtanów teraz y ná potym poſtánawiamy. A tego clá rząd y dozór ſkárbowi náßému należeć ma / ktoremu ſtan ßláchetcki podlégáć nie ma.

O cléch.

Zyg.III. w Wár. 1596. fol: 8.

48. Iż o cléch nieſłußnie wyćiągánych doſyć práwá ſtárégo ieſt / to wßytko w cále záchowuiąc / abuſus nowé wygładzáiąc / Inſtructarz wedle ſtárégo zwyczáiu przez nas podány / y reką náßą podpiſány / y pieczęćią koronną przypieczetowány / Célnikóm náßym rozeſłáć roſkazáliſmy: wedle ktorégo / kedy / od kogo / y iáko máią bydź clá y mytá / ták pográniczné / iáko y w koronie y w Páńſtwách do nich należących / wybiéráné: ktoré Inſtructarze máią bydź ná komorách célnych przybiiáné / wedle ktorégo ná wßelákich komorách / á nie ináczéy wßelákich cél ták wodnych iáko y ziemnych wybiéránié bydź ma.

pátrz niż. práwo 50. o tymże pátrz niż. práwo. 49.

A ktokolwiek raz ná głowney komorze powinné clo odda / áby ná inßych wßech komorách

Ze prze.

morách był wolen zá vkazániem kwitu.

A ktoby śie ważył nád té Instructarze ináczéy wybiéráć cłá/ od kogokolwiek pozwány/ ad quodcunque iudicium seu officium regni wedle práwá koronnégo y W. X. Litewskiego peremptoriè odpowiedáć processem de impossessionatis opisánym/ y poenis podléc o cléch opisánych będźie powinien.

A cło Poborowé ná séymie przeszłym Krákowskim vchwaloné/ y v Nowodworá/ *Fordaná/ Dybowá/ Stawká/ pod Toruniem tylko do wyśćia roku/ od poczęcia y brániá tego cłá trwáć ma.

*pátrz wys. práwo 47. Wielkie: parag: Z strony też.

A tych wszytkich szláchciców/ które Instigator nász ex delatione tych tám mieysc pomienionych Administratorów y Celników był spozywał/ o iákiekolwiek szkody fisci nostri, tą Constitucyą wolné czynimy czásy wiecznémi.

Moderátia Cél koronnych.

49. Że przez wielkié depáktátie kupców wszytkich narodu wszelákiego/ ták domowych iáko y postronnych/ przez Célniká nászego koronnégo iest niepomálu stan szláchecki y inszy wszeláki vćiążony/ postánawiamy: áby iuż záwżdy cłá potym po wszytkiéy koronie według Instruktarzá nászego który iest w Krákowie in anno 1596. wydrukowány/ ták iáko iest ná séymie przed tym skorygowány/ wybiéráne były. A ten Instruktarz znowu do druku podáć Podskárbi nász koronny będźie powinien/ y do komór célnych rozesłáć.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol: 6. B.

A Célnicy nászy pro tēpore existētes winni będą w káżdéy komorze *célnéy y ná káżdym mieyscu wybiéránia cél/ od świetégo Woyćiechá blisko przyszłégo/ przybić tákowé Instruktarze ná tablicách: áby káżdy oddawáiąc cło/ nie według woléy ich/ ále według Instruktarzá oddawał. Czemu wszytkie[v] Célnicy dosyć czynić powinni będą sub poena centū marcarū. O co forum ná Tribunale inter causas officii, totiens quotiens opus fuerit repeten.

*Toż iest y wtym wys. práwie 48 y o Clech.

INSTRVCTARZ KTOREGO TV ZMIANKĘ czyni/ ták iáko tu niżéy stoi/ iest wydány Roku 1596. y Roku 1598. w Krákowie/ zá roskazániem Królá Je° M. przez Jáśnie wielmożnégo Páná Jana Firleiá z Dąbrowice/ Podskárbiégo Koronnégo. &c.

Sigismundus Tertius, Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ, Samogitię, Liuonięq;: necnon Suecorū, Gottorū, Vandalorumq; hæreditarius Rex.

PRAWO 50. Significamus præsentibus literis nostris, quorum interest vniuersis & singulis. Quòd posteaquàm oblatæ ad nos fuissent literæ Instructionis exigendi Telonei in Maiori & Minori Polonia, per diuum olim decessorem nostrum Sigismundum Primum Regem auum nostrum maternum editæ. Quibus nos diligenter reuisis & perpensis, nullam nouitatem inducere volentes, sed antiquæ consuetudini & sanctioni diuorum decessorum nostrorum standum esse decernentes, easdem autoritate nostra approbandas & ratificandas esse duximus, vti quidem approbamus & ratificamus pręsentibus literis nostris, atque iuxta earundem præscriptum telonea per nostros Teloneatores hisce temporibus in Maiori & Minori Polonia, omnibusq; earum Cameris exigenda, & à quibusuis mercatoribus persoluenda esse volumus. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum sequitur.

INSTRVCTIO EXIGENDI TELONEI NOVI FINITIMI, tàm in Maiori quàm in Minori Polonia.

Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituanię, Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ, &c. Dominus & hæres.

PRAWO 51. MAnifestum facimus vniuersis. Quia quàmuis iampridem cameras in regno

 nostro

nostro constituerimus, per quas mercatores merces suas ex regno nostro ducere debeant, idque literis nostris & publicis proclamationibus ad vniuersorum notitiam deduxerimus, ac Teloneatores in eisdem cameris statuerimus, instructionemq; illis dederimus, secundùm quam telonea nostra exigere debeant. Quia tamen hi ipsi Teloneatores nostri non plenè mentem & instructionem nostram perpendentes, aliter telonea ipsa exigebant, quàm erat in publicis conuentibus regni nostri decretum: æquum censuimus, dare illis aliam plenariam Instructionem, quæ in nullo à publicis generalium conuentuum decretis discreparet.

Inprimis igitur, quilibet Teloneatorum facta vbique solenni proclamatione, iuxta continentiam literarum vniuersalium iampridem datarum, ne aliquis audeat extra locum camerarum declinare in vias obliquas, & præterire sub amissione rerum & mercium suarum, quilibet in loco sibi assignato, teloneum nouum à bobus & pecudibus, ab equis, quocunque seu in quamcunq; partem pellendis. Item à cutibus, à cæra, à vasis mellis, & quorumlibet piscium, à Czyrwiec, iuxta constitutionem factam exiget & percipiet: nemini aliquid indulgendo: in quo cuiuslibet ipsorum teloneatorum fides & conscientia onerata sit, & quilibet eorum pœna arbitrii nostri subiaceat.

Item, Teloneatorum nostrorum præfatorum quilibet habeat potestatem cum auxilio vel sine auxilio, tàm officialium quàm ciuitatum nostrarum: omnes mercatores mercantiasq; sine vllo discrimine & differentia cameras viis obliquis prætereuntes, & teloneum fraudantes, recipere arestareque, & sub bono testimonio seu Capitanci seu Proconsulis & Consulum, omnia ad nostram informationem integrè conseruare, prȩter equos & boues, quos sub testimonio vendere poterint, ne in seruandis expensa crescant.

Item, Si quis talis in quocunq; loco per nostros Teloneatores, eorumq; vicegerentes compertus fuerit, qui à certa parte, vel quota mercantiarum, seu boum & pecudum solueret teloneum, alia parte non patefacta, omnia à quibus solutum sit, libere dimittent. Sed quicquid comperierint & eorum quilibet comperiet, à quo solutum non sit, pro infiscatione recipient, & ad nostram informationem conseruent.

Item, Teloneatores ipsi & eorum vicegerentes, habebunt signeta inuicem sibi cognita, quibus mercatores de satisfactione telonei in loco quietabunt. Et tamen quilibet quittantiam manu propria scribet, specificando personam soluentem, & quantitatem mercium & qualitatem à quibus solutum fuerit. Specificantes etiam diem, Mensem cum Anno, & ita regestro suo inscribet.

Item, Teloneatores præfati habebunt inter se intelligentiam de intermediis viis inter eorum cameras existentibus, per quas teloneum fraudari posset, quomodo communi intelligentia custodientes sint, & vnus alium teneatur præmonere, vbi aliquid damnosum futurum nobis consideraret.

Item, Ne cuipiam detur occasio trahendi mercatores, à rectis & consuetis itineribus per aliquas pactiones. Volumus: Vt in omnibus cameris noui telonei, tàm terræ Cracouiensis, quàm etiam Maioris Poloniæ, teloneum exigatur absq; omni gratia siue dimissione in soluendo, præsertim vbi mercatores siue domini talium mercium, à quibus datur teloneum, sint liberi à solutione antiqui telonei.

Item, Alter alterius quittantiis, iisdem tamen non suspectis credat.

Item, Quotiens euenerit necessitas, vt aliquæ viæ ex quacunq; causa, præcipue ob nundinas extra regnum alicubi proxime celebrandas, attentius custodiendæ sint, alter alterum & præcipuè sibi viciniorem adiuuet, sine vlla renitentia.

Item, Quilibet Teloneatorum vetus teloneum simul cum nouo exiget, sed tamen in quittantiis ac in regestris liquida specificatio fiat, tàm noui quàm vetusti.

Item, Nullius literæ, neque intranei, neque extranei valeant præter nostras pro dimittendo cuipiam teloneo.

Teloneum verò nouum sic est exigendum.

52. AB vnoquoque lapide Cærȩ, soluantur grossi quatuor.

Item, A lapide Czyrwiec, grossi quindecim.
Item, A quolibet boue grossi triginta.
Item, A mactato boue in Silesiam, grosi sex.
Item, A qualibet vacca vel iuuenca, grosi quindecim.
Item, A singulo equo & equa ducibili, grosi quindecim.
Item, A singulo vase minore, quod Sledziowká vocatur, Mellis crudi, Piscium salitorum, Alecum, Anguillarum, Salitarum carnium, & à tunna fistrumi, grosi sex.
A maiore verò vase Ruthenico, grosi duodecim.
Item, A centum cutibus boum qualiumcunque, & similiter à centum cutibus, quæ vulgo Iuchty vocantur, floreni quinque.
Item, A centum cutibus minoribus, vt Vitulorum, Hircorum, Arietum, Mutonum & Lantfale, per decem grossos.
A centum cutibus, quæ Smusze vocantur, per vnum grossum, quando extra regnum ducuntur.
Item, A minoribus cutibus Ruthenicalibus seu Lituanicis, à quolibet Tacher duo grosi cum medio.
Item, cæterùm, quia prorogatio solutionis telonei, solet & Nobis & Mercatoribus in regno nostro negotiantibus non paruum detrimentum afferre: Volumus, vt Teloneatores nostri prædicti, non expectent solutionem telonei nostri longius, quàm de vnis nundinis ad alias nundinas.
Quæ omnia & singula superius expressa, in omnibus eorum punctis, clausulis & articulis, aliâs in toto & in parte, ab omnibus in vniuersum firmiter & inuiolabiliter teneri atque obseruari volumus.
Vobis verò locorum Capitaneis, Tenutariis, & aliis officialibus quibuscunq; ciuitatum, oppidorum & communitatum præfectis, vigore præsentium seuerius mandamus; vt cùm per Teloneatores nostros, seu ipsorum vicegerentes aut familiares, Notarios & collectores ipsorũ teloneorũ nostrorũ generalẽ quorũcũq; requisiti fueritis in arestandis & recipiẽdis eorũdẽ theloneorũ nostrorũ transgressoribus cõsilio & auxilio opportuno, vbi necesse fuerit, adsitis & adesse curetis, pro fide & debito vestro, gratiaque nostra secus non facturi. Datum Cracouiæ feria tertia post conductum Pasche, Anno Domini M. D. XXXI. Regni verò Nostri anno xxv.

Ad mandatum Sacrę R.
Maiestatis proprium.

INSTRVCTIO EXIGENDI TELONEI ANTIQVI IN cameris tàm in Maiori quàm in Minori Polonia.

Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lit. Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ, &cę. Dominus & hæres.

53 Significamus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis & singulis. Quia cupientes differentias & altercationes inter officiales nostros teloneis nostris regalibus præsidium ex vna, & eos omnes ac singulos ad eorum solutionem quomodocunque obligatos parte ex altera, multotiens excitari solitas penitus abrogare, & intemperiem querellarum, quibus à subditis nostris prætexentibus, se plus nimiò & vltra solitũ parum ordinata teloneorum exactione grauari, frequentius obruimur, submouere; modum, ordinationem, & formulam telonea nostra exigendi, ipsis Teloneatoribus ac officialibus nostris, cameris eorundẽ teloneorũ præsidẽtibus descripsimus. Quã ad vniuersorũ & singulorũ quorũ interest notitiã deducimus & deduci volumus. Illãque in ipsis cameris teloneorũ nostrorũ, præsertim verò in camera Craco: obseruari mãdamus
Inprimis liberum sit, vt quilibet Teloneator, habeat liberam facultatem instituendi sibi cameras necessarias, ad exigendum teloneum, tot, quot pro vtilitate Reipub. fore crediderit, & quamdiu sibi necessarias arbitrabitur, nedum prius institutas, in suo esse conseruare.

Item, Teloneatores & eorum vicegerentes, ad librum ciuilem sine quauis renitentia admittantur, quò cautius prouidere poſsint, ni teloneum aliqua ex parte cum incommodo publicæ vtilitatis defraudetur.

Item, Vt liberum ſit Teloneatori, & eius vicegerenti currus nuncupatos Rydwany, in quibus nullæ merces præter itineris neceſſaria vehi conſueuerunt, ſi de aliquibus mercibus intrò concluſis ſuſpecti fuerint, illos explorare, alias szyndowáć: ſolummodo id faciat cautè & ſecretè.

De Mercatoribus.

54. QVilibet ad ſolutionem telonei obligatus, teneatur ſoluere teloneum, vel in camera capitali illius telonei, vel in alia quacunq; camera prædicti telonei, per quam ſibi competentius eundum crediderit. Quòdſi in camera capitali, vel in quacunq; alia, de eius telonei corpore teloneo ſatisfecerit, accipiet illic quittantiam,& ea ſe in reliquis cameris tuebitur, demonſtrans illam, quòd debito teloneo ſatisfecit. Hoc tamen adiecto, quòd euehens aliquid earum mercium vel rerum, ex regno in partes non prohibitas, à quibus teloneum dum illas regno inuexit, perſoluit, in vltimis illius telonei cameris debebit iterum ſoluere, ratione telonei tantum,quantum in vehendo in regnum per ſoluit.Cuius ſummæ quantitatem quittantia à Capitaneali teloneatore,vel aliquo cuſtode eiuſdem telonei, accepta demonſtrabit.

Item, ſi contingat eundem mercatorem aliquid de dictis mercibus,quas Regno inuexit, vendendo diſtraxiſſe,vel inter eundum adauxiſſe; debet in dictis Cameris, extra regnum eundo, à dictis ſuis mercibus auctis vel diminutis ſoluere duplum telonei capitalis,præſertim ab illis mercibus, à quibus nulla mentio in quittantia fieret à Teloneatore ſeu cuſtodibus camerarum ſuperiorum.

Item, Si quempiam mercatorum contingat ſoluere, tàm principale conſuetum teloneum antiquum, quàm etiam illud quod in confinibus ſeu graniciebus, aliquid ex regno euehendo exigi conſueuit in loco capitali, vel aliqua camera de corpore dicti telonei: Talis monſtrata quittantia ſuæ ſatisfactionis, debet fieri liber in dictis cameris, per quas extra regnum proficiſcetur, nec aliquo pacto impediri.

Item, Quilibet mercator & inſtitor, ſoluto ſemel in vna terra debito teloneo, ſuis mercibus cuiuſlibet generis, quàm diu dictas ſuas merces non diſtraxerit ſeu vendiderit, & in manibus ſeu proprietate ſua retinuerit, non tenebitur in illa eadem terra, aliquid à dictis mercibus ratione illius terræ telonei perſoluere.

Item, Quilibet mercator vel inſtitor, leuibus curribus, dictis Rydwany, per fora ſeptimanalia, merces ſuas in propriis equis circumducens, ſoluto ſemel, vel à mercibus vel ab equis debito teloneo, extantibus illis mercibus in proprietate ſeu manibus ſuis, hoc eſt, quàmdiu illas vendendo non diſtraxerit, non tenebitur ab illis, tàm equis quàm mercibus aliquid ratione telonei perſoluere, niſi dictas ſuas merces adauxerit, vel nouas iterum illum comparare contigerit, à quibus totiens quotiens id fecerit, teloneum perſoluet, & hoc erit intelligendum ab adauctis & nouis.

Item, Si dictas merces, à quibus teloneum eſt ſemel perſolutum, aliquem vectorem ad aliquas nundinas ex eadem ipſa terra vehere contingat, talis vector ad ſolutionem telonei ab equis tantummodo erit obligatus.

De Panno.

55. A ſingulo ſeu quolibet ſtamine panni præcioſioris ſeu grauioris, ratione telonei, ſoluantur groſsi quatuor.

Item, A ſingulo ſtamine ſimplicis vel leuioris panni, ſoluantur ratione telonei, groſsi duo.

Item, A bella ſimplicis panni, ſoluantur ratione telonei, groſsi triginta.

Item, A terlinco grauioris panni, ſoluantur groſsi quadraginta quinque.

Extra

Extra regnum verò euehentes duplum eius ratione telonei, soluant ab huiusmodi panno.

De Mercibus.

56. AB omnibus mercibus cuiuscunq; speciei vel generis fuerint, quæ in mercimoniis vendi solent, aliâs Kramne, vtputa, Auro, Argento, intextis & non intextis, filatis sericeis, lineis, aromatibus, vel his similibus, gemmis, margaritis, & cæteris huiusmodi, iuxta æstimationem illarum computando, à qualibet marca soluatur grossus vnus.

Item, Ab Arasiis, Barchanis & his similibus, iuxta qualitatem summæ, pro qua taxatę fuerint, à qualibet marca, soluatur grossus vnus.

Item, Ab omnibus mercibus cuiuscunq; sint generis & speciei, quæ nauibus seu strubibus per flumina fluitando aliquorsum conducuntur, iuxta valorem mercium huiusmodi, à singula marca soluatur grossus vnus. Excepto grano frumenti, quod habet suum teloneum consuetum.

De Ponderalibus.

57. A Smigmate, Aruina, Burstini, Ambra, Alumine, Mercurio, Sepo, Pice, Sulphure, Tartaro, Vitreolo, Bombice, Gummi, Gallas & his similibus, à singulo lapide soluantur denarii nouem.

Item, A lapide lanæ, ratione telonei, soluantur denarii duo.

Et à centenario lanæ, soluantur denarii nouem.

Item, A singulo centenario stanni informi & formato, ratione telonei, soluantur grosi tres.

Item, A singulo centenario plumbi & cupri, informi & formato, tantummodo debent solui extra regnum illud vehentes, denarii duodecem.

De Ferro.

58. A Ferro tàm informi quàm formato à qualibet marca, vt suprà per vnũ grossum. Præter Falcastra, à quarum centum numero, soluantur grosi tres.

De Pellibus pretiosis.

59. A Pellibus tàm pretiosis, vtputa Sobellis, Marduribus, Armellinis, Cismis, Panteris, Castoribus, Vulpinis & his similibus, quàm etiam vilioribus, vt puta Regulinis, Leporinis, Agnellinis, Lupinis, Aspergellinis, Nowogrodki, & his similibus, iuxta æstimationem illarum computando, à singularum marca soluatur per grossum vnum.

Itidem de pelliceis ex eis confectis erit intelligendum.

De Cutibus.

60. A Centum cutibus crudis Bouinis, Taurinis, soluantur ratione telonei grossi viginti.

Itidem de similibus cutibus elaboratis erit intelligendum.

Item, A cutibus pecudum, vtputa Vitellinis, Caprinis, Arietinis, Ouinis tàm crudis quàm elaboratis, vtputa Iuchty, & his similibus iuxta æstimationem illarum computando, à qualibet marca persoluatur grossus vnus.

De Liquoribus.

61. A Barilla Malmatici, tàm Gręci quàm Italici, Riuuli, Bastardi, soluañ: grossi duo.

Item, A vase dicto Draylink, vini ex Morauia aduecti, ratione telonei, soluantur grosi decemocto.

Et à medio vase Draylink, huiusmodi vini, soluantur grossi nouem.

Item, A vase dicto Kuffy, vini Morauici, soluantur grossi duodecim.

A medio

A medio verò vase vini dicto Pulkufek, grossi sex.

Item, A vino Vngarico pari modo est intelligendum, præter vasa dicta Draylinki, à quibus erit tantummodo soluendum per grossos octo.

Item, A medone aduectitio soluatur, vt à ceruisia Suidnicensi & Tessinensi, hoc est à singulo vase mellis soluatur grossus vnus, denarii sex.

Item, A vase mellis crudi, soluantur grossi tres.

De Piscibus.

62. A Singula tunna Alecum in regno, per grossos tres.

A singula tunna Anguillarum, per grossos quatuor.

Extra regnum autem euehentes, duplum eius soluent.

Item, A vase piscium Leopoliensium salitorum, grossi sex.

A vase piscium salitorum Lublineñ, Pinceñ, Sosnowki, Iodlowki, per grossum vnum, denarios nouem.

A vase piscium salitorum Kiiowki, Dąmbowki, soluatur per grossos quatuor.

Et hoc erit intelligendũ in regno: extra regnum autem euehentes soluent duplũ.

Item, Ab vsione taxetur iusta æstimatione: & æstimata ad marcas, à singula marca soluatur grossus vnus.

Item, A siccis piscibus, taxatis ad marcas, à singula marca soluatur per grossum vnũ.

De Lardo.

63. A singula perna lardi intra Regnum per denarios tres. Extrà Regnum verò duplum soluatur.

De Armentis.

64. A singulo boue, soluatur grossus vnus denarii sex.

A singula vacca grossus vnus.

A singula oue, agno siue capra, & his similibus pecoribus & pecudibus, soluatur per denarios quatuor.

Item, ab equis ducibilibus, soluatur per grossum vnum.

De vectoribus.

65. DE vectoribus talem fecimus ordinationem. Qui quia sunt duplices: Nam quidam sunt indigenæ seu domestici, quidam autem forenses seu extranei.

Primò igitur: Vector extraneus, cum Regno inuexerit alterius cuiuspiam merces, cuiuscunque sint generis vel speciei, si per aliquam Cameram seu custodiam Telonei iuerit, illic idem à singulo equo teloneum per vnum grossum soluere debebit.

A mercibus soluet etiam iuxta illarum valorem dominus mercium, vel suus factor. Et hoc est verum, si valor eiusmodi mercium generali taxa, & communi æstimatione custodi Cameræ fuerit cognitus, aliâs vbi dictas merces taxare nesciret; tunc in tali casu, ad capitalem Telonei Cameram illas remittet, vel illarum qualitatem generali suo Teloneatori describendo, de taxa illis imponenda, ab illo consilium inquirat. Quo habito accipiet teloneum à mercibus, dabitque tàm vectori quàm domino mercium, quittantiam satisfactionis, qui se in omnibus illius telonei Cameris possent ab omnibus se impetentibus tueri.

Item, iidem vectores extranei, quum educunt merces, aut sal extra Regnum, soluent à singulo equo per duos grossos.

Excepto vno impare, aliâs spicny, suprá numerum tantummodò quatuor, vsque ad numerum vndenarium inclusiuè in vno curru, qui debet esse liber, & ab omni solutione immunis.

Itidem est intelligendũ intra Regnũ de equo spicny, qui debet per omnia esse liber.

Vecto-

Vectores autem domestici, vehentes sal vel alias merces per terram quampiam, tenebuntur à singulo equo soluere ratione telonei consuetum illius terræ teloneum. Si verò extra Regnum sal duxerint, prout admissum est vehi in Conuentu generali Petricouiensi, soluent à singulo equo duplum excepto spicny, qui debet esse liber, vt suprà de extraneis vectoribus est expressum.

Intra Regnum autem aliquid vehentes, tantummodò soluent ab equis, quantum & forenses seu extranei, exceptis oppidis priuilegiatis, thowarne nuncupatis.

Item, est consuetudo antiqua, quòd vectores euntes pro sale, tenentur in Cameris à quolibet equo per medium grossum soluere, excepto equo spicny dicto.

Item, si quempiam vectorem incolam ciuitatis vel oppidi, à solutione telonei, vigore Priuilegii cuiusdam liberi & immunis, merces cuiuspiam alterius incolæ ciuitatis vel oppidi nō dati vel nulla libertate gaudentis vexerit,& in fraudem telonei veritatem coram Teloneatore, vel eius vicesgerente celauerit, asserendo se vehere merces liberæ ciuitatis vel oppidi, talis pœna transgressionis telonei puniatur, conuictus de dolo & fraude.

Item, Mercatores qui suis equis,suas proprias merces cōduxerint,soluent vel à mercibus tantummodò, vel ab equis & non ab vtroque. Et hoc erit in arbitrio Teloneatoris: modò à maiori summa soluatur, iuxtà illud vulgatum: Maius liberat minus.

Item, vt futuris difficultatibus, quæ redeunte teloneorum iuxta primam formulam immunitate exoriri possint, tempestiuè obuietur, Statuimus: Vt vectores incolæ alicuius ciuitatis vel oppidi, à solutione tolonei immunitate donati vehentes merces suorum ciuium seu conciuium, non teneantur soluere quicquam ratione telonei, tàm à mercibus quàm etiam ab equis: verùm si cuiuspiam alterius incolæ ex ciuitate vel oppido etiam parem libertatem haben. vehere illos contingat, tali libertate non obstante, tenebuntur ab equis, tanquam vectores debitum teloneum illius terræ persoluere.

Ad probationem autem proprietatis equorum & mercium simul necessarium erit, vt talis asserens suos equos & merces, habeat sufficiens testimoniū literale sigillatum à Consulatu illius ciuitatis vel oppidi, in quo se dicit domicilium habere, qui veritatem in talibus literis explicabunt sub suo iuramento, quòd initiò sui Consulatus seu officii, de præstanda in rebus omnibus veritate præstiterunt.

Item, vehentes sal ex Wieliczkà, ad depositorium Cracouien. soluent teloneum, à singulo equo per grossum vnum.

Item, vehentes sal ex Bochnia, ad depositorium tantummodò Vislicien. à solutione telonei Cracouien. liberi erunt propter solutionem telonei, quod tàm in Chuchari & Vściė prædictum sal persoluent.

INSTRVCTIO EXIGENDI TELONEI in Camera Bendzinensi.

66. ITem. Vectores forenses seu extranei, Dicarii seu Carbini dicti, euntes pro sale minuto, cum curru vacuo, à quolibet equo per duos grossos, denarios quatuor cum medio, excepto spicny, soluent: Redeuntes autem cum curribus sale minuto oneratis, soluto teloneo Cracouien. à singulo equo per vnum grossum, in Bedzin ad aliam solutionem non tenebuntur.

Itidem erit de omnibus indigenis seu domesticis.

Item, A singulo equo educibili, aliâs powodny/extra Regnum, soluatur vnus grossus cum sex denariis.

Item, A singulo stamine panni boni vel grauioris nuncupati, soluatur grossus vnus denarii sex.

Item, Sub titulo autem grauioris panni Lunden. Purpuriani, Rienum, Tricen, Polbrucki, Czwikouien, Stamet, Ostrodomien, Mecklien. Brucen. erunt intelligendi & similes.

Leuio-

Leuioris verò appellatione, omnes panni in Polonia, Bohemia, Morauia, Silesia facti erunt intelligendi. A cuius quidem leuioris siue simplicis singulo stamine, per medium grosſum Polonicalem soluatur.

Item, vectores educentes extra Regnum in curribus, plumbum, cremesinum, æs, cæram, stannum, cutes, vsiones, carpones Valacchicos, à singulo equo per quinque latos grosſos soluere tenebuntur.

Item, vectores in mercibus communibus ad mercimonia pertinen. aliâs kramné rzeczy / à singula marca denarios sedecim, taxando merces iusta æstimatione.

Item, A singula tunna Alecum tres grosſos Polonicales.

Item, A quolibet vase Ceruisiæ Suidniceñ. grosſum vnum denarios sex.

Item, A centenario plumbi per denarios duodecim telonei Cracouiensis.

Item, A singulo vase mellis grosſos tres.

Item, Vectores commeantes vel transeuntes per Oświęcim, soluto Oświęcimeñ: teloneo, non erunt ad aliud quàm Craco: teloneum obligati in terra Cracouiensi.

QVocirca tibi Teloneatori regni mandamus, vt iuxta formulam & modum superius designatum te conserues, ipsumq; Teloneum nostrum tibi creditum, à rebus prædictis, vel vti præmisſum est exigas & exigi facias. pro fide tua & gratia nostra non aliter facturus. Datum Cracouiæ feria tertia proxima post festum Sanctæ Trinitatis. Anno Domini, Millesimo, Quingentesimo, Vigesimo quarto. Regni nostri Anno decimo octauo.

67 NOS itaque Sigismundus Tertius, Rex suprascriptus: Vniuersis & singulis, cuiuscunq; status & conditionis existeñ: ad notitiam deducimus, eisdemq; mandamus, vt circa eandem ordinationem & instructionem diui decesſoris nostri sese conseruent, neque eam in vllo transgrediantur pro gratia nostra & debito suo, secus non facturi. In cuius rei fidem præsentes manu nostra subscriptas, Sigillo regni nostri communiri iusſimus. Datum Cracouiæ die prima Ianuarii, Anno Domini, M. D. XCVI. Regnorum nostrorum, Polonici nono, Suecici secundo.

Sigismundus Rex.

Pozwolenie cłá ná murowánié zamku Sniatyńskiégo.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 36.

68. Zá pozwoleniem stanów wszytkich vchwalamy: áby kupcy wszelákiégo narodu / pieniądze gotowé zá gránice koronné / do Wołóch / Multan / y Turek / przez komory pográniczné Woiewództwá Ruskiégo y Podolskiégo wywożący / byli powinni od dźiesiąci złotych Polskich / groszy szesć Polskich płácić przy cle nászym królewskim / ktoré ná tych komorách wybiéráią / pod wárunkiem / o wybiéraniu cłá postánowionym. *A té pieniądze zá vchwałą séymu tego máią bydź wybiéráné przez sługi Wielmożnégo Mikołáiá Zebrzydowskiégo / Márszałká koronnégo / Stárosty Sniatyńskiégo do lat dźiesiąci / ktoré bedźie powinien obrócić ná murowánié Zamku Sniatyńskiégo.

*pátrz wyższéy práwo 8. Acz Szláchtá.

Pozwolenié cłá ná budowánié zamku Kániowskiégo.

Tenże támże fo. codē:

69. Zá pozwoleniem stanów wszytkich pozwalamy: áby kupcy wszelákiégo narodu / pieniądze gotowé zá gránice koronné do Moskwy przez gránice Woiewództwá Kiiowskiégo wywożący / byli powinni od dźiesiąci złotych Polskich / groszy szesć Polskich płácić / á te pieniądze zá vchwałą Séymu tego máią bydź wybiéráné przez sługi Wielmożnégo Jánuszá Xiążeciá Ostrogskiégo Kásztelaná Krákowskiégo / Starosty Kániowskiégo / do lat dźiesiąci / ktoré bedźie powinien obrócić ná zbudowánié Zamku Kániowskiégo.

WIEL-

WIELKIE RZĄDY KRAKOWSKIE

Tit. IIII.

Dobrá Królewskié ku Wielkim Rządom Krákowskim należące, zástáwiánè być nie máią.

PRAWO

1. Władysław Jágiełło z łáski Bożéy król polski/ Litewskié Xiążę/ Nawyższy Pan y Dziedzic/ Ruski etc. y wybrány Król Węgierski. Oznáymuiemy niniéyszym pisániem tym/ którym to należy/ wszytkim: iż przypátrzywszy się dobrze tego Króléstwá nászégo dobrodźieystwóm (w którym y wychowáni/ y ná wysokość dostoieństwá Królewskiégo iesteśmy podwyszéni) y ná vmysle té dobrodźieystwá rozbieráiąc/ á chcąc ie wszeláką pilnością Króléstwu y Koronie Polskiéy oddáć/ stáramy się o dobrym postánowiéniu iéy/ co nawiecéy w ten czás zdamy się sobie czynić: gdy tego króléstwá dobrá y dźierżáwy w wolnym y niezáwiedźionym porządku y stanie/ iáko nawiecéy możemy/ záchowuiemy. Dla tego obiecáliśmy/ y wiárą nászą obowiązáli: y teraz słowem Królewskim obiecuiemy y záreczamy/ y niniéyszym się pismem obowięzuiemy/ wszytkié Dobrá/ Dźierżáwy/ Miástá/ Zamki/ Miásteczká/ Wśi/ Młyny/ stáwy/ iezioŕá/ y wszytkié iné dobrá/ którémibykolwiek imiony ábo przezwiski osobliwie były názwáné/ które teraz y do tego czásu do Wielkich Rządów Krákowskich należáły dla króléstwá nászégo Polskiégo przerzeczonégo potrzeby y mocnégo vgruntowánia/ w wolnym y nie záwiedźionym záchowániu chowáć/ stać/ dźierżeć/ y mieć chcemy: ták iż żadnému człowiekowi/ ktoregokolwiek stanu/ záwołánia/ dostoieństwá był/ rzeczoné dobrá/ które do Rządów Krákowskich wielkich do tegó czásu należą/ ábo cokolwiek z nich wedle obligátiiéy nie zástáwuiących/ záchowuiemy wolné/ y dla Rzeczypospolitéy y króléstwá Polskiégo stanu y rozmnożenia/ w cále mieć chcemy. A dla pewnieyszégo świádectwá/ pieczęć nászę kazáliśmy záwieśić. Dan w Krákowie/ w Sobotę przed Niedźielą Białą/ Roku P. 1440.

Bona ad Procurationem generalem Cracouien. spectantia, ne obligentur.

Vladislaus Iagello, Dei gratia Rex Poloniæ, Lituaniæq; Princeps supremus, Dominus & hæres, Russiæ &c. ac electus Regni Vngariæ. Significamus tenore præsentium, quibus expedit Vniuersis: Quomodo debita animaduersione huius Regni nostri dicti Poloniæ beneficia (in quo & educati, & Regij honoris culmine insigniti sumus) in animo reuoluentes: volentesque ipsa beneficia, de ipso Regno suscepta, omni cura ipsi Regno & Coronæ Poloniæ, statutum & stabilimentum procurantes refundere: quod maximè tunc videmur agere: cùm ipsius Regni bona & possessiones in libero & inobligato ordine & statu. vt possumus, præseruamus: Igitur promisimus, spopondimus, ac in verbo nostro Regio promittimus, spondemus, & præsentis nostri patrocinio scripti nos obligamus: omnia bona, possessiones, ciuitates, castra, oppida, villas, molendina, piscinas, lacus, & alia bona, quibuscunque specialibus vocitentur nominibus seu vocabulis, quæ ad præsens & hactenus ad procurationē Cracouiensem generalem spectant, & pertinent, propter Regni nostri sæpefati Poloniæ necessitatem, & firmum ipsius stabilimentum in libera conseruantia & inobligata, seruare, stare, tenere & habere volumus: ita quòd nulli hominum cuiuscunq; status aut conditionis & præeminentiæ fuerint, dicta bona vel eorū aliquid, quæ ad procurationē generalem Cracouien. ad hactenus pertinent, ita vt præfertur, inobligata cōseruabimus, & libera pro huius Reipub: & Regni Poloniæ statu, profectu conseruando, stare promittimus: Harum quibus sigillum nostrū est subappensum testimonio literarum. Dat: Crac: Sabbatho proximo ante Dominicā Iudica. Anno Domini. 1440.

La. 84. HL 27/ 49. HP 35. & 604.

Obiáśnienié státutu królá Wladysláwá o wielkich Rządźiéch.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 35.

2. Státut królá Wladysláwá / o Wielkich Rządźiéch / ták obiáśniamy : Gdyż król Wladysław ná śie tylko / á ná potomki swé ten státut de non obligandis bonis magnæ Procurationis vczynił : á ná té / którzyby pieniędzy super ea bona dawáli / pęnyżadnéy nie włożył : tedy ták znayduiemy. Aby mkt tym státutem pieniędzy swych / które był super bona magnæ Procurationis dał / nie tráćił / áż do státutu królá Alexándrá *: który táko śie super omnia bona regalia extendit : ták też áby od iego vchwaly wszyscy / którzy super bona magnæ Procurationis pieniędzy dawáli / ábo też donátie iákié otrzymáli / temu státutowi królá Alexándrá podlegli. Wszákże tego ták dokłádamy : gdźieby śie pokazáły castra principalia, to iest / gdźieby sądowé stárostwá były w tych dobrách magnæ Procurationis : tedy tákowé stárostwá executiiéy státutu królá Káźimiérzá * bydź podległémi znayduiemi : to iest / że summy ná nich zápisáné ginąć máią. Znayduiąc też to : iż dożywoćia ná tych to dobrách magnæ Procurationis nie mogą śie zostáć / ále zkupionémi záwsze bydź mogą : gdyż cálé á nie rozdźielné bydź máią wszytkié záchowáné : wyiąwszy / iżby tákowé dobrá były też przed tym státutem Wladysláwá królá zástáwioné : ná tákowych ma też dożywoćié cálé á nienáruszoné zostáć.

*Ten státut masz niżéy Tit. X. lege prima Iż ź dóbr. &c.

*Ten státut masz niżéy Tit. 6. práwo 1. Gdyż dobrá. wyższéy práwo pierwsze Wládysław &c.

O tymże Státućie.

Zyg. Aug. w Wársz: 1563. HP 36

3. Potym ná státut królá Wladysláwá Iágelłá / o wielkich Rządźiéch / wedle sposobu opisánégo w Constituciiéy séymu przeszłégo / listysmy tákże rewidowáli / zá tákową interpretácyą y wárunkiem : iáko w Constituciiách iest opisano.

ZIEMIA SENDOMIRSKA. TIT. V.

Ziemiá Sędomirska niema bydź zástáwiána.

PRAWO

La. 85. B. HL 27. B/ 50. HP. 36.

1. Káźimiérz z łáski Bożéy król Polski / W. X. L. Ruski / Pruski / Pan y dźiedźic. Oznaymuiemy niniéyszem listem / którym to wiedźiéć należy / wszytkim teraz y ná potym będącym : iż my máiąc ná baczeniu státeczną wiárę / y wielką przychylność przećiwko nam y królestwu nászému miłość / od wielmożnégo Janá z Rytwian / Woiewody Krákowskiégo / Rycérzá y Senátorá nászégo nam szczérze miłégo : który to Jan Woiewodá / chcąc wolą brátá swego Dersłáusá / niegdy Kásztelaná Krákowskiégo / y stárosty Sędomirskiégo / wypełnić / y swą vprzéymą życzliwość przećiwko osobie nászéy naprzód / potym przećiwko Rzeczyp. królestwá nászégo / y miłość osobliwą pokázáć : źiemię Sędomirską / z zamkiem / z miástem / z miásteczki / ze wśiámi / ze cły / mostowémi / y ze wszytkiémi czynszámi / dochody / pożytki / iákokolwiek ku niéy należącémi / odpuszczáiąc y rozwiezuiąc zgołá znáczné summy / które od nas / y od rodzonégo brátá nászégo Páná Wladysláwá Węgierskiégo y Polskiégo królá / ná przerzeczonéy źiemi

Terra Sandomirien. amplius ne obligetur.

KAzimirus Dei gratia Rex Poloniæ, magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæque dominus & hæres &c. Significamus tenore præsentiū quibus expedit vniuersis tàm præsentibus quàm futuris: Quomodo attendentes fidei constantiam, & eximiæ affectionis in nos & Rempu. Regni nostri deuotionem, per magnificum Ioannem de Rytwiany, Palatinum Cracouiensem, militem & Consiliarium nostrū, syncerè dilectum, rara & singulari liberalitate monstratam, per quam Ioannes ipse Palatinus & voluntatem germani sui olim Derslai Castellani Cracouien. & Capitanei Sandom. impleturus : & beneuolentiam propriam erga nostram personam primùm, deinde erga Rempu. Regni nostri, & zelum singularem ostensurus : Terram Sandomirien. cum castro, ciuitate, cæterisque oppidis, & villis, teloneis, pontalibus, & vniuersis censibus, prouentibus, & introitibus, ad illam quoquo modo pertinen. relaxando & dimittendo, simpliciter & nudè notabiles pecuniarū summas,

źiemi Sedomirſkiéy/ zamku/ mieśćie/ miáſteczkách/ wśiách/ obádwá z nich mieli obowiązáné y zápiſáné liſty/ též rózné náſzé/ y przerzeczonégo brátá náſzégo rodzonégo/ Páná Władyſłáwá królá/ w których zapiſy y obligátię przerzeczonych ſumm/ z przyczynámi y względy tám wyrázonémi/ iáſnie zámykáły ſie/ w moc náſze przez rece wielebnégo páná Stániſłáwá z Kurozwiąk/ królęſtwá náſzégo Podkánclérzégo wróćił: y źiemie przerzeczonéy Sedomirſkiéy/ tákże zamku/ miáſtá/ miáſteczek/ y wśi ſkutkiem y doſtátecznie/ nic ſobie áni potomkóm ſwým práwá/ własnośći/ páńſtwá/ w tych dobrách nie zoſtáwuiąc/ z tych dóbr wyiáchał ſczérą dobrą wolą ſwą dla rozmnożenia y pomnożenia królęſtwá.

Ażeby z przygody iákiéy nieſczęſnéy (czego Boże vchoway) wola iego/ przednié dobrá/ ku rozmnożeniu królęſtwá náſzégo y Rzeczypoſpolitéy przyſtoſowána/ nie byłá ſpoſobem iákimkolwiek złamána ábo oſzpecona: niniéyſzym liſtem w ſłowie náſzym królewſkim obiecuiemy/ obowiezuiemy/ y zápiſuiemy ſie: Iż przerzeczoną źiemie Sedomirſką/ zamek/ miáſto/ miáſteczká/ wśi/ ze wſzytkim ábo w cześći/ przez Ianá Woiewode nam odkazáną y dárowáną/ żadnému człowiekowi/ którégokolwiek záwołánia/ ſtanu/ doſtoieńſtwá/ y w któréykolwiek ták náſzéy iáko kroleſtwá náſzégo potrzebie/ przygodźie/ w przypadku/ w Lennie nie dámy/ áni zápiſzemy/ áni przedamy/ áni dáruiemy/ áni záſtáwiemy/ áni naymiemy do czáſu ábo do żywotá ná wieki/ ábo którymkolwiek obyczáiem/ áni iákiéy ſummy pieniężnéy máłéy ábo wielkiéy. Téż y ku wydźierżeniu/ árendźie/ naymu/ ábo pod imieniem wydźierżenia/ árendy/ ábo naymu/ w téy źiemi/ zamku/ w mieśćie/ miáſteczkách/ wśiách/ ábo którychkolwiek przerzeczonych rzeczách/ ták w cześći iáko y we wſzytkim/ nie zápiſzemy/ ábo zápiſáć dozwolimy/ wiedząc ábo niewiedząc/ proſto ábo nie zproſtá/ ábo którąkolwiek wymyſloną przyczyną/ okázyą y bárwą. K temu wſzytkié okázye/ bárwi/ ſztuki/ przyczyny/ chytrośći/ zdrády/ wymyſły/ którąkolwiek ſubtélnośćią wymyśloné/ nápiſáné y włożoné/ żadnému człowiekowi/ którégoby kolwiek záwołánia/ ſtanu/ płći/ ábo doſtoieńſtwá był/ któryby przećiwko náſzé^o^ poſtánowieniu/ w cáłośći/ ábo w cześći

ſummas, quas à nobis & germano noſtro domino Wladiſlao Vngariæ & Poloniæ Rege, in dicta terra Sandomirienſi, caſtro, ciuitate, oppidis & villis, vterque eorum habebat obligatas & inſcriptas; literas quoque diuerſas noſtras, & præfati germani noſtri domini Wladiſlai regis, (in quibus inſcriptio & obligatio præfatarum ſummarum cum cauſis & reſpectibus denotata & expreſſa ad liquidum cōtinebatur) in poteſtatem noſtram per manus Venerabilis domini Staniſlai de Kurozwiąki, Regni noſtri Vicecancellarii reſtituit: de terra quoque prædicta Sandomirien. caſtro, ciuitate, oppidis & villis, effectualiter & ad integrū, nihil ſibi aut ſucceſſoribus ſuis, iuris, proprietatis, & dominii, in eiſdem relinquendo, exceſſerit: ſpontanea, vltronea, & mera ſua voluntate: pro Regni ſui augmento & profectu.

Ne itaque caſu aliquo ſiniſtro (quod Deus auferat) vel euentu, voluntatem ſuam optimam in augmentum Regni noſtri & Reipu. ordinatam, contingat quoquomodo infringi, vel deformari: tenore præſentium, in verbo noſtro Regio promittimus, pollicemur: & nos fide bona aſtringimus, inſcribimus & obligamus: Quòd præfatam terram Sandomirien: caſtrum, ciuitatem, oppida & villas, in toto vel in parte, per ipſum Ioannem Palatinū nobis reſignatam & donatam, nulli hominum cuiuſcunq; conditionis, ſtatus vel eminentiæ, in quacunq; noſtra & Regni noſtri neceſſitate, euentu vel ſucceſſu, caſu, infeudabimus, inſcribemus, vendemus, donabimus, obligabimus, locabimus adtempus, & ad vitam in perpetuū: vel aliâs quoquomodo, nec aliquam ſummam pecuniarum paruam aut magnam, etiam ad extenuationem, arendationem, vel locationem, aut ſub nomine extenuationis, arendæ vel locationis, in eadem terra & caſtro, ciuitate, oppidis, & villis, aut aliquo præmiſſorum, in parte vel in toto inſcribemus, vel inſcribi cōſentiemus: ſcienter vel ignoranter, directè vel indirectè, vel quauis exquiſita cauſa, occaſione vel colore. Omnes tamen occaſiones, colores, artes, cauſas, calliditates, fraudes, ingenia, quacūque ſubtilitate excogitatas, ſcriptas, vel interpoſitas, nulli hominum

w częśći wyſtąpił / ábo przećiwko niemu był / ábo żeby ią zgwałćił / niechcemy bydź pomocné / áni go do tákiéy wymówki y ſpráwowánia ſwego złégo vczynku y wyſtępku onégo nie przypuśćimy : áby nie miał bydź ćiągnion ku obwinieniu y kárániu. A ieſli byſmy ſie ninieyſzéy náſzéy obietnicy / obowiązkowi / zapiſowi / ſprzećiwiáli ábo one zgwałćili / we wſzytkim ábo w częśći : y ieſli byſmy iákié w lenno dánié / zapiſánié / dárowánié / przedánié / obowiązánié / w przerzeczoną ziemię Sedomirſką / w iéy zámek / miáſto / miáſteczká / wśi / czynſzé / cłá / y w ktoréżkolwiek dochody vczynili : tedy tákowé w lenno dánié chcemy y ſkázuiemy bydź nikczemné / nieważné / y nigdy nie ma mieć żadnéy mocy / iáko tákowé : ktoré ku ſzkodźie Rzeczyposp. króleſtwá náſzégo / y obráżéniu / y ziątrzeniu mogłoby przyśdź.

Nád to y perſonę ktoréyobykolwiek ſtanu y záwołánia byłá / ktoraby zapis ábo w lennie dánié ná przerzeczonéy ziemi Sedomirſkiéy / zamku / mieśćie / miáſteczkách / y wśiách od nas / y od potomków náſzych przyiełá / ſkázuiemy : iż táki ma bydź zá tego poczytan : ktory máieſtat królewſki y Rzeczpoſpolitą obráźił : tákże go ſkázuiemy náſzym y króleſtwá náſzégo Polſkiégo iáwnym bydź nieprzyiaćielem y zdraycą. A bedźiemy mieć moc my y potomkowie náſzy / y owſzem też y Rády króleſtwá náſzégo bedą mieć też moc człowieká ták złośliwégo y chełpliwégo / od przerzeczonéy ziemie Sedomirſkiéy / zamku / miáſtá / miáſteczek / wśi / ábo częśći ich / ktoraby oſiadł / przez wſzelkiégo práwá / y práwnégo poſtępku oddalić / wygnáć / iáko poſpolitégo dobrá nieprzyiaćielá y zámieſzácza. Ku ktorych rzeczy wſzytkich świádectwu / pieczęć náſzá ninieyſzému liſtowi ieſt záwieſzona. Sſtáło ſie to ná ſeymie wálnym Piotrkowſkim / w Piątek przed Niedźielą Zapuſtną / ⁊c. Roku Páńſkiégo 1478. Przy czym byli nauczćiwſzy y vczćiwi w Pánu Chryſtuśie Pánowie / świętégo kośćiołá Gnieźnieńſkiégo Arcybiſkup y Primas, Zbigniew Włodzłáwſki / Andrzey Wármienſki / Biſkupi : y wielmożni y vrodzeni / Mátthiaſz z Bniná Poznáńſki / Jákub z Debná Sedomirſki / Mikołay z Kutná Łeczycki / Woiewodowie : Jan z Oſtrorogá Poznáńſki / Bártłomiey z Iwánowic Káliſki / Piotr Dunin z Práwkowic /

cuiuſcunque conditionis, ſtatus, ſexus, vel præminentiæ exiſtat, qui contra noſtram ordinationem in toto vel in parte exceſſerit, aut illi contrauenerit, aut illam violauerit, volumus in aliquo ſuffragari : aut in excuſationem vel purgationem ſui ſceleris, ſuæque præuaricationis, pœnæ & reatus, trahi. Si autem præſenti noſtræ promiſſioni, pollicitationi, aſtrictioni, inſcriptioni, vel obligationi contrauenerimus, & eam violauerimus, in toto vel in parte : & aliquam infeudationem, inſcriptionem, donationem, venditionem, & obligationem, de dicta terra Sandomirienſi, eiuſq; caſtro, ciuitate, oppidis & villis, cenſibus, teloneis, & quibuſcunq; eius redditibus, fecerimus: extunc talem infeudationem volumus & decernimus eſſe caſſam & irritam: nec vllum vnquam poſſe obtinere robur : velut eam, quæ in damnum Reipub: Regni noſtri procederet, læſionem & offenſam.

Sed & perſonam, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis exiſteret. quæ inſcriptionem, & infeudationem, ſuper dicta terra Sandomirien, caſtro, ciuitate, oppidis & villis, à nobis vel ſucceſſoribus noſtris ſuſciperet, læſæ Maieſtatis, læſæque Reipub. eam eſſe decernimus : noſtrumq; ac Regni Poloniæ publicum hoſtem, & fraudatorem declaramus. habebimusque facultatem nos & ſucceſſores noſtri, quin & Conſiliarii Regni noſtri habebunt: hominem tam impium & ambitioſum à præfata terra Sandomirien, caſtro, ciuitate, oppidis & villis, aut parte earum, quamcunque occupauerit, abſq; omni iure & ſtrepitu iudicii, amouendi & expellendi : tanquam communis boni hoſtem & perturbatorem. In cuius rei teſtimonium, ſigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum. Actum in Conuentione generali Petricouien : feria quinta ante Dominicã Eſto mihi : Anno Domini 1478. Præſentibus Reuerendiſſimo & Reuerendis in Chriſto Patribus, dominis, Iacobo ſanctæ Gneſnen. Eccleſiæ Archiepiſcopo, & primate : Sbigneo Wladiſlauien, & Andrea Varmien, Epiſcopis : necnon magnificis & generoſis, Matthia de Brin Poſnanien, Iacobo de Dembno Sandomirien, Nicolao de Kutno Lancicien, Palatinis : Ioan-

wkowic Siéradzki/ Káßtelanowie: y inßy Dignitarze y vrzednicy królestwá náßégo / y Dworzan bárzo wiele. Dan przez rece wielebnégo Stánisłáwá z Kurozwiąk/ królestwá náßégo Podkánclerzégo.

Ioanne de Ostrorog Posnanien, Bartholomæo de Iwanowice Calissien, Petro Dunin de Prawkowice Siradien, Castellanis: cæterisq; Dignitariis, & officialibus Regni nostri, & Curiensibus quàm pluribus.

Datũ per manus Venerabilis Stanislai de Kurozwiąki, Regni Poloniæ Vice Cãcellarij.

Ziemi Sędomirskiéy przywileie Król Alexánder potwiérdza.

2. My Alexánder dáiemy znáć: iż ácz ná początku królestwá náßégo / to iest / gdy Pánowie Duchowni y Swietcy / y ini pánowie y obywátele królestwá náßégo byli przy sczesliwéy koronácijey náßéy / wßytkie przywileie przez świeté niegdy przodki náßé / to iest / Lodowiká ináczéy Loisá / Kázimiérzá stárégo / Władysłáwá dziádá / y Władysłáwá stryiá / Kázimiérzá oycá / y Janá Olbráchtá brátá rodzonégo / y inné Króle / królowé / książetá przodki náßé obywátelóm królestwá nádáné / obiecálismy trzymáć: wßákże nád to / áby oni zá ich przeciwko nam wiárą / y dobrą wolą (którą nam ochotnie okázuiąc nas po śmierci tegóż páná Królá Janá Olbráchtá / ná to zacné królestwo práwem swym / które do obiéránia máią / á ktemu zá łáską páná Bogá iednostáynémi głosy zá królá obráli) Aby tedy zá ták dobrą wolą nam okázáną / náße też łáske królewską / którą y teraz znáią / y nápotym znáć będą / baczyć mogli / skázuiemy z osobliwéy cnoty y sczodrobliwośći náßéy / przez listy náßé wieczną one obietnice náße mocnieyßą vczynić. A iáko kożdym proßącym potwiérdzenia przywileiów / które od przodków náßych máią / do tego czásu zwyklismy dáwáć: tákże też wßytkiéy ßláchty náßéy Sedomirskiéy przywileie / zapisy / wolnośći / nádánia / exemptię / pozwolenia / y inné obrony / wolnośći / przez którékolwiek Króle / Królowé / Książetá / przodki náßé / im wßytkim spólnie ábo rozdziélnie przerzeczonéy ßláchćie ziemi Sedomirskiéy dáné / pozwoloné / spráwiedliwé y wedle práwá wydáné (których wßytki w sobie confirmátiæ ták chcemy bydź ważné / iákoby tu słowo od słowá były w náßym tym liśćie wyrázoné) we wßytkich ich własnośći / zámknieniu / procesie / kápituléch / ártykuléch / vmyslilismy z osobliwéy łáski náßéy z cnoty y z sczodrobliwośći królewskiéy vtwiérdźić / pochwalić y vmocnić: iákoż iuż potwiérdzamy /

Rex Alexander priuilegia Sandomiriæ confirmat.

Alex. w krá. 1502. HL. 58/105. HP. 20.

Nos Alexander, &cę. Significamus: Quia licèt in sacris Maiestatis nostræ primitiis (dum videlicet principes spirituales & seculares, cæteriq; Prælati, Barones, & regnicolæ nostri, felici aderant coronationi nostræ) vniuersa priuilegia, per diuos olim antecessores nostros, videlicet, Ludouicum aliâs Lois, Casimirum antiquũ, Vladislaum auum, & Vladislaum patruũ, Casimirum patrem, & Ioannem Albertũ germanum, aliosq; Reges, Reginas, principes, prædecessores nostros, eius regnicolis concessa, promiserimus tenenda: tamen insuper, vt ipsi pro eorum in Nos fide & beneuolentia, perpendant, se proinde gratiarum nostrarum affectus & in præsenti consequutos & omni tempore consecuturos proculdubiò: (qua quidẽ sua beneuolentia Nos post mortem eiusdem domini Regis Ioannis Alberti, ad hoc inclytum regnum Poloniæ, iure electionis eorum liberæ, Deique optimi fauente clementia, vnanimiter elegerunt regnaturũ) Decernimus ex speciali virtute & munificentia nostra, per literas nostras perennes, promissionem illam nostram efficere firmiorem. Vnde sicut quibuslibet petentibus confirmationem priuilegiorum, ab eisdem olim antecessoribus nostris habitorum, hactenus dare consueuimus: sic totius Nobilitatis terræ nostræ Sandomiriẽ, priuilegia, inscriptiones, libertates, concessiones, exemptiones, prærogatiuas, indulta, & alia munimenta: per quoscunq; Reges, Reginas & principes, prædecessores nostros: eisdem simul, aut diuisim, prædictæq; nobilitati terræ Sandomiriensis data & concessa, datasq; & concessas, iusta & legittima, iustasq; & legittimas (quorum quarumq; tenores, perinde esse & valere volumus: ac si idem nostris de verbo ad verbum, inser.a insertæ que essent) in omnibus eorum earumque tenori-

my/pochwalamy/vmocniamy/ſkázuiąc ábys oné ná wieczné czáſy moc miáły/przez pośrzodek niniejszych liſtów ná wieki.

tenoribus paſſibus, capitulis, conditionibus, clauſulis & articulis, duximus ex gratia ſpeciali, virtute & munificentia noſtra regia, confirmanda, approbanda & roboranda, confirmandasq; & roborandas & approbandas: prout confirmamus, approbamus & roboramus: decernentes ea & eas, perpetui roboris vim habituras, tenore præſentium mediante, in æuum.

Tenże przywiley potwierdźił Król Zygmunt 1537.

ZAMKI Y ZIEMIE PIERWSZE w których ſą Stároſtwá. Tit. VI.

Zamki y źiemie pierwſzé w których ſą ſtároſtwá, záſtáwioné byc niemáią: á ktoby dał ná nie, pieniądze tráći.

PRAWO Káz. III: w Nieſzowéy 1454. L. 93 HL 28. B/52. HP 38.

1. GDyż dobrá y dźierżáwy ſtołu náſzégo królewſkiégo/ nie tylko dla oſoby náſzéy/ ále y dla obrony y záchowánia Króleſtwá wſzytkiégo/ od początku ſą poſtánowioné: obiecuiemy/ iż nie bedźiem záſtáwiáć w pieniądze Zamków y Ziem pierwſzych/ w których ſtároſtwá ſą. A ieſliby od nas kto tákowé źiemie ábo zamki ták w záſtáwie wźiął/ pieniądze przezeń dáné tym ſámym niech tráći.

Caſtra & terræ principales nõ ſunt obligandæ: & qui dederit pecuniã ſuper eas, amittat eam.

ITem, cùm bona & poſſeſſiones menſæ noſtræ regalis, nedum pro perſona noſtra, ſed & pro tuitione ac conſeruatione regni totius, ſint à principio ordinata, pollicemur: quòd non ponemus in obligationẽ, pro pecuniis, caſtra & terras principales ſeu capitales: in quibus capitaneatus cõſiſtunt. Et ſi quis à nobis huiuſmodi terras, aut caſtra ſic in obligationem receperit: pecunias per eum datas, eo ipſo amittat.

Declárátia ſtátutu tego, Articulo. O STATVCIE KROLA KAZIMIERZOWYM.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 39

2. NApród ſtátut Królá Kázimiérzá Trzećiégo/ dźiádá náſzégo/ ták wykłádamy: iż iáko iné wſzytkié/ ták też y ten niemoże być rozumian áni wykłádan/ iedno iuxta proprium verborum ſenſum & tenorem: tákże ſie też nie śćiąga áni śćiągáć może/ iedno ad terras ſeu diſtrictus & caſtra principalia, in quibus Capitaneatus conſiſtunt: to ieſt/ ná powiáty/ źiemie/ grody/ ábo zamki głowné/ ábo ſądowé máiącé iuriſdicyą ábo ſądy/ mocą rámieniá królewſkiégo ſpráwuiącé.

Druga/ iż iáko przed vchwałą ſtátutu tego/ wolno było Królowi Kázimiérzowi/ y przodkóm iego Terras & caſtra principalia ſine vllo dubio záſtáwiáć: ták też iuż wiec po vchwale iego/ neque Terras, neque caſtra principalia, in quibus Capitaneatus conſiſtunt, to ieſt/ Stároſtw/ które głownémi ábo powiátowémi zową/ záſtáwiáć mu ſie in toto, to ieſt/ ogółem niegodźiło: iáko przedtym Lwów/ Siéradz/ Dobrzyń/ Sedomirz/ etc. były záſtáwiáné/ á to dla korony roztárgnienia: ábo też dla tego/ áby Stároſtowie zakupni/ iuż nie iáko Stároſtowie/ ále iáko bonorum poſſeſſores ſpráwiedliwośći ludzkiéy nieomieſzkiwáli.

A iáko ten to ſtátut/ tylko ſie ad terras & caſtra principalia non obliganda śćiąga/ ták záśie ná inné minutiora bona, to ieſt/ oppida & villas śćiągáć ſie niemoże. Bo nie záwárł ſobie im Król reki: áby in parte, to ieſt/ oddźiélnié miáſteczek/ wśi/ y innych gruntów záſtáwiáć y dárowáć był niemiał. A ták tákowé záſtáwy y dárowizny wcále zoſtáwiamy/ áni exekuciiéy podléc máią/ znáyduiemy: áż do ſtátutu *Królá Alexándrá.

*Státut królá Alexándrá y declarátią iego maſz niżéy Tit: X. Záſtáwá dobr ſtołu królewſkiégo.

Który iáko ſie in vniuerſa bona regalia śćiąga/ ták też od iego vchwały donácię y obligátię wſzytkich imion królewſkich/ bądź to iuż caſtra principalia, bądź to Wielkich Rządów/ bądź to iuż iákiékolwiek grunty ſtołu królewſkiégo/ podług właſnégo ſtátutu/ y podług opráwy Królowéy Zophiiéy/ exequutiiéy ſą podległé.

To też ktemu zá potrzebné bydź znáyduiemy/ iż ieśliby kto był ználezion ná tákowych stárostwách summy máiąc/ przez exequutią był odsądzon/ á té summy pierwéy dostályby mu śie ábo przodkóm iego w dźiale przećiwko oyczyznie: tedy tákowy mocen będźie w oyczyznie dźiału repetowáć: á on/ ktorégo oyczyznę w dźiale dźierżał/ znáyduiemy mocą v-chwały ninieyszéy prę scriptia żadna niema mu dźiału bronić áni zakłády żadnych zápisów niemáią śie nań śćiągáć. A ták to specialiter ktemu obiáśniamy: iż ieśliby on ná królestwie będąc brał więtszé dochody roczné/ tedy przy repeticiiéy dźiału/ powinni będą przyiaćielskié posádzenié vczynić/ y o nie śie vgodźić. A ieśliby był náleziony z więtszémi pożytkámi/ á niechćiał ználazku tákiégo nágrodźić temu/ ktory ná oyczyznie zostáł był/ tedy dopiero przydźie mu przyśięgá ná nakład napráwy oyczyzny: y będźieli on/ co ná królestwie dźierżał/ chćiał z nim bráć dźiał/ tedy podług iego sámégo przyśięgi/ nakład on napráwy oyczyzny pro sua parte powinien będźie odłożyć. A ieśliby też wźiął był ku onému królestwu co dźiedźictwá dźiałem/ tedy to w dźiał ma położyć.

Po tymże masz niżey fol. 93. práwo 7. A ieśliby &c.

Gdźieby też kto po dźiale w oyczyznie zbudował śie/ ábo w onym budowániu zamek wymurował/ ábo miásteczko zá sádźił/ nie będźie powinien dáć dopuśćić dźiału/ ále ták wielki plác/ iákoby z dźiału przyszdź miał w zamku/ w budowániu y w przygrodźie/ ma indźie wydźielić y vkazáć tám/ gdźie śie będźie widźiáło obiemá/ á spólnie śie ná to zgodźili. A gdźieby śie nie zgodźili/ tedy tám gdźie spólni przyiaćiele vkażą.

Zá potrzebné też to rozumiémy opátrzyć: Iż ieśliby kto złączáiąc summy po tym to Káźimierzowym státućie/ ábo odnawiáiąc stáré listy/ ábo też z iednych dóbr królewskich ná drugié summy przenosząc pokazał: iż tákowé stáré listy Królowie do rąk swych bráli/ ábo też iákożkolwiek przy kancellariách zostáły/ á w nowych liśćiech nie byłoby dotkniono dat á zástaw stárych: tedy tákowy żaden niema bydź od summy odsądzon.

Gdźieby też wiec ratione iákiéy contentáciiéy summy ná królestwie vpuśćił/ to iest/ przed Alexándrowym státutem zápisánéy/ w częśći ábo we wszytkim: ábo też dla tego/ áby mu ná pożytecznieyszé imienié summá przenieśiona byłá choćia mnieysza: á gdźieby wiec nie było miánowánié w liśćie ostatnieyszym/ iáko wielką summę odpuśćił: tedy ma tego przyśięgą dowieźdź y obiáśnić co był odpuśćił. A gdy dowiedźie/ tedy mu tákowé summy wróćić będźiem powinni/ piérwéy niżliby z iákiéykolwiek possessiiéy zstąpił/ ieśliby dożywoćia ná tym to imieniu niemiał.

O tymże Státućie.

3. Przetóż naprzód ná státut Królá Káźimierzá Trzećiégo/ dźiádá nászégo/ de castris principalibus listysmy rewidowáli/ zá tákową interpretatią y wárunkiem/ ktora iest Constytucyą Séymu przeszłégo vczyniona: dosyć czyniąc ná wszem Státutowi y decláráciiéy iego/ y wárunk iego w zupełnéy mocy zostáwuiąc.

Tenże w Wár. 1563. HP 40.

DOZYWOCIA NA SVMMACH stárych. Tit. VII.

Dożywoćie stáré dobré.

PRAWO 1. Aby też y to iákiego zátrudnienia około dożywoć/ ktoréby práwu pospolitému przećiwné nie były/ nie czyniło/ ták o tym znáyduiemy: iż Dożywoćie ná káżdéy stáréy summie iest dobré.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 43

Dożywoćié oycowi z dźiećmi dáné/ á choćia też dźieći nie byłyby miánowáné expressè, á oćiec przedtym séymem gdźieby iuż vmárł/ á dźieći in possessione zostáły: tedy ieden w dożywoćiu z nich/ á nie wiecéy/ ma zostáć/ znáyduiemy: bo niema bydź rozumiano zá expectátiwę áni solidę.

Dożywoćié bráćiéy dáné bądź dwiemá/ bądź wiecéy/ gdźie káżdy pro suo interesse vżywa go/ to iest rozdźielną ábo nie rozdźielną máietnośćią/ iż gdy z nich vmrze ktory/

tedy oni drudzy iuż nie w dożywoćia succeduią/ tylko w summe/ ták iż oná część vmárłego iest ná skupie/ choćia w tym to ták expresse nie stoi/ nie iest solidum áni expectatiua: á iesli niémász summy ná tákim imieniu/ tedy tákże ma bydź rozumiano.

Dożywoćié oycowi z synem dáné / gdźie wiec synowi possessionem puśći przed niniéyszym séymem/ ábo conclusią séymową/ nie iest expectátiuá: exceptis sądowych mieysc. Gdyż státut iest/ że officia sądowé máią bydź dawáné ætate, intelligentia benè vigentibus*: á ták ná to ma bydź báczność w tákowym vstępowániu/ áby był & ætate legittimabilis. Gdyż státut mówi de personæ præsenti statu, non de futuro.

*pátrz lib: 3. parte 5. Tit. 1. lege 9. Gdyż tuteczni.

Dożywoćié dwiemá bráćiéy dáné coniunctim & separatim, gdy ieden drugiému tego choćia exnunc vstępuie/ ábo przed conclusią tego séymu / nie iest solidũ áni expectatiua.

Dożywoćié mężowi z żoną dáné / á iednoby z nich vmárło ábo vmrze: tedy superstes w dożywoćiu zostawa.

Dobrá nászé królewskié dáné komu do pewnégo czásu zámierzonégo / niemáią bydź dłużéy trzymáné/ tylko ad vitam vnius personæ exnunc possidentis.

Dożywoćia ná stárych summách.

Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP 45

2. Iż dobrá nászé królewskié w stárych summách máłych są/ á do skupienia ich/ przez dożywoćia/ trudnoby kiedy przyśdź mogło: opátruiąc w tym nászé y R. P. nászéy potrzeby y pożytek/ y násláduiąc przodki nászé/ że też to zá nich bywáło/ vstáwiamy: żebysmy iuż od tego czásu ná stárych summách inákszym sposobem dożywoćia nie dawáli/ iedno zá od pusczeniem nieco summy/ ábo zá iáką extenuátią słuszną.

O tymże.

Zyg. Aug. w Lub. 1566 HP. 44.

3. A Dożywoćia niemáią bydź dawáné ná dobrá stolu królewskiégo należącé/ gdźieby stáré summy były ná dobrách nászych królewskich/ iedno ktoby chćiał vpuśćić nam przy namniéy czwartą część summy główney zápisánéy stáréy / w któréy oné dobrá dźierżáné były/ ábo dźierżeć sie miáły. A wszákże wszytkié inné dożywoćia / według Constituciy pierwszych zostawáć y dawáć sie máią.

Declárátia tych státutów opisánych, Artic: O STARYCH SVMMACH.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol: 42.

4. Vpusczenié czwartéy cześći z stárych summ zá dożywoćiem / ták declàruiemy: że wszytká summá ná cztéry cześći ma bydź rozłożona: á zá káżdé dożywoćié / iedná część z tych cztérech ma bydź vpusczona/ ták iż czworgiem dożywoćia káżda summá ma wźiąć koniec y extenuátią swoię. Záczym ná ktoréyby dźierżáwie po Constituciiéy było czworo dożywoćié wytrzymáné/ tedy piąty possessor iuż powinien Quarte płáćić y respondowáć do skárbu wedle przywileiu swego: wyiąwszy żeby kto iuż teraz zá piątym dożywoćiem od pierwszéy o tym Constituciiéy dobrá trzymał/ ten tákowy modernus possessor ma bydź záchowány do śmierći w possessiiéy.

O Dożywoćiách ná summách stráconych.

Zyg. Aug w Piotr: 1562. HP 45

5. Gdźieby też kto máiąc pierwéy Dożywoćie ná dobrách którychkolwiek nászych / potym wieczność sobie otrzymał ná nie / którąby mu przez te exequutią vpáśdź musiáłá: tedy przy dożywoćiu zostáć káżdy ma.

Summy stárè po Alexándrze choć przez listy odnowionè, zá stárè rozumiánè bydź máią, Artic: O ZŁĄCZENIV SVMM Y ODNAWIANIV STARYCH LISTOW.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 45

6. Też to dla zátrudnienia iákiégo ludzkiégo opátruiemy: Iż ieśliby też ktokolwiek po dacie tego státutu listy stáré ábo odnawiał/ ábo też summy złączał/ ábo strácone/ zgorzáłé v Królów Polskich odnowioné otrzymał ábo przeniósł: á tákowé listy choćiaby nie były inserowáné/ ábo ieśliby ich daty nie były wpisáné / áni też ná ten czás królów miánowánie:

nowánie: tedy tákowé listy zá stáré/á przed státutem wydáne máią bydź rozumiáne/y pod stráte summ tego státutu/ że niemáią podléc/znáyduiemy. Wyiąwszy izbysmy ábo stáre listy originały pokazáli/á iásnie dowiedli ná séymie: iż tákowa zastáwá byłá po státucie tym Królá Alexándrá. *Wszákoż nie Metryką tego dowodźić mamy ták potym to/iáko y powyszey *opisánym Káźimierzowym státucie.

*Ten státut masz niżey Tit.X.prá. 1. Iż dóbr &c.

*Ten státut masz wyszéy fol.90. práwo 1. Gdyż dobrá *fo.90.práwo 2. Naprzod:para. To tez kte. mu.

Summy przypisáne przyśięgą podpárte bydź máią: ktoby też był summy w dziale odsądzon, w oyczyznie ma dochodźić działu:
Articulo, O PRZYSIĘDZE Y DZIALE.

7. Ale iesliby sam/á nie przodek iego/ktoryby tákowé listy odnawiał/był iáką wątpliwośćią podeyrzánym/około przypisánia summ/tedy tákowy ma tego przyśięgą podeprzéć/iż tákowé summy nie ná oszukánie/áni szkode R.P. są przypisáné. Toż też o summách wdziale wźiętych po tym státućie ma bydź rozumiano: iáko wyszey *przy státućie królá Káźimierzá iest opisano: to iest: iż ktoby summy odsądzon był w dziale ią piérwey wźiąwszy/ ma działu w oyczyznie repetowáć: præscriptią żadną tákowy dźiał mocą státutu tegż nie ma bydź broniony. Tákże też o Donátiách wdziale wźietych ma bydź rozumiano.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 48

Summy nowé po státućie Alexándrowym tracone bydź máią,
Articulo, O SVMMACH NOWYCH NA KROLESTWIE.

8. Toż o summách pieniężnych ná imionách nászych królewskich zápisánych ma bydź rozumiano. Iż wszytkie summy po státućie Królá Alexándrá zápisáne/ trácone bydź máią. Bo choćby też y w tákowych liśćiéch Extenuatiæ były nápisáne: tedy iż nie są pro necessitate Reipub. pożyczáne/extenuátia też zostáć niemoże: dla tego słusznie giną́c máią. Bo ná to wszyscy Pánowie Ich M. Rády y Posłowie sie zgodźili: że nie były tákowé necessitates Reipub. dla ktorychby mieli Królowie Polscy dobrá Rzeczypo. zástáwiáć. Bo iesli były necessitates iákie/ tedy były ták wielkie podatki/że nietylko oné necessitates odpráwowáły/ále też iesćze tych podatkow zostawáło. Zostáwuiąc to iednák rozsądkowi séymowému: ieslizby listy Królá Zygmuntá były pokazáne/ktoré w Pruskié woyny pro necessitate Reipub. ná zastáwy dawał. Od státutu tego wárunek czyniąc/ tákowé listy máią bydź osobliwym sądem sądzone.

Tenże tám. że HP 49.

Ale iesli od possessorá záwiedźione, tedy Król possessorá, possessor evictorá pátrzyć ma. Articulo, O ZASTĘPCY.

9. To też opátrzyć chcemy: Iż gdźieby sie tráfiło/żeby kto w tym czáśie/iáko iest Królóm Polskim reká záwárta/ iákiżkolwiek dobrá stołu królewskiego v nas vprośił: á potym máiąc to zá dźiedźictwo/ komu inszému przedał/ ábo iákimkolwiek sposobem zbył/ ábo iákożkolwiek záfrymárczył/ ábo też máiąc summy zápisáne ná tychże dobrách królewskich/á w tychże summách tenże obligatarius zástáwił/ tedy Król nie onego/komu dał ábo summe zápisał/pátrzyć ma/iedno possessorá/ ktory dobrá Rzeczypo. dźierży. To iest/że sie w té dobrá R.P. vigore státutu wwiezowáć bedźiemy:

Tenże tám. że HP 49.

A on komu possessią weźmą/tedy ma sobie pátrzyć Evictorá: ktory peremptoriè & extra districtum przed námi zá Dworem etiam extra Regnum* w téy sámey mierze vigore laudis communis conuentionalis Regni præsentis odpowiádáć ma: y zapisowi swemu euictionis dosyć czynić: non obstantibus quibusuis dilationibus & limitationibus aliorum terminorum: neque euocatio potest allegari, sed semotis omnibus dilationibus záráżem dosyć vczynić/á summę odłożyć/ábo záfrymárczoné imienie wróćić. Bo nie inákszą ewictia ma bydź rozumiána: iedno tylko summe tylką á nie wietszą/iáką wźiął/ ma odłożyć á wróćić onému/ktoremu sie zá obrone zápisał.

A iż my possessiiey nikomu czekáć niechcemy: tákże też possessor od swego ewictorá in primo termino ma bydź euictus & indemnis redditus: y summe ná pierwszym Roku

*Ná drugim Séymie in anno 1563. termin odmieniono ná Séym drugi: pátrz máło co niżey Tit.X. práwo 3. A że náostátek parag. A ći wszyscy.

miásto

miáſto ewictiiéy odłożyć bedźie powinien / od ſądu nie odchodząc. Ktory Euictor póki przez dekret náſz nie bedźie oſądzony / á possessor bonorum nostrorum ſátisfáctiiéy ſłuſznéy nie weźmie: dla vbogich ludźi & propter æquitatem w vżywániu tychże dóbr zoſtáwuiemy tego possessorá: áż mu ſie z dekretu náſzégo od Ewictorá dosyć ſtánie. Temu ſie też drógá nie zámyka dáléy / mali Ewictorá tákże przedkim práwem / y z ták przedkimi ſtopniámi práwá poſtepić. Tákże ſie y o dźiale rozumieć ma. A gdźieby nie byłá miánowána ſummá / iedno dárem zápiſána: tedy possessor ma przyśiądz / zá iáką ſumme tego doſtał: tákże też y o podnieśieniu ſummy rozumieć ſie ma. Tákże possessor przyśiądz ma super quantitatem ſummæ iuſtè & verè persolutæ. Tákże też o frymárkách rozumieć ſie ma w dobrách królewſkich náſzych.

ARENDY DOZYWOTNE Y gołe dozywocia. Tit. VIII.

Arend podwyſſenié dla wychowánia Królá I. M.

Artic: O Arendach dozywotnych, *y dożywoćiách gołych, ábo* de plano.

PRAWO Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP. 44.

1. PAnowie Rády niechcąc ſie wdáć w długié tu interpretácye legum, iedno z vprzéyméy chuci á miłośći ſwéy ſzukáiąc / áby było wychowánié ſtanu náſzégo królewſkiégo / y obroná R. P. przyzwaláią dobrowolnie ná podwyſſenié Arend / ſtároſtw / y dźierżaw náſzych / oſtáiąc mocnie przy Dożywoćiách nádánych: które z ſpólnégo nie dawnégo zwolenia Rad y Posłów máią być mocno dźierżáné: y które też dożywoćia Arend / do żywotá káżdému trzymáć mamy. A wſzákże którzy chcą ná liczbie zoſtáć / to im bedźie wolno. Co ſie tycze gołégo dożywoćia / ná których ſumm nie było / ábo y teraz niémáſz / ábo bywſzy vpádły: tákié też máią mocno zoſtáć ad vitam ad præsens possidentis, tym obyczáiem: áby też nieco poſtąpili* do ſkárbu náſzégo / iáko y ći: którzy Arend podwyſzyli / á to przy Rewizyiéy nowéy.

*o tymże pátrz niżéy Tit. 12. práwo 6. Dobrá Exekutiiéy.

Declárátiá tegóż práwá.

Tenże támże 1567. HP 45.

2. ARendy dożywotné / dożywoćia gołé / y podwyſſenié Arend / z których possessorowie / według Constituciy przeſzłych / nieco poſtąpić byli powinni / ták decláruiemy: Iż piąta część dochodów wſzeláckich / według Inwentarzów Rewizorſkich / ma być z gołych dożywoć. A co ſie tycze Arend podwyſſenia: tedy Arende oddawſzy ſpełná do ſkárbu / oſtátek co zoſtánie dochodów przy ſtároſćie / wedle Rewizorów / którzy byli y nápotym będą / piątą część do ſkárbu náſzégo dáwáć máią: á to ma być rozumiano zá podwyſſenié Arend: y dźiać ſie to ma pod winą w Conſtituciéy Lubelſkiéy* opiſáną / nayduiąc iż té wſzytki afficit Conſtitucya Lubelſka / którzykolwiek tu ná tym ſéymie nie oddádzą czwartéy części / nieco z dożywoć gołych / y podwyſſenia Arend: ponieważ że tu ieſt to podwyſſenié Arend / y nieco z dożywoć gołych miánowáné y declárowáné: y tu iuż ma być oddawáné wedle Conſtituciy ſéymów przeſzłych.

*Te wine máſz niżéy w kśięgách trzećich Tit 6. práwo 3. Potym.

*o téyże piątéy częśći, máſz w kśięgách 4. częśći 1. Tit. 6. práwo 4. Około.

FRYMARKI. Tit. IX.

Frymárki Rzeczypoſpolitéy ſzkodliwè cofnąć ſie, inſzè Rewidowánè być máią. Articulo: O Rewidowaniu frymarkow.

PRAWO Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 50

1. FRymárki wſzytkié / któreby były z ſzkodą Rzeczypoſpo. máią ſie názad cofnąć: boby tákowé Frymárki były z niepożytkiem Rzeczypoſpolitéy. Ale iż tákowé Frymárki / któreby były bez ſzkody y owſzem z pożytkiem R. P. niemogą tu być rozeznáné: dla tego vſtáwuiemy: áby teraz vigore conuentus były deputowáné w káżdéy źiemi pewné osoby: które

które żeby oglądáły y popisáły wielkość y dobroć tych imion / które y królowi dano / y król dał: á tákowé spiski áby były ná przyszły séym zniesione: á tám dopiéro z tákowych spisków łátwiéy sie rozeznáć y rozsądźić bedźie mogło / ná których Rzeczpospolita mieyscách byłáby vszkodzona: á dopiéro tákowé vszkodzenia Rzeczypośp. w tych Frymárkách máią bydź rozsądzoné.

A nápotym kiedybyśmy z swéy strony / ábo też kto iny z swéy strony frymárku iákiégo z imieniem náßym potrzebował: tedy piérwéy máią bydź Rewizorowie z séymu wysłáni: á potym zá ich dostáteczną spráwą y opisániem pożytków przyległości / etc. ná séymie wálnym omnium ordinum consensu kończyć sie máią.

Też to przykłádáiąc / gdyż też to vim frymárków sapit, ieśliby kto zá otrzymániem wiecznym dániny / nam iáką wieś puścił / ábo summe stárą / któraby sie przed státutem ostáć mogłá: á okazał to iásnemi documenty: żesmy tákową wieś / ná któréy dobrá á stára summá byłá od niego przyięli. Choćby też to in priuilegio donationis nie było expressum: tedy gdy to bedźie okazano iásnie / powinni bedźiemy zásie onému też wieś y z tąż summą wróćić: gdyż iego donácya przed práwem pospolitym zostáć sie niemogłá / á cognitio iego ná séymie bydź ma.

O tychże Frymárkách.

2. FRymárki wßytkie ćiż Rewizorowie rewidowáć máią: czego y stárostowie ábo ich podstárośćiowie spółem z inémi doyźrzéć máią.

Tenże w VVár. 1563. HP. 51.

Frymárki które są skończoné przy mocy zostáią, drugie rewidowáné bydź máią. Artyculo: REVIZYA.

3. ALe inßé rzeczy iáko Frymárki / y któreby były z strony náßéy / ábo przodków náßych / nullo iure recepta bona, y inné wątpliwośći / które iuż są przez nas z Rádámi náßymi y Posły ziemskimi / skończoné y odpráwioné / przy mocy swéy zostáwiemy. A co sie tycze frymárków / które sie dla contentáciiéy / y z innych przyczyn słußnych odłożyły / y któréby sie nowo zstáć miáły / á Rewizyiéy iescze potrzebuią / té rewidowáné przed séymem przyszłym bydź máią przez téß Rewizory / którzy rewizyą przeszłą odpráwowáli / ták iżby sie ich rewizya ná przyszły séym zgotowálá / y przyniosłá / y té frymárki / żeby sie dokończyły.

Tenże w Lubl. 1566. Con. fol: 69 práwo: Iáköż do etc. parag. Ale inßé: uer 16

O tych Rewizorách masz lib. 4. parte 2. Tit 1. lege 6. Iáköż.

Frymárki nie rewidowáné nie są ważné. Titulo, FRYMARKI.

4. FRymárki żadné / któréby nie były rewidowáné przez deputowáné Rewizory z séymu / y potym nie byłyby ná séymiéch Koronnych approbowáné / nie bedą żadnéy ważnośći / iáköż frymárku Blizánowskiégo Thykádłową / etc. Wsi od stárostwá Káliskiégo zá wsi w Mázowßu / który iáko przed tym nie był / y rewizya sie około nieg żadna nie dźiálá / ták go też ápprobowáć nie możemy áni chcemy.

Tenże w Piotr. 1567. Const. fo. 73

Frymárki wpisáné bydź máią do ksiąg.

5. FRymárki dóbr náßych z kimżekolwiek vczynioné / wedle opisánia Constituciy czynioné y pozwoloné bydź máią: które ná séymie de consensu omnium ordinum gdy ápprobowáné bedą / w Aktá séymowé / które tu ná tym séymie vczynić roskazáliśmy / wpisáné bydź máią.

Tenże w Lubl. 1569. HP 51.

Których Akt ksiegi iednéy przy Káncellárii éy náßéy / á drugie przy tym skárbie / y deputáciéch czwartéy cześći wyßéy opisánéy chowáné / y ná séym przez nie przywieźioné bydź máią.

Pátrz lib. 4. parte 1. Tit. 6. lege 7. Znáiąc.

A ktemu ten káżdy / z którym sie frymárk stánie / ná piérwßé sądy ziemskie po séymie list ten swóy frymárkowy tám publikowáć / y od sądu ziemskiégo Wożnégo ad intromittendum ma wźiąć. Wßákże które sie na przeszłych séymiéch skończyły / w mocy záchowywamy y zostáwiamy.

O Frymárkách stárych.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol: 12.

6. Przychyláiąc sie do Constituciiéy o frymárkách stárych / z Antecessormi nászymi vczynionych / które są in Reuisione literarum przyięté / y ná séymiéch ad annum 1569. approbowáné / in suo robore wiecznémi czásy zostáwuiemy: á żeby do wątpliwości nigdy przywodzoné nie były. A nowé wedle téyże Constituciiéy / Anni 1569. zostáwáć máią.

ZASTAWA DOBR STOŁV KROLEWSKIEGO. TIT. X.

Dobrá królewskié w potrzebie R. P. iedno ná Séymie Wálnym zápisáne bydź máią, tylko ná wydźierženié, ináczéy czyniąc, cześć y pieniądze trácić ma.

PRAWO Alex: w Piotr. 1504 La. 114. B. HL 28. B/ 52. HP. 41.

1. Iż z dóbr stolice królewskiéy stan królewski zwykł osobné mieć opátrzenié: á gdyby tego nie było / tedy stan królewski musiałby bydź podéymowan pomocámi / któreby wszytkich doległy: á ták wiele potrzeb w królestwie nosić sie przydawa: że téż y pospolitémi pomocámi niepodobieństwo dosyćby im vczynić.

A ták opátruiąc stan królewski y potrzeby przypadáiącé / á żeby zá czásem mogły bydź wyswobodzoné wszytkié dobrá stołu królewskiégo / vstáwiono iest / y przez máiestat królewski ma bydź vtwiérdzono: iż dobrá królewskié / gdy bedą wykupioné / ábo którymkolwiek obyczáiem przypádną ná Królá J. M. iuż wiecéy nie máią bydź zástáwiáné áni dárowáné przez Máiestat królewski: chybá żeby ná wálnym séymie ná potrzebę R. P. Pánowie Rádni zwolili zástáwić / dárowáć álbo zápisáć.

Dla tego król J. M. żadnému nápotym do summ piérwszych ná dobrách królewskich nic przypisáć nie ma: á iesliby sie przydał bydź zapis / tedy y to ná séymie wálnym z zezwoleniem Senátorów koronnych bydź ma.

A choćżeby y ták było: tedy iednák dekrét wiecznym czásóm służący wyszedł táki: Iż nikomu żadnych dóbr stołu królewskiégo nie ma máiestat królewski zápisáć przez obowiązku wydźierżenia.

A któryby przeciwko temu státutowi pieniądze ná dobrá królewskié dał: táki tráci y cześć

Bona Regalia, si necessitas Reipub. vrgeat, non alibi quàm in Conuentione generali, cum assensu Consiliariorum sunt inscribenda. idq; semper cum extenuatione: alioquin, honoris & pecuniæ amissionis pœnam, secus faciens feret.

QVoniam de bonis mensæ Regalis, status Regius etiam specialem habere consueuit prouisionem: & illis nō habitis, necessariò status Mtis Regiæ publicis auxiliis deberet sustentari: tot verò onera in Regno contingunt ferenda, vt etiam publicis auxiliis, impossibile esset satisfacere: et prouidendo statui Regio, & necessitatibus occurrentibus: Vt igitur successiuè euinci omnia valeant bona mensæ Regiæ, statutum est: & per M. Regiam approbatum esse debet: Quòd bona Regalia, dum exementur, vel si quopiam modo deuoluentur ad Regiam M. amplius non impignorabuntur: neq; donabuntur per M. Regiam: nisi in generali Conuentione pro Reipub. necessitate Consiliarii consentirent, obliganda, donanda, vel inscribenda.

Propter quod Regia Mtas nemini ampliùs, ad summas priores, in bonis Regalibus ascribet quicquam. Et si inscriptionem fieri contingat, etiā in generali Conuentione dominis Consiliariis consentientibus.

O tymże pátrz niżéy wksiegách trzecich w częśći 3. czwarty. Tit. III. práwo 4. Státut &c.

Nihilominus perpetuò obseruandum decretum sit: Quod nemini aliqua bona mensæ Regalis, Maiestas Regia deberet inscribere, absque conditione extenuationis.

O tymże masz niżéy práwo 4. státut Alexándrow &c.

Qui

y część y pieniądze: ktore ma zápiſáné. Qui verò contra præſens ſtatutum, pecuniam ſuper bona Regalia dederit: ille perdet & honorem & pecuniam, quam habet inſcriptam.

O tymże ſtátucie królá Alexándrá.

2. STátut królá Alexándrá ſtryiá náſzego ták ij wykłádáć y rozumieć nayduiemy: iáko słowá tego ſtátutu ſámé wſobie brzmią y obmawiáią: y w mocy ſwéy ij zoſtáwuiemy. A ták wſzytkie po tym to ſtátucie/ dániny/ dárowizny wieczné/ feuda ábo lenná/ też y przedánia náſzé y przodków náſzych/ tákże też funduſzé y nádánia wſzytkich duchowieńſtw iákożkolwiek zápiſáné/ máią bydź y ſą tym ſtátutem káſſowáné/ á wniwecz obróconé: iáko té: ktoré ſą práwu poſpolitému przeciwné náleżioné/ y oſądzoné/ we wſzytkich Páńſtwách y Kśieſtwách do korony náleżących/ ták w kśieſtwie y w ziemiách Pruſkich/ iáko Zatorſkim y Oświecimſkim kśieſtwie: gdyż té kśieſtwá pod iedną pieczęcią y láſką koronną ſą. Tákowé wſzytkie imioná dáné/ infeudowáné/ y przedáné w ziemiách wyſzéy omienionych/ przypádáią w rece náſzé y Rzeczypoſpolitéy: oſtáwuiąc w mocy feudá y lenná kśiążąt Pruſkiego y Pomorſkich: z ktorémi prze potrzebe y dobré poſpolité/ zá zwoleniem ſtánów koronnych/ té lenná vczynioné y nádáné ſą zdawná.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP. 41.

Co ſie tknie woiewództwá Mázoweckiego/ to nie podpada pod exequucyą ſtátutu Alexándrowégo/ áż do dánia y vprzywileiowánia ſtátutów y wolnośći ich/ zá pánowánia świętéy pámięći królá Zygmuntá oycá náſzego: zá ktorégo pánowánia do korony/ per ſucceſſionem przypádły: czego dátá ich ſtátutu ſzérzéy świádczy y obmawia.

O tymże.

3. A Że náoſtátek ná ſtátut królá Alexándrá ſtryiá náſzego/ De bonis Regalibus, liſty tákże wſzytki z wielką ſwy pilnoſcią/ z Rádámi koronnémi/ y z Poſły ziemſkimi rewidowáli: á z oſobná ná káżdy rády ich ſłucháli/ y ſkazánia przy wſzech czynili/ nie folguiąc ſtánóm żadnym ze wſzech Páńſtw koronnych/ ná káżdé dárowizny/ lenná/ záſtáwy/ dożywoćia/ frymárki y funduſzé/ po Alexándrze: wſzytki té wynálazkiem y decláracyą Séymu przeſzłégo/ y ktemu zá rádą Senátorów koronnych y Poſłów ziemſkich odpráwuiąc/ dobrze ſie liſtóm przypátruiąc/ dekretáſmy czynili/ y z łáſki Bożéy dokonáli. Jákoż iuż wſzytki mocą vchwały poſpolitéy ſéymu przeſzłégo Piotrkowſkiégo/ y teráznieyſzégo Wárſzáwſkiégo/ z zwolenia Panów Rad koronnych/ y Poſłów ziemſkich vtwierdzamy w zupełnéy mocy/ wárunki wſzelákie w Conſtitucijéy łońſkiéy opiſáné oſtáwuiąc o tych Artykulech wyſzéy miánowánych.

Zyg. Aug. w Wárſ: 1563. HP. 42.

A ći wſzyſcy/ ktorzyby byli pozwáni/ vigore conſtitutionis ſéymu przeſzłégo *Piotrkowſkiégo o Ewictią/ bądź to o ſummy/ bądź to o dobrá/ tedy roku mieć niemogą pierwéy/ áż ná ſéymie przyſzłym koronnym: y ktoby interim ináczéy zá Dworem nád kim otrzymał/ irritum & inane.

*Te conſtitutią maſz wyſzéy fo. 93. lege 9.

O tymże.

4. STátut Alexándrów o dobrách ſtolice náſzéy królewſkiéy decláruiąc zwalamy: áby dziedzictwá áni lenná wieczné nie były nigdy dawáné. Záſtáwy á zápiſowánie ſumm ná imionách ſtolice náſzéy/ gdźieby bydź muśiáły propter grauem neceſsitatem Reipub. tedy nieináczéy áby były/ iedno ná ſéymie wálnym koronnym/ zá iednoſtáynym pozwoleniem Rad náſzych koronnych duchownych y świeckich/ y Poſłów ziemſkich/ ad extenuationem. *A gdźieby záſtáwá tákowa ad extenuationem bydź muśiálá/ áby to w Conſtitucyą onégo ſéymu było wpiſano/ ná iáką potrzebe Rzeczypo. y iák wielka ſummá/ y ná ktoré imioná tákowa ſummá wźiąć ieſt pozwolona: exceptis caſtris principalibus, & bonis magnæ procurationis, & terra Sandomirien. *Zoſtáwuiemy iednák w mocy y w ſzáfunku náſzym dobrá wſzytkie ná nas/ ábo do ſtolice náſzéy królewſkiéy przypádłé/ y ktoré potym przypádáć będą prze nie ſłużenie woyny/ iure caduco, inſcripto, donato od kogo wedle ſtátutu. O czym conſtitucya dwuletnia Piotrkowſká* ſzérzéy świádczy/ Articulo, O karániu wyſtępnych.

Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP 43

*o tymże maſz máło co wyſzéy fol. 96. le: 1. Iż z dóbr &c. parag. A choć żeby.

*maſz wyſzéy fo. 123. lege 4.

*Te maſz niżéy w częśći 3. Tit. X. práwo 29. Dobrá wſzelákie.

I Záſtáwione

Zástáwionè były zá Królá Zygmuntá Piérwszégo.
Pátrz máło co niżey, Tit: sequenti. Lege 1. Wiele należy/ ꝛc.

Zástáwionè były zá Zygmuntá Augustá, Artic: O NABYCIU PIENIĘDZY.

Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP. 94.

5. Iż témi czásy iest tego pilna potrzebá Nam y Rzeczypo. nászéy: przeto zezwoleniem wszech stanów ták duchownych/ iáko świetckich Rad nászych koronnych y Posłów ziemskich/ postánawiamy: áby było nam wolno/ y iákoż iuż autoritate huius conuentus wolno nam będźie/ pro hac vna vice tantum, ná imioná stołu nászégo królewskiégo/ iákimkolwiek obyczáiem ná zástáwę/ iákobyśmy narychléy dostáć mogli/ nábydź pięćkroć stá tyśiecy złotych/ monety liczby Polskiéy: ták iż tá Constitucya wárowno będźie kożdému ktoregokolwiek stanu człowiekowi: ktokolwiek Nam ná tę potrzebę Rzeczypos. téy summy ábo in toto ábo in parte będźie pożyczyć chćiał/ tylko żebyśmy dóbr nászych żadnému ex Ducali genere in possessionem nie dawáli: á k temu żebyśmy nie ná zamki głowné ábo sądowné/ áni ná Wielkié Rządy/ áni ná źiemie Sedomirską tych pieniedzy bráli. A pozwolenié piérwszé Parcowskié około dostánia y pożyczenia trzykroć stá tyśiecy złotych wniwecz obrácamy/ y dożywoćia ná przerzeczoné imioná násze królewskié: które zá teráznieyszą vchwałą Séymową zástáwniémy/ żadnemu dáwáć nie będźiemy: poniewaz żená wypłácenie téy zastáwy tedy stany wszytki ták Duchowne iáko świetckié/ Rády y Posłowie źiemscy podatek teráznieyszy vrádźili: który ninacz obrácan bydź ma/ iedno ná wypłacánie tych pieniedzy/ ktoréżkolwiek zá Constitucyą teráznieszą séymową weźmiemy.

*wykupno tych dóbr. pátrz niżey práwo 6. Zá vpomnieniem: y w kśięgách czwartych w cześći pierwszéy. Tit. X. práwo 31.

O téyże zastáwie dóbr królewskich.

Zyg. Aug. támże 1567 Const. 74.

6. Zá vpomnieniém Rad y Posłów o Zastáwie dóbr nászych/ ktora nam pozwolona byłá Constitucia 1565. *ku nábyćiu pięći kroć stá tyśiecy złotych: Ták śie deklárujemy/ iż ná tę summę pięći kroć stá tyśiecy złotych/ przyielismy podatek anni 1565. z ktorego iż liczby dostáteczney Poborce niektorzy nie vczynili/ áż Constitucyą Lubelską *ná to obowiązáni byli. Przeto vstáwiamy: áby ći wszyscy ktorzy liczby nie vczynili wedle Constituciiéy przy Pániéch y Posléch byli powinni/ sub pœna peculatus, ná séymie blisko przyszłym koronnym sexta die ab inceptione Conuentus peremptoriè stánąć/ liczbę dostáteczną vczynić/ y potomkowie ich. A my tákże pokázáć będźiem powinni/ iżeśmy pozwolonéy summy Pobór/ w nie tę licząc/ nieprzebráli/ ku czemu Dźierżawce imion zástáwionych *powinni będą ná przyszły séym sámi przez śie/ ábo przez Posły swé/ listy ná dźierżáwy té pokázáć pod strácenim summy. A wszákoż ma to bydź publicè obwołano wszedźie/ áby śie y Poborce y Dźierżawce dóbr przerzeczonych/ niewiádomośćią wymawiáć nie mogli.

*lex 5. Iż témi. *Te constitutia masz niżey w kśięgách czwartych w cześći 1. Tit. 4. lege 18. Poborce ná przyszły Seym.

*o tymże pátrz niżey w kśięgách czwartych w cześći pierwszéy Tit. X. práwo 31. Pozwolily.

Zástáwionè były kleynoty koronnè, y záś wykupionè zá Królá Ie° M. Zygmuntá Trzećiego.

O czym pátrz w Kśięgách Czwartych w Cześći pierwszey, Tit: X. *Pobory*. lege 31. Pozwolily nam zgodnie/ ꝛc.

ZASTAWY WYKVPNO. Tit: XI.

Dobrá królewskié od Królowéy Iéy M. wykupionè.

PRAWO Zyg. w krá 1540. HL. 25/45. HP. 66.

1. Wiele należy królestwu temu: áby w nim nie było iákié/ zwlasczá nieruchomych rzeczy oddalenié. My tedy nápotym chcąc to obwárowáć/ żeby iáko té Zamki/ Miásteczká/ wśi (ktoré naiásnieysza żoná nászá w królestwie nászym ktorymkolwiek zástá-

Bona Regalia à Reginali Maiestate exempta.

PLurimùm interest regni huius, vt ne qua fiat bonorum præsertim immobiliũ, alienatio. Nos itaque in posterum rationibus illius prospicere cupientes (quoniam serenis: coniunx nostra, quædã castra oppida, villas, in regno nostro, hypothecæ seu

zastáwnym obyczáiem w possessiiey dzierzy) od ćiáłá korony tey nie były oderwáne/ vstáwiamy y skázuiemy: áby Stárostowie zamkow Iey Krolewskiey M. byli Polacy/ tuteczni szláchćicy/ y w onym kráiu/ gdzie zamek iest/ osiádłość máiący/ ktorzy ták sie nam/ y potomkowi nászemu Krolowi zá czásem będącému/ po śmierci naiásnieyszey zony nászey (ktorey długiego zdrowia życzymy) przysięgą obowiążą: áby nie byli powinni iedno Nam y potomkowi nászemu Krolowi z zamkow sámych zstępić. Wszákże niepierwey zstąpią/ ázby (czego Boże vchoway) My ábo syn nász naiásnieyszy Zygmunt August nie zostáwiwszy potomstwá mezczyńskiego zszedł. Abowiem ták zápłáćiwszy w rzeczy y istotnie summy ná przerzeczonych zamkoch/ y dobrách ku nim należących zastáwnych (choćiay przez Krolá iesliby mogł sam wykupić: choć też przez szláchtę ktory odkupienia y wykupienia w tey rzeczy mocą ninieyszeg statutu y vstáwy nászey dáiemy y czynimy moc) corkom nászym z naiásnieyszey Pániey Bony Krolowey/ małżonki nászey namileyszey národzonym/ y ich potomkom własnym/ oni stárostowie zamkow krolowi ná ten czás będącému/ ábo szláchćie/ ktorzy zá wykupno dobr summy pieniężné odłożą: y będą przerzeczeni stárostowie/ y inni dobr Krolowey Iey M. zastáwnych przełożeni/ w ręku swoich zamki/ miásteczká y wśi dzierżeć póty/ póki przerzeczoné summy corkom nászym/ y ich potomkom/ ábo inym/ ktorymkolwiek personam wedle porządku y rospráwy Naiásnieyszey małżonki nászey (ieśli ktorą będźie śie iey zdáło vczynić) w rzeczy nie będą odłożoné/ y zápłácone. W ktorym to czáśie z prowentow rzeczonych corkom nászym/ y ich potomkom/ ábo inym personam będą odpowiedáć. Awszákże dobrá té od nich nie będą mogły bydź wykupioné pierwey: áż w małżeństwo będą wydáné/ á po wydániu zá mąż/ będźie powinná kożda z nich summę sobie należącą/ ábo wedle ordinácieiey Iey Krol: M. iesli ktoré (iáko pierwey iest rzeczono) vczyni/ wźiąć.

seu cuiusuis obligationis nomine, obtinet & possidet; ne vsu aliquando venire possit, vt hæc ipsa à regni corpore diuellantur) statuimus & decernimus: vt Præfecti castrorum eius Maiestatis sint Poloni, indigenæ, Nobiles: atq; hi, in ea prouincia, vbi castrum est, possessionem habentes: qui ita se nobis iuraměto & successori nostro Regi, pro tempore existenti, post mortem (quæ procul absit) serenifs. coniugis nostræ, obstringant; vt non teneantur, nisi nobis & successori nostro Regi: castris solis cedere. neq; priùs tamen cedent, quàm si (quòd absit) nos, vel filius noster serenissimus Rex Sigismundus Augustus, nulla prole masculina successiuè relicta, decesserit. Ita enim solutus realiter & cum effectu summis, in præfatis castris, ac bonis adhæc pertinentibus obligatis, (siue per Regem, si eximendo esse possit, siue per nobiles: quibus redimendi & eximendi hac in re, vigore præsentis statuti ac constitutionis nostræ, damus & facimus potestatē) filiabus nostris, ex serenifs. Domina Bona Regina coniuge nostra charissima procreatis: ac earum successoribus legittimis: ipsi castrorum Capitanei, Regi tunc temporis existenti vel nobilibus, qui pro redemptione bonorum, summas pecuniarū reposuerint, realiterque præfati Capitanei, & cæteri bonorum suæ Maiestatis obligatorum præfecti, in manibus suis, castra, oppida, & villas tenebunt: quàmdiu præfatę summę filiabus nostris & earum successoribus, seu aliis quibusuis personis, iuxta ordinationem & dispositionē serenissimæ coniugis nostræ, (si quam illi facere videbitur) realiter repositæ & persolutæ non fuerint. Interim verò de prouentibus bonorum dictorum, filiabus nostris, & earū successoribus, aut aliis personis respondebunt. Neque tamen bona ipsa ab eis redimi poterint prius, quàm in matrimonium locatæ fuerint. Post elocationem verò, tenebitur quælibet earum summam se concernentem, vel iuxta ordinationem Maiestatis suæ, si quam (vt præmissum est) fecerit accipere.

O tymże wykupnie Dobr Krolá Ie° M. masz niżey w kśiegách czwartych Skárbowych: parte: 1. Tit: x. lege 25. Iż też stany/ etc. Item, *O tymże támże*, lege 31. Pozwolily/ etc.

Sposób wykupienia dóbr króle-wskich.

Zyg. w: Piotr. 1538. HL 25. B/46. HP 68.

2. Iż przy wykupnie dóbr nászych królewskich zwykło sie przydáwáć: że Dzierżawcy/ z których rąk bywáią dobrá wykupowáné/ ciężkości y trudności znośić bywáią przymuszáni: áby tedy to nie bywáło/ vstáwiamy: żeby przy wykupnie dóbr nászych królewskich/ bądź oné do stołu nászego królewskiégo/ bądź też przez kogo inégo zá dozwoleniem nászym bylyby wykupowáné/ nie było nápotym chowáné zápowiedánié pieniedzy człowiekowi osiádłému/ tákże y nieosiádłému/ który zá śie stáwi rekoymie. Ale ieśli który poddány nász powiedał/ iż z onych dóbr wykupionych od tegó/ który iest wykupion/ krzywde y szkode ma: tedy o tákową krzywde ábo szkode prawem ziemskim niech z nim czyni. A potym ku rumowániu kożdy/ z którégo rąk choć przez nas ábo kogo inégo dobrá násze bywáią wykupioné/ czás sześć niedźiél wolny niechay ma: w którym czáśie bedźie wolno wykupionému wszytki/ y kożdé z osobná rzeczy y dobrá któréżkolwiek ruchomé własné wywieźć/ wygnáć/ y wynieść. A tákowé wykupowánie ma bydź w własnym powiećie: gdy przez kogo inégo/ nie przez nas bywáią wykupowáné. A rok pozwu ku wykupieniu dóbr/ choć przez nas/ choć przez kogo inégo/ zá dozwoleniem nászym bywáią wykupowáné/ ma bydź sześć niedźiél od czásu położenia pozwu.

Bonorum fisci redimendorum modus. Terminus verò ad redimendum, sex septimanarum præfigi debet.

QVoniam circa redemptionem bonorum nostrorum Regalium, euenire solet: quòd tenutarij, de quorum manibus bona redimuntur, grauamina & difficultates perferre coguntur: ad quæ amouenda statuimus: vt in redemptione bonorũ nostrorum Regalium, siue ea pro mensa nostra, siue per quempiam alium, de consensu nostro redimantur, non seruetur de inceps arrestatio pecuniarum, homini possessionato, similiter & impossessionato, fideiussores pro se statuenti. Sed si quispiam subditorum nostrorum, ex illis bonis redemptis, se iniuriam aut damnum ab eo, qui exemptus est, accepisse prætendat: pro tali iniuria seu damno, iure Terrestri cum eo experiatur. Deinde vt ad migrandum, quod Rumowánié vocant, quilibet, de cuius manibus, siue per nos, aut alium quempiam bona nostra redimuntur, tempus sex septimanarum liberũ habeat. Quo tempore licere debet exempto, omnes & singulas res, & bona quæcunque mobilia propria, euehere, expellere, & exportare. Preterea huiusmodi bonorum redemptio fieri debet, in districtu proprio: quando per alium, quàm per nos redimuntur. Et terminus citationis, pro redimendis bonis siue per nos, siue per quempiam alium, de consensu nostro redimuntur, debet esse sex septimanarum, à tempore positionis ipsius citationis.

Przy wykupnie dóbr do skárbu królewskiégo należących, iáko listy máią bydź rewidowáné.

Zyg. w: Krák. 1507 HL 26/47. HP. 68.

3. DLA zniesienia wątpliwośći/ y dla oddalenia sporów nie potrzebnych/ które mogą sie wszcząć z różnośći zapisów dóbr nászych/ vstáwiamy: iż gdy tákowé dobrá wykupić zechcemy/ máią bydź ogladáné listy zapisów: á które słusznie/ sprawiedliwie/ y wedle práwá są zápisáné/ które też ináczéy: to ma bydź vznano y skázano przez nas y Rády násze. A ieśli kto tákowym vznániem y dekretem czułby sie bydź vćiśnionym: bedźie mu wolno to vznánié vćisku swego przez áppellácyą przynieść ná seym walny.

In redemptione bonorum fisci, qualiter literæ & inscriptiones reuidendæ.

AD tollenda dubia, & controuersias superfluas amouendas, quæ oriri possunt ex diuersitate inscriptionum bonorũ nostrorum, statuimus: vt cùm eadem bona redimere voluerimus, reuideri debent literæ inscriptionum: & quæ licitè, iustè, & legitimè inscripta sunt, aut contrà, cognoscatur & decernatur per nos & Consiliarios nostros. Quòd si quis huiusmodi cognitione & decreto grauatum se senserit: liberum sit ei cognitionem grauaminis, per appellationem deferre ad Conuentum generalem.

Consensy dánè ná wykupná dóbr królewskich máią bydź mocnè.

4. Consensy ábo dozwolenia dáné wedle státutu w mocy záchowamy té/ktoré⸗by nie były práwu pospolitému przećiwné.

Consensus super bona Regalia.

Consensus omnes datos iuxta statutum, in robore conseruamus: qui quidem iuri communi non essent contrarii.

Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL 60 B/109. HP. 67.

DOBR KROLEWSKICH dochodzenié. Tit. XII.

Królowi dóbr swych dochodźić záwsze wolno.

PRAWO O czym masz niżey lib. 5. párte 9. Tit. 2. le. 6. Sądźić máią párá. A iesliby &c.

1. A Nam sámému o dobrá násze iuxta præscriptum statuti czynić y onych docho⸗dźić wolno záwsze będźie.

Steph. w Wár. 1578. fol. 186.

Dóbr dánych, dárowánych, ábo zápisánych król ná séymie dochodźić ma.

2. A Jesliby nam kto co dał/ dárował/ ábo zápisał: tedy my przed sądem swym in Conuentione generali tantùm tego dochodźić mamy: iedno iure nobis inscripto vel donato, non plus iuris sibi vendicando, quàm donator habuit. A wszákże to non de præterito, sed de futuro tantùm rozumiano bydź ma.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 51 uer. ultimo

O tymże.

3. Gdyby też nam kto co dárował ábo zápisał/ tedy nie inym práwem przed sądem swym in Conuentione generali tantùm tego dochodźić mamy/ iedno iure donatorio nobis inscripto & donato. Oprócz też tych kauz/ktoreśmy tu ná swóy rozsądek zostáwili/ ktoré iuż ná kárćie opowiedźiáné y obwołáné/ y do Káncellárijey podáné są.

Zyg. Aug. w Piotr: 1563. Const. 21. B.

Rzeczy zápisánè ábo dárowánè Królowi I. M.

4. Co śie tycze rzeczy nam dánych ábo zápisánych/ ktoré iuż są przed tym dáné ábo zápisáné/ máią swą drogę wedle Constituciiey Piotrkowskiey: ále ktoreby potym zápiso⸗wáné ábo dárowáné bydź miáły/osoby nászey niewolić w tym niechcemy. Wolno nam będźie bona non litigiosa przyimowáć/ y o nie czynić ná séymie práwem przystoynym.

Tenżetám. że 1565. HP 60.

Zostáwienié Dźierżáwiec w Possessiiey.

5. To osobliwie wáruiąc: Iż ácz rewizya listów ná dobrá stolice nászey kró⸗lewskiey/ odpráwiona iest: y Rewizorowie wysłáni będą rewidowáć y spisowáć dochody dóbr nászych/ nullis penitùs exceptis wyszszey miánowánym obyczáiem/á nam Inwentá⸗rze dostáteczné ná séym przyszły koronny przynieść: iednák káżdy possessor bonorum Regalium, zá swym práwem/ bądź to dárowizną/ zástáwą/ lennem/ dożywoćiem/⁊c. á tákże szpitálné/ Collegiáckié/ klasztorné/ y insze nádánia po Alexándrze/ w spokoynym vżywá⸗niu ostáć śie máią (nie includuiąc w to dóbr y stárostw nászych wolnych/ ktoreby wáko⸗wáły: bo tym száfowáć wolno wedle práwá nam iest) áże do przyszłego séymu koronnego/ ná ktorym my exequucyą dostáteczną ták Artykułóm w Constituciiey łońskiey opisánym/ iáko y inému wszytkiému/ cokolwiek nam státutów koronnych/ y przywileiów pospolitych pokazano będźie/ vczynić śie obowiezuiemy. Ani dzierżawiey possessiiey bráć w imioná/ ná tym séymie posądzoné/y rewizyą tą declárowáné/y przez Rewizory inwentowáné mamy: áż pierwéy ná tym to blisko przyszłym séymie dostáteczną exequucyą wyszszey opisáną vczyni⸗my/ á generaliter wszytko zá zwoleniem wszytkiego séymu concluduiemy: gdyżeśmy nie in parte ále in toto exequucyą czynić záwżdy powinni.

Zyg. Aug. w Wársz: 1563. HP 60

*Te const. masz niż. fol: 103. práwo 4. item ostrze⸗gáiąc.

Dźierżawcy liczbę czynić máią. Articulo, O DOBRACH EXECVTIIEY PODLEGLYCH.

Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP 61

6. Dobrá exequuciiéy podległé / ostáwáć máią w dźierżeniu possessorów / wedle Constituciiéy Wárszáwskiéy. Ale exnunc possessores od tego séymu liczbę czynić będą powinni Rzeczypospolitéy / ná onym bliższym séymie / ná ktorym sie skończy exequucya / wedle Wárszáwskiéy Constituciiéy / y dochodów / wedle Inwentarzów ninieyszych Rewizorów czwartą część oddáć / áby rozdźiał opisány sstał sie: ku ktoremu my tákże odłożyć mamy exnunc część czwartą dochodów / ktore w ręku nászych mamy wolné / ná tymże séymie: ná ktorym liczbę possessores czynić będą. Támże też y nieco w Constituciiéy miánowáné z dożywotnych Arend y z gołych dożywoć / odłożyć będą powinni od tego séymu. A do téy liczby y rozdźiału záwádzáć nie máią dożywocia dáné po séymie Wárszáwskim.

to iest anni 1563. práwo 5. wyższey przed tą To osobliwie. te Constytutią masz wys. fo. 94 práwo 1. Pánowie Rády &c.

Táż Constitucya w cále zostáwiona. Articulo: DOBRA EXECVTIIEY PODLEGLE.

Tenże w Lubl. 1566. fol. 70.

7. Potym do Constituciiéy o dobrách exequuciiéy podległych przyszedszy / cále tę Constitucyą we wszytkim zostáwili smy / z tym dokłádem: áby ná blisko przyszłym séymie tá czwarta część odłożona byłá / wedle Constituciiéy séymów przeszłych / pod stráceniem téyże dźierżáwy / z ktorych tá czwarta część ma być dáná Rzeczypospolitéy. A tam ná tym séymie dosyć sie stánie exequucyiéy / podług praw / przywileiów koronnych / státutów Polskich / Constituciy y Recessów pierwszych.

Táż Constitutia iest niżéy w kśięgách 4. lege 3. Tit. 6.

Tych recessów pátrz niżéy parte 4. Tit. 3.

Zámknienie Executiiéy w Ruśi y w Podolu masz lib: 7. parte 2. Tit. 2. lege II. Executia.

O LISCIECH NA DOBRACH Królewskich. Tit. XIII.

Kto listy stráći ná dobrá królewskié nim rok wyniczie, obwód vczynić ma.

PRAWO Alex: w Piotr. 1504 La. 115. HL. 150. B/ 269 HP 273.

1. A Ktoby powiedał / iż listy strácił ná dobrá królewskié: á íesliby o zgubie ich w roku / ktory od strácenia listów poczytan być ma / iáwnego y dowodnego świádectwá ábo oświádczenia przed stárostą y Woiewodą swéy ziemie (bo przed nimi to być ma) nie vczynił: tákowy / gdy rok po stráceniu listów wynidźie / iuż nie otrzyma odnowienia: áni będźie miał drógi ku dowodowi ná nie ná wieki. A dowód strāconych listów czynić będźie przed Kró. I. M.

Qui literas super bona Regalia amiserit.

QVi literas ad bona Regalia amissas diceret: & de amissis infra annum, à perditione literarum computando, euidens ac legittimum testimonium seu protestationem non fecerit: (quam protestationē coram Capitaneo & Palatino suæ terræ faciat) ille, anno post amissas literas decurso, non obtinebit renouationem neque probationis viam habiturus est perpetuò. Probationem verò amissarum literarum, faciet coram Regia Maiestate.

Iáko listy y zapisy ná dobrách królewskich máią być wykłádáné.

Zyg. w krá. 1510. fo. 15. HL. 26/ 47 HP 68.

2. Chcąc skáźić wątpliwośći / ktore częstokroć przy zapisiech ná dobrá królewskié / ábo przywileiach przed nas położonych zwykły sie wynarzáć: tedy tákowéy wątpliwośći przestawáiąc przy stárym zwyczáiu / ktorego z dawná vżywano / ták zábiegamy:

An generaliter vel specificè literæ & inscriptiones in bonis Regiis, sint interpretandæ.

AMbiguitates abolere volentes, quę plerumq, (dum inscriptiones super bonis Regalibus, seu priuilegia, coram nobis reproducuntur) emergebant, determinamus, innitendo veteri consuetudini, dudum

my: Iż któżekolwiek rzeczy osobliwie w przywileiu/ ábo w zapisie bedą dotknione/ té máią bydź dźierżáné: á tego osobnégo kożdéy rzeczy dotknienia iesli iákié potym iest zámknienié powszechné/ to iest/ wszytko zámykáiąc ogólem/tylko ná rzeczy miánowáné w osobnym rzeczy dotknieniu/ ma bydź rozumiáné/á nie ná iné. Ale gdźie osobnéy zmianki w przywileiu ábo w zapisie o myćie/ o woiennym wożie/ o dwu groszu podymnym/ o stáćiiéy/ o podawániu duchownégo opátrzenia nie vczyniono: to bywa rozumiano/ iż práwu królewskiému iest záchowano. A té z apisy/ któré iednym zwiąskiem w sobie wszytko zámykáią/ nic nie wiymuiąc/ áni z osobná mieniąc/ ále wszytko páństwo ná osobe przenosząc/ wszytko w sobie zámykáią/ y dźierżawcy przyczytáné bywáią.

dum practicatæ: quòd quæcunque specificata, in priuilegio, vel iuscriptione, nominatim fuerint, illa eadem tenenda sunt. eandem specificationem si quæ generalitas sequitur: ad præfatam specificationem duntaxat referenda est: & nõ ad alia. Sed vbi specialis mentio in priuilegio vel inscriptione, de teloneo, de curru bellico, de exactione duorum grossorum, de statione, & iurepatronatus facta non est: iuri Regio reseruatum esse cognoscitur. Inscriptiones autem, quæ generaliter fiunt nihil specificando, sed omne dominiũ in personam transferendo, omnia in se complectuntur: & possessori attribuuntur.

A tákowé wykłádánié ma bydź proste á nie wykretnè.

3. PRzywileie pospolité y osobliwé/ nie máią bydź wykłádániem iákim ná iné rozumienié obrácáné/ iedno ná to: iáko w sobie brzmią/ y ták iáko w sobie są nápisáné: á ináczéy nie máią bydź rozumiáné.

Priuilegia publica & priuata, simplici interpretatione intelligenda.

PRiuilegia publica & priuata non debent interpretatione aliqua in alium quàm sonant sensum, verti; sed ita vt in suis tenoribus scripta sunt, & non aliter, intelligi debent.

Tenże w Piotr. 1538. HL 26/48. & 271. HP 69.

Listów ná dobrách królewskich rewidowánié.

Masz wysszéy fol. 100. lege 3. Dla gnieśienia.

O sądzeniu stárych listów

***Roku** 1562. postánowiono było, áby listy stáre ná dániny dóbr królewskich executiiéy podległe, ná séymie rewidowáne y sądzoné były.*

4. ITem/ ostrzegáiąc áby żaden w téy executiiéy nád słusznosć obćiążon nie był/ vstáwiamy: Iż iesliby kto ná dánine od nas ábo też od oycá nászégo/po státućie królá Alexándrá stryiá nászég otrzymáną/nálazł iákié stáré listy: którémi listy mógłby to iásnie pokázáć/ że tákowé dobrá były nie násze: tedy tákowa wątpliwosć ma bydź sądzona ná séymie wálnym. A iesliby to było ná séymie tym to nálezione/ iż tákowé dobrá były od nas dáné/ á nie należáły stołu nászému królewskiému/ ábo też w iákich summách ábo przezyskách też były przez przodki násze komu odieté: tedy tákowé dobrá podle nálazku séymowégo z Rádámi koronnémi bedźiem powinni temu/ komu bedźie należáło/ wróćić/ á onégo przy nich záchowáć.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 46

Po tymże masz wysszéy fo. 101. lege 5. To osobliwie.

Item, Iesliby też przez nas ábo przez przodki násze komu były dobrá confiscowáné/ á potym tákowé dobrá były przez nas ábo też przodki násze záśie wróconé ábo dáné pierwszym Possessorom/ ábo potomstwu ich: tákowé dániny máią zostáć cáłé á nienáruszoné: áni exequutiiéy podlédz máią: y też tákowé dobrá ná łásce nászéy záwsze záwisły.

Ktemu/ iesliby kto okazał/ że mu przećiwko práwu od nas/ábo od przodków nászych/ dobrá iego dźiedźiczné wźieté były/y są: tedy przy rewiziiéy listów/ gdy to legitimè od tegóż okazano bedźie przez list iego y Munimentá/ że to iego własnosć/ & nullo iure wźięta:

ta: *o tákowé dobrá bedźiemy powinni ná séymie wálnym vznánié vczynić przy rewiziiéy iego práwá.

*o tymże masz niżey práwo 6. 14. y 15.

Tychże listów rewiziia, iż doyść ná tymże séymie niemogłá do drugiégo odłożona. Articulo, O rewiziiey listow.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 47. Const. 15.

5. GDyż zá nagłą á gwałtowną potrzebą/ ktora nam przypádłá w Kśięstwie W. Litew. niemogliśmy do tego przyśdź: ábyśmy byli mogli rewiziią listów exequutiiéy podległych rozsądkiem séymowym rozsądźić: zdáło sie bydź zá lepszé Nam/ y wszytkim stanóm koronnym: ábyśmy te rewiziią wedle Vniwersału ná ninieyszy séym wydánégo wszytkich listów ták koronnych/ iáko też y inych Kśięztw/ Pruskich/ Ruskich/ wszytkich stanów koronnych ná przyszły seym zá rádą Rad nászych koronnych y Pruskich/ y przyzwoleniem Posłów od Rycérstwá przełożyli. Iákoż iuż vchwała tą to cáłé á nie nárùszoné odkłádamy ná séym przyszły/ z tym opátrzeniem: áby káżdy zá swym práwem/ iákié ma/ dźierżał spokoynie dobrá té/ ktoréby exekuciiéy podległy/ ták w Dáninách/ Zastáwách/ y w Dożywoćiách áż do przyszłégo séymu: ktory iuż skłádamy w Łomżie ná S. Marcin: przed ktorym Powiátowé séymy złożymy. A ten séym spólny z Litwą y z Prusy bedźiem powinni wedle státutów złożyć: y támże iuż w doskonáłą exequutią przywieźdź te Vnią y Incorporátyą tym obyczáiem: iáko przywileie spólné ták dawné/ iáko też zá Królá Alexándrá striiá nászégo vczynioné vczą: á tám ná tym séymie wszytkich státutów y przywileiów koronnych debitam exequutionem przewiedźiemy y vczynimy.

Roku 1563. listów stárych sądzenié, iednè odprawionè, drugié do bliskiégo séymu odłożonè. Articulo, Przywileie stare.

Tenże w Wár. 1563. y 1564. HP 59. Con. 20.

6. CZyniąc też dosyć Constituciiéy przeszłégo séymu/ o sądzeniu stárych listów/ gdy nam okázowáli poddáni nászy/ iż ktorému dobrá iego włásné dźiedźiczné/ nullo iure były wźięté: pilnośmy tego z Rádámi nászémi przy Posłéch źiemskich przesłuchywáli/ y ku spráwiedliwośći sie przychyláiąc/ onéśmy im przysądźili. Iákoż tego z dobroći swéy páńskiéy wszem áż do séymu przyszłégo koronnégo pozwalamy: áby káżdy ktoby iedno miał sie czego słusznie vpominác nam ná séymie przed Rewizorami tymi okazał dowodnym świádectwem/ iż mu to/ czego sie vpomina/ nullo iure wźieto: *nácz przywileie vkázáć ma/ iákoż ie iuż inszy przed námi vkázowáli: á my vznánie práwá tákiégo káżdégo/ y rozsądek spráwiedliwy ná séymie przyszłym koronnym vczynić mamy. A gdy nam to od niego dostáteczniè pokazano bedźie/ że nullo iure są mu dobrá iego wźieté: wrócić mu ie powinni bedźiemy. A ktoby tegż potrzebował/ ma oznaymić Rewizoróm/ á oni ku temu źiácháć máią.

*o tychże dobrách nullo iure wźietych masz niżey práwo 14. y 15. Bona nullo iure &c.

Tegóż Roku o Liściech zátáionych práwo tákie vczynionè.
Articulo, Zataione listy.

Zyg. Aug. w Wársz: 1563. HP 48 Con. 22.

7. A Iż to bydź może/ że sie nie wszyscy z listy swémi ná Dániny/ Zastáwy/ Lenná ábo Funduszé okazáli/ chcąc w tym przed inymi vléc: przeto my wszytkié Rewiziie y Dekretá nászé/ ktoréśmy ná tym séymie ná listy tákowé czynili/ do powiátow iáko ktorému należą/ im narychléy bedźie mogło bydź/ oddáć roskażemy/ á do Prus ná sądy ich źiemskié: áby tám szláchtá wiedząc y máiąc termináćyą dekretów obaczyć mogli/ iesliby sie kto vtáił. A gdźiebyśmy my wiádomośći tákiéy dostáli/ iżby sie kto z tákowémi listy zátáił/ tedy to ná przyszłym séymie proponowáć mamy. A gdy to séym naydźie bydź rzecz słuszną/ pozwáć tákowégo ná tenże séym mamy: á tám rozsądek o nim táki/ iáki sie nam y Rádam nászym zdáć bedźie/ vczynimy. Káżdy tedy/ ktobykolwiek był nálezion/ co sie z listy swémi exekuciiéy podległémi vtáił/ nie tylko tákiż dekret iáko inni odnieść ma/ ále y iuż dobrá tákié puśćić bedźie powinien.

Roku 1565. tóż Sądzenie starych listow, *do drugiégo Séymu odłożonè.*

Około

8. Okolo sadzenia stárych listów/ ktoreby kto miał ná imioná przez nas ábo przodki násze nullo iure wźiete / to odkládamy do drugiego blisko przyszlego seymu koronnego / in eodē vigore, iáko tu teraz ná ten seym z przeszlego seymu Wárszáwskieg odlozono bylo. A tákże też y cognicya okolo listow Swidrygalá/ Lwá/ y inych Kśiążąt/ okolo ktorych listow ná przeszlym seymie Wárszáwskim przy rewiziiey nieiáka roznicá byłá / y tu sie ná ten seym odlozylá/ do drugiego blisko przyszlego seymu koronnego odkládamy.

Tenże w Piotr. 1565. HP. 46.

Roku 1566. o liśćiech stárych táką cognitią vczyniono. Articulo,

LISTY LWA SWIDRYGALA.

9. A W dálszym teyże Constituciiey przeglądániu / o sadzeniu stárych listow Lwá Swidrygalá/ y inych kśiążąt/ ktorych cognitia ná ten seym byłá odlozona/ ták cum ordinibus regni nálezlismy: Iż ktożkolwiek zá listy tymi iest in possesione bonorum quarūcunque, przy niey ma bydź záchowan perpetuò & in æuum, iuxta tenorem earundem literarum.

Tenże w Lubl. 1566. HP 47.

Tegóż roku o liśćiech zátáionych Constitucyą wniwecz obrócono.

10. Constitucyą o liśćiech zátáionych *zá prośbą Posłow ziemskich / y zá przyczynámi pewnémi/wniwecz obrácamy:y wszytkie spozywáne ku tey constituciiey wolnémi czynimy od pozwów: tákże też y o stácye/ iż ći ktorzy ich niedawáli/á dawáć powinni nie byli/ dawáć ich powinni nie bedą: á nam o dobrá násze iuxta præscriptū statuti czynić/ y onych dochodźić *wolno záwsze bedźie.

*Masz máło co wysszey práwo 7. A iż to bydź może.
*o tym dochodzeniu masz wysszey fo. 101.

Tenże tám że 1566. HP 48.

O Dozywoćiách.

Dożywoćia máią bydź trzymáne.	Omnes aduitalitates sunt seruandæ.
11. Listy dożywotné od nas dáne/we wszytkim wedle ich brzmienia ábo opisánia przez nas bedą chowáne.	ADuitalitatū literæ à nobis concessæ, per omnia, secundùm earum tenorem, per nos seruabuntur.

Zyg. w Piotr. 1538. HL 7. B/ 13. HP 43.

Eædem aduitalitates, & Consensus rata esse debent.

12. ATtamen Aduitalitates & Consensus omnes, iuxta statutum, in robore relinquimus: & quæ iuri communi non sunt contraria.

Sigis. Aug. Petr. 1550. HL 7. B/ 14.

Aduitalitates concessæ seruentur.

13. ADuitalitia omnia, iuxta statutum, in robore conseruamus: quæ quidem iuri communi non sunt contraria.

Tenże tám że HL támże.

DE BONIS NVLLO IVRE RECEPTIS.

14. BOna nullo iure adēpta, áby wedle Constituciiey *przez nas sadzoné były / y áby tym ktorym są odieté/ były przywrócone: ktoré ná przyszlym seymie powinni bedźiem sadźić nō procrastinado, tákże y remisie od Trybunalów obu. A żeby do spraw nullo iure mógł bydź Instigator gotowy / ne quid Respub. detrimenti patiatur, y z drugiey strony / áby też przewloká dálsza / tym ktorzy sie vpominaią nie byłá / káżdy ktoryby prætenderet, żeby mu bona nullo iure były odieté/ ma ná pierwsze/ á nadáley wtóre Roki Ziemskie / ktoryby był z Málopolskich Woiewodztw w Krákowie/ z Wielgopolskich w Poznániu/ z Ruskich wszech we Lwowie/ z Mázowieckich w Wárszáwie/ dáć sie wpisáć w reiestr. Który reiestr Stárostá mieyscá onégo powinien nam iest odesláć/ áby też z strony stołu nászego mogly sie dostáć / y ná seym bliski znieść Munimentá / do tákowych spraw potrzebné. Wszákoż záwzdy y ná potomné czásy/ wolność bedźie vpominác sie bona nullo iure odieté/ præscriptione non obstante.

*pátrz wysszey fo. 103. lege 4. y fo. 104/ le. 6. Tákże y niżey w kśiegách czwartych w części wtorey tit. 1. práwo 6. Iákoż.

Steph: w Wár. 1581. Con. fo. 214

BONA

BONA NVLLO IVRE RECEPTA. *Zá vznániem słusznègo tytułu przywracánè.*

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 28.

15. Jako przodkom nászym wolno było / non obstante quaùis præscriptione & contumacia Instigatoris, seu tenutariorum, v káždégo vpominác sie wzgledem státutów/ dóbr stołu królewskiégo: ták záchowuiąc równość spráwiedliwości: wolno též bedźie káždému z poddánych nászych ná séymie wálnym/ ordinaria via, iuxta præscriptum iuris, dochodźić dóbr swoich/ non obstante quaùis præscriptione & processu iuris in contumaciam cuiusuis, quoùis modo obtento, & aduitalitate modernorum possessorum. A my z Pány Rádámi y Deputaty/ Posłow ziemskich bez wszelákich odwłók y zátrudnienia / zá pokazániém słusznégo tytułu / y iáko té dobrá nullo iure komu odeszły / oné káždému przysądzáć/ y przywracáć bedźiemy powinni / które kauzy przynamniéy dźién ieden w tydźień sądzoné bydź máią.

Táką Constytutią wká sną masz wyższey fo. 104. práwo wo 6. Czyniąc.

KSIĄG PIERWSZYCH, CZĘSC TRZECIA,

O powinnosciach Krola Ie° M.

O ZACHOWANIV KROLESTWA w cáłośći Tituł I.

Król nie ma oddaláć Ziém, do Korony Polskiey należących.

PRAWO. 1. Ale iż Koroná Królestwá przerzeczonégo przez tákowé succesie mogłáby ktorymkolwiek sposobem bydź rozdźielona y rozerwána/ y ktorymkolwiek sposobem zgwałconá: przeto obiecuiemy dobrym słowem pod przysięgą nászą te Korone królestwá Polskiégo záwżdy cáłą/ zdrową/ y nie vmnieyszoną záchowáć: y żadnych Ziem ábo częśći od niéy nie oddaláć/ áni vmnieyszáć: ále one rozmnażáć y iéy dostáwáć iáko ná Koronácyey nászéy iestesmy y bylismy nászémi listy obowiązáni.

Rex non alienet terras Regni Poloniæ.

Sed quia Corona Regni prædicti, per has succesiones posiit aliquo modo diuidi, rumpi, vel quouis modo violari: promittimus bona fide absque omni dolo cuiuslibet fraudis, sub sacramento Fidei nostræ, ipsam Coronam regni Poloniæ semper saluam & integram ac illibatã conseruare: & nullas terras, vel partes earum, ab ipsa alienare vel minuere, sed tam augere & recuperare, velut in Coronatione nostra sumus & fuimus obligati nostris munimentis.

Ludwik w kosżycách 1374. La. 40. uer. 3. HL 190. uer 13/15. HP. 34.

Oderwáne Páństwá od Korony, przywróćić.

2. Omnia illicitè à regno Magnoque Ducatu Litua: & Dominiis eorundem quocunque modo alienata, vel bello, vel quouis alio modo distracta ad proprietatem eiusdem Regni Poloniæ Magnique ducatus Lit: aggregabo.

Henryk y Steph. w przyśiedze fol. 131. & fol. 145.

Gránic Koronnych bronić nakłádem swymy rozszérzáć.

3. Gránice koronné oboygá narodu/ y wszytkich Páństw do Korony należących/ od wtárgnienia nieprzyiaćielá wszelákiéǵ/ obroną opátrowáć/ nakłádem nászym mamy y powinni będźiem/ y potomkowie nászy/ ostáwuiąc Kwárte w mocy/ wedle státutu Polskiég.

Steph. w Krák. 1576 Const. 159. B. parag: Gránice.

O tymże.

4. Terminosq; Regni & Magni Ducatus, non minuam, sed defendam & dilatabo.

Zyg. III. 1588. fo. 6. uer. 31. Tamże.

Wiárę Kátholicką rozmnażáć, twierdźić y mocnić.

5. Iestesmy powinni duchownégo pokarmu y zbáwiennégo napoiu vżyczáć tym/ ktorym pánuiąc pożytkow doczesnych podáiemy podpomożenia: ábysmy tym/ ktoré ku ćielesnéy potrzebie podéymuiemy/ y zbáwienné też náuki im ile z nas mo że bydź podawáli: izbysmy sie nie zdáli tylko o pożytkách doczesnych stáráć/ á wieczné opu-

Debitores sumus spiritualis alimoniæ. salutaria illis pocula ministrare: quibus præsidentes temporalium commodorum præstamus suffragia: vt quos ad corporis necessitatem sustentamus: salutis etiam, ipsis, quantum nostra sufficit facultas, ministeria porrigamus: ne dũ temporalibus insistimus profectibus, vitæ cõ moda

Z przywil. Włá. iag. wćielenia W. X. Lit. Roku 1400 La. 125. HL 193. B/524 HP. 656. lege VVyme Boże &c. uer. 2.

opuſcząć: y ſtąd dárów błogosłáwienſtwá y zapłáty wieczney czekamy/ áby ztąd nie poczuliſmy vßkodzenia żywotá wiecznego: y áby zá prace náße nie ſtradáliſmy pożytków zapłáty pożądáney.

Jeſt rzecz pożyteczna dowiádowáć ſie o tym/ y pilnie przegledáć: áby iáko ludźióm dáiemy ćieleſne dobrodźieyſtwá/ też ábyſmy rozważáli: iákobyſmy im y niebieſkie pokarmy dawáli: y które ná tym świećie bogáctwy predko przemiiáiącemi vbogácamy/ tymże drógę wiecznego błogosłáwienſtwá ábyſmy pokázowáli: áby tu náßey ſczodrobliwośći ználi pomocy/ á potym przyßley chwały zapłáty przez pokazánie náße otrzymáli/ w imie zbáwićielá nas wßytkich.

Dla tego My Władyſław z łáſki Bożey Król Polſki/ y ziem Krákowſkiey/ Sedomirſkiey/ Sirádzkiey/ Leczyckiey/ Kuiáwſkiey/ Litewſkiey nawyßé Kśiąże/ Pomorſki/ Ruſki/ Pan y dźiedźic. y Alexánder rzeczony Witowd/ Wielkie Kśiąże Litewſkie/ y ziem Ruſkich Pan y dźiedźic: Oznáymuiemy przez niniey ßy liſt/ którym to wiedźieć przynależy/ wßyſtkim teraz y potym będącym/ którzy tego wiádomość będą mieć: iż źiemie Litewſkie/ y ich obywátele poddáni páńſtwu náßemu (którym częſtokroć rękę ſczodrobliwośći náßey rozśćiągamy/ y o pożytki ich ſtáráiąc ſie mieliſmy o tym pieczą/ iákobyſmy zá częſtym ſtáraniem ſtan y záwołánie ich vczynili zacnieyße) chcąc ie tedy z wielkim pożądániem w nabożenſtwie przyiętey wiáry ná potomne czáſy vtwierdźić y vgruntowáć: áby ie nawyßy Pan/ zá którego łáſką á ſtáraniem náßym wźięli oświecenie wiáry: ku chwale y czći imieniá ſwego y teyże wiáry powßechney oświeceniu/ pomázániem łáſki ſwey vtwierdźił: Iż gdyſmy ich częſtokroć dáry ſczodrobliwośći náßey poćießyli: tedy też iáko nabárźiey bydź może/ chcemy ie duchownemi dáry záchowáć/ y przez dobre ſpráwy y prace zátrzymáć.

Którzy áby w ſtałośći wiáry tym lepiey ſie ćwiczyli/ iżeby z cnoty w cnotę poſtępowáli/ iárzmo niewoley/ w którey do tego czáſu byli zámotáni y związáni/ z ßyie ich ſkłádáiąc y rozwiezuiąc z wrodzoney Nam ſczodrobliwośći y łáſki im wolnośći/ ſwobody/ łáſki/ exemptie/ y przywileie/ które zwykły bydź dawáne ludźiom powßechney wiáry/

moda negligere videamur. Et vnde dona benedictionis & brauium expectamus ſempiternum: inde vitæ detrimenta ſentiamus: & præmiis destituti adoptatis, nulla laboris noſtri commoda cōſequamur.

Expedit perquirere, & debita attentare ratione: vt dum hominibus impartimur carnis beneficia, meditemur: qualiter ipſis cæleſtia præbeamus alimenta: & quos in hoc ſeculo tranſitoriis rerum cōdimus copiis: illis viam æternę beatitudinis demonſtremus: quatenus & hic noſtrę munificentiæ cognoſcant præſidia: & tandē futurę glorię compendia, per exercitia directionis noſtræ appræhendant, in omnium ſaluatore.

Proinde nos Vladiſlaus, dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarū Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lituaniæ, Princeps ſupremus: Pomeraniæ, Ruſſiæq; dominus & hæres, &c. & Alexander, aliâs Vitowdus Magnus Dux Lit. necnon terrarum Ruſſiæ dominus & hæres, &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit, vniuerſis, præſentibus, & futuris, præſentium notitiam habituris: Quomodo terras Lituaniæ, & earum incolas, noſtro ſubditos dominio (in quos ſæpe liberalitatis noſtræ manum extendimus, & profectui ipſorum intendentes, multa frequentia, ſtatum & conditionem eorum ſemper ſtuduimus facere meliorem) feruenti deſiderio cupientes in aſſumptæ fidei deuotione iugiter ſolidare & fundare, vt ipſos altiſsimus (quo præſtante lumen fidei per noſtram operā receperunt) ad laudem & honorē ſui nominis, & eiuſdem fidei Catholicæ augmētum gratiæ ſuæ chariſmate confirmaret. Cùm eos ſæpè munificentiæ noſtræ donis refecimus, ſummoperè affectamus ſpiritualibus gratiis refouere: & per quæque legittima ſtudia & labores id feruentiùs mancipare.

Qui vt ſe in fidei conſtantia commodiùs exerceant, & creſcant de virtute in virtutem, iugum ſeruitutis, quo hactenus fuerunt compediti & conſtricti, de ceruice ipſorū deponentes & ſoluentes ex innatæ nobis benignitatis clementia ipſis libertates, im̄unitates, gratias, exēptiones & priuilegia dari catholicis ſolita, iuxta continē-

tiam

ry / wedle zámknienia w sobie ninieyszégo przywileiu dáiemy y vżyczamy. tiam articulorum subscriptorũ, tenore pręsentium concedimus & largimur.

Woysko morskié chowáć.

5. ITem promittunt Oratores prædicti nomine ipsius Regis sereniss. electi, quàm primùm Deo volente, ad regnum suum venerit, classem necessariam & sufficientem ad tuendos portus & dominium maris ditionis regni & prouinciarum adiacentiũ, quatenus se porrigit omnis ille tractus Polonicæ ditionis, suo sumptu alere, quam etiam ita instituet, vt res & necessitas suadebit, & status regni censebunt. Cuius classis magnum vsum fore animaduertunt, ad impediendam Naruicam nauigationem, siue etiam illum portum regno acquirendum.

Henryk 1573. Con. 129. B.

O tymże.

6. ITem, classem à rebus omnibus instructam, vsibus regni Polonię & Magni Ducatus Lithuaniæ, sua impensa adhibebit: nec pro necessitate regni Poloniæ & Magni Ducatus Lithuaniæ rem mari gerere intermittet.

Sig. III. 1588. fo. 15.

O WOLNOSCIACH KOronnych. Tit. II.

Przećiw wolnośćiam y práwóm koronnym król nic czynić nie ma.

Alexánder w Rádomskim 1505.

PRAWO

1. Obiecuiąc pod przysięgą / która sie ná przerzeczonéy szcześliwéy koronáciiéy nászéy przez nas skutecznie sstáłá / nászą / oné wszytkié y káżdé z osobná we wszytkich zwyczáiach / obyczáiach / położeniu / wypisániu / ártykulech / punktćiech / sposobiech / mocnie / niezgwałcenié trzymáć / záchowywáć / y cále trzymáć / mieć / záchowywáć / roskażemy ná wieczné czásy. A ieslibychmy co przećiwko wolnośćiam / przywileióm / swobodam y práwóm przerzeczonégo królestwá nászégo vczynili: to wszytko ma bydź nikczemné / próżné / y zá nic ie mieć od tego czásu chcemy y skázuiemy: y to wszytko nikczemnym / próżnym / przez ninieyszy list czynimy.

PRomittentes sub iuramento nostro, quòd in prædicta felici Coronatione nostra corporaliter præstitimus, illas & illa ac quodlibet illorum, illarumq́. in omnibus prædictis eorum earumque modis: consuetudinibus, positionibus, descriptionibus, articulis, punctis, & conditionibus, firmiter, inconcussè & inuiolabiliter, tenere, habere, & obseruare, teneriq́; haberi & obseruari facere temporibus perpetuò duraturis. Quòdsi aliquid contra libertates, priuilegia, immunitates & iura præfata Regni fecerimus, illud totum cassum, irritum, inanè, nullumq́; esse volumus, ac decernimus ipso facto, atq́; irritamus & cassamus tenore præsentium mediante.

La. lib. 4. fol. 66. B. uer. 25. HP 19. uer. 5.

Zygmunt pierwszy w Krákowie, 1507.

2. TO ktemu mocą przysięgi / którąsmy przy koronáciiéy vczynili / przykłádáiąc: iż wszytkié przerzeczoné wolnośći we wszytkich zwyczáiach / wypisániu / punktćiech / człończoch / concluzyách / rozumieniu / mocnie y niezgwałcenie dźierżéć y roskázáć dźierżéć / mieć / y záchowáć ná wieczné czásy roskażemy. A ieśli co przećiwko wolnośći / przywileióm / práwóm y swobodam przerzeczo-

ADiicientes iuramenti circa Coronationem per nos præstiti & facti authoritate, omnia supradicta in omnibus consuetudinibus, descriptionibus, punctis, articulis, conditionibus, clausulis & sententiis, firmiter & inuiolabiliter tenere & seruare, tenerique haberi & seruari facere temporibus per secula duraturis. Quòd si aliquid contra libertates, priuilegia, iura, &

HP. 644.

rzeczonego królestwá vczynimy / onym co vbliżáiąc y one psuiąc w cáłośći ábo w częśći / ktoréykolwiek rzeczy wyszey miánowáney: to wszytko niech będźie nikczemno y próżno / y áby żadnéy mocy áni władzéy nie miáło / mocno mieć chcemy.

& immunitates prædictas Regni fecerimus, derogando vel abrogando in toto vel in parte alicui præmissorum, id totum irritum & inanè ac nullius roboris, nullius que momenti esse volumus & decernimus.

Zygmunt August w Krákowie, 1550.

HL.60 B. uer.16/109. uer. 7. HP. 7. uer. 32.

3. A To coby im było przećiwnégo / áni sámi czynić będźiemy: áni inym czynić dopuśćimy. A gdźieby się przytráfiło / iżby ábo przez nas / ábo przez kogo inszégo stáło się co tákowégo tym to práwóm / státutóm / dáninam / przywileióm / listóm / swobodam y wolnośćiam przećiwnégo: ábo iżbysmy im derogowáć / ábo ábrogowáć sámi przez się czym chćieli: tedy to wszytko żadnéy mocy áni wagi mieć nie ma: ále wszytko mocą tego séymu nikczemné á skáżoné rozumiano być ma / iákoż y my to psuiemy y kážimy / á nikczemné być nayduiemy tym listem nászym czásy wiecznémi.

ET id quod illis contrarium fuerit, ueque ipsi faciemus, neq; aliis facere permittemus. Quòd si aliquando eueniret, vt vel per nos vel quempiam alium istis ipsis iuribus, statutis, donationibus, priuilegiis, literis, immunitatibus & libertatibus, aliquid eiusmodi fieret contrarium: vel si illis derogare, easdemue per nosmetipsos abrogare aliqua re vellemus: extunc omne illud, nihil firmitatis neq; ponderis habere debet, sed omne illud vigore istius Conuentus nihili & cassū intelligi debet, prout & nos hoc ipsum annihilamus, & cassamus, & nihili esse inuenimus, præsentibus nostris litteris temporibus perpetuis.

Henryk y Stephan.

Const. 149. B. uer. 8.

4. A Jeslibyśmy (czego Boże vchoway) co przećiw práwóm / wolnośćiam / ártykułóm / condicyom wykroczyli / ábo czego nie wypełnili / tedy obywátele koronné oboygá narodu od posłuszeństwá y wiáry nam powinnéy wolné czynimy.

Stephan w Krákowie, 1576.

Const. 159.

5. A Jesliby smy co przećiwko wolnośćiam / swobodam / práwóm / przywileióm przerzeczonym królestwá / y W. X. Lit. y inym páństwam im przyłączonym vczynili (czego Boże vchoway) onych we wszytkim ábo w częśći nie záchowywáiąc / to wszytko zá nikczemné / y żadnéy wagi nie máiącé być skázuiemy y opowiedamy.

Zygmunt III. w Krákowie, 1588.

fol.10. uer. 19.

6. QVod si aliquid contra libertates & immunitates, iura, priuilegia prædicti regni, & Magni Ducatus Litua. ac cæterarum prouinciarum iis annexarum, fecerimus, non seruantes (quòd absit) aliquid illorum in toto vel in parte, id totum irritum & inane, nulliusque momenti fore decernimus & pronunciamus.

Declaratio Articuli de obedientia.

Steph: w Krák 1576 Const. 161 B

7. ARtykuł de obedientia non præstanda mógłby przyczyną być różnégo rozumienia y wykłádánia. Przeto wáruiąc w tym Regiam dignitatem interpretácią ártykułu tego / którą Posłowie koronni w Węgrzech / z porucżenia wszech stanów nam podáli. Teraz zá spólnym wszech zwoleniem vtwierdzamy / y pewną być znáyduiemy. Która tákowa iest: Significamus hisce literis nostris, quorū interest vniuersis & singulis. Quòd cùm serenissimo Principi, domino Stephano, Dei gratia Electo Regi Poloniæ, & Magno Duci Lituaniæ, &c. Articulos seu leges spectantes, ad stabilimentum & augmentum Reipub. obtulissemus, ita eorum vltimum, de non præstan: obedientia, si (quòd absit)

absit) articuli & conditiones electionis serenitatis eius aut etiam libertatis ordinũ contrario aliquo actu, per serenitatem eius soluti & laxati, nec reipsa expleti fuerint, iuxta instructionem nobis datam declarauimus,& interpretati sumus;nimirum conditiones illas, & libertates, non statim propterea, per serenitatem eius solui,aut laxari, existimari debere. Si quid eiusmodi,per aliquem humanum errorem, vt fit,serenitati eius exciderit, aut obrepserit, in quo ius & libertas communis lædi videretur. Sed tum demum (si quod absit) quodué nunquam omninò, futurum esse confidimus, à volente & sciente serenitate eius, iura aut libertates nostræ; ita, aut per potentiam opprimerentur, aut per contemptum & temeritatem in dubium vocarentur,vt ne admonitione quidem Senatus, aut reliquorum regni ordinum, quicquam profectum esse videatur.

O WOYNIE KORONNEY. *maß księge osobną niżey szósta.*

O POKOIV KORONNYM, Tit. III.

PRAWO

1. POkoiu sprawcą iest Bóg sam / ktory chwalon bydź niemoże/ieno w pokoiu

PAcis opifex Deus, non nisi in pace perfectè coli valet.

Wlá: Iág. w Brze.Lit 1436. La. 134. uer. 1. HP. 700. uer. 26.

O tymże.

2. POkóy miłością bywa záchowány: która y nieprzyiázné złącza/y pokóy y iedność vtwierdza.

Pacem & vnitatem consolidat caritas, dissociatos iungit.

Tenże La: támże uer. 15.HP 701. uer. 1.

Król z postronnémi páctá y foederá stánowić ma, Articulo, DE PACTIS ET FOEDERIBVS.

3. PActa & fœdera z Pány postronnymi / zwlaszczá pogránicznymi / mamy ponowić: á nigdy pakt y fœdera, tákże legácyi słuchánia/ odpráwowánia/ wysyłánia / okróm wiádomości Pánów Senatorów/ zwłaszczá ná dworze będących/ czynić niemamy.

Zyg.III. w Krak.1588. Const. fol. 24.

Król miedzy stany pokóy w koronie y porządek czynić ma.

4. KAzimiérz z łáski Bożéy Król Polski/ Xiążę Litewskié/ dziedzic Ruski/ etc. Oznáymuiemy niniéyszym listem którym to wiedzieć przynależy: Iż gdyśmy w Piotrkowie mieli séym dla potrzeb królestwá nászégo/ miedzy inymi tego séymu vstáwámi/ ná te różność/ [a] która miedzy Prẹłaty y Pány wszytkiég królestwá byłá/ ták iest iednostáynie postánowiono y zámkniono: á to stoiąc przy vstáwách y zámknieniu innych séymów też wálnych y od inych nieodstępuiąc.

[a] Tá rożność byłá o monecie pátrz niżéy li. 4. párte 1. Tit. 12. le. 7. Kázimiérz

Casimirus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, hæres Russiæ, &c. Significamus tenore pręsẽtiũ quibus expedit vniuersis: Quomodo agẽtibus nobis in Piotrkow pro Repub. regni nostri conuentionẽ generalẽ, inter cæteras huius conuentionis ordinationes super differentia, quæ inter Prælatos & Barones, terrarum totius regni fuit, vnanimiter ordinatum est ac conclusum, innitendo ordinationibus & cõclusionibus aliarũ conuẽtionũ etiã generaliũ, & ab eis nõ recedẽdo.

Káz. III. Iágel. w Piotr 1451. La 86 HL162/289 & 400. HP 79.

O tymże.

5. Obiecuiemy: iż iáko rychło Pan Bóg z woyny do ziem nászych nam sie da wrócić/ wszytkié różnice miedzy duchownymi y świeckimi wszczeté/ ná Séymie wálnym vspokoimy.

Item promittimus: Quòd quàm cito deo dante de expeditione in terras nostras nos reuerti contingat, omnes differentias inter spirituales & seculares exortas in conuẽtione generali sopiemus.

Kázim: w Nieß y w Opokách 1454. La. 93. HL224/ 400. & 451. HP 10.

O tymże

O tymże.

Zyg. Aug. w Piotrr: 1567. Con. 72. B.

6. A Iż iescze z tym sie ludzie ozywáią/ żesmy powinni w wielu rzeczách / ták z osoby nászey/ w doległośćiách Rzeczypo. dosyć czynić/ y miedzy stany pokóy w koronie dobry porządek y spráwiedliwość / wedle powinnośći y przysiegi nászey vczynić / wypełnić y w kłóbe swą práwá przywieźdź. Tedy to záwżdy gdykolwiek o to bedziem nápomnieni / którym ná tym należy wypełniáć/ obiecuiemy y powinni záwżdy bedziemy / wedle Constituciey y Recessów Seymów przeszłych/ y státutów y przywileiów koronnych.

O tymże, pátrz w księgách wtórych Duchownych, w częśći piatey, Tit: 1. lege 8. Gdy były wzruszoné / etc.

O POZYTKACH KORONNYCH. Tit: IIII.

Skárby y pożytki koronnè król rozmnażáć ma dla szczodrobliwośći ku Rzeczypospolitéy.

PARWO Kaz. III. La. 76. HL 278. B/497 HP. 34.

1. Acz z powinnośći królewskiéy szczodrobliwośći / ku wszytkich poddánych pożytku y rozmnożeniu / okiem opátrowánia mamy pilność czynić: wszákże ku rozmnożeniu skárbów y pożytku królestwá nászego tym skłonnieyszy bydź mamy: z których królestwá y poddánych nászych pożytków/ mogli byśmy słusznie opátrowánia czynić.

Rex thesauros colligat, vt in Rempublicam posit esse liberalis

ETsi ex debito regalis munificentiæ ad omnium subditorum commodũ & profectum, oculo considerationis intendere debeamus: propensior tamen solertia circumspectionis, ad augmentum thesaurorũ & prouentuũ Regni nostri incũbit, ex quibus Regni & subditorũ nostrorum commodis, debitè valeamus prouidere.

Mniémániu o sobie dobrèmu dosyć stanóm czynić.

Sigis. III. Cráco. 1588 fol. 8. uer 19

2. ET cùm eam illi de nobis opinionem conceperint; vt se, vitam, fortunasque & quæ omnibus opibus prætiosiores sunt, libertates suas, prærogatiuasq; & immunitates atque charissima quæq; fidei ac patrocinio nostro rectissimè se commissuros esse existimarint: danda nobis est opera, vt huic conceptæ eorum de nobis opinioni respondeamus.

Uczonémi ludźmi koronę ozdobić.

Włád. Iág. HL 244. B/ 437/ uer. 33 HP 380. uer 24.

3. Záprawdę dla tegosmy z Boskiégo zrządzenia páństwo ludzi rozmáitych y prowinciy różnych przyieli/ y ná królestwo Polskie koronowáni: ábysmy też królestwo vczonémi ludźmi ozdobili: y áby náukámi ich nieumieietność wypedziwszy/ królestwo to násze zá żywotá szczesliwégo pánowánia nászego z inémi kráinámi moglismy porównáć: nic niewątpiąc/ iż tá spráwá poddánym nászym pożytek przyniesie.

Profectò ad hoc summi dispositione prę̨sidii plurimarum gentium & diuersarum regionum obtinuimus principatum, & regni Poloniæ prędicti recepimus diadema, vt ipsum regnum doctarum personarum studiis illustremus: quorum doctrinis ignorantiæ cœcitate sublata de medio, Regnum nostrũ in tempore nostri regiminis felicis, cæteris regionibus possumus coæquare: non dubitantes idipsum regni nostri subditis salubriter profuturum.

O SEYMIECH KORONNYCH, Tit. V.

SEYMY

SEYMY KORONNE KROL SKŁADA.

PRAWO

Séym repręſentuie ćiáło królestwá wßytkiégo.

1. My Jan Olbracht z łáſki Bożéy Król Polſki/ zá ſpólnym y długim náradzeniem/ z Prełaty/ Pány/ z ßláchetckim ſtanem/ z Posłámi ziemſkimi/ y ze wßytkimi poddánymi náßymi/ Duchownymi y świetckimi ná tym ſéymie wálnym Piotrkowſkim będącym/ ćiáło wßytkiégo króleſtwá z zupełną mocą nie przytomnych repręſentuiąc.

Nos Ioannes Albertus, Dei gratia Rex Poloniæ: communi & diuturna conſultatione præmiſſa cum Prælatis, Baronibus, Nobilibus, terrarumq; nunciis, ac ſubditis noſtris vniuerſis, ſpiritualibus & ſecularibus in hac conuentione generali Petricouiē: exiſtentibus, corpus eiuſdem regni cum plena facultate abſentium repræſentantibus.

La 96. HL. 261/467.

W Lublinie ábo w Parcowie Polacy z Litwą ſéymy miéwáć máią.

2. To też dokłádamy oſobliwie/ y miánowićie: iż przerzeczeni Pánowie y ßláchtá króleſtwá Polſkiégo y ziem Litewſkich ſéymy y ſtánowienia rzeczy/ kiedy tego będźie potrzebá/ w Lublinie ábo w Parcowie/ ábo ná inych mieyſcách ktemu ſpoſobnych/ zá dozwoleniem y wolą náßą máią odpráwiáć/ dla pożytku y potrzeby króleſtwá Polſkiégo/ y dla lepßégo ziem Litewſkich przerzeczonych.

In Lublin aut Parcow, Poloni cum Lituanis comitia celebrent.

HOc etiam addito ſpecialiter & expreſſè: quòd præfati Barones & Nobiles regni Poloniæ, & terrarum Lituaniæ, conuentiones & Parlamenta, quando neceſſe fuerit, in Lublin, vel in Parcow, & aliâs in locis aptis, de conſenſu & voluntate noſtra, celebrabunt: pro commodo & vtilitate regni Poloniæ.

Iágełło y VVitułt w Hrodle 1410. La. 127. HL 51/92. HP 11.

Séymy w Piotrkowie niech będą, wyiąwßy żeby te°co było ná przeßkodźie.

3. GDy ſobie zá obćiężliwo mieli niektórzy z Rády y Posłów ziemſkich króleſtwá náßégo: iż byli wyzywáni ná Séym wálny do Krákowá/ nád ſtárádawny zwyczay od mieyſcá Piotrkowá: ſkazáliſmy zá prośbą Rad náßych/ y Posłów ziemſkich: áby nie gdźie indźie/ iedno w Piotrkowie ſéym wálny odpráwowan był: wyiąwßy żeby ſłußna przyczyná/ która przez nas y Ráde náße ma bydź vważona/ co inéß nam rádźiłá vczynić.

Comitia Petricouiæ ſint, niſi quid vetet.

CÙm grauiùs ferrent nonnulli Conſiliarii, & Nuncii terrarum Regni noſtri, ad conuentum generalem regni Cracouiam ſeſe vocari: præter veterem conſuetudinem à loco Petricouienſi illos euocando: Decreuimus, Conſiliariis noſtris, & terrarum nunciis petentibus: vt non alibi, prętèr Petricouiæ, conuentus generalis celebretur: niſi cauſa legittima per nos cum Conſiliariis noſtris expendenda, aliud ſuaſerit faciendum.

Zyg: w Krák. 1540 HL 51/91. HP. 10.

O tymże.

4. Zwalamy ná zdánie Rad y Posłów ziemſkich/ y ták zoſtáwiamy ná dálßé czáſy/ iż ſéymy wálné króleſtwá nie indźie/ iedno w Piotrkowie máią bydź y ſkłádáné y odpráwowáné: wyiąwßy tylko przyczyne powietrza/ ábo choroby królewſkiéy.

Aſſentimur dominorũ Conſiliariorum & terrarum nunciorum ſententiæ: & ita relinquimus duraturum: Quia regni Comitia generalia, non alibi, niſi Petricouię, indici & agi debent: peſtilentiæ, & ægritudinis Regiæ, caſibus exceptis.

Zyg: w Krák. 1543 HL 51/92. HP. 10.

W Lomźie był náznáczony, ále potym do Wárßáwy przenieśiony. Articulo

O ZLOZENIV WALNEGO SEYMV Y POWIATOWYCH SEYMIKOW.

5. MOcą vchwały ninieyßégo ſéymu/ dla przyczyn y potrzeb Rzeczypoſpo. wyßéy opiſánych/

Zyg: Aug. w Piotr: 1562. Con. 15. B.

opisánych/ skłádamy séym wálny koronny ná dźień S. Márciná w roku niniéyszym blisko przyszłym w Lomźie/ przed ktorym skłádamy séymiki powiátowe w źiemiách. W Wielkiéy Polscze we Srzedźie/ w Szadku/ w Leczycy/ w Rádźieiowie/ w Ráciąźu/ w Sochaczowie/ w Dobrzyniu/ w Wieluniu/ ná dźień S. Jádwigi. Generalis Wielkiéy Polski w poniedźiáłek przed S. Symonem Judą/ w Kole. W Máłéy Polscze w Wiśni/ w Kámieńcu/ w Lublinie/ w Bełźie/ w Chełmie/ ná dźień S. Jádwigi. W Proszowicách/ w Opátowie/ przed S. Symonem Judą w poniedźiáłek bliższy. Generalis Máłéy Polski w Nowym mieśćie/ dźień S. Symoná Judy. W Mázowszu/ w Czérsku/ w Wiźnie/ w Wyszogrodźie/ w Zákroczymiu/ w Ciechanowie/ w Liwie/ w Rożánie/ w Lomźie/ dźień S. Jádwigi. w Wárszáwie dźień S. Łukaszá Particulares, á Generalem Mázowiecki w Wárszáwie názáiutrz po S. Łukaszu. A obiecuiem nie przekłádáć ná inny dźień dniá séymowi Lomźieńskiému złożonégo/ sine graui & legali impedimento.

Séymy czásu y mieyscá opisánego bydź máią.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL51. B/92. HP. 11.

6. Aby zá szcześliwég pánowánia nászég sprawy pospolite rządnie szły: Séymy wálné tákże y Powiátowé wedle czásu y mieyscá státutem opisánego skłádáć będźiemy.

Vt tempore felicis nostri principatus, negotia publica procedant: Comitia generalia & particularia, iuxta tempus & loca, statuto descripta, edicemus.

W Wárszáwie bywáć máią.

Zyg. Aug. w Lub. 1569 HP. 11.

7. Mieysce séymóm wálnym koronnym w Polscze/ iáko ie skłádáć mamy: ták iuż Wárszáwe ná to náznáczamy. wszákże gdźieby casus iáki przypadł znáczny/ żeby tám złożon y trzymán bydź niemogł/ wolno nam będźie zá dozwoleniem y rádą pánów Rad oboygá narodu tám ii złożyć/ gdźieby commodiùs bydź mogło w Polscze.

We dwie lećie bywáć máią.

Steph. 1576 Con. 148. B

8. Séym wálny koronny we dwie lećie nadáléy ma bydź skłádan/ á gdźieby tego byłá pilna á gwałtowna potrzebá Rzeczypospolitéy/ tedy zá rádą Pánów Rad oboygá páństwá/ iáko czás y potrzebá R. P. przynośić będźie/ powinni go skłádáć będźiemy.

Do sześći niedźiel trwáć máią.

Támże.

9. A Dłużéy go dźierżeć nie mamy/ nadáléy do sześći Niedźiel.

Od propositiiéy záczynáć sie máią.

Tenże w Wár. 1578. fo. 186. lege Scrutinianū uer. 7.

10. Począćié séymu ná náznáczony dźień listy séymowémi propositią záczynáć sie ma záwżdy.

Kiedy sie záczynáć y kończyć máią.

Zyg: III. w Krák: 1591. fol. 16

11. Iż to do wątpliwośći przychodźi v ludźi/ iáko sie Séym kończyć ma/ tedy Constitucyie o tym vczynioné ták declárujemy: iż záczećié séymu poczynáć sie ma od dniá w liśćiech séymowych náznáczonégo/ á kończyć sie ma dniá tegóż w sześć niedźiel: iednák w dźień niedźielny/ áni w świeto głowné nigdy nápotym séymu skłádáć niebędźiemy.

O SEYMIKACH POWIATOWYCH Tit. VI.

Przed Séymy Powiátowe seymiki bywáć máią, Kolski, Korczynski, y Wołkowiski.

Steph: w Wár. 1576. fol. 148. B. seym Wálny. uer. 5.

1. A przed tákowémi séymy w Polscze wedle zwyczáiu/ á w Litwie wedle státutu W. X. Lit.

X. Litew. séymiki powiátowé bydź máią/iáko w Kole/ y w Korczynie séymik głowny bywa/ tákże w Litwie w Wołkowisku głowny séymik bydź ma. Ná które séymiki przez Posły swé potrzeby przypádłé/ zwykłym obyczáiem oznáymiáć mamy.

Brzéski, Inowłockłáwski w Rádzieiowie.

2. Zwaláiąc ná prosby ziem Brzeskich y Inowłodzłáwskich/ vstáwiamy: áby oboiéy téy ziemi ieden séym ziemski w Rádziciowie ná potym był skłádan.

Petitioni terrarū Brestensis & Innowladislauien consentientes, constituimus: vt vtriq; terræ vnū Cōuētū terrestrē in Radzieiow celebrādū deīceps instituamus.

Zyg: w Krák. 150. fol. 9. HL 51/ 92. HP. 257.

Sędomirskiéy ziemi w Sędomiérzu: á Skrzynny skáżony.

3. Jeden tylko Powiátowy séym w Sedomirskiéy ziemi wedle stáradawnégo zwyczáiu niech bedzie spráwowan. A séym w Skrzynnie/ktory był przez nas wyszych lat pozwolon/ káżimy y zátrácamy.

Vnus duntaxat particularis Conuentus in terra Sandomirien, iuxta antiquam consuetudinem celebretur: Conuentu Skrzynen. qui ex speciali concessione nostra annis superioribus agebatur, abolito penitùs & sublato.

Tenże w Piotr. 1529. fol. 23. HL. 51. B/ 93. HP 157.

Hálickiéy ziemi w Háliczu, vprzedzáiąc Wiśnienski.

4. Za pilnym żądániem Posłów ziemi Hálickiéy y zezwoleniem spólnym Rad/ przez zágęszczenié y násiádłość Rycérstwá onych kráiów/ y przez dálekość drógi niebespiecznością onych kráiów folguiąc/ vstáwuiemy séymik Powiátowy w Háliczu: áby tám obyczáiem innych Powiátowych séymików Kaßtelan z ßláchtą Posły obiérał/ nie przyczyniáiąc ich nád dawny zwyczay: iżby sie o potrzebách pospolitych tám námawiáć mogli. A ten séymik vprzedzáć ma generalem Wiznienski/ wedle zwyczáiu inych Powiátowych séymików.

Zyg. Aug. w Wárß: 1563. HP. 257.

O tymże.

5. Seymik Powiátowy Hálicki vstáwiamy/ áby bywał záwżdy w tydźien przed Wiżnienskim.

Steph. w Wárß. 1581 Con. 215. B.

Dobrzynskiéy ziemi w Lipnie.

6. Na prosbe Posłów Dobrzynskich/ pozwalamy: áby séymik Powiátowy w Lipnie w posrzód ziemie Dobrzynskiéy wedle stárego zwyczáiu odpráwowan záwße bywał ná potomné czásy.

Tenże w Piotr. 1567 HP 258.

Séymik ná Deputatá ziemi Dobrzynskiéy w Lipnie.

7. Na prosbe Posłów ziemie Dobrzynskiéy/ pozwalamy áby séymik ná obiéránié Deputatá ná Trybunał/ bywał dniá tego/ iáko y w innych wßytkich Woiewodztwách.

Zyg. HL. w VVár. 1596. fo. 11.

Ráwski w Ráwie.

8. Seymik powiátowy w Woiewodztwie Ráwskim bydź ma w Ráwie.

Zyg. Aug. w Lub. 1569 HP 258.

Krákowski w Proßowicách przed Nowomieyskim.

9. Seymik też Powiátowy ziemie Krákowskiéy/ ktory w Proßowicách bywa záwße/ ná potym cztéry dni przed Nowomieyskim wietßym skłádan bydź ma.

Tenże támże HP támże.

Minski, Mozerski, Rzeczycki w Minsku.

10. Powiáty Woiewodztwá Minskiego/ Mozerski y Rzeczycki/ przy tymże Woiewodztwie Minskim zostáwuiemy: w ktorym iáko ná séymiki Powiátowé zieżdźáć sie/ ták też wßytki spráwy swoie odpráwowáć máią.

Tenże támże.

Gostynskie w Gąbinie, á Sochaczewskie w Sáchaczowie.

Steph: w Krák. 1576. fol. 163.

11. SEymiki Powiátowe ziemie Gostynskiey w Gąbinie/á Sochaczewskie w Sochaczowie wedle stárego zwyczáiu/áby były trzymáne: gdyż przy Lubelskiey Constitucijey przez niebycie Posłow onych ziem iest opusczon/propter legalia impedimẽta, przeciwko czemu/ácz sie Posłowie ziemie Rawskiey opowiedáli: iednák my widząc/iż to zdawna te ziemie miewáły/ tedy im to pozwalamy.

Lubelskie z Vrzędowá do Lubliná przeniesione.

Sig. Crac: 1532. HL. 547.

12. CElebrationes Conuentuum Particulariũ terræ Lublinen. ex oppido Vrzędow in ciuitatem Lublinen. transferri mandabimus, iuxta petitionem nobilitatis, per Nuncios terrestres factam.

Oświęcimski y Zatorski, w Zatorze przed Proszowskim trzy dni.

Steph: w VVár. 1581. fol: 215.

13. SEymik Oświecimskiey y Zatorskiey ziemie ma bydż záwżdy trzy dni przed Proszowskim seymikiem/ w Zatorze przez nas skłádány/ ku obrániu Posłá ná seym wálny/ ktoryby naprzod do Proszowic ná seymik iáchał. Posłá nászego ná ten tám seymik nie bedzie potrzebá posłáć/ tylko Instructią do Stárosty Oświecimskiego. A listy około tego seymiku Zatorskiego/ máią bydż posyłáne ábo do Krákowá ábo do Oświecimiá.

Seymikom Powiátowym czás y mieysce náznáczáne bydź máią.

Zyg: w Krák. 1510. fo. 8. HL. 51/92. HP. 11.

14. Opátruiąc áby seymy powiátowe słusznym porządkiem/ gdy tego bedzie potrzebá/ mogły bywáć/ obiecuiemy dáć náukę Káncellárijey: áby tym seymom mieyscá słuszne y czás ná listech opisowáłá: ázwłasczá áby seymik Srzedzki dwie Niedzieli przed Kolskim/ á po nim Piotrkowski osm dni przedtym náznáczyć pámietáłá.

Cancellaria informabitur, de præstituẽdis conuentionũ tẽporibus, & de conuentu Srzedeń, Colensi, & Petricouiensi.

PRouidentes, vt conuentus particulares debito modo celebrari, dum opus est, valeant: Promittimus dare Cancellariç informationẽ: vt eos opportunis locis, & debitis temporibus, literis præscribant: & presertim, vt conuentũ Srzeden: duabus septimanis ante Colẽsem & subinde Petricouiẽsem, octo diebus cõstituere meminerint.

Tákiż státut Zygmuntá Augustá.

Zyg: Aug w Lubl: 1569. HP. 11.

15. SEymiki powiátowe wedle obyczáiu ták w Polszcze iáko y w Litwie skłádáne y trzymáne bydż máią: ktorych oznáczenie Káncellárie nászé w odsyłániu listow/ y Stárostowie w rozsyłániu ich ták sie záchowáć máią/ iákoby publicátia ich dwie ábo trzy niedziele przed nimi do wiádomosci ludzkiey przyszłá.

Winá vstáwioná ná Biskupy, Woiewody, y Kásztelany: ktorzy ná seymy powiátowe nieprzyieżdżáią.

Zyg: w Krák. 1510. fo. 8. HL. 52/93. HP. 258.

16. Skázuiemy/ áby Biskupi/ Woiewodowie/ y Kásztelani/ y inni wszyscy vrzędnicy byli powinni bydż ná seymie ziemskim: w Wielkiey Polszcze/ ná Kolskim: w ziemi Krákowskiey/ w Nowym Mieście Korczynie: á to máią czynić pod winámi. Abowiem Biskupi zá winę bedą powinni zápłácić/ iesli sie słuszną wymowką ná tym seymie

Pœna statuitur contra Episcopos, & Palatinos atq; Castellanos, ad cõuentus terrestres non venientes.

DEcreuimus etiam: quòd Episcopi, Palatini, Castellani, & cæteri officiales, teneantur interesse conuentibus terrestribus, & in Maiori Polonia Colensi & in terris Cracouien. Nouæ Ciuitatis Corczyn, sub pœnis. Episcopi namq; soluturi sunt pro pœna, marcas quadraginta, si se legittima excusatione, in eodem conuentu non excusa-

o tymże masz niżey práwo 13. Wrząd.

séymie nie obmówią / czterdzieści grzywien: á Woiewodowie y piérwszy Kásztelani będą powinni záplácić / ieśli przez vpór ná séymie nie będą / y słuszną wymówką sie nie wymówią / támże ná séymie Powiátowym dwádzieściá grzywien: á Kásztelanowie mnieyszy będą płácić zá niebycié swé dziesięć grzywien: które máią bydź do skárbu nászego obrócone / ieśli tákże słuszną wymówką y trudnościámi nie obmówią sie. A té winy do skárbu nászego nieodpuszczenie máią bydź obrócone.

cusauerint. Palatini verò & primarii Castellani, soluere tenebuntur (si se temerariè absentauerint: & legittima excusatione se ibidem, in Conuentu non excusauerint) marcas viginti. Similiter Castellani minores, soluent pro absentia decem marcas, fisco regio applicandas, si se non excusauerint, non vaga, sed legitimi impedimenti excusatione. Et pœnæ præfatæ, fisco nostro regio irremissibiliter applicabuntur.

Którzy, y iácy, y iáko wiele Posłów ná séym słáni bydź máią.

17. Gdyśmy widzieli liczbę Posłów ziemskich / którzy ná séym wálny bywáią posyłáni: iż ták dálece rozmnożyłá sie / że też skárb Rzeczypospo. ná nie nád spráwiedliwość był obciążan / y wielka część podatków pospolitych ná nie byłá wydawána: á obroná R P. przez to byłá vmnieyszona / y tudzież wszytki spráwowánia rzeczy y námowy ná seymiéch / które zá potrzebą miáły bydź z niémi spráwowáné / długi czás musiał bráć / dla wielkości ich liczby: których wiele ná ten vrząd sie wtrącáli. Aby tedy spráwy sądowné / pozwy v sądów y inné spráwy własné / które im przynależą / ná séymiéch mogli sńádniey odpráwowáć: dla tego / zá rádą Rad nászych przy bytności Posłów ziemskich przed zámknieniem séymu ninieyszégo kazáliśmy opowiedzieć / y tą vstáwą nászą skázuiemy: áby ná séymiéch powiátowych Posłów ná séym wálny nie więcey obiérano / iedno ták wiele: iáko przed tym obiérano zá szczęsnégo królowánia przodków nászych: y áby żaden ná poselstwo nie był obiéran: któryby rzecz y spráwę sądowną / którąby ná séymie miáłá bydź spráwowána / miał. Abowiém przez to y sądy séymowé bywáią zátrudnioné / y spráwy poselskié częstokroć bywáią opuszczáné: gdy oboiéy spráwie dosyć vczynić niemogą.

Qui, quales, & quot Nuncij nobilitatis, ad Conuentum sunt mittendi.

Zyg: w Krák. 1540. HL. 170. B/ 304. HP. 259.

CVm cerneremus numerum Nunciorum terrestrium, qui ad Conuentum generalem destinãtur, cousq; processisse: vt thesaurus Reipub. in illos necessariò plus æquo grauaretur: & magna pars contributionum publicarum, in illos expenderetur, defensioq; Reipub. per hoc minueretur: ac item omnes tractatus & actiones, in Conuentibus necessariò cum illis agendæ, in longum traherentur: propter numerosam illorum multitudinem: (quorum plerique in hoc munus sese ingerunt: vt actiones, causas iudiciarias, in iudiciis, & negotia priuata, quæ in Conuentibus eis incumbunt, possent commodius peragere.) Propterea Consiliariis nostris censentibus, in præsentia Nunciorum terrestrium, ante conclusionem Conuentus præsentis edici fecimus: & hac constitutione nostra decernimus: vt in Conuentibus particularibus, Nuncii ad Conuentum generalem non plures eligantur, quàm olim eligebantur, regnantibus feliciter prædecessoribus nostris. Quodque nullus Nunciorum eligatur, qui causã & actionem iudiciariam, in Conuentu agendã haberet. Per hoc enim & iudicia Conuentionalia interturbantur: & tractatus Nunciorum plerunque intermittuntur: cùm vtrique negotio simul satisfacere non sufficiant.

Mieyscá y sposób séymików Powiátowych.

O tymże masz wyższey práwo skázuiemy.

Zyg. Aug. w Piotr: 1565. HP. 257.

18. Wrząd á stárodawny zwyczay séymiki Powiátowé w práwie chcąc / postánawiamy y opátruiemy to: żeby Rády násze duchowné y świeckié ná séymikach bywáły á spólnie z szláchtą Artykuły spisowáły: y potym ie ná głównieysze séymy do Nowégomiástá / y do Kolá / y do Wárszáwy / iáko gdźie w któréy częśći korony nászey stárodawny zwy-

czay

czay iest / znośili : y tám záś znowu gdźie iuż wierßé koło wßytkich bedźie / té to ártykuły korrigowáli / y miedzy sobą zgadzáli : áby potym wßytkich rzeczy ná séymiéch koronnych vłácnienié y predßa odpráwá bydź mogłá.

Ná séymikách gospody rozdawáné przez stárosty bydź máią.

Tenże tám- że HP 260.

19. POniewaź ná séymikách y sądźiéch o gospody wielka trudność y różnice bywáią : tedy stárostowie ábo dźierżawce mieysc onych / gdźie sądy ábo séymiki bedą / habita ratione dignitatis personarum, máią ie rozdáwáć.

O gospodách ná séymikách y sądźiéch.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol: 30.

20. PRzychyláiąc sie do pierwßych Constituciy o rozdawániu gospód ná ziezdźiech y sądźiéch wßelákich / ták declárujemy : że mimo stárosty mieysc onych / nie ma sie żaden w vrząd wdáwáć : á osobliwie ná Trybunale Márßálkowie Deputáccy / nie máią w tym żadnéy przekáży czynić vrzedóm stárościnym. Ani vstaw rzeczóm mimo vrząd Woiewodzy y stárośći czynić / áni sobie żadnych pożytków ná mieyscu onym gdźie Trybunał sądzon bywa / przywłaszczáć / okróm salarium sądowégo. Ani priuata authoritate w gospodách sądów żadnych odpráwowáć / tylko in consessu iudicii Tribunalis.

Dawánie spráwy Posłów źiemskich o spráwách przeßłych seymowych.

Tenże tám- że 1589. fo. 19.

21. DAwáć spráwe máią Posłowie z káżdégo séymu przyiáchawßy / to co spráwili ná przeßłym séymie przed brácią ná Electiiey téy / gdy Deputaty ná Trybunał obierać bedą.

Złożenié ziázdów po Seymie.

Tenże tám- że 1591. fo. 19.

22. ZIázdy ná zwykłych mieyscách w ośm niedźiel skłádamy po séymie / wßytkim dla dánia liczby przez Posły bráciéy / dla obieránia Poborców y deputowánych ßáfárzów do odpráwy y sadzenia żołnierzów wedle Constituciiey opisánégo processu : oprócz Woiewództwá Mázoweckiégo / y tych Woiewództw / którzy ie sobie tu obráli / nie nárußáiąc práwá W. X. Litewskiégo / które ziázdy tákowym pokoiem y bespieczeństwem wárujemy / iáko práwo iest o séymikách y séymách nápisáné / pro hac vice.

O SADZENIV SEYMOWYCH spraw ná Séymie. Tit. VII.

Spráwy ná Séym przypádłe, dwá dni w tydźień kożdy sądzonè bydź máią : á po zamknieniu Seymu dáléy sądźić nie máią.

PRAWO Zyg. 1518. HL 278. B/ 68. HP 28.

1. ZWalamy / áby spráwy ná séym wálny królestwá przypádły dwá dni w tydźień / to iest we Srzodę y w Piątek / przez nas były vznawáné y sądzoné : á gdy sie sstánie zámknienié séymu / żaden potym w sprawách / które ná séym przypádną / nie ma bydź / áni bedźie mógł bydź sądzon.

Causæ ad Conuentionem deuolutę statutis diebus iudicentur, & conclusione Conuentus facta, à nemine iudicentur.

COnsentimus : vt causæ ad Conuentionem generalem deuolutæ, duobus in septimana diebus, quarta scilicet & sexta feria, per nos deinceps recognoscantur & iudicentur. Et conclusione facta Conuentus, nemo postea in causis ad Conuentionem deuolutis iudicari debebit aut poterit.

Spráwy criminálnè, tydźień cáły sądzonè bydź máią.

Steph: w Wár. 1578. Con. fo. 186 lege Scrutinia

2. AZeby sie criminales actiones ná séymie záwßé odsądźić y odpráwowáć mogły /

gły / tedy od poczecia séymu / ktory ná náznáczony dźień listy séymowémi propositią zácżynáć sie ma záwżdy. A po propositiéy y odpráwieniu przy Posléch źiemskich wót Senatorskich / tydźien cáły dźien podle dniá mamy mieć wolny do sądów criminalium actionum. A potym póki iedno séym bedźie / mamy odpráwowáć té criminália / ná káżdą Srzodę / Piątek / y Sobotę / nie omieszkawáiąc inych spraw séymowi należących. A zwlaszczá nullo iure, y kwarty sądzenia / wedle Constituciiéy Lubelskiéy / Anni Millesimi, Quingentesimi, Sexagesimi noni.

*pátrz lib. 4 pár. 1. Tit. 6. lege 7. Znáiąc.

Criminália Litewskié y sądy Séymowe.

3. Vstáwuiemy áby ná séymie Wálnym kożdégo tego dniá w dźień ieden / miánowicie Wtorkowy / spráwy głowné Litewskié séymowé przez nas sądzoné y odpráwowáné były.

Zyg. III. w War. 1589. fol. 37.

Przyśięgi skazáne v sądu królewskiégo máią bydź do Powiátów odesláne.

4. Przysięgi ktoré skázuią v sądu nászégo ták ná séymie iáko y krom séymu máią bydź odesláné do Powiátów / chybá iż kto támże bedźie chciał przyśiądz.

Zyg. Aug. w Wárß: 1557. Const: 6. B.

O SPRAWIEDLIWOSCI. Tit. VIII.

Spráwiedliwośći násládowáć nawysßè dobro.

PRAWO

1. Gdyż pismo świeté świádczy / że wßytek wiek człowieczy iest skłonny ku złemu / y wßelkié stworzenié w wystepku sie nayduie: ktemu że przyrodzenié człowiecze łátwiéy vpada ku złemu / ták iże złośći rácżey násláduie. Acz Páńska vstáwá iest / że poddáni máią bydź skromieżliwi / skromni spráwiedliwi / spokoyni: á wßákoż nie pohámowána pożądliwość / by nie byłá pohámowána stárániem spráwiedliwośći / tedyby záprawdę zgodá y pokóy miedzy ludźmi zginełá. Nawyższé tedy dobro iest w tym żywoćie / spráwiedliwośći násládowáć y iednému káżdému co iego iest przywłaszczáć.

Cvm scriptura testante, omnis ætas ab adolescentia sit promptior ad malum: & omnis creatura consistat sub vitio: naturaque humana faciliùs labitur ad delicta: sic etiam quòd vitia imitetur, Quamuis enim Domino disponente, sibi subditi debeant fore, pudici, modesti, iusti, ac pacifici: effrenata tamen cupiditas, nisi iustitiæ conatus subuerteret, tunc profectò concordia & pax inter homines deperiret. Summum autem bonum in hac vita est, iustitiam colere: & vnicuique quòd suum est tribuere.

Káź. w Krák. 1369. La. 53. HL 72/ 130. & 399.

Stolicá spráwiedliwośći królóm dożyczona.

2. Gdyż stolice sądów ku czynieniu y rozeznániu spráwiedliwośći práwicy nawłasniéy z przeyźrzenia Bożégo są záchowáłé / á nam potym śmiertelnym / ktorzy pieczołowánia świetckiég ná sobie odmiennośći nosimy / vżyczoné.

Cvm iudiciorum Tribunalia ad dicendam & discernendam iustitiam, dexteræ excelsi propriissimè diuinitùs fuerint reseruata: nobis tandem mortalibus, qui vices gerimus solicitudinum mundanarum, commodata.

Ian Olbr: w Piotr. 1496. uer. 9 HL 127/228

Wßytkim spráwiedliwość król czynić ma.

3. AD hoc nos omnipotens Deus, auctor iustitiæ, dispensator æquitatis & Reipu: pro sua voluntate directores Regni fastigio, licèt immeritos, voluit sublimare, vt ipsam prosequamur iustitiam, æquitatem sectemur, & in regno ipso Remp dirigamus.

Káź. III. Petr. 1447. La. 89. uer. 4.

Wieźdzá-

Król wieżdżáiąc do ktorey źiemie y Powiátu z stárosty spráwiedliwość czynić ma.

Rex terras & quemlibet districtum ingrediens, iustitiam cum Capitaneis faciet.

Káz. w Nieszowéy y w Opok. 1454 La. 93. B. HL 223. B/ 399. HP. 31.

4. Obiecuiemy/ iż záwżdy ná przyiechániu nászym do źiem ktorychkolwiek nászych/ w kożdym Powiećie/ do ktorego szcześliwie przyiedźiemy/ wszytkim proszącym spráwiedliwośći z stárostámi nászymi/ one czynić roskażemy.

Item pollicemur: Quòd semper in aduentu nostro in terras quascunque nostras, iu quolibet districtu, quem feliciter ingressi fuerimus, omnibus petentibus iustitiam fieri cum Capitaneis nostris, ipsam expedire faciemus.

Wszytkim wedle praw spráwiedliwość nieodwłoczną czynić ma.

Sig. III Cra. 1588. fol. 7. ver. 1.

5. Iustitiam omnibus incolis Regni iuxta iura publica in omnibus dominiis constitutam absque omnibus dilationibus & prorogationibus, administrabo, nullo quorumuis respectu habito.

Iustitionarium żadnego w źiemi stánowić nie ma.

Iustitionarius in nulla terra instituendus.

Iag. w Iedln 1433. La. 51. B. HL 140. B/ 251. HP. 589.

6. Też obiecuiemy: iż w żadney źiemi krolestwá Polskiego Iustitionarium nie chcemy postánawiáć/ ábo iákokolwiek nástáwiáć.

Item spondemus: Quòd in nulla terra totius regni Poloniæ Iustitionariũ constituere volumus, vel quomodolibet surrogare.

Hámowánie spráwiedliwośći przez krolewskie listy, nikczemne być máią.

Regiæ inhibitiones sint nullæ.

Káz. w Niesz. 1454. La. 93 HL 115. B/ 206. HP 450

7. Obiecuiemy nie dáwáć listow bronicych spráwiedliwośći/ ábo przez ktoreby mogł bydź zátrudnion ábo zwłoczon sąd ku krzywdźie ktoreykolwiek strony/ ták powodowey iáko obwinioney.

A iesliby niekiedy tákowym listom z Kancellárieý nászey dla vporney czyiey prosby ábo ktorymkolwiek obyczáiem przydáło sie wynidź/ tedy niechay będą nikczemné.

A sędźie nie będą powinni dla tákowych listow sądow swych nie spráwowáć.

Item pollicemur: quòd non dabimus literas prohibitorias iustitiæ: aut has, per quas posset impediri, aut differri iudicium in præiudicium alicuius partis, Actoris aut Rei.

Quòd si aliquando huiusmodi literas de Cancellaria nostra, per importunam alicuius instantiam, aut quouis modo emanare contigerit: sint eo ipso nullæ.

Iudicesque, per huiusmodi literas minimè iudicare sint astricti.

Król do sądu listow ktorè spráwiedliwość hámuią dáwáć nie ma, iedno temu ktory iest ná posłudze Rzeczypospolitéy.

Neque Rex iudicio inhibeat: nisi quis Reipub. causa absit.

Káz. III. w Korcz. 1451. La. 88. HL. 115. B/ 206. HP 450.

8. Skázuiemy/ iż od tych czásow y ná potym listy práwá y spráwiedliwośći zákázuiące ku obćiężliwośći y krzywdźie tym/ ktorzyby spráwiedliwośći szukáią/ nie będą dawáné/ áni ná nie pozwaláné: iedno tym/ ktorzyby ná woynie byli/ ábo potrzeby R. P. w tym czáśie ná sobie nieśli.

Item decernimus: quòd àmodo & deinceps literæ, ius & iustitiam prohibentes, in grauamen & præiudicium iustitiam quærentibus, non dabuntur, nec concedentur: nisi illis, qui in bello fuerint: aut rebus & negotiis Reipub. intendunt: tempore medio, quo huiusmodi onera pertulerunt,

O liśćiech ktorè spráwiedliwość hámuią.

9. O Liściech hámuiących spráwiedliwości / y prawu pospolitému y státutom przećiwnych / áby ich nie dawano: Roskażemy / áby przełożeni Káncellárićey nászey przećiwko státutóm ich nie dawáli. A iesli ie dádzą / oné wedle zámierzenia státutów nikczemné niech bedą.

DE inhibitionibus, iuri communi & statutis Regni contrariis, non concedendis, Mandabimus: vt Cancellariæ nostræ præsidentes, in contrarium statutorum, illas nemini concedant: & si concesserint, illæ iuxta statutorum præscriptum, nullæ censeantur.

Zyg. w Krák. 1532. HL 116. B/206. HP. 451.

Kto listy hámuiące do sądu wnośi, á sędźia źiemski ábo Grodzki ie przymie, winą 14. grzywien niech bedźie karan: to wyiąwszy, gdźieby dla posługi Rzeczyp. kto był wyięt

Qui literas inhibitionis producit, & Iudex Terrestris aut Castren eas suscipit, pœnis quatuordecim marcarum puniatur: nisi fortè Reipub: causa aliquis excusetur.

10. Chcemy áby żadné ná potym hámuiącé listy do sądów nie były dawáné / y niechay bedźie w tym státutów królestwá nászego exequucia / á ten który tákowé listy do sądu przyniesie / winą czternaśćie grzywien stronie przećiwnéy niech bedźie karan. Tákże sędźiowie Ziemscy y Grodzcy tákowym listóm hámuiącym mieysce dáiący / czternaśćie grzywien winą niech bedą karáni. Wyiąwszy spráwy tych: którzy ná służbách R. P. są / iáko ná poselstwie / ábo kedy którzy przez nas woysku przećiwko nieprzyiaćielowi nászému w postronnych źiemiách bedźie przełożon: których spráwy tylko iednégo roku (iesli ták długo ná służbie nászéy bedą) záwieszoné bydź mogą roskazániem y obiáśnieniem nászym: które sie przez list do sądu ośtáć ma.

VOlumus vt nullæ in posterum inhibitiones ad iudicia dentur: fiatq; in hoc executio statutorum Regni nostri: & is, qui huiusmodi literas in iudicium produxerit, pœna quatuordecim marcarum parti aduersę puniatur. Similiter iudices tàm Terrestres quàm Castrenses huiusmodi literis inhibitionum, in præiudicium partium parentes, & locum dantes 14. marcarum pœna plectantur: exceptis causis eorum, qui in seruitiis Reipublicæ, puta legationis: aut vbi aliquis per nos exercitui, contra hostem nostrum, etiam extra Regnum præfectus fuerit: quorum causæ, ad vnius anni spatium (si tanto tempore fuerint, in seruitio nostro) suspendi poterunt: iussu ac declaratione nostra per literas iudicio facienda.

Zyg. w Piotr: 1538. HL. 114/205. HP 451.

O Inhibiciách.

Inhibitiones ad iudicia ne dentur.

11. Okolo inhibicićey że są státutá dawné / wedle tych záchowáć sie ma Káncellária nászá / y sąd ábo vrząd / á któryby sie sąd ábo vrząd ináczéy záchował: tedy winą w státućie opisáną karan bydź ma.

QVādoquidē de inhibitionibus sunt antiqua statuta: iuxta hæc tàm Cancellaria nostra, quàm iudicium, vel officium, sese conseruare debent. Quòd si aliquod iudicium vel officium, aliter sese conseruaret: extunc pœna statuti descripta puniri debet.

Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 115. B/207. HP. 451.

Spráwiedliwość sądową niektóré kráie korony Polskiéy zdięły z osoby królá I. M.

12. Spráwiedliwość pospolitą sądową / niektoré kráie korony Polskiéy sobie zwoliły / zemuiąc ią z osoby nászéy / czego my im dozwalamy / y hámowáć nie mamy / z tym dokłádem: że y innym którzyby chćieli tákże v siebie postánowić / wolno bydź ma záwżdy / á poprawá iéy ma bydź wolna / zá spólnym ich dozwoleniem. A ieśliby sie im zdáło / záśie ią ná osobe nászę królewską włożyć / tedy ią powinni bedźiem ná sie przyiąć / my y potomkowie nászy. Tákże też pánowie Rády wszytkie / y stany Wielkiego X. Lit: y źiem Wołhyńskiéy / Kiiowskiéy / Bracłáwskiéy / które sie práwem Litewskim sądzą. To tymże sposobem postánowili / iż do séymu przyszłego ná koronácyą nászę złożonego / praw swych popráwić /

Steph: w Krák. 1576 Const. 160. B.

práwić/ y obyczay spráwiedliwości miedzy sobą postánowić máią. A iáko oni miedzy sobą postánowią/ y ná co sie wietßa cześć tych ktorzy sie práwem Litewskim sądzą/zgodzi/ to my wßytko przy koronáciiéy náßéy / poprzysiądz powinni bedziemy / y ná potym tákże praw swych y sądów popráwowáć im bedzie wolno záwżdy.

O IMANIV SZLACHCICA. Tit. IX.

Zaden ßláchćić nie ma bydź imian, áni mu dobrá máią bydź bráne, áż będzie práwem zwyćiężony.

PRAWO Kaz: w Nieß. 1454 La. 92. B. HL. 55. B/ 399. HP. 240.

1. Obiecuiemy słowem náßym królewskim wßytki królestwá náßego obywátele w práwách wßytkich / które są od przodków náßych dáné/ w cále záchowáć/ y żadnému dóbr nie każemy bráć/ áni ich każemy imáć: áż piérwéy bedzie práwem przekonan.

Szláchćicowi máiętność nie ma być brána, áż piérwéy práwem osądzonému.

Wła. Iág. w Czerw: 1422. La. 48. B. HL. 123/399. HP 240.

2. Aby obfitßą láską byli od nas obywátele królestwá poćießeni / y przećiwko nam wietßą wiáre y posługe pokázowáli: obiecuiemy / iż od tego czásu y ná potym żadnégo poddánégo królestwá náßégo / którégokolwiek dostoieństwá/ przełożenia/ stánu/ y stopniá bedzie/ dóbr dźiedźicznych nie bedziemy bráć / áni do skárbu bráć ábo obrácáć rozkażemy / áni sie w tákowé dobrá przez nas/ ábo vrzedniki náßé/ábo iné którékolwiek ludźie nie wwiążemy/áni każemy wwiezáć zá iákiékolwiek występki ábo przewinienia: áżby piérwéy o tym vprzedźił sąd náßych sędźi: które ná to náznáczemy z náßymi Prełaty / pány / sąd y vważné vznánié y skazánié.

Zaden ßláchćic ośiádły zá występek, iedno práwem zwyćiężony, nie ma być iman.

Iágeł. w Iedl. 1433. La. 51. B. HL 183/326 HP. 553.

3. Téż obiecuiemy y ná wiáre swą bierzemy: iż żadnégo obywátelá ośiádłégo o iáki występek ábo obwinienié nie bedziemy áni rozkażemy lápáć/áni żadnéy pomsty ná nim czynić: áż práwem bedzie słußnie przekonan / y do rąk náßych ábo stárostów náßych

Rex iura conseruet: nemini bona recipiat, aut captiuet nisi iure conuictum.

INprimis igitur pollicemur verbo nostro regio, omnes Regni nostri incolas, in iuribus quibusuis, ipsis à prædecessoribus nostris datis, integraliter conseruare: nulliique bona recipi mandabimus, aut captiuari faciemus: nisi priùs fuerit iure conuictus.

Rex nulli, nisi iure uicto bona recipiet.

ITem vt gratia vberiori consolentur à nobis, etiam nos fide & seruitiis amplioribus prosequantur, promittimus: Quòd exnunc & de cætero, nunquam alicuius subditi regni nostri, cuiuscunq; dignitatis, eminentiæ, status aut gradus fuerit, bona hæreditaria accipiemus, confiscabimus, recipi & confiscari faciemus: nec se de eis per nos vel officiales nostros, vel alios quoscunque homines intromittemus vel intromitti faciemus: pro quibuscunq; excessibus aut culpis, nisi prius super hoc præcedat iudicium nostrorum, quos ad hoc deputauerimus, cum nostris prælatis, Baronibus, matura cognitio & sententia sequatur.

O tymże y drugie práwo maß potym lege Téż obiecuiemy.

Nullus etiam terrigena possesionatus pro aliquo excessu, nisi sit iure conuictus captiuandus.

CÆterum promittimus & spondemus: Quòd nullum terrigenam possessionatum, pro aliquo excessu aut culpa, capiemus seu capi mandabimus: nec aliquã vindictam in ipso faciemus: nisi iudicio rationabiliter fuerit conuictus: & ad manus

ßych przez sędzie téyże ziemie/ w którey tenże obywátel mießka/ oddan.

Wßákże tákowego człowieká / który ná złodzieystwie/ ábo dobrowolnym mężobóystwie/ ná łápániu pánien ábo białychgłów/ ná spustoßeniu wsi/ ábo ná łupiestwie był poimán/ tákże tych którzyby niechcieli słußnego rękoiemstwá po sobie stáwić y dáć/ wedle występku y złego vczynku tylko wyymuiemy.

Zadnému iednák dóbr áni dzierżenia nie weźmiemy* áż sądownie przez sędzie ná to wysádzoné / ábo Pány náße nam będzie przekonány.

*Toż masz y wyżßey práwo 2. Aby.

nus nostras, vel nostrorum Capitaneorũ per iudices eiusdem terræ, in qua idem terrigena resîdet, præsentatus.

Illo tamen homine, qui in furto, vel in publico maleficio, vtpotè incendio voluntario, raptu virginum aut mulierum, villarũ depopulationibus & spoliis deprehendetur: similiter illis, qui de se nollent debitam facere cautionem vel dare, iuxta quantitatem excessus vel delicti, exceptis.

Nulli autem bona seu possessiones recipiemus: nisi fuerit iudicialiter per iudices competentes, vel Barones nostros nobis condemnatus,

O karániu występnych.

4. Co się tknie diminutionem bonorum Nobilium, żeby o żaden występek ślachtá karána bydź niemiálá in bonis: w téy mierze státutu odstępowáć niechcemy in casibus in statutis expressis: ále się według státutu záchowamy. Awßákże niechcąc diminuere bona nobilium dla służby R. P. tákowé imioná ślácheckié / któreby były confiskowáné/ będziem dawáć inßym ślácheicóm Polakom Nobilibus.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 51.

Ostátek tey Constituciiey masz lib. 5. parte 6. Tit: 6. lege 5. Téż ná cześcé. *Y wyżßey,* fol. 101. lege 2. A ieśliby.

Szláchtá która może bydź ślubem wiązána.

5. Gdyż ták potrzebowáły poddánych nászych spráwy/ skazáliśmy: áby żaden ślácheic poddány nász ślubem nie był przez nas wiązan/ iedno práwem zwyciężony. A wßákże ináczey záchowáć się ma w służbie woienney: y gdzie nam ábo którému z poddánych nászych przydzie spráwá z służebnikiem/ z vrzędnikiem/ z spráwcą/ ábo poddánym swym/ y gdzieby dla spráwy Rzeczypospol. miáło bydź co z kimkolwiek czyniono.

Szlubem żadny ślácheic ośiádły nie ma bydź wiązan, áni sadzan.

6. Szlubem żadny ślácheic ośiádły wiązan nie ma bydź od nas/ áni od żadnych vrzędników nászych / iedno wedle opisánia státutu roku 1540. A sadzan też nikt bydź niema / iedno práwem przekonány wedle státutów y przywileiów.

W rzeczách dotkliwych żaden skázywáć nie ma bez powodá.

7. Vstáwiamy/ áby w spráwách dotkliwych w niebytności Powodowey / którému

Sponsione fidei quando obstringendus est aliquis.

Ita postulantibus subditorum nostrorum rationibus, decreuimus: Vt nullus nobilis subditus noster, sponsione fidei per nos obstringatur: nisi iureuictus. secus erit in exercitio rei militaris: & vbi nobis, vel alicui subditorum nostrorũ actio interuenerit, cum seruitore, factore, administratore, aut subdito suo: & vbi Reipublicæ causa aliquid sit contra quemuis agendum.

Zyg: w Krák. 1540 HL 24/44 & 434. & 466. HP. 241.

Sponsione fidei nullus nobilis possessionatus obligari debet.

Sponsione fidei nullus nobilis possessionatus obligari debet à nobis, neq; ab vllis officialibus nostris: tantum iuxta descriptionem statuti, Anno 1540. conditi. Captiuari etiam nullus nobilium debet, nisi iure conuictus, iuxta statuta & priuilegia.

Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 260. B. & 167. B/466 HP 241.

In causis criminalibus in absentia accusantis nemo cognoscat.

Statuimus: quòd in causis criminalibus, in absentia accusantis, seu actoris, cui

Káz. Wiel. w Wiśl: 1368. La 37 HL. 4/ 7. HP. 27.

rému należy/ áni my z potomki nászymi/ áni Stárostá nász nie vznawał/ áni żadnégo skázował/ áż przekonánégo práwem/ y tego ktoryby sie sam zeznał.

cui intereſt, nos vel noſtri ſucceſſores, aut Capitanei noſtri cognoſcere non debemus: nec aliquem hominem condemnare: niſi conuictum iudicio & confeſſum.

Wszákże excipe. Pátrz wyszéy legem 3. Téż obiecuiemy/ &c.

Potwarce do wieże nie skázywáć áż sie spráwá dostáteczna o wszytkim mieć będźie.

Ioan Olbr. La. 106. HL 36/54.

8. CVm quiſpiam perſonam iuſtam & innocentem, pro inuaſione domus calumnioſè culpauerit: exindeq; cùm inculpatus deputaretur turri recludendus: in tali caſu, nos & ſucceſſores noſtri, priuſquàm ad deputandum in turri feſtinauerimus, ſcrutabimur & ſcrutabuntur: ſcireque debebimus & debebunt, veram poſitionem rei, culpæ & calumniatoris. quo in calumnia comperto, nos talem, ex debito authoritatis noſtræ, infamem pronunciabimus: & inſuper in facie cauteriſari demandabimus.

O NAGRODACH ZASŁVZOnym. Tit. X.

Dárámi sczodrobliwéy łáski/ Dostoieństwy/ Vrzędy/ Woystwy/ Dánināmi/ y Dárowiznámi: Summámi pozwolonémi/ Kadukámi y Wácántiámi/ przyięćiem do praw y státutów koronnych: y nobilitátiámi.

O zápłáćie y dárowániu Rycérskim ludźiom.
Pátrz wyszéy fol. 22. lege I. Máiestat, zacność, etć.

O DARACH SCZODROBLIWEY ŁASKI K. I. M.

Articulo, O GODNEY NAGRODZIE ZASLVZONYM.

PRAWO Iág: blijko Czer. 1422. La. 48. uer. 11. HL 347. ver. 9. lege In nomine &c.

1. MAiąc baczenie ná wiárę wielką y ná służby záwżdy wierné/ ktorémi/ Prąłaći/ Pánowie/ Przełożeni/ Szláchtá/ y wszytko króleſtwá nászego Rycérstwo/ iuż rádząc/ niegdy też ná woynách y innych przypadkách y przygodách vprzeymą cnotą k nam przystawáiąc/ wdźięczną chęć nam pokázowáli/ y przez przestánku pokázuią/ y ieszcze tym wiecéy ná przyszłé czásy pokazáć mogą: z tych tedy przyczyn królewskiéy sczodrobliwośći nászéy/ dáry v nas sobie zásłużyli.

Ad fidem eximiam, & obſequia ſem per fideli continuata ſtudio attendentes: quibus Prælati, Barones, Proceres, nobiles, ac vniuerſa regni noſtri militia, nunc ſuis nos dirigendo conſiliis, nunc in bellis, nunc in aliis caſibus & contingentiis noſtris, infatigabili virtute nobis adhærendo, gratos ſe nobis reddiderunt, & quotidie reddunt inceſſanter: & aucta fidelitatis ſuæ præſtantia, adhuc magis reddere poterint in futurum: proter quæ regalis munificentiæ noſtræ dona, merentur à nobis recipere.

O niezáwárćiu ręki królewskiéy.

2. Nie záwárł sobie Król ręki/ áby in parte, to ieſt vdźielenia miásteczek/ wśi y inych gruntów zástáwiáć y dárowáć niemiał.*

*masz wys. fo. 90. le. 2. parág. A iáko.

O DOSTOIENSTWACH Y VRZĘDACH.

Articulo, MERITA.

Zyg. Aug. w Piotr: 1567. Con. 73.

3. NAydowánié obyczáiu/ ktorémby poczćiwie zásłużeni ludźie nagrod e przystoyną służbam

służbam swym mieli/ záchowáné było do séymu tego Constitucyámi przeszłémi/ do których przystawáiąc y widząc rzecz bydź potrzebną y przystoyną/ náyduiemy: Iż zásłużonym ludziom R. P. Dostoieństwy/ Vrzedy/ Dożywocia ná dobrách nászych/ kádukiem y niesłużeniem woyny przypádłémi dobry y innémi wszystkimi zapłátámi/ wedle zdánia y woli nászéy/ ktoreby práwá nie obrażáiąc wieczną zá sobą pámięć y poczciwą sławę niosły/ były służby nágradzáné.

O WOYSTWACH.

Woystwá nowè vstáwiánè bydź nie máią, á stárè zásłużonym dawánè bydź máią.

4. Skázuiemy/ áby nowi Woyscy ktorzykolwiek są od nas gdziekolwiek postánowieni nie dłużéy trwáli/ iedno do śmierci dźisieyszych dzierżáwiec: ktorzy gdy z tego świátá zéydą/ też y Woystwá niech będą rozumiáné zá zginioné: áni nowych nápotym żadnych nie będziemy vstáwiáć: stáré lepak dobrze zásłużonym ábo Rycérzom iuż wysłużonym będziemy dáwáć.

Noui Tribunatus abrogantur, veteres autem benè meritis Militibus sunt conferendi.

Decernimus: vt noui Tribunatus, quicunq; sunt à nobis vbilibet instituti, non diutiùs quàm ad mortem modernorū possessorum durent: quibus ex hac vita sublatis, Tribunatus quoq; ipsi extincti censeantur. Nouos deinceps nullos constituemus: & antiquos benè meritis, aut emeritis Militibus conferemus.

Zyg. w Piotr. 1538. HL 284. B/ 507. HP 234.

O tychże Woystwách.

5. A Iż Woiennéy służby niemáło Woyskimi ginie: wszystkie té/ ktore są po roku 1538. vczynioné/ psuiemy: á stárémi wedle státutu tegóż száfowáć będziemy. Ale y té/ ktore zamkow nie máią/ y té też psuiemy: iedno té zostáwiamy/ ktore zamki máią.

Quia etiam Bellico seruitio Tribunatibus non parùm decedit: omnes hos Tribunatus, post annum 1538. institutos, abrogamus: antiquis autē, iuxta hoc ipsum statutum suprà positum, dispensabimus. quin etiam & eos, qui Castris carent, cassamus: tantùm autem eos, qui castra habent, in robore relinquimus.

Zyg. Aug. w Piotr: 1550. HL. 284. B/ 508 HP. 235.

O DANINACH Y DAROWIZNACH.

O dárowániu imión ślachćie przez Królá.

6. Tym státutem skázuiemy ná wieki bydź chowano: iż dárowánia stále y mocnie máią stać/ choćby też przywiléy ná nie nie był dan/ gdy tylko śmiercią onégo/ ktory dárował/ ábo ktoremu dar sie stał/ to było potwierdzono/ áźwłasczá tym/ ktorzy z námi álbo z nászémi potomki mężnie ná woynie woiuiąc byli zábići: tákowé dárowánia/ niech wieczną moc máią.

Donatio regalis, militibus in bello facta, morte donatoris etiā absq; literis confirmatur.

Hoc statuto perpetuò statuimus obseruandum: Quòd donationes fixæ & firmæ debeant permanere: etiamsi priuilegium super hisce donationibus, concessum non fuerit. dummodo saltem morte donatoris, vel cui donatio facta fuerit, confirmetur: præsertim his, qui nobiscum vel cum nostris successoribus, viriliter in bello pugnantes fuerint interfecti, donatio recipiat perpetuam firmitatem.

Káz. Wiel. w Wiślicy. 1368. La 38. B. HL 81/ 146. HP. 572.

Dániny dawné práwem dźiedźicznym nádáné, zá lenná poczytáné bydź niemogą. Pátrz niżéy w części czwartéy, Tit: 2. lege 21. Tákże obiecuiem/ etc.

Donatio Szárawki wieczna.

7. Zá przyczyną zgodną Pánow Rad y Posłow ziemskich pozwalamy/ Szárawkę leżącą

Steph. w War. 1578. fol. 192. B.

leżącą w Woiewództwie Podolskim/ w powiećie Kámienieckim/ cum attinentiis eius omnibus, Vrodzonému Iákubowi Pretwicowi/ Stárośćie Trebowelskiému/ y potomkóm iego w dźiedźictwo ná wieczne czásy/ iáko przywiley nász w sobie obmawia. Ktora donátia nászá vigore conuentus, & ex consensu omnium ordinum facta, debet in suo robore conseruari temporibus perpetuis, non obstantibus quibusuis constitutionibus.

Dániná Kniáźiá Rożyńskiégo.

Tenże tám- że 1581. fol. 221.

8. Zá przyczyną zgodną pánów Rad y Posłów źiemskich/ pozwalamy Kothelnią Proczysko/ zá Zytomierzem w Woiewództwie Kijowskim leżące/ cum attinentiis omnibus, Vrodzonému Kniáźiu Kirikowi Rożyńskiému/ y potomkóm iego w dźiedźictwo ná czásy wieczne/ iáko przywiley nász iemu ná to dány w sobie obmawia.

Dániná Andrzeiá Tárnowskiégo ná wydźierżenie.

Tenże tám- że fo. eodē.

9. Zápisánie summy dźieśiąći tyśiecy złotych/ w monecie Polskiey ná Brátkowicách/ cum attinentiis wśi do Brátkowic należących/ Vrodzonému Andrzeiowi Tárnowskiému dáiemy zá zgodnym pozwoleniem wszytkich stanów/ vigore præsentis conuentus generalis approbuiemy/ z tą condicyą wytrzymánia tych dźieśieć tyśiecy ná káżdy rok po stu złotych polskich/ z tey summy defálkowáć ma. Wszákże ták/ áby on sam y potomkowie iego Quárte zwykłą do Ráwy powinni byli płáćić/ ták iáko teraz płáći/ á nieinákszą/ iesliby byłá kiedy vchwalona. A tá dźierżáwá w iego Domu y potomkóm iego trwáć ma áż te summe wydźierży do stá lat/ iáko szérzey przywiley iemu od nas dány obmawia.

Dániná Swisłośći.

Tenże tám że B.

10. Zá przyczyną y pozwoleniem Pánów Rad nászych koronnych/ y Wiel: X. Lit. y Posłów źiemskich stanów séymowi należących/ zá godne w Rzeczypospolitey zasługi oycá ich/ dáiemy synóm nieboszczyká Páná Wileńskiégo/ Alexándrowi y Károlusowi Chodkiewiczóm ná wieczność imienie Swisłość/ w Powiećie Wołkowiskim leżąc/ według przywileiu nászego im od nas ná séymie dánego.

Dániná Máximowi Czápli.

Tenże tám- że B.

11. Zá prośbą Pánów Rad y Posłów Ziemskich/ pozwoliliśmy w wieczność trzy Włoki pusté/ we wśi Szostákách/ Dźierżáwy Kámieńcá Litewskiégo/ Vrodzonému Máximowi Czápli/ iáko przywiley od nas iemu ná to dány w sobie obmawia. Ktora dániná ma trwáć temporibus perpetuis, iemu y potomkóm iego.

Dániná Połotińskiému.

Tenże tám że.

12. Zá prośbą stanów wszytkich pozwalamy/ áby Wálentému Połotyńskiému/ dwádźieśćiá łanów z dóbr stołu nászego należących/ ná wieczność náznáczono było y oddano/ gdźie będźie bez zátrudnienia skárbu nászego.

Dániná Wáśilowi Niemiérze.

Tenże tám że.

13. Zá prośbą y pozwoleniem Pánów Rad koronnych/ y Wielkiégo X. Litewskiégo/ y Posłów źiemskich oboiégo narodu/ Vrodzonému Wáśilowi Niemiérze/ Rotmistrzowi nászému/ zá służby iego vczćiwé/ we włośći Mohilowskiey wioski Holowieczyce/ Ciepłé Linbany/ służeb dwánaśćie/ ktoré mu były dáné od Królá Zygmuntá Augustá do łáski iemu y potomkóm iego/ práwem wiecznym dáliśmy/ iáko przywiley iemu od nas dány obmawia/ nie kážąc praw innym.

Dániná wieczna Kánclérzowi y Hetmánowi Koronnému.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 66.

14. Tákowé bydź znáyduiemy zasługi Jáśnie Wielmożnégo Janá Zamoyskiégo

Kánclérzá

Kánclérzá y Hetmáná koronnégo/ przeciw téy R. P. że ſłuſznie wielka/ á któraby wieczną pámiątkę zá ſobą nioſłá/ wdziecznosć y nagrodá iemu zá nie pokazána bydź ma. Bo y przeciw Kniáźiowi Wielkiému Moſkiewſkiému/ dziedzicznému téy R. P. nieprzyiaćielowi/ zá przodká náßégo S. pámięci Królá Stephaná w wiedźieniu przećiw niemu woyny: w bśániu zamków pod nim: w recuperowániu od niego źiemie Inflantſkiéy: w przyczynieniu niemáłych áccesſiy do páńſtw R. P. tákże przećiw Tátárzynowi/ broniąc od niego gránic koronnych/ pożytecznie y ſławnie ſłużby ſwé R. P. oddawał. A teraz gdy ßło o poſpolitą wolnosć/ o práwá/ y o cáłość Rzeczypoſpolitéy/ gdy Arcyksiążę Máximilian/ imo wßech consens, zá powodem máłéy liczby ludźi chćiał okkupowáć Rzeczpoſpolitą/ y królem przez moc zoſtáć: on nie iedno ſie záſtáwił potężnie przy poſpolitéy wolności/ ále y Krákowá miáſtá ſtołecznégo/ od niego/ czułością y ſpráwą ſwą obrónił: ludźi iego część niemáłą/ gdy ſie gwałtem do Krákowá wedrzéć chćieli/ nie ßánuiąc ſam śiebie/ y w oſobie ſwéy/ áby inßym ſercá dodał/ z nieprzyiaćielem ſie śćieráiąc/ pogromił y odpędził: dźiáłá pobrał: ták/ że muśiał zátym nieprzyiaćiel odſtępowáć. A teraz nákoniec/ poſłány będąc od nas y R. P. po koronáciiéy náßéy przećiw temuż Arcyksiążęćiu/ który przybáwiáiąc ſobie co dźień więcéy ludźi y woyſká/ zamki/ miáſtá y municyę R. P. pośiadał: ludźi koronné mocą do poſłußeńſtwá ſwego przymußał: y ták tę poſługę/ iáko iuż nas przy concludowániu ſéymu tego wiádomość doßłá/ odpráwił. że wygrawßy przećiw niemu bitwę wielką/ y poráźiwßy woyſko iego bárzo potężné/ onégo ſámégo/ y z nim część niemáłą tych/ którzy wolnosć poſpolitą burzyli/ poimał: á zá dźieśięć iedno niemal dni od wyćiągnienia ſwego R. P. z wielkiéy trudnośći do lepßéy o vſpokoieniu iéy nádźieie przywiódł/ z wielką iéy v wßech narodów ſławą. A ták/ áby tych iego zaſług tákowych zoſtawał znák wdźięcznośći od nas y R. P. autore maieſtate noſtra, & iudicio maieſtatis noſtræ, conſilio Senatorum noſtrorum intercedente, zá zezwoleniem wßech ſtanów oboygá narodu/ ná tym ſéymie koronáciiéy náßéy/ ná którym wedle Receſſu Wiślickiégo *coby Rzeczypo. potrzebnégo y vżytecznégo było/ co in remunerandis meritis bene meritorum magna ex parte eſt poſitum, ſtánowić dozwolono/ poſtánawiamy:

*pátrz in Actis Interregni.

Aby Dźierżáwy Krzeßowſka y Zámechſka/ w źiemiách Ruſkich/ bądź téż y w Województwie Bełſkim leżącé: które teraz on práwem dożywotnym według przywileiów ſwoich/ y w ſummie trzyma: że wßytkimi wśiámi/ gruntámi y należytośćiámi tych dźierżaw były iemu/ y otomſtwu iego/ ná wieczność práwem dźiedźicznym dáné/ y przywiléy mu ná nié wieczny wydan. Który mocą vchwały niniéyßéy ważny/ y mocny bydź ma czáſy wiecznémi.

Aſſecurátia tegóż Hetmáná koronnègo.

15. Iż Máximilian/ Arcyksiążę Rákuſkié/ ieſt y do tego ieſcze czáſu z woyſkiem w koronie/ z wielkim niebeſpieczeńſtwem R. P. y z nim niemáło ludźi tutecznych/ nic ná oyczyznę ſwą nie pomniących/ przeſtawa: tedy iákośmy dáli moc Hetmánowi koronnému/ Wielmożnému Janowi Zamoyſkiému/ którégośmy z ludem przećiw niemu poſłáli/ áby y przećiw iemu ſámému z iego woyſkiem/ y przećiw ádherentóm iego/ mógł ták poſtępowáć y poſtępował/ iáko przećiw nieprzyiaćielowi R. P. ták wáruiemy mu to mocą niniéyßéy vchwały/ zá wßech ſtanów ná tym ſéymie koronáciiéy náßéy zezwoleniém: że choćby w téy ſpráwie/ przez ſie ábo przez kogo gdźie ná poſługę R. P. poſyłáiąc/ ábo zlecáiąc vczynił: tákże y co dotąd od Electiiéy náßéy Wárßáwſkiéy w tákowychże ſpráwách woiennych z vrzędu ſwego Hetmáńſkiégo tymże ſpoſobem czynił: y cokolwiek ztąd ná kogo przypádło/ bądź ná oſobę czyię/ bądź ná máiętnośći/ ták aduerſarū partium iáko y ſwych/ gdyż przy tákowych ſpráwách śiłá rzeczy przypádáć muśi/ y ináczéy ſie dźiać niż czáſu pokoiu: że to wßytko niemoże bydź ni od kogo w wątpliwość/ ábo in diſquiſitionem przywodzono/ áni impediment żaden práwny/ ábo inßy iákikolwiek iemu o to czynion/ czáſy wiecznémi.

Tenże w Krák. 1588. fol. 47.

Ordinátia Iáſnie Wielmożnègo Ianá Zamoyſkiégo Hetmáná koronnègo.

16. Dla zaſług Jáſnie Wielmożnégo Janá Zamoyſkiégo/ Káncléżá y Hetmáná

Tenże w Wár. 1589. ná fol. 33.

ná koronnégo wielkiégo/ zá rádą Pánów Rad y pozwoleniem Poſłów ziemſkich/ ták Koronnych iáko Wielkiego X. Litew. y ziem innych należących/ pozwalamy mu vchwałą ſéymu niniéyſzégo/ lege perpetua nunquam in poſterum abroganda, iż mu wolno będźie vczynić ordinátią in futurum o dobrách ſwych nieruchomych y ruchomych gdźiekolwiek leżących/ które teraz ma/ y mieć może/ kto y iáko miałby mu ſuccedowáć/ ták z potomſtwá iego maſculini ſexus, iáko eo deficiente quocunque gradu deſcendentium z dálſzych oſób domu iego y z Herbu Jelitów/ tych z którychby przodkámi przedtym Przodkowie iego dźiał mieli. Która to Ordinátia ma trwáć wiecznémi czáſy/ non obſtante vlla præſcriptione & fatalibus, etſi admiſſio poſſeſsionis poſt inſcriptionem non fieret. Tym ſpoſobem áby wedle ordinátiiéy téy/ dobrá té/ vel in toto vel in parte prout ordinauerit, nie mogły być per hæredes etiam de lumbis eius, & ſucceſſores álienowáné/ ábo długi/ oprawámi vel alio quouis titulo onerowáné: Aliis tamen in rebus omnibus iuribus ac oneribus terreſtribus ſubeſſe debent. Która ordinátia/ áby do wſzech wiádomośći przyſzłá/ ma do Akt Trybunálſkich w Lublinie podáć/ cum facultate immutan. emendan: ipſi duntaxat durante vita ipſius reſeruata.

Miáſto też iego ZAMOSCIE nowé przy wolnośćiách iemu nádánych/ tákże przy práwách y porządku/ który teraz w nim ieſt ábo który vczyni/ ma trwáć y po śmierći iego czáſy wiecznémi.

Approbátia téyże Ordinátiiéy.

Tenże támże 1590. fo. 27.

17. Jakoſmy przeſzłégo ſéymu pozwolili Jáſnie Wielmożnému Janowi Zamoyſkiému/ Kánclérzowi y Hetmánowi Wielkiému koronnému/ Ordinátią około máietnośći ſwych dźiedźicznych y ſuccedowánia w nie/ według zdánia ſwego vczynić: ták iż iuż w Lublinie przed ſądem Trybunálſkim w roku przeſzłym ieſt przezeń vczyniona/ onę mocą vchwały ſéymu niniéyſzégo cále y zupełnie/ we wſzytkich iéy condicyách y contentách ápprobuiemy ná wieczné czáſy. Moc iednák iemu ſámému dokąd żyw zoſtáwuiąc/ immutandi, emendandi, & amplius ordinandi to coby mu ſie zdáło/ iuxta priorem conſtitutionem.

Potwiérdzenié dániny w Inflantćiech Prokopá Pieniążká wiecznè.

Tenże w Krák. 1588. fol. 68.

18. Vważáiąc dźiélné y ważné ſłużby Vrodzonégo Prokopá Pieniążká/ Káwálerá/ Stároſty náſzégo Wendeńſkiégo y Rumborſkiégo/ które Rzeczypo. y Królowi zmárłému Stephanowi y nam teraz/ ták prowádząc nas do miáſtá náſzégo ſtołecznégo Krákowá ná ſczeſliwą Koronácyą náſzę/ iáko y przećiw nieprzyiaćielowi koronnému czynił: zá proźbą też Poſłów ziemſkich y pozwoleniem PP. Rad Duchownych y Swietckich/ oboygá narodu: áby wieczna pámięć w domu iego/ zá ſłużby vczćiwé/ y drugim pobudká do ſłużby R. P. y oyczyzny byłá: iáko iemu ſámému y potomſtwu iego/ w wiecznoſć przywileiem Królá Stephaná/ zá pozwoleniem ſtanów y wſzytkiéy R. P. ná ſéymie Wárſzáwſkim przeſzłym/ pod pieczęćiámi oboygá narodu dwie wáce ábo włośći leżącé w Inflantćiech/ iedná w Rugieńſkim Vlder rzeczona/ á druga w Helmetſkim/ którą zową Wáwenkul/ powiećiech z ich przyległośćiámi z ſtárádawná należącémi ſą dáné: ták iego ſámégo y potomſtwo iego w tychże włośćiách/ práwem dźiedźicznym/ czáſy wiecznémi zoſtáwuiemy/ y to iemu niniéyſzą Conſtitucyą potwiérdzamy.

Potwiérdzenié dániny w Inflantćiech Iérzemu Fárenſbekowi wiecznè.

Tenże támże.

19. Iż Vrodzony Jérzy Fárensbek przez woyny przeſzłé Moſkiewſkié ſłużąc/ y teraz pod to Interregnum prze miłość R. P. podiąwſzy niemáłą ſtrátę wyſługi ſwéy/ od Pánów poſtronnych/ dobrze to záſłużył/ áby wieczna pámiątká ſłużb iego zoſtáłá y nagrodá/ z któréyby ſie y potomſtwo iego ćieſzyło/ ták iáko byłá też zá nim ná ſéymie bliſko przeſzłym oſtátnim zá przodká náſzégo Królá Stephaná przyczyná/ y iáko mu ieſt wydan od przodká náſzégo przerzeczonégo przywiléy/ pod pieczęćiámi oboygá narodu/ zamek Kár-

kus

kus z iego przyległościámi w Inflantckiey ziemi / iáko ten przywiley donátiiey wieczney consensu omnium ordinum ná przeszłym seymie vczynioney obmawia: przy nim y iego potomstwie práwem dziedzicznym wiecznemi czásy zostáwiamy / y te donátyą dla wietszey pewności teráźnieysza Constitutyą / zá pozwoleniem PP. Rad y prosbą Posłow ziemskich vtwierdzamy / z tym dokłádem / że przysiegę wiáry y poddáństwá powinnego / nam y koronie / tákże Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu dostáteczną oddá.

Approbátia dániny Vrodzonemu Ianowi Oborskiemu.

20. Summe ktorą Krol Stephan dał / Vrodzonemu niegdy Janowi Oborskiemu ná Szerstenicy / tysiąc czerwonych złotych zá pozwoleniem stanow koronnych approbuiemy. Z tey przyczyny / iże zá Barem w tym kráiu tá máietność leży / gdzie pewnie wedle Constituciiey / gdzieby Rewizorowie byli wysłáni / wolno było y wieczności dawáć. Tenże tám że 1590. fo. 40.

Approbátia dániny pustynie rzeki Sule Michałowi Hribunowiczowi Baybuzie vczynioney.

21. Przywiley Michałowi Hribunowiczowi Báybuzie od przodká nászego Krolá Stephaná dány / ná pustynią rzeki Sule zá Cerkássy leżącey / z iey przyległościámi w przywileiu miánowánemi / ktorego práwá swego Vrodzonemu Alexándrowi Wiśniowieckiemu Stároście nászemu Cerkáskiemu y potomstwu iego oboiey płci odstąpił: mocą seymu tego / zá wszech stanow oboygá narodu pozwoleniem vtwierdzamy czásy wiecznemi: y Kommissarze do ográniczenia tych dobr z tego seymu náznáczymy / iáko przywiley od nas przerzeczonemu Alexándrowi Wiśniowieckiemu ná to dány / szerzey w sobie obmawia. Tenże tám że fol. 41.

Dániná pustyń zá Białą Cerkwią leżących.

22. Vkazáły nam to stany koronne / że w ták wielkiey szerokości páństw nászych pustych / iáka iest ná pográniczu zá Białą Cerkwią leżących / y pożytku ich / áni publicum áni priuatum, żadnego niemász: y ztąd żeby odłogiem nie leżáły / w pożytek iáki obrocić się to mogło. A ták / zá pozwoleniem y dániem nam w moc tego przez wszytkie stany / vstáwuiemy / że nam wolno będzie w tym to Tráktcie przerzeczonym / rozdawáć te pustynie ná wieczność osobam szláchetckiego stanu / zásłużonym nam y Rzeczypospolitey / wedle zdánia y woli nászey. A miánowicie Mánáster Cierechczymerowski nád Dnieprem / Báryszpoli y z siedliscżem Iwánkowskim / Horodysczę Włoderecskie / y do tego siedlisczę w Zwołożie / przezwiskiem Wielka Słobodá / nád Rzeką Rosią / Rokitnia / nád tąż rzeką y Rokitnią / osobam trzem / iáko ich przywileie świádczą. Tákże Horosza y Sleporod nád rzeką Nieuszciu názwáną / przy gránicy Moskiewskiey. Tenże tám że fol. 41.

Dániná Stánisłáwowi Troiánowi Podkomorzemu Bełzkiemu.

23. Vrodzonemu Stánisłáwowi Troiánowi z Wierzchráchánia / Podkomorzemu Bełzkiemu / ná Powiátowym Bełzkim seymiku blisko przeszłym / zá iego vczciwe posługi przodkom nászym / też y nam y R. p. często oddawáne / Pánowie Rádni / Vrzednicy ziemscy / y wszytko koło Rycerskie / ná Powiátowym Bełzkim seymiku teraz będący / z reszty Poboru / Bełzkiego Woiewodztwá / vchwały blisko przeszłego seymu koronnego Wárszáwskiego / iemu dwá tysiącá złotych dáli. ktorą summę iemu / zá prosbą Pánow Rad nászych y Posłow ziemskich / mocą seymu teráźnieyszego wálnego / z zezwoleniem wszytkich stanow koronnych approbuiemy / vmacniamy / dáiemy y poruczamy / Vrodzonemu Stánisłáwowi Cieszánowskiemu / Száfárzowi tegoż Woiewodztwá Bełzkiego / áby te summe iemu oddał / ktora ma bydź ná liczbie przyieta. Ostátek ná zápłátę woysku do Rusi ad rationem czwierći látá / ktora im byłá przypowiedziána. Tenże tám że fol. 43.

O SVM-

O SVMMACH POZWOLONYCH.

Summá pozwolona Andrzeiowi Kárchowskiému zamku Sieświéyskiégo Stárośćie.

Zyg. III. w VVár. 1589. fol. 40.

24. Tak iákosmy przed tym przywiléy nász dożywotny / Vrodzonému Andrzeiowi Kárchowskiému ná Stárostwo y Dźierżáwe zamku Sieświéyskiégo / ze wszystkiémi do niego należnośćiámi / zá znáczné / słáwné y krwáwé zasługi iego / przećiwko przodkóm nászym y Rzeczypospolitéy téy / tudźiéż też y nam sámym dáli: ták teraz zá pozwoleniem zgodnym wszech stanów koronnych y Wielkiego X. Litewskiégo / summę pięć tysięcy złotych pieniedzy liczby y monety Polskiéy / ná tymże zamku Sieświeyskim y wszytkich do niego przynależnośćiách / iemu y potomkóm iego zápisuiemy y dáruiemy / iáko o tym przywiléy nász iemu ná to dány szérzéy obmawia.

Summá Piotrowi Podbiélskiému zápisána.

Tenże támże fol. 40.

25. Zá znácznémi y krwáwémi zasługámi / Vrodzonégo Piotrá Podbiélskiégo / ktoré pokázował zá swiętéy pámięći Królá Stephaná przodká nászego w woynách przećiw Moskiewskiému / gdźie y vszcerbienié zdrowia swego odniósł z ran. Zá co ácz zárázem támże ná woynie pod Lukámi dożywoćiem iest opátrzon wioską Sérkowczyzną / potym pode Pskowem pustynią bez solicą práwem dożywotnym / ktoré my mu we wszem ápprobuiem / y nádto dwá tysiącá złotych ná téyże máietnośći / ktora leży w Stárostwie Owruckim á w Woiewództwie Kiiowskim / onému y potomkóm iego zápisuiemy / zá pozwoleniem wszech stanów koronnych / iáko o tym przywiléy nász szérzéy obmawia.

Summá Andrzeiowi Wołkowi pozwolona.

Támże.

26. Zá znáczné zasługi w potrzebách Rycérskich / zá nieboszczyká świętéy pámięći Królá Stephaná przodká nászego / tákże też zá przyczyną do nas Posłów ziemskich vczynioną / przerzeczonému Andrzeiowi Wołkowi y potomkóm iego summy dwá tysiącá złotych liczby polskiéy / ná służbách boiárskich dwoch w Stárostwie Wieliskim będące / Jákowá Wieleminowá y Jlchykonkiná / autoritate præsentis conuentus zápisuiemy / iáko o tym przywiléy nász ná te summe y dożywoćie iemu dáné szérzéy obmawia.

Zeznánié summy Mikołáiá Báworowskiégo.

Tenże támże 1593. fol. 19.

27. Máiąc wzgląd ná zasługi y mizerné spustoszenié máietnośći Vrodzonégo Mikołáiá Báworowskiégo / przez nieprzyiaćielá koronnégo Tátárzyná / zá zgodną prosbą y zdániem stanów koronnych oboygá narodów / wsi summe złotych trzy tysiące monety polskiéy onému pozwalamy.

O KADVKACH Y WAKANCYACH.

Dobrá do stołu Królá Iego M. w Wiel. X. Litew. przypádłe szláchćicóm oboygá narodów máią być rozdawáne.

Rády Koronné w Lubl. 1569. HP 691. uer 35.

28. A Iż iuż od tego czásu rozdawánié dóbr stołu w Wielkim Kśięstwie Litewskim vstáć ma: wszákoż imioná ktorékolwiek z domów kśiążecych / y szláchetckich / y páńskich / ku stołowi Je° Kró: M. potym przypadáć będą / té tákowé imioná Je° Król: M. wedle woléy y łáski swéy królewskiéy rozdawáć ma / ták Polskiégo iáko y Litewskiégo szláchetckiégo narodu ludźiom: áby sie tym służbá ziemska woienna nie zmnieyszáłá.

Dobrá ná Królá I. M. przypádáiące.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP 52.

29. Dobrá wszelákié / ktoreby ná nas przypádły / ábo prze niesłużenié woyny / ábo iure caduco, ábo dániną / ábo zápisániem tákim / ábo iákimkolwiek inszym przypadkiem / wedle

wedle prawa pospolitego : tákowe dobrá będzie nam y potomkom nászym wolno száfowáć y dawáć/ wedle woley nászey: *áwszákże tylko Polakom/ á stanu szlacheckiego / dla nie vmnieyszenia służby woienney.

*Potwierdzenie tego masz wyszey fol. 97. lege 4. Státut Alexándrów &c.

O tymże.

30. Zostawuiemy iednák w mocy y w száfunku nászym dobrá wszytkie ná nas / ábo do stolice nászey krolewskiey przypadłe/ y ktore potym przypadáć będą prze niesłużenie woyny/ iure caduco, inscripto, donato od kogo/ wedle státutu. *Pátrz wyszey* fol. 97. lege 4. Státut Alexándrow/ etc.

Tenże tám. że 1565. HP. 43. lege stá tut.

O dobrach iuris caduci y Vácántiách, etc.

31. Vácántie wszelákie / także bona iure caduco, donato, inscripto, seu alio quocunque modo & ratione, ad fiscum nostrum Regium, iustè & legittimè deuoluta & deuoluenda, gdy przypadną/ będziem powinni dáwáć nobilibus vtriusque gentis, benè meritis, wedle práwá.* A ktoreby przed sámym seymem przypadły/ á nie byłyby przez nas rozdáne/ tedy tákowe ná początku seymu koronnego záwżdy będziem powinni rozdáć. A gdźieby iáka wątpliwość o Práwie nászym byłá / tedy o tym ma być cognitia ná tymże seymie walnym koronnym. Wyiąwszy mieyskie kádukà/ ktore do száfunku sobie zostáwuiemy/ komu y iáko chcemy.

Steph: w Wár. 1576. Con. 162.

*Aprobátia y declárátią tego pátrz niż. práwo 33 Constitutią &c.

O Vácántiách.

32. Vácántie wszelákie nadáley pułroka / potym iáko sie ktora otworzy rozdawáne być máią. Iednák ktoreby immediatè przed seymem przypádły/ máią być nadáley w tydzień po poczęciu seymu rozdáne. Czego Posłowie ná seymie popieráć máią.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 40.

O Kádukách ná Krolá przypádłych.

33. Constitutią ná koronáciiey krolá Stepháná *przodká nászego sławney pámięci/ o rozdawániu dobr / iure caduco, inscripto, donato, seu alio quocunque modo & ratione, ad fiscum nostrum Regium, iustè & legittimè przypádłych/ y ktore przypádáć będą/ vczyniona/ w mocy záchowuiemy/ z tą declarátią/ áby kto nomine caduci, nie był w dobrách swoich vszkodzon ábo vćiśnion.

*pátrz wyszey práwo 31. Vácántiæ wszelákie.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 25.

Iż sie kádук szláchetckich dobr/ták oyczystych/iáko máćierzystych/ rozumieć nie może/ dokądby stawáło powinnych / krewnych / vtriusque sexus ex vtraque linea : ktora nie może/ áni ma być przerwána quarto & quinto, & per consequens vlteriori gradu propinquitatis : ále dokąd sie iedno może wywieść ius successionis legittimæ, vsque ad octauum gradum inclusiuè : á cognitiá o tym ma być ná seymie.

A gdźieby ktore dobrá iustè & legittimè ná nas przypádły / á byłby ná nich dług/ tedy naprzod ma być ex eisdem bonis indilatè, tákowy dług záplácon.

A mieyskie káduki máią być sądzone przez nas zá Dworem z Pány Rádámi ná ten czás będącemi/ wedle praw mieyskich.

Kádук w miásteczkách y wśiách szláchetckich/ Duchownych y Swietckich/ po podánych ich / ni ná kogo inszego iedno ná pány przypádáć máią : áni ich z strony tych kádukow/ nikt turbowáć nie ma/ saluo tamen iure proximiorum.

A gdźieby kto vprośił v nas dobrá iákie / quasi iure caduco ad nos deuoluta, ták w szláchetckich/ iáko mieyskich dobrách / á nie byłby kádук / y vczyniłby trudność iáką legittimis successoribus seu hæredibus, y do szkod ich przywiodł/ będźie powinien tákie szkody onym nágrodźić/ pozwány peremptoriè, plebeius in foro competenti, á szláchćic ná Trybunale. ktora causa ná Trybunale/ inter causas ex officiis extra terram & districtum ma być osądzona : á iesliby sie do tego y obelżenie vrodzenia przymieszáło/ á nie było dowiedźiono ná szláchćicá / tedy diffamator ábo delator, ktoryby zátym chćiał prætendere kádук/ ma być ad reuocationem przymuszon / y karan per illud iudicium Tribunalis regni wedle práwá.

Przy-

PRZYIĘCIE DO STATVTOW Y PRAW Koronnych.

Indigenatus Pánów Báthorów

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 66.

34. MAiąc przed oczymá zacné y wßému świátu ſławné meritá przodká náßego królá Stepháná / zá pozwoleniem PP. Rad y Posłów ziemſkich Jego M. X. Andrzeiá Kárdynałá / y páná Báltázárá Bátore / bráćią rodzoną / ſynowce przerzeczonégo świetéy pamięći królá Stepháná / zá indigeny téy R. P. przyimuiemy / y do wßech ſwobód y wolnośći ßlácheckiégo ſtanu téy R. P. przypuſczamy: á chcąc kśiędzu Kárdynałowi w tym chęć pokázáć / onému acceſſum & habilitatem, ad quæuis Eccleſiaſtica beneficia & dignitates ſpirituales pozwalamy: wßákże Primatialem Archiepiſcopatus Gneſnen: dignitatem nie będźie mógł trzymáć / áni in munus nominandi vel inaugurandi regis śie wdáwáć. ſententiam item dicet, y w Rádźie będźie śiedźiał ná mieyſcu Biſkupſtwá tego któréby trzymał. Z tym oſtrzeżeniem / żeby Jch M. obáy iuramentum fidelitatis nam y koronie vczynili.

Declárátia Indigenatus Pánów Bekießów, Władyſłáwáy Gábrielá.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 13.

35. MAiąc przed oczymá mężné y doſyć dźiélné posługi PP. Bekießów ná expedicyách woiennych téy R. P. przez nie pokázáłé / gdyż ieden pan Gábriel zá przodká náßego w ßturmie ná murzech mieyſkich Pſkowſkich w Moſkwie / w źiemi nieprzyiaćielſkiéy / z wielką sławą ſwą zdrowié położył. á drugi pan Káſper w téyże źiemi nieprzyiaćielſkiéy / tákże ná potrzebie przodká náßego woiennéy / prácámi woiennémi ſtrapiony / rychło potym vmárł: którym R. P. oddawáiąc wdźięczność / ták koroná iáko y W. Xieſtwo L. zá Jndigeny ſwe przyięli. Chcąc potomki ich páná Władyſłáwá y Gábrielá Bekießá / do náßéy y R. P. posługi ochotnieyßé vczynić / zá przyczyną Posłów źiemſkich y rádą PP. Rad náßych oboygá narodu / onym iáko filiis & immediatis indigenatus ſucceſſoribus, etſi eſſent antè indigenatum patri conceſſum nati oycá y ſtryiá wyßéy pomienionych przodków ſwych / ták w koronie / iáko też y w W. X. Litewſkim / acceſſum & habilitatem ad quoſuis gradus dignitatis, honoris & officiorum, tàm ſpiritualium quàm ſecularium, mocą ſéymu tego dáiąc im pozwalamy. Z tą iednák oſtrogą / áby ći przerzeczeni obá PP. Władyſław y Gábriel Bekießowie iuramentum fidelitatis, nam y koronie tákże y W. X. Litewſkiému vczynili. Jákóż iuż ieden z nich Władyſław / który w koronie y w W. X. L. indigenatum przyiąwßy / y præſens będąc ná tym ſéymie nam y koronie y W. X. Litewſkiému przyśięgę oddał. A pan Gábriel młodßy / który w koronie y w W. X. L. Indigenatum przyiął / ná przyßłym ſéymie tákąż przyśięgę vczynić będźie powinien.

Indigenatus Pánów Wołoſkich.

Zyg. III. Támże fol. 14.

36. DLa ważnych przyczyn zá zgodną interceſsią PP. Rad / Łukaßá Stroycá / y Jeremiá Mogiłe narodu Wołoſkiégo / ludźie w oyczyznie ich znácznie vrodzoné / y ná zacnych vrzędźiéch w Pánſtwie támtym będącé / zá pozwoleniem wßech ſtanów y Posłów źiemſkich / zá ßláchćice / y obywátele korony téy przyimuiemy. Condicye onym w przywileiu ich opiſáné do wypełnienia w cále záchowuiąc / oddawßy pierwéy powinną przyśięgę nam y koronie náßéy.

Indigenatus trzech Wołoßynów.

Tenże tám że 1596. fo. 11.

37. ZA przyczyną y pozwoleniem wßech ſtanów koronnych ſéymu tego / przyimuiemy zá Jndigenás ſtanu ßlácheckiégo korony téy / Wołoßyny / Jérzégo Mohiłe Metropolitę źiemie Wołoſkiéy / Simeoná Mohiłe / hetmáná źiemie Mołdaw: Simeoná Stroicá Wiſterniká Mołdáwſkiégo.

O NOBILITATIACH.

Pátrz lib. 5. parte 7. Tit. I. lege 5. Vſtáwiamy.

O STA-

O STACYACH. Tit. XI.

Stáciy żadnych v Pánów y ßláchty, król miéwáć nie ma.

PRAWO 1. Jeśli sie ktoregokolwiek czásu nam y potomkóm náßym przyda przez królestwo iácháć / zstepowánia żadnégo do Pánów / ßláchty / Rycérstwá / y ich ludu y kmieci nie bedziemy czynić / przeciwko ich woléy: áni żadnéy rzeczy wzgledem tego zstepowánia nie każemy od nich wyciagáć. A ieśli ináczéyby nie mogło bydź / iedno żebyśmy muśieli zstepić: tedy zá náßym nakládem y pieniadzmi każemy żywnośći y potrzeby iné sobie gotowáć. Nád to wßytki pány przełożoné / ßláchte / Rycérstwo / miástá / miásteczká wśi / dzierżáwy y ich lud y kmiećie w ich wolnośćiách obiecuiemy záchowáć: áni oné przećiwko ich wolnośćiam niechcemy / áni każemy przez kogokolwiek vćiskáć.

Rex stationes apud Nobiles & Barones non faciet.

PRæterea ſi per regnum illud, quocunque tempore nos & ſucceſſores noſtros procedere contigerit, deſcenſus ſuper Barones, Nobiles, Milites, ipſorumq; populum, kmetones ſeu Iuagiones, non faciemus contra ipſorum voluntatē: nec aliquid occaſione dicti deſcenſus exigi faciemus ab eiſdem. Quòd ſi aliâs pro faciendo deſcenſu diuertere non poſſemus: extunc pro noſtris ſumptibus, & pecunia nos procurari in victualibus, & aliis neceſſariis faciemus. Inſuper omnes Barones, Magnates, Nobiles, ciuitates, oppida, villas, poſſeſſiones, eorundem populum & kmethones, in eorum libertatibus pollicemur, & ſpondemus conſeruare: nec eos contra illas intendimus aggrauare, vel per quempiam faciemus aggrauari.

Z przyw. Lodw: w Koß. 1374. La. 41 HL. 260 B/466 HP. 261.

O tymże.

2. Obiecuiemy / iż żadnych stáciy ábo roskázowánia / ábo zstepowánia w mieśćiech / we wśiách / w dziedźictwách / dworzéch y folwárcéch / kośćielnych y ßláchetckich / y poddánych náßych nie bedziemy czynić. A ieśli z przygody / ábo zá wczáſem y potrzebą / ktora nas do tego przyćiśnie / stánie w dobrách / mieśćiech / zamkoch / w dworzéch kośćielnych y ßláchetckich przyda sie nam vczynić: tedy nic gwałtem áni mocą każemy bráć / ábo cokolwiek czynić dopuśćimy: y owßem potrzeby náßémi pieniądzmi własnémi chcemy kupić.

ITem pollicemur: quòd nullas ſtationes, ſeu procurationes vel deſcenſus in ciuitatibus, villis, & hæreditatibus, curiis, ac prædiis Eccleſiarū, Nobiliū, & terrigenarū noſtrorum faciemus. Si verò caſualiter, opportunitate, & neceſſitate nos cogēte, ſtationē in bonis, ciuitatibus, caſtris, aut curiis Eccleſiarū, Nobiliūq; nos facere contigerit, extunc nihil vi, vel potentia recipere faciemus, vel quomodolibet facere & recipi permittemus, imò quoq; neceſſaria, noſtris pecuniis propriis, volumus comparare.

Włád. iág. w ledl. 1433 La. 51. HL. 260. B/466 HP. 261.

KSIĄG PIERWSZYCH, CZĘSC CZWARTA.

O PRAWIECH Y ZWYCZAiách Koronnych. Tit. I.

Práwo iest dar Boży.

PRAWO Zyg. w Krák. 1507. fo. 1. uer. 5. HL 146. B/ 261.

1. PRáwo kożdé iest dar Boży/ ktorému wszyscy posłuszni bydź mamy/ bez ktorégo Rzeczpospolita/ iáko ciáło bez duszé/ stać áni rządzoné bydź nie może.

QVia omnis lex donum Dei est: huic omnes obedire oportet, vtpotè sine qua Respublica, veluti corpus sine anima, consistere & regi nequeat.

Nie iedno zbroią ále y práwy godna rzecz bydź vzbroionym.

Cazim. M. w Wiśl: 1368. La. 7. B. HL. 147 B/ 263.

2. QVemlibet hominem virumque integrum ex instituto quodam decet non modò armorum fortitudine esse decoratum, sed etiam moribus & legibus armatum.

Práwy Rzeczypospolitè z chwałą Bożą długo rządzonè bywáią.

Alex. w Rád. 1505. HL. 147/ 262.

3. PErpendimus: in regno & dominiis nostris, ad Dei honorem, & ad felix diuturnumque regni nostri imperium, singula iure optimo, per diuos olim antecessores, ac auum, patruum, genitorem & germanum nostros, reges Poloniæ, sic ordinata esse: vt leges haberentur regni per eos conditæ vetustissimæ: quibus vniuersi regnicolæ, & illud ipsum regnum, in euentibus, & in omni administratione diuina & temporali, hactenus rectum esset prosperè.

Práwá dla powściągnienia zuchwálstwá, á dla bespieczności dobrych bywáć máią.

Káz. Wiel. y Bodzántá w krá. 1368 La. 53. uer. 11. HL 146 B/ 261.

4. NAprzód áby zuchwálstwo było powściągnioné: potym áby niewinność miedzy złemi bespiecznie żyć y z tego weselić się mogłá.

Leges conduntur propter côercendam audaciam.

PRopter hoc conditur statutum seu Constitutio, vt humana côerceatur audacia, & inter improbos, innocentia securitate lætetur.

Práwá bywáć máią dla pomnożenia dobrych obyczáiów y spráwiedliwośći.

Zyg. w 1507. fo. 3. B. lege. Cæterum uer. 4.

VT vitia comprimantur:
Boni mores adaugeantur: &
Quod iustum ac rectum in toto regno exerceatur.

Constitucye nie śćiągáią się ná czásy przeszłè.

Káz. Wiel. w Wiśl. 1368. La. 8. HL 61. B/ 111. HP 23.

5. GDyż wszytkié vstáwy y státuty práwo dáią rzeczam y spráwam niniejszym y przyszłym/ á nie przeszłym: przeto chcemy: áby wszytkié nász Constitucye/ ktoré teraz ná seymie w Wiślicy są wydáné/ y ktoré gdźie

Constitutiones latæ vel ferendæ futura respiciant, non præterita.

CVm omnes Constitutiones & statuta legem imponant rebus & negotiis præsentibus, & futuris, & non præteritis: Volumus, vt omnes nostræ Constitutiones, nunc in colloquio generali in Wislica

gdźie indźie wydáné będą / nie ściągáły śie ná przeszłé / ále tylko ná ninieysze y przyszłé czásy.

ca editæ, non respiciant præterita: sed tantummodo præsentia & futura.

Práwá ná wszytkie ściągáć śie máią.

6. PRáwá pospolité y vstáwy Koronné / nie iednégo ále pospolity lud obowiezuią.

Iura communia non vnum sed omnes afficiunt.

IVra communia & Constitutiones publicæ, non vnum sed communem populum afficiunt.

Alex. w Rád. 1505. La. 115. B. HL 61/110. HP. 24.

Práwem iednym y iednákim wszyscy sądzeni być máią.

7. MY Káźimiérz wtóry / z łáski Bożéy król Polski / y ziem Krákowskiéy / Sedomirskiéy / Siérádzkiéy / Łánczyckiéy / Kuiáwskiéy / Pomorskiéy / Ruskiéy / Pan y dźiedźic / wespółek z Prełaty / z Pány / y z insą ślachtą y poddánymi nászymi / obaczáiąc y rozważáiąc: iż wedle dawnych czásów w źiemiách y w páństwách pánowániu nászému poddánych spráwy częstokroć w sądźiéch nie iednáko / ále wedle domysłów / y wedle smysłów różnych / y ktemu z námnożenia złości y łotrostwá różnie y obyczáymi nie iednostáynémi bywáły vważáné / skázowáné / y konczoné: z ktoréy rozności niekiedy po rozmáitym vtrapieniu / swarze y sporu / spráwy zostawáią niesk onczoné y nieiáko nieśmiertelné. Dla tego ku chwale Pánu Bogu wszechmogącému / y nabłogosłáwnieyszéy pánnie Máriiéy / y wszytkiéy rzeszy niebieskiéy / y ku rozmnożeniu y pożytku nászych poddánych skazálismy rzeczonych sądów ábo spraw różność / (á zwłasczá tych / ktoré częstokroć śie przydawáią) pokáźić y wyniszczyć / chcąc y vstáwiáiąc: áby nápotym ná wieczné czásy té státutá y constitucye były miáné / spráwowáné / y chowáné od wszytkich y káżdégo z osobná sędźi / vrzedników / y ich sług / y inych poddánych nászych: ktorzy w źiemiách nászych mieszkáią / áby żaden im nieśmiał ktorymkolwiek sposobem vpornie przećiwić śie / pod ćieżkim gniewem nászym.

Vniformiter iuribus iudicetur.

NOs itaq; Kazimirus secundus, Dei gratia rex Polonię, necnon terrarū Cracouiæ, Sandom: Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Pomeraniæ Russiæque Dominus & hæres &c. vnà cum Prælatis, Baronibus, cæterisque nobilibus & subditis nostris, animaduertentes, & proinde reuoluentes, quia iuxta temporum antiquitatem, in terris & dominio ditioni nostræ subiectis, causæ plerunque in iudiciis non vniformiter, sed secundùm animorum & sensuum diuersitatem, hominum etiam excrescente malitia & improbitate, variè & diuersimodè ventilantur, deciduntur & definiuntur. Ex qua varietate actiones siue causæ, nonnunquam post multiplices vexationes, altercationes, & contentiones remanent indecisæ, & quodammodo immortales. Quapropter ad laudē Dei omnipotētis, beatissimæq; Mariæ virginis, totiusq; cælestis curiæ, & ad profectū commodum & vtilitatem nostrorum subditorum, decreuimus dictorum Iudiciorum, seu causarum (potissimùm in iis, quæ plerunq; accidunt) decidere & euellere varietatē, volentes & statuentes Quòd deinceps perpetuis temporibus, hæc eadem statuta & constitutiones habeantur, exerceantur & obseruentur, per omnes & singulos Iudices, officiales, ac eorum ministros, reliquosq; nostros subditos & terrarum nostrarum inhabitatores: ne quisquam audeat illis quouis modo temere contrauenire, sub graui nostræ indignationis aculeo

Káz. Wiel. w Wisl. 1368. Laski 8. HL 261/467. HP. 437.

W Królestwie Polskim iedno práwo wszytkim być ma.

8. GDyż pod iednym kśiążęćiem y iedną głową / iedenże lud różnych praw nie miałby

In Regno Poloniæ vnum sit omnibus Ius.

CVm sub vno Principe & capite eadem gens, iura diuersa habere non debeat:

Káz. Wiel. w Wisl: 1368. La. 32 HL 139. B/250. HP. 438.

miałby mieć: áby nie był tákim dziwem/ máiąc rozne głowy. Jest to tedy pożytecżno Rzeczypospolitey: áby iednym y iednákim práwem ták Krakowiánie/ to iest máley Polski/ iáko wielkiey Polski obywátele/ y ine pod krolestwem nászym będące ziemie vżywály/ y im sie sądziły/ gdyż iest iedno kśiążę wszytkich/ y ieden pan.

at: ne sit tanquam monstrum, diuersa habens capita: expedit Reipublicæ, vt vno & æquali iure, tàm Cracouienses, quàm etiam maioris Poloniæ inhabitatores, & cæteræ regni nostri terræ, vtantur & iudicentur.

Tákowež Práwo.

Wł. Iág. w Czerw: 1422. Ld. 49. HL 139 B/250. HP. 438.

9. Gdyż wszytkim ziemiam/ ktore okrąg krolestwa nászego zámyka/ iáko iedno kśiążę y pan iednostáynie pánuiemy: nie iest tedy słuszna rzecz/ áby rozmáitemi obyczáymi sądzenia lud nam poddány/ y pod nászym rządzeniem będący miał sie rozmáitością sądow dzielić. Dla tego wiecznym zápowiedzenim vstáwiamy: áby wszyscy y káżdy zosobná ludzie krolestwá nászego ktoregokolwiek stanu/ dostoieństwá/ y stopniá będący/ spráwy ná sądziech nászych ziemskich przekłádáiący/ ábo ktore zechcą przekłádáć osobliwie/ káżdy z osobná y wszyscy w obec iednym práwem/ obyczáymi/ zwyczáiem/ po wszytkim krolestwie nászym byli sądzeni: y áby sędziowie ná stolicách sądow nászych siedzący nie śmieli innych obyczáiow/ zwyczáiow/ ksztaltow przy Rocéch y skázowániu záchowywáć/ okrómia tych: ktorych krolow Polskich kśięgi Státutowe y zwyczáie krolestwá vczą/ y vkázuią: do ktorych záwżdy niech sie vćiekáią. A cokolwiek przez nie ináczey będźie osądzono y skazano: niech nikczemno będźie/ y żadney mocy ábo władzey niech nie ma.

Similis.

Cæterùm cùm omnibus terris, quas regni ambitus comprehendit, velut vnicus princeps & dominus, dominemur: non est æquum, vt variis modis iudicandi, populus nobis subiectus, & sub nostro existens regimine, in varios ritus iudiciorum dilabatur. Propterea perpetuo edicto statuimus: vt omnes & singuli homines, & subditi regni nostri, cuiuscunque conditionis, status, gradus, aut dignitatis fuerint, causas in iudiciis nostris terrestribus proponentes vel proponere volentes, singulariter singuli, & vniuersaliter vniuersi, eodem iure, modis, consuetudinibus & ritibus Nobilibus per regnū nostrum potiantur nec audeant Iudices, sedibus & tribunalibus iudiciorum nostrorum præsidentes, alios modos, ritus, & consuetudines, circa terminos & sententias obseruare: nisi illos, quos præfati domini Kazimiri prædictus liber, & consuetudines doceant & informent, ad quem semper recurrant. Quidquid autem per ipsos fuerit aliter iudicatum & sententiatum: irritum remaneat, & nullius roboris, vel momenti.

Tákowež Práwo.

Tenże w Iedl. Ld. 52. HL 139. B/ 250. & 400. HP. 438.

10. Obiecuiemy/ iż wszytkie ziemie krolestwá nászego Polskiego Ruską w to ziemie wkłádáiąc/ do iednego práwá wszytkim ziemiam pospolitego przywiedziemy/ przychylimy y ziednoczymy przez ninieyszy list.

Similis.

Item pollicemur: quòd omnes terras nostras regni Poloniæ, etiam terram Russiæ includendo, ad vnum ius & legem vnam communem, omnibus terris reducemus: reducimusque, adunamus & vnimus, tenore præsentium mediante.

Práwo nie kożde, nie wszytkim też iedno służyć może.

Sig: Crac. 1507. fol. 14. uer. 6. HL 147. B/ 263.

11. Sed nec omnis lex omnibus vna & commoda esse possit; quin necesse sit alia aliis statui, eaque pro ratione temporum & hominum, plerunq; mutari & variari.

Vstáwy iedno ná seymie czynione być máią.

Káz. III. w Nieß. 1454 Ld. 95. B. HL 61/110. HP. 24.

12. Obiecuiemy/ iż żadnych vstaw czynić

Constitutiones non alibi quàm in Conuentione decernantur.

Item pollicemur: quòd nullas nouas

czynić nie będźiemy nowych / áni poddá-nym ná woyne ruszyć śie każemy przez séy-mu: który ma bydź we wszytkich źiemiách postánowion.

uas constitutiones faciemus, neq; terrigenis ad bellum moueri mandabimus absq; Conuentione communi in singulis terris instituenda.

Król vstaw przećiw práwu czynić nie ma przez pospolitégo dozwolenia.

13. GDyż práwá pospolité y vstáwy koronné nie iednégo / ále pospolity lud obowiezuią: dla tego ná tym séymie Rádomskim ze wszytkimi królestwá nászégo Prałaty / Rádámi / Pány y Posły źiemskimi słuszną y wedle rozumu rzecz bydź rozumieli-śmy / y też vstáwiamy: áby nápotym ná przyszłé czásy nic nie było przez nas y potomki násze stánowiono / przez spolnégo Rad y Posłów źiemskich zwolenia: coby było ku krzywdźie y vćisku Rzeczypospo. y szkodźie y niepożytku kożdégo człowieká: y coby miáło bydź ku odnowieniu iákiému práwá pospolitego / y wolności pospolitéy.

Rex Constitutiones contra ius non faciet, absq; publico consensu.

QVoniam iura communia & Constitutiones publicæ, non vnum sed communem populum afficiunt: itaq; in hac Radomiensi conuentione, cum vniuersis regni nostri Prælatis, Consiliariis, Baronibus & Nuntiis terrarum, æquum & rationabile censuimus, ac etiã statuimus: vt deinceps futuris perpetuis temporibus, nihil noui constitui debeat, per nos & successores nostros sine communi Consiliariorum & Nunciorum terrestrium consensu: quod fieret in præiudicium grauamenq; Reipub. & damnum, atq; incommodum cuiuslibet priuatum, ad innouationemq; iuris communis & publicæ libertatis.

Alex. w Rád. 1505. La. 115. B. HL. 61/110 & 470. HP. 24.

Król własną mocą praw y vstaw stánowić nie może.

14. VStaw nowych nie będźiemy czynić / iedno zá zwoleniem Rad y Posłów źiemskich / wedle státutu Alexándrá królá.

De eisdẽ nouis Cõstitutionibus solius regis authoritate non faciendis.

COnstitutiones nouas, non nisi Consiliariorum, & Nuntiorum terrarum consensu, secundùm statutum Alexandri regis faciemus.

Zyg. w Piotr. 1538. HL 61/110. HP. 24.

Vstáwy nowè żadnègo obowiązowáć nie máią ku trzymániu ich, áż piérwéy będą obwołánè.

15. Aby przez niewiádomość nowéy vstáwy kto nie był omylon: gdyby co przećiwko vstáwie vczynił téy / któraby nie byłá ku wiádomośći wszech przywiedźiona: dla tego w Constitucyách nászych chcąc iáwnie postepowáć / skázuiemy: Aby żaden nie był piérwéy powinien ku chowániu nowéy vstáwy: ążby byłá przez obwołánié w królestwie obiáśniona.

Præterea Constitutiones nouæ neminem onerabunt, donec publicentur.

NE per ignoratam Constitutionem nouam, quispiam colludi videatur: dum quicquam fieret contra Constitutionem, quæ ad cognitionem non esset deducta communem: idcirco in Constitutionibus nostris plane procedere cupientes, decernimus: Quòd nullus obligatus erit ad nouam Constitutionem seruandam: nisi ipsa primùm per proclamationem, in regno publicetur.

Alex. 1505. La. 115. HL 61/111. HP. 24.

Prózne są práwá: ieśli około nich wiádomośći obwołánia nie będźie.

16. GDyż prózné iest práwo / ieśli nie będźie chowano: á chowáné bydź nie może / ążby ku wiádomośći przyszło: dla tego wszytkié vstáwy násze / w iedno zebráć y ku wszech

Alioquin, vanæ sunt leges, nisi innotescant, publicentur, ac obseruentur.

CVm vana sit lex, nisi obseruetur: obseruari verò nequit, nisi innotescat: omnia instituta nostra in vnum colligi, & ad om-

Zyg. w Krák. 1507. HL 62/111. HP. 24.

wszech wiádomośći wydrukowáć y oznáymić ábo obwoláć roskázáliśmy.

ad omnem deduci notitiam, imprimi & publicari mandauimus.

Prózno iest práwá czynić, króm exequowánia ich.

Iura executioni demandari debent.

Olbr: w Pior.1496. La.98. HL 97.B/175. HP.24.

17. Prózno iest práwá czynić/ które wyiśczáné ábo exequowáné nie bedą.

Frustra est iura condere, quæ non essent exequutioni demandata.

Práwá y státutá vtwiérdzonè y exequowánè bydź máią.

Zyg. Aug. 1550.HP.6. uer. 26.

18. Po ktorey to przyśiedze nászey dáliśmy listy ná śie wszytkim poddánym nászym: Iż gdźieby Pan Bóg z tego świátá królá J. M. oycá nászego wźiąć był raczył/ nie pierwey poddáni nászy winniby nam mieli bydź posłuszeństwo: áliżbyśmy wszem wobec wszytkié listy y przywileie ták pospolité koronné y panstw iey należących/ iáko osobnych osob/ y mieysc/ wszelákié wolnośći/ listy y swobody od wysszey miánowánych przodków nászych dáné/ y ktoreby iescze od królá J. M. oycá nászego do kądby żyw był dáné były/ listy nászémi vtwiérdźili: y oné ták/ iáko sámé w sobie są w słuszną exequucyą wedle możnośći nászey wstáwili.

O tymże.

Zyg. Aug. Petr. 1550. Con. fol. 5. HL.264.B/ 473.

19. Które to wszytki omiánowáné rzeczy/ ktoremi sie práwá pospolité y przywileie á swobody koronné nápráwiły/ w powinną exequutią vstáwiámy/ y listem nászym vtwiérdzamy y vmacniamy/ chcąc y roskázuiąc: áby mocnie od wszech á nie poruszenié trzymáné były: iákoż y my trzymáć ie chcemy/ y wedle nich poddáné nászé záchowywáć.

A nád to iescze cobykolwiek nam było pokázano bydź wedle praw pospolitych/ státutów/ listów/ y przywileiów: to wszytko dźierżéć/ y wedle tego poddáné nászé záchowywáć chcemy/ y powinni bedźiemy/ iákoż y iesteśmy: y temu wszytkiému skuteczną exequucyą vczynić słowem nászym królewskim obiecuiemy/ y tym listym śie obwiezuiemy.

A ieślibyśmy sámy przećiwko temu co vczynili: tedy nie ináczey rozumiano bydź ma/ iedno iżeśmy w tym przećiwko przyśiedze nászey wykroczyli.

OMnia instituta, quæ in Constitutionibus nostris nominauimus, quibus iura communia & priuilegia, ac libertates regni reintegrarentur, in debitam exequutionem restituimus, & literis nostris confirmamus ac roboramus, volentes & mandantes: vt ab omnibus firmiter & inuiolabiliter teneantur. prout & nos ea tenere, & iuxta ea subditos nostros seruare volumus,

Ac vltra hoc etiam quodcunq; nobis ostenderetur esse iuxta iura, communia statuta, literas & priuilegia, id totum tenere, & iuxta hoc subditos nostros conseruare volumus, & tenebimur, prout & tenemur: & his omnibus finalem exequutionem facere, verbo nostro regio pollicemur: ac nos hisce literis nostris obligamus.

Quòd si etiam nos contra hoc quidquam fecerimus: tum non aliter intelligi debet, nisi quia in hoc ipso contra iusiurandum nostrum excessimus.

Vchwały y státuty od wszytkich chowánè y wypełniánè bydź máią.

Zyg. Aug. w Wársz: 1557. Con. fol. 7. B.

20. Które to vchwáły y státuty chcemy y roskázuiemy/ áby od wszech wobec poddánych nászych iáko komu należą chowáné y wypełniáné były.

Práwá Polskié práwem obcym wykłádánè bydź nie máią.

Steph. w Krák. 1576 Con.160. B

21. Także obiecuiem/ iż wykłádów nie przypuśćimy áni wywodów żadnych z práwá obcégo/ áby dániny z przodków nászych dóbr práwem dźiedźicznym nádánych/ miáły bydź ná lenne poczytáné. Tylko ná ktorych stáło miánowićie/ że są nádáné iure feudali.

Zwyczá-

Zwyczáie sądzenia w ziemi Krákowskiéy, niech zá práwo będą chowáne.

22. ACż my Alexánder król wypisálismy wyższéy sposoby y przywileie spráwiedliwośći pospolitéy / przez niegdy przodki nasze kśiążętá/ y potym króle Polskié ku czynieniu spráwiedliwośći w tym zacnym królestwie nászym nádáné: áby zá czásem sędziowie ziemscy / którzy spráwiedliwość y spráwy sądowé odpráwowáć zwykli/ ich násládowáli. Wszákże iż nád té kożda ziemiá swé zwykłá mieć osobliwé zwyczáie: dla tego ziemie Krákowskiéy zwyczáie té / które są w niéy wzięté y pochwaloné/ niniéyszym pospolitym práwá ziemskiégo królestwá nászego práwóm przypisálismy / y oné mocné vczynilismy/ y áby zá práwo wieczné były dzierżáné skazálismy : y tu oné przypisuiemy / pochwalamy / y skázuiemy przez niniéyszy stàtut.

Consuetudines terræ Cracouiensis sint pro iure.

QVamuis nos Alexander rex præscripserimus superiùs omnes passus, ac priuilegia iustitiæ communis per olim prędecessores nostros duces, atque tandem reges Poloniæ, ad iustitiam communiter ministrandam, regnicolis in isto inclyto regno nostro concessa, sub tempore: quibus cùm Iudices terrarum iustitiam, & negotia iudiciaria, absoluere, dirigereque consueuerunt: tamen quia vltra hæc quęlibet terrarum suas speciales habere consueuit consuetudines: idcirco terræ Cracouiensis eas, quæ in ipsa approbatæ sunt præsentium communi iuris terrestris regni nostri corpori ascripsimus, easque approbauimus, & pro iure perpetuò tenendas decreuimus: ascribimusque, approbamus & decernimus, præsentium per tenorem.

Alex. w Rád. 1505. La. 120. HL 62/ 111: HP 439.

Zwyczáie práwá niech będą dzierżáné.

23. WSzytkié práwá przerzeczoné My Alexánder złáski Bożéy Król / z zwyczáiów ták Ziemskich iáko Grodzkich sądów ziemie Krákowskiéy zebrálismy: które przypisáné ciáłu práwá skazálismy w ziemi Krákowskiéy zá vchwałą onéy ziemie dzierżeć ná wieki. Który dekret nász wszytkim inym ziemiam przez niniéyszy oznáymuiemy rádą nászą vpominàiąc: áby dla otrzymánia y záchowánia spráwiedliwośći/ ábo té práwá przyięli/ ábo ná ksztalt tych swé niechay spiszą ná pápierze: dla których dwánaśćie kart zostáwilismy/ y kożdéy ziemi tylkóż kart dáiemy. Wszákże ták: iż gdy inné ziemie nápiszą swé zwyczáie / pierwéy ie nam ábo potomkóm nászym niech deseruią / áby były przez nas porządnie spisáné. Które potym porządnie spisáné My ábo potomkowie nászy do kśiąg stàtutowych królestwá w ziemi onéy/ z któréy zwyczáie Nam będą podáné ná dwánaśćie kart wiernie spisáné wrócimy / y potomkowie nászy wrócą przez dekret máiestatu nászego królewskiégo popráwioné/ vmiárkowáné y pochwaloné.

Consuetudines iuris teneantur.

PVncta suprascripta Nos Alexander, Dei gratia Rex, ex consuetudinibus, tàm terrestris quàm Castrensis iudiciorũ terrę Cracouiensis, collegimus: quæ iuri corporis ascripta, decernimus in terra Cracouiensi pro plebiscito priuato terræ eiusdem tenenda perpetuò. Quod decretum nostrum etiam vniuersis aliis terris, præsentium tenore innotescimus, consultiuè hortantes: vt pro iustitiæ cultu conseruationeque aut istas approbent, aut instar istarum suas scribant, in papyri literis: quã in numero xii. foliorum isto loco relinquimus: & cuilibet terrarum eadem folia damus. Sic tamen, vt cùm reliquę terræ suas conscribent consuetudines, primùm eas nobis vel successoribus nostris offerant: per Nos in stylum congruentem redigendas. Quas tandem in stylum redactas, Nos vel successores nostri, ad libros statutorum præsentium, in terra ipsa de qua consuetudines nobis porrectę essent, existentium, in duodecim foliis prędictis fideliter scribẽdas restituturi sumus: successoresque nostri restituent, per appositum maiestatis Regię decretum, emẽdatas, moderatas & approbatas.

Alex: w Rád. 1505. La. 124. B. HL. 62/ 112 HP. 439.

Postępek práwny przez Zygmuntá vczyniony niech będźie chowány.

Zyg: w Krák. 1507. fol. 1. uer. 21 HP. 440.

24. PRzydáliśmy obyczay postępku práwnégo ieden tylko w krótki sposób / przez náuczoné w práwie zá roskazániem nászy vczyniony / y przez Nas y Ráde násze pochwalony : y skazáliśmy / áby był chowan : áby práwá które weszły były w wielki lábirint dla łápáczek Prokuratorskich / którym nie było miáry ábo końcá / ná ten czás od kozdégo mogły bydź przez trudnośći y okolicznośći náuczoné y spráwowáné : áby nápotym drógá káżdému spráwiedliwośći swéy dostąpienia łácnieysza y prędsza przez postępek práwá byłá otworzysta y pospolita.

Formula processus iudiciarii Sigismundi Regis obseruari debet.

ADdicimus prӕterea formulam processus iudiciarii, in compendium & modum vnum per Iurisperitos iussu nostro redactam, ac per Nos & Consiliarios nostros approbatā & obseruari decretam, vt quӕ iam in tantum labirintū excesserat, quod cautelarum, nodorum, tricarum & captionum tabularium, neq; modus esset, neq; finis: nunc à quouis perdisci & agi citra difficultatē & vllas ambages possit: vtq; deinceps vnicuiq; via, iustitię suę cōsequendę facilior & celerior, per ipsum iuris processum pateat & sit communis.

Tenże postępek szláchćie iest posłan.

Zyg: w Krák. 1511. fol. 16. HP. 440.

25. CO sie dotycze różnośći zwyczáiów postępku sądownégo / który we wszystkich królestwá źiemiách iest różny / áby ná ieden kształt był wszędźie vczynion / obiecáliśmy y ninieyszémi listy obiecuiemy : iż náznáczymy w źiemi Krákowskiéy kilko szláchćiców vmieietnych w práwie źiemskim : którzy przeźrzawszy przerzeczoné wszystkich źiem zwyczáie / które przez Woiewody do nas będą posłáné / tym snádniéy mogli ieden y iednáki postępek wszędy práwá ználéźć y spisáć : który my potym do Woiewód prześlemy : áby oni z Kásztelany y Vrzędniki / y z inną przednieyszą szláchtą przeźrzeli y vważáli / áż do przyszłégo wálnégo séymu : ná którym My potym to / co sie będźie wszytkim słusznégo zdáło / pochwalimy : y potwierdźiwszy / áby to we wszytkich królestwá nászégo sądźiech ná wieki było chowano / postánowimy.

Idem processus nobilitati communicatus.

QVod ad diuersitatem consuetudinum processus iudiciarii attinet: qui in omnibus regni terris diuersus est vt in vnam aliquam formulam redigatur, promisimus & prӕsentibus literis pollicemur: quòd designabimus in terra Cra: aliquot ex nobilitate viros iuris terrestris peritos: qui reuisis prӕdictis omnium terrarum consuetudinibus, per Palatinos ad nos mittēdis, possint eundem & vniformem vbiq; iuris processum inuenire & conscribere, quē nos demū ad Palatinos transmissuri sumus, vt illi cum Castellanis, Officialibus, & reliqua primaria nobilitate, illum reuideant & examinent, vsq; ad futurum generalem conuentum, in quo nos tandem id, quod omnibus ӕquabile videbitur approbabimus: & confirmatum in omnibus regni nostri iudiciis perpetuò seruandum statuemus.

Práwá różnych státutów zgadzáné y ná séym znieśioné bydź miáły zá Królá Zygmuntá.

Zyg: w Bydg. 1520. fo. 25. HL. 147 / 263. & 471. HP 441.

76. ROżné Constitucye / różné miedzy ludźmi spory czynią / y sędźiom różnym przydáią w sądzeniu różné rozumienié : á ták prosbámi częstémi Posłów źiemskich poruszeni / ná bliższym wálnym séymie wszytkié zwyczáie práwá y státuty stáré ze wszytkich Woiewództw zgromádźiwszy / popráwę wszytkich vstaw przez Deputaty / y którzy iescze w práwie biegli deputowáni bydź máią

De conciliandis statutis.

DIuersitas Constitutionum, diuersas inter homines controuersias generat: & diuersos Iudices causas iudicantes, diuersa intelligere & sentire cogit. Supplicationibus itaque crebris Nunciorum Terrestrium moti, in proximò generali Conuentu futuro, omnibus consuetudinibus iuribusque & statutis vetustis, ex omnibus Palatinatibus congregatis, reformationē omnium Constitutionum, per deputatos &

máią w królestwie nászym zá pomocą Bożą poczniemy/ przyłączywszy k nim Doktory práwá y praw Duchownych/ którzy od mieysca seymu wálnego blisko przyszłego niech nie odieżdżáią/ áż tychże królestwá praw y vstaw słuszną popráwę vczynią. A té Deputaty y którzy iescze deputowáni bydź máią/ opátrzymy potrzebámi/ y sumpty nászémi: á iné ludźie w práwie náuczoné/ któré szláchtá z Woiewodztw przyłączy swémi nakłády opátrzy. Wszákże ták/ áby wszyscy Woiewodowie źiem pod winą w Constitucyách nászych wyrážoną zwyczáie źiem ná tenże bliższy seym przed nas przyniesli.

Praw zgadzánie iż ná seymie niedoszło, w Kráko: dóyśdź miáło: áby iuż ieden sposób był sądzenia: á róznice wszytkié któré się działy, vstáły.

27. ACz przedtym/ gdy tego potrzeby pospolité y wszytkich pożytek potrzebował y k temu wiódł/ skazálismy ná wiele królestwá nászego seymiéch wálnych: áby wszytkié práwá y státutá koronné/ któréкolwiek zdawná są chowáné/ od pewnych deputatów w práwie náuczonych ták duchownych iáko świeckich osob były przeyrzáné: áby z nich róznicá wszytká/ y szkodliwa wątpienia przyczyná byłá odięta. Awszákże iż dla wielkich trudnośći/ któré przypadáły z wielkośći náznáczonych osob/ któré nierychło ztąd y zowąd się zieżdżáły/ y częstokroć miedzy sobą były niezgodné/ tá rzecz poniekąd poczęta do tego czásu ku końcu nie mogłá bydź przywiedźiona: My ábysmy potrzebie Rzeczypospolitéy/ y tákże w dokonániu rychleyszym téy spráwy dostoieństwu nászému porádźili/ pierwszé w práwie vczoné deputaty do mnieyszéy liczby przywodząc/ zá rádą wszytkich Rad nászych/ skazálismy y skázuiemy przez niniejszy list/ áby sześć tylko z oboygá stanu osob niżéy nápisánych byli ná to vważenié y popráwę praw náznáczeni. Którzy tu do Krákowá ná dźień pierwszy Máiá blisko przyszłego ziácháwszy się: státutów práwnych trudność (zániecháwszy przywileiów y innych státutów/ któré do sądu nie należą) obiásnić máią/ wątpliwość odkłádáiąc/ y wszytko cokolwiek im będźie się zdáło potrzebnégo ku záchowániu

& deputandos Iurisperitos regni nostri, fauente Deo aggrediemur: Doctoribus etiam Iurispontificii & legum adhibitis. qui à loco Conuentionis generalis proximè celebrandę non discedant, donec eandem regni iurium & Constitutionum debitam emendationem fecerint, & tales per nos deputatos & deputandos, expensis nostris prouidebimus. alios autem nobiles viros iurisperitos, quos nobilitas ex Palatinatibus adiunget, suis expensis prouidebit. Ita tamen, quòd omnes Palatini terrarum, sub pœna in Constitutionibus nostris expressa consuetudines terrarum pro eadem proxima conuentione nobis præsentent.

Vna sit Iudiciorum forma, sublata contrarietate.

ETsi iam antea publicis exigentibus rationibus & communi omnium suadente commoditate, decreueramus in pluribus regni nostri generalibus conuentibus: vt omnia regni iura & dudum obseruata, quæuis statuta, à certis designatis Iurisperitis, tàm spiritualibus quàm secularibus personis recenserentur: vtque in illis contrarietas omnis & noxia dubitandi occasio tolleretur. Quia tamen multis interuenientibus impedimentis; quæ ex pluralitate designatarum personarum, serò hinc inde conuenientium, & plerunq; inuicem dissentientium contingebant, hæc res vtcunque in aliqua parte inchoata huc vsq; ad exitum perduci non potuit: Nos vt necessitati communi, & simul in perficiendo maturius opere, dignitati nostræ consulamus, primam Iurisperitorum designationem, ad pauciorem numerum redigentes, communi omnium Consiliariorum nostrorum consilio decreuimus & decernimus præsentibus: vt sex tantummodo ex vtroque statu, viri inferius descripti sint, ad eam ipsam expensionem, & correctionem iurium designati qui huc Cracouiam ad diem primam Maii proximè futuri conuenientes, statutorum iudicialium obscuritatem, Priuilegiis & aliis statutis, ad iudicia non pertinentibus intactis relictis illustrent, ambiguitatem tollant. & omnia quæ illis, ad æquanimitatem

Zyg: w Krak. 1532. HL 263. B/ 471. HP. 441.

wániu w ſądźiech ſpráwiedliwośći / ku ie-
dnoſtáynośći przywodząc / odrzućiwßy y
ábroguiąc wßelkie zátrudnienia y klauzu-
ły / z którychby nápotym wątpliwość / któ-
ra do tego czáſu ſędźióm trudnośći záda-
wáłá / niemogłá ſie wſcząć.

Co gdy będźie od nich vczyniono / nápo-
tym ſkázuiemy: áby ſtátutów y práwá ſądo
wnégo formá przez rzeczoné ßeść mężów
popráwiona / ná wiele exemplarzów rozpi-
ſána / y ná powiátowé ſéymy zniesiona by-
łá / á tám przy bytnośći Dignitarzów / Vrze
dników / y inney ßláchty oſób nie z wołá-
niem / ále z wielką pilnośćią wßytkich byłá
przeczytána: á potym áby Poſłowie z po-
śrzodku ßláchty iáko rzeczono ieſt zebrá-
néy / niech będą obráni: którzy tákowy ſpo-
ſób ſtátutów y práwá popráwiony ná wál-
ny ſéym bliſko przyßły przyniósßy / będą mo
gli ábo zwolić imieniem wßytkich ná prze-
rzeczoną popráwę / ábo oné zá potrzebą z le
pßym baczeniem poſtánowić z náßą y wßy
tkiéy Rády mocą y rádą: żeby iuż nápo-
tym zá niepewné pewné / zá niepożyteczné
pożyteczné ſądowné vſtáwy były: áni dáléy
dla niepewnego wykłádáiących ſporu od
czynienia ſpráwiedliwośći tym / którzy ſie
práwuią / ſędźiowie nie byli zádźierżeni.

A ſą przez Nas náznáczeni praw y ſtá-
tutów przerzeczonych popráwcy. Z Wiel-
kiéy Polſki / Vrodzony Jan Niemoiewſki /
Sędźia Jnowłodzławſki: y Vrodzony Má
ciey Krzyżánowſki / Podſędek Poznáńſki.
Z Máłéy Polſki / Vrodzony Jan Pienią-
żek z Kruzlowéy / Sędźia Krákowſki / Vro-
dzony Bernát Máćieiowſki / Sędźia Se-
domirſki / Referendarze náßy. Ku którym
przydáliſmy dwu w práwie náuczonych Du
chownych / to ieſt / Wielebné / Mikołáiá
Zamoſckiégo Scholáſtiká Łęczyckiégo / y
Grzegorzá Myßkowſkiégo Kánoniká Krá
kowſkiégo / Sekretarze náßé.

A iż w króleſtwie náßym nietylko piſá-
né vſtáwy / ále téż y zwyczáie záſtárzáłé zá
práwo ná wielu mieyſcách ſą chowáné / V-
ſtáwiamy: áby kożdy z oſobná Woiewodá
zwyczáie kożdy z ſwégo Woiewództwá ſpi-
ſáli / y tu do Krákowá ná dźień pierwßy
miesiącá Máiá do nas poſłáli. Abowiem
oné iáko y inné práwá rozſądkowi tym de-
putatóm poruczymy: áby iednáko y w tych
iednoſtáyny zwyczay ſądów / odrzućiwßy
trudné

tem in iudiciis ſeruandam neceſſaria vi-
debuntur, in conſonantiam reducant, re-
iectis & abrogatis ſingulis clauſurarũ no-
dis, ex quibus in poſterum dubitatio, quæ
hucuſq; iudices reddebat perplexos, ſub-
oriri poſſet.

Quòd cùm ab illis erit factum, ámplius
decernimus: vt forma ſtatutorum & iu-
riſiudiciarii, per dictos ſex viros emenda-
ti, in plura exemplaria redacta, ad conuen
tus particulares deferatur: illicque in præ-
ſentia Dignitariorum, Officialium & reli-
quorum nobilium perſonarum, non tu-
multuariè, ſed cum attentione omnium
perlegatur: ſubindeque Nuncii è medio
nobilium, ſic vt dictum eſt, congregato-
rum, eligantur: qui forma ſtatutorum &
iuris emendati, ad generalem proximè tũc
futurum Conuentum relata, vel aſſentiri
omnium nomine dictæ emendationi, vel
illam pro neceſſitate rationabilius inſtru-
ere, cum noſtro totiuſq; Senatus conſilio
& autoritate poſſint: vt tandem pro in-
certis certæ, & pro incommodis, com-
modę iudiciarię Conſtitutiones effician-
tur: & ne amplius per incertam interpre-
tantium contentionem, ab adminiſtran-
da æqua litigantibus iuſtitiá iudices re-
morentur.

Sunt autem per nos deſignati, iurium
& ſtatutorum prædictorum correctores,
ex Maiori Polonia, Generoſus Nicolaus
Niemoiewski, Iudex Innouladiſlauien. &
Generoſus Mathias Krzyzanowski, Sub-
iudex Poſnanien: Ex Minori verò Polo-
nia, Generoſus Ioannes Pieniazek de
Kruzlowa, Iudex Crac. & Generoſus Ber
nardus Macieiowski, Iudex Sandom. Re-
ferendarii noſtri. Quibus adiunximus ſpi-
rituales duos Iuriſperitos, videlicet Ve-
nerabiles, Nicolaum Zamoſcki Scholaſti-
cum Lanciſienſem, & Georgium Myſz-
kowski Canonicum Cracouienſem Se-
cretarios noſtros.

Quoniam autem in regno noſtro, non
ſolum ſcriptę Conſtitutiones, ſed & cõ-
ſuetudines inueteratæ, pro lege in pluri-
bus locis obſeruantur, Statuimus: vt ſin-
guli Palatini conſuetudines ſui quiſq; Pa-
latinatus conſcribant, & huc Cracouiam
ad primam Maii Menſis diem ad nos mit-
tant. Illas enim ſicuti & reliqua iura cor-
recto-

trudné y wątpliwé wykłádánia/ był postánowion.

rectorum iudicio committimus: vt æquè in his, vt in reliquis statutis æquanimitas & vniformis iudiciorum modus, contrariis & obscuris ambiguisque interpretationibus reiectis, statuatur.

Práwá y státutá Polskim ięzykiem potrzebnieysze niż Láćińskim.

28. BAcząc potrzebę áby práwá á státutá Polskié / Polskim ięzykiem były potrzebnieysze wszytkim niż łáćińskié/ z tych przyczyn deputuiemy z rádą Pánów Rad koronnych/ pewné osoby ku tákowéy spráwie ná tym séymie przyszłym.

Zyg. Aug. w Piotr: 1562. HP. 442.

Práw y státutów zgodzenié y ná Polskié przełożenie pewnym osobam zlécone.

29. Ná przełożenié státutu z Láćińskiego ná Polskié / y ná zgadzánié y znaszánié wszytkich státutów/ deputuiem páná Lubelskiego/ księdzá Kuowskiego/ á páná Herbortá Podkomorzego Przemyskiego: ktorzy do przyszłégo séymu koronnégo máią ji przełożyć ná Polski ięzyk / y zgodźić wszytki státutá y Constitucyę séymowé / tym porządkiem iáko iest correctura statutorum, nieodstępuiąc wniczym práwá pospolitégo / áni mu nic vymuiąc/ áni przyczyniáiąc: y ná przyszły séym máią to ku przeyźrzeniu á rozsądkowi séymowému przywieźdź. A iesliby ktorykolwiek z tych wysszéy námienionych do przekłádánia tego z przyczyny słusznéy bydź niemógł / tedy Nam będźie wolno inégo ná to mieysce dáć y náznáczyć.

Tenże w Wár. 1563. HP 443.

Práw y státutów przełożenié sámemu Pánu Herbortowi zlécone.

30. POzwalamy/ áby Vrodzony Jan Herbórt z Fulsztyná Podkomorzy Przemyski/ Sekretarz nász/ sam tylko/ ták iáko iuż począł/ státut ná Polskié przełożył / y ná przyszły séym koronny wygotował.

Tenże w Piotr. 1565. HP. 443.

Correcturá práw y spisánié státutu polskim ięzykiem zá Królá Iego M. Zygmuntá Trzećiégo pewnym osobam zlécona byłá.

31. Ná Correcture Práwá Ziemskiégo Koronnégo / y dla spisánia doskonáłégo y gruntownégo/ iednégo státutu ięzykiem Polskim/ y tákże do vkrócenia processu ad inscriptiones, ktoryby był okróm wszelákich dilácyi y niepotrzebnych exceptyi wynáleźion/ tákże też dla wynáleźienia y spisánia obyczáiu exekutiiéy predkiéy rzeczy osądzonéy / deputuiemy osoby niżéy opisáné / z Rad Duchownych X. Wáwrzyncá Goslickiégo / Nominatá Chełmskiégo: Stánisłáwá Gomolinskiégo/ Nominatá Kámienieckiégo. A do nich X. Woyćiechá Záiączkowskiégo/ Opátá Wągrowieckiégo: Mátteuszá Borzewskiégo/ Opátá Ledzkiégo: Sebástyáná Brzezinskiégo Kánoniká Krákowskiégo: Máćieiá Pstrokonskiégo / Dziekáná Wárszáwskiégo: Andrzeiá Czáckiégo / Kánoniká Włodzłáwskiégo y Poznánskiégo: Stánisłáwá Dąmbskiégo/ Kánoniká Łuckiégo. A z Rad świeckich/ Mikołáiá Firleiá z Dąbrowice/ Krákowskiégo: Stánisłáwá Gostomskiégo/ Káwskiégo / Woiewody. Janá Ossowskiégo Połánieckiégo / Symoná Sczáwinskiégo z Subská Jnowłodzkiégo/ Kásztelany. A z Rycérstwá / z Woiewództwá Poznánskiégo / Adámá Nárámowskiégo: Krákowskiégo / Janá Łączynskiégo / Burgrábie y Pisárzá Grodzkiégo Krákowskiégo. Z Sedomirskiégo / Páwłá Grábkowskiégo: z Káliskiégo / Janá Rusieckiégo: z Siérádzkiégo/ Stánisłáwá Zapolskiégo/ Podsędká Siérádzkiégo: z ziemie Wielunskiéy / Piotrá Olewnickiégo Podstárośćiégo Wielunskiégo: z Łęczyckiégo / Stánisłáwá Dwálewskiégo Podsędká Łęczyckiégo: z Brzezkiégo / Kásprá Gálickiégo / Sędźiégo Grodzkiégo Brzezkiégo: z Jnowłodzłáwskiégo/ Janá Niemoiewskiégo / Sędźiégo Grodzkiégo Jnowłodzłáwskiégo: z ziemie Dobrzynskiéy / Andrzeiá Czábskiégo Podsędká Dobrzynskiégo: z Ruskiégo/ Janá Bieykowskiégo Stolniká Przemyskiégo: z Podolskiégo / Woyćiechá Humienskiégo / Łowczégo Kámienieckiégo: z Lubel-

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 16.

Lubelskiego/ Janá Rázánowskiego: z Belzkiego/ Marciná Oleśnickiego: z Płotckiego/ Szczesnego Meczynskiego Podstárościego Płotckiego: z Mázowieckiego/ Michálá Záliwskiego: z Podláskiego/ Kásprá Debienskiego/ Podkomorzego Mielnickiego: z Ráwskiego/ Spytká Záluskiego/ Podkomorzego Ráwskiego: ktorzy ná czás S. Marciná w roku ninieyszym do Lubliná ziácháć sie máią/ á im salaria de suo bráćia ná seymikách obieránia Tribunálistow dáć máią/ vchwaliwszy certam quotam káżde Woiewodztwo ná sie.

Prawy státutow koronnych poprawá gdźieby nie doszłá, poślednieyszych státutow vżywáć.

Zyg: w Krák. 1543 HL 164. B/ 473.

32. STatuta posteriora, in omnibus forensibus causis, teneantur vsque ad futura Comitia; ita vt iuxta posterius statutum, omnes causæ terrestres, Castrenses, & Commissariales, iudicentur: reiectis ad partem interim aliis omnibus prioribus statutis prius factis, & posterioribus statutis fortasse contrariis. Etenim in futuris comitiis debemus cum dominis Consiliariis nostris, & Nunciis terrarum, hos quærere modos, quibusnam iustitia hominum constabiliretur, differentiæ autem statutorum conciliarentur. Quòdsi fortassis in primis & proximis Comitiis, nihil tale fecerimus: tunc hoc statutũ de tenendis statutis posterioribus conditum eousque durare debet; quoad in aliquibus Comitiis cum ipsis Consiliariis nostris & terrarum Nunciis, aliquid salubrius eo nomine constituere poterimus.

O tymże.

Zyg: Aug. w Piotr: 1505. Con. 4 B.

33. Czyniąc dosyć żądośći Rycérstwá Máłey Polski/ státut roku 1543. w mocy zostáwuiemy do drugiego seymu/ poki czego lepszego około práwá pospolitego nie postánowimy.

O CONSTYTVCYACH Tit: II.

Constitucye ná Seymie stánowionè, przez Pány Senatory y pány Posły podpisánè bydź máią.

PRAWO Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 24.

1. COnstitucye ná Seymie zgodnie nápisáné/ máią bydź podpisáné przez Pány Senatory ná to deputowáné: tákże przez té osoby/ ktore bedą z koła Poselskiego/ ná to náznáczoné: y ták potym do Káncellárijey máią bydź podáné/ á przy bytnośći ich przed námi czytáné/ cum interrogatione przez Pány Pieczetarze/ ieśliże ie my/ y PP. Rády/ y Posłowie pieczetowáć każemy.

Znieśienie niektorych Constituciy seymu przeszłego, to iest, Roku 1590.

Zyg. III. w Krák. 1591. fol. 20.

2. POgłowné/ Pobor łanowy przeszły/ Assecurátia Hetmánska/ Disciplinam militarem, Prowizory/ Deputaty do rády woienney/ Opátrzenie Krákowá y Lubowle/ Assekurácyą Prowizorską/ Sługi/ Szácunek żywnośći/ Opátrowánie zámkow y municiy/ Liczbe száfárzow y Poborcow/ Assecurácyą ich/ Exempti/ Constitucyą o wybráncách/ Consiliarios bellicos znośimy: y wszytko to/ co discrimen belli Turcici & necessitas expressit, y temporaneum było/ iáko niepotrzebné ábroguiemy/ ták w Koronie/ iáko w Wielkim Kśiestwie Litewskim.

Té Constitucyæ znieśioné masz lib: 6. Tit: 6.

Reassumptia y Declarátia niektorych Constituciy przeszłych: to iest, ktorè były przed seymem Anni 1598.

Tenże w VVár. 1598. fol. 4.

3. COnstitutie Anni M. D. XC tertij, pod pierwszy odiazd nász do Szweciiey vczynioné naprzod té/ ktore są wieczné/ tym wiecey y ná ten czás y ná wieczné czásy vmacniamy/ y

my/ y nienáruszenie cále záchowuiemy: á te ktore były temporaneæ, iáko Constitucya o Sądziech*/ y o pospolitym ruszeniu* reassumuiemy/ y chcemy áby w mocy swéy záchowáne były do sczesliwego przyiázdu nászego ze Szwecyiey.

*pátrz lib. 5. párte. 5. Tit. 1. le. 8. Roki ziemskie.

*pátrz niż. lib. 6. Tit. 1. lege 18. A iż tego iest potrzebá.

Przykłádáiąc to iednák ná ten czás do tey pomienioney Constituciiey o Sądziech/ że y ci/ ktorzyby po zesciu possessorá dobr stołu nászego/ do reku Podskárbiego koronnego pusćić dobrowolnie niechćieli/ máią bydź zá teráźnieyszym postánowieniem ná Trybunále/ inter causas officii sądzeni.

*pátrz. lib. 5. párte 7. Tit. 15. lege 24. Iż wiele.

Tákże też Constitucyą o Tumulciech* in toto iáko iest sámá w sobie ná ten czás ożywiamy: z tą iednák declárátią/ że zá tumult to sámo ma bydź rozumiano/ gdyby kto mocą náiáchał/ zábił/ ábo zránił/ gwałt białychgłow/ násćie ná dom ábo dwor szláchecki/ ná gruncie mieyskim leżący/ ábo nasćie ná gospode w Mieście vczynił. Przy ktorey iednák Constituciiey o Tumulciech W. Xiestwo Litewskie okrom declárátiiey ták iáko iest nápisano/ cále zostáie.

*pátrz lib. 6. Tit. 4. le. 5. wedle

Constitucyą też o Exemptách* pod pierwszy odiazd nász postánowioną/ ták iáko nápisána iest/ we wszytkim reassumuiemy.

*pátrz lib. 8. párte 1. Tit. 8. le. 4. Bespieczeństwo.

Tákże y opátrzenie Krákowá/ Lubowle/ Kámienca* trzech tych mieysc/ áby podług teyże Constituciiey XC tertij było/ postánawiamy. A ná Kráków ná ten czás niebytności nászey z Quárty może bydź zapłátá dána.

CO ZA CONSTITVCIÆ, GDZIE, KIEDY, PRZEZ KOGO, Z IAKICH PRZYCZYN y iáko ná wielu Séymách stánowioné po té látá były.

Tit: III.

Zá królá Kázimiérzá wielkiégo wtórégo, który był naypiérwszym podawcą Práw y Státutów Koronnych.

Zá odmiáną lat odmieniáią sie podczás zwyczáie y práwá.

CONSTITVCIÆ PIERWSZE.

I. Roku 1347. w Wislicy. NON debet sanè reprehensibile iudicari, si secundùm varietatem temporum, consuetudines & statuta humana quandoq; variantur, præsertim cùm ingens necessitas, vel euidens vtilitas, id exposcit. Et quòd vel præcipuè quēlibet hominem, virumq. integrum, ex instituto quodam deceat, non modò armorum fortitudine esse decoratum, sed etiam moribus & legibus armatum: cùm vnum alterius plerunq; auxilio egeat. Cùm itaq; hoc legum & armorum progressu diuos Imperatores Reges, cæterosq; clarissimos viros studiosissimos extitisse legimus. Diuum inprimis Iuliū, quē in maxima difficultate itineris, & in mediis bellorū æstibus, scribentē libros & legentē, simulq; dictantē & audientē frequēter accepimus. Deinde Augustū diui Iulii filiū, tanto paternis vestigiis studio inhæsisse tradunt; vt grauissimis bellorū & Imperii curis oppressus, & cōiuratorū obsessus insidiis, horas & momenta colligeret. Sed, vt reliquos omittā, quòd diui & religiosissimi Imperatoris Iustiniani amplissima & emēdatissima volumina, exactissima diligentia, vigilia & cura, exercitatio denique, & opera enixissima rei bellicæ, hinc etiam multi grauissimi & præclarissimi Romanorum Consules Tribuni aut Censores, ferendis legibus auctores fuere. Et à

Laski fol. 7. B.

quibus leges denominatæ, vt Cõsulares, Tribunitiæ, Iuliæ, Corneliæ. Nã sub Octauiano Cæsare suffecti Cõsules Papius & Põpeius leges tulêre, quæ à nominibus eorũ appellãtur Papia & Põpeia. Sub eodẽ quoque Imperatore Falcidius Tribunus plebis legẽ fecit, ex cuius nomine lex erat Falcidia. Aquilius quoque legẽ cõdidit, quæ hactenus Aquilia nũcupatur Sic Iulia, sic Cornelia, sic Catonina Regula etiã legibus à Catone inserta. Quorũ nomen quoque adeò clarum, adeò celebre est; vt non solùm vrbem sed orbem penè totum suis temporibus præsentia, postea verò memoria sua ac splendore illustrauit. Ex eo namq; accuratissima illa Inuictissimi Kazimiri Sintagmata & ordinationes efficacissimæ, quibus Romanorum Procerum exemplo res suas subditorumq; honestis moribus illustrare voluit. Legitimisq; iuris muneribus, & belli iuribus munire, quas limatas & pumicatas, cùm hoc vel maxime Bibliopolæ sibi persuasum habent, & curant, accipere, legere, volutari & amplecti, sæpius atque iterum non sufficiat quæso.

Lasski. 55. Roku 1369. w Krákowie / *Gdźie tegóż czásu był Synod, y o rzeczách Duchownych tractaty miedzy królem, á Biskupem Krákowskim Bodźántą. masz w kśiegách wtórych, parte 5. tit. 1. lege 8.* Gdy były.

Zá królá Węgierskiégo y Polskiégo LVDWIKA, rzeczonégo Lois.

Zá stárániem królewskim królestwo w dobrym stanie długo trwáć może.

CONSTITVCIÆ WTORE.

La. fo. 40 Roku 1374. w Koszycách / *Gdźie o succesśią synów y corek swych ná królestwo pilné stáránie czynił, masz miedzy przywileymi przywiley pierwszy.* Gdyż sprawy Páńskie.

Zá królá Władysłáwá III. Iágellá.

Spráwy ludzkie władzą przełożonych vmocnionè, nie máią być gwałconè áni odmienıánè.

CONSTITVCIÆ TRZECIE.

Lasski, 125. Roku 1413. w Horodle nád Bugiem / *gdźie W. X Lit do korony wćielił, masz lib. 7. tit. 2.*

Lasski, 48. Roku 1422. ná polu blisko Czérwieńská / *gdźie potwierdza práwá koronne, y swoie też przydáie, masz przywiley wtóry miedzy przywileymi.*

Lasski. 42. Roku 1423. w Wárćie / *gdźie tenże król wydał státutá swoie, o przekłádániu roków, które przed tym zebráne w Krákowie były* Roku *1420. masz lib: 5 par: 5. tit: 3. lege 1,* Zły zwyczay.

Lasski. 75. Roku 1424. w Wieluniu / *przećiw Hæretykóm y fautorum ich, masz lib: 2. par: 6. tit. 4. lege 1* Władysław.

Lasski. 50. Roku 1433. w Krákowie / *gdźie król wydał przywiley przedtym pozwolony w Iedlnéy: którym potwierdza wolnośći ták Duchownych iáko y Swietckich, masz miedzy przywileymi przywiley trzeći.*

Lasski. 134. Roku 1436. w Brześćiu Kuiáwskim / *dla postánowienia pokoiu Pruskiégo, masz: lib. 7. parte 1. tit: 1 lege 2.* Priuilegium pacis.

Lasski. 129. Roku 1438. w Piotrkowie / *gdźie potwierdźił wszytkie práwá y przywileie Zygmuntowi Wielkiému kśiążęćiu Litew. ná X. Litewskie, iemu od oycá przodká iego przedtym iuż dáne, masz lib: 7. parte 1. tit. 4.* Potwierdzenie praw.

Lasski. 76. Tegóż roku *był seym w Nowym mieśćie Korczynie od stanów koronnych, ná ktorym postánowili*

wili Kaptur przećiw vpornym Hæretykóm y fautorom ich, maſz li. 2. par: 6. tit: 4. lege 2, My Pánowie/ ꝛc.

Zá krolá Kázimiérzá III. ſyná Władysłáwá Iágellá.

Státutá, Práwá, y zwycżáie źiemſkie, Boſką y ludzką ſpráwiedliwość wyrażáią, á vſtáwy dawne, niektóre z pámięći wychodzą, drugie popráwy potrzebuią.

CONSTITVCIÆ CZWARTE.

Roku 1447. w Piotrkowie/ *gdźie Conſtituciæ ſtánowiąc, ták krol Kázimiérz pocżyna.* Laſki. 89.

2. KAzimirus tertius, Dei gratia rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, & hæres Rusſiæ. Ad perpetuam rei memoriam. Ad hoc nos omnipotens Deus, auctor iuſtitiæ, diſpenſator æquitatis, & Reipublicæ, pro ſua voluntate directores regni faſtigio licèt immeritos voluit ſublimare; vt ipſam proſequamur iuſtitiam, æquitatem ſectemur, & in regno ipſo Rempublicam dirigamus.

Sollicitudine igitur nobis diuinitus conceſſa, attendentes ſereniſsimos dominos principes, dominos Kazimirum ſecundum, & Vladiſlaum ſecundum genitorem noſtrum chariſsimum reges Poloniæ, diuos prædeceſſores noſtros, iura & conſtitutiones, diuinam & humanam pariter iuſtitiam redolentes, quibus totum regnum Poloniæ in colloquiorum & iudiciorum proceſſu regulatur, ordinatur, & regitur condidiſſe: nec tamen per illa ſufficienter omnibus, quæ in Repub: diriguntur, prouidiſſe; nouas conſtitutiones & iura edita in generali Piotrcouien. conuentione, pro feſto S. Bartholomæi Apoſtoli, Anno D. Milleſimo, Quadringēteſimo, quadrageſimo ſeptimo celebrata, præſenti matura deliberatione præhabita, laudantibus, approbantibus, & conſentientibus Prælatis, Principibus, Baronibus, & nobilibus regni noſtri, condidimus, edidimus, & promulgauimus. Quas per vniuerſum regnum noſtrum Poloniæ, & colloquiis, terminiſq; generalibus, particularibus, & quibuſcunque iudiciis terreſtribus, de cætero volumus & præcipimus obſeruari & practicari.

Roku 1451. w Piotrkowie/ *o Zupách y o Mynicy.*

Roku 1454. w Nieſzowéy y w Opokách/ *gdźie ták piſze.* La: 76. B.

3. W Imie Boże Amen. Gdyż w królewſkich vſtáwách Rzeczypoſp. zdrowie należy/ y ſłodkość pokoiu bywa záchowána: dla tego my Kázimiérz z łáſki Bożéy król Polſki/ źiem Krákowſkiey/ Sędomirſkiéy/ Sirádzkiéy/ Łánczyckiéy/ Kuiáwſkiéy/ Wielkié kśiąże Litewſkié/ Ruſki/ Pruſki/ Kulmieńſki/ Elbieńſki/ Kinigsberſki y Pomorſki Pan y dźiedźic. Bacząc vſtáwy przodków náſzych/ iż niektoré z pámięći wypádły/ á niektóré potrzebuią popráwy y odnowienia/ y przydánia: ná proźbe wſzytkiey ſzláchty/ obywátelów náſzych/ którzy przed námi ſtáneli/ zá rádą Pánów/ y Rad náſzych vſtáwy źiem przerzeczonéy króleſtwá náſzego/ niniéyſzym liſtem rozumieliſmy zá-

IN nomine Domini, Amen. Cùm in regum Conſtitutionibus ſalus Reip. conſiſtat, paciſúe ſuauitas conſeruetur: Proinde nos Kazimirus Dei gratia rex Poloniæ: necnon terrarum Crac: Sandom: Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, M. Dux L. Rusſiæ, Pruſſiæ, ac Culmenſis, Elbingenſis, Kinigsbergenſis & Pomeraniæ dominus & hæres. Attendentes conſtitutiones prędeceſſorum noſtrorum, quaſdam in obliuionem deductas, alias reformatione & innouatione, & alias additione egere, ad inſtantiam omnium nobilium regnicolarum noſtrorum coram nobis conſtitutorum, de conſilio Baronum & Conſiliariorum noſtrorum, conſtitutiones terrarū præ-

Laſki. 92. B HL: 55. B/ 100. lege Nos Káſimirus HP. 13.

zá rzecz potrzebną odnowić / popráwić / w lepszé obróćić / niektórym też nieco przydáć: áby sędźiowie źiem królestwá nászego od nich nie odstepując / y owszem z nich náuke biorąc / w sądzeniu spráwiedliwość w cále záchowywáli.

præfati regni nostri duximus præsentibus innouandas, emendandas, & reformandas in melius, cæterisque aliquid adiiciẽdum censuimus, vt Iudices terrarum regni nostri ipsis innixi, & ex ipsis eruditione sumpta, in iudicando conseruent stateram æquitatis.

Laski. 65. Roku 1457. w Piotrkowie / *o ciągnieniu ná woyne, masz lib 6. tit. 5 lege 3.* Casimirus.

Laski. 66. Roku 1458. w Piotrkowie / *o łupieżcách dóbr kośćielnych y o klątwách, masz lib: 2. par: 6. tit: 3. lege 11.* W imie Boże / Amen.

La 68. B. 8, 87. B. Roku 1474. w Opátowcu y w Nowym mieśćie Korczynie / *o dochodzeniu szkód ná szkódnikách kośćielnych, masz lib: 6. tit: 5. lege 4.* Kázimierz.

Zá królá Iana Olbráchtá syná Kázimiérzá III.

Práwá przez sie dobrè y doskonálè bywáią, ále odmiennośćią y chytrośćią ludzką, nie dostátecznè sie stawáią.

CONSTITVCIÆ PIĄTE.

Roku 1496 w Piotr: *gdźie potwiérdziwszy Constitucie oycá swego królá Kázimiérzá III. wydáne w Nieszowéy y w Opokách* roku 1454. *swych też nie máło przydawszy, ták pisze.*

Lá.96. HL 146. HP. 611. uer. 32.

4. A Nád to / ácz y sám oćiec nász / y inni przodkowie nászy przypátrzywszy sie obyczáiom y zwyczáiom młodych y wszytkich w obec ludźi poddánych królestwu temu ku złemu więcéy sie náchyláiącym (czym dobré obyczáie y spráwiedliwość miedzy ludźmi częstokroć giną) ták té Constitucię pomienioné / y w przerzeczony przywiléy wpisáné / iáko też y ine dla podpory dobrych obyczáiów / y dla záchowánia pospolitéy spráwiedliwośći wydáli: wszákże iż postánowienia praw by nalepiéy były vchwaloné / dla odmiennośći y chytrośći ludzkiey niedostátecznè bywáią / y częstokroć wątpliwośći przypadáiącé / nie mogą bydź przez nie dostátecznie declárowáné: iáko sie znáczy z dekretów kánonowych / y z dáwnych praw / którỹ declárácye nowé bywáią dawáné: gdyż tákowé przygody przypadáią / iż z onych dáwno vczynionych praw nie może pewnego postánowienia vczynić. A ták my Jan Olbrácht / z łáski Bożéy król Polski: długo sie námawiáiąc z Prełáty / Pány / z szláchtą y Posły źiemskimi / y wszytkimi poddánymi nászymi Duchownymi y Swieckimi ná tỹ seymie wálnym Piotrkowskim / niektoré rzeczy z przerzeczonych státutów y drugich dáwno wydánych / á nieco też znowu dla przygód nowo sie wynurzáiących státutá y Constitu-

Et insuper, quanquam tam ipse olim genitor noster, quàm cæteri ex ordine prædecessores nostri, consideratis moribus & consuetudinibus adolescentum, & hominũ vniuersorum, præsertim huic inclyto regno subiectorum, quadam effrenata sensualitate ductorum, & ad malum declinantium, per quod morum & iustitiæ subuersio in populo frequenter obrepit, tàm eas in præinserto priuilegio descriptas, quàm multas alias in suffragium bonorum morum, & in ministerium æquitatis communis, constitutiones fecerint. Tamen quia iurium quantæcũq; sãctiones etiam propensiori congestæ consilio, ad humanæ naturæ varietatem, machinationes inopinabiles sæpenumerò non sufficiunt, simul quoq; ad decisionem lucidè nodosæ ambiguitates plerunq; cõtingentes non attingunt, quandoquidem vt constat è sacrorum Canonum decretis, & vetustissimarum legum præceptis: quorũ quarumque additiones & declarationes fiunt nouæ, vix aliquid adeò certum clarumq; constituitur, quin ex causis, passionibus, ac casibus emergentibus nouis, quos iura antea posita mederi non possunt, in dubium reuocetur. Idcirco nos Ioannes Albertus, D. G. rex Poloniæ, communi & diu-

ſtitucię náſzé niżéy nápiſáné / ktoré máią bydź wydáné y poſtánowioné / wydáiemy y poſtánawiamy ná wieczne czáſy.

diuturna conſultatione præmiſſa, cũ Prælatis, Baronibus, Nobilibus, terrarumque Nuntiis, ac ſubditis vniuerſis noſtris ſpiritualibus ac ſecularibus in hac conuentione generali Petric. exiſtentibus, corpus eius dem regni cum plena facultate abſentium repræſentantibus, nonnihil commodantes à ſtatutis præinſertis: & aliis diutiùs ſancitis; nonnihil verò denuò, pro caſuum emergentium nouitate decernẽtes, ſtatuta & conſtitutiones noſtras infraſcriptas, decreuimus per nos edendas & conſtituendas, edimuſque & conſtituimus perpetuis temporibus duraturas & obſeruandas.

Tenże Olbrácht ſkázuie áby conſtitucie iego ná wieki trwáły.

5. Náoſtátek áby ninieyſzych vſtaw y potwierdzenia tákże ſucceſsiiéy náſzych czáſów miáły moc wieczney mocy ná wieki: y áby żadnego czáſu przez nas y potomki náſzé w czym nie były náruſzoné / y wniwecz obrócone: przeto ták niniéyſzé vſtáwy náſzé (które máią w ſobie potwierdzenié ſtárych) iáko też ſtárſzé wſzytkié (które przez świetéy pámięci przodki náſzé króle Polſkié iedné zá drugimi ſą dáné) też té / które nie ſą w niniéyſzy liſt włożoné / we wſzytkich poſtępkách / rozdźieleniu / członkoch / punktciech / kláuzulách pochwalamy náſzą bytnośćią ſkázuiąc / áby ná wieki były ważné: á oné wſzytkié dawnieyſzé potwierdzamy / vmacniamy / y pewné czynimy: áby wieczney mocy władzą miáły. Ná które ták ninieyſzé nowé náſzé / iáko dawnieyſzé potwierdzoné / vprzywileiowány náſz niniéyſzy liſt pieczęćią náſzą záwieſzoną wſtecz od tyłu pieczęći náſzéy / vtwierdzony / vmocniony / z pewną wiádomośćią náſzą dáliſmy y pozwolili dáć przez rece vczćiwégo w Pánu Chryſtuśie oycá Páná Kreſlauſá z Kurozwięk / Biſkupá Włodzkláwſkiégo / y Káncleřzá króleſtwá náſzégo / nam ſczérze miłégo: w Piotrkowie ná ſéymie wálnym / Roku Páńſkiégo 1496. we Srzodę pierwſzą po S. Vrbanie.

Postremò verò vt præſentium inſtitutorum confirmationiſq; & ſucceſsionis noſtrorum ſeries, robur obtineat perpetuæ firmitatis: nec vllo vnquam tempore, per nos, & ſucceſſores noſtros, in aliqua ſui parte, quomodolibet valeat in irritum reuocari: tám præſentia inſtituta noſtra, confirmationem antiquorum continentia, quâm alia antiquiora vniuerſa, per diuos olim prædeceſſores noſtros reges Poloniæ, ſucceſsiuè edita, præſentibus etiam non inſerta, in omnibus paſsibus, capitulis, articulis, punctis & clauſulis, approbamus noſtra præſentia: decernentes perpetuò valitura: illa verò vniuerſa antiquiora confirmantes, roborantes, & ratificantes: quatenus perennis firmitatis vim obtineant. Super quibus, tàm nouis præſentibus noſtris, quàm antiquioribus confirmatis, noſtras priuilegiales præſentes literas, pendentis retrorſum à dorſo Sigilli noſtri munimine roboratas, de certa noſtra ſcientia, dedimus & conceſsimus: per manus Reuerendi in Chriſto patris Domini Creſlai de Kurozwięki, Epiſcopi Wladiſlauien, & Cancellarii regni noſtri, nobis ſyncerè dilecti. Petricouię in Conuentione generali, Anno Dñi 1496. feria quarta, proxima poſt feſtum S. Vrbani per nos & vniuerſos Prelatos, Barones, Regnicolas, & terrarum Nuncios celebrata.

La: 110. HL 56. & 261/ 101. HP. 14 & 633.

Roku 1499. w Wilnie zá Alexándrá wielkiégo kśiążęćia Litew. *gdźie pánowie Litewſcy potwierdźili wſzytkie ſpiſki od przodków ich z koroną Polſką przed tym dawno vczynioné, maſz lib. 7. parte 1. tit. 5.* Aby ſpráwy. Laſki. 130.

Roku 1501. w Piotrkowie / *Dla odpráwowánia poſłów z rozmáitych ziem.*

Zá Królá Alexándrá.

Królowie poddáne ſwé od krzywd wſzelákich y vćiſków bronić, á nowe y niezwyczáyne przypadki nowemi práwy miárkowáć máią.

CONSTITVCIÆ SZOSTE.

Roku 1501. W Krákowie. *Ná Koronácyiey Królá Alexándrá.*

Roku 1503. w Piotrkowie *był seym przez Królá złożony, ále przez pány Koronne odpráwiony w niebytnośći królewskiey gdy był w Wilnie. Brát też królewski Kárdynał Fryderik, któremu Król w niebytnośći swey rządy Koronne zlećił, záchorzał był ná ten czás. Król iednák práwá przez PP. Rády Koronne vstáwione approbował tym sposobem.*

La. 111. HL. 56. B / 102. HP. 16.

6. My Alexánder Król po sczesliwey Koronácyiey nászey / zá potrzebą Rzeczypospolitey Litewskiey / do wielkiego Xięstwá Litewskiego odiechawszy / y tám mieszkáiąc ziemiam krolestwá nászego złożyliśmy seym wálny: który przez wszytkie krolestwá nászego Prelaty Duchowne y Swietckie / y Posły ziemskie / wszytke Korone ná sobie imieniem wszytkich / ták będących iáko niebędących / (którzy listy nászemi y obwołániem przez wożne byli wzywáni) máiące był spráwowan: co sie wszytko działo ná mieyscu krolestwá nászego ná to zwyczáynym w Piotrkowie / począwszy od wtórey Niedziele Postney / którą zową Suchą / áż do Niedziele Białey / Roku Páńskiego 1503. Ná którym seymie pierwsze mieyscá záśiedli (bo ná ten czás Nazacnieyszy y naucżćiwszy y wszech poczćiwszy nagodnieyszy niegdy Pan Frydrych Kárdinał brát nász w niebytnośći nászey dla spráwowánia królestwá przez Nas vstáwiony / ná śmiertelney pośćieli leżał) Naucżćiwszy y wszey poczćiwośći nagodnieyszy w Pánu Christusie Oycowie y Wielmożny Arcybiskup Lwowski / Biskupi / Woiewódowie / Kásztelani z inymi Stany Rzeczypospolitey Przełożonymi oboygá stanu Rad nászych: przez które y wszytkie inne Rády y Posły ziemskie stá uty wydáne / przez nas są ná prośbe ich pochwalone y potwierdzone / y niżey nápisáne.

Nos Alexander Rex, post fælicem Coronationem nostram, Repub. Lithuana tunc exposcente, cùm ad Magnum Ducatum Lithuaniæ contuleramus nos: his verò Regni terris, nobis in Ducatu ipso agentibus, dum Conuentionem indixeramus generalem, fuit per vniuersos Regni nostri Prælatos, Spirituales & Seculares, ac Terrarum Nuncios, vniuersũ Corpus Regni, etiam absentium nomine, per literas nostras, & per proclamationes publicas vocatorum, venientium & non venientiũ repræsentãtes, celebrata Conuentio generalis in loco Regni nostri, ad id consueto, Petricouiæ, die Dominico Reminiscere: & prorogationem habuit, vsq; post Dominicã Iudica me Deus &c. Anno Domini 1503. Cui (Illustrissimo & Reuerendissimo olim Domino Friderico, Cardinali &c germano nostro, ad gubernandum Regnum, in nostri absentia per nos olim constituto, in lecto vltimæ ægritudinis decumbente) præsidebãt, Reuerendissimus & Reuerendi in Christo Patres, Domini ac Magnifici, Andreas Roza, Archiepiscopus Leopolien. & Episcopus Præmislien de Boryschenicze, ac Episcopi Ecclesiarum Creslaus Vladislauien, & regni nostri Cãcellarius de Curozwiaki Ioannes Poznanien. de Ludbrancz, Vincentius Plocen. de Przerab. Necnon Magnifici, Spythko de Iaroslaw Castellanus, & Petrus Kmytà de Wisznice Palatinus Cracou. cum reliquis ex Ordine Reip. Prælatis, vtriusq; status, Cõsiliariis nostris: per quos & vniuersos alios Consiliarios, ac Terrarũ Nuncios, statuta edita sunt per nos, ad vota eorũ approbata, infrascripta.

Práwá záśie te były.

La. 112. HL. 261 / 467.

De dignitatibus & officiis per M. Regiã conferendis, *masz li: 3. par: 5. Ti: 1. lege* 8. vnanimi.
De officio Palatinorum ad præcia rebus imponenda, *tamże lege 26.* Dignitarii.
De filiis Kmethonum, *masz lib 9. parte 2, Tit: 1. lege* 9. Item quod Kmethonum.
De Rusticis extra Regnũ laboratũ non mittẽdis, *li: 9. par. 2. Tit: 2. lege* 4. Itẽ ne Rustici.

w Piotr. La. 112. HL. 261 / 467.

Roku 1504. w Piotrko: *Po zwroceniu królewskim z Litwy ták nowe constitucie postánowione były.*

7. Nos item Alexander Rex, posteaquàm de Magno Ducatu Lithuaniæ redimus fæliciter, indicta Conuentione generali, quam Petricouiæ pro festo S. Agnetis, Anno Domini 1504. celebrauimus & continuauimus, vsq; ad feriam quartam ante Domi-

Dominicam Lætare Anni eiusdem 1504. Constitutiones certas decreuimus, cum consilio & assensu communi Prælatorum & Consiliariorum infrascriporum ac Nunciorum Terrestrium, iuxta Regni consuetudinem vocatorum, nomine absentium, post vocationem literalem nostram, atq; edicta publica, ad eandem Conuentionem venientium, in eaq; constitutorum & aliorum non constitutorum, Corpus Regni repræsentantium: præsertim verò de vnanimi voluntate & laudo communi, Reuerendiss. & Reuerendorum in Christo patrum Dominorum, ac Magnific: Generos. Venerabi: & Nobil: personaliter Conuentioni interessentium. Andreæ Roza Archiepiscopi Gneznen. Ioannis Cracouien: Vincencii Vladislauien: Ioannis Posnanien: Erasmi Plocen: Mathiæ Chelmen: Eccles: Epis: Spytkonis de Iaroslaw Castellani Cracouien: Petri Kmita de Vissnice Palatini Crac: & Marsal: Regni nostri, ac Scepusien ac Sandecē. Capit: Ioannis de Tarnow Sandom. Nicolai Gardzina de Lubrancz Caliss: Ambrosii Pampowski Sirad: & Capit: Maioris Poloniæ General Petri Myskowski de Mirow Lancicien: Nicolai de Koscielecz Brzesten: Nicolai de Kretkow Iuniuladislauien: Ioannis de Tarnow Russiæ generalis, Nicolai de Kurozwiąki Lublin. Pauli Kola de Dalenow Podoliæ, & Stanislai Kmita de Visznice Belzen: Palatinorum, ac Dobrogostii de Ostrorog Posnanien: Ioannis Iarand de Brudzow Calissien, Ioannis de Przeramb Siradien. Ianussii Latalski Gnesnen: Ioannis de Slupcza Sandecen: & Martini Skotnicki de Boguria Zawichosten: Castell. Ioannis de Lasko Gnesnen & Regni nostri Cancella: Mathiæ de Drzewica Præpositi Skarmirien: Vicecanc: eiusdē Regni nostri. Alberti Gorski Scholastici Vladislauien: Secretarii nostri, & in præsentia vniuersorum Nunciorum de singulis terris missorum, & consentientium: aliorumq; quàm plurimorum subditorum nostrorum, in eadem Conuentione existentium & publicitùs consultantiū, quibus cum omnibus ibidem Petricouiæ, eas ipsas vt præfertur Constitutiones nostras scripsimus, & condidimus infrascriptas.

Roku 1505. w Rádomiu / *gdźie státutá królów wszytkich wyższey pomienionych y przywileie ich koronne wydáne, tákże zwyczáie ziemie Krác w stát ut ieden przez Láskiego znicsione y w druk są podáne. O czym sam król Alexánder ták naprzód pisze.* La. B. HL. 262 / 468.

8. IN nomine Domini. Amen. Ad rei memoraim sempiternam. Cùm vniuersi principes, qui vel monarchiarum, vel dominatuum quorumcunq; gerunt gubernacula, admonente eos suscepti cura regiminis, vt populo sibi diuinitus subiecto prouideant, quatenus ab iniuriis & molestiis conseruetur. Et nouitates euentuum nouis moribus, nouis quoq; institutis, ac legibus moderentur. Qui quidem euentus, in humano genere, toties fiunt, quoties illudipsum genus, mortalitati subiectum, ætatum curriculis immutari, innouariq; contingit natura ipsa: sicut antecessores, sic quoq; posteros iu ortum & occasum (veluti in rota) promouente, sanctiones edere rationabiles, & suorum mores fidelium, præcepto legali temperare: suaq; ipsa præcepta, leges, & instituta, literarum munimine & publici consensus auctoritate perennare consueuerunt.

PRoinde nos Alexander Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Russiæ, Prussiæ ac Culmen: & Elbingen: Pomeraniæq; Dominus & hæres &c. Ad vniuersorum præsentium & futurorū, nobis Regnoq; nostro pro tempore subiectorum, ac quorumcunq; interest, intereritq; in futurū noticiam deducimus quia Dei & Saluatoris nostri gratia, Regni primi dominia conscendentes feliciter: tametsi perpendamus in regno & dominiis nostris, ad Dei honorem & ad felix diuturnum regni nostri imperium: singula iure optimo, per diuos olim antecessores: ac Auum Patruum Genitorem & Germanum nostros Reges Poloniæ sic ordinata esse; vt leges haberentur regni, per eos conditę vetustissimę: quibus vniuersi regnicolę & illudipsum regnū intuentibus, & in omni administratione, diuina ac tēporali, hactenus rectum esset prospere. Tamen

cùm non omnibus patuit, quod omnes concernit: Per quandam etenim, vt dicamus dissuetudinem, ac inaduertentiam, & priuilegia, & libri statutorum, vel in thesauris publicis, vel in paucorum manibus duntaxat, cōclusa, communi verò populo occlusa, imò incognita hactenus erant.

Itaq; in hac Conuentione Radomien: generali, ad quam de vniuersis regni & dominiorum nostrorum terris, Prelati, Barones, terrarumq; & ciuitatum nuncii, iussu nostro venerant, petiti existentes publicitus, vt commune edamus toti Regno priuilegium Statutorum eiusdem Regni legalium, prædictorum olim diuorum Prædecessorum, ac Aui, Genitoris, Patrui, & olim Ioannis Alberti Germani nostrorum, cū additione aliorū Statutorū nostrorū, illudq; per vniuersa Capitaneatuū, & Ecclesiarū maiorum loca daremus originaliter, quatenus non obscura, sed vulgaris eius & eorū esset cognitio: Nos de innata nobis benignitate & iustitia, nolentes ab olim Predecessorum nostrorum degenerare virtutibus. qui sicut laudabiles consuetudines, & iura prædecessorum Primorum approbabant, & sua scribebant noua; sic nos illorum laudabili innitentes consuetudini, præsens commune Statutorum priuilegium, cui inseruimus antiqua, & addidimus noua, nonnulla etiam externa ad eruditionem fidelium subditorum nostrorum annexuimus, de consilio, scientia, & vnanimi voluntate, omnium & singulorum Prælatorum, Spiritualium, & Secularium Consiliariorum & Baronum, ac Nunciorum terrarum & ciuitatum, quo vniuersum corpus Regni etiam nomine absentium, per literas nostras, & proclamationes publicas, ad præsentem Conuentionem vocatorum venientium, & non venientium, indubitanter repræsentārunt; toti Regno dandum, illudq; in publicum regni nostri Castri Craco: thesaurū, vbi & Coronationis diademata, & alia regni secretiora seruari consueuerunt, eademq; in loca Capitularia maiorum regni nostri Ecclesiarum, ac Capitaneatuum terrestrium vbiq, terrarum inferendum, in eisq; vt omnibus prosit, & cognitumsit, quod ad omniū salutem, necessitatemq; congestum esset, habendum, & omnium necessitatibus petētium commodandum decreuimus & decernimus.

PRimùm igitur erit Statutū Gloriosissimi olim Kazimiri Regis, qui à magnitudine gloriosorum memorabiliū gestorum Magni denominationē habuit, post quod, reliqua & aliorum Regum Antecessorum nostrorum & nostra videbuntur ordinarie inferendum duximus, sic vt sequitur.

Tenże continuie swoy Processy decretá Rádomskie.

La: 115. HL 262. B/470

9. RAdomiensem autē Conuentionē, Nos Alexāder Rex, Anno Domini 1505. habuimus & celebrauimus, quæ eo ipso anno, pro Dominica Conductus Paschæ per nos indicta, propter Consiliarios Lithuaniæ ac Prussiæ terrarum expectatos, in testimonio præsentium scriptos, aliosq; magnæ importantiæ euētus, vsq; ad diem Sabbati, post octauas Sacratissimi Corporis Christi continuata fuit. In eaq; Reuerendiss: & Reuerendis in Christo Patribus ac Magnificis, Venerabil: Generosis & Nobilibus, Prælatis & Baronibus, Consiliariis nostris, ac terrarum Nunciis, in fine priuilegii istius communis scriptis, moderantibus & consentientibus, nostras scripsimus Constitutiones infrascriptas.

Tenże swoie Constitucye Rádomskie ták zámyka.

La: 119. B. HL. 263/ 470.

10. IAm verò hic finem faciemus nostris in Radom institutis superscriptis. Quæ omniū voto communi Prælatorum Spiritualium & Secularium ac Procerum regni, & nunciorum terrarum constituimus, Anno & die & loco suprascriptis: præsentibus Reuerendissimis & Reuerendis in Christo patribus Dominis, ac Magnificis, venerabilibus, generosis, Nobilibus, & famatis, Andrea Roza de Borischouicze Archiepiscopo Gnesnen: & Primate Regni nostri: Bernardino Vilczek de Liubien, electo Ecclesiæ Leopolien. Ioanne de Conari Cracouien: Vincentio de Przeramb Vladislauien: seu Cuiauien: Ioanne de Ludbrancz Posnanien: Luca Varmien: Matthia de Drzeui-

cza

cza Przemislien: & Vicecācellario Regni. Alberto Vilnen: Martino Midniczen: Ecclesiarum Episcopis. Spithkone de Iarosław Castellano Cracouien: Ioanne de Tarnow Sandomir: Palatino. Ioanne de Zabrzezie alias Palatino Troczen: & Marssalco Magni ducatus Lithuaniæ. Nicolao Gardzina de Ludbrācz Callissien: Petro Myszkowski de Mirow Lancicien: Palatinis. Stanislao Ianowicz, Castellano Troczen: & Capitaneo Samogithiæ duce Hlynski, Marssalco curiæ nostræ Lithuaniæ & Capitaneo in Bielsko: Stanislao Kyska, generali campiductore Magni ducatus Lithuaniæ, Stanislao Hlebowicz Palatino seu Capitaneo Polocen: Nicolao de Koscielec: Brzesten: Nicolao de Kretkow Iuniwladislawien. Ioanne de Tarnow Russiæ, Nicolao de Curozwianki Lublinen. Prandota de Threziana Rawen: Palatinis. Ioanne Iarando de Brudzow Calisien. Ioanne de Przeramb Siradien: Stanislao de Chodecz Leopolien: Ianussio Lathalski Gnesnen: Iacobo de Siekluca Voinicen: Ioanne Slupecki Sandecen: Petro Szaffraniec de Pieskowa skala Vislicen: Ioanne Iordan de Zakliczyn Bieczen: Stanislao de Mlodziciowice Radom. Martino Skotniczki de Boguria Zawichosten: Stanislao de Potulice Miedzyrzecen: Petro de Opalenicza Landē: Petro Gorski Naklen: Nicolao de Radzykow Dobrzynen: Stanislao de Srzensko, Viznen: Andrea de Oporow Crusuicen. Petro de Niemiglow Rauen: Paulo de Chodcza Polanecen: Nicolao Missopad Czehouien: Ioanne Szamowski Konariense Castellanis. Ioanne de Lasko Cācellario, Iacobo de Sidlowiecz Thesaurario regni nostri, Alberto Gorski Scolastico Vladislauien: Nicolao de Bartniki custode Plocensi secretariis nostris. Nicolao Firley de Dambrouicza Vexillifero Cracouiensi, & Capitaneo Lublinen: Alberto Skora de Gaii Dobrin: Derslao Vilczek de Lubien, Leopolien: Stanislao de Kazanow Lublin. Stanislao Szaffraniec de Pieskowa skala, curiæ nostræ sue camerariis. Cæterisq; quàm plurimis cōsiliariis vniuersarumq; terrarū nunciis & regnicolis nostris testibus ad præmissa fide dignis, sincere & fidelibus dilectis.

Tenże przyczyne ddie dla czego tym obyczáiem przodków swych Constitucie wydał.

II. Gdy tedy wszytkie te rzeczy do niniéyszych osobnych ksiąg zniesione/ to iest/ przywileie wyższéy nápisáne/ Constytucye królestwá Polskiego: które zá czásem od Bolesłáwá Káliskiego książęciá/ y od wielkiego Kázimierzá áż do niniéyszych czásów nászych/ władza książęca dla królestwá y obywátelów onego stanu szcześliwego wydáłá. Które to práwá w księgi státutowe ku Rzeczypo: nászéy vtwierdzeniu y pożytku/ przez rzeczonego niegdy Kázimierzá Wielkiego przyięte/ naprzód przekładamy/ y one wszytkie iáko dawnieysze naprzód policzamy/ á onym iáko klucz iáki otworzenia postepek práwá y záchowánia Roków z inémi práwy ná mieyscách swych położonémi/ iákoby sanki iákie/ ná których przespiecznie spráwiedliwość wozić sie może/ przypisálismy: á te státutá násze ná sámym końcu po onych wszytkich położylismy. Które to státuty násze/ ácz w sobie nic nowégo/ ále tylko stáre rzeczy zámykáią: wszákże gdy ná tym séymie Radomskim zá spólną poddánych nászych vsilnością y prozbą były ná nas vprożone: tą prozbą my

Svnt igitur vniuersa hæc, ad præsens singulare volumen congesta, priuilegia suprascripta, Constitutiones regni Poloniæ (quæ sub tempore à Boleslao Calisiensi Duce, & à M. Casimiro, vsque ad nostra præsentia tēpora, authoritate Principum, pro regni & incolarum eius felici statu edidit) continentia, quorum tenores libris legum Ciuilium ad Reipub. regni nostri stabilimentum vtilitatemque, per dictum olim Cazimirum Magnum receptorem, anteponimus; eorumq; omniū, sicut vetustiora præposuimus: ac eis clauem aperitionis, processum iuris, & terminorum conseruationem, cum aliis suo loco positis, tanquam iuris vehiculum atq; promulcum, quo tutissimè per omnes euentus iustitiæ vectitabitur salus, ascripsimus. Sic infra scriptum nostrum hoc, omnium extremo suprascriptorum loco ponimus. Quod licèt nihil contineat constitutionis nouæ, veteris duntaxat perhibens sub sacramenti munimine robur: tamen quia dum in hac Radomiensi dieta, communi subditorum cona-

La: lib. 4. fol: 66. HL 56. B/ 102. HP. 17.

my wiecéy niż znác chceniem (do czego sie znamy) náßym pobudzeni y powußeni / ku wydániu pospolitégo Przywileiu / przez wßytkié práwné postępki / iesteśmy przywiedzieni: żesmy wßytkim / którym to przynależy / teraz y potym będącym niżéy nápisány przywiléy / y tákże wßytkié przywileie wyßéy nápisané / które w sobie zámykáią postánowienié spráwiedliwości / ták z skárbu królestwá náßego / iáko też z innych skrzyń y mieysc pospolitych wyięté / dáli do rąk pod dánych náßych. Dla tego przywiléy niżéy nápisány iáko náosobliwßy y poddánym náßym nawdzięcznieyßy dwoiáką pieczęcią / to iest / y máteriálną y przysięgą náßą vtwierdzony / napośledniéyßy wßytkich / iáko pieczęć y powód przerzeczonych státutów będzie miał mieysce.

conamine & instantia impetratum à nobis erat: per quod nos re vera potius prouocati & incitati, quàm motu proprio persuasi sumus, ad istud edendum commune priuilegium per omnes voluminis passus suprascriptum fatebimur necessariò. Vniuersis quibus expedit, præsentibus ac futuris, infrascriptum priuilegium dedisse occasionem nobis: vt priuilegia vniuersa suprascripta, censuram iustitiæ statusque publici perstringentia, de thesauro regni nostri publico, ac ex aliis regni nostri publicis scriniis atq; locis (quorum suprà fit mentio) sumpta, in manus dederimus subditorum nostrorum. Quamobrem priuilegium infrascriptum, tanquam specialissimum, & subditis nostris gratissimum, duplici scilicet & materiali & sacramenti sigillo munitum, non inter indaginum ambages suprascriptas, sed speciali descriptione exaratum atque omnium vltimum, tanquam vectem ac sigillum præmissorum habebit locum.

Pátrz niżéy miedzy przywileiámi koronnémi, Tit: Królá Alexándrá.

Tenże swoie Constitucie zámykáiąc, żąda áby pilnie chowáné były.

Laski 67. lib: 4.

12. Nos itaque Alexander Rex, descripto & absoluto eiusmodi priuilegiorum & aliarum legum eisdem priuilegiis pro communis iustitiæ administratione additarū volumine, curas deinde & sollicitudines nostras regias, ad defensionem contra Tartarorum incursus opportunam, Deo propitio, conferendum duximus. Vos vniuersos subditos nostros Prælationes dignitatum & officiorum gerentes, præsentes & futuros requiren: vt dum ex nostra & olim antecessorum nostrorum (vti concessu æquum erat) auctoritate regia præsentia habuistis priuilegia communem iustitiam vestram dirigentia, per eorum præcepta ac consilia tàm administrationes iustitię quàm alios euentus moderabimini: sicque cuilibet id quod suum est tribuere effectualiter tribuendū declarabitis: Vos denique vniuersos communitatum cunctarum nobilium & plebeiorum dilectos fideles nostros: quorum res agitur, pro domibus, pro vita, pro maioribusque vestris, pro fide denique orthodoxa vigore autoritatis regiæ nostræ, & virtutis & fidei sinceritatis indubitatæ vestræ, qua nobis estis astricti, hortamur, affectuosè que requirimus, quatenus, in reipub. tutelam nobiscum accuratius intendentes, ad arma tractanda se alacrius præparetis, cognoscētes extremum in foribus adesse periculum, & quidem tale, quo communis patriæ salus atque libertas omnis in se reliquis vitę spes includens periclitatur: Sed vos potissimum, quibus vita in otio & voluptatum illecebris consumitur libertatibus per ipsa priuilegia partis, paulisper suspensis & ommissis, eisque & omni occupatione domestica domi relictis ad laborem tàm dignum nobiscum accingamini, quo nullus à vobis vnquam clarior & vtilior assumi poterit: vosq; etiam qui domesticis sollicitudinibus plus æquo addicti estis: quibus si per otium frui cupitis, minimè poteritis: nisi armis vobis prius parta fuerit securitas. Nunquam enim regnis obuenit secura quies, nisi quæ à laboribus ducitur venturi nobiscum ad plana arui Scithici, hostibusque nostris istis hæreditariis, si fata annuent occursuri, ac eorū conatus quo nobis seruitutem imponere moliuntur, Deo propitio, ac sedis Apostolicæ fauore, Christianorumq; principum præsidiis fulti deuicturi: ac illos in interiora Scithiæ trans Borysthenem Rhaas & Thanaim Meotumq; paludem propulsuri. Sufficiant ea pro hac vice: dictam præsentem concludentia, modesta præcepta nostra, & non inutiles persuasiones, cum quibus nos, inclytæque domus nostræ familiam, felix quo-

lix quoque imperium nostrum vobis atque beneuolentiæ vniuersorum recommittimus, dietæ præsenti finem imponen: &c.

Tęż státutá wyższey pomienionych Królów przez Łaskiego w iedno zebráne y zároskazániem królewskim wydáne, y approbowáne, sam Łaski Królowi y Rzeczypos. ták oddáie.

Łaski. lib: 4. fol: 67. B.

B. SErenissime ac gloriosissime princeps & Domine, Domine Alexander Rex gratiosissime: dum proferente sacro tuæ maiestatis oraculo in istius dietæ fine silentium esset, propterea q; sicut à principio, sic in isthoc calce recensitorum, per tuam maiestatem priuilegiorum, mihi Ioanni de Lasko tui incliti Poloniæ Regni Cancellario, felici tuæ maiestatis imperio commoditas scribendi donaretur, ante sacrū istud tui conspectus oraculum & in vniuersorum horum tuæ maiestatis fidelium hîc astantium medio, antequam moueant hinc, & vbicunq; agent, excusatiunculam effabor breuem. Tuo serenissime Rex iussu labor exactus est iste. Vos Reuerendissimi Reuerendiq; in Christo Patres: Ac Magnifici, Spectabiles, Generosi, Strenui, Nobiles & famati Domini fautores, honorandi: chari fratres & amici regni eiusdem incolæ laudatissimi, hortati estis exoptantes; vt plebiscitum regni iureiurando roboratū esset. Roborauit benigniter maiestas sacra, eademq; imperauit scriptis mandare. Ego verò sicut debui, sic M. Regiæ mandata etiam sine pensitatione virium executus fui. Quæ quidem maiestas singula in communi priuilegio corrogata auscultari & manutueri velit. Vos verò prudentissimi domini maiores honorandi, fratres, chariq; amici: sicut nouistis me iuniorem suum, non inter codices legum; sed inter aulas Regum fuisse, ab ineunte ætate versatum, constitutionum legalium, præcepta parum callentem; sicq; suppellectilis scripturarum fermè inopem, dexteritate vestra credite, onus exacti operis non mea sponte, nec ausu priuato; sed mandato regio per me desumptum esse atque completum. Profitente istud palam per se in hac frequentia sua maiestate. Et licèt in eo viribus propriis diffisus, onus tantum suscipere fuerim refragatus: sub quo non sudandum modò, sed procidendum timerem: verùm cùm nossem maiestatem suam imperii ius omne in scriba Capellanoq; suo habere, facilius ad suæ maiestatis vota sum inflexus: munus ergo istud taliter persuasus obeundum putaui, integritatem laborum honestiq; propositi telis exponendo obtrectantium. Qui etsi per se professione sua digni, nihil agant: aliquid tamen agentibus pro malignitate naturæ inuidentes obstrepunt: In obtrectantium morsu atq; liuore omnem prudentiam suam constituentes. Quibus pro me vates coronatus respondet. Quia locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odii circumdederunt me: expugnauerunt me gratis. Quare in eo virtutem bonorum omnium, quorum mihi meritò magnifacienda est autoritas & iudicium appello: impetraturū me id cōfisus, quatenus propēsā & deuotā in publicū bonū meā volūtatē; licèt videretur cuiquam imperfectior, grata sinceraq; mente accipiant, boniq; consulant: eripien: me & huiusmodi labores meos à malignantiū censura, mihique oblatrantium: difficile est enim cuiquam etiam integerrimo hac peste carere. Sicq; vel natura vel malis moribus comparatum esse, vt mutuò se rodentes ab inuicem consumamur. Verùm quidem virtute non amittente meritum suum: quæ, quaqua versum fatis tracta agitataq; fuerit, secura sequetur. Sed emersuros aliquos nō dubito, qui inepto me tempore officium huiusmodi desumpsisse arguent: arma in præsentiarum potius fore tractanda, quàm statuta conscribenda irrogantes. Sciant hæbetes & rerum imperiti, magnos quosq; mundi Principes ita bellis dedisse operam; vt nunquam vtilitatem conditionis legum intermitterent; cùm ideò bella suscipiantur, vt demùm pax sequatur. Neq; quisquam præstans clarusq; foris apparuit, nisi re prius domi ritè composita: nec aliter splendidum condam in re militari maiorum nostrorum nomen resumere nos posse speremus; nisi ordinatis domi moribus, sancitisque legibus, quæ vbiq; terrarum principibus à subditis fidelitatem, subiectionem & obedientiam, eisdemq; à dominis tranquilitatem, æquitatem & iustitiam stabiliorem procurant

curant atq; conseruant: Deum timere, ac charitatem (cuique reddendo quod suum est) colere: & in virtute Dei exercitium belli gerere perdocent. Hactenus hæc ad excutienda maleuolorū machinamenta. Vobis virtutis probatissimæ primoribus spiritualibus & secularibus, qui bases estis Reipub. & item patriciis aliisq; proceribus regni vniuersis committam reliquum tutelæ excusationisq; meæ: ac vti in præfatiuncula voluminis; sic etiam in isto eius complemento meipsum familiamq; meam iterum atq; iterū vobis recōmēdo. felicibusq; vobis optimi Poetarū verbis salue dicā: Valete felices, quibus est fortuna peracta iam sua: quibus parta quies. Nos alia ex aliis in fata vocamur.

Roku 1506. Seym w Krákowie.

Zá królá Zygmuntá pierwszégo.

Práwo nie kożdè, nie wszytkim też iedno służyć może, ále iedno drugim wedle czásu y potrzeb, ábo popráwionè, ábo nowè nástępowáć máią.

CONSTITVCIÆ SIODME.

Roku 1507. w Krákow. *ná koronáciiey królá Zygmuntá pierwszego: gdzie stánowiąc Constitucye koronnè, ták pisze.*

Zyg: w Krák. 1507. fol: 1. uer. 13. HL 263/470.

14. Sigisimūdus, Dei gratia rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussięq; &c. Dominus & hæres. Manifestum facimus tenore præsentium vniuersis. Quia cùm omnis lex donum Dei sit, cui omnes obedire oportet, vtpotè sine qua Respub. veluti corpus sine anima consistere & regi nequit: sed nec omnis lex omnibus vna & commoda esse possit, quin necesse sit alia aliis statui, eaque pro ratione temporum & hominum plerunque mutari ac variari; rectè prædecessores nostri reges Poloniæ, suas quoq; leges & constitutiones prout res & locus exigebat cōdere solebant: quæ iam pridem collecta, & in vnum volumen redacta conspiciuntur. Igitur nos vestigia illorum secuti, cùm ab initio regiminis nostri pleraque in conuentibus generalibus de communi Prælatorum, Procerum, ac totius consilii ac nobilitatis nostræ consensu, pro communi bono statu ac ordine, iuxta rerum ac temporum rationem instituissemus, ac ea in publicum edi subditi nostri meritò exigerent: cùm vana sit lex nisi obseruetur: obseruari autem nequit nisi innotescat: omnia instituta nostra in vnum colligi, & ad omnium notitiam imprimi & publicari mandauimus.

Tenże práwá niektóre stáre odnawia, y swoie przydáie.

Tenże tám że fo: 1. B. HL 147. B/263.

15. REuoluentes certa felicis memoriæ Ioānis Alberti & Alexandri regum, fratrum, & prædecessorum nostrorum statuta, nonnihil in illis, communi Prælatorum, Baronum, & Nunciorum terrestrium consensu moderati sumus: quædam addidimus: & aliqua quæ in vsu non erant innouauimus; & præsenti decreto innouamus, & ratificamus, perpetuo duratura.

Tenże chce áby niektórè práwá iego wiecznie trwáły.

Támże fol: 2. B HL. 147/262. & 471.

16. CÆterū insistentes vestigiis & exemplis prædecessorū nostrorum consulentium variis temporum necessitatibus & mutationibus, per diuersas sanctiones suas; vt vitia comprimantur: boni mores adaugeantur: & quod iustum ac rectum, in toto regno exerceatur: Decreuimus, de Prælatorum, Baronum, ac totius Consilii & nobilitatis nostrę consensu, nonnulla statuta nostra perpetuis temporibus, ad communem omnium vtilitatem & necessitatem, duratura.

Roku 1510. w Piotrkowie/ *O ziednoczeniu Litewskiey y Pruskiey ziemie, o czym masz lib: 7. parte 1. Tit: 1, lege 1,* Cum compertum.

Roku 1511. w Piotrkowie/ De Processu iudiciario in vnam formulam redigendo, *masz wyższey parte 4. Tit: 1. lege 25.* Quod ad diuersitatem.

Roku

Roku 1515. w Piotrkowie / *Kroniká.*
Roku 1518. w Krákowie / *Kroniká.*
Roku 1519. w Piotrkowie / *rzeczy rozne.*
Roku 1520. w Bydgoszczy / *rzeczy rozne.* Zyg: fo. 21. Zyg. fo. 25.

Tegoż Roku Zygmunt August sie národźił.

Roku 1523. w Piotrkowie / *rozne rzeczy: á osobliwie* Processus iudiciarius, Processus variarum recognitionum, & inscriptionum. item formulæ citationum, *co wszytko masz* suis locis *w tym Státucie.* lib: 5. Zyg: fol: 28.

Roku 1525. w Piotrkowie.
Roku 1527. w Krákowie / *gdźie decretá z strony obrony koronney sa wydáne: masz niżey li: 4. parte 2, Tit: 2,* Taxatio fundorum.
Roku 1529. Piotrkowie
Roku 1530. w Krákowie / *gdźie koronácia królá Augustá doszlá.*
Roku 1532. w Krákowie / *gdźie Constitucya sie ták poczyna.*

17. MAnifestum facimus per præsentes. Quòd nos ad postulationẽ Nunciorum omnium terrarum regni nostri, cum vniuerso Senatu, in præsenti conuentu congregato, Constitutiones infrascriptas decreuimus. In quibus partim ea quæ fuerant ambigua, interpretati sumus, partim verò quæ desiderabantur adiecimus. Denique illas in scripto sub sigillo nostro edi & publicari fecimus, & vt pateant omnibus, & celerem administrandę cuilibet iustitię prębeant occasionem atque facultatem.

Roku 1533. w Piotrkowie.
Roku 1534. w Piotrkowie / *w niebytnośći królewskiey dla poboru.*
Roku 1536. y Roku 1537. *ieden seym w Kráko. poczawszy* à 28. Nouemb. *áż* ad 2. Martij.
Roku 1538. w Piotrkowie / *gdźe tenże król przećiw práwóm koronnym nic nie czynić obiecuie: temi slowy.*

18. MAnifestum facimus tenore pręsentium quibus expedit vniuersis & singulis, tàm præsentibus, quàm futuris harum notitiam habituris. Cùm ita regni Reique publicæ rationibus postulantibus vitari non potuerit, quin aliqua fierent contra leges constitutionesq; regni, quas publicæ vtilitatis causa institutas parere publicæ vtilitati, atque ad nouos casus temporum nouorum consiliorum rationes accommodari, non iniquũ videbatur, perspeximus eam rem nobilitati regni nostri molestã accidisse, quod vereretur, si sæpius esset à legibus istis & constitutionibus discessum, ne quis postea nostri dissimilis oriretur, qui non ex regni Reique publicæ commodo, sed ex libidine sua cuncta facere in animum induceret, quæ non tam licita, quàm animo suo essent collibita, legesque & constitutiones patrias arbitrio suo sibi mutandi violandiq; hoc exemplo potestatem datam existimaret. Quæ quidem res cùm vniuersæ nobilitati regni nostri vsqueadeò molesta esse cœpisset, vt per nunctios suos quos ad Comitia quæ Piotrkouiæ per nos habita sunt, miserat, supplex à nobis contenderet: si quid contra leges factum videri posset, nobis ad regni gubernacula sedentibus, non id quidem vt irritum esse vellemus, sed prouideremus & caueremus literis & constitutionibus nostris, nunquam nos, nostrosque successores Poloniæ reges deinceps quicquam facturos, quod regni legibus constitutionibusque aduersaretur. Nos, qui ne antea quidem nisi grauissimis adducti rationibus fieri quicquam passi sumus, quod cum regni constitutionibus pugnare videretur, fecimus non inuiti, vt precibus eiusdem nobilitatis regni nostri, quæ non visæ sunt ab æquitate abhorrere, locum daremus. Itaque his literis & constitutionibus nostris cauemus & pollicemur, nunquam nos nostrosque successores fieri quicquam passuros, in quo regni leges cõstitutionesque violatæ videri possent, atq; articulos hos infrascriptos sanctè inuiolatèque obseruaturos. Zyg: w Piotr: fo. 1.

Roku 1539. w Krákowie / *gdźie práwá niektóre krol odmieniał, drugie popráwiał, trzećie declárował: o czym sam świádczy w te slowa:* Zyg: w Krak. 1539. HL. 61/110.

Tenże támże 1539. HL 61/ 110.

19. MAnifestum facimus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris, &c. Quia in proximis Comitiis superioris Anni, terrarum Nunciis quędam concessimus, quæ magno studio, à nobis impetrata cupiebant. Quoniam vsu cognouerunt, ea non esse æquè vtilia, atque prima fronte esse videbantur: abrogari quædam, alia corrigi: nonnulla verò per nos clariùs explicari, pleraque noua etiam addi petebant. Nos itaque precibus eorum annuendo, de nostra, Senatorumque & Consiliariorum nostrorum sententia, Articulos hos describi fecimus: atque authoritate nostra regia confirmauimus, eos inuiolatè obseruari volentes.

Roku 1540. *niektóre Constituciæ niepámięćią ábo niedozorem opuszczone, znowu król przypisáć roskazał temi słowy:*

Tenże 1540 HL 61/110.

20. Nos Sigismundus significamus: quòd cùm in præsentibus Comitiis reuisæ essent per nos Constitutiones, in proximis superioribus Comitiis in hac ipsa vrbe nostra factæ, reductum fuit nobis in memoriam, quòd in ea Constitutione, quædam oobliuione, seu imprudentia fuerunt omissa: quæ ante biennium in Comitiis Petricouien. statuta erant: qua de re, cùm ordine singulos regni nostri Senatores & Consiliarios rogassemus: ita esse, vna voce omnes & singuli responderunt. Itaque de consilio eorum & consensu primùm, deinde Nunciorum terrestrium, eam Constitutionem, ita vt fuit anno superiori præscripta, scribi fecimus: deinde ea ipsa adscribi iussimus, quæ obliuione prætermissa Senatores nostri affirmarunt: in eum qui sequitur modum.

Roku 1542. w Piotrkowie/ *przez posty seym odpráwiony, bo król był w Litwie.*

Roku 1543. w Krákowie. *Ale tego roku Constituciæ wszytkie abrogowáne, z nich przećie niektóre zás reassumowáne.*

Roku 1544 w Piotrkowie/ *Czopowe tylko postanowione.*

Roku 1545. w Krákowie/ *rozerwány.*

Roku 1548. w Piotrkowie.

Zá Królá Zygmuntá Augustá.

Praw y vstaw zániedbánie, zástárzáłych opuszczenie, tákże pomiáry koronne, y pánstwá z koroną ziednoczone, w Executyą przywiedzione bydź máią.

CONSTITVCIÆ OSME.

Roku 1548. y 1549. w Piotrkowie *ieden Seym, bo się zwłóczył áż do Sticznia.*

Roku 1550. w Piotrkowie Król *potwierdza práwá wszytkie koronne: o czym masz miedzy przywileymi, Przywiley dziewiąty.*

Támże ná tymże Seymie práwá vbliżone ku pierwszemu sposobu przywrócone, y w pewną executią wstáwione bydź miáły, o czym práwo tákie:

Con: fol. 1.

21. ALe iż od niemáłego czásu w wielu rzeczách przećiw tym to Práwóm/ Przywilejóm/ y Swobodóm koronnym iest się wykróczyło/ y im się vbliżyło: zá prosbámi Posłów od Rycerstwá/ y rádámi Rad nászych koronnych/ zdáło się nam bydź potrzebno: ábyśmy to wedle powinowáctwá y opisánia nászego tu ná tym seymie náprawili: y ku pierwszému sposobu przywróćili y przywiedli/ á w powinną exequutyą wstáwili.

Rzeczy zás te stánowione były.

O Koronácyiey/ *masz wyszey* fol. 14. lege 2. A naprzód.

O Sprawách sądowych/ *masz* lib. 5. parte 5. Tit. 8. lege 2. Iż też práwem.

O Refferendarzách/ *masz* lib. 3. par: 4. Tit: 4. lege 4. Wedle statutu.

O Cłách

Té opiſáné práwá zámknioné ſą práwem wyſſey opiſánym, fol: 138. *lege* 19. Które to.

Roku 1552. w Piotrkowie. *Kron.*

Roku 1553. w Krákowie. *Dla koronácyéy Kátárzyny Królowéy Kron.*

Roku 1554. w Lublinie. *Ale ná nim máło Pánów y Poſłów było, nie pozwaláiąc ná to, áby w Lublinie ſeymy bywáć miáły.*

Roku 1557. w Wárßá. *dla opátrzenia potrzeb Koronnych, o czym práwo tákie.*

Con: fol. 6. 22. Oznáymuiem wßem wobec/y káżdému z oſobná komu to wiedźieć należy/iż ná ſéymie ninieyßym Wárßáw: ku opátrzeniu potrzeb koronnych zá ſpólnym zwoleniem wßech ſtanów/ niżéy opiſáné vſtáwy vchwaliliſmy y poſtánowili. *Conſtitucye Roku tego które były, iż ſie tu włożyć zániechały, maß niżéy po Conſtituciiách Królá I. M. Zygmuntá Trzećiego.*

Roku 1558. w Krasnym ſtáwie. *Ale y ná ten máło ſie Pánów ziecháło dla mieyſcá nie zwyczáynego.*

Roku 1562. w Piotrkowie. *dniá 22. Liſtopádá. á dokonczony Roku 1563. o Exeqwutią o czym práwo tákie.*

Con: fol. 8. 23. Oznáymuiem wßem wobec/y káżdému z oſobná którymkolwiek należy/y nápotym należeć będźie. Gdyż od Królá iego miło: Oycá náßégo/ſławnéy á świetéy pámieci Królá Zygmuntá/ Posłowie źiem wßech Korony náßéy/ wiele kroć y czeſto ná ſéymiech wálnych koronnych z pilnością práßáli/áby Exequutia to ieſt wypełnienie Praw á ſwobód koronnych ſtáć ſie mogłá: którémi R. P. narodu Polſkiégo przez przodki náßé/ y ich záſádzánia vtwiérdzoná/y ſcześliwie rządzoná do tych czáſów byłá. Ale że ſławnéy pámieci Oycowi náßému Królowi iego M. częścią wielkimi trudnośćiámi/ y rozmáitémi przypadkámi zábáwionému/Exequutya/o którą ták czeſto práßan był/ przez ſpoſób złych czáſów y obyczáiów nákázonych/ ták zániedbána długo/ ſnádniéy było y wiecéy należáło od czáſu do czáſu to odkłádáć/ niżeli ſkutkiem ſwym powinnym/ prze ták zábiegłość obyczáiów/y nákázenia czáſów/ták ſkoro temu doſyć vczynić: áby Praw y Vſtaw ſtárych zániedbánié/á záſtárzáłé opuſczenié/ták prędko z Rzeczypoſpolitéy wypleść á wykorzenić ſie mogło. Ku którému doſyć vczynieniu/gdyż z łáſki Bożéy z ſpólnégo wßech ſtanów zwolenia ná Stolice Oycowſką Korony téy poſádzeniſmy ſą: gdyżeſmy ſie też Liſtem náßym ná to obowiązáli: czego po zeßciu z tego świátá ſławnéy á świetéy pámieci Oycá náßégo/ Posłowie źiem wßech korony náßéy przez té wßyſtki ſéymy przeßłé/ iednoſtáynym zwoleniem/ z pilnością wielką o to nas práßáli/y tego ſie domagáli/częſté obietnice/ták Królá J. M. Oycá náßégo iáko y náßé/y ten obowiązek náß nam prypomináiąc/ á wyczytáiąc/y wiele ſie kroć vpomináiąc/y opowiedáiąc/żeby ná koniec niechćieli áni o dálßych potrzebách Koronnych rádźić/ áni ſie w żadną rzecz wdáwáć: áżby piérwéy tym obietnicom koniec/á doſyć vczynienie ſkuteczné ſie ſtáło. Których proſbámi y powinnością náßą zwyćiężeni/też y potrzebą Rzeczypoſpolitéy przynuceni y przywiedźieni/ exequutyą te/praw y vſtaw koronnych w imie Pánſkié z téy częśći początek wźiąć ſie nam zá potrzebné zdáło: zkąd nawiecéy á naiprzéymiéy Rzeczypoſpolitéy potrzebá y vżytek wßem ſie zdał y pokázował. *To ieſt.*

O Státućie Królá Káźimirzowym/ *maß wysßey* fol: 90. lege 2. **Naprzód.**

O Státućie Królá Wádyſłáwowym. De bonis magnæ procurationis. *maß wysßey* fol: 86. lege 2. **Státut.**

O Státućie Królá Alexándrowym/ *maß wysßey* fol: 97. lege 2. **Státut.**

O Dożywoćiách ná ſtráconych ſummách/ *maß* fol: 92. lege 5. **Gdźieby.**

O Złączeniu ſummy y odnawiániu ſtárych liſtów/ *maß* fol: 92. lege 6. **Též to.**

O Przyśiędze y Dźiale/ *maß* fol 93. lege 7. **Ale ieſliby.**

O Summách nowych ná króleſtwie/ *maß* fol: 93. lege 8. **Tóż o ſummách.**

O Zaſtępcy/ *maß támże* fol 93. lege 9. **To též opátrzyć.**

O Frymárkách/ *maß* fol: 94. Tit 9. lege 1. **Frymárki.**

O Dożywoćiách/ *maß* fol: 91. lege 1. **Aby též to.** (Pánowie.

O Arendách dożywotnych/ y Dożywoćiách gołych/ ábo de plano, *maß* folio 94. lege: 1.

O Pozwoleniu czwartéy częśći ná obronę potoczną/ *maß* li: 4. par: 1. Tit 6. le: 1. **Po ná-** (mówieniu.

O Podſkárbim/ *maß* lib: 4. par 1. Tit 5 lege 1. **Podſkárbi**

O Viſczeniu Podſkárbiégo/ *maß támże* lib 4. par: 1. Tit: 5. lege 2. **Tákże vſtawiamy**

O Luſtráciiéy/ *maß* lib: 4. par: 2. Tit: 1. lege 1. Luſtratio.

De

De incompatibilibus, *masz* lib: 5. par: 4. Tit: 2. lege 3. **Kásztelan.**
O Dwoygu Stárostwie sądowym/ *masz* lib: 3. par: 5 Tit: 1. lege 21. **Gdyż iest.**
O Osiádłości Dignitarzów/ *masz* lib: 3. par: 5. Tit. 1. lege 14. **Gdyż o tym.**
O Stárostách ná Dźierżáwách królewskich/ *masz* lib: 5. par 4. Tit: 2. le: 4. **Vstáwiamy.**
O Sądzeniu stárych listów/ *masz wyszszey* fol: 103 lege 4. Item, **Ostrzégáiąc.**
O Karániu wystepnych/ *masz wyszszey* fol: 123. lege 4. **Co sie tknie/ ec.**
Státut około vsypánia gránic miedzy imieniem nászym/ á imiony ziemskimi/ w mocy zostáwiamy/ *masz* lib: 5. parte 1. Tit: 2. lege 20. **A którymby.**
O Rewiziiéy listów/ *masz wyszszey* fol: 104. lege 5. **Gdyż zá nagłą.**
Dobrá ná Królá J. M. przypadáiącé/ *masz wyszszey* fol: 130. le: 29. **Dobrá.**
O Sądźich Stárośćich / *masz* lib: 5. parte 4. Tit: 2. lege 20. **Vstáwiamy.**
O Złożeniu wálnégo séymu y powiátowych séymików/ *masz wyszszey* fol: 113. le: 5. **Mocą.**
O Służeniu woyny Pánów Duchownych/ *masz* lib: 6 Tit: 2. lege 3. Item **też prośili.**
O Służbie Soltysów pánów Duchownych/ *masz* lib: 6. Tit: 2. lege 20. **Odkłádamy.**
O Polskich státutách/ *masz wyszszey* fol: 143. lege 28. **Bacząc.**
O Vrzedźie y powinnośći Woiewodzéy y Stárośćiey/ *masz* lib: 3, par: 2. Tit: 1. le: 16. Itē, **Roskażemy.**
O Skłádźiech y liśćiech ná skłády/ *masz* lib: 8. par: 3. Tit: 14. leg: 3. Item, **żesmy.**
O Kupcách cudzoziemskich/ *masz* lib: 8. parte 3. Tit: 1. lege 2. **Co sie tycze.**
O Zydźiech/ *masz* lib: 10. Tit: 6 lege 1. **A iż też Posłowie.**
O Hultáiách y o Lóżnych ludźiách: *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 13. lege 3. **Co sie.**
O Jáźiech/ *masz* lib: 9. parte 1. Tit: 1. lege 21. **O Jáźiech.**
Cłá mostowé/ grobelné/ *masz wyszszey* fol: 59. lege 2. Item **O kássowániu.**
O Soli Loissowéy/ *wyszszey* fol: 54. lege 21. **Jż prze słuszné.**
O Okázowániu/ *masz* lib: 6. Tit: 3. lege 6. **Co sie tycze.**
O Niedopuszczeniu kletégo do práwá/ *masz* lib: 2. par: 6. Tit: 3. le: 10. **Jż sie Posłowie.**
O Głównikách/ *masz* lib: 5. parte 9. Tit: 1. lege 2. Item, **Jáka.**
O Szkołách/ *masz* lib: 2. parte 4. Tit: 3. lege 7. **O Szkole.**

Ná tymże Séymie postánowiona byłá ordinácya y Constitutio nouorum iudiciorum, *o czym masz w kśięgách 5. w częśći dźiewiątéy,* Tit: 1.

Tegoż roku 1563. był drugi séym w Wárszáwie/ *á skończony Roku* 1564. *też z strony Exequutiiéy: O czym práwo tákie:*

24. Oznáymuiemy wszem wobec/ y káżdému zosobná: Jż bedączá dawnémi prosbámi Poddánych nászych przywiedźieni/ zá wolą y zezwoleniem Pánów Rad nászych obojégo stanu/ y Posłów ziemskich/ czynilismy namowy ná séymie przeszłym Piotrkowskim/ o Exequutiiéy práw y przywileiów pospolitych/ y o napráwie wykroczenia ich: O czym szérzéy świádczą y obmawiáią Constitucije przeszłégo séymu Piotrkowskiégo/ którémismy pewné Artykuły státutów declárowáli: wiele też ku dobrému rządowi pospolitému pozwolili/ y nieco przydáli. A iż ná onym séymie námówionym rzeczam/ y ná on séym przypadáiącym/ dosyć sie prze pewné á pilné potrzeby sstáć niemogło: Przetosmy ie byli ná ten ninieyszy séym zá wolą y zdániem pánów Rad koronnych/ á zá zwoleniem Posłów ziemskich/ odłożyli. Ná który zá łáską Bożą przyiechawszy/ naprzód zdáło sie nam y Rádam nászym/ opisáną Exequutyią od tego záczáć/ co sie było miánowićie Constitutyią pospolitą ná ten séym odłożyło: to iest/ od Rewiziiéy listów/ ná dobrá stolice nászéy królewskiéy/ porządkiem w Constitucyiách końskich opisánym. Con. fo. 18.

O Státucie Królá Kázimirzowym/ *masz* fol: 91. lege 3. **Przetóż.**
Włádysłáwowym/ *masz* fol: 86. lege 3. **Potym ná státut.**
Alexándrowym/ *masz* fol: 97. lege 3. **Aże náostátek.**
Rewizorowie/ *masz* lib: 4. parte 2. Tit: 1. lege 3. **Już dosyć.**

Przywileie stáré/ *masz* fol: 104. lege 6. Czyniąc.
Frimárki/ *masz* fol: 95. lege 2. Frimárki.
Przełożenie státutu/ *masz wyszey* fol: 143. lege 29. Ná przełożenie.
Sól Loissowá/ *masz* fol: 54. lege 22. O sol Loissową.
Clá/ *masz* fol: 59. lege 3. O Cléch ták náyduiemy.
Dignitarze/ Vrzędnicy/ *masz* lib: 5. parte 4. Tit: 3. lege 5. Inné rzeczy.
Ośiádłość Dignitarzów/ *masz* lib: 3. par: 5. Tit: 1. lege 15. A tego pilnie.
Stárostowie nie sądowi/ *masz* lib: 5. parte 4. Tit: 2. lege 23. Tego też.
Skarb koronny/ *masz* lib: 4. parte 1. Tit: 3. lege, Pilna.
Zostáwienié dźierżáwiec w possessiiéy/ *masz* fol: 101. lege 5. To osobliwie.
Vnia y Séymy Litewskié/ y Koronny Parcowski/ *masz* lib: 7. par: 1. Tit: 7. le: 2. Jákoż.
Zátáioné listy/ *masz* fol: 104 lege 7. A iż to bydź może.
Niewydánie Poborów/ *masz* lib 4. parte 2 Tit: 4. lege 10. O Poborów.
Jázy/ *masz* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 22 Jázy wszytkié.
Wártá/ y Noteś/ *masz támże* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 6. Co sie tycze.
Wóytowstwá/ Szołtystwá/ *masz* lib: 9. parte 1. Tit: 1. lege 4. Wóytostwá.
Sąd Grodzki Stężycki/ *masz* lib 5. par: 5. Tit: 2. lege 11. Sąd Grodzki. Zadánie.
Rękoiemstwo poddánych Woiewództwá Płockiego/ *masz* li: 5. par: 7. Tit: 28. le: 5. Ná
Séymik powiátowy w Háliczu/ *masz wyszey* fol: 115. le: 4. Zá pilnym.
Okázowánie/ *masz* lib: 6. Tit: 3. lege 7. Gdyż prze.

Z tegóż Séymu był drugi złożony tym sposobem.

Con. fo. 22.

25. A Potym dla wyszéy opisánych spraw y skonczenia Exequutiiéy skłádamy séym wálny koronny/ ná dźień Trzech Królów/ w roku blisko przyszłym/ ná mieysce gdźie nam z Pány Rádámi nászémi/ wedle státutów zdáć sie násłusznieysze będźie. A ná tym séymie dni opisánych w státucie sadźić mamy: á skoro sie sprawy séymowé odpráwią/ tedy będźiem powinni dźień podle dniá sądźić/ áni z tego seymu odieżdżáć/ áż sie wszytkié Aktcye odsądzą/ ktoré ná séym przypádną. A ten séym przyszły/ ma sie począć od Exequutiiéy tych rzeczy ktoré sie ná teráznieyszym séymie nie dokonáły wedle Constituciiéy: á to gdy sie dokona/ mamy z Pány Rádámi koronnémi/ y z Posły źiemskimi náleźć obyczay/ iáko by ludźie dobrze zásłużeni Rzeczypospo: zapłáte cnotliwych posług swoich mieli/ á potym czwartą część ná obrone Rzeczypospo: odłożyć będźiem powinni.

Odłożenie innych rzeczy z tego Séymu ná inny.

Con. fo. 21.

26. GDyż prze wielkié sprawy/ ktoré ná ten séym były przypádły/ á zwłasczá tráktaty y rozmowy Pánów Rad koronnych/ z Pány Litewskimi o Vniiéy. Rewizya listów wielki czás wźiąć muśiáłá: bo źniegłá sie odpráwowáłá/ przestrzegáiąc tego/ áby kto w niéy vkrzywdzon nie był: ná cosmy y my pracéy y zdrowia nászego nielitowáli. inné sprawy w Constituciiéy opisáné konczyć sie niemogły/ bo Senatorowie niektórzy ná séym Litewski/ którysmy im dla Vniiéy złożyli/ gotuiąc sie odieżdżáli: á drudzy práwie wielkimi prácámi zmordowáni/ w podeyzrzeniu powietrza trwáć niemogli: á przetoż odłożyć sie ná inny bliski séym koronny muśiáły: iákoż ie zá zdániem y zezwoleniem Pánów Rad koronnych/ y Posłów źiemskich odkłádamy/ y w opisánym porządku vchwałą séymu tego w mocy zostáwiamy.

Roku 1564. w Wárszáwie/ *Dla Vniiéy Wielkiego Kśięztwá Litewskiego z Koroną masz* lib: 7. par: 1. Tit: 6. *Dla wćielenia kśięztw Oświecimskiego y Zatorskiego, masz* lib: 7. par: 7. Tit: 1 *y dla podwód, masz* lib: 8. parte 4.

Roku 1565. w Piotrkowie/ *o którym práwo tákié:*

Con. fo. 44

27. OZnáymuiem wszem y káżdému zosobná/ którym to wiedźieć należy. Czyniąc dosyć Constituciiéy séymu przeszłego koronnego Wárszáwskiego/ zá wolą y zezwoleniem

Rad

Rad nászych koronnych stanu oboiégo / złożyliśmy tu séym koronny/ ná blisko przeszłé w roku ninieyszym świeto Trzech Królów/ dla skończenia Exequutiiéy/ y wypełnienia wszego cokolwiek iest/ ták w Piotrkowskiéy przeszłéy dwu letniéy/ iáko też y w Wárszáwskiéy konskiéy Constituciiéy opisano/ y dla innych rzeczy/ które sie kolwiek iedno tu słusznie stánowić y odpráwowáć miáły. Ná którym séymie / chcąc wszytko ták iáko sie godzi / ku dostáteczney Exequutiiéy y rządowi przywiéźdź/ záczęliśmy naprzód Constitucyą dwuletniego seymu Piotrkowskiego przegledáć. Potym też y Wárszáwską / á wszytko ku Exequutiiéy przywodząc/ odpráwowáć. Jákóż to cośmy zá rádą Pánów Rad nászych stanu oboiégo/ y zá pozwoleniem Posłów ziemskich odpráwili/ Constitucyą teráznieyszą ná dálszé czásy opátruiemy/ y opisáćieśmy roskazáli. *To iest:*

O Negligentiiéy Dignitariorum & Officialium, którzykolwiek są de corpore regni, *masz* lib: 3. parte 5. Tit: 1. lege 29. Iż sie przez.
O Spólnośći urzedów koronnych z Dignitárstwy *masz* li 3. par: 5. Tit: 1. le: 25. Iż prosili.
Séymiki powiátowé/ *masz* fol: 117. lege 18. W rząd.
Rozdawánie gospód/ *masz* fol: 118 lege 19. Ponieważ.
Sądzenie Roków Ziemskich y Wieców ták w Máléy iáko w Wielkiéy Polszcze/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 1. Aby.
Státut Alexándrów/ *masz wyszéy* fol: 97. lege 4. Státut Alexándrów.
Burgrábiowie Krákowscy/ lib: 5. parte 4. Tit: 3. lege 4 Dano nam.
Dożywoćia ná stárych summách/ *masz wyszéy* fol: 92. le: 2 Iż dobrá.
Száfunek y wárunek czwartéy cześći/ *masz* lib: 4. parte 1. Tit: 6. lege 2. Ták iáko.
Sądzenie stárych listów/ *masz wyszéy* fol: 105. lege 8. Około sądzenia.
Rzeczy zápisáné ábo dárowáné Królowi J. M. *masz wyszéy* fol: 101. le: 4. Co sie tycze.
Státut Polski/ *masz wyszéy* fol: 143. lege 30. Pozwalamy.
Ustáwá ná składy y Jármárki pográniczné/ *masz* lib: 8. parte 3. Tit: 2. le 5. Jáko wszytki.
Ustáwá ná Wagi y ná Miáry/ *masz* lib: 8. parte 3 Tit: 12. lege 5. Opátruiąc też to.
Suknά ziemskié/ lib: 8. parte 3. Tit: 9. lege 2. Iż sie też.
Powinowáctwo Woiewodze około ustaw rzeczam/ *masz* li: 3 par: 2 Tit: 1. le: 14. Chcąc áby.
Miástá Pruskié/ *masz* lib: 7. parte 3. Tit: 6. lege 10. Iż miástá Pruskié.
Kupcy cudzoziemscy/ *masz* lib: 8. par: 3 Tit: 1 lege 3. O Włochách.
Słudzy Królewscy/ Pánscy/ y Szláchetscy kupczący/ *masz* libro 8. parte 3. Tit: 4. lege 1. O tych którzy sie.
O kupiectwie Zydowskim/ *masz* lib: 10. Tit: Zygmunt Aug: lege 2. Wedle Constituciiéy.
Zeby Chrześćiiánin Zydowi nie służył/ *masz* lib: 10. Zygmunt Aug. lege 5. A iż też.
Zeby Cel/ myt/ etc. Zyd nie trzymał/ *masz* lib: 10 Zygmunt Aug. lege 3. Opátruiemy.
Cygáni żeby w koronie nie byli/ *masz* lib: 10. *ná ostatniéy kártcie státutu,* lege 1. Cygáni.
O Jáziéch/ *masz* lib: 9. parte 3. Tit: 1 lege 23. Iż do tego czásu.
Clá/ Mostowé/ Grobelné/ etc. *tylko odkład był do drugiego seymu.*
O Główníkách/ *masz* lib: 5. parte 9. Tit: 1. lege 4. Przećiwko główníkóm.
O Duchownych/ *masz* lib: 2. parte 6. Tit: 1. lege 9. Skárżyli sie.
O Rewizorách do Prus/ *masz* lib: 4. parte 2: Tit: 1. lege 5. Ták iáko posłowie.
Rewizya żeby odłożona byłá/ *masz* lib. 4. parte 2. Tit: 1. lege 4. A co sie tycze.
O Dobrách exequutiiéy podległych/ *masz* fol: 102. lege 6. Dobrá Exequutiiéy.
O Opiekunách/ *masz* lib: 5: parte 7. Tit: 10. lege 3. Opátruiąc to.
O Rzeczách które sie poczćiwośći dotyczą/ *masz* lib: 5. par: 6. Tit: 6. lege 13. Iż sie to.
Opráwá miast/ *masz* lib: 8. parte 1. Tit: 8. lege 1. Iż miástá.
Przysięgá Pisárzów Grodzkich/ w Wielkiéy Polszcze/ *masz* li: 5. par: 5. Tit: 5. le: 1. Iż księgi.
Wzdánia w Wielkiéy Polszcze/ *masz* lib: 5. parte 8. Tit: 2. lege 12. Z Polski Wielkiéy.
Sądy Grodzkié Mázowieckié/ *masz* lib: 7. parte 4. Tit: 1. lege 7. Aczkolwiek.
Ukrócenie postepku práwnégo w Mázowszu/ *masz* li: 7. par: 4. Tit: 1. le: 8. A iż postepek.
Sądy Grodzkié Wąsoskié/ Zebrowskié y Ostrowskié/ *masz* lib: 5. parte 4. Tit: 1. lege 2. Ná prośbe Posłów.

Pisárstwá ziemskie Nurskie y Zebrowskie/ ꝛc. masz lib:7. parte 4. Tit: 3. le: 4. Iż posłowie.
Podkomorztwo Rożáńskie/ masz lib. 7. parte 4. Tit: 3. lege 54. Ziemi Rożáńskiey.
Rekoiemstwo poddánych ziemie Sochaczewskiey/ masz libro 7. parte 4. Tit: 3. lege 55. Iż posłowie ziemie.
Sądzenie Rokow ná Rátuszu Sochaczewskim/ masz libro 5. parte 5. Tit: 2. lege 80. Iż też ciż posłowie.
Chowánie kśiąg ziemskich Gostynskich/ y pámiętne/ li: 5. par: 5. Tit: 8. le: 9. Ná prośbe.
Wrácánie Oryginałow w teyże ziemi/ masz lib: 5. par: 5. Tit: 8. lege 10. Iż posłowie.
Sol Pruska/ masz fol: 54. lege 23. Iż sie skárżyli.
Okázowánie/ masz lib: 6. Tit: 3. lege 9. Iż sie iuż.
Nábycie pieniedzy/ masz fol: 98. lege 5. Iż temi czásy.
O składźiech y stárych drogách/ masz lib: 8. parte 3. Tit: 14 lege 4. Oznáymuiem.

Odłożenie inych spraw z tego seymu ná inny.

Con: fol: 58. B.

28. Iż prze wielkość spraw/ y skrocenie czásu ku innym spráwam nászym y Rzeczypospolitey nászey/ inne rzeczy/ ktore sie tu skończyć miały/ wedle dwuletney Piotrkowskiey y łońskiey Constitucyiey przez ten czás sie tu nie skończyły. Wszytkie tákie rzeczy/ żadnych nie wyymuiąc/ á w mocy zostáwuiąc z temi wárunki/ iáko były ná ten seym odłożone/ ktore sie iednokolwiek tu słusznie y przystoynie kończyć miáły/ y ták publice z odłożenia tychże seymow/ iáko też priuatim z pozwow/ ku Exequucyiey inter priuatos o Euikcyą Sum/ ábo dobr/ ná ten seym przypádły/ ábo były przypáść miáły/ mocą y vchwałą seymu ninieyszego przekłádamy/ y w opisánym porządku y mocy/ áby nic w translaps nie poszło/ zostáwiamy/ do blisko przyszłego seymu Koronnego/ ktory złożyć pilnie/ ták Polakom/ iáko Litwie/ dla spraw Vniiey y Exequucyiey bedziemy powinni przed Wielkanocą/ Roku przychodzącego 1566. ná czás y mieysce/ gdźie sie nam y Rádam nászym náslusznieysży bedźie zdáć. Ná ktory ordines Litewskie zwiedźiemy/ áby iuż Exequucya sie stáłá/ Vniiey Pánstw tych oboygá/ y wszem innym spráwam Koronnym w Constitucyách opisánym.

A támże też mamy náleźć obyczay z Pány Rádámi nászemi/ iákoby ludźie dobrze zásłużeni Rzeczypospolitey: zapłáte cnotliwych zasług mieli/ wedle Constitucyiey Wárszáwskiey.

A dla lepszey pewnośći tego wszytkiego/ Pieczęć nászę przyciśnąć kazáli. Dan w Piotrkowie ná seymie Koronnym/ w Sobote przed Kwietną Niedźielą. Roku Páńskiego/ Tysiącnego/ Pięćsetnego/ Sześćdźiesiątego Piątego. A pánowánia nászego Trzydźiestego Szostego.

Roku 1566. w Lublinie/ *Reces tylko seymu Lubelskiego odpráwiono, dla Litwy, ktora przybydź nie mogłá.*

Con. fo. 69.

29. Wszytkim wobec/ y káżdé° z osobná/ komuby to wiedźieć należáło/ oznáymuiemy: Iż iáko z przeszłych seymowych odkłádow y Constitucyi/ seym ten/ zá rádą/ á spolnym zwoleniem stanow Koronnych/ y Wielkiego Kśięstwá Litewskiego był tu złożony. Ták wszytkiey ná to pracey nie litowáliśmy/ áby y Koronnym spráwom y ziednoczeniu oboygá tych Pánstw dosyć sie było stáło.

Rewizya/ masz lib. 4. parte 2. tit. 1. lege 6. Iákoż do Constitucyiey.
Listy Lwá Swidrygałá/ fol: 105. lege 9. A w dálszym.
Miástá Pruskie/ masz lib. 7. tit. 7. lege 11. A co sie.
Nie dopuszczenie Rewiziiey/ masz lib. 4. parte 2. tit. 1. lege 7. Teyże tám.
Liquidacyie/ masz lib. 4. parte 2. tit. 1. lege 8. A liquidácyie.
Dobrá Exequucyiey podległe/ masz wyszsey fol. 102. lege 7. Potym.
Dożywoćia/ masz fol. 92. lege 3. A dożywoćia nie máią.

Popráwá

Popráwá Miast / masz lib. 8. parte 1. tit. 8. lege 2. Ná ogladánie.
Poborce/ masz lib: 4 parte 2. tit: 4. lege 18. Poborce ná przyszły seym.
Jármárki. masz lib: 8, parte 3. Tit: 2. lege 6. Jármárki.

Odłożenie spraw z tego seymu ná inny.

30. A Iż prze nie przyiáchánie Stanów Litewskich/ y zátrudnienie spraw ná ten seym przypádłych/ wziąć sie o nich czásu wiele musiało / ták iż go iuż y do innych spraw/ y do tegó nie stawáło: áby sprawy tu prypádłe generali conclusione zámknione były. Przeto wszytkie tákowe tu przypádłe sprawy/ które przypáść były miáły z Constituciy y Recessów przeszłych/ z témi wárunki/ iáko sie tu odpráwowáć miáły / nic wzruszáiąc iuż nic odpráwionych spraw/ y owszem ie w swoiey mocy/ ták iáko tu odpráwione są/ zostáwuiąc: odkładamy/ dla skończenia y wypełnienia tych rzeczy/ do innégo blisko przyszłégo seymu walnégo / który złożymy w tym Roku blisko przyszłym 1567. do Piotrkowá / ná którym sprawy wszytkie seymów przeszłych/ y teráznieyszégo / które nie są skończone/ odpráwiemy y skończymy. A co sie tycze seymu spolnégo stanóm Koronnym z stany Wielkieg Księstwá Litewskiego / wedle żadości y prosby Pánów Litewskich / którą przez Posły swé czynili / złożyć nam y Polakóm y Litwie ná mieyscu wedle przywileiów dawnych społu po blisko przyszłym seymie Piotrkowskim. Ná których seymiech sprawy wszytkie/ á z práwá pospolitégo y z Recessów / y Constituciy seymów przeszłych / y teráznieyszégo przypádłe skończyć mamy. A támże ná seymie Piotrkowskim Koronnym blisko przyszłym/ obyczay náleść będziemy powinni / wedle Constituciy pierwszych: áby poczciwie zásłużeni Rzeczypospolitey ludzie/ nagrodę służb swych przystoyną mieli.

Do którégo też seymu sprawy o Ewikcyiey działów Summ / ábo dobr stołu nászégo/ miedzy poddánymi nászymi/ gdzieby co Exequucyiey podległo / in eodem vigore, iáko sie tu były zniosły y znieść sie też miáły/ ábo sie też iescze znieść máią / z pozwów ábo przypozwów/ y Constituciy á Recessów seymów przeszłych odkładamy. A ná seymie/ który złożemy dla Vniiey spólney Polakóm z Litwą/ w sprawie Vniiey ábo ziednoczenia tych Páństw ták postąpimy / áby iuż Koroná z Litwą przez nas podla przywileiów dostáteczną Vniią wzielá/ skończylá y wypełnilá. Przeto ná świádomie lepsze temu wszemu/ Pieczęć nászę ku temu przycisnąćiesmy roskazáli. Dan ná seymie wálnym Koronnym Lubelskim/ piątégonastégo dniá Augustá. Látá Páńskiégo / Tysiącnégo/ Pięćsetnégo/ Sześćdziesiątégo Szóstégo. Królowánia nászégo / Trzydziestégo Siodmégo.

Roku 1567. w Piotrkowie/ *O obronie y Exequucyiey, o czym práwo tákie.*

31. Oznaymuiem wszem y káżdému z osobná którym to wiedzieć należy: Iż powinowáctwu nászému dosyć czyniąc wedle vchwały seymu przeszłégo Lubelskiégo/ tu do Piotrkowá seym Koronny złożywszy / y ná nim obronę przodkiem wedle potrzeby postánowiwszy/ inné rzeczy á sprawy Exequuciiey y seymowi temu należącé/ zá rádą Rad Koronnych/ y pozwoleniém posłów ziemskich/ ták postánowiamy y vchwalamy.

Wychowánie Stárostów y dzierżáwiec / masz lib. 4. parte 1. tit. 6. lege 4. Około opátrzenia.
Arendy dożywotné/ dożywocia gołé etc. masz wyszszey fol: 94. lege 2. Arendy dożywotné.
Oddawánie czwártey części / masz lib: 4. parte 1 tit 6 lege 5. Po declárácyiey
Wárunek y száfunek czwártey części/ masz lib 4. par: 1. tit 6. lege 6. Namowe o wárunku.
Pruskié miástá / masz lib 7. parte 3. tit 6. lege 12. Iż według.
Merita, masz wyszszey fol: 124. lege 3. Naydowánié.
Cłá / *Tylko do drugiego seymu odłożoné były.*
Frimárki / masz fol: 95. lege 4. Frimarki żadné.
Towáry / masz lib: 8. parte 3. tit: 4 lege 2. Vskarżáli sie.
O Zydziech / lib: 10. tit: 6. lege 4. Zydowie mimo páktá.

Const. fol. 70. B.

Con. fo. 71. B.

O miedzi / masz lib: 7. par: 3. tit 6. lege 9. Constitucia 1565.
O soli / masz fo: 55. lege 24. Są dawné.
Opráwá miast / masz lib: 8. parte 1. tit: 8. lege 3. Acz z Lubelskiéy.
O zastáwie dobr królewskich / masz wyszey fol: 98. lege 6. Zá vpomnieniém.
Jázy / masz lib: 9. parte 3. tit: 1. lege 25. Acz Jázy.
Roki Przeworskié / masz lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 36. Zá zwoleniém.
Dekretá / masz lib: 5. parte 8. tit 1 lege 1. Dekretá wszytkié.
Kráie Podolskié y Ruskié / masz lib: 7. par: 2. tit: 2 lege 4. Z Podolskiégo.
Fiscus, masz lib: 5. parte 6. tit: 6. lege 6. Jż o rzeczy.
Gránice / masz lib. 5. parte 1. tit 2. lege 21. Około rozsypánia.
Monetá / masz lib: 4, parte 1. tit: 12. lege 12. Około kowánia.
Annaty / masz lib: 2. parte 5. tit: 2. lege 5. Annaty.
Gośćince niezwyczáyné / masz lib: 8, parte 3. tit: 1. lege 14. Gośćince y drógi.
Roki Hálickié / masz lib: 5. parte 5. tit. 2. lege 47. Zá prosbą.
Wieluńskié Sądy / masz lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 31. Sądy ziemie.
Karánié pro furto & repercussione stratæ, masz lib: 7. parte 2. tit: 3. lege 3. Zá prosbą.
Młyn Matewski / masz: lib: 9. parte 1. tit: 2. lege 3. Jż od dawnych.
Séymik powiátowy Dobrzyński / masz wyszey fol: 115. lege 6. Ná prosbe.
Roki y wiécá / masz lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 56. Ná prosbe.
Roki ziemskié Czérskié / masz lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 62. Jż posłowie.
Vkrócenié postempku práwá / masz lib. 7. par: 4. tit: 1. lege 11. Vkrócenié.
Causi officii vices gerenta, masz lib: 7. par: 4. tit: 1. lege 9. A iż też w tym.
Sól ná komorách Mázowieckich / masz wyszey fol: 57. lege 30. Około soli.
Roki ziemskié w Seroczu / masz lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 100. Zá prosbą.
Rewidowánié dobr Exequuciéy nie podległych / masz li: 4. parte 2. tit 1, lege 9. Jż od wielą.
Zołnierze / masz lib 6. tit: 4. lege 1. Zołnierze / vrzednicy.

Odłożenié inych spraw z tego séymu.

Con. fo. 78 32. Gdyż zá nagłą á gwałtowną potrzebą / która nam przypádłá w Páństwie Litewskim / nie mogliśmy ná tym séymie wszytkiégo podlá Praw / Przywileiów Koronnych skończyć / & in debitam exequutionem przywieźdź / przeto wszytkié spráwy / którezkolwiek Koronie z praw / y z Przywileiów / z státutów / z Recessów / y z Constituciy przeszłych należą / á tu ná tym séymie nie są skończoné / w téyże mocy y ważnośći / vchwałą séymową: tákże też y Cłá / Mytá / Liquidácyæ / Euictiæ o dobrách Exequucyiéy podległych / ábo nullo iure wźietych / y o działy / tákże Frymárki z Dekretów Wárszáwskich y Lubelskich / nie rewidowáné y nie skończoné (insze wszytkié spráwy które są skończoné w mocy zostáwuiąc) odkładamy do séymu przyszłégo / który wedle opisánia Constitucyiéy Lubelskiéy / Stanóm Korony Polskiéy / z Stany Litewskiégo Páństwá / ku skończeniu Vniiéy wedle Przywileiów / spisków / y státutów Koronnych in Anno 1568. złożyć będźiem powinni. A ten to séym nie od czego innégo záczáć sie ma / iedno od Vniiéy / áż by sie skończyłá. A potym innym spráwam wszem Koronnym / wedle opisánia Constituciy przeszłych / Przywileiów / y státutów Koronnych / zupełną Exequucią vczynić bedźiem powinni. Przeto ná lepsze świádectwo temu wszemu / Pieczęć násze przyciśnąćiesmy roskazáli. Dan ná séymie wálnym Koronnym Piotrkowskim / Czternastégo dniá Czerwcá / Roku Bożégo / Tysiącnégo / Pięćsetnégo / Szesćdźiesiątégo Siodmégo. Pánowánia nászégo Trzydźiestégo osmégo.

Roku 1568. w Grodnie / *o czym świádczy Constitucya Stephanowá* lib: 7: par: 1. tit: 10. lege 58. O wolnośći.

Roku 1569. w Lublinie / *té rzeczy stánowioné były.*

O Potwierdzeniu Vniiéy W. X. Litewskiégo z koroną / masz lib: 7. parte 1. tit: 10. lege 1.

O. Przy

O Przywróceniu Wołyniá / Kijowá / y Podláßá do Korony / máß lib: 7. parte 1. tit 10. lege 1. para: A pierwéy.
O Mieyscu séymom wálnym Koronnym / máß fol: 114. lege 6. Mieysce séymóm.
O Mieyscu Pánóm Rádóm Litewskim miedzy Rádą Koronną / máß lib: 3. par. 1. ti 2. lege 4. Mieysce.
O Ziemi Inflántckiéy / máß lib: 7. parte 5. tit: 1. lege 1. Ziemiá Inflántcka.
O Wárunku czwartéy części / máß lib: 4. parte 1. tit: 6. lege 7. Znáiąc my.
O Liściéch zátáionych / máß wysßéy fol: 105. lege 10. Constitucyą.
O Frymárkách / máß fol: 95. lege 5. Frymárki dóbr.
O Lustratorách y Rewizorách / máß lib: 4 parte 2. tit 1. lge 10. Lustratory.
O Zniesieniu myt nowych ná Ruskich Zupách / máß lib: 7. parte 2. tit. 1. lege 7. Myto.
O Komorze solnéy w Dybowie / máß wysßéy fol: 55 lege 25 Soli Ruskiéy.
O Robotnikách áby z Rusi z Podola do Wołoch nie byli wypuszczáni / máß lib: 7. par. 2. tit: 1. lege 10, Stárostowie.
O Zápowiedzi gościncá do Wegier / máß lib: 8. parte 3, tit 1. lege 15. Goścince.
O Rokách ziemskich etc. máß lib 5. parte 5. tit 2. lege 34. Roki ziemskie.
O Séymiku Powiátowym Ráwskim / máß wysßéy fol: 115. lege 8. Séymik Powiátowy.
O Rokách Chełmskich / máß lib: 5. parte 5. tit: 2 lege 46. W ziemi Chełmskiéy.
O Szláchcie Bráclawskiéy / máß lib: 7. parte 2. tit: 6. lege 42. Szláchtá.
O Chorążym Bráclawskim / máß lib: 7. parte 2 tit: 6. lege 43. Téyże.
O Podkomorzym / máß lib: 5. parte 2. tit 1. lege 3. Podkomorzowie.
O Wiecách Woiewództwá Sedomierskiego / máß li: 5. parte 5. tit: 2. lege 10. Wiecá
O Sądách Bieckich / máß lib: 5. parte 5. tit 2. lege 3. Sądy Bieckie.
O Séymiku Powiátowym Krákowskim / máß wysßey fol: 115. lege 9. Séymik.
O Gránicách Mázowieckich / máß lib 7 parte 4. tit: 1. lege 12. Gránice.
O Actiách Woiewództwá Podláskie / máß li: 7. par. 2. tit: 8. lege 2. Zá prosbą.
O Rokách ziemskich Podláskich / máß támże lege 2. parag: Roki ziemskie
O Sedziem y Podstárościm Grodzkim ziemie Podláskiéy / máß támże lege 2 para 7. Vstáwiamy.
O mierze w ziemi Podláskiéy / máß támże lege 11. W Podláskiéy ziemi.
O Rokách w Kijowie / máß lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 49. Roki ziemskie.
O Prokuratorách / máß lib: 5. parte 6. tit 2. lege 10. W tym.
O Ziemskich księgách Łeczyckich / máß lib: 5. parte 5. tit: 8. lege 11. Iż ziemskie księgi.
O Sądzeniu wieców w Mázowszu / máß lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 58. Iż nie sądzeniem.
O Kmieciách y ránách ßláchetckich / máß lib: 5 parte 8. tit: 4. lege 13. A térzeczy.
O retentach królewskich do czwartéy części / máß lib. 4. par: 1. tit 6. lege 8. A iżeśmy.
O wyczyścieniu rzeki Wieprzá / máß lib: 9. par: 3 tit: 1 lege 9. Wieprz rzekę.
O Rokách Czérskich / máß li 5. par: 5. tit: 2. lege 63 Opátruiąc.
O státucie Litewskim / máß lib: 7. par. 1. tit 10. lege 2 Zá prosbą.
O ßláchcie W. X. Litewskiego / máß lib: 7. par: 1 tit 10. lege 3. Szláchtá.
O mieyscách ná budowánie domów sądowych w powiecie W. X. Lit. máß lib 7. par. 1. tit: 10. lege 4. Mieyscá. (potrzebą.
O podatkách w W. X. Lit. dla woyny Moskiewskiéy / máß li: 7. par 1. tit 10. lege 5. Zá
O przysiedze dignitarzów W. X. Litewskim / máß li: 7 par: 1 tit: 10. le: 6. Dignitarze.
O powiecie Mozerskim y Rzeczyckim / máß lib: 7. par 1. tit: 10. le: 7. Powiáty.
O płacéy służebnym / máß li 7. par: 1. tit: 10. lege 9. Pochwalamy.

Odkład rzeczy inßych z tego Séymu.

33. A Iż dla zdłużenia nád obyczay tego séymu / y dla innych słusznych przyczyn / wedle spraw Rzeczypos. potrzebnych skończyć sie tu & in debitam exequutionem przywieść nie mogło / iáko o opátrzeniu potomstwá nášego wedle declárátiiéy y recessu Wárßawskiego: Tákże de Interregno: De modo & loco Electionis regis: O záłożeniu

Con. 112. B.

niu skárbu pospolitégo ku czwartéy częśći / o obyczáiu spráwiedliwośći áby śie tym prędzéy odpráwowáć mogłá / y innych wiele spraw. Przeto té wszytki spráwy którychkolwiek koronie z praw / z przywileiów / státutów / y recessów / y z constituciy przeszłych należą / á tu ná tym séymie nie są skończoné / w téyże mocy y ważnośći vchwałą séymową / tákże też cłá / mytá / liquidácyæ / ewiktciiæ / o dobrách exequuciiéy podległych nullo iure wźiętych (inné wszytki spráwy ktoć są skonczoné w mocy zostáwuiąc) odkłádamy do séymu przyszłégo / ná którym zá oznaymieniem piérwéy ná séymikách powiátowych / o tych wszytkich spráwách stánowić / y o nich zupełną exequucyą wedle opisánia constituciy przeszłych / przywileiów y státutów koronnych / choć tu nie są specifikowáné vczynić będźiem powinni: wszákże wniwczym nie derogując ártykułowi około wárunku exequuciiéy wielkiégo X. Litewskiégo / iáko iest opátrzony w spólnym spisku / y przywileiu około Vniiéy / miedzy narody Polskiémi y Litewskiémi / przez nas vtwiérdzonym. Który ártykuł / iáko y insze w przywileiu spólné opisáné nie poruszenié / wiecznie máią bydź dźierżáné. Przeto ná lepsze świádectwo temu wszému pieczęć nászę przyćisnąćiesmy kazáli. Dan w Lublinie ná séymie wálnym dniá iedennastégo / miesiącá Augustá. Roku Páńskiégo / Tysiącnégo piećsetnégo / sześćdźiesiątégo dźiewiątégo. Pánowánia nászégo czterdźiestégo.

Tegóż séymu przywrócono źiemie Podláską do korony, masz lib. 7. par: 2. tit. 8.
Tákże y źiemie Wołynską, masz támże tit: 7.
Tákże y Kśiestwo Kiiowskié, masz támże tit: 5.
Tegóż też Seymu doszłá Vnia W. X. Litewskiégo z Koroną, masz támże parte 1. tit: 8.
Tegóż Seymu postánowił śie porządek Rady koronnéy, masz li 3. par. 1. ti: 2. le: Rády koronnéy

Roku 1570. w Wárszáwie. *Naprzód odbierániéy száfunek czwartéy częśći postánowiono, o czym masz Constitucyą,* li: 4. par: 1. ti: 6. le: 9. Wszem wobec y káżdému z osobná.
Potym száfunek poborów Seymu Lubelskiego, o czym masz támże li. 4. pa: 1. ti: 10. le 4. Co śie:
Potym o Lustrátorách dóbr królewskich, áby Regestrá do Ráwy Pánu Podskárbiému oddáli: tákże y o Rewizorách Cel, Myt, y Grobelnych, o czym masz li: 4. pa: 1. ti: 1. le: 11. Lustrátoro.
Roku 1572 w Wárszáwie / *ále powietrze przeszkodźiło: z támtąd król do Knyszyná wyiáchawszy támże vmárł.*

Po królu Zygmunćie Auguśćie pod Interregnum.

Roku 1573. w Wárszáwie ná Trzy króle / Conuocatia. *Ná któréy co śie stánowiło, masz* w kśięgách Interregnorum po królu Auguśćie / Titul piérwszy y wtóry.

Const: 111. Tegóż roku Electia Królá Henryká pod Wárszáwą dniá 6. Miesiącá Kwietniá / *ná któréy porządek Electiiéy postánowiono. o tym masz támże* w kśięgách Interregni po królu Auguśćie / Titul 3.

Zá Królá Henryká.

Roku 1574. w Krákowie / *ná Koronácyą,* in Mense Aprili.

Po odieźdźie Królá Henryká.

Roku 1575. *Ziazd w Stężycy 12. Maij.*
Tegóż roku / *Conuocátia byłá w Wárszáwie ná 14. dźien Listopádá dla Electiiéy Królowéy Iéy M. Anny, y królá Stepháná, gdźie byłá scissurá,* pátrz w kśięgách Interregnorum po królu Henryku / Titul piérwszy Literæ significatoriæ.
Roku 1576. *Ziazd pod Iedrzciowem, dla confirmátiiéy téyże Electiiéy,* pátrz támże w tychże kśięgách po królu Henryku / Titulo 3. Confirmatio Electionis.
Tegóż roku / *Ziazd drugi w Krákowie, dlá oznaymienia królewskiégo przyiázdu,* támże Tit. 4

Zá królá

Zá Królá Stepháná.

Mądrość przełożonych, spráwiedliwość sędziów, przestrzegánie vstaw y porządków, á posłuszeństwo y wiárá poddánych, kożdą R. P. długo trzymáią.

CONSTITVCIÆ DZIEWIĄTE.

Roku 1576. w Krákowie / *ná koronáciiey Mieśiącá Kwietniá te rzeczy niżey opisáne postánowione były.*

Potwierdzenie praw y wolności koronnych / y co do tego należy / *masz w przywileiách koronnych przywiley iedennasty.*

Consens królá J. M. ná prorogátią Cessyiey/ *masz wysszey* fol. 21. le: 1. Dosyć czyniąc.

O dobrách Iuris caduci y Wákántiách / etc. *masz wysszey* fol: 131 lege 31. Vacantiæ

Præscriptio seu fatalia sub interregno, *masz* lib 5. par: 6. tit: 10. lege 10. Aby obywátele.

O Woźnych y Generálech/ *masz* lib: 5. par: 6. tit: 3. lege 12. Odniesli.

O przysiedze ná clách/ *masz wysszey* fol 70. lege 33. Celnicy y Mytnicy.

O Kommissárzách do Rusi y Podolá/ *masz* lib. 7. par: 2. tit: 2. lege 5 Przystáwáiąc.

Fauda w ziemi Ruskiey y Podolskiey/ *masz* lib: 7. par: 2. tit 2. lege 1. Zá prosbą.

O sądách Woiewództwá Káwskiego/ *masz* lib; 5. parte 5. tit: 2. lege 86 Sądy nowé.

O podymné/ *masz* libro 4. parte 1. titulo 8. lege 10. Podymnégo. (cuiemy.

O spráwiedliwośći/ Rusi/ Podolánów/ Belzán z Wołyńcy/ *masz* li: 7. pa: 2. ti: 2. le: 10. Obie-

O stárośćie Kámienieckim/ *masz* lib: 7. par: 2. tit: 3. lege 2. Iż Podolskiey.

De Ecclesiis Cathedralibus Russiæ, *masz* lib: 7 par: 2. tit: 1 lege 5. Też vstáwiamy.

Seymiki Gostińskie/ y Socháczowskie/ *masz wysszey* fol: 116. lege 11 Seymiki.

Sól Ruska w Wielkiey Polszcze/ *masz wysszey* fol. 55. lege 26. Skárżyli sie.

O potrzebách Woiewództwá Wołyńskiego/ *masz* lib: 7. par: 2 tit: 7. lege 2. Prośili nas.

Mázowszá práwá Polskiego przyiećie/ *masz* lib: 7 par: 4. tit: 2. lege 1. Iż obywátele.

Vices gerentia ábrogátá/ *masz* lib. 7. par: 4. tit: 1. lege 10 A iż w tym.

Interregni acta approbantur *masz* lib Interregnorum, Titulo 15. Wszytki spráwy.

Rewizyá Podláska/ *masz* lib. 7. par 2. tit 8 lege 12. A iż w Podláskim.

Káncelláriá Lomzieńska/ *masz* lib. 7. par. 4 tit 3 lege 49. Tymże też.

Zwyczáie Woiewództwá Mázowieckiego/ *masz* lib 7. par. 4. tit. 3.

Odłożenie spraw nieskonczonych ná drugi seym.

34. Acz zá łáską Bożą/ wszytko sie około postánowienia nászego/ ná stolicy królewskiey porządnie dokończyło / á nie máło rzeczy vprzedzáć koronácyą násze/ niektóre też záraz effekt swéy wziąć miáły. Jedno iż zátrudnienia wielkie koronné wnetrzné przypádły zá którémi dostáteczney spráwy wziąćesmy nie mogli / y skutecznie záraz wypełnić: Przetóż zá zezwoleniem wszech stanów/ wszytki té spráwy vmacniamy y vtwierdzamy/ iż sie im przewłóką tą derogowáć nic nie może. Owszem wszytkim ártykulóm/ condiciam/ ták od nas y Posły násze przy Elektciiey/ iáko y nam podánym/ y teraz proponowánym/ á od nas przyietym dosyć sie sstáć ma/ ná przyszłym seymie wálnym koronnym/ który im narychley bydź może porozumiawszy sie cum Senatoribus regni, wszech państw do korony nálężących / złożyć bedziem powinni / nadáley ante decursum anni præsentis 1576 y tám odpráwowáć sie wszytko to ma / co iest w Wárszawskim y Andrzeiowskim postánowieniu opisano / y tu ná tym seymie záczeté / ábo cokolwiek nam y potrzebie Rzeczypospolitey bedzie podano/ ták/ żebysmy powinności nászey dosyć ná wszem vczynili. Ná co sie obowiezuiemy / y przyrzekamy. Działo sie ná zamku Krákowskim/ ná seymie wálnym koronáciiey nászey/ trzydziestégo dniá Máiá / roku Bożégo/ M. D. LXXvj. Królowánia nászégo roku pierwszégo.

Con: fo: 166

Tegóż roku seym w Toruniu ná dzien s. Fráncisská

Roku 1577. *Seymiki tylko powiatowe były złożone, dla Poborów we Włodzsławku: á data Vniuersału Poborowego w Obozie pod Gdanskiem, 20. Czerwcá. Zwyczáie iednák praw Mázoweckich były wydáne z Málborku.*

Roku 1578. w Wárszáwie/ Trybunálskie sądy postánowiono / *masz* lib: 5. parte 9. Tit: 5.

Item, Woiewództwá Kiiowskie/ Wolynskie/ y Bracłáwskie/ *masz* li: 7. par: 2. Tit: 6. lege 1. **Iż te sie.**

Prusy/ *masz* lib: 7. parte 3. Tit: 3. lege 1. **Woiewództwá.**

Kśieztwá Litewskiego sądy/ *masz* lib: 7. parte 1. Tit: 10. lege 11. **A w Wielkim X. Litew.**

Dom sądowy w Brześciu Litewskim/ *masz* lib: 7. par: 1. Tit: 10. lege 12. **Zá prosbą.**

Artykuły przydáne do prawá Litewskiego / z opátrzeniem Roków niedoszłych ná Trzy Krole/ *masz* lib: 7. parte 1 Tit: 10. lege 13. **Przyniesli.**

Siedzenie Głowników/ *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 17. lege 15. **Acz státutá.**

O Cléch/ *masz wysszey* fol: 75 lege 44. **Mytá/ Cłá.**

Plebeiorum nobilitatio, *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 1. lege 6. **Vstáwiamy.**

De illegitima prole, *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 3. lege 5. Item, **Iż sie.**

O Slugi *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 11 lege 2 **Aby zaden.**

O Szláchcie co zgołocieli/ *masz* lib: 6. Tit: 2. lege 14. **Ludzie.**

Cygáni/ *masz* lib. 10. Tit: 10. lege 3. **O Cygánách.**

O pokoiu rzemieslników/ *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 15. lege 32. Item, **Aby.**

O piwo Wrocłáwskie/ *masz* lib: 8. parte 3. Tit: 11. **Piwá Wrocłáwskiego.**

Sądy Krákowskie/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 6. **W Krákowskim.**

Woźnych bespieczenstwo/ *masz* lib: 5. parte 6. Tit: 3. lege 16. **Iesliby kto.**

Iázy/ *masz* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 24. **Iázy.**

O Licowanym Roku/ *masz* lib: 5. parte 6. Tit: 9. lege 5. **Státut.**

De inuasione domus, *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 15. lege 10. Item, **Declárujemy.**

O Przekupniách winá y koni/ *masz* lib: 8. parte 3. Tit: 7. lege 1. **Iż to znamy być.**

Roki Lubelskie/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 14. **Roki ziemskie.**

O kmieciách zbiegłych w Mázowszu/ *masz* lib: 7. parte 4. Tit. 3. lege 52. **Obiásniáiąc.**

Káncellária Lomzienska/ *masz* lib: 7. parte 4. Tit 3. lege 51. **Ták iákosmy.**

Roki Lwowskie/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit 2 lege 91. **Zá prosbą.**

O sługách y o chłopiech zbiegłych Woiewodztw/ Kiiowskiego / Wolynskiego / y Bracłáwskiego/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 6. lege 2. **Iż Woiewództwá.**

Spráwiedliwość o chłopy zbiegłe tychże Woiewództw/ z Ruskim/ Podolskim/ Belzkim/ y gránice ich/ *masz* libro 7. parte 2. Tit: 6. lege 3. **Ná część.**

Vrzędy Woiewództw/ y Podláskiego/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 8. le. 10. **W Podláskim.**

Czwarta część/ *masz* lib: 4. parte 1. Tit: 6. lege 10. **Czwarta część.**

Monetá/ *masz* lib: 4. parte 1. Tit 12 lege 16. **Vchwałą.**

Donatio Szárawki/ *masz wysszey* fol: 125. lege 7. **Zá przyczyną.**

O Gránice rozsypáné/ *masz* lib: 5. parte 1. Tit 2. lege 12. **Gránice.**

Około vstaw Woiewodzych/ *masz* lib: 3. parte 2 Tit. 2. lege 4. Declarando.

De iniuriosis erga parentes, *masz* lib 5. parte 7. Tit: 4. lege 9. **A iż też swowo.**

Roki y Wiecá Wárszáwskie/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 59. **W Woiewództwie.**

Sądy ziemie Zakroczymskiey/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 58. **Pierwsze posćie.**

Sądy ziemie Ciechanowskiey/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 75. **Pierwsze Roki.**

Wiecá Podláskie/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 8. lege 3. **Wiecá.**

De violentiis ab exteris contra pacta, *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 15. lege 2. **A iż często.**

Zołnierze/ *masz* lib: 6. Tit: 4. lege 2. **Iż ná tym seymie.**

Pieszy/ *masz* lib: 6. Tit: 2. lege 24. **Opátruiąc to.**

Roku 1580. w Wárszáwie/ *Iedna Pobór dla woyny Moskiewskiey vchwalono*

Roku

Roku 1581. w Wárszáwie/ *o którym práwo tákie:*

35. Wszem wobec y káżdému zosobná / którémuby to wiedzieć należáło / oznáymuiemy: Iż ácz do náydowánia obyczáiu którymby okázáć sie mogło dálße popárcie tey woyny/ szcześliwie przez Nas záczętey/ seym ten złożyliśmy. Jednák w tych namowách / do popierania tey woyny należących/ niżey opisáné spráwy ku pomnożeniu swobód/ á ku zátrzymániu pokoiu/ y rządu pospolitego należące/ zá rádámi Rad koronnych/ y pozwoleniem Posłów ziemskich/ postánowilichmy. Con: fo: 113.

Rußnic vżywánie/ *masz* lib. 5. parte 7. Tit: 16. lege 3. Rußnic áby żaden.
o Meżobóystwie plebeiorum, *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 17. lege 17. Ktoby zábił.
Sól Płotcka/ *masz* fol: 57. lege 31. Z komory.
Mytá/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 7. lege 4. Około wybieránia.
Clá od zbóż ßláchetckich/ *masz wysszey* fol: 69. lege 29. Clá wßytkie.
De bonis nullo iure receptis, *masz* fol: 105. lege 14. Bona nullo.
o Wybierániu porádnégo/ *masz* lib: 4. parte 1. Tit: 8. lege 7. Iż sie skárżyli.
o Przekupniách winá/ *masz* lib: 8. parte 3. Tit: 7. lege 2. Winá wßelákie.
Kráków/ *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 15. lege 21. Wielkie bezpráwá.
Solné skłády/ *masz* lib: 8. parte 3. Tit: 14. lege 25. Skłády miast.
Wóytostwo Wieluńskié / *masz* lib: 9. parte 1. Tit: 1. lege 5. Ná prośbe. Oznáczyliśmy.
o Kommisyách Wolyńskich y Stárostwá Brzéskiégo/ *masz* lib: 7. par: 2. Tit: 7. le: 3. Ná-
Clá od ßláchty Pruskiéy/ *masz* lib: 7. parte 3. Tit: 3. lege 2. Od wołów.
Séymik Oświecimski y Zatorski/ *masz wysszey* fol: 116. lege 13. Séymik.
Clá y mytá Oświecimskié/ *masz wysszey* fol: 69. lege 30. Gdyż Księztwo.
Roki Vrzedowskié/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 15. Roki Vrzedowskié.
Roki ziemskié Kuiáwskié/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 51. Roki wtóré.
Roki ziemskié Łeczyckié/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 32. Pierwße Roki.
Gród Láticzowski/ *masz* lib: 5. parte 4. Tit: 1. lege 3. Gród w Láticzowie.
Séymik Hálicki/ *masz wysszey* fol: 115. lege 5. Séymik powiátowy.
Pozywánie Stárosty Bracłáwskiégo/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 6. lege 4. Declárutemy.
Roki Mázowieckié/ *masz* lib: 5 parte 5. Tit: 2. lege 76. Roki ziemskié Sachockié.
Zapisy Bielskié/ *masz* lib: 5. parte 4. Tit: 5. lege 4. Zapisy.
Roki Tykocińskié/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 8. lege 5. Dla potrzeb.
Leżenie ksiąg w Podláßu/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 8. lege 7. Positia ksiąg.
Przeniesienie zapisów w Podláßu/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 8. lege 8. Przeniesienie.
Roki Mielnickié/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 8. lege 9. Roki ziemskié.
Roki Płotckié/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 67. Roki ziemskié.
Roki Zawkrzeńskié/ *masz* lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 70. Pierwße.
Most ná Bugu/ *masz* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 11. Stárádawné.
Roki Wyßogrodzkié/ *masz* lib. 5. parte 5 Tit: 2. lege 71. Pierwße Roki.
Roki Przemyskié ziemskié y Przeworskié/ *masz* lib: 5 par: 5. Tit: 2. lege 37. Roki ziemskié.
Feudá ziemie Ruskiéy/ *masz* lib: 7. parte 2. Tit: 2. lege 2. Vtwierdzáiąc.
o Vstáwách Woiewodzych/ *masz* lib: 3. parte 2 Tit: 1. lege 17. Aby z porządku.
o Żupách Krákowskich/ *masz* fol: 52. lege 16. Iż do wiádomości.
Rewidowánie Cél/ *masz wysszey* fol. 75. lege 45. Clá wßytkie.
o Dziesięcinách/ *masz* lib: 2. parte 5. Tit: 1. lege 18. Exekutią.
Spráwiedliwość około poddánych w Woiewództwie Podolskim/ *masz* lib: 7. par: 2. Tit: 3. lege 4 Constitucią.
Artikuły do práwá Wiel: X. Lit. *masz* lib: 7. parte 1 Tit. 10. lege 14. Stanóm.
Niewiázá Rzeká/ *masz* lib. 7. parte 1. Tit. 10. lege 58. O Wolności.
o Drógách ziemie Żmódzkiéy/ *masz* lib. 7. parte 1. Tit. 10. lege 15. Zá prośbą.
Exemptia żolnierzów à iudiciis, *masz* lib. 6. Tit: 2. lege 3. Ná popárcie téy woyny.

Opráwá Królowey Iey M. Anny/ *masz wysszey* fol: 21. lege 2. Opráwe.
Spráwá stárosty Lwowskiego / *masz* lib. 5. parte 7. tit: 15. lege 34. Artykuł.
Cłá od wołow szláchetckich / *masz wysszey* fol: 69. lege 28. Powołowczyzny.
Dániná Kniáziá Rożynskiego / *masz wysszey* fol: 126. lege 8. Zá przyczyną.
Dániná Andrzeiá Tárnowskiego / *masz támże* lege 9. Zápisánie.
Dániná Swisłości / *masz támże* lege 10. Zá przyczyną,
Dániná Máximowi Czápli / *masz támże* lege. 11. Zá prosbą.
Ościkowá spráwá / *masz* lib: 7. parte 1. tit: 10. lege 16. Zá prosbą.
Dániná Polotynskiemu / *masz wysszey* fol: 126. lege 12. Zá prosbą.
Dániná Wásilowi Niemierze / *masz támże* lege 13. Zá Prosbą.

Roku 1582. w Wárszáwie / *Niespokoyny y rozerwány.*

Roku 1584. *Conuocácia w Lublinie.*
Roku 1585. w Wárszáwie / *Seym niespokoyny y rozerwány. Constitucyie iednák po Grodziech rozesłáne.*

Roku 1586. Krol Stephan vmárł.

Po Krolu Stephanie pod Interregnum.

Roku 1587. w Wárszáwie / *Conuocátia, wálna Miesiącá Márcá, pátrz w księgách Interregnorum po Krolu Stephanie Tit: 1.*

Tegoż Roku drugi ziazd pod Wárszáwą 2. Lipcá áż do 19. Sierpniá. ná Electiiey krolá Ie°. M. Zygmuntá III. pátrz támże Tit: 2. Reces Wárszáwski..
Tegoż Roku trzeci ziazd pod Wislicą in Octobre, *pátrz támże Tit: 3. Popárcie.*

Zá Krolá Ie° M. Zygmuntá Trzeciego.

Gráwáminá, exorbitántię, obráženia praw Przywileiow y wolności, iáko R. P. łácno psuią: ták zás nápráwionè, w pokoiu trzymáć długo mogą.

CONSTITVCIÆ DZIESIĄTE.

Roku 1588. w Krákowie / *Ná Koronácyiey, o ktorym práwo tákie.*

36. W Imie Páńskie Amen. Zygmunt Trzeci / z Bożey łáski Krol Polski / y przyszły Szwedcki / Wielkie Xiążę Litewskie / Ruskie / Pruskie / Mázowieckie / Zmodzkie / Kiiowskie / Wołynskie / Podláskie / Inflántskie / etc. etc. Oznaymuiemy wszem wobec / y káżdému z osobná / komu to wiedzieć należy. Iż gdysmy zá łáską á pomocą Bożą / tu ná to mieysce do Krákowá / gdzie krolowie Polscy zwykli bydź koronowáni / przyiácháli: y zá iego świętym błogosłáwieństwem / á zezwoleniem stánow / Koroną zwykłą iestesmy koronowáni. Tedy vpátruiąc potrzeby Rzeczypospolitey / y czyniąc dosyć obowiązkowi posłow nászych / w Wárszáwie ná Elekcyiey nászey będących / imieniem nászym vczynionému / ktorym wárowano iest / żesmy przy koronácyiey nászey / tego czegoby obywátelom Koronnym / y Wielkiego Xięstwá Litewskiego / ku pomnożeniu wolności ich / potrzebá było / przyczynić / przyiąć / y potwierdzić mieli: pewné ártykuły niżey opisáné / do wolności / porządku y popráwy praw / á nápráwienia Exorbitáncyi / należącé / z przyzwoleniem Pánow Rad oboygá narodu / ták Polskiego iáko y Wielkiego Xięstwá Litewskiego / y Posłow ziemskich / postánowilismy.
De crimine Læsæ M. Regiæ & Perduellionis, *masz wysszey* fol: 23. lege 4. Iesliby.

De

Feuda Ruskie y Podolskie/ masz lib: 7. parte 2. tit: 2. lege 3. Feuda ziem Ruskich.
Sprawiedliwość z rozboynikow w Woiewodctwie Ruskim/ masz lib: 7. parte 2. tit: 2. lege 12. Skarżyli sie.
Sprawiedliwość z poddanych o rozboy y o złodzieystwo w Woiewodctwie Podolskim/ masz lib. 7. parte 2. tit: 3 lege 5. Sposob.
Wieczności Bełskie/ masz lib: 7. parte 2. tit. 4. lege 2. Listow.
Grod Ciechánowski wieczny/ masz lib. 5. parte 4. tit. 1. lege 4. Ná prosbe.
Nowoletnie sprawy y Surrogatorskie/ ziem/ Nurskiey/ Ostrowskiey/ y Kámienieckiey/ y pozwolenie Podkomorzego tymże ziemiam/ masz lib. 7. parte 4. tit. 3. lege 53. Nowoletnie.
Acta Grodzkie Wiskie/ masz lib. 5. parte 4. tit. 4. lege 5. Aktá Grodzkie.
Myt Podláskich zniesienie/ masz lib. 7. parte 2. tit. 8. lege 13. Mytá y Cłá.
Podniesienie pozwow o máietności ziemskie Woiewodctwá Podláskiego/ masz lib. 7. parte 2 tit. 8. lege 15. Pozwy zadworne.
O Zolnierzach/ masz lib. 6. tit. 5. lege 7. Zá częstemi.
De præscriptione & Fatalibus interregni, masz li: 5. parte 6. tit. 10. lege 11. Constitucya.
O przypozwiech po śmierci krolewskiey y sędziow/ masz lib. 5. parte 6. tit. 5 lege 31. Po śmierci.
De accessoriis, masz lib. 5. parte 8. tit. 4. lege 11. Tym też.
Prosequutio motionis in accessorio, masz lib. 5. parte 8. tit. 4. lege 12. Zwykli też.
O Dilaciach/ masz lib. 5. parte 6. tit 9. lege 3. Dilatio visionis.
Aresty v sądu/ lib. 5. parte 8. tit. 3. lege 1. Aresty.
Mieysce sądom ziemskim Krákowskim/ masz lib. 5. parte 5. tit. 2. lege 7. Dla sądzenia.
Kśiąg Checińskich chowánie/ masz lib: 5. par. 5. tit. 8 lege 6. Zá prosbą.
Trybunálskich/ y ziemskich kśiąg Lubelskich chowánie li: 5. pa, 9. ti. 2. le. 19. Iż zakonnicy.
Roki ziemskie Poznáńskie/ masz lib 5. par, 5. tit. 2. lege 21. Roki Poznáńskie.
Kczynskie y Nakielskie/ masz lib. 5. par 5. tit. 2. lege 24 Roki Kczynskie.
Brzeskie/ Włodzlawskie/ masz lib 5 par. 5. tit. 2. lege 52 Obiáśniáiąc.
Czerskie/ masz lib. 5 par 5. tit. 2 lege 64. Iż sie tráfia.
Rożánskie/ masz lib. 5. par. 5. tit: 2. lege 77. Roki ziemskie.
Wiskie/ masz lib 5. par: 5. tit. 2 lege 82. Iż wiele ná tym.
Sedomierskie/ masz lib. 5. par. 5. tit, 2 lege 9. Roki ziemskie.
Przemyskie/ masz lib. 5. par. 5. tit. 2. lege 38. Iż dla.
Sánockie/ masz lib. 5. par: 5. tit. 2 lege 42. Iż dla Trybunału.
Lubelskie/ masz lib. 5. par. 5. tit. 2: lege 16. Iż y roki ziemskie Lubelskie.
Bełskie/ masz lib. 5. parte 5. titulo 2. lege 45. Ná pilną prosbe.
Podláskie/ masz libro 7. parte 2. titulo 8. lege 6. Constitucya o rokách.
Indigenatus panow Báthorych/ masz wysszey fol. 132. lege 34. Máiąc przed oczymá.
Dániná wieczna Káncierzowi y Hetmánowi koronnemu/ masz wys: fol. 126. le. 14. Tákowe.
Potwierdzenie dániny w Inflántciech Prokopá Pieniążká/ masz fo. 128. le. 18. Vważáiąc.
Potwierdzenie dániny w Inflántciech Jerzemu Fárensbekowi/ masz wysszey fol. 128. lege 19, Iż vrodzony.
Libertácia od podwod miast niektorych/ lib. 8 par. 4. tit. 2 lege 2 Wolność.
Porownánie w práwie osob vrzedowych mieysckich we Lwowie y Wárszáwie z Krákowány/ libro 5. parte 7. titulo 15 lege 22. Przestrzegáiąc.
Spraw mieysckich ná Trybunale o mytá osądzonych/ zá dworem nie wyciągánie/ masz libro 5. parte 9. titulo 2. lege 21. Dekretá.
Gwałcenie Bron mieyskich/ masz libro 5. parte 7. titulo 15. lege 25. Nayduia sie.
O Legierách cudzoziemskich/ masz libro 8. parte 3. tit. 1. lege 5. Iż sie nayduie.
Skład Poznánski/ masz libro 8. parte 3 tit 14. lege 21 Skład miástá.
Popráwá miástá Poznániá/ masz libro 8. parte 1. tit. 5. lege 1. A iż ná mieście.
Strychowánie sukien/ masz lib. 8. parte 3. tit. 9. lege 3. Strychowánie.

Miárá/ *masz* libro 8. parte 2. tit 12. lege 6. Korców.
Miárá soli Ruskiéy/ *masz wyższéy* fol. 56. lege 27. Skárżyli się.
Szácunek poddánych zbiegłych / *masz* libro 9. parte 2. tit. 1. lege 23. Moderuiąc.
De homicidio plebei, *masz* libro 5. parte 7. titulo 11. lege 10. Jesliby.
Żebracy/ libro 9 parte 3. titulo 10. lege 2. Státut.
Żydowie/ libro 10. titulo 9. lege 7. Żydowie nie máią.

Recess Séymu Koronáciiéy.

37. Acz zá łáską Bożą wszytko się około postánowienia nászego ná stolicy królewskiéy porządnie dokończyło / á nie máło rzeczy vprzédząc koronácią násze/nie które też záraz effekt swóy wziąć miáły: iedno iż zátrudnienia wielkié koronné y Wielkieg Xięstwá Litewskiégo przypádły / zá którémi nie mogliśmy ná tym séymie koronáciiéy nászéy wszytkiégo podług recessu Elekciiéy nászéy pod Wárszáwą/tákże głównégo Wiślickiégo ziázdu postánowienia y zlecenia Postóm ziemskim skończyć y wypełnić / in debitamque exequutionem przywieść: przeto zá zezwoleniem wszech stanów / wszytkie té spráwy/ które się tu odpráwiły/ y postánowiły/ vmacniamy y vtwierdzamy. A té/ które się tu odpráwić nie mogły/ wáruiemy niniéyszym recessem/ iż się im przewłoká tá derogowáć nic nie może: owszem wszytkim ártykułóm/ condiciom/ ták od nas y Postów nászych przy Elekciiéy nászéy iáko y nam podánym y teraz proponowánym/ y od nas przyietym/ ktemu y w tych recesiech Wárszáwskim y Wiślickim/ y ná ziezdziéch Wielkiego X. Litew. opisánym / ná przyszłym séymie wálnym koronnym / który / im narychléy być może / porozumiawszy się z Rádámi koronnémi y Wielkiego X. Lit: którzy tu nie byli præsentes, złożyć bedziem w tym roku powinni/ dosyć się sstáć ma/ á miánowicie namowe de modo Electionis regis, & Interregno. Druga / exekucia pactorum conuentorum, wedle przysięgi / recessów / y declárátiiéy nászéy ná tym séymie vczynionéy. Item, iákośmy Confoederácią á w niéy pokóy inter dissidentes in religione Christiana piérwéy w Oliwie/ á potym tu ná koronáciiéy nászéy trzymáć / y onégo bronić przysięgli / tákeśmy byli y iesteśmy ná tym/ iákoby process y exekucia vtrique parti seruiens, przeciwko gwałtownikóm tego pokoiu byłá dostátecznie postánowiona. Co iż ná ten czás do effektu nie przyszło / nie przez nas się sstáło / ále przez rozróżnienié ludzkié / które pod tym czásem roymáicie korone y Wielkie Xięstwo Lit. obchodzi: że namowá o tym vczyniona/ niektórym się niezdáłá / przeco spráwy té do séymu blisko przyszłégo authoritate præsentis conuentus odkłádáiąc/ wáruiemy to: że wedle powinnośći swéy/ którąśmy podług pact z koroną vczynionych y poprzysiężonych ná się wzięli/ z pilnośćią się apud ordines stárác bedziemy/ y w to włożymy / iákoby ták ten proces y exekucya vtrique parti seruiens, któraby wszytkie excessy iákokolwiek tego to pokoiu inter dissidentes in religione Christiana, záchowánié wzruszáiącé/ ták przed tym iáko y po koronáciiéy nászéy przypadáiącé / seuere vhámowáné y karáné były: iáko y compositia inter status, ratione differentiarum de rebus politicis temporalibus, gruntownie postánowiona byłá. Co oboie ná iednymże blisko przyszłym séymie finaliter & peremptoriè, sine præiudicio vtriusq; partis, skończyć się ma. A iż też do compositiiéy należy differentia o dziesięcinách / tedy też oné z postępkámi práwnémi wszelákimi / do tegóż czásu záwieszoné być máią. Tákże też ártykuły o naprawie exorbitánciy y korrektury praw / któreby się ná tym séymie nieskończyły/ y potym potrzebné być zdáły / tymże recessem nászym odkłádamy do blisko przyszłégo séymu. Wszákże zapłáte stipendiorum interregni, nieczekáiąc séymu / iáko narychléy wedle pákt odpráwić bedziem powinni. Ná którym to séymie / odpráwowáć się to wszytko ma / co się wyższéy tknęło / y w recesiech/ Wárszáwskim y Wiślickim postánowiono/ y spráwy ná tym séymie záczęté/ ábo cokolwiek potrzebá R. P. bedźie pokázowáłá: ták / żebyśmy powinnośći nászéy królewskiéy dosyć we wszem vczynili/ ná co się obowiezuiemy y przyrzékamy. Zá zgodnym oboygá narodu stanów pozwoleniem/ deputowáliśmy Kommissarze pewné ná rozdźielenié równé y spráwiedliwé ziemie Inflántckiéy/ y ná dokonczenié téy spráwy wedle zástánowienia miedzy nimi dobrowolnie / zá consensem y confirmácią nászą vczynionégo / który

Con: fo. 73.

dział koronie / á który Xśięstwu Litewskiému dostáć śie ma. Co wszytko do exekuciiéy przywieźdź y skonczyć wedle tego postánowienia powinni bedziemy. A iż senatorowie ziem Pruskich / tu ná ten ákt koronáciiéy nászéy dla trudnégo przeiáchánia przybydź nie mógli / tákże y Posłowie od rycérstwá nie wszyscy śie dla téyże przyczyny stáwili: tedy zá żądániém tych / którzy tu byli / grauamina, exorbitantiæ, obráženia praw / przywileiów / y wolności im od świetéy pámięci przodków nászych nádánych / które według recessów / Wárszáwskiégo y Wislickiégo tu śie odpráwiáć miáły / ieśliby które mieli / záwieszamy y odkłádamy do séymu bliſko przyszłégo po koronáciiéy nászéy. Ná którym séymie to wszytko według tychże recessów wyższéy wspomnionych ma bydź vznano / y w réze swą wpráwiono. Záchowuiemy też w cále tym ziemiam niniéyszą vchwałą / popráwę práwá Chełminskiég / wedle pozwolenia świetéy pámięci królá Stepháná zmárłégo. Działo śie w Krákowie ná séymie wálnym koronáciiéy nászéy / dniá 30. Miesiącá Styczniá. Roku Bożégo / M. D. Lxxxviij. Pánowánia nászégo pierwszégo.

Roku 1589. w Wárszáwie / *o którym masz práwo tákie.*

Con. fol: 1. 38. Wszem w obec y káżdému z osobná komu to wiedźieć należy oznáymuiemy. Iż my wykonywáiąc powinność nászę królewską / wedle recessu séymu przeszłégo szczęśliwéy koronáciiéy nászéy / złożyliśmy séym wálny wszem stanóm koronnym / y wielkiégo X. Litewskiégo / ná którym niżéy opisáné spráwy y Constituciẹ z pozwoleniem Rad nászych / y Posłów ziemskich postánowiliśmy y vchwalili.

Transactia Rákuska / *masz wyższéy* fol 28. lege 8. Naprzód.
Postánowienie ziemie Inflántckiéy / *masz* lib: 7. parte 5. titulo 3 lege 1. Iż miedzy.
Stárostwá Inflántckié / *masz* lib. 7. parte 5. titulo 3. lege 2. Stárostwá.
Odpráwá listów y przywileiów do ziemie Inflántckiéy / *masz* lib. 7. par: 5. tit. 3. le: 3. Listy.
Séymiki Inflántckié / *masz* libro 7. parte 5. titulo 3. lege 4. Séymiki.
Opátrzenié dochodów Inflántckich / *masz* libro 7. parte 5 titulo 3. lege 5. Dochody.
Przysięgá stárostów Inflantckich / *masz* libro 7. parte 5. titulo 3. lege 6. Którzy.
Summy ná stárostwách Inflantckich / *masz* libro 7. parte 5. titulo 3. lege 7. Summy.
Práwá Inflantckié / *masz támże* lege 8. A iż prowincia.
Obroná Inflantcka / *masz támże* lege 9. Wárując,
Márszałków władza w Inflantćiéch / *masz támże* lege 10. Gdyby.
O władzy Hetmánskiéy / *masz támże* lege 11. Hetmánóm.
Vznánié sum Inflantckich *masz támże* lege 12. Iż śiłá.
Dzierżáwy & minutiora bona w Inflantćiéch / *masz támże* lege 14. Insze zamki.
Dániny Inflántckié przeszłé / *masz támże* lege 15. Co śie prywatnych.
Rewizorowie do Inflant / *masz támże* lege 16. Z séymu tego.
Xśięstwo Kurlándckié / *masz* libro 7. parte 6. lege 1. Gdźieby.
Vrzednicy stołowi w Inflantćiéch / *masz* libro 7. parte 5. titulo 3 lege 18. Vrzednicy.
Adherentowie Arcyksiążęćiá Máximiliáná / *masz wyższéy* fol: 27. lege 6. Z wrodzo.
Exequutia decretu królá Henryká Anni 1574. *masz* li 5. par. 8. tit: 5. lege 3. Należy.
Przystąpienié do Trybunału ziem Pruskich / li 7. par 3. ti 4. lege 1. Iż Woiewództwá.
Obyczay sądzenia Trybunału Pruskiégo / *masz támże* lege 2. Máią tedy.
Sądzenié spraw duchownych ná Trybunale / *masz támże* lege 3. Spráwy.
Salaria Deputatów Pruskich / *masz támże* lege 4. Deputáci.
Czás y mieysce obieránia Deputatów / *masz támże* lege 5. Czás.
Bespieczeństwo Woźnych Pruskich / *masz támże* lege 6. Woźnégo.
Correcturá praw Pruskich / *masz támże* lege 7. Pozwalamy.
Osiádłość Woiewód Pruskich / *masz támże* lege 8. Gdyż.
O cudzoziemcách zam orskich / *masz támże* lege 9. Iż śiłá.
Causæ contra Officiales, *masz támże* lege 10. Causæ.

O przy-

O przypozwiech ná ten Trybunał/ *masz támże* lege 11. A iż.
Sądy Wolynskie y Bráclawskie Trybunálskie/ *masz* lib: 7. parte 2. tit: 6. lege 10. Sądy.
Correcturá práw/ *masz wyszszey* fol: 143. lege 31. Ná Correcture.
Rationes skárbu y stolu nászego/ *masz wyszszey* fol. 31. lege 2. Vkazáli.
O szláchectwie/ *masz* libro 5. parte 7. titulo 1. lege 6. Iesliby sie kto.
Roki ziemskie Woiewodztwá Krákowskiego/ *masz* libro 5. parte 5. tit: 2. lege 4. Roki.
Leżenie ksiąg ziemskich Krákowskich/ *masz* libro 5. parte 5 titulo 2. lege 8. Leżenie.
Acta Grodzkie Krákowskie/ *masz* libro 5. parte 4. titulo 4. lege 4. Aktá Krák.
Dawánie spráwy Posłow ziemskich o spráwách przeszłych seymowych/ *masz wyszszey* fol: 118. lege 21. Dáwáć.
Rewidowánie Cel/ *masz wyszszey* fol. 76. lege 46. A iż.
O sądziech Sánockich/ *masz* libro 5. parte 5. titulo 2. lege 43. A iż.
Roki ziemskie Stezyckie/ *masz* libro 5. parte 5. titulo 2. lege 12. Roki.
Niesądzenie Appellácyiey Przemyskiey y Hálickiey ziemie/ *masz* li: 5. pa. 5 ti. 2. le: 39. A iż.
Kwity Grodzkie/ *masz* libro 5. parte 4. titulo 6. lege 1. Kwity przed.
Roki ziemskie Kámienca Podolskiego/ *masz* lib: 5. parte 5. titulo 2 lege 107. Roki.
Roki ziemskie Wiskie/ *masz* libro 5. parte 5. titulo 2. lege 83. Roki.
Roki ziemskie Lomzienskie y Zembrowskie/ *masz* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 87. Zá prozbą.
Porządek sądzenia Mázoweckich powiátow niektorych ná Trybunale/ tákże y Káwskich/ *masz* libro 5 parte 5. titulo 2. lege 105. Iż sie
Przełożenie Rokow ziemskich Wárszáwskich/ y inszych/ li: 5. pa: 5. tit 2. le 60. Z pewnych.
Przywołánie Rokow Liwskiey ziemie/ *masz* libro 5. parte 5 titulo 2. lege 90. Iż wiecá.
Roki ziemskie Socháczowskie/ *masz* libro 5. parte 5. titulo 2. lege 81. Roki.
Grod wieczny Rożánski y Mákowski/ *masz* libro 5. parte 4. titulo 1. lege 6. Zá prozbą.
Roki ziemskie Wyszogrodzkie/ *masz* libro 5 parte 5. titulo 2. lege 72. Roki ziemskie.
Roki Grodu Wyszogrodzkiego/ *masz támże* lege 74. Roki y querelæ.
Roki ziemskie Nurskie/ *masz* libro 5. parte 5 titulo 2. lege 92. Ná prozbe.
Plác ná Káncellárią w Nurze/ *masz támże* lege 93. Ná zbudowánie.
Bespieczenstwo kupieckich drog/ *masz* lib. 8. parte 3. Tit. 1. lege 17. Iż sie gwałty.
Solne skłády Mázowieckie/ *masz* lib: 8. parte 3. Tit. 14. lege 26. Gdyż Constitucyia.
Skład soli Ruskiey w Bydgoszczy/ *masz wyszszey* fol. 56 lege 28. Iż sie Vskarżáli.
Rzeká Wártá/ *masz* lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 8. Iż do tych.
Rzeká Wieprz/ *masz* lib. 9. parte 3. Tit. 1. lege 10. Rzeká Wieprz.
Rzeká Bug/ *masz* lib: 9. parte 3. Tit. 1 lege 13. Constitucyią.
Rzeká Wisłok/ *támże* lege 14. Mocą tego seymu.
Woiewodztwo Sierádzkie pozwala ná wypráwienie rzeki Pilce/ *támże* le 15. A iż.
Rewizyia kráiow Podolskich y Ruskich/ *masz* lib. 7. parte 2. Tit. 2. lege 6. Náznáczamy.
Præscriptia pewnych kauz w Dobrzynskiey ziemi/ *masz* li 5. par: 6. Ti: 10 le: 9. Ná przyczyne.
Roki Poznánskie/ *masz* lib. 5 parte 5. Tit: 2. lege 22. Poprawuiąc.
Iuridica Wielkiey Polski, *támże* lege 23. Zá zgodnémi.
Sądy ziemskie Grodzkie po wszytkiey koronie/ *masz* lib. 5. parte 5 Tit. 1. lege 7. Sądy.
o Rozgrániczeniu Woiewodztw/ Ruskiego/ Wołynskiego/ Podolskiego/ Belskiego/ Lubelskiego/ Bráclawskiego/ y Kiiowskiego: tákże y Wielkiego X. Litewskiego/ z Podlászem/ y Mázowszá z Podlászem/ Nurskiego powiátu z Kiiowską ziemią/ *masz* lib. 7. parte 2. tit 6. lege 36. Ná rozgrániczenie.
Mieyscá Vrzednikow Bráclawskie°/ y Wolynskie° Woiew. *támże* le 7. Postánawiamy.
Korrekturá práw y zwyczáiow Woiewodztw tychże/ *támże* lege 8. Náznáczamy.
Most ná rzecze Gáci w Lomzienskiey ziemi/ *masz* lib. 9. par: 3. tit: 1. le. 17. Ná prozbe.
Præscriptio sub Interregno, *masz* lib: 5. parte 6. tit. 10. lege 12. Præscriptio.
Ordinácya Iásnie wielmożnego Ianá Zamoyskiego Hetmáná koronnégo/ *masz wyszszey* fol. 127. lege 16. Dla zasług.
o Zolnierzách/ *masz* lib: 6. tit: 5. lege 8. Iż dla.

Záchowá-

o Zapisiéch y o protestácyách/
o Exequutiiéy dekretów Tribunálskich/
O pátrzenié sedziów/
o Artykuléch im należących/
Popráwá tego sądu Tribunálskiégo y státutu ich/
o Odpráwách rzeczy osądzonéy y ktoby sie vrzedowi sprzeciwił/ y o wywołániu/
o Zbiiániu pozwów ná Roku iáko zápozwy náßémi królewskimi/ Tribunálskimi/ Ziemskimi/ Grodzkimi/ Podkomorskimi/ Kommissárskimi/ oczywiście y zaocznie ma bydź skłádan.
Sądy kápturowé.

Roku 1590. w Wárßáwie/ *o którym práwo tákié:*

39. Oznáymuiemy wßem wobec/ y káždému zosobná: Iž zá złożeniem przez Nas bla wielkich y nagłych Rzeczypospolitéy potrzeb/ séymu ninieyßégo/ do Wárßáwy: té nižéy opisáné rzeczy/ do zátrzymánia dobrégo y bespiecznégo pospolitégo/ zá spólnym wßech stanów/ ták pánów Rad Duchownych y świetckich/ iáko y Posłów ziemskich oboiégo narodu zezwoleniem/ postánowilismy. *fol: 3.*

Vbespieczenie Rzeczypo. od Arcyksiążeciá J. M. Rákuskiégo Maximiliáná/ *masz wysszéy* fol 29. lege 9. Iž Arcyksiążę.

Deputaci do rády woienney/
Assecurátia z strony pieniedzy ná teráznieyßą potrzebę Rzeczypospolitéy nábytych/
O pátrzenié Krákowá y Lubowle/
Assecurátia Hetmáńska/
Disciplina militaris,
Wyiecié Zołniérzów od práwá/
Wybrańcy/
Słudzy/
Szácunek żywnośći/
O pátrowánia zamków y municiy/

> *Wszytkié té* leges *abrogowáne, masz* lib: 6. Tit: 6.

Porządek z strony Nizowców y Vkráiny/ *masz* lib: 6. tit: 5. lege 13. Nierząd.
Sposob y wárunek oddawánia quárty/ *masz* lib: 4. parte 1. tit: 6. lege 13. Quártá.
Sądzenié quárty pro hac vice, *masz* lib: 4 parte 1. tit: 6. lege 14. Iž sądzenié.
O quártie y sądzeniu iéy ná potym/ *masz támže* lege 15. Quarta.
Quártá z Woiewództw Wołynskich/ *masz* lib: 7. parte 2. tit: 6. lege 35. Iž w Woiewództwie.
Rationes stołu Kró: J. M. *masz wysszéy* fol: 31. lege 4. Opátruiąc.
o Iurgieltách/ *támže* lege 3. Constitucyią.
Liczbá ßáfárzów y Poborców: *y to lex abrogowána miedzy abrogowánemi*, lib: 6. tit 6. le 11.
Assecurátia ßáfárzów poborowych/ *y tá ábrogowána. támže* lege 12.
Prorogátia declárátiiéy ziem Pruskich/ *masz* lib: 7. par: 3. tit: 4. le: 12. Iž Woiewództwá.
Approbátia ordinátiiéy Jáśnie wielmožnégo Janá Zamoyskiégo/ Kánclérzá y Hetmáná koronnégo/ *masz wysszéy* fol: 128. lege 17. Jákosmy.
Rewizia ceł Belzkich/ *masz* lib: 7. par: 2. tit: 4 lege 3. Vrzednicy.
Cłá Podláskié/ *masz* lib: 7. par: 2. tit: 8. lege 14. Constitucyią.
Sądzenié Roków/ *masz* lib: 5. parte 5. tit: 1 lege 6. Roki:
Roki ziemskié Krákowskié/ *masz* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 5. Roki.
Grody wieczné Sedomirskié/ *masz* lib: 5. parte 4. tit: 1. lege 8. Zá prosbą.
Roki ziemskié Sirádckié/ *masz* lib: 5. parte 5. tit: 2 lege 28. Roki.

Roki ziemſkié Lwowſkié y Zydáczowſkié / *máß* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 41. Roki.

Roki ziemſkié Lubelſkié / *máß* lib: 5. parte 5. tit: 2. legè 17. Roki ziemſkié.

Approbátia poſtánowienia Woiewództwá Podolſkiégo / *máß* lib: 7. parte 2. tit: 3. lege 6. Iż obywátele.

De termino in cauſis criminalibus, *máß* lib, 7, parte 4. tit: 3. lege 46. Cauſæ.

Grody wieczné powiátów Mázowieckich / *máß* lib: 5. parte 4 tit: 1. lege 7. Zá prośbą.

Roki ziemſkié Czerſkié / *máß* lib: 5. parte 5 tit: 2. lege 65. Roki.

Roki Grodzkié Wárßáwſkié / *máß* lib: 5 parte 5, tit: 2. lege 61. Roki Grodzkié.

Przywolánié Roków Liwſkiéy ziemie / *máß* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 91. w Cónſtitucyiéy.

Roki ziemſkié Wyſſogrodzkié / *máß* lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 73. Roki ziemſkié.

Roki ziemſkié Nurſkié / *máß* lib. 5. parte 5. tit: 2. lege 94. Roki ziemſkié.

Roki Grodzkié Mákowſkié / *máß* lib: 5. parte 5 tit: 2. lege 78. Sądzenié.

Roki ziemſkié Podláſkié / *máß* lib: 7. parte 2 tit: 8. lege 4. Conſtitucyą.

Trybunał Kiiowſkiému Woiewództwu pozwolony / *máß* lib: 7. parte 2. tit: 5. lege 4. Zá prośbą.

Roki ziemſkié Woiewództw Wołynſkiégo y Bráclawſkiégo / *máß* lib: 7. parte 2. tit: 6, lege 32. Iż troie.

Popráwá praw Woiewództw Wołynſkiégo y Bráclawſkiégo / *máß* lib: 7. parte 2. tit. 6. lege 9. Iż Correkturá.

Declárowánié Artykułu około odpraw w rzeczách oſądzonych w ziemi Kiiowſkiéy / Wołynſkiéy y Bráclawſkiéy / *máß* lib. 7. parte 2. tit: 6. lege 31. Gdyż Artykuł.

Odkład Rozgraniczenia Woiewództw Wołynſkiégo y Bráclawſkiégo / *máß* lib: 7. par: 2. tit: 6. lege 37. Iż rozgraniczenié.

Rewizyia Inflántcka / *máß* lib: 7. parte 5. tit: 3. lege 17. Do Inflánt.

O Summách Inflántckich / *máß* lib: 7. parte 5 tit: 3. lege 13. Iż Conſtitucyiéy.

Spráwy W. X. Litewſkiégo.

O Summách W. X. Litewſkiég / *máß* lib: 7. par 1. tit 10. lege 29. Tobyſmy byli rádzi.

Pozwolenié Summy pewnéy ná potrzebe Koronną *támże* lege 30. Iż z W. X. L.

Quártá z W. X. Litewſkiégo / *támże* lege 31. Vważáiąc.

Exequutia retent poborów w W. X. Litewſkim / *támże* lege 32. Exequucyą.

Gránice Woiewództwá Połotckiégo / *máß* lib 5. parte 2. tit: 3. lege 22. Gránice.

Sądy ziemſkié Grodzieńſkié / *máß* lib: 7. parte 1. tit: 10. lege 33. Sądy.

Sądy ziemſkié Wilkomirſkié *támże* lege 34. Sądy.

O Piſárzu Ożmiáńſkim / *támże* lege 35. Zá prośbą.

Sądy Bráclawſkié / *máß* lib: 7. parte 2 tit. 6. lege 40. Ná zbudowánié.

Zámiánia Surázka / *máß* lib: 7. parte 1. tit: 10. lege 36. Zá prośbą.

Vmiárkowánié Proceſſów práwnych przeciwko ádherentom Arcyksiążęciá Je. M. Máxi: *máß wyſßey* fol: 28. lege 7. Obiáſniáiąc.

Incorporátia Probostwá S. Floriáná Collegium Krákowſkiému / przez ś. pámięci królá Zygmuntá Auguſtá Wuiá náßégo y Stepháná / vczynioná / *máß* lib: 2. par: 4. Tit. 4. lege 1. Incorporácia.

Approbátia Dániny / Vrodzonému Janowi Oborſkiemu / *máß wyſßéy* fol, 129. lege 20. Summe.

Approbátia Dániny puſtynie rzéki Sulie Michałowi Hrybunowiczowi Báybuzie vczynionéy / *támże* lege 21. Przywiléy.

Dániná puſtyn zá Białą Cerkwią leżących / *támże* lege 22. Vkazály.

Dzieśiąta cześć dobr kupców cudzoziemſkich extra Regnum ſie wynoßących / *máß* lib: 8. parte 3. tit: 1. lege 4. Iż ſie.

Approbátia Rewizyiéy Serebryſkiéy / *máß* lib: 4. parte 2. tit: 1. lege 14. Szláchetnym.

Rewizyia Lubowle / *támże* lege 13. Zá pewnémi.

Dániná Stániſławowi Troiánowi Podkomorzemu Bełzkiému / *máß wyſßéy* fol: 129. lege 23. Vrodzonému.

Tegóż

Tegóż Roku był pobór pogłowny / *máß* lib: 4 parte 1, tit. 10. lege 18.

Roku 1591. w Wárszáwie/ *o którym práwo tákie.*

40. WSzem wobec y káżdému z osobná / komu to wiedźieć należy / oznaymuiemy. Iż my vpátruiąc potrzeby Rzeczypospo: z powinnośći náßéy Królewskiéy / zá rádą PP. Rad náßych/ złożyliśmy séym wálny wßem Stanóm Koronnym / y Wielkiego Kśięstwá Litewskiégo. Ná którym niżéy opisáné spráwy y Constitucie / z pozwoleniém PP. Rad y Posłów źiemskich/ postánowiliśmy y vchwalili.

Assecurátia zapláty służebnym / lib: 6. tit: 4. lege 7. Iż zá gwáltownym.
Postepek o Resty/ Retenty / y krzywdy żołnierskié/ lib: 4. par: 2. Tit: 4. lege 19. Iż przez.
Disciplina Militaris, lib: 6. Tit: 5. lege 9. Opátruiąc.
Pozwolenié quárty do stołu náßégo/ lib: 4 parte 1. tit: 6. lege 20. Potrzebam.
O Séymie / *máß wysßey* fol: 114. lege 11. Iż to do.
Currus bellici, *máß* lib: 6. tit: 3. lege 30. Pod czásem.
Exemptie od sądów / lib: 6. Tit. 4. lege 4. Iż wiele.
Náznáczenié Kommissarzów od páństw náßych / z páństwy przyległych sąsiad koronie/ lib: 5. parte 1. tit: 1. lege 2. Zá skárgámi.
O Kommissyiéy Podláskiéy / *máß* lib: 7. parte 2. tit: 8. lege 17. Pozwoliliśmy.
O Rewizorách dóbr popalonych / lib: 7. parte 2. tit 2. lege 7. Ná przeßłym séymie.
Kommissarze ná ponowienié Gránic Pruskich/*máß* li: 7. par. 3. ti: 4 le: 13. Kommissarze.
Złożenié ziázdów po séymie / *máß wysßey* fol: 118. lege 22. Ziázdy ná.
Znieśienié niektórych Constitucij séymu przeßłégo/*máß wysßey* fo. 144. le: 2. Pogłowné.
Restitucia vrodzonég Christophá Zborowskiég/ *máß* li. 5. par: 8. tit: 5 lege 4. Wźieliśmy.
Restitucia rozroznionych w Elekcyiey/*máß wysßey* fol: 29. le 10 Z vrodzonéy.
Deputáci do obieránia quárty/ lib: 4. parte 1. tit: 6 lege 16. Deputuiemy.

Roku 1593. w Wárszáwie/ *o którym práwo tákie:*

41. OZnáymuiem wßem wobec/ y káżdému z osobná/ komu to wiedźieć należy. Iż iákośmy zá zeßćiem z tego świátá Królá Jego M. Szwedzkiégo Páná Oycá náßégo/ złożyli stanóm wßystkim séym wálny / ná dźień czwarty mieśiącá Máiá / w roku ninieyßym/ dla znieśienia sie o odiáchániu náßym/ do tám tego królestwá Szwedzkiégo/ práwem dźiedźicznym ná nas przypádłégo: tákże y dla opátrzenia potrzeb y spraw Rzeczyp. tuteczney. Tedy zá ziácháni em sie ná to mieysce stanów wßytkich / byliśmy naprzód od nich pilnie proßeni/ ták od PP. Rad/ iáko y od Posłów źiemskich/ gdyż té páństwá obecnośći królewskiéy potrzebuią / ábyśmy z nich y ná namnieyßy czás nie odieżdżáli. Lecz gdyśmy im przełożyli y vkazáli wielką y nagłą potrzebe odiáchánia tám náßégo ná czás dla koronowánia/ y opátrzenia á postánowienia rzeczy támecznych/ bez czego trudnobyśmy zátrzymáć mogli to tám páństwo. A gdy o predkim zwróceniu náßym vpewnienie iest przez nas vczynioné/ oni też/ to iest stany wßytkié odiázdu ták potrzebnégo nam pozwoliwßy/ y dotrzymánié nam wiáry y powinnégo według praw posłußeństwá/ do czásu w declárácyiey náßey miánowánégo / z strony wßech téy R. P. obywátelów obwárowawßy y viściwßy. Zátym przystąpiliśmy z nimi spólnie do opátrzenia rządu y bespieczeństwá R. P. pod ten odiazd náß/ y nápotym záwżdy/ y té niżéy postánowienia y práwá/ zá spólnym wß ch tychże stanów / ták pánów Rad duchownych y świetckich / iáko y Posłów źiemskich oboygá narodu/ vczyniliśmy y vchwalili.

O Práktykántách/ *máß wysßey* fol: 30. lege 11. Ktoby od tego.
Wolność Electiiey/ *máß* fol: 8. lege 20. Ацz swobody.
o Posłách cudzoźiemskich/ *máß* lib: 3. parte 1. Tit: 3. lege 6. Przyczyny.

o Sądźiech/ lib. 5. parte 5. Tit: 1 lege 8. Roki źiemskie.
o Tumulciech/ masz lib: 5. parte 7. Tit: 15. lege 23. Státut Toruński.
o Pospolitym Ruszeniu/ masz lib: 6. Tit: 1. lege 18. A iż tego.
Obroná z Quárty/ lib: 6. Tit: 5. lege 10. Zolnierz.
Opátrzenie miast/ lib: 8. parte 1. Tit: 8. lege 4. Bespieczenstwo.
Declárátia Constituciey de disciplina militari, lib: 6. Tit: 5. lege 11. A żeby.
o Nizowcách/ támże tit: eodem, lege 14. Nizowcy.
O práwá Kró: Jey M. masz fol: 22. lege 4. Iż wedle.
Declárátia wolnośći od Quárty/ z dobr pewnych ná Podláſiu Kró: Jey M. Anny stá-
rey/ fol: 21. lege 3. Zá zgodnemi.
Libertácia żołnierzow od Quárty Sámborskiey/ lib: 6. Tit: 5. lege 12. Zołnierze.
Exempty/ támże Tit: 4. lege 5. Wedle dawnych.
Declárátia indigenatus pánow Bekieszow/ Władysławá y Gábrielá/ masz wyszey fol:
132. lege 35. Máiąc.
Approbatio salui conductus páná Chrysztofá Zborowskiego/ masz libro 5. parte 8. Tit: 5.
lege 5. Saluum conductum.
Indigenatus pánow Wołoskich/ masz wyszey fol: 132. lege 36. Dla ważnych.
o Hultáiách Woiewodztw/ Káliskiego y Poznán: masz lib: 5. par: 7 tit 13. le: 4. Iż sie.
o Kocách/ peresudách/ y winách v sądu głownego Tribunału Lubelskie°/ Woiewodztw
Kiiowskie°/ Brácławskie°/ Wołyńskie°/ li 7. par: 2. tit: 6. le: 33. Zá przystąpieniem.
o Winá Edenburskie/ masz lib: 8. parte 3. Tit: 7. lege 4. Constitucia anni.
Sądy źiemskie Woiewodztwá Káliskiego masz lib: 5. parte 5 tit 2. le: 26. A iż z wielu.
Roki źiemskie źiem Mázowieckich/ masz lib: 5. parte 5. Tit: 2 lege 106. Iż sie wielekroć.
Spráwy vrzędowe Kołyńskiego powiátu/ masz lib 5. par 5. Tit 2. lege 89. Acz zdawná.
Grod wieczny Sochaczewski/ masz lib. 5. par 4. Tit: 1 lege 10 Zá prosbą.
o Rokách Brzeskich/ masz lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 53. Brzeskie.
Zeznánie summy Mikołáiá Bávorowskiego/ masz wyszey fol: 130. lege 27. Máiąc.
Skłády winne cudzoziemcow áby nie były/ masz lib: 8. parte 3. Tit: 7. le: 5. Vstáwiamy.
Deputáci do odbierániá Quárty/ masz lib: 4 parte 1 Tit: 6. lege 17. Deputuiemy.
Podkomorztwo Czerskie/ masz lib: 5. parte 2. Tit: 1. lege 2. Podkomorzego.
Roki źiemskie Hálickie/ masz lib: 5 parte 5. Tit: 2. lege 48. Iż czás.
Mieysce w Rádźie Biskupá Wendeńskiego/ masz li: 3. par: 1. Tit. 2. lege 5. Biskupowi.
Roki Dobrzyńskie/ masz lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 57. Ná prosbę.
Commissarze ná rozgrániczenie/ miedzy Woiewodztwy Ruskim/ Bełskim/ Podolskim/
á z drugiey strony Wołyńskim/ Brácławskim/ y Kiiowskiego z Mozerskim/ masz lib:
7. parte 2. Tit: 6. lege 38. Iż według.
o Przysiedze Vrzędnikow źiemskich Woiewodztwá Mázowieckiego/ masz lib. 7. parte 4.
Tit: 3. lege 45. Zá prosbą.
Grod Kámieniecki/ lib: 5. parte 4. Tit: 1. lege 9. Zá prosbą.
Rewizia Akt Zákroczymskich/ masz lib: 5. parte 5. Tit: 8. lege 7. Do rewidowánia.

Roku 1595. w Krákowie/ *o tym Seymie Krákowskim tákie było práwo:*

fol 3. 42. Wszem wobec y káżdemu z osobná komu to wiedźieć należy: Oznáymuiemy/ żeśmy byli złożyli dla wszelákich niebespieczeństw ná ten czás Rzeczposp. záchodzących/ seym wálny w Krákowie: zá ktorego vchwałą y postánowieniem/ námowioná iest Commisiia pewná/ pewnym Commissarzom autoritate tego seymu zlecona/ iáko iest o tym osobny script zá zgodą obojgá narodu/ in vim laudi publici nápisány/ y do schowánia dány Jch M. X. Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu Prymásowi/ y Commissarzowi pierwszemu ieden exemplarz: Drugi Jáśnie wielmożnemu Janowi Zamoyskiemu/ Kánclerzowi y Hetmánowi wielkiemu koronnemu: Trzeci X. Janowi Tarnowskiemu Podkánclerzemu koronnemu: Czwarty wielmożnemu Janowi Firleiowi z Dąbrowice/ Pod-
skárbiemu

skárbiému wielkiému koronnému: Piąty wielmożnému Dimitrowi Chálecktiému/ Podskárbiému Wielkiégo X. Litew. Szósty/ vrodzonému Stánisłáwowi Sasinowi Kársnickiému/ Sędziému ziemskiému Sieradzkiému/ Márszałkowi ná ten czás Kołá Poselskiégo.

Z tegóż Séymu był záraz drugi ták złożony:

43. Postánowiony iest tákże séym drugi w Wárszáwie/ według Constituciiéy o mieyscách séymowych/ który z vchwały séymu tego ma bydź bez wysyłánia literarum deliberatoriarum, zá publicowániem ná Vrzędziéch sądowych przez Vniwersały násze/ y rozesłániem ich od Stárostów y Vrzedników Po którey publicátiiéy/ séymiki we trzy Niedźiele bydź máią. Séym po séymikách tákże we trzy Niedźiele/ który dłużéy trwáć niema/ tylko niedźiél dwie/ ná którym záwárćie rzeczy do Commissiiéy należących/ y sposob popárćia ich/ tylko ma bydź námawiány y concludowány/ ochrániáiąc ták tego krótkiégo czásu/ żeby inné rzeczy do Commissiiéy ábo do obrony Rzeczyp. nienależące/ nie były wnoszoné/ y sądámi czásu potrzebnégo do tych deliberáciy nie trácąc. Tákowé iednák złożenie séymu/ dla potrzeby Rzeczyposp. pro hac vna vice iest pozwoloné/ á nápotym według zwyczáiów y praw w skłádániu séymów záchowáć sie mamy.

Támże było postánowiono o Wybráncách wielkiégo X. Litewskiégo, masz lib: 6. Tit: 2. lege 21. Iż pod ten czás

y Approbátiia przywileiu miástu Nieświeżowi dáné/ li:7. par:1. Tit 10. le 12. Zá prosbą.

Roku 1596. w Wárszáwie/ *nie trwał iedno dwie niedźieli, o którym práwo tákie:*

44. Oznáymuiemy wszem wobec y káżdému zosobná/ komu to wiedźieć należy: Iż/ iákosmy ten séym wálny Wárszáwski wszystkim stanóm koronnym/ y Wielkiému Xięstwu Litewskiému/ dla zábieżenia wielkim niebespieczeństwóm/ które ná pánstwá násze z wielu stron nástępuią/ y które sie domá tu wzniecíły/ złożyli: Naprzód zá spólną namową y zgodą wszech stanów koronnych/ y Wielkiégo X. Litewskiégo/ náznáczylismy pewné Commissarze/ ták z duchownégo iáko y świeckiégo stanu/ z Rad nászych/ tákże z kołá Poselskiégo oboygá narodu/ ták Polskiégo/ iáko y Litewskiégo: iáko w sámym Originale iest opisano. Którym to Commissarzóm zlécilismy/ zá zezwoleniem wszech stanów/ áby z Posły PP. Chrześćiiánskich tráktowáli y námawiáli o rzeczách tych/ które pod té czásy Rzeczpo. násze/ y oné záchodzą: nic w téy sprawie nie záwieráiąc/ ále do vznánia y záwárćia wszem stanóm ná séymiki/ y ná séym przyszły/ wszytko to/ co námówią/ odnieść/ y dáléy nic/ iedno do dniá ostátniégo Sierpniá tráctowáć máią: który to séym ma bydź dla odpráwy vtwierdzenia tych sámych spraw przez nas złożony/ ná którym nic inszégo nie ma bydź wnoszono/ áni tráktowano.

Insze rzeczy stánowioné są te:

O Obronie/ *masz* libro 4 parte 1 Tit: 10. lege 28. Ná obronę.
Pobór ziemie Dobrzynskiéy/ *támże* lege 29. A iż ziemiá.
o Kozakách y ludźiách swowolnych/ *masz* lib: 6. Tit: 5. lege 15. Iż vkráyna.
o Cléch/ *masz* fol: 76. lege 48. Iż o Cléch.
Rozgrániczenie Woiewództw/ Podláskiégo z Woiewództwem Brzéskim y powiátem Grodzinskim *masz* lib 7. parte 2 Tit: 8. lege 18. Przywodząc.
Wárunek Woiewództw Nowogrodzkiégo y Minskiégo/ *masz* lib: 7. parte 1. Tit: 10. le: 37. Iż obywátele.
o Sługách zbiegłych plebeis *masz* lib: 5. parte 7. Tit: 11. lege 3. Constituciią.
Roki ziemskié Woiewództw/ Brzéskiégo Inowlodzláwskiégo/ *masz* lib: 5 parte 5. Tit: 2. lege 54 Iż rózné.
Séymik ná deputatá ziemie Dobrzynskiéy/ *masz wyszszéy* fol: 115. lege 7. Ná prosbę.

Surrogátia Płocka/ masz lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 68. Ná prośbe.
Indigenatus trzech Wołoszynów/ masz wysszey fol: 132. lege 37. Zá przyczyną.
Okázowánie/ masz lib: 6. tit: 3. lege 10. Zá prosbą.
O tumulciech/ masz lib: 5. parte 7. tit: 15. lege 24. Iż wiele.

Roku 1598. w Wárszáwie/ pro secunda Martii. O którym práwo tákie:

45. Wszem wobec y káżdému zosobná / komu to wiedźieć należy / oznáymuiemy. Ze máiąc my pewną wiádomość/ iáko wielkie á niebespieczne zátrudnienie po odiácháiu nászym pierwszym ze Szwecyiey / w króleſtwie nászym dźiedźicznym / od X. Károlusá dźieie śie: Złożyliśmy seym wálny do Wárszáwy ná dźień wtóry Mieśiącá Márcá w roku ninieyszym/ stanóm wszystkim/ dla zniesienia śie o odiácháiu nászym do támtego króleſtwá nászégo dźiedźicznégo/ y do opátrzenia potrzeb y bespieczeństwá R.P. pod ten czás niebytnośći nászey. A zá ziácháiem śie tu ná to mieysce stanów wszytkich / ták koronnych iáko y Wielkiego X. Litewskiego / byliśmy od nich naprzód pilnie proszeni / ták od PP. Rad iáko y Posłów ziemskich/ gdyż te páństwá obecnośći królewskiey potrzebuią/ ábyśmy z nich y ná namnieyszy czás nie odieżdżáli / á ráczey to przez iákie inne śrzodki odpráwili. Lecz gdyśmy im przełożyli y vkazáli tego bydź ták wielką y nagłą potrzebę/ że o zátrzymánie y vspokoienie tám tegż króleſtwá Szwedzkiego idźie/ á że to ná nas sam práwie gwałt wyćiska/ pozwolili nam ná czás doiácháć do Szwecyiey. A my o zwróceniu śie nászym do Korony/ ná czás postánowiony/ vczyniliśmy y dáliśmy ná piśmie wszystkiey Rzeczypospo. vpewnienie. Stany tákże nam ná dotrzymánie wiáry y powinnégo poddáństwá dáły dostáteczną Assecurátią. Co wszytko ták Assecurátią od nas około zwrócenia śie / iáko y wárowánia dotrzymánia nam wiáry/ ninieyszą Constitucią zá wszech stanów zezwoleniem vmacniamy y vtwierdzamy. A przytym Constitucie niżey nápisáne postánowiliśmy/ y postánawiamy.

Reássumptia y declárátia niektórych Constitucy przeszłych / masz wysszey fol: 144. lege 3. Constitucie.
Száſunek poboru/ y o wykupienie kleynotów/ y wykupno dóbr nászych/ masz lib: 4. parte 1. Tit: 10. lege 31. Pozwolili.
Lustrátia dóbr stołu nászégo / masz lib: 4. parte 2. tit: 1 lege 15. Lustrátią.
Moderátia Ceł koronnych/ masz fol: 77. lege 49. Ze przez.
O Menicy ták domowey iáko y postronney/ masz lib: 4. par: 1, tit: 12. lege 19. Iż wiele.
O Pozwiech zadwornych generálna/ masz lib: 5. parte 6. tit: 6. lege 12 Zábiegáiąc.
O Pozwiech zadwornych Woiewódz: Mázowiec: lib: 7. par: 4. tit: 3. le: 57. Zá częstemi.
Kommissárze ná oglądánie mieysc Podolskich / y częśći Rusi/ y ná rewidowánie zámku Látyczowskiego/ masz libro 7. parte 2. titulo 2. lege 8. Czyniąc dosyć.
Rozgrániczenie miedzy Woiewództwy / masz lib: 7. par: 2. titulo 6. lege 39. Constitucyą.
Ordinátia o soli Bydgoskiey/ masz wysszey fol. 56. lege 29. Iż śie vskárżáią.
O soli Krákowskiey/ masz wysszey fol: 53. lege 18. Sól.
O przyśięgách vrzedników ziemskich/ masz li: 5. par: 5. tit: 4. lege 6. Przyśięgá.(zwalamy.
Obieránie Deputatów w Woiewództwie Śierádzkim / masz li: 5. par: 9. tit: 2. le: 22. Po-
Wárunek Commiſsiy gránicznych / masz lib: 5. parte 1. Tit: 2. lege 19. Przychyláiąc.
O frymárkách stárych/ masz wysszey fol: 96. lege 6. Przychyláiąc.
O rocách Podkomorskich y Grodzkich / masz li: 5. par: 3. tit: 3. lege 24. Iż Constitucyą.
Rzeki portowe wolne/ masz lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 4. Rzeki.
Rzeká Wártá/ masz támże lege 7. Náwigátią.
O poborzech przeszłych w Wielkim X. Litew. masz li: 7. par: 1. Tit: 10. lege 28. Stany.
O bánnitiách y sublewátiách w W. X. Lite. masz lib: 7. par: 1. Tit: 10. le: 39. Bánnitie.
Przyczynienie czásu sądóm Trybunálskim w Wilnie/ masz támże lege 40 Iż Constitucyą.
Czás y mieysce sądowi Brzeskiego Woiewództwá Trybunału/ támże lege 41. Zá prosbą.

O Wybráń-

O wybráńcách W. X. Litewskiego / masz támże lege 42. A dla więtszey.
Rozgrániczenie Woiewodztwá Podláskiego z Brzesckim y Grodzinskim Powiátem / masz lib: 7. parte 2 Titulo 8. lege 19. Przychyláiąc.
Kommissia ná rozgrániczenie powiátu Bráclawskiego z księztwem Kurlándskim / masz lib: 7. parte 1. titulo 10. lege 44. Zá prosbą. Iż sie nie máło.
Kommissarze do rozgrániczenia Leśnictwá Iurborskiego z ziemią Pruską / támże le: 45.
Około dróg Zmódzkich / y skłádu we Zmódzi / masz támże lege 26. Iż sie.
Kommissia ná rozgrániczenie powiátu Mozerskiego z Woiewodztwem Kiiowskim / masz libro 7. parte 2. titulo 5. lege 3. Ná rozgrániczenie.
O Poselskie pieniądze W. X. Litewskim / masz lib: 7. parte 1. Tit: 10. le: 47. Pieniądze.
Zniesienie resty czopowego z miástá Wilenskie° / Anni 89. támże le: 31. Iż zá skarániem.
O pozwiech zadwornych w Wielkim X. Litewskim / masz lib: 7. par: 1. Tit: 10. le: 49. Pozwy.
Port rzeki Dźwiny / masz támże lege 50. Iż ná rzece.
Przeczyscienie rzeki Stéru / támże lege 51. Iż sie.
Iármárki wolne W. X. L. w mieściech vprzywileiowánych / masz támże le: 52. Iármárki.
Mieysce Ciwonowi Trockiemu ná seymikách / támże lege 53. Iż w porządku
Náznáczenie zapłáty długu / ad fidem publicam, pożyczánego vrodzonym Myszkowskim / masz lib: 4 parte 1. Tit: 10. lege 32. Iż ná seymie.
Approbátia przywileiu Dominicanóm w Brześciu Kuiáwskim / masz lib: 9. parte 1. Tit: 2. lege 4. Zgodnym.
Exequutia dekretu Mieszczan Poznáńskich / masz lib: 8. par: 1. Tit: 6. lege 4. Dekret.
Miásto stára Wárszáwá / masz lib: 7. parte 4. Tit: 4. lege 2. Aby tym.
Incorporátia Woytostwá miast Wislice y Krosná / masz li: 9. par: 1. Ti: 1. le: 8. Dla lepszég.
Przyłączenie Sádurskich / do Iurisdictiiey ziemskiey Lubelskiey / masz lib: 5. parte 5. Tit: 2. lege 18. Przyłączenie Sádurskich.
Záwárcie Exequutiiey w Prusiech / masz lib: 7. parte 3. tit: 4. lege 14. Exequutią.
Lenno vrodzonému Temrukowi Szymkowicowi / masz lib: 7. parte 1. tit: 10. lege 54. Zá znáczne.
Práwá Pruskiego Correkturá / masz lib: 7. parte 3. tit: 4. lege 15. Correkture.
Dániná wieczności ná Bebel / masz támże lege 16. Dánine.
Porządek obieránia Deputatów Woiewodztwá Mázowieckiego / masz lib: 7. parte 4. tit: 3. lege 58. Dla.
Seymiki y Electię Woiewodztwá Mázowieckiego / támże lege 59. Electię.
Plác ná Káncellárią Czerską / támże lege 60. W zamku nászym.
Chowánie ksiąg ziemskich y Grodzkich Wyszogrodzkich / masz li: 5. par: 5. tit: 8. lege 14 Aby.
Podkomorzowie w Mázowszu / masz lib: 7. parte 4. tit: 3. lege 61. Podkomorzow.
Cáncellária Liwska / masz lib: 5 parte 5. tit: 7. lege 1. Obywátele.
Grody wieczne w Mázowszu / masz lib: 5. perte 4 tit: 1. lege 12. Pozwalamy.
Sądy Grodzkie w Kámieńcu / masz lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 96. Constitucią Anni 1593.
Cáncellária Zembrowska / masz lib: 5. parte 5. tit: 7. lege 2. Pozwalamy.
Cáncellária Wąsoska / támże lege 3. Obywátele.
Wieczność Grodów Sądeckiego y Bieckiego / masz lib: 5. parte 4. tit: 1. lege 11. Wedle Constitucyiey.
Approbatio commissiy Zmudzkich / masz lib: 7. parte 1. tit: 10. lege 58. Ná seymie.
Causæ expulsionis, masz lib: 5. parte 9. tit: 2. lege 23. Causæ expulsionis.
O Gospodách ná seymikách y sądziech / masz wyszszey fol. 118. lege 20. Przychyláiąc.
O Rekoiemskich lisciech Księstwá Oświecimskiego / masz lib: 7. parte 7. lege 3. Wielkie.
Approbátia miásteczek nowych / masz lib: 4. parte 1. tit: 7. lege 8. Miásteczká.
Odpuszczenie podymnego w Kiiowskim / Wołynskim / y Bráclawskim / woiewodztwách / masz lib: 7. par. 2. tit: 6. lege 34. Z łáski. Pozwalamy.
Wymierzenie plácu Klasztorowi pánnien Zakonnych Płockich / masz li: 7. pa: 4. ti: 3. le: 62.
Przeniesienie sądów Bráclawskich do Winnice / masz l: 7. par: 2. ti: 6. le: 41. Zá prosbą.

Popráwá miástá Poznániá/ máß lib: 8. parte 1. tit: 6. lege 3. Ze iuż miástu.
O slugách/ máß lib: 5. parte 7. tit: 12. lege 11. Declárujemy.
Opráwá miástá Káźimierzá/ máß lib: 8 parte 1. tit 2. lege 3. Iż miásto.
Rewizya kśiąg Grodzkich Luckich/ máß li: 5. parte 4. tit: 4. lege 6. Dla rewidowánia.
Skład soli Gostyńskiey/ máß fol 57. lege 32. Postánawiamy.
Bespieczeństwo Woiewództw Płockiego/ Mázoweckiego/ Podláskiego/ y Ráwskie-go/ máß lib: 5. parte 5. tit 10. lege 11. Zábiegáiąc.
O mężobóystwie z rusznic woiewództw tychże/ máß támże lege 12. Iż mężobóystwo.
Miárá iednáka woiewództwá Krákowskiego/ máß lib: 8. parte 3. tit. 12. lege 7. Iednáki.
Pozwolenie cłá ná murowánie zamku Sniátyńskieg/ máß fol. 84. le. 68. Zá pozwoleniem.
Pozwolenie cłá ná budowánie zamku Kámiowskiego/ támże lege 69. Zá pozwoleniem.
Budowánie mostu ná rzecze w Lucku/ máß lib: 9. parte 3. tit 1. lege 26. Budowánie.
Opráwá mostu Sądeckiego/ máß támże lege 27. Iż most.
Ordinátia ziemie Inflantckiey/ máß lib: 7. parte 5. tit 3. lege 19. Chcąc.
Commissya miedzy Woiewództwy/ Ruskim y Podolskim/ y ziemią Wołoską/ máß lib: 7. parte 2. tit: 2. lege 9. Deputowáliśmy.
Assecuratio vrodzonego Floriáná Gomolińskiego Podkomorzego Sierádzkiego/ máß lib: 4. parte 1. tit 10. lege 33. Iż zá listem.
O Przepisániu kśiąg ziemskich Bełzkich/ máß lib: 7. parte 2. tit: 4. lege 4. Zá prośbą.
Przełożenie Roków Stezyckich/ máß lib: 5. parte 5. tit. 2. lege 13. Roki ziemskie.
Roki ziemskie Przemyskie/ máß lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 40. Sądzenie.
Sądzenie Roków ziemskich Kámienieckich/ máß li: 5. parte 5. ti: 2. le 97. Roki ziemskie.
Ordynátia Roków ziemskich Lubelskich/ támże lege 18. Roki ziemskie Lubelskie.
Dwór y Cáncellária w Kolnie/ máß lib: 5. parte 5. tit: 7. lege 4.. Zá opowiedzeniem.
Roki sądowe Zakroczymskie/ máß lib: 5. parte 5. tit: 2. lege 99. Zá spólną.
Roki Bobrownickie/ máß lib 5. parte 5. tit: 2 lege 103. Roki.
Sądy ziemskie Ostrołeckie/ máß lib: 5. parte 5. tit: 2 lege 88. Zá prośbą.
Roki ziemskie Gostyńskie/ támże lege 102. Roki ziemskie.
Deputáci do odbieránia quárty/ máß lib: 4. parte 1. tit 6. lege 18. Deputaty.

Constituciy náznáczenie Seymu Wárßáwskiego, Roku 1557. iż sie wysßey fol: 170. opuściło, tu sie ná to mieysce włożyły.

Wyćiągánie zá dworem/ máß lib 5. parte 6. Tit: 6. lege 4. Naprzód.
Poćiągánie Kommissarzów ábo sądu/ máß lib: 5. par 1. Tit: 2. lege 31. Ktoby.
Podnieśienie wywołánia/ máß lib: 5. parte 7. Tit: 24. lege 1. Podnieśienie.
Surrogátia Sędziego/ máß lib: 5. parte 5. Tit: 4. lege 27. Kiedy.
Przysiąg odsyłánie od sądu Królewskiego/ máß wysßey fol: 119. lege 4. Przysiegi.
Appellácia ab accessorio/ máß lib: 5. parte 8. Tit: 4. lege 10. Aby.
Scrutinia/ máß lib: 5. parte 7. Tit: 18. lege 2. Scrutinium.
O ßláchectwie/ máß lib: 5. parte 7. Tit: 1. lege 7. Gdźieby.
O Rusznicách/ máß lib: 5. parte 7. tit: 16. lege 2 Ktoby.
Skárby kośćielne/ máß lib: 2. parte 1. lege 5. Aby.
Konie z korony/ máß lib: 8. parte 3. tit: 8. lege 3. Aby.
Konie do korony/ máß támże lege 4. Konie ktore.
Gród Piotrkowski/ máß lib 5. parte 4. tit 1. lege 1. Zá prośbą.
Sądy Szadkowskie/ máß lib 5. parte 5. tit: 2. lege 29. Sądy.
Wártá/ máß lib: 9. parte 3. Tit: 1. lege 8. Wártá.
Poddáni Podolscy/ máß lib: 7. parte 2. Tit. 3 lege 1 Záchowywáiąc.
Pámietne Woiewództwá Ráwskiego/ máß lib. 5. parte 5. tit 6. lege 23. Woiewództwu.
O Kommissarzách miedzy koroną á Litwą/ máß lib: 7. par: 1. tit: 1. lege 4. Dla.
Cygáni/ máß ná ostátniey kárćie statutu po Zydźiech, tit: 10. lege 1. Cygáni ábo.

Iázy/

Jázy/ *mász* lib: 9. parte 3. titulo 1 lege 20. Jż do tego.
Liszki młodé/ *mász* lib: 9. parte 3. tit: 3. lege 3. Liszek.
Pospolité ruszenié/ *mász* lib: 6. tit: 1 lege 12. Jż téż.

Chowánié tych praw.

Któré to vchwały y Státuty/ chcemy y roskázuiemy/ áby od wszech wobec poddánych nászych/ iáko komu należą/ chowáné y wypełniáné były.

Dokonczenie Kśiąg Krolewskich.

KSIĘGI

KSIĘGI WTORE DVCHOWNE

CZĘSC PIERWSZA O Kosciele Bozym.

KOSCIOŁ BOZY. Tit. I.

Z kośćiołá Bożego, y chwałá Boża, y duszne zbáwienié ludźióm przychodźi.

PRAWO I. Z Kośćiołów chwałá y cześć nawyższému Pánu Jezusowi Chrystusowi / wszytkich rzeczy stworzyćielowi / y duszné zbáwienié przychodźi.

EX Ecclesiis laus & honor altissimo Iesu Christo omnium creatori, salusque prouenit animarum.

Kaźi: w Piotr: 1458. La: 66. uer. 8. HP. 592. uer: 8.

Kośćiół ná grunćie szláchetckim, fundowány ma bydź od Biskupá, ieśli szláchćic kápłaná opátrzy.

2. ET vt diuinus cultus nostris temporibus augeatur, Promittimus. Quòd vbicunque nobiles continuam sustentationem Presbytero assignare curauerint, eidem Ecclesiam in bonis suis fundabimus indilatè.

Bodzántá Episc: Crác: La. 57. HL. 379/ 498.

Rectores Ecclesiarum à sacramentis pecuniam non exigant.

3. REctores quoque Ecclesiarum, pro sacramentis Ecclesiasticis, quæ gratis administranda sunt, nihil exigant,. aliâs ipsos grauiter puniemus.

Bodzántá Episc: La 57. HL. 273/ 452.

Stołowe ábo kolędá, Articulo COLVMBATIO, *poniewolnie wyćiągána bydź nie ma.*

4. INsuper volumus: quòd columbatio illiberè per Rectores Ecclesiarum, à suis parochianis non exigatur de cætero: sed quod quisque spontè petenti dare voluerit, cum gratiarum actionibus tolli debet.

Bodzántá Episc: 1369. La. 56. B. HL 47/84.

Kośćielne skárby máią bydź w cále záchowáne.

5. ABy skárby kośćielné w cále były záchowáne / vstáwiamy: Iż kśiężá Biskupi w

Thesauri Ecclesiarum conseruentur.

THesauri ecclesiarum vt integrè cōseruentur, statuimus: Vt domini Episcopi in

Zyg: Aug: w Wárs: 1557. HL. 279. B/499 HP. 149.

pi w mieśćiech á w imionách nászych królewskich z stárostámi ábo dzierżawcámi nászymi/ á w szláchetckich z podawcámi/ máią Inwentarze srébrá y skárbów kościelnych czynić.

pi in ciuitatibus & bonis nostris, vnà cum Capitaneis seu Tenutariis nostris : in bonis verò nobiliũ cũ collatoribus, Inuẽtaria argenti seu aliarum rerum pretiosarum in ecclesiis conscribant.

KOSCIELNE WOLNOSCI.

Tit: II.

Wszytkié domy Bożé y kośćioły przy práwiech ich y wolnośćiách w cále záchowáné być máią.

Władysław Jágiełło w Jedlnéy y w Krákowie/ 1413.

La: 50.B. HL. 192/ 498. HP. 586.

1. NAprzód tedy wszytkié domy Bożé ábo kośćioły/ we wszytkich ich práwiech/ swobodách/ wolnośćiách/ gránicách/ rozdźiałách stárych/ ktorych zá czásów świetych przodków nászych królów Polskich y kśiążąt vżywáli/ chcemy w cále záchowáć.

PRimò quidem, quòd vniuersas ędes sacras seu ecclesias, in omnibus earum iuribus, immunitatibus, & libertatibus, ac metis & distinctionibus antiquis, quibus temporibus dominorum prædecessorum nostrorum Poloniæ regum ac ducum fruebãtur, volumus omnimodè conseruare.

Kázimiérz III. w Piotrkowie 1459. y tenże Władysław Jágiełło znowu w Krákowie 1433.

La. 66. uer. antepenul. HL. 75/136 HP. 592. uer 25.

2. ACZKOlwiek poddánych nászych świetckich pożytków z dobrotliwośći królewskiéy zwyklismy z chućią przestrzegáć/ y práwá z wolnośćiámi ich przećiwko zbrzydzonéy złych ludźi złośći páństwá nászego pomocą zwyklismy záchowywáć : wszákże tym wiécéy królá spokoynégo pánuiącégo nád wszytkimi przykłádem (przez ktorégo królowie króluią/ y kśiążetá pánuią) kośćiół iego świety/ y osoby duchowné y świetckié iemu poddáné/ w práwách/ w wolnośćiách/ w státutách od świetych oyców wydánych/ chowáć/ bronić przystoi/ y oné od wszelkiéy gwałtownégo naiázdu strzedz.

ETsi subditorum nostrorum secularium commodis, de benignitate regia libenter intendimus: Iuraque & libertates ipsorum, contra detestandam malignorũ prauitatem, ditionis nostrę præsidio confouemus : multò magis tamen regis pacifici, dominatoris vniuersorum exemplo, (per quem reges regnant, & principes dominantur) ecclesiam suam sanctam, & personas spirituales & seculares sibi subiectas, in iuribus & libertatibus, ac statutis, à sanctis patribus editis conseruare & tueri cõuenit: & ipsas ab omni impressionum incursu præseruare.

KSIĄG WTORYCH CZĘSC WTORA.

O Dostoienstwách y Koscielnych beneficiách.

PRZEŁOZENIE KOSCIOŁA, Gnieznienskiégo nád Krákowski. Tit: I.

Kośćiół Gnieźnienski przełożon nád Krákowski: á iż o Kárdinálstwo ábo Poselstwo, żaden sie stáráć nie ma przez wiádomośći królá I. M. ktemu sposób tych osób wchodzenia do Rády.

I. MY Alexánder król oznáymuiemy: Iż Nawielebnieyszy w Pánie Chrystu śie oćiec pan Andrzéy Roża/ Arcybiskup Gnieźnienski/ y królestwá nászégo Primas, przy bytnośći Rad y przełożonych duchownych y świetckich podał nam prośby swé: ábyśmy z Reiestrów Káncellárijéy Oświeconégo Káźimiérzá królá Polskiégo oycá nászégo przywiléy kośćiołowi Gnieźnienskiému przynależący/ przez Máiestat królewski oycá nászégo dány y pozwolony/ przypisáć y odnowić y potwiérdźić raczyli/ który iest táki:

KAZIMIERZ. Oznaymuiemy niniéyszym listem wszytkim/ teraz y potym będącym/ którym tego wiedźieć iest potrzebá: iż gdy miedzy źiemiámi królestwá nászégo Polskiégo/ y poddánych nászych nie máłé różnośći y spóry sstáły sie/ około Kárdynálstwá nawielebnieyszégo w Pánu Chrystuśie páná Zbigniewá Biskupá Krákowskiégo: dla których różnic Rzeczpospolita práwie sie tárgáłá/ y wiele szkody bráłá. My tedy tákową różność y spory (iákośmy ná to z vrzędu nászégo powinni) chcąc oddálić/

Ecclesia Gnesnẽsis præponitur Cracouiensi. Cardinalatus & Legationes non ambiantur: quodque alternatim Archiepiscopus & Cardinalis, ad consilium accedebant.

ALexander, significamus: quia Reuerendissimus in Christo pater, dominus Andreas Roza, Archiepiscopus Gnesnẽ: & Regni nostri Primas, in præsentia Consiliariorum & Prælatorum, Spiritualium & Secularium, suas nobis porrexit petitiones: vt ex Regestris Cancellariæ, Serenissimi olim Kazimiri, Regis Poloniæ, patris prædecessorisq; nostri, Priuilegiũ ad Ecclesiam Gnesnen: pertinens, per ipsam olim paternam Maiestatem Regiam donatum atq; concessum, transcribere, illudque innouare & confirmare dignaremur, cuius sequitur tenor.

HL. 35/63. HP. 127.

KAZIMIRVS. Significamus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris: Quòd cùm inter terras nostras Regni Poloniæ & subditos earum, non modica orta esset differentia, disceptatioq; non mediocris fieret: de & super Cardinalatu Reuerendissimi in Christo Patris domini Sbignei Episcopi Cracouiensis: propter quam etiã Respublica Regni ipsius dissoluebatur, & complurima incommoda capiebat: Nos tandem

lić/ vspokić/ y porównáć/ y chcąc źiemie náße ku iedności przywieźdź/ złożywßy przez nas/ nawiecey dla tey rzeczy seym z Prełaty y Pány królestwá náßego w mieśćie w Piotrkowie ná dźień Swiąteczny/ zá rádą tychże Prełatów y Pánów królestwá náßego tákiemy te rzecz zámknęli/ determinowáli/ y skazáli.

Naprzód/ iż stolicá Metropolitáná kośćioła Gnieźnieńskiego/ y Kśiedzá Arcybiskupá y Primásá teyże stolice ná ten czás będącego/ we wßytkim práwie/ powadze/ mocy/ prerogátiwie/ Jurisditiiey/ zwyczáiu/ które inych czásów kośćioł Gnieźnieński zstárodawna nád kośćiołem Krákowskim miał y ma/ ma bydź ná wieki záchowána.

Tochmy też vstáwili y postánowili: iż przerzeczonego Zbygniewá Kárdynalá y Biskupá Krákowskiego/ wßyscy y kożdy z osobná obywátele którégokolwiek stanu y dostoieństwá będący/ zá prawdźiwego y niewątpliwego Kárdynalá będą trzymáć y rozumieć/ y iego tytułem Kárdynálskim pisáć/ y napisy czynić/ y zwáć onégo powinni y przyćiśnieni będą.

Ale od tych miast nápotym/ áni kśiądz Arcybiskup Gnieźnieński/ áni Biskup Krákowski/ áni ini Biskupi nie máią prośić/ ábo którymkolwiek obyczáiem vprаßáć dostoienstwá Kárdynálskiego ábo poselstwá stolice Apostolskiey/ przez dozwolenia náßego/ y wßytkich Rad królestwá.

A żeby wßytkie przekázy w dawániu rády dla dobrego pospolitego vstáły/ y trudnośći były odięte/ y áby mocna stáłość rad w królestwie náßym zostáłá: obádwá przerzeczeni Prełaci/ máią ieźdźić z inémi Prełaty y Pány ná seymy zá czásem złożone: áby dawáli rády Rzeczypospolitey pożyteczne wedle tego: iáko który w czym pytan będźie. Ale ieden z nich iednego dniá/ á drugi drugiego do Rády przychodźić ma/ wezwány od nas: á niewezwány/ w gospodźie ma zostáć/ wßákże ma dáwáć ztámtąd rády potrzebné ná to/ o co będźie pytan.

A ten niniey ßy dekret w przerzeczonych rzeczách vczyniony/ miány/ y zámkniony/ nie zgwałcenie y króm sporu wßelákiego trzyman y záchowan bydź ma.

A ktoryby tego dekretu chowáć/ dźierżeć y pilnowáć niechćiał/ y im gárdźił/ ábo nań

tãdem talem differentiam disceptionesq́; prout ex debito regimine nostri tenemur semouere, sedare, complanare, & ipsas terras nostras ad statum reducere debitũ vnionis volentes: indicto per nos, super ea re potissimè, perlamento Prælatorum & Baronum regni nostri præfati, in hoc loco oppidi Petricouien, pro festo Pentecostes seruato: de consilio eorundẽ Prælatorum & Baronum nostrorum, per nos ita vt sequitur conclusum, determinatum, definitum, & decretum existit.

Inprimis autem, quòd sedes Metropolitana Gnesnen, domini quoq; Archiepiscopi & Primatis sedis eiusdem, pro tempore existentis, in omni iure, authoritate, & potestate, prærogatiua, Iurisditione, & consuetudine, quas aliâs ecclesia Gnesnensis ab antiquo, supra ecclesiam Cracouiensem habuit & habet, debeat in æuum conseruari.

Item statuimus & ordinauimus: quòd præfatum Sbigneum, Cardinalem, & Episcopum Cracouiensem, omnes & singuli regnicolæ, cuiuscunque dignitatis, status & conditionis existant, pro vero & indubitato Cardinali tenebunt, & reputabunt: eumque ipsius Cardinalatus titulo scribent, intitulabunt & nominabunt: scribereque, & intitulare, ac nominare tenebuntur, & sint astricti.

Item à modo & de cætero, neq; dominus Archiepiscopus Gnesnen, neq; Episcopus Cracouien, & cæteri Episcopi postulabunt aut petent: sed neque petere debent, aut quouis modo impetrare, dignitatem Cardinalatus, aut Legationes sedis Apostolicæ, absq; consensu nostro & omnium Consiliariorum regni.

Cæterùm, vt quæuis impedimenta in cõsiliis, pro bono publico fiendis, cessent: & difficultates amputentur: firmaq́; stabilitas consiliorum, in regno ipso nostro permaneat: vterque Prælatorum prædictorum, vadant cum cæteris Prælatis & Baronibus, ad Conuentiones pro tempore statuendas, daturi ad Rempub. consilia opportuna: sed alter eorum vna die, & alius altera die ad consilium veniat, & ingrediatur: quem tum nos vocandũ duxerimus. Non vocatus verò in hospitio debet remanere & stare: daturus nihilominus

nań dbáć niechćiał: tedy my przećiwko tákowey stronie przerzeczonych vstaw nie chowáiącey / y wszytkie Rády násze / y obywátele mamy bydź / y nie dopuszczáć mu swey woley. Ku ktorému wszytkich rzeczy wierze y świádectwu pieczęć nászá temu listowi iest záwieszoná. Dźiało sie to w Piotrkowie ná wálnym seymie w Piątek po Oktawie Swiąteczney. Roku Páńskiego / 1451.

minus ab inde consilia opportuna, super quibus fuerit requisitus.

Præterea, hoc præsens decretum in præmissis factum, habitum & conclusum, inuiolabiliter per partes teneri debet, & irrefragabiliter obseruari.

Qui verò illud seruare, tenere, & ad illud attendere nolet, sperneret aut minimè curaret: Nos contra talem partem, præmissa non seruantem, & omnes Consiliarii nostri, atque regnicolæ, omninò esse debemus, & non permittere eum vti propria voluntate. In quorum omnium fidem & testimonium præmissorum, Sigillum nostrum præsentibus est subappensum. Actum in Piotrkow in Conuentione generali feria quinta infra Octauas Pentecostes: Anno Domini, 1451.

Iesli kto przed Księdzem Arcybiskupem szkárádè słowo będźie mowił.

2. Iesli kto przed kśiedzem Arcybiskupem szkárádé słowá bedźie mowił: winę niechay temuż Arcybiskupowi trzy grzywny / ábo iáko zową piątnadźiestą zápłáći.

Coram Archiepiscopo turpia verba proferentis pœna.

SI quis verò turpia coram eo protulerit: pœnam eidem Domino Archiepiscopo Piątnadziesta persoluat.

Káź: w Wiśl: 1368. La. 39. HL. 105 / 451. HP. 128.

Iesli kto przed Księdzem Arcybiskupem kogo ráni, ábo miecz wyymie.

3. Iesli kto przed kśiedzem Arcybiskupem miecz ábo kord wyymie / choć kogo ráni ábo nie ráni: winą śiedmnadźiestą to iest czternastą grzywien ma bydź karan: ktora ma bydź kśiedzu Arcybiskupowi dána.

Coram Archiepiscopo gladium stringentis pœna.

SI verò coram Domino Archiepiscopo, gladium vel cultellum extraxerit, siue vulnerauerit, siue non: pœna siedmnadziesta puniatur, eidem Domino Archiepiscopo applicanda.

Tenże tám że La. 39. HL. támże HP. támże.

BISKVPSTWA Y KANONIIE.
Tituł II.

Biskupstwá káżdy wedle Praw y Zwyczáiow dochodźić ma, Articulo, O BISKVBSTWACH.

1. STátutá de Cortesanis w mocy záchowuiąc / y one do Executiiey przywodząc / Vchwalamy ná wieczné czásy: Aby żadna osobá Biskupstw ku vbliżeniu práwá nászego krolewskiego nie otrzymawáłá: ále do nich wedle praw y zwyczáiow stáradawnych przychodźiłá: Aliás / to wszytko ináczey otrzymano / ma bydź irritum & inane.

PRAWO Zyg: III. w Warsz: 1588 fol: 40.

Kánoniie ná Tumách Szláchcicom z oycá y z mátki máią bydź dawánè.

2. Acz przez święté niegdy krole polskie przodki násze zstáradawná było vstáwiono / y przez niektory czás nie zgwałcenié było chowane: áby dla obrony kośćielney y dobr

De plebeis ad maiores Ecclesias nō recipiendis: de nō reseruādis beneficiis; & pēsionibus prohibitis.

ITem quamuis per diuos olim Reges Poloniæ prædecessores nostros, ex antiquo fuerit cōstitutū, & aliquanto tempore inuiolabiliter obseruatum: vt propter

Ian Olbr: w Piotr: 1496. La. 100. B. HL. 183. B / 327. HP 128.

y dóbr iego/ do przednieyſzych kośćiołów/ to ieſt Gnieźnieńſkiégo/ Krákowſkiég/ Włocłáwſkiégo/ Poznáńſkiégo/ Płotckiégo/ nie były przyimowáné / iákoż nie były przyimowáné/ ná doſtoieńſtwá/ perſonatus, Vrzedy / Kánonije / y Prębendy oſoby nie ſzlácheckiégo y proſtégo ſtanu : które ku obronie potrzebnéy kośćiołów w króleſtwie náſzym / zwlaſczá dla ludźi ſwowolnych y czeſtych wypraw woiennych máło ábo nic mogą bydź pomocni kośćiołóm : ále tylko mieli bydź przyimowáni Pánowie vrodzeni y ſzláchetni : z którychby prędka y łacwa obroná kośćiołóm mogłá bydź. A ſzákże gdy przez nieiákieś ochylánié/ które było w Státućie y Przywileiu ſtárym záchowáné/ wiele oſob proſtégo ſtanu do kośćiołów przerzeczonych tych czáſów było brano/ ták iż kośćielné dobrá żadnéy obrony nie miáły: y dla tego z wielkiéy częśći ſpuſtoſzonéy ſkáżoné / á ná niektórych mieyſcách ták zepſowáné były/ że też niémáſz domów wczeſnych ná grunćiéch oſobam kośćielnym ku mieſzkániu : á to wſzytko ztąd : iż ludźie proſtégo ſtanu ich nie bronią.

Też obáczywáiąc ćieżkié nie tylko Duchowieńſtwá/ ále y króleſtwá náſzégo y Rzeczypoſpo: ſzkody / które z záchowánia beneficiy zá żywotá poſſeſſorá nie dawno wymyslonégo/ y z penſyiéy/ która bywa dawána oſobóm / nie w tym króleſtwie zrodzonym / y nie tu mieſzkáiącym / iáko każdégo czáſu doznawamy ſkutkiem : iż tedy té ſzkody ztąd przychodzą/ y przez nié chwałá Boża bywa vmnieyſzona : obroná kośćielna y wolnośći bywa odieta/ y przyſtep oſobam godnym / które ſą Rzeczypoſpolitéy Chrześćiáńſkiéy y króleſtwu náſzému pożyteczné / bywa odieté : ktemu y pogorſzenia od Duchowieńſtwá wſczynáią ſie w ludźiách nam poddánych.

Dla czego my nie mniéy Rzeczypoſpolitéy iáko też kośćielnéy króleſtwá náſzégo w téy mierze (iákoſmy powinni) ſzkodźie chcąc zábieżeć vſtawiamy : áby w kożdych Kápitułách kośćiołów przerzeczonych ná doſtoieńſtwá/ perſonatus, y Vrzedy/ y Kánonije/ y Prębendy nie byli bráni/ tylko oſoby té : które ſą obywátelmi króleſtwá Polſkiégo ſzláchćicy z oboygá rodźiców : o których ſzláchectwie tákby wiádomo y dowiedźiono było : iáko w poſpolitym práwie kró-

pter defenſionem Eccleſiarum ac bonorum Eccleſiaſticarum , in principalibus videlicet, Gneznē: Cracouiē: Vladiſlauiē: Poſnanien: & Plocenſi Eccleſiis non ſuſciperentur, (prout non ſuſcipiebantur) ad Dignitates, perſonatus, & Officia, ac Canonicatus, & Præbendas ignobiles plebeiæque perſonæ, quæ ad defenſiones Eccleſiarum in Regno noſtro pernecesſarias (præſertim propter homines licenciosos , & crebras expeditiones bellicas) parum aut nihil prodeſſe poſſunt Eccleſiis : ſed duntaxat recipiendi erant Barones , Generoſi & Nobiles ; è quibus prompta & facilis Eccleſiarum defenſio eſſet : tamen cùm per diſſimulationem quandam in obſeruando Statuto & Priuilegio veteri habitam , quāplures ignobiles ad Eccleſias prædictas his temporibus ſumerentur. ita quòd Eccleſiarum bona , cernerentur omni defenſione deſtituta: exindeq; magna in parte vaſtata & deſtructa eſſe : & in nonnullis locis, adeò annihilata ; vt non extent domus , in poſſeſſionibus Eccleſiæ habitatoribus commodæ, ignobilibus illa minimè defendentibus.

Simul etiam animaduertentes grauiſsima, ne dum Cleri verùm etiam Regni noſtri ac Reipublicæ incommoda : quæ ex reſeruatione Beneficiorum viuente poſſeſſore nuper adinuentam, ac etiā ex penſionibus , perſonis extra Regnum noſtrū Poloniæ genitis & habitantibus (vt quotidianis experimur effectibus) euenire cōſueuerunt : per quas cultus diuinus minuitur, defenſio Eccleſiaſticæ libertatis adimitur : & abſtrahitur facultas perſonis idoneis, Reipub: Chriſtianæ Regnoque noſtro prodeſſe volentibus : ſcandalaq; exinde à Clero in plebem nobis ſubiectam oriuntur.

w tymże maß niżey prawo s. áby ſie co &c. parag: Quodq; nullus. &c.

Pro tanto nos indemnitati non minus R.P. quàm Eccleſiarū Regni noſtri in hac parte prouidere (vti tenemur) cupientes, ſtatuimus : Vt in ſingulis Capitulis Eccleſiarum ſupraſcriptarum , ad Dignitates , Perſonatus, & Officia, ac Canonicatus, & Præbendas recipiantur perſonæ, tantùmmodo Regni Poloniæ indigenæ , Nobiles ex vtroq; parente. Quorum Nobilitatem ſic conſtaret probabilem eſſe : vti in iure

królestwá nászégo ßláchetctwo nienágánione zwykło bydź dowodzone.

Iure Regni nostri communi, Nobilitas irreprehensibilis probari consueuit.

Tákiż Státut.

3. Do kośćiołów Tumskich w królestwie nászym niech nie bedą przyimowáni ná Biskupstwá/ Prelatury/ Kánonie/ iedno ßláchćicy z obudwu rodźiców/ y którzy są obyczáiem ßláchetckim wychowáni: á prostégo stanu ludźi pewna liczbá niech przy kośćielech bedźie. A ktorzy z nich ná Biskupstwá y Prelatury są podnieśieni/ którzyby nie byli z oboygá rodźiców narodzeni y wychowáni obyczáiem ßláchćiców: niech ná wyższé nie wstepuią pod winą wiecznégo wywołánia/ y dobr rodźiców ich/ y krewnych do skárbu wźięcia tych: którzyby kusili się przećiwko tákowému porządku to czynić/ zá zásloną iákieykolwiek mocy y władzéy. Dla tego ninieyßy y niżéy nápisány státut ná to iáwnie vczyniony nászémi ninieyßémi y innémi przez nas potwierdzonémi przodków nászych státutámi y przywileymi wiecznémi przypisuiemy pod tákowémi słowy.

*niżéy práwo 4. Chcąc etc. parag: Dla tego y parag. Przydawáiąc.

Ad Ecclesias Cathedrales in Regno nostro non suscipiantur, in Episcopos, Prælatos & Canonicos: nisi Nobiles ex vtroque parente & more Nobilium educati: vtq; plebeiorum certus sit numerus, circa easdem Ecclesias. Et qui ex eis ad Episcopatus & Prælaturas euecti sunt, qui non essent ex vtroque parente progeniti & educati more Nobilium, ad altiora nō ascendāt sub pœna perpetui exilii & confiscationis bonorum parentum & consanguineorum, eorum qui niterentur venire contra huiusmodi ordinationem: sub prætextu authoritatis cuiuscunque. Quapropter præsens & infrascriptum statutum, super hoc publicitus editum, nostris præsentibus, & aliis per nos approbatis prædecessorum nostrorum statutis ac Priuilegiis perpetuis, ascribimus huiusmodi sub tenore.

Alex: w Rád: 1505. La.116.HL 185/329.HP 129.

Státut o prostégo stanu ludźiách, ná prosbę Naiáśnieyßéy Księżny Pániéy Helżbiety z łáski Bożéy królowéy Polskiéy mátki nászéy vstánowiony, zámykáiąc w sobie: którzy y iáko ná Biskupstwá y Dostoienstwá kośćielne máią bydź bráni: y iáko ßláchetcwo tákowych nápotym ma bydź dowodzone.

Statutum Ecclesiarū seu de plebeis ad vota Serenissimæ Principis Dominæ Elizabet, Dei gratia Reginæ Poloniæ genitricis nostræ sancitum: continens, qui, & qualiter ad Episcopatus & Dignitates Ecclesiarum recipiendi: & qualiter Nobilitas talium probetur in futurum.

4. Chcąc zá czásu nászégo szczęśliwégo Pánowánia zábieżeć wczás rosterkóm y niezgodóm domowym (które gorßé bywáią/ niż woyny z obcym) których rosterków niektóre znáki iuż się poczęły/ á to stąd: iż dostoieństwá y mieyscá kośćiołów Tumskich królestwá nászégo ludźie stanu niżßégo często kroć przez ámbicię ßukáć zwykli/ z niebespieczeństwem iáwnym kośćiołów y dostoieństw/ y tudźież krzywdą nászéy ßláchty: która od dawnych czásów zá pracámi y cnotámi swémi ná té dostoieństwá kośćielné byłá przekłádána: y iescze dla tégo: iż táż ßláchtá swémi gárdły od przygód woiennych królestwá bronić zwykłá/ y powinna iest: y temu téż/ iż kośćioły dla rodzáiu y ássistentiiéy

Volentes tempore nostri fœlicis regiminis, obuiare tempestiuè periculis dissensionum, & seditionū intestinarum, quæ omni externo bello sunt grauiores: quarum dissensionum nonnulla indicia iam pullulant ex eo: quòd Dignitates & loca Ecclesiarum Regni nostri Cathedralium inferioris status homines sæpè per ambitionem quærere cōsueuerunt: cum periculo manifesto earundem Ecclesiarum & Dignitatum: & cum præiudicio nostræ Nobilitatis: quæ ab antiquis temporibus laborum & virtutum suarum officio, eisdem Dignitatibus Ecclesiasticis semper præficiebatur: tum quòd eadem Nobilitas suis propriis ceruicibus, à casibus

Tenże tám że La. 117. HL.185.B/ 330.HP 130.

ſtentiiey przyiaciół w pokoiu y w obronie przyſtoyney były: co żadnym obyczáiem bydź nie może: gdyby przez tákowe były rządzone/ ktorzy tey áſsiſtentiiey/ y inych pomocy ku bronieniu ich nie máią.

Dla tego zá poſpolitą wſzyſtkich Rad náſzych rádą y zwoleniem/ y teyże wſzytkiey ſlachty vſkarżániem/ tym ninieyſzym ſtátutem y dekretem/ ktory ná czáſy wieczne trwáć ma/ vſtáwiliſmy: poſtánawiamy y nieodwolánie ſkazáliſmy: áby nápotym do Tumſkich kośćiołow ná Biſkupſtwá/ y w tychże kośćiołach ná prełatury/ á w kośćiełech Kollegiáckich ná pierwſze Dignitárſtwá ábo doſtoieńſtwá ludźie tylko ſlácheckiego rodu byli ſtáwieni/ zákázuiąc ſrogo pod winą wiecznego wywolánia/ y confiſcátiiey dobr wſzytkich.

Ktorey winie ták te/ ktorzyby ſie ninieyſzey vſtáwie ktorymkolwiek obyczáiem/ ábo iáką bárwą niekiedy ważyli przećiwić/ ſtáráiąc ſie ná ktorychkolwiek mieyſcách wyſzey nápiſánych o Przełożeńſtwá/ ábo też od kogo dáne biorąc/ iáko też y ich rodźice/ powinowáte im do tych vrzędow potáiemnie y iáwnie pomagáiącé/ chcemy bydź pod ległé. A ták pilno to wáruiemy: iż ſkoroby kto temu dekretowi był ználezion/ ktoregokolwiek tytułu nie będąc ſlachćicem/ przećiwny: záráżem niech będźie w tákiey winie z rodźicmi y powinowátémi ſwémi oſądzon.

A w kośćiełech Tumſkich/ gdźie też Kánoniie y proſtego ſtanu ludźie trzymáią/ chcemy bydź záchowáné przywileie y dekrety inego czáſu przez przodki náſze wydáné.

Przydawáiąc temu y to: áby żaden ktoregokolwiek rodzáiu y doſtoieńſtwá nieśmiał duchownego opátrzenia tákiego po dawánia náſzég/ ktorymkolwiek ſpoſobem vpraſzáć/ áni dáne od kogo przyimowáć/ przez náſzego dozwolenia/ pod winą przerzeczoną wywolánia y confiſcátiiey dobr ſwych/ y rodźicow y bliżſzych iego.

A iż zwykło bydź pytánie o obyczáiu ſlachectwá (ktore zwykło bydź rożnym obyczáiem rozumiano) obiáśniamy ile ku temu ſtátutowi należy/ iż ten tylko ma bydź zwan ſlachćicem/ y może bydź godźien ku wźięciu przerzeczonych doſtoieńſtw y duchownego opátrzenia: ktorego obádwá byli rodźicy ſlachćicy/ y w ſlácheckim domu ſie vro-

bus bellicis Regnum ipſum defendere conſueuit, & aſtricta eſt: tum etiam eidem Eccleſiæ, propter genus & aſsiſtentiam ſui ipſius, inuicem ſub pace & defenſione debita exiſtebant: quæ eſſe nequaquã poſſet, ſi per eos regerentur, qui eadem aſsiſtẽtia & cæteris adminiculis protegendi ipſas carent.

Proinde de communi omnium conſiliariorum noſtrorum conſilio & aſſenſu, atq; eiuſdem vniuerſæ nobilitatis expoſtulatione, hoc præſenti ſtatuto & decreto perpetuis temporibus duraturo ſanximus, conſtituimus & irreuocabiliter decreuimus: vt de cætero ad Cathedrales Eccleſias, in Epiſcopos, & in eiſdẽ eccleſiis, in Prælatos: in Collegiatis verò eccleſiis, ad principales dignitates, homines tantùmmodo de corpore eiuſdem nobilitatis poſsint promoueri. Inhibentes ſtrictiſſimè ſub pœna perpetui exilii, & confiſcationis bonorum omnium.

wyſſzey práwo 3. Do kośćiołow.

Cui pœnæ tàm eos, qui præſenti conſtitutioni quoquo modo, vel aliquo colore, aliquando auderet contrauenire, ambiendo vbiùis locorum ſupraſcriptas dignitates, vel etiam oblatas acceptando, quàm eorum parentes, propinquos ac promotores, adiutoreſq; clandeſtinos ac etiam manifeſtos, ſubiacere volumus, ita, vt cùm primùm huic decreto aliquis, quocunq; titulo inſignitus, non exiſtens nobilis, inuentus fuerit contraueniſſe; ipſo facto prædictæ pœnæ ſit ſubiectus cum eiſdem parentibus & propinquis ſuis.

In Canonicatibus verò earundem Cathedralium eccleſiarum, per alios quàm nobiles obtinendis ſeruari volumus priuilegium & decretum aliâs per prædeceſſores noſtros editum.

Adiicientes hoc etiam, ne quiſpiam, cuiuſcunq; generis vel conditionis exiſtat, audeat beneficium quodcunq; noſtri iuriſpatronatus, quoquo modo impetrare: vel oblatum à quouis ſuſcipere, ſine noſtro conſenſu ſub incurſu prefatæ pœnæ exilii, & cõfiſcationis ſuorum bonorum, & parentum ac propinquorum eius.

wyſſzey práwo 3. do kośćiołow y práwo 4. Chcąc. para: Dla tego.

Et quoniam quæſtio incidere de genere Nobilitatis, quod diuerſo modo à quibuſdam interpretari ſolet, Declaramus, quantum ad præſens Statutum attinet:

vrodźil: y który ták sam / iáko rodźice iego mieszkáli y mieszkáią/wswych dźierżáwách/ zamkách/miásteczkách/wśiách/wedle obyczáiu oyczyzny y zwyczáiu ślachty / żywiąc práwmi ślácheckiémi króleſtwá nászego.

W którym ślácheckwie y té chcemy bydź poczytáné / którzy ácz z mátki proſtégo ſtanu/ wſzákże z oycá ślácheicá ſą vrodzeni: á ich rodźice / y on ſam żywie y żył w króleſtwie ná kſztalt innych ślácheiców / (iáko wyſzéy ieſt opiſano) y nie robili áni robią tákowych rzemióſł / áni ſie nie báwią tymi ſpráwámi/któré poſpolicie mieſczánie/y ći/ którzy w mieśćiech mieſzkáią / zwykli robić y ſpráwowáć. Abowiém przećiwnémi ſpráwámi które ślácheicóm nie przynależą/ślácheckwo w proſty y poſpolitégo człowieká ſtan ſie obráca.

net: Eum tantummodo vocari Nobilem & capacem dictarum dignitatum & beneficiorum: cuius vterque parens nobilis, & ex familia nobili ſit progenitus: & quòd tàm ipſe quàm parentes eiuſdem, habitârunt & habitant in ſuis poſſeſſionibus, caſtris, oppidis vel villis, iuxta morem patriæ & conſuetudinem nobilitatis, viuentes legibus & iuribus regni noſtri nobilium.

In quo genere nobilitatis, eos quoq; nobiles appellandos cenſemus: qui licèt matre populari, patre tamen nobili ſunt procreati: quorum tamen parentes, & ipſimet viuant, & vixerint ad inſtar aliorū nobilium in regno: vt ſupra: & non exercuerint, vel exerceant eas artes & actiones; quas communiter ciues, & qui in ciuitatibus morantur, exercere ſolent. Per contrarium enim vſum, nobilitas ipſa, in popopularem & plebeiam conditionem tranſire ſolet.

Wiele y iácy proſtégo ſtanu ludźie, do kośćiołów Tumſkich máią bydź bráni.

5. ABy ſie co nie zdáło bydź vczynionégo z nienawiśći proſtégo ſtanu ludźi / których ſtan zwykł vżywáć oſobnégo opátrzenia y nádánia ſwego w króleſtwie náſzym: dla tego ácz ſynowie ślácheccy/ zdádzą ſie tákże bydź vczeni y częſtokroć vczeńſzy nád proſtégo ſtanu ludźie: y niemáſz téy Kápituły/ktoraby ludźi vczonych y biegłych Prełatów/ Kánoników ślácheiców w ſobie nie miáłá: którzy nie mniéy ſą godni ku potrzebie iáko też ku czći y ozdobie Kośćiołów: y którzy o kośćiołách zwykli y vmieią rádźić. Wſzákże mimo Doktory/ którzy ſą w Kápitułách z ſynów ślácheckich/ſkázuiemy áby byli też przypuſczeni Doktorowie z proſtégo rodzáiu pod liczbą y porządkiem niżéy nápiſánym: to ieſt/ v kośćiołów przerzeczonych / v których ſą doktorowie / ábo czytáiący práwo duchowné y święté piſmo/bądź zdawná bądź też teraz nowo poſtánowieni y fundowáni/ ábo gdźie máią bydź przez nową fundácią ná nie nádáną ſtáwieni: ná tych mówie mieyſcách/ieden ma bydź doktor w Swiętym Piſmie: drugi w práwie duchownym: á trzeći w lékárſkiéy náuce. A gdźie v kośćiołów nie ſą fundowáni przerzeczeni doktoro-

Quot plebeij & quales ad Eccleſias Cathedrales recipiendi ſunt.

VErùm ne quid in ea re actum videretur eſſe in odium plebeiorum (quorum conditio, perinde ac vt conſueuit, prærogatiuis gaudet ſpecialibus in regno noſtro) idcirco tametſi nobilium nati videantur æquè docti & plerunq; doctiores plebeiorum natis: non fueritq; Capitulum, quod doctos ac doctiſſimos Prælatos & Canonicos nobiles haud contineret, non minus neceſſitati, quàm etiam honori & decori Eccleſiarum ſufficientes, conſulereq; ſcientes, atq; ſolitos: tamen vltra eoſdem doctores natorū nobilium in Capitulis exiſtentium, decernimus admittendos plebeii generis eoſdem doctores, numero & ordine infraſcriptis. Videlicet quòd in eccleſiis prædictis, in quibus habentur doctores aut Lectores, iuris ac Theologiæ, ex antiquo, ſiue etiam nouiter fundati, aut vbi habendi ſunt, per nouam fundationem fiendam, ad eos datos vnus in Theologiæ, vnus in iure Canonico, & vnus in medicinæ facultatibus promoti. In eiſdem verò Eccleſiis, vbi non habentur fundati doctores prædicti, decernimus, non plures, quàm duos in Theologiæ, duos in iuris Cano-

Ian Olbr. w Piotr: 1496. La. 101. B. HL 185/328. HP 134.

ktorowie: skázuiemy/áby nie wiecéy ich było/ iedno dwá w świętym Piśmie/ dwá w Prawie duchownym/ á piąty w lekárskiéy náuce. Którzy to nie ináczéy będą przymowáni w Kápitułách: iedno których przełożeni mieysc godné w tákowych náukách doktorskich pochwalą: y tákowi/ ná ktoré będą rádźić/áby pod tąż liczbą byli przyięci.

Canonici, & quintum in medicinæ facultatibus promotos. Qui tamen non aliter suscipiantur per Capitula; quàm quos loci ordinarij idoneos & in facultatibus ipsis Doctoratu dignos, approbauerint: ac vt tales censuerint sub eodem numero recipiendos.

QVodq; nullus subditorum nostrorum aut aliâs vndecunq; fuerit, cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis & præeminentiæ existat, ac quacunq; præfulgeat dignitate, beneficium Ecclesiasticum quodcunq; regni nostri Poloniæ, vel per impetratam in vita possessoris reseruationem nuperrimè adinuentam, vel sub aliqua pensione annua, etiam si tale Beneficium sibi motu proprio, & ex certa scientia daretur aut prouideretur, acceptare: seu sibi de eodem, sub ipsa pensione, vel aliâs ex cessione iuris, aut resignatione cuiuscunq; extraneæ personæ, quæ fortasse possesionem Beneficii ipsius non habeat, vt sub eo pallio pensiones ipsæ celarentur, prouidere, facere, vel procurare audeat aut præsumat. Siue autem aliquis, aut aliqui Plebeiorum, in contrarium præsentis & antiqui Priuilegii & consuetudinis Regni Poloniæ, Beneficia in Ecclesiis & Capitulis prædictis acceptare, aut se recipi procurare, petereq; præsumpserint: demùm etiam si aliquis subditorum nostrorum, aut vndecunq; fuerit, cuiuscunq; status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existens, Beneficium vel Beneficia Ecclesiastica in Regno nostro, vel per viam reseruationis prædictæ in vita vel sub pensione (vt horum meminimus) acceptauerit: & similiter;

O tymże masz wyszéy práwo 2. Acz przez święté &c. parag. Tóż obacżywáiąc.

HP. 137.

6. JEsliby kto Duchowné opátrzenie podawánia nászego królewskiego/ ábo poddánych nászych/ ku krzywdźie y vbliżeniu podawánia nászég y tychże poddánych nászych z ktoréykolwiek przyczyny vprosił/ vstáwiamy/y skázuiemy/y roskázuiemy: áby tákowy ná wszystkich dobrách swych ták spólnych iáko własnych świeckich byli kaáni: to iest/ áby im dobrá były do skárbu ábo stołu nászego wźięté/ á kośćielné dobrá ich áby były zápowiedźiáné y do skárbu obrocone: y iesćze nád to niech będą zárázem tákowi wywołáni.

SI quispiam Beneficia Iurispatronatus nostri Regii, aut subditorum nostrorum, in præiudiciũ & derogatus Iurispatronatus nostri,& subditorum eorundem nostrorum,ex causa quacunque impetrauerit Statuimus, decernimus, & mandamus, omni bonorum suorum, communium & priuatorum, mobilium & immobilium secularium, ærario seu fisco vel mensæ nostræ applicandorum priuatione: Ecclesiasticorum verò Aresto confiscatione & extra Regnũ nostrum bannitione, immediatè puniendos.

VErùm ne quispiam Cõstitutionibus & ordinationibus præsentibus nostris, per media aliarum personarum contrauenire tentaret: Statuimus & decernimus, simili mulctæ subiacere, & esse puniendos omnes & singulos Prælatos, Spirituales & seculares, ac Capitula, Canonicos, Plebanos, Vicarios, Beneficiatos quoscunq;, & Presbyteros omnium Ecclesiarum, nec non Tabelliones & Notarios Regni nostri Poloniæ, & aliâs vndecunq; existentes: qui literas quascunq;, supradictis ordinationibus nostris contrarias, personis extraneis, siue indigenis, & aliis quibusuis, cuiuscunq; status, gradus, conditionis, & preeminentiæ existant, & quacunq; præfulgeant dignitate, ignobilium prouisiones, prædictas quoq; in vita reseruationes, cum pensionibus, prouisiones,& processus desuper fortasse obtentos,portarent, afferrent, & publicarẽt, palàm aut priuatim: vel qui pensiones huiusmodi celando,illas summariè pecuniis redimerent: & prædictas cessiones, seu Resignationes susciperent, vel acceptarent: seu qui Monitoria, Censuras, Priuationes, & Sequestra, ob non solutionem pensionum, etiam motu proprio impositarum, in se continentes, quacunq; authoritate datis vel conces-

cõcessis, admitterent aut exequerētur, vel ea ad eas admitti, exequi, prosequi, foueri, & promoueri, procurare præsumerent, vel auderent: seu aliquis vel eorū præsumeret, vel auderet: Mandantes præsentium per tenorem, atque decreti præsentis publicitus promulgati vigore, Constitutiones, Ordinationes, & Decreta præsentia, ab omnibus Prælatis, Capitulis & vniuerso Clero Regni nostri Poloniæ inconcusse teneri, obseruari, easque in Ecclesiis publicari suprascriptis: tandem earum & eorum originalia vel transumpta in Capitulis haberi, ne de præmissis quispiam ignorantiā allegaret in futurum.

Zygmunt potwiérdza Práwá przeciwko prostégo stanu ludziómy przeciw Kortezánóm.

7. ABy vćichło szemránié wszytkiéy ślachty/ (ktoré częstokroć bywáią dla ludźi prostych ktorzy wymyślnymi vśilnośćiámi chcą/ áby ie do kośćiołów Tumskich bráno/) skázuiemy: áby státutá/ ktoré przećiwko prostý ludźióm Kortezánóm od przodków nászych są vstáwioné/ w mocy swéy były záchowáné. Jeszcze skázuiemy y chcemy: áby tych státutów/ ilekroć tego bedźie potrzebá/ vrzednicy nászy executią czynili/ pod winámi ná vrzedniki násze postánowionémi.

Sigismundus quoq; confirmat priores leges contra Plebeios & Cortesanos editas.

AD tollendas murmurationes vniuersę nobilitatis, (quæ plerunq; fiūt, propter Plebeios: qui exquisitis conatibus se ad ecclesias cathedrales recipi procurant) Decernimus: statuta, quæ cōtra Plebeios & Cortesanos, à prędecessorib. nostris sancita sunt, in suo robore obseruanda: decernimusq; & volumus: vt eadem debitæ executioni, quotiens opportunum fuerit, etiam per officiales nostros, demandentur: sub pœnis in officiales institutis.

Zyg. w krá. 1510. fo: 14. HL. 186/331 HP. 131.

Podobnyż temu Státut.

8. STátuty o liczbie prostégo stánu ludźi / ktorzy máią bydź do Głownych kośćiołów bráni / y około odięćia pensiéy/ y o winie ná Kortezány / ilekroć bedźie potrzebá bedźiem y roskażemy exequowáć.

Similis.

STatuta de numero Plebeiorū ad Ecclesias cathedrales recipiēdorū & de pēsionib. submouendis, ac de pœna cōtra Cortesanos edita, quotiēs op9 fuerit exequemur: & executioni debitę demādari faciemus.

Tenże 1538 HL. 186. B/ 332. HP. 135

O tychże ludźiách prostégo stanu Zygmunt August pisze.

9. POniewaz ná stanie Rycerskim wiele należy Koronie/ zda sie nam rzecz słuszna y przystoyna/ áby osobnémi przywiléymi vprzywileiowan był. A gdyż to iest státuty przodków nászych opátrzono: áby ludźie narodu prostég do Głownych kośćiołów dawáni nie byli / tylko ludźie narodu á krwie polskiéy: roskażemy Kápitulam/ áby ich miedzy sie nád opisány poczet* nieprzyimowáli.

*pátrz o tym wyszéy práwo 5. Aby sie.

QVandoquidē in ordine militari multū situ est in regno, videtur nobis res esse cōpetens, & conueniēs, vt specialibus priuilegiis ac prerogatiuis cōmuniatur Etquia hoc est statutis antecessorum prouisum: vt homines plebei, ad primarias seu Cathedrales Ecclesias ne dentur sed tantùm homines ex genere, aliâs ordine Nobilitatis gentis Polonicæ: Quocirca mandabimus Capitulis: vt ne inter se supra præscriptum numerum suscipiant.

Zyg: Aug. w Piotr: 1550. HL. 186. B/ 332. lege Quando quidem &c. Const: 3.

Beneficiy vpraszánie bez dozwolenia Królewskiégo.

Patrz powysse, práwo 5. Aby sie co niezdáło ⁊c. *parag:* Jesliby kto Duchowné.

O tymże.

10. ABY żaden bądź ktoregokolwiek rodzáiu y záwołánia Beneficium podawánia nászégo nie śmiał iáko vpraszáć/ ábo podánég od kogokolwiek przyimowáć przez

Similis.

NE quisquam cuiuscunq; generis vel conditionis existat, audeat beneficiū quodcūq; nostri iurispatronatus, quandocūq; impetrare, vel oblatum à quouis susci-

Alex. w Rad: 1505. La. 117. HL 140/ 252. HP. 138.

przez dozwolenia náſzégo / pod winą przerzeczonéy kaźni : to ieſt wywołánia/ y dóbr iego iáko też rodźiców y przyiaćioł iego do ſkárbu obrócenia.

Tákiż trzeći Státut.

Tenże Lat 118. HL. 140/ 251. HP. 138.

11. PRzydáie ſie czeſtokroć : iż Kortézanowie y biegunowie do Rzymá/ duchowné opátrzenia / ktoré przez poddáné náſzé z dóbr ich ku poćieſzé przyiaćioł żywiących y vmárłych ſą nádáné/ vprzaſzáią/ á ztąd wielkié ſzkody vbogiéy ſzláchćie/ práwem ſie broniącéy zádáwáć zwykli : dla tegż ſkázuiemy : áby ći/ ktorzy opátrzenié duchowné v ſtolice Apoſtolſkiéy podawánia náſzégo/ y tákże pánów y ſzláchty świeckiéy króleſtwá náſzégo vprzaſzáią/ byli karáni ná oſobie y dobrách ſwych: tákże przyiaćiele y powinowáći tych / ktorzy vprzaſzáią / tákowąż kaźnią niech będą karáni.

Ná Kortézany grozá.

Zyg. w Piotr:1538. HL 66/ 25 HP. 135.

12. IEſliby kto przećiwko poſtánowieniu ſtátutowému co práwem Kortézánſkim otrzymał: niech bedźie wywołan zárázem / y dobrá iego wedle ſtátutu máią bydź do ſkárbu náſzégo obrócone. A ieſliby zá boiáźnią przerzeczonégo karánia odſtąpił od práwá y kauzy ſwéy : tedy przedśie ku zápłáceniu ſzkód y nakłádu temu / przećiwko ktoremu práwem Kortézánſkim czynił / bedźie powinien / y ma bydź przyćiśnion : á ſzkody y nakłády przyśięgą tego/ ktory z nim práwem czynił/ máią bydź dowodzone

Kortézáni pod winą wywołánia máią ſie do beneficiy wróćić.

Tenże támże HL. 69/ 125: HP. 136

13. Iż niektorzy z poddánych náſzych od wiele lat w Rzymie mieſzkáiąc/ w króleſtwie náſzÿ nie máło duchownych vrzedów/ ſtáránié około duſz máiącé/ dźierżą: y té czeſtokroć zániedbawáiąc/ inſzych tu w króleſtwie mieſzkáiących pokoiowi y Boſkim poſługóm oddáné / pozwy do Rzymſkiégo dworu wyzywáią/ práwy ie motáią/ y rozmáićie trapią : która ich ſwawola y nie dobré przedśiewźiećié w vmyſłoch poddánych náſzych nie máłé zruſzenié vczyniłá. Dla tego prosbą Poſłów náſzych źiemſkich/ y wołániem niektorych poddánych náſzych poruſze-

ſuſcipere, ſine noſtro conſenſu: ſub incurſu præfatæ pœnæ exilii, & confiſcationis ſuorum bonorum, & parẽtum, ac propinquorum eius.

Iuriumpatronatus impetratores, in bonis ſuis & amicorum plectantur.

FIt nonnunquam, quia Corteſani & curſores Romani, beneficia, per terrigenas de bonis eorum, ad conſolationem amicorum viuentium & mortuorum fundata, impetrant: ſicque non mediocribus iacturis pauperem nobilitatem, pro ſui defenſione iuris impendentem, afficere cõſueuerunt: quapropter decernimus: quòd impetrantes beneficia apud ſedem Apoſtolicam iuriſpatronatus noſtri, & dominorum nobiliumq; ſecularium regni noſtri, puniantur in perſona, & in bonis. Similiter amici, & conſanguinei impetrantium eorundem.

Corteſanus poteſt in termino cedere liti.

QVòdſi aliquis contra diſpoſitionẽ ſtatutorum aliquid iure Corteſanico obtineret: proſcriptus ſeu bannitus ſit, ipſo facto: & bona ipſius iuxta ſtatuta confiſcentur. Si verò metu pœnæ præfatæ cedit liti, iuri & cauſæ: nihilominus ad ſolutionẽ damnorũ & impenſarum, ei, contra quem iure Corteſanico egit, teneatur & ſit actrictus. Damnum verò & expenſæ, iuramento petentis probabuntur,

Corteſani ſub pœna proſcriptionis, ad ſacerdotia redeant.

Cæterùm quia aliqui ex ſubditis noſtris, iam à multis annis Romæ agunt: & in regno noſtro non pauca ſacerdotia, curam etiam animarum habentia, poſſident: eaque plurimùm negligunt: & alios hîc in regno manentes, quieti, & diuinis obſequiis deditos, Citationibus ad Romanã Curiam euocant, litibus inuoluunt, & variè diuexant: (quorum licentia & libido, non leuem in animis ſubditorum noſtrorum perturbationem excitauit.) Ideò petitionibus Nunciorum terrarum, & clamoribus aliorum ſubditorum noſtrorum permo-

rußeni y práwie przymußeni/ vstáwiamy: áby wßyscy tácy Kortezáni z Rzymu do królestwá náßego/ y do beneficiy które dźierżą / byli wyzwáni: á gdźieby sie wezwáni przez nas w náznáczonym czásie nie wrócili / zá wywołáné y bezecné niechay bedą miáni: áni nápotym niech przywrócenia do oyczyzny nie máią.

permoti & penè coacti, statuimus: Omnes huiusmodi Cortesanos, ex vrbe Romana, ad regnum nostrum & ad sacerdotia quæ obtinent, reuocandos esse. Et vbi reuocati per nos infra præfinitum tempus non redierint, proscripti & infames censeantur: neque illis deinceps reditus pateat ad patriam.

Czás Kortezanóm y Beneficiatóm do wrócenia pod winą náznáczony.

14. NA częsté proßenié poddánych náßych/ skárgámi ich poruszeni/ iż niektórzy poddáni królestwá náßég duchowny chléb dźierżący/ á w Rzymie mießkáiący/ nie tylko bráćią/ syny/ sługi ich/ ále też y sługóm náßym nie folguiąc/ wielkimi przykrośćiámi/ y zrußániem/ nakłády/ y mordowániem niepotrzebnym ich trapią/ nád práwo y spráwiedliwość im przykrośći czyniąc/ á to z téy na bárźiéy przyczyny: iż státuty królestwá náßégo dawno przećiwko nim wydáné/ ku skutku słußnému nie były przywiedźioné. A ták prosili od nas powtóre wßytkié stany królestwá náßégo / ábyśmy Constitucye séymu Piotrkowskiégo/ roku 1538. o przyzwániu tychże Kortezanów ku skutku słußnému przywiedli. Co my máiąc zá rzecz spráwiedliwą y słußną/ niechcąc skarg poddánych náßych dłużéy ćierpiec/ y ich nápotym przez swawolą Kortezáńską molestowáć/ y áby tákowi Kortezáni ku niedostoienstwu náßému/ y obelżeniu narodu Polskiégo/ ná dworze Rzymskim tákowémi nie przystoynémi chytrośćiámi sie nie ćwiczyli/ zá iednostáyną rádą y zwoleniem Rad náßych/ y Posłów źiemskich królestwá náßégo skázuiemy y vstáwiamy: áby tym Kortezanóm poddánym náßym/ którzy w królestwie y w páństwách náßych duchowné mieyscá trzymáią / którzy poddánym y sługóm náßym swowolnie przykrośći zádáią/ przywodząc ie ku sumptóm y nakłádóm niepotrzebnym / którzy vżywáią praw królestwá náßégo / przywileiów od stolice Apostolskiéy nam y królestwu náßému pozwolonych / áby iuż przez nas byli wezwáni / otworzystémi listy náßémi: które do kośćiołów ich poślemy / áby w ßeśći miesiecy (od czásu do kośćiołów listów náßych oddánych czás obliczywßy) do królestwá y panstw náßych/ y do

o wyżßéy práwo 12. Iesliby.

Cortesani, secundùm statutum Anni 1538. ad sacerdotia sua reuocantur infra tempus semestre.

AD petitionem frequentem subditorum nostrorum, querimoniis ipsorum pulsati. Quomodo nonnulli subditi regni nostri, Ecclesiastici ordinis, in Curia Romana agentes, nedum ipsos fratres, filios, seruitores eorum, sed etiam seruitoribus nostris non parcentes, plerisque molestiis & turbationibus, expensis, & fatigis inanibus afficiunt: præter ius & æquitatem illos molestando: idque potissimùm fieri hac ratione: Quia constitutiones regni nostri, iampridem contra illos editæ, ad executionem debitam non deducerentur. Et propterea petiissent à nobis iterum vniuersi ordines regni nostri; vt constitutiones Conuentus Petricouiensis Anni 1538. de reuocandis iisdem Cortesanis, executioni debitæ demandaremus: (quod nos iustum & æquum esse censemus: nolumusque querellas subditorum nostrorum diutiùs sustinere: eosq; per insolentias Cortesanorum de cætero molestari, ipsosque Cortesanos ad indignitatem nostram, & nationis Polonæ ignominiam, in Curia Romana, huiusmodi malis artibus incumbere) De vnanimi consilio & consensu Consiliariorum & Nunciorum terrarum regni nostri, decreuimus & statuimus: vt iisdem Cortesanis subditis nostris, in regno & dominiis nostris, sacerdotia obtinentibus, (qui subditis & seruitoribus nostris temerè molestias inferunt, illosq; molestant, ad impensas, & sumptus inanes deducunt) iura regni nostri, priuilegia sedis Apostolicæ, nobis & regno nostro concessa, per nos iam reuocentur: patentibus literis nostris, ad Ecclesias illorum mittendis, vt infra tempus sex mensium, à tempore oblatarum in Ecclesiis literarũ nostra-

Zyg: w Krák: 1540 HL. 69. B/ 125. HP. 136

y do vrzedów swych kościelnych wrócili sie/ wedle vstáwy Piotrkowskiéy przerzeczonéy. A iesli sie nie wrócą w zamierzeniu czásu przerzeczonégo : tedy vstáwá Piotrkowská niech bedźie przećiwko nim wyćiągniona y exequowána przez stárosty mieysc : á vrzedy ábo beneficia kościelné niech bedą rozdáné : á ktorzy ßkody dla nich podieli / niech sie dosyć vczynienié z tych beneficiy sstánie wedle téyże vstáwy : á ktemu iescze niech bedą z króleſtwá wywołáni. A bedźie wolno nam y poddánym náßym ná ich beneficiá iné miánowáć : á ći/ktorzy ná vrzedźiéch duchownych są/tákowé od nas podáné bedą ná beneficiá powinni stáwić. A wßákże my y stárostowie náßy wedle vstáwy Piotrkowskiéy pożytki tych duchownych vrzedów wnet po wyßciu czásu náznáczonégo ogárną y niechay biorą : á z tych pożytków tym/ktorzy ßkody podieli / niech dosyć czynią : á tych vrzedów niech nie pusczáią/áż inßy ná nie bedą postánowieni. Wßákże przez te vstáwe náße niechcemy zámykáć drógi dobrym poddánym náßym : ktorzy dla náuki ábo spraw poczćiwych spráwowánia do dworu Rzymskiégo sie vdáli : gdyż ná woléy náßéy to iest: ktorzy máią bydź ztámtąd wezwáni wedle káżdégo záchowánia.

nostrarum computando, ad regna & dominia nostra, sacerdotiaque sua redeant, iuxta constitutionem Petricouiensem præfatam. Et nisi redierint, intra tempus prædictum; eadem constitutio Petricouiensis contra illos extendatur, & exequatur, per locorum Capitaneos: quodq; & sacerdotia illorum distribuantur: & damna passis ex illis satisfactio impendatur: iuxta eam ipsam constitutionem. Præterea de regno banniantur: liceatque nobis & subditis nostris, ad illa sacerdotia præsentare: Ordinarii verò huiusmodi pręsentatos instituere teneantur. Nihilominus tamen nos, vel Capitanei nostri, iuxta constitutionem Petricouiensem, fructus huiusmodi sacerdotiorum, statim post lapsum fatale, reditus apprehendant, & illos percipiant, de illisq; damna satisfaciant: & illos non dimittant, nisi alii ad ea præsententur, & instituantur. Per hanc autem Constitutionem nostram, nolumus præcludere viam probis subditis nostris: qui causa studii, vel negotiorum honestorum curandorũ gratia, ad Curiam Romanam se contulerint. cùm in arbitrio nostro consistat, qui reuocandi illinc fuerint; iuxta vniuscuiusque conseruationem.

Beneficiy podawánia, którè sobie kśięża ná inè vpraßáią są skázonè.

Zyg: Aug. w Piotr: 1550. HP138

15. Podawánia / które sobie ksieża ná pewné osoby wypráwuią / skáziliśmy y zepsowáli/ ták iż żadnéy mocy mieć nie máią.

Beneficiy podawánia ná liśćiech wyrážonè bydź máią.

Zyg wkrá. 1510. fol. 15. HL. 140/ 251. HP 138.

16. Gdźie osobnéy zmiánki w przywileiu ábo wzapiśie o podawániu nie iest vczyniono : práwu królewskié[o] iest záchowano.

Iuspatronatus nisi expresse inscribatur, iuri Regio reseruatur.

VBi specialis mẽtio in priuilegio vel inscriptione de iurepatronatus facta non est: iuri regio reseruatum esse cognoscitur.

O Indulćie v Oycá świętègo Papieżá vproßonym ná podawánié Beneficiy kośćielnych w ßeść mieśięcy.

Zyg. wkrá. 1532. B. 3. HL 250. B/448. HP. 132.

17. Gdyż wielka cześć Rzeczyposp. náßéy ná stanie duchownym należy / á kośćioły królestwá náßégo przez przodki náßé są hoynie nádané/ cześćią dla odpráwowánia chwały Bożéy, y iéy záchowánia / cześćią też dla opátrowánia ludźi vczonych y godnych/á zwłascza ßláchetckich: z ktorych máłoby sie nálázło/ by mieli mieć chuć y dostátek vczyć sie náuk / ábo czego dobrégo / zá czym

Quia Ecclesiæ dotatæ sunt, propter Dei cultum augendum, & doctos viros fouendos: Cortesani, Pensionarij, Reseruatores, &c. eiusmodi puniantur.

CVm magna pars Reipuæ: nostræ, in ordine & statu Ecclesiastico consistat: Ecclesiæq; regni nostri, per antecessores nostros sint ampliter dotatæ: cùm ad diuinum cultum peragendum, & manutenendum: tum etiam ad viros literatos & idone-

zá czym ludźie ku wietßym stanóm zwykli przychodźić: gdyby dobrá kośćielné tákowym nie tylko pomocy ku żyćiu/ále też pod pomożenia im y przyiaćiolóm ich nie dawáły: zkąd by ßláchtá koronna będąc nalepßą cześćią króleſtwá tego/ y których domy y fámilie cześćią zá rozmnożeniem potomſtwá/ cześćią też zá inémi przygodámi częſtokroć bywáią potrzebnymi/ miáłá ſtanu y podwyßßénia ſwego podpomożenié y podporę.

Ale iż zá czáſem wiele niegodnych ludźi rozmáitémi chytrośćiámi/ á zwłaſczá Rzymſkim vprąßániem/ ná Beneficia ſie wtrącáli/ godné ludźie do nich vbiégáiąc: dla téy przyczyny przodkowie náßy rozmáitémi ſtátuty/ y ćieżkimi winámi podawánia ſwé y poddánych ſwych świetckich vtwierdźili y obronili. Jedno iż przełożeni duchowni w króleſtwie náßym (którym wiecéy należy ſtanu y doſtoienſtwá kośćielnégo przeſtrzégáć/ y lepiéy vmieią oſoby duchowné kośćiołowi y Rzeczypoſpolitéy godné obiéráć) do tego czáſu nie mieli nic pomocy iákoby ſwé podawánia y prowizyie/ choć tylko w mieśiącách ſwych przećiwko Rzymſkim rozmáitym reſeruatiam/ acceſſóm/ regreſſóm/ y coadiutoriam/ y inym tákowym trudnośćiam mogli bronić: zkąd práwá/ y wyćiągánié wielkich nakłádów przychodźiły.

My tedy miedzy inémi rzeczámi/ które zá czáſu ſczeſnégo pánowánia náßégo w króleſtwie náßym ſtárálismy ſie nápráwić/ tákową zelżywość y ßkody ták kośćielné/ iáko też Rzeczypoſpolitéy bacząc/ z wielką pilnośćią ſtárálismy ſie v naświetßégo w Pánu Chryſtuśie oycá y páná Clemenſá śiódmégo/ świetégo Rzymſkiégo/ y powßechnégo kośćiołá nawyßßégo Biſkupá/ áby co niektóré iné króleſtwá y pánſtwá zá wielki y oſobny máią przywiléy y z pilnośćią chowáią/ nam y króleſtwu náßému/ iáko przećiwko ſtolicy Apoſtolſkiéy/ ták też przećiwko wßytkiému Chrześćiáńſtwu dobrze záchowálému/ tákiégoż przywileiu nam pozwolić raczył: to ieſt/ áby przełożeni kośćielni/ y iné oſoby duchowné ná wieczné czáſy ná potym mieli zobopólnie z ſtolicą Apoſtolſką ßeść mieśiecy wolnych/ w których żadné iákiekolwiek reſeruácie/ żadné acceſſy/ y regreſſy/ y coadiutoryie/ y iné przekázy z dwo-

idoneos, maximè verò nobiles promouendos, quorum pauci eſſent, quibus vel animus, vel facultas eſſet literis incumbendi, & alia ſtudia, per quæ emergitur ſectandi: niſi bona Eccleſiaſtica, non ſolũ facultatem viuendi, ſed etiam opem multis ſe & ſuos ſubleuandi præſtarent. Vnde nobilitas regni, quæ potiſſima eſt iſtius regni portio, & cuius domus ac familiæ partim multiplicatione prolis, partim etiam aliis euentibus, plerunq; extenuari ſolent, præcipuum habeat ſtatus & prouectionis ſuæ ſubſidium & adiumentum.

Ac cum ſucceſſu temporis, multi indigni homines, variis artibus, & præſertim Romanis impetrationibus, ſeſe ad ſacerdotia ingererent, ac illa viris dignis & idoneis præriperent: anteceſſores noſtri multiplicibus ſtatutis & pœnis grauiſſimis, collationes ſuas & ſubditorum ſuorum ſecularium, aſſeruerunt ac defenderunt. Sed cùm ordinarii regni noſtri, qui & magis debent ſtatui & dignitati Eccleſiaſticæ proſpicere, & melius ſciunt perſonas ſpirituales Eccleſiæ & Reipublicæ idoneas eligere, hactenus nihil haberent præſidii, quo ſuas collationes & prouiſiones ſaltẽ in menſibus ſuis, aduerſus Romanas multiplices reſeruationes, acceſſus, regreſſus, & coadiutorias, aliaque id genus impedimenta, tueri poſſent: vnde lites & expilationes multarum facultatum ſequebantur.

Nos inter alia, quæ toto tempore fælicis noſtri regiminis in regno noſtro reficienda curauimus; hanc indignitatem & incommodum, tàm Eccleſiarum quàm etiam Reipublicę conſiderantes, magna cura egimus, apud ſanctiſſimum in Chriſto patrem & dominum Clementem ſeptimum, ſanctæ Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ ſummũ Pontificem: vt quod nonnulla alia regna & prouinciæ pro magno & ſingulari haberent priuilegio ac diligẽtiſsimè obſeruarent; eius ſanctitas nobis & regno noſtro cùm de ſede Apoſtolica tùm etiam de vniuerſa re Chriſtiana benè merito concedere dignaretur; vt videlicet ordinarii, aliæq; perſonæ Eccleſiaſticæ perpetuis deinceps temporibus haberent viciſsim cum ipſa ſede Apoſtolica ſex menſes liberos; in quibus nullæ qua

z dworu Rzymſkiégo / w prowizyách y w podawániu ich nie mogli przekázowáć áni ſie im przećiwić. Który to przywiléy z łáſki y z dobrotliwośći iego świątośći otrzymáliſmy / zacnémi dowody y klauzulámi vtwiérdzony. Jákóż ſie to z przywileiu iáſnie pokázuie: którégo przepiſy do wßytkich kośćiołów głównych ſą pod pieczęćią náßą przeſłáné.

Wßákże iż tákowy ieſt w wielu ludźi vpór / ták wielka ludźi y czáſów rozmáitość: iż nic ták gruntownégo otrzymáć y poſtánowić ſie nie może / coby nie mießáło ſie y nie vpádło nápotym: gdyby vśilnośćią y mocą pánów broniono y trzymano nie było: zá rádą y zwoleniem wßytkich iednoſtáynie ták Rad iáko Poſłów źiemſkich króleſtwá náßégo / vſtáwiamy y ſkázuiemy / ná wieczné czáſy áby było chowano: Iż kto by przećiwko przywileiowi ták pożytecznému / y zá tákową pracą y ſtárániem náßym otrzymánému przez vwłaczánia ábo przez któréżkolwiek ſpoſoby nieco przez śie / ábo przez nápráwné oſoby / ábo którymkolwiek ſpoſobem ábo bárwą / ten przywiléy w części ábo we wßytkim przeſtępuiąc / ábo przećiwko niemu nieco kußąc ſie / śmiáłośćią vpo:ną ważył ſie zgwałćić / y też przećiwko iego vſtáwie opátrzenié iákiékolwiek duchowné wźiąłby ábo chćiał wźiąć / ábo penſyą iáką z dochodu duchownégo opatrzenia przezeń vproßonégo y przyiętégo ſobie záchowáć chćiał: tákowy którégokolwiek by był ſtanu / doſtoieńſtwá / záwołánia / winien w ſtátućie Oświeconych Pánów Jana Olbráchtá y Alexándrá królów Polſkich bráćiéy y przodków náßych / które przećiwko tym / którzy z proſtégo ſtanu do więtßych kośćiołów ſtáráią ſie bydź przyięći / y tákże przećiwko Kortezanóm wydáney / ma podléc zárázem: to ieſt / áby wßytkié dobrá iego poſpolité y oſobné / ruchomé y nieruchomé / świetckié do ſkárbu y ſtołu náßégo były wźięté y oddáné: á dobrá tákowégo duchowné áby były áreſtowáné y rozprzedáné: y ktemu ma bydź z króleſtwá y z páńſtw náßych wywołániem karan.

A iżby ſie poſtronnym oſobam przećiwko temu przywileiowi kuśić ſie o co drógá nie otwiéráłá / gdyby przez nápráwné oſoby przećiwić ſie iemu iáki obyczay był zoſtáwion / vſtáwiamy y ſkázuiemy ie tákowéyże winie y karániu y kaźni bydź podleglé: á iż tymże

lescunq; reſeruationes, nulli acceſſus, regreſſus, ac coadiutoriæ, aliaque impedimenta ex Curia Romana prouiſionibus & collationibus ipſorum obſiſtere aut illas impedire poſſent. Quod tandem priuilegium de gratia ac benignitate eius ſanctitatis obtinuimus, ampliſsimis quidem rationibus & clauſulis roboratum, prout ex tenore ipſius clariùs conſtat, cuius exempla ad omnes Eccleſias Cathedrales ſub ſigillo noſtro tranſmiſimus.

Quia tamen tanta eſt multorum hominum temeritas, tanta rerum & temporum varietas, vt nihil tàm ſolidi obtineri ac ordinari poſſit, quod non turbetur & labefiat in poſterum; niſi vi & poteſtate principum defendatur ac manu teneatur: de conſilio ac conſenſu vnanimi omnium, tàm Conſiliariorum quàm etiam Nunciorum terrarũ regni noſtri ſtatuimus & decernimus perpetuis temporibus obſeruandum: quòd, quicunque aduerſus priuilegium hoc tám ſalubre, & tanto labore & cura noſtra obtentum per derogationes, aut quoſcunq; alios modos quidquam committere per ſe, vel ſubmiſſas perſonas, aut quouis alio prętextu ſeu colore, illud in parte vel in toto infringendo, vel contra id aliquid tentando auſu temerario præſumpſerit: vel contra illius diſpoſitionem beneficium quodcunque Eccleſiaſticum, acceptauerit vel acceptare voluerit: vel penſionem quamcunque ſeu aliquam quottam ex prouentibus beneficii per eum impetrati vel acceptati ſibi reſeruari procurauerit: cuiuſcunq; ſtatus, conditionis, præeminentiæ & dignitatis exiſtat, pœnis in ſtatutis sereniſsimorum Ioannis Alberti & Alexandri regum Poloniæ germanorum, & anteceſſorum noſtrorum contra plebeos ad maiores Eccleſias ſe recipi procurantes, & alios impetratores Corteſanos editis, ſubiaceat ipſo facto: quippè omnium bonorum ſuorũ, communium & priuatorum, mobilium & immobilium ſecularium, ærario ſeu fiſco & menſæ noſtræ applicandorum priuatione: Eccleſiaſticorum verò areſto & confiſcatione: & præterea extra regnum & dominia noſtra bannitione & proſcriptione puniendus.

wyßßey práwo 5. Aby ſie &c. y práwo 10 Aby żaden y práwo 12. y 13.

Ne autem extraneis perſonis contra hoc

tymże obyczáiem máią bydź karáni wszyscy y káżdy zosobná/ Prełaci duchowni y świetcy/ y kápituły ták świetckié iáko y zakonnicze/ Opáci/ Kánonicy/ Plebani/ Wikáryie/ y ini opátrzenia duchownégo dzierżawcy/ y ktorzykolwiek stárszy wszytkich kośćiołów: tákże słudzy/ pisárze/ y ktorékolwiek iné duchowné y świetckié osoby królestwá nászégo y ini zkądkolwiek będący: ktorzyby listy ktorékolwiek przywileiowi królestwá nászégo y ninieyszému postánowieniu przećiwné osobam postronnym ábo obywátelóm/ y inym ktorégokolwiek stopniá/ záwołánia/ przełożenia / y ktorégokolwiek dostoieństwá będącym/ prowizyę/ vitalitates, pensię/ surrogácyę / y ktorémikolwiek postępki otrzymánie iákié w sobie máiącé przynieśli/ iáwnie y táiemnie publikowáli/ ábo ktorzyby tákowych pensiy táiąc / oné summámi pieniężnémi odkupowáli / y tákowé odstępki y resignátię duchownégo opátrzenia ábo práwá k nim należącé przyimowáli y przyieli: ábo ktorzyby nápominánia / klątwy/ prokurácyę/ sequestrácyę/ przećiwko opátrzeniu/ ktoré sie sstáły przez vrzędniki kośćielné o niezápłácenié pensiy téż zá własną wolą záchowánych w sobie zámykáiącé/ ktorąkolwiek mocą dáné przyieliby/ ábo exequowáć ie śmieli/ ábo tákowych rzeczy/ obrońcy/ exequutorzy/ Prokuratorzy/ ábo popieráćze wspomogáliby / chowáli / y im wspomożenié iákié śmieliby dáwáć/ ábo izby tákowé rzeczy czyniono podpomagáli: tácy winam opisánym niech będą podlegli: á stárostowie mieysc pod winámi vstáwionémi ná niedbálé stárosty / przećiwko tákowym przestępcóm spornym/ nie folguiąc áni namniey nie odpuszczáiąc niech postąpią. Dan ná Wálnym Seymie Krákowskim / w dźień ś. Fábiáná y Sebástiáná męczenników/ Roku Pánskié° 1532. Królestwá nászégo/ dwudźiestégo piątégo.

hoc priuilegium aliquid tentandi via pateat, si per submissas personas illi contraueniendi facultas relinqueretur, statuimus & decernimus simili pœnæ & mulctæ subiacere, & eo modo esse puniendos omnes & singulos Prælatos spirituales & seculares, ac Capitula tàm secularia quàm regularia, Abbates, Canonicos, Plebanos, Vicarios, beneficiatos, & quoscunque Presbyteros omnium Ecclesiarum: necnon tabelliones, notarios, & quasùis alias Ecclesiasticas & seculares personas regni nostri, & aliâs vndecunq; existentes: quæ literas quascunque suprascripto priuilegio regni nostri, & præsenti ordinationi contrarias personis externis siue indigenis & aliis quibuscunque, cuiuscunque gradus, conditionis & præeminentiæ existant, & quacunq; præfulgeant dignitate, aliâs prouisiones in vita, reseruationes cum pensionibus, surrogationes, & quoscunq; processus desuper obtentos in se continentes, portarent, afferrent, & publicarent, palàm & priuatim: aut qui pensiones huiusmodi celando illas summariè pecuniis redimerent, & cessiones vel resignationes beneficiorum seu iuris ad illa competentis susciperent, vel acceptarent: seu qui monitoria, censuras, procurationes, & sequestra contra prouisos ordinariorũ ob non solutionem pensionũ, etiam motu proprio reseruatarum in se continen: quacunq; authoritate data, admitterent, aut exequi præsumerent: vel talium fautores, executores, procuratores, aut quosùis sollicitatores promouere, fouere, vel illis auxilium opemúe aliquam præbere auderent, vel talia fieri promouerent: pœnis supra expressis subiaceant, per locorum Capitaneos, sub pœnis in negligentes Capitaneos conditis, contra tales temerarios transgressores irremissibiliter exequendis. Datum in Conuentione generali Cracouiensi, die SS. Fabiani & Sebastiani martyrum. Anno Domini, M. D. XXXII. Regni nostri Anno XXV.

Rok Łáski.

Beneficiat zostáwuie successoróm swym ostátek dochodów, ile Roku zbywa.

18. Vstáwá tá iest Xiędzá Janá Lutká

Statutum Lutkonis Episc: Crac. ad tempora anni gratiæ.

STatutum Domini Ioannis Lutkonis Episcopi Crac: est: quòd quilibet Prælatus,

Ld. 58. B. HL. 9/16. HP. 149.

Lutká Biskupá Krákowskiégo: iż kożdy Prælat/Kánonik/Altáristá/Pleban/Wikáryi/ y ktorékolwiek beneficium máiący/ bądź curatum bądź nie curatum, we wszytkiéy Diocœsiiéy Krákowskiéy/ ieśli vmrze w pierwsze trzy kśieżyce roku/ począwszy od Nowégo látá: niech ma czwartą część wszytkich dochodów/ wedle prawdźiwégo szácunku swych beneficiy: ále successorowi swému niech zostáwi zboża letnie/ku ośianiu folwárku. A ieśli we trzech wtórych mieśiącách zéydźie/ niech ma połowice: ieśli w trzecich trzech mieśiącách/ niech ma trzecią część zboża oźimiégo/ zostáwiwszy temu/ który po nim będźie zbożá wedle wielkośći folwárku nieośianégo. á ieśli w ostátnich mieśiącách żywotá dokona/ niech ma wszytko.

tus, Canonicus, Altarista, Plebanus, Vicarius, & ex quocunq; titulo beneficiatus, curatus & non curatus, in vniuersa diocœsi Cracouiensi, si moritur in primis tribus mensibus anni, incipiendo à Circumcisione Domini, habeat quartã partem omnium introituum: iuxta verum valorem suorum beneficiorum; sed successori frumenta æstualia relinquat ad seminandum prædium. Si in tribus secundis mensibus, habeat medietatem. Si in tertiis tribus mensibus, habeat tertiã partem, de frumentis hyemalibus, ad quantitatem prædii non seminati successori relictis: sed si in residuis mensibus, habeat totum.

O Dobrách kośćielnych.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol: 41.

19. Iż wiele dobr kośćielnych od kośćiołów y klasztorów niesłusznie iest álienowánych/ ták/ iż powinnośćiam onych kośćiołów niemoże się przystoynie dosyć czynić. Postánawiamy/ áby nápotym álienátię żadné wáżné nie były/ którychby w práwiéch y przywiléiách przyczyn y conditiy słusznych/ y onému kośćiołowi pożytecznych/ probabiliter, specificè & autenticè wyráżonych y opisánych nie było: y consensy/ quorum interest, wedle práwá nie przystąpiły. A ináczéy álienatá/ práwem recuperowáć successoribus záwżdy wolno będźie: o co forum w źiemstwie ratione bonorum vkázuiemy: iednák do swégo żywotá possessores vżywánié mogą dáwáć/ citra tamen præiudicium ecclesiæ, & derogationem onerum, ipsis, według práwá incumbentium. Tóż się y o dobrách Gréckich Władyctw/ y Monásterów rozumieć ma.

O visitáciiéy Archiakonskiéy.

Bodzantá Epis: Crác. La: 57. HL: 253/ 452.

20. PRohibemus etiam Archidiaconis, Præpositis & aliis Prælatis nostræ Diocœsis iurisditionem habentibus: vt visitando non excedant euectionum numerum, à iure diutius institutum: neque in tempore visitationis pecuniam exigant à subiectis.

KSIĄG WTORYCH, CZĘSC TRZECIA, O Klasztorzéch, Opáciéch, Proboszczách, y Mniszkách.

O KLASZTORZECH Tit. I.

Polacy do klasztorów królestwá Polskiégo máią być przyimowáni: wyiąwszy żeby tego Niemieckié przywileie broniły.

J. Chcąc niektóré niepobożné zwyczáie w niektórych królestwá nászégo klasztorzéch pokáźić: do których tylko brácia narodu Niemieckiégo zwykli być przyimowáni/ á to ná wzgárdę narodu Polskiégo: vstáwiamy/ áby káżdy Biskup w swym Biskupstwie oglądał przywileie tákowych klasztorów: á iesliby w tákowych przywileioch nie było to wyráżono/ áby tylko Niemcy do przerzeczonych Klasztorów byli bráni/ niech to opátrzy/ áby do tákowych klasztorów ták Polacy iáko Niemcy byli przyimowáni.

Poloni ad Monasteria Regni (nisi priuilegia Germanorum obstēt) suscipiantur.

ITem iniquam consuetudinem quorundam in regno nostro monasteriorum tollere cupientes, ad quæ fratres gentis duntaxat Germanicæ suscipi solent, in contemptum Polonicæ nationis: Statuimus, vt quisque dominorum Episcoporum, in sua Diocœsi videat priuilegia talium monasteriorum: etsi eisdem priuilegiis id non sit expressum, vt soli Germani ad dicta monasteria suscipiantur, prouideat: vt promiscuè Poloni & Almani deinceps recipiantur.

PRAW O Zyg: w Piotr: 1511. HL. 2. 3. HP 152.

O OPACIECH Y PROBOSCZACH, Tit: II.

Opáci y Proboszczowie klasztorni stanu szláchetckiégo, á iesliby szláchty nie było, tedy z prostégo rodzáiu, tylko żeby byli Polacy, máią być wybiéráni.

J. Czestémi y wielkimi prosbámi y wołániém poddánych nászych poruszeni/ widząc iż wszytki klasztory práwie w królestwie nászym z szczodrobliwośći nietylko przodków nászych/ Królów Polskich y kśiążąt/ ále też z máietnośći Pánów y szláchty są dobrze nádáné y opátrzoné/ y podźiś dźień szláchetckiéy łáski potrzebuią: przestrzegáiąc też tego/ áby nowé domysły w wierze z Niemiec do królestwá Polskiégo/ ázwłasczá do niektórych klasztorów w páństwách

Abbates & Præpositi Monasteriorum, ex Nobilibus, aut si ij defuerint, ex plebeiis, modo sint Poloni, creentur.

FRequentibus magnisq; petitionibus, atque clamoribus subditorum nostrorũ permoti: cernẽtes omnia Monasteria ferme in regno nostro, ex munificentia, & liberalitate, non solùm antecessorum nostrorum Poloniæ regum atque Principũ, sed etiam Baronum & Nobilium facultatibus, benè dotata esse: & nunc quoq; Nobilitatis fauore plurimùm indigere: Cauentes etiã, ne noua dogmata ex Germania ad regnum nostrum, præsertim verò ad quædam Monasteria in ditionibus nostris

Zyg: w Piotr: 1538. HL. 2/ 3. HP. 152.

ſtwách nászych przez ludźie násze narodu o-
nėgo nie były wnaszáné/y tudźież áby klaszto
ry/ktoré iuż z wielkiéy częśći ſą ſpuſtoszoné/
ku vpadku dla zeszćia oſób klasztornych nie
przyszły/ vſtáwiámy áby ná wieczné przyszłé
czáſy żaden ná Opáctwo ktorégokolwiek kla
sztoru w królestwie nászym/áni ná Probostwo
nie był áni mógł bydź wybiéran/iedno ten/
którýby był z narodu Polskiégo.

To tylko obwárowawszy: iż ieśliby był
w klasztorze ſzláchetckiégo rodzáiu mnich
godny: tedy tákowy bydź ma przed innémi
ná opáctwo wybran y przez nas loci ordi-
nario preſentowan.

A ieśliby żaden ſzláchćic godny w tymże
klasztorze nie był náleźion/ tedy z inszégo kla-
sztoru tegóż zákonu ſzláchćic godny ma
bydź obran ábo ma bydź oń żądano.

A gdźieby ſzláchćicá godnégo nie było/
tedy będźie dopuszczono y wolno proſtégo
rodu człowieká ná Opáctwo obráć: o któ-
régo godnośći y narodźie Biſkup mieyſcá
onégo Nas przez liſt ſwóy obwieśći y vpe-
wni: ábyſmy wiedźieli/ którégo y iákiégo
mamy iemu zálećić.

nostris, per homines nationis illius infe-
rantur: Et ne Monaſteria ipſa, quæ iam
magna ex parte deſolatę cernuntur, ad in-
teritum, ob defectum perſonarum deue-
niant: Statuimus, vt deinceps futuris per-
petuis temporibus nemo in Abbatem cu-
iuſcunq; monaſterii in regno noſtro, aut
etiam in Præpoſitum eligi debeat, aut poſ-
ſit, niſi qui ſit natione Polonus.

Hac cautione adiecta: vt ſi in eodem
Monaſterio aliquis, ex nobili genere pro-
creatus & idoneus monachus reperiatur,
in Abbatē ante alios eligi & recipi debe-
at: atq; per Nos loci ordinario preſentari.

o tymże masz niżéy práwo 3. Aby.

Vbi verò nullus Nobilis idoneus in e-
odem monaſterio reperietur; tunc ex a-
lio monaſterio eiuſdem ordinis & religi-
onis, vir Nobilis & idoneus erit deligen-
dus ſeu poſtulandus.

o tymże niżéy práwo 3. Aby. parag. A gdźieby.

In defectu autem nobilis idonei, licitū
erit & liberum, plebeium idoneum, nati-
one Polonum, in Abbatem eligere, de cu
ius idoneitate & natione, loci ordinarius
Epiſcopus, nos per literas ſuas certiores
reddet: vt ſciamus, quem & qualem ei prę
ſentare debeamus.

Tákowiż ſtátut około Opátów, y tu-dźież áby w niektórych klasztorách niekiedy Niemcy, niekiedy Polacy ná Opáctwá byli wybiéráni: y áby Polakóm do klasztorów Niemieckich był wolny przyſtęp.

Simile de Abbatibus, & quòd in nōnullis monaſteriis, nūc Germani, nunc Poloni, in Abbates eligātur. Præterea vt Polonis ad monaſteria Germanica ingreſſus pateat.

Zyg. w Krák. 1539. HL. 2. B/ 4. HP. 153.

2. Dekret nász około Opátów/któ-
ryſmy vczynili ná ſéymie przeszłégo Roku/
będźiemy cále záwsze chowáć: á to w tym/
że żadnégo Ordinario loci onégo nie bę-
dźiemy odſyłáć/iedno tego: którýby był ſzlá-
chćicem/ y którýby wedle ſtátutu Piotrko-
wskiégo Roku Páńskiégo/ Tyſiącnégo/
pięćſetnégo trzydźieſtégo y oſmégo był
wybrány.

A którýby nie wedle práwá był obran/
będźiemy ſię o to ſtáráć: áby Xiężá Bi-
ſkupi tákowé obránié wniwecz/ iáko ſtátut
obmawia/ obróćili: á o inszym ná to mieý-
ſce ſię ſtáráli.

Wszákże dla niektórych przyczyn zdáło
ſię nam: áby w tych klasztorzech/które má-
ią część imion ſwych nie pod królestwem
nászym/ byłá niéiáka álternata: żeby raz
Pola-

DE Abbatibus decretum per nos
factum, in ſuperioris anni Comitiis ratū
ſumus & firmum ſemper habituri: ne-
que præſentabimus quenquam loci or-
dinario: niſi quem Nobili loco natum
& ſecundùm diſpoſitionem ſtatuti Piotr-
couienſis, Anni Domini, Milleſimi, quin-
genteſimi trigeſimi octaui electum com-
periemus.

Quòd ſi quis non legitimè fuerit ele-
ctus: dabimus operam, vt Domini Epi-
ſcopi electionem nullam huiuſmodi eſſe
pronuncient, ac de alio idoneo, vt ſtatu-
tum diſponit, in locum illius ſufficiendo,
ſint ſolliciti.

Certas tamen ob cauſas, viſum eſt no-
bis: vt in his Monaſteriis, quæ partem
bonorum ſuorum extra Regnum habe-
ant,

Polacy / á druga rázą Niemcy Opáty byli obiéráni.

A Księża Biskupi oto sie stáráć máią: áby do tych klasztorów / do których Niemcy tylko bywáli bráni / też y Polakóm był przystep.

ant, quædam fieret viciſſitudo: vt alternatim Abbates, nunc Germani nunc Poloni eligerentur.

Dominis autem Epiſcopis curæ erit: vt in quæ Monaſteria ſoli Germani reciperentur, in ea quoq; Polonis pateret aditus & ingreſſus.

O tychże Szláchetckich Opáćiech.

*wysszéy prá. 1. Cześtym: parag. 7 o tylko.

3. ABy nádánia klasztorné záchowáné łácniéy bydź mogły / y ponowiáiąc státut 1538. *vstáwiamy: áby żaden Opátem nie był obieran / iedno Polskiego szláchetckiego z oycá y z mátki narodu á godny człowiek.

A gdźieby w tym klasztorze / w którym Opáctwo wákowáć bedźie / nie był profesſowány náleźion godny szláchćic / támże obecnie z dawná mieszkáiący: áby z onéyże Diocœzyiéy w któréy iest klasztor / szláchćic godny *stanu Duchownégo był obiéran y postulowan ná Opáctwo: á bedąc ták obran bez professyiéy / ma bydź przez nas loci ordinario præsentowan: á zátym przezeń instituowan ábo potwiérdzon ná Opáctwo á ma bydź professowan.

*o tymże wysszéy práwo 1. Cześtym parag. A iesliby.

Monachorum Abbates ex Nobilibus ſint.

Zyg: Aug: w Piotr: 1550. HL. 2. B/ 4. HP. 155.

VT donationes Monaſtariorũ conſeruari poſſint facilius: renouandoque ſtatutum, Anno 1538 conditum, ſtatuimus: vt nemo in Abbatem eligatur niſi Polonici, Nobiles ex patre & matre, generis, & homo idoneus.

Quòd ſi in eo Monaſterio, in quo Abbatia vacabit nõ reperietur profeſſus idoneus Nobilis, inibi aſſiduè & antiquitus habitans, vt ex eadem Diœceſi, in qua eſt Monaſteriũ, Nobilis idoneus ſtatus Spiritualis eligatur, & poſtuletur in Abbatem. Cùmque ſic eligetur improfeſſus, debebit per nos loci ordinario præſentari: & poſtea per illum inſtituti vel cõfirmari in Abbatiam, & (Regulam) profiteri.

Opáctwá żaden trzymáć niémá iedno wedle Constititucyiéy ſub pœna, Articulo.

O OPACTWACH.

*wysszéy prá. 3. Aby.

Zyg: III. w Krák. 1588. fol: 40.

4. PRzestrzegáiąc żeby ná Opáctwá y Probostwá Zakonné / zá niepořządnémi Electiámi / ludźie niegodni nie wstepowáli: ále żeby y godnie y swym porządkiem do nich przychodźili / przychyláiąc sie do Constitucyiéy anni 1550. *postánawiamy: áby loci ordinarii po zeszćiu Opátá / mieli stáránié o rządźie w klasztorzéch: wszákże prouentá máią bydź w mocy zakonników: á Electią Biskupi / po oznaymieniu nam śmierći Opáćiéy / żeby prędko skłádáli / porozumiewáiąc sie z námi / á práwo y zwyczay stáry záchowuiąc / á nam electa competenter według praw opisánych obránégo / oznaymili / y præsentowánégo od nas instituowáli. A ktoby sie nápotym ważył wźiąć y trzymáć Opáctwo / ináczéy niż tá Constitucia vczy / máią sie nań śćiągáć pœny contra Corteſanos in Conſtitutionibus Annorum 1538. & 1540. *wyráżoné / á to ná séymie ad inſtantiam cuiuſcunque ma bydź.

*to práwo masz wysszéy fo. 200. práwo 12. Iesliby: y fol: 201. práwo 14. Ná cześćié.

Konwent Lubinski Opátá wybránégo, Królowi I. M. preſentowáć ma.

5. W Jmie Bożé Amen. Ja Woyćiech / zá miłośierdźiem Bożkim Opát / Jan Przeor / Wáclaw Proboszcz w stárym Gostyniu / Márcin Kustos / Jan z Krobie / Bráćia z Konwentu y z klasztoru Lubin-

Conuentus Lubinenſis Abbatem electum Regi præſentet.

Ld. 74. HL 1. HP. 150.

IN nomine Domini Amen. Nos Albertus Abbas, patientia diuina, Ioannes Prior, Venceſlaus Præpoſitus in antiqua Goſtyn, Martinus Cuſtos & Ioannes de Krobia, Fratres Conuentus Monaſterii in

O Opáciech. Kśiąg wtorych Duchownych

binſkiégo / w Poznáńſkim Biſkupſtwie / imieniem náßym y wßego Konwentu / dá-
iemy znáć tym piſániém ninieyßym / ktorym
to należy ták teraz iáko też y potym będą-
cym: do ktorych tego poſtánowienia ná-
ßégo wiádomość przyidźie: iż áczkolwiek
z práwá y z zwyczáiu po zeßćiu / ábo po wſtą-
pieniu ná wyßé Opáctwo Opátá káżdé-
go przerzeczonégo klaßtoru náßégo Lu-
binſkiégo / ná nas y ná Konwent náß prze-
ßłégo Opátá Kánoniká Electia przynale-
ży: á po tym obrániu porządnym przez nas
y Konwent náß ná bráćie Kánonicze vczy-
nionym / przed Confirmátią y przed opátrze
niem / tákże przed poświącániem onégo /
z powinnośći nam powinnéy tego brátá
wybránégo / przez nas ſámych ábo przez
brátá Konuentu náßégo Naiáśnieyßému
Kśiążęćiu Pánu á Pánu Kázimirzowi / z
łáſki Bożéy Królowi Polſkiému / Wiel-
kiému Kśiążęćiu Litewſkiému / Ruſkié-
mu / Pruſkiému / Pánu y Dźiecowi y po-
tomkom iego powinną cześć czyniąc / iáko
Pátronowi y Pánu miłośćiwému ſtáwić /
y tákże obránié Opátá przyßłégo oznay-
mić / ślubuiemy / y niniéyßym liſtem obiecu
iemy: y tákże od Je° K. M. y od potom-
ków Królá Je° M. ſłußnie obránych / po-
kornie votum y conſenſu prośić / y vpraßáć:
iákośmy to z práwá y z zwyczáiu powinni:
ná ktorégo Je° Królewſka M. będźie ra-
czyłá dáć votum y conſens ſwóy. Ná któ-
rego to Opátá wybránégo prowizyią / po-
twierdzenié / y conſecrátią / bez zezwolenia
Królá Je° M. y potomków iego nie ma-
my áni chcemy poſtępowáć: ażby było łá-
ſkáwé y miłośćiwé zezwolenié Królá Je°
M. Ná ktorych wßytkich rzeczy y kożdéy z
oſobná wiárę y świádectwo ten liſt niniey
ßy przez Piſárzá iáwnégo kazáliſmy nápi-
ſáć / y pieczęćią Opáctwá y Konwentu ná-
ßégo kazáliſmy potwierdźić. Piſan y dan
ten liſt w Poznániu we Srzodę dźiewiąté-
go dniá Lipcá / Roku Páńſkiégo / Tyśią-
cnégo / cztérech ſetnégo / ßeśćdźieśiątégo /
Indictiiéy oſméy / zá Papieſtwá Naświęt
ßégo w Pánu Chryſtuśie Oycá Páná ná-
ßégo Piuſá wtórégo / Roku wtórégo iego
Papieſtwá / ná zamku / ná Sali wyßéy / go
dźiny Nießporney. Przy czym byli náucżći-
wßy / Wielmożni / Szláchetni / Pánowie /
Andrzéy z łáſki Bożéy Biſkup Poznáńſki /
Jan

in Lubin Poſnanien: Diocœſis, noſtro &
totius dicti Conuentus nominibus, ſigni-
ficamus tenore præſentium quibus expe-
dit, vniuerſis & ſingulis, tàm præſentibus
quàm futuris, harum notitiam habituris:
Quòd quanquam de iure & conſuetudi-
ne, poſt ceſſum Abbatis cuiuſlibet præ-
fati Monaſterii noſtri Lubinenſis, ad nos
noſtrumque Conuentum, futuri Abba-
tis Canonica electio ſpectat & pertinet:
poſt verò Canonicam & legittimam ele-
ctionē, per nos noſtrumq; Conuentum,
in fratrem Conuentus noſtri Canonicè
factam, ante confirmationem prouiſio-
nēque & conſecrationem, prout ex de-
bito tenemur, eundem fratrem electum,
per ſe vel per alium fratrem Conuentus
noſtri, Sereniſſimo Principi & Domino,
Domino Kazimiro Dei gratia Regi Po-
loniæ, Magno Duci Lithuaniæ, Ruſſiæ,
Pruſſiæ, Domino & Hęredi &c. & eius
Succeſſoribus, debitum honorem ex-
hibentes, tanquam Patrono & Domino
gratioſiſsimo repræſentare, necnon hu-
iuſmodi electionem Abbatis futuri inti-
mare & notificare ſpōdemus & præſenti-
bus pollicemur: ac etiam à ſua ſerenitate,
& Succeſſoribus legittimis humiliter vo-
tum petere, & conſenſum gratioſum po-
ſtulare; & impetrare, prout ad hoc de iu-
re & cōſuetudine tenemur: in quem ſua
ſerenitas benigna pietate præbebit votū
gratioſum & conſenſum. Ad cuius quidē
electi noſtri prouiſionem confirmatio-
nemque, & conſecrationem, abſq; con-
ſenſu præfati Sereniſſimi Domini Regis,
vel ſuorū Succeſſorum, nullo modo pro-
cedemus, nec procedere volumus: do-
nec priùs conſenſus deſuper Regius fue-
rit nobis benigniter datus. In quorū om-
nium & ſingulorum fidem & teſtimoni-
um præmiſſorum, præſentes literas per
nuncium publicū ſcribi procurauimus:
Sigilliſq; Abbatiatus & Conuentus noſtri
fecimus communiri. Actum & datum
Poſnaniæ die Mercurii, nona Menſis Iu-
lii, Anno Domini, Milleſimo, Quadrīgen-
teſimo, Sexageſimo: Indictione octaua,
Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris
Domini noſtri Pij Papæ ſecundi, Anno
ſecundo: in Caſtro in Sala ſuperiori Ca-
ſtri præfati Poſnanienſis, hora veſperorū:
Præ-

Jan z Brześcia Doktor oboygá práwá / świętego pálacu Apostolskiego rzeczy práwnych przysłucháez/ Archidiákon Gnieznieński/ y królestwá Polskiego Podkánclérzy. Stánisław z Ostrorogá / Poznáński Woiewódá: Ján z Czárnkowá Gnieznieński/ Piotr z Gáiu Káliski/ Kásztelani: Stybór z Ponicá / Podkomorzy Poznáński y General Wielkiey Polski / Sedziwóy z Lázizániec/ Podkomorzy Sándomirski: Mikołay Tomicki / Chorąży Poznáński: Piotr Dunin z Práwkowá/ Márszałek Nádworny Naiáśnieyszego Kśiążecia Kázimierzá Królá Polskiego; y inych wiele godnych wiáry przy przerzeczonych rzeczách świádków.

Præsentibus ibidẽ Reuerendissimis, Magnificis & Generosis Dominis: Andrea Dei gratia Episcopo Posnaniensi, Ioanne de Brzezie vtriusq; Iuris Doctore, Sacri Palacii Apostolici causarũ auditore, Archidiacono Gnesnensi,& Regni Poloniæ Vicecancellario: Stanislao de Ostrorog Posnaniensi Palatino: Ioanne de Czarnkow Gnesnensi,Petro de Gay Calissiensi, Castelanis: Stiborio de Poniecz, Succamerario Posnaniensi, & Capitaneo Maioris Poloniæ Generali: Sandiuogio de Lazizanice Succamerario Sandomirẽsi: Nicolao Tomicki, Vexillifero Posnaniẽ: & Petro Dunin de Prawkouice,Marsalco Curię Serenissimi Domini Kazimiri Regis Poloniæ: & aliis quàm plurimis testibus, circa præmissa.

Ani Biskup Poznánski święćić Opátá Lubińskiégo ma, dokądby Król Iego M. ná to nie zezwolił.

6. Andrzey Biskup Poznánski / dáiemy znáć tym pisániem/ którym to należy wiedźieć wszytkim: Iż chcąc máiestat Królá Je° M. ná przyszłé czásy / iákosmy to powinni w vczćiwośći záchowáć/ obiecuiemy tym listem/ y obowiezuiemy sie: iż od tego czásu / iákosmy y przedtym to czynili / żadnego Opátá ná przyszłé czásy klasztoru Lubinskiégo/ który iest w Biskupstwie nászym/ który przez bráćią conwentu onégo porządnie będźie obran / prowidowáć/ consecrowáć/ y confirmowáć nie będźiemy/ dokądby przez Kápitułe conwentu tego po obrániu porządnym Naiáśnieyszému y nam miłośćiwému Pánu Kázimierzowi ábo potomkóm iego/ z łáski Bożey Królowi Polskiému/ Wielkiému Kśiążeciu Litewskiému/Ruskiému/Pruskiému/ Pánu y dźiedźicowi nie był presentowan/ y dokądby Król Je° M. nań niezezwolił: ná co sie oświadczamy tym listem: ná który pieczeć swą kázálismy záwieśić. Dan w Poznániu w piątek pierwszy po Oktáwie nachwalebnieyszey Pánny / Roku Bożégo / którégo pisáno / tyśiąc / cztéry stá / sześćdźieśiąt lat. Przy czym byli nauczćiwszy z łáski Bożey Oćiec/ Jan z łáski Bożey Biskup Włocłáwski/ y Kánclérz korony Polskiey: y tudźiéż Wielmożny y szláchetny pan Łukász z Górki Poznáński/ Stánisław z Ostrorogá Kaliski/

Nec Episcopus Posnaniẽ: ad cõsecrationẽ Abbatis Lubineñ procedat, nisi regia M. ad eandẽ cõsentiat.

La.75.HL. 1.B/2.HP. 151.

ANdreas Episcopus Posnaniensis, Significamus tenore præsentium, quibus expedit, vniuersis: Quomodo volentes Regiã maiestatem ad futura tempora, prout tenemur, ex debito honorare, promittimus præsentibus & spondemus: quòd exnũc & in antea ad nullius electi ad futurũ Abbatem monasterii Lubinensis Diocœsis nostræ, qui per fratres conuentus illius canonicè electus fuerit, prouisionem, consecrationem, ac etiam confirmationem procedemus; nisi priùs per capitulũ conuentus sui, post electionem canonicam de eo factam Serenissimo nostroq; gratiosissimo domino Kasimiro aut suo successori, Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lituaniæ, Russię, Prussiæq; domino & hæredi, præsentatus fuerit: & in ipsum serenitas sua consenserit: harum quibus sigillum nostrum est præsentibus subappensum, testimonio literarum. Datum Posnaniæ feria quinta post Octauas glorosissimæ virginis Mariæ proxima, Anno Domini 1460. Præsentibus ibidem Reuerẽdissimo in Christo Patre domino Ioanne, Dei gratia Episcopo Vladislauiensi & Regni Poloniæ Cancellario: necnon Magnificis & Generosis dominis, Luca de Gorka Posnaniensi, Stanislao de Ostrorog Calissiensi, Palatinis: Petro de Gay Calis-

listi/ Woiewodowie: Piotr z Gáiu Káliſki/ Jan z Czárnkowá Gnieźnieńſki/ Káſztelani: Piotr z Ponieczá/ Podkomorzy Poznáńſki/ y General Wielkiey Polſki/ świádkowie przerzeczonych rzeczy.

Calissiensi, Ioanne de Czarnkow Gnesnensi, Castelanis: & Petro de Poniecz, Succamerario Posnaniensi & Capitaneo Maioris Poloniæ generali: testibus circa præmissa.

Opáci máią miſtrze ſzláchetckim dźieciom w klaſztorzéch chowáć.

Abbates scholas Nobilium puerorum instituant.

Zyg: Aug. w Piotr. 1550. HL. 3. 4. pará. Et Quoniã &c. HP. 154.

7. A Ponieważ nie ieſt tákowy poczet Zákonników w klaſztorzéch/ iáko bywał przedtym: winni będą Opáci pewny poczet ſzláchetckich dźieci w klaſztorzéch chowáć: á oné támże ludźiom godnym náuk wyzwolonych vczyć dáć/ wedle tego: iáko kożdému Opatowi Kśięża Biſkupi onych mieyſc náznáczą y omiánuią.

ET quoniam non est tantus numerus Monachorum in monasteriis, quantus fuerat antea: tenebuntur Abbates certum numerum puerorum nobilium fouere in monasteriis: & illos inibi hominibus doctis, artibus liberalibus dare instituendos: iuxta quod vnicuiq; Abbati, domini Episcopi illorum locorum consignabunt & nominabunt.

O MNISZKACH, Tit: III.

Mniſzki w oyczyſtè y máćierzyſtè dobrá mogą wſtępowáć, wſzákże ich oddalić niemogą, ále ná polowicy czynſzów od krewnych, póki żywi, przeſtawáć máią.

Moniales in bona paterna & materna succedunt, ea tamen alienare non possunt; sed ex illis censuum pecuniariorum medietate à consanguineis quoad viuãt potiãtur.

Zyg: w Krák. 1527. HL. 160/ 187. HP 154

1. TEż vſtáwiamy: iż gdy mniſzki do zakonu ktorégo od ſtolice Apoſtolſkiey pochwalonégo wſtąpią/ ácz świátá y dóbr świetckich odrzekły śie/ y nic włáſnégo mieć niemogą: wſzákże iż nie ſą wſzedy ſłuſznie opátrzoné/ y dozwolono im z łáſki ſtolice Apoſtolſkiey/ áby mogły w dobrá máćierzyſté y oyczyſté ktoré ná nie przypádną/ wſtępowáć: y tákiemi dobry zá zwoleniem y zwierzchnośćią ſwych ſtárſzych ſzáfowáć: ále iż wiele ſkarg poddánych náſzych do nas przychodźiło/ ktorym to zá przykré było: żeby mniſzki miáły wſtępowáć w dobrá oyczyſté y máćierzyſté: ktoré ná nie po śmierći rodźiców ábo krewnych przypádną: y chćieli ie práwem od tákowych wſtępków odſtérknąć.

STatuimus etiam: quòd sanctimoniales, Ordinem aliquem à sede Apostolica approbatum professę, tametsi mundo & bonis temporalibus renunciauerint, nihilq; proprii habere posint; quia tamen non sunt vbiq; debito modo prouisæ: & concessum sit illis ex indulgentia sedis Apostolicæ, vt succedere possint in bona paterna & materna ad se reuoluta: de illisq; liberè, cum autoritate superiorum suorum disponere: quia multæ querellæ subditorum nostrorum ad nos deferebantur: qui indignè ferebant, quòd ipsæ sanctimoniales succedere deberent in bonis suis paternis & maternis, ad eas post mortem parentum aut consanguineorum earum deuolutis: iureq; illas, ab huiusmodi successionibus repellere nitebantur.

Chcąc tedy tákowé ſkárgi vſkromić/ y mniſzki w miłośći y w łáſce powinowátych záchowáć/ y ich potrzebam łáſkáwie porádźić: vſtáwiamy y rozrządzamy/ zá rádą koronną ſtanu oboygá y Poſłów źiemſkich: iż mniſzki ktoré do zakonu wſtąpią/ y w klaſztorzéch mieſzkáią/ mogą wſtępowáć w dobrá oyczyſté y máćierzyſté práwem ná nie przy-

Volentes huiusmodi querellas cohibere, & easdem sanctimoniales in bona gratia & fauore consanguineorum illarum conseruare: illarumq; necessitatibus benignè prospicere: statuimus & ordinamus de consilio & consensu Consiliariorum regni nostri status vtriusq;, & nunci- o rum

przypádłé wſzákże ich oddalić od krewnych y bliſkich/ ábo ná inné obcé oſoby przenieść żadnym obyczáiem nie będą moc: ále iáko ſkoro ná nie ábo z nich ná którą tákowé dobrá przypádną/ práwem ſłuſznego ſpadku/ tedy bliſcy/ krewni/ przyrodni/ powinowáci ich oné dobrá trzymáć/ y w oné wwiązáć ſie mogą: á z nich połowice wſzytkich czynſzów y dochodów pieniężnych im/ y kożdéy z nich zoſobná zápłácić będą do śmierći ich powinni. A druga połowicá dochodów pieniężnych/ y wſzytkié inné pożytki z imionych przychodzącé ná ſie otrzymáią: z których będą ſłużby Rzeczypoſpol. y woienną wypráwę ná ſobie nośić.

A ieſli dobrá ná mniſzki przypádłé żadnych dochodów czynſzowych niebędą miáły: á byłyby w nich folwárki/ ábo ſtáwy/ ábo młyny/ ábo łąki/ ábo láſy godné ku rąbániu/ ábo bárći/ ábo role/ któréby mógł oſádźić/ y inné pożytki którymbykolwiek imieniem były zwáné: w tákowéy mierze Biſkup ábo Ordinarius loci, ábo iego Officyał z Stároſtą ziemie ábo powiátu onégo/ w którym tákowé dobrá ſą położoné/ będą ſie pytáć pilnie/ iáko wiele z tákowych dóbr może ná káżdy rok pożytku przychodźić/ y oné pożytki/ któréby ná kożdy rok z nich mogły bydź/ pilnie będą ſzácowáć: á ná którą ſumme oſzácuią/ tedy powinowáći przerzeczonych mniſzek/ którzy té dobrá będą dźierżeć/ będą powinni im y kożdéy zoſobná połowice téy ſummy ná kożdy rok przez wſzelákiego ſporu dawáć.

A ieſliby ći krewni byli niedbáli w płáceniu/ y nápomnieni liſtem nápomnienia od kśiędzá Biſkupá ábo Officyałá iego/ nie zechcą im przez vpór ſwóy doſyć vczynić y gdyby zákleći trzy mieſiącé klątwy kośćielne ná ſobie dźierżeli/ tedy wolność y moc będą mieć mniſzki przerzeczoné dobrá inému powinowátému któremu ábo obcému náiąć/ wedle woléy ſwéy do żywotá ſwégo: á po śmierći ich tákowé dobrá ná bliżſzé ich krewné zá śie będą przywróconé/ y máią przypáśdź.

orum terreſtriũ. Quod moniales ipſæ, ordinem Regularem profeſſæ, & in Cœnobiis & clauſtris manentes, ſuccedere quidem poſſint ad bona paterna & materna, quæ ad eas deuoluta legitimè fuerint; alienare tamen illa à cõſanguineis & propinquis, aut in alienas perſonas quomodocunq; transferre, nullo modo valeãt. Sed cùm primùm ad eas, aut earũ aliquã, ea ipſa bona deuoluta fuerint; Iure legitimæ ſucceſſionis & deuolutionis, proximiores conſanguinei ſeu agnati & cognati earũ; illa tenere, earumq; poſſeſſionem adire debebunt: & ex illis medietatem omnium cenſuum & prouentuum pecuniariorum illis & cuilibet eam ſoluere erunt aſtricti; vita illarum durante: reliquam verò medietatem prouẽtuum pecuniariorum, ſimul ac fructus omnes, ex bonis illis prouenientes, pro ſe retinebunt: & ex illis onera R. P. regni, & bellicæ expeditionis ſuſtinebunt.

Quòd ſi bona, ad Moniales ipſas deuoluta, nullos prouẽtus pecuniarios habuerint: eſſent tamen in illis prædia, ſeu piſcinæ, ſeu molendina, vel prata, vel ſyluę cęduę, aut mellificia, aut agri, quę locari poſſint, & alię id genus vtilitates, quocunque nomine cenſeantur; in eo caſu, Epiſcopus & Ordinarius loci, ſeu eius in ſpiritualibus Vicarius, cum Capitaneo terræ ſeu diſtrictus illius, in quo bona huiuſmodi conſiſtunt diſquirent diligenter, quantum ex huiuſmodi bonis prouenire in anno poſſit, illaq; & obuentiones ſeu vtilitates, quæ ex illis annis ſingulis prouenire poſſent, diligenter taxabunt, & æſtimabunt. & ad quamcunq; ſummam illa taxauerint: Conſanguinei prædictarum monialium, qui bona eiuſmodi tenebunt, ſoluere illis & cuilibet earum reſpectiuè, medietatem eiuſdem ſummę quotannis, abſque omni contradictione tenebuntur.

Et ſi iidem conſanguinei, in ſoluendo negligentes & remiſſi fuerint: & moniti literis monitionis domini Epiſcopi ſeu loci ordinarii, aut eius in ſpiritualibus Vicarii, ſeu Officialis, illis ſatisfacere de bonis illarũ temerè noluerint: ac demùm propterea excommunicati, tres menſes cenſuras eccleſiaſticas ſuſtinuerint; extunc libertatem & facultatem habebunt Moniales prædictæ bona ſua huiuſmodi, alteri cuipiam conſanguineo, aut etiam externo locandi, ſeu arendandi, pro arbitrio ſuo, ad vitam ſuam. poſt mortem verò illarum, eadem ipſa bona earum, ad proximiores illarum conſan-

guineos rursum deuoluentur & deuolui debebunt.

Mniszki dóbr swych dziedzicznych we dwudziestu lat dochodzić mogą.

Zyg: w Piotr: 1519. fol:23. HL. 160. B/288. HP. 155.

2. Praescriptia pánóm Zakonnym ku dochodzeniu dóbr dziedzicznych niech bedzie od przyięcia Reguły do dwudziestu lat. Abowiém słuszna sie rzecz zdálá/ áby ten czás był względem zakonu postánowion: iż iáko mężátki máią dziesieć lat / oné też iáko oblubienice Páná Christusowé/ któré w klasztorzéch zámknioné / y wychowáné ták rychło o rzeczách swych wiádomości mieć niemogą/ dwoiáko więcéy czás miáły.

Intra viginti annos, Moniales bona hæreditaria repetant.

PRæscriptio virginibus Monialibus, ad bona hæreditaria repetenda, fiat à professione religionis viginti annorum. Æquũ enim videbatur fauore religionis, vt cùm illis præscriptio statui debuit, & nuptæ decennium habeant; ipsæ vt sponsæ Christi, & quæ in claustris occlusæ & educatę, tàm citò rerum suarum cognitionem habere non possunt, duplum habeant.

KSIAG

KSIĄG WTORYCH, CZĘSC CZWARTA,

O Akádemiiéy Krákowskiéy.

ZAŁOZENIE AKADEMIIEY Krákowskiéy. Tit. I.

Władysław Iágiełło Król, szkołę ábo Kollegium Krákowskié funduie.

1. WŁádysław Król Polski/ ⁊c. Oznáymuiemy: iż gdyśmy z Boskiégo zrządzenia z błedów pogáńskich y z ciemności do świátłości/ á do poznánia iego imienia z miłosierdźia iegóż sámégo byli przywiedźieni: y gdy potym nas pan Bóg ná królewski stopień wsádźić raczył/ do tegośmy pilność swą przyłożyli/ áby ktorycheśmy będąc w zabobonách báłwochwálskich/ miánowićie Litwę/mieli vczestniki ciemnośći/ tych zás spráwámi pobożnémi chrześćiáńskimi (bez ktorych y wiárá niepożyteczna iest) ná dobrą drógę przywiédźli/ y z nich syny świátłośći vczynić mogli. Co inák nie rozumiémy móc bydź/ iedno zá pomocą ludźi tákowych / ktorych w piśmie biegłych bydź rozumiémy: bo z náuk wolnych Rzeczpospolita záwżdy pomnożenié bierze. Abowiém widźimy to ná oko/y doświádczylismy tego dobrze: iáko Paryż zá zgromádzeniem y przyzwániem ludźi vczonych y mądrych wszytkę Fránciią zdobi: Padwá tákże y Bononia wszytkę Włoską źiemię sławną czyni: Prágá zásie Czechy oświéca: á Niemiecką źiemię Vxonia oszláchćia. Záprawdę dla tegośmy z Boskiégo zrządzenia páństwo ludźi rozmáitych y prowinciy różnych przyieli/ y ná królestwo Polskié koronowáni/ábyśmy tóż królestwo vczonémi ludźmi ozdobili: y áby náukámi ich nieumieietność wypedźiwszy królestwo to násze zá żywotá szczęśliwégo pánowánia nászégo z innémi kráinámi mogliśmy porównáć: nic niewątpiąc/ iż tá spráwá poddánym nászym pożytek przyniesie / ázwłaszczá w mieśćie nászym Krákowie: w ktorym chcemy studium we wszelákich náukách/iáko

Vladislaus Iagello Rex. scholam seu Gymnasium Craco: literariũ erigit.

VLadislaus Rex Poloniæ, &c. Significamus: quòd cùm supernę dispensationis prouisione, de gentilitatis erroribus ac tenebris ad lucem, & sui nominis agnitionem, eduxit misericorditer: & tandem ad regale dignitatis fastigiũ exaltauit: ad hoc curam nostram diligentiæ præstantis extendimus; vt quos olim in erroris vetusta caligine constituti socios tenebrarum habuimus, signanter indigenas terræ nostrę Lituanię per assuefactionẽ & exercitium piorum operum (sine quibus ipsa fides vacua esse noscitur) eò magis in filios lucis conuertamus. Id tamen horum ope pariter & opera, quorum animos in fundamentis scripturarum peritos esse noscimus & artibus virtuosis, Reipub stabilitas semper salubribus proficit incrementis. Videmus equidem, & certo certiùs experimur: qualiter Parisia, per congregationem & conuocationem peritorum & prudentum, Franciam irradiat: Patauium cum Bononia totam Italiam clarificat: Praga Bòémiam illuminat: Almaniam Vxonia illustrat. Profectò ad hoc summi dispositione præsidii, plurimarum gentiũ & diuersarum regionum obtinuimus principatum: & regni Polonię prædicti recepimus diadema; vt ipsum regnum doctarum personarum studiis illustremus: quorum doctrinis ignorantiæ cœcitate sublata de medio, regnum nostrum in tempore nostri regiminis felicis, cæteris regionibus possumus coæquare: non dubitantes idipsum regni nostri subditis salubriter profuturum, in ciuitate nostra Craco: in qua studium vigeat generale, in qualibet licita

Z Bibliotheki Akádemiéy Kráko. HL. 244. B/ 437. HP 380.

ko miánowićie w Theologiiéy/in iure Canonico, w Phisice/ w Práwiéch y w innych náukach wßytkich wyzwolonych: y zá przystoyną śię Nam rzecz zdálo Kollegium miánowáć/ obráć/ postánowić/ zásádźić/ ordinowáć y erigowáć: y iuż tym listem teráźnieyßym zásadzamy/ postánawiamy ná wieczné czásy. A niechay iuż tám będźie iáko iáka perlá náuk wßytkich/ áby wypuſczáłá z śiebie ludźie porządné/ cnotámi ozdobioné/ y w rozmáitych professiiách ćwiczoné: y niech tám będźie studnicá náuk/ z ktoréy będą mogli wßyscy czérpáć chcący co vmieć.

licita facultate, vtpote in Theologia, Iuris Canonici, Physicæ, legum & artium liberalium facultatibus, nominandum, eligendum, constituendum, ponendum, ordinādum, & erigendum dignum duximus: & tenore præsentiū facimus & instituimus, temporibus perpetuis duraturum. Sitq; ibi scientiarum præualentium margarita: vt viros producat consilii maturitate conspicuos, virtutum ornatibus redimitos, & variæ facultatis doctrinis eruditos: fiatq; ibi fons doctrinarum irriguus, de cuius plenitudine hauriant vniuersi, literarum cupientes imbui ornamentis.

To Kollegium ták fundowáné Papież Urban confirmowal, zákázuiąc w nim tylko Theologiiéy czytáć.

Hanc Gymnasii erectionem Papa confirmat: sed in eo Theologiam prælegi vetat.

2. Urban Biskup/ Wlády słáwowi Królowi Polskiému. Gdyżeś nie dawno ku pożytku obywátelów królestwá twego Polskiégo/ y inych postronnych ludźi w Krákowie Kollegium wßytkich náuk poczćiwych fundowal: á żeś wßytkim Rektorom vniuersitatis, Doktorom/ Mistrzom/ Pisárzom/ Bibliopolom/ y ich towárzyßom do miástá przerzeczonégo dla náuki iádącym/ y tam mießkáiącym niektoré przywileie osobné z ſczodrobliwośći swéy królewskiéy pozwolil: ktoré twoi synowie mili/ Ráyce/ Láwnicy/ Przysiężnicy przerzeczonégo miástá wiecznémi czásy niezgwalcenie chowáć obiecáli: iáko to w twoich y pomienionych Rádźiec/ Lawników/ Przysiężników liśćiéch otworzystych/ ztąd y zowąd zebránych/ y ták pod twą iáko y ich pieczęćiámi záwießonémi dostátecznie iest opisano. A ták y My twoimi prośbámi poruszeni/ z rádą bráciéy nászéy/ inym listem nászym zdálo śie też nam to postánowić y ordinowáć: áby w mieśćie przerzeczonym bylo Kollegium/ w ktorymby náuki ná wieczné czásy byly podawáné/ ták w práwie duchownym y świetckim/ iáko y w káżdéy inéy poczćiwéy náuce: okrom sáméy Theologiiéy/ to iest Pismá świetégo: á izby Náuczyciele/ Studenci/ przy wßytkich przywileiách/ wolnośćiách y swiebodách Doktorom/ Lektorom/ y Studentom tám dla náuk mießkáiącym nádánych zostáli/ y z nich śie weselili.

Rbanus Episcopus, Vladislao Regi Poloniæ. Cùm nuper tu ad vtilitatem incolarum regni tui Poloniæ, & aliarum partium vicinarum laudabiliter intendens in ciuitate tua Craco: studium generale, in qualibet licita facultate duxeris ordinandum: ac omnibus & singulis Rectoribus vniuersitatis, Doctoribus, Magistris, Scriptoribus, Stationariis, & eorum familiaribus, ad ciuitatem prædictam causa studii huiusmodi se transferentibus, & ibidem morantibus, nonnulla certa priuilegia, duxeris liberaliter concedenda: quæ dilecti filii, Consules, Scabini, Iurati dictę ciuitatis perpetuè tenere & inuiolabiliter obseruare promiserunt: prout tàm in tuis quàm dictorum Consulum, Scabinorum, & Iuratorum patentibus literis, hinc inde confectis, tuoq; magno & ipsorum sigillis pēdētibus munitis, pleniùs cōtinetur: Nosque tuis in hac parte supplicationibus inclinati, de fratrum nostrorum consilio, per alias nostras literas duxerimus statuendum & etiam ordinandum; vt in dicta ciuitate studium existat generale: illudq; perpetuis temporibus inibi vigeat; tàm in Iuris Canonici & Ciuilis, quàm alia qualibet licita: præterquam in Theologica facultate, & quòd legentes & studentes ibidem, omnibus priuilegiis, libertatibus & immunitatibus concessis Doctoribus, Legētibus & Studentibus cōmorantibus in studio generali, gaudeant ac vtantur.

Papież

Boni-

Papież Bonifacius dopuścił czytáć Theologiiéy.

2. Prosbá od Królá Władysłáwá y Królowéy niedawno do nas przyszłá / to w sobie máiąc / áby w ich mieście Krákowskim z postánowienia y z rozrządzenia stolice Apostolskiéy iáko zdawná ták y teraz było studium powszechné/ták w oboim práwie duchownym y świeckim / iáko y w káżdéy inéy wyzwolonéy náuce. A ták imieniem królewskim y Królowéy przerzeczonych znowu nas proszono / ábyśmy w przerzeczonym mieście postánowili y pozwolili náuki w piśmie świetym. Przetóż postánawiamy y ordinuiemy/iż od tego czásu w tym mieście ná potomné czásy będzie wolno Theologóm czytáć pismo świeté. Y to iescze z łáski nászéy obfitéy pozwalamy: iż Studenci y Lektorowie Bákálarzmi/Licenciaty/ábo też Doktorámi w tym piśmie świetym zostáiący wszytkich tych przywileiów / wolnośći / prerogátiw y Indultów będą vczestnicy: których Studenci ábo Páryscy Lektorowie Theologiiéy vżywáią.

Bonifacius Theologiam concedit.

EXhibita nobis nuper, pro parte Regis Vladislai & Reginę petitio. Continebat vt in eorum ciuitate Cracouiensi, ex statuto & ordinatione sedis Apostolicæ, ab olim fuerit & sit, in vtroq; iure, & alia qualibet licita facultate, studium generale. Itaque pro parte ipsius Regis ac Reginæ prædictorum, nobis iterum fuit supplicatum: vt in ciuitate prædicta statueremus & ordinaremus huiusmodi studiũ generale etiã in ipsa theologia: idcirco statuimus & ordinamus: Quòd in ipsa exnunc & semper perpetuis futuris temporibus, sit ac esse valeat, etiam in eadem Theologia huiusmodi studium generale. Et nihilominus de vberioris dono gratiæ concedimus: quod studentes & legentes pro tempore, in ipso studio, in eadem Theologia, Baccalaureatus, Licentiæ vel Doctoratus, gradum ibidem suscipientes, omnibus priuilegiis, libertatibus, prærogatiuis & indulgentiis gaudeant & vtantur: quibus in eadem Theologia, Studentes, Legentes, & similes gradus Parisiis suscipientes gaudent, ac etiam quomodolibet potiuntur.

NADANIE WOLNOSCI. Tit: II.

Domu ná Kollegium obrócenié y wolnośći nádánié przez tegóż Iágiełłá Królá, Roku 1401. W krák.

1. Iagiełło król Polski/ etc. Wszytkim y káżdému zosobná / klerykóm / láikóm / żákóm / którégożkolwiek stanu / condiciiéy y záwołánia/ á miánowićie Rektorom Vniuersitatis, Doktorom/ Mágistrátóm/Bákálarzóm/Studentóm/ Pisárzóm/ Drukárzóm/Bibliopolóm/Bedellussóm/y ich towárzyssóm wszytkim / którzy sie iedno dla náuki do miástá przerzeczonégo Krákowskiégo vdádzą/ y tám mieszkáć będą/ Artykuły spisáné / á ná tym Cyrográphie wyrázoné/niezgwałcenié chowáć obiecuiemy: y onym łáske swą okázáć chcemy: y oné sámé y káżdégo z nich przy swych práwiéch / przywileiách / wolnosciách / świebodách/ státućiéch/łáskách y zwyczáiách wszytkich/ któré w Kollegiách zwykły bydź chowáné/chowáć/

De libertate Scholasticorum.

VLadislaus Iagiello rex Poloniæ, &c. Vniuersis & singulis, Clericis, Laicis & Scholaribus, cuiuscunq; ordinis, conditionis & status existant, & signanter Rectoribus Vniuersitatis, Doctoribus, Magistris graduatis, Baccalaureis, studentibus, Scriptoribus, Sationariis & Bedellis, ac eorum familiaribus quibuscunque, qui se gratia studii in ciuitatem prædictã Cracouiensem contulerint, & ibidem moram traxerint, articulos conscriptos in præsenti Chyrographo contentos, irrefragabiliter tenere promittimus & seruare. quos etiam fauoribus gratiosis prosequi volumus: ipsosque, & eorum quemlibet in suis iuribus, priuilegiis, libertatibus, immunitatibus, statutis, gratiis & cõsue-

HL 246. B/ 441. HP. 386.

wáć/ trzymáć y bronić chcemy.

Y wßytkie y káždego zdsobná kleryki/ żaki/ ſtudenty/ láiki/ do przerzeczonégo miáſtá Krákowſkiego dla náuki (iáko ſie rzekło) przyßłémi czáſy idącé / ná iácháníu do niego/ y ná odieždzie/ ze wßjtkimi ich rzeczámi / to ieſt końmi / księgámi/ ßátámi/ pościelmi/ pieniądzmi/ y ſprzety od wßeláKich płac/ podatków/ moſtowych/ woien/ ſtraźéy/ clá/ mytá/ dziesiecin/ ciążenia wßelkiégo zá wiádomością náßą wiymuiemy / y władzą królewſką wolné czynimy / chcąc tego: iżeby od przerzeczonych żaków ábo ſtudentów/ którzy ſobie ábo ſámi/ ábo przez przyiaciele / y przez iné którékolwiek oſoby przeſyláią w iedzeniu/ w piciu/ żywnościách we zbożu/ w mące/ ſłodzie/ w piwie/ w winie/ y inych trunkách / we drwách / y inych potrzebách przez któré ziemie króleſtwá náßégo / żadnégo clá áni podatku ábo dziesieciny nie brano: áni im Rzeźnicy/ Piekárze / Młynárze ciežko niech nieczynią/ ábo kłopotu nie zádáią / chcąc od żáków y ſtudentów od iátek/ pożytków/ młynów/ wiecéy niż od mieſczan y mießkáiących w Krákowie wyciągáć.

Ale żeby pod tjtułem ſtudentſkim od kupców y inych iákié zdrády nie były czynioné: ſkázuiemy w téy mierze przysiedze wierzyć: ieſliby ſie ią zdáło od tych / którzy tákowé rzeczy wiozą/ wyciągáć: y niech świádectwá liſtowné od Rektorá vniuerſitatis vkázuią: którym liſtóm w téy mierze roſkázuiemy dawáć zupełną wiáre.

Nád to/ ieſliby który ſtudent ábo żak do Krákowá ná náuke iádąc od zbóyców y złoczyńców był złupion / ábo w czym vßkodzon w dobrách ſwych w którychkolwiek / ták iáwnie iáko pokryiomką: tedy wßelką pilność do tegó przyłożymi y przyłożyć roſkážemy: áby ći łotrowie y zbóycy byli przez vrzedniki króleſtwá náßégo ßukáni: y té ßkody/ które ſtudentóm y żakóm poczynili/ mogły bydź wrócone: á tákowi złoczyńce przez vrząd náß niech bedą karáni.

A żeby porządek dobry y kárność miedzy ſtudenty był záchowan: chcemy / áby wßyſcy żacy y ſtudenci do Krákowá przyiezdżáiący/ y tám ſie vcząc/ ſwego Rektorá mieli/ któryby ie w ſpráwách Mieſckich vczył/ ſądził / y Iurisdictią miał nád wßytkimi: któremu oni pod przysięgą powinné poſłußeń-

ſuetudinibus ſingulis, quæ in ſtudiis generalibus tenētur & ſeruantur, ſeruare, tenere defendereque volumus, ac tueri.

Omneſque & ſingulos clericos, ſcholares, ſtudentes, laicos, ad præfatam ciuitatem Cracouien. cauſa ſtudiorum (vt pręmittitur) temporibus futuris accedentes, in acceſſu ad eam, & receſſu ab ipſa, cum omnibus eorum rebus, ſcilicet equis, libris, veſtimentis, lectiſterniis, vtenſibilibus, pecuniis & ſuppellectilibus, ab omnibus damnationibus, ſolutionibus, paſſibilibus, pontalibus, caſtris. cuſtodiis, Gabellis, Pedagiis pedalibus, decimis & oneribus, quocunque nomine cenſeantur, ex certa noſtra ſcientia eximimus, ac authoritate regia liberamus: volentes: quòd à prædictis ſcholaribus ſeu ſtudentibus, qui ſibi per ſeipſos, per amicos, aut per quaſcunque perſonas promiſſiones facere voluerint, in eſculentis, ac poculentis, ac victualibus ad vſum vitæ ſpectantibus, in bladis, frumentis, farina, braſeo, ceruiſia terciali, & quacunq; alia, vino & aliis potionibus, lignis & aliis neceſſariis, per aliquas terras, quas regni & dominiorum noſtrorum complectitur amplitudo, nulla penitus telonea, & dationes requirantur ſeu decimæ: nec eos Carnifices, Piſtores, & Molendinatores aggrauēt & perturbent: ab ipſis ſcholaribus & ſtudētibus, pro macellis emolumentis & piſtrinis, plus quā à ciuibus & incolis ciuitatis Cracouien. exigere & extorquere præſumant.

Ne autem ſub habitu & nominis ſtudentium, à mercatoribus, vel aliis, fraus in præmiſſis valeat exerceri: volumus in hac parte, vt iuxta qualitatem perſonarū Iuramento ipſarum credatur, ſi à ducentibus prouiſiones huiuſmodi, meritò viſum fuerit exigendum: vt teſtimonia literalia Rectoris vniuerſitatis ſtudii ſupradicti ab ipſis recipiantur, quibus in hac cauſa fidem ab omnibus volumus plenariam adhiberi.

Præterea, ſi aliquis ſtudentiū aut ſcholarium ad ciuitatem Cracouien. ratione ſtudii proficiſcens, in terris Regni noſtri, per prædones vel maleficos, ſpoliatus, prædatus, aut damnificatus fuerit, in rebus vel bonis ſuis quibuſcunq; publicè vel occultè: cum plena & totali diligen-

tia

służeństwo czynić/ y iego we czći mieć będą winni.

A żaden w tych cauzách Mieskich studenty y żaki Akádámiiey Krákowskiey ktoregożkolwiek stanu y záwolánia będący gdzie indzie przed Sędziego oboiego Duchownego y świetckiego nie może pozywáć.

A od dekretu Rektorowego żaden áppellowáć nie może: á iesliby áppellował/ tedy appellátia nie ma bydź dopuszczona: á on áppelluiący nie ma bydź od żadnego sędziego Duchownego ábo świetckiego słuchan: ále Rektorowa sententia niech we wszytkim ważna będzie.

Wszákże iednák iesliby sententia Rektorowá nikczemna ábo niespráwiedliwa się bydź zdála: Consiliarze vniuersitatis niech to miedzy sobą rozbiorą: á co będzie spráwiedliwego/ niechay concluduią.

Mimo to iescze przerzeczony Rektor żaki y studenty swé in causis criminalibus mnieyszych/ iáko o zawłoski/ y o piestuki/ y skrwáwienie/ ále nie w wielkiey zwádzie vczynioné/ ma moc sądźić: áni dla tego żacy/ y studenci/ z ich towárzyszámi y serwitory do inego sądu nie máią bydź pozywáni.

Ale gdźieby/ (czego Boże vchoway) student/ żak ábo ktory z przerzeczonych ná kradźiestwie/ cudzołoztwie/ gwałcie pánieńskim/ mężobóystwie/ ábo in alio facto criminali, á niecudnym był poiman: iuż to nie Rektorów sąd będźie: ále táki criminaliter poimány będąc Klerikiem do Biskupiego sądu/ á Láik/ to iest/ świecenia żadnego niemáiący/ do nászego sądu będźie odeslan: y káżdy táki żak/ Láik/ Bedellus/ Bibliopolá y Drukarz/ ábo ich sługá o mężobóystwo/ pożogę/ cudzołostwo/ vćięćie członku/ ábo o ránę śmiertelną/ ábo dla inego łotrostwá wielkiego obwiniony/ iuż nie wedle zwyczáiu Pátriiey ábo królestwá nászego/ áni wedle státutów iego/ ále wedle praw od sędźiego przez nas deputowánego criminaliter oskárżony będźie sądzon: ále iednák ku expurgátiiey winy sobie zádáney ma mu bydź dopuszczono świádectwo ludźi státecznych.

Ale choć ktory scholaris ábo student ábo ktory z pomienionych będźie o ktorąkolwiek rzecz/ bądź wielką bądź máłą winowány: przedśie iednák niema go śmieć żaden imáć ábo trzymáć bez sług Rektorowych/

tia operam apponemus, & apponi faciemus; vt prædicti malefici & prædones per officiales Regni nostri inquirãtur: & ablata eorundem scholarium & studentium ab eis repetantur: per ipsosq; officiales nostros tales malefici, pro possibilitate corrigantur.

Et vt ordo debitus & rigor ordinatus, in studio generali Cracouien: per scholares iugiter obseruetur: volumus, vt omnes scholares & studentes Cracouiam accedentes, ibidẽ causa studiorum moraturi, proprium Rectorem habeant; qui in ciuilibus causis ipsos doceat, iudicet, habeatq; Iurisdictionem ordinariam super omnes; cui sub onere iuramenti, debitam obedientiam præstare, & honorem exhibere teneantur.

Nec vllus vnquam in eisdem ciuilibus causis studentes & scholares vniuersitatis Cracouiẽ: cuiuscunq; status & conditionis fuerint, alibi coram Iudice alieno Ecclesiastico vel seculari audeat conuenire.

A sententia autem Rectoris prædicti nullus appellare valeat vel supplicare: aut restitutionem in integrũ petere. Et si appellatum fuerit, ipsius appellatio non suscipiatur: nec appellans per aliquem Iudicem, Ecclesiasticum vel secularem, audiatur: sed Rectoris sententia, in suis clausulis inuiolabiliter obseruetur.

Verùmtamen si de nullitate vel iniustitia, argueretur eadem Rectoris sententia: per Consiliarios vniuersitatis de ipsius iuribus & iustitia cognoscatur: & quod iuridicum fuerit, per ipsos in ea decernatur.

Insuper Rector prædictus, scholares & studentes suos, in causis criminalibus leuioribus, vtpotè pro capillatione, offensioneq; cùm palmo vel pugno, ad effusionem sanguinis, ac contentione qualibet non enormi, habeat iudicare: nec ob hoc ipsi scholares & studentes vel eorum familiares atq; serui ad extranea iudicia euocentur & trahantur.

Si autem (quod Deus auferat) studens, scholaris, vel alius prædictorum in furto, adulterio, stupro, homicidio, aut aliquo crimine capitali & ignominioso, notum ac fuerit deprehensus; illorum cognitio non debet ad Rectorem pertinere: sed statim criminaliter deprehensus scholaris,

wych/ y zopytawſzy go pierwéy o to.

Jeſcze ieſli Rektor przećiwko któremu z Jurisdictiiéy ſwéy prawnie poſtąpi/ y iego wedle ſtátutów de vniuerſitate excluduie: tedy táki ná żądánie Rektorowé z obu miaſt/ ták z Krákowá iáko z Káźimierzá/ y z inych któréby ieſcze były zbudowáné przy Krákowie ábo Káźimierzu przez Wóyty/ Mieſczány nátychmiaſt ma bydź wygnány: áni żaden niema ſie ważyć tákowég w dóm puſczáć ábo przechowywáć/ ábo mu iákich potrzeb ku żywnośći y przyodźianiu dodawáć.

A ieſliby żak/ábo ſtudent/ábo iny z przerzeczonych ná mándat Rektorów nic nie chćiał dbáć/ y nie był mu poſłuſzen: tedy ná żądánie tegóż Rektorá Wóytowie y Rayce miaſt pomienionych bedą winni ſwé ſługi posłáć ku pohámowániu vporu onégo nieposłuſznégo.

A té ſtátutá w tym liśćie opiſáné pod dźieśiąćią grzywien groſzów Práſkich/ któré do ſkárbu ſtudentſkiégo máią przypáść/ chcemy mocnie bydź chowáné: którą winą ſtátutową/ chcemy karáć przeſtepcé.

Téż poſtánawiamy: iż ilekroć którzy ſtudenci w któréykolwiek profeſſyiéy przez Doktory ábo Miſtrze ná Examen wedle zwyczáiu bedą przypuſczeni: tedy Káncléřz náſz ná ten czás bedący iáko zwiérzchnieyſzy ono examen ápprobowáć bedźie miał wſzeláką moc.

Téż obiecuiemy náznáczyć przerzeczonym ſtudentóm Bánkiérzá ábo Żydá w Krákowie: który bedźie miał doſtátek pieniedzy ku pożyczániu im ná zaſtáwy: á ten od grzywny nie wiecéy ná Mieśiąc bedźie lichwy wyćiągał/ iedno ieden groſz.

Nákoniec ſtátutá od Doktorów y Miſtrzów przerzeczonégo Krákowſkiégo Kollegium poſtánowioné/ któré ſie tu nie mogą włożyć/ chcemy dla ſtudium ich mieć zá confirmowáné.

Ażeby Doktorowie/ Miſtrzowie/ Licenciaci/ Bákálarze y ſtudenci vniuerſitatis Krákowſkiéy przerzeczonéy/ ſwé lektury/ exercitia/ Akty tym wolniéy y beſpieczniéy mogli ſpráwowáć: dla mieſzkánia Miſtrzóm/ y dla ſchadzki ſtudentckiéy y żaków wſzyſtkich przy Kollegium Krákowſkim przerzeczonym mieſzkáiącym/ náſz dóm/ który był Sczepaná Páncérzá/ y który Żerzdof mie-

ſi Clericus fuerit, ad Epiſcopale iudicium remittatur: ſi verò Laicus, noſtro iudicio ſubiacebit. Etiam quilibet ſcholaris, Laicus, Bedellus, ſtationarius, aut ipſorum familiaris, ſi de crimine homicidii, incendii, adulterii, membrorum mutilationis, aut lethali vulnere, vel quocunq; nefario exceſſu fuerit accuſatus: extunc non ſecundùm cõſuetudinem patriæ, aut Regni noſtri, nec ſecundùm ſtatuta ipſius, ſed iuxta leges, per nos ad iudicem deputatũ, criminaliter accuſatus debebit iudicari, quinimo per proborum hominum atteſtationes ad expurgationem illati criminis admittatur.

Porrò ſi aliquis ſcholaris vel ſtudens aut quicunq; prædictorũ, pro quocunq; crimine, exceſſuùe, magno ſiue paruo, fuerit inculpatus; nullus ipſum capere vel retinere audeat: niſi cum Rectoris familia, & de ipſius requiſitione ſpeciali.

Item ſi Rector contra aliquem de ſua Iuriſdictione iuſtè proceſſerit: & ſecundùm formam ſtatutorum ipſum de vniuerſitate excluſerit, ſtudiorumq; commodis priuauerit: ad requiſitionẽ ipſius Rectoris, talis priuatus de ciuitate vtraque tàm Cracouien: quàm Kazimirienſi, & aliis de nouo locandis & Cracouiæ & Kazimiriæ in poſterum adiũgendis, per Aduocatos, Ciues & incolas earundem protinus expellatur: nulluſq; talẽ in ſuo hoſpitio aut manſione ſeu domicilio, audeat colligere, & fouere: vel neceſſariis vitæ, in victu, & amictu, aliquid miniſtrare.

Si autem ſcholaris, vel ſtudens, vel alius de prædictis, ſententiæ vel mandato Rectoris non paruerit, & Rectori ſuo contumax fuerit & rebellis; ad requiſitionem eiuſdem Rectoris, teneantur Aduocati & Cõſules ciuitatum prædictarũ, eorum familiam mittere, ad dicti rebellis pertinaciam compeſcendam.

Hæc autem ſtatuta, in præſentibus literis contenta, ſub pœna decem marcarum groſſorum Pragen: quos fiſco ſcholarium debent applicari, ſtatuimus firmiter obſeruanda, qua pœna ſtatutorum præſcriptorum & ſubſcriptorum, punire volumus tranſgreſſores.

Statuimus etiam: vt quotieſcunq; aliquos ſcholares, in qualibet facultate, per Docto-

mieſczánin niegdy Krákowſki miał/ ná vlicy S. Anny iáko w ſobie ieſt w ſzérz y w dłuż náznáczyliſmy: który dóm od wſzytkich podadków/ czynſzów/ praw/ ciężéy y wyderków wolny czyniąc ná Kollegium przerzeczoné oddawamy/ incorporuiemy/ przyłączamy ná wieki/ nie záchowuiąc ſobie w nim áni ná ſie áni ná potomki náſzé nic práwá áni zwierzchności. Który to dóm chcemy áby też wolność/ á zwłaſczá kiedy komu do niego przyda ſie vciec/ y inych wolności/ które kościoły Bogu oddáné máią/ miał y z nich ſie weſelił: á téy wolności Doktorowie/ Miſtrzowie/ Kollegiáci máią ſie ná wieczné czáſy trzymáć y bronić.

Doctores ſeu Magiſtros, ad priuatum examen, more conſueto poni contigerit: ſuper illos Cancellarius noſter, qui tempore fuerit, tanquam ſupremus, approbandi ipſum examē omnimodam poteſtatem habebit.

Item ordinabimus prædictis ſcholaribus vnum Campſorem vel Iudæum in ciuitate Cracouiē: qui habebit ſufficientem pecuniam, ad mutuandum ipſis, ſuper bonis oppignorādis, qui de vſura non plus exiget, niſi vnum groſſum de marca qualibet infra Menſem.

Demùm ſtatuta, per Doctores & Magiſtros vniuerſitatis prædictæ Cracouien: condēda, quæ hîc non poterūt contineri, quæ in aliorum ſtudiorum vniuerſitatibus iuxta poſsibilitatem ſeruari poterint, volumus pro ipſorum ſtudio cōfirmare.

Et vt Doctores, Magiſtri, Licenciati, Baccalaurei ſtudēteſq; vniuerſitatis Cracouien: prædictæ, eorum lecturas, exercitia, & actus doctrinarum, liberius & magis commodè valeant & poterint exercere: pro habitatione Magiſtrorū, & pro quotidiano & communi congreſſu ſtudentium & ſcholarium vniuerſitatis ſtudii prædicti Cracouien: domum noſtram, quæ Stephani Pancerz fuerat & vocabatur, quam & Gerdof olim Ciuis Cracouien: habebat in platea S. Annæ ſitam, prout in eius latitudine, longitudineq; & amplitudine eſt limitata & diſtincta, decreuimus aſsignandam: ipſam ab omnibus ſolutionibus, tributis, exactionibus, iudiciis, iuribus, conſuetudinibus, impoſitione onerum, & angariarum liberantes, quam vniuerſitati prædictæ appropriamus, incorporamus, adiungimus perpetuè & in æuum: nihil iuris in ea & dominii pro nobis & Succeſſoribus noſtris reſeruantes, quàm eiſdem iuris libertatibus & gratiis, & ſignanter in libertate fugitiuorum, & aliis quibus Deo dicatæ fruuntur Eccleſiæ, vti, frui volumus, & gaudere, per ipſos Doctores, Magiſtros & Collegiatos tenendam, habendam, & temporibus perpetuis poſsidendam.

Friderici autē Imperatoris ea eſt, de prærogatiua ſcholarum Conſtitutio.

2. OMnibus, qui cauſa ſtudiorum peregrinantur ſcholaribus, & maximè diuinarum atq; ſacrarum legum profeſſoribus, hoc noſtræ pietatis beneficiū indulgemus: vt ad loca, in quibus literarum exercentur ſtudia, tàm ipſi, quàm eorum nuncii veniāt, & in eis ſecurè habitent. Dignum namq; exiſtimamus: vt cùm omnes bona faciētes, noſtram laudem & protectionem omni modo mereantur: quorum ſcientia totus illuminatus mundus, & ad obediendum Deo, & nobis eius miniſtris, vita ſubiectorum informatur, quadam ſpeciali dilectione eos ab omni iniuria defendamus. Quis enim eorum non miſereatur: qui amore ſcientiæ exules facti, de diuitibus pauperes ſemetipſos exinaniunt, vitam ſuam multis periculis exponunt: & à viliſsimis ſæpè hominibus (quod grauiter ferendum eſt) corporales iniurias, ſine cauſa perferunt? Hac igitur generali, & in perpetuum valitura lege decernimus: Vt nullus de cætero tàm audax inueniatur; qui aliquam ſcholaribus iniuriam inferre præſumat, nec ob alterius cuiuſcūque Prouinciæ delictum, ſiue debitum (quòd aliquando ex peruerſa conſuetudine factum audiuimus) aliquod damnum eis inferat. Sciturus huiuſmodi ſacræ Conſtitutionis temeratoribus, & etiam ipſis locorum Rectoribus, qui hoc vindicare neglexerint, reſtitutionem rerum ablatarū ab omnibus exigēdam in quadruplum: notaq; infamiæ, eis ipſo iure irrogandæ, dignitate ſua ſe carituros in perpetuum. Verùmtamen ſi litem

In Codice cap: 4. fol. 143. HL. 248. B/ 444.

eis quiſpiam, ſuper aliquo negotio mouere voluerit: huius rei optione data ſcholaribus, eos coram domino, vel magiſtro ſuo, vel ipſius ciuitatis Epiſcopo, quibus hanc Iuriſdictionem dedimus, conuenia.tqui verò ad alium Iudicem eos trahere tentauerit, etiam ſi cauſa iuſtiſsima fuerit, à tali conamine cadat.

REFORMATIA. Tit: III.

Dekret Synodu Piotrkowſkiégo o Lektórách, którymby miáły być od Biſkupów Sálária płácone.

Reformowánie pierwſze zá Gámratá Arcibiſkupá. HL. 245. B/ 439. HP. 383.

1. Ku reformowániu Akádemiiéy Krákowſkiéy mátki náſzéy / y dla przymnożenia prouentów Lektoróm / y przyzwánia zinąd / Lektoróm y dwiemá Profeſſorom in humanitate czytáiącym / Je° M. kśiądz Arcybiſkup Gnieznienſki ſtoiąc przy deliberácyiéy ná przeſzłym Synodźie vczynionéy / obiecał ná tym świetym Synodźie ſto dukatów we złoćie z ſtrony kośćiołá Gnieznieſkiégo / tákże z ſtrony kośćiołá Krákowſkiégo drugié ſto ſkotów we złoćie: kśiądz Biſkup Kuiáwſki ſto złotych w monećie półkopkowych: á kśiądz Płotcki tákże ſto: Poznánſki ſto tákże po półkopiu / z dekretu y z ordinátiiéy Synodu (ná co Jeg M. kśiądz Biſkup Poznánſki ſam oſobą ſwą / á drugich Biſkupów poſłowie zwolili) dáć y zápłáćić będą winni: á ná to Kápituły kośćiołów przerzeczonych ſwóy conſens obiecáły dáć: będąc przy téy nádźiei / iż tá vchwałá pożytek wſzytkiému króleſtwu miáłá przynieść. A máią być Jch M. kśieża Biſkupi vpomnieni vchwałą tego Synodu / áby temu dekretowi doſyć czynili / y conſenſy v Kápituł otrzymáli / pod winą ſtá złotych czérwonych: który Synod / ábo kśiądz Arcybiſkup / będźie ſie v wſzytkich vpominał w iednym roku.

Synodi Petricouienſis decretum, de Lectoribus ſalariis Epiſcoporum fouendis eſt tale.

PRo reformanda Vniuerſitate Cracouien. matre noſtra, & prouentibus Lectorum augendis, & aliundè vocandis: Legiſtę, & duobus literarum humanarum Profeſſoribus, Reuerendiſs. Dominus Archiepiſcopus Gneſnen: inhærendo deliberationi in proxima præterita Synodo factæ, promiſit in hac ſacra Synodo ſe daturum centum ducatos auri in auro, ratione Eccleſiæ Gneſnen. ratione verò Eccleſiæ Cracouien, ſimiliter centum auri in auro ducatos. Cuiauienſis, centum florenos in moneta, per mediam ſexagenā: & Plocenſis ſimiliter etiam centum: Poſnanienſis ſimiliter centum, per mediam ſexagenam, ex decreto & ordinatione Synodi, Reuerendiſſimo Domino Poſnanienſi, & reliquorum Dominorum Epiſcoporum Nunciis conſentientibus, dare & ſoluere debebunt: ad quod Capitula Eccleſiarum prædictarum, conſenſus ſuos præſtare polliciti ſunt: attento, quòd hoc ſanctum propoſitum in totius regni vtilitatem publicam vergere dinoſcatur. Et quòd abſentes domini Epiſcopi admoneantur, vigore præſentis Synodi: vt decretum præſens exequantur, & Capitulorum conſenſus obtineant: ſub pœna centum aureorum Vngaricalium per Synodum, ſeu aliàs Reuerendiſſimum dominū Archiepiſcopum à ſingulis exigenda, ad vnius anni decurſum.

A Opáći wźięli ſobie ná rozmyślenié.

Támże.

2. ALE kśieża Opáći / którzy ná ten Synod przyiecháli / dla niebytnośći inych Opátów y zakonników / y ktemu dla tego / iż ſie z brácią ſwą ná to nie námawiáli áni rádźili / wźięli ſobie ad deliberandum: ná co potym máią ſwé zdánié powiedźieć.

Abbates differunt deliberationem.

DOmini verò Abbates, in eadem Synodo præſentes, propter abſentiam aliorum Abbatum & Religioſorum, & quòd ea de re cum fratribus ſuis tractatus & conſilia non habuerunt, diſtulerunt hoc negotium in aliam deliberationem & reſponſionem.

Iego

Pete-

Ie° Królewska M. ma być prośona, áby Lektoróm czynß iáki chćiał náznáczyć.

3. A Máią Jch M. kśiądz Arcybiskup z Biskupy Jego Królewskiey M. pokornie prośić: áby J. Królewska M. ná rzecz ták świętą y chwalebną / á bárzo potrzebną z swych dochodów iáki czynß Akádemiiey tey raczył postánowić.

Z Mistrzów ábo Bákálarzów promowuiących, nie ma być wiele wyćiągano: á Akádemiá niech będźie reformowana.

4. Jz Akádemia / ábo sławna ßkolá Krákowska / dla niektórych nowo wymyślonych y nieznośnych zwyczáiow y dla wyćiągánia z promowuiących się ná Mistrzostwo / ábo ná co inégo / niezwyczáynégo dátku: która to Akádemia tákoś tych czásów stábieć poczelá z wielką nieczćią y ßkodą Rzeczypospolitey. A ták zdálo się temu wßytkiému ná Synodźie zgromádzeniu: áby Reuerendiss. in Christo patres, kśiądz Arcybiskup Gnieźnieński / y Biskup Krákowski / y Przemyski / ziácháwßy się do Krákowa / reformácyą w Akádemiiey vczynili / mocą Breuis Apostolici ná to pozwolonégo: y niech wßytkié abusus wkorzenioné z niey wyrzucą: y ták ią we wßytkim niech reformuią: áby zás vniuersitas ku pierwßey swey słáwie przyßłá: á żeby studentóm ná promotią się gotuiącym lżey vczynili / á ták wielkich nakłádów nie czynili przy promociách swych. A zwłaszczá żeby nowy porządek postáwili ná Kollegiátury y Lektury: y táki porządek / ktoryby nalepßy być mógł. A ieśliż wiec wßyscy ći ziácháć nie będą moc / tedy iednák ieden ábo dwá z nich to niech spráwią: á ieśliby żaden z nich nie mógł tego vczynić / tedy wżdy niech deputuią ná to iákié ludźie godné y vczoné / którym dawné Constitucye Kollegiáckié są wiádomé: á ći co vczynią / to Vniuersitas wßytká ma przyiąć / y wedle tego się nápotym záchowáć.

Ná więtßè ßkoły Mistrzowie y Bákálarze niech będą bráni.

5. Jż

Petetur Regia Maiestas, vt Lectoribus aliquem censum consignare velit.

Debent autem domini, Archiepiscopus & Episcopus, precibus supplicibus diligenter instare apud S. Regiam M. vt eius S. R. M ad tam sanctum & laudabile ac necessarium opus, de suis prouentibus aliquem censum perpetuum prædictæ Vniuersitati constituat.

Támże.

In Magistros & Baccalaureos promouendi sumptibus non grauentur: & Academia Cracouiensis, reformetur.

Quoniam Vniuersitas, seu schola Generalis Cracouien. famatissima in amplitudine nominis sui, propter nonnullas nouas & ægrè tolerandas consuetudines, promouendorumque ad aliquos gradus insolitas depactiones, quæ in ipsa hac nostra tempestate, per iniuriam temporum pedetentim decrescere videtur: cum magno dedecore & iactura R P. placuit Synodo: vt Reuerendissimi in Christo patres domini, Archiepiscopus Gnesnen, ac Cracouiensis, & Præmyslien, Episcopi moderni, Cracouiam descendentes, reformationem faciant, vigore Breuis Apostolici, ad hoc habiti: omnesq; illas ineptias in ea natas tollant & depellant: faciantque in omnibus ita bonam reformationem; quò schola ipsa pristinæ claritudini restituatur: & scholares promouendi releuentur, ab excogitatis & superuacaneis impensis, circa promotiones suas, & præsertim vt ordinatio fieret noua, ad Collegiaturas & Lecturas; talis scilicet, quæ in eruditione faceret conditionem meliorem. Quòdsi forsan omnes eò descendere non possint: duo vel vnus eorum id faceret: aut si forsan nullus ipsorũ eò descendere posset: deputarent viros aliquos dignos & doctos, antiquarũ consuetudinum illius scholæ gnaros, ad hoc faciendum: & quicquid facient, tota Vniuersitas æquo animo suscipere debeat, & teneatur.

Reformowánie wtore zá Ianá Łáskiego Arcibiskupá w Łánczycy 1523. HL. 384 / 440. HP. 384.

Scholis maioribus Magistri & Baccalaurei præficiantur.

Quo-

5. Iż kośćiół Boży iáko mátká dobra ma opátrząć / áby vbodzy / ktorym nie máią zkąd rodźice nákłádáć / mieli śie gdźie vczyć: áby zá tą spráwą Rzeczpospolita y kośćiół był náukámi świetny / y vczonymi ludźmi zdobiony: á ták zá rádą tego Synodu roſkázuiemy: áby Ordinarii locorū nie tylko przy Tumſkich kośćiołách ná ſzkołách Rektory / miſtrze mieli / y chowáć rozkazáli: ále też po miáſteczkách wietſzych y mnieyſzych niech Bákálarze bedą / gdźie miſtrzowie wychowánia mieć nie mogą. Ale ná iné mnieyſzé mieyscá młodźience iákié godné á vczoné niech biorą: tego przestrzegáiąc / áby Rektorowie ſzkolni ná ſzkołách w ſzkołách mieli godné á obyczayné y nieſwowolné żaki: ktorych máią dobrze rządźić / y w groźie dobrey mieć. Ale ktorzyby śie káráć dáć niechćieli: tych Ordinariis ábo Officiałóm ich niech ná káránié odeślą.

QVoniam Ecclesia Dei, sicut pia mater, prouidere tenetur: ne pauperibus, qui parentum opibus iuuari non possunt, studendi & proficiendi opportunitas subtrahatur: vt sic Respub: & Ecclesia doctrinis illuminetur: & virorum eruditorum ingeniis decoretur: hoc sacro approbante concilio, Decernimus: vt locorū Ordinarii, non solùm in Metropolitanarum, Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum scholis, Rectores, Magistros in artibus seruent & foueant, fouerique & seruari faciant; verumetiā in oppidis maioribus, & in oppidis minoribus, Baccalaureos, vbi Magistri sustentari non possunt. In aliis verò locis inferioribus, scholares maturos, idoneos & doctos: prouidentes, vt Rectores scholarum seruent in scholis idoneos, benè morigeratos & minimè licentiosos discipulos, quos dirigant bono regimine, & laudabili disciplina. Si autem aliqui ex eis essent incorrigibiles; eosdem Ordinariis, vel eorum Officialibus deferant puniendos.

Wagusowie z ſzkoły wypędzeni być máią.

6. Żaki wáguiące śie / á po ſwey woley biegáiące / z miaſt y z miáſteczek roſkázuiemy wypędzáć.

Scholastici vagi de scholis pellantur.

SCholares vagos, eos scilicet qui scholam reliquerint, remisseq; & licentiosè vixerint, ex ciuitatibus & oppidis esse propellendos statuimus.

O ſzkole Krákowſkiey, Poznánſkiey y Połtowſkiey.

7. O Szkole Krákowſką / Poznáńſką / y Połtowſką / iáko Posłowie proſzą áby reformowáné były. Aczkolwiek to należy ná vrząd ich M. X. Biſkupów: ktorym tego práwo poſpolité y przodkowie náſzy zwierzyli / iáko fundatorowie y nádawce tych to ſzkoł: wſzákże my w tey mierze kśiężą Biſkupy y Rektory nápomniemy / y z zwierzchnośći náſzey tego doyźrzemy / áby ſzkoły té w dobrey spráwie były.

Trzećie reformowánie zá Zygmuntá Augustá w Piotrkowie 1562. HP. 386.

PROBOSTWO S. FLORIANA. Tit: IIII.

Incorporowánié Probostwá S. Floriáná w Krákowie do Krákowſkiégo Kollegium.

1. Incorporátiá Proboſtwá s. Floriáná Kollegium Krákowſkiému przez ś. pámięći królá Zygmuntá Augustá Wuiá náſzego / y Stephaná vczyniona / władzą ſeymu tego zá zezwoleniem wſzech ſtanów vtwierdzamy. Iuspatronatus náſzé / ktoreby nam należáło wiecznémi czáſy ná Kollegium pomienioné wlewáiąc.

Zyg. III. w War. 1590. fol. 40.

KSIĄG WTORYCH, CZĘSC PIĄTA,

O Dziesięcinách y Annátách.

DZIESIĘCINY. Tit: I.

Około rożności Dźieśięćin compositia pierwsza miedzy królem Káźimiérzemy Koroną, á miedzy Bodzántą Biskupem Krákowskim, przez Iárosławá Arcybiskupá Gnieźnienskiégo vczyniona.

1. GDyż pismo świeté świádczy / że wßytek wiek człowieczy iest od młodości ku złe° skłonny/ y wßytkié stworzenié w występku sie nayduie: przyrodzenié też człowiecze łácniéy vpada ku złe°/ták/ iże złości rácżéy náßláduie. A ácz Páńska vstáwá iest/ że poddáni máią bydź skromieżliwi / skromni/ spráwiedliwi / spokoyni : á wßákoż niepohámowána pożądliwość/ by nie byłá pohámowána stárániem spráwiedliwości/ tedyby záprawdę zgodá y pokóy miedzy ludźmi zginełá. Naywyßé tedy dobro iest/ w tym żywoćie spráwiedliwości náßládowáć / y iednému káżdému co iego iest przywłaszczáć. A dla tegż stánowi sie to práwo y constitucya/áby ludzka śmiáłość pohámowána byłá/ á niewinność miedzy złemi/áby bespiecznie żyć / y z tego weselić sie mogłá.

Nátoż Król piße.

2. KAzimiérz z łáski Bożéy król Polski/oznaymuiemy ninieyßym pisániem : iż chcąc áby poddáni náßy w królestwie náßym mießkáiący / á zwłaszczá w królestwie Polskim/ y w źiemiách/ będąc którégokolwiek stanu y záwołánia/poczćiwie żyli/á ieden drugiégo nie obrażał/ y áby práwo ßło kożdému : nád to zá rádą wielebnégo w Pánu Chrystusie oycá y páná Járosłáwá/ świetégo kościołá Gnieźnienskiégo Arcybiskupá / tákże Prełatów / Woiewód/ Pánów y wßytkiéy ßláchty náßéy Polskiéy/ ná wieczną pámięć wydálismy státutá niżéy nápisáne : chcąc / áby té státutá w przerzeczonéy źiemi Polskiéy od wßytkich były chowáne / ieslize chcą vyśdź niełáski náßéy / y kaźni w nich nápisánych. Abowiém potrzebuie tego częstokroć śmiáłość złych/ ábysmy nie tylko zákázowáć co mieli/ ále też y

wine

De raptu Decimæ Prædialis.

IN nomine Domini Amen. Cùm, scriptura testante, omnis ætas ab adolescentia sit promptior ad malum: & omnis creatura consistat sub vitio : naturaq; humana facilius labitur ad delicta, sic etiam, quòd vitia imitetur. Quamuis enim Domino disponente, sibi subditi debeant fore pudici, modesti, iusti, ac pacifici : effrenata tamen cupiditas,nisi iustitiæ conatus subuerteret; tunc profectò concordia & pax inter homines deperiret. Summum autem bonum in hac vita est, iustitiam colere: & vnicuique quod suum est tribuere. Et propter hoc conditur statutũ seu constitutio: vt humana còerceatur audacia : & inter improbos, innocentia securitate lætetur.

Káś. wkrá. 1569. La53. HL.72/130 & 399.

Ad idem Rex scribit.

KAzimirus Dei gratia rex Poloniæ : significamus tenore præsentium : Quomodo cupientes vt subditi nostri, in regno nostro degentes, præsertim in regno Poloniæ, & terris, cuiuscunque status & conditionis existant, honestè viuant: alter alterum non lædat & ius vnicuiq; tribuatur. Præterea de consilio, Venerabilis in Christo Patris & domini Iaroslai,sanctæ Gnesnensis Ecclesiæ Archiepiscopi, necnon Prælatorum, Palatinorum, Baronum & vniuersorum nobilium nostrorũ, de terra Poloniæ, ad perpetuam rei memoriam statuta edidimus infrascripta:volentes,vt ipsa statuta, in prædicta terra Poloniæ,ab omnibus obseruentur,sicut nostram indignationem & pœnas contentas in illis, volunt & cupiunt euitare. Requirit enim plerunq; audacia peruersorum ;

Támże La. 53.HL72. B/130.HP139.

vt

winę ná przestępce włożyli.

vt non simus sola delictorum prohibitione contenti; sed etiam pœnam delinquentibus imponamus.

Król máiąc przy sobie Arcybiskupá Gnieźnienskiégo, iáko iednaczá, ták z nim około Dźieśięćin postánowił.

Iárosław Arcybiskup La. 53. B. HL. 72. B/ 131. HP. 139.

3. MY tedy Iárosław Bożkim przezrzeniem świetégo Gnieźnienskiégo kośćiołá Arcybiskup / w Krákowskim Biskupstwie ná visitáciiéy będąc / wszytkim / do ktorych té listy przyidą / chcemy bydź wiádomo: iż przez naiáśnieyszé kśiążę królá Kázimierzá / z łáski Bożéy królá Polskiégo y obrońcę nászégo z iednéy strony / y Bodzántą z drugiéy strony brátá nászég namileyszégo / Biskupá Krákowskiégo / gdy byłá wątpliwość wszczętá około Dźieśięćin / y około innych rzeczy niżéy opisánych: potym iż strony chcąc ku zgodźie bez obrążenia sumnienia przyśdź / ná nas dobrowolnie z pewnéy wiádomośći / nie żadnym obłądzenim áni iáką zdrádą ośukáni / ná Artykuły niżéy opisáné z strony swéy y namiástkow swych / zgodnie sie zgadzáiąc dáli sie ná nász wyrok / iáko ná nálazek compromissárski / y ná nas iáko iednaczá / pochwálićielá / y definitorá / ábo przyiaćielskiégo zgodźićielá / dáiąc y pozwaláiąc nam wolną y státeczną moc y władzą: ábyśmy mogli zgołá / y bez práwnych postępków / y obyczáiu sądowégo na przerzeczoné Artykuły skázáć / pochwálić / skończyć / iednáć / postánowić / práwny postępek záchowawszy / iákokolwiek nam będźie sie zdáło nalepiéy y napożyteczniéy. My tedy wezwawszy imieniá Bożégo / y porádźiwszy sie ludźi mądrych / y dobrze sie około tég rozmyśliwszy / dla dobrég pokoiu y pożytku kośćiołá Krákowskiégo / mocą compromissu przerzeczonég / vchwalamy / postánawiamy / skázuiemy / y kończąc rzecz / to iednánié czynimy miedzy królem Je°. M. y Biskupem przerzeczonymi.

Rex assidens arbitranti Archiepisco po Gnesnensi, secum vnà statuit sic.

NOs itaq; IAroslaus, diuina prouidentia sanctæ Gnesnensis Ecclesiæ Archiepiscopus, in Cracouien: Diocœsi in officio visitationis constitutus, vniuersis ad quos præsentes peruenerint, volumus fore notum: Quòd per serenissimum principem, Dominum Kazimirum, Dei gratia regem Poloniæ & patronum nostrum ex vna, & Dominum Bodzantam partibus ab altera, fratrem nostrum charissimũ Episcopum Cracouiensem, quædam dubitatio super Decimis, & aliis articulis inferius contentis, fuisset hinc inde suborta: demum eædem partes, volentes ad calculum concordiæ, sine scrupulo conscientiæ peruenire: in nos voluntariê, ex certa scientia, non per errorẽ, nec aliquo dolo, vel fraude circumuenti, super infrascriptis articulis, pro se, omnibusq; successoribus suis, concorditer consentientes, compromiserunt: tanquam in arbitrium compromissariorum, arbitratorem & laudatorem, definitorem seu amicabilem compositorem: dantes & concedentes nobis liberam & omnimodam potestatẽ & facultatem: vt possimus de plano & sine strepitu & figura iudicii, super dictis articulis pronunciare, laudare, definire, arbitrari, & ordinare: etiam iuris ordine conseruato, qualitercunque, prout nobis melius videbitur, expedire. Nos itaque Dei nomine inuocato, & consilio sapientum communicato, nobiscum etiam habita deliberatione sufficienti, pro bono pacis & vtilitate Ecclesiæ Cracouien, ex vigore compromissi prædicti, laudamus atque ordinamus, & definiendo arbitramur, inter dominum regem & Episcopum prędictos.

Kto Folwárkową dźieśięćinę vłápi.

La. 54. HL. 72. B/ 131. HP. 140.

4. IEśli ktory szláchćic Dźieśięćinę po Folwárku wydrze: tákowy wydźiercá ábo złoczyncá / pierwéy vpomniony / będźie záklęt: á gdźieby w klątwie przez sześć mieśięcy trwáć miał: tedy poddáni w iego wśi mieszkáiący / ktorzy byli powinni dźieśięćinę dáwáć / máią bydź záklęći z tym / kto

ry

De raptu Decimæ prædialis.

PRo raptu Decimæ prædialis alicuius nobilis, vel pro causa qualicunque rationabili, talis raptor, vel malefactor, monitione præmissa, excommunicetur. Si verò in excommunicatione per sex menses perstiterit: extunc incolæ, in eadem villa degentes, qui tunc tenebantur decimare,

ry był pobrał dźiesiecine. A gdźie żoná czy- iá w niebytności meżowéy dźiesiecine wy- drze: przez klątwe kośćielną ma bydź ku do- syć vczynieniu słusznému przećiwko táko- wéy postąpiono: która iesliby przez sześć mieśiecy w klątwie zátwárdźiáłym vmy- słem trwáłá: tedy kmiećie w téyże wśi/ gdźie dźieśiećiná byłá vłápiona/ z nią we- spółek máią bydź zákleći.

O postánowieniu tárgu około Dźie- śięćiny.

5. Też ktorybykolwiek Pan we wśi chćiał Dźiesiecine kupić/ przed świetym Iákubem ma z Pánem dźieśiećiny stáno- wić: bo gdy tego nie vczyni/ tedy pan dźie śiećiny dźiesiecine przeda wolnie: á przeká- zowánié páná onéy wśi niema nic szkodźić.

Około dźieśięćiny z pośianych rzeczy ná ogrodźie.

6. Gdźiekolwiek pługiem w ogro- dźie ábo ná polu bedźie orano/ dźiesiećiná zupełnie ma bydź dawána: wyiąwszy rze- pe/mák/kápuste/cebule/czosnek/y inné rze- czy tym podobné ná ogrodźie sie rodzącé. Iesliby kto orząc sczépił/ dźieśiećiná od te- go żadnym obyczáiem nie ma bydź brána.

Około dźieśięćiny konopnéy.

7. O Dźieśiećine konopną ták vstá- wiamy: Ktorykolwiek kmieć orze cáłym płu giem/ ile bedźie miał wołów ábo koni/ma dáć czterzy wiązáni konopi gotowych/we- dle stárégo zwyczáiu źiemie: á który poło- wice pługu/dwie wiązáni dáć bedźie powi- nien: á którzy około konopi nie robią/ od dźieśiećiny konopnéy máią bydź wolni.

Zá wolą Królá Káźimierzá Wiel- kiégo, Bodzántá Biskup Krákow: około dźieśięćin ták postánowił ná séymie.

8. GDY były zruszoné nienawiśći wielkié y różnośći miedzy duchownémi y świetckiémi osobámi/ Pány Diocoeziiéy Krákowskiéy: potym były vspokoioné mie- dzy nimi ná séymie przez Królá Káźimie- rzá/y ná synodźie przez Bodzánte Biskupá Krákowskiégo ná ieden czás/w Krákowie czwar-

mare, excommunicentur cum raptore decimæ eiusdem. Vbi autem vxor alicu- ius, viro absente decimam rapuerit; per censuram Ecclesiasticam huiusmodi, ad satisfactionem condignam, contra ipsam procedatur. Si autem per sex menses, in eadem excommunicatione perstiterit, ani mo indurato; tunc kmethones in eadem villa, vbi decima fuerit rapta, cum eadem excommunicentur.

De tempore decimę forisandæ.

ITem quicunque Dominus villæ, in ipsa villa sua Decimam emere voluerit, ante festū beati Iacobi cum domino decimæ forisare procuret: alioquin dominus de- cimæ decimam vendet liberè, impedimē- to cessante domini villæ illius. *La. 54. HL. 73/132. HP. 140.*

De decimis, seminatorum in hortis.

VBicunq; aratro, in hortis vel in campis aratum fuerit, decima plenariè exoluatur: exceptis rapis, papauere, caulibus, cepis, allio, & quæ his sunt similia, in hortis. Si quis ligonisando plantauerit, decima ab eo nullatenus recipiatur. *La. 54. HL. 73/132. HP. 141.*

De decima Canapi.

PRo decima Canapi taliter statuimus: Quòd quicunq; kmeto arat cum integro aratro, quotcunq; boues habuerit, seu e- quos, det quatuor ligaturas Canapi para- ti, iuxta consuetudinem terræ antiquam: quicunq; cum medio, duas ligaturas dare teneatur: qui autem non arat, à decima canapi debet esse liber & solutus. *La. 54. B. HL. 73. 132 HP. 141.*

Super decimis Bodzanta Episcopus Cracouiensis constituit.

CVm excitata erant odia multa & diffe- rentiæ inter spirituales & seculares perso- nas, dominos Diocœsis Cracouien: tan- dem compactata erant & congesta inter eos, in Conuentione, per Regem Kasi- mirum Magnum: & in synodo per Bo- dzantam Episcopum Cracouiensem pro vno tempore, Cracouiæ, quarta Mensis Iunii, Anno 1369. habitis. Quibus inter- erat Iaroslaus Gnesnen: Archiepiscopus, Boguria dictus, tunc ex causa illius diffe- rentiæ, autoritate Metropolitica ac Pri- *Bodzántá Biskup La. 55. HL. 73/ 132. HP 141*

matiali

czwartego dniá miesiącá Czérwcá/ Roku 1369. złożonym. Przy czym był Járosław Gnieźnieński Arcybiskup Bogurya rzeczony: który ná ten czás zá przyczyną onych różnośći zá władzą swego przełożeństwá wizytował Dioecezią Krákowską.

A są postánowioné rzeczy niżéy nápisáné: O wolnośći dźiesięcin / o wydźiéraniu dźiesięcin/ o czáśie wytykánia dźiesięciny/ około targu / około kupienia dźiesięciny przez pány/ około brániá iéy z plugu/ około naymu nowiny/ y ich postępkách/ etc. około kolumbáciiéy/ około visitátiiéy Archdiakońskiéy/ o wypráwie Duchowieństwá ná woyne/ o pozywániu świetckich do sądu duchownégo / o opráwie kośćiołá / o dźiesięcinie konopnéy/ o Interdictćie trzech dni przestánia od służby Bożéy/ około zapláty Posłóm/ około budowánia kośćiołów w imieniu ślácheckim: iáko to wszytko niżéy iest nápisano:

Támże:

W Imie Boże/ Amen.

Niechay wiedzą wszyscy którzy niniéyszégo stánowienia wiádomość będą mieć: iż my Bodzántá/ z Boskiégo przeźrzenia/ y stolice Apostolskiéy Biskup Krákowski / przypátruiąc sie / iż źiemiá Lubelska / Sieciechowska/ y Łukowska nászéy Dioecoeziiéy / przez naiazd niewiernych Tátárów y Litwy dla grzéchów nászych są po wielkiéy częśći spustoszoné: chcąc tedy áby ku osádźie tych źiem lud chrześćiáński był przywiedźion/ ná vsilną prosbę Naiásnieyszéy Kśiążęćiá páná nászégo / Páná Kázimiérzá/ z łáski Bożéy Królá Polskiégo oświéconégo/ zá wolą y dozwoleniem bráćiéy nászéy Kápituły Krákowskiéy/ wszytkim y kożdému zosobná / którzy w źiemiách przerzeczonych osiedą / ábo do tego czásu osiedli we wśiách przerzeczonych y osiádłośćiách/ w których do stołu nászégo Biskupiégo dźieśięciny należáły/ od płácéy dźiesięciny/ trzydźieśći lat od daty teráznieyszéy zupełną y wszeláką dáiemy wolność.

Awszákże ták: iż ieśli w czáśie téy wolnośći będźie przerzeczony Król Je° M. ábo iego Vrzędnicy/ ábo szláchtá którakolwiek ná borách swych / które są w przerzeczonych źiemiách/ dźiesięcinę od swych kmieći weźmie/ ábo ku pożytku swé° obrácáć ią chćiał: tedy od tego czásu wolność tá nic przekázowáć niema: áby też dźiesięciná dóbr tych-

matiali visitans Dioecoesim Cracouiensem.

Sunt autem compactata infrascripta: Super decimarum libertate, raptu, tempore decimandi, forisandi, per dominos locorum eas emendi, ex aratro percipiendi, noualium locatione, earum progressione, &c. columbationibus, visitatione Archidiaconorum: super expeditione ad bellum Clericorum, secularium ad ius spirituale citandorum, fabrica ecclesiæ, decima Canapi: super interdicto triduano, & simplici super cessatione à diuinis, salariis tabellionum: item de ecclesiis, in bonis nobilium, erigendis: vt infrà sequitur.

In nomine Domini, Amen.

Nouerint vniuersi, præsentium notitiam habituri: quòd Nos Bodzanta, diuina & Apostolicæ sedis prouidentia, Episcopus Cracouiensis, attendentes: quòd terræ, Lublinensis, Sieciechouiensis & Lukouiensis, nostræ Dioecoesis, per insultum infidelium Tartarorum & Lituanorum, peccatis exigentibus, sunt plurimùm desolatæ: volentes itaque, vt ad possidendas easdem populus Christianus feruentius inuitetur: ad petitionem instantem serenissimi Principis Domini nostri, Domini Kasimiri, Dei gratia Regis Poloniæ illustris, de voluntate & consensu fratrum nostrorum Capituli Cracouiensis, omnibus & singulis, qui in terris prædictis se locauerint, aut hactenus sunt locati, in villis predictis & possessionibus, in quibus ad mensam nostram Episcopalem decimæ pertinebant, à solutione decimæ triginta annorum spatio, à data præsentium, plenam & omnimodam concedimus libertatem.

Ita tamen: quòd si libertate durante Dominus præfatus Rex, aut procuratores sui, vel Nobilis quicunque, in Borris suis, sitis in terris prædictis, decimam à suis colonis receperit: vel pro suis vsibus vsurpare voluerit: extunc libertate non obstante, decima bonorum eorundem, ad mensam nostram, sine contradictione aliqua reuertatur. In aliis autem bonis, in quibus decima recepta non fuerit, libertas permaneat, sicut concessa.

Per hanc autem libertatem nostram, Monachis

że ná stół nász przez wszelkiéj sporu niemiá- lá bydź przywrócona. A w innych dobrách/ w których dziesięciná nie będzie brána/ wolność niech trwa iáko przedtym ieſt dána.

Ale przez násze te wolność Zakonnikóm y Kśiężéy też świetckiéy/ którzykolwiek w ziemiách przerzeczonych względem swych klásztorów/ y inégo kośćielnégo opátrzenia dziesięciny dzierżą/ ábo dzierżeli/ żadnégo vblizenia niechcemy czynić/ ále kożdy znich przy prawie swÿ zoſtánie iáko pirwey.

Monachis & Clericis etiam ſecularibus, quibuſcunque (qui in terris prædictis ratione ſuorum Monaſteriorum, ac aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum decimas poſſiderent, aut poſſident) nullum volumus præiudicium generari; ſed ipſorum quilibet circa ius ſuum permaneat, ſicut prius.

Dżieśięćiny iáko bywáły dawánè z ſtárodawná, ták máią bydź dawánè: y o dżieśięćinách Wóytowſkich, ábo Szołtyſkich.

9. To też roſkázuiemy/ zá przyzwoleńiem Páná nászégo Królá Jego M. gdziekolwiek we wszytkim Biſkupſtwie nászym/ w mieśćiéch/ zamkách/ miáſteczkách/ wśiách/ folwárcéch/ ośiádłośćiách dziesięciná snopowa z polá do tych czásów byłá brána: tám y teraz tymże ſpoſobem Dziesięciny nápotym máią bydź bráné/ nic niedbáiąc ná przećiwienie czyie.

Ale Wóytowie/ Szółtysi/ w mieśćiéch/ w miáſteczkách/ ábo we wśiách/ w których dziesięciny snopowé płácą/ że czterech włók Wóytoſtwá swego/ które będą robić własną robotą y nákłádem/ z káżdéy włóki przerzeczonéy ná dzień ś. Márciná Kśiężycá Liſtopádá/ ośm groszy Práſkich zá dziesięcine nam zápłácą.

A ieśli wiecéy włók zechcą robić niż cztéry/ ábo przerzeczoné czéry przedádzą/ náymą/ ábo dádzą ku robieniu: z tych máią dáć táką dziesięcine snopową ná polu/ iáką ini kmiecie ich sąsiedzi zwykli płácić.

Decimæ ſicut dabantur ex antiquo, ita dandæ ſunt: & de decimis Scultetorum.

Tamże.

CÆterum mandamus annuente Domino noſtro, Domino Rege prædicto: vt vbicunque per totam noſtram Diocœſim, in ciuitatibus, caſtris, oppidis, villis, prædiis & poſſeſsionibus, decimæ manipulatim in campis hactenus tollebantur; ibi adhuc eodem modo eædem decimæ, in poſterum tolli debent, contradictione cuiuſlibet non obſtante.

Verùm Sculteti, & Aduocati ciuitatũ, oppidorum, ſeu villarum, in quibus decimæ manipulatim perſoluuntur, de quatuor mãſis Aduocatiæ ſeu Sculteriæ ſuæ, quos coluerint propriis laboribus & expenſis, de quolibet manſorum prædictorum, in feſto Beati Martini, in Menſe Nouembri, quatuor ſcotos groſſorum Pragenſium, pro decima nobis ſoluent.

Sed ſi plures manſos colere voluerit, quàm quatuor: aut dictos quatuor vendiderint, locauerint, aut tradiderint ad colendum: de ipſis debent decimam manipularem dare, in campo, prout alii incolę, quorum vicini ſunt, conſueuerunt ſoluere.

Dżieśięćin wytykánia czás.

10. Aby roboty ludzkie dla leniſtwá tych/ którzy wytykáią/ nie omieszkáły ſie: ſkázuiemy/ áby kożdy w oktawę ś. Jákubá ku zbiéraniu swéy dziesięciny/ ábo przez ſie/ ábo przez poſłá swégo ku temu godnégo był gotów. A ieśliby ináczéy vczynił: tedy odłożywszy y zoſtáwiwszy ná polu pięć snopów/ z káżdéy kopy zbożá/ kożdy swé wolnie woźić będzie.

De tempore Decimandi.

Tamże.

ET ne labores hominum, propter decimatorum deſidiã retardentur, decernimus: vt quilibet, in octaua Beati Iacobi, ad recolligendum ſuã decimam, vel per ſe, vel per nuncium idoneum ſit paratus: aliâs, depoſitis & relictis in campo quinque manipulis, de qualibet quinquagena, frumenta hominum libere conducantur.

Około dżieśięćin ná Nowinách.

De Decimis Noualium.

Támże.

11. NA nowinách / ktore sie poczęły zá Wisłą / y ku gránicy Ruskiey / Węgierskiey / áż do gránic źiemie / gdźie do tego czásu nam snopowa dźieśiećiná nie byłá dawána / gdy wolność sie wypełni / z káżdey włoki máłey ábo wielkiey ośiádłey / ábo ktorą osádźić máią / wiárdunek groszy Práskich ná świeto S. Marćiná przerzeczoné / ná kożdy Rok nam máią bydź płácone miásto dźieśięćiny folwárkowey.

IN noualibus autem exortis, vltra Vislam, & citra metas Russiæ, Vngariæ, progresiuè vsq; ad limites terræ, in quibus hucvsq; nobis manipulatim decima non dabatur, libertate expleta, de quolibet manso paruo seu magno, locato siuè locando, Ferto grossorum Pragensium, in festo Sancti Martini prædicto, Annis singulis, nobis pro decima solui debent prædiali.

A Woytowie / Szołtysi z nowin przerzeczonych ze czterech włok ábo źrzebiá / Woytostwá ábo Szołtystwá / ktoreby robili własnémi robotámi / iáko sie przed tym rzekło / z kożdey włoki przerzeczoney sześć groszy płáćić máią / onemu kośćiołowi zá dźieśięćine: gdźie słucháią chwały Bożey / y przyimuią kośćielne świątośći.

Aduocati verò & sculteti nouali ū prædictorum de quatuor mansis Aduocatiæ vel Scultetiæ, seu quos coluerint propriis laboribus (vt præfertur) de quolibet mansorum prædictorum, tres scotos grossorū soluant illi Ecclesiæ pro decima: vbi audiunt diuina, ac percipiunt Ecclesiastica Sacramenta.

A iesliby więcey niż cztery włoki robili / ábo niektorzy z nich nieco inym przedáli / náieli ábo dáli ku robo ćie: z kożdey z nich włoki ieden wiárdunek groszy / iáko y kmiećie / ná świeto przerzeczoné zá dźieśięćine zápłácą.

Sed si plures quàm quatur coluerint: aut aliqui ipsorum aliquid aliis vendiderint, locauerint, seu tradiderint ad colendum: de quolibet ipsorum vnum Fertonem grossorum (sicut & rustici) in festo prænotato, nobis pro decima soluant.

A ktemu zá te łáskę ktorą im czynimy w płáceniu dźieśięćiny / iáko sie rzekło / ciż Woytowie y Szołtysowie wiárdunki násze dźieśięćinné w świeto S. Marćiná wyszey miánowáné pod przysięgą wiernośći swey od ludźi wybráć / á nam ábo nászemu spráwcy w pietnaśćie dni przed Swiątki blisko przyszłémi przynieść wiernie y cále bedą powinni.

Et insuper, pro gratia, quàm eis facimus in solutione decimæ (vt præfertur) iidem Sculteti vel Aduocati, Fertones nostros decimales, in festo Beati Martini superius notato, sub iuramento fidelitatis ipsorum rusticorum exigere: nobisq; vel nostro Procuratori infra quindecim dies, ante festa immediatè sequentia, præsentare fideliter & integraliter tenebuntur.

A wszákże gdźie ná przerzeczonych nowinách nam dźieśięćiná snopowa byłá płácona / iescze ná przyszłé czásy ná wieki płácona bydź ma: áni iey dla tego popuszczamy ná wiárdunki.

Sed tamen, vbi in prædictis noualibus, nobis ante decima manipulatim soluebatur, adhuc futuris temporibus perpetuò solui debet: nec ipsam, propter hoc, remittimus ad Fertones.

O Dźieśięćinách rol płonnych v Długiégo polá y Czorsztyná ku Myslimicom.

De Decimis agrorum steriliū, circa Dlugiepole, & Czorstyn versus Myslimice.

Támże.

12. ALe iż w rozdźiálech przy Długim polu / Czorsztynie / pod tą gránicą / to iest / miedzy drogą ktora bieży do Myslimic ku Twárdoszynu / y miedzy słoną gorą ku gorze / ktorą zową Obzdow w Dunáiec / y iákosmy wyrozumieli są polá płonné / y zimná wielkie dłużey źiemie zátrzymawáią / ták iż krotki czás przez Rok tám robią / chcąc łáskáwiey z owych stron obywátelmi sie

VErùm quia in distinctionibus circa Dlugiepole Czorstyn sub ea limitatione, videlicet inter viam, quæ currit ad Myslimice, versus Twardoszyno, & inter Slona-gora, versus montem, quæ dicitur Obsdow, in Dunaiec, & vt intelleximus quòd sunt agri steriles, & frigora grandia diutiùs terram præmunt, ita, quòd pauco tempore anni ibi laboratur: volentes grati-

sie obéydź y postánowić.

Vstáwiamy: iż kmiećie przerzeczeni/ którzy sie tám osádźili/ y nápotym osádzą/ ná święto świętégo Mărciná przerzeczonégo zá dźieśiećinę z káżdéy włóki sześć groszy/ groszów Práskich ná kożdy Rok nam niechay zápłácą.

Które pieniądze Szołtysi mieysc przerzeczonych bedą odbieráć/ y nam ábo sprawcy nászému oddawáć: iáko w téy rzeczy wysszéy skończenie iest wyráżono.

A to sámo rozgrániczenie około płácenia wiárdunków zá dźieśiećinę ná mieyscách wysszéy wyráżonych/ dostátecznie z Pánem Káźimierzem królem iż ma trwáć postánowilismy.

A wszákże nápotym ná miástá/ wśi/ miásteczká/ folwárki/ ośiádłośći/ którékolwiek we wszytkim okręgu Biskupstwá nászégo/ gdźie nam snopową dźieśiećinę z stárodawną płácą/ to nigdy ná żadny czás śćiegáć sie nie ma.

gratiosiùs cum incolis districtuum prædictorum ordinare:

Statuimus: quòd incolæ prædicti, qui iam ibi locati sunt, vel in posterum locabuntur, in festo Beati Martini prædicti, pro decima prædiali de manso quolibet tres scotos grossorum Pragen: annis singulis, nobis persoluant.

Quam pecuniam Sculteti locorum prędictorum colligent: nobisq;, vel procuratori nostro, præsentabunt. prout in causa finali superiùs est expressum.

Hanc autem solam limitationem, de solutione Fertonum pro decima, in locis superiùs ita expresis, totaliter cum Domino Kazimiro Rege prædicto ordinariò permanere.

Quòd deinceps, ad ciuitates, villas, oppida, prædia, possessiones quascunq; totius nostræ Diocœsis, vbi manipulatim decima soluitur ab antiquo, nunquam vllo tempore extendatur.

O Dźieśięćinách przez szláchtę zorányçh, Arendowányçh, ábo od kmieći miányçh.

13. SKazuiemy: iż gdźiekolwiek który szláchćic drugiemu szláchćicowi sobie równému/ gdy bedźie potrzebą przyćiśnion dźiedźictwo swé zástáwi/ á ten/ który ná zástáwę dał/ bedźie rolą orał: tedy dźieśiećinę zbożá z pól swych niech płáći onéy kośćiołowi/ któremu ten/ który zástáwił/ płáćić był zwykł z stárodawná.

Ale ieśli przerzeczony zástáwnik chćiałby roboty swé rozszérzyć/ zgániáiąc kmiećie/ á orząc polá ich: tedy z pól onych kmieći/ które orze/ bedźie powinnien płáćić dźieśiećinę w gonitwę: choćiaby też szláchćic kmiećiowi ábo komu inemu dźiedźictwo zástáwił.

Tenże nie szláchćic dźieśiećinę/ która iest nie wolna/ komu z práwá bedźie powinien/ z pól które záśiewa/ bedźie powinien dáć.

De Decimis per Nobiles cultis, arendatis, aut à kmetonibus habitis.

ITem decreuimus: quòd vbicunq; aliquis Nobilis alteri Nobili sibi æquali, necessitate cogente, hæreditatem suam obligauerit: & creditor agros coluerit: in ea decimam frugum de agris suis soluat illi Ecclesiæ, cui is, qui obligauit, soluere consueuerat ab antiquo. *Támże.*

Sed si fortè labores suos, dictus creditor voluerit ampliare, repellendo kmetones, & excolendo agros eorũ, de agris kmetonum, quos colit, decimam in Gonitwa soluere tenetur, etiãsi Nobilis kmetoni, vel alteri, similiter hæreditatem obligauerit.

Idem ignobilis decimam illiberam, cui de iure debuerit, de agris quos colit, dare sit astrictus.

Około dźieśięćin, które wdłuż idą.

14. NAkoniec vstáwiamy y postánowilismy zá wolą y przyzwoleniem osobliwym Páná nászégo Królá przerzeczonégo: iż gdźiekolwiek od stárych pól wćiąż ktokolwiek lásy/ chróśty/ ábo dąbrowy bedźie

De Decimis per progressum habendis.

DEmùm statuimus & ordinauimus voluntate & consensu Domini nostri Regis prædicti, ad hoc specialiter accedente: Quòd vbicunq; ab antiquis agris progressiuè quispiã syluas, rubeta, vel mericas extir- *Támże.*

dźie kopał: on dźieśięćinę ma bráć z nowin / od tych czásów / ná kogo z stárych ról dźieśięćiná z przodku przynależáłá.

Ale ieśli z práwéy ábo lewéy strony od stárych pól kmiećie będą posádzeni / y wykopáią lásy / chrósty / gáie / dąbrowy: przerzeczeni kmiećie z pól ich / ták wypráwnych nam y nászym potomkóm dźieśięćinę płáćić będą powinni.

tirpauit: ille decimam percipiat de noualibus à modo, ad quem antiquorũ agrorum decima primitùs pertinebat.

Verùm si à dextris vel sinistris, ab antiquis agris aliqui incolæ fuerint collocati: extirpauerintq; syluas, rubeta, vel nemora, vel mericas: prædicti incolæ de agris ipsorum totaliter extirpatis, nobis & nostris Successoribus decimam soluere tenentur.

Z Dźieśięćin pienięznych spisnè nie ma być wyćiągánè.

Spisne à decimis pecuniariis non exigatur.

Zyg. w Piotr. 1511. fol. 19. HL. 260 / 465. HP89.

15. Vstáwiamy / áby spisné nie było wyćiągano w podátkách y dźieśięćinách pienięznych / y tákże w wybiéraniu dwu groszy: które pospolićie królestwem zową.

ITem statuimus: vt spisne non exigatur in exactionibus & decimis pecuniariis, & similiter in exactione duorum grossorum, quæ vulgò Regalia vocantur.

O Dźieśięćinę pozwány á szláchectwem záłożony piérwéy śię v sądu świetckiégo o szláchectwo rozeprzeć ma, tóż o dźieśięćinę czynić.

Bodzántá Epis. La. 56 B. lege item decernimus &c. HL168 B/300.

16. PRæterea ne propter causam decimalem, Iudicem Ecclesiasticum de Nobilitate Nobilem iudicare contingat, statuimus: Quòd vbi quis Clericus petens decimam illiberam, ab aliquo, qui se dicit Nobilem, ipsumq; propter hoc ad iudicium Ecclesiæ reuocaret: volumus, vt causa Nobilitatis eius, vel nobis, vel officiali nostro per ipsum proposita, clypeoq; suo & parẽtela nominatis, per nos, vel officialẽ nostrũ, nullatenus iudicetur: sed remittatur ad iudicium seculare; vt ibi Nobilitatis quæstione primitùs expedita, doceatur Ecclesia, quo iure talis decima conferri debet, circa solutionem decimæ prædialis.

O tész Dźieśięćiny compozytia wtora być miáłá zá Królá Stephaná.

Steph. w Wár. 1578. Corst. 185. B/ uer. 1.

17. Dźieśięćiny po imioniách szláchetckich in eodem statu, iáko teraz są / nikogo nie wzruszáiąc / do Compositiiéy / która ma być ná séymie / odkłádamy.

O tymże.

Tenże támże 1581. Con 218.

18. Executią dekretów Trybunálnych o dźieśięćinách z dóbr szláchetckich do drugiégo séymu ná którym ma też być Compositia suspenduiemy / sine præiudicio vtriusq; partis.

ANNATY. Tit: II.

Annaty Papieżowi dáwánè być nie máią: ále ná obronę R.P. obrócone y do skárbu oddawánè być máią.

Annatæ ne dentur Romano Pontifici amplius: sed potius in defensionem Reipub: conuertantur.

Zyg: w krá. 1543. HL. 8. B/15.

1. DOsyć czyniąc prosbóm Pánów Rad nászych świetckich y Posłów źiemskich poslemy do świetégo Oycá Papieżá prośić o Annaty: ábysmy ich z królestwá nie dopuszczáli wynośić / ále żeby w królestwie zostáły ná obronę R.P. A ieslibysmy ich

SAtisfaciendo postulationibus dominorum Consiliariorum nostrorum secularium, & nunciorum Terrestrium, mittemus ad sanctum patrem Papam, petitũ Annatas; vt ne eas de Regno efferri permittamus; sed vt remaneant pro defensione

ich vprosić nie mogli: tedy iuż od tych miast mamy sie mu opowiedzieć/ że ich my áni dawáć/ áni wynosić żadnym kßtałtem nie dopuścimy.

sione R.P. in Regno. Quòd si easdem impetrare non possumus: tum iam extunc renuntiare illi debemus, easdem nos neq; daturos esse, neq; efferri vlla ratione permissuros.

O tychże Annatách.

2. IEgo Królewska M. miedzy inymi przyczynámi Legátiiey do Rzymu/ w Rzymie v Papieżá będzie vśiłował/ áby Annaty zostáły w królestwie ná obronę Rzeczypospolitey.

De eisdem Annatis.

SAcra Maiestas Regia, inter alias Legationũ causas apud Romanum Pontificem contendet; vt Annatæ maneant Regno ad Reipublicæ tutelam.

Tenże HL. támże

De iis, qui non sunt actu sacerdotes, & de Annatis.

3. DE Spiritualibus beneficiatis, qui sacerdotes actu non sunt, erit Sacræ M. curæ; vt apud Pontificem Romanum impetret, quò possint personaliter ad hoc bellum proficisci. Per quem quidem nuncium Annatas impetrare conabitur, quas ei nostri Episcopi, contra Concilii Basiliensis decretum, pendebant.

Sigis: Proceres Petri. 1544. HL. 22/ 41.

O tychże Annatách.

4. POzwalamy áby Annaty w Koronie zostáły ná obronę Rzeczypospolitey.

Zyg. Aug. w Piotr: 1567. Con. 75.

O tychże.

5. ANnaty które seymową Constitucią są pozwolone ná obronę potoczną/ támże máłą bydź oddawáne od possessorá od Constituciiey dwuletniey Piotrkowskiey/ pod winą duplicis Annatæ.

Zyg: Aug. w Lub. 1569 Const. 105. HP. 63.

O tychże.

6. ANnaty Ich M. K. Biskupi wedle Constituciiey Anni 1567. & Anni 1569. powinni oddawáć támże w Wárßáwie do skárbu Koronnego/ sub pœnis ibidẽ expressis.

w Confir. Iedrge. 1576 Const. 153.

KSIAG

KSIĄG WTORYCH, CZĘSC SZOSTA,

O Sądziéch, Pisárzách, y Klątwách.

SADY. Tit: I.

Aby duchowna osobá do świetckiégo sądu, y tákże świetcka do duchownégo nie byłá wyzywána.

Bodzántá Biskup Cra. 1369. La. 57. HL. 91. B/ 165. y 451. HP. 447.

1. Chcemy áby świetcy nápotym o długi y inné spráwy świetckié / przez kśięża do sądu duchownégo nie byli przyćiągáni: wyiąwszy gdźieby byłá spráwá duchowna / ábo duchowney śie dotykáłá / ábo dług był o dźieśięćiny.

Podobny temuż státut.

Alex. w Rád. 1505. La. 117. HL. 91. B/ 165. y 205. HP. 447.

2. Acz w dawnieyszych státutách y przywileiách iest zákazano / áby duchowni sędźiowie nie przywłaszczáli sobie mocy sądzenia spraw świetckich: wszákże gdy pospolitym wołániem prawie bylismy záglusząni ztąd / iż nic niebacząc ná vstáwy dawné / osoby świetckié częstokroć bywáły wyzywáné do duchownych sądów o spráwy świetckié. Dla tego skázuiemy / y vstáwiamy: áby sędźiowie duchowni nie sprawowáli sądów świetckich / áni sądźili ná przyszłé czásy.

Podobny temuż státut.

Zyg. w Krak. 1510. fo. 11. HL. 91. B/ 165. HP. 447.

3. Chcąc záchowáć zgodę (ktora iest mátką rozmnożenia) miedzy duchownémi y świetckimi osobámi / zákázuiemy nápotym: áby świetckié osoby oboiey płći w sądy duchowné niewdawáły śie o rzecz świetcką / ábo o dług vczyniony / ábo ktory iescze vczynion bydź ma: y żaden świetcki świetckiégo o rzecz scżerze świetcką do sądu duchownégo niech nieśmie pozywáć.

O tymże, pod winą.

Tenże w [illegible] 1519. fo. 24. HL. 91. B/ 165. HP. 447.

4. Aby rząd słuszny w práwiéch y w sądziéch był záchowan / á vpór niektorych w wzywániu ludźi do sądów im nienależących był powśćiągnion / vstáwiamy: áby / ktory świetcki świetckiégo do sądu duchownégo

Ne quis secularis, pro causa ciuili, ad forum spirituale euocetur, nec contrà.

PRæterea volumus, quòd laici deinceps pro debitis & in aliis causis ciuilibus, per Clericos ad forum ecclesiasticum non trahantur, nisi fortè causa sit spiritualis, vel spirituali annexa, aut debitum fuerit decimale.

Similis.

QVamùis in antiquioribus statutis & priuilegiis constat vetitum esse, ne spirituales iudices arrogent ipsis causarum secularium iudicandi facultatem: tamen cùm clamore communi pulsaremur, quia non obstantibus Constitutionibus antiquis, seculares personæ plerunq; euocantur ad spiritualia iudicia, pro negotio seculari. Quapropter decernimus & statuimus: quòd iudices spirituales, secularia iudicia non exerceant, neque iudicent in futurum.

Similis.

COncordiam, quæ mater incrementi est, conseruare volentes, inter spirituales & seculares personas, prohibemus deinceps: ne seculares personæ sexus vtriusq; iudiciis spiritualibus se implicent: pro re seculari, vel debito contracto, vel contrahendo: nec aliquis secularis secularem, pro re merè seculari, in ius spirituale conuenire audeat.

Similis.

VT ordo debitus, in iuribus & iudiciis obseruetur: & temeritas nonnullorum, in vocandis hominibus ad iudicia impertinentia, coërceatur: statuimus, quòd secularis secularem, ad forum spirituale, pro re merè seculari citans, aut actioni suę per

wnégo o rzecz ſczérze świecką pozowie/ ábo z swéy rzeczy osobie duchowney zſtąpi/ táki był karan winą dwudzieſtą y ośm grzywien: któréy połowicá Nam/ á połowicá przećiwnéy ſtronie doſtáć ſie ma: która to winá ma być dociągána práwem zamkowym.

A winá przećiwko duchownému/ który wyzywa świeckiégo o rzecz która nie należy do ſądu duchownégo/ ná ſynodzie wálnym blisko przyszłym ma być vſtáwiona/ á w tym czáſie pánowie Biskupi Officiałóm ſwym máią poruczyć/ y będą powinni tego przeſtrzédz: áby świeckié osoby do ſądu duchownégo o rzeczy ſczérze świeckié nie były wyzywáné.

o tymże máß niżéy práwo 6. Proſpicientes.

sonæ ſpirituali cedens pœna viginti octo marcarum puniatur: cuius media pars nobis, altera parti aduerſæ cedet. Quæ quidem pœna iudicio Caſtrenſi repetetur.

Pœna verò contra ſpiritualem euocantem ſecularem pro re ad forum eccleſiaſticum non pertinente, in ſynodo generali proxima conſtitui debebit: Et interim Domini Epiſcopi Officialibus ſuis committere, & prouidere tenebuntur; vt ſeculares perſonæ, ad iudicium ſpirituale pro re merè ſeculari, non euocentur.

O rzeczách duchownych, któré práwu ziemskiému podległy.

5. Duchowni o imioná ábo o krzywdy imionóm ſwym/ práwu poſpolitému podległym vczynioné/ práwem Ziemskim máią czynić.

A krzywdy té ſą: gránice/ Kmiećie zbiegłé/ mężobóyſtwá/ zádánia ran drugiému: áwo wszytkié rzeczy w ſtátucie Janá Olbráchtá Królá Jego M. wyrázoné.

Quæ cauſæ ſpiritualium iuri terreſtri ſubſunt.

SPirituales pro bonis, ſiue iniuriis bonorum, Iuri communi ſubiectorum, iure Terreſtri experiantur. Iniuriæ ſunt, ſuper limitibus, Kmethonibus fugitiuis, cœde, & vulneribus, aliâs iuxta ſtatuta Ioannis Alberti regis.

Alex. w Rád. 1505. La. 117 B. HL253/259. y 453HP159.

pátrz niż. pot tymże tit. práwo 8. Chcąc.

Duchowni ná Synodzie práwá ſwé námawiali, potym do królá odeſłáć mieli.

6. PRoſpicientes ne intra ordinem ſpiritualium & ſecularium ſubditorum regni noſtri propter indebitas ad fora inpertinentia euocationes, odia & ſimultates excitentur. Decreuimus & decernimus præſentibus, vt domini Archiepiſcopus & Epiſcopi, cum cœtu & congregatione ſuorum eccleſiaſticorum in Synodo per eos primo quoq; tempore celebranda, conſtituant, qua pœna quiſq; ſpiritualis pro re mere ſeculari ſecularem ad ius ſpirituale euocans ſit puniendus. Et vt correctores Iurium per nos deſignati ad primam diem Maij huc Cracouiam venturi ſecernant, definiant & conſcribant diligenter, quę cauſę ſeculares & foro ſeculari pertinentes, quæue ſpirituales vel ſpirituali annexæ, & ad forum eccleſiaſticum pertinentes cenſeri debeant, vt nemo deinceps ignorantiam iudicii competentis prætendere, & pœnam in ſe conſtitutam, declinare poſſit.

Sigis. 1532.

o tymże máß wyſzéy práwo 4. Aby rząd par. A winá

Któré rzeczy duchownému ſądowi należą.

7. ROżnice ſądowé miedzy duchownémi y świeckimi ná tym ſeymie z Rádámi náſzymi oboygá ſtanu y z Poſły ziemskimi táką poſtánowiamy: áby wiecey ieden drugiégo do práwá ſobie nie należącégo nie pozywał. Aby tedy wiedzieć/ któré Cauſy do duchownégo práwá/ któré do świeckiégo przyſłucháią: tym opiſániem oznáymuiemy/ opiſuiemy/ poſtánawiamy/ zá przyzwoleniem Pánów y Prelatów duchownych/ y Pánów świeckich/ y Poſłów ziemskich.

Naprzód

Quas cauſas iudices ſpiritualium cognoſcent.

DIfferentias iudiciorum, inter ſpirituales & ſeculares perſonas, ſic in præſentibus Comitiis, cum conſiliariis noſtris vtriuſq; ſtatus & terrarum nunciis conſtituimus: ne amplius alteri alteros ad ius incompetens euocent. Vt itaq; ſit definitum, quæ cauſæ ad iudicium ſpirituale & ſeculare pertinent: per hanc illarū deſcriptionem, ſignificamus, deſcribimus, & conſtituimus, cum conſenſu dominorum & Prelatorum ſpiritualium, necnon dominorū ſtatus ſecularis & nunciorum terreſtrium.

Zyg. w Krák. 1543 HL. 253/ 453. HP156

Inpri

Naprzod prawu duchownému należy sąd/rozeznáć rożnice około wiáry świetey Chrześćiáńskiey / o heretykách / scismátykách/ bluźniercách Bożych/ y Apostatách.

Item, o dźieśiećinách / o siedmi sákrámentách kośćielnych/o beneficiách/o świetokradztwie / o Simoniiey/ o lichwách/ o mężobóystwie duchownych osób / o targáiących sie ná kleryki / ábo im ráne zádáiących / o świetokupstwie : y ktorzy sie pod obrone kośćielną ábo do klasztorów vćiekáią.

Wszákże wyimuiemy oné: ktorym práwo nie dopuscza/áby ie kośćioły miáły bronić/ iáko są nocni szkodnicy ná polu/gruncieech/ rolách : tákże zwadźce y ná dobrowolnych drógách zástępuiący : ktemu złodźieie iáwni/ ábo trzy kroć do Reiestru wpisáni ieszcze ktorzy palą y gwałcą wolnośći kośćielné : ći wszyscy tákowi máią bydź z kośćiołów bráni/ á nie ma ich żaden bronić.

Item, sądowi duchownému podległy/ wróżki / czáry/ czarnoksięstwá / czynsze kośćielné / ziemskié y doczesné/ nowé kupié / nádánia kośćielné/ aliâs Poświątné.

Wszákże o Fundusach ábo nádániu kośćielnym/ to iest poświątnym/ ták sie stálá vchwalá : Iż ieśli ktory z duchownych ábo listmi ábo possessyą dawną to poświątne otrzyma : á byłoby temu kośćiołowi/ ábo téy osoby duchowney ktora w possessyiéy iest/niepożądnie ábo gwałtem odięté : tedy táki przypozwány ma bydź sądzon podług stárádawnégo zwyczáiu práwá duchownégo.

Wyiąwszy żeby świecki przypozwany ná Terminie stoiąc tym zbiiał: że rzecz/ o ktorą go pozwano/ nie iest kośćielna : to iest/ iż on duchowny więcey sobie poświątné/ przywłaszczył/ y wszérz y w dłuż przypuśćił więcey/ niż ná fundáciiey stoi : tedy w téy mierze sędźia duchowny przysądźić to ma Aktorowi/ cofundácya opiewá : ábo coby pan sprawiedliwie mu przysądźił/ ábo coby práwem pokazał : á o on ostátek ktorégo mu pan broni ma bydź odesłan do práwá ziemskiégo.

W ktorey to spráwie zá własność/ zá gránice ábo miedzą od dekretu odesłánégo od práwá duchownégo do ziemskiégo/do wysszégo práwá duchownégo ábo Rzymskiégo Appellácia nie ma bydź dopuszczona pod winą niżey wyrázoną.

Item,

Inprimis ad spiritualium iudicium pertinet, iudicare differentias fidei sanctæ Christianæ, hæreses, schismata, blasphemias contra Deum,& Apostasias.

Item, pro decimis, septem sacramentis, Ecclesiæ, beneficiis, sacrilegiis, Simonia, fœnoribus, spiritualium homicidiis, percussionibus & vulneribus Ordinatorum, aliâs consecratorum; sacrorum nundinatione, & pro his qui confugiunt sub tutelam templorum, vel Monasticorum Cœnobiorum.

Exceptis tamen illis, quos ius templis defendere non permittit ; vt sunt nocturni damnidatores, in segetibus, fundis, vel agris : siccarii, aliâs dispercussores liberè iter facientium, fures publicè proclamati, vel ter in Regestris conscripti, incendiarii, & violatores libertatum Ecclesiarum: isti & tales debent de templis recipi, neq; defendi.

Itē ad iudiciū spirituale iudicare pertinet incātationes, & magias,census perpetuos Ecclesiasticos terrestres,& temporales reemptiones, Ecclesiarum dotationes, aliâs Poświątné.

Nihilominus de ipsis fundis, Ecclesiis dotatis, aliâs o poświątnym/sic est constitutum : Quia si aliquis spiritualis vel vigore literarum, vel possessionis diuturnæ, possideret id,quod asserit esseEcclesiæ dotatum,aliâs poświątnym : & ex illa Ecclesia vel Ecclesiastica persona,inofficiosè,& alicuius vi vel violentia esset depulsa : & eo nomine citaret, is debet iudicari, iuxta veterem consuetudinem, iure spirituali ū.

Excepto hoc, si in termino persona secularis citata assereret : quia hoc ipsum, pro quo citatur, Ecclesiasticum non est: sed tantum adiectum de eius proprio ad Ecclesiasticum : hoc est, quia hæc persona spiritualis plus sibi dationis, aliâs poświątnégo/ appropriauit: latiùs vel longiùs, quàm debet habere, iuxta literas fundationis vel possessionis : extunc spiritualis iudex adiudicando Actori hoc, quod in literis fundationis habet, vel ab eo iustè possideri dominus cognosceret: vel id super quòd legittimè doceret : pro reliquo fundi illo scilicet, quod eidem non agnosceret dominus, debet remitti ad ius terrestre.

*niżey par. A ieśliby.

In qua

Item, sądem duchownym ma bydź sądzona znędźiáła/ która sobie stráwy zárobić niemoże

Item, temu sądowi duchonému należy dowiedźieć sie y sądźić: które dźieći dobrégo łożá są ábo nié

Item, v práwá duchownégo tych kauzy máią bydź odpráwowáné: którzy sie dobrowolnie wdáią y zápisuią w práwie duchownym. Wyiąwszy té zapisy/ któreby kmiećie y poddáni szláchetcy czynili miedzy sobą v sądu duchownégo.

Które tákie zapisy kmieći y poddánych Ziemiáńskich/ nie máią dochowni dopuszczáć v siebie: á choćby przyieli/ tedy przećie od tych miast tákowé zapisy nie bedą miáły żadnéy mocy.

Ale zapisy y sprzedánia dźieśiećin/ które zá dług kośćiołowi/ ábo ktoréy osobie duchownéy bedą zápisáné/ mogą bydź przyieté/ y sądzoné v sądu duchownégo.

Ale to ma bydź rozumiano o kmiećiách y poddánych/ którzy sobie są wolni/ y nikomu nic nie winni/ y ktemu nászy królewscy: tákże y o kmiećiách pod duchownymi mieszkáiących: którym wszytkim bedźie wolno czynić y przyimowáć ná sie zapisy tylko żeby od kmieći y poddánych Ziemiáńskich nie były v dochownégo práwá przyimowáné

Item, o bićia y wystepki kośćiołóm y osobam kośćielnym y świecenié máiącym vczynioné/ to práwo ma sądźić. Ale w to nie wkłádáiąc sług kośćielnych: którzy kośćiołowi służąc y Akolitámi bywszy/ potym sie pożeniáli: tákże wyiąć trzebá y té/ którzyby sługámi kośćielnymi bedąc (okrom kápłanów) sámi w kárczmie guzá szukáli: y byli przeświádczeni/ że sámi zwáde záczeli: których wszytkich duchownym práwem nie máią sądźić.

Item, sądowi duchownému są poddáné kauzy Iurispatronatus ábo podawánie Plebániy/ oltarzy/ prebend/ y innych beneficiy: tákże też Rozwody/ y wiáná miedzy rozwiedźionémi personámi. Wszákże iednák vzná nié ábo rozsądek około wiáná persony rozwiedźionéy ma bydź odesłány do Máiestatu Królá J. M. wedle stárodawnégo zwyczáiu.

Ale spráwá około Testámentu ma bydź w oboim práwie duchownym y świeckim sądzona: wyiąwszy żeby sie które w práwie świeckim ostáły: bo tákowé w tymże práwie

In qua quidem causa, pro proprietate, pro limitibus, aut pro meta, à decreto remissionis à iudicio spirituali ad ius terrestre, ad superius Tribunal iudicij spiritualis, vel Romanum, appellatio admitti nō debet, sub pœna infrascripta.

Sic etiam ad iudicium spirituale pertineat, persona misera & derelicta, quæ manibus suis victum sibi emereri atque elaborare non potest.

Item huic etiam spirituali iudicio pertinet, quærere & iudicare de legittimi vel illegittimi tori liberis, seu natalibus.

Item, ad iudicium spirituale pertinent causæ eorum, qui se sponte sua obligant & inscribunt, in iure spirituali. Præter inscriptiones illas, quas kmethones & subditi nobilium facerent inter se coram iudicio spirituali.

Nam tales inscriptiones, inter kmethones & subditos nobilium à spiritualibus suscipi non debent: quòdsi susciperentur: extunc tales inscriptiones nihil valere debent.

Sed inscriptiones & vendiciones decimarum pro debito Ecclesiæ, vel spirituali personæ faciendas possunt suscipere & iudicare iudicio spirituali.

Sed hoc debet intelligi, de kmethonibus & subditis liberis, non obligatis, nostris regalibus: sic etiam de kmethonibus spiritualium: quibus licebit tales facere, & in se suscipere inscriptiones. tantùm à kmethonibus & subditis nobilium, suscipi non debent.

Etiam pro percussionibus, & excessibus contra Ecclesias & Ecclesiasticas personas consecratas. Præter quàm illos Ecclesiæ ministros qui Ecclesiastici & Accolyti essent, & vxores postea ducerent: præter etiam illos, qui existentes ministri Ecclesiæ non tamen sacerdotes, ipsi soli in tabernis lites quærerent, & in illis litibus conuicti fuerint: hi ad iudicium spirituale pertinere non debent.

Etiam ad iudicium spirituale pertineant, causæ Iurispatronatus, Plebanatuum, Altarium, Præbendarum & aliorum sacerdotiorum: adhæc diuortiorum, & dotiū inter personas, per diuortium separatas. Cognitio tamen seu iudicium de dote, personæ per diuortium separatæ, remitti debet ad tribunal S. M. regiæ: secùndùm veterem consuetudinem.

X

wie máią bydź vznawáné: chybáby co w tákowym testámencie ná kośćiół ábo ná miłośierné vczynki było odkázano: ále żadna rzecz poddána práwu źiemskiému/ nie ma bydź przećiwko státutowi álegowána ábo odkázowána.

A testáment oboygá práwá ten iest: ktory przed iáwnym pisárzem bywa: ábo ktoby go własną reką nápisał: ábo wiec przy ktorych świádkách/ á zwłasczá przy szláchćicách był vczyniony.

Wszákże to ma bydź ná woléy szláchćie/ ále nie miesczánóm: y o tákie rzeczy może kto chce pozwáć/ ták do práwá duchownégo/ iáko świetckiego: do ktorego kto przysłucha: y to ma bydź ná iego woli.

Ale testáment przed námi/ ábo przed ktorym práwem źiemskim/ zamkowym/ miesckim/ wieyskim/ przed Woytem y Przysiężniki vczyniony/ v sądu duchownégo nie bedźie miał mieyscá: ále może go kto o to rusząć práwem duchownym. Wyiąwszy żeby co niezdrożnégo práwu źiemskiému kośćiołowi było odkázano: tedy w ten czás bedźie wolno chceli do duchownégo/ chceli też do świetckiégo práwá. przypozwáć strone.

A iesliby ktory z duchownych ktorégo szláchćicá ábo iego poddanégo do práwá duchownégo o iną rzecz/ ktora nie iest wysszéy wyrázona/ poćiągał y pozywał: tedy támże temu to pozwánému ma wine położyć 14. grzywien/ ktora winá ma nań bydź od práwá duchownégo pod klątwą włożona: á od dekretu téy winy nie ma dopusczáć sędźia duchowny áppellácyiéy.

Iné wszytkie kauzy práwo świetckié ma odpráwiáć: ták iż iesli co duchowni z świetckimi/ ábo z ich poddánymi bedą mieli/ tedy práwem świetckim bedą z nimi o to czynić.

Tákże/ iesliby ktory świetcki duchownégo do świetckiégo y źiemskié práwá dla tych ártykułów duchownému práwu należących poćiągnąć chćiał: tedy táki tąż winą czternaśćią grzywien ma bydź karan.

Wszákże iednák niechcemy nic tą Constitucyą derogowáć práwóm y przywileióm duchownym w státućie opisánym: to iest/ áby w nich nic nie odmieniano/ áni kásowano/ co sie w nich wiecéy niż tá Constitucya brzmi/ naydźie. A tákesmy z Rádámi nászymi y Posły źiemskimi postánowili. Abowiém

Testamentorum verò causa, vtriusque iuris tàm spiritualis quàm secularis debet esse: exceptis illis, quæ essent in iure seculari factæ. Ea enim in eodem iure recognosci debent, nisi fortè aliquid in eo Ecclesiæ vel in pios vsus & misericordiæ opera legaretur: sed nihil iuri terrestri subiectũ contra statutum legari debet.

Hoc est autem testamentum mixti fori: quod coram publico Notario fieret: vel qui illud propria manu scriberet: vel coram aliquibus testibus præsertim nobilibus, factum esset.

Hoc tamen debet esse liberum nobilibus: non autem ciuitatum incolis: & pro talibus potest citare, qui vult, ad forum spirituale vel seculare, ad quod aliquis pertinet: hoc in eius voluntate stat.

Sed testamentum quod aliquis coram nobis, vel coram quocunq; alio iudicio, aut iure seculari terrestri, castrensi, ciuili, villano, Aduocato & Iuratis faceret: tale omninò ad ius spirituale non pertinebit: neq; nomine illius potest quis conueniri, coram iudicio spirituali. Excepto, si aliquid Ecclesiæ, & quod contra ius terrestre, non esset, legaretur: hoc in eius voluntate erit, ad spirituale scilicet vel seculare ius citare.

Et si qua spiritualis persona aliquem nobilem, vel nobilis subditum, ad ius spirituale, pro alia re, vltra articulos superius descriptos, ad spirituale ius extraheret, vel citaret: extunc ibidem eodem euocato pro pœna debet dare 14 marcas pecuniæ: quæ debet in illo decerni, in spirituali iure sub censuris. A quo decreto pœnæ, appellatio non debet admitti, per spiritualem iudicem.

Alias autem omnes causas, iudicium seculare debet iudicare: ita quòd si etiam spirituales haberent aliquid cum secularibus agere, vel cum illorum subditis: debent in iure seculari experiri.

Similiter etiam si quis secularis spiritualem ad ius seculare terrestre, pro his articulis iudicio spirituali pertinentibus euocaret: talis etiam debet condemnari in pœna quatuordecim marcarum.

Nihilominus per hanc constitutionem nostram, nolumus vt in aliquo derogetur iuribus & priuilegiis spiritualium in statutis descriptis: hoc est, ne in illis hoc mutaretur,

bowiém powinniśmy kożdému ták ducho- wnému iáko świetckiému poddánému náßému to trzymáć y reformowáć/ wedle constituciy piérwßych.

retur, vel destrueretur: quod est plus in illis scriptum, quàm hæc constitutio habet. Ita enim cũ Cõsiliariis nostris & Nunciis terrarum constituimus: quia hoc debemus vnicuique tàm spirituali quàm seculari subdito nostro, tenere & reformare iuxta constitutiones priores.

Listy spráwiedliwośći hámuiącè od Duchownych do sądów Ziemskich nie máią byc dawánè.

8. Chcąc zámknąć drógę róznicam/ które sie wielkie wsczely miedzy stanem duchownym y świetckim / z strony listów zákázuiących/ które Prełaci duchowni do práwá świetckiégo dáwáć zwykli/ vstáwiamy: áby Prełaci duchowni od tákowych listów spráwiedliwośći hámuiących przestáli / á zwłascżá w spráwách o rzeczy do sądu świetckiégo *przynależących. Wyiąwßy spráwy/ które práwu duchownému są podległé: *w które sąd ziemski żadnym obyczáiem wdáwáć sie nie ma.

*pátrz otym wyß: práwo 5. Duchowni.

Inhibitiones spiritualium ad secularia iudicia dandæ non sunt.

ITem viam discordiarum, inter statũ spiritualem & secularem, occasione inhibitionum (quas Prælati spirituales, in iure seculari, ipsorum literis & interdictis facere consueuerunt) feruentiùs exortarum exoriundarumque, præcludere volentes, statuimus: quòd deinceps Prælati spirituales à talibus inhibitionibus faciendis penitus cessent: præsertim pro causis ad ius seculare pertinentibus: exceptis causis, *iuri spirituali subiectis: de quibus se nullatenus iudiciũ terrestre debeat ingerere.

Ian Olbr. w Piotr. 1496. La. 108: HL 114 B/205. HP. 450.

*maß wyßéy práwo 7. Rożnice.

Duchownych pozwy, którèmi zá Augustá niektórè starosty spozywáli, iż exequuciiéy czynić niechćieli, są skázonè Articulo; O DVCHOWNYCH.

9. Skárżyli sie Posłowie ziemscy/ iż przeciw Constituciiéy Piotrkowskiéy dwuletniéy *spozywáni są niektórzy stárostowie od stanu duchownégo o to: iż executiiéy czynić niechcą/ mimo te Constitucyą. My Constitucyą przerzeczoną wmocy zostáwuiąc/ y dosyć iéy czyniąc/ tákie pozwy/ któréby kolwiek były y teraz y nápotym/ ná strone odkłádamy y wniwecz obrácamy.

*pátrz lib. 5. párte 8. tit. 8. le. 2. Skárzyli.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 225.

PISARZE DVCHOWNI.

Tit: II.

Z duchownych áni pisárze, áni podpiskowie niech nie będą.

1. Poruszeni prosbámi posłów / y dla vspokoienia nienawiśći/ która przeciwko osobam duchownym prze niektórych wßeteczeństwá v świetckich zwykłá bydź powßona/ vstáwiamy: áby duchowni ludźie trzymáiący opátrzenia duchowné/ ábo kápłani/ nie mießáli sie nápotym w sądy świetckie: áni Procurácyi spráwowáli/ ábo podpomagáli świetckich osób: áni vrzedów pisárskich/ ábo podpisków w świetckich sądziech niech ná sobie nie noßą: y do nich przez sędźie ziemskié niech nie

Ex spiritualibus neq; notarii neque vice notarij sint.

PEticionibus Nunciorum terrestrium permoti, & ad sopienda odia, quæ aduersus Ecclesiasticos viros, ob quorundam insolentiam, apud seculares excitari contingit, statuimus: vt ecclesiastici viri, beneficiati, aut sacerdotes, non se immisceant deinceps iudiciis secularibus, neq; causas procurent & promoueant, secularium personarum: neq; officia notariorum aut vice notariorum in secularibus iudiciis obeant: ad quæ per iudices Terrestres non admittantur. Exceptis causis pro-

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 169 / 302. y 371. y 451. HP. 399.

nie bywáią przypuszczáni: wyiąwszy ich własné spráwy ábo inych duchownych osób: w ktorych spráwowániu y w procurowániu niech máią zupełną moc.

Ale stárostowie będą mogli mieć pisárze duchowné: gdyż zá występki pisárskie sámi odpowiedáć będą powinni.

Wszákże w sądziech nászych przy osobie nászey/gdy osobą swą ná sądzie będziemy/ będźie wolno duchownym osobóm przy nas siedźieć y rádę dawáć.

propriis, aut aliarum ſpiritualium perſonarum: in quibus agendi, procurandiq; liberam habeant vbique facultatem.

Verùm capitaneis licebit habere notarios ſpirituales: quandoquidem ipſi pro exceſſu notariorum reſpondere tenebuntur, & erunt aſtricti.

In iudiciis autem noſtris, in præſentia noſtra, dum ipſi perſonaliter iudicio interfuerimus, licebit ſpiritualibus perſonis nobis aſſidere, & conſilia præſtare.

Podobny temuż Státut.

Similis.

Zyg. Aug: w Piotr. 1550. HL. 169. B/302. HP. 399.

2. Iż káżdy vrząd ma swe spráwy: nie máią dáley dźierżeć sędźiowie źiemscy y pisárzowie Grodzkich sądów ábo pisárstw wespołek z źiemskimi. A duchowna osobá pisárzem źiemskim bydź nie może/ á sędźia Grodzki y Podstárośći/ osiedli bydź máią.

QVia quolibet officium habet ſua negotia: Ideo ſpiritualis perſona notarius terreſtris eſſe nequit.

De ſalario Tabellionum.

Bodzántá La. 58. HL. 254. B/455

3. STatuimus, & præſentibus ſtatuendo ordinamus: ne quis notarius Publicus, aut Priuatus curiæ noſtræ Epiſcopalis, aut diocœſis Cracouien. prædictæ, pro libertate ſuper quacunq; re conficienda, ſeu Priuilegio ſuper ea conſcribenda, vltra ſex groſſos pragenſes, exigendo non recipiat ab indigente, quocunque colore quæſito. Pro quibuſcunq; quitationibus verò, vnum groſſum Pragenſem. Item pro ſententia Contumaciæ, duos groſſos, & pro aggrauaminibus ſubſequendis, nullatenus vltra ſex groſſos, dictorum Pragen. ab indigentibus, & prædicta petentibus exigantur: ſub pœna Excommunicationis: quam ipſos, qui præſenti ſtatuto & ordinationibus præmiſſis contrarium fecerint, ſubiacere volumus ipſo facto. Vt autem prædicta noſtra conſtitutio, ordinatio, ſeu decretum, temporibus perpetuis, inuiolabiliter perſeueret; ipſam conſcribi iuſſimus, noſtriq; ac Capituli ſupradicti Eccleſiæ noſtræ Cracouien. Sigillorum appenſione muniri. Actum & datum Cracouiæ, XIIII. die menſis Iunij, Anno Domini 1369. Præſentibus & ordinantibus, Venerabili in Chriſto patre & domino, domino Iaroſlao, ſanctæ Gneſnenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo: & honorabilibus viris dominis, Otthone præpoſito Gneſnenſi, Ioanne Decano, Floriano præpoſito, Nicolao Cuſtode Cracouienſi, Gweſlao Viſlicienſi, & Nicolao Skárbimirienſi, præpoſitis, Canonicis Eccleſiæ Cathedralis Cracouienſis, prædicte: necnon Vilkone Sandomirien. Ioanne Voynicen. Zawiſza Sandecen. Caſtelanis: Andrea Succamerario, & Petro Tribuno Cracouienſi, & aliis fide dignis.

KLATWY Y KARANIA.
Tit: III.

Kośćioł záklęty bydź ma ieśliby nie wydał złoczyńcę, ktoryby kápłaná ábo Kleryká zábił, ránił, vderzył, poimał.

Si ſacerdos occidatur, capiatur, vulneretur, aut detineatur.

Káz. y Iároſław Arcy: La. 54. HL. 251. B/452. HP. 160.

1. Gdyby ná ktorym mieyscu Kleryk świecenié máiący ábo kápłan był zábit/ poimán/

PRæterea vbi Clericus ordinatus vel præsbyter eſſet occiſus, vulneratus captus, vel detentus, illius loci Eccleſia vel Eccleſiæ, ſi fuerint plures, à iure ſint inter dictæ

poimán/ ránion/ hámowan: tedy kościół ábo kościoły/ iesli ich iest wiecey niż ieden máią bydź zákleté/ áni w nich służbá Boża bydź ma ták długo: ażby onégo złoczyńce xiędzu Biskupowi wydano. Który iesliby nie był vchwycony: tedy okoliczni sąsiedzi przysiądz máią/ iáko niemogli onégo złoczyńce poimáć/ áni mu dáli przyczyne do vcieczenia. A gdy to bedźie: tedy ordinarius loci Interdikt y klątwe one zniesie: ále iednák on złoczyńcá ma bydź wywołan: á kto go bedźie mógł poimáć/ ma go do Biskupá przywieźdź: y wklątwie ma bydź.

dictæ & ideo in eisdem diuinum officium non debet celebrari: quòusq; malefactor Domino Episcopo tradatur. Qui si comprehendi non poterit: tunc habitatores eiusdem loci præstabunt iuramentum, quòd malefactorem deprehendere non potuerunt, nec occasionem effugiendi dederunt. extunc ordinarius tollet interdictum, à iure statutum. Et nihilominus malefactor sit proscriptus: & per quemcunq; rapi poterit, domino ordinario tradatur, & omninò excommunicetur.

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracouiensis constituit.

2. PRæterea vbi Clericus ordinatus, vel præsbyter esset occisus, vulneratus, captus, vel detentus: illius loci Ecclesia, vel Ecclesię, si sint plures, iure sint interdictę. & ideo in eis diuinum officium non celebretur: quousq; malefactor domino Episcopo tradatur. Qui si deprehendi non poterit: tunc habitatores illius loci præstabunt iuramentum: quòd malefactorem detinere nequiuerunt, nec occasionem aufugiendi dederunt. demum ordinarius tollet interdictum, à iure statutum. Cùm tamen nihilominus malefactor sit proscriptus: & per quemcunq; rapi potuerit, domino ordinario ipsemet tradatur, & excommunicetur.

Bodzántá La. 57. B. HL. 252. B/ 452.

Iárosław Gnieźnieński Arcybiskup około chowánia klątwy.

3. O Chowániu klątwy ábo Interdiktu tákesmy skazáli. Iż gdy z przygody iákieykolwiek przyda sie: iż ná Kráków bedźie dáná klątwá: tedy Miásto Káźimierz przy rzece Wisle/ téy klątwie nie ma bydź podległé: y tákże gdy Káźimierz záklną/ Kráków ma bydź wolen od klątwy.

Iaroslaus Gnesnensis Archiepiscopus, de interdicto seruando.

SVper interdicto seruando taliter decernimus: quòd cùm ex casu qualicunq; euenerit, in ciuitate Cracouiensi Interdictum Ecclesiasticū teneri & obseruari: ciuitas Kazimiria, iuxta flumen Wisłá/ eidem interdicto non debet subiacere: & econuerso.

Iárosław La. 54. B. HL. 121. B/ 218. HP 163.

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracouiensis.

4. ITem super interdicto seruando taliter decernimus: quòd cùm ex casu qualicunq; euenerit, in ciuitate Cracouiensi interdictum Ecclesiasticum teneri & obseruari: ciuitas Kazimiria, quę est quasi contigua, iuxta flumen Wisłá, eidem interdicto non debet subiacere: & èconuerso.

La. 58. HL. 122. 218.

O przestániu od Bożéy służby dla zákletégo.

5. TEż vstáwiamy: iż gdźiekolwiek do którégokolwiek kośćiołá ábo miástá zákléty od práwá przydźie/ tedy ma bydź przestano od służby Bożéy: ále gdy z kośćiołá ábo z cmentarzá wynidźie/ służbá Boża niech idźie/ y niech sie pocznie.

De cessatione à diuinis propter excommunicatos.

STatuimus insuper: quòd vbicunq; vel ad quamcunq; excommunicatus à iure, vel ecclesiam seu ciuitatem ingressus fuerit, tunc cessetur à diuinis: ipso tamē de ecclesia, aut cimiterio recedente, diuina licitè reseruentur & resumentur.

Iárosław La. 54. B. HL. 122/ 218 HP 163.

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracouiensis.

6. STatuimus insuper: quòd vbicunque vel ad quemcunq; locum excommunicatus

La. 58. HL. 122/ 219.

catus

catus à iure, vel ab homine venerit ad ecclesiam vel ciuitatem ingressus fuerit, tunc cessetur à diuinis: ipso tamē de ecclesia vel ciuitate iā recedēte, diuina licitè resumētur

Klątwá trzydniowa chowána bydź niema Iároslaw Arcybiskup Gniéźnienski.

Ld. 54. B. HL 122/219. HP. 163.

7. Gdyżby inémi rzeczámi vstáwiamy/y skázuiemy iáśnie: iż klątwá tá/ która do trzećiégo dniá trwáć ma/ która byłá y inych czásów chowána po wßytkich kośćiolách dla przyśćia zákletégo/ od tego czásu przez żadnégo niema bydź chowána: áby wielkość nabożnégo ludu/ dla wystepku iednégo vpornég przez nabożeństwá swég nie byłá. Ale gdźieby skazánié stolice Apostolskiéy/którey my práwá nie możemy vstáwić/było: roskázuiemy obyczay roskazánia pilnie chowáć/y ku exequucíiéy przywodźić: któréy rzeczy niéma ßkodźić to postánowie nie wyßéy nápiśáné o klątwie do trzećiégo dniá trwáiącéy.

De interdicto triduano non seruando Iaroslai Archiepiscopi Gnesnensis.

Inter cætera decernimus & statuimus expressè: quòd interdictum triduanū, quod aliâs seruatur per omnes ecclesias, propter aduentum alicuius excommunicati; extunc per quempiā, & exnunc nullatenus debeat teneri & obseruari, ne pluralitas plebis deuotę, propter crimen vnius obstinati, salutaribus diuinis officiis priuetur, & sua orbentur deuotione. Vbi autem sententia sedis Apostolicę fuit, cui nos legē dictare nō possumus; volumus quòd forma mādati inrescripto posita, diligēter seruetur & exequatur: clausula, de interdicto superiùs triduano pręmisso, nō obstante.

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracouiensis.

HL. 122/219

8. INter cætera decreuimus & statuimus expressè: Quòd interdictum triduanum, quod aliâs seruabatur per omnes Ecclesias, propter aduentum alicuius excommunicati, exnunc per quempiam nullatenus teneri debet, nec obseruari. ne pluritas plebis deuotæ, propter crimen vnius obstinati, salutaribus diuinis officiis & sua deuotione orbetur.

O zákletych w Páráfiiéy.

Ld. 58. HL. 122. B/219. HP. 163.

9. To też chcemy: áby dla zákletégo iednégo/który ná mieysce iákié przyidźie/ Plebániiéy onéy ludźie nie przestawáli nabożeństwá swego: wyiąwßy żeby było záklećié Papiezkié.

De excommunicatis in Parochia.

ITem etiam volumus: quod propter excommunicatum vnum qui venerit ad locum quemcunq;, Parochiani non debent carere diuinis: Papali duntaxat excōmunicationis sententia & interdicti obstante.

O niedopusczeniu klętègo do práwá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 164.

10. Iż sie postowie skárżą/ że kleći nie bywáią do sądów przypuszczeni/ y tym od swoiéy spráwiedliwośći odpadáią. Iż o tym státutów iáśnych niémáß: iesliby w téy mierze abusus iákié było: nayduiemy áby ná strone było odłożono.

Około tych co dźieśięćiny y dobrá kośćielnè łápáią: y około tych, którzy klątwę więcéy niż Rók ná sobie ćierpią.

Káz. Ld. 66 HL. 75. 135. HP. 145.

11. W Imie Boże Amen. My Kázimiérz z łáski Bożéy Król Polski/ W. K. Litewskié/ ná wieczną pámięć dáiemy znáć/ przez niniéyßy list/ etc. Ieśliż poddánym króleſtwá náßégo łáske náße y opátrzenié

De raptoribus decimarum & bonorum Ecclesiæ: ac sustinētibus sententias excommunicationum vltra annum.

IN nomine Domini Amen. Nos Kazimirus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux L. &c. ad perpetuam rei memoriam significamus per præsentes &c. Etsi Regni nostri subditis, clementiæ nostræ & Rega-

trzenié królewſkié w rozmnożeniu pożytków/ praw/ ſwobód/ y w záchowániu wolności rozßérzamy: tedy wiecéy kościołóm/ (zkąd chwalá y cześć Nawysßému Pánu Jesu Chryſtuſowi wßytkich rzeczy ſtworzyćielówi/ y dußné zbáwienié przychodźi) y oſobam y członkóm kośćielnym to czynić y vżyczáć ieſt ſłußniéy. Dla tego ſławnéy pámieći Naiáſnieyßé Kśiąże Pan Władyſław Król Polſki/ y Oćiec náß namilßy przodek/ złośći ludzkiéy zábiégáiąc/ á kośćielnéy wolnośći y iego członkóm y oſobam kośćielnym y świetckim pokoiowi y nieußkodzeniu czáſu páńſtwá ſwego przezieráiąc/ ſwoie pewné y otworzyſté liſty ſtátutowé vczynił y ſpráwił pod témi ſłowy.

W Jmie Bożé Amen. Wladiſław z łáſki Bożéy Król Polſki/ ziem/ Krákowſkiéy/ Sándomirſkiéy/ Sierádzkiéy/ Kuiáwſkiéy/ Láncyckiéy y Litewſkiéy Kśiąże nawysßé/ Pomorſki/ Ruſki/ Pan y Dźiedźić ná wieczną pámieć. Aczkolwiek poddánych náßych świetckich pożytkow z dobrotliwośći królewſkiéy zwyklismy z chućią przeſtrzegáć y práwá z wolnośćiámi ich przećiwko zbrzydzonéy złych ludźi złośći páńſtwá náßéǵ pomocą zwyklismy záchowywáć: wßákże tym wiecéy królá ſpokoynégo pánuiącéǵ nád wßytkimi przykłádem (przez którégo królowie króluią/ y kśiążetá pánuią) kośćiół iego świety/ y oſoby Duchowné y świetckié iemu poddáné/ w práwách/ w wolnośćiách/ w ſtátutách/ od świetych oycow wydánych/ chowáć/ bronić przyſtoi/ y oné od wßelkiégo gwałtownégo náiázdu ſtrzédz.

Niechayże tedy wié ták teráźnieyßy wiek/ iáko przyßły: iż áczkolwiek świetémi Kanony y práwem ludzkim ieſt pożytecznie opátrzono: iż ieſliby którykolwiek Przełożony/ ábo Stároſtá/ ábo Pan/ ábo Szláchćic/ Rycerſki człowiek/ hołdownik/ którégobykolwiek ſtanu/ doſtoieńſtwá/ przełożeńſtwá y záwołánia był/ dźieśiećiny (które ſobie Pan Bóg ná znák powßechnégo páńſtwá/ ku pożywieniu ſług ſwoich dawáć roſkazał) y tákże domy/ trybuty/ zamki/ wśi/ twiérdze/ poſſeſſyie/ y którékolwiek dobrá/ y iné rzeczy ruchomé y nieruchomé kośćiołóm/ y ná miłośierné vczynki oſobóm kośćielnym należącé/ y téż vbogich ludźi/ którzy

Regalis prouiſionis, in augendis commodis ac iuribus, immunitatibus, ac libertatibus conſeruandis, ſinum extendimus: quantò magis Eccleſiis (vnde laus & honor altiſsimo Ieſu Chriſto, omnium creatori, ſaluſq; prouenit animarum) necnon perſonis & membris Eccleſiaſticis, id facere & impendere conuenit. Proinde fælicis memoriæ Sereniſsimus Princeps dominus Vladiſlaus Rex Poloniæ, & progenitor noſter chariſsimus & prædeceſſor, iniquitati hominum occurrendo: & Eccleſiaſticæ libertati, eiuſq; mēbris & perſonis Eccleſiaſticis & ſecularibus, paci & indemnitati ſui regiminis conſultius prouidendo: ſuas certas & patētes literas ſtatuti fecit & cōdidit, huius modi ſub tenore.

IN nomine Domini Amen. Vladiſlaus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracouiæ, Sando: Siradiæ, Kuiauiæ, Lanciciæ, Lituaniæq; Princeps ſupremus, Pomeraniæ, Ruſſiæq; Dominus & Hæres: Ad perpetuam rei memoriam. Etſi ſubditorum noſtrorum ſecularium commodis, de benignitate Regia libenter intendimus: iuraq; & libertates ipſorum, contra deteſtandam malignorum prauitatem ditionis noſtræ præſidio confouemus: multò magis tamen Regis pacifici, dominatoris vniuerſorum exemplo (per quem Reges regnant, & Principes dominantur) Eccleſiam ſuam ſanctam & perſonas Spirituales & ſeculares, ſibi ſubiectas, in iuribus & libertatibus, ac ſtatutis, à ſanctis patribus editis, conſeruare & tueri conuenit: & ipſas, ab omni impreſſionum incurſu præſeruare.

Noſcat igitur tàm præſens ætas, quàm poſteritas futurorum: Quòd quanquam ſacris Canonibus ſalubriter ſancitū, & lege humana vtiliter ſit prouiſū: quod quicūq; Princeps, ſeu Capitaneus, Baro, aut Nobilis, miles, aut vaſallus, & generaliter quæuis alia perſona Spiritualis aut ſecularis, cuiuſcūq; ſtatꝰ dignitatis, gradus, & cōditionis exiſtat, decimas, (quas ſibi Deus, in ſignū vniuerſalis dominii, pro alimento ſeruientium, reddi cenſuit) necnō domos, tributa, caſtra, villas, munitiones, poſſeſſiones, & quæuis bona, ac alias res mobiles & immobiles, ad Eccleſias & pia

 opera

którzy w nich mieszkáią / śmiałby wydźierác/náieżdżác/occupowác/ ábo niesłusznie zátrzymác/ z nich co wźiąć/ábo podatki ná nie iákie kłáść / ábo niespráwiedliwie ie ciążáć / ábo co z nich obyczáiem zastáwy wyćisnąć / ábo iákim wymysłem obćiążyć/ ábo wydrzeć/ náiáchác/ zátrzymác / ciążáć roskazał/ ábo ná to zwalał/ ábo tákowégo łápáczá/náiezdniká/occupowniká/y niesłusznégo zátrzymawáczá z rzeczą vłápioną/ naiezną/ opánowáną/zátrzymáną záchował/ w obrone przyiął/ ábo w dobrách tychże iáwną szkode y znáczną obráze vczynił: á iesliby wszytkich y kożdéy rzeczy z osobná vłápionéy / náiechánéy / opánowánéy / ćiążánéy nie wróćił / y z krzywd/ y z szkód vczynionych y z iáwnéy obrázy słusznéy nagrody y dosyć vczynienia nie vczynił: tedy z swymi pomocniki kaźni y klątwóm kośćielnym ma być podległy.

Ale iż w niektórych osobách świeckich królestwá nászégo ták wielka śię wkorzeniłá złość: iż win y klątew przećiwko tákowym ták przez Kanony kośćielné/iáko też od ludźi wydáné / bezrozumni ludźie więcéy niż rók zátwárdźiáłym vmysłem / ná wzgárdę kluczów świętégo kośćiołá mátki nászéy/ z wielkim niebezpieczeństwem dusz swoich/ máło sobie ważąc Constitucyie przerzeczoné z zgorszeniem wiele wiernych Páná Chrystusowych/ nie boią śię ná sobie znośić: dla których występków Boskiéy kaźni miecz zábiia niewinné: zkąd też mnożą śię y odszczepieństwá / y rozmáité powstáią dusz niebezpieczeństwá:

My tedy Włádysław wielkim pożądániem y przodków nászych przykłádem / iáko obrońce y záchowywáćiele praw/wolnośći/ y przywileiów kośćielnych y osób iemu poddánych rozmnożenia wolnośći kośćielnéy z powinnośći nászéy prágnąc y státutóm tákowym chcąc exequucią vczynić / (bo próżnoby práwá dawáć / gdyby ku exequucyiéy nie były przywiedźioné) y chcąc to wiedźieć / áby któréż boiaźń Boża y miecz Duchowny od złégo nie hámuie / kaźnią doczesną był powśćiągniony / ninieyszym nászym dekretem / zá rádą y iednostáynym Prełatow y Przełożonych nászych pożądániem/ wiádomośćią/przyzwoleniem/chcemy / skázuiemy/ y mocnie á skutecznie ná wieki obiecuiemy chowác.

Przeto iuż vstáwiamy y ordinuiemy przez przy-

opera, ac religiosa loca, personasq; Ecclesiasticas spectantes, ac etiam pauperũ hominum, in ipsorum bonis degentium, rapuerit, inuaserit, occupauerit: aut illicite detinuerit, exactionauerit, talias seu collectas imposuerit: seu iniustè impignorauerit: aut occasione pignoris aliquid extorserit: vel quouis quæsito colore grauauerit: vel rapi, inuadi, occupari, detineri, impignorari, seu exactionari mandauerit, ordinauerit, seu ratũ habuerit: aut raptorem, inuasorem, occupatorem, & detentorem illicitum, cum re rapta, inuasa, occupata, & detenta conseruauerit, seu in defensionem susceperit: aut in bonis eisdem, notorium damnum, vel manifestam offensam intulerit: nisi omnia & singula, rapta, inuasa, occupata, seu pignorata restituerit, necnon de iniuriis, & damnis illatis, ac manifesta offensa, condignam emendam & satisfactionem impenderit: cum ipsorum complicibus, pœnis & censuris Ecclesiasticis debent subiacere.

Tamen, quia nonnullarum personarum secularium Regni nostri adeò irrepsit, & inoleuit iniquitas: quòd pœnas & censuras, in & contra tales, tàm à Canone, quàm ab homine promulgatas, in sensum dati reprobum, vltra annum, animo indurato, in contemptum clauium sanctæ matris Ecclesiæ, animarũ suarum periculum, statutorumq; prædictorũ vilipendium, & scandalum Christi fidelium plurimorum, sustinere non formidant: propter quorum culpam, diuinæ vltionis gladius sæpius perimit innocentes: vnde etiam pullulant hæreses, variaq; insurgũt animarum pericula:

Nos igitur Vladislaus (qui intensis desideriis, prædecessorũ nostrorum exemplo, tanquã tutor & conseruator iurium, libertatum & Priuilegiorum in Ecclesia, personarumq; sibi subiectarum, propagationem libertatis Ecclesiasticæ ex debito affectamus) ad executionem debitã statutorũ huiusmodi procedere cupientes, (cùm frustra conderentur leges: nisi executioni debitæ demandarẽtur. ex quo etiam, quos timor Dei & mucro Spiritualis à malo non reuocat, pœna temporalis debet coërcere) præsenti nostro Regio decreto, de consilio & vnanimi Prælatorum,

przywiléy niniejßy: Iż gdy który obywátel króleſtwá náßégo którégokolwiek ſtanu y záwołánia / o vłápienié dżieſiećin/ y inych rzeczy kośćielnych opánowánié/ ábo o którékolwiek wyſtepki / téż o nieposłußeńſtwo práwá y roſkazánia świetégo kośćielnégo ſkazániem ſpráwiedliwie bedźie záklet: á tákową klątwę dłużéy niż rok práwny vpornie bedźie ná ſobie nośił: ániby ſtárał śie do rámienia świetéy mátki kośćiołá przywróćić / y zá wyſtepek ſłußnégo polepßenia vczynić: tedy gdy rok tákowy wynidźie / wßytki dobrá onégo zákletégo ruchomé y nieruchomé / które ná ten czás bedźie dźierżał/ máią bydź wźieté przez ſtároſte mieyſc / którému dobrá ſą podległé: á ták długo ie ći ſtároſtowie trzymáć máią: ážby przez té zákleté/ ábo przez ſtároſty przerzeczoné z tákowych dóbr ßkody y ßácunek obrážonym / y którzy ßkodę máią/ doſtáteczńie śie zápłáćiło. Które rzeczy gdy popłáconé bedą: tedy dobrá przerzeczoné zákletym ále rozgrzéßonym / záśie máią bydź przywróconé/ przez ſtároſty przerzeczoné.

rum, & Baronum noſtrorum voto, ſcientia, & aſſenſu, volumus, decernimus, & firmiſsimè & irrefragabiliter perpetuò obſeruari pollicemur:

Statuimuſq́;, & ordinamus, per præſentes: Vt dum aliquis indigena Regni noſtri, cuiuſcũq; ſtatus & conditionis exiſtat, propter raptum decimarum, vel aliarum rerum Eccleſiaſticarum occupationem, aut ratione exceſſuum quorumcunq;, ſiue etiam in contumaciam, de non parendo iuri, & mandatis ſanctæ Eccleſiæ, ſententia excommunicationis iuſtè fuerit innodatus: ipſamq́;, vltra annum legalem, pertinaciter ſuſtinuerit: nec curauerit, ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ redire: & pro exceſſu, debitam emendam exhibere: Extunc Anno huiuſmodi elapſo, omnia bona eiuſdem excommunicati, mobilia & immobilia, quæ tunc poſsideret, debent recipi, per locorũ Capitaneos quibus ſubiacent, & apprehendi: tenenda & poſſidenda tamdiu, per Capitaneos huiuſmodi: quouſq; per eoſdem excommunicatos, vel Capitaneos memoratos, de huiuſmodi bonis, damna, vel valor rei, ipſis læſis, vel iniuriam paſſis, plenariè exoluantur. Quibus ſolutis, bona prælibata præfatis excõmunicatis, non niſi abſolutis decernimus viceuerſa reſtituenda, per Capitaneos prænotatos.

Roſkázuiemy tedy wßytkim y kożdému ſtároſćie króleſtwá náßégo / y ich podſtároſćióm: áby ku pohámowániu tákich zákletych vporu / zátwárdzenia / krnąbrności / przerzeczoné náßé zdrowé ſkazánia ku exequucyiéy przywodźili ná wiek wiekóm / ilekróć przez Prełaty y iné oſoby ták kośćielné iáko świetckié bedą w tym ßukáni y nápominani. A ieſliby przerzeczeni ſtároſtowie y dźierżáwce náßy / ábo ich namieſtnicy zá czáſem bedący byli w tych rzeczách leniwi ábo niedbáli: tedy oné wßytki o tákowé niedbálſtwo przez vrzedniki Duchowné mieyſc dopuſczamy kląć. Zá świádectwem liſtu tego náßégo: którému Pieczeć náßá ieſt záwießona. Sſtáło śie to w Krákowie w Sobote pierwßą przed Gromnicámi / Roku Páńſkiégo / 1433. Przy czym byli / nawielebnieyßy w Pánie Chryſtuśie Pánowie Zbigniew Krákowſki/ Ian Chełmſki Biſkupowie: y téż wielmożni y ßláchetni Mikołay z Michálowá Káßtelan Krákowſki/ Piotr z Pießkowéy ſkáły Woiówodá Krákowſki / Ian Głowacz z Oleśnice Márßálek króleſtwá náßégo: y inych wiele

Mandamus igitur omnibus, & ſingulis Regni noſtri Capitaneis, & vices gerentibus eorũdem: quatenus ad compeſcendam talium excõmunicatorum pertinaciam, duriciam, & temeritatem, præmiſſa noſtra ſaluberrima decreta executioni debitæ debeant demandari perpetuò & in æuum: totiens, quotiens per Prælatos, aliaſq́; perſonas, tam Eccleſiaſticas quàm ſeculares, ſuper hoc fuerint requiſiti, & moniti. Quòd ſi præfati Capitanei, Tenutariiq́; noſtri, aut loca tenentes eorũdem, pro tẽpore exiſtentes, in executione præmiſſorum tardi fuerint, vel negligentes: extunc ipſos omnes, pro huiuſmodi negligentia, per loci ordinarios, iaculo anathematis indulgemus feriendos: Harum, quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum, teſtimonio literarum. Actum Cracouiæ, Sabbato proximo ante feſtum Purificationis Mariæ virginis, Anno Domini 1433, præſentibus Reuerendiſſimis in Chriſto patribus, dominis, Sbigneo Cracouiẽſi, & Ioanne Chelmenſi, Epiſcopis: necnõ Magnificis, & Nobilibus, Nicolao de Micha-

z Ry-

cha-

z Rycerstwá nam miłych. Dan przez rece wielebnégo Stánisłáwá z Oporowá Kánoniste / Dziekaná Krákowskiégo / stolice Apostolskiéy pierwszég Pisárzá / królestwá nászégo Podkánclerzégo / nam sczérze miłégo. A to sie sstáło zá relácyą wielmożnégo Janá z Koniecpolá.

My tedy oycá y przodká nászégo namilszégo / wszytką vmysłu nászégo vsilnością chcąc pilnie násládowáć / tákowy list / státut chwalebny w sobie zámykáiący / ze wszytkim iego zámknieniem / zá zwoleniem y wolą Przełatów / Pánów y Rad królestwá nászégo pochwalamy / odnawiamy / mocny czynimy / potwiérdzamy przez posrzodek niniéyszy.

chalow Castellano Cracouiensi: Petro de Pieszkowa Skala, Palatino Cracouiensi: Ioanne Glowacz de Olesznica, Marschalco Regni Poloniæ: & Ioãne de Koniecpole: ac aliis quàm pluribus militibus nostris dilectis. Datum per manus Venerabilis Stanislai de Opporow, Decretorum Doctoris, Decani Cracouiensis, Sedis Apostolicæ Protonotarii, Regni Poloniæ prædicti Vicecancellarii, nobis syncerè dilecti. Ad relationem Magnifici Ioannis de Koniecpole.

Nos itaq; vestigia progenitoris, & prędecessoris nostri prælibati charissimi, toto mentis nostræ conatu, insequi & amplecti satagẽtes: literas huiusmodi, statutum laudabile in se continentes, cum eorum toto tenore, de cõsensu & voluntate Prælatorum, & Baronum, ac Consiliariorum Regni nostri, approbamus, innouamus, ratificamus, & confirmamus, tenore præsentium mediante.

A ták wszystkim teraz y nápotym będącym królestwá nászégo Stárostóm / Dzierżawcóm / y ná ich mieyscách będącym roskázuiemy / áby przerzeczony oycá nászégo státutowy list chowáli y do namnieyszégo w nim punktu wiecznie y niezgwałcenie do namnieyszéy rzeczy záchowywáli: y inné w swych stárostwách / dzierżáwách / Powiéciech im którymkolwiek sposobem poddánych / którégokolwiek przełożeństwá / wstępku ábo záwołánia są / przyciskáli y przypędzáli / wedle mocy y ná kształt przerzeczonégo oycá nászégo listu: ilekroć iedno ták przez Prelaty / iáko inné osoby duchowné y świeckié będą o to szukáni y proszeni.

A iesliby sámi Stárostowie y Dzierżawcy / y inni ná ich mieyscách zá czásem będący / w przerzeczonych rzeczy wypełnieniu słábi y niedbáli ábo iákokolwiek trudni byli: tedy oné y ich kożdégo zosobná dla tákiego niedbálstwá / y wzgárdy roskazánia nászég skazániu klątwam przez Przełożoné mieysc y ich Wikárye Officyały poddáiemy / gromimy / y temu wiecznie podlédz skázuiemy y obowiezuiemy / chcąc áby ták długo przeciwko nim było postepowano: ážby ku wypełnieniu tych listów chcieli postąpić istotnie / zá świádectwem tego listu: któremu roskazálismy pieczeć swą przyłożyć. Działo sie ná wálnym séymie w Piotrkowie / który był ná świety Woyciech we srzode pierwszą po świetym Jrzym dwudziestégo y szóstégo dniá miesiącá Kwietniá / Roku Pán-

Quocirca omnibus & singulis præsentibus & futuris regni nostri Capitaneis, Tenutariis, & eorum vicesgerentibus, Mandamus: Quatenus prædictas nostri progenitoris statuti literas, in omnibus clausulis, punctis, & conditionibus, teneant: & ad vnguem perpetuò & inuiolabiliter obseruent: aliosque in suis Capitaneatibus, tenutis & districtibus, ipsis quomodolibet subiectos, suppositos, cuiuscunq; præeminentiæ, gradus, aut conditionis existant, arceant & compellant: iuxta vim & formam prædictarum progenitoris nostri literarum, quotiens tàm per Prælatos, quàm alias personas, ecclesiasticas & seculares fuerint super hoc requisiti & postulati.

Quòd si ipsi Capitanei & Tenutarii, seu ipsorum loca tenentes, pro tempore existentes, in præmissorum executione se remissos & negligẽtes, aut aliàs quomodocunq; difficiles reddiderint: extunc ipsos, & eorum quemlibet, propter huiusmodi incuriam & contemptum mandatorum nostrorum excommunicationum sententiis & censuris ecclesiasticis in eos per locorum ordinarios, eorumq; Vicarios, & Officiales generales, fulminandos & promulgandos subdimus & subiicimus: ac perpetuò subiacere decernimus & obligamus tamdiu procedendum: quousque ad ipsarum executionem literarum curauerint procedere cum effectu: Harum, quibus sigillum nostrum est appensum, testimonio

Páńskiego 1458. Przy czym byli nawielebnieyßy y wielebni w Pánu Christusie Oycowie y Pánowie/ Jan świętego Gnieźnieńskieg kościołá Arcybiskup y Prymás: Tomás Krákowski/ Jan Włocławski y króleſtwá náßego Kánclérz/ y Andrzéy Poznánski kościołów Biskupi: y Wielebny Jan Lutko z Brzezia oboygá práwá Doktor/ Ardziakon Gnieźnieński/ y Podkánclérzy króleſtwá Polskiégo: y tudźież Wielmożni y Wielebni/ Szláchetni y Mężni/ Jan z Cyżowá Káßtelan/ Jan z Tęczyná Woiewodá Krákowski/ Łukaß z Górki Poznánski/ Stánisław z Ostrorogá Kaliski/ Dersław z Rytwian Sedomirski/ Piotr z Oporowá Łęczycki/ Mikołay z Kościelcá/ Brzéski/ Woiewodowie: Andrzéy Odrowąż/ Woiewodá y Stárostá Lwowski/ Jan z Pilce/ Hincá z Rogowá Siérádzki/ y króleſtwá náßego Podskárbi/ Piotr z Turowá Sedomirski/ Piotr z Strykowá Włocławski/ Stánisław z Szydłowá Zárnowski/ Káßtelani: Kresław Woyßyk z Woyße Krákowski/ Sędziwóy z Łáziżánicc Sedomirski/ Jan Kuropátwá z Łázuchowá Lubelski/ Podkomorzowie: Mikołay z Brzezia króleſtwá náßego Márßałek/ Jan Kraská z Lubniczá Káliski/ Jan z Sczekocińá Podstoli Sedomirski/ Mikolay Lubelski/ Mikolay Pieniążek z Witowic/ Krákowski/ Stárostowie: Jan z Melßtiná/ Jan z Tarnowá/ Jákub z Dębná Podczáßy/ Mikołay z Chrząstowá Woyski Krákowski/ y Wielebny Jákub z Sienná Gnieźnienski y Krákowski/ Jákub Loth z Dębná Dźiekan Krákowski: Jan z Pniowá Dekretów Doktor y Ardziakon/ Jan Woyßyk z Woyße Kustoß Krákowski: Piotr Spinek z Będkowá Gnieźnieński y Krákowski Kánonik: y inni godni wiáry co przytym byli. Dan iest przez ręce przerzeczonych naywielebnieyßégo Oycá X. Janá Biskupá Włocławskiégo/ y Kánclérzá/ y wielebnégo Janá Lutká z Brzezia oboygá práwá Doktorá/ Ardziakoná Gnieźnieńskiégo y Podkánclérzégo króleſtwá náßego/ nam sczérze miłych. A to zá relácyą przerzeczonégo wielebnégo Lutká z Brzezia Doktorá oboygá práwá Ardziakoná Gnieźnieńskiégo y Podkánclérzégo.

stimonio literarum. Actum in conuentione generali Petrico: pro festo S Adalberti celebrata, feria quarta post festum S. Georgii proxima, 26. Mensis Aprilis, Anno Domini, 1458. Præsentibus ibidem Reuerendissimo Reuerendisq; in Christo Patribus, Dominis, Ioanne sanctę Gnesnēsis ecclesię Archiepiscopo & Primate: Toma Crac: Ioanne Vladislauiensi & regni Poloniæ Cancellario: ac Andrea Posnaniensi, ecclesiarum Episcopis: Venerabiliq; Ioanne Lutkonis de Brzezie, vtriusq; iuris Doctore, Archidiacono Gnesnensi & Vicecancellario regni Polonię: necnon Magnificis, Venerabilibus, Nobilibus & strenuis Ioanne de Cyzow Castellano, Ioanne de Tęczyn Palatino Craco: Luca de Gorka Posnanien: Stanislao de Ostrorog Calissien: Derslao de Rythwiany Sandomirien: Petro de Oporow Lancicien: Nicolao de Koscielec Brzesten: Palatinis Andrea Odrowąz de Sprowa Palatino & Capitaneo Leopolien: Ioanne de Pilca, Hinca de Rogow Siradien: & regni Polonię Vicetesaurario: Petro de Tarnow Sandomirien: Petro de Striykow Vladislauien: Stanislao de Szydlowiec Zarnouien: Castellanis: Creslao Woyszyk de Woysza Cracouien: Sandiuogio de Lazizanice Sandomirien: Ioanne Kuropatwa de Lazuchow Lublinen: Succamerariis: Nicolao de Brzezie regni Polonię Marsalco, Ioanne Kraska de Lubnica Calissiensi, Ioanne de Sczekocin Dapifero Sandomirien: Nicolao Lublinen: Nicolao Pieniązek de Vitouice Crac: Capitaneis. Ioanne de Melstin, Ioanne de Tarnow, Iocobo de Dąmbno Pincerna, Nicolao de Chrząstow Tribuno Crac: ac Venerabilibus Iacobo Syenno Gnesnen: & Crac. Iacobo Loth de Dąmbno Decano Crac: Ioanne de Pniow Decretorum Doctore Archidiacono, Ioanne Woyszik de Woysza Custode Crac Petro Spinek de Będkow Gnes: & Crac: Can: & aliis quámpluribus fidedignis circa premissa. Datū per manus præfatorum, Reuerendiss. patris, Domini Ioannis Episcopi Vladislauien: & Cancellarii, ac Venerabilis Ioannis Luthkonis de Brzezie, vtriusq; iuris Doctoris, Archidiaconi Gnesnen: & Vicecancellarii regni Poloniæ, syncere nobis dilectorum. Ad relationem præfati Venerabilis Luthkonis de Brzezie, Doctoris vtriusq; iuris Archidiaconi Gnesnē: Vicecācellarii.

O kla-

O klątwách zá krzywdy y imioná kośćielnè wydánych.

Alex. La. 69 HL 255 456. HP. 164

12. Aby wątpliwośći wiecey nie było około Interdiktów y Excommunicátiy: wedle státutu Gnieźnieńskiey Prowincyiey/ dla wydárćia imienia y tárgánia śie ná osoby kośćielné. My Alexánder Król dla reformátiey poddánych nászych Duchownych y świetckich práwá Duchownégo nie vmieiących/ decisią de corpore iuris y o kśięgách Doktorów kośćielnych/ w státucie prowinciálskim Gnieźnieńskim nápisáną/ y przez Wielebnégo Mikołáiá Kotficá Arcydiakoná Poznáńskiégo y Kánoniká Gnieźnieńskiégo/ w práwie duchownym Doktorá zebráną/ miedzy przywileie koronné w iedno zebráné kazálismy wpisáć tym porządkiem:

De Interdictis & excōmunicationibus, pro iniuriis Ecclesiæ.

Vt autem tollātur dubia de Interdictis & Excommunicatis, iuxta statutum Prouinciæ Gnesnen: pro raptu & inuasione bonorum & personarum Ecclesiæ: Nos Alexander Rex ad informationem subditorum nostrorum, Spiritualium & secularium, iura diuina non calentium, decisionem de corpore iuris & de libris Ecclesiæ Doctorum, super statuto Prouinciali Gnesnensi scriptam, per Venerabilem Nicolaum Kotfic, Archidiaconum Posnanien: & Canonicum Gnesnē: iuris Pontificii ac legum Doctorem collectam, congestis per nos priuilegiis Regni communibus ascripsimus, sub ordine infrascripto.

Státut diocoesiiey Gnieźnieńskiey pod tytułem de Raptu ták rozpráwia y stánowi: Iż ći ktorzy Dźieśiećiny/ Possessiie/ cynszé y imioná rucháiącé kośćiołóm y osobóm duchownym/ y ich poddánym należącé wydźieráią/ náieżdżáią/ occupuią/ nie spráwiedliwie ciążáią/ wyćiągáią/ ábo *iákimkolwiek sposobem ćiężkość im czynią*, ábo ná ich imionách *szkodé znáczną* álbo *iáwną obráze* czynią/ tedy po trzech dni (iesli szkód nie nágrodzą) w klątwę záraz ipso facto wpadáią.

Statutū prouinciæ Gne. Positū sub titu: de Rap: disponit & statuit: quòd ij qui decimas, possesiones, tributa, ac bona mobilia, ad ecclesias personasq; ecclesiasticas ac eorum subditos spectantia, rapiunt, inuadunt, occupant, exactionant, iniustè pignorant, extorquent: vel *quouis sumpto colore grauant*: aut in bonis eisdem *notorium damnum*, aut *manifestam offensam* inferunt: post tres dies, (nisi satisfecerint) excommunicationis sententiam incurrunt ipso facto.

Przy tym Státucie/ naprzód vpátruie/ co też vpátruie Panormitanus in Rubr: de Sagitt. że tu Rubrū est generalius Nigro. Rubricá bowiem mówi o sámych łupieżcách: text zásie mówi y o tych ktorzy iákóżkolwiek szkode/ ćiężkość/ álbo obráze czynią: mimo to że co wydrą/ wezmą/ y wynioſą.

Circa quod Statutum noto primò id quod notat Panormitanus in Rubric: de Sagitt: quòd hîc Rubrum est generaliùs Nigro. Rubrica enim loquitur solùm de Raptoribus, Textus verò etiam de illis, qui alioquin damnum, grauamen, aut offensam faciunt; absq; eo, quod aliquid rapiant, auferant, & exportent.

Dla iásnieyszego Státutu tego wyrozumienia/ wiedźieć naprzód trzebá/ że to słowo *Szkoda*, śiąga śie własnie ná rzecz: y iest iákaś skáza/ y nátyránie rzeczy w dobrách nászych/ iáko stoi lib. iii. fo: de Dam. infec. gdźie Iurisconsultus szkode zowie/ oyczystych dóbr vmnieyszenié.

Pro clariori tamen Statuti intelligentia, præmitto primùm: quòd hoc verbum *Damnum* propriè pertinet ad res: & est quædam destructio seu deteriatio rerum, in bonis nostris consistentium, vt in libro iij. folio de Dam. infec, vbi Iurisconsultus Damnum vocat patrimonii diminutionem.

Słowo zásie *Obrázá*, własnie do osoby należy/ á iest iákaś krzywdá vczyniona osobie/ ktora człowieká do słusznego frásunku przywodźi/ vt dicit Bar. in L. Cùm filium, fol: de hære. insti. Wszákże obszernie bierze

Verbum verò *Offensa*, propriè pertinet ad personam: & est quædam iniuria facta personæ, seu in personam: quæ hominem ad iustam turbationem inducit. vt dicit

rąc słowá : niekiedy obráże osoby zowiemy ßkodą : iáko mówi Alexander in L. Iusiurandum, folio de Iureiurando, per L. Si in duobus, de reg. iur. Gdźie ßkodá ná sławie/ przekłáda sie nád ßkode pieniężną : przećiwnym záś sposobem/ ßkode w rzeczách zowiemy obráżą osoby : ztąd że mówi tex Instit. de Iureiurando : że gdy komu dobrá iego/ iákoby w długu/ choćby dobrze nic winien nie był/ były occupowáné/ tám iuż rzecz iásna/ że sie owému w téy mierze krzywdá dźieie. A ták z téy miáry ßkodá y obráżá/ iedno zá drugié kłáść sie mogą.

Ale pytałby kto/ Tu w tym státućie iáko sie té słowá *ßkodá y obráżá* biorą/ iesli sczuplo á włásnie/ czyli obßérnie/ ták áby sie iedno zá drugié bráło/ y iedno w drugim rozumiáło. Ná to odpowiádam/ że sie biorą sczupło á włásnie: Tám bowiém gdźie sie wßytkié rzeczy kłádą wyráźnie/ nie trzebá iedno rozumieć zá drugié : w pewnych bowiém nie w niepewnych iedno pod drugim vchodźi. L. Continuamus, fo. de ver. obli. facit regula in pœnis lib. 6. Jle bowiém to práwo iest tákié/ ktoré karánie zá sobą ćiągnie/ tedy téż iuż sczupły wykład bydź ma.

Powtore y to vpátruie/ że ßkodá á obráżá/ máią nieiákąś bliskość do łupiestwá/ naſćia domowégo/ posiádánia máiętności / do wyćiągánia niespráwiedliwégo / do ćiążéy y do wydźierstwá / iáko ćiáło do członkow : mówi sie bowiém o kożdym z osobná : y idźie consequentia dobrze : że gdźie łupiestwo/ tám y ßkodá / ále non econtra. y ták o wßytkich rozumieć. Bierze sie tu iednák Genus nie ták włásnie/ iáko sie bierze od Diálektików/ ále wedle práwników wzgledem tego/ że zámyka pod sobą wiele : vt not Panor in C. Pastoralis § Quoniam de rescriptis.

To przełożywßy: pytałby kto/ iesliż ten státut ma mieysce y w inßych cásusách/ pod témi głownémi słowy/ to iest/ pod ßkodą y obráżą/ skrycie rozumiánych / mimo wyßéy wyłożoné wystepki/ iáko łupiestwo/ etc. Odpowiádam/ że ma ile z tych miar/ iáko znáczy Panor. in C. sedes De rescriptis. In secundo non. & in quinta Columna, gdźie piße / że ilekroć wyliczywßy pewné czego sposoby / przydáie sie do nich słowo ich głowné/ sub nomine Adiectiuo, tám/ day to/ że téż oná głowna rzecz zámyka nie

dicit Bar. in L. Cùm filium, folio de hęre. insti. Tamen largè sumendo vocabula, aliquando offensam personę vocamus damnum. vt dicit Alexander in L. Iusiurandum, folio de Iureiurando, per L. Si in duobus de reg. iur Quòd damnum famæ, præfertur damno pecuniario. & èconträ, damnum rerum vacamus offensam personæ Vnde dicit Tex. Insti: de Iureiurando. Quòd si cuius bona quasi debitoris, cùm tamen nihil debeat, possessa sint: iniuriam admitti manifestum est. Et sic largè Damnum, & Offensa, vnum pro alio possunt poni.

Hoc præmisso, quæro : Qualiter in hoc statuto capiantur hæ dictiones, *Damnum* seu *Offensa*: vtrum strictè & propriè, an verò largè : ita, vt vnũ capiatur pro alio, & vnum intelligatur in illo. Et respõdeo : Quòd capiuntur strictè & propriè. Non enim est opus vnum sub alio intelligere : vbi singula ponũtur expresse. quia in certis, non in incertis est locus subauditioni, L. Continuamus, folio de ver. oblig. facit regula in pœnis li. 6 Ex quo enim statutum est pœnale : debet fieri stricta interpretatio.

Secundò prænoto : quòd Damnum, seu offensa, habent se ad Rapinam, inuasionem, occupationem, & exactionem iniustam, pignorationem vel extorsionem: sicut Genus ad species. Prædicantur enim de quolibet ipsorum : & valet consequentia : Rapina est : ergo Damnũ seu Offensa, & non econtrà. Et sic de singulis. Capio tamen hîc Genus non ita proprie. vt capitur à Dialecticis sed secundùm Legistas, pro eo, quod continet sub se plura. vt notat Panor. in C. Pastoralis, § Quoniam de rescriptis.

Hoc præmisso, quæro : An istud statutum habeat locum, in aliis casibus, sub istis verbis generalibus, scilicet Damnum seu Offensa, tacite comprehensis: vltra casus, qui sunt specialiter enumerati, scilicet Rapina, &c. & respondeo : Quòd sic per ea, quæ not: Panor. in C. sedes De rescriptis. In secundo non. & in quinta Columna, vbi dicitur : Quòd quotiens enumeratis speciebus subiungitur Genus, sub nomine Adiectiuo, licet illud Genus restringitur, vt non comprehendat nisi spe-

ka nie iné / iedno sposoby miánowánym podobné: przecie ile główną rzeczą iest / nie iest ták ciásno położona / áby tylko wyrázoné y wyliczone sposoby zámykáć w sobie miáłá: y owszem zámyka w sobie wszytkié iné sposoby / ktoré sie skrycie pod główną rzeczą zámykáią / á są podobné owym wyrázonym.

species pares expressis: nō tamen restringitur, ad species expressas tantùm: sed imò comprehendit omnes alias species, tacite sub eodem Genere comprehensas, quæ sunt pares expressis.

Ale poniewaz wyliczywszy pewné wystepkow sposoby / iáko łupiestwá / naszcia / ⁊c. przydáią sie słowá główné generálné / iáko *szkodá y obrázá*: á tym zás przydáią sie insze przydátki / iáko do szkody / przydáie sie *Znáczna*, do obrázy / przydáie sie *Iáwna*, tedy ták powiádam / ze to práwo słuzy y ma mieysce w inszych cázusách skrycie w tychze słowiéch generálnych zámknionych.

Cùm autem enumeratis speciebus, scilicet, Rapina, Inuasione, &c. subiunguntur dictiones generales, scilicet Damnum seu Offensa: quibus dictionibus generalibus, adiunguntur nomina Adiectiua: (nā huic dictioni Damnum, adiungitur hoc Adiectiuum Notorium: huic dictioni Offensa, adiungitur & hoc Adiectiuum Manifesta) dico, quod hoc statutum habet locum, etiam in aliis casibus, tacite sub eisdem verbis generalibus comprehensis.

Ale pytałby kto / co to zá cazusy / skrycie pod témi słowy generálnémi zámknioné: Ná to wiedźieć trzebá / ze pod tym słowem *szkode czynią*, zámykáią sie owi wszyscy / ktorzy palą máietnośći / ktoré są ná dobrách kośćielnych; y ktorzy ochramiáią álbo zábiiáią bydło. Ci bowiém / day to / ze nic nie łupią / nic nie wydźieráią / ⁊c. przecie ze szkode czynią / iuz podpadáią pod kaźń práwá tego. Pod słowem zásie, *Obráze czynią*, zámykáią sie owi / ktorzy ná dobrá kośćielné przyszedszy / biią ludźie / czeladź / ábo poddáné kośćielné. Ci bowiém / day to / ze tákze nic nie łupią / y szkody nie czynią / przecie ze obrazáią / podpadáią pod karánie státutu tego.

Sed quæro: Qui sunt isti casus, tacite sub eisdem verbis generalibus comprehensi? Dico: Quòd sub verbo, *Damnum inferunt*, comprehenduntur illi, qui incendunt ædificia, quæ sunt in bonis Ecclesiæ: & qui mutilant, aut necant pecora, & pecudes. Isti enim licèt nihil rapiant, nihil extorqueant, &c, tamen quia dant damnum, incidunt in pœnam huius statuti. Sub verbo verò, *Offensam inferunt*, comprehenduntur illi: qui in bona Ecclesiæ venientes, percutiunt homines, familiam aut subditos Ecclesiæ. Isti enim quamùis nihil rapiunt, & nullum damnum faciunt: quia tamen offendunt, incidunt in pœnam huius statuti

A co w tekśćie dołozono: *iákokolwiek do tego wymyslona bárwą ćiezkość czynią.* Pytałby kto: Jákoz sie té ćiezkośći bárwić mogą / o ktorych w tekśćie stoi? Odpowiádam y kłáde przykład w łupiestwie / per C. Clericos, de immu. Eccle. lib: 6. Gdźieby kto łupiestwo czyniąc / oświádczał śie ze to bierze imieniem dárowánia iákiégo / ábo pozyczánia. Abo dáie przykład o owych / ktorzy przychodzą ná dobrá kośćielné / y wyćiągáią zywnośći / y stácye pod bárwą práwá gośćinnég / twiérdząc ze kśieza nalezą do ludzkośći / vt supra de immu. Eccl. in statuto quod incipit, Itē cùm ad aures. Kśieza bowiém nie nalezą do ludzkośći ludźiom szláchetckim / bogaczom / ábo zołniérzom: Glo: in L. 1. & L. Omnia, C, de Episc. & Cler. tylko do tákiéy / ktora zámyka w sobie vsługe pobozności xlii. Di. § 1. c. 2. de sup. neg. prel. & per dec. in C. de Monachis de præben: & per Bar. in C. 1. de empt. & vend.

Et quia dicitur in textu, *Quouis sumpto colore grauant*: quæro: Quomodo possint colorari grauamina, de quibus in textu. Respondeo, & pono exemplum in Rapina, per C. Clericos, de immu: Ecclesiæ, lib. *6.* Si quis rapiendo, protestatur se nomine doni, mutui ac commodati accipere. vel pono exemplum de illis, qui veniunt ad bona Ecclesiarum, & exigunt victualia, & stationes, sub colore hospitalitatis: asserentes Clericos pertinere ad hospitalitatem. vt supra de immu, Eccle: in statuto quod incipit: Item cùm ad aures. Clerici enim non tenentur ad hospitalitatem Nobilium, diuitum, aut stipendiariorū: Glo. in L. 1. & L. Omnia, C. de Episcopis, & Clericis sed solùm ad illam, quæ continet officium pietatis: xlii. Di. § 1. c. 2. de sup. neg. prel. & per dec. in C. de Monachis de præben. & per Bar. in C. 1. de empt. & vendi.

A iż w textcie / przydatki do słów głównych przydáne / vkázuią właśnie iákie są: iáko to do słowá *śkodá* przydáie *znáczna* / á do słowá *obráża* przydáie *iawna*: Pytałby kto Jesliż té qualitates *znáczna* y *iáwna* / máią sie też ściągáć do wyższych cázusów z osobná wyliczonych / áby sie ták kożdy cázus okázáć mógł iáki był / ieśliż znáczny ábo iáwny / ták iáko sie o tych generálnych słowiéch mówi: czyli ieśliż też słowo iedno generálné ábo głowné qualitatem swoie podáć może drugiému słowu generálnému: & econtra. Ná to odpowiádam / że może: A to z tych miar / które znáczy Bar. in lib. Doli, fol de ser. cor: gdźie stoi / że ilekroć w iákim státucie wyliczánych występków bywa wiele / á przy ostátnim przydáie sie táka qualitas: tám iuż oná qualitas ściąga sie y do występków wprzód wyliczonych / &c. y tóż iest co notuie Panor. in C. Inquisitionem de appel. mówiąc / że qualitas ná ostátku dispositiiéy położona / nie iest ták ćiásno położona / áby sie tylko do rzeczy przy niéy tuż pisánych ściągáć miáłá: ále zgołá śięga wszytkiégo / co sie w onéy dispositiiéy ábo rozdźiale zámyka: zwłasczá iáko opisuie Phil. in C. 2. Requiris, c. ti. gdźie sie differentia dáć nie może / czému sie wiecéy do iednéy niż do drugiéy ściąga / per leges ibidem allegatas. Tóż sie rozumié co notuie tenże Bar. in L. § En idq; fol: 6. Bo rap. in illa q. An dicta in præcedentibus, intelligantur repetita in sequen. A ták mowię / że tá qualitas *znáczna*, przydána do słowá *śkodá*, y qualitas *iáwna*, przydána do słowá *obrázá*, ściągáć sie ma do wszytkich / ták do tych co są zosobná wyrázoné / iáko do tych / które sie skryćié pod témi słowy generálnémi zámykáią.

Et quia in tex. dictiones Adiectiuæ, adiunctæ verbis generalibus, qualificant ipsa, (Nam verbo Damnum, adiicitur, qualitas Notorii: verbo Offensa, adiicitur qualitas Manifesti) quæro: An istæ qualitates Notorii & Manifesti, debeant referri ad casus specialiter enumeratos: & ita qualificent easdem species, sicut qualificant genus: vel an vnum verbum generale, qualitatem suam coniiceret alteri verbo generali: & econtra. Et respondeo: Quòd sic. Moneor per ea, quæ notat Bar. in lib. Doli, folio, de ser cor. vbi dicitur: Quòd quotiens in aliquo statuto, enumerantur plura delicta: si circa vltimum adiicitur aliqua qualitas, illa refertur etiam ad delicta priùs enumerata, &c. Facit quod notat Panor. in G. Inquisitionem, de appel. dicens: Quòd qualitas in fi. dispositionis posita, non restringitur tantùm ad immediatè præcedentia: sed concernit omnia, in dispositione contenta: maxime vt dicit Phil. in C. 2 Requiris c ti. ex quo non est dare differentiam, quare magis ad vnum, quàm ad alium referatur, per leges ibidem allegatas. Facit quod notat idem Bar. in L. Prætor, § En idq; folio 6. Bo rap. in illa. q. An dicta in præcedentibus, intelligantur repetita in sequen. Per quæ dico: Quòd ista qualitas Notorii, addita verbo Damnum, & qualitas Manifesti, addita verbo Offensa, referenda est ad singula: tàm specialiter expressa, quàm tacitè in verbis generalibus comprehensa.

Powtóre pytałby kto / iáko sie to słowo *iáwna* w státucie położoné bráć ma. Ná to dzewiéy niż odpowiém / to przełożę / że to słowo *iawna* bierze sie w práwie pod czás niewłaśnie / zá *znáczna*. vt in C. Manifesta 2. Q. 1. & C. Quoniã de filiis præsby. & C. Ex parte, cum C. sequen. de ver Sig. Podczás też bierze sie właśnie / ile iest quædam species de per se rózné od słowá *znáczna*: y mniéy w sobie máiąc niż *znáczna*: á to iuż iest owo / co pochodźi od pewnégo powiádáczá. Et potest probari xi Q. iii Eorum: & notatur in C. Cum olim de ver. Sig. C. Venerabilibus ver. Senes autem, de sen. exco. lib 6. & in C. Vestra, de cohę. de et mu. per Glo. & dec.

Deinde quæro: quomodo hæc dictio Manifesta, posita in statuto, debet accipi: & antequã respondeam, præmitto: Quòd hæc dictio Manifestum, in iure aliquando capiatur impropriè, pro Notorio. vt in C. Manifesta 2. Q. 1. & C Quoniam de filiis præsby. & C. Ex parte, cum C. sequen. de ver. Sig. Aliquando verò capitur propriè: prout est quædam species de per se, differens à Notorio: & habens se in minus, quàm Notorium: & est illud, quod procedit ex certo authore. Et potest probari xi. Q. iii. Eorum: & notatur in C. Cùm olim de ver. Sig. C Venerabilibus ver. Senes autẽ, de sen, exco. lib 6 & in C. Vestra, de cohę. de et mu. per Glo. & dec.

To przełożywßy / ták ná pytánié odpowiádam: że to słowo *Iáwną*, bráć ſie tu ma właſnie/ nie zá słowo *znáczną*. Naprzód ztéy miáry/ że słowá ſtátutowé záwße máią być rádniéy właſnie niż niewłaſnie wykłádáné/ ieſliż tákié wykłádánié nie ieſt przećiwné práwu poſpolitému/ ſecundùm Bar: in L. prætor. ait: vt ff De dam. infect. & Panor C: cùm dilectus, De conſuet. Ale to pewna/ że ten wykład słowá tegó *Iáwna*, nie ieſt przećiwny/ y owßem zgodny práwu poſpolitému. Wedle bowiém práwá poſpolitégo/ ten który táiemnie práwo przeſtąpi/ niemniéy wpada w karánie práwá/ iáko ów który przeſtąpił iáwnie. Ztądże mówi Glosá: Non in cle: de hære in ver: Eo ipſo: Że ten który káplaná vderzy potáiemnie/ niemniéy wpada w ſententią Cánonowe/ iáko ów który vderzył iáwnie: y niemniéy też ma bydź w klątwie/ byle ſie tylko vderzenié tákowé táiemné/ to ieſt nieznáczné dowiedźć mogło. Powtóré z téy miáry/ iáko znáczy Panormit. in D. C cùm olim, De ver ſig. gdźie mówi/ że to słowo *Iáwna*, záwße bráć ſie właſnie ma/ ieſli rzecz ábo máteria przy niéy położona znieść to może. Máteria zásie przyłożona do tego ſtátutu nászégo/ że to znieść może/ y owßem że tego potrzebuie/ dla rozumienia tych co ten ſtátut ſtánowili/ dowodźi ſie per argumentum, ab abſurdo ſeu Inconuenienti, quòd eſt in iure validū: vt dicit Glo: in C Dudum, De præben: lib: vi Gdyby ſie bowiém bráć miáło zá *znaczna*, á pogotowiu y ten ſam ſtátut rozumiećby ſie miał tylko in caſu Notorio; ßłoby to inconueniens zá tym / żeby podczás ów który máło wydárł/ był w klątwie mocą ſtátutu tego / ten zásie który wiele wydárł/ niebyłby podczás w klątwie. Ná przykład: Ów któryby przyßedßy do wśi wednie/ y gdy náń pátrzáli ſąśiedźi wßyſcy/ vwiódłby koniá / byłby zá tym w klątwie. Ten zásie który przyßedł w nocy/ á w pierwoſpy ſąśiad wßytkich wpadßy do domu/ z któregoby go goſpodarz żadnym ſpoſobem wyprzéć niemógł/ vwiódłby koni wiele/ owiec y bydłá/ ꝛc. niebyłby w klątwie z téy miáry / że vczynek nie ieſt znáczny. Tymże ſpoſobem y ów / któryby przy iednym páſterzu nád wolą iego/ zágnał zſobą dobytek wßytek/ który ze wśi gnał ná puſczą / nie byłby w klątwie z téy miáry / że vczynek iego nie ieſt znáczny/

Hoc præmiſſo, reſpondeo ad quæſitum: Quòd dictio *Manifeſtam*, hic debet accipi propriè, pro non Notorio, Moneor primò quia verba ſtatuti, ſemper debent potiùs propriè, quam impropriè exponi & interpretari: ſi talis interpretatio non eſt contraria iuri communi. ſecundùm Bar. in L. prætor ait vt ff. de Dam. infect. & Panor C. Cum dilectus, de conſue. Sed certum eſt, quòd hæc expoſitio propria, huius verbi manifeſta, non eſt contraria, imò conſona iuri communi. Nam ſecundùm ius commune, ille qui tranſgreditur legem in occulto, non minus incidit in pœnam legis: quàm ille qui tranſgreditur in publico: Vnde dicit Gloſ. Non in cle. de hære. in ver. Eo ipſo Quòd ille, qui percutit Clericum in occulto, non minus cadit in ſententiam Canonis: quàm ille qui percutit in publico: & non minus debet declarari excommunicatus, dummodo huiuſmodi percuſsio occulta, id eſt, non notoria poſsit probari. Secundo moneor per ea, quæ notat Panor. in D. C Cum olim, de ver. ſig vbi dicit Quòd ſemper hæc dictio manifeſta, debet accipi propriè, ſi materia ſubiecta hoc patiatur. Quòd autem materia ſubiecta huius noſtri ſtatuti, hoc patiatur, imò requirat, propter mentē ſtatuentium probatur per Argumentum, ab abſurdo, ſeu inconuenienti. quod eſt in iure validum vt dicit Gloſ in C. Dudum, de præben lib. vi. Si enim deberet accipi pro Notorio & ſic per conſequens, hoc ſtatutum deberet tantùm in caſu Notorio intelligi; ſequeretur hoc inconueniēs, quòd aliquando ille, qui pauca raperet, eſſet excōmunicatus, vigore huius ſtatuti: ille verò, qui multa raperet, aliquando non eſſet excōmunicatus. Exemplum: Ille, qui, dum dies eſt, veniret ad villam, & vicinis cernentibus raperet vnum equum, eſſet excommunicatus ille verò, qui veniret de nocte, & aliis vicinis dormientibus aggrederetur vnam domum, & (fruſtra repugnāte hoſpite) reciperet multos equos, oues, boues, &c. non eſſet excommunicatus propterea, quia factum non eſſet Notorium. Similiter ille, qui ſolo paſtore præſente & repugnante, gregem totius villæ, qui ibat in paſcuis abigeret, non eſſet excommunicatus. quia non poſſet dici No-

ci No-

znáczny/iż tylko ieden widźiał. Ale to byłá-
by rzecz nieprzyſtoyna / y przećiw rozumie-
niu tych co to ſtánowili/ktorzy przez ten ſtá
tut chćieli to kośćiołowi opátrzyć/ áby do-
brá kośćielné / y dobrá ludźi vbogich ná
nich mießkáiących/nie były ßárpáné y ßko-
dzoné/ bądź táiemnie bądź znácznie. A o-
wßem wedle rozumienia Stánowcow /
ſnaśćby ſie zgánić mogło/ y rzéc / że té ſło-
wá/ *znáczna ſzkodá*, ábo/*iáwna obrázá*, nie ſą
w tym ſtátućie położoné ná rożność táie-
mnéy ßkody/ábo Obrázy ſkrytéy : ále ráczéy
ná rożność máłéy ßkody/ y máłéy obrázy w
oſobie : áby rozumienié było zá ßkode zná-
czną/znákomitą: zá obráze iáwną/nie má-
łą : Máłégo wyſtepku bowiém baczyć nie
trzebá/ſecundùm Gloſ: in C. Reuera, De
conſe di. ij. ver mortui. A ácz temu wy-
kłádowi ſłuży textus in C Ex parte ade. de
reſt. gdźie łupieżce dla znákomitośći záwo
łáné/ zowie znákomité : wßákże iż indźiéy
nie znáyduie fundámentu teg wykłádu/nie
trzymam ſie go / ále ſie trzymam pierwßé-
go wykłádu / y to ſłowo *Iáwna*, biorę włá-
ſnie zá nie znáczna / co ſie dowiédźdź może :
y ták zámykam/ że ten ſtátut ma mieyſce /
ták w łupieſtwie/ w ßkodźie/ w obrázie zná-
cznéy/iáko w nieznácznéy.

Ale iednák choćiaż mocą ſtá-
tutu tego/ ták ten znáczny iáko ow iáwny/
to ieſt nieznáczny łupieżcá/ w pada w klą-
tew/wßákże przedśie inákßy poſtepek bywa
przećiw znácznému/inákßy przećiw nieznáa-
cznému / iáko niżéy bedźie. Przećiw temu
ſtátutowi záſádźiłby ſie kto / y gániłby go
mowiąc / że nie ieſt potężny: Naprzod z
téy miáry/ że w nim nic poprzédźiwßy mo-
nitią/kłádźie ipſo facto klątew/ co ieſt con
tra C. Sacro, de ſen. exco C. Romana,
§ Sed nec in ſpem. e. ti. lib. 6. Ná to od-
powiádam naprzod :że/ex diuerſis nō in-
fertur. L. Popinianus ff. de Mino. ſed di-
ctum C. Sacro, o inßym Cazuśie tám mo-
wi/to ieſt/o klątwie/ktorą człowiek dáie tyl
ko dla contumáciiéy / vt dicit Gloſ. xi. Q.
iii. C. Epiſcopi. Wßákże wedle práwá ábo
wedle ſtátutu dáie ſie dla wyſtepku: vt in
C. Si quis xvii. Q. iiii. Powtoré odpowiá-
dam/że y owßem w tym ſtátućie przynam-
niéy ſkryćié vprzédza monitia klątwe. Bo
iáko powiáda Io an. in C. ij Ne. Cle. vel
Mo. in Nouella ſuper Gloſ. ii. Jlekroć ſie
co

ei Notorium, quod vnus tantùm vidit.
Sed hoc eſſet inconueniens, & contra
mentem ſtatuentium. qui voluerunt per
hoc ſtatutum prouidere : ne bona Eccle-
ſiarum, & pauperum hominum in eis de-
gentium, ſiue occultè, ſiue notoriè rape-
rentur, & damnificarentur. imò fortè ex
mente ſtatuentium poſſit argui : quod
hæc verba Notorium damnum, ſeu ma-
nifeſta offenſa, non eſſent in hoc ſtatuto
poſita, ad differentiam, occulti damni,
ſeu offenſæ clandeſtinæ: ſed potius ad
differentiam modici damni, & perſonæ
offenſæ, vt ſit ſenſus: Damnum Notoriū,
id eſt, Notabile: & offenſa manifeſta, id
eſt, non paruula. quia modicus exceſſus
non eſſet curandus: ſecundùm Gloſ. in
C. Reuera, de conſe. di. ii. ver. mortui.
Et licèt pro hac expoſitione fac. tex. in C.
Ex parte ade. de reſt. vbi Raptores, pro-
pter notorietatem famoſos, vocat Nota-
biles: tamen quia alibi, non reperio hu-
ius expoſitionis fundamentum, non ſe-
quor eum, ſed ſequor primam expoſitio-
nem : & capio hoc verbū manifeſta pro-
priè, pro non Notorio, quod probari po
teſt, & concludo: quòd hoc ſtatutum ha-
bet locum, tam in raptu, damno, offenſa,
Notoriis: quàm in non Notoriis.

Quamuis autem vigore huius ſtatuti,
tam Notorius, quàm Manifeſtus, id eſt,
non Notorius raptor incidit in excōmu-
nicationem; tamen aliter procedetur con
tra Notorium, & aliter contra non No-
torium, vt infra ſubiiciam. Oppono tan-
dē contra iſtud ſtatutum :& arguo, illud
non eſſe validum: Primùm ex eo, quòd
in ipſa non præmiſſa monitione, fertur
excommunicationis ſententia ipſo facto,
quod eſt contra C. Sacro, de ſen. exco.
C. Romana, § Sed nec in ſpem e ti.
lib 6. Reſpōdeo primò : quòd ex diuer-
ſis non infertur. L. Popinianus ff de
Mino. ſed dictum C. Sacro, in alio caſu
loquitur : ſcilicet de excommu. quæ fer-
tur ab homine, non niſi pro Contu-
macia. vt dicit Gloſ. xi. Q. iii. C Epi-
ſcopi, à iure tamen ſeu ſtatuto, fertur eti-
am ex delicto vt in C. Si quis xvii. Q. iiii.
Secundò reſpondeo: quòd imo in hoc
ſtatuto, ſaltem tacitè excommunicatio-
nem præcedit Monitio. Nam vt dicit Io.
an.

co ná synodźie roſkáźnie/ ábo zákáźnie pod káźnią/ tám iuż ono roſkazánie ábo zákazánie bierze ſie zá monitią: ták iż ktoby kolwiek ináczey czynił/ wpada w klątwe/ bez inſzey monitiiey. czym y Io. an. állegu- ie/ á znim trzyma Rota ſubſti. De dolo, & com. in nouis deci. incipien. Tóż y Panor mitanus extra Rotam rozumie in C. i. de Rap: ii. non, mówiąc: Ze y owſzem ſtátutem ſynodálnym może być klątwá zá wyſtepek/ bez monitiiey: bo ſtátut ſkryćie vpomina. Tu przy tey ſolutiiey wtorey mogłáby być wątpliwość względem różności/ czemu w ſtátućie Prowinciálnym wyſzey ſub tit: De im. ec: § Qui cùm admini. iákoby in iiſdẽ terminis kłádźie klątwe ipſo facto: á przećie to ſie ochrania/ áby monitia vprzedźiłá dźewiey/ niżby kto w nie wpadł. W tym zás ſtátućie/ nie ſie nie ochrania względem tákiey monitiiey/ áby poprzedźiłá: Odpowiáda ſie/ że dayto iż ſtánowcy práwá ábo ſtátutu mogą dáć klątwe ipſo facto, niepoprzedźiwſzy monitiiey: nie ſą przedśie powinni: ále y owſzem mogą termin náznáczyć ad ſatisfaciendum, ták áby wyſtepny niewpadł w klątwe/ wyiąwſzy był contumax, vt in C. iii. De rap: ii. reſpõ. Czemuby iednák ći co ſtánowili práwo ábo ſtátut to podczás czynili/ podczás też nieczynili/ nie záwſze dáć ſie może rátia tego L. Non omnium, ff. de legi. Jle iednák do ſtátutu tego náſzego/ ták rozumiem/ żeby ſie mogłá tá rátia różnośći dáć/ co położyli ſub tit: De immunit: eccl: gdyż owo de immu. eccl: ma inſzy fundáment. W ćiżbie bowiém/ ábo w woyſcze/ nie ták łácno wiedźieć ſie może oſobá/ która ſie łupieſtwá dopuśći. O tóż áby przez to dobrá kośćielné bez káry nie były ſzárpáné/ opátrzył to ſtátut/ y chćiał áby karány był ten/ który ieſt przedniéyſzy w woyſcze/ y który ma moc prowádzenia y ſtánowienia woyſko/ gdźie chce: y bierze nie własnie zá ſzkode/ ále ſecundùm C. fi. de iniu. ták/ że dáie occázią do ſzkody/ czyniąc ſtátią w dobrách kośćielnych/ gdźie bez ſzkody być niemoże. Ządźe/ poniewáż czynić ſtátią nie ieſt wyſtepek/ (coby iuż ile ſámo zſobą iuż grzéchem było) niechćiał ſtátut przerzeczony terminów práwnych przeſtąpić/ c. reprehenſibilis, de Appe: ále chćiał go vpomnieć/ dźewiey niżby był wpadł w klątwe/

an. in C. ii. Ne Cle. vel Mo. in Nouella, ſuper Gloſ. ii. Quandocunq; in Synodo aliquid mandatur, vel prohibetur, ſub pœna: illud Mandatum, ſeu prohibitio, habetur loco Monitionis: ita quòd contra faciens incurrit pœnam, abſq; alia Monitione, quòd dictum Io. an. allegat, & ſequitur Rota ſubſti. De dolo, & com: in nouis deci. incipien. Item extra Rotã hoc idem voluit Panor. in C. i. de rap: ii. non: dicens: Quòd imò per Synodale ſtatutum, excommunicatio poteſt fieri pro delicto, abſq; Monitione: quia ſtatutum tacitè admonet. Circa hanc ſecundam ſolutionẽ poſſit dubitari, de ratione differentiæ: Quare ſupra in ſtatuto Prouinciali, ſub titulo de immu Eccle. § Qui cũ adminiſtrorum, quaſi in eiſdem terminis fertur excommunicationis ſententia ipſo facto: & tamen ibi cauetur, vt præmittatur Monito, priuſquàm incidat in eãdem. in ſtatuto verò iſto, nihil cauetur de huiuſmodi Monitione præmittenda. Reſpõdetur, Quòd licet conditores legis, aut ſtatuti, poſſint ferre excommunicationis ſententiã ipſo facto, Monitione non præmiſſa: non tamen tenentur: imò poſſunt etiam præfigere terminum, ad ſatisfaciendum: ita vt delinquens non incidat eãdem ſententiam: niſi tunc factus fuerit contumax, vt in C. iii. De rap. ii. reſpon. Quare tamen conditores legis, aut ſtatuti, hoc aliquando faciunt, aliquando non, non ſemper poteſt dari ratio L. Non omnium, ff. de legi. Verùm quò ad hoc ſtatutũ noſtrum, & illud, quod eſt poſitum ſub Ti. de immu. Eccle. credo poſſit hæc dari ratio differentiæ: cùm illud de immu: Eccle. aliud habet fundamentum. Quia enim in turba, vel exercitu, non facilè poteſt ſciri priuata perſona, quæ committit raptum: vnde ne propter hoc impune ſpoliarentur bona Eccleſiæ, illud ſtatutum fecit prouiſionem: & voluit puniri illum, qui eſt principalis in exercitu, & qui habet poteſtatem ducendi, & locandi exercitum vbi vult: & ponũt, non propriè pro damno: ſed ſecundùm C. fi. de iniu: ideo: quia dat occaſionẽ damni, faciendo ſtationem in bonis Eccleſiæ: quæ vtique ſine damno fieri non poteſt. Vnde quia facere ſtationem non eſt culpa:

twe/ ipso facto nan wydána. Tu zás w tym státucie nászym ináczey. Bo poniewaź łupiestwo iest grzéchem/ á grzéchem sámo w sobie cięzszym/ y práwem bożym ná tablicách zákazánym: przetóż też srożey w nim przychodźi postąpić.

pa: quæ ipso suo genere esset peccatum: voluit dictum statutum non excedere terminos c. reprehensibilis, de Appe: sed voluit eum priùs moneri, antequam incideret in huiusmodi sententiam ipso facto prolatam. Secus in hoc nostro statuto.

Quia enim raptus est peccatum, ipso sui genere grauissimum: & iure diuino, per Decalogum prohibitum: Ergo seueriùs, in ipso procedendum.

Ale iesczeby sie kto przećiw temu státutowi powtore zásádźił/ y powiádałby iż bydź niedostáteczným z tey miáry/ że sie w nim nic nie ostrzega/ áby przynamniey/ Sędźia obesłał łupieżce pozwem dziewiey/ niżby nań sententiiey swey declárátią vczynił/ że wpadł w klątew: co sie zda bydź przećiw Ç. Caueat iii. Q. ix. contra L. 1. § Item, cum ff. quæ sen. sine appel. & instit. de pen. temere liti. § Omnium autem. Ná wywód tegż wiedźieć trzebá/ że Panor. in C. peruenit, primo de Appell. kłádźie te questią: Jesliż ten/ ktory względem wystepku iákiego wpadł w klątew/ Canonem ábo státutem ipso facto wydáną/ miał bydź koniecznie pozwány/ ad videndum, kiedy będą declárácią czynić/ że wpadł w klątew: y dáie tę distinctią: że ábo on wystepek nie iest znáczny/ á zátym koniecznie ma bydź pozwány: ábo iest znáczny/ á w ten czás iuż nie trzebá áby był pozwány. Jle do pierwszego/ to iest/ kiedy wystepek nie iest znáczny/ mowi támże Panor: że stroná ma bydź pozwána/ y dowody czynione bydź máią ná wystepek: á postánowiwszy vczynek/ postępowáć do declárátiiey. A to zdánie swoie wspiera állegátią C. Cùm secundùm leges de hæred. lib. 6, & tres Glos. in hac materia, valde non videlicet in cle præsenti, & de censi. in ver. constiterit. cle 1. de Pen. in ver. Commode, & in C. sacro de sen. excom. in ver. constiterit. A ná tey pierwszey częśći tey distinctiiey/ ták mniemam że iest fundowána decyzia Rotæ, sub ti. de lit: contestatio vii. in ordine, in nouis deci. gdźie mowi/ że niżby kto był declárowány iż wpadł w Canon/ Si quis suadente: ma bydź pierwey pozwány/ y vprzedźić ma cognitio summaria. Mowi tám bowiem in casu non Notorio, iáko sie to baczyć może ex iurib: & Glos. in ea allegatis. Jle zás do wtorey częśći tey distinctiiey/ to iest/ kiedy wystepek iest znáczny/ mowi tenże Panor: támże ná tymże

Oppono secundo contra hoc statutũ: & arguo illud esse insufficiẽs, ex eo, quòd in ipso nihil cauetur, vt saltem iudex præmittat citationem contra raptorem, antequam sententialiter declaret eum incidisse in dictam excommunicationum sentẽtiam: quòd videtur esse contra C. caueat iij Q. ix contra L. 1. § Item, cum ff. quæ sen. sine appel: & instit: de pen: temerè liti. § Omnium autem. Pro solutione sciendum est, quod Panor: in C. Peruenit, primo de appellatione, ponit hanc quæstionem An ille, qui pro aliquo delicto incidit in sententiam excommunicationis, à Canone aut Statuto latam ipso facto debeat necessariò citari: ad videndũ declarari, se incidisse in eandem: & dat hanc distinctionem: quòd aut delictum non est Notorium; & debet necessariò citare: Aut est Notorium; & tunc non oportet eum citari. Quò ad primam partẽ, scilicet quando delictum non est Notorium, dicit ibidem Panor. quòd citanda est pars, & recipiendæ sunt probationes, super facto. & deinde constituto facto, procedendum est ad declarationem. pro hoc allegat. C. Cùm secundùm leges de here. lib: 6. & tres Glos in hac materia, valde non videlicet in cle: præsenti. & de censi. in ver: constiterit. Cle 1. de Pen. in Ver. Commode, & in C. sacro de sen. excom. in ver. constiterit. Et in hac prima parte huius distinctionis, puto fundatam decisionem Rotę, sub ti. de lit. contestatio vii. in ordine, in nouis deci. quæ dicit: Quòd priusquàm declaretur aliquis incidisse in Canonem, si quis suadente: debet priùs vocari: & debet cognitio summaria præmitti. Loquitur enim in casu non Notorio. prout ex iuribus & Glos. in ea allegatis, potest cognosci. Quòad secundã partem distinctionis, scilicet quando delictũ est Notoriũ, dicit Panor. vbi suprà: Quòd poterit fieri declaratio, non præmissa ali-

tymże mieyscu / że może bydź declárátia / choćby niepoprzedźił pozew żaden : y álleguie C. reprehensibiliter, de Appell: vbi hoc idem tenet Hosti. álleguie też C.Quoniam de fi. Præsby. Facit Ca. Bone titul. De elect: C. Cùm sit Romana, de Appel. C. euidentia, de acu. cum si. Ale to rozumieć śie ma o vczynku znácznym / którýby był ták znáczny / że bez wszelákiego wątpienia wystepnému nienależy obroná żadna. Mówi bowiem Panor: in C. Cùm olim de re iudic:post Glos.& in C,vestra.De coha. cle. prope finem. Ze práwá które mieniá / iż w wystepkách znácznych nie trzebá pozwu/rozumiáné bydź máią o wystepkách znácznych tákich / w których bez wszelákiego wątpienia wystepnemu absenti nie należy obroná żadna. Ináczéy bowiem/ gdźieby wątpliwość byłá / ieśliż absenti competit iáka obroná ábo wymówká / potrzebá áby poprzedźił pozew. vt patet Glos in C. Quæ Lotharius ii. q. 1. allegans. § Quando ea cau: & quæstione. Wywodząc tedy Argument / ták powiádam : że státut ten zgániony bydź niemoże / áby niedostáteczny bydź miał ztéy miáry / że w nim zmiánki niemász żadnéy o poprzedzeniu ábo niepoprzedzeniu pozwem : wyráżenié bowiém tych rzeczy / które wedle práwá skrycié tám śie zámykáią / nic nie iest pomocné. L. Nō rectè C. de fideiusso. W tym bowiém bierze dokłádek ábo supplement skrycié od práwa pospolitégo / wedle wykłádu ábo Glosi. in L. scimus. § Iu computatione ver: Sed hæc C. de iure deli. Ná który wykład mówi Bal. Jeśliż státut mówi indefinitè o dźiedźictwách / nie dźieląc / ieśliż vczynił Inwentarzá czyli nié : ábo ieśliż dźiedźictwo wystáczy do wypłacánia czyli nié : wszákże przecie rozumieć y dźielić śie będźie

qua Citatione. allegat C. Reprehensibiliter de appel. vbi hoc idem tenet Hosti. allegat etiam C. Quoniam de fi. Præsby. Facit Ca. Bone. titul. De elect. C. Cùm sit Romana de Appel. C. euidētia, de acu. cum si. Hoc tamen debet intelligi de Notorio, quod est Notorium : ita vt constet, delinquenti nullam defensionem competere. Nam dicit idem Panor. in C. Cùm olim de re. iudic. post Glos. & in C. vestra De coha. cle propè finem : Quòd iura, quæ dicunt, quòd in Notoriis non est opus citatione, debent intelligi de tali Notorio, in quo constat, absenti nullam defensionem competere: alioquin, vbi esset dubiū, an absenti competit aliqua defensio vel excusatio ; opus est præmittere citationem, vt patet Glos. in C. Quę Lotharius ij. q. 1. allegans. § Quando ea cau. & quæstione. Soluendo ergo argumentum dico, hoc statutum non posse redargui, de insufficientia : quòd in eo nihil dicatur de præmittenda, vel non præmittenda citatione. Expressio enim eorum, quæ de iure tacitè insunt, nihil operatur. L. Non rectè. C. de fideiusso. In hoc enim recipit tacitè supplemētum à iure communi. Secundùm Glos. in L scimus. § In computatione ver. Sed hæc C. de iure deli: Super qua Glo. dicit Bal: Quòdsi statutum loquitur indefinitè, de hæreditatibus : nō distinguendo, si fecit Inuentarium, vel nō: aut si hæreditas sit soluendo, vel non : tamen intelligetur & fiet distinctio, secundùm ius commune. Sic ergo & statutum nostrum, quamuis nihil dicat de citatione præmittenda vel non: distinguetur tamen secundùm ius commune, ita vt aliter in Notorio, & aliter in non Notorio procedatur : secundùm præfatam distinctionē.

wedle práwá pospolitégo. Tymże też sposobem y státut nász / day to że nic nie kłádźie / ieśliż poprzedźić práwem / czy nie / dźielić śie przecie będźie wedle práwá pospolitégo / ták iż ináczéy w wystepku znácznym / á ináczéy w wystepku nieznácznym postepowáć śie będźie według opisánéy distinctiiéy.

Ale náostátek pytałby ktoś / Którégo by Sędźiégo vżywáć do tego / ábo do ktorégoby śie vdáć / áby czynił executią státutu tego / yákimby sposobem mogłby śie ten státut wedle práwá prowádźić / ieśliżby ten / który śie wystepku dopuścił / nie mieszkał w téy Diocoezyiéy gdźie śie wystepku dopuścił. Ná to to śie

Vltimò quæro : Quis Iudex possit aut debeat adiri, super executione huius statuti : & qualiter hoc statutum debeat practicari : si ille, qui raptum commisit, non moratur in Diocœsi, in qua deliquit. Et dico, quòd tam Iudex domicilii, sub quo moratur : quàm Iudex delicti, vt in L. 1. & in auten: qua in prouincia. C. Vbi de-

tri.

sie mówi / że sie vdáć może ták do Sedziég gdzie wystepny mieszka / iáko y do sedziégo wystepku/ gdzie sie wystepek sstał/ vt in L. & in auten qua in prouincia C. vbi de tri. agri opor. Ták bowiém wzgledem wystepku/ iáko y wzgledem mieyscá forū iest kázdemu. iii. q. vi. C. 1 & de for. con. C. fi. Ná zwoleniu tedy to iost owégo który szkode ciérpi / ieśliż woli vdáć sie do Sedziégo pod którym sie wystepek sstał/ czyli do Sedziégo / do którégo sie wystepny przeniósł. Jesliż tedy vdałby sie do Sedziégo wystepku: á wystepek byłby ták znáczny/ żeby sie okazáło / iż wystepnému żadna nie służy wymowká áni obroná/ iáko sie wyszéy powiedziáło/tedy łupieżce niepozwawszy/ może przed Sedzim wystepku wywieźdź świádki ná táki wystepek: to iest: że w tym á w tym miásteczku / w téy á w téy wsi / w któréy sie sstał táki wystepek/wié o tē okoliczá wszytká / vt in C. Cùm delictis de pur ca. ábo że w onym sąsiedztwie wié ich o tym przynamniéy mężów dziesięć/ secundùm Panor. in C. Vestra, de cohabi. cle & mu. A dowieźdź tego świádkámi wiáry godnymi/ przynamniéy dwiemá secūdum Glos. in c. § Deus Quādo ii. q. 1. Potym dowiodszy one wiádomosć / łupieżce tákże onégo nie pozwawszy/ może declárácią nań otrzymáć / że wpadł w klątwe od státutu dáną. Potym gdźieby chciał / áby łupieżcá ná mieyscu onym gdzie mieszka / był mian zá kletégo / vczyni onéy declárátiiéy dowód krótko (iáko text státutowy mówi) przed Sedzim/gdzie wystepny mieszka. A ten dowód krótko bydź może przez list onéy declárátiiéy/ wydánéy od Sedziégo / który declárátią czynił. Bo áczby sie y świádkámi dowieźdź mogło / iáko y insze zdánia: bespieczniéy iednák y łácniéy dowodzić sie może listem / iáko to nadobnie decidule Rotá/de re iudic. in nouis deci: incipien: Item fuit dubitatum, & est xix. eo ti. A ták dowód vczyniwszy tákowéy declárácyiéy/Sedzia ow/gdzie wystepny mieszká/łupieżce opowiedzieć każe że iest w klątwie/y áby sie go ludzie wystrzegáli iáko w státucie stoi. Ale gdzieby wystepek nie był znáczny / tedy / gdzieby pozew łupieżce zástał dorzewiéy niżby sie z onégo mieyscá gdzie wystepek vczynił indziéy przeniósł / secundùm C. Proposuisti, de foro com. tedy po-

tri. agri, opor. Nam ratione delicti quis sortitur forum, sicut & ratione domicilii iii. q. vi. C. 1 & de for. con. C. fi: Est ergo in optione damnum passi, vtrum malit adire Iudicē: sub quo delictum est commissum, an verò Iudicem ad quem se dilinquens transtulit. Sed si ergo accedit Iudicem delicti: & delictum est ita Notorium, vt appareat delinquenti nullam excusationem, seu defensionem competere: (vt supra dictum est) tunc raptore non Citato, poterit coram Iudice delicti inducere testes, de tali Notorietate; videlicet quòd in oppido, aut villa, in qua raptus huiusmodi est commissus, vicinia tota scit. vt in C. Cùm delictis de pur. ca: Vel illius viciniæ, ad minus decem hominibus: secundùm Panor: in C. Vestra, de cohabi: cle: & mu. Et probatur hoc per testes fide dignos, ad minus duos: secundùm Glos. in c. § Deus Qn̄ ii. q 1. Deinde probata Notorietate, raptore similiter non citato, poterit eum obtinere declarari, incidisse in excommunicationum sententiam, à statuto prolatam. Demum si voluerit, vt raptor in loco in quo agit domicilium, habeatur pro excommunicato: summariè probabit (vt dicit textus statuti) corā Iudice domicilii huiusmodi declarationē. Hæc autē probatio summaria, poterit fieri per literas declarationis, emanatas à Iudice, qui declarauit. Nam etsi per testes etiam probari posset: sicut & alia sententia: tutius tamen & faciliùs probatur per literas, vt pulchrè decidit Rota, de re iudic. in nouis deci: incipien: Item fuit dubitatum, & est xix. eo ti. Et sic probata huiusmodi declaratione, Iudex domicilii faciet raptorem denunciari, & vitari. vt in statuto dicitur. Si verò delictum non est Notorium tunc aut raptorem priùs, quam se transtulit de loco delicti apprehendit Citatio: secūdum C. Proposuisti, de foro com: tunc postea contra absentem poterit procedi, etiam ad excommunicationem. vt notat Panor. in di: C: fi de foro com: Tamen ad vidēdum iurare testes, & ad alios actus fiet Citatio in audiētia, aliâs per Edictum. Nam ex quo semel fuit apprehensus personaliter, sufficit citare postea per Edictū prout colligitur ex deci. Rotæ; de sen. excom: in

potym contra abſentem, może bydź poſtąpiono áż do ſáméy klątwy / iáko to znáczy Panor. in di: C. fi. de foro com: wſzákże do widzenia świádków y do inſzych poſtępków ma bydź pozew in audientia, aliâs per edictum. Bo ile go pozew oblicznie raz záſtał / doſyć potym pozwáć go przez Edikt / iáko ſie to baczyć może z Deciziiéy Rotæ de ſen: excom. in no incipien. Item ſi pronunciatur circa medium. Ale gdźieby łupieżce pozew nie záſtał ná mieyſcu gdźie wyſtępek vczynił / tám iuż w téy mierze pytáią ſie Doktorowie / Ieſliż ſędźia wyſtępku może łupieżce ſłownie aliâs liſtownie pozwáć w drugiéy Diocœſiiéy. A niektórzy Práktycy ábo Legiſtæ, iáko Tii. rozumie / że może. Bo executia pozwu / nie ieſt actus Iuriſdictionalis, przetóż wedle niego może bydź wſzedy / gdźie ieſt. ále cle. paſtoralis, de re iud. która ináczéy rozumie / Odpowiáda / że tám pobłądźili Canoniſtæ. Ale Bar, in l. prima ff. de requi. reis, broni ią / cle. y powiáda / że ma mieyſce w dźiedźinách / w których ſą Iuriſdictiæ rózné / z których iedná nie podléga drugiéy: ábo náwet day to że y podléga / przećie ma mieyſce / ieſli mnieyſza chce áby ią pozwano w dźiedźinie więtſzéy / któréy podlégłá: w ten czás bowiém nie może dla poważenia więtſzéy / którą rádniéy vżyć ma áby oną pozwáłá. Io. an. in addi. ſpec. in Ti. com: iudi. ade. § 1. verſi. Ale iáko w Głoźie / która ſie poczyna / An ratione delicti. zda ſie iż rozumié contra dictam cle. że ieden ſędźia pozwáć może w dźiedźinie drugiégo / gdźieby to iákim pártyculárnym ſtátutem zákazano nie było. Inſzy záśie Kánoniſtowie / in dicta cle. & in dic C. fi. de fo com. támże y Panorm: rozumieią / że pozwáć może / ile do przyćiśnienia / y wyklęćia oſoby: których ſie też trzyma Rota, in ti: de Iudi. in nouis deci. incipien. Si quæritur vtrum. gdźie determinuie y decláruie / że choćby dobrze wyſtępek był lichy / to ieſt / w którymby remiſſia mieyſcá nie miáłá / przećie ſędźia wyſtępku nie może wyſtępnégo pozwáć zá dźiedźiną mieſzkáiącégo: ále nápiſze do ſędźiégo / gdźie wyſtępny mieſzka / który zá tym vzywániem pozowie owég / áby ſtánął przed ſędźiégo wyſtępku: y ten pozew owégo ták przyćiśnie / że potym owo zdánié contra abſentem wydáné będźie ważné: to ieſt / że ták

in on. incipien. Item ſi pronuncietur circa medium. Aut Citatio non præuenit raptorem, in loco ſuo, in quo deliquit. & tunc eſt quæſtio inter Doctores: An Iudex delicti poſſit eum verbaliter aliâs per literas citare, in alia Diocœſi. Et quidam Legiſtæ, ſicut Tii tenet, quòd ſic. quia executio Citationis non eſt actus Iuriſdictionalis: & ideo poteſt fieri ſecundùm eum vbicunq; eſt. at cle. paſtoralis, de re iudi. quæ facit in cõtrarium. Reſpondet, quòd ibi errauerunt Canoniſtę: ſed Bar. in l. prima ff. de requi. reis, ſaluat illam cle. & dicit eam habere locum in territoriis: in quibus ſunt Iuriſdictiones diſtinctæ, quarum vna non pendet ex alia: vel dato quòd pendeat; nihilominus habet locũ, ſi minor vult citari, in territorio maioris, cui ſubeſt. quia tunc non poteſt propter maioris reuerẽtiã: quem debet potiùs requirere, vt ipſe citet. Io an. in addi ſpecu: in Ti: com iudi: ade. § 1. verſi. Sed quomodo, in Gloſ quæ incipit, An ratione delicti, videtur ſentire, cõtra dictam cle. quòd videlicet vnus Iudex poſſit citare in territorio alterius: vbi hoc per aliquod ſtatutum particulare non eſſet prohibitũ. Alii Canoniſtæ, in dicta cle. & in dic. C. fi. de fo com. & ibi Panor. tenent: quòd non poteſt citare, quò ad diſtringendum, ſeu excommunicandum perſonam: quos ſequitur Rota, in ti. de Iudi. in nouis. dec. incipiẽ. Si quæritur vtrũ. Vbi determinat & declarat: quòd etiamſi crimen ſit leue: in quo ſcilicet non habet locum remiſſio: tamen Iudex delicti non poterit citare delinquentem, extra territorium conſtitutũ ſed ſcribet ad Iudicem domicilii: qui ad hanc requiſitionem citabit eum, vt compareat coram Iudice delicti: & illa Citatio arctabit eum ita, quòd poſtea valebit ſententia contra abſentem lata, ſic ſcilicet dictum eſt. Itaque propter opiniones præmiſſas, videretur bene cõſultum eſſe: Quòd ex ſtatuto ſaltem Prouinciali, Epiſcopus qui habet Iuriſdictionem delicti, poſſit etiam citare in Diocœſi alterius, etiam comprouincialis.

Si verò damnum paſſus eliget adire potiùs Iudicem, ſub quo delinquens habet domicilium: citabit coram ipſo delinquentem: & eo negante delictum: quia Iudex

ták powiádano. Z tych tedy opiniy opisánych / zda sie bydź rádá dobra / że wedle státutu przynamniey prowinciálnégo / Biskup który ma Iurisdictią występku / może też pozwáć w Diocoesiiey drugiégo Biskupá comprowinciálnégo. Ale gdzieby wiec ten co szkode ciérpi wolal sie vdáć do sedziégo / pod którym występny mieszka : tedy występnégo pozowie przeden : á gdy sie występku przéć będzie / z téy miáry / że sędzia ow pod którym mieszka / nie może gwaltem świádków przyciśnąć z inszéy Diocoesiiey. C. vt animarum, de consti: li. vi. wyiąwszyby był zwyczay tego / lib: iii. ff. de testi A ktemu / żeby trudno było temu / który szkode ciérpi / świádki od ich zábaw wyciągnąć / nawet z kosztemby mu to przychodziło wywodzić ie do drugiéy Diocoesiiey C. Constitutus de fideiuss. Sędzia tedy pod którym ow mieszka / nápisze do sędziégo występku áby świádki exáminowal / á ich powieści notowal : á owému występnému wypowie / áby szedl ná termin ná którym przysięgáć máią świádkowie. vt legitur & notatur in dicto C. Constitutus de fideiuss. & apud spe. in tit de testi. § Qualiter ver. Scribit autem. A tám / ieśli występek będzie znáczny / dosyć będzie wwiézdź świádki ná te znáczność : ále ieśli nie iest znáczny / tedy wwiézdź musi ná występek. A sędzia występku / wziąwszy oné przeświádczenia ábo attestatiæ, prześle ie do sędziégo pod którym występny mieszka. A ten sędzia / pod którym występny mieszka / wziąwszy oné przeświádczánia / postąpi do declárowánia sententiiéy / pozwawszy występnégo bądź nie pozwawszy / iáko sie wyszéy powiedziálo. A temu nic szkodzić nie może práwo Iudices auten. apud eloquentissimum C de fi. instru. & Glos. in C. testes iii. q. ix. in ver. præsentes: gdzie powiáda / że in causis criminalibus potrzebá áby świádkowie przytomni byli : á sędzia nie może ono świádków examen inszému bez siebie zlecić. To bowiém rozumié sie in causis criminaliter intentowánych / w których postępek idzie do kázni potoczney / zwlaszczá cielesnéy / dla któréy pod czás trzebá áby y sámi świádkowie byli meczeni. L. Edictum, ff. de quæsti. y przetoż potrzebá áby byli præsentes. Ale in causis ciuilibus, nie ták łácno przystępuie sie do meczenia / vt in L. Diuus ff. eo.

Iudex domicilii non potest cogere testes, qui sunt in alia Diocoesi C. Vt animarum, de consti: li. vi. nisi hoc haberet consuetudo lib. iii. ff. de testi. Et item, quia difficile foret damnum passo, testes ab eorum negociis euocare, & sumptuosum in aliā Diocœsim deducere, C. constitutus de fideiuss. Scribet ergo Iudex domicilii, ad Iudicem delicti; vt testes examinet, & depositiones eorum notet: denunciabitq; delinquēti; vt vadat pro termino pro quo iurare debebunt, & deponere. vt legitur & notatur in dicto C. constitutus de fideiuss. & apud spe. in tit. de testi: § Qualiter, ver: Scribet autem. Et ibi, si erit delictum Notorium: sufficiet testes inducere super Notorio. si verò non Notoriū: oportet inducere super facto. Iudex ergo delicti, receptis attestationibus, trāsmittet eas Iudici domicilii: & Iudex domicilii, receptis attestationibus, ad sententiam declarationis procedet, delinquente Citato vel non citato, sicut suprà dictum est. Non obstat lex Iudices, & auten. apud eloquentissimum C. de fi. instru & Glos. in C. testes iii. q. ix in ver. præsentes. vbi dicitur: quòd in causis criminalibus requiritur præsentia testium: nec potest Iudex eorum absentiū examinationem alteri committere. Hoc enim intelligitur, in causis criminaliter intentatis: in quibus agitur ad pœnam ordinariam, præsertim corporalem: in quam aliquando opus est testes torquere. L. Edictum, ff. de quæsti. & ideo opus est eorum præsentia. Sed in causis ciuilibus, non facile itur ad quæstiones. vt in L. Diuus ff. eo. ti. & in L. I. C. eo. ti Cùm autem per hoc statutum agatur, non ad pœnam ordinariam, sed ad satisfactionem damni illati etsi sit causa criminalis: quia tamen ciuiliter intentatur, requiratur ius ciuile C. Tuę de procu. & notat Car. in Cle. ii. § Deniq; de re iudi. præterea Bal. in dicta autē. apud eloquentissimū, dicit quosdam Doctores tenere: quòd etiam in causa criminali, possit fieri commissio receptionis testium, propter necessitatem imminentem: & exemplificat si testes sunt forenses, & nolunt venire. Alioquin, si nec solus Iudex possit testes cogere: nec alteri committere eorum examinationem; adime-

co. ti. & in L 1. co. ti A ponieważ tu tym státutem nie toczy śie spráwá/ do potoczné go karánia/ále do śátisfáctiiey szkody vczynioney/ by też dobrze byłá y causa criminalis: iż śie iednák ciuiliter intentuie/ tedy też w tey mierze potrzebá vdáć śie ad ius ciuile. C. Tuæ de procu. & notat Car. in cle. ii. § Deniq; de re iudi. Nád to Baldus in dicta auten. apud eloquentissimum powiáda/ że niektórzy Doktorowie ták rozumieią/ że też y in causa criminali może bydź zlecenie przymowánia świádectw dla potrzeby iákiey: y dáie przykład / ieśliż świádkowie są w obcym kráiu / á przybydź niechcą. Ináczey gdźieby áni sam sędźia niemógł świádków przyćiśnąć/áni ich też drugiemu zlecić ná examen/ dáłaby śie moc y władza winnych nie kárać: áliby zátym dobro pospolite było w tym zániedbáne/ żeby cryminały károne nie były. contra L. Ita vulneratus, ff. ad L. Aquil. et cæt. vt fame, de sen. excommunicationis.

adimeretur facultas puniendi nocentes. & sic publica vtilitas negligeretur in eo: quòd crimina remanerēt impunita: contra L. Ita vulneratus, ff. ad L. Aquil. &c. Vt fame, de sen. excommunicationis.

HÆRETYCY. Tit. IIII.

Władisław Iágełło przećiwko Heretykómy fautoróm ich.

Wlá. Iág. w Wieluniu 1424. La. 75. HL. 106 / 191. HP. 160.

1. Władysław z łáski Bożey Król Polski/ y ziem Krakowskie Kśiążę nawyższe Litewskie/ Pomorski/ Ruski/ Pan y dźiedźic: Oznaymuiemy ninieyszym listem/ którym wiedźieć należy wszystkim teraz y potym bedącym/ do których przydźie tych listów znáiomość: Iż gdy nie iest rzecz nam przystoyna dissimulátią ochyláć/ y owszem do tego nas ćiśnie práwo Boże/ ábyśmy kácerskie záráźliwe bledy (które ná wzgárde Bożą/ y ku vszkodzeniu y zwątleniu wiáry chrześćiáńskiey/ y ktemu ku vpadku R.P. źli ludźie poczynili) by też niewiem iákie mielismy niebespieczeństwá podiąć/ od gránic nászych odpedzáli/ y mieczem odwracáli: żeby ći/ którzy kárániem kościelnym nie bywáią odstrászeni/ ludzką srogośćią byli kárani. Przetóż máiąc státeczną ráde/ z Prałaty/ y Pány nászémi/ zá consensy y pewną ich y nászą wiádomośćią pisániem ninieyszy skázuiemy/ y zá mocny/ gruntowny/ y zá nieodwołány edykt mieć roskázuiemy:

Iż ktorybykolwiek w królestwie nászym/ y w źiemiách nam podległych Heretyk ábo kácerstwem záráżony/ ábo podeyzrzány w hæreziiey/ ábo ich obrońcá/ ábo podpomożyćiel ználeźion był: táki kożdy przez násze Stárosty/ Ráde mieyską/ y inne vrzedniki/ y przez którekolwiek poddáne násze/ chociay ná vrzedźiech/ choć nie ná vrzedźiech bedące:

Vladislaus Iagello contra Hæreticos & fautores eorum.

Vladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarū Cracouię, &c. Princeps supremus Litua. Pomeraniæ, Russiæque Dominus & hæres: Significamus tenore præsentium quibus expedit vniuersis, pręsentibus & futuris, harum notitiam habituris: Quòd cùm sub dissimulatione pręterire non debemus, imò arcemur diuinę legis perpetuis institutis, pestiferos hæreticorum errores (quos in Dei contemptū & in christianæ religionis detrimentum & eneruationem politiæq; iacturam, iniqua peruersorum corda conflauerunt) etiam quæcunq; oporteret nos subire pericula, à finibus nostris propulsare: & in gladio deiicere, vt qui censura ecclesiæ non terrentur, humana seueritate multentur: maturo consilio Prælatorum, Principū & Baronum nostrorum habito, & consensu, & etiam de certa ipsorum & nostra scientia, præsentibus decernimus: & pro firmo, constanti, & pro irrefragabili edicto teneri præcipimus:

Vt quicunq; in regno Poloniæ nostro & terris nobis subiectis, hæreticus aut hæresi infectus vel suspectus de eadē, fautor eorum vel director repertus fuerit, per nostros Capitaneos, Consules ciuitatū & alios Officiales, ac quoslibet subditos nostros, siue in officiis siue extra viuentes, velut regiæ Maiestatis offensor capiatur: & iuxta

cé: iáko obrażcá máiestatu królewskiego ma bydź poiman/ y co zásłużył ma bydź karan.

A którzyby przyßli z Czech do królestwá náßego/ tákowi poimáni pod examen Ordinariis loci/ y Inquisitorom/ ktorzy od stolice Apostolskiey są ábo bedą wysádzeni/ niech bedą oddáni.

A iesliby który obywátel królestwá náßego którégokolwiek stanu/ dostoieństwá y záwołánia/ od tego czásu do świetá Bożego Wstąpienia bliskiego zániedbał sie z Czeskiey ziemie ábo niechćiał wróćić/ ábo wzgárdźił: niechay bedźie mian zá przekonánego hæretyká: y karániu niech bedźie podległy temu: którym zwykli bydź karáni hæretycy: áni iuż wiecey do królestwá náßego ná mießkánie niech sie nie wraca: á ktemu wßytkie dobrá ich ruchome y nieruchome/ w którychkolwiekby rzeczách były/ niech bedą publikowáne/ y do skárbu náßego obrócone: á potomstwo ich ták meżczyzná iáko białagłowá/ niech ná wieki nie ma żadnego wstepku do ich dóbr/ y niech bedźie bezecne: á niech nigdy ná iákie dostoieństwá y vrzedy przystepu niema/ ále z rodźicmi swémi záwżdy niech bezecźi zostánie: áni nápotym niech sie nie weseli z iákiego przywileiu ßláchectwá/ ábo dostoieństwá. Jesćze zákázuiemy pod tákimiż winámi kupcóm wßytkim/ y innym ludźiom którégokolwiek záwołánia: áby od tego czásu y nápotym żadnych rzeczy/ przedáynych zwłaszczá/ Ołowu/ Zbróy/ y innych potrzeb ku iedzeniu y piciu do Czech nie śmieli woźić ábo nosić. A przetóż wam wßytkim y kożdému zosobná Stárostóm/ Burgrábióm/ Sprawcóm/ Burmistrzóm/ Ráycóm mieyskim/ y innym królestwá náßego vrzednikóm y poddánym którymkolwiek/ do których niniéyßy list przyidźie roskázuiemy/ ábyśćie niniéyßéy zapowiedźi náßey wiernie y mocnie przestrzegáli: á żebyśćie w Mieśćiech y we wśiach/ y po wßystkich mieyscách iáwnych y osobnych/ á zwłaszczá gdźie sądy bedą/ y gdźiekolwiek przygodźi sie być iáki ziazd/ iáwnie przez Woźné kazáli obwołáć: áby żaden niewiádomośći sobie ná pomoc niemógł bráć. Zá świádectwem tego mándatu/ ku któremu pieczeć náßá iest záwießona. Dan w Wieluniu w Niedźiele Białą/ Roku pánskiego/ 1424.

iuxta exigentiam excessus sui puniatur.

Et quicunq; venerint de Bohemia, & intrant regnum nostrum, Ordinariorum suorum examini, aut magistrorum hæreticę prauitatis, ad hoc á sede Apostolica deputatorum vel deputandorum, subdentur comprehensi.

Si quis autem incolarum regni nostri, cuiuscunque status, dignitatis, gradus aut conditionis fuerit, hinc ad festum Ascensionis Domini proximum, redire de Bohemia neglexerit, noluerit, vel contempserit: pro conuicto hæretico censeatur: & pœnis subiaceat, quæ hæreticis infligi cōsueuerunt: nec amplius ad regnum nostrum reuertatur moraturus. Et nihilominus omnia bona ipsorum, mobilia & immobilia, in quibuscunq; rebus consistentia, publicentur, thesauro nostro confiscāda: prolesq; eorum, tàm masculina quàm fœminina, omni careat successione perpetuò, & honore: nec vnquam ad aliquas assumatur dignitates, vel honores; sed cū patribus & progenitoribus suis, semper maneant infames: nec de cætero gaudeat aliquo priuilegio Nobilitatis, vel decore. Inhibemus etiam sub eisdem pœnis, omnibus mercatoribus, & aliis hominibus, cuiuscunq; conditionis fuerint: vt á modò & in posterum, nullas res venales, pręsertim plumbum, arma, esculenta & poculenta ad Bohemiam ducere præsumant vel portare. Quocirca vobis omnibus & singulis Capitaneis, Burgrabiis, Procuratoribus, Magistris, ciuium Consulibus, & aliis regni nostri Officialibus, & subditis quibuslibet, ad quos præsentes peruenerint, mandamus: quatenus præsens edictum nostrum custodire fideliter, & firmiter debeatis: vt vbilibet in ciuitatibus, villis, & aliis quibuslibet locis publicis & priuatis, & specialiter vbi tractabuntur iudicia, & vbicunq; contigerit aliquam multitudinem hominum confluere, palam vocibus præconum faciatis proclamare: vt nullus valeat pretendere ignorantiam pręmissorum: Harum quibus sigillum nostrum appensum est, testimonio literarum. Datum in Vielun, die Dominica Iudica me Deus, Anno Domini, 1424.

Sprzyśiężenié Pánów ták Duchownych iáko Swietckich, przećiwko Heretykóm y ich pomocnikóm.

Ld.76. HL
Támże.
HP. 162.

2. MY panowie duchowni y świetcy/Przełożeni/Grábiowie/Rycérstwo/szláchtá/ miástá/y wszytká communitas królestwá Polskiégo/ osobliwie kożdy zosobná / y spólnie wszyscy iednym vmysłem / iedną wolą/ wiádomośćią/ zwoleniem/ y iednostáynym potwierdzeniem / wszyscy iednostáynie oznáymuiemy wszytkim przez ninieyszé postánowienié/którym to należy/ ták teraz iáko potym będącym / którzy tego wiádomość mieć będą: Iż my obaczywszy niektóré niepozządki/które sie w królestwie poczęły wzniecáć / widząc listy Przodków nászych w Poznániu/w Piotrkowie y w Iedlnéy vczynioné/ przy tychże lisćiech y ich ártykułách / któréjnikolwiek słowy są nápisáné/chcemy záwżdy y obiecuiemy zostáć / á zwłasczá przy tym ártykule: iż którykolwiekby był tu obywátelem królestwá Polskiégo/ máiąc w królestwie Polskim imienie / á chćiałby nieiákié nieposłuszeństwá przećiwko práwu Polskiému pospolitému / álbo też iákowé niepokoie nam y królestwu Polskiému szkodliwé komu wyrządzáć/ przez dozwolenia Páná nászégo Królá nałáskáwszégo / y Rad iego áni ná práwie ziemskim pospolitym niechćiałby przestawáć/ ábo kácérskie błedy wnosić y ie forytowáć: tedy przećiwko tákowému y tákowym / by też niewiedźieć iákiégo stanu y záwołánia byli/Duchowni y świetcy / chcemy ku skáźie ich powstáć / y obiecuiemy pod wiárą y cźćią nászą bez chytrośći y zdrády: áni im pomocą y rádą ábo przyiáźnią chcemy pomagáć pod wiárą y cźćią nászą: chociayby krewnośćią/ przyiáźnią po żonách/ábo którąkolwiek bliskośćią nam ábo którymkolwiek z nászych byli powinni: áni zá nimi chcemy mówić iednégo słowá/ále oné chcemy y obiecuiemy karáć. Wszákże praw nászych książęcych y ziemskich niwczym nie gwałcąc/áni od nich odstępuiąc. Zá świádectwem tego listu: któremu pieczęći násze z podpisániem imion nászych są záwieszoné. Nápisan y dan w Korczynie w piątek/ w dźień S. Márká Apostołá y Ewánielisty/

Confœderatio Principum tàm spiritualium quàm secularium, contra hæreticos, eorumque fautores.

NOs Principes spirituales & seculares, Barones & Comites, Proceres, Milites, Nobiles Ciuitates totaque communitas regni Poloniæ, singulariter singuli, & vniuersaliter vniuersi, eodem animo, eadem voluntate, scientia, assensu. & ratihabitione, omnes vnanimiter: Significamus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris, notitiam præsentium habituris: Quomodo consideratis nonnullis disordinationibus, quæ in ipso regno suboriri inceperant, visis literis prædecessorum nostrorum, Posnaniæ, Petricouiæ, & in Iedlna factis, circa easdē literas, & earum articulos (sub quacunq; forma verborum extant confecti) remanere volumus vsquequaq;, & spōdemus: & præcipuè circa hunc articulum: quòd quicunque existens indigena regni Poloniæ, habens in ipso regno Poloniæ bona, vellet aliquas inobedientias contra ius terrestræ cōmune, aut etiā Guerras, Nobis & eidem regno Poloniæ damnosas, alicui mouere: sine licentia domini nostri Regis gratiosissimi & Consilii sui: & in iure terrestri communi nollet contentari, aut etiam hæreticales errores facere vel promouere vellet: contra talem, siue tales, cuiuscunq; status, gradus, conditionis, & præeminentiæ fuerint, siue spirituales siue seculares, & in eorum destructionem consurgere volumus: & promittimus, sub fide & honore nostris, absq; dolo & fraude: nec ipsis auxilio, consilio vel fauore patrocinari volumus, sub fide & honore nostris: etiamsi sanguine, affinitate, & quacunq; propinquitate forent nobis aut alicui nostrum coniuncti: nec pro eis loqui volumus aliquod verbum: sed eos & eorum quemlibet talem, punire volumus & promittimus: Iura tamen nostra Ducalia & terrestria in nullo per hoc violando, nec ab eisdem recedendo: Harum quibus sigilla nostra, cum subscriptione nominatim nominum nostrorum, in pendulis sigillorum sunt appensa, testimonio

ſzy ná ſéymie wálnym/ Roku pánſk: 1438. nio literarum. Scriptum & datum, in Noua ciuitate Korczyn, feria ſexta, ipſo die ſancti Marci Apoſtoli & Euangeliſtæ generali tunc Parlamento celebrato. Anno Domini, 1438.

Liberum ſit vnicuiq; ex Regno, ad bonas literas perdiſcendas proficiſci: modò ne nouas doctrinas ſerat.

3. IN eo, cum Conſiliariis noſtris, & Nunciis terreſtribus conuenit Nobis: vt liberum ſit vnicuique noſtrorum ſubditorum, de regno noſtro exire, ad quamcunque regionem vellet: videndi, ſeruiendi, & ſe in bonis moribus ac honeſtis diſciplinis exercendi cauſa: & propter literas, ab eccleſia admiſſas. Alioquin, ſi quis rediens ab aliena prouincia, qualeſcunque nouas doctrinas, aut libros propagare, ſubminiſtrare, & vti illis vellet: is iuxta antiqua iura & priuilegia regni debet ſe iuſtificare.

Sigis. Crác. 1543. HL. 107/ 193.

KSIĄG WTORYCH, CZĘSC SIODMA.

O potwiérdzeniu, przez Oyce S. Bonifáciuſá y Iană Papieze Rzymskié, Conſtituciy Fryderiká y Karlá Céſárzów, o wolnosci duchownych.

CONFIRMATIO FRIDERICI & KAROLINÆ Conſtitutionis in fauorem Eccleſiaſticæ libertatis, per Bonifacium Papam facta.

Tit: I.

1. BOnifacius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei: dilectis filiis, Beatæ Mariæ Erfordenſi: Et ſancti Martini Hingelſtadenſi, Maguntinen. Diocœ. ac Beatæ Mariæ ad gradus Maguntinenſis, Eccleſiarum Decanis. Salutem, &c. Iuſtis & honeſtis ſupplicum votis libenter annuimus, illaq; proſequimur fauoribus opportunis.

Dudum ſiquidem felicis recordationis Honorius Papa Tertius, prædeceſſor noſter attẽte conſiderans. Quòd claræ memoriæ, Fridericus Imperator Romanorũ, ſemper auguſtus, ad laudem Romanæ Eccleſiæ, et ſacri decus imperii, cupiens, vt expurgatis

 quo-

quorundam erroribus, iniquis statutis penitus destitutis, de cætero Ecclesia, & Ecclesiasticæ personæ, plena vigeant quiete, & secura libertate gauderent.

Ac pie, & iuste attendens, quòd quorundam peruersorum iniquitas, adeò abundaret; vt non dubitarent contra Ecclesiasticam disciplinam, & sacros Canones statuta sua cōfingere aduersus Ecclesiasticas personas, & ecclesiasticam libertatem edita, tali lege huiusmodi statuta, iniqua irritauerat, & præceperat irrita nunciari.

Vt omnia statuta & consuetudines, quæ ciuitates, & loca, Potestates vel Consules, aut quæcunq; aliæ personæ, contra libertatem ecclesiæ, vel personas ecclesiasticas huiusmodi edere, aut obseruare tentarent, contra Canonicas vel Imperiales sanctiones, de ipsorum capitularibus, infra duos menses, post ipsius legis publicationem, penitus aboleri facerent: & si de cætero talia attentarent, illa ipso iure decreuit esse nulla, et eos sua iurisditione priuatos.

Nec non locum, vbi talia deinceps præsumpta fuissent, banno mille marcarum auri fisco Imperiali præceperat subiacere.

Potestates verò, Consules, statutarii, & scriptores statutorum prædictorum, necnon consiliarii locorum ipsorum, qui secundùm statuta & consuetudines memoratas iudicarent: extunc essent ipso iure infames, quorum sententias & actus legittimos statuerint, aliqualiter non tenere.

Quòdq;, si per annum præfatarum constitutionum, inuenti forent contemptores, bona eorum per totum suum imperium mandauit impune, ab omnibus occupari: saluis nihilominus aliis pœnis, contra tales in eisdē generalibus conciliis promulgatis.

Et insuper voluit idem tunc Imperator, quòd nulla communitas vel persona publica, seu priuata, collectas, seu exactiones, angarias, vel perangarias, ecclesiis, vel aliis piis locis, aut ecclesiasticis personis, huiusmodi imponere, seu inuadere ecclesiastica bona præsumeret.

Quòd si secus faceret, & requisita ab ecclesia, vel imperio huiusmodi emendare contemneret; triplum refunderet: & nihilominus banno imperiali subiaceret, quod sine satisfactione debita, nullatenus remitteretur.

Statuerat insuper: Quòd quæcunque communitas, vel persona, per annum in excommunicatione, propter libertatem ecclesiæ violatam, persisteret; ipso iure, similiter dicto banno imperiali subiaceret, à quo nullatenus extraheretur, nisi prius ab ecclesia beneficio absolutionis obtento.

Et insuper ordinauerat, vt nullus ecclesiasticam personam in criminali quæstione, vel ciuili, ad iudicium seculare trahere præsumat, contra easdem canonicas sanctiones, & constitutiones imperiales: quòd si secus faceret, actor à suo iure caderet, & iudicatum non teneret, & iudex, foret extunc iudicandi authoritate priuatus.

Quòdq; iudices temporales, qui clericis & personis ecclesiasticis iustitiam denegare præsumerent, tertiò requisiti, suam iurisditionem amitterent, prout in dicta imperiali constitutione plenius continetur.

Dictus, inquam, prædecessor constitutionem ipsam, etiam de consilio fratrum suorum, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, qui tunc erant, auctoritate Apostolica approbans, & confirmans, ipsam mandauit inuiolabiliter obseruari. Necnon statutarios, & scriptores, ac violatores prædictos excommunicatos, eadē auctoritate nunciari.

Et deinde ad audientiam diuæ memoriæ Karoli quarti, etiam Romani Imperatoris semper augusti, deducto. Quòd nonnullæ seculares personæ, in potestatibus & officiis publicis constitutæ: videlicet, Duces, Marchiones, Comites, Barones, & alii domini temporales: necnon Consules ciuitatum, villarum, & oppidorum, & locorum Rectores, in diuersis prouinciis eiusdem imperii constituti, Dei timore postposito, statuta singularia & iniquas ordinationes, motu proprio, & de facto, contra ipsas personas ecclesiasticas, & ecclesiarum libertates, ac eorum priuilegia, condiderant, illisque de facto, & publicè vtebantur, contra canonicas & legittimas sanctiones:

Vtpote. Quod nulla bona temporalia, in potestatem ecclesiarum transferrentur.

Et ne

Et ne clerici in sacris ordinibus constituti, ad agendum & testificandum in ciuilibus, & maxime in piis causis aliquatenus admitterentur.

Quodq; excommunicati laici, & publice denunciati in ciuili foro, minime repellerentur.

Et insuper prædicti domini temporales, Consules & Rectores, per secularem potestatem, res & bona clericorum occuparent, arestarent, & oblationes Christifidelium minuerent, atque restringerent.

Exactiones & talias indebitas de bonis & redditibus ecclesiarum exigerent, & extorquerent: possessiones ecclesiarum & personarum earundem deuastarent incendiis & rapinis.

Contractus inter clericos & laicos factos legittimè, ad libros ciuitatum, villarum, & locorum prædictorum inscribere, & sigillare recusarent.

Donataq; & legata ad fabricas & ecclesiarum structuras, contra Prælatorum voluntatem, & aliorum quorum intererat, contra iustitiam tenere, & vsurpare præsumerent, in fraudem & odium clericorum.

De bonis etiam & rebus eorundem clericorum, quæ non causa negotiationum, sed propriis eorundem vsibus, per eorum terras ducebant, seu duci faciebant, theloneum exigere & recipere non verebantur.

Et confugientes ad ecclesias, & earum cimiteria, inde extrahere, contra canonicas, & imperiales sanctiones, huiusmodi præsumpserant, & præsumebant. Idem Karolus tanquam Imperator, Christianissimusque princeps, Volens in præmissis prouidere remedio salutari, etiam de Principum, Ducum, Comitum, Baronum, fideliumq; aliorum, sacri Imperii consilio & auctoritate imperiali, quæcunq; statuta & consuetudines prædictas, tanquam per canonicas, & ciuiles sanctiones expresse reprobata, cassauit, irritauit, & annulauit, ac cassa, & irrita, nulliusq; esse roboris penitus voluit vel mométi

Præcipiens sub indignatione imperialis banni: Vniuersis & singulis Principibus, ac dominis temporalibus, Consulibus, Potestatibus, & aliis in officiis publicis constitutis, quatenus, extunc ipsorũ statuta, & ordinationes, quæ in præiudicium ecclesiasticæ libertatis edita fuerant, omninò reuocarent, & de luce tollerent, quodq; secundùm ea non iudicarent amplius, nec sententias dictarent, aut eisdem in iudicio, vel extra iudicium quomodolibet pro se, & contra ecclesiasticam libertatem potirentur.

Pronunciauit insuper, & eadem imperiali decreuit auctoritate. Quòd quicunque laicus, cuiuscunq; status vel conditionis existeret, ausu sacrilego, & propriæ temeritatis audacia, sacerdotem vel clericum secularem, vel religiosum diffidaret, proscriberet, captiuaret, spoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detineret, ac huiusmodi maleficia perpetrantes scienter acceptaret, vel fauorem illis præstaret, præter pœnas à sacris canonibus, & legalibus, sanctionibus eis inflictas; Eò ipso redderetur infamis, ac omni honore priuatus: nec ad placita, vel consilia nobiliũ admitteretur quouis modo.

Hortans insuper & requirens in domino Prælatos, in illis partibus constitutos, vt legem imperialem huiusmodi per eorum ecclesias, & Synodos publicarent: ne transgressores huiusmodi, per simulatam ignorantiam, suas valerent malicias excusare, prout in edita tali lege prædicta plenius continetur.

Cùm autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Præpositi, Decani, & Capituli: ac clericorum perpetuorum beneficiorum in ecclesia sancti Petri Figlarien. Maguntinensis diocœsis: et Prælatorum tàm secularium quàm regulariũ, ac cleri consistentium infra limites præpositura eiusdem ecclesiæ, petitio continebat, adeò quorundam laicorum, & dominorum temporalium in oppido Figlarien dictæ diocœsis, infra eosdem limites, ac etiam Figlarien. locis circumuicinis malitia inoleuerit: quòd huiusmodi imperiales sanctiones transgredi non verentur, & ecclesiasticas libertates violare præsumunt: pro parte Præpositi, Decani, Capituli, Prælatorum, & cleri prædictorum, Nobis fuit humiliter supplicatum, vt eis prouidere super præmissis de opportuno remedio dignaremur.

Nos igitur vestigiis præfati prædecessoris nostri inhærentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, Discretioni vestræ, per Apostolica scripta, Mandamus: quatenus vos vel duo, aut vnus vestrûm, per vos vel alium seu alios, constitutiones prædictas, in dicto oppido, & in aliis locis circumuicinis, auctoritate nostra, faciatis inuiolabiliter obseruari: transgressores verò ac violatores, & contemptores ac sacrilegos prædictos, necnon contradictores quoslibet, & rebelles, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo; inuocato ad hoc si fuerit opus auxilio brachii secularis; non obstante, si aliquibus communiter vel diuisim, à sede Apostolica sit indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas, non faciendo plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum, &c.

CONFIRMATIO KAROLINÆ
Per Ioannem Papam. Tit: II.

1. IOannes Episcopus seruus seruorum Dei. Venerabilibus fratribus Olomucensi & Luthomislen: ac Misenen: Episcopis salutē, & Apostolicam benedictionem. Iustis & honestis supplicum votis, libenter annuimus, illaq; fauoribus prosequimur opportunis. Dudum siquidem Honorius Papa Tertius, prædecessor noster, attente considerans, quòd clare memoriæ Fridericus secūdus Romanorum Imperator semper Augustus, ad laudē Romanæ Ecclesiæ, & sacri decus imperii, cupiens, vt expurgatis quorundā erroribus, & iniquis statutis, penitus destitutis, de cætero Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ, plena quiete vigerent, & secura libertate gauderent. Ac pie & iuste attendens, quòd quorundam peruersorū iniquitates adeò abundauerant; vt non dubitarent, contra Ecclesiasticam disciplinam, & sacros Canones statuta confingere, aduersus Ecclesiasticas personas, & Ecclesiasticam libertatem edita, tali lege, huiusmodi statuta iniqua irritauerat, & præceperat irrita nunciari. Ac omnia statuta, & cōsuetudines, quæ ciuitates, & loca, potestates vel consules, aut quæcunq; aliæ personæ, contra libertatem Ecclesiæ, vel personas Ecclesiasticas edere vel seruare tentarent, contra Canonicas vel Imperiales sanctiones, de ipsorum capitularibus, infra duos Menses, post ipsius legis publicationem, penitus aboleri facerēt. Et si de cetero similia attentarent, ipso iure decreuerat esse nulla. Et eos sua Iurisdictione priuandos: necnon locum, vbi deinceps talia præsumpta fuissent, banno Mille marcarum auri, præceperat subiacere. Potestates verò, consules, statutarios, & scriptores statutorum prædictorum, necnon consiliarios locorum ipsorum, & qui secundùm statuta, & consuetudines memorata iudicarent; extunc essent ipso iure infames: quorum sententias, & actus legittimos, statuerat aliquatenus non teneri. Quodq; si per annum præfatæ Constitutionis, inuenti fuissent contemptores, Bona eorum, per totum suum imperium mandauit impune ab omnibus occupari. Saluis nihilominus aliis pœnis, contra tales, in concilio generali promulgatis. Et insuper volueràt idem Imperator, quòd nulla communitas, vel persona publica, seu priuata, Collectas, siue exactiones, angarias, vel perangarias, Ecclesiis, vel aliis piis locis, aut Ecclesiasticis personis, imponerēt, aut inuadere Ecclesiastica bona, præsumerent. Quòd si secus facerent, triplum refunderent. Et nihilominus banno imperiali subiacerēt, quod absq; satisfactione debita, nullatenus remitteretur. Statuerat insuper, quod quæcunq; communitas, vel persona, per annum in excōmunicatione, propter libertatem Ecclesiæ violatam persisteret; ipso iure imperiali banno subiaceret, à quo nullatenus extraheretur, nisi prius ab Ecclesia beneficio absolutionis obtento. Et insuper ordinauerat: Quòd nullus ecclesiasticam personam, in criminali quæstione, vel ciuili, trahere ad iudicium seculare præsumeret, contra canonicas sanctiones, & cōstitutiones imperiales. Quòd si secus faceret,

faceret, actor à iure suo caderet: iudicatum non teneret: & iudex foret extunc iudicandi auctoritate priuatus. Quódq; iudices temporales, qui Clericis vel ecclesiasticis personis, iusticiam denegare præsumerent, tertiò requisiti, suam Iurisdictionem amitterent: prout in dicta imperali constitutione plenius continetur. Dictus, inquam, prædecessor, constitutionem ipsam, de consilio etiam fratrum suorum, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, Apostolica auctoritate aprobans & confirmans, ipsam mandauit inuiolabiliter obseruari. Necnon statutarios scriptores, & violatores prædictos, excommunicatos, auctoritate Apostolica prædicta publicè nunciari. Et deinde ad audientiã diuæ memoriæ Karoli quarti, etiã Romani Imperatoris semper Augusti deducto; quòd nõnulli seculares in potestatibus, & officiis publicis cõstituti, videlicet, Duces, Comites, Barones, & alii domini tẽporales, necnon Consules ciuitatum, oppidorum, villarum, & locorum Rectores, in nonnullis prouinciis constituti, Dei timore postposito, statuta singularia, & iniquas ordinationes, motu proprio, de facto, cõtra personas ecclesiasticas, ecclesiarum libertates, & earum priuilegia condiderant: eisq; de facto, publicè insistere præsumpserant, contra Canonicas & legittimas sanctiones. Vtpotè quòd nulla bona temporalia in potestatem ecclesiasticam transfferẽtur. Neue Clerici sacris constituti ad agendum & testificandum in ciuilibus, & maximè in piis causis, aliquatenus admitterentur. Quodq; excommunicati laici, & publice denunciati in ciuili foro minimè repellerentur. Et insuper cùm prædicti domini temporales, Consules & Rectores per secularem potestatẽ res & bona Clericorum occuparent, & arestarent: ac oblationes Christifidelium diminuerent, & restringerent: exactiones & talias indebitas de bonis, & redditibus ecclesiarum exigerent & extorquerent: Possessiones ecclesiarum & personarum earundẽ deuastarent incẽdiis & rapinis: contractus inter Clericos & Laicos factos legittime, ad libros ciuitatum, villarum, & locorum prædictorum inscribere & sigillare recusarent: donata & legata ad fabricas, & ecclesiarum structuras contra Prælatorum voluntatem, & aliorum quorumcunq; intererat, contra iusticiam vsurpare præsumerent: & in fraudem & odium Clericorũ, de bonis etiã & rebus Clericorum, quæ non causa negotiationis, sed pro eorum vsibus propriis per eorum terras ducebant, seu duci faciebant, theloneum exigere, & recipere non verebantur: et confugientes ad ecclesias, & eorum Cimiteria inde extrahere, contra sanctiones imperiales præsumebant. Idem Karolus Imperator, tanquam Christianissimus Princeps, volens in præmissis prouidere remedio salutari: etiam de Principum, Ducum, Comitum, & Baronum fideliumq; aliorum, sacri imperii consilio, & auctoritate imperiali, quicunq; statuta & consuetudines prædicta, tanquam per Canonicas & ciuiles sanctiones expresse reprobata, Cassouiæ irritauit & annullauit, ac cassa & irrita nulliusq; esse roboris penitus voluit vel momẽti: præcipiens sub indignatione imperialis Banni, Vniuersis & singulis Principibus, & temporalibus dominis Consulibus, potestatibus, & aliis in officiis publicis cõstitutis, quatenus extunc ipsorum statuta & ordinationes, quæ sunt in præiudicium ecclesiæ libertatis editæ, omnino reuocarent, & de luce tollerent. Quodq; secundùm ea non iudicarent amplius: nec sententias dictarent, aut eisdem in iudicio vel extra iudicium, quomodolibet per se, & contra ecclesiasticam libertatem potirentur. Pronunctiauit insuper, & eadem imperiali decreuit auctoritate. Quòd quicunq; Laicus, cuiuscunq; status vel conditionis existat, ausu sacrilego, & propriæ temeritatis audacia, sacerdotem vel clericũ secularem, vel religiosum diffidaret, proscriberet, diffamaret, captiuaret, spoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detineret, ac huiusmodi maleficia perpetrantes, scienter receptaret, vel fauorem eis præstaret, propter pœnas à sacris Canonibus & legalibus sanctionibus eis inflictas; eò ipso redderetur infamis, & omni honore priuatus, nec ad placita vel consilia Nobilium admitteretur. Quouismodo hortãs insuper, & in domino requirens Prælatos in illis præsentibus constitutos; vt legem imperialem huiusmodi per ipsorum ecclesias, & Synodos publicarent; ne transgressores huiusmodi per simulatam ignorantiam, suas valerent malicias excusare, prout in edita tali lege prædicta,

dicta, plenius continetur. Cùm autem, sicut exhibita nobis nuper propter venerabilis fratris nostri Episcopi Wratislauien: & dilectorum filiorum Cleri ciuitatis, & Diocoesis Wratislauien. petitio cõtinebat, adeò peruersorum quorundam laicorum in ciuitate, & Dioc. Wratislauien. & aliis locis circumuicinis habitantiũ malicia inoleuerit, quòd huiusmodi imperiales constitutiones transgredi non verentur, & ecclesiasticas libertates violare præsumunt; propter eorundem Episcopi & Cleri nobis fuit humiliter supplicatum, vt prouidere eis super præmissis opportuno remedio dignaremur. Nos igitur vestigiis dicti prædecessoris nostri inhærentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati vestræ, per Apostolica scripta, Mandamus: quatenus vos duo, aut vnus vestrũ, per vos vel alium seu alios, constitutiones prædictas, in præfatis ciuitate & Dioc: Wratislauien: & aliis locis circumuicinis, auctoritate nostra, faciatis inuiolabiliter obseruari: necnon statutarios, scriptores, & violatores prædictos excommunicatos, publice nunciari, & ab omnibus aliis arctius euitari, Apostolica auctoritate faciatis: transgressores, ac violatores, & contẽptores, ac sacrilegos prædictos, necnõ cõtradictores quoslibet & rebelles, per cẽsuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescẽdo; inuocato ad hoc etiam, si opus fuerit auxilio brachii secularis; non obstante, si aliquibus communiter, vel diuisim à sede Apostolica sit indultum, quòd interdici suspendi vel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facien: plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum Romæ apud Sanctum Petrum XIII. Kalendas Martii. Pontificatus nostri, Anno tertio.

KSIĘGI

KSIĘGI TRZECIE SENATORSKIE

CZĘSC PIERWSZA O Rádzie Koronnéy.

ELECTIA. Tit: I.

Rády koronnè z ßláchty máią bydź wybiéránè.

PRAWO I. IZ stan Rycérski przodek ma w Koronie téy: nie ma bydź zaden w Rádzie / iedno z Rycérskiego narodu / ták Duchowny iáko Swietcki.

Dignitates Nobilibus dentur.

QVIA ORDO MILITARIS primas habet partes, in Regno hoc: nullus debet esse in Consilio nostro, nisi ex Militari genere, tàm Spiritualis quàm Secularis.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 78/141. HP 120.

Przyśięgá.

Iuramentum Consiliariorum regni.

2. Ja N. przyśiegam: iż Naiáśnieyszému Książeciu Pánu á Pánu N. Królowi Polskiému bede wierny: y o iego Máiestácie y Rzeczypospolitéy królestwá iego wiernie bede rádził: y ná sądźie spráwiedliwé zdánie bede dawał: táiemnice / któré mnie przez Máiestat Królewski y Rády iego bedą powiedźiáné / dotykáiącé sie ábo krolewskiégo Máiestatu / ábo Rzeczypospolitéy / ábo oboygá / żadnému ku szkodźie Królewskiéy y Rzeczypospolitéy nieodkriie: ále wedle możnośći mey pożytki królewskiégo Máiestatu / króle-

EGO N. iuro: quia Serenissimo Principi & Domino, Domino A. Regi Poloniæ, fidelis ero: pro eiusque Maiestate, & Republicę Regni sui, fideliter consulam: & in iudicio iustè sententiam dicam: secreta, quę mihi per suam Maiestatem & Consiliarios eius dicentur, contingentia vel Maiestatem Regiam vel Rempublicam, aut vtrunque, nemini in iacturam Regiam, & Reipublicæ pandam: & pro posse meo, vtilitates suę Maiestatis Regiæ, Regni & Reipublicæ augmentabo: quicquid verò sciuero, intellexero, aut sensero, suę Maie-

La. 161. HL 137 / 245. HP. 121.

leſtwá y Rzeczypoſpolitéy rozumiáiąc bede: y co bede wiedział/ y bede rozumiał Máieſtatowi królewſkiému y Rzeczypoſpolitéy obráżliwég y ſzkodliwégo/ przeſtrzegáć bede: á żeby to nie było/záſtáwiáć ſie y ono odwracáć bede. Ták mie Boże wſpomoż / y tá świeta Ewánielia. ábo ten świety Krzyż.

Maieſtati Regiæ, Regno & Reipublicæ nocibile & damnoſum, præcuſtodiam: & ne fiat, me opponam: & illud auertam. Sic me Deus adiuuet, & hoc ſacrum Euangelium. aut, hæc ſancta Crux.

O popráwie przyśiegi Senatorſkiéy.

Zyg. III. w Krak. 1588. fo. 40.

3. PAnowie Senatorowie którzy po téy Conſtituciiéy náſtawáć bedą/ ponieważ téż przy nas ſądzą/ máią do piérwſzych przyśiąg Senatorſkich w przyśiedze ſwéy / té słowá przykłádáć: Et in iudicio iuſtè ſententiam dicam.

PORZĄDEK. Tit: II.

z Łáſkiégo.

Ld. 141.

1.

Caſtellanus Cracouienſis.

Palatini.

Poſnanien.	Lancicien.	Trocen.	Czirnen.
Cracouien.	Brzeſten.	Leopolien.	Belzen.
Sandomirien.	Vladiſlauien.	Podoliæ.	
Siradien.	Caſtellanus Vilnen.	Plocen.	

Caſtellani.

Poſnanien.	Voynicien.	Malogoſten.	Kowalen.
Sandomirien.	Vladiſlauien.	Naklen.	Bydgoſtien.
Caliſſien.	Dobrinen.	Brzezinen.	Rogoznen.
Lublinen.	Biecen.	Sandecen.	Rypinen.
Siradien.	Landen.	Polanecen.	Conarien.
Gneſnen.	Zauichoſten.	Camenen.	Caſimirien.
Lancicien.	Srzeuen.	Czechouien.	Plocen.
Sandecen.	Roſperien.	Cruſzwicen.	Varſchouien.
Brzeſten.			

Marſalcus, Vicethesaurarius, Succamerarii, Vexilliferi, Iudices, Dapiferi, Pincernæ, Venatores, Subiudices, Subdapiferi, } Regni Poloniæ.

Subpincernæ, Gladiferi, Theſaurarii, Tribuni, Subagazones. ☞ Cracouienſis, Poſnanienſis, Sandomirienſis, Caliſſienſis, Leopolienſis.

PORZA-

PRAWO 2. HL. 239 B/ 428. HP 122

PORZADEK WTORY.

Z Herbortá Polskiégo y Łácinskiégo.

Arcybiskupi. Archiepiscopi.

Gnieznienski/	Gnesnensis, &
Lwowski.	Leopoliensis.

Biskupi. Episcopi.

Krákowski/	Cracouiensis.	Kulmienski/	Culmensis.
Płocki/	Plocensis.	Poznánski/	Posnaniensis.
Chelmski/	Chelmensis.	Przemyski/	Premysliensis.
Włodzláwski/	Vladislauiensis.	Kámieniecki/	Camenecensis.
Wármienski/	Varmiensis.		

Woiewodowie. Palatini.

Kásztelan Krákow.	Castellanus Craco.	Inowłodzláwski/	Inowladislauiensis.
Woiewodá Kráko.	Palatinus Cracoui.	Ruski/	Russiæ.
Poznánski/	Posnanien.	Podolski/	Podoliæ.
Sedomirski/	Sandomirien.	Lubelski/	Lublinensis.
Káliski/	Calissien.	Belzki/	Belzensis.
Siérádzki/	Siradien.	Płocki/	Plocensis.
Leczycki/	Lancicien.	Mázowiecki/	Masouiæ.
Brzéski/	Brzesten.	Ráwski.	Rauensis.

Woiewodowie w Prusiéch. Palatini in Prussia.

Kulmienski/	Culmensis.
Máryeburski/	Marieburgensis.
Pomorski/	Pomeraniæ.

Kásztellanowie, Castellani.

Poznánski/	Posnaniensis.	Nakielski/	Naklensis.
Sedomirski/	Sandomiriensis.	Brzezinski/	Brzezinensis.
Káliski/	Calissiensis.	Kámieniecki/	Kamenecensis.
Lubelski/	Lublinensis.	Czechowski/	Czechouiensis.
Sirádzki/	Siradiensis.	Kruszwicki/	Kruszwiciensis.
Gnieznienski/	Gnesnensis.	Kowálski/	Kowaliensis.
Leczycki/	Lanciciensis.	Bydgoski/	Bydgostiensis.
Sądecki/	Sandecensis.	Rogozinski/	Rogosinensis.
Brzéski/	Brzestensis.	Rypienski/	Rypinensis.
Dobrzynski/	Dobrzinensis:	Konárski/	Konariensis.
Biécki/	Biecensis.	Kázimiérski/	Casimiriensis.
Lądzki/	Landensis.	Woynicki/	Voynicensis.
Záwichoyski/	Zauichostensis.	Inowłodzláwski/	Inowladislauiensis.
Srzemenski/	Srzemensis.	Sądecki/	Sandecensis.
Rosperski/	Rosperiensis.	Polániecki/	Polanecensis.
Máłogoski/	Malogostensis.	Płocki/	Plocensis.
		Wárszáwski/	Varsauiensis.

Ale porządek Káßtelanów z roskazánia Królá Zygmuntá pierwßego, ták był zpisan.

Poznáński/	Posnaniensis.	Chełmski/	Chelmensis.
Sedomirski/	Sandomiriensis.	Dobrzynski/	Dobrzinen.
Káliski/	Calissien.	Połániecki/	Polanecen.
Woynicki/	Voynicien.	Przemenski/	Præmeten.
Gnieźnienski/	Gnesnen.	Krzywienski/	Krzyuinen.
Sierádzki/	Siradien.	Czechowski/	Czechouien.
Łeczycki/	Lancicien.	Nakielski/	Naklen.
Brzéski/	Brzesten.	Rosperski/	Rosperien.
Inowłodzłáwski/	Inowladislauien.	Biechowski/	Biechouien.
Lwowski/	Leopolien.	Bydgoski/	Bydgostien.
Kámieniecki/	Camenecen.	Brzezinski/	Brzezinen.
Lubelski/	Lublinen.	Krußwicki/	Kruszuicien.
Bełzki/	Belzen.	Oświecimski/	Oswięcimen.
Płocki/	Plocen.	Kámienski/	Camenen.
Czérnski/	Cernensis.	Spiczymirski/	Spicimiriensis.
Ráwski/	Rauensis.	Inowłodzki/	Inoulodensis.
Sądecki/	Sandecensis.	Kowálski/	Kowalien.
Miedzyrzécki/	Miedzirzecen.	Zawłocki/	Saulocen.
Wislicki/	Vislicien.	Sochaczowski/	Sochacouien.
Biécki/	Biecen.	Wárßáwski/	Varsauien.
Rogoźinski/	Rogosnen.	Gostyński/	Gostinen.
Rádomski/	Radomien.	Wiśnienski/	Visnen.
Záwichoyski/	Sauichosten.	Ráciezki.	Raciesiensis.
Lądcki/	Landensis.	Sieprski/	Sieprcensis.
Srzemski/	Srżemensis.	Wyßogrodzki/	Visogrodensis.
Zárnowski/	Tarnouien.	Rypieński/	Ripinen.
Máłogoski/	Malogosten.	Zákroczymski/	Zakroczymensis.
Wieluński/	Vielunen.	Ciechanowski/	Ciechanouiensis.
Przemyski/	Premislien.	Liwski/	Liuensis.
Hálicki/	Halicien.	Słoński/	
Sánocki/	Sanocen.		

Konárskich trzey. Conarien: tres.

Konárski Sierádzki Conarien: ter: Sirad. Konárski Łeczycki. Conariẽ: ter: Lanci:
Konárski Kuiáwski/ Conarien: terræ Cuiauiensis.

Káßtelanowie w Prusiech, Castellani in Prusia.

Kułmieński/ Culmensis.
Elbiński/ Elbingensis.
Pomorski/ Pomeraniæ.

PORZĄDEK TRZECI.

PRAWO 3. HP. 123.

Rády Koronnéy, Polskiéy y Litewskiéy, iáko

iuż iednéy Rzeczypospolitéy/ postánowiony przez Królá Zygmuntá Augustá y Ráde koronną w Lublinie/ Roku 1569.

Z Constituciy 103.

Arcybiskupi.

Arcybiſkupi.

Gnieźnieńſki. Lwowſki.

Biſkupi.

Krákowſki.	Hálsberſki. } alter.	Chełmieńſki.
Kuiáwſki.	Łucki. } alter.	Chełmſki.
Wileńſki.	Przemyſki. } alter.	Kiiowſki.
Poznánſki.	Żmudzki.	Kámieniecki.
Płocki.		

Káſztelan

Krákowſki.

Woiewodowie Koronni.

Krákowſki. } altern.	Woiewodá Łęczyc.	Lubelſki.	Ráwſki.
Poznánſki. } altern.	Stároſtá Żmudzki.	Połocki.	Brześćieńſki.
Wileńſki.	Woiewodá Brzéſki.	Belzki.	Chełmieńſki.
Sedomirſki.	Kiiowſki.	Nowogrodzki.	Mśćiſláwſki.
Káſztelan Wileńſki.	Inowłodzkáwſki.	Płocki.	Málborſki.
Woiewodá Káliſki.	Ruſki.	Witepſki.	Brácláwſki.
Trocki.	Wołyńſki.	Mázowiecki.	Pomorſki.
Siérádzki.	Podolſki.	Podláſki.	Mińſki.
Káſztelan Trocki.	Smoleńſki.		

Káſztelani więtſzy.

Poznáńſki.	Brzéſki.	Połocki.	Brześćieńſki.
Sedomirſki.	Kiiowſki.	Belzki.	Chełmieńſki.
Káliſki.	Inowłodzkáwſki.	Nowogrodzki.	Mśćiſláwſki.
Woynicki.	Lwowſki.	Płocki.	Elbienſki.
Gnieźnienſki.	Wołyńſki.	Witepſki.	Brácláwſki.
Siérádzki.	Kámieniecki.	Czérſki.	Gdanſki.
Łęczycki.	Smoleńſki.	Podláſki.	Minſki.
Żmudzki.	Lubelſki.	Ráwſki.	

Káſztelani mnieyſzy.

Sądecki.	Dobrzynſki.	Sántocki.	Konárſki Łęczycki.
Miedzyrzécki.	Połániecki.	Sochaczowſki.	Konárſki Kuiáwſki.
Wiślicki.	Przemecki.	Wárſzáwſki.	Márſzałek Koronny
Biécki.	Krzywienſki.	Goſtynſki.	Márſzałek Litewſki
Rogozinſki.	Czechowſki.	Wiſki.	Kánclérz Koronny.
Rádomſki.	Nakielſki.	Ráciezki.	Kánclérz Litewſki.
Záwichoſtſki.	Roſperſki.	Sieprſki.	Podkánclérzy koron.
Lędzki.	Biechowſki.	Wyſzogrodzki.	Podkánclérzy Litewſki.
Srzemſki.	Bydgoſki.	Rypiénſki.	Podſkárbi Koronny.
Zárnowſki.	Brzezinſki.	Zákroczymſki.	Podſkárbi Litewſki.
Máłogoſki.	Kruſzwicki.	Ciechanowſki.	Márſzałek Dworny Koronny.
Wielunſki.	Oświećimſki.	Liwſki.	Márſzałek Dworny Litewſki.
Przemyſki.	Kámienſki.	Słonſki.	
Hálicki.	Spiczymirſki.	Lubáczowſki.	
Sánocki.	Inowłodzki.	Konárſki Siéradzki	
Chełmſki.	Kowálſki.		

O mieyscu Pánów Litewskich miedzy Rádámi Koronnémi.

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. Con. 104.B. HP 122.

4. Mieyscá Pánóm Rádóm Litewskim ták Duchownym iáko świeckim/ miedzy pány Rádámi Koronnémi/ iáko iuż iednému á spólnému Senatowi/dáliśmy y náznáczyli. Tákże posłóm ziemskim Woiewództw Litewskich/ miedzy Woiewództwá Koronné: ktoré ták iuż záwsze zostáwáć máią/ iáko to iest listem nászym osobnym opisano.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 20.

Mieysce w Rádzie Biskupá Wendenskiégo.

5. Biskupowi Wendeńskiemu teráznieyszému/Reuerendo Ottoni Schkenking, & in posterum successoribus eius, mieysce w Rádzie wedle Kśiedzá Biskupá Kámienieckiégo náznáczamy.

RADA KROLEWSKA: Tit: III.

Król rády Pánów Rad swych zániedbywáć nie ma.

Sigis Aug. 1548. HL. 240/429.

1. NE Rex Senatorum suorum consiliū negligat, nunquam nos comissuros esse: vt non communicato cum Senatoribus nostris consilio, vlla de re quicquam statuamus.

W sprawách Koronnych nic bez Rády król czynić nie ma.

Steph. w Confirmati iéy 1573. fo. 147. B.

2. A w sprawách Koronnych/ ktoré sie dotykáć bedą osoby nászéy y dostoieństwá nászego/ poselstw do cudzych kráiów wysyłánia/ y cudzych tákże poselstw słuchánia/ y odpráwowánia wóysk iákich ábo żołnierzów zbieránia ábo przyimowánia: My y potomkowie nászy nic záczynáć y czynić nie mamy/ bez rády Rad Koronnych oboygá narodu/ spraw seymowi należących niwczym nie wzruszáiąc. A wszákże té poselstwá ktoreby sie Rzeczyp: nie dotykáły/ á mogły bydź wedle ich czásu y potrzeb odpráwowáné/ tedy té mamy y bedziem mogli záwsze odpráwowáć/ zá wiádomośćią Pánów Rad Koronnych oboygá narodu/ ktorzy przy nas mieszkáć bedą.

Z Rády Koronnéy osób sesnaśćie przy królu Iego M. mieszkáć ma.

Steph. w Krák. 1576 Con. 159. B

3. GDyż to iest rzecz pewna y doświádczona/ iż sámá iedná osobá królewska/ w ták wielkich Pánstw tego królestwá/ wszytkim sprawóm zdołáć nie może/ zá czymby w nierząd/ y w niebespieczeństwo Koroná wpáść mogłá. Przeto vstáwiamy/ y zá wieczné práwo mieć chcemy/ áby kożdego seymu wálnego/ náznáczeni y miánowáni byli z Rad Koronnych/ osób sesnaśćie/ ták z Polski iáko y z Litwy/ y z inych Pánstw do Korony należących/ z wiádomośćią wszech stanów ku inym vrzednikóm Koronnym/ Polskim y Litewskim/ ktorzyby przy nas vstáwicznie byli: przestrzegáiąc osoby y dostoieństwá nászégo/ y wolnośći pospolitéy/ bez ktorych rády y wiádomośći/ nic my y potomkowie nászy czynić nie mamy/ áni bedziem mogli w sprawách potocznych (nie wzruszáiąc nic seymowych.) A ći Pánowie bedą powinni przestrzégáć/ áby we wszytkich sprawách/ nic sie nie działo contra dignitatem nostram, y przećiw práwu pospolitemu/ z czego potym bedą powinni respondowáć/ ná seymie wálnym blisko przyszłym.

O tymże masz wyszéy práwo 1. y 2. tákże y niżéy práwo 4. Gdyby.

A wszákże kożdému z Pánów Rad Senatorów/ przyiecháć do nas ilekroć ktory racży/ y obecnie mieszkáć wolno ma bydź/ y do téy sprawy y do káżdéy inéy/ iáko Rády przypuszczamy/ y owszem rádźić y wiedźieć powinni bedą. Ták/ że ći Deputáci/ nic przed żadnym z nich mieć nie bedą wiecéy/ okrom tego/ że iuż oni do czásu swego/ obecnie powinni bedą mieszkáć przy nas.

Nie zániechawáiąc obyczáiu stárégo/ opisowánia listy nászémi/ ad Consiliarios absentes, gdy sie co tákiégo tráfi.

Náznáczenie tych Senatorów ná seymie ma bydź/ záraz osób sesnaśćie/ ná káżdé półroká osób cztéry/ ieden z Biskupów/ ieden z Woiewód á dwá z Kásztelanów: á máią iśdź koleią/ iáko w Rádzie siedzą. A iesliby ktory w swéy koleiéy zostáć niechćiał/ ábo per aliquod legale impedimentum niemógł/ áby sie záraz támże ná seymie opowie-

dział/

dźiał/ á inßy ex ordine ná iego mieyſce neceſſariò náznáczony był. A ci máią mieć opátrzenie z ſkárbu náßego y potomków náßych/ Biſkupi z Ruſkich kráiów/ y ini świeckiego ſtanu Senatorowie/ káżdy ná ſwé półroká po piąći ſet złotych. A Pánowie Duchowni kráiów Polſkich/ tego nie potrzebuią/ gdyż ſą dobrze opátrzeni.

Z Rádą którąby ſie bez ſeymu do Królá ziácháłá, nic, coby ſeymowi nie należáło, ſtánowić król nie ma. Articulo:

O NIESTANOWIENIU SPRAW SEYMOWI NALEZĄCYCH.

4. GDyby ſie do nas pp. Rádóm ziácháć tráfiło dla iákich ſpraw Koronnych: tedy z nimi nie mamy nic ſtánowić/ coby ſeymowi y ſtanóm Koronnym należáło. Gdyż to ná ſeymie odpráwowano bydź ma/ aliâs to wßytko irritum ma bydź.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 24.

Rádnych Pánów votá różnè, do iedney ſentencyiey król przywieść, á ſam władzą ſwą nic concludowáć nie ma.

5. CZeſto ſie też to przytráfiáć może/ iż miedzy ták wielą Senatorów ſententiæ, zdánia/ y rozumienia bydź mogą różne/ á nie ná wßem záwżdy zgodne w ſpráwách wßelákich. Przeto my y potomkowie náßy władzą ſwą nic concludowáć nie mamy/ ále ſie co napilniey ſtáráć/ ábyſmy wßytkie do iedney ſentencyiey przywieźdź mogli/ vważáiąc wßytkie wywody ich/ któreby ſie z práwem/ wolnościámi poſpolitémi/ y z wietßym pożytkiem Rzeczypoſpolitey pokázowáły/ á któreby wolnościam/ práwóm/ y ſwobodóm/ wßytkim Páńſtwam nádánym/ przeciwné nie były. A ieſliby ſmy ich do iedney á zgodney ſentencyiey przywieźdź nie mogli/ tedy przy tych concluzya náßá zoſtawáć ma/ którzyby ſie nabliżey ku wolnościam/ práwóm á zwyczáióm wedle praw káżdey ziemie y dobremu Rzeczypoſpolitey ſkłániáli/ okrom ſpraw ſeymowych/ które ſie zwykłym obyczáiem z wiádomością y przyzwolenjem wßech ſtanów odpráwowáć máią.

Henryk y Steph. Con. 148. uer. 1.

Poſłowie cudzoźiemſcy gdyby pod niebytność Królewſką w Koronie, do Korony przyiácháli: przez ich M. Pány Rády Koronnè ſłucháni bydź máią. Articulo:

O POSLACH CUDZOZIEMSKICH.

6. PRzyczyny/ áby poſłowie od Pánów świeckich Koronie przyległych/ w niebytności náßey tu do Korony wieżdżáć mieli/ nie widźiemy. A gdźieby Turecki Czauß/ ábo Moſkiewſki/ ábo Tátárſki goniec przyiáchał/ tedy záraz Stároſtá vkráinny/ ma ſługe iednę wypráwić do X. Arcybiſkupá/ y Podſkárbiego/ dáiąc mu znáć o tym Poſle: á drugięß ſługe ma przydáć Poſłowi któryby go pilnowáł/ żeby z nikim nie porozumiewał ſie/ y doprowádźił go do Wárßáwy. A Kśiądz Arcybiſkup/ ſkoro go dóydźie wiádomość o tákowym Poſle/ do Rad oboygá narodu rozpyſáć zárázem ma/ y czás podobny záłożyć ná ziecháńie ſie do przeſłucháńia onego Poſłá/ vważywßy odległość mieyſc tych Senatorów/ których wzywáć bedźie. Którzy to Senatorowie z X. Arcybiſkupem zgromádzeni/ bedą mieli facultatem té liſty przyniesioné otworzyć/ coby Poſłowie chćieli powiedźieć/ przeſłucháć/ á potym zá ſpólną rádą Senatorów wedle tego/ z kąd iákie poſelſtwo przybedźie/ y iáko potrzebá R. P. vkaże/ odpráwić/ ábo do náuki náßey zábáwion był. Sumpt ták do poſyłánia do inych pp. Rad/ iáko ná poſły/ którym ſie ſtácyie dáwáią/ y ná té gonce/ ma bydź z ſkárbu náßego Polſkiego y Litewſkiego/ według biegu dawnego odpraw tákowych: ochroniwßy tego/ áby té ſumpty przez Podſkárbie/ á nie z Żup Koronnych/ áni z Stároſtwá Brzeſkiego czynioné były. Goniec Moſkiewſki z tákową pilnością do Wilná ma bydź prowádzon/ y tám od pp. Rad/ y liſty od niegß przyiete/ y vſtné poſelſtwo przeſłucháné/ á ták liſty iáko poſelſtwo z Pány Rádámi oboygá narodu communikowáné/ y zá porozumieniem wßytkich odpráwioné/ y to wßytko co ieſt wyßey z ſtrony odpráwy poſłów nápiſano/ záchowano bydź ma.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 5.

KSIĄG TRZECICH CZĘSC WTORA, O Woiewodzie.

POWINNOSC WOIEWODY. Tit: I.

Woiewodowie ná pewnéy liczbie sędźiów swych przestáwáć máią.

Káz. Wiel w Wiśli. 1368 La. 11 HL 174. B/ 811. HP 174

1. Woiewodowie máią przestáwáć ná pewnéy liczbie swych sedźi: y vstáwiamy/ áby wedle czásów dawnych Woiewodá Sędomirski ná iednym/ tákże Woiewodá Krákowski ná iednym sędźim dosyć miał.

Woiewodowie Woźnè stánowicy sądźić máią.

Káz. wiel. w Wiśli. 1368. La. 32 lege ubi Curiæ &c. HL 175. 311. y 280. HP 175

2. Ale to osobliwie obiaśniamy: Iż woźnych ábo służebników żaden postánawiáć nie ma/ áni ich sądźić/ iedno Woiewodowie: y ciż o vbićié/ ábo rány/ ábo o głowę ich winy wyciągáć/ y ich bráć/ dostáteczną moc niechay máią.

Woiewodowie cénę rzeczóm wedle spráwiedliwośći niech wkłádáią.

Káz. w Kor 1447. La. 88. HL 175. 311. HP 176.

3. Iż niektórzy kupcy w mieśćiech y w miásteczkách mieszkáiący/ y Rzemieślnicy ślachtę y przychodnie przez nieporządné przedawánie zwykli vćiskáć y nędźić: dla tego vstáwiamy: áby Woiewodá káżdéy źiemie miał moc tákowé niepomierné przedawánia miárkowáć/ y ku dobrému rządu przywodźić y postánawiáć.

Miárá, céná, y obyczay przedawánia rzeczy, niech będźie postánowiona przez Woiewodę.

Káz. w Nie. 1454. La. 95. HL 175. B/ 311 HP. 176.

4. Chcemy áby kożdy Woiewodá w swym woiewództwie miał moc w kożdych mieśćiech/ Rzemieślnikóm wszelkim/ y Kárczma-

De iudicibus Palatinorum.

ITem. vt Palatini certo numero suorum iudicum sint contenti, statuimus: Quòd secundùm tempora antiquiora, Palatinus Sandomiriensis vno, & Palatinus Crac. pariter vno suis iudicibus contententur.

Palatini soli habent ius creandorum Ministerialium.

HOc etiam specialiter declaramus: Quòd Officiales seu Ministeriales, aliâs służebniki/ nullus nisi Palatinus instituere, & eos iudicare, pro q; afflictione aut vulneribus, vel capita eorūdē pœnas exigēdi, & leuandi, omnimodā habeant potestatē.

Prætia rerum ex æquo bono moderentur Palatini.

ITem, plerunq; ciuitatenses & oppidani mercatores, & artifices, nobiles & aduenas per inordinatam venditionē consueuerunt grauare & opprimere: ideò statuimus: Quòd Palatinus cuiuslibet terræ habeat facultatem, huiusmodi immoderatam venditionem moderandi, & ad bonum ordinem ponendi, & constituendi.

Mensura, prætia, ac modus vendendi constituatur per Palatinos.

ITem volumus: vt quilibet Palatinus, in suo Palatinatu habeat potestatem, in singulis ciuitatibus, artificibus quibuscunq;, etiam

czmarzóm/ pewną miárę y obyczay przedawánia rzeczy w ich rzemieśle postánowić: áby obywátele nászy y ich ludźie przedawániem nie byli vćiſkáni Co przerzeczony Woiewodá kożdego roku będźie powinien vczynić/ pod winą wielką królewską: która zwykłá bydź bráná w kożdych źiemiách z tych/ którzy nie są posłuszni mándatóm.

etiam Pincernis, certam mensuram & modum vendendi res suorum artificiorum constituere, ne terrigenæ nostri & eorum homines, eorum venditionibus aggrauentur. Quodque præfatus Palatinus, annis singulis tenebitur facere: sub pœna magna regali, in terris singulis consueta, contra non facientes per nos statuenda.

Woiewodá, y Stárostá, z inszymi vrzędniki, ná káżdy rok miárę y cenę rzeczam stánowić, á Bráctwá skázóne bydź máią. Fraternitates tolluntur.

5. ABY sie zámknęłá dróga Bráctwam/ które Rzemieślnicy w mieśćiech miedzy sobą záchowuią: vstáwiamy/ áby Woiewodá y stárostá z inszemi vrzędniki źiemie oney ná káżdy rok w pewny dźień miáry ták zboża iáko y sukien/ y inych rzeczy źiemſkich które bywáią przez kmiećie ná targ wożone/ y które sie znáyduią w królestwie/ cenę vkłádáć y tákowych miar poprawowáć mógł/ wedle zwyczáiu zdawná záchowálego: áby przy tákowych miárách y płácey zdrády nie były czynione.

A ieśliby ná dálszy czás przećiwko tey vstáwie nászey przerzeczone bráctwá w którychkolwiek mieśćiech miedzy Rzemieślniki ználeźione były: tedy tákowi Rzemieślnicy/ miedzy którémi tákowe bráctwo byłoby ználeźione/ zá winę śiedmdźieśiąt grzywien do skárbu nászego niech położą.

AD præcludendam viam Fraternitatibus, quas mechanici obseruant ciuitatũ, statuimus: quia Palatinus, & Capitaneus, cum aliis Dignitariis terræ illius, singulis annis, in certa die, mensuras tàm frumentorum quàm pannorum, & aliarum rerũ terrestrium, quæ ad forum per kmethones adducuntur, & quæ in regno inueniuntur, prætio indicere, & corrigere debeant: iuxta consuetudinem diutius obseruatam; vt circa easdem mensuras & prætia, fraudes non committantur.

Et si amplius, contra hanc nostrã constitutionem, dictæ fraternitates, in quibuscunque ciuitatibus inter mechanicos inueniantur seu reperiantur: tunc illi mechanici, inter quos talis fraternitas fuerit reperta, pœnam septuaginta marcarum, aliâs *śiedmdźieśiąt*/ Cameræ nostræ applicandam, nouerint se incursuros.

Wła. Iág. w Krák. y w Wárćie 1420. La. 47. B. HL. 99. B/ 180. HP. 307.

Potwierdzenie statutu tego przez Ianá Olbráchtá, Articulo,

CENA RZECZOM Y MIARY NIECH BĘDĄ POSTANOWIONE, A BRACTWA NIECH NIE BĘDĄ.

6. IAKO król Włádysław przodek nász ná seymie Wártſkim/ obaczywáiąc iż Rzemieślnicy w przedawániu rzeczy niespráwiedliwie sie záchowáli/ ná to vczynił práwo osobne: tákże my wiedząc/ słusznie y zá dobrą rádą one vstáwę bydź vchwaloną skazálismy: áby byłá pochwalona/ vmocniona/ y pochwalamy ią y vmacniamy vstáwiáiąc: áby Woiewodowie w kożdey źiemi swego woiewództwá/ wezwawszy do siebie stárostów mieysc y vrzędników/ które będą mogli mieć/ ná káżdy rok y pewnych dni/ ták zboża/ iáko sukien/ y inych rzeczy źiemſkich/ które ná tárgi przez kmiećie bywáią wożone/ y które sie znáyduią w królestwie

*wyższey práwo 5. Aby.

Prætia & mensuræ rebus venalibus constituantur, & fraternitates artificum ne sint.

ITem, quemadmodum rex Vladislaus, prædecessor noster, in conuentione Vartensi recensendo artis mechanicæ homines, venditione rerum non ex æquo vtentes, legem desuper instituit singularẽ: sic nos scientes, rationabiliter atq; consultò factam constitutionem illam, decreuimus approbandam & ratificandam: approbamusque & ratificamus: statuentes: Quòd Palatini terrarum, in singulis Palatinatuum suorum terris, ascitis sibi Capitaneis locorum, & Dignitariis, quos commodè habere poterint, singulis annis, & certis diebus, tàm frumentorũ, quàm pannorum, & aliarum rerum terrestrium, quę ad

Ian. Olbr. W Piotr. 1492. La. 105. B. HL. 176. B/ 312. HP. 176.

stwie nászym/ cene y miáry vkłádáli/ postánawiáli/ miárkowáli/ y czynili według stárodawnégo zwyczáiu.

To przytym opátruiąc: áby przy miárách y przedawániu zdrády nie byly dopuszczáné: y áby wedle onégo státutu Kázimiérzowégo bráctwá byly skázoné.

A iesliby Woiewodá ábo inni Woiewodowie nászy/ tám tego stárégo y niniey szégo státutu nászégo exequucyiey czynić zániechali/ y wobáczywániu y postánowieniu tey ceny niedbáli y leniwi byli vznáni/ ábo z nich ktory táki był: tedy tákowy niedbáły Woiewodá zá wine tey niedbáłości Jnochodniká nam dáć ma/ y będzie powinien tyle/ ilekroć niedbálstwá w przerzeczonych rzeczách dopuści się: y ma bydź tą winą przez nas y potomki násze karan.

ad fora per kmethones ducuntur, & quæ in regno nostro inueniuntur, prætia atq; mensuras indicere, instituere, moderari, & erigere debeant, secundùm consuetudinem antiquam.

Prouidendo, ne circa easdem mensuras & prætia, fraudes committantur: quòdque iuxta illud mechanicorum Kazimiri statutum fraternitates destruantur.

Si tandem Palatinus ipse aut aliqui Palatinorum nostrorum, illius anti qui atque præsentis statuti nostri executionem facere postposuerint: & in videndis, instituendisq; eisdem prætiis negligentes aut incurabiles fuerint: seu aliquis eorum fuerit: extunc talis negligens Palatinus, pro pœna suæ huiusdem negligentiæ, equum ambulatorem nobis dare debeat & tenebitur, totiens quotiens negligentiam in præmissis commiserit, eadem pœna per nos successoresque nostros puniendus.

Potwiérdzenié drugié przez królá Alexándrá, Articulo,

CENA RZECZY PRZEDAYNYCH NA KSZTALT OBCYCH LVDZI NIECH BĘDZIE POSTANOWIONA.

Alex. w Rád. 1505. La. 118.. HL177/313 HP. 177.

7. Acżkolwiek o płacéy y cénie rzeczy przedáynych iest dosyć nápisano y w nászych wyższych/ y przodków nászych przywileioch: wszákże iż śię przez niedbáłość nie bywa wykonywánié dekretu: dla tego my powtóré y potrzecié skázuiemy y vstáwiamy: áby Woiewodowie w swych woiewodztwách cene kupiey/ y innych przedáynych rzeczy postánawiáli: y niech się dowiedzą zá prawdziwemi świádectwy y dowody ceny rzeczy/ iáko w postronnych ziemiách/ zkąd bywáią przywożoné/ idą: y wedle tego niech postánowią/ vczyniwszy słuszny szácunk. A nieposłuszni á wzgárdzáiący tákową vstáwe przez Woiewode vczynioną/ niech będą karáni stráceniem rzeczy y kupiey swych.

Prætia rebus venalibus externarum gentium constituantur.

QVamùis de prætio & valore rerum venalium, satis superque constat scriptum esse, & in nostris superioribus, & antecessorum nostrorum priuilegiis: tamen cùm fortassè per negligentiam non fiat executio decretorum: idcirco nos iterum, iterumque decernimus & statuimus: Quòd Palatini, in suis Palatinatibus, prætia mercantiarum, & rerum venalium constituent: perdiscentq; veris testimoniis & documentis, prætia rerum qualia sint in partibus externis, vnde adducuntur: & iuxta hoc etiam constituent, iusta æstimatione facta. Contumaces verò & contemptores huiusmodi constitutionum, per Palatinos factarum, puniantur pœna amissionis mercium.

Potwiérdzenié trzecié przez królá Zygmuntá, Articulo;

BRACTWA BYLY DOPVSCZONE IEDNO TYM SPOSOBEM, ABY WOIEWODOWIE Z VRZĘDNIKI PLACĄ RZECZAM SPRAWIEDLIWĄ VKLADALI.

Fraternitates etiã fuerunt permissę si modò Palatini cum Dignitariis prætia rebus ex æquo constituant.

Zyg. w Krák. 1532. HL. 100/ 180. HP. 307.

8. Około Bractw/ które/ Céchy/ w mieśćiéch y w miásteczkách zową/ nie zdáło się

DE Communitatibus, quas Fraternitates seu Cechy in ciuitatibus & oppidis

ko sie nam y Rádam nászym nic odmienić. Abowiém té pospólstwá ábo bráctwá po dekrećiech stárych státutów wszedy znáyduią sie bydź do tego czásu ćiérpiáné / y ták nowémi iáko stárémi listy / y przywiléymi vtwiérdzoné / y poddáni wszelakiégo stánu w królestwie nászym z ich porządków y przywiléiów zá słusznémi obyczáymi y przywiléymi vtwiérdzonemi / żadnéy szkody zdádzą sie nie mieć : gdy tylko przez Woiewody / y insze vrzędniki / ábo ná innych dostoienstwách będącé / nie będźie tym bráctwam dopuszczono źle práw swych vżywáć. Dla tego że wszytká Rádá nászá vstáwiamy y skázuiemy: áby nápotym Woiewodowie iné ná przełożenstwách tákże ná vrzędźiech będącé / do śiebie wźiąwszy tego strzegli / wedle własnośći dekretów y státutów około ceny rzeczy przedáynych / y płacéy Rzemieślników przed tym vstáwionéy: áby żaden przećiwko spráwiedliwośći y postánowieniu státutów / ták w rzeczach przedáynych / ktoré przynależą ku pospolitym potrzebam / iáko też y w rzemieslech y płacéy rzemieślnikóm nie był vćiśnion.

dis vocant; non visum est nobis cum Senatu, quicquam immutare. Nam & illæ ipsæ communitates seu fraternitates, post veterum statutorum decreta, vbique reperiuntur hucusque toleratæ : & nouis, & antiquis literis & priuilegiis roboratæ : & subditi cuiuscunq; status regni nostri, ex eorum ordinationibus, priuilegiis, rationabilibus roboratis, nihil incommodi sustinere videntur : vbi per Palatinos, & alios Officiales seu Dignitarios, illis abuti non permittuntur. Quapropter, cum Senatu vniuerso statuimus & decernimus : vt deinceps Palatini, cum Dignitariis & Officialibus, ad hanc prouinciam obeundam sibi adiunctis, prouideant, iuxta tenorem & decreta statutorũ, de pretio rerum venalium & salario mechanicorum antea conditorum : ne quispiam contra æquitatem & dispositionem statutorum tàm in rebus venalibus, ad communem omnium vsum necessariis, quàm in operis, & prætio artificum mechanicorum soluendo, admittatur.

Tenże iescze o Bráctwách, Articulo, BRACTWA CECHOW ABY ZNIESIONE BYLY.

Fraternitates artificum tollantur.

9. Czesztémi wszytkiéy szláchty y posłów od niéy posłánych królestwá nászego skárgámi poruszeni / vstáwiamy : áby wszytkie Cechy / ktoré Bráctwá rzemieslnicze zowią / y wszytkie niesłuszné rzeczy ktoré w nich ku szkodźie y ku krzywdźie poddánych królestwá nászego są wymyslone / we wszytkich mieśćiéch y miásteczkách królestwá nászego były zniesioné y oddaloné / iákosmy tákowé Bráctwá dekretem nászym ná tym séymie skáźili.

FRequentibus vniuersæ nobilitatis & eorundem nunciorum, vniuersorumque subditorum regni nostri querelis permoti, statuimus: vniuersa contubernia, quæ & fraternitates artificum appellantur, omniaque inconuenientia in eis, in damnum & iniuriam subditorum regni nostri excogitata, in omnibus ciuitatibus & oppidis regni nostri tollenda & amouenda esse, quemadmodum nos ea decreto nostro, in hoc conuentu sustulimus.

W Piotr. 1538. C. 3. HL. 100 / 180. HP. 307.

Tenże iescze o Bráctwách, Articulo, DE EISDEM FRATERNITATIBVS.

10. QVandoquidem Fraternitates ciuitatum, libertatem nobilium offendunt, Mandamus Palatinis: vt vnusquisq; in suo Palatinatu custodiat hoc & diligens sit: ne ipsæ fraternitates seruentur, in detrimentum libertatis terrestris. Et quicunq; huic edicto aduersarentur; tales, Palatini ad se citare, & pœna centum marcarum quoties hos committerent, punire debent: pro quibus, ad Capitaneos pro executione remittant: & Capitaneus tenebitur executionem facere, sub amissione officii, pro quo debet deferri coram nostra Maiestate Regia, per Palatinum. Et Palatinus similiter negligens, consimiliter etiam puniri debet.

Sigis. 1543. HL. 100 / 181.

O tychże Bráctwách Zygmunt August.

Licèt fraternitates abrogantur; officia tamen illarum in Ecclesia maneant.

Cechy

Quia

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 99.B/180. HP. 308.

11. Cechy iż dawno od przodków nászych są podniesione: y my ie też teraz wedle pierwszych statutów podnosimy y w niwecz obracamy: oprócz rządów y obchodów kościelnych.

Quia fraternitates iamdudũ à prædecessoribus nostris sublatæ sunt: & nos easdem, etiam iuxta priora statuta tollimus, & in nihilum conuertimus: præter ordinem & obsequia Ecclesiarum.

Woiewodowie tego doględáć máią: iákoby w miárách y w kupi ludzie nie byli obciążeni: á żeby sądy im przynależące były czásów opisánych sądzone.

Palatini prouideãt: ne in mensuris & prætiis, homines grauentur. alioquin Palatinus puniet ciues. Si verò ipsemet officium suũ facere neglexerit: centum marcis à Rege puniatur.

Zyg. w krá. 1510. fol. 9. HL. 177/314. HP 175

12. Skárgam pospolitym wszytkich poddánych nászych chcąc koniec vczynić/ skázuiemy y władzą nászą nászą roskázuiemy: áby Woiewódowie vrzędu swego przestrzegáli około postánowienia Rzemieslników/ wedle státutu stárego: y áby czynili dosyć inym rzeczam ná vrzędy ich należącym/ stáráiąc sie o pospolity pożytek y spráwiedliwość: żeby ludzie w miárách y w kupowániu rzeczy nie byli obciążeni: y áby sądy prze niedbálstwá ich z szkodą pospolitey spráwiedliwości czásów powinnych nie były zániedbawáne.

Querelis cõmuniter omnium subditorum nostrorũ finem imponere volentes, decernimus, & authoritate nostra mandamus: vt Palatini officia sua exerceant, circa artificia ordinanda, statuto veteri innitendo: & in aliis rebus, ad suum officium pertinentibus, communi vtilitati, & iustitiæ prouideant; ne in mensuris, & prætiis, homines grauentur: & ne iudicia ipsis non curantibus cum detrimento communis iustitiæ, temporibus debitis negligantur.

Którzy to Woiewodowie/ iáko/ y ná iáką formę ma kto co robić/ y iáko drogo który Rzemieslnik ma którą robotę wypuścić od rąk/ oszácowáć máią.

Qui quidem Palatini, formam artificibus rei fiendæ, & prætium imponere debent.

A iesli kto niezwyczáynym obyczáiem y formą zechce od Rzemieslniká co mieć/ ono niech ták płáci/ iáko z Rzemieslnikiem będzie mógł zmówić.

Si quis verò alia inusitata forma res mechanicas habere voluerit: eas sic soluet, vt cum artifice conuenire poterit.

A tá vstáwá nie tylko w nászych miástách y miásteczkách/ ále też we wszytkich Duchownych y świetckich którégokolwiek stanu y zawołánia są/ ma być przez Woiewódy stánowiona: á po postánowieniu iey/ przez Rayce w mieściech y w miásteczkách ma być chowána y exequowána.

Hæc autem constitutio non solùm in nostris ciuitatibus & oppidis: sed etiam in omnium spiritualium, cuiuscunq; status & conditionis existant, per Palatinos fieri debet. facta verò, per Consules ciuitatum & oppidorum seruari, custodiri, & exequi debet.

O tymże niż. práwo 14. Chcąc: para. A iesliby.

Którzy to Rayce przestępniki tey Constituciey będą karáć winą czternaście grzywien: która Woiewodzie zápłacona być ma.

Qui quidem Consules, transgressores quatuordecim marcis punient, Palatino soluendis:

A Woiewódá lepak Rayce którzy tego vrzędu sobie zleconego zániedbawáć będą/ ilekroć wystąpią ma karáć stem grzywien: z których dwie części do skárbu nászego máią być dáne/ á trzecią część Woiewódzie dáiemy.

Palatinus autem Consules, officium negligentes sibi commissum, totiens quotiens delinquerint, centum marcis puniet. quarum duas partes fisco nostro applicamus: & tertiam partem Palatino damus.

A gdzie Woiewódá wystąpi/ y vrzędu swego

Vbi verò Palatinus delinquerit, & officium suum qualecunq; neglexerit: promittimus ipsum puniẽdum centum marcis fisco nostro applicandis, quoties de hoc

O tymże masz niżey práwo 15. Aby Rayce

swego którégokolwiek zániedba: obiecuiemy go karáć sstem grzywien: które máią bydź do skárbu nászego obrócone/ ilekroć tego doznamy.

hoc compertum habuerimus.

Woiewodowie vrzędy swé w vstawiániu rzeczy przedáynych pilnie sprawowáć máią, zwłasscá czásu potrzeby woienney.

Palatini officia sua in constituendis rebus venalibus diligenter exerceãt præsertim ingruente belli necessitate.

13. Iż Kupcy/ Rzemieślnicy/ y ini/ którzy rzeczámi ku vżywániu ludzkiemu potrzebnémi kupczą/ té rzeczy wedle woléy swéy/ y iáko baczą potrzebę ludzką/ á zwłasscza pod wypráwą woienną/ niepobożnie ssácowáć y przedawáć zwykli/ z vciśkiem wielkim sslachty/ y wszytkiégo ludu: przeto chcemy/ áby Woiewodowie swé vrzędy w vstawiániu rzeczy przedáynych pilnie wedle stárégo státutu spráwowáli: którym Woiewodóm Stárostowie mieysc w spráwowániu swego vrzędu niech nie przekázáią: ále ráczéy onym wszytką pomocą swą niech pomagáią. A Woiewodowie ták céne rzeczam niech vkładáią: áby nie drożéy były przedawáné *po wysłániu wići: iedno iáko przed tym przez kupce y Rzemieślniki przedawáné bydź zwykły.

QVia mercatores, artifices & alii, qui rebus ad vsum humanum necessariis mercantur, eas ipsas res, pro arbitrio suo, & hominum necessitate, præsertim ingruente expeditione bellica, plus æquo æstimare & vendere solent, in magnum Nobilium, & totius populi grauamen: volumus, vt Palatini officia sua, in constituendis rebus venalibus, diligenter, iuxta vetus statutum, exerceant. Quos Capitanei locorum in eisdem officiis obeundis, minimè impediant: sed illos omni ope sua adiuuent. Vtque ipsi Palatini ita prætia rebus imponant: vt non pluris vendãtur, post emissas literas restium: quàm aliâs, per mercatores & artifices vendi consueuerunt.

Zyg. 1523. HL. 176. B/ 314. HP. 177.

*Céne vstáwioną masz niżéy. lib. 8. par. 3. tit. 6. Obaczáiąc.

Woiewodzkie powinnośći z wysszych státutów.

14. Chcąc áby tym lepiéy y rychléy powinowáctwu swemu Woiewodowie Korony nászéy/ około vstaw y cény rzeczam czynili dosyć/ zebrawszy z wiela przednieysszych státutów teráznieyssą Constitucyą ná wieczné czásy postánawiamy: áby wszyscy Woiewodowie Woiewództwá swego vstáwy y cény rzeczam czynili przynamniéy dwákroć do Roku wedle Constitucyiéy Nieszowskiéy *wezwawszy do śiebie stárost mieysc onych: ná których vstáwy y cény czynić będą/ ábo ich Podstárośćiów/ ktemu też y Dignitarzów y Vrzędników ziemskich: których ná ten czás snádnie dostáć będą moc.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 179.

*pátrz wysszéy práwo 4. Chcemy.

A máią té to vstáwy y cény czynić wszytkich sukien/ y inych rzeczy ziemskich/ kromia zbo ża którékolwiek ná targ przez kmiotki y iné poddáné bywáią wożoné/ y w Koronie nászéy náydowáné.

A nie tylko vstáwy rzeczam máią vczynić: ále też y miáry wymierzyć/ postánowić y opowiedźieć/ wedle stárodawnégo zwyczáiu/ y vchwały ninieysszégo séymu.

Ktemu też máią vczynić vstáwy y céne kupióm y rzeczam wszytkim przedáynym: które z cudzych stron bywáią przywożoné. Dowiedźiawszy sie prawdźiwémi świádectwy y dowody: iákié są cény y przedawánia tych rzeczy w cudzych źiemiách: wezwawszy też ku temu do śiebie Rádźiec/ łáwników y stársszych Rzemieślników miast onych: w których té vstáwy czynić będą: áby tym lepiéy obyczay/ formę/ y céne Rzemieślnikóm/ rzeczy/ które máią bydź czynioné/ postánowić mogli: y tym pilniéy przestrzegáć/ áby w tym nikt oszukan nie był.

A iesliby też kto insszym iákim niezwyczáynym ábo osobnym obyczáiem y formą *rzeczy Rzemieślnicze mieć chćiał: té ták zápłáći iáko sie z Rzemieślnikiem będźie mógł zgodźić y stárgowáć.

*o tymże masz wysszéy práwo 11 Skárgam. para. A iesli kto.

A tá vstáwá przez Woiewody ábo ich Podwoiewodze/ ma bydź czyniona przy Rádźie

dzie ná Ratuszu przednieyszego miástá w Woiewodztwách ich: ktora publicowána y obwolána bydź ma przez Woźnego w miástách y w miásteczkách nászych/ y wszytkich poddánych nászych ták duchownych iáko y świetckich Woiewodztwá ich: y máią bydź dáné spisánia vstaw y ceny tey wszytkim/ ktorzyby iedno chćieli z miástá onego głownieyszego: wedle ktorego we wszystkich mieśćiech y miásteczkách wszystko przedawano y czyniono przez Rzemieślniki bydź ma.

Przy Woiewodźie Ráyce bydź y vstáwy iego wypełniáć máią.

15. Aby Ráyce miast y inni mieszczá nie niebyli niedbáli y nieposłuszni w wykonániu vstaw ábo szácunku rzeczy przedáynych vczynionych/ y ktoré vczynioné iesczé bydź máią: vstáwiamy/ áby ćiż Ráyce z mieszczány przy Woiewodách cene kupiam y rzeczam vstáwiáiących byli/ y pomagáli ie wykonywáć/ ilekroć będźie potrzebá.

Zyg. w Krák. 1507. fol. 4. HL. 177/313. HP. 180.

A ieśli też pod iáką bárwą nie vczynią/ zá kożdą rázą sto grzywien przepádną: z ktorych trzecia część Woiewodźie/ á drugie dwie nam záchowamy.

Palatino Consules assistant & illius constitutiones exequantur.

NE Consules ciuitatum, & reliqui ciues, negligentes & inobedientes sint, in exequendis Constitutionibus, super prætiis rerum venalium factis & fiendis, statuimus: vt iidem Consules & Ciues Palatinis, per quos prætia mercium, & rerum reliquarum, imposita fuerint, vel imponentur, assistentiam facere teneantur: & executioni auxilium præstare quotiens opus fuerit.

Quòdsi sub quouis colore facere neglexerint: pro quolibet excessu, pœna centum marcarum pecuniarum puniantur: cuius tertiam partem Palatino, reliquas duas pro nobis reseruamus.

O tymże masz wyszey práwo 12. Skárgam

Woiewodowie y Stárostowie powinnośći swéy dosyć czynić máią.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 178.

16. Item/ Roskázuiemy Stárostom nászym y Woiewodom: áby około vstaw Rzemieślnikom robot ich/ tákże też kupcom kupi ich/ vrzedom y powinności swéy dosyć czynili/ pod winą w státucie opisáną.

pátrz wyszey práwo 12. Skárgam

Woiewodzkie vstáwy Stárostowie wykonywáć máią. Articulo, O VSTAWACH WOIEWODZYCH.

Steph. w Wár. 1581. Const. 217.

17. Aby z porządku Woiewodzinego y Stárośćinego/ vrząd Stárośćin czynił ekekutią w mieśćiech: á o nieczynienié dosyć vstáwom Woiewodzym y Stárośćinym/ áby wedle Constituciiey káżdému szláchćicowi czynić práwem było wolno przed Burmistrzem.

A gdźieby Burmistrz spráwiedliwośći nie vczynił/ tedy o to ma mieć forum przed Woiewodą y Stárostą/ ábo ich vrzędy in absentia illorum.

W czym/ té obádwá vrzędy/ żadnéy zwłoki niemáią czynić/ ále quotienscunq; táka spráwá przypádnie/ one niemieszkánie odpráwić spólnie ná Ratuszu máią. W czym ieśliby byłá conformis vtriusq; officii sententia, ma transire in rem iudicatam.

A gdźieby też więc iáka wątpliwość vrosłá/ ábo rożność miedzy témi vrzędy/ de sententia ferenda byłá/ máią per literas informáciiéy od nas prośić. Ktory list/ vrząd Stárośćin sumptibus mieyskimi/ nam będźie powinien niemieszkánie odesłáć.

A ieśliby więc w tym iákié zániedbánié było/ in defectu informationis nostræ, quando in regno constituti fuerimus, infra spatium duodecim hebdomadarum, quando extra regnum, decemocto, sententia Woiewodza hoc ipso rata erit, & transibit in rem iudicatam.

O niedbáłośći Woiewodzkéy, Podwoiewodzkéy y Mieszczan nád szácunkiem rzeczy przedáynych.

De Palatinorum, Vicepalatinorum & ciuium negligentia, super taxatione rerum, sic statuitur.

18. Zá zwoleniem stanów królestwá náßego skázuiemy: áby w ßacowániu rzeczy w mieściech y w miásteczkách / Woiewodowie postánowieni / státutowému vrzedowi swému dosyć czynili: á którzy do tego czásu byli niedbáli / niech nápotym tego nie czynią. Abowiem bedzie wolno kożdému niedbáłość Woiewodzine Nam deferowáć.

A gdzieby zá niewiádomością Woiewody przez niedbáłość Podwoiewodzego ßácunek rzeczy przerzeczonych był opuszczon / Woiewodzie ma bydź Podwoiewodzego niedbáłość opowiedziána.

Ale iesli Woiewodá widząc tákowé niedbálstwo vrzedu swego / w słußny porządek go nie wstáwi / y rzeczy ßácowáć nie bedzie / céne słußną im postánawiáiąc: tedy pozwány z vrzedu iáko ná záwitym roku sto grzywien pieniedzy bedzie powinien zápłáćić: z których połowicá do skárbu náßego / á druga połowicá temu / który o to bedzie czynił / bydź ma.

A gdzie téy vstáwie Woiewodzéy Mieszczánie ábo w miásteczkách którzykolwiek przećiwiliby sie / wiecey wyciągáiąc od kupuiącégo: tedy pozwáni o te krzywde / iesli bedą mieszczánie miast náßych / do Woiewody onégo mieyscá / ábo Podwoiewodzégo pozwáni / winę cztérnaśćie grzywien niech zápłácą / y one przepádną: iesliże bedzie to ná nich przez powodową strone przewiedziono.

A iesli Duchownych pánów y Swieckich y ßláchty poddáni bedą / do ich pánów ábo vrzedników pozwáni / á doświádczeni w téy mierze bydź winni: máią bydź skázáni winie cztérnaśćie grzywien / tyle kroć ileby w nieposłußeństwie przerzeczonym przekonáni byli.

A iesli Woiewodá mieyscá onégo ná skárge tákową spráwiedliwości vczynić z mieszczány zániedba: pozwány z vrzedu iego o winę sto grzywien obyczáiem przerzeczonym niech zápłáći.

A pánowie duchowni y świetcy w tákowéy rzeczy spráwiedliwości vczynić zániedbawáiący / pozwáni o nieuczynienié spráwiedliwości do sądu ziemskiégo / iáko ná záwitym roku winą cztérnaśćie grzywien pieniedzy niech bedą karáni: któréy połowicá sądowi / á druga połowicá stronie instiguiącéy przysdź ma.

Consentientibus Regni nostri Ordinibus, decernimus: vt de rebus, in ciuitatibus & oppidis taxandis, Palatini ipsi, dispositioni Statutorum omninò satisfaciant: &, quam hactenus admittebant, nullam deinceps in hoc committant negligentiam. Nam alioqui liberum erit vnicuique negligentiam Palatini nobis deferre.

Zyg. w Piotr. 1538. HL 177/ 314 HP 182

Vbi verò ignorante Palatino, per negligentiam Vicepalatini taxatio rerum prædictarum intermitteretur: Palatino debet deferri Vicepalatini negligentia.

Verùm si Palatinus, sciens eiusmodi negligentiam committi, officium suum in ordinem non redegerit: resq; non taxauerit, prætio illis constituto: citatus ex officio peremptoriè, pœnam centum marcarum pecuniæ luere debet: cuius medietas pro fisco regio, alia verò pro parte instigante spectare debet.

Vbi verò constitutioni Palatini, ciues vel oppidani quicunq; contrauenientes, plus ab aliquo emente extorserint: citati pro hac iniuria, si erunt ciuitatum nostrarum incolæ, ad Palatinum loci illius, vel eius Vicesgerentem pœnam quatuordecim marcarum pecuniæ luent, & succũbent: si per Actorem fuerint conuicti.

Si autem Spiritualium, Baronum, vel nobilium subditi fuerint, ad eorum dominos, vel ipsorum locum tenentes citati, & rei in hac parte reperti, condemnari in pœna xiiii. marcarum, totiens quotiens de inobedientia prædicta conuicti fuerint, debebunt.

Quòd si Palatinus loci ad querelam huiusmodi iustitiam ministrare cum ciuibus & oppidanis neglexerit: citatus ex officio, pœnam centum marcarum modo præmisso luere debet.

Domini verò spirituales & seculares, in simili casu iusticiam ministrare negligentes, pro non administrata iustitia citati, ad ius terrestrę peremptoriè, pœna quatuordecim marcarum pecuniæ puniātur: cuius media pars iudicio, alia parti actoreæ cedere debet.

WARVNEK Y EXECVCIA céńy vſtáwionéy: Tit. II.

Ciues renitentes ordinationi puniantur.

Káz. in Kor. 1447. La. 88. HL 175/312.

1. ITem, ſi Ciuitatenſes & Oppidani, aliquo decreto in ſtatuto Palatini, contrarios & inobedientes ſe exhibuerint: huiuſmodi Palatinus habebit facultatem, renitentem ſuo ſtatuto & ordinationi, puniēdi, mutilandi, iuxta antiquam conſuetudinem.

O tymże.

Zyg. w Krák. 1524 HL. 12/22. uer. 8. HP. 340.

2. A Wy Woiewodowie y Káſztelani w ſtrzeżeniu y w dowiádowániu ſie / áby żaden téy vſtáwy náſzéy nie przeſtepował / prácą y pilność wſzytkę weſpołek z Celniki / które wam ku téy prácéy ſtrzeżeniu przydáiemy / czyńćie: y którychkolwiek znaydźiećie y dóydźiećie w naſzániu y w przedawániu tych rzeczy przerzeczonych bydź wyſtępné przećiw temu zábronieniu náſzé^o: tedy ich té kupie do ſkárbu náſzégo bierzćie / y nam wiernie y cále záchowayćie / pod winámi ná ſtároſty y vrzedniki niedbálé vſtáwionémi: y pod łáſką náſzą ináczéy nie czyńćie.

VOs verò Palatini & Capitanei, in cuſtodiendo & perueſtigando, ne quis eandem conſtitutionem noſtram tranſgrediatur, curam & diligentiam omnem, vnà cum teloneatoribus, quos vobis ad hanc curam & cuſtodiam adiunginius, adhibeatis: & quoſcunq; offenderitis, vel deprehenderitis, in inuectione, & venditione aliquarum rerum ex prædictis, contra hanc ipſam inhibitionem noſtram exceſſiſſe: eaſdem res pro fiſco noſtro Regio capiatis: & pro nobis fideliter & integrè conſeruetis ſub pœnis, contra Capitaneos & Officiales negligentes ſtatutis, & pro gratia noſtra, aliter non facturi.

To práwo wyſſze maſz cále lib: 8. Tit: 6. lege 1. Obaczáiąc.

Woiewodzkych vſtaw przeſtępcy y ich nie exequuiący karani bydź máią.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 182.

3. A Ktoby wiec vſtáwy té przez Woiewody náſzé poſtánowioné przeſtepowáć chćiał / ábo ich nie trzymał: tedy táki káżdy peremptoriè pozwan bydź ma przez Woźnégo ábo Podwoyſkiégo ſługę práwnégo Wóytowſkiég / przed Burmiſtrzá miáſtá álbo miáſteczká onég / w którymby ten człowiek był / vſtáwam Woiewódzy ábo ich Podwoiewódzych nie doſyć czyniący / ábo oné przeſtepuiący: który Burmiſtrz bez wſzelákich odwlók przeſtępniká onégo winą cztérnaśćia grzywien karáć ma: którey winy połowicá Woiewodźie / á połowicá ſtronie inſtiguiącéy przyſądź ma: á temu záś / którýby przał / á nie byłyby nań świádectwá doſtáteczné / przyśiegá ćieleſna ſkazána bydź ma.

A Burmiſtrzowi miaſt y miáſteczek náſzych / którzyby w vrzedźie á w powinowáctwie ſwym około vczynienia ſpráwiedliwośći niedbáli byli: tedy przez Woiewody ábo ich Podwoiewódze záwitym Rokiem ná Rátuſz przednieyſzégo miáſtá pozwáni bydź máią: y winą ſtá grzywien pieniedzy liczby Polſkiéy karáni tyle kroć / ileby niedbáli w vrzedźie ſwym nálezieni byli: którey winy dwie częśći ſkárbowi náſzému / á trzećia Woiewodźie bydź ma / zoſtáwuiąc iednák áppellácyą do nas z miaſt y miáſteczek náſzych ſtronie: którąby ſie vkrzywdzoną bydź rozumiálá.

A ieſliżeby áppellácya nie byłá vczyniona: ma bydź z tákim káżdym Burmiſtrzem odeſłano dla exequucyiéy / do ſtároſty należnégo: który exequucyą Dekretu przerzeczonégo ſtá grzywien tákowychże pieniedzy / iáko wyſzéy / vczynić będźie powinien.

A ieſliżeby też Burmiſtrz był Duchownégo ábo świeckiégo którégo poddánégo náſzégo: tedy przed iego Páná ábo Vrzedniká ma bydź pozywan: y winnym bedąc / ma bydź we cztérnaśćie grzywien przekazan tyle kroć / ileby nie doſyć czynił Vrzedowi ſwemu: którey winy tedy iego Pánu połowicá / á połowicá ſtronie inſtiguiącéy iśdź ma.

Gdźieby też wiec Woiewódá mieyſcá którégo ná ſkárgę czyię ſpráwiedliwośći w

mieśćie

mieście y miásteczkách nászych z Burmistrzá vczynić niechćiał / á byłby z vrzedu pozwány / y w kauzieby vpadł: sto grzywien tymże sposobem przepádnie.

A Pánowie też záś ták Duchowni iáko y świetcy w tákieyże spráwie spráwiedliwość czynić omieszkiwáiący/ o nie vczynienie spráwiedliwośći do ziemstwá pozwáni peremptoriè, winą czternaśćia grzywien pieniedzy karáni bydź máią/ y káżdy z nich z osobná/ salua appellatione vel motione ad nos: którey winy połowicá sądowi / á połowicá stronie powodowey bydź ma.

A co sie tycze Ruskiego y Mázowieckiego Woiewództw / iż są Woiewództwá nie máłe: tedy chcemy / áby Woiewodá tymże porządkiem w kożdey ziemi Woiewództwá swego wszytko to / co iest wyszey omieniono / czynił y czynić był powinien.

Declárácya státutu tego, Articulo:

Okolo Vstaw Woiewodzych.

4. DEclarando Constitutionem Petricouiensem, Anni Millesimi, quingentesimi, sexagesimi quinti*. Vstáwiamy / iż vkrzywdzeni od Rzemieślników/ któryby nád vstáwę Pánów Woiewód/ drożey rzeczy swé przedawáli/ tákiego Rzemieślniká napierwey deferowáć ma do vrzedu Woiewodzinego / przy którym vkrzywdzonym vrząd Woiewodzin/ ma postáć do vrzedu mieyskiego po dálszą executyą/wedle Constitucyiey. *A gdzieby vrzedu Woiewodzinego nie było / tedy nie czekáiąc nań vrząd mieyski / gdy tákowy vkrzywdzony skárżyć bedzie / nád tránsgressorem executyą czynić powinien. O czym/gdyby do nas áppellácya vrosłá/ nie omieszkánié rozsądek nász vczynimy.

*pátrz máło przed tym práwo 3. A ktoby.

*1565. pátrz wyszey práwo 3. A ktoby.

Steph. w Wár. 1578. Con. 192. B.

O tymże karániu pátrz niżey lib: 8. parte 3. Tit: 12. lege 2. Aby poddáni.

KASZTELAN.

Pátrz w księgách piątych Sądowych. Część trzećia, y w księgách szostych woiennych Tit: 3. lege 18. Iż zá iákimsi.

KSIĄG TRZECICH, CZĘSC TRZECIA, O Pieczętarzách.

PRZYSIĘGA. Tit: I.

EGo N. Regni Poloniæ Vicecancellarius iuro. Quòd Serenisſ: Principi Domino, D. N. Poloniæ Regi, & Maieſtatis eius Succeſſoribus, ac Regno Poloniæ, in hoc officio Vicecancellariatus mihi commiſſo fidelis ero. Nullas literas Pargamenas ſinę ſcitu & expreſſa voluntatę Regiæ Maieſtatis tradam: Papyreas verò nullas, tàm in Regno quàm extra Regnum, quæ vel Regię dignitati vel honeſtati derogent, vel ex quibus damnum aliquod ad Maieſtatem eius vel Regnum peruenire poſsit: & quæ iuri communi & libertatibus aduerſentur, aut literis ex Cancellaria datis contrarias eſſe ſciuero. Membranas item nullas vnquam tradam præterquàm papyreas, idque ſciente tantùm aut iubente Regia Maieſtate. Conſilium fidele Maieſtati ſuæ & Reipub: præſtabo, neq; vlla vnquam ſecreta, quæ mihi communicata fuerint, præter ſuæ Maieſtatis voluntatem & mandatum reuelabo: & pericula omnia, quæ imminere vel eius Maieſtati vel Regno vndecunque ſciuero & cognouero, Maieſtati eius deferam, & pro poſſe meo auertam: ſic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

VRZĄD. Tit: II.

Koronnè Pieczęći przy Kánclérzách y Podkánclérzách Koronnych y Litewſkich bywáć máią.

Steph. w Krak. 1576. Con. 160.

1. OBiecuiemy też słowem nàßym królewſkim: Iż my y potomkowie náßy / Sygnetu żadnégo vżywáć nie mamy / áni pieczęći oſobnéy w ſpráwách Rzeczypoſpolitéy należących / tàm intra, quàm extra regnum, iedno koronnych pieczęći / które przy Kánclérzách y Podkánclérzách ſą / ták Polſkich / iáko y Litewſkich.

Kánclérztwo, Podkánclérztwo, Márßálkoſtwo, ták ludźióm z wielkiéy Polſki iáko z máłéy może bydź dawano.

Káz. III. w Nieß. y w Opo. 1454. La. 93. HL. 153. B/273. HP. 193.

2. KAnclérztwo / Podkánclérztwo / Márßálkoſtwo / y inné vrzędy Dworſkié będziem rozdawáć ludźióm godnym: chociá bedą z Wielkiéy Polſki / chociá też z ziemie Krákowſkiéy / to ieſt z máłéy Polſki.

Kánclérz y Podkánclérzy iednéy władze bydź máią.

Alex. w Piotr. 1504 La. 113. HL 31/56. HP. 194.

3. KAnclérzkié y Podkánclérzkié vrzędy od

Cancellariatus, Vicecancellariatus, Marſalcatus, de quibuſcunq; terris hominibus dandi.

ITem pollicemur: quòd Cancellariatũ, Vicecancellariatum, Marſalcatum, & alia officia Curiæ, diſtribuemus indiſtinctè viris idoneis: ſiue fuerint de terris Maioris Poloniæ, ſiue Cracouiæ.

Cancellarius & Vicecancellarius, pari authoritate ſint.

CAncellarii autem & Vicecancellarii officia,

od tych miaſt ták máią bydź poſtánowioné: iż y władzą y ſkutkiem/ odpráwą y zwyczáiem iednoſtáynie iedney mocy bydź máią: y ćiż będą pierwßymi expectánti Arcybiſkupſtw/ Biſkupſtw/ Prełatur/ y inych doſtoieńſtw y beneficiy/ ktore ſie naipierwey otworzą.

officia, à modò officii authoritate, executione, expeditione, & conſuetudine ſic ordinabuntur: quòd cenſeantur inuicem copulata eſſe. Qui expectantes erũt primi Archiepiſcopatuũ, & Epiſcopatuũ, Prælaturarũ, & aliarum dignitatũ & beneficiorum, proximè ac primè vacatorum.

Kánclérz y Podkánclérzy ták duchowny iáko świetcki doſtoieńſtw z pieczęćią trzymáć nie mogą.

Cancellarij & Vicecancellarij tàm ſpirituales quã ſeculares dignitates cum ſigillo tenere non poſſunt.

4. KAnclérz y Podkánclérzy/ gdy ſpokoynie doſtátnie ktorégokolwiek Doſtoieńſtwá: to ieſt Gnieźnieńſkiégo/ Krákowſkiégo/ Kuiáwſkiégo/ Poznáńſkiég/ Wármienſkiégo/ Płotckiégo kośćiołá Biſkupſtwá: tedy będźie powinien vrząd puśćić. Co ſie też rozumieć ma o świetckich vrzędźiech: áby tákże y ći doſtawßy Woiewództwá ábo Káſztelániey z vrzędu zſtąpili: á krol potym ten vrząd poda zá rádą Pánów Rádnych ná ſeymie wálnym.

ITem Cancellarius & Vicecancellarius, poſt pacificam aſſecutionem cuiuſcunq;, Gneſnenſis, Cracouienſis, Vladiſlauienſis, Poſnanienſis, Varmienſis, aut Plocenſis, Eccleſiarum Epiſcopatum, tenebitur officium reſignare: & parimodo de ſecularibus iſtud officialibus intelligatur; vt & ipſi Palatinatu aut Caſtellanatu aſſecuto, officio cedant: illudque Rex de cætero conferre debeat cum conſilio Conſiliariorum, in Cõuentione generali.

Alex. w Piotrko. 1504. La. 113. HL 58. HP. 194.

Wßákże Zygmunt krol zoſtáwił ſobie wmocy tę opátrowánia Kánclérzá y Podkánclérzego, y tákże Sekretarzá wielkiégo.

Attamen Sigiſmundus promotionem Cancellarij & Vicecancellarij & Secretarij maioris, in ſua reliquit poteſtate.

5. W Státućie Alexándrá krolá* co ieſt nápiſano o Kánclérzu y Podkánclérzym/ około opátrowánia ich ná doſtoieńſtwá y vrzędy duchowne y świetckie: tedy ták to opátruiąc ſkázuiemy: Iż my y potomkowie náßy máią mieć ſłußny wzgląd ná prace y záſługi ich. Wßákże w náßey y potomków náßych dobrey woley to zoſtáwiamy: áby wedle záſług y dźielnośći kożdégo nam to było wolno/ iáko ſie czás poda y tudźież Rzeczypoſpolitey będźie pożyteczno/ káżdégo z nich ná wyßy ſtan y opátrzenie wyßé podnieść: ktore tákże vmiárkowánie (około podnieśienia) Sekretarzá pierwßégo ábo wietßégo chcemy rozumieć.

*wyſßey práwo 3. Káncler[z]ſkie

ITem in ſtatuto Alexandri regis quod eſt de Cancellario & de Vicecancellario regni, de Prælaturis & Dignitatibus vacantibus, prouidendo volumus & decernimus: vt habeatur per nos & ſucceſſores noſtros, debita ratio laborum, & ſeruitutis eorum: in noſtro tamen arbitrio, & ſucceſſorum noſtrorum reponimus: vt pro meritis, & virtute vniuſcuiuſq; liberũ ſit nobis, offerente ſe nobis opportunitate, prout videbitur Reipub: expedire, vnumquemq; ad ſtatum & conditionem altiorem promouere. Quam moderationem etiam ad ſtatutum de Secretario primo ſeu maiore, referimus.

Zyg. w Krak. 1507 HL. 31/56. HP 193.

Ná Kánclérztwie y podkánclérztwie Koronnym ieden ma bydź duchowny, drugi świetcki.

Vt in Cancellariatu & Vicecancellariatu regni, alter ſit ſpiritualis, alter ſecularis.

6. POzwaláiąc ná proſby Pánów y ßláchty koronney vſtáwiamy ſtátutem wiekuiſtym:

PEtitionibus Baronum & nobilium regni noſtri annuentes perpetuò decreuimus

Zyg. w Krak. 1507 HL 32/58 HP. 194.

kuiſtym : iż ná przyßłé czáſy ná vrzędy Káncléṙzkié y Podkáncléṙzkié / gdy będą wákowáć / to ieſt gdy vrzędnicy zemrą / ábo ná inßé vrzędy poſtąpią / my y potomkowie náßy ná ieden vrząd z tych dwu iednę perſonę duchowną / á drugą świecką przełożyć mamy : á to dla ſpraw / które niekiedy tákowé przypadáią / iż duchowney oſobie ſkuteczney exequucyiey ich czynić ſie nie godźi.

mus ſtatuto: vt in futurum, in Cancellariatus & Vicecancellariatus officiis, cùm aliqud eorum vacare contingerit, nos & ſucceſſores noſtri, ad vnum ex illis ſpiritualem perſonam ; & ad aliud ſecularem præficere debeamus : propter actiones, quæ interdum tales eueniunt ; quòd ſpirituali perſonæ earum executionem committi non conuenit.

W rozdawániu od ſtátutów odſtępowáć Król niema.

Zyg. w Piotr. 1538. HP. 196.

7. VRzędy Káncellárýiey náßey / wedle ſtátutów króleſtwá ná przyßłé czáſy będźiemy rozdawáć.

OFficia Cancellariæ noſtræ ſecundùm ſtatuta regni noſtri de hoc edita, deinceps futuris temporibus diſtribuemus.

KSIĘGI Y LISTY KANCELláriiéy. Tit: III.

Káncellárýiey kśięgi, które Metryką zową, nic nie wáżą ku dowodowi ná máiętnośći.

Libri ſeu Regeſtra Cancellariæ ad probationē ſuper bona, nihil valeāt.

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 31. B/ 56. HP. 195.

1. GDyż nie máłą ßkodę muśieliby podiąć wiele z poddánych náßych : gdyby kśięgi ábo reieſtrá / w których wielkiey wagi przywileie / y inßé prawá ludzkié / y tákże munimentá ſą wiernie wpiſáné / miáły bydź miáné zá podeyzrzáné : iáko o tym y do tego czáſu zá różnym rozumieniem mniemánie było : y niektórzy byli / którzy o to prośili / áby kśięgi tákowé były ſkáſſowáné. My tedy chcąc niektóre z boiáźni niepotrzebney wyzwolić / ná ninieyßym ſeymie ſkázuiemy : áby żaden z poddánych náßych niemógł bydź rußan / gában / y ku nieprzeſpieczeńſtwu o máiętności ſwé przywodzon zá tákimi liſty : któreby z kśiąg Káncellárýiey były wyięté : żeby iémi miano królewczyzny dowodźić. Abowiém tákowé liſty ku tákiému dowodowi / áby kto z poddánych náßych miał bydź w máiętnośćiách rußan / ſkázuiemy bydź nikczemné y nie ważné.

QVoniam magno detrimento afficerentur permulti regni noſtri ſubditi : vbi libri ſeu Regeſtra Cancellariæ, quibus magni momenti priuilegia, & alia hominum iura, & munimenta fideliter inſcripta ſunt, ſuſpecta aut fide carentia cenſeri debeant : ſicuti hactenus, pro varietate opinionum, putatum eſt : & ab aliquibus deſideratum, vt abolerentur, & caſſarentur : Nos itaque volentes quoſdam metu, non admodum neceſſario, liberare, in præſenti conuentu decreuimus : Neminem ex ſubditis noſtris debere, aut poſſe inquietari, moleſtari, aut etiam periclitari ſuper bonis quibuſcunq; : quæ per literas ex libris Cancellariæ noſtræ ſumptas & deſcriptas, quòd fuerint regalia, probari poſſent. Tales enim literas, quò ad eum effectum, moleſtandi aliquem ex ſubditis noſtris, nullius roboris & momenti eſſe volumus & decernimus.

Co wpiſano ma bydź w kśięgi Káncelláryiéy : y tákże gdy kto liſty ſtráći, ábo mu będą zfalßowánè.

Libris verò Cācellariæ, quid eſt inſcribendū, & ſi quis literas è Regeſtris Cācellariæ extractas iiſdē Regeſtris cōprobare nō poterit, propter vetuſtatē, eaſdē iuramētō comprobabit.

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 31. / 57. HP. 196.

2. ABy ná przyßłé czáſy kśięgi Káncellá-

CÆterum vt deinceps futuris temporibus

cellaryiéy nászéy tym pilniéy były pisáné y chowáné/ chcemy y mocnie skázuiemy: áby Káncléřz y Podkáncléřzy Koronni/ sámi tákowé księgi pod strażą swą mieli: y niech máią iednego ábo dwu pisárzów przysięgłych: którzy wszytkié Przywileia/ Dekrety/ Zeznánia/ y iné rzeczy/ które ku potrzebie y przespieczenstwu ludzkiemu przed námi się dzieią/ y zá pieczęcią nászą bywáią pozwaláné/ scżérze y wiernie w księgi tákowé ábo Reiestrá wpisowáli. A gdyby kto z poddánych nászych zá przygodą iáką nieszczęsną ábo z tráfunku listy od nas wydáné y w księgi Káncellaryiéy nászéy wpisáné strácił/ ábo iákokolwiek zfalszowáné ábo zgwałconé miał: Vrzędnicy Káncellaryiéy nászéy będą powinni wszytkim tákim/ gdy będą prosić/ przez wszelkiéy trudności y zbrániánia insze listy z ksiąg nászych/ nie odmieniáiąc nic z piérwszych listów/ pod pieczęcią nászą wydáć.

Ale gdzieby listy z Ksiąg Káncellaryiéy wzięté powiedział kto być podéyźrzáné/ y iesliby Reiestry ábo księgámi Káncelláryiéy dla stárości nie mogły być dowiedzioné: tedy przysięgą tego/ który ie pokázuie/ iáko obyczay iest/ máią być poprawioné.

poribus libri ipsi Cancellariæ nostræ, tantò diligentiùs & scribantur & seruentur, volumus & firmiter decernimus: vt Cancellarius & Vicecancellarius Regni nostri, ipsi soli libros eosdem in sua custodia diligenter adseruent: habeantq; semper vnum vel duos Notarios, vel Scribas Iuratos: qui omnia Priuilegia, Decreta, recognitiones, & alia quæ ad necessitates & securitates hominum coram nobis fiunt, & sub Sigillis nostris conceduntur, syncerè & fideliter, in libros huiusmodi seu Regestra, deinceps inscribãt. Quòdsi aliquis subditorum nostrorum, casu aliquo aduerso aut fortuito, literas à nobis emanatas, & libris Cancellariæ nostræ inscriptas, perdiderit, amiserit, aut alioquin viciatas habuerit: Officiales Cancellariæ nostræ tenebuntur & debebunt, omnibus talibus cùm petierint, sine vlla difficultate & renitentia, alias literas ex libris nostris, nõ mutato priori tenore descriptas, sub Sigillo dare, & extradere.

Verùm vbi literæ, ex libris Cancellariæ extractæ, allegarẽtur suspectæ. Regestrisq; seu libris Cancellariæ comprobari, propter antiquitatem, non possent: tum iuramento producentis, vt moris est, comprobari debent.

O tychże listách strácònych iáko ich dowodzić, masz fol. 102. lege 1. A ktoby

Káncléřz y Podkáncléřzy listów práwu przećiwnych wydawáć nie máią.

3. KAncléřz y Podkáncléřzy listów ná donácye y zápisy dóbr nie ma ináczéy wydáwáć/ iedno iáko práwá Koronné w sobie máią. A listy práwu przećiwné té máią być rozumiáné: Listy zákázuiącé sądów/ które wychodzą nie zá potrzebą rzeczypospolitey: tákże Commissyie miedzy osobámi: chybá żeby o dział ná gránicách/ y zá zezwoleniem stron były. Jeszcze o wolności od pospolitégo ruszenia ná woyne.

Cancellarius & Vicecancellarius, literas contrarias Iuri ne dent.

CAncellarius & Vicecancellarius literas literis contrarias, alter contra alterum, ac contra ius Regni commune non extradant, & literas super donationibus & inscriptionibus bonorum nemini dent, aliter quàm Constitutiones Regni continent. Literæ autem iuri contrariæ intelligantur: Inhibitiones ad iudicia; quæ emanant absq; necessitate Reip: Item Cõmissiones inter personas: nisi granicierum diuisionis, vel de cõsensu partium essent. Item liberationes ab expeditione bellica.

Alex. w Piotr. 1504 La. 113. lege Cancellarii autem &c. para. Ipsiq; literis &c. HL. 31/56. HP. 194.

O tymże.

Ten. Státuty declárátią iego naydźiesz wyższéy fo. 96. lege 1. Iż z dóbr.

4. STátut Królá Alexándrá w mocy zostáwuiąc de bonis mensæ Regalis vstáwuiemy: áby Káncléřz y Podkáncléřzy Koronni nie śmieli listów mimo státut ten wydawáć/ ná donácie/ obligácie/ venditie/ feuda/ pod vtráceniem vrzędu ad instigationem Nunciorum Terrestrium.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. Const. 13.

Szácunek listów Káncelláryiéy.

5. ABy poddáni nászy w Káncelláryiéy

Taxa literarum Cancellariæ.

ITem ne prædicti nostri subditi, in Can-

Zyg. w Piotr. 1511. fol. 16. HL. 57. HP 195.

láryiéy náßéy od Pisárzów nad spráwiedliwość nie byli obćiążeni: skázuiemy / áby nápotym od pozwów w Káncelláryiéy nic nie brano: Od prokurácyiéy trzy große: Od Commissyiéy z mándatem dźieśięć großy: Od zezwolenia ná dobrá náßé królewskié / dwá złote: Od inych zápisów pospolitych / dwie kopie: Od listów kożdych zámknionych / ßeść großy: Od listów wiecznych ná párgáminie z iedwábiem pięć kóp. A tákowy przerzeczony ßácunek skázuiemy / áby był chowan z łáski náßéy przećiwko ßláchćie: którym w téy mierze tę łáskę przed inémi chcelismy okázáć. Ale Mieszczánie / Zydźi / y ludźie postronni będą płáćić listy / wedle nálazku y woléy Káncelláryiéy náßéy.

Cancellaria nostra, à Notariis plus iustò grauentur, decernimus: Quòd deinceps, à citationibus nihil accipiatur: à Procuratorio, tres grossi: à literis Commissionis, cum mandato, decem grossi: à literis consensus, super bona nostra Regia, duo floreni: ab aliis verô inscriptionibus duæ sexagenæ. Item á quibuslibet literis clausis, sex grossi: à literis perpetuis, in pargameno, cum serico, sexagenæ quinque soluantur. Prædictam autem taxam literarum nostrarum obseruandam decreuimus, fauore Nobilitatis Regni nostri: quam in hoc, speciali prærogatiua cōdonare volumus. Ciues verò, Iudæi, & homines externi, soluent literas, iuxta arbitrium & voluntatē Cancellariæ nostræ.

O REFERENDARZACH.

Tit: IIII.

Przyśięgá.

EGo N. iuro. Quia Serenissimo Principi & Domino, Domino N. REGI Poloniæ, fidelis ero. Secreta, quæ mihi per suam Maiestatem & Consiliarios eius dicentur, contingentia vel Maiestatem Regiam, vel Rempub. aut vtrunque, nemini in iacturam Regiam aut Reipub. pandam: iustè secundùm Deum, ius scriptum, æquitatem, & partium controuersias, postulationes iuridicas, & Regiæ Maiestatis decreta referam; diuitis & pauperis, amici & inimici, ciuis & peregrini discrimine sublato: & neque fauorem vel odium, neque præmium, neque pœnam mihi propositam curabo: sed in iudicando, consulendo, referendo partium controuersias, solum Deum, & iustitiam sanctam, & æquitatem, in iisq; omnibus conscientiæ meæ iudicium sequar & audiam; aliaque negotia officio meo incumbentia fideliter, & pro posse meo peragā. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

Ná dworze Królá I. M. dwie osobie w Práwie vczonè Duchowny y świetcki bydź, y skárgi przesłuchánè, Káncelláryiéy odnośić máią.

In curia Regia duo sint Iurisperiti, Spiritualis & secularis, qui querelas ac preces supplicum audiant, officialibusq; Cancellariæ referant.

Zyg. w Krák. 1507 fo. 5. HL. 221 B/ 396. HP 31.

2. DLa iáśnieyßégo czynienia spráwiedliwośći y odpráwowánia skárgi kłádących / vstáwiamy: áby dwá byli w práwie vczeni / ieden duchowny / drugi świetcki:

PRo clariori administratione iustitiæ, & expeditione querentium, statuimus: Quòd duo sint iurisperiti, vnus spiritualis alter secularis, secuturi semper Curiam

tki: którży przez nas obráni máią zá dworem ieździć/ á ci będąc przysięgli máią słucháć skarg: y té vrzędnikóm Kancellárijey królestwá nászégo wiernie winni będą odnosić. Ci lepak zá nászym y potomków nászych roskazániem/ odpráwowáć będą wedle tego/ iáko práwo y spráwiedliwość rádźić będźie/ y iáko skárżących sie potrzebá będźie potrzebowáłá.

A niechay śiedzą przysłucháwáiąc skarg po Mszéy nászéy/ áż do godźiny obiedniéy: po obiedźie záśie do wieczerzéy: ábyśmy wolniéy mogli rádam y inym spráwam ná szym przypilnowáć. Wszákże spráwy sądowné sędźiemu wedle státutu máią bydź zlecáne.

riam nostram, per nos eligendi. Qui iurati audiant querentes: referantq; fideliter Officialibus Cancellariæ regni nostri: qui deinde de nostro & successorum nostrorum mandato, expeditionem facient: secundùm quod ius & iustitia suadebit, ac ipsorum querentium necessitas exposcet.

Sedeant autem audientes querelas, per acta Missa nostra, ad horam prandii: & post prandium, vsque ad tempus cœnæ, vt liberiùs consiliis, & aliis actionibus nostris, intendere valeamus. Causæ tamen iudiciariæ iudici, iuxta statutum committantur.

Referendarze w spráwy sądowè wdáwáć sie nie máią, tylko przy królu spraw słucháć máią.

Referendarij iudiciis se non immisceant, tantùm circa regem causas audiant.

3. Referendarze nászy tylko skarg á nie sądów/ wedle státutów królestwá/ pilnowáć będą: áni sié nápotym w sądy świeckié mięszáć będą mogli/ tylko przy bytności nászéy: gdy sámi przy vznániu spraw oblicznie będźiemy. Abowiém przy nas śiedźieć/ y ráde dáwáć będą mogli. które téż wedle státutów będźiemy záwżdy náznáczáć: gdy będą wákowáć.

A sędźiowie y podsędkowie źiem spraw słucháć/ y one sądźić ná dworze nászym będą/ wedle státutu Káźimierzá: który iest nápisan ná dźieśiątym liśćie:

*pátrz li. 5. párte 5. tit. 4. lege 10. Iz wielkimi

REferendarii nostri querelis tantùm modo, & non iudiciis, secundùm statuta regni, intendere debebunt: neque se deinceps iudiciis secularibus immiscere poterint, præterquam in præsentia nostra, quando ipsi causis cognoscendis interfuerimus personaliter. Nobiscum enim assidere & consilia dare poterint: quos etiam iuxta statutorum tenorem, semper sumus designaturi, vacatione occurrente.

Zyg. w Piotr. 1538. HL.221. B/395. HP 32.

Iudices autem & subiudices terrarum, causas audient: & iudicabunt, in Curia nostra, iuxta statutum Kazimiri regis.

O tychże Referendarzách.

4. Wedle státutu roku 1538. Referendarze nászy zachowywáć sie máią.

*wyższéy práwo 3. Referendarze.

IVxta statutum anni 1538. Referendarii nostri debent sese conseruare.

Referendarze spráwy Niemieckié królowi referowáć máią.

Referendarij causas Theutonicales audiant: quas cum Cancellariis Regi deferent.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL 222/396. HP 32.

5. Iż w sądźiech Niemieckich wiele spraw szláchtá miewa: gdy sie tákowé spráwy przytoczą: tedy ie z Rádámi/ które przy nas będą/ odpráwowáć y sądźić będźiemy. A Káncellárya z Referendarzmi przysłucháwáć ich będźie/ y przy stronách referowáć.

QVia in iudiciis Theutonicalibus, multas causas nobilitas habere solet: cùm ergo tales causæ obuenient: tum eas cum Consiliariis, qui circa nos tunc præsentes fuerint, iudicabimus atque absoluemus. Cancellariæ verò Officiales, cum Referendariis audient easdem: & partibus præsentibus, nobis referent

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL 56. HP. 196.

O SEKRE-

O SEKRETARZU WIELKIM.
Tit: V.

O Przywileiu iego.

Alex. w Piotr. 1504 La. 113. HL 239/ 427. HP. 32.

1. DLa wielkośći Sekretarzów: gdyż káżdy z pisárzów y tákże z Komorników chodząc do komory królewskiey sekretarzem sie zowie / postánowiono iest zá spólnym królá Iego M. y Prelatów / y Pánów zwoleniem / áby ieden był záwżdy Sekretarz: który ma wiedźieć táiemné odpráwy Rzeczypospolitey. Który też będźie do tych táiemnic przypuszczon: które Kánclerzowi y Podkánclerzemu królestwá będą opowiedźiáné. który też niech będźie pierwszy oczekiwáiący prelatur / dostoienstw / y inégo duchownégo opátrzenia: y ten ma wnet po Kánclérzu y Podkánclérzym ná tákowé vrzędy wstępowáć.

De maiori Secretario, & prærogatiuis eius.

PRopter multiplicationem Secretariorum, cùm quilibet Notariorum, ac etiam Cubiculariorum, intrans regis cameram, secretarii nomine se appellet: statutum est communi Maiestatis Regiæ, Prælatorum, & Baronum consensu: Quòd vnus sit semper Secretarius, sciens secretas expeditiones publicas: qui etiam ad ea intromittetur secreta, quæ Cancellario & Vicecancellario regni pandentur: qui etiam sit primus expectans prælaturarum, dignitatum, beneficiorumque, immediatè Cancellario regni & Vicecancellario talibus & officiis successurus.

Przyśięgá Sekretarzów.

2. EGo N. iuro. Quia Serenissimo Principi & Domino, Domino N. regi Poloniæ, fidelis ero. Secreta quæ mihi per suam Maiestatem & Consiliarios dicentur, contingentia vel Maiestatem Regiam, vel Remp. aut vtrunq;, nemini in iacturam Regiam & Reipub. pandam. Quicquid verò sciuero, intellexero aut sensero, suæ Maiestati Regiæ, Regno & Reipub. nocibile & damnosum, præcustodiam. Sic me Deus adiuuet.

KSIĄG

KSIĄG TRZECICH CZĘSC CZWARTA, O Márszałkách.

PRZYSIĘGA. Tit: I.

1. EGo N. iuro: Quòd Serenissimo Principi & Domino, Domino N. Regi Poloniæ, & eius successoribus, & Regno Poloniæ in hoc officio Marsalcatus mihi commisso fidelis ero, illudque tàm in Conuentibus publicis quàm etiam in aliis locis in Aula Maiestatis Regiæ, summa fide & diligentia administrabo, non priuati mei alicuius quæstus, sed dignitatis & vtilitatis tantùm M. Regiæ & Regni Poloniæ gratia. In consilium Maiestatis Regiæ adhibitus, illud ego fidele Maiestati eius & Regno Poloniæ præstabo. Nulla secreta, quæ mihi aliquando à Maiestate Regia vel Senatoribus Regni communicata fuerint, præter voluntatem vel in præiudicium Maiestatis eius & Regni Poloniæ reuelabo. Pericula omnia, quę imminere Regno vel Regi poloniæ sciuero aut opinabor, Maiestati eius, & cæteris Senatoribus indicabo, & pro posse meo auertam. Personæ cuiusque dignitatis rationem pro loco & tempore habebo. Seditiones, contentiones, rixas, scandala, excessus, maleficia, ne fiant in aula Regia, & in Conuentibus publicis, omni mea opera & diligentia prouidebo. Quòdsi fortè aliqua eiusmodi acciderint, ea, quantum in me erit, sedabo aut animaduersione iusta vindicabo: idque consensu, iussu & autoritate Maiestatis Regiæ: cæteraque officii mei munera & onera, iuxta præscriptum Statutorum Regni fideliter obseruabo: idque non sine mutuo consilio & consensu cæterorum Regni Consiliariorum & Officialium, qui præsentes in Aula fuerint. Sic me DEVS adiuuet, & sancta Dei CRVX.

VRZĄD. Tit: II.

O vrzędzie Márszałká Koronnègo y Nadwornègo.

1. VRzędy Koronné y Dworskié / zwłasczá Márszałków były do tego czásu trzymáné z zwyczáiu iákiégoś. Aczkolwiek kożdy z nich wié swoie powinność y prácą: wszákże dla tég / iż dwá vrzędnicy w iednych spráwách obiéráią sie: częścią téż iż niebyło opisano / czego kożdy z nich pilnowáć miał: á ztąd przydawáły sie obledliwośći y omie-

De officiis Marsalcorum Regni & Curiæ.

Officia Regni & Curiæ, & præsertim Marsalcorū, hactenus tenta erant, de consuetudine quadam. Licèt enim quilibet eorum, suum singulare sciat onus ac debitum; tamen quia vel propter concurrentes in vno duos officiales, vel quia descriptum non fuerat, quid eorum quilibet attentare debeat, committebantur errores, &

Alex. w Piotr. 1504. La. 112. HL 153. B/273. HP. 187.

omieszkánia w tych rzeczách/ ktore im przynależáło opátrowáć y czynić: y tákże miedzy nimi niezgody bywáły.

Dla tego zá słuszną przyczyną ma bydź to opátrzono: Iż vrząd Márszałká Koronnégo y Márszałká Nadwornégo/ chociáby obádwá ábo ieden z nich był ná Dworze/ ma bydź spráwcą y mistrzem wszytkich dworskich ceremoniy: to iest/ zwyczáiów y dworzan: Ktorych oboygá ten będźie vrząd/ popisowáć dworzány/ im płáćić/ regiestrá chowáć/ y wiedźieć ktorzy są pilni/ ktorzy niedbáli/ y ktorzy dobrzy ktorzy źli: nie posłusznych niedopuszczáć ná Dworze chowáć/ ále nápominać/ áby tákowi od służby dworskiey byli odkazáni. Gośćie y Rády koronne máią przyimowáć/ y tego strzédz/ áby kożdému powinna cześć z strony Máiestatu Krolá Ie° M. wedle zasługi osoby byłá wyrządzána. A tákże złe przykłády ábo występki máią miárkowáć/ ábo odpędzáć/ ábo popráwowáć karániem/ wedle vczynku dopuszczonégo: áwo wszytkie rzeczy máią postanawiáć/ przeglądáć/ y ordinowáć/ ták ná Dworze/ w dworzéch/ w domiéch/ komorách ábo pokoiách y v stołów krolewskich: iáko też w inich vrzędźiéch y vrzędnikoch/ ku Rycérskim pocztóm Krolá Iego M. przynależących: ná co iest mu dána zupełna moc vstáwiáć/ odmieniáć/ y wszytko z lepszym porządkiem czynić/ zá zezwoleniem y władzą Krolá Ie° M.

A áczkolwiek Márszałek koronny tę władzą zwykł mieć/ iż gdy on ná Dworze będźie/ ná ten czás Márszałek Nadworny w żadné rządy vrzędowi swému przynależącé nie zwykł się wdawáć: wszákże iż Márszałek Koronny częstokroć zwykł nie bywáć przy Dworze: áby tedy w niebytnośći iego wiedźiał y vmiał Márszałek Nadworny odpráwowáć to/ co dobrym porządkiem przez Márszałká Koronnégo było odpráwowano ná Dworze: Vstáwiamy/ iż té vrzędy z powinnośći vrzędu niech będą zobopólné y nieróżné tym sposobem:

Iż ilekroć Márszałek Koronny będźie ná Dworze/ záwżdy ku kożdey spráwie vrzędu swego ma wezwáć Márszałká Nadwornégo: zá iego wiádomośćią wszytko czyniąc/ co Márszałkowému vrzędowi przynależy. A gdy od Dworu odiácháć ma/ odda reiestrá y spráwę vrzędu Márszałkowi Nadwor-

& negligentiæ, in his, quæ officialibus illis videnda, agendaq; incumbunt: ac inter eos ipsos dissensiones mutuæ.

Quapropter rationabiliter censendum est: Quòd officium Marsalci regni, & officium Marsalci curiæ, siue vterq; siue alter eorum esset in curia, debet esse omnium cæremoniarum & Curiensium Magister. Quorum & vtriusq; istorum hoc erit officium: vt curiens conscribant, soluant, regestra teneant, & sciant diligentes & negligentes, malos & bonos: & non obsequentes, non sinant in curia foueri; sed permoneant, vt tales à curiæ seruitio alienentur. Semper hospites & Consiliarios regni excipiant: & attendant, vt debitus cuiq; honor, ex parte Maiestatis regiæ, iuxta meritum personæ, impendatur: vtque scandala & excessus aut moderentur, aut eliminent, aut emendent, animaduersione iuxta meritum aut demeritũ adhibita: sicq; omnia constituant, prouideant & dirigant, tàm in aula, curiis, domibus, cameris, & mensis Regiis, quâm aliis officiis & officialibus, ad Equestrem ordinem Maiestatis regiæ pertinentibus. ad quod tribuitur ei potestas plena, instituendi, destituendi, & omnia cum meliori conditione, ac cum consensu & autoritate Maiestatis Regiæ faciendi.

Et licèt Marsalcus Regni eam autoritatem habere consueuerit: vt eo præsente Marsalcus curiæ de nulla administratione incumbentis officii se intromittat: tamen quia Marsalcus regni sæpius abesse consueuit à curia: vt igitur absente, eo sciret Marsalcus curiæ prosequi, aut exequi id quod bono ordine per Marsalcum regni rectum erat in curia: constituimus: Quòd ista officia, sint inuicem debito officii indifferentia, sic videlicet:

Quotiens Marsalcus regni esset in Curia; semper ad omne officii exercitium, & actionem, vocare debet Marsalcum curiæ: eo sciente omnia facturus, Marsalcatus officio incumbẽtia. Recedens verò è curia, tradet Regestra, & administrationem officii Marsalco curiæ. in quo Marsalco regni authoritas sũma sit ad omnia suprascripta: eo verò absente, in persona minoris sit eadem, nec minor authoritas: quam eam regni Marsalcus, in curia personaliter

Nadwornému. W którym Márszałku koronnym niech bedźie nawyższa władza ku wszystkim rzeczam wysszéy nápisánym. A gdy iego nie bedźie ná Dworze/ w osobie mnieyszégo Márszałká niechay táż bedźie władza/ á nie mnieysza/ którą koronny Márszałek ná Dworze osobą swą będąc zwykł mieć.

Któremu Márszałkowi gdy spráwuie vrząd dworski/ y iest ná nim osobą swą/ iest przysądzone bránie Targowégo/ y władza vkłádáć cény rzeczom/ które ná potrzebe dworską bywáią przywiezioné. A tákowé Targowé ma bráć pomiernieý/ niż zwykł czynić/ y nie ináczéy: iedno iáko práwem pospolitym y zwyczáiem w Miesćiech y w Miásteczkách onych/ do których bedźie przyieżdżano/ zwykło bydź brano.

A wszákże o targowym polnym/ tedy tá moc niech bedźie záchowána do Hetmáná wielkiego: áby zá spolną rádą zapłátá rzeczy byłá dawána.

A bądź domá bądź gdźie indźiéy Jego K. M. osobą swą bedźie: tedy cokolwiek Márszałek ábo Hetman ku płáceniu rzeczy/ y ku pospolitému postánowieniu chowáć postánowi: tákową vstáwe przez obwołánié woźnégo ma opowiedźieć.

A iesliby Márszałek w płáceniu rzeczy y targowégo z miáry wystepował: niechay máią moc Rády ná dworze będącé to miárkowáć/ y iemu roskázowáć: którym iesli Márszałek nie bedźie posłuszen: tedy iáko nieposłuszny do władzy y mocy séymu wálnégo/ który blisko bedźie/ niech bedźie odniesion y oskárżon.

sonaliter existens habere consueuit.

Cui quidem Marschalco Magistratum curiæ dirigenti, & in eo personaliter existenti, ratione administrationis sui officii, ascribitur perceptio foralium: & authoritas imponendi prætii rerum venalium, ad necessitatem curiæ importatarum. Ea autem foralia percipat moderatiùs, quàm facere consueuit: & non aliter quàm cõmuni iure & consuetudine, in ciuitatibus & oppidis illis ad quæ ventum esset, percipi consueuerunt.

De foro tamen Campestri reseruatur hæc facultas, ad Campiductorem generalem. Vt communi consilio prætium rebus tribueretur.

Et tàm domi, quàm foris agente Rege, quicquid vel Marschalcus, vel Campiductor, ad prætia rerum, aut communem ordinationem seruandam constituet, debebit Constitutionem per publicationem intimare.

Si verò Marschalcus, in prætio rerum & foralium excederet modum: habeant facultatem consiliarii, in curia præsentes illud moderandi, sibi quoq; præcipiendi. quibus si Marschalcus parere noluerit: extunc tanquam inobediens ad communem authoritatem consilii generalis proxime futuram, deferatur.

KSIĄG TRZECICH, CZĘSC PIĄTA,

O Podawániu dignitarztw y vrzędów.

O OSIADŁOSCIACH,

De Incompatibilibus, y o pilnowániu vrzędów. Tit I.

Dostoienstwá y Vrzędy áni przyczyniánè áni vmnieyszánè bydź máią.

PRAWO Zyg Aug. w Piotr. 1550. Con. 2 B. HL. 80/ 144.

1. Dostoieństw y vrzędów żadnych przyczyniáć áni vmnieyszáć nie będźiem wedle praw opisánych.

Dignitates & officia neque plura neq; sint pauciora.

Dignitates & officia nulla omninò multiplicabimus neq; reddemus pauciora: nisi quæ sunt iure cõscripta & instituta.

*maß niżéy práwo 6. Dostoieństwá para. Atákowych

Vrzędy Koronnè w cále záchowánè, á Vrzędy dworskie nie vmnieyszánè áni zátrudniánè bydź máią.

Steph. w Krák. 1576. Con. 160. B.

2. Vrzędy Koronné oboygá narodu/ w cále záchowáné bydź máią. Tákże y dworskich vrzędów vmnieyszáć y zátrudniáć nie mamy/ ále owszem ludźióm státecznym/ godnym y zásłużonym/ obóygá narodu/ á nie obcym/ gdybykolwiek wákowáły/ powinni będźiem dawáć.

Dostoieństwá y Vrzędy dánè nikomu bránè bydź nie máią, á wedle státutów podawánè bydź máią.

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 80. B/ 145. HP 171

3. Iz Dostoieństw y Vrzędów po seymie blisko przeszłym/ wedle stárégo zwyczáiu przez nas podánych/ nie godźi sie nam bráć/ y od tych/ ktorym są dáné/ oddaláć y bráć: boby tákowé osob zacnych ruszenié z mieysc imieniu ich przyniosło nieiákié zelżenié: y byłoby wnętrznéy nienawiśći y rostérku niemáłé zápalenié. A ták ná przyszłé czásy gdy té mieyscá będą wákowáć wedle státutów królestwá nászégo będźiemy ie podawáć.

De dignitatibus collatis.

Qvia dignitates & officia, post conuentum proximè præteritum, iuxta antiquam consuetudinẽ per nos collata, non licet nobis abrogare: & ab eis, quibus collata sunt, amouere & auferre: (quòd talis deturbatio & degradatio personarũ insignium, nomini eorum notam inureret: & esset intestini odii & dissidii, non leue incendium) ideo in futurum, dum vacabunt, secundùm statuta Regni nostri conferenda.

*niżéy prá. 6. Dostoieństwá: para. Atákowych

*pátrz niżéy práwo 5. y 6.

Ná początku séymu rozdawánè bydź máią.

Sigis. Petr. 1543. HL. 79. B/ 144. lege Satisfaciendo. ver. 4.

4. Et ne negotia terrestria negligerentur, tenebimur deinceps huiusmodi officia & dignitates in principio Conuentus, prius quàm ipse Conuentus generalis inchoabitur, hominibus idoneis, possessionatis, indigenis illarum terrarum, iuxta priuilegia & statuta, distribuere.

Dosto-

Dostoieństwá ábo Vrzędy Koronnè sámym Polakóm nie Cudzoziemcóm máią być dawánè.

S. Obiecuiemy / iż tákowych vrzędów y Dostoieństw / iáko są Woiewództwá/ Kásztelaniie/ Sądy/ Podkomorztwá/ y tym podobné / które do żywotá zwykly być dawáné/ y iný którymkolwiek ludziom obcym / przychodniom nie bedziemy dawáć / oprócz sámym synóm Koronnym / y mieszkáiącym w tych ziemiách / w których tákowé Dignitates y Vrzędy są położoné.

Które to dostoieństwá y wszytkie y każdé z osobná vrzędy/ chcemy w ich práwiéch / iáko były zá czásów Naiáśnieyszych Xiążąt Pánów Władysłáwá Dziádá / y Kázimierzá Wuiá nászégo królów Polskich / w cále záchowáć.

Obiecuiemy też / iż żadnégo Páná/ áni człowieká Ryczerskiego/ áni szláchcicá/ ábo inégo którégokolwiek záwołánia bedącégo postronnégo przychodniá cudzoziemcá/ iedno narodu Polskiego Stárostą nie mamy vczynić: y którýby w téyże Koronie z Polskiego narodu sie národził: gdyby tylko nie szedł z rodzáiu Xiążęcégo.

Jescze obiecuiemy żadnégo Zamku áni twierdze królestwá nászég/ żadnemu Xiążeciu ábo z rodzáiu Xiążęcégo idącému ku rządzeniu y dzierżeniu ná czás ábo ná wieki nie poruczáć.

Potym obiecuiemy Zamków/miast/przerzeczonég królestwá/ z których vrzędy y stolice Sądowné pochodzą / iáko Krákowá / Bieczá/ Sącza/ Wislice/ Woyniczá w ziemi Krákowskiéy: Záwichostá / Lubliná/ Sieciechowá / Lukowá/ Rádomiá w ziemi Sándomirskiéy: y Zamku Łeczyckiégo w ziemi Łeczyckiéy : w ziemi Sierádzkiéy Piotrkowá: w ziemi Kuiáwskiéy Brześcia/ Kruszwice/Włodzkáwiá: w Wielkiéy Polscze Poznánia/ Miedzyrzecza/ Zbąszyná/ Kálisza/ Nakle/ Koniná y Pyzdr / żadnému iedno obywátelóm ábo stárostóm/ którzy w tymże królestwie są/ nie dawáć. Ale iné Zamki przychodniom / y inym którymkolwiek bedziemy chcieć my mamy y potomkowie nászy mieć bedą wolną moc dawáć.

Dignitates & officia Regni nulli extraneo sed indigenis nobilibus sunt danda.

ITtem promittimus: quòd tales honores & dignitates, vtpote Palatinatus, Castellanatus, Iudicia, & Succameraria-tus officia, & his similia, qui vel quæ ad vitam conseruari consueuerunt, aliis quibuspiam hominibus extraneis hospitibus non conferemus: nisi talibus, qui sint regnicolę terrarũ eiusdem Regni, in quibus huiusmodi dignitates & honores cõsistũt.

Ludw. w Koß. 1374. La. 41. HL. 78/141. HP 165.

Quas etiam dignitates & omnia officia, ac singula, volumus in corũ iuribus, prout fuerũt tẽpore Serenissimorũ Principũ Dominorum Vladislai Aui, & Kazimiri Auunculi, nostrorum, Regum Poloniæ, conseruare plenariè.

Promittimus: quòd nullum Baronem, Militem, seu Nobilem, vel alium quemcunq;, cuiuscunq; conditionis existat, extraneum, hospitem, seu alienigenam, pręterquàm natione Polonũ in Capitaneum præficere debemus: nisi talẽ, qui sub eadem Corona, de gente Polonica sit oriũdus. dummodo non descẽdat de stirpe Ducali.

Cæterùm promittimus: quòd nullum castrum, seu fortalitium Regni Poloniæ, alicui Duci vel Principi, aut descendenti de gente Ducali regendum & tenendum committemus, pro tẽpore vel in æuum.

Deinde spondemus, castra & ciuitates sæpè dicti Regni, de quibus honores & Iudiciales sedes procedunt, (Hæc videlicet: Cracouia, Biecz, Sądecz, Wislica, Woynicz, in terra Cracouiensi: Sandomiria, Zawichost, Lublin, Sieciechow, Lukow, Radom in terra Sandomiriensi: ac castrũ Lancicien: in terra Lancicien. in terra Siradiensi Piotrkow: item in terra Cuiauiæ, Brzescie, Kruszwica, Vladislauia: item in Polonia Maiori, Posnania, Miedzyrzecz, Zbąszyn, Kalisz, Nakiel, Konin & Pyzdry nuncupata) nulli alteri, nisi terrigenis, seu Capitaneis in eodem Regno consistentibus conferemus. Alia autem quæcunq; castra, hospitibus vel aliis quibuscunq; voluerimus, nos & successores nostri, habebimus & habebunt liberam conferendi facultatem.

Dostoieństwá w práwiech swych máią bydź záchowáne, á iedno synóm Koronnym dawáne, Expectátywy ná nie dawáne bydź nie máią, áni ich dochody vmnieyszáne.

6. Dostoieństwá kościelne y świeckie królestwá Polskiego iednostáynie przy práwiech y zwyczáioch y wolnościách ich / które y których czásu naiáśnieyszych Kśiąząt Pánów Káżimierzá / Lodowiká y innych Królów y Kśiążąt dziedziców królestwá Polskiego vżywáli / dopuszczamy stać / y chcemy przy nich zostáwić.

Jagełło w Iedl. 1433. La. 50. B. HL. 77. B/ 140. HP. 166.

Które to Dostoieństwá gdyby wákowáły / to iest / gdyby ten który ie miał vmárł / żadnému cudzoziemcowi postronnému / iedno szláchćicowi dobrze zásłużonému / y w sławie chwalebnie záchowálému oney ziemie / w którey dostoieństwo tákowe będźie wákowáło: to iest / w ziemi Krákowskiey / obywátelowi Krákowskiému / w Sedomirskiey / Sedomirskiému: w Wielkiey Polszcze / obywátelóm Wielkiey Polski: y ták we wszytkich ziemiách królestwá nászego bedźiemy dawáć y rozdawáć.

Ná które Dostoieństwá ták duchowne iáko świeckie expectátyw zápisánych żadney osobie nie damy ná przyszłe czásy.

A tákowych dostoieństw przerzeczonych ták duchownych iáko świeckich nie mamy vmnieyszáć / potłumiáć: y ich dźierżaw / czynszów / ábo dochodów ku nim należących przez słusznęg vznánia práwá niemamy bráć.

Ale iż przez dźierżáwce zamków y twierdz w cudzych kráiách vrodzoné / królestwo w sobie y w cześciách swych częstokroć w niebespiecznosć zwykło przychodźić: dla tegoż y z tey przyczyny żadnému kśiążęciu ábo z kśiążęcego rodzáiu pochodzącému ábo postronnému któremukolwiek żadnégo zamku / twierdze / ábo miástá ku rządzeniu do czásu ábo ná wieczność nie damy / nie náznáczymy / áni żadnym sposobem nie będźiem conferowáć / y ktemu żadnégo z tákowych ná stárostwo ábo dźierżenie ziemie królestwá nászego przerzeczonego niechcemy dawáć / áni ná tych mieyscách záſádzáć.

Expe-

Dignitates in iuribus suis conseruantur, Indigenis dentur, nec in prouentibus diminuantur, damnantur Expectatiuæ.

Dignitates autem ecclesiasticas & seculares regni Polonię, æquo modo circa iura & consuetudines, ac libertates ipsorũ, quæ & quas tempore serenissimorũ principum Dominorum, Kasimiri, Ludouici, & aliorum Regum & Ducum, hæredum regni Poloniæ, obtinebant, dimittimus persistere & permanere.

Quas quidem dignitates cùm vacare contigerit, nulli extraneo terrigenæ, nisi nobili benè merito, & in fama laudabiliter conseruato, illius terræ in qua dignitas huiusmodi, vel honor vacauerit, (terrę videlicet Cracouiensi, terrigenam Cracouiensem: Sandomiriensi, Sandomiriensem: & in Maiori Polonia, terrigenam Poloniæ Maioris: & sic de singulis terris regni nostri Poloniæ) dabimus: & quomodolibet conferemus.

Super quibus etiam Dignitatibus, ecclesiasticis & secularibus, literas expectatiuas nulli personæ dabimus in futurum.

O tymże páirz niżey práwo 7. A iż wiele.

Et quod prædictas Dignitates, tàm ecclesiasticas quàm seculares, non debemus minuere, nec etiam suffocare: & possessiones, census seu salaria, ad eos pertinentia, absque iuris debito examine non auferre.

Item, quia per Tenutarios castrorum & fortalitiorum alienę gentis, & extranee nationis, regnum in se & in suis partibus, crebrius periclitari contingit: pro eo & ex eo nulli Ducum & de Ducali genere descendenti, seu extraneo alienigenæ cuipiam, aliquod castrum, fortalicium, aut ciuitatem, ad regendum pro tempore, vel in æuum dabimus, assignabimus, aut quomodolibet conferemus: nec etiam aliquem talium, in Capitaneum aut Tenutarium terræ alicuius, aut terrarum regni nostri prædicti, præficere volumus, nec etiam surrogare.

O tymże masz wyszśey práwo 5. Obiecuiemy para. Iesćie.

Expe-

Expectátywy przećiw práwu pospolitému dánè niemáią bydź dźierżánè, à iurapatronatus popsowánè.

7. A Iż wiele iest nádano zá Królá Je° M. świętey pámięći Oyá nászego/ y zá nas też iuż Expectátywy/ które są przećiw práwu pospolitému: zá prosbámi Posłów koronnych/ y rádą Rad nászych/ wszytki expectátywy/ które są zá Je° Królie: M. Oycá nászego/ y zá nas też którymkolwiek sposobem dáné przećiw práwu pospolitému/ ták też y solida ábo spólné dźierżenia/ do tego y iurapatronatus które sobie księża ná pewné osoby wypráwuią/ skáźiliśmy y zepsowáli/ ták iż żadney mocy mieć nie máią: á my ich też áni potomkowie nászy dawáć nikomu niemáią. Wszákóż dożywoćia y consensy wszytki podle státutu w mocy zostáwiamy/ które práwu pospolitému nie są przećiwné.

o tymże Tátrz práwo wyszszey 6. Dostoieństwá pará. Ná które.

Expectatiuæ iurapatronatus & solida cassantur.

Quia multum Expectatiuarum iuri cōmuni contrariarum, viuente sanctę memoriæ serenissimo parente nostro, tum etiam nobis ad gubernacula regni sedentibus, datum est: assentientes postulationibus Nunciorum regni & consilio Consiliariorum nostrorum, omnes expectatiuas, tàm tempore serenissimi parentis nostri, quacunque ratione & respectu contra ius commune datas, similiter etiam & solida, aliâs communes possessiones, preterea & iurapatronatus, quæ sibi spirituales, in certas personas expedire solent, destruximus & cassauimus: sic quòd nullam vim habere debeant. Nos verò, neq; posteri nostri eas concedere debent: tamen aduitalitates & consensus omnes secundùm statutū in robore conseruamus: qui quidē iuri cōmuni non sunt contrarii.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. Con. 3. HL. 92. B/ 167.

Dostoieństwá tego rodźáiu Polskiégo ludźiom máią bydź dawánè: ináczéy obránègo nie ma nikt słucháć.

8. Zá iednostáynym Pánów duchownych y świeckich/ y Posłów źiemskich ná tym séymie Piotrkowskim zebránych/ pospolitym skazániem/ od stárego státutu nie odstępuiąc/ vstáwiono iest: iż Dostoieństwá y Vrzędy źiemskié przez Królá J. M. tylko obywátelóm źiem/ osiádłym/ godnym máią bydź dawáné. A iesli będźie ináczéy vczyniono/ to niema bydź chowano/ áni temu/ któremu tákowé dostoieństwo y vrząd przećiwko przerzeczoney vstáwie będźie dan/ niema bydź dopuszczono vżywánie tákowégo dostoieństwá y vrzędu: áni ie° ma bydź czynioné iákié posłuszeństwo.

A o Królu Je° M. ták czyniącému nie ma bydź ináczéy rozumiano/ iedno iż przećiwko przysiedze swéy krzywdę vczynił przywileiowi pospolitému.

Dignitates indigenis conferantur, alioqui, nō pareatur inuestito: & Rex contra iuramentum faciet.

Vnanimi Dominorum spiritualium & secularium, ac Nunciorum terrestrium, in hac conuentione Petricouien: congregatorum, decreto communi constitutum est, antiquo statuto innitendo. Quòd dignitates & officia terrestria, per Maiestatem regiam incolis tantummodo terrarum possessionatis, & idoneis conferantur. Secus factum, non seruetur: nec ille, cui dignitas vel officium, contra præmissa collata fuerint, eadem dignitate seu officio, vti permittatur: neque ei vlla præstetur obedientia,

Regia autem Maiestas, tanquam contra iuramentum præstitum secus faciens, rei & priuilegio communi iniuriam intulisse censeatur.

Rády Koronné w Piotr. 1503. La. 111. HL. 78. B/ 142. HP. 169.

O Osiádłośćiach.

Dostoieństwá y vrzędy tutecznym ludźiom, dobrá dźiedźiczné w onym Powiećie máiącym, máią bydź dawánè.

Dignitates & officia indigenis, bona hęreditaria in illo districtu habētibus, sunt danda.

Ką́ III. w Nieſz. 1454 La 92. HL. 78 B/ 142. HP. 167.

9. Gdyż tuteczni obywátele zá ſwoie záſługi y cnoty nád przychodnie słuſznie máią bydź przekłádáni: obiecuiemy liſtem ninieyſzym/ Dignitárztwá/ Kaſztelániiey/ y vrzędów wſzytkich królestwá náſzego nikomu/ iedno oſobam dobrze záſłużonym/ láty/ rozumem/ y mądrośćią okazáłym/ y ieno tutecznym rodakóm/ nie rozdawáć: y dámy vrząd oney oſobie/ ktora oney źiemie będźie obywátelem/ w ktorey tákowe Dostoienſtwo będźie Dignitárzá ábo Vrzędniká potrzebowáło: y ktory támże będźie miał dźiedźiczne dobrá. A to dla tego/ ábyſmy zámkneli drogę nieluboſćiam y ſzemrániu ludzkiemu.

ITem, cùm indigenæ pro ſuis meritis & virtutibus forenſibus ſint meritò præferendi, Pollicemur per præſentes: quòd Dignitates, Caſtellanatus, & officia in terris vniuerſis regni noſtri, perſonis benè meritis, ætate, intellectu & prudentia benè vigentibus, & indigenis diſtribuemus: dabimuſque dignitatem illi perſonæ: quæ illius terræ indigena fuerit, in qua dignitas ipſa vacabit: habueritque hæreditaria ibidem bona, vt viam murmuri & diſplicentiis præcludamus.

Doſtoienſtwá y vrzędy niemáią bydź dawáne iedno w źiemi ośiádłym.

Dignitates & Officia non dabuntur, niſi in terra poſſeſsionatis.

Alex. w Rád. 1505. La. 1. 8. HL 79/ 142. HP. 167.

10. Trzymáiąc ſie ſtátutu Nieſzowſkiego/ y innych przodków náſzych dobrze vczynionych/ niniey ſzym náſzym przywileiem vſtáwiamy/ y obiecuiemy zá nas y potomki náſze: Iż My y potomkowie náſzy Doſtoienſtw y Vrzędów źiemſkich nie będźiem dawáć/ iedno ośiádłym w królestwie y w źiemiách onych: w ktorych ſą tákowe doſtoienſtwá y vrzędy/ pod winą w ſtátućie przez pány w Piotrkowie wyſzey nápiſáną.

INnitentes Statuto Nieſzouien: & aliis prædeceſſorum noſtrorum decretis rationabilibus, præſentiæ noſtro ſancimus priuilegio: & promittimus, pro Nobis & ſucceſſoribus noſtris: Quia Nos, ſucceſſoreſque noſtri, Dignitates & Officia terreſtria non dabimus, niſi poſſeſſionatis in regno, terriſque illis, in quibus ſunt huiuſmodi Dignitates & Officia, ſub pœna in Statuto, per Prælatos Petricouiæ ſuprà ſcripta.

*pátrz wyſzey práwo 8. Zá iedno ſtáynym.

Vrzędnicy y ná doſtoienſtwách będący, ośiedli bydź, y vrzędóm ſwym doſyć czynić máią, pod vtráceniem vrzędu.

De Dignitariis & Officialibus impoſſeſsionatis.

Alex. w Rád. 1505. La. 119 HL. 80/ 145. HP 171.

11. Iż niektorzy vrzędów/ á zwłaſczá ſtároſtwá y innego doſtoienſtwá w źiemiách w tych/ ktore od ich máietnośći były dáleko/ per fauores doſtáli: y prze niebytność ich wiele ſie rzeczy niecudnych wznieciło/ nie będąc kto powśćiągáć ſwey woley młokoſów y inych ludźi. Dla tego vſtáwiamy/ áby we wſzytkich królestwá náſzego źiemiách y powiećiech/ ſtároſtowie/ vrzędnicy/ y wſzyſcy ná doſtoienſtwie będący/ ná onych mieyſcách byli ośiedli: y máią bydź vpomnieni przez liſty náſze/ áby doſyć czynili vrzędóm ſwym. A ieſli trzy kroć vpomnieni nie będą dbáć/ áby pilnowáli vrzędów ſwych: vrzędy y doſtoienſtwá máią bydź im záráżem wźięte. A ták máią bydź nápomnieni/ áby byli ośiedli: á żeby cześćiey

CVm eſſent nonnulli per fauorem officia, præſertim Capitaneatuum, Dignitatumque aliarum, in terris ab eorum domicilio remotioribus aſſecuti, obtinentes: qui propter ſuam abſentiam, occaſiones pariunt ſcandalorum, in eorum iuriſditionibus committendorum, nemine coercente prauam adoleſcentum & aliorum hominum licentiam: Quapropter ſtatuimus: quòd in ſingulis regni terris & diſtrictibus, Capitanei, Officiales, Dignitariique locorum ſint poſſeſſionati: auiſandi noſtris literis, vt ſatisfaciant officiis ſuis. Quòd ſi trina vice auiſati, officiis ſuis intendere non curauerint: priuentur officiis & dignitatibus: ſintq; ipſo facto priuati. Ideo admonendi: vt poſſeſſionati ſint:

ściéy náwiedzáli mieyscá / w których dostoienstwá y vrzedy máią.

sint: vt frequentius visitent loca, in quibus dignitates habent & officia.

Ośiádłość niezmyśloną przedtym mieć máią Art. O zmyslonych Osiadlo.

12. Ku vstrzeżeniu zmyślenia / które przytráfuią sie bydź około mienia ośiádłośći / vstáwiamy nápotym / chcąc by ták było chowano: iż dostoienstwá / stárostwá / y inße vrzedy ziemskié nie inym mogą bydź / áni máią bydź dáné: iedno tym którzy przed tym mieli nie zmyśloną / áni pod iáką bárwą / ále istotną á prawdziwą dóbr dziedzicznych ośiádłość w onéy ziemi: w któréy dostoienstwá ábo stárostwá przez vrzedników są: chcąli mieć sposobny ku otrzymániu tego dostoienstwá przystep.

De fictis possessionibus.

AD euitandas verò fictiones, quæ de possessione habenda euenire solent, statuimus deinceps obseruandum: Quòd Dignitates, Capitaneatus, & alia omnia officia terrarum, nō aliis conferri possint, & debeant: nisi illis, qui antehac haberent non fictam aut coloratam; sed realem veramq; bonorum hæreditariorum possessionem in illa terra, in qua Dignitates, vel Capitaneatus vacauerint. si ad alia assequenda habilis esse voluerit.

Zyg. w Piotr. 1538. HL.79. B/143. HP 168

O Stárośćich ośiádłośćiách pátrz wiecéy lib. 5. parte 4. tit. 2.

Dignitates & officia Nobilibus possessionatis in illo districtu danda.

13. SAtisfaciendo postulationibus Nunciorum terrestrium, subditorum nostrorum, relinquimus in robore statutum nostrum Petricouiense, in Conuentu generali conditum, Anno 1538.* illudq; tenere & exequi volumus; & ne negotia terrestria negligerentur, tenebimur deinceps, huiusmodi officia & dignitates, in principio Conuentus, priusquàm ipse Conuentus generalis inchoabitur, hominibus idoneis possessionatis, indigenis illarum terrarum, iuxta priuilegia & statuta, distribuere.

Sigis. Petr. 1543. HL. 79. B/144.

*Práwo 12. Ku ustrzeżeniu.

Ipsi verò Palatini, Castellani, Dignitarii, & alii officiales terrestres, per nos dati, sufficientem possessionem hæreditariam, & non fictam habere debent: & in ipsis Palatinatibus, & in districtibus propriis commissiones, colloquia, & alia iudicia & debita officiorum suorum explere & exequi debent: nisi fortassè legatione seruitii Reipub. vel nostræ M. Regiæ fuerint impediti. Quòdsi negligentes & impossessionati fuerint: iuxta priuilegia & statuta, tum in Conuentu futuro priuari debent ipsis officiis: ex delatione Nunciorum terrestrium illius sui Palatinatus vel districtus. Qui quidem Nuncii tenebuntur instigare in Conuentu, contra talem officialem & dignitarium: qui quidem talis fuerit. & hoc statutum iam debet esse, & valere contra talem, pro monitione.

A ośiádłość táką niezmyśloną w swym Woiewództwie mieć máią, nie w Powiećie. Art. O tychze Zmyslonych Osiadlosciach

14. GDyż o tym piérwßé státutá dostátecznie vczą: áby káżdy dignitarz y vrzednik w téy ziemi był ośiádły / gdźie dignitárztwo dźierży: á iż często kroć tákowé wątpliwośći sie wszczynáły: że też wiele ludźi ták to ćiásno rozumieli / chcąc áby ći to Dignitarze y Vrzednicy nie w ziemi / ále w powiećie / bywáli ośiedli. Obiáśniáiąc tedy státutá o tym przez przodki náßé piérwéy vczynioné / vstáwuiemy: áby káżdy Dignitarz y Vrzednik w swym Woiewództwie doskonáłą / á nie zmyśloną ośiádłość miał: á k temu tákową / w któréyby mógł pomießkiwáć: á ośiádłość tákowa ma sie rozumieć w okregu Woiewództwá onégo / nie w powiećie. Wyymuiąc z tego Ruskié / Mázowieckié / y Ráwskié Woiewództwá / k temu ziemie Wielunską / podle przywileiá Kázimierzá królá: które przez swą ßerokość wiele ziem w sobie zámykáią: á tákowé ziemie osobné ziemskié sedźie / y iné vrzedniki w sobie máią. W tych tedy Woiewództwách wyßéy miánowánych ták vstáwiamy: áby káżdy vrzednik ziemski iuż nie w Woiewództwie / ále w onéy ziemi / która swóy

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 168.

swóy sąd ziemski ma / był osiádły. Wyymuiąc z tego tylko Woiewody: którzy w któreykolwiek ziemi onego Woiewództwá będą mieli osiádłość / zá dobrą y do státeczną ma bydź rozumiána.

A gdźieby w oney ziemi osiádłośći wolney y dawney nie mieli, pozwáni, winę przepadáią, y Dignitárztwo ábo vrząd puśćić máią.

Articulo, O teyze Osiadlosci Dignitarzow.

Zyg. Aug. w Wársz. 1563. HP 168

15. A Tego pilnie dokłádáiąc w Artykule / O osiádłośći Dignitárzów y Vrzędników ziemskich: iż gdyby kto Dignitárztwo ábo vrząd iáki v nas vprosił y wźiął / nie máiąc w onym powiećie ábo ziemi tákowey osiádłośći własney y wolney: w którey by przed tym wedle stánu swego przemieszkawał / y przemieszkáwáć mógł: nie zmyśloną / á którey by nie w ten czás dostał / gdy vrząd abo dignitárztwo wákuie / ále przed tym osiádłą / nie nowo zápisáną. Tákowy kożdy od kogożkolwiek pozwány totiens quotiens do którégożkolwiek sądu ábo vrzędu ziemie oney / w którey vrząd ábo dignitárztwo wźiął / ábo ná seym walny: tedy táki dwieśćie grzywien winy przepáść ma: którą ná pierwszym Roku iáko ná záwitym nie odchodząc od sądu v kśiąg położyć Aktorowi będźie powinien: y dignitárztwá ábo vrząd in instanti puśćić: á áppelláeya żadna nie ma bydź deferowána. A to sie śćiągáć ma y ná teráznieysze Dignitarze ábo vrzędniki / którzy osiádłośći nie máią.

Ieśli nie osiádłemu zá iáką zasługę dostoieństwo będźie dano, w pół roku niech sie o osiádłość stára.

Zyg. w Krák. 1510. fo. 10. HL. 79/143 HP. 169.

16. Chcąc záchowáć w stárych vstáwách spráwiedliwość / będziemy ony státut przywodźić ku słusznému skutkowi: Iż którymkolwiek dostoieństwá y vrzędy będziemy dawáć ziemskie / máią bydź osiedli: á ieślibychmy którému nieosiádłému zá iáką znáczną zasługe dostoieństwo y vrząd dáli: tákowy będźie sie powinien stáráć o osiádłość od wźięcia vrzędu w półroku / pod stráceniem dostoieństwá y vrzędu. A tym / którzy ná ten czás są nieosiedli / dostoieństwá y vrzędy dźierżąc / ieśli od tego czásu do półroká nie vczynią sie osiádłémi / dostoieństwo y vrząd iemu weźmiemy.

Si impossessionato, ob meritū, Dignitas data sit: intra medium annum, possessionem quærat.

Æquitatem circa vetustas constitutiones seruando, Demandabimus deinceps illud statutum debitæ executioni: vt quibus dignitates & officia terrestria cōferemus, possessionati sint: & si cui impossessionato, ob aliquod insigne meritum, dignitatem vel officium dederimus: idem teneatur esse possessionatus, ab accepto officio in medio anno, sub amissione dignitatis vel officii. Eos autē, qui nunc impossessionati essent, & dignitates vel officia tenerent, si se hinc ad medium annum possessionatos non fecerint, dignitate vel officio priuabimus.

Dignitarij & Officiales sint possessionati.

Sigis. Crac. 1510. HL. 79/142.

17. NOuæ & antiquæ constitutiones decernunt, Dignitarios & Officiales terrarum, illic possessionatos esse debere, vbi dignitates ipsas, & officia obtinent.

O cudzoźiemcách.

Zyg. w Piotr. 1538. HL 79/143 HP. 170.

18. Zadnému nápotym ná wieczne czásy Cudzoźiemcowi iákich Zamków ábo dostoieństw nie dany / áni potomkowie nászy nie dádzą. A którybykolwiek przećiwko ninieyszey vstáwie iáki vrząd ábo dostoieństwá trzymał / y nápomniony nie puśćił: dobrá iego máią bydź do skárbu obrócone / á sam ma bydź beze czći.

Zamki

De alienigenis.

NVlli deinceps æuiterno tempore alienigenæ, aliqua Castra & Dignitates Regni cōcedemus, neq; successores nostri concedent. Et quicunq;, contra præsentem Cōstitutionem, aliquod officium seu dignitatē obtineret: & monitus, quæ obtinet non resignauerit: bona ipsius cōfiscari, & ipse infamis esse debet.

Rex

Zamki y dzierżáwy Polakóm ośiádłym zwierzáne bydź máią.

Rex neq; Castra, neq; tenutas, nisi Polonis nobilib⁹ possessionatis redet

19. Iż iesteśmy Królem Polskim: áni Zamków áni dzierżaw żadnych niechcemy zwierzáć / iedno Polakóm szláchetckiégo rodzáiu / á tymże ośiádłym: á to wedle Przywileiu Królá Ludowiká.

QVandoquidem sumus Rex Poloniæ: neq; Castra, neq; tenuras vllas concedere volumus: nisi Polonis Nobili genealogia ortis, eisdemq; possessionatis, & hoc iuxta Priuilegium Regis Ludouici.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 80/144. HP.167.

*pátrz wyższey práwo 5. Obiecuiemy.

Stárostwá y Dźierżáwy nieſądowe choć nie ośiádłym dawáne bydź mogą.

20. Vstáwiamy / iż ná wszelkie iné Stárostwá y dzierżáwy nászé / w których sądów niémász / wolno nam będźie dawáć Stárosty: chocby też w onéy źiemi nie mieli ośiádłośći: by tylko narodu Polskiégo był szláchćicem.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 173.

De Incompatibilibus.

Dwoie Stárostwá Sądowe wespół dawáne bydź nie máią.

21. Gdyż iest rzecz słuszna / áby káżdy ná iednym vrzędźie przestał: ábytym pilniéy powinnośći onégo vrzedu wykonywał: vstáwuiemy / áby żaden dwoygá Stárostwá sądowégo dźierżeć nie mógł. A iesliby kto był nálezion: ktoryby nie baczac nic ná te vstáwe Koronną / śmiał v nas tákowé Stárostwá vprośić: tedy tákiemu máią bydź bona confiscowáne: á ktemu pozwány od kogóżkolwiek bądź do ktorégóżkolwiek sądu ábo vrzedu / winy dwieśćie grzywien przepada. Którą winę ná pierwszym Roku iáko ná záwitym / nie odchodząc od sądu odłożyć będźie stronie powinien: y tákowé Stárostwá támże in instanti puśćić ma: exceptis modernis possessoribus, ktorzy do żywotá stárostwá oboie trzymáć máią.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 171.

Stárostwá sądowe áni Woiewódźie, áni Kásztelanowi, dawáne bydź nie máią. Arti: De Incompatibilibus.

Dignitates cum Capitaneatibus eiusdem loci se compati nequeunt.

22. IN collatione dignitatum & officiorum, Statuta Regni deinceps obseruabimus: ita quòd dignitarios, in Capitaneos loci illius non præficiemus. præsertim cùm iuribus Regni prouisum sit: vt nullus Castellanus vel Palatinus, illius terræ Capitaneatum, in quo iudicia celebrantur, obtineat.

Sigis. Petri. 1538. B. 2. HL.79/143

Proinde quicunq; ausus fuerit aliquid accipere, contra præsentem ordinationem, & antiquam Regni Constitutionem: vbi monitus in Conuentione generali, aut particulari, huiusmodi dignitatem aut officiū resignare neglexerit: infamis sit ipso facto.

*pátrz wyższey práwo 6. Dostoieństwá.

Præterea pollicemur: Quòd iuxta Priuilegium Vladislai Iagiellonis, quando dignitates vacare contigerit, nulli extraneo terrigenæ, nisi Nobili illius terræ, in qua dignitas huiusmodi vel honor vacauerit, (terræ videlicet Cracouiēsis, terrigenæ Cracouiensi: Sandomiriensis Sandomiriensi: & in Maiori Polonia terrigenæ Maioris Poloniæ: & sic in singulis terris Regni Poloniæ) deinceps dabimus & conferemus.

Woiewódá áni Kásztelan nie ma bydź ná stárostwo wsádzan, króm Stárosty Krákowskiégo.

Palatini seu Castellani in Capitaneos non constituantur.

23. Gdyż kożdému vrzedowi są náznáczoné pewné spráwy: obiecuiemy w żadnych źiemiách królestwá nászégo Woiewóde áni Kásztelaná ná Stárostwo nie wsádząc: wyiąwszy Stárostę Krákowskiég.

ITem, cùm singula officia suis actibus sunt deputata, pollicemur: Quòd in nullis terris Regni nostri, Palatinum aut Castellanum in Capitaneum pręficiemus: præter Capitaneum Cracouiensem.

Kaź. III w Nieśz. y w Opok. 1454 La. 92. HL. 175/67. & 311. HP170.

Podobnaż temu vſtáwá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP170

24. GDyż kożdé Dignitárztwo / ktemu y vrząd ziemſki oſobné powinowáctwo / podle pierwſzych ſtátutów w ſobie ma: zá pilnym żądániem poſłów Koronnych vſtá- wiamy / przychyláiąc ſie do ſtátutów pierwéy o tym wydánych: że żaden Woiewodá áni Káſztelan Stároſtą áni Vrzędnikiem ziemſkim bydź nie może wiednym Woie- wództwie: okromia Stároſtwá / á Woiewództwá y Káſztelániey Krákowſkich: które podle dawnieyſzych ſtátutów ſpolu ſtać może. Ale káżdy iny Vrząd ziemſki z Stáro- ſtwem też y z Krákowſkim ſpolu ſtáć nie może / wyiąwſzy terázniéyſzégo Poſſeſſorá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP171

Márſzálkoſtwá y Podſkárbſtwá Dignitarzóm dawáne bydź nie máią. Arti. O SPOLNOSCI VRZĘDOW KORONNYCH Z DYGNITARZTWY.

25. IZ prosili poſłowie ziemſcy: áby Márſzałek y Podſkárbi Koronni / przy vrzę- dźiech ſwych Dignitarztw nie trzymáli: poniewaž že z tychże vrzędów ſwych / y mieyſce y votum w Rádźie náſzéy máią / y záwżdy mieć mogą / á nie mogą zás dwoygá mieyſcá w Rádźie záśiádáć.

Ná ten czás żeſmy té vrzędy ná początku pánowánia náſzégo weſpólek z doſtoień- ſtwy záſtáli: y pámięć ieſt / że y zá niebosczyká królá Zygmuntá Oycá y inych przodków náſzych / tákże też weſpółek té vrzędy z Dignitárztwámi bywáły: tedy poſſeſſory ich terá- znieyſzé przy doſtoieńſtwách zoſtáwiamy.

A wſzákże iż zwłaſczá czáſu poſpolitégo ruſzenia ná woyne oſobné przy oſobie náſzéy vrzędow Koronnych / á oſobne też Dignitarztw gdźie indźie ná ſwych mieyſcách powi- nowáctwo y ſpráwá bydź muſi: przeto po zeſzćiu terázniéyſzych poſſeſſorów / nie mamy tych vrzędów żadnému Dignitarzowi dawáć.

O pilnowániu vrzędu.

Dignitarze vrzędu ſwego pilnowáć, á Stároſtowie Woiewódzkie vſtáwy exequowáć máią.

Prałaci w Piotr. 1503. La. 111. B. HL. 80/ 144. & 313 HP. 126.

26. DIgnitarze y Vrzędnicy niech wiedzą ſwé vrzędy: á ieſli którym nie ſą wiádome / przez Królá y Pány máią bydź náuczeni: y té vrzędy ták domá / iáko ná woynie niech wedle powinowáctwá wy- pełniáią: áby przez kogo nie byli w pożyt- kách ſwych oſzukáni obywátele króleſtwá / rzędu nie máiąc / w vćiſkániu Rzemieſlni- ków / y od kupców którzy ſámi rzeczy záku- pnią. A cokolwiek Woiewodowie z vrzędu ſweğ poſtánowią / á zwłaſczá w mieśćiech: to Stároſtowie z vrzędu ſwego niech exe- quuią / pod winą ſtrácenia vrzędu. A ieſli- by miał ſtároſtwo w záſtáwie / niech ſtráći ſto grzywien ſummy téy zápiſánéy / tyle ilekroć bedźie ználeźion.

Dignitarii & Officiales ſua noſcant officia.

DIgnitarii & officiales ſua noſcant officia. Si verò quibus incognita ſunt: à Regali Maieſtate, & dominis doceantur: eademq́; tàm domi, quàm in bello debi- tè exerceantur: ne per quempiam com- modo ſuo fraudentur Regnicolæ: defe- ctuq́; ordinis, grauaminibus mechanico- rum,& monopoliis mercatorum grauen- tur. Et quicquid Palatini ex officio con- ſtituerint, præſertim in ciuitatibus: id Ca- pitanei ex officio exequantur: ſub pœna amiſſionis officii." Si autem obligatorius eſſet: cētum marcas de inſcriptis ſummis amittat, totiens quotiens negligens con- uictus fuerit.

"O tymże pátrz wyſ- ſzey fo. 179. lege 10. Quandoqui dem.

Rex dabit literas ad Palatinos& Capitaneos aliosq́; officiales, vt ſua ipſi exequantur officia.

Sigis. Crac. 1532. HL. 223. B/399.

27. IN petitione facta de exequendis officiis Palatinorum, Capitaneorum, & aliorum officialium terreſtrium, etſi ſciamus expreſſa eſſe ſuper eo ſcripta ſtatuta: pœ- naſq́; in illis, contra negligentes ſua officia eſſe adhibitas: nihilominus tamen, Nun-

ciorum

ciorum & Nobilitatis Regni nostri petitioni satis facientes, dabimus ea de re literas nostras, ad prædictos Palatinos, Capitaneos, & alios Dignitarios seu officiales: quibus ad satisfaciendum debito suo, illos commonebimus.

Hac eadem ratione in petitione de Golotis & Inquilinis vagabundis facta constituimus & decernimus: vt statuta super his iamdundum condita per Capitaneos locorum diligenter exequantur, ad quos etiam admonitionis causa, literas dari faciemus.

O tymże.

28. IN eo quod petitum est, vt diligentiores fiant Capitanei locorum in coërcendis malefactoribus Capitaneatuum suorum: dabimus literas ad eos Capitaneos, qui in exercendis iis, quæ ad eorum officium & debitum spectant, censerentur esse negligentiores.

Sigis. Crac. 1532. HL circa finem.

O Negligencyiéy Dignitariorum & officialium, *którzykolwiek są* de corpore Regni.

29. Iż sie przez té czásy niemálé negligentię w Koronie y Páństwách nászych działy/ od Dignitarzów y vrzedników ziemskich: tedy zá rádą Pánów Rad nászych/ á zá dobrowolnym do tego wszytkich/ którzy tu ná tym séymie præsentes byli pozwoleniem/ wszyscy ci/ którzy tu ná ten czás byli/ á które nam posłowie ziemscy deferowáli/ sámi dobrowolnie bez pozwu y bez roku przed námi sie vspráwiedliwili: á iné/ którzy absentes byli/ ná iny séym spozywáć roskázuiemy: y przeciwko nim wedle práwá postepowáć bedziemy. A tákież też y potym przeciwko inym wszytkim tákim: áby sie nápotym żadné negligentię nie działy/ y práwá á vstáwy Koronné w dobrym porządku/ y dostáteczney exequucyiéy były.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP 172.

Opátruiąc to iednák nápotym/ żeby in sequelam nie szło: że sie tu teraz dobrowolnie bez pozwów wszelákich Dignitarii & officiales præsentes dla dobrégo Rzeczypospolitéy folguiąc czásom/ y rzeczy vłácnáiąc/ vspráwiedliwiáli: y iáko to dobrowolnie teraz czynili/ ták też to y nápotym przy ich dobréy woli zostáwiamy.

Ale zá deferowániem posłów ziemskich/ y zá pozwániem nászym ábo Instigatorá nászégo: tedy ná tymże séymie/ ná który pozwáni bedą/ to vspráwiedliwienié/ wedle stárodawnégo zwyczáiu y praw przednieyszych nieodwłócznie vczynić bedą powinni: y my tedy z nich spráwiedliwość vczynimy.

A co sie tycze/ żeby imo poselską Instigátią wolno było káżdému inému priuatim instigowáć przeciwko niedbálym Dignitarzóm y vrzednikóm: tedy też to záwżdy wolno bedzie wedle státutu.

Prouentus integrè Dignitariis extradantur.

30. VTcunque persuasum sit nobis, prouentus Officialibus & Dignitariis quibusuis debitos, per eos quorum interest integrè solui solere. quia tamen nonnulli in præsenti Conuentu se in solutione prouentuum huiusmodi negligi sunt questi: mandabimus, prout & mandamus præsentibus vniuersis ad quos huiusmodi prouentuum solutio pertinet, vt illis, quibus ipsi prouentus debentur, citra omnem moram extradantur.

Sigis. Crac. Anno 1532.

DO ŁASKAWEGO CZYTELNIKA.

POniewaz Je° M. Pan Podskárbi Koronny záwiáduie dochody wszelkie/ Królowi Je° M. y obronie koronney należące/ ták wieczne iáko doroczne: do dochodów záśie (nie wspomináiąc iuż dóbr Królá Jego M. które wyszey w księgách pierwszych Królewskich są miánowáne) náleżą/ Quártá/ Podatki/ Podymne/ Pobory/ Czopowe/ Mynicá: á zátym idą Lustrátorowie/ Rewizorowie/ Táxowánia gruntów/ Poborcy/ &c. bo są sobie corelatiua/ y należą wszytkie do skárbu Koronnego: Otóż zdáło mi się wszytkie tu ná iedno znieść mieysce/ y ná pewne tytuły rozdzielić/ indziey ie nie odkłádáiąc: tym porządkiem/ iáko tu po sobie idą.

KSIĘGI CZWARTE SKARBOWE

CZĘSC PIERWSZA O Podskárbiech.

PRZYSIĘGA PODSKARBIEGO Koronnégo. Tit: I.

PRAWO I.

EGo N. iuro. Quòd ſereniſsimo Principi & Domino, Domino A. Regi Poloniæ,&Maieſtatis eius ſucceſſoribus,ac regno Poloniæ,in hoc officio Theſaurariatus mihi commiſſo fidelis ero, illudq; ſumma fide & diligentia adminiſtrabo : non priuati mei quæſtus, ſed dignitatis tantùm & vtilitatis Maieſtatis Regiæ & regni Poloniæ gratia.Coronam, & alia inſignia regni, priuilegia, & theſauros omnes regni, diligenter conſeruabo. Reditus omnes & ſingulos regni, & omnia quæ ad fiſcum regni pertinent, ſumma cura & fidelitate exigam & diſpenſabo. Curam monetę cudendæ,quando vſus poſtulauerit,rationes ærarij,expeditiones Militum, Aulicorum, Legatorum, & omnium eorum negotiorum,quæ ad vſus priuatos & publicos Maieſtatis Regiæ & regni Poloniæ pertinent, cæteraque omnia mei officij munia & onera,fideliter, & ſeruatum præſcriptum ſtatutorum regni procurabo : idque non ſine mandato Maieſtatis Regiæ & conſilio Conſiliariorum & Officialium regni. In conſilio Maieſtatis Regiæ & regni Poloniæ fidele conſilium dabo. Nulla ſecreta,quæ mihi à Maieſtate Regia, vel à Senatoribus regni communicata fuerint, præter voluntatē, & in præiudicium Maieſtatis Regiæ & regni Poloniæ reuelabo. Pericula omnia,quæ imminere regno vel Regi Poloniæ putauero,Maieſtati ſuæ & Senatoribus regni indicabo, & pro poſſe meo auertam. Sic me Deus adiuuet, & ſancta Dei Crux.

PODSKARBIEGO NADWORNEGO.

2. EGo N. iuro. Quòd ſereniſsimo Principi & Domino Domino A. Regi Poloniæ,& regno,in Officio Theſaurariatus curiæ regni,fidelis ero,&

quæcunque ad officium meum Vicethesaurariatus curiæ iuxta ſtatuti diſpoſitionem pertinebunt, diligenter attendam, nihilq; omittam, quod ad officium meum fideliter adminiſtrandũ pertineat. Sic me Deus adiuuet, &c.

VRZĄD: Tit: II.

O vrzędźie Podſkárbiów Koronnègo y Nadwornègo.

Alex. La. 114. HL. 278 / 496. HP. 189.

1. STárémi króleſtwá náßégo vſtáwámi wwiedźiono ieſt ſłußnie y potrzebnie: áby záwżdy był Podſkárbi koronny/ y Podſkárbi Nadworny: iákóż do tego czáſu zwykło to bydź. Ale iż nie było żadną vſtáwą rozrządzono/ coby któremu należáło z vrzędu ich: dla tego vſtáwiono ieſt:

Iż Podſkárbi koronny iáko korony y ſkárby króleſtwá/ które rzeczy miedzy nawietßémi ſą nawyßé/ chowa: ták téż niechay ná ſobie Páná Rádnégo oſobę nieśie.

Téż ſam Podſkárbi z ſwéy iáko vprzywileiowánéy władzéy będźie czynił wypráwy/ przepowiádánia/ ráchunki ludźi ſłużebnych/ Dworzan/ y wßytkich/ którym wzgledem ſłużby/ ábo od Rzeczypoſpolitéy/ ábo od Máieſtatu królewſkiégo/ będźie co winno.

Jeſcze Podſkárbi koronny ma bydź iednym ſprawcą monet/ które zá czáſem máią bydź bité: który doſyć y názbyt ieſt obdárzon czynßámi Żupnémi.

Sam téż ma mieć pilność wßytke około monety: y niechay ma Probierze/ y ſwoie Myncárze/ którzy bić będą: á on niech im płáći: y iemu niech będźie płácono po cztérzy grzywny ná tydźien: którą płacą z tego półzłotégo/ które przyraſta w bićiu/ niech bierze: y z tegóż półzłotégo inym robotnikóm w Myncy/ y wßytki potrzeby do Mynce należącé będźie płáćił y ſkupował. A cokolwiek z tego półzłotégo zbędźie/ zápłáćiwßy mytá y nakłády ná bićié monety: to niech ku królewſkiému Máieſtatu y Rzeczypoſpolitéy pożytku ſie obróći.

A ná Dworze Nadworny Podſkárbi/ iáko ſkárbów Dworzkich Sekretarz/ niech będźie człowiek dobry/ ſkromny y rozumny: który przez królá J. M. będźie vſtáwion y trzyman: áni nigdy od Dworu nie ma bydź oddalon. który to w niebytnośći Podſkárbiégo koronnégo wßytki pieniądze dochodów

ANtiquis regni conſtitutionibus introductum eſt rationabiliter, & neceſſariò: vt Theſaurarius regni, & Vicetheſaurarius Curiæ, ſemper eſſent, prout hac tempeſtate, vſque in præſens iſtud fieri conſueuit: verùm quia nulla fuit vnquã conſtitutione ordinatum, quod cuilibet incumbere debeat ex officio; itaque ſtatutum eſt:

Quòd Theſaurarius regni, quemadmodum Coronas & theſauros regni, quæ ſumma ſunt omnium rerum maximarum, conſeruat: ſic fungi debeat Conſulari authoritate.

Ipſe quoq; Theſaurarius, ex ſua tanquã priuilegiata authoritate, expeditiones, cõdictamina, & rationes faciet ſtipendiariorum, Curienſium, & omnium, quibus ratione ſeruitutis, aut Reipublicæ, aut Maieſtatis Regiæ aliquid debebitur.

Ipſe etiam Theſaurarius regni ſit vnus Magiſter Monetarum, pro tempore cudendarum: qui ſatis ſuperq; eſt dotatus cenſibus Zupparum.

Ipſe habeat omnem monetæ curam: habeat quoq; probatores, ſculptores ſuos, quos ipſe ſalariet: & ipſe ſalarietur quatuor marcis ſeptimanatim: quod ſalarium ex medio floreni in cuſſione accreſcenti percipiat: & ex eodem medio floreno, reliquis monetariæ officinæ operariis, & vniuerſa alia neceſſaria, ad monetariam pertinentia, ſoluet, comparabit. Et quicquid ex eodem medio floreno reſultauerit, ſolutis ſalariis & impenſis, pro cudendis monetis; id totum ad vtilitatem Regiæ Maieſtatis ac Reipub. tribuatur.

In Curia verò Vicetheſaurarius, tanquam theſaurorum Curiæ Secretarius, ſit vir probus, modeſtus, & diſcretus: qui per Maieſtatem Regiam pro tempore cõſtituetur, & tenebitur; à Curia nunquam remouendus. qui abſente regni Theſaurario, omnes pecunias redituum Regalium,

chodów królewskich/ y iné zkądkolwiek do máiestatu królewskiégo dáné / do skárbu bedźie brał: y onémi zá rádą vrzedników y rad Nadwornych bedźie száfował / zá roskazániem Królá J. M. y wszytkie iné rzeczy bedźie czynił z Dworzány/ y z naiemnémi żołniérzmi/ które Podskárbiemu koronnému przynależą.

A wszákże gdy Podskárbi koronny oblicznie bedźie: Podskárbi Dworny nic tych rzeczy spráwowáć nie bedźie / które zależą ná Podskárbiégo koronnégo: ále z wiádomośćią y rádą Podskárbiégo koronnégo bedźie rozrządzał / y czynił to / ná co iest powinien.

Ale niechay bedźie przysiegły / y sposobny do czynienia liczby pospolitéy / źiemskiéy / y królewskiéy osobliwéy / ták iákoby przy wszytkich liczbách/ bądź w niebytności Podskárbiégo koronnégo/ bądź też przy bytności iego bywał / y onych Reiestrá chował: y száfárze pożyteczné vstáwiał / á niepożyteczné káził / y z nimi liczbe czynił: żeby Król J. M. y kożdy mógł porozumieć / iż pilnie czynił pilność w tym / áby pieniądze królewskié próżnie / niewiernie / y vtrátnie/ nie były száfowáné.

um, & alias vndecunq; ad Maiestatẽ Regiam datas, in thesaurum recipiet: & illas cum consilio Officialium & Consiliariorum Curiæ dispensabit, mandante Maiestate Regia. & omnia alia faciet cum Curiensibus, & stipendiariis: quæ Thesaurario regni incumbunt.

Eo tamen Thesaurario regni præsente, Vicethesaurarius Curiæ nihil eorum attentabit, quod ad Thesaurarium regni pertinet; sed cum scientia & consilio Thesaurarii regni, dispensabit & faciet, quicquid debet.

Sit autẽ iuratus, & idoneus tàm ad rationes publicas, terrestres, quàm priuatas regias: sic vt omnibus rationibus, absente regni Thesaurario ac etiam præsente, interesset: & eorum Regestra seruaret: dispensatores instituerent vtiles, & inutiles destrueret: faceretque cum illis rationes; vt Maiestas Regia, & quilibet, cum intelligat diligenter attendisse; ne pecuniæ Maiestatis Regiæ inaniter, infideliterque, aut prodigè dispensarentur.

SKARB KORONNY. Tit. III.

Podskárbiému skarb Koronny rządnie ma być oddawány.

1. PJlna á potrzebna nam sie rzecz zdálá / áby skarb koronny był rządnie oddawan Podskárbiému. Przetóż gdykolwiek Podskárbstwo komu damy: tedy záraz deputowáć bedźiemy cztérech z Rády koronnéy/ dwu z wielkiéy á dwu z máłéy Polski/ ex maioribus Consiliariis. Którzy z reiestru oddáć wszytko w skárbie Podskárbiému máią / ták korony/ iáko y iné wszytki rzeczy do skárbu należące/ też y wszytkié przywileie y listy koronné. A wszytko porządnie spráwiwszy y spisawszy / ieden Reiestr nam oddáć máią / drugi przy sobie mieć/ á trzeci Podskárbiému dáć.

Zyg. Aug. w Wársz. 1563. Const. 21.

CHOWANIE Y SZAFVNEK pieniędzy Królewskich. Tit. IIII.

De publicis pecuniis dispensandis & conseruandis.

1. Jż té rzeczy / które od wszytkich dla pospolitégo pożytku bywáią znoszoné / godźi sie iesli ich co/ odpráwiwszy zá czásem przypadáiącé potrzeby/ zostánie / dla przyszłych potrzeb pilnie chowáć vstáwiamy / áby cokolwiek przyda sie pospolitych pieniedzy do skárbu włożyć / to było w mocy y ná woléy nászéy y potomków nászych ták száfowáć:

QVoniam ea, quæ ab omnibus publicæ vtilitatis causa conferuntur, æquũ est, vt expeditis pro tempore necessitatibus, quæ superfuerint, ad futuras diligenter conseruentur, statuimus: vt quicquid contigerit in thesaurum de publicis pecuniis inferri; sit illud quidem in potestate & arbitrio nostro, & successorum nostrorum

Zyg. w krá. 1507. HL. 278 / 497. HP. 190.

wáć: iáko pożytek y potrzebá królestwá potrzebowáć bedźie / vżywáiąc w tym rády Pánów Rádnych / którzy ná ten czás z námi ábo z potomki nászymi bedą: y rádząc sie Pánów oney źiemie / w którey slusznÿ przyda sie czás opátrzenia pożytku pospolitego vczynić. A cokolwiek / opátrzywszy potrzeby pospolité / zbedźie: skázuiemy / áby wiernie w skárbie było chowano: z którego iesliby kto co wźiął / vchwycił / ábo którymkolwiek sposobem ná potrzebÿ własné obrócił / á zwłaszczá gdy iescze królá nie obiorą: niech bedźie osądzon / iż iest zdrády y skrádźienia R. P. winien.

rum dispensandi: prout vtilitas & necessitas regni exposcet: adhibito consilio dominorum Consiliariorum, qui tunc nobiscum, vel cum eisdem successoribus nostris fuerint: & terræ illius dominorũ, in qua prouidendi publicæ commoditati opportunitas euenerit. Quod autem, expeditis publicis necessitatibus, supererit: Decreuimus, vt seruetur fideliter in thesauro, ex quo si quis aliquid sustulerit, rapueritúe: aut quouis modo, in vsus proprios conuerterit, præsertim sub interregno: fraudis & peculatus reus iudicetur.

DOBRA KORONNE. Tit: V.

Podskárbi po śmierći Dźierżawce dóbr królewskich winien oné dobrá opátrzyć, y tego przestrzégáć, áby czwarta częśc spełná dochodźiłá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP 190

1. Podskárbi Koronny bedźie powinien / skoro po śmierći którey osoby exnunc bona regia possidentis, oné dobrá opátrzyć: á komukolwiek od nas ku dźierżeniu bedą poruczoné / áby od niego ták liczbe przyimował / á nieinaczey: iedno iáko z którego imienia przez Inuentarze teráznieyszych Rewizorów okazano bedźie. A iesliż my possessorowi któremu dóbr swych láske iáką vczynić chćieć bedźiemy / tedy to z swych trzech częśći vczynić bedźiemy mogli. Ale iżby tá czwarta cześć / która ná obrone pospolitą idźie ma / záwżdy spełná dochodźiłá: tego Podskárbi pilen bydź ma.

A tę czwartą częśc tylko ná służebné potoczné ma obrácáć, y liczbę ná káżdy rok z niey czynić. Arti. O VISCZENIV PODSKARBIEGO.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP 191

2. Także vstáwiamy: że Podskárbi káżdy Koronny tey czwartey cześći nie ma obrácáć / iedno ná służebné obrony potoczney: y ma sie przy liczbie w tym ná káżdy rok Rzeczypospolitey vspráwiedliwić / pod winą priuationis officii ná kożdym seymie wálnym / przed Pány Rádámi / á przy Posłech totiens quotiens byłáby ná wieczné czásy potrzebá. A quity nászémi ábo czyiemi inszémi niema sie bronić / chybá któreby były ná służebné obrony potoczney obrócone. O co Posłóm instygowáć bedźie wolno.

QVARTA Tit: VI.

Roku 1562. poczełá sie Quártá Ráwska zá Królá Augustá w Piotrkowie.

O pozwoleniu Czwartey częśći ná obronę potoczną.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. fol. 12. B. HP. 52.

1. Po námówieniu tych Artykułów Vniwersałowych / które sie tyczą wnetrznych spraw koronnych / ktemu zá pilnym á vsilnym solicitowániem Posłów źiemskich / o postánowieniu obrony potoczney tákowey / któraby rok od roku ná Gránicach Koronnych dźierżána bydź miáłá / tedy my z łáski nászey królewskiey / á z miłośći przećiwko Rzeczypospolitey / pozwalamy tego / áby czwarta cześć wszytkich dochodów totius corporis regni ku stołu nászému należących / byłá ná obrone potoczną obrocona / tym obyczáiem: że naprzód ze wszytkich dochodów káżdego stárostwá / y káżdey dźierżáwy nászey królewskiey / ma bydź odłożono ná wychowánie Stárosty ábo Dźierżawce / wedle Rewiziiey nowey / to

to/ czymby ſie mógł dobrze wychowáć : potym wſzytkié dochody máią bydź ná cztéry cześći rozdźielone z których czwarta cześć ná obrone potoczną/ rok od roku z ſkárbu náſzégo/ bedźiem powinni dawáć/ ták z dożywotnych Arend/ y z dożywoć gołych ábo de plano, iáko y ze wſzytkich innych dochodów ſtołu náſzégo królewſkiego nullis exceptis.

*niżéy práwo 4. Około opátrzenia.

A wſzákże ći którzy máią Arendy dożywotné/ y dożywoćié golé/ bedą powinni nieco podwyſzyć á poſtepić do ſkárbu ná wychowánié ſtołu náſzégo / ták iáko ſie ná to dobrowolnie zezwolili. Którey czwartéy cześći wyſzéy miánowánéy/ mocą vchwały ſéymu niniéyſzégo/ ná ſłużebné obrony potocznéy poſtepuiemy iuż exnunc/ y ná potomné czáſy / ſámi/ y potomkowie náſzy/ przeſtawáć bedźiemy/ ná ordinarios & extra ordinarios ſumptus, y ná opráwiánié zamków koronnych/ y opátrzenié ich ku obronie ná trzech cześćiách dochodów : opátrzywſzy naprzód ze wſzytkich cztérech cześći Stároſty* y Dźierżawce y ich wychowánié.

*o tym wychowániu maſz niżéy práwo 4. Około.

A dla zgody y miłośći miedzy ſtany/ te czwartą cześć/ którąby miáłá przyśdź z árend dożywotnych y z gołych dożywoć / bierzemy ná ſwé trzy cześći / że z nich ią odpráwowáć mamy y oddawáć ná ſłużebné z ſkárbu koronnégo/ ták iáko ſie pokaże z Rewiziiéy* z tych nowych Inwentarzów / które máią bydź ná przyſzły ſéym zniesioné / wſzytkich dochodów náſzégo królewſkiego imienia. A tego téż ná które záſzły Arendy dożywotné/ y golé dożywoćia/ áby iuż nigdźie indźie nikt nie pátrzył téy czwartéy cześći z árend dożywotnych y dożywoćia gołégo / iedno v nas w ſkárbie náſzym rok podle roku / iáko y czwartéy cześći dochodów ze wſzytkiégo inégo imienia náſzégo.

*o tych Rewizyách maſz niżéy parte 2. tit. 1. O Luſtratorách y Rewizorách.

Státut Królá Alexándrá* w mocy zoſtáwuiąc de bonis menſæ regalis vſtáwuiemy : áby Kánclérz y Podkánclérzy koronni/ nieśmieli liſtów mimo ſtátut ten wydawáć / ná donácie/ obligácie/ wenditie/ feudá/ pod vtráceniem vrzedu/ ad inſtigationem Nunciorum terreſtrium.

*Ten ſtátut maſz wyſzéy fo. 96. lege 1. Iż z dóbr.

A iżby té rzeczy w ſwóy ſkutek były przywiedźioné/ ná pilné prośby Poſłów źiemſkich/ á pozwolenia Pánów Rad/ iuż exnunc autoritate huius Conuentus & omnium ordinum regni conſenſu. Deputuiemy Rewizory* z ſwéy ſtrony : Drugié z Pánów Rad : Trzećié z Poſelſkiégo kołá/ którzy bedą mieli iecháć rewidowáć á inuentowáć bona menſæ regiæ, ná wſzytkié piec cześći korony : to ieſt/ iedné do Wielkiéy Polſki/ drugié do Máłéy trzećié do Mázowſzá/ czwarté do Ruśi / piąté do Prus. Którzy Rewizorowie bedą powinni iácháć y rewidowáć á inwentowáć dochody wſzedy wſzytkiégo imienia królewſkiégo/ nullo penitus excepto. Wyiąwſzy ná ten czás imioná które w ſtárych ſummách przed Alexándrem ſą záſtáwioné : chybá iżby potym wykupioné były po śmierći tego/ kto dożywoćié miał. A iżby iuż zá tą Conſtytuciią wſzyſcy Stároſtowie y Dźierżawce wſzelákich dóbr ſtołu náſzégo królewſkiégo byli powinni tym Rewizorom podáć ku poſłuſzeńſtwu ad hunc ſolum actum, Piſárze/ Wóyty/ ábo Włódárze/ ábo inné tákież ſługi y kmiećie/ którzyby pożytki onych dóbr w ſwéy ſpráwie mieli / y ich wiádomi byli : áby Rewizorowie zá ich inſtructią y okazániem pożytków Inwentarze poczynić mogli.

*o tych Rewizorách maſz niżéy parte 2. tit. 1. O Luſtratorách y Rewizorách.

Quártá zá przymnożeniem pożytków koronnych ma bydź pomnażána : á zá vmnieyſzeniem pożytków vmnieyſzona.

Pátrz máło co niżéy w tychże kśiegách trzećich w téyże cześći Pierwſzéy, parte 2. lege 1. Luſtrátia wſzytkich dochodów.

Roku 1565. w Piotrkowie.

Száfunek y wárunek czwartéy częśći opiſan.

7. TAk iáko Poſłowie źiemſcy proſzą / áby im wolny plác był zoſtáwion / námawiáć o Száfunku y Wárunku czwartéy cześći ná obrone potoczną pozwolonéy gdy do effektu przydźie/ á Inwentarze Rewizorowie znioſą y pokażą : pozwalamy im tego. A wſzákże z Pány Rádámi ſtanu oboiégo/ weſpółek wolny plác do tego mieć máią : gdy do effektu przydźie/ á inwentarze Rewizorowie znioſą y pokażą.

Zyg. Aug. Conſt. 48. HP 61.

Roku 1566. w Lublinie.

Constituciią o dobrách exequutiiéy podległych we wßystkim zostáwiono, z tym dokládem, áby ná blisko przyßłym séymie Czwarta część odłożona byłá. Artic. DOBRA EXEKUTIIEY PODLEGLE.

Zyg. Aug. Const. 70.

3. Potym do Constituciiéy o dobrách exequutiiéy *podległych przyßedßy/ cále te Constituciią we wßytkim zostáwiliśmy/ z tym dokládem: áby ná blisko przyßłym séymie tá czwarta część odłożona byłá/ wedle Constituciiéy séymów przeßłych/ pod stráceniem téyże dzierżáwy/ z których tá czwarta część ma bydź daná Rzeczypospolitéy. A tám ná tym séymie dosyć sie sstánie exequutiiéy/ podług praw/ przywileiów koronnych/ státutów Polskich/ Constituciy y Recessów *pierwßych.

*Iuż to práwo iest wysßéy fol. 95.

*Tych Recessów pátrz wysßéy fo. 161. 162. y dáley.

Roku 1567. w Piotrkowie.

Wychowánié Stárostów y Dźierżáwiec opátrzono, Qwártę wcále zostáwiwßy.

Zyg. Aug. Con. 71. B.

4. Około opátrzenia Stárostów y Dźierżáwiec/ które odkład czwartéy części vprzédźić miáło/ náyduiemy zá rádą Senatu koronnégo/ y pozwoleniem Posłów ziemskich/ iż ze wßytkich prowentów przez Rewizory którzy byli/ y nápotym będą/ rewidowánych y ßácowánych/ ma bydź naprzód odłączona piąta *część/ którą żeby do trzech części náßych przyłączona byłá. A my sámi żebyśmy Stárosty y Dźierżawce opátrowáli/ wedle tego iáko gdźie nalepiéy rozumieć będźiemy/ y iáko mieysce y vrząd który będźie potrzebował/ zostáwiáiąc spełna czwartą część ná obronę R. P. pozwoloną.

*o tymże masz wysßéy fol. 94. práwo 2. Arendy dożywotné.

Potym z Arend dożywotnych y z dożywoć gołych, y podwysßénie Arend Declárátiią vczyniono.

Pátrz wysßéy w kśięgách pierwßych królewskich, fol: 94. *lege* 2. Arendy dożywotné/ rc.

Po declárátiiéy, oddawánié Czwartéy częśći ták postánowiono.

Zyg. Aug. Const. 72.

5. Po Declárátiiéy *tákowéy/ áby skutek swóy wźięło oddawánié czwartéy częśći/ ná służebné potoczney obrony koronnéy pozwolonéy/ nád Constituciie o tym vczynioné iáwnym wywołániem ná tym séymie oznaymiliśmy: áby iuż possessorowie wßyscy dóbr stołu náßego/ przez Rewizory rewidowánych/ Exequutiiéy podległych/ ták z Wielkiéy Polski iáko y z Máłéy/ z Ruśi y z Mázowß: z Prus, czwartą część dochodów pod winą w Constituciiéy *Lubelskiéy opisáną/ oddawáli do rąk wielmożnégo Stánisłáwá Sobká z Suleiowá/ Podskárbiego koronnégo/ teraz y nápotym będącego/ przy Deputaciech ná ten czás miánowánych: od Rad koronnych/ Wielmożnégo y Vrodzonégo Janá Tomickiégo/ Gnieźnieńskiégo/ y Piotrá Zborowskiégo Bieckiégo/ Kásztelany. A od Posłów ziemskich/ Vrodzonych/ Jákubá Ponetowskiégo Cześnika Łęczyckiégo/ y Piotrá Kászowskiégo z Wysokiégo. A ktożbykolwiek czwartéy części ná séymie tym nie oddał/ do tákowégo ná wźięćie possessiiéy (dóbr prze nieoddánie czwartéy części stráconych) posyłáć vrzędownie będźiem powinni.

*Te declárátią masz wysßéy fo. 94. práwo 2. Aredy.

*Te masz wysßéy práwo. Potym

A po wźięćiu ich o czwartą część zádźierżáną/ pozwáć go mamy ná séym koronny.

Gdźieby też kto w possessiią spokoyną puśćić dóbr tákowych niechćiał/ mamy przećiw iemu postąpić ná séymie iáko przećiw nieposłußnému práwá pospolitégo.

A gdźiebyśmy my postępki tego zániecháli/ tedy wolno sie będźie Posłóm ziemskim tego v nas záwżdy vpominác/ dokłádáiąc tego: áby też nas dochodźiły dobrá exequutiiéy podległé/ gdyżeśmy powinni czwartą część z tákowych dóbr/ które nam do ręku przyydą/ y gdźie ie będźiem mieć/ czwartą część ná obronę koronną Rzeczypospolitéy oddáć.

A iżby sie to pokazáło wßytkim/ że nam nie idźie ták wiele o pożytek/ iáko o vspokoienié y vłácnienié tego wßytkiégo co turbuie Rzeczpospolitą: tedy my dochodów z tych dóbr

dóbr / które wiecznościámi y lennámi exequutiiéy podpádły/ niechcemy ná swóy pożytek obracáć/ iedno ná pożytek Rzeczypospolitéy/ to iest/ ná służebné obrony potoczney do tego czásu/ dokąd sie Vniia nie skończy. A té imioná iuż máią bydź in dispositione nostra, gdźieby dożywocia nie zászły/ które dożywocia podług Constituciiéy w mocy zostáwuiemy.

A iż iescze z tym sie ludźie ozywáią/ żesmy powinni w wielu rzeczách/ ták z osoby nászéy/ w doległościách Rzeczypospolitéy dosyć czynić/ y miedzy stany pokóy/ w koronie dobry porządek y spráwiedliwość/ wedle powinności y przysiegi nászéy vczynić/ wypełnić/ y w klube swą práwą przywieźdź: Tedy to záwżdy gdykolwiek o to bedźiem nápomnieni/ którym ná tym należy/ wypełniáć obiecuiemy y powinni záwżdy bedźiemy/ wedle Constituciiéy y Recessów séymów przeszłych/ y státutów y przywileiów koronnych.

An. 1562. pátrz wyższéy fo. 94. práwo 1. Pánowie &c.

pátrz wyższéy fo. 161. 162. y dáley

Wárunek y száfunek czwartéy części do séymu drugiégo odłożono.

6. Namowe o wárunku y száfunku czwartéy części/ która tu miáłá bydź wedle constituciy przeszłych/ odkłádamy do séymu bliższégo: z tym iednák dokłádem/ áby iuż ná tym to séymie Piotrkowskim/ oddáli wszyscy czwartą cześć Roku 1566. od zniesienia y rewidowánia Inwentarzów Rewizorskich. A z drugich zásie lat od tego idących/ ná przyszły séym oddáć bedą powinni/ według Lustrátiiéy Rewizorów przeszłych álbo przyszłych/ pod tąż winą Constituciiéy Lubelskiéy.

Et sic deinceps annis sese sequentibus, wiecznémi czásy/ pod tąż winą odkłádáć bedą powinni ná mieysce y czás/ który bedźie ná przyszłym séymie náznáczony.

Támże. anni 1565. pátrz máło co wyższéy práwo 2. Ták iáko. &c. o Lustratorách pátrz Tit. 13. pátrz wyższéy práwo 3. potym. y niż. práwo 7. Znáiąc para. oddawáć.

Z tegóż séymu wysłano Rewizory do Podola y Ruśi ná rewidowánié mieyśc od Tátar popalonych, z których sie czwarta część oddawáłá.

Pátrz niżéy w kśiegách śiodmych w części wtórey. Tit: 2. lege 4. 5. 6. 7. 8.

Roku 1569. w Lublinie.

Porządek, y opátrzenié, y száfunek Czwartéy części postánowiono.

7. Znáiąc my te bydź powinność nászę/ ábyśmy to wszytko/ w czymbykolwiek exequcyiéy nie dosyć sie stáło/ ábo coby ná ten séym z przeszłégo Piotrkowskiégo Constitucyámi ku wykonániu záwisło/ ná teráznieyszym séymie ku skutkowi przywiedli. A iż miedzy inszémi około rządu koronnégo Artykułmi/ wárunek y száfunek Czwartéy części/ którąśmy z dochodów stołu nászégo/ dla dobrégo y obrony Rzeczypospolitéy dobrowolnie postąpili/ miał bydź opátrzon: przeto niwczym nie deroguiąc vrzedowi dobrze przez przodki násze vprzywileiowánému/ y przez nas sámégo constitucyámi obwárowánému/ Podskárbstwá koronnégo/ y owszem we wszem przełożeństwie y prerogátywách ten vrząd koronny w cale zostáwuiąc/ y dla tegóż też nic nie vymuiąc władzéy y przełożeństwá wielmożnému Stánisłáwowi Sobkowi z Suleiowá/ Kásztelanowi Sedomirskiému/ á ná ten czás Podskárbiému koronnému/ którégo cnoty/ wiáry/ życzliwości przeciw nam y Rzeczyposp. tákże też iáko w inszych wielkich spráwách/ ták też y ná tym vrzedźie koronnym dostáteczney dźielności dobrześmy doználi. Zá rádą y zezwoleniem Pánów Rad/ y Posłów źiemskich koronnych/ dla postánowienia y opátrzenia skárbu pospolitégo Rzeczypospolitéy/ który sie zá czásem záłożyć bedźie mogł/ ná co y tá czwarta cześć przez nas iest oddána/ ten porządek y opátrzenié obyczáiem niżey pisánym stáwiemy.

Zyg. Aug. Const. 105. HP. 61.

A naprzód wáruiąc to/ áby wszytkie prowenty stołu nászégo królewskiégo/ ná wszelákim mieyscu bedącé Pánstw korony Polskiéy/ z których tá czwarta cześć iest oddźielona/ do skárbu nászégo á do rąk iego były oddawáné: którémi on száfowáć bedźie według roskazánia nászégo.

Deputuiemy do Páná Podskárbiégo koronnégo cztéry osoby Deputatów/ dwu z Rády/ á dwu z Rycerstwá ad hunc solum actum: to iest/ vrodzonégo Janá Tárłá z Szczekárzowic/ Kásztelaná Rádomskiégo/ stárostę Pilznienskiégo: Woyćiechá Przyiemskiégo/

ſkiégo/Kásztelaná Ledſkiégo: Stániſłáwá Debienſkiégo/ſtároſte Chećinſkiégo: Dobrogoſtá Potworowſkiégo/Sedźiego ziemſkiégo Káliſkiégo. Nie żeby tákie ktorzyby w vrzedźie iego przeſzkádzáć mieli/ ábo ſocios muneris cum æquali poteſtate przyſádzáć: tylko ku odbierániu/ chowániu/ y ſzáfowániu czwartey cześći/ á to dla śmierći Podſkárbiégo koronnégo. Ktorzy to Deputaci czćić y ważyć Páná Podſkárbiégo/ iáko Ráde y vrzedniká koronnégo bedą powinni. A opiſáną powinność máią czynić z wolą náſzą krolewſką/ y zá rádą Pánow Rad/ y z wiádomośćią Páná Podſkárbiégo koronnégo: iáko ná ſeymiech ſtánowić ſie bedźie. A dáley w vrząd iego wniczym ſie wtrącáć nie máią/ ták iż ine wſzytkie ſpráwy vrzedowi Podſkárbſtwá koronego należące/ wedle przywileiu y ſtátutu we wſzem cále á ſkutecznie záchowáne bydź máią.

Oddáwáć te czwartą cześć káżdy poſſeſſor bonorum noſtrorum Regalium, pod vtráceniem dźierżáwy wedle conſtituciey[a] powinien bedźie.

Celnicy/ Mytnicy/ Zupnicy/ máią bydź ludźie ośiedli/ chrześćiáńſkiey wiáry/ máietni: y káżdy z nich czwartą cześć oddáwáć z dochodow tych im zleconych/ pod winą vtrácenia vrzedu/ bedźie powinien. A iednák de ſuis hæreditariis bonis, po zápozwániu/ oddáć te czwartą cześć nie oddáną/ tákże też wſzelákich inych kruſzcow/ Zupnicy gdy do pożytku á ſkutku ſwego przyidą/ powinni bedą dáwáć czwartą cześć.

[a] Anni 1566. w Lubl. pátrz wyſſzey práwo 3. Potym.

Po káżdégo Stároſty/ Dźierżáwcy/ Célniká/ Mytniká/ Zupniká śmierći/ Pan Podſkárbi koronny/ zá roſkazániem náſzym/ poſłáć ma dla vczynienia Inwentarzá/ y dla opátrzenia prowentow/ áż my vácántia te komu oddamy: y pilnowáć tego/ áby czwarta cześć nie zginełá Rzeczypoſpolitey: alioquin de ſuo to nágrodźić bedźie powinien Pan Podſkárbi/ & ſub priuatione officii.

Annaty/ ktore ſeymową conſtitucyą[b] ſą pozwolone ná obrone potoczną/ támże máią bydź oddawáne od poſſeſſorá/ od conſtituciey dwuletniey Piotrkowſkiey/ pod winą duplicis Annatæ.

[b] Anni 1567. pátrz wyſſzey fo. 233. práwo 4. Pozwalamy.

Mieyſce ku oddawániu y chowániu tych prowentow poſtánawiamy/ zamek Ráwſki.

Czás ku znoſzeniu tey czwartey cześći/ y inych prowentow/ Swiątki.

Odbieráć to wſzytko Pan Podſkárbi koronny z Deputaty ma ták/ iáko ſie iuż po te dwá ſeymy zácżeło.

Kwitowáć káżdégo pod ſwą pieczećią ſkárbną pan Podſkárbi ma z podpiſem Deputatow/ á nie ináczey.

Ná mieyſce y czás opiſány Pan Podſkárbi koronny y Deputaci ziácháć ſie máią/ ſub pœna ſimilis ſalarii: y mieſzkáć tám trzy niedźiele ſpełná/ dla odbieránia tych prowentow.

Reieſtrá tego wſzytkiégo máią mieć przy ſobie káżdy z nich oſobné podpiſáné ſpolnie/ zá pieczećiámi ſpolnémi.

Kśiegi máią mieć iedne/ w ktore kwity wſzytki wpiſowáne máią bydź/ y tám oſtáwáć przy prowenćiech oddánych: á drugie ná ſeym przynoſzone bydź máią.

Ieſliby komu ſługá poſłány z témi pieniądzmi czwartey cześći/ ábo vmárł ná drodze/ ábo ſie iáki caſus przytráfił: tedy ten/ czyie pieniądze były/ ma oświádczenie przygody oney ſwey w Grodźie bliżſzym vczynić/ y zápiſáć. A zá tym poſtepkiem vtrácáć dźierżáwy ſwey nie bedźie: ále zápłáćić ma ná bliżſze ziáchánie Páná Podſkárbiégo koronnégo y Deputatow.

Oświádczenie ono z ſobą máiąc/ y przyśięgą probowáć tám przed Pánem Podſkárbim y Deputaty ma.

Száfowáć témi prowenty tego ſkárbu poſpolitégo/ Pan Podſkárbi koronny ma z Deputaty ná ſłużebné tylko potoczney obrony z wiádomośćią náſzą y Rad koronnych/ wedle conſtituciy.

A naprzod po odbierániu tych prowentow/ Pan Podſkárbi z Deputaty pieniedzy odliczyć ma ná połroká cále żołnierzom: ktore gdy Deputat odnieśie do Lwowá/ ma oddáć z nich Piſárzowi polnému połowice ná iedne ćwierć látá zá wiádomośćią Hetmáńſką: á drugą połowice ma oddáć y ſchowáć ná Rátuſzu pod pieczećią Piſárzá polnégo

nego/ y Stárosty/ ábo Podstárościego/ y Burmistrzá Lwowskiego y mieyską. Których Pisarz nie ma ruszáć áż ná płácenie żołnierzóm/ gdy przidzie druga cwierć látá. Tákże ma bydź y ná drugie połroká.

A iesliżeby gdzie indziey/ niżli ná Podolu woysko było/ zá potrzebą obrony/ ábo żeby też inszy ludzie służebni przyieci byli: tedy tám/ gdzieby blisko woyská napewnieysze mieysce było/ te pieniądze odnoszone y chowáne bydź máią ná to mieysce/ obyczáiem wyszey miánowánym. Ostátek pieniedzy schowáć wiernie ná mieyscu obmienionym/ pod kluczmi spólnemi y pieczeciámi máią/ ták Pan Podskárbi/ iáko y Deputáci.

Ná drugie połroká (gdyż służbá ma bydź od roku do roku) máią sie ziácháć ná tóż mieysce Pan Podskárbi y Deputáci ná Nowe Láto/ znowu pieniądze żołnierzóm odłożyć ná drugie połroká.

Odnosić te pieniądze Deputat ieden pierwszą Rate/ á drugi drugą Rate ma bydź powinien do Lwowá: y tám ie z wiádomością Hetmáńską Pisárzowi oddáwáć Polnemu/ zá quity słusznemi/ wedle porządku wyszey opisánego.

Deputat w odnoszeniu tych pieniedzy ma nakłádu wielkiego nieczynić/ á owszem wszytko státecznie reiestrowáć: bo opátrzenie iego ná to odnoszenie ma bydź z tychże pieniedzy pospolitych: z których liczbe powinien vczynić.

Niebytność páná Podskárbiego Koronnego/ ábo Deputatá którego prze słuszną przyczyne/ niema zászkadzáć w odbieraniu tych Prowentów ná obrone potoczną pozwolonych/ y száfowánie ich: gdy ná swe mieysce szláchcicá osiádłego y vczciwego/ cum sufficienti Mandato, y pieczecią swą przyszle y z kluczem.

A ieśliby śmierć którego z tych ábo Deputatów/ ábo páná Podskárbiego zászłá: tedy superstites máią moc wszytko spráwowáć/ oznaymiwszy nam naprzód śmierć onego.

Liczbe czynić z tych Prowentów máią ná seymie wálnym dniá szóstego od záczecia seymu/ przed námi y Rádámi Koronnemi/ y Posły ziemskimi/ Pan Podskárbi Koronny y Deputáci: y dostátecznie sie vspráwiedliwić Rzeczypospolitey quitámi nie inszemi/ iedno któreby były ná służebne potoczney obrony/ wedle Constitucyiey.* A ná seymie nie ma bydź nic spráwowano/ áż sie tá liczbá pierwey odpráwi: támże quit sobie od nas z wiádomością Rad Koronnych y Posłów ziemskich otrzymáć.

* pátrz fol. 310. práwo 2. Tákże.

Deputáci iedno od seymu do seymu drugiego trwáć będą ná tym vrzedzie swym/ á ini ná to mieysce obráni bydź máią: którym oni przednieyszy wszytko státecznie oddáć będą powinni przy pánu Podskárbim.

I esliżeby śmierć páná Podskárbiego ábo Deputata którego zászłá pierwey/ niżliby liczbe ná seymie vczynili: tedy Superstites pan Podskárbi z inymi Deputaty liczbe vczynią.

Ktoby nie dał tych dochodów ná czás y mieysce opisáne: tedy pan Podskárbi z Deputaty máią nam záraz deferowáć wszytki. A my ná wwiązánie dzierżaw onych/ z których prowent nie iest wydan/ tákże ná odiecie Żup/ Ceł/ Myt/ y inych wszytkich in genere nullis exceptis dochodów/ z którychby czwartey cześci nie oddano/ poślemy: y przedsie o niewydánie czwartey cześci/ którą oddáć będzie powinien/ de bonis hæreditariis pozwiemy/ iáko Constitucya* obmawia/ ná seym wálny.

* Anni 67. v Piotr pátrz wyszey fol. 312. práwo 9. Po declaratiiey.

Respekt ma bydź ná to: iesliby który Dzierżawcá przed wyściem Roku/ któregoby miał dawáć czwartą cześć/ vmárł: áby nie wiecey potomkowie zmárłego dawáli/ iedno coby słusznie przychodziło: ostátek Dzierżawcá successor dokłádáć ma wedle liczby. A cobysie kolwiek rzecy nálázło nád Inwentarz: to wszytko potomkowie z Stárostw wolno wywieźdź máią/ y długi swe wyciągáć/ czego pan Podskárbi bronić nie ma.

A gdyby przypádło Interregnum, pan Podskárbi y Deputáci tego skárbu pospolitego pieniedzmi nie máią száfowáć iedno zá wiádomością y roskázániem Rad Koronnych/ sub pœna peculatus. A ktoby też śmiał kiedykolwiek rzucić sie ná ten skarb pospolity/ áboby hámował páná Podskárbiego z Deputaty w száfunku ich wyszey opisánym/ ábo żeby też stárostá páná Podskárbiego z Deputaty od Zamku przerzeczonego/ y

od pie-

od pieniedzy hámowáć chćiał / á Radby Koronnych niechćiał bydź posłußen: tákowy káżdy tąż winą peculatus bedźie karan.

Pánowie Deputaci máią przysięgáć ná powinność swą: y ná to / iż tempore Interregni nie máią wespółek z pánem Podskárbim ßáfowáć pieniądzmi Rzeczypospolitey / iedno zá wolą y roskazániem Rad Koronnych.

Stárostá mieyscá tego ma przysięgáć: iż páná Podskárbiego z Deputaty / ma do Zamku záwżdy etiam tempore Interregni puśćzáć: y skárbu pospolitego dla złodźieystwá w niebytności páná Podskárbiego przestrzegáć. A gdźieby powietrze przypádło ná mieyscu náznáczonym: tedy my mamy zá oznaymieniem páná Podskárbieg inßé mieysce dla odbieránia pieniedzy náznáczyć.

Opátrzenie ábo Salarium páná Podskárbiego to ma bydź. Pánu Podskárbiému z tego skárbu pospolitego tysiąc złotych: Pánóm Deputatóm z Rády po trzech set złotych: á drugim po dwu set złotych.

Oddawánié czwartéy częśći do rąk páná Podskárbiégo z dóbr Królewskich.

Zyg. Aug. w Lubl. Con. 111. B.

8. A Iżesmy dáli listowną Cautią / reką nászą podpisáną y Koronną pieczećią zápieczetowáną / około zápłácenia czwartéy częśći / że trzech częśći dochodów wßelkich / y Retent stołu nászego Królewskiego / ták iáko to iest wszytko ßerzey w liśćie nászym opisano: á ták vchwałą tą seymu tego postánawiamy / y pod winámi w liśćie nászym opisánémi / Stárostóm / Zupnikóm y inym dóbr nászych wolnych królewskich Dźierżawcóm roskázuiemy / áby ná czás w liśćie nászym náznáczony / trzy częśći dochodów nászych tegorocznych / y Retentá przeßłych / do rąk páná Podskárbiego Koronnégo oddáli / ći ktorzy do skárbu nászégo y Prowentów nam respondowáć y one oddawáć są powinni.

Roku 1 5 7 0. w Wárßawie.

O Odbiéréniu y ßáfunku czwartéy częśći.

Const. 118.

9. Wszem wobec y kozdému zosobná / wßelákieg stanu y dostoieństwá ludźióm / komu to iedno wiedźieć należy / oznáymuiemy. Iż my ná tym séymie Wárßáwskim / zá rádą Pánów Rad Koronnych / y prosbą posłów źiemskich / chcąc áby sie dosyć działo Constytucyam y vchwałóm séymów przeßłych: á iżby wßytkie rzeczy y spráwy niżey opisáné Rzeczypospo: potrzebné / od wßech ludźi w cále á istotnie záchowáné były / ten Vniwersał nász zá zgodnym wßech stanów zezwoleniem vczyniony / roskazálismy obwołáć / y do wiádomośći wßech przywieźdź.

Naprzód / iż z tego séymu ku odbierániu y ßáfowániu czwartéy częśći y Poborów / deputowálismy do páná Podskárbiego Koronnigo / dwu z Rády / vrodzonych / Janá Sieninskiégo / Żarnowskieg / y Páwłá Dźiałynskiégo / Dobrzynskieg / Kásztelany: á dwu od posłów źiemskich / vrodzoné / Wáckáwá Ostrorogá / á Janá Płaże / ktorzy przy pánu Podskárbim czwartą część odbieráć y oną ßáfowáć máią / iáko o tym Constitucya* séymu Lubelskiégo obmawia.

*Anni 1569 maß wyßéy fol. 313. práwo 7. Znáiącz para. Deputuiemy.

Ci ktorzy czwartéy częśći nie oddáli ná czás náznáczony / iáko według Constitucyiéy strácili possessionem bonorum nostrorum Regalium. ták do nich ná odbierániè tákowych dóbr poslemy / y czwartéy częśći zátrzymánéy ná dobrách ich dochodźić bedźiemy.

Ostátek téy Constitucyiéy z strony Poborów maß niżey Tit: 10. Pobory. lege 4. Co sie dotycze Poborów.

Roku 1 5 7 8. w Wárßawie.

Quártá dosądzona bydź miáłá zá królá Stepháná przez dwá dni pro vna vice, Articulo: CZWARTA CZĘSC.

Steph. w Wár. 1578 Con. 192.

10. Czwarta część zá prosbą y pozwoleniem wßech stanów / dosądzáć mamy tu

pro

pro hac vice tantùm przez dwá dni/ ni czym nie deroguiąc Constitucyam seymów przeszłych o sądzeniu iey. A do odbierania quárty w Rawie ná przyszłe Swiątki podle Constitucyiey Lubelskiey deputuiemy/ ex ordine Senatorum, vrodzonych/ Jana Krzysztoporskiego Wielunskiego/Piotrá Kłoczewskiego Záwichoyskiego/y Stárostę Máłogoskiego/Kásztelany. Z posłów vrodzone/ Stánisławá Ligęze z Máłey Polski/ Lukaszá Brzozowskiego z Wielkiey Polski.

*anni 1569. masz wyszey fo. 313. práwo 7. Znáiąc: pa. Deputuiemy.

Roku 1588. w Krákowie.

Chowánie Quárty w Rawie ták obwárowano.

11. BEspieczeństwo chowánia quárty w Rawie ták opátruiemy/ áby Stárostá Rawski teráznieyszy/ y nápotym bedący/ powinien bywáć przy Podskárbim Koronnym/ ábo vrzedzie iego/tákże przy Deputaciech/áby wiedział co do skárbu włożono y schowano bedzie: gdyż Constitucyą *obwárowano/ że on strożem tego skárbu powinien bydź: ná co Salarium Stároście dwie ście złotych náznáczamy. A ktoryby Deputat do quárty in persona nie przyiáchał/ tedy Salarium bráć niema.

Zygmunt III. fol. 43.

*anni 1569. Lubelską: pátrz wyszey fo. 316. para Stárostá.

Tegóż Roku Deputáci do odbierania Quárty.

12. VChwałą seymu tego/ ku odbieraniu y száfowániu czwartey części/ deputowálismy do Podskárbiego Koronnego dwu z Rády: vrodzonych/ Janá Boguszá Záwichoyskiego/ y Stánisławá Bykowskiego/Konárskiego/ Leczyckiego Kásztelany: á dwu od posłów ziemskich/ vrodzone/ Andrzeiá Wyszynskiego/ Woyskiego Drohickiego/ y Adámá Nárámowskiego. Którzy przy Podskárbim y Stárośćie Rawskim czwartą cześć odbieráć y oną száfowáć wedle Constitucyiey Lubelskiey máią.

Tenże tamże fol. 48.

Roku 1590. w Wárszáwie.

Sposob y wárunek oddawánia Quárty.

13. CWártá z dóbr nászych królewskich wolnych od stárostów y Dzierżáwiec powinna/ dla tym prędszego posiłku ná te obrone Turecką: zá dobrowolnym pozwoleniem pro hac vna vice tantum, ná czás rychleyszy/ niż iest w práwiech opisány/ to iest/ tydzień przed Swiątkámi/ pod wárunkiem o niey opisánym/ma bydź znoszona y oddawána: y ná ten czás Deputáci tu obráni wedle Constitucyiey/dla odbierania iey w Rawie zásieżdż máią/ y cáły tylko tydzień po Swiątkách ná odbieraniu iey dosiedzieć. Ktoby iednák tu chćiał z dobrey woley oddáć vprzedzáiąc czás/ ma bydź kwitowan przez Pány Prowizory/ który kwit ma bydź ważny/ iákoby też w Rawie od pánów Deputatów miał bydź otrzymány/ pro hac vice tantum. A iż ná tymże tu seymie/względem wyprawy Tureckiey/ z tychże dóbr iest nam osobna quártá tákoważ z dobrey woley y chęci pozwolona/ *tenże czás y tey drugiey quárcie do pomienionych Deputatów ná tóż mieysce náznáczamy: z tymże iáko wyszey wárunkiem/ oddawánia iey tu w Wárszáwie/ ktoby chćiał/do rąk Prowizorów/y ważności kwitów od nich dánych. Tákże y drugą drugiego Roku przy stárey quárcie dáć pozwolili: z tym wárunkiem iáko iest stára quártá opátrzona y obwárowána: wyimuiąc od płacenia tey quárty drugiey Arendarze Prowentów nászych królewskich/ z których liczbe czynią.

Tenże w Wár. fo. 21

*pátrz niżey fo. 319. prá. 20. Potrzebam.

A do odbierania tey oboiey quárty/ exnunc, Deputaty náznáczamy. Z kołá Senatorskiego z Wielkiey Polski/vrodzonego Woyciechá Wilkánowskiego/ Kásztelaná Płockiego: z Máłey Polski/vrodzonego Piotrá Niszczyckiego/ Kásztelaná Belzkiego. A z Poselskiego kołá wedle porządku Woiewództw y ziem/ vrodzonego Stánisławá Kársnickiego/Sedziego ziemskiego Sieradzkiego/ Burgrábie Krákowskiego z Wielkiey Polski: á z Máłey/ vrodzonego Janá Gołuchowskiego.

A iż gwałtowna potrzebá ná Rzeczpospolitą nálegá/ tedy vchyláiąc in isto passu pro hac vice tantùm Constitucyiey o wożeniu quárty vczynioney/ pozwalamy

áby wßytkie te pieniądze quárciáne/ rázem z Ráwy odwiezione były do woyská.

Rewizory do dóbr przez nieprzyiaciele popalonych y spustoßonych wedle Constituciey Lubelskiey/ á osobliwie do Sniátyniá/ Kámieńcá/ y Trebowle/ do wsi Letáwy/ Bieley/ Lukowey/ Krinicżánów/ Báliny/ Krzyláwy/ Niestrowie/ náznáczamy od nas/ vrodzonego Marciná Broniewskiego Sekretarzá náßego: z Pánów Rad/ vrodzonego Stánisłáwá Lándskoronskiego/ Káßtelaná Hálickiego: z Posłów vrodzonego Prokopá Ráßká/ Podkomorzego Hálickiego/ ktorzy iáko naprędcey do rewidowánia tego popalenia ziácháć/ á rewizyą do Ráwy autenticè Deputatóm posłáć máią/ á Deputáci w nie weyzrzawßy/ y quantitatem ßkód vważywßy/ ieśliby co od stárostów y Dzierżawiec tychże dáć było powinno: od nichże tám w Rawie intra tempus suprascriptum odebráć/ y z tego quitowáć będą powinni.

Sądzenie Quárty pro hac vice.

Támże. 14. Iż sądzenie quárty nie zupełnie ná seymie dla wielkośći spraw dochodźi/ tedy mocą tego seymu/ odsyłamy sądzenie pro retentis quárty/ do Trybunału Lubelskiego pro hac vice tantùm, gdźie też Instigator náß stáwić się będźie powinien/ y cauzy te według powinnośći swey odpráwowáć: á te spráwy inter causas officii sądzone bydź máią. Pámiętnego od Instigatorá áni sąd Trybunálski/ áni Pisarz bráć nie ma. A ći wßyscy Dzierżawcy dóbr náßych/ ktorzy o quárte ná teráźnieyßy seym zpozywáni byli/ z tychże seymowych pozwów máią mieć Rok o też quárte ná Trybunale Lubelskim we trzy Niedźiele po záczećiu iego. Excepta causa o quárte z Wohyná y z Lomás/ ktorą do przyßłego seymu záwießamy.

O Quárcie y sądzeniu iey nápotym.

Támże. 15. Quártá z dóbr náßych iáko dla obrony pospolitey iest postánowioná/ ták/ żeby záwżdy cále y zupełnie dochodźiłá/ wáruiemy: y powinni będźiemy do tych dóbr/ ktoreby iesćze nie były rewidowáne zesłáć Rewizory: iednák do tąd gdźie nie záßłá rewizya/ nie powinien nikt zá przeßły czás podlegáć tey quárcie. Mamy też w sądzeniu o nie zápłáceniu iey/ żadnego omießkánia nie czynić/ y nadáley do wtorego seymu nie wlec sądzenia cauzy żadney o zátrzymáwánie iey. A gdźieby się to nie stáło/ iuż ná trzećim seymie po nieoddániu iey/ nie powinien nikt o nie odpowiádáć: ále ná Podskárbim/ ieśliby on iey nie oddał in delatis Instigatorowi/ ábo ná Instigatorze ieśliby on nie popárł/ ma bydź pátrzano. A te quárte/ ktoraby ex retentis oddano/ zá dekretem náßym ábo też Trybunálskim/ ktoremu te sądy pro hac vice są zlecone/ nie gdźie indźiey iedno do Ráwy ná obronę Rzeczypospolitey oddawána bydź ma/ pod wárunkiem o quárcie opisánym.

A z tych retent/ ktore zá przeßłe látá niegdy wielmożny Jan Dulski Podskárbi Koronny zá dekretámi seymowémi wyciągnął/ będą powinni potomkowie iego liczbę vczynić dostáteczną wedle Constituciy dawnych.

Roku 1591. w Wárßáwie.

Deputáci do odbieránia Quárty.

fol. 22. 16. Deputuiemy vchwałą seymu tego/ ku odbieraniu y ßáfowániu czwartey częśći do Podskárbiego koronnego dwu z Rády/ vrodzonych Hieronymá Bużeńskiego Sieradzkiego/ y Andrzeiá Zborowskiego Bieckiego/ Káßtelany. A dwu od Posłów źiemskich/ Vrodzone Stánisłáwá Zeleskiego z Wielkiey/ y Jerzego Stáną z Máłey Polski: ktorzy przy Podskárbim y Stárośćie Ráwskim czwartą część odbieráć/ y oną ßáfowáć wedle Constituciey Lubelskiey máią.

*anni 1569. wyßßey fo. 313. prá. 7. Znáiąc.

Roku 1593. w Wárßáwie.

Deputáci

Deputáci do odbiéránia Quárty.

17. DEputuiemy vchwałą séymu tego ku odbiéróniu y száfowániu czwartéy częsci do Podskárbiégo dwu z Rády/ Vrodzonych Andrzeiá Firleiá z Dąbrowice Rádomskiégo/ Stánisłáwá Bykowskiégo/ Konárskiégo / Lęczyckiégo / Kásztelany: á dwu od Posłów ziemskich/ Vrodzonégo Zbożnégo Smerzyńskiégo z Wielkiéy Polski/ Mikołáiá Lándckorońskiégo z Máléy/ którzy przy Podskárbim y Stároście Ráwskim one odbiéráć/ y odebráną száfowáć máią / y teraz záraz ieden z tych Deputatów z koła Poselskiégo pół qwárty tych obu lat ná żołniérze do Lwowá odwieźdź ma/ á drugi ná Nowé láto / wedle dawnéy Constituciiéy* o tym vczynionéy. fol. 19.

*Lubelskiéy anni 1569. wyższéy fo. 314. para. A naprzod.

Roku 1598. w Wárszáwie.

Deputáci do odbiéránia Quárty.

18. DEputaty do odbiéránia Quárty w Ráwie z tego séymu náznáczamy: z Senatorów/ Vrodzonych Wáwrzyńcá Trzcińskiégo Ráwskiégo/ Janá Ossowskiégo Záwichoyskiégo/ Kásztelany: á od Rycérskiégo kolá/ z Wielkiéy Polski Páwłá Gárwáskiégo/ Pisárzá ziemskiégo Płotckiégo: á z Máléy Polski Adámá Rożná. fol. 144.

Generália do Quárty.

Quártę w mocy Król Stephan zostáwuiąc, obiecał nakłádem swym opátrowáć Gránice koronnè

19. GRánice koronné oboygá narodu y wszytkich państw do korony należących od wtárgnienia nieprzyiaciela wszelákiégo / obroną opátrowáć nakłádem nászym mamy y powinni będziemy y potomkowie nászy / ostáwuiąc Quárte w mocy wedle státutu Polskiégo. Steph. in literis Confir. 1576. fol. 147. B.

Pozwolenié Quárty do stołu Królá Iego M.

20. POtrzebam skárbu nászégo dogadzáiąc/ Stárostowie y Dzierżawcy dóbr nászych wolnych/ z chęci y z dobréy woli swéy/ postąpili Nam y postępuią/ drugą táką Quárte/ y pod tymże wárunkiem iáko do Ráwy dáią/ do lat trzech/ kłádąc w to y ten rok/ który ná przeszłym séymie nam postąpion*/ to iest/ iedná ma bydź ná przyszłé Swiątki dána/ á druga in anno 1592. trzecia in anno 1593. Zyg. III. w Wár. 1591. fol. 15.

*pátrz wyższéy fo. 317. práwo 13. Quártá.

PODATKI. Tit: VII.

Podatków żadnych nowych Król vstáwiác niema ná imionách swoich królewskich: Pátrz fol: 60. lege 7. *Ossobliwie.*

Grunty Páńskié y szláchetckié są wolnè od wszytkich podatków.

1. DLa zasług y wiernych posług vczynionych y dla dobréy woléy wszytkich (którą Nam y potomstwu nászému oboiéy płci pod przysięgą pokazáli/ y nápotym zá czásem y mieyscem są gotowi wierné służby zá wolą Bożą pokázowáć) chcąc im to osobliwą łáską nágrodzić/ miástá / zamki/ dzierżáwy/ miásteczká y wsi/ y poddáné we wsiách

Libertas fundorum Nobilium.

IDeò ob merita fideliaq; seruitia facta, & voluntates vniuersitatis ipsorum, quę nobis & nostris pueris vtriusq; sexus, facto fideli omagio præstiterunt: & in posterum loco & tempore, fidelia seruitia sunt parati (dante domino) exhibere: eos speciali fauore prosequendo, ciuitates, castra, possessiones, oppida & villas, incolas villarum totius regni Poloniæ inhabitantes, ipsorum

Lodw. w Koss. 1374. La. 40. B. HL. 148/ 183. y 264. HP. 260.

wśiách wßyſtkiego królestwá Polſkiego / którzy w nim mießkáią / pánów y ßláchty / wßytkich czynimy wolné / y wyymuiemy od ſkłádánia wßytkich dáni ábo podatków ták pospolitych iáko osobliwych / którymkolwiek imieniem byłyby zwáné : y od wßyſtkich posług / robót / dráżnienia / vćiſków ná większych / któreby miáły bydź w rzeczách y w osobách / sczerze y prośćie wolni / chcemy áby wyswobodzeni y wyięći byli : ále tylko chcemy mieć ná tym dosyć / áby dwá großá monety Polſkiey / których ośm á czterdźieśći großy grzywnę czynią Polską / z kożdégo łanu ábo częśći łanu osiádłégo ná kożdy rok Nam y potomkóm nászym / ná święto świetégo Marcina Confessorá / ná znák nawyższégo pánowánia y ná wyznánie Korony królestwá Polſkiego były płácone.

ipſorum Baronum & Nobilium omnium, abſoluimus, liberamus & eximimus: ab omnibus & ſingulis collectis,donationibus,ſiue tributis,tàm generalibus quàm ſpecialibus, quocunq; nomine cenſeantur: & ab omnibus ſeruitiis, laboribus, vexationibus, angariis, præangariis, in rebus & perſonis committendis, purè & ſimpliciter ſolutos & abſolutos eſſe volumus, ac exemptos. Sed his tantùm volumus eſſe contenti: quòd duo groſſi vſualis monetæ, in dicto Regno currentis, quorum quadraginta octo marcam faciunt Polonicalem, de quolibet manſo vel ſorte, locatis vel poſſeſſis, ſingulis annis, Nobis & noſtris ſucceſſoribus, in feſto beati Martini Confeſſoris, in ſignum ſummi dominii &recognitionem coronę regni Poloniæ exoluantur.

Ab omnibus contributionibus nobilitas libera.

Ld.40. HL 148/ 264.

2. KAſimirus, &c, Significamus tenore præſentium quibus expedit vniuerſis: Quomodo Magnifici, Generoſi, & Nobiles terrarum noſtrarum, Maioris Poloniæ, Siradiæ, Lanciciæ, & præſertim Cuiauiæ, ſyncerè & gratè nobis dilecti, Nobis ſubſidium Fertonũ ſpontè & de bona ipſorum voluntate, non inuiti, nec quocunq; modo per Nos coacti,ſed ad petita noſtræ maieſtatis, & purè cõſiderata noſtra & regni noſtri magna & ardua neceſſitate, dederunt. Quam ſolutionem Fertonum, non de iure,nec quouis alio modo, niſi (vt præmittitur) ſpontaneam recipimus: & loco eorundem Fertonum nobis datorum, promittimus verbo noſtro regio,à feſto ſancti Martini Cõfeſſoris, & à data præſentium, poſt vnum annum venientem, ad ſex annos continuè ſe ſequentes, de terris prædictis, exactionem Fumalium, ſeu Poradlne, aliâs królestwo, ſe non recipere: ſed loco iſtorum Fertonum, Nobis taliter datorum, anno quolibet, de quolibet laneo duos groſſos defalcari & excutere. Demùm promittimus,tales Fertones, aut huiuſmodi inconſuetas ſolutiones,ab ipſis expetitas aut datas,non in ſequelam trahere: aut eorum priuilegiis & munimentis, per huiuſmodi ſolutionem in aliquo derogare: ſed ipſas terras, & præſertim Cuiauiæ, circa iura & munimenta, priuilegia,& ipſorum iurium confirmationem prædeceſſorum noſtrorum & noſtra,ac antiquas & bonas conſuetudines (prout in ſuis punctis, clauſulis, ac articulis latiùs continentur) gratioſius conſeruare: Harum, quibus ſigillum noſtrum eſt ſubapppenſum, teſtimonio literarum, Datum in loco Campeſtri exercituum noſtrorum, circa Choynice, Feria ſexta ante Omnium Sanctorum, Anno Domini, 1455.

Idem Rex liberos Nobiles à tributis facit.

HL 148,B/ 265.

3. KAſimirus Dei gratia &c. Rex Poloniæ, Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, tàm præſentibus quàm futuris, præſentium notitiam habituris: Quomodo Magnifici, Generoſi & Nobiles, Dignitarii terrarum, incolæque terrę noſtræ Brzeſtenſis, ſyncerè nobis dilecti, ad preces noſtras, de ipſorum merè ſpontanea & libera voluntate, penſato periculo, quod poſſit imminere terris noſtris Cuiauię, ex hoſtium noſtrorum incurſu & inuaſione, prouidentes & conſulere volentes terrarum ipſarum Cuiauiæ indemnitati, conſenſerunt ad contributionem pecunialem: pro ſtipendiatorum, per Nos nunc ſuſceptorum conſeruatione,in terris Cuiauiæ: pro reprimendis

primendis hostibus, ab inuasione ipsarum terrarum, promittimusque, quòd contributio non debet in posterum venire in sequelam: neque aliquam contributionem, de prædictis Dignitariis & terrigenis nostris terræ Brzestensis, ipsis inuitis & contradicentibus, exigere & extorquere deinceps volumus, & promittimus. In cuius rei testimonium, sigillum nostrum præsentibus est subappensum. Datum in Kolo, feria quarta in Vigilia Conceptionis gloriosæ virginis Mariæ: Anno Domini, 1463. Dominus Rex per se.

Z łanu dwá groszá Królowi płácone bydź máią.

4. Też obiecuiemy: iż od tych czásów nie będźiemy wyćiegáć iákiey płacey/ ábo dawánia wierdunków [a] ábo sześći groszy od obywátelów ábo ich ludźi: ále tylko ná płáceniu dwu groszu z káždég łanu mamy przestawáć [b] y mieć dosyć wedle stárá dawnégo zwyczáiu.

[a] o tym.

[b] o tymże masz niżey tit. 8. práwo 1. Item statuimus.

Rex non expetet à subditis præter duos grossos.

Item pollicemur: quòd à modò nõ expetemus aliquas solutiones, aut contributiones Fertorum, aut sex grossorum, à terrigenis, vel eorum hominibus; sed in solutione duorum grossorum, de quolibet laneo, debemus esse contenti, iuxta veterem consuetudinem.

Káźim. w Nieszc. 1454 La. 93. HL. 63/184. HP 607. y 87.

Kuiawska y Dobrzynska źiemiá od dáni owsowéy wolna.

5. Wszyscy obywátele źiem Kuiáwskiéy y Dobrzyńskiéy z owsá/ który Nam zwykli płáćić/ do dźieśiąći lat tylko Nam będą powinni z niego odpowiádáć: które gdy wynidą/ od tákowégo owsá będą wolni y wyieći.

Cuiauiæ & Dobriniȩ terra ab auenȩ tributo libera.

ITem, omnes incolæ terrarum Cuiau: & Dobrin: de auena solita, quam nobis soluere consueuerunt, ad decem annos duntaxat nobis respondere sint astricti: quibus euolutis, ab huiusmodi auena liberi sint, & exempti.

Wł. Iág. 1433. La. 52 HL. 12. B/ 22. HP. 261.

Ruska źiemiá tákże wolna od owsá.

6. Z podatku owsowégo Nam do żywotá nászego sámá Ruska źiemiá dosyć czynić będźie.

Rusia etiam à tributo auenȩ libera.

DE auenæ verò contributionibus, nobis ad tempora vitæ nostræ, sola Russia respondebit.

Wł. Iág. w Wiedl. 1433. L. 52. HL. 12. B/ 23 HP. 261.

Co ná wolnośći záśiedli wolni od podatków.

7. W wyćiągániu podatków stárych/ ábo zá czásem vchwalonych chcemy y wstáwiamy: áby Poborce nászy ták byli báczni y rostropni/ żeby z ludźi/ którzy przed tym zá iákąkolwiek przyczyną są od czynszów rocznych wyswobodzeni/ w tym czáśie póki wolność nie wynidźie/ podatków vchwalonych/ ábo które vchwalone bydź máią/ nic nie śmieli áni mogli wyćiągáć.

Tributum non soluant libertate gaudentes.

ITem, in exigendis cæteris exactionibus antiquis, aut pro tempore laudatis, volumus & statuimus: Exactores adeò rationabiles atq; discretos esse: vt de hominibus, causa quacunq; præcedente, à censibus annuis liberatis, interim donec libertas non videbitur expirata esse, Exactiones ipsas laudatas laudandasq; exigere non præsumant, neque possint.

Ian Olbr. w Ptotr. 1496 La. 104. HL 63/114. HP. 88.

Approbátia Miásteczek nowych.

8. Miásteczká wszystkie które sie nowo osadzáią po Koronie/ wolné czynimy od wszystkich podatków Rzeczypospolitéy należących/ do lat ośmi: á to dla tego/ áby osiádłość wietsza rzemieślników y kupców zámnożona bydź mogłá/ ku wietszéy ozdobie y pożytku Rzeczypospolitéy. A potym równo z drugimi onera wszytkié ponośić będą powinni.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 31.

Pro fabrica Ecclesiæ Crac: medietas redituum remittitur.

Bodzántá 1369. La. 57

9. QVod etiam pro fabrica Ecclesiæ nostræ Cathedralis medietas redituum, primùm à clericis exigi fuerat consuetum, hoc eis tenore præsentium, exnunc sit indultum & remissum.

Podatki Królewskié pieniądzmi pospolitėmi ábo Práskimi płácone być máią.

Włád. Iág. w Czerw. 1422. La 49 HL 165. B/ 295. HP 82.

10. NAd to / ácz Poborcy náßy w ziemiách Krákowskiéy y Sedomirzkiéy / zá podatki náße / które królestwem zową / ná znák poddáństwá y prawdziwėg Páństwá / które nam płácą monetą pospolitą y zwykłémi großmi Práskiémi / od kmieci wźieli / y do skárbu náßego wniesli: á wßákże áby nápotym przerzeczonym ziemiam to nie przyniosło iákiéy ßkody / ábo práwóm vbliżenia: skázuiemy y tym zápowiedzeniem ná wieki vstáwiamy: iż od tego czásu w przerzeczonych ziemiách Krákowskiéy / Sedomirzkiéy nie ina / iedno bieżąca y pospolita w królestwie moneta zá tákowé podatki nam ma być wyciągána. To opátrzywßy / iż iesli niektórzy poddáni náßy w rzeczonych ziemiách od swych kmieci zá czynße ich große Práskié będą bráć / ábo zechcą bráć: oni téż kmiećie ku płáceniu nam tákowychże großów Práskich zá podatki náße przez pobórce náße niech będą przyćiśnieni.

Communi moneta vel Pragensi soluantur contributiones Regiæ.

INsuper licèt Collectores nostri, per literas nostras Cracouienses & Sandomirienses, pro exactionibus nostris, vulgariter królestwo nuncupatis, in signum subiectionis & veri dominii, nobis solui ibidem in moneta currēti, & consuetis grossis Pragensibus, à kmethonibus receperint: & nostro infiscauerint thesauro: ne tamen hoc valeat, in posterum dictis terris parêre aliquod detrimentum, vel iuribus earundem derogare, Decernimus, & edicto perpetuo statuimus: vt àmodo in dictis terris, Cracouiensi & Sandomiriē, non alia nisi currens, & communis in regno moneta, pro huiusmodi exactionibus nostris exigatur: hoc prouiso, Quòdsi aliqui subditi nostri, in dictis terris, à suis kmethonibus, pro ipsorū censibus grossos Pragenses receperint, vel recipere voluerint; illi etiam kmethones, ad soluendum nobis similes grossos Pragen. pro exactionibus nostris per nostros Collectores arceantur.

O PODYMNYM. Tit: VIII.

De integro laneo duo grosi dentur.

Ioan. Alber. Petr. 1496. La. 104. HL 102. B/184.

I. ITem statuimus: vt moneta in regno communis currens, videlicet mediorum grossorum, in exactionibus duorum grossorum, quæ à nonnullis regalia, ac Porádlné / à nonnullis verò Podymné dici consueuerunt, recipiatur vbique. quarum licèt quidditas ipsa nominis significet, atq; indicet solutionis consuetudinem: tamen cùm intellexissemus, in aliquibus locis introduci quasdam priuatas consuetudines, in exactionibus huiusmodi: quæ fortasse in aliquibus locis, de laneo per Fertonē: in aliquibus verò, præsertim in Haliciensi terra, non absque præiudicio & grauamine subditorum nostrorum, de qualibet agri parte tantum, quantum exactoribus placuit, recipiebantur, & soluebantur: Idcircò, tametsi certis nostrorum prædecessorū priuilegiis, ac eorum & regni statutis, & consuetudinibus, constitutum approbatumque fuerit, quòd per duos grossos debeant solui: tamen nos specialiter, propter succrescentes eos errores supprimendos, statuimus: quòd exactiones ipse duorum grossorum, *non confusè, vel de domibus, vel de agri partibus, sed de quolibet agri laneo, seu manso integro, per duos grossos, moneta nostra regia, in regno communiter recipi solita, sicque & non aliter solui debeant in æuum, in omnibus terris, districtibus, & locis terrarum nostrarum.

*o tymże masz wyższey fo. 321. Prá. 4. Téż obiecuiemy.

Villæ

Podymnè nie wyráżonè na liśćiech, Królowi I. M. należy.

2. Gdźie osobliwéy zmianki w przywileioch / ábo w zapiśiech dwu groszu niémász / práwu królewskiému okázuie sie bydź záchowano.

Fumalia nisi expresse inscribantur sunt Regia.

VBi specialis mentio in priuilegiis, vel in inscriptionibus duorum grossorũ facta non est, iuri regio reseruata esse cognoscitur.

Zyg. w krá. 1510. fol. 15. HL. 107. B/185. HP 88.

Kmiećie sámi Podymnè płáćić máią.

. Nád to czyniémy wolné/ y ná wieki wyswobodzamy wszytki y kożdé z osobná/ wszytkich nászych obywátelów kmiećie / od wszytkiéy płacéy / podátków wyciągánia / powozów/robót ktoré podwodą zową/ wćisków/obćiążenia/zboża/Ospów: tylko przestáiemy ná dwu groszách monety zwyczáyney Polskiéy/ w królestwie Polskim pospolićie bieżącéy. Ktoré dwá groszá kożdy kmieć przerzeczonych obywátelów nászych z kożdégo Lanu osiádłégo bedźie płáćił: choćiaby też wiecéy osób ná nim śiedźiáło.

Ale wymuiemy od téy płacéy Szołtysy y sługi ich / chcąc áby od tákowégo płácenia dwu groszu byli wolni y wyięći. Tákże też Młynárze/ Kàczmarze/ y Zagrodniki/ ktorzy nie máią áni robią ról / to iest Lanów cáłych ábo połowice: ktorzy tu tylko tákże máią bydź wyięći / kożdégo roku ná przyszłé czásy ná świeto świetégo Mikołáiá płáćić bedą.

Ale iesli z przerzeczonych Młynárzów/ ábo Kàczmarzów / ábo Zagrodników ktory cáły Lan bedźie záśiéwał: tedy płáćić dwá groszá bedźie. A iesli połowice / tedy przedsie grosz tákowéyże monety nam bedźie powinien.

Ná ktoré to płácenié dwu groszu minice przerzeczonéy / naiáśnieyszému kśiążećiu pánu Ludwikowi Węgierskiému y Polskiému królowi dobrowolnie poddáli sie.

Kmethones fumalia dent, non Sculteti, molendinatores, tabernatores, seruitores, & hortulani.

ABsoluimus insuper & perpetuò liberamus, omnes & singulos omnium nostrorum terrigenarum kmethones, ab omnibus solutionibus, contributionibus, & exactionibus, vecturis, laboribus, equitaturis, Podwodis dictis, angariis, grauaminibus, frumentorum dationibus, dictis Sep vulgariter, præterquam duos grossos monetæ vsualis Polonicalis, & in regno Poloniæ communiter decurrentis. Quos quidem duos grossos, quilibet kmetho prædictorum terrigenarum, de quolibet laneo possesso soluet: etiam si illum plures personæ possideant.

Wlá. iág. w iedln. 1433. La. 51. HL 192. B/183. HP. 86.

Scultetis eorum, & seruitoribus, (quos ab huiusmodi solutione duorum grossorum volumus esse liberos, & exemptos) necnon molendinatoribus, tabernatoribus, & hortulanis, non habentibus nec colentibus agros, hoc est, mansos, seu laneos integros, vel medios duntaxat, exceptis, atque demptis: singulis annis, in futurum, in festo sancti Michaelis Archangeli, vsque ad diem sancti Nicolai, soluere sit astrictus.

Si autem prædictorum molendinatorum, siue tabernatorum, aut hortulanorũ aliquis, integrum laneum agrorum coluerit; tunc ad solutionem duorum grossorum: si verò medium laneum coluerit agrorum, ad soluendum vnum grossum, similiter monetæ prædictæ, nobis sint astricti.

Ad quos quidem duos grossos monetæ præscriptæ, aliâs serenissimo Principi domino Ludouico, Vngariæ & Poloniæ regi, soluere liberè se submiserunt.

Wśi Klasztornè iáko szláchetckié podymnè płáćić dwá groszá máią.

4. Vćiskóm niektorych Klasztorów chcąc zábieżéć / vstáwiamy: áby wyćiągánié dwu groszu ták było płácono ze wśi y máietnośći Klasztornych: iáko ze wśi szláchet-

Monasteriorum villæ, vt nobilium, fumalia soluant.

Item grauaminibus quorundam Monasteriorum prouidere cupientes, statuimus: vt exactionem duorum grossorum ita soluant villæ & possessiones ipsorum: sicuti

Zyg. w Piotr. 1511. fo. 19. HL. 102. B/185. HP. 88.

chetckim zwykło Podymné bydź płácono.

ſicuti villæ nobiliũ eã ſoluere cõſueuerũt.

Villæ, Tabernæ, & Molendina, Contributiones ſoluant.

Zyg. w Piotr. 1527. HL. 63. B/ 114.

5. Villæ & Tabernæ, quæ ex quadam negligentia ſeu conniuentia exactorum ſeu Capitaneorum, publicas contributiones hactenus non ſoluerunt, ad ſolutionem illarum nunc omninò compellantur: & ſimiliter Molendina, quorum tertias menſuras Tenutarii bonorum noſtrorum exemerunt, & illas à ſe emptas, ſeu in ſummis pecuniarum obligatas tenent, ſoluant contributionem, quæ ßos dicitur: ſicut reliqua omnia Molendina, in regno noſtro, ſeu illorum Molendinatores eam ſoluere ſolent: contraria conſuetudine, quæ corruptela potiùs dici debet, penitùs non obſtante.

Podymnègo niezápłáconègo winá.

Wła. Iág. 1433. La. 51. HL 193. uer. 31/184. HP. 86.

6. A Ieſli w náznáczonỹ czáſie nam która Wieś tákowych pieniedzy zániedba zápłácić/ tedy ten/ którégo ku wybiéraniu tákowégo podatku vſtáwimy y náznáczymy/ w téyże Wśi iednégo Wołu wzgledem niezápłácenia/ przez nádźieie wrócenia wźiąć bedźie miał zupełną moc. A ieſli we czternaśćie dni po wźieciu tákowégo wołu táż Wieś/ y którakolwiek inna przerzeczonych pieniedzy niezápłáci: tedy Poborcá náß dwá woły tákimże ſpoſobem przez nádźieie wrócenia niech weźmie.

Si intra præfixum tempus fumalia non ſoluantur.

QVòdſi infra prefixum terminum, Nobis aliqua villa pecuniã huiuſmodi ſoluere neglexerit: extunc Exactor noſter, quẽ pro tollenda eadem exactione duxerimus deputandum, in eadem villa vnum bouẽ, ratione non ſolutionis, abſq; ſpe reſtitutionis, habebit recipiendi omnimodam facultatem. Si verò infra quatuordecim dies, poſt eiuſdem bouis receptionem, eadẽ villa, & quæuis alia, dictam pecuniam non ſoluerit: extunc Exactor noſter duos boues, conſimili modo ſine ſpe reſtitutionis, recipiat atque tollat.

O wybiéraniu Porádlnègo.

Steph. w Wár. 1581. Con. fo. 214

7. Iż ſie ſkárżyli Poſłowie ziemſcy/ że niektórzy ſtároſtowie/ o podymné ábo porádlné wyciągáią winy/ y pozywáią mimo przywiléy Iágiełłá królá/ tedy vſtáwiamy/ áby ſie ſtároſtowie záchowáli wedle tego przywileiu.

Od Podymnègo Woiewodowie y niektórzy Káſztelani wolni.

Zyg. w Krák. 1507. fol. 6. HL. 102. B/ 185. HP. 88.

8. ACz wßyſcy ziem náßych ná doſtoienſtwách bedący/ á zwłaſczá w Mázowßu pokornie nas proſili: áby byli wolni od płácenia podymnégo dwu großy: wßákże my wolność rzeczoną niepłácenia tylko Woiewodóm y Káßtelanóm tym/ którzy ná mieyſcoch Woiewodów Káßtelanie dźierżą/ dáiemy y pozwalamy. Wßákże chcemy: áby w kożdych ziemiách y ſtároſtwách ſtároſtowie mieyſc czynßé y dochody którékolwiek/ które zá czáſu przodków náßych/ á zwłaſczá w ziemiách náßych Mázowieckich zá czáſu kśiążąt przez vrzedniki były bráné/ tymże vrzednikóm ziemſkim áby były płácone.

Palatini & aliqui Caſtellani liberi ſunt à fumalibus.

LIcèt vniuerſi Dignitarii terrarum, & præſertim in Maſouia, ſupliciter ſuplicauerint; vt liberi ſint à ſolutione exactionis noſtræ duorum groſſorum: Nos tamen libertatem ipſam dictæ exactionis non ſoluendæ, Palatinis duntaxat & Caſtellanis, loca Palatinorum Caſtellanatus obtinentibus, damus concedimuſq́;: volumus tamen, quòd in ſingulis terris & Capitaneatibus, locorum Capitanei, cenſus & prouentus quoſlibet, tempore predeceſſorum noſtrorum, & præſertim in terris noſtris Maſouiæ Ducum temporè, per dignitarios percipi ſolitos, eiſdem Dignitariis terreſtribus exoluant.

Od Podymnègo mieſczánié wolni.

Wła. Iág. w Ied. 1433 La. 51. HL. 102/ 184. HP. 87.

9. O Mieśćiech ſtárych y nowych zá czáſu

Ciues fumalia non ſoluent.

De ciuitatibus autem antiquis & nouis

czasu pánowánia nászego osádzonych/ ták vstáwiamy: iż ten mieszczánin/ ktory w mieście z żoną/ z dziećmi y z czeládzią mieszka/ á rolą sam ábo przez swego zagrodniká/ ábo oracza robi: nie bedzie powinien ná zápłácenie przerzeczonégo porádlnégo: ále ieśli przed miástem abo miásteczkiem mieszka: niech płáci przerzeczoné Porádlné/ ták iákoby we wsi siedział. A temu nic nie ma przeszkadzáć: iż do práwá y zwierzchności tego miástá ábo miásteczká przynależy/ ábo z nimi iákie obowiązki/ to iest iákie podatki y iné roboty podéymuie.

uis, tempore regiminis nostri locatis, sic statuimus: Quòd ille ciuis, seu oppidanus, qui ciuitatem cum vxore, filiis & familia inhabitat, & agrum solus vel per suũ hortulanum, aut agricolam colit, non tenetur ad prædictam Porádlné pensionem. sed si ante oppidum, vel ciuitatem resideret: soluat præfatam Porádlné pensionẽ; ac si in villa resideret. non obstante, quod ad ius & iurisditionem eiusdem oppidi seu ciuitatis pertinere, vel cum eis onera sufferre perhibeatur.

Podymnè zátrzymánè pod Interregnum, oddawánè być máią.

Articulo, O Podymne.

10. Podymnégo ábo porádlnégo/ iż duobus hisce Interregnis ludźi wiele nie dawáło: máiąc zá to/ iż go nie byli powinni dáwáć/ dla tego/ iż królá głowy swéy nie mieli: gdyż to tylko Pánóm swym królóm Polskim/ in recognitionem summi dominii, Rycérstwo pozwoliło. Ale iż to podymné stárostóm miedzy inszémi prowentámi poráchowano/ z czego też y quártá idźie/ tedy ták declárujemy z pozwoleniem wszech stanów/ áby było tákowé podymné zátrzymáné stárostóm nászym/ ad festum S. Margarethæ oddáné. A wszákże okrom win o tym opisánych. A z nowych osiádłośći oddáné być máią/ gdźie iuż wolności przeszły/ iáko y z stárych.

Steph. w Krák. 1576 Con. 163.

SPISNE ABO WPISNE. Tit. IX.

Poborcá ábo ktory Podymnè wybiérá, Spisnègo niech nie bierze.

1. Przerzeczony wyćiegácz pieniedzy rzeczonych względem znáku/ ktory Nápisnym zową/ niech nic nie wyćiąga/ ábo bierze. A wszákże listy swymi niech kmiećie quituie z zapłácenia.

Exactor descriptionales non exigat.

MEmoratus etiam exactor pecuniarum prædictarum, prætextu notæ quod Nápisné dicitur, nihil exigat atque tollat: & nihilominus literis suis kmethones quietet de solutis.

Wlá. iág. w Jedl. y w Krák. 1433 La. 51. HL 260/ 465. HP. 89.

Tákoważ vstáwá.

2. Chcemy y skázuiemy: áby pieniądze ábo Wpisné zá wyćiągánie podatków nászych królewskich nápotym nie było bráné/ áni wyćiągáné.

Similis.

ITem volumus & decernimus: ne pecuniæ siue Inscriptionales, ab exactione nostra regia deinceps recipiantur & exigantur.

Káz. iág. w Korczynie 1451. La. 88. HL. 260/ 465. HP. 89.

Ktorzy wybiéráiąc podátki królewskié Spisnè biorą, iáko máią być karáni.

3. Vstáwiamy/ áby Burgrábiowie y ini ktorzy wybiéráią królewskié pożytki/ ábo stárostowie nászy nic nie wyćiągáli spisnégo z ludźi ták szláchetckich iáko duchownych: á ieśli ináczéy vczynią/ á bedą nieosiedli/ w gospodách swych przez Burgrá-bie-

Alioquin Exactor arrestetur.

ITem statuimus: quòd Burgrabii aut Exactores regales seu Capitanei nostri, non exigant Spisné de hominibus, tàm nobilium quàm spiritualium: quòd si secus fecerint, nec possessionati fuerint, in hospitiis eorum per Burgrabium loci aut Proconsulem arestentur, donec acceptũ restituant. pœnam trium Marcarum luant

Káz. w Nie. 1454. Laski 95. HL. 260/ 465. HP 89.

biégo mieyscá / ábo Burmistrzá niech be= ant, & à quo huiusmodi spisné exegerint. dą zápowiedźieni do tąd / áż co wźieli wrócą. y ktemu winy trzy grzywny niech zápłácą temu / od kogo tákowé spisné wyciągną.

Libertatia od wiárdunków, etć. Ziemie Wschowskiéy.

Zyg. III. w Krák. 1588, fol. 49.

4. STárostá Wschowski / po té czásy / niewiémy zá iákim práwem / od ślachty téy tám ziemie Wschowskiéy / tákże z máietnośći / ták stanu duchownégo iáko y świetckiégo / wyciągał wiárdunki / czynsze / spy y stáćije: o co / że sie obywátele téy tám ziemie Wschowskiey vskárżáli / mieniąc sie ztąd mieć nie máłe praeiudicium w práwiéch y wolnośćiách swych ślácheckich: dla tego ná prośbę y żądánie Posłów ziemskich / ten to Stárostá będźie powinien ná séymie piérwszym po koronácyiéy práwo ná to pokázáć: ktoré ieśli będźie słuszné / onégo tylko sámégo przy tym práwie zostáwić będźiemy powinni: ále inszym nápotym stárostóm to práwo służyć nie ma. Który / ieśliże ná tym séymie przyszłym po koronácyiéy práwá swego nie pokaże słusznégo / tedy iuż exnunc te to ziemie Wschowską / tákże máiętnośći wszytkie / ták duchownégo iáko y świetckiégo stanu / od płácenia tego wolné czyniemy czásy wiecznémi.

POBORY. Tit: X.

Pobór pogłowny zá Królá Zygmuntá w Bydgoszczy / 1520.

Contributio à singulis capitibus Sigismundi primi.

PRAWO I. HL. 64/115

SIgismundus Dei gratia Rex Poloniæ &c. Vniuersis &c. Quum hoc bellum, quod nobis in A. B. C. est, non modò non mitescere, sed magis ac magis feruere videatur: quodq; magis nos angit, dum hoc bello inuiti occupamur: mallemus hanc impensam, & hæc arma, aduersus infideles conuertere: cum quibus, inprimis autem Tartaris, Christiani nominis perpetuis hostibus, in terris Russiæ nobis cõtinuũ & planè hæreditarium bellum sit pernecessarium fore putauimus, tantis malis & periculis, quibus Regnum & Dominia nostra, imò fermè tota Christianitas obiecta est, diligentiùs quàm vnquam aliâs consulere & prouidere. Statuimus igitur, in hoc Conuentu generali Bydgostiensi, communi omnium Consiliariorum nostrorum & Nunciorum terrestriũ consilio & assensu, contributiones infrascriptas: pro defensione Reipub: & neruo belli. Neque enim aliò conuertenda erit hæc pecunia, quæ gratè pieq; conferetur; quàm pro defensione Reipub: & tuendis finibus Christianorum, ab incursione infidelium: & liberatione captiuorum de potestate ferocissimæ gentis Tartaricæ.

IN primis D. Archiepiscopus Gnesnensis, florenos trecentos.

Archiepiscopus Leopoliensis, flo: centũ.

Episcopi omnes Poloniæ, per florenos centum quinquaginta.

Suffraganei, per florenos decem.

Episcopi terrarũ Russiæ, per florenos 50.

Gnesnenses Prælati de singulis Prælaturis, per florenos decem.

Prælati Sandomirienses de singulis prælaturis per florenos sex.

Abbates & Præpositi infulati, per florenos quinquaginta.

Abbates baculati, per florenos viginti quinque.

Quilibet beneficiatus de singulis beneficiis, quod quispiam habebit in quibuscunq; Ecclesiis Regni, & terrarũ Rusiæ, suam taxam soluet, singulariter inferius explicatam.

CAnonici in Cathedralibus Polonicis, per florenos quinque.

Canonici in Collegiatis maioribus, per florenos tres.

Canonici in Collegiatis minoribus, per florenos duos.

Prælati in Collegiatis minoribus, per florenos duos.

Prælati

Prælati Russiæ, per florenos duos.
Cancellarius Cracouienſis ratione officii, florenos octo.
Cancellarii Dominorũ Episcoporum & Officiales rurales, per floren: quatuor.
Præbendarii simplices, per florenũ vnũ.
Mansionarii, Altariſtæ, Pſalteriſtæ, per florenum vnum.
Item Lectores, Gratialiſtæ & Sacerdotes nõ beneficiati nec ſalariati, per gr: ſex.
Officiales, & Vicarii, & Iudices in Spiritualibus, in Eccleſiis Russiæ, per florenos decem.
Vladarii, qui decimas Dominorum Episcoporum vendunt, per florenos tres,
Notarii Conſiſtoriorũ, per florenũ vnũ.
Vicarii Russiæ Cathedraliũ, per gro. 20.
Prælati Monaſteriorum, Monachorum, & Monialium, per florenos duos.
Vicarii Canonicales, per florenũ vnum.
Omnes religioſi Monachi, villas, domos, & cenſus habentes, & Moniales, per groſſos decem.
Doctores nõ beneficiati, per flor: vnum.
Phyſici practicantes, per florenos duos.
Cauſidici Iuris Spiritualis, per flo: vnum.
Magiſtri artium, per groſſos octo.
Baccalaurei, per groſſos ſex.
Studentes cõmuniter omnes ex Regno noſtro dũtaxat oriundi, per gr: duos.
Seruitores Magiſtrorum, Doctorũ, Studentum, Baccalaureorum in omnibus Burſis præter extraneos, per gr: duos.
Plebani Ciuitatum, per florenos ſex.
Plebani Oppidorũ ditiores, per flore. 3.
Plebani villarum ditiores, per flor: duos.
Plebani pauperiores, per marcam.
Vicarii Parochialium in ciuitatibus notabilioribus, per groſſos duodecim.
Rectores ſcolarum in ciuitatibus muratis, per groſſos duodecim.
Vicarii oppidorum paruorũ, per gro. 6.
Vicarii villarũ & Kleſſi, per gr: quatuor.
Cãtores Ciuitatũ notabiliorũ, per gr. 10.
Cantores Oppidorum per groſſos octo.
Organiſtæ, per groſſos ſex.
Campanatores, per groſſum vnum.

Ordo Spiritualiũ Ruthenorum.

Wladici Ruthenici, per flor: decem.
Archimedritæ, per florenos tres.
Kryloſzanie, per florenum vnum.
Seruitores vtriuſque ſtatus, per gr: vnum.
Archipopones, aliâs Archipopi, per florenum vnum.
Monachi, aliâs Czerncy, per floren: ſex.
Popadiæ, per groſſos quatuor.
Pueri & vxores eorum, per groſſos duos.

Dignitarii & Officiales Seculare.

Palatini generaliter omnes, per florenos quinquaginta.
Capitanei in quibus iudicia celebrantur, per florenos decem.
Vice Capitanei vbi nõ ſũt iudicia, per flo. 1.
Capitanei Caſtrorum, Episcoporum & Dominorum, per florenos duos.
Marſalci, per florenos viginti.
Officiales Sigillorum Regiorum, per florenos viginti.
Theſaurarius Regni, florenos viginti.
Officiales non ſalariati prouentus nõ habentes, per florenos tres.

Eadem ratio ſit, de Officialibus Sereniſsimæ Reginæ.

Præfectus Exercituũ, florenos viginti.
Ratione Capitaneatus Kazimiriẽſis florenos decem.
Vicecapitanei vbi ſunt iudicia, per florenos quatuor.
Capitanei Caſtrorum Regalium, non Iudicialium per florenos quinque.
Factores prædiorũ, per groſ: duodecim.
Caſtellani Maioris Poloniæ, per flor: tres.
Caſtellani reliqui omnes, per flo: decem.
Caſtellani nullos prouentus habentes, per florenos quinque.
Officiales curiæ ſalariati, per flo: decem.
Magnus procurator Cracouienſis, florenos viginti.
Curienſes noſtri & Aulici, per flor: duos.
Cubicularii noſtri, in equis ſeruiẽtes, per florenos duos
Cubicularii ſine equis ſeruiẽtes, per gr. 15.
Familia Nobilis Conſiliorum, Officialiũ & Curialium in cõtinuo ſeruitio curiæ ſeruientes, per groſſos octo.
Familia eorundẽ ignobilis, per gro: duos.
Burgrabii Cracouien: per floren: decem.
Burgrabii Caſtrorum iudicio præſidẽtes, per florenos duos.
Tribuni terrarum ſeu Caſtrorum, per florenos decem.

Offici-

Officiales omnes terrestres & districtuū, prouentibus suis gaudentes, per florenos quinque.
Iudices terrestres, per florenos sex.
Subiudices terrestres, per florenos tres.
Notarii terrestres, per florenos decem.
Camerarii Succamerariorū terrestrium, per florenum vnum.
Iudices Castrenses, per florenos duos.
Iudex Succamerarii Cracouien: florenos duos.
Procuratores pecuniarii secularium causarum, per florenos tres, & si quis se talem esse negauerit, iuramēto cōfirmet.
Exactores terrestres, modernis exceptis, per florenos quinque.
Notarii eorum, per florenum vnum.
Officiales terrestres & Districtuum, qui nullos habent prouentus, per flo: tres.
Burgrabii Castrorum ignobiles tanquam factores, per florenum vnum.
Notarii Castrenses, per florenū medium.
Holomkowie & serui Castrorum, per grossos duos.

Officia Salinarum.

ZVpparii, per florenos triginta.
Viccezupparii, per florenos decem.
Theloneator in Capitaneatibus & teloneis nostris Regalibus, per flore: decem.
Theloneatores & particularium teloneorum exactores, per florenos duos.
Officiales perpetui in Zuppis, per florenos qninque
Officiales tēporales per florenos quatuor
Warkmeister, florenos quindecim.
Barikrech, & qui dicunt & habēt ius perpetuum in mōtibus, per flor: quinque.
Vxores & pueri, per grossos duos.
Varzychowie, per florenos duos.
Gwarkones, per grossos duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Mensarii, aliâs Stolnicy/ per grossos 15.
Vxores & pueri, per grossos octo.
Starzysze & cæteri minuti Officiales, per grossos sex.
Vxores & pueri, per grossos tres.
Laborantes cōmuniter omnes, per gr. 2.
A qualibet fenestra, aliâs wyśćie/ hæreditarii, per florenos duos.
Vxores & pueri, per grossos octo.
A caldearibus, aliâs panwie/ salis Rutheni, per florenos octo. exceptis Regiis.

Officiales fodinarum plumbi.

SImiliter in Ilkusz laboratores communes omnes, per grossos duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Gwarkones in montibus laborantes, per grossos duodecim.
Vxores & pueri, per grossos sex.
Non habētes verò mineram, per gr. duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Mensarii, aliâs Stolnicy/ per gros: vnum.
Similiter vxores & pueri, per gros: vnum.
Mineratores aliâs Rudnicy per flor: vnū.
Vxores & pueri, per grossos sex.
Socii verò eorum, per grossum vnum.
Similiter vxores & pueri per gro. vnum
De molendinis ventilibus & aquaticis, molendinatores soluent per gros: tres.
Vxores & pueri per grossum vnum.
Lazurium fodientes, per florenos tres.
Vxores & pueri, per grossos quinque.

Ordo vniuersæ Nobilitatis.

TÀm spirituales quàm seculares domini & nobiles, quicunq. villas habent, quilibet à qualibet villa, dummodò non sit tota deserta, per florenum vnum. nō obstantibus quibuscunq. libertatibus. Nam hæc lex, in personas, & non in bona, constituta est.
Nobiles bona habentes terrestria, quotquot sunt in domo, etiam indiuisi, tenentur soluere de capite suo, per flo. 8.
Qui kmethones habent, per flor: octo.
Item viduæ Nobiles, & populi, qui non habent kmethones, per gr: duodecim.
Populi autem, hæreditates & kmethones habentes, per florenos octo.
Aduocati & Sculteti plebis, kmethones & hæreditates nō habētes, per gr: octo.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Aduocati & Sculteti plebis, kmethones, hæreditates, aut tabernas, aut molendina habentes, per floren: octo.
Vxores & pueri per groſſ. octo.
Viceaduocati, & rurales Vladarii, ita & kmethones soluent, per grossum vnū.
Similiter ab vxore, & pueris: qui non habent aliquos prouentus.

Conditio kmethonum.

Quili-

Quilibet à se, vxore, & puero per gr: vnũ
Hortulani, quilibet à se, vxore & pueris, per grossos tres.
Rataie, per grossos tres.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Inquilini villarum, per grossos tres.
Pueri & vxores, per grossum vnum.
Demptis viduis pauperibus, & viduis, per grossos sex.
Mercenarii diem laborando, per gr: tres.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Seruitores kmethonum vtriusque sexus, per grossum vnum.
Valachi agros colentes, & vltra centum oues habentes, per grossos tres.
Vxores & pueri per grossos duos.
Valachi agros non habentes, sed oues habentes, per grossum vnum.
Similiter vxores & pueri.
Kniaziowie Ruthenici, per gro: quatuor.
Vxores & pueri, per grossos duos
Flisowńicy & Piscatores, per gros: duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Kmethones generaliter omnes, similiter vxores, per grossum vnum.

Conditio ciuitatum maiorum.

Consules Cracouien: per flo: quinque.
Consules Posnanien: per flor: quatuor.
Consules Leopolien: per flor: quatuor.
Iuris supremi Aduocati per flo: quinque.
Scabini eiusdem iuris, per flor: quatuor.
Aduocati ciuitatum, per florenos duos.
Vxores & pueri, tàm Consulum quàm Aduocatorum, & omnium suprascriptorum, per medium summæ, quamq; cuiuslibet maritus soluerit.
Cechmagistri earundem ciuitatum, per grossos duodecim.
Vxores & pueri per grossos sex.
Mercatores ditiores & pannicidæ Craco: per florenos tres.
Vxores & pueri, per grossos octo.
Pannicidæ Posnanien: & Leopolien: per sesquialterum florenum.
Mercatores pauperes, per floren: vnum.
Vxores & liberi, per grossos octo.
Institores, per grossos decem.
Vxores & pueri, per grossos tres.
Artifices omnium artificiorũ, per gro: sex.
Pueri & vxores, per grossos tres.
Socii artificium, per grossos duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Discipuli artes mechanicas discentes, per grossum vnum.
Ciues communiter omnes, iure ciuili gaudentes, per florenos quatuor.
Vxores & pueri, per grossos viginti.
Inquilini in circulo, per grossos duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Seruitores vtriusq. sexus per gros: vnum.
Piscium venditores, apud Craco: habentes piscinam & domos per flor: vnum.
Vxores & liberi, per grossos octo.
Molendinatores prædictarum ciuitatum hæreditarii, per grossos duodecim.
Vxores & pueri, per grossos octo.
Molẽdinatores tẽporales, per gr: quatuor
Vxores & pueri per grossos duos.
Trągarze/ per grossos tres.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Mixtarii, per grossos duos
Armeni, per grossos duodecim.
Vxores & pueri, per grossos tres.

Ciuitates & oppida secũdi ordinis.

Kasimiria apud Cracouiam, Wieliczká/ Bochnia/ Sądecz/ Biecz/ Pilzno/ Tarnów/ Proszowice/ Skármierz/ Miechów/ Lelów/ Sandomiria, Lublin/ Rádóm/ Opoczno/ Wislicá/ magna Opátów/ Ilża/ Bodzecin.

Maioris Poloniæ eiusdem ordinis.

Kaliß/ Kościen/ Wschowa/ Bydgoscza/ Krysko/ Płocko/ Wieluń/ Leczycá/ Gniezno/ Łowicz/ Wolbórz/ Vnieiów/ Gnieźná/ Bárk/ Słupcá/ Ráwá/ Sochaczów/ Brzeziny/ Piątek/ Számotuły/ Grodzisko/ Koło.

Ciuitates & oppida, secundi ordinis terrarum Rusiæ.

Przemyśl/ Krosno/ Sánok/ Járosław/ Przyworsko/ Láncut/ Rzeßów/ Strzyżów/ Brzozów.

Suprascriptarum omnium Ciuitatum & oppidorum secundi ordinis.

Consules ciuitatum à capite, per grossos quindecim.

Vxores & liberi eorum, per gro: quatuor.
Aduocati, Scabini Notarii, per g: quatuor
Vxores, per grossos duos.
Pueri verò, per grossum vnum.
Item omnes mechanici per gros: duos.
Vxores & pueri, per grossum vnum.
Socii mechanicorum, per grossum vnũ.
Discipuli mechanicas artes discentes, per grossos sex.
Mercatores & vectores inuehentes res pretiosas, videlicet lapides, gemmas, pannos sericeos & laneos, telam pretiosam & Coloniensem, & alia id genus, per florenos octo.
Vxores & pueri, per grossos quatuor.
Mercatores pauperiores, qui ab his emere solent, per grossos octo.
Vxores & liberi, per grossum vnum.
Vectores & ducentes, per grossos tres.
Ab vxoribus & pueris, per grosum vnũ.
Omnes generaliter ciues, domos, & ius ciuile habentes, per grosś: quatuor.
Vxores & pueri, per grosśos duos.
Inquilini, per grosśos duos:
Vxores & liberi, per grosśum vnum.
Serui, mercenarii, laboratores, per gr. vnũ,
Suburbani, & hortulani, & hæreditarii molendinatores, in ciuitatibus & oppidis prædictis, per grosśos octo.
Vxores & pueri, per grosśum vnum.
Molendinatores manuales & temporales earũdẽ ciuitatũ & oppidorũ, per gro. 6.
Vxores & pueri, per grosśum vnum.

Præterea sunt nonnulla oppida, in regno nostro, & in terris Rusśiæ, habentia fora annualia, & septimanalia.

In talibus oppidis, Consules à capite soluant, per grosśos octo.
Vxores eorum, per grosśos duos.
Pueri verò, per grosśum vnum.
Item, Aduocati, Scabini, & Notarii, per grosśos duos,
Vxores & pueri, per grosś um vnum.
Item, mechanici generaliter omnes, per grosśum vnum.
Similiter vxores & pueri, per grosś: vnum.
Item, Artificum socii, ac eorum vxores & pueri, per grosśum vnum.
Mercatores omnes, per grosśos quatuor.
Vxores & pueri, per grosśos duos.
Inquilini, vxores, & pueri, per gr: vnum.
Item, Suburbani, hortulani, iure ciuili gaudentes, cum vxoribus & pueris, per grosśum vnum.
Item, molendinatores taliũ oppidorũ, perpetui, seu hereditarii, per g: quatuor.
Vxores & pueri, per grosśos duos.

In oppidis non habentibus forum annuum, & septimanalia.

Consules & generaliter omnes Officiales, per grossos duos.
Vxores verò & pueri, & generaliter omnes homines in huiusmodi oppidis existentes, per grosśos duos.
Suburbani, & hortulani taliũ oppidorũ, omnes in vniuersum, per grosś: vnum.
Omnes Fistulatores, Citharædi, Timpanistæ, hoc quæstu victum quærentes, de capite suo, per grosśos sex.
Vxores & pueri, per grosśum vnum.
Mulieres vagæ, in curiis Dominorum vbique manentes, per grosśos sex.
Item, Iudæi generaliter omnes in regno nostro 3000. florenos per grosśos triginta computatos, soluent.
Tempus verò solutionis Nos literis nostris assignaturi sumus.
Iudices Iudæorum, per florenos duos.
Notarii, per florenum vnum.

Præterea exactio & contributio Ducillorum, debet durare à festo Pentecostes proxime venturo, vsque ad Conuentum generalem proximum.

Vt autem hæc decreta & ordinationes, in exigendis huiusmodi tributis factæ, debitæ execùtioni demandentur, statuimus: vt in omnibus districtibus Palatinatuum, duo exactores fiant: vnus spiritualis, & alter secularis: & Capitaneus, seu eius Vicesgerens, cum eis, tanquam superintendens. Qui quidem exactores, secundùm formulam & dispositionem suprascriptam, eas exactiones, medio iuramento ad sancta Dei corporaliter præstito, exigent. Quod iuramentum secularis exactor, coram loci Capitaneo, aut eius Vicesgerente: spiritualis verò, coram Notario publico, & testibus fide dignis;

dignis: inter quos tamen sit loci Capitaneus, vel eius Vicesgerens: Iurabunt autem in hæc verba:

EGo N. iuro: quia in suprascriptis Contributionibus repetendis & exigendis, fidelis ero clementissimo & serenissimo Domino, Domino Sigismundo Regi Poloniæ, ac Reipub. quodq; volo & debeo, omni cura, studio, integritate & diligentia, exactiones villarum & capitalium, iuxta laudum & formam literarum vniuersalium, in generali Conuentione Bydgostiensi decretas & constitutas, fideliter repetere & colligere: nulli hominũ, cuiuscũque status, ordinis, sexus & conditionis, siue ob amorem, fauorem aut premium, parcendo: primò & ante omnia de bonis Regiis, necnon Dominorum spiritualium & secularium: demùm de bonis vniuersis Nobilitatis, de personisque & capitibus ordinum & statuum: non obstantibus quibuscunq; libertatibus & exemptionibus, quacunq; authoritate cuicunque concessis. Et si aliquem hominum quippiam Reipub. abstrahere cognouero, alicuius libertatis & exemptionis prætextu, aut temerè: extunc talem Maiestati Regiæ, & Consiliariis eius, ac vniuersæ nobilitati pandere publicè volo & tenebor, necnon loci Capitaneo. Exactas verò pecunias, in manus horum inferam fideliter: sicut inferiùs constitutum est. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Crux.

Sed vt in infrascriptis exactionibus, facilior & verior modus & ordo fiat: debent omnes Plebani, vel eorum Commendarii, in ciuitatibus, oppidis, villis, singularum suarum Parochialium, per capita & personas, nullum hominem excludendo, sine mora fideliter conscribere: & eadem Regestra, ante festum Purificationis Mariæ proximum, exactoribus sui districtus præsentare: & in manus dare, sub iuramento: Quòd ipsa Regestra, ab eo fideliter conscripta sunt. Vbi verò inter Plebanum & Dominum villæ, seu Consules oppidorum, dissensio super Regestris orta fuerit: extunc exactores districtus illius mittant, vel (si quo modo possũt) ipsi descendant ad locum, de quo esset differentia, ad cognoscendam rei veritatem. qua cognita, id quod iustum erit, exigatur. Cæterum statuimus: vt exactio & collectio omnium pecuniarum incipiat fieri, à proximo festo Purificationis Mariæ: & finiatur die Dominico Oculi, proximè venturo, hoc modo: Quòd Domini spirituales & seculares Consiliarii, infra duas primas hebdomadas, ipsam exactionem in toto dissoluant: sub pœna duplici, & centum marcarum, & cæteri status ac ordines, etiam infra alteras duas hebdomadas, id quod iustum est extradant: sub pœna duplici, & quatuordecim marcarum. Si quis contributiones suprascriptas extradere neglexerit: & die Dominico Oculi extunc lapso, duplicem exactionem soluere cogetur. In qua quidem duplici exactione, Capitaneus loci eiusdẽ, in bona talis non soluentis, se authoritate nostra intromittere, & eadem tandem tenere debebit, vsq; ad totalem solutionem præfatæ duplicis contributionis. Et si talis negligens, siue sit dominus siue inferioris ordinis, Capitaneo suo intromissionem in bona sua dare noluerit: extunc ipso facto, inferior pœnam 14. marcarum, dominus verò centum marcarum pœnam succumbet. Ratione quarum pœnarum, tàmdiu Capitaneus bona talium tenebit; donec pœnæ duplicatæ, & similiter pœnis suprascriptis satisfaciet. Quæ pœnæ duplicatæ, & pœnæ quatuordecem marc. siue centum, repetitæ & exactæ, pro defensione regni, & necessitate Reipub. conuertantur. Spirituales verò tales exactiones soluere contemnentes aut negligentes, censuris Ecclesiasticis, ad soluendum pœnam duplicem compellantur, quas si quispiam vltra tres menses induratus sustinuerit: hostis patriæ esse censeatur: & vt talis puniatur.

Hoc etiam specialiter prouisum esse volumus: quòd exactores designati, si qui in

iure terrestri aut castrensi, aut quocunque alio iudicio, actiones haberent: & si causas suas, intra tempus collectionis non attentauerint, vel diligentias necessarias & opportunas non fecerint: ea prærogatiua gaudeant, qua gaudere solent ij, qui Reipub. extra fines regni nostri seruiunt. Hîc exactores sunt descripti: prætereaque ciuitates districtuum primariæ, in quibus pecuniæ exigebantur.

Collectis tandē omnibus contributionibus, pecuniam collatā debent exactores portare, ad ciuitatem capitalem suæ terræ: videlicet ad diem Dominicam Iudica, proximè venturum: & tandem iam integrè & fideliter, in manus & potestatem Palatini, si præsens fuerit. sin autem minus, extunc in manus Castellanorum. ibidemq; mox, coram suprascriptis, de omnibus perceptis & collectis, iuxta Regestra eis tradita, sufficienter rationem facere. qua facta: de traditis & expositis, ab eodem Palatino, Castellanis & nobilibus accipere. qua accepta: eisdem, Palatino, Castellanis, recognitionem suam dare; vt eam Palatinus cum Castellanis, in conuentu generali proximè futuro, coram nobis & Consiliariis nostris, Nunciisque terrarum, originaliter ostendant & producant.

His peractis, pecuniam omnem collectam, Palatinus cum Castellanis, nobilibus suprascriptis, in Thesaurum regni nostri, fideliter per Notarium nostrum, ad id specialiter deputandum, inferri sine omni mora procurabunt.

Vt autem præfatæ contributiones ex necessitate, & bona Reipub. institutæ, integre & fideliter, & sine cuiuspiam hominis impedimento exigerent: Decreuimus & præsentibus decernimus, omnium Consiliariorum nostrorum & Nunciorum terrestrium communi consilio & assensu: Quòd nemo, cuiuscunque status, dignitatis, aut conditionis existens, audeat exactores earundē Contributionnm, aut illos qui illas indicabunt vel conscribent, siue sint Ecclesiastici siue seculares, quouis modo, occultè vel manifestè perturbare: vel facto, aut consilio nocere illis velle: aut minas aliquas, & metum mortis, aut mutilationis membrorum interponere, sub pœna confiscationis bonorum, & bannitionis de regno.

Mandamus igitur singulis & vniuersis suprascriptis: vt præmissis omnibus, vllo modo contrariare non audeatis: sed pecuniam citò & fideliter, in manus exactorum portare curetis.

Vos verò Capitanei, eos qui tardi & contumaces in soluendo erunt, & quos vobis ipsi exactores deferent, per pignorationes, & alias pœnas superiùs expressas, ad solutionem ipsarum Contributionum compellatis: pœnasq; huiusmodi diligenter exigatis. sub pœna centum marcarum contra negligentes Capitaneos decreta, irremissibiliter persoluenda. Vos verò, qui summas non habetis inscriptas, sub punitione priuationis officii, beneficii, & pro gratia nostra, aliter non facturi. Actum & datum, in Conuentione Bydgostiensi generali, feria secunda ante festum S. Barbaræ, proxima: Anno Dñi, Millesimo, Quingentesimo vigesimo: Regni verò nostri quatuordecimo.

Pobor vchwalony dla obrony zá tegóż królá Zygmuntá 1527. w Krákowie.

HP. 90. Poboru tego trzy Paragraphy połácinie naydźieß ni żey parte 2. Tit. 2. Taxatio fundorum.

2. Oznáymuiemy przez ninieyßy list którym to wiedźieć należy wßytkim / iż ponieważ od Páná Bogá tym skaráni iesteśmy: że do tego czáśu niemogłá być pewna / mocna / y iákoby potrzebá / obroná przećiwko vstáwicznym / y práwie kożdégo roku nieprzyiaćiołóm króleſtwá náßego postánowiona / ták że też kożdégo roku mieliśmy séymy skłádáć / y nowé sposóby około obrony náydowáć: á przedśię iednák ná kożdy rok wielkié ßkody króleſtwu y pánſtwam náßym bywáły czynioné: á Rzeczpospolita záwżdy ku gorßému sie chyliłá. A ták / gdyż przez vstáwy roku przeßłégo zá mdłą y niepewną obroną wielkié sie ßkody króleſtwu náßému sstáły / y króleſtwo Węgierskié wielką á znáczną klęskę podięło / niechcąc Rzeczypospolitéy wielkiému niebeſpieczenſtwu poddánéy potrzebam w czym omießkáć / á chcąc gruntownieyßą obronę postánowić / złożyliśmy séym w Krákowie: ná

którym wespólek z Rádámi y z Posły ziemskimi pilnie szukáiąc/ y rádząc o pewnym y mocnym iákim obyczáiu obrony: potym ná niżey nápisáne vstáwy wszyscy zgodźiliśmy się: y áby były chowáne/ skazáliśmy.

Naprzód vstáwiamy séymiki powiátowe w kożdych Woiewództwách królestwá nászego: to iest w źiemiách wielkiéy Polski/ w poniedźiáłek bliski po Przewodnéy Niedźieli: á w Woiewództwách máléy Polski/ we Wtorek bliski po Niedźieli Biáléy. Ná które to séymiki Woiewodowie y wszyscy Dignitarze/ Kásztelani/ Stárostowie/ y Vrzednicy/ y wszytká szláchtá káżdego Woiewództwá máią się ziácháć pod winámi nászémi królewskimi gdźie tám Woiewodowie/ Kásztelani/ y Posłowie źiem/ którzy ná ten séym wálny Krákowski byli posłáni/ opowiedzą pospolitéy szláchćie/ iż iest vchwalon ná tym wálnym séymie Krákowskim szácunk wszytkich máietnośći ábo gruntów: to iest miast miásteczek/ y wśi wszytkiego królestwá/ okróm dóbr nászych królewskich: które są wolne y niezástáwne/ wedle dekretu séymu Piotrkowskiego: który był przededwiemá láty: który to dekret tego roku ma bydź wyiscżon.

A ná tychże séymikách kożdy Woiewódá z Kásztelany y z Vrzedniki y z szláchtą z tego Woiewództwá wybierze/ y náznáczy do kożdych Powiátów iednego Kásztelaná onego Powiátu/ y dwu mężów szláchćiców tegóż Powiátu/ ták iż do kożdych Powiátów będźie obrány y náznáczony Kásztelan/ y dwá szláchćicy tegóż Powiátu/ godni wiáry/ doświadczonéy cnoty y dobrego sumnienia/ ná szácowánie tych gruntów ábo máietnośći. A iesli w którym powiećie nie będźie Kásztelaná: tedy Woiewodá wybierze inego Dignitarzá álbo vrzedniká onego powiátu: zá zwoleniem dignitarzów/ y vrzedników/ y szláchty/ która tám będźie/ ábo więtszéy częśći iéy.

Y będźie obran ná tychże séymikách ku wybierániu Poborów/ które są teraz dostátecznie vchwalone/ ieden mąż szláchćic stanu szlácheckiego/ który z Woiewódą ábo z Kásztelanem y z Poborcmi/ których dwá máią bydź w kożdym Woiewództwie/ ieden Duchowny przez pány Biskupy obrány/ á drugi świecki: którzy będą pospolitych Poborów pieniądze száfowáć/ y wydawáć Zołnierzóm służebnym/ którzy w źiemiách Ruskich będą służyć.

Będą też náznáczeni ná tychże séymikách ná popráwę praw oni/ którzy piérwéy byli náznáczeni: * á gdźie którzy z nich chorobą będźie złożon ábo vmrze/ á nie mógłby temu dosyć vczynić/ iny ná iego mieysce ma bydź postáwion.

*pátrz wyszéy fo. 140. práwo 26. Rożne: y práwo 27. Act.

Poborce we wszytkich Woiewództwách będą mieć zá zapłáty y nakłády swè to, co ná séymie Toruńskim iest vstáwiono, á nie więcéy.

Poborce obádwá źiemie y Woiewództwá Krákowskieg Duchowny y świecki/ będą mieć dźiewięćdźiesiąt grzywien.

Poborce źiemie y Woiewództwá Poznáńskie° dźiewięćdźiesiąt grzywien pieniedzy.

Sándomirzkiego/ sto grzywien pieniedzy.

Káliskiego/ dźiewięćdźiesiąt grzywien pieniedzy zá zapłátę roczną y nákłády.

Sierádzkiego/ ośmdźiesiąt grzywien.

Łánczyckiego/ sześćdźiesiąt grzywien.

Brzeskiego/ czterdźieśći grzywien.

Inowlodzkiego/ czterdźieśći grzywien.

Ruskiego/ sto y dźieśięć grzywien.

Lubelskiego/ pięćdźiesiąt y pięć grzywien.

Bełzkiego/ czterdźieśći grzywien.

Podolskiego/ trzydźieśći grzywien.

Płotckiego/ czterdźieśći grzywien.

WoiewództwáRáwskiego/ Poborce zá zapłátę roczną y nakłády/ będą mieć sześćdźiesiąt grzywien.

Ziemie Dobrzyńskiéy trzydźieśći grzywien.

A Woiewodowie ábo w niebytnośći ich Kásztelanowie/ którzy będą száfowáć pospolitémi pieniądzmi/ będą mieć zá prácą y nákłády swé kożdy po dwádźieśćiá grzywien: á którzy im będą przydáni z szláchty/ kożdy z nich będźie miał zá zapłátę swoie dźieśięć grzywien.

Zyg. w Krák. 1527. HL. 22. B/ 141.

TEż wybierzemy z Hetmánem Powszny-

ITem eligemus cum Capitaneo genera-

Porucżnicy.

cżniki w kożdy Woiewodztwie/męże osiádłé/ y Rycerskich spraw vmieietné: ktorzy to Porucżnicy będą spisowáć y obieráć ludźi Rycerskié w Woiewodztwách swych/ wedle zdánia swego.

Rotmistrzō płacá ná konie.

A kożdy Rotmistrz/ ktory będźie miał dwie ście koni w Rócie swoiey/ ábo máło co mniey/ będźie miał służbę ná dźieśięć koni á ná kożdego koniá żołd dźieśięć złotych: á kożdy złoty ma bydź liczon po cztérnaśćie skotow.

Żołnierzōm płacá.

A inym żołniérzom będźie płacono ná kożdégo koniá po sześći złotych monety po połkopiu.

Towárzyszé.

A kożdy Rotmistrz/ nie przez kogo inégo/ iedno sam przez się ma wieźdź towárzysze swé/ ták iádąc do źiem Ruskich/ iáko ztámtąd wrácáiąc się: y tego strzegąc áby szkód nie czyniono ludźiom Duchownym y świeckim y ich poddánym: áni z nich stáciy nie wyciągano. Ktoré szkody ieśli będą vczynioné/ sam Rotmistrz będźie o nie pátrzan/ y ku zapłáćie ich będźie obwiązan.

Szkody.

A áby Rotmistrz mógł przestrzedz szkody swéy/ gdyż dla winy cudzéy żaden nie ma bydź karan: záchowa v śiebie część niektorą pieniędzy/ ktoré máią bydź towárzyszom płáconé/ gdy do źiem Ruskich z inémi poiedźie/ y tákże gdy do domu z nimi się wroći: á to dla tego: iż iesliby w drodze ábo w ćiągnieniu ktory towárzysz iego szkodę ktorégokolwiek stanu człowiekowi vczynił/ á niechćiałby iéy nágrodźić: sam Rotmistrz onemu/ ktory szkodę podiął/ zá świádectwem towárzyszow swych niech do syć vczyni: á potym temuż towárzyszowi/ ktory szkodę vczynił/ z iego pieniędzy ktoré zásłużył to/ co zań zápłáćił/ niech straći y wyymie.

Tenże Rotmistrz kożdégo Woiewodztwá/ dwie Niedźieli przedtym/ niż służbá iego y towárzyszow wynidźie z Obozu y źiem Ruskich wyiedźie: áby towárzysze swé miał pod posłuszeństwem/ y áby oné zátrzymawał w porządku/ y k temu áby mógł zábrániáć: żeby szkod ludźiom y nędznym kmiećiom/ y Duchownym nie czyniono.

Służbá towárzyszom ná konie.

Ciż Rotmistrze máią tego pilnowáć: áby żadnégo nie przyimowáli ku służbie/ iedno naiwięcéy ná ośm koni/ á ná mniey ná sześć/ náśiedm/ ná pięć/ ná cztérzy: á iżby kożdy z towárzyszow sam przez się służył/ nie przez Porucżniká ábo sługi swé.

Téż

nerali præfectos militum, hoc est, Porucżniki, in quolibet Palatinatu, viros possessionatos & rei militaris peritos: ipsi verò Præfecti delectum facient militum in Palatinatibus suis, pro arbitrio suo.

Quisq; præfectus militum, qui ducentos equites in suo comitatu & præfectura habuerit, aut paulominus, habebit seruitium super decem equos: & ad singulum equum, stipendium decem flor. per quatuordecim scotos quemlibet florenum computando.

Reliquis verò militibus soluetur stipendium, super quemlibet equum, ad quodlibet quartuale anni per sex flor: per mediam sexagenam computatos.

Quilibet autem Præfectus non per substitutum, sed solus per seipsum, ducere debet comites sex commilitones suos: tàm eundo ad terras Russiæ, quàm inde redeundo: & prospicere, ne damna fiant hominibus Spiritualibus & secularibus, aut eorum subditis: neùe ab illis stationes exigantur. Quæ damna si facta fuerint: ipse Præfectus pro illis conuenietur: & ad solutionem, resartionemq; illorum, erit obligatus.

Vt autem Præfectus possit prouidere indemnitati suæ: cùm ob culpā alterius mulctari debet: reseruabit apud se partem aliquam pecuniæ, commilitionibus suis soluendæ, cùm ad terras Prussiæ cum illis proficiscetur: & similiter cū ad domum cum eis reuertetur. vt si in itinere & profectione, aliquis comes seu socius eius, damnum cuipiam homini cuiuscunq; status fecerit, & resarcire illud noluerit, ipse pro illo ei, qui damnum passus est, sub testimonio sociorum suorum, satisfaciat: & postea eidem militi, qui damnum fecerit, ex eius stipendio id, quod pro eo soluerit, detrahat & defalcet.

HL. 42.

Idem Præfectus cuiuslibet Palatinatus, duabus septimanis ante finitum seu expiratum seruitium suum & comitiuæ suæ, de Castris & terris Russiæ discedet; vt comitiuam suam sub obedientia sua habeat, & in officio cōtineat: prohibereq; commodius possit; ne damna hominibus & miseris colonis, ac Spiritualibus inferātur.

Iidem præfecti militum prouidere debebunt, vt neminē suscipiant ad militiā: nisi

Też służebni z ich Rotmistrzámi/ nie máią bydź przymuszeni ná niezwykłe przysięgi/ przez Hetmáná koronnégo: wszákże słucháć Hetmáná bedą powinni/ y Rycérskim posłuszeństwem máią iemu bydź poddáni.

nisi ad summum, in octo equis: & inferius, in septem, sex, quinque, quatuor: & vt quisq; militum solus per seipsum seruiat: non per substitutum, & seruos suos.

Item, milites mercenarii cum eorum Præfectis, cogi non debent ad insolita iuramenta per Capitaneum generalem exercituum Regni: obedire tamen eidem Capitaneo debent, & militari obedientia subiecti esse.

Przysiegi Rotmistrzów.

Listy zaszkodné niezdá się / áby miáły bydź dawáné Rotmistrzóm y ich towárzyszóm: iáko y przed dwiemá láty nie były dáné: wszákże zá szkody im bedźie dosyć vczyniono. A té szkody które bedą podiete od Rotmistrzów y towárzyszów/ przez Hetmáná koronnégo/ y przez Woiewody y Poborce im przyłączoné niech bedą záplácone.

Literæ indemnitatis, non videntur esse dandæ Præfectis, & eorum Comitiuis: prout anno ab hinc secundo non erant datæ: sed stabitur pro damnis, eademq; damna suscipientur á Præfectis: & eorum sociis per Capitaneum generalem, seu imperatorem exercitus, ac per Palatinos, ac exactores, ac illis adiunctos persoluentur.

Listy zaszkodné.

Ziemie Krákowska/ Sedomirska y Lubelska / bedą mieć iednégo Pisárzá człowieká dowćipnégo y wiernégo / który przez nas bedźie náznáczon/ á bedźie náiet zá pieniądze pospolité: który żołniérzóm służebnym pieniądze do ziem Ruskich bedźie nośił/ y bedźie płácił służbe Rycérstwu tám służącému/ wedle spisánia reiestrów/ które iemu ze wszytkich Woiewództw máią bydź posłáné.

Terræ Cracouiensis, Sandomirien: & Lublinen: habebunt vnum Notarium, hominem industrium & fidum, per nos designandum, qui conductus publicis pecuniis, militibus mercenariis ad terras Russiæ pecuniam perferet: ac eam illis numerabit: secundùm regestra conscriptionis, quæ apud se habebit.

Pisárze y pieniądze Poborowé.

A ziemie Wielkiéy Polski poślą pieniądze Poborów swych do Łeczyce: które z támtąd Pisarz / który bedźie przez nas obran/ przenieśie do Ruśi: y zápłáci żołd służebnym tám służącym/ wedle reiestrów spisánia: które iemu z kożdégo Woiewództwá máią bydź posłáné.

Terræ verò Maioris Poloniæ, mittent pecuniam Contributionum suarum, in Lanciciam: quam inde Notarius, per nos eligendus, perferet in Russiam: & soluet stipendia militibus, illic militantibus: secundùm regestra conscriptionis, quæ illi ex vnoquoque Palatinatu mitti debent.

Pobory.

A ziem Ruskich Poborce bedą nośić pieniądze rycérztwu/ y oné im bedą oddawáć.

De terris autem Russiæ, Exactores portabunt pecuniam militibus: & eam illis numerabunt.

Poborce Poborów pospolitych nam bedą powinni trybut odnośić / ieśli ná bliskim mieyscu bedźiemy: á ieśli na dálekim/ tedy Stárośćie nászému. A tych wszytkich/ którzy są niedbáli w płáceniu Poborów/ ábo którzy ich nie zápłácili / ábo nie spełná wydáli/ którégokolwiek stanu y dostoieństwá są/ przez nas okróm wszelkiéy nádźieie odpuszczenia/ winámi słusznémi bedźiem karáć: y tákowéyże winie y kaźni bedą podlegli Stárostowie/ którzy nie bedą dosyć czynić roskazániu nászému/ y vchwalóm seymowym.

Exactores publicarum contributionum deferre tenebuntur nobis, (si in loco propinquo fuerimus) vel (si in remotis ageremus) Capitaneo loci, omnes qui negligentes fuerint, in soluendis ipsis contributionibus: aut qui illas non soluerint: aut integrè non extradiderint: & tales, cuiuscunque status, ordinis & præeminentiæ illi fuerint, Nos sine omni spe veniæ, pœnis debitis puniemus. Et simili pœnæ seu mulctæ subiacebunt Capitanei: qui executionem non fecerint mandatorum nostrorum & decretorum conuentualium.

HL. 64/ 115.

Wśi y kárczmy / które z nieiákiégo niedbálstwá ábo z folgi Poborców y Stárostów Poborów pospolitych do tego czásu nie płácili / ku płáceniu ich teraz niech bedą

Villæ & tabernæ, quæ ex quadam negligentia seu conniuentia Exactorum & Capitaneorum, publicas contributiones hactenus non soluerunt, ad solutionem illarum

HL. 63/ 114

dą przymußoné: y tákże młyny/ktorych trze ćią miáre dzierżawcy dobr náßych wykupi- li / y oné wykupioné w ſummách pienie- żnych w zaſtáwie dzierżą / niech płácą Po- bor/ ktory Szoſem zową: iáko iné wßyſtkié młyny w króleſtwie náßym / ábo iáko mły- nárze zwykli płáćić: á temu nic przećiwny zwyczay / ktory ſkáżą prawdziwiéy ma bydź zwan/ nie ma wádzić.

larum nunc omninò compellantur, & ſimiliter molendina, quorum tertias menſuras Tenutarii bonorum noſtrorum exemerunt, & illas à ſe emptas, ſeu in ſummis pecuniarum obligatas tenent, ſoluant cõtributionem, quæ Szos dicitur: ſicut reliqua omnia molendina, in regno noſtro, ſeu illorum molendinatores eam ſoluere ſolent: contraria conſuetudine, quæ corruptela potiùs dici debet, penitùs non obſtante.

POBOR ZA KROLA AVGVSTA W LVBLINIE

Roku 1569. gdy Unia z Litwą doßłá dla opátrzenia Obrony potocżnéy.

Zygmunt Auguſt z Bożéy łáſki Krol Polſki/ Wielkié Kśiąże Litewſkié/ Ruſkié/ Pruſkié/ Mázowieckié/ Zmudzki/ Inflántcki/ etc. Pan y Dziedźić.

PRAWO Conſt. 113.

3. Wszem wobec y káżdéy zoſobná/ ktoręgożkolwiek ſtanu/doſtoienſtwá y Vrzędu/ Duchownégo iáko y Swietckiégo ludźiom / y innym wßem poddánym náßym / Miaſt y miáſtéczek/wsi/y innych ośiádłośći/ iákimikolwiek tytuły y przezwiſki názwánymi / ták w koronie y we wßytkich pánſtwách náßych/ iáko w Wielkim Kśięſtwie Litewſkim/ Kiiowſkim/ Ruſkim/ Wołyńſkim/ Pruſkim/ Mázowieckim/Zmudzkim/Podláſkim/Inflatckim / y innym ku koronie należących y mießkáiących / ktorymkolwiek należy / y do ktorychkolwiek teráznieyßa ſéymowa vchwałá przydźie / á oznaymiona będźie / wdźięcznie y wiernie Nam miłym/ łáſkę náßę królewſką.

Wdźięcznie wiernie nam mili: Gdyż ná ten czás źiemie y kráie Wielkiégo Kśięſtwá Litewſkiégo Koronie náßéy Polſkiéy vniowáné/ tákże kśięſtwo Inflantckié do korony y pánſtw iéy teraz przyięté / y inné częśći / á źiemie koronné pilnégo opátrzenia á obrony potężnéy potrzebuią. Przeto zá rádą pánow Rad / y pozwoleniem Poſłow źiemſkich/podatek ten/ſpoſobem á porządkiem niżéy opiſánym/vchwaliliſmy y poſtánowili.

Napiérwéy wßyſcy kmiećie y káżdy z nich zoſobná / ták náßy iáko też y poddánych wßech náßych/ duchownych y świetckich oſob/ ktorzy ſobie ábo pánom ſwym orzą / ábo też roboty odkupuią v tychże pánow ſwych we wśiách/ták ſtárádawnych iáko y nowo oſádzonych/ nie według ſtárádawnych iáko y nowo oſádzonych / nie według ſtárych quitáciy/ ále z káżdéy włoki/ ſládu/źrzebia/ábo łanu ośiádłych. A z ſłużby káżdéy wedle Conſtituciiéy Grodźienſkiéy/ Roku przeßłégo vczynionéy/máią płáćić po dźieśiąći großy.

Item, Z tákowychże wßytkich wyßéy opiſánych rol kmiecych ośiádłych / zſtrony dźieśięćiny po drugich dźieśiąći großy/ bądź gdźie ſą ſnopowé dźieśięćiny ábo meßné/ſpy ábo máłdry/ iáko y ták dwie lećie záchowáć ſie máią. A z dźieśięćin y tákież z tych Oſpi / máią też ſobie wytrąćić. A gdźie pieniężné dźieśięćiny ſą/ á niewynioſłyby ták wiele/tedy kmieć ſwym dołożyć ma: ták/ iżby y z roléy y dźieśięćiny ſpełná dwádźieśćiá großy dał. A gdźieby dźieśięćiny ſnopowéy/áni pieniężnéy/ áni meßnégo nie było/ kmieć będźie powinien ſpełná ſam dáć dwádźieśćiá großy Polſkich. Tákże w Litwie/z włoki káżdéy y z ſłużby wedle téy Conſtituciiéy/ po dwudźieſtu großy. A w tym ſie wiernie / życzliwie/ y ſpráwiedliwie záchowáć máią.

Ktory przerzeczony podatek / Pánowie y ßláchtá/ ábo ſámi przez ſie/ ábo przez ſtáteczné oſoby do Poborce z doſtátecznémi ſwymi Recognicyámi oddawáć y odſyłáć máią/ſwym włáſnym podpiſem Ręki y Pieczęći przyłożeniem ábo też vrzędniczym/bądź przyiaćielſkim gdźieby Páná ſámego nie było / wypiſuiąc zoſobná z czego ktory podatek / y wiele poſyła czego. A ná káżdą wieś oſobna recognitia bydź ma: á to dla ſnádnieyßégo czynienia liczby/ ktorą z tych Podatkow Poborce czynić máią.

Item,

Item, Wsi nasze królewskie / y pánów Duchownych / y káżdych inych / które są ná iákichkolwiek posługách / á choć też y Czynszów nie płácą/ y podatków przedtym nie dawáły/ ábo też y Dziesiecin nie płáciły: ná ten rok iuż powinne płácić są / ták iáko insy wszyscy wespół z Dziesiecina po dwudziestu groszy.

Item, Tymże sposobem wsi Łowcze / które ná łowiech siedzą/ y iné wsi wszelákié któregóżkolwiek stanu/ y którzy pod Pány swémi máią nieiákié osiádłości y máietności: którzy żadnych czynszów áni podatków / y też dziesiecin nie dawáią: ná ten czás wszyscy płácić máią/ iáko insé wsi wespółek z dziesiecina po dwudziestu groszy.

Item, Soltysi/ Wóytowie/ Wolni/ Putni/ Boiáry/ którzy czynszów nie máią/ wespółek z dziesiecina po dwádzieściá groszy: á gdzie dziesieciny niemász/ przedsie po dwádzieściá groszy.

Item, Soltysi/ Wóytowie/ Wolni/ którzy kmiecie máią/ ták iáko inszych poddáni Pánów / tymże sposobem kmiecie ich ábo poddáni płácić máią. Tákże też mieszczánie y przedmieszczánie/ w miástách y w miásteczkách/ y Wóytowie ábo Soltysi w nich/ którzykolwiek role máią / tedy iáko kmiecie podlégą podátkowi: mimo to że Szos osobno z domów mieyskich swych dádzą: Ponieważ że inszy podatek z ról á z domów mieyskich bydź ma.

Item, Szláchtá którzy przed tym płacáli / kmieci áni czynszów nie máiąc / ci według stárych zwyczáiów y quitáciy płácić máią z tákichże ról: to iest z káżdéy włóki po dwánaście groszy. A gdzie włók miernych niemász / tedy z Dymu po groszy dwánaście: to iest / szesć groszy z roléy / á szesć groszy z strony dziesieciny: á gdzie iéy niemász / tedy po dwánaście groszy.

Item, Tákże gdzie ná tychże rolách siedzi ich kilká/ tedy skłádáć máią/ iáko ná którégo przydzie z pół roléy wespół z dziesiecina groszy szesć: á gdzie iéy niemász/ tedy po sześci groszy.

Item, Wsi y kmiecie wolni nowo osádzeni/ którzy podatków nigdy nie płácili/ ná ten czás są powinni płácić / iako y iné wsi stáré/ y kmiecie zdawná osádzeni / iáko wyszéy stoi: to iest / po dwádzieściá groszy gdzie dziesieciny niemász. A gdzie iest / tedy po dziesiąci groszy / á z dziesieciny po dziesiąci groszy: wyymuiąc te którzy od czterech lat poczeli sie osadzáć / ci nie winni dawáć.

Item, Wsi spustoszálé/ spaloné od lat czterzech / á nawiecéy które nie płácą czynszów pánóm swym / tákowé wolné máią bydź od płácenia.

Item, Zagrodnicy/ którzy tylko ná ogrodziech siedzą/ á robią pánóm swym / płácić máią po dwá groszá.

Item, Zagrodnicy / którzy ku zagrodóm role máią / płácić máią po cztéry grosze.

Item, Zagrodnicy co domki máią y ogrody / á ná czynszu bez robót są / iákiezkolwiek obeszcié máią / po sześci groszy.

Item, Komornicy którzy bydło máią / po cztéry grosze.

Item, Łózni ludzie/ to iest/ hultáie/ mezczyzná y niewiásty / którzy sie ná służbe doroczną nie naymuią / káżdy ma dáć z osoby swéy po dwánaście groszy. Wóyt z Przysieżniki pod przysiegą tego doyrzeć máią/ áby sie tákowi nie vchraniáli Poboru tego. A iesli którzy ná flisie są/ skoroby sie wrócili/ tákże y ci którzyby sie ná wolą rozeszli/ płácić máią.

A przekupnie y przekupki ná wsiách po sześci groszy.

Item, Rzemieślnicy ná wsiách od rzemiesłá po dwu groszy.

Item, Rybitwi w mieściech y w miásteczkách / ná wsiách po ośmi groszy. A którzy role máią/ osobno z nich płácić powinni.

Item, Kárczmarze dziedziczni / od szynkowánia piwá przewoźnégo do Roku po dwádzieściá groszy.

Item, Czopowé ná wsiách Poborcy nászy náymowáć mogą / iáko sie im nalepiéy bedzie zdáło y pożyteczney.

Itē, Kárczmarze z ról/ iáko wyszéy nápisano iest/ płácić máią wedle wielkości roléy.

Item, Kárczmy doroczné po dwunaście groszy: z roléy tákże osobno płácić máią.

Item,

Item, Od Palenia gorzałki ná wsiách po dwánaśćie groſzy.

Item, Szynkarki od ſzynkowánia gorzałki/ po ſześći groſzy.

Item, Młyny ták náſzé iáko y poddánych náſzych Duchownych y świetckich/ dźiedźiczné/ od káżdég Kołá wálnég y Foluſzá ná ten czás będą płáćić po 24. groſzy.

Item, Od dorocznych młynów wſzelákich / od kożdégo kołá iákiegokolwiek / po dwánaśćie groſzy.

Item, Od młynów wietrznych / ták nowych iáko y ſtárych / od dźiedźicznych po dźieśiąći groſzy. A od dorocznych po pięći groſzy.

Item, Tákież y té młyny ktorych dźierżawce dóbr náſzych królewſkich trzećią miáre wykupili dla pożytku ſwego/ płáćić máią Szos/ iáko y iné młyny w króleſtwie náſzym/ bez żadnéy obrony á wymówki. A gdźie niémáſz ſzoſów/ tedy ták iáko inſzé młyny.

Item, Z tych młynów/ w których trzećią miáre ſtároſtowie náſzy z roſkazánia náſzégo pieniądzmi náſzémi wykupili ku náſzému pożytkowi/ z tákowych płáćić niepowinni.

Item, Piły dźiedźiczné/ od káżdégo kołá po dwánaśćie groſzy. A od dorocznych / od káżdégo kołá ſześć groſzy.

Item, Rudnicy ktorzy żelázo robią / to ieſt/ Miſtrzowie od káżdégo kołá/ trzydźieśći groſzy płáćić máią. A gdźie wodą nie robią w tych Rudách/ iedno doroczna robotá ieſt / iáko w Litwie/ po ſześći groſzy. A ich rzemieſlnicy po dwu groſzu.

Item, rzemieſlnicy y towárzyſze tychże Miſtrzów/ to ieſt/ węglarze/ dymárze/ kowalé/ kuźnicy/ płókarze / káżdy po ſześći groſzy.

Item, Tákże od Hut ſklánych / miſtrzowie y towárzyſze ich płáćić máią.

Item, Wáláſkié wsi / powinné płáćić będą iáko w inſzych wśiách z ról ábo z Dworzyſzczá/ po dwudźieſtu groſzy. A ktorzy ról nie máią/ tedy od ſtá owiec po dźieśiąći groſzy

Item, Popowie Ruſcy z Cérkwi ſwéy nic płáćić nie będą powinni: gdyż poddáni z ról po dźieśiąći groſzy płáćić będą/ choćia Dźieśięciny nie dáią.

Item, Biſkupi Ormiánſcy/ y Ruſcy Włádykowie/ z Czynſzów ſwoich pieniężnych gołych iákichkolwiek/ od káżdéy grzywny po pułśiodmá groſzá.

Item, Namieſtnicy ich/ ná ten czás płáćić nic nie będą. A té wſzytki podatki od máłá do wiela powinni ſą wydáć ná świety Marcin.

Item, Miáſtá y miáſteczká/ ták náſzé królewſkié/ iáko y poddánych náſzych / wſzytkich duchownych y świetckich/ we wſzytkim króleſtwie y páńſtwách náſzych popłátki wſzytki/ to ieſt/ Szos dwóy/ który zową Duplą/ wedle quitów które máią v śiebie: niezáſtáwiáiąc áni śie broniąc żadnémi wolnośćiámi z któréykolwiek przyczyny/ która zágrádzáć niéma ku teráźnieyſzéy gwałtownéy potrzebie Rzeczypoſpolitéy: Wyymuiąc oné tylko/ któréby pogorzáły/ á nie wyſzłyby ieſcze ich wolnośćiam cztéry látá: ále którym iuż wyſzły cztéry látá/ wſzyſcy płáćić máią/ y wydáć do przyſzłégo świętégo Marćiná / w tymże roku niniéyſzym / porządkiem wysſzéy opiſánym.

Item, Czopowé y Szoſy/ y inné inſzé wedle téy vſtáwy wysſzéy omienionéy od kogóżkolwiek podatki w Kámieńcu Podolſkim w Skomielcu / który ieſt incorporowány miáſtu Kámieńcu: tákże y w Biéczu ná zbudowánié wieże Ratuſznéy vpádłéy / y innéy obrony mieyſkiéy dáliſmy ná budowánie miaſt y murów mieyſkich. Wſzákże tym ſpoſobem / áby mieſczánie ći winni nam liczbę czynić y pokazáć/ iż to ná popráwę miaſt y murów/ á niegdźie indźie obróćili.

Item, Komornicy w mieśćiéch wietſzych / Przekupnie y przekupki / ktorzy ſzoſu nie płácą/ máią płáćić po dwánaśćie groſzy.

Item, w miáſteczkách podléyſzych po śiedmi groſzy: á máią wſzędy mieć baczenié ná vboſtwo.

Item, Hultáie ták mężczyzná iáko niewiáſty/ ktorzy nikomu dorocznie nie ſłużą/ ieno śie tylko ná tydźień náymuią/ ábo też nic nie robią/ máią płáćić po dwánaśćie groſzy.

Które wſzytki ták Komorniki/ Przekupnie/ przekupki y hultáie/ w mieśćiéch y w miáſteczkách Ráyce reieſtrowáć máią/ y z pilnośćią ten podatek od nich wybiéráć máią: nie przyłączáiąc ich ku pieniądzom ſzoſowym/ áni ich przyimowáć do miaſt y miáſteczek máią bez

ią bez quitów dostáteczných/ którémiby dowiedli/ iż iuż podatek indzie ten zápłácili. Przeto ná kożdy kwártal/ powinni Ráyce inquisitią tego czynić : który podatek od nich wybrawszy wiernie á cále/ okróm wszelákiéy chytrości do Poborce oddáć máią/ sub pœna peculatus, tego pilnie doglądáiąc/ áby sie vtáić niemogli/ pod czyiążkolwiek iurisdictią/ choćby też wyszli do tych miast/ miásteczek y wsi/ które wolności máią/ áby tákowé przymuszano ku płácenіu.

Item, Zydowie wszyscy y káżdy zosobná w królestwie nászym/ w mieściech y w miásteczkách/ ták nászych iáko y wszytkich poddánych nászych/ duchownych y świeckich/ od kożdéy głowy po złotému monety.

Item, Szotowie/ którzy ná sobie noszą swoie rzeczy ku przedawániu/ płácić máią po złotému monety.

Item, Szotowie/ którzy konmi towáry swoie wożą/ od káżdego koniá po kopie monety.

Item, Rzemieślnicy wszeláccy w mieściech głównych po ośmi groszy/ á towárzysze ich po iednému groszu.

Item, w Miásteczkách y w mieściech rzemieślnicy/ po cztéry grosze/ á towárzysze ich po półgroszku : ći tylko rzemieślnicy którzy sie do szosów nie przykłádáią / płácić to máią/ ták w mieście iáko y w miásteczkách.

Item, Szyprowie/ od káżdéy własnéy szkuty którą náymuią / z Fróchtu płácić máią po trzy złote Polskiéy monety.

Item, od Dubasa/ Wiciny/ Komiegi/ po półtoru złotych monety.

Item, od Lichtaná struchá/ po złotému iednému monety.

Item, Szyprowie ći którzy ná przekup zboże skupuią y spuszczáią do Gdáńská/ od káżdégo łásztu/ po pięći groszy A to pod przysięgą przed Rádą vczynioną płácić máią.

Item, Czopowé od winá/ Muszkátelle/ Málmázyiéy/ Miodu/ y inszégo wszelákiégo picia w mieście y w miásteczkách płácić máią tym porządkiem. Naprzód / od półkuſká winá/ dwá złote monety Polskiéy.

Item, od Drelinká/ Fodrá/ półfodrza/ które máią bydź szácowáne ná báryły. A od káżdéy báryły máią płácić po dwánaście groszy.

Item, od káżdéy báryły Málmázyiéy/ Muszkátely/ ábo winá Włoskiégo po 16. gro.

Item, od báryły miodu prostégo/ cztéry grosze.

Item, od báryły kierstragu y málinniká/ sześć groszy.

Item, od beczki wielkiéy szácuiąc ná báryły / tákże máią płácić Czopowé od káżdéy báryły/ sześć groszy.

Item, Czopowé od piwá/ tym sie sposobem y zwykłym obyczáiem począć ma / iáko gdźie zstárádáwná iest/ od beczek ábo od wárów : iedno in duplo tego roku tákże płácić máią. A Krákowiánie po czterdzieści groszy od wáru.

Item. Czopowé wszelákié/ począć sie ma od dniá świętégo Micháłá roku ninieyszégo/ áż do drugiégo tákowégo dniá świętégo Micháłá przyszłégo/ 1570.

Item, Czopowé wszelákié náymowáné bydź niema / áni sie żaden z którégóżkolwiek stanu wolnośćiámi od niego sczyćić ma. Ale wszyscy iednáko płácić máią / ták w Mieściech y w miásteczkách/ wsiách y domách/ dworzech mieyskich/ y pod czyiążkolwiek iurisdictią są.

Item, od piwá Piątkowskiégo/ Piotrkowskiégo/ Łeczyckiégo/ Bydgoskiégo/ Przemyskiégo/ y od wszytkich innych które do kárczem/ ták do miástá iáko y do wsi biorą/ y ná którychkolwiek mieyscách do szynkowánia dawáią/ od káżdéy kłody ábo beczki/ po groszu iednému ná mieyscu niżli od Piwowárá wynidźie.

Item, od piwá które z cudzoziem wożą/ to iest/ Swidnickiégo/ Głogowskiégo/ Berlinskiégo/ Gdánskiégo/ tákże y Wrocłáwskiégo / po sześći groszy / od káżdéy beczki mnieyszéy/ których nie máią z wozów zstáwiáć pod vtráceniem / áż piérwéy od nich odczopuią. A od inszych beczek po ośmi groszy.

Item, od gárncow ábo kotlów gorzalczánych/ po dwudziestu y cztéry grosze.

Item,

Item. Szynkarki które ßynkuią gorzałkę/ po ßeśći großy.

A w Wielkim X. Litew. w ziemiách ábo Woiewództwách y Powiećiech z dóbr dawnych czáſów należących ſtołu Wielkiego Kśiędzá : tákże z dóbr poddánych duchownych y świeckich tymże obyczáiem ten podatek bran będźie/iáko wyßey opiſano. Wyiąwßy ſługi ku Dworu náßému należące/którzy z Dworá ná podatki woienné przykłádáć ſie nie byli powinni.

Ktemu iż w miástách nie ſą porównáné miáry beczek Tránków/to ieſt/piwá y miodu/przeto będą dáwáć miáſto czopowégo z miaſt duchownych y świeckich / od ſolánki słodu großy dwá. A od miednice miodu rozſyconégo großy trzy.

A iż miástá náße płáćić powinni máły Pobór/który ná obrone Rzeczypoſpolitéy poſtánowion ieſt do tego czáſu póki woyná ſtoi/będźie dawan do ſkárbu ziemſkiégo : przeto poſtrzegáiąc wielkiégo vćiążenia ich/ równáiąc ten podatek iednáko ná náßych poddánych / iáko ná inßych duchownych y świeckich poddánych / dla tego y miáſto czopowégo do tychże Poborców ziemſkich będą nie więcéy płáćić iedno po großu iednym. Od ſolanki słodu ná piwo zwárzoné / á od miednice miodu rozſyconégo / po großu iednym.

Ktemu/ iż w Polſcze dawné poſtánowienié ßoſów ieſt w miástách / przeto ieſt położony ßos duplá/ wedle okazánia qwitów : czego iż w Wielkim X. Lit. niémáß/ z miaſt z náßych duchownych y świeckich / od domów w mieśćiech głównych vprzywileiowánych/ od tych którzy w Rynku/ z káżdégo domu po ßeſnaśćie großy. Od vlicznych z káżdégo po ośmi großy. Ná przedmieśćiu po cztéry große. Y tákże w miáſteczkách máłych nie vprzywileiowánych / winni dáć z rynkowych domów po cztéry großé. Z vlicznych po dwá großá. Z nędznych chálup/po großu iednym. Wßákóż kto będźie ogród miał przy domu/ z ogrodu zoſobná ma dáć po großu iednym. A od ról/ z włóki y od ſłużby ludźi zoſobná/ od Ogrodników/Młynów/ Rud/ Rzemieſlników/komorników/ łóżnych ludźi/ Zydów/y od wßytkiégo co ſie niemiánowáło / tedy wedle téy wyßéy opiſánéy vchwały w Polſcze poſtánowionéy máią Poborcé Litewſcy ten podatek wybiéráć ná iednáką liczbę Polſką w Polſcze y w Litwie,

A dla więtßéy oſtrożnośći Czopownicy od Poborców w mieśćiech y w miáſteczkách poſtánowieni/ máią dáwáć recognicyą Piwowárowi ábo Kárczmarzowi/co od którégo wezmą. A ći którzy recognicyą biorą/ ná káżdy quártał máią ie przed vrzędem mieyſckim vkázáć przy Czopowniku. A vrząd Czopownikowi ma dáć ſwą recognicią computowánia/ wiele on quártał vczynił/pod pieczęćią mieyſcką. A ták ſie máią ſpráwowáć około wßelákiégo czopowánia.

A iżby tákowy podatek wyßéy opiſány / iednáko wßytkich dolégł/ zá zezwoleniem Rád náßych duchownych y świeckich/y Posłów ziemſkich / wßytki wolnośći/ wyſwobodzenia od ßoſów ábo od czopowégo/komukolwiek ſą nádáné/ á ktemu iuż cztéry látá wyßły : té wßytki podnośimy y oddalamy ná ten rok/ á ku zapłáćie tych wßytkich poddánych powinné bydź nayduiemy. A ieſliby którzy vpornie chćieli ſie iákiémi wolnośćiámi bronić/ ku zapłáćie máią bydź vrzędnie przymußeni / choćiażby téż y teraz w tym czáśie póki ten podatek będźie/ wolnośći iákié ſobie v nas vprośili.

Piſárze ábo Czopownicy/ któré w miástách y w miáſteczkách Poborcá poſtánáwiáć będźie/ tákowych áby żaden nieśmiał/ iákiégóżkolwiek był ſtanu przenágábywáć : y té wßytkie którężkolwiek będą poſtánáwiáć ná téy posłudze Rzeczypoſpoli. máią ie obligowáć iuramēto corporali, áby wiernie y ſtátecznie tego przeſtrzegáli/co komu będźie zlecono: á gdźieby téż widźiał tego bydź potrzebę/áby vrzędowi onégo miáſtá tákowé podatki zléćił ku wybiéraniu/ tedy to winien vrząd czynić/ á z tego ſie żadnym obyczáiem wymawiáć nie máią.

Item, Poborce téż wßytkich wśi / porządkiem Páráfie reieſtrowáć máią : Tákże téż kárczmy/ młyny/ y wßelkié iné podatki/które będą wybiéráć z pilnośćią / káżdą rzecz oſobno piſáć/ ile czego od kogo wezmą. A kwitácye pod pieczęćią y podpiſániem ſwém dáwáć káżdému máią.

Ku którému wybiéraniu Poboru tego vchwalonégo / áby z pilnośćią y wiernośćią

to ſie

to sie wykonáć mogło w ziemiách y w powiećiech Woiewództw wßytkich/ Poborce są przez nas náznáczeni/ iáko niżey są opisáni.

Item, wßyscy Poborce/ tedy z pilnośćią pod przysięgą y sumnieniem swoim wybierać/ y oddáwáć to wßytko máią. A té/ którzyby ná czás náznáczony nie zápłácili podatków wysßey opisánych/ áby ie do vrzedu Stárośćiégo oddawáli ná spisku: á my wßytkim Stárostóm nászym y ná mieyscách ich będącym rozkázuiemy/ áby tákowé podatki wysßey opisáné/ ták we wśiách iáko y w mieściech/ y w miásteczkách/ y w stárostwách nászych/ obwolywáć imieniem nászym królewskim roskazáli/ żeby ná dźień wysßey námieniony/ sub poena quatuordecem marcarũ, té popłátki Poborcóm nászym odnieść y oddáć przez wßelákiego omießkánia y odwłoki/ y tudźież bez ćiążenia przymusili/ sub poena stá grzywien monety liczby Polskiey/ y pod inémi pęnámi ná to vstáwionémi: którym káżdy z nich ná przyßłym seymie koronnym wálnym/ winien będźie dosyć vczynić/ gdy będźie dostáteczności documenty okazan w niedbáłośći vrzedu swego. A ieśliby też Poborcy nászy nie słusznie podáli do vrzedu którégożkolwiek stárostwá nászégo retentá ktorégo miástá/ miásteczká y wśi/ gdyby té miástá/ miásteczká y wśi/ okazáły quitácye dostáteczné zapłáty swé tych podatków: tákowy Poborcá pozwány przed Stároste ábo vrząd iego/ in primo & peremptorio termino, przepada winy czternáśćie grzywien monety/ połowice Stárośćie/ á połowice stronie: ktorą winę támże in instanti będźie winien położyć/ semotis quibusuis dilationibus: czemu/ ieśliby dosyć nie vczynił/ ma bydź odesłan pro vlteriori & finali exequutione iuxta iuris ordinem.

A ták te instructią Poborcam nászym dawamy/ áby ná quitácyách dźień mieśiącá y rok nápisáli/ żeby żadna omylność nie byłá: tákież y té ktorzy nie zápłácą/ áby ie z pilnośćią iáko wysßey iest do vrzedu odsyłáli/ bez obłądzenia iákiego w tym podług powinności swéy/ pod łáską nászą.

A iżesmy czás dáleki ná ś. Marćin ku płáceniu Poboru tego poddánym nászym náznáczyli: vczyniliśmy tym sposobem/ áby iuż ná on czás wßyscy y káżdy wedle stánu swego Pobór ten vchwalony/ y tu opisány/ ná dźień miánowány świetégo Marćiná oddáć Poborcy był powinien. A nadáley do dwu niedźiel po ś. Marćinie. A ktoby ták nied báły álbo vporny był/ izby ná ś. Marcin/ álbo do dwu niedźiel po ś. Marćinie nie wydał/ tákiego káżdégo Poborcá dłużey sie czekániem/ ieżdżeniem ábo zpostániem nie bawiąc/ á pieniedzy Poborowych nie trawiąc/ Stárośćie swemu głównému onégo Woiewództwá ábo powiátu deferowáć ma. A Stárostá przećiw wßytkim swowolnym á niedbáłym/ obyczáiem wysßey opisánym czynić y postepowáć ma/ nikomu niefolguiąc/ pod vtráceniem vrzedu swego.

A pieniądze poborowé/ Poborce przerzeczeni niegdźie indźiey iedno do Páná Podskárbiégo koronnégo y Deputatów/ tákże y z Prus do Rawy/ Litewscy w Wilnie/ do Podskárbiégo ziemskiégo Litewskiégo y Deputatów/ ku niemu do tego przysądzonych/ ná dźień w roku tym przyßłym/ wiernie oddáwáć będą powinni sub poena peculatus: o ktorą winę/ Posłowie ziemscy będą záwżdy mogli instigowáć/ áby też zás zapłáte z témi pieniądzmi ná káżdą ćwierć látá żołnierzóm nie omießkiwáli.

Chełmska ziemiá pozwala po dwu großu z káżdégo łanu/ y po kwartniku przy káżdym Czopowym ták iáko trzy látá/ ná wypráwienie Wieprzá. A ten podatek żeby Poborcy przy Poborze wyćiągáli.

Lenczyckie woiewództwo ná opátrzenie y przepisánie ksiąg ziemskich/ które są podrane y nie wwiązáne. A ták przestrzegáiąc ßkody y trudnośći/ áby były przepisáné/ á té stáré dobrze chowáné: á ku sędźiemu/ podsędkowi/ pisárzowi Ziemskim/ ná wiecách ábo seymiku powiátowym obráć będą powinni dwu ßláchćicu/ ktorzy maią bydź przysiegli/ álbo conscientią onerowáni: że to máią wiernie y pilnie przepisáć. A ná to z woiewództwá tego pozwolili po iednému großu z káżdégo łanu. A ten podatek/ roskázuiemy/ żeby Poborcá przy poborze wyćiągał/ á potym ná powiátowym seymiku ábo ná wiecách dostáteczną z nich liczbe vczyniwßy/ oddał temu to sędźiému y pisárzowi/ y tym Deputatóm. A ten podatek ma bydź ná opátrzenie tych ksiąg/ y ná wychowánie tym to miánowánym osobam obrócon.

Poborcy wßyscy z Woiewództw y źiem niżey opisánych ná wßytki potrzeby, y ná wychowánie, ná pisárze, y ná inè wßytkie rzeczy máią mieć.

Poborcá	Krákowskim.	Poborcá	Lubelskim.
Poborcá	Poznánskim.	Poborcá	Polotckim.
Poborcá	Wilenskim.	Poborcá	Bełzkim.
Poborcá	Sedomirskim.	Poborcá	Nowogrodzkim.
Poborcá	Káliskim.	Poborcá	Plotckim.
Poborcá	Trockim.	Poborcá	Witepskim.
Poborcá	Sieradzkim.	Poborcá	Mázowieckim.
Poborcá	Lánczyckim.	Poborcá	Podláskim
Poborcá	Zmudzkim.	Poborcá	Ráwskim.
Poborcá	Brześciénskim.	Poborcá	Brzeskim.
Poborcá	Kiiowskim.	Poborcá	Chelmienskim.
Poborcá	Inowłodzsłáwskim.	Poborcá	Mśćisláwskim.
Poborcá	Dobrzynskim.	Poborcá	Malborskim.
Poborcá	Ruskim.	Poborcá	Bráclawskim.
Poborcá	Wołynskim.	Poborcá	Pomorskim.
Poborcá	Podolskim.	Poborcá	Minskim.

A iż ná źiemię Inflantcką żaden podatek ná obronę R.P. dla spustoszenia od nieprzyiaćielá ná tym seymie nie iest vstáwion: przeto Commissarze náßy/ktorzy tám do Inflant wysłáni będą około tego stanom y obywátelom źiemie Inflántckiey od Ie° Kró. M. proponowáć będą/ áby oni obyczay táki miedzy sobą wynáleźli/ zá ktorymby podatek iáki słußny ná obronę Rzeczypospolitey wynáleźć y postánowić mogli/gdyż też y sámi obroni potrzebuią.

A ten przerzeczony podatek/tym sposobem y porządkiem wyßey omienionym postánowiony y vchwalony á opisány/wiernie á spráwiedliwie od káżdego wydány/y przez Poborce tákże spráwiedliwie y wiernie wybrány/á do páná Podskárbiego koronnégo tákże Deputatow ku czwartey częśći do Ráwy odniesiony/y tám im oddány bydź ma: á nie gdźie indźiey iedno ná obronę/á te potrzebę Pánstw tych náßych obrácáć się ma: ktory/pod tenże wárunek czwartey częśći poddáiemy/że z tego ná przyßłym seymie dostáteczną liczbę vczynić powinni będą: z ktorego/ gdźieby co ostawáło/ támże schowano bydź ma/ ták iáko inné pieniądze czwartey częśći/ o czym w Constituciiey ßerzey iest opisano. A w Wielkim X. Lit. do Wilná do rąk vrodzonego Mikołáiá Náruszowicá Podskárbie° źiemskiego y Deputatow do nie° ná to przydánych kśiędzá Ianußá Swierzkie°/ Márßałká náßego: Andrzeiá Perśká Podkomorzego Trockiego oddawan bydź ma: y ták chowan y ßáfowan/iáko to wyßey omieniono iest ná obronę y ná te potrzebę wßytkich pánstw náßych. A ná lepßé tych wßytkich rzeczy świádectwo/pieczęć náßę przyćisnąćesmy roskazáli. Dźiało się w Lublinie ná seymie koronnym wálnym Lubelskim/ dniá iedennastego mieśiącá Augustá. Roku Pánskiego 1569. A pánowánia náßégo roku czterdźiestego.

pátrz wyßey fol. 315 para. A naprzod.

Franciscus Krasinski R.P, Vicecancell.

Relatio Rndi Francisci Krasinski Præpositi Plocen, Archidiaconi Varsouien, et R.P, Vicecancell:

Száfunek Poboru tego, iáko się obrácáć miał, ták był roku drugiego postánowiony.

Zyg. Aug. w Wárß. 1570. Con. 118.

4. Co się dotycze poborow ná seymie Lubelskim blisko przeßłym vchwalonych/ktorych iż ßáfunek ná obronę pánstw náßych/według Vniwersału tegoż seymu obrácáć sie ma/á nam tu ná tym seymie Wárßáwskim/od wßech stanow miánowićie iest zlecony/kto-

którémismy obiecáli száfowáć ná potrzeby wyszéy miánowáné Rzeczyposp. dokądby ich ostawáło. Roskázuiemy tedy Poborcóm / gdyż w Ráwie ná Swiątki przeszłé / dla pewnych á słusznych przyczyn poborów spełná nieoddáli/ á pánstwá násze dla niebespieczeństwo od nieprzyiaciela ná wielu mieyscách nagłégo á prędkiego opátrzenia y obrony potrzebuią/ żeby tych poborów y czopowych / iákoby mogło bydź nawięcéy do Krakowá co naprędzéy do skárbu koronnégo odnośili/ á tego z pilnośćią przestrzegáli / iákoby té pobory od wszytkich spráwiedliwie wydáné były. Oddawáiąc ná spisku do vrzędu Stárośćiégo té wszytki którzyby iedno ná czás przeszły náznáczony podatków nie záplácili ábo spełná nie oddáli.

Gdzie przytym roskázuiemy Stárostóm / áby przećiwko wszytkim tákowym/ którzyby o niespráwiedliwé wydánie poborów od Poborców ich deferowáni byli pod winámi w Vniwersale Lubelskim *opisánémi / według práwá y constituciiéy postąpili/ nie dopuszczáiąc żadnému w téy mierze ápellaciiéy áni diláciiéy / które y sámo práwo pospolité dopuszczáć zábrania. W czym iesliby Stárostowie od Poborców zá dostátecznémi documenty niedbáli pokazáni byli / tedy káżdy z tákowych ná séymie blisko przyszłym winy tym sposobem przepádłé/ odłożyć y onym dosyć czynić powinien będźie.

*pátrz wyszéy fo. 341 para. Item wszyscy poborce.

Ciż Poborcy w Ráwie przed pánem Podskárbim y Deputaty máią liczbę do státeczną vczynić z wybieránia Poborów / y quit pod pieczęćią páná Podskárbiégo á podpisem Deputatów z oddánégo poboru wźiąć/ á pan Podskárbi z Deputaty ná séymie bliższym/ liczbę z tego poboru przed námi/ Rádą y Posły ziemskimi vczynić będą powinni.

POBORY ZA KROLA I. M. STEPHANA z iákich przyczyn stánowioné były.

Roku 1577. w Obozie pode Gdańskiem.

Pobór dla niebespieczeństwá od Tátar y dla rebelliiéy Gdáńskiey.

5. Iż zá przypádnieniem potrzeb nagłych á ná mieyscách od siebie różnych y dálekich ná Rzeczpospolitą / z iedné strone od Tátar / z drugą strone od rebelles Gdańszczan: Zá rádą Rad nászych którzy się do nas do Włodzławia byli ziáchали/ przyszło nam do tego/ żesmy muśieli séymiki powiátowé/ á potym głowné ziem Koronnych/ ták máléy iáko y Wielkiéy Polski złożyć/ á té niebespieczeństwá przełożyć szukáiąc rátunku y pomocy. W czym pewnie wolelibysmy byli viam tritam & ordinariam sequi, á ná séymie wálnym to spráwowáć/ ále krótkość czásu y gwałt nam to był odiął: gdyż y séymowémi spráwámi y zábiegániem ták nagłym niebespieczeństwóm trudno się nam bawić záraz było. Ná których séymikách stany Koronné vfolgowáły ná ten czás nagłym tym náwálnośćiam ná Rzeczpospo. przypádłym/ y zábiegáiąc im/ Pobór vchwalili y postánowili/ nie deroguiąc iednák authoritati séymów wálnych/ áni in locũ illorũ wznosząc tákowych séymików/ iákoż y my derogowáć niechcemy/ áni in locum Comitiorũ generalium wznośić tákowé Conuentus: y owszem powinność násze około skłádánia séymów wálnych/ wedle Constituciiéy Henrykowéy nie tylko pełnić/ ále y czás w niéy opisány vprzedźić/ iestesmy gotowi. A zá pozwoleniem tych Poborów znośimi vchwale w ruszeniu pospolitym ná séymie Toruńskim vczynioną. Tákże widząc ná ten czás bydź tákié potrzeby kráiów Ruskich/ że y nád quárte więtszégo tám będźie trzebá nákłádu/ dla opátrzenia ich / kazálismy wszytke quárte do Ráwy zniesioną tám á nie gdźie indźie obróćić. Ten tedy Pobór ma bydź wybieran po wszytkiéy Koronie / według vchwały séymu Lubelskiégo Roku 1569. *sposobem niżéy nápisánym/ y z wárunkiem ná głównych séymikách námówionym.

W uniuer. Pobor. Con. 177. B.

*Ten Pobor masz wyszéy nákárćie 336.

Száfunek poboru tego ták iest nápisány.

6. A Ten przerzeczony podatek/ tym sposobem y porządkiem wyszéy omienionym postá-

Con. fo. 182

postánowiony y vchwalony/ á opisány/ wiernie y spráwiedliwie od káżdego wydány/ y przez Poborce tákże spráwiedliwie y wiernie wybrány/ á do páná Podskárbiego Koronnego odniesiony: Nie gdźie indźiey/ iedno ná obrone Rzeczypospo: y ludźi służebné & non in priuatos aliquorum vsus, obrácáć sie ma. Z którego tenże pan Podskárbi Koronny ná seymie wálnym blisko przyszłym przed námi y od Rad tákże Rycerstwá wysádzonymy Deputaty liczbe czynić bedźie powinien. Gdźieby sie też száfunek tych Poborów pokazał indźiey niżli ná służebné y potrzebe Gdáńską/á kráiów Ruskich/iáko iest od wszytkich złożony/tedy to pánu Podskárbiemu przyimowano bydź nie ma/ zá czym y vrząd swóy trácić ma / o co posłowie źiemscy instigowáć máią.

Roku 1578. we Lwowie.

Pobory rázem ná dwie lećie były postánowione przećiw Moskiewskiemu y ná obronę kráiów Ruskich.

Const. 194. 7. Iż ná ten czás/ iesli kiedy/ wszytkie kráie Koronne obrony potrzebnią/ y áby sie krzywdy dawne/ które ćierpi Rzeczpo: spólna narodu Polskiego y Litewskiego/ od srogiego nieprzyiaćielá Moskiewskiego/ zá occupowániem y oderwániem Prouincyiey Inflánckiey/ y źiem inych powetowáć mogły. Złożyliśmy seym wálny Koronny wszem stanóm do Wárszáwy/ ná którym to zá rádą pánów Rad nászych/ oboygá narodu/ zá zezwoleniem posłów źiemskich/ był námówiony pewny podatek y Pobór ná dwie lećie/ ná woyne przećiw Moskiewskiemu/ y ná obrone Ruskich kráiów/ tym iednák sposobem: Iż posłowie Woiewództw Krákowskiego/ Sendomirzkiego y Sirádzkiego rozróżnili sie byli od nich. Prze te przyczyne/ iż mieli limitatam potestatem, żesmy mieli seymiki tym Woiewodztwóm złożyć/ áby były sie do zgody z inémi Woiewództwy przywiedli. Iákoż zá złożeniem seymików/Sirádzkie Woiewództwo do zgody wszech naprzód przystąpiło. Potym też y Woiewództwá Krákowskie y Sendomirzkie ná zieźdźie spólnym Korczyńskim do namów Wárszáwskich przywiodły sie. Wszákże ták/ iż nas prosili/ áby w wybierániu podatku od piwá moderátia byłá: A iżeby niektóre Artykuły około wybieránia podatków tych obscurè napisáné/ elucydowáné były. W czym ácześmy sie ná vchwale powszechną oglądáli/ ále iednák dogadzáiąc/ áby nam do pospolitego ruszenia/ które nam iest w Wárszáwie ná seymie zgodnie pozwoloné nie przyszło/ któreby bez niebespieczeństwá y obćiążenia wielkiego poddánych nászych ná ten czás bydź nie mogło/ rozumieliśmy że to bez obrázy mogło bydź/ gdybyśmy dla zgody/ y z łáski nászey przećiw stanu Rycerskiemu ná ten czás co byli vieli/ iákoż nád vchwałe seymu Wárszáwskiego/ nie przyczyniliśmy nic ále nieco vieli. Nie wątpiąc w tym/ że co sie teraz nie doda/ gdy potężnie w woyne wstąpiem/ że nas chećiámi swymi nie opuszczą/ wedle tedy postánowienia Wárszáwskiego y pozwolenia Korczyńskiego/ iuż Vniuersał ten/ około tych Poborów wydáiemy y publikuiemy/ áby káżdy wedle niego/ to co sie postánowiło/ ku porátowániu Rzeczypo: wydawał/ ták iáko sie niżey opisáło.

A z strony kráiów Ruskich táka lex byłá.

Tenże Con. 201. B. 8. A Naprzód z tych Poborów y kwárty powinney opátrzenie ma bydź obroná kráiom Ruskim/ Podolskim/ Wołyńskim/ które ná ten czás nieprzyiaćiel Pogáński Tátárzyn woiuie/ ták áby tám było służebnych ludźi trzy tysiące iezdnych á czwarty pieszych.

A wszákoż áby stárostóm támecznym Rót nie dawano. A ći służebni máią bydź/ iesli bespieczeństwo pewne od Tátar Przekopskich/ Białogrodzkich y inych/ nie omieszkále pewnie postánowione nie bedźie. W czym sie my záchowáć bedźiemy powinni/ wedle potrzeby/ áby y oné kráie w niebespieczeństwie záchowáné/ y ludźie służebni tám chowáni byli/ iáko potrzebá vkaże.

Tegóż Roku postąpiło było y Duchowieństwo Pobór, ále pod pewnym wárunkiem, vt sequitur.

A iż

9. A Iż pánowie Duchowni z chęci swéy y miłości Rzeczypospo: ná ták gwałtowną potrzebę iéy / po imionách swych ná iednostáyny z dobr náßémi Pobór ná séymie Wárßáwskim pozwolili/ tedy tego nie odmieniamy / wáruiąc wßem Duchownym / że przez to vbliżenia práwóm y wolnościam swym mieć nie będą / áni to nápotym in sequelam iść ma / żeby do więtßégo Poboru nád stan Rycerski / ále zárówno z nim / kiedyby tego byłá potrzebá/ dobrowolnie/ á nie z żadnéy przymußenia przyczyniáć sie mieli. Támże.

Száfunek Poborów tych ták był opisány.

10. A Iżby tym porządniéy ßáfunek był wßytkich tych pieniędzy/ ták Poborowych iáko y zkąd indąd/ do téy Moskiewskiéy woyny / y obrony Ruskich kráiów náznáczonéy / dawamy ßáfárzá vrodzonégo Andrzeiá Gołuchowskiégo Podkomorzego Sędomirskiégo/ który obecnie w woysczé będźie/ á służby porządnéy Zolnierzów iezdnych y pießych doglądáć ma / spólem z Pisárzem polnym / ábo kogo my do niego náznáczymy z swéy strony. A káżdéy czwierci látá / y kiedyby byłá potrzebá / áby iezdni byli powinni Roty swé porządnie popisáć/ ták iednégo dniá / iáko y gdźie potrzebá pokaże: tenże doyźrzeć y pilnie obserwowáć będźie powinien przyciągnienié káżdégo / którégo dniá / y z iákim pocztem ná służbę Rzeczypospolitéy przyiedźie / z wiádomością náßą y Pisárzá Polnégo / który contra Regestrá wßytkiégo trzymáć będźie powinien. Con.fo.110.

Po popisániu Rot/ pieniądze zárázem dawáć będźie/ nie według przypowiedzenia służby/ ále według pocztu y przyciągnienia káżdégo.

Pießych wßytkich/ ták Polskich iáko cudzoźiemskich / tenże áby kożdégo miesiącá munstrował piérwéy/ y popisował z Pisárzem Polnym / á potym którzy do boiu godni/ będą pieniądze sámym pießym do rąk / á Rotmistrzowi według náznáczenia żółdu ich dawał / áby ták pießy vkrzywdzeni w żółdźie swym nie byli.

Ná piérwßą ćwierć látá iezdnym / á ná dwá miesiącá pießym / po przyieċiu ich/ będą powinni ßáfárze dawáć pieniądze ná mieyscu przez nas náznáczonym / y zá listy náßémi/ á o tym do ßáfárzá dádzą znáć / áby wiedźiał iáko dáléy odpráwowáć będźie powinien.

Poborce ták przeßłych Poborów/ które w tym roku wybiéráią/ iáko y terázniéyßych/ ná káżdą ćwierć látá do ßáfárzów swych oddawáć / to iest / piérwßéy ćwierci látá die vltima Februarii, wtóréy die vltima Maij, trzećiéy die vltima Augusti, czwartéy die vltima Nouembris, & sic consequenter.

A którzyby sie ná ten dźień nie stáwił/ przepadáć będźie sto grzywien / totiens quotiens ab Instigatore citabitur.

Roku 1580. w Wárßáwie.

Pobór dla popárćia woyny Moskiewskiéy y ná opátrzenié kráiów Ruskich y Podolskich był postánowiony ná ieden Rok.

11. Iż złożywßy séym wálny Koronny w Wárßáwie dla popárćia woyny Moskiewskiéy / widząc w tym wielką Rzeczypospo: potrzebę / tákże áby kráie Ruskié y Podolskié opátrzenié mieć mogły/ Pobór po wßytkiéy Koronie/ w Wielkim Xięstwie Litewskim / y páństwách wßytkich do niéy należących / zá zezwoleniem wßytkich stanów ná ieden rok tylko wedle Vniuersału ná przeßłym séymie vczynionégo z popráwą niżéy opisáną vchwalamy y publikuiemy. A to nie wzrußáiąc Poboru tego y Czopowégo / który w tym roku wydáią / y wedle przeßłégo Vniuersału wydáć powinni/ áby káżdy wedle tego postánowienia y vchwały ku porátowániu Rzeczypospolitéy spráwiedliwie wydawał/ ták iáko sie niżéy opisáło. Conſt. 102.

Roku 1581. w Wárßáwie.

Pobór dla popárćia woyny Moskiewskiéy, y ná opátrzenié kráiów Ruskich y Podolskich złożony ná dwie lećie.

Con. 222. B.

12. Iż złożywszy séym wálny koronny w Wárszáwie dla popárćia dálszégo woyny Moskiewskiéy/ widząc w tym wielką Rzeczypospolitéy potrzebę/ tákże áby kráie Ruskié y Podolskié opátrzenié mieć mogły/ Pobór po wszytkiéy koronie/ w Wielkim Xięstwie Litewskim/ y páństwách wszytkich do niéy należących/ zá zezwoleniem wszytkich stanów/ ná dwie lećie tylko wedle Vniwersału ná przeszłym séymie vczynionégo/ z popráwą niżéy opisáną vchwalamy y publikuiemy. A to nie wzruszáiąc Poboru tego y Czopowégo/ który w tym roku wydáią/ y wedle przeszłégo Vniwersału wydáć powinni/ áby káżdy wedle tego postánowienia y vchwały/ ku poratowániu Rzeczypospolitéy/ spráwiedliwie wydawał.

Száfunek Poboru tego.

Con. fo. 229. B.

13. Gdźieby ná co innégo/ á nie ná potrzeby Woienné/ ći Podskárbiowie y Száfárze té pieniądze wydáli/ tedy máią y będą powinni de suo zápłáćić. A Litewscy Poborcowie ná téż czásy w Wilnie oddawáć pieniądze będą powinni do rąk Podskárbiégo y Száfárzá swego/ pod tymże wárunkiem.

A ieśliby smy te Woynę z Moskiewskim iákimkolwiek sposobem w tym ninieyszym roku skończyli/ tedy cokolwiekby pieniedzy tych Poborów oboich zostawáło/ nád zapłátę żołniérzóm wszytkim/ ták iezdnym iáko y pieszym/ y ná inné wszelákié onera woienné/ ták z strony woyny Moskiewskiéy/ iáko obrony kráiów Ruskich/ tedy tá resztá przy Podskárbiách y száfárzoch zostáć ma/ z któréy ná séymie przyszłym liczbę czynić będą powinni. A coby zostawáło/ do skárbu Ráwskiégo Rzeczypospolitéy oddáć máią. A w Wielkim Xięstwie Litewskim/ tám gdźie séym vkaże obroćić té resty máią.

POBORY ZA KROLA IE° M. ZYGMVNTA III.

Roku 1588. w Krákowie.

Pobór propter Æmulum Regni.

Z vniuersa- łu fol. 1.

14. Gdysmy zá wolą y przezrzeniem páná Bogá wszechmogącégo/ y zezwoleniem wszech stanów téy Rzeczypospolitéy oboygá narodu duchownych y świeckich/ ná stolicy króléstwá tego/ będąc legittimè obránym y koronowánym vśiedli: tośmy ná séymie tym Koronácyiéy nászéy naprzód obmyslawáli/ iákoby pokóy domowy y postronny/ ták był wárowány y obmyslony/ żeby R. P. ná tym pierwszym pánowánia nászégo wstępie/ w niebespieczność iáką wielką nie przyszłá: y żeby æmulus regni nász/ którégo zápámiętáli ludźie narodu swego do korony przywabili/ srzodków wszelákich przystoynych kusząc/ był z páństw nászych vprzątniony. Lecz iż té media, ludźie ći záwiedźieni znieważáiąc/ co dáléy to bárźiéy rzeczy y pánowánié násze nam trudnili: po spólnych consultácyách PP. Rad nászych y Posłów źiemskich/ do tegośmy przystąpili/ áby nieprzyiaćiel z korony obyczáiem woiennym był wyćiśniony: y iesliby dáléy co chćiał moliri/ żeby przećiw niemu neruus belli był námówiony/ postánowiony/ y nágotowány. Iákoż stany wszytkie koronné widząc gwałtowną potrzebę R. P. y powinności swé w przywileiu in Iedlna wyrażoné vważáiąc/ ná popárćie tego wszytkiégo/ Pobór/ obyczáiem niżéy opisánym ná rok ieden/ przykłádem Woiewództw Wielgopolskich/ zgodnie nam pozwolili y pozwaláią. Który publikuiemy/ áby/ káżdy wedla niego/ to co iest postánowiono y pozwolono wydawał ná obronę Rzeczypospolitéy.

Z Vniuersa łu Poboro- wégo roku 1588. fo. 19.

Száfunek pieniędzy Poborowych ná ten rok.

15. Gdźieby ná co innégo/ á nie ná potrzeby woienné/ co sie ma począć od ostátniégo

tnięgo przypowiedzenia służby żołnierzóm przez R. P. w Krákowie przed przyiázdem náßym/ ći Podskárbiowie té pieniądze wydáli/ tedy máią y będą powinni de suo zápłáćić/ choćby to vczynili ná roskazánié náße/ o co instigowáć máią Posłowie ziemscy ná Séymie przyßłym: z których poborów Podskárbiowie Koronni/ y Litewski/ ná séymie liczbę czynić máią przed pány Deputaty à senatu & ordine equestri.

A ieśliby śmy tę woynę iákimkolwiek sposobem w tym ninieyßym roku skończyli/ tedy cokolwiekby pieniędzy tych poborów zostawáło/ nád zápłátę żołnierzóm wßytkim/ ták iezdnym iáko y pießym/ ták z strony woyny/ iáko obrony kráiów Ruskich/ tedy tá resztá przy Podskárbiách zostáć ma/ z ktorey ná Séymie przyßłym liczbę czynić będą powinni: á coby zostawáło/ tedy to w skárbie koronnym zostáć ma/ zá kautią Podskárbiego. A w Wielkim Xięstwie Litewskim/ tám gdźie séym vkaże/ obróćić té resztý máią.

Roku 1589. w Wárßáwie.

Dla bespieczeństwá lepßego, ieśliby æmulus regni *chćiał co dáley broić.*

16. Gdyśmy zá wolą y przeyźrzeniem pánáBogá wßechmogącégo/ y zezwoleniem wßech stanów tey R. P. oboygá narodu duchownych y świeckich/ ná stolicy królestwá tego będąc legitimè obránym y koronowánym vśiedliśmy ná séymie ninieyßym Wárßáwskim naprzód obmyslawáli/ iákoby pokóy domowy y postronny ták był wárowány y obmyślony/ żeby Rzeczpospo. zá pánowánia náßego w niebespiecznosć iáką wielką nie przyßłá: á żeby tá tránsáctia/ którą Kommissarze náßy z Kommissarzmi domu Rákuskiego postánowili/ przez stronę przećiwną tárgána nie byłá. po spólnych consultácyách PP. Rad náßych y Posłów ziemskich oboygá narodu/ do tegośmy przystąpili/ żeby nieprzyiaćiel ten/ ieśliby co dáley chćiał moliri, żeby przećiw niemu neruus belli był námówiony/ postánowiony y nágotowány: Jákoż stany wßytkie widząc gwałtowną potrzebę R. P. y powinnośći swé vważáiąc/ ná popárćie tego wßytkiego/ pobór obyczáiem niżey opisánym ná rok ieden zgodnie pozwolili y pozwaláią. Który publikuiemy: áby kożdy wedle niego/ to co iest postánowiono y pozwolono/ wydawał ná obronę Rzeczypospolitey.

Z Vniuersalu fol. 1.

Wárunek Poboru tego.

17. A Gdźieby z Domem Rákuskim potrzeby nie było/ tedy té pieniądze Poborowé Száfárzowie chowáć máią. A gdźie ßáfárzów niemáß/ tedy Poborce/ tám kedy nábespiecznieý rozumieć będą/ áż do dálßey woléy y náuki Ordinum Reipub. y ták to opátrzyć/ iákoby wcále bespiecznie były záchowáné/ sub pœna suprà scripta. A ieśliby kto mocą y gwałtem té pieniądze tám ztąd gdźie będą przez ßáfárze zchowáné wźiął/ tedy ma być peremptoriè od Száfárzá ná séym pozwány/ y tám iáko hostis patriæ sądzon pœna infamiæ, & confiscationis bonorum karan/ zá instigácyą ßáfárzową.

Z Vniuersalu Poborowego roku 1589. fol. 17. uer. 28.

Roku 1590. w Wárßáwie.

Pobór poglówny dla woyny Tureckiéy był postánowiony: który ácz był nie doßedł, y zás ná drugim séymie był ábrogowány: Iednák dla czásów potomnych, zdáło mi śie go tu ná to mieysce przećię włożyć, vt sequitur:

Zygmunt Trzeći/ z Bożéy łáski Król Polski/ Wielkie Xiążę Litewskie/ Ruskie/ Pruskie/ Mázowieckie/ Zmudzkie/ Inflantckie/ etc. y Królestwá Szwedzkiego nabliżßy Dźiedźic y przyßły Król.

18. Wßem wobec y káżdému z osobná/ którégożkolwiek stanu/ dostoieństwá y vrzedu/ ták duchownégo iáko y świeckiego ludźiom/ y innym wßem poddánym náßym/ miast y miásteczek/ wśi/ y innych osiádłośći/ iákimikolwiek tytuły y przezwiski názwány-

mi w koronie/ y we wßech pánſtwách náßych mießkáiącym / którymkolwiek należy / y do ktorychkolwiek teráznieyßa ſéymowa vchwalá przydźie y oznaymiona będźie / wdźięcznie y wiernie nam miłym/ łáſkę náßę królewſką. Wdźięcznie y wiernie Nam mili. Gdyż z woléy y z łáſki miłégo Bogá ná ſtolicy króleſtwá Polſkiégo / y Wielkiégo Kśięſtwá Litewſkiégo/ tákże wßytkich pańſtw y prowinciy do nich należących / królem ieſteſmy poſtánowieni/ beſpieczeńſtwo y obronę pánſtwam náßym / gotowiſmy z ſtany koronnémi oboiégo narodu wedle naywiętßéy możnośći ſwéy obmyslawáć/ tym więcéy pod ten czás/ gdy z wrodzonégo iádu ſwego przećiw chrześćiiáńſtwu Céſarz Turecki / bez wßelákiéy miánéy od nas przyczyny / Nam y páńſtwam náßym przymiérze ſtárożytné złamawßy/ Posłá náßégo wielkiégo od nas y Rzeczypo. do niego posłánégo/ contra gentium iura, znieważył/ po śmierći iego/przyiaćiele y ſługi iego z końmi y ze wßytkimi rzeczámi ich záhámowano/ tylko iednégo zich towárzyſtwá/vrodzonégo Mikołáiá Czyżewſkiégo/ Podczáßégo Chełmſkiégo / z liſtem ſwym odpowiedźi pełnym do nas wypuśćiwßy / ktorym Tyrannicum iugum fœdæ ſeruitutis, poddánym náßym ná ßyie kłádąc annuatim trybut z pańſtw náßych / z przodków náßych záwżdy od niego wolnych / ábo wiec wßyſtkich obywátelów pańſtw náßych (czego broń Boże) poturczenia ſię vpomina/ dokłádáiąc tego / gdźieby był trybut / ábo podáné poturczenie odmówioné / że iuż króm inßych media/ y poſyłánia Posłów/ do żadnych tráktatów ſię nie przychyláiąc/woynę przećiw Nam y pánſtwam náßym ná pośiedzenié panſtw náßych / do reſponſu ktorąbyſmy z tych dwu przezen podánych condiciy przyiąć woleli: po oddániu liſtu tego / tylko ſpatium duorum menſium záłożywßy. Jeſt v tego tyránná wßytká śiłá vrádzona y poſtánowiona/ y Nam tym liſtem iego opowiedźiána: á iáko słowá brzmią / bellum eſt decretum. Czego ſámą rzeczą popiérániem y przymykániem ſię z woyſki/przełożywßy temu woyſku nayprzednieyßégo ſwego Wezyrá Synám Báßę / głównégo koronie téy nieprzyiaćielá poświadcza. My tedy możność y prędkość tego okrutniká vważáiąc / zá ták nagłym przypadkiem Rzeczypoſp. gdyż do złożenia nowych ſéymików/ná ktorychbyſmy to niebeſpieczenſtwo ſtanom koronnym / y Wielkiégo Kśięſtwá Litewſkiégo proponowáć mogli/ czás ſam niedopuſcza: bo iuż wiádomość pewna o woyſkách y mocy tego nieprzyiaćielá/ nie poraz áni dwá przyßłá: bo wieść zá wieśćią przychodźi/ że ten nieprzyiaćiel wielkié woyſká różnémi mieyſcámi do panſtw náßych wielką mocą prowádźi.

Przetóż in tanta anguſtia temporis, & ſumma neceſſitate Reipub: włożyliſmy to / ták ná Pány Senatory / iáko też ná posły źiemſkié Koronné y Wielkiégo Kśięſtwá Litewſkiégo / té wßytkié pericula im przekładáiąc: zá czym iáko w nowéy á ſobie od bráćiéy nie zléconéy rzeczy/ posłowie źiemſcy oboiégo narodu / długo námówienia y ſtánowienia z námi y z pány Rádámi ſię zbraniáli/ y do żadnégo nowégo ſpoſobu rátunku króm Poboru/ ábo poſpolitégo rußenia / przyſtąpić niechćieli. Lecz przez nas y przez pány Rády Duchowné y świetckié/ prędką zgubą (gdźieby pereunti patriæ ſubitò non ſubuenirent) posłóm ſię pokazáłá: y to że poſpolitym rußeniem y nie rychły/ y zátrudniony rátunek bydź może / iuſtis rationibus vkazálichmy. A idźie naprzód o zgubę chwały imienia Páná Chriſtuſá Bogá y Zbáwićielá náßégo/o wykorzenienié náßéy wiáry Chrześćiiáńſkiéy/ o wolność miłéy oyczyzny / o żony/ o dźiatki/ o zdrowie/ máiętność/ chariſſima pignora, posłowie źiemſcy nam y P.P. Rádóm náßym / zá ták wielkim á nigdy ná Koronę nie bywáiącym niebeſpieczeńſtwem / do prędkiégo rátunku oyczyzny ſwéy pogłównégo y iednégo roku Poborem. Tákże gdźieby gwałt był poſpolitégo rußenia pozwoleniem / dáli ſię przywieźdź: ktoré pogłowné y Pobór tegoroczny/ ná te ſáme tylko Turecką expedicyą y potrzebę / á nie gdźie indźiéy / wedla áſſecurácyiéy obrócon bydź ma.

Zá tedy náßem P.P. Rad Duchownych y świetckich / posłów źiemſkich wßytkich ſtanów Rzeczypoſpolitéy do tego należących Koronnych y W. X. Litewſkiég godnym ſpólnym zezwoleniem/pro hac vice tylko/pogłowné obyczáiem niżéy opiſánym zgodnie poſtánawiamy/ y mocą ſéymu teráznieyßégo vchwalamy / ktory publikuiemy / áby káżdy wedle niego to co ieſt poſtánowiono y pozwolono / wydawał ná obronę Rzeczypoſpo-

pospolitéy/przećiw mocy Cesárzá Tureckiégo/ tym sposobem niżéy opisánym.

Stany Duchowne.

IEº M. X. Arcybiskup Gnieźnieński/ z osoby swéy pogłówneg dáć powinien/ złotych ßeść set.

X. Arcybiskup Lwowski/złotych dwieśćie.

X. Biskup Krakowski / złotych pięć set.

X. Biskupi Koronni / Wielkiégo X. Litewskiégo / y Pruscy / káżdy po złotych trzech set.

X. Biskupi ziem Ruskich / káżdy po złotych sto.

X. Sufrágáni / po złotych dwudziestu.

Práłáći Gnieźnieńscy /y inßych kośćiołów Cathedralium w Polsce/w Litwie/y w Prusiéch / kożdy po złotych dwudźiestu.

Práłáći Cathedraliũ Ecclesiarum w Ruśi/ po złotych ßeśći.

Opáći y Proboszczowie Infuláći/ káżdy po złotych sto.

Opáći báculati / káżdy po złotych pięćdziesiąt.

Práłáći Sendomirzcy / & aliarum Collegiatarum Ecclesiarum insignium, in quibus sunt distributiones quotidianæ, kożdy po złotych dwánaśćie.

Práłáci Collegiatarum minorum in quibus non sũt distributiones quotidianæ, káżdy po złotych pięći.

Canonici in Cathedralibus maioribus Poloniæ, Lituaniæ, Prussiæ, kożdy po złotych ßeśći.

Canonici Ecclesiarum Russiæ, káżdy po złotych trzy.

Canonici in Collegiatis maioribus, káżdy po złotych pięć.

Canonici in Collegiatis minoribus, káżdy po złotych trzy.

Proboszczowie klaßtorów y kośćiołów regularium, y Mnißek / tákże y Ksienie / które wśi y dzierżáwy dostátnie máią / káżdy z tych po złotych dwudźiestu. A które vbożße są / káżdy po złotych ßeśći.

Plebani w mieśćiéch / káżdy po złotych ßeśći.

Plebani w miásteczkách bogátßy / káżdy po złotych cztéry.

Plebani we wśiách bogátßy /káżdy po złotych trzy.

Plebani vbożßy / káżdy po złote° iednému.

Plebani co nic nie máią/po gro:dziesiąći.

Vicáriowie Ecclesiarum Cathedralium, káżdy po złotému iednému.

Vicáriowie Collegiatarum, káżdy po großy dziesiąći.

Vicáriowie ná Párochiách w mieśćiéch zacnieyßych/ káżdy po großy dwánaśćie.

Vicáriowie znácznieyßy/po gr dwánaśćie.

Vicáriowie we wśiách / káżdy po großy cztéry.

Kántorowie w mieśćiéch głównych/káżdy po großy dwudziestu.

Prębendarzowie/ Altaristowie / Psalteristæ, Mánsionarze/ którzy wśi máią/ káżdy po złotych dwu.

Prębendarzowie simplices, Altaristæ, Psalteristæ, Mánsionarze / vbóżßy káżdy po großy dziesięć.

Lectores, Gratialistæ, Sacerdotes non beneficiati, nec salariati, káżdy po großy ßeśći.

Wßyscy Zakonnicy/Mnißy/Mnißki/ wśi/ domy/ y czynßé máiący / præter mendicantes & quĩ scholas habent, pueros docent, káżdy z tych po großy ßeśći.

Mistrzowie ßkolni w mieśćiéch murowánych/ po großy dwiádźieśćiá cztéréch.

Mistrzowie w miásteczkách vbożßych / káżdy z nich po großy ßeśći.

Mistrzowie wieyscy/ Klechowie/ káżdy po großy cztéry.

Kántorowie w mieśćiéch znácznieyßych / káżdy po großy dwánaśćie.

Kántorowie w miásteczkách / káżdy z nich po großy ßeśći.

Orgánistowie/ káżdy z nich po großy dwánaśćie.

Dzwonnicy po großy dwá,

Officiales Duchowni.

Káncléız Arcybiskupi/złotych ßesnaśćie.

Káncléız Biskupá Kuiáwskiégo ratione officii złotych ßesnaśćie.

Kánclerzowie Biskupi/ káżdy z nich po złotych ośmi.

Officiálowie y Vicáriowie / & iudices in spiritualibus po złotych dziesiąći.

Officiálowie foranei, káżdy po złotych cztéry.

Prokurátorowie iuris spiritualis, káżdy po złotému iednému.

Pisárze Consistoriorum, káżdy po złotému iednému.

Vicá- Dokto-

Doktorowie non beneficiati. káżdy po złotych dwu.

Physici practicátes, káżdy po złotych cztéry.

Magistri artium, káżdy po groszy szesnaśćie.

Bákálarzowie po groszy osmi.

Studenći wszyscy wobec w koronie/ po groszy cztéry.

Duchowni Ruscy.

Metropolitowie / kożdy po złotych sto.

Władykowie bogátszy/ Lucki/ Włodymirski/ káżdy po złotych sto.

Władykowie inszy wszyscy/ káżdy po złotych piećdźiesiąt.

Archimendritowie wszyscy vboższy po złotych dźiesiąći.

Krylosżánie/ Diáconi/ káżdy po złotému iednému.

Sludzy ich oboygá stanu/ káżdy po groszu dwu.

Protopopowie/ káżdy po złotych dwu.

Popowie/ káżdy po złotému iednému.

Humeniowie y Humenie/ káżdy y káżda po złotych pieć.

Diakonowie po groszy pietnaśćie.

Mniszy/ Czerncy/ káżdy po groszy 12.

Pánnámárowie/ káżdy po groszy sześći.

Papádie y dźieci/ káżdy po groszy osmi.

Dźieći popowskié żonáći/ káżdy po groszy pietnaśćie.

Dźieći ich od káżdégo po groszy dwu.

Dignitarze y Vrzędnicy Koronni świetccy, ratione Vrzędów y Dignitarstw.

Woiewodowie wszyscy/ po złotych sto.

Kásztelani Woiewodóm równi y Stárostá Zmudzki/ káżdy po złotych sto.

Kasztelani wietszy/ káżdy po złotych piąćidźiesiąt.

Kásztelani Woiewodzy/ po złotych piąćidźiesiąt.

Kásztelani ini wszyscy káżdy z nich po złotych dwudźiestu piąći

Márszałek koronny/ y Wielkiégo X. Litew: po złotych sto.

Pieczetarze koronni/ y W. X. Litewskiégo/ po złotych sto.

Podskárbi koronny/ y W. X. L. ziemski/ po złotych sto.

Hetman koronny/ y W. X. Litewskiégo/ po złotych sto.

Márszałek Nadworny/ y W. X. Litewskiégo/ káżdy po złotych piećdźiesiąt.

Podkomorzy Jego Kró. M. złotych piećdźiesiąt.

Ochmistrz królá Jego M. złotych piećdźiesiąt.

Hetman koronny polny/ y W. X. L. po złotych piećdźiesiąt.

Hetman Nadworny/ złotych piećdźiesiąt.

Xiądz Sekretarz wielki koronny/ złotych dwádźieśćiá.

Referendarze koronni/ po złotych dwudźiestu.

Podskárbiowie koronni nadworni/ y W. X. L. po złotych piećdźiesiąt.

Pisárze Wiel. X. Lit. Káncellárìyni/ złotych dwádźieśćiá.

Pisárze polni po złotych dwudźiestu piąći.

Lowcy Wiel. X. L. złotych piećdźiesiąt.

Koniuszowie oboygá narodu/ po zło: 10.

Commendor Poznánski/ po złotych 20.

Stárostowie sądowi koronni/ y W. X. L. po złotych dwádźieśćiá.

Márszałkowie powiátowi/ y W. X. Lit. y Wołynscy/ po złotych dźiesiąći.

Podstárośćiowie sądowi po złotych sześći.

Stárostowie nie sądowi/ po złotych dźiesiąći.

Dźierżawcy królewskich dóbr/ vtriusq; sexus, w stárych y nowych summách/ nemine excepto, w dźierżáwách wietszych po złotych dwudźiestu. A w mnieyszych dźierżáwách dźierżawcy po złotych piąći

Stárostowie y dźierżawcy w Prusiech/ po złotych dwudźiestu.

Ciwonowie po złotych dwudźiestu.

Leśniczowie koronni/ y ná Podlászu/ y w W. X. Lit. po złotych dźiesiąći.

Podleśniczowie koronni/ y ná Podlászu/ y w W. X. L. po złotych trzy.

Drewnicy/ Woskownicy W. X. Litew. po złotych dwudźiestu.

Koniuszowie powiátowi/ Podwoiewodzowie/ Klucznicy/ Lowcowie/ káżdy z vrzedu swego po złotych piąći.

Łożnicy Krákowscy/ ziemscy/ káżdy po złotych piąći.

Skárbny W. X. Litew. y Pisárze skárbni Polscy y Litewscy/ po złotych piąći.

Dwor Królá Iego M.

Vrzędnicy Dworzcy Jurgieltni/ ták królá J.

Már-

lá J. M. iáko y Królo: J. M. w koronie y w W. X. L. káżdy po złotych 20. y pięći.
Dworzánie konną służbe przy królu J. M. służąc/ káżdy po złotych cztérech.
Stánownicy Márszałkowscy Koron. y Litewscy/ po złotych 20. A Dworscy zło: 5.
Instigatorowie w Koronie y w W. X. Lit. káżdy po złotych dźiesięć.
Sekretarze dworscy/ y Pisárze w Káncel. koronnych/ y w W. X. Litew. po zło: 5.
Hárcérze Królá Je° M. konną służbę máiąc/ po złotych dwu.
Komornicy/ Pácholetá/ káżdy po złot: 1.
Száfárze obroczni/spiżárni/káżdy po zło: 2.
Vrzednicy ziemscy/ y inné vrzedy rózné ná sobie máiąc/ Podkomorzowie w ziemiách/ po złotych dźiesiąći.
W powiećiéch/ po złotych pieć.
Sedźiowie w Woiewództwách/ po zło: 12.
A w ziemiách/ po złotych szésći.
A w powiećiéch po złotych cztérech.
Chorążowie po złotych cztérech.
Cześnikowie po złotych cztérech.
Stolnikowie ziemscy po złotych cztérech.
Łowczy ziemscy po złotych cztérech.
Podsedkowie ziemscy po złotych szésći.
Podstolowie/ Podczászowie/ Miecznicy/ Skárbnicy po złotych cztérech.
Pisárze sądów/ w Woiewódz: po zło: 20.
A w ziemiách po złotych dźiesięć.
Woyscy ziemscy beneficiati, ábo Grodzcy/ po złotych dźiesięć.
A którzy nie ma/ po złotych pięć.
Podkoniuszowie ziemscy po złotych cztéry.
Wielki Rządzcá Krákowski złotych 50.
Horodniczy/ Wileński/ Grodźieński/ po złotych pietnaśćie.
Inszy Horodniczy wszyscy po zło: cztérech.
Podżeńczy Krákowski/ złotych cztéry
Burgrábiowie Krákowscy káżdy po zło: 15
Burgrábiowie ziemscy przy sądźie y kśięgách po złotych cztérzech.
Burgrábiowie zamków strzegący mnieyszy/ po złotych dwu.
Wyszogrodzki/ Wileński złotych pięć.
Sedźiowie Grodzcy po złotych cztérech.
Pisárze Grodzcy po złotych szésći.
Podpiskowie Grodzcy po złotē° iednému.
Sedźiowie Żydowscy po złotych szésći.
A w mnieyszych miásteczkách po zło. dwu.
Pisárze ich po złotému iednému.
Prokuratorowie pieniężni przy Kró. J. M. y Trybunálscy po złotych 10. A ktoby sie do tego nie znał/ iuramēto odpráwi.
Prokuratorowie powiátowi po zło. dwu.
Komornicy Podkomorzcy y ziemscy po złotych dwu.
Słudzy Grodzcy po groszy cztérech.

Vrzędnicy Zupni y Celni.

Zupnicy w Żupách Krákowskich y Ruskich po złotych sto.
Podżupkowie po złotych dwádźieśćiá.
Celnicy koronni po złotych sto.
A Ruski złotych trzydźieśći.
Pisárze celni po złotych cztérech.
Pisárze celni ná komorách pogránicznych po złotych dźiesięć.
Báchmistrzowie po złotych trzydźieśći.
Sedźiowie/ Podsedkowie po zło: ośmi.
Stárzeyszy po złotemu iednému.
Stolnicy Wielicey po złotych dwu.
Stolnicy Bocheńscy po groszy dwudźiestu.
Pisárze Zupni po złotych pięć.
Ważnikowie po złotych trzy.
Stygárowie po złotych cztérech.
Wárcabni po złotemu iednému.
Podwárcabni po groszy pietnaśćie.
Hutmáni po groszy dwudźiestu.
Száfárze żupni po złotému iednému.
Szopni po złotemu iednému.
Stárzeyszy oćiegácze po groszy dwudźiestu.
Ládárze po groszy ośmi.
Zrázni/pomocni/Beczkowi po gro: cztéry.
Trybárze po groszy dwu.
Komornicy w żupách po groszy szésći.
Pisárze ná komorách solnych w Mázowszu y indźiey po złotych dźiesięć.
Kárbárze y Kárbárczykowie po gro: szésći.
Podwrótkowie po złotému iednému.
Wárszyce/ po groszy pięć
Salariati w żupách/ile ich ieno iest/po zło: 1.
Od żon/ dźieći/ bogátych vrzedników po groszy szésći.
A od vboższych vrzedników po groszy trzy.
Od panwi ták Krákowskich/ iáko Ruskich/ Podgorskich/ Towńskich/ Bedźińskich/ y Szląskich po złotych szesnaśćie.
Od szybów wielkich y okien solnych po zło 4
Kopacze Rutni/ y wszyscy robotnicy dolni/ po groszu iednému.
Fróchtarze solni y towárów wszelákich/ od osób swych po groszy dźiesięć.
A od Flisników/ po groszu iednému.

Vrze-

Vrzędnicy gór Ołowných y żeláznych

Zvpnik Olkuski/ złotych dziesięć.
Podżupek Olkuski/ złotych cztéry.
Górnicy in genere wszyscy po groszy cztéry.
Gwarkowie ktorzy kruszec biorą: bogátszy/ po złotych pięći.
A vboższy po złotych dwu.
Arendarze Olkuscy/ po złotych dwádźieśćiá.
Sztolnicy Olkuscy/po złotych cztéry.
Hutmáni sztolni/ po złotému iednému.
Pisárze sztolni/po złotému iednému.
A inna wszytká czeladź Olkuska/ od głowy po groszy trzy/od żon/dźieci/bogátszy po groszy cztéry/ vboższy po groszu iedne°.
Myncarz od osoby po złotych dwádźieśćiá
Towárzysze iego/po złotych dwu.
Robotnicy Mynicźni/ po groszy pietnaśćie. Od żon y dźieci ich/po groszy dwánaśćie.
Ktorzy kruszcá ołownégo nie máią/ groszy cztéry/ od żon y dźieci ich po groszu dwu.
Rudnicy Kuźnic żeláznych/ po złotych dwu.
A gdźieby szláchćic trzymał/ ma dáć iáko y inny mistrz złotych dwá.
od żon y dźieci ich/ po groszy sześći.
Hutnicy/ káżdy po złotému iednému.
Towárzysze ich po groszy dźiesiąći.
od żon y dźieci ich po groszy dwá.
Mynárze młynów wodnych y słodowych/ po groszy dwánaśćie.
A wietrznych/ po groszy pietnaśćie.
od żon y dźieci ich/ po groszy dwá.

Dwór y chowánie sług stanów wszytkich duchownych y świetckich.

Szláchćicy wszyscy in genere & specie, tákże Ich M. Panów Rad/vrzedników/ Dignitarzów/ták koronnych iáko dworzkich/nemine excepto, tákże dworzan przy królu Jego M. y królowéy Jéy M. y wszech wobec inszych ludźi stanu Rycérskiego/ ktorzykolwiek iedno pánóm swym służą/y pácholki swé máią/powinni dáć od głowy po groszy pietnaśćie.

Tákże sludzy białéy płći: szláchćiánki co z suchych dni służą: á ktorzy bez pácholków służą pánóm/ po groszy sześći/ co z suchych dni pánowie mogą wytrąćić.

Wszyscy wobec szláchćicy.

Gdźie wobec stanu szláchetckiego/ tákże duchowni ex bonis hæreditariis, Nobiles Dwory/ ábo residentią we wsiách/ ábo nie dáleko wsi máiący/coby kmieci mieli dźiesięć pod sobą ná roli/od Dignitarstw y od vrzedów zápłáćiwszy zosobná/kto ie ma/z osoby y gospodárstwá swego máią dáć po złotych ośmi.

Od żon y dźieci ile ich iedno iest w domu/od kożdéy osoby po groszy pietnaśćie.

Od sług nie szláchćiców vtriusq; sexus, po groszy cztéry.

A ktobykolwiek z stanów szláchetckich máiąc w róznych powiećiech dwory swé/w iednym w którym powiecie to pogłówné/od siebie/ żony/ dźieci/ y sług zápłácił/ tedy iuż w inszych powiećiech zá pokazániem quitu/ płáćić tego nie powinien: tákże też gdźie są bráćia nie dźielni.

Tákże y od tego Folwárku residentiiéy swoiéy/ exceptis kmethonibus & familia, z ktorych solutia bydź ma/ á ieden in possessione bonorum mieszka/gdy zápłáći pogłówné według téy vchwały/ tedy drudzy bráćia tylko to iáko ná nich respectu proportionis bonorum, od żon/dźieci/ iáko iest niżéy opisano. A ktoryby szláchćic będąc addictus seruitiis przy panu to pogłowie zápłácił/ y quit odźierżał/ tedy iuż respectu residentiæ domus płáćić nie będźie powinien drugi raz. A ktoby miał mniéy dźiesiąći kmieci áż do śiedmi/ tákowy ma płáćić po złotych śiedmi.

Ktoryby szláchćic nie miał poddánych iedno sześć/ ráchuiąc w to pługi dworzkié powinien dáć po złotych sześći.

Od żony y dźieci tákowi płáćić máią po groszy dźiesięć.

A ktoryby iedno miał czterech ábo pięć kmieci/ráchuiąc w to y pługi dworzkié/powinien dáć złotych cztéry. A gdźie śiedźi includuiąc ie.

Od żon y dźieci ich po groszy pięć.

A ktoryby iedno dwá kmieciá miał/ tákże pługi dworzkié includuiąc/ powinien dáć po zło-

po złotych dwu. Od żón/ dżieći/ po groszy pięć.

Którzyby kmiećiá iednégo ábo plug ieden miał/ dáć będźie powinien złoty ieden. Od żón/ dżieći/ po groszy cztéry.

A iż sie plugi dworskié wspominàią/ tedy sie ma rozumieć o sochách y rátáiách. Od czeládźi w domách ßláchetckich plebeæ conditionis vtriusq; sexus, po großu iednému.

A którzyby ßláchćic społná nie miał włóki/ tedy ma dáć z półwłoczká großy pietnaśćie. Od żón y dżieći po großu iednému.

Vbożßy których po kilká ná iednéy włóce mießka/ ći wßyscy máią dáć złoty ieden. Od żón y dżieći po großu iednému.

Wdowy ßláchćianki / które poddáné máią/ według tego iáko wyßéy iest opisano / od ludźi ßláchetckich/ według káżdégo conditiiéy płáćić tákże będą powinni.

Szláchćicy którzy folwárki swé máią/ cáłą dźiedźinę / nie máiąc sąśiádá we wśi / y tám residentią kmieći nie máiąc/ sámi máią powinni dáć po złotych ośmi.

Od żón y dżieći po großy pietnaśćie.

Od sług ßláchćicow & plebeios, vt suprà.

Szláchćicy ośiádłośći áni kmieći nie máiący/ Arendámi sie báwiący/ których Arendá przenośi złotych dwieśćie/ ábo którzy pieniądze swé ná imienie dáli tyśiącá złotych/ ten ma dáć káżdy po ośmi złotych.

Od żón y dżieći/ ták płáćić máią/ iáko ći którzy máią po dźieśiąći kmieći/ vt suprà.

A którzy mnieyßé Arendy máią niż złotych dwieśćie / y mnieyßé summy ná imienia dáli/ niż złotych tyśiąc/ płáćić będą powinni / iáko ći co po pięći kmieći máią.

Szláchćicy w mieśćie mießkáiący / máietnośći zbywßy/ ábo y pieniądze v ludźi iákokolwiek máiący/ máią dáć od głowy po złotych ośmi.

Od żón y dżieći/ máią dáć po großy pietnaśćie.

Od sług tákże y poddánych/ vt suprà, iáko ći co po złotych ośmi płácą.

Szláchćicy którzy dobrá królewskié/ Duchowné y świeckié quouis modo trzymáią/ á inßéy własnéy máietnośći nie máią/ ábo per aduitalitates iákokolwiek trzymáią / máią dáć po złotych ośmi. Od żón y dżieći / vt suprà. Od sług vt suprà.

Szláchćicy którzy áni ośiádłośći áni pieniędzy nie máią/ á są impossessionati, oycow y mátek nie máiąc/ y nikomu nie służąc / dáć powinni z głowy swéy po złotemu iednému.

Szołtysi/ Wóytowie/ Szláchćicy/ ábo iure terrestri gaudentes, w dobrách królewskich/ Duchownych y ßláchetckich ośiádłośći máiący/ powinni dáć po złotych czterech. A gdźieby sie podźielili w iednym Wóytostwie/ máią sie wßyscy złożyć quotquot fuerint, ná złotych cztéry.

Od żón y dżieći/ máią dáć po großy ośmi. Od sług/ vt suprà.

Od poddánych káżdégo/ po großy trzy.

Wßákóż którzy osobno swé ośiádłośći máią / oprócz Wóytostw / pogłówneby raz zápłáćili / á kwit tego pokazáli / nie powinni drugi raz płáćić / iedno z Wóytostwá po złotému iednému.

Szołtysi/ Wótowie/ Plebei/ którzy pod pány swymi ná robotách pewnych śiedzą/ máią dáć od głowy po großy ßeśći.

A którzy czynße po poddánych biorą/ płáćić powinni pogłownég po gro: dwunaśćie.

Od żón / dżieći / vt suprà.

Boiárowie Putni/ strzelcy / którzy woyny nie służą / Ośocznicy / Kuchárze/ Kowale/ Stálmáßy/ Bártnicy/ Sokolnicy/ Koniuchowie/ Pisárze/ Odźwierni/ Srebrni/ Cieśle wolni/ Kolеśnicy/ Dźiekćiarze y Niedźwiednicy/ y inßy tym podobni rzemieślnicy / powinien z nich káżdy od głowy dáć po großy dźieśiąći. Od żón y dżieći po großy trzy. Od czeládźi oboiéy/ po großu iednému.

A ieśliby ná woynę iácháli/ od pogłównégo wolni będą/ y dźierżawcy z osobná od nich płáćić nie będą powinni.

Tátárowie w W. X. Litewskim / możnieyßy/ Chorążowie/ Murzowie/ Márßałkowie

kowie / wedlug ordinácij y condicij ßláchetckich bogátych y vbogich záchowáni bydź máią.

A Tátárowie furmáni / będą płácić powinni iáko y inni furmáni w Polſcze.

A ieſli ná woynę poiádą zá roſkazániem náßym / okróm poſpolitégo rußenia / będą wolni od pogłowia.

Cygáni w Koronie / y w W. X. Litewſkim / gdźieby ſie iedno náleźli / wßyſcy tákowi nemine excepto, od głów ſwych będą powinni dáć po złotemu iednému.

Od żon y dźieći ſwych po großy cztéry.

Od folwárków wßytkich królewſkich / Duchownych y świeckich / obywátelów oboygá narodów y pánſtw do nich należących / od káżdégo ile ich kto ma / po złotému iednému. Excepta reſidentia.

A z kmieći oſiádłych rolnych / z dźieśiąći złoty ieden / to ieſt / od káżdégo kmiećiá / vt adimpleatur proportio quantitatis, reſpectu cuiuſlibet incolæ, per groſſos tres. co sámi pánowie zápłáćić ſą powinni.

Wśi wßytkié w Koronie y condicia kmieći, y inych we wśiách mießkáiących.

Kmiećie wßyſcy / ták z dóbr królewſkich / wolnych y ſummámi onerowánych / iáko Duchownych ßláchetckich / y mieyſckich / máią dáć sámi przez ſie pogłowia / káżdy po großy dwu.

A od żony / dźieći / czeládźi / y wßelákiéy oboiéy płći / cokolwiek iedno w domu chowa ich goſpodarz / od káżdéy głowy po großu iednému.

Komornicy / zagrodnicy / od oſób ſwych po großu iednému.

Od żón y dźieći / po pólgroßku.

Rátáie w Wielkiéy Polſcze / od oſób ſwych po großy trzy.

Od żon / dźieći / czeládźi / po gro: iednému

Wołoßa którzy máią ſwé owce / nád ſto / powinien dáć káżdy z głowy ſwéy po großy ßeśći.

A mniéy máiący niż ſto / po großy trzy.

A którzy dźieśieć / groß ieden.

Kniáźiowie Ruſcy / y Szołtyśi we wśiách Królá Jego M. Duchownych y ßláchetckich / máiąc ſumme ná ßołtyſtwie / czynße y iné podátki biorąc z poddánych / powinni dáć od głowy po złotych cztérech.

Od żón y dźieći ich / po großy piąći.

Od czeládźi oboiéy płći / po großu dwu.

Olándrowie którzy bydło ſwé máią / po großy pietnaśćie.

Od żón y dźieći po großy ßeśći.

Skomroßy od oſób ſwych po großy ośmi.

Rybacy od oſób ſwych po großy cztérech.

Od hultáiów vtriuſque ſexus, ták po miáſteczkách iáko y po wśiách będących / wyiąwßy wśi pogorzálé / po großy piąći. Od żón y dźieći / po großu dwu. Od czeládźi po großu iednému.

Młynárze zákupni / y którzy ná trzećiéy mierze śiedzą / od głowy ſwéy großy pietnaśćie. Od żón / dźieći / po großy trzy. Od czeládźi po großu iednému.

A z mnieyßych młynów po großy ośmi.

Młynárze doroczni / od głowy po großy pięć. Od żón / dźieći y czeládźi po großu iednému.

Tóż ma bydź o wietrznych młynárzách rozumiano.

Nowé wśi / które nie wyśiedźiáły wolnośći / máią płáćić / iáko inné wśi / iednák sámi tylko króm pánów.

Pogorzálé wśi / ná które rewizyie zaydą / po großu iednému.

A iż w Woiewództwách Kiiowſkim / Wołyńſkim / Podolſkim / Bráchawſkim / y w częśći Ruſkiégo / w bliſko przeßłą incurſią pogáńſką / wielkié ſpuſtoßenia y zwoiowánia ſie ſtáły / ná które wielki wzgląd mieć potrzebá : pozwalamy áby ná proſby obywátelów támtych wßytkich / wśi y miáſteczká zwoiowáné / od tego pogłówia y poboru płácenia / ná ten czás wolni byli : wßákże ták / iż ieśliby ßláchćic ſpuſtoßoną máietność máiąc miał y drugą od tego ſpuſtoßénia wolną / tedy ratione z puſtéy / z oſób ſwych pogłówie zupełné / á z cáłéy z wolnéy / tákże z innych wßytkich zápłáćić máią.

A ie-

A iesliby oprócz spustoszoney żadney inszey nie trzymał / tedy z instigaciiey Poborce za iuramentem/ iż żadney wolney maietności nie ma / będzie zgoła od pogłowia wolen. A iż w Woiewództwach tychże / przez żołnierze szkodami niezmiernemi obywatele są uciśnieni/ na prosbe ich/ że Deputaty do inquisitiiey y przypatrzenia sie tym szkodam/ autoritate conuentus præsentis, naznaczamy iednego od nas/ drugiego z Poselskiego koła / trzeciego od Hetmana koronnego: którzy tam ziachawszy sie/ a temu wszytkiemu sie przypatrzywszy / y szkody spisawszy / obyczay znalezli sposobu nagrody pewney / vszkodzonym od tych/ którzy te szkody poczynili/ y z szkodników zarazem exekutią czynic będą powinni.

Miasta główne Primi ordinis.

Burmistrze/ Raýce/ tych wszystkich miast/ każdy powinien dać od głowy po złotych 8.
Wóytowie Wyższego Prawa Maydeburskiego/ po złotych dziesiąci.
Przysieżnicy Wyższego prawa / po złotych sześci. Od żon/ dzieci/ po groszy 24.
Burgrabiowie Pruscy/ po złotych dziesiąci. Od sług vtriusq; sexus po gro: 6.
Wóytowie w mieściech tych / po zło: pieć.
Przysieżnicy dolnego prawa/ po złotych 4.
Pisarze mieyscy/ po złotych trzech.
Od żon y dzieci po groszy dwanaście.
Od sług vtriusq; sexus, po groszy czterech.
Kupcy bogaci abo wdowy / rozmaite iedwabne towary y od złota przedawaiący / y różne handle wiodący / od głowy powinni dać po złotych pietnaście.
Od żon y dzieci ich / po złotemu iednemu.
Od pisarzów kupców tychże/po groszy 15.
Kupcy cudzoziemscy/ iedwabne rzeczy/ sukna drogie/ także y inne wszelakie towary przedaiący/ po złotych dwudziestu.
Od Pisarzów tychże kupców/ po złote: 1.
Kupcy inszi vboższy kramy swe maiący/ także sukna proste/ Lunskie/ Karaziie/ y inne przedawaiące.
Kramarze y kramarki bogatsze po zło. 4.
Kramarze y kramarki drobnieysze/po zło:2.
Szotowie bogatszy / wozmi swóy towar wożący/ po złotych czterech.
Od żon/ dzieci/ kupcy bogatszy/po gro: 12.
A vboższy/ po groszy sześci.
Od sług oboiey płci/ po groszy czterech.
Szotowie vboższy/ od głowy po zło: iedne°
Prokuratorowie w głównych mieściech/ po złotych czterech.
Mieszczanie dobra ziemskie trzymaiący/ tak w pieniądzach iako y w arendach / ratione obeszcia mieyskieg/ oprócz powinności z strony imienia ziemskieg/ po zło: 8.
Od żon y dzieci/ po złotemu iednemu.
Mieszczanie handlu y rzemiesła żadnego niemaiący/ od głowy po złotych dwa.
Od żon/ dzieci/ po groszy sześć.
Szynkarze Małmazie / Muszkately/ wina szynkuiący / po złotych pięci. Od żon / dzieci / po groszy dziesiąci.
Szynkarze miody/ piwa przewożne szynkuiący/ po złotych dwu.
Piwowarowie y Karczmarze/po złotych 4.
Złotnicy od złota robiący/po złotych ośmi
Od żon/ dzieci/ po groszy dwanaście.
Od sług oboiey płci/ po groszy czterech.
Towarzysze po złotemu iednemu.
Vczniowie abo chłopięta / po groszu dwu.
Złotnicy od srebra robiący/ po złotych 4.
Od towarzyszów/ po groszy pietnaście.
Od vczniów abo chłopiąt/ po gro: iedne°
Drukarze/ Bibliopole/ Aptekarze/ Cyrulicy/ Barwierze/ Kuśnierze droższemi futrami robiący. Krawcy iedwabiem/ także Szewcy safianem robiący / po zło: 3.
Konwisarze/ Prasołowie/ Kotlarze/ Slósarze/ Kowale/ po złotych dwu.
Od żon y dzieci/ po groszy pięci.
Towarzysze/ po groszy sześci.
Vczniowie y chłopięta/po groszu iednemu.
Rzeźnicy/ Rybacy co ryby przedaią/po zło:2
Od żon/ dzieci/ po groszy czterech.
Kupcy którzy wołmi y końmi kupczą/ po złotych czterech.
Od żon/ dzieci/ po groszy dziesiąci.
Mieszczanie vboższy/ od głowy po gro: 24.
Od żon/ dzieci/ po groszy trzy.
Wdowy vbogie / handlu / kramu niemaiące/ po groszy pietnaście.
Od dzieci po groszy dwu.
Komornicy po groszy dziesiąci. Od żon/ y dzieci po groszy dwu.
Rzemieślnicy podleyszy/ po zło: iednemu.
Od żon y dzieci/ po groszy trzy. Od czeladzi po groszu iednemu.
Robotnicy na dzień sie naymuiący / także Mikstatnicy po groszy trzy.
Od żon y dzieci/ po groszu iednemu.

Miástá śrzednie secundi ordinis.

TAk w koronie / iáko y w Xiestwie Litewskim / y w pánstwách należących / które Czopowego więcey niżli złotych pięć set przed tym dawáły : o czym Poborcy y miástá wiádomość máią / ták płáćić będą.

Burmistrz y Ráyce z głowy po złotému iednému. Od żon/dźieći/ po groszy sześći.
Wóytowie/ Przysiężnicy/ y pisárze mieyscy po groszy dwánaśćie. A w W. X. Litewskim po złotę° iednému. Od żon po trzy grosze : Od dźieći po groszu iednému.
Rzemieslnicy mieyscy po groszy trzy.
Od żon/ dźieći/ po groszy półtorá.
Towárzysze rzemiosł / po groszy półtorá.
Vczniowie po groszu iednému.
Kupcy sámi / którzy kupiectwo swé máią / y bogátémi towáry hándluią / káżdy z głowy po złotych ośmi.
Od żon/ dźieći/ po złotému iednému.
Od czeládźi oboiéy płći/ po groszy pięći.
A ći którzy drobnémi kupiámi hándluią / máią dáć z głowy po złotych cztérech.
Od żon ich/ po groszy piętnaśćie. Od dźieći/ czeládźi oboiéy płći/ po groszu dwu.
Kupcy vbodzy in maioribus ciuitatibus, po złotému iednému.
Od żon y dźieći/ po groszy dźieśiąći.
Od czeládźi/ vt supra.
Kupcy vboższy in minoribus ciuitatibus, po groszy piętnaśćie.
Od żon y dźieći/ po groszy ośmi.
Od czeládźi oboiéy / vt supra. A generaliter, którzy w mieśćiech swé domy máią nie hándluiąc/ áni rzemieślá nie robiąc/ powinni dáć z głowy po groszy piętnaśćie. Od żon y dźieći po groszy sześći.
Komornicy po groszy dwu.
Od żon/ dźieći/po groszu iednému.
Furmáni którzy towáry rozmáité wożą z korony y do korony/po złotému iednému
Od żon/ dźieći/ po groszy sześći.
Od czeládźi po groszy dwu.
Od kupców cudzoziemskich/ którzy towáry swé wielkié Jedwabné y iné w mieśćiech máią / z głowy powinni dáć po złotych dźieśięć. Od pisárzów ich po złotému iednému. Od sług vtriusq; sexus, po groszy piętnaśćie.
Kupcy cudzoziemscy/sukná y korzenié/płótná & id genus kupcząc/ po zło: sześći.
Od pisárzów ich / po złotému iednému.
Od sług ich po groszy dźieśiąći.
Robotnicy zá naymem mieszkáiący/po groszy dwá.
Przedmieszczánie y ogrodnicy/ po groszy 4.
Od żon/dźieći/czeládźi/po groszu iedné°
Szewcy co sáfian y kordybany robią / po złotych dwu.
Od żon y dźieći ich po groszy cztéry.
Od czeládźi po groszu iednému.
Szewcy co prostym rzemieniem robią / po złotému iednému. Od żon y dźieći ich po groszu dwu. Od czeládźi/ vt supra.
Mulárze mistrzowie / po złotych dwu.
Towárzysze mulárscy/po gro: piętnaśćie
Zony y dźieći ich po groszy dwu.
Od czeládźi oboiéy płći/ po gro: iedné°.
Cieśle mistrzowie/ po groszy dwudźiestu.
Towárzyszé ich po groszy ośmi.
Od żon y dźieći po groszy dwu.
Od czeládźi/ vt supra.
Kuśnierze od prostéy roboty / po złotému iednému. Towárzyszé ich po gr: cztéry.
Od żon y dźieći / po groszy dwu.
Od czeládźi/ vt supra.
Siodłarze / Rymarze/ Czapnicy/ Knapowie/ Rzeźnicy/ Kotlarze/ Szlosárze/ Kowale / káżdy po złotému iednému.
Od żon y dźieći / po groszu dwá.
Towárzyszé po groszy dwá.
Od czeládźi/ vt supra.
Młynárze doroczni/ po złotému iednému.
Towárzyszé ich po groszy dwu.
Od czeládźi/ vt supra.
Zony y dźieći ich po groszu dwu.
Muzykowie/ Gedkowie/ Dudarze/ po groszy sześći.
Niedźwiedźnicy po groszy piętnaśćie.
Towárzysze ich po groszy cztérzy.
A gdźie w iednym Woiewództwie zápłácą w drugim płáćić nie powinni.

Miástá mnieysze tertij ordinis, *máiąc targi tegodniowe.*

W Koronie y w Wielkim X. L. które mniey niż pięć set złotych czopowégo czynią.

Burmistrz y Ráyce/ z głowy po groszy piętnaśćie. Zony ich po groszy trzy. Dźieći ich

ći ich po groſzu iednému.
Wóytowie / Przysiężnicy / y Piſárze mieyſcy/ po groſzy cztéry.
Zony y dźieći ich/ po groſzu iednému.
Rzemieſlnicy wſzeláćy / po groſzy cztérech.
Zony y dźieći ich/ po groſzu iednému.
Towárzyſzé rzemieſlniczy / po groſzu iednému.
Krámárze wſzeláćy / po groſzy ſześći.
Zony y dźieći ich / po groſzy dwá.
Komornicy/ żony / y dźieći ich / po groſzu iednému.
Przedmieſczánié / ogrodnicy pod práwem mieyſckim bedący / żony y dźieći ich po groſzu dwu.
Młynárze doroczni / po groſzy pietnaśćie.
Zony ich y dźieći / po groſzy dwu.
Od czeládźi / vt ſuprà.

Miáſteczká przez targów będącé.

Rayce/ Burmiſtrzowie/ Przysiężnicy / Láwnicy / po groſzy ſześći. Zony y dźieći ich/ po groſzy dwu.

Przedmieſczánie / ogrodnicy / po groſzu iednému.

Skomroſzy/Dudarze/Skrzypkowie/ y co ſie gránim báwią/ po groſzy ſześći.

Młynárze połowicę mniéy/ niż w śrzednich miáſteczkách : tóż ſie o rzemieſlnikách rozumieć ma.

Pogłowie od Zydów ták Koronnych, iáko y W. Kśięſtwá Litewſkiégo.

W Przeſzłym Vniuarſale ſą powinni dáć wſzyſcy Zydowie ná ten Rok 1590. złotych Polſkich dwádźieśćiá tysiecy. Co sámi Zydowie Polſcy wypłáćić będą mieli. A w W. X. Litewſkim z osobná złotych ſześć tysiecy / które pogłówie máią złożyć wſzyſcy nádáley ná Swiątki w tymże Roku/ do Káwy y Wilná prowizorom : Wſzákóż to wſzytko miáſto Poboru y pogłowia dáć powinni.

Które pogłowie tákże y Pobory w mieśćiech y w miáſteczkách / przez vrzędy mieyſckié ſuccolectorum máią bydź wybieráné : á wybrawſzy vrzędy / gdy Poborcóm ie wydawáć będą / vczynić to będą powinni / tákże pod przysięgą ná ſpráwiedliwe wybránié y oddánié ich.

Porządek y wárunek wybieránia Pogłównégo.

We wſzytkiéy Koronie y w W. X. Litewſkim/ tákże w páńſtwách należących do káżdego Woiewództwá/ tákże Powiátów/ Poborcy náznáczeni będą / ieden Duchowny/ którégo Jch M. X. Biſkupi z Kápitułámi obiorą / drugi świecki tu ná ſeymie obrány. A w których Woiewództwách dwá Poborce zwykli bywáć / w tych dwáy Duchowni á dwáy świecćy bydź máią. Ci máią bydź przysięgą obowiązáni / ludźie cnotliwi y dobrze ośiedli / przed ſtároſtą ábo ieg vicesgerentem ſądowym / ná ſądách querelarum officii, które vſtáwuiemy/ áby neceſſariò we cztéry Niedźiele po Wielkiéynocy / we wſzytkich Grodách odpráwowáné były. A w W. X. Litewſkim præcisè w Grodźiech / we trzy Niedźiele po Wielkiéynocy in hac forma.

JA N. przysięgam / iż w wyſzéy opisánych podatkách wybiéraniu y wyćiągániu wierny bedę Naiáśnieyſzému Pánu P. Zygmuntowi trzećiemu/ z łáſki Bożéy Królowi Polſkiemu / Wiel: X. Litew: y Rzeczypoſpolitéy. A chcę/ y ieſtem powinien / wſzeláką prácą / ſtárániem / ſczérośćią y pilnośćią/ podatki z wśi y z pogłówia / według vchwały y formy liſtów vniuerſálnych / ná wálnym ſeymie Wárſzáwſkim / bliſko przeſzłym vchwáloné y poſtánowioné/ wiernie wyćiągáć y zbieráć / żadnému człowieku/ktorégokolwiek ſtánu/ płći y powołánia : bądź dla miłośći/ przychilnośći / ábo nagrody nie folguiąc : Naprzód y náde wſzytko z dóbr królewſkich y świetckich / potym z dóbr wſzelákich ſzláchet-

ckich / y z osób / á głów / ſtanów / bez przekázy iákiéykolwiek wolności y ſwobód / iákąkolwiek władzą komużkolwiek nádánych. A ieſlibych doznał / żeby kto co Rzeczypoſpolitéy / pod prætextem iákiéy wolności y ſwobody / ábo też vpornie vymował / tedy tákowégo Królowi Jego M. y Rádam iego / y wßytkiéy ßláchćie / chcę y będę powinien iáwnie oznaymić / tákże też ſtároście onégo mieyscá. A wybráne pieniądze / nie obracáiąc ich ná ſwóy własny pożytek / áni vpominku biorąc / do ręku tych wiernie oddam / iáko ieſt niżéy poſtánowiono. Ták mi niech Pan Bóg pomoże / y S. Ewánielia.

A Duchowny Poborcá / w tęż formę przyśięże / z dóbr / osób / y poddánych Duchownych.

Succollectorowie od Poborców podawáni bydź máią / świetcy od świetckich do káżdégo powiatu / w ſwym Woiewództwie. A Duchowni miáſto Succollectorów ſubſtitutos ſwé mieć będą wespół z świetckimi przyśięgłé.

A iżby to pogłowié tym porządniéy / naprzód w dobrách Duchownych / mieśćiech / miáſteczkách / y wśiách wybiéráné bydź mogło / będą powinni Jch M. X. Biſkupi / y inni Duchowni w dobrách ſwych Duchownych / ſkoro po publikowániu tego vniuerſału / Plebanóm wßytkim / ábo ich Commendarzóm / ábo wiec gdźie Collegiatæ fáry trzymáią / Kápitułóm to intimowáć / áby w Párochiách ſwych PP. Duchownych / wśi y dwory Duchownych / tákże y ich ſługi ßláchetckiégo ſtanu / y chłopſkiégo / á potym y poddáné vtriuſq; ſexus, tákowym ſposobem / iáko ſie wyßéy opiſáło / miárkuiąc to według dźieśiąćí poddánych / kto ich ma wiecéy ábo mniéy / tákże wśi y folwárków / vt ſuprà : zgołá áby głowy ludzkié wßytkié wedle ſtanu ich ták obliczyli / iákoby ſpráwiedliwie y doſtátecznie / ſub conſcientia & Sacramento fidei to pogłowie ná tę ták gwałtowną potrzebę R. P. od nich wybiéráné y oddawáné było.

A w dobrách náßych królewſkich / iáko y innych ſtanu ßláchetckiégo ludźi / to pogłówné tym ſposobem oddawáné bydź ma.

Naprzód / káżdy Pan narodu ßláchetckiégo / według ſumnienia ſwego / które Bogu powinien / potym też wedle téy powinnośći / którą oyczyznie oddáć ma / obráchowáć ma wedle opiſánia pogłównégo / to co ná tę potrzebę R. P. dáć powinien / od osoby ſwéy / doſtoieńſtwá / vrzędów / dźierżaw / Dignitarſtw / iáko wyßéy pogłówné opiſáné ieſt : tákże od żony / dźieci / ſług / y poddanych / oddáć to wßytko ze ſwégo własnégo ma / iáko to w pogłównym ßerzéy opiſano ieſt / z tym rozdźiałem.

Pánowie Rády Duchowné y świetckié / tákże beneficiati / vrzednicy źiemſcy / ſtároſtowie / Dźierżawcy dóbr náßych królewſkich / y ſtan ßláchetcki od śiebie / żon / dźieci / ſług / y czeládźi ſwéy / tákże od poddánych dźierżaw ſwych / dóbr królewſkich / Duchownych y świetckich / ábo ßláchetckich po rozeſłániu Vniwerſałów / y obwołániu / które zárázem bydź wßedy ma we cztéry Niedźiele pod winą duple, ábo duplicis ſolutionis y ſtá grzywien.

A ßláchćicy którzy żadnégo pod dánég nie máią / á z roboty rąk ſwych żywią / tákże inßé ſtany miaſt / wśi wßytkich náßych królewſkich Duchownych y ßláchetckich / w drugié cztéry Niedźiele oddawáć będą powinni.

Przed którym czáſem / ze wßytkich miáſteczek y wśi im podległych / Vrzędnicy y Wóytowie / Włódárze / ábo ſłudzy ze dwiemá przyśiężniki / w grodźiech powiátowych znieść ſie máią. A przed nimi przyśięgę / ná ſpráwiedliwé oddánié tego pogłowia vczyniwßy recognicyę pánów ſwych / y wedle nich płácenié zupełné oddádzą / zá tychże Succollectorów kwitámi / które recognicyę znoßoné do Grodów / y w reieſtr Grodzki áktikowáné : tákże kwity od Pánów támże do tychże reieſtrów do inſerowánia poſyłáné bydź máią. Co wßyſtko / ták recognicyæ / iáko kwity / iáko też inſerowánia bez płáce ma od káżdégo bydź przyięto / ſub pœna quatuordecem marcarum. Forum infraſcriptum in viciniori Capitaneatu ſine appellatione.

Forum

Forum o to ad hunc solum actum à Dominica Cantate proxima, to iest/ we cztéry Niedziele po Wielkiéynocy począwszy / do Grodu singulis diebus, exceptis diebus Dominicis & festis solennioribus, wedle zwyczáiu dawnégo/ coram officio. A w Wielkim X. Litewskim tákże/ chociaby spełná vrząd Grodzki nie zásiadał/ dilationibus, aliisque omnibus beneficiis iuris amputatis, excepta quietatione absque vlla appellatione. A post lucrũ obtẽtũ, ma záraz vrząd ad satisfaciẽdũ przypowieśćić. A tám gdyby in Contumácya Astitią otrzymano / po niéy záraz ad banniendum pozwáć / y finalem exequutionem Stárostá ábo vrząd iego Grodzki ma czynić/absque vlla intermissione, à Dominica Cantate począwszy/ we dwie á wedwie niedzieli. Roki Grodzkié do tegóż áktu sądząc z tym dokłádem/ iż kiedy duchowny bedzie ten / co dosyć nie vczyni / Poborcowie obojgá stanu podádzą go in retentis do Biskupá ábo Wicáriiégo in spiritualibus onégo mieyscá nabliższégo / przed którym iesliby intra decem dies nie zápłácił / tego o co bedzie deferowan/ tedy ad Capitaneum loci illius, pro exequutione ma bydź odesłan.

A gdzieby go Biskup nie odesłał intra tempus suprà scriptum, tedy intra quintam diem wolno bedzie Stárośćie ná onym pozwánym y contumacem dálszą iurisdicią rozśćiągnąć. A w przesądzonégo dobrá Stárostá ma wiácháć / y dobrá iego trzymáć / imieniem nászym królewskim y Rzeczypos. áż do zupełnéy zapłáty sowitégo pogłównégo. A któryby Stárośćie w dobrá násze królewskié / duchowné y dziedziczné/ ábo tenute swoie / przesądzony wwiezowáć sie niedopuśćił / przepádnie káżdy Pan onéy dzierżáwy sto grzywien. A szláchćic ták duchownégo iáko y świetckiégo stanu wszeláki / grzywien czternaśćie/ nihilominus Stárostá trzymáć bedzie dobrá tákowé / z którychby tákowégo pogłówia niewydano/ ážby winy opisáné zápłácił : które winy / y sowitość pogłównégo ná też obrone/ do Poborzec od Stárostów/ zá ich sámych ábo vrzedów ich wyznániem/ máią y będą powinni oddawáć.

A któryby Stárostá exequuciiéy wedle tego pisánia omieszkiwał czynić / áby káżdy ośiádły szláchćic z onégo powiátu / ktoby ieno chćiał / miał facultatem iego pro pœna quingentarum marcarum ná Trybunał pozwáć ex officio. O co Trybunał sądzić nie odsyłáiąc ná séym powinien bedzie. Iesliby też który z nich tego porządku wedle ninieyszéy vchwały nie wydawał / ma bydź pro exequutione ad viciniorem Capitaneum odesłan/ y sposobem wyszszéy opisánym karan.

Iesliby też kto gotowych pieniedzy niemiał/ tedy srébro robioné/ złoćisté y białé iáko waży/ grzywne prostéy roboty białéy/ po złotych dziewiąći. A złoćistéy po złotych dziesiąći bráć będą. A łáncuchy y złoto inné iáko waży/ bez roboty : Innych fántów bráć nie będą.

W odbiéraniu pieniedzy pogłównych / ták sie spráwowáć Poborcy w Woiewództwie swym máią / do miástá głównieyszégo káżdégo powiátu / máią zmówiwszy sie / gdy czás wedle Vniwersału przychodźić bedzie/ to iest / pro feria secunda post Dominicam Cantate proxima, ábo we cztéry niedziele po Wielkiéynocy: á ná drugi czás/pro feria secunda post Dominicam Trinitatis proxima, non excludendo festos dies, ziecháć. A reiestrá Grodzkié / ták recognicie iáko y quitów/ vt suprà, ták z conformowáć/iákoby od Succollectorów we wszytkim wedle nich oddánie pieniedzy im sie sstáło/ podług Vniwersału. A iesliby oni czego niedołożyli á opuśćili/ áby ći máiąc wiádomość pewną/ nie opuszczáli/ ále wszytko co należy wybiéráli / chowáiąc iednák oné reiestrá y documentá w Grodziéch do liczb swoich.

A w mieśćiéch nászych królewskich pogłówie wyszszéy opisáné / Poborcá przy vrzedzie mieyskim wybiéráć ma. Iesliby sie też w opisánym wybiéraniu przez Succollectory iáki exces sstał/ zá ten sámiż Poborcowie respondowáć y dosyć vczynić będą powinni. A wystepni/ de suo nágrádzáć powinni będą : á delatorem, ták przećiwko Succolectorom iáko y Poborcóm metas officii sui excedentes, káżdy szláchćic onégo Woiewództwá ośiádły bydź może. O co forum z oboygá stanu Poborcóm y succolectorom/ y exequucya bydź ma/ iáko sie wyszszéy o niespráwiedliwym wydániu opisáło.

Chowáć té pieniądze iáko nawárowniéy máią ći Poborcy / iáko Duchowni ták y

 świetcy/

świetcy/ y oddawáć do Pánów Prowizorów ná Swiątki blisko przyszłé/ wedle ássekuratiiéy Prowizorskiéy/ ná ninieyszym séymie opisánéy. A gdźieby ieden z nich chorobą był złożony/ tedy ná swé mieysce szláchćicá benè possessionatum duchownégo/ ábo świetckiégo przysiegłégo ma posłáć y zostáwić/ ktoryby suppleret vices eius: Gdźieby też vmárł/ potomek iego bedźieli sufficiens ábo tutor, ábo exequutor, powinien to bedźie vczynić/ ábo zá oznaymieniem Prowizorów inszy ná to náznáczony/ y do onégo Woiewództwá/ ábo Powiátu posłány bedźie.

Odpráwiwszy wszytkié powiáty Poborcowie w Woiewództwách y źiemiách náznáczeni/ y pieniądze odebrawszy/ retentá powiátów wszytkich swych/ káżdy spráwiedliwie spiszą/ do Grodu dla exequucyiéy vczynienia y dociągánia podádzą/ pod swémi pieczećiámi y podpisy/ przed czásy roków y sądów Grodzkich wyszéy opisánémi/ nikomu niefolguiąc/ pod tákowąż winą iáka iest postánowiona ná tego/ coby ná czás pogłówia nie oddał/ á retentá wyćiągnioné iuż sowitośćią y winámi/ cále Stárostowie sądowi/ ábo ich vrzedy/ Poborcóm/ á Poborce Prowizorom/ wedle ássekurácyiéy Prowizorskiéy/ iáko naprzedzéy oddáć bedą powinni/ sub pœna suprascripta. A przy oddániu pieniedzy tákowych/ reiestrá pod pieczećią Grodzką zápieczetowáné Poborcóm przy pieniądzách oddáć máią. Iednák gdźieby Poborcá niesłusznie kogo do Grodu in retentis podał/ tedy ad eius instantiam, pœna duplici quatuordecim marcarum karány bydź ma.

Liczbe Poborcy máią czynić ná séymie/ ták iáko sie przy Prowizorách osobno nápisáło (sub pœna comitiali contra delinquentes Prouisores sancita) reiestry wyszéy opisáné/ recognityiéy y kwitów z Grodów autenticè wyiąwszy/ z ktorych spráwe dáć máią.

Iesliby też przedzéy pieniedzy/ ábo ná wywiedźienié ludźi służebnych/ ábo ná prowádzenié ármaty/ sposobieniem potrzeb woiennych byłá potrzebá/ do ktorychbykolwiek wyszéy opisáni Prowizorowie posłáli z kwity swémi/ bedą powinni Poborcowie dáć ták wiele pieniedzy/ ile ich mieć bedą/ żadnéy zwłoki nie czyniąc/ áni ná wybránié zupełné pogłówia nie oczekiwáiąc.

W odwożeniu pieniedzy/ żadnégo nie bedą mieli zátrudnienia y odwłóki czynić/ áni przy sobie tych pieniedzy zátrzymawáć nád czás opisány. A ktoryby sie tego ważył/ in pœnas legum superius descriptas incurret.

Ci wszyscy Exactorowie/ Succollectorowie/ tákże Plebani y Commendarze/ co po woiewództwách/ po źiemiách/ y powiećiech/ popisowáć pogłowné y pieniądze odbieráć bedą/ iáko y ći/ ktorzyby iedno iáką functią téy posługi Rzeczyposp: pieniężnéy/ ábo sposabiánia potrzeb woiennych/ ná sobie od ktorégożkolwiek zleconą nośili/ od sądów wszelákich/ iáko żołnierze wolni bydź máią. A ktoby sie ná nie tárgnąć chćiał/ póki te powinnośći Rzeczyposp: ná sobie noszą z iákiéykolwiek przyczyny/ táki káżdy ná séymie zá pozwem/ pœnam de violatione salui conductus sancitam, ná sobie odnieść powinien bedźie/ saluis documentis defensis, & scrutiniis vtriq; parti eo in casu reseruatis.

O Kśięstwie Siewierskim.

Ksiądz Biskup Krákowski/ ma pro hac vice tantùm, z kśięstwá Siewierskiégo od szláchty y poddánych swych/ tákowéż pogłówie wydáć/ sine præiudicio nápotym przywileiu/ ktory ma kośćioł Krákowski/ ná tám to pánstwo.

Salarium Poborzec.

Ktorym to Poborcóm salarium náznáczamy/ z obudwu tych dwu contrybutiy/ ták z pogłowia iáko z poboru/ po połgroszku od káżdégo złotégo. Z ktoréy pensyiéy wszytkié powinnośći swé im należące odpráwowáć bedą powinni.

Poborce ná wybiéránié pogłowia w Woiewódzwách náznáczeni.

W KRAKOWSKIM.

W powiećiech w Krákowskim/ Proszowskim/ Lelowskim/ Kśieskim/ Oświecim.

ćimskim / wrodzony Kryſztoph Strádomſki.
W Biećkim / Sądeckim / Czchowſkim / wrodzony Marcin Lutosłáwſki / ſedźia Grodzki Sądecki.
W Poznáńſkim / wrodzony Mikołay Lącki / Chorąży Poznáńſki.
w Wileńſkim / wrodzony Piotr Háráburdá.
w Lidſkim / wrodzony Skinder / Piſarz Lidſki.
w Ośmiáńſkim / wrodzony Mikołay Odeiowicz Woyſki Ośmiáńſki.
w Wilkomirſkim /
Bráckáwſkim /
w Sedomirſkim / Wiślickim / Pilzneńſkim / wrodzony Kryſztoph Bidźinſki.
w Rádomſkim / Opoczyńſkim / Chęćinſkim Stężyckim / wrodz: Wſcebor Timinſki.
w Káliſkim / wrodz: Woyćiech Mielżynſki.
w Trockim / wrodzony Jan Ryſtorſki.
w Grodźinſkim / wrodzony Kniaś Jurgi Máſsálſki.
w Kowieńſkim /
w Vpitckim /
w Sieradzkim / wrodzony Mikołay Koniecpolſki.
w ziemi Wieluńſkiey /
w Łęczyckim / wrodzony Woyćiech Záleſki / Podſtárośći y Woyſki Łęczycki.
w ziemi Zmódzkiey / wrodzony Stániſław Siereiowicz.
w Brzeſkim Kuiáwſkim / wrodzony Woyćiech Járánowſki / ſedźia Grodzki Predecki.
w Kijowſkim / wrodzony Jákub Páwſzá.
w Jnowłodzłáwſkim / wrodzony Piotr Oſtrowſki.
w ziemi Dobrzyńſkiey / wrodzony Andrzey Czápſki / Podſędek ziemie Dobrzyńſkiey.
w Ruſkim / Lwowſkim / Háliſkim / wrodzony Stániſław Podolecki / Stolnik Lwowſki.
w Przemyſkim / wrodzony Bártoſz Bierecki
w ziemi Sánockiey / wrodzony Woyćiech Humnicki.
w Chełmſkiey / wrodz: Andrzey Serebryſki.
w Wołyńſkim / wrodzony Jan Chrinicki / Podſędek Łucki.
w Podolſkim / wrodzony Stániſław Milewſki.
w Lubelſkim / wrodzony Stániſław Ryſzkowſki.
w Połotckim / wrodzony Jan Hołubicki Korſzák.
w Bełzkim / wrodzony Páweł Rudowſki.
w Nowogrodzkim / wrodz. Jároſz Korſzá.
w Słomińſkim / wrodz: Márek Jáczenicz.
w Wołkomirzkim / wrodzony Jan Vchlik Piſarz ziemſki.
w Płotckim / wrodzony Piotr Kánczewſki.
w Witepſkim / wrodzony Andrzey Oſlipowſki / piſarz ziemſki.
w Orſzáńſkim / wrodzony Andrzey CiecháNowiecki.
w Mázowieckim / Czerſkim / wrodz: Marćin Oborſki / Podſtoli Wárſzáwſki.
w Wárſzáwſkim / wrodz: Máćiey Ruſiecki.
w Wyſzogrodzkim / wrodzony Sczeſny Golinſki / ſedźia Wyſzogrodzki.
w Zákroczymſkim / wrodzony Stániſław Górzſki / piſarz Zákroczymſki.
w Ciechánowſkim / wrodzony Mikołay Pociernicki / Podſtárośći Ciechanowſki.
w Łomżieńſkim / wrodz: Jan Długoborſki.
w Różáńſkim / wrodzony Andrzey Punikiewſki / Podſtárośći Różáńſki.
w Nurſkim wrodzony Jádam Górſki.
w Wiſkim / wrodzony Janczewſki / piſarz Wiſki.
w Liwſkim / wrodzony Andryan Dobrzyniecki.
w Podláſkim / Drohickim / Mielnickim / wrodzony Apolinar Gáluſkowſki.
w Bielſkim / wrodzony Jan Jálbrzyk Wyſzyńſki / Chorąży Bielſki.
w Ráwſkim / wrodzony Floryan Nowomieyſki.
w Sochaczewſkim / wrodzony Jan Niechmirowſki.
w Goſtyńſkim / wrodzony Páweł Ciechomſki / Podſtoli Goſtyńſki.
w Brzeſkim Litewſkim /
w Pinſkim / wrodzony Michał Dowſki / Podſędek Pinſki.
w Chełmińſkim wrodzony Fránćiſzek Białkowſki / Piſarz ziemſki.
w Mśćiſłáwſkim / wrodzony Mátys Suchodolſki / Podſędek Mśćiſłáwſki.
w Málborſkim / wrodzony Jákub Bálinſki
W Bráckáwſkim / wrodzony Jwan Mikulicki / Piſarz ziemſki Bráckáwſki.
w Pomorſkim / Gdańſkim / Czczewſkim / Świeckim / wrodzony Jerzy Jáckowſki z Orzechowá / ſedźia ziemſki Czczewſki.
w Tu-

W Tucholskim/ Sluchowskim/ Puckim/ Michorowskim/ y Kościerzyńskim/ vrodzony Jérzy Klinski.

W Minskim/ vrodzony Hrehory Mákárowic.

W Mozérskim/ vrodzony Philon Kurniewicz.

W Rzeczyckim/ vrodzony Piotr Zienkiewicz.

W Ziemi Inflántckiéy z strony Polskiéy/ vrodzony Máciéy Leniek/ Stárostá Nowogrodecki/ w powiecie Kieskim.

Z strony Litewskiéy/ vrodzony Jan Ostrowski/ Stárostá Dinámuncki/ w powiecie Derptskim.

Z strony Inflántckiéy/ vrodzony Andrzéy Szpil/ w powiecie Pernáwskim.

Miástá Spiskié.

Miástá spiskié/ ácz do Korony należą/ iednák że máią bárzo wielkié onera ná śie/ chowáiąc służebnych dla Máterlosów/ y dla naiazdów Tureckich y Niemieckich/ ták iże ledwie sufficiunt tantis oneribus; z tych tedy przyczyn czynimy ich wolnymi od poboru ná ten czás.

Rußenie pospolite.

W Ták wielkim á gwaltownym niebespieczeństwie/ które zá tym wypowiedzeniem nam przymiérza/ bez żadnégo dánia mu przyczyny od nas/ Césárzá Tureckiégo/ y gotowaniem śie wóysk Tureckich y Tátárzkich/ do Páństw nászych. Aczesmy ná séymie terázniéyszym wszelákich sposobów do obrony szukáli/ y ciężar ták wielkich podatków zá zezwoleniem wszech stanów oboygá narodów Koronnych y W. Xięstwá L. dla przyiecia woyská y ludzi pieniężnych/ wlożyli ná poddáné násze: wiedząc iednák o mocy tego nieprzyiaciela/ któremu nie tylko my ále wszytkié królestwá Chrześcijáńskié odeprzeć niemogą/ gdyby ći ludźie służebni/ które wypráwuiemy z Hetmánem nászym/ wydoláć mu nie mogli/ tedy dla dálszégo y potężniéyszégo mu odpárćia/ zá zgodną wszech stanów Koronnych y W. X. L. P. P. Rad y posłów ziemskich namową/ ruszenie pospolité/ wszem ziemiam vchwálamy w Koronie y w W. X. Lit. y iedné wići zá dwoie niemieszkánie z Káncellároyiéy nászéy wydáć y obwoláć roskazemy.

Miástá.

JEst ná wszytkich nászych królewskich miástách y miásteczkách powinność/ że czásu ruszenia pospolitégo/ winni wozy z żywnośćią y commeatem/ á przy nich pieszé/ iáko iest obyczay wypráwowáć. A iż terázniéysza potrzebá y woyná/ chocby do ruszenia pospolitégo nie przyszło: iednák wielkim woyskiem/ y wielą ludźi/ ná których śilá commeatu trzebá/ muśi bydź odpráwiona/ zá wszech stanów/ ná tym séymie zezwoleniem postánawiamy/ áby iuż téy powinnośći miástá y miásteczká czynily ná ten czás dosyć: á czynily nie obyczáiem przed tym zwykłym/ ábo wedlug przywileiów swych/ gdyż insza tych czásów y téy woyny niż pierwszych iest ratio: ále ná ten ieden raz máią to sowićie odpráwowáć/ y sowitą liczbę tákowych wozów stáwić/ ábo wiec iáko prowizorowie R. P. do woiennych spraw náznáczeni/ zá porozumieniem śie o tym z Hetmánem Koronnym postánowią y zordinuią. Co iednák nic ná przyszły czás práwóm y przywileióm mieyskim nie ma vbliżáć áni szkodźić: gdyż cokolwiek śie ná ten czás dźieie/ dla gwaltu wielkiégo ná R. P. śie dźieie. Té wozy máią bydź żywnośćią wszeláką náspiżowáné/ iáko mąką/ chlebem suchym/ sloniną/ wiedlym mięsem/ leguminámi/ nabiałem etc. A przy nich máią też bydź rydle/ motyki/ śiekiéry/ y insze zwykłé ápparámentá y naczynia do woiennych rzeczy potrzebné. A iuż iáko narychléy máią gotowáć ie y wypráwowáć/ ták żeby náznáczonégo od Hetmáná czásu y dniá nie omieszkáli/ á ná to mieysce gdźie on vkaże stáwili śie. Co vczynić máią miástá y miásteczká pod winą o niesłużeniu woyny vczynioną/ to iest/ vtráceniem máietnośći swych prywatnych/ którémi wolno nam záraz száfowáć y disponowáć będźie. Powinné też bedą też miástá ábo miásteczká przy dwu

wóżiech

woźiéch przekupnia człowieká bieglégo y przemyślnégo / którydy żywności woysku zá pieniądze dodawał/ wypráwić : co nie może ćiężaru żadnégo miástu vczynić/ gdyż wiele ich dobrowolnie dla pożytku swego zwykło sie ná to vdawáć. A dla lepszéy wiáry y pewności ten Vniuersał poglowia pieczęćią nászą koronną zápieczętowáć kazáliśmy. Dan w Wárszáwie ná séymie wálnym koronnym dniá 19. Miesiącá Kwietniá. Roku Páńskiégo/ M. D. XC. Pánowánia nászégo/ Roku trzećiégo.

Ná własné Królá Je° M. roskazánié.

Tegóż Roku liczbá száfárzów y poborców y ássecurátia száfárzów poborowych ábrogowáné, masz niżey w księgách szostych w Tit: 6. lege Száfárze y Poborce.

Z tegóż séymu Roku 1590. był Pobór drugi pospolity w ten sposób.

Z Vniuersału Poborowégo.

19. GDyż tym od Páná Bogá my sámi y Koroná wszytká iesteśmy náwiedzieni/ że Césarz Turecki/ przez pisánié swé/ które ná ten séym vrodzony Mikolay Czyżowski Podczászy Chelmski / po śmierći posłá nászégo wielkiégo / z Konstántinopolá przyniósł/ przymierze stárożytné nam wypowiedział/ y przećiwko nam/ tákże koronie wszytkiéy woyne podniósł/ chcąc ogniem y mieczem woiowáć/ posiadáć / á w niewolą okrutną páństwá násze / wolnośći stárożytné / nas sámych/ żony y dźieci w Pogáństwo obróćić. W którym przedsięwźięćiu iego / mamy w Pánu Bogu nádźieie / że on sam obrońcą imienia swoiégo świętégo/ nas sámych/ y korony téy będźie raczył bydź : o co iego świętéy miłośći wszyscy prośić mamy. Wszákóż gotowośći wszelákiéy / przećiw ták srogiemu Pogáninowi/ którégo mocy/ Chrześćiáństwo wszytko sie wzdryga/ y nam wielka iest potrzebá. A iż pogłowie / ná tym séymie postánowioné/ expedicyiéy ták wielkiéy wydoláć nie będźie mogło / tedy zá zezwoleniem stanów wszytkich pobór táki iáki był ná przeszłym séymie Wárszáwskim vchwalony/ ná Rók ieden pozwolili/ y pozwaláią/ z tym iednák wárunkiem : Jesliby Pan Bóg nas vspokoić raczył z tym nieprzyiaćielem Césárzem Tureckim / przedtym/ niżli czás do wybiéránia tego poboru niżey náznáczony przypádnie/ tedy tákowégo poboru y czopowégo wybiéráć nie będźiemy mogli / áni go też stany koronné/ y Wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo/ dawáć nie będą powinni. Który publikuiemy/ áby káżdy wedla niego / to co iest postánowiono y pozwolono wydawał ná obrone Rzeczypospolitéy.

Roku 1591. w Wárszáwie.

Pobór dla zapláty żołniérzóm ná woynę Turecką wywiedźionym.

Z Vniuer. Poborowégo fol. 1.

20. Iż zá wypowiedzeniem nam y koronie nászéy przeszłégo roku przymiérza od Césárzá Tureckiégo/ przyszło było z róznych mieysc poczet dobrze znáczny ludźi służebnych wywiédźdź/ zá czym też do zádłużenia sie im znácznégo przyszło : widząc tedy rzecz bydź powinną w zapłáćie sie vspráwiedliwić / ták tym którzy po Byczyńskiéy bitwie zapłáty swéy oczekiwáią/ iáko y tym którzy dla obrony przećiwko mocy Tureckiéy w służbie byli/ includuiąc w te służbę y zapłáte vrodzonégo Mikolaiá Jázłowieckiégo z Buczaczá / stárośte Sniatyńskiégo/ ná półtorá stá koni sub Interregno iemu od Rzeczyposp. przypowiedźiánych : Złożyliśmy séym wálny koronny wszem stanóm do Wárszáwy / ná którym zá rádą PP. Rad nászych oboygá narodu / zá zezwoleniem Posłów źiemskich / był námówiony pewny podatek y pobór/ ná zápłácenié żołdu ludźióm służebnym wyszéy miánowánym. A iż PP. Senatorowie y Posłowie W. X. L. rozróżnili sie od wszytkiéy korony nászéy / mieniąc sie mieć limitatam potestatem do pozwolenia tákowégo podatku/ prosząc nas ábyśmy im séymiki złożyli/ czyniąc nam pewną nádźieie/ iż tákże przykłádem koronnym obywátele W. X. L. dádzą sie przywiéźdź do tákowégóż podatku dla słuszného porátowánia/ nas y korony / zapłáte wszytkim ludźióm służebnym wyszéy miánowánym. My tedy im ziázdy ná zwykłych mieyscách náznáczamy w ośm niedźiel po skończeniu séymu tego/ dla pozwolenia tákowégóż poboru. Z którégo pewną summe dla porátowánia w zapłáćie służebnym koronnym/ w Lublinie száfárzóm do téy zapłáty náznáczonym oddáć

dáć máią ná s. Michał blisko przyszły. Wáruiąc to mocno/ áby ten pobór/ ninacz inszégo nie był obrócony wprzód/ iedno ná skuteczną zapłáte tym ludziom służebnym wyszéy pomienionym/ który publikuiemy/ áby káżdy wedle niego/ to co iest postánowiono y pozwolono/ wydawał.

Roku 1593. w Wárszáwie.

Pobór ná porátowánié odiázdu Królá I. M. Zygmuntá Trzećiégo do Szweciiéy po śmierći oycá Iego Królew. M.

Z Vniuersału poborowégo.

21. Iż zá tym żáłosnym á niespodziéwánym przypadkiem/ który przez śmierć Królá Je. M. Szwedzkiego Páná oycá nászégo odnosimy/ przyszło nam obmyslawáć o królestwie Szwedzkim/ á Pánstwem nászym dziedzicznym: Zá czym dla vięcia spokoynégo/ y sposobienia tám tego Pánstwá nászégo dziedzicznégo/ widząc y bacząc tego bydź potrzebe bárzo gwałtowną/ iákobysmy tym rychléy tám temu królestwu wszeláką byli pomocą/ y w tákim wypráwowániu nászym rády y pomocy od obywátelów koronnych/ oboygá narodu doszádź mogli/ złożylismy séym wálny Koronny wszem stanóm do Wárszáwy. Ná którym zá rádą PP. Rad nászych oboygá narodu/ zá zezwoleniem Posłów ziemskich był námówiony pewny podatek y Pobór ná porátowánié odiázdu nászégo/ y obrony téy korony/ y W. X. L. od káżdégo nieprzyiacielá pod czas odiázdu. A iż Pánowie Senatorowie y Posłowie niektórzy z Woiewództw y ziem koronnych/ tákże wszytkié Woiewództwá y Powiáty W. X. L. rozróżnili sie od drugich Woiewództw/ które podatek postąpiły/ mieniąc sie mieć limitatam potestatem do pozwolenia tákowégo podatku/ prosząc nas/ ábysmy im séymiki złożyli: czyniąc nam pewną nádzieie/ iż tákże przykłádem inszych Woiewództw dádzą sie przywieźdź do tákowégo poboru dla słusznégo porátowánia nas y korony téy. My tedy im séymiki ná mieyscách zwykłych/ w pięć Niedziel po skończeniu séymu/ to iest ná dźień 20. Miesiącá Lipcá náznáczamy/ dla pozwolenia tákowégo Poboru/ z którégo pewną Summe dla porátowánia nas w te drógę z chęci swéy do królestwá nászégo Szwedzkiego dáć nam obiecáli sto tysiecy złotych ze wszytkich Woiewództw Wielkiéy y Máłéy Polski. Do tegóż ze wszytkich Pruskich Woiewództw y miast zupełny Pobór łanowy y Czopowy: co sobie do bráciéy wzięli. Tákże pogłówné Zydowskié z korony/ którégo iednák nie ma wyciągáć Podskárbi nász wyszéy dwudziestu tysięcy złotych/ iesliby ie chcieli Zydowie summą odłożyć: którzy iuż od wszelákich poborowych podatków wolni bydź máią: á sto tysiecy złotych W. X. Lit. y z Zydy do rąk Podskárbiego nászégo W. X. L. dáć ná sie przyięło: biorąc sobie iednák do Bráciéy/ z nádzieią pewną/ że też nas przykłádem stanów koronnych tákże rátuią. A cokolwiek tego poboru zostánie nád to/ co nam od R. P. náznáczono iest/ to ma sie obrócić ná zapłáte służebnych mieysc tych od nas w Constituciiéy miánowánych/ y tych ludzi co máią bydź ná wodzie/ áby swowolnicy w pánstwá sąsiedzkié przeciw páctóm nie wtárgywáli. A potym máią bydź zápłácóné debita ad fidem publicam wzięté: á zwłaszczá potomkóm Wielmożnégo niegdy Páná Andrzeiá z Tęczyná Woiewody Krákowskiego/ ich M. Pánóm Batorym Synowcóm S. pámięci Królá Stephaná/ y potomkóm nieboszczyká Biskupá Krákowskiego: Pánu Komorowskiemu Kásztelanowi Sądeckiemu złotych dziesięć tysięcy. Mieszczánóm Poznánskim Wárciáné pieniądze/ które do rąk Prowizorów ná potrzebę R. P. woyny Tureckiéy byli pożyczyli. Gdánskim kupcóm ná zapłáte towárów w Lublinie ná żołnierze wziętych. Pánu Stánisłáwowi Stádnickiému/ podług declárátiiéy królewskiéy: Pánu Waierowi zásłużoné iego z Pánem Fárensbekiem: pánu Dobkowi żołnierzóm Kámienieckim/ potomkóm nieboszczyká Páná Renczayskiego/ Kásztelaná Wárszáwskiego v Poborców/ Wiskiego/ Zakroczymskiego/ Liwskiego. áby wedle rátunku Podskárbiów ták zmárłego iáko y terázniey szégo zápłácili. Tákże vrodzonému Janowi Lássockiému z Hlewá zá pozwoleniem wszech stanów/ v poborce Czérskiego trzy tysiącé áby mu oddał: których quit máią mu przyiąć przy liczbie. A Pobory Inflántckié ná zapłáte żołnierzów Inflántckich/ zá wiádomością obudwu

Pod skár-

Podskarbiech koronnego y Litewskiego. A coby nád to zostáło/ gdźieby gwałtowna potrzebá R.P. okázowáłá/ zá zleceniem PP. Rad wedle constituciy opisánych pospolitego ruszenia / Podskárbiowie nászy obrácáć máią. Która to residuitas ná czás Swiąteczny/ ná mieysce náznáczone do Ráwy y do Wilná odwieźdź sie ma. A tám podług zwyczáynego porządku chowána bydź ma. Który to Pobór publikuiemy/ áby káżdy wedla niego to co iest postánowiono y pozwolono wydawał.

O tymże Poborze z strony W. X. Litewskiégo.

22. Iż też stany koronné ná przeszłym séymie przed odiázdem nászym ztąd do królestwá nászego Szwedzkiégo rátuiąc nas ná te dróge násze / z chęci swéy dáli nam z przeszłych Poborów po dwá kroć sto tyśiecy złotych. A Posłowie W. X. Lit. wźieli to byli do bráciéy swéy/ z pewną nádźieią/ że też nas przykładem stanów koronnych stem tyśiecy złotych rátowáć mieli / ná cosmy im byli ziazd główny w Wilnie ná dźień 30. Iulii, w roku 1593. złożyli. Ná którym ziezdźie stany W. X. Lit. ten Pobór vchwalili y nam go dáć pozwolili: który iż nas do tąd nie doszedł / tedy to pozwolenie tego Poboru mocą tego séymu approbuiemu / z ktorégo nam wedle Vniwersału séymu przeszłégo / sto tyśiecy złotych dáć máią: á to coby nád to zbywáło / ná zapłáte długów przodká nászégo sławnéy pámięci królá Jego M. Stephaná / co ná woyne Moskiewską v vrodzonych / Márciná Páleckiégo/ y Márciná Strawińskiégo/ summy pieniędzy wźiąwszy/dobrá stołu nászego Dźierżáwe Eyszyską/ w sześći tyśiecy złotych/ y prowentá miástá Mohilewskiégo/ tákże w sześći tyśiecy złotych záwiódł y zástáwił/potomkóm przerzeczonych kreditorów zápłácono bydź ma.

Z Vniuersału Pobor. 1595. fo. 21.

O tymże Poborze 1593.

23. A z tych Poborów Chełmskiéy źiemie/ pozwalamy złotych trzystá ná zmurowánie sklepu / dla chowánia Akt źiemskich / który ma bydź zmurowány srzód rynku Chełmskiégo / czego ma doyźrzeć Podkomorzy y Stárostá Chełmski w Łukowskim powiećie: ná tákowy sklep ma dáć Poborcá z Łukowskiégo powiátu z Poborów złotych trzystá/ do rąk sędźiégo źiemskiégo Łukowskiégo. Które wszytkie pobory ku nászéy y téy Rzeczypospolitéy potrzebie / po Woiewództwách pozwolone / máią bydź oddáne do skárbu koronnégo y Wielkiégo X. L. ná czás miánowány: z których oddawszy summe wyszéy pomienioną królowi J. M. y służebné odpráwiwszy/ z reszty długi osobóm wyszéy pomienionym Pan Podskárbi koronny płáćić będźie powinien. O co pod niebytność násze ma mieć forum ná Trybunał z kożdym z nich.

Z Vniuer. Pobor.

Roku 1595. w Krákowie.

Dla obrony gránic Koronnych.

24. Iż ná ten czás/ ieśli kiedy / wszytkie kráie koronné obrony potrzebuią / gdyż zewsząd około gránic koronnych/ woyská sie wielkie mieszáią: Złożyliśmy séym wálny koronny w Krák. ná którym zá rádą PP. Rad nászych oboiégo narodu/ zá zezwoleniem Posłów źiemskich/ był námówiony pewny podatek y pobór ná ten rok dla obrony R. P. tym iednák sposobem. Iż Posłowie Woiewództwá Poznánskiégo y Káliskiégo/ Łeczyckiégo y źiemie Dobrzynskiéy/ Socháczewskiéy y Gostynskiéy/ wźieli sobie do bráciéy ná séymiki Woiewództw swych / ták z strony wydawánia poborów/ iáko y száfunku ich/ ieśliby iákie pozwolili / áby do zgody z innémi sie przywiedli / którym skłádamy séymiki / dla znieśienia sie o tym podatku y zgodzenia z vchwałą séymową/ ná zwykłych mieyscách/ zá niedźiel po wyśćiu séymu / to iest w pierwszy poniedźiałek post Dominicam Niewątpiąc nic/ iż w ták gwałtownéy R.P. potrzebie z chęćią przystąpią do tákowégo porátowánia. O koło którégo vniwersał tákowy/ zá zgodą wszech spisány/ publikuiemy/ áby káżdy wedle niego / to co sie postánowiło ku porátowániu w ták wielkiéy potrzebie R. P. wydawał.

Z Vniuer. fol. 1.

Támże fol. 22.

25. A iż niebespieczeństwá wielkié koronie y páństwá nászé záchodzą/ zwłaszczá pod tym czásem/ gdy sie woyská wielkié przy gránicách mieszáią/ ieśliby sie w tym czásie wielkié iákié niebespieczeństwo/ miánowicie od Césárzá Tureckiego/ dowodnie pokazáło/ (gdyż nád páktá y poselstwá przesłáni byli roku przeszłego Tátárowie przez páństwá násze) á zábieżeć sie mu y ochronić ináczéy nie mogło. Zgodnym pozwoleniem wszech stanów koronnych y W X. L. ruszenie pospolité przeciwko mocy Tureckiéy sámi postánawiamy: y záraz dla więtszéy gotowośći/ wići iedné zá dwoie/ ták po wszytkich páństwách iáko y do W. X. L. wysyłamy: á zá trzećim wedle práwá/ gdy przez nas wysłáné będą/ powinien sie będźie stan Rycérski ruszyć: która powinność y vchwałá do séymu tylko blisko przyszłego trwáć ma/ Podlászánie według zwyczáiu swego ruszyć sie máią.

Száfunek Poboru tego ták iest opisány w Vniwersale fol. 17. ver. 30.

Z Vniuers. Pobor.

26. KTóré pobory ná obronę R. P. á potężność iáką przećiw nieprzyiaćielowi ná żołniérzá/ który nie ma leżeć in visceribus regni, iż są złożoné: tedy Poborcy powinni będą száfárzóm/ gdźie są obráni ná to náznáczonym wybráné pieniądze we dwie niedźieli po ś. Janie oddáwáć/ sub pœna bannitionis, & duplicis mulctæ siue taxæ. O co pozwány ná Trybunał od száfárzów/ máią semotis omnibus dilationibus peremptoriè respondere & satisfacere pro iudicatis in instanti sub pœnis suprascriptis. A ten pobór ná żadną inszą rzecz/ oprócz obrony teraz postánowionéy nie ma być obrácány/ y nikomu rozdawány być nie ma. A ieśliby ktokolwiek/ iákiéykolwiek conditiéy będąc/ co z tego poboru vprośić ábo wźiąć chćiał/ ábo wźiął/ ten ma przepádáć pœnam confiscationis bonorum, o którą od kogokolwiek pozwány/ ná Trybunale respondowáć powinien. Tákże ći száfárze y Poborcy ten podatek wybrány oddáć máią/ ná co iest złożony sub iisdem pœnis, o które Instigator nász tych száfárzów y Poborców/ zá dworem nászym záwitym rokiem pozywáć ma

Roku 1 5 9 6. w Wárszáwie.

Też dla obrony gránic Koronnych.

fol. 4.

27. NA obronę gránic koronnych/ stánawiamy/ áby reszty przeszłego Poboru ná séymie przeszłym Krákowskim vchwalonégo iák napredzéy znieśioné były. A Woiewództwá téy źiemie y powiáty w koronie y w W. X. Lit. które poboru vchwały séymu Krák: nie wydáły/ á miánowićie/ Poznáńskié/ Káliskié/ Łánczyckié/ Brzeskié/ Inowłodzkié/ Ráwskié/ źiemiá Dobrzyńska/ Bráclawska/ Kiiowska/ źiemiá Inflantcka/ Sánocka/ Hálicka/ y insze wszytkié/ tákże y w W. X. Litewskim/ zárázem według Vniwersału tego séymu Krák: złożyć y oddáć nadáléy do dniá ś. Bártłomieiá máią/ w tymże roku teráźnieyszym począwszy wybiéránie poborów tych ná mieyscách zwykłych w káżdym Woiewództwie y źiemi od dniá ś. Janá blisko przyszłégo. A ći Poborcowie y száfárze/ którzy iuż in parte ábo in toto té pobory vybráli/ áby ie exnunc wydáli do Swiątek do koronnégo Podskárbiégo w koronie/ á tákże do wielkiégo Podskarbiégo w W. X. Lit.

Przytym ná tę obronę vchwalamy poglówné Żydowskié we wszytkiéy koronie y w W. X Lit. od káżdéy głowy Żydowskiéy po złotému: á ma być wzgląd ná iálmużniki.

Którégo poglównégo wybiéránia vrząd Woiewodzy w Polszcze/ á w Litwie Stárośćin/ tákże Stárostowie ná Wołyniu: á w dobrách duchownych y świeckich sámi ich pánowie z Ráycámi miástá onégoż przyśięgłémi dwiemá/ ná spráwiedliwé policzenié głów doglądáć máią/ y pieniędzy od stárszych onégo miástá Żydów requirowáć będą/ y do Poborców oddáwáć. A Ráyce y miástá z tego sie nie máią wymawiáć/ sub pœna centum marcarum fisco nostro persoluendarum. Które pobory y poglówné máią być przez Poborce oddawáné do rąk PP. Podskárbich/ w koronie do koronnégo/ á w Litwie do Litewskiégo wielkiégo: tákże y Woiewództwá/ Poznáńskié/ Káliskié/ etc. do száfárzów ná tęż obronę żołniérzóm.

A ká-

A łanowe Pobory insze które raz w Rok bywáią wybiéráne podatki/ po expirátiiéy czásu wyższéy do wybiérania Poborów zámiérzonégo/ nadáléy we cztéry Niedziele Poborce do skárbów oddawáć máią.

A czopowe zás które sie ma począć od publikácyiéy Poborczynéy/ w káżdym mieście y miásteczku/ po skończeniu kożdégo quártalu/ nadáléy we dwie Niedzieli do skárbu Poborcowie będą powinni oddawáć/ á przy ostátniey raci e Czopowégo/ liczbę dostáteczną káżdy Poborcá będzie powinien vczynić. Tákże Poborcy y száfárze którzy do tych czásów pieniądze odebráli/ tychże z séymu Krákowskiégo vchwalonych Poborów/ áby ie bez mieszkánia do skárbu oddáli.

A Woiewództwá Poznáńskie y Káliskie száfárze do odbiérania pieniędzy od Poborców tych/ co ná séymiku náznáczyli/ náznáczáią vrodzoné Pány/ Marciná Pádniewskiégo/ Kásztelaná Kámienskiégo/ Jáná Orzelskiégo Stároste Kościelskiégo/ którzy pieniądze od Poborców wzięté do rąk máią oddawáć Je. M. pánu Podskárbiému.

A pogłowné Zydowskié/ ták w tych Woiewództwách kedy iuż Pobory wybrano iáko y té/ które zá tą vchwałą wybiéráć będą Poborcy w Vniuersale Krákowskim opisáni/ tákże y ci którzy są w Woiewództwách obráni wybiéráć/ bez wszelákíego mieszkánia/ nadáléy ná S. Bártłomiéy wydáć będą powinni/ tám kedy komu wedle tego postánowienia wydáć vkazano. A z strony delácyiéy retent do Grodów/ tákże y exequucyiéy ich będą sie powinni záchowáć/ ták pánowie stárostowie/ száfárze y Poborcy według Constitucyiéy Anni 1593.

A żeby sie tym pilniéy poczuwáli Poborcowie w wybiéránii y znoszeniu tych Poborów/ y stárostowie w czynieniu exequutiiéy: gdźieby który z nich powinności swéy dosyć nie czynił authoritate præsentis Conuentus forum vkázuiemy ná Trybunale/ któremukolwiek Instigatorowi nászému/ zá delácyą onych od Podskárbich/ referuiąc sie z strony exequutyiéy y win do Vniwersału Roku 1593.

28. A Ten wyższéy miánowány Pobór y pogłówné Zydowskié/ ma bydź obrócono nigdźiéy indźie iedno ná przyczynienié woyská/ dla wstrętu czynienia nieprzyiacielowi y zábieżenia wszelákim niebespieczeństwam w Rzeczypospolitéy.

Deputuiemy też osoby pewné do wybiérania quárty: z kołá Senatorskiégo/ Jch M. Páná Stánisłáwá Bykowskiégo/ Kásztelaná Łęczyckiégo/ Stároste Sirádzkieg/ Piotrá Niszczyckiégo Bełzkiégo Kásztelaná: á z kołá Rycerskiégo/ Zygmuntá Szuminskiégo Sędźiégo Dobrzynskiégo z Wielkiéy Polski/ á z máléy Polski Chrystophá Gdeszynskiégo/ która quárte wybrawszy/ zárázem po wybrániu máią odesłáć wszytkié do ręku páná Pisárzá Polnégo ná przyczynienié woyská tegóż.

A iż w W. X. Litewskim nieco Poborów w powiećiech Nowogrodzkim y Minskim y Vpitckim w Roku niniéyszym 1596. ná obronę wydano: tedy z tych powiátów/ tym wszytkim co pieniądze wydáli/ zá pokazániem qwitów dostátecznych z tego Poboru przyięto y defálkowano bydź ma.

A z Duchownych dóbr w tymże Xięstwie Litewskim pobór wybrány wedle Vniuersału séymu Krákowskiégo do rąk páná Podskárbiégo W. X. Litewskiégo oddány bydź ma przez Duchowné poborce według stárégo zwyczáiu ná żołniérze tegóż W. X. L. ku téyże obronie Rzeczypo: Któré woysko Litewskié złączyć sie ma z woyskiem koronnym y przećiw nieprzyiaćielowi czynić spólem.

Pobór źiemie Dobrzyńskiéy.

Zyg. III. w Krák. 1596. fol. 6.

29. A Jż źiemiá Dobrzyńska zá złożeniém séymiku przez nas/ pozwolili Pobór ná tymże séymiku/ w Krákowie vchwalonym/ gdźie y Poborce y száfárze obráli/ y iuż iest ten Pobór wybrány: tedy to niniéysza Constitucyą approbuiemy: który Pobór odnieść/ y oddáć máią do skárbu nászégo koronnégo bez omieszkánia/ y Poborcá z száfárzem liczbę czynić máią przed pánem Podskárbim Koronnym.

Roku 1598. w Wárszawie.

Z Vniuer. Pobo. fo. 1.

Ná wtórą drógę Szwedską Królowi Ie. M. Zygmuntowi Trzećiému.

30. Bacząc my bydź tákowé ná ten czás zátrudnienié Królestwá nászego dźiedźicznégo Szwedzkiégo: bacząc y to/ że do vlácniénia tych tám trudnośći/ y do gruntownégo postánowienia onégo/ doiáchác tám ná táki czás/ iest nam tego nieodkládna potrzebá: włożylismy to ná stany wszytkié téy R. P. co po séymikách/ y ná tym terázniey szym séymie było od nas proponowano. Którzy zá zdániem nászym/ y zgodnym zezwoleniém swoim/ nie tylko doiáchác ná czás pewny pozwolili nam/ ále też rátunek z chęći á miłośći swéy wródzonéy ku pánóm swoim/ y ku potrzebóm ich/ podług Constituiiey o száfunku poborów teráznieyszych/ ná tymże séymie postánowionéy/ náznáczyły nam z Poborów tych/ które zá spólnym zezwoleniem/ téy R. P. y drugim wielkim potrzebam gwóli/ podług Vniuersału Roku M. D. XC. ósmégo/ y podług wárunku w vniuersale teráznieyszym opisánégo/ iest postánowiony. Który pobór tym vniuersałem publikuiemy: Aby zá tym kożdy wedla niego/ to co iest postánowiono y pozwolono/ oddawał.

Száfunek poboru tego ták był postánowiony. Art. SZAFVNEK POBORV Y WYKVPIENIE KLEYNOTOW, Y WYKVPNO DOBR NASZYCH.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 5.

31. Pozwolily nam zgodnie stany wszytkié Pobór ná rok ieden wedle Vniuersału Anni M. D. LXX. octaui, którégo poboru száfunek ma bydź w ręku Podskárbiégo nászégo koronnégo tákowym sposobem. Ná rátunek nász ná dróge Szwedzką ma bydź dano trzykroć sto tysiecy złotych Polskich. Z tegóż Poboru koronnégo y ziem Pruskich/ przykłádáiąc do tego Pobór drugi dotąd niewydány Wielkopolski/ Woiewództw Poznánskiégo y Káliskiégo/ wedle Vniuersału ich Srzedzkiégo postánowiony: Kleynoty w Summie 154000. złotych ná zápłáte żołnierzóm zástáwioné/ przez Podskárbiégo nászégo koronnégo wykupić. insze poboru tego pieniądze/ co ich iedno będźie/ cále y zupełnie máią bydź obrócone ná wykupno dóbr nászych ad rationem pięći kroć stá tysiecy złotych zástáwionych/ á máią bydź w ręku v Podskárbiégo koronnégo/ do séymu blisko przyszłégo/ y ninacz inszégo niemáią bydź obrácáné/ iedno ná wykupno dóbr stołu nászégo wyszéy nápisánych/ sub pœna confiscationis bonorum ipso facto succumben: którą ná tymże séymie blisko przyszłym zá instántią Posłów źiemskich ná Podskárbim nászym skáżemy/ y skázác będźiemy powinni. Które to wykupno tym sposobem ma bydź odpráwowáno. Possessorowie wszyscy tákowych dóbr/ vigore præsētis cōstitutionis ná tymże séymie blisko przyszłym/ z práwy y obligátiámi swémi stáwić sie máią ná dźień szósty po záczęćiu séymu sub pœna in constitutione 1567. opisáną/ gdźie tákowé spráwy záraz po Votách Senátorskich powinni będźiem przed sie wźiąć y odsądźić z Deputaty od kołá Poselskiégo/ wedle zwyczáiu który sie w sądzeniu do Quárty záchowywa/ ták żeby té spráwy wszytkié skutek y koniec swóy wźiely. A po wykupnie przerzeczonych dóbr nászych ma bydź ze wszytkich pięći częśći prowentów połowicá dawána ná káżdy rok do Káwy/ ná záłożenié Ærarii R. P. pod wárunkiem tym/ iákowy iest o wydawániu Quárty postánowiony. A druga połowicá przy Possessorách teráznieyszych do żywotów ich zostawác ma. A po zeszćiu ich dispositiiey nászéy wedle práwá należéć będźie. Száfunek też pieniędzy tych ex hoc Ærario R. P. niema bydź iedno ex autoritate Comitiorū & cōsēsu omniū Ordinū czyniony.

Zá Zygmuntá Augusta masz wyszéy fol. 98. práwo 6. Zápomnieniem.

Peculatus masz wyszéy fo. 98. práwo 6. Zápomnieniem.

Náznáczenié zápłáty długu, ad fidem publicam *pożyczánégo, Vrodzonym Myszkowskim.*

Zyg. III. w Wár. 1598 fol. 23.

32. Iż ná Séymie Anno 1593. byłá náznáczona zápłátá długu dwudźiestu pięći tysiecy złotych ad fidem publicam pożyczánégo/ Wielmożnému y Vrodzonym Myszkowskim z Poboru/ á do tych czásów zápłátá ich niedoszłá: eliberuiąc fidem publicam náznáczamy zápłáte przerzeczonym Myszkowskim ná poborze Woiewództwá Krákowskiégo/ który naypierwéy bądź vchwałą séymu tego/ bądź kiedy nápotym ná potrzebe R. P. złożony

p. złożony będzie/ áby Poborcá zá quitem ich własnym te summe wyższey pomienioną záplácił nieodwłocznie/ co iemu ná liczbie ma być przyięto. O co forum ná Trybunał náznáczamy Poborcy/ inter causas officii peremptoriè, sub pœna centum marcarum repeten: parti & iudicio totidem.

Assecurátio Vrodzonego Floriáná Gomolińskiego, Podkomorzego Sieradzkiego.

33. Iż zá Listem nászym/ y Prowizorów/ vrodzony Floryan Gomoliński Podkomorzy Sierádzki pieniedzy swych ná żołnierzá pewną summe wydał/ to iest półtorá tysiącá złotych Polskich/ chcąc eliberowáć fidem publicam pozwalamy/ áby z Poborów z tego seymu vchwalonych/ Poborcá Woiewództwá Sierádzkiego/ té pieniądze wyższey wspomniáné/ temu to Podkomorzému zá quitem iego własnym oddał/ który quit Podskárbi nász iemu ná liczbie przyiąć będzie powinien.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 40.

Generalia do poborow.

Pobory iáko máią być wybieráné.

34. Bacząc iż ten zwyczay/ który w wyciąganiu y wznoszeniu Poborów w królestwie vchwalonych był zdawná chowan/ wielką szkodę Rzeczyp. przynosi: Dla tego zdáło sie Nam przez dekret niniejszy vstáwić/ áby w wyciąganiu y znoszeniu pospolitych poborów/ tákowy wszędy obyczay y porządek był chowan: żeby kmiecie/ którzy są powinni pobory płácić/ do Páná álbo Dzierżawce wsi/ w którey mieszkáią/ którégokolwiekby stanu y dostoieństwá był/ wedle seymowey vchwały y postánowienia w liściech Vniwersałowych opisánégo byli powinni pobory znieść: á ci Pánowie ábo Dzierżawce onych kmieci/ ábo innych którychkolwiek obowiązánych ku płáceniu poborów/ do Poborców w ziemiách náznáczonych y postánowionych/ cále y wedle postánowienia seymowégo przez sie ábo przez vrzedniki swé odniosą/ wespółek z oną częścią pieniedzy: którą oni sámi pánowie zá vchwałą seymową máią zápłácić zstrony poboru: o którey rzeczy ták Poborcá onému pánu ábo vrzednikowi páná onégo/ który pieniądze przyniesie/ iáko też Pan ábo Vrzednik Poborcy/ który pieniądze poborowé bierze zobopólnie list pieczetowány y podpisány zeznánia sobie dádzą.

Qualiter contributiones exigendæ

Zyg. w Krák. 1532. HL. 63. B/ 114. HP 94.

PErspicientes magnam Reipub. afferre iacturam consuetudinem, in exigendis & comportandis regni laudatis cōtributionibus, in regno nostro seruari dudum solitam, decernendum duximus, & statuimus præsentibus: vt in exigendis & comportandis publicis contributionibus talis vbiq; modus & ordo seruetur; vt coloni qui ad publicam contributionem soluēdam obligantur, ad dominum vel ad possessorem villæ quam incolunt, ordinis & conditionis cuiuscunq;, iuxta conuentus decretum & constitutionem factam, & in vniuersalibus literis descriptam, cōportare teneantur: quam vicissim perceptam, domini seu possessores colonorū, vel quorumuis ad soluendam publicam contributionem obligatorum, ad exactores publicos in terris designatos, & constitutos integrè, & secundùm conuentus ordinationem per se, vel Procuratores suos deferent: cum ea simul pecuniæ parte; quam illi ipsi domini, ex decreto Conuētus, in publicam contributionem soluere debent. De qua re, tàm Exactor illi domino, vel Procuratori domini pecuniam afferēti, quàm dominus seu Procurator Exactori pecuniam contributionum publicarum capienti, mutuò literariam obsignatam & subscriptam recognitionem sibi dabunt.

Od poborów którzy wolni.

35. Vstáwiamy/ áby role/ ogrody/ szołtysy

Agri, horti, & Sculteti ę desertæ, quo modo contributionem soluunt.

Zyg. w Piotr. 1511. fo. 17. HL. 63. B/ 114. HP. 89.

ITem statuimus, vt agri, horti, & Sculte- tiæ

Szołtystwá puste od płácenia poborów vchwalonych / były wolne: á z młynów wedle stárych kwitów pobory niech będą wyćiągáne. Jesli ktorzy dla iákiey przygody wolnośćią y swobodą są obdárzeni: od płácenia tychże poborów (wyiąwszy Czopowe) iáko długo tákowa wolnosć będźie trwáć / máią bydź wolni.

tiæ desertæ, à soluendis exactionibus impositis sint immunes; vtq; de molendinis, secundùm antiquas taxas & quitantias, prædictæ contributiones exigantur. Et qui propter aliquem casum libertate siue immunitate donati sunt: ab eisdem etiam exactionibus soluẽdis, (præter Czopowé) quamdiu eiusmodi immunitas durat, liberi permaneant.

Srzodá od Poboru wolna do cztérech exáctiy, masz lib: 8. parte 1. Tit: 7. Srzodá.

Poborów nowych Król vstáwiáć niema ná imionách swych królewskich, y Rad koronnych.

Pátrz wyszéy fol: 60. lege 7. Osobliwie.

Retentá Poborowe odpuszczone.

W Vniuer. pobor. anni 89. fol. 22.

36. Dáli nam spráwe Posłowie źiemscy / iż nieboszczyk Kropiwnicki Pisarz źiemski Bráclawski / y Poborcá Woiewództwá tegóż Bráclawskiego / zábit iest w domu włásnym swym. A iż Instigator nasz ná niedorosłych potomkách iego / przewiódł práwo o pobory / z których máłe potomstwo liczby czynić niemoże / gdyż kwity skárbowe y reiestrá są poginęły / kiedy go zábito: tedy potomkóm tego zábitego odpuszczamy retentá / y wiecznie kwituiemy / y postępek práwny Instigatorá nászego kássuiemy / y wniwecz obrácamy. A to dla prośby Posłów źiemskich / y pozwoleniem Senatorów koronnych.

CZOPOWE. Tit: XI.

Szláchtá od Czopowego wólna.

Zyg. w Krák. 1507 fo. 17. B. HL. 38. B/ 69. HP 271.

1. Iż száchtá królestwá nászego wiele służb R. P. á zwłasczá obrony przećiwko nieprzyiaćielóm ná sobie dźierży: vstáwiamy / iż ktorzykolwiek w mieśćiech y w miásteczkách ku potrzebie swéy domowéy piwá wárzyć zechcą / gdy tylko to czynić będą nie ku iákiey zdrádźie / od płácenia czopowego będą wolni.

Ceruisiã in ciuitatibus Nobiles si coquent ducilia nec soluẽt, præsertim in suos vsus.

Quia Nobilitas Regni nostri multa onera Reipub: & præsertim defensionis contra hostem sustinet, statuimus: vt quicunq; in ciuitatibus & oppidis, ad suum vsum priuatum domesticum, ceruisiam braxauerit: dummodo id non in fraudem fiat, ad soluendam contributionem, dictam Czopowé / minimè teneatur.

Czopowe pospolićie wybiéráne bydź ma od pićia rozmáytego.

Zyg. III. w Vniuer. pobor. 1593.

2. Náprzód od wárzenia piw domowych w miástách y w miásteczkách królewskich / Duchownych y száchetckich ták w koronie iáko y w W. X. Litewskim.

Potym od piw przewoźnych / Gdáńskiego / Swidnickiego / Głogowskiego / Wrocláwskiego.

Potym od gorzałek.

Item, Od miodów / Troyniku / Kerstranku / Málininku.

Potym od win Włoskich / Fráncuskich y Hiszpánskich / iáko Málmázyiey / Muszkátely / Piniołu / Alecántu / Rywuły / Seku / Mederu / Ozoiów / Kánárów / etc. y tákże od win Edenburzkiego / Ryńskiego / Wołoskiego / Gubinskiego / Krosinskiego. etc.

MYNI-

MYNICA Tit: XII.

Król niéma kowáć Monéty przez dozwolenia Rad.

1. Obiecuiemy/ od tych czásów nigdy przez rády y przyzwolenia osobnégo/ y dopuszczenia Pánów królestwá nászégo/ Monety teraz w królestwie nászym bieżącéy/ álbo też postronnéy álbo nowo wymyslonéy/ nie każąc áni dopuszczáć bić: A tych/ którzy ią będą bić/ wedle ich zásługi winámi będziemy kárác: áby przez to szkody/ y nieznośny poddánych nászych niedostátek (który sie przez Monety złé vżywánie obficie w królestwie nászym rozmnożył) zá szczesliwégo pánowánia nászégo był oddalon. Jáko świetéy pámięci Pán Kázimiérz niegdy król Polski/ przodek nász/ tęg im pozwolił* w księgách ziemskich: które z Prelaty y z Pány swymi niegdy w Wislicy ná séymie wálnym wydał/ y ná pámięć wieczną zostáwił.

*niżéy práwo 4. Zá tym.

Rex non cudet monetã absq; consensu Consiliariorum.

IN primis pollicemur: Quòd à modo, & in antea, nunquam absq; consilio, suasu, consensu, & annuentia speciali Prælatorum, & Baronum Regni nostri, monetam nunc currentem in Regno nostro, vel etiam extraneam, aut de nouo inuentam, cudere faciemus, aut cudi permittemus: & cudẽtes, iuxta ipsorum demerita, pœnis legis affligemus, vt per hoc damna, & importabilis subdirorum nostrorum penuria, per cuius abusum hæc vbiq; in Regno nostro abundârunt, tempore nostri regiminis feliciter auferatur. Quemadmodum diuæ memoriæ Dominus Kazimirus olim Rex Poloniæ, antecessor noster hoc ipsis cõcesserat: & in libro terrestri, quem cũ Prælatis & Baronibus suis, quondã Visliciæ in Cõuentione generali edidit, & pro memoria sempiterna dereliquit.

Wlá. Iág. blisko Czer. 1422. La. 48. B. HL. 161. B/288. HP. 78.

Przez rády Pánów Rad Monetá nie ma być kowána.

2. Obiecuiemy zá sławné syny nászé: iż gdy zá wolą Bożą ieden z nich ná królestwo będzie obran/ y rząd królestwá obéymie/ monety z którégokolwiek kruszcu przez dozwolenia y rády Duchownych Pánów y świetckich w królestwie Polskim nie dopuści kowáć: ták iáko y my przez dozwolenia y rády tákowéy monety nie chcieli kowáć/ ánismy kowáli.

Sine consensu Baronum, moneta ne cudatur.

ITem promittimus, pro inclytis filiis nostris prædictis; Quod postquã (dante Domino) vnus illorũ in Regẽ electus, sceptra Regni Poloniæ amplectetur, monetã ex quocũq; genere metalli, absq; cõsensu & cõsilio spiritualiũ Prælatorum & Baronũ in Regno Poloniæ cudere nõ permittet, quemadmodũ nos sine ipsorũ cõsensu & consilio, huiusmodi monetã cudere noluimus, nec cussimus.

Wlá Iág. w Iedln. 1433. La. 51 HL. 162/ 289. HP 79.

Podobna téyże vstáwie.

3. Chcąc sie też porownáć przodkóm nászym/ obiecuiemy: iż monety bić oprócz dozwolenia séymowégo wedle praw opisánych/ áni też iną minicą żadną z innych pánstw nászych Korony niewolić nie będziemy.

Similis.

VOlentẽs nos maioribus nostris in eo adæquare, pollicemur: Quòd monetam, præter consensum Comitiorum, iuxta iura eo nomine cõscripta non cudemus.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 162/ 289. HP. 79.

Monetá iedná być ma w królestwie Polskim.

4. ZA tym iáko iedno Książe iest wszytkich y Pan/ vstáwiamy zá rádą y zwoleniem wszytkich pánów: áby iedná monetá we wszytkim królestwie nászym byłá miána: która ma być wieczna y dobra w wadze/

Moneta Regni Poloniæ vna sit.

EX quo vnus Princeps est omnium & Dominus, statuimus, de consilio & assensu nostrorum Baronum & Procerum. Quòd vna moneta, in toto Regno nostro, debeat haberi; quæ debet esse perpetua, & bona, in valore & pondere

Káz. w Wisl. 1368. La. 32. B. HL. 161. B/ 288. HP 78.

dze/ áby inym tym przyiemnieyſza y wdźięcznieyſza.

Monetá z Korony wynoſzona bydź niema.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 162/ 289. Conſt. 5.

5. OKolo monety wynoſzenia z Korony wywiádowáć ſie Woiewodowie y Stároſtowie máią z tymi ktorzy ſą wyſádzeni ná mynice: y ſtrzedz tego máią áby wynoſzona nie byłá.

Monetá Swidnicka wywołána, á falſzywa kowána bydź niema.

Zyg. w Krák. 1527. HL. 163. B/ 92. HP 82.

6. Iż monetá Swidnicka/ ktora wſzytkiemu krolestwu náſzemu niezmierną ſzkodę czyni/ do tego czáſu nie może bydź pohámowána/ dla niewiádomośći proſtych ludźi/ á zá ſwą wolą tych/ ktorzy záskazánia náſze przeſtępuią: ſkazáliſmy ze wſzytką Rádą krolestwá náſzego/ nie tylko áby nie miáło bydź ſtrzeżono zámknienie drogi do Sląská: ále też te monetę ábyſmy gruntownie z krolestwá wykorzenili/ áby żaden nápotym oney bráć/ ábo iey vdawáć/ ábo do krolestwá y pánſtw nam poddánym wnośić nie śmiał: ále kożdy wtym Roku/ to ieſt/ od tąd do dwunaſtego dniá Márcá Roku przyſzłego one z krolestwá áby wyniosł ábo odmienił/ obyczáiem odmiány ábo kupienia rzeczy/ ábo ktorymkolwiek hándlem pod winą náſzą krolewſką czternáśćie grzywien/ y pod ſtrácenim tákowych pieniedzy.

A ktoryby wtym czáśie odmienić y odbydź iey niemogł/ niech ią zámieni y vda w tym roku: ále nie drożey/ iedno kożdy połgroſzá zá pięć pieniedzy: Abo tám/ gdźie mynice náſze biią/ niech przynieśie: zá ktorą bedźie iemu dáná dobra monetá: y bedą mu płáćić zá kożdé połgroſzá Swidnickie pięć pieniedzy.

A po roku tá monetá/ przez ktorą iáſność y zacność Máieſtatu Krolewſkiego bywa vmnieyſzona y wſzytkim ſtanom ludźi wielka ſzkodá ſie dźieie/ niema bydź brána. Ale iáko ſzkodliwey y falſzywey niech ſie wſzyſcy ſtrzegą.

A v ktoregokolwiek człowieká/ ktoregokolwiek ſtanu y záwołánia bedźieználeźiona: ten y oné niech ſtráci/ y winą czternáśćie grzywien niech bedźie karan: ták/ iż v kogo-

pondere, vt per hoc cæteris ſit gratior & acceptior.

Palatini cum Capitaneis monetam efferri prohibeant.

PAlatini cum Capitaneis, monetæque præfectis. cuſtodiant: ne moneta de Regno exportetur.

Moneta Suidnicenſis proſcribitur & falſa prohibetur.

ET quia moneta Suidnicenſis, quæ vniuerſo Regno noſtro inæſtimabilem iacturam facit & detrimentum, hactenus cohiberi non poteſt: ignorantia ſimpliciũ hominum, & licentia eorum, qui Decreta & Prohibitiones noſtras tranſgrediuntur: Decreuimus cum vniuerſo Senatu Regni noſtri, non ſolùm prorogandam & cuſtodiẽdam diligentiùs occluſionem viæ, in Sileſiam; ſed etiam eandem monetam prorſus ex Regno extirpandam. ita quòd deinceps nemo illam recipere, expendere, aut in Regnum & dominia nobis ſubiecta inferre audeat: ſed quiſq; intra hunc annum aliâs, hinc ad duodecimam diem Martii anni futuri, illam extra Regnum exportet, aut permutet, per modũ cambii aut rerum emptionis, ſeu quocunq; negotiationis genere: ſub pœna noſtra Regia 14. marcarũ: & amiſſione huiuſmodi pecuniæ.

Et qui illam intra hoc tempus permutare, & alienare à ſe non poſſet: expendat illam & permutet, intra ſpatium huius anni. Sed non carius, quàm quemlibet eius medium groſſum, per quinq; denarios: aut ad officinam noſtram monetariam portet; pro qua dabitur bona moneta: & ſoluentur ſimiliter illi pro quolibet medio groſſo Suidnicen: quinq; denarij.

Poſt exactum autẽ annum, ea ipſa moneta, per quam ſplendor & decus Maieſtatis noſtræ Regiæ imminuitur, omniumq; ſtatuum & ordinum hominibus non mediocre damnum infertur, nullo modo recipiatur; ſed tanquã falſa & noxia vitetur.

Et apud quemcunq; hominem, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis, reperta fuerit: & perdere illam debeat, & pœna quatuordecem

kogokolwiek dwá großá tey monety w iedney grzywnie będą ználezione / wßytke one grzywne niech ſtráci przez żadney nádźieie odpuſczenia.

Vſtáwiemy też ſtróże ná gránicách króleſtwá : którzy pilnie będą ſtrzédz / y dowiádowáć ſie / áby nápotym tá monetá Swidnicka do króleſtwá nie byłá wnoßona : którzy ſtróże v kogokolwiek ią znaydą / niech ią mogą wźiąć / y będą powinni.

A iż mimo te poſtronną monetę Swidnicką / wielka też moc fálßywey monety / ták w króleſtwie náßym / iáko też gdźie indźie ieſt nákowána / y one kują ku wielkiey ßkodźie y vbliżeniu Rzeczypoſpolitey króleſtwá y páńſtw náßych : dla tego áby złoczyńce kowánia nápotym y wnoßenia do króleſtwá nie mieli przyczyny / temu zábieżemy : y te / którzy brákowáć będą / vſtáwiemy w mieſćiech y w miáſteczkách / którzy ią będą znáczyć / y znák ná niey wybity vczynią : áby tym łácwiey od wßyſtkich mogłá bydź poznána y vſtrzeżona.

A Stároſtowie mieyſc doſtáteczną pilność będą czynić powinni : áby przerzeczona vſtáwá / ták o Swidnickiey / iáko też o fálßywey monećie od wßytkich co nabárźiey y niezgwalcenie chowána byłá.

Monétá drobna ma bydź wßędy brána.

7. O Drobnych pieniądzách vſtáwiamy: áby po wßytkim króleſtwie były bráne: to ieſt zá pólgroßá ßerokie dźiewięć pieniędzy niech będźie bráno : á do ßerokich großów Práſkich / którzy ie máią w ſwych czynßoch / niech będźie przydawánie / wedle biegu poſpolitego / który ieſt miedzy kupcy.

A ieſli kto przerzeczonych pieniędzy drobnych nie będźie chciał bráć / będźieli ßláchcic / niech będźie przez Stároſte ćiążan w bydlęch / ilekroc wyſtąpi.

Jeſli mieſczánin ábo kupiec nie będźie chciał bráć zá ſwé kupie / niech kupie tráći : które niech będą do ſkárbu náßego obrócone.

Jeſliż wiec kmieć / niech będźie poimán y do wieże wſádzon.

A v kogo w pieniądzách drobnych dwá großá fálßywe będą ználezione w iedney grzywnie / táki niech záraz em grzywne tráći : á

ordecem marcarum puniri. Sic quòd apud quecunque duo groſſi illius, in vna marca inuenti fuerint, totam illam marcã perdat, abſq; ſpe alicuius veniæ.

Conſtituemus etiam cuſtodes, in finibus regni, qui cuſtodiant & diligenter inquirant, ne deinceps ea ipſa moneta Suidnicen: in regnum inferatur: qui quidem cuſtodes, apud quemcunq; illam inuenerint, recipere eam poſſint & debent.

Quia verò, præter ipſam externam monetam Suidnicen: magna etiam vis falſæ monetæ, tàm in regno noſtro, quàm etiã alibi excuſſa eſt & exciditur: in magnũ damnum & detrimentum Reipub. ipſius regni, & dominiorum noſtrorum: proinde ne malefactores cudendi illam deinceps, & importandi in regnum occaſionem habeant, prouidebimus: & Braccatores conſtituemus, in ciuitatibus & oppidis, qui illam ſignent, & notent ſeu ſignum percuſſionis illi imponant, quò facilius ab õnibus cognoſci & vitari poſſit.

Capitanei autem locorum exactam diligentiam facere debebunt: vt prædicta conſtitutio tàm de Suidnicen: quàm etiã falſa moneta, ab omnibus ſtrictiſſimè & inuiolabiliter obſeruetur.

De pecunia braccata, quod vbique in regno capiatur.

DE minuta pecunia braccata ſtatuimus: vt per vniuerſum regnum capiatur commodè: quòd pro medio lato groſſo, nouem denarii minutæ & braccatæ pecuniç recipiantur, ad latos autẽ groſſos Pragen: qui eos in ſuis obtinent cenſibus, fiant additiones, ſecundùm curſum communem inter mercatores currentem.

Káz. w Piotr. 1447 Ld. 91. HL. 163/191. HP. 81.

Si autem aliquis præfatam pecuniam minutam recipere recuſauerit: ſi nobilis fuerit, pignoretur per Capitaneum in pecoribus, quotiens exceſſerit.

Si verò ciuis aut mercator pro ſuis mercibus recipere renuerit: merces amittere debet, fiſco noſtro regio confiſcandas.

Si Kmetho: captiuetur & in turrim imponatur.

Verùmtamen, ſi in ipſa pecunia minuta duo groſi falſi apud quempiam, in vna Marca reperti fuerint: talis marcam ipſo

ći: á ieſli w iedney grzywnie ſześć groſzy fał ſzywé będą ználezioné/ tedy tákowy ná gárdle niech będźie karan.

Nádto vſtáwiono ieſt: áby Stároſtowie ktorychkolwiek mieyſc doſtáteczné y pilné ſtáránie czynili: áby przerzeczoné pieniądze drobne były bráné: á ktorzy ſą tey vchwale przećiwni / obyczáiem przerzeczonym niech będą karáni.

A Stároſty niedbáłé Je° M. Krol będźie karał/ iáko te/ ktorzy wzgárdzáią vchwałę y dekret poſpolity.

Tákowyż ſtátut.

Káź. w Piotr. 1451 La. 86. HL 162/ 289. HP. 79.

8. KAźimierz z łáſki Bożey Krol Polſki/ W. Kśiążę Litew. dźiedźic Ruſki/ etc. Oznáymuiemy ninieyſzym liſtem ktorym to wiedźieć przynależy: iż gdyſmy w Piotrkowie mieli ſeym dla potrzeb krolestwá náſzego/ miedzy inymi tego ſeymu vſtáwámi ná te rożność/ ktora miedzy Prałaty y Pány wſzyſtkiego krolestwá byłá/ ták ieſt iednoſtáynie poſtánowiono y zámkniono/ á to ſtoiąc przy vſtáwách y zámknieniu innych ſeymow też wálnych/ y od nich nie odſtępuiąc: áby pieniądze máłé nierozdźielnie we wſzytkim krolestwie náſzym Polſkim y kśięſtwie Mázowieckim / ták zá náſze iáko też Prelatow/ Pánow/ Szláchty/ y ktoregokolwiek ſtanu ludźi dochody/ iáko zá Cłá/ podatki/ cynſze/ dźieśięciny/ winy/ pámiętné/ zadátki/ ábo piſmá piſárſkie/ y tudźież zá zdawánie imion/ zá kupie/ y kożdą rzecz przedáyną/ przez wſzelkiego ſpołu przez nas y vrzedniki náſze/ tákże też przez Prelaty/ Pány/ Stároſty/ ſzláchte/ y ktoregokolwiek krolestwá Polſkiego y kśięſtwá Mázowieckiego obywátele y poddáné/ obyczáiem dawno vſtáwionym/ to ieſt/ dźiewięć pieniedzy zá kożdé połgroſzá licząc/ áby były bráné y wyćiągáné: wyiąwſzy to / ieſliby kto z práwá zá cynſze y dźieśięciny wierdunkowé miał wyćiągáć ſzerokie groſze Práſkie: z ktorych kożdy zá ſzerokié groſze tákowé pieniądze drobne/ wedle biegu iáko miedzy kupcy bieży/ ma bráć y będźie powinien wyćiągáć pod winámi niżey nápiſánemi.

A ktorykolwiek Krolestwá náſzego álbo kśięſtwá Mázowieckiego ktoregokolwiek ſtanu

pſo facto amittat. Si verò in vna marca ſex groſſi de falſa moneta (vt præfertur) fuerint inuenti: capite puniatur.

Statutum inſuper eſt: vt capitanei vbicũque locorũ exactam, & diligentem habeant curam, vt præfata pecunia minuta recipiatur, & contrariantes modo præmiſſo puniantur.

Negligentes Capitaneos, dominus Rex puniet, tanquam contemptores laudi pręfati & decreti.

Similis.

KAzimirus, Dei grátia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, heres Ruſſiæ, &c. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis: Quomodo agentibus nobis in Piotrkow pro Repub: Regni noſtri Conuentionem generalem; inter cæteras huius Conuentionis ordinationes, ſuper differentia, quæ inter Prælatos & Barones terrarum totius Regni fuit, vnanimiter ordinatum eſt ac concluſum: innitendo ordinationibus & concluſionibus aliarum Conuentionum, etiam generalium, & ab eis non recedẽdo: Quòd pecunia minuta braccata, indifferenter per totum Regnum noſtrum Poloniæ & Ducatũ Mazouiæ, tàm pro noſtris, quàm etiam Prælatorum, Principum, Baronum, Nobilium & cuiuſlibet ſtatus hominum prouentibus (vtpote teloneis, exactionibus, contributionibus, cenſibus, decimis, necnon pœnis, memorialibus, arris ſeu notis Notariorum, reſignationibus, item mercibus & ſingulis rebus venalibus) ſine contradictione, tàm per nos ſeu noſtros officiales, quàm etiam Prælatos, Principes, Barones, Capitaneos, Nobiles, & quoſlibet Regni Poloniæ & Ducatuum Mazóuiæ incolas & ſubditos, modo dudum ſtatuto (videlicet nouem denarios pro quolibet medio groſſo lato computando) recipiatur & exigatur: niſi fortè aliquis de iure, pro cenſibus & decimis Fertonalibus, debeat exigere latos groſſos monetæ Pragenſis: quorum quilibet, pro eiſdem latis groſſis, pecuniam minutam braccatam, iuxta curſum communem inter mercatores currentem, debet recipere ſeu exigere: & tenetur, ſub pœnis infraſcriptis.

Quicunq; Regni noſtri aut Ducatuum Mazouię cuiuſcunq; ſtatus incola & ſubditus,

stanu obywátel/ y poddány pieniedzy drobnych niechciałby bráć/ ábo iemi gárdził: iesli Pan ábo duchowna osobá bedzie/ która zá dziesieciny tych pieniedzy drobnych niezechce bráć/ táki dziesiecine którą przedał/ stráci: którą przez Stároste ábo vrzedniki násze niech bedzie wzieta/ y ná pożytek nász obrócona.

A iesli bedzie szláchcic/ zá pierwszy wystepek dziesieć grzywien/ zá drugi dziesieć/ zá trzeci dziesieć/ zá czwarty trzydzieści grzywien zápłácić ma: które do skárbu ná szego obróćić sie máią: w których máietności ma sie Stárostá nász wwiezáć/ y dzierżeć ie áż do zápłácenia trzydzieści grzywien.

A iesliby w mieście którym drobnych pieniedzy zá którekolwiek rzeczy przedáyné/ bądź w gospodách/ bądź ná rynku/ niebráno/ tedy tákowé miásto/ gdy sie tego trzykroć dopuści/ zá kożdé dopuszczenié zosobná niech zápłáci dziesieć grzywien: á zá czwarty wystepek trzydzieści grzywien/ które do skárbu ná szego obrócone bedą.

A iesli kupiec zá kupie swé którekolwiek y iákiekolwiek tych pieniedzy máłych niechciałby bráć w przerzeczoney wadze/ to iest zá pólgroszá szerokie licząc dziewieć pieniedzy/ ábo wiecey w drobnych pieniądzách nizli ich iest w pólgroszku/ chciałby wyciegáć zá kupie swé: tedy wszytkie iego rzeczy y kupie máią być iemu wzieté/ y do skárbu ná szego obrócone.

Tákże kmiecie/ którzy niechcą drobnych pieniedzy zá rzeczy swé bráć/ zá kożdy wystepek ná wiárdunku bez przepuszczenia niech bedą karáni.

Też kárczmarze we wsiách/ którzy zá rzeczy swé/ to iest/ żywności ludzkie y końskie niechcieliby bráć drobnych pieniedzy/ zá káżdy wystepek swóy ná pólgrzywniu niech bedą karáni: które nie bedzie im odpuszczono.

Chcąc nád to Rzeczyposp: pomoc/ áby źli ludzie nie mieli przyczyny ku wnoszeniu fałszywey monety do królestwá ná szego: vstáwiamy y rozrządzamy zá iednostáyną Rad ná szych rádą: Iż v kogokolwiek którégokolwiek stanu człowieká/ w iedney grzywnie dwá groszá fałszywé bedą ználeziōné: on którego grzywná bedzie/ niech grzywne stráci: á v kogo sześć groszy złé w iedney grzywnie bedą ználezioné: tákowy wedle

ditus, ipsam braccatam pecuniam minutam recipere noluerit aut contempserit: si Prælatus aut spiritualis persona fuerit, quæ pro decimis eandem pecuniam minutam recipere noluerit: decimam pro qua forisfauit perdet. quæ per Capitaneũ aut officiales nostros, pro bonis recipietur, & pro nostra vtilitate conuertetur.

Si autem fuerit Nobilis: pro primo excessu decem marcas, pro secundo similiter decem, & pro tertio alias decem, pro quarto verò triginta marcas, pro fisco nostro soluat: pro quibus Capitaneus in bona eius se intromittat: & teneat eadem ad persolutionem triginta marcarum.

Si verò in ciuitate aliqua, pecunia minuta braccata pro quibuscunq; rebus venalibus, siue in hospitiis, siue in foro non reciperetur: extunc ipsa ciuitas, pro primis tribus excessibus, pro quolibet excessu seorsim soluat decē marcas, pro quarto verò excessu soluat trigīta marcas, pro thesauro nostro Regio conuertendas.

Quòd si mercator, pro mercibus suis quibuscunq; & cuiuscunq; generis aut speciei, eãdem pecuniã minutã braccatã recipere noluerit, in valore prædicto: videlicet pro medio grosso lato, nouē denarios computando: aut plures in minuta pecunia, quàm in medientibus, pro mercibus suis exigere pecunias voluerit; extūc omnes ipsæ res & merces, eidē recipiantur, & pro thesauro nostro cōuertãtur.

Item kmethones, pro rebus suis pecuniam minutam recipere recusantes, & nolentes, pro quolibet excessu, in Fertone, puniãtur irremissibiliter ab eisdē exigēdo.

Item tabernatores in villis, qui pro rebus suis, videlicet victualibus & pabulis, recipere noluerint minutam braccatam pecuniam: pro quolibet excessu quilibet in media marca puniatur, irremissibiliter ab eodem exigenda.

Volentes insuper Reipub. prouidere, ne habeant malefactores occasionem importandi falsam monetã in Regnum nostrum, statuimus & ordinamus, de vnanimi prædictorum nostrorum Consiliariorum voluntate: Quòd apud quemcũq; cuiuscunq; status hominem in vna marca duo grossi falsi fuerint reperti: ipse cuius marca fuerit, marcam perdet. apud quem sex

wedle pierwszego postánowienia bedźie karan.

A miedzy tymi / ktorzy pieniedzy pożyczáią / ktorzy máią zapisy ná pólgroszki ták iest postánowiono: Iż kożdy z tákowych / ktory ma pieniądze sobie zápisáné przed tą vstáwą / bedźie mu wolno wyciągáć pieniądze w monecie wedle zapisu swego / iáko są opisáné. A nápotym iedno drobné pieniądze / ábo zgolá grzywny monety y liczby Polskiey miedzy tymi / ktorzy zápisują / niech bedą zápisowáné: y kożdé dlugi niech bedą málemi pieniądzmi płacone / y wyciągáné: to iest / tylko dźiewiec pieniedzy w pólgroszá szerokié licząc.

Vstáwiono iest nádto zá iednostáyną wolą: iż Stárostowie nászy / ktorychkolwiek mieysc / bedą powinni dostáteczną pilność czynić: áby przerzeczona drobna monetá byłá brána: y niech karzą obyczáiem przerzeczonym wszytki y kożdé zosobná / ktorzy gárdzą przerzeczoną vstáwą.

A ktorzy Stárostowie nászy bedą zánied bawáć stánowić tákowey vstáwy / y niezechcą nieposłusznych karáć / tákowi przez Nas / iáko nieposłuszni y wzgárdzáiący roskazániem nászym / niech bedą karáni. Dan w Piotrkowie w piątek bliższy po Swiątkách / Roku 1451. Ku ktoremu pieczeć nászá iest záwieszona.

sex grossi falsæ monetæ, in vna marca inuenti fuerint; talis iuxta priores conclusiones puniatur.

Inter creditores verò, habentes inscriptiones super medientes, taliter est statutum: Quòd quilibet talium, pecuniā sibi ante hanc dispositionem inscriptam, iuxta continentiam literarum suarū, liberè exigat in moneta, in ipsa inscriptione expressa. Deinceps verò nōnisi minuta pecunia vel simpliciter marcæ moneta & numeri Polonicalium, inter creditores inscribantur: & in minuta pecunia quæuis debita exigantur & soluantur: duntaxat nouē denariis, pro medio lato grosso computatis:

Statutum est insuper omni vnanimi voluntate: Quòd Capitanei nostri quorumlibet locorum, facere exactam diligentiam tenentur: vt prædicta minuta pecunia recipiatur, & puniant modo præmisso, omnes & singulos dispositionis prædictæ contemptores.

Aliâs; Capitanei ipsi nostri prædictam dispositionem introducere, & inobedientes coërcere & punire negligētes, per nos, tanquam rebelles mandatorum regalium contemptores, puniantur. Datū in Piotrkow, feria quinta proxima post festū Pentecostes, Anno Domini. 1451. Sigillo nostro præsentibus subappenso.

Do tegoż.

La. 87. HL. 163/291. HP 81.

9. My Przelaci / Pánowie Wielkiey Polski / Sierádzkiey / Leczyckiey / Kuiáwskiey ziem / ná znák zwolenia y woley wszytkich ná przerzeczoną rzecz pieczeći swé kazáliśmy przyłożyć.

Ad idem.

Nos verò Prælati, Barones Maioris Poloniæ, Siradien: Lancicien: Cuiauię & Dobrinen: terrarū, in euidentiam cōsensus & voluntatis ōnium premissorum sigilla nostra presentibus etiā fecimus subappendi.

Monetá nieważna do Korony wnoszona bydź nie ma. Articulo: O Monecie drobney.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 43.

10. Iż wiele sie wniosło do korony nieważney monety cudzoźiemskiey / z wielką szkodą Rzeczyposp: Vstáwiamy: áby przerzeczona myncá drobna nieważna / iáko Sląska / Brándeburska / Sáska / y insza wszeláka / okrom szelągow Węgierskich / y popietnych groszow / ktoré do tego czásu biorą / wiecey do korony wnoszona nie byłá áni brána / pod vtráceniem iey do skárbu nászego. A tá co iest w koronie / áby nadáley do pólroká zbywána byłá.

A Gdánszczánie / Elbiążánie / y iné portowé y pográniczné głowné miástá / ná to pilné oko mieć máią / żeby monety postronney nieważney do korony nie wpuszczáli / pod vtráceniem tey monety / & pœna arbitrio nostro irrogan. Monetá Litewska iáko dobra y ważna in suo pondere & æstimatione iáko w W. X. Litewskim / ták y w koronie wszędźie ma bydź brána.

Tálary

Taláry nieważnè bránè być nie máią.

11. A Co sie tycze Talerów złych á nieważnych / których sie tu témi czásy do korony wiele wniosło/ zá czym koroná silną škode podéymuie / tedy ták postánawiamy: áby ich iuż exnunc ták w Gdansku iáko y gdźie indźiey / we wszytkich pánstwach korony nászéy ináczéy nie brano / iedno iáko o tym osobny Vniwersał z tego séymu wysłány obmawia.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. Con. 75.B.uer.3.

Monetá fałszywa nie ma być kowána. Articulo:

IESLI KOGO OBWINIĄ O BICIE MONETY.

12. Dla popráwienia szkárádych złości y fałszów/ od których też y slachtá królestwá nászégo niektóra (iáko dźisieyszych czásów v ludźi iest złości dosyć) nie strzymawáią sie/vstáwiamy: iż oskárżony y obwiniony o fałszywą monete który szláchćic którégokolwiek stanu y dostoienstwá / ma być pozwan przed osobe násze z vrzedu nászégo.

A iesli bedźie mógł być pokonan przez dwá świádki szláchćice/ którzy bedą doznáni w tákimże występku fałszywéy monety/ y bedą iuż skazáni y ostátnim karániem po karáni: á zeználiby iż on iest winien tákiégo występku: że fałszywą monete bił / ábo rádę /pomoc / obrone ku tákowému kowániu dał: á iesliby w tákowym zeznániu trwáli/ y śmierćią to potwierdźili: tedy tákowy ná gárdle ma być karan / y dobrá iego niech do skárbu nászégo królewskiégo bedą zátrzymáné.

A dla zámkniénia drógi potwarzóm ludzkim/ żadnému tych dóbr nie bedźiemy dáwáć: ábo wiec żywot/zdrowié/y stan tákowégo szláchćicá obwinionég o/y tym oby czáiem pokonánégo/ bedźie ná łásce nászéy królewskiéy. A iesli świádkowie przećiwko niemu świádczący nie bedą szláchćicy / ále inégo niższégo stanu / ták tuteczni iáko postronni/ którzy poimáni w tákowym vczynku przećiwko niemu bedą świádczyć / y nie odwoływáć/ábo zeznánia swego k sobie nie bedą bráć / y ták zéydą ná gárdle skaráni: w tákowéy rzeczy szláchćic obwiniony y oskárżony bedźie sie oczyśćiał ośmnaśćią świádków szláchćicow: które my sámi obierzemy ze trzech ośmnaśćie/ to iest / z piećdźiesiąt y cztérech świádków szláchćicow: które on / który sie ma spráwowáć / bedźie powinien przed námi stáwić w sześci niedźiel

Si quis inculpatur pro cusione monetæ.

AD corrigenda autem tàm enormia facinora & falsitates : à quibus etiam nec nobiles aliqui (vt ea est huius temporis malignitas) sese continent : statuimus: Quòd accusatus seu inculpatus de falsa moneta, aliquis vir nobilis, cuiuscunque status & dignitatis, citari debet ad præsentiam nostram ex officio nostro.

Zyg. w Krák. 1527. HL164/293 HP. 83.

Et si conuinci poterit, per duos testes nobiles, in simili crimine falsæ monetæ deprehensos & condemnatos, ac vltimo supplicio affectos : qui confessi sint, illum reum eius criminis esse: & falsam monetam cudisse : aut consilium, auxilium, patrocinium, ad illum excudendum præstitisse : ac in illa confessione perseuerauerint: & morte sua confirmauerint: talis pœna capitis plectetur: bonaq; eius confiscabuntur. quæ nos pro nobis, & fisco nostro regio retinebimus,

Ad præcludendam viam calumniis hominum, & nemini illa conferemus, aliâs vita, salus, & status eius ipsius nobilis inculpati, & hoc modo conuicti, erit in gratia nostra regia. Si verò testes contra illũ testificantes non fuerint nobiles, sed alterius inferioris ordinis & conditionis, domestici seu externi: qui in eo ipso crimine deprehensi, & contra illum testificantes: & non reclamantes, seu confessionẽ suam non reuocantes, vltimo supplicio affecti fuerint: in eo casu nobilis ille accusatus seu inculpatus, expurgabit se cum decemocto viris nobilibus, bonæ famæ, sibi in genere similibus: quos nos ipsi deligemus, ex ter decemocto, hoc est quinquagintaquatuor testibus nobilibus. quos ille qui se expurgaturus est, statuere corã nobis debebit in sex septimanis, à die indicatæ & decretæ sibi huiusmodi expurgatio-

dźiel ode dniá ſkazánégo iemu ku ſpráwie. Który ieſliby w dowodźie y ſpráwieniu ſwÿ vſtał/ma bydź mian zá zwyciężonégo y pokonánégo: y będźie karan winą falßu: á ieſli ſie ſpráwi/ ma bydź wolnym vczynion od obwinienia.

Ale gdźieby potym o ten wyſtępek falßywéy monety/ raz ſie obyczáiem przerzeczonym ſpráwiwßy był oſkárżon y obwinion/ y świádectwy ludzkimi/ mieyſckiégo/ chłopſkiégo/ ábo którégokolwiek inégo ſtanu obyczáiem przerzeczonym przekonan: do inégo oczyściénia ſwégo więcéy nie ma bydź przypuſczon: ále iáko falßérz ma bydź winą ſłuszną karan: y wßytkié dobrá iego máią bydź do ſkárbu obrócone: á głowá iego y zdrowié ma bydź ná łáſce nászéy królewſkiéy: á pozwány pozwem nászym o falßywą monetę/ przed námi ma ſtánąć/ nie odzywáiąc ſie do powiátu.

A ieſli ná piérwßym Roku nie ſtánie/ będźie pozwan wtórym pozwem: á Rok ná piérwßym/ tákże ná drugim pozwie ma mu bydź náznáczon/ we cztéry niedźiele od położenia y wykonánia tego pozwu. Który ieſli ná wtórym Roku nie ſtánie/ niech będźie mian zá przekonánégo/ bądź osiádły/ bądź nieosiádły: y ma bydź wywołan z króleſtwá: á dobrá iego do ſkárbu będą wźięté. A ten ſtátut niniéyßy ma trwáć do żywotá nászégo.

gationis. Qui ſi in probatione, & in ſui expurgatione defecerit: pro conuicto habebitur, & pœna falſi punietur: ſi verò in ſe expurgando non defecerit: abſolui à crimine illo obiecto debebit.

Vbi tamen poſthac de hoc ipſo crimine falſæ monetæ, ex quo ſe ſemel modo præmiſſo expurgauerit, accuſatus, inculpatus, & teſtimoniis hominũ, ciuilis, plebeiæ, aut alterius conditionis, conuictus modo ſupradicto fuerit: ad aliam expurgationem non admittetur: ſed vt falſarius, pœna debita punietur: ac bona eius confiſcabuntur: caputque, vita, & ſalus eius, erit in gratia noſtra regia. Citatus autem literis citationis noſtræ de falſa moneta, comparere coram nobis debebit, non reuocando ſe ad diſtrictum.

Et ſi in primo termino non comparuerit: citabitur ſecunda citatione; & terminus tàm primæ quàm ſecundæ citationis, debet illi aſſignari & præfigi, in quatuor ſeptimanis, à die poſitionis & executionis eiuſdem citationis. Qui ſi in ſecundo termino non comparuerit: pro conuicto habebitur: ſiue is fuerit poſſeſſionatus, ſiue non: debebitque banniri de regno, & bona eius confiſcari. Et præſens ſtatutum durabit ad vitam noſtram.

Monety kowánié pewnym oſobam poruczoné bydź ma. Art: MONETA.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. fo. 75.

13. Około kowánia Mynce ná ten czás ták naprędce poſtánowiono bydź nie może/ ále poruczymy pewnym oſobam/ którzy ſie z tym dobrze rozumieią: áby przód námowę y rádę z ſobą vczynili/ iákoby co nápotym około kowánia mynce téy poſtánowiono bydź miáło.

Monetá Pruſka niech będźie zápowiedźiána, ábo ſtárym obyczáiem niech ią biią.

Zyg. w Krák. 1539. HL165/295. HP. 84.

14. Iż ztąd wielką ßkodę do R.p. króleſtwá widźiemy przychodźić: żeſmy od kilká lat pieniedzy przeſtáli bić: á Pruſacy w przedśięwźięciu ſwym trwáią. Dla tego obiecuiemy to vczynić/ y ſrodze zákażemy miáſtóm Pruſkim: áby ieſli chcą monetę bić/ iáko przywileie ich w ſobie zámykáią/ ſtáre znáki ná nie kłádli/ á nászych znáków nie śmieli vżywáć. A ieſli nie będą poſłuszni/ tedy zápowiedźią to oſtrzeżemy: áby żaden nád wolą nászę pod znákiem nászym pieniedzy

Moneta Pruthenica abrogetur: aut more antiquo cudatur.

SEd ex eo quoq; magnum, ad Rempub: regni, incommodum peruenire videmus: quòd cùm nos, iam inde ab aliquot annis nummos cudere deſierimus: Pruthemi tamen in inſtituto ſuo perſeuerauerunt. Quare facturos nos recipimus, & ſeriò mandamus Pruſſiæ ciuitatibus; vt ſi velint monetam cudere, quemadmodum priuilegia eorum in ſe continent, vetera illis ſigna imprimant: noſtro verò ſigno vti non audeant. Quòd niſi dicto audien-

dzy bitych y kowánych nie vżywał: y áby tákowé pieniądze były wyrzucone y wywołáné/ o to sie stáráć będziemy.

dientes fuerint, Edicto cauebimus: ne quispiam, quos ipsi contra voluntatem nostram, sub signo nostro nummos cuderint, his vtatur: eosque omnes regno nostro eiiciendos atque exterminandos curabimus.

Decretũ per Conuentũ generalem Petric: de moneta factum: quæ à Principe Prusiæ cuditur in aliis ciuitatibus Pruthenicis.

O téyże Monećie Pruskiéy dekret generálny Piotrkowski.

14. VNiuersi Senatores, & Terrarum Nuncii, attendentes monetam, quæ in terris Prussiæ cuditur, adeò auctam & noxiam esse, vt diutiùs sine ingenti detrimento regni tolerari non possit: statuerunt & decreuerunt vnanimiter, iterum Sacræ M: Regiæ humillimè supplicandum: vt Maiestas sua ipsam cussionem monetæ, vbique, tàm, in terris Prussiæ, quàm etiam alibi sistere mandaret. Et quàmuis Maiestas sua Regia iam de cessanda ipsa cussione, suam benignam & propensam voluntatem declarare dignata sit: tamen quia Illustris: Dux Prussiæ, ab illa cudenda desistere recusat: & indignum videretur, antequam ille cesset, Maiestatem Regiam desistere debere: requiritque Maiestas sua consilium, qua ratione ille contineri deberet: omnium vnanimis est sententia. Quòd cùm neque Illustrissimus Princeps, neque regiæ ciuitates in Prussia, vllam vnquam aliam facultatem habuerunt, neque habent, monetam æqualem monetæ regni, & quæ à regnicolis recipi deberet, cudendi; nisi à Maiestate Regia nouissimè concessam: sua verò Maiestas, vt ex iure regni, ipsam facultatem monetam cudendi, nonnisi de consensu & decreto Senatus sui habeat: neque illam sibi Maiestas sua, vt Illustrisimus Princeps hactenus vsurpauit: ita hac facultate maiorem & ampliorem facultatem aliis concedere iustè non potuit: neque illi eam sibi vsurpare possunt: cùm id non solùm iuribus regni, sed etiam transactioni & superioritati Regiæ, contra ipsorum iusiurandum, & tenorem transactionis planè repugnaret. Proinde supplicarunt vniuersi, etiam atque etiam; vt sua Maiestas Regia, habita ratione tanti detrimenti regni sui, iam tandem & suam, & aliorum quoque omnium cusionem eiusmodi monetæ, in regno recipiendæ, sisti iubeat: & rebelles, iure & potestate sua Regia coerceat. Porrò cùm vniuersi regnicolæ persuasum habeant, eam ipsam monetam esse deprauatam, & pretii æquo vilioris: mandare dignaretur sua Maiestas Regia; vt tàm Præfecti, & Procuratores rei monetariæ, quàm etiam ciues, qui eam cudunt, in futuro proximo conuentu regni se sisterent: & se palàm iustificarent. & vt interim in præcipuis locis & ciuitatibus, probatio ipsius monetæ fieret: ne (cùm antecessores Maiestatis suæ, tales excessus & peculatum impunitum non sinebant, etiam magnis regni Proceribus) nunc his modernis Præfectis & Procuratoribus, in ea opinione & suspicione hominum existentibus, aliqua ob hanc causam sinistra existimatio, graues quærimoniæ, ac demum aliquæ turbæ, inter homines excitarentur: quæ hac potissimum ratione sopiri posse videntur,

Sigis. Petr. 1543. HL. 164. B/294

O téyże monećie Pruskiéy. De moneta Prutenica.

15. DE moneta Ducis Prusiæ, & ciuitatum Prutenicarum, vnà cum Consiliariis nostris, & terrarum Nunciis constituimus: vt hæc illorum moneta deponeretur, per eos Proceres: qui in statuto ad id sunt designati, ad iustum pondus seu valorem, ac mensuram ipsius monetæ: & hoc vt sine damno Reipub: fieret. Nolumus enim, vt aliquis alius id damni ferat; nisi is qui vtilitates ex ea percipiebat. proindeque huius rei realis executio ad hoc tempus esse debet.

Sigis. Petr. 1543. HL. 165/295.

Stephan o Monećie.

16. Vchwałą séymu tego/ iż potrzebá iest pilna bić swą mynce/ ták w Litwie iáko w Pol-

Steph. w Wár. 1578. Con. 192.

w Polſcze. A obcą iedne wywoláć / drugą oſácowáć. To wſzytko vczynimy y opátrzymy wedle námów ſeymu tego / przeſtrzegáiąc áby to było ku pożytkowi / nie ſzkodźie / koroný y pánſtw náſzych.

Złoty czerwony zá trzydźieśći groſzy ſzácowan bydź ma.

Ian. Olbr. w Piotr. 1496. La. 103. HL 12. B / 23. HP. 340.

18. Gdyſmy baczyli wiele różnośći około płacéy ábo ceny złotego czérwonégo: iż kożdy iáko ſie komu podobáło / on wedle zdánia ſwego ſzácował / niekiedy drożéy niekiedy tániéy go ſzácuiąc: co bywa z ſzkodą Rzeczypoſpolitéy. Dla tego chcąc poſtánowić / áby ná przyſzłé czáſy o płacéy złotégo czérwonégo bledy nie były. Vſtáwiamy y ſkázuiemy: áby w króleſtwie náſzym płacá złotégo czérwonégo byłá pewná / to ieſt / áby zań dawano po pułkopiu: á to niechay ná wieki bedźie chowano. A vſtáwiamy wine trzydźieśći czérwonych złotych ná té / którzyby ináczéy ábo przedáwáć ábo kupowáć złoté czerwoné chćieli: która winá ma bydź nieodpuſczenié wyćiagána / przez ſtároſty onych mieyſc / pod wźiećiem ſtároſtwá. Która to winá ma bydź wnieſiona do ſkárbu náſzego: ábo zá nie kupowano złoto y ſrebro ná bićie mynicice náſzéy.

Potym zá trzydźieśći y zá dwá groſzá oſzácowány.

Alex. w Rád. 1505. La. 108. HL 12. B/ 23. HP. 341.

19. Gdyż z gromádzenia złotá bywa rozmnożenié robót: któréż tym mniéy zwykło bywáć im drożéy bywa przedawáné. Abyſmy tedy poddánym náſzym iákakolwiek pomoc vczynili: áby tym bogátſzy byli / co bywa z doſtátku złotá / ſkázuiemy y vſtáwiamy: áby céná złotégo czerwonégo y płacá nie wyćiagáłá ſie nád trzydźieśći y dwá groſzá. Ináczéy ieſliby kto kupił ábo przedał / niech bedźie karan wedle vſtáwy Piotrkowſkiéy Roku przeſzłego: ábo ináczéy wedle vchwały Olbráchtá Królá brátá náſzégo.

Aureus Vngaricalis 30. groſsis æſtimatur.

ITem, cùm cerneremus varietates committi multas, in valore auri florenorum: cùm quilibet, prout vnicuiq; libet, illos pro priuato æſtimat iudicio: interdũ maiorem, interdum minorem æſtimando: quod fit non abſque Reipub. incommodo. Itaque ordinare cupientes, ne in futurum, pro & ſuper valore ipſo florenorum, errores cõmittantur, ſtatuimus, & decernimus: vt in regno noſtro vbiq; valor floreni certus, videlicet, mediæ ſexagenæ habeatur, obſeruetúrque æuiternè, pænam conſtituentes 30. florenorum Vngaricalium, ab illis qui per alium valorem, aut vendere aut emere florenos viderentur, per locorum Capitaneos irremiſsibiliter, ſub priuatione Capitaneatuũ, exigendam: noſtro inferendam ærario, pro auro argentoq;, ad monetariam noſtram comparandis.

Poſtea 32. duobus groſsis æſtimatus.

CVm ex auri congerie operum fit incrementum, quod quidem tanto minus haberi conſueuit: quanto maiori venderetur. Vt igitur ſubditis noſtris vtcunq; opitulemur, ad acceſſiones opulentiores, quæ ex auri fiunt copia, decernimus & ſtatuimus: quòd valor flor: Vngaricalis 32. groſſos non excedat. aliter, emens & vendens puniatur, iuxta Conſtitutionem Piotrcouienſem, anni præteriti: aliâs iuxta Conſtitutionem Alberti Regis, Fratris noſtri.

Król Ie. M. Zygmunt III. O Mynicy ták domowéy iáko poſtronnéy.

Zyg. III. w War. 1598. fol. 7.

20. Iż wiele ſzkody dźieie ſie w pánſtwách náſzych podnoſzeniem czérwonych złotych y tálerów przez priwatné ludźie / zwłaſczá kupieckié mimo zwierzchność náſzę. Przeto poſtánawiamy / áby żaden nápotym nie śmiał ſie tego ważyć / żeby czerwony złoty / któryby był ważny y niepodeyźrzány / miał drożéy vdawáć ábo płáćić / iedno po piąći dźieśiąt y ośmi groſzy.

A táler tákże ważny y nie podeyźrzány nie drożéy iedno po trzydźieśći ſześći groſzy.

A ktoryby ſie tego ważył z ludźi kupieckich / którégokolwiek narodu / y inſzych ludźi ſtatus plebei, ták iáwnie iáko y potáiemnie / pieniądze tákowé y towáry ſtráćić ma / któré przez ſtároſty mieyſc onych ná ſkarb náſz zábráné bydź máią.

A czer-

A czerwoné złoté / tákże y tálery podeyźrzáné / y mynice drobnieysze cudzoziemskié / których wiele do panstw nászych nánoszą/ nie máią też bydź bráné/ iedno wedle téy vstáwy/ którąby przez vrzędniki násze do tego należące y probiérze przysiegłé vznána y doświadczona byłá. O czym damy publikácie do wszytkich Grodów / pod tytułem nászym / pod temiż winámi ná ludźie wszelákiego stanu wysszéy nápisánémi.

Czego tákże stárostowie doglądáć będą powinni zá delátią Podskárbiégo nászégo Koronnégo.

A co sie tycze mynice koronnéy / tá ma bydź ták bita / iáko zá Antecessorá nászégo Królá świetéy pámięci Stephaná iest o tym ordinátia vczyniona/ pod tą wagą/ któréy w mynicy Olkuskiéy z stárodawná vżywáią / do tąd póki inákssza około tego ordinátia postánowiona ná seymie nie będźie.

 KSIĄG

KSIĄG CZWARTYCH, CZĘSC WTORA,

O Rewizorách y Lustratorách dóbr Koronnych, y o Poborcách.

REWIZOROWIE. Tit: I.

Lustrátia dochodów Koronnych w pięć á wpięć lat bywáć ma. Articulo: O LVSTRATIIEY.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP 56.

1. LVstratio wßytkich dochodów koronnych / w pieć á w pieć lat záwżdy ma być vczyniona: áby zá przymnożeniem pożytków też y tá czwarta cześć / ktorą ná żołnierze dla obrony gránieczney dawáć mamy / tákże pomnożona byłá. A iesliby też zá iákim przypadkiem pożytków koronnych vmnieyßyło sie: áby też w tey czwartey cześci vmnieyßenie było.

ZA KROLA ZYGMVNTA AVGVSTA, Roku 1562.

Rewizorowie ná rewidowánié y inuentowánié dóbr mensæ Regiæ *dla quárty deputowáni byli w Piotrkowie, iedni z strony krolewskiéy, druḋy z Pánów Rád, trzeci z Polskiégo kołá.*

2. *Pátrz wyżßéy* fol: 310, lege 1. Po námowieniu ꝛc. parag: A iżby té rzeczy ꝛc.

Roku 1563. w Wárßáwie.

Ciż Rewizorowie z séymu przeßłego deputowáni iuż miánowáni y wysłáni byli. Articulo: REWIZOROWIE.

Zyg. Aug w Wárß. 1563. Con 18. B. HP. 54.

3. IVż dosyć czyniąc Constitucyiéy łońskiéy / Rewizory do wßech dóbr náßych / ták tych ktoré w possessyiéy y dispositiiéy swéy mamy / iáko też dekrety náßémi teraz posądzonych / wysyłamy wedle opisánia Constitucyiéy séymu łońskiégo / rewidowáć y inuentowáć dochody / ktorych podálismy im spiski: áby wiedźieli / do ktorych dóbr iácháć máią / choćiaż w possessyiéy náßéy nie są / wßelákich dóbr y prouentów stolice náßéy królewskiéy: illis exceptis, ná ktorych są summy stáré / y dobré náleźioné y osadzoné.

A naprzód my z strony náßey deputuiemy.

Do Wielkiey Polski.	X. Andrzeiá Blinowskiégo / Kánoniká Włodzláwskiégo / Sekretarzá náßégo.
Do Máłéy Polski	Vrodzonégo Márcina Fáleckiégo Dworzániná náßégo.
Do Rusi.	Vrodzonégo Chrystophá Sokołowskiégo.
Do Prus.	X. Janá Rádogoskiégo / Kánoniká Lánczyckiégo / Sekretarzá náßégo.
Do Mázowß.	X. Káspra Piotrowskiégo / Kánoniká Wárßáwskiégo.

Pánowie téż Rády z strony swéy deputowáli

Vrodzoné {
Do Wielkiey Polski.
Sebástianá Mieleckiégo / Wislickiég Brzeskiégo stároste.
Do Máłey Polski.
Páwłá Dzialinskiégo Słonskiégo.
} Káßtelany

Do

Do Rusi.
Adámá Drzewickiégo Inowłodzláwskiégo/ stároste Gostyńskiégo/ y Dzierżawce Inowłodzkiégo.
Do Prus.
Vrodzoné Janá Lutomirskiégo Sierádzkiégo/ Podskárbiégo náβégo Nadwornégo/ Lánczyckiégo/ Rádomskiégo stároste. Káβtelany
Do Mázowβ.
Andrzeiá Debowskiégo Brzezinskiégo.

Posłowie też z strony swey deputowáli.

Vrodzonégo:
Do Wielkiey Polski. Tomaßá Debowskiégo Cześniká Lánczyckiégo.
Do Máłey Polski. Sebástianá Wielogłowskiégo.
Do Rusi. Stánisłáwá Debienskiégo.
Do Prus. Stánisłáwá Słupeckiégo.
Do Mazowβ. Máciejá Chadzinskiégo/ Zakroczymskiégo Błonskiégo Stároste.

To też osobliwie opátrzywßy: iż ieśliby ktorykolwiek z Deputatów wyßey miánowánych/ dla iákiey przyczyny słuszney ná te Rewizyią iácháć niemógł: że nam wolno bedźie inßego ná to mieysce náznáczyć y deputowáć.

Którym to Rewizorom náßym/ zá tą ninieyßą Constitucyią y łońską/ bedą powinni wßyscy Stárostowie y Dźierżawce wßelákich dóbr náßych królewskich życzliwie podáć ku posłußenstwu/ ad hunc solum actum, Pisárze/ Woyty/ Włodárze/ ábo ine tákie sługi y kmiećie: którzyby pożytki onych dóbr w swey spráwie mieli y ich wiádomi byli/ zmowy żadney nie máiąc ku ßkodźie náßey y Rzeczypospolitey.

A tákże Żupnicy/ Célnicy/ y Mytnicy wßyscy/ dostáteczną spráwe tymże Rewizorom dáć máią: áby Rewizorowie zá ich instructią/ y okazániem pożytków y dochodów/ Inwentarze poczynić mogli ze wßech kráiów koronnych: wedle opisánia Constitucyiey seymu łońskiego. Tego dokłádáiąc: Iż ći to Rewizorowie posłußenstwá nikomu w imieniu tym/ w którym iedno rewidowáć bedą/ w niczym nie przekázywáli: á owßem káżdé posłußenstwo dźierżawcóm srodze przykázuiąc/ we wßem sie wiernie pod sumnieniem swym spráwowáć máią: które też bespieczenstwem opátruiąc/ vchwałą seymu terázniejβego náyduiemy/ áby żaden sprzećiwić sie im nie śmiał: á ktoby sie kolwiek tego ważył/ nie ináczey to sądźić mamy: iedno iákoby przećiw osobie náßey tego sie ważył/ z rádą Pánów Rad ná seymie.

Ciż Rewizorowie ziácháć sie mieli ku temu któryby tego był potrzebował y pokazáć chćiał, że mu nullo iure *dobrá iego wźięte.*

Pátrz wyßey folio 104 lege 6 Czyniąc też dosyć/ etc.

Ciż Frymárki wßytkié rewidowáć mieli, czego też y Stárostowie ábo ich Podstárośćiowie spółem z nimi doyźrzeć mieli.

Pátrz wyßey, folio 95. lege 2. Frymárki wßytki ciż Rewizorowie/ etc.

Roku 1565. w Piotrkowie/

Iescze sie tá Rewizia byłá nieskończyłá: przetóż do drugiégo seymu odłożona.

4. A Co sie tycze tego/ żeby Rewizya y namowá około Rewizorskich spraw/ do innégo seymu odłożona byłá: Te poniewaz że sie iescze nie wßyscy Rewizorowie z Rewizią swą odpráwili/ y nie wßyscy sie iescze ziecháli: Vchwałą seymu niniejßego z tą mocą y władzą/ iáko sie tu odpráwowáć y dokonczywáć miáłá/ do drugiégo seymu przyßłégo ko-

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. Const. 54.

ronnégo odkłádamy. Opátruiąc to/ żeby sie ná przyszłym séymie nie od czego inégo / iedno od téy Rewiziiéy poczeło.

O Rewizorách do Prus.

Támże fol. 53. B.

5. TAk iáko Posłowie proszą/ áby Rewizorowie do Prus posłáni byli / y Rewiziiéy swéy dokonczyli/ ci którym poruczona byłá/ máią iéy dokonczyć / y ná przyszły séym koronny máią ią odnieść/ y ták sie spráwić: żeby sie we wszem Constituciam przeszłym / y temu czego w téy mierze potrzebá/ dosyć stáło.

Roku 1566. Rewizia z recessu Lubelskiégo.

Tenże Con. fol. 69.

6. JAkoż do Constituciiéy z przeszłégo séymu Piotrkowskiégo / która záczecié séymu tego od Rewiziiéy vkázowálá/ przystawáiąc. Czyniliśmy wszytkę pilność czás długi/ częścią/ áby sie iuż to ták było vprzątnęło / áby y do innych spraw nieprzeszkadzáło: y áby było vczyniło sie wszytkiému dosyć temu/ co iest w przeszłych Constituciách opisano. Do czego iednák przez Rewizory podáne nam były wszytkich dochodów do skołu nászégo należących/ frymárków y innych rzeczy z Wárszáwskiégo séymu ná Rewizią odesłánych regestrá/ które przeyźrzáné są przez Deputaty násze/ále iescze niektóré nie concludowáné przez Nas y Rády násze/ które ná przyszły séym przekłádamy. Tákże o Cléch/ o Mostowych/ o Grobelnych [a] y o wolnościách od myt/ y Cél ták wodnych iáko y ziemskich. Tákże też de bonis nullo iure receptis, które sie iescze nie dokonáły chcemy rozumieć. y o liberáciách / które in vsu, przy mieściéch z domów / z dworów / y innych dóbr exequutiiéy podległych. Ale insze rzeczy/ iáko frymárki [b] y któreby były z strony nászéy/ ábo przodków nászych/ nullo iure recepta bona [c] y inne wątpliwości/ które iuż są przez Nas z Rádámi nászémi y Posły ziemskimi/ skonczoné y odpráwioné/ przy mocy swéy zostáwiemy. A co sie tycze frymárków/ które sie dla contentáciiéy/ y z innych przyczyn słusznych odłożyły/ y któreby sie nowo stáć miáły/ á Rewiziiéy iescze potrzebuią/ té rewidowáné przed séymém przyszłym bydź máią przez też Rewizory/ którzy Rewizyą przeszłą odpráwowáli/ ták iżby sie ich Rewizia ná przyszły séym zgotowálá y przyniosłá/ y té frymárki/ żeby sie dokonczyły.

[a] O tych rewiziách masz wyszéy fo. 74. lege 42. Náznáczamy: &c. y insze práwo potym.

[b] O tych Frymárkách masz wyszéy fo. 94.

[c] O dobrách nullo iure wziętych masz wyszéy fo. 105 práwo 14. y 15.

Niedopuszczenie Rewiziiéy.

Támże Con 69. B.

7. TEyże tám Constituciiéy séymów przeszłych podpádłémi bydź znáyduiemy/ wszytki którzy ná séymie przeszłym Wárszáwskim/ listy ná dobrá królewskié okazawszy/ y decreta [d] reuisionis odniósszy/ w tych dobrách Rewiziiéy niedopuszczáli.

[d] Te dekretá séymu Lubelskiégo są rozesłáné do powiátów y Woiewództw: o czym masz w księgách piątych w części osméy Tit. 1. lege 1. Dekretá.

Liquidácyę.

Támże.

8. A Liquidácyę z dekretów séymowych/ około stárych summ gdzieby przed séymem blisko przyszłym in iudiciis competentibus nie odpráwiły sie. Tedy ná blisko przyszłym séymie vczynić to będą powinni/ ci/ którymby to z dekretów należáło.

Roku 1567. w Piotrkowie/

Zá témi Rewiziámi postánowiły sie.

Naprzód: Wychowánie Stárostów y Dzierżáwiec. *Które naydziesz wyszéy* fol: 312. lege 4. Około/ &c.

Potym: Arendy dożywotné. *Które naydziesz wyszéy* fol: 94. leg: 2. Arendy dożywotné.

Potym: Oddawánie czwartéy części. *Która naydziesz wys:* fol: 312. leg: 5. Po declárátiiéy tákowéy.

Potym: O Frymárkách nie rewidowánych iáko niemiáły bydź ważné. *masz wyszéy* folio 95. lege 4. Frymárki żadné/ &c.

Potym: Vczyniły sie dekretá séymów Lubelskiégo y Piotrkowskiégo. *Które masz w księgách Piątych, w części siódmey,* Tit: 1. leg: 1. Dekretá wszytkié séymu Lubelskiégo/ &c.

Rewidowáné

Rewidowáne dobrá Exequutiiey nie podległe.

9. Iż od wiela osób skárgá przed Nas przyszłá/ że ich Wsi dziedziczne/ Młyny/ Rudy/ Stáwy/ zá złą spráwą iákoby stołowi nászému należáły. Tákże imioná/ ná których stáré summy są. Woytostwá/ które exequutiiey ná ten czás nie podległy/ Rewizorowie rewidowáli. Przeto my to im wáruiąc/ náyduiemy że tákie rewidowánie práwu wszech szkodzić nie ma/ áni sie w tákowe wsi dziedziczne wwiezowáć będziemy.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. Con. 77. B.

Roku 1569. z Séymu Lubelskiego/

Deputowano y wysłano Lustratory do wszech imion y dóbr królewskich, nullis penitus exceptis. Articulo.

O Lustratorách.

10. Lustratory wedle Constituciiey do wszech imion y dóbr nászych wolnych/ nullis penitus exceptis, wedle Constituciiey deputuiemy y wysyłamy.

Zyg. Aug. w Lubl. 1596. HP 56

A naprzód my z strony nászey deputuiemy.

Do Wielkiey Polski.	X. Hieronymá Gárwáskiego/ Káncléřzá Gnieźnienskiego/ Sekretarzá nászego.
Do Máłey Polski.	X. Zácheuszá Pikárskiego/ Kánoniká Wárszáwskiego/ Sekretarzá nászego.
Do Ruśi y do Wołyniá.	Vrzodzonego Málochowskiego/ Sekretarzá nászego.
Do Kiiowá.	Vrodzonego Chodorowskiego.
Du Prus.	X. Janá Rádogoskiego/ Kánoniká Łęczyckiego y Łowickiego/ Sekretarzá nászego.
Do Mázowsz y do Podlásza.	X. Janá Borukowskiego/ Proboszczá Łęczyckiego/ Sekretarzá nászego.

Pánowie też Rády z strony swey deputowáli:

Vrodzone { *Do Wielkiey Polski.* Stánisłáwá Kryskiego z Drobniná Ráciezkiego/ Dzierżawce Dobrzynskiego. *Do Máłey Polski.* Janá Krysztoporskiego Wielunskiego. *Do Ruśi y do Wołyniá.* Lekinskiego Nakielskiego. } Kásztelány.

Do Kiiowá.	Vrodzonego Krysztophá Głowe/ Sekretarzá nászego.
Do Prus.	Vrodzonego Stánisłáwá Wysockiego/ z Budzisłáwá/ Biechowskiego Kásztelaná.
Do Mázowsz y do Podlásza.	Vrodzonego Lysakowskiego/ Lubáczowskiego Kásztelaná.

Posłowie też z strony swey deputowáli.

Do Wielkiey Polski.	Vrodzonego Jákobá Ponetowskiego Cześniká Łęczyckiego.
Do Maley Polski.	Vrodzonego Piotrá Naszowskiego z Wysokiego.
Do Ruśi y do Wołyniá.	Vrodzonego Mikołáiá Grzybowskiego/ Podkomorzego Wárszá.
Do Kiiowá.	Vrodzonego Borzeckiego.
Do Prus.	Vrodzonego Woyćiechá Niemoiewskiego/ Sędziego Grodzkiego Jnowlodzłáwskiego.
Do Mázowsz y do Podlásza.	Vrodzone° Gábrielá Másłowskiego/ Woyskie° Wielunskie°

A Jeśliby który prze śmierć ábo inną przyczynę z miánowánych niemógł bydź ná tey Lustrácyiey/ inszego ná to mieysce deputuiemy: ktorzy ták máią rewidowáć Prowenty wszelákie te: iákoby czwartey częśći nád pierwsze Inwentarze/ okrom fortuitos casus. nie

nie vbywáło : ále owßem co bydź może przybywáło. Którym dostátecznie wßytkiego sie dowiedźieć/ też y pod przysięgą poddánych/ żáden nie bronić nie ma : iáko o tym ßerzéy o Rewizorách constitucya obmawia : która tákże tę Lustratorom we wßytkim służyć ma.

Wárßáwska anni 1563. wyßßey fo. 382. Iuż dosyć &c. para. którym &c

Ci Lustratorowie dobrá wolné piérwéy nie rewidowáné / z którychby płácona bydź miáłá czwarta część/ máią tákże inwentowáć : z których / gdyż nie były inwentowáné przez Rewizory/ niemáią bydź o czwartéy częśći zapłáte pociągáni/ y spożywáné wolnémi czynimy: áż gdy Lustratorowie imienie zinwentuią/ tedy po dániu ich spráwy zá té látá zátrzymáné wßytko máią płácić. A gdźieby też fortuitis casibus, w dobiách rewidowánych co prowentów roku tegó przeßłégo/ w oddawániu téy czwartéy częśći vbyło/ á v kogoby z téy przyczyny zátrzymano było/ máią inquirowáć/ y ná przyßły séym dla vznánia odnieść: á tám co sie godźić będźie/ defálkuie sie/ á reszte táki kożdy/ támże powinien będźie oddáć.

Którzy Lustratorowie ná Wołyniu/ Podláßu y Kiiowskiéy źiemi/ tákże wßytki dobrá wolné y prowenty násze rewidowáć y inwentowáć będą powinni: á póki sie tá Lustrátia nie odpráwi / y reiestrów z niéy ná séym Lustratorowie nie znioſą : káżdy possessor dóbr y dochodów nászych / powinien będźie ták iáko teraz / wedle reiestrów Rewizorskich ná czás náznáczony tę czwartą część oddawáć sposobem wyßßey opisánym.

Daiemy też tymże Lustratorom facultatem rewidowáć mieyscá té / we wßytkich źiemiách Podláskich/ Wołynskich/ y Kiiowskich/ póki máią bydź rozdawáné wiecznośći ábo lenná dla osiadánia tychtám pustyn: która Rewizyią ná przyßły séym odnioſą: á my tám zá rádą y pozwoleniem stanów koronnych concluduiemy.

Tákże też rewidowáć máią mieyscá ábo imioná té/ ták w tych Woiewództwách przerzeczonych/ iáko y w Ruskim / które są przez nieprzyiaciela popaloné y spustoßoné : o których tu ná tym séymie żadnéy cogniciiéy czynić nie będźiemy. ále káżdégo przy iego Dániniu y Práwie/ iáko teraz trzyma/ áż do dánia ná przyßłym séymie spráwy od tych Lustratorów záchowywamy.

Ostátek téy constituciiéy maß wyßßey fol. 74. lege 42. Náznáczamy.

Roku 1570. *O tych Rewiziách Lustratorskich, Reiestrá spisáne do skárbu oddáne bydź miáły.*

Zyg Aug. Con. 118. B.

II. Lustratorom ná rewidowánie dóbr nászych królewskich z séymu przeßłégo wysłánym / gdyż tu rewiziiéy ná ten séym nieodnieśli : Roskázuiemy/ áby reiestrá porządnie wßytkich prowentów spisáli/ y ná Nowéláto w Kráwie do rąk páná Podskárbiégo y Deputatów oddáli.

A iż vrzędnicy źiemscy wedle Constituciiéy séymu Lubelskiégo nie wßyscy rewidowáli Ceł / Myt / y Grobelnych w powiećiech swoich : Przeto / áby sie téy Constituciiéy dosyć działo / roskázuiemy żeby pod stráceniem vrzędów temu dosyć czynili / co ná drugi séym porządnie spisáwßy odesłáć ábo odnieść będą powinni. O którą winę ad cuiuscunque instantiam będą pozwáni/ ábo ieden pozwan/ ma przed námi odpowiedáć.

ZA KROLA STEPHANA.

Roku 1576. continuowano Rewizyią kráiów Podolskich y Ruskich.

Pátrz niżéy w kśiegách śiodmych w częśći wtoréy Tit: 2. lege. 4. 5. 6. 7. etc.

Z tegóż séymu Rewizyia Podláská postánowiona. *Pátrz w tychże kśiegách śiodmych w téyże częśći wtoréy. Tit: 8. lege 12.* A iż.

Tymże Rewizorom poruczone było zmurowánie Cáncelláryiéy źiemskiéy w Łomżie. *Pátrz támże w tychże kśiegách w częśći czwartéy, Tit: 3. lege 49.* Tymże.

Roku

Roku 1578. Rewizorowie cél deputowáni byli.

Pátrz wysszey fol: 75. lege 44. Mytá, clá, ták wodne &c. parag: A gdźieby były potrzebné nowé &c.

Roku 1581. Ciż Rewizorowie zá tegóż Stephaná iáko Rewizyią obiácháć y odpráwić mieli/

Pátrz támże fol: 75, lege 45. Clá wszytkié. &c.

Rewizorowie do Zup Wielickich y Bochenskich byli postánowieni. *Pátrz wysszey fol: 52, lege 16.* Iż do wiádomośći.

ZA KROLA I. M. ZYGMUNTA TRZECIEGO.

Rewidowánié cél iáko continuowano/naydźiesz wys: *fo.76. le.46.* A iż Constitucia záſzłá.

Rewizorowie do Rusi y do kráiów Podolskich/*masz niżey w kśiegách śiodmych parte 2. ti: 2.*

Rewizyia Lubowle ták iest opisána.

13. Zá pewnémi przyczynámi wysłáni są Rewizorowie do oglądánia szkód y vmnieyszenia prowentów w Lubowli zá przeszłé látá prze oderwánié od korony tego Zamku: to iest od osoby nászey. Vrodzony Ioáchim Bielski Sekretarz nász: Od pánów Rad vrodzony Woyćiech Pádniewski Kásztelan Oświećimski: á od posłów źiemskich/ vrodzony Sebástian Lubomirski Sądecki y Dobczycki Stárostá/ Burgrábiá y Zupnik Krákowski. Którzy to Rewizorowie ná przyszły séym będą powinni przynieść/ co zá vymá byłá prowentów stárośćich mieyscá tego. A zá przeszłé látá do tąd/ póki tego ći Rewizorowie nie odnioſą/ tedy mocą séymu ninieyszego/ ássecuruiemy stároste mieyscá onégo vrodzonégo Káſprá Máćieiowskiégo/Koniuszego nászégo/że niepłácenié oboiéy quárty zá dwie lecie po wźięćiu Lubowle przez Arcyksiążecégo żołnierzá/to iest/ pro annis 1588. & 1589. niema iemu nic szkodźić: y instigator nász ma sie zádźierżeć/ y ratione tych dwu lat niéma o nie pozywáć do séymu przyszłégo.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 43.

Approbátia Rewiziiéy Serebriyskim.

14. Szláchetnym Ianowi y Andrzeiowi Serebryskim/dźiedźicóm w Serebryskách/ w źiemi Chełmskiéy/ séymu przeszłégo/ byli pewni Rewizorowie authoritate Cōuentus náznáczeni: qui cognouerūt medietatem bonorum villæ Szerebrſcze ad Capitaneatum Chelmensem: alteram verò ad hæredes prædictos cum suis attinentiis pertinere. Ideò, ex cōsensu omnium ordinum Regni decretum præfatum ea in causa latum, approbauimus, præsentibusq; approbamus,& statuimus, faciendam diuisionem & separationem omnium bonorum præfatorum villæ Serebrysczc, tym sposobem/ gdyż polá téy wsi Serebrſcz/ ták té które do nászégo królewskiégo folwárku nálezą/ iáko y poddánych nászych/ tákże téż y szláchetckié/ nie są żadnémi znáki áni miedzámi ográniczoné: áby ći Rewizorowie/ rozdźieliwszy grunt téy wsi Serebrſcz/ nam pospolu przy iedney stronie/ á przy drugiéy stronie Serebryskim oddźielili: á to w polách/ łąkách/ stáwiéch dołu/ borzéch/ lásách/ chróśćiech. Do téy wyszéy pomienionéy spráwy Rewizory wedle zezwolenia terázniey szégo stanów koronnych/ miánowićie wyślemy. A ieśliby téż zá iákim przypadkiem/ ći które naprzód wyślemy/ ziecháć nie mogli/ tedy y inné ná káżdy czás/ zá prośbą tych Serebryskich/ Káncellárya nászá dáwáć będźie powinna/áż ad determinationem téy spráwy. A cokolwiek ći Rewizorowie w téy spráwie vczynią/ to my/ y stárostowie ná Chełmie pro tempore będący/ wiecznémi czásy dźierżeć będą powinni/ vchwałą séymu tego/ pod winą Constitucyiéy Anni 1562.*3 strony rozsypánia gránic vczynioną.

Tenże w Wár. 1590. fol. 42.

**Sub priuatione officii: niżey w kśięgách piątych tit. 2. le. 20. A któryby.*

Lustrácyia dóbr stołu królewskiégo postánowiona.

Lustrá-

Tenże w VVár. 1598. fol. 6. B.

15. Lvstrátią postánawiamy y ná przyszłym da Bóg seymie / skoro po Wotách Senatorskich y Poselskich ná propositią/ nie przystępuiąc do żadnych inych spraw/ Lustratory ták od nas/iáko y od PP. Rad/y od kołá Poselskiego náznáczeni y wysłáni z oznáczeniém czásu bydź máią/ którzy przysiądz będą powinni ná spráwiedliwé rewidowánié prouentów wszytkich dóbr pod Lustrátią podpadáiących.

TAXATIO FVNDORVM. Tit: II.

Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ, &c. Dominus & Hæres.

HL. 269/ 481. Táxatiiéy téy trzy pára.naydźieß po polsku wys.fo.332. prá. 2. Oznáymuiemy.

Significamus tenore præsētium, quibus expedit vniuersis: Quia cùm fatali quadā aduersitate, hactenus contingere non potuit; vt certa, stabilis, & opportuna defensio, aduersus continuos & anniuersarios hostes Regni nostri statueretur: ita, vt quotannis nos Conuentus agere, & nouos semper tractatus, de ipsa defensione facere oporteat: Factum est, vt penè quotannis ingentia damna, Regno & dominiis nostris inferantur: & Reipub: in deterius semper labi videatur. Quare cùm per statuta, anno superiori, debilem ac incertam defensionem, maxima damna Regno nostro essent illata: regnumq; Vngariæ summam cladem accepisset: nolentes deesse Reipub: tantis discriminibus expositæ, & solidiorem aliquam defensionem constituere: indixeramus Conuentum generalem Cracouiensem. in quo vnà cum vniuersis Consiliariis & Nunciis, anxiè disquirentes, & in medium consulentes, de certo & firmo aliquo defensionis modo, tandem ad infrascriptas Constitutiones omnes conuenimus: & vt in executionem deuenirent, decreuimus.

Inprimis statuemus conuentus particulares, in singulis Palatinatibus regni nostri: videlicet in Palatinatibus terrarum Maioris Poloniæ, pro feria secunda proxima post Dominicam Conductus Paschæ: in Palatinatibus verò terrarum Minoris Poloniæ, ad feriam tertiam proximam ad Dominicam Iudica pròximè futuram. Ad quos quidem Conuentus, Palatini & omnes Dignitarii, Castellani, Capitanei & Officiales, totaque nobilitas vniuscuiusq; Palatinatus conuenire debent: sub pœnis nostris regalibus, & in eis Palatini, Castellani & Nuncii terrarum, qui ad hunc generalem Conuentū Cracouiensem erant missi, declarabunt communi nobilitati: quòd decreta est, in hoc ipso generali Conuentu Cracouiensi, taxatio omnium bonorum seu fundorum; hoc est, ciuitatum, oppidorum, & villarum totius regni, præter bona nostra regia: quæ libera sunt, & non oppignorata, iuxta decretum conuentus Piotrkouiensis, ante biennium habiti, quod poni debet hoc anno in executionem.

In his autem Conuentibus. quisq; Palatinus, cum Castellanis, Officialibus, & nobilibus sui Palatinatus, eliget & designabit ad singulos districtus vnum Castellanum illius districtus, & duos viros Nobiles eiusdem districtus: sic, quòd ad singulos districtus, sit electus & designatus Castellanus & duo nobiles eiusdem districtus fide digni, probatæ virtutis, ac bonæ conscientiæ: ad ipsos fundos, seu bona terrestria taxanda. Quòd si non fuerit in aliquo districtu Castellanus: eliget Palatinus alium Dignitarium seu Officialem illius districtus: de consensu Dignitariorum, Officialium, ac Nobilitatis, quæ ibi fuerint: aut maioris partis ipsius.

Hi verò omnes supradicti, iurati esse debebunt: Palatinus & Castellanus, sub eo iuramento, quo Nobis & Reipub. regni nostri obstricti sunt: dicti verò duo illi Nobiles, ex communitate electi, corporale iuramentum præstabunt: quòd omnium & singulorum bona iustè taxabunt, & conscribent: ita vt illa vendi aut emi deberent: non habita ratione sanguinis, aut amicitiæ, vel cuiuscunq; necessitudinis: neque ex amore, prece, pretio aut odio: nec propter munera aut pollicitationes: nec metu aut timore. sed purè, syncerè, ac secundùm Deum & iustitiam.

Quisque

Quisque autem Palatinus, cum Castellano primario, & duobus Nobilibus, ex communitate electis, initium faciet eiusmodi taxationis bonorum, feria secunda post festum S. Trinitatis proxima: & primus ipse Capitalem districtum sui Palatinatus obequitabit: videndo, æstimando, & taxando cuiusq; bona, à suis propriis incipiendo: si illa in eodem districtu capitali habuerit: siue illa sint hæreditaria, siue obligatoria: secundùm industriam, discretionem & conscientiam. & descendendo personaliter cum sibi adiunctis, Castellano & Nobilibus, ad singulas Parochias eiusdem districtus, & vbi opus fuerit, & dominis Taxatoribus ita expedire videbitur, etiam ad villas ipsas, ciuitates, & oppida, situm, prouentus omnes, diligenter perpendendo & disquirendo: & ibidem valorem, & extimationem bonorum illius Parochie, vocato ad se Plebano, aut eius Commendario, & aliis hominibus, tàm nobilibus quàm plebeiis, omnis ordinis & status circumadiacentibus inquiret, nulli fauendo; sed Deum, & conscientiam præ oculis habendo. ac ipsam taxam, & valorem singulorum bonorum eiusdem districtus, fideliter conscribi & annotari faciet.

Quo exemplo alii Castellani, cum duobus Nobilibus iuratis, ibunt per districtus sibi deputatos illius Palatinatus: & taxationem omnium bonorum, descendendo ad Parochias, modo præmisso facient & fideliter conscribent.

Ibit autem vnus Castellanus post alium, infra vnam septimanam, (si & in quantũ priorem districtum absoluerit) per alios singulos districtus: propterea vt nobiles in diuersis districtibus bona hæreditaria habentes, Taxationi suorum bonorum interesse possint: id quod facere debebunt, & tenebuntur, sub pœnis nostris regalibus. Vel si ipsimet personaliter commodè interesse non valerent: vices suas amicis, vicinis, familiaribus, aut officialibus suis, committere possint. alioquin eorum bona nihilominus taxabuntur, & taxari debent: absentia illorum non obstante.

Et quoniam in omnibus Palatinatibus & districtibus, domini spirituales habent bona sua Ecclesiastica, seu fundos: quæ licèt nunquam aliàs subiecta erant oneri bellicæ seruitutis: vt quæ per Serenissimos prædecessores nostros Poloniæ Reges, & Duces, sunt ab initio fundationis Ecclesiarum, ad vsum duntaxat & onera Ecclesiæ collata: multisq; immunitatibus, & libertatibus donata: tamen in præsenti regni necessitate & summo discrimine, volentes ipsi domini spirituales, sibi & Ecclesiis suis gratiam nostram regiam demereri: fratribus verò suis dominis secularibus gratificari: Reique publicæ (pro cuius bono statu orare tenentur) ope sua non deesse: permiserunt etiam non grauatim bona sua Ecclesiastica, hactenus semper libera, cum his quæ ad defensionem obligata sunt, in præsens taxari; ita vt bona dominorum secularium taxabuntur. Et proinde Domini Archiepiscopi & Episcopi, designabunt duos viros Ecclesiasticos, bonæ fidei & conscientiæ, ad quemlibet Palatinatum: qui vnà cum taxatoribus, per Palatinum, Castellanos, Officiales, & Nobilitatem electis seu eligendis, taxabunt bona omnia tàm spiritualium quàm secularium personarum: & hi primùm cum Palatino & Castellano primario, ac duobus Nobilibus electis, capitalem districtum obequitabunt, per singulas Parochias: & simul cum illis, bona eiusdem districtus taxabunt, & æstimabunt, modo suprascripto, secundum Deum, & conscientiam, sublato amore, fauore, metu, prece, odio, &c.

Iidem spirituales designandi per dominos Archiepiscopos & Episcopos, ituri deinceps sunt successiuè, per alios districtus illius Palatinatus: & bona omnia, tàm spiritualia quàm secularia, cum Castellanis & Nobilibus electis, seu eligendis taxabunt, modo & ordine suprascripto: & non erit opus, vt ad singulos districtus eligantur, seu designentur alii & alii spirituales: prout Taxatores seculares, qui ad singulos districtus eligi & designari debent: sed ad totum Palatinatum, & districtus illius omnes, duo duntaxat Taxatores spirituales, incipiendo à primo & capitali districtu, bona omnia (vt supra dictum est) cum Taxatoribus, ad singulos districtus electis seu eligendis, taxabunt seu æstimabunt. Verùm præstabunt prius iuramentum corporale, in manibus sui Episcopi: quòd non amore, prece, odio, metu, fauore, &c. sed iustè & secundùm Deum

ac conſcientiam, ác iuſtum rationis ſuæ iudicium, bona omnia taxabunt & eſtimabũt.

Si verò Taxatores ſpirituales & ſeculares, inter ſe fuerint diſcordes, in taxatione aliquorum bonorum ſpiritualium aut ſecularium: huiuſmodi differentiam, & quibus rationibus & cauſis quæque pars niteretur, & aſſertionem ac motum animi ſui fulciet, deſcribent: & ad Nos, ad proximum generalem Conuentum, perferent: reuidendam per Nos & Conſiliarios noſtros, & iuſtitia mediante decernendam. Peracta autem in ſingulis Palatinatibus, & Diſtrictibus eorum Taxatione ſupraſcripta: deſcriptisq; diligenter omnibus differentiis, ſi quæ circa eam exorientur, eam Palatini ipſi, Caſtellani & Taxatores ſpirituales & ſeculares ſupraſcripti, in ſingulis Palatinatibus conſcribent: ac in regeſtra, ſeu libros redigent, ac redigi facient: illaq; manibus propriis ſubſcripta, ſigillis ſuis obſignabunt. quæ Palatini ipſi terrarum, ad ſe recipient, & nobis afferent, ad proximum generalem Conuentum: in quo Nos cum Conſiliariis noſtris, & terrarum Nunciis, viſis, perſpectis, & maturè perpenſis Taxationibus omnium bonorum, conſtituemus modum & ordinationem defenſionis regni noſtri: qui eidem regnò vtilis, & ſubditis noſtris tolerabilis, & ferendus ſit futurus. idq; quòd Nobis in ea ipſa taxatione bonorum moderandum, agendum, & minuendum videbitur, facere & conſtituere cum Senatu regni noſtri, & Nunciis terrarum curabimus. Quia verò Nos ferimus multa onera, in ſuſtinendò ſtatu noſtro Regio, & expediendis Reipub. negotiis; non viſum fuit, vt bona noſtra Regia, quæ libera & non oppignorata habemus, ſubiicerentur taxationi ſupraſcriptæ. quoniam nos pro officio ac debito noſtro, proque virtute ac benignitate noſtra Regia, nunquam deeſſe ſolemus, nec vnquam deeſſe volumus, viribus & facultatibus noſtris defenſioni ipſius regni & ſubditorum noſtrorum. Verùm bona reliqua noſtra omnia regia, in ſummis pecuniarum quibuſcunq; obligatâ, ſubiecimus & ſubiicimus taxationi ſupraſcriptæ: quæ perinde taxari & æſtimari debebunt, ac aliorum ſubditorum noſtrorum, ſpiritualium & ſecularium, bona hæreditaria & obligatoria taxabuntur.

Quocirca vobis omnibus, Palatinis, Caſtellanis, cæteriſq; Dignitariis & Officialibus, ac vniuerſis ſubditis noſtris tàm ſpiritualibus quàm ſecularibus Regni noſtri, præſentẽ Cõſtitutionẽ Conuẽtus generalis denũciamus Mandamuſq; vobis: vt illã eo ordine & modo, vt præmiſſũ eſt, diligẽter exequamini. pro fide veſtra, ac gratia noſtra non aliter facturi. Datum Cracouiæ in Conuentu generali feria tertia proxima poſt Dominicam Reminiſcere. Anno Domini 1527. Regni noſtri Anno 21.

ŁANY. Tit: III.

Łan Fráncuſki, ábo Fránconicus w księgách Krákowſkich ták ieſt opiſány.

MAnſus ſeu Laneus Franconicus iuxta veram menſuram ita videlicet debet eſſe menſuratus & diuiſus.

Primò, debet eſſe menſura quatuordecem vlnarum, & vnã palmam in ſe continens: quarum quidem menſurarum huiuſmodi ducentæ & ſeptuagintæ menſuræ ad longitudinem, & latitudinem duodecim menſuræ menſurari debent, & ſic fiet verus laneus Franconicus.

Item, in quolibet laneo debent eſſe decemocto ſtadia, & quodlibet ſtadium quindecem menſuras ſupraſcriptas continere debet. Et hæc eſt menſura veriſſima manſi ſeu lanei Franconici.

Do tegóż wierſze tè należą.

Bis ſeptem vlnis fac virgam, iungito pugnum.
Bis ſenos latus ex his erit manſus.
Bis centum longus & ſeptuaginta virgæ.
Francus manſus perfectus ſit tibi cenſus.

Theu-

Theutonicus Mansus.

AD mensurandum laneum Theutonicum iuxta modum iuris Tneutonici: primò, quindecim vlnæ faciunt vnam virgam, tres virgæ faciunt vnam cordam, quatuor cordę faciunt vnum mansum ad latitudinem: ad longitudinem verò debent esse nonaginta cordæ. Et sic erit perfectus mansus Theutonicus.

Łan Polski, z którego kmiećie, dźień w tydźień robić máią, táki być ma.

DIuisus in tres campos debet esse ad longitudinem, quodlibet stadium octuaginta quatuor vlnarum: & huiusmodi stadia debent esse duodecim in longitudinem, ad latitudinem verò laneus debet esse centum & viginti vlnarum.

Item; alius laneus de quo kmethones laborant suis Dominis diem in septimana, debet esse laneus diuisus in tres partes, hoc est in tres campos. In quolibet campo debent esse quatuor stadia, quodlibet stadium ad longitudinem debet esse centum & quinquaginta plantarum, aliâs stopy. Ad latitudinem verò debet esse laneus 24. Sulcorum, aliâs zagonów / & quilibet sulcus ad sex plantas, aliâs stopy.

Laneus Coniecturalis, *ták iest w státućie opisány.*

A Jeśliby łanów nie było ośiádłych ábo czynszuiących / tedy w wiązánié niech będźie dáné w polá / ná których dwánaśćie korcy żytá zwykło być wyśiéwano / ábo wedle podobieństwá mogły być pośiáné / to iest polá rozumieiąc zá grzywnę czynszu rocznégo.

SI autẽ lanci non sunt possessionati seu cẽsuales: tunc intromissio detur in agros: in quibus duodecim cori siligni seminari consueuerunt, aut seminari verisimiliter possent: agros videlicet intelligẽdo, pro marca census annui.

Alex.La.4. uer.7.HL 204.B / 366.uer.2. HP. 475. uer. 9.

POBORCY. Tit: IIII.

Poborcowie po Woiewództwách náznáczeni być máią.

1. POborcowie wszyscy do wybiérániá Poborów y Czopowégo w Woiewództwách/ w powiećiéch y źiemiách náznáczeni być máią.

Zyg. III. 1590. w Vniuersa.Pobo. tit. Várunek

Przyśięgáć máią.

2. POborcowie wszyscy y ich succolektorowie / do wybiérániá poboru w Woiewództwách / powiećiéch y źiemiách náznáczeni/y niżéy opisáni / ná wybiéránié tego poboru przyśięgą obowiązani być máią. A te przyśięge vczynić będą powinni ná rokách Grodzkich bliższych po ś. Woyćiesze blisko przyszłym w te rotę.

Zyg.III. w Vniuersa. Pobor.1591 fol. 15.

Przyśięgá Poborców generálna.

Zá Królá Zygmuntá piérwszégo w Bydgosczy 1520.

Która naydźiesz fol. 331.

Tychże, zá królá Iego M. Zygmuntá trzećiégo, w Wárszáwie 1591.

3. JA N. przyśięgam / iż wyższéy opisánych podatków w wybiéraniu y w wyćiągániu wierny będę / Naiáśnieyszému Pánu Pánu Zygmuntowi Trzećiemu / z łáski Bożéy królowi Polskiému / Wielkiému Książęciu Litewskiému / Ruskiému etc. y Rzeczypospo: á chcę y iestem powinien wszeláką prácą/ stárániem / sczéróśćią y pilnośćią / podatki

Z Vniuer. Pobo. fo. 15.

według vchwały listów vniuersálnych / ná seymie wálnym Wárszáwskim blisko przeszłym / vchwalonych y postánowionych / wiernie wyciegáć y zbieráć: żadnému człowiekowi iákiegokolwiek stanu / płci / y powolánia / bądź dla miłośći y przychilnośći / ábo nagrody nie folguiąc. Náprzód z dóbr królewskich y duchownych / potym z dóbr wszelákich szláchetckich osób / bez przekázy wolnośći y swobód / iákąkolwiek władzą komużkolwiek nádánych / tych którzyby zátrzymáli táki podatek / Stárośćie onégo mieyscá deseruie. A wybráne pieniądze / nie obrácáiąc ich ná swóy włásny pożytek / áni względem vfolgowánia / áni quitów mnieyszych dawánia / y vpominków nie biorąc / do rąk tych wiernie y zupełnie oddam / iáko iest wyszey postánowiono: ták mi niech Pan Bóg pomoże / y święta Ewánielia.

Tychże przyśięgę pogłowną Roku 1590. naydźiesz wyszey fol. 357.

O tychże.

Zyg. III. w Vniuer. Poboro. 1593. Tit. Várunek.

4. Poborcowie wszyscy y ich succollektorowie do wybieránia Poboru łanowégo / szosowégo / czopowégo / y skłádnégo winnégo y czwartégo groszá w Woiewództwách / Powiećiech y Ziemiách náznáczeni / y niżey opisáni / ná wybieránie tego Poboru wszelákiego / przysięgą obowiązáni bydź máią. A te przyśięgę vczynić będą powinni in eam Rotam, iáko iest w Vniuersale anni 1591. opisána: káżdy w Grodźie przednieyszym Woiewództwá ábo źiemie swéy / przed tym nim pocznie pobory wszelákie wybieráć.

Przy liczbie máią pokazáć Extrákty przyśięgi swéy authenticè.

Tenże támże.

5. Poborcowie y ich succollektorowie przy czynieniu liczby swéy powinni naprzód produkowáć Extrákty przyśięgi swéy z Grodu authenticè,

Succollectorowie.

Poborcowie podáwáć máią Succollectory.

Z Vniuer. Pobo. 1590. Art. 22.

6. Succollectorowie od Poborców podawáni bydź máią / świetcy od świetckich do kożdégo powiátu w swym Woiewództwie. A duchowni miásto succollectorów substitutos swé mieć będą wespół z świetckimi przyśięgłé.

Ná Pobory, Czopowè, Zydów zá Succollectory mieć nie máią.

Z Vniuer. Pobor. 1593 tit. Czopowé.

7. Poborcy ná Pobory / Czopowé / Zydów zá succollectory mieć nie máią: pod winą 400. grzywien / ták ná Poborce iáko ná Zydá. Aktorowie toties quoties per quemcunq; citati peremptoriè ná Trybunale respondowáć máią.

Wybieránié y oddawánié.

Spráwiedliwie wybieráć máią.

Támże uer. 4.

8. Poborcy przez Succollectory swé Chrześciány wedle przyśięgi swéy wybieráć spráwiedliwie máią: oprócz żeby sámym miástóm poruczyć ábo árendowáć chćieli. Czego ma bydź recognicya miástá onégo pod przysięgą cum auctione, iáko może bydź nálepszá.

Po

Po odebrániu cále do Podskárbiego oddáwáć máią.

9. Poborcowie wszyscy/ tákże ich succollectorowie / będą powinni sub fide & conscientia, pilnie/ spráwiedliwie/ nikomu nie folguiąc/ ten pobór wybiéráć/ y w cále nic sobie nie przywłaszczáiąc / iáko wyszéy opisano / oddáwáć zárázem po odebrániu do Podskárbiów koronnégo/ y ziemskiégo W. X. L. tym obyczáiem : że ten co będźie oddáwał/ ma dáć ábo posłáć recognicyą temu to Poborcy / wiele tego podatku wszytkiégo z ról y z máietnośći swéy / specifikuiąc wszytko / iáko wiele od czego oddał / y tákową recognicyą ná spráwiedliwé oddánié Czopowégo/ Poboru/ iáko wyszéy obmieniono/ przez kárczmárzá/ á ná łanowégo przez sie ábo sługę swego zostáwić ma.

Z Vniuersal. Pobor. 1583 fol. 13.

W Roku 1591. w Vniwersale Poborowym, folio 16. oddawáné bydź miáły Pobory do Száfárzów ná seymie, ábo w Woiewództwách náznáczonych.

Do vrzędu deferowánié.

O niewydánié Poboru Królowi iesli blisko będźie; iesli dáleko, Stárośćie deferowáć máią.

Contributiones si aliquis soluere neglexerit, Regiæ Maiestati, si est in propinquo; si in remotis partibus, Capitaneo deferatur.

10. Exactores publicarum Contributionum deferre tenebuntur Nobis, (si in loco propinquo fuerimus) vel (si in remotis ageremus) Capitaneo loci, omnes qui negligentes fuerint, in soluendis ipsis contributionibus: aut qui illas non soluerint, aut integrè non extradiderint. & tales, cuiuscunq; status, ordinis, & præeminentiæ illi fuerint, Nos sine omni spe veniæ, pœnis debitis puniemus. Et simili pœnæ seu mulctæ, subiacebunt Capitanei: qui executionem non fecerint mandatorum nostrorum, & decretorum Conuentualium.

HL. 64/ 115.

Poborcowie o niewydánié poborów Stárośćie deferowáć máią.

O poborów niewydánié Poborcowie wszytki/ którzykolwiek niewydáli/ Stárostom deferowáć máią : á Stárostowie wedle státutu postąpić przećiw nim máią / appellácyéy żadney mieyscá niedáiąc.

Zyg. Aug. w Wársz. 1563. HP. 94.

Retent práwem dochodzenié.

Práwnym postępkiem retentá dochodźić máią.

11. Aby káżdy Poborcá był powinien káżdégo / któryby Poboru nieoddał / nadáléy do S. Wáwrzyńcá blisko przyszłégo/ od czásu zapłáty w Vniwersale náznáczonégo / dáć Stárośćie ná deláciiéy : á Stárostá áby był powinien do dwu niedźiel wszytki podáné ná deláciách spozywáć/ á ná żadnym terminie niema bydź wywodzon pozwánému progress in causis eiusmodi, tákże accessorya/ áni dilácye żadné/ mieyscá mieć niemáią : gdyż káżdy winien respondere & satisfacere decreto quolibet, kiedy mu pozew ad notitiam dóydźie/ y excusátia sine intermissione áż do vkazánia quitów od Poborce/ czynić bez wszelákiégo nakłádu ktoryby ná to Poborce czynić mieli.

Zyg. III. w Vniuersale Pobor. 1591 fol. 17.

A gdźieby Poborcá nie dał ná deláciiéy/ ábo Stárostá infrà tempus infrascriptum niepozywał/ tedy iuż Poborcá ábo Stárostá/ iesliby negligentes byli/ Poborcá in delatione, á Stárostá in exequutione pœnam centum marcarum száfárzóm náznáczonym o to pozywáiącym/ ná expensá práwné połowicę/ á drugą połowicę do Poborów/ z win przepádnie : o co wszytko práwo do Trybunału rokiem záwitym / tyle ile rázów w tym sie nie-

 dbálym

obáłym pokaże. Nihilominus luitis pœnis præfatis, vterque illorum exequutioni præfatæ, iuxta exigentiam vniuerſalium literarum, toties quoties ſatisfacere tenebitur, vſq; ad plenariam ſatisfactionem Contributionum præfatarum in literis vniuerſalibus contentam.

A co Stárostá z deláciiey wybierze/ áby to do Poborce wydawał/ ktory záś do ſzáfárzow odnieść ma. A ieſliby Poborcá ná deláciiey kogo niewinnie podał/ tedy zá okazániem quitu zupełnego oddánia contributiiey/ ſtronę wolną Stárostá od wſzyſtkiego vczynić będzie powinien: á ná Poborce ſkáże duplicem pœnam quatuordecem marcarũ, in inſtanti, à iudicio ſiue officio non recedendo, ſoluendam, ktory támże bez pozwu rok záwity mieć ma/ połowicę Stáróście/ á połowicę ſtronie pozwánéy.

Tákże też/ gdźieby z dobr nászych krolewſkich/ Stárostá ábo Dźierżáwcá ták w Koronie iáko y W. X. Litewſkim tego podatku nieoddał/ tákowéyże winie iáko ſzláchćic podlédz ma. O co od Poborce do bliżſzego ktoregokolwiek grodu pozwan bydź ma. O ktorą winę od Poborce pozwány in primo termino tanquam peremptorio powinien będźie reſpondowáć/ y tę winę à iudicio non recedendo odłożyć.

Ktore pobory/ iáko ná zapłáte żołnierzom wyſſzey miánowánym ſą złożone/ ták/ wedle czáſu w Aſſekurátiiey osob ná tym ſeymie żołnierzom dánéy/ náznáczeni ſzáfárze náſzy zapłáte vczynić/ y liczbę od Poborcow z łanowégo ná dźień S. Michálá odebráć będą powinni/ ktorą Poborcy powinni będą vczynić sub pœna ſuprà expreſſa, o co forum ich zá. ad inſtigationem Száfárzá ſwego Woiewodztwá ná Trybunale inter cauſas officii bydź ma. Iednák Arendarze raty ſwé w árendźie opiſáné oddawáć/ obyczáiem támże náznáczonym powinni będą.

lib. 6. tit. 4. lege 7.

Krotſzy poſtępek wybiéránia Retent.

12. W Ktorym czáſie ieſliby kto tego Poboru nie oddał/ iuż in delatis Poborcá do vrzędu podáć go ma/ zá ktorą delácyą cum pœna quatuordecem marcarum, zápłáćić to káżdy powinien będźie vrzędowi Grodzkiemu/ á vrząd Grodzki/ to co wybierze w dźieśiéć niedźiel po oddánéy deláciiey/ do Podſkárbiégo powinien będźie odeſłáć/ ábo vrzędowé proceſſy/ w ktorychby ſię żadna folgá przećiwko deferowánym nieokázowáłá/ pod winą centum marcarum, gdy będźie do téy deláciiey pozwány ná Trybunał.

Vt Vniuer. Pobo. 1593 tit. Várunek &c.

A tákowych delácyi/ ktore Poborcy do Grodow podawáć będą/ máią Extrácty z tych vrzędow Grodzkich autenticè oddawáć do ſkárbu/ przy oddawániu Rat/ z ktorych delácyi iuż ſkárb/ nie Poborcy/ vrzędy Grodzkié requirowáć ma.

A Poborcy to co wybiorą/ wiernie á ſpráwiedliwie do ſkárbu odnieść y oddáć powinni będą zá quitámi Podſkárbiégo koronnégo w Lublinie ná S. Łukaſz. Ktore oddawánié nadáléy do S. Marćiná trwáć ma.

Ná ktory czás ieſliby ktory Poborcá nieoddał/ tedy pozwány ná Trybunał od Inſtigatorá ſkárbowégo cum pœna centum marcarum oddáć ie in inſtanti do ſkárbu powinien będźie/ ſub pœna bannitionis.

Ná tenże czás/ to ieſt ná S. Łukaſz pogłowné Zydowſkié ma bydź oddáné do ſkárbu w Lublinie ſub iiſdem pœnis ábo pod témi przepadkámi/ ktoreby ſię w contráctćie/ ieſliby ktory z Zydámi przez ſkárb był vczyniony/ opiſáły.

A wybiéránié Czopowégo/ ſkłádnégo/ y Czwartégo groſzá/ przez też Poborce/ po vczynieniu przyśięgi/ ma ſię począć wybiéráć od dniá piérwſzégo Mieśiącá Auguſtá. A do ſkárbu máią odnośić.

Piérwſzą ratę do Lubliná/ y oddawáć wiernie y ſpráwiedliwie zá qwitámi Podſkárbiego Koronnégo ná ś. Andrzéy/ ktore oddawánié ma trwáć do Bożég narodzenia.

A dla ratifáctiiey ſpráwiedliwégo oddawánia tég czopowég/ máią produkowáć zeznánia od vrzędow mieyſckich/ iáko wiele tego czopowégo w tym czáſie/ z káżdégo miáſtá y miáſteczká wybráło ſię bądź przez Arendę/ bądź przez wybiéránié iáko ſię wyſſzéy nápiſáło/ wſzákże máią auctią ſłuſzną pokazáć.

Wtorą ratę máią oddawáć támże w Lublinie ná ś. Woyćiech/ ktore oddawánié

ma

ma trwáć dwie Niedźieli.

Trzećia y ostátnia ratę máią oddawáć támże w Lublinie ná ś. Wáwrzyniec : które oddawánie trwáć ma do ś. Bártłomieiá pod tákowym wárunkiem iáko y pierwey.

Niesłuszné do vrzędu podánié.

Poborce gdźieby kogo niesłusznie do Vrzędu podáli karáni być máią.

13. A Jesliby też Poborce nászy nie słusznie podáli do vrzedu ktoręgożkolwiek státostwá nászego / Retentá którego miástá / miásteczká / wsi / gdyby té miástá / miásteczká y wsi okazáły quitácye dostáteczné zapláty swéy tych podatków / tákowy Poborcá pozwány przed stárostę ábo vrząd iego / in primo & peremptorio termino przepada winy czternaśćie grzywien monety / połowice stáróśćie á połowice stronie / którą winę in instanti będźie winien położyć / semotis quibusuis dilationibus : czemu ieśliby dosyć nie vczynił / ma być odeslan pro vlteriori & finali exequutione iuxta iuris ordinem.

Steph. w Oboz. pod Gdańsk. 29. Czerwcá 1577. fol. 181. B. uer. 13.

O tymże z podwyższeniém pęny.

14. ALiás, gdźieby Poborcá kogo niesłusznie deferował / ábo in retentis podał do vrzedu / á onby Pobor oddał wedle recognicyiéy / á quit vkazał poborczyn vrzedowi / nád tákowym vrząd exequucyiéy czynić niema / y owszem ma go wolnym vczynić bez płácenia pámiętnégo.

A Poborcá tákowy o niesłuszné do vrzedu podánié / ma być karan pœna duplici 14. marcarum: o co támże przed tym vrzedem peremptoriè powinien będźie odpowiedáć / non excipiendo sese à foro, y tám ma być ná nim processs práwá vsq; ad finalem exequutionem.

Steph. w Wár. 1580. Con. 208.

O tymże w Vniuersale Roku 1589. fol: 16. ták stoi.

15. A Jesliby Poborcá ná delácyiéy kogo niewinnie podał / tedy zá vkazániem kwitu zupełnégo oddánia contributiiéy / stronę wolną Stárostá od wszytkiég będźie powinien vczynić: á ná Poborcy skaże duplicem pœnam quatuordecem marcarum in instanti à iudicio siue officio non recedendo, soluendam : połowice stáróśćie / á połowice stronie pozwánéy.

Zyg. III. w Vniuer. Pobo. 1589 fo. 16. par. A co stárostá. &c.

Tóż stoi w Vniuersale Roku 1590.

W Vniuersale zás Roku 1591. folio decimo septimo *ták stoi.*

16. A Ná Poborce skażą duplicem pœnam quatuordecem marcarum in instanti à iudicio siue officio non recedendo soluendam : który támże bez pozwu Rók záwity mieć ma / połowice Stáróśćie / á połowice stronie pozwánéy.

Z Vniuer. Pobo. 1591. fol. 17.

Nád Vniuersał więcéy wyćiągánié.

Poborcy gdźieby kogo nád list vniuersálny vćisneli, przed X. Biskupem, Woiewodą ábo Kásztelanem, odpowiedáć máią.

17. Chcąc zámknąć przyczynę krzywdam / które częstokroć od poborców ludźiom poddánych nászych w wyćiągániu poborów bywáią czynioné / vstáwiamy: áby

Exactores contributionum iniqui, coram Episcopo, Palatino, vel Castellano respondere tenentur.

ITem volentes præcludere iniuriarum occasionem, quæ plerunq; ab Exactoribus, subditorum nostrorum hominibus in exigendis contributionibus fiunt, sta tuimus

Zyg. w Piotr. 1511. fol. 17. HL 64/115. HP 90.

áby nápotym ie śliby poborce niekiedy nád list Vniuersálowy w płaceniu kogo vćiśneli: tedy ná skárgi poddánych o tákowé krzywdy przed Biskupem onéy ziemie/ Woiewódą y Kásztelanem odpowiedáć/ y skázániu ich bydź posłuszni będą powinni.

tuimus: Quòd deinceps ipsi Exactores, si quando vltra formam literarum Vniuersalium, in soluta taxatione quempiam grauarent: querelis eorũdem hominum de talibus iniuriis, coram illius terræ Episcopo, Palatino vel Castellano respondere, & decretis eorum parere teneantur.

Poborce wolni od sądów. Pátrz fol, 331. ver. vltimo.

Liczby czynienié.

Poborcy liczbę ná séymie czynić, á stárostowie poborów nie wydánych práwem dochodźić máią.

Zyg. Aug. w Lubl. 1566. Con. 70.

18. Poborce ná przyszły séym Piotrkowski ziácháć się wczás będą powinni/ y vczynić liczbę dostáteczną przed pány Rádámi y Posły Koronnymi/ którzy ná to będą wysádzeni. A stárostowie retentá poborów przed tym czásem máią wybieráć z tych/ którzy nie wydáli/ y Poborcóm oddáć: dochodząc sine dilationibus & diffugis quibusuis, iuri contrariis, ile z práwá bydź może/ práwem pospolitym ná té/ którzyby poborów nie wydáli: ahás czegoby nie wybráli prze niedbáłość swoie/ to powinni będą sámi stárostowie odłożyć/ y zápłáćić do skárbu nászego/ zostáwuiąc Woiewództwo Ruskié/ o wydánié tego poboru przy Vniuersále Wárszáwskiego séymu. A ten pobór który nam Poborcy oddáć máią co prędzéy: przyielismy w summę pięći kroć stá tyśiecy złotych/ nam wziąć pozwolonych Constitucyą przeszłego séymu*/ y ná seymie przyszłym Koronnym Piotrkowskim okázáć to mamy/ żesmy summy pięći kroć stá tyśiecy złotych nie przebráli/ oboie summę/Pobór/ y nábyté pieniądze w te pięć kroć stá tyśiecy złotych kłádąc.

*To iest anni 1565. w Piotr. pátrz wyszszéy fo. 98. lege. 5. Iż temi czásy.

Postępek o Resty, Retenty y krzywdy Zolniérskié.

Zyg. III. w War. 1591. fol. 7.

19. Iż przez té przeszłé czásy/ począwszy od Koronáciiéy sławnéy pámięci królá Stephaná/ dla wielkiego zátrudnienia/ które w Koronie bywáło/ przyśdź nigdy nie mogło do státecznego wysłuchánia liczby/ y záwárćia ich/ z szásunków poborowych y Cwárćiánych/ y iákichkolwiek pospolitych Contribucyi vchwalonych. tákże Prowentów z dóbr Rzeczypospol: tempore Interregni wolnych: y gdźie dożywoćia nie zákroczyły.

Aby tedy cále wszytko R. P. co iéy właśnie należy doszło/ á káżdy się iéy iuż finaliter vspráwiedliwił/ postánawiamy: Aby száfárze/ y poborce/ wszytkich in genere poborowych Rest y Retent/ od Koronáciiéy królá Stephaná/ przy których się pokazáć mogą/ wedle reiestrów Skárbowych iákiekolwiek retentá/ á nie vspráwiedliwią się skárbowi/ w tym coby Skárbowi należáło/ ad Dominicam Misericordiæ powinni byli/ ći którzy są pozwáni według pozwów ná nie wydánych/ stáwić się/ Koronni w Lublinie/ á Litewscy w Wilnie/ ná poniedźiálek pierwszy post Dominicam Misericordiæ blisko przyszłéy. A którzy iescze pozwáni nie są: áby po tym Séymie ná onże rok przez Instigatorá spozywáni byli zá deláćią skárbową/nikogo w tym nie miiáiąc/ áni ochraniáiąc.

Toż się ma rozumiéć y o Stárostách ábo o Surrogatorách/ którzy vrzędy Stárośćie odpráwowáli/ y potomkách ich/ do których retentá pro executione są wydáné. A ći wszyscy powinni będą gdźieby się teraz nie vspráwiedliwili/ tám iuż wedle deláćiiéy skárbowéy/ pod winą tákowéyże summy/ iákaby się przy nich pokazáłá/ istotnie się vspráwiedliwić. Tenże postępek ma bydź o retentá quárćiáné.

A tá wszytká spráwá ma się odpráwowáć przed Podskárbiámi nászymi Koronnymi w Polszcze/ á Litewskiémi w Litwie/ y przed Deputaty z PP. Rad y Woiewództw sposobem niżéy opisánym obránémi/ & ad hunc solum actum, nie deroguiąc nic przełożeństwu y przywileiom vrzędów Podskárbich do podskárbich przysądzonymi. Które retentá y liczby

liczby dla liquidowánia ſtátecznieyßégo/ & rationẽ ineũdã calculi, Podſkárbi Koronny/ ábo przynamniéy ná mieyſcu iego Nadworny/ do Lubliná: á w W. Xieſtwie Litew: do Wilná/ tákże ieden z nich/ ná piérwßy poniedziałek poſt Dominicam Miſericordiæ ziáchác ſie máią. Tákże y proceſsy/ ták Stároſtóm iáko y Poborcóm y ßáfárzóm co nomine intentowáné/ Inſtigatorowie przywieźdź powinni bedą. Do czego miánuiemy z PP. Rad Koronnych do Lubliná/ Wielmożnégo y Vrodzonych/ Jérzégo Mnißká/ Woiewode Sendomirſkiégo: Czernégo Lubelſkiégo/ Piotrá Niſczyckiégo Belzkiégo/ Jedrzeiá Firleiá z Dąbrowice Rádomſkiégo/ Jedrzeiá Mieczyńſkiégo Wieluńſkiégo/ Janá Oſowſkiégo Połánieckiégo/ Káßtelany. A z Litewſkich do Wilná Wielebnégo X. Sámuelá Gedrucia Biſkupá Zmudzkiégo/ Wielmożnégo y Vrodzonych Bogdaná Sápihe/ Woiewode Minſkiégo/ Mikołáiá Nárußewicá Zmudzkiégo/ Márciná Strawińſkiégo Minſkiégo/ Káßtelany.

A do nich miánowáné bydź máią oſoby z Woiewodztwá káżdégo po iednému ná zieździech/ Woiewodztwách/ y Ziemiách/ które im teraz ſkłádamy bliſko przyßłych/ y którym Sáláryą náznáczoné ſą w Vniwerſale Poborowym/ á do tego win przeſądzonych/ któreby ſie práwnie pokazáły/ Czwarta cześć ratione retentorum tylko poborowych.

A Podſkárbiowie náßy Reieſtrá tám przynieść máią. A gdzieby ſámi bydź nie mogli tedy piſárze ſwé z reieſtry poſłáć powinni bedą. Tákże y potomkowie Podſkárbiów przeßłych reieſtrá też ſwé/ któreby do tych ſpraw potrzebné mieli/ ábo przywieźdź ábo poſłáć máią. Którzy pod przysiegą ſkárbowi náßému vczynioną/ wiernie wßytkie retentá onym wiádome/ ná reieſtrze podádzą/ y liczbe vczynią/ nie ochyláiąc ámi folguiąc nikomu.

Którzy to Deputáci náznáczeni Koronni w Lublinie/ á W. Xieſtwá Lit: w Wilnie zásieśdź bedą powinni pod ſtem grzywien. Jednák abſentia niektórych ßkodzić téy ſpráwie nie ma: ále ci którzy ſie ziádą/ odpráwowáć to mogą: y winę/ którąby abſentes przepádli/ peremptoriè ná Tribunale wyciągáć/ y nią ſie podzielić máią/ excepta vera infirmitate. A máią zásieśdź w poniedziałek poſt Dominicam Miſericordiæ, y ták długo zmießkáć/ áż ſie liczbá we wßytkim odpráwi. Których authoritate iudicum Tribunalis Regni áſſekuruiemy.

A piérwßégo dnia przy zásiedzeniu przed vrzedem Grodzkim Lubelſkim/ á w W. X. Litewſkim przed Vrzedem Grodzkim Wileńſkim/ przysiege vczynić/ zá wydániem Roty tegóż Vrzedu/ obyczáiem ſedziów Tribunálſkich bedą powinni. Przed którymi wßyſcy in genere & ſpecie, Podſkárbich przeßłych potomkowie/ Száfarze/ Poborcy y Stároſtowie ſądowi/ ábo potomkowie zmárłych Stáróſt/ przy którychby reßty poborowé iákie były/ ſtánąć máią/ liczbe doſtáteczną obyczáiem wyßéy opiſánym vczynić/ záchowuiąc w mocy quity Poborowé Podſkárbiów náßych/ ile kiedy im odbiéránie poborowych pieniedzy należáło: które quity liquidowáć ſie máią rácyą Podſkárbich/ áby ſie okázáło/ ieſli ſie ná to obróciło ná co ſie pobór vchwalał. Tákże y quity náßé/ któreſmy my ábo ánteceſſorowie náßy/ Podſkárbióm z pieniedzy R. P. vigore, y zá wiádomością Séymu dawáli/ in robore záchowáné bydź máią/ oprócz quitów z poboru W. Xieſtwá Lit: w Roku 1589. pozwolonégo. Gdyż z tego Poboru w cále liczbá przed témiż Deputaty w Wilnie czyniona bydź ma. Tákże y quity z Woiewództw Poznáńſkiégo/ Káliſkiégo/ y Kuiáwſkiégo/ y innych/ zá zezwoleniem ich ßáfárzów dáné/ w mocy zoſtáwuiem: áby bez diſquiſiciiéy przyiete były.

Z Tych iednák reſt Poborowych/ które nam ná przyßłym Séymie od Stanów ſą dárowáné/ nam ſámym Podſkárbi Koronny liczbe vczynić bedzie powinien. Wßákże tegóż poboru reſty/ któreby przy poborcách ábo ßáfárzách zoſtáły/ támże liquidowáné y do ſkárbu náßégo wyciągáné bydź máią. A z quárty też tego roku Podſkárbi Koronny z Deputaty/ támże liczbe vczynić máią. Támże y Prouizorowie z Séymu przeßłégo náznáczeni/ liczbe która ná tym Séymie prze krótkość czáſu wyſłucháná bydź nie mogłá/ doſtáteczną/ tàm perceptorum quàm expenſorum, vczynić bedą powinni.

A któ-

A ktorykolwiek Podskárbi / Száfarz / Poborcá / Stárostá / ábo potomkowie ich / zostáną ná liczbie summe iáką / támże záraz w cále do rąk Podskárbiów z wiádomośćią Deputatów oddáć káżdy ma sub pœna duplicis pensionis & pœna bannitionis.

A ieśliby ktory Podskárbi / Poborcá / Száfarz ábo Stárostá / ábo potomkowie zmárłych / nie stánął ná czás czynienia liczbie náznáczony / tákowégo Instigator nász pozwáć ma ná Trybunał Lubelski / á w W. X. Lit: ná Trybunał Wileński / po skończeniu czásu liczbie przefigowánégo / ktory semotis omnibus dilationibus & defectibus in citatione peremptoriè ma stánąć y respondowáć tám przed sądem Trybunálskim / y we wszytkim vspráwiedliwić sie sub pœna bannitionis in instanti decernen: Absens verò in pœna duplici & bannitonis condemnari in instanti debet. A sublácya żadna tákowégo wspomóc nie może / áżby dosyć vczynił pro iudicatis & pro pœna duplici. Jednák ieśliby one ignoráncyą znieść chćiał / támże in instanti we wszytkim vspráwiedliwić sie powinien. O co wszytko ták przećiw Podskárbióm / Stárostóm / Száfárzóm iáko y Poborcóm / y ich potomkóm y tym wszytkim przy ktorychby sie cokolwiek nam y R. P. náleżącégo z rest poborowych nam należących pokazáło / Instigator czynić ma / y exequuciiéy sine intermissione popieráć. Ná ktoré práwné procesy sumpt ma mieć Instigator z tychże retent. A pieniądze tákowych retent Poborowych / Rzeczyp: należących iáko y z Quárciánych wybráné / ktoré z osądzonych dekretów przychodźić będą / y z winámi wszytkimi / Deputaci w cále do siebie / od wszytkich z wiádomośćią Podskárbich // przy ktorychby sie cokolwiek R. P. pokazáło / wźiąć y do poborów vchwalonych przyłączyć. A ktoreby nam należáły / v Podskárbiégo ná potrzebe násze záchowáné bydź máią.

A od tákowych spraw Trybunał / od żadnéy strony bráć niema nic / áni Pisarz od extráktów / sub priuatione officii. A z tego wszytkiégo / coby Rzeczypo. á nie Nam należáło / żołniérzóm sposobem w Assecurátiiéy im nápisánym / Deputaci ábo száfárze znosząc pospołu wszytkié pieniądze / ćiż wedle czásu y mieyscá támże náznáczonégo / płácić máią. A reszte co nád zapłáte żołniérzóm zostánie / ná wykupno dóbr w pięćikroć stá tysiecy złotych záwiedźionych náznáczamy / y Deputatóm to / z wiádomośćią Podskárbiégo / poruczamy. A liczbe tego wszytkiégo / cokolwiek do rąk ich dóydźie / y iáko co odprowią / ná początku przyszłégo séymu przy czynieniu liczby z quárty / przed Deputaty ná to wysádzonymi / vczynić będą powinni / sub pœna confiscationis bonorum.

lib. 6. tit. 4. lege 7. lż zá.

Záczym tych wszytkich / ktorzy sie przed nimi R. P. vspráwiedliwią / Deputaci z wiádomośćią tegóż Podskárbiégo quitowáć máią. Tákże w W. X. Lit. cokolwiek sie przy Száfárzách / Poborcách y Stárostách z liczb rest Poborowych pokaże / zá vkazániem tych Deputatów / iáko wiele przy ktorym z nich zostánie / do rąk Podskárbiégo W. X. Lit. ná mieyscu do liczby náznáczonym / to iest w Wilnie / oddano do nich bydź ma: ktorych wszytkich retent / ták tych ktoré z téy liczby do rąk iego oddáné będą / iáko y tych / ktoré przed tą liczbą od száfárzów y Poborców po zápłáceniu żołniérskiégo długu / oddáné są y będą.

A ná potrzebe R. P. nie wydáné / ninacz obrácáć y wydawáć niéma / áż gdźieby sie zgodnie ná séymie drógá vkazáłá / sub pœna in duplo de suo od kogokolwiek narodu szláchetckiégo ná Trybunał pozwány / pendenda.

Przed témiż Podskárbiámi y Deputaty / liczbá ma bydź czyniona zá przysięgą / iż wiernie & absque fauore, káżdégo poczet popisował / od Pisárzá nászégo Polnégo koronnégo / y od tych ktorym to kiedykolwiek należáło / służb wszytkich żołniérzów / od Byczyńskiéy potrzeby / y ná te woyne przećiwko Turkóm w roku przeszłym sposobionych / od ktorégo czásu / y iáko długo służyli / áby sie pewna wiádomość wźiąć mogłá / iáko wiele żołniérzowi wszytkiému płáćić winno.

Ż ieśliby Pobory przeszłé Quárty / śrébro w Krákowie rozdáné / tákże pieniądze od W. X. Lit. y z Żydów pobory / y insżé wszelkié dochody / do zapłáty im należącé niewystárczyły. Czego wszytkiégo dostáteczną spráwe wźiąwszy zá declárátyą ich / v tego / v kogoby sie pokazáło / Instigator nász ná Trybunale dochodźić ma.

Tákże y Pisarz Polny W. X. Lit. z tákową liczbą do Wilná przyiecháć / y tákową przysięge vczyniwszy / y przed témiż Podskárbiámi y Deputaty oné vczynić ma.

Jż

Iż Deputáci dla czynienia spráwiedliwośći z żolniérzów / y dla zapłáty im náznáczonéy z poboru y z retent / wedla ássecurátiiéy żolniérzów dla zapłáty y sądów o krzywdy osobno vczynionéy / do Lubliná ziecháć sie máią ná dźień S. Michálá blisko przyszłego: iákoż dla chowánia pieniedzy / Stárostá nász Lubelski mieyscá bespiecznégo ná zamku nászym Lubelskim dáć ma / y dla sądów gmáchu pozwolić y postąpić / przy których Deputáciech vrząd Grodzki zupełny zásiádáć powinien bedźie / y sądy niżéy opisáné równo znimi odpráwowáć.

A dekretá ich / Pisárz Grodzki w Aktá Grodu támecznégo wpisowáć / á stronóm potrzebuiącym pod pieczećią Grodzką / á z podpisem dwóch ná to od nich deputowánych wydawáć ma: co wszytko Stárostá vczynić bedźie powinien sub pœna mille marc. Których extráctów płaca nie droższa tylko po groszy trzy y z pieczećią autenticè bydź ma.

A toż sie ma rozumieć o vrzedźie Grodzkim Wileńskim. Sądźić máią spráwy wszytkié żolniérzów / nemine excepto. A wszelákié excessy y szkody / komukolwiek vczynioné / sądźić: tákże y pieniądze onym zásłużoné / przy bytnośći Pisárzá nászégo polnégo / sposobem w Assecurátiiéy támże żolniérzom ku zapłáćie ná tym séymie postánowionym dawáć máią.

Któré dekretá y processy przez nie skázáné / authoritate eadem iáko y sądów Trybunálskich vtwiérdzamy / y exequutyą ich przez Stárosty áby czyniona byłá / sub pœnis w téyże Assecurátiiéy opisánych wáruiemy. A ordo, ták około reiestru / iáko y miedzy osobámi przychodzącémi do sądu obyczáiem Trybunálskim / przy sądźiech záchowan bydź ma.

Assecuratia żolniérska pátrz li. 6. tit. 4. le: 7. Iż zá

Salaria.

Poborcy we wszytkich Woiewództwách iákié zapłáty y nakłády swè mieli zá Królá Zygmuntá piérwszègo wedla séymu Toruńskiégo:

naydźiesz folio 333.

Podskárbi Poborce káżdègo salarium według służby y pilnośći z wolą Królá Iego M. miárkowáć ma.

21. SAlarium y expensy káżdégo Poborce / według służby y pilnośći / Pan Podskárbi koronny z wolą Królá Ie° M. vmiárkowáć / y ták ie przyimowáć bedźie miał / iákoby Rzeczypospolitéy szkodá w tym żadna nie byłá.

Steph. w Vniuer. Pobor. 1577. Con. 18. uer. 5.

Roku 1578. *Poborcówie Woiewództwá Mázowieckiégo mieli Sálárium swé sto grzywien zá vtráty y nakłády.*

Z Vniuer. Pobo. Con. 200. B. uer. 11.

Tóż mieli y w roku 1581.

Tóż y roku 1595.

Con. 225. B. Zyg. III. w Vniuer. fol. 20. uer. 2.

Roku 1590. *Poborcy pogłówni mieli salaria po półgroszku od złotègo.*

Pátrz wyższéy, fol. 360.

Roku sáś 1591. *Salaria Poborcóm y Száfárzóm ták są náznáczonè.*

Zyg. III. w Vniuer. Pobor. fol. 22.

22. SAlária Poborcóm y Száfárzóm tákié náznáczamy / że od kożdégo złotégo z iego Woiewództwá / który z Poborów wszelákich y z Czopowégo przyidźie / by też y Czopowé árendowáné było / Poborcá ieden szeląg / á Száfárz dwá / względem sálária y nakłádów / bráć máią.

Roku 1593. *Salaria Poborcóm ták są opisánè.*

Tenże w Vni. Po Tit. Wárunek. Czás, &c.

23. SAlária tym Poborcóm máią bydź ráchowáné od káżdégo złotégo po groszu

iednym: z którego sálárium iuż y koszt od wożenia tych pieniedzy do skárbu odpráwowáć máią. A Podskárbi nász nie bedzie mógł quitów inákszych Poborcóm dawáć / iedno z odebránych pieniedzy / záchowuiąc o defectciéch y impedimentách wszelákich cognitią ná przyszły seym: ná którym seymie Podskárbi też koronny z odebránych pieniedzy liczbe vczynić powinien bedźie.

Toż salarium było y Roku 1598.

Z Vniuer. Pobor. fo. 18

24. SAlaria tym Poborcóm máią bydź ráchowáné / od kożdégo złotégo / po groszu iednému / z którégo sálárium iuż y koszt od wożenia tych pieniedzy do skárbu odpráwowáć máią.

KSIĄG

KSIĘGI PIĄTE SĄDOWE

COMMISSARSKIE. GRODZKIE.
PODKOMORSKIE. ZIEMSKIE.
KASZTELANSKIE. TRIBVNALSKIE.

CZĘSC PIERWSZA O Commiſſarzách.

O COMMISSARZACH Koronnych. Tit: I.

Miedzy Koroną á Páńſtwy ſąśiedzkimi.

Prá- wo. 1.

Jzesmy winni pokóy poddánym náſzym obmyslác/ náznáczyliſmy Commiſſarze ku rozgrániczeniu Páńſtw Koronnych od ſąśiednich pánſtw Wegierſkich/ Márgrábſkich/ Sląſkich/ Pomorſkich/ Litewſkich/ y Pruſkich/ y nágrodzeniu ſzkód y krzywd zobopólnych. Czemu áby ſie dosyć ſtáć co narychléy mogło/ przyczyniáć ſie o to bedźiemy.

A Commiſſarze náſzy ſtáráć ſie też o to bedą/ áby zá té ſzkody/ które przez ſpólné Commiſſarze Królá Je° M. Rzymſkiego y náſzé ná Slezakách ſą ſkázáné/ ludźióm náſzym dosyć ſie ſtáło.

Etenim Quia publicæ trãquillitati prouidere tenemur, ad disterminãda dominia nostra viciniorib us Prouinciis, vtpote Vngaris, Silesiis, Maritimis, Lithuanis, Prussis ad resarcienda damna & iniurias mutuas. Cui rei vt satisfactum esset, dabimus operam.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. Con. 3. B.

Commissariiq; nostri potissimum curabunt, quò Dominiorum per mutuos Commissarios Regis Romanorum & nostros, super hominibus & subditis Silesiæ districtuum nostrorum subditis nostris satisfactum sit.

Náznáczenié Commiſſarzów od Páńſtw náſzych, z Páńſtwy przyległych ſąśiad Koronnych.

2. Zá ſkárgámi y prosbámi poddánych náſzych/ z Woiewództw niżéy opiſánych/ którym

Zyg. III. w 1591. fo. 17.

którym iáko z powinnośći náßéy obrone / ták w krzywdách y doległośćiách ich / które od pogránicznych Panstw Koronie przyległych odnoßa / podpore y poratowánie sásmy powinni / stáráć sie przez posły náßé bedziemy y obiecuiemy v Césárzá Jego M. y Kśiażat Jch M. kráióm náßym przyległych: áby Commissarze ták od nas z Korony / iáko od Césárzá Jego M. królestwá Wegierskiego / od Slaská / Márgrábstwá / y Kśiestw Pomorskich / ná káżdy rók byli wysyláni / którzy ab vtrique spráwiedliwość czynić máia vkrzywdzonym: przed którym powinien bedzie káżdy z poddánych náßych / obwinionym bedac / zá ich oznaymieniem stánać / y vspráwiedliwić sie záraz bez odwłóki / według dowodu ich. Jákóż ná rok teráznieyßy exnunc z séymu tego Commissarze z strony náßéy náznáczamy: z Woiewództw Poznánskiego y Káliskiego / Wielmożnych / Janá Konárskiego Káliskiego / Janá Zborowskiego Gnieznienskiego / Káßtelany: y vrodzonego Máciejá Bardzkiego Surragotorá Poznánskiego. Z Krákowskiego Vrodzonych Komorowskiego Sadeckiego / Sebáßtianá Lubomirskiego / Málogoskiego Káßtelany: Spytká Jordaná Stolniká Krákowskiego. Z Sierádzkiego / vrodzonych / Alexándrá Koniecpolskiego Wielunskiego / Janá Chrystoporskiego Ostrzeßowskiego Stárosty. Z Ruskiego / vrodzonych Janá Drohoiowskiego / Sánockiego Káßtelaná: Janá / Tomaßá Drohoiowskiego / Referendarzá y stároste náßego Przemyskiego. Z Pruskich ziem / Wielmożnego Chryßtofá Kostke / Woiewode Pomorskiego / y vrodzonégo Konopáckiego / Káßtelaná Chelmienskiego. A o czásie porozumiawßy sie z Césárzem Jego M. y z drugimi pogránicznémi Kśiażety / oznaymiem Commissarzóm náßym náznáczonym / którzy ná mieyscá zwykłé / wedle czásu z iecháć sie máia. Niebytność iednég / dwu / ob legale impedimentum ßkodźić nie ma. Jednák ná mieysce swé osobe znáczna surrogowáć absens ma / áby sie zwłóká nie dźiáłá w spráwiedliwośći. A ći Commissarze dla wiádomośći vkrzywdzonym / Vniuersały swé o czásie publikowáć w Grodźiéch y w miásteczkách máia.

O Commissarzach miedzy Korona á Kśiestwy Koronnémi naydźieß w kśiegách śiódmych przy káżdym kśiestwie osobno.

O COMMISSARZACH Y COMMISSIÁCH ZIEMSKICH. Tit: II.

Król rozgránicżenia brónić nié ma, od swych imion áni zwłacżáć.

Rex neq; negabit, neq; differret dislimitationem bonorum.

Włád. Iág. w Czerw. 1422. La48. B. HL. 194. B/266. HP. 72.

1. NJe chcemy / áni odtychmiast mamy komu náßégo Máiestatu proßacému Gránic od dóbr / y wsi / y dźiedźictwá náßégo rozdźielenia zábrániáć ábo przewłóczyć: iedno przez moc y gwałt od nas to niech nie bedźie wyćiskano.

ITem, nolumus à modo, nec debemus alicui petēti nostrā Maiestatē granicies limitum, seu granicierū huiusmodi cū bonis, villis, & hæreditatibus nostris, distinctionē denegare vel differre: dummodò per vim vel violētiā, nō exigatur à nobis.

Commissyia proßacèmu niéma byćś broniona.

Commissiones dentur petentibus.

Iág. w Ied. 1433. La. 52. HL. 52. B/94. HP, 72.

2. OBiecuiemy / iż wßytkim obywátelóm z dobry y z dźiedźictwy náßémi gránic proßacym / nie bedźiemy bronić.

ITem promittimus: quòd omnibus terrigenis cū bonis & hæreditatibus nostris granicies postulantibus & petentibus, nō denegabimus.

Commissarze w których spráwách máia byćś dawáni.

Commissiones in quibus casibus dantur.

Władza

Autho-

3. Władzą sądów wszędy chcąc cále záchowáć/ vstáwiamy: iż my y potomkowie nászy żadnych dawáć Commissiy nie máią/ iedno ná rozgrániczenie dóbr náſzych/ y ná rozdzielenie dóbr dziedzicznych/ miedzy bráćią/ ábo bliższemi/ ábo ktoreby były zezwoleniem strony: ináczey dáne/ nie máią bydź żadney mocy áni władzey.

AVthoritatē iudiciariam vbiq; illibatam conseruare cupiētes, statuimus: quia nos Successoresq; nostri, nullas dare debemus Commissiones, non dabuntq; Successores nostri; nisi super limitibus bonorum nostrorum, & diuisione bonorum hæreditariorum inter fratres & proximiores: aut quæ essent de consensu partium. aliâs datæ, nullius sint roboris, vel momenti.

Alex. w Rád. 1505. La. 117. HL. 51. B/ 94. HP. 72.

Commissyie królewskié y miedzy dálekimi, iednákié Práwo ku dziedzictwu máiącémi, máią bydź dawáné.

Commissiones Regiæ etiam inter remotos, par ius succedēdendi habentes, dabuntur.

4. Commissyie nie w inych sprawách iedno w tych/ ktore są opisáné w Státucie/ zákázuiemy dawáć: á ktoreby dáné były/ nikczemné bydź skázuiemy. Wszákże Commissyie ku rozdzieleniu dóbr ták miedzy bráćią rodzoną/ iáko miedzy inymy ktorymikolwiek krewnymi/ ktorzy do ktorych dóbr iednáką bliskość máią/ choćiaby też niewiedźieć iáko dáleko od siebie byli/ obiáśniamy iż máią mieysce/ y skázuiemy.

A iesliby kto chcąc odstérknąć tego/ ktory rozdziálu dóbr prośi/ przał go bydź krewnym/ ábo Práwá ku bliskośći do tákowych dóbr powiádałby go nie mieć: w tákowey spráwie Commissarze w rozdzieleniu dóbr nie máią postepowáć: ále tę rzecz sporu o krewność y bliskość ku dobram/ do sądu Ziemskiego odesłáć máią.

COmmissiones in aliis casibus, quàm qui in dispositione statuti continentur, dari prohibemus: & datas nullas esse volumus & decernimus. Commissiones tamen, ad diuidenda bona, tàm inter fratres Germanos, quàm inter alios quosuis cōsanguineos, qui ad aliqua bona par ius succedendi habent, quantumcunq; remotos, locum habere debere declaramus & decernimus.

Quòd si quis repellere volens eum, qui diuisionem bonorum petit, negat eum esse consanguineum, vel ius succedendi ad bona huiusmodi habere: in tali causa Commissarii, à diuidendis bonis supersedere, & decisionem controuersiæ super propinquitate & successione, ad Iudiciū Terrestræ remittere debebunt.

Zyg. w krák 1532. HL. 52. B/ 94. HP. 72.

Stárostowie dóbr Królewskich máią bronić, á Szláchtá sámá Commissie wypráwowáć ma.

Capitanei bona Regalia defendant, vsque ad dislimitationes.

5. Vstáwiamy/ áby ná potym nie przełożeni Zamków y miast nászych/ ále sámi Szláchcicy Commissie otrzymawáli/ ku skończeniu gránic: á wszákże ták/ áby przedsie Przełożonym y Stárostóm nászym wedle stárego zwyczáiu y Státutu/ wolno było dóbr nászych bronić/ áż do skończenia y obiáśnienia gránic.

COnstituimus, ne deinceps Præfecti arcium & Ciuitatum nostrarum, sed soli Nobiles Commissiones obtineant, ad fines terminandos. ita tamen, vt nihilominus Præfectis seu Capitaneis nostris (sicut veteri more receptum est, & Statuto cauetur) liceat bona nostra defendere, ad declarationem vsque Finium.

Zyg. w krák 1539. HL. 27 49. HP. 71.

Przed tym iedno dwá Dignitarze przy Podkomorzym ná gránicze nié byli dawáni.

Olim solùm duo Dignitarii & Succamerarius ad Limites dabantur.

6. To też obiecuiemy: iż wszystkim proszącym od nas gránic ábo rozdzielenia gráni-

PRæterea pollicemur: quòd omnibus petentibus à nobis limitationem, seu distin-

Káz. w Nieſz. 1454 La. 93. HL. 53/ 95. HP. 72.

gránicznégo miedzy dobry Stołu nászégo Królewskiégo / y dobry proszących/ zezwaláiąc dámy dwu Przełożonych álbo Vrzedników / y Podkomorzégo: ktorzy imieniem nászym będą mieć móc gránice czynić.

distinctionem limitum, inter bona mensę nostræ Regalia, & bona petentium, consentiemus: & dabimus duos dignitarios, seu Officiales & Succamerarium, qui nomine nostro potestatem habebunt limites faciendi.

O tymże. masz práwo nizey 7. Gdyż.

Ale potym pięć Commissarzów być ma.

Sed deinceps quinque sint Commissarij.

Ian Olbr. w Piotr. 1493. La: 107. B. HL. 53/95. HP. 73.

7. Gdyż miedzy dobry nászémi zápisánémi ábo nie zápisánémi/ y poddánych nászych Dobrom nászym przyległych / niekiedy krzywdy y vćiski/ nie kiedy też y zábiiánia / tákże trudnośći wiele o rozgrániczenié od imion nászych bywáły/ á to z tąd: iż Stárostowie ábo dzierżáwcy nászy/ pod pokrywą imienia nászégo Królewskiégo y dóbr nászych/ poddáné násze w sąsiedztwie ábo vćiskáli/ ábo Gránice zátrudniáli: dla tego z wrodzonéy nam cnoty / y łáski Królewskiéy / dla wszytkich poddánych nászych spráwiedliwośći y pokoiá obiecuiemy to: iż wszytkim poddánym nászym / ktoregokolwiek stanu y záwołánia będącym / ktorzy proszą o gránice z strony dobr nászych/ My y potomkowie nászy wedle stárych Státutów ku rozgrániczeniu spráwiedliwośći Commissarze onéy Ziemie y powiátu/ w ktorym Dobrá ku rozgrániczeniu leżą/ dwu Dignitarzów (co sie rozumié o Woiewodách ábo Kásztelaniech) á dwu Vrzedników z Podkomorzym támtéyże ziemie náznáczymy/ y náznáczyć będą powinni.

ITem cùm inter bona nostra, inscripta vel non inscripta & subditorũ nostrorum nostris conuicinantium, nonnunquã iniuriæ & oppressiones, nonnunquam etiam cædes committebantur: & fierent difficultates plurimæ, pro limitatione granicierum: nostris aut Capitaneis aut Tenutariis, sub vmbra Regii nominis nostri, bonorumque nostrorum, subditosque nostros, vicinos aut opprimentibus aut limitationem granicierum difficultantibus: idcirco ex innata nobis virtute & benignitate Regia, propter omnem subditorum nostrorum iustitiam & pacem, ex hac parte habendam, Promittimus: Quia quibuslibet subditis nostris, cuiuslibet status & conditionis existentibus, granicies ex parte bonorum nostrorum petentibus, Nos & Successores nostri, secundũ Statuta antiqua ad discernendam æquitatẽ, Commissarios illius terræ & districtus, in quibus bona limitanda consistunt, videlicet duos Dignitarios, & duos Officiales, cum suo Camerario deputabimus & deputare debeant.

masz prá. wys. 6. Też. niż. prá. 18 Komissarze par. A Komissarze.

Si Commisarii desint in proprio districtu.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 30. HL. 53/ 95.

8. SI autem Dignitarii, ad limites ipsos designandi, essent pauci, in illa terra seu Palatinatu, in quo limites fieri debent: aut fortè essent absentes: eo casu, ex vicino Palatinatu, vel etiam ex remotiore, Commissarios designabimus, ad ipsos limites faciendos; non alios tamen, nisi tales, qui in illis terris, vbi limites essent faciendi, possessionati fuerint.

niż. prá. 18 Komissie.

O Innotescencyiey Commissárskiéy.

Cõmisionis terminus ad limitãda bona, duæ septimanæ.

Zyg. w Piotr. 1528. HL. 53. B/ 96. HP. 73.

9. Innotescencya Commissárska wespołek z Mándatem do Stárosty przez Woźnégo y dwu Szláchćicu ma być wniesiona przed gránicámi dwie niedzieli: áby iáko o Czáśie/ ták też o Mieyscu Stárostę vpewnili.

INnotescentia Cõmissarialis, vnà cum Mandato ad Capitaneum, per ministerialem & duos Nobiles, inferenda sunt duabus hebdomadis ante limitationem. ita vt tàm de tempore, quàm de loco, certũ Capitaneum faciant.

niż. prá. 18 Komissie. pa: Ktorzy.

Tenże w Piotr. 1523. HL. 53. B/ 96. HP. 74. le. Iż zátrudniáné &c.

O tymże.

10. Nád to Commissarze nászy przerzeczeni

PRæterea Commissarii nostri prædicti,

rzeczeni dwie Niedźieli przed tym niżli się ziádą ku czynieniu gránic/ Stároste álbo Dźierżawce náſzego o czáśie y mieyscu ziechánia ſwégo obwieſczą przez Woźnégo y dwu Szláchćiców/ y przez liſt ſwóy własny y Mándat náſz.

dicti, duabus ſeptimanis ante, quàm ſimul conuenient ad faciendos limites, Capitaneum ſeu Tenutarium noſtrum, de tempore & loco ſui Conuentus certiorem facient, per Miniſterialem & duos Nobiles, ac etiã per literas ſuas proprias, & Mandatum noſtrum.

Commiſarze Stároſtá opátrzyć ma potrzebámi wyiácháwſzy z nimi ná gránice.

11. Stárośćie ábo dźierżawcy dóbr náſzych roſkażemy: áby weſpółek z Commiſſarzmi ku rozgrániczeniu dóbr tychże wyiáchał y zſtąpił: á żeby Commiſſarze potrzebámi opátrzył/ á zwłaſczá w tych tylko dobrách/ które mamy wolné nie záſtáwné.

Capitaneus ſeu Tenutarius bonorum Regalium, ad limitationes bonorum exeat, & Cõmiſſarios prouideat, ſi libera bona poſsidet.

CApitaneo ſeu Tenutario bonorũ noſtrorũ mandabimus: vt pariter cum Cõmiſſariis eiſdem, ad limitanda bona eadẽ exeat, deſcendat, & Commiſſarios expẽſis prouideat: in his præſertim bonis, quę habemus libera & ſine obligatione.

Ian Olbr. 1496. La. 107. le. itẽ cum inter. &c. HL 51. 96. HP. 73.

Stároſtá gdźieby ná gránice nie wyiáchał winę przepada.

12. Iż z ſkarg Szláchty wyrozumielismy/ że wiele ich o ſzkody przychodźi przez niedbálſtwá Stároſtów y Dźierżawców dóbr náſzych: którzy przez Commiſsarze przyzwáni ku rozgrániczeniu dóbr náſzych z Dobry przerzeczonéy Szláchty/ zbraniáią ſie przyiácháć. Dla tego chcąc zábieżeć temu niepożytkowi/ vſtáwiamy: iż ieſli ná potym Stároſtowie y Dźierżawcy náſzy przyzwáni nie przyiácháliby ku czynieniu gránic/ winą dwádźieśćiá y ośm grzywien przez nas niech bedą karáni: z których połowicá ſtronie/ á druga połowicá Nam y potomkóm náſzym doſtáć ſię ma.

Capitanei ad limites faciẽdos venire negligẽtes, 28. marc: puniãtur.

ITem quia ex querelis Nobilitatis accepimus, multos damnis affici negligentia Capitaneorum, & Tenutariorum bonorum noſtrorum: qui per Iudices Cõmiſſarios accerſiti, ad limitanda bona noſtra, cum bonis prædictæ Nobilitatis, venire recuſant. huic igitur incommodo occurrere volentes, Statuimus: vt ſi deinceps Capitanei vel Tenutarii noſtri, accerſiti venire neglexerint, ad eoſdem limites faciendos; pœna viginti octo marcarum, per Nos puniantur: quarum medietas, parti; reliqua Nobis, & Succeſſoribus noſtris, cedere debet.

Zyg. w Piotr. 1511. fo. 20. HL. 34/62. HP. 74.

Cokolwiek Commiſſarze vczynią, to niéma bydź odmieniano.

13. Iż zátrudniáné częſtokroć zwykły bydź y przewłaczáné gránice/ miedzy dobry náſzémi królewſkimi/ y dobry obywátelów króleſtwá Polſkiégo/ ták duchownych iáko świetckich: vſtáwiamy/ áby Stároſtowie y Dźierżawcy nie czynili krzywd poddánym náſzym względem gránic: co ieſli ktory vczyni/ z vrzedu Stároſkiégo przed námi bedźie odpowiádał.

niż. práwo 23. y 26. Stároſtowie.

A my náznáczywſzy Commiſſarze náſzé/ którzy czynić máią gránice/ ich ſądów żadnemi liſty zábrániáiącémi niemamy przekázowáć/ y inych knim Aſſeſſorów ábo drugich

Commiſſarii quicquid decreuerint, ratum & firmum eſſe debet.

QVoniam impediri plerumq; ſolent & differri limites, inter bona noſtra regalia, & bona incolarum regni noſtri, tàm ſpiritualium quàm ſecularium: Statuimus, vt Capitanei, & Tenutarii, nullis iniuriis afficiant ſubditos noſtros, ratione limitum. & ſi quis illorum hoc fecerit, ex officio Capitaneali corã Nobis reſpondebit.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 30. HL. 26. B/ 48. HP. 74.

Nos verò deputabimus Commiſſarios noſtros, qui faciant limites, ac illorum iudicium, inhibitionibus noſtris non impediemus: Aſſeſſores, ſeu Commiſſarios,

gich Commissarzów áni Rewizorów po vczynieniu gránic / bedźiem náznáczáć: ále cokolwiek Commissarze nászy skażą / to ma bydź cáło y mocno.

Ktemu też gdy Commissarze nászy ziádą sie ná mieysce gránic / chociay Stárostá ábo Dźierżáwcá nász wyiedźie ábo nie wyiedźie / stárce da ábo nieda: sámi Commissarze przedsie gránice konczyć y konáć bedą powinni / niedbáiąc nic ná to / choćby Stárostá nász / ábo y on który sie skárży o krzywde gránic / przećiwko temu mówił / ábo ruszał y áppellował / álbo też przy tym bydź niechćiał.

Commissarze álbo wedle zeznánia stárców, ábo wedle sumnienia swego gránice kończyć máią.

14. KTórzy to Commissarze gdź wyiádą / máią z obu stron stárców wezwáć / od których wźiąwszy przysiege / wedle ich zeznánia y świádectwá grániczyć bedą. A iesliby Stárcy miedzy sobą byli rózni / tedy Commissarze wedle swego sumnienia zgadzáiąc stárce wedle swego rozsądku grániczyć bedą / y gránice skonczą. A gdźieby sie y Commissarze nie zgadzáli / tedy chcemy / áby zá tych / których sie wiecéy ná iedno zgodzą / skazániem byłá władza y moc skonczyć gránice / nic niedbáiąc ná spór Stárosty ábo Dźierżáwce nászego.

Ian. Olbr. w Piotr. 1496. La. 108. uer. 1. HL. 53/ 95. HP. 75. le. Stárośćie. &c.

Nie wedle listów y znáków w nich opisánych, ále wedle świádectwá stárców, gránice czynić máią.

15. Iż wiele listów y Przywileiów znáyduie sie cześćią w vżywániu nie bedących / cześćią też niepewnych: przeto státutá naiáśnieyszego Páná Królá Olbráchtá odnawiamy: áby rozgrániczenia dóbr były nie wedle listów y znáków w nich opisánych / które ná vsilność proszących / y ná rzecz / która położona nie iest przed oczymá są dáné / ále wedle świádectwá stárców: á zwłaszczá gdy Je° Królew. M. ták łáskáwą y sczodrobliwą vstáwe vczynił / iż vznánie y rozgrániczenie dóbr swych / Rádźie koronnéy y Vrzednikóm Ziemskim poddánym swym zlećił.

Zyg. w Piotr. 1519. fol. 22. HL151./270 HP. 75.

rios nec etiam Reuisores, post factos limites designabimus. Sed quicquid Commissarii nostri decreuerint, illud ratum & firmum esse debebit.

Præterea, cum Commissarii nostri conuenient, ad locum limitum: siue Capitaneus, seu Tenutarius noster exiuerit, siue non: eduxerit senes aut non: ipsi Commissarii nihilominus limites ipsos prosequi & finire debebunt: Capitanei nostri, ac etiam illius, qui queritur de iniuriis limitum, contradictione, seu Motione & Appellatione, ac etiam absentia, minimè obstante.

*niż. prá. 19 Przychyláiąc y prá. 25. Aby.

Commissarii accepto ex vtraq; parte à senibus iuramento, limitationem faciant.

QVi quidem Commissarii postquam exiuerint, debent ex vtraque parte senes aduocare: à quibus recepto iuramento, iuxta eorum recognitionem & testimonium, ad limitationem procedent. Si verò ipsi senes discordes fuerint, extunc Commissarii, iuxta suas conscientias, concordando discordias senum, secundùm eorum priuatum iudicium, limitationem ipsam prosequentur & terminabunt. Vbi autem & ipsi Commissarii discordarent, volumus: quòd ex ipsorum sententia, qui plures in voce concordes fuerint, autoritas atque potestas dependeat difinita terminandi: nostrorum officialium, videlicet Capitanei aut Tenutarii, contradictione non obstante.

*niż. práwo 18. Komisśie &c. par. A żeby.

Non secundùm literas & signa in eis descripta, sed iuxta testimonia senum, limites faciendi.

QVia multæ literæ & Priuilegia reperiri solent, partim abusa, partim etiam incerta: statutum Serenissimi olim Domini Regis Alberti renouamus: vt videlicet limitationes bonorum fiant, non secūdū literas, & signa in eis descripta, ad instantiam petentium, & re oculis non subiecta; sed iuxta senum testimonia: præsertim cū illius Maiestas tam benignam & liberalem constitutionem fecerit: vt cognitionem & distinctionem bonorum nostrorum, Dignitariis & Officialibus Regni, subditis nostris committeret.

*niż. pra. 18. Comissiæ: par. A iżby.

De

O iákich liśćiech gránicznych to ma być rozumiano.

16. Obiáśniamy Státut około grá- nic dóbr nie wedle listów y znáków w nich opisánych/ ále iż czynione być máią wedle świádectwá stárców: y vstáwiamy/ áby ták był rozumian: iż ná ten czás dowód listów w rozgrániczeniu dóbr iśdź niema: gdy li- sty są zástárzáłe/ y które są dawné dáné y wyszły: gdy oná rzecz przed oczymá nie by- łá/ ábo wnie vżywánie przyszły/ ábo też nie pewné ználázły by sie.

Ale gdy listy Commissarzów nászych znáki gráníczné y granice dóbr nászych z Dobry sąśiednémi Szláchetckimi w sobie zámykáiącé przez nas są potwiérdzoné/ á- bo listy/ pod tytulem y pieczęćią Podkomo rzégo ábo sądu Ziemskiégo gránice dóbr z obu stron dźiedźicznych poddánych ná- szych w sobie zámykáiącé będą przed námi/ ábo gdźiekolwiek przed sądem okazáné: tá kowym wiárá nie wątpliwa ma być dána: y rozgrániczenie dóbr ták nászych iáko dźie dźicznych wedle opisánia onych listów ská- zujemy być mocné y gruntowné.

De quibus & qualibus literis, hoc Statutum intelligendum.

Declaramus statutum, de limitibus bonorum non secundùm literas & signa in eis descripta, sed secundùm senũ testimonia faciendis, Statuimus: intelligi debere, tum demum literariam probationem, in limitatione bonorum non procedere; cùm literæ antiquatæ seu datæ ac emanatæ, re oculis non subiecta, vel etiam in abusum redactæ, aut incertæ comperientur.

Cùm verò literæ Commissariorum nostrorum, signa metalia, & limitationem bonorum nostrorum, cum bonis nobilium vicinorum in se continentes, per nos confirmatæ: vel literæ, sub titulo & Sigillo Succamerarii, vel Iudicii terrestris, limitationem bonorum vtriq; hæreditariorum subditorum nostrorum in se continentes, fuerint coram Nobis, vel aliàs vbilibet in Iudiciis productæ: literis huiusmodi fidem indubiam adhibendam fore, & limitationem bonorum, tàm nostrorum quàm hæreditariorum, iuxta illarum continentiam, firmam esse & validam decernimus.

Zyg. w Krak. 1532. HL151/270. HP 75.

Gránice dóbr Królewskich świádectwá Stárców, y inè znáki podobnè czynią.

17. Aby trudnośći nie było w czy- nieniu gránic/ vstáwiamy: áby Commis- sarze nászy Bogá przed oczymá máiąc/ żá- dnéy stronie nie folguiąc/ ogiądawszy ná- przód znáki gráníczné/ y rzeczy prawdźiwie doszedszy/ ták z świádectwá stárców/ ieśli potrzebá będźie/ przyśięgłych/ iáko też z i- nych podobnych rozsądków gránice mie- dzy Dobry nászémi Królewskimi y dźiedźi- cznémi wedle zdánia y sumnienia swégo niech postánowią.

Limites bonorum, signa, testimonia senum, & alia possibilia indicia, faciunt.

Cæterum ad tollendas difficultates in faciendis limitibus, statuimus: vt Cõmissarii nostri, Deum solum prę oculis habẽtes, nulli partium fauentes, conspectis inprimis signis metalibus, & rei veritate diligenter inuestigata, tàm ex senium, etiam si opus fuerit Iuratorũ testimoniis, quàm aliis possibilibus indiciis, limites inter bona nostra Regalia, & hereditaria pro arbitrio & conscientia sua constituant.

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 149. B/ 267. HP 78

O Commissyách y Commissarzách ná gránicách.

18. Commissyie ná gránice záwsze máią być z Káncelláryiéy nászéy/ bez wszelá- kiéy trudnośći káżdemu potrzebuiącemu/ dawáné.

A Commissarze przy Podkomorzy/ ábo komorniku onéy źiemie/ mogą być nie tylko z onégo ále y z inszégo bliższégo Woiewództwá/ choćiaby wonym Woiewództwie álbo źiemi żadnéy ośiádłośći niemieli.

Którzy Commissarze/ gdy sie ná innotescentią podpiszą/ powinni ná termin ziá- cháć/ y one Commissyą w executią przywieźdź/ vczynienim gránic.

A gdyby sie iednégo dniá skończyć nie mogły/ tedy subsequentibus diebus nie od- ieżdżáć.

Zyg. III. w Krák. 1588. fo. 26.

Pwys. prá. 7. Gdyż y prá. 8. Si autem.

Pwys. prá. 9. Inotescentia. &c.

iezdżáiąc skończyć ie máią / áby oná Commissya ßlácheicowi nie spelzłá.

A gdźieby Commissarz podpisawßy sie ná innotescentią / nie przyiechał ná termin / przepada stronie sto grzywien / o którą forum ma mieć ná Trybunale / excepta vera infirmitate, którą wedle práwá powinien poprzysiądz.

Stárostá ták iáko y ßlácheic niema mieć wiecey pocztu / iedno trzydźieści osób z przyiaćiołmi y z sługámi: á poddánych nawiecey po dwudźiestu / dla vkazánia znáków y sypánia kopców.

*wys. prá. 14. Którzy.

A iżby sie periuria * z obráżeniem Bożym nie dźiały / máią Commissarze pierwey przypátrzyć sie znákóm ** z obu stron / przez stárce pokazánym: y rozważyć to v siebie według sumnienia swego. A iesliby którá stroná słußné znáki y podobieństwá pokazáłá / tedy nie odbieráiąc przysiąg z obu stron / dla krzywoprzysiestwá / máią gránice wedle sumnienia swego przychyliwßy sie do státutu / + & iuxta æquitatem vczynić.

*wys. prá. 15. Iż wiele. &c. y prá. 16. Obiáśniamy.

+niż. prá. 26. Stárostowie.

A iż stárostowie y dźierżawcy niektórzy dóbr nászych / zwykli excedere modum in defensione bonorum: tedy státutá pierwßé ' w tym vczynioné / ták declárujemy / że defensio nie ma sie rozumieć psowániem laboris proprii, ták ośiewków / iáko y budowánia / y káżdey roboty / któraby przez rok bez przekázy stárościńskiey stáłá: ále vżywániem tylko dóbr nászych / ábo pozwániem po wyśćiu roku do Ziemstwá. A gdyby sądowy stárostá ábo Dźierżawcá komu krzywdę ábo ßkodę iáką mimo to vczynił: tedy o to forum ma mieć w źiemstwie / gdźie oné dobrá królewskié leżą.

*wys. prá. 14. Którzy. y prá. 15. y 17. & tit. 3. niż. prá. 14. Około.

A iesliby Dźierżawcá ośiádłości niemiał w onym Woiewództwie / ábo źiemi: tedy tám gdźieby ią miał / ma bydź execucia na dobrách iego nieodwłócznie czyniona / wedle Constitucyiéy '' Anni 1562.

* niż. prá. 20. A który by.

A gdyby był nieośiadły w Koronie / tedy ma sie przećiw niemu postąpić wedle postępku ná tym seymie contra impossessionatos ' námowionégo: á iesliby miał summę ná dźierżáwie / tedy ná summie sie ma extendowáć processus iuris & exequtio.

+niż. pár. 7. Tit. 12. le. 2. Gdy.

A Stárostóm y dźierżawcóm o krzywdy y ßkody / któréby sie dźiały ná gruncie królewskim / ták w nászych y R.P. iáko w ich pożytkách / będźie wolno pozywáć káżdé ° do źiemstwá ", y gdźieby im iurámenty wedle práwá były nákazáné / ták nászym iáko y swym inniem odpráwowáć ie mogą / salua appellatione ad Tribunal, gdźie sine remissione kauzy tákié máią bydź determinowáné.

+niż. prá. 26. Stárostowie.

Poddáni też z nászych wśi / będą mogli pozywáć do źiemstwá o krzywdy swé cum assistentia Capitaneorum vel Tenutariorum. Tákże z miásteczek nászych sine assistentia, wedle zwyczáiu.

A gźieby gránic nie było / będą powinni sędźiowie skázowáć y wywodźić Commissią / y kończyć gránice ßlácheicowi / sine intermissione.

Iesliby też po rozgrániczeniu Commissárskim / ßlácheic zá gránicámi grunt królewski odeymował / y był o to pozwan do źiemstwá: powinien będźie sam sąd wyiácháć / ábo komorniki przysięgłé z woźnym wysłáć ná on grunt: & ex re oculis subiecta, ná przyszłych Rocech dekret vczynić / y ßkód nágrodę nákázáć / wedle liquidácyiéy strony vkrzywdzoney przez iuráment.

Wárunek Kommissiy gránicznych.

Tenże w Wár. 1598. fol. 12.

*wys. prá. 13. Iż &c. par. A my.

19. PRzychyláiąc sie do stáradawnych praw / '' pozwy wßytkié ná seym / ábo zá dworem ná Commissarze y strone o rozgrániczenié dóbr nászych wßelákich z dobry źiemskimi / przez Dźierżawce / ábo przez Instigatorá nászego wydáné / cássuiemy: decláruiąc / że Akt Commissárski przez zupełną liczbę Commissarzów wedle práwá odpráwiony / w żadną wątpliwość niema bydź przywodzony / áni posądzony wedle práwá dawnégo.

Státut o vsypániu Gránic w mocy iest zástáwion.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562 HP 77 Con. 15.

+niż. Tit. 32 prá. 18. Iesli

20. A Ktoryby stárostá rozsypał gránice ' / áby ie powinien był vsypáć ad festum Diui Ioannis Baptistæ proximè venturum, sub priuatione officii Capitaneatus vel Tenutæ Zamków y máią bydź trzymáné mocnie / wedle kopców / temporibus perpetuis. A gdźieby kto był o nie pozwan ad instantiam Instigatoris officii nostri ex delatione

Capitanei vel Tenutarii: tedy wßytkich od tákowych pozwów czynimy wolnymi.

Skárżyli sie przed námi Posłowie ziemscy ná stárosty sądowé / iżby abusum quendã wnieść mieli w Exequucyiéy ná Rycerstwo Koronné nád státut Wladislai Iagellonis in Iedlna fo: 50. nápisány. Prosząc/ ábyśmy złożyli z nich/ cobykolwiek przećiwiáło sie Exequucyiéy nád státut przerzeczony. Gdyż oni niechcą z kśiężą ich miłośćią wdáć sie w żadné disputácye/ iedno stoiąc przy práwie swym/ niechcą wolnośći swoich in dubium vocare. My powinnośći swoie bacząc/ y przyśięge wßytkim iednostáynie vczynioną: temu też ná zgodné zdánie Rad nászych świeckich/ y ná prosby Posłów ziemskim / roskázuiemy wßytkim stárostóm nászym sądowym: áby ninákim inákßéy Exequucyiéy nie czynili/ iedno iáko w státucie Jágiełłowym in Iedlna stoi. á cobykolwiek ináczéy vczynili/ sit irritum & inane,

*wyż. fol. 122. prá. 3. Tóż obiecuiemy.

O tymże. Articulo: GRANICE.

21. OKolo rozsypánia Gránic/ miedzy dobry nászémi á ziemskimi práwie vczynionych záchowamy sie / y stárostóm y Dźierżawcóm nászym roskázuiemy / wedle Constitucyiéy Piotrkowskiéy 1562. która ácz byłá przedtym do S. Janá vczyniona / ále ią teraz zá rádą Pánów Rad y prosbą posłów ziemskich ná wieczne czásy zostáwuiemy y roskázuiemy: á to pod winą stá grzywien monety y liczby Polskiéy / toties quoties coram nobis peremptoriè repetenda, która winá ma sie y ná potomki własnie śćiągáć.

Zyg. w Piotr. 1567. Con. 72.

O tymże. Articulo: O GRANICE ROZSYPANE.

22. GRánice które są Iuridicè przez Commissarze násze miedzy dobry nászémi / á Szláchecktimi skończoné/ áby ich Stárostowie/ y Dźierżawcy nászy/ y poddáni w dobrách nászych będący / gwałćić y rozsypowáć nie śmieli. A iesliby które od Constitucyiy Anni 1562. rozsypáli/ áby ie suis sumptibus przez Commissarze vsypáli przed świętem S. Janá Chrzćićielá blisko przyszłego/ zápłáćiwszy stronie sto grzywien winy/ toties quoties citabitur vel citabuntur. A iesliby poddáni nászy videlicet plebei vpomnie tákie gránice bez roskazánia Stárosty/ ábo Dźierżawce nászego rozsypáli/ áby byli winą pięćidźieśiąt grzywien karáni / toties quoties citabuntur. Nihilominus Stárostá / ábo Dźierżawcá / sumptibus illorum, Commissarze do náprawienia Gránic rozsypánych/ wywieźdź ma/ nadáléy we dwánaśćie Niedźiel po rozsypániu ich.

Steph. w Wár. 1578. Con. 192. B.

*niż. prá. 26 Stárostowie y tit. 3. prá. 18. Iesli.

Stárostowie y Dźierżawcy po vczynieniu gránic, gwałtów ßláchćie czynić nie máią.

23. STárostowie y Dźierżawcy dóbr nászych gwałtów ßláchćie w Gránicách niech nie czynią: á gránic przez Commissarze vczynionych gwałtem niech nie psuią.

Capitanei & tenutarii nobilitati in limitibus vim non inferant.

CApitanei & Tenutarii bonorũ nostrorum, violentias nobilitati in limitibus non inferant: nec eosdem limites, per Cõmissarios nostros factos, vi destruant.

*wyż. prá. 13. 15. y niż. prá. 25. Aby. *niż. prá. 26. Stárostowie.

Zyg. w Piotr. 1519. fo. 12. HL 33. B/61. HP 76

Ad vsum fluuiorum, qui bona regalia disterminant, vicini admittantur.

24. NE grauentur subditi nostri vicinia bonorum nostrorum, per Capitaneos, statuimus: vt cùm fluuius aliquis nostra & eorundem subditorum bona disterminat, quæ ipsius fluminis ripis vtrinq; adiacent: liberè admittantur iidem ipsi subditi nostri, *ad vsum eiusdem fluminis: iuxta latitudinem bonorum suorum adiacentium.

Sigis. Crac. 1507. fo. 4. HL 96. B/174.

*niż. Tit. 3. prá. 13: Zá częstym.

Po rozgrániczeniu Stárostowie y dźierżawcy krzywd czynić niemáią.

25. ABy też to coraz przez Commissarze násze / które ku rozgrániczeniu imion nászych

Finita limitatione bonorum Capitanei seu Tenutarij iniurias in fundis non inferant.

VT, quòd per Commissarios nostros (quos

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL 53. B/96. HP. 76.

náßych królewskich / á ziemiáńskich dáiemy / wznawiano wiecey nie było ʺvstáwiamy / áby po rozgrániczeniu imion náßych królewskich á ziemiáńskich / krzywdy Stárostowie náßy ábo vrzednicy w gruncięch ziemiáńskich nie czynili: á poddáni náßy tákowych gruntów odgrániczonych áni barciámi / áni żadnym sposobem vżywáć máią.

(quos ad limitationem bonorum nostrorum regalium & nobilium, concedimus) semel decretum fuerit, amplius non innouetur, Statuimus: vt post limitationē bonorum nostrorum Regalium, ac Nobiliū, Capitanei nostri in fundis nobilium, iniurias non inferant: subditi verò nostri, in fundis dislimitatis, nullū vsum fructū habeant, neq; aluearia, neq; alias vtilitates.

*wys prá. 13, 15. y prá 19. Przychy láiąc.

A ieśli vczynią, tedy przed Królem odpowiedáć y ßkody nágrádzáć máią.

Si intulerint, coram Regia M. vel in loco competenti respondeant, & damna rependant.

Zyg. w Piotr. 1532. HL 26. B/ 49. HP 71.

26. Stárostowie mieysc o krzywde / sąsiádóm swym ábo też poddánym stárostwá swego vczynioną / będą powinni przed Námi odpowiedáć: to iest / gdy z vrzedu swego co wykroczą / ábo z miáry w broniéniu dóbr królewskich wystąpią. *Ale ieśli gwałt iáki sámi z osoby swéy / to iest / iáko nie stárostowie vczynią: będą powinni tym którzy sie ná nie skárżą w onym práwie / do którego należą / odpowiedáć. Jeśliby też stárostowie náßy broniąc w rzeczy dóbr náßych któremu poddánemu náßemu w iego dobrách krzywde ćiężką vczynili: á po gránicách dóbr náßych z poddánymi okazáło sie: iż Stárostá náß w onych dobrách / które nie náße / ále poddánego náßego były / ßkode y krzywde mu vczynił: tedy ten sam Stárostá ßkode one ßláchćicowi / y poddánemu náßemu w iego dobrách vczynioną / będźie powinien nágrodźić.

Capitanei locorum de iniuriis, vicinis suis, vel capitaneatus sui subditis illatis, respondere tum demum coram nobis debebunt: quando ex officio suo aliquid admiserint: vel in tuendis bonis nostris modū excesserint. Si quid verò vt priuati commiserint: in foro competenti, cuilibet respondere, de se querenti, tenebuntur. Preterea, si etiam Capitanei nostri, sub prætextu defensionis bonorum nostrorum, grauem alicui subdito nostro, in eius bonis, iniuriam intulerint: & post hac, cum bona nostra à bonis subditorum nostrorum limitabuntur, deprehensum fuerit, Capitaneum nostrum, in his bonis, quę non erant nostra, sed eiusdem subditi nostri, iniuriam aut damnū illi intulisse: is ipse Capitaneus damnū à se, nobili & subdito nostro in eius bonis factū resarcire teneatur.

*wys. prá. 18: Comissie. para: A 15 & prá. á Stárostowie. y prá. 20. 21. 22. 25

Generalia Commissárskié do gránic.

Commissarze ná sądźiech swych przy czynieniu gránic, przy wykupnie, y przy dźiale, záchowáć sie máią, wedle státutu.

Commissarii circa exemptionem, quomodo se conseruare debeant.

Sigis. Crac: 1543. HL 52 93.

27. Statutum & sancitum est: quia Commissarii in causis iudicii sui, non debēt recedere à statuto communi & facultate illis circumscripta: videlicet circa limites faciendos, exemptionem bonorum vel diuisionem (bonorum, inter personas etiam remotas: par tamen ius succedendi habentes) faciendam: & ne morem gerant vllis informationibus, huic statuto contrariis. Quòd si quid contra statutum facerent: id nihili esse debet, nullaque informatio illos excusare poterit. Præterea nulla bona, circa talem exemptionem accipere debent: tantum ea, quæ in literis obligatoriis essent descripta.

Listy gránicżne przez Commissarze dáne niepotrzebuią potwiérdzenia

Literæ Cōmissariorū super limitatione datæ, confirmatione non egent.

Prosbámi

petitio-

28. Prosbámi poddánych nászych przywiedźieni / dopuszczamy: áby ná kożdégo woli z poddánych nászych było/ prośić y otrzymáć od nas potwierdzenia ná listy grániczne wydáne od pięći Commissarzów przez Nas wedle státutu náznáczonych: w których liśćiech gdy Commissya y Mándat Nász będźie włożon / y pieczęći Commissárskie będą przyłożone/ tedy máią mieć moc wieczną: choćiayby też żadnégo potwierdzenia nászégo nie było.

Wyst. prá. 7. Gdyż y prá. 15. Iż wiele.

Petitionibus subditorum nostrorum inducti permittimus: vt in arbitrio sit subditorum nostrorũ petere, & obtinere à nobis confirmationem super literis limitũ editis, à quinque Commissariis per Nos, secundùm statuti tenorem deputatis. Quę quidem literæ, quibus Commissio & mãdatum nostrum fuerit insertum, & sigilla Commissariorum apposita authoritatem & robur perpetuum obtinere debebunt: etiamsi nulla desuper interueniat confirmatio nostra.

Zyg. w Piotr: 1538. HL 151. B/ 271. HP 77.

Gránicznè listy niech będźie wolno do kśiąg Káncelláriiey wwodźić.

Literas limitum liberum est in librum Cancellariæ inducere.

29. Wolno káżdému niech będźie listy Commissárskie ná gránice do kśiąg Káncelláriiey nászéy wwodźić: które/ gdyby przygodá ábo potrzebá potrzebowálá/ Kánclerze nászy przez wszelkiéy trudnośći iáko wpisáć ták wypisáć / y listy proszącym tákowesz pod pieczęćią nászą/ iedno kope zá nie wziąwszy/ przez wszelkiéy trudnośći dáć będą powinni.

Liberum erit vnicuiq; literas Commissariorum super limitibus, ad libros Cancellarię nostrę inducere. Quas quidem, casu vel necessitate postulante, Cancellarii nostri, sine vlla difficultate, sicut inscribere, ita etiam describere, & literas petentibus, eiusdẽ tenoris sub sigillo nostro, vna tãtùm sexagena pecuniæ pro eis accepta, sine vlla difficultate dare debebunt, & tenebuntur.

Tenże tám że 1538. HL 151/271 HP 77.

Commissarze ktoby słowy nie vczćił, półroká ma śiedźieć w wieży: á iesliby mieczá dobył, gárdło tráći.

De honore ac securitate Commissariorum.

30. Quòdsi quis plebeius, in negotio & iudicio limitum, vel alio quocunque, contra Commissarios inueheretur verbis, illosque inhonoraret: talis turri, vel alioqui sessione dimidii anni, puniri debet. Cuius pœnæ executionem, Capitaneus illius loci faciet: sub pœna in statuto descripta, contra illos, qui executionem facere neglegerent. Quòd si quis, etiam plebeius, arma corriperet, & vibraret: licèt etiam neminem vulneraret, collo luat pœnas. quod etiam Capitaneus exequatur. Nobilitas autem pro talibus excessibus, iuxta statutum puniatur.

Sigis. Crac. 1543. HL 53 B/96.

Commissarze ktoby niesłusznie do sądu poćiągał, winę przepada.

De Commissariis, iniquè citatis: & de aliis iudiciis.

31. Ktoby pozwał Commissarze / álbo sąd / álbo Vrząd / o iáki postępek: á tákowy byłby przekazan w tym / iż ie niesłusznie poćiągnął / będźie winien káżdému zosobná támże dwoie czternaśćie grzywien zá winę dáć: tákże y stronie / będźieli też przytym pozwána.

Quicunque citaret Commissarios, aut aliquod iudiciũ, vel Officium, pro aliquo processu & talis decernetur, iniquè illos citasse: is tenebitur singulis separatim dare, bis quatuordecem marcas, pro pœna, similiter & parti, si eadem citaretur.

Zyg: Aug. w Wársz. 1557. HL 54 y 52/ 94. 97. HP 76.

O gwał-

O gwałciéch Commissárskich.

Commissarze ná gránice ábo z gránic do domu iádącé ktoby śmiał gwałćić, ták ma bydź rozumian iákoby Máiestat krolewski zgwałćił.

Pátrz niżey w tychże kśiegách piatych, w częśći śiodmey, Tit, xv: **O gwałtownikách y gwałćiéch.** lege 3. **Przećiwko tym/ rc.**

KSIĄG PIĄTYCH, CZĘSC WTORA, O Podkomorzym Ziemskim.

PODKOMORZOWIE, GDZIE y iácy bydz máią. Tit: I.

Podkomorztwo Rożáńskié.

Práwo. I. Ziemi Rożáńskiéy y Mákowskiéy Podkomorzégo osobnégo / tákież po śmierći moderni possessoris dámy y dáć obiecuiemy.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. Con. 57.

Podkomorztwo Czérskié.

2. Podkomorzégo Czérskiégo y iurisdicyą iego / we wszytkich prerogátiwách porownywamy z inszémi koronnémi / ták iżby wszelákié spráwy vrzędowi iego należącé / tym sposobem iáko inné w Koronie odpráwowáły sie / wedle práwá pospolitég Koronnégo.

Zyg. III. w Wár. 1593. fo. 20.

Podkomorzowie nie powinni przyśięgáć iedno ich Komornicy.

3. Podkomorzowie wedle stárégo zwyczáiu / nie powinni przyśięgi czynić / gdyż bywáią od nas oncrowáni Fide, conscientia, & honore. Wszákże ich Komornicy przyśięgi ná Rocéch Ziemskich czynić / y osiádłemi bydź máią.

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. HP. 234.

Przyśiegáć máią, pátrz niżey parte 5. Tit: 4. lege *Electią* rc.
Przyśięgę ich opisáną masz tu máło co niżey, Tit: 2.

Podkomorzy ma wźiąć Surrogátią v Królá, ieśli kto ma z nim gránice czynić.

4. Gdźie kto z Podkomorzym ma o Gránice czynić: tedy ma Podkomorzy v nas wźiąć surrogátią. A gdźieby niechćiał: tedy temu / ktory ma z nim Akcyą / wolno będźie v nas iéy prośić: a Káncellárya nászá będźie ią winná dáć.

Excepto tamen Succamerario: si quis cum eo granicies facere debet: tum Succamerarius tenebitur Surrogationē à Nobis accipere: quòd si nollet: tum is, qui cum eo actionē habet, à Nobis illam petet: & Cancellaria nostra tenebitur illi concedere.

Zyg. Aug. w Wárs. 1557. HL. 127/227 HP 234.

PRZYSIĘGA PODKOMOrzégo. Tit: II.

IA: N. przyśięgam Pánu Bogu / iż spráwiedliwie według Páná Bogá / práwá pisánégo / spráwiedliwośći / controuersiy stron sądźić / tychże Controuersiy pilnie słucháć / y oné przyimowáć: tákże znáki gránicznę / y podobieństwá ich / vważáć y wiernie opisowáć: ktemu kśięgi swé y przodkow swych / wiernie chowáć y w nie wpisowáć będę: ná ktorym sądźie nie mam mieć względu ná żadną osobę: ták przyiaćielá / iáko y nieprzyiaćielá

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 28.

przyiacielá: bogátégo y vbogiégo: gośćiá y swoiégo: nikomu w tym moim sądźie/ żadnéy przyiáźni y nieprzyiáźni nie pokázuiąc: y dáru niodkogo względem tego sądu nie biorąc. Ták mi Pánie Boże pomoż/ y tá święta Ewányelia.

PODKOMORZOWIE O PROceśie gránicznym wiedźieć máią Tit: III.

Postępek w gránicżeniu iednáki bydź ma.

Zyg. w Piotr. 1523. fo.39. HP. 228.

1. Acz rozmáité były obyczáie w rozgránicżeniu dóbr z oboiéy strony dźiedźicżnych do tego czásu w Ziemiách nászych/ Krákowskiéy/ Sándomirskiéy / Lubelskiéy/ Ruskiéy/ Bełzkiéy y Podolskiéy/ y tákże w Powiećiech tych Ziem. Wszákże my áby iednostáyné nápotym rozgránicżenié dóbr tákowych dźiedźicżnych / y we wszytkich Ziemiách przerzeczonych bywáło/ zá iednostáyną rádnych Pánów nászych rádą / y tákże zá zezwolenjém Posłów Ziem przerzeczonych vstáwiamy/ y ten porządek czynimy: áby kożdy pozywáiąc do Sądu Ziemskiégo o vczynienié gránic nie kládł pieniężnégo szácunku: ále prosto powodowa stroná tego / z którym Gránice mieć ma/ pozowie o powództwo tym obyczáiem.

Processus Iudiciarius circa faciẽdos limites conformis vbiq; debet esse.

ET licèt varii quoque fuêre modi in bonorũ vtrinq; hereditariorum limitatione hucusq; in terris nostris Cracouien: Sandomiriensi, Lublinensi, Russiæ, Belzensi, ac Podoliæ, territoriisque earundẽ terrarum pro iure obseruati: tamen nos conformem deinde limitationem bonorum eiusmodi hereditariorum fieri: ac in omnibus terris predictis pro consuetudine obseruari cupientes, de vnanimi Baronum nostrorum consilio, pariter & assensu Nunciorum terrarum predictarum statuimus & ordinamus: vt quilibet citatus in Ius Terrestræ pro graniciebus faciendis, taxam pecuniariam non apponat: sed simpliciter Actor citabit reum pro Actoriatu, aliâs, o powództwo/ sub forma infrascripta.

Pozew ná Gránice przećiwko stronie z którą gránice máią bydź.

Zyg. w Piotr. 1523. fo.52. HL. 266 / 475. HP. 228.

2. Ktory ćie pozywa ku vczynieniu gránic miedzy dobry swémi N. dźiedźicżnémi/ Wśią N. z iednéy strony / á twoimi też dźiedźicżnémi N. z drugiéy strony/ áby sie przypátrowal/ gdy mu powództwo skażą mocą tego pozwu: ná co práwnie będźiesz odpowiádał.

Forma citationis Terrestris, cõtra Principalem ad faciendũ limites.

QVi te citat ad faciendum granicies seu limites inter sua bona N. hereditaria ville N. ab vna,& tua etiam hereditaria villę N. partibus ab altera,ad attentandum sibi N. decerni Actoratum, vigore præsentis Citationis Iudicialiter responsurus.

Przećiwko sąśiádóm śćiennym, ieśli są wespółek pozwáni o gránice, iáko ma bydź postąpiono: áby ná polu nie przekázowáli gránic.

Zyg. támże fol. 40. HL 266. 475. HP 228

3. A ieśliby ini Szláchćicy byli/ máiąc w sąśiedztwie dźiedźictwá/ których śćiány przyległy z dźiedźictwy z tymi/ miedzy którymi

Contra vicinos seu collaterales, si sint simul citati, necessariò tàm ad Terrestræ quàm ad campestræ Iudicium citandis, sic est procedẽdum ne in cãpo limitationẽ impediant.

SI verò essent alii Nobiles habentes vicinas hereditates, quarum parietes adiacerent, & essent contigui hereditatibus, inter

którymi máią być gránice/ y mniémieliby się mieć iákie interesse zá tą przyległością do tákowych gránic: tákowi też sąsiedzi ścienni przez powodá ná ieden rok/ iáko y ten z którym gránice wiodą/ máią być przy pozwáni do sądu Ziemskiego: y iáko z przednieyszą stroną/ ták też z nimi przez powodá ma być postąpiono: áby ná roku polnym gránic nie mogli przekázywáć.

inter quas tales granicies fieri deberent, putarentque se habere interesse, ex vi cõtiguitatis, ad tales granicies: tales etiam vicini collaterales etiam per Actorem pro vno Termino, cum principali ad Iudiciũ Terrestre adcitentur,& similiter prout cũ Principali, ita & cum eis per Actorem procedetur, ne in termino Campestri granicies possent impedire.

Sposób pozwu do sądu Ziemskiégo przećiwko sąśiádóm, którzy máią przyległe śćiány z dźiedźictwem ábo dobry Gránicam podległym.

4. Pozywa was ku przestrzégániu śćiány wászéy/ ieśli którą rozumiećie się mieć do Wśi ábo dźiedźiny iego przyległą N. które dobrá swoie dźiedźiczne przerzeczony N. chce rozgrániczyć gránicámi y znáki gránicznémi z dobry N. ślachetnégo N. dźiedźicznémi: o które gránice pozwał przerzeczonégo N. iáko Principałá/ á was iáko śćienniki: abyśćie stánęli y powództwo temu N. powodowi przyználi/ y ábyśćie pilnowáli: gdy mu będźie skázowano przez Sąd powództwo przećiwko przerzeczonému N. iáko Principałowi/ y przećiwko wam iáko śćiennikóm: ábyśćie ná przerzeczoné rzeczy wedle práwá odpowiádáli.

Talis est ergo forma Citationis ad Iudicium Terrestrę contra vicinos, habentes contiguos parietes, cum hæreditate seu bonis limitandis.

Citat vos ad aspiciendum parietem vestrum, si quem vos habere prętenditis, villæ seu hæreditati ipsius N. cõtiguum: quæ bona sua hereditaria præfatus N. vult distiguere & dislimitare graniciebus signisque metalibus, cum bonis N. Nobilis N. hæreditariis: pro quibus graniciebus citauit prefatum N. tanquam Principalem, & vos adcitat tanquam collaterales: vt staretis & Actoratum sibi N. Actori agnosceretis, vel attentaretis sibi decerni per Iudicium Actoratum cõtra præfatum N. Principalem, & vos tanquam collaterales, ad præmissa Iudicialiter responsuri.

Tenże tamże fo. 41 HL 266/ 476. HP 228.

W dźiedźicznéy częśći lat nie máiący gránićzyć mogą: zostáwiwszy im áctią do lat iesliby w czym byli vkrzywdzeni.

5. Ieśliby wiecéy było vczestników iednegóż dźiedźictwá: á byli pozwáni przez kogo inégo/ o czynienié gránic: á ieśliby miedzy tákowymi pozwánymi byli niektórzy wespółek dźiedźiczący lat niemáiący y pospołu pozwáni: tedy przećiwko tákowym sąd będźie postępował ták źiemski iáko vrząd Podkomorski/ nic nie bacząc ná to/ iż lat nie máią: ku którému gróniczeniu sąd y vrząd Podkomorski będźie postępował.

A wszákże Podkomorzy ábo iego vrząd Podkomorski záchowa im wolné czynienié o ich część z powodem gránic: to iest/ gdy przyidą do lat/ tedy będźie im wolno práwem

Cohæredes vnius hereditatis minorennes, æquè cũ aliis limites facere possunt, reseruata illis salua actione ad annos discretionis, si qua in re pręiudicatũ sibi esse putauerint.

SI verò plures essent participes seu consortes, vnius & eiusdem hæreditatis, citati per quempiam alium, pro faciendis graniciebus: & inter tales citatos, essent aliqui cohæredes minorennes, æquè citati: extunc contra tales iudicium procedet, tám Terrestræ quàm officium Succamerarii: non obstante ipsorum minorennitate. Ad quam quidem limitationem, iudicium & officiũ Succamerarii procedet.

Zyg. támże fo. 41. HL. 158. B/ 283. HP. 234.

Nihilominus Succamerarius vel eius officium reseruabit eis actionem, pro eorum interesse, cum actore granicierum. dum videlicet annos discretionis assequetur:

wem czynić z onymi/ przez których rozumieliby sobie krzywde bydź vczynioną. Ale nie będą czynić/iedno o cześć/yo rzecz/która im przynależy.

tur: tunc licebit eis iure agere cum illis, à quibus putarēt sibi esse præiudicatum: tamē nonnisi pro sorte & interresse, ipsos concernente, agent.

Iesli pozwány ná piérwszym y wtórym roku nie stánie, tedy powodowa stroná, ma bydź odesláná ná pole z przysądzeniem powództwá.

Si citatus nec in primo nec in secūdo termino comparuerit: tunc actor cum adiudicatione actoratus ad campum remittetur.

Tenże tamże fo. 39 HL 266. B/ 476. HP. 229.

6. IEsli pozwány ná piérwszym roku nie stánie/ ma bydź zdan w Contumácyiéy: á iesli ná wtórym roku y tym záwitym nie stánie/ wzysku powództwá przez powodową strone ma bydź zdan: przez które zdánie iuż otrzyma powodztwo ná pozwánym zá tákim skazániém sędziégo.

A vczyniwszy tákowé zdánié wzysku/ sąd odeśle powodá zá otrzymániém powodztwá ná pole do Podkomorzégo ziemskiégo ábo iego vrzędu/ iáko do Executorá tákowégo skazánia.

SI verò citatus in primo termino non comparuerit, in pœna contumaciæ condemnetur. Si autem in secūdo & peremptorio termino idem citatus nō paruerit, in lucro actoriatus per actorem condemnetur: per quam condemnationē iam obtinebit actoriatum contra citatum decreto iudiciali accedente.

Facta igitur tali condemnatione in lucro, iudicium remittet actorem cum obtentione actoriatus ad campum ad Succamerarium terrestrem siue eius officiū, veluti exequutorem prosequendæ huius limitationis.

Postępek ná pole.

Vczyniwszy tákowe zdánié, tákowy postępek ma bydź ná pole.

Post citati condemnationē, Actoris verò iure vincentis à iudicio terrestri ad campestræ remissionem, sequitur processus in campo.

Tenże tamże fo. 39 B. HL 266. B/ 476. HP. 229.

7. POtym Podkomorzy po tákowym zdániu y innotescentią ma przez swóy pozew pozwáć strony przed sie/ ábo przed vrząd swóy/ ná mieysce gránic ábo różnice/ pewny rók záwity náznáczywszy/ y roskázuiąc zdánému/ áby stánął przeciwko powodowi ku widzeniu y pilnowániu/ gdy vrząd powodowa stroná powiedźie ku sypániu y czynieniu gránic/ miedzy dobry przerzeczonémi: y ku pilnowániu y słucháníu/ gdy powód będźie przyśiegał z świádki ná spráwiedliwé wiedźienié y sypánié gránic.

POst hoc autem Succamerarius per suam literalem innotescentiam seu citationem debet citare partes ad sui, siue officii præsentiam, ad locum limitum siue differentiæ, pro certo termino, peremptoriè terminū assignando: mandando reo condemnato; vt compareat ad instantiam actoris, ad videndū & attentandum ipsum actorem officium ducere: & ad sipandū & faciendum granicies siue limites inter bona præfata: & attentandū audiendūq; ipsum Actorem iurare cum testibus super iusta ductione & sipatione granicierum.

Pozew ná pole gdy powodowa stroná pozysze powództwo ná pozwánym.

Citatio ex officio Succamerarii ad campū post cōdemnationē citati in lucro, in iudicio terrestri obtenti.

Tenże fol. 53. B. HL 266. B/ 476 HP 229.

8. N. N. Podkomorzy. N. N. tobie ślachćicowi N. dźiedźicowi N. roskázuiemy: ábyś przed námi ábo komornikiem náſzym

N. N. Succamerarius. N. N. tibi Nobili N. hæredi de N. mandamus: quatenus coram nobis aut Camerario nostro feria

náſzym w poniedźiáłek po świetym N. bliſkim ná mieyſcu polnym miedzy dobry dźiedźicznémi N. rzeczonémi N. y twoimi dźiedźicznémi N. rzeczonémi N. gdźie prze rzeczony N. Aktór náſz ábo komorniká náſzego ſtáwi/ ſtánął ku pilnowániu y widzeniu iego/ gdy bedźie wieźdź y ſypáć gránice/ kopce/ ziemie/ y inſze znáki gránicżne czyniąc: á żebyś pilnował/ gdy powodowa ſtroná z świádki przysięgáć bedźie ná prawdźiwé wiedźienié y ſypánié przerzeczonych gránic: iáko przećiwko tobie powództwo w ſądźie ziemſkim N. ná Rocech iuż przeſzłych otrzymał: z którym powództwem do nas ábo do vrzedu náſzeg ná pole ieſt odeſłány: żebyś tych wſzyſtkich rzeczy ſądownie pilnował.

feria ſecunda poſt feſtum S. Nicolai nunc inſtans proxima, in loco campeſtri, inter bona hæreditaria Nobilis N. dicta N. & tua etiam dicta hæreditaria N. vbi videlicet præfatus N. Actor: nos ſeu noſtrum Camerarium locabit compareas: ad attendandum & videndum ipſum ducere nos ſiue officium noſtrum: ducereq; & ſipare granicies, ſcopulos de terra erigendo, & alia ſigna metalia ſiue granicialia faciendo: attentaresq; & aſpiceres ipſum cũ teſtibus præſtare iuramentum, tanquam Actorem ſuper vera & iuſta ductione, & ſipatione præfatarum granicierum: prout præfatum Actoratum contra te obtinuit, condemnando te in lucro actoratus in iudicio terreſtri N. in terminis iam præteritis: cum quo actoratu, ad nos ſiue noſtrum officium ad campum eſt remiſſus: præmiſſa iudicialiter attentaturus.

Pozew przećiwko ściennikóm, przyległe śćiány máiącym po odeſłániu ná pole.

9. N. Podkomorzy wam ſzláchetnym N. y N. etc. dźiedźicóm N. roſkázuiemy: ábyśćie przed námi ábo vrzedem náſzym Podkomorſkim ná polu/ miedzy dźiedźictwy N. ſzláchetnégo N. powodá z iednéy strony/ y N. ſzláchetnégo ztąd á ztąd z drugiéy ſtrony/ tám gdźie przerzeczony powód N. nas ábo vrząd náſz poſádźi/ w ten dźień ábo w ten/ ná przećiwko przerzeczonému N. powodowi ſtáneli. Który was przypozywa ku pilnowániu śćiány wáſzéy/ y ku widzeniu y pilnowániu iego mocą powództwá/ które przećiwko przerzeczonému N. iáko Pryncypałowi/ y przećiwko wam iáko śćiennikóm w ſądźie źiemſkim otrzymał: gdy bedźie wiódł vrząd/ y czynić gránice y znáki iné/ które zwykły bydź czynioné przy tákowéy ſpráwie: y ku pilnowániu/ gdy bedźie przysięgał z świádki ná ſpráwiedliwé ſypánié gránic. Dla tego ábyśćie ſtáli/ y przerzeczonych rzeczy práwnie ſłucháli: ábowiem my nie bacząc ná niebytność/ ábo ná nieposłuſzenſtwo wáſze/ ku przerzeczonym gránicam z vrzedu náſzeg bedźiem poſtepowáć. Dan etc.

Forma adcitationis Succamerarialis cõtra collaterales, ſiue habentes parietes contiguos & vicinos, poſt remiſſionem fieri ſolitæ.

N. Succamerarius, vobis Nobilibus N. & N. &c. hæredibus de N. mandamus: quatenus coram nobis, aut officio noſtro Succamerariali in loco campeſtri inter hæreditates N. Nobilis N. Actoris ex vna. & N. Nobilis de N. citati partibus ex altera, vbi videlicet præfatus Actor N. Nos ſeu officium noſtrum locabit, feria tali & tali. &c. ad inſtantiam præfati N. Actoris cõpareatis: qui vos adcitat, aliâs przypozywa ad aſpiciendum parietem veſtrum, & ad videndum attentandumq; ipſum vigore actoratus contra præfatum N. principalem, & contra vos tanquam collaterales in iudicio terreſtri N. obtenti, ducere officiũ & proſequi granicies ſeu limites faciẽdo ſcopulos, & alia ſigna metalia circa talia fieri cõsueta: & attentãdum ipſum iurare, cum teſtibus ſuper iuſta ſipatione granicierum: ideò vt ſtaretis & præmiſſa iudicialiter attẽtaretis: quia nos non obſtante veſtra abſentia ſiue contumacia ad præfatam limitationem ex officio noſtro procedemus. Datum.

Tenże fol. 42. HL. ... 477. HL. ...

Zdány v Sądu Ziemſkiégo niéma przypuſzczon bydź ku żadnému práwnému párćiu: á choćby téż liſtownè ábo

Condemnatus in Iudicio Terreſtri, in campo ad controuertẽdum non admittitur: quinimò non obſtantibus

ábo inė dowody po ſobie znácznieyßė pokázowal, tedy przedśię Podkomorzy iedno ná wwiedźienié powodowéy ſtrony y ná przyśięgę z świádkámi pátrzyć ma.

Zyg. w Pio r. 1523. fo. 39. B. HL 267/ 477. HP 230.

10. Ná którym roku polnym iuž ſie nie bedźie godźiło pozwánému iákich ſporów czynić przed Podkomorzym ábo iego vrzedem około powództwá/ które iuž w ſądźie Ziemſkim vtrácił: ále powód powiedźie Vrząd wedle ſwéy woléy y ſwégo ſumnienia/ y vczyni gránice kopce ſypiąc y iné znáki czyniąc/ nic nie bacząc ná iáki ſpór pozwánégo/ áni ná žadné dowody liſtowné ábo znáki ſlußnieyßé: ieſli ná ten czás iákié bedźie vkázowal. Które rzeczy gdy ſie ſkończą/ przy oſtátnim y narožnym kopcu przyśieže powodowa ſtroná z ßeśćią świádków ſobie w rodzáiu równych ná prawdźiwé y ſprawiedliwé Gránice: iž nic Ziemie áni Dźiedźiny pozwánému nie vielá/ áni iéy oddaliłá.

A ieſliby pozwány ná polu nie ſtánął, tedy przedśię powodowa ſtroná ná Gránice przyśiądz ma: á Podkomorzy ſkaže, iž gránice ná wieki ſtać máią.

Tenže fol. 40. HL 267 B. 478. HP 231.

11. A ieſli ná tákowym roku polnym pozwány nie ſtánie/ y bedźie nieposłußny: tedy przedśię Podkomorzy/ ábo iego vrząd/ bedźie powinien powodowéy ſtrony náśládowáć/ y czynić gránice wedle wwiedźienia iego: á przy oſtáteczným y narožnym kopcu powód przyśieže z świádki/ nic nie bacząc ná niebytność pozwánégo/ tylko przy bytności vrzedu Podkomorzégo. Które gránice przerzeczonym ſpoſobem vczynioné/ y przyśięgą powodową popráwioné/ Podkomorzy/ ábo ieg vrząd/ ſkaže ná wieki trwáć/ y áby ná wieki dźieržáné były.

Pozwány iednák može Rok zwléc prawdźiwą niemocą.

Može pozwány rok tákowy polny prawdźiwą niemocą odłožyć: tákže y o więtßą rzecz/ ále nie ináczéy.

Gdźieby

bus quibusùis etiam documentis literatorijs, vel ſignis euidentioribus, ſi quæ reus pro tunc oſtenderit, Actoris tamen arbitrio ductioni ac Iuramento cum teſtibus ſtandum eſt.

IN quo quidem termino Campeſtri, non licebit citato aliquas controuerſias facere coram Succamerario vel eius officio ſuper Actoratu, quem iam in Iudicio Terreſtri amiſit: ſed Actor ducet officiũ iuxta ſuam voluntatem & ſuam conſcientiam: facietque granicies ſcopulos ſipãdo, & alia ſigna metalia faciẽdo: non obſtante quauis contradictione citati, nec quibuſuis documentis literatoriis, vel ſignis euidentioribus, ſi quæ pro tunc oſtenderit. Quibus finitis circa finalem & acialem ſcopulum iurabit Actor cum ſex teſtibus ſibi in genere ſimilibus, ſuper vera & iuſta limitatione: ita videlicet, quòd nihil terræ & hęreditatis citato ademit, & ab eo alienauit.

Porrò ſi condemnatus etiam in cãpo non paruerit, idem fit, quin vbi Actor præſtiterit iuramentum cum teſtibus, Succamerarius decernet perpetuò duraturos.

QVodſi in tali termino Campeſtri citatus non comparuerit, ſed contumax extiterit: nihilominus Succamerarius vel eius officiũ tenebitur Actorẽ ſequi, & facere granicies iuxta ductionẽ ipſius: Nihilominus circa vltimũ & acialẽ ſcopulũ Actor iurabit cum teſtibus, non obſtante abſentia Citati, tantummodo in præſentia officii Succamerariatus. Quas granicies ſic vt premiſſum eſt factas, & iuramẽto Actoris comprobatas, Succamerarius aut eius officium decernet perpetuò duraturas & tenendas.

Dilatio tamen ad campum Citato admittitur.

POterit autem citatus terminum talem Campeſtrem vera infirmitate differre, ſimiliter & pro Maiori, & non aliter.

Teſtes

Gdźieby też pozwány ábo práwem zwyćiężony nágánił świádká, tedy go drudzy wyświádczyć máią.

12. Ależli pozwány ábo Práwem zwyćiężony świádká którégo ná roku polnym w Szláchectwie nágáni/ chcąc przez to rozgrániczenié powodowéy stronie zátrudnić: tedy tákowému nágánionému inszy świádkowie dádzą świádectwo/ to iest/ oni pieć świádkowie prostémi słowy: iż iest osiádły/ y ma máietność Ziemską/ y miedzy sąsiády iest mian zá Szláchćicá/ y służbe woienną z iną szláchtą służy: á ná tákowym świádectwie bedźie dosyć ná ten czás/ to iest/ iż ma bydź przypuszczón do przysiegi z powodem. wszákże Podkomorzy záchowa z tym/ który go nágánił/ práwny postepek: áby go popierał w práwie ktemu należącym.

Testes super nobilitate inculpati, aliorum testimonio liberari possunt.

SI verò Citatus siue victus, aliquem testium inductorum in Termino Campestri, super nobilitate inculpauerit, volens per hoc limitationem ipsam Actori impugnare, vel præpedire: extunc pro tali inculpato, dabunt testimonium alii testes, illi videlicet quinque, simplici verbo: Quòd est possesionatus: habet videlicet bona Terrestria: & habetur pro Nobili, inter vicinos: & seruitia bellica cum Nobilitate peragit: & tale testimonium sufficiet sibi protunc; quòd videlicet debet admitti ad iuramentum cum Actore prestandum. Tamen Succamerarius reseruabit sibi cum inculpatore Iuridicam actionem, in foro competenti prosequēdam.

Támże. HL 284/ 507. HP 231.

Podkomorzowie powinnośći swych przy czynieniu gránic pilnowáć máią.

Podkomorzy w gránicách naprzódy nádewszytko ma pátrzyć przyrodzonéy gránice, to iest potoczká, ábo rzéki miedzy Dźiedźictwy płynącéy, álbo Rzéczyská nowégo y stárègo, które Dźiedźictwá dźieli.

13. Zá czestym swarem miedzy poddánymi nászymi około Gránic miedzy dźiedźictwy ich/ które czynioné bydź máią/ trudné y ćieżkié niekiedy wszczynáią sie pytánia/ z których przymnáża sie nakládów/ y wielkiéy pracéy bywáią podlegli ći/ którzy o gránice nie zgadzáią sie.

Ą iż Rzéki y Rzéczyská z wielkiéy częśći miedzy Dźiedźictwy y osiádłośćiámi/ Wśiámi/ płyną y są: á ták ieśli któré Wśi ábo Dźiedźictwá o gránice zgadzáią sie z którą rzéką ábo potokiem/ który śrzodkiem płynie: ieśli miedzy tákowémi Dźiedźictwy niémász gránic z práwá vczynionych: tedy kożda z onych dźiedźin ma mieć swóy brzég onéy rzéki ábo potoká/ który sie skłánia do onéy dźiedźiny.

Swys. tit. 2. le. 24. Ne grauentur.

Ą tákowa rzeká ábo potoczek ma bydź zá grá-

Primò autem omnium, Succamerarius in negotio limitationis naturalem limitem spectet: nempe riuulum aut fluuium interfluentem, seu alueum nouum & antiquum aliâs Rzéczysko, hereditates limitātem.

CRebra altercatione inter nostros subditos super limitibus in hæreditatibus ipsorum distinguendis graues suscitātur questiones: ex quibus augentur expensæ, & labori nimio interdum supponuntur discordantes.

Káź. w Wiśl. 1368 La. 8. HL. 267. B/ 177 y 478. HP. 226.

Et quia fluuii & fluuiorū aluei, vt plurimum inter hereditates, possessiones, & villas fluunt & habētur. Vnde si quæ villæ aut hereditates inuicem conueniunt, aliquo fluuio vel riuo mediante, si inter easdem hæreditates non sunt limites de iure facti; tunc illa quælibet hæreditas suam teneat rippam illius fluminis seu riui, ad illam hæreditatem protensām: & idem fluuius seu riuus pro limite semper sit habendus.

Qui fluuius seu riuus, si etiam omisso

zá gránice miána: która rzeká ábo potoczek ieśli opuśćiwszy pierwsze rzéczysko przez insze mieyscá swoie śćié y płynienié obróći/ przez pomocy ludzkiey własną mocą: tedy przedsie przyrodzone pierwsze rzéczysko kędy pierwey wodá szłá/ ma bydź zá prawdźiwą gránicę onych Dźiedźictw: w którey stárey rzéce ábo potoku ábo w stárym rzéczysku ludźie/ ktorzy z oboiey strony dźiedźiny mieszkáią/wolnie będą łowić: iáko przed tym czynili/ gdy wodá swym pierwszym y stárym rzéczyskiem szłá. Ale ieśli tá rzéká ábo potoczek przez dowćip ludzki obrócon będźie od stárego płynienia y rzéczyská/ ták żeby w iné nowé rzéczysko wpadł: tedy ono nowé rzéczysko dźiedźiny ma dźielić: y tákże ma dáć/ iáko ono stáré rzéczysko zwykło/ ieden brzég iedney dźiedźinie/ á drugi drugiey: miedzy którémi płynie. A gdy zá tą przyczyną/ to iest gdy zá domysłem y zá dowćipem ludzkim rzéká sie odwróći: tedy iedná z dźiedźin onych/ to iest przy którey zostáie stáré rzéczysko wszytkę y całą ma mieć własność w rzéce/ w brzegách stárey rzéki ábo potoká.

primæuo alueo per alia loca suum diuertit meatum seu defluxum, sine ministerio hominis, sed propria virtute naturali: nihilominus eiusdem fluuii primæuus alueus, vbi ante decursus aquæ fuit, verus limes hæreditatum illarum erit. In quo antiquo fluuio seu riuo, aliâs antiqui fluuii alueo, homines vtramque villam seu hæreditatem illam inhabitantes, licitè suas faciant piscaturas, prout faciebant tunc, cũ aqua primæuum seu antiquum cursum in eodem antiquo alueo habuit. Sed si fluuius seu riuus huiusmodi per hominis industriam auersus esset ab antiquo cursu & alueo, vt in alium nouum influeret alueum: tunc ille nouus alueus hæreditates limitabit: dabit quoq; sic, vt antiquus ille alueus dare consueuit vnam rippam vni hæreditati, alteram alteri quam alluit. Quo casu dum per hominis industriam fit fluminis auersio, vna hæreditatum ipsarum illa videlicet, in qua remanet antiquus alueus, omnem & integram habeat proprietatem in alueo & rippis antiqui fluminis seu riui.

Który vkáże znácznieysze znáki gránic, tego Podkomorzy podczćią y sumnieniem ma przypuśćić ku dowodowi: á gdźie oboiá stroná znáków nie ma, powodowi z świádki ma bydź dowód dopuszczon.

Præterea eum qui notabiliora signa limitum ostendit, Succamerarius sub honore & conscientia admittat ad probandum: deficientibus autẽ signis ex vtraque parte, Actori cum testibus probatio deferatur.

Iag. w krák. y w War. 1423. La. 44. HL. 268. 448. y 479. HP 117.

14. OKoło gránic nászey Szláchty ták bydź chcemy obwárowano. Jeslıby sie przydáło/ iż ten/ który sie o gránice práwuie/ zá gránicznè znáki pokazał kopce przynamniey trzy/ ábo znáki znáczné w polách/ które wiazdy zową: á w lesiech znáki ná kształt krzyżá vczynioné/ iáko iest obyczay: tedy Podkomorzy nász onégo/ który lepsze y znácznieysze znáki ábo kopce pokaże/ rozeznawáiąc podczćią y sumnieniem będźie miał/ y będźie powinien przypuśćić y ku dowodowi. A gdźie oboiá stroná znáków znácznych miedzy dźiedźinámi nie będźie miáłá/ tedy powodowa stroná ku dowodowi gránic/ iáko wedle práwá iest/ z świádki ma bydź przypuszczona.

DE limitibus autem nostrorum Nobilium taliter duximus prouidendum: quòd si contigerit aliquem litigantem pro limitibus docere vel ostẽdere scopulos, dictos Kopcc, ad minus tres, aut alia signa notabilia in campis vulgariter Viázdy: in syluis verò signa ad instar crucis facta, vt est moris: extunc Succamerarius noster, illum qui meliora & notabiliora signa seu scopulos ostenderit, discernens, sub honore & conscientia debebit & tenebitur mittere ad probandum. Vbi autem vtraq; pars signis notabilibus inter hæreditates careat: extunc Actor ad probationem limitum cum testibus prout de iure est, admittatur.

Podkomorzy niema przewłaczáć roku

Succamerarius terminum partibus non

ku stronam okróm tego: żeby sie zwo lili, ábo przyczyná do tego byłá.

15. Gdy częstokroć Podkomorzowie ábo ich Komornicy przewłaczáli gránice/ ábo z folgi niektórey/ ábo zá potrzebą ktoreý strony / chociá druga niechciáłá: zkąd przez tákowe z łáski przekłádánia roków omieszkánie sie przydawáło: My temu błędowi zábiegáiąc skázuiemy/ y skazálismy áby ná wieki było chowano: iż od tych czásów Podkomorzowie wszytkich ziem wszytkiego królestwá / roków gránicznych sámi przez sie zá swym chceniem przeciwko porządku práwá / nie máią przekłádáć / pod winą czternaście grzywien: która ma bydź przez Nas wyciągána od tákiego/ któryby ináczey uczynił. Wyiąwszy żeby do tego spólne zwolenie przystąpiło: ábo żeby sie przyczyná słuszna ábo práwna przytráfiłá.

Po skończeniu gránic, skazánie swe przez otworzysty list sądowi ziemskiemu ma opisáć, ábo dáć znáć.

16. Ktorego dekretu y wszytkiego postępku tákowych Gránic / Podkomorzy przez swóy otworzysty list ma dáć znáć sądowi ziemskiemu ná rocech ziemskich/ które nablizey będą miáły bydź: który list Podkomorzego przez powodá przyniesiony sąd ziemski do ksiąg ziemskich ma wwieźdź ná wieczną pámięć.

non transponat, nisi consentiant, aut causa subsit.

CVm autem plerumq; Succamerarii, aut eorum Camerarii transponerent limitationes granicierum, aut fauore quodam, aut partis vnius necessitate accedente, altera nolente, exindeq; cùm negligentia per dilationes fauorabiles in limitatione granicierum committeretur: Nos huic errori prouidentes decreuimus & decernimus perpetuò obseruādum: Quòd amodò Succamerarii omnium terrarum totius regni terminos graniciales per semetipsos pro suo velle, contra iuris ordinem transponere non debeant, sub pœna quatuordecem marcarum in eo, qui aliter fecerit per nos exigenda: Excepto quòd accederet ad id consensus partium aut causa interueniret legitima.

Ian Olbr. w Piotr. 1496. La. 108. HL 268 479. HP. 227.

Finita limitatione decreti sui seriem perpetuitati, per literas iudicio terrestri significabit.

CVius quidem decreti, & totius processus, talium granicierum seriem Succamerarius per suas patentes literas referet iudicii terrestri in terminis terrestribus extunc immediatè celebrandis. Quas literas Succamerarii per Actorem præsentatas iudicium terrestrę ad Acta terrestria acticabit ad perpetuam rei memoriam.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 40. HL 268/ 480. HP 231.

Generalia.

Kto Podkomorzego ábo Komorniká iego niesłusznie ruszy, winą karány bydź ma.

17. Gdy kto niesłusznie nágáni skazánie Podkomorzego / ma dáć mu zá winę sześć grzywien: á Komornikowi iego ábo innych Dignitarzów Komornikóm wiárdunk przez wszelkiego sporu piérwey/ á niżli do którego słuchánia będzie przypuszczon/ dáć y dosyć uczynić będzie powinien.

Kopce kto rozrzuci, winą karány bydź, y gránice nowe swym kosztem czynić ma.

18. Jeśli kto kopce uczynione álbo inne

Succamerario vel Camerario iniquè moto pœna debetur.

Cùm aliquis iniustè arguit, aliâs Nágáni, sententiam Succamerarii, sex marc. pœna illi soluitur. Camerario verò illorum, vt aliorum omnium dignitariorum, per sex scotos absque omni contradictione, & antequam ad aliquam audientiam admittatur, dare, & satisfacere teneatur.

Káz. w Wi 1368. La. 28. HL 268. B/ 480. HP 233.

Disiectorum scopulorum pœna & satisfactio.

SI quis autem scopulos erectos, vel alia signa metalia vel in parte vel in toto disiecerit,

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 40. HL. 250/ 447. HP 232.

inné znáki w częśći ábo wßytkié rozrzući/ y gwáltownie skáźi/ tákowy gwáltownik od kożdégo kopcá narożnégo ma płáćić stronie przećiwko sobie czyniącéy trzy grzywny pieniedzy pospolitych : á od innych kopców rozrzuconych y znáków ktorzychkolwiek gránicznych skáżonych y popsowánych/ po dwánaśćie großy ma zápłáćić.

Awßákże tenże gwáltownik będźie powinien vrząd Podkomorzki ná mieysce gránic skáżonych kosztem swym wywieźdź/ y oné gránice rozmiotáné znowu vczynić y popráwić. Co będźie powinien vczynić po obwieszczeniu przez Woźnégo y Szláchtę zstrony onégo/ ktory krzywdę vćierpiał/ w ośmi niedźiel pod winą 14 grzywien/ ktora ma przypáśdź stronie: á sądowi drugą 14. grzywien zápłáćić ma. Ktorą winę zápłáćiwßy w drugich ośmi niedźiel będźie powinien gránice przepowiedźiánym obyczáiem odnowić: á ták tylekroć/ ileby gránic popráwić niechćiał y zbraniał sie/ ma czternaśćie grzywien przerzeczonéy stronie/ y tákże wiele sądowi ku zápłáceniu przepáśdź w káżdé osm niedźiel.

Kopce kto nie vrzędnie sypie, winą karány bydź, y dosyć zá to vczynić ma.

19. Ieśliby kto ná cudzéy źiemi ábo ná cudzym dźiedźictwie przez Podkomorzégo ábo iego vrzędu znáki grániczné sam przez śie ábo vpornie vczynił: táki tymże obyczáiem od káżdég kopcá narożnégo trzy grzywny/ á od innych iáko śie rzekło po wiárdunku ma zápłáćić. A przedśie kopce y znáki wßystkié grániczné ták nie vrzedownie vczynioné/ vrzędownie przez vrząd Podkomorski skáźić/ rozsypáć/ y wniwecz obróćić ma ták: áby nápotym do żadnégo vkrzywdzenia stroná krzywdę ćierpiąca z tych znáków niemogłá przyśdź: co ma vczynić pod winą 14. grzywien stronie/ y tákże wiele sądowi przypisánéy. A tákże ma przećiwko tákowému bydź postepowano w ośmi niedźiel iáko przećiwko gwáltownému skáżcy gránic/ iáko to y przed tym iest opisano.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 41. HL Támże HP 232.

Piérwéy Podkomorzy zá ieden dźień, gdy ogránicżył kilko dźiedźin, półgrzywny brał: á ieśli zá kilko dni ogránicżył

cerit, annihilaueritque violenter: talis violator, à quolibet scopulo aciali, luet parti contra se agenti per tres marcas pecunię vsualis: ab aliis verò scopulis disiectis & signis quibuscunque metalibus destructis & annihilatis, luet per sex scotos.

*wys par: 1. Tit. 2. prá. 20. A ktoryby &c y prá. 21. 22. 23.

Et nihilominus idem violator teneatur officium Succamerarii ad locum granicierum violatarum, sumptibus suis educere: & eosdem limites à se disiectos restaurare, & de nouo erigere: quod facere tenebitur, post auisationem per ministerialem, & Nobiles, ex parte talem iniuriam passi infra octo septimanas: sub pœna quatuordecem marc. parti, & totidem iudicio succumbenda. Qua pœna soluta, in aliis octo septimanis, tenebitur granicies, ita vt præmissum est, restaurare: & sic toties quoties ipsas granicies restaurare renuerit & noluerit; toties quatuordecem marcas præfatas, parti, & totidem iudicio succumbet ad soluendum, in quibuslibet octo septimanis.

Inofficiose erigens scopulos, pœnam luet & satisfaciet.

Si quis in alieno solo, siue aliena hæreditate, sine Succamerario & eius officio, signa granicialia suapte sponte, & temere erexerit, & fecerit: talis etiam pari modo à quolibet scopulo aciali tres marcas, & ab aliis per sex scotos (prout suprà) succumbet ad soluendum. Et nihilominus scopulos, & signa omnia metalia, taliter inofficiosè facta, officiosè per officium Succamerarii destruet, dissipabit, annihilabit; ita, vt in posterum nullum præiudicium, parti iniuriam passæ, ex eorum vestigiis euenire possit, quod facere tenebitur, sub pœna quatuordecem marcarum parti, & iudicio totidem. Et similiter contra talem procedetur, in octo septimanis: prout & contra violentum destructorē granicierum, vt suprà descriptum est.

Olim Succamerarius pro vna die, duas vel tres hæreditates limitans mediam marcam: si verò pluribus diebus vnam vel plures limitauerit tres

czyl kilko dźiedźin , trzy grzywny, dwie śiekierze, y dwá rydlá brał.

tres marcas, duas secures & duo fossoria tollebat.

20. Ia ogránicżenie dźiedźin/ choć też iednego dniá dwie ábo trzy dźiedźiny miedzy pány ogránicżył y dokończył/ ma wźiąć półgrzywny: ále od wiecey dni/ choćby wiele dźiedźin ogránicżył choć też iedne trzy grzywny / dwie śiekierze / z dwiemá rydlmi práwem swym weźmie.

Pro limitatione hæreditatum etiam si pro vna die duas vel tres hæreditates inter eosdem dominos Succamerarius limitauerit, & consumauerit, recipiat mediam marcam. Sed à pluribus diebus, siue plures limitauerit hæreditates, siue vnam limitauerit, tres marc. & duas secures cum duobus fossoriis iure suo tollat.

Kaź. w Wiśl. 1368. La. 37. HL 269 / 480. HP. 233.

Ale iuż teraz Podkomorzowie, ábo ich komornicy, trzy grzywny od kożdych gránic bráć máią.

Sed iam Succamerarii, vel eorum Camerarii tres marcas à singulis limitatibus accipiant.

21. Okolo płácenia Podkomorzóm ziemskim/ iedne y pospolitą wszytkim ziemiam vstáwe vczynilismy: y vstáwiamy/ áby we wszytkich ziemiách królestwá nászego Podkomorzowie ziem z Komorniki swoimi nie wiecey iedno trzy grzywny zá znák gránic wszedy bráli.

Item, de salariis Camerariorum Terrestrium vnam atque communem terris omnibus constitutionem faciendam decreuimus & statuimus: vt in omnibus terris regni nostri, Succamerarii terrarum vnà cum Camerariis ipsorum non plus quàm trium marcarum arram seu notam pro graniciebus limitatis accipiant vbiq;

Ian. Olbr. w Piotr. 1496. La. 103. HL. 269 / 480. HP 233.

Gránice Woiewództwá Połotckiégo.

22. Gránice Woiewództwá Połotckiégo/ áby przez Podkomorze náprawione były postánawiamy.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 38.

Przedawcá dóbr ma onégo dźiedźictwá gránice pokazáć, y tego który kupił we trzech lat y trzech mieśiącách bronić.

Venditor ostendat hæreditatis limites, & intra tres annos, & tres menses emptorem tueatur.

23. Z zwyczáiu y z stárego práwá to było chowano: iż kto przedawał dźiedźictwo tego/ który vniego kupił/ przez trzy látá / y trzy Mieśiące od kożdey trudnośći zástepowáć y wyswobodzáć był powinien.

Ale iż częstokroć śie przydáie: iż sąśiedźi onego przedánégo dźiedźictwá/ których máietnośći gránice dotykáią śie dóbr przedánych/ do trzech lat y trzech Mieśiecy tegż który kupił zániecháią ruszáć: ázby ten/ który przedał y który powinien zástepić dawnośćią/ ktora idźie w kupieniu/ był wolen: ktora gdy wynidźie/ natychmiast onemu / który kupił / o gránice waząśie trudnośći zádawáć: choćiay byli oblicznie przy przedániu. Dla tego chcemy y vstáwiamy: Iż gdy ktore dźiedźictwo bywa vkázowáne przez przedáiącego kupuiącému/ sąśiedźi onego dźiedźictwá przez kupuiącego z Woźnym niech

Ex consuetudine, & iure antiquo seruabatur: quòd vendens hæreditatem, emptorem per tres annos, & tres menses, ab impetitione quacunq;, ad interueniendum & liberandũ eundem sit astrictus.

Sed quia multoties contingit: quòd vicini illius venditæ hæreditatis, quorum limites etiam ipsam contingunt, infra præfatos tres annos & tres menses emptorem vexare postponunt: donec venditor & intercessor, præscriptione emptionis euadat: (qua elapsa primo, emptorem pro limitibus inquietare non formidant, licèt venditioni præsentes extiterint) eapropter volumus & statuimus: Quòd cum aliqua hæreditas emptori per venditorem ostenditur, vicini illius hæreditatis per emptorem, cum ministeriali euocentur, quòd illi ostensioni intersint: qui si venire noluerint, sic per ministerialem vocati: &

Iag. w Krák. 1423. La. 44. HL. 287. 333. y 512. HP 512.

niech będą wezwáni: áby oni byli przy gránicznym okázowániu. Którzy iesli nie zechcą przyiecháć przez Woźnego wezwáni / á we trzech leciech y we trzech miesiącach dzierżawcy o gránice dádzą pokóy: tedy ten który dzierży ku dowodowi swego kupná z świádki niech będzie przypuszczon / á dawnością ták długiego czásu będzie podpomożon.

ti: & infra tres annos, & tres menses possessori quæstionem pro limitibus nō moueat: tunc possessor ad probationem suæ emptionis, cum testibus admittatur: præscriptioneque tanti temporis iuuabitur.

O Kocách Podkomorzkich y Grodzkich.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 13.

24. Iż Constitucią Anni 1578. nie declárowano/ áby Podkomorzkie y Grodzkie koce oddawáne były do rąk sądu Ziemskiego/ przy Tribunale siedzącego: zá czym Deputaci Trybunálscy / koce tákowe sobie vsurpnią: przetóż declárujemy / iż koce tákowe Podkomorzym y komornikóm/ Stárostóm y Podstárościóm/ od których Appellácye przypadáią/ Sąd ziemski odbieráć ma / y tym vrzędnikóm / iáko y Sędziom ziemskim oddáwáć/ wedle teyże Constituciiey będzie powinien.

niż. w części 9. tit. 20 prá. 22. Przyczyláiąc.

KSIĄG

KSIĄG PIĄTYCH, CZĘSC TRZECIA

O Sądziéch Kásztelánskich.

Té Kástelánskié sády ácz iuż vstáły, iednák áby práwá opisáne nieginęły, zdáło mi sie przedsie ie tu włożyć.

SADY KASZTELANSKIE,

Tituł Piérwszy.

Kástelani sądy ná opisánych mieyscách odpráwowáć máią.

Práwo.

1. Iż częstokroć ći/ którzy sądźić włádzą máią z przygody y wedle woléy swéy zwykli ku sądzeniu obiéráć sobie mieyscá gdźiekolwiek nie zámierné: á ták áby kożdy ná zámierzonych mieyscách przestawał/ vstáwiamy: áby Krákowski Kásztelan ná trzech tylko mieyscách/ to iest/ w Krákowie/ w Andrzeiowie/ w Wieliczce był/ y będźie powinien sądy swé odpráwowáć: á gdźieby ináczéy czynił/ tedy iáko nie od własnégo sędźiego/ cokolwiek vczyni ábo osądźi/ ono żadnéy mocy bydź niema. Co też y o Kásztelanie Sedomirskim/ y o inych vstáwiamy.

Kástelanowie y ich Sędźiowie bez pewnego powodu skázowáć, áni pozwów dawáć niemáią.

2. Zákázuiemy Kásztelanóm y wszytkim Sędźióm y Podsędkóm: áby nápotym przez pewnégo Aktorá/ y rzeczy wyrážonéy nie skázowáli/ áni pozwów tákichkolwiek dawáli.

Kástelánskié skazánié álbo ich Komorników kto nágáni, winę odkládáć powinien.

3. Gdy kto nágáni skazánié Kásztelaná Krákowskiégo/ ma mu dáć kożuch Gronostáiowy: á Kásztelanowi Sedomirskiému y Lubelskiému kożuch Popieliczy: kożdému Woiewodźie kożuchy tákże popielicze: Sędźiému Krákowskiému y Sedomirskiému/ kożuchy kunie: Podsędkóm liśie: Podkomorzym/ po sześći grzywien: á Komor-

Castellani in tribus saltem locis iudicia exerceant.

QVia plerunq; habentes iurisditionem, à casu, & pro libito suæ voluntatis, consueuerunt ad iudicium acceptare, vel eligere sibi loca quælibet indeterminatè: & ideò, vt quisque suis terminis sit contentus, statuimus: quòd Cracouiensis Castellanus, in tribus duntaxat locis, Cracouiæ, in Andrzeiow, & in Wieliczká, sua debet & tenetur iudicia pertractare: aliâs, tanquam non à suo iudice, quicquid factum fuerit, vel iudicatum, nullam habeat facultatem. Idem de Castellano Sandomiriensi & aliis fieri statuimus.

Káz. Wiel. w Wisl. 1368. La. 12. HL 35. B. 64 y 229. HP. 183.

Castellani ne dent citationes sine certo Actore.

PRohibentes nihilominus Castellanis, & quibuslibet Iudicibus, & Subiudicibus: quòd deinceps, sine certo Actore & causa expressa, non debent decernere nec dare aliquas citationes.

Káz. Wiel. w Wisl. 1368. La. 14 HL 36/ 64. HP 184.

Pro sententia Castellanorum vel eorum Camerariorum inculpata pœna solui debet.

CÙm aliquis arguit, aliâs Nágáni, sententiam Castellani Cracouiensis, tunc pelliceam Hermelinam, aliâs Gronostáiowy: Castellanis autem Sandomiriensi & Lublinensi, pelliceas Mustellinas, aliâs Popielicze: cuilibet etiam Palatino, pelliceas Mustellinas: Iudicibus autem Cracouiensi & Sandomiriensi, pelliceas mardurinas:

Tenże támże La. 28. HL 36/ 65. HP 184

Komornikóm ich / y wszytkim innym Komornikóm Przełożonych nászych po sześci skótów / to iest / po dwánaśćie groszy: Sędźióm Kásztelánskim po półgrzywny: kożdému Pisárzowi źiemskiému kożuchy lisie: inszym Kásztelanóm y Sędźióm (wyiąwszy Krákowskiégo / Sedomirskiégo y Lubelskiégo) po sześci skotów grzywien / przez wszelkiégo sporu / y pierwéy nizliby przypuszczon był ku słuchániu / dáć y dosyć vczynić będźie powinien.

durinas: Subiudicibus vulpinas: Succamerariis per sex marcas: Camerariis autem istorum, & aliorum omnium nostrorum Dignitariorum per sex scotos: Iudicibus Castellanorum, per mediam marcam: cuilibet Notario terrestri, pelliceas vulpinas: aliis verò Castellanis, & Iudicibus, (Craco: Sandomirien: & Lublinen: exceptis) per sex scotos marcas: absq; õni cõtradictione, & antequã ad aliquã audiẽtiã admittatur, dare & satisfacere teneatur

Kásztelánscy Sędźiowie o głowę sądźić máią.

Tenże támże La. 11. HL 36/65. HP 183.

4. Vstáwiamy / áby o káżdą głowę Sędźiowie Kásztelánscy kożdy w swéy Kásztelániiéy sądźić y vznawáć miał moc.

Castellanorum Iudices pro capite iudicabunt.

STatuimus, quòd pro capite quolibet, Castellanorum Iudices, quilibet in sua Castellania, iudicandi & cognoscendi habeant facultatem.

Kásztelani o śmierći z przygody przypádłéy y o niepewnè mężobóystwo czynić nie máią.

Tenże La. 22: HL 107. B/194/ 65. HP 184.

5. Jeśli z przygody y nád mniemánié kto vmrze / iáko ieśli z drzewá spádnie / ábo vtonie / vstáwiamy / iż o tákowégo człowieká / ták zchodzącégo z świátá niéma być żadné pytánié zrušáné.

Castellani de homicidio incerto non agant.

ITem, quacunq; morte casuali vel inopinata, contigerit aliquem de hac migrare luce: puta, de arbore cadendo, vel in aqua mergendo, aut quouis modo: statuimus, quòd pro tali homine sic decedente, penitus nulla quæstio moueatur.

HL. 65.

Tákże gdy niewiedźieć kto drugiégo zábił / vrząd o głowę żadnégo winić niema: ále krewni máią sie dowiádowáć y obwinić.

Si ignoratur homicida: officium pro capite neminem culpabit: sed consanguinei inquirent, & culpent.

A gdy też niewiedźieć kto vczynił mężobóystwo: skázuiemy / iż Kásztelan o tym niéma inquirowáć / ále krewni y bliższy winnégo szukáiąc / o té rzeczy ieśli będą móc / czynić będą wedle zwyczáiu práwá.

Sed dum ignoratur, quis commisit homicidii immanitatem, decernimus: quòd Castellania de hoc aliquam non moueat quæstionem; sed consanguinei & proximiores culpabilem inquirentes causam, dum poterint, prosequantur: iuxta iuris formam.

O inszéy powinnośći Kásztelánskiéy zstrony woyny, masz niżéy w kśiegách szóstych woiennych, w Tit: III. Articulo, Kásztelan.

KSIĄG PIĄTYCH, CZĘSC CZWARTA, O vrzędzie Grodzkim.

O GRODZIECH. Tit: I.

Piotrkowſki y Sirádzki.

1. ZA proſbą ziemie Sirádzkiéy Posłów / y zá vćiążeniem ſzláchty onéy ziemie prze dálekość Grodu vſtáwiamy: Iż Gród w Piotrkowie ma bydź / w którym wſzytkié ſpráwy bydź ważné máią iáko y w Sirádzu. Wſzákoż ieden ſtároſtá obádwá Grody dzierżeć ma.

Zyg. Aug. w Wárſz. 1557. Con. 7.

Sądy Grodzkié Wąſoſkié, Zembrowſkié y Oſtrowſkié.

2. NA proſbę posłów Mázowieckich Ziemſkich / Wiſkich / Lomzienſkich y Nurſkich / iż niektóré Powiáty tych ziem dáleką odległość máią od Grodów ſwych / które przy gránicách inych ziem y powiátów przyległych / wedle ſtárégo zwyczáiu leżą: prze którą dálekość drógi / y częścią też złe przeiázdy niemáłé omieſzkánié ſpráwiedliwośći ſwéy ćierpieć muſzą: zwłaſzczá / w okázowániu ran / które in recenti bydź máią / iáko o tym Conſtitucya y práwá Polſkié / we wſzytkim o tym obmawiáiące dawno przyieli. Przeto folguiąc w tym ſpráwiedliwośći y vbogiéy ſzláchćie / któréy to z więtſzą trudnośćią y nakłádem przychodźić muſi / dálekié do Grodu ieżdżenié: á proſbam Posłów ziemſkich przyzwáiąc / vſtáwuiemy y dawamy im Grody / w Wiſkiéy ziemi Powiátowi Wąſoſkiému w Wąſoſzu: w Lomzienſkiéy ziemi Zembrowſkiému w Zembrowie. W Nurſkiéy ziemi powiátóm Oſtrowſkiému y Kámienieckiému w Oſtrowi. W których też to miáſteczkách Roki ziemſkié z dawnégo zwyczáiu bywáią ſądzoné. Iż tám y Roki Grodzkié / y ſpráwy wſzytkié vrzędowi ſtároſćiemu należącé / będą y máią bydź ſpráwowáné / y ták máią bydź ważné / iákié przed tym w Wiżnie / w Lomżie y w Nurze ważné bywáły. A wſzákoż ſtároſtowie onychże ziem wyſzſzéy omienionych / té Grody dzierżeć máią. Ták iáko Sirádzki ſtároſtá dzierży Piotrkowſki nowo też vſtáwiony.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. Con. 56. B.

Gród Látyczowſki.

3. GRód w Látyczowie / iáko potrzebny w Woiewództwie Podolſkim / mocą ſeymu tego poſtánawiamy / iednák ták / żeby ſtároſtwá y teraz y ná potomné czáſy nie dźielić. Ale żeby iedenże ſtároſtá Kámieniecki vtrobique iuriſdictią exerceret.

Steph. w Wár. 1581. Con. 215. B.

Gród Ciechánowſki wieczny.

4. NA proſbę Posłów Woiewództwá Mázowieckiégo ziemie Ciechánowſkiéy / y bacząc bydź niemáłą w tym angárią / y tákże nakład / dla przenoſzenia zapiſów z Grodu do ziemſtwá / zábiegáiąc temu wſzytkiému poſtánawiamy: áby od tego czáſu Gród Ciechánowſki był wieczny / obyczáiem ziem Wielkiéy Polſki: dokłádáiąc tego / áby vrząd ábo ſąd Grodzki wedle ſtárégo zwyczáiu nic więcéy nie brał od przyięcia zapiſu y zeznánia do kśiąg / iedno półtorá groſzá pámiętnégo. A od extráktu dwá groſzá. Ktemu áby Piſarz ziemſki ábo ſam záwſze præſens bywał / przy Aktách Grodzkich / dla przyimowánia: ábo podpiſká przyśiegłégo y dobrze ośiádłégo w onymże powiećie / miewał.

Zyg. III. w Wár. 1588. fol. 53.

Gródy, Wárſzáwſki, Czérſki, wieczné.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 23. uer. 2.

5. A Grody wieczne w Wárßáwie / w Czersku / áby były / vchwałą seymu ninieyßego postánawiamy.

Gród wieczny Rożánski y Mákowski.

Támże fol. eodem.

6. Zá prośbą posłów ziemie Rożánskiéy / y zá zgodnym przyzwoleniem wßech stanów Koronnych / Gród wieczny w Rożánie y w Mákowie bydź znayduiemy / tákże spráwy nowoletnie / áby sie w tych Gródźiech wedlug zwyczáiu w Mázowßu odpráwowáły / iáko w inßych Grodźiech. A spráwy sądów Gródzkich y Querele w Mákowie / támgdźie zdawná sądzone bywáły / y teraz sądzone bydź máią.

Grody wieczne Powiátów Mázowieckich.

Tenże 1590 fol. 30.

7. Zá prośbą posłow powiátów Mázowieckich / Gródy wieczne w Zakroczymiu / w Liwie / y w Zembrowie postánawiamy zá zgodnym zezwoleniem wßech stanów Koronnych. A po tych Grodźiech Podstárośćiowie y Podpiskowie stárßy / przysiegli y ośiedli bydź máią / sub pœna centum marcarum.

Grody wieczne Sendomirskie.

Tenże támże fo. 28.

8. Zá prośbą posłów Woiewództwá Sendomirskiég / postánawiamy / iże Aktá wßytkie Gródzkie w Woiewództwie Sendomirskim wieczne bydź máią: á w tych Grodźiech pisárze przysiegli y ośiedli bydź máią. A te Aktá vim perpetuitatis bráć poczną w ßeść Niedźiel po skonczeniu tego seymu.

Gród Kámieniecki.

Tenże 1593 fol. 21.

9. Zá prośbą posłow ziemie Nurskiéy / dáiemy Gród Kámienieckiému powiátowi w Kámiencu / w którym Grodźie stárośćie spráwy / ták iáko w Nurze ábo w Ostrowi vrząd stárosty Nurskiego odpráwowáć ma. A Róki Gródzkie tenże stárostá / przynamniéy czteryk roć do Roku sądźić ma.

Gród wieczny Sochácżewski.

Támże fo. 28.

10. Zá prośbą posłów ziemie Sochácżewskiéy / postánawiamy: Iż Aktá Grodzkie Sochácżewskie wieczne bydź máią wedlug zwyczáiów Wielgopolskich Grodów. A te Aktá vim perpetuitatis bráć poczną we cztery Niedźiele po skonczeniu tego seymu.

Wieczność Grodów Sądeckiégo, y Biéckiégo.

Tenże 1598 fol. 29.

11. WEdle Constitucyiéy o wieczności Grodu Krákowskiégo vczynionéy / tákowymże sposobem Grody Sądecki y Biecki wieczne czynimy.

Gród wieczny w Mázowßu.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 28.

12. Pozwalamy / áby w Nurze / w Kámiencu / w Ostrowi, tákże w Lomźie Lomźienskiemu / y Ostroleckiému powiátom / á Kolnienskiému w Kolnie / Grody były wieczne.

O STAROSCIE. Tit: II.

Stárostowie ośiedli bydź máią.

Alex. w Rád. 1505. La. 119. HL 80/145. HP 197.

1. Vstáwiamy: áby w kożdych źiemiách y powiećiech królestwá náßego stárostowie / vrzednicy y inni ná Dostoienstwách będący ośiedli byli.

Capitanei sint possessionati.

Statuimus: quòd in singulis regni terris & districtibus, Capitanei, Officiales, Dignitariiq; locorum sint possessionati.

To prawo wysßéy opisáne, maß cáłe wysßéy fol. 300. lege 11. Iż niektórzy / ⁊c. *támże y o Ośiádłośćiách praw wiecey.*

Ośiedli

Ośiedli bydź máią.

2. Stárostowie y ich vrzędnicy niechay w ziemiách gdźie vrzędy máią bedą ośiedli/ wedle stárégo státutu: ináczéy/ vrzędy przez Nas máią im bydź wźięté.

Capitanei & eorum Officiales, sint in terris, vbi ipsa officia gerunt, possessionati: iuxta antiquum statutum: alioquin, suis officiis per Nos priuari debebunt.

Zyg. w Piotr. 1529. HL 32. B/59 HP. 168.

Ośiedli bydź máią.

3. Capitanei & Vicecapitanei, & Iudices Castrenses, sint possessionati: sub poena amissionis officiorum Capitanealium: contra quos Capitaneos & Vicecapitaneos & Iudices, similiter etiam Nuncii illius terræ instigare debent ac tenebuntur.

Zyg. w Krak. 1543. 32/59.

Nieſądowi, mogą bydź nieośiedli, á tákowi winni káżdému v ſądu wszelákiégo odpowiedáć. Arti: O STAROSTACH NA DZIERZAWACH KROLEWSKICH.

4. Vstáwiamy: iż ná wszelkié inné stárostwá y dźierżáwy náſzé/ w których ſądów niémaſz/ wolno Nam będźie dawáć stárosty/ choćby też w onéy ziemi niemieli ośiádłośći: by tylko narodu Polskiégo był ſzláchćicem. Tákowy będźie powinien mocą tegż státutu w ſądźie ziemskim y Grodzkim/ in articulis Castren: onéy ziemie o káżdą krzywdę/ komużkolwiekby ią vczynił odpowiedáć: y postępek práwny ma ſię przećiwko niemu śćigáć/ iáko przećiwko nieośiádłému: ieſliby ośiádłośći nigdźie niemiał. A ieſliby ośiádłość w koronie miał/ tedy gdyby był w czym przeſądzon w ziemstwie/ tedy przezyski nie ná grunt ſię śćiągáć máią náſz/ále ná stárośćine ośiádłość. Abowiém przezysków ma być rimiſſya do téy ziemie y Powiátu/ kędy ma ośiádłość: á pozwy máią bydź nan kłádźioné in residentia Tenutarii w Dworze ábo ná Zamku.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP 173

Stárostowie pográniczni y ſądowi przyśięgli bydź máią.

5. Stárostowie pográniczných y ſądowych Zamków/ y Miast głównych/ tákże y Miástá główné które Starostów nie máią/ przyśięgáć Królowi y Królestwu máią/ iż tempore Interregni Zamków y Miast ſpuſzczáć nie máią ku ſzkodźie Rzeczyp: nikomu inſzému/ iedno królowi wolnie zá zezwoleniem wſzech obránému y koronowánému pod vtráceniem poczćiwośći/ gárdłá/ y máietnośći.

Steph. in lit. Conf. Con. 148. B.

Przyśięgá Stárostów z strony Vrzędu.

6. Ia N. przyśięgam Pánu Bogu: Iż J. K. M. Polskiému Pánu memu wierzen będę w Vrzędźie tym stárośćim/ zwierzchnośći y dostoieństwá J. K. M. we wſzem cále záchowuiąc. Pokóy pospolity/ y beſpieczeństwá dróg w stárostwie mym strzédz/ ſpráwiedliwość iednostáynie wedle opiſania práwá pospolitégo czynić/ a śieroty y ludźi vćiśnioné od kożdéy krzywdy bronić/ podług vrzędu mégo będę. Ták mi Pan Bog pomoż y ś. Krzyż.

Przyśięgá Stárostów z strony Zamku.

7. Ia N. przyśięgam iż będę wierny ná Zamku N. y onégo będę strzégł wiernie Naiáśnieyſzé[o] Kśiążećiu y Pánu á Pánu/ A. Królowi Polskiému/ y potomkóm iego/ Królóm Polskim/ wedle práwá obrá-nym

Ego B. iuro, quia fidelis ero in castro A. B. illudque seruabo fideliter, Serenissimo Principi & Domino, domino Regi Sigismundo Poloniæ, & successoribus suis legittimis Regibus Poloniæ: tranquillitatem, se-curitatem

HL. 139/ 249. HP 197

nym. Pokoiu/ y przespieczeństwá/ y spráwiedliwośći bede bronił/ y iné spráwy mnie ábo Vrzedowi stároſciemu przynależące przez chytrośći y zdrády bede wypełniał. Ták mi Boże pomoż/ y ten ś. Krzyż.

curitatem ac iuſtitiam tuebor: aliaque munia, mihi ſeu Capitaneali officio incumbentia, ſine dolo & fraude exequar. Sic me Deus adiuuet, & Chriſti Ieſu ſancta Crux.

O Sądziéch Stárośćich.

Stárostowie Sądy w ßeść niedźiél ſądźić máią.

Kaź. w Nieß. 1454 La. 93. HL 33. B/60 HP 206.

8. Vstáwiamy/ áby stárostowie ná ßy Sądów ſwych nie ſądźili w krótßym czáśie/ iedno w ßeśći Niedźielách: y áby té ſądy przed tegodniem były obwołáné/ y wywołáné/ y mieyſce tákowému ſądowi obwołániém było náznáczono.

Capitanei in ſex ſeptimanis terminos iudicent præmiſſa proclamatione vna hebdomada ante.

Item ſtatuimus: quòd Capitanei noſtri iudicia ſua non iudicent, in arctiori tempore, niſi in ſex hebdomadis: quodq; antehac ipſorum iudicia huiusmodi ante vnam ſeptimanam præconiſentur, & proclamentur: locusque tali Iudicio publicè deſignetur.

Sámi ná ſądźie bywáć máią: á gdźieby być nie mogli, tedy mieyſce ſwè záſádźić máią pod vtráceniem vrzędu.

Olbr. w Piotr. 1496 La. 97. HL 33. B/61. HP. 206.

9. A té ſądy będą ſądźić Stárostowie w ßeśći Niedźielách: przy których niech oblicznie będą. A ilekrocby nie byli/ postánowią Sędźiégo ßláchcicá osiádłégo/ y mießkánié w onymże Stárostwie máiącégo/ y vmieiącégo rozeznawáć spráwy y ſądy. Co máią czynić pod ſtráceniem stárostwá: któremu karániu będą poddáni tylekroć/ ileby z przyczyny iákiey ſwéy oſobney zátrudnieni ná ſądźiéch nie byli: wyiąwßy gdźieby nie mogli być dla potrzeb y spraw R. P. ábo náßych.

Iudiciis perſonaliter interſint, vel poſſeſsionatos ſubſtituant, ſi ex iuſta cauſa ipſi intereſſe non poſsint.

Hæc autem Iudicia celebrabunt (Capitanei) in ſex ſeptimanis: quibus perſonaliter interſint, & quotiens non intereſſent: conſtituent Nobilem Iudicem poſſeſſionatum, in eodem Capitaneatu domicilium habentem, cauſasque & iudicia diſcernere ſcientem. Quod faciant, ſub priuatione Capitaneatus: cui pœnæ ſubiicientur, quotieſcunque cauſa quacunque priuata impediti, Iudiciis non intereſſent; excepto, quòd propter neceſſitates aut actiones Reipub: vel noſtras, intereſſe non valerent.

Stárostowie y ich ſędźiowie cztéry rzeczy tylko ſądźić máią.

Iág. w Krák. 1423. La. 45 HL 33/59. HP 201.

10. Jeſt przyniesiono przed nas/ iż Stárostowie náßych Ziem poſpolićie wßytki spráwy/ które ná ich ſądy nie przynależą/ ſkázują y ſądzą: chcąc tedy zámierzyć im obyczay ſądzenia/ ſkázuiemy: áby stárostowie Ziem náßych/ nie ſądźili/ iedno té rzeczy niżéy nápiſáné: to ieſt o zgwałcenié białychgłów: o rozbóy ná poſpolitéy drodze: o pożogę y zápalenié: o gwałtowny náiazd

Quatuor articulos Capitaneus ſeu eius Iudex iudicabit.

Relatum eſt nobis: quòd Capitanei noſtrarum terrarum, communiter cauſas quaſcunque, quæ minime ad eos dignoſcuntur pertinere, iudicant, ſententiant, & diſcernunt. Volentes igitur imponere eis modum iudicandi, decernimus: Quòd Capitanei terrarum noſtrarum non debeant alias cauſas, præter infraſcriptos articulos, iudicare: ſcilicet, pro violentia fœmina-

náiazd ná cźiy dóm. A inych spraw niech niemáią mocy sądźić.

foeminarum: pro deprædatione stratæ publicæ: pro incendio, & immissione ignis: pro violenta inuasione domicilii alicuius: aliarum autem causarum minimè iudicandi habeant facultatem.

O tymże, iż stárostowie nie máią iedno cztéry Artykuły sądźić.

11. Vstáwiamy/ áby stárostowie ná śy nie sądźili nie rozdźielnie/ iedno cztéry Artykuły: o rozbićié ná drodze królewskiéy/ gdźie kupcóm gwałt bywa czynion: o pożogę: o náiazd gwałtowny ná dóm: o zgwałcenié białych głów.

De eodem, quod quatuor articulos Capitaneus iudicat.

Item statuimus: quòd Capitanei nostri non iudicēt indistinctè præterquàm quatuor articulos: pro concussione viæ Regiæ, vbi mercatoribus violentia infertur: pro incendio: pro inuasione domus, violenta manu: & oppressione foeminarū.

Káž. w Nieš. 1454. La. 93. HL. 33/59. HP. 201.

Ná mieyscách swych y czásow swych sądźić ie máią.

12. Dla pohámowánia złych zwyczáiów w niektórych stárostwách/ á to w tym: iż zostáwiwszy mieyscá zwyczáyné stárostwá/ gdźie zwykli sądy swé odpráwowáć/ niekiedy sądy swé ná mieyscách vrzędowi ich nie przynależących vstáwiáią/ skázáliśmy y vstáwiamy: áby Stárostowie Ziem y powiátów nie ná inych mieyscách sądźili/ iedno ná stárostwách/ to iest/ gdźie zwykły bywáć Sądy: tylko cztéry ártykuły w przywileiu wypisáné.

Non in priuatis sed in consuetis locis iudicent.

Item ad tollendum nonnullorum Capitaneorum abusus, dum videlicet relictis Capitenatuum locis consuetis, in quibus Iudicia exercere consueuerunt, nonnunquam Tribunalia Iudiciorum suorum, in locis ab officio ipsorum alienis constituunt, Decreuimus & statuimus: vt ipsi Capitanei terrarum, ac districtuum, non in aliis iudicent, locis quàm Capitenatuum propriis: aliâs, in quibus iudicia esse consueuerunt, articulos tamen duntaxat, in Priuilegio iuris communis descriptos.

Ian Olbr. w Piotr. 1496. La. 97. HL 34/61. HP. 201.

O wykupno dóbr sądźić w Wielkiéy Polscze mogą. masz niżey Parte 5. Tit: 4. lege 30. *Gdy rády.*

Nikczemny Sąd stárośći, gdy będźie co nád cztéry Artykuły y nie ná czás áni ná swym mieyscu sądźił.

13. A Jeśli co nád cztéry Artykuły: y inych czásów/ y ná niezwyczáynych mieyscách będą sądźić: to wszystko dáremno y nikczemné bydź chcemy y skázuiemy.

Alioquin, nullitas est Iudicii Capitanealis: si quid vel non in tempore, vel non in loco iudicauerit.

Et nihilominus, si quid vltrà articulos quatuor, aut in aliis temporibus, & locis inconsuetis iudicarent: id irritum, & inane esse volumus & decernimus.

Ian Olbr. w Piotr. 1496. La. 97. B/ HL 33/61. HP. 202.

O tymże.

14. Chcemy y vstáwiamy: Aby stárostowie nád Artykuły w státucie wyrázoné żadnych spraw nie sądźili: á iesli téż kto nie stánie/ ábo z niewiádomośći o sądźie stárośćim Rok przewlecze/ á stárostowie by co przećiwko temu vczynili: sąd ich niech będźie nikczemnośćią skázon.

Volumus & statuimus: vt Capitanei, præter articulos in statuto expressos, nullas alias causas iudicent: etiam si quis, vel non comparuerit: vel ex ignorantia, iurisdictionem Capitanei prorogauerit. Et si quid in contrarium fecerint: eorum iudicium nullitatis vitio cassetur,

Zyg. w Piotr. 1532. HL 33/60. HP. 203.

O tychże cztérech Artykułách pátrz niżey w cześći piaty Tit: 10. *práwo* 11. Zábiégáiąc. parag: Tymże téż.

Capitaneus pro particula fundi non iudicet.

Sigi. Crac. 1539. HL. circa finem.

15. Crebris sæpè subditorum nostrorum Nobilium querimoniis sollicitati, vt in Capitaneorum iudiciis & officio nihil in illos statuere permittamus, quàm quod deceat, & ad illorum iudicium & officium in articulis iudicii & officii statuto expressis pertineat, decreto præsentis Conuentus sancimus, vt Capitanei iniurias de rebus minutis, iugero, pratis, & id genus particula vniuersitatis bonorum non iudicent, sicut de violenta expulsione. Et vt cesset mos ille scribendi & citandi cum dictione PRÆSERTIM. Sed officium & iudicium suum intra metas statuti de articulis iudicii ac officii Capitan: expressas, tantummodo iudicando contineant.

Querelæ.

Stárostá o dwie rzeczy pozywáć ma ná skárgę.

Alex. w Rád. 1505. La. 116. HL 220. B. 61. y 393. HP. 209.

16. Skárżyli sie poddáni nászy z Wielkiey Polski / á zwłasczá z stárostwá Poznáńskiego: iż bárzo byli obciążeni pozwy stárośćiemi. Dla tego skázuiemy: iż stárostá pozywáć niema ná skárgę / iedno o wybićie Pániey wiáno máiącey / y o świeży zły vczynek. A czás świeżego złego vczynku / niech będźie Rok y sześć Niedźiel.

Capitaneus pro expulsione dominę dotalitialis, & pro recẽti crimine citari potest ad querelas.

QVerebantur subditi nostri Maioris Poloniæ, præsertim de Capitaneatu Posnanien: citationibus Capitanei se vehementer grauari. Quamobrem decernimus: Quòd Capitaneus citare non debet ad querelã, nisi pro expulsione dominę dotalitialis, & pro recẽti crimine. Tempus autem recentis criminis, sit annus & sex hebdomadæ.

O tychże pozwiech skárgowych: iż tylko we trzech rzeczách dawáne być máią.

Zwycz. ziemie Krák. La. 121. HL 220. B. 393. HP 210.

17. Pierwsza / gdy kto pánią wiáno máiącą wypedźi z opráwy.

Druga / gdy brát brátu dźiału pozwolić nie chce.

Trzećia / gdy kto kogo wypedźi z spokoynego dźierżenia.

De eisdem citationibus per Capitaneos, in tribus casibus ad Querelam dandis.

PRimò, cùm aliquis Dominam, dotẽ habente repellit ex reformatione.

Secundò: cùm frater fratri diuisionem consentire non vult.

Tertiò: cùm aliquis aliquem expellit, ex pacifica tenuta.

Ten wyssy státut iáko ma być rozumian.

Zyg. w Krák. 1507. HL 220. B. 394. HP. 210.

18. Ten stát o Pozwiech Stárośćich / ktore ná skárgę máią być dawáne / ták chcemy áby był rozumian / o pániách ktore wiáno máią: áby o ich y innych person spokoynego dźierżenia wybićie gwałtowne / było wolno Stárośćie pozew dáć. O státek tego prawá pochwalamy.

Sed de dominabus dotalicionatis & de aliis personis ex possesione bonorũ pacifica violẽter expulsis, hæc lex intelligi debet.

PRæterea statutum, de citationibus Capitaneorum ad querelam, volumus intelligi, de dominabus dotalicionatis: vt pro ipsarum & aliarum personarum, de pacificis possessionibus, expulsione violenta, liceat Capitaneo citationem dare. Reliquum eiusdẽ Capituli approbamus.

Obyczay y kształt pozwu skárgowego.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 53. HL. 40. B. 73. HP. 210.

19. N. Stárostá tobie N. ślachćicowi oznáymuiemy: iż ślachetny N. przećiwko

Forma citationis Castren: ad querelam, talis est.

N. De N. Capitaneus, P. tibi Nobili N. de N. innotescimus: Nobilem A. de B. contra

ćiwko tobie przed nami skárgę przełożył: żeś ty onégo z spokoynégo dźierżenia dóbr/ któ ré zá tym álbo zá owym práwem dźierżał/ wypędził y gwałtownie wyrzućił. Dlategoć mocą królewską y nászégo vrzędu stárośćiégo roskázuiemy: ábyś przed námi ábo nászym vrzędem Grodzkim N. w poniedźiáłek po świećie N. ná zamku N. przećiwko skárdze N. oblicznie stánął: y ná żáłoby przerzeczonégo N. y ná inné rzeczy któréć ná ten czás żádáć y będą obiáśnione/ odpowiedał. A choćiay stánieß ábo nie stánieß: my w rzeczách/ któré vrzędowi nászemu należą/ postępowáć będźiemy: á o ßkody/ któré ztąd ma/ y o rány ná ten czás przez ćie żądáné (ieśli żądáné będą) osobną spráwę przećiwko tobie záchowywa w práwie słußnym. Dan ná Zamku N.

contra te, coram nobis, in querela deposuisse: Quomodo tu ipsum, de pacifica possessione bonorum hoc vel illo iuris titulo habitorum & possessorum, expulisti: & violenter eiecisti. Quare vigore Regio, & nostri officii Capitaneatus, mandamus: quatenus coram nobis aut officio nostro Castren: feria secunda post festum N. in Castro N. ad instantiã & instigationem eiusdem N. compareas: querelis præfati N. & ad alia, pro tunc tibi obiicienda & declaranda, responsurus. Quòd siue comparueris siue non: nos ad ea, quæ officium nostrum spectant, procedemus. Pro damnis verò exinde secutis, nec nõ pro vulneribus, sibi per te nũc temporis illatis (si illata sunt) speciales sibi contra te reseruat actiones, in foro competenti. Datum in Castro P.

O Rókách skárgowych iáko przekłádáne bydź máią.

20. *Pátrz niżey w kśięgách tychże piątych w częśći piątey. Tit: 3. práwo 9.* Roki nád skárgę. &c.

Stárostowie wedle praw wysßéy opisanych spráwowáć śie máią. Articulo:

O SĄDZIECH STAROSCICH.

21. Vstáwiamy/ iżby káżdé Roki Stárostá sądźił/ iáko státut vczy fol: 9. ieśliby ták zábáwion nie był/ iáko tám stoi w tymże státućie pod strácenim vrzędu: á iesliby ináczéy sądzono podle státutu listu 3: áby sądowi tákiemu nulla præstaretur obedientia. My czyniąc dosyć prosbóm Posłów/ ná potomné czásy komukolwiek stárostwo iákié damy: ten tákowy będźie powinien sam przez śie Roki stárośćie sądźić/ wedle státutów wysßéy opisánych: exceptis tamen modernis possessoribus: przestrzegáiąc tego/ áby iáka przyczyná nieprzyiáźni wnetrznéy y rozstérku nie byłá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP 228

Stárośći ábo Grodski Vrząd káżdému gotowy bydź ma, y wyiśczáć rzeczy osądzonè, nie czekáiąc Roków.

22. Vrząd Zamkowy będźie powinien bydź kożdému pogotowiu w gorącym y świéżym złym vczynku y vczynieniu spráwiedliwośći/ y wyiśczániu osądzonéy rzeczy: wyiąwßy tylko święté dni y Niedźiele/ nie czekáiąc roków Grodzkich: któré spráwy nie máią bydź zwłóczoné ná Roki Grodzkie/ ále przez sądzenia roków máią bydź odpráwowáné.

Officium Castrense vnicuique paratum esse debet.

DEbebit autem officium Castrense, vnicuique semper paratum esse, in recenti crimine, in ministranda iustitia & exequẽda re iudicata: exceptis duntaxat festis solennioribus, & diebus Dominicis: non expectatis terminis Castrensibus: quæ causæ non debent differri ad terminos Castrenses; sed sine celebratione Terminorum debent exequi.

Zyg. w Piotr. 1523. fol. 36. HL. 173. B/309. HP 207.

Vrząd żaden do żadnégo iezdźić niema dla przyimowánia zapisów, maß niżey, Tit: 5. lege 8. *Zabiegdiąc.*

Stárostowie nie Sądowi.

23. Tego też popráwuiąc o Stárostách nászych nie sądownych/ iż gdyby o co w Grodźie

Zyg. Aug. w Wárß. 1563. Con. 21.

Grodźie przesądzon in articulis Castren: był / tedy tákże ma bydź przećiw niemu postąpiono w przezyskach iáko y od Sądu Ziemskiego.

O BVRGRABIACH. Tit: III.

Burgrábie y sędźiowie stárośćini niechay będą ośiedli.

Zyg. w Krák. 1507. fo. 6. B. HL 29. /53. HP. 235.

1. Gdyż nowé y stáré státuty skázują: áby ći / ktorzy ná dostoienstwách y ná vrzędźiech źiemskich są / byli osiedli tám / gdźie tákowé dostoienstwá y vrzędy máią: á iż około sędźi y Burgrábiow stárośćich nic do tego czásu nie zda sie bydź postánowiono: dla tego skázuiemy: áby sędźiowie y Burgrábiowie byli osiedli w onych źiemiách: w ktorych od swych stárostow postánowieni vrzędy spráwuią.

Skázuiemy / áby Sedźiowie y Burgrábiowie obywátele y poddáné nászé / y tákże dróg y ludźi podrożnych bespieczenstwá wedle sposobu práwá od gwałtu tych / ktorzy krzywdy czynią / bronili: y áby ku zápłáceniu win / ktoré będą powinné z sądu bydź płácone / przypędzáli.

Burgrabij & Iudices Capitaneorũ, sint possessionati.

CVm nouæ & antiquæ Constitutiones decernant, Dignitarios & officiales terrarum, illic possessionatos esse debere, vbi dignitates & officia obtinent: de Iudicibus tantum & Burgrabijs Capitaneorum non videtur quicquam hactenus esse cõstitutum: Quapropter decernimus, quòd Iudices & Burgrabij sint possessionati, in illis terris, in quibus à suis Capitaneis constituti, officia exercent.

Ipsosque terrigenas & subditos nostros itinerumq; ac itinerantium securitatem iuxta iuris formam à violentiis iniuriantium defendant: ad solutionem verò pœnarum, quæ ex iudicato debentur eosdem compellant.

niż. par. 5. tit. 4. le. 8. Iż kàżdy.

Burgrábiowie ábo Dźierżáwcy zamków przed vrzędniki królestwá nászego máią odpowiedáć.

Ludwik w Koß. 1374. La. 41. HL 29. B. /53. HP. 235.

2. Vstáwiamy / áby Burgrábiowie ábo spráwcy zamkowi / y poddáni ich / pozwáni będąc przed Stárostámi / Sedźmi / Podsędkámi królestwá nászego / ktorzy zá czásem będą stawáli y odpowiedáli tym / ktorzy sie ná nie skárżą: nieinácżéy ieno iáko insza szláchtá y inszy ludźie królestwá nászego. Wyiąwszy tylko rzecz / ktoraby pomsty krwie potrzebowáłá: ktoréy to rzeczy vznánie Nam y potomkom nászym záchowamy osobliwie.

Burgrabij seu Tenutarij Castrorum coram officialibus Regni respondeant.

DEcernimus: quòd ipsi Burgrabii seu rectores Castrorum & homines ipsorum, coram Capitaneis, Iudicibus, subiudicibus regni prædicti, qui pro tempore fuerint citati, compareant: & respondeant, de se querulantibus: prout cæteri nobiles & homines quicunq; Regni prædicti. dum modo causa, vltionis sanguinem nõ requirat. cuius cognitionem pro Nobis & nostris Successoribus, reseruamus specialiter.

O Burgrábiách Zamku Krákowskiégo, Art: De Incompatibilibus.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 236.

3. Kásztelan żaden Burgrábią Zamku Krákowskiégo bydź nie może. Gdyż ná woynie káżdégo Kásztelaná bytnośći dla spráwowánia ludźi / iest potrzebá: Burgrábiá záśie ná Zamku Krákowskim obecnie bydź powinien. Z tych tedy przyczyn y ná ten czás káżdy Kásztelan Burgrábstwo puśćić będźie powinien exnunc: y ná potym Burgrabstw Kásztelanom dawáć nie będźiemy: gdyż to oboie stáć wespołek nie może.

Burgrábiowie Krákowscy.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 236.

4. Dáná Nam iest spráwá: iżby sie niektorzy znáydowáli z Burgrábiow Zamku Krákowskiego / ktorzy nád seymow ták Piotrkowskiego iáko y Wárszáwskiego blisko przeszłych

skych Constitucye y vchwały / ná Zamku Krákowskim ná Burgrábstwách obecnie nie mieszkáią: czego áby sie nikt ná potym ważyć nie śmiał/ á vchwały iné seymowé iáko w inszych wszytkich Artykulech / ták w tym mocnie dzierżáné y pełnioné były: zá spólnym zdániem Rad koronnych / y zezwoleniem Posłów Ziemskich ták to ostrzégamy: Iż od tego czásu począwszy/ y nápotym záwżdy Stárostá Krákowski y teráznieyszy/& pro tempore existentes Capitanei, káżdégo Burgrábie Krákowskiego z iego powinności nápomnieć będzie powinien / y to ná pieczy swéy mieć / áby káżdy Burgrábiá Krákowski ná Zamku Krákowskim obecnie mieszkał. Czemu gdzieby który będąc przez stárostę nápomniony dosyć nie vczynił / tákiego káżdégo będzie nam Stárostá deferowáć powinien. A my tákiego káżdégo przed Nas ná Seym pozowiemy/ y práwem będzieli winien iego odsądzimy: & ipso facto tákowé Burgrábstwo inému/ któryby tám obecnie mieszkał/ dáć powinni będziemy.

Wszákóż obecné Burgrábiów Krakowskich mieszkánie/ták sie ma rozumiéć: iż káżdy z nich ábo ná potrzebę R.P. ábo dla opátrzenia zdrowia swégo/ tákże potrzeb inych swoich odiáchácby ná káżdy quartał po trzy Niedziele/ ábo rázem do roku po dwánaście Niedziel mógł: á wszákże z wiádomością Stárosty Krákowskiego / y zásádziwszy mieysce swé Szláchcicem godnym / ná którymby Stárostá przestał. A iżby sie też obecné Burgrábie Krákowskiego mieszkánie niegdzie indziey iedno ná Zamku Krákowskim rozumieć á znáczyć mogło.

O Burgrábstwách wszytkich mieysc, Art. DIGNITARZE VRZĘDNICY.

5. Ine rzeczy w Constitucyách końskich przez nas pozwoloné y opisáné/ ku dobrému rządowi y pilnému doyźrzeniu vrzedników koronnych w mocy swéy ostáwuiemy: y áby sie wszytkiemu wedle sposobu opisánégo działo dosyć/ nálazkiem Seymowym náydu iemy / to obiaśniáiąc: Iż cochmy o Kásztellániách ná Burgrábstwá Zámku Krákowskiego vstáwili/ toż rozumiémy y o inych Dignitarzách y Vrzędnikách Ziemskich: iż oni prze powinności swé/ które ná nich do woyny należą/ Burgrábstwy sie báwić nie mogą/ áni ich trzymáć máią: tákże y o Wrótnictwá.

*To iest anni 1562. pátrz wys. fo.160. le. 23.

Zyg. Aug. w Wársz. 1563. HP. 236.

O KSIĘGACH GRODZKICH. Tit: IIII.

Akt zamkowych księgi ná Ratuszu pod pieczęcią Woiewody, Sędzie° źiemie y Stárosty niech będą chowáné.

1. Iż ná niektórych mieyscách w stárostwách nászych á zwłaszczá w stárostwie Wielkiey Polski zwykły bydź wpisowáné w księgi Grodzkié wszystkié zapisy nierozdzielnie: y tákowé księgi przez potomki stárostów bywáią wnoszoné ná mieyscá osobné: zá którym wniesieniem poddáni nászy zapisów y listów z wielkimi trudnościámi/ y niekiedy zá wielkim nakłádem wyymowáć muszą: y niekiedy dla wielkiey płacey wyciągánia zwykli ich nie otrzymawáć: co bywa przeciwko obyczáiowi wszelkiego práwá pospolitégo y spráwiedliwości. Dlatego vstáwiamy / áby ná wieki było chowáno we

Actorum Castren: libri in Prætorio, sub clauibus, Palatini, Iudicis terræ, & Capitanei, seruandi sunt.

Verùm quia in nonnullis Capitaneorũ nostrorum locis & præsertim Capitaneatu Maioris Poloniæ, consueuerunt inferri libris castrensibus inscriptiones indifferenter vniuersæ: ij quoq; libri, per successores Capitaneorum, in priuata loca deferri: quibus subditi nostri inscriptiones & literas, nonnisi cum difficultatibus, & nonnunquam grandi precio coguntur extrahere: nonnunquam verò, propter nimiam depactationem non obtinere: quod fit contra omnem iuris, iustitiæ & æquitatis communis rationem. Quapropter statuimus perpetuò obseruandum: vt

Ian Olbr. w Piotr. 1496. La.109. HL. 6/ 12. HP. 435.

no we wßytkich ziemiách królestwá náßé-go: Iż gdy sie przyda stárostwu głównému / ábo któremu inému mnieyßemu wákowáć / przez zeßćié ábo wstepck ná inné stárostwo / tedy księgi Grodzkié stárostów zmárłych / ábo tych którzy ná inné wstepuią z mieyscá stárostów wákuiących / nie máią bydź nigdźie znaßáné / ále pod świádectwem niech bedą położoné ná Ratußách / w skrzyniách ná to osobliwie náznáczonych: które skrzynie kluczmi Woiewodzémi y Sedźiégo onéy źiemie / w którey stáro stwo iest / y Stárosty zá czásem bedącego máią bydź zámykáné y otwieráné.

vt in omnibus terris regni nostri, vacationibus Capitaneatuum generalium & particularium per cessum vel decessum contingentibus, libri Castrenses eorundem cedentium vel decedentium Capitaneorum de locis capitaneatuum vacantium, quoquam minime deferantur: sed sub testimonio reponantur, in Prætoriis, in cistis, ad hoc specialiter deputandis: quæ clauibus Palatini,& Iudicis terræ illius, in qua capitaneatus consistit, & Capitanei pro tempore existentis, claudi & aperiri debeant.

Król stárych kśiąg Grodzkich ma sie dowiedźieć, y ná Ratußách położyć, pod kluczámi Woiewody, Sędźiégo, y Stárosty.

Ian Olbr. w Piotr. 1496. La. 109 HL 7/ 12. HP 435.

2. A Iż ku vczynieniu téy vstáwy byliśmy poruszeni ßkodámi y krzywdámi poddánych náßych: które przychodźiły pierwßych lat dla niebytności kśiąg Grodzkich: dla tego ácz wßelka vstáwá pospolicie śiąga sie ná przyßłé rzeczy: wßákże iż kśiegi stárostów przeßłych máią w sobie (iákoż tego podobieństwo iest) nie osobliwą potomków stárośćich przeßłych / ále pospolitą potrzebę, Dla tego obiecuiemy / chcemy / y iesteśmy powinni wßytkié y kożdé zosobná kśiegi by nastárßé którékolwiek / y gdźiebyśmy kolwiek v wßytkich poddánych náßych duchownych y świeckich któregokolwiek stanu / y záwołánia oné rozumieli bydź / władzą náßą królewską zásie ie wźiąć y roskazáć wźiąć / y to czynić: áby té kśiegi przeßłych stárostów / ták ná iné stárostwá wstepuiących / iáko zchodzących y od innych żywiących były włożoné w skrzynke / álbo w skrzynie osobliwą: które skrzynie z témiż kśiegámi wiernie bedą chowáné ná Ratußoch miast pod trzemi kluczámi przerzeczonémi: to iest / Woiewody y Sedźiégo onéy źiemie / y Stárosty zá czásem bedącégo. Które skrzynie y kśiegi niech bywáią otwarzáné ná Rocéch sądów źiemskich: y listy z nich pod titulem y pieczecią tegoż zá czásem bedącégo Stárosty kożdému / któ-ry o nie prosić bedźie / niech bedą wydawáné. Zá które listy przeßłych stárostów stárostowie záczásem bedący / nieináczéy niech śmieią

Rex antiquos libros Castrenses conquiret: & in Prætoriis reponet: sub clauibus Palatini, Iudicis & Capitanei.

QVoniam autem ad hanc ipsam Constitutionem mouebamur iacturis, & iniuriis, subditis nostris ob carentiam librorum eorundem annis superioribus contingentibus; idcirco licèt omnis constitutio communiter ad futura referatur: tamen,quia libri Capitaneorum præteritorum,continent (vt verisimile est) non priuatam successorum capitaneorum illorũ præteritorum, sed communem necessitatem: idcirco promittimus,volumus & debemus, omnes & singulos libros, etiam vetustiores quoscunq;, vbicunque, apud quoslibet subditos nostros, spirituales & seculares, cuiuscunq; status & conditionis existentes, intellexerimus esse, autoritate Regia nostra rehabere: mandareque & efficere, eosdem præteritorum capitaneorum, tàm cedentium & decedentiũ, quàm aliorum viuentium, reponi in cista, vel cistis specialibus: quæ cum eisdem libris in Prætoriis ciuitatum obseruabuntur fideliter,sub tribus clauibus prædictis: videlicet Palatini & Iudicis terræ illius, ac Capitanei pro tempore existentis. Quæ tandem cistæ, & libri aperiantur, in terminis Iudiciorum terrestrium: & literæ ex eisdem, sub titulo & sigillo eiusdem pro tempore existentis Capitanei,quibuslibet petentibus extradantur: pro quibus præteritorum Capitaneorum literis, ipsi pro tempore existentes,non aliter salaria præsumant exigere, quàm exigi consueuerũt, pro

śmieią zapláty té wyciągáć/ ieno iáko zwykło bydź płácono zá spráwy/ ktoré przed stárostámi spráwowáné y spisáné bywáły. A cokolwiek niniéyszym y inémi státutmi iest vstáwiono y tu wpisano ábo nie wpisano: to ná przyszłé przypádlé rzeczy chcemy/ áby było referowano.

pro actibus coram eis gestis atque scriptis. Id autem & quicquid præsentibus, & aliis his insertis & non insertis regni statutis sancitum est, ad futuros volumus euentus referri.

O księgách stárostów Wielkiéy Polski, áby były ná Ratuszu miástá Poznáńskiégo chowáné.

3. Chcąc stáré błędy pokáźić/ á státuty ná to vczynioné pochwalić/ skázuiemy: áby stárostowie Wielkiéy Polski głowni/ bądź po śmierci/ bądź po odmienieniu swym/ księgi vrzędu swego y innych przodków swych/ wedle vstáwy stáréy ná Ratuszu Poznánskim w zámknieniu położyli y wróćili. A roskázuiemy pod winą stá grzywien/ áby ci wszyscy ktorzykolwiek księgi ktorychkolwiek stárostów tych/ ktorzy stárostwo w Wielkiéy Polszcze niekiedy spráwowáli/ ná świeto świetégo Janá Chrzćiciela blisko przyszłé wróćili y ná Ratuszu położyli/ iáko przerzeczono iest. A Stárostá teráźnieyszy niech będźie obowiązan czynić pilność/ że sie ma wywiádowáć o tych księgách: ktorych ieśli niezechcą wróćić/ tedy ilekroć będą nápomnieni/ winę sto grzywien záplácić nieodpuszczenie będą powinni/ do skárbu nászégo. A ieśli kto będźie przał iż tákowych ksiąg niéma/ tedy tego dowieźdź przysięgą ma: iż ich niéma/ áni wié o nich.

De libris Capitaneorum Maioris Poloniæ in Prætorio ciuitatis Posnaniensis conseruandis.

Errores vetustos abolere volentes, & statuta ob id condita approbantes, decernimus: vt Capitanei Maioris Poloniẹ generales siue post mortem, siue per immutationem, libros Actorum officii sui suos & quoscunq; alios prædecessorum suorum, iuxta Constitutionem vetustam in Prætorio Posnanien: in conclaui reponāt & restituant:& mandamus sub pœna centum marcarum: vt omnes quicunque libros quorumcunq; Capitaneorum, eorum qui capitaneatum Maioris Poloniæ quondam administrârunt, infra hinc & festum S. Ioannis Baptistẹ proximè futurum restituant: & in prætorio reponant, vt preẹmissum est. Capitaneus autē modernus, sit obligatus facere diligentiam, in exquirendis libris huiusmodi Quos quidem si qui restituere noluerint, toties quoties moniti fuerint, pœnam centum marcarū, fisco nostro applicandam, soluere irremisibiliter teneantur. Si verò quis eiusmodi libros se non habere contenderit: iureiurando id probare tenebitur, quòd eos non habeat, nec de eis scit.

Zyg. w krá. 1510. fo. 11. HL. 7/ 13. HB. 436.

Actá Grodzkié Krákowskié.

4. Actá Grodzkié Krákowskié wieczné bydź máią postánawiamy/ ták iáko w Wielkiéy Polszcze/ w ktorych Pisárze máią bydź przysiegli y osiedli.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 19.

Actá Grodzkié Wiskié.

5. Actá Grodzkié Wiskié/ ktoré sie poczęły pisáć od śmierci Krolá Stephaná/ áż do Koronáciiéy nászéy/ zá prosbą Posłów támecznych ápprobuiemy/ ták té/ ktoré sie dźiały zá vrodzonégo Páwlá Kozakowskiégo Surrogatá od przodká nászégo ad beneplacitum dánégo: iáko y té ktoré zá vrodzonégo Janá Rákowskiégo Podkomorzégo Wiskiégo/ ktorégo sobie wszytká szlachtá źiemie Wiskiéy pod ten czás Interregni zá Surrogatá obráłá: tákże też y té/ ktoré sie dźiały pod áktem szláchetnégo Janá Niewodowskiégo/ przez tegóż Rákowskiégo ná mieysce swé subdelegowánégo.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 54.

Rewizyia ksiąg Grodzkich Luckich.

6. Dla rewidowánia ksiąg Grodzkich Luckich stárościch sądowych/ deputuiemy z séymu teráźnieyszégo pewné osoby/ to iest Wielmożnégo Jánuszá Kśiążę Zbáráskié/

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 33.

ſkié/ Woiewódę Bráclawſkiégo / Stároſtę nászégo Krzemienieckiégo / y vrodzonych Demianá Vlewiczá/ y Zdaná Boronickiégo Woyſkiégo Luckiégo : którzy rewidowawszy/ ieśliby iákié errory w tych kśięgách pokazáły śię / nam máią deferowáć : á my pokazáné błędy z tych kśiąg wymázáć roſkażemy.

O ZAPISIECH. Tit: V.

Zapiſy y zeznánia, które przed ſtároſtą Wielkiéy Polſki w Woiewództwie Poznáńſkim y Káliſkim bywáią, ſą wieczné.

Inſcriptiones quæ corã Capitaneo Maioris Poloniæ in Palatinatu Poſnanienſi & Caliſsienſi fiunt, pepetuæ ſunt.

Zyg. w krá. 1519. fo. 11. HL 116/208 HP 198. y 520.

1. SKázuiemy ná prośbę Posłów Wielkiéy Polſki : áby reſignácyie/ y zapiſy/ y opráwy przed ſtároſtą Wielkiéy Polſki głównym / były ſtárym zwyczáiem : wszákże tylko w Woiewództwách Poznáńſkim y Káliſkim.

DEcernimus, ad petitiones Nunciorũ Maioris Poloniæ, vt reſignationes & inſcriptiones, reformationesq́;, coram Capitaneo Maioris Poloniæ generali, more antiquo fiant: in Palatinatibus, Poſnanienſi, & Caliſſienſi duntaxat.

Práwo.

Zapiſy przed Vrzędem Sirádzkim y Lánczyckim vczynioné ſą wieczné.

Inſcriptiones coram officio Caſtri Siradien: & Lancicien: factæ ſunt perpetuæ.

Zyg. w krá. 1519. fo. 24. HL 116/208 HP. 198. y 509.

2. ZApiſy y zeznánia dóbr w źiemi Sirádzkiéy y Lánczyckiéy przed sądem/ y vrzędem Zamkowym vczynioné / niech będą mocné y ważné / y mocy wieczney niech máią moc przez wszelkiégo wwodzenia w kśięgi źiemſkié / wedle záchowánia w ſtároſtwie Wielkiéy Polſki.

INſcriptiones & reſignationes bonorum in terra Siradienſi & Lancicienſi, coram iudicio & officio Caſtrenſi factæ, ſint firmæ & validæ: ac robur perpetuæ firmitatis obtineant, ſine quauis introductione in librum terreſtrem. quemadmodum in Capitaneatu Maioris Polonię obſeruatur.

3. *W Ziemi Goſtyńſkiéy kśięgi y zapiſy ták Grodzkié iáko Ziemſkié ſą wieczné.* Masz niżéy Tit. 8. lege 8.

Zapiſy Biélſkié.

Steph. w Wár. 1581. Con. 216.

4. ZApiſy wszelákié w źiemi Biélſkiéy ták źiemſkié iáko y Grodzkié/ y té które przy lezeniu kśiąg śię dźiały/ legittimè vczynioné / authoritate Conuentus præſentis in ſuo robore záchowuiemy y vtwierdzamy.

Przy zapiśie kto go czyni, látá, baczenié y zdrowie vpátrywáć śie máią.

Ætas diſcretio, & valetudo conſideranda, in faciente inſcriptionem.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 44. HL 115. B. y 221 B/ 207. y 193. HP 509

5. MA to bydź obwárowano : áby którzy ná sądźie śiedzą pilnie oględowáli y przypátrowáli śie osobie / która czyni iáki zapis : ieśli ma słuszné látá ábo rozeznánié dobré : bo ináczéy niech nie będźie przyięty zapis. Téż máią baczyć / ieśli ieſt zdrowy ná ćiele : á w ten czás może bydź piſano/

NOtandum, quòd iudicio præſidentes debent diligenter intendere & conſiderare perſonam, recognoſcentem aliquam inſcriptionem: ſi habeat debitam ætatem aut diſcretionem bonam. quódſi aliter: non ſuſcipiatur inſcriptio. Etiam debent conſiderare, ſi eſt ſanus corpore: tũc poteſt

no / zdrowy ná vmyśle y ná ciele: ále iesli iest ná ciele chór/ á ná rozumie zdrów/ ták iáko w rzeczy iest/ niech będźie pisano: Chory ná ciele / á wszákże zdrowy ná vmyśle / y przy rozumie będący.

test scribi, sanus mente & corpore. Sed si eger corpore existat, cōpos tamen rationis; prout est in re, scribatur: ita videlicet, eger & languens corpore, sanus tamen mente, & compos rationis.

Zapisy stanóm oboygá narodu Polskiému y Litewskiému szkodliwè, wáżnè bydź nie máią.

Inscriptiones, publicam honestatem vtriusq; gentis lædentes, non teneantur.

6. SI quæ aliæ singulares inscriptiones, inter nos, Prælatos & Barones Magni Ducatus Lithuaniæ, ac Prælatos Regni Poloniæ, essent: quæ communem vtriusq; honestatem læderent: quos antecessores nostri non tenuerunt: tales nos quoq; non recipimus, neq; tenebimus. Ex priuill. Præl. Lith. HL 61/109.

Zoná mężowi nic zápisowáć nie ma bez przyiaćiół.

7. ŻOná mężowi swemu niech nic nie zápisuie/ okróm przyzwolenia przyiaćiół: á iesli co zápisze/ to niech nic nie waży.

Vxor sine amicis nihil inscribat viro.

ITem vxor marito suo nihil inscribat, sine consensu amicorum. & si inscribit: illud nullius roboris sit. Zwyczay 1505. La. 121. HL. 306/546. HP 278.

Zapisy y zeznawánia iedno przy Aktćiech przyimowánè bydź máią.

8. ZAbiegáiąc trudnośćiam ludzkim/ ktoreby róść mogły/ vstáwiamy: iż żaden vrząd niema do nikogo ieźdźić dla przyimowánia zapisów álbo zeznawánia iákiego/ áni przyimowáć żadnego zeznánia od żadnego stanu człowieká: iedno przy Aktćiech/ gdy będźie personaliter constitutus ad Acta, sanus mente. A co śie tknie osoby nászéy/ to ták zostáć ma: iáko śie do tego czásu záchowywáło: iż przy osobie nászéy słáć nam wolno do káżdégo tego potrzebuiącégo/ choroba złożonégo.

Officiū ad nullū accedat ad inscriptiones suscipiendas excepto Rege.

OCcurrendo difficultatibus hominū omniū, quæ exinde exoriri possent, statuimus: vt nullum officiū ad quenquā accedat, propter suscipiendas aliquas inscriptiones, aut recognitiones aliquas: sed Actibus præsentibus, in præsentia inscribentis aut recognoscentis sani mente. Quòd verò attinet personam nostram regiam; id eo modo conseruari debet, prout hactenus conseruatum fuit: quòd liberū sit in præsētia nostra ad suscipiendas inscriptiones ad vnūquēq; nobis mittere. Zyg. Aug. w Piotr. 1550 fo. 4. HL 8/14. y 210. Con. fol. 4.

Sędźiowie y Podsędkowie niech przestrzegáią, áby Pisárze zapisy pilnie w księgi wpisowáli.

9. SĘdźiowie y Podsędkowie niech tego przestrzegáią: áby zapisy spráwiedliwie y pilnie przez pisárze w księgi były wpisowáné/ á niech nie będą odmieniáné. Czego y ten/ ktory spráwę będźie miał y swéy rzeczy będźie pilnował/ niech dogląda.

Iudex cum subiudice obseruare debent: vt Inscriptiones diligēter inscribantur.

IVdices cum subiudicibus prouideant: quò Inscriptiones iustè & diligenter, per Notarios, in libros inscribantur: & non mutentur: ad quod & ille, qui actionem habebit, & res sua illi erit curæ, intendat. Zyg. w Piotr. 1519 fo. 23. HL. 121. B. 218. HP. 395.

Ziemskié spráwy w Ziemskié księgi wpisowánè bydź máią.

10. *masz niżéy párte 5. Tit. 9. lege 2.* Ziemskié spráwy.

Inscriptiones castrenses euanescūt: si infra annum ad libros Terrestres non transferantur.

 In li-

Alb. Petr. 1496. La. 97.HL116/ 207.

11. IN libris & Iudiciis Castrensibus, si quæ inscribentur inscriptiones, aut ex causa aut necessitate hominum: illæ ad librum Terrestrem transferantur, ante anni decursum vnius. quo decurso, nullius roboris censeantur esse, in libro Castrensi sine translatione relictæ.

Potwierdzenie prawa tego, Art: INSCRIPTIONES TRANSFERANTVR.

Sigis. Crác. 1507. fo. 1. HL 116/ 207.

12. INprimis statutum Ioannis Alberti, quod hactenus non fuit in executione positum, de Inscriptionibus in librum Castrensem inductis (vt infra vnius anni decursum, ad librum terrestrem transferantur; alioquin, nullius roboris esse censeantur) approbamus: & in futurum ab omnibus obseruandum decernimus: volentes, vt si quę deinceps Inscriptiones seu Resignationes coram Capitaneo factæ fuerint, nisi infra vnum annum, in librum Terrestrem transferantur, sint nullius roboris & momenti.

Pœna trium marcarum irrogatur ei: qui inscriptionem Castrensem, ad tempus præfixum non transferat.

Consu. La. 120.HL116/ 207.

13. ITem dum aliquis inscribit alicui, in Iudicio Castrensi Inscriptionem: & promiserit inducere in librum Terrestrem aut Regalem: & non compleuerit ad tempus, prout se inscripsit, succumbens pœnam iudicio trium marcarum, & totidem parti, istud facere teneatur, quod in Iudicio Castrensi inscripsit.

De forma ac validitate omnium obligationum in genere.

Sigis. Crac. 1543. HL. 117. B/ 210.

14. AD effugiendas difficultates, in Inscriptionibus & Citationibus, (quas vafri homines & eorum Procuratores, in longum inutiliterq; trahere, simplicitatem verò Iuris ac iustitiam impedire solent) constituimus: quia inscriptiones reemptionales, commutatoriæ, donatoriæ, obligatoriæ ad certum tempus, & debitorum in certam diem fieri solitæ, bonorum vendendorum inter coniuges, aduitalitates, & arendarum, aliæque huiusmodi obligationes, sint iuxta formulas ipsarū Inscriptionū, in Statuto conscriptas: ita vt si etiam breuiter in Actis scriberentur, debent tamen valere. Et hoc ita.

niżey fol. 442.

Vt quilibet vendendo sua bona, vel quocunq; modo inscribendo, aut oppignorando, comparens coram Iudicio recognoscat: Quia bona sua, hoc est, hanc vel illā villam, vendit huic vel illi Nobili & Successoribus eius, hac vel illa pecuniæ summa: cum omni iure, proprietate, & dominio, sicut eandem solus habuit: atq; dat realem intromissionem perpetuò, per Ministerialem hunc vel hunc, hoc adiecto: (sicut latiùs in formula Statuti descriptum est)

Quòd si prædictus venditor, inscriptor, alienatorùe bonorum haberet vxorem: tunc eam tenebitur, cum amicis suis adducere: vt cedat, de reformatione dotis & dotalicii sui, & hanc recessionem faciet, & recognoscet, iuxta formulam venditionis, superius in Statuto contentam, cum consensu amicorum suorum.

niżey fol. 444. par: Si uero.

Quarumquidem Inscriptionum tuitionem ac defensionem, vnicuique liberum erit facere sub damnis terrestribus, vel sub vadio: prout scilicet inter partes contrahentes fuerit conuentum.

Contra tales verò Inscriptiones, obligationum & oppignorationum quarumùis iam nullus locus, nulli hominum, ne Procuratoribus quidem ad dicendum erit reliquus: nec quispiam controuersiam atq; contradictionem, contra easdem instituet, ac faciet: sed duntaxat eisdem Inscriptionibus satisfacere, & easdem implere, iuxta obligationem tenebitur, nullam Motionem iudicis faciendo, pro quibuscunque tandem debitis inscriptæ, & quacunq; tandem tuitionē roboratæ fuerint.

Sed neq; vllam dilationem atq; procrastinationem debitor habebit. nisi fortasse coram certo Iudicio demonstraret, & allegaret Quietationem sui, ratione satisfactionis pro eodem debito inscriptam. In tali enim casu, semel ad futuros terminos beneficio dilationis vti debet. Quam quidem satisfactionem & Quietationem sui, tenebitur

tur comprobare in futuris terminis, ex eisdem Actis, ad quæ se receperit, sub amissione suæ causæ.

O ważności zapisów.

15. Deklaruiąc in vniuersum ważność zapisów / áby sie ludzie nie záwodzili pożyczáiąc pieniędzy super bona onerata, postánawiamy. Iż kto będzie miał pierwszé práwo y zapis ad bona aliqua, tego będzie potioritas: y choćby też kto przezyski y possessyą zá pośledniejszym zapisem otrzymał/ tedy pierwszégo zapisu summá y przezyski máią bydź ważnieysze/ y naprzód iśdź/ wyiąwszy gdyby kto był triennalis possessor, ábo de iure práwo iego nálázło sie bydź nie ważné. W czym żeby sie zábiegáło fraudi & dolo, tedy wáruiemy/ żeby wszelákié zapisy / któréby w kśięgách iákich odległych Grodzkich ábo Ziemskich zeznáné były/ad proprium forum Terrestræ vel Castrensæ, vbi bona recognoscentis consistunt, per modum oblatæ, per creditorem vel debitorem, ábo sługę którégo z nich / wpisowáné dla wiádomości káżdégo były. A prioritas tego zapisu ma bydź liczoná od onégo áktu / gdy będzie in proprio foro per oblatam áktykowány. To też wáruiemy/ iż iesliby były iákié zapisy ná zmowie / ku oszukániu creditorum vczynioné/ ábo ziákiéy przyczyny podeyźrzáné : tedy o to będzie wolno práwem czynić drugim creditorom/ którymby sie ten zapis zdał bydź ku szkodzie.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 38.

Zapisy ku oszukániu czyiemu vczynionè máią bydź dowodzonè.

16. Częstokroć przydawa sie/ iż poddáni nászy bywáią oszukáni przez Zapisy dóbr vczynioné ná zdrádzie y ku przekázie spráwiedliwości przeciwko tym / którzy co wystąpili. Dla tego vstáwiamy : iż gdy rzecz ábo práwo będzie z kim práwnie poczęté/ o którykolwiek wielki występek/ iesli on pozwány zstąpieniém y zapisem dóbr v sądu chciałby sie bronić : y ieśliż będzie wieczny zapis/ ma dowieźdź tego zapisu przez przysięgę sześcią świádków sobie rownych: iż nie ku zdrádzie stronie/ áni ku przekázie vczynienia ábo skonczenia spráwiedliwości względem złégo vczynku zádánégo ten Zapis vczynił : á iesli ten zapis będzie do pewnégo czásu vczynion / tedy ze dwiemá świádki / iż ná zdrádzie tego nie vczynił przysięże.

Inscriptiones in fraudem factæ probandæ.

SÆpe contingit circumueniri subditos nostros, per Inscriptiones bonorum, in fraudem eorundem, & impedimentum iustitiæ contra delinquentes: quapropter statuimus: vt cùm actio & lis iudicialiter alicui intẽtata fuerit, pro quouis delicto: si reus ille, Resignatione & Inscriptione bonorum, in iudicio se tutari voluerit: & si perpetua fuerit inscriptio: probabit eãdem inscriptionem, per iuramentum, cum sex testibus suæ conditioni paribus. Quòd non in fraudem partis, aut administrationem & executionem iustitiæ, occasione delicti obiecti, illam fecerit. Si verò ad certum tempus eadem inscriptio facta fuerit, cum duobus testibus, nullo dolo factam esse, iurabit.

Zyg. w krá. 1507. fo. 4. HL. 116. B/ 208. HP 520.

Zapisy ktoby imieniem cudzym ná zdrádzie czynił, karány bydź ma.

17. Iż niekárność wielka dáłá ludziom skłonnym do złégo ku dopuszczeniu fałszów y oszukániu śmiáłość / ták iż sie też nie boią przez napráwné osoby/ ábo w sądziéch ábo v kśiąg Ziemskich pewné zeznánia imieniem onych osób / któré dáleko są od mieysca tychże sądów czynić / y prokuruią ku szkodzie y skáżeniu niewiedzących. Którą śmiáłość chcąc pohámowáć vstáwiamy: áby wszyscy tákowi/ gdy będą dostátecznym świádec-

Pro inscriptione falsa conuictus puniatur.

QVia impunitas magna dedit hominibus in malum propensis, ad falsitates & collusiones admittendas audaciam: vt non vereantur, per submissas & subornatas personas, vt in iudiciis, aut apud libros Terrestres, certas recognitiones facere, nomine earum personarum, quas sæpè contingit longius abesse a loco iudicii, & procurare in detrimentum & perniciem ignorantium: quam licentiam refrenare volentes

Zyg. w krá. 1538. HL. 116/209 HP 520.

świádectwem przekonáni/winą Státutową o naieżdżie domowym wyrážoną karáni byli.

volentes statuimus: vt omnes tales, vbi sufficienti testimonio conuicti fuerint, poena statuti, de inuasione domus expressa puniantur.

*niž. par. 7. Tit. 15.

Zapisów Formy.

Sposób zapisu zamiány dóbr.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 45. HL. 218/211. HP 510.

18. Stoiąc oblicznie przed sądem śláchetny N. dziedźic N. z iedney strony/ y ślächetny N. z drugiey strony/ zdrowy ná vmyśle y ná ćiele/ y przy dobrym rozumie będąc/ iáwnie y przez wyznánie swé wyználi: Iž miedzy sobą vczynili dóbr dźiedźicznych wieczną y nie odezwáną zamiánę/ dawšy sobie zobopólnie dobrá zá dobrá/ źiemie zá źiemie: ták iž przerzeczony N. dał y zámienił dobrá swé dźiedźiczné/ to iest/ wieś N. ze wšytkim tey wśi dźiedźictwem/ y ze wšytkim práwem/ pánstwem/ własnośćią/ y tytułem dźiedźicznym z przerzeczonym N. z N. który N. zá iego dobrá dźiedźiczné/ to iest/ wieś N. przerzeczoną/ ták že též ze wšytkim dźiedźictwem tey wśi/ dał y zámienił ze wšytkim práwem/ pánstwem/ y własnośćią/ y tytułem dźiedźicznym: ták iž przerzeczony N. przerzeczoné N. dobrá/ to iest/ wieś N. z swémi potomki będźie dźierżał/ miał y obyczáiem dźiedźicznym pośiedźie/ ták šeroko/ długo/ y wokrąg: iáko przerzeczoné dobrá/ álbo dźiedźictwo przerzeczoney wśi N. w swych gránicách zstárádawná iest rozdźieloné y ográniczoné ze wšytkimi y kożdémi zosobná požytki: które zstárádawná ku temu N. dźiedźictwu przynależáły/ y ze wšytkimi nic nie wyymuiąc przyległośćiámi. A tákže przerzeczony N. przerzeczoné dobrá swé/ to iest/ wieś N. ze wšytkim tey wśi N. dźiedźictwem/ ze wšytkim práwem/ pánstwem/ y własnośćią y tytułem dźiedźicznym/ ze wšytkimi potomki swémi będźie dźierżał/ miał/ y dźiedźicznie ośiedźie/ ták šeroko/ długo/ y wokrąg: iáko rzeczoné dobrá ábo dźiedźictwo wśi N. w swych gránicách y miedzách zstárádawná iest rozdźieloné y rozgrániczoné/ y tákže wespołek ze wšytkimi y kożdémi zosobná požytki y przyległośćiámi: które zstárádawná ku máietnośći N. przynależą nic nie wyymuiąc. A iuž ći przerzeczeni zámiányą czyniący/ dáli sobie zobopólnie w przerzeczoné

Inscriptio cōmutationis bonorum.

Comparentes personaliter coram iudicio nobilis N. hæres de N. ex vna, & nobilis N. de N. partibus ab altera, sani mente & corpore, compotesque rationis existentes, publicè & per expressum recognouerunt: talem inter se fecisse bonorum hæreditariorum, perpetuam & irreuocabilem commutationem: dantes sibi inuicem bona pro bonis, & terram pro terra: quòd videlicet prædictus N. dedit & commutauit sua bona hæreditaria, videlicet villam N. cum ipsius villæ totali hæreditate, cum omni iure, dominio, & proprietate, ac titulo hæreditario, cum prædicto N. de N. qui pro eiusdem N. hæreditariis bonis, videlicet villa N. etiā cum totali ipsius villæ hæreditate, illi dedit & commutauit bona sua hæreditaria præfata, videlicet villam N. cum ipsius villæ totali hæreditate, cum omni iure, dominio & proprietate, ac titulo hæreditario: ita quòd præfatus N. prædicta bona, videlicet villam N. cum suis successoribus, tenebit, habebit, & hæreditariè possidebit: ita latè, longe, circumferentialiterque; prout dicta bona, seu hæreditas, præfatæ villæ N. in suis metis & limitibus, ab antiquo est distincta & limitata: cum omnibus ad ipsa bona spectantibus & pertinentiis: nihil excipiendo. Et similiter prędictus N. prædicta bona sua, videlicet villam N. cum ipsius villæ totali hæreditate: cum omni iure, dominio, & proprietate, tituloque hæreditario: & cum legittimis suis successoribus, tenebit, habebit, & hæreditariè possidebit: ita latè, longè, circūferentialiterque; prout dicta bona, seu hęreditas villæ N. in suis metis & limitibus ab antiquo est distincta & limitata: cum omnibus pertinentiis ad ipsa bona spectantibus, nihil excipiendo. Et iam præfati commutantes, dederunt sibi inuicem in præfata bona commutata realem intromissio-

rzeczoné dobrá ták odmienioné istotné wwiązánie y rzeczné dzierżenie przez Woźné ziemskié. A będą powinni/ y są obowiązáni/ spólnie/ siebie y potomki swé względem przerzeczonych dóbr ták zámienionych bronić/ sczycić/ y zobopólnie sie wyswobodzáć/ y vspokoiáć od wszytkich práwnych trudności/ y pierwszych obowiązków/ zapisów/ pozwów zániesionych/ y ktoré zániesioné bydź máią/ zysków/ przezysków ktorychkolwiek/ y wszytko zámykáiąc od wszelkiégo przenágábánia práwnégo/ y od wszytkich osób stanu oboiéy plci/ przez dawności ziemskié/ iáko ná ktorą osobe dawność należy/ pod szkodámi ziemskimi álbo zakládem sta grzywien pieniedzy monety Polskiéy.

missionem & actualem possessionem: & debent tenebunturque, se & eorum successores, inuicem, occasione præmissorum bonorum, tueri, defendere, & inuicem se eliberare, pacificareque ab omni impetitione iuridica, ab omnibus personis per præscriptiones terrestres; prout ad aliquam personam præscriptio pertinet: sub damno terrestri, toties quoties alteri ipsorum commutantium, vel eorum successoribus opus fuerit.

O ktoré szkody ábo zakład/ ieden od drugiégo/ względem przerzeczonéy obrony pozwány/ y potomkowie iego pozwáni do sądu ziemskiégo Z. ábo zamkowégo J. ná pierwszym Roku iáko záwitym stáć oblicznie/ y zániechawszy wszytkich wymówek/ zwlok z ktoréykolwiek przyczyny/ ábo też quitów/ ktoré z práwá zwykly bydź dawáné y pozwalané/ y wszytkich inych práwnych zwlok/ y tákże ruszenia Sędzi/ odpowiedáć/ y od sądu nie odchodząc/ dekretowi sądownému bydź posłuszen/ to iest/ zástępić/ y o wszystkié osądzoné rzeczy dosyć vczynić będzie powinien/ y potomkowie iego będą powinni tylekroć ilekroć im y ich potomkóm będzie potrzebá.

Sposób Zapisu wiecznégo przedánia dóbr.

19. Stoiąc oblicznie przed sądem szláchetny N. zdrowy ná vmysle y ná ciele/ iáwnie przez wyznánié swé wyznał/ iż dobrá swé dziedziczné/ to iest/ wieś N. ze wszytkim téy wsi dziedzictwem/ y ze wszytkimi do téy wsi przynależnościámi/ ktorymbykolwiek sposobem przynależáły y przychodziły/ nic práwá/ pánstwá y własności ktorychkolwiek pożytków przerzeczony N. w przerzeczonych dobrách N. sobie y swym potomkom nie záchowuiąc áni wyymuiąc/ ták szeroko/ długo y w okrąg/ iáko przerzeczonych dóbr Wsi N. dziedzictwo w swych miedzách y gránicách sie rozściąga/ szláchetnému N. z N. zá C. grzywien/ monety y liczby Polskiéy przedał ná wieki/ y ná wieczność zdał/ ták iáko sam przerzeczoné dobrá N. miał/ dzierżał/ y w dzierżeniu ich był/ nie wymuiąc żadnych pożytków tych dóbr: áby ie przerzeczony N. y iego potomkowie ze wszytkim práwem/ pánstwem/ własnością/ y tytułem dziedzicznym/ y pożytki wszytkimi y kożdémi zosobná wiecznie dzierżał/ opánował/ y ná pożytki swé wedle vpodobánia swégo obrócił. A iuż od tego czásu przerzeczony N. przerzeczonému N. dał

Inscriptio venditionis bonorum.

Zyg. w krá. 1523. fo. 44 HL. 118. B/ 212/ HP 511.

Comparens personaliter corã iudicio, nobilis N. hæres de N. sanus mente & corpore existẽs, publicè & per expressum recognouit: quia bona sua hæreditaria, videlicet villam N. cum totali ipsius villę hæreditate, & omnibus ad eam pertinentibus, & quouis modo spectãtibus & prouenientibus: nihil iuris, dominii, & proprietatis, & quorumuis vsufructuum, prædictus N. in præfatis bonis N. pro se & suis successoribus reseruando seu excipiendo: ita latè, & longe, circumferentialiterque, prout præfatorum bonorum villę N hæreditas, se in suis metis & limitibus extendit. nobili N, de N. pro centum marcis pecuniæ, monetę & numeri Polonicalis, vendidit perpetuè, & in æuum: ita, prout solus habuit, tenuit & possedit: nullis exclusis: per præfatum N. & eius successores, cum omni iure, dominio & proprietate, ac titulo hæreditario, perpetuè & in æuum tenenda, possidenda, & ad vsus beneplacitos conuertenda. Et iam exnũc prædictus N. præfato N. dedit realem intromissionem, & actualem possessionem, per ministerialem terrestrem N. de N. in prædicta bona, videlicet villam N, & eius hæreditatem totalem, & debet prædictus N.

dał istotné rwiązánié y dźierżenié w rzeczy sámey przez Woźnego Ziemskiego w przerzeczoné dobrá N. to iest Wieś B. y we wszytko iey dźiedźictwo / y we wszytki pożytki. W których wszytkich dóbr spokoynym dźierżeniu będźie powinien przerzeczony N. y iego potomkowie przerzeczonégo C. z iego potomki względem przerzeczonych dóbr B. tym sposobem przedánych brónić/ zástąpić/ wyswobodźić / y vspokóić od wszelkiego zátrudnienia práwnego / y od wszytkich osób stanu y oboiey płći przez dawnośći Ziemskie / iáko dawność ná którą osobę z práwá przynależy/ tylekroć ilekroć iemu C. będźie potrzebá/pod szkodámi Ziemskiemi ábo pod zakłádem C. grzywien/ żádną rzeczą wymyślną tego zakłádu nie vchodząc.

O które szkody ábo zakład/ieden od drugiego względem przerzeczonéy obrony pozwány/y potomkowie iego pozwáni/do sądu Ziemskiego K. ábo Zamkowégo J. ná pierwszym Roku iáko záwitym stáć oblicznie / y zániecháwszy wszytkich wymówek / zwłók z któreykolwiek przyczyny / ábo też quitów które z práwá zwykły być dawáné y pozwaláné / y wszytkich inych práwnych zwłók y tákże ruszenia sędźi/odpowiedáć/y od sądu nie odchodząc/ Dekretowi sądownému być posłuszen/ to iest zástępić/ y o wszytkié osądzoné rzeczy dosyć vczynić będźie powinien / y potomkowie iego będą powinni tylekroć / ilekroć im y ich potomkóm będźie potrzebá.

A iesliby ten / który przedawa / miał żonę : którey opráwá posągu śćiągáłáby sie ná tákowé dobrá przedáyné : tedy będźie postáwiona przez mężá v Akt / y zwoleniem przyiaćiół przynamnieyi dwu krewnych z liniiey oycowskiey : y przyzwoli ná tákowy zápis / co sie tycze iey sprawy.

N. & eius successores, præfatum N. cum suis successoribus, occasione præmissorum tueri, euincere & eliberare, pacificareque: ab omni impetitione iuridica, ab omnibusque personis, per præscriptiones terrestres: prout ad quamlibet personam præscriptio pertinet: totiens quotiens sibi N. opus fuerit: sub damno terrestri nulla re exquisita ipsam euadendo.

Pro quibus dãnis seu vadio &c. vt supra. Etsi venditor haberet vxorem, cuius reformatio extenderet se ad talia bona vendita: constituetur per maritum ad Acta: & cum consensu amicorum, ad minus duorum ex linea paterna consanguineorum, consentiet ad talem inscriptionem: quò ad eius reformationem.

De eodem.

SI verò is, qui venderet, obligaret, aut quocunque alio modo inscriberet, alienaretque bona sua, habuerit vxorem: tũ eandem tenebitur cum amicis eius, ad renuntiationem Doti * eidem inscriptæ, adducere. quæ adducta recognoscet, se Inscriptioni suæ Dotali renunciare, cum amicorum consensu.

Zyg. w Krá. 1543.

* wys. fol. 440. lege 14. Ad: pa. Quod si.

Sposob zápisánia Czynszu ná Wyderkaff osobam Duchownym zá dozwoleniem Królá I. M. pierwey otrzymánym.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 45. HL 118. B/212. HP 514.

20. STojąc oblicznie przed sądem szláchetny N. dźiedźic B. zdrowy ná vmyśle y ná ćiele / iáwnie przez wyznánié swé zeznał : iż vczćiwym mężóm Mensyonarzóm kośćiołá Tumskiego Krákowskiego/teraz y nápotym będącym/ dwánaśćie grzywien pieniędzy roczného czynszu/ zá trzy stá grzywien pieniędzy monety y liczby Polskiey/wiecznie/ wszákże ná Wyderkaff/ przedał y zápisał / y przedáie y zápisuie ná dobrách swych dźiedźicznych / to iest ná wśi J. y Kmiećiech/ Kaczmarzóch/y inych wszytkich

Inscriptio Census in vim reemptionis, aliás, Ná wyderkaff/ personis spiritualibus, quæ non nisi cum consensu Regię Maiestatis prius obtento fieri debet.

COmparens personaliter coram iudicio Nobilis N. de N. hæres, sanus mente & corpore, publicè per expressum recognouit: Quia honorabilibus viris N. de N. &c. Mansionariis Ecclesiæ Cathedralis Cracouien: modernis & pro tempore existentibus, duodecem marcas pecuniæ census annui pro trecentis marcis pecuniarum, monetæ & numeri Polonicalis, perpetue & in æuum, in vim tamen reemptionis, aliâs Ná wyderkaff/ vendidit

wszytkich / którzy mieszkáią w przerzeczoney wsi J. Które dwánaście grzywien pieniedzy przerzeczony N. będzie powinien/ y iego potomkowie będą powinni/ kożdego Roku ná kożdé święto świetégo N. przerzeczonym vczćiwym Mensyonarzóm ninieyszym y którzy zá czásem będą/ przez włásnég Posłá odesłáć / y od nich ná kożdy Rók po zápłáceniu kwit wźiąć. Tenże będźie powinien / y ninieyszym listem sie obowiezuie z kmiećmi w téyże wsi mieszkáiącémi v Akt Duchownych v Vikáryiégo ábo Officyálá L. ná święto świetégo M. blisko przyszłé stánąć / y ku płáceniu z przerzeczonémi kmiećmi przerzeczonégo czynszu rocznégo dwánaście grzywien pod klątwámi kośćielnémi obowiązáć sie. A iuż przerzeczony N. przerzeczonym kośćiołá G. slugam kośćielnym dał istotné wwiązánie y rzeczné dźierżenie w przerzeczony czynsz áby dźierżeli/ mieli/ y spokoynie trzymáli. A temu przerzeczonym A. obowiezuie sie y potomki swé względem przerzeczonégo czynszu od wszytkich zapisów pierwszych / pozwów zániesionych/ y które zániesioné máią bydź/ zysków/ przezysków którychkolwiek ieśli które są/ y od wszelkiégo wszytkich osob stanu y płći prawnégo przenágábánia przerzeczoné sługi kośćielné ninieyszé/ y którzy zá czásem będą bronić/ zástępić/ wyswobodźić : ták iżby przerzeczeni słudzy kośćielni ninieyszy / y którzy będą potym/ mogli spokoynie y cále káżdégo Roku przerzeczony czynsz dwánaście grzywien / iáko rzeczono iest/ bráć bez wszelákiég zátrudnienia. Które rzeczy wszytkie wyrážoné/ y w ninieyszym zapisie zámknioné / przerzeczony A. będźie powinien/ y iego potomkowie będą powinni/ pod zakłádem stá ábo N. grzywien/ przerzeczonym sługóm kośćielnym y ich potomkóm zápłáćić : o który zakład do sądu ziemskiégo ábo Grodzkiégo P. pozwány ábo potomkowie iego pozwáni / ná pierwszym roku iáko záwitym/ będźie powinien ábo będą powinni stáć / żadną rzeczą wymyślną bądź prawną ábo nieprawną ich nie vchodząc/ ábo roku nie zwłócząc / pod stráceniem swéy rzeczy : ále ná tymże roku będźie powinien y będą powinni/ przerzeczonych kápłanów od wszytkich trudnośći zástępić/ wyswobodźić/ y wszytkim rzeczam w ninieyszym zapisie opisánym dosyć vczynić.

dit & inscripsit : & vendit & inscribit, in, & super bonis suis hæreditariis : videlicet villa N. ac kmetonibus, tabernatoribus, & aliis quibusuis incolis, præfatæ villæ N. Quas quidem duodecem marcas pecuniarum prædictus N. & eius Successores, tenebitur seu tenebuntur singulis annis, pro quolibet festo Sancti Martini, præfatis honorabilibus viris Mansionariis N, & N. modernis & pro tempore existentibus, per proprium Nuncium mittere : & ab illis etiam quotannis, post solutionem, quietationem recipere. Et tenebitur, præsentibusq; se obligat præfatus N. cum kmethonibus eiusdem villæ incolis, ad Acta Spiritualia, Vicarii, siue Officialis in Spiritualibus Cracouien: pro festo S. Andreæ proximo stare : & se ad solutionem cum præfatis kmethonibus, præfati census annui duodecem marcarũ, sub cẽsuris Ecclesiasticis obligare. Etiam præfatus N. obligat se, & suos Successores, occasione præfati census, ab omnibus inscriptionibus prioribus, si quæ sunt, & omni impetitione Iuridica, prædictos Mansionarios modernos, & pro tempore existentes, tueri, euincere, & eliberare : ab omnibus personis : ita quòd præfati Mansionarii moderni, & pro tempore existentes, possent pacificè & integrè quolibet anno præfatum censum duodecem marcarum, sic vt præmissum est percipere, sine quouis impedimẽto. Quæ omnia superiùs expressa, & in præsenti inscriptione contenta, præfatus N. tenebitur, & sui Successores tenebuntur complere : sub vadio centum vel N. marcarum, prędictis Mansionariis, & eorum successoribus soluendo. Pro quo vadio, citatus, vel Successores eius citati in primo termino, tanquam peremptorio, stare debet, siue debent : nulla re exquisita siue iudiciaria, siue extraiudiciaria illos euadendo : vel terminum differendo : sub amissione suæ causæ : sed in eodem termino tenebitur & tenebuntur prædictos Mansionarios, ab omnibus impedimentis, euincere, eliberare : & omnibus in præsenti inscriptione contentis, satisfacere. Quòdsi noluerit, aut neglexerit : vel eius Successores neglexerint : extunc in instanti, pro præfato vadio satisfacere tenebitur, siue tene-

nie. A iesliby niechciał ábo zániedbał/ ábo potomkowie iego zániedbáli: tedy záráżem o przerzeczony zakład w zysku máią być zdáni/ y zá nie dosyć vczynić będą powinni/ ábo będzie powinien. A choć dosyć vczyni zá przerzeczony zákład/ przedsię wszytkie rzeczy opisáné wypełnić będzie powinien/ y będą powinni tylekroć/ ilekroć przerzeczeni słudzy kościelni czynszu przerzeczonego ná czás przerzeczony nie mogliby mieć/ ániby im dosyć się stało względem wszytkich przerzeczonych rzeczy.

tenebuntur. Et satisfaciendo pro præfato vadio, vtique omnia contenta in præsenti inscriptione, complere debebit, toties quoties præfati Mansionarii censum præfatum, ad tempus prædictum habere nō possent: & illis dedit realem intromissionem, in præfatum censum, per ministerialem terrestrem N. de N.

Census perpetui, solo annexi, ratificantur.

Zyg. w krá. 1532. B. 2. HL38/68.

21. PLuries per subditos nostros sollicitati sumus: vt literas reponi mandaremus super census perpetuos domorum: & in defectu literarum, liberam cuiq; potestatem faceremus, eosdem census perpetuos domorum, seu quorumuis locorum, solo annexos, vni ab altero redimendi: & perpetuitate oneris, pro certa summa pecuniaria, inter se, instar reemptionum censuum, commutandi. Nos etsi nunquam assentiri eiusmodi petitioni voluimus: quia tamen hucvsque ab ea ipsa petitione; quæ multam in se continere videtur iniquitatem, illos cum sua non vulgari molestia, & fastidio nostro, non cessare experimur: prouidere volentes, ne in posterum, vni ab altero, quod non esset æquum, repetendi, vel literarum super census perpetuos diuturnitate temporis abolitarum productionem expostulandi, occasio (dissidiorum inter subditos nostros subadministratrix) præbeatur; statuimus & decernimus, cum assensu & consilio totius Senatus nostri; vt nemini subditorum nostrorum, cuiuscunq; status & conditionis extiterint, liceat quomodocunque, directè vel indirectè, reemptionem perpetuorum & solo annexorum censuum, deinceps verbo vel facto, contra veterem illorum possessionem attentare. quos perpetuos esse, sola veteri & diuturna possessione, & circa venditiones vel inscriptiones bonorum, ad Cēsus perpetuos soluendos obligatorum, mentione probari decernimus.

Obyczay dárowánia wiecznego.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 46. HL 119. B/214 HP. 515.

22. Stoiąc oblicznie przed sądem ślachetny A. dziedzic N. zdrowy ná vmyśle y ná ciele/ iáwnie zeznał: iż dobrá swé dziedziczné/ to iest/ wieś C. ze wszytkim téy wsi dziedzictwem/ y ze wszytkim práwem/ pánstwem y własnością/ y tytułem dziedzicznym/ y ze wszytkiémi do tych dobr przynależnościámi/ którymbykolwiek sposobem należały/ z pożytki wszystkimi/ nic práwá/ pánstwá/ y własności/ y wszytkich dochodów y pożytków w przerzeczonych dobrách sobie y potomkóm swym nie ostáwuiąc/ áni wyymuiąc/ ták szeroko/ długo y wokrąg/ iáko przerzeczonych dobr dziedzictwo w swych miedzách y gránicách szerokie iest/ y iáko ie sam dzierżał/ y miał/ y w dzierżeniu był/ ślachetnému D. y iego własnym potomkóm dał/ dárował wiecznie y ná wieki: áby przez przerzeczonego D. y iego potomki iáko prawdziwé y słuszné potomki przerzeczoné dobrá były trzymáné/ miáné

Formula donationis perpetuæ.

COmparens personaliter coram iudicio Nobilis N. hæres de N. sanus mente & corpore existēs, publicè & per expressum recognouit: Quia bona sua hæreditaria, videlicet villam N. cum totali ipsius villæ hæreditate, ac cum omni iure, dominio & proprietate, tituloq; hereditario, necnon cum omnibus ad ipsa bona pertinentibus, & quouis modo spectantibus, & vtilitatibus vniuersis, nihil Iuris, dominii, & proprietatis, & quorumuis vsufructuum, ac vtilitatum, in prædictis bonis, pro se & suis successoribus reseruando, seu excipiendo: ita latè & longè, circumferentialiterq; prout præfatorum bonorū hereditas se in suis metis & limitibus extendit: & prout ea solus tenuit, habuit, & possedit: Nobili N. de N. nepoti suo ex fratre germano, dedit, donauit, perpetuè & in æuum, irreuocabiliterq; per præfatū N. & eius Successores tanquam veros & legit-

miáné y wiecznie dźierżáné/ y wedle vpodobánia swégo ná vżytki obrácáné.

A iuż od tego czásu przerzeczony N. przerzeczonému N. dał istotné wwiązánié y dźierżenié w rzeczy sámey przez Woźnégo ziemskiégo w przerzeczoné dobrá N. to iest w wieś B. y we wßytko iéy dźiedźictwo/ y we wßystki pożytki. W których wßystkich dóbr spokoynym dźierżeniu bedźie powinien przerzeczony N. y iego potomkowie przerzeczonégo C. z iego potomki wzgledem przerzeczonych dóbr B. tym sposobem dárowánych bronić/ zástępić/ wyswobodźić/ y vspokoić od wßelkiégo zátrudnienia práwnégo/ y od wßytkich osób stanu y oboiéy płći przez dawności ziemskié/ iáko dawność ná którą osobe z práwá przynależy tylekroć ilekroć iemu C. bedźie potrzebá/ pod ßkodámi ziemskimi ábo pod zakłádem C. grzywien/ żadną rzeczą wymyślną tego zakłádu nie vchodząc.

Sposób zapisu zastáwy dóbr.

23. Stoiąc oblicznie przed sądem niniéyßym ßláchetny A. dźiedźic B. dobrowolnie/ iáwnie/ y przez wyznánié zeznał: iż ßláchetnému C. y iego potomkóm dobrá swé dźiedźiczné/ to iest/ wieś E. w grzywnách M. pieniedzy dobréy monety Polskiéy zástáwił y zápisał do świetá Národzenia páná Christusowégo/ blisko przyßłégo/ á od świetá Národzenia Páná Christusowégo/ do drugiégo tákiégóż świetá blisko przyßłégo iesliby nie wykupił/ ábo summy przerzeczonéy nie záplácił/ dóbr tych dźiedźicznych. A ták rok od roku iáko látá po sobie idą/ áż do zupełnégo y cáłégo przerzeczonéy summy M. grzywien záplácenia/ y przerzeczonych dóbr wykupienia: áby dźierżał C. V. przerzeczoné dobrá ze wßytkim práwem/ pánstwem/ własnością/ ták długo/ ßeroko y w okrąg ze wßytkimi y kożdémi z osobná tych dóbr pożytki/ dochody y przynależnościámi wßytkimi: to iest/ iáko sam dźierżał/ miał/ y w trzymániu był/ nic sobie práwá/ pánstwá/ ábo pożytków w przerzeczonych dobrách E przerzeczonému A. B. y iego potomkóm którymkolwiek niezáchowuiąc álbo nie wyymuiąc obyczáiem y tytulem zastáwy/ áż do wykupienia/ áby dźierżał/ miał/ vżywał. A iuż mu przerzeczony

legittimos hæredes, prædicta bona tenenda, habenda, & perpetuè possidenda ad vsusq; beneplacitos conuertenda.

Et iam prædictus N. prædicto N. exnunc dedit realem intromissionem & actualem possessionem, per Ministerialē Terrestrem N. de N. in præfata bona, videlicet villam N. & eius hæreditatem totalem: & debet prædictus N. & eius Successores præfatum N. cum suis Successoribus occasione præmissorum tueri, euincere, & eliberare, pacificareque ab omni impetitione iuridica: ab omnibus personis per præscriptiones Terrestres: prout ad quālibet personā præscriptio pertinet: toties quoties sibi N. opus fuerit sub damno Terrestri: nulla re exquisita ipsū euadēdo.

Etsi talis vēditio deberet fieri in vim reemptionis alias nà widerkaff: tunc in loco cōpetēti addātur dūtaxat hęc verba: videlicet, in vim reēptionis, aliâs na widerkaff.

Forma obligationis, cum traditione possessionis.

COmparēs personaliter coram iudicio Nobilis N. de N. heres publicè & per expressum recognouit. Quia Nobili N. de N. bona sua hereditaria, videlicet villam N. in trecentis marcis pecuniæ bonæ monetæ numeri Polonicalis obligauit, inscripsit: & præsenti inscriptione inuadiat, obligat, & inscribit, ad festum Natiuit: Christi proximè venturum: & à festo Natiuitatis Christi proximo in defectu exemptionis & summæ præfatæ solutionis ad aliud festum Natiuitatis Christi: & sic ab anno ad annum annis se sequentibus: vsque ad plenariam & integram præfatæ summę trecentarum marcarum exsolutionem: & prædictorum bonorum N. exemptionē: per ipsum N. de N. prædicta bona N. tenenda, habenda & possidenda: cum omni iure, dominio, & proprietate, modo obligatorio; nihil iuris, dominii, & quorumuis vsufructuum vel vtilitatum, in præfatis bonis N. pro prædicto N. & eius Successoribus, vsque ad debitam executionem, penitus reseruando seu excipiendo: sed ita latè & longè, prout solus prædictus N. tenuit, habuit & possedit. Et iā sibi prædictus N. dedit & dat exnunc in

Zyg. w Piotr. 1523. fol. 47. HL119. B/ 214HP. 516

czony præfata

czony A. dał y dáie od tego czásu w przerzeczoné dobrá E. istotné wwiązánie y dzierżenié rzeczné/ przez którégokolwiek Woźnégo ziemskiégo/ od tego czásu z práwá przydánég/ áby przyiął to wwiązánie. Ani ma przerzeczony A. y iego potomkowie przerzeczonému C. y iego potomkóm w przerzeczoné dobrá zastáwné wwiązánia bronić/ ábo dawszy wwiązánie w nich krzywdzić/ ábo którymkolwiek obyczáiem spokoynégo dzierżenia przekázáć/ y owszem będźie powinien y iego potomkowie będą powinni względem przerzeczonych dóbr ode wszystkich obowiązków/ praw/ y zapisów pierwszych/ też posągu y wiáná szláchetnéy F. małżonki swéy/ y pozwów/ przypozwów iuż wniesionych/ álbo które iescze wniesioné bydź máią/ zysków/ przezysków którychkolwiek/ y iednym słowem zámykáiąc od wszytkiégo przenágábánia práwnégo/ v wszytkich sądów królestwá przez wszytki dawnośći ziemskié/ iáko ná którą osobę płći y stanu oboygá ziemska dawność przynależy y śćiąga się/ bronić/ sczyćić/ zástąpić y wyswobodźić/ y przez szkody ji vczynić tylekroć/ ilekroć iemu ábo iego potomkóm w tym czáśie póki zastáwá trwáć będźie byłáby tego potrzebá/ pod zakłádem inych M. grzywien. O który zaklad ábo zakłády ieśli względem przerzeczonych rzeczy pozwáć do práwá ziemskiégo G. álbo Grodzkiégo H. dopuśćiłby się/ ábo iego potomkowie dopuśćiliby się/ tedy ná pierwszym Roku pozwu iáko záwitym może bydź zdan w zysku. á ieśliby nie stánął odrzućiwszy wszytki zwłoki ná rzeczy główné/ ábo też ná przypadkowé/ choć prawdźiwéy niemocy/ odłożenia ná wietszą rzecz/ ná rzeczy sobie wedle práwá pomocné/ ná quit: wyiąwszy gdźieby sobie bráć chćiał ná quit własnégo Powiátu/ ná który zwykło bydź dawano: y ná wszytkié iné z któréykolwiek przyczyny zwłóki y miánowánia wszytki/ dáć w wiązánié/ y krzywdę przez się ábo przez naprawné osoby w przerzeczonych dobrách vczynioną ná prosté powodowé twierdzenié ma nágrodźić/ y od inszych zádawánia trudnośći zástępić/ wyswobodźić/ przez szkody vczynić będźie powinien y będą powinni. A ieśli w przerzeczonych rzeczách wszytkich ábo w częśći nie vczynilby dosyć/ támże zárázem przez sąd nie winá trzech grzywien/ ále zakład ná nim ábo potomkách iego ma bydź skazan: o który zakład ábo zakłády sąd odrzućiwszy sądowné ruszenia/ y iné wszytkié zwłóki ábo smykánia/ ten práwem zwyćiężony/ temu który práwem wygrał/ pod czternaśćią grzywien winy/ nie odchodząc/ wedle obyczáiu práwá dosyć vczynić będźie powinien/ y potomkowie iego będą powinni: które záplaćiwszy y dosyć zánie

præfata bona N. realem intromissionem & actualem possessionem per Ministerialem Terrestrem N. de N. Et debet, tenebiturq; præfatus N. & sui Successores tenebuntur ipsum N. & eius Successores, occasione prædictorum bonorum, ab omni impetitione iuridica & quibusuis Inscriptionibus & iuribus prioribus, tueri, defendere, euincere & eliberare: toties quoties sibi aut eius Successoribus opus fuerit: vsque ad exemptionem bonorum prædictorum. Nec debet prædictus N. & eius Successores, prædicto N. & eius Successoribus, in præfatis bonis obligatis iniuriari: aut quouis modo pacificā possessionem præpedire: sub vadio aliarum trecentarum marc. Pro quo vadio, si se citari permiserit, aut Successores permiserint; in primo termino tanquam peremptorio, parere tenebitur & tenebuntur. Et in illo termino, intercedere, euincere, eliberare iniuriamq; per se, vel submissas personas, in præfatis bonis, illatam resarcire. Quòdsi in præfato termino intercedere, euincere, eliberare, damnumque resarcire noluerit, aut neglexerit: extunc pro præfato vadio satisfacere tenebitur, in eodem termino: nulla re exquisita, nec colore excogitato: nec iudicialiter neq; extra iudicialiter. abrenunciando omnibus iuris remediis & dilationibus: nullisq; euasionibus, modis, vel cautelis. Terminum præfatum differendo: nec quouis modo ipsum N. vel eius Successores euadendo. Quod vadium, debet conuerti in summam essentialem, sine corporali iuramento: nec poterit quicquam in auxilium sibi contra ipsum N, & eius Successores accipere, sub amissione suæ causæ, videlicet solutionis præfati vadii: quo soluto, vtique Inscriptioni præsenti, & in ea contentis satisfacere, toties quoties sibi N. & eius Successoribus opus fuerit.

nie vczyniwßy przedśie zapisowi y wßytkiemu w nim opiśániu dosyć vczynić z potomki swymi będźie powinien tylekroć/ilekroć iemu C. D. y iego potomkóm będźie potrzebá.

Sposób obowiązku pewnego długu.

24. Stoiąc oblicznie przed Sądem Szláchetny N. dźiedźic N. iáwnie y przez zeznánie wyznał: iż ßláchetnemu N. sto grzywien pieniedzy pewnego y wiádomego długu/ álbo pożyczánych pieniedzy monety y liczby Polskiey iest winien/y ninieyßym listem obowiezuie śie od tego czásu ná świeto Národzenia Páná Chrystusowego/które blisko przydźie záplácić/y viśćić śie: á gdźieby nie záplácił ábo záplácić zániedbał/tedy ná záiutrz tegóż świetá Národzenia Páńskiego/ które blisko przydźie/ będźie powinien y ninieyßym zapisem obowiezuie śie iemu N. dáć istotné wwiązánié y spokoyné dźierżenié w wieś swą dźiedźiczną ábo zastáwną rzeczoną N. przez Woźnego: którego sobie przerzeczony N. wybierze przez wßelákiego przydánia którégokolwiek vrzedu: á dawßy mu wwiązánié y spokoyné dźierżenié/ ma y będźie powinien onégo bronić y wyswobodźić: ták iż przerzeczoné dobrá spokoynie od wßelkiéy trudnośći práwnéy wßystkich osób będźie mógł dźierżeć y trzymáć: które będźie dźierżał y miał obyczáiem zastáwnym w przerzeczonych stu grzywien/ od przerzeczonégo świetá Národzenia Páńskiégo/ ábo ráczey od wźiecia dźierżenia do drugiégo Národzenia Páńskiégo blisko przyßłégo: á od świetá Národzenia Páńskiégo blisko przyßłégo do drugiégo/iáko látá po sobie idą/ áż do zupełnéy zapłáty przerzeczonych stá grzywien ze wßytkim práwem/páństwem y własnośćią/ y ze wßytkimi pożytki/ które pochodzą z tych dóbr ábo ze wśi przerzeczoney/ nic niewyymuiąc. A będźie powinien rzeczony N. przerzeczonégo N. wzgledem przerzeczonych rzeczy bronić/sczyćić/ wyswobodźić/pod zakłádem drugich stá grzywien. A iesliby niechćiał bronić/sczyćić/y wyswobodźić/ ábo to czynić zániedbał/ábo w przerzeczonych dobrách przez śie ábo napráwné osoby którymkolwiek sposobem będźie krzywdźił/ á wzgledem przerzeczonéy obrony dopuśćiłby śie o zakład pozwáć/ álbo iego potomkowie tákże: tedy ná pierwßym roku stáć będźie ábo będą powinni/y ná tymże bronić/zástepić/ wyswobodźić/ y dobrá przerze-

Inscriptio inscribendi debiti, ad certum diem obligati.

Comparens personaliter coram iudicio nobilis N. de N. publicè & per expressũ recognouit: quia nobili N. de N. cẽtum marcas pecuniarum certi & liquidi debiti, siue mutuatæ pecuniæ, monetæ & numeri Polonicalis, tenetur, & præsẽtibus obligatur, hinc ad festum Natiuitatis Christi proxime venturum, soluere & complere. Casu quo non soluerit, aut soluere neglexerit: extunc in crastino eiusdem festi Natiuitatis Christi proximè venturi, debebit, tenebitur, præsentibusq; se obligat sibi N. dare realem intromissionem, & pacificam possessionem, in villam suam hereditariam, siue obligatoriam, dictam N. per ministerialem, quemcunq; sibi præfatus N. eligerit: etiam sine alicuius additione officii. Et data sibi intromissione, & pacifica possessione, debet & tenebitur ipsum tueri & defendere & eliberare: ita quòd præfata bona, pacificè & quietè ab omni impetitione iuridica, quarumcunq; personarum, posset tenere & possidere quæ tenebit, habebit, possidebit, modo obligatorio, in præfatis centum marcis, á præfato festo Natiuitatis Christi: vel potius ab acceptione possessionis, ad aliud festum Natiuitatis Domini proximè venturum: & à festo Natiuitatis Christi proximè venturo, ad aliud annis sequentibus vsq; ad plenariam solutionem prædictarum centum marcarum cum omni iure, dominio, & proprietate: ac cum omnibus vtilitatibus, ex eiusdem bonis, seu villa prædicta, prouenientibus: nihil excipiendo: & tenebitur dictus N. præfatum N. occasione præmissorum, tueri, defendere, & eliberare, sub vadio aliarum centũ marcarum. Quòdsi tueri & defendere & eliberare noluerit aut neglexerit: vel in præfatis bonis, per se, vel summissas personas, quouis modo iniuriatus fuerit: & se occasione præmissorum, pro præfato vadio citari permiserit, vel sui successores permiserint: extunc in primo termino parere tenebitur & tenebuntur: & in illo termino,

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 48. HL. 120/ 21. HP 518.

przerzeczoné vspokoić od wßytkich osób/ iáko ná ktorą osobe dawność należy. A iesli ná przerzeczonym roku przerzeczonych rzeczy nie vczyni ábo zániedba vczynić dosyć/ ábo krzywdy iesli ktorą vczyni niechćiałby nágrodźić / tedy ná tymże Roku o przerzeczony zakład dosyć vczynić będźie ábo będą powinni / żadną rzeczą áni bárwą wymyśloną/ áni práwnie áni niepráwnie roku przerzeczonég nie odkłádáiąc/ áni iákimkolwiek sposobem tego roku on sam y potomkowie iego nie vchodząc. Ktory zakład ma być obrócon w summe głowną / bez przyśięgi ćielesnéy: y żadnéy rzeczy sobie przećiwko niemu sam y iego potomkowie nie máią bráć/ pod strácenim swéy rzeczy. A wßákże zápłáćiwßy zakład przedśie temu obowiązkowi y rzeczam w nim nápisánym dosyć vczynić temuż N. y potomkóm iego będźie powinien tylekroć / ilekroć iemu y potomkom iego będźie potrzebá.

Sposób zápisánia Arendy.

Zyg. w Piotr. 1523. fo. 49. HL 120. B/216 HP. 519.

25. Stoiąc oblicznie przed sądem ßláchetny A. dźiedźic ábo dźierżawcá N. iáwnie y przez wyznánie zeznał: iż dobrá swé dźiedźiczné ábo zastáwné / to iest / wieś C. ßláchetnému D. zá ták wiele grzywien M. pieniędzy dobréy monety y liczby Polskiéy náiął/ y Arendował tylko do trzech lat/ od świętá świętego F. blisko przyßłégo: ktoré grzywny M. przerzeczony C. przerzeczonému A. będźie powinien zápłáćić ná kożdé święto świętego F. ná mieyscu G. á przerzeczony A. będźie powinien przerzeczonégo D. quitowáć v Akt Grodzkich G. w tymże Powiećie: á ták/ rok od roku áż do wyśćia téy Arendy. Ktoré dobrá przerzeczoné / to iest / wieś C. przerzeczony D. Arendarz będźie dźierżał/ y w nich mießkał mocą przerzeczonéy Arendy/ á nie żadnym innym práwem/ ze wßytkim pánstwem / práwem/ y wßytkimi pożytki / ktoré do przerzeczonych dóbr ktorymkolwiek sposobem należą/ z dochody ktoré z nich pochodzą wßytkimi/ żadnych nie wyymuiąc/ od tego czásu áż do wyśćia trzech lat á nie dáléy / iáko wyżßéy iest nápisáno. A iuż przerzeczony A. dał temu naiemnikowi álbo Arendarzowi D. istotné dźierżenie w przerzeczoné dobrá C. y będźie powinien onégo bronić w prze-

no, tueri, euincere, eliberare, bonaq; præfata pacificare, ab omnibus personis, prout ad aliquam personam præscriptio pertinet. Quòdsi in præfato termino præmissa non fecerit, seu facere neglexerit: aut iniuriam si quam intulerit, resarcire nollet: extunc in eodem termino, pro præfato vadio, satisfacere tenebitur & tenebũtur: nullare exquisita, nec colore excogitato: neq; iudicialiter, neq; extraiudicialiter, terminũ præfatum differendo: neq; quouis modo ipsum vel eius successores pro præfato vadio euadendo: quod vadium debet conuerti in summam essentialem, siue principalem, sine corporali iuramento: nec quicquam sibi contra ipsum aut eius successores recipiendo, sub amisione suæ causæ. Nihilominus soluto vadio, pręsenti obligationi, & in ea contentis, satisfacere eidem N. & successoribus eius tenebitur: toties quoties sibi & eius successoribus opus fuerit.

Inscriptio locationis & conductionis, seu Arendæ.

Comparens personaliter coram iudicio nobilis N. de N. hæres siue Tenutarius, publicè & per expressũ recognouit: quia bona sua hæreditaria, siue obligatoria, videlicet villam N. nobili N. de N. pro decem marcis pecuniæ, bonæ monetę & numeri Polonicalis arendauit, ad tres dũtaxat annos, à festo Natiuitatis Christi proximò, continuè se sequentes: quas decem marcas præfatus N. prædicto N. tenebitur soluere ad quodlibet festum Natiuitatis Christi, seorsum in loco N. & præfatus N. tenebitur præfatum N. quietare, ad Acta Castrensia, districtus illius: & sic quolibet anno vsq; ad expirationem præfatæ arendæ. Quæ quidem bona præfata, videlicet villam N. prædictus N. arendator tenebit, possidebit: illisq; vti fruetur, vigore præfatæ arendæ, & nullo alio iure: cum omni iure, dominio, omnibusq; vsufructibus, ad prædicta bona quoquo modo spectantibus: & vtilitatibus ex illis prouenientibus, vsq; ad decursum trium annorum, à receptione possesionis, vel potius ad certum tempus, prout suprà. Etiã præfatus N. dedit sibi Arendatori realem possesionem in præfata bona: tenebiturque

w przerzeczonych dobrách árendowánych / od wßelkich obowiązków praw / zapiſów / pozwów/ ßkód/ od wßytkich oſób y płci ſtánu oboygá/ y od wßelkiego przenágábánia práwnégo / áż do wyßćia przerzeczonéy Arendy / pod ßkodą źiemſką ábo zakłádem.

que ipſum tueri, protegere, in præfatis bonis arendatis, ab omni impetitione iuridica vſq; ad expirationem præfatę arendæ, ſub damno terreſtri. Et hic idem ſtans pręfatus N. Arendator etiam recognouit ſe arendaſſe prædicta bona apud præfatum N. iuxta continentiam præſentis inſcriptionis. Quæ bona recognouit, non alio genere tantummodo iure arendæ prædictæ, ſe tenere & poſsidere.

O które ßkody ábo zakład ieden od drugiégo względem przerzeczonéy obrony pozwány / y potomkowie iego pozwáni do ſądu Ziemſkiégo E. ábo Zamkowégo J. ná pierwßym Roku iáko záwitym ſtać oblicznie/ y zániechawßy wßytkich wymowek / zwłók z któreykolwiek przyczyny / ábo też quitów/ które z práwá zwykły bydź dawáné y pozwaláné / y wßytkich inych práwnych zwłók/ y tákże rußenia ſędzi / odpowiedáć / y od ſądu nie odchodząc Dekretowi ſądowemu bydź posłußen/ to ieſt záſtepić / y o wßytkié oſądzoné rzeczy doſyć vczynić bedźie powinien/ y potomkowie iego bedą powinni tylekroć/ ilekroć im y ich potomkóm bedźie trzebá.

A ſtoiąc tenże przerzeczony D. Arendarz też zeznał: iż árendowáł przerzeczoné dobrá v przerzeczonég A wedle ninieyßég zapiſu: które dobrá zeznał/ iż nie iny práwem tylko práwem Arendy przerzeczonéy F. dźierży y w nich śiedźi: po którey Arendy wyßćiu przerzeczony A. ábo iego potomkowie wiádą w wieś C. á żadnégo gwałtu w tym nie vczynią.

Mąż żenie, żoná mężowi może ſpólnè dożywoćie vczynić tym ſpoſobem.

26. STóiąc oblicznie przed ſądem ßláchetny N. ztąd á ztąd / y tákże ßláchetna N. małżonkowie/ zdrowi ná vmyśle y ná ćiele / vżywßy przyiaćielſkiéy rády iáwnie / y miánowićie wyználi: Iż wßytkich dóbr ſwych dźiedźicznych y záſtáwnych / ruchomych y nie ruchomych / które teraz máią y potym mieć bedą / zobopólnie y ſpólecznie pozwolili ſobie vżywánié do czáſu żywotá ſwego / tákim obyczáiem. Iż ieſliby przerzeczonemu N. pierwéy/ niż przerzeczonéy N. przydáło ſie vmrzeć: tedy oná N. wßytkié dobrá ták ruchomé iáko nieruchomé przerzeczonégo N. bedźie trzymáć / y oné pośiedźie ze wßytkim práwem / páńſtwem/ własnośćią / nic nie wiymuiąc: y bedźie ich vżywáć áże do czáſu żywotá ſwego: á po śmierći przerzeczonéy N. dobrá przerzeczoné ták ruchomé iáko nieruchomé cále zupełnym práwem ná potomki przerzeczonégo N. wrócą ſie przez wßelákiéy przekáży y ſporu potomków przerzeczonéy N. A tákże gdźieby ſie przerzeczonéy N. przydáło pierwéy vmrzeć / niżli ſámemu N. tedy przerzeczony N. dobrá wßytkié ták ruchomé iáko nieruchomé przerzeczonéy N. bedźie dźierżał y pośiedźie / ze wßytkim práwem/ páńſtwem/ własnośćią/ ze

Inſcriptio inter coniuges ad tempora vitæ.

COmparentes perſonaliter coram iudicio Nobiles N. de N. & N. de N. coniuges, ſani mente & corpore exiſtentes & vſi amicorum conſilio, publicè & per expreſſum recognouerunt: quia omnium bonorum ſuorum hęreditariorũ & obligatoriorum, mobilium & immobilium, quæ nunc habent & in pòſt habebunt, inuicem & mutuò conceſſerunt ſibi vſu fructum, ad tempora vitæ: tali videlicet modo: quòdſi præfatum N. prius quàm prædictam N. mori contigerit; extunc ipſa N. bona omnia, tàm mobilia quàm immobilia prædicti N. obtinebit & poſſidebit: cum omni iure, dominio & proprietate, nihil excipiendo: illiſq; vtifruetur ad tempora duntaxat vitæ ſuæ. Poſt mortem verò prædictæ N. bona præfata tàm mobilia quam immobilia, totaliter pleno iure ad Succeſſores prædicti N. deuoluentur: ſine quouis impedimẽto & contradictione Succeſſorum præfatæ N. Et ſimiliter ſi contigerit prædictã N. priùs mori quàm ipſum N. extũc præfatus N. bona omnia tàm mobilia quàm immobilia præfatæ N. obtinebit & poſſidebit: cum omni iure, dominio, & proprietate: & omnibus eorundem bonorũ perti-

Zyg w Piotr. 1523. fo. 46 HL. 121 / 14. y 217. HP 279.

ze wszytkimi ku tym dobrám rzeczámi przynależącémi: y bedźie ich vżywał do czásu tylko żywotá swego: á po śmierći przerzeczonégo N. dobrá przerzeczoné ktoreżkolwiek oney N. przynależáły / ná potomki przerzeczoney N. cále wrócą sie bez wszelákiey przekázy y sporu przerzeczonégo niegdy meżá potomków.

rũ pertinentibus: illisq; vtifruetur ad tempora vitæ duntaxat suæ. Post mortem verò prædicti N. bona præfata quæcũq; ipsã N, cõcernebant, ad Successores totaliter deuoluẽtur, sine quouis impedimẽto & cõtradictione Successorum præfati N.

Inscriptio verò cesionis hæc est.

HL 121. B/ 117.

27. Comparens personaliter coram iudicio præsenti Nobilis A. de B. spõtè, publicè ac expressè recognouit, quia de omni iure suo ac inscriptionibus suis perpetuis, vel obligatoriis, in Actis quibuscunq; contentis, à quibuscunq; personis, quacunq; ex causa, in & super bonis C. habitis, vnà cum tuitione, in eodem iure, ac inscriptionibus contenta, latius in se canente, nihil iuris, dominii & proprietatis, ac vsuumfructuum, ex eisdem iuribus ac bonis prædictis, sibi & suis Successoribus relinquendo: sed prout ea solus habuit, tenuit & possedit, Nobili D. E. & eius Successoribus cessit: prout iam exnunc cedit & resignat: aliaq; omnia ipsius iuris, ac inscriptionum suarum beneficia, bonorumq; dominium, ac vtilitates vniuersas, in eundẽ D. & eius Successores transfudit perpetuò & in æuum. Et iam ipse A. eidem D. dat realem intromissionem, & actualem possessionem, tàm in hoc ipsum ius seu inscriptiones; quàm in bona prædicta, per ministerialem Terrestrem, quemcunq; iam exnunc de iure additum ad intromittendum præfata bona C. vigore ipsius iuris cessi, ac inscriptionum originalium, tenenda, habenda & vtrifruenda, perpetuò, ac in æuũ, (vel alioqui vsque ad exempionẽ eius, vel Successoribus ipsius, realiter faciendam.

KWITY GRODZKIE. Tit: VI.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 20.

1. Kwity przed kśiegámi Grodzkimi / ták té ktore iuż są vczynioné / iáko też in futurum bedą czynioné / y zeznawánié wszelákich zapisów y rzeczy / nullis exceptis, áby ták ważné były iáko ziemskié / wiecznémi czásy vstáwuiemy.

KSIĄG

KSIĄG PIĄTYCH, CZĘSC PIĄTA, O Vrzędzie Ziemskim.

O ROCECH Y SĄDZIECH Ziemskich, Tit: I.

Roki ná kożdy mieśiąc w Powiećiéch bywáły.

Práwo. I. O Rocéch Ziemskich / iż nád vtrapieniém vbogiéy Szláchty náßéy smiłowáliśmy śie / tákeśmy postánowili : iż przerzeczoné Roki Ziemskié nie częśćiéy / iedno raz w Mieśiąc w kożdym Powiećie máią bydź sądzoné.

Ná których Rocéch Ziemskich Komornicy sędźiów y Podsędków z drugimi dwiemá Komorniki / to iest Woiewodzym y Podkomorzégo niech bedą wybiérani / y przez nie do tychże niech bedą przyłączeni : przez których Sędźia y Podsędek y Komornicy ich niech nie máią mocy sądźić.

*niż. Tit. 4. prá. 2. Vrzędnicy.

A przerzeczeni Komornicy ábo Vrzędnicy sądowni / którzy máią bydź posádzeni / nie máią inych spraw iedno swé własné prokurowáć ábo spráwowáć / áni ku spráwowániu máią od sądu wstáwáć.

A iest to dobra rzecz y pożyteczna : áby sędźia y podsędek ná Rocéch ziemskich sámi osobą swą śiedźieli / iáko iest zwyczay w Wielkiéy Polscze.

*niż. Tit. 4. prá. 11. Téż skázáliśmy.

Ale ná potym cztéry kroć do roku odpráwowánè bywáły.

2. Chcemy y roskázuiemy : áby sądy Ziemskié cztérzy kroć do roku / wedle piérwßégo dozwolenia y dopuszczenia / dla vstrzeżenia próżnych nakłádów y trapienia były sądzoné.

*niż. prá. 3. Iż śie : y prá. 9. 10.

Cztérykroć odpráwowánè bywáły, á Sędźia z Posędkiem y z Pisárzem ná nich bywáć máią.

3. Iż śie częstokroć tráfia Sądóm Ziemskim

Iudicia semel in mense celebrabantur, & per quos.

De terminis autem particularibus simplicibus, quia vexationi & turbationi nostrorum pauperum Militum sumus compatientes, taliter duximus prouidendum : quòd præfati termini particulares, non pluries nisi semel infra Mensem in quolibet districtu, seu Iurisditione, aliâs *Powiát*, fieri debebunt.

Iág. w krá. y w Wárćie 1423. La. 45. HL 280/ 499. HP. 410.

In quibus Camerarii, Iudicum & Subiudicum alii duo Camerarii, videlicet Palatini & Succamerarii eligēdi per eosdem, ad alios adiungendi: sine quibus Iudex & Subiudex & Camerarii eorum non habeant iudicandi facultatem.

Prædicti etiam Camerarii seu Officiales Iudicii sic locandi, non debebunt alias causas, nisi proprias procurare : vel ad procurandum se, de Iudicio leuare.

Ac bonum & consultum videtur, quòd Iudex vel Subiudex, particularibus terminis personaliter (cùm possint) presideant. sicut & in Maiori POLONIA est consuetum.

Sed deinceps tantùm in anno quater fiebant.

Item volumus & decernimus : Quòd Iudicia Terrestria quater in anno, iuxta priorem concessionem & admissionem, ad euitandum inanes expensas & fatigas, celebrentur.

Káz. III. w Korcz. 1451 La. 87. B. HL 280 / 500. HP 410

Iudex & Subiudex ac Notarius siue Camerarius, iudicent quater in anno, nisi infirmitas & R.P. negotium impediat.

Inprimis quoniam crebriuscule contingit,

Ian. Olbr. w Piotr. 1496 La. 96. B. HL. 126. y 280/ 226. y 500, HP 410

Ziemſkim nie bywáć/ dla niebytnośći tych którzy máią ſpráwiedliwość ſkázowáć. á ták vmyśliſmy poſtánowić/ iákoż poſtánawiamy/ áby w kożdéy źiemi króleſtwá náſzego ſądy Ziemſkié cztéry kroć do Roku były odpráwowáné.

Ná których Rocéch niech będą y ná nich niech śiedzą ći/ którzy względem doſtoieńſtwá ábo vrzędu ná ſądzenié ich przynależą: á ieſli ná nich nie będą/ áni inſzégo ná ſwé mieyſce poſtánowią: tedy przedśie Sędźia z Podſędkiem Roki y ſądy będą ſądźić: nic nie bacząc ná niebytność onégo ábo onych/ który ábo którzy mieli bydź przy nich: y tákże Komornicy ich ná niebytność Komorników ich.

Wſzákże przynamniéy przy tákich ſądźiéch y Rocéch Sędźia z Podſędkiem y z Piſárzem będźie powinien bydź: ná które ieſliż tych trzech vrzedników źiemſkich który nie przyiedźie/ ábo wſzyſcy nie przyiádą: tedy ma bydź karan ábo karáni czternaśćią grzywien winy: która ma bydź nie odpuſzczenie do ſkárbu króleſkiego obrócona. Wyiąwſzy chorobę ábo potrzeby Rzeczypoſpolitéy: gdźieby iémi zátrudniéni przyiecháć ábo ná nich bydź nie mogli.

git, iudicia non teneri Terreſtria, propter abſentias eorum, è quorum authoritatibus generalis dependet adminiſtratio iuſtitiæ: idcirco ſtatuendũ putauimus, & ſtatuimus; vt in ſingulis rerris Regni noſtri iudicia Terreſtria quater in anno celebrentur.

Quibus Iudiciorum terminis interſint, & eis præſideant illi, qui ad iudicia celebranda, ratione dignitatis aut officii pertinent. Si verò non intereſſent, neq; aliũ à ſe ſubſtituerent: nihilominus Iudex cum Subiudice, terminos & Iudicia Iudicabunt: non obſtante abſentia illius & illorum qui intereſſe debuit & debuerant: & ſimiliter Camerarii ſui, Camerariorum eorundem.

Tamen ad minus Iudiciis & terminis eiſdem, Iudex cum ſubiudice ac Notario intereſſe teneantur. pro quibus, ſi aliquis eorundem trium Officialium Terreſtrium non venerit: aut omnes non venerint: extunc puniendus, puniendiq; erũt 14. marc. pœna, fiſco regio irremiſſibiliter applicanda: vera infirmitate, & Reip. negotiis exceptis; ſi eis impediti ad iudicia venire non poſſent, vel eiſdem non intereſſent.

niż. prá. 9. Poſtánowiamy. y prá. 11. Vſtáwiczné. y prá. 13. Ieſli

niż. prá. 9. Poſtánowiamy.

niż. prá. 11 Vſtáwiczné par. A ieſliby zy prá. 13 Ieſli.

W Ruśi, ſześć kroć do roku bywáć máią.

Máſz niżéy Tit. 2. lege 35.

Gdźieby ſądy bydź nie mogły, tedy Piſarz Ziemſki oblicżny bydź ma z Komorniki y z księgámi ſądowémi dla zapiſów y wypiſów.

Iań Olbr. 1496. La. 97. HL170/ 303. HP408

4. Roki y ich ſądy vſtáwiamy/ áby były ſądzoné w kożdych Ziemiách y Powiećiéch/ iáko były záwżdy bywáć zwykły: á gdźieby którym rázem nie mogły bydź/ á miáły bydź ſądzoné: tedy przedśie miáſto nich w ten dźień y ná tymże mieyſcu/ ná którym ſądy zwykły bywáć/ chcemy y ſkázuiemy bydź: áby tylekroć/ ilekroć ſądy miáły bydź/ namniéy Piſarz Ziemſki oblicżny pod tąż winą nieodpuſzczoną/ którąſmy ná Sędźiégo y Podſędká niebędącé vſtáwili/ to ieſt/ pod czternaśćią grzywien weſpolek y z Komorniki (ieſliby ini vrzędnicy nie mogli przyiecháć) z księgámi ſądownémi ſtáwił śie v ſądu: przed którymi/ to ieſt przed Piſárzem y Komorniki/ ludźie do kśiąg

Quæ eſt Notarii & Camerariorum poteſtas: abſente Iudice.

TErminos verò ac eorum iudicia, ſtatuimus in terris & diſtrictibus ſingulis, ſic: vt conſueuerunt teneri, celebrariq;. At vbi pro aliqua vice celebrari non poſſent, pro qua celebranda erant: nihilominus pro eiſdem, die & loco, prout in quibus ipſa iudicia fieri conſueuerunt, volumus & decernimus, vt toties, quoties iudicia celebranda erant, ad minus Notarius Terreſtris perſonaliter, (ſub eadem pœna, per eum, ſi ſecus fecerit, ſoluẽda: quã ad Iudicem & Subiudicẽ, abſentes, cõſtituimus) vnà cũ Camerariis (ſi cæteri officiales venire non poſſent) conſtituãtur, cum libris iudiciorum. Coram quibus, Notario & Camerariis, homines ad librum venientes, inſcriptiones facient in

księg przychodzący/ zapisy będą czynić w księgách : iáko którému będźie potrzebá/ bądź wpisowáć bądź wypisowáć.

in libro : aut describant; prout cuilibet inscribendi vel describendi necessitas incumbet.

Roki ábo sądy po rozesłániu listów séymowych áż do séymu powiátowégo sądzone być mogą.

Iudicia vbique, vsque ad Conuentum particularem sint.

5. Iż zá iákimsi złym zwyczáiem to sie wszcżeło : że sądy Ziemskié nie bywáią sądzoné iáko skoro listy o séymie wálnym bywáią wydáné : co bywa z wielkim zániedbániem spráwiedliwośći. Dla tego vstáwiamy : áby nápotym ná przyszłé czásy nic niewádząc temu/ iż tákowé listy séymowé wynidą ábo séym wálny będźie opowiedźian/ przedśie sądy Ziemskié wszedy były sądzoné/ áż do séymu powiátowégo : który będźie w kożdym Woiewództwie postánowion.

QVoniam abusu quodam inoleuit, iudicia terrestria non celebrari mox, vt literæ de Conuentu generali statuto emittuntur : (quod fit cum magna iustitiæ negligenta) proinde statuimus : vt deinceps futuris temporibus, non obstantibus literis huiusmodi, & Conuentus generalis publicatione, iudicia Terrestria vbiq; celebrentur : vsque ad Conuentum particularem, in vnoquoq; Palatinatu institutum.

Zyg. w Piotr. 1538. HL 280. B/ 232. y 500. HP. 412.

Tydźień przed séymikiem Powiátowym vstáwáć máią. Ar. Sądzenie Rokow.

6. ROki wszelákié Ziemskié/ Grodzkié y ſkárgowé/ tydźień przed séymikiem Powiátowym/áby nie były sądzoné. A ieśliby sądzoné były/tedy to nullius valoris być ma/ excepta positione Actorum Terrestrium, ná których exemptiæ bonorum tylko máią być odpráwowáné/ etiam sub Conuentu generali & particulari.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 28.

Po dokończeniu séymu áż po dwu Niedźiel odpráwowáné być máią. Arti: Sądy Ziemskie y Grodzkie po Wszytkiey Koronie.

7. SĄdy Ziemskié y Grodzkié/ Juridiki Grodzkié/ nie máią sie odpráwowáć w żadnym vrzędźie y w Grodźie po dokończeniu séymu wálnégo Koronnégo/ in arctiori tempore, iedno po dwu Niedźiel.

Zyg. III/ w Wár. 1589. fol. 31.

Sądy Ziemskié, Grodzkié, y vltimæ instantiæ, *Trybunálskié. etc. pod niebytność w Koronie Królewską bywáć máią.* Articulo: O Sądziech.

8. ROki Ziemskié/ Grodzkié/ Akty grániczné/ ták Podkomorzkié/ iáko y Commissárskié/ Rewizyie/ y insze wszytkié Subsellia/ tákże iudicia vltimæ instantiæ Trybunálskié/ iść máią obyczáiem zwykłym pod niebytność nászę/ iáko y przy nas.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 6.

O retenta prowentów stołu nászégo/ o retentá Poborowé/ vrzędy Stárośćié y Poborcze/ y sząfárze/ v których sie pokazáły retentá : y o retentá dáwné quárty/ ták przeszłych lat/ któré sie ná przeszłym y ná tym séymie odsądźić nie mogły/ iáko y z przeszłych/ & exemptionis bonorum regalium, & cognitionis stárych sum/ któreby wákowáły/ á byli zápozwáni y teraz/ y áż do przyiázdu nászégo/ tám in principali, quàm in executione rei iudicatæ, co iednák niéma sie śćiągáć ná summy nowé quingentorum millium.

Tákże o dobrá y summy iure caduco, od nas komu dáné/ skarb nász/ y Instigator nász ma poćiągáć do zwrócenia nászégo przed Trybunal pro hac vice. Wyiąwszy z tego Akcyie quárćiáné odesłáné z Trybunału Lubelskiégo y Wilenskiégo ná séym.

Tákże y quárty z Woiewództwá Wołynskiégo/ z dóbr nie rewidowánych/ y w summách stárych zápisánych/ któré do cognicyiéy séymowéy zostawáć máią.

Które wszytkié prowentá máią być płáconé do skárbu koronnégo/ iáko y W. X. Litewskiégo/ sub pœna wedle Constituciéy anni 1591. tenże Process ma być záchowan w W. X. Litewskim tylko o prowentá stołu nászégo.

wys. fol. 396. prá. 19 Iz przy.

Tákże Szláchćicowi/ któryby bądź w quárćie/ bądź w iákich inych prowentách Królewskich máietność swą Ziemską pusćił/ wolno będźie do wykupná inter causas officii ná Trybunał pozwáć.

Tákowymże procesem wolno będźie káżdému dochodźić possessyiéy dóbr nászych/ gdźieby ie komu gwałtem odieto: które spráwy nie tylko z pozwu/ ále y z áppellácyiéy ab exequutione przypadáiące/ sądzone máią bydź ná Trybunale w szesć niedźiel po áppellácyiéy inter causas officii. Tákże iesliby o niepusczenie dóbr nászych áppellácyia vrosłá ná Trybunał ma iśdź inter causas officii.

Gdy kto quit od strony otrzyma z przewodu práwá y bánnicyiéy/ ma iuż mieć zá tym locum standi v káżdégo práwá/ zá onym quitem choćby reláxácyiéy niemiał áż do dwunastu Niedźiel po zwróceniu nászym do Korony.

Które to spráwy nowo odesłáné/ máią sie záś zá przyiázdem da Pan Bóg sczesliwym nászym/ do własnégo swégo trybu/ y forum proprium wróćić.

A tá Constitucya o sądzeniu retent Poborowych y Quárciánych y summ stárych nie ma sie śćiągáć ná X. Litewskié/ iedno ná Koronę.

Táż Constitucya ácz byłá temporanea: ále záś reásumowána Roku 1598.

Pátrz wyższéy folio 144. lege 3. Constitucye anni M. D. XC. tertii.

O Rocéch y Wiécách wespół.

Trzykroć do roku bywáć máią, á ná nich vrzędnicy wszyscy bywáć powinni, wyiąwszy chorobę ábo poselstwo Rzeczyposp.

Káz. w Niesz. 1454 La. 93. HL 49/88. HP. 419.

9. Postánawiamy/ áby sądy záwité álbo Roki główné trzy kroć byly do roku we wszytkich Ziemiách: á wszyscy Vrzędnicy/ którzy zwykli na sądźiech śiádáć/ będą powinni ná nich bydź. Wyiąwszy Woiewody y Stárosty/ gdy ná séymiech álbo ná spráwách Rzeczypospolitéy będą zátrudnieni: ná który czás będą mogli ná swé mieyscá ludźi ośiádłé/ mądré/ y w práwie vczoné osádźić.

Ale ini/ którzy ná tákowych sądźiech zwykli śiádáć/ iáko Sędźia/ Podsędek/ Chorąży/ záwżdy niech będą powinni osobámi swémi bydź: wyiąwszy iesliby który z nich był niemocny/ ábo był ná poselstwie Królewskim ábo Koronnym: bo ná ten czás będźie mógł ná mieysce swé inégo zásádźić. Ale gdźie tych przyczyn nie będźie/ sámi w osobách swych będą powinni bydź.

Roki trzykroć do roku, á Wiecá czwartę bydź máią.

Zyg. w Krák. 1543 HL 47. B/ 85. HP 420.

10. Zdáło sie Nam y Rádam nászym: áby dosyć było tylko trzy rázy w Roku Roki Ziemskié sądźić/ iesli słuszna przyczyná

Officiales Colloquiis personaliter intersint.

Item statuimus: quòd Iudicia peremptoria seu termini generales, fiant tribus vicibus in anno, in terris singulis: omnesque Officiales, qui iudiciis præsidere consueuerunt, personaliter eis interesse tenebuntur, & sint astricti: Exceptis Palatino & Capitaneo: qui dum conuentionibus aut negotiis Regiis fuerint impediti, poterint vice sua surrogare terrigenas possessionatos, & prudentes seu Iurisperitos.

wys. prá. 2. Chcemy. y prá. 3. Iż sie y niż. prá. 10. Zdáło.

Cæteri verò præsidentes in iudiciis, vt Iudex, Subiudex, Vexillifer semper personaliter interesse debebunt. præter quàm, si eorum aliquis infirmus esset: aut legatione Regia, seu Regni fungens, alicubi mitteretur. Nam tunc pro vno semel poterit alium in Iudicio ponere, vice sua. aliàs semper extra casus istos interesse personaliter sint astricti.

niż. prá. 13 Iesli.

wys. prá. O Rocech y prá. 3. Iż sie.

Termini Terrestres ter in anno, Colloquia vero semel celebrentur.

Visum est nobis, & Consiliariis nostris, satis esse. vt tãtùm ter in anno, Terrestres Termini celebrarentur: idque, si non aliqua

czyná temu nie przekáźi: á czwarta cżeść Roku ná ſądzenié Wiecow niech bedźie obrócona. A to dla tego: áby Wiecá w Ziemi Sándomirſkiey kożdégo roku raz były ná trzech mieyſcách/ wedle ſtárégo zwyczáiu/ począwſzy w poniedźiáłek w Jeśieni po ś. Fránćiſzku.

Naprzód w Sándomirzu/ potym w Rádomiu/ náoſtátek w Wiślicy.

Tákże w Krákowie/ w Lublinie/ y w inych Woiewództwách y w Ziemiách Roki Ziemſkie/ y Wiecá tymże ſpoſobem máią bydź odpráwowáne: to ieſt/ trzykroć Roki/ á czwarty raz Wiecá.

Tákże w Woiewództwie Ruſkim trzykroć Roki Ziemſkie/ á czwarty raz Wiecá máią bydź ſądzone: to ieſt/ począwſzy Roki Ziemſkie Lwowſkie we śrzodę po trzech królách/ potym w inych Powiećiech wedle ſtárégo zwyczáiu: á drugie Roki Ziemſkie we śrzodę po ś. Woyćieſze: á trzećie Roki Ziemſkie/ po świećie ś. Málgorzáty. A tákże w inych Powiećiech.

A Wiecá Lwowſkie we śrzodę po świećie podnieśienia ś. Krzyżá: potym tymże ſpoſobem w inych Powiećiech poczną ſie/ iáko w Przemyſlu y w Háliczu.

A w Powiećie Chełmſkim/ Roki Ziemſkie wedle zwyczáiu máią bydź ſądzone/ á Wiecá po Wiecách Hálickich: á to dla tego: áby Woiewodá mógł ie obiácháć.

A w Lubelſkiey* ziemi ná trzech mieyſcách zwyczáynych/ á ná czwartym mieyſcu w Buſku Roki Ziemſkie máią bydź odpráwowáne: á Wiecá tylko w Bełzie po świećie podnieśienia S. Krzyżá niech ſpráwowáne bedą.

*w Bełzkiey

A tym Wiecam Liſty náſze/ którémi Séym ſkłádamy/ nie máią nic przekáźáć.

Roki y Wiecá Vrzędnicy Sądowi pilnie ſądźić y ná nich ſámi bywáć máią.

II. Vſtáwiczné Roków álbo Wiecow głównych ſądzenie ieſt záchowánie poſpolitégo pokoiu/ á kożdégo roſtérku záráźliwégo ieſt wyniſczenie: które ſądźić Woiewodowie/ Káſztelani/ Stároſtowie/ Sędźiowie tym pilniey ſą powinni: iż ná to z doſtoienſtw y Vrzędów ſwych ſą mocnie obowiązáni.

Dla tego ninieyſzym edyktem y władzą króle-

---

qua cauſa legittima impediat: quarta pars verò anni, vt ad iudicanda Colloquia cõuertatur. & hoc propterea: vt Colloquia in terra Sãdomirien: quolibet anno ſemel fierent: idq; in tribus locis iuxta veterem cõſuetudinem, incipiendo feria ſecũda in Autumno, poſt feſtum ſancti Franciſci.

Primò Sandomiriæ, poſtea Radomii, vltimò Wiſliciæ.

Similiterq; in Cracouien: Lublinenſi, & aliis Palatinatibus ac terris, ipſi Termini Terreſtres, & Colloquia eodem modo celebrari debent: hoc eſt, ter Termini Terreſtres, quarto autem Colloquia. Per indeq; & in Palatinatu Ruſſiæ: ter termini Terreſtres, quarto autem Colloquia, celebrari debent: hoc eſt, incipiẽdo Terminos Terreſtres Leopolienſes, feria quarta poſt feſtum Sanctorum trium Regum. poſtea verò in aliis diſtrictibus, ordine, iuxta veterem conſuetudinem, Alii verò termini Terreſtres feria quarta poſt feſtũ S. Adalberti. Porrò tertii Terreſtres termini poſt feſtum S. Margarethæ, atque ad eũdem modũ, in aliis itidem diſtrictibus.

Ipſa verò Colloquia Leopolienſia feria quarta poſt feſtum exaltationis S. Crucis incipientur. poſtea ſimili ordine in aliis diſtrictibus: vt Præmiſlię & Haliciæ.

Porro in diſtrictu Chelmenſi termini Terreſtres iuxta conſuetudinem celebrari debent: Colloquia autem, poſt Colloquia Halicienſia. vt ſcilicet Palatinus obire illa poterit.

In Lublinenſi* autem terra in tribus locis conſuetis, in quarto verò loco, in Buſko, Termini ſeu Iudicia Terreſtria peragi debent: ipſa verò Colloquia tantum Belzæ, poſt feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis, peragantur.

*Belzenſi.

Ipſis autem Colloquiis literæ noſtræ, quibus Comicia edicemus, impedimento eſſe non debent.

Colloquia non negligantur.

Aſsidua Colloquiorum ſiue Terminorum generalium celebratio, pacis cõmunis conſeruatio, & cuiuſlibet diſſidii infectiui excluſio eſt: ad cuius Palatini, Caſtellani, Capitanei, Iudices, cæteriq; Dignitarii & Officiales Regni noſtri, tenentur tantò diligentiùs intendere practicam; quantò

Káż. Iág w Piotr. 1447 La. 90. HL. 48/87. HP. 415.

królewską wszytkim Woiewodóm / Kásztelanóm / Stárostóm / Sędźióm y Podsedkóm roskázuiemy z pilnośćią: áby Wiécá y Roki wedle swéy możnośći / y wedle czásów we wszytkich źiemiách y Powiećiéch królestwá Polskiégo przez żadnégo opuszczenia sądźili / á ná onych oblicznie áby bywáli: wyiąwszy żeby którégo ćieżka niemoc / álbo w Rzeczypos. pilné poselstwo wymówiło: y żaden niema bydź wymówion / iedno témi dwiemá rzeczomá przerzeczonémi.

Wszákże iednák w tych dwu przyczynách / to iest / w chorobie ábo zátrudnieniu poselstwá koronnégo roskázuiemy wszytkim: áby mieysce swé mogli y byli powinni iną godną osobą záśádźić / y onym vrząd swóy przez list zlećić: co gdy będźie / iuż będźiem rozumieli / iż Wiécá są cáłé / y iákoby téż sam vrzędnik ná nich był.

A iesliby kto ná Wiécách ábo ná Rocéch główných sam przez sie / ábo przez osobę godną bydź zániéchał: roskázuiemy / áby był pozwan przez oné: którym dla niebytnośći iego vczynienié spráwiedliwośći odwleczoné iest: áby zá nászym dekretem ku zápłáceniu wszytkich szkód był zdan: którékolwiek powodowé strony dla nieśądzenia Wieców ábo Roków główných podiely.

ctores ex defectu colloquii aut terminorũ

quantò ad id sunt ex onere Dignitatum & officiorum suorũ strictiùs obligati.

Quocirca præsenti edicto, & autoritate Regia, omnibus Palatinis, Castellanis, Capitaneis, Iudicibus, Subiudicibus districtè præcipimus, & mandamus: vt Colloquia & Terminos, iuxta vires suas & tẽpora, in omnibus terris & districtibus regni nostri Poloniæ, sine aliqua interruptione celebrẽt: & illis personaliter, (nisi fortè aliquẽ grauis lãguor corporalis, aut in rebus publicis, regni ardua legatio excusauerit) intersitnec aliquẽ, nisi in duobus casibus prædictis, de absentia volumus excusari.

*niż. práwo 13. Iesli: par. tákże.

In quibus nihilominus casibus præcipimus, omnibus ægritudine grauatis, aut legatione regni oneratis: vt locũ suũ possint, teneãtur, & debeãt, per idoneã personam aliã supplere: & illi vices suas per literas cõmittere. Colloquiũ integrum esse censemus; perinde, ac si principalis interesset.

*niż. práwo 13. Iesli. par. tákże

Si quis autẽ Colloquio & Terminis generalibus interesse, aut in locũ suũ surrogare personã idoneã neglexerit: conueniri eũ per illũ vel illos, quibus propter absentiã suã administratio iustitiæ dilata est, corã nobis iubemus; vt nostra sentẽtia & decreto, ad soluendũ omnia damna, quæ a generalium contraxerint, condemnetur.

*niż. práwo 13. Iesli. y wys. práwo 3. Iż sie.

Pod winámi Vrzędnicy wszyscy ná nich bywáć máią.

Terminis Officiales sub pœnis interesse teneantur.

Sigis. Petr. 1543. HL 49 / 88. l e. Item statuimus.

12. IN terminis generalibus, Barones Regni, videlicet Palatinus, Castellanus, & cæteri Dignitarii ac Officiales terræ illius, interesse tenebuntur: sub pœnis in statuto contentis.

Iesli nie będą, tedy ná przyszłych Rocéch poprzyśiądz máią posługę R. P. vczynioną álbo chorobę swą.

Zyg. w Pio. 1543. HL. 47. B / 85. HP 419.

13. IEsli Sędźiowie / Podsędkowie / Pisárze ziemscy / dla prawdźiwéy niemocy ná Rocéch źiemskich nie będą / á dla ich niebytnośći Roki były przekázoné: tedy ná przyszłych Rocéch przedtym niż ná mieyscách swych śiędą / powinni będą przyśiądz / iż dla prawdźiwéy á niezmyślonéy choroby ná Rocéch nie byli. Wyiąwszy gdźieby posługą Rzeczypospol. ábo poselstwem byli zátrudnieni: dla których przyczyn niemogliby v sądu bydź. Abowiém té rzeczy ich niebytność mogą wymówić.

Tákże

Iudices absentes, in sequentibus terminis iurent.

QVòdsi Iudices, Subiudices, & Notarii terrestres, propter veram infirmitatem, à terminis terrestribus abfuerint: propterq; illorum absentiam, termini, quò minus procederent impedirentur: tum in futuris proximè terminis, antequàm in suis locis considebunt, tenebuntur præstare iusiurandum corporale. Quòd vera & non ficta infirmitate ab his terminis abfuerint.

Similiter etiam Palatini, Castellani, Dignitarii, & alii Officiales regni, quicunq; in colloquiis interesse tenentur, si aliquãdo propter infirmitatem in colloquiis nõ adfu-

*wys. prá. 11. Vstáwiczné 8 par. Dla tego.

Także Woiewodowie/ Kásztelani/ Dignitarze y vrzednicy ziemscy/ którzy powinni bydź ná Wiecách/ iesli ná których Wiecách nie będą oblicznie/ tedy ná inych blisko przyszłych Wiecách pierwey niż mieysca zásiędą/ máią przysiądz: iż ná przeszłych Wiecách dla tey ábo owey choroby nie byli. Ale iednák w niebytności Woiewody/ Kásztelaná ná mieyscu Woiewodzym pierwszy onégo Woiewództwá Kásztelan/ á ná Kásztelánskié miejsce godny inny człowiek státutem opisány przez té/ którzy ná sądźie siedzą/ będą zásádzeni. A ták nie bacząc ná niebytność niektórych/ przez inné Dignitarze y Vrzedniki Ziemskié/ Wiecá niech będą sądzoné: áby spráwiedliwości ludzkiey nie mieszkálo sie. Wszákże pierwszé opisánia około przysięgi máią bydź rozumiáné wyymuiąc to: którzyby ná służbie ábo ná poselstwie R. P. byli: dla którychby ná Wiecách niemogli bydź: á niebytność ich tymby wymówiona byłá.

adfuerint: priusquàm in locis suis consident, iuramentum præstabunt: Quòd in proximè præteritis colloquiis, propter veram infirmitatem, adesse non potuerint, nisi fortè seruitiis Reipub. vel legationibus occupati fuerint: propter quæ ipsis iudiciis interesse non potuissent. Hæc enim illorum absentiam excusarent. Tamen in absentia illorum, Castellanus illius terræ, primus locum Palatini occupare teneatur. similiter in loco Castellani aliquis nobilis idoneus, qui quidem Colloquia celebrare debent: ne iustitia hominum prorogetur.

O Wiecách sámych.

Wiecá ná káżdy rok bywáć máią, á ódkłádáne bydź niemáią pod winą.

14. Wiecá iż znamy bydź potrzebné/ chcemy áby ná káżdy rok dźierżáné były ná zwykłych mieyscách/ á nie były przez Woiewody ná inné czásy przekłádáné.* A gdźieby ich nie dźierżeli/ áby ná winách státutem opisánych karáni byli.

*niż. Tit. 2. prá. 1. Zły: y prá. 7. Nápotym.

Colloquia singulis annis celebrentur.

Qvia colloquia generalia videmus esse necessaria, volumus: vt quolibet anno celebrentur, in locis solitis: neq; à Palatinis ad alia tempora transferantur: Quòd si ea non celebrarent, pœnis statuto descriptis percellantur.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 49/89. HP. 416.

Dwákroć bywáły zá Królá Zygmuntá pierwszego, masz niżey w cześći 8. Tit: 4. *prá:* 5. Około.

Woiewodowie sądźić ie máią, dawszy ie pierwey obwołáć ná dwoich Rocéch.

15. Iż wiele zámieszkánia/ y wiele obłędliwości y szkód bywáło miedzy poddánymi nászymi/ dla opuszczenia sądów głównych/ które Wiecá zową/ y dla niechowánia ich: vstáwiamy/ áby Woiewodowie oné sądźili/ vczyniwszy pierwey obwołánie ná dwoich Rokách przeszłych/ ták iżby ná trzećich Rocéch potym były sądzoné.

In binis terminis præcedentibus proclamentur.

Item, quia multæ negligentiæ, multaq; errata & damna fiunt, inter subditos nostros, per omissam generalium iudiciorū, quæ Colloquia vulgò nuncupantur, obseruationem: Statuimus, vt Palatini illa indicent, præmissa in binis terminis præcedentibus proclamatione: ita, vt in tertiis terminis deinceps iudicentur.

Zyg. w Piotr. 1511. fo. 18. La. 48/86. HP. 416. 740.

Vrzędnicy pod vtráceniem vrzędu ná nich bywáć máią, wyiąwszy legale impedimentum, *mieysce iednák swe zásadźáć powinni.*

16. Ná Wiecá wszyscy Vrzędnicy ziemscy powinni sie ziácháć/ y pilnie ie odpráwowáć sub priuatione officii, excepto legali impedimento: & nihilominus ná mieysce niebędącego wolno będźie tym/ którzy sie ziádą/ posádźić innégo szláchćicá/ którzyby práwo rozumiał/ y tákiému sądowi sprostał.

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. HP. 419.

Inácz ey

Ináczéy Posłowie ná séym odnieść ie máią.

Sigis. Crac. 1543. HL. 49/88. le. Item statuimus.

17. Dignitarii & Officiales, nisi in colloquiis intersint: (excepta Reipub: & Regis causa) ab Nunciis Terrestribus in comitiis deferantur.

Niebytność iednégo ábo dwu Vrzędników ná Wiécách sądów przeszkadzáć nie ma, á inszy ná to mieysce zásádzeni bydź máią.

Káz. III. w. Korc. 1451 La. 88. HL 48. B/87. HP 418.

18. Wiécá iáko są náznáczoné/ wszedy niech będą sądzoné: á śmierć/ niemoc/ niebytność iednégo ábo dwu vrzędników Ziemskich/ którzy należą ku sądzeniu Wiécow/ nie máią sądzenia ich przekázowáć. A gdźieby którégo z nich nie było/ będą mieć zupełną moc ini Dignitarze śiedzący ná Wiécách ná mieysce nie będących osoby godné/ práwné y ośiádłé z dostáteczną mocą zásádźić: którzy będą mieć moc cáłą sądźić ták długo/ áż niedostátek ábo niebytność Dignitarzów będźie opátrzona.

Absentia vnius aut duorum Dignitariorum, Colloquia non impediet.

ITaque Colloquia assignata vbilibet celebrabuntur. & mors, infirmitas, aut absentia vnius, aut duorum Dignitariorum, ad sedem Colloquialem spectantium, celebrationem Colloquii non debebūt impedire. Defectu verò aliquo ex iis imminente, habebunt plenam facultatem & potestatē, alii Dignitarii Colloquio præsidentes, in loco absentium & deficientium, alios terrigenas; viros idoneos, legales & possessionatos cum plena potestate surrogandi. qui habebunt plenam potestatem iudicaudi tamdiu, quousq; de defectibus, & de absentia Dignitariorum prouisum fuerit.

Státutá o Wiécách w swéy mocy bydź máią.

Zyg. w Piotr. 1538 HL 51/91. HP 423.

19. Státutá o sądzeniu Wiécow/ o wszytkich osobách/ rzeczách/ y sądách w królestwie wydáné/ y które nie są poślednémi iáśnie skázoné/ roskážemy zostáwić w mocy swéy.

Statuta de Colloquiis, in executionem ponantur.

HÆc itaq; statuta, de Colloquiis generalibus celebrandis, imò verò de omnibus personis, rebus, ac iudiciis Regni edita, & quæ non sint posterioribus expresse abrogata, in executiouē ponere, & illa exequi, per edicta nostra mandabimus.

Ná Wiécách dźiedźiczné spráwy sądzoné bydź máią, masz niżéy Tit. 8. lege. 3. Iż pánowie. *y parte 8. Tit: 4. lege 5.* Około sądzenia.

Ná Wiécách które spráwy máią bydź zostáwáné.

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. HP. 417.

20. Ná Wiécách áby té Aktcyie zostawáły: to iest o rány/ o kmiećiá zbiegłégo/ o wszelákié rozboiemstwo/ o wyrąbánié drzewá wszelákiégo/ o spás wszeláką/ y wyłowienié ryb/ o pośieczenié łąki/ y porąbánié y popalenié płotów/ o pożęćié y pobránié wszelákiég zboża/ o záiem/ y pobićie wszelákiégo bydłá.

O SĄDZENIV ROKOW ZIEMskich y Wiéców. Tit: II.

Zyg. Aug. w Pior. 1565. HP. 423.

1. Aby tym prędzéy spráwiedliwość ludźióm czynioná byłá/ vstáwuiemy: áby Roki Ziemskié były záwżdy w káżdym Woiewództwie czásów y ná mieyscách stárodáwnych státutem opisánych káżdégo Roku trzy kroć sądzoné/ á czwarty raz Wiécá (okróm Woiewództw: które wedle prośby posłów swych sądy Ziemskié y Wiécá mieć máią/ iáko niżéy iest opisáno.) A iesliby też Roku którégo spełná troie Roki/ ábo ták iáko niżéy

wys. Tit. 1. prá. 9. Postánowiámy. y prá. 10. Zdáło.

niżey w każdym Woiewództwie y ziemi iest opisano/ z przyczyny ktorey słuszney nie doszły: tedy przecie Wiecá záwżdy ná swym mieyscu/ swego czásu/ Roku káżdego dochodźić máią. Do czego niebytność Woiewodza prze niemoc ábo z ktorey iney przyczyny słuszney przeszkadzáć niema[a]: ále żeby te Wiecá y w niebytnośći Woiewodzey Kásztelan záwżdy z inymi Dignitarzmi y Vrzędniki odpráwował. A to sądzenie tákowych Wieców/ rozumieć sie ma wszędźie/ ták w Máłey iáko w Wielkiey Polszcze.

[a] wys. Tit. 1. prá. 11. Vstáwiczne: Par. Wszák że.

W Máłey Polszcze.

W Woiewództwie Krákowskim.

KRAKOWSKIE, BIECKIE, CZCHOWSKIE.

2. Iż sie teraz ták prędko Roki odpráwowáć/ iáko przedtym bywáło/ nie mogą: y pisarze prze długie controuersiæ, Akcyi/ Dekretow/ y prze szerokość zapisow ták prędko iáko też przedtym bywáło/ dopisowáć Akt nie mogą. Tedy mocą seymu tego przyczyniamy czásu do sądzenia y odpráwowánia sądow Ziemskich/ y dopisowánia Akt w ziemi Krákowskiey tym sposobem. Aby naprzod kiedy w Poniedźiałek poczną sądźić w Krákowie: tedy máią sądźić y pisáć przez Wtorek/Srzodę/Czwartek/ Piątek y Sobotę: á w Niedźiele iácháć do Proszowic/ y támże w Poniedźiałek názáiutrz sądźić áż do Srzody. We Srzodę wyiácháć do Ksieżá: y tám począwszy sądźić we Czwartek nie przestawáć sądow áż do Poniedźiałku. W Poniedźiałek do Lelowá wyiácháć/ á we Wtorek począwszy w Lelowie sądźić tedy áż do Piątku. Z Lelowá przyiecháwszy názad do Krákowá tydźień dopisowáć w Krákowie/ to iest począwszy od Poniedźiałku áż do Soboty. A po dopisániu w Krákowie wyiácháć w Niedźiele do Czchowá: á począć sądźić we Wtorek áż do Piątku. W Sobotę wyiácháć do Bieczá/ á począć sądźić w Poniedźiałek/ y sądźić do Srzody.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 433.

Ale w inych Woiewództwach Korony nászey Pisárze Ziemscy máią dopisowáć spraw sądowych/ z mieysc nie odieżdżáiąc/ sub pœnis in statutis expressis.

O Sądźiech Biéckich y Czchowskich.

3. Sądy Bieckie y Czchowskie/ ktore przypadáią ná Wielkąnoc/ te przekłádamy ná Przewodny Poniedźiałek.

Zyg. Aug. w Lub. 1569. HP. 433.

Popráwiono o Rocéch Krákowskich.

4. Roki Ziemskie Woiewództwá Krákowskiego/ áby w te czásy były sądzone kiedy Wiecá przypadáią. Gdy Wiecá sądzone nie będą y ná drugich mieyscách subsequenter, gdźie sie sądy Ziemskie odpráwuią feria secunda post Michaelis, iuxta Constitutionem Anni 1565.

Zyg III. w Wár. 1589. fol. 18.

Popráwiono.

5. Roki Ziemskie Krákowskie pierwsze/ sądzone bydź máią w Krákowie/ feria secunda post Circumcisionis Domini proxima, y potym dáley w Powieciech/ iuxta ordinationem Anni 1565. áż do Lelowá: w Lelowie dosądźiwszy y zániecháwszy dopisowánia w Krákowie/ prosto iácháć do Czchowá/ y począć sądźić we Wtorek iuxta ordinationem supra expressam: y w Bieczu tákże.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 28.

Wtore Roki Ziemskie/ feria secunda post Dominicam Inuocauit proxima, w Krákowie: tákże sądźić iáko wyszey opisano/ zániecháwszy dopisowánia w Krákowie/ prosto z Lelowá do Czchowá y Bieczá iácháć sądźić.

Trzecie Roki/ feria secunda post festum Sanctiss: Trinitatis proxima: tákże iáko wyszey opisano sądźić.

Czwarte Roki/feria secũda post festũ S. Michaelis Archangeli proxima: tákże też

iáko wyższéy opiſano ſądźić. Wſzákóż té oſtátnié/ gdźieby Wiecá ſądzone nie były/ iuxta Conſtitutionem Anni 1589. ſądzone bydź máią. Wáruiąc to/ że po ſądzeniu Roków w Powiećiech wſzytkich/ ná káżdé Roki/ wolno będźie Piſárzowi Ziemſkiému wſzytkich Powiátowych ſpraw w Krákowie dopiſowáć.

Sądy Krákowſkié.

Steph. w Wár. 1578. fol. 190.

6. W Krákowſkim Zamku y po wſzytkim Woiewództwie/ áby poránu iudicia ták cauſarum officii quàm iudicii ſądzoné były ſecundùm ſtatuta, do dwudźieſtu iedney godźiny/ począwſzy poránu.

Mieyſce Sądóm Ziemſkim Krákowſkim.

Zyg. III. w Krá. 1588. fol. 59.

7. DLa ſądzenia Roków Ziemſkich Krákowſkich/ Wielki Rządzcá pro tempore będący/ powinien będźie vżyczáć gmáchu iednégo: á do leżenia kśiąg/ dla wybierániá extráktów drugiégo/ które káżdému potrzebuiącému wydawáné bydź máią. W inſzych też Powiećiech w oſobnym gmáchu przy Komornikách Ziemſkich kśięgi máią bydź otwieráné.

Leżenié kśiąg Ziemſkich Krákowſkich.

Tenże w Wár. 1589 fol. 18.

8. LEżenié kśiąg Ziemſkich w Krákowie/ które było poſt Dominicam Reminiſcere proximè præteritam/ gdźie ſie przyśiegą Piſárſka oſtáłá/ authoritate Conuentus ápprobuiemy/ in poſterum práwo cále zoſtáwuiąc/ ták iż ná leżenié kśiąg nigdy Piſárze y inſzy vrzednicy Ziemſcy ſądowi wſzéch Woiewództw ziem Koronnych przyśięgáć nie máią/ iedno ná Rocéch Ziemſkich podług ſtátutu.

SANDOMIRSKIE: WISLICKIE: PILZNIENSKIE.

Tenże w Krák. 1588. fol. 63.

9. Roki Ziemſkié Sándomirſkié/ które przed tym bywáły feria ſecunda poſt feſtum S. Franciſci, á potym dla Wiecców/ które ná ten czas były złożoné/ niedochadzáły: tédy gdyby Wiecá nie doſzły/ té Roki tego czáſu wedle ſtárodawnégo zwyczáiu w Sándomirzu/ á potym w inſzych powiećiech dochodźić máią.

Roki Wiślickié máią bydź ſądzoné/ by też y cáły tydźień/ áż ſie odpráwią: á Pilznienſkié po nich w drugim tegodniu poczynáć ſie máią.

Wiecá w Woiewodztwie Sándomirſkim.

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. HP. 421.

10. WIecá w Woiewództwie Sándomirſkim zá prośbą Poſłów Woiewództwá przerzeczonégo vſtáwiamy: áby iednégo roku były ſądzoné w Sándomirzu/ drugiégo Roku w Rádomiu/ trzećiégo w Wiślicy. A té Wiecá w poniedźiałek po ś. Fránćiſzku ná iednym mieyſcu ze wſzytkiégo Woiewództwá poczynáć ſie/ y ſądzoné bydź máią.

STĘZYCKIE.

Sąd Grodzki y Ziemſki Stężycki.

Zyg. Aug. w Wárſ. 1563. HP. 398.

11. SAd Grodzki y Ziemſki Stężycki/ któryſmy zá prośbą Rycérſtwá onégo Powiátu w Stężycy Séymu przeſzłégo poſtánowili/ iż ſie to było w Conſtitucyach Séymu przeſzłégo opuśćiło/ præſentis Conuentus authoritate ápprobuiemy.

Roki Ziemſkié Stężyckié.

Zyg. III. w 1589. fo. 20.

12. Roki Ziemſkié Stężyckié/ które bywáły poſt Dominicam Rogationum, iż ná ten czás dla ſądzeniá Woiewództwá Sándomirſkiégo ná Trybunale dochodźić nie mogły/

mogły/ tedy ie skłádamy/ żeby záwżdy sądzone były post Dominicā Conductus Paschę.

Przełożenie Roków Stężyckich.

13. Roki ziemskie Stężyckie/ które bywáią sądzone post Egidii, przekłádamy ad feriam secundam post festum S. Matthęi Apostoli.

Zyg: III. támże 1598 fol. 41.

LVBELSKIE, VRZĘDOWSKIE.

14. Roki ziemskie Lubelskie prze wielkość spraw/ zá ieden tydźień odpráwowáć sie nie mogą. A ták vstáwiamy/ áby w drugim tegodniu były sądzone przez poniedźiáłek y wtorek.

Steph. w Wár. 1578. Con. 190. B

A w Vrzędowie we Czwartek/ w Piątek/ y w Sobotę.

Vrzędowskie.

15. Roki Vrzędowskie ziemskie/ które bywáły w Wielki Czwartek ták przekłádamy/ áby były we czwartek po Wielkiey nocy odpráwowáne.

Tenże tám-że 1581. fo. 215. B.

Lubelskie.

16. Iż Roki ziemskie Lubelskie/ które bywáły po ś. Janie Chrzćićielu/ prze sądzenie Trybunału po té czásy zginęły. Przeto pozwalamy/ áby ná mieysce tych/ w poniedźiáłek po świećie Jedenaśćie tyśiąc dźiewic/ gdyby Wiécá nie doszły/ bywáły sądzone. A w Vrzędowie w półtory niedźiele po Lubelskich.

Zyg. III. w Krák. 1585. fol. 64.

Lubelskie.

17. Roki ziemskie Lubelskie/ ieśliby kto temerè absque legali impedimento rozerwał/ á sądowi ich sądźić temerè dopuśćić niechćiał: vchwalamy/ iże táki od sądu ábo od káżdéy inszéy osoby/ któraby w tym iákie vbliżenie miáłá/ o rozbićie Roków ná Trybunał pozwány/ y tám inter causas officii iuxta qualitatem & quantitatem excessus, sądzony bydź ma.

Zyg. III. w Wár: 1590. fol. 29.

Ordinácya Roków Ziemskich Lubelskich.

18. Roki ziemskie Lubelskie/ áby tym porządkiem bywáły sądzone: Piérwsze/ feria secunda post festum Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, ná których áby Nowe Láto záraz sądzone było.

Tenże tám-że 1598. fo. 41.

Drugie feria secunda post festum Exaltationis sanctæ Crucis.

Trzećie/ feria secunda post festum S. Andreę Apostoli, á żeby były sądzone w Lublinie dwie Niedźieli/ á po nich w Vrzędowie/ more solito.

Apositio Actorum Terrestrium przed káżdémi Rokámi zwykłym obyczáiem bywáłá/ ták w Lublinie, iáko y w Vrzędowie.

Przyłączenié Sadurskich do Iurisdiciiey Ziemskiéy Lubelskiéy.

Z Aprosbą Posłów ziemskich/ y zá pozwoleniém Wielmożnégo Woiewody Krákowskiego/ Stárosty nászégo Káźimiérskiego/ z Jurisdiciiéy Káźimiérskiéy Sadurskie/ którzy sie do tych czásów wedle przywileiu swégo/ przed Stárostą nászym Káźimiérzkim sądźił/ wyymuiemy: á do praw/ y iurisdiciiey ziemskiéy y Grodzkiéy Lubelskiéy ich sámych y potomstwo przyłączamy/ pœnam euocationis wedle praw Koronnych záktádáiąc: wszákże zapisy/ quity/ donácye/ relácye/ iákiekolwiek do tych czásów w zamku Káźimiérzkim/ przed áktámi támtecznémi vczynione/ in suo robore zostáć máią.

Zyg. III. w Wár: 1598. fol. 25.

W Wielkiéy Polſcze.

Roki Ziemſkié y Wiécá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 425.

19. Przeſzérokość Województw w Wielkiéy Polſcze/ nie mogą bydź Sądy ziemſkié iedno dwá kroć do roku.

POZNANSKIE.

Tenże tám. że HP 425.

20. Piérwſzé Roki ziemſkié Poznáńſkié áby były ſądzoné wedle tych dni/ ſub pœna in Statuto deſcripta: to ieſt/ we dwie niedźieli po Wielkiéynocy Poznáńſkié: á Kośćieńſkié po nich we dwie Niedźieli.

Drugié Roki ziemſkié Poznáńſkié po świećie Národzenia Pánny Máryiéy w poniedźiálek/ á Kośćieńſkié po nich we dwie Niedźieli.

Wiécá w Poznániu w poniedźiálek przed świętym Márćinem bliżſzy.

O tychże Zygmunt Trzeći.

Zyg III. w Krák. 1588. fol. 60.

21. Roki Poznáńſkié że dla Séymiku Srzedzkiégo ná obiéránié Trybunáliſtów nie dochadzáły/ tedy poſtánawiamy/ żeby w poniedźiálek po ś. Bártłomieiu: á Kośćieńſkié po nich we dwie niedźieli dochodźiły. A tákowé Roki ziemſkié Poznáńſkié máią bydź ſądzoné ná Rátuſzu gdźie przed tym Wiécá ſądzono. Roki ziemſkié Wſchowſkié máią bydź dwá kroć do roku ſądzoné po Kośćińſkich wtydźień.

Tenże o tychże.

Zyg. III. w VVar. 1589 fol. 30.

22. Popráwuiąc Conſtituciiéy ná Séymie Koronáciiéy náſzéy/ poſtánowiamy/ żeby Roki Poznáńſkié które bywáią w oſtátni poniedźiálek przed ſéymikiem obiéránia Deputatów ná trybunał ſądzoné były. A Kośćieńſkié y Wſchowſkié po nich według zwyczáiu y práwá/ które tám máią bydź ſądzoné/ gdźie do tego czáſu zdawná ſądzoné były.

Iurydyká Wielkiéy Polſki.

Tenże tám że.

23. Zá zgodnémi prośbámi Poſłów Wielkiéy Polſki P. Márſzałkowi Koronnému Generałowi Województw Wielkiéy Polſki/ áby złemu y zeſzłému zdrowiu ſwému dogodźił y zábieżał/ pozwalamy authoritate præſentis Conuentus, áby od ſądzenia Iurydyki Poznáńſkiéy y Káliſkiéy do trzech lat od daty niniéyſzéy Conſtituciiéy był wolen. A ſądy iego Generálné w Poznániu y w Káliſzu/ áby odpráwowáné były/ dámy Surrogatory náſzé ośiádłé onych kráiów oſoby Szláchetckié/ którzy będą od niego nam zálećeni. A ſpráwiedliwość y executią czynili podług práwá/ ludzkiéy ſpráwiedliwośći nie omieſzkiwáiąc.

KCZYNSKIE Y NAKIELSKIE.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 60.

24. Roki Kczyńſkié máią bydź w tydźień ſądzóné/ gdy ſie przedtym dla krótkośći czáſu nieodpráwowáły.

A Nakielſkié po nich w drugim tegodniu: á w Poniedźiálek ſie po nich poczynáć máią.

KALISKIE GNIEZNIENSKIE KONINSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 425.

25. Káliſkié Roki ziemſkié piérwſzé w Poniedźiálek po S. Tróycy: potym od poczęćia tych Roków we dwie niedźieli w Koninie. A drugié zá nimi podle ſtárégo zwyczáiu/ iedny po drugich we wſzytkim Województwie.

Wtóré Roki Káliſkié po S. Michále w poniedźiálek: á potym w inſzych Powiećiech/ vt ſuprà ſcriptum eſt.

Wiécá

Wiécá ábo Roki wielkié po ś. Márcinie w piérwßy poniedźiáłek: po nich Gnié-źnienſkié/ we dwie niedźieli.

Sądy źiemſkié Woiewództwá Káliſkiégo.

26. A Iż z wielu przyczyn od kilká lat ſądy Ziemſkié Woiewództwá Káliſkiégo niedochodźiły/ y ktemu Conſtytucya anni 1590. ma to w ſobie/ że po dokonczeniu ſéymu wálnégo żadné ſądy/ áni Ziemſkié/ áni Grodzkié niemogą bydź ſądzoné in arctiori tempore, iedno po dwu niedźiel. A iż ſéym ten teráźnieyßy czás do poczęcia ſądzenia Poroczków Woiewództwá Káliſkiégo podług Conſtituciiéy 1565. w poniedźiáłek piérwßy po S. Tróycy opiſány wźiął/ y ktemu záczęcié ſéymu tego dniá wtorkowégo záczęło ſie. Przeto áby ludźie ſwéy ſpráwiedliwośći nie byli zwłóką iáką vćiążeni y vkrzywdzeni/ máiąc iuż od nas vrząd ſpełná Ziemſki dány/ declárujemy: áby po ſkonczeniu ſéymu w poniedźiáłek piérwßy po Náwiedzeniu Pánny Máriiéy/ w Kálißu ſądzoné były: y tám Vrząd Ziemſki wßytek/ który ieſcze przyśięgły nie ieſt/ zwłaſczá ſądowy/ przed Woiewodą ábo Káßtelanem podług práwá vczynił przyśięgę. Záczym áby ſądy/ y kśiąg łeżenié podług práwá opiſánégo odpráwowáło ſie. A po odſądzeniu Poroczek w Kálißu/ Koninſkié we dwie niedźieli/ á w drugich Powiećiéch zá nimi/ podług czáſów Conſtitucyą opiſánych/ ſądzoné były. A teráźnieyßa Conſtytucya tylko pro hac vice trwáć ma/ nie ſágradzáiąc tych czáſów inych do ſądzenia ſądów źiemſkich práwem náznáczonych.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 17.

SIERADZKIE.

27. W Sierádzu Roki Ziemſkié w poniedźiáłek po trzech Królách bliſki. Potym w Szadku y w inßych powiećiéch more conſueto, wedle ordinácijéy Piotrkowſkiéy.

Wtóré/ w poniedźiáłek po Przewodnéy Niedźieli.

Trzećié/ w poniedźiáłek po świećie Národzenia Pánny Máriiéy.

Wiécá w Sierádzu w poniedźiáłek po świećie ś. Łukaßá Ewánieliſty.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 426.

O tychże.

28. ROki źiemſkié Sierádzkié poſt Conductum Paſchæ iuxta Conſtitutionem przypadáiącé/ vſtáwiamy: áby ſądzoné były/ non obſtante Conſtitutione anni proximè præteriti, pro hac vice.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 29.

O SĄDZIECH SZADKOWSKICH.

29. Sądy Szadkowſkié prze wielkość Powiátu máią bydź dwie niedźieli dźierżáné.

Zyg. Aug. w Wár. 1557. HP. 433.

WIELVNSKIE OSTRZESZOWSKIE.

30. PIérwßé Roki w Wieluniu w poniedźiáłek piérwßy po świećie Oczyśćienia Pánny Máriiéy. Po nich Oſtrzeßowſkié we dwie niedźieli/ od poczęcia Wielunſkich.

Wtóré w Poniedźiáłek po Niedźieli Rogationum.

Trzećié/ w Poniedźiáłek po ś. Fránćißku bliſko przyßły. Oſtrzeßowſkié po nich/ vt ſuprà ſcriptum eſt.

Wiecá w Wieluniu w Poniedźiáłek bliſko przyßły przed świętem Márciná S.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 426.

O tychże ſądziéch.

31. Sądy źiemie Wielunſkiéy Conſtituciámi Roku 1565. poſtánowioné y opiſáné/ iż záwße ſie trefuią ſpołu z Rádomſkimi/ co ieſt z wielkim vbliżeniem tych którzy miewáią ſpráwy w Wieluniu y w Rádomſkim: á Oſtrzeßowſkié iedné ná Mięſopuſtné dni/ drugié ná Swiątki/ á trzećie pod Wiecámi Sierádzkimi przypadáią: ná prośby Poſłów źiemie Wielunſkiéy przekłádamy/ áby záwżdy źiemie Wielunſkiéy ſądy bywáły we

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 426.

dwie niedźieli po Siérádzkich/ ták iáko Siérádzkié są opiśáné. To iest/ drugi tydźień Szadkowskié Roki/ gdyż w Szadku dwie niedźieli bywáią sądy: żeby iedné drugim nie przeszkadzáły. A Ostrzeszowskié záwżdy w tydźien po Wielunskich iáko piérwéy bywáło.

ŁĘCZYCKIE, BRZEZINSKIE, ORŁOWSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 426.

32. PIérwsze Roki Ziemskié Łeczyckié po S. Agnieszce w poniedźiałek. A po nich we dwie niedźieli Brzezinskié. A po Brzezinskich Orłowskié wedla zwyczáiu dáwnego.

Wtóré Łeczyckié/ w Poniedźiałek po świećie Bożégo Wstąpienia.

Trzećie/ w Poniedźiałek po świećie świetégo Michałá.

Wiećá w Łeczycy/ w Poniedźiałek po świećie Wszytkich świetych bliższy.

Roki Ziemskié Łęczyckié.

Steph. w War. 1581. Con. 215. B.

33. ROki Ziemskié Woiewództwá Łeczyckiégo wedle Constituciiéy Piotrkowskiéy/ Anni 1565. czásów opiśánych bywáć máią. Mimo które czásy Sedźia innych skłádáć nie ma.

Legalia impedimenta *do Roków wysszéy opiśánych.*

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. Con. 109. B.

34. ROki Ziemskié Woiewództwá Poznánskiégo/ Káliskiégo/ Łeczyckiégo/ Brzéskiégo/ Inowlodzláwskiégo/ Plotckiégo/ bacząc wielkié vblizenie spráwiedliwośći ludzkiéy/ zá oznáczeniem czásów pewnych/ Constituciámi oznáczonych/ o sądzeniu Roków Ziemskich Woiewództw wysszéy opiśánych/ które propter legalia impedimenta, ná czásy miánowité czesto niedochodzą. A ták gdźieby aliquod legale impedimentum przypádlo/ ná czásy w Constituciiéy opiśáné/ dla ktorégoby niemogly bydź sądzoné/ tedy sąd Ziemski powinien insze czásy obwołáć sądowé/ cztéry niedźiele przed sądzeniem Roków: y to obwołánié w Aktá Grodzkié zápisáć y odsądzáć/ tákié Roki sąd Ziemski bedźie powinien tyle rázów/ ile czásów iest w Constituciách któremu Woiewództwu náznáczono káżdégo Roku.

Roki Ruskié.

W Ruśi sześć kroć do roku bywáć máią.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 42. HL. 280/ 500. HP. 411.

35. ROzrządźiliśmy/ y chcemy zá zwyczay bydź chowano/ áby w źiemiách Ruskich sześć kroć do Roku ziemskié Roki były sądzoné. A nie bedźie wolno Sedźiom ktorom słusznéy przyczyny ábo práwnéy przekázy/ to iest/ woyny/ ábo wálnégo séymu Roków odkłádáć: ále czásów niżéy nápiśánych y náznáczonych pod winámi przećiwko Sedźiom niedbáłym postánowionémi/ té Roki Ziemskié niech bedą sądzoné.

Których to Roków sądzenié piérwsze bedźie w piérwszy dźień powszedni po trzech Królách/ ieśli bedźie godny ku sądzeniu: to iest/ którégo Niedźielá ábo iné świeto wielkié nie przekáźi.

Wtóré sądzenié po świećie S. Máćieiá Apostolá ná Wiosnę/ tákże w dźień powszedni práwny piérwszy. Trze-

In Rusia sexies iudicia celebranda.

INsuper ordinauimus, & pro consuetudine obseruari volumus: vt in terris Russiæ, sexies in anno Termini Terrestres celebrentur. nec licebit Iudicibus, & aliis eiusdem officii officialibus, suapte sponte, sine legitima causa, vel legali impedimento (puta belli aut Conuentionis generalis) terminos differre: sed temporibus inferius deputatis & assignatis, (sub pœnis contra Iudices negligentes, & sua officia non exercentes statutis) ipsi Termi Terrestres celebrentur.

Quorum prima celebratio erit primo die feriali post festū Epiphaniarum: si fuerit iuridica, quā videlicet dies Dominicus aut aliquod festū celebre nō præpediret.

Secunda celebratio post festum S. Mathiæ Apostoli in Vere, etiam feriali Iuridica proxima. Tertia

Trzecie w pierwszy ábo bliższy dzień práwny po świecie S. Woyciechá.

Czwarte po świecie S. Janá Chrzciciela w dzień bliższy sądowny powszedni.

Piąte sądzenie po świecie S. Bártlomieiá Apostolá w powszedni dzień pierwszy sądowy.

Szoste w pierwszy dzień po świecie świetych Apostołów Symoná y Judy. A ták ná káżdy Rok niech będzie záchowano.

Ale iż w Przemyślu/ gdzie sądy Ziemskie bywáią sądzone Jármárk ná Swięto Trzech Królów bywa: dla którego Roki niemoglyby spokoynie sądzone bydź: á ták Roki Ziemskie Przemyslkie będą niżey przełożone tegodniem iednym po sądzeniu Roków w inych ziemiách: to iest/ poczawszy pierwsze sądzenie w pierwszy dzień po oktáwie Trzech Królów/ á ták potym po Rocech Lwowskich záwżdy w ieden tydzień będą sądzone.

Tertia celebratio erit, prima seu proxima die Iuridica post festum S. Adalberti.

Quarta celebratio post festũ S. Ioannis Baptistæ etiã proxima feriali die Iuridica.

Quinta post festũ S. Bartholomęi Apostoli feria proxima Iuridica.

Sexta prima die post festum Beatorum Simonis & Iudæ Apostolorum Iuridica. & sic quotannis obseruabitur.

Sed quia in ciuitate Præmisliensi, vbi iudicia Terrestria celebrantur, Nundinæ, siue annuale forum, pro festo Epiphaniarum peragitur: propter quod, Termini Terrestres Præmislien: quietè non possent eodem tempore iudicari: ea propter Termini Terrestres Præmislien: postponẽtur vna septimana, post tempus celebrationis Terminorum in aliis terris: videlicet incipiendo primam celebrationem prima die post octauas Epiphaniarum, & sic deinceps, post Terminos Leopolien: semper in vna septimana celebrabuntur.

PRZEMYSLSKIE Y PRZEWORZKIE.

36. Za zwoleniem Rad y Posłów Koronnych nád zwyczay stárodawny sądzenia ich mocą seymu tego ninieyszego/ ku sądzeniu tych to Roków odmieniamy to dla tego: áby Przemyslkie Roki wolniey były sądzone/ y czás miáły dłuższy ku sądzeniu tych Roków Przeworskich náznáczamy/ to iest we trzy Niedziele od Aktu Roków Przemyslskich. *Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 430.*

Roki Przemyślskie, Ziemskie, y Przeworskie.

37. Roki Ziemskie/ Przemyślskie/ które przypadáły we Wtorek po S. Jákubie/ do Wtorku po S. Bártłomieiu quotannis prorogujemy/ á po nich more solito we trzy Niedziele Przeworskie. *Steph. w Wár. 1581. Con. 216, B.*

O tychże Przemyślskich.

38. Iż dla sądzenia ná Trybunale Woiewództwá Ruskiego/ nie zwykły dochodzić Roki Ziemskie Przemyślskie około S. Stánisłáwá w Máiu przypadáiące: przeto ie przekłádamy ná Wtorek bliższy po wszech Swietych/ po których wedle zwyczáiu Przeworskie we trzy Niedziele odpráwowáć sie máią. A inne/ które około S. Páwłá y po S. Bártłomieiu zwykły bywáć/ w mocy zostáwuiemy. *Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 64.*

Niesądzenie Appellácyiey Przemyślskiey y Hálickiey Ziemie.

39. Iż w ziemi Przemyślskiey y Hálickiey dla pewnych przyczyn od kilká lat księgi ziemskie otwarzáne y Roki sądzone nie były. Przeto ludzie extráktów y controuersiy do Trybunału mieć nie mogą/ áż po osądzeniu Trybunału. Przetoż ostrzegáiąc vpadku ludzkiego/ zá prośbą Posłów tych ziem y pozwoleniem stanów Koronnych/ vstáwiamy/ áby w spráwách/ od sądu ziemskiego Przemyślskiego/ Przeworskiego/ y Hálickiego/ Trebowlskiego/ Kolomyyskiego Trybunał teráźnieyszy był powinien dawáć dilacię ad munimenta pro hac vice, ktoby tego potrzebował/ choć secundariò będzie ią brał. *Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 20.*

o Rokách Hálickich y Trebowelskich pátrz niż. fo. 469 práwo 47.

Roki źiemskie Przemyślskie.

Zyg. III. w War. 1598. fol. 41.

40. Sądzenie Roków w Przemyślu ták postánawiamy: Pierwsze Roki w Przemyślu / we Wtorek post festum S. Agnetis, w Przeworsku feria tertia post festum S Dorotheæ.

Drugie Roki w Przemyślu / feria tertia post Dominicam Conductus Paschæ. A w Przeworsku feria tertia post Dominicam Cantate.

Trzećie Roki Przemyślskie feria tertia post festum S. Margarethæ Virginis. w Przeworsku feria tertia post festum S. Petri Vinculati.

Czwarte Roki w Przemyślu feria tertia post festum S. Lucæ Euangelistæ, w Przeworsku feria tertia post festum S. Martini Pontificis, áby były sądzone.

LWOWSKIE: ZYDACZOWSKIE.

Zyg. III. w War. 1590. fol. 29.

41. Roki Ziemskie Lwowskie / pierwsze we Lwowie we Czwartek pierwszy po Trzech Królách sądzone bydź máią: po nich w Zydáczowie w półczwártey Niedźiele.

Drugie Roki we Lwowie we Czwartek po Srzodopostney Niedźieli: po nich w Zydáczowie w pierwszy Poniedźiałek po Przewodney Niedźieli.

Trzećie Roki we Lwowie we Czwartek po S. Janie Chrzćićielu: po nich w Zydáczowie w półczwártey Niedźiele. A iesliby po ten czás Trybunał Ziemie Ruskiey przypadł / tedy ná mieysce Roków / leżenie ksiąg / ad suscipiendas duntaxat inscriptiones, odpráwowáć sie ma.

Czwarte Roki we Lwowie we Czwartek po S. Michále: po nich w Zydáczowie w Poniedźiałek po S. Jádwidze. A te Roki ták we Lwowie / iáko y w Zydáczowie / w Zamku sądzone bydź máią.

SANOCKIE.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 64.

42. Iż Dla Trybunału Lubelskiego / nie zwykły dochodźić Roki Ziemskie Sanockie około Swiątek przypadáiące: tedy ie ná prosbe obywátelów támecznych náznáczamy / ná wtorek bliższy po S. Wáwrzyńcu. Máią się záczynáć we wtorek po S. Michále bliższy.

O sądźiech Sánockich.

Zyg. III. w War. 1589. fol. 20.

43. A Iż incorrectè ná seymie Koronácyey nászey Constitucya około sądzenia Roków Sánockich / iest nápisáná / popráwuiąc iey / te roki które przypadáią w Sánoku miedzy świątkámi / á Wielkanocą / przekłádamy ná pierwszy wtorek po s. Michále. A insze roki suis temporibus máią bydź odpráwowáne.

W BEŁZKIM WOIEWODZTWIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 424.

44. W Tym Woiewództwie do roku cztéry kroć Ziemskie Roki bywáć máią.

Pierwsze Roki w poniedźiałek po Trzech Królách blisko przyszły.

Wtóre / w poniedźiałek po świetym Woyćiechu / tákże blisko przyszły.

Trzećie / po świetey Tróycy też w poniedźiałek blisko przyszły.

Czwarte / w poniedźiałek po świetym Bártłomieiu / tákże blisko przyszły.

Grábowieckie Roki Ziemskie we dwie niedźieli po Bełzkich wysszey omienionych / á po nich Grodelskie w piątek bliższy.

Wiecá we wszytkim Woiewództwie Bełzkim ná mieyscu zwyczáynym káżdego roku w poniedźiałek po świetym Fráńćiszku tákże blisko przyszły.

Popráwiono potym.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 64.

45. Ná pilną prosbe Posłów Woiewództwá Bełzkiego / áby Roki Ziemskie w tym

tym Woiewództwie były sądzone obyczáiem niżey opisánym. Postánawiamy/ to iest/ w Bełzie ná piérwszy poniedziáłek po świećie Trzech Królów: po nich w Grábowcu we dwie niedzieli: á po poczećiu Grábowieckich w tymże tegodniu we czwartek w Hrodle: á w Busku po poczećiu káżdych Roków Bełzkich Ziemskich/ Roki w tydzien máią być sądzone.

Drugié Roki Ziemskié Bełzkié/ máią być sądzoné w piérwszy poniedziáłek po świećie S. Woyćiechá: á w Grábowcu po nich we dwie niedzieli: á po poczećiu Grábowieckich w tymże tegodniu we czwartek w Hrodle.

Trzećie Roki Ziemskié Bełzkié w piérwszy poniedziáłek po świećie s. Janá Chrzćićielá: á w Grábowcu po nich we dwie niedzieli: á w Hrodle tákże w tymże tegodniu we czwartek.

Czwarté Roki Ziemskié Bełzkié w piérwszy poniedziáłek po świećie s. Jádwigi: á w Grábowcu po nich we dwie niedzieli: á po Grábowieckich w tym tegodniu we czwartek w Hrodle.

CHEŁMSKIE KRASNOSTAWSKIE.

46. W Ziemi Chełmskiéy Roki Ziemskié sześć kroć do roku bywáią sądzone czásów trudnych y niepogodnych: Przeto vstáwiamy/ áby dwoie Roki były odieté obyczáiem inych przyległych Woiewództw.

Zyg. Aug w Lubl. 1569. HP. 424.

Ale piérwsze Roki Ziemskié áby sądzoné były w Chełmie/ w poniedziáłek bliższy przed świętem świętey Agnieszki: Krasnostáwskié po nich we dwie niedzieli.

Wtóré Roki Chełmskié/ w poniedziáłek bliższy po świećie świętego Philipá Jákubá: Krasnostáwskié po nich we dwie niedzieli.

Trzećie Roki Chełmskié w poniedziáłek w Oktawe Bożégo Ciáłá: Krasnostáwskié po nich we dwie niedzieli.

Czwarté Roki Chełmskié w poniedziáłek bliższy przed świętem Národzenia Pánny Máriiéy: Krasnostáwskié po nich we dwie niedzieli.

Wiécá Chełmskiéy ziemie ná mieyscu zwykłym w poniedziáłek bliższy przed świętem świętégo Symoná Judy.

HALICKIE Y KOŁOMYYskié Y TRĘBOwelskié.

47. Zá prośbą Posłów ziemie Hálickiéy/ y zá oćiążeniem sądu Ziemskiégo onéy ziemie/ y nieprzespiecznym przeiázdem dla wód y dla niewielkośći spraw Kołomyyskiégo Powiátu/ Roki Ziemskié Kołomyyskié in eodem vigore przenosimy do Háliczá: które Kołomyyskié Roki záraz z Hálickimi ziemskimi máią być sądzoné/ gdyż tám księgi Kołomyyskié ziemskié w onym powiećie chowáią.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 430.

Roki ziemskié Hálickié.

48. Iż czás nie był náznáczony sądzeniu Roków Hálickich w Constituciách/ tedy ták decláruiemy/ áby w káżdym roku/ piérwsze Roki záczynáły sie w Háliczu/ w poniedziáłek piérwszy post festum Purificationis Mariæ.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 20.

Drugié/ post Conductus Paschæ.

Trzećie/ feria secunda post Natiuitatis Mariæ.

Czwarté/ feria secunda post festum S. Martini proxima. A Trebowelskié záwsze po Hálickich máią sie poczynáć we dwie niedzieli.

O tychże Hálickich y Kołomyyskich Rokách. pátrz wyższey fol. 467. *práwo* 39.

KIIOWSKIE ZYTOMIRSKIE RVCKIE.

49. Roki Ziemskié w Kiiowie/ áby záwżdy były trzykroć do roku.

Zyg. Aug. w Lubl. 1369. HP. 433.

Piérwsze Roki w Kiiowie/ w poniedziáłek bliższy po świętym Jerzym.

Wtóré Roki Ziemskié. w Żytomirzu/ w poniedziáłek po Nowym lećie bliższy.

Trzećie Roki w Ruczu/ w poniedziáłek przed s. Bártłomieiem bliższy. Wiécá

Wiecá Woiewodztwá Kiiowskiego w Kiiowie/ w poniedźiałek przed świetym Symonem Judy bliższy.

Roki Kuiáwskié.

BRZESKIE. Y WŁODZŁAWSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 427.

50. Brzéskié sądy Ziemskié we trzy niedźiele po Swiątkách/ Włodzłáwskié wtydźien po nich.

Drugié we dwie niedźieli po ś. Bártłomieiu. A we Włodzłáwiu po nich w tydźien Wiecá Brzéskié we dwie niedźieli po świetym Márcinie. Wiecá Włodzłáwskié we dwie nidźieli po Brzéskich.

Roki źiemskié Kuiáwskié.

Steph. w Wár. 1581. Con. 215. B.

51. Roki wtóré Ziemskié w Kuiáwách/ oboygá Woiewodztwá/ ktoré w Jieśieni we dwu niedźiel po ś. Bártłomieiu wedle Constituciiey odpráwáć zwykli/ ochraniáiąc wątpliwośći ludzkiey dla odmiány dniow ś. Bártłomieiá. Declaruiemy zá prośbą Posłow onych Woiewodztw/ tą to Constitucyą/ áby záwżdy przerzeczoné Roki pewné dni swé wtorkowé miáły. A gdy inszego dniá niżeli we wtorek tráfi śie dźień ś Bártłomieiá/ tedy też Roki máią śie poczynáć w Brześciu w pierwszy wtorek po wyśćiu dwu niedźiel od ś. Bártłomieiá. A w Jnowłodzłáwiu potym w tydźien/ tákże we wtorek. W inszych záśie powiećiech/ według stárych zwyczáiow.

Brzéskié y Włocłáwskié.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 60.

52. Obiaśniáiąc Constitucyą Piotrkowską Anni 1565. vstáwiamy/ áby Brzéskié sądy we wtorek pierwszy po ś. Janie Chrzćićielu: á Włodzłáwskié w tydźien po nich.
Drugié Roki Brzéskié we wtorek pierwszy po Národzeniu Pánny Máriiey: á Włodzłáwskié w tydźien po nich.
A w inszych Powiećiech oboygá Woiewodztwá po nich według dawnégo zwyczáiu były odpráwowáné.
A ieśliby w ktorym powiećie dla iákiey przyczyny nie doszły/ tedy przećie w drugich Powiećiech dochodźić máią.

O Rokách Brzéskich.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 18.

53. Brzéskié roki trzećié áby były sądzoné w pierwszy wtorek post festum Sanctæ Agnetis, á Włodzłáwskié w tydźień tákże po nich/ á w Powiećiech inszych oboygá Woiewodztwá po nich wedle zwyczáiu dawnégo/ A ieśliby w ktorym powiećie dla iákiey przyczyny niedoszły/ tedy przedśie w drugich powiećiech dochodźić máią.

Brzéskié, Inowłocłáwskié.

Zyg. III. w Wár. 1596. fol. 11.

54. Jż rożné Constitucye rożné rozumienia w ludźiách mnożą. Czemu my zábiegáiąc/ zá prośbą Posłow tych woiewodztw postánowiamy: Jż wszytkié Constitucie o Rocéch Brzéskich/ Jnowłodzłáwskich vczynione ábroguiemy/ á Constitucyą w roku 1588. vczynioną przy sámym tylko czáśie sądom náznáczonym zostáwuiemy z tą declárátią: gdy w Powiećiech głownych w Brześciu y w Jnowłodzłáwiu nie doydą/ áby w mnieyszych niedochodźiły.

O tych Rocéch Brzeskich Inowłodzłáwskich, Pátrz wiecey mało co wyszszey fol. 466. lege 34. Roki źiemskié.

DOBRZYNSKIE, LIPINSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 427.

55. W Dobrzyńskiey ziemi Sądy ziemskie more solito. A wszákże Wiecá máią bywáć záwżdy ná káżdy rok.

O tychże

O tychże Rocéch.

56. Ná prośbe Posłów Dobrzyńskich pozwoliliśmy: áby Roki ziemskié y Wiécá wedle czásów niżey opisánych w ziemi Dobrzyńskiéy odpráwowáné były.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 427.

Napierwéy Roki ziemskié w Dobrzyniu we wtorek bliższy po ś. Máciejú: po nich tákoweż Roki w Lipnie w poniedziáłek bliższy: potym zásie wtydzien ná drugi poniedziáłek w Rypnie tákoweż Roki ziemskié.

Wtóré Roki ziemskié w Dobrzyniu we wtorek bliższy przed ś Janem: po nich zásie w poniedziáłek bliższy w Lipnie tákoweż Roki: á zásie w Rypnie w poniedziáłek bliższy po Rocéch Lipińskich.

Trzecié Roki ziemskié w Dobrzyniu we wtorek bliższy po ś. Bártłomieiu: á w Lipnie w poniedziáłek bliższy po Rocéch Dobrzyńskich: w Rypnie zásie w poniedziáłek bliższy po Rocéch Lipinskich.

Wiécá ziemie Dobrzyńskiéy w Lipnie w poniedziáłek po ś Andrzeiu: ná których Wiécách wszyscy Kásztelani/ Dignitarze y Vrzednicy zásiesdź/ y wiéców nie odieżdżáiąc dokończyć y dosiedzić bedą powinni/ sub pœna cētum Marcarum Polonicalium. O którą wine ratione transgressionis coram officio Castren Bobrownicen: respondere & satisfacere pozwáni/ nulla motione seu appellatione desuper obstante bedą.

O tychże Zygmunt Trzeći.

57. Ná prośbe Posłów ziemie Dobrzyńskiéy pozwalamy/ áby piérwsze Roki ziemskié były sądzoné w Dobrzyniu/ we wtorek po Niedzieli wstepnéy/ á w Lipnie y w Rypinie w tydzién potym. Wtóré Roki w tych wszytkich Powieciech wedle zwyczáiu záchowáłego. Trzecié w Dobrzyniu we wtorek po ś. Mattheuszu/ á po nich w Lipnie y Rypinie w poniedziáłek zwykłym obyczáiem.

Zyg. III. w Wár. 1593. fól. 20.

Roki Mázowieckié.

O sądzeniu Wiéców w Mázowszu zániechánych.

58. Iż nie sądzeniem Wiéców ábo wielkich Roków w Mázowszu wielka sie omieszkáłość spráwiedliwości ludzkiéy dzieie: że nie tylko raz we dwie lecie té Wiécá nie bywáią sądzoné iáko Státutá y Constitucyé uczą: ále też iuż od kilkánaście lat ná niektórych mieyscách nie były sądzoné. A ták ná pilną prośbe Posłów Mázowieckich vstáwiamy tą Constitucyą: iż w káżdéy ziemi Woiewództwá Mázowieckiégo ná zwykłych mieyscách co Rok/ iáko y w inych Woiewództwách wiécá álbo wielkié Roki máią bydź sądzoné: á ná którychby Woiewodá nie mógł bydź/ tedy ie Kásztelan onéyże ziemie z Vrzednikámi ziemskimi téyże ziemie sądzić y odpráwowáć ma/ sub priuatione officii. Którym wiécam káżdéy ziemie czás pewny przez tegóż Kásztelaná ma bydź położon y obwołan.

Zyg. Aug. w Lubl. 1569. HP. 418.

Roki y Wieca Warszawskie.

59. W Woiewództwie Mázowieckim/ Roki ziemskié Wárszáwskiéy ziemie trzykroć do Roku bydź máią.

Steph. w VVár. 1578. Con. 193.

Piérwsze Roki w poniedziáłek w Błoniu/ post festum Purificationis Virginis Marię. Potym od poczęcia tych Roków/ Wárszáwskié y Tarczyńskié immediatè iśdź máią/ obyczáiem zwykłym nie odkłádáiąc ich/ áż do odsądzenia tych wszytkich Powiátów.

Wtóré Roki ziemskié Błońskié w poniedziáłek po S. Tróycy.

Trzecié Roki ziemskié Błońskié w poniedziáłek po ś. Bártłomieiu. A potym w inszych Powieciech kończyć sie máią/ vt supra scriptum est.

Wiécá

Wiecá we wßytkim Woiewództwie Mázowieckim/ raz do roku/ to iest/ w poniedźiałek po ś. Márcinie/ bydź máią.

Przełożenié roków Ziemskich Wárßáwskich y inßych.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 22.

60. Z pewnych przyczyn y zá prosbą Posłów ziemskich/ ziemie Wárßáwskiey Roki ziemskié przekłádamy/ pierwße Błonskié w poniedźiałek po ś. Tróycy/ Wárßáwskié / Tárczynskié/ iedné po drugich wedle zwyczáiu stárégo odpráwowáné bydź máią.

Wtóre ziemskié Błonskié w poniedźiałek po ś. Fránćißku/ tákże po nich Wárßáwskié Tarczynskié vt suprà.

Trzecie Roki Ziemskié Błonskié / w poniedźiałek po niedźieli Wstępnéy / á po nich Wárßáwskié/ Tarczynskié/ obyczáiem zwykłym bydź máią.

A Grody wieczné w Wárßáwie / w Czérsku / áby były/ vchwałą séymu ninieyßégo postánawiamy.

Roki Grodzkié Wárßáwskié.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 31.

61. Roki Grodzkié Wárßáwskié dla niebytnośći Pisárzá/ pod Rokámi ziemskimi sądzoné bydź niemáią.

CZERSKIE, WARACKIE, GARWOLINSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 431.

62. Iż posłowie ziemie Czérskiéy spráwę dáli / że Roki Ziemskié Czérskié dniá iednégo odpráwić sie niemogą/ prosząc áby im to Constitucyą séymową obwárowano było: tedy zá prosbą ich postánawiamy / żeby były sądzoné y odpráwowáné przez dwá dni poniedźiałek y wtorek támże w Czérsku. A potym w Gróycu we śrzodę y czwartek w drugim tegodniu: w Wárce w poniedźiałek y we wtorek: w Gárwolinie / we czwartek y w piątek: bo tym sposobem lepiéy mogą spráwowáné y skonczoné bydź.

O tychże Rocéch.

Zyg: Aug. w Lubl. 1569. HP 431.

63. Opátruiąc to áby ludźie w spráwiedliwośći swéy omieszkánia niemieli/ ná prosbę Posłów ziemie Czérskiéy mocą y vchwałą séymu tego postánawiamy: áby sąd ziemski teraz y nápotym będący był powinien Roki w ziemi Czérskiéy sądźić / y poczętych á przywołánych nie przekłádáć pod winą stá grzywien: o którą stronie/ którąby sie tym niesądzeniem ábo przełożeniem vćiążona bydź czułá / wolno będźie obyczáiem zwykłym czynić: á to porządkiem niżéy opisánym:

Pierwße Roki w Czérsku/ w poniedźiałek pierwßy po Trzech Królách: potym dawnieyßym porządkiem w inßych powiećiéch.

Wtóré Roki w Czérsku/ w poniedźiałek pierwßy po Przewodnéy niedźieli.

Trzecie Roki w Czérsku/ w poniedźiałek pierwßy po S. Tróycy.

A Wiecá ábo wielkié Roki Woiewodźiné czwarté wedle Constituciiéy tego niniey ßégo séymu.

O tychże rocéch Zygmunt Trzeći.

Zyg: III. w Krák. 1588. fol: 60.

64. Iż sie tráfiá w Czérskiéy ziemi/ że Ziemskié Roki trzećié przypadáią pod Trybunałem Piotrkowskim według czásu w Constituciiéy náznáczonégo/ feria secunda post festum sanctorum Trium Regum, y dla tego niemogą bywáć sądzoné prze spráwy/ któré ludźie miewáią ná Trybunał / gdy bywa sądzoné Woiewództwo Mázowieckié / pozwalamy: iż gdyby pod Trybunałem przypádły / tedy feria secunda post festum S. Francisci, we wßytkich powiećiéch máią bydź sądzoné. Wßákże ea conditione, iż gdyby Trybunał nie záßedł Mázowieckiégo Woiewództwá/ tedy wedla pierwßéy Constituciiéy feria secunda post festum Trium Regum, w káżdym powiećie odpráwowáné bydź máią.

Tenże o Tychże.

Roki

65. Roki Ziemskie Czérskie/ które feria secunda post Conductum Paschæ sądzone bywáły/ postánawiamy/ áby ad feriam secundam post Dominicam Misericordiarū przełożone były. Drugie Roki/ które post Dominicam Sanctiss. Trinitatis bywáły/ ad feriam secundam post festum S. Ioannis Baptistæ przekłádamy.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 30.

Roki tákże Ziemskie Czérskie/ które bywáły post Epiphaniarum, iż prze sądzenie Trybunału Woiewództwá Mázowieckiego niedochodziły/ znosimy: á postánawiamy/ áby miásto tych/ insze pro feria secunda post Francisci sądzone były. Tákże we wszytkich inych Powiećiech/ w których sie sądy po Rokách Czérskich odpráwuią. A sąd ziemski Czérski/ cáusy według reiestru y Paráfiiey sądzić ma.

PŁOTCKIE RACIĘSKIE PŁONSKIE.

66. Pierwsze Roki Płotckie w Poniedźiałek po Trzech Królách: zá którémi inszych powiátów iśdź máią obyczáiem zwykłym nieodkłádáiąc/ pod winą státutową.
Wtóre Roki/ w poniedźiałek po Przewodnéy Niedźieli.
Trzećie w poniedźiałek po świećie Národzenia Pánny Máriiéy.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 428.

O tychże Stephan.

67. Roki Ziemskie Płotckie pierwsze/ w poniedźiałek po Krzyżowéy Niedźieli.
Wtóre/ w poniedźiałek po świetym Michále.
Trzećie/ w poniedźiałek przed świętą Jágnieszką.
A w inszych powiećiech wedle stárego zwyczáiu. A w Ráciążu po Swiątkách w pierwszą śrzodę/ w Płonsku w poniedźiałek po S. Tróycy.

Steph. w Wár. 1581. Con. 216. B.

Surrogátia Płotcka.

68. Za zgodną prośbą Woiewództwá Płotckiego / pozwalamy wielmożnému Stánisłáwowi Minskiému/ Stároście nászému Płotckiému/ mieć w támtym stárostwie nászym Płotckim Surrogatorá/ y miánuiemy go zá zgodnym zezwoleniem tegoż Woiewództwá / Vrodzonégo Janá Górskiégo : która Surrogátia/ tylko do iednégo roku trwáć ma/ od daty téy Constituciiéy.

Zyg. III. w Wár. 1596. fol. 11.

ZAWKRZENSKIE.

69. Pierwsze Roki w poniedźiałek po Gromnicách w Strzensku. A potym w inszych powiećiech zwykłym obyczáiem nieodkłádáiąc.
Wtóre/ w poniedźiałek po Niedźieli Rogationum blisko przyszły.
Trzećie/ po świetym Fránćiszku.
Wiecá Woiewództwá Płotckiego wszytkiego w Płotcku / w poniedźiałek po świećie Wszech Swiętych blisko przyszły.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 428.

O tychże Stephan.

70. Pierwsze/ w poniedźiałek po Bożym Ciele w Strzensku.
Wtóre/ w poniedźiałek po świetym Lukaszu.
Trzećie/ w poniedźiałek Wstępny.
W inszych powiećiech zwykłym obyczáiem iśdź máią. A inszych czásów Sędźia skłádáć niéma.

Steph. w Wár. 1581. Con. 216. B.

WYSZOGRODZKIE.

71. Pierwsze Roki/ w káżdym roku sądzone bydź máią post festum S. Agnetis feria tertia proxima. Wtóre/ feria tertia post Conductum Paschæ. Trzećie/ feria tertia post festum sancti Michaelis.

Steph. tám że Con. 216. B.

O tychże Zygmunt III.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 24.

72. ROki ziemſkié Wyſſogrodzkié/ té które ſądzono post festum S Agnetis, iż ſie tráfiáią pod Trybunałem/ przekłádamy zá prośbą Posłów Powiátu tego ad feriã tertiam post Octauas Sacratissimi Corporis Christi. A ná Rátuszu ſądzone bydź máią.

Tenże o tychże.

Zyg. III. támże 1590 fol. 31.

73. ROki ziemſkié Wyſſogrodzkié/ áby według zwyczáiu Woiewództwá Mázowieckiego po Páráfiách według reieſtru ſądzone były postánawiamy. A ná chowánié kśiąg ziemſkich Wyſſogrodzkich/ plác stárodawny ábo inszy ták dobry ná zbudowánié ſklepu/ Stárostá nász wymierzyć ma.

Roki Grodu Wyſſogrodzkiego.

Zyg. III. támże. 1589 fol. 24.

74. ROki y Querellæ/ Grodu Wyſſogrodzkiego máią bydź ſądzone more solito sub pœna in Constitutionibus expressa, excepto legali impedimento.

SACHOCKIE Y CIECHANOWSKIE.

Steph. w Wár. 1578. Con. 193.

75. PJérwsze Roki w Sąchocinie/ w Poniedźiálek po S. Philipie Jákubie Apostołéch: w Ciechanowie po nich we Czwartek przyszły: á Przásniſkié po zápiſániu Aktu Ciechánowſkich Roków w cálé cztéry Niedźiele.

Wtóré Roki feria secunda post festum S. Bartholomei, tymże obyczáiem iáko wyszéy ieſt nápiſano.

Trzecié Roki feria secunda post festum trium Regum simili modo vt suprà.

SACHOCKIE, PRZASNISKIE, MAKOWSIE, ROZANSKIE.

Steph. w Wár. 1581. Const. 216.

76. ROki ziemſkié Sąchockié/ przemieniamy zá prośbą Posłów támecznych/ záwsze ná Poniedźiálek pierwszy po S. Máthewszu/ á potym successiuè Ciechánowſkié/ y inné wszytkié iáko przedtym zwykły bywáć. Tákże też y Roki Przásniſkié/ wedle Constitucyiey. Różánſkié pierwsze w Różánie post Dominicam Inuocauit. A Mákowſkié od zápiſánia Aktu Roków Różánſkich we cztéry Niedźiele. Wtóré Roki w Różánie feria secunda post Trinitatis, á w Mákowie tákże we cztéry Niedźiele. Trzecié feria secunda post Michaelis, á w Mákowie tákże we cztéry Niedźiele.

O Różánſkich Zygmunt III.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 63.

77. ROki ziemſkié Różánſkié/ które przypádáły w Poniedźiálek po S. Tróycy/ przekłádamy ná Poniedźiálek pierwszy po Bożym Ciele w Różánie: á Mákowſkié w Mákowie ná wtorek po nich we trzy Niedźiele. A Sąd ma ſądźić z reieſtru dla porządku lepszego.

Roki Grodzkié Mákowſkié.

Zyg. III. w Wár. 1590. fol. 31.

78. SĄdzenié Roków Grodzkich w Mákowie/ przeszłego Roku Constitucyią wárowáné/ niema nic szkodźić práwu/ które ma potomek niegdy vrodzonégo Andrzeiá Noſkowſkiego Stárosty Różánſkiego/ ná tych dobrách ad rationem summy pięći kroć stá tyśiecy złotych: tákże też oprawom małżonkiego ná tych dobrách zápiſánych. A té ſądy máią bydź odpráwowáné w domu/ który od tego dźierżáwce náznáczony będźie.

SOCHACZEWSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 429.

79. PJérwsze Roki ziemſkié we wtorek pierwszy po Niedźieli Inuocauit.

Wtóré/

Wtóré/ we wtorek po S. Tróycy tákże bliſki.

Trzecié/ we wtorek po świecie w Niebowzięcia Pánny Máriiéy tákże bliſki.

Wiecá we wtorek po S. Marcinie tákże bliſki/ á pod winámi w ſtátućiech opiſánémi.

Księgi Ziemſkié téy Ziemie máią bydź chowáné w ſklepie pod trzemi kluczámi/ wedle ſtátutu: y leżenié ksiąg iáko w inßych ziemiách/ tedy też tákże bywáć ma.

Sądzenié Roków ná Ratußu Socháczewſkim.

80. Iż Też ćiß Posłowie proßą/ áby Ziemſkié Roki ná Ratußu Socháczowſkim záwżdy ſądzoné były/ żeby ſie w domiéch mieyſckich goſpodarzóm nie zátrudniáło: tedy y tego im pozwalamy/ ieſli nie ieſt przećiwko miáſtá onégo Przywileiom.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 430.

Roki Ziemſkié Socháczewſkié przełożoné.

81. Roki Ziemſkié Socháczowſkié/ które bywáią poſt feſtum Aſſumptionis glorioſæ virginis Mariæ, przekłádamy ná wtorek piérwßy po S. Jádwidze.

Zyg. III. w War. 1589. fol. 23.

WISKIE WĄSOSKIE RADZIŁOWSKIE.

82. Iż wiele ná tym należy obywátelóm Ziemie Wiſkiéy/ y inym w onymże Powiećie/ którzy tám Akcyie ſwé máią/ áby Rokóm Ziemſkim były oznáczoné czáſy. Poſtánawiamy/ żeby Roki piérwßé Ziemſkié Wiſkié záwße były w piérwßy wtorek po Przewodnéy Niedźieli: á po nich w Wąſoßu we dwie Niedźieli: á po tych záś w Rádźiłowie we dwie Niedźieli: á drugié Roki w Wiźnie w piérwßy wtorek po S. Jdźim: Tákże w Wąſoßu y w Rádźiłowie iáko ieſt wyßéy nápiſano.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 63.

O tychże.

83. Roki Ziemſkié Wiſkié które były Conſtitucyą przeßłéy Koronácyiéy náznáczoné/ ná wtorek po Niedźieli Przewodnéy/ ná inné czáſy w Conſtitucyiéy opiſáné/ iż w té czáſy obywátele téy ziemie rozumieią ſobie bydź niepożyteczné/ tedy zá proſbą Posłów Ziemſkich Wiſkich czáſy inßé poſtánowiamy/ to ieſt/ áby nie po Przewodney Niedźieli/ ále żeby piérwßé Roki Ziemſkié Wiſkié záwße były ſądzoné w piérwßy wtorek poſt feſtũ S. Stanislai in Maio A po nich w Wąſoßu we dwie Niedźieli. Po tych záś Wąſoſkich/ w Rádźiłowie tákże we dwie Niedźieli. Drugié Roki w Wiźnie we wtorek po S Máthæußu. A po nich w Wąſoßu we dwie Niedźieli: tákże też w Rádźiłowie po tychże Wąſoſkich we dwie Niedźieli. Trzećié Roki w Wiźnie feria tertia poſt feſtum Trium Regum, á po nich w Wąſoßu/ w Rádźiłowie tymże ſpoſobem vt ſuprà odpráwowáć ſie máią. Wßákże gdźieby Trybunał Woiewództwá Mázowieckiego ſądzon był/ żeby té trzećie Roki ſądzoné nie były.

Tenże w Wár. 1589. fol. 21.

RAWSKIE.

84. Roki Ziemſkie Ráwſkie w Ráwſkiéy ziemi máią bydź ſądzoné ná mieyſcách y w té czáſy: iáko z ſtáradawná przed tym bywáło/ ná kożdy Rók. Tákże też y Wiecá.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 429.

O tymże.

85. Wiecá w Ráwie przed S. Marcinem dwie Niedźieli máią bydź: á Roki Ziemſkie/ które zwykły bywáć w Poniedźiałek po świetym Bártłomieiu/ tákowé bywáć máią w Poniedźiałek po S. Michále.

Tenże w Lubl. 1569. HP. támże.

Sądy Woiewództwá Ráwſkiégo.

86. Sądy nowé vltimæ inſtantiæ w Woiewództwie Ráwſkim/ żadné oſobliwé czynioné bydź nie máią. A póki generalia Iudicia Regni poſtánowioné nie będą/ przy ſtárych/

Steph. w War. 1586. Con. 163.

stárych/ ktore byly zá Krolow przeszłych / ostawáią. A sądy tegoż Woiewodztwá ktore byly sądzone sub Titulo & auctoritate Henrici Regis Galliarum post 12. diem Maii. Anno proximè transacto, penitus cassamus & abrogamus. Tákże też postępki práwne w Grodźie Káwskim / zá tym nie porządnym postánowieniem Sądow wniwecz obrácamy/ okrom tylko actiones, o długi ad inscriptiones.

ŁOMZIENSKIE, KOLNIENSKIE, ZEMBROWSKIE, OSTROŁĘCKIE.

Zyg.III. w Wár. 1589. fol. 21.

87. Zá prośbą Posłow ziemie Łomźieńskiey/ pozwalamy Roki źiemskie trzykroć do roku żeby były sądzone/ to iest/ pierwsze w Łomźie/ feria secunda post Dominicam Reminiscere, w Kolnie po nich feria quinta post Dominicam Lætare.

Drugie w Łomźie názáiutrz po świętey Troycy. A w Kolnie po nich we Czwartek po świętym Janie.

Trzećie w Łomźie po ś. Mátthewszu. A w Kolnie feria quinta post festum S. Lucæ Euangelistæ.

Roki pierwsze Zembrowskie/ feria quinta post festum Epiphaniarum. Ostrołeckie po nich feria tertia post Dominicam Reminiscere.

Wtore Zembrowskie feria quinta post festum Pentecostes. A Ostrołeckie/ feria tertia post festum Petri & Pauli Apostolorum.

Trzećie w Zembrowie feria quinta ante Heduigis. Ostrołeckie po nich feria tertia ante festum S. Nicolai, ktore z Reiestru máią bydź sądzone.

Sądy Ziemskie Ostrołęckie.

Tenże támże 1598. fo. 43.

88. Zá prośbą Posłow źiemie Łomźieńskiey/ ktorzy Nam opowiedźieli/ żeby obywátele Powiátu Ostrołeckiego/ ktorzy odstępuią od Sądu źiemskiego Zembrowskiego do Łomźieńskiego / gdyż tám zdawná w Łomźie Grod máią: przeto pozwalamy Łomźieńskiemu sądowi źiemskiemu odpráwowáć Roki źiemskie w Ostrołece post decessum modernorum possessorum Zembrouien: A Roki te Ostrołeckie przekłádamy/ ktore sądzywano post Dominicam Reminiscere, máią bydź sądzone post Dominicam Conductus Paschæ. Wtore Roki/ co sądzywano feria tertia post festum SS. Petri & Pauli Apostolorum, máią bydź sądzone feria secunda post festum S. Margarethæ Virginis. A trzećie Roki máią bydź sądzone feria tertia ante festum S. Nicolai Pontificis według dawnieyszey Constituciey.

Spráwy Vrzędowe Kolnieńskiego powiátu.

Tenże támże 1593. fo 18.

89 Acż Sądy zdawná Grodzkie w Kolnie/ w Łomźieńskiey źiemi odpráwuią/ ále quodam abusu záſzło/ iż querel/ spraw officii wedle práwá we dwie niedźieli nie sądzą/ iedno ie tylko przy Rokách Grodzkich sądzą. W czym niemáłe vbliżenie spráwiedliwośći obywátele Powiátu tego Kolnieńskieg odnoszą/ zá czym swawola w ludźiech rośćie. Zá prośbą Posłow źiemskich vchwalamy/ áby w Kolnie querelæ, officiiq; causæ, y spráwy ine wszytkie Vrzędowi Stárośćiemu należące co dwie Niedźieli/ iáko w Łomźie/ były odpráwowáne: á Podstárośći przykłádem inych Grodow/ záwsze præsens był.

LIWSKIE.

Przywołánie Rokow Liwskiey Ziemie.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 23.

90 Iż Wiecá są zániedbáne/ á Roki trzykroć do roku Constitucyą są opisáne/ ieślıby ktore kiedy aliquod impedimentum legale zniosło / áby Sędźia z Podsędkiem insze ná cztery Niedźiele przed tym przywoławszy ná to mieysce / przykłádem inych Woiewodztw sądźił/ postánowiamy.

A iż Ratusz ná stárym Mieście w Liwie zgorzał/ áby ná nowym Mieście w Ratuszu odpráwowáné były/ pozwalamy/ póki ná stárym Mieście zbudowan nie będzie.

Roki Liwskié.

91 Zá prośbą Posłów ziemie Liwskiéy/ vchwałą Seymu niniey szégo/ náznáczamy Rycerztwu ziemie onéy czásy do sądzenia Roków ziemskich/ przykłádem innych Woiewództw y ziem.

Stéph: w Wár. 1578. Con. 191.

Pierwszé/ áby sądzoné były we Czwartek po S. Tróycy.

Drugié we Czwartek po ś. Jádwidze.

Trzecié we Czwartek po S. Jágnieszcze. Pozwaláiąc y náznáczáiąc im mieysce Ratusz ná stárym Mieście w Liwie ku ich odpráwowániu/ gdyż też w inych Woiewództwách ták sie záchowywa.

NVRSKIE OSTROWSKIE KAMIENIECKIE.

92 Ná prośbe Posłów ziemskich/ postánawiamy Roki ziemskié w ziemi Nurskiéy/ áby po trzykroć do roku były sądzoné sub pœna in Statuto descripta.

Zyg. III. w Wár: 1589. fol. 24.

Pierwszé Roki w Nurze we wtorek po Nowym lecie/ Kámienieckié po nich w poniedźiáłek po Gromnicách. Ostrowskié we wtorek po niedźieli srzodopostnéy.

Wtóré Roki w Nurze we wtorek po Przewodnéy Niedźieli/ Kámienieckié w poniedźiáłek po ś. Tróycy. Ostrowskié we wtorek po ś. Janie Chrzćićielu.

Trzecié Roki w Nurze we wtorek po ś. Bártłomieiu. Kámienieckié w poniedźiáłek po ś. Szymonie. Ostrowskié po ś. Helżbiécie/ któré Roki Páráfiámi y z Reiestru sądźić máią.

A Pisarz ziemski będźie powinien z Aktámi posyłáć Podpiská do Kámiencá ná dwie Niedźieli przed Rokámi.

Plác ná Cáncelláryą w Nurze.

93. Ná zbudowánié Cáncelláriiéy ziemskiéy pozwalamy plácu w Nurze w Ostrowiéy.

Tenże támże.

Roki ziemskié Nurzkié.

94. Roki ziemskié Nurzkié/ któré we wtorek po S. Bártłomieiu sądzoné bywáły/ ná wtorek po ś. Mattheuszu przekłádamy.

Tenże 1590 fol: 31.

Gród Kámieniecki.

95. Zá prośbą posłów ziemie Nurzkiéy/ dáiemy Gród Kámienieckiemu Powiátowi w Kámiencu/ w którym Grodźie Stároście spráwy/ ták iáko w Nurze álbo w Ostrowi Vrząd Stárosty Nurzkiégo odpráwowáć ma. A Roki Grodzkié tenże Stárostá przynamniéy czterykroć do roku sądźić ma.

Zyg: III. 1593. fo. 21.

Sądy Grodzkié w Kámieńcu.

96 Constitucyą anni 1593. náznáczony iest Stárostá Nurzki/ áby Grodzkié Sądy w Kámiencu odpráwował w Dworze nászym/ w poniedźiáłkowy dźień/ co my iemu pozwalamy.

Tenże 1598 fol. 28.

Sądzenié Roków ziemskich Kámienieckich.

97. Roki ziemskié Kámienieckié tylko troie sądzono po té czásy/ y té dla niebespieczeństwá często nie dochodźiły. Przeto postanawiamy/ áby Roki czwarté à modò sądzoné były záwsze w Kámiencu Podolskim/ feria quinta post festum Natiuitatis Beatæ Mariæ Virginis.

Tenże támże fo. 43.

SĄDY ZIEMIE ZAKROCZYMSKIEY.

Steph. w Wár. 1578. fol. 193.

98. Pierwſzé poſćie w piątek po niedźieli Suchéy/ aliâs Reminiſcere.
Wtóré/ w piątek po ś. Tróycy.
Trzećié/ w piątek po ś. Máthewſzu.

Roki ſądowè Zákroczymſkié.

Zyg. III. w Wár. 1598 fol. 43.

99. Zá ſpólną zgodą obywátelów ziemie Zákroczymſkiéy / y zá ich proźbą / Roki ſądowé y vrzedné Zakroczymſkié/ które bywáły záwſze ſądzoné w piątek/ áby iuż nápotym we śrzodę ſądzoné były/ pozwalamy.

W SEROCZCV.

Zyg. Aug. w Piotr. 1567. HP. 431.

100. Zá proźbą Poſłów ziemie Zakroczymſkiéy/ folguiąc dálekośći przyiázdu pewnych Páráfiy/ ták iáko pierwéy zdawna było / poſtánawiamy/ áby w miáſteczku Seroczcu Roki Ziemſkié były ſądzoné Páráfiy tych/ które ſie tam przed tym ſądzywáły. A tákże też áby y Grodzkié Roki tychże Páráfiy były w miáſteczku tym ſądzoné y odpráwowáné.

GOSTYNSKIE.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 430.

101. Pierwſzé w Goſtyninie w poniedźiáłek po Niedźieli Oculi: w Gąbinie po nich w tydźień.
Wtóré/ w poniedźiáłek po Oktawie Ciáłá Bożégo.
Trzećié/ w poniedźiáłek po świetym Bártłomieiu.
Wiecá w poniedźiáłek po ś. Łukáſzu/ pod winámi w ſtátućiech opiſánémi.

Roki ziemſkié Goſtyńſkié.

Zyg. III. w Wár. 1598 fol. 43.

102. Roki ziemſkié Goſtynſkié/ które bywáią feria ſecunda poſt feſtum S. Bartolomæi, przekłádamy pro feria ſecunda poſt feſtum S. Michaelis. Tákże y w Gąbinie w tydźień po tych Rocech máią być ſądzoné: á to zá proźbą obywátelów támecznych.

ROKI BOBROWNICKIE.

Tenże támże fo. 43.

103. Roki Grodzkiéy ſkárgowé/ które Stároſtá Bobrownicki ná zamku ſądźić zwykł / pozwalamy / áby ie ſądźił Stároſtá náſz w Dworze támecznym náſzym: támże y kśięgi w murze máią być chowáné.

ODWOŁANIE ROKOW IN GENERE NIEktórych Woiewodztw Mázowieckich.

Zyg. Aug. w Piotr. 1595. HP. 428.

104 Roki ziemſkié w Mázowieckim Woiewództwie / wedle ſtárégo ſtátutu w kożdey ziemi we cztery niedźiele máią być ſądzoné. A wſzákoż po ſeymie á po woynie pierwſzé Roki máią być omylné/ po ſkonczeniu ſeymu káżdégo y woyny: á po nich we cztéry niedźiele pewné. Okróm ziem Wyſkiéy/ Ciechanowſkiéy / Łomżienſkiéy / Zebrowſkiey y Nurſkiey: w których dla wielkośći ſpraw / y przez rozmnożenié ſzláchty Roki iedné ná iednym mieyſcu przez cztéry niedźiele cáłé y dáléy bywáią dźierżáné. W których ten porządek ſądzenia Roków ma być chowan. Iż po ſkonczeniu Roków pewnych w iednym zwykłym mieśćie: drugie Roki w drugim mieśćie ábo powiećie we cztéry niedźiele máią być poczęté y ſądzoné: á ták iuż tym porządkiem máią iść záwſze. Exceptis vacantiis, y

ſeymu

seymu koronnégo / od Powiátowégo począwszy wedle Constituciiéy : co wedle stárych zwyczáiów y státutów ma bydź chowano. A Sędźia z Podsędkiem poczetych Roków przekłádáć niemáią / pod winą stá grzywien. O ktorą stronie / ktoraby sie tym przełożeniem vciążona bydź czułá / wolno będźie pozwáć y o nie czynić / excepto legali impedimento.

Roki wielkié té téż w káżdéy źiemi ma sądźić Woiewodá raz przez dwie lećie wedle státutu / pod winą stá grzywien.

Præsenciæ żeby téż záwżdy ná trzech mieyscách sądzoné były / iáko przedtym nowé sądy sądzoné są : y wczás żeby były obwołáné y nie odkłádáné / pod winą tákąż drugą stá grzywien : iáko wyższey iest opisána.

Porządek sądzenia Mázowieckich Powiátów, niektórych ná Trybunale, tákże y Ráwskich.

105. Iż sie spráwámi Woiewództwá Mázowieckiego / prze ich frequentią ná Trybunale / Káncellária bárzo zátrudnia / skąd szkodę znáczną ludźie Woiewództwá tego biorą / vchwałą seymu ninieyszego postánawiamy. Aby áppellácie ich powiátámi iáko przed tym vltimæ instantiæ w Wárszáwie odpráwowáné y sądzoné były / to iest / Czerska źiemiá / Wárszáwska / Wiska / Wyszogrodzka / Zakroczymska / Ciechanowska / Lomźienska / Różánska / Liwska / Nurska / z reiestru iáko w Lublinie zá tákimże sálárium.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 22.

A bacząc też vpór ludźi / iż często imo bieg práwá pospolitégo áppelácye temere interponowáné / ku zabáwie y zátrudnieniu Trybunálskiemu dawáią / postánowiamy / áby ná tákim káżdym winá Roc / iáki obywátele koronni vżywáią / byłá skázána y stronie oddána / zá molestiæ ktore od litigántá ćierpi.

Tákże Woiewództwo Ráwskie po Powiátách sądzoné bydź ma cum adiudicatione pœnarum Roc z áppelláciiéy podług práwá koronnégo.

O tychże rokách źiem Mázowieckich Zygmunt Trzeći.

106. Iż sie wielekroć przydawa że Roki Ziemskié w Powiećiech álbo Ziemiách Woiewództwá Mázowieckiego / Ciechanowskié / Lomźienskié y Różánskié / według Constituciiéy czásów náznáczonych / dla seymu ábo aliqua legalia impedimenta, niedochodzą : w czym sie dźieie vbliżenié spráwiedliwośći ludzkiéy. Zá prośbą Posłów źiem pomienionych / przystawáiąc do Constituciiéy séymu Lubelskiégo anni 1569. niektorym Woiewództwam Wielgopolskim / o tychże Rokách propter legalia impedimenta niedochodzących vchwaloney : gdźieby Roki w Powiećiech / ábo źiemiách tych wyższéy pomienionych / dla przyczyn opisánych niedoszły. Tedy sąd źiemski powinien insze czásy obwołáć sądowé / ná czteri niedźiele przed sądzeniem Roków / y to obwołánie w Akta Grodzkie zápisáć / y odsądźić tákie Roki będźie powinien : tyle rázów / ile iest ktoréy źiemi ábo powiátowi w Constituciiéy przez rok opisano.

Tenże. 1593 fol. 17.

PODOLSKIE.

Roki Ziemskié Kámieńcá Podolskiégo.

107. Roki Ziemskié Kámienieckié / ktoré przypadáią / post festum S. Petri ad Vincula, té Roki przekładamy ná Czwartek bliższy po wszéch Swiętych.

PODLASKIE.

O Rokách Podláskich : *Pátrz niżéy w księgách śiódmych* parte 2. Tit: 8. Támże y o Tykocińskich y Mielnickich.

WOŁYNSKIE Y BRACŁAWSKIE.

Pátrz támże w księgách śiódmych, w częśći wtorey Tit: 6. le. 32. Iż troie. ⁊c.

O ODKŁADANIV ROKOW Ziemſkich y Wiecowych. Titul IIII.

Przez Władysłáwá Jágiełłá y Káźimierzá trzećiego.

Zwyczay stáradawny.

Włá. Iág. w Krák. y w Wár. 1423. La. 42. HL49. y 381/89. y 502. HP412

1. Zły zwyczay w przekładániu Roków ná Wiécách głownych y ná Rocéch Ziemſkich od poddánych nászych do tego czáſu był chowan : zkąd ſie rozmáite przyśiegi y krzywoprzyśięſtwá wſczynáły / y choroby zmyślone bywáły állegowáné : który chcąc zábieżeć y droge złośći zámknąć / zá iednoſtáynym zwoleniem Prałátów / Pánów y Szláchty nászéy tákowy porządek przekłádánia przerzeczonych Roków chcemy bydź chowány / żeby ſie zábieżáło przerzeczonym krzywoprzyśięſtwóm / á nieſłuszné dilácye były zepſowáné. Dla tego ſkázuiemy.

Aby Roki wiéców głownych w sądźiéch ziem nászych nápotym ták były przekłádáné y záchowáné : to ieſt / áby piérwszy Rok przez proſtą chorobe był odłożon : wtóry przez prawdźiwą chorobe będźie mógł bydź odłożon / okrom zeznánia y miánowánia Kápellaná : o którą chorobe ná trzecim Roku ieſliże przypádnie : przyśięge powinien będźie vczynić : iáko ná ten czás prawdźiwą chorobą był złożon.

A ieſliby z przygody w téyże chorobie trwał / tedy y trzeći Rók może zwlec : okázuiąc iż iáko leżał w chorobie / do tego czáſu nie ozdrowiał. A wszákże ná czwartych Rocéch ma ſie ſtáráć áby ſtánął / ábo Prokuratorá pewnégo posłáć nie omieszkał : bo ieſli tego nie vczyni / rzecz ſwą tráći.

Tóż chcemy áby było chowano o Rocéch mnieyszych Ziemſkich : áby piérwszy y wtóry Rók proſtą chorobą mogli przełożyć : á trzeći prawdźiwą niemocą mogą y máią przewlec okrom miánowánia Kápellaná. Ale gdy przydźie czwarty Rok oſtátni / tám ma przyśiądz : iż nie obłudnie ná ten czás nie mógł : ieſli przydźie ktemu.

A ieſli

De antiqua Conſuetudine in transpoſitione terminorũ ſeruata.

Práwo.

PEruerſa conſuetudo, in terminorum tranſpoſitione Colloquii generalis á noſtris ſubditis hactenus obſeruata extitit: Vnde diuerſa iuramenta, & periuria oriebãtur, ac infirmitates furtiuæ allegabantur. Vnde talibus obuiare volẽtes, & iniquitati viam præcludere: de conſenſu vnanimi Prælatorum & Baronum, ac Nobilium noſtrorum, talem ordinem in prædictorũ tranſpoſitione terminorum, volumus à noſtris ſubditis fore obſeruandũ. Vt prædictis periuriis obuietur: illicitæq́; dilationes amputentur. Decernimus igitur.

Quòd termini Colloquii generalis, taliter in iudiciis terrarum noſtrarum in poſterum tranſponi, & obſeruari debeant: videlicet quòd primũ terminum per ſimplicem infirmitatem prorogent: ſecundum verò per veram infirmitatem, abſq; confeſſione & allegatione Capellani, tranſponant: Pro qua infirmitate, in tertio termino, ſi ſuperuenerit, iuramentũ corporale præſtare teneatur: quòd tunc vera infirmitate fuerat innodatus.

Si autem in eadem infirmitate caſualiter perduret: tunc tertiò poterit iterum facere prorogare eundem terminũ: quia ſcilicet, prout iacebat in ipſa infirmitate, huc vſq; nõ cõualuit. Et nihilominus in Colloquio quarto generali parere ſtudeat: aut Procuratorem certum tranſmittere non poſtponat, alioquin cauſam amittat.

Idem volumus de terminis obſeruare particularibus: quòd primum & ſecundum terminos, per ſimplicẽ infirmitatem, ſubditi noſtri tranſponere valeant: tertium verò terminũ, abſq; allegatione Capellani, per veram infirmitatẽ poſſunt & debent prorogare: & in quarto finaliter corporale

A ieśli sie przyda temu/ który Rók zwłóczy/ w chorobie dłużéy trwáć: tedy czwarty raz odłożyć będźie mógł/ iáko to o zwłókách w sądźie wiécowym iest wyrázono. Wszákże to o pozwánym chcemy rozumieć. Ale powodowa stroná Roku wiécow głownych ináczéy przełożyć nie może/ iedno przez prawdźiwą chorobę: á ná Rocéch Ziemskich raz przez prostą chorobę.

le iuramentũ præstare debebit: quòd non fictiuè tunc infirmabatur, si superuenerit.

Si autem eum qui terminum procurat prolongare, contigerit in eadem infirmitate morari & diutius perseuerare: tunc quartò iterum prolongari poterit, prout superiùs, de prolongationibus Colloquii generalis est expressum. Hoc tamen de Reo & Citato intelligere volumus. Sed Actor terminum Colloquii generàlis aliter trãsponere nequeat: nisi primùm per veram infirmitatem: & in terminis particularibus semel per simplicem infirmitatem.

Te przekładániá Roków krom opowiedzenia choroby przez przyśięgę są kássowánè.

2. Skázuiemy/ áby wszytkié przekłádánia Roków ábo zwłóki niepotrzebné były skáżoné y vmnieyszoné. Abowiém przekłádánié y zwłóká Roków ieśli ma bydź/ ináczéy niech nie będźie/ iedno opowiedzeniem prawdźiwéy niemocy: á on którego imieniem byłá opowiedźianá/ przysięże sámotrzeć z świádki/ y tego listem Sędźiégo wedle zwyczáiu źiemskiégo dowiedźie: iż ná on czás y onégo dniá miał spráwę ábo Rok o wietszą rzecz.

Similis.

ITem decernimus: Quòd omnes Terminorũ repositiones seu dilationes inutiles cassẽtur & minorẽtur. Nam repositio & dilatio Terminorum si fieri debet, aliter non fiat, nisi vera infirmitate allegata. Et ille cuius nomine proposita extitit, iurabit cum testibus mettertius: & litera Iudicis, more Terrestri probabit: Quòd pro illo tempore & die, habuit actionem vel Terminum pro maiori.

Káź: III. w Korc. 1451. La. 88. HL. 281. B/502. HP. 413.

Potwiérdzenié tegóż státutu o nieprzekładániu Roków, chybá w chorobie przyśięgą potwiérdzonéy.

3. A Ná tákowych sądźiéch/ niech nie będą bráné dylácyie iedno niemocą: o któréy piérwéy przez przysięgę áby było wiádomo. A ná wtórym Roku ábo Rocéch będźie powinien stánąć y odpowiedáć.

Similis.

IN huiusmodi autem iudiciis non recipiantur dilationes Termini, præterquàm infirmitate, de qua primùm per iuramentum constare debebit. In secundò autem Termino, in Terminis comparere & respondere debebit.

Káźm. w Nieß. 1454 La. 94. HL 281. B/503. uersu. 6. HP. 413. le. Sády.

Roki y Wiécá odkłádánè bydź nie máią, bo máią Rok záwity.

4. Chcemy/ áby odwołánié Roków nápotym nie było potrzebné: ále Roki y Wiécá stronam náznáczoné máią bydź sądzoné. Abowiém Roki y Wiécá będą záwité/ które máią bydź sądzoné miedzy práwuiącémi sie stronámi.

De Reclamatione Terminorum,

ITem volumus: Quòd reclamatio Terminorum non debet esse deinceps, nec sit necessaria: sed Termini & Colloquia partibus assignatis iudicabũtur. quia Termini & Colloquia erũt peremptoria, pro partibus constitutis celebrandi.

Káź. III. 1451. La. 87. B. HL. 50/505 HP. 414. y 421.

O tymże pilnowániu y odkłádániu Roków sądowych przez Alexándrá Królá.

Instructio ad conseruationem Terminorum ac ad processum executionis iudicatorum.

Postępek v práwá stáry.

5. A Cz we wszytkich źiemiách króléstwá nászégo róźné bywáią chowáné czásy sądzenia Roków/ ábo sądów Ziemskich: iáko

QVamuis ferè in vniuersis terris Regni Poloniæ, diuersa obseruentur tempora celebrandorũ Terminorũ, seu iudiciorum Terre-

La. 1. HL. 202/360. HP. 468.

iáko w niektórych źiemiách cztérykroć / to iest / ná kożdé Suchedni / á w niektórych cześći sądy bywáią. Wßákże iákokolwiek zwyczay różnie bywa záchowan czásów: przedśie Naiáśnieyßy Pan náß Alexánder Król ſkazał: áby byłá nápiſána náuká záchowánia Roków / y wßytkiégo poſtepku práwnégo: przez który áby byli náuczeni Sedźiowie ku chowániu ſpráwiedliwégo y iednákiégo porządku w záchowániu Roków / y poſtepku práwnégo: á zwłaſczá przy wykonywániu rzeczy oſądzonéy / iáko niżéy ſtoi.

Terreſtrium: prout in quibuſdam quater in Anno, videlicet ſuper quælibet quatuor tempora, in aliquibus verò crebriùs iudicia fiunt: tamen qualitercunq; obſeruetur differenter cõſuetudo ipſa tẽporũ; nihilominus Sereniſſimus Dominus noſter Alexander Rex, decreuit ſcribendam conſeruandorum Terminorum & totius Proceſſus iudicarii, inſtructionem, per quam inſtructi eſſent Iudices ad ſeruandũ rectum& conformẽ ordinem in terminis conſeruandis, & proceſſu iudiciario: ac circa executiones iudicatorum: ſic, vt infra ſequitur.

Piérwßy Rok.

PIérwßy Rok przez pozwánégo bywa zwleczón proſtą chorobą: á ieſli ná piérwßym roku pozwány nie ſtánie: tedy ná piérwßym roku bedźie zdan w Contumáciiéy / to ieſt w winie nie ſtánia.

Primus Terminus.

DIffertur ſimplici infirmitate, per Citatum. Etſi in eòdem primo termino Citatus non compareret, extunc in primo termino condemnatur, in pœna Contumaciæ, aliâs in pœna non paritionis.

Wtóry Rok.

WTóry Rok przez pozwánégo bywa zwleczon prawdźiwą niemocą. A ná trzećim Roku ze dwiemá świádki przez przyśiegę dowiedźie prawdźiwéy niemocy / tákże y Sedźia y powodowa ſtroná nie bedźie wątpić iż pozwány był chór. Bywa też to / iż gdy wtórym pozwem powtóré bywa pozwan tenże: tedy też zwlókę prawdźiwéy niemocy ma Rok wtóry.

Secundus Terminus.

DIffertur per Citatum vera infirmitate: & in tertio Termino cum duobus teſtibus, vera infirmitas iuramento probatur, ſic vt nec Iudex, neque Actor dubitaret, Reum tunc infirmũ fuiſſe. Fit etiam iſtud: quia ſi ſecundo ſecunda Citatione citatur Citatus; tunc eandem dilationem veræ infirmitatis, habet Terminus ipſe ſecũdus.

Trzeći Rok.

CZeſtokroć ſie też przydáie / iż trzeći Rok bywa zwleczon prawdźiwą drugą niemocą: że też bywa mówiono ná Roku: Ták leży iáko leży / y ieſcze nie ozdrowiał. A wßákże ná czwartym Roku ma przyśięgę vczynić ze dwiemá świádki / iż ná ten czás był niemocny / y z téy choroby nie ozdrowiał był / y w téyże chorobie niemocny leżał.

Tertius Terminus.

SÆpius autem contingit, tertium terminũ alia vera infirmitate differri: ſic quod diceretur in Termino: ſic iacet, ita iacet, & adhuc non conualuit: nihilominus tamen in quarto termino, cum duobus teſtibus iuramẽtum facere debet, ſic: Quia tunc erat infirmus: & ex ipſa infirmitate non conualeſcens, in ipſa infirmitate tũc infirmus iacuit.

Czwarty Rok.

CZwarty Rok / Sądy nie kiedy záchowywáią o wietßą rzecz / który Rok ile ku zwłoce bywa oſtáteczny: który to rok o wietßą rzecz może bydź zwleczón przed prawdźiwą chorobą álbo potym.

A ten Rok o wietßą rzecz práwo poſpolité wykłáda: gdy ná tenże czás w inym Sądźie Ziemie któréykolwiek Króleſtwá Polſkiégo

Quartus Terminus.

QVartum Terminum Iudicia conſeruant interdum pro Maiori: (qui quoad Dilationem fit vltimus) Qui Terminus pro maiori, poteſt differri ante veram infirmitatem, aut pòſt.

Quod quidem pro Maiori Ius cõmune definit ſic: dum in alio Iudicio terræ cuiuſcunq; Regni Poloniæ, eodem die, pro

Polskiego tegoż dniá pozwány ma Rok o wietszą spráwe. Wszákże ktorykolwiek Rok bywa bran o wietszą rzecz / bywa ostáteczney zwłoki / ktorego własność tym sposobem bedźie objáśniona.

Iż gdy bedźie kto pozwány / á Rok o wietszą rzecz odkłada: tegoż dniá ma mieć przed inym Sedźim rok o wietszą summe / niżli bedźie spráwá / o ktorą bywa odłożenie: y ma bydź to nápisano w inym odłożeniu o wietszą rzecz / gdźie iest spráwá / y z kim po imieniu / y o iák wielką summe / y przed ktorym Sedźim. Abowiem gdy przydźie Rok tey zwłoce: ma przynieść list od onego Sądu / gdźie w ten czás twierdźił sie mieć spráwe o wietszą rzecz / pod pieczecią onego Sedźiego: w ktorey ma bydź wpisána spráwa z kim ią miał / y o iáko wielką summe ná ten czás spráwá byłá.

Ktory świádeczny list gdy ták vkaże pozwány ná roku / ktorym był dan ná odłożenie: iuż nie vpádnie w tey diláciiey: gdy ią o wietszą rzecz vczynił. Ale iesli tákowego listu nie przyniesie / ábo przyniesiony w ktoreykolwiek cześci iáko nápisano iest nie dostáteczny pokaże: tedy pozwány swą rzecz vpuści y wszytke stráci.

pro Negotio maiori, terminum haberet citatus, tamen quandocunq; Terminus pro Maiori recipitur, fit vltimæ Dilationis. cuius etiam natura & proprietas, isto modo declarabitur.

Citatus, Terminumq; pro Maiori reponens, eódem die debet habere coram alio Iudice, Terminum pro Maiori summa quàm sit actio, occasione cuius fit dilatio maioris: & debet notari istud in dilatione pro maiori: videlicet vbi est actio, cum quo ex nomine, pro quanta summa, corã quo Iudice. Veniente enim Termino Dilationis, debet portare literam, ab illo Iudicio: vbi tunc se asserebat pro maiori actionem habere: sub sigillo illius Iudicis. In qua litera contineatur actio, cum quo, & pro quãta summa, tunc causa maioris vertebatur.

Quam testimonii literam sic producet Citatus, in termino per dilationem sibi dato: & non succumbet in dilatione, inquietus pro maiori faciendo. Sed si literam huiusmodi non portauerit: aut portatam, in aliqua parte eorum, quæ debeant contineri (vt præfertur) insufficientẽ produxerit: tunc Citatus actionem suam amittit, & totaliter perdit.

Do tegóż.

6. Nie iest rzecz wiádoma / áby w sądźiech źiemskich y Krolewskich krolestwá Polskiego było wiecey odkłádánia Rokow. A ták o záchowániu tylko niech bedźie powiedźiano.

Ad idem.

Non constat verò in Iudiciis Terrestribus & Regiis Regni Poloniæ, plures vnquam fieri Terminorum dilationes. Itaq; de Terminorum obseruatione hactenus dictum.

Támże HP. 470.

O tymże przekłádániu Sądow Ziemskich y Grodzkich Zygmunt pierwszy.

Iáko źiemskie álbo Grodzkie ták y Vrzędowe przekłádánie Rokow bydź niema.

7. Ná potym przekłádánie ábo záwieszánie Rokow źiemskich bydź niema: ták iż pozwy y spráwy ludźi żadnym obyczáiem áni kożde zosobná áni wobec wszytkie nie máią bydź záwieszáne od Sedźi do innych Rokow: á ktorzybykolwiek Sedźiowie tákowe záwieszánia sądow swą wolą czynili / wedle Státutu niech bedą karáni. Wyiąwszy żeby tákowe odkłády zzwolenia stron / ábo ich Prokurátorow / ábo spráwcow

Vt Terrestres vel Castrenses, ita etiam Officiorum Termini, neq; reponi, neq; suspendi possunt.

Repositio & suspensio Terminorum Terrestrium & Castren: esse non debet: ita quod Citationes & causæ hominum, nullo modo, neque etiam generaliter debent suspendi per Iudices ad alios terminos. Quicunque autem Iudices & Capitanei vel Vicecapitanei tales suspensiones Iudiciorum sua sponte fecerint, iuxta Statutum debent puniri: excepto, si tales repositiones, ex consensu partium fecerit.

Zyg. w Piotr. 1543. HL. 280. B. 501. HP 489

ców osiádłych czynioné były. A dla tego Sędziowie máią bydź wszędzie osiedli pod winą vtrácenia ich Vrzędów: przećiwko którym Sędziom iesli sie tego dopuszczą/ Posłowie oney ziemie/iesli wszytkie spráwy záwieszą ábo odłożą/ á iesli iedne tylko/ tedy strony przećiwko nim będą mogły czynić/y są powinni.

rit. Et propterea Vice capitanei & Iudices Castren: vbique debent esse possessionati: sub pœna amissionis Officiorum Capitanealium. Contra quos Capitaneos, Vicecapitanei & Iudices, similiter etiã Nuncii illius terræ, instigare astringũtur.

Zaden ná Vrzędźie będący Roków przekłádáć niema pod winą stá grzywien.

Zyg. w Piotr 1538. H.L.2. Circa finem HP 414.

8. Aby poddáni náßy w dostápieniu spráwiedliwośći nie byli zátrudnieni/ álbo zániedbáni: Vstáwiamy żeby sądy ziemskie przez Woźnego obwołáné od Woiewody mieysc nie były/ áni mogą bydź przekłádáné ná iny czás.

A gdźieby Woiewodá álbo Sędźia/ álbo który iny Vrzędnik té sądy obwołáné którymkolwiek sposobem álbo przełożył/ ábo przekáźił: tákowy winą stá grzywien pieniedzy niech będźie karan: których pieniedzy połowicá Nam/ á druga stronie/ która w téy mierze krzywdę ćierpi/ ma sie dostáć.

Iudicia publicata non reclamentur.

NE Subditi nostri in assequenda iustitia impediantur, aut negligantur, Statuimus: vt Iudicia Terrestria quæ fuerint Præconis voce publicata, per Palatinos locorũ transponi in aliud tempus non debeant neque possint.

Vbi verò Palatinus, aut Iudex seu alter Officialis ea ipsa iudicia proclamata, vt non celebrentur, quomodocunque siue transposuerit, siue aliter impediuerit: talis pœna centum marcarum pecuniæ puniatur. Cuius medietas Nobis, altera parti ea in re iniuriam sustinenti cedet.

Roki skárgowé nie máią bydź przekładáné, ále we dwu Niedźiel máią bydź sądzoné.

Zyg. w Piotr. 1519. fol.22.H.L. 220.B/394 HP. 210.

9. Roki ná skárgę mocą Mándátów vczynioné/ nie máią bydź przekłádáné wespołek z inemi Roki: ále záwżdy we dwu Niedźiel máią bydź sądzoné: y niech nie máią zwłoki/ iedno iedne: to iest/ ná wtórym roku iáko záwitym mogą bydź sądzoné. Wszákże tá vstáwá będźie miárkowána y zgadzána przez Commissárze przerzeczoné: która nápotym chowána ma bydź we wszytkich ziemiách.

Termini ad querelam Castrensem non transponantur: sed in duabus septimanis iudicentur.

TErmini ad querelam, vigore mandati facti, nõ trãsponãtur simul cum aliis terminis: sed semper in duabus septimanis iudicentur: & non habeãt dilationes, nisi vnam: hoc est, nisi in secundo Termino, tanquam peremptorio, iudicari possunt. Hæc tamen Constitutio moderabitur & concordabitur per Commissarios supradictos, in omnibus terris deinceps obseruanda.

O querelách máß wyżßey fol: 432.

Formá przekłádánia Roku stronam.

Zyg. w Piotr.1523. fol.43.HL. HL281/501 HP. 498.

10. Sąd własną mocą máiąc ná pewné rzeczy wzgląd/ spráwę miedzy ßláchetnymi A. powodem A.B. pozwánym/ w zgledem C.D. toczących sie ná Roki przyszłé Ziemskie odkłada ze wszytkim sposobem téy spráwy/ stronam przerzeczonym Rók náznáczáiąc ná przerzeczonych Rocech Ziemskich/ które bydź máią/ táki iáki dźiś mieli

Forma suspensionis Termini per iudiciũ, ad interrogandũ, siue ad deliberandum, aut ex quacunq; causa partibus præfixi.

IVdicium motu proprio, ex certis respectibus, causam inter Nobiles N. Actorem & B. citatum, ad terminos proximos Terrestres differt, cum toto ipsius causæ effectu, partibus præfatis terminum assignando talem, qualem hodie habere debuerunt, in præfatis terminis Terrestribus, hic in N.

mieli mieć / żadney strony práwá nie obrážáiąc / y owszem oboiey stronie cáłe práwo záchowuiąc.

in N. proximè celebrandis, nullius partis iure læso: imo vtriq; partium integrè cõseruato. Et idẽ erit ad Conuentionem.

Tákże ná seym spráwę przekładano.

Forma suspensionis Termini de cõsensu & volũtate partium.

II. Szláchetny A. powod/ y C. pozwány/ zá zwoleniem stron sámych: ábo szláchetni E F. od powodá/ y G. H. od pozwánego/ osiedli Prokuratorowie ábo tey spráwy spráwce/ oblicznie stoiąc piszą Rok ná Roki bliskie Ziemskie ábo dálsze / wedle tych stron pozwu ábo pozwów/ y wszytkiego postępku powodowego/ y tey spráwy/ ktora sie toczy miedzy nimi o I. K. tákowa iáką dziś mieli mieć/ nic nie vbliżywszy żadney stronie práwá/ y owszem we wszytkim ie záchowuiąc.

NObiles A. de B. Actor & C. de N. citatus, habent talẽ terminũ ad terminos proximos Terrestres: iuxta ipsarũ partiũ citationem vel citationes: & totũ Actoris processum, & effectum causæ, qualem hodie habere debuerunt: earundem partiũ iure illæso, imò in toto conseruato.

Tenże támże HL támże 502. HP. 498.

O inszym przekłádániu Roków w przezyskách, pátrz niżey w części 8. Tit 9. y tit: 10.
O Rokách z pozwów masz niżey w Titule 8.
O Dilácyách masz támże Tit 9.

SĘDZIA, PODSĘDEK, PISARZ.
Tit. IIII.
Electia y przyśięgá.

Sędźia, Podsędek, y Pisarz, wolnie obráni być máią od szláchty.

Iudex, Subiudex, ac Notarii à Nobilibus eligantur.

Práwo.

1. Aby wierzsem wolność szláchetcka sie záchowáłá/ wolné obierániá Sędźiego/ Podsędká/ Pisárzá/ ma bydź. A my żadnému inému tákowego vrzędu nie dámy/ iedno iednému z tych cztérech */ ktorzy obráni od wszytkich wobec będą/ á nam otworzystym listem będą opowiedzeni.

*niż. fo496 prá. 2. Gdy pisárstwo.

VT in omnibus rebus libertas nobilium conseruetur: libera electio Iudicis, & Subiudicis, ac Notarii illis esse debet. Nos autem nemini alii officium tale dabimus: nisi vni ex his quatuor viris, qui quidẽ ab omnibus generaliter fuerint electi: & nobis patentibus literis illorum declarati.

Zyg. Aug. w Piotr. 550. HL. 126. B/ 127. HP. 391.

Vrzędnicy sądowni niech będą ná powiátowych seymikách obiérani, y niech przyśięgáią.

Officiales Iudicii in Conuentibus particularibus eligantur.

2. Vrzędnicy sądowni niech będą wybiérani ná seymiech ziemskich / wedle zwyczáiu z stárádawná záchowálego: to iest / wedle vstaw Jana Olbráchtá Królá* w przywileiu opisánych.

A obráni niech przyśięge vczynią mocą ninieyszego státutu nászego: á niech niemáią ná mieyscách swych substitutów (wyiąwszy chorobe) pod stráceniem swych vrzedów.

*wys. fo453 práwo 1. O Rocech. y niż. práwo 9. Gdyż.

OFficiales Iudiciorum eligantur in cõuentionibus terrestribus: iuxta consuetudinem diu obseruatam: aliàs iuxta Constitutiones, in Ioannis Alberti Regis priuilegio scriptas:

Electique præstent, nostri præsentis statuti vigore, iuramentum: nec habeant substitutos, excepta infirmitate, sub amissione officiorum.

Alex. w Rád. 1505. La. 118 HL 125/B/ 225. HP. 391.

Obiéránie sądu źiemskiégo y Podkomorskiégo.

Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 28.

3. Electia ná obiéránie vrzędników sądu ziemskiego / post cessum vel decessum ktorego

ktorego z nich / wedle stárego zwyczáiu / Woiewodá / & in defectu Káßtelan główny o- nego Woiewodztwá / ábo ziemie / nadáley ßeść niedziel złożyć ma / ná mieysce zwykłe. A gdyby Woiewodá onego seymiku do ßeśći niedziel nie złożył / tedy to będzie Káßtelan powinien vczynić.

Tymże obyczáiem Podkomorzego ziemskiego electia ma dochodzić / ktory też przy- śięgły bydź ma od teg czásu / exceptis modernis possessoribus do daty tey Constituciiey.

A tákowe electie opátruiemy eadem securitate, iáko y Trybunálskich Sędziow. A Podkomorzy ma ták przyśięgáć.

Przyśięge Podkomorzego maßwyśßey fol: 412.

Vrzędnicy ziemscy ná pierwßych rokách przed Woiewodą ábo Káßtelanem niech przyśięgáią: á skazánie ich skáßowáne, sławie ich nie záßkodźi.

Zyg. w Piotr. 1519. fo. 24. HL. 226/ 226. HP. 392.

4. Sędziowie ziemscy y Grodzcy / podsędkowie / Pisárze / niech będą przyśię- gli: y ná pierwßych rocech ziemskich niech przyśięgę vczynią / pod winą strácenia v- rzędu: to iest / ziemscy Sędziowie przed Wo iewodámi swemi / ábo Káßtelanem oney ziemie: á Grodzcy przed Stárostą / álbo podstárośćim onego mieyscá. A skazánie ich ieśli kiedy będzie skázone / nic ich poczći- wośći y dobrey sławie nie będzie ßkodziło.

Przyśięgá Sędźiego y Podsędká.

Lą. 163. HL 138/ 247. HP. 392.

§. JA A. przyśięgam: iż sprá- wiedliwie wedle Bogá / práwá pi- sánego / spráwiedliwość / y contro- wersie miedzy stronámi będę sądził: á recognitię będę przyimował / nie máiąc respectu ná bogátego ábo v- bogiego / ná przyiaćielá ábo nieprzy- iaćielá / ná obywátelá ábo ná przy- chodnia: áni będę dbał ná łáskę ábo nie łáskę czyię / áni ná dátek / ábo prze grożki y karánie iákie: ále w sądze- niu sámego Bogá y práwá pisáne- go / spráwiedliwośći / á sporu strony rozeznania / á w tym wßytkim sum nienia mego rozsądku będę náßládo wał y słuchał: y tákże inne vrzędy mnie przynależące / wiernie / y we- dle możnośći mey będę czynił. Ták mie niechay Pan Bog wspomoże / y Swięty krzyż Páná Christusow.

Iudices in primis terminis coram Pa latino vel Castellano iurent: quo- rum sententia retractata famæ non nocebit.

Iudices Terrestres & Castrenses, Subiu- dices & Notarii sint iurati: & in primis ter minis terrestribus iuramentum præstent: sub pœna priuationis officii: terrestres vi- delicet Iudices ac Subiudices coram Pa- latinis suis, aut Castellano illius terræ. Ca- strenses verò Iudices coram Capitaneis aut Vicecapitaneis locorum. Sententia ta- men eorum si quando retractata fuerit, honori & bonæ existimationi ipsorum non nocebit.

nizey fol. 496. prá. 3. Tez.

Iuramentum Iudicis & Subiudicis.

EGo A. iuro, quia iustè secundùm Deum, ius scriptum, æquitatem, & partium cõtrouersias iudicabo, re- cognitionesque suscipiam: diuitis & pauperis, amici & inimici, ciuis & peregrini, discrimine sublato: & neque fauorem, neque odium, ne- que præmium, neque pœnas, mihi proposita curabo: sed in iudicando solum Deum & ius scriptum, æqui- tatem, partium controuersias & re- cognitiones, in hisque omnibus con scientiæ meæ iudicium sequar & au- diam: aliaque negotia, mihi incum- bentia, fideliter & pro posse meo fa- ciam. Sic me Deus adiuuet, & San- cta crux Christi.

O przyśięgách Vrzędników źiemskich.

6. Przyśięgá Vrzedników źiemſkich/ Podkomorzégo/Sedźiégo/ Podſedká y Piſárzá/ może bydź odpráwowána / in abſentia Palatini & Caſtellani, przed vrzednikámi źiemſkimi / y ſzláchtą ná rokách źiemſkich / álbo leżeniu kśiąg ſądowych onégo Woiewództwá y źiemie.

Zyg.III.w Wár.1598. fol. 12.

Ośiádłość y w téyże ziemi mieſzkánié.

Ośiedli bydź máią.

Pátrz wyſzéy fol: 434. leg: 1. Gdyż nowé y ſtáré/*etc. y tu máło co niżéy,*le: 8. Iż káżdy.

W téy źiemi gdźie ſędztwo máią, ſtároſtámi bydź niemogą.

7. Gdyż ztąd niemáłé poddánym náſzym przydáią ſie ſzkody/ gdy Sedźiowie w źiemiách/ kedy ſądy máią/ ná ſtároſtwá bywáią przekłádáni: dla téy przyczyny od tego czáſu y przedtym niechcemy/ áby Sedźia który ná ſtároſtwo ſtánowion był w téy źiemi/ gdźie ieſt Sedźią/ y gdźie władzą ſądzenia ma.

Nullus Iudex poteſt effici Capitaneus illius terræ, cuius eſt Iudex.

ITem, cùm ex hoc non modica ſubditis noſtris contingant diſpendia: ſi Iudices in terris, in quibus præſint iudiciis, in Capitaneos præficiamus: propterea exnunc & in antea, nolumus aliquem Iudicem illum, terræ illi in Capitaneum præponere: in qua iudicio præſidet & iudicii obtinet poteſtatem.

Włá. Iág. w Cze.1422 La.48. HL 125/ 224. HP. 394.

Sędźiowie y Piſárze źiemſcy niech nie będą Grodzkimi, y máią bydź ośiedli.

8. Iż káżdy vrząd ma ſwé ſpráwy: niemáią dáléy dźierżeć Sedźiowie źiemſcy y Piſárzowie Grodzkich ſądów/ álbo piſárſtw wespółek z źiemſkimi: á Duchowna oſobá Piſárzem źiemſkim bydź niemoże: á Sedźia Grodzki y Podſtárośći ośiedli bydź máią.

*wys. fol. 434. prá. 1. Gdyż.

Iudex & Notarius Caſtren: & Vicecapitaneus ex Iudice vel notario terreſtri ne ſint: & ſint poſſeſsionati.

QVia quodlibet officium habet ſua negotia: amplius non debent tenere Iudices & Notarii terreſtres, Caſtrenſia iudicia vel notariatus vnà cum terreſtribus: ſed tamen Iudex Caſtrenſis, & Vicecapitaneus poſſeſſionati eſſe debent.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 125/ 224. HP. 394.

Sędźiowie w źiemiách ſwych niech mieſzkáią.

9. Gdyż niektórzy poddáni náſzy ábo mieſzkánia ſwé własné/ábo vrzedy w innych źiemiách trzymáiąc zwykli ſądy źiem/ w których nie mieſzkáią/otrzymawáć/ ztąd ſpraw vrzedu ſwego zámieſzkiwáli: My wſzedſzy w ráde/ to ná ſéymie wálnym z Prąłaty y z Pány wſzytkimi vczynilíſmy to poſtánowienié: żeby w kożdych źiemiách Sedźiowie źiemſcy byli powinni mieſzkáć/ y ſpráwiedliwośći żądáiącym ſámi przez ſie ſpráwiedliwość czynić: ináczéy ieſliby ná ſądźiech nie śiadáli/ ábo w źiemiách nie mieſzkáli/ tedy gdy rok wynidźie/ Sedźia nowy przez ſzláchte onéy źiemie niech bedźie obran/ wedle zwyczáiu z ſtárádawná poſtánowionégo.

Iudices in ſuis terris reſideant.

ITem, cùm nonnulli ſubditi noſtri, aut domicilia propria, aut ſeruitiorum ſuorũ officia terris in aliis obtinentes, iudicatus terrarum, in quibus non reſident occupare & officii miniſteria negligere ſæpenumerò viderentur: Nos ſuper hoc conſultationem habentes generalem, cum Prælatis & Baronibus vniuerſis, decreuimus ſtatuendum: vt in ſingulis terris Iudices terrarum reſidere & iuſtitiam miniſtrare petentibus per ſe & perſonaliter teneantur: alioquin, ſi interim iudiciis, non preeſſent, nec in terra reſiderent; extunc anno decurſo Iudex nouus per nobilitatem terræ illius eligatur: iuxta conſuetudinem antiquitus conſtitutam.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La.105. HL 125. B/ 225. HP 391.

Spraw sądzenié y odpráwowánié.

Sędźia y Podsędek, kiedy Krol w ich Powiećie będźie, ma ná Dworze Królá Ie° M. sądy odpráwowáć: wßákże spráwy o dźiedźictwá królowi máią opowiedáć, á tè Król Ie° M. z Pány sędźić ma.

Iudex & Subiudex, Rege in terram adueniente, teneantur ad Curiam Regis venire & iudicare, exceptis causis de hæreditate: quas Regi, vel Baronibus referent iudicandas.

Kázim. w Wiśl. 1368 Lá. 10. HE 124. B/224 HP 395.

IO. Iż z wielkośći Sędźi / iákośmy tego doználi / w spráwách o iedney rzeczy rozmáitym obyczáiem y rożnie skázowano częstokroć: dlatego chcąc pewną liczbę postánowić Sędźi / y zábieżeć rożnośći przerzeczoney / vstáwiamy: áby ieden w Krákowskiey / á drugi w Sędomirskiey ziemi Sędźie náßy byli.

Quia ex multiplicitate Iudicum, (prout experientia nos edocuit) in causis super eodem facto, variæ & diuersimodæ plerunq; sententiæ proferebántur: ideo volentes certum numerum statuere Iudicū, & occurrere varietati prędictę, statuimus: quòd vnus in Cracouien: & alter in Sandomirien: terris, Iudices nostri habeātur.

A gdyby sie Nam przydáło do gránic ktorey ziemie przyiecháć: chcemy áby Sędźia y Podsędek ziemie w ktorey będźiemy mießkáć / byli powinni ná Dworze náßym sądźić y vznawáć spráwy / obiáśniáiąc moc tychże Sędźi: áby nápotym w ktorychkolwiek spráwách wielkich / by też y dźiedźicznych / niemogli dáley od trzech niedźiel rokow náznáczáć.

Ita, quòd dum nos contigerit alicuius terrarum earundem limites subintrare: volumus quòd Iudex & Subiudex terræ, infra cuius limites morabimur, in curia nostra, de causis iudicare, & cognoscere teneantur: declarantes potestatem eorundem Iudicum: Quòd deinceps in quibuslibet causis magnis, etiam hæreditariis, terminos vltra tres septimanas non possint, nec valeant assignare.

Ale gdy będźie dźiedźiczna spráwá / Sędźia ábo Podsędek będźie powinien te spráwe przed námi przełożyć: ktorey vznánie áby przy bytnośći náßey y Pánow Rad náßych było odpráwowano / tego chcemy y skázuiemy.

Sed cùm quęstio fuerit hæreditaria: Iudex vel Subiudex, eandem quæstionem teneatur Nobis referre: cuius cognitionem, in nostra Baronumq; nostrorū præsentia volumus & decernimus pertractari.

A ieśliby śmy byli iáką spráwą zátrudnieni / tedy Sędźia z Podsędkiem y z sześćią ábo cztermi / ktorzy przez Nas ku nim będą przydáni / Pány / te spráwe dźiedźiczną skázáć y vznawáć niech máią cáłą moc.

Et si aliquo impedimēto fuerimus prępediti: tunc sex, vel ad minus quatuor Baronibus, per nos Iudici & Subiudici adiungendis, ipse Iudex cum Subiudice, vna cum dictis Baronibus, eandem quæstionem seu causam hereditariam definiendi & cognoscendi habeant plenam facultatem.

Sędźiowie y Podsędkowie sámi przez śię niech ná sądźiech śiadáią.

Propriis in personis Iudiciis præsideant.

Káz. III. w Korc. 1451 Lá. 88. HL 125. B/55. y 230. HP 393

II. Też skazáliśmy: áby Sędźiowie y Podsędkowie swémi osobámi / á nie przez Komorniki byli powinni ná sądźiech śiádáć.

Item decernimus: quòd Iudices & Subiudices propriis in personis, & non per Camerarios, Iudiciis tenebuntur præsidere.

A o summy ktore sie nád sto y trzydźieśći grzywien śćiągáią / żadnym obyczáiem niech nie sądzą.

Pro summis centum marcarum, triginta marcis extendentibus, nullo pacto iudicabunt.

* wys. tit. 1. prá. 1. O Rocech. pá. Y iest. y prá. 3. Iż sie

Mieyscá swè nikim zásádzáć niemáią krom choroby.

Pátrz málo co wyßey fol. 485. *práwo* 2. Vrzednicy sądowni / etc. Parag: A obiráni / etc.

Státutámi

Státutámi koronnèmi spráwy sądzonè być máią.

*wys. fo 457 prá. 11. Vstáwiczné y niż. prá. 15. Zá złym y fo. 489. prá. 16. A iżby.
*wys. fol. 453. prá. 1. O Rocéch.

12. Sądy ziemskié niech bedą sądzoné z ksiąg státutów Królá Kázimierzá S. pámieci/* y z státutów w Wárcie vczynionych*/ y indzie od inych Królów vstáwionych: y które iescze vczynioné być máią.

Tákoważ vstáwá.

13. Sędziowie królestwá náßégo dzierżąc sie zwyczáiów y z nich náuke biorąc w sądzeniu niech záchowáią wage spráwiedliwości.

Sędziowie wedle státutów sądzić máią.

*niż. prá. 15. Zá złym

14. Acz wiémy to/ co káżdému Vrzedowi sedziégo w sądzeniu sądów Ziemskich y Grodzkich należy: wßákże iż nád powinność wiele sie Sedziowie dopuscżáią/ iáko od poddánych iest to nam opowiedziano: przeto roskázuiemy wßytkim/ którzy są ná vrzedziech sądowych: áby wedle státutów sądy czásów náznáczonych sądzili/ y ná iné czásy niezwyczáyné ich nieprzekłádáli/ pod winámi w státucie opisánémi: które przeciwko nim są wydáné.

Czásów pewnych y porządkiem sądzić máią.

15. Zá złym zwyczáiem to w obyczay weßło/ iż Sedziowie nie máiąc rózności ná czásy y rozdzielenié godzin sądy odpráwowáli: zkąd wiele ich ináczéy do spraw odpráwowánia nie przychodzili/ iedno po obiedzie nápełnieni y vpici: z któréy przyczyny sądy bywáły lekko ważoné/ y leniwo ßły: á vczciwość Sedziégo nie byłá chowána/ áni ná prawde nie było żadnégo baczenia.

Dla tego skazáliśmy/ y chcemy: áby pewnych czásów ábo godzin y słußnym vważeniem vmysłu sądy były odpráwowáné y záchowáné: y áby nápotym Sedziowie czásu Roków y dni zwyczáynych ku sądzeniu od poránku áż do godziny dziewiątéy/ to iest/ do południá ná wßytkich spráwách siadáli y oné odpráwowáli.

A iesliby pierwßégo dniá Roków do południá wßyscy práwuiący sie nie mogli być odpráwieni: chcemy áby okróm nárußenia

Iudicia ex Statutis iudicentur.

Káz. III. w Nie. y wop. 1454. La. 94. HL 129, 231. HP 438

HViusmodi autem iudicia iudicentur, ex libro statutorum Regis Casimiri diuæ memoriæ, & ex statutis in Varta confectis.

Similis.

Tenże La. 92. HL tám że HP 439.

IVdices terrarum, Regni nostri Constitutionibus innixi, & ex ipsis eruditione sumpta, in iudicando conseruent staterã æquitatis.

Temporibus certis & iuxta statuta iudicetur.

Zyg. w Krák. 1532. HL circa finem HP. 394.

QVamuis sciamus id, quod cuiusq; Iudicis officio in celebrandis iudiciis Terrestribus & Castren: incumbat: quia tamen præter officium multa committi per Iudices à subditis nostris edocti sumus, mandabimus & mandamus omnibus in officiis iudiciariis constitutis; vt iuxta formã statutorum iudicia temporibus statutis celebrent, & ad alia tempora inconsueta illa non transponant, sub pœnis in statutis expressis contra eos editis.

De iudiciis, duntaxat à mane ad horam nonam tractandis.

Káz. wiel. w Wiśl. 1368. La. 11. HL 129. 231. HP 456

PRaua consuetudine noscitur esse obseruatũ: quòd sine temporũ & horarum differentia, & distinctione per Iudices Iudicia celebrabãtur: & ita pleriq; nõ aliter ad causas veniebant pertractandas, quàm post prandium repleti & inebriati: propter quod iudicium parui pendebatur & debilitabatur: reuerentiaq; Iudicis minimè obseruabatur, nec ad veritatem aliquis habebatur respectus.

Itaq; decernimus, & volumus, vt certis temporibus siue horis, & cum debita animi discretione iudicia pertractẽtur & obseruentur. & quòd deinceps Iudices, diebus Terminorum, & ad præsidendum consuetis, à mane vsq; ad horam nonam siue ad meridiem, in quibuslibet causis debeant præsidere & causas pertractare.

Et si primo die Terminorum, ad horã meridiei, omnes litigantes, in causis & litibus ipsorum, non poterint expediri: volumus

ruszenia czyiéy spráwy ábo szkody/ inych dni po nich bliskich/ tylko do godziny przerzeczonéy wszyscy y kożdy z osobná práwuiący sie słusznym sposobem wedle porządku niżéy nápisánego byli odpráwowáni.

lumus quòd absque alicuius causæ vulneratione aut abbreuiatione, diebus proximè sequentibus præsidendo, duntaxat ad horam prædictam, omnes & singuli litigantes debito modo secundùm ordinem infrascriptum expediantur.

Wedle porządku pozwów práwuiących osób sądy odpráwowáć máią.

Quis modus & ordo sit seruãdus, in personis vocandis ad iudicium.

Káz. wiel. w VVisl. 1368. La. 11 HL 128/229 HP. 456.

16. A Izby łácwiéy y okrom wołánia y giełku odpráwowánie spraw było: vstáwiamy/ áby do mieyscá gdzie spraw słucháią y Sedzie śiedzą/ nie wedle zasług osób/ áni wedle wielkośći ábo máłośći spraw/ ále wedle porządku práwuiących sie tylko powodowa stroná y pozwána przez Sedzie záwołáni/ byli słucháni y odpráwowáni.

A porządek w wzywániu przed Sedzie stron práwuiących sie tákesmy wypisáli: áby Pisarz/ ktory spráwy pisze/ pod winą strácenia swego vrzedu/ nie ináczéy/ iedno wedle porządku pozwów práwuiących sie przez Woźnégo stron wołał y miánował: ták iż kto pierwéy spráwe począł/ pierwéy niech bedźie miánowan y odpráwion: á ták iny potym/ to iest/ kto po nim spráwe począł ná drugim mieyscu: y ták áż do ostátecznych niech bedźie postepowano.

A iesli ktora stroná wezwána do sądu nie vkaże sie/ ábo ktorymkolwiek sposobem zátrudniona trzykroć wołána nie stánie: tedy wnet stroná iéy przećiwna bedąc obliczna niéma bydź słuchána: ále ini práwuiący sie ná wtorym mieyscu nápisáni niech bedą miánowáni/ y ku słucháníu przyzwáni.

A wszákże stroná/ ktora nie stánelá/ á trzy rázy wołána byłá/ iesli ku ostátecznéy godźinie Południowéy/ gdy Sedźia iuż bedźie chćiał wstáć/ pierwszy/ wtory/ trzeći raz záwołána nie stánie: tedy niech bedźie zdána.

A iesliby kto tego czásu/ gdy ná sądźie Sedźiowie śiedzą/ do mieyscá sądowego nie ku prośbeniu Pozwu áni z osobliwégo dozwolenia y roskazánia Sedźiégo/ iákąkolwiek śmiáłośćią ábo vporem przyśdź śmiał: tedy przez wszytkiégo odpuszczenia winą/ ktorą pietnadźiestą zową/ niech bedźie karan.

Nie

ET vt facilius & sine clamore vel strepitu, causarum expeditio habeatur, statuimus: Quòd ad locum audientiæ, in quo Iudices præsident, non secundùm merita personarum, nec secundùm maioritatem vel minoritatem causarum, sed secũdùm ordinem litigantium, tantũmodo Actor vel reus vocati accedentes, per Iudices audiantur, & expediantur.

Ordinem autem in vocando, ipsos litigantes, ad præsentiam ipsorum iudicum, taliter duximus describendũ: Quòd scriptor causarum sub pœna priuationis sui officii, non aliter quàm secundùm ordinẽ citationum, litigãtes per ministerialẽ vocãdos pronũciabit, seu nominabit. ita quòd qui prius ad causam prouocauerit, prius nominetur & expediatur: & sic deinceps, videlicet qui secundo loco, similiter loco sequenti: & taliter, donec ad extremos procedatur.

Quòdsi altera partium vocata se præsidentibus nõ exhibuerit: siue quouis casu fuerit impedita; & tribus vicibus euocata: tunc mox pars aduersa, quæ fuerat præsens, de audientia remoueatur. & alii litigantes secundo loco inscripti nominentur, & ad audientiam euocentur.

Et nihilominus pars quę fuerat absens, & tribus vicibus euocata, si circa extremã horam meridiei, iudice quasi surgere volente, iterùm & secundò tribus vicibus euocata, non curauerit parêre: extunc condemnetur.

Si quis autem eo tempore, quo Iudices præsideant, ad locum in quo præsident, præter quàm ad petendã citationem, vel de speciali ipsorum Iudicum licentia & mandato, quauis præsumptione vel temeritate, intrare præsumpserit: absq; aliqua remissione, pœna quæ dicitur Piatnadziesta, per Iudices puniatur.

Vio-

Nie inácżéy iedno przez Woźnégo pozywáć máią, wyiąwszy o świéży y nowo vczyniony gwałt v sądu.

17. Podobieństwo to rozumu vkázuie/ áby Sędźiowie w spráwowániu swych sądów mieli pewné swé sługi. Dlatego vstáwiamy: áby koniecznie żaden Sędźia przez żadną iną osobe iedno przez pewnégo swego sługe ábo Woźnégo nie czynił/ y nie wypráwiał swych pozwów: á ślachtá wyższa przez listy.

Wyiąwszy to/ gdźieby iáki występek v sądu ábo ná mieyscu sądu świéżo y nowo był dopuszczon: tedy o tákowy występek przez ktorégokolwiek sługe będźie wolno pozwy dáć.

Violenti, etiam per quemlibet famulum citantur, sed alias per Ministerialem.

POssibilitas hoc dictat rationis: quòd Iudices, in exercendis suis iudiciis, habeant suos certos ministeriales seu officiales. Quapropter statuimus: Quòd penitus nullus Iudex, per aliquam aliam personam quàm per certum suum Officialē seu Ministerialē, faciat & expediat suas citationes: Milites autē superiores per literas.

Excepto hoc: si aliquod crimen in iudicio, vel in curia iudicii, recenter & de nouo committatur: tunc pro huiusmodi crimine, per quemlibet familiarem, contra tales liceat fieri citationes.

Kąz. wiel. w Wiśl. 1368. La 13. HL 190/180 y 517. HP. 452.

Nád cztéry Artykuły sądźić ná Rocéch nie máią.

Pátrz wyższey folio 430. *lege* 10. Jest przynieśiono przed nas iż stárostowie etc.

O Summy nád sto ábo trzydźieśći grzywien przed tym sądźić nie mogli.

Pátrz máło co wyższey folium 488. *lege* 11. Też skazáliśmy etc. parag: A o summy etc.

Ale iuż Sędźiowie wszytkié spráwy sądzą.

18. Chcemy/ áby kożdemu było wolno kożdégo o iákąkolwiek summe pieniedzy/ álbo krzywde dźiedźiczną/ álbo ktora od osoby pochodźi/ álbo o dobrá ktorékolwiek do Sądu źiemskiégo pozwáć: gdźie pozwány będźie powinien y ma stawáć y odpowiádáć/ nie excipuiąc śie ná Roki wálné dla wielkośći summy/ ále y owszem będźie wolno Sędźiam źiemskim też o wielką summe sądźić: gdyż będźie kożdéy stronie wolno ruszyć álbo áppellowáć.

Iudicium terrestre omnes causas iudicat.

VOlumus autem, vt liceat vnicuique alium quempiam pro quacunq; summa pecuniæ, vel iniuria hęreditaria & personali, aut bonis quibuscunque, toties quoties citare ad Iudicium Terrestre, vbi citatus parere, respondereque tenebitur & debebit: non excipiendo se ad Terminos generales, ob summæ magnitudinem: vel potius licebit Iudicibus Terrestribus etiā pro magna summa iudicare: cùm licebit vnicuiq; partium appellare.

Zyg. w Piotr. 1523. fol. 33. HL 128. B/ 70. y 231. HP. 415.

Stronie ná odstąpienié pozwolić máią, Artic: EXCEPTIO.

19. CVm iam super Citationem, Adcitationem seu Concitationem ad satisfaciendum partes controuertunt: tum si aliqua partium, ab Iudicio postularet: poterit ab Iudicio, ad partem, cum aduocatis seu amicis suis, ad consilium secedere: idque Propositione Actoris exaudita. Interea verò aliæ causæ, in Iudicio peragi poterint: ita tamen, vt rursus ex illo consilio redeundo, responsionem faciat Citatus.

Sigis. Crac. 1543. HL. 92/ 166.

Ná rozmyślánié bráli sobie Sędźiowie przed tym do trzećich roków. Art:

O rozmyślániu Sędźiégo ná trudną rzecz.

20. GDy Sędźia weźmie sobie ná pytánié o iáką wątpliwość: dáléy przedłużyć nie może rozmyślánia swégo/ iedno do trzećich

De tempore, ad interrogandum accipiendo.

ITem cum Iudex accipiet ad interrogandum aliquam dubietatem, aliâs rem vlterius protrahere non potest, nisi ad tertios Termi-

Zwy. źiemi Krák. La. 121. HL 171. B/ 119. HP. 497.

trzecich Roków: á tám ná trzecich Rocech będźie powinien wypráwić swé pytánié: á Sędźia Grodzki w ßescinaśćie Nie dźiel ma wypráwić swé rozmyślánié. A może bydź Sędźia o to vpomnion/ iesli nie wypráwi pytánia w onym czáśie: ktory miał y przeßedł ku rozmyślániu. A gdy bywa pytánie/ strony áni przy nim bydź/ áni go słucháć máią.

Terminos: sed in tertiis Terminis interrogationem dicere teneatur. Iudex verò Castrensis, in sedecim septimanis debet expedire interrogationem, & pro eo potest Iudex moneri, si non expediuerit interrogationem, tempore medio, ad interrogandum habito, & præterito. Cùm autem fit interrogatio, partes nec interrogationi interesse, nec eam audire debeāt.

To Práwo wyßè v Herbortá ná drugim mieyscu, Artic: IUDEX TERRESTRIS ET CASTREN: SEMEL DELIBERET. *ták iest nápisané.*

Consu. Cra. 1505. La. 121 HL 77. B/ 140.

21. SI quæstio perplexa & difficilis, in Iudicio oboriatur: Iudex accipiat sibi spatium aliquod temporis, ad interrogandum superiores se, vel ipsos Iurisconsultos, de ipsa quæstione dubia, in Iudicium adducta: atqui vlterius cunctationem suam protrahere non potest, nisi in tertios terminos. In tertiis autem terminis, deliberationem expediet: & sententiam suam dicere teneatur. Iudex autem Castrensis, in sedecim septimanis ad maximum, debet expedire sententiam, ex interrogatione conceptā. alioqui, si alteruter non expediuerit ipsam sententiam: potest Iudex ex eo nomine, tempore medio ad interrogandum habito & præterito commonefieri. Cùm autem fit interrogatio: partes nec interresse interrogationi, nec eam audire debent.

Ale ten státut kássowano, á postánowiono że iedno raz rozmyśláć śie máią.

Semel Iudex deliberet, & semel partes controuertant.

To Práwo po Láćinie obßerniey iest nápisané.

Zygi. w Piotr. 1543 HL 77/139. HP 498.

22. Wszákże my vstáwiamy/ áby iedno tylko raz Sędźia źiemski rozmyślał śie: po którym rozmyślániu Sędźiego iuż żadna stroná nie będźie mogłá prze swéy popráwić álbo rozßérzyć: tylko Dekretu Sędźiego będźie słucháć wedle Prze/ ná którą Sędźia rozmyśla śie. Ale iż Státutem nowym to iest obwárowano: że przed vczynieniém skazánia/ to iest przed Dekretem kożda stroná może swéy Prze/ álbo rzeczy popráwić: to ma bydź ták rozumiano. Iż to popráwienié Prze/ ma bydź raz tylko ná Roku záwitym/ to iest w ten czás: gdy iuż Sędźia bierze sobie czás ku rozmyślániu álbo pytániu. Abowiém iesliby miáłá kożda stroná swéy rzeczy kilko raz popráwowáć/ á Sędźia też ná nie miał kilko kroć rozmyśláć śie: tedyby wielka zwłoká spráwiedliwośći byłá dopuszczoná.

STatuimus: vt non nisi semel Iudex Terrestris vel Castren: vel Succamerarius deliberet: similiter & Capitaneus & viceCapitaneus semel etiam ad duas septimanas in causa officii Castren: ad alios terminos Castrenses deliberet: sub pœna trium marcarum pecuniæ, parti succumbenda: pro qua Capitaneus tenebitur iustitiam parti, vel coram Nobis, vel coram Iudicio Terrestri: aliâs, vbi parti libuerit pœnam ipsam persequi. Post quam quidem deliberationem Iudicis, Capitanei, vel eius officii, iam nulla pars poterit suā controuersiam meliorare, vel locupletare: tantùm decretum audiet, ex illa controuersia, super quam deliberatum est. Sed quia Statuto nouo cautum extat: Quia ante probationem sententiæ, hoc est ante decretum, potest pars suam controuersiā vel causam meliorare: hoc ita debet intelligi: quia hęc ipsa melioratio controuersiæ debet fieri semel, in termino peremptorio: hoc est, tum, quando iam Iudex recipit sibi ad deliberandum, seu ad interrogandum. Nam si pars deberet causam suam aliquoties meliorare: Iudex verò itidem super eadem aliquoties deliberare: tunc magna iustitiæ comperendinatio fieret & admitteretur.

Sędźia ná Sądźie śiedzący, ma pytáć

Iudex à partibus inquirat: an habeant

tác od stron, iesli máią co ku swéy rzeczy mówić.

23. Będzie powinien Sędzia ná Sądzie siedzący od stron stoiących przed vczynieniém skazánia pytáć: iesliby mieli iákié munimenta ábo dowody/ ábo obrony práwné słuszné ku popierániu swéy rzeczy: áby ludzie prości/ prostotą swą w rzeczách swych nie vpádli. A będzie wolno oboiéy stronie przywodzić rzeczy pomocné y słowné y listowné przed vczynieniém skazánia: y niech kożdéy stronie będzie wolno wszytko czego ma potrzebę przywodzić/ y kłáść przed vczynieniém skazánia.

ant adhuc aliqua munimenta.

DEbebit autem Iudex præsidens à partibus comparentibus ante sententiæ prolationem inquirere: an haberent aliqua sua munimenta vel documenta, defensionesque Iuridicas, ad causæ prosecutionem opportunas, ne homines simplices ruditate sua in causis suis succumberent. Et licebit vtrique partium introducere res subsidiarias & verbales & literatorias, ante prolationem sententiæ.

Zyg: w Piotr. 1523. fo: 32. HL. 126. B/ 227. y 430. HP. 394.

Et protestationes Memorialium seu Captiosæ, nullum deinceps sint robur habituræ; quæ solebant fieri ante prolationē sententiæ: sed pro re Principali decreta, tantummodo Memoriale soluatur.

Licebit quoq; vtrique parti, omnia quæ opus habet allegare, reponereque ante sententiæ prolationem.

Przed odeprzą spory czynioné być mogą: ále po odpowiedzi pozwánégo, sędziowie stronam spráwiedliwość czynić máią. Articulo.

O Przách y Odeprzách.

24. Téż vstáwiamy: áby w Sądziéch ziemskich y Stárościch wspory mogły być czynioné przez pozwánégo przed odeprzą: ále po odpowiedzi Pozwánégo ná żałobę powodowéy stronie Sędzia odciąwszy wspory y swáry zbytnié/ kożdéy stronie niech vczyni spráwiedliwość nie odwłóczną.

De controuersiis & Responsis.

ITem statuimus: quòd in Iudiciis Terrestribus & Capitaneorum, controuersiæ aliâs *wspory*, possunt fieri ante responsionem, aliâs *przed Odeprzą* per Reum factā. Post responsionem verò Rei super propositione Actoris, Iudex amputatis controuersiis & altercationibus superfluis, vnicuiq; partium faciat iustitiam expeditam.

Káz. III. w Nieß. 1454 La. 94. HP. 496.

Długich sporów przymowáć nie máią.

Controuersiæ per litigantes exhibeantur.

25. SEd & controuersiæ partium plus iusto maiores & longiores ab Iudicio suscipi non debent: tametsi minores & breuiores fieri possint: hoc est, propositio Actoris, cum eius probationibus literatoriis: siquidem sese eas ostensurum reciperet. Ex parte autem Rei, responsio super Citationem, vel Exceptio, hoc est disceptatio necessaria super aliquo Accessoriorū ante responsionē super negotio principali fieri solita.

Sigis. Crac. 1543. HL. circa finem.

Item diffinitiua sententia, & si res præterea poscat, Replicatio Actoris, postea Duplicatio Citati, similiterque Actoris Triplicatio, ac postremum rei Quadruplicatio suscipiatur, non amplius. Quæ quidem omnia quilibet Iudex moderabitur, vt ne Cōtrouersiæ in longum trahantur, tametsi breuiores esse poterint, in facilibus præsertim causis, quando non disceptatur de probationibus contrariarum literarum.

Zgadząc sie kázdemu wolno póki sie rzecz z Sądem nie skończy, masz niżéy w tychże księgách. w części ósméy, Tit 2. lege 1. Téż iesli.

Ná pytánié strón o skazánié przepomnionè choć do iutrá odłożyć mogą.

26. Gdy będzie wątpliwość o rzeczy osądzonéy/ y będą sie wstecz bráć do Sędziégo:

De obliuione iudicatæ sententiæ.

ADiicimus hoc etiam: quòd quando super iudicato dubitaretur: & ad Iudicem interrogandum partes se reciperent, & si ipse Iudex in memoria teneat qualiter iudicauit

Káz. wiel. w Wisl. 1368. La. 32. HL 122. B/ 219. y 431. HP 504

dziego: który iesli będzie pámiętał iáko skazał/ wnet powiedzieć ábo do iutrá odłożyć będzie powinien.

dicauit: statim sententiā dicere, vel in crastinum differre teneatur. Nisi iam esset libris Actorum inscripta.

Sędzia máiąc áktcyą v sądu swego może zásádzić mieysce swe bez surrogáciiéy.

Iudex in causa sua alium surroget.

Zyg. Aug. w Wársz. 1557. HL. 127/ 227. HP. 395.

27. Kiedy sie przytráfi/ iż który Sędziá ábo Vrzędnik Ziemski y Grodzki ma áktcyą swoie v sądu/ ábo vrzędu swego zktokolwiek osobą: wolno mu to ma bydź zásádzić ku iéy rozsądku osobe ślácheteczką w onéy ziemi osiádłą/ bez surrogáciiéy króléwskiéy: która nie powinná będzie przysiądz.

QVòdsi aliquando euenerit, quòd Iudex vel Officialis, tàm Terrestris quàm Castrensis, haberet actionem apud iudicium vel officium suum cum quauis persona: licebit illi in locum suum, ad iudicandum illam rem, nobilem aliquem in illa terra possessionatū sine surrogatione Regiæ M. collocare: qui quidem nobilis nō tenebitur iuramentum præstare.

Spraw sądzenie przez Pisárzá y Komorniki.

O wykupno dóbr Pisarz z Komorniki sądzić może.

Bonorum exemptiones, Notarius cum Camerariis iudicabit.

Ian. Albr. Petr. 1496. La. 98. B. HL92. y169 166. y. 301. HP. 523.

28. Tęż moc w niebytności Sędziégo y Podsędká będą mieć w sprawách y w pozwiech ná Rocéch/ które są dáne o wykupno dóbr: ták iż ten/ który wykupić chce máietność/ pieniądze przed Pisárzem y Komorniki położy: które Pisarz sam z Komorniki skaże bráć/ y wykupno vczynić.

Których dekretowi ieśliby sie sprzećiwił ten który ma bydź wykupion/ y niechćiałby zstępić z zastáwy: przećie sámi oni z kśięgámi v sądu śiedzący wziąwszy pieniądze wedle obowiązku zastáwy/ y do Káncellárïiéy ziemskiéy ie włożywszy niech skażą/ iż wykupno sie stáło: y w onym wykupnie niech náznáczą dźierżenie wedle práwá stronie/ która pieniądze kłádzie.

EAndem autoritatem, in absentia Iudicis & Subiudicis, habituri sunt, in causis, citationūq; terminis, pro bonorum exemptionibus præfixis: sic vt redempturus bona, pecunias coram Notario & Camerariis reponat: quas Notarius ipse, cum Camerariis, decernat recipiendas, & exemptionem faciendam.

Quorum decreto si fortasse reniteretur eximendus, & de obligatione cedere nollet: nihilominus ipsi cum libro iudicio præsidentes, pecuniis iuxta tenorem obligationis receptis, ad Cancellariamq; terrestrem repositis, decernant exemptionē factam; ita quoq; exempti possessionem assignandam, eamq; iuxta formam iuris assignabunt parti, pecunias reponenti.

Sądzić mogą y pod séymem.

HL. 91. B/ 166.

29. CAmerarii cum Notariis iudicent, pro exemptione bonorum: iuxta statutum: etiam si id fieri intra tempus Comitiorum regni contingat.

O wykupno dóbr w Wielkiéy Polsce wolno pozwáć do Grodu, á pozwány pieniądze bráć powinien.

In Maiori Polonia, Tenutarius bonorum etiam coram iudicio vel officio Castrensi conuenitur.

Zyg. w krá. 1540. HL. 173/309 HP 522.

30. GDy Rády y Posłowie Wielkiéy Polski ziem nam opowiedáli/ iż w onych ziemiách zá stárym zwyczáiem/ to iest wźięto/ y ták było záwżdy chowano: áby o wykupná dóbr które są ná skupie ábo zastáwné y tákże opráwné/ do sądu álbo vrzędu Grodzkie-

COnsiliariis, Nunciisq; Maioris Poloniæ terrarum Nobis recensentibus, in terris illis veteri consuetudine receptū esse, itaq; semper obseruatum: vt ad redimenda bona reemptitia, seu obligata aut reformata, ad iudicium seu officiū Castrense,

Grodzkiego każdému było wolno pozwáć Dzierżawce onego imienia / ku bzániu pieniedzy / y zstąpienia z dóbr: á wßákże wiele ich tákowému zwyczáiowi przeciwiáią sie / y chytrośćiámi y zwłokámi rozmáitémi w dzierżenié dóbr które wykupioné bydź máią siebie záchowáią.

Dla tego zá rádą wßytkich Rad y Posłów ziemskich królestwá náßégo vstáwiamy: áby tákowy zwyczay we wßystkim był chowan / y niech ma moc ſtátutu: y niech bedźie wolno każdému / który zechce wykupić swé dobrá / dzierżawce onych dóbr ku bzániu pieniedzy do sądu ábo vrzedu zamkowégo pozwáć: á pozwány pieniądze bedźie powinien bráć niesmykáiąc Grodzkiégo práwá.

ſe, vnicuiq; liceat citare bonorum huiuſmodi poſſeſſorem: ad tollendum pecuniam, & de bonis cedendum: nihilominus tamen pleroſq; conſuetudini huiuſmodi reluctari, & cauillis, ac exceptionibus variis, in poſſeſſione bonorum redimendorum ſeſe conſouere.

Proinde vniuerſis Conſiliariis, & terrarum Nunciis regni noſtri cenſentibus, ſtatuimus: vt conſuetudo illa in omnibus, & per omnia obſeruetur: vimq; ſtatuti obtineat: liceatq; bona ſua cuilibet redimere volenti, ipſorum poſſeſſorem, ad tollendam pecuniam, ad iudicium ſeu officium Caſtrenſe citare: citatuſq; pecunias teneatur recipere, forum Caſtrenſe non declinando.

O wykupnie dóbr zaſtáwnych.

31. Opátrzono to iest práwem pospolitym/ áby ten / który máietność swą od zaſtáwniká wykupuie/ predko in termino peremptorio wykupić mógł. Jednák iż sie to trá ſić może/ że áppellácya zaydźie ná Trybunał / gdźie zwłaſczá Woiewództwá Wielkiéy Polſki/ y drugié áż w trzecim roku sie odpráwuią/ czyniąc w tym práwu pospolitému dosyć/ które predkiéy odpráwy w tákich spráwách potrzebuie/ y zábiegáiąc ßkodóm ludzkim/ vstáwiamy: áby tákowé áppellácye nie czekáiąc Woiewództwá włáſnégo/ ná Trybunale inter cauſas officii, które niemáią terram áni diſtrictum, były sądzoné y odpráwowáné. A tym/ któreby pod Trybunałem przypádły / ab actu motionis in ſex ſeptimanis, ma bydź w rußeniu termin prefigowány.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 291

Przy wykupnie dóbr człowiekowi oſiádłému pieniądze áreſtowáne bydź nie máią.

32. Człowiekowi osiádłému niemáią bydź pieniądze áreſtowáné: wyiąwßy żeby miał mnieyßą máietność / niż to o co ieſt pozwan. Abowiém w ten czás pieniądze záreczy z áreſtu/ á to w tym: iż bedźie posłußny práwu/ y osądzonéy rzeczy dosyć vczyni.

De areſtandis pecuniis.

ITem, homini poſſeſſionato, non debet pecuniæ areſtari: excepto, quòdſi minorem poſſeſſionem habet: quàm illud, pro quo citatur: tunc pecuniam fideiubebit ex areſto, quia videlicet parebit iuri, & iudicatis.

Zwycz. zie. mie Krák. 1505. La. 123 HL. 11/ 20. HP 523.

O rußeniu Sędźiégo, maß niżéy w części oſméy, Tit: 4.

PISARZE SADOWI. Tit: V. Grodzcy.

Piſárze Grodzcy w Wielkiéy Polſcze przyśięgli bydź máią.

Práwo.

1. Iż Xsiegi zamkowé w Wielkiéy Polſcze / w Poznáńſkim / Káliſkim / Siérádzkim/ Łeczyckim/ w Brzéſkim y Jnowlodzláwſkim Woiewództwách/ y w ziemi Wieluńſkiéy/ która ieſt w Woiewództwie Siérádzkim/ tákże też w ziemi Goſtyńſkiéy/ która w Ráwſkim/ są wieczné: przeto ná proſbe Posłów Woiewództw y ziem tych vſtáwiamy: áby Piſárze zamkowi byli przyśiegli y ośiedli/ pod vtráceniem vrzedu. Awßákże w Poznáńſkim

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 400.

ſkim y Káliſkim Powiećiech: v Akt ſtároſćinych / tedy tylko przyśiegli Piſárze bydź máią / chociayby ośiádłośći niemieli: á tákże też y w Brześkim / Inowlodzláwſkim Woiewództwách / przyśiegli tylko bydź máią.

Ziemſcy.

Iáko Sędźiowie ták y Piſárze máią bydź obiéráni.

Káź. w Nie. y w Opok. 1454. La. 94. HL 169/302. HP. 399

2. GDy piſárſtwo Ziemſkié bedźie wákowáło: w kożdey ziemi obywátele oney ziemie / gdźie Piſárzá nie bedźie / ná Powiátowym ſeymie beda miánowáć cztéry osoby ná ten vrząd godné: iáko zwykło bydź o Sędziách y Podſędkách záchowano: z których cztérech ták miánowánych osób iednému z nich damy Piſárſtwo / wedle vpodobánia náſzego.

Piſárze wybráni przyśięgli bydź y przed Woiewodą ábo Káſztelanem przyśięgáć máią.

Zyg. w Piotr. 1519 fo. 24. HL 169. B/302 HP 400.

3. Též piſárze Ziemſcy niech beda przyśiegli y ná pierwſzych Rocéch Ziemſkich niech przyśiege vczynią pod winą ſtrácenia vrzedu. A przyśiegáć máią przed Woiewodą ſwym ábo Káſztelanem oney ziemie.

Podobnè temuż práwo.

Zyg. w krá. 1532 HL tám że HP támże.

4. PIſárze Ziemſcy niech bedą przyśiegli / wedle ſtátutu o tym vczynionégo.

Przyśięgá.

HL 138/247 y 302. HP. 400.

JA A. przyśiegam: iż ſpráwiedliwie wedle Bogá / práwá piſánégo / ſpráwiedliwośći y controuerſiy ſtrón bede ſądźił / y Sędźiemu bede rádźił: y wiernie ſtrón zeznawánia / controuerſię / żądánia / ábo oświádczenia práwné / ábo Sedźiego ſkazánia / w kśiegi Ziemſkié bede wpiſowáł: y bede ſie ſtárał / áby były wpiſowáné: nie máiąc reſpektu ná bogatégo ábo vbogiégo / ná przyiacielá ábo ná nieprzyiaciela ná obywátelá ábo ná przychodnie: áni bede dbał ná láſke / ábo ná nieprzyiazń

Vt Iudices, ita Notarij eligãtur.

VAcante autem Notariatu terrarum, in qualibet terra, terrigenæ illius terræ, vbi Notariatus vacat, in Conuentione Terreſtri nominabunt quatuor perſonas idoneas, pro eodem officio aptas, prout de Iudicibus & Subiudicibus, ſeruari ſolitum eſt: ex quibus quatuor ſic nominatis perſonis, vni illorum conferemus Notariatum ad placitum noſtrum.

*wys. fol. 485. prá. 1. Aby. y niż. prá. 7. Niedoyźrzenie. y prá. 8. Piſárze.

Notarij electi, coram Palatino aut Caſtellano iurent.

TErreſtres Notarii ſint iurati: & in primis Terreſtribus terminis, iuramentum præſtent: ſub pœna priuationis officii: videlicet coram Palatinis ſuis aut Caſtellano illius terræ.

*niż. práwo 9. Sędźiowie.

*wys. fol. 486. prá. 4. Sędźiowie.

Similis.

NOtarii Terreſtres ſint iurati, iuxta tenorem ſtatuti ſuper eo conditi.

Iuramentum Notarij.

EGo A. iuro, quia iuſtè ſecundùm Deum, Ius ſcriptum, æquitatem, & partiũ controuerſias iudicabo, conſulam Iudici: fideliterq; partium recognitiones, controuerſias, affectationes, ſeu proteſtationes iuridicas, vel Iudicis decreta, in librum Actorum Terreſtrium inſcribam, & inſcribi curabo: diuitis & pauperis, amici & inimici, ciuis & peregrini, diſcrimine ſublato: & neq; fauorẽ, neque odium, neq; præmium, neq; pœnam, mihi propoſitã curabo: ſed in iudicãdo, cõſulendo, & ſcribẽdo, ſolum

przyiaźń czyie / ná dáry ábo ná kará nie czyie: ále w sądzeniu/ w dawá niu rady/ w pisániu/ sámego Bogá y sprawiedliwośći świetey / y słuszney rzeczy / tákże stron zeznawá nia/ spory/ y Sedziego skazánia / á w tych wszytkich rzeczách sumnie nia mego rozsądku bede násláldowal y słuchał: y inné spráwy mnie należące wiernie wedle możnośći mey odpráwowáć bede. Ták mi Boże pomoż y świety Krzyż Páná Christusow.

solum Deum & iustitiam sanctam, & æquitatem, partium recognitiones, controuersias, ac Iudicis sententias, in hisque omnibus conscientiæ meę iudicium sequar & audiam: aliaq; negotia mihi incumbentia, fideliter, & pro posse meo peragam. Sic me Deus adiuuet, & sancta Crux Christi.

Grodzkich Sądów áni Pisarstw wespołek z Ziemskimi trzymáć nie máią.

Patrz málo co wysszey fol. 487. *lege* 8. Iż káżdy Vrząd ma swé spráwy.

Sámi osobámi swymi ná sądźiech śiádáć máią.

6. Pisárze Ziemscy / ktorzy będą ná pisárstwo przełożeni záwzdy sámi ná sądźiech / á nie przez insse áni przez Podpiski/ ábo iné ktoreby chćieli zásádzáć/ niech śiedzą/ gdy to vczynić będą mogli. Ale ieśli nie będą moc bydź / będźie im wolno mieć substituty ná swych mieyscách zásádzoné: ktoré to iste Pánom y Sedźiom Ziemskim/ w ktorych źiemiách vrząd tákowy máią/ będą powinni pręsentowáć: iáko są dobrey sławy/ y od przerzeczonych Pánow y Sedźi ná tákowy vrząd pochwaleni. A ieśli ináczey sie będą záchowywáć / tedy ten vrząd ich inym godnieyszym y pilnieyszym przez nas ma bydź dan bez omieszkánia/ áni żadna przyczyná máła niebytnośći Pisárskiey nie będźie moc wymowić.

Niż. prá. 9. Sedźiowie.

Notarij per se in iudiciis resideant.

ITem Notarii Terrestres ad officiũ Notariatus promoti, semper soli iudiciis, & non per alios, vel Subscribas vel Surrogandos resideant: vbi cõmodè poterint, aliâs, liceret habere eis substitutos: quos Baronibus, Iudicibus terrarum, in quibus officium huiusmodi possident, substituẽdos præsentare teneantur: & quòd tales sint bonæ famæ: & à dictis Baronibus, & Iudicibus, ad officium huiusmodi approbati. Aliâs, nobis continuò hoc ipsorum officium, aliis habilioribus, & magis assiduis est conferendum. Nulla autem leuis causa, absentiam Notariorum poterit excusare.

Włá. Iág. w Ied. 1433 La. 52. HL. 169 / 303. HP. 401.

Pisarz ktorą winą karan bydź ma ieśli przez przyczyny iákiey nie będźie przy sądźie.

7. Nie doyzrzeniem Pisarskim wiele sie omieszkánia dźieie / á ták ponawiáiąc stárych státutow vstáwiamy: áby sámi Pisárze v sądow śiadáli / á odpráwowáli ludźie nie przez podstawki.

A gdźieby w tym niedbáli byli: tedy Woiewodowie nową electią winni szláchćie złożyć będą / ku obraniu nowego Pisárzá: wyiąwszy iżby Rzeczypospolitą zábáwion był ábo chorobą.

Niż. prá. 2. Gdyż. y prá 3. Też. y niż prá. 8. Pisárze.

Pœna absentis Notarij: nisi absit ex causa.

QVia in animaduertentia Notariorum, multæ negligentiæ fiunt, itaque reuocantes antiqua statuta, constituimus: vt soli Notarii iudiciis assideant: & litigantium causas absoluant: non per suffectos vicarios.

Quòd si in eo negligentes fuerint: Palatini terrarum Nobilitati diem nouæ electioni præstituere tenebũtur: ad eligendũ nouũ Notariũ. excepto, si Notarius Reipub: causa sit occupatus: vel ægrotet.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 170/303 HP 401.

Przy położeniu kśiąg bywáć máią.

Zyg. w Piotr 1519. fol. 21. HL168/B. 301. HP. 401. 408.

8. Pisárze ziemscy niech bedą obliczni przy położeniu kśiąg ziemskich: á iesli nápomnieni ináczey vczynią/ winą w státucie opisáną niech bedą karáni: á wybieránie ich zwykłym obyczáiem ná Wojewodę y ślachtę niech przypádnie.

Podpiski przy sobie mieć mogą, ále sámi listy podpisowáć máią.

Zyg. w krá 1532. HL. 170/303. le. Notarii HP 401.

9. Sędźiowie ziemscy y Grodzcy/ tákże y Podsędkowie/ y Pisárze ziemscy/ niech bedą przyśięgli wedle státutu o tym vczynionego/ y spráwy/ które ich vrzędowi należą/ niech pilnie spráwuią/ á sámi przez sie wypełniáią.

Wszákże Pisárzom ziemskim iné Podpiski/ którzy tylko w pisániu im pomagáć máią/ dopuszczamy mieć: to wyráziwszy:

Aby sámi ták przy sądźiech ziemskich/ iáko przy położeniu kśiąg y inszych práwnych spráwách bywáli: y listy/ wypisy/ którekolwiek z kśiąg ziemskich ná Párgáminie y pápierze máią bydź wydawáné/ ręką swą podpisowáli.

Listy ziemskié pisárze ziemscy, á Grodzkié stárostowie ábo ich sędźiowie podpisowáć máią.

Zyg. w krá 1532. HL150 B/269. HP. 273.

10. Dla zábieżenia przyszłym fałszóm chcemy y skázuiemy/ áby Pisárze ziemscy wszytkié listy sądów ziemskich swémi rękámi podpisowáli.

A listy Grodzkié niech podpisuią álbo sámi stárostowie/ ábo ich sędźie Grodzcy.

Pisarz álbo Podpisek v tego sądu, gdźie śiedźi, prokurowáć nie może.

Zyg: Aug. w Piotr. 1550. HL. 170/303 HP 407.

11. Przestrzegáiąc trudności ludzkiéy zákázuiemy: áby żaden Pisarz y Podpisek v tego Sądu/ v którego śiedźi ná vrzędźie/ cauz żadnych nie prokurował.

Pisárze ziemscy gdźieby skazánia sędźiégo w kśięgi wpisowáć niechćieli, karáni bydź máią.

Zyg. w Pio. 1528. HL. 170. B/304 HP. 409.

12. Iesliby Pisarz ziemski pisáć w Aktá

Notarij terrarũ, etiã circa positionẽ librorũ præsentes esse debent, alioqui, electio ad Palatinũ & Nobilitatẽ de more deuoluitur.

NOtarii Terrestres sint præsentes, circa positionẽ librorũ Terrestrium: & moniti secus faciẽtes, pœna statuti puniantur: & electio de more, ad Palatinũ & Nobilitatem deuoluatur.

Vtrácenia vrzędu pátrz. prá. 6. Pisárze. wys. prá. 2. Gdy.

Notarij Vicenotarios habere possũt circa se: sed ipsi literas subscribãt.

IVdices Terrestres ac Castren, necnon Subiudices & Notarii Terrestres sint iurati iuxta tenorem statuti super eo conditi: & officia illis incumbentia diligẽter curẽt & per semetipsos expleant.

wys. prá. 3. Tę.

Notarios tamen Terrestres substitutos seu Vicenotarios, qui in scribẽdo duntaxat illos adiuuent habere permittimus, hoc expresso:

Vt ipsimet præsentia sua, tàm iudiciis Terrestribus quàm repositioni librorum, & aliis iuridicis actibus intersint, & literas & rescripta quæcunq; ex actis Terrestribus in Pergameno & papyro extradenda, manu sua subscribant.

wys. prá. 6. Pisárze. Pod vrzędem niż. prá. 12. Iesliby.

Literas Castrenses Capitanei vel eorum Iudices subscribant.

AD obuiandum verò futuris falsitatibus, volumus & decernimus: vt Notarii Terrestres, omnes literas Terrestres Iudicii manibus propriis subscribant.

Literas verò Castrenses subscribant, vel soli Capitanei, vel eorum Iudices Castrenses.

Pod vtrácieniem vrzędu niż. prá. 12. Iesliby.

Neque Notarii: neque Vicenotarii causas procurent.

PRæcauendo difficultatibus hominum, Prohibemus: Ne vllus Notarius & Vicenotarius, apud Iudicium, circa quod resident in officio, causas vllas procurent.

Si Notarius inscribere nollet.

QVodsi Notarius Terrestris, inscribere in Acta Iudiciaria, ea quæ Iudex cum Subiudice decernendo præceperũt, noluerit: vel ipse Notarius rebelliter de sede Iudi-

Aktá Sądowne tego / co Sędzia z Podsędkiem skazáli niechciał / álboby Pisarz od Sądu nieposłusznie odszedł/ niechcąc wpisowáć co ná iego vrząd należy: przez co stronam mogłoby się iákie vbliżenie stáć : tákowy Pisarz przez Sąd Królewskiému Máiestatowi oskárżony będzie karan wzięciem Vrzędu.

de Iudiciaria abierit, acticare nolens ea, quæ ad officium eius pertinebant : per quod partibus aliquid poterit præiudicari : talis Notarius, per Iudicium Regiæ Maiestatis, delatus priuatione sui officii punietur.

O wykupno dóbr Pisarz z Komorniki sądzić może, masz wyższ: fol: 494. lege 28. Też moc.

PISARZKIE PAMIĘTNE Tit: VI.

Od Zapisu.

Prá-wo. 1. PIsárze ziemscy we wszytkich ziemiách Królestwá nászego/ to iest/ w Wielkiey Polscze/ w Sirádzu/ Łánczycy/ w Kuiáwách/ w Dobrzyńskiey ziemi ꝛc. od pisánia iednáko niech biorą Práwá swé wedle tego / iáko Pisárze Krákowscy/ Sándomirscy biorą / to iest zá ieden zapis áż do koncá grosz ieden / od przodku półgroszá/ od koncá półgroszá.

Pro Nota Inscriptionis.

TErrestres Notarii, in omnibus terris Regni nostri, videlicet Maiori Polonia, Siradia, Lãcicia, Cuiauia, Dobrinen: &c. pro Notis æqualiter accipiant sua Iura : secundùm quod Notarii Cracouienses & Sandomirien: terrarum recipiunt : videlicet pro vna Inscriptione vsque ad finẽ causæ, vnum grossum : aut in principio medium, & in fine medium grossum.

Włá: Iág. w Krák. y w Wár. 1423. La. 45 HL 226. B/ 404. HP. 402.

Temuż podobna vstáwá.

2. Vstáwiamy / áby Pisárze ziemscy w sądziech nie wyciągáli od Pisánia/ iedno ná pierwszym Roku pułgroszá/ y ná ostátnim półgroszá: á od pisánia wszytkiey rzeczy grosz : od czytánia też ktore będą czynić v sądu/ nic práwie nie máią bráć.

Similis.

ITem statuimus : vt Notarii Terrestres, in Iudiciis non exigãt à Notis, præterquã in primo termino medium grossum, & in vltimo tantundẽ : aut à Notis totius causæ, recipiant vnum grossum. Pro lectura verò, quam fecerint in iudiciis, nihil penitus exigere debebunt.

Káz. w Nie. y w Opok. 1454. Las. 94. HL támże HP támże.

Táż vstáwá potwierdzona.

3. Chcąc vspokoić spór/ ktory w sądziech ziemskich przygadza się około płacey Pisárzów ziemskich : tedy zostáwiamy w mocy Státut Królá Kázimierzá w Opokách vczyniony.

Hæc lex confirmatur.

SOpientes controuersiam, quæ in Iudiciis secularibus euenire solet, de quæstu Notariorum Terrestrium, relinquimus in robore Statutum Regis Kazimiri in Opoka factum.

Zyg: w krá. 1510. fo. 12. HL. HP támże.

Od Controuersiiéy y Causy.

4. Iż wiele skarg przychodziło przed nas przeciwko Pisárzóm ziemskim : iákoby oni od Pisánia y od Cõtrouersiy/ tákże od inych ktorychkolwiek rzeczy nád zwyczay od poddánych nászych wyciągáli y pobieráli: tákże też od szukánia zapisów/ ktore są wpisáné w Aktá. Dla tego vstáwiamy stoiąc przy Státuciech stárych Koronnych iż wszyscy Pisárze ziemscy od iedney Controuersiiéy y Causy nie więcey niech biorą/ iedno ieden grosz. A tákowa Controuersya

Similis.

ET quia multæ querelæ fiebant ad notitiam nostram deductæ contra Notarios Terrestres : quomodo ipsi à Notis & Actionibus Controuersiarum, & aliarum quarumcunque rerum, plus solito subditos nostros, depactare de facto consueuerint : similiter à quærendis Notis, Actis Iudicialibus insertis : Quapropter statuimus & ordinamus, Statutis Regni vetustioribus inhærendo : Quòd singuli Notarii Terrestres, ab vna Controuersia & causa

Zyg. w Pio. 1523. fol. 38. HL. HP. támże.

sya rozumiána być ma z iednégo pozwu. causa, non plus recipiant, quàm per vnũ grossum. Talis autem causa & controuersia debebit intelligi, ex vna citatione.

Od wwiedźienia świádków, y od roków záwitych.

Kázim. w Wisl. 1368. La. 37. HL. 227/405. HP. 403.

5. Vstáwiamy/ áby Písárze sądowni od świádków do sądów wwiedźionych/ ieśli potrzebá będźie pisáć ich powieśći/ bráli po trzy groſze: á kiedy piſzą Roki záwité/ tedy od piſánia ná półgroſzku niech będą contenci.

A testibus productis & Terminis peremptoriis.

Statuimus, quòd scriptores Iudiciorũ de testibus producendis si scribere & signare eorum dicta oportebit, recipiant tres grossos: vbi verò terminos peremptorios scribũt, de Nota & signatura in grosso medio contententur.

Od przełożenia roku y od káſſowánia zapiſu.

Zyg. w krá 1532. HL. 227/405. HP 404.

6. NA któréy płácéy zá listy ábo piſánia Písárze źiemscy y Grodzcy máią przestawáć/ ácz o tym Státuty od nas y przodków nászych vczynioné dostáteczńie vczą wszákże iż ci Písárze nád zwyczay opiſány/ od odkłádánia Roku prawdźiwą niemocą y od káſſowánia zapiſu czyiégo płácą pámietnégo wyćiągáią po cztéry groſze. Vstáwiamy/ áby Písárze źiemscy y Grodzcy wwyćiągániu płácéy od piſánia/ odlistów/ y od inych zapiſów miáre w Státućiech o tym vczynioną záchowáli: á od przełożenia Roku prawdźiwą niemocą y od káſſowánia zapiſu nie wiecéy/ iedno groſz zá pámietné y zá piſmo áby bráli/ pod winámi w Státućiech pierwszych przećiwko nim náznáczonémi.

A dilatione Termini vel cassatione Inscriptionis.

Quo salario, pro literis vel Notis, Notarii Terrestres vel Castren: contenti esse debeant, tametsi Statuta per Nos & antecessores nostros condita sufficienter declarent: quia tamen ipsi Notarii, vltra modum præscriptum, à dilatione Termini vera infirmitate vel cassatione Inscriptionis cuiuspiam, solutionem memorialis per quatuor grossos exigũt, statuimus: vt Notarii Terrestres & Castren: in exigendo salario à Notis, literis, & aliis Inscriptionibus, modum in Statutis desuper confectis expressum conseruent. A dilatione verò termini vera infirmitate vel cassatione Inscriptionis, nonnisi vnum grossum ratione memorialis & pro Nota exigant: sub pœnis in Statutis prioribus contra eos sancitis.

Od listów párgáminowych y pápiérowych.

Zyg. w Piotr. 1511. fo. 19. HL. 227. B/406 HP. 405.

7. Iż Písárze źiemscy y Grodzcy szukáiąc czyiéy spráwy álbo zapiſu w kśięgách źiemskich ábo Grodzkich Szláchte nie pomáłu zwykli zá prácą pobierác/ vstáwiamy: áby Písárze nic ná potym nie śmieli wyćiągáć od szukánia: á zá listy párgáminowé z záwieszoną pieczęćią niech ná dźieśiąći groszy dosyć máią: z których sześć sędźiemu/ dwá Podsędkowi/ á dwá Písárzowi máią śie dostáć. A od pápiérowych listów pod pieczęćią sędźiégo y Podsędká iedeń groſz/ od zdánia w Contumáciiéy dwá groſzá/ od zdánia wzysku cztéry groſze/ od pámietnégo wedle stárych státutów też cztéry groſze niech będą płácone.

Pro literis pargameneis & papyreis.

Quia verò Notarii Terrestres & Castren: alicuius Actum, siue Inscriptionem in libro Terrestri seu Castren: quærentes Nobilitatem immodicè taxare pro labore quærendi consueuerunt, statuimus: vt ipsi Notarii nihil posthac exigere audeãt, pro labore quærendi. Pro litteris verò pargameneis, cũ appensis Sigillis decem grossorum salario sint contenti, ex quibus sex Iudici, duo Subiudici, & duo Notario Terrestri cedant. A papireis verò literis, sub Sigillis Iudicis & Subiudicis vnus grossus. A condemnatione in pœna Contumaciæ duo grossi: A condemnatione in lucro quatuor grossi: A Memoriali iuxta antiqua Statuta quatuor grossi soluantur.

Zá list

Zá list sądowny pod pieczęcią.

8. ZA list sądowny zápieczętowány pieczęcią Sędźiégo y Podsędkową dźieśięć groszy/ iáko w niektórych źiemiách do tego czásu było záchowano/ ma bydź płácono.

Zá membran y minutę nie pieczętowáną.

9. PIsarz zá membrany pieczętowáné będźie brał po pułgroszku/ á od minut wyiętych nie pieczętowánych po groszu.

Ná Pisárzá winá gdy co więcéy nád státut wyćiągnie.

10. IEsli Pisarz nád przerzeczoną vstáwę przećiwko státutóm nieco od kogo wyćiągnie tákowy temu/ któręgo pobierze/ to co niespráwiedliwie wyćisnął będźie powinien wróćić z winą trzech grzywien/ y tákże wiele sądowi: w któréy iáko ná záwitym roku tenże Pisarz ma bydź skazan/ y będźie powinien wnet temu/ ktory práwem wygra/ dosyć zá nie vczynić pod drugą winą czternaśćie grzywien.

Vstáwy o Pisárzách wypełnionè bydź máią.

11. SKázuiemy/ koniecznie to chcąc mieć/ áby vstáwy o Pisárzoch źiemskich dawno wydáné iuż od tego czásu były exequowáné we wszytkim: y tákże ná potomné czásy tych vstaw porządek we wszystkim niech będźie chowan y trzyman.

Potwierdzenie tych státutów.

12. PRzestrzegáiąc tego/ áby szláchtá nászá nie byłá vćiśniona w bťániu y w pisániu którychkolwiek listów: odnawiámy státut/ áby źiemscy Pisárze záchowáli sie wedle státutu naiáśnieyszégo Oycá nászégo: y dla tego wedle onégo niech zapłáte biorą od membran/ pozwów y zdánia.

Pro litera iudiciali sub sigillo.

ITem, pro litera iudiciali, sigillis Iudicis & Subiudicis obsignata, decē grossi, prout in quibusdam terris, hactenus fuit obseruatum.

Zyg: w pio: 1523. fo. 38. HL. 228/ 407. HP. 405.

Solutio membranarum & minutarum non sigillatarum.

ITem, Notarius à sigillatis membranis, recipiet per mediū grossum: & à minutis extractis, nō sigillatis, per vnum grossum.

Tenże tám że HL. HP. támże.

Pœna, si Notarius contra statuta extorserit.

QVòd si Notarius, vltra præmissam ordinationem, cōtra vim statutorum, quippiam ab aliquo depactauerit: talis eidem depactato, id quod iniustè extorserit, restituere teneatur cum pœna trium marcarum, & iudicio totidem exoluenda: in qua peremptoriè debet idem Notarius cōdemnari: & satisfacere victori mox teneatur: sub alia pœna xiiij. marcarum.

Zyg: w Piotr. 1523. fo. 38. HL. 228/ 407. HP. 406.

Constitutiones de Notariis exequantur.

DEcernimus omninò habere volentes: vt Constitutiones de Notariis terrestribus dudum editæ, iam exnunc debitam per omnia executionem habeant, & accipiant: atq; futuris temporibus dispositio illarum, in omnibus seruetur, & manu teneatur.

Zyg. w pio. 1538. HL. 228/ 407. HP 406.

Similis.

CAuendo ne Nobilitas nostra grauaretur, circa receptionē & scriptionē quamuis literarum, renouamus statutū, vt terrestres Notarii conseruent se iuxta statutū serenis: olim parentis nostri. Proptereaq; iuxta illud salaria recipiant à membranis, citationibus & condemnationibus.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. HL. 228/ 58. y 407. HP. 406.

Sądowé y Pisárskié.

Od pámiętnègo.

13. ACz dla odkupienia vbogich ludźi vtrapienia/ Czesné/ ábo Pámietné/ które zwy-

A Memoriali, quantum soluendū.

LIcèt pro redimenda pauperum vexatione, dudū solutio, dicta vulgariter Czesné/ aut Pámietné/ (quę consueuerat Iudici

Káźim. w VVisl. 1368 La. 19. HL 327/ 405. HP. 405.

ré zwykło bydź Sędziému gdy którą rzecz skázował dawáné/było odieté y práwie skázoné: wßákże táż płacá wymyślonym sposobem pod inną bárwą y imieniem/ któré pámietnym zową/ iest odnowioná: któré ná mieyscu onego Czesnégo bywa bráné/ y iescze to Czesné w wielkośći przewyßa. A ták temu chcąc miáre vłożyć skázuiemy: áby w rzeczách dźiedźicznych y niedźiedźicznych wielkich Sędźia w płáceniu przerzeczonégo Pámietnégo nád cztéry grosze wyćiegáć y bráć niesmiał: á w máłych rzeczách tylko dwá großá niech bedźie miał moc wźiąć.

dici præsidenti,seu aliquam causam defini ente applicari) fuerit sublata & extincta: tamen eadem solutio, exquisito colore, sub alio nomine quod dicitur Pámietné/ dignoscitur esse innouata: quæ dicitur esse contra prędictã solutionem & transcẽdere comprobatur. Vnde circa hoc modũ imponere volentes,decernimus:quòd in causis hæreditariis, vel non hæreditariis magnis, Iudex prætextu solutionis prædictæ Pámietné/ vltra quatuor grossos, exigere & recipere non præsumat: in minoribus verò causis, tantummodò duos grossos exigendi facultatem habiturus.

Od spraw do trzydźiestu grzywien y dáléy.

Zig. w krá. 1423. La. 45. HL 227/ 406. HP. 403.

14. Vrzednicy ábo Komornicy/ ábo Podsędkowie/ którzy ná Rocéch źiemskich śiadáią/ niemáią od spraw mnieyßych/ któré áż do ßácunku trzydźieśći grzywien y niżéy poczytamy/ zá Pámietné aliâs przysiężné/ nie wiecéy iedno dwá großá bráć: á od wietßych spraw/ któré nád trzydźieśći grzywien są/ ieno cztéry grosze niech máią moc bráć.

Similis.

OFficiales aut Camerarii seu Subiudices terminorum particularium,non debebunt à causis minoribus, quas vsq; ad estimationẽ triginta marc. & infra computamus,pro Memoriali aliâs Pámietné/ siue alio nomine Przysiężné/ plus quàm duos grossos recipere,à maioribus verò causis, quæ vltra triginta marcas se extendunt quatuor grossos recipiendi habeant facultatem.

Od iednéy żáłoby wiela person.

Tenże tám że La. tám że HL. HP. támże.

15. NAdto opátrzono iest: iż gdy iedná żáłobá przed sądem bedźie przełożona á wypowiedźiána/ choćby też wiele person było/ z których strony byłáby żáłobá czyniona ábo rzecz spráwowána: tedy iedno tylko pámietné od tákowéy żáłoby niech bedźie wźieto.

Ab vna Querela,multarũ personarũ.

PRouisum est insuper: quòd postquàm vnamquamq; quæstionẽ coram iudicio expositam dictam Żáłobá/ aliquis edixerit: etiam si plures personæ sint: pro parte quarum quæstio agitatur, tantùm vnum Memoriale exigatur.

Zá skazánie główné rzeczy.

Zyg. w pio. 1523. fo. 32. HL 227. B/ 406. HP. 404.

16. ZApáczki około oświádczenia pámietnych niech nápotym żadnéy mocy nie máią/ któré zwykły bywáć przed vczynieniem dekretu: ále tylko zá dekret główné rzeczy vczyniony niech pámietné bedźie.

Pro re principali decreta.

ET protestationes Memorialiũ seu captiosæ, nullum deinceps robur sint habituræ: quæ solebant fieri ante prolationẽ sententiæ: sed pro re principali decreta tãtummodò, fiat memoriale.

Od zdánia w niestaniu.

Sigis. Petr. 1523. fo. 38. HL. 227 B/ 404. HP. 404 uer. 7.

17. TEż vstáwiamy/ áby od zdánia w niestaniu dwá großá były płácone: z których ieden Pisárzowi/ á drugi sądowi bydź ma.

A Contumacia.

ITem,volumus vt quilibet Actor condemnando citatum absentem in contumacia,soluat duntaxat duos grossos: quorũ vnus cedet Notario, & alter grossus iudicio præsidenti.

Wypátrz fol. 500. prá. 7. Quia & fo. 516. prá. 5. y 6. Quia.

Toż práwo powtórzoné.

Tenże tám że HP. 404

18. Chcemy/ áby kożdy powód/ gdy zda pozwánégo w Contumáciiéy/ zápłácił tylko

ko dwá groszá: z których ieden niech będzie Pisárzowi/ á drugi grosz sądowi siedzącému.

Od dekretu gdy go zá kim vczynią.

19. Chcemy áby ten który w prawie wygra/ od kożdégo dekretu/ który zá nim vczynią/ dał sądowi pięć groszy: z których trzy Sędziému/ á ieden Podsędkowi/ á piąty Pisárzowi od wpisánia dekretu bydź ma.

A Decreto pro se lato.

QVocirca volumus: vt victor soluat à quolibet decreto pro se lato, iudicio quinque grossos: quorum tres Iudici, & vnus Subiudici veniet: Notario verò similiter vnum grossum, ab eiusdem decreti actica tione, soluere quilibet teneatur.

Zyg. w pio 1523 fo. 38. HL. 227. B. 406. HP. 404.

Temu coś podobnégo. Similis.

20. QVinimò ipsi Iudices terrestres, non plus ratione memorialis accipiant, nisi quinque grossos, à decreto satisfactionis, in termino Concitatorio, ab additione ministerialis ad intromittendum & remissione ad Capitaneum: si Intromissio victori non esset admissa, & hoc sub pœna quatuordecem marcarum parti, & nobis alia.

Sigis. Crac. 1643. HL. 227. lege Quocirca. &c. 406.

O sądzie Grodzkim tósz ma bydź rozumiano.

21. GRodzki sąd nie wiecéy od osądzonéy rzeczy/ ábo od pisánia któregokolwiek sądownégo niech niebierze áni wyciąga: iedno iáko w sądziech ziemskich bráć od tákowych iest zwykło.

Idem sentiendum de Capitaneali iudicio.

CApitaneale quoq; iudicium non plus à re iudicata seu scripturis qu busuis iudicialibus exigat; quàm quod in iudiciis terrestribus, à similibus exigi solet.

Zyg. w krá 1539. HL. 228/408 HP 406.

Od wzdánia w Wielkiéy Polszcze.

22. Z polski Wielkiéy skárżyli się Posłowie/ iż nád práwo Stárostowie y vrząd ich wyciągáią od wzdánia po kopie. Dla tego vstáwiamy: áby żaden Stárostá y vrząd iego/ nieśmiał wiecéy wyciągáć od tákowégo wzdánia/ iedno podle práwá pięć groszy/ pod winą sta grzywien.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 404.

Woiewództwo Ráwskié wolnè od pámiętnégo.

23. WOiewództwo Ráwskié ácz procesś nowy przyięło/ wszákoż zá zwoleniem á prozbámi Posłów z niego/ ma bydź wiecznie wolné od pámiętnégo: ále ma zostáć stáry zwyczay płácenia v sądu.

Zyg. Aug. w Wársz. 1557. HP. 407.

Potwierdzenié státutu około płácéy przerzeczonéy.

24. STátut przez Nas y Rády nászé stanu oboygá y Posłów ziemskich/ o płacéy Sędziom/ Podsędkóm/ y Pisárzom ziemskim vczyniony w mocy zostáwiamy: y áby exequowan był chcemy/ y ninieyszą vstáwą scrożéy roskázuiemy.

Confirmantur statuta de salariis præscriptis.

STatutum per Nos Consiliariosque nostros status vtriusq; & Nuncios terrestres, de salariis Iudicum, Subiudicum & Notariorum terrestrium editum, in robore suo permanere, & in executionem extendi volumus: & præsenti Constitutione, strictiùs mandamus.

Zyg. w Bydg. 1520. fo. 27. HL. 228 / 407. HP. 405.

Drugié potwierdzenié Zygmuntá Augustá.

25. KAncellárya tesz/ Ziemscy pisárze/ y Grodzcy około bránia wszelákich listów y pisánia/ máią się záchowáć wedle Státutu Królá Jego M. Oycá Nászégo/ tákież od Membrán/ Pozwów/ y wzdawánia.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. fo. 4.

Tóż prawo masz troche szérzéy od Herbórtá nápisáné wyszszéy lege 12. Przestrzégáiąc.

KANCELLARYE ZIEMSKIE.

Tituł VII.

Káncellárya Liwſka.

Zyg. III. w Wár. 1598. fo. 28.

1. Obywátele Ziemie Liwſkiéy / ná zbudowánié Káncelláryiéy y chowánia kśiąg ná ſtárym mieyſcu / pozwolili podatek po pięći groſzy z włóki / co im tą Conſtitucyią wáruiemy / y do Vniwerſalu przyimuiemy.

Prá-wo.

Káncellárya Zembrowſka.

Tenże tám że fo. codē.

2. Pozwalamy plácu w Zembrowie dla zbudowánia Káncelláryiéy Ziemſkiéy / który od wſzytkich podatków y powinnośći wolnym czynimy. A ten plác Stároſtá náſz przy kośćiele wymiérzyć ma.

Káncellárya Wąſoſka.

Tenże tám że fo. codē.

3. Obywátele Wąſoſcy / zá złożoné pieniądze plác ná zbudowánié Káncelláryiéy w Wąſoſzu kupić máią: ná którym dóm dla chowánia kśiąg Ziemſkich y Grodzkich / y mieſzkánia Piſárzá zbudowáć máią / który od wſzelákich podatków wolny czynimy wiecznie. A ná to budowánié y kupienié plácu podatek z włóki po groſzy dźieſiąći pozwolili / co wybiéráć ma Poborcá w Vniwerſale Poborowym náznáczony / począwſzy od S. Woyćiechá áż do S. Michálá / pod Wárunkiem w tymże Vniwerſale miánowánym.

Dwór y Káncellárya w Kolnie.

Tenże tám że fol. 42.

4. Zá opowiedzeniem Poſłów Ziemſkich Lomżienſkich / że Dwór y Káncellárya Ziemſka w Kolnie zgorzálá / zá czym niémáſz gdźie ſądów ſtároſćich odpráwowáć y kśiąg chowáć / pozwalamy obywátelóm Kolinſkiego Powiátu ná plácu dawnym wſzytkim Káncellárya Ziemſką zbudowáć do chowánia Akt / y mieſzkánia Piſárzá Ziemſkiégo / y Podpiſków iego. A Stároſtá téż náſz támże ma zbudowáć dóm do odpráwowánia ſądów ſwych ſtároſćich y do mieſzkánia Podſtároſćiemu. A ieſliby in aliqua parte kto ten plác occupowal / ma deoccupátią vczynić we dwánaśćie Niedźiel.

O Káncelláryiéy Lomżienſkiéy pátrz lib 7 pár: 4. Tit 3. lege 49. Tymże téż Rewizoróm.
O Káncelláryiey Czerſkiey maſz támże lib 7. par: 4. Tit 3 lege 60. W Zamku.

KSIĘGI ZIEMSKIE. Tit: VIII.

Kśięgi iedné być máią dla wpiſowánia Sądowégo ſkazánia.

Káz. w Nie. 1454. La. 93. HL6. B/ 12. y 432. HP 434.

1. Też vſtáwiamy: áby dla odpráwowánia ſpráwiedliwégo ſądów / y dlá wiernégo nápiſánia ſpraw / które ná ſąd przychodzą / były iedné kśięgi ſądów ábo Akt w kożdym Powiećie.

A gdy w któréy ſpráwie / która ná ſąd przydźie o iákiéykolwiek rzeczy wyſłyſzawſzy żálobę y odpowiedź / bedźie w ſądźie ſkazáno: niech oná ſkazn w kśięgi oné bedźie wpiſána: áby potym ná tákowąż rzecz ábo iéy podobną / podobné ſkázánié było vczyniono.

Vnus ſit liber Actorũ: propter ſentẽtias Iudicij inſcribẽdas.

Item ſtatuimus: Quòd pro Iudiciis iuſtè expediẽdis, & negotiis in iudiciũ deductis ſcribẽdis fideliter, fiat vnus liber Iudiciorum ſeu Actorum, in quolibet diſtrictu.

Et dum in aliqua cauſa, in iudicium deducta, ſuper aliquo articulo, audita Propoſitione & reſponſione, fuerit in iudicio ſententiatum: quòd illa ſententia, in librum Actorum inſcribatur. vt poſtea ſuper eodem articulo vel ei ſimili, ſimilis ſententia proferatur.

Prá-wo.

O tymże

Similis

O tymże.

2. Iż też prawem pospolitym różnym vrzedóm rózné spráwy są przypisáne: cokolwiek ziemskim spráwam sądowym ná leży/ które przy bytności nászey sprawowáne bywáią/ to w ziemskié kśięgi wpisowáno bydź máią: á insze rzeczy y spráwy do Káncellaryiey nászey: wedle stárodawnégo zwyczáiu y státutu. Roku Páńskiego 1538.

Wys fol. 233. prá. 2. aby.

Pod trzémi kluczmi chowáné á kśiąg leżenié przez Woźnégo obwołáné bydź ma.

3. Iż Pánowie Ziem nászych w sądziech Wiécowych osobę nászę ná sobie noszą: przed którémi spráwy dziedziczné y iné wszytkié bywáią spráwowáné: á skazánia przez nie uczynioné biorą mocności władzą/ ták iákoby przy osobie nászey były czynioné.

Przed którymi też zeznawánia imion wielkich odpráwuią śie/ y iné spráwy przez nie skazáné w osobliwych kśięgách ná to vczynionych bywáią wpisowáné:

Z którey przyczyny z wietszą wagą pilniey y ostrożniey máią bydź chowáné.

A ták chcemy/ áby kśięgi przerzeczoné ábo Aktá Wiéców wálnych pod zámknieniém trzech kluczów od tego czásu były chowáné: z których ieden Sedźia/ á drugi Podsedek/ á trzeći Pisarz Ziemski niech máią y chowáią: á niechay śie nie godźi iednému przez drugiégo zámknienia przerzeczonégo otworzyć.

A iż z kśiąg przerzeczonych niektórzy listy mieć y wźiąć pożądáią czásow słusznych: dla tego ma to bydź opátrzono: áby Sedźia przez Woźnégo był powinien/ gdy bedźie widźiał potrzebę/ kazáć obwołáć: iż w tákim Powiećie/ ná tym á ná tym mieyscu/ tego á tego dniá kśięgi ábo Aktá ku wymowániu listów bedą otworzoné: y áby tym/ którzy listy chcą ábo pożądáią mieć/ były otworzoné.

Podobny temuż státut.

4. Vstáwiamy/ áby kśięgi Ziemskié spraw sądowych były chowáné wedle státutów Wartskich pod trzemá kluczámi: z których ieden niech ma Woiewodá/ drugi Sedźia/ á trzeći Pisarz. A odpráwiwszy sądy máią

Similis.

QVia etiam iure communi, diuersis officialibus diuersa sunt negotia adscripta: quicquid ad Terrestria negotia, causasue iudiciales pertinet, quæ in præsentia nostra peragi solent; hoc totũ in librũ Actorum Terrestriũ inscribi debet. Aliâs verò causas & negotia, ad Cancellariã nostrã, iuxta veterem cõsuetudinem & statutum Anni 1538 remitti volumus.

Zyg. Aug. w Piotr. 1550. Con. 2. HL 3. B/ 6. y. 430.

Libri Actorum sub tribus clauibus seruentur.

ET quia Barones terrarum nostrarum, in iudiciis colloquiorũ generaliũ, personã nostram repræsentant: corã quibus causæ hæreditariæ & aliæ maiores agitantur & tractantur: & sentẽtiæ per eosdẽ latæ, robur accipiunt firmitatis, ac si in præsentia nostra agerentur:

Wlá. Iág. w Krák. y w War. 1423. La. 44. B. HL. 6/ 11. y 86. HP 433.

Coram quibus etiam resignationes bonorum magnorum peraguntur: & aliæ causæ, per eosdem definitæ, in speciali libro conscribuntur.

Vnde cum maiori pondere, diligentiusq; & cautiùs debeant obseruari.

Volumus: quòd liber prænotatus, seu Acta Colloquii generalis, sub clausura trium clauium amodo conseruetur. quarum vnam Iudex, aliã Subiudex, tertiam verò Notarius Terrestris habeant & conseruẽt: nec liceat vni sine aliis clausuram prædictam aperire.

Et quia ex Actis prædictis, seu in libro, nonnulli literas habere & extrahere tempore debito cipiunt: quapropter prouidẽdum est: quòd Iudex per Ministerialem debeat publicè quando opus viderit, facere proclamare: Quòd in tali districtu, loco & die tali, liber seu Acta ad extrahendum literas aperietur: vtque eas habere volentibus seu affectantibus, pateant.

Similis.

ITem statuimus: vt libri Terrestres Actorum Iudicialium seruentur, iuxta statuta Vartensia, sub tribus clauibus. quarum vnam habeat Palatinus, aliam Iudex, & tertiam Notarius. Completo iudicio remanere

Káz. w Nie. y w Opok. 1454. La. 94. HL 6/ 11. HP 434.

dy máią zostáć ná mieyscu gdźie był sąd trzy dni / dla dawánia Kopiy y spráwy tym którzy o nie prośić będą.

manere debebit in loco, vbi factum est iudicium, tribus diebus: pro dandis Copiis Actorum, petentibus eas.

Tákowyż státut.

Zyg: w Pio 1538. HL 6. B/ 11. HP. 434.

5. SKázuiemy / áby księgi Ziemskié ná kożdych mieyscách w królestwie nászym pod trzemá kluczámi wedle porządku státutów w dobrey stroży były chowáné.

Similis.

DEcernimus, vt libri Terrestres, vbicũque locorũ in Regno nostro, sub tribus clauibus, secũdùm statutorum dispositionem, in bona custodia seruentur.

Kśiąg Chęćińskich chowánié.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 59.

6. Zá prośbą obywátelów Powiátu Chęćinskiégo / áby księgi ziemskié Chęćinskié tegóż Powiátu/ które przed tym ná zamku chowáné bywáły. Dla pewnych przyczyn pozwalamy tego/ vchwałą niniey szég Seymu/ áby w kośćiele w mieśćie támże w Chęćinách chowáné były zá pozwoleniem X. Biskupá Krákowskiégo.

Rewizia Akt Zakroczymskich.

Tenże w War. 1591. fol. 22.

7. DO rewidowánia Akt ziemskich y Grodzkich Zakroczymskich / które częśćią propter vetustatem, częśćią przez nierządné chowánié y powáriowánié Antecessorów niniey szego Pisárzá nápsowáné są/ pozwalamy vrodzoné Rewizory / Piotrá Chądzyńskiégo Stárośte/ Stánisławá Kowálewskiégo Chorążégo/ Piotrá Lelowskiégo Stolniká/ Zakroczymskich / y Wálentégo Złotopolskiégo.

W źiemi Gostińskiéy księgi y zápisy ták Grodzkié iáko źiemskié są wieczné.

Zyg: w Krá. 1540. HL. 116. B/ 208. HP 198.

8. W Ziemi Gostynskiéy przywiedźieni nieiáką słuszną przyczyną/ zá Rádą rad y Posłów Królestwá przyzwoleniem/ vstáwiamy y skazáliśmy: áby ták Grodzkié iáko ziemskié księgi/ y zapisy w nich vczynioné były ważné/ y miáły moc wieczney mocy/ iákoż to stárodawná było záchowano.

Libri Gostinen: Terrestres & Castrenses sint perpetui.

IN terra Gostinen: rationabili quadam ratione adducti de Consilio Senatorum & Nunciorum Regni assensu, constituimus & decernimus, vt non secus Castrẽses quàm Terrestres libri & Inscriptiones in illis factæ, sint authenticæ: & robur habeant perpetuæ firmitatis, quemadmodum id antiquitus fuit obseruatum.

Chowánié kśiąg źiemskich Gostyńskich y pámiętné.

Zyg: Aug. w Piotr. 1565. HP. 407.

9. NA prośbę Posłów ziemie Gostynskiéy / y przywodząc in exequutionem Státut około chowánia kśiąg vstáwiamy: áby księgi ich ziemskié w sklepie pod trzemi kluczámi wárownie chowáné były.

wys: prá. 3. Iż. Pánowie.

A iż też osoby sądowé przy leżeniu kśiąg nie były powinné chowáć/ á płácenia pewnégo Sądowi w tey źiemi niémász/ y owszem iest szláchtá od pámietnégo wolna: tedy iż sie sámá szláchtá tym czásem do tego dobrowolnie podawa/ pozwalamy: áby w ziemi ich było iuż záwżdy y ná potomné czásy od káżdégo dekretu pámietnégo trzy grosze/ gdyż sie też to ták y w inych ziemiách Woiewództwá Ráwskiégo záchowywa/ którym pámietny Sedźia z Podsędkiem dźielić sie máią/ wedle Státutu Sigismundi Regis 1523. dánégo: á Pisarz przy swym Salarium dawnym ma zostáć.

wys. fol. 503. práwo 19. Chcemy.

Wrácánié Oryginałów w téyże źiemi.

Tenże tám że HP 407.

10. Iż Posłowie téyże ziemie Gostynskiéy prośili/ áby Zapisy w Aktá ziemskié ábo Grodzkié z inych kśiąg introducowáné/ tym którzy ie introducuią/ były zás wrácáné y nie hámowáné: tedy im to ostrzégamy: y wracáć Originalia, iáko sie to y wszędźie indźie záchowywa/ roskázuiemy.

Kśięgi

Kśięgi Woiewodztwá Łęczyckiégo.

11. Iż źiemſkié kśięgi w Woiewodztwie Łęczyckim ſą ſtáré y nie wiązáné/ ták iż gdy zápiſy z nich bywáią wyymowáné/ niewiedźiéć pod ktorym Aktem extráct z nich ma być wydány. Przetoż zá prośbą Poſłow tegoż Woiewodztwá przeſtrzegáiąc / áby tám Rycérſtwo dla téy przyczyny trudnośći/ y ßkod w ſwych ſpráwách niemieli/ pozwalamy: żeby té kśięgi przepiſáné były/ á ſtáré dla veryfikácyey dobrze chowano/ ktorych kśiąg przepiſánie ſądowi źiemſkiému tegoż Woiewodztwá zlécamy/ ku ktoremu ná Wiécách ábo Séymiku Powiátowym máią być dwáy ßlácheicy obráni/ y dla wárownieyßego przepiſánia ku Piſárzowi y Komornikowi Sędźiégo źiemſkiégo przydány.

Zyg: Aug. w Lubl: 1569. Con. 111.

Chowánié kśiąg Sochaczewſkich.

12. Kśięgi źiemſkié téy źiemie máią być chowáné w ſklepie pod trzemi kluczmi wedle Státutu/ y leżeniu kśiąg iáko w inych źiemiách/ tedy też tákże bywáć ma.

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 437.

Kśięgi Chełmſkié.

13. Dla chowánia Akt źiemſkich Chełmſkiéy źiemie/ ná zmurowánié ſklepu/ pozwalamy z Poborow Chełmſkiéy źiemie złotych trzy ſtá/ á ten ſklep ma być zmurowány ſrzod Rynku Chełmſkiégo/ czego ma doyźrzéć Podkomorzy Stároſtá Chełmſki w Łukowſkim powiećie. Pieniądze záś trzy ſtá złotych ná tákowy ſklep ma dáć Poborcá z Łukowſkiégo Powiátu z Poborow do rąk Sędźiégo źiemſkiégo Łukowſkiégo.

Zyg.III. w Vniuer.Po. 1593. Circa finem.

Chowánié kśiąg źiemſkich y Grodzkich Wyßogrodzkich.

14. Aby w zamku Wyßogrodzkim do chowánia kśiąg źiemſkich y grodzkich/ ſklepu gdźie kśięgi chowáią/ Stároſtá náß Wyßogrodzki / ná ten czás y ná potym będący nie bronił/ y owßem pozwolił/ w tym nigdy przeßkody nie czyniąc.

Zyg.III. w Wár.1598. fol. 27.

O LISCIECH. Tit: IX.

Liſty do Akt Ziemſkich iedno z drugich kśiąg máią być wpiſowáné.

1. Vznawamy/ iż wiele y wielkich zdrad dopuſczono bywa: gdy niektorzy fałßywé liſty noßąc w kśięgi ie Ziemſkié wpiſuią: á potym zmyślaiąc iákoby im Kopiie zginęły/ żądáią: áby z Akt Ziemſkich były oné liſty im wydáné: y ták tákowych liſtow iáko tych/ ktoré moc y władzą máią/ śmiele vżywáli.

Dla ktoréy przyczyny zdrádźie téy y chytrośći chcąc zábieżeć/ vſtáwiamy tym práwem náßym zá rádą Rad náßych: áby żádné nápotym liſty w kśięgi Ziemſkié nie były wpiſáné/ iedno té/ ktoré w inych kśięgách Ziemſkich pokazáły ſię/ iż ſą wpiſáné. Abowiém ieśli kto pożąda: áby ktoré liſty były wpiſáné/ ktorych indźie wpiſánych nié máß: tákich zákázuiemy wpiſowáć: y ieśli przećiwko téy vſtáwie będą wpiſáné tákowé liſty: chcemy/ áby żadnéy mocy niemiáły. A ná-

Literæ niſi ex Actis alijs, in Acta Terreſtria nō inſcribantur.

MVltas & magnas ſæpè fraudes, admitti cognoſcimus: dum quidam adulteratas literas proferentes, vt he in libros Terreſtres inſcriberentur, obtinuerant. quæ ſimul atq; inſcriptæ fuerant, exemplar ſibi periiſſe fingentes, exemplum ex Actis Terreſtribus dari poſtulauerunt: atq; eo, tanquā robur & authoritatem habente, intrepidè vtebantur.

Quare fraudi huic & calliditati obuiā venire volētes, ſtatuimus hac lege noſtra, deq; Senatorum & Conſiliariorum noſtrorum ſententia: vt nullæ deinceps literæ, in libros Terreſtres inſcribantur: niſi quæ in aliis libris Terreſtribus, inſcriptæ eſſe probari poſſint. Si enim quas inſcribi quis cupit, quæ quidem alibi inſcriptæ nō reperiantur; eas inſcribi vetamus. Quòd ſi contra hanc Conſtitutionem inſcriptæ fuerint:

Zyg. w Piotr.1539. HL 150.B/ 268. HP. 272.

A nápotym które listy iákiegokolwiek zapiśu z kśiąg Ziemskich są wpiśáne / skázujemy że ináczéy nie máią v sądu iémi dowodźić : ázby pierwšé z Originału były wźięté y oglądáné.

fuerint : eiusmodi literas nullum pondus habere volumus.

Cæterum quæ literæ alicuius inscriptionis, ex libris Terrestribus descriptæ sint, vt non nisi acceptæ literæ (vt fieri solet) originaliter factæ, in iudiciis fidem faciant, decernimus.

Listámi z kśiąg Ziemskich wyiętémi nie mogą v sądu dowodźić, áż z Originałámi będą pokazáné.

Literæ ex libris Terrestribus descriptæ, cum Originalibus producantur.

Sigis. Petr. 1538. HL. 152/271.

2. AD præcludendam viam dolis, in detrimentum hominum excogitatis, decernimus: vt literæ ad libros Terrestres inscriptæ, & postea ex libris denuò descriptæ, non aliter in iudiciis fidem faciant, nisi cùm originales fuerint productæ.

Nie pieczętowáną Minutą nic dowieśdź nie może.

Zwycz. zie. Krák. La. 122. HL. 160/285. y 436. HP. 496.

3. Prosta Minuta nic dowieśdź nie może / iedno tylko listy ábo Minuta pod pieczęcią ábo kśięgámi przed sądem.

Simplici Minuta nihil probari potest.

ITem, simplici minuta nihil probari potest: sed tantummodo literis, aut minuta sub sigillo, aut libris coram iudicio.

Listóm ieśli kto fałß záda.

Zyg. w krá. 1532. HL. 150/268 HP. 271.

4. Aby nápotym złość potwarców y krzywoprzysiężców swawola byłá pohámowána y zádźierżána / vstáwiamy przeźni nieyßy list: iż ktoby v sądu listy stronie swéy przećiwnéy w fałßu podeyrzáné vkazał : á strona by śię nápierálá y prośiłá ná tákowe listy o dowód : będźie ich powinien kśięgámi sądowémi Ziemskiémi dowieśdź.

Do których kśiąg / gdyby śię ten / który list vkázuie / odwołał / y prośił áby do nich był odeslan : ma mu być dána dylácya ná pierwšé Roki Ziemskié / które po téy spráwie nabliżßé będą. Ná których ieśli dowiedźie / iż list iego iest w kśięgách : tedy nie będźie powinien inémi sposoby onégo listu dowodźić.

Ale gdy ten / który list pokázuie / niemógłby kśięgámi Ziemskimi onégo dowieśdź : w tákowéy rzeczy ten / który list do sądu wnośi / támże będźie powinien miánowáć ośmnaśćie świádków ßláchćiców ośiádłych mężów dobréy y cáłéy wiáry y sławy : z których przez onégo / który list być podeyrzány o fałßu twierdźi / ßeść mężów máią być obráni : którzy wespołek z onym / który list podeyrzány w fałßu pokázuie / ßeść mężów máią być obráni : á ći wespołek z onym który list podeyrzány wnośi / przyśięgą / iż on list nie iest fałßywy / ále słußnie z kśiąg sądowych wyßedł / popráwić będą powinni. A ieśli

Si falsitas literis iudicijs obijciatur.

VT deinceps calumniatium iniquitas, & periuriorum licentia refrænetur & cohibeatur, statuendum duximus & statuimus præsentibus: vt qui in iudicio literas, parti eius aduersæ de falsitate suspectas producit, parte contendente & postulāte Actis iudicialibus Terrestribus illas comprobare teneatur.

Ad quæ Acta cum producens literas se retulerit ac remitti postulauerit; dari illi debet dilatio, ad primos terminos Terrestres, actionem introductam immediatè consequentem. in quibus si docuerit, literas suas esse in Actis: comprobare illas aliis modis probationum non teneatur.

Cùm autem producens literas Actis Terrestribus probare illas non sufficeret: in hoc casu nominare ibidem is ipse producens teneatur decem & octo testes, Nobiles possessionatos, bonæ integræq; fidei & famæ viros. ex quibus per eum, qui suspectas de falsitate asserit esse literas, viri sex deligētur: qui simul cum ipso producente eiusmodi suspectas literas, Iureiurando, illas non esse falsas, sed legitimè ex Actis Iudicialibus emanatas, comprobare debebunt.

Si verò

A iesli ten ktory list ukázuie / księgámi bydź spráwiedliwy y słuszny dowiedźie/ tedy ten ktory upornie listowi fałsz zádał / czternaście grzywien pieniedzy pospolitych stronie ma przepáśdź: y nádto we trzech grzywnách pieniedzy / ktore tudźiesz sądowi bedą záplácone/ ma bydź skazan.

A gdźieby Akt y ksiąg ziemskich nie było/ ábo by pogorzáły / ábo mocą nieprzyiacielską były strácone/ ábo by ktorymkolwiek przygodnym przypadkiem zginęły: tedy dosyć bydź rozumiemy/ iż w tákowym przypadku list/ ktory zá podeyrzány iest mian / bedźie dowiedźion y oczyścion wedle zwyczáiu stárego: to iest/ onego sámego y innych dwu świádkow ślachćicow ośiádłych dobrey y nienágánioney sławy cieleśną przysięgą.

Si verò producens literas Actis illas veras & legitimas esse probauerit: ille tum demum, qui temerè falsitatem literis obiecit, quatuordecem marcarum pecuniæ communis, pœna parti applicanda puniatur: & vltra hoc, in tribus marcis pecuniæ, iudicio ibidem statim soluendis condemnetur.

Vbi verò Acta & libri iudiciorum non extarent: siue incendio absumpti, seu vi ac iniuria hostili, vel quocunque alio fortuito casu perditi: satis esse censemus: vt in eo casu, literas de falso suspectas probet quisque, & purget secundum consuetudinem antiquam: hoc est suo & duorũ testium nobilium possessionatorum, bonæ & non inculpatæ famæ, corporali iuramento.

Listów ná dobrá dziedziczne kłáść ślachtá niepowinná, wyiąwszy by one dobrá znáczyły sie bydź królewskie.

5. Skárgámi poddánych nászych poruszeni/ ktorzy częstokroć przez Dźierżawce dobr krolewskich ábo Stárosty / ku okázowániu listow ná dobrá swe dźiedźiczne / y ich własności wieczne / zá tą przyczyną / iákoby były krolewskie/ bywáią obćiąźliwie przymuszeni / skázuiemy y ustáwiamy: áby żaden z Stárostow y Dźierżáwcow nászych ktoregokolwiek obywátelá krolestwá nászego ku okázowániu tákowych listow nie śmiał przypędzáć: wyiąwszy żeby Stárostá ábo Dźierżawcá miał pewny rozsądek y iákiekolwiek listy: z ktorych dobrá one námsze krolewskie / á nie iego dźiedźiczne znáczyćby sie mogły. Abowiem w tákowey rzeczy ten/ ktory imienie trzyma/ ná swą własność list bedźie powinien okázáć.

Nobilitas ad reponendas literas super bona hæreditaria non cogitur, nisi õnia bona regalia esse appareãt.

Querela subditorum nostrorũ permoti, (qui se plerunq; grauari sentiunt: cùm per bonorum regalium Tenutarios seu Capitaneos, ad exhibendum literas, super bona eorum hæreditaria, & perpetua illorum proprietate, eo prætextu, tanquã bona ipsa regalia essent adiguntur) decernimus & statuimus: vt nemo Capitaneorũ seu Tenutariorum nostrorum, aliquem ex regni nostri incolis, ad exhibendum huiusmodi literas cõpellere audeat, nisi ipse Capitaneus seu Tenutarius iudicium certum vel literas quascunque habuerit: ex quibus bona illa esse nostra regalia & non hæreditaria, coniicere possit. In tali enim casu possessor bonorũ illorum, super sua proprietate literas exhibere, & producere teneatur.

Zyg. w krá. 1532. HL. 151/269. HP 69.

Tákiż drugi státut.

6. Ná kłádźienie listow y przywileiow ná dobrá / ktore zá dźiedźiczne są rozumiáne/ żaden niema áni może bydź przymuszon / tylko w rzeczách wiádomych y iásnych: to iest/ kiedy dostátecznie sie dowie dźie / iż są dobrá krolewskie. Ale gdźieby rzecz byłá bárzo dawna y trudna / á ktemu wątpliwa / tedy tákową spráwę y rzecz nie indźie/ iedno ná seymie wálnym z Rádámi nászémi bedźiemy sądźić.

Similis.

Ad literas & priuilegia reponenda, super bonis quæ hæreditaria putata sunt, nemo cogi debet, aut poterit, nisi in causis manifestis & claris: quando scilicet doceretur sufficienter, regalia bona omninò esse. Vbi verò res esset nimium antiqua perplexa, & dubia: tum negotium tale & causam, non alibi, quàm in conuentu regni generali, cum Consiliariis nostris iudicabimus.

Zyg. w pio. 1538. HL. 151/270. HP 69.

O liściech spráwiedliwość hámuiących/ *masz wyszey* fol: 140. le: 7. 8. 9. &c.

O PRZESPIECZENSTWIE mieysc y osób Sądowych. Tit: X.

Do Sądu z wołániem, áni z hurmem żaden wchodźić niema.

Káź. Wiel. w Wiśl. 1368. La. 13. HL. 129/231 HP. 452.

CZęstokroć bywa/ iż niektórzy dla spraw krewnych/ álbo sług swych do Sądów przychodząc/ przez hurm álbo gielk y wołánie vporne swé y nálegánie zwykli od nośić skazánie ábo wygránie spraw: przetóż tey rzeczy chcąc zábieżeć vstáwiamy: áby ná potym żaden którégokolwiek stanu ábo záwołánia/ bądź dla spráwy krewnégo álbo sługi do sądu tym sposobem przychodźić/ nie záchowawszy nie iákiey vczciwośći y rostropney przystoynośći nie śmiał. A ieśliby kto ináczey śmiał vczynić/ winą którą pietnadźieśiątą zową/ niech bedźie karan: która do nászey Komory ma bydź obrócona.

Dla pozwów tylko wolno wchodźić do sądu.

Káźim. w Wiś. 1366. La. 11. HL. 129/231. HP 452.

2. JEśli kto w tym czáśie/ gdy Sędźiowie ná sądźiech śiedzą ná mieysce gdźie śiedzą/ wyiąwszy o prośenié pozwu/ ábo z osobliwégo tych sędźi dozwolenia y roskazánia/ którąkolwiek śmiáłośćią álbo vporem wniśdź bedźie sie ważył: okróm żadnégo odpuszczenia winą/ którą zową pietnadźiestą/ przez sędźie niech bedźie karan.

O nieuczćiwośći Sądu.

Zwycz. zie. Krák. 1505. La. 122. HL 129/231. HP 451.

3. JEśli kto Sądu nie vczći/ ábo sie położy ná stole gdźie bywa sądzono: trzy grzywny winy niech przepádnie: zá którą ma dosyć vczynić pod iną winą czternaśćia grzywien od sądu nie odchodząc.

V Sądu kto bróniey dobędźie ábo ráni, karány bydź ma.

Káź. wiel. w Wiślicy. 1368. La. 39 HL 129. B/ 232. HP 453.

4. VStáwiamy też: iż ieśli kto v Sądu kórd wyymie/ á nikogo nie ráni: áby tákowy ná łásce nászey był. A ieśli miecz álbo kórd wyymie/ á ráni kogo: wine którą zową śiedmnadźiestą zápłáćić bedźie powinien: á onému którégo zelży/ wine pietnadźiestą ma zápłáćić.

Nemo ad Iudicium cum strepitu accedat.

Prá wo. 1.

PLerunque fit: quòd aliqui, propter causas consanguineorum, vel familiariũ suorum, ad Iudicia venientes, per strepitum & importunam suam acclamationẽ, & infestationem, sententiam seu victoriam causarum reportare consueuerunt: vnde super hoc prouidere volentes, statuimus: quòd deinceps nemo, cuiuscunq; status vel conditionis existat, propter causam consanguinei, vel familiaris aut seruitoris, ad Iudicium venire tali modo, non seruata quadam reuerentia, & discreta decentia, præsumat. Quòd si quis contra facere præsumpserit: pœna, quæ dicitur Piątnadźiesta/ per Iudices puniatur, nostræ cameræ applicanda.

Iudicium tantùm ad petendam Citationem accedatur.

SI quis autem eo tempore, quo Iudices præsideant, ad locum, in quo præsident, præterquàm ad petẽdam Citationem, vel de speciali ipsorum Iudicum licentia & mandato, quauis præsumptione, vel temeritate intrare præsumpserit: absq; aliqua remissione, pœna, quæ dicitur Piątnadźiesta/ per Iudices puniatur.

De inhonorato Iudicio.

ITem, si quis Iudicium inhonorauerit, aut posuerit se in mensa, vbi iudicatur: pœnam trium marcarum succũbet, pro qua debet satisfacere, sub alia pœna quatuordecẽ marc: à Iudicio nõ discedẽdo.

Qui aliquẽ in Iudicio vel corã Iudicio vulnerauerit vel dehonestauerit

STatuimus etiam: quòd si aliquis in iudicio cultellum extraxerit, neq; aliquem vulnerauerit: vt talis denique in grátia nostra consistat. Si verò gladium vel cultellum extraxerit, & vulnerauerit aliquem: pœna, quæ dicitur śiedmnadźiesta

ſtá/ puniatur: & illi quem dehoneſtauerit, pœnã Piątnádźieſtá ſoluere teneatur.

Sąd ktoby náſzedł y gwałt vczynił, winą karány do wieże wſádzony bydź ma.

5. ABy gwałty y náchodzenia v ſądów były powśćiągnioné/ á drógi potwarcóm były zámknioné: ſkázuiemy/ iż ieſliby kto śmiáłośćią vporną ná Sąd náſzedł/ y tám gwałt vczynił w rzeczy ſwéy/ którą ma álbo będźie miał mieć przed ſądem/ niech będźie karan wedle winy w ſtátućie opiſánéy/ y dwánaśćie Niedźiél/ poimány w więźieniu niech śiedźi.

Do Sądu kto z bronią wnidźie, dobędźie, y ráni, karány bydź ma

6. PO przerzeczonym poſtánowieniu náſzym/ gdyſmy rozważáli punkty ſtátutów ná ſeymie bliſko przeſzłym: ná którym naprzód po ſczeſliwéy Koronácyiéy ſwéy téſmy z poddánymi náſzymi mieli porády/ o ſtátućiéch przez Nas zá ſpólnym zwoleniém vczynionych: Ale iż ná on czás vczynioné do teráznieyſzégo ſéymu dla wyłożenia ich były záchowáné: dla tego zá zwoleniém y rádą poſpolitą odćiąwſzy iné które ſie zdáły álbo bárzo obćiążliwé/ álbo názbyt wymyślné/ albo z ſpráwiedliwośćią niezgadzáiącé ſie/ iedno tylko niżéy nápiſáné vſtáwy pochwalililiſmy: y pochwalamy/ áby ná wieki trwáły.

Naprzód/ gdyż ſtolice ſądów ku czynieniu y rozeznániu ſpráwiedliwośći práwicy naywłaſniéy z przeyźrzenia Bożégo ſą záchowáłé/ a nam potym śmiertelnym/ którzy pieczołowánia świeckiego ná ſobie od mienności noſimy/ vżyczoné: przeto my wierząc w ſpráwiedliwośći prawdę/ á w prawdźie záśie Bogá bydź/ vſtáwiamy:

Aby dla vczćiwośći ſpráwiedliwośći y ſtolice/ która z ſtrony Bożéy Nam ſądzącym ieſt pozwoloná/ żaden w dóm gdźie ſądy źiemſkié bywáią ſądzoné/ z zbroią którąkolwiek bądź poſpolitą/ bądź wymyślną/ nie śmiał wchodźić. A kto ináczéy vczyni/ winą czternaśćia grzywien przez ſąd niech będźie karan: którégo zbroie ſtároſtá ábo Burgrábiá źiemie/ ieſli ná ſądźie śiedźi/ ábo Vrzędnicy ná ſądźie śiedzący ſobie niech wezmą.

A ieſli kto zuchwálſtwem vpornym v ſądu

De violentia in Iudicio cõmiſſa.

VT violentiæ & inuaſiones in Iudiciis ſecludantur, & viæ calumniatoribus amputentur, Decernimus: Si quis auſu temerario Iudicium inuaſerit, & violẽtiam commiſerit: in cauſa ſua, quam coram Iudicio habet vel habiturus erit, ſecundùm pœnam ſtatutam punietur: & duodecem ſeptimanis mancipetur, & carceribus recludetur.

Káz. III. w Korcz. 1451. La. 87. HL 128. B/ 230. HP. 453.

Ad locum Iudicii armatus nemo veniat.

POſt præmiſſa inſtituta noſtra cum reuoluiſſemus puncta ſtatutorum in Conuentione proximè præterita, in qua primum poſt fælicem Coronationem noſtram, has cum Subditis noſtris conſultationes habuimus publicitùs per nos ſancitorum. Quoniam tũc temporaliter facta ad præſentem dietam reſeruata erant interpretanda. Idcirco de cõſenſu & conſultatione cõmuni ãputatis aliis quæ videbãtur aut oneroſa multũ, aut ſuperſticioſa, aut æquitati non quadrantia, de illis infraſcriptas dũtaxat Cõſtitutiones approbauimus & approbamus perpetuò duraturas.

Ian Olbr. w Piotr. 1496. La. 106. HL. 127/228. le.

Inprimis, Cum Iudiciorum tribunalia, ad dicendam & diſcernendam iuſtitiam, dexteræ excelſi propriiſſimè diuinitus fuerint reſeruata: nobis tandem mortalibus, qui vices gerimus ſolicitudinũ mundanarum, commodata: Nos cùm in nomine iuſtitiæ, veritatem; in veritate, Deũ dictum implicitè credamus, ſtatuimus:

Vt ob reuerentiam Iuſtitiæ & tribunalis, quod ex parte Dei iudicantibus conceditur nobis, nullus in domum, vbi iudicia Terreſtria celebrantur, cum armis quibuſcunque vel communibus, vel excogitatis intrare audeat. Secus faciens, pœna quatuordecem marcarum per Iudicium puniatur. Cuius arma Capitaneus vel Burgrabius Terreſtris, ſi Iudicio præſidet, aut Officiales Iudicio præſidentes, pro ſe tollent.

Et ſi quis auſu temerario, in iudicio gladium

du miecz ábo kórd/ ábo włocznią wyiąć / y oną ßermowáć będźie ſie ważył / ßeśćdźieśiąt grzywien pieniedzy poſpolitych ſądowi niech zápłáći: á ieſli kogo ráni/ ná gárdle niech będźie karan.

A tákowi gwáltownicy przez Stároſte mieyſcá ábo Burgrábiego niech będą zátrzymáni y wſádzeni áż do doſyć vczynienia y zapłáty win wyßéy nápiſánych.

Sąd ábo ſéym kto zgwałći, ná gárdle karány będźie.

Zyg: w krá. 1507. fol. 5. HL. 127. P. 128. HP. 454.

7. ACz w vſtáwách nowych świetéy pámięći naiáśnieyßego Jana Olbráchtá przodká y brátá rodzonego náßego namilßego ieſt to opátrzono / którą kaźnią máią bydź karáni / którzy wßeteczenſtwem y mocną reką do ſądów przychodzą. Wßákże iż nietylko v ſądów/ále też y ná ſéymiéch wálnych y Powiátowych / y ziázdách które zá Náßym y Rad náßych roſkazániem bywáią / rozmáité ſpory / á z nich potym zwády przekázuiącé poſpolitéy rádźie zwykły ſie wſczynáć: vſtáwiamy y ſkazáliſmy / áby tym więtßą ſrogośćią ku oddaleniu téy złéy rzeczy było zábieżano.

Jż ieſliby kto w zbroi ábo z zbroią / które záſiadánia ábo zwády iákié w ſobie nieść będą ná przerzeczoné ſéymy álbo do ſądów przyßedł táki iáko gwáltownik poſpolitégo pokoiu ná gárdle niech będźie karan: którégo karánia ieſliby vćieczeniem vßedł/ tedy dobrá iego niech będą do ſkárbu náßégo obróconé.

A ten ſtátut ná oſoby którégokolwiek ſtanu/záwołánia/y przełożenia śćiągamy: á zwłaſczá ná Stároſty: którzy gdyż innych przeſpieczenſtwá przeſtrzégáć ſą powinni: tedy ieſli co przećiwnégo przećiwko temu ſtátutowi vczynią/ ſłußnie tąż kaźnią ábo też ſrożßą ſkázuiemy bydź karáné.

Kto ná ſéymie miecz wyymie, kogo ráni, ábo zábiie.

Zyg: w Byd. 1520. fo. 26. HL 51. B/92. y 190. HP. 455.

8. VStáwiamy tym ninieyßym ſtátutem: Jż którzybykolwiek czyniąc zwády ná ſéymiéch mieczów dobyli/ niech będą karáni winą dwudźieſtą grzywien Polſkich: á ieſli kogo ránią / tedy niechay winą ſtátutową która przedtym ieſt vczyniona / będą karáni: á ieſli kogo zábiią / niech ná gárdle

dium vel cultrum, vel lanceam exerere vibrareq; præſumeret, ſexaginta marcarum pecuniarum, in terra currentium, iudicio exoluat: quòdſi aliquem vulnerauerit, collo priuetur.

Taleſq; violatores, per loci Capitaneum vel Burgrabium detineantur incarcerandi, vſq; ad ſatisfactionem & ſolutionē pœnarum ſuprascriptarum.

De pœna eorum, qui manu armata, ad iudicia & Conuentus generales & particulares veniunt.

QVamuis in Conſtitutionibus nouis diuæ memoriæ ſereniſsimi Ioannis Alberti prædeceſſoris & germani noſtri chariſſimi, prouiſum fuerit: qua pœna afficiendi ſint, qui cum inſolentia & manu potenti, ad iudicia veniunt: tamen quia non ſolùm in iudiciis, ſed etiam in conuentionibus generalibus & particularibus ac conuentibus, qui de Noſtro vel Conſiliariorū noſtrorum mandato fiunt, variæ contentiones, & ex his etiam ſeditiones, impedientes ac interrumpentes eorundem conuentuum, publicas conſultationes, oriri conſueuerunt: ſtatuimus & decreuimus: (quò maiori ſeueritate huic incommodo amouendo conſulatur.)

Quòd ſiquis in armis, vel cum armis, inſidias & ſeditionem ad violentiam præferentibus, ad præfatos conuentus aut iudicia venerit: tanquam pacis communis violator, pœna capitis puniatur: quàm ſi forte fuga euaderet, bona eius cōfiſcentur.

Et hoc ſtatutum ad perſonas cuiuſlibet ſtatus, conditionis & præeminentiæ extendimus: præſertim verò in Capitaneos, qui cùm aliorum ſecuritati prouidere debeāt: ſi quid tale in oppoſitum, & contra hoc ſtatutum commiſerint: meritò eadem pœna aut etiam ſeueriori, puniendos eſſe decernimus.

Qui in Conuentu gladium ſtringat, aliquem vulneret vel occidat.

STatuto hoc præſenti etiam ſancimus quòd quicunq; in Conuentibus rixas facientes gladios euaginauerint, pœna marcarum 20. Polonicalium puniantur. Si verò aliquem vulnerauerint: extunc pœna ſtatuti par:

wys. prá. 6. Po prze. rzeczonym. A iesli,

gárdle będą karáni.

A przeciwko tákowym stárostowie mieysc inquisitią y exequutią tego státutu czynić będą powinni/ pod winą stá grzywien pol ſtich. A ći/ którzy vczyniwszy zły vczynek vćieką z królestwá/ niech będą wywołáni/ y bezecni opowiedzeni: iákoż ie bezecné bydź obiáśniamy.

statuti antea promulgati puniantur. Sed si aliquē occiderint, pœna capitis puniātur.

Et contra tales, Capitanei locorum inquisitionem & exequutionem facere debent: sub pœna centum marcarum Polonicalium. Hi verò, qui crimine patrato aufugerint, ex regno sunt banniendi: & infames pronunciandi: prout & infames eos declaramus.

V sądu, przed sądem, y po sądźie, kto by woyny wszczynał, karány bydź ma gwałceniem gléytu królewskiégo.

9. Dla zámknienia drógi śmiáłośći ludzkiéy/ którzy do sądów gdźie ma bydź nawiętszy pokóy/ nietylko sámi zbroyni/ ále też wielkim zebrániem skupieni przychodźić/ y ná onych mieyscách sądowych nietylko zwády ábo spory/ ále też bitwy y woyny wszczynáć śmieią/ vstáwiamy: áby ná wszytkich królestwá nászégo mieyscách gdźie sądy bywáią spráwowáné przez wszytek czás sądów/ y przed sądy osm dni/ tákże po sądźiech osm dni cála y wszeláka przespieczność byłá chowána: áby ná té sądy przyiácháć/ y ná nich spráwy swé spráwowáć/ y do domu przespiecznie kożdému sie wróćić było bespieczno. A iesliby kto tákową wolność y przespieczeństwo pospolité pod miánowánym czásem którymkolwiek sposobem w któreykolwiek osobie zgwałćił: tákowy ma bydź karan nieináczéy/ iákoby gléyt nász królewski zgwałćił.

De securitate iudiciorum.

AD præcludendam viam audaciæ hominum, (qui ad iudicia, vbi summa pax & tranquillitas esse debet, non solùm ipsi armati, sed etiam magnis cateruis stipati venire: atq; ibidem in locis iudiciorum, nō solùm rixas aut contentiones; sed etiam pugnas & bellum facere præsumunt) statuimus: vt in omnibus iudicii locis, vbi iudicia aguntur, toto tempore iudiciorū, atq; ante iudicia octo diebus, & post aliis octo diebus, plena & omnimoda securitas fiat, ad ea ipsa iudicia veniendi, & in illis negotia sua curandi, domumque propriam tutò cuilibet redeundi. Quòdsi quispiam huiusmodi libertatem & securitatem publicam sub præscripto tempore, quomodocunque, & in quacunq; persona violauerit: talis puniri debet, nō secus, quàm si saluum conductum nostrum regium violauerit.

Zyg: w Pio. 1538. HL 128 230. HP 455.

Ten státut Anni 1538. iest kássowány, á státut 1507. approbowány.

10. Iż należy wszytkim: áby ná sądy przespiecznie przyiecháć/ y ná nich przez wszelkiey boiáźni bydź wolno było: gdyż nie gdźie indźie wietszégo pokoiu y przespieczeństwá iest potrzebá/ iedno gdźie Sędźia y inné osoby ná vrzędźie będącé siedzą/ á inni zá spráwiedliwośćią práwá proszą/ chcemy/ áby dekret nász w téy rzeczy był chowan: który Roku Páńskiego 1507.* w Krákowie przez nas iest vczynion ná szczęśliwéy koronáciéy nászéy: á który w Piotrkowie ná bliższym przeszłym seymie w téy rzeczy iest vczynion/ on kásuiemy y znosimy.

*wys. prá. 7. Aci.

QVoniam interest omnium, vt ad Iudicia tutò venire atq; absque vllo metu versari in illis liceat: (cùm non alibi pax maior & trāquillitas requiratur: quàm vbi Iudex & aliæ publicæ personæ presunt, alii verò pro iustitia ius petunt) volumus hac de re decretum nostrum obseruari, quod Anno Domini 1507. Cracouiæ factum per nos fuit, tempore fælicis Coronationis nostræ: quod verò Petricouiæ, in proximè præterito Conuentu ea de re factū abrogamus & tollimus.

Zyg: w krá. 1539. HL 128 B/230: HP. 455.

Bespieczeństwo Woiewództw, Płotckiégo, Mázowieckiégo, Podláskiégo y Káwskiégo. Do zwrócenia królá Ie. M. ze Szwecyiéy.

11. Zabiegáiąc swéy wolęy ludzkiéy: securitatem Iudiciorum, & officiorum, com-

Zyg: III. w Wár: 1598. fol: 34.

commissionum, tákże séymików/ wáruiemy y opátruiemy tákim bespieczeństwem y wárunkiem/ wedle Constituciey sądów Trybunálskich/ z tą declárátią/ iż o wszytkie excessy pod wszelákimi sądámi y ziázdámi vczynioné/ to iest/ mordy/ zránienia/ ruśnic vżywánia/ y gwałty inśe/ wolno będzie káżdému tákiego pozwáć tacto termino peremptorio, przed on sąd álbo vrząd/ y tám cognitio facti ma bydź. Co iesli się ex inquisitione okaże/ tám zaraz exequucya ma bydź czyniona/ y satisfactia nákazána sub pœna banitionis, y wszytek postępek in eo passu, táki ma bydź/ iáki się w Trybunale záchowywa/ salua Appellatione ná bliższy Trybunał/ ábo Piotrkowski álbo Lubelski in duabus septimanis. A Trybunał powinien będzie tákie spráwy sądzić etiam extra Palatinatum, tanquam ex termino conseruato.

A gdyby się táki excess stał ná mieyscu / gdzieby sądu ábo vrzędu nie było / tedy wolno będzie tákimże postępkiem ad officium Capitancale postąpić ex citatione literali.

A ieśliby excessiuus z mieyscá séymików y sądów ziáchał / niżliby mu tactum terminum dano/ tedy tákowégo wolno będzie ad officium Castrense pozwáć pro eiusdem pœnis wedle zwyczáiu Trybunalskiégo / y tákiż postępek ma bydź obserwowány.

Tymże też sposobem/ in quatuor articulis Castren: *spráwy ná Trybunale którymkolwiek / appellatione tylko semel interposita máią bydź odpráwowáné. Wine in eisdē quatuor articulis dawną w cále záchowuiąc: w czym wszytkich inquisitia, scrutinia, per officium Castren: & Officiales Terrestres pilnie máią bydź czynioné.

*wyś: fol. 430. le. 10. iest y le. 11. 12. 13. 14.

Plebei/ Hultáie/ áby z ruśnicámi nie chodzili ná káżdym mieyscu / sub pœna capitis: którzy ieśliby sámi byli / sąd Ziemski ábo vrząd Grodzki y Mieyski ma ich imáć / y ná gárdle kárać będzie powinien / sub pœna centum marcarum instigan: o co forum cum quolibet iudicio vel officio ná Trybunale będzie inter causas officii.

Tákże też káżdému szláchćicowi wolno będzie tákowégo imáć/ y ná vrząd oddáć / á vrząd ma executią czynić / sub præfata pœna,

A gdzieby Plebeius delinquens, przy szláchćicu był árestowány / tedy on szláchćic citatus ad officium Castren: in primo peremptorio termino, powinien go będzie stáwić sub pœna centum marcarum Polonicalium.

A gdyby go nie stáwił / tedy soluta pœna præfata, nihilominus & taxam capitis Plebei in eodem termino instiganti, powinien będzie zápłáćić. W czym iednák wolna áppellácia raz ná Trybunał extra Palatinatum sposobem opisánym.

A interim niżliby appellatio decisa fuerit, Plebeius ieśli będzie postánowiony / ma bydź przez tenże sąd ábo vrząd Grodzki y Mieyski in carceribus detentus, Constitucya/ contra impossessionatos Nobiles Anni 1552.* w noszeniu ruśnic vchwaloną sub eadem pœna centum marcarum w cále záchowuiąc. A tá Constitucya trwáć ma do przyiázdu nászégo.

*niżey w częśći 7. tit: 16 prá. 2. Ktoby. parág: Gdzieby.

O meżobóystwie z ruśnic Woiewództw tychże, też do przyiázdu Królá I. M.

Tenże tám. k: fo. 35.

12. Iż Meżobóystwá nacześćsze z ruśnic bywáią/ vstawiamy: Iż gdyby szláchćic szláchćicá z ruśnice zábił/ ábo ránił vmyślnie/ á ex scrutiniis okazáłoby się to manifestè, ma bydź ná nim skazána pœna bannitionis perpetuæ. O co forum ná Rokách Grodzkich onéyże ziemie ábo Powiátu / choćiaby też nie był possessionatus onéy ziemie ábo Woiewództwá wyższéy miánowánych/ præmissa citatione wedle práwá. A o głowę ad forum fori potomkowie zábitégo (excepto gdyby się to stáło circa inuasionē meram domus, hospitii, & obsessionem viæ) pozywáć máią. O co scrutinium & diligens inquisitio per Capitaneos & Officiales illius districtus ma bydź: salua tamen appellatione ná Trybunał Piotrkowski ábo Lubelski/ który będzie ná ten czás sądzony/ á termin in duabus septimanis ma bydź peremptoriè conserwowány. Która Constitucya ma trwáć do przyiázdu nászégo.

KSIĄG

KSIĄG PIĄTYCH, CZĘSC SZOSTA,

O Osobách y rzeczáh do spraw sądowych należących.

POWODOWA STRONA. Titul pierwszy.

Powodowa stroná w swym prawie odpowiedáć ma, będąc pozwáną od tego którego pozwálá.

Prá-wo.

1. Gdyż powodowa stroná wßedy ma iść zá práwem pozwánego/ do którego przynależy: chcemy / iż iesli kto w sądźie práwá Niemieckiego álbo którégokolwiek inego przeciwko komu pocznie swą rzecz/ á pozwány záśie przećiwkóż iemu támże zá sobe vczyni: tedy powodowa stroná v támteyże sądu o podobną rzecz álbo też inákßą nie będźie mogłá bydż támtymże práwem pátrzona: ále tákowy pozwány swego práwá álbo rzeczy przed sędźiem / którému tákową rzecz sądźić przynależy/ dochodźić ma.

Sit Auctor Iure Theutonico agit: non eodem, sed suo iure reconueniatur.

CVm Actor forum rei vndique sequi debeat: volumus, quòd si quis in iudicio iuris Theutonici, contra reum suam dirigat actionẽ, vt proponat contra eundem: reus ibidem, super aliqua quæstione simili vel inæquali, reconueniri non poterit: sed suam litem, aut causam, coram Iudice competenti, cùm voluerit, agitabit.

Kázi: w Wiś 1368. La: 23 HL4/6. HP 448.

Actor debet esse paratus, *maß niżey parte* 8. *Tit:* 10. *lege* 3. A iesli. parag: Też chcemy.

Actor interceptor actionis reijcitur.

2. SI quis citauerit alium, reuocando aliqua bona ab eo, vel aliâs pro quacunq; alia causa: & ex aliqua occasione iuridica, citationem, vel alioqui terminum amitteret iudicialiter: & tandem aliquis alius, pro eisdem bonis, aut eadem causa, partem prædictam citauerit: volens Actori primo, viam agendi in præmissis præcludere: Extunc in tali casu consuetudo terræ obseruat, primum Actorem locum habere: vt causam inceptam continuet, & citatione alia meliori. & hoc infra fatalia de iure concessa. non obstante citatione Actoris secundi, quæ modo suprascripto locum nō habet in iudicio: donec Actor primus actionem inceptam ad finem deduxerit.

Consuetudo &c. HL 519

Powodowa stroná pozwawßy, á Rok y ßeść Niedźiel milczy, Causę tráći.

3. IEsli kto kogo pozywáiąc zdałby ieden raz/ á dáleyby nic nie postepował / áż do wyśćia Roku y ßeśći Niedźiel: tákże gdźieby kto kogo pozywáiąc ná Roku nic nie czynił przećiwko stronie pozwánéy/ á stroná pozwána teżby nic nie postępowá-

Actor causam non continuans ad Annum & sex septimanas, cadit à causa.

ITem alquis aliquem citando si condemnauerit vna vice, & vlterius nihil faceret vsq; ad decursum vnus anni & sex septimanarum. Item, si etiam aliquis aliquẽ citādo in termino nihil faceret contra partem citatam. Et si etiam pars citata nihil faceret,

Zwycz: &c. 1505. La: 122 B. HL4. B/ 8, le. Præterea &c. HP 495.

powáłá / á ták Rok by przepełznął:

Też gdźieby powodowa ſtroná w iednym Roku y ſześći Niedźielách do przepełzłego Roku nic nie czyniłá áni przypozwáłá. Tedy gdy wynidźie ten Rok / powodowa ſtroná tráći to o co pozywáłá: wyiąwſzy gdźieby ſądy z iákiey potrzeby były záwieſzone. Abowiem w tákowym przypadku zwleczenie ták długiego czáſu nic ſzkodźić nie będźie.

faceret, ſicq; ſi terminus lapſus eſſet, aliâs przepełznie.

Si Actor intra curſũ eiuſdẽ tẽporis vnius anni & ſex ſeptimanarũ ad terminũ lapſũ nihil faceret, tũc decurſo iſto tempore, amittit Actor id pro quo citabat: excepto quòd iudicia ex aliqua neceſſitate ſuſpenſa fierent, tunc citationi Actoris prorogatio longi temporis nihil nocebit.

Powodowa ſtroná bliżſza ieſt dowodu, gdy pozwány przy: gdźieby iednák pozwány odwiéść ſie chćiał, tedy mu odwód pozwolony być ma.

Actor cùm Reus negat, propior eſt ad probandum: ſi verò Reus euadere voluerit; admitti ad euadendum debet.

Zwycz: La: 122, HL 5/8.

4. GDY powodowa ſtroná ſkárży ſie ná pozwánégo y po żáłobie rzecze: iż ieſli tego przy / chce tego dowiéść iáko práwo ſtáże / żadnégo práwá nie opuſzczáiąc / á ſtroná pozwána zgołá záprzy: tedy będźie bliżſza powodowa ſtroná dowiéść. Ale ieſli rzecze ſtroná pozwána / chce to odbić / żadnégo práwá nie opuſzczáiąc / iáko práwo ſtáże: tedy ſtroná pozwána będźie bliżſza odbić. Wyiąwſzy Artykuły w Státucie opiſáné: o które powodowéy ſtronie dowód przynależy przećiwko pozwánému.

ITem cùm Actor queritur ſuper Citatum, poſt propoſitionem, aliâs poſt querelam, dicet: Si id Reus negabit, volo id probare, prout Ius decernet, nullum ius omittendo: & Reus ſimpliciter negauerit: extunc propinquior eſt Actor ſuam Propoſitionem probare, quàm euadere Reus. Sed ſi etiam dicet Citatus: volo id euadere, aliâs odbić / nullum ius omittendo prout ius decernet: tunc Citatus propinquior erit euadere. exceptis Articulis, in Statuto ſcriptis, pro quibus Actori probatio debetur, contra Citatum.

Powodowa ſtroná ieſli ná Roku nie ſtánie, gdy pozwány ſtánie, winą pary wołów karána być ma, & è contra.

De Contumacia Actoris.

Káz: wiel. w Wiślicy 1368 La: 15. B. HL 5/8. 113. HP 414

5. POwodowa ſtroná niech czyni y ſpráwuie / iákoby winny był pozwan do ſpráwy: á gdy pozwány ná Roku ſtánie / á powodowa ſtroná ſie nie vkáże: ſkázuiemy dla nieposłuſzeńſtwá powodowégo / które ieſt więtſze niż pozwánégo: iż pozwány rzecz otrzymał. Ieſliżeby záś pozwány ná Roku ſobie náznáczonym nie ſtánął / á powodowa ſtroná ſámá przez ſie ábo przez ſwégo Posłá ſtánie: ſkázuiemy / iż zá to nieposłuſzeńſtwo pozwány dwiemá wołmi zá winę ma być karan.

ACtor faciat & procuret ad cauſam Reum citari. Reo itaque in termino comparente, Actore verò totaliter ſe abſentãte, decernimus: ob Cõtumaciã Actoris, quæ eſt maior quàm Rei, ipſum Reum cauſam obtinuiſſe. Si autem Reus, parère in termino ſibi aſſignato non curauerit: Actore per ſe, vel ſuum nuncium comparente: Decernimus, quòd pro huiuſmodi Contumacia, Reus duorum boum pœna mulctetur.

Pátrz wyſ fo. 502. prá. 17. Téż.

Winá tá ábrogowána. Pœna duorum boum abrogatur.

Sigis. Crac. 1537. HL 62 B/ 112.

6. QVia nuſquam deſcriptum eſt in Statuto: quo pacto pœna contumaciæ, ſuper partibus citatis exigi debeat: (nam tantummodò in Statuto magni Kazimiri, de receptione & pignoratione duorũ boum tractatur. cui Statuto, per abuſum tàm longi temporis, eſt abrogatum: propterea que nullum robur, & firmitatem habere dignoſcitur) ideo Sacra M. Regia decernere dignata eſt: Quia præfatæ pœnæ, à condemnatione in Contumacia, à nulla parte citata, in nullis iudiciis, tàm Regalibus quàm Terreſtribus, etiam Caſtren: per iudicium, neque per partem Actoream, neq; pecuni-

is, neque pignorationibus exigi, nec quouis modo recipi debebunt, nunc & in posterum, decreto Iudicii mediante.

7. *Na mieysce pary wołów parę groszy vstáwiono.*

Pátrz wyszey fol. 502. *práwo* 17. **Też vstáwiamy.**

Powodowa strona po vmárłey stronie powinná Causę odnowić, niż rok y sześć niedźiel wynidźie.

Actor, reo seu citato mortuo, intra annum & sex septimanas causam renouet.

8. SI pars citata moritur, pendente & indecisa causa: Actor tenetur contra pueros & Successores eius, citationem & causam, per concitationem reuiuificare, intra annum & sex septimanas. alioqui, si id facere neglexerit: causam totam, pro qua actio inter eos vertebatur, vt supra *scriptum est, perdet in perpetuum: secundùm consuetudinem terræ antiquam.

Consu. HL. 5. B/ 10.

**wys. prá. 3. iesli.*

Si verò plures fuerint Actores, & similiter Rei, in vna citatione: & si aliquis eorum, pendente citatione, ex vtraque parte moreretur: vel plures aut omnes morerentur: extunc Actores superstites, à se & Successoribus defunctorum participum suorum, vel Successores Actorum contra Reos etiam viuentes aut hęredes, & contra Successores defunctorum, citationem huiusmodi & causam reuiuificare tenentur: toties quoties id acciderit, vsque ad finem causæ. Nam si quis moritur in citatione existens: moritur citatio sua, & actio, nisi fuerit reuiuificata per citationem, contra hæredes & Successores mortui.

Si autem pars habens actionem, ad quodcunque Iudicium pendentem, moritur intra terminos, vel eo die, quo Actio dicta debuit iudicari: extunc pars aduersa, siue sit Actor siue Reus, non debet prosequi causam huiusmodi: propter mortem partis suæ, in eisdem terminis, & Iudicio, vbi pendebat: nisi præmissa concitatione, contra Successores mortui: iuxta consuetudinem terræ.

Si verò in tali casu attentaret Terminum, & causam prosequeretur, contra defunctum: hoc partem prosequentem non releuabit: quin cum laruis, hoc est cum mortuis, luctari videbitur.

Powodowe strony áż ná końcu zdawáne być máią.

9. **O zdawániu ná Rocéch Ziemskich ábo Grodzkich áż ná końcu powodowé strony máią bydź zdawáné. A iesli pozwány zdałby piérwéy Powodá/ niż práwo dopuści inych powodów zdawáć: tedy powodowi tákowé zdánié nic nie będźie szkodźiło.**

Condemnatio Actoris.

ITem in terminis condemnãdis Castrensibus vel Terrestribus, vsque in fine Actores debent condemnari. Et si citatus prius condemnaret Actorem, antequam ius admittet alios Actores condemnari: Actori condemnato nihil nocebit condemnatio.

Zwycz. Lat 122. HL 55/ 98. HP 497

Formá zdawánia in pœna Contumaciæ.

10. NObilis A. B. actor; Nobilem C. D. citatum, per Ministerialem iuridicè clamatum, in pœna Contumaciæ, super Citationem suam E. F. occasione G. H. valoris L. K. latius canentem, condemnauit.

HL 63/ 113.

PROKVRATOR Y PROKVRÁCIIE. Tituł II.

Prokuratorá kto chce vżywáć może.

Procuratore, qui vult, vtatur.

Káz. wielki w Wiślicy 1368. La. 10 HL 207. B/ 370. HP. 443.

Iż kożdemu swoiá obroná iáko iest przyrodzona/ ták też niema być broniona: dla tego vstáwiamy: áby w sądziech nászégo Królestwá/ kożdy człowiek którégokolwiek stanu y záwołánia/ mógł/ y ma mieć swégo Prokuratorá álbo Przepowiádáczá.

Quia cuilibet sua defensio & tuitio (cũ iuris sit Naturalis) non est deneganda: ideoque statuimus: Quòd in Iudiciis nostri Regni, quilibet homo, ciuscunque sit status & conditionis, potest & debet habere suum Aduocatum, Procuratorem vel Prolocutorem.

Prokurator ma być dány vbogimy nieumieiętnym.

Ignaris & egentibus Procurator detur.

Káz. w Nie. 1454. La. 94. HL 207 B/370. HP. 443.

2. Jeśliby kto do Sądu przyszedszy rzeczy swéy słusznie rozpowiedźiéć nie vmiał / álbo iezyká niemiał wolnégo / áni przyiaciela nie mógłby mieć / któryby zań mówić chćiał : tedy Sąd támże śiedzący z Vrzędu swégo temu proszącému Prokuratorá godnégo powinien náznáczyć.

SI quis verò in Iudicio constitutus, rem debitè suam proponere nesciuerit : aut in lingua impeditus fuerit: nec amicum pro eo loqui volentem, poterit habere: Iudicium ibi sedens ex suo officio, sibi petenti Procuratorem idoneum deputare debebit.

Kto iednák chce, swą rzecz, spráwowáć może.

Qui tamen velit suam causam agat.

Zyg. w krá. 1543. HL. 207B/370.

3. OMnis qui Procuratore careret, poterit suam causam coram iudicio exponere : vel controuersiam, & defensionem sui facere : sepositis atque reiectis in partem, captiunculis pœnarum, quas captiones Iudex permittere non debet : nisi hoc custodire, vt iustitia vnicuique ministretur.

Białegłowy w gospodźie prokuratorá stánowić mogą.

Mulieres in hospitio Procuratorem constituunt.

Káz. wielki w Wiślicy 1368. La. 10 HL 207. B/ 370. HP. 444.

4. Aby białychgłów mieszkánié dla krewkośći płći od zebránia mężczyzn wszelákim sposobem było oddźielone / y áby do spraw wezwáné nie ćisnęły sie w zebrániu y w kupách mężczyzn: nászá władza to postánowilismy ninieyszym czásem: Iż gdy która páni ábo pánná pozywáiąc / ábo pozwána przyszłáby ná rok sobie náznáczony: Sędźia ná sądźie śiedzący służebniká swégo z tym który sie z nią práwuie/ do gospody oney pániey posłáć będźie powinien: przed którym spráwę ábo obronę swéy rzeczy Prokuratorowi swému/ którégo sobie obierze/ we wszytkim zléći.

VT dominarum habitatio, propter fragilitatem sexus à cœtibus virorum omnimodè sit distincta: & ne ad causas vocatę, præmant se in turmis & conuentibus masculorum : sanxit nostra autoritas de præsenti: vt si quæ domina, siue virgo, citans aut citata venerint ad terminum sibi præfixum: Iudex præsidens iudicio, Officialē suum cum eius aduersario, ad hospitium illius dominæ, mittere teneatur, coram quo actionem siue defensionem suæ causæ, Aduocato, vel suo Procuratori, cui placet, in toto delegabit.

Prokuratorowie przyśięgli być, á szácunki pieniężnè w pozwiech miernie kłáść máią.

Procuratores sint iurati, & æstimationes pecuniales in citationibus moderatè ponantur.

Sigis. Crac. 1543. HL. 208/ 371.

5. PRocuratores mercenarii, qui mercede conducti hominum causas in iudiciis communiter procurant, ne amplius difficultates & comperendinationes in iure facerent, debent esse iurati: Quia iniustas causas, neq; suscipere, neque eis consulere, neq; illas promouere debent, in gratiam alicuius partis.

Præterea æstimationes pecuniales, quas pro iniuriis vel damnis in citationibus ponunt,

ponunt, debent ita moderari, & ad eum valorem redigi, quanti damnum valet;ne ob-hoc, probationibus & testibus homines grauarentur.

Iudex autem, qui iudicio præsidet,debet prospicere & animaduertere in talem,& punire illum: sicut est, de inordinatis citationibus, statuto descriptum.

Quòdsi certò comperientur aliqui Procuratores, huius statuti transgressores, & audaces: ex tunc debent per Iudicem ad nos remitti, Quòdsi decreto nostro Regio, transgressionis reus reperietur: extunc ei officio procurandi, in omnibus iudiciis nostris regalibus, terrestribus, Castren: inhiberi debet.

Hoc autem intelligi debet præter illos,qui consanguinitatis aut amicæ consuetudinis iure ducti amicorum: necnon præter famulos, qui dominorum suorum causas procurarent: neque communiter in iure causas dicerent.

Denique præter illos: qui ipsimet suas proprias causas iudicialiter agerent. Tales enim huic statuto subdi non debent.

Attamen Procuratores Dominorum, tametsi domino aliquis eorum seruiat, & eius causas procuret (si modò communiter Procuratoris officium exerceat) eo non obstante, tenebitur hoc iusiurandum præstare. & literas autenticas iuramenti sui,ab iudicio terrestri accipiendas, habere: cũ quibus literis, vbiq; fides habebitur ei indubia.

Prokuratorowie pilnie y wierni byd᷎ máią.

6. Zapowiedamy áby Prokuratorowie z niepoządnémi pozwy y spráwámi do sądu nie chodźili: chcąli vyść karánia státutowégo.

Kniż. práwo p. Gdy sie.

Tákże áby wezwáni wedle reiestru rychło bywáli/ bo w wzywániu osób wedle reiestru sie záchowamy.

A ieśli który Prokurator záwołány niestáwi sie/ dopuśćimy ji zdáć. Abowiém vmyślnie zwykli ćiągnąć rzeczy/ ták iż nietylko Sędźiowie powiátowi/ ále też Król Je° M. z Assessory swémi nie w ten czás kiedy chćieli/ ále kiedy Prokuratoróm sie podobáło sądźili.

A ták ieśli który Prokurator niedbáłośćią ábo złośćią nie rozpieráiąc sie z przećiwną stroną dopuśćiłby stronę swą zdáć/ á tákowa stroná/to iest/czyiá rzecz iest skárżyłáby sie o to: tedy támże przed sądem álbo ná séymie będźie mu z niego vczyniona spráwiedliwość nieináczéy/ iedno iáko z sługi/ choćby też był osiádły.

Procuratores sint diligentes & fideles.

Edicimus: ne cum inordinatis citationibus & actionibus, Procuratores ad iudicium accedant: si volent pœnam statuti euitare.

Zygi Aug. w Piotr. 1548. HL. 208. B/372. HP 441.

Item, vt vocati secundùm regestrum præstò sint. siquidem in vocandis personis iuxta regestrum nos conseruabimus.

Quòd si quis vocatus abfuerit, condemnari permittetur. Etenim studiosè extrahunt causas;vt non solùm Iudices prouinciales,verùmetiam regia Maiestas, Assessoresq; ipsius, non tum quando volebant,sed quando Procuratoribus libebat, iudicabant.

Quocirca si quis Procurator negligentia vel nequitia non controuertendo cũ aduersario,permitteret principalem suum condemnari: is autem principalis tali damno affectus, eo nomine queritur: extũc ibidem coram iudicio, vel in comitiis administrabitur de eo iustitia: non secus atq; de seruitore:etiamsi fuerit possessionatus.

Prokurowáć áni pozywáć bez swego powodá żaden niemoże.

7. Ktokolwiek ná sądźie śiedzący/ ábo ich Woźni ábo sludzy/ chcąc złośliwie niektóré vćisnąć pracámi y nakłády/ y zadáiąc z ták prácuiących wyćisnąć nieco pieniedzy/ ábo rzeczy iákich od niewinnych/ á to dla tego/ áby sie im odkupili od trudnośći

Sine actore ne quis procuret vel citet.

PRæterea, quicunq; præsidentes aut eorum officiales vel eorum familiares, aliquos malitiosè laboribus & expensis grauare volentes cupientesq; & laborantes emungere & extorquere aliquid pecuniarum aut rerum ab innocentibus,pro vexatione

Káz. wielki w Wiślicy 1368. La. 14 HL 4/7. HP 444.

ści y vtrapienia: ktorzy ácz żadnéy spráwy y práwnego postępku przećiwko nim nie máią: wszákże prokuruią rozné pozwy y zmyslone piszą spráwy.

Dlatego vstáwiamy: iż iesli kto pozowie ábo będźie prokurował czyię rzecz przez powodá słusznego: ták pozywáiący álbo prokuruiący niech będźie powinien zápłáćić winę pozwánému piętnadźiestą/ to iest trzy grzywny.

A przedśię zákázuiemy Kásztelanóm y wszytkim Sędźióm y Podsędkóm: áby nápotym przez pewnégo powodá y rzeczy wyrázonéy niemogli skázowáć áni dawáć/ áni słucháć pozwów żadnych.

xatione redimenda, quamuis penitus nihil habeant causæ seu quæstionis aduersus eosdem, faciunt & procurant diuersas citationes: finguntq; & dictant causas.

Idcirco statuimus: quòd siquis citauerit vel procurauerit aliquem, sine legittimo actore, vulgariter przez powodá: taliter citans vel procurans talem citationem pœnam piętnadźiestą soluere citato tenetur.

O tymże masz niżéy w téyże częśći Tit. 6. le. 1. Quod deinceps.

Prohibetes nihilominus Castellanis, & quibuslibet Iudicibus & Subiudicibus: quòd deinceps, sine certo actore & causa expressa, non debent decernere, nec dare aliquas citationes.

Máiąc dostáteczną prokurátią y moc stawáć v sądu, spráwy pryncypałá swego odpráwowáć mogą.

De potestate Procuratorum in ciuilibus vel criminalibus causis, sed inscriptiones excipiuntur.

Zyg. w Pio. 1511. fo: 18. HL. 209/ 71. y 372. HP. 446.

8. Stáry stätut spráwiedliwym vmiárkowániem wykłádáiąc vstáwiamy: áby Prokurator choć będźie ośiádły choć nie ośiádły/ máiąc dostáteczną prokurácyą/ mógł v sądów stawáć/ y wszystko czynić y spráwowáć/ cokolwiek iego pryncypałá ábo tego czyiá rzecz iest spráwy álbo spraw się dotycze.

Też strone pozwem Nadwornym pozwáć y Sędźiego ruszyć y wszytko czynić: co ku obronie spráwy będźie przynależeć.

Wyiąwszy zápisy/ ktorych áni nowych czynić/ áni z stárych quitowáć/ áni pieniędzy zápisánych będźie mógł bráć/ okróm bytnośći swego Pryncypałá ábo Aktorá.

Item antiquum statutum æqua moderatione interpretantes, statuimus: vt procurator siue possessionatus, siue non possessionatus, habens sufficiens procuratoriū, possit in iudiciis cōparere: omniaq; agere & exercere, quæ ipsius principalis causam vel causas, attinent seu tangunt.

Etiam partem citatione verbali, aliâs Nadwornym/ citare: & Iudicem mouere: ac alia omnia facere, quæ ad defensionem causæ pertinent.

Præter inscriptiones: quas nec nouas facere, nec de antiquis quietare, nec pecunias inscriptas tollere poterit, sine præsentia sui Principalis seu Actoris.

Z Prokurátią nie dostátnią do Sądu okázowáć się nie máią, inácszéy karani bydź máią.

Insufficiens Mandatarius punitur.

Zwyc. 1505 La. 121: HL. 208/371 HP 445.

9. Gdy się kto vkáże z Prokurátią v sądu/ á oná będźie zła ábo niedostáteczna: táki w źiemskim práwie niech zápłáći winę trzy grzywny/ á w práwie Grodzkim sześć skotów/ to iest/ dwánaśćie groszy/ ktoré sam Prokurator zápłáći nie ięg stroná/ to iest/ nie on od ktoreg rzecz spráwuie.

Item aliquis manifestans se cum Procuratione in iudicio, si malū procuratoriū seu Procuratione habuerit: luat pœnā in iudicio Terrestri triū marcarū: in iure verò Castren: sex scotos. quā solus ipse Procurator soluet, non Principalis suus, aliâs non ille, à quo causam dicit.

Do trzećiego dniá Controuersię oddawáć máią.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Const. 110. B.

10. W Tym też się dźieią trudnośći wielkié/ iż Prokuratorowie v sądów wszelákich/ nie oddawáią controwersiy swych záraz/ á potym przypisuią wiele/ czeg przed sądem onym nie mowili/ chcąc rátowáć spraw onych/ co opuśćili: z czeg o to bywa spór wielki

miedzy ſtronámi. A ták vſtáwiamy/ że nadáléy do trzećiégo dniá Prokuratorowie controuerſię oddawáć powinni ſą/ á to dla pámieći vrzedników/ áby wedla pámieći corrigował Sedźia co przed nim mówili/ á potym iéy ſąd niewinien przyimowáć/ ieſli iéy nie odda wedle czáſu opiſánégo.

WOZNY. Tituł III.

Woźnègo iedno Woiewodá ſtánowić y bronić ma.

Práwo.

1. WOźnych żaden/ iedno Woiewodowie/ ſtánowić nie ma: y oné ſądźić/ y o ich vbićié/ ábo rány/ ábo o głowe winy wyćiegáć y bráć/ niech máią zupełną moc.

Miniſterialium cõſtitutio, eorumq; Iudices & defenſores.

HOc etiã ſpecialiter declaramus: quòd Officiales vel Miniſteriales, aliâs ſłużebniki/ nullus niſi Palatini inſtituere, & eos iudicare: proq; afflictione, aut vulneribus, vel capite eorundẽ pœnas exigendi vel leuandi, omnimodã habeant facultatem.

Káz. wiel. w Wiślicy 1368. La. 32 HL 157/ 280/ HP. 464.

Woźnégo przyśięgá.

2. IA B. przyśiegam: Iż od tego czáſu y nápotym bede wierny Naiáśnieyſzemu Pánu memu Krolowi etc. ſpráwy ſądowné mnie poruczoné y zwierzoné/ y pozwy bede wiernie ſpráwował: we wſzytkich ſpráwách/ y gdy bede ná świádectwo wezwan/ wiernie zeznam/ nie zá miłośćią/ nie zá nienawiśćią/ áni zapłátą/ áni łáſką: ále dla Bogá y ſpráwiedliwośći: áni bede zwalał ná żadną złą rzecz/ ktoraby mogłá iákimkolwiek ſpoſobem potłumić prawde: y bede poſłuſzny Sądu Krolewſkiégo: y wſzytko/ co mi bedźie poruczono przez Pány Woiewody/ y iné Vrzedniki ſądu Ziemſkiégo/ wiernie bede zeznawał/ áni bede pomagał falſzywéy ſpráwie: y wſzyſtkié rzeczy mnie zléconé wiernie okróm chytrośći y zdrády ſpráwowáć bede. Ták mie Pánie Boże wſpomoż/ y S. Krzyż Páná Chryſtuſów.

Iuramentum Miniſterialis.

EGo B. exnunc & in antea, fidelis ero Sereniſsimo Domino meo Regi &c. negotio iudiciorum mihi commiſſa & credita, & citationes fideliter faciam: ſuper quibuſcunq; negotijs, poſtquàm in teſtimonio requiſitus fuero, fideliter recognoſcam: non amore, odio, prætio, vel fauore; ſed pro Deo & iuſtitia: nec ero conſentiens cuiusquã malitiæ: quæ poſſet quoquo modo opprimere veritatem: obediens etiam ero Iudicio Regali: omnia mihi commiſſa, per Dominos Palatinos & alios Officiales Iudicij Terreſtris, fideliter recognoſcam. nec promouebo falſam cauſam: & omnia mihi commiſſa, fideliter abſq; dolo & fraude promouebo. Ita me Deus adiuuet, & omnes Sancti.

La. 163. HL 137. B/ 246 HP 464.

Woźny ná vrząd ſwóy ma mieć liſt od Woiewody, który táki bydź ma.

3. IA N. Woiewodá etc. Wſzytkim y kożdemu z oſobna w Woiewództwie náſzym B. bedącym práwá Ziemſkiégo vczeſnikóm/ oznaymuiemy przez ninieyſzy liſt: iż

Forma literarum Palatini, Miniſteriali dari ſolitarum.

EGo N. Palatinus Crac: vniuerſis & ſingulis, in Palatinatu noſtro Cra. exiſtẽtibus, iuris Terreſtis municibus, ſignificamus tenore præſentium: quia cùm attendiſſemus

HL. 157/ 280. HP. 464.

iż gdyſmy obaczyli/ że ſpráwiedliwość ludz-ka práwna dla máłośći woźnych byłá zá-mieſzkawána/ ábo z trudnośćią odpráwo-wána: áby z vrzedu náſzego pożytku ludz-kiemu z tey ſtrony omieſzkánie nie było/ o-pátrzonego A. o ktorego cnoćie/ dowći-pie/ y dobroći/ od wiele ludźi dobrych wźie-liſmy świádectwá/ ná Woźnego Ziemie Krákowſkiey obiáliſmy y poſtrzygli/ iákoż ji Woźnym czynimy y ſtrzyżemy/ w imie Boże przez ninieyſzy liſt: y przyśiege wier-nośći przyieliſmy od niego: y tym wzgle-dem przez ninieyſzy liſt dáliſmy y pozwoli-li iemu moc/ wſzytkie Woźnego vrzedy/ po wſzytkim Woiewodztwie náſzym Krá-kowſkim ſłuſznie exequowáć. A ták wam o-powiedamy: ábyśćie onego A. B. vży-wáli iáko prawdźiwego/ vczynionego/ przy-śięgłego/ y wiernego Woźnego/ we wſzy-tkich wáſzych ſądźiech/ świádectwách/ y inych poſtepkách práwnych/ záchowawſzy záwżdy iemu powinną y ſłuſzną zapłáte. A ieſli/ czego Boże vchoway/ nie wiernie v-rząd ſwoy ſpráwowáć bedźie: tedy karan bydź ma. Ná ktorey rzeczy świádectwo ten ninieyſzy liſt pod pieczećią náſzą dáliſmy.

mus iuſtitiam hominũ forenſem, ob Mi-niſterialium paucitatem ſolere negligi, aut ſaltẽ difficile expediri: ne noſtro officio, illorũ autem vtilitati hac parte deeſſe vide-amur: prouidum A. de B. de cuius vir-tute, induſtria, ac integritate complurĩũ bonorum virorũ accepimus teſtimonia, in Miniſterialem Terreſtrem Cracouien: creandum atq; tondendũ duximus: prout creamus & tondimus in Dei nomine, per præſentes. ab eodemq; Iuſiurandum fi-delitatis ſuſcepimus: ipſiq; eo nomine has præſentes noſtras literas dedimus, ſi-mulq; conceſſimus illi poteſtatẽ, omnia Miniſterialis officia, vbiq; in Palatinatu noſtro Cracouien: legittimè exequendi. Quocirca vobis denunciamus: vt eò A. B. tanquam vero, creato, iurato & fideli Miniſteriali, in omnibus veſtris iudiciis, atteſtationibus aliiſq; omnibus iuridicis actibus vtamini: ſaluo ſemper ipſius ſala-rio, debito & cõpetenti. Et ſi (quòd abſit) infideliter fecerit ſuũ officiũ: pœna. In cu-ius rei teſtimoniũ præſẽtes literas noſtras Sigillo noſtro cõmunitas, eidẽ dedimus.

Woźnego ná pozywánie kto przydáć może, y iáki był zwyczay z ſtrony pozywánia przed tym.

Rex autẽ, Capitaneus, Palatinus, Iu-dex, Subiudex & Officialis Miniſte-rialẽ ad citandũ dare poſſunt.

Káz. wiel. w Wiślicy 1368. Laſki 37. B. HL. 157. B/ 62. y 71. y 281. HP 465.

4. SKázuiemy obiáśniáiąc: Iż My/ ábo Woiewodá ábo Káſztelan/ y Stá-roſtá náſz/ ábo Sedźia/ Podſedek/ ábo Pi-sarz/ y kożdy Vrzednik będą mieć moc dáć Woźnego ná pozywánie.

Ták iż ktorzy máią práwo/ niech nie bę-dą pozwáni/ iedno przez liſty náſze ábo Stároſty náſzego/ y ći tylko przez liſty ná-ſze niech bedą pozwáni.

Ale gdźie bedźiemy z dworem náſzym/ ábo gdźie bedźie ſąd náſz wálny: bedźie mogł Woźny zá roſkazániem náſzym/ ábo náſzego Stároſty/ ábo Sedźiego/ okrom li-ſtow pozwáć w goſpodźie/ ábo ná Rynku.

Wſzákże gdźie kto pozwan bydź ma nie we Dworze náſzym/ ábo nie v ſądu náſzego: tedy nie w domu ſzláchetckim/ ále v Włodá-rzá ábo v Woytá pozew niech bedźie poło-żon przy bytnośći powodowey/ ábo przy ie-go poſle/ przećiwko ktoremu ma bydź rzecz ſpráwowána: y ma bydź rozpowiedźiána przyczy-

DEcernimus etiam declarando: quòd nos vel Capitaneus noſter, vel Palatinus, vel Iudex, vel Subiudex, vel Officialis, qui dicitur Woźny/ habeant facultatem dandi Miniſterialem, ad citandum.

Ita, quòd hi, qui habent ius, non citentur niſi per literas noſtras vel noſtri Capitanei: illiq; per literas duntaxat citentur.

Sed curia noſtra præſente, vel in iudi-cio noſtro generali exiſtẽte, poterit Offi-cialis ad mandatũ noſtrũ, vel noſtri Capi-tanei ſeu Iudicis, ſine litera citare, in ho-ſpitio, aut in foro.

Extra Curiam noſtram vel iudiciũ no-ſtrum, ſi quis citari debuerit: non in do-mo militis, ſed apud Vladariũ ſiue Scul-tetũ edictũ citatoriũ proponatur, Actore præſente, vel eius nuncio: ei, contra quẽ actio fuerit dirigenda, cauſa citationis per quem citatur expoſita: & aſſignato ſibi certo termino comparendi.

Et ſi

przyczyná pozwu/ przez kogo iest pozwan/ y náznáczyć mu pewny Rok áby stánął.

A ieśliby będąc pozwány nie stánął ábo tym wzgárdził: zá kożdy Rok pierwszy y wtóry ośm skotów/ to iest szesnaście groszy záplácić niech będźie powinien: á ná trzecim Roku ieśli nie stánie/ niech rzecz swą tráci z winą.

A ieśli powodowa stroná ná pierwszym Roku áni przez śie áni przez posłá swégo nie stánie: niech tráci swą rzecz z winą siedm grzywien.

Et si citatus comparere non curauerit, vel contempserit: pro quolibet termino, videlicet primo & secundo, octo Scotos pro pœna soluere teneatur: & in tertio termino si non comparuerit, causam perdat: & ab actione cadat, cum pœna.

Si verò Actor in primo termino, nec per se nec per alium suum nuncium paruerit: ab actione sua cadat, cum pœna septem marcarum.

Woźny przed láty pozywał z kijem.

5. Iż z obyczáiu pozywánia niektákie obćiężliwośći y vćiski przez násze Sędźie/ ábo Woźné poddánym nászym zwykły śie przydáwáć: dla tego tym obćiężliwośćiam y vćiskóm chcąc zábieżeć/ vstáwiamy: áby Woźni/ gdy przez Nas albo kożdégo Sędźiégo máią bydź náznáczeni ku pozywániu/ ták śie spráwowáli.

Iż sam Woźny z swym zwykłym kijem ma przyśdź do Páná Wśi/ o którykolwiek występek będźie miał bydź pozwan: á zánie chawszy Kmieći w oney Wśi/ w pokoiu do domu álbo do fórtki tegóż Páná ma zákołátáć/ y wołáiąc ma ji pozwáć. A list pozwu niech poda: y niech powie co śie zámyka w pozwie: to iest zá ktorego Sędźiégo roskazániém/ y ná czyie prośbe iest pozwan/ y dla ktorey przyczyny vczynił ten pozew.

A ieśli téyże Wśi Kmiećie z Pánem oney Wśi będą winni/ chcemy áby tymże sposobem dotykáiąc śie fórtki kożdég Kmiećiá/ y wołáiąc ná nie kładł pozew obyczáiem iuż przerzeczonym: którzy Kmiećie ieśli nie będą winni występku swégo Páná/ chcemy y zákázuiemy: áby przez pozew żadnym obyczáiem nie byli vćiśnieni/ áni mordowáni.

Ale iż niektórzy częstokroć dla lekkiégo ważenia/ álbo máiąc nienawiść y nieprzyiaźń ná Wśi Páńskié/ zwykli Kmiećie niesłusznie mordowáć/ y im trudnośći zádáwáć: dla tego te złą rzecz chcąc vléczyć álbo odiąć/ vstáwiamy: Iż kiedykolwiek śie to pokaże/ iż Kmiećie przez spráwiedliwéy y słusznéy przyczyny będą pozwáni y záwołáni: áby ten/ który ie wyćiągnie pozwem/ był karan winą/ którą zową piętnádźieśćią/ to iest

Qui mos citandi olim fuit per ministeriales.

Quoniam ex modo citationis nonnulla grauamina & oppressiones, per nostros Iudices, seu Officiales, nostris subditis euenire consueuerunt: & ideo eisdem grauaminibus & oppressionibus volētes obuiare statuimus: Quòd ministeriales, siue Officiales, per Nos seu quoslibet Iudices deputandos fore & esse, in hūc modum formandam, vel faciendam citationem.

Kaź. wiel. w Wiślicy 1368. La. 12 HL 157. B/ 281. HP766

Quòd ipse Ministerialis, cum suo solito baculo, debet accedere ad dominum villæ: pro quocunque etiam excessu fuerit citādus: & omissis eiusdem villæ villanis, in pace & tranquillitate illis relictis, ad domum seu ad portam eiusdem domini, suo baculo tangendo & clamando eundem citet: literasque citationis porrigat: exponendo nihilominus in dicta citatione contenta: de cuius videlicet Iudicis mandato, & ad cuius instantiam, & propter quam causam fecit eandem citationem.

Si autem eiusdem villæ villani, & ipse Dominus villæ fuerint simul culpabiles, volumus: Quod eodem modo tangendo portam cuiuslibet villani, seu Kmethonis, & clamando, faciat simili modo (vt præmissum est) citationem. Qui villani si non fuerint culpabiles, in delicto sui domini: volumus & prohibemus omninò, quòd per eandē citationem quomodolibet non grauentur nec fatigētur.

Tamen plerunque in contemptum & odium villæ domini, & ex rancore, consueuerunt aliqui villanos indebitè fatigare, & molestare. Quare huic morbo mederi volentes, statuimus: Quòd quandocunque

to iest trzemi grzywnámi.

A tym sposobem chcemy/ áby był pozew vczynion przerzeczony: gdźie okrom winnośći Páńskiey Kmiećie onego Páná będą społecznie ábo rozdźielnie winni ábo obwinieni: ták iż dotykáiąc sie fortki kożdego z nich pozwáć będźie powinien obyczáiem y porządkiem wyszey wyrażonym: á iuż ma przestáć vćist w pozywániu wyszey nápisány.

cunque ipsos villanos, absque iusta & legitima ratione, citatos & vocatos esse cõstat: quòd ille extrahens Citationem, & qui hoc malitiosè procurat, puniatur pœna, quæ dicitur Piątnadźiesta.

Et eodem modo volumus fieri Citationem prædictam: vbi sine delicto domini villæ, ipsius fuerint villani communiter vel diuisim culpabiles vel delicto obnoxii: ita quod ad portã tangendo, quẽlibet ipsorum citare teneatur, modo & ordine superius expresso: cessante qualibet oppressione suprascripta.

Woźny pozywáć niema, iedno Sędźiego sie dołożywszy.

Káz. wiel. w Wiślicy 1368. La. 12 HL 157. B/ 11. HP 46.

6. Dowiedźieliśmy sie zá częstą á płáczliwą skargą/ iż Woźni po źiemi krążąc y biegáiąc vbogie ludźie ná Wśiách/ y wśi Duchownych/ álbo vbogą Szláchtę/ y inné poddáné násze / wynáleźli sobie wymyslné zwyczáie dręczenia y mordowánia: ták iż ieśliby ktore Wśi y vboga Szláchtá y Kmiećie Duchownych wedle woley tych Woźnych wszelákimi potrzebámi podeymowáć niechćieli: tedy ćiż Woźni vbogą Szláchtę álbo Kmiećie przez winy y przez przyczyny/ y przez roskazánia Sędźiego pozywáią tylko sámą chćiwośćią dręczenia ich: y ktemu Roki im wedle woley swey náznáczáią: skąd vboga szláchtá ábo Kmiećie/ chcąc sie odkupić tákowemu vdręczeniu y vćisku/ częstokroć zá pewną summę pieniędzy z nimi sie vgadzáią. A ták my tákowey złośći y chytrośći ich chcąc zábieżeć/ vstáwiamy: áby nápotym Woźni pod winą strácenia swego Vrzędu/ y pod strácenim wszytkich swych dobr/ okrom osobliwego roskazánia Sędźiego nie śmiełi kogo pozywáć. A ieśli ináczey będą czynić: przerzeczoney winy y ná twarzy wypalenia y náznáczenia słusznie sie máią bać.

Ministeriales ne citent, Iudice non iubente.

FLebili querela sępius recepimus, quòd Ministeriales per terram gyrantes & cursitantes, pauperes villanos, aut Religiosorum villas, aut pauperes Milites, cęterosque Subditos nostros, fatigandi vel vexandi, modos exquisitos adinuenerunt: ita quòd si alicuius villæ pauperes, Milites, aut villani Religiosorum, eos, pro beneplacito ipsorum Officialium, quibuslibet expensis non pertractant nec procurant, iidem Ministeriales ipsos pauperes Nobiles aut villanos, sine culpa seu causa, & absque Iudicis præcepto citant: occasione vexationis faciendæ terminos eis, pro libito suę voluntatis, assignantes: Sicque iidem pauperes, Milites, seu Villani, volentes redimere huiusmodi vexationes & molestationes, sæpissimè de certa pecuniæ summa cum eisdem componunt. Vnde nos huiusmodi malitiæ & machinationi obuiare volẽtes, statuimus: Quòd deinceps Ministerialis, sub pœna priuationis sui Ministeriatus & priuatione omnium bonorum suorum, absque speciali Iudicis mandato, aliquem citare non pręsumat, aliâs præmissam pœnam, & in facie adustionem & notationem, non immeritò poterint formidare.

Woźny z iednym Szláchćicem pozwy kłáść ma dla śmierći swey.

Zyg. w Piot. 1523. fo. 32. HL 158/ 282 HP. 459.

7. Woźny dla śmierći swey z iednym Szláchćicem w osobie powodowey postánym ma kłáść pozew indifferenter ábo v Szláchćicá/ ktory pozwan być ma we dworze iego / álbo v Włodárzá / álbo v Kmiećiá/ álbo Zagrodniká: wszákże opowiedźieć

Citatio apud Wladariũ vel Kmetonem ponenda à Ministeriali.

DEbet autẽ Ministerialis, propter mortem suam, cũ vno Nobili in persona Actoris misso, ponere citationem indifferenter, vel apud Nobilem citandum, in curia eiusdem, vel apud Wladarium, aut Kmethonem, siue apud hortulanum: publicando

wiedźiéć ma położenié pozwu we dworze onégo ßláchćicá: którégo ieśli nie będźie we Wśi/ tedy Kmieciom toż Woźny oznaymi: áby to ku wiádomośći pozwánégo przyßło.

blicando nihilominus Citationis positionem, in curia terrigenali: quæ si defuerit in eadem villa; extunc Villanis idem idipsum Ministerialis notificabit, vt ad notitiam citati deueniret.

Pozew we Wśiách spustoßáłych w drewno ma być wetknion.

8. A we Wśiách spustoßáłych gdźie ośiádłych niemáß/ pozew w drewno rozscżépioné położony y w źiemię wetkniony/ niech będźie opowiedźian álbo we Wśi bliżßéy/ álbo w Páráfiiéy téyże Wśi spustoßáłéy: á położenié pozwu ma Rok vprzedźić ieden tydźień.

Citatio in Villis desertis in lignum recisum infigi debet.

IN Villis verò desertis, possessionatis deficientibus, citatio in lignum recisum posita, terræque infixa, publicetur: vel in illa Villa viciniori, vel in Parochia eiusdem Villæ desertæ. Et vt positio Citationis præcedat terminum vna integra septimana.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 32. HP. támże.

Swiádectwá przez Woźnégo y dwu ßláchćiców być máią.

9. GDY powodowa strona świádczy co przed Woźnym álbo przez Woźnégo: tedy powodowa strona ma mieć dwu ßláchćiców przy Woźnym.

Testificationes Ministerialiũ cum Nobilibus duobus fieri debent.

ITem dum Actor aliquis testificatur aliquid coram Ministeriali seu per eũ: tunc Actor ipse Nobiles duos habiturus est, cum Ministeriali.

Zwyc. La. 123. HL 4. lege Sed cũ &c/8. y 283 HP. 467.

Sed cum Ministerialis cũ citatione equitat: tunc sufficit eũ Nobilẽ habere vnum.

Woźnégo Relátia przed sądem vczyniona, ták ważna, iákoby sam był przytomny.

10. IEśli komu będźie potrzebá Woźnégo stáwić z iednéy do drugiéy źiemie/ á nie będźie go mógł wywieźdź/ tedy ma przywieźdź do sądu Grodzkiégo tego powiátu/ gdźie iest Woźnym: á tám tenże Woźny ma vczynić zeznánié.

A potym ten którému należy zeznánié/ weźmie list od onégo sądu/ gdźie bywa zeznánié do sądu drugiégo: do którégo ma być wiedźion Woźny.

Który list niech będźie pod pieczęćią sądu onégo ábo Stárosty/ gdźie zeznał: á potym tákowému listowi ma być ták wierzono/ iákoby sam Woźny oblicznie stánąwßy zeznał.

Testimonia Ministerialium in libris Castrensibus inscribantur.

SI alicui necesse fuerit Ministerialẽ producere, ex alia terra in aliam terram: & non poterit ministerialem educere: tunc illum debet ducere ad iudiciũ castren illius districtus, vbi est Ministerialis: ibiq́, idem Ministerialis facere debet recognitionem.

Et ille, cui debet recognitio esse, literas accipiat à iudicio illo, vbi fit recognitio: ad aliud iudicium, ad quod ducendus erat ministerialis.

Quæ literæ sint sub sigillo iudicii illius vel Capitanei, vbi recognouit: & tandem talibus literis credendũ erit, vti ministerialis personaliter stetisset, & recognouisset.

Zwyc. La. 123 HL 156. B/ 279 y 396. HP. 467.

O tymże. Relatio Ministerialis ex quibuscunq; actis valet.

11. RElatio Ministerialis coram quibuscunque Actorum libris, de positione citationis facta, volumus vt tantum valeat, quantum personalis recognitio eiusdem Ministerialis valere debuit: nisi quòd recognoscat in eisdem Actis, tempus & locum positæ citationis: & cui eandem citationem publicauit in bonis: & cum quibus nobilibus, aut nobili hoc fecerit, iuxta statutum.

Sigis. Crac. 1543. HL. 158. B/ 282. y 397.

Woźnych Generałów Relátye v sądów przyimowáne bydź máią. Articulo, O WOZNYCH GENERALECH.

Step. w krá. 1576. Con. 162. B.

12. Odniesli też to do nas z niektórych ziem Posłowie / iż niektórzy ludzie ná vrzędziech będący / niechcieli przyimowáć żadnych Relácij od Woźnych Generałów / áni ich dopuszczáli ad exercenda eorum officia: prze co oni vciążenie spráwiedliwości swéy miewáli. Co my bacząc bydź rzecz przystoyną y z práwem sie zgadzáiącą / vstáwiamy: áby káżdy sąd y vrząd dopuszczał Woźne Generały / ad eorum obeunda officia, y Relácye ich przyimował sub poena centum marcarum, parti instiganti succumben. A gdźieby General który vczynił co przećiwnego práwu / tedy ma bydź pozwan przed nas / ábo ad iudicium generale ordinarium regni. A tám peremptorie ma sie spráwić.

Woźny rótę przyśięgi ináczéy wydawáć niéma, iedno iáko roskáżą, ináczéy karan bydź ma.

Káz. wiel. w Wiślicy 1368. La. 37 lege Statuimus, Quod scriptores. &c. HL 158 B / 283. y 507. HP. 468.

13. Jesli Woźny ináczéy przyśięge świádkóm powié / niż iest roskazano / á w tym będźie od sądu vznan: ná wieki niechay będźie z swego vrzędu złożon.

Si Ministerialis formam iuramenti mutet.

Item, si Officialis aliâs Woźny / aliter formam iuramenti testibus dixerit, quàm est mandatum: & de hoc conuictus iudicio fuerit, perpetuò de officio deponatur.

Woźny od świádká y winy wiele bráć ma.

Tenże támże La. tám. HL. támże HP. támże.

14. Chcemy / áby Woźni od iednégo świádki w wodzącego bráli cztéry szkóty / to iest / ośm groszy: á od winy / którą pietnadźieśćią zową / wołu: á gdy o złodźieystwo dzieckuią / wołu równego.

Salaria ministerialis, à testibus & furibus.

Item volumus: quòd Officiales, ab vno ducente testes habeant quatur scotos: à poena verò, quæ dicitur Piątnadźieśćia / bouem: & quando pro furto pignerat, bouem mediocrem.

Woźny tylko grosz ieden bráć ma gdy go kto wiedźie dla oświadczenia zábitégo.

Káz. w Wiślicy La. 23. HL 156. B / 279. HP 255

15. Zá złym zwyczáiem Woźnych to było záchowano: iż gdy do którégo ná drodze ábo gdźie indźie zábitégo bywáli wzywáni / onégo złupiáli z szat (w których był zábit) práwem swym które krwáwne zwáli: dlatego / gdyż vtrapionym ludźióm niema bydź przydawáne vtrapienie / tym Woźnym zákázuiemy: áby nápotym nie śmieli żadnych zábitych złupiáć ábo z zuwáć: ále tylko ná iednym groszu niech máią dosyć / który im ma bydź dan zá prácą przez tego / który stára sie o to / áby byli wezwáni do zábitégo przez ten czás / iáko długo pytánie o mężobóystwo dostátecznie sie skończy.

Ministerialis ad videndum occisum vocatus, vno grosso contentus sit: & exuuias ne tollat.

COnsuetudine iniquissima Ministerialium fuit obseruatum: quòd dum ad aliquem, in via vel aliâs occisum, vocabantur, ipsum vestibus, in quibus fuerat occisus, iure ipsorum (quod ipsi krwáwne nominabant) expoliabant. vnde cùm afflictis non sit addenda afflictio, eisdem ministerialibus prohibemus: ne de cætero quoslibet occisos spoliare, seu exuere præsumant: sed tantummodo vnico grosso cõtenti sint, quem decernimus eis dandum, pro labore per eum, qui ad aliquem occisum procurauerit eosdem vocari, donec eadem homicidii quæstio totaliter fuerit definita.

Woźnych bespieczeństwo.

Steph. w Vár. 1578. Con. 190.

16. Jesliby kto Woźnego ná ten czás gdy spráwuie vrząd swóy zábił / zránił / ábo zbił / ma bydź karan iáko violator securitatis iudiciorum, iuxta statutum. A Woźny káżdy

Wys. fol. 510. prá. 4. Vstáwiamy y práwo 7. Acz w vstáwách.

żby chociá y General/ gdźieby exces táki vczynil/ ma odpowiedáć przed Woiewodą illius loci, gdźieby śie exces stał.

POZWY. Tit: IIII.

Pozwy y Zapisy, etć. Polskim ięzykiem pisáne bydź mogą.

Citationes & Inscriptiones lingua Polonica scribi possunt.

1. VT autem Citationes, ita Controuersias, Decreta & Inscriptiones, liberum est vnicuique Polonica lingua scribere: hoc tamen perpetuum sit: vt tàm Inscriptiones terrestres, quàm illa omnia, in loco iudicii, præsente iudicio terrestri, in Acta, Polonicè vel Latinè inscribantur: prætereaque Notarii terrestres debent assidere Actis, sub amissione sui officii.

Sigis. Crac. 1543. HL. 117/109.

Citationes suorum Subselliorum sigillis signentur.

2. COnformare cupientes terras Capitaneatus Maioris Poloniæ terris aliorum Capitaneatuū regni nostri, statuimus: quòd in Maiori Polonia citationes iudicii terrestris deinceps non emanabunt sub titulo Capitanei, sed sub titulo nostro & successorum nostrorum, & sigillo terrestri.

Super iudiciis autem Capitaneatus, sub titulo & sigillo Capitanei emanare & dari debebunt.

Alex. w Rá. La. 116. B. HL/ circa finem.

Pod tytulem Królewskim y pieczęćią źiemską wydawáne bydź máią.

3. Chcemy áby zá zwyczay bylo chowano/ żeby w pozwie źiemskim bylo dosyć położyć z nászego tytulu królewskiego: te slowá: Zygmunt z łáski Bożey Król Polski/ etc. á niewiecey.

Item, tenże pozew źiemski pieczećią źiemską swego powiátu niech bedźie zápieczetowány.

Sub titulo Regio & sigillo terrestri debent edi.

INprimis igitur pro consuetudine volumus obseruari: vt in citatione terrestri, sufficiat ponere tantum de titulo nostro regio. videlicet: Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, &c. & non plus.

Item, quòd eadem citatio terrestris, sigillo terrestri sui districtus sit obsignata.

Zyg. w Pio. 1523 fo. 31. HL. 199/ 354. HP. 457.

W pozwie ma bydź wyrázone imię powodowe y rzecz o którą pozywáią.

4. Item/ w tymże pozwie niech bedźie wyrázone imie powodowe y oney rzeczy/ o którą bedźie kto pozwan: áby pozwány wyrozumieć mógl/ o co iest przez Aktorá wzwan.

A gdźie pozwány nie wyrozumie dostátecznie/ bedźie powodowa stroná powinna támże przed sądem w swéy żálobie pozwáné obiáśnić swą skárge/ ábo intentią.

In citatione exprimatur nomen actoris, & res pro quo reus citetur.

ITem, vt in citatione exprimatur nomē Actoris & rei, pro quo Reus erit citatus: ita vt citatus intelligat, propter quid sit per Actorem euocatus.

Vbi autem debitè non intellexerit: tenebitur Actor ibidem coram iudicio, in sua propositione suam intentionem citato declarare.

Zyg. w Pio. 1523 fo. 32. HL 199 / 355. HP 457

Dla omyłki iákiéy w pozwie, spráwá nie ginie.

Propter defectū in citatione aliquē causa non amittitur tantū pœna soluitur.

5. ITem pro Data, Titulo, pro proprio nomine, nemo debet causam amittere. Et si aliquis defectus esset in citatione aut in cōcitatione: succumbens pœnam trium marcarum, soluet: & denuò debet citare. Quòd si in verbo litera deesset: aut si litera Abecedarii malè scriberetur: isto nihil amittet aliqua partium.

Conf. 1505. La. 121. HL 45. B/ 82.

W pozwie tytuł odpuscżony ábo imię powodowe, ábo choć y fałszywą pieczęcią zápieczętowány, nic nie wádźi do żáłoby. De eodem.

Zyg. w krá. 1523. fo. 32. HL 41. B y 199/ 74. y 355. HP 457

6. A Jeśli kto w tákowym pozwie opuśći tytuł/ ábo imie powodowe ábo pozwánego / ábo ieśli pozew będźie zápieczętowan fałszywą pieczęćią: tákowa powodowa strona przepádszy y zápłáćiwszy wnet támże zá tákowy niedostátek swego pozwu sześć skotów / to iest dwánaśćie groszy swey stronie / y tákże wiele sądowi / záráżem támże będźie mógł żáłobę czynić z tegoż pozwu: á on niedostátek nic nie ma mu wádźić / y owszem pozwány będźie powinien iemu ná rzeczy żądáne odpowiedáć.

ET si quis in eiusmodi sua citatione, omiserit titulum, vel nomen Actoris, aut Rei: vel si citatio ipsa Sigillo adulterino fuerit obsignata: talis Actor, luendo soluendoq; ibidē mox, pro huiusmodi sufficientia suæ citationis, sex scotos parti, & totidem iudicio, in instāti ibidem proponere poterit, ex eadem sua citatione: insufficientia illa non obstante: & citatus tenebitur sibi ad obiecta respondere.

Ktoby śie téż omylił ná osobie, miánuiąc Dźierżawcę zá Dźiedźicá, táki winą skarány, może pozew popráwić.

Qui errat in persona possessoris, & alium pro hærede citat, pœnā citatione meliorata luat.

Cons. HL. 44. B/ 80.

7. QVicunq; in tempore à iure concesso, ponit citationem, in aliquibus bonis, contra possessorem, pro aliquo debito, aut onere, in illis bonis inscripto: & reuocando aliqua bona prædicta propinquitate, credens illum possessorem esse, & hæredem prædictorum bonorum: si per hæredem verum aut per citatum, talis citatio impugnaretur, eò quòd Actor errauit, in proprio nomine veri hæredis: non nocet iuri suo error huiusmodi: etiam si talis citatio fuerit secunda: quin luendo pœnam solitam, propter citationis importationem illicitam, poterit causam inceptam citatione alia meliori, contra verum hæredem illorum bonorum, prosequi & continuare: iuxta iuris formam.

O prosżeniu rázem zdánia y winy.

De petitione insimul, & cōdemnationis & pœnæ.

Zwycz. La. 124. HL. 55/99. HP. 497.

8. GDy kto żąda y odbićia y winy zá zły pozew: nie odbićie/ áni winá wespołek / ále tylko winá skazána bydź ma.

ITem dum aliquis postulat & cōdemnationem, aliâs odbicia / & pœnā: pro citatione mala, nō cōdemnatio, neq; vtrūq;, sed pœna duntaxat decernatur petenti.

Dla niezgody pozwów przed tym rzecz trácono.

Ob discordiam citationum, amittitur causa.

Zwyc. La. 123. HL 41/ 74. HP 458

9. GDy kto będźie pozwan do ktoregokolwiek práwá/ á stroná chce widźieć ieśli zgadzáią śie pozwy: tedy pozwy máią bydź zgodzone: á ieśli będą iednákie Intercyzy ábo pozwy: tedy pozew iest ważny. Abowiem ieśli Intercyzy iednákie nie będą / to iest ieśli śie nie zgadzáią: tedy powodowa stroná vtraca rzecz swą / á to z tey przyczyny: iż bywa rozumiano/ że iest iáki fałsz dopuszczon.

ITem dum aliquis fuerit citatus, ad quodcunq; ius: & pars vult videre, si concordent intercisæ, tunc citationes componendæ erunt, & si sunt conformes earum intercisæ, valet citatio. Nam si intercisæ sunt non vniformes, aliâs, si non concordant: tunc Actor amittit causam suam, ex eo, quia præsumitur falsificatio commissa.

Ale iuż tych win łápáczki są skázone.

Sed iam istarum pœnarum captiones sunt abrogatæ, de defectu citationis.

Zyg. w Pio. 1511 fo. 20. HL 41. B/ 74. HP 458

10 DLa skáżenia złego zwyczáiu w Ziemi Sochaczewskiey y w inych ziemiách króle-

ITem ad abolendam iniquam consuetudinē, in terra Sochaczeuien: & aliis terris Regni

królestwá nászego: w których pozwy dla odmienienia litery/ ábo słowá/ ábo dla nie dołożenia w nim státecznéy żáłoby/ ábo dla Intercyzy zwykły bydź psowáne z strácenim rzeczy/ vstáwiamy: áby tákowy zwyczay iáko szkodliwy nie był trzyman/ y áby nápotym żadnemu nie przynosił iákiéy szkody: ále dla niesłuszności ábo niedostátku pozwu powodowa stroná skarána winą zwyczáyną może popráwić y począć swą rzecz znowu lepszym pozwem.

Regni nostri: in quibus citationes, ob immutatam literam vel dictionem, vel mutam seu mancam in ea scriptam propositionem, vel propter intercisam cassari, solent, cum amissione causæ: statuimus, vt eiusmodi cōsuetudo, vtpote perniciosa, non teneatur: nec deinceps alicui vllum afferat nocumentum. Propter indecentias verò, & defectus citationis, correctus Actor pœna consueta, potest meliori citatione, causam releuare denuò, & incipere.

Iné wszytkiè winy około pozwów są skázonè.

11. Wszytkié iné winy przypadáiące dla niedostátku iednéy litery/ ábo cáłego słowá/ ábo którégokolwiek niedostátku w pozwie/ ábo z któréykolwiek inéy przyczyny/ którąby pozwány powodowi zádał/ chcąc vżywáć zwłok y vcieczek iákich/ y které przed tym od pomocników zwykły bydź płácone/ we wszytkim psuiemy: wyiąwszy winy/ które zwykły bydź płácone po dekrecie rzeczy głowney.

Similis de defectu citationis.

OMnes autem alias pœnas accessorias, videlicet propter defectum literæ vnius, aut totius dictionis, vel alterius cuiuscūq; defectus in citatione, siue ex quacunque alia causa, quam citatus Actori obiiceret, volens dilationibus & diffugiis laborare, etiam à coadiutoribus antea solui solitas, penitùs annullamus: exceptis pœnis, post decretum negotii principalis fieri solitis.

Tenże támże 1523. fol. 32. HL 41. B/ 75. HP. 458.

W pozwiéch, vszczypliwych słów vżywáć sie nie godzi. Ar: DECRET KROLA I. M. O POZWIECH NIEPORZĄDNYCH.

12. Maiestat Królewski dekretem swym/ który moc ma státutu ná wieczné czásy wszytkim wobec ták Prokuratorom/ iáko też inym osobom/ którégokolwiek stánu y przełożenia są/ roskazáć y pohámowáć raczył: áby żaden pozwu nieporządnégo/ y słów w nim któréby czyiéy poczciwości y dobréy sławy dotykáć sie miáły nápisánych/ przed Máiestat y sąd królewski/ y do káżdégo sądu inégo Ziemskiégo ábo Grodzkiégo nie śmiał wnosić/ ábo onych spráwowáć/ pod winą siedzenia iednégo tegodniá w wieży: którą wszyscy ná sobie nosić máią/ którzyby co przeciwnégo temu dekretowi Królá Jego M. vczynili.

In citatione verba famam & honorem tangentia non vtantur.

MAiestas Regia decreto suo in vim statuti perpetuis temporibus duraturi, omnibus passim, tàm Procuratoribus quàm etiam aliis personis, cuiuscunq; status & conditionis existentibus, mandare & inhibere dignata est: ne quispiam citationē inordinatam, & verba in eadem, quæ alicuius honorem & bonam famam tangerent, descripta: & ad præsentiam M. Regiæ, & iudiciū suæ Maiestatis, & ad quodlibet iudicium Terrestre siue Castren: deferre, & de eadem proponere audeat: sub pœna sessionis vnius septimanæ, in turri, per omnes, in contrariū decreti suę Maiestatis pręsentis facientes sustinēdæ.

Zyg. w krá. 1537. w dekrécie miedzy Strzałkowskim y Kołaczkowskim. HL. 38. B/ 70. HP. 492.

Pozwy potwárnè y nieporządnè v sądu mieyscá mieć nie máią.

13. Chcemy y skázuiemy/ áby potwárné/ y fałszywé y nieporządné pozwy mieyscá v sądów nie miáły. Zá które wedle wielkości występku vrzednicy ná sądzie siedzący

Citationes calumniatoriæ in iudicijs locum non habeant.

ITem volumus & decernimus: quòd calumnatrices & falsæ citationes ac inordinatæ, locum in iudiciis non habeant. pro quibus, iuxta qualitatem excessus, digni-

Kázi. Iág. w Korcz. 1451 La. 88. HL, 30/54. HP. 491.

dzący będą moc tákowé potwárné/ y fałszywé/ y niepożądné pozwy przynoszące karáć/ y oné popráwowáć y káźić.

dignitarii iudicio præsidentes, habebunt facultatem eosdem calumniatores, & falsas & inordinatas citationes, puniendi, corrigendi, & mutilandi.

Pozwy potwarnè v tego sądu vznáwánè bydź máią, v którègo są producowánè.

Citationes calumniatoriæ apud illud Iudicium cognosci debent, vbi producuntur.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 30/54. HP 492.

14. Pozwy potwarné bárzo się zábieżáły: przeciwko którym ácz są Státutá/ á wszákoż byłá w tym wątpliwość: gdźieby tákowé pozwy vznáwáne bydź miáły. Która wątpliwość my chcąc odiąć ták náyduiemy: iż o tákowé pozwy nie indźie vznawano bydź ma/ iedno v onégo Sądu álbo Vrzędu: v którégo producowáné będą: á wszákoż iedno w ten czás/ gdy stroná o to czynić będźie chćiáłá: á Appellácya álbo ruszenie do Nas iśdź ma.

TAmetsi contra Citationes calumniatorias, quæ vehementer increbuerunt, sint leges editæ: quia tamen in hoc dubitatum fuit, vbinam tales citationes deberēt cognosci: quam quidem dubitationem nos præcidere volentes, ita constituimus: Quia pro talibus Citationibus non alibi cognoscendum est; nisi apud illud Iudicium vel Officium, apud quod producētur. Nihilominus duntaxat eo tempore, cum pars hæc iniuria grauata eo nomine actionem instituere volet, Appellatio seu Motio ad nos procedere debet.

Pozwány dwiemá pozwy o iedną rzecz, od dwu różnych osób odpowiádáć nie winien, áż się oné osoby pierwéy z sobą rozeprą.

Citatus pro vna re duabus Citationibus à partibus diuersis, non cogitur ad respondēdum, donec partes actoreæ de iure inter se experiantur.

Consu. HL. 44. B/ 80.

15. QVandocunque aliquis citauerit alium, pro aliqua re, aut bonis aliquibus, aut debito: & alia pars eundem similiter citauerit, pro eadem re: citatus non tenetur, nec debet cogi, ad respondendum vtrique Citationi, & partibus diuersis: donec partes actoreæ, de iure suo prius inter se experiantur: quæ illarum sit propinquior, & maius interesse habeat, ad huiusmodi debitum, aut bona, & res alias, pro quibus dictæ Citationes vertuntur. Et interea citatus pacem habere debet à prædictis Citationibus, aut vtraque pars actorea, ad vnam Citationem se inscribat: & vnum actorem se contra prædictum citatum faciat, nec alio modo citatus, ad responsionem dictis partibus, & Citationibus earum, debet compelli.

Pozew ná pozew wnieśiony o iedną rzecz, ieden z nich ginie.

Citatio super Citationē non ponatur, & quando potest poni.

Zwycz. La. 122. B. HL 45/80. HP 462.

16. IEśli kto pozew ná pozew wnieśie o iedné rzeczy: tedy zápłáciwszy winę trzy grzywny Sądowi/ y tákże wiele stronie/ ieden pozew niech skáźi/ ábo ieden pozew niech nikczemny będźie.

ITem si quis importauerit Citationem super Citationem pro vna re: tunc luens pœnam trium marcarum Iudicio, & totidem parti, Citationem vnam destruat: seu vna Citatio eiusdem sit nulla.

Pozew ná pozew wnieśiony o gwałt pod pozwem vczyniony, ważny.

Citatio super Citationē pro secūda violentia prima citatione indecisa pendente potest poni.

Cons. HL. 45/80. lege Item si quis &c.

17. SI verò aliquis, existens cum alio in Citatione, pro aliqua causa, aut violentia, & non terminata ea iudicialiter, facit parti aliam nouam violentiam, aut iniectionem in eadem bona: pro quibus prima Citatio penderet indecisa: extunc potest talis citari alia noua Citatione, pro secunda violentia, & iniectione: faciendo mentionem in ista Citatione secunda, de prima, hoc videlicet modo: stando mecum in Citatione priori

priori, pro eiſdem bonis, ſiue pro eadem violentia: & non finito Iure, pro eadem Citatione priori. Et hoc facere poteſt licitè: quoties in eiſdem bonis violentiam nouam fecerit, Citationibus prioribus non determinatis: neque Iure finito, pro eiſdem: abſque iactura cauſæ & Citationum priorum.

Pozew kto ſtráći, inym pozwáć może.

18. JEſli powodowa ſtroná ſtráći pozew przed wkroczenim w práwo/ to ieſt/ przed Roki ná ktore pozwał: tedy będźie mógł pozwáć ſobie winowátégo inym pozwem ná kſztałt pierwſzégo: ktory ácz w ſwéy powieśći od pierwſzégo ſtráconégo rożny będźie/ ále gdy tylko iednę w ſobie rzecz álbo ſumme będźie zámykał: tákowy pozew będźie miał mieyſce v Sądu/ áni powodowa ſtroná winy iákiéy zá to przepádnie: ále pozwány nie ináczéy iáko ná pierwſzé ſtrácenié/ będźie powinien iemu odpowiádáć/ áni będźie mógł żądáć powodowéy ſtronie/ żeby dał pozew ná pozew.

A tóż ma być záchowano/ ieſli po wkroczeniu w práwo pozew ſtráći: ábowiém będźie mógł przypozwáć/ ábo znowu pozwáć przez winy.

A ieſli powodowa ſtroná będźie miáłá pozew w żálobe wpiſány: tedy mu będźie ważna/ iáko pozew: á nie będźie winien pozwánému pozwu vkazáć: ábowiém będźie doſyć ná przypozwie iego.

A ieſli pozwány ſtráći pozew: tedy powodowa ſtroná po ſwéy żálobie/ ná żądánié pozwánégo/ będźie powinná pożyczyć ſwé° pozwu ku odpowiedzeniu: ktory wróći powodowi po vczynieniu odpowiedźi.

Pozwány też może nie odpowiádáć, áż woźnego vyźrzy.

19. GDY kto kogo pozowie o iáką rzecz/ á ſtroná pozwána rzecze: Pánie Sędźia/ chce widźiéć Woźnégo: ktory przyniózł pozwy: á gdy Woźnégo vyźrze/ chce odpowiedźiéć to co wedle práwá będźie: tedy nie będźie powinien odpowiádáć/ áż Woźnégo vyźrzy: ktory przyniózł pozwy.

A ieſli powodowa ſtroná ná ten czás nie będźie miáłá Woźnégo: może ſobie zwléc aliâs wźiąć ná bliżſzé Roki/ dla oſtáwienia Woźnégo.

Pozwány kto mimo ſwóy Przywiléy á okazałby go, kopę tráći.

Si actor amiſerit Citationem.

ITem ſi Actor amiſerit Citationem ante conteſtationem litis, ſiue ante terminos, ad quos citauit reum: extunc poterit citare reum alia citatione ad inſtar prioris. quæ quidem tametſi in ſua narratione, à prima amiſſa diſcrepauerit: ſi modò eundem effectum in ſe cōtineat & ſummam: talis citatio habebit locū in Iudicio: nec Actor ob hoc aliquam pœnam luet: ſed Citatus æquè ſicut ad illam primam amiſſam ſibi reſpondere tenebitur. Nec etiam poterit Citatus Actori obiicere: quòd dediſſet Citationem ſuper Citationem.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 43. HL 417. HP 462.

Et idem erit obſeruandum, ſi poſt conteſtationem litis, ipſam Citationem amiſerit. Nam poterit etiam adcitare ſiue denuò citare ſine aliqua pœna.

Et ſi idem Actor habuerit Citationem, ſiue propoſitionem acticatam, extunc valebit ſibi pro citatione, & non tenebitur citationem citato oſtendere. Sufficiet enim adcitatio illius.

Et ſi Citatus amiſerit citationem: extunc Actor poſt Propoſitionem ſuam, ad poſtulationem citati, tenebitur ſibi accōmodare ſuam citationem ad reſpondendum, quam reſtituet Actori, poſt reſponſionem.

Citatus ne reſpondeat, niſi viſo Miniſteriali.

ITem, cùm aliquis aliquem citauerit pro aliqua re: pars citata dicet: Domine Iudex, volo videre Miniſterialem, qui citationes portauit: & cùm Miniſterialē videbo, volo reſpōdere quod Iuris erit: extūc non tenebitur reſpondere, donec videbit Miniſterialem, qui citationes portauit.

Zwy. 1505. La. 121. HL 1,6/282. HP 467.

Et ſi Actor pro tunc non habebit Miniſterialem: poteſt ſibi differre, aliâs recipere ad proximos Terminos pro Miniſteriali ſtatuendo.

Priuilegium qui exhibet, ſexagenam ſoluat.

Caſ. Mag. Viſl. 1368. La. 24. HL 199/354.

20. STatuimus: Quòd dum aliquis contra ſuum Priuilegium in qualicunque cauſa

causa citatur, & exhibendo suum Priuilegium in Iudicio, amittit sexagenam: quam Iudex ab exhibente pro se tollit.

Si Actor iurare renuerit: quia nesciebat Reum, quem citauerat, fuisse Priuilegiatū, soluet Reo sexagenam, sicuti præmittitur, amissam.

Sed idem Actor si velit iurare, se nesciuisse Reum fuisse Priuilegiatum, & prouisum isto tali Priuilegio: præstito huiusmodi iuramento, Sexagenam illam non soluet Reo, quem citauerat.

O zbiiániu pozwów ná Roku, iáko zá pozwy náßémi Królewskimi, Trybunálskimi, Ziemskiémi, Grodzkimi, Podkomorskimi, Commissárskimi, oczywiśćie y záocznie ma bydź skłádan.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 57.

21. Tak to postánowiamy / iż żaden ták v Sądu náßégo Królewskiégo / Trybunálskiégo / Ziemskiégo / Grodzkiégo / Podkomorzkiégo / y Commissárskiégo / niczym pozwu zbiiáć nie może: tylko iesliby wpozwie rzeczy miánowićie / ábo imienia własnégo y Tytulu pierwßégo / ábo Dati nie nápiſano: tedy tylko ná táki pozew strona nie powinna odpowiádáć / á inßémi żadnémi przyczynámi pozwy zbiiáné bydź niemáią.

A Roki zá pozwy náßémi królewskimi ták oczywiśćie iáko y záocznie ßeść niedźiel.

A pozwy ziemskimi / Grodzkimi / Podkomorskimi / Commissárskimi / o káżdą rzecz máią bydź nie dálßé dawáné / tylko oczywiśćie zá dwie niedźieli / á záocznie cztéry niedźiele / á bliżßé bydź niemáią.

POZWOW FORMY. Tit: V.

Forma Citationum ex Officio.

HL 41. B/ 75.

Práwo.

1. Sigismundus Augustus, Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogitiæ, &c. Dominus & hęres. Tibi A. B. C. nostro D. ex officio tuo C. D. deque omnibus bonis tuis, mobilibus & immobilibus, vbilibet in regno nostro habitis & possessis, iuribus aliarum personarum in eisdem nihil nocendo, mandamus: vt Cracouiæ, vel vbi tunc cum curia nostra feliciter constituti fuerimus, coram Nobis Consiliariisque nostris, nobis protunc lateri nostro assessuris, tertia feria proxima, ad instantiam G. H. legittimè ac personaliter compareas. Citat te pro eo: quia tu præsidens in loco officii tui G. D. à nobis tibi credito & commisso, in causa iudiciali, inter eundem G H. actorem ex vna, & inter I. K. citatum ex altera partibus, occasione L. M. mota, latiùs in se canente, eundem G. H. actorem, circa horam N. O. contra iuris & Iudiciorum formulam, non expectato scilicet tempore debito, quo iuxta statuti dispositionem, actores euadi debent, neque etiam præmissa solenni vocatione sui per ministerialem loco etiam ac forma iuris incompetenti, in euasione ipsi I. K. condemnare sed neque arestare eidem ipsam condemnationem, motionemque ab ea interponere, & in Acta scribere permisisti: in magnum grauamen & præiudicium ipsius, prout de eo Acta tua G. D. vel alioqui protestatio ipsius G H. coram ministeriali terrestri P. Q. & Nobilibus multis facta, & in recenti coram Actis R. S. latius vereque recognita, canunt & testificantur. Quam iniuriam pensat sibi contra te ad T. V. marcas pecuniarum, numeri & monetę Polonicæ, & totidem damni: prout hæc omnia tibi latius in termino declarabuntur. Iudicialiter sis responsurus. Datum X. feria V. proxima, Anno Domini.

Cùm verò Magistratus citatur.

HL 41. 75.

2. Similisque Citatio ipsius Magistratus fieri solet ab Reo: si econtrario Iudex, præter tempus, locum, ac solennitates iuris, illum condemnari in lucro permitteret: vel alioqui, si causam suam, ad forum de iure communi non pertinentem, exceptione ipsius rei non obstante, iudicaret: aliquidúe aliud in officio sedens, contra iuris præscriptum,

ſcriptum, & bonos mores, contra alterutram partem faceret: Exceptiones videlicet, allegationes, motiones, proteſtationesúe facere, aut ſcribere, prohiberet: ſecusúe, quàm factæ auditæque fuerant, ſcriberet: & alia huiuſmodi, abuſus ſui officii autoritate, præter iuris præſcriptum & æquitatem deſignaret.

O dług zápiſány.

3. To bie ßláchetnému N. dźiedźicowi N. roſkázuiemy: ábyś ná Rocéch źiemſkich tám á tám bliſko przypadáiących/ ná ſkárge ßláchetnégo N. z N. ſtánął. Który cie pozywa o to: iż niechceß mu zápłáćić ſto grzywien pieniedzy pewnégo długu/ ktoreś miał iemu zápłáćić ná czás iuż przeßły/ á nie zápłáciłeś: iáko o tym zapis w Aktćiech źiemſkich ßérzéy obwawia: y tákeś go wiele vßkodźił/ ábyś práwnie odpowiedał. Dan/ ꝛc.

O dług nie zápiſány.

4. O To: iż mu niechceß zápłáćić ſto grzywien pieniedzy monety / y liczby Polſkiéy pewnégo długu: ktoreś miał zápłáćić ná czás iuż przeßły á nie zápłáciłeś: y tákżeś wiele go vßkodźił/ práwnie ábyś odpowiedał.

Pro debito inſcripto.

Tibi Nobili N. hæredi de N. mandamus: quatenus in terminis terreſtribus in N. proximè celebran: ad inſtantiam nobilis N. de N. compareas: qui te citat pro eo: quia non vis ſibi ſoluere centum marcas pecuniæ certi debiti, quas debuiſti ſibi ſoluere ad tempus iam præteritum & nō ſoluiſti: prout de hoc inſcriptio in actis terreſtribus N. latius canit: & in totidem ipſum damnificaſti: iudicialiter reſponſurus. Datum.

Sigis. 1520. fol. 49. B. HP 485.

Pro debito non inſcripto.

PRo eo: quia tu non vis ſibi ſoluere centum marcas pecuniæ, monetæ & numeri Polonicalis certi debiti, quas ſibi debuiſti ſoluere ad tempus iam præteritum, & non ſoluiſti, & in totidem eum damnificaſti. Iudicialiter reſponſurus.

Tenże fol. 50. HL 43. B/78. HP. 485.

O dług zápiſány ábo o zakład. Pro debito inſcripto vel vadio.

5. PRo eo, quia tu non vis ſibi ſoluere C. marcas pecuniarum certi debiti, quas iuxta obligationem B. C. debuiſti ſibi ſoluere, ad tempus iam præteritum, & non ſoluiſti: prout de hoc inſcriptio, in Actis B. C. latius canit: & in totidem ipſum damnificaſti. Iudicialiter reſponſurus.

HL. 43. B/78.

Pro debito: ſi vadium obligationi ſit appoſitum.

6. QVi te citat pro eo: quia tu non attenta tua Inſcriptione A. B. qua te ipſi C. D. inſcripſiſti & obligaſti, cum tuis poſteris ſoluturum, vel ad Acta E. F. repoſiturum G. H. marcas pecuniarum, ad tempus I. K. proximè præteritum: idque ſub vadio totidem ſummæ facere debuiſti: & non ſoluiſti, neque repoſuiſti, prout de eo, tàm tua inſcriptio, quàm proteſtatio ipſius E. D. eo nomine, in Actis præfatis facta latiùs in ſe teſtificantur. Propter quod vadium præfatum L M. in inſcriptione contentum, eidem ſuccubuiſti ad ſoluendū. Pro quo te citat: & prout tibi latiùs, in termino hæc omnia declarabuntur. Iudicialiter ſis reſponſurus.

HL 43. B/78.

O wyrąbánié gáiu, ábo láſu, ábo zapuſtu.

7. O to: iż ty gwaltownie wyrąbałeś drzewo w gáiu/ ábo w leśie iego ná dźiedźinie N. ktoré ſobie ßácuie ná dźieśieć grzywien: y tákeś go wiele vßkodźił/ ſądownie ábyś odpowiedał.

Pro exciſione ſyluæ, aut mericæ.

PRo eo, quia tu violenter excidiſti ſibi robora, in Gaio ſiue ſylua ipſius, in hæreditate A. valoris decem marcarum, & in totidem ipſum damnificaſti. Iudicialiter reſponſurus.

Zyg. fo. 50. HL 44/79. HP. 485.

O wyrąbánie drzew płodnych. Citatio pro arboribus fructiferis.

Tenże támże HL 44. 79 HP 486

8. Iżeś mu wyrąbał gwałtownie dźiesiećioro drzewá rodzáynégo: to iest N. y N. ná dźiedźinie wśi iego N. które stały zá pieć grzywien / ábo iáko sąd skaże / y tákoś ji wiele vszkodźił / práwnie bedźieß odpowiedał.

PRo eo, quia tu sibi excidisti violenter decem arbores fructiferas, videlicet B. & C. in hæreditate ipsius villæ D. valoris quinq; marc. aut prout iudiciū decernet: & in totidem ipsum damnificasti. Iudicialiter responsurus.

O Rány.

Zyg.fo.50. HP. 486.

9. Iżeś ty vczynił zwády początek / y zádałeś mu gwałtownie trzy rány krwáwé / á dwie śine: które vrząd Zamkowy wnet widźiał. Które rány ßácuie sobie ná cztérdźieśći grzywien pieniedzy / ábo iáko práwo skaże / o które ćie chce pokonáć / práwnie bedźieß odpowiedał.

Pro vulneribus.

PRo eo: quia tu fecisti super ipso initium litis, & intulisti sibi violenter tria vulnera cruenta & duo liuida: quæ ministerialis terrestris N. de N. cum nobilibus in tempore vidit: quæ vulnera pensat sibi ad 40 marc. pecuniæ: vel prout ius decernet: pro quibus vult te conuincere, iudicialiter responsurus.

O Meżobóystwo.

Tenże támże HL. 41/ 73.

10. Iżeś ty zábił oycá iego ßláchetnégo N. z N. które zábićie Woźnym źiemskim N. z N. y z ßláchtą obwiódł y ná ćie oświádczył. Którą głowe oycá swego przerzeczonégo ßácuie sobie ná sto y ná dwádźieśćiá grzywien / y ná kaźn śiedzenia w wieżieniu ábo iáko sąd skaże: y chce ćie o to pokonáć / práwnie bedźieß odpowiedał.

Pro capite occiso.

PRo eo, quia tu occidisti patrem ipsius, nobilem N. de N. quam occisionem Ministeriali terrestri N. de N. & nobilibus obduxit, & super te protestatus est: quod caput patris sui prefati pēsat sibi ad 120. marcarū, & ad pœnam carceris, aut prout iudicium decernet: & vult te pro eodem conuincere. Iudicialiter responsurus.

O Bliskość.

HL 43/77. HP.támże.

11. Iżeś ty pośiadł y dźierżyß bliskość iego / to iest / wieś N. y iego dźiedźictwo: do którego on iest bliżßy niżli ty: po ßláchetnym niegdy N. stryiu swym rodzonym. Które dobrá przerzeczoné ßácuie sobie ná dwieśćie grzywien pieniedzy / y ták wiele ßkody / práwnie bedźieß odpowiedał.

Pro propinquitate.

PRo eo, quia tu possedisti & tenes propinquitatem ipsius, videlicet villam N. & eius hæreditatem, ad quam ipse est propinquior, quàm tu, post nobilem olim N. patruum suū germanum: quæ bona præfata extimat sibi ad ducentas marcas pecuniæ, & in totidem ipsum damnificasti. Iudicialiter responsurus.

O Rozdźiał.

Zyg.fo.50. B. HL 43/ 77.HP támże.

12. Iż ty nie chceß z nim podźielić dóbr dźiedźicznych N. których połowicá N. nań należy: á on z tobą chce sie dźielić. Co sobie ßácuie ná sto grzywien pieniedzy / y tákże wiele ßkody / práwnie bedźieß odpowiedał.

Pro diuisione.

PRo eo, quia tu non vis cum ipso diuidere bona hæreditaria N. quorum medietas ipsum N. concernit, & ipse tecum vult, quod sibi pensat ad centum marcas pecuniæ & totidem damni iudicialiter rsponsurus.

A minorennibus adultis contra Tutorem.

HL43/77.

13. CItat te seu citant: quia tu existens iure naturali, seu inscriptionis paternæ, aut datiuo, tutor, non fecisti sibi hactenus rationem, de bonis mobilibus & immobilibus, vestibus videlicet, auro, argento, pecudibus, supellectili domestica, equis, bobus, vaccis, ouibus, capris, prædiis &c. post olim: A. B. patrem ipsius legittimum in tuam tutelam & administrationem assumptis, quarum etiam rerum omnium, publicum & authenticum inuentarium non fecisti: in damnum ipsius Actoris, seu quondam pupilli tui. Quæ omnia pensat sibi contra te ad C. marcas pecuniæ: & totidem damni:

vel

vel prout ius decernet. quæ tibi latius omnia in termino declarabuntur, iudicialiter responsurus.

Similis etiam citatio fit à pupillo, contra eundem Tutorem: pro non reddita ratione, de censibus cuiuslibet anni, & iumentis indomitis.

Pro redimendis bonis á propinquo venditis.

14. Citat te pro eo: quia tu tenes & possides bona A B. à Nobili C. D. fratre vel patruo, alioue propinquo ipsius, tibi vendita: ad quæ tenenda ille est iure naturali propinquior quàm tu. Ideo vt stares, inscriptiones tuas legittimas ostenderes, pecuniam ab eo reciperes, & de bonis eisdem ipsi consce nderes, iudicialiter sis responsurus, Datum. HL43B/78

O wykupno dóbr záſtáwnych.

15. Pozywa ćie ku bránіu pieniedzy: które ſie mieniß mieć ná dziedzictwie/ to ieſt wśi N. zápiſáne A dla tego/ ábyś ſtánął/ y zápiſy twé przed ſądem vkazał/ y pieniądze wźiął: á iemu iáko dziedźicowi z dóbr iego przerzeczonych práwnie zſtąpił. Dan.

Tákowy pozew wyßéy nápiſány może też bydź ná położenié kśiąg nie czekawßy Roków/ á to będźie ná woli powodowéy.

Pro redimẽdis bonis obligatis.

Citat te ad recipiendũ pecunias: quas te, in bonis ipsius hæreditariis, videlicet villa N. prætendis habere inscriptas. Et ideò vt stares & inscriptiones tuas coram iudicio ostenderes, & pecunias reciperes, sibiq; tanquã hæredi de bonis ipsius præfatis iudicialiter consce nderes. Datum. Zyg wPio. 1523. fo. 51. HL. 43. B/ 78. HP. 487.

Citatio suprascripta potest fieri etiam, ad Actorum positionem: non expectata celebratione Terminorum. & hoc fiet in arbitrio Actoris.

In Maiori tamen Polonia Tenutarius, etiam coram iudicio vel officio Castrensi, conuenitur.

O Kmiećiá zbiegłégo ábo inégo poddánégo.

16. Iż Ty iemu nie chceß wydáć robotnégo N. Kmiećiá iego ze wśi N. z któréy vćiekł do twéy wśi N. którégo v ćiebie we wśi twéy N. áreſtował z Woźnym Ziemſkim N. z N. Którégo ſobie ßácuie ná dźieśięć grzywien/ y ná ták wiele ßkod práwnie będźieß odpowiedał.

Pro Kmetone profugo siue quouis alio subdito.

Pro eo, quia tu non vis sibi extradere laboriosum N. Kmethonẽ ipsius de villa N. ad villam tuam N. profugum: quem apud te in villa tua præfata N. arestauit per Ministerialem Terrestrem N. de N. quem sibi pensat ad decem marcas & totidem damni, iudicialiter responsurus. Tenże támże HL 41/ 74. HP tam.

O Rękoiemſtwo.

17. Iżeś Ty ręczył zá ßláchetnégo N. z N. zápłáćić dwádźieśćiá grzywien pieniedzy/ ná czás iuż przeßły: których dwá dźieśćiá grzywien áni on ſam N. iáko dłużnik/ ániś ty zań iáko rękoymia nie zápłáćił. O które ćie pozywa/ y o ták wiele ßkody/ práwnie będźieß odpowiedał.

Pro cautione fideiussoria.

Pro eo quia tu sibi fideiussisti pro Nobili N. de N. soluere viginti marcas pecuniarum ad tempus iam præteritum: quas viginti marcas nec ipse N. prĩcipalis: nec tu tanquam pro eo fideiussor, soluisti: pro quibus te citat, & in totidem ipsum damnificasti, iudicialiter responsurus. Zyg. wPio. 1523. fol. 51. HL44/79. HP 487.

O pobránié śiáná ábo zboża.

18. Iżeś mu ty wźiął gwáltownie dźieśięć kopic śiáná ná łące iego dźiedźiczney wśi N. roboty iego. Które śiáno ßácuie ſobie ná dwádźieśćiá großy/ y ták wiele ßkody/ práwnie będźieß odpowiedał.

Pro receptione fæni.

Pro eo, quia tu recepisti sibi violenter decem cassulas fæni, in prato ipsius hæreditario, villæ A. laboris ipsius, quod fænũ pensat sibi ad viginti grossos & totidem damni, iudicialiter responsurus. Támże.

O podeptánié y ſpáśienié zboża.

Támże.

19. Iżeś ty puśćił chcący gwałtownie czeladź twą z końmi y z bydłem ná dźiedźictwo iego N. y potłoczyłeś mu zboża rozmáyté iego roboty. Które ſobie ſzácuie ná trzydźieśći grzywien pieniedzy / y ták wiele ſzkody / práwnie bedźieſz odpowiedał.

Pro conculcatione & depaſtione frumentorum.

PRo eo: quia tu immiſiſti de induſtria & violenter, familiam tuam, cum equis & pecoribus, in & ſuper hæreditatem ipſius A. & cōculcaſti ſibi frumenta diuerſi generis, laboris ipſius, quæ ſibi penſat ad triginta marc: pecuniarum: & totidem damni, iudicialiter reſponſurus.

Pozew do gotowégo pozwu po śmierći oycá ábo którégokolwiek przodká, którému ieſcze nie przypadł był Rok.

Zyg. w Pio. 1523. fol. 51. HL 44/80. HP 488.

20. KTóry ćie przypozywa do gotowégo pozwu ſzláchetnégo niegdy oycá przerzeczonégo ſzláchetnégo N. potomká: którym ćie przerzeczony niegdy N. oćiec iego pozwał oto á oto. *Y niech bedźie włożon pozew oycowſki, y ták niech bedźie zámkniono.* A przerzeczona ſpráwá przynależy ná przerzeczonégo N. iáko potomká ábo ſyná prawdźiwégo przerzeczonégo N. Dla tego ábyś ná przerzeczoné rzeczy przerzeczonemu N. iáko potomkowi práwnie odpowiedał.

Adcitatio, ad paratā citationem patris, fratris, vel cuiuſcūq, anteceſſoris mortui: cuius citationi terminus nondū venerat.

QVI te concitat, aliâs przypozywa / ad paratam citationē Nobilis olim A. patris prædicti Nobilis B. legittimi: qua te præfatus olim A. pater ipſius citauerat: videlicet pro eo: *Et inſeratur citatio patris: et taliter concludatur*: Et præfata actio concernit prædictum B. tanquam filium legittimum prædicti A. ideo ad præmiſſa prædicto B tanquam Succeſſori, iudicialiter reſponſurus.

Gdyby oćiec ábo iny przodek wkroczywſzy w práwo: ábo nápiſawſzy Rok, ábo zdawſzy pozwánego vmárł.

Zyg. w Pio. 1523. fol. 52. HP. 488.

21. KTóry ćie przypozywa ku gotowému pozwu y ſpráwie / y ku gotowému Rokowi. *A ieſli Rok ieſt przepełzły: tedy niech bedźie nápiſano:* Ku przeſzłému Rokowi / który ieſt przepełzły ná ten á ná ten czás etc. y ku wſzytkim poſtepkóm ſądowym ſzláchetnégo niegdy N. oycá przerzeczonégo B. y do tego punktu / ná którym zoſtáłá ſpráwá dla śmierći przerzeczonégo ſzláchetnégo niegdy N. oycá przerzeczonégo B. Do którey ſpráwy ſam B. ieſt bliżſzy / y ná niego należy iáko ná ſyná po oycu: iáko pozew y poſtepek ſpráwy iego w kſiegách Ziemſkich ſzérzey obmawia: to ieſt o te á o te ſumme. Dla tego ćie przypozywa / ábyś pilnowáł: gdy poſtąpi do dálſzych ſtopniów y poſtepków práwnych. *A ieſli ieſcze nie było wkroczono w práwo, niech bedźie zámkniony pozew tym ſpoſobem:* Ná przerzeczoné rzeczy práwnie bedźieſz odpowiedał. *Ale ieſli bedźie po zdániu wzyſku, ábo po vczynieniu Dekretu: tedy ták niech bedźie zámkniono:* Bedźieſz ſądownie przeſłuchywał / gdy przećiwko tobie dálſzych poſtepków bedźie pátrzał.

Dum pater, aut alius inteceſſor, lite conteſtata, ſiue ſcripto termino, aut cōdemnato reo, mortuus fuerit.

QVI te concitat aliâs przypozywa ad paratam citationem & actionem: & ad paratum terminum, *Si terminus eſt tranſlapſus. tunc ſcribatur*: Ad trāſlapſum terminū, qui ſibi tranſlapſus eſt in termino &c. Et ad omnes actus iudiciarios Nobilis olim N. patris prædicti N. & ad eum pūctū, in quo ceſſauit cauſa morte præfati Nobilis olim N. patris prædicti N. ad quam actionem ipſe N eſt propinquior: & eum concernit, tanquam filium poſt patrem: prout citatio ad proceſſus cauſæ ipſius in actis Terreſtribus N. latius diſponit: videlicet occaſione ſummæ centū marcarum. Ideo te concitat aliâs przypozywa / ad attentandum ipſum, procedi ad vlteriores gradus & proceſſus iudiciarios. *Si nondum erat lis conteſtata concludatur*: Ad præmiſſa iudicialiter reſponſurus. *Sed ſi poſt condemnationem in lucro, vel poſt latam ſententiam: extunc ita concludatur*: Ad præmiſſa iudicialiter attentaturus procedi ipſum contra te ad vlteriores gradus.

Pozew przepełzłego przypozwu.

22. Który cię przypozywa do gotowégo pozwu przepełzłégo/ który iemu przepełzł ná Rocéch ziemskich w N. iuż przeszłych: którym cię był pozwał o to etc. A niech będzie wpisan pozew/ á potym niech będzie zámkniono: Práwnie będziesz odpowiádał.

Od Kmiećiá álbo od innègo poddánègo.

23. Abyś stánął ná przećiwko N. z N. Kmiećiowi y poddánému szláchetnégo N. z N. dziedzicowi. Który cię pozywa o to: iżeś ty iemu wziął gwałtownie wołu/ który stał zá trzy grzywny pieniedzy: y onégoś w tákże wiele vszkodził/ práwnie będziesz odpowiádał. A Pan iego przerzeczony N. stoi o winę iego trzech grzywien przy przerzeczonym N. poddanym swym. Datum.

O Gránice.

24. Który cię pozywa ku czynieniu gránic miedzy dobry iego N. dziedzicznémi Wśi N. z iednéy strony/ á twémi dziedzicznémi Wśi N. z drugiéy strony: ábyś pilnował/ gdy iemu powództwo będzie skazano mocą ninieyszégo pozwu/ práwnie będziesz odpowiádał.

Od Kmiećiá ábo innègo poddánègo, o nie czynienié spráwiedliwośći.

25. O To: iż iemu nie chcesz vczynić spráwiedliwośći z robotnym N. Kmiećiem y poddánym twoim ze Wśi twéy N. który iemu wyrąbał drzewá rozmáitégo w gáiu iego/ ná dziedzinie Wśi N. któré nie vczynienié spráwiedliwośći szácuie sobie ná dziesięć grzywien pieniedzy / y ták wiele szkody.

Wtóry pozew po zdániu w Contumácyą.

26. Pozywa cię powtóré/ iáko cię zdał ná Roku pierwszym ná Rocéch ziemskich N. iuż przeszłych w winie niestania/ wedle swégo pierwszégo pozwu: którym cię

Citationis translapsæ adcitatio.

Qui te concitat aliâs przypozywa ad paratam citationem translapsam: quæ sibi est translapsa in Terminis Terrestribus in P. iam præteritis, qua te citauerat pro eo &c. Et eo inseratur citatio: & concludatur, iudicialiter responsurus.

Zyg. fo. 52. B. HL 44/ 79. HP 489

A Kmethone siue alio quouis Subdito.

Sigismūdus, Dei gratia Rex Poloniæ &c Tibi Nobili A. hæredi de B. aliisque omnibus bonis tuis, mobilibus & immobilibus, per te quocunque Iure possessis, iuribus aliarum personarum in eisdem nihil nocendo, Mandamus. vt in terminis C. in D. proximè celebrandis, ad instantiam laboriosi E. de F. Kmethonis & subditi Nobilis N. de eadem N. hæredis, qui te citat pro eo, quia tu recepisti sibi violenter bouem, valoris trium marcarum pecuniæ: & ipsum in totidem damnificasti, Iudicialiter responsurus.

Tenże tám że HL 42. B/76. HP. 489.

Et Dominus ipsius præfatus C. stat pro pœna sua trium marcarū, iuxta prefatum A. Subditum suum. Datum &c.

Granicierum.

Qui te citat ad faciendum granicies seu limites inter bona ipsius N. hæreditaria villæ N. ab vna: & tua etiam hæreditaria villæ N. partibus ab altera: & ad attēdendum sibi N. decerni Actoratum vigore præsentis citationis, Iudicialiter responsurus.

Támże Sig. fol. 52. B.

Pro non administratione iustitiæ.

Pro eo, quia tu nō vis sibi iustitiam ministrare cum laborioso N. Kmethone & Subdito tuo de villa tua N. qui sibi excidit robora diuersi generis in Gaio ipsius, in hæreditate villæ N. quam non administrationem iustitiæ pensat sibi ad decem marcas pecuniæ, & totidem damni.

HL 43/ 77. HP 489.

Secundæ Citationis post condemnationem in pœna Cōtumaciæ.

Citat te secūdò, prout te condemnauit in termino primo in Terminis Terrestribus in N. iam præteritis, in pœna Contumaciæ, iuxta suam primam citationem, qua te citauit pro eo &c. *Et inseratur citatio originalis : et concludatur:* Iudicialiter respon-

Tenże tám że fo. 53. HP 489.

ćie pozwał o to ꝛc. Y niech będźie piérwszy pozew wpisan / y ták niech będźie zámkniono: Prawnie będźiesz odpowiádał.

sponsurus.

Przypowiástu obyczay po zdániu w zysku.

Zyg. fol. 53. HP 490.

27. Który ćie przypowiescza ku záplaceniu y dosyć vczynieniu o té wszytkié rzeczy / o które ćie zdał ná Roku záwitym ná Rocéch ziemskich N. iuż przeszłych wedle swégo pozwu o Zysk: w którym ćie pozwał o to ꝛc. *Y niech będźie włożon pozew, y ná mieyscu tego słowá*, Będźiesz odpowiádał / *niech będźie zámkniono*: práwnie dosyć vczynisz.

Concitationis aliâs *przypowiástu* post cōdemnationē in lucro.

QVia te concitat aliâs przypowiescza ad soluendum & satisfaciēdum pro his omnibus pro quibus te condemnauit in termino peremptorio in terminis Terrestribus in N. iam præteritis, iuxta suam citationem lucro pro toto, qua te citauerat pro eo &c *et inseratur citatio, et concludatur loco responsurus*, Iudicialiter satisfacturus.

Pozew z Vrzędu Podkomorzégo.

Pátrz wyszéy fol: 416. lege 8. N. N, Podkomorzy.

Pozew Zamkowy ná skárgę.

Pátrz tákże wyszéy fol: 432. lege 19. N. Stárostá.

Przypowiást po vczynieniu skazánia zá rzecz osądzoną.

Zyg. fo. 54. HP 491.

28. Który ćie przypowiescza ku dosyć vczynieniu y záplaceniu iemu stá grzywien przez Sąd ziemski N. które ná Rocéch ziemskich w N. blisko przeszłych ná ćie są skazáné: y ábyś pilnowáł / gdy przyśieże ná szkody / które ztąd ma. A ták ábyś stánął / y zá wszytkié rzeczy przerzeczoné y zá winy dosyć vczynił.

Cōcitatio alias *przypowiást* post latam sententiam pro re decreta.

QVi te concitat aliâs przypowiescza ad satisfaciendum & soluendum sibi cētum marcas per Iudicium Terrestre N. in terminis Terrestribus in N. proximè præteritis sibi super te decretis: & ad attendandum ipsum iurare super damnis exinde secutis: ideo vt stares, & pro premissis omnibus, & pro pœnis satisfaceres. Dat:

Iáko przypowiást ma być zámykan.

Zwy. 150. La 124. HP 491.

29. W przypowiástu nie / sądownie będźiesz odpowiádał / ále / sądownie dosyć vczynisz / zwykło być y ma być pisano.

ITem in cōcitatione, non, Iudicialiter respōsurus, sed, Iudicialiter satisfacturus, scribi consueuit & scribendum est.

Co sobie kto ná pomoc ná roku przypowiesczonym bráć może.

Zwyc. La. 122. HL 180. B/321. HP 224.

30. GDy ten ná kim práwo przewiedźiono będźie przypowiesczon ku dosyć vczynieniu / nie może nic inégo sobie ná pomoc bráć przećiwko powodowi: wyiąwszy iesliby zdánié nie było spráwiedliwé w przezysktách / álbo iesliby imie iné było nápisano w pozwie / á iné w przypowiesczeniu. A ták iesliby przypowiesczenié było złé z strony przyczyn wyszéy opisánych: tedy powodowa stroná stráći to / o co pozywálá.

De iniusta concitatione ad satisfaciendum.

ITem concitatus ad satisfaciendum, non potest aliquid sibi in auxilium recipere, contra Actorem: excepto quòd condemnatio minus iusta esset, in perlucro: vel si nomē aliud esset scriptum in citatione, quàm in Concitatione. Et si Concitatio ex hoc esset mala, videlicet ex condicionibus superiùs descriptis: tunc Actor amittit id, pro quo citauit.

O przypozwiéch po śmierći królewskiéy y Sędziów.

Po śmierći

31. Po śmierći królewſkiéy y Sędziów wſzelákich declárujemy: Iż przypozwów żadnych ták do ácktciiéy iáko y pozwów/ bądź w ziemſkim ábo mieyſckim práwie nie ieſt potrzebá: Tylko gdźieby oſobá która ex litigantibus vmárłá. Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 57.

O znoßeniu Pozwów.

32. Ktoby dobrá iákie trzymał/ ná któréby práwo kto inßy przewodźił/ ma czynić z nim pro deportatione citationum, niż wynidźie rok y ßeść niedźiel: wyiąwßy gdyby kto niewiedźiał o przewodźie práwnym o co ma przyśiądz/ſaluo tamen iure fœminei ſexus & pupillorum, de præſcriptionibus ſancito. Tenże w Krák. 1588. fol. 35.

Inſtigatorſkich ártykułów reieſtr y formá pozwów.

33. Pozywa ćie: Iżeś ty zápomniawßy dobrégo obywátelá y wiernégo poddánego powinnośći/ mówił to ábo owo przećiw perſonie Królewſkiéy: álbo też (czego Boże nieday) potáiemnie ná iego ſkáze práktykował: przez co záſłużyłeś te ábo owé káźni: iákoć to ßérzéy bedźie ná Rocéch wyłożono.

Item, Iżeś ty kaźni śiedzenia / Nam y Rzeczypoſp: przewinionéy nie wyśiedźiał.

Item, Iżeś ty ſądy/y Commiſſarze y ſéymów pokoy poſpolity wzruſzył / álbo Poſłóm náßym gwałt vczynił.

Item, Iżeś ty dobróm ſkárbowym w tym á w tym/ te ábo owe ßkode wyrządźił/ y z onych pieniądze / które od Nas odbieráné bywáły / y dochody cynßów z dóbr náßych / ábo cynß ná śie zátrzymał.

Item, Iżeś ty ſol nád zákazánié náßé poſpolité tám ábo owdźie przewoźił.

Item, Iżeś ty morze náßé zbóycámi morſkimi nápełnił/y towáry do brzegu wyrzuconé przywłaſczyłeś ſobie.

Item, Iżeś ty rzéki ſpuſtné przenágábał.

Itē, Iżeś ty gośćiniec náß śćieśnił/ ábo záśiadł/ záwárł/ ábo zaléwkiem zálał / ábo gorßy mieyſcem obróćił / ábo też odwróćił.

Item, Iżeś ty ßlák gdźie konie ábo woły gonioно z Korony nád dekret królewſki vgániał.

Item, Myto y Cło nowé ſobieś wymyślił: ábo też rzeczy/ któré z Commiſsiiéy ná Nas przypádły gwałtemeś pobrał.

Item, Monete fałßywą kułeś / ábo też wnióſłeś.

Item, Iżeś win / któréś nam przepadł/ ábo ſkárbowi náßému nie zápłáćił.

Item, Iżeś ty wpadł w wine peculatus : aliâs ſkarb poſpolity zoßukániem vßkodźił.

Item, Iżeś ty famoſum libellum álbo Páſquillus vczynił: ábo dla iákiégo inégo złéğ vczynku w wine wpadł. Item,

Farrago citationum Regiorū ad inſtantiam Inſtigatoris Regii ſeu fiſci procuratorum.

Citat te: quia tu poſtpoſito boni ciuis & fidelis ſubditi officio, hoc vel illud, in & contra perſonam noſtram Regiam dixiſti: vel (quod abſit) machinatus es: per quod hanc vel illam pœnam ſtatuti commeruiſti, prout tibi in termino latius declarabitur. Zyg. w Pio. 1522. fol. 32. HL 42/ 76. HP.

Vel pro hoc aut illo nobili occiſo pœnam carceris nobis & R. P. debitam non ſuſtinuiſti.

Iudicia, Commiſſarios, Conuentus, vel Legatos noſtros violaſti.

Bonis fiſci his vel illis, hoc vel illud damnum intuliſti, ex illiſué pecunias à Nobis tolli ſolitas, exactiones cenſuum de bonis noſtris, vel penſionem retinuiſti.

Sal præter prohibitionem noſtram publicam huc vel illuc intuliſti.

Mare noſtrum pyratis armaſti: res ad litus eiectas occupaſti.

Flumina nauigabilia impediſti.

Vias noſtras inſediſti, coarctaſti, interclusiſti, inundaſti, deterioraſti, auertiſti.

Equireas vel boues extra regnum, pręter publicum decretum egiſti.

Vectigalia & Thelonia noua inſtituiſti, ex commiſſoque ad Nos deuoluta vi accepiſti.

Monetam falſam cudiſti vel intuliſti.

Has vel illas pœnas ex iudicato Nobis & noſtro fiſco prouenientes non ſoluiſti.

Vel ob crimen peculatus, famoſorum libellorum vel ob aliud facinus incurriſti. Virginē

Item, Iżes ty/ pánne/ wdowe/ ábo żone tego ábo owégo vnióśł y zgwałcił.

Virginem, viduam, vel vxorem huius vel illius rapuisti & violasti.

Item, Iżes ty gléytowy list wiáry pospolitéy temu ábo owému dány ábo posłány/ złamał/ zátrzymał.

Literas publicæ fidei, huic vel illi per nos datas, amissas, conuentus, belliué denunciatiuas, retinuisti & accepisti.

Item, Iżes ty listy séymowé / ábo Wici woienné odebrał y zádźierżał.

Item, Iżes ty ślub obowiązku złamał.

Fidem sponsione obligatam, fregisti.

Itē, Iżes ty woysko zebrawszy názamek tego ábo owégo reką nieprzyiaćielską dobył/ w czym pokóy R. P. zruszywszy/ ábo też woysko nád dekret séymowy zá gránice do nieprzyiaćiół wywiódł.

Collecto exercitu, castrum huius vel illius hostiliter turbandoque pacem regni publicam expugnasti: vel illum ad hostem regni, præterué decretum comitiorū extra regnum eduxisti.

Item. Iżes ty w bitwie plácu nie dostał: aliâs vćiekł.

Statione profugisti.

Item, Iżes ty táiemną ráde/ tobie zwierzoną/ dźiáłá/ zbroie/ prochy do dźiał/ woysko/ zamki/ ábo miástá násze nieprzyiaćiołóm ná zdrádźie wydał.

Consilia tibi credita, tormenta, arma, pixidarium puluerem, exercitū, castraué aut oppida nostra hostibus prodidisti.

Item, Iżes ty ná woyne pospolitégo ruszenia / ábo też żołd służby woiennéy wźiąwszy/ niedosłużył/ etc. A inné podobné tym ártykułóm.

In publica expeditione, vel accepto stipendio non meruisti, & id genus alia.

POZYWANIA. Tit: VI.

Nadworné.

Bez powodá y bez wyráżonéy rzeczy żaden pozywáć niéma.

Sine certo Actore & causa nemo citare debet.

Káz. w Wis 1368. La. 37 HL. 5/ 9. wys. fol. 491. práwo 17. Podobieństwo.

O tymże masz wys. fo. 519. prá. 7. Ktorzykolwiek.

1. QVòd deinceps, sine certo Actore & causa expressa, non debent decernere, nec dare aliquas citationes. Sed & ij, qui habent ius in his vel illis bonis, libertate que communi gaudent, non citentur: nisi per literas nostras, & nostri cuiuscunque legitimi Iudicis: illique per literas duntaxat citentur. Sed curia nostra præsente vel iudicio generali nostro existente, poterit officialis ad mandatum nostrum, vel nostri Capitanei seu Iudicis, sine litera citare, in hospitio aut in foro.

To práwo wyssé z Laskiégo ze dwu praw vczynionè: v którègo ták stoi. Art.

DE CAVSIS CRIMINALIBVS IN ABSENTIA ACTORIS REX VEL CAPITANEVS COGNOSCERE NON DEBENT.

Laski. 37.

2. STatuimus quòd in causis criminalibus in absentia accusantis seu Actoris, cuius interest, Nos vel nostri successores aut Capitanei nostri cognoscere non debemus: nec aliquem hominem condemnare, nisi conuictum iudicio, & confessum.

La. támże.

Decernimus etiam declarando, quòd Nos vel Capitaneus noster, vel Palatinus, vel Iudex, vel Subiudex, vel Officialis, qui dicitur Woźny / habeant facultatem dandi Ministerialem ad citandum. Ita quòd qui habent ius, non citentur nisi per literas nostras vel nostri Capitanei, illiq; per literas duntaxat citentur.

Sed curia nostra præsente: vel iudicio nostro generali existente: poterit Officialis ad mandatum nostrum vel nostri Capitanei seu Iudicis sine litera citare in hospitio aut in foro.

Pozywánia y Terminy zá Dworem bydź máią wedle státutów.

Citationes & termini post Curiam iuxta statuta dari debent.

Citatio-

3. Citationes & terminos, qui post curiam vulgo appellantur, non aliter dari & præfigi faciemus, quàm iuxta statuta Regni nostri super ipsis edita.

Zyg. w Pio. 1538.

Pozwány zá Dworem żaden od Instigatorá bydź niema, iedno o rzeczy osobie Królewskiéy należącé.

4. Naprzód zábiégáiąc temu/ áby ludźie niepotrzebnie wyćiągáni zá Dworem náßym nie byli/ vstáwiamy: Iż Instigator náß niéma nikogo pozwáć ad instantiam suam, áni osoby náßéy/ áni zá deláćyą strony/ tylko o rzeczy własnie należącé osobie/ zwierzchnośći/ pożytkóm/ y imioniom náßym. A ktoby sie ważył o inßé rzeczy/ niż o té które własnie sądóm náßym należą/ zá Dworem ábo ná séym wyzywáć: táki ma bydź támże we stu grzywien winy stronie przekazan.

Nemo euocare quempiã post Curiam, nisi pro re fisci Regij debet.

INprimis occurrẽdo incommodo huic, ne subditi nostri post Curiam nostrã leui de causa citentur, statuimus: quòd Instigator noster, neminem ad instantiam sui citare debet, neq; ad instantiam nostram, seu ad delationem partis: tantùm pro bonis, merè ad nos pertinentibus: vtputa personæ bonis & supereminentiæ nostræ attributis. Qui verò contra hoc statutum aliquem, pro aliis rebus, quàm iis, quæ ad iudicium nostrum pertinent, citare præsumpserit, vel post Curiam, vel ad Comitia; talis centum marcarum pœnæ, parti succumbet.

Zyg. Aug. w Wárß. 1557. HL 25. B/ 47. HP 448.

O tymże.

5. Też ná częsté skárgi Posłów Ziemskich od Rycerstwá wßytkiégo/ którzy nomine fisci nostri zá Dworem ledá o co ćiągnieni byli y bywáią/ vstawiamy: że ni ócz nomine fisci nostri ludźie pozywáni bydź nie máią: iedno ktoryby nam zimion náßych dosyć nie vczynili.

Zyg. Aug. w Piotr. 1562. HP. 51 lege Co sie tknie. &c.

Popárćié tego práwá. Articulo: FISCVS.

6. Iż o rzeczy niektóré/ które skárbowi náßemu nie należą/ poddáni náßy nomine fisci, pozywáni bywáią etiam extra Regnum, przeto ná prosbę Posłów Ziemskich ták declárujemy/ áby wedle Constituciéy Anni 1562. nikt nie był pozywan zá Dworem/ iedno Dźierżawcá ktoryby prowentów z dóbr náßych nie oddał. A wßyscy którzy są in contrarium spozywáni/ tedy oné decreto generali wolné czynimy/ teraz y nápotym czásy wiecznémi.

Zyg. Aug w Piotr. 1567. Con. 75.

Pozwem Nadwornym tylko gdy Król w którey źiemi iest, ßláchtá pozywána bydź ma.

7. Iż Termin/ ábo iáko mówią/ Nadworny Rok wielóm ludźióm trudnośći przynośić zwykł/ dla tego: iż niekiedy ći/ którzy spráwy pospolité przy nas odpráwuią/ nie vważnie y vpornie od kożdégo zwykli bydź pozywáni/ y w spráwách Rzeczypospolitéy zátrudniáni: vstáwiamy.

Aby nápotym/ gdy my bedźiemy w Ziemiách Máłéy Polski/ żaden okróm tego/ który w onychże źiemiách mießkánié ma/ przed nas Nadwornym pozwem nie mógł bydź pozwan/ o summe w státućie opisáną. Tákże gdy bedźiemy w źiemiách Wielkiéy

Sed citatio Curialis, solùm Rege in aliqua terra existente, fit.

QVia terminus (vt vocãt) Curialis, aliâs, Nadworny Rok/ multis hominibus difficultates adferre solet: propterea quòd interdùm hi, qui negotia publica apud nos obeũt, passim & temere ab vnoquoque citari solent, & in actionibus publicis impediri; statuimus. Quòd deinceps Nobis in terris Minoris Poloniæ existentibus, nemo nisi in eisdem terris domicilium habens citari ad nos termino Curiali poterit: pro summa, in statuto descripta. Et similiter, nobis in terris Maioris Poloniæ agentibus, nonnisi ex eisdem

Zyg. w Pio. 1507. fo 21. HL 40/ 72. HP. 28.

kiey Polski / tylko z tychże ziem ślachtá do sądu Dworu nászego ma bydź pozywána.

A spráwy przed námi nieskonczone / do Powiátu pozwánego máią bydź odesłáné: które Sędzia Ziemski będźie sądźił / y ná Rocéch o wszelką summę: o którą przed námi rzecz sie pocznie.

dem terris Nobiles citari, ad iudicium Curiæ nostræ debebunt.

Causæ verò coram nobis non terminatæ: ad districtum Rei seu citati remittentur: quas Iudex Terrestris iudicabit, etiam in terminis particularibus de quacunq; summa, pro qua coram nobis actio fuerit incepta.

Pozwem nie spodźiánym Nadwornym ábo sądowym, pozwány ma wźiąć spráwę ná piśmie, áby ná nię odpowiedał.

Qui inopinatè, ac ex improuiso, in Curia, ad Regis vel Iudicis audientiã citãtur: debitè causa per iudicem seu pro Actorẽ exponatur: & deinceps nõ solis verbis, sed in scripto detur.

Káz. wielki w Wislicy. 1368. La. 12 B. HL 40/72. HP 28.

8. Gdyż w rosmysle dobrym záleży mátká cnot discretio, to iest / dobré rzeczy vważenié y rozeznánié: przydawa sie częstokroć: iż niektórzy nászy słudzy / ábo ini iákokolwiek ná Dworze nászym postánowieni / ábo v sądu zástáni / z tráfunku nád nádźieie przed nas / ábo przed Sędźiego bywáią wyzywáni: y questie ábo spráwy / o których namnieý nie myślili / bywáią im zádawáné: á ták chcąc oboie strone obwárowáć / áby rzeczonym obyczáiem pozwáni z dobrym rozmysłem y vważeniém ná rzeczy sobie zádáné odpowiedáli / á powodowé strony w swoich spráwách nie były omylané / vstáwiamy:

Iż gdy kto ná Dworze nászym ábo ná sądźie będźie ználeźion / y przed nas ábo Sędźiego nászego bytność obyczáiem przerzeczonym wyzwan: tedy powodowa stroná / ábo sam Sędźia one spráwe pozwánému dowodnie ma przełożyć / y ná piśmie będźie powinien oddáć: áby odpowiedał ná też rzecz y pytánié.

Præterea, cùm in deliberatione consistat mater virtutum ipsa discretio, contingit plerunq;: quòd aliqui nostri familiares, vel alii quomodolibet in curia nostra constituti, vel in iudicio arestati, inopinatè ad nostram vel Iudicis audientiam euocantur. & quæstiones, de quibus minimè cogitauerunt, eisdem mouentur: Ideo parti vtriq; prouidere cupientes: & vt dicto modo citati, cum bona deliberatione & discretione, super propositis respondeant: neué actores suis quæstionibus, siue causis frustrentur, statuimus.

Quòd cùm aliquis in nostra Curia, vel in iudicio inuentus, vel ad nostram vel nostri Iudicis præsentiam fuerit modo præmisso euocatus, actor seu ipse Iudex, quęstionem siue causam, debitè citato exponere, & in scriptis tradere teneatur: vt respondeatur eidem quæstioni.

Pozwowi Nadwornému o Dźiedźictwo ábo o summę czterdźieśći grzywien, Rók we trzy Niedźiele ma bydź: á o mnieyszą summę ábo o krzywdę, názáiutrz może czynić.

Citatio Curialis pro hæreditate.

SI quæstio fuerit hæreditaria, vel pro magna pecuniæ summa, scilicet pro quadraginta marcarum: terminus videlicet trium septimanarum, per Iudicem eidem assignetur: aliâs, si pro minori debito, vel pro iniuria verbali: in crastinum terminus prorogetur.

Laski támże HL. támże HP. támże.

9. Jeśli spráwá będźie o Dźiedźictwo / ábo o wielką summę pieniędzy / to iest / o czterdźieśći grzywien: Rók przez Sędźiego we trzy Niedźiele ma bydź mu náznáczon: ále o mnieyszy dług / ábo krzywdę słowną do iutrá Rok niech będźie przedłużon.

Skázonè iest to wyższè práwo.

Abrogatur hæc lex de citatione curiali.

Zwyc. La. 111, HL 40. B/72, HP 29

10. O Gránice álbo o dźiedźictwo / żaden niemoże pozwáć drugiego nadwornym rokiem.

ITem pro graniciebus, atq; pro hæreditate, nemo potest citare alium citatione verbali, aliâs Nadwornym Rokiem.

Ná- Deinceps

Ná potym iedno o summę pozwy Nadworne niech nie będą.

Deinceps tantum pro Summa, Citationes Curiales sint.

11. Vstáwiamy iż żaden pozwan przed nas Rokiem Nadwornym nie będźie mógł/ iedno o summe w státućie opisaną.

Statuimus, quòd nemo citari ad nos termino Curiali poterit: nisi pro Summa in Statuto descripta.

Zyg. w Pio. 1517. fo. 25. HL 40. B/ 72. HP 29.

O Pozwiech Zadwornych generálna.

12. Zabiegáiąc temu/ áby ludźie szláchetcy nie byli wyćiągáni zá Dworem o dobrá swé dźiedźiczné y własné/ postánawiamy. Że niema bydź nikt pozwan zá Dworem/ iedno ratione bonorum, któreby były liquidi Iuris nostri Regii: to iest/ któreby były vznáne in reuisione literarum bydź dobry náſzémi Królewſkimi wolnymi/ y ná nie rewiśiie y lustráćiie zaszły/ ábo zaydą/ ábo też które w summách záwiedźioné są/ bądź stárych/ bądź ad rationem pięći kroć stá tyśiecy złotych.

Zyg. III. w Wár. 1598. fo. 7.

Tákże o Wóytostwá/ Szołtystwá/ Rudy/ Młyny/ Kárczmy/ y inné które są wedle prawá ná skupie.

A gdźiebyśmy zá iákiemi dostáteczńémi documenty máietnośći dochodźić chćieli/ któraby ná Rewiśiiey listów osądzona nie byłá/ tedy o tákié dobrá Instigator nász/ álbo komubyśmy ná to práwo dáli/ niema tego dochodźić áni pozywáć iedno ná Séym.

A ináczéy ten ktoby pozwał/ y dóbr iákich zá dániną nászą/ któreby nie były liquidi Iuris nostri zá Dworem dochodźił/ ma przepádáć stronie pozwáney pięć set grzywien winy/ o ktorą káżdému z Delatorem/ który w káżdym pozwie expressè włożony bydź ma/ inter causas officii peremptoriè czynić będźie wolno. Wáruiemy iednák że tá Constitucya Wielkié X. Litew: niema záchodźić.

Excypuiąc Szołtysy y Młynárze/ tákże Lemany Ziem Pruskich/ którzy máią ná sobie onera y służby Stárostóm powinné: oprócz/ gdyby Stárostá którégo ratione rebellionis & inobedientiæ, álbo też dla pomnożenia pożytkow dóbr stołu nászégo deferował.

Dekretá iednák nászé Zadworné przeszłé/ w spráwách ták Iuris nostri Regii, quàm ratione bonorum Caduco Iure, ex quacunque causa ná Nas przypadáiących/ in robore zostáwuiemy/ ták/ że ich áni donatararius, áni żaden in dubium wokowáć niema/ sub pœna suprascripta, in eodem foro repetenda.

A iż Kiiowskié/ Wołynskié/ y Bráclawskié Woiewództwá insze práwá máią/ y pod práwo Koronné ratione Sądów nie podpadáią/ przeto Instigator nász sam ábo z delatormi/ iesliby kogo o dobrá Szláchetckié/ Ziemskié/ rozumieiąc ie bydź nászémi pozywał/ tedy nie będźie mógł pozywáć zá Dworem/ iedno ná Séym/ pod tákąż winą wyszéy nápisáną/ która ná delatorá ma sie śćiągáć.

Ná Séym.

Pozowie kto kogo Criminaliter *ná Séym*, in Causis honorem tangentibus, *ták gotów bydź ma, iákoby pokazał rzecz tych prawdźiwą, którą pozwánému záda.*

13. Iż sie to zábieżáło: że iáko wielka licentia w ludźiech vrosłá/ iuż práwie bez wstydu ludźie nie bacząc nic ná przyrodzoną vczćiwość bez boiáźni wystepuią: to też nie mnieysza: iż sie záśie ták wiele potwarzy námnożyło: że też y bez przyczyny criminaliter pozywáią persony niewinné/ y wyćiągáią áktcyé: któreby własnie miáły bydź Ziemskié/ Grodzkié ábo Ciuiles rzeczoné/ ná Séym álbo zá Dworém przed osobe nászé: czym sie wiele omieszkiwa spráwam Koronnym/ y ludźie sie tym wielce szkodzą. A ták temu zábiegáiąc/ ze zwóleniem wszech stanów ná ninieyszym Séymie będących/ vstáwiamy: Iż ktobykolwiek ná potomné czásy pozwał iáką persone criminaliter, in causis honorem tangentibus, przed Máiestat nász ná Séym/ iákoż gdźie indźie o to pozywáć nikt niema/

Zyg. Aug. w Piotr. 1565. HP. 492.

sczypiąc

ścżypiąc go ná poczćiwośći iego: iuż ma bydź ták gotów/ iákoby vkazał rzecz bydź prawdźiwą/ którą pozwánému żąda: tákże też y pozwány ma bydź gotów ze wßytkim ku okazániu niewinnośći swéy.

A gdźieby wiec z obudwu stron tákowé wywody wątpliwé były/ ábo z któréykolwiek strony: tedy w téy mierze scrutinium ma bydź czyniono w onym Powiećie ábo źiemi: gdźie Wiécá sądzone będą/ vbi crimen commissum est.

A iż ná káżdy Rok Wiécá máią bydź w káżdym Woiewództwie: tedy wolno to będźie ták Aktorowi iáko Citato, dóydźli Wiécá/ przed Séymem przypozwáć Pozwem zá źiemską membráną stronę drugą ná Wiécá: á zá onym przypozwem ná Wiécách będźie powinien Sąd Wiécowy vczynić Scrutinium.

A naprzód wßyscy Dignitarze/ y Vrzędnicy/ y inßy świádkowie będą powinni pod sumnieniém wiádomość swoie w téy rzeczy powiedźiéć: potym y káżdy Szláchćic iny/ któryby iedno w tym był requirowan.

Gdźieby też wiec po zápozwániu Wiécá nie doßły przed Séymem/ actor ábo też citatus pozwałby ad deducendum scrutinium & audienda testimonia: tedy my ná Séymie będźiem powinni scrutatory dáć do onéy źiemie/ gdźie śie crimen sstáło/ ad inuestigandam facti veritatem.

Po którym scrutinium/ á pewnym wywiádowániu/ tedy My mamy ábo Aktorowi dowód ábo Citato odwód skazáć: to iest/ którá stroná pewnieyßé dowody zásobą będźiemiáłá

A gdźieby śie náláżło przez Dekret náß/ iż Citatus niewinnie á potwarnie pozwan był: tedy on Aktor będźie mu powinien wnet od Sądu nie odchodząc sto grzywien winy położyć/ y ná cokolwiek ná ßkody przyśięże: co pozwány ná práwo nałożył/ zápłáćić ma przy przyśiędze: y ktemu iescze dwánaśćie Niedźiel ná dnie w Wieży śiedźieć ma/ Ziemie ábo Powiátu swégo.

A wßákoż té Akcyé/ które śie ćiągną z dawnégo práwá y zwyczáiów/ choćiaby dobrze były criminales, do sądu Grodzkiégo y źiemskiégo nie máią podlégáć téy Constituciiéy.

Podwyßßono winę y karánié Articulo. O rzeczach ktore sie poczciwosci dotyczą.

Zyg. III. w Kráko. 1588. fo. 35.

14. Winę pieniężną Constituciiéy Anni 1565. o rzeczách które śie poczćiwośći dotyczą/ przećiw tym którzyby niewinné potwarnie pozywáli/ podwyßßamy/ ná dwieśćie grzywien: która záraz támże ma bydź skazána/ z śiedzeniém w Wieży/ y nagrodą ßkód wedle támtéy Constituciiéy/ z tą declárácyą:

Iż gdyby pozwány przez przyśięgę crimen obiectum dekretem náßym zbił/ táka winá ná Aktorze niema bydź skazowána.

Do Ziemstwá.

Do Sądu źiemskiégo wolno kożdemu pozwáć o wßeláką summę.	Ad Iudicium Terrestre pro quacunque summa citare licet.

Zyg. w Pio. 1523. HL 39. 128 / 70. y 231.

15. Volumus autem: vt liceat vnicuiq; pro quacunq; Sũma pecuniæ, vel iniuria hæreditaria & personali, aut bonis quibuscũque toties quoties, citare ad Iudiciũ Terrestre. Vbi Citatus parere. respondereque, tenebitur & debebit: non excipiendo se ad Terminos generales, ob summæ magnitudinẽ, vel potiùs licebit Iudicibus Terrestribus, etiam pro magna Summa iudicare: cum liceat vnicuiq; partium appellare.

Tóż práwo maß wyßéy fo. 491 lege 18.

Pozwány ieśli śie w pozwie swym ábo w Controuersiiéy bierze ná odwód, á nie dowiedźie, Causę tráći.	Causa cadit, qui non probat id, quod se probaturum recepit.

HL. 37. B/ 67.

16. Si quis in citatione, vel in controuersia sua recepit se probaturum aliquid: eaque

eaque de cauſa retulit ſe ad librum Actorum, Ius aliquod, Miniſterialis recognitionē, teſtes, ad aliudué aliquod ſummum cauſæ ſuæ fulcimentum: neque eo probat: quo cauſam ſuam lucrari voluit, perdet

O pozywániu tych, których w źiemi niemáß.

17. GDy kto o dźiedźictwo będźie pozwan/ á ſtánąwſzy v ſądu złośliwie będźie odpieral: iż Piotr ábo Máćiey ieſt w dálekich ſtronách/ który ieſt z nim weſpołek dźiedźicem: gdyż ſnadź Piotr ábo Máćiey nic práwá nie ma do tego dźiedźictwá: y dla tego on pozwány powiáda/ iż nie ieſt powinien odpowiedáć o to dźiedźictwo z tey przyczyny: iż Piotr ábo Máćiey ſą w dálekich ſtronách.

Dla tego vſtáwiamy: iż Piotr ábo Máćiey v ſądu ták miánowány zá roſkazániem Sędźiego ná iákim mieyſcu wyſokim álbo przy Plebániiey/ przy ktorey ieſt ono dźiedźictwo/ o ktore wſczyna ſie práwo/ przez Woźnego trzykroć iáwnie ma bydź wołan/ y pozwan ku poſtępowániu álbo obronie tey ſpráwy ná pewne mieyſce y ná rok.

Który ieśli nie ſtánie/ tedy nic nie bacząc ná iego nieposłuszeńſtwo y niebytność/ niech będźie poſtępowano przećiwko niemu ku ſkazániu y dokończeniu oney ſpráwy przez dekret ſkończony.

Qui ſunt in remotis partibus qualiter ſunt citandi.

DVm aliquis pro hæreditate citatur: & comparens in iudicio, malitiosè opponit: quòd Petrus vel Ioannes, in remotis partibus eſt conſtitutus, cohęres eiuſdem hęreditatis: cùm tamen forſan idem Petrus vel Ioannes, nihil iuris habeat ad eandem: ideo ille citatus dicit, ſe non teneri reſpondere, pro eadem hæreditate: propterea quòd Petrus vel Ioannes cohæredes ſui, agerent in remotioribus.

Kaź. wielki w Wiślicy 1368. La. 14 HL 40B/ 5 y 73. HP 494

Quapropter ſtatuimus: quòd taliter Petrus vel Ioannes, in iudicio nominatus, de mandato Iudicis, in aliquo eminenti loco, vel circa parochiam, de qua parochia eſt hæreditas, pro qua eadem quęſtio mouetur, per Miniſterialem tribus vicibus publicè proclamando, ad proſecutionem ſeu defenſionem cauſæ, ad certum locum & terminum; debebit citari.

Quo non comparente, ipſius contumacia ſeu abſentia non obſtante, ad deciſionem ſeu definitionem cauſæ licitè per ſententiam definitiuam procedatur.

WYZYWANIA Z POWIATV. Tituł VII.

Ktoby kogo z powiátu wyzwał, ma bydź karany zá práwem iść pozwánego.

Práwo.

1. IEſliby ſie kto ſtárżył v ſądu ábo ná Rocech ná kogo/ iż ieſt wyzwan z własnego powiátu/ tedy ten który go wyzywał/ niech będźie ßeśćią grzywien karan: ktorey połowicá ſądowi/ á połowicá ſtronie wyzwáney ma bydź záplácona. A nád to wyzwány z przyſądzeniem winy ma bydź do własnego powiátu odeſlan.

Podobnè temuż práwo.

2. ACzkolwiek to iuż ieſt práwem poſpolitym opiſano/ áwſzákże y teraz vſtáwiamy: áby żadny żadnego wyzwáć nieśmiał do ſądu o rzecz/ ktoraby nie należáłá do oného

Euocator puniatur, & forum rei ſequatur.

AD iudicia ſeu terminos, ſi aliquis de proprio diſtrictu, in alium ſe euocatum quereretur: extunc euocans decernatur puniendus, ſex marcarum pœna per medium, & iudicio & parti euocatæ, ſoluenda: & inſuper euocatus, cum adiudicatione pœnæ, ad proprium remittatur diſtrictum.

Ian. Olbr. w Piotr. 1496 La. 97. HL 91/164. HP 449.

Similis.

TAmetſi hoc iam ſit iure communi deſcriptum: attamen & nūc ſtatuimus: quia nemo quenquam debet euocare ad vllum iudicium, pro cauſa: quæ quidem ad illum

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 91/165. HP. 449.

nego sądu/ pod winą w státucie opisáną.

illud iudicium non pertineret, sub pœna in statuto descripta.

Wyzwány żaden bydź niema z powiátu, iedno o królewską álbo Vrzędową rzecz.

Ne quis euocetur: præter Regiam & Officii causam.

Zyg. w Pio. 15M. fo. 18. HL 91/ 165. HP. 449.

3. Vstáwiamy: áby żaden nieśmiał nikogo z powiátu iego wyzywáć: wyiąwszy Królewską y Vrzędową rzecz/ ktora powiátu nie ma. A kto ináczéy vczyni czternaśćią grzywien niech będźie karan.

ITem statuimus, ne quis audeat quempiam extra districtum suum euocare, præter Regiam & Officii causam, quæ non habet districtum. Contrarium faciens, quatuordecem marcarum pœna puniatur.

Albo gdźieby czyy antecessor do iákiégo sądu álbo zapisu był przedtym iuż zápozwány.

Consuetudo.

4. HÆredes rei obligati, neque extra Districtum euocari, neque peremptoriè conueniri possunt, nisi antecessor viuens in aliquod iudicium vel inscriptionem citatus fuerit.

Albo więc gdźieby się kto sam powiátu swego odpisał.

5. *Masz niżéy w tychże kśięgách*, parte 8. Tit: 7. lege 1. Iesli się kto/ etc.

A iesliby téż kto wyzwał kogo zá laską, tedy wyzwánému wolno obráć sobie co chce.

De Corylo.

Zwy. Laski 123. HL 69/ 125. HP 496

6. Jesli kto kogo wyzowie w práwie zá laskę/ to iest/ chćiałby się záłożyć o strátę ábo o zysk swéy rzeczy/ ábo téż o trzy grzywny pieniedzy/ ábo o sześć skotów wyzywał-by do laski: w tákowéy rzeczy będźie ná woléy wyzwánégo wybráć/ zechceli wźiąć laskę o zysk ábo o trzy grzywny/ álbo o sześć skotów/ to iest/ dwánaśćie groszy.

ITem, si áliquis aliquem prouocauerit in lite, pro Corylo, aliâs zá laskę/ pro perditione ac pro lucro: siue tres marcas, siue sex scotos proponet ad corylum, tunc prouocatus ad corylum, arbitrium habebit eligendi, vt sumat corylum: siue pro tribus marcis, siue pro sex scotis.

To práwo nie iest w używániu.

ROKI Z POZWOW. Tit: VIII.

Przed Królá Ie. M. y przed Stárostę.

Rok pierwszy przed Królem áni przed Stárostą nie iest záwity.

Neq; coram Rege neq; corā Capitaneo vllus termin' est perēptorius.

Alex. w Ra. 1505. Lask. 116. HL 180. B/ 501. HP. 26.

1. WWielkiéy Polszcze ná prosbe onych źiem obywátelów poddánych nászych skázuiemy y vstáwiamy: áby przed żadnym Stárostą nie był rok záwity ná pierwszym roku: áby nie był mniemán więtszéy mocy Stárostá á niżli Król/ przed ktorym nie iest rok záwity ná pierwszym roku: wyiąwszy/ żeby się kto ná to poddał.

IN Maiori Polonia, ad vota illarum terrarum incolarum subditorum nostrorum, Decernimus & statuimus: vt coram quolibet Capitaneo, non sit terminus peremptorius, in primo termino: ne maioris autoritatis esse putetur Capitaneus, quàm Rex: coram quo non est terminus peremptorius, in primo termino, nisi quis ad hoc se spontè submittat.

Práwo.

Zá Dworem.

Rok Máłym Polánóm do Wielkiéy Polski,

Omnes Citationes Regiæ quorum vel

Polski, Wielgopolánóm zás do Máłéy, cztéry Niedźiele bydź ma.

2. Gdy sie zdáło Nam y nászym Rádam obćiążliwo bydź obywátelóm nászym: Iż gdy my w źiemiách Máłéy Polski bywamy / pozwánym z inych Ziem Máłey Polski był Rok krótki: to iest / áby przed Námi (bo ták ná pozwiech nászych było pisano) we dwie Niedźieli stáneli: My ná prośbe Posłow Ziem Królestwá nászego vstáwiliśmy:

Aby gdy My w Ziemiách Máłey Polski bedźiemy / obywátelom Wielkiéy Polski Rok we cztéry Niedźiele przed Námi stánąć był náznáczon: tákże gdy my w źiemiách Wielkiéy Polski bedźiemy / obywatelom Ziem Máłéy Polski cztéry Niedźiele Rok stania przed námi był náznáczon.

A tych Ziem w ktorych ná ten czás mieszkáć bedźiemy obywátelóm / Rok we dwu niedźiel niech ná pozwiech wedle stárego zwyczáiu bedźie pisan.

vel duabus hebdomadis ãte terminum, in bona citati inferantur: iuxta mansionem Regiam: & iuxta Citatorum, ex Maiori in Minorem Poloniam, vel cõtrà, euocationem.

CVm visum esset Nobis & Consiliariis nostris, onerosum esse regnicolis nostris: vt nobis in terris Minoris Poloniæ agentibus, citatis ex terris Maioris Poloniæ terminus breuis, videlicet duarum hebdomadarũ coram Nobis cõparendi, in Citationibus nostris scriberetur: Nos ad petitionem Nunciorum Regni nostri constituimus: Vt

Zyg. w krá. 1540. HL. 9/71. HP. 26.

Nobis in terris Minoris Poloniæ agentibus Regnicolis Maioris Poloniæ terminus quatuor hebdomadarum coram Nobis comparendi assignetur. Similiter verò Nobis in terris Maioris Poloniæ agentibus, Regnicolis ex terris Minoris Poloniæ etiam quatuor hebdomadarum terminus comparendi præfigatur. Earum verò terrarum Regnicolis, in quibus Nos agere contigerit, terminus duarum hebdomadarum in Citationibus scribatur: iuxta veterem consuetudinem.

Ná Séym.

Rók ná Séym szóstego dniá po przyiáchániu Królewskim, pozwánemu ma bydź náznáczony.

3. Iż niekiedy Rok pozwów zámieszánié był pisan ná Séym wálny / álbo nie był pewnym miánowániem dniá oznáczon / ábo ná długi czás był náznáczon: skąd przydawáło sie / iż vbodzy niektórzy nie czekáiąc Roku / dla niedostátku wydátków z Séymu odieżdżáli / skąd w niesprawiedliwości bywáli zániedbáni: tą tedy przyczyną poruszeni / vstáwiamy:

Aby pozew strony powodowéy przećiwko pozwánému / ktory ma bydź ná Séym wálny / w sobie zámykał Rok / álbo dźién szósty po przyiáchániu nászym ná mieysce Séymu / pod winą trzech grzywien.

A to dla tego: iż gdy wynidźie ieden tydźién po przyiáchániu nászym ná Séym / Zdánia y Sądy bedą spráwowáne: áby nakłády y wydatki wielkiemi ludźie nie byli vćiśnieni.

In Citatione ad Cõuentum scripta, terminus sexta die post ingressum Regis, præfigatur.

ITem quoniam nonnunquam terminus Citationum confuse scribebatur, ad Conuentionem generalem: aut certa diei specificatione non limitatus: aut prolixius assignatus: vnde contingebat pauperes nonnullos non expectato termino, defectu expensarum, de Conuentione recedere: sicque in iustitia negligi. Hac igitur ratione moti statuimus:

Ian. Olbr. w Piotr. 1496 La. 106. HL. 3/70. HP. 25.

Quòd citatio, ex parte Actoris super reũ, quæ debet esse ad Cõuentionẽ generalem, cõtineat semper terminũ seu diem sextam post ingressum nostrũ ad locum conuentionis: sub pœna triũ marcarum.

Et hoc propterea: vt lapsa vna septimana, post ingressum nostrum in locum Conuentionis, condemnationes & Iudicia exerceantur: ne expensis & impensis magnis homines grauentur.

Przed Stárostą.

Rok licowny w tegodniu bydź ma.

Zwy. Laski 123. HL 11/ 20. HP 536.

4. Rok licowny dány ma bydź w tegodniu dawan / ták iż gdy rzeczy które bedą záſtawáné z Woźnym / á ieſli ten nie wráca / v którego ſą záſtáné : tedy dáie rok Woźny onému / v którego ieſt licowánié vczyniono : áby ſtánął przed Stároſtą w iednym tegodniu.

Terminus facionatus in vna ſeptimana dari debet.

ITem Terminus Facietenus datus, aliâs qui Facionatus dicitur, in vna ſeptimana dari debet. Sic dum res aliquæ areſtantur cum Miniſteriali : tunc ſi non reſtituit ille apud quem fit Areſtatio, ponit Terminū Miniſterialis illi, apud quem eſt Areſtatio facta, comparendi coram Capitaneo in vna ſeptimana.

Declárácya tego Státutu.

Steph. w Wár. 1578. Con. 190.

5. Státut o licownym Roku decláruiemy / żeby licowny Rok nie ściągał ſie tylko ná rzeczy krádźioné.

O zakład, winę y ſzkody Rok do dwu niedźiél bydź ma.

Conſ. Pril. 653.

6. SI citatus pro vadio, pœnis aut damnis, ea euadere vult : ante decretum dicat euadendo Vadium, pœnas ac damna, reſtituo, do, facio, ſatisfacio : tunc cum pœna L. id faciet. alioqui vadio, pœnis vel damnis erit obnoxius. Et ne Actori ipſe Reus illudat, vt intra duas ſeptimanas Actori ſatisfaciat, terminus Reo præſtituitur. Si verò non ſatisfecerit, reſeruatur ipſis partibus Terminus pro cauſa principali ad Terminum proximè futurum.

O winę 40. grzywien Rok we trzy niedźiele maſz wyſſéy fol: 542. lege 9. Jeſli ſpráwá.

O dług wielki niedźiél ośmnaśćie Rok náznaczon bydź ma.

Kázim. w Wiśl. 1368. La. 37. HL. 71/128. HP 525.

7. GDyż o wielki dług / iáko o ſześćdźieśiąt / ábo trzy ſtá ábo wiecéy grzywien / częſtokroć bywáią ſwary / á to dla tego : iż ták wielki dług w krótkim czáśie nie może bydź ták rychło zápłácon : tedy láſkę náſzę pokázuiąc w tym vſtáwiamy : áby ośmnaśćie niedźiél Rok zámierzony ku zápłácenìu był poſtánowion y záchowan : toieſt zá pierwſzy rok ſześć Niedźiél / zá drugi ſześć / á zá trzeci oſtáteczny ſześć.

A tákowyż Rok y temu któryby w Króleſtwie nie był / á był pozwan záwitym Rokiem / od Sędźiego ma bydź náznáczon. Jnáczéy Sędźia do ſkonczonéy ſkáźni ma poſtąpić / nie bacząc ná nieposłuſzenſtwo pozwánégo.

Debitori magnæ Sūmæ, vel ſi quis extra Regnū ſit 18. hebdomadæ ad ſoluendum indulgentur.

CVm graui debito rixæ plerunque, vtpotè ſexaginta, trecentarum, aut plurium marcarum ſuſcitentur : quò tantum debitum breui prouideri, ac inopinatè & ſubitò ſolui non poteſt : ex gratia conferendum ſtatuimus : Vt decem & octo ſeptimanis terminus incluſiuus, ad ſoluendū ſtatuatur & obſeruetur pro primo termino, ſex ſeptimanæ : pro ſecundo, aliæ ſex : pro tertio, vltimæ ſex ſeptimanę.

Hunc etiam terminum, dum quis extra terram ſit, & citatur pro termino peremptorio, eidem ad Iudicium præfigendum declaramus, aliâs Iudex ad definitiuam procedat ſententiam : huiuſmodi contumacia citati non obſtante.

Tym których niémáſz w Powiećie zá niedźiél tákże ośmnaśćie Rok ma bydź náznaczon. De eodem termino 18. ſeptimanarum.

Káz. Mag. Viſli. 1683. La. 37. HL. 3/5.

8. POrrò cum quis extra terram ſit, & pro termino peremptorio citatur : eidem decemocto ſeptimanarum terminum incluſiuè, pro primo videlicet termino ſex ſeptimanas, pro ſecundo alias ſex, pro tertio vltimas ſex, pręfigendū declaramus. Quòdſi

intra

intra hæc tempora non paruerit: Iudex ad definitiuam sententiam procedat, huiusmodi contumacia non obstante.

DILATIÆ. Tit: IX.

O Roku który zwykł bydź dawan o więtszą rzecz.

Práwo.

1. GDY kto odkláda Rok o więtszą rzecz mówiąc/ iż w práwie inym miał o więtszą rzecz spráwe: ma mu bydź dána tá zwloká o więtszą rzecz. Awszákże gdy rok przyidzie / dowiedzie przez świádeczny list sądowny / iż miał o więtszą rzecz spráwe: którego iesli nie pokaże/ stráci rzecz: o którey pozwány rok o więtszą rzecz odkládał.

Dilatio pro maiori.

ITem, dum aliquis differt terminum Pro maiori, dicens: quia in iure alio pro maiori haberet Actionem: danda erit dilatio, propter maiorem actionem: attamen termino adueniente, ipse differens terminũ probabit literis testimonialibus iudicialibus: quia pro maiori habuit tunc actionem. Quibus si caruerit, amittet causam, pro qua citatus terminum pro maiori differebat.

Zwyc. ziemie Krak. 1505. Laski 124. HL. 281. B/504. HP. 470.

Roku nie odkládáć kto sie zápiße, prostą chorobą roku zwléc niemoże.

2. IEsli sie kto komu zápiße którą rzecz wyzwobodźić ábo iśćić / á zápiße sie Roku nieodkládáć: tákowy niemoże prostą chorobą Roku zwléc ábo odłożyć. Wyiąwßy prawdźiwą chorobe: o którą ma przyśiądz wedle státutu / iż ná ten czás prawdźiwie był niemocen.

Si quis se inscribet, terminum non differre.

ITem, si aliquis alicui se inscribet quamcunque rem euincere seu ratificare, aliâs Zisćić: & inscribet se terminum non differre, aliâs non reponere: talis non potest simplici infirmitate terminum differre, aliâs reponere: excepto vera infirmitate, pro qua debet iurare iuxta statutum, quia scilicet verè tum infirmabatur.

Zwyc. ziemie Kráko. La. 122. HL. 281/503 HP 414.

Wtóry rok zawity zwlec może prawdziwa niemoca: Pátrz niżey parte 8. Tit: 10. lege 2. Item, secundum.

O Roku pisánie ob spem concordiæ, *maß niżey w tychże piątych kśiegách, w częśći osméy,* Tit: 11. lege 1. Téż iesli.

O tychże Dilátiách Zygmunt III.

3. Dilatio visionis in causis simplicium iniuriarum zwyczáiem iákimes / á niesłusznie sie do sądu wniosłá/ gdyż tá dilátia w práwie pospolitym nie iest / áni może bydź in causis simplicium iniuriarum fundum non tangentibus pożyteczna.

Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 58.

Przetoż declárujemy/ iż tá dilátia nie ma bydź wiecey in simplicibus iniuriis & proprii laboris pozwalána/ tylko in causis hæreditariis seu fundum tangentibus, przy których też securitas iudicii ma bydź záchowána/ y niemáią ná nie ieździć z więtßym pocztem nád dźiesieć osób/ sub pœna duplici quatuordecim marcarum.

Tákże dilátia ad munimenta simplicia in causis simplicium iniuriarum, & cædis, atque sanguinis, niema bydź dawána wedle práwá/ tylko ad munimenta specificata causam perimentia, ieśliby tákiey strona potrzebowálá.

O Dilátiách terminorum, *pátrz wyßey* fo. 480. Tit 3.

PRÆSCRIPTIÆ. Tit. X.

Dawność trzech lat y trzech mieśięcy w dziedźictwie nie nágábánému pomaga.

De præscriptione hæreditatis petendæ.

Kaź. wielki w Wiślicy 1368. La. 18 HL. 189/337 HP 530.

1. Gdyż dawność dla lenistwa pánów iest vstáwiona: dla tego vstáwiamy y skázuiemy: Iż iesli kto wierzy álbo rozumie sie mieć iákie práwo do ktoregokolwiek dźiedźictwá/ ktore kto ná ten czás dźierży: iesli we trzech lat y we trzech miesiecy czásu pokoiu y zgody ćierpi spokoynie dźierżawce trzymáć ono dźiedźictwo/ mogąc łácwie w przerzeczonym czáśie trzech lat y trzech miesiecy do onegż dźierżawce przyść/ ábo przed sąd tegoż pozwáć/ á przedśie zániecha począć z tym ktory dźierży práwá: tedy od wszelkiego dźiedźictwá iákokolwiekby mu należáło skázuiemy/ iż ten po wyśćiu trzech lat y trzech miesiecy odpadł.

Cum Praescriptio, propter segnitiem & pigritiam dominorum sit instituta: proinde statuimus, & decernimus: Quòdsi aliquis credit, vel reputat se habere aliquod ius ad aliquam haereditatem, quam aliquis praesentialiter possidet: si infra tres annos & tres menses, tempore pacis & concordiae, sustinet & patitur pacificè ipsum possessorem possidere eandem haereditatem; ita tamen, quod licèt possit de facili, infra praedictum tempus & spatium trium annorum & mensium ad ipsum possidentē venire, vel coram Iudice conuenire eundem; tamen immotam eandem reliquit quaestionem, & passus est possidentem: extunc ab omni iure haereditatis, quomodolibet sibi competenti, censemus eundem post decursum trium annorum, & trium mensium, cecidisse.

Dawność przedánego dźiedźictwá trzech lat y trzech miesięcy, dźierżawcy pomaga, gdyby ow co przedał dźiedźictwo, nie oddániem ostátniey ráty po czáśie kupno chćiał rozpróć.

Qui emit villam, nec maiorem partem eius soluit, qua Praescriptione vti debet.

Kaź. wielki w Wiślicy. 1368. Laski 19. HL. 188. B/335. HP. 513.

2. Fránćiszek przedał Grzegorzowi dźiedźictwo zá sto grzywien: zá ktore Grzegórz záraz em czterdźieśći grzywien zápłáćił/ á ostátek pieniedzy ná pewnych Rocech obiecał ná látá pewne zápłáćić: ktory Grzegórz spokoynie przez cztéry látá/ nie vczyniwszy dostáteczney zapłáty dźierżał/ y opánował rzeczone dźiedźictwo. Potym blisko koncá czwártego roku tenże Grzegórz/ ktory kupił/ ostátek pieniedzy chce dáć y zápłáćić Fránćiszkowi przedawcy: á Fránćiszek stárá sie o to/ y chce odezwáć y rospróć to przedánie: gdyż sie mu przez ták długi czás dostáteczna zápłátá nie zstáłá. Dla tego My vstáwiamy/ y obiáśniamy: iż dla spokoynego dźierżenia/ ktore miał przez trzy látá y trzy miesiące/ przedánie przerzeczone ma mieć wieczną moc: gdyż temu záwádźiło milczenie/ y dawność ták długiego czásu.

Franciscus vendidit Georgio haereditatem, pro centum marcis: pro qua ipse Georgius statim quadraginta marc. exoluit, residuam pecuniam promittens, in certis terminis per annos soluturum: & sic idem Georgius, per quatuor annos pacificè & quietè, non facta totali solutione, tenuit & possedit praedictam haereditatem. Demùm propè finem quarti anni, idem Georgius emptor reliquam pecuniam offert se daturum & soluturum Francisco venditori: Franciscus verò nititur, & quaerit, quòd possit rescindere, & reuocare eandem venditionem: cùm per tantum tempus sibi totalis solutio non fuit facta, nec subsecuta. Quapropter Nos statuimus & declaramus: propter quietā & pacificā possessionem, habitam per tres ānos & tres menses, venditionem praedictam perpetuam habere firmitatem: obstante tanti temporis taciturnitate & praescriptione.

Toż śie rozumiey o krewnych ktorzyby bliskośćią ábo długiem pierwszym chćieli dobr dochodźić.

Emptor villae, contra propinquos, creditoresq; vendentis, triennio & tribus mensibus praescribit.

Kaź. wielki w Wiślicy 1368. La. 33. HL 188. B/335. HP 513.

3. Nápotym vstáwiamy: Iż gdy kto kupi dźiedźictwo/ á ono dźierży przez trzy látá y trzy miesiące spokoynie: á iesli ono

De caetero statuimus: Quòd cùm aliquis emens haereditatem, & ipsam tenens tribus annis, & tribus mensibus, pacificè &

ono kupno krewni który ábo żenini powinowáci po przerzeczonych lećiech chćieliby rzecz zátrudniáć/ chcąc od tego kupná dla bliskośći oné go który kupił / odstyrknąć: vstáwiamy / iż gdy ten bliższy milczał przez trzy látá y trzy mieśiące/ iuż niech mu nie będźie wolno od tego czásu dostąpić przerzeczonégo dźiedźictwá.

To też chcemy bydź rozumiano: iż iesliby który z tych co pieniedzy pożyczyli powiedźiał: iż to dźiedźictwo iest mnie bliższe/ które ty dźierżyß: ábowiem który przedał/ był mi piérwéy dłużen niżeś ty to dźiedźictwo kupił: iesliby tákowy któregokolwiek stanu bądź Chrześćiánin / bądź Zyd milczał trzy látá y trzy mieśiące: iuż milczenié iemu ná wieki o to dźiedźictwo niech będźie skazano.

& quietè: & si ipsam aliquis consanguineus vel affinis, post prædictos annos impediat, volens ipsum ab eadem emptione, per proximitatem videlicet repellere: statuimus: quòd ex quo idem proximior tacuit tribus annis & tribus mensibus prænotatis; vt à modò non sit ei licitum, prędictam acquirere hoc modo hæreditatē.

Hoc etiam volumus intelligi: quòdsi aliquis debitor diceret: Hęc hæreditas est mihi propinquior quàm tu tenes: quia venditor ipsius, fuit mihi prius debitus, antequam ipsam comparasti: si talis cuiuscunq; conditionis fuerit, Christianus vel Iudæus: & tacuit tribus annis & tribus mensibus: silentium sibi perpetuum, pro eadem hæreditate imponatur.

Przedawca dóbr ma tego który kupił we trzech lećiech y trzech mieśiącach brónić. pátrz wyższéy fol: 423. lege 23. Z zwyczáiu.

Dawność zástáwnégo imienia y do 30. lat idźie, iesli do 15. lat ná káżdy rok oświadczenié przedánia czynionè będźie.

4. Jeśli kto dał máietność którą dźiedźiczną w zástáwe / chcemy y skázuiemy: áby ten który ták zástáwia/ ábo gdźieby iego nie stálo/ tedy iego potomkowie ábo bliższy w pokoleniu/ przed Sędźiem nászym / iesli przy bytnośći iego to będą mogli vczynić / ábo w Plebániiey onéy gdźie zástáwioné iest dźiedźictwo / álbo ná Wiecách głownych/niech każe vczynić przynamniey w Roku iedno oświadczenié y opowiedzenié onégo zástáwnégo dźiedźictwá / y imie y summe pieniedzy w czym zástáwioné iest/ niech każe wyrázić: które oświadczenié y opowiedzenié ták vczyniwßy ten który zástáwił/ábo bliższy iego w pokoleniu/ iáko rzeczono iest/ we trzydźieśći lat wykupić y wyswobodźić przerzeczoné dźiedźictwo / cáłą y wolną máią moc. A iesliby nie stáráli sie ábo zániedbáli przez vstáwiczné pietnaśćie lat czynić tákowégo oświadczenia: niech wiedzą / iż od wszelkiego práwá dźiedźictwá ták zástáwnégo odpádli.

Dawność zástáwnégo imienia do trzydźieśći lat idźie, byle w piąći ábo w dźie-

De præscriptione obligatæ hæreditatis, redimendæ vel non redimendæ.

Káz. wielki w Wiślicy 1368. Laski 18. HL 189/ 302. y 336. HP. 521.

SI aliquis dedit bona quædam hæreditaria, in obligationē seu pignorationem: volumus & decernimus: quòd idem sic obligans, aut eo deficiente eius consanguinei, aut proximiores in gradu, coram Iudice nostro, (si saltē ipsius præsentiam habere poterint) vel in Parochia illa, vbi impignorata illa hæreditas sita est, aut pręsertim in Colloquio generali, faciant fieri publicè, semel ad minus in anno, vnam Protestationem & denuntiationem obligatæ illius hæreditatis: nomenq; & summam pecuniæ, pro qua impignorata extat, exprimere faciat. Qua protestatione sic facta & denunciatione, dictus obligans, aut proximiores eius in gradu, (vt præmissum vst) infra triginta annos, redimendi & liberandi prædictam hæreditatem plenam & liberam habeant facultatem. Quòdsi non curauerint vel neglexerint per continuos quindecem annos dictam facere protestationem: ab omni iure hæreditatis, sic obligatæ, sentiant se cecidisse.

Præscriptio hæreditatis obligatæ ad Annos triginta prorogatur modo infra

w dziesiąci lat zástáwá odnawiána byłá.

Wlá. Iág. w Kráko. 1423. Láski 44. HL. 193 / 308. HP. 521.

5. ACz dawność máietności ábo dziedzictwá w pieniądzách zástáwnego w niektórych listiech nászych do osmnaście lat byłá chowána / y szłá: ktore gdy przeszły / tedy tákowa máietność przy tym / który pieniedzy pożyczał / zwykłá ná wieki zostáwáć: wszákże zdáło sie nam y Rycerstwu nászému rzecz słuszna y rozumnie postánowiona / iż tá dawność ták krótka nie bez krzywdy byłá chowána. A ták z tey przyczyny od tego czásu vstáwiamy / áby dawność w przerzeczonych zástáwách byłá chowána trzydzieści lat: w których trzydzieści lat / w piąci / ábo w dziesiąci / ábo kiedy sie temu który zástáwił podobáć bedzie / przed sądem w Aktciech może odnowić swą zástáwe.

Dawność ksiąg Ziemskich.

Ian Olb. w Piotr. 1496 La: 109. HL 188. B/336. HP. 436.

6. Wątpliwości obiásniáiąc o dawności ksiąg Grodzkich y Ziemskich vstáwiamy: áby księgi Ziemskie miály dawność: iáko stárszé státutá Kázimierzá Wielkiego / y inych iego potomków / w sobie zámykáią. A o dawności Zamkowéy / iż dosyć y názbyt iest powiedziano ná miey scu o sądách stárościnych / ták iáko támże osobliwie iest zebrano / iáko długo dawności tám opisáné máią moc mieć.

infra quinquennium aut decēnium obligatio innouetur.

QVamuis præscriptio possessionis, siue hæreditatis, in pecuniis obligatæ seu impignoratæ in quibusdam literis nostris, ad decēocto annos seruabatur & currebat: quibus transactis, eadē possessio per mutatorem pecuniæ solebat perpetuò obtineri: visum tamen fuit nobis, & nostræ Militiæ, æquum cōsonumq; rationi: quia talis breuis præscriptio, nō sine pacto fuit obseruata. Vnde exnūc statuimus, in præfatis obligationibus, præscriptionem triginta annorum esse obseruandam. quibus infra quinquennium, aut decennium, vel cum sibi placuerit corā iudicio, in actis suam obligationem poterit innouare.

De præscriptione librorum Terrestrium & Castrensium.

ITem dubia declarantes, super librorum Terrestrium & Castrensium præscriptionibus, statuimus: Quòd libri Terrestres præscriptiones habeant sic: vt statuta antiquiora Kazimiri Magni, & aliorum successorum eius, continent. De Castri verò præscriptione, meminimus satis supradictum, circa tribunalia Capitaneorū loca sic vt ibidē specialiter colligitur: quā diu inscriptiones in eis cōtentæ sint valituræ.

Dawnością wietrzeią zapisy Grodzkie iesliż w Roku do ksiąg Ziemskich wwiedzionè nie będą.

Pátrz wyszey folio 440. lege. 11. In libris &c. & lege. 12. Inprimis statutum. &c.

Dawność Exekucyiéy rzeczy osądzonéy y Przywileiów przez trzy látá y sześć Miesięcy, wietrzeie.

Consuetudo

7. VSu etiam obseruatur: Quòd res iudicata, si intra triēnium & sex Menses executioni non mandatur, expirat: Nam non liti sed quodammodo priuilegio æquipollet: quod quidem nonnisi triennio & sex Mensibus expirat.

Dawność w sprawie záczętey Rók y sześć Niedziel.

Cōsuetudo.

8. SI aliquis aliquem citando condemnauerit vna vice, & vlterius nihil fecerit vsq; ad decursum vnius anni & sex septimanarū, protunc amittit causam suā fatalibus.

Item si aliquis citando in termino nihil faceret contra partem citatam, nec citata pars quid faceret; sicque terminus lapsus esset, aliâs przepelznalby.

Pręscryptia pewnych kauz w Dobrzyńskiéy Ziemi.

Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 30.

9. Ná przyczyne Posłów Ziemie Dobrzynskiéy ex certis casibus incolas terre Dobrzynē: attigen: iuris fatalia præscriptiones quasuis w postępkách wszelákich práwnych / które

które pro exequutione do sądu Grodzkiego Bobrownickiego / tákże y do sądu Stárosty Bobrownickieg/ áż do daty ninieyßey Constituciyey/ tákże y postępki wßeláckie prawne które by in Contumaciam były otrzymáne/ ná dobrách tych ktorzy Iurisdictionem Capitanei moderni nie przyznawáli penitus znośiemy / ábroguiemy : wáruiąc to ninieyßą Constitucyą / áby w spráwiedliwośći swey propter iuris fatalia per non prosecutionem causæ żaden vkrzywdzony nie był.

Præscriptio seu Fatalia sub Interregno.

10. ABy obywátele koronni/ ex ignorantia w swych spráwách/ y postępkách práwnych nie vpádli / to co oni sobie w swych vstáwách sub Interregnis wárowáli / vstáwiamy: *Steph. w Krák. 1576 Con. 162.*

Aby żadna præscriptia neque iuris fatalia, po te oboie Interregna / począwßy od śmierći przodká náßeg/ sławney pámięci Zygmuntá Augustá/ áż do Roku od dniá Koronácyiey náßey / w práwie káżdym nikomu nie ßły. A ktoby tego vżywał / tedy mu niema nic bydź pomocno.

Tóż y ná potomne czásy rozumiano y záchowano bydź ma/ z tą declárátią : iż káżdy siue Actor, siue Reus, który potrzebuie continuowáć causam, ma mieć frystu czásu y do dniá Koronácyiey náßey Rok.

Tóż y o zapisách Grodzkich nie przenieśionych rozumieć śie ma.

Declárátia Státutu tego.

11. COnstitucyą Anni 1576. de præscriptione & fatalibus sub Interregno non currentibus ták declárujemy : że nie tylko ná teráźnieyßé / ále y ná wieczné czásy pod káżdym Interregnum śćiągáć śie ma / ták iáko w sobie wßytká iest. *Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 57.*

O tychże Pręscriptiách sub Interregno.

12. PRæscriptio & fatalia sub Interregno pomykamy laudo Cõuentus præsentis iescze do Roku/ á to dla powietrza przeßłego Roku/ to iest / do dwu lat od daty przeßłey seymu záwárćia Koronácyiey náßey rozumieć śie ma / záchowuiąc iednák Constitucyą o tym pierwey vczynioną. *Zyg. III. w Wár. 1589. fol. 32.*

Dawność mężátek y wdów maß parte 7. Tit: 8.

KSIĄG PIĄTYCH, CZĘSC SIODMA,

O ſpráwách v Sądu.

O SZLACHECTWIE. Titul I.

Stan Rycérſki Przywileymi oſobnémi ma bydź vprzywileiowány.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. Con. 3.HL. 186. B/332.

POniewaz ná ſtanie Rycérſkim wiele należy Koronie/ zda ſie Nam rzecz ſłuſzna y przyſtoyna : áby oſobnémi przywileymi vprzywileiowan był.

QVandoquidem in ordine Militari multum ſitum eſt in Regno: videtur nobis res eſſe cōpetēs & conueniēs : vt ſpecialibus Priuilegiis, ac prerogatiuis cōmuniatur.

Prá-wo. I.

Kto chce ſzláchectwá dowiéźdź, niech zſtáwi ſześć Szláchćicón, dwu ſwégo rodzáiu, á cztérech od dźiádów y mátki.

Nobilitatem probare volens, ſex teſtes producat : duos de ſua genealogia : & quatuor ab Auis & matre.

Káz. III w Wiślicy. 1368. Laſki 16.HL167/297. HP. 237.

2. SZláchetckié pokolenié z Rodźiców záwżdy ma początek : których potomkowie ſwé poſzćié od nich z rodzáiu ſwégo zwykli dowodźić wiernym świádectwem.

Ieſli tedy kto powiáda y twiérdźi ſie bydź Szlachćicem y zacnym/ gdy im Szláchćicy tego przą : ku dowiedzeniu ſwégo pokolenia Szláchetckiégo ma wwiéźdź ſześć mężów Szláchćiców ſtárſzych/ dwu z pokolenia ſwégo národzonych : áby ći dwá przyſiągſzy rzekli : iż ieſt ich brát/ z domu y pokolenia ich oycowſkiégo vrodzony : y tákże y z wtórégo y trzećiégo pokolenia ma po dwu świádku wiéźdź.

NObilitatis ſtirpes, ex progenitoribus eorum ducunt originem ſemper. quorum nati progreſſum de genealogia approbare, eorum fideli teſtimonio conſueuerūt.

Si quis itaque dicat, & aſſerat ſe Nobilem, aut Illuſtrem : & cæteris Nobilibus hoc negantibus, aſſerat ſe parem : ad probandam ſuæ genealogiæ Nobilitatem, debet inducere ſex Nobiles, viros ſeniores : duos, de ſua ſtirpe genitos. Et hi duo iurati dicant : Quòd ſit eorum frater : & de domo, ac ſtirpe eorum paterna procreatus, de ſecunda & tertia genealogia etiam per duos teſtes producendo.

Szláchćic ieſt, którègo oboi rodźice ſą Szláchćicy z domu Szláchetckiégo vrodzeni : y który wedle zwyczáiu oyczyzny między Szláchtą żywie, ábo który z Oycá Szláchćicá á z mátki proſtègo ſtanu vrodźi ſie : gdy tylko żywie obyczáiem Szláchty, kromia robienia rzemióſł rzemieſlniczych, którè nágániáią Szláchetctwo.

Nobilis eſt, cuius vterque parens Nobilis, ex familia nobilis genitus, iuxtaque morem patrię, inter Nobiles viuit. vel etiam, qui ex patre Nobili, matre plebeia naſcitur.

Alex. w Ra. 1505. Laſki 117. HL. 167/298. HP. 238.

3. IZ zwykło bydź pytánié o obyczáiu Szláchetctwá (które zwykło bydź rózny obyczáiem rozumiano) obiáſniamy ile ku temu Státutowi należy.

ET quoniam queſtio incidere de genere Nobilitatis, quæ diuerſo modo à quibuſdam interpretari ſolet, Declaramus : (quantum ad præſens Statutū pertinet :)

Eum tantummodò vocari Nobilem & capacem Dignitatum & Beneficiorū, cuius vterque parens Nobilis, & ex familia Nobili ſit progenitus : & quod tàm ipſe, quàm parentes eius habitarent & habitant, in ſuis poſſeſſionibus, Caſtris, Oppidis,

Iż ten

Iż ten tylko ma bydź zwan Szláchćicem y może bydź godźien ku wźieciu przerzeczonych Dostoienstw y Duchownego opátrzenia: którego obádwá byli rodźicy Szláchćicy/ y w ßláchetckim domu sie vrodźił: y który ták sam/ iáko rodźice iego mießkáli y mießkáią w swych dźierżáwách/ Zamkách/ Miásteczkách/ Wśiách/ wedle obyczáiu oyczyzny y zwyczáiu Szláchty/ żywiąc práwmi Szláchetckiémi Królestwá náßego.

W który Szláchectwie y té chcemy bydź poczytáné: którzy ácz z mátki prostégo stánu/ wßákże z oycá Szláchćicá są vrodzeni: á ich rodźice y on sam żywie y żył w Królestwie ná kształt inych Szláchćiców (iáko wyßéy iest opisano) y nie robili áni robią tákowych rzemiósł/ áni sie nie báwią témi spráwámi które pospolićie Mieszczánie/ y ći którzy w Mieśćiech mießkáią/ zwykli robić y spráwowáć. Abowiém przećiwnémi spráwámi/ które Szláchćicóm nie przynależą/ Szláchectwo w prosty y pospolitégo człowieká stan sie obraca.

pidis, vel villis, iuxta morem patriæ, & cõsuetudinem Nobilitatis, viuẽtes Legibus & Iuribus Regni nostri Nobilium.

In quo genere Nobilitatis, eos quoque Nobiles appellandos censemus: qui licet matre populari, patre tamen Nobili sunt procreati, quorum tamen parẽtes & ipsimet, viuant & vixerint, ad instar aliorum Nobilium in Regno: (vt supra) & non exercuerint, vel exerceant eas artes & actiones: quas communiter Ciues, & qui in Ciuitatibus morantur, exercere solent. Per cõtrarium enim vsum, Nobilitas ipsa in popularem & plebeiam conditionem transire solet.

Szláchetctwem y listy bronić sie nie mogą, którzy sie spráwámi nie Rycérzkimi báwią.

4. Drudzy Szláchetctwem sie bronić nie mogą/ którzy list ná Szlachectwo otrzymawßy/ bioią ná sie spráwy stanu Rycérzkiému nie przystoyné/ które są státutem opisáné/ żaden sie tákowym listem v práwá szczyćić nie bedźie mógł.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. Con. 3. B.

Plebeiorum Nobilitatio.

5. Vstáwiamy áby plebei nie byli creowáni ná Szláchetctwo iedno ná Séymie zá wiádomośćią Pánów Rad/ ábo w Woyßce/ dla znácznégo w męztwie swégo poczynánia y dźielnośći.

Steph. w War. 1578. Con. 189.

Vdawánie sie zá ßláchćicá nie będąc im.

6. Ieśliby sie kto ßláchćicem mienił y vdawał nie bedąc im/ áby dobrá swoie trácił/ połowice do Quárty/ á połowice do Delatorá/ o co forum ná Trybunał inter causas officii. A impossessionatus táki w Grodźie ábo ná Trybunale ma respondowáć/ y zá przesadzeniém w Wieży pół roká ma śiedźieć. Nie przywodząc in dubium tych którzy legittime od przodków náßych są creowáni/ tákże y od Nas. Wßákże ktoby kogo niewinnie o to obwinił y Akteyą intentował/ táki ma bydź winą wedle státutu karán/ y tám przekazan/ kedy pozwánégo nie winnie wyzwał.

Zyg. III. w War. 1589. fol. 18.

Tákowégo głowá płácona bydź niéma, choć będźie zábit.

7. Gdźieby kto zá ßláchćicá sie miał nie bedąc im/ á był zábit: tákowégo głowá/ gdy sie tóż Scrutinium okaże/ płáconá bydź niéma: co sie rozumiéć ma/ gdźieby o głowe iego iáko o ßláchetcką powołánié było vczynioné.

A ktoby o tákową głowe foldrował: tákowy ma zápłáćić wine sto y dwádźieśćiá grzywien/ y Rok á ßeść Niedźiél w wieży ná dnie

Quãdo aliquis asserens se Nobilem, & non sit Nobilis, occidetur, aut vulnerabitur.

Si quis asserens se Nobilem & non existens, occidetur: talis caput solui non debet: quando id per scrutinium probabitur. quod quidem intelligendum est: si pro capite illius, tãquam pro Nobili, proclamatio fieret.

Et qui pro capite eiusmodi, Iure experiretur: talis luet pœnæ centum viginti marcas:

Zyg. Aug. w Warß. 1557. HL. 112. B/ 201. HP 256.

ná dnie siedźiéć: tákże y o ránách rozumiéć sie ma.

Szláchetctwá nágánienié od mátki.

Káź. wielki w Wiślicy 1368. Laski. 27. HL 167. B/298. HP. 238.

8. GDyż z kożdégo błáznowánia y plugáwych słów które ku swarom ludźie przywodźi / ludźie cnotliwi nie bez przyczyny máią sie wiárowáć: ále iż niektórzy ináczéy tylko boiáźnią winy (ácz są drudzy / którzy zá dobrą wolą od tego sie zátrzymawáią) nie mogą bydź od tego powściągáni: dla tego chcemy / iż ieśli który Szláchcic iezyká swégo nie hámuiąc szláchćicá zhanbi twiérdząc / áby był nie dobréy mátki synem: á zárázem tego co powiedźiał nie odwoła ábo nie záprzy / áni dowiedźie go bydź tákowym / iáko mówił: tedy zá nágánienié onégo którégo ták nágánił / względem winy niech zápłáći sześćdźieśiąt grzywien groszów / ták iákoby ji zábił.

Toż mówimy / gdy mátke iego názowie nierządną niewiástą / á tego nie dowiedźie co twiérdźił: y skázuiemy / iż w tákowąż winę wpadł: á odwołyáiąc ma mówić: Jż com mówił / łgałem iáko pies.

Nágániwszy ieśli sie przy , przyśięgą sie ma odwodźić.

Iág. wk. ák. 1423. La. 46 HL 167. B/299 HP. 239

9. JEśli który szláchćic / álbo który mieniąc sie bydź szláchecktiégo rodu rzecze: iż kto iemu będąc nierówny w rodzáiu zádał mu słowá zelżywé: tedy on obwiniony / który nie iest szláchćicowi równy / ieśli sie záprzy / iż mu nie złorzeczył / włásną przysięgą oczyśći sie.

Szláchćicá kmieć nágánić niemoże: wyiąwszyby słyszał, iż go szláchćic nágánił, á on sie tego nie sprawił.

Iág. w krák. 1423. La. 46 HL 167. B/299. HP 239.

10. KMieć nie będźie mógł szláchćicá którégokolwiek / ábo który sie zá szláchćicá ma / względem szláchectwá iego nágánić: wyiąwszy żeby kmieć słyszał / iż był nágánion przez inégo szláchćicá: á on w tákim nágánieniu nieoczyśći sie.

Wszákże to chcemy rozumiéć o tych szláchćicách / którzy ná wypráwách woiennych służą / y sądóm ziemskim są podlegli: á nie o tych szláchćicách / którzy w mieście mieszkáiąc / piwo szynkuią / ábo którzy tułáią sie nie

marcas: atque sessionis, annum & sex septimanas, pœnam in fundo tolerare debet. Idem de vulneribus intelligendũ est.

Si improperauerit Nobilis Nobili, asserendo illum esse filiũ meretricis.

CVm omnis scurrilitas verborũ & turpiloquium, homines ad rixas prouocans, apud virtuosos homines, non immeritò debeat euitari: atque (nisi metu pœnæ, quandoque aliqui prohibentur à talibus, & refrenãtur) nequeunt aliâs prohiberi: vnde volumus: vt si quispiam līguam suam nõ refrænans, Nobilis Nobili improperauerit, asserens eum esse filium meretricis: & statim non reuocat, aut negat, quod dixit: neq; probat eum esse talem, vt asserebat: pro vituperio illius, quẽ sic vituperauit, ratione pœnæ soluat sexaginta marcas grossorũ, veluti ipsum occidisset.

Idem dicimus, si matrem ipsius meretricẽ nominauerit, nec probauerit quod asseruit: in similẽ pœnam ipsum decernimus incidisse: & reuocãdo debet dicere: Id quod sum loquutus, mẽtitus sum, sicut canis.

Qui vituperat Nobilem, & postea negat, iurabit se non dixisse.

SI quis nobilis, aut asserens se de nobili genere procreatum, dicat: quòd aliquis sibi, impar existens in generatione, vituperosa verba intulisset: quod tunc ille reus eidem æqualis non existens, & negans se improperationem fecisse, proprio iuramẽto ab increpatione eius absoluatur

Nobilitati kmetho vituperio suo nocere non potest: Excepto vno casu.

KMetho verò non poterit alicui nobili, vel pro nobili se gerenti, nobilitatem eius increpare, nisi fortè idem kmetho audierit, per alium nobilem ipsum increpatum esse: & ipse se de huiusmodi improperio minimè expurgauit.

Hoc tamen volumus intelligi, de illis nobilibus: qui ad expeditionem seruiunt: & iudiciis terrestribus subsunt: non autẽ de illis nobilibus, qui in ciuitatibus residen: ceruisiam propinant: aut fortè alii sint

nie w źiemi niemáiąc. Abowiém tákowi powinni sie sprawić.

sunt vagi, in terra nihil habentes, cùm tales teneantur se expurgare.

Szláchćic práwo Niemieckié máiąc á Polskiégo vżywáiąc więcéy sie Niemieckim bronić niemoże.

Iure Theutonico qui abusus sit, iam amplius eo vti non potest.

11. CVm secundùm Patrum sanctorum decreta, lex decernat illos amittere priuilegii autoritatem, qui concessa sibi non vtuntur potestate: plures sunt nostri milites, Ius Theutonicum habentes, in multis ipsorum villis, ex nostra aut prædecessorum nostrorum gratia eis facta: & tamen iure Theutonico omisso, secundùm ius Polonicum, se regunt in quibusdam: statuimus, quòd si in aliqua villa, abusi sunt iure Theutonico; amplius contra agentes, per ius Theutonicum non poterint se defensare. Quapropter volumus: quòd si crimen est commissum, illo iure, quo villa eadem vsa fuerit, illud tenebitur iudicare simul & terminare.

Kaź. Mag. Viśli. 1347. La. 23. B. HL 168/50

Szláchtá w Mieśćiéch domy, pláce, śpichlérze, kupowáć może.

12. ABy szláchtá tym snádnieysze obeśćié mieć mogłá/ pozwalamy im tego: áby im wolno było w mieśćiéch pláce/ domy/ śpichlérze/ kupowáć: á to áby im broniono nie było. Jedno ták/ áby iurisdictiiéy mieyskiéy sie niezbraniáli: á wszytki powinnośći/ obowiązki mieyskié z onych plácow y domów podéymowáli.

Nobiles possunt habere domos in ciuitatibus.

QVò nobiles tanto faciliorem viuendi rationem habere queant: vt eisdem liberum sit, in ciuitatibus areas, domos & promptuaria, aliâs śpichlérze eruere admittim[9]: ita vt hoc ipsum eisdem negari non possit. tali tamen ratione, vt ne iurisditionem ciuilem deuitent: & omnia debita & onera ciuilia, ex illis areis & domibus seruientia subeant.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 168/ 299. HP. 305.

Szláchćicá podeyźrzánégo przyśięgá.

13. Ja N. przyśiegam Pánu Bogu/ Iż Królowi Je° M. Zygmuntowi Trzećiému/ z łáski Bożéy Królowi Polskiému/ wierny bede: Wiárę y poddáństwo moie oddáie: przećiwko Królowi Je° M. Pánu moiému z nieprzyiaćielem żadnym przestawáć nie bede: y owszem zá Królá Je° M. dostoieństwo y zdrowie do gárdłá swego przećiwko kożdému nieprzyiaćielowi zástáwiáć sie bede/ y cobym wiedział bydź Królowi Je° M. niebespiecznégo y szkodliwégo/ bez wszego omieszkánia Królá Je° M. przestrzégáć nie zániecham. We wszytkich postepkách moich ták sie spráwuiąc/ iáko wiernému á dobrému poddánému Królá Je° M. przystoi. Ták mi Boże pomoż.

O OYCV. Tit: II.

Oćiec máiąc syny á póymie drugą żonę, nie powinien synóm swym częśći dźiedźicznéy náznáczyć, tylko część posáżną po mátce.

1. W Niektóréy Constituciiéy przodká nászég iest to vstáwiono/ która poczyna sie/ Z pospolitég zwyczáiu/ etc. Iż gdy mátká vmrze dźiećióm/ á oćiec chce iną poiąć/ tedy

*pátrz niż. Tit. 7. O śierotách: le. 6. Z pospolitégo. etc.

De pueris matre orbatis, habentibus patrem, & bona maternalia.

IN quadam Constitutione nostri prædecessoris decretum extitit, videlicet in Capitulo, Ex communi vsu, &c. Quòd moriente matre puerorum, patre cum alia contra-

Wład. Iág. w Kráko. 1423. Laski. 43. HL 154/ 275. HP 286

tedy dzieci będą mogły vpominác sie cześci máćierzyńskiey.

A ták my obaczáiąc w téj Constituciiéy/ iż oćiec dla niewdzieczności synowskiéy mizernie stanu swego / od potomstwá w bránniu tákowéy cześci dobr ćierpiał : á iż czestokroć synowie ku niedostátku przychodząc/zás sie do oycá wracáli:ktory pomniąc one przeszłą niewdzieczność / pomágáć im zániedbawał y niechćiał : zkąd miedzy oboią stroną gniew y nielubość wscżynálá sie.

My tedy tym złym rzeczam chcąc zábieżeć ná ten czás vstáwiamy : iż oćiec máiąc syny/gdy po mátce ich drugą żone poymie/ nie będzie powinien (wyiąwszy żeby sam chćiał) przerzeczonym synóm swym cześći dziedziczney náznáczyć / gdyby tylko rozpróßcą dobr nie był : ále áż do śmierći swéy w dobrách dziedzicznych ktorychkolwiek pánowáć y mieszkáć będzie mógł / náznáczywszy tylko synóm swym przerzeczony cześć : ktorą po mátce ich względem posagu ábo małżeństwá wziął y podniósł.

contrahere volente, pueri petere valeant portionem maternam.

Et ideo considerantes in eadem Constitutione : quòd propter ingratitudinem patri factam per filios : & depressionem status sui, quem à filiis nonnunquam, in tanta partis bonorum receptione & priuatione patiebatur : & quia multoties filii ad inopiam vergentes, ad patrem conuolabant & recurrebant : qui superiora aduertens, eisdem succurrere non curabat, nec volebat. vnde inter vtramq; partem, rancor & displicentia oriebatur.

Quibus incommodis obuiare cupientes, nunc statuimus : quòd pater habens filios, dum post mortem genitricis eorum ad secundas nuptias conuolauerit, non tenebitur (nisi fortè velit sponte) prædictis filiis suis portionem hæreditariam assignare : (dummodo dissipator bonorum non existat) sed vsque ad mortem suam, in bonis hæreditariis quibuscunq; dominari & manere valebit, & poterit; assignata duntaxat prædictis filiis suis portione*, quam post matrem ipsorum, ratione Dotis seu nuptiarum tulit, & recepit.

*pátrz niż. fo.566.le.4 Obiáśniáiąc

Dobry swymi kto potomstwá nie ma, wedle swéy woli ßáfowáć może.

Steriles bona sua alienare possunt.

Zyg.1511. fol.18.

2. ITem, quia iure diuino & humano permissum est hominibus disponere de rebus suis pro eorum arbitrio & volũtate : statuimus : quòd steriles homines, omnia bona sua hæreditaria possint alienare iuxta suam voluntatem.

O SYNIECH. Tituł III.

Synowie ßláchetcy póki oycowie żywią, własnéy pieczęći mieć nie máią, áni noßą.

Filij, dum viuunt patres, proprium Sigillum non habeant, nec portent.

Káźm. w Wiślicy. 1347.La.9. HL 243.B/ 436.HP.238

1. Iż Synowie z rodzicmi zá iedne osobe zmysleniem práwá bywáią miáni / dla tego vstáwiamy: iż póki żywią rodzice/ synowie tylko pieczęći oycowskiéy vżywáć máią/á inéy nośić y mieć niech nie śmieią.

QVia filii cum patribus, vna persona iurisfictione cẽsentur : ideoq; statuimus: Quòd viuentibus patribus, filii duntaxat Sigillo paterno vtantur : & aliud portare vel habere non præsumant.

Práwo.

Syn póki iest w mocy oycowskiéy, niema Páństwá w żadnéy rzeczy oycowskiéy, náwet iesli sie przegra, oćiec zań płáćić nie winien.

Ludus Taxillorum.

Káź. wielki w Wiślicy La.25.HL. 152.B/272. HP.529.

2. ABy ßkodliwa grá kostek byłá wykorzeniona/przez ktorą czestokroć dobrzy oycowie

VT noxius ludus taxillorum abiiciatur (per quem sæpius iusti patres, propter filiorum

oycowie dla wystepków synowskich z dóbr swych bywáią wypedzeni przez ich winy / y ku wielkiemu vbóstwu bywáią przywiedźieni / vstáwiamy: iż gdy syn którykolwiek / który ma obádwá rodźice żywé y zdrowé / przegrałby iáką summe pieniedzy: tedy przerzeczonégo gracżá rodźice nie beda powinni płáćić temu co wygrał zá swé syny ábo syná.

Tóż mówimy o Żydźiéch / ieśli pożycza pieniedzy tákowému synowi / gdy beda żywi y zdrowi rodźice onégo syná: iż rodźice iego nie beda powinni zá on dług / áni żadnym obyczáiem máia bydź ábo moga przypedzeni ku płacéy.

Tákże téż mówimy o káżdym postánowieniu vczynionym z synem oycowskim / iż nie iest ważné / gdy iest w mocy oycowskiéy (y tákowy oćiec iest podpomożony vstáwa Mácedonska) iż nie ma Pánstwá żadnéy rzeczy / ábo dánia iákiéy máietnośći.

liorum excessum, de bonis suis pellũtur: & absque ipsorum commeritis, ad nimiã deducuntur paupertatem) statuimus: vt si filius quisquam, vtrisque parentibus viuis & sanis, ludo amiserit aliquam pecuniæ quantitatem: prædicti ludentis parentes non tenebuntur ipsi victori, pro suis filiis vel filio, ad pecuniæ perlusæ satisfactionem.

Idemque dicimus de Iudæis: si mutuarent pecuniam tali filio, superstitibus dicti filii parentibus & sanis. Quòd videlicet eius parentes non teneantur de mutuo: nec aliquo modo compelli debeant, nec possunt.

Sic etiã dicimus de omni cõtractu inito, cũ filiofamilias: quod non valet: cùm sit in paterna potestate cõstitutus: (iuueturq; Senatus consultò Macædoniano) propter quod nõ habet alicuius rei dominiũ, vel aliquã possessionis traditionem.

Syn nie wydźielony ieśli sie przegra, ná swa część dźiału to czynić bedźie.

Si filius ludit, ac perdit aliquid: & de honestis ludendi causis.

3. SYn iescze nie wydźielony / bedac w oycowskiéy mocy / y od bráciéy nie odźielony: ieśli gałki ábo biérki ábo która ina szkodliwa gre gráiac / ábo co inégo czyniac co przegra: chcemy y skázuiemy / áby ná iego część ábo dźiał to było poczytano. A wszákże skázuiemy:

Iż choć ná kostkách / ábo száchách / ábo ná którychkolwiek grách zyskuiac oni którzy gráia o pieniadze / o konie ábo iné rzeczy wygráné / dáliby miedzy soba rekoymie: od tákowych vpominác sie y od nich żadáć / by téż niewiem iákié było rekoiemstwo y obowiazek / żadnégo práwá do tákich rzeczy tym obyczáiem pozyskáć żaden nie może: Ale kożdych gry dozwalamy mieć / y chcemy / áby czás zszédł / y dla ochłodzenia y ćwiczenia.

FIlius nondum emancipatus, in paterna constitutus potestate, nec à fratribus diuisus vel separatus, si globisando, vel tesserisando, aut quemlibet alium ludum damnosum ludẽdo, aut alia exercendo, aliquid perdiderit: talia omnia & singula, per ipsum deperdita, volumus & decernimus: quòd in ipsius partẽ seu sortẽ cõputentur. Nihilominus tamẽ decernẽtes.

Tenże La. 28 HL 153/ 273. HP 536.

Quòd siue in taxillis aut szachis, vel quibuscunq, aliis ludis lucrosis, ipsis ludẽtibus pro pecuniis, equos, aut alias res lucratas, seu in huiusmodi ludis acquisitas, mutuos fideiussores interposuerit: monendi, requirendi, petendi seu vendicandi (nõ obstante qualibet fideiussoria cautione, seu obligatione) penitus nullum ius, ex prædictis ludis sit acquisitum: sed duntaxat quoslibet ludos habere concedimus & volumus, gratia tẽporis deducendi, & causa solatii, & exercitii habendi.

O inszych kozernikách masz niżey Tit: 14.

De Illegitima Prole.

Nierzadnéy głowá niewiásty, iéy synowi nierzadnie národzonému płácona bydź ma.

Filio illegitimo, matris vagabundæ caput, est soluendum.

Káź. wielki w Wiślicy 1347. Laſki 22. HL. 95/ 171. HP 256.

4. WAwrzyniec ſkárżył ſie ná Marcina / iż mu mátkę zábił : Marcin odpowiedźiał / iż Wáwrzyniec nie był z porządnego łożá vrodzony / y twierdźił go bydź ſynem białey głowy tułáiącey ſie. My w tákowey rzeczy y tey podobney ſkázuiemy : áby głowá byłá zápłácona tákowey mátki ſynowi.

LAurentius conqueritur de Martino : quòd ſibi matrem interfecit. Martinus reſpondit : quia Laurentius non fuit de legitimo patre ſiue toro procreatus : & aſſerebat eum eſſe filium vagabundæ mulieris. Nos in tali & ſimili caſu, caput matris exſoluendum, & obtinendum decernimus.

O tymże Król Stephan.

Steph. w War. 1578. Con. 189.

5. Item/ Iż ſie też po częśći tráfia/ że niektorzy mießkáią przećiw Pánu Bogu nie z żonámi/ lecz z założnicámi/ ktore potym ſobie zá żony biorą : vſtáwiamy :

Aby od tákowych żon / ktore założnicámi były / dźieci ábo potomſtwo ich / w żadnych dobrách nie dźiedźiczyły/ áni żadney prerogátywy ßláchetckiey miáły. Gdyż w potrzebie woienney rowny rownemu wyświadczyć ſie powinien / gdyby go obwiniono / iż niedoſtał plácu ſwego.

O BRACIEY STARSZEY. Tit: IIII.

Brát oddźielony miánowićie, á nie oddźielony ſpolnie pozwány bydź ma.

Káź. wielki w Wiślicy 1347. Laſki 39. B. HL. 98. B/ 178. HP 291.

1. ACzkolwiek ſpráwy ſkonczone y práwie vmárłe / iákoby przećiwko przyrodzeniu znawiáć y retráktowáć ieſt rzecz trudna : wßákże znayduią ſie niektorzy/ ktorzy fortelmi wymyślonemi ſkonczone rzeczy y práwie vmárłe chcą z nowu odnawiáć / á to w tym :

Iż ácz niektorzy brácia álbo śioſtry z brátem w dobrách oyczyſtych ſą od śiebie rozdźieleni : wßákże gdy ſie tráfi ktoremu z onych bráciey w rzeczy ábo w ſpráwie około dźiedźictwá mieć przećiwko ſobie dekret / ábo definitiuam ſententiam : álić potym drugi z nich przyßedßy do ſądu powieda ſie bydź wzgárdzonym/ y do teyże ſpráwy ſądowney należąc nie wezwánym : y prośi/ áby tákowy dekret przed tym vczyniony był káſſowan : ná ktore prośby brátu onego dekret vczyniony zwykł bydź kázon.

A przeto chcąc w tákowych ſpráwách pewny koniec mieć/ vſtáwiamy : iż gdźie brácia ábo śioſtry będą od śiebie w dobrách oyczyſtych rozdźieleni / y odłączeni : tedy ieſliby ſie tráfiło iednemu z nich mieć ſpráwe około oyczyzny/ y Dekret przćiwko ſobie/ tám iuż po tákowym Dekrećie inßemu z bráciey ma bydź zámkniona drogá káſſowánia y gánienia tákiego Dekretu : ále tylko o częśc ſwą dźiedźiczną / ktora nan

Frater diuiſus nominatim, indiuiſus verò generaliter, citari debent.

QVàmuis negotia mortua & finita, tanquam & quaſi contra naturam ſuſcitare difficile eſt, & retractare : reperiuntur tamen nonnulli, qui coloribus exquiſitis, mortua & finita negotia moliuntur & conantur refricare, in hoc videlicet :

Quòd licèt aliqui fratres ſeu ſorores, cum fratre ſint in bonis paternis ab inuicem ſeparati, & diuiſi : tamen ſi contingat, quòd aliquis fratrum eorundem, in quæſtione hæreditaria, recipiat contra ſe ſententiam definitiuam : poſtmodum alter ipſorum accedẽs ad præſentiam Iudicis, allegat ſe contemptum : & ad eãdem quæſtionem, tanquam illum cuius inter erat, non vocatum : poſtulans, ex hoc debere eandem ſententiam retractari, & ſic huiuſmodi ſententia, per talem petitionem conſueuit retractari.

Vnde nos volentes, quòd in huiuſmodi litibus certus finis habeatur, ſtatuimus : Quòd vbi fratres, vel ſorores, fuerint ab inuicem in bonis paternis diuiſi & ſeparati : ſi contingat vnum ipſorum in hæreditaria quæſtione, contra ſe definitiuam ſententiam reportare: alteri ipſorum poſt modum ſit penitus interdicta poteſtas infirmandi ſeu redarguendi ſententiam eandem : ſed pro parte hæreditaria duntaxat ipſum

nan przynależy/ ma zupełną moc práwem czynić.

Ale gdźieby bráciá ábo śiostry z brátem nie były w dobrách oyczystych oddźieleni: tedy gdy przydą do lat práwem opisánych/ y będą mieć dostáteczné baczenié/ chcemy áby ná tákowym dźiedźictwie/ o ktoreby sie iuż Práwo wsczeło/ ábo wszcząć miáło/ przez Woźnégo (iákosmy w inym Státucie náuczyli) Rok pozwu opowiedźian był pozywáiąc: iż iesliby kto był/ ktoryby miał ábo mieć mogł iákié Práwo w onym dźiedźictwie ábo do onégo dźiedźictwá ktorymkolwiek sposobem: áby ná dźień náznáczony przyszedszy okazał/ iesliby práwo iákié do tego miał.

Ale iesliby po tákowym zápozwániu ten nie stánął/ ktory sie mienił mieć práwo/ iuż ma bydź skonczony dekret ábo skazn vczyniona o tákowé dźiedźictwo: á po tákowym dekrećie/ ktorybykolwiek przyszedł chcąc tákowy dekret psowáć y odnawiáć/ iáko w rzeczy wyszszey miánowáney/ ma mu bydź drógá zámkniona: y skázuiemy/ iż on dekret ma wieczną moc.

O tymże pátrz wys. fo.550. lege 1. Gdyż: y lege 2. y 3.

ipsum contingēte, mouendi quæstionem plenam habeat facultatem.

Si verò huiusmodi fratres vel sorores, cum fratre non fuerint in bonis paternis ab inuicem separati & diuisi: si ad annos legittimæ ætatis peruenerunt, & habentes plenam discretionem: volumus, vt in hæreditate, pro qua quæstio agitatur, vel ventilari speratur, per Ministerialem (vt in alia Constitutione docetur) terminus citationis, iuxta edictum publicè apponatur, citando: vt si quis sit, qui habet vel habere possit aliquod Ius, in dicta hęreditate, vel ad hæreditatem, aut sua quomodolibet intersit, die pro tunc assignata veniat, & compareat Ius suum ostēsurus.

Alâs, si post talem Citationem, eo cuius intererat non comparente, definitiua sententia super eandem hæreditatem proferatur: Cuilibet postmodum venienti, & volēti eandem sententiam agere & refricare seu innouare, vt in casu praecedenti sit interdicta potestas: sed ipsam sententiam decernimus habere perpetuū robur.

Brátcki rozdźiał przez przyiaćioły vczyniony iáką dawność ma.

2. Gdyż każdégo rosterku y niezgody iest mátká spólné obcowánié/ w ktorey też y bráciá rodzeni niektorzy ku nieprzyiáźni y swarom wielkim częstokroć bywáią pobudzeni: ktorych áby sie vstrzegli/ y áby w niebezpieczność żywotá z obu stron nie przyszli. Zwykli częstokroć ludźie żyć y mieszkáć w domiech własnych rozdźielnie ná cześćiách dobr ábo dźiedźictw tych/ ktoré im przynależą/ máiąc rozdźiał zobopolnie przez nálazek przyiaćioł swych. A ácz do zwierzchnégo Páná wiádomość onégo rozdźiału nie przyszłá: wszákże iż częstokroć przydawa sie/ że niektorzy zániedbawáiąc gospodárstwá y dobrey spráwy domow własnych/ y dobr dźiedźicznych/ nie stáráią sie/ áby popráwowáli: á potym chcą dwory budowné y napráwné dźiedźictwá práwem sobie otrzymáć/ bráćią ábo przyiaćioły swé do sądu poćiągáiąc: á ták kożdy gospodarz zá tą boiáźnią y złym zwyczáiem przestrászony/ od náprawowánia máietnośći y budowánia zádźierżywa sie.

Dla tego áby od tákowey gnuśnośći y leni-

Diuisio bonorum inter fratres, per amicos facta.

CVm omnis dissensionis & discordiæ sit mater ipsa cōmunio: in qua etiam fratres, & quidam germani existentes, ad odia & lites nō modicas sæpius prouocantur: ad quas euitandas, ne in periculum vitæ vtrique incidant, consueuerunt plerunque homines viuere & stare in domibus propriis separatim: de parte bonorū siue hæreditatum, quæ ipsos concernit, habita diuisione ab inuicem, interuentu ipsorum amicorum. Et licèt ad principē notitia ipsius diuisionis non fuerit deducta: tamen quia sæpe contingit, quòd ex aliquorum vita actiua. & bona procuratione negligentes, & in ratione dissoluti, domos proprias & bona hæreditaria reformare non curantes, domos reformatas, & hæreditates ad vtilitatem deductas, Iure pro seipsis obtinere nituntur, fratres aut amicos ipsorum ad Iudicia protrahentes: & sic quilibet paterfamilias timore isto, & abusu perculsus, à reparatione bonorū se subtrahit, & domorum erectione.

Kaź. wielki w Wiślicy La.30. HL. 80. B/ 145. HP 292.

Quare, vt à tali torpore & pigritia, tales retrahamus & excitemus: vtq; benè labo-

rantes,

lenistwá odćiągnelismy tákié / y pobudźili ku goſpodárſtwu: ktemu áby ći ktorzy robią/ y dobrze ſie ſpráwuią/ pożytek iáki odnieśli/ vſtáwiamy náſzą władzą: áby ktorzykolwiek brácia ábo przyiaćiele krewni ábo też dálſzy oboiéy płći będąc rozdźieleni/ y w tym rozdźieleniu byli przez trzy látá y trzy mieśiące w milczeniu/nie przywodząc ſie do ſądu (wyiąwſzy żeby ſłuſzna przyczyná byłá ku przekáźie) tedy od vpominánia ſie y ſobie przywłaſczánia częśći dźiedźiczney brátá ſwégo/ ábo przyiaćielá/ zá żądániém tákiey dawnośći/ſłuſznie będą oddaleni y odſtérknieni.

Brát ſtárſzy gdy v Sądu rzecz ſwą vtráći, á młodſzy chćiałby ią odnowić.

Tenże támże Laſki 20. B. HL. 99/179. HP 293.

3. Wálko práwował ſie o dźiedźictwo z Henrykiem: á Henryk záłożywſzy ſie tym/ iż Wálko dawnośći wedle práwá czynienia o tákową rzecz przemieſzkał/ y tákowégo przemieſzkánia iáko był powinien dowiódł: dla czego ſędźia Henryká od tákowéy ſpráwy wolnym vczynił/ y Wálkowi milczéć kázał: potym przyſzedſzy Mikołay młodſzy brát Wálków odnawia záśie tę ſpráwę. My tedy chcąc tákowym práwóm koniec vczynić/obiáśniamy to y ſkázuiemy: iż Mikołay brát młodſzy przerzeczonégo Wálká niema bydź ſłuchan/ y tákowy Dekret ſędźiégo ma bydź mian zá ſkonczoné odſądzenié onéy rzeczy.

Brát ſtárſzy máiętnośći brátá młodſzègo vtrácáć niéma: á długi bráterſkié z ſpólnych dóbr máią bydź płáconè.

Káź. Iág. w Piotr. 1447 La. 89. B. HL. 98/177 HP 291. y 526.

4. NAprzód ná to baczenié máiąc/ iż wiele Synów piérworodnych y ſtárſzych po śmierći rodźiców ſwych ſwowolnie bez żadnéy boiáźni y względu máiętność oycowſką márnotrawnym zbytkiem vtrácáią/ á co ku ozdobie y ku rozmnożeniu domu ich cnotámi/zaſługámi/y ſłużbámi było zebráno/ to rozpráſzáią: zkąd brácia młodſzy w dźiećinnych leciéch będący ná dobrách oyczyſtych/ktorych im iednákowa część przynależy bywáią oſzukawáni.

Dla tego ná wieki vſtáwiamy/y ſkázuiemy ſkazániem ſwym nigdy niezgwałconym: áby brát ſtárſzy álbo piérworodny niemógł dóbr

rantes, & procurantes, aliquod commodum inde reportent: ſtatuimus noſtra authoritate: vt quicunque fratres vel amici, conſanguinei aut remoti, ſexus vtriusque, ab inuicem ſeparati fuerint vel diuiſi: & in hac ſeparatione & diuiſione, ſteterint per tres annos, & per tres Menſes in taciturnitate, ad Iudicium non prouocantes: (niſi cauſa legitima allegetur, vel aſſignetur, propter quam præſcriptio legitima impeditur) à repetitione, ſeu vendicatione partis hæreditatis fratris ſui vel amici, preſcriptione obiecta legitimè excludentur.

Si ſenior frater cauſa cadit: & iunior eandem renouare vellet.

FALCO pro hæreditate agebat, contra Henricũ: Henricus autem, oppoſita longi temporis præſcriptione: ac ipſam præſcriptionem, vt debuit, probauit: Iudex autem ipſum Henricum abſoluit ab eadem petitione, ſilentium Falconi imponendo. Poſt hæc veniens Nicolaus, iunior frater Falconis, refricat & innouat eandem quæſtionem. Nos itaque finem litibus imponere cupientes, Declaramus: eundem Nicolaum, fratrem iuniorem prędicti Falconis, non eſſe audiendum: & ſententiam Iudicis tranſire in rem iudicatam.

Frater, fratris minorennis bona nõ alienet, debita verò fratris ex communi ſoluat.

INprimis ſiquidem attendentes, quòd plures filii primogeniti, vel ſeniores, parentibus defunctis, licenter & ſine aliquo metu vel reſpectu, ſubſtantiam paternam ſumptu prodigo effundũt: & quæ in ſplẽdorem & augmentum domus illorum, parentum virtutibus, obſequiis, vel meritis collecta fuère, mutuò in incontinentia diminuunt: taliterq; fratres in puerili ætate poſiti, bonis paternis, quorum eis æqua portio debetur fraudantur.

Quocirca perpetuo ſtatuimus & decernimus edicto, & inuiolabili prohibemus decreto: Ne filius ſenior, aut primogenitus, poſſit & valeat bona fratrum ſuorum, ſub quocunq; colore, arte vel ingenio, vltra

dóbr bráćiey swéy pod ktorąkolwiek bárwą/ chytrośćią/ álbo fortélem nád cześć swą ktora mu przynależy/ w dług wwodźić/ przedáwáć/ záſtáwiáć/ oddaláć/ dárowáć/ rozrywáć: wyiąwſzy to/ żeby długi po rodźicách zoſtáłé tego potrzebowáły.

Wſzákże iednák y ná zápłácenié tákowych długów nie będźie ſie godźiło co przedawáć/ záſtáwiáć/ y iákokolwiek rozrywáć: áżby do tego przyſtąpiłá ſtárſzych w onym domu rádá/ zwolenié/ y wola: á oná ſummá pieniędzy/ ktora przyidźie z przedánia tákowéy máietnośći/ niema bydź więtſza nád dług oycowſki.

A gdźieby máłé ábo żadné długi oycowſkié nie były: tám będźie powinien brát ſtárſzy/ wyiąwſzy ná ſłuſzné potrzeby ſwé nakłády y wydatki/ cynſzé y inſzé prowenty/ ktoré przychodzą z onych dóbr/ wiernie ku zápłáceniu tákowych máłych długów obróćić: á wſzytko to/ co zbędźie/ záchowáć ku równému działu między bráćią.

A ieſliby ſie co przećiwnégo tákowému dekretowi náſzému ſſtáło/ tedy to ſkázuiemy żadnéy władzéy nie mieć/ y ma ſie wniwecz obróćić.

vltra portionem eum tangentem, indebitare, vendere, obligare, vel alienare, dare, diſtrahere: niſi fortè debitorum onus per parentes contractum, illud exigeret & expoſceret.

Sed nec pro ſolutione huiuſmodi debitorum, licebit ſibi aliquid vendere, obligare, aut diſtrahere: niſi ad id ſeniorum domus ſuæ acceſſerit conſilium, conſenſus, & voluntas: & pecunia, ex venditione proueniens, ſummam debitorum non excedat.

Vbi verò parua aut nulla parentum extiterint debita: tenebitur frater ſenior, deductis ſuis congruis oneribus, impenſis & expenſis, cenſum & prouentus, ex bonis prouenientibus, fideliter ad ſoluendum huiuſmodi parua debita conuertere: & omnia reſidua conſeruare, inter cæteros fratres æqualiter partienda.

Si quid autem in contrarium huic decreto noſtro factum fuerit, totum id irritum decernimus, & inane.

Sic enim æquitatis libra ſeruabitur: ſi auxiliũ largimur imparibus: & metũ legum, pro paruulis inſolentibus imponemus.

Brát niewydźielony dobrá bráćiey ſwéy vtrácáć niemoże, wyiąwſzy dla długów oycowſkich.

5. BRát niewydźielony w dobrách niewydźielonych z bráćią drugą mieſzkáiąc/ niemoże áni mu ſie godźi dobrá bráćiey ſwéy iákąkolwiek bárwą/ ſztuką/ ábo wymyſlem dłużyć/ wieźić/ oddaláć áni vtrácáć/ krom ſwéy właſnéy cześći. Wyiąwſzyby długów zápiſánych ćiężary przez rodźice ſłuſznie nábyté/ ábo poſáżnych śióſtr/ ábo ćiotek potrzebá/ ábo więc obroná tákowych dóbr gwałtem potrzebowáłá.

Frater indiuiſus, fratrum ſuorum bona alienare non poteſt, niſi cauſa debitorũ per patrem contractorum.

FRater in domo communi & bonis indiuiſis aliorum fratrum reſidens, non poteſt, neq; ei licet bona fratrum ſuorũ quocunq; colore, arte, vel ingenio indebitare, obligare, alienare, & diſtrahere, præter portionem ſuam; niſi forte debitorum inſcriptorum onus, per parentes iuſtè contractum, aut dotandarum ſororum vel amitarum neceſſitas, aut bonorum huiuſmodi defenſio id expoſtulauerit.

Zyg. w krá. 1536.

Brátá kto zábiie, ábo oycá, ábo śioſtrę: ſpadków nie bierze, y bezecnym ſie ſtáie.

6. AczKolwiek práwo ták nowégo iáko ſtárégo Zakonu té/ ktorzy bráćią zábiiáią/ y inſzé okrutné vczynki czynią/ ſrogo karze y potępia: wſzákże iż niektorzy iáko nieprzyiaćiele właſnéy krwie y poczćiwośći ſwéy/ nie boiąc ſie kaźni tákowégo prá-wá

Fratricidæ, Parricidæ, Sororicidæ, non ſuccedunt in bona occiſorum: & infames iudicantur.

ET licèt lex, tàm Noui quàm Veteris teſtamenti, fratricidium, & alia ſæua crimina, grauiter puniat & damnet: tamen quidam, velut hoſtes proprii ſanguinis & honoris, legis pœnam minus formidantes, fratricidium committunt: ſorores etiam, vel

Kázim. w Wiśli. La. 22. HL 99. B/ 179. HP 193.

wá bráćią / śioſtry / y inße powinowáté ſwé zábiiáią: á to z tey przyczyny áby z ich zábićia doſtawáli máietnośći ich dźiedźicznych. My tedy chcemy / áby zkąd ſie nádźiewáią dźiedźicznych dóbr y pożytku iákiego / áby ztąd ßkody ćierpieli / ábo karáni byli w tym / w czym wyſtąpili. Dla tego wßyſcy obywátele / y Rycerſtwo króleſtwá náßego / którzy bráćią ábo powinowáté ſwé zábiiáią / w oyczyſté dobrá niemogą wſtępowáć / áni do nich przyßćia żadnego mieć. A owßem ſkázuiemy tákowé y potomſtwo ich oddalamy od wßelkiey częśći tákowych dźiedźictw: któraby im z práwá przynależáłá: w które to dobrá ábo dźiedźictwá inßy powinowáći ábo dálßy będą mieć wſtępek / y otrzymáią ie. A ku więtßému karániu tákowych dla okrutnośći vczynku / wßytki té / którzy bráćią ábo oyce ſwé zábiiáią / bezecźći bydź ſkázuiemy: y niegodné żadnych vrzędów / áni doſtoienſtw / áby ná nie ſtáwieni bydź mieli.

vel proximos occidunt: vt ex eorum morte, bona hæreditaria lucrentur: Volumus itaq; vt vnde bona hæreditaria & lucra habere cupiunt, inde damnis afficiantur aut puniantur, in quo peccauerint. Ideo omnes Regnicolæ & Nobiles regni noſtri, fratres, aut ipſos conſanguineos interimētes, in hæreditaria ſuccedere poſſeſſione non valebunt: nec vllum ad eam acceſsū obtinebunt: quinimo ſententiamus ipſos, & ipſorum filios, & priuamus omni legittima talium hæreditatū portione: in quibus bonis ſeu hæreditatibus, alii conſanguinei, licèt remotiores in linea obtinebunt ſucceſſionem. Quos (in aggrauationem culpæ ipſorum, propter immanitatem criminis) omnes fratricidas, & parricidas, infames pronunciamus: & inhabiles, ad aliquos honores promouendos.

Oyćiec zá ſyná, ſyn zá oycá, áni brát zá brátá karáni bydź niemáią.

Káz. wielki w Wiślicy. 1368. La. 39 HL 177. B/ 316. HP 555.

7. GDyż Piſmo S. mówi / iż ſyn nie będźie nośił złośći oycowſkiey / áni oćiec ſynowſkiey: dlatego vſtáwiamy: iż oćiec zá złégo ſyná / tákże ſyn zá oycá niema bydź karan.

A tóż o bráćiey rodzoney y o inych powinowátych ſkázuiemy áby było chowano: wyiąwßy żeby oćiec wyſtępku ſynowſkiégo / ábo ſyn oycowſkiégo / ábo brát brátniégo vczeſtnikiem był / á oſkárżony niemógł ſie ſpráwić. Abowiem ná ten czás wedle potrzeby wyſtępku ſkázuiemy go karáć.

Ale ten który wyſtępku iákiégo ſie dopuśćił / ná rzeczách ruchomych álbo ná częśći dźiedźictwá / które nan przychodźi / będźie karan: która máietność będźie wźięta do ſkárbu náßégo.

Pater pro ſcelere filii non tenetur: nec contrà: ſic nec frater pro fratre punitur.

CUm dicit ſcriptura, quòd filius non portabit iniquitatem patris: nec è conuerſo: ideo ſtatuimus: quòd pater pro nequam filio, & è conuerſo, minimè coerceatur, vel puniatur.

Et idem de fratribus germanis vel quibuſcunque conſanguineis, declaramus fore ſeruandum: niſi pater de culpa filii, vel filius de culpa patris, aut frater de culpa fratris participando in crimine delatus vel accuſatus ſe nequierit expurgare: quia tunc ſecundùm exigentiam culpæ, puniendum eſſe crimen decernimus.

Sed committens crimen, ſecundùm magnitudinem eiuſdem percellatur: & puniatur, in bonis mobilibus, ſeu in parte hæreditatis, ſibi contingente, Nobis & noſtræ curiæ applicanda.

De iniurioſis erga parentes.

Steph. w Wár. 1578. Con. 193.

8. A Iż téż ſwowolenſtwo ludzkié ták ſie rozśćiągnęło / iż nietylko obcym / ále y włáſnym ſwoim rodźicóm y inßym krewnym powinowátym nie przepuſczáią. Przetóż záchowuiąc ſtátut w mocy de patricidis * & fratricidis, vſtáwiamy / iż ktożbykolwiek iáwnie ábo téż táiemnie odpowiedźi ná zdrowié / ábo téż niebeſpieczenſtwá rodźicóm ſwym którégożkolwiek ſtanu czynił ábo czynić chćiał / ábo téż ránił / tedy táki zá ſłußnym wywodem nie ináczey ma bydź ſądzon y karan / iedno iákoby gleyt náß królewſki gwałćić miał.

* Tá lex de fratricidis ieſt wyß. fo. 563. lege 6. Acżkolwiek, &c.

Mátkę cżyię ktoby zábił, ma głowę płáćić iey synowi choćby był łożá nierządnego.

Maßwyßey folio 560. lege 4. Wáwrzyniec skárżył śie ⁊c.

O PANNACH ABO DZIEWKACH. Tituł V.

Pánná po ßćiu zá mąż we trzy látá y trzy Mieśiące, práwem nie czyniąc przećiw opiekunowi, práwo tráći.

Práwo.

1. FRánćißek Wnuczke swą Lucyą w dźiećinnych lećiech będącą śierotę / z máietnośćią / która stałá zá sto grzywien / wźiął ná swą prácą y opiekę: potym ią zá czá em gdy ieſcże lat nie miáłá wydał zá mąż / iedno ze dwudźiestą grzywien. Która to Lucya mießkáiąc z mężem / po cztérech lat / o ostátek dóbr dźiedźicznych / które zostáły nád dwádźieśćiá grzywien / Fráncißkowi Wuiowi y Opiekunowi swemu zádáie trudnosć: ná co iéy Fráncißek odpowiedźiał / iż w długim czáśie po ßćiu zá mąż / to iest przez cztéry látá nigdy nie był nápominan o rzeczy y dobrá przerzeczoné. My tedy chcąc w téy mierze tákowym rzeczóm zábieżeć / obiáśniamy y ustáwiamy: iż przerzeczona Lucya z mężem mießkáiąc przez látá y trzy Mieśiące w tym czáśie o to nie czyniłá: tedy choćia lat nie miáłá ábo miáłá / iuż nie będźie mogłá áni ma czynić o ostátek rzeczy y dóbr ktorychkolwiek: gdyż iuż temu zákroczył czás trzéch lat y trzéch Mieśiecy / w ktorych milczáłá.

Pánná máiąc Opiekunem Stryiá ktoryby iéy chytrze czás zwłaczał, może przez woléy iego iść zá mąż z przyzwoleniem przyiaćiół.

2. Chytrośći y zdrádźie ludźi złych / ktorzy śie káżdéy rzeczy we złé obracáć y wykłádáć nie boią / chcąc drogę zámknąć / ustawiamy: iż ktorykolwiek imieniem opieki y práwem powinowáctwá / ktorą álbo ktoré pánny máietnosć po rodźicách ná nie spádkiem przynależącą máiącé / á iuż dorosłé y do małżeństwá godné zá mąż nie wydáie dla tego: áby dobrá ich dłużéy dźierżał

Virgo orphana, post desponsationē sui, tribus annis & totidem Mensibus præscribit cōtra tutorem suum.

Kaź. wielki w Wiślicy 1347. La. 19 HL 291. B/ 520. HP. 283.

FRanciscus Neptim suam Luciam in infantili ætate constitutam, orphanam cū bonis centum marcarum valentibus, tuendam & seruādam in suā accepit curam. Tempore verò procedente, ipsam, dum adhuc esset minorennis de viginti duntaxat marcis dotatā marito tradidit. Deinde stando cum marito post quatuor annos eadem Lucia pro residuis bonis hæreditariis restantibus vltrà prædictas viginti marcas, Francisco suo Auūculo & Tutori mouet quæstionem. Franciscus autem respondit: quòd longo tempore post cōtractum matrimonium, per quatuor annos videlicet, nunquā fuit monitus, pro rebus, vel pro bonis prædictis. Nos itaq; talibus volentes casibus prouidere, declaramus & statuimus: Quòd prædicta Lucia, postquam cum marito fuerit siue steterit, per tres annos & tres menses, infra eosdem ad causam nō prouocando; siue sit minorennis, siue maior, de cætero non poterit nec debebit agere pro quibuscūque bonis vel rebus residuis: obstante sibi termino trium annorum & triū mensium taciturnitate & præscriptione.

Si Tutor nubilem virginem non maritat.

Wła. Iág. 1423. La. 43. HL 291 B/ 520. HP 276.

ASstutiæ & dolositati hominum peruersorum, qui omnia in peius conuertere & interpretari non formidant, viam precludere cupientes, sancimus: Quòd quicunq; nomine Tutorio, aliquam vel aliquas, puellam vel puellas, iure affinitatis, cum bonis hæreditariis ipsas ex successione paterna contingentibus seu concernentibus, iam puberas atq; nubiles ad despon-

żal y posiadł. Tedy skázuiemy/ iż tákowé pánny iáko powiedziano/ iesli doroſté/ bedą mogły y mogą o męże ſie stáráć/ przez Stryiowéy y Opiekunowéy woléy y przyzwolenia: wszákże to niech będzie z zwoleniém y rádą inych przyiaciół ábo Stryiów/ ábo Wuiów: áni dóbr swych ſtradáć/ ábo w nich oszukánie mieć nie mogą. Czemu przeszkadzáć nie ma vstáwá Przodká nászego/ która ſie poczyna: Ktobykolwiek pánnie/ etc. iáko ieſt powiedziano o zgwałceniu pánien.

despon ſandum ſeruant, eas nolentes maritari, in hunc finem, quòd bona ipſarum diutius valeant obtinere ſeu poſsidere: decernimus: quòd tales virgines ſic vt præmittitur adultæ, poterint & valeant de maritis ſibiipſis prouidere, ſine eiuſdem patrui ſeu Tutoris volũtate & aſſenſu: tamẽ cum conſenſu & cõſilio aliorũ amicorum, aut patruorum, aut Auunculorum: nec in bonis ipſarum priuari poterunt vel fraudari. nõ obſtante quadã Cõſtitutione noſtri anteceſſoris, quę incipit: Quicũq; verò virginem &c. vt ſuprà de violationibus virginum.

Niżéy w części téyże Tit. 15. prá. 14. ktobykolwiek.

Pánná zá mąż wydána, w pieniężnym posągu ma mieć dosyć: á wyposażona być ma przez bráćią rodzoną ábo ſtryieczną.

Káz. wielki w VViślicy 1347. La. 29 HL 83/ 150. HP 276.

3. Vstáwiamy/ iż gdy która pánienká będzie dawána zá mąż/ w posagu ábo w dárze pieniężnym niech ma dosyć: ktory iéy będzie przy przyiaciołách náznáczon: ále dobrá dziedziczné przed Máiestatem Królá Je° M. máią iéy być náznáczoné.

Téż vstáwiamy/ iż gdy który z Rycerſtwá álbo ſzláchty vmrze/ máiąc syny ábo dziewki: tedy dziewki przez bráćią zá mąż máią być dáné/ náznáczywszy im zwykłym zwyczáiem posag.

A iesli nie będzie miał synów/ ále tylko dziewki: tedy ná dziewki wszystká máiętność oycowska niech spádnie.

A iesli bráćia ſtryieczni tákowé dziedzictwá zechcą otrzymáć: tedy Rycerſtwo wedle ich sumnienia przerzeczoné dziedzictwá niech szácuią: á od dniá szácunku tákowégo przerzeczeni bráćia ſtryieczni/ siostróm w Roku gotowémi pieniądzmi/ wedle tego iáko dziedzictwá ich będą szácowáné/ ſą powinni zápłáćić.

Którzy iesli w iednym Roku tego zánie dbáią vczynić: tedy dziewki dziedziczné dobrá ná wieki będą mieć y dzierżeć.

Virgo, ſi fratres germanos vel patrueles habeat, dotetur.

ITem ſtatuimus: quòd cùm aliqua domicella maritatur, aut nuptui alicui traditur, dos ſeu donatio in pecunia parata ſufficiat, quæ in præſentia amicorum ei aſsignetur: bona verò hæreditaria coram Regia Maieſtate debent aſsignari.

Etiam ſtatuimus: quòd ſi quis Militũ aut Nobilium de hoc ſeculo migrauerit, habens filios vel filias: tunc filiæ per fratres maritis tradantur: dote tamen eis, more conſueto, aſsignata.

Si autem filios non habuerit, ſed filias: tunc filiabus omnes poſſeſsiones cedant paternæ.

Et ſi fratres patrueles huiuſmodi hæreditates obtinere voluerint: tunc milites ſecundùm ipſorum conſcientiam prædictas hæreditates taxabunt: & à die taxationis huiuſmodi, dicti fratres patrueles ſororibus, infra annum, parata pecunia (ſecundùm quòd fuerint taxatæ hæreditates) perſoluere tenebuntur.

Et ſi in tempore vnius anni neglexerint ſoluere: tunc filiæ hæreditates perpetuò poſsidebunt.

Gdźieby téż dźieći były ze dwu żon, tedy synowie pierwszéy żony winni posażyć śioſtry swé.

Włá. Iág. w Kráko. y w Wárc. 1423. Laſki 43. HL 83/ 150, HP 278

4. Obiáśniáiąc vstáwiamy: iż gdy ſie przyda/ że oćiec z drugą żoną synów nie będzie miał iedno dziewki/ á z pierwszą będzie

De pueris, ex duabus vxoribus dotandis procreatis, vel per patrem diuidendis.

DEclarantes ſtatuimus: quòdſi contigerit patrem cum ſecunda vxore filios non habere, ſed filias: & cum prima habuerit

bedźie miał syny: tedy gdy oćiec vmrze/ żadna cześć przerzeczonych dźieći nie ma sie dostáć dźiećióm wtórey żony: ále synowie ábo syn pierwszey żony śiostry swe pozostáłe wedle zwyczáiu źiemie zá mąż wydádzą/ náznáczywszy im w pieniądzách posag słuszny.

Wyiąwszy tylko dobrá Máćierzyste/ iesli przerzeczone śiostry ie będą mieć: ktore máią im zostáć.

Ale gdy dźieći pierwszey żony cześć swą iednáką od oycá im dobrowolnie z działu wiecznego dáną otrzymáią: tedy cześć wtorey żony synóm ábo dźiewkóm tegoż ma cále przyść.

opátrz wys. fo. 557. lege 8. W niektórey.

buerit filios: extunc patre mortuo puerorum prædictorum, pars aliqua secundæ vxoris filios non continget: sed filii, seu filius primæ vxoris superstites, sorores suas iuxta consuetudinem terræ maritabunt: assignata ipsis in pecuniis dote competenti.

Bonis maternis duntaxat exceptis, si ipsæ prædictæ sorores habuerint: quæ pro ipsis debent remanere.

Cùm verò primæ vxoris portionem suam æqualem à patre spontè eis ex diuisione perpetua oblatam obtinuerint: tũc portio secundæ vxoris filiis, aut filiabus eiusdem cedere debet integraliter.

O posáżeniu śióstr.

5. Zwykło czynić wątpliwość posáżenie śióstr/ ktorych oycowie odumieráią/ nie znáczywszy im posagu: przetoż postánawiamy/ áby śiostrom/ ktorymby oycowie zápisem ábo przykłádem wyposáżenia ktorey dźiewki zá żywotá swego posagu nie náznáczyli/ bráćia pierwey niż Rok po śmierći oycowskiey wynidźie/ byli powinni według rády y zdánia powinnych bliższych dwu po oycu/ á dwu po mátce/ náznáczyć posági według zdánia y sumnienia swego.

Zyg. III. w 1588. fol. 29.

A táki posag/ nadáley do roku po śćiu zá mąż/ ma iey być przez bráćią oddány/ ábo cześć w posagu wydźielona. A zwłaszczá gdy zá mąż poydźie/ z przyzwoleniem bráciey ábo inszych powinnych.

A bráćia będą powinni po śmierći oycowskiey w dom vczćiwe wychowánie śiostróm dawáć/ o co wszytko forum w Grodźie coram officio náznáczamy.

O śiostrách iureuictorum, *y Pániách wiánnych.*

6. Siostry/ Ciotki nie wyposáżone/ ktoreby zá mężem były/ z tych dobr/ ktoreby bráćia ábo brátánkowie zádłużeni do kreditorów vtráćili/ máią być przez te kreditory ábo possessory dobr competenter wedle zwyczáiu y práwá teraz opisánego/ wyposáżone: w czym wszytkim dylácya ná ewiktorá iść niema kreditorowi: ále mu cále práwo z ewiktorem o obronę zostawáć bedźie.

Tenże tám. że fo. 37.

A ktoreby iescze zá mąż nie szły/ tedy w rok po śćiu zá mąż dáć im posag máią: wszákże posági zápisáne swą drogą iść máią.

Prouisia Pánny do śćia zá mąż z cześći iey należącey/ cále zostáwáć ma/ ktorą wszyscy Possessorowie dobr onych dawáć máią/ opátrzywszy ią mieszkánim w onych dobrách wedle iey condiciiey: wszákoż wolno iey bedźie indźiey według zdánia przyiaćiół mieszkáć/ salua ipsius prouisione.

Pánie wienne/ ktoreby ná dobrách per iureuictum vtráconych/ pierwszą opráwę y possessyą ich miáły/ niż creditorów práwo: gdyż wedle práwá/ opráwy nie podlegáią przezyskóm ná mężu odźierżánym: máią zostáć w possessiey opráwy swey: wszákże gdyby táka vmárłá/ successorowie onego wiáná są ná skupie v kreditorów.

Toż sie ma rozumieć/ gdźieby po śmierći mężowey szłá zá drugiego mężá/ że ma być ná skupie od tychże kreditorów/ záręczywszy im przywiánek.

Pánná od oycá wyposáżona, więcey śie od bráciey vpomináć nie może, inácżey

Virgo à patre dotata, nihil plus petat à fratribus, alioquin, ipsi dotent, vel

czey krewni posążyc ią máią, á dźiewki dźiedźiczyc nie máią.

vel consanguinei.

Káźm. w Wiś. La. 33 HL83/150. HP 277.

7. Vstáwiamy też: Iż gdy który z Szláchty nászey dźiewkę swą zá żywotá zá mąż wyda/ y słuszny posag iey náznáczy/ oná po śmierci wiecey od bráciey nápieráć sie nie może: ále iesli po zeszciu oycowskim dźiewká ábo syn zostáną nie wyposążone/ á dźiewká bedźie Woiewodźiná z máietno ścią wielką: tedy sto grzywien iey zá posag przez bráćią bedźie náznáczono: á gdźie máła máietność/ á dźiewek wiele/ álbo iedno dźiedźictwo bedźie/ niech vczynią szácunek wedle tego/ iáko stoi: á tám kożdey siestrze część im przynależąca przez brátá za posag w pieniądzách niech bedźie zápłácona.

A tóż rozumiemy o dźiewkách Szláchty niższey od Woiewody: iż gdy dźiewki zá czásu żywotá swego wydádzą mężom/ á posag im tákże náznáczą słuszny: tedy po ich śmierci bráciey trudności o wietsze dźiedźictwo zádáwáć nie bedą mogły. Bráćia lepak rodzeni/ kożdey siestrze czterdźieści grzywien zápłáćić bedą powinni/ iesli bedźie/ iáko sie powiedźiáło/ wiele máietności: ále iesli máło/ niech bedźie szácunek obyczáiem wysszey nápisánym: ᶻá potym część/ która bedźie kożdey siestrze należeć/ pieniądzmi niech bedźie zpłácona.

A gdźie bráciey rodzoney nie bedźie/ tóż chcemy rozumieć o stryiecznych: á iesli stryiecznych nie bedźie/ tedy kożdy z Herbownych krewnośćią nabliższy w dobrá dźiedźiczne ábo oycowskie może wstepowáć/ wyposążywszy siostry: iáko iuż wysszey wypisáno iest.

A w tym czáśie póki siostry zá mąż nie bedą wydáne/ ich dźiedźictwá oyczyznkie którymkolwiek sposobem názwáne/ przerzeczeni bráćia bedą dźierżeć do tego czásu/ póki ich zá mąż nie wydádzą/ y nie wyposążą obyczáiem przerzeczonym.

To osobliwie obiaśniáiąc/ iákożesmy też to wysszey opisáli. Iż gdy Oćiec zá żywotá którą zá mąż wyda/ oná ná tym iuż ma przestawáć: co iey oćiec náznáczył/ gdy iescze był żyw: á bráciey o posag nie może żadney trudności zádawáć: ále ma mieć dosyć ná tym/ co iey rodźice zá żywotá swego y w dobrym baczeniu będąc dáli.

Statuimus etiam: quòd postquam aliquis nostrorum Nobilium filiam suam viuens nuptui tradiderit, & dotem sibi assignauerit competentem: ipso tandem defuncto, eadem plura à fratribus repetere non poterit: si verò patre mortuo, filia vel filius remanserint, solutæ, neque per patrem dotatæ: si filia fuerit Palatini, & possessiones fuerint multæ: eidem cētum marcæ, pro Dote, per fratres assignentur: vbi verò possessiones paucæ, & filiæ multæ, vel vna hæreditas; fiat æstimatio in valore: & pars contingens cuilibet sorori, per fratrem, nomine Dotis, pecunia persoluatur.

Et idem sentimus, de filiabus inferiorum Nobilium à Palatino: Quòd cùm eas in vita tradiderint maritis, Dote eisdem similiter assignata competenti, illis de hac luce sublatis, fratribus quæstionem pro maiori hæreditate mouere non poterint. Fratres verò vterini, cuilibet sorori 40. marcas soluere teneantur; si possessiones sint multæ: vt præfertur: si verò paucæ: fiat æstimatio, vt suprà: & pars cōtingens cuilibet sorori in pecunia per fratres exoluatur.

ᶻpátrz wysszey prá. 3. Vstáwiamy par. A iesliby, &c.

Fratribus verò vterinis non existentibus, idem volumus de patruelibus esse intelligendum: & patruelibus non existentibus; tunc quilibet de eisdem armis & signis consanguinitate saltem proximior in bonis hęreditariis, seu patrimonialibus, succedere poterit: sororibus dotatis: vt superiùs est descriptum.

Et interim, quòad sorores non fuerint matrimonialiter copulatæ, earum hereditates patrimoniales, quocunque modo vocitentur, prædicti fratres possidebunt: quousque eas nuptui tradent, & dotent, modo præmisso.

Hoc specialiter declarando: (prout etiam superiùs præmisimus) quòd cùm pater in vita sua aliquam nuptui tradiderit, eo debeat contentari, quod sibi pater assignauerat, dum adhuc viueret in humanis: nec fratribus pro dote aliquam poterit mouere quæstionem: sed contentari debet eo, quod illi parentes ipsius viuentes, & sui cōpotes existentes, sunt largiati.

Ale

Adiici-

Ale przydamy y to ktemu: iż gdy bráciá ábo pomrą/ ábo też żywi zostáną: dźiewki w dziedzictwá nie máią wstepowáć: ále niech máią dosyć ná posagu im dánym/ iáko wyższey stoi.

Adiicientes, quòd fratribus seu mortuis, seu existentibus, filiæ in hæreditatibus non succedant: sed contententur Dote eis tradita. vt superius continetur.

Ale iuż dźiewki, iesli bráciey rodzoney nie będźie, dźiedźiczą.

8. Chcąc wątpieniu drogę zámknąć: Iż niekiedy przydawa sie/ iż dźiewki niemáiąc bráciey rodzoney/ po zeszciu oycowskim w dobrách dziedzicznych zostáią/ ktore zwykli stryiowie álbo przyiaciele blizszy imieniem opieki chowáć dla tego: áby one ktore mikolwiek vmowámi y sposoby z dziedzictw wystyrknęli/ chcąc im pieniądze/ gdy idą zá mąż/ náznáczyć.

Przetoż z łáski nászey chcąc ie opátrzyć vstáwiamy nápotym: iż iesliby mężowie ich tym sposobem pieniądze od rodziców/ ábo od przyiaciół/ ábo od opiekunów wzięli/ zá tą vmową y obowiązkiem/ áby máiętności ná nie należącey nie bráli/ bądź pod rękoiemstwem/ bądź ktorymkolwiek sposobem obowiązáli sie: tedy skázuiemy/ áby to nic nieważyło/ y prózno było: ále niech sie przerzeczone dźiewki do swych częsci dziedzicznych wracáią. A temu niemáią nic szkodźić żadne vmowy/ áni postánowienia: ále one dźiewki dobrá swoie dziedziczne/ iesli sie im podobáć będzie/ dobrowolnie/ będą miáły zupełną moc/ iáko pierwey/ przedáć.

Sed iam filiæ carentibus fratribus hæreditant.

Wlá. Iág. w Kráko. y w Wárc. 1423. Lajki 43. HL 95. B/ 171. HP 278.

VT viam dubiis præcludamus: interdum contingit, filias post obitum patris, carentes fratribus germanis, in bonis hæreditariis remanere: quas solent patrui, vel amici proximiores, nomine tutorio obseruare, in hũc finem: quòd ipsas quibuscunque conditionibus, siue pactis de hæreditatibus excludant: volentes ipsis pecuniam, cum maritantur assignare.

Eisdem igitur de nostra clementia prouidere cupientes, Statuimus deinceps: quòd si mariti earum, taliter pecuniis à patruis, aut amicis, vel tutoribus receptis, ex pacto de non receptione bonorum ipsas concernentium astrinxerint qualitercunque: siue per fideiussoriam cautionem, vel alio quocunq; modo, tale pactũ interuenerit, aut aliquis fuerit astrictus: illud decernimus irritum fore, & inane: vtq; præfatę filię redeant ad earum hæreditarias portiones: non obstantibus pactis, aut cautionibus quibuscunque: sed spontè præfatę filię, bona sua hæreditaria (si ipsis placet) vendendi, vt antea habeant facultatem & omnimodam potestatem.

O POSAGV Y OPRAWIE.

Tituł VI.

Posag nie zápisány, nieważny.

Práwo.

1. Chcąc skázić zwyczay nie żeby pospolity/ ále w pewnych ziemiách záchowány/ o posagách białychgłów niezápisánych: ktorych posagów niektore osoby po białych głowách niepłodnych práwem dochodźiły/ tylko dowodząc świádkámi/ niemáiąc ná to żadnych zápisów y Opráwy z ksiąg: Vstáwiamy/ iż od tych czásów posag/ ktory nie będźie przed námi ábo w księgách/ ábo w Aktciech zápisan/ ábo iáko wedle porządku práwá y stárego zwyczáiu opráwion/ niema być żadney mocy áni władze.

Dotes non inscriptæ nullæ sint.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 108. HL 81/ 147. HP 280.

ITem præcidere cupientes consuetudinem, non quidem cõmunem; sed in certis terris seruatam, pro dotibus fœminarũ non inscriptis: quas dotes nonnullę personę, post fœminas steriles iure expetebant, per testium tantùmmodo probationem: nulla inscriptione, aliâs reformatione, in Actis habita: statuimus, quòd à modò Dos, quæ non fuerit coram Nobis, aut in libris seu Actis inscripta, aliâs iuxta iuris ordinem, transponere non debeant, & antiquam consuetudinem reformata, nullius debet esse valoris & momenti.

Niepoſáżnéy białéygłowie trzydźieśći grzywien zá wieniec płácone bydź máią.

Żwyc. ʒie. Krák. 1505. La.121. HL 81.B/ 147. y 514. HP. 280.

2. GDy kto ſobie weźmie w małżenſtwo pánnę álbo dźiéwkę/ á vmrze nieopráwiwſzy iéy nic: tedy tákowa żoná weźmie zá wieniec trzydźieśći grzywien: ábo dźierżenie tám będźie miáłá/ gdźie ieſt trzy grzywny dochodu/ ták długo: póki iéy nie zápłácą wiencá. Ktora to wdowá nie będźie powinná wyiecháć z dóbr/ w ktorych iéy mąż odumárł/ áż iéy będą dáne trzydźieśći grzywien zá wiáno: álbo áż trzy grzywny dochodu álbo cynſzu náznáczą iéy potomkowie mężowi.

Poſag zápiſány ma bydź práwem wyćiągány od mężá.

Alex. w Rá. 1505. La. 119 HL 82/148. HP. 282.

3. OKoło płácenia poſágu/ ktory zá żywotá żenie był zápiſan/ po śmierći iéy w wątpliwośći były do tego czáſu ze dwu przyczyn:

Pierwſza przyczyná tá byłá: iż po śmierći żeninéy v mężá krewnym iéy proſzącym y vpomináiącym ſie zápłácenia poſágu/ niektórzy rozumieli/ iákoby im miáło bydź przyſądzone dźierżenie dóbr onych/ ná ktorych żywiącéy żenie było opráwiono/ ktoré zá żywotá mąż dźierżał.

Druga przyczyná tego byłá: iż gdy żoná po mężu przed nią vmárłym ſámá potym vmárłá/ y w dźierżeniu poſágu y opráwy áż do ſkonczenia żywotá byłá: po śmierći tákowéy wdowy/ krewni téy białéygłowy vmárłéy w wdowim ſtanie/ prośili o zápłácenie poſágu: gdźie niektorzy wotowáli/ żeby krewni przerzeczonéy białeygłowy vmárłéy w wdowim ſtanie zápłácenia poſágu práwem dochodźili: á niektórzy ſkázowáli/ áby krewni w poſſeſsiiéy byli záchowáni.

Dla tego My z Rádámi y z Poſły źiem tákowe wątpliwośći odpráwuiemy ſkázuiąc/ áby to ná wieki trwáło: Iż gdy białagłowá piérwéy vmrze máiąc wiáná y przywiánku opráwę/ poſag od mężá żywiącégo przez pośrzodek práwny ma bydź wyćiągan: ktorego małżonká ſkázuiemy/ áby ták był w vżywániu dźierżenia dobr/ ná ktorych żenie ſwéy

Indotatæ mulieri triginta marcæ ſoluuntur.

ITem dum aliquis copulat ſibi matrimonialiter virginem, ſeu puellam: & priuatur vita, Dotem non reformando eidem vxori: extunc talis vxor accipiet pro crinili marcas triginta: aut poſſeſſionem, vbi trium marcarum eſſet prouentus, habebit tamdiu, donec ſibi perſoluetur crinile tenendum. Quæ quidem vidua non tenetur equitare de bonis, in quibus eam maritus morte reliquit, aliâs odumárł: vſquequo dabuntur ei, aut triginta marcæ, pro crinili: aut trium marcarum prouentum, aliâs cenſum, ſibi conſtituent mariti ſucceſſores.

De Dote, ſi mulier prius moriatur, vel contrà.

DOtium ſolutionem (mortua exiſtente muliere, cui viuenti inſcripta erat) dubia impediebant hactenus duplici ratione:

Vna, quòd viuente marito, præmortuæ vxoris conſanguineis ſolutionem dotis petentibus, aliqui poſſeſſionem adiudicandam putabant in bonis, viuenti mulieri reformatis, quorum ſuperuiuens maritus poſſeſſor eſſet.

Altera, muliere poſt maritum antea ſibi præmortuum moriente, & in poſſeſſione Dotalitii, vſq; ad vltima vitæ tempora exiſtente, poſt eiuſdem mulieris viduæ mortis obitum, conſanguineis eiuſdem mulieris viduæ mortuæ ſolutionem Dotis petentibus: nonnulli putârunt, vt conſanguinei dictæ mulieris viduæ mortuæ, Dotis ſolutionem iure repeterent: nonnulli decidebant, conſanguineos in poſſeſſionem conſeruandos.

Quapropter Nos cum Conſiliariis, & terrarum Nunciis dubia ipſa abſoluimus, decernentes perpetuò tenendum: Quòd dum mulier præmortua eſſet, habens Dotis & Dotalitii reformationem, Dos à marito ſuperuiuente, iure mediante exigatur. Quem maritum decernimus ſic potiri poſſeſſione, in bonis, per eum olim mulieri vxori ſuæ viuenti reformatis; vti viuente

swéy żywiącéy opráwe vczynił: iáko kiedy ich vżywał y oné dźierżał/ gdy żoná iego żywa byłá: o ktoré wßytkie rzeczy opráwioné powinowátyḿ swéy żenie/ gdy śie posągu bedą vpominác/ práwem będźie odpowiedał.

Ale gdy pierwéy mąż vmrze/ tedy ieśli żoná po śmierći iego dźierżáłá áż do skonczenia żywotá swego dobrá przez niegdy żywégo mężá swegó opráwioné: kiedykolwiek oná białagłowá po śmierći mężá swego vmrze/ będąc dźierżáwcą opráwy swéy/ ták będźie powinné dźierżenié dóbr opráwionych krewnym vmárłéy onéy biáłéygłowy: iáko kiedy białagłowá wdową będąc oné dźierżáłá.

Ktoré dźierżenié vstáwiamy: áby przez wßelkiégo práwnégo postępku/ ieno tylko dowiedźiawßy śie o opráwnym práwie y o dźierżeniu/ ktoré miáłá do żywotá swego oná białagłowá przez Stárostę mieyscá/ áby było dáné dźierżenie tym: ktorym iest powinné wrócenié posągu.

uente ea, potitus erat & poßidebat, de quibus omnibus, suæ olim vxoris consanguineis dotem petentibus, iure respondebit.

Sed præmortuo existente marito, mulier per eum morte derelicta, si poßidebat vsque ad vltima vitæ suæ tempora, bona sibi per olim viuentem maritum reformata: quandocunque ipsa mulier post mortem mariti sui mortem obiret, existēs possessor reformationis suæ: sic debebitur possesio bonorum reformatorum, consanguineis morte illius mulieris: vt eam mulier vidua poßidebat.

Quam possesionem statuimus, absque iuris strepitu, constito duntaxat de iure reformationis & de possesione per mulierem ad tempora vitæ habita, dandam per loci Capitaneos his, quibus Dotis debetur redditio.

Posagy Opráwá żeniná, niepodległá przezyskóm ná mężu otrzymánym.

4. Ieśli kto ná kim inym dóbr ktorychkolwiek zá dekretem práwá dostánie/ ná ktorych żoná práwem zwyćiężonégo miáłá opráwę swą wienną: tákowa opráwá chcemy áby zostáłá nie obráżona. A tákowy práwem zwyćiężony/ ma bydź mian zá gołotę/ y nápotym ma bydź práwem gołotów pátrzan/ gdźieby rzeczy osądzonéy przećiwił śie.

Dotalitia, nec perlucris super viro obtentis subsunt.

SI verò quis in aliquo alio, bona quocunque iuris decreto fuerit assecutus: in quibus scilicet bonis, vxor eiusdem victi habuit reformationem suam dotalitialem: talem reformationem volumus illęsam permanere: & talis conuictus, pro Golota debebit reputari, iure Golotarum deinceps conueniendus: casu, quo executioni rei iudicatæ contrauenirет

Zyg. w Pio 1523. fo. 38 HL 81/148. y 396. HP. 280.

Ná dobrách posążnych y w przezyskách wźiętych Pręscriptia iśc niema.

5. Dobrá w posągu záwiedźioné y zápisáné/ tákże ex decreto w przezyskách per intromissionem wźiété y dźierżáné/ nie mogą śie w práwo dźiedźiczné wieczné præscriptione Terrestri etiam longissimi temporis, obrácáć/ ále záwżdy są ná stupie: tákże dobrá in vim reemptionis, áliás ná Wyderkaff zápisáné.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 30.

O SIEROTACH. Tit: VII.

Sieroty v sądu nie odpowiádáią, ále z mátką Opiekunowi od oycá dánému posłußné bydź máią.

Práwo.

1. Potomstwu poddánych náßych osierociáłemu/ chcąc łáskáwie pomocy porádźić: ktoré to śieroty pod czás lat nie máiąc po śmierći rodźicow zostáią: y w tym

Minorennes in iudicio ne respondeant: sed cum matre, Tutori dato á patre subsint.

ORphanitati puerorum nostrorū subditorum consulere gratiosè cupientes: qui interdum, per patres ipsis ad annos pubertatis minimè educatis, casu mortis reli-

Wł. Iág. w Kráko. y w Wár. 1420. y 1423 La. 43. HL 159. B/184. HP. 286.

tym śierotcwie do sądu od niektórych ludźi częstokroć bywáią pozywáne y trapione: gdyż iednák tákowe lat y rozeznánia nie máiący/ nie mogą sie w práwo wdawáć/ áni spraw w księgi wwodźić/ y ich bronić.

A áczkolwiek to przedtym do pewnych lat było zákrészono: to iest/ áby mężczyzná do pietnaśćie lat/ á białagłowá do dwunaśćie nie mogli bydź przypedzeni/ áni w tym czáśie byli powinni v práwá odpowie dáć: wszákże inémi rozlicznémi obćiężliwośćiámi bywáią częstokroć vćiśnieni.

Z tych tedy przyczyn vstáwiamy: iż oćiec zá żywotá swego bedźie mógł potomstwu swemu/ y żenie/ ieśli o to prośić bedźie/ postánowić pewné Opiekuny: które sobie obierze y którym nawiecéy bedźie vfał/ którzy bronić y spráwowáć rzeczy tych śierot bedą mogli/ áż do lat wyższéy námienionych: á tych Opiekunów po śmierći tego który ie postánowi/ bliscy od opieki nie bedą mogli oddalić.

relinquuntur: & sic multoties, per nonnullos in iudicium vocantur & vexantur: qui ætate & discretione carentes, litẽ contestari nequeunt, neque causas acticare: neque defendere.

Et quanquam anteà hoc, ad certam ætatem sit restrictum: (vt videlicet masculus ad quindecimũ annum, fœmella verò ad duodecimum, compelli non possint, neq; alicui infrà hoc teneantur respõdere) tamẽ aliis diuersis grauaminibus multoties opprimuntur.

Niż. fo. 574 prá. 7. Iáko pospolité go.

Quare statuimus: Quòd pater viuens possit & valeat pueris suis & vxori (si ipsa affectauerit) constituere certos Tutores: quos voluerit: de quibusq; maior sibi fides & confidentia apparuerit: qui tueri & curare eosdem poterint, vsq; ad annos superius allegatos, nec eosdem Tutores, post mortem constituentis, proximiores à tutela poterint remouere.

Sieroty v sądu nie odpowiedáią, áni dawnośći przetrzymawáią.

Kśię. wielki w Wislicy. 1347. Laski 31. HL. 159/ 284. HP. 287.

2. Jeśli ći/ którzy lat nie máią/ czyi kolwiek są/ przed słusznémi láty do sądu o dźiedźictwo iákie/ álbo o inszą którąkolwiek rzecz przypozwáni bedąc/ dla swych máłych lat z powodem niemogą sie w práwo wdáć/ áni sie mu bronić: dla któréy iednák przyczyny częstokroć dźiecinné látá zwykły bydź obrażone.

A ták vstáwiamy: áby zá sententią Sedźiego tákowe wdawánie w práwo/ áż do słusznych lat onégo potomstwá było odłożone.

Ale iż zá tákową dilácyą kilká lat zwykło wychodźić: tedy gdy tákowe potomstwo do lat słusznych przyidźie/ á znowu danoby im w czym winę: tám iuż oné dźieći swoim áduersarzóm/ nie bedą sie móc bronić dawnośćią/ ábo milczeniem ták wielu lat/ w których nie było sądzenie: ále tylko niech sie sczycą dawnośćią tego czásu/ ieśli byłá która z strony ich ábo ich przodków przed tym/ niż byli piérwéy do sądu przyćiągáni/ y o te rzecz wzywáni.

Pupilli nec respondent, nec præscribũt, ante legitimã ætatem.

SI impuberes cuiuscunq; pueri, ante legitimam ætatem ad iudicia trahãtur: super hæreditaria quæstione, aut alia quacunq; controuersia: & ob defectum ætatis, cum Actore litem contestari, seque tueri nequeunt: propter quod etiam plerunque infantilis ætas & pueritia consueuit offendi.

Quare statuimus: vt ex Interlocutione Iudicis eadem litis contestatio, vsque ad ætatem debitam illorum puerorum prorogetur.

Et dilatione pendente, aliquot anni effluere consueuerunt. Deinde pueris legitimam attingentibus ætatem, si quæstio eadem ipsis innouatur: iidem pueri contra se agentibus, exceptione præscriptionis, aut tantæ taciturnitatis illorum annorum, quibus iudicati non fuerunt, obiicere & opponere minimè valebunt: sed tantùm vtantur istius temporis præscriptione: si qua fuit apud ipsos, vel eorum progenitores, antequam fuissent primo ad iudicium tracti, super eadem causa, & euocati.

Ci którzy lat nie máiąc bedą pozwáni, niech im látá bedą policzoné: á wszákże we trzech rzechách są powinni sądownie odpowiedáć.

Minorennes in tribus tantũ casibus respondere tenentur.

Pozwáni

Citati

3. Pozwáni lat nie máiący nie bedą powinni odpowiedáć/ále przez Sędźiego látá im máią bydź policzoné: wszákże we trzech rzeczách niżey nápisánych práwnie pozwáni bedą powinni v sądu stáć.

Pierwsza / iesli kto oycu ich dźiedźictwo iákié swé zástáwił / á onoby chćiał od dźieći wykupić: tedy dźieći pieniądze zástáwné bedą powinni wźiąć zá ono dźiedźictwo: choćby też lat w práwie opisánych nie mieli.

Druga / iesliby sie kto zá oycá ich záręczył / á zá żywotá oycá ich do sądu był wyzwan: tedy potomstwo bedźie winno odpowiádáć ábo zápłáćić/ á wyswobodźić rękoymię nie czekáiąc lat.

Trzećia / iesli oćiec o ktore dźiedźictwo był pozwan/gdy iescze był żyw: też potomstwo bedźie powinno odpowiedáć o to dźiedźictwo.

Sieroty zá oycá powinnè obronę.

4. Gdy kto przeda dobrá dźiedźiczné / abo vwieźi ábo zástáwi komu / á zápisawszy sie o obronę w tym vmrze: potomstwo vmárłego bedźie powinno bronić tego / ktory śiedźi w dźiedźicznych dobrách: choćiaby też y látá rozeznánia nie miáło / áni im bedźie mogłá bydź dána zwłoká do lat.

Sieroty gdy do lat przydą, o krzywdy swè czynić mogą, á Dawność źiemska szkodźić im niemoże.

5. Chcąc porádźić dźiećinnym látóm/ á zwlásczá vbogim / vstáwiamy: iż iesli ktorym dźiećiom po śmierći oycowskiey przez kogokolwiek krzywdá bedźie vczyniona: potym oné przyszedszy do lat rozeznánia rzeczy/bedą mogły práwem czynić przećiwko tym/ ktorzy im krzywdy vczynili: á wyiećie dawnośći im nie może bydź zárzucono / iedno w ten czás: gdy sie im látá spełnią.

A iesli w powinnym czáśie czynić o krzywdy im vczynioné zániedbáią: tedy im iuż záwadźi dawność dla niedbálstwá przerzeczonégo.

Dźieći gdy mátká vmrze, máćierzystègo vpomináć śie od oycá nie mogą,
ážby

Citati minorennes respondere non tenentur: sed per Iudicem, anni ætatis eorum computētur: tamen in casibus infrascriptis iuridicè requisiti, comparere tenebuntur.

Tenże Laski 33. HL 159/ 284. HP. 287.

Primò, si aliquis patri ipsorum hæreditatem suam aliquam obligasset: & ipsam à pueris redimere vellet: tunc pueri pecuniam obligatam recipere tenentur, pro eadem hæreditate, quàmuis annos legitimos non haberent.

Item, si quis pro patre ipsorum cautionem incideret fideiussoriam: & viuente patre ad Iudicium fuerit prouocatus: tūc pueri respondere, vel soluere tenentur, fideiussorem liberando, non expectando annos ætatis.

Tertiò, si pater pro aliqua hæreditate citatus fuisset adhuc viuēs: etiā pueri respondere teneantur, pro eadē hæreditate.

Pro patre pupilli tenentur.

Item, cùm aliquis bona hæreditaria vēdet, aut obligabit, siue impignorabit alicui: & inscribet se pro defensione: & in hoc priuaretur vita: filii eiusdem defuncti, debent tueri residentem, in bonis hæreditariis. & si annos discretionis non haberent; non debet dari eis ad annos discretionis Dilatio.

Zwy. ziemi La. 120. B. HL 159. B/ 285. HP 288.

Minorēnes cùm annos discretionis adtingent, pro iniuriis acceptis agant: præscriptione illis non obstante.

Infantibus præsertim egenis, succurrere & prouidere volentes, statuimus: vt si aliquibus, patre mortuo, per quēpiam iniuria fuerit illata: venientes ad annos discretionis, possent iuridicè agere contra iniuriantes. & exceptio præscriptionis eis opponi non poterit: nisi tunc ætate in eis legitima completa.

Káz. wielki w Wiślicy 1347. Laski 24. HL 159/ 283. HP 288

Et infra tempus debitum, si agere neglexerint, pro iniuriis olim eis illatis: tunc obstat eis exceptio præscriptionis: propter negligentiam allegatam.

Pueri orbati matre, bona materna à patre non repetant.

Ex communi vsu, in regno nostro ex-

 titit

ażby drugą żonę poiął.

Ten że Łaski 62. HL 154/ 175. HP 285.

6. Z pospolitego zwyczáiu w Królestwie nászym zwykło bydź chowano: iż gdy mátká vmrze/ dźieci wszytkich dóbr od oycá swégo biorą połowicę zá część y dźiedźictwo Máćierzyste: dla czego częstokroć tákowi synowie w młodych lećiech będący/ nie vmieiąc rzeczóm áni mogąc rádźić/ ták wźięte dźiedźictwo zwykli mátnie trawić/ wydawáć y rozpraszáć: Oycu też zá iego miłość y dobrodźieystwo okázuiąc się niewdźięcznymi/ przypadzáią go częstokroć ku niedostátkowi: á ták z obu stron czuią szkody y niepożytki.

Dla tego zdáło się zá rzecz spráwiedliwą Nam y nászému Rycérztwu: áby gdy mátká vmrze/ synowie nie mogli się od oycá vpominác dóbr y dźiedźictwá w tey częśći/ która po mátce ná nie spádnie/ do tąd: ażby drugą żonę poiął. Chybá iżby w tym czáśie iáko vtrácá sławy swéy dobrá y dźiedźictwá oné spólné nie słusznie rozpraszał.

titit obseruatum: Quòd moriente matre, pueri omniũ bonorum à patre ipsorum tollunt medietatem, pro portione & hereditate materna. propter quod sæpè ipsi filii, in teneris annis existentes, rebusque suis consulere non valẽtes, sic receptam hereditatem inutiliter consumere, expendere, & dissipare consueuerunt: patri denique, de pietate & beneficiis ingratitudinem exhibentibus, impellunt plerunque etiam eundem vergere ad inopiam: sicq; vicissim sentiunt incõmoda, & iacturas.

Quare æquum visum extitit Nobis, & nostræ Militiæ: vt matre moriente, filii non petant bonorum & hereditatis maternæ deuolutæ portionem & successionem, à patre: donec ad secundas nuptias conuolabit, nisi tunc, velut famæ suę prodigus, bona & hæreditates illas communes indebitè dissiparet.

Ale choćby oćiec y drugą żonę poiął, tedy nie powinien dźiećióm częśći dźiedźiczney náznáczyc, by le rozprószcą dóbr nie był.

Masz wyszéy fol: 557. lege 1. W niektóréy Constituciiéy ꝛc.

Dźieci lat 15. máiące mogą dóbr swych od opiekunów ie wźiąwszy vżywáć, ále przedawáć ich nie mogą, áżby im minęło lat dwádźieśćiá y cztéry.

Zwycz. Ła. 120. HL 186/ 16. y 275. y 508. HP 289

7. Iáko z pospolitégo Státutu opiekunowie są powinni zdáć dobrá dźiećióm piętnaśćie lat máiącym/ á dźieći dobrá swoie wźiąwszy máią ich vżywáć: ták záś z práwá to niech będźie ták opátrzono/ (iáko to iuż w obyczay weszło) iż oné dźieci dóbr swych nie máią przedáwáć áni zástáwiáć przez dozwolenia przyiaćiół krewnych/ ażby im minęło cztéry y dwádźieśćiá lat.

De bonis, minorennibus pueris resignatis, per pueros nõ inscribendis.

ITem, quemadmodum ex Statuto communi, Tutores tenentur resignare bona puerorum, dum habebunt annos quindecem: pueri verò bona sua accipiendo, vti debent eis. Sic nihilominus iure sit prouisum: (prout fieri consueuit) Quòd ipsi pueri bona vendere, obligareque non debeant, sine consensu amicorum consanguineorum: donec habebunt annos viginti quatuor transactos.

De Minorennibus complicibus.

Zyg. III. w Krá. 1588 fol. 36.

8. MInorennibus in causa complicitatis & potioritatis Iuris, gdyby zá iákim práwem trzymáli bona iure victi, niema bydź in hoc casu dána dilatia do lat.

Jesliby też ná tych co lat nie máią sámych directè, á nie do záczętégo postępku z antecessorem práwo przewiedźioné było/ á miánowano de nomine tutora, z którymby ich pozwano: tedy nie Minorenes ále tutor powinien się będźie odprzysiądz onégo postępku.

A iesliby niechćiał/ tedy on postępek ma zostáć w swéy mocy super minorennibus & eorum bonis: y ma bydź przywiedźion ad finalem exequutionem, saluo reseruato beneficio ignorantiam euadendi minorennibus, & pro male obtento agendi gdy do lat przyidą.

A iż też y to bywa/ że tutorowie trudniąc spráwy ludzkié recedunt nomine pupillorũ à successione. á tym sposobem do lat im suspensyą otrzymawszy/ sámi przez sie/ ábo per submissas personas, quouis Iuris prętextu, intromisśiiéy w té dobrá bronią: tedy áby sie w tym Creditorowi/ ábo Aktorowi preiudicium y zwłoká iáka nie dźiałá/ declaruiemy: że tákiégo káżdégo/ który broni tákowych dóbr odstąpionych/ może Aktor ábo Creditor pozwáć pro complicitate do Grodu.

Jesliby też był dług Oycowski super bonis Minorennium, á zakłády y przezyski iescze nie záßły/ ktoręgoby długu pieniądzmi gotowémi ábo z prowentów zápłácić nie mogli: tedy opiekun nie wdawáiąc Minorennes w trudnośći dálszé / ma wczás puśćić w summách głównych dobrá Minorennium.

A gdźieby iuż przezyski záßły ná ántecessorze: tedy ná którymkolwiek punktćie spráwá bedźie wisiáłá/ zá żywotá ántecessorá/ tutor iéy dáléy zátrudniáć niema/ ále dobrá Credytorowi puśćić.

A to sie rozumiéć ma o tych dobrách/ któreby były in possessione Minorennium & eorum tutorum.

O WDOWACH. Tituł VIII.

Wdowá wyposążona co weźmie iesli zá drugiégo póydźie.

Vidua dotata quid tollat: si alteri marito nubit.

Práwo. I.

VStáwiamy/ iż gdy mąż vmrze/ żoná przy datku y przy posągu / y przy kożdych inych rzeczách z wypráwą wniesionych/ ják o w pieniądzách / w perlech / w kámieniách/ y ßáćiech/ které zostáną/ ma zostáć: á gdy oná vmrze/ ná potomstwo (iesli ie bedźie miáłá) wßytkié dobrá przerzeczoné niech przypádną.

Która to białagłowá máiąc potomstwo / iesli inégo mężá weźmie ábo zechce wźiąć: tedy skázuiemy/ iż tylko ná ono potomstwo wßystkié dobrá oycowskié cále z drugą stroną/ która ná nie z działu przynależéć bedźie/ wßytkich dóbr máćierzynskich/ w którychkolwiek dobrách są/ przez wszeláklégo sporu niech przypádną: á drugą ostátnią dóbr swych częśćią mężá niech weźmie/ wedle woli swéy.

Kaź. wielki La. 29 HL. 287/ 513. y 546. HP. 281.

STatuimus, Quòd marito mortuo, vxor circa donationem & dotem, & quælibet Parafernalia, in pecuniis, gemmis, lapidibus & vestibus super extantibus & remanẽtibus, debeat remanere. Ipsa autẽ mortua, ad liberos (si ipsos habuerit) prædicta omnia bona deuoluantur.

Quæ mulier habendo pueros, si alium virum receperit, vel recipere voluerit, decernimus: quod tantummodo ad eosdem pueros, omnia bona paternalia integraliter, cum alia parte, ipsos in diuisione concernente, quorumlibet bonorũ maternalium, in quibuscunq; rebus consistãt, absq; aliqua contradictione deuoluantur: & cum alia residua suorum bonorum parte, maritum accipiat, iuxta suam voluntatem.

Wdowá posągu y opráwy niech tylko vżywa.

Vidua Dote, & Dotalitio tantùm potiatur.

2. DLA skáżenia ßkodliwégo zwyczáiu / który do tych czásów miedzy poddánymi náßymi tylko z pospolitégo vżywánia był chowan: Iż żoná po śmierći mężá swego będąc w stanie wdowim / przećiwko przodká náßégo vstáwie / która sie poczyna/ vstáwiamy ⁊c. zostáiąc wßytkié dobrá dźierżáłá: dla czegż niektoré dobrá dźiećiom / ábo bliżßym przez niedozór y złé iéy rządzenié bywáły kázoné y pustoßoné.

Kwyt. prá. 1.

Iág. w krá. 1423. Lajki 42. HL. 287/ 513. HP. 281.

AD abolendam damnosam consuetudinem: quæ hactenus inter subditos nostros solùm ex communi vsu seruabatur: Quòd vxor marito mortuo, in sede viduali (contra quandam antecessoris nostri Constitutionem: quæ incipit, Statuimus, &c.) remanens omnia bona possidebat: propter quod nonnulla bona pueris, vel proximioribus, per inaduertentiã, & malam ipsorum procurationem, annihilabantur

Zkąd tákowym rzeczam chcąc zábieżeć/ vstáwiamy nápotym: áby żoná/ gdy mąż vmrze/ tylko posag y przywiánek miáłá: á dobrá iné/ ná ktorych posagu y przywiánku nie będźie miáłá/ potomstwu ábo bliższym będźie powinná oddáć/ y z nich zstępić.

bantur & desolabantur.

Vnde talibus obuiare volentes, statuimus de cætero: quòd vxor marito mortuo, tant m Dotem & Dotalitium habeat: alia verò bona, in quibus Dotem & Dotalitium non habuerit, pueris vel proximioribus tenebitur resignare.

Wdowá, ktoré ruchomé dobrá bierze.

Tenże Lá. HL. HP. támże.

3. ACz z stárádawná przez przodki nászé w niektorym rozdźieleniu *vstáwiono iest: Iż gdy mąż vmrze/ żoná dar y posag y wszytkie paráfernália ábo wypráwe/ to iest/ w perléch/ w srebrze/ w száciech y w pieniądzach ma mieć y dźierżeć: ále iż wielkie szkody dźieciom ztąd zwykły przychodźić: dla tego zá rádą y zwoleniem Prełatow/ y Pánow nászych dostátecznie vstawiamy:

Iż gdy mąż vmrze/ żoná tylko przy opráwie domowey niech zostánie/ to iest przy skárbie/ y pieniądzách/ y srebrze: wyiąwszy wielkie konie/ y wszytkie zbroie y stádá/ ktore wszytkie niech ná potomstwo przypádną.

Nád to obiáśniamy: Iż tákowa białagłowá przy wszytkich bydléch y inych rzeczách ktore w posagu iey y w opráwie były/ wespołek z woźniki/ ktoremi zá czásu męzá swego sie woźiłá/ ma zostáć: wyiąwszy száty y zrzébietá vmárłego męzá/ ktoreby stały zá trzy grzywny: ktore w iednáki dźiał pániey z dźiećmi przypáść/ y rozdźielone istotnie bydź máią.

Vidua, quæ bona mobilia tollit.

LIcèt etiam antiquitùs per antecessores nostros in quodam Capitulo statutum sit: Quòd marito mortuo, vxor donationem, & dotem, & quælibet Parafernalia (videlicet in gemmis, argento, vestibus & pecuniis) habeat & teneat; tamen quia non modica damna, per hoc pueris euenire solebant: quapropter de consilio & consensu Prælatorum & Baronum nostrorum omnimodè statuimus:

*wys. prá. i. vstáwiamy.

Quòd vxor marito mortuo, solùm circa Parafernalia domestica remaneat: thesauro videlicet, pecuniis & argento; equis magnis, cum omnibus armis, equireis exceptis, quæ omnia ad pueros deuoluātur.

Declarantes insuper: Quòd talis mulier, circa omnia pecora & quæuis alia, quę in dote sua & dotalitio fuerint, vnà cum equis vectigalibus, quibus tempore mariti sui vehebatur, remaneat; demptis vestibus, & equis paruis, in valore trium marcarū mariti defuncti: quæ in æqualem sortem seu portionem, dominæ cum pueris cedere debebunt, & diuidi cum effectu.

Wdowá iáko rychło stan swoy odmieni, powinná práwnie zstąpić z dobr przywiankowych gdy ią z nich wykupuią.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 37. HL 82/149. HP 283.

4. IAko rychło białagłowá stan swoy wdowi przez drugie zá mąż śćie zgwałci: chcemy áby tákowa mogłá bydź pozwána ábo do sądu źiemskiego/ ábo ná pierwsze ábo bliższe położenie kśiąg: á tákowa wdowá pozwána/ gdy ná pierwszym roku nie stánie/ niech zápłáci winę nieposłuszeństwá stronie y sądowi: á ná wtorym roku iáko záwitym będźie powinná pozwána z listy opráwy swey práwnie stánąć ku bránіu pieniedzy od strony/ ktora ią wykupuie/ ktore są w liśćiech opráwy wyrázone/ y zstępić z dobr onych wykupionych stronie/ ktora

De bonis Dotalitii redimendis: cùm mulier scilicet secundò nubit.

CVm primùm mulier sedem sibi vidualem, per secundas nuptias violauerit: volumus, quòd talis poterit citari, aut in iudicium terrestre, vel ad Actorum terrestrium primam & proximam positionem. Et talis quidem vidua citata, in primo termino non comparens, pœnam contumaciæ luet, parti & iudicio exsoluendam: in secundo verò termino, sicut peremptorio tenebitur citata, cum literis suis reformatoriis legitimè comparere: ad tollendas pecunias, à parte se redimente, in literis suis

która ią wykupuie: dáiąc zá śie onému któ-ry ią wykupuie / pewné rekoymie dobrze o-śiádłé / ßláchćice w ten obyczay.

Iż gdy oná vmrze / przywianek pierw-wßego mężá zmárłego przypádnie / ábo le-piey/wróći śie potomkóm pierwßég mężá.

A ieśli tákowa białagłowá pozwána ná wtórym roku nie ſtánie: tedy ſąd onému / który odkupuie da oney dobrá opráwné w dźierżenié: á pieniądze które należą ku wy-kupnu / wedle zámknienia w sobie zapiſu opráwnégo w Káncellárijey ziemſkiey bę-dźie chował dotąd / áż oná páni która ma przywiánek/ do ſądu záśie przyßedßy pew-né zá śie rekoymie o wrócenie przywianku bliſkim pierwßégo mężá obyczáiem wyż-ßey nápiſánym ſtáwi / obwieſczáiąc po-zwem piſánym onégo/ który ią wykupuie / y przyzywáiąc go do tegóż ſądu: iż chce bráć pieniądze poſágu y przywianku przerzeczo-négo: y przyiąć od niey przerzeczoné rekóy-mie około przywianku námienionégo / iż będźie wrócon po śmierći iéy.

ſuis reformatoriis, per expreſſum conten-tas: & condeſcendere bonis illis redem-ptis, parti ſe redimenti: dando illi reem-ptori, certos pro ſe fideiuſſores, benè poſ-ſeſsionatos, nobiles in hunc modum:

Quòd ea muliere defuncta, dotalitium, aliâs, Przywianek/ ad ſucceſsores primi ma-riti deuoluetur vel potiùs reſtituetur.

Si verò talis mulier citata, in ſecundo termino non paruerit: extunc Iudicium illud dabit illi redimenti, bona illa refor-matoria in poſseſsionem: & pecunias ad redemptionem pertinentes, iuxta inſcri-ptionis reformatoriæ continentiam, in Cancellaria terreſtri conſeruabit, tamdiu, quouſq; ipſa Domina dotalitialis, in Iudi-cium rurſus veniens, certos pro ſe fideiuſ-ſores, ſuper dotalitio eius ad propinquos primi mariti reuertendo, modo ſupraſcri-pto ſtatuerit: auiſando citatione ſua lite-rali illum reemptorem: & euocando cũ ad hoc idem Iudicium ad leuandum pecu-nias dotis & dotalitii ſuorum prædictorũ: & ad ſuſcipiendum à ſe præfatos fideiuſsores, ſuper Dotalitio ſuo prænominato, poſt mortem ſuam reuertendo.

Mężátek y Wdów dawność.

Mężátká w dźieśiąći lat dochodźić ma, ieſli ma práwo do czego.

5. Białagłowá mężátká/ która po-wieda/ álbo mniema iż względem poſágu álbo iákimkolwiek ſpoſobem ma práwo do iákiégo dźiedźictwá ná nie należącego: á ieśli w dźieśięć lat nie będźie śie ſtáráłá / ábo zániedba o tóż dźiedźictwo práwnégo poſtępku vczynić/ y w tym czáśie dźieśiąći lat czáſu pokoiu y zgody zániecha dźierżą-wce ſpokoynie y w pokoiu dźierżeć: tedy ſkázuiemy: iż tá białagłowá ma wiedźieć/ iż od wßelkiégo práwá onégo dźiedźictwá odpada.

Mulier maritata decennio præſcri-bit.

MVlier maritata, ad aliquam hæredita-tem dicens & credens (ratione dotis, vel quolibet alio modo) ſe ius habere, & ad eam pertinere, ſi infra decẽ annos non cu-rauerit vel neglexerit, pro eadem hæredi-tate quæſtionem intentare: ita quòd infra idem tempus decem annorum, tempore pacis & concordiæ, patiatur poſſeſſorem pacificè, & quietè poſſidere; extunc de-cernimus: quod eadem mulier, ab omni iure hæreditatis eiuſdem ſe agnoſcat ce-cidiſſe.

Káź. wielki Wiſl. 1347. La. 18. HL. 187. B/334. HP 284.

Wdowá do ßeśći lat odpada od wßytkiégo, ieſli o poſąg ábo o dźiedźictwo nie czyni.

6. Wdowá tymże ſpoſobem mie-niąc / iż względem poſágu ábo zá iákim-kolwiek inym práwem ná nie dźiedźictwo iákié przynależáło/ które iny dźierży: á ieſli w ßeśći lat zá czáſu pokoiu y zgody zniesie y do-

Vidua ſexennio præſcribit: & præ-ſcriptiones tempore belli amittunt robur.

VIdua eodem modo aſſerens aliquam hæreditatem, ratione dotis vel quomodo libet alio iure ad ſe pertinere, quã hæredi-tatem alius poſſidet, ſi infra ſex annos, tẽ-pore pacis & concordiæ ſuſtinuerit, vel paſſa

Tenże. La. HL. HP. támże.

y dopuśći dźierżawce onégo dźiedźictwá spokoynie dźierżeć: skázuiemy/ áby wdowá wiedźiáłá: żeć od wßelkiégo práwá tákowéż dźiedźictwá odpádłá: á dźierżawcá w zgledem przeczekánia dawnośći wonÿ dźiedźictwie/niech zupełnégo práwá dostánie.

Wßákże chcemy y obiaśniamy: iż przerzezoné dawnośći czásu pokoiu y zgody miey scemieć máią: á czásu woieny niezgód/niech mieyscá nie máią: ále ná ten czás pożytecznym lékárstwem dawnośći bedźie potrzebá sie opátrzyć/ wedle niezgód y woien sposobu: iákóż y ieńcóm od Tátar chcemy áby żadna prescriptia nie byłá ku ßkodźie.

passa fuerit, possessorem ipsam hæreditatem quietè possidere, decernimus: Quòd vidua sentiat, se ab omni iure illius hæreditatis cecidisse. ipsi verò possessori, rationemq; scriptionis, in eadem hæreditate plenum ius sit acquisitum.

Volumus tamen & declaramus: quòd præmissæ præscriptiones, tempore pacis & concordiæ, vendicãt sibi locum: tempore autem guerrarum, seu discordiarum nullatenus sibi locum debeant vendicare: sed tunc oportebit se salubri remedio eiusdem præscriptionis prouidere: iuxta discordiam, guerrarumque qualitatem, sicut & captiuis per Tartaros, nullam volumus fieri præscriptionem.

O tychże wdów y mężátek dawnośćiách.

Tenże tám że La. 31. HL. HP. támże.

7. GDyż istotné rozdźielenie osób iest/ miedzy którémi niektóré są osoby wolné iáko meżów/ niektóré iáko białychgłów/ które nie ták wolnie mogą czynić w sądźie o rzeczy y dźiedźictwá im przynależącé y sobie powinné: dla tego vstáwiamy: áby meżóm tylko y meżczyńskiéy płći dawność trzech lat ßłá: á Wdowam ßeśći lat dawnośći dla mdłośći niech bedźie przydano: á biáłeygłowie meżátce/ gdyż niema sámá śiebie w swéy mocy wolnéy dla meżá/ niech bedźie przydano dźieśieć lat dawnośći.

De eisdem Viduarũ & Maritatarũ Prescriptionibus, tum & virorũ.

CVm realis distinctio personarum habeatur: inter quas, quędam personę sunt liberæ; vt, virorum: aliæ autem, vt mulierum; quæ minus liberè agere possunt in Iudicio, super rebus & hereditatibus, ipsis debitis & obligatis. Propter quod statuimus: vt viris, & masculis, tantùm præscriptio triẽnalis currat: viduis sex annorum præscriptio, propter fragilitatem sexus apponatur: mulieri autem maritatæ, cùm non habeat suiipsius potestatem liberam, propter maritum, decem annorum opponatur præscriptio.

O téyże prescriptiiéy.

Zyg. w Pio. 1519. fo. 26. HL 188/335 HP. 285.

8. MEżátki dźieśieć lat niech máią dawnośći.

De eadem præscriptione.

NVptæ decennalem habeant Præscriptionem.

O TESTAMENCIECH. Tit: IX.

Testámenty nie o rzeczách nieruchomych áni dźiedźicznych máiętnośćiách, ále tylko o rzeczách ruchomych y królewskich niech bedą czynionè.

Zyg. w krá. 1510 fo. 11. HL 283. 505 HP 290.

NIechcąc zátłumić świetéy vstáwy/ ále chcąc ią wietßą łáską náßą ozdobić/ skázuiemy: áby Testámenty były czynioné wedle stárégo zwyczáiu/ który iest zdawna záchowan o dobrách Ruchomych.

Ale nieruchomé dobrá ták dźiedźiczné iáko zastáwné (áby obroná R: P. nie byłá vmnieyszona)

Testamenta, non de immobilibus, & hæreditariis bonis, sed solùm de bonis Mobilibus, aut Regalibus condantur.

Práwo. 1.

PIetatem sanctam opprimere nolentes, sed eam summo fauore prosequi cupientes, Decernimus: vt Testamenta cõdantur, iuxta veterem cõstitutionem, ex more antiquitus seruato, de bonis Mobilibus.

Immobilia verò bona, tàm hæreditaria quàm oppignorata (ne defensio R. P. minuatur)

łá vmnieyszona) rozrządzániu Testámentowému nie máią podlec.

A wszákże ináczey ma bydź rozumiano o dobrách Królewskich/ które tákowe dla pożytku R. P. Nam w częśći ábo wszytkie Testámentem mogą bydź oddáne.

minuatur) Testamenti ordinationi subiecta minimè esse debent.

Secus de bonis Regalibus. Eadem enim propter Reipub: commodum, nobis in parte, vel in toto, Testamento legari poterint.

Testámentá przećiwnè temu Státutowi nie ważnè.

2. Testámenty przećiwko Státutowi/ który iest przed tym przez Nas vchwalon/ ná potym nie będźiemy potwierdzáć: á które potwierdzone są/ Prawem zbite y psowáne będą.

Testaméta contra hoc Statutum facta, irrita sunt.

Testamenta, contra Statutum per Nos antea editum condita, deinceps non confirmabimus: & quæ confirmata sunt, Iure impugnari debebunt.

Zyg. w Pio. 1519 fo. 23. HL HP. tamże.

O tych Testámenćiech.

Pátrz wyszey fol: 238. parag. A testáment. *kilká párágráfów po sobie.*

O OPIEKVNACH. Titul X.

Opiekuny Zenie y Dźiećióm Oćiec dáć może.

Pátrz wyszey folio 571. lege 1. Potomstwu poddánych nászych ⁊c.

Opiekun dźiedźictwá dźiećinnègo nie może vtráćić, áni száfowáć nim, áni gránice czynić.

Práwo. 1.

Gdy Oćiec zeydźie ostáwiwszy dźiatki iesżcze do lat nie dochowáne/ Opiekun ich nie może dźiedźictwá przedáć/ áni kopców od niego sypáć/ áni dźiedźictwá którymkolwiek sposobem tráćić. Abowiém ieśli ináczey vczyni: dźieći gdy do lat przyda dźiedźictwá swégo od tego/ który ie dźierży mogą záśie dóyźdź y ono zyskáć: á żadna dawność im nie może bydź zádána/ áni przeszkádzáć może.

Tutor vt nihil perpetuum de hæreditate puerorum disponet: sic neq; illam limitabit.

Cum pater decesserit pueris relictis, ipsis ad annos legitimos nondum educatis: Tutor ipsorum, non potest hæreditatem ipsorum vendere, nec gades limitare, nec ipsam hæreditatem aliquo modo perdere. quia si secus fecerit: pueri ad annos discretionis peruenientes, hereditatem suam à possessore viceuersa habere, & lucrari possunt: nec ipsis aliqua Præscriptio allegari potest.

Káz. wielki w Wiślicy. 1347. La. 33. HL. 285/ 508 HP. 288.

Opiekunowie powinni zdáć dobrá dźiećióm pietnaśćie lat máiącym.

Masz wyszey folio 574. lege 7. Iáko z pospolitégo Státutu ⁊c.

Opiekun z Czynszów y z stádá tylko liczbę czynić ma.

2. Częstokroć przydawa sie: iż gdy dźieći w śierotctwie zostáną/ niektórzy iákoby nád nimi miłośierdźié máiąc/ ono imieniem opieki ná swą prácą y w obrone biorą: potym gdy one do słusznych lat przydą/ od opiekuná zwykły wyćiegáć liczbe z dóbr y rzeczy ruchomych y nie ruchomych którychkolwiek. A ták zá rádą Pánów nászych vstáwiamy: iż Opiekun/ gdy do tego czás przydźie/

Tutor, de Censibus ac iumentis indomitis tantùm ratiohē reddet.

Multoties contingit: quòd pueris in orphanitate constitutis, aliqui, quasi eisdem compatientes, ipsos nomine tutorio in curam recipiunt, & tutelam. Tandem ipsis ad ætatem legitimam venientibus, à Tutore solent exigere rationem, de bonis & rebus, mobilibus & immobilibus, quibuscunque. Vnde de consilio Baronum nostrorum statuimus: Quòd Tutor, peractis

Tenże La. 33. HL 285/ 509. HP. 289

przydźie / z żadnéy rzeczy liczby nie będźie powinien czynić / iedno z Czynszów á z stádá.

peractis temporibus, de nullo rationem facere tenetur: nisi de Censibus, & iumentis indomitis.

Opiekun ze wszytkich dochodów liczbę czynić ma.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 289

3. Opátruiąc to/áby potomstwo Szláchetckié od rodźiców swych w młodych lećiech zostáwioné ku szkodźie nie przychodźiło prze nie doyrzenié Opiekunów y prze Státut: że liczbá nie ma bydź czynioná/ iedno z czynszu á z stádá: gdyż dáleko więsszé są pożytki z gruntów y inych rzeczy pozostáłych/ niżli z czynszu á z stádá. Przeto vchwałą Séymu tego postánawiamy: áby od tego czásu y ná potym záwżdy Opiekun kożdy ták zápisány/ iáko przyrodzony/ biorąc do rąk swych bona pupillorum, wźiąwszy do śiebie dwu bliższych przyiaćiół ex linea paterna, dostáteczné Inwentarze dóbr y dochodów wźiętych poczynił: á potym ze wszytkich pożytków y dochodów/ták z gruntów iáko y z rzeczy inych po Rodźicách pozostáłych/ ábo po inym kimkolwiek/ iure naturali per successionē przypádłych/ vel alio quocunque iure pupillo servientes, liczbę przed sámymi tymi/ quorū interest, wedle Inwentarzów czynił. A ktoryżby też chćieli/ iżby przed Sądem Ziemskim liczbę czyniono: wolno im będźie do Sądu źiemskiego opiekuny wedle práwá o liczbę poćiągnąć.

Opiekun iáko śie może odprzyśiądz postępku minorennium *z ántecessorem záczętego masz wysszey.* fol. 574. lege 8. Minorennibus.

O SŁVGACH: Tit: XI.

Sługi niewolnè ábo zbieglè kto zátrzymawa, á w bliższym Dworze królewskim ich nie opowié, z winą ie potym wróćić powinien.

Iag. w krá. y w War. 1423. La. 47. HL. 143/ 434. HP. 357.

1. W Práwie Césárskim / to iest nápisano: iż słudzy niewolni /ábo dźiéwki nie mogą z rąk Pánów swych bydź wyswobodzeni: ażby przez oné Pány swé byli wypuszczeni y wolnośćią dárowáni: ále iż częstokroć tákowi niewolni vćiekáiąc od Pánów swych/y od inych chcąc vyśdź/ táią śie v obcych Pánów y sąsiad/y bywáią od nich chowáni: á ták tym sposobem pány swé ná stronę odkłádáiąc/ y od nich odchodząc/ wracáią śie do swych domów: zá ktorym vćieczenim pánowie wielkié szkody miewáią/ ták iákoby też dźiedźiny swé vtracáli: gdyż sługi tákié niewolné Pan może gdźie chce osádźić/ dostáwszy dźiedźiny nowéy przez nie robionéy.

Dla tego ieśli v ktorych tákowi słudzy vćiekszy kryć śie będą/ y nápotym będą chowáni: ćiż máią oné zátrzymáć/y we Dworze bliższym Królewskim świadczyć śie: iż máią oné zátrzymáné/ y chowáią ie. A ieśli tego zániedbáią vczynić/ y Pan sług onych przez świádki tego dowiedźie/ iż v nich byli: tedy będźie powinien onégo niewolnégo sługę / czyy będźie / záplaćić z winą pietnádźieśćią.

Quicūq; terrigena, servos illiberos, ac fugiētes retinet: neq; eos in Curia Regis viciniori manifestat; ei, cuius sunt, cum pœna pietnadziesta restituat.

IN lege Imperiali continetur: Quòd servi illiberi, aut ancillæ, non possunt nec valeant, de manibus dominorum suorū liberari: nisi per eosdē fuerint manu missi & libertate donati. sed quia multoties tales illiberi, manus dominorum suorum subterfugientes, & euadere volētes, apud alienos terrigenas & vicinos latitāt & observantur: & sic tali modo dominos suos postponentes & euadentes, ad propria reuertuntur: ex quorum fuga domini nō modica damna percipiunt, ac si hæreditatē perderent: cùm servos illiberos, dominus vbi vult, locari potest, acquirendo hæreditatē nouam, per ipsos erigendam.

Vnde si apud aliquem tales de cætero latitabunt aut servabuntur: idem debet eosdem retinere, & in Curia proximiori domini Regis protestari: quòd tales habent retētos & servant. Quòd si ille facere omiserit: & dominus servorum per testes approbauerit contra ipsum illiberum domino, cuius fuerit, soluere tenebitur, cum pœna pietnadziesta.

Słu-

Slug cudzych żaden przechowywáć nie ma, bez listu wyświadczonego pod winą. Articulo: O Slugi.

2. Aby żaden slugi Plebeium vtriusq; sexus, przyimowáć y przechowywáć nie-śmiał/ áżby miał list wyświadczony swego záchowánia y odstánia od Páná/ á ktoby sie ważył przyiąć Plebeium sługę ábo rodźicá czyiego/ bez listu wyświadczonego/ á byłby przy nim árestowan ábo ználeziony/ táki przepada winę czternaśćie grzywien/ ktorą odłożywszy przed Sądem Ziemskim nie odchodząc wydáć powinien onego zbiegá sługę ábo rodźicá/ soluta pœna nihilominus, toties quoties citabitur. Jednák nikogo niechcąc niewolić/ będźie wolno słudze od páná swego odstáć/ gdy czásu swego dosłuży/ sine quouis impedimento Páná ktoremu służył.

A iesliby go Pan odpráwić/ ábo listu dáć niechćiał/ tákiemu słudze będźie wolno wziąć list wyświadczony od Sądu Ziemskiego ábo Grodzkiego onegoż Powiátu. Secus o rodźicá/ ktory nigdźie indźie listu nábywáć nie ma/ tylko v Páná swego.

Stephan w Wár. 1578. Con. 189. B

O sługách zbiegłych Plebeis.

3. Constitucyą Anni 1578. o sługách zbiegłych Plebeis, obostrzáiąc/ tym ktorzy sie ważą tákie sługi bez listu wyświadczonego przyimowáć/ winę stá grzywien/ miásto czternaśći/ á forum w Grodźie należącym náznáczamy.

Zyg. III. w VVár. 1596 fol. 11.

Słudzy.

4. Iż iest swowolenstwo sług/ ktorzy swowolnie od Pánow odieżdżáią: w tey mierze przy prawie stárodawnym zostáwiamy. A o Zołnierzách ktorzy swowolnie od chorągwi wyieżdżáią/ vznánie swowolenstwá y rosądek/ według stárych zwyczáiow Hetmánowi zostáwuiemy.

Tenże támże 1590. fol. 16.

Słudzy przed woyną sześć Niedźiel odpuszczenia prośić máią.

5. Ktorzykolwiek z służących pod wypráwą woienną ábo iną słuszną potrzebą y spráwiedliwą od Páná swego odpuszczenia będźie prośił/ y od niego odeydźie: ná wieki niech będźie bezecny.

A będźie kożdy przed wypráwą woienną y potrzebą v páná swego miał czas sześći Niedźiel: w ktorym á nie rychleyszym czáśie opuszczenia od páná swego od służby będźie prośił y żądał.

Pomkniono potym do Niedźiel dźieśiąći.

6. W Vstáwie o czásu pod wypráwą woienną ábo iną słuszną potrzebą/ gdy słudzy od Pánow swych chcą odeyść/ ktorey sześć Niedźiel iest zámierzon/ w ktorym opuszczenia y odeyśćia v Pánow swych prośić máią: tedy tego czásu do dźieśiąći Niedźiel pomykamy.

Zá słu-

Serui sex septimanis ante bellum, veniam abeundi petant.

Qvicúq; seruiẽtium siue famulantium, sub expeditione bellica, aut aliqua alia necessitate iusta & legitima, licentiam à seruitio apud dominum suũ petierit, & ab eo recesserit: perpetuò etiã sint infames.

Habebit autem quilibet, ante bellicam expeditionem, ante necessitatem domini sui, sex septimanarũ tempus: infrà quod, & non celerius, à domino suo licentiam à seruitio petet, & postulabit.

Alexan. w Rád. 1505. La. 116. HL 243/ 435. HP. 358.

Decem postea datæ sunt hebdomadæ.

Tvm in illa quoque Constitutione, de tempore seruorum, sub indicta belli expeditione, aut alia necessitate iusta & legitima, à dominis recedere volentium, (quæ sex septimanas præfinit, petendæ licentiæ discessus à dominis ante dictã expeditionem bellicam) ad decem septimanas extendimus.

Zyg. w Krá. 1507. fol. 2. HL 243. B/ 435. HP 358

Ddd Domi-

Zá slugę Golotę śkodę czyniącego Pan dosyć ma vczynić.

Dominus pro seruo Golota satisfaciat.

Káz. wiel. 1347. Laski 28. HL. 105/ 189. HP. 360

7. GDy slugá czyy rzeczony Golotá ábo ináczey obłomek / sąsiádowi Páná swego ábo komu inemu śkodę ábo krzywdę vczyni: Pan iego będźie powinien zań dosyć vczynić.

ITem, si famulus alicuius, dictus Golota, aut aliâs Obłomek / vicino domini sui, aut alieni alii damnum intulerit: aut iniuriatus fuerit: dominus ipsius, pro ipso satisfacere teneatur.

niz. tit. 12. prá. 1. Iesli

Slugá ábo Włodarz o kradźież obwiniony, śeśćią świádków, sprawić sie ma.

Si Villicus vel familiaris, de aliquibus rebus furto ablatis, culpatus fuerit: cum sex testibus se excuset.

Tenże Laski 30. HL. 243/ 435. y 520. HP. 559.

8. GDy Pan przećiwko Włodárzowi / álbo przećiwko inému sludze swemu / o które rzeczy ábo krzywdy pytánie vczyni: tedy on Włodarz ábo slugá Pánu swemu nie żądáiąc przysięgi / będźie powinien śeśćią świádków sie sprawić.

Præterea cûm Dominus contra suum Vladarium, aut contra alium familiarem pro aliquibus rebus, vel iniuriis mouerit quæstionem: tunc ipse Vladarius, aut familiaris, domino suo non deferendo iuramentum, teneatur se cum sex testibus expurgare.

Sludzy iesli złodźieiá gonić niechcą, są bezecni.

Serui furem insequi nolentes, infames sunt.

Alexán. w Rád. 1505. La. 116. HL 243/ 435. HP. 358.

9. GDy tych czásów sludzy wszędy wymawiáli sie Pánom: iż prze te przyczynę / że oni sámi złodźieie / ábo złoczyńców / ábo nieprzyiaćiół niegonili / oni też tákowych złoczyńców gonić niechćieli: zkąd wielką obronę dawáli złym ludźiom / áby vchodźili tak tych: którzy ie łácwie poimáć mogli.

Dla tego vstáwiamy: iż ktorykolwiek slugá zá roskazániem páńskim złodźiei ábo złoczyńców którychkolwiek gonić álbo łápáć niechćiał: tákowy niech będźie ná wieki bezecny: á którzyby tym / którzy gonili ábo poimáli bezecność zádawáli / w też winę bezecności zátázem niech wpádną.

CVm hac tempestate familiares vbique se excusarent: quia dominis eorum ad insequendos fures, maleficos, aut hostes, non euntibus, ipsi quoq; eosdem maleficos insequi nollent. quo non mediocre dabant patrocinium nequam hominibus, manus euadentibus eorũ, per quos commodè peterant detineri.

Quapropter statuimus: vt quicunq; seruorum, siue famulantium, iubentibus dominis, fures & malefactores quoscunq; insequi, & apprehendere noluerint recusauerintque, perpetuò sint infames. Qui autem fures insequentibus, & apprehendentibus, infamiam obiicerent: eandem pœnam infamiæ incidant, eo facto.

Slugá plebeius *gdźieby komu był zábit, á przyiaćiółby niemiał, pan iego czynić o głowę może.*

Zyg. III. w Krák 1588. folio 72.

10. IEsliby komu slugá plebeius był zábit / á przyiaćiółby niemiał wiádomych / tedy o táką głowę pan iego może czynić. A iesliby páná niestáło / tedy y potomkowie onégo páná / áby mężobóystwá nie zostáwáły bez karánia.

Slugá gdźieby gwałt iáki w domu vczynił, iáko v páná zápowiedźiány być ma: Pan też iego iáką spráwiedliwość z niego czynić ma:

Pátrz máło co niżey, folio 590. lege 7. Gdy.

O NIE-

O NIEOSIADŁYCH. Tit: XII.

Prá- wo. J.

Nieośiádły przed stárostą winien odpowiádáć.

Jeśli nieośiádły ábo ináczey Odártus / ábo golotá ktoremukolwiek bylby w czym winien / ma odpowiedáć w sądźie Grodzkim o kożdą rzecz.

Gdy też kto sobie winnego człowieká nieośiádłego v ośiádłego zápowie przyszedszy z Woznym: tedy on ośiádły powinien w tegodniu onego nieośiádłego człowieká przed Stárostą stáwić: ktory nieośiádły stánąwszy przed Stárostą rękoymią postáwi / ábo śiedźieć będźie / iż dostoi práwá.

A iesli ośiádły nieośiádłego nie postáwi / tedy sam ośiádły ma zan odpowiedáć powodowey stronie o rzecz / o ktorą nieośiádły był obwinion.

A iesliby nieośiádły niemogł być áresztowan ábo zápowiedźian / tedy w ktorey Fárze ábo Plebániiey niekiedy był ośiádły / w oney przećiwko niemu máią być kłádźione pozwy: á tám Wozny będźie wołał: iż przećiwko A. B. nieośiádłemu pozwy kłádą: ktorych pozwow v oney Fáry położenie niema nic szkodźić.

*wys. fol. 582. prá. 7. Gdy sługá.

*niż. prá. 2. Gdy.

Impossesionati coram Capitaneo respondebunt, ac de eisdem apud possesionatos arestandis.

Si impossessionatus seu Odartus, aliâs golota, cuipiam reus esset in aliquo: respondebit cuilibet in iudicio Castrensi, pro re qualibet.

Item, si aliquis culpabilem, in aliqua sua re, impossesionatum hominem arestauerit, apud possesionatum: (quam arestationem facere debet, cum ministeriali veniens) tunc ille possesionatus, tenetur in vna septimana illum impossesionatum, coram Capitaneo statuere: qui impossesionatus, statutus corã Capitaneo, fideiussores pro se daturus, seu sessurus: quia parebit iuri.

Et si idem possesionatus, illum impossesionatum non statuet: tunc solus ipse possesionatus respondebit Actori, pro re, pro qua impossesionatus est culpatus.

Item, si homo impossesionatus non posset arestari in aliquo loco: tunc in qua Parochia aliquando erat possesionatus, in illa contra eum debent poni citationes: ibiq; Ministerialis clamabit: Quòd contra talem A.B. impossesionatum citationes ponuntur. quæ talium citationum in Parochiis positio, hæredi bonorum illorum, vbi est Parochia, nihil nocere debet.

Zwyc. La. 122. B. HL 113/202 HP 360.

De impossesionatis.

2. Gdy ná nieośiádłym práwo przewodzą / ták ex controuersiis iáko per contumaciam: iż do tych czásow nie był w práwie opisány postępek / iákowyby miał być in exequutione: tedy go ták decláruiemy.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 35.

Iż gdy nieośiádłemu skażą satisfacere rei iudicatæ w sądźie Grodzkim / ma to vczynić tákim sposobem: że ábo pieniądzmi gotowemi ma sie wyswobodźić / nadáley do dwu niedźiel: ábo rękoiemstwo stáwić / ludźi ośiádłych / iż dosyć vczyni rzeczy osądzoney / nadáley do sześći niedźiel. Czego iesliby nie vczynił / ma być pozwány prosto ad bannicendum do onego Grodu: y gdy będźie wywołány / ma być iman / y do wieże wsádzon / y śiedźieć áż dosyć vczyni stronie: á pozew nan ma być kłádźion w Párochiiey gdźie miał ośiádłość / ábo gdźie sie rodźił / ábo tám gdźie przemieszkiwa / ábo też y w ręce iemu sámemu może być dan.

Decláruiąc státut o áresztowániu nieośiádłych w domiech szláchetckich: że ći tylko powinni nieośiádłe do Grodu stáwić / ktorzyby ich w domiech swych áresztowánych / záraz wydáć ábo odstąpić / ábo z domow swych zbyć niechćieli.

*wys. prá. 1. Iesli.

O HVL-

O HVLTAIACH. Tit: XIII.

Hultáie, ktorzy cudzè rzeczy łápáią, bezecźći bydź máią.

Káz. wielki 1347. La. 22 HL. [illegible] B/ 309. HP 360.

NAyduią ſie tácy / ktorzy przez nieopátrzność/żywność długiégo czáſu zá krotki czás trawią / á potym biorą ſobie przyczynę od ſwych włáſnośći tułánia: á ták tułáiąc ſie/ cudzych rzeczy łápáć nie boią ſie.

Aby tedy tákowi od wſzelkiéy przyczyny tułánia ſie y chwytánia boiáźnią winy byli odwiedźieni/ vſtáwiamy: áby ták tułáiący ſie y drapieſtw dopuſczáiący/ ná wſzyſtkich dobrách ich byli karáni / żeby zárázem im były wźięté.

A ieſliby ći tułáiący ſie łáſkę náſzę ſobie przeiednáli/ chcemy przećie áby miedzy ſwémi równémi zá bezecné byli miáni.

Vagi raptores infames ſint.

SVnt nonnulli, qui per indiſcretionem, victum longi temporis breui [illegible] conſumunt: tandemque aſſumu[illegible] ſibi, extra propria occaſionem vagandi: & taliter vagantes, aliena rapere non formidant.

Prá- wo. I.

Vt igitur tales à qualibet occaſione vagandi, & rapiendi, ſaltem formidine pœnæ retrahantur, ſtatuimus: quòd taliter vagantes & rapinas cōmittentes quibuſlibet bonis ipſorum, quæ habent, ipſo facto ſunt priuandi.

Et ſi contigerit, huiuſmodi fugitiuos noſtræ gratiæ reconciliari: volumus nihilominus: quòd inter ſuos pares, vt infames habeantur.

Hultáie przez Stároſty imáni bydź máią.

Zyg. w Pio. 1523. HL. 286. B/ 511. HP 363.

2. DLA pohámowánia złodźieyſtwá y powćiągnienia tułáiących ſie ludźi/ Stároſtowie pilnie ſie ſtáráć będą: áby ludźi próżnuiących y tułáiących ſie/ y żadnym ſłużbam y rzemieſłóm nie oddánych / w ſwych mieśćiech dowiádowáli ſie y oné powśiągáli. A ſzláchtá w máietnośći ſwéy niech dopuśći ich hámowáć: á ieſli niedopuſczą/ á będą pozwáni / onych przed Stároſtę ſtáwić będą powinni.

De furtis prohibendis & vagis coërcendis.

ITem, ad continenda furta, & vagos homines coërcendos, Capitanei locorum diligenter curabunt: homines otioſos & vagabundos, nulliſque ſeruitiis aut artificiis addictos, in ſuis Capitaneatibus perquirere, & cohibere. Nobiles verò, in bonis ſuis tales coërceri per Capitaneos permittant. alioqui citati, illos coram Capitaneis ſtatuere teneantur.

O Hultáiách y łóżnych ludźiách.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. HP. 363.

3. CO ſie dotycze hultáiów y inych łożnych ludźi/ roſkázuiemy ſtároſtóm náſzym: áby ſie w tym wedle ſtátutu záchowáli / y winę ná mieyſcki vrząd poſtánowili.

O Hultáiách Woiewodztwá Poznáńſkiégo y Káliſkiégo.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 15.

4. Iż ſie ſwawolá wielka w ludźiách Plebei generis vtriuſq; ſexus bárzo rozbiéżáłá/ ták iż kmiećie z ról/ zagrodnicy z zagród/ ſynowie kmiecy/ y córki ich od rodźiców ſwoich/ ſłudzy od Pánów vmyslnie ná hultáyſtwo vćiekáią/ á rządźić ſie doroczenie niechcą/ tylko ná dźién ſie ábo ná tydźién naymuiąc. Czym ludźie vbogié bárzo niſczą/ y do wielkiég niedoſtátku przywodzą/ przez żniwá/ mytá nieſnośne iáko ná cáły Rók wyćiągáiąc.

Czemu zábiégáiąc áby zátym ták náſzé iáko y poddánych náſzych máietnośći do zniſczenia y vpadku nie przyſzły / ſtátut Zygmuntá Królá w Krákowie Anno 1532. vczyniony w Executią przywodząc/ poſtánowiamy y roſkázuiemy/ áby tylko ná wſzelákié zbiégi y hultáyſtwo/ mężczyznę y białegłowy/ ktorzyby z ról/ zagród / od Pánów ſwych / ábo dźieci od rodźiców ſwych ſwowolnie/ tákże y ſłudzy od Pánów ſwych odeſzli/ á doroczenie ſie nie vrządźili/ Stároſtowie/ y Viceſgerentes eorum, vrzędóm miaſt y miáſteczek/ ták náſzych iáko y poddánych náſzych Duchownych y świeckich / á ná wśiách Pánóm ábo Dźierżawcóm onych wśi wolno było kożdégo poimáć/ poimawſzy okowáć / y do roboty przymu-

pátrz niż. lib. 9. parte 2. tit. 1. le. 20. Rádząc

przymuśić/ ták długo/ áż śie Pan iego o nim dowie/ y onégo śie vpomni: którégo záráżem gdy pokaże że iego własny będźie/ powinien wydáć irrecusè, wźiąwszy zá prácą y one pilność detentionis dwánaśćie groszy podług státutu.

A miánowićie vrzędóm wszystkim/ Stárośćim/ y Dźierżawcóm nászym/ ták vrzędóm miast y miásteczek nászych/ iáko y poddánych nászych Duchownych y świetckich roskázuiemy/ áby od przyszłégo świętá Málgorzáty S. to wszytko hultáystwo/ którzyby nie służyli doroczńie/ mężczyzne y białegłowy/ od miast excludowáli/ y potym przyimowáć y przechowywáć zákazáli. A gdźieby znowu śie wróćili/ oné imáli/ gdyż w mieśćie o tym dosyć bácznié vrzędy wiedźieć mogą. A kiedy ten porządek vczynią/ áby pod winą gospodarz káżdy był záraz powinien dáć znáć vrzędowi/ gdy kto tákowy do niego w dóm przydźie: á miástá máią śie contentowáć dla potrzeb swych komornikámi/ którzyby przy mieśćie dobrze znáiomi od Roku mieszkáli. Wszákże y z tákowych/ gdyby kto swego poznał wydawáć ie powinni.

A ktoby z tákowych miánowánych vrzędów ábo Pánów tákié hultáystwo w Iurisditiiéy ábo máietnośći swéy ćierpiał/ á podług téy Constitucyiéy przećiw nim śie nie záchował/ pozwány pro pœna duplici 14. marc: od kogóżkolwiek sine dilatione & motionibus respondebit w Grodźie. Która Constitucya niema afficere iedno Woiewodztwá Poznáńskié y Kálifkié.

De fugitiuis ad Silesiam a Capitaneis arcendis. *O zbiegách z Korony.*

5. VOlumus: vt Capitanei artium finitimarum, rusticos omnes, ex Polonia in Silesiam vel Vngariam fugientes, aut se conferentes, transire non permittant: sed eos contineant & arceant: secundùm statuta Regni nostri.

Zyg. w Pio. 1538. HL. 286/512.

O KOZERNIKACH. Tit: XIIII.

Syn gdy co przegra, oćiec nie powinien zań płáćić.

Pátrz wyszszey folio 558. lege 2. Aby szkodliwa grá kostek ꝛc.

Gracz y Rękoymia płáćić długu nie powinni.

Prá-wo. 1. KV zámknieniu gry graczóm złośći wymyślnéy/ którzy zwykli z piiánymi ábo gniewáiącymi śie nową gre kostek wymyśláiąc ná wiáre ábo ná zástáwe rzeczy y pieniedzy zástáwnych/ ná konie y dobrá dźiedźiczné gráć/ y oné sobie dłużniki tákowym sposobem czynić/ łupiąc ich z dóbr y złośliwie od nich biorąc: którzy ták grą wyikrzeni y ku niedostátkowi przywiedźieni/ częstokroć ku gorszym rzeczam przychodzą: dla których występków pomstá Sądowna/ wedle ich zasług/ od nas zwykłá bydź w tákowych rzeczách czyniona:

A ták dla pohámowánia téy swéy woléy y áby szláchtá nászá Rycerskimi rzeczámi śie báwiąca dla obrony królestwá tym czuynieysza byłá/ skázáliśmy: áby nápotym żaden obywátel nász z cudzoźiemcem/ którégobykolwiek stanu y záwołánia był/ nie grał

Neque Lusor neque fideiussor eius obligantur.

AD præcludendam Lusoribus taxillorū malitiæ subtilitatem: qui consueuerūt cum inebriatis, aut ad iracudiā prouocatis & deductis, nouam taxillorū ludi formam adinuenientes, super credito, aut obligandis rebus, etiam & impignorādis quibus suis pecuniis, equis, bonis & hæreditatibus ludere: eosq; sibi debitores taliter facere: spoliare bonis, & malitiosè amouere: qui tandem sic ludis exuti & ad inopiam deducti, vt plurimum ad vitia deteriora labuntur: propter quæ vltio Iudicialis, iuxta ipsorum commerita à nobis consueuit in talibus exerceri.

Kaź. wielki 1347. La. 25 HL 152. B/ 272. HP. 529.

Quare ob hoc malum euitantū (quòd præsertim nostri Nobiles, rebus abundātes, strenuitati dediti pro defensione Regni fortiùs peruigilēt) decernimus: Quòd deinceps nullus terrigena noster, cum alienigena, cuiuscunq; status aut conditionis

grał kostek ná pożyczki ábo ná wiárę/chybá o gotowé pieniądze.

A ieśliby kto przećiwko temu státutowi vpornie co czynił: tedy tym práwem niechay nic nie waży pożyczána rzecz. Ani ku iákiéy płacéy ábo dosyćvczynieniu ten który przegrał / temu który wygrał/nie będźie powinien: áni rękoymia dány od tego / który wygrał/będźie mógł bydź póćiągnion o dług.

A ieśliby kto przećiwiáiąc sie státutowi dla pieniędzy ták pożyczánych przy grze vpominałby sie škárádémi słowy swe^v dłużnikowi ábo iego rękoymi: ilekroćby złorzeczył y łáiał zá dług przerzeczony/ ták wielekroć mu zá iego zelżywość winę piętnádźiestą zápłáći: á nášému sądowi tákżę drugą podobną zá nieposłušeństwo da.

nis existat, in Regno nostro ludat taxillos ad præstam, aut creditum seu credentiam: sed tatummodo pro pecunia parata.

Quòdsi quispiam contra hoc statutum venerit temerariè: ipso iure non valeat creditum: nec ad aliquam solutionẽ seu satisfactionem, victus victori tenebitur: nec fideiussor datus, ab ipso vincente poterit, pro debito conueniri.

Si quis verò cõtraueniens statuto, pro que pecunia sic credita acriter monuerit suum debitorem, cum verbis turpibus, vel eius fideiussorem: quotiescũque maledixerit & improperauerit, pro debito prælibato: toties illi, pro sua verecundia, pœnam pietnadziesta soluet: & nostro iudicio, nihilominus aliam similem pœnam pro inobedientia assignabit.

O tymże: Tákże y o synie niewydźielonym gdy co przegra, że ná iego część poczytano bydź ma.

Masz wyższéy fol: 559. lege 3. Syn iescze niewydźielony &c.

O GWAŁTOWNIKACH Y gwałćiéch. Tituł XV.

Postronné.

Gwałt gwałtem odpiéráć wolno opowiedźiawszy sie piérwéy, Articulo. o ZBOYCACH Y ZLOCZYNCACH SLĄSKICH.

Zyg. w Krá. 1532. HL. 186. B/332. HP. 548.

O Pożogách y inych gwałćiéch y náiázdách domowych / y o krzywdách / które Myszká y Berká/ y z innémi Slezáki Królestwu Polskiému y iego obywátelóm zádáią/ tákesmy z Rádą nášą im zábiégáiąc postánowili: áby pospolitych Poborów pewna liczbá konnych ná gránicách Ziem Wielkiéy Polski y Sląskich byłá położona/ którzyby tákowych gwałtów y krzywd nie dopuszczáli czynić. A tá liczbá konnych ma bydź trzymána y chowána ten Rok/ álbo iáko długo gránice y źiemie oné nie będą mogły bydź vspokoioné.

A gdy będźie pokóy y vspokoienie/ y gdy będźie odięta boiaźn od gwałtów zbóyców przerzeczonych/oná liczbá konnych wiecéy chowána nie ma bydź: y opowiedźiawszy potym

PRÆDONES.

Práwo 1.

DE incendiis, & aliis violentis inuasionibus domorũ & iniuriis, quæ à Myszka, Berka, & reliquis prædonibus Silesitis, Regno Poloniæ, & eius incolis inferuntur, censemus cum toto Senatu ita prouidendum, vt ex publicis cõtributionibus, certus numerus equitum, in præsidiis finium terrarum maioris Poloniæ & Silesiæ collocetur: qui huiusmodi violentias & iniurias hostiles inferri non permittant: tenerique & seruari ipse numerus equitum debebit hoc anno: aliâs quamdiu fines & terræ illæ non pacificabuntur.

Restituta autem pace & pacificatione, sublatoque metu, à violentiis prædonũ prædictorũ, numer' ille equitũ seruari amplius nõ debebit: & ãplius declaratis Serenissimo Regi Ferdinando, & Principibus, aliisque ordinibus Silesiæ, iniuriis & damnis subditorum nostrorum, nisi prędones post

potym Náiáśnieyszému królowi Ferdynán dowi/ y inym stanom Sląskim/ krzywdy y szkody poddánych nászych / ieśli Zbóycy po opowiedzeniu tákowy̆ od czynienia gwałtów y krzywd nie będą śie strzymawáć/ y zá szkody vczynioné nie dosyć vczynią. Stát ut który czynić woyny ábo odpowiedźi zákázu ie zniesiemy/ y áby kozdé^v ná potym wolno było gwałtu gwałtem odpiéráć dopuśćimy.

post declarationem factam, à vi & iniuriis inferendis contineantur, & pro illatis damnis satisfaciãt, statutum, quod de non inferendo bello vel inimicitiis non denũciandis cauet, relaxabimus: & vt vnicuique in posterum vim vi repellere liceat, permittemus.

De violentiis ab Exteris contra Pacta.

2. Iż częsté gwałty poddánym nászym z sąśiedzkich Pánstw przez niektóré gwałtowniki śie dźieią/ á zwłaszczá z Sląská/ y z Węgier/ włożymy śie w to/ áby wedle pakt spráwiedliwość vkrzywdzonym byłá/ y potym áby był wedle nich pokóy záchowan. Czego ieśliby śie dósdź nie mogło/ w tym żalu poddánych nászych/ będźiemy winni vchylić im tego/ co Constitucya Królá Zygmuntá w roku 1532. vczyniona/ w sobie obmawia/ roskázuiąc to wszem poddánym nászym mocą téy vchwały Séymowéy/ áby tákowych nájezdników y gwałtowników żaden záchowywáć/ y wdóm swóy przyimowáć nie śmiał/ sub poena de guerris sancita.

Steph. w Wár. 1578. Con. 193. B.

Séymowé y Sądowé.

Pátrz wysszéy fol. 510. Tit: 10. O przespieczeństwie mieysc y osob sądowych.

Podrozné.

Gwałtownicy osób ná potrzebách Rzeczypospolitéy będących karáni bydź máią, Articulo. OKOLO COMMISSARSKIEGO Y POSELSKIEGO ZGWALCENIA.

3. Przećiwko tym/ których swawola ták śie rozmnożyłá/ iż też ná drógách pospolitych/ po Wśiách y Miásteczkách/ nie tylko osoby nie będącé ná Vrzędźiech/ ále też ktorzy Rzeczypospolitéy osoby ná sobie niosą gwałćić nie obawiáią śie: przećiwko tedy tákowych ludźi wszeteczności vskromieniu y pohámowániu/ zá rádą wszytkich Królestwá Rad vstáwiamy y skázuiemy: áby ktokolwiek Prẹłaty/ Pány/ y Rády królestwá stanu ktoregokolwiek/ y tákże Posły ábo násze ábo Ziemskié/ ktorzy spráwuią násze ábo Rzeczypospolitéy spráwy/ y ná séymy wálné ábo ziemskié iádące/ ábo ná nich mieszkáiące/ ábo z nich do domów swoich wrácáiące śie/ cztéry niedźiele przed Séymy/ y drugié cztéry po séymiéch/ bądź ná drogách/ bądź we Wśiách y miásteczkách: którymkolwiek sposobem śmiałby náiechác

Poena à Sigismundo Rege statuta, cõtra violatores Consiliariorum & Nunciorũ, ad Conuentus publicos, siue ex illis proficiscentium, siue in eisdem cõmorantium, quod etiam de violatoribus Iudicum ordinariorum siue Commissariorum, est intelligendum.

Item contra eos, quorum licentia eousque progressa est; vt ita promiscuè, siue in viis publicis, siue in villis & oppidis, non solùm priuatas, sed etiam publicas, personas, violare non formidant: Itaque talium hominum insolentiam cohibere & coercere volentes, cum cõsilio omnium Regni Consiliariorum, statuimus & Decernimus: vt quicunq; Prælatos, Barones, & Consiliarios Regni status cuiusli bet, & item Nuncios, siue Nostros, siue Terrestres, nostra ac Reipub: negotia obeuntes, ad Cõuentus publicõs, siue Terrestres, siue Generales, proficiscentes, in eisdem Conuentibus manentes, siue ab eisdem

Zyg. w krá. 1510. fo. 13. HL 171/ 305 HP. 77.

náiechác / ábo zgwałcić: niech bedźie osądzon / iż obráźił Máiestat Królá J. M.

Tóż też y o tych / którzy ná sądźiech choć źiemskich / choć Commissárskich / Commissarze / Sedźie / ábo Vrzedniki sprawuiącé potrzeby Koronné / śmiałby zgwałcić / ma bydź rozumiano: áby tákże téyże winy obráźenia Máiestatu królewskiégo byli winni.

eisdem in domos suas redeuntes, quatuor septimanis ante conuentus, & post aliis quatuor septimanis, siue in viis, siue in villis & oppidis, quoquo modo inuadere & violare ausus fuerit: crimine læsę Maiestatis reus iudicabitur.

Idem verò de his, qui in Iudiciis siue Ordinariis, siue Commissariis, Commissarios, Iudices, vel Officiales, publica officia exercentes violare præsumpserit, taliter erit intelligendum, vt eiusdem criminis læsę Maiestatis obnoxii iudicentur.

To práwo skáżonè in parte.

Pátrz wysszey fol. 23. lege 3. *Obráżenie* etc.

Ná Gośćińcách, we Wśiách, w Kárczmách, żywnośći gwałtem bránè bydź nie máią.

Káź. wielki 1347. Laski 39. HL 174. B/310. HP. 333.

4. Gdyż wszelki gwałt nie przez przyczyny rozmáitémi vstáwámi práwnémi bywa zákázowan / y hámowan: dla tego król Je^o M. zá słuszną rzecz to bydź rozumiał: áby w tákowych rzeczách pożytki poddánych swych opátrzył. A ták vstáwiamy.

Aby ći którzy przez gośćince ieżdżą do Pánów swych / ábo też w spráwách swych właśnych / bądź Pánowie / bądź Szláchtá / bądź którégokolwiek inégo stanu y záwołánia ludźie nie bráli potrzéb dla siebie ábo dla koni / we Wśiach / w Kárczmiéch / ábo też ná mieyscách inych osobnych: y áby żadnégo gwałtu nie czynili tym / którzy przedáć niechcą / ábo przedáć zbraniáią sie: ále áby kożdy swych rzeczy vżywał wedle woléy swéy.

Nullus pabula pro equis in via, hoc est in Villis, Tabernis, aut in locis solitariis, violenter recipiat: aut ad vendendum cogat nolentes. quin vnusquisque re sua, pro libito suæ voluntatis vtatur.

CVm itaque omnis violentia, non immeritò variis Iuris sanctionibus prohibeatur, & coerceatur: Maiestas igitur Regia æquum censuit, Subditorum cōmoda in his præsertim prouidere. Statuimus ideò:

Vt transeuntes per viam, ad dominos ipsorū, vel in propriis etiam negotiis procurandis, siuè sint Principes, Milites, aut alterius status & cuiuscunque conditionis homines existant, pro se expensas, aut pabula equorum; in villis, tabernis, aut locis solitariis, non recipiāt: aut aliquam vim inferant, vendere nolentibus, aut à venditione se retrahentibus: sed vnusquisque liberè vtatur re sua, pro libito suæ voluntatis.

Domowé.

Kto gwałtownie cudzy dóm náiedźie y ráni kogo, ábo będźie ránion.

Káź. wielki 1347. La. 17 HL. 124/ 222. HP 105.

5. PJotr skárżył sie ná Janá / iż mu zádał cztéry ràny: á Jan zna sie iż to vczynił / ále z téy przyczyny: iż zbroyną reką ná dom mu nászedł: y w tym nászćiu mátke / ábo śiostre / ábo żone / ábo też dźiéwke mu ránił: którą ráne powieda od Woźnégo widźiáną / y chce tego dowiéźdź. Woźny spytány przez Sedźiégo záprzał / iż rány nie widźiał. A iż po záprzeniu tego Woźnégo / Jan sam wnet przerzeczonéy ràny mátce zá dánéy

Qui inuadit domum alterius manu violenta, & vulneratur, vel alios vulnerat in domo.

PEtrus deposuit contra Ioannem, quòd sibi quatuor inflixisset vulnera: Ioannes verò fatetur hoc se fecisse: ex eo, quia manu armata domum eius inuasisset: & in ea inuasione, matrem, aut sororem, vel vxorem seu filiā sibi vulnerasset: quòd vulnus, refert, per Ministerialem conspectum vel visum fuisse: obtulitq; se probaturū: tamen Ministerialis interrogatus per Iudicem

dánéy przez słuszné świádki/ którzy ráne widźieli y ogledowáli/ chćiał dowieśdź: My w tákowéy y iéy podobnéy rzeczy skázuiemy: Iż Jan ma być przypuszczon ku wiedźieniu świádków o tákową potwarz.

cem, negauit se prædictum vulnus vidisse vel conspexisse. Et quia post negationem ipsius Ministerialis, idē Ioannes mox prędictum vulnus matri suæ illatum, per alios idoneos testes, qui dictum vulnus viderūt & conspexerunt, se offerebat probaturū: Nos in tali & simili casu decernimus: eundem Ioannem, ad producendum testes, de calumnia fore admittendum.

O zgwałceniu domu y w nim ránieniu, o mężobóystwie, y o pomocnikoch tákowégo gwałtowniká.

6. Gdy częstokroć gwałtownicy domów/ swoie obrony prawné przekłádáli/ y dla wielkośći tákowégo przekłádánia niekiedy winni bywáli wolni czynieni od żáłob skárżących sie: dla tego vstáwiamy.

Iż gdy kto wszedszy w dóm czyy reką gwałtowną/ gospodarzá ábo żone/ ábo syná/ ábo sługe iego zábiie/ ábo okrutnie ráni: tákowy ieśli bedźie pozwan do sądu zamkowégo/ nieináczéy ma być pokonan/ iedno miánowániem ośmnaśćie świádków: z których máią być obráni sześć szlachćicy dobréy sławy/ y osiedli w onym powiećie ábo Woiewództwie/ gdźie tákowy vczynek bedźie vczynion: á tám powodowa stroná vczyniwszy znimi przysiege/ otrzyma one rzecz: á obwiniony iáko gwałtownik bezpieczeństwá domowégo ná gárdle ma być karan.

Complices záśie ábo pomocnicy niech trzymáią stárádawny zwyczay prawny obrony swéy y karánia.

Ale żeby kto osoby spráwiedliwéy y niewinnéy o tákowy ábo iny występek potwarnie nie winował/ y áby ztąd obwiniony nie był do wieże wsádzon/ w tákowym przypadku: tedy My y potomkowie naszy pierwéy/ niż pozwánégo do wieże wsádźić vkwápimy sie: bedźiemy sie pytáć y bedą pytáć/ y mamy wiedźieć/ y wiedźieć máią/ prawdźiwé położenie rzeczy y występku: y tákże około tego/ któryby potwarzał.

Który gdy w potwarzy vznány bedźie: My tákowégo z powinnośći y z zwierzchnośći nászéy bezecnégo skażemy być: y ná twarzy znák mu przepalić roskażemy.

A ieśliby tákowy gwałtownik vczyniwszy tákowy vczynek z królestwá vćiekł: záráżem ma być bezecny/ y zá tákiégo ma być mian/ y ná gárdle poimány karan.

Sługá

De domus violatione, & in ea vulneratione, ac homicidio, & violatoris complicibus.

ITem, cùm frequentiùs violatores domorum suas defensiones iudiciarias deponerent, in multitudine cautelarum: per quas nonnunquam rei absoluebantur, ab instantiis Actorum: vnde statuimus:

Ian. Olbr. in Piotrko. 1496: La. 106. HL. 124/ 122. HP. 205.

Quòd si quis intrans domum alicuius, manu violenta hospitem, aut vxorem, vel filium, aut familiarem ipsius interfecerit: aut etiam enormiter vulnerauerit: talis si citatus fuerit ad iudicium castrense, non aliter conuinci debeat, nisi testibus decēocto nominatis: è quibus, electis sex nobilibus bonæ famæ, & possessionatis, illius districtus, aut Palatinatus vbi tale crimen fuerit patratum, Actor cum eisdem præstito iuramento, actionem obtinebit, & reus, vti violator securitatis domesticę, vita priuabitur.

Complices verò antiquam retineant Constitutionis iurisditionem animaduersionemque.

Ne tamē quispiam personam iustam & innocentem, pro tali aut alio crimine calumniosè culparet, exindeq; culpatus deputaretur turri recludendus: in tali casu, Nos & successores nostri, priusquàm deputandum in turrim festinauerimus, scrutabimur & scrutabuntur: scireq; debebimus & debebunt, veram positionem rei, culpæ, & calumniatoris.

Quo in calumnia comperto: Nos vt talem, ex debito autoritatis nostræ infamem pronunciabimus: & insuper in facie cauterisari mandabimus.

Sed si violator ipse, patrato crimine de regno fugerit: ipso facto infamis pronuncietur & habeatur: in collo, si eius copia esset, puniendus.

Si

Sługá czyi ieśli gwałt vczyni, á v páná zápowiedźiány będźie, pan z niego spráwiedliwość ma czynić.

Si quis culpatur: quòd familiaris suus domum violauerit.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 107 HL 124. B/223. y 433. HP. 206.

7. GDy ktory człowiek ktoregokolwiek stanu będący będźie obwinion/ iż iego sługá gwałt domowi vczyni/ á iáko opisano iest/ gospodarzá/ żone/ dźieci/ ábo sługe ná dom nászedszy gwałtowną reką w domu zábiie: w tákowey rzeczy on gwałtownik v iego páná przez Woźnego y Szláchte skázuiemy/ áby był zápowiedźian: z ktorym ták obwinionym pan iego spráwiedliwość będźie powinien vczynić.

A ieśli on pan oblicznie o to żądány spráwiedliwośći niezechce vczynić: tedy sam pan zań będźie odpowiedáć powinien/ wedle porządku práwá.

CVm verò aliquis homo, cuiuscunq; status existens, inculpatus fuerit: Quòd ipsius familiaris violentiam domesticam fecerit: vt scilicet descriptũ est, hospitem, vxorem, filios, aut familiarẽ eius inuadẽs, manu violenta in domo eadem interfecerit: in eo casu illum violatorem apud suũ dominum, per nobiles & Ministerialem arestari decernimus: cũ quo taliter culpato dominus suus ius ministrare tenebitur.

Etsi personaliter requisitus, ius ministrare denegauerit: extunc pro eo respondebit dominus, secundùm iuris ordinem.

Ieśli sługá, gwałt vczyniwszy vćieczе.

Si seruitor violator domus fugerit.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 107 HL 124. B/223. y 433. HP. 206.

8. TAkowy sługá ieśliby vćiekł/ áni przez szláchte nie był zápowiedźian: pan iego zań pozwány/ nieináczey sie z obwinienia tákowego oczyśći/ iedno vczyniwszy przysiege ze dwiemá świádki: iż áni zá iego wiádomośćią/ áni zwoleniem/ áni rozkazániem/ áni wolą ten vczynek sie stał: áni dał przyczyne ku vczynieniu tákowému słudze.

TAlis autem familiaris, si aufugerit: per nobilesq; arestatus non fuerit: dominus suus pro ipso citatus, non aliter se innoxium de crimine tali expurgabit: nisi Iuramento per eum, cum duobus testibus simul præstito: Quòd videlicet nec suo scitu, nec consensu, neq; mandato, aut voluntate, crimen id, est commissum: neq; dedit occasionem aufugendi seruitori.

Iáko przećiwko sługam ośiádłym ábo nieośiádłym, ktorzy są obwinieni o zgwałcenie domu, o zábićie, y o innè występki ma być postępowano.

Quomodo contra seruos possessionatos, vel impossessionatos, inuasionis domesticæ, necis, aut vulnerum, aliorumùe criminum reos, sit procedendum.

Zyg. w krá. 1532. HL. 242/433 HP 358.

9. CZęstokroć iuż doświadczyliśmy: iż vstáwe ábo dekret/ ktory iest nápisan y názwan ostrogi/ poddánym nászym wiele trudnośći y obćiężliwośći zádawał: y áby nápotym skárgam y obrázániu spolnému nie byłá dawána przyczyná/ ktemu áby iednáko bogátému y vbogiému spráwiedliwość byłá czynioná/ vstáwiamy:

Iż ieśli kto z Pánow ábo z szláchty z poddánych nászych pozowie kogo/ iákoby zá iego wiádomośćią/ roskazániem y wolą iemu nieco ku krzywdźie y ku szkodźie przez sługi ystáło sie: tedy Pan ábo szláchćic spráwiedliwość z sługámi swymi będźie powinien vczynić: gdy v niego będą zápowiedzeni przez Woźnego y szláchte.

CRebrò iam experti, Constitucionem seu decretum, quod Ostrogi nomine inscribitur, subditorum nostrorum rationes grauare: ne deinceps querelis vel offẽsionibus mutuis, aliqua subsit occasio: & vt peræque diuiti ac pauperi iustitia ministretur, Statuimus:

Vt si quispiam aliquem dominorum, vel Nobilium, subditorum nostrorum citauerit: quòd scitu, mandato & voluntate sua, quippiam per seruos ministrosq; eius ad iniuriam sibi factum fuerit: Dominus seu nobilis, iustitiàm cum eiusmodi seruis suis ministrare tenebitur: cùm apud eum fuerint arestati, per ministerialẽ & nobiles.

In defectu verò Iustitiæ, is ipse Dominus

A gdzieby

A gdźieby spráwiedliwośći nie vczynił tenże Pan ábo ſlachćic pozwány: tylko o té rzeczy odpowiedáć y spráwowáć sie będźie powinien/ ktoré dotykáią sie gwałtu domowégo/ ábo náiázdu ná osobe iáką/ ábo zábićia którégo ſlachćicá/ ábo rániénia/ wedle státutu przez Królá Olbráchtá w téy rzeczy vczynionégo.

A o iné krzywdy/ iáko o vbićié/ o rániénié którégokolwiek prostégo stanu człowieká/ tákże o podeptániu śiéyby/ zbóż ná polách/ y traw ná łąkách/ spáśienié/ y o iné wystepki mnieysze. ieśli ieden drugiégo pozowie tym sposobem/ iż zá iego wiádomośćią/ roskazániém/ y wolą/ tákowa która krzywdá przez iednégo ábo wiecéy z sług nieosiádłych kogo potkálá/ vstáwiamy: iż ten/ któremu krzywdá iest vczyniona/ ma żedáć spráwiedliwośći od páná onych sług: á Pan tych sług będźie ią powinien vczynić/ ieśli będą zápowiedzeni v Páná swégo przez ſlachte y Woźnégo.

A ieśli o ieden zły vczynek ábo o wiecéy którégokolwiek Páná ośiedli obwinieni będą: tákowych sámych powodowa stroná/ która krzywde ćierpi/ á nie Páná ich/ o on vczynek w sądźie y w práwie/ do którégo należéć będą/ niech pátrzy.

niżtit. 19. prá. 4. Skárzył.

nus seu nobilis citatus pro his duntaxat respondere, & se purgare debebit: quæ attinent violentiam domus, & personæ inuasionem, vel Nobilis alicuius necem, seu vulnerationem, iuxta tenorem statuti, per Regem Albertū super hac re conditi.

De aliis verò iniuriis, vt puta de percussione, aut vulneratione plebeii alicuius, item de seminum vel frugum in agris, & graminum in pratis conturbatione, conculcatione, depastione, & aliis id genus minoris momenti cōmissis: si alter alterum in hunc modum citauerit, quòd scitu, mandato & voluntate ipsius, aliqua huiusmodi iniuria, per vnum vel plures seruos non possessionatos, affectus fuerit: statuimus: vt qui iniuriam passus fuerit, iustitiam sibi ministrari á serui vel plurium seruorum domino postulare: dominus verò seruorum illam ministrare teneatur, si arestati serui apud dominū suū per Nobiles & Ministerialem Terrestrē fuerint.

Quòd si verò inculpati de crimine, vnus vel plures cuiuspiā domini serui, fuerint possessionati, illos Actor iniuriam passus, & non dominum illorū, de commisso crimine, in iudicio, & foro competenti conueniet.

Declárátia státutu o gwałtownikách. Arti: De Invasione Domus.

10. Item/ Declárujemy stát de inuasoribus domesticis, iż gdy iuż będźie conuictus, ten który ná dóm náchodźi/ tedy post conuictionem partis Actoreæ, nie mamy dawáć scrutatorów/ owszem pœnis in statuto descriptis citatus & conuictus subiacebit. Wszákże przed conuictią ma być scrutinium.

Stephan w War. 1578. Con. 190.

Gwałtownie wybići z máiętnośći, iáko zásię do niéy przywróceni być máią. Quomodo pulsi nunc restituantur in bona.

11. QVia negotium, de violenta expulsione de bonis, inter homines vehementer motum est: & increbruit adeò: vt iniquus iustum, nocens innocentē reum peragat: bonisq; depellendo citet, in spem probationis: quæ ex consuetudine iuris, bonis expulso seruit, vt bona eius intercipiat: tametsi fortassis nunquam in possessione eorundem bonorum fuit: nec literas vllas seu Priuilegium, super eadem acquisiuit:

Sigis. Crac. 1543. Hl. 222. B/ 397.

Quocirca nos huiusmodi licentiæ ire obuiam, & eandem intercipere volentes, id illi remedii cum Senatoribus nostris, terrarum Legatis reperimus: vt si qui se expulsos, seu deiectos bonis affirmant, ad officium Castrense, in quo eiusmodi bona sunt posita, in recenti, ad maximum infrá mensem (facturi eo nomine protestationem, si volent) confugiant: & pro expulsione deiectores citent.

Nihilominus officium, ex controuersia partium descendendo in illa bona, scrutinium seu inquisitionem á vicinis, illis bonis adiacentibus, facere: & testimonium ab eis sub onere conscientiæ, & bona fide Nobili, á kmethonibus autem illorum bonorum, sub corporali iuramento, inquirere debet, de hac expulsione, si ita scilicet facta sit, nec

ſit, nec ne: & quis ante hanc expulſionem, vel menſem, illorum bonorum poſſeſſor fuit: num videlicet expulſus aut citatus.

Qui quidem kmethones tenebuntur narrare, quis eorum illos tenebat, cui cenſū dabant ante hoc tempus: quisue eiſdem imperitabat, & iuxta hanc teſtificationem in vtramq; partem, officium huius negotii iudicium ſeu deciſionem faciet.

Præter pueros illos, quorum fortaſsis patrui, vel Tutores, iure tutelæ vſi, dum minorennes adhuc eſſent, illa ipſa eorum bona vendidiſſent aut alienaſſent, contra eorum ius, & iuſtitiam. Talibus enim pueris, poſtquā ad annos diſcretionis peruenerint, officiū tenebitur iuſtitiam facere: tametſi non in recenti facto, ad hoc ipſum officium confugerint, ne eo modo, ſcilicet Tutores, bona puerorum perdant: neue quis ab eiſdem incerta bona emat.

Quòdſi citatus reciperet ſe ad munimenta: debet narrare ad qualia munimenta ſe recipiat: vnde, & ex quibus Actis producēda. Tunc enim non vlterior debet ei dari Dilatio: niſi ad terminos proximos illorum Actorum, ad quæ ſe receperit.

Quòdſi aliud quidcunq; poſtea oſtenderit: extunc cauſam ſuam amittere debet: indeq; Actor pro damnis, quæcunq; hac depulſione ſua reus fecerit, ad ius Terreſtre, iuxta ſtatutum remitti debet.

Tenże ſtatut reáſſumowány od Zygmuntá III w Krákowie 1588: Articu:

O GWALTOWNYM WYBICIV.

Zyg. III. w K[...]k. 1588. folio 30.

12. Státut Anni 1543. de inquiſitionibus violentæ expulſionis reáſſumuiemy/ iż wedle niego záchowáć ſie máią.

O poimániu y więźieniu Szláchćicá.

Tenże támże.

13. Gdyby ſzláchćic ſzláchćicá vmyślnie gwałtem poimał/ y do więźienia priuata authortiate wźiął/ ma być karan winą ſtá y dwudźieſtu grzywien: y ma śiedźieć ná dnie w wieży Rok/ pro pœena pubica, iż ſobie rownego poimał y niewolił: y znowu ma tyle troie śiedźieć/ iáko długo w więźieniu trzymał/ ſub pœna infamiæ: á nád to ieſcze ſzkody powinien odłożyć/ ná ktore Aktor przyśięże: y rány ieſliby iákie miał/ wedlug práwá zápłáćić/ oco Sąd Ziemſki ma ex ſcrutinio vznawáć: á mimo to o wyſwobodzenie z więźienia/ tákiego wolno káżdemu powinnemu/ ábo przyiaćielowi: tákże Pánu o ſługę/ y ſłudze o Páná pozywáć/ ná Roki Grodzkie peremptoriè: ná ktorych ma ſtároſtá ſkazáć eliberationem onégo więźionégo ſub pœna bannitionis, citra quamùis appellationem & proſequutionem ipſius, od tego ktoryby dekretowi doſyć czynić niechćiał: á do tey eliberáciey ſtároſtá ma deputowáć vrząd ſwoy y z Woźnym: wymuiąc z tego ſługę/ iáwnégo złodźieiá/ ábo zdrayce/ ktorégo wolno záwſze poimáć. Coż ſie y ná ſtároſte śćiągáć ma/ gdyby kogo ſub prætextu officii poimał/ excepto iure victo, & recenti crimine.

Declárátia práwá tego.

Declárujemy Conſtitucią anni 1588 o imániu y więźieniu ſzláchćicá/ gdyby ſługę ſwego nieodáynégo złodźieiá ábo zdrayce ktory pan poimał/ pod tę Conſtitucyą podpádáć niema.

Białogłowſkie.

Ieſli Pánnie, Wdowie, ábo Mężátce kto gwałt vczyni.

Káź. wielki w Wiślicy 1347. Laſki 34. HL. 292/ 60. y 521. HP. 275.

14. Ktobykolwiek Pánnie/ Wdowie/ Mężátce/ ná polu/ wleśie/ w domu/ ábo gdźiekolwiek gwałt vczynił: á Pánná ábo białagłowá vſzedſzy od gwałtowniká/ á do bliżſzey wśi przyſzedſzy wetrzech dniach bedźie wołáłá ná kmiećie/ płácząc y opowiedáiąc ſwoy gwałt: á ktemu ſie znáki gwałtu

De violatione Virginū, & oppreſsione Viduarū & maritatarum.

Qvicunq; verò virgini, ſeu viduæ, vel coniugatæ, in campo, ſylua, domo, aut vbicunq; opprimendo, violentiam fecerit: & virgo ſeu mulier, euadens violentiam oppreſſoris, ſi infra triduum ad villam viciniorem veniens, ſeu in villa exiſtens, ad vicinos clamauerit: plorando vel lacrymando,

gwáltu iáwné ná niéy pokáżą té / y ná to przyśięże: tákowy gwáltownik niech będźie ná łásce nászéy / y przyiaciół iéy: á to/ gdyby o iéy wołániu kmiećie świadczyli/ ma bydź rozumiano.

Ale ieśli pánná potwarnie kogo o gwałt oskárży/ áni śie ná niéy znáki gwáltu nie okážą: tedy ten / ktorégo oskárżyłá/ ßesćią śie swégo stanu świádki oczyśći: á oná tákowa potwarnicá / ktorégokolwiek stanu będźie / słußną winą niech będźie karána.

Pánnę kto gwałtownie vłápi, niech będźie bezecny : á która iest vłápiona ná to zwaláiąca, niech posag tráci.

15. Okolo tych/ ktorzy Pánny y białégłowy gwałtem imáią/ ták chcemy bydź záchowano: żeby tákowy łápácz Pánny o to Práwem przewyćiężony wedle stárych Státutów cześć/ á ktora ná to zwoliłá/ dobrá wßytkié dźiedźiczné/ y ktorékolwiek iné iéy przynależącé z posagiem ná wieki tráćili.

Declárácyia tych Státutów.

16. Dla zgłádzenia wątpliwośći/ ktora przy Státućie o vłápieniu pánien y Białychgłów vczynionym częstokroć śie wszczyna / zdáło śie Nam y Rádźie nászéy przez niniéyßy Dekret iego wyrozumienié ták wyiáśnić.

Iż gdy ten ktory vłápi pánnę/ Wdowę/ álbo mężátkę / przed Nas o tákowy vczynek pozwan będźie: tedy w ten czás wedle stárych státutów Práwem przekonány będźie rozumian cześć tráćić: gdy Pánná/ ábo Niewiástá/ wdowá/ ábo mężátká przed osobą nászą postáwiona zezna: iż przez onégo pozwánégo ktory ią vłápił gwałt śie iéy sstał/ á iż nád wolą y zwolenié iey/ przez zeń iest vłápiona. Abowiém przez tákowé pánny ábo białéygłowy/ wdowy/ mężátki wyznánié pozwány ten/ ktory vłápił/ będźie śie rozumiał przekonánym ná odsądzenié czći.

Ale ieśli Pánná / Wdowá/ Mężátká iáwnie przed oblicznośćią nászą zezna/ y powié: iż nie gwáltem przez tego / ktory pozwan iest/ byłá vłápioná/ ále zá iéy wolą y zwole-

mando, narrandoq; sibi violentiam esse illatam: & signa oppressionis in eo appáruerint manifesta:& subsequenter iurauerit: in gratia nostra amicorumq; eius, idem oppressor existat. & hoc, si de eius clamore dicti villani fuerint protestati.

Si verò virgo de oppressione aliquem accusauerit calumniosè: & in ea signa nō apparuerint oppressionis: extunc is quē accusauit, cum sex suæ conditionis hominibus se expurgabit: ipsa verò calumniatrix, cuiuscunque status & conditionis existat, pœna debita castigetur.

Raptor sit infamis: rapta verò, si consentiat, Dotem perdat.

ITem de Raptoribus virginum & fœminarum, ita volumus esse obseruandum: vt talis raptor virginis, si Iure conuictus fuerit, secundùm antiquiora Statuta, honore: & fœmina rapi se consentiens, bonis omnibus hæreditariis & quibuscunque aliis ipsam concernentibus rebus, Doteque perpetua, priuentur perpetuis temporibus.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 107. HL 221/ 151. y 394. HP 275

Eadem lex interpretatur.

AD submouendam dubitationem, quæ circa Statutum, de raptu virginum & fœminarum conditum, oriri sępè solet, visum est Nobis & Senatui nostro, per præsens decretum illius intelligentiam ita declarare.

Zyg. w Krá. 1532. fol. 4. HL 221/151. y 394. HP. 275.

Vt cùm raptor virginis, aut mulieris, viduæ seu cōiugatæ, ad præsentiā nostram, pro raptu commisso citatus fuerit: tum demum secundùm antiquiora statuta, iure esse conuictus in priuatione honoris intelligatur: Cùm virgo, aut mulier, vidua, seu coniugata, in præsentia nostra constituta, confessa fuerit, sibi per raptorem citatum vim fuisse illatam: & se contra eius voluntatem & consensum, per illum esse raptam: Per hanc enim raptæ virginis, vel mulieris, viduæ, seu coniugatæ confessionem, raptor citatus ad extēdendam contra se pœnam priuationis honoris, censeatur esse sufficienter Iure conuictus.

Alioquin, rapta virgine, vel muliere, vidua seu cōiugata, per expressum in præsentia

zwoleniem włásnym zkądkolwiek ią wźięto : tám iuż pozwány o vłápienié od winy státutowéy o odsądzenié czći iest wolen : á oná Pánná/ Wdowá/ álbo Mężátká/ (ná które wßytkié té osoby y imioná/ to práwo zdawna vstáwioné y chowáné obiaśniáiąc chcemy/ áby należáło y zśiągáło śie) po tákowym woléy y zwolenia swégo wyznániu/ wßytkich dóbr dźiedźicznych/ y którychkolwiek inych rzeczy iéy należących/ y posągu iéy powinnégo ma bydź wiecznie odsądzoná.

sentia nostra confitente & affirmante, sic non per vim citati esse raptam : sed volũtate & consensu suo proprio, vndecunq; abductam : citatus de raptu, à pœna Statuti honoris priuationis liber esse censeatur. Virgo verò, seu mulier vidua, aut coniugata, (ad quarum omnium personas & nomina, legem hanc diu statutam & obseruatam, pertinere & extendi volumus ac declaramus) post factã huiusmodi voluntatis & consensus sui confessionem, bonis omnibus hæreditariis, & quibusuis aliis ipsam concernentibus bonis & rebus, doteque sibi debita, perpetuis temporibus priuabuntur.

Mieyskié.

Szláchćic ná gwałćie poymány w Mieśćie, nie ma bydź przez Vrzędu Zamkowégo sądzony.

Zyg. w krá. 1527. HL. 290 / 518. HF 241.

17. Co śie dotycze gwałtow/ które bywáią czynioné w Mieśćiech y w Miásteczkách Królestwá náßego : ieśli ktory Szláchćic gwałt vczyni/ y w Mieśćie ábo w Miásteczku Mieszczániná ábo człowieká iákiégo vbiie/ ábo krzywdę iáką przez gwałt vczyni : zátrzyman álbo poyman przez Vrząd Mieyski bydź może : ále sądzon y ná kaźni skazan okróm bytnośći vrzedu Zamkowégo bydź niema.

Nobilis circa violentiam in ciuitate captus, absque Capitaneo iudicari non debet : & pœna 60. marcarũ à ciuibus iniustè capto debetur.

QVòd ad violentias, quæ in Ciuitatibus & Oppidis Regni nostri cõmittuntur, attinet : si quispiam Nobilis violentiã ipsam perpetrauerit : & in ciuitate, seu oppido, Ciuem vel hominem aliquem verberauerit : aut iniuriam aliquam per violentiam cuipiam intulerit : detineri quidẽ seu cõprehendi ab officio Ciuitatis poterit ; sed iudicari & ad pœnam condemnari, non nisi sub prẽsẽtia officii Castren: debebit.

Státutem Toruńskim może bydź ná Ratußu zátrzymány, ále sądzony bydź nie ma, áni karány bez Stárosty : á gdźieby śie ná iedno nie zgodźili, od Królá náuki czekáć máią.

Statuti autem formula, Toruniæ per Nos anno M. D. XX. editi in hæc verba sequitur.

Zyg. w Toroniu 1520. y 1538. HL. 290. B/518. HF 242.

18. Iż miedzy Szláchtą y Mieszczány Królestwá náßego ßkodliwa wszczełá śie byłá różność około téy Szláchty/ ktorzy ná gorącym występku o gwałt w Mieśćiech y w Miásteczkách bywáli imáni : dla tego áczesmy Pruską woyną zábáwieni/ o ták wielkiéy rzeczy do tego czásu nie mogli nic wiekuistégo postánowić : wßákże stáráiąc śie o pokóy poddánych náßych/ zá iednostáyną rádą wßytkich Rad náßych/ y zwoleniém Posłów Ziemskich Korony téy vstáwiamy/ y te ordynácyą czynimy.

Iż gdy który Szláchćic w Mieśćie/ ábo w Miásteczku náßym/ ábo w których Duchownych

QVia Nobilium & Ciuitatũ Regni nostri damnosa fuit exorta differẽtia, super his Nobilibus : qui in recenti crimine pro violentia, in Ciuitatibus & Oppidis, capiebantur : proinde Nos tàm graui negotio ad præsens, propter Prussiæ bellicam occupationem, pro perpetua ordinatione intendere non valentes : nihilominus prouidẽtes tranquillitati subditorum nostrorum, de vnanimi consilio Consiliariorum nostrorum omnium, & Nunciorum Terrestrium Regni, statuimus & ordinamus.

Quòd dum aliquis Nobilis, in ciuitate nostra, vel oppido nostro, aut aliquorum Spiritu-

chownych y Swietckich Królestwá nászégo o wystepek gwaltu przez Vrząd Mieyski bedźie poyman: tedy tákowy Szláchćic o gwalt poymany/może bydź zádźierżan w Ratuszu Mieyskim / ábo Miásteczká onégo gdźie bedźie poyman.

Co vczyniwszy Vrząd mieyski/ábo miásteczká onégo / w którym tákowy gwaltownik bedźie poymány/ żadnégo Sądu o nim nie bedźie czynił/ áni kárác bedźie onégo Szláchćicá: áż pierwey ná żądánié ich Stárostá ábo Podstárośći Zamkowy onégo Stárostwá Królestwá nászégo/pod którym Miásto tákie ábo Miásteczko iest/ oblicznie bedźie przy tym sądźie Mieyskim który ma bydź czynion o gwalt przećiwko Szláchćicowi przerzeczonemu.

A iesli sie Stárostá ábo Podstárośći nász ná iedne sententią z vrzedem onégo miástá ábo miásteczká / gdźie tákowy szláchćic bedźie poiman/ zgodzą: tedy przerzeczony szláchćic/wedle tákowégo skazánia Stárosty nászég/ábo Podstárośćiég/y vrzedu mieyskiégo/ma bydź skazan y karan.

Ale iesliby Stárostá nász/ ábo iego Podstárośći/nie mógł sie zgodźić ná iedno z vrzedem mieyskim/ przećiw tákowe° szláchćicowi: tedy on poymány ma bydź wtym czáśie w przystoynym więźieniu mieyskim ták dlugo: áż od máiestatu nászégo Królewskiégo Stárostá nász / ábo ono miásteczko y miásto/náuke bedźie miálo: iáko tákowy szláchćic poymány ma bydź skazan y karan: á tákowy czás wźięty nic nie ma dawnośćią szkodźić: którą dawnośćią przerzeczony poymány nie bedźie sie mógł bronić.

A iesliby w którym mieśćie ábo miásteczku vrząd mieyski przećiwko przerzeczoney vstawie ważyl sie co czynić: tedy przez Stárostę nászégo Zamkowégo/ pod którégo roskazániem y Powiátem tákowé miásto y miásteczko iest / Burmistrz ná ten czás bedący y z iednym Rayca ma bydź poiman y śćiet.

Spiritualium & Secularium subditorum Regni nostri, pro crimine violentiæ, per Officium Ciuile captus fuerit: extunc talis Nobilis, pro violentia captus, detineri debet in Prætorio ciuitatis vel oppidi, vbi capietur.

Quo facto, Officium ciuitatis vel oppidi illius, vbi talis violator captus fuerit, nullum penitus Iudicium faciet: neque aliquam pœnam exiget de eodem Nobili: nisi priùs ad eorum requisitionem Capitaneus, vel Vicecapitaneus Castrensis, illius Iurisdictionis nostræ Regalis, sub quo ciuitas talis vel oppidum situm fuerit, præsens interfuerit eidem ciuili Iudicio, quod ministrari & fieri debet, pro violentia contra dictum Nobilem.

Et vbi Capitaneus,vel Vicecapitaneus noster, ad vnam sententiam cum officio illius ciuitatis vel oppidi, vbi talis Nobilis detentus fuerit,concordati fuerint: extũc præfatus Nobilis, iuxta huiusmodi sentẽtiam Capitanei nostri, aut eius Vicecapitanei, & officii ciuilis, condemnari & puniri debet.

Si verò talis Capitaneus noster vel eius Vicecapitaneus,non poterit se cõcordare super sententiam cum officio ciuili contra talem Nobilem: extunc ipse captiuus, interea temporis in decenti captiuitate ciuili detineri debet tam diu: donec à maiestate nostra Regia informationẽ Capitaneus noster, & illa ciuitas vel oppidũ habuerit; quomodo talis Nobilis captiuus sententiari, & puniri deberet: Præscriptione tanta temporis non obstante, qua se predictus captiuus tueri nõ valebit.

Si verò in aliqua ciuitate, vel oppido, officium Ciuile contra præmissa aliquid attentauerit: extunc per Capitaneum nostrum Castrensem,sub cuius iurisdictione & districtu, talis Ciuitas vel oppidum cõsistit, Proconsul pro tempore existens, cũ vno Consule capi, & decollari, & capite priuari debent.

Do náuki Królewskiéy, nie w mieśćie ma bydź zátrzymány, áledo Vrzędu Zamkowégo ma bydź dány. A o niesłusznè więźienié mieszczánié máią bydź karáni.

De eadem captiuatione Nobilium in Ciuitatibus ob admissa crimina.

Zyg. w Pio. 1538. HL. 290.B/518. HP. 241.

19. Vstáwiamy/ áby szláchtá wedle

STatuimus: vt Nobiles, secundùm statutum

dle ſtátutu w Toruniu vczynionéy o dopuſzczenie wyſtępków w mieśćiech y w miáſteczkách byłá imána: á którzy vrzędowi ſtároſciemu będą ſie zdáli bydź godni kaźni/ w mocy mieyſkiéy niech będą zoſtáwieni.

Którzy záśie będą ſądzeni od vrzędu ſtároſćiego/ iákokolwiek nie zgadzáiąc ſie z Mieſczány/ iż kaźni nie záſłużyli: do ſtraże vrzędu Zamkowégo máią bydź dáni/ áż do vznánia náſzego: które czynimy około wyſtępku tych zátrzymánych.

A ieſlimy ſkażemy którégo bydź nieſpráwiedliwie poimánéy/y przez ſkazánie náſze vczynimy wolnym: Mieſczánie zá tákowé nieſpráwiedliwé więźienié máią y będą powinni dáć zá winę onemu zátrzymánému ſzeſćdźieśiąt grzywien.

tutum Torunii editum, pro admiſſis criminibus, in Ciuitatibus & oppidis capti- uentur: & qui officio Capitaneali digni pœna videbuntur, in Ciuium poteſtate relinquantur.

Qui verò iudicabuntur ab officio Capitaneali, vtcunque Ciuibus diſſentientibus, pœnam non promeruiſſe: in cuſtodiam officii Caſtrenſis tradi debent: vſq; ad cognitionem noſtram, ſuper eiuſmodi detentorum exceſſibus faciendam.

Quòd ſi nos decreuerimus aliquem iniuſtè detentum eſſe: cumq; per ſententiam noſtram liberum fecerimus: Ciues pro huiuſmodi iniuſta detentione, pœnã detento 60. marcarum pecuniæ, ſoluere tenebuntur, ſintq; aſtricti.

O téyże vſtáwie.

Zyg. Aug. 1550. HL. 291/519. HP 143.

20. W Státućie Toruńſkim Roku 1538. vczynionym/ ieſt doſtátecznie opiſano/ iáko ſie máią záchowáć Mieſczánie w poimániu ſzláchty: która vſtáwá we wſzytkim ma bydź chowáná.

De eodem.

IN ſtatuto Torunenſi, Anno 1538. condito, eſt ſufficienter deſcriptũ: quomodo ſe debent conſeruare Ciues, circa captiuationem Nobilium. quod in omnibus teneri debet.

Gdźieby poimány bydź nie mógł, tedy Miáſtu Królewſkiému wolno dochodźić gwałtów, wedle zwykłégo práwá. Articulo: KRAKOW.

Steph. w War. 1581. Con. 214. B.

21. Wielkié bezpráwia/ y gwałty różné odnoſzą do nas częſtémi ſkárgámi Krákowſkiégo Miáſtá obywátele/ którzy ták ſą vćiśnieni/ iż áni vrzędy/ áni vbeſpieczenié práwá poſpolitégo/ ochronić ich nie może.

Przetóż vſtáwuiemy/ iż gdyby podług ſtátutu Toruńſkiégo/ w gwałćie iákim nie mógł bydź poimán gwałtownik/ vkrzywdzonému Mieſczáninowi w Rádźie mieyſkiéy/ ábo wyſzégo y niżſzégo práwá będącému/ facultas dochodzenia ná gwałtowniki ma bydź táka/ iáka ſzláchćicowi ex Iuris qualitate ſłużyć zwykłá.

Tóż o dochodzeniu krzywd Poznáńſkiégo Miáſtá rozumieć ſie ma.

Táż Conſtituya extendowána y ná ine Miáſtá. Articulo: PorOWNANIE w Prawie Osob Vrzędowych Mieysckich, We Lwowie, y w Warszawie z Krakowviany.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 69.

22. Przeſtrzegáiąc/ áby ſie w mieśćiech głównych Koronnych violentiæ nie dźiały/ ludźióm ná vrzędźie będącym/ tedy Conſtitucyą Anni 1581. która Krákowſkim y Poznáńſkim vrzędóm ſłuży/ extenduiemy: iż ma tákże comprehendowáć Ráde y Przyśiężniki/ miaſt/ Lwowá y Wárſzáwy.

Státut Toruńſki poćiągniony y declárowány pod odiázd Królá Zygmuntá III. do Szwecyiéy: á trwáć tylko miał do nawrotu Królá I. M. ze Szwecyiéy. Articulo: O Tvmvlciech.

Tenże w War. 1593. fol. 7.

23. Státut Toruńſki poćiągamy y decláruiemy/ do wſzelákich tumultów/ którzyby ſie pod odiázd náſz do Szwecyiéy z któréykolwiek miáry y przyczyny/ w mieśćiech wſzytkich ná wſzelákich mieyſcách dźiały/ tákież máią bydź ſpólnie przez vrząd ſtároſci y

mieyſki

mieyscki hámowani y koieni: y ci którzyby tumultuowáli/ máią bydź od nich imáni/ y zá zgodnym obu vrzedów/ ták Zamkowego iáko y mieyskiego osądzeniem karáni/ etiam cum refusione damnorum, saluo scrutinio & appellatione ßláchćicowi tylko na Trybunał.

A gdźieby rózność miedzy témi vrzedy byłá/ máią dośiądz informácyiéy Trybunálskiey.

A gdźieby co ná vrzedách/ ábo iednym z nich schodźiło/ máią bydź o to do Trybunału ex officio pozwáni/ od vkrzywdzonych/ y gdźieby wynnými byli ználeźieni/ máią bydź pœna trecentarum marcarum & refusione damnorum karáni.

Wßákże máią bydź bliscy do ewázyiéy: nihilominus patratores tumultus, którzyby z rąk vrzedowych/ ábo więźienia vćiekli/ ßláchćicy mogą bydź ex bonis vel personis suis w vrzedźie Grodzkim fori sui reqwirowáni.

A iesliby krwie rozlanié sie stáło/ ná gárdle karáni/ á z dóbr iego ßkody nágradzáné/ saluo scrutinio & appellatione ná Trybunał/ bydź máią.

Plebei zásie vbicunq; deprehensi, imáni/ y przez vrzedy Stáróscie/ y mieyskié sądzeni/ y karáni bydź máią.

A gdźieby kto przy hámowániu tumultów mocą sprzećiwił sie tym vrzedóm/ á w tym byłby zábit ábo rániony/ tedy o to vrzędóm/ áni ich sługóm/ áni pomocnikóm/ nie może bydź áktia intentowána.

A tá Constitucya ma sie śćiągáć ták do źiem koronnych/ iáko y Wielk. X. Litew. y innych panstw do nich należących/ z czego iednák zá żądániem PP. Posłów źiemie Pruską wyymuiemy.

Która to Constitucya ma trwáć do czásu náznáczonégo zwrócenia náßégo ze Szweciiéy.

Táß Constitucya zás reássumowána od tegóż Zygmuntá III. Roku 1596. Articulo, O TVMVLCIECH.

24. Iż wiele ná pokoiu domowym pod káżdym niebespieczenstwem R. P. należy. Zábiégáiąc wßelákim tumultóm y rozruchóm/ reássumuiem Constitucyą anni 1593. pod odiázdem náßym do Szweciiéy vczynioną/ wedle którey káżdy tumulty y rozruchy czyniący/ ma bydź sądzon/ karan/ y hámowan/ salua appellatione do Nas ná seym: któré spráwy/ w pierwßy tydźien seymu/ miedzy spráwámi criminálnémi sądźić mamy. A informáciie/ iesliby w tákich spráwách który sąd od Nas potrzebował/ bez omießkánia mamy odpráwowáć. Co iednák do przyßłégo po tym teráznieyßym/ który dla Commissarzów złożony iest/ nie dáléy trwáć ma.

Tenże w Wár. 1596. fol. 12.

Táß y potrzećie reássumowána anno 1598. *w Wárßáwie.*

O czym masz wyßey, fol. 145. par. Tákże.

Gwałcenie brón mieyskich.

25. Náyduią sie też tácy swowolnicy/ iż w mieśćiech brony wybiiáią/ wysiékáią/ kłotki odcináią/ prochu w nie násypawßy rozsadzáią: przeto vstáwiamy/ áby z tákim káżdym gwałtownikiem postepowano według státutu Toruńskiego.

Tenże w Krák. 1588. fol. 70.

Generalia o Gwałćiéch.

O gwałt, ábo powód dowodźić ma, ábo pozwány spráwić sie powinien.

26. Aby potwarzóm drógá byłá zámkniona/ vstáwiamy: iż iesli kto dobrey sławy do sądu o którékolwiek gwałty bedźie

Violentus, nisi conuincatur, expurget se.

PRæterea, vt calumniis via præcludatur, statuimus: Quòd si aliquis bonæ famæ, in Iudicium pro quibuslibet violentiis euocatur

Káz. wielki La. 16. HL. 292. B/ 522. HP. 550.

dzie pozwan/ powodowa stroná co twierdzi/ musi dowieźdź: ináczey pozwány własną przysięgą niech sie odwiedzie.

uocatur, Actor teneatur quod asserit comprobare: aliâs, reus tantummodo proprio Iuramento se valeat expurgare.

Gwaltownik bogáty, ábo sie świádki vbogiému niech czyści, ábo winą słuszną ma bydź karány.

De homine paupere, diuitem pro violentia citante.

Káz. wielki La. 28. HL. 290/ 518. HP. 550.

27. GDy vbogi bogátégo o gwalt pozywa/ bogáty przez świádki ma y może sie oczyśćić: ináczey wedle wielkośći gwaltu/ ma bydź winą słuszną karan.

ITem cùm pauper diuitem pro violentia citat, diues per testes debet & poterit se expurgare. aliâs iuxta violentiæ qualitatem debita pœna est multandus.

O pieniądze gwaltem wydárte 12. świádków odwód bydź ma.

Si die forensi in via sit vis.

Tenże La. 30. HL 292/ 465. y 521. HP. 549.

28. MArcin skárzył sie ná Mikolája/ iż w targ ná dobrowolney drodze z miástá ośm skotów gwaltem mu wziął: á Mikolay tego sie przał powiádáiąc/ iż niesprawiedliwie od niego był obwinion: gdyż onych pieniedzy nie strácił/ áni iemu były wźięte/ chcąc sześcią świádków tylko sie oczyśćić. My w tákowey rzeczy skázuiemy: iż ze dwunaśćią świádków wiáry godnych/ á nie mniey tákowe oczyśćienie vczynić ma.

MArtinus conqueritur de Nicolao: quòd die forensi, in via publica, sibi de pera octo scotos violenter recepisset. Nicolaus verò negabat: iniustè q; se ab eo accusari asserebat: cùm eandem pecuniam non amisisset, nec sibi recepta fuisset, volens se tantùm sex testibus, de hoc expurgare. Nos in tali casu decernimus, cum duodecim testibus fide dignis, & non paucioribus, fieri huiusmodi expurgationem.

Swey rzeczy własney żaden bráć gwaltem niéma.

De aliqua re, violenter recepta.

Tenże La. 28. HL 292/ 518. HP550.

29. IEsli kto gwaltem płászcz swóy ábo ktorąkolwiek iną rzecz własną swą wolą y władzą weźmie: gdy bedzie od niego práwem wyciągána/ z winą sześci grzywien/ wróćić ono bedzie powinien.

ITem si quis violenter mantellum suum, vel aliam rem propriam quamcunq; , alicui authoritate propria receperit: Iure repetendo, cum pœna sex marcarum, eandem restituere teneatur.

Rolą cudzą ktoby gwaltownie robił ábo pośiał, zaśiewki tráći y winę.

Agrum violenter excolens, careat semine cum pœna.

Tenże La. 28. HL 8. 15. HP 532.

30. IEśli kto robi álbo záśiewa role cudzą gwaltownie: niech naśienia niéma ná tych posianych rolách z winą pietnadzieśćią/ to iest/ trzemi grzywnámi.

SI quis excolat, vel seminet agros alicuius violenter: semine careat in eisdem agris seminato, cum pœna piątnadzieśćia.

Woły cudzé niemáią bydź gwaltem bráné.

Ne quis vi boues alienos recipiat.

Tenże La. 28. HL 29/ 53. HP. 535.

31. GDy komu cztéry woły bedą wźięte gwaltownie/ á o tákowy gwalt vczyni oświadczenie: chcemy/ áby zá tákowe omieszkánie wołów y roboty/ zá każdy tydzień dał cztéry skoty temu/ który szkode ábo krzywde vćierpiał z winą pietnadzieśćią: á sądowi iną podobną temu winę ten/ który krzywde vczyni/ bedzie powinien zápłáćić.

CVm alicui quatuor boues sint recepti violenter: & de huiusmodi violentia, fecerit protestationem: volumus, quòd pro huiusmodi negligentia boum & laborum, pro qualibet septimana, quatuor scotos, damnum & iniuriam passo, cum pœna piątnadzieśćia/ & Iudicio aliam similem pœnam, soluere illator iniuriæ teneatur.

O Pokoiu rzemieślników.

32. Item/ Aby żaden wßelákiego stanu nieśmiał bráć nic gwałtem Rzemieślnikowi/ Kupcowi/ Mießczáninowi w mieśćie/ w miásteczku: á ktoryby wźiął/ wolno będźie Mieśczáninowi/ álbo vrzędowi náßemu pozwáć tákiego/ co weźmie przed vrząd Grodzki/ y tám zapłáte peremptoriè skazáć/ cum pœna trium marcarum. Wßák że vstáwie Páná Woiewodźiney niemáią śie przećiwić/ owßem tákiey vstáwie podlédz. A tá Constitucyá ma trwáć tylko do drugiégo séymu.

Stephi. w Vvár. 1578. fol. 189. B.

Stárosty Liwskiégo spráwá.

33. A Téyże Absentiiey Reipub: causa względem spráwe y áktcyę vrodzonégo Stánisłáwá Rádźiminskiégo Stárosty Liwskiégo/ Száfárzá iednégo Poborów koronnych/ liczbą ná teráznieyßym séymie/ y odbierániem od poborców pieniędzy zábáwioné go/ ktorą ná Trybunale ad instigationem Szláchetnégo Andrzeiá Kármánowskiégo/ o wybićie z Aredy pewnych dobr in contumaciam pod séymem poßłá/ authoritate Conuentus ex consensu omnium ordinum regni in integrum restituimus, y terminum ad cognoscendam & iudicandam causam hanc de nouo támże ná Trybunale we cztéřech Niedźielách po séymie tymże zá przypozwániém od ktoréykolwiek strony náznáczamy/ chociáby w inßym Woiewództwie przypádłá.

Steph. w Vniuer. Pobor. Anni. 1580. fo. 212

O téyże.

34. ARtykuł ná przeßłym Séymie Koronnym/ w Vniuersal Poborowy włożony/ ktorym Akcya vrodzonégo Stánisłáwá Rádźiminskiégo/ Stárosty Liwskiégo/ z Iędrzeiem Kármánowskim/ o wybićie Arendy z pewnych dobr ná Trybunale Piotrkowskim przeßłym pod Séymem przeßłym Wárßáwskim/ ná ktorym Stárostá Liwski/ iáko ßáfarz poborow bydź muśiał/ przećiwko niemu in contumaciam otrzymána/ podnieśiona & in integrum restituowána iest/ żeby znowu byłá sądzoná/ in toto iáko w sobie obmawia/ authoritate præsentis Conuentus approbuiemy/ omnium ordinum consensu accedente.

Tenże w Wár. 1581. Con. 221.

O RANACH. Tit: XVI.

Z Rusznice.

Rußnic krótkich żaden nośić nie ma krom źiemie Ruskiéy.

Prá wo. I.

ŻAden ná potym czásu pokoiu bądź konny ábo pießy/ Rußnic krótkich niech nie śmié nośić. A wßákże od téy vstáwy Ziemie Ruskié chcemy bydź wolné: ktoré gotową broń przećiwko naiázdóm nieprzyiaćielskim záwżdy zwykły y máią mieć.

Z rußnic ktoby ránił ma bydź winą karány, á ieśli zábiie, ma bydź scrutinium.

2. KToby śie tego ważył/ żeby z Rußnice kogo ránił ábo zábił: tákowy ma bydź sowitą winą karan: á wßákóż o zábićie ma bydź scrutinium.

A żaden

Capitaneus prouidebit: ne vel equites, vel pedites pyxides deferant, præterquàm in terris Rusiæ.

NEmo deinceps tempore pacis siue eques, siue pedes, pyxides breues, quas Ruśznice vocant, deferre audeat: ab hac tamen Constitutione terras Russiæ liberas esse volumus: quæ parata arma, contra insultus hostium, habere semper solēt, & debent.

Zyg. w Pio. 1519. fo. 24. HL. 182. B/ 325. HP 574

Qui aliquem ex pyxide occiderit, aut vulnerauerit.

SI aliquis ex pyxide aliquem vulnerare aut occidere præsumpserit: talis duplici pœna puniri debet: pro occisione tamen scru-

Zyg. Aug. w Wárß. 1557. HL. 182 B/ 325. HP. 574.

A żaden ważyć śie tego niéma/ áby z nábitą w Mieście chodźić miał/ pod winą czternaśćia grzywien.

A ktoby mimo te vchwałe chodźił z nią w Mieśćie/ Vrząd stárośći ma ią wźiąć y z winą: á ktoby iéy dáć nie chćiał/ tedy dwoie czternaśćie grzywien przepada: o którą Stárostá w Vrzedźie swŷ czynić ma.

Gdźieby Szláchćic nie ośiádły ábo Mieyskiego ábo chłopskiego stanu z nią chodźił: ták długo ma bydź w wieży przez Stároste ábo vrząd iego trzyman/ áż te wine położy.

scrutinium fieri debet.

Nemo tamen audeat cum onerata, aliâs z nábitą Ruśznicą in Ciuitatibus incedere: sub pœna 14. marcarum.

Qui verò contra eiusmodi statutum incedere præsumpserit: illam officium Capitanei cum pœna recipere debet: Qui verò illam tradere nollet: tum pœnam duplicem 14 marcarum succumbet, pro qua Capitaneus in officio suo facere debet.

Cùm verò Nobilis impossessionatus, vel Ciuis vel Kmetho illam gestaret: tam diu in turri per Capitaneum, vel officium illius detineri debet: donec pœnam soluat.

Ruśnic vżywánie.

Steph. w Wár. 1581. Con. 213.

3. Ruśnic áby żaden/ cuiuscunq; conditionis, pod sądámi wszytkimi in genere, ktore stanowi Szláchetckiemu służą/ ná Seymikách/ ná Ziazdźiech/ y ná inych Sądowych Aktćiech/ tákże ná biesiádách wszelákich/ Tárgách/ Iármárkách nie vżywał/ áni nośił/ pod winą czternaśćia grzywien. O którą wine/ káżdému żeby było wolno czynić/ do Sądu źiemskiégo/ abo Grodzkiégo Vrzedu. Tákże y Stárośćie według Constituciéy anni 1567. peremptoriè, absque appellatione partium: záchowuiąc w mocy swéy stâtut anni 1507. * de armis seditionem præferentibus. A temu ma przysdź tá czternaśćie grzywien co o nie czynić bedźie. A impossessionatus in illo districtu, do tego Vrzedu/ gdźie ma possessyą/ pro exequutione odesłan bydź ma.

* pátrz. wys. fo. 512. prá. 7. Acz.

Rány zádáne przy Zołnierzu.

Kázi. wielki 1347. La. 39 HL 105/ 190 HP 246.

4. Gdy kto przed Rycerzstwim człowiekiem miecz ábo kord wyymie/ nikogo nie ránnivszy/ niech bedźie ná łásce iego: á ieśli ráni/ skázuiemy: áby mu reká iego mogłá bydź y ma bydź przebodźioná.

Vulnerans corã milite pœnam perforatione manus luat.

VBi verò coram Milite, quis gladium vel cultellum extraxerit, neminem tamen vulnerando: sit in gratia militis Si autem vulnus intulerit: Decernimus, vt manus sua perforari poterit, & debeat.

Rány w zwádźie.

Tenże Laski 17. HL 305. B/545. HP. 248.

5. Skárżył śie Piotr ná Iáná iż go ránił. Ian stale twierdźił/ iż Piotr sam śie ránił: y wydawał śie ná to/ że tego chce prawem dowieźdź: á My w tákowéy rzeczy tákeśmy rozumieli/ że ma bydź to rozdźielono. Iż ieśli Ian twierdźi/ iż Piotr w zwádźie onéy sam śie ránił: tedy Ianowé dowody máią bydź przypuszczone. Ale ieśli przez wszey zwády y rostérku Piotr byłby ránion: tedy iáko obyczay iest skázuiemy/ áby przysiegá Piotrowi byłá dopuszczona.

Vulneratus in discordia admittet ad iuramentum eum, quem accusat, & hoc si ille citatus ipsum actorem seipsum vulnerasse assereret. alioqui, Actori probatio esset decernẽda.

QVerelam Petrus deposuit de Ioanne: quòd ipsum vulnerâsset. Ioãnes verò cõstanter asserebat: quòd Petrus seipsum vulnerâsset, quod offerebat se legitimè probaturum. Nos autem in tali casu duximus distinguendum: Quòd si in contentione & discordia, Ioannes asserit Petrum seipsum vulnerasse: tunc Ioannis probationes sunt admittendæ. Si autem extra omnem contentionem & discordiam, Petrus esset vulneratus: tunc (vt est moris) dicimus, Petri iuramentum fore & esse admittendum.

Rány od sługi broniąc Páná.

Famulus aliquẽ pro domino in contentione

6. Vstá-

6. VStáwiamy / iż ilekroćby śie komu ktorégokolwiek záwołánia y stanu będącému przydáło zwádźić / á slugá Páná swégo rátuiąc / wyiąwszy miecz ábo kord kogo ráni : zá to żadnéy mierźiączki od ránnégo abo przyiaćioł iego niech niema.

tentione vulnerans non esset culpandus.

ITem statuimus : Quòd quotiescunque aliquos, cuiuscunque conditionis vel status existant, contendere contigerit : & famulus dominum suum iuuando, exempto gladio vel cultello, aliquem vulnerauerit : pro eo indignationem vulnerati, vel amicorũ ipsius, nullatenus incurrat.

Tenże Łaski 38. HL 242. B/434. HP 246. y 356.

Rány w pogoni broniąc swégo żywotá.

7. WYrozumieliśmy / iż Piotr goniąc Máćieiá/ bárzo go ná vlicy ránił : co Máćiéy do sądu przywiódł: gdźie ácz zeznał śie/ iż Máćieiá ránił : wszákże powiedał / iż to zá niewolą przypedzony przez Máćieiá vczynił : ktory był piérwéy przed tym Piotrá ránił: czego Piotr chćiał dowiéźdź. My tedy w tákowéy mierze skázuiemy/ áby dowód Máćieiowi był dopuszczon ná to : Iż gdy Piotr ná vlicy Máćieiá gonił/ ná ten czás ji ránił : gdy przerzeczony Piotr nie gárdłá swégo broniąc / ále mszcząc śie krzywdy sobie vczynionéy bywa vznawan o rány Máćieiowi zádáné.

Qui vulnerat aliquem, vitam suam defendendo.

ACcepimus : quòd Petrus insequendo Ioannem, grauiter in platea vulnerauit. quod cùm Ioannes in Iudicium deduxisset : Petrus licèt confiteatur se Ioannem vulnerasse: tamen se asserebat hoc fecisse, necessitate compulsum per ipsum Ioannem : qui ab initio & antea, ipsum Petrũ vulnerauerat, quod idem Petrus offerebat se probaturum. Nos itaque in tali casu Decernimus : ipsius Ioannis probationem esse admittendam, super eo. Quòd dum in platea Petrus ipsum Ioannem insequeretur, vulnerauerit : cùm dictus Petrus, non vitam defendendo, sed iniuriam sibi aliâs illatam vlciscendo, Ioannem noscitur vulnerasse.

Tenże Łaski 17. HL 304/ 542. HP 246.

Rány w żárćie.

8. BArtholdus skárżył śie ná Andrzeiá iż go ránił : Andrzéy wyznał/ iż Bártoldá ránił : ále powiedał / iż niechcąc to vczynił : ále śmiéchem y żártem / iáko częstokroć zwykli przyiaćiele miedzy sobą żártowáć. My tedy vsłyszawszy Andrzeiowé zeznánié/ y ktemu śie przypátruiąc : iż igrá y krotofilá nie ma śie śćiągáć ku iákiemu obráżeniu ábo ránieniu : Andrzeiá w tákowéy mierze skázuiemy / áby dosyć vczynił Bártoldowi zá rane.

Licèt amicus amicum, iocando seu ludendo vulnerauerit : tamen læso pro vulnere satisfaciat.

ITem Bartholdus deposuit contra Andream : quòd ipsum vulneràsset, Andreas cõfessus est ipsum Bartholdũ vulneràsse, dicens se inuitum, & nolentem fecisse : solatiiq; causa : prout amici plerunq; assolent facere iocando. Nos igitur audita ipsius Andreæ confessione : attendentes quòd ludus non debet se extendere ad aliquam læsionem, seu vulneris offensionem : ipsum Andream in tali casu, decernimus Bartholdo ad vulneris satisfactionem condemnandum.

Tenże Łaski 29. HL 305/ 544. HP. 247.

Rány omácmie.

9. DZiwiß skárżył śie ná Wálká : iż gdy w domu Dźiwißowym wwieczór sstáłá śie zwádá nieiáka / Wálko ktemu przyszedszy świéce zgásił: ktora gdy byłá zgászona/ Dźiwiß niewié áni może wiedźieć przez kogo w onéy zwádźie y rosterku był ránion : y ácz Wálek znał śie / iż świéce zgásił : wszákże

De extinctione candelæ & vulneris incussione.

QVerelã Egidius proposuit contra Falconem : quòd dum in domo ipsius Egidii facta fuisset in sero cõtentio quædam : ipse Falco superueniens candelã suffocauit, & extinxit. qua extincta, Egidius nescit, nec scire pòtest, per quem in illa contentione

Tenże Łaski 24. HL 305/ 544. HP. 247.

ßátze zápżał / by Idźiégo ránił. My tedy od przerzeczonégo Dźiwiśá powodá wźiąwßy przysiege / iż w przerzeczonym zágáßeniu świece niewie przez kogo był ránion / owégo Walká przerzeczonégo / który zágáßeniem świéce dał przyczyne ku ránieniu / skázujemy bydź winnym w tym ránieniu.

tentione & discordia fuerit vulneratus. licet Falco extinctionem candelæ confitetur: tamen ipsum Egidium vulnerasse negat. Nos itaq; à prædicto Egidio Actore iuramēto recepto, quòd in prædicta candelæ extinctione, nescit per quem vulneratus sit: ideò Falconem prædictum, quia extinctione candelæ vulneri præstitit occasionem, in vulnere duximus condemnandum.

Rány śinè ßláchćiców od ßláchćicá.

Tenże La. 27. HL 304. B/543. HP 245.

10. W Vderzeniu ßláchćiców y innych náßych poddánych tá miárá wyćiągániu win chcemy áby byłá chowána: Iż ieśli Rycerz Rycerzowi / ábo ßláchćic ßláchćicowi zádá raz przez rozlania krwie: ßláchćicowi ktoremu tákowé vderzenié bedźie zádano winá / która pietnadźiestá zową / od tego który vderzył ábo obráźił / ma bydź náznáczona.

De percussionibus Militum, Nobilium, & Kmethonum; sine sanguinis effusione.

In percussionibus Militum, ac aliorum nostrorum subditorum, istum in pœnis modum exigendis volumus obseruari: Si Miles Militi, aut Nobilis Nobili, plagam vel ictum dederit, absq; sanguinis effusione: Nobili cui illata fuerit talis percussio, pœna quæ dicitur pietnadziesta, per inferentem & lædentem debet asignari.

Si autem illi inferatur, qui non habet ius militare: tunc marca grossorum, pro tali vulnere: kmethoni verò ßeść grzywien / aliâs pœna sex scotorum, per inferentem debet solui.

Rány śinè ßláchćicow od chłopá.

Tenże La. 29. HL 304 B. y 108 / 543. HP. 245.

11. RYcérskiemu człowiekowi zá ieden raz álbo zá wiecey od kmiećiá zádánych / winá pietnadźiestá ma bydź zápłácona: Sądowi tákże druga tákowáż niech bedźie zápłácona. A ieśli bedźie kijem rozkrwáwiona rána / iáko zá mieczową ránę ma bydź dosyć vczyniono.

De Villano, Militi aut Nobili plagā inferente: & de capite, atq; vulneribus eorundem.

Militi, pro vna plaga vel pluribus, à kmethone facta vel factis, pœna quindecem, aliâs pietnadźiestá / percusso: & iudicio aliâ similis pœna, persolui teneatur. Si verò fuerit baculo cruentatū vulnus illatum: sicut pro gladiali vulnere, declaramus satisfaciendum.

Pro capite verò Militi famoso, aliâs ßláchćie 60. marcæ: scartabello 30. marcæ: Militi autem creato de Sculteto, vel de Kmethone, 15. marcæ pro capite.

Item Militi ßláchćie / pro vulnere, decem marcæ: Scartabello verò quinque marcæ: Sculteto vel Kmethoni, factis Militibus, tres marcas statuimus pro vulneribus esse persoluendas.

O tymże pátrz máło co niżey práwo 15. Tez prostégo stanu:

Rány z chromotą.

Szácunek ochromienia y ran ßláchćicóm zádánych.

Tenże La. 22. HL 304 / 543. HP. 244.

12. GDy kto Rycérskiégo człowieká w noge / reke / ábo w nos ráni / ábo go ochromi: ma zá to dáć pietnaśćie grzywien: á kto wielki pálec vtnie / ma dáć ośm grzywien / á zá kożdy iny pálec trzy grzywny großy

Æstimatio mutilationum, ac vulnerum, Nobilibus inflictorum.

Militem mutilans in pede, manu vel naso, quindecem marcas: in pollice verò mutilans, octo marcas: digitorum verò quemlibet alium amputans, tres marcas grossorum ipsi mutilato, vel in digito læso (vt

Niż. tit. 17 Prá. 4 Ace. by.

ßy ochromionému álbo obrázonému ná pálcu bedźie powinien zápłáćić: á zá kożdé ránienié przerzeczonych członków ránnému winá / która pietnadźiestą zową/ niech bedźie zápłácona.

A ktoby śie przał iż nie ochromił, tedy nań idźie przyśięgá sámotrzeć.

13. SKárżył śie Piotr ná Janá / iż onégo ochromił ná cztérech pálcách v reku: czego śie Jan záprzał / iż tego nie vczynił. Ale iż Piotr zá to ochromienié po wyśćiu Roku żądał dosyć vczynienia: My tedy w tákowéy rzeczy Piotrowi sámotrzećiemu skázuiemy przyśiegę: iż tákowé ochromienié ná pálcách cztérech miał od Janá.

Rány z odćięćiem członká.

14. Aby gwałtowników śmiáłość byłá pohámowána / vstáwiamy: iż gdy ßláchćic równégo sobie ßláchćicá zábiie / zá głowe ßeśćdźieśiąt/ zá odćiećié członku któ régokolwiek trzydźieśći/ á zá prostą ráne pietnaśćie grzywien bedźie powinien zápłáćić.

Ieśli prostégo stanu człowiek zábiie álbo ráni ßláchćicá, który da álbo nie da przyczynę.

15. GDy prostégo stanu człowiek zábiie ßláchćicá/ któremu żadney przyczyny áni dowozy ßláchćic ku rzuceniu ná śie nie dał áni początku ku swaru y vderzeniu nie vczynił: niech bedźie táki ná gárdle karan.

Gdy też ráni prostégo stanu człowiek Szláchćicá/ któremu tákże nie dał przyczyny Szláchćic do ránienia: tymże obyczáiem ná gárdle niech bedźie karan.

A wßákże to ma bydź rozumiano o ránie ćiezkiéy/ z któréy pochodźi ochromienié/ ábo nie władza ktoregokolwiek członku Szláchetckiégo.

Ale ieśli żadna z tákowéy rány nie przydźie niewładnosć ábo też odćiećié: tedy winą pieniezną wedle stárégo státutu * prostégo stanu człowiek niech bedźie karan.

A gdyby też Szláchćic dał przyczyne zábićia ábo ránienia śiebie prostégo stanu człowiekowi: niech bedźie karan chłop wedle stárych státutów: któré są vczynioné o ránnym ábo zábitym Szláchćicu. *

A iżby

* wys. prá. 11. Rycerskiému.

* wys. prá. 11. Rycerskiému.

so (vt suprà dicitur) soluere teneatur. Pro qualibet autem vulneratione prædictorũ membrorum vulnerato pœna, quæ dicitur piątnadźiestą/ persoluatur.

Actori pro membrorũ mutilatione incumbit cum duobus testibus probatio: quum Annum integrum tacuisset.

PEtrus conquestus est de Ioanne: quòd ipsum quatuor digitis in manu mutilasset. quòd Ioannes se fecisse negauit. Et quia idem Petrus, pro eadẽ mutilatione, post annum elapsum, satisfactionem habere petebat: Nos itaq; in tali casu, eundem Petrum mettertium pronunciamus iuratu rum: Quòd prædictam mutilationem digitorum quatuor, habuit à Ioanne.

Tenże La. 20. HL. 304/ 542. HP 246.

De eadẽ mutilatione, vulnerumq; æstimatione maiori.

VT violentorum audacia refrenetur, statuimus: Quòd dum miles parem sibi militem mutilauerit: pro mutilatione mẽbri cuiuslibet triginta: & pro simplici vulnere, quindecem marcas soluere teneatur.

Tenże La. 22. HL 304. B/543. HP 244.

Si Plebeius occiderit, aut vuulnerauerit Nobilem, qui dederit vel nõ dederit illi occasionem inuadendi se.

PLebeius Nobilem occidens, cui nullã causam, vel occasionem se inuadendi Nobilis præstiterit: nec initium cõtentionis, vel percussionis cum eo fecerit, pœna capitis puniatur.

Zyg. w krá. 1532. fol. 3. HL304. B/ 544. HP. 245.

Vulnerans verò plebeius Nobilem: cui similiter occasionẽ se vulnerandi Nobilis non præbuit, pœna capitis puniatur.

Hoc tamen intelligi debet, de vulnere graui: ex quo sequitur mutilatio, vel inualiditas alicuius membri Nobilis vulnerati.

Quòdsi nulla ex huiusmodi vulnere mutilatio, & inualiditas membri consequetur: pœna pecuniaria secundùm antiquum statutum plebeius puniatur.

At vbi Nobilis causam & occasionem occisionis, vel vulnerationis suæ Plebeio præbuerit: punietur plebeius secundũ antiqua Statuta, de vulnerato, vel occiso Nobili condita.

Vtau-

A iżby Sędźia mógł wiedźieć / ieśli ieſt dána ábo nie dána przyczyná / ábo okázya ránienia Szláchćicá : kożdy Szláchćic / który obwinia chłopá o ránę ábo zábićie / będźie tego powinien dowieść swą y drugich dwu ſobie równych Szláchćiców ćielesną przyſięgą / iż to co twierdźi / prawdá ieſt / iáśnie to słowy twierdząc y mieniąc / iż nie z początku od śiebie vczynionego / áni z przyczyny przez ſie dáney chłop ránił / ábo zábił : ále ieśli ſzláchćic tym obyczáiem tego nie dowiedźie / nie może chłopá w kaźn przerzeczoną wdáć.

A wſzákże chłop / który ráni ábo zábiie / którymkolwiek ſpoſobem Szláchćicá / kaźnią w ſtárych ſtátućiech opiſáną niech będźie karan : á ten ſtátut gdyż ieſt pœnale, to ieſt o karániu ná gárdle / ſkázuiemy áby do trzech lat tylko był chowan.

Vt autem conſtare Iudici poſſit: data necne fuerit plebeio cauſa, vel occaſio vulnerandi Nobilem, quilibet nobilis plebeium de vulnere aut nece accuſans, probare teneatur, ſuo & duorum ſibi ſimilium Nobiliũ corporali iuramẽto, id quod aſſerit, verum eſſe : expreſſe hoc verbis nuncupans: quòd non ex initio à ſe facto, neque cauſa aut occaſione per ſe data, plebeius illum vulnere ſeu nece affecerit: alioquin Nobilis in huiuſmodi probatione deficiẽs, non poterit plebeium in pœnam ſuperiùs expreſſam inijcere.

Nihilominus tamen plebeius vulnerãs quomodocunque, aut occidẽs Nobilem, pœna in antiquis Statutis perſcripta punietur. Hoc autem ſtatutum cum ſit pœnale ad tres duntaxat annos valere & obſeruari debere Decernimus.

O ránách Szláchetckich Conſtitucya generálna.

Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 31.

16. RAny Szláchetckie máią być ſowićie płácone / to ieſt / krwáwa / grzywien dwádźieśćiá ; á śina grzywien ſześć z winą ſądową : á oblicżna rána znácżna krwáwa / grzywien trzydźieśći: vćięcie pálcá káżdego / trzydźieśći grzywien: wybićie zębá káżdego / grzywien dwádźieśćiá. A chromotá wiecżna ná ręce / nodze / y oślepieniu oká / tákże vćięcie noſá ma być płácone / iáko połowicá głowy / wedle teráźnieyſzey Conſtituciiey. A rána káżda z ruſznice in duplo płácono być ma.*

Dawność o ràny ták iáko y o głowę trzy látá być ma.

* Dawność te o głowę naydźieſzniż fo. 607. lege 6. Vt calumniis.

Obwodzenié ran z Woznym.

Rány niegdy przez Woźnego obwodzonę bywáły, y przez świádki dowodzonę.

Káź. w Nieſzo. 1454. La. 94. HL 803. B/541. HP. 243.

17. VStáwiamy / iż ieśli kto pozowie ábo kogo wyzowie do ſądu o rány : Woźny ná proźbę ránnego rány niech obeyźrzy doſtátecżnie : á ránny ná zeznánie ran ſwych przed ſądem ma wwieść świádki doſtátecżne ná rány ſwé : który ieśli dowieść nie będźie mógł : tedy ten ránny zápłáći winę królewſką / którą zową śiedmnadźieſtą : á ſtronie przećiwney winę piętnadźieſtą.

Vulnera quomodo olim per Miniſterialem conſpiciebãtur, & per teſtes totales probabãtur: & quòd vulneratus luet pœnam, ſi vulnera non probauerit, pro quibus citat.

ITem ſtatuimus : Quòdſi quis citabit ſeu euocabit aliquem ad Iudicium pro vulneribus : Miniſterialis ad inſtantiam vulnerati, vulnera conſpiciat debitè. qui ſuper Miniſterialis recognitionem vulnerum ſuorum, coram Iudicio debet docere teſtibus totalibus, ſuper vulnera ſua.

Qui ſi docere non poterit: extunc idem vulneratus, luet Iudicio Regalem pœnam, dictam Septuaginta, aliâs śiedmnadźieſtá / & parti aduerſæ pœnam, dictam Quinquagintą, aliâs Pietnadźieſtá.

Teraz iuż nie Woźny ále vrząd Stárośći rány oględowáć ma.

Zyg. w Pio. 1538. HL. 803. B/541. HP. 243.

18. TEż cżęſtokroć zwykło ſie przydawáć:

Sed iam non Miniſteriali, verùm officio Capitaneali, aut Iudicio Terreſtri vulnera oſtẽduntur: quorum

Actorum

wáć: iż pozwány o głowę ábo o rány/chcąc vyść karánia słusznego zá głowę ábo zá rány / záśie powodową stronę wielą pozwów zwykli pozywáć. Dla wykorzenienia tedy tey chytrośći spráwiedliwość zátrudniáiącey/ vstáwiamy:

Aby rány krwáwémi ábo śinémi ránámi zá świeża rány swé / iáko rychło będźie mógł Vrzędowi Stárośćiemu / ktorykolwiek nabliżey ránionégo będźie/ábo sądowi ziemskiému onégo Powiátu pokazał/ y przez sie oświádczył: ktoré ták okazáné iákié są/ w księgi Grodzkié/ ábo ziemskié ná Rocéch ziemskich onégo Powiátu niech będą zápisané: á zá tym świádectwem iáko ważnym y dostáteczny̆ powodowa strona przespiecznie y przez potwarzy/ v Sądu ziemskiégo sámotrzeć sobie równémi przysiągszy/ wedle stárégo zwyczáiu może obwinionégo pokonáć.

Actorum rescripto, atq; cum duobus testibus Actoris iuramento, vulnera probentur.

PRæterea accidere frequentius solet: vt citati pro capite aut vulneribus, ad euitandam pœnam pro capite & vulneribus debitam, vicissim Actores multis citationibus pro vulneribus citare solent. Ad extirpandam igitur hanc impediendæ iustitiæ artem, statuimus: vt vulneratus cruentis vel liuidis vulneribus, vulnera in recenti, quàmprimùm potuerit, officio Capitaneali, quodcunque proximus percussus fuerit, aut Iudicio Terrestri illius districtus ostendat: & testata per se faciat: quę sic ostensa, & eorum qualitas, in Acta Castren: aut Terrestria in Terminis Terrestribus illius districtus scribantur: & eo testimonio, velut authentico, & sufficienti, Actor Reum tutò, & citra calumniam, in foro Iudicii Terrestris mettertius cum sibi similibus iurans, more antiquo conuincere poterit

Dowód ran być ma wedle stárégo Státutu.

19. PRobatio vulnerum vel occisionis cuiuspiam, volumus & decernimus, vt fiat iuxta Statutum antiquum, quia illi non est derogatum.

O rány y mężbóystwo Szláchetckié y Kmiece w Mieśćiéch Práwem Polskim ma być sądzono.

20. VStáwiamy / iż Mieszczánie Miast nászych/Szláchetckich y świetckich/ o rány y mężobóystwo práwem Polskim ludźiom ze Wśi nászych Duchownych y świetckich spráwiedliwość czynić będą powinni.

O tymże.

21. SKázuiemy / áby nápotym wedle stárych Królestwá nászego vstaw o zábićié ábo rány Szláchćiców ábo ich Kmieći we wszytkich Miástách y Miásteczkách naszych Królewskich/Pánów duchownych y świetckich/ nie sąd Mieyski ále ziemski y Polski był chowan y zásádzon.

A gdźie tákowé práwo mieyskié będźie od mieszczan w tey rzeczy chowano / czternaśćie grzywien pieniędzy mieszczánie stronie niech przepádną: ktora z nich práwem Ziemskim iáko ná Roku záwity̆ tyle kroć/ ile tego będźie potrzebá / ma być wyciągána.

De Nobilibus, aut Kmethonibus Spiritualium, vel Nobilium, occisis vel vulneratis, in Ciuitatibus, Ius Polonicum est dicendum.

ITem statuimus, Quòd Ciues Ciuitatum nostrarum Nobilium & Spiritualium, pro vulneribus & homicidio Ius Polonicū, hominibus villarum nostrarū, Spiritualiū & Nobilium, ministrare tenebuntur.

Kázim. w Nieśz. 1454 La. 95. HL 303. B/ 542 HP. 244.

De eodem.

DEcernimus: vt deinceps, secundùm antiquas Regni nostri Constitutiones, de occisis seu vulneratis Nobilibus, aut eorum Kmethonibus, in omnibus Ciuitatibus & oppidis nostris Regiis, Spiritualiumque & secularium dominorum, non Iudicium Ciuile, sed Terrestre & Polonicum, seruetur & locetur.

Zyg. w Pio. 1538. HL. 304 / 542. HP. 244.

Vbi verò ciuile fuerit à Ciuibus in hac re seruatum: pœna quatuordecem marcarum pecuniæ Ciues ipsi parti soluenda puniantur: iure Terrestri, toties quoties opus fuerit, peremptoriè exigenda.

O MĘŻOBOYSTWIE. Tit: XVII.

Za Kazimierza y Iana Olbrachta.

Kto Oycá, Brátá, ábo Siostrę zábiie. Masz wysszéy folio 563. lege 6. Aczkolwiek práwo ⁊c.

W drodze.

Práwo.

Z przygody broniąc śie.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 107 HL 108 / 195. HP. 254.

1. Iż częstokroć przydáie śie / że mężobóycá z przygody zábiiáiący nie iest winien mężobóystwá: co śie przygadza / gdy od śiebie kto gwáltu gwáltem broni. Dla tego osobliwie obiáśniáiąc vstáwiamy ná té szláchćice y mężobóyce szláchćiców:

Iż gdy kto ábo ná drodze ábo przeszćiu czyim záśiadszy był zábit przez onégo / którégo drógę chćiał przekáźić / ábo zátrudnić: w tákowym mężobóystwie pozwánému mężobóycy niech będźie dosyć sześć świádków ku spráwie: á tám przekonány nie wiecéy iedno 60. grzywien pospolitych zá głowę ma zápłáćić przez śiedźienia w wieży.

Pro homicidio, in sui defensione cōmisso, præsertim in via.

VErùm quia contingit sæpènumero, casualem homicidam minimè esse reum homicidii, quod vim vi repellendo euenit: Idcirco specialiter declaramus statuentes, ad eos ipsos Nobiles & Nobiliū homicidas: vt

Cùm quispiam, aut viā, aut transitum alterius obsidens, occideretur per illum, cuius transitū voluit præpedire, aut euntem molestare: in tali homicidio, citato homicidæ sex testes sufficiāt se expurgāti: & conuictus nō plus, quàm sexaginta marcas cōmunes, pro capite soluet, sine turri.

O tymże pátrz wysz. fo. 603. prá. 14. Aby.

O tymże wobronie mężobóystwie, masz niżey práwo 7. Mężobóystwo: parag: A o mężobóystwie.

Pod Gléytem.

Ná Gośćincu.

Tenże La. HL. HP. támże.

2. Przekáżcá drógi ábo przeszćia pospolitégo / gdyby tego który pod obroną pospolitéy przespiecznośći iedźie / vpornie zábił: ma zań zápłáćić 120. grzywien pospolitych: y karánie będźie ná sobie nióśł w wieży obyczáiem przerzeczonym.

In via publica.

SEd idem, aut viæ aut transitus publici præpeditor, alium, sub tutella communis securitatis viæ, euntem temere interficiens, centum & viginti marcas cōmuniter currentis exoluet: punitionemque turris sustinebit ordine prætacto.

Pátrz máło co niż. prá. 5. O mężoboystwie.

Z przygody.

W obronie dóbr y poddánych.

Tenże La. HL. HP. támże.

3. Acz o przygodnym mężobóycy / który śie ná drodze broni / wysszéy iest postánowiono: wszákże nád to vstáwiamy: Iż mężobóycá z przygody ábo máietnośći ábo swych poddánych broniąc / ieśli popełni mężobóystwo / choćby też niechcąc to vdźiáłał:

In defensione bonorū & subditorū.

PRæterea, tametsi de casuali homicida, in itinere se tuenti, sic vt suprà definiuimus: tamen insuper statuimus: vt alius homicida casualis, aut bona, aut suos defendens, si cōmittet homicidium, licèt non voluntariū: nihilominus iure victus,

wys. prá. 1. Iż często kroć.

pœna

dźiáłał: á wßákże prawem przekonány/ nie śiedźiawßy w wieży/ sto y dwádźieśćiá grzywien pospolitych zá zábitego będźie powinien zápłáćić.

poena carceris non perpessa, centum & viginti marcas communes, pro occiso, exoluere teneatur.

Przedtym zá głowę ßláchecką iedno trzydźieśći grzywien płácono.

Pro Milite olim occiso, tantùm 30. marcæ. & de vulneratis, aut mutilatis.

4. ACzby ten / który zábiie człowieká / wedle prawnych vstaw miał bydź ná gárdle karan: wßákże my one srogość vskramiáiąc vstáwiamy:

Iż kto zábiie ßláchćicá/trzydźieśći grzywien rodźicóm / potomstwu y przyiaciołóm: á który vtnie noge/ reke/ nos/ pietnaśćie grzywien: á kto wielki pálec vtnie ośm grzywien: á zá káżdy iny pálec trzy grzywny großy ochromionému ábo obrázonému ná pálcu / iáko wyßéy iest rzeczono / będźie powinien zápłáćić.

*wys. fol. 602. práwo 12. Gdy kto

QVamuis occidens hominem, secundùm Dei & legum sanctiones, esset capitali pœna plectendus: Nos tamen rigorē illum temperantes, statuimus:

Quòd occidens Militem, triginta marcas parentibus, pueris vel amicis: mutilās autem in pede, manu vel naso, quindecem marcas: in pollice verò mutilans, octo marcas: digitum verò quemlibet talium amputans, tres marcas grossorum, ipsi mutilato, vel in digito læso (vt suprà dicitur) soluere teneatur.

Káźim. w Wiś. 1347. La. 22. HL. 107. B/194 HP. 249.

Potym ßeśćdźieśiąt grzywien podnieśiono.

Maß máło co wyßéy folio 603. lege 14. Aby gwałtowników etc.

Potym zá przygodnè mężobóystwo sto dwádźieśćiá grzywien y w wieży śiedzenié skazono.

Pro homicidio, postremò duplex pœna irrogatur: & sessio turris decernitur.

5. O Mężobóystwie ßláchetckim przygodnym/ które od różnych rożnie bywa powiedano że sie stáło / vstáwiamy:

Iż tákowi mężobóyce zá głowe máią zápłáćić sto y dwádźieśćiá grzywien / y ná Rók y ßeść Niedźiel / gdy będą prawem przekonáni / do wieże máią bydź skázáni: áni karánia wieże żadnym obyczáiem niech nie vchodzą / choćby też z przyiacioły zábitégo sie zgodźili.

A ieśliby tákowy mężobóycá boiąc sie karánia wieże z Królestwá vćiekł/ choć będźie osiádły choć nieosiádły: niech będźie bezecnym przez Woźnych iáwné obwołánie opowiedźian.

ITem de homicidio Nobilium casuali, quod à diuersis diuersimodè refertur casualiter perpetratum, statuimus:

Quòd homicidæ huiusmodi pro capite soluant centum viginti marcæ: & per vnum annum & sex septimanas, victi iure in turrim deputētur, nec turris correctionem vllo modo euadant: etiamsi cum amicis occisi concordiam inierint.

Si verò talis homicida, timens turris correctionem, de Regno fugerit: siue possessionatus siue non: infamis ipso facto perpetuò pronuncietur per Ministeriales, proclamationibus mediantibus publicandus.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 107. HL. 108/ 194. HP. 249.

Preſcriptia o głowę do trzech lat.

Præscriptio agendi pro capite.

6. VT calumniis malorum hominum via præcludatur: Consueuerunt enim quidam homines litigiosi, calumniosè viros innocentes de crimine homicidii cōmissi ante multos annos, querulosè accusare: cuius probatio vel expurgatio, propter facti vetustatem, haberi non potest: vnde statuimus:

Vt si quis de crimine homicidii vult accusare, vel agere contra aliquem: pœnam pro capite sibi cupiens vendicare & obtinere, antequam tres anni elabentur, à die criminis Commissi, hoc in Iudicium deducat, aliâs tribus annis elapsis, petenti & agenti pro pœna capitis obstabit Præscriptio, & exceptio Præscriptionis.

Præscriptia tákąż náydźieß wys. fol. 604. le. 16. Rány. par. Dawnosć, &c.

Káźim. w Wiś. 1347. La. 31. HL. 112. B/201.

O tymże maß niżey legem 14. A iż sie zábieżáły. *Párág:* A wßákóż.

ZA KROLA ZYGMVNTA PIERWSZEGO.

O mężobóyſtwie dobrowolnym Práwo do pięći lat vczynione.

Zyg. w Pio. 1530. fo. 12. HL. 108. B/ 195. HP 249

7. Mężobóyſtwá dobrowolné y wiádomé/ które zániechawßy Bożéy boiáźni/ y z nászą wielką nieuczciwośćią w Krolestwie náßym wkorzeniły ſie od vpornych: które wßelką ſpráwiedliwość y vczćiwość poſpolitą zárzućiwßy/ rozmáitemi obyczáymi/ ná rozmáitych ſtanách przełożeńſtwá y ludźi częſtokroć przez kaźni w tych trzech lećiech od czáſu ſczęßliwégo Koronowania náßégo poczynili.

Przeto będąc proßeni od wßytkiéy Rády náßéy oboygá ſtanu/ y od Ziemſkich Poſłow tu ze wßytkich źiem zebránych/ á chcąc tákowé mężobóyſtwá vſkromić/ karáć y oddaláć/ zá wßytkich przerzeczonych Rad náßych zwoleniem/ pochwaleniem/ tákowy ſtátut vchwalamy ktory do pięći lat trwáć ma/ y który ma bydź ná wßytkié winné nieodpuſczenie śćiągan.

Iż gdy ſie przyda: Ze ßláchćic ßláchćicá w domu/ ábo ná drodze dobrowolnéy/ ábo ná iákim mieyſcu chcąc zábiie: obiecuiemy y przyrzekamy (ſtátut ſtáry o tákimże mężoboyſtwie ábroguiąc do tąd/ póki ten teráźnieyßy iáko ſie rzekło będźie trwał) Iż tákiégo mężobóyce/ iáko ſkoro od Stároſty w którégo Stároſtwie ten zły vczynek będźie vczynion/ y od Káßtelaná/ ábo Sędźiego/ ábo Podkomorzégo Ziemie Nam to będźie opowiedźiano/ ábo zkąd inąd do náßey wiádomośći przydźie/ przed oſobę náße gdźiekolwiek ná ten czás z Dworem náßym ſczęśliwie będźiemy/ pozwać roſkażemy: á ten pozew od oddánia przez dwu Szláchćicow y Woźnégo będźie w ſobie zámykał Termin ßeść Niedźiél.

A gdy tákowy mężobóycá przed námi ſtánie/ y o iego złym vczynku nam będźie dána pewna/ iáko ieſt powiedźiano/ wiádomość: tákowégo nieodpuſczenie więźieniém w wieży rok y ßeść Niedźiél będźiemy y obiecuiemy karáć/ ná pierwßym Roku iáko záwitym/ Dekret przećiwko niemu vczyniwßy: od którégo Roku nie będźie mu wolno do źiemie ábo Powiátu odzywáć ſie ábo áppellowáć.

A gdy

Pœna cõtra homicidas, à Capit: deferendos, ſiue ſint poſſeſsionati, ſiue non: ad quinquennium duranda.

HOmicidia voluntaria & notoria, quæ poſtpoſito Dei timore, ac cum noſtro dedecore in Regno noſtro inoleuerunt, (vt à temerariis, omni Iuſtitia atque publica honeſtate procul pulſa, diuerſis modis, in diuerſi ac cuiuſlibet ſtatus, ordinis ac dignitatis homines, crebris vicibus impune; prout hoc triennio hactenus à tempore noſtræ fœlicis Coronationis patrata ſunt:

Petiti à Conſiliariis Regni noſtri ſtatus vtriuſque vniuerſis, & à Terrarum Nunciis, hîc ex omnibus terris congregatis, compeſcere, punire & remouere volentes: de omnium præfatorum Conſiliariorum noſtrorum conſenſu & approbatione, ad quinque annos hinc duraturum, tale ſtatutum condidimus in omnes noxios irremiſſibiliter exercendum.

Videlicet: cùm cõtigerit, quòd aliquis homo Nobilis hominem Nobilem in domo, ſiue in ſtrata publica, aut in loco aliquo, data opera interfecerit: promittimus & ſpondemus (veteri Statuto de ſimili homicidio tantiſper, quamdiu iſtud, vt permiſſum eſt, durare debet, abrogato), talem homicidam, cùm primùm à Capitaneo, in cuius Capitaneatu ſcelus patratum fuerit, cum Caſtellano vel Iudice, vel Succamerario eiuſdem Terræ, Nobis nũciatum fuerit, ſiue aliundè ad noſtram cognitionem venerit, ad noſtram præſentiam, vbicunque tunc cum Curia noſtra fœliciter conſtituti fuerimus, literali citatione aduocare. Citatio verò ab oblatione per duos Nobiles & Miniſterialem, continebit in ſe terminum ſex hebdomadarum.

Cumque talis homicida coram Nobis comparuerit: & de eius facinore, Nobis (vt præmiſſum eſt) conſtiterit: eundem irremiſſibiliter carcere turris, anno & ſex hebdomadarum ſpatio puniemus & punire promittimus: in primo termino tanquam

A gdy táki mężobóycá przerzeczonym obyczáiem śiedzenié w wieży wypełni / bedźie powinien powinowátym zá zábitégo sto y dwádźieśćiá grzywien pieniedzy zá głowe hnetże zápłáćić : ábo w dobrá / które ták wiele bedą ważyć / dáć istotné wwiązánié : ábo ták długo bedźie w więźieniu śiedźiał / póki nie zápłáći.

A iesliby sie przydáło / iżby mężobóycá pozwány przed námi nie stánął: iesli bedźie osiádły / niech wszytkié dobrá swé / które my do skárbu nászégo obroćimy / tráći : y przedsie bedźie powinien ku podieću káránia przerzeczonégo / gdy do rąk wpádnie. A gdy bedźie przez nas dostátecznie skaran / y głowe zápłáći : dobrá iego przez Nas wźieté máią bydź iemu wrócone.

Tákże iesli mężobóycá nie osiádły / á o mężobóystwo przez pozew nász v fáry ábo w plebániiéy / do którey przynależy / pozwány nieposłusznie przed námi nie stánie: ma bydź iáwnym wywołániém przezeczći obwołan / y nieprzyiaćielem oyczyzny osądzon

A ktorykolwiek tákowému łáski iákie bedźie pokázował / onégo v śiebie chowáiąc / ábo z nim záchowánié máiąc : niech ták długo bedźie mian zá bezecnégo / póki sie nie spráwi / y tym kárániém ma bydź karan / które on ná sobie nieść miał.

A iesliby tákowy mężobóycá zámkniony w wieży onéy vmárł / nie bedźie powinien potomkóm zá głowe płáćić.

A Stárostowie bądź zastáwné bądź wolné Stárostwá máiący / iesli nam tákowych mężobóyców wczás nie odniosą / od nas winą nie odpuszczoną bedą karáni: to iest bedą muśieli ći którzy máią zastáwné Stárostwá / zápłáćić nam sto grzywien pieniedzy : tylekroć / ile przed sześcią mieśiecy nam tákowych mężobóycy nie oznaymią / y tákowy vczynek zátáią : á tym którzy máią wolné Stárostwá / Vrzedy weźmiemy : á stároście przyśięgą sie odwieźdź / iż o tákim mężobóystwie nie wiedźiał / iesli bedźie potrzebá / dozwolić mamy.

*wys. prá. 1.13. częstokroć.

A o mężobóstwie / które sie komu przyda w obronie / ᵃgdy go naydą że ie tym sposobem vczynił / tákowy postepek bedźiemy chowáć : to iest / pozowiemy Mężobóyce przed nas / gdźiekolwiek wten czás bedźiemy : y onégo gdy stánie wedle mężobóystwá dopuszczonégo według woléy nászéy

bedźiemy

quam peremptorio contra ipsum sententia promulgata: à quo termino, nequaquã eidem ad terram seu districtum appellare licebit.

Et cùm homicida (vt præmissum est) carceris pœnã expleuerit : tenebitur proximis interfecti cẽtum viginti marcas pecuniarum, pro capite in continenti soluere : aut in bona æquiualentia, realem dare intromissionem : aut tamdiu in carcere sedere, quàmdiu non soluerit.

Et si contigerit, quòd homicida citatus coram Nobis non compareret : si idem fuerit possessionatus : bonis suis omnibus per Nos, fisco Regio applicãdis, priuabitur: & denique erit obligatus, ad subeundam pœnam præfatam, cùm in manus inciderit, & cùm punitus per Nos sufficienter fuerit : & capitis pretium persoluerit : bona sibi, per Nos recepta, restitui debent.

Similiter si homicida impossessionatus, & citatus pro crimine huiusmodi, per literas nostras, in Parochia ad quam pertinet. cõtumaciter coram Nobis non cõparuerit : debet publico edicto infamis pronunciari : & hostis patriæ iudicari.

Et quicunque tali fauores præstiterit, ipsum apud se seruando, & secum conuersationem habendo: infamis habendus est tamdiu, quàmdiu se non purgauerit : & ea pœna puniẽdus, quam ille ferre debuit.

Si verò talis homicida, carcere inclusus ibidem moreretur : non tenebitur successoribus solutionem pro capite impendere.

Capitanei autem, siue oppignoratos siue liberos Capitaneatus habentes, si Nobis tales homicidas tempestiuè non detulerint: à Nobis pœna irremissibili punientur : videlicet cogentur illi, qui oppignoratos Capitaneatus habent, soluere nobis centum marcas pecuniarum : toties quoties ante sex menses Nobis eiusmodi homicidas non patefecerint : facinusque ipsum subticuerint: liberos autem, Capitaneatu priuabimus. Capitaneo verò se expurgandi proprio iuramento, quod ei de tali homicidio non constiterit, concedemus (vbi id opus esset) facultatem.

Super homicidio autem, quod alicui se defen-

będźiemy sądźić: ábo iemu żeby sie spráwił skażemy.

A ieśliby pozwány nie stánął/ ták go skażemy: áby był karan/ iáko iest opisano o mężoboystwie dobrowolnym y wiádomym.

se defendendo, dum inuaditur, in aliquē committere acciderit, talem progressum seruabimus: videlicet, citabimus homicidam ad præsentiam nostram, vbicunque tum fuerimus, eundemque, cùm comparuerit, iuxta qualitatem homicidii commissi, ex arbitrio nostro iudicabimus: seu expurgationem eidem decernemus.

Si verò citatus nō comparuerit: ita puniendum declarabimus, vt est in articulo homicidii voluntarii & notorii præmissum.

Tym práwem opisánym karáne być miáły wszytkie mężoboystwá przed tym státutem popełnione.

De homicidijs, ante commissis, superiori statuto quinquennali vindicandis.

Zyg. w Pio. 1510. fol. 13. HL. 109 / 197. HP 251.

8. Skázuiemy też zá zwoleniém wszytkich Rad y Posłów/ od czásu sczesliwey Koronácyiey nászey/ áż do tego czásu/ ze wszytkimi mężoboycy tákowymi/ iáko przerzeczono iest/ obyczáiem przerzeczonym postąpić y karáć: áby nie zdáliśmy sie złoczyncóm folgowáć.

DEcernimus etiam omnium Consiliariorum & Nunciorum consensu & consilio, à tempore fælicis nostræ Coronationis, vsque hactenus, omnes homicidas huiusmodi (vt præmissum est) modo prædicto aggrediendos, & puniendos, ne malefactis temperasse videamur.

To práwo wysszè zániedbánè, do cztèrech lat zaś odnowionè Roku 1523.

Hoc ipsum superius statutum cōtra homicidas, Anno 1523. ad quatuor Annos renouatur.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 30. HL 109. B/ 197 HP 251.

9. Iż po zániedbániu státutu nászego o mężoboystwách/ wielką śmiáłość y swą wolą poddáni nászy wźięli: y mężoboystwá przez wszelkiego ná Bogá y ludźie baczenia czynią ták/ iż iuż wiele ich nie tylko w domiech ále y w kośćiołách nie są przespieczni.

A ták chcąc te szkárádą swawolą vskromić/ státut nász ná seymie Piotrkowskim Roku Páńskiego 1510. przećiwko mężoboycóm vczyniony/ ále potym zániechány/ we wszytkich punkćiech y we wszytkim iego brzmieniu do mocy y władzey pierwszey przywracamy: y on do cztérech lat/ ktoré po sobie póydą/ chcemy ábyby exequowány.

QVia post intermissum statutū nostrū, de homicidiis, in magnam audaciam & insolentiam, subditi nostri acti, passim homicidia, absq; vlla Dei & humanitatis ratione cōmittunt: nec iā quisq;, etiā in tēplis, nedum in domibus, tutus esse potest.

Volentes hanc enormem licētiam coercere, statutum ipsum nostrum, in Conuētu Petricouieñ de Anno Domini 1510. contra homicidas editum, sed postea intermissum, in omnibus punctis, & toto eius tenore, vigori & authoritati pristinæ restituimus: illudque ad quatuor Annos, proximè sequentes, debitæ executioni demandari volumus.

Toż práwo do trzech lat ponowionè.

Denuò ad tres Annos renouatur:

10. NVnciiis omnium Terrarum Regni instanter petentibus, Senatoribusque vniuersis assentientibus, decernendum duximus & decernimus: vt statutum contra homicidas Anno M. D. XX. III. in Conuentu Petricouiæ editum, ad trium Annorum decursum innouetur, prorogetur, & in executione ponatur. Cuius vigore & iuxta illius dispositionem omnia homicidia à die inchoati præsentis Conuentus commissa, & postea ad trium Annorum decursum committentes puniri debent.

To záś práwo Roku 1538. do Roku ponowionè, z śiedzeniém w wieży ná dnie.

Rursus Anno 1538. istud etiā statutū, intra annū exequendū reassumitur: adiūcta in fundo turris sessione.

11. Ku pohámowániu rospustnych ludźi śmiáłośći / ktora iest ku zábiciu ludźi bárzo prędka / zá rádą Senatorow Koronnych y Posłow Ziemskich / státut o oskárżeniu mężoboyc / znowu wźiąć y odnowić vmysliliśmy: y ten będźiemy wypełniáć do wyśćia iednego Roku / z tym to przydatkiem.

Iż mężoboyce oskárżeni / y przez nas do wieże skazáni / tákową kaźń ná dnie w wieży máią ćierpieć Rok y zupełne sześć Niedźiel: od ktorey wieże przez nas nie będą mogli być áni máią wyzwoleni.

A Stárostowie mieysc pilnie máią opátrowáć: áby mężoboyce nie ináczey / iedno nádnie w wieży pokutę czynili: á zgodá ktorą z powodem vczynią / [a]nic ich wspomagáć nie ma.

[a] niż. prá. 16 Iż Státuty. par. Co iż iest.

Ktorzy ieśli ináczey vczynią: winę sto grzywien stronie powodowey máią zápłáćić / á Stárostwo przez nas ma im być wźięte.

AD refrenandam licenciosorum hominum audaciam, ad necandos homines plus nimiò promptam: de consensu Senatorum Regni & Nunciorum terrarum, statutum super delatione homicidarum reassumendum & innouādum duximus: illudque exequemur, ad decursum vnius anni, eo adiuncto:

Quòd homicidæ delati, & per nos ad pœnam carceris condemnati, pœnam huiusmodi in fundo turris sustineant, ad vnius anni & sex septimanarum decursum integrè. à qua per nos absolui & liberari non debent, neque poterint.

Et Capitanei locorum diligenter prouidebunt: vt homicidæ non aliter quàm in fundo turris, pœnitentiā agant: cōcordia etiā, cū Actore inita, nihil eos iuuāte.

Contrà facientes, pœna centum marcarum, parti Actoreæ soluenda, multari, atque Capitaneatu ipso priuari per nos debebunt.

Zyg. w Pio. 1538. HL. 109 B/ 197. HP. 252.

Wyższe práwo skázone, á práwo Krolá Olbráchtá do vżywánia przywrocone.

Superius Statutum aboletur: & Statutum Regis Alberti, in vsum restituitur.

12. Prosili nas Posłowie Ziemscy: áby karánie o mężoboystwo nie było ták surowe / iáko ná przeszłym Seymie Piotrkowskim iest nápisáne.

My tedy ich prośbą zwyćiężeni (gdy sie im to zdáłá rzecz słuszna / áby o to prosili) Dekret Roku zeszłego w Piotrkowie o mężoboycách zá nászym y Rad krolestwá nászego zdániem vczyniony / káźiemy y on ábroguiemy: á ten chcemy stać y mieć w mocy: ktory w tey rzeczy od Naiáśnieyszeg Jana Olbráchtá brátá nászego niegdy Krolá był vstáwion.[b]

[b] wys. prá. 9. O mężoboystwie.

Petierunt à nobis Nuncii terrarum: vt occidendorum hominum pœna non sit eius asperitatis, quæ præterito Petricouiensi statuto circumscripta est.

Nos eorū precibus victi (quando hoc illis, vt peterent, æquum visum est) decretum anno superiore, Petricouiæ de homicidis, de Nostra, Senatorumq; & Consiliariorum Regni nostri sententia factum, interdicimus & abrogamus: atq; id valere volumus, quod eadē de re à Serenissimo Ioanne Alberto, fratre nostro, olim Rege fuit constitutum.

Zyg. w krá. 1539. HL. 109 B/ 193. HP. 252.

Práwem Olbráchtowym, mężoboystwá ná gárdle máią być karáne: Opiekunowie o głowę: Woiewodowie o mieysce, gdźie sie mężoboystwo stáło scrutinia czynić máią: á słudzy zá Pány karáni być nie máią.

Homicidia Statuto Regis Alberti plectantur: Tutores pro capite agant: Palatini cum Dignitarijs de loco cædis in colloquijs scrutentur: & serui pro Dominis non puniantur.

13. TAmetsi hortatu Senatorum nostrorum, inter Nuncios terrestres hæc fuit disceptatio orta: vt aliter homicidia voluntaria, & casualia, præterea in templis, in domibusque commissa expenderentur: nihilominus postremò in hoc stetit: vt statutū Regis Ioannis Alberti, de eo conditū, in robore conseruaretur. hoc eidē adiecto. Quia cùm aliquis occideretur pater minorennium puerorum: tunc Tutor, tàm inscri-

Sigis. Crac. 1543 HL. 111/ 198.

inſcriptus, quàm conſanguineus aut cognatus, pro capite occiſo agere, iuxta iuris formam: & probationem, quæcunque pueris (cùm haberent annos diſcretionis) ſeruiret, talem quoque pro capite eodem facere debet: & poſtea pueris illis de eadem pecunia capitis rationem reddere, cùm ad annos diſcretionis peruenerint, tenebitur.

Quòdſi etiam ille homicida, poſt facinus perpetratum homicidii moreretur priùs quàm ad iudicium attraheretur: tunc pueri & alii Succeſſores eiuſdem homicidæ; tantùm euadunt ſeſſionem in turri: ſed non recipientes ſibi dilationem ad annos diſcretionis, in primo termino, tanquam peremptorio, citati pro mercede capitis, illi Tutori, vel illis quibus pater vel conſanguineus fuerit occiſus, reſpondere tenebuntur.

Pro aliis verò cauſis, cùm pater citatione occupatus moreretur: tunc pueri etiam minorennitate ſeſe tueri non poterint. Sed ſi pater non fuiſſet citatus: pueri obtinebunt dilationem ad annos diſcretionis: iuxta ſtatutum.

Quòdſi etiam homicida viueret, & iure conuinceretur: talis in fundo turris ſedere debet, nemine excepto: ſine indulgentia illius Capitanei, apud quem ille homicida pœnam huiuſmodi ſuſtineret.

Et ne poſtea Reus, in hac conuictione euaderet pœnam: innocens autem patiatur: (communiter enim ditior conuincitur, paupere dimiſſo) in hoc caſu, Palatinus illius terræ, in qua huiuſmodi parricidium perpetratum fuerit, cum Caſtellanis & aliis Dignitariis, ac Officialibus terreſtribus illius terræ, in colloquiis ſcrutinium facere debet, de culpa vel innocentia illius homicidę: vt ea cautela, innocens pro ſonte nō patiatur.

Sic etiam Palatinus cum Caſtellanis, Dignitariis & Officialibus terreſtribus, ſcrutari debet de tali homicidio: (ſi quod acciderit) cùm quis defendendo vitam ſuam occiderit quempiam, in via, in hoſpitio, vel in domo: de nocentia vel innocentia eius: ſecundùm inuaſionem, vel inequitationem iſtius occiſi: & ſi circa occiſionem dominus ſolus fuit vel non fuit: & ibidem, poſteaquam cognouerit Palatinus cum aliis Dignitariis & honorariis terreſtribus, homicidam condemnabunt ad id, quod eius culpæ iure debetur: hoc eſt iuxta decretum probationis per Iudicem factum, condemnabunt illum ad turrim. Etenim decernendo probationē actori, cum controuerſia partē, quæ ſi ad hoc & tale ſcrutinium trahetur, ad iudicium colloquii remittere tenebitur.

Quòdſi aliquando, circa litem domini, famulus aliquem occiderit; tunc iuxta ſtatutum, dominus debet culpari, & non ſeruus.

O mężoboyſtwie ſżláchetckim, przez człowieká ſtanu proſtégo, máß wyſſéy fol: 603. *práwo* 15. Gdy proſtégo / ꝛc.

ZA KROLA ZYGMVNTA AVGVSTA.

Zygmunt Auguſt odnowił obá ſtátuty, Olbráchtów y Zygmuntów z preſcriptią.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550 HL III B/199. HP 252.

14. Iż ſie zábieżáły w Koronie wielkié mężobóyſtwá / tedy ponawiáiąc ſtátutu Królá Olbráchtá Stryiá / y Królá Je° M. Zygmuntá oycá náßego vſtáwiamy:

Iż káżdy mężobóycá zá przekonániem rok y ßeść niedźiel ná dnie w wieży śiedźieć ma: á My śiedzenia żadnému odpuſzczáć nie mamy.

A ktorymby Stároſtowie zfolgowáli / áby z nich winá wedle ſtátutu Królá J. M. oycá náßego / Roku 1540. *bráná byłá.

Co

De homicidio innouatur lex Ioannis Alberti, & Sigiſmundi, Præſcriptioque roboratur.

Qvia in regno noſtro multa homicidia inualuerunt: propterea innouando ſtatutum Regum, Ioannis Alberti patrui, & Sigiſmundi patris noſtri, ſtatuimus:

Quia vnuſquiſque homicida, poſteaquam conuictus fuerit, annum & ſex hebdomadas, in fundo turris ſedere debet: & nos huiuſmodi ſeſſionem nulli remittere debemus.

Quibus autem homicidiis Capitanei, de ea pœna aliquid remitterent, aliâs zfolgowáliby: vt ex illis pœna iuxta ſtatutum ſerenis.

*Podobno bydź ma. 1510. To bowiém práwo ktorégo tu zmianke czyni ieſt wyſſéy fo. 608. lege 7. Mężobóyſtwá. &c. Ale Roku tego 1540. niémáß práwá o tym żadnégo.

Co nie iedno o tych / którzy iuż zá pánowánia náſzego mężobóyſtwá popełnili/ ále y o tych którzy ſie tego zá oycá náſzego dopuścili / rozumieć ſie ma / iedno żeby práwem byli przekonáni.

ſereniſs. parentis noſtri, anno 1540. conditum recipiatur,

Quòd quidem non ſolum de his, qui tempore noſtri regni homicidia commiſerunt: verùmetiam & de illis, qui hoc ipſum facinus tempore ſereniſs. parentis noſtri commiſerunt, intelligi debet: tantùm, vt iure ſint conuicti.

Awſzákoż preſcriptia ma iśdź o głowę wedle ſtátutu*.

Tamen præſcriptio de homicidio in robore conſeruari debet.

*pátrz wys. fo.607. prá. 6. Vt calumniis.

Tenże o ſcrutiniách práwá vczynił. Które maſz máło niżey.
Tit: XVij. *O ſcrutiniách.*

Tenże dekretá vczynił ná Głowniki. O czym pátrz niżey w tychże piątych księgách w częśći dziesiątey. Tit. 1. leg: 3. Wſzytkim wobec.

ZA KROLA STEPHANA.

Stephan Król popráwił z ſtrony wieże. Art: SIEDZENIE GLOWNIKOM.

15. Acz ſtátutá doſtátecznie ſą o Głównikách opiſáné/ iáką winą máią bydź iure mediante karáni. Jednák nic ná to nie bacząc/ Stároſtowie y ich namieſtnicy/ gdy kogo o zábicie głowy ná dno do wieże ſkażą/ w wieży pietry y kominy głównikóm budowáć y támże śiedźieć dopuſzczáią. Przetoż chcąc My ad debitam exequutionem ſtátutá ná główniki przywieźdź/ ſeymową vchwałą znáyduiemy:

Steph. w Wár. 1578. Con. 188. B.

Jż którzyby z Stároſtów ábo z vrzedników ich ważyć/ á nápráwę iáką w wieży Głównikowi dopuśćić wzgórę/ á nie ná dnie śiedźieć śmiał/ táki Stároſtá ábo vrząd iego ma bydź karan winą 14. grzywien/ toties quoties byłby pozwan przed ſąd ziemſki od ſtrony bolącey/ á było to nań przewiedźiono/ iż folgował głównikowi śiedzeniem w wieży/ nie wedle dekretu ſądowégo ná dnie/ czegż ſtronie bolącey wolno będźie záwſze doyźrzeć/ iáko główník y kędy śiedźi: á Stároſtá niema mu tego bronić/ ſub pœna ſuperius deſcripta, toties quoties citabitur, peremptoriè cum remiſſione ad viciniorem Capitaneum.

ZA KROLA IE° M. ZYGMVNTA III.

O mężobóycách, ſcrutiniách, y wieży.

16. Jż ſtátuty przećiw mężobóycóm vczynioné/ do tych czáſów w exekutią nie przychodźiły/ dla czego morderſtwóm zábieżeć ſie niemogło: bo ći/ którzy mieli popieráć ná głównika y conuictią głowy czynić/ iednáli ſie/ y głowę záiednawſzy/ ábo kogo inſzego w relácyiey/ á drudzy zmyśloną oſobę ná zmowie miánowáli: ábo w proceśie ſądowym ták folgowáli/ że głównicy win práwem opiſánych vchodźili.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 32.

Co iż ieſt przećiw práwu* które tákowégo iednánia broni: Przetoż (iż winá śiedzenia w wieży ieſt pœna publica) wáruiemy: áby ſie o głowę zábitą ſzláchecką/ powinni którym należeć będźie/ ták nie iednáli/ iákoby główník śiedzenia w wieży vchodźił: ále żeby nadáley do dwunaśćie niedźiel relácyą ábo proteſtácyą obwiedźienia głowy w Aktá Grodzkié/ pod którą Juriſdicią mężobóyſtwo ſie ſstáło/ prawdźiwie wwodźili/ y w práwie należnym według wyſtępku/ ſine intermiſſione popieráli y pokonáli.

*wys. prá. 11. Ku pobámowániu par. A Stároſtowie.

Tego dokłádáiąc/ iż iesliby ſie zábićie ſstáło dáleko od przyiaciół zábitégo/ żeby ták prędko do vczynienia relácyiey przybydź niemogli: tedy od pierwſzey wiádomośći/ vczynić ią iáko naprędzey/ y popieráć o głowę będą powinni.

A żeby ſie ludźie tym wiecey od mężobóyſtwá hámowáli/ opátrzywſzy to/ áby eam pœnam publicam nikt nieuchodźił/ podwyſzamy zápłácenie pieniężné głowy ſzláchetckiey ad duplum: to ieſt/ głowę zábitą brónią reczną/ ná dwieśćie y czterdźieśći grzywien: á z ruſzni-

á z ruſznice/ ná cztéry ſtá y ośmdźieſiąt grzywien. Którą ſumme głównik ma odłożyć potomkóm niż z wieże wynidźie.

A ieſliby mężobóycá w wieży vmárł/ przedśie tá ſummá z dóbr iego ma bydź płáconá otomkóm zábitégo.

A ktoby bedąc conuictus, do wieże czáſu náznáczonégo nie śiadł/ ábo potym z niéy wyſzedł nie wyśiedźiawſzy/ ma bydź infamis ipſo facto, vigore præſentis ſtatuti, który przez Stároſte z vrzędu zá przypozwem do ſądu Grodzkiego wydánym/ ſine quibuſuis dilationibus & exceptionibus, ma bydź publikowány y obwołány: y tákże przez Stároſte ábo ſtrone imány/ y ná gárdle karány/ y dobrá iego æquiualentia pœnæ, máią bydź podáné ſtronie obiáżonéy/ áż do zápłáty głowy per ſucceſſores iureuicti.

To ſie ma rozumieć/ ieſliby kto in cauſa criminali, ratione inſidioſi homicidii, vel alterius cuiuſuis criminis był przeſądzon dekretem Séymowym/ ábo w Grodźie w Artykułách Grodzkich/ y z dóbr iego zapłatá głowy/ ták y zá inſzé excesſy/ nagrodá ma ſie zſtáć vkrzywdzonému według ſłuſzności/ dokąd dóbr zſtawa.

A gdźieby ſie kto ważył tego/ żeby mimo te Conſtitucyą/ głowe zábitą/ ochrániáiąc kogo w śiedzeniu w wieży/ záiednał/ ábo o nie nadáléy do roku po zábiciu nie pozwał/ y nie popiérał/ ábo potym nie conwincował/ dla tego áby mężobóycá wieże vſzedł: wolno bedźie inſzému powinnému choć dálſzému/ z któréykolwiek liniiéy/ o to czynić/ y conwincowáć/ ktoby iedno chćiał vindicare pœnam ſesſionis turricæ.

A któryby głowe zábitą pokrywáiąc śiedzenié w wieży záiednał: máią obádwá/ ták mężobóycá/ iáko y tákowy przyiaciel zábitégo winą wyſzey opiſáną/ ná mężobóyce vczynioną bydź karáni. O co tymże dálſzym powinnym zábitégo czynić wolno bedźie.

A gdźieby y tych nie było/ ábo ná nich zchodźiło: tedy Vrząd Grodzki ná Trybunale o wieże czynić powinien: wſzákże to wſzytko/ ma powołánié officioſè vczynioné vprzedźić.

Tóż ſie ma śćiągáć ná opiekuny/ którzyby głowe zábitą z ſtrony wieże záiednáli.

Wſzákóż z ſtrony popiéránia głowy przez opiekuny/ ták obiaſniamy: że gdyby o głowe imieniem śiérot popiéráć niechćieli/ tedy od opiek máią odpadáć: á temu któryby popiérał/ zupełné práwo opieki ma należeć.

A ieſliby opiekun żaden conwincowáć niechćiał: tedy ma bydź odłożono minorenni do lat iego.

Státut o mężobóyſtwiéch/ w obronie zdrowia vczynionych[a]/ gdyby ſie to iáſnie ex ſcrutinio pokazáło/ w mocy zoſtáwuiemy.

Homicidia zás caſualia[b] ták declároiemy/ że tylko rozumieć ſie ma w tym caſus, gdyby kto nie máiąc z kim przed tym contentiones, rixas & odia, z przygody zábił człowieká.

Ale w Mieśćie/ we Wśi/ przy domu/ gdźie ludźie chodzą/ tákże w przeyźrzyſtym polu/ gdy kto z ruſznice zábiie/ allegatio caſus iśdź mu niema.

[a] wys. prá. 1. Iż częſtokroć.
[b] wys. prá. 3. Acż oprzygodnym.

A iż w tym wſzytkim potrzebné muſzą bydź ſcrutinia, tedy poſtánawiamy/ iż máią bydź wypráwowáné/ tàm ad actum quemuis criminalem, quàm Ciuilem, o głowe zábitą y záiednánié iéy/ ná Rocéch źiemſkich ábo Grodzkich piérwſzych/ poſt obductum crimen, gdźie ſie táki vczynek ſtał/ tym obyczáiem.

Iż ma Aktor pozwáć obwinionégo do wywiedźienia ſcrutinium: którégo pozwu kłádźienié ma vprzedźić rok/ namniéy dwie Niedźieli: ná którym roku obiedwie ſtronie bedą powinné ſcrutinia ſwé wywodźić/ vczyniwſzy naprzód przyśięge/ iż tych świádków/ które bedą ſtáwić/ nie przenáieli/ áni ſą przez nie corrupti.

A máią wieśdź świádki wiáry godné/ którymby oná rzecz mogłá bydź nalepiéy wiádomá/ nie biorąc ſie ná ſwóy pozew do wypráwowánia inſzégo ſcrutinium: w czym ma bydź ſąd on oſtrożny/ áby z pilnośćią ſam przez ſie/ nie przez Subſtituty/ iáko napilniéy té ſcrutinia odpráwował/ przez okoliczności y pytánia/ doſtátecznie świádki exáminuiąc: exáminowánych z drugimi nie ſpuſzczáiąc: y ieſliby który w czym był varians informatus, ábo fauoriſans, áby to notował/ iżby ſie iáko nalepiéy/ właſność rzeczy pokazáć mogłá.

Oczywiſtych świádków ma bydź piérwſzé vważenié: á pluralitas tych/ zwłaſzczá którzyby

rzyby ex auditu świádczyli/ nie ma być nie potrzebnie pisána/ oprócz żeby który co specialiter ad inuestigandam rei veritatem powiedźiał.

A iż śie káżdéy rzeczy ważność y położenié / nawiecéy dwunaśćią świádków pokazáć może: tedy do tych scrutinia żadna strona/ dla niepotrzebnégo zátrudnienia sądu/ więcéy ich nád to wwodźić niéma: którzy nie z kártek pisánych máią depositiyé czytáć/ ále z powieśći ich/ sąd świádectwá ma przyymowáć.

A iżby té scrutinia tym prawdźiwśé wypráwowáć śie mogły/ áby káżdy ktoby iedno był pozwan do oddánia świádectwá in scrutinio, peremptoriè stánąć/ á przyśięgę/ ábo vczynić/ ábo też iesliby niechćiał przyśiądz/ pod wiárą á sumnieniém prawdę powiedźiéć był powinien: ktemu y poddáné Pan ich/ iesliby był pozwány/ do scrutinium stáwić ma pod winą stá grzywien/ którą on sąd zárázem ma ná tym skázáć/ ktoryby był contumax: y ábo świádczyć sam/ ábo poddánych stáwić niechćiał/ cum remissione ad loci Capitaneum pro exequutione facien:

A iesliby to komu zádano było/ iżby którégo z poddánych iego niedostawáło/ áby dwudźy poddáni postáwieni pod przyśięgą zeználi/ iż go pod ich Pánem niemáß áni go pozew zástał.

Tóż mieszczánie náßy/ y inßych Miast y Miásteczek Duchownych y Swietckich Pánów/ powinni vczynić/ gdy oto requirowáni będą przez pozew od strony ktoréykolwiek/ y świádectwo dáć przed sądem/ ábo vrzędem przyśiągßy/ pod winą wyßéy opisáną.

A gdyby też z inßégo Woiewództwá kogo pozwano do scrutinium, tedy tákowému/ gdyby ná on rok prze dálekość drógi iácháć niechćiał/ wolno będźie w swoim Grodźie przed vrzędem Stároscim: á w Prusiech przed Mieyskim świadectwo swé/ obyczáiem wyßéy opisánym/ dáć: ktoré świádectwá tákowé nie máią być ważné / tylko od oczywistych świádków / y to tákich/ którzyby do tego obyczáiem wyßéy opisánym pozwáni byli.

A té wßytkié scrutinia spisáné máią być in occluso rotulo záwárté/ y stronam káżdému iego wydawáné.

To też opátruiemy/ áby wieże ná głowniki wßedy w Powiećiech przez Stárosty/ ábo Dźierżawce náße/ były ták náprawioné y porównané/ iákoby nie były śiedzenia srożßé w iednych niż w drugich: ále żeby wßedy od okná/ którym w pusczáią do wieże/ namniey ná dwánaśćie łokći wgłąb iednáko były: á to nadáléy do ś. Michálá bliſko przyßłégo/ pod winą dwu set grzywien/ o którą ná Trybunale Stárostowie y Dźierżawcy będą powinni odpowiádáć.

A gdźieby w którym powiećie wieże nie było/ tedy śiedzenié ma mieć głownik w wieży główného Miástá Woiewództwá źiemie onéy.

O mężobóystwie Plebeiorum.

17. KToby zábił plebeium hominem rusticanum, Szláchćic/ przepada trzydźieśći grzywien/ którey winy Pánu którégo był zábity połowicá/ á Potomkom zábitégo druga połowicá przyśdź ma. Plebeius autem occidens plebeium, capitis pœna puniatur, w czym też scrutinia záchowáné być máią. Rány plebeiorũ in duplo płácone być máią. Steph. w Wár. 1581. Con. 213. B.

O Pomocnikách

O mężobóystwo ieden ma być obwiniony, drudzy niech śie spráwuią.

18. JEsli ich wiele / to iest/ dwá ábo trzey ábo cztérzéy o mężobóystwo będą obwinieni: ácz zstárádawná przez przyśięgę tego który obwinił/ wßyscy winą mężobóystwá

Vnus de homicidio accusetur: Cõplices verò expurgẽt se de obiectis.

ITem si plures, puta duo vel tres aut quatuor, de homicidio accusentur: licet antiquitus per iuramentum accusatoris, omnes pœna homicidii puniebantur: Nos tamen

Káź. wielki 1347. Lą. 21 B. HL 107/ 193. HP 248

zobóystwá byli karáni: wszákże my tákową przysięgę rozstrzygáiąc/ vstáwiamy:

Iż ieden tylko przez przysięgę powodową o mężobóystwo ma być skazan y karan: á inni towárzysze obwinionégo przez dobré y słuszné świádki o mężobóystwo/ y o rány będą powinni się spráwić: á ináczéy/ to iest/ ieśliby w spráwie vstáli/ niech będą karáni.

tamen huiusmodi iuramētum restringentes, statuimus:

Quòd vnus tantummodo, per iuramētum Actoris de homicidio condemnetur & puniatur: Consortes verò eiusdem accusati, per probos & idoneos testes, de homicidio & vulneribus, se teneātur expurgare: aliâs, in expurgatione deficientes, puniantur.

In causis criminalibus *máią tákże* per scrutinium *być dochodzeni* ab vtraq; parte *iáko y Pryncypałowie*. Articulo: O POMOCNIKACH.

Zyg. III, w Krák, 1588, fol. 35.

19. Iż się wiele pomocników złych rzeczy y mężobóystw pod prętextem ewázyiéy przez przysięgę vkrywa/ y z występków swych wychodzi: tedy temu zábiegáiąc/ vchwalamy/ áby contra Complices in causis criminalibus, tákże scrutinium wypráwowáné ab vtraque parte, iáko y contra Principales było. A gdy się vkaże ex scrutinio complicitas vmyślna/ tedy post conuictionem/ ma być karan/ iáko y Pryncypał iego.

O tychże pomocnikách masz niżéy in processu iudiciario, parte 8. Tit 10. lege 16. Tákże wszyscy.

O SCRVTINIACH. Tit: XVIII.

Scrutinia osobie Królewskiéy są zwierzonè: á Scrutatorowie przysięgli być máią.

Scrutinium Regi reseruatur. Scrutatores autem iurati sint.

Sigis. Aug. Petr. 1550. Con. 4. HL. 250. B/ 448

1. Scrutinia státutem Królá Olbráchtowym osobie tylko Królewskiéy są zwierzoné: około których ták się záchowywáć będziemy/ iáko státut opisuie.

A Scrutatorowie przysięgli być máią/ pod którą przysięgą wywiádowáć się máią pilnie od ludzi przysięgą obowiązánych prawdziwéy rzeczy.

Scrutinia, statuto Regis Ioannis Alberti, personæ tantùm Regiæ sunt credita. circa quæ nos ita conseruabimus, sicut statuto describitur.

Scrutatores autem iurati esse debent, sub quo iuramento debent scrutari diligēter, ab hominibus iuramento obligatis, veritatem rei, seu facti.

Prá-wo.

Scrutinia od Woiewód czynionè być máią ná wiécách, ábo od Stárosty ná Rocéch.

Scrutinium, quod pro homicidio fieri solet, Palatinus cum iudicio Colloquiali facere debet.

Zyg. Aug. w Wárß. 1557. HL. 112/200, HP 254.

2. Scrutinium ábo pytánié o zábicié zá obżałowániém strony/ Woiewódá káżdy w Woiewodztwie swoim czynić ma ná Wiécách z sądem onéy Ziemie: á gdzie by Wiécá nie doszły/ tedy Stárostá z tymże sądem Ziemskim ná Rocéch.

Wszákże może y Woiewodá ośiádłégo szláchcicá á przysięgłégo/ y Stárostá Podstárośćiégo ná swé mieysce zásádzić. A gdzie scrutinium okaże/ iż kto zábił/ tedy o wieże przez Je° Królewską M. ma być pozwan.

Scrutinium pro homicidio, post proclamationem partis, Palatinus quisque in Palatinatu suo facere debet, cum iudicio terræ illius. Quòd si verò Colloquia non celebrarentur: tùm Capitaneus, cum iudicio terrestri in terminis idem faciat.

Poterit tamen Palatinus Nobilem possessionatū & iuratū, similiter Capitaneus Vicecapitaneum, in locum suum locare.

Et quando per scrutinium is, qui occidit, demonstrabitur: tum pro sessione turris, per Regiam Maiestatem citari debet.

O tychże scrutiniách pátrz wyższéy fol: 614. parag: A iż w tym.

O ZLO-

O ZŁOCZYNCACH Y ZŁOdzieiách. Tituł XIX.

O zboże wednie ábo w nocy wźięte.

1. Zá iedne kopę którégokolwiek zbożá wednie wźiętą/ winę sądowi sześć grzywien/ á temu który szkodę ćierpi/ winę pietnadźieśćią/ to iest trzy grzywny szkodnik záplácić będźie powinien.

A ieśli to wnocy będźie vczyniono: tedy skázuiémy y obiáśniamy/ iż iest złodźieystwo.

Ieśli złodźiéy, który w nocy zbożá krádnie będźie poiman ábo zábit.

2. Acz vstáwá świętego Pismá té/ którzy role pustoszą ma wwielkiéy nienawiśći: wszákże vpornych od złégo nie odwodźi/ ieśli nie będźie przydan láncuch ná szyie ich/ y ieśliby doczesnym karániem srodze nie byli karáni.

Dla tego vstáwiamy: iż ieśli którégo Rycérskiégo człowieká/ Prałatá/ Mieszczániná/ ábo ktorégokolwiek człowieká slugi kmiećiá/ ábo ktorychkolwiek zbożá w nocy kto pobrał: będźie wolno Pánu onégo zbożá ábo iego slugam ábo przyiaćiołóm onégo bronić/ y konie tych którzy łápáią z inémi rzeczámi sobie wolnie wźiąć.

A ieśli w ten czás którégo zábiią/ chcemy áby przez kázni to było: á Páná tákowégo/ z którégo dźiedźiny ći gwałtownicy wyszli/ ná winę pietnadźieśćią nam przypadáiącą skázuiemy.

A ieśli ránią ábo zábiią tego/ który zboża broni: niech zápłácą rány obrázonému/ ábo głowę dźiećióm álbo przyiaćiołóm z winámi przerzeczonémi.

O Zboże, Siáno, y Ryby.

3. Nád to vstáwiamy: Iż ieśliby kto w cudzéy wśi/ ábo Dźierżáwie/ w Ieźierze/ w stáwie/ w ćiekącéy wodźie/ w sienie/ w zbożu/ ábo ná polách złodźieystwo vczynił/ práwem przekonány/ temu który szkodę vćierpiał/ dosyć vczynić: á Pánu wśi/ w którey tákowé złodźieystwo sie ostáło/ on złodźiéy będźie powinien zápłá-ćić

Qui alienas fruges capit, die aut nocte.

ITem pro vna cassula cuiuscunque grani, in die recepta, pœnā Iudicio sex marcarum: & damnum passo, quindecim, aliâs Piątnadźieśćią recipiens soluere teneatur.

Si autem tempore nocturno id factum fuerit: tunc furtum esse decernimus & declaramus.

Káź. wielki 1347. Ląski 28 HL 101/ 182. HP 532.

Si frugum nocturnus fur capiatur & occidatur.

ET licet Canonica sanctio, depopulationes agrorū magno odio habeat: tamen temerarios à malo non auocat, nisi addatur torques collo ipsorum, & temporali disciplina impiè puniantur.

Tenże Ląski 27. HL. HP. támże.

Propter quod statuimus: vt si alicuius Militis, Prelati, Ciuis, aut alterius hominis simplicis familiaris, frumēta Kmethonum, vel quorumcunque de nocte receperit: licitum sit domino frumenti, aut suis seruis, vel amicis, ipsa defensare: equos rapientium, vel alias res, pro se liberè tollere.

Et si tunc quempiam occiderint, impunitè volumus ipsum pertransire: dominū verò illum, de cuius domino tales exiuerunt depopulatores, in pœnam Piątnadźieśćią nobis decernimus incidisse.

Et si vulnerauerint, vel occiderint frumentorum defensorem: soluant vulnera læso: vel caput pueris, aut amicis, cum pœnis prænotatis.

De depastore ac demessore fæni.

PRæterea statuimus: Quòdsi quis in alterius villa vel possessione, in lacu, piscina, in aqua fluenti, in fæno, frumentis, aut in campis furtum fecerit: Iudicio conuictus, damnum passo, satis facere, & domino villæ, in qua huiusmodi furtum commissū est, ipse fur pœnā soluere teneatur. Depascētes verò & incidētes gramina cū falce, in tunica vel pallio pignorentur.

Tenże Ląski 38. B. HL. 94. y 182/ 324. HP 532. le. Vstáwiamy. y fo. 542 le. Téż Vstáwiamy. &c

ćić winę. A ći ktorzy spasaią/ ábo kosą trawę /ná sukni niech dźieckowáni będą.

Kto komu łąkę pokośi, ma dowieść, iż ią kupił.

Káz. wielki 1347. La. 29. HL 93. B/168. y 332 HP 531.

4. SKárżył sie Bártek ná Andrzeiá/ iż mu łąkę pokośił/ y trawy pośiekł. Andrzey ácz sie znał iż łąkę pokośił/ wszákże to przyłożył: Iż Włodarz Bártkowi tę łąkę zá pewné pieniądze iemu ku pokoszeniu przedał/ y zá tę łąkę pieniądze tenże Włodarz wźiął/ ktorégo iuż zmárłégo być powieda. My bacząc ná zeznánié przerzeczonégo Andrzeiá/ y ná śmierć Włodárzá/ w tákowéy rzeczy skázuiemy: áby Andrzey dowiodł kupno łąki y zapłátę/ iż vczynił iáko wyszéy powiedźiał.

Prati demessor probet se emisse.

BArtholdus deposuit querelam contra Andream: quòd pratum ipsius falcastrasset, & gramina abscidit. Andreas licèt sit confessus prędictum pratum se falcastrasse: tamen adiiciendo proposuit: quòd idem pratum Vladarius Bartholdi, pro pecunia certa sibi falcastrandum vendidisset: & pro eodem prato, pecuniam idem Vladarius recepisset, quem tamen mortuum asserebat. Nos autem considerantes confessionem prædicti Andreæ, & mortem ipsius Vladarii, in tali casu decernimus: eundem Andream probare, prædictam prati emptionem & solutionem taliter vt præmittitur esse factam.

wys. fol. 590. prá. 9. Częstokroć.

Kto komu weźmie wóz śiáná, dwoiáką winę przepada.

Tenże. Laski 28 HL támże/ 169 HP 532.

5. ZA wóz śiáná gwáltem wźięty/ ten kto szkodę vczyni/ niech zápłáći temu ktorému wźiął trzy skoty/ to iest/ sześć groszy z winą piątnadźiestą: y tákimże sposobem sądowi ábo Sędźiému przerzeczoną winę/ w ktorégo sądźie to iest vczyniono/ ten ktory vczynił zápłáćić będźie powinien.

Fœni currus, vi raptus, quanti.

ITem, pro curru fœni violenter recepto, damnum inferens soluat huic, cui abstulerit tres scotos, cum pœna piątnadźiestą: & pari modo iudicio seu Iudici, prædictam pœnam, in cuius iurisditione hoc perpetratur, idē perpetrans soluere teneatur.

Kradźież o koniá.

Tenże Laski 20. HL 103. B/186. HP 550.

6. NAgot skárżył sie ná swé sąśiády: iż gdy mu koń w nocy był vkrádźion/ sámże Nágot z pilnośćią stáráiąc sie prośił sąśiádów swych kmiećí: áby szládem tegóż złodźieiá chćieli z nim gónić/ y iemu być pomocni: áby koniá od złodźieiá zásię mógł mieć: á oni kmiećie niechćieli z nim złodźieiá gonić: á ták Nágot przerzeczonégo złodźieiá y z koniem vpuśćił. My tedy w tákowéy rzeczy obiáśniamy: iż kmiećie máią być skázáni ku zápłáceniu tegó koniá.

Fur vtrū sit per vicinos insequēdus, an non.

NAgoth deposuit querelam, contra suos vicinos: quòd cùm equus tempore nocturno fuisset sibi subtractus, idē Nagoth cum instantia requisiuit, & petiit suos vicinos villanos, vt per vestigia eundem furē sequi velint, sibiq; esse auxilio: quò à fure equum suum habere posset: villani verò furē insequi recusarunt: & ita Nagoth prędictū furem cum equo amisit. Nos itaq; in tali casu declaramus, villanos ad soluendū equū prædicto Nagoth condemnandos.

Kradźież w śpiączki.

Tenże Laski 24 HL 104/ 188. HP 551.

7. DZiwisz skárżył sie: iż gdy ná drodze spał/ Walko przyszedszy w śpiączki mu miecz wźiął/ y mieszek ze trzemi skoty groszów/ to iest/ sześći groszy: y ácz miecz y kálétę wróćił/ wszákże trzech skotów niewróćił. Walko lepak obwiniony/ ácz o miecz y o kálétę zna sie/ y powieda iż to wróćił: wszákże

Si quis, clā, vel vi, furto ablata, reddit

EGidius proposuit cum querela: quòd cùm in via dormiuisset, Falco superueniēs taliter dormienti gladium recepit: & perā, in quá fuerant tres scoti grossorū: & quāuis gladium & peram sibi restituisset: tamē tres scotos non restituit, ipsos pro se vsurpandos. Falco verò reus quamuis de gladio

że przy / áby miał oné trzy ſkoty wźiąć. My ná to bacząc / iż żaden niema cudzych rzeczy ruſzáć / gdźie ten czyie ſą ná to niezwala: przerzeczonégo Dźiwiſzá powodá w tákowéy rzeczy ſkázuiemy bydź bliżſzégo do przyśięgi.

dio & pera confitetur: & ſe eadem reſtitu iſſe fatetur: tamen prędictos tres ſcotos ſe habere negat. Vnde nos attēdentes, quòd nullus debet res alienas attrectare, domino rerū inuito Egidiū in tali caſu Actorē, decernim^9 ad iuramentū fore admittendū.

Krádźież we dworze.

8. Jeśli kto we dworze náſzym máłé ktoréekolwiek rzeczy vkrádnie / niech bedźie vrzezániem vchá karan.

Qui in curia aliquid furatus fuerit.

Inſuper ſtatuimus: ſi in curia noſtra minutas quaſcunq; res ſubtraxerit: auris periculo & priuationi, ſit ſubiectus.

Tenże La. 39. HL 103/ 186. HP 10.

O kradźież w iednéyże Páráfiiéy w roku czyniono bydź ma.

9. Jeśli który będąc iednéyże Páráfiiéy ábo Powiátu / á o złodźieyſtwo ktorychkolwiek rzeczy ieden drugiégo zechce pozwáć: vſtáwiamy / áby w roku tylko do vczynienia tego miał wolną moc.

A ieśli ináczéy zechce vczynić / á po wyśćiu roku chćiałby śie práwowáć / tedy oſkárżony ſłuſznie przez świádki godné będźie powinien y może dowieśdź / iż ieſt niewinien.

Pro furto, in vna Parochia intra annum agas.

SI aliqui fuerint eiuſdem Parochiæ, ſeu diſtrictus, & de furto quarumlibet rerum, vnus alium ad iudiciū voluerit euocare: ſtatuimus, quòd infra annum tantūmodo ad hoc faciendū liberā habeat facultatē.

Si verò ſecus facere voluerit: annoq; elapſo eandem moueret quæſtionem: tūc accuſatus rationabiliter per idoneos teſtes teneatur, & poteſt ſe comprobare, in facto eſſe innocentem.

Tenże. La. 16. HL 104 B/188. HP. 551.

Gdźie dálſza Páráfia, we trzech lećiech práwem czynić ma.

10. Gdyż złodźieyſtwá y łotroſtwá dla ſrogośći vczynku / y dla boiáźni przez złoczyńce więtſzéy częśći bywáią zákryté / ták iż wiádomość ich w krótkim czáśie niemoże śie obiáwić: á ták złodźieyſtwá niekiedy zoſtáią przez karánia: y gdy przećiwko tákowym bywa ſpráwá poczęta / tedy chcą śie dawnośćią roku czynienia o złodźieyſtwo bronić.

A ták ná pohánbienié złégo vczynku y złoczyńców ſkázuiemy: iż gdyby kto o złodźieyſtwo ábo łotroſtwo był v ſądu oſkárżon / ieśli oſkárżony z tym który ji oſkárży ſą wespółek w iednéy wśi ábo w iednéy páráfiiéy / y wespółek w kośćiele ſłucháią ſłużby Bożéy / tedy żądánié y wyymowánié dawnośćią roku niech idźie / y ma mieyſce przećiwko temu / który czyni o złodźieyſtwo.

A ieśli powodowa ſtroná y pozwána ſą od śiebie dáleko / áni ták iáko rzeczono ieſt w ſąśiedztwie zſobą ſą / tedy nie ina dawność ábo wyięcie tego który czyni o złodźieyſtwo odpądza / tylko trzecioletnia: áby to przypiſowáli ſwéy gnuſnośći wſzyſcy nie dbáli

Si in remotiore Parochia intra triennium.

Cùm furta & latrocinia, propter criminis immanitatem & inflictionem ſeu formidinē pœnę, pro delicto commiſſo opponente, per maleficos interdum occultantur: itaq; notitia criminis, breui nō poteſt propalari & manifeſtari: & ſic furta quandoq; remanent impunita & cùm cōtra tales actio proponitur aut opponitur: tunc per exceptionem præſcriptionis annualis volunt & nituntur ſe tueri.

In deteſtationem itaq; criminis & maleficiorum decernimus: vt ſiquis de furto, aut latrocinio, in iudicio accuſetur: ſi accuſatus cum accuſante ſunt ſimul in vna villa vel in vna Parochia, audientes ſimul diuina: tunc obiectio & exceptio annualis præſcriptionis procedat, & habeant locū, contra agentem de furto.

Si autem Actor & Reus ſunt ab inuicē diſtantes, nec taliter, vt præmiſſum eſt vicinitate coniuncti: non alia præſcriptio vel exceptio agentem de furto repellit, niſi tantùm triennalis, vt imputēt etiā ſuę pigritiei omnes deſides & lenti: quin in ſui da mni

Tenże La. 31. HL. HP támże.

obáli y leniwi: którzy w nágrodzeniu ſwéy ßkody nie ſtáráli ſie/ áby czuyni byli.

Złodźieie ábo łupieżcy oczyśćić ſie máią wedle práwá tego.

Káź. Iág. w Piotr. 1447. La. 89 HL. 104/ 187. HP 553

11. Acz ſie wßytkimi złémi vczynki brzydźimy y kożdéy złéy rzeczy vßy królewſkié ſłucháć wzdrygáią ſie: áwßákże tych wiecéy złości nierádźi ſłuchamy/ które ſie dźieią w R. P. zdrádą/ chytrośćią/ ábo gwałtem złodźiei y łupieżców. Abowiém tákowé tym wietßego karánia przećiwko ſobie potrzebuią: im wiecéy do tego czáſu rozmnożyłá ſie ich złość.

Dla tego tym zápowiedzeniém to vmocniamy/ áby kożdy którégkolwiek był ſtanu oſkárżony/ známieniony/ y oſławiony o złodźieyſtwo/ ábo o łupy/ powinien ſwą niewinność ſobie równymi w ſtanie y w powadze świádki w téy liczbie/ iákoby Szláchectwá ſwégo dowodźić miał/ obráſnić/ oczyśćić/ okázáć: á ieſliby ináczéy vczynił/ chcemy áby był iáko złodźiéy karan.

Ale tákowému tylko ma bydź pomocné tákowé dobrodźieyſtwo ſpráwowánia: któryby raz/ ábo dwá/ á nawiecéy trzykroć o zły vczynek złodźieyſtwá/ ábo łupu/ był obwinion: ále który bedźie czwarty raz obwinion/ niech bedźie práwem karan.

A gdy tákową ſpráwe ſwą ábo oczyśćienié bedźie miał czynić: niech przydźie przez zebránia y giełku tylko z tymi/ z któremi ſie ma ſpráwić.

A ieſli którzy bedą śmieli z wietßą kupą mimo té/ którzy máią ſie ſpráwowáć przyść/ ſkázuiemy wßytkié bydź przezecząi.

A wßytkich o złodźieyſtwo ábo łupieztwo obwinionych/ y tych/ którzy ná pierwßym/ wtórym/ trzećim Roku niechcą ſtáwáć/ dobrá do ſkárbu náßego Królewſkiégo obracamy: roſkázuiąc wßytkim Stároſtóm áby imieniem náßym w oné wwiązáli ſie/ y ich w dźierżenié wźieli.

Człowiek dobréy ſłáwy przyśięgą ſie o złodźieyſtwo odwiéźć może.

Káźm. w Wiś. 1347 La. 24. HL 103/B/186 HP. 552.

12. ABY mężowie dobréy ſławy y ſprawiedliwie żywiący/ oſobliwą ſwobodą y opátrzeniem miedzy inymi náßymi wiáry godnymi byli poćießeni/ vſtáwiamy zá náßą y Pánów náßych wolą.

Iż który Rycérzki człowiek ábo Szláchćic/

omni recuperatione, minimè curauerint vigilare.

Quomodo fures ac prædones expurgentur.

LIcèt cuncta iure deteſtemur ſcelera: & omne quod iniquum eſt, regius horreat auditus: ſed ea maximè, quę ſpoliatorum & furum aguntur in Republica dolo, arte, vel violentia, incommoda, noſtram contra ſe incitare rigidiorem, hactenus quo multiplicata eſt eorum nequitia, cenſurã.

Et propterea firmamus edicto: vt quilibet, cuiuſcunque conditionis exiſtat, notatus, culpatus, infamatus de furto, vel ſpolio, teneatur ſuam innocentiam æquali ordine, vel grauitate, & teſtium numero, ac ſi Nobilitatem ſuam probaturus eſſet, clarificare, purgare, & demonſtrare: aliâs volumus illum tanquam furem puniendum.

Illi autem volumus tantummodo prodeſſe purgationis beneficium: qui ſemel, aut bis, & ad maximum ter, de furti aut ſpolii fuerit notatus vel culpatus ſcelere. eum autem, qui quarta vice culpatus fuerit relinquimus legibus plectendum.

Purgationem autem huiuſmodi facturus ſine turba aut tumultu, ſed cum purgatoribus ſuis duntaxat veniat. Si qui verò vltrà compurgatores ſuos venire præſumpſerit: omnes decernimus honore priuatos.

Omniũ autem de furto vel ſpolio culpatorum & cõtumaciter in primo, ſecundo, tertio, & quarto termino comparere nolentium, bona theſauro noſtro infiſcamus Regio: Mandantes omnibus Capitaneis, vt de illis ſe noſtro nomine intromittant, & illorum realem apprehendant poſſeſſionem.

Furti vir bonæ famæ notatus, quomodo expurgetur.

VT viri famoſi & iuſtè viuentes, aliqua ſpeciali prærogatiua apud Nos inter cæteros noſtros fide dignos conſolentur, ſtatuimus de noſtra Baronumq; noſtrorum voluntate:

Vt ſi quis Miles, vel alius vir Nobilis, cui

chćić/ któremu o tákową rzecz pierwey nigdy nie byłá spráwá v Sądu zádána/ iáko o złodzieystwo ábo lotrowski vczynek był oskárżon: niech mu będźie wolno dla dobrey sławy/ którą miedzy sąsiády o sobie miał/ vczyniwszy włásną przysięgę oczyśćić sie od tákowego obwinienia.

cui aliqua quæstio de eo prius in Iudicio mota non fuit, de furti vel latrocinii crimine accusetur: fas sibi sit, propter bonā pręsumptionē apud vicinos de ipso habitam, proprii iuramenti præstatione, à tali accusatione se expurgare.

Złodźiey Szláchetckiego rodzáiu, ieśli vćiecze, á potym sobie królá przeiedna, przećię práwnie odpowiádáiący dosyć vczynić dekretowi powinien.

13. Częstokroć sie przydawa: iż niektorzy z rodzáiu Szláchetckiego iákoby vtrácicy czći y sławy swey złodźieystwo ábo lotrostwo popełniwszy/ potym dobrowolnie vćiekáią z Królestwá: zá ktoremi złemi vczynki w niełáskę nászę wpadáią: á potym żáłośćią złych vczynków y złodźieystw przywiedźieni/ zá przyczyną przyiaćiół swych/ zwykli łáski nászey prośić. A ták znowu do łáski nászey przychodzą.

Chcemy tedy/ iż ácz gniew nász im będźie odpuszczon y kaźń/ przedśie zá złodźieystwá y szkody/ które dobrym ludźióm y spráwiedliwym vczynili/ niech będą powinni práwnie odpowiádáć/ y dosyć vczynić wedle skazánia przez sędźiego náznáczonego: które skazánie vczynił ábo vczynić ma. Wszákże tákowe przezeczći bydź rozumieni: áni iney szláchćie/ ktorzy nigdy sławy y zacności swey nie vtrácili/ mogą bydź porownáni.

Też vstáwiamy: iż tácy/ ktorzy potáiemnie obywátelom Królestwá nászego zdrády czyniąc złodźieie y zbiegi ábo vtrátniki chowáią/ ábo im mieszkánie dawáią/ ábo dźielą sie z nimi vłápionemi y źle nábytemi rzeczámi: tákowi to czyniąc/ są przezeczći/ y nie rowni dobrym ludźióm máią bydź rozumieni.

Si quis prædo fugiat, prædonesúe seruet: ac pòst redeat.

SÆpius contingit, quòd quidam de Militari prosapia procedentes, veluti prodigi honoris & famæ ipsorum furta siue latrocinia committentes, fiunt profugi nostri Regni, ipsorum spontanea voluntate, & sic occasionem quærentes, mala committere non formidāt: pro quibus in irā nostræ indignationis incidunt. tandem de commissis furtis, & cæteris actibus malis, pœnitentia ducti, amicorum suorum intercessione mediante, nostram consueuerunt implorare clementiam, & sic nostræ gratiæ de nouo restaurantur.

Tenże La. 26. HL 109/ 372. HP 552.

Volumus itaque: Quòd licet nostra ira sit dimissa eis & pœna: nihilominus pro furtis & damnis, viris bonis & iustis illatis, tenebuntur Iudicialiter respondere & satisfacere, iuxta diffinitionē per deputatum Iudicem factam. Et nihilominus tales infames reputamus: neque aliis Nobilibus, qui nunquam profugi extiterunt, in fama & sublimitate honoris posse adæquari.

Statuimus etiam: illum qui occultè insidiando inhabitatoribus Regni nostri, fures, & profugos, aut prodigos seruat, eis hospitium præbet, & partitur cum eis rapta & malè acquisita; tales infames esse, impares q; viris probis & bonis reputari.

O złodźieystwo trzykroć práwem przekonány, bezecnym sie sstáie.

14. Vstáwiáiąc obiáśniamy: iż ieśli kto trzykroć w złodźieystwie ábo łupie v Sądu będźie przekonan/ by też rzecz krádźioną ábo wźiętą wroćił: tákowy niech zostánie przezeczći ná wieki/ áni onemu niech będźie przystęp ku dostoieństwom: y żadnych dárów ná száćiech/ ábo w inych rzeczách niech nie dostąpi.

Furti vel spolii ter cōuictus, infamis: Sed non infamis, in vno teste deficiens.

STatuēdo declaramus: quòd si quis tribus vicibus de furto vel spolio in Iudicio conuictus extiterit: etiam si rem furtitiam seu ablatam restituerit; is infamis remaneat perpetuò: nec eidem portæ pateant Dignitatum: nullaque donaria in vestibus, aut aliis rebus, penitus consequatur.

Tenże La. 34. HL 103. B/187. HP 553.

Quòd si accusato de furto sed non con

A ieſli oſkárżonému o złodźieyſtwo o/ á ieſcze nie przekonánému ſkáżą o ſobie ſpráwę z pewną liczbą świádków dáć / á iednégo mu świádká będźie nie doſtawáło : dla tego niéma bydź mian przezeczći : ále którégo vßkodźił / będźie powinien doſyć vczynić.

O złodźieyſtwo trzy kroć w reieſtrze nápiſány, imán bydź może.

Alex w Rá. 1505. Laſki 115 HL 16 / 300. HP 554.

15. ACż dla złości młodych ludźi ßláchetckich : których ták ſie wiele tych czáſów złość rozmnożyłá / iż też z podźiwieniém to ieſt : áże też niemoże bydź powściągniona ich ſwawola y vpór : gdyż vſtáwy ſtáré ſkázują : że ieden imán bydź niema / iedno práwem przekonány.

A ták ſtoiąc przy ſtárym przodków náßych poſtánowieniu ſkázuiemy : iż żáden Śláchćic imán bydź niema będąc dobréy ſławy / iedno któryby był piérwéy práwem zwyćiężon.

A tákowy nie będźie w dobréy ſławie / który trzykroć w Reieſtrzéch złodźieyſkich ieſt nápiſan : tákowy iáko złéy ſławy przez práwnégo poſtępku zá terázniéyßégo Státutu obroną będźie mógł bydź imán y zátrzyman.

Tenże Státut do dwu lat zoſtáwiony.

Zyg. w Rá. 1507. fo. 2. HL. 178 / 300. y 333. HP. 554.

16. W Státućiéch Rádomſkich ſtátut o tych / którzy podeyźrzáni ſą w złym vczynku / którzy trzy kroć w Reieſtrzéch złoczyńców ſą ználeźieni / áby byli miáni bydź przezeczći : tedy tákowy Státut nie ná wieki / ále do dwu lat moc ſwą áby miáł ſkázuiemy.

Tenże Státut do piąći lat zoſtáwiony.

Tenże w Piotr. 1510. fo. 13. HL. HP. támże.

17. STátut naiáśnieyßégo niegdy Alexándrá Królá o złoczyńcách y łupieżcách álbo ich obrońcách / ná Rádomſkim Séymie niegdy wydány / od tego czáſu do piąći lat trzymáć y exequowáć zá rádą y proźbą Rad náßych obiecuiemy : o których też y Stároſtowie mieyſc máią nas obwieśćić : y będą powinni Reieſtrá té / gdźie pytánia złoczyńców bywáią piſáné / Nam oddáć pod winą wyßzéy nápiſáną.

Złodźieie y złoczyńcy z kośćiołów wydawáni bydź máią.

uicto, adhibito certo numero teſtium, fuerit indicta purgatio : & is ſi in vnius teſtis teſtimonio defecerit : propter hoc infamis nullo modo habeatur : ſed paſſo damnum ſatisfacere teneatur.

Qui Nobiles capiendi ſunt, vel non.

QVanquam propter deprauatam adoleſcentium Nobilium multitudinem : quorum hac tempeſtate, adeò aucta eſt licentia; vt etiam tanquam prodigioſè iſtud cōmiſſum eſſet. quod non poſſet coerceri eorum temeritas : Conſtitutionibus antiquis decernentibus, nullum captiuandum fore niſi iure victus eſſet.

Quapropter innitendo veteri prædeceſſorum noſtrorum inſtituto Decernimus : Nullum Nobilem captiuādum, qui bonæ eſſet famæ : niſi prius Iure eſſet cōuictus.

Non cenſebitur verò bonæ famæ eſſe quilibet ter in Reieſtris maleficorum deſcriptus. Is ergo vti malæ famæ, abſque Iuris proceſſu præſetis dūtaxat ſtatuti patrocinio capi, detinerique poterit.

Ad biēnium hæc lex prorogatur de ſuſpectis in crimine.

IN Statutis Radomienſibus, ſtatutum de his, qui ſuſpecti fuerint in crimine (qui videlicet ter in Regeſtris maleficorum reperti fuerint, vt infames eſſe cenſeantur) non in perpetuum, ſed ad duos annos, robur ſuum habiturum decernimus.

Eadem ad quinq; ānos prorogatur.

STatutum autem Sereniſſimi olim Alexandri Regis, de malefactoribus & prædonibus, ſiue ipſorum fautoribus, in Radomien: Conuentu quōdam editum, ab hinc ad quinque annos exercendū etiam & exequendum, Conſiliariis noſtris id ipſum ſuadentibus & petentibus, promittimus & pollicemur. de quibus etiam Capitanei locorum nos certiores facere teneantur, Regeſtra examinum nobis tradendo : ſub pœna præmiſſa.

Qui ex templis & cœnobiis capiendi.

18. IVs commune non permittit, defendi ab Ecclesiis seu templis, nocturnos segetum & fundorum seu agrorum damnidatores: liberarumq; viarum obsessores seu prædones: item fures, publicè proclamatos, vel ter in Regestris conscriptos: incendiarios: & liberatis Ecclesiasticæ violatores. Tales enim debent ex templis capi, neq; defendi.

Sigis. Crac. 1543. HL. 103/186. y 498.

Złoczyńcy którzy domy, gumná pálą, práwem Polskim karáni bydź máią.

Incendiarii & exustores, Iure Polonico non Ciuili sunt iudicãdi: & Ecclesiæ patrociniũ nullũ sentiant.

19. Z Práwá Césárskiego iásnie to Nam wiádomo: iż ci/ którzy palą domy/ gumná/ ábo które iné dobrá/ śmiercią okrutną/ y náyβkárádβą máią bydź karáni. Które gdy znaydą/ á do kośćiołá vcieką/ z tąd żadney obrony mieć nie máią/ dla okrućieństwá występku ná nich skazánego. Abowiém zwykli do tego czásu złoczyńcy chcąc ták Sędźi spráwiedliwość czyniących vydź/ częstokroć w Mieśćiech/ ábo we Wśiách Niemieckich mieszkáć: áby spráwy/ktora przećiwko nim ma bydź czyniona/ vyśli przez obronę Práwá Niemieckiego: á ták częstokroć tákowych złoczyńców występki bywáią zostáwiáné okróm kaźni.

Dla tego My zá rádą náβych przełożonych y Pánów vstáwiamy: iż oskárżeni o występek pożogi ábo spalenia/ á náleźieni we Wśiách ábo Mieśćiech Niemieckich/ od Práwá ich niech będą wyćiągnieni: á w Práwie Polskim przed Sędźiem słuβnym będą powinni odpowiádáć: y máią bydź skázowáni y karáni kaźnią godną/ wedle zásłużenia vczynionégo złégo vczynku.

EX lege Imperiali clara luce nobis constat: quòd Incendiarie & exustores domorum, horeorum, aut quorumuis bonorum voluntarii morte crudeli & turpissima puniantur. quibus etiam inuentis, si ad Ecclesiam effugiant, patrocinium ex hoc nullum debeant obtinere: propter criminis damnati sæuitiem. Cõsueuerunt enim hactenus huiusmodi malefactores, (vt manus Iudicum iustitiam exequi volentium, effugiant) vt plurimum, in Ciuitatibus vel villis Teutonicalibus permanere: vt actionem contra illos propositam elidant, per Iuris Teutonici defensionem, & sic sæpius talium malefactorum crimina remanent impunita.

Vnde de nostrorum Baronum & Procerum consilio, statuimus: quòd accusati de crimine incendii siue exustionis, etiam inuenti in Ciuitatibus, aut villis Teutonicalibus, extra forum ipsorum trahantur: & Iure Polonico, coram Iudice cõpetenti, tenebuntur respondere: ac sententiari, seu puniri pœna digna iuxta criminis commissi demeritum.

Kaź. wielki 1347. Lajki 23. HL 113. B/203. HP. 204.

Złodźieie, mężobóycy, łápácze biáłychgłów y łupieżcy nie podpadáią pod Práwo, Neminem captiuabimus nisi Iure victum.

Pátrz wyżβey fol: 122. lege 3. Téż obiecuiemy. etc.

Rex admonebit Capitaneos, vt malefactores coërceant.

IN eo quod petitum est, vt diligentiores fiant Capitanei locorum in coercendis malefactoribus Capitaneatuum suorum: dabimus literas ad eos Capitaneos, qui in exercẽdis iis, quæ ad eorum officiũ & debitum spectant, censerẽtur esse negligentiores.

Zyg. w krá. 1532. HL/circa finem.

O SZKODNIKACH Y SZKOdách. Titul XX.

Szkody oświádczonè y nágrodzonè bydź máią.

Damna, à transeuntibus illata, testari & resarciri debent.

QVia frequenter accidit, damna in bonis à transeuntibus inferri: & pro illis, transeuntes

Sigis. Crac. 1538. HL. 275. B/492.

untes nonnunquam plùs æquo grauari, Statuimus: Vt hi, qui in possessionibus suis damnum se recepisse prætenderint, ab aliquo eorum, qui publico itinere pecora pecudésque egerint, vel cum curribus & equis iter fecerint: damnum huiusmodi sibi illatum, cum Ministeriali Terrestri, & duobus Nobilibus, illud conspiciant & testentur: in defectu verò Nobilium, vel Ministerialis, cum quatuor, vel ad minus duobus plebeiis iuratis villæ illius, seu vicinæ. Et quod illi, Ministerialis, Nobiles, vel plebei iurati, pro damno dandum decreuerint, exigat. Pro qua exactione, si in Iudicium citatus fuerit ille, qui eo modo, vt suprà scriptum est, damnum se accepisse protestatus fuerit: Iuramento suo proprio, iuxta recognitionem illorum, qui damnum conspexerint, Actorem euadat.

O RZECZY NALEZNE.
Tituł XXI.

Obwiniony o rzecz náleźioną á przał by, przyśięgą odwieść śie ma.

Rei inuentor negans iuret.

Práwo.

Káź. wielki w Wiślicy 1347. fo. 30 HL 124. B/ 223.

I. ITem, Martinus deposuit contra Nicolaum: quòd cum agros coluisset proprios, bursa eidem cecidisset: in qua fuissent tres scoti: Nicolaus verò seminans, bursam inuenit eandem, cum eisdem tribus scotis: & eos monitus restituere non curauit: Nicolaus autem negauit, se prædictam bursam inuenisse, vel pecuniam habuisse. Nos itaque in tali casu ediximus: vt idem Nicolaus proprio se iuramento expurgaret: quòd non inuenit, nec habuit pecuniam eandem.

O POTWARCACH. Tit: XXII.

Potwarcá trzykroć winą odyść może, ále czwarty raz pryskowány być ma.

Káź. w Nie. y w Opok. 1454. La. 94. HL 30/ 54. HP 491

I. GDyż kożda práwna vstáwá zámyka drógę potwarzóm / vstáwilismy: iż ieśli o co komu będźie zádána potwarz/ á ten ktory ią zádał/ potwarcą zdawná będźie zwan/ to iest / iż prokurował / ábo prokuruie spráwę potwarną: tedy tákowy zápłáci temu ktorégo potwarzał / gdy śie oczyśći / winę trzy grzywny/ á sądowi tákże trzy grzywny.

A tákowé oczyśćienié potwarzóm trzy kroć tylko ma być skazano: á ieśli czwarty raz będźie kto obwinion o vczynek potwarny/ więcéy ku spráwowániu śie nie ma być dopusczon/ ále zá iego zły vczynek nozdrze iemu máią być przerznioné/ iáko wáłáchowi: y záráżem ma być przezecczći: y niema więcéy práwá ßláchetckiégo vżywáć/ ábo im śie iákokolwiek bronić.

CALVMNIA, ET CALVMNIATOR.

ITem, cum omnis regula iuris viam precludat calumniis, statuendum censuimus: quòd si contigerit, vt cuipiam obiiceretur calumnia: calumniatorque ab antiquo nuncupetur: quia scilicet procurauit aut procurat causam calumniosam: ipse calumniator, luet calumniato, cùm se purgauerit pœnam trium marcarum, & iudicio trium.

Talis autem purgatio ipsis calumniatoribus, duntaxat tribus vicibus est indicenda. Cum verò quarta vice quis culpatus fuerit, de opere calumniæ, amplius ad expurgationem admitti non debet: sed si conuictus fuerit, pro suo scelere, nares sibi præcidi debent ad instar equi castrati: & eo ipso, honore sit priuatus: nec iure nobilium peramplius, aut eodem aliquatenus tueri potest.

O SWIADKACH. Tit: XXIII.

Swiádkowie klęci, gdźieby inszy być niemogli, bez obráżenia spráwy świádczyć mogą.

Práwo. 1. Doświadczyliśmy tego: iż klątwá ná ten czás/ gdy świádki wwodzą/ złośliwie częstokroć zwykłá bydź zádawána: z którego zádánia mnoży śie zátłumienie prawdy: dlatego przy tákowym zádawániu tákesmy vmyslili postánowić:

Iż gdy świádkóm którzy wwiedźieni bydź máią/ będźie zádano záklęcie/ tedy ten który wwiedźie świádki przez obráżenia swéy spráwy inné świádki/ iesli będźie mógł/ miánowáć y wieźdź będźie miał zupełną y wolną moc.

A iesli nie będźie mógł inych świádków miánowáć y mieć/ okróm tych którym zádano záklęcie: chcemy áby ten ná którego prosbę są záklęci słusznym obyczáiem/ to iest/ z dostátecznym rękoiemstwem ábo zá przysięgą z vczciwością/ ábo z dosyć vczynieniem był szukan y proszon: áby tym świádkóm záklętym tylko ku vczynieniu świádectwá/ y ku podpomożeniu prawdy/ áby nie byłá zátłumiona/ rozgrzészenie dał.

A iesliby ten/ który ie záklął tym sposobem proszony ku vczynieniu świádectwá niechćiałby vżyczyć rozgrzészenia: tákowi którzy proszą odpuszczenia y rozgrzészenia/ ile z strony Bożéy niech rozumieią/ iż ie otrzymáli: y chcemy y skázuiemy/ áby od tego czásu przez obráżenia spráwy świádectwá tych świádków przez Sędźiego były przyięté/ y ich świádectwá niech máią moc

Swiádectwo krewnych o przedánié dóbr ważnè.

2. Konrad v Dominiká vpominał śie domu/ y chćiał ii mieć: á ku dowodowi swego przedśiewźięcia Konrad sześć świádków wedle Sędźiego roskazánia postáwił. Z których pierwszy świádek Jákub/ á drugi Piotr Konradów kmotr w téy rzeczy iáko pośrzednik y przyiaćielski iednacz był: któremu to Dominikowi gdy świádki wedle zwyczáiu do sądu wwodzono zániechał od pieráć/ y tákowéy krewnośći zádáć. Potym przy

Si testi excõmunicatio obiiciatur.

Per experientiam didicimus: quòd sententia excommunicationis in producendis testibus, maliciosè plerumque consueuit opponi: ex qua oppositione, pullulat oppressio veritatis: vnde circa hanc exceptionem sic duximus statuendum:

Káz. wielki w Wiślicy 1347. La. 17 HL 283. B/ 506. HP. 499.

Quòd cùm aliquibus testibus producendis fuerit obiecta exceptio excommunicationis: producens testes eosdem, absque suæ causæ læsione, alios testes (si potest) nominandi & producendi plenam & liberam habeat facultatem.

Si verò non poterit alios testes nominare vel habere, præter eos, quibus obiicitur sententia excommunicationis, volumus: quòd is, ad cuius instantiam fuerint excommunicati, debito modo, scilicet cum sufficienti fideiussoria cautione, vel iuratoria depositione cum reuerentia, aut satisfactione requiratur & petatur: quòd eisdem testibus excommunicatis ad perhibendum tantummodo testimonium, & subueniendum veritati (ne veritas opprimatur) beneficiũ absolutionis impendat.

Quòdsi excommunicator, præmisso modo petitus pro testimonio perhibendo, beneficium denegaret absolutionis: huiusmodi postulantes, veniam & absolutionem, quantũ ad Deum, censeantur obtinere. Volumus & decernimus: quòd extunc absq; vulneratione causę testimonia eorundem testium per iudicem recipiantur: & habeant ipsorum testimonia firmitatem.

De testibus consanguineis & probatione contractuum & venditionum.

Conradus à Dominico domum vendicabat, & ad suam intentionem probandã, Conradus sex testes, iuxta Iudicis mandatum produxit. Quorum primus testis Iacobus, alter Petrus ipsius Conradi compater, & mediator, seu amicabilis compositor, in eadem causa, quem ipse Dominicus, cùm testes in iudicio secundùm consuetudinem nominarentur, neglexit impugnare: nec huiusmodi consanguinitatem

Tenże La. 18. HL 284/ 506. HP. 499.

przy przerzeczonéy przyśiedze świádczących Dominik nágániáiąc świádectwo przerzeczonégo Piotrá dla przerzeczonéy krewnośći stale twierdźił/ że nie miáło bydź ważné: y ták powiedał/ że te rzecz otrzymáć miał. My bacząc/ iż przyiacielscy iednacze ábo pośrzednicy zwykli bydź krewni/ obiáśniamy: iż w tákowéy rzeczy świádectwo przerzeczonégo Piotrá zá Konradem iest ważné.

tem obiicere. Demum circa testium iuramentum, opponendo prędictus Dominicus testimonium dicti Petri, propter pręfatam consanguinceitatem, cōstanter asseruit non valere: & sic dicebat, se causam eandem obtenturum. Nos considerātes, quòd amicabiles compositores seu mediatores, consanguinei esse consueuerunt: Declaramus in tali casu, testimonium prędicti Petri pro Conrado valiturum.

O WYWOŁANCACH. Tit: XXIIII.

Podnieśienié wywołánia de male obtento.

Zyg. Aug. 1557. HL13/ 24. HP224.

1. Podnieśienié wywołánia/ które bywa dawano zá złym przewodem práwá/ gdyby miáło bydź prorogowano: winien bedźie ten/ komu ie dádzą/ przyzwáć stronę do Grodu: kiedy ma tákowé podnieśienié obwołáć. A tám ma pokazáć/ iż żadnégo postępku nieomieszkał práwnég czynić o przewód práwá: á gdźieby tego nieokazał/ tedy podnieśienié tákowé mieyscá niema mieć.

De sublatione Bannitionis.

Práwo.

SVblatio bannitionis, quæ dari consueuit malo progressu iuris procedente, si quando prorogari debet: tenebitur is, cui datur, citare partem ad officium: quando talis sublatio proclamari debet, ibidemq; probari debet: quòd nullum gradum iuris omisit, probando contra se malū processum esse. Si verò id non demonstraret, tùm talis sublatio locum habere non debet.

O reláxátiiéy y znieśieniu Bánnitiiéy.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 39.

2. GDyby sie kto bedąc bánnitem zstroną poiednał/ á od niéy sáméy z téy bánnitiiéy kwit otrzymał/ tedy tákowému relaxatio bannitionis z Káncellárijéy nászéy ma bydź dána/ którą nadáléy do dwunaśćie niedźiel po kwićie ma sobie wypráwić: á w tym czáśie v práwá káżdégo bedźie miał locum standi & inscriptiones quasuis recognoscendi.

A iż też spráwy y áktcije ludzkié zwykli iureuicti rozmáitémi sposoby trudnić: przeto ták opátruiemy/ że ná káżdéy instántiiéy/ etiam in ipso bannitionis puncto, bedźie iureuictus powinien inferowáć male obtentum, nie czyniąc o to osobnéy áktciiéy. A w tákiéy mierze ma bydź wolna appellácya ná Trybunał.

Záczym gdy vzna Trybunał dobry on bydź proces/ y bánniowałby iureuictum, iuż tákiému sublátia dawána bydź niema: wszákże po bánnitiiéy tákiéy/ czásu wolnégo dwánaśćie niedźiel bedźie miał iureuictus do compositiiéy cum iureuincente: y zapisy ku vspokoieniu onéy spráwy bedźie mógł zeznawáć/ disponowáć/ przedawáć dobrá swoie/ á kreditorom sie iśćić/ autoritate præsentis Constitutionis mediante: aliâs iesli sie niezgodźi/ iuż ná onym wywołánym Stárostá exekutią czynić bedźie powinien.

A ieśliby in contumaciam ná kim bánnitia otrzymána byłá/ tedy zá pozwániem Stárosty onégo/ y strony przećiwnéy/ przez bánnitá ná Trybunał/ może táką bánnitią znieść/ swym iurámentem/ choćby sublátiiéy iureuictus niemiał.

A gdyby też per definitiuam sententiam, ktorégokolwiek práwá bánnitia znieśiona z kogo byłá/ tám iuż reláxátiiéy z Káncelláryiéy nászéy nie bedźie trzebá.

Tákże gdźieby komu w którymkolwiek práwie bánnicya in contumaciam otrzymána zádána byłá: tedy záraz super ignorantiam illius bannitionis przyśiągszy/ ma mieć locum standi in illo iudicio, á potym onę bánnicyą obyczáiem wyszéy opisánym z siebie złożyć.

Nie

O imániu wywołáńców.

3. Nie máią Stárostowie w Dworzech ßlácheckich wywołáńców imáć/ chybáby im tego dozwolił ßláchćic dobrowolnie: przy ktorym choć pozwolonym brániu/ nie ma sie dźiać ßkodá żadna onému ßláchćicowi/ v ktorégoby był bánnit poimány.

Tenże tám że fo. 36.

A gdyby nie pozwolił/ vczyniwßy protestácyą/ ma vrząd odiecháć/ á práwem o to czynić.

Ale ná inßych wßelákich mieyscách/ wolno ie imáć/ y ná dnie w wieży chowáć/ ad satisfactionem parti. Coż będźie wolno vczynić y stronie iureuincenti, y dáć go do Stárosty do wieże.

A ći ktorzyby wywołáńców w domách swych przechowywáli/ ábo im rády y pomocy dodawáli/ y znimi/ in leuipendium iuris communis, obcowáli: máią bydź pozwáni ad Iudicium Castrense,& sub pœnam complicitatis podpadáć/ salua euasione citati.

O GLEYCIECH. Tit: XXV.

Gléyty Woiewodowie dáć mogą.

1. Vstáwiamy: iż gdy kto przed námi ábo náßymi Stárostą o iáki występek álbo zły vczynek będźie oskárżon/ á ku okazániu swéy niewinnośći przez nas ábo Stároste náßego nie będźie dopuśćzon/ á dla tego przydáłoby sie mu vćiec: á ták żeby tákowé iego vćiekánie niesławy mu nie przyniosło/ tedy ten vćiekáiący przed Náwielebnieyßym w Pánu Chrystusie Oycem Biskupem Krákowskim/ ábo Krákowskim ábo Sedomirskim Woiewodą/ będźie sie świadczył: iżeśmy mu ábo Stárostá náß okazáć niewinność swéy nie chćieli dopuśćić: á ći przerzeczeni ábo Woiewodá náß onéy Ziemie temu vćiekáiącemu może dáć gleyt do dwu Mieśiecy/ y onégo zbiegłégo może chowáć. W ktorym to czáśie tenże Woiewodá v nas ábo v potomków náßych temu zbiegłému niech ßuka łáski/ ábyśmy go ku spráwiedliwośći dopuśćili.

Czego ieśli przerzeczony Woiewodá nie będźie mógł vprośić/ to iest/ iż go nie będźiemy chćieć przypuśćić ku spráwie iego niewinnośći: tedy Woiewódá do Gránic źiemie będźie go powinien doprowádźić: ktory od czásu doprowádzenia Woiewodzkiego przez Rok Ziemi Królestwu obywátelóm żadnych ßkód czynić nie ma: á żoná w dobrách iego w pokoiu on Rok ma bydź zániechána.

Ten Rok gdy wynidźie/ przez ktory czás vstáwicznie ma sie stáráć o łáske náße: á gdyby iéy otrzymáć nie mógł/ á ten to przerzeczony ßkody iákié poddánym náßym poczynił:

Defensores contra metũ Regis vel Capitanei.

Káz. wielki w Wiślicy 1347. La. 35 HL. 228. B/ 147. y 408: HP555.

Statuimus. Quòdsi aliquis coram nobis, vel nostro Capitaneo, de aliquo crimine vel maleficio fuerit accusatus: & ad ostendendum suam innocentiam, per nos vel nostrum Capitaneũ non fuerit admissus: & ob hoc, ipsum fugere contingat: & ne huiusmodi fuga, ad infamiam reputetur, idẽ fugiens coram Reuerendissimo in Christo Patre Episcopo Cracouiensi, aut Palatino Cracouiensi, aut Sandomiriensi, protestabitur: quòd nos aut Capitaneus noster, ad expurgandum ipsum admittere noluimus: & tales prænotati, aut Palatinus noster illius terræ, profugo Treugas duorum Mensium dare poterit: & ipsum profugũ seruare. Infrà quòd tempus idem Palatinus, apud nos vel nostros Successores, eidem profugo quærat gratiam & fauorẽ: vt ipsum ad iustitiã admittamus.

Quæ si prædictus Palatinus non poterit obtinere: quòd eundem videlicet, ad expurgandum suam innocentiam admittere nollemus: extunc Palatinus ad metas suæ terræ illum conducere tenebitur. qui à tempore conductus Palatini, infra annum, terræ, Regno, & terrigenis nocumenta inferre non debebit, vxore suã in bonis suis pacificè infra annum prædictum dimissa in quiete.

Quo anno euoluto, infra quem gratiã nostram semper quærere debeat: & si ipsam inuenire non poterit: & præfatus profugus aliqua nocumenta Regno, vel terrigenis intulerit: propter hoc infamis

non

czynił : zá to nie ma bydź zá bezecnégo mian / áni obywátele Pánstw náßych vłápionégo máią dáć nam ábo Stárośćie náßemu ná śmierć : áni zá to w iáki gniew náß máią przyść poddáni náßy.

A iesli komu sie przyda ze złośći swéy y przez winy vćiec / y niechćieć bydź posłußen práwá / á vćiekßy czynilby obywátelóm y Królestwu ßkody : dobrá iego nieruchomé (wyiąwßy opráwę żony iego) komorze náßéy ná wieki niech będą oddáne : á ruchomé miedzy nas y przełożoné náßé ná poly máią bydź rozdźielone.

A iesli będźie poimán przez kogokolwiek / niech będźie ná łásce náßéy : áni dla poimáia onégo nie ma bydź żaden gniew / áni nieprzyiaźn od przyiaćioł iego skryta ábo iáwna : á żoná iego przy opráwie ostánie / iáko wyßéy iest nápisano : ábo one będźie iéy wolno przedáć.

non debet reputari : nec ipsum per terrigenas captum, ad mortem nobis aut nostro Capitaneo dare tenebũtur : nec propter hoc indignationẽ aut offensam nostram, incurrant terrigenæ supradicti.

Si verò maliciosè & absq; culpa, contigerit aliquem profugere : & iuri parere noluerit : & profugiendo, nocumenta Regno, aut terrigenis intulerit : bona ipsius immobilia, præter dotalitiũ vxoris, Cameræ nostræ perpetuò applicetur : mobilia verò inter nos & Barones nostros, per medium diuidantur.

Et si captus fuerit per quempiã : in gratia nostra consistat. nec propter captiuitatem eius, per amicos debet aliqua indignatio vel inimicitia occulta vel manifesta suboriri. Vxor verò eius in Dotalitio remanebit : prout superiùs est notatũ : vel illud vendendi liberã habeat facultatem.

Gléyty máią bydź dáne tym co o nie proßą.

Ian Olbr. 1496. Laski 100 HL 229 / 409. HP 556

2. Iż częstokroć przydawa sie obywátelóm Królestwá / zá przygodą przypadáiącą / ábo dla nieprzespieczenstwá żywotá z Królestwá z potrzeby wyiácháć : ták áby Máiestat Królewski o niespráwiedliwość łżon nie był / chcemy / vstáwiámy y skázuiemy : áby obywátelóm ßláchćicóm ábo też prostégo rodu oboiéy płći ludźióm / którégobykolwiek stanu ábo dostoienstwá byli (którzy dla przespieczenstwá osób swych y zá potrzebą z Królestwá wyiádą) Gléyt y vprzespieczenie przez nas y potomki náßé było dáne tym / którzy o nie proßą : áby w swobodźie pospolitéy będąc / álbo sie spráwowáli / ábo spráwiedliwośći prośili / álbo też oskárżeni będąc vspráwiedliwiáli sie.

Omnibus profugis publica fides est danda.

Item quoniam contingit sæpiùs regnicolis, casu contingente, aliâs propter insecuritatem vitæ, extrà Regnum necessariò egredi : idcirco ne dignitas Regia, per iniustitiæ culpam profanetur, volumus, statuimus, & decernimus : vt Regnicolis, Nobilibus, vel Plebeis cuiuscunq; status & cõditionis existentibus, sexus vtriusq;, in securitate personæ, casu quocunq; eis contingente, & istud exigente, extra Regnum se conferentibus, saluus cõductus & affidatio, per nos, & Successores nostros, dari debeat petentibus. vt sub libertate publica, vel se expurgarẽt, vel iustitiam peterent : eamq; ex se redderent accusati.

Gléyty od Stárostów dawáne bydź nie máią sługóm przećiw Pánóm.

Alex. w Rá. 1505 La. 116 HL. 229 / 409 HP 556

3. Gdy sie skárżyli Prełaći y Pánowie Wielkiéy Polski / iż z nieiákim despektem y obelżeniem ich do tego czásu Stárostowie Poznánscy gléytowné listy kmiećióm ich y poddánym zwykli dawáć : vstáwiamy zá spólnym zwoleniem : áby nápotym / Prełáckim / Pánskim / y inych obywátelów náßych poddánym / Kmiećióm / Mieśczánóm / ábo sługóm / Stárostowie mieysc

Capitanei tamen saluos conductus subditis cõtra Dominos ne dẽt.

Conquerentibus Prælatis & Proceribus, Maioris Poloniæ, quòd cum quodam despectu & leuitate eorum hactenus Capitanei Posnaniẽses saluos conductus, kmethonibus illorum & terrigenarũ dare consueuerant : statuimus communi consensu : Quòd de cætero, Prælatorum, Baronum, Procerum, & terrigenarum nostrorum subditis, Kmethonibus, Ciuibus.

mieysc gléytowných listów nie dawáli: ále skázuiemy/ áby w przypádłych rzeczách do práwá pospolitégo vćiekáli śie kmiećie/ y inni ktorzy śie skárżą: á ták áby od práwá kożdemu obroná byłá powinna.

uibus, Oppidanis, aut seruis, Capitanei locorum saluos conductus dare non debeant: sed ad ius commune, in euentibus recurrendum decernimus kmethonibus talibus, & quibuslibet conquærentibus: sic vt cuiq; iuris patrocinium debebitur.

Gléyty ábo żelázne listy sam Król tylko dáie, y to miedzy Mieszczány tylko przećiw mieszczánóm, nie poddá nym przećiw Pánóm.

SALVVS CONDVCTVS, Subditis contra dominos vel eorum subditos dari non debet, tantum inter ciues.

4. EX mutuo colloquio, ac consensu Dominorum Consiliariorum & petitione Nunciorum terrestrium, sic est constitutum: Quia literæ publicæ fidei, aliâs żelázne listy/ & salui conductus, amplius dari non debent à nobis, famulis contra dominos illorum, status & ordinis militaris, nec etiam contra subditos illorum, in damnum eorundem: sed Nobis & Consiliariis nostris, liberum erit hoc facere tales videlicet literas dare subditis nostris status ciuilis contra ciues, iuxta arbitrium nostrum: tamen contra nobiles & subditos illorum, nullas dabimus.

Sigis. Crac. 1543. HL. 229/ 409.

Ten statut iest ápprobowány, nie zábraniáiąc iednák zakłádów, Nobili cótra Nobilem, *miedzy ßláchtą y miásty królewskimi.* Articulo,

O NIEDAWANIV GLEYTOW.

5. STátut anni Domini 1543. O niedawániu Gléytów/ ßługóm y poddánym przećiw Pánóm: iáko mieszczánóm/ ták generaliter omnibus incolis cuiuscunque ciuitatis, y priwatnym osobam przećiw ßláchćicóm/ y ich poddánym/ ápprobuiemy: y żeby té gléyty nie były wiecéy z Káncellárijéy náßéy wydawáne/ wáruiemy wiecznémi czásy. A ßákże Nam będźie wolno dawáć gléyty miedzy Stárostámi y dźierżawcámi/ á miedzy mieszczány y kmiecmi náßémi królewskimi.

Zyg. III. w Krák. 1588. fol. 25.

Tákże też tym nie zábraniamy dawánia zakłádów náßych/ nobili contra nobilem, tákże miedzy ßláchtą á osobámi mieyskimi miast náßych y duchownych/ specifikuiąc iednák osoby. O ktoré zakłády forum ßláchćie niema bydź iedno w źiemstwie/ & per appellationem ná Trybunale.

Tákże też literæ moratoriæ, aliâs, żelázne listy/ mieszczánóm y Żydóm przećiwko ßláchćie zstrony nieplácenia długow/ niemáią bydź dawáne.

A gdźieby co in contrarium z Káncellárijéy było wydano/ tedy to ma bydź irritum & inane. A miedzy mieszczány/ y inßémi osobámi/ niemáią bydź bez słußney y w práwiech opisáney przyczyny przez Káncellárią dawáne.

Gléytowne listy práwu przećiwne, niewáżne.

6. Listy gléytowné żadné/ ktoréby były práwu pospolitému przećiwné/ niemáią bydź dawáné: á ieśli kto ie otrzyma/ niech nikczemné będą.

Saluus conductus secundùm statuta detur.

LIteræ publicæ fidei, seu salui conductus, aliâs Gléyty/ nullæ quæcunq; contrariæ iuri & statuto essent, dari debent: & si quis eas obtinuerit, hę sunt nullæ.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 229/ 410. HP. 557.

Gléyty dáne, obwołáne bydź máią.

7. Aby ná obie stronie okolo gléytowéy przespiecznośći onych/ ktorym nieprzyiáźni bywáią opowiedáne/ było obwárowano/ á iżby ći/ ktorym karánie przynależy/ potwarzmi gléytownych listów niewinnie

Saluus conductus publicetur.

VT in vtramq; partem, circa rationem salui conductus, & securitati eorum quibus inimicitię denunciantur, prouideatur: vt illi, quos pœna manet, salui conductus calumniis non inuoluant innocentes, statuimus:

Zyg. w krá. 1539 HL 229 B/ 410. HP 557.

winnie nie byli wikłáni: skázuiemy / áby w winę żadnego gléytowneg listu żaden nie wpadał / iedno zá tákowym gléytownym li stem / który będzie obwołan / y któryby sie im iáwnie bronić chciał.

tuimus: vt nullius salui conductus pœna incurratur: nisi qui fuerit publicatus, & qui illo velit sese palàm tutari.

O ZASTĘPCACH. Tit: XXVI.

O zastępcách w rzeczách dotkliwych, ábo nie dotkliwych.

Kaz. wielki 1347. La. 13 B. HL 90/ 163. HP 493

I. Przydawa sie to / iż gdy niektórzy o niektóre złé vczynki álbo występki przed Nas do przesłyszenia nászego bywáią wyzwáni / tedy álleguią Pány ábo swé przełożoné: iż zá władzą y roskazaniem swych pánów ábo przełożonych tákowych złych rzeczy y występków dopuścili sie: y było to niektórych czásów przećiwko rozumowi chowano: iż tákowi złoczyncy przez tákowé miánowánié od kaźniéy bywáli wyswobodzeni: ále iż tákowé miánowánié zámyka w sobie błąd nieznośny / á to z téy przyczyny: iż práwie iáśnie przećiwia sie roskazániu Bozkiému.

A ták My máiąc ná to baczenié / iż występki tylko náśláduią y obowiezuią té którzy ie vczynili: á iż wedle vstáwy świetéy miánowánié we złych vczynkách nie ma mieyscá / áni wyswobodza tego / który będąc występnym vkázuie złoczyncę / vstáwiamy: Iż pozwáni o którékolwiek złé vczynki ábo występki / w nászym sądzie niech będą sądzeni / y odpowiedáć bywáią powinni. A gdy będą przekonáni / zásłużoną winą niech będą karáni / nic niebacząc ná przerzeczoné miánowánié: choćby też w tym przywileymi nászémi ábo nászych przodków byli opátrzeni: które ile ku téy sprawie iáko obiedliwé psuiemy / nikczemné czynimy / y názad odzywamy.

A tákowi w dziedźicznych y inych sprawách pozwáni y miánowáni v sądu nászego / á iesli nászego sądu zechcą sie vchronić niechcąc ná sie bráć tákowych spraw: tedy skázuiemy / iż od tego czásu przerzeczeni pozwáni / ktoregobykolwiek stanu y záwołánia byli / będą miáni zá práwem zwyćiężoné.

Consuetudo

Euictiones in criminalibus.

Contingit etiam, quòd dum aliqui pro quibusdam criminibus & delictis, ad nostram audientiam euocantur, nominant dominos, & quoslibet ipsorum superiores: allegantes, quòd autoritate & mandato suorum dominorum & superiorũ, huiusmodi crimina & delicta commiserunt: verùmtamen quamuis aliquibus temporibus contra rationem fuerit obseruatum: quia huiusmodi malefactores, per eandem nominationem, à pœna liberabantur: quæ nominatio continet in se errorem intollerabilem: ex eo, quòd directè contrariatur præcepto diuino.

Proinde nos attendentes, quòd peccata teneant suos tantummodò Actores: & secundùm Canonicam æquitatem, nominatio in delictis non vendicat sibi locum: nec liberat delinquentem, ostensio autoris delicti: Statuimus, quòd citati pro quibuslibet delictis & criminibus, in nostro iudicio iudicentur, & respondere teneantur: & conuicti debita pœna puniantur: non obstante, prædicta qualibet nominatione: etiamsi super hoc priuilegiis nostris vel nostrorum prædecessorum essent cõmuniti: quæ quantum ad hoc, tanquam perniciosa, & erronea, cassamus, irritamus & reuocamus.

In hæreditariis verò & aliis quibuslibet quæstionibus citati, & in nostro iudicio nominati, tales, si nostram iurisditionem declinare voluerint, nolentes easdem quæstiones in se recipere, decernimus: quòd extunc prædicti citati, cuiuscunq; status & conditionis existant habeantur pro conuictis.

At si ex munimentis, in termino ab reo productis, apparet: cum posse habere euictorem: vel etiam in quauis alia causa, prouocaret quis ad ipsum euictorem, sibi in genere similem: ad conueniendumque illum dari sibi peteret Dilationem: eadem Dilatio detur ipsi: idque ad terminos, per vnos terminos, ad conueniendum scilicet ipsum euictorem. Qui quidem nisi personaliter se, coram illo iudicio, in termino legitimo sistat:

stat: & onus causæ, seu citationem, in se recipiat: in reum actio est dirigenda. Quòdsi etiam euictor citationem recipiat: Actor tamen principalem non omittit. si videlicet euictor non fuerit soluendo iudicato.

Zastępcá iesli stánie, á pozwánègo zástąpi, odpowiedáć winien: ináczey pozwány odpowiádáć ma.

2. Ilekroć v sądu w spráwách dotkliwych/ ábo w ktorychkolwiek inych wielkich y máłych kto będźie obwinion/ á potym páná/ ábo złoczyńce/ ábo towárzyszá będźie miánował/ y będźie twierdźił/ że zá iego roskazániem to vczynił/ á on miánowány w tey spráwie przyszedszy wyswobodźi ji twierdząc/ iż vczynił zá ieg roskazániem: vstáwiamy/ iż on pozwány wolno od sądu będźie mógł odeyśdź: á tákowa spráwá ma być przećiwko pánu y spráwcy tego złego vczynku obrocona: ktory wnet y záráżem będźie powinien odpowiedáć: aliâs, pierwszy on pozwány odpowiedáć niech będźie przymuszon.

Euictio conceditur: si is, qui euincit: præsentem se sistit: & continuò respondet.

Quotiescunq; in iudicio, in causis criminalibus seu quibuscunq; aliis, magnis & paruis, quispiam conuentus fuerit: qui dominum aut criminis autorem nominauerit: aut socium, eiusque mandato se fecisse affirmauerit: & ille tunc principalis, veniens ad iudicium ipsum liberabit, asserens ipsum id fecisse suo mandato: Statuimus: quòd ille citatus, liberè à iudicio discedere poterit: actioque huiusmodi dirigi debebit, contra dominum, & criminis auctorem, qui protinus & ex continenti respondere teneatur: aliâs, primus ille qui citatus est, respondere compellatur.

Káz. 1347. La. 38. HL. 90. B/ 164. HP. 494.

Iesli nie zástąpi, winę odkłádáć pomocnicy winni.

Pátrz niżey w Częśći ósmey tychże kśiąg Sadowych. Tit: 2. lege 10. Iesli kto etc.
O zástępcy dobr Królowskich masz wyszey fol. 93. lege 9. To też.

O DŁVGACH Y DŁVZNIKACH.
Tituł XXVII.

O dług ábo o dźiedźictwo, ábo o które rzeczy nie zápisáne, kto śię chroni, sądu, rzecz do powodá tráći.

Práwo. I.

Acz w wielu rzeczách prędkość bywa zálecána: wszákże táka prędkość w Sądźiech y w odpráwowániu rzeczy zá słusznémi przyczynámi niéma być chowána/ ále ráczey zwłóczona y rozprzestrzeniona z tey przyczyny: iż Sędźiemu wszytkiego śie dostátecznie dowiádowáć przynależy.

Vstáwiamy tedy: iż gdy kto o głowną ábo dźiedźiczną rzecz/ pierwszym/ wtórym y trzećim rázem bywá pozwan á nie stánie/ y od Sądu nie posłusznie ná Roku sobie náznáczonym chronić śie będźie: tedy dla nieposłuszeństwá tákiego pozwánego powodowa stroná ná trzećim Roku záwitym przez Sędźiego będźie dopuszczona zá skázániá iuż skonczoną w prawdźiwé dźierżenié tákowego

De his qui pro hæreditate aut debitis citantur.

Licèt in pluribus casibus celeritas cōmendetur: tamen eadem celeritas in Iudiciis & causis expediendis rationabiliter quandoque non est obseruanda: sed potius amplianda & dilatanda: ex eo, quod iudicantem cuncta oportet rimari.

Ideoque statuimus: Quòdsi aliquis super capitali hæreditaria quæstione, primò, secundò, & tertiò citatus non comparuerit: à Iudicioque se contumaciter in termino sibi assignato absentauerit: tunc ob contumaciam eiusdem citati, actor in termino tertio & peremptorio, per Iudicem admittatur, sententia definitiua mediante in veram eiusdem hæreditatis possessionem, & ab omni Iure eiusdem hæreditatis, & ipsius qualibet venditione, per Iudicis

Káz. wielki w Wiślicy. 1347. La. 16 HL 38. 94./ 68. y 81. y 113. HP. 523.

tákowego dźiedźictwá: y od wßelkiego prá wá dźiedźictwá/ y onégo ktoregokolwiek przedánia/ przez Sędźiego skazánié pozwá ny ma bydź skazan/ y opowiedźian że od= padł.

Ale ieśli będźie rzecz osoby śie dotykáiąca/ iáko o dług pieniężny/ ábo o ktorekolwiek rzeczy zastáwné/ á ná pierwßym/ drugim/ trzecim roku pozwány wzgárdźi/ ábo ná roku sobie náznáczonym omießka stánąć: skázuiemy/ iż ná ten czás/ ten ktory po życzył ná ktorekolwiek zástáwioné rzeczy/ iuż po pewnym roku przez Sędźiego náznáczonym będźie wolen oné rzeczy zastáwné rozßáfowáć/ y oddálić: wßákże ták: ieśliby zá przerzeczonym skazániem Sędźiego rzeczy zastáwné rozßáfowáné y oddaloné ználázłyby śie bydź mnieyßéy ceny gdy ie rozprzedawano/ á niżli pieniądze ktoré dano ná zastáwe ábo ich wierzono.

Ale gdyż ten pożyczáiący prosto nie bioręc żadnego rękoiemstwá w wietßéy summie pieniężnéy zakład wźiął: tedy ná zakłádźie przestáć ma/ á niema téy ßkody swéy nikomu przyczytáć iedno sobie: iż ták máły zakład zgołá wźiął.

Ale ieśli ten/ ktory pieniedzy pożyczył: to sobie obwárowал przy pożyczániu pieniedzy/ ktoreby były wietßéy ábo mnieyßéy ceny/ ieśli zá mnieyßé pieniądze rzeczy zastáwné sprzeda/ ábo oddali: Sędźia ma skazáć temu/ ktory pieniedzy pożyczył: áby summe wypełnił te/ ktoréy pożyczył.

A ieśli zá wietßą summe rzeczy zastáwné przedał/ ostátek cobykolwiek było nád summe pożyczáną/ temu ktory pożyczył/ będźie powinien wróćić.

dicis sententiam reus decernatur, & pronuncietur cecidisse.

Si autem quæstio erit personalis, puta pro pecunia debitâ, aut quibuscunq; rebus obligatis, & primo, secundo,& tertio termino citatus contempserit vel in termino parere neglexerit sibi assignato, Decernimus: Quòd tunc creditor quarumlibet rerum obligatarū, sibi post certum terminum per sentētiam Iudicis præfixum, distrahendi & alienandi, auctoritate Iudicis, plenam habeat facultatem: ita tamē, quòd si auctoritate præmissa res obligatæ, distractę & alienatę, minoris valoris inueniantur & existant tempore alienationis, quàm fuerit pecunia obligata seu credita: & ipse creditor, pro summa pecuniæ, per ipsum simpliciter & sine aliqua cautione credita, vadium receperit; sufficiat creditori vadium, qui nulli alteri quàm sibiipsi, quòd simpliciter vadium acceperit, imputabit.

Sed si conditionem creditor apposuerit circa res obligatas, maioris vel minoris quantitatis, si pro minori pecunia res obligatas alienauerit; debitor, per Iudicē decernatur, creditæ pecuniæ summam adimplere.

Si verò pro maiori summa res alienauerit obligatas, residuum quicquid fuerit vltrà summam creditam, debitori creditor restituere teneatur.

O dźiedźictwo ábo pieniądze ieśli ná záwitym roku nie stánie, dźiedźictwo tráći.

Kaź. wielki w Wiślicy 1347. La 8 leg. Cum omnis. HL 5, y 92/9. y 166. HP 522.

2. Jeśli kto pozywa kogo do Sądu o dźiedźictwo/ ábo o pieniądze zastáwné/ y onégo do Sądu wyzwał/ á pozwány ná Roku záwitym nie stánie: tedy powodowa stroná zyśćze rzeczoné pieniądze ábo dźiedźictwo/ wßákże pieniądze pozwanemu wróćiwßy.

Exemptio bonorum hæreditariorum.

Si quis ad Iudicium citat aliquem, pro hæreditate, aut pecunia obligata: & ipsum ad Iudicium euocauit: & si tunc Reus in termino peremptorio nō parebit: Actor lucrabitur nominatam pecuniam, aut hæreditatem, pecunia nihilominus restituta.

Dźiedźic pozwány iákoby zastáwą imienié trzymał, świádkámi odwiéźdź śie ma.

Włád. iág. w Krá. y w Wár. 1423. La. 44. HL 183/326 HP 522.

3. Dla zámknienia drógi potwarzom ták przez Nas iest opátrzono. Iż ieśliby

De possessore ad probationem admittendo.

Ad præcludendam viam calumniis, per Nos prouisum est: quòd si quis vellet quempiam, pro hæreditate impetere dicendo, possessionem eandem in obligatione

śliby kto chćiał komu o dźiedźictwo trudność zadáwáć/ powiádáiąc/ iż ten który w dźierżeniu iest/ w zastáwie to dźierży y w nim śiedźi: które sná słusznie y wolnie dźierży. Tedy w tákowey rzeczy ten/ który iest w dźierżeniu/ odepchnąwszy powodá ku dowodowi z świádki niech bedźie przypuszczon: á zwłaszczá gdźie oboiá stroná listów y słusznych świádectw ná tákowé dźerżenié nie bedźie miáłá: tedy w tákowey rzeczy tego/ który dźierży/ dowód niech bedźie przypuszczon.

tione aut pignoratione possidere,& tenere: quàm fortassis legitimè & liberè possidet. quòd tunc possessor, Actore repulso, ad probationem testium admittatur: & maximè vbi vtraque pars literatoria & legitima testimonia, super huiusmodi possessionem non habuerit. In tali itaque casu, possessoris probatio admittatur.

O dług nie zápisány przyśięgą śie odwieść może.

4. Też kto komu pieniedzy pożyczy/ á zapisu nie máiąc pozowie dłużniká: tedy dłużnik ábo pozwány przyśiągszy/ ma bydź wolen od vpominánia y od płácenia długu.

Qui mutuant, nec habent Inscriptionem, iuramento negantis, absoluuntur.

ITem, si quis alicui pecuniam mutuauerit: in Inscriptionem non habuerit: citaueritq; mutuarium: tũc mutuarius, aliâs citatus, iuramento præstito, ab instantia petentis,& debiti petitione absoluetur.

Zwyc. śie. Krák. 1505. La. 123. B. HL.166. B/297. HP525.

O rzecz ábo o dług zápisány, á nie dosyć czyniąc, wwiązánie w máiętność puśćić ma.

5. Gdy kto bedźie pozwan o ktorąkolwiek rzecz/ o którą śie nie zápisał: ten który iest pozwan/ nie chcąc śie dáć vszkodźić dáie przy Sądźie wwiązánie: tedy ma bydź przyięté w wiązánié przez tego który pozywa.

Ale ieśli kto bedźie pozwan o rzecz ábo o dług zápisány/ ták iż zapis vczynił/ że miał zápłáćić główny dług/ nie dáiąc wwiązánia wedle swego zapisu: tákowy pozwány nie dosyć czyniąc/ ieśliby chćiał dáć powodowi wwiązánie/ którego śie odpisał: tedy ma bydź skazano/ iż pozwány nie ináczey iedno z troiáką winą trzech grzywien w wiązánié dáć ma w długu/ áż do dosyć vczynienia ták zá główny dług/ iáko też zá winy. Które wwiązánie powodowa stroná z winą troiáką trzéch grzywien bedźie powinná wźiąć.

Pro re qualibet,& debito inscripto, bona dentur.

ITem cùm aliquis citatus fuerit pro quacunq; re, pro qua non inscripserat se: ipse autem citatus nolens admittere se damnificari, dat circa iudiciũ intromissionem: tunc suscipienda est intromissio, per citantem.

Zwyc. La. 124 HL 71 B/129. HP. 525.

Sed si citatur aliquis pro re, vel pro debito inscripto: sic quòd inscriptionẽ fecerat, quia debuit soluere, non dando intromissionem: sed principale seu originale debitum soluturus esset, prout se inscripsit: talis si citatur, in termino non satisfaciens, si intromissionem Actori dari vellet: Cui dandæ intromissioni, citatus in sua inscriptione abrenuaciauit: decernendum est, quòd citatus non aliter, quàm cum triplici pœna triũ marcarum intromissionem dabit in re debita vsq ad satisfactionem, & pro ipsa re principali & pro pœnis faciendam, quàm intromissionem Actor cum triplicata trium marcarum pœna, recipere teneatur

Kupcy długów swych od ślachty, niż trzy látá wynidą, vpomináć śie máia masz niżey w księgach osmych, parte 3. Tit 1 lege 8. Státut o Reiestrách.

O RĘKOYMIACH. Tit: XXVIII.

Rękoymia pociągniony do práwá o dług zápłácony bliższy do odwodu.

1. Mikołay Máćieiowi pożyczył dźieśieć

Si fideiussor dicat soluisse creditori.

NIcolaus Mathiæ mutuauit decem marcas:

Kázim. w Wiśli. 1347 La. 29. HL. 94. B/170. HP. 527.

dziesięć grzywien / zá które Máciey dał Wáwrzyncá rekoymię: á po kilku dni ten Máciey dłużnik temu Mikołáiowi / który pożyczył / w niebytności Wáwrzyncá rekoymie té pieniądze zápłácił / y ták o był powinien wrócił. Zá czásem potym przerzeczony Mikołay / który pieniedzy był pożyczył / pociągnął Wáwrzyncá rekoymię do Sądu y do spráwy: á iż tenże rekoymia v Sądu stánąwszy twierdził / iż przerzeczoné pieniądze przez Máciela dłużniká były zápłácone: My w tákowey rzeczy skázuiemy / áby to było dowiedziono / iż zápłátá się stáłá.

cas: pro quibus Mathias Laurentium fideiussorem dedit: & post aliquot dies, idem Mathias debitor ipsi Nicolao creditori in absentia Laurentii fideiussoris, eandem pecuniam exsoluit, & vt debuit, restituit. Tempore verò procedente, prædictus Nicolaus creditor Laurentium fideiussorem præfatum traxit, pro dicta pecunia ad Iudiciũ, seu ad causam. Et quia idem fideiussor, in iudicio constitutus, asserebat prædictam pecuniã per Mathiam debitorem principalem fuisse persolutã, Nos in tali casu decernimus, probandam factam solutionem.

Rękoymiá świádki pokonáć ma te°, zá kogo ręczył, gdyby długu przał.

Tenże La. 38. HL. HP. támże.

2. Też vstáwiamy: Iż kożdy rekoymia / gdy ten przy zá kogo ręczył / ieśli dług będzie dwádzieściá grzywien / sam: ieśli czterdzieści / sámowtór: á ieśli w więtszey summy pieniedzy / sámotrzeć ten dług / zá który rzeczono / rekoymia y dwá inni drudzy własnémi przysięgámi potwierdzą.

Też skázuiemy: iż żaden rekoymia zá onégo zá którégo ręczył / v Sądu koniá ábo wołu niech nie obowiezuie: bo ieśli obowiąże / ku nágrodzeniu szkód ten który winien będzie powinien: á zwłaszczá gdy to z iego woley poszło.

Rękóymia o máły dług ćiąża vchodźi, á o wielki máiętnośćią dłużniká záręczonégo płáći.

Tenże La. HL. támże / 169. HP tám że.

3. Iż zá łácnym obowiązániem do wielkich szkód częstokroć ludźie przychodzą / tedy z práwá to ma bydź dzierżano: iż gdy kto ręczył zá którégo swego przyiaciela zá pewną summę pieniedzy które° mieszczáninowi / ábo komukolwiek innému którégokolwiek stanu ábo dostoieństwá będącemu: á gdy on nie płáći ná Roku / który przyszedł y ná czás postánowiony: rekóymia nie ma bydź dla tego do gospody wiedźion / ábo szkody iákié ćierpieć ku skáźie tego / który nie płáći: Ale ieśli iest máły dług / niech ćiąża będźie daná: á ták niech będźie rekoiemstwo rozwiedźiono. Ale ieśli iest wielki dług / máietność dłużniká zá coby stał dług / przez rekoymię niech będźie wźięta: y dána temu / któremu dáć dług iest powinien.

Fideiussor conuincit principalẽ vario modo, pro varijs summis.

PRæterea statuimus: Quòd quilibet fideiussor, illo negãte, pro quo fideiussum fuerit, si debitum fuerit viginti marcarum, solus: si verò fuerit quadraginta, metsecundus: in maiori verò pecuniæ quantitate, mettertius ipsum debitum, pro quo fideiussum fuerat, fideiussor & alii duo firmabunt, propriis iuramentis.

Etiam decernimus: quòd nullus fideiussor pro illo, pro quo fideiusit, in iudicio equum vel bouẽ obliget. aliâs, si obligauerit: ad restaurationem damnorum, principalis debitor procedet; si præsertim processerit de eius voluntate.

Fideiussor cõuicto debitore iudicialiter, det eius pignus creditori.

QVia ex facilitate obligationis, ad magna damna plerunq; homines deueniũt, iure tenendum est: Quòd si quis fideiussit pro aliquo suo amico pro certa pecuniæ quantitate, alicui Ciui, vel alteri cuicunq;, cuiuscunq; status vel conditionis existat: illo tunc non soluente, in termino adueniente & statuto, fideiussor non debet propter hoc, ad hospitium in obstagium subintrare: aut aliqua damna facere, non soluentis in destructionem. Sed si est paruum debitum: detur ei pignus, & distrahatur. Si autem magnum: possessio debitoris, pro valore debiti, per fideiussorem apprehendatur: tradaturque illi, cui debitum dare tenetur.

Rękoiemstwá słowne do Roku y ßeśći Niedźiel trwáią: potym do Akt wpisáne, ábo przed Królem zeznáne być máią.

4. Częstokroć doświadczyliśmy śie iż wielkie spory y zwády wszczynáią śie miedzy poddánymi náßymi ztąd: iż było nie pewno/póki moc miáło mieć rekoiemstwo słowy vczynione. Chcąc tedy te wątpliwość obiáśnić/ vstáwiamy zá prośbą y rádą Rad y Posłów Ziemskich: áby tákowe rekoiemstwá słowne vczynione zá rzeczy ábo zá summy y zá vmowy którekolwiek nie dłużey miáły moc/ iedno przez ieden Rok y ßeść Niedźiel: w którym czáśie tákowe rekoiemstwá przez onęż rekoymie do Akt Grodzkich/ábo Ziemskich/ábo náßych Królewskich niech będą wpisáne. ábo przed námi zeznáne. Abowiem ták wpisáne otrzymáią moc słußney własnośći wedle zwyczáiu Ziem y praw Grodzkich.

Fideiussionis verbalis præscriptio.

Sæpè fieri edocti sumus multas contẽtiones & controuersias exoriri, inter subditos nostros, ex eo: quia fuit incertum, quoad robur habitura esset cautio verbalis, per fideiussores verbo tenus facta. Volentes igitur eam dubietatem declarare, statuimus, Cõsiliariis & Nunciis terrarum ita petentibus & consentibus: vt huiusmodi fideiussiones, verbo tenus factæ, pro rebus seu summis & contractibus quibusuis, non vlterius robur firmitatis obtineant: duntaxat per vnum annum & sex septimanas, quibus currentibus huiusmodi fideiussiones, per illosmetipsos fideiussores, ad acta Terrestria Castrẽsia, siue nostra Regalia inferantur, aut coram nobis recognoscãtur. Tũc enim sic ingrossatæ, robur debitæ obtinebunt firmitatis: secundùm terrarum & Iurium Castrensium consuetudinem.

Zyg. w Krá. 1540. HL. 94. B/171. HP. 528.

Rękoiemstwo poddánych Woiewodztwá Płotckiego.

5. Na żądánie Posłów Woiewodztwá Płotckiego/ ktorzy przed námi przekłádáli wielkie niepożytki y częste rostérki: ktore rostą z rekoiemstwá poddánych ich/ ktore do tego czáśu zá pewnym przywileiem miedzy sobą dźierżeli/ pozwoliliśmy tego im: iákoż pozwalamy/ y z wolą Rad náßych á Posłow ziemskich vstáwiamy: áby tákowy przywiley/ iáko ji byli sobie dobrowolnie przyieli/ y to rekoiemstwo exnunc vstáło/ y dáley trzymano nie było/ porownywáiąc ie w tym z inémi Woiewodztwy Koronnémi.

Zyg. Aug. w Wárß. 1563. HP. 528.

Rękoiemstwo poddánych ziemie Sochácżewskiey

6. Iż Posłowie ziemie Sochaczewskiey prośili/ áby rekoiemstwo poddánych miedzy Rycérztwem ziemie ich vstáło/ chcąc śie w tym porownáć z inémi ziemiámi Woiewodztwá swego/ y inych Woiewodztw w Koronie náßey: tedy my im tego pozwalamy/ y vchwałą Seymu tego rekoiemstwo to ábroguiemy.

Tenże w Piotr. 1565. HP. támże.

KSIĄG PIĄTYCH, CZĘSC OSMA.

O wykonániu ſpraw Sądowych.

O DEKRECIECH ABO ZDAwániu. Tituł Piérwſzy.

Dekretá Séymu Lubelſkiégo y Piotrkowſkiégo.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. 74. B.

Prá- wo. I.

DEkretá wſzytki Séymu Lubelſkiégo y Piotrkowſkiego/ ták około Frymárków/ iáko y inſzych liſtów y ſpraw wſzytkich/ przez Nas przy Rádách náſzych y Deputáciéch od Poſłów ziemſkich w ſpráwie exequuciiéy vczynioné/ do Powiátów/ Woiewództw odeſłáné/ y do Vrzędów wpiſowáné y obwołáné bydź máią. Ták iáko ſie to o Wárſzáwſkich iuż ſtáło. A ktoby ich tu potrzebował/ áby mu były wydáné z Káncelláriiéy zá pieczęcią Koronną.

Zdánia Sądowné w kśięgi wpiſáné bydź máią máſz wyſſéy fol: 504. lege 1. Téż vſtáwiamy ꝛc.

Zdány zárázem v Sądu iśćić ſie ma.

Káz. wielki 1347. La 9 HL55. y113/ 99. 202. HP 497.

2. Iż práwem zwyćiężony ieſt powinien doſyć vczynić temu/ który práwo przewiodł o zaſtep y o rzeczy zdáné: tedy tákowy od ſądu niéma piérwéy odyźdź/ ážby doſyć vczynił o co ieſt zdan.

Ale iż niektórzy nieposłuſzeńſtwem y vporem vwiedźieni/ niewiedźieć którym vmyſłem od ſądu odchodzą po zdániu/ nie czyniąc doſyć zá dług tym którzy z nimi o to czynią: dla tego chcemy/ áby tákowi nieposłuſzni złośći ſwych pożytku nieodnośili: gdy będą v ſądu práwem przekonáni/ ſwym przećiwnikóm niech do rąk związáni będą oddáni. A ieſli w więźieniu będąc vciekną z ich mocy/ niech iuż będą wolni od wſzelkiégo długu y obowiązku: wyiąwſzy dług złodźieyſtwá/ który záwżdy v ſądu zdáni będą powinni zápłáćić.

Zdánie nieſpráwiedliwè áreſtowánè bydź ma.

Zwyc. 1505 La. 124. HL 54. B/ 98. HP. 496.

3. GDy kto kogo zda nieſpráwiedliwie/ zdány niech áreſtuie zdánié w kśięgách.

A ieſli pozowie o nieſpráwiedliwé zdánie/ tedy on który ták zdał/ ma zápłáćić winę trzy grzywny: á zdánié wypiſáć z kśiąg. A ieſli

Condemnati in iudicio illicò ſatisfaciant.

QVia victus tenetur victori ſatisfacere, de euictione, & condemnatis: neque de iudicio prius recedat: niſi ſatisfaciat pro eo, pro quo eſt condemnatus.

Quidam tamen rebellione, aut inobedientia ducti, neſcitur quo animo recedunt de iudicio condemnati, pro debito nullam ſatisfactionem aduerſariis impendentes: Quapropter volumus: quòd tales inobedientes, de malitia ipſorum cõmodum non reportent: quia poſtquàm conuicti fuerint in iudicio, ad manus aduerſariorum ſuorum ligati tradantur. Et ſi in captiuitate manentes effugerint, à poteſtate eorum ſint liberi & abſoluti, ipſo facto: & omni debito, quod tenentur & obligãtur. preter debitum furti, quod ſemper condemnati ſoluere tenebuntur.

De iuſtè & iniuſtè condemnatis.

ITem, dum aliquis aliquem condemnauerit iniuſtè, condemnatus areſtabit condemnationem in libro.

Etſi citauerit pro iniuſta condemnatione: tunc ille qui ſic condemnauit, debet luere pœnam triũ marc. & condemnationẽ deſcribere de libro. Sed

A ieśli zdány nie árestowałby zdánia: tedy on / który zdał / może wypisáć okrom winy.

Sed si condemnatus non arestauerit cōdemnationem: tunc ille, qui condemnauit, potest describere sine pœna.

O zdawániu w przezyſkách ábo o przytknieniu v ſądu.

De citandis verbaliter in iudicio, aliâs, de tactis.

4. Gdy kto dotkniony odeydzie od práwá / ma bydź ſkazan w przezyſku w tym / o co dotknion ieſt: ále ieśli o winę będzie dotknion / á odeydzie nie dosyć czyniąc zá winę / tedy drugą winę przepádnie / to ieſt / trzy grzywny ſądowi / á trzy ſtronie: o którą wnet ma bydź ſkazan w przezyſku.

Item, dum aliquis tactus recedet à iure, debet condemnari in perlucro, pro quo tactus est. Sed si pro pœna tactus fuerit, & recedet, non satisfaciendo pro pœna: extunc aliam pœnam succumbet: videlicet, marc. tres iudicio, & parti: pro qua statim debet condemnari in perlucro.

Conſ. Laſki 121. HL. 40 B/ 73. HP. 29.

O WINACH SADOWYCH. Tit: II.

Ciąžánia obyczay ſtáry o winy ſądowe.

Mos antiquus pignorandi pro pœnis iudicialibus.

Práwo. I.

Aby w drapieſtwie y w ciąžániu poddánych náſzych iáka miárá byłá chowána y miana: ábowiem zwykło do tego czáſu bywáć v tákowych Sędziów y ich vrzedników: iż iáko ſkoro o winy y kaźń w práwie ſkazáli niektóre vbogie ludzie / ábo ſzláchtę / ábo też iné którégokolwiek ſtanu ciąžáné záráżem oné łupy y ciąże dzielą miedzy ſię / žadney łáſki y dobrotliwośći ciąžánému nieczyniąc.

Aby tedy odciął ſię ten ſzkodliwy zwyczay / y chcąc y zákázuiąc go nie chowáć / vſtáwiamy: iż ktorykolwiek Sędzia / Wojewodá / Káſztelan / ábo ich vrzednik / ábo Sędzia złoczyńców / którego Opráwcą zową / ábo iny ktorykolwiek o winy ſądowné przez nie ſkazáné / ábo o ktorekolwiek wyſtępki którégo z poddánych náſzych bogátégo ábo vbogiego ſzláchćicá / ábo ſtanu proſtégo ciąžał ábo ciąžáć kazał w koniech / w bydle / ábo w iney máietnośći / ciąże biorąc ktorekolwiek tedy niema tákowych ciąžey áni wmnieyſzáć / áni rozſzáfowáć: Lećie do dwu niedźiel cáłych / á zimie do ośmi dni nic z nich niebiorąc: y máią te rzeczy bydź przez tego który wźiął chowáné / chociay ſpráwiedliwie będą ciąžáné / chociay też nieſłuſznie drapieſtwo by ná nie ſię ſtáło.

A ieſliby przez ten czás od onego ábo onych / których ábo którego ſą ciąże / zá winy dopuſczoné nie było onym ktorzy ciąžáli dosyć vczyniono / ábo ſwéy niewinnośći nie pokazáli: tedy potym wolno będzie tym / ktorzy

Vt in rapinis, aut pignoribus nostrorū subditorum, aliquis modus habeatur, & obseruetur: consueuerūt enim hactenus auari Iudices, & eorum officiales, vt postquàm pro pœnis, aut mulctis, in iudicio cōdemnatis, aliquos pauperes, aut nobiles, cuiusuis status, impignorant & obligant, statim spolia & pignora diuidunt: nullam gratiam & beneuolentiam pignorato facientes.

Káź. wielki w Wiślicy. 1347. La. 9 HL. 180. B. 322. HP 509

Ad succidendam itaque & amputandam hanc consuetudinem perniciosam, eamq; obseruari amplius nolentes & prohibentes, statuimus: Vt siquis Iudex, Palatinus, Castellanus, aut ipsorū officiales, vel maleficiorum Iudex, qui Opráwcá dicitur, aut alius quicunque, pro pœnis Iudicialibus per eos latis, aut aliis excessibus aliquem nostrum terrigenā, diuitem vel pauperem, nobilem vel simplicem, impignorauerint, vel pignorare iusserint: pignora in equis, pecudibus, aut in aliis substantiis quibuscunque, sic recepta non distrahendo, vel minuendo (si fuerit in ęstiuo tempore, duabus septimanis integris: si autem hiemali tempore, octo diebus) illibata per recipientem debeant obseruari siue iustè pignorati fuerint: vel indebitè rapina in eos commissa.

Etsi extunc per illum, vel illos, quorū vel cuius sunt pignora, pro commissis pœnis, non fuerit illis qui pignorauerint satis factum: vel suam innocentiam non ostēderint:

którzy ciąże przy sobie máią / oné rozßáfowáć y rozdzielić/ y wedle ich dobréy woléy gdźie chcą obróćić.

Ale iesliby tákowi Sedziowie ábo inni wyßéy miánowáni / folguiąc łákomstwu swéinu w tym czáśie przerzeczonym słusznym miedzy sie té ciąże rozdzielili/ábo rozßáfowáli / ábo oddalili / by téż y iedno dobytcze z przerzeczonych: tedy temu który ßkode vćiérpi wedle ßácunku onégo bydlećiá stráconégo/ná które sam przyśięże / z winą Piątnadźieśćią máią wróćić.

A ten ták Státut pożyteczny dla náßych Sedźi y Prokuratorów ßkárádnégo łupiestwá/ które czestokroć czynią/ vstáwiamy: iż ná nie/ y ná Sedźie ich śćiągamy/ y wydáiemy.

Ciążánié o nieposłußeństwo y o winę

Káź. wielki w Wiślicy. 1347. La. 14. HL 181/ 322. HP 507

2. Doświádczenié Nas tego náuczyło: iż niekiedy posłußni zá nie posłußné/ábo sámi nie posłußni z miáry/y co iest rzecz spráwiedliwa y słußna/wykracáiąc/ o nieposłußeństwo bywáią karáni y vćiskáni/ á to w tym: iż gdy w któréy Wsi ciąże bywáią bráné / gdźieby miáły bydź wźieté ßeść wołów/ tám bywáły bráné trzydźieśći ábo czterdźieśći : y niż ie przypedzono do słußnég miéyscá/ łupiestwem ku skáźie wielkiéy vbogich ludźi bywáły rozdźieloné y vtracáné.

Przetóż chcąc zábieżeć ták záráźliwéy złéy rzeczy vstáwiamy / y vkłádamy nie iáką pewną miáre y záchowánié / á to tym sposobem. Iż zá pierwßé nieposłußeństwo karząc/ Woźny ze dwiemá służebniki Sedźiégo przyiácháwßy do Wśi/á iesliby sam Pan onéy Wśi był winny : tedy tylko dwá woły zá ciąże máią bydź wźieté : ále iesli Kmiećie będą winni/ y pozwáni o nieposłußeństwo : tedy kożdy z nich ma bydź ciążan ná iednym wole. A tymże obyczáiem skázuiemy y wtóry raz o nieposłußeństwo postepowáć. Ale iesli trzeći raz Pan z kmiećmi byliby nieposłußni : tám iuż rzecz swą o którą bedźie pozwan niech tráći / y záráżem od niéy odpádnie przez skazánié Sedźiégo.

Wßákże to obiaśniáiąc : áby té woły / które będą wźieté w ciążéy przez Sedźie/ Lećie dwie Niedźieli / á zimie ośm dni bez rozrywánia ich były chowáné.

Nád

derint: tandem licitum sit illis, qui pignora detinent, illa distrahere, diuidere, & pro libera ipsorum voluntate conuertere.

Quòdsi tales Iudices, aut alii superius nominati, suæ auaritiæ non parcentes, infra prædicta debita tempora inter se diuiserint, aut dissipauerint, vel etiam alienauerint: vnum animal de prædictis, damna passo iuxta valorem animalis deperditi, (quod suo comprobabit iuramento) cum pœna Piątnadźieśćia tenebuntur restituere.

Hoc itaque statutum salubre, propter nostrorum Iudicum, & Procuratorum rapinam enormem, quam sæpius cōmittunt, ad ipsos, & ad Iudices eorum extendimus & promulgamus.

Pignora pro cōtumacia ac pœnis.

EXperientia nos edocuit: quod quandoque non Contumaces pro Contumacibus, vel ipsi Cōtumaces etiam, modum, & illud quod iustum & æquum est excedendo, pro Contumacia puniuntur, & grauantur: in eo videlicet: quòd cùm in aliqua villa pignora recipiuntur, vbi sex boues fuerint recipiendi, triginta vel quadraginta recipiebantur, & antequam ad locum debitum depellebantur, per modum rapinæ, in non modicam pauperum destructionem diuidebãtur & consumebantur.

Ideoque ad subueniendum huic morbo pestifero, statuimus: & ordinamus certam quandam mensuram & obseruantiam: videlicet, Quòd pro prima Cōtumacia punienda, Ministerialis cum duobus famulis Iudicis, ad villam accedens, (sicut alias præmissum est) si dominus villæ tantummodo fuerit culpabilis, in duobus bobus duntaxat impignoretur. Si autē Kmethones, aut villani, extiterint culpabiles, & Citati Contumaces: quilibet eorum tantum in vno boue pignoretur. Et idem decernimus pro secunda Cōtumacia esse faciendum, & obseruãdum. Si autem tertiò dominus cum villanis, fuerint cōtumaces, decernimus: quòd cōtumax causam, pro qua dignoscitur esse Citatus, perdat: & cadat ab ea, per sententiam iudicantis.

Declarantes nihilominus: quod dicti

boues

Nád to chcemy y skázuiemy: áby przerzeczoné woły wźięté w ciąży ábo w winie ktoregokolwiek nieposłuszeństwá/ Nam tylko y Sędziemu nászému były dáné.

Jeszcze skázuiemy y vstáwiamy: iż iesli przerzeczonému Woźnému ku tákowému ciążániu náznáczonému z inszą czeládźią Sędźiégo/ Wieś/ ktora ma bydź ciążána/ przez Páná oney Wśi y Kmiećie nie będźie dopuszczona ku ciążániu tym sposobem/ iáko sie pierwey było rzekło/ ábo iesliby tá ciążá przez Páná ábo Kmiećie we Wśi/ ábo przede wśią/ ábo ná drodze byłá gwałtem odieta/ tákowé nieposłuszeństwo y zdráde ich karząc/ chcemy áby winę Piątnádźiestą/ ktorą zową piętnaśćie/ tákowi przećiwiáiący sie Nam y Sędźiemu nászému byli powinni zápłáćić: á ktemu drugą winą śiedmnádźiestą tákową ciążą zbronioną ábo gwałtem wźiętą cále máią záchowáć/ ábo náznáczyć.

Ktorzy iesliby w dániu tákowych rzeczy przerzeczonych/ iáko w ciąży ábo w dosyć vczynieniu zá winy byli zdrádliwi y nieposłuszni/ ták iż też Sędźiá dla mocy ich/ bałby sie ich káráć y ciążáć: tedy chcemy/ y skázuiemy: áby winą/ ktorą zową śiedmnádźiestą/ byli karáni: ktora ma bydź do komory nászéy dána.

boues pignoraticii, per ipsos Iudices, in æstate duabus septimanis, in hyeme verò octo diebus absque aliqua distractione obseruentur.

Volentes denique, & decernen: Quòd dicti boues pignorati, sine pœna cuiuslibet Contumaciæ, tantummodo Nobis & Iudici nostro applicentur.

Decernimus etiam, & statuimus: quod si prædicto Ministeriali, deputato ad eādē pignorationem, cum familia ipsius Iudicis, Villa pignoranda per dominum Villæ & Villanos nō permittatur pignorari, iuxta premissam seu prędictam imitationem: vel si ipsa pignora habita, per eosdem dominum aut Villanos in Villa, vel ante Villam, seu in via recipiantur violenter: dolum & rebellionem eorum puniendo, volumus: quod pœnam Piątnádźiestá/ quæ dicitur xv. aliâs, iidem rebelles Nobis, & Iudici soluere teneantur, & nihilominus cum alia pœna Siedmnádźiestá/ eadem pignora denegata, vel violēter ablata, integraliter obseruare aut assignare teneantur.

Qui si in dandis pignoribus prædictis, & in satisfaciendo de pœnis prædictis, fuerint dolosi & rebelles: ita quòd fortè Iudex, propter potentiam eorūdem, ad puniendum & pignorandum eosdem pauesceret: Volumus & Decernimus, quod pœna śiedmdźieśiąt dicta, nostræ Cameræ applicanda, puniantur.

Ciążánia obyczay.

3. Iż przez częsté y nie vmiárkowáné vbogich ludźi ciążánie wiele ich szkody y vćiski rozliczné w tym ćierpią: iż z hurmem nie w obyczay czynienia spráwiedliwośći do ktorychkolwiek wśi ći/ ktorzy ciążáią/ przyszedszy szkodliwie y niekiedy przez roskázánia Sędźiégo/ y bez winy páná oney wśi ábo też kmieći/ śmieią wiele drapiestwá czynić/ pod zasłoną ciążánia.

A ták chcąc to opátrzyć/ vstáwiamy: áby ná potym Sędźiá y Podsędek ná ciążánie więcey słał/ iedno dwu służebników z Woźnym: á iżby przez winy/ y przez przyczyny/ ábo niezdánych/ ábo nie przekonánych práwem/ áni tych ktorzy sie nie wyznáią przed sądem/ Sędźiá y Podsędek nie śmiał y niedopuszczał ciążáć.

Pignorationis modus.

Kaz. wielki w Wiślicy 1347. Laski 15. HL 181. B/323. HP. 506.

PRæterea quia per frequentem & immoderatam pauperum pignorationem, pleriq; plurima damna, & oppressiones multiplices patiuntur: (videlicet in eo, quòd cateruatim, & in turmis, non per modum iustitiariæ potestatis, ad aliquam villam pignoratores accedentes, damnabiliter, & interdum absq; Iudicis mandato, & sine culpa domini villæ, vel villanorum, committere plurimas præsumunt rapinas, prætextu pignorationis.

Quapropter super hoc prouidere volentes, statuimus: quòd deinceps Iudex, vel Subiudex, ad impignorationem faciēdam, non plures quàm duos familiares, cum Ministeriali transmittat: & quòd sine culpa vel causa, aut non condemnatos, seu conuictos, aut in iudicio non confessos, ipse Iudex, vel Subiudex, non præsumat vel permittat pignorari.

A iesli Sędźia ábo ktory inszy / ktorąkolwiek władzą ábo ráczey swym vporem/ábo wszeteczenstwem śmiałby ciążáć / ábo dzápieztwá iákie czynić: tedy roskázuiąc skázuiemy: Iż dobytki y ktorekolwiek rzeczy wźiete względem ciążánia / Sędźia pánu oney wśi/y kmiećiom oneyże wśi/ktorzy sie twierdzą być niesłusznie y przećiwko spráwiedliwośći ciążánymi/ przez wszelkiey trudnośći cáłe y zupełnie (wszákże pierwey wźiąwszy rękoiemstwo) będźie powinien wroćić/ náznáczywszy pánu oney wśi / ábo kmiećiom ciążánym rok ku okazániu swey niewinnośći y spráwiedliwośći.

Quòd si ipse Iudex, vel aliqui alii, quauis autoritate, vel potius propria temeritate vel præsumptione pignorare, vel potius rapinas committere præsumant: præcipiendo decreuimus: Quòd pecora, vel quaslibet alias res, ratione impignorationis ablata & recepta, Iudex domino villę, & villanis villæ eiusdem, asserentibus, se indebitè, & contra iustitiam esse pignoratos, remota & cessante qualibet difficultate, eadem pignora integraliter, & ex toto (præmissa tamen, & recepta fideiussoria cautione) restituere teneantur: Termino eidem villæ domino, aut villanis pignoratis, ad ostendendum suam innocentiam & iustitiam assignato.

A wszákże áby śmiáłość y vpor ciążáiących był pohámowan / skázuiemy: iż gdy obyczáiem przerzeczonym okaże sie ich niewinność: tedy Sędźia y Podsędek máiący ná sobie władzą Sądow/ od wszytkich y kożdego z osobná / ktorzy będą ná tym ciążániu álbo ráczey dzápiestwie / álbo ktorzy pomoc im dawáli / od kożdego z osobná z tych máią wźiąć winę pietnadźiestą / to iest trzy grzywny: ktora ma być zápłácona Pánu: z ktorego wśi ciążą wezmą: y ktory szkodę podeymie.

Et nihilominus, vt audacia & temeritas pignoranti restringatur, decernimus: Quòd dum præmisso modo patefacta fuerit eorum innocentia, Iudex & Subiudex qui tenent Iurisdictionem, ab omnibus & singulis, qui fuerint in dicta impignoratione, vel potius rapina, qui vel auxilium præstiterunt, & à quolibet illorum in speciali, recipiant pœnam pietnadziesta, Domino villæ pignorato damnumq; passo persoluendam.

Ciążá nie więtsza być ma, iedno coby stáło zá to o co ćiążáią.

Pignoratio maior non fiat, quàm illud, pro quo aliquis pignoratur.

Káz. w Nie. La 94. HL 180. B/ 321. HP. 508.

4. TEż vstáwiamy: iż ilekroć przez Stárosty násze / ábo ich Vrzędniki tráfi sie dźieckowánie ábo ćiążánie czynić z dekretu Sędźiego Ziemskiego / álbo o podatki Krolewskie: áby nie bráli Stárostowie więcey / iedno to: coby stało zá to / zá co ciążáią: á co swym ći ktorzy ciążáią / zwykli bráć: to zákázuiemy áby nie było bráno.

ITem statuimus: Quòd quotiescunque per Capitaneos nostros, aut eorum Vicesgerentes, impignorationes fieri contingat, ex decreto Iuris Terrestris aut pro exactionibus regalibus: vt non exigant ipsi Palatini plus, quàm illud, quod pro pignore recipitur. quod pro suis pignoratoribus, aut Ministeriali, cōsueuerunt ipsi pignoratores facere, quod omnino fieri prohibemus.

Ciążánie o nie zápłácenie Podymnego. Masz wysszey fol: 323. lege 3. Nád to rc.

Ciążánie w Przezyskách. Masz niżey parte 8. Tit: 7. lege 3. Gdy kto.

Ciążánie o wyćięćie drzewá w Leśie. Pátrz niżey w księgách dźiewiątych w częśći trzećiey Tit: 7. O drzewiech.

Władý. w Iedln. y w Krák. 1433. La. 52. HL. 194. / 345. para. Item. HP. 508. y 590.

Winy bráne być nie máią, gdy sie strony zgadzáć z sobą chcą przed dekretem.

Lite pendente, cōcordiam tentantes, à pœnis quibusuis absoluuntur.

5. TEż iesli ktorzy obywátele nászy / álbo

ITem si qui terrigenæ, aut quiuis alii incolæ

álbo którzy inni w Królestwie nászym mieszkáiący / gdy iescze dekret nie iest vczynion w Sądźiech/ chćieliby sie zgadzáć o którekolwiek rzeczy: tych od win Nászych/y Sędźiów/y Podsędków/y Woiewodzych y Kásztelánskich czynimy wolné y swobodné.

colæ Regni Poloniæ prædicti, pendente lite in Iudiciis, pro quibuscunque causis concordare voluerint: à pœnis nostris, & Iudicum, ac Subiudicum, Palatinorũ ac Castellanorum, eosdem liberos facimus & solutos.

Winy Sądowné nie máią być nikomu dárowáné.

6. Też obiecuiemy: iż win nászláchćie nam sądownie skazánych żadnému nie obiecuiemy ku wyćiągániu dopuśćić: ále oné przez nas / álbo Stárosty / álbo Vrzedniki nászé będźiemy wyćiągáć / á wyćiągnioné będźiemy wedle woléy nászéy száfowáć.

Pœnæ Regiæ, nulli donandæ, sed per Capitaneos exigendæ.

ITem promittimus: Quòd nulli pœnas super Nobilibus ad quas Nobis iudicialiter fuerint condemnati, exigendas donabimus: sed eas per Nos, aut nostros Capitaneos, seu Officiales exigemus: & exactas, iuxta beneplacitum nostrum conuertemus.

Tenże tám że La. HL. HP. támże.

O tymże.

7. Aby miedzy száchtą Korony nászéy y innymi poddánymi swary/ spóry/ rostérki / porażki / zábiiánia były oddaloné: któréby mogły sie wsczáć/gdybyśmy dopuśćili winy nászé nam z Sądów nászych przychodzącé sługam álbo innym poddánym nászym ná ich prośby vporné wyćiegáć od tych / którzy nam ná nie bywáią skazáni.

Dla tego ninieyszym pisániem obiecuiemy/żadnému tákowych win ná poddánych nászych / nie dawáć / náznáczáć/ áni zlecáć z któréykolwiek przyczyny álbo względu: ále oné przez Vrzedniki nászé ná nas każemy wyćiegáć: ábo oné tym / którzy ie nam przepádli / z łáską nászą będźiemy odpuszczáć: álbo też wyćiągnąwszy ie száfowáć iemi będźiemy wedle nászéy woléy Królewskiéy.

De eodem.

PRæterea, vt inter Nobiles Regni nostri, & alios subditos, iurgia, cõtentiones, diffidia, strages, homicidia, submoueantur: quæ possent verisimiliter suboriri. dũ pœnas nostras, quæ nobis dę Iudiciis nostris proueniũt,familiaribus,vel aliis sub ditis nostris, ad eorum importunas petitiones, ab illis concedimus exigendas: qui ad illas nobis condemnantur.

Proinde præsenti scripto pollicemur, nunquam alicui huiusmodi pœnas in sub ditis nostris dare, assignare, & deputare, ex quacunque causa vel ratione: sed eas per Officiales nostros, pro nobis faciemus exigere: aut eas illis qui nobis ad eas sunt obnoxii, pia mansuetudine indulgere: vel aliâs de exactis disponere: iuxta nostram Regiam voluntatem.

Wł. á. blisko Czer. Łaski. 48 HL 180/ 320. HP 508

Winy przesądzoné ná szláchćie, żadnému dawáné być nie máią.

8. Win przesądzonych ná szláchćie/ żadnému dawáć nie będźiem/ wedle Przywileiu Prádźiádá nászégo Królá Jágiełłá.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550 HP 508

Winá śiedmnaćiesta we cztérech przypadkách ma być do Komory Królewskiéy bráná.

9. Aby pewna miárá y regułá byłá miáná w winie/ która zwykłá być do skárbu álbo komory nászéy dawána / którą winę siedmnadźiestą zową: vstáwiamy: iż we cztérech przypádkách niżey nápisánych / á nie wiecéy do komory nászéy ma być dawána.

Pœna siedmdziesiąt, in quatuor casibus Cameræ Regiæ applicari debet.

VT itaque certa mensura & regula, de pœna (quæ consueuit nostro fisco siue nostræ cameræ applicari) quæ siedmdziesiąt dicitur, habeatur: statuimus, quòd tantum in quatuor casibus infrascriptis, & non in pluribus, nostræ Cameræ applicetur.

Káż: wielki La. 15. HL. 292/ y 114. 203. y 521. HP 203.

Piérwszy casus iest pożogá: kiedy kto obwiniony o pożogę/ wedle práwá słusznie nie będźie się mógł oczyśćić.

Wtóry/ gdy kto o gwałt álbo złupienié ná pospolitéy drodze będźie obwinion/ á w spráwie swéy vstánie.

Trzeći/ gdy kto Sąd nász lekce ważąc przed Sądem nászym będźie śmiał kord álbo miecz wyiąć.

Czwarty casus: gdy kto osądzony y skázány áby dosyć vczynił/ álbo dostáteczné rękoiemstwo stáwił/ to vczynić wzgárdźi/ y od Sądu przez swóy vpór odéydźie nie stáwiwszy rękoiemstwá.

W tych przerzeczonych cztérech przypádkách chcemy/ áby przerzeczoná winá do nászéy komory byłá dawána.

Primus casus est, pro incẽdio: vt dum aliquis de incẽdio accusatus, iuxta formã iuris legitimè se non poterit expurgare.

Secundus casus: vbi aliquis de violẽtia seu spolio publicæ stratæ accusatus fuerit: & defecerit in sui expurgatione.

Tertius casus: vbi aliquis iudicium nostrũ paruipendens, corã iudicio cultellũ vel gladium præsumpserit extrahere.

Quartus casus: cùm aliquis iudicatus & condemnatus, iussusq; satisfacere, vel sufficientem fideiussoriam cautionem facere contempserit: & de iudicio, per suam rebellionem, discesserit: non præstita prædicta cautione.

Volumus, quòd prædicta pœna, in prę missis quatuor casibus, nostræ Cameræ applicetur.

Winy od pomocników przedtym bywáły bráne trzy grzywny.

Zwyc. ziemie Krák. 1505. Láski. 222. HL 47/ 64. HP 458

10. Jeśli kto będźie pozwan z pomocniki/ á on pozwány nie zástąpi/ aliâs nie rzecze/ iż pomocników nie zástępuię mnie równych y nie równych: á druga strona záłoży ji z téy przyczyny/ iż pomocników nie zbraniał się/ aliâs nie zástąpił ich: tedy zápłáći winę od kożdégo pomocniká sobie równégo trzy grzywny/ á od nie równégo sześć skotów: á to vczynić będźie powinien w práwie Ziemskim y Grodzkim.

Pœnæ à Coadiutoribus olim soluebantur.

Item si aliquem citabunt cum coadiutoribus: & ipse citatus non intercedit, aliâs non recusabit coadiutores: videlicet nõ dicet, coadiutores non intercedo mihi similes, & indissimiles: & alia pars interponet, aliâs záłoży ji/ ex eo, quia ipsos adiutores non recusauit: luet pœnam, à quolibet coadiutore sibi simili, tres marcas: & à dissimili, sex scotos: idq; tam in iure Terrestri quàm Castrensi.

Teraz winy wszytkié są skázonè, wyiąwszy tè któré były płáconè po dekrećie rzeczy głowney.

Pátrz wyszséy folio 529. lege 11. Wszytkié inné winy etc.

Stárostowie tè, ná których práwo przewiedźiono, ku płáceniu win przypędzáć máią.

Zyg. w krá. 1507. fo. 6. HL 34. B/ 62. HP 213.

11. Stárostowie y ich Sędźiowie y Burgrábiowie ku zápłáceniu win/ które są powinné z osądzonéy rzeczy/ obywátele Koronné niech przypądzáią.

Capitaneus tantum iure victos, ad solutionem pœnarum compellat.

Capitanei ipsorumq; Iudices & Burgrabii ad solutionem pœnarum, quæ ex iudicato debentur, terrigenas & subditos nostros compellant.

Od wzdánia iedno po pięći groszy wyćiągáć máią.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 404.

12. Z polski Wielkiéy skárżyli się Posłowie/ iż nád práwo Stárostowie y Vrząd ich wyćiągáią od wzdánia po kopie. Dla tegż vstáwiamy: áby żaden Stárostá y Vrząd iego nie śmiał więcéy wyćiągáć od tákowégo wzdánia/ iedno podla práwá pięć groszy/ pod winą stá grzywien.

O ARESCIECH. Tituł III.

Aresty v Sądu.

1. Aresty / wzdawánia in contumaciam ná seymie / zá Dworem y przed którym-kolwiek inszym Sądem máią bydź dopuszczone / tego dniá gdy sie condemnátia stánie do dwudźiestéy y trzećiéy godźiny / oprócz tego dniá kiedy sie Sądy dokonczywáią / od którégo áreszu szláchćic nie ma więcéy płáćić / iedno grosz Pisárzowi.

Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 58.

O APPELLACYACH, ABO, ruszeniu. Tituł IIII.

Od skazánia złégo wolno áppellowáć do wyższégo Sędźiégo.

Práwo. 1. GDyż w postępkách práwnych v spráwiedliwych Sędźi niema mieć waśń mieyscá / áni łáská niéma sobie nic przywłaszczáć / tákże boiaźn niema nic przemagáć / áni zapłátá spráwiedliwośći wywracáć : bo oni noszą wage w rękách / która ná szalách záwieśiwszy iednostáynie / áby w rozumieniu y czynieniu skazánia sámégo Bogá przed oczymá máiąc / sławy swéy nie zápámiętáli / y ábi przenáśládowmicy czći swéy przećiwko swemu sumnieniu y spráwiedliwośći dla łáski ábo sczęśćia czyiégo nic nie czynili ku vćiskowi stronie. Dla tego vstáwiamy : Iż /

Gdyby Sędźia ná to wedle práwá obrány / ábo ná czás náznáczony odłożywszy ná strone boiaźń Bożą vczynił skazánie przećiwko osieroconému człowiekowi / skázuiąc go któréy stronie / ták około dźiedźictwá / iáko też w inéy rzeczy / która przed Sąd przychodźie : tedy tákowéy stronie / przećiwko któréy skaźn wyszłá / wolno będźie do wyższégo Sędźiégo odwołáć sie.

A iż zwyczay iest w sądźie Polskim : iż Sędźia / od kogo bywa ruszenie / y którégo skaźn bywa przez strone nágániona / nie piérwéy będźie powinien skázánia swégo oczyśćić / áż mu przed tym przez strone trzy grzywny ábo skóry kunié będą náznáczone : áby iednákość w winách byłá chowána.

A ieśli tenże Sędźia będźie ználeźion / iż nie spráwiedliwie skazał : tedy stronie skóry kunié ábo trzy grzywny wźięte z winą piątnadźiestą zásromawszy sie niech wróći. A to dla tego iż do wyższégo Sędźiégo w fałszywym skazániu odwołał sie.

De sententia iniquè per Iudicem lata & impugnata.

CVm in causarum processibus, apud iustos Iudices, nihil habeat odium vendicare, vel fauor vsurpare, timor præualere, aut præmium iustitiam euertere : sed gestant staterem in manibus, æquo libramine lances appendentes : vt in concipiendis & ferendis sententiis, solū Deum præ oculis habentes : ne velut famæ suæ prodigi & persecutores honoris contra eorum conscientiam & iustitiam, per gratiam aut per sortes quicquam faciant partis in grauamen. Propter quod statuimus.

Káż. wielki w Wiślicy. 1347. Lask. 31. B. HL. 241 / 431. HP 503.

Vt si aliquis deinceps Iudex ordinarius vel delegatus, timore Dei postposito, vtique sententiauerit, contra aliquem clientulum, alteri parti ipsum condemnando, super hæreditate, aut alia re certa in Iudicium deducta : & propter hoc pars damnata, ad superiorem appellet.

Et quia moris est in Iudicio Polonicali : quòd Iudex. à quo prouocatur, & cuius sententia per partem impugnatur, non priùs teneatur suam defensare sententiam, nisi prius per partem tres marcæ, aut pelles Mardurinæ sibi assignentur, vt parilitas in pœnis habeatur.

Et si idem Iudex vinceretur, per partē condemnatā : eidem pelles : aut tres marcas receptas, cum pœna Piątnadźiesta / suffusus rubore, suo aduersario restituat : qui ad superiorem, in falsa pronunciatione euocauit.

Od skazánia Sędźiégo Grodzkiégo ábo źiemskié° wolno kożdé° słowem ná Wiécá ábo ná Séym áppellowáć.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 37. HL 9. B/18. HP. 208.

2. Gdy kto práwem przekonány będąc/ skazánia Sędźiégo niechćiałby przyjąć: chcemy/ áby to zá práwo było chowáno: áby kożdému było wolno od skazánia Sędźiégo źiemskiégo ábo Grodzkiégo nie przez obyczay ruszenia sędźiégo/ ále prosto słowem áppellowáć ná Roki główné: któré w wielki post ná kożdy rok będą ná mieyscách ná to vstáwionych sadzoné.

Ná których Rokách pánowie Koronni/ to iest/ Woiewodá/ Kásztelan/ y ini Dygnitarze y Vrzednicy źiemscy onéy źiemie będą powinni bydź pod winámi w státućie opisánémi.

A gdźieby Roki główné nie doszły: stroná áppelluiąca przećiwko stronie téy/ przećiwko któréy áppelluie/ ná Séymie Wálnym Koronnym/ który nabliżéy spráwowan będźie/ spráwe swą mocą áppellácyiéy będźie mogłá kończyć/ y spráwiedliwośći swy dochodźić: á sędźia od którégo było áppellowano/ ma przez wszelkiéy przygány zostáć.

Wszákże Sąd od którégo będźie áppellowano/ będźie powinien/ stronam práwuiącym sie dáć ná pismie proposicyé/ ábo żáłoby y odpory/ y ich Controuersie z Akt swych/ y Rok náznáczyć ná Rocéch głównych: á gdźieby nie doszły/ tedy przed Królem Je° M.

Od Wiécowégo Dekretu do Królá áppellowáć káżdému wolno.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 37. HL 9. B/17. 90 HP. 421.

3. Będźie kożdy mógł áppellowáć z Wiécow do Królewskiégo Máiestatu/ iáko do Páná wysszégo wszytkich praw Koronnych/ dla otrzymánia spráwiedliwośći.

Káżdému wolno Appelláciiéy ábo ruszenia swégo ná Wiécách ábo ná Séymie popieráć.

Zyg. w krá 1532. HL 10. B/ 19. HP. 417.

4. Okolo Appelláciiéy ábo ruszenia któré bywáią od skaźni sędźiégo źiemskiégo ábo Grodzkiégo/ y od inych Sędźi ná Wiécá/ któré zwykły bywáć w Wielki Post/ ábo inych czásow wedle Práwá/ ábo też ná Séym Wálny Koronny blisko przyszły/ ták obiáśnia-

A Sententia Iudicis Castrensis vel Terrestris, licet vnicuiq; verbo ad Colloquia generalia, vel ad Cōuentum Regni appellare.

CAsu verò, quo aliquis Iure victus existens sententiam Iudicis suscipere noluerit, volumus id pro Iure obseruari: vt liceat vnicuique à sententia Iudicii Terrestris vel Castren: non per viam motionis Iudicis, sed simpliciter verbo appellare, ad terminos generales tempore Quadragesimæ, annis singulis, toties quoties, in locis ad id deputatis, celebrandos.

Quibus terminis Barones Regni, videlicet Palatinus, Castellanus, & cæteri Dignitarii. & Officiales terræ illius, interesse tenebuntur: sub pœnis in Statuto contentis.

Et in defectu Terminorū generalium, pars appellans cōtra appellatam, in Conuentione generali Regni, extunc in proximo celebranda, causam hanc suam, vigore Appellationis suæ huiusmodi poterit prosequi, & iustitiam suam experiri: Iudice, à quo prouocatum seu appellatum fuit, sine quauis reprehensione remanente.

Nihilominus Iudicium, à quo appellabatur, tenebitur partibus litigantibus, dare in scripto Propositiones & Responsiones, & eorum controuersias, ex Actis suis: terminumq; præfigere, in Terminis generalibus: vel in defectu Terminorum, coram Regia Maiestate.

A Colloquiali Decreto iterū Regia Maiestas appellatur.

POterit autem quilibet appellare, de terminis prædictis generalibus, ad Regiam Maiestatē, tanquam Iuriū omnium Dominum superiorem, pro iustitia cōsequēda.

Appellationem & Motionem prosequi vnicuiq; licet.

DE Appellationibus, seu Motionibus, quæ à sententia seu decreto Iudiciorum Terrestrium, Castrensium, & aliorū quorumuis, ad Terminos generales, tempore Quadragesimæ (aliâs tempore legitimo) celebrandos, vel ad Conuentum generalem

obiáśniamy y skázuiemy / áby było chowáno: Iż kożdéy stronie ták powodnéy / iáko pozwánéy ma bydź wolno áppellácięy ábo ruszenia swégo popiéráć ná Séymie wálnym ábo ná Wiécách (co piérwéy po áppellácięy onéy sądzono ábo spráwowano będźie) wedle obyczáiu w postępku sądownym w nowym statucie opisánégo.

neralem Regni nostri, extūc proximè celebrandum fieri solent, Declaramus: & ita obseruari decernimus: vt tam Appellanti, quàm eius parti aduersæ, liceat Appellationem seu Motionē prosequi, in Conuentione generali, vel Terminis generalibus: quod illorum, post Appellationem factam, prius celebrari contigerit. iuxta normam, in processu Iudiciario noui statuti, descriptam.

niż. w tit. 10.

Ná Sądźiéch wiécowych w niebytności królewskiéy w Koronie, mogą bydź sądzone wszytkié ruszenia y áppellácyé do królá ábo ná Séym vczynioné: nihilominus *wolno káżdému ná Séym áppellowáć.*

5. Około sądzenia Wiéców wszytki státutá wysszéy o nich vczynioné w mocy zostáwuiemy / y oné w kożdéy źiemi wedle porządku tych státutów y stárégo zwyczáiu roskázuiemy sądźić namniéy raz kożdégo roku.

wys. fol. 459.

Ale iż dla odiáchánia nászégo do Wiel: X. Litewskiégo / y dla spraw onégo Xięstwá / ktore nas podobno dłużéy niżbyśmy chćieli zátrzymáią / áppellácyé ábo ruszenia / ktoré od sądów Ziemskich y Grodzkich / ábo téż od Vrzędu do nas będą vczynioné / długi czásby zostáły nie skonczoné: á przez to wiele poddánych nászych spráwiedliwośći omieszkáłoby sie: Vstáwiamy: áby w tym czáśie / póki z W. X. Litewskiégo nie wrócimy sie / tákowé Wiécá dwákroć w roku były sądzoné: ná ktorych y Ich M. Xiężá Biskupi kożdy z osobná w Powiećie stolice swéy Biskupiéy / Woiewodowie / Kásztelani / y ini Dygnitarze y Vrzędnicy / Sędźiowie / Podsędkowie źiemscy będą powinni bydź / pod winámi przećiwko tákowym vczynionémi: wyiąwszy chorobę ábo poselstwo / ábo posługę R. P. Abowiém w tákowym przypadku będźie wolno ták zátrudnionému mieysce swé inym godnym zásádźić.

wys. fol. 459. lege 16 Ná wiecá.

Ná ktorych sądźiéch Wiecowych wszytki ruszenia / áppellácię / y inné od sądów ták źiemskich ábo Grodzkich / iáko téż od vrzędów Zamkowych / ktoré do Nas ábo ná séym wálny są vczynioné / y przed nászym do Litwy wyiechánim nie będą skonczoné: y w tym czáśie / póki w Wielkim Xięstwie

Ex Colloquiis, appellatio ad Comitia Regni fieri debet.

De Terminis seu Iudiciis generalibus, quæ vulgò Colloquia nuncupantur celebrandis, Statuta omnia desuper edita in robore conseruamus: ac illa in singulis terris, iuxta eorum Statutorum ordinationem & veterem cōsuetudinem, celebrari mandamus, semel ad minus annis singulis.

Zyg. w krá 1540. HL. 50. B/90. HP. 422.

Quia verò propter nostrum in Magnū Ducatum Lituaniæ egressum, negotiaq; Ducatus illius, quæ fortè nos in illo diutiùs quàm vellemus distinebunt, Appellationes seu Motiones à Iudiciis Terrestribus & Castrēsibus, seu etiam officio Castrensi, ad Nos factæ, remanerent longo tempore indecisæ: per hocq; multorum subditorum nostrorum iustitia negligeretur: Statuimus, vt interim, donec nos ex Magno Ducatu Lituaniæ redierimus, eiusmodi Iudicia generalia bis in anno celebrentur. quibus & Domini Episcopi, singuli in districtu sedis Episcopatus sui, Palatini, Castellani, cæterique Dignitarii & Officiales, Iudices, & Subiudices Terrestres, interesse teneantur: sub pœnis, in illos statutis. nisi vera infirmitas, Legatio, vel Reipub: seruitium, illos excusarent. in tali enim casu, licebit impedito sic in locum suum, alium idoneum surrogare.

In quibus quidem Iudiciis generalibus, omnes motiones, appellationes, & alia id genus, tàm à Terrestribus quàm à Castrensibus iudiciis, ac etiam ab officio castren: quæ ad Nos, seu ad conuentum generalem sunt factæ, & iam ante nostrum in Lituaniam egressum, non fuerint decisæ, ac item interim, donec in Magno Duc. illo Nos agere contigerit, cadentia iudicari & terminari debebunt. Et quicquid per Iudicio

stwie z mieszkamy / przypádna / máia bydź sadzone y skonczone. A cokolwiek przez one / którzy ná sadzie siedza / y przez Starosty miesc bedźie osadzono / to ma bydź wykonywano.

A bedźie wolno káżdému od dekretu y skazánia sadu Wiecowégo / ná seym wálny koronny / który pierwszy po nászym do krolestwá wróceniu bedźie appellowáć: ále tednák nic ná tákowa appellácia niebacząc / wyiscżánié dekretów bydź ma / iáko sie rzekło: á ten zá kim bedźie skazano / niech bedźie w dzierżenié dóbr iemu przysadzonych w wiedźion y w nich broniony.

A gdy ná seymie wálnym My z Rádámi nászémi skazánié ábo dekret / od którego było áppellowano / vznamy bydź spráwiedliwy / on potwierdźimy: á ieśli też przez nas y Rády násze bedźie skássowan: wszytki dobrá y oné rzeczy / które przez tákowé skazánié beda którey stronie przysadzoné / zásie onému pierwszému possessorowi / niech beda wrócone / wedle tego iáko ná seymie wálnym vczynimy dekret / wespołek y z pożytki / które w tym czásie beda wzięte / y z szkodámi któreby ztad były / á szkody przysięga szácowáné ábo dowodzoné bydź máia.

A czásy sadzenia tákowych Wieców chcemy / áby wedle opisánia statutów były záchowáné.

dicio illi præsidentes iudicatum & decretum fuerit; id totum per eosdem iudicio præsidentes, ac locorum Capitaneos, in executionem deduci debet.

Licebit nihilominus vnicuiq; à decreto & sententia Iudiciorum generalium ad conuentũ generalem primum regni, post nostrum in regnum reditum, celebrandũ appellare: sed huiusmodi appellatione nõ obstan: executio decretorum fieri debet, vt suprà: illeq; pro quo iudicatum fuerit, in possessione bonorum illi adiudicatorũ inducendus, & in ea tuendus erit.

Vbi tandem in conuentione generali, Nos cum Consiliariis nostris sentenciam & decretum, à quo appellatum fuit, iustũ esse cognouerimus: illud approbabimus. Ediuerso verò, vbi per Nos & Consiliarios nostros fuerit retractatum & infirmatum: bona omnia & res illæ, quæ per huiusmodi sententiam fuerint adiudicatæ alicui parti, rursus restituentur illi, pro quo in conuentu generali tulerimus sententiã: simul cum fructibus intermedio tempore perceptis, & damnis inde secutis iuramẽto damna passi æstimandis.

Tempora verò celebrandorum huiusmodi generalium iudiciorum volumus, iuxta statutorum dispositionẽ obseruari.

Kto ná Wiécá ábo ná seym áppelluie, winien sie támże o głowna rzecz rozeprzéć.

Qui à Iudiciis ad colloquia appellat, & pœna appellantis.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550 HL 48/86. HP 418. lege Wiecá iż z námi. &c.

6. A Kto ná Wiécá od sadów áppelluie / áby winien był támże o głowna rzecz sie rozeprzéć: á to sie rozumieć ma też y o áppellaciách ná seym.

A iżby szláchtá vciażona przez sady nie byłá / niechcemy áby Sedźia Koc wiecéy miał bráć / iedno ieden od iedney kauzy: á bedźie powinien Sedźia sentencia swa personaliter expurgowáć ná Wiecách / á z Wieców áppellácia ná seym bydź ma.

Qvi ad colloquia à Iudiciis appellat, volumus: vt teneatur ibidem pro re principali iure experiri: quòd quidem etiam volumus de appellationibus, ad conuentum intelligi.

Et ne nobilitas per Iudicia grauaretur: volumus ne amplius Iudex pœnam Koc accipiat, nisi vnam ab vna causa: nihilominus tenebitur Iudex sententiam suam personaliter expurgare, in colloquiis.

Vrzędowe spráwy, które przypádna przez ruszenié przed Królá Ie° M. rychło niech bedą odpráwowáne: áni z Roki królewskimi niémáia bydź wieszáne, wszákże ieśli sie záwieszą, ma to bydź obwołano.

Causæ officij, ad Regem per motionem deuolutæ, citò expediantur: neq; cum terminis regalibus suspendantur, quorum suspensio publicari debet.

Zyg. 1540. w Kráko. HL. 174/310. HP 33.

7. Rozumieiąc bydź wielki vcisk pod dánych

IN grauamẽ subditorum nostrorum maximum

dánych nászych áby spráwy vrzędowe / ábo skárgi / które przed Sędzie Stárostów królestwá nászego przytaczáne bywáią / á potym do nas przez ruszenie ábo áppellátię przypádáią / áby były z Roki Królewskimi záwieszáne / iáko té / które rychléy odpráwy potrzebuią: á żeby tych / którzy się skárżą / spráwiedliwość nie byłá odkłádána: vstáwiamy zá prosbą Rad y Posłów ziemskich / áby tákowe spráwy vrzędowe ábo skárgowe / które przed nas przypádáią / nigdy ná potym nie były z inémi spráwámi odkłádáne ná Roki násze królewskie: ále tych / których Rok z ruszenia ábo z áppellátiiéy náznáczony przypádnie / niech bedą sądzone y odpráwowáne: á temu nic szkodzić niéma odłożenié Roków nászych królewskich. To przykłádáiąc: áby záwieszenié Roków nászych królewskich ták było obwołano wszytkim poddánym królestwá nászego / żeby do wiádomości wszytkich niewątpliwéy przyszło: áby nie wiedząc o nim / dármo się przed Máiestat nász nie trudzili / obciążáiąc się prácámi y nakłády.

ximum fieri censentes: vt causæ officii, seu ad querelas ad tribunalia Capitaneorum regni nostri deductæ, & deinde ad Nos per viam motionis seu appellationis deuolutę, cum terminis nostris regalibus generaliter suspenderentur: (vtpote quia celeri expeditione indigent: ne eorum, qui de iniuria queruntur, iustitia differatur) statuimus, Consiliariis & Nunciis terrarum ita petentibus: vt huiusmodi causæ officii, seu ad querelas ab officio Castren: ad nos deuolutæ, nunquam deinceps cum aliis causis differantur, ad terminos nostros regales: verùm iisdem diebus, quibus terminus ex motione & appellatione assignatus ceciderit, iudicentur & expediantur: dilatione generali terminorũ nostrorum regalium non obstan. Hoc etiam adiicientes, vt suspensio generalis terminorum nostrorum regalium, ita publicetur vniuersis subditis regni nostri: vt ad illorũ noticiam indubitatam deueniat: ne de illa ignorantes, ad tribunal nostrũ frustra fatigentur, laborib⁹ & impensis sese grauãdo.

Causæ officii debent conseruari in suis consuetudinibus.

8. CAusæ officii debent in suis consuetudinibus conseruari, & motio ad nos in illis fieri. Quòdsi tùm à regno abfuerimus; etiam ad colloquia, cum negotio principali eas deuolui volumus.

Sigis. Crac. 1543. HL. 174 / 310.

Ná séym ábo ná wiecá niéma bydź ruszenié od Accessoriiéy.

9. OD Accessoriiéy / to iest / od rzeczy / które nie przynoszą stráty głównéy rzeczy / iedno tylko strácenié roku / ábo wolnośći od pozwu / Sędźia niema bydź ruszan: ále ná iégo dekrećie strony bedą powinné przestáć: ále od tákowych rzeczy / które w sobie zámykáią zysk ábo stráte rzeczy głównéy / o którą kto bywa pozywan: w tákowéy rzeczy ieśliby się komu dekret Sędźiego niepodobał / może Sędźiego ruszyć ná Wiécá / wedle zwyczáiu práwá y státutów stárych o ruszániu spisánych. A ná Wiécách ten który ruszy / ma bydź gotowy z swémi dowody: áby o głowną rzecz okrom wszytkich zwlók rozpárł się wedle práwá.

Motio Iudicis ab accessorio ad cōmitia regni vel colloquia fieri non debet.

AB accessoriis, quæ non important perpetuam amissionem principalis causæ, sed tantum perditionem termini, aut ab citatione libertatem, Iudex moueri non debet; sed in eius decreto partes conquiescere tenentur. Alioqui à talibus accessoriis, quæ in se contineant lucrum vel amissionem principalis causę, pro qua quis citaretur: in tali casu, si cui decretum Iudicis displiceret, potest Iudicem mouere ad Colloquia: iuxta consuetudinem iuris, & statutorum antiquorum, de motionibus conscriptorum, dispositionem. In colloquiis autem mouens debet esse paratus, cum suis probationibus: vt super negocio principali, citra omnes dilationes, iuxta iuris formam, in eisdem experiatur.

Zyg. wkrá. 1543. HL3. B/5. HP4.17

A Colloquiali verò, vt administratio iustitiæ cælerior fit, nullum Iudicium neq; officium, appellationem seu motionem ab Accessorio admittere debet: excepto, si

tale esset, quòd principalis rei aut lucrum aut amissionem contineret, decreto: Si alicui decretum non probabitur: poterit ad comitia proxime celebranda appellare: & cum hac appellatione intermediante, hæc appellatio ad comitia suspendatur. Pars appellans ponendo vadium, aliâs koc / apud Iudicium Colloquiale, non tenebitur in comitiis aliud vadium reponere: sed cum iure experientur, vadium illi parti, quæ iure vincet, cedere debet.

Appellácyiéy áni rußenia od rzeczy, która ſtrácenia nie nieśie, dopuſczáć nie máią.

Zyg. Aug. w Wárß. 1557. HP502

10. Aby tym predßa odprawá ſpráwiedliwości ßłá / żaden Sąd áni Vrząd nie ma dopuśćić áppellácyiéy áni rußenia ab Accessorio, chybá iżby tákowé było / któréby niosło zysk álbo ſtráte.

De Accessorijs.

Zyg III. w Krák. 1588. fol. 57.

11. Tym też nie pomálu Sąd báwić / y ludźie do ßkody przywodźić zwykli pozwáni / że in accessoriis controuersiæ nie potrzebné wtrącáią. Przeto zábiegáiąc temu / áby czás v Sądu márnie nie ginął / y ludźie sie nie ßkodźili / poſtanawiamy / áby à decretis, które in accessoriis z tákowych controuersyi czynione bywáią / nie actores causarum, ále citati, którzy té Accessoria wtaczáią płácili / chocby przeciw im té dekretá in accessoriis wychodźiły. A od dekretów in accessoriis, które tylko pozew ábo termin zbiiáią / sąd żaden áni Vrząd pozwánemu áppellácyiéy ábo rußenia dopuſczáć nie ma / iuxta Constitutionem Anni 1557. chybá iżby tákie było / któréby niosło zysk álbo ſtráte onéy ſpráwy: o co Sędźia pro damnis ex officio nie ma bydź pozywan / sub pœna duplici quatuordecem marcarum, chybá ad prosequendam appellationem.

Prosequutio motionis in Accessorio.

Tenże tám że fol. 58.

12. Zwykli też niektórzy to czynić / iż otrzymawßy in accessorio rußenié ná Trybunał / potym go dla zwłóki przez przypozew odſtepowáli. Declárujemy tedy / iż to iśdź nie ma: ále iuż motionem prosequi tenetur, nie ludificuiąc Aktorá: gdyż Constitucya wyßéy pomieniona vczy / że appellans pro illo tempore ná ſéym álbo ná Wiecá / powinien sie tám był in negotio principali finaliter rozeprzeć. Toż sie y o Trybunale rozumieć ma / ná którym cauzy koniec bráć máią / gdźie też żadné delácye in termino motionis nie máią bydź pozwaláné: gdyż to ieſt przeciw wßelákiemu práwu: oprócz dilácyiéy vera infirmitate in personali actu, ieśli iescze w téy ſpráwie ſtroná téy nie vżywálá / która nie ma bydź dłużéy pozwalána / tylko do dwu Niedźiel / któréy satisfactio támże bydź ma / cum vlteriori processu causæ, chocby ſpráwy onégo Woiewództwá odsądzoné były.

Z Wieców niektórè áppellácyie dopuſczánè bydź nie máią.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. HP. 421.

13. A Té rzeczy / które sie toczą około kmieci y ich rzeczy / tákież ran ßlácheckich / gdźie sie pozwány simpliciter nie zna do ran żądánia & contenta propositionis ciuiliter neguie, á dla zwłóki bolącéy ſtronie áppellácye czyni / tákże też o ſpás / o długi zápisáné / y w których rzeczách przed tym áppellácya nie bywáłá / iedno literæ informatoriæ, gdźie będą ná ſkáźie oni Vrzędnicy z Kásztelanem / á nie będźie sie im zdáło áppellácyiéy dopuśćić / że nic wątpliwégo w onéy Akcyiéy nie będźie álbo iáſny Státut o tákiéy rzeczy będźie: tedy iuż té cauzy dáléy z Wieców przez áppellácią nie máią iśdź ná ſéym / y nie ma bydź w nich dopuſczána z tych to Wieców.

Appellácya ná Trybunał z ſtrony wykupná dóbr záſtáwnych, pátrz wyßéy fol: 495. práwo 31. Opátrzono.

Appellácia ábo Rußenié Sędźiégo Grodzkiégo, puśćiwßy Stároſtę, ná ſéym bydź może.

Appellatio seu motio Iudicis castrẽ: ommisso Capitaneo ad regni Comitia fiat.

Iż Quia

14. Iż częstokroć zwykło się przydawáć/ że dla długiégo niebycia w stárostwie stárościnégo/ ábo dla inych przyczyn ludźie w sądźie Grodzkim obćiążeni w otrzymániu spráwiedliwośći bywáią zániedbywáni/ y omieszkáni: skázuiemy/ áby nápotym w spráwách sądowych od sędźiégo Grodzkiégo/ opuśćiwszy Stárostę/ ná séym wálny wedle pierwszych statutów ruszenie było.

Quia non infrequenter accidere solet quòd ob longam Capitanei absentiam à Capitaneatu, vel alias ob causas, homines in iudicio Castren: grauati in assecutione iustitiæ, negliguntur: aut retardantur, decernimus: vt deinceps in causis à Iudice Castren: omisso Capitaneo, ad Conuentionem generalem, iuxta priora statuta, motio fiat.

Zyg. w Pio. 1538. B. 2. HL 10/18. HP. 209.

Ab officio verò in causis officii, simpliciter ad nos Iudex Castren: moueatur.

Od skazánia Sędźiégo, kto się po dekrećie nie odwoła do wyższégo Sędźiégo, iuż skázániu podległ.

Appellare, seu Iudicem mouere, liberum: qui verò non appellat, iam sententia transit in rem iudicatam.

15. Piotr czynił przećiwko Máćieiowi Sędźiému/ iż w spráwie którą przed nim miał/ niespráwiedliwé y złośliwé skázánie przećiwko niemu vczynił: áwszákże od tego skázánia/ gdy go Sędźia czynił/ ten Piotr nie áppellowáł/ áni się do wyższégo Sędźiégo odwołał/ áni nie nágánił. My tedy tákową skázń Sędźiégo/ która nie byłá Appellácyą záwieszona/ obiáśniamy: iż iuż w osądzoną rzecz przeszłá/ przerzeczonégo Piotrá ná winę powinną/ która Sędźióm iest opisána skázuiemy.

Petrus agebat contra Mathiam Iudicem, quòd in causa, quam coram ipso habuit, iniustam & iniquam sententiam contra ipsum promulgasset: à qua tamen sententia, quando ipsam Iudex tulit, idem Petrus non prouocauit, nec appellauit. Nos itaque huiusmodi sententiam Iudicis, quæ non fuit aliqua prouocatione suspensa, declaramus, transiuisse in rem iudicatam: prædictũ Petrum ad pœnã debitam, aliâs pro Iudicibus expressam, condemnantes.

Káź. wielki w Wiślicy 1347. Las. 20. HL 10/18. HP. 501.

Skazánié Sędźiégo nágánionè dowodzonè bydź ma.

Qui sententiam Iudicis redarguit.

16. Skázuiemy/ Iż iesliby strona práwuiąca się przed námi/ ábo przy innych Pánów obecnośći abo też niebytnośći śmiał mówić: że Sędźia źle postąpił/ y zły dekret vczynił: tedy Sędźia onémi/ którzy z nim ná sądźie siedźieli/ ma dowiéśdź iż dobrze skazał.

Statuimus insuper: Quòdsi litigator dixerit, in nostra nostrorumque Baronum præsentia, vel absentia, iudicantem in causa sua iniquè & perperam processisse, vel iudicasse: Iudex per suos Collegas, qui secum præsiderunt, in iudicio eodem statim probare debebit, quia iustè & legitimè iudicauit.

Tenże La. 32. HL 241. B/432. HP 504.

A iesli on który skázániu Sędźiégo przygáne dał zechce tego co mówi dowodźić: tedy to ma vczynić z sześćią świádków tego stanu/ którégo iest sędźia.

Sin autem arguens de falso, sententiam suam probare voluerit, ipsum Iudicem (vt præmittitur) iniquè sententiam protulisse: id probare teneatur per sextestes similis dignitatis, cuius noscitur esse Iudex.

Ale nie pierwéy máią słucháć iego probáciiey: ażby sędźiemu trzy grzywny ábo kożuch kuni położył: które ná sędźiégo máią przypáśdź.

Isq; redarguens sententiam Iudicis (vt dictum est) nullatenus audiatur, donec Iudici tres marc. vel pelles dederit mardurinas: quas idem Iudex pro se iudicialiter obtinebit.

Skazánié Podsędkowè nágánionè, wiárdunkámi ábo liśiémi skorámi płáconè bydź ma.

De redargutione Sententiæ Subiudicis, Castellani, & Iudicum Castellanorum.

17. Także kto nágáni skázánié Podsędkowo/ nie ma bydź słuchan: aż mu pięć wéy

Similiter redarguens Sententiam Subiudicis, non debet audiri: nisi priùs illi tres

Tenże La. 32. HL 241/65. y 431. HP. 396.

wéy náznáczy trzy wierdunki/ ábo skórki li-
śie: które temu Podśedkowi máią śie do-
stáć: ieśli dowiedźie/ że spráwiedliwie ská-
zał.

A cośmy o Sędźim powiedźieli/ to też
ma bydź rozumiano y o Kásztelanie.

A ieśli sędźióm Kásztelánskim/ zárzući
kto fałszywé skazánié/ nie będźie powinien
bydź słuchan áż im skóry Báránkowé będą
dáné: które máią sobie zátrzymawáć/ ieśli
pokażą sąd swóy bydź spráwiedliwy.

tres Fertones, vel pelles vulpinas, curauerit assignare. quæ eidem Subiudici cedũt: si se iustè comprobauerit iudicâsse.

Et id quod de Iudice præmisimus, & Castellano etiam censuimus sentiendum.

Si verò Iudicibus Castellanorum, obiiciet aliquis falsitatem Sententiæ, audiri minimè teneatur: donec eis pelles agnellinæ fuerint præsentatæ: quas pro se obtinebunt, si similiter suum Iudicium ostenderint fore iustum.

Trzemá grzywnomá płácono bydź ma.

Zyg. w Pio. 1523. fo. 37. HL. 240/ 430 HP 504

18. Chcemy/ iż gdy skazánié przez áppellácyą nagánioné będźie skáżoné: tedy práwem zwyćieżony powodowi/ który práwem wygrał/ względem nakładów trzy grzywny ma zápłáćić: które innego czásu Sędźióm nagánionym/ gdyználeźiono że dobrze skazáli/ były płácone w obyczay skaránia: ták iż ieśli skazánié od którego było áppellowano/ będźie skáżoné: tedy ten który áppellował swé trzy grzywny weźmie. A ieśli tákowé skazánié będźie pochwaloné y potwierdzoné: tedy ten który áppelluie/ stráći swé trzy grzywny: które weźmie ten który práwem wygra.

De sententia reprobata.

ITem volumus: vt dum sententia redarguta per iudicium appellationis, fuerit reprobata: victus appellanti Actori seu victori, ratione expensarum, tres marcas pecuniarum exsoluet. quę aliâs Iudicibus redargutis victoriam reportantibus, in vim emendæ soluebantur. ita quòd si sententia, à qua appellatum est, retractabitur & destruetur: extunc appellans suas tres marc. reaccipiet: quòd si talis sententia approbabitur & confirmabitur; appellans amittet tres marcas, quas victor accipiet.

Nagánienié skazánia nic dobréy sławie Sędźiego szkodźić nie ma.

Masz wyższéy fol 486. lege 4. Sędźiowie Ziemscy ꝛc.

Sędźiego choć ruszą, przećię innè sprá wy sądźić ma.

Káz. w Kor. 1451 La. 87 B. HL 126. B/227. HP 504.

19. Jeśli kto będźie sobie co przećiwko Sędźióm brał y onégo ruszy: tedy tylko oná rzecz w którey Sędźiego ruszył nie ma bydź sądzona: á inné wszystkie spráwy które przed Sędźiego przydą/ ná to nic nie dbáiąc/ iż przez ruszenie nágánion iest/ niech będą sądzoné.

De iudicio inculpato.

ITtem si quis contra Iudicem quicquam attentauerit, eumque inculpauerit aliâs ruszy/ extunc solummodo illa causa in qua Iudici derogauerat, non debet iudicari: aliæ verò omnes causæ, coram eodem Iudicio vertentes, eo non obstante, iudicentur.

Sposób ruszenia Sędźiego.

Zyg. w Pio. 1538. HL 165 B/296. HP. 502.

20. Iż zá niedbáłośćią y niepilnośćią Sędźi częstokroć śie tráfia/ iż skazánia przećiwko práwu y zwyczáiowi bywáią czynioné przez nie: á ták zá prosbą Posłów ziemskich/ ruszenie Sędźiego/ którego przed tym vżywano/ y które iest y teraz w Wielkiéy Polszcze w vżywániu/ do pierwszego vżywánia przywrácamy: áby było we wszytkich práwách nászych chowano.

Formula mouendi Iudicis.

QVia Iudicum incuria, & negligentia, frequenter euenire solet: quòd sententię contra iuris & consuetudinis dispositionem, ab eis feruntur: ad petitionem Nunciorum terrarum, motionem Iudicis, quę olim fuit in vsu, & nunc quoq; in maiori Polonia seruatur, in vsum pristinum restituimus, vbique in Regno nostro seruandum.

Ale/ áby kto Sędziego ruszáiąc dla nieumiejętnośći obyczáiu ruszenia/ który w téy mierze zwykł bydź záchowan/ w rzeczy swéy nie vpadł: tedy chcemy/ áby tu obyczay ruszenia przyłożon był. Stroná tedy/ przećiwko któréy vczynion iest Dekret/ w té słowá niech vczyni ruszenié: Pánie Sędźia/ tego skazánia ábo dekretu iáko niespráwiedliwégo y złośliwégo zá práwo nie przyimuię: ále ćię ruszam ná Wiecá Woiewództwá własnégo: á gdźieby te nie doszły/ ná séym wálny blizszy.

Verùm ne quis Iudicem mouens, ob ignorantiam Formulæ, ea in re seruari solitæ, in causa sua labatur & ruat: eam hîc volumus adiungere. Pars ergo, contra quam lata fuerit sententia seu decretum, per verba inscripta Motionem faciet dicens: Domine Iudex, decretum hoc, seu sententiam tuam, tanquam iniquam & iniustam, pro iure non suscipio: sed te moueo ad conuentum generalem regni, proximè celebradum.

Eadem lex.

Termini asignatio post motionem factam.

Tákowé ruszenié vczyniwszy/ hnet Woźny przez przydánia tegóż sądu Sędźiemu ná Wiecách/ dźién pierwszy/ á iesli Wiecá nie będą ná séymie wálnym/ który blizszy będźie szósty dźién/ áby stánął z dekretem ábo skazániem od niego vczynionym náznáczyć może/ y będźie powinien.

A to wszytko iáko ruszenié y náznáczenié Roku słusznie w Aktá sądowné przed sąd y Pisárzá máią bydź wpisáné: á inné rzeczy w mocy wedle státutu stárégo záchowamy. A stroná która ruszenié vczyni nie więcéy iedno ieden grosz zá to zápłáćić będźie powinná.

Motione hoc modo facta, Ministerialis mox. sine quauis additione iudicii, diem iudicii sextam, in Conuentu generali proximè celebrando, ad comparendum cum decreto, seu sententia ab eo lata, assignare poterit, & debebit.

Eadem lex.

Et hæc omnia, puta Motio & Termini assignatio, debitè in Acta iudiciorum, per Iudicium & Notarium inscribi debent. Reliqua verò in robore suo, secundùm antiquum statutum conseruamus. Pars verò motionem faciens, non plus quàm vnum grossum, pro iis soluere tenebitur.

Skazánié Sędźiego ná pewnych mieyscách nágánionè bydź nie może.

21. Vstáwiamy/ iż przy nászéy bytnośći/ ábo przed nászym Stárostą/ álbo kiedy Roki głowné bywáią spráwowáné: przy których Woiewodowie y Pánowie są/ Sędźia sądzący nie może bydź o złé skazánié nágániony: gdyż nie on sam ále inni/ y wiele ich sądźi.

Quando Iudex non potest redargui.

Insuper statuimus: quòd in nostra præsentia, vel coram nostro Capitaneo, vel quando generales termini tenentur, Palatinis vel Baronibus præsentibus, Iudex iudicans non possit de malo iudicio redargui: cùm non ipse solus, sed cæteri & plures iudicant supradicta.

Káź. wielki 1347. Las. 32. HL 126. B/90. y 226 HP. 505.

Ruszenié Sędźiego w pewnych sprá- wách dopuszczonè bydź nie ma.

In quibus casibus motio non admittenda.

22. 1. Primò, pro Teloniis, & Foralibus, iniquè extortis.

HL. 166/ 296.

2. Pro administratione iustitiæ.
3. Pro redimendis bonis obligatis, nisi hæreditas esse prætendatur.
4. Et si quis sponte in Inscriptiones motioni seu appellationi renunciauit.

Generaliter verò à sententiis interlocutoriis decretis, & aliis Accessoriis, per quæ partes se grauari prætenderint à Iudicibus regni, ante sententiam definitiuam appellari nō potest: nisi à decreto fundationis iurisdictionis: vbi Iudex aliquem ratione districtus personæ priuilegii vel causæ suæ iurisdictioni non subiectum iudicare vellet.

O EXE-

O EXECVTIEY. Tit: V.

Stárostowie exequowáć máią státu tá dawnè o Gołotách y Inquilinách. Capitanei exequantur statuta de Golotis & Inquilinis.

Sigis. Petri. 1532. HL 105/189.

1. IN petitione, de Golotis & Inquilinis vagabundis facta, constituimus, & decernimus: vt statuta, super his iamdudum condita, per Capitaneos locorum diligenter exequantur. ad quos etiam, admonitionis causa literas dari faciemus.

Exequucyiéy z strony Księżéy czynić nie máią, iedno wedle státutu Iágiełłowégo in Iedlna.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. Con. 15. lege A któryby ec. HP 224.

2. SKárżyli sie przed námi Posłowie ziemscy ná Stárosty sądowé/ iżby abusum quendam wnieść mieli w Exequuciiéy ná Rycérstwo Koronné nád státut Vladislai Iagiellonis in Iedlna fol: 50.* nápisány. Prosząc/ ábyśmy złożyli z nich cobykolwiek przeciwiáło sie Exekuciiéy nád státut przerzeczony. Gdyż oni niechcą z Xiężą ich Miłością wdáć sie w żadné disputáciié/ iedno stoiąc przy práwie swym/ niechcą wolności swoich in dubium vocare. My powinności swoie bacząc/ y przysiege wszytkim iednostáynie vczynioną. Ktemu też ná zgodné zdánié Rad nászych świetckich/ y ná prośby Posłów ziemskich/ roskázuiemy wszytkim Stárostom nászym sądowym: áby ninákim inákszéy Exekuciiéy nie czynili/ iedno iáko w státucie Iágiełłowym in Iedlna stoi/ á cobykolwiek ináczéy vczynili/ sit irritum & inane.

* pátrz wys. fo. 122. lege 3. Też obiecuiemy, á Przywiléy masz w kśięgách przywileiów koronnych. Tit. Władysławá Iagełłá przywiléy pozwolony w Iedlney.

Tóż Práwo ápprobowano ná Séymie Piotrkowskim 1565. *pátrz wysszéy* fol: 239. lege 9. Skárżyli.

Exekucya Dekretu Królá Henryká Anni 1574.

Zyg. III w Wár. 1589. ol. 1.

3. NAleży ná tym Rzeczypospolitéy: áby spráwá strony Exekuciiéy Dekretu o zábicié Vrodzonégo niegdy Andrzeiá Wapowskiégo Kásztelaná Przemyskiégo/ ná séymie Koronáciiéy Królá Henryká in Anno 1574. popełnioné/ która exekucyia potym w Krákowie w Roku 1584. przez Hetmáná Koronnégo/ iáko Stároste Krákowskiégo/ iest wykonána/ byłá vspokoiona: gdyż zátrudnienié przeszłych czásów czyniłá/ y wnoszona byłá/ ták ná séymikách po vczynieniu téy Exekuciiéy/ y ná Séymie potym wálnym/ iáko też ná Koronáciiéy y Elekciiéy przeszłéy. A ták áby wiec koniec iuż swóy wzięłá/ zá instáncyą wszech Rzeczypo: stanów/ y zá pokazániem dostátecznym przez pomienionégo Hetmáná Koronnégo/ że do téy Exekuciiéy/ y nie z iákiéy offensy y obrázy/ ále zelo iuris & conscientiæ y wykonánia powinności swéy Stárośćiéy przystąpił. My ználazszy ten postepek bydź práwny/ spráwe te wszytke/ authoritate præsentis Conuentus, zá zezwoleniem Rad Koronnych Duchownych y Swietckich/ y Posłów ziemskich oboygá Narodu/ czásy wiecznémi vmarzamy/ y w niéy wieczné milczenié wszytkim y káżdému z osobná imponimus.

Restitucya vrodzonégo Chrystophá Zborowskiégo.

Zyg. III. w Wár. 1591. fol. 20.

4. WZieliśmy od niektórych PP. Rad nászych y Vrzedników Koronnych te wiádomość y spráwe. Ze niebosczyk S. pámieci Król Stephan przodek nász/ w spráwie z Vrodzonym Chrystophem Zborowskim/ nie miał woléy ták dálece postąpić/ iáko potym postąpił/ by był ón sam stánąwszy/ y vkorzywszy sie łáski v niego szukał/ dáiąc w tym wszytkim do końcá spráwe o sobie. Lecz że on obawiáiąc sie podobno niebespieczeństwá ná zdrowié swé odiáchał: á spráwá tá/ záczetá bedąc z przodku per controuersiam, potym zá odiechániem iego in contumaciam iest skonczona/ y ták dekret vczynion. Przeto/ zá żądániém y prośbą imieniem powinnych y domu wszytkiégo Zborowskiégo/ przodkóm nászym y R. P. dobrze zásłużonégo/ do nas vczynioną/ y zá przyczyną PP. Rad/ á zezwoleniem wszech stanów ná Séymie tym Wárszáwskim Dekret przeciw pomienionému Vrodzonému

rodzonému Chrystophowi Zborowskiému o obrázę Máiestatu Królewskiego vczyniony/ do woley y intenciiéy Królá nieboszczyká wyższéy przypomniánéy w tym sie stosuiąc/ z nie go znosimy. Tákże y drugié dwá Dekrety/pod tenże czás in criminalibus causis nan vczynioné/ zá tych którym intererat dobrowolnym pozwoleniem też znosimy: pœny wszytkié w tych to dekretách capitis & infamiæ ná wieczné czásy relaxuiąc: y áby nic pomienio nému Vrodzonému Chrystophowi Zborowskiemu y potomkóm iego nie wádźiło/ wáruiemy. A iuż w téy spráwie iáko stronóm/ którym to należy/ták y iemu z káżdéy miáry/ wie czné milczenié skázuiemy. Jednák przywodząc rzeczy do vspokoienia / iż y przedtym/ y pod Interregnum przeszłe wáśni niektákié miedzy niem á wielą osób były/ y zászły/ áby to iákiégo rozruchu nie czyniło/ opátruiemy to/ zá wszech stanów tákże zezwoleniem: Żeby ón do lat dwudźiestu / áby sie té wáśni do koncá vspokoiły y vstáły/ w Polscze / osobą swą nie bywał/ y nie przyieżdżał do Polski nulla ex causa, nulloque prætextu ac modo: aliâs ipso facto recidet in pœnas,& exequutionem prædictorum decretorum,in eum irremissibiliter extenden: & exequen: Tákże áby y przećiw osobóm żadnem Koronném nic nigdy/ áni przez sie/ áni per submissas personas nieprzyiáznégo nie záczynał/áni czynił/ pod tákową ż winą. Wáruiąc/ że żadné dekretá hoc exemplo nie mogą bydź w wątpliwość przywodzoné. Ale tanquam sacrosancta nie nánuszoné y nie odmienné máią záwżdy zostáwáć.

Approbatio Salui conductus *Páná Chrysztophá Zborowskiégo.*

5. SAluum Conductum o bytnośći y mieszkániu w Polscze áż do Séymu przyszłégo/y dwie niedźieli po Séymie/ Vrodzonégo Chrysztophá Zborowskiégo / we wszytkich punktách y clausulách iego/ vchwałą Séymu tego vmacniamy/ y ápprobuiemy/ záchowuiąc w cále Constitucyą anni 89. & anni 1591. tyczących sie osoby sámégo y do^{v} iego. Zyg.III. w *Wár.*1593. *fol.* 14.

O WWIAZANIV. Tit: VI.

Wwiązánié w dobrá iákimkolwiek sposobem dostáne, przez Woźnégo ma bydź dawáne. Intromissio per Ministerialẽ danda.

Práwo.

1. QVandocunque aliquis acquirit bona aliqua hæreditaria, siue titulo perpetuo, siue obligatorio, aut ex re iudicata, siue alio quocunque modo: de necessitate iuris, per Terrestrem Ministerialem proprium ab officio Terrestri receptum, debet induci & intromitti in talia bona manifestè; vt nullum lateat noui domini in illis bonis possessio, qui aliquod interesse habere se prætendat ad eadem. Cons. HL. 123. B/221.

Et hæc Intromissio ex recognitione Ministerialis debet inscribi, & induci in librum Terrestrem seu Castrensem, in districtu proprio: vbi prædicta bona consistunt.

A qua Intromissionis inscriptione, omnis præscriptio, & diuturnitas Terrestris, in omnibus bonis perpetuò acquisitis, accipit initium & firmitatem.

Quæ quidem intromissio,licèt ab antiquo non obseruabatur communiter: de consensu tamen communi omnium approbata est, & instituta: initiumq;, vigorem & necessitatem, præsertim in omnibus perpetuitatibus, iam ab anno 1543. accepit, & habebit in perpetuum.

Wwiązánié w Kárczmę ábo we młyn nie ma bydź dawáne, wyiąwszy by innéy máiętnośći nie było.

2. W Kárczme álbo w młyn/ żaden nie ma dáć wwiązánia: wyiąwszy żeby innéy máietnośći nie miał: co gdy bedźie/ tedy może dáć w wiązánié w Kárczme ábo w Młyn. *od*

In Molendinum & Tabernã Intromissio ne detur: nisi fortè aliæ desint possessiones.

ITem, in Tabernam, & Molendinum, nullus debet intromissionem dare. excepto, quòd aliã possessionem non haberet: extunc potest dare intromissionẽ in Tabernam, vel Molendinum. Zwyc. La. 122. HL 160 B/285. HP. 344.

Od dánia wwiązánia żadnè płace áni dáry bránè bydź nie máią.

Ian Olb. w Piot. 1496. La. 109 HL. 223/220 HP. 211.

3. Iż poddánym nászym w rzeczy osądzonéy / álbo iáko ináczéy zową przezyskánéy / choć też w kupionéy / álbo wzdánéy / dárowánéy / przypádłéy / álbo ktory iny sposobem dostánéy / prosżącym wwiązánia vrzędnicy nászy / to iest Stárostowie / Podstárośćiowie / y Burgrábowie tychże mieysc zwykli od kożdégo wwiązánia wyćiągáć nie zwykłe płace: to iest / ná cześć Stárośćine dźieśieć grzywien / á ná cześć Burgrábiegó kopá Polská zwykłá dawána bydź od tych / ktorzy byli wwiezowáni zá roskázániem Stáróśćim.

My tedy bacząc to bydź nie wedle práwá / y owszem z wielką ćiężkośćią poddánych nászych / skazálismy y vstáwiamy: Iż ponieważ Stárostowie nászy płacámi y dochody osobnémi / y ná niektorych mieyscách stołu nászégo dochodmi są wszędźie opátrzeni: zá ktoremi iáko ku spráwowániu vrzędow im przynależących / ták też ná kożdą posługę spráwiedliwośći im należącéy y ku dawániu wwiązánia są obowiązáni.

Dla tego od tego czásu ná wieki / przerzeczeni Stárostowie y Burgrábiowie ich we wszystkich krolestwá nászego Ziemiách / ktorzy zá czásem będą / áni przerzeczonéy áni innéy wymyslonéy płace álbo dárow od wwiezowánia od poddánych nászych wyćiągáć y wyćiskáć nie máią.

Od ktorych płac té poddáné násze w téy mierze z osobliwéy dobrotliwośći nászéy wolné czynimy ná wieki. A wszákże chcemy: áby przy tákowym wiezowániu słuszné Woźnych płace były chowáné / wedle obyczáiu zwykłégo.

Potwierdzenie tegóż státutu.

Alex. w Rá. 1505. HL. 223/221. HP 211. La. 116

4. Stárostowie gdy kogo wwiezują w dobrá z rámienia Krolewskiégo / nie máią bráć dźieśiąći grzywien / áni Burgrábiowie kopy: ále wedle státutu Janá Olbráchtá Krolá / ktorym to iest zábroniono / niech śie záchowywáią.

O tymże.

Zyg. Aug. 1550. HL. 223. B/221.

5. Chcąc przestrzédz áby szláchtá nie byłá obćiążona / odnawiamy státut: áby vrząd Zamkowy nic od wiązánia nie brał.

Ab intromiſsione, Capitanei & eorũ Burgrabij munera ne accipiãt.

ITem, quoniam ſubditis noſtris, vel ex re iudicata, ſiue aliâs perlucris, vti iudicialiter dici conſueuit, ſiue per emptionem aut reſignationem, donationem, deuolutionem, aut alia ratione bonorum intromiſſiones petentibus, Officiales noſtri, videlicet locorum Capitanei, Vicecapitanei, & Burgrabii eorundem conſueuerant à qualibet intromiſsione ſolutiones extorquere inſolitas; cùm videlicet pro parte Capitanei decẽ marcæ, & pro parte Burgrabii vna ſexagena Polonicalis, per eos, qui intromittebantur, iuſſu Capitaneorum dari conſueuerant.

Nos cernẽtes iſtud introductũ eſſe ſine iure, quinimo cũ grauamine ſubditorum noſtrorũ, decreuimus & ſtatuimus: vt cũ Capitanei noſtri ſalariis & introitibus ſpecialibus, ac in certis locis, de menſa noſtra prouẽtibus Regalibus fuerint (prout ſunt) dotati vbiq; : quorũ ratione, ſicut ad exercenda debita eis annexa officia, ſic ad omne iuſtitiæ miniſterium eis incumbẽs, & dandas eas intromiſsiones obligantur:

Propter quod à modo in perpetuum prædicti Capitanei & Burgrabii eorundẽ, in vniuerſis Regni noſtri terris pro tẽpore exiſtẽtes, aut prædicta, aut alia forſan exquiſita, vel exquirenda ſalaria, vel munera, pro intromiſsionibus, à ſubditis noſtris exigere extorquereq; non debeant.

A quorum ſolutione, eoſdẽ ſubditos noſtros in hac parte, de ſpeciali noſtræ benignitatis gratia abſoluimus æuiternè. tamẽ volumus: vt circa eaſdẽ intromiſsiones, debita miniſterialiũ ſalaria ſoluãtur: iuxta ſolitum.

De eodem, Alexander Rex.

CApitanei introligantes in bona de brachio Regali, non percipiant decem marcas: neque Burgrabii ſexagenam, aliâs iuxta ſtatutum Alberti Regis, quo iſtud prohibetur, ſe conſeruent.

De eodem.

VOlentes cauere, ne grauetur Nobilitas, renouamus ſtatutũ: ne officium Caſtrenſe aliquid recipiat, ab intromiſsione.

O OSTA-

O OSTATNIM WYKONANIV Práwá przez Stárosty, iuz w osądzonéy rzeczy. Tituł VII.

Stárostá dosyć czynić ma przezyskóm w inszym powiećie otrzymánym.

Práwo.

1. Jeśli sie kto odpisze z Ziemie y z własnégo Powiátu/ ma odpowiádáć tám/ gdźie sie odpisuiąc zápisał.

A gdy ná tákowym rzecz otrzymána/ przesądzona ábo przezyskána będźie: ten który práwo przewiedźie/ poiedźie do Stárosty onégo: gdźie mieszka on / ná którym práwo przewiedźiono.

A Stárostá potym on niech dosyć czyni rzeczy osądzonéy/ to iest/ przezyskóm w inszym powiećie práwem otrzymánym.

Stárostowie Powiátów swych przezyski wykonywáć máią pod winą stá grzywien.

2. Dla sporu miedzy Stárostmi Ziemskimi y Powiátowymi/ które sie wszczynáły niekiedy o wykonywániu przezysków / gdy ieden ná drugiego przezyski wykonywáć skłádał: z któréy przyczyny zwykli bydź zániedbywáni poddáni nászy w otrzymawániu spráwiedliwośći iuż skazánéy: Dla tego vstáwiamy / áby Stárostowie powiátowi byli powinni/ y máią wykonywáć wszytki przezyski przećiwko wszystkim swégo powiátu poddánym/ pod winą stá grzywien.

O wyisczániu rzeczy osądzonéy.

3. Gdy kto ná kim będźie miał rzecz przezyskáną/ to iest ieśli práwo przewiedźie/ á będźie oddan do rámieniá stárośćinégo: tedy ten / który práwo przezyskał / dwá kroć ma ieźdźić ná ciążánie: á o szkody które pochodzą zá zbronienim ciąże y w wiązániá/ ma zdáć: á potym Stárostá ma z nim kogo zesłáć imieniem swym / y wwiązáć tego / który práwem wygrał: á ktemu zakład będźie powinien záłożyć: y tego/ który práwem iest przekonan z máietnośći mocnie wyrzućić.

A ieśli

De abrenunciatione proprij districtus.

ITem, si quis renunciabit terrę & proprio districtui: debet respondere ibi, vbi renũciando se inscripsit.

Et cùm super tali res obtinebitur iudicata, aliâs perlucrabitur, idem qui ius perduxit, equitabit ad Capitaneum illum, sub quo manet victus.

Capitaneus tamen ille executionem facturus sit rei iudicatæ, aliâs illorum perlucrorum, in alio districtu iure obtentorum.

Zwy. Laski 123. HL 222. B/397. HP 211. y 449.

Omnes Capitanei suorum districtuum perlucra exequantur: sub pœna centum marcarum.

PRopter differentias inter Capitaneos terrestres, & particulares districtuum, pro executione perlucrorum nonnunquam excitatas: cùm eorum alter in alterum executionem differret: consueuerant negligi subditi nostri, in effectu habendæ iustitiæ, iampridem decretæ: idcirco statuimus: quòd Capitanei districtuum tenentur & debent exequi omnia perlucra, cõtra omnes districtus sui subditos, sub pœna centum marcarum.

Alex. w Rá. 1505 La. 119 HL 180/321 HP. 212.

Pignoratio in perlucris.

CVm aliquis super aliquo rem habuerit iudicatam, aliâs perlucratus fuerit ius: & dabitur ad brachium Capitanei: extunc ille, qui perlucratus est, duabus vicibus debet ire ad pignorandum: & duabus vicibus ad intromissionem: & pro qualibet repercussione, debet condemnare pro pignore & pro intromissione. Et post hoc Capitaneus debet destinare cum eo, auto ritate sua aliquem, suo nomine: & intromittere victorem, vadiumque imponere tenebitur.

Zwyc. Las 121. B. HL 182/324 HP 223.

Pœna

A iesliby niedbáli byli, karáni bydź máią.

Zyg. w krá 1507. fol. 3. HL. 32. B/ 59. HP 212.

4. Aby vrzednicy y ći którzy ná Dostoienstwách są / pilnieyszy byli w wykonywániu sądów y vrzedów przynależących im: á przestawáiąc przy pierwszych vstáwách / skazálismy: iż ilekroć Stárostowie byliby ználezieni niedbáli w tych rzeczách / które ná vrząd ich należą: tedy iesli w zastáwie dobrá Stárostw swych dźierżą / niech będą karáni winą stá grzywien: które sto grzywien ma bydź ztrącono z ich summy. A iesli w wolnych dobrách Stárościch będą / wźięciem vrzedu stárośćinego chcemy bydź karáné.

O tymże.

Sigis. w Pio 1538. HP 213

5. Iż Stárostowie w wyisczániu osadzoney rzeczy zwykli niedbáli bydź ku szkodźie spráwiedliwość máiącym y skazánie zá sobą otrzymáiącym: którym chcąc pomoc / skázuiemy: áby winę státutową / którá nam przynależy od Stárosty niedbálego stroná powodowa wszytkę miálá / y iey doszlá.

Pœna Capitaneorum negligẽtium.

VT Officiales & Dignitarii diligentiùs intendant exequutioni, & Iudiciorum, & administrationum eis incumbentium, innitendo prioribus Constitutionibus decreuimus: vt quoties Capitanei, in exequendis iis, quæ ad ipsorum officium pertinẽt, negligentes reperti fuerint, si in obligatione bona Capitaneatuum suorum teneant, puniantur pœna centum marcarum, de eorum summa eis defalcandarum. Si autem in liberis bonis Capitanei extiterint: priuatione officii capitaneatus volumus esse puniendos.

De eodem.

QVia Capitanei in executione rei iudicatæ solent esse negligentiores in detrimentum eorum, qui iustitiam habent & sententiam obtinent: quibus prouidere volentes decernimus, vt pœnam statuti ab huiusmodi Capitaneo executionem negligente, nobis debitam, pars Actorea totam assequatur & habeat.

Executiiéy w rzeczy osądzonéy ktoby nie czynił przez trzy lá+á y trzy miesiące, iuż nie trzeie.

Cons. 667. versu 16.

6. VSu etiam obseruatur: quòd res iudicata, si intra triennium & sex menses executioni non mandatur expirat: nam non liti sed quodammodo priuilegio æquipollet: quòd quidem nonnisi triennio & sex mensibus expirat.

POSTĘPEK W RZECZY OSADZOnéy, wwyisczániu przezyskow. Tit: VIII.

Przez Alexándrá Królá vczyniony.

Processus in re iudicata: quæ vulgari nostro, in Iudiciis, & extra ea, Perlucra dicuntur.

Alex. La. 2. HL 203/361 HP. 470.

Prá- wo. 1.

ACzkolwiek Constitucye dosyć y názbyt vczą Nas: iáko práwem postepowáć mamy / gdy przed Nas spráwy przydą: wszákże iż niekiedy były wątpliwości w postepku sámym vczonych w práwie: którzy práktyki / to iest / biegłości práwney nie mieli. Dla tego Królewski Máiestat po wypisániu záchowánia Roków *roskazał wypisáć pospolity bieg práwá ábo záchowánie w osádzoney rzeczy y wyisczenie iey obyczáiem niżey nápisánym.

TAmetsi Constitutiones satis superq; doceant nos, qualiter Iure processuri sumus, dum actiones incumbũt nobis: tamen quia nonnunquam fiebant dubia, in Processu ipso, etiam apud Iuris doctos, practicã tamen eiusmodi habentes: Quapropter Sacra Maiestas, post descriptam Terminorum conseruationem mandauit describi, communem in re iudicata, eiusque executione, practicam infrascriptam.

*To wypisánie roków masz wys. fo. 481. le. 5. Acz we wszytkich.

O rzeczy De re

O rzeczy osądzonéy.

2. Rzecz osądzona dwiemá obyczáymi bywa otrzymána: ábo przez skazánié skonczoné/ ábo gdy pozwány ná Roku záwitym wzysku bywa zdan.

Jeśli przez skazánié skonczoné/ tedy to bywa też dwoiáko: ábo bywa oblicznie pozwány v sądu/ ábo przez Prokuratorá z prokurácyą Dekret skonczony przeciwko sobie z práwá odnosi.

Jeśli bywa pozwány oblicznie: przeciwko któremu skazánié bywa vczynioné: tedy ábo dosyć czyni iáko práwo niesie rzeczy osądzonéy/ ábo nieposłusznie od sądu nie stawiáiąc odéydzie.

Jeśli ma dosyć vczynić/ ábo bydź posłuszen Dekretowi: tedy to vczyni przez rękoiemstwo/ ábo przez pewny obowiązek zápisu/ ábo przez obowiązánié máietności.

JEśli vpornie od Práwá odéydzie nie vczyniwszy dosyć rzeczy osądzonéy/ áni słucháiąc Práwá: tedy przez powodá bywa zdan w winie trzech grzywien/ którą piątnadziestą zową stronie: á w tákowéyże winie drugiéy sądowi. A dla tego nieposłuszenstwá rzeczy osądzonéy/ iż Práwem zwyciężony nie dosyć vczynił/ ále od práwá nieposłusznie odszedł/ bywa zdan zá iednymże rázem Królowi Jeg M. w winie czternaśćia grzywien/ którą zową śiedmnadziestą: á Woźny bywa przydan od Sądu ná ciążánié tegoż Práwem zwyciężonégo w máietnośći iego przezyskoch/ y winách przerzeczonych.

A gdy potym przydzie czás przyszłych inych Roków/ powodowa stroná przed sądem postáwi Woźnégo: á tám wziąwszy od Woźnégo zeznánié/ záśie prośi o dánié Woźnégo: któremu proszącému będzie dan tenże Woźny ná wwiązánie w przezyskách w máietność práwem zwyciężonégo.

A ná inych blisko przyszłych Rocéch iáko iuż ná ostátecznym y skonczonym Roku/ ieśli Woźny przed práwem zezna/ iż wwiązánia/ ná które był przydan od sądu nie dopuszczono: tedy bywa dan do rámieniá królewskiégo: á od onégo sądu gdźie rzecz byłá spráwowána/ bywa odesłan powód y práwem zwyciężony z przezyski przez list/ w którym wykonywánie przezysków iest opisano/ do

De re iudicata.

REm iudicatam, duobus modis scimus Iure obtineri. Aut enim fit, per sententiam diffinitiuam: aut dum Citatus, in Termino peremptorio, in lucro condemnatur. *Támże.*

Si per sentētiam diffinitiuam: tunc fit etiam dupliciter. Aut fit præsens citatus, circa Iudiciū: aut fit absens: sed per Procuratorem cum procuratorio, sentētiam diffinitiuam contra se, Iure decernente, scit reportari.

Si præsens erat citatus, contra quem sententia diffinitiua promulgatur: tunc aut satisfacit, vt Iuris est, rei iudicatæ: aut rebellis à Iudicio, absq; paritione recedit.

Si satisfacturus, aut sententiæ pariturus erit, faciet istud commodè, aut per cautionem fideiussorialem, aut per certam Inscriptionis obligationem, aut per bonorum obligationem.

SI autem rebelliter à Iure recedit, nulla satisfactione rei iudicatæ, aut paritione facta, extunc per Actorem condemnatur in pœna trium marcarum, quæ dicitur Piątnadziesta/ parti: & alia pœna simili Iudicio. Propter quam rebellionem rei iudicatæ, (quod Iure conuictus non satis fecit: sed à Iure rebellis recessit) condemnatur vno & eodem actu, Regiæ Maiestati in pœna quatuordecem marcarū quę dicitur śiedmnadziesta/ & Ministerialis datur de Iudicio ad pignorandum eundem conuictum, in bonis suis, in perlucris & pœnis suprascriptis. *Támże.*

ADueniente tandem proximè futurorum aliorū terminorū tempore, Actor coram Iudicio Ministerialem statuet: & recepta à Ministeriali recognitione, petit iterum dari Ministerialem, ad intromissionem. cui petenti datur idem Ministerialis, in perlucris, ad intromissionem in bona conuicti. *Támże.*

In aliis proximè futuris terminorum iudiciis, tanquam in vltimo & finali termino, si Ministerialis coram iure recognoscet: Quia intromissio, ad quam fuerat per iudicium additus, denegata fuit: tūc primùm datur ad brachium Regale, & de illo iudicio, vbi causa agebatur, remittitur

do Stárosty mieyscá: áby ji wwiązał z rámienia królewskiego.

titur Actor & conuictus cum suis perlucris per literas executoriales ad loci Capitaneum ad intromittendū eum de brachio Regali.

Támże.

A Jesli pozwány nie będąc v sądu sam ále przez Prokurátorá z prokurácyą/ gdy skazánie dostáteczné przećiwko niemu bywa: tedy bywa nád to ieden Rok główny/ to iest/ przypowieśćzony ku dosyć vczynieniu o rzecz osądzoną/ ábo zá przezyski y rzeczy które práwem są dostáné z tey przyczyny: iżby sna niechćiał wiedźieć práwem zwyćiężony nie będąc v sądu/ o rzecz/ która iest osądzona: dla tego pozew przypowieśćzony iest ná Roki sądów wniesiony/ iáko nieiákié nápomnienié y obwieszczenié: áby ten który iest práwem zwyćiężony/ y przećiwko któremu w niebytnośći/ gdy przez prokurátorá swego stawał/ dekret skończony ostał sie/ był posłuszen rzeczy osądzonéy: y dosyć vczynił zá to/ o co iest práwem zwyćiężon.

SI autem citatus non est præsens, circa iudicium, sed suus Procurator cum Procuratorio, dum sententia diffinitiua contra ipsum promulgatur: tunc insuper fit vnus terminus essentialis, videlicet concitationis, quem in aliquibus terris Regni, sic interpretantur vulgari, vti Latinum sonat: In aliis verò, dicitur vulgari nostro przypowieśćzony: ad satisfaciendum pro re iudicata, seu perlucratis, & iure acquisitis, ea ratione: Quia fortasse nollet scire conuictus, in iudicio absens, de re iudicata: ideo concitatio ad hoc est in terminos iudiciorum introducta: tanquam monitio, & auisatio: vt ille, qui est conuictus, & contra quem absentem, sed per Procuratorem suum comparentem, in sui absentia sententia diffinitiua prolata fuit, pareret rei iudicatæ, & pro conuictis satisfaceret.

Támże.

NA którym przypowieśćzonym Roku ieśli stánie/ zwykło bydź skazano: áby rzeczy osądzonéy dosyć vczynił: á dosyć vczynić ma ták/ iáko pierwéy iest nápisano.

IN quo concitationis termino, si comparet, decerni consueuit: Vt rei iudicatæ satisfaciat. Satisfacere autem debet sic, vt priùs est descriptum.

A Jesli nieposłuszny będąc odchodźi: tedy niech będźie skazan tym sposobem/ iáko pierwéy przećiwko nieposłusznému iest wypisano.

ET si rebellis recedit: extunc condemnetur: vt priùs contra rebellem est descriptum.

A tákowy bywa postępek w wykonywániu rzeczy osądzonéy/ iáko niżéy iest nápisano/ áż do rámienia królewskiego.

Et fit processus, in executione rei iudicatæ, (vt supràscriptum est) ad brachiū vsq; Regium. de quo infrà videbitur.

Bywa téż y iny postępek w záchowániu Rokuy w rzeczy osądzonéy.

Item processus fit alio modo, & in terminorum obseruatione, & in re iudicata.

Támże.

3. W Niektórych źiemiách królestwá Polskiego/ w których Roki źiemskié bywáią ná kożdé cztery niedźiele sądzoné/ zwykło bywáć wiecéy odkłádánia Roków/ y bywa postępek práwny dłuższy dla téy przyczyny: iż dwá Roki prostą chorobą ná zwłokę bywáią dopuszczoné: ále gdy sie wypełnią té dwá Roki prostéy choroby/ tedy drugié Roki idą: iáko są o prawdźiwéy niemocy y o więtszą rzecz/ y inné iáko wysszéy nápisano iest o záchowániu Roków/ áż do ostáteczného skazánia/ y do pierwszégo dekretu ná ćiążánié bywáią záchowáné. A wszákże w tym téż bywa postępek rózny práwu: iż w onych

IN terris nonnullis Regni Poloniæ, in quibus Termini Iudiciorum Terrestrium, fiunt singulis quatuor septimanis, plures dilationes fiunt: processusq; longior fit iuris, sic: Quia duo termini, simplici infirmitate per dilationē conceduntur: Sed expletis eisdem duobus terminis, simplici infirmitate prorogatis, alii termini, prout de vera infirmitate, & maiori, cæterisque (vt supràscriptum est) de terminorum cōseruatione, vsq; ad sententiæ diffinitiuæ prolationem, & primæ pignorationis decretum, obseruantur. Attamen in eo iterum fit differens processus: quòd in illis terris

onych ziemiách/ w których ná kożdé czttéry niedziele Roki bywáią sądzone/ trzykroć przez sąd bywa dawano ná ciążánie raz po raz: y tákże trzykroć bywa dawano ná wwiązánie: á potym bywa odeslan do rámieniá królewskiego do Stárosty onégo mieysca.

terris, in quibus singulis quatuor septimanis Termini iudicantur, ter datur de iudicio ad pignorationem successiuè: similiter ter ad intromissionem datur: & postea remittitur ad brachium regale, ad loci Capitaneum, de quo infra.

POSTĘPEK STAROSCIN Z RAmieniá Królewskiégo w wykonywániu rzeczy osądzonéy w przezyskách, Tit: IX.

Przez Królá Alexándrá vczyniony.

Iáko Stárostowie máią postępowáć w wykonywániu przezysków z rámieniá Królewskiégo.

I. NA pierwszym postępku Królewskiégo rámieniá/ Stárostá mieyscá/ pod którégo wladzą stroná/ ná którey przezyski przewiedzione są/ mieszka/ zá pierwszym rázem z tą stroną/ która práwem wygra/ przezyski ná pismie przyniesie/ álbo z swym Prokuratorem posle Woźnégo ze dwiemá szláchćicy do máietnośći strony práwem przekonánéy: á zwlaszczá do téy máietnośći/ ná któréy przezyski są práwem otrzymáné/ álbo iáko w práwie zwykło bydź mówiono przewiedzioné/ y ná których postępek práwny/ to iest zakłádu y wwiązánia był przewodzon. Który to Woźni przyiecháwszy do tákowéy máietnośći iesli bedźie oblicznie Pan onégo mieyscá ten/ ná którym práwo przewiedziono/ álbo iego Vrzędnik álbo Włódarz onych dóbr/ przed kmiecmi wedle przewiedzienia y potrzeby przezysków tego/ który práwo przewiódł w iego przezyskách z rámieniá Królewskiégo mocą Stárosty/ przy bytnośći szláchty/ niech wwiąże: y da iemu wwiązánie istotné/ y posłuszeństwo kmieci mu náznáczy/ zákázuiąc práwem przekonánému: áby nie śmiał nápotym tego/ który práwem przezyskał/ w dźierżeniu y wwiązániu iemu dánym zátrudniáć y náieżdżáć którymkolwiek sposobem pod zakłádem M. który zaklad niech bedźie ná pismie pod tytulem onégo mieyscá Stárosty summy tákieyże przezysków nie przewyszáiący: w których dobrách

De extensione brachij Regalis, per Capitaneos.

IN primo processu Regalis brachii, loci Capitaneus, sub cuius Iurisdictione pars victa esset, pro prima vice, cum parte victore, rem iudicatam, seu perlucra, in scripto sibi repræsentari, aut cum suo Procuratore, Ministerialẽ cum duobus Nobilibus, ad bona partis iure conuictæ, diriget: & præsertim ad talia bona, super quibus perlucra censentur iure esse obtẽta, seu (vt in stylo iuris nostri dici consueuit) perducta: & super quibus processus iudiciarius, videlicet pignoris & intromissionis, continuabatur. Qui quidem Ministerialis, veniens ad bona huiusmodi, si in eisdem fuerit præsens dominus loci, videlicet iure conuictus, aut suus officialis, vel Vladarius illorum bonorum, & coram kmethonibus, iuxta continentiam & exigentiam perlucrorum, victorem in ipsius perlucris, de brachio regali, authoritate Capitanei loci, coram nobilibus intromittet: dabitque ei intromissionem realem: & obedientiam kmethonum consignabit: inhibendo iure conuicto, quòd non audeat victorem de cætero, in possessione & intromissione, isto modo sibi data, impetere, & inuadere quouis modo: sub vadio M. M. quod vadium fit literale, sub titulo loci Capitanei, summam ferè similem perlucrorum non excedens. In quibus intromissis bonis, victorem intromissum, iuxta consuetudinem relinquet: aut saltem eam ipsam possessionem sibi

Alex. Lą. 3. HL. 104/ 363. HP 472.

dobrách wwiązánych onego który práwo przewiódł / wedle zwyczáiu zostáwi / álbo mu tylko dźierżenie da. Które to wwiązánie z rámieniá Królewskiégo vczynione zá pierwszym rázem y zakłádu záłożenie z zeznánia Woźnégo y szláchty w Akćiéch Zámkowych obyczáiem y porządkiem práwá ma być zeznáne y dostátecznie w Aktá wpisáne: á zakład który by też y po drugi raz záłożon był / gdźie Stárośćie nie zádáie żadnéy pracéy / stronie powinien iest być dan / nie Sądowi áni Królewskiemu Máiestatowi z téy przyczyny: iż strona sámá Woźnégo y szláchtę ku podpomożeniu rámieniá Królewskiégo nakłády swémi własnémi podéymuie.

sibi tradet. Quæ de brachio Regali intromissio, pro prima vice facta, & vadii interpositio, ex recognitione Ministerialis & Nobilium, in Actis Castrensibus debet, & modo & ordine iuris recognosci, aliâs reponi, & acticari sufficienter. Vadium tandem illud, etiam si pro secunda vice inter positum esset, vbi Capitaneo nullam facit fatigam, parti debetur: non iudicio, neq; Regiæ Maiestati. ea ratione, quia pars ipsa Ministerialem & Nobiles, in suffragium brachii Regalis, impensis conducit priuatis.

Iesli sposobem tákowym dáne wwiązánie álbo będźie wźięte, álbo gwałtownie przekáżone: ten ná którym Práwo iest przewiedźione, w zakłádźie bywa skazan.

Ld. 3 B. HL. 204. B/364 HP. 473.

2. Gdy ten / który Práwo przewiedźie bywa wwiązan z rámienia Królewskiégo / iesli zá przyczyną którąkolwiek gwałtowną dźierżenie iego bywa zgwałcone ábo wźięte: zá potrzebą on práwem zwyćiężony / przećiwko któremu práwew było postąpiono / do sądu Grodzkiégo ma być pozwan o zakład: á ná iednym y ná pierwszym Roku choć stánie choć nie stánie / w zakłádźie niech będźie skazan / opuśćiwszy wszystki zwłóki y vćieczki.

Wtóre wwiązánie z rámieniá Królewskiégo gdy będźie zgwałcone iáko postąpić.

Támże.

3. Iesli dźierżenie ábo wwiązánie ták / iáko wyższéy nápisano iest / nie bacząc ná zakład będźie zgwałcone / y nikczemne vczynione: tedy pozwawszy pozwem o zakład y zdánie / o którym wyższéy sie rzekło / záśie Woźny drugi raz z szláchtą y z powodem / ábo z iego Prokuratorem przez Stárostę ma do tákowych dóbr obyczáiem pierwszym wtóry raz być posłan: y ma wszytko to / co w pierwszym wwiązániu było / drugi raz vczynić / tym wtórym rázem z rámieniá Królewskiégo / ták w przezyskoch iáko w zakłádźie wwiązánie dáiąc / wedle wielkośći zakłádu y przezysków: á dawszy wwiązánie we dwóy násób zakład większy záłoży: toiest da zakład ná piśmie / któryby dwákroć większą summę

Si intromissio isto modo data, esset aut adempta, aut impedita violenter.

Posteaquã victor intromittitur de brachio Regali: si casu quocunque violento, eius intromissio seu possessio violatur, vel irritatur: necessariò victus ille, seu conuictus, contra quem processum erat ad Iudicium Castrense, citandus erit pro vadio, & in vno ac primo Termino, siue comparuerit siue non, in vadio condemnetur: omnibus Dilationibus & subterfugiis prætermissis.

Pro secunda vice Intromissio de brachio Regali.

Si possessio seu Inromissio, sic (vt suprà scriptum est vadio non obstante) irritabitur, seu violabitur: tunc præmissa ista Citatione, & cõdẽnatione, pro vadio prędicto, (de quo suprà) iterum Ministerialis secũda seu altera vice, cum Nobilibus & Actore, aut suo Procuratore, per Capitaneum debet ad talia bona, modo priori, pro secunda vice mitti: & omnia, prout in prima Intromissione fuerunt, secunda vice faciet: hac ipsa secunda vice, de brahio Regali, tàm in perlucris, quàm in vadio, Intromissionem dando: iuxta continentiam vadii, & perlucrorum. dataque Intromissione, duplicabit vadium: vt scilicet vadium literale, maiorem dupliciter summam continens, daret & relinqueret interpositum, inter intromissũ victorem, & victum.

ßą ſumme w ſobie zámykał / y on zoſtáwił záłożony miedzy práwem zwyćiężonym/ y tym który práwo przewiódł.

Ieſliby zá drugim rázem wwiązánié było wniwécz obrócone.

4. IEſliby Práwem zwyćiężony ták był ſwowolny/ ſpórny y Práwá poſpolitéġ był gwáltownik / ták iżby wwiązánié zá piérwßym y wtórym z rámieniá Królewſkiégo rázem dáné zá nic nie máiąc ważył ſie zgwałćić: tedy iáko piérwéy o zakład do Zamku niech będźie pozwan: co vczyniwßy wßytkié przerzeczoné poſtepki / iáko wysßéy nápiſano ieſt / przez wßelkiéy folgi zwłók y wymówek ná piérwßym Roku choć ſtánie ábo nie ſtánie/ w zakłádźie ſądownie y záwićie niech będźie ſkazan.

Ieſli zá trzećim rázem wwiązánié wezmą, Stároſtá oblicznie ták oſtátnią executią vczyni.

5. NA koniec po piérwßym y wtórym rázie przerzeczonym / ieſli záśie práwem zwyćiężony przedśie vporniéby ſie ſpráwował / przećiwiáiąc ſie ręce ábo rámieniu Królewſkiému: rußy ſie Stároſtá ſam przez ſie z mieyſcá Królewſkiégo (ná którégo vrzedźie Stároſtá śiedźi) zbroyno y opátrzywßy ſie dobrze/ ták iákoby vpór gwáltowniká zwyćiężył: y poiedźie z Wożnym y z tym / który práwo przewiódł do dóbr tákowych/ y z przezyſki: á tám práwem zwyćięzcę władzą rámieniá Królewſkiégo y vrzędu ſwego wezwawßy: áby oblicznie byli ći/ to ieſt ten który práwo przewiódł/ álbo iego vrzędnik/ álbo Włódarz/ iáko przed tym/ przy których obyczáiem przerzeczonym Wożny piérwßymi rázy wwiezował/ trzećim rázem iſtotnie wwiąże práwem zwyćięzcę w przezyſkách y w zakłádźiech/ zá kożdym rázem záłożonych/ wyrzućiwßy mocną ręką práwem zwyćiężonégo.

A żeby Stároſtá nießkodował ná nakłádźiech / które ná to vczynił / zárázem da y zoſtáwi zakład ná piſmie miedzy ſtronámi troiáki: który támże zoſtáwi choć tylko kmiećióm ij dawßy: o który zakład/ ieſli będźie potrzebá/ poſtepek bywa táki/ iáko wysßéy rzeczono ieſt o ſkazánié y zdánié: á tákowé oſtátnie práwné wykonánié/ Stároſtá ták dobrze przez inégo/ iáko przez ſie vczyni

Si intromiſsio, pro ſecunda vice data, irritaretur.

IN quantum ipſe iure conuictus, adeò rebellis, proteruus, & violator Iuris cōmunis regni eſſet: ſic quòd intromiſsionem, pro prima & ſecunda vicibus, de brachio regali datam, contemnendo violare præſumeret: extunc prout prius, pro vadio ad caſtrum citetur. Et ſimiliter præmiſsis præmittendis, vt ſuprà ſcriptum eſt, abſq; omni indulto Dilationum excuſationumq́;, in primo Termino ſiue comparuerit ſiue non: in vadio peremptoriè & Iudicialiter condemnetur. Támże.

Pro tertia vice, perſonalis Capitanei executio finalis.

DEmum poſt primam & ſecundam vices prædictas, ſi iterum victus ageret rebelliter, ſe manu, ſeu brachio opponendo Regali: mouebitur Capitaneus perſonaliter, de ſede regali, cui in Officio capitaneatus præſidet, armatus & prouiſus: ſic vt temeritatem violatoris vinceret. Ibit cum miniſteriali & cum victore ad bona huiuſmodi, cum perlucris: ſicq; victorem, authoritate brachii regalis, & ſui officii (accitis, vt præſentes eſſent, hi ſcilicet, victor, aut factor, aut villicus: prout ſuprà: coram quibus modo ſupradicto, miniſterialis primis vicibus intromittebat) pro tertia vice realiter intromittet victorem, in perlucris: & in vadiis pro omnibus vicibus interpoſitis: eiecto abinde manu potenti victo. Támże.

Præterea ne Capitaneus fruſtretur impenſis, per eum ad id factis, immediatè dabit, & relinquet vadium literale inter partes triplicatum, quod quidem ibidem relinquet, ſaltem kmethonibus illud dando: pro quo vadio, (ſi expediet) proceſsus fit, ſic vt ſuprà ad condemnationem. Executionem autem eam vltimam Capitaneus, æquè bene per alium, vt per ſe faciet, ſi commodè poteſt: ſin aliter; tunc ibit ſolus ipſe officii debito ſatisfacturus.

Habebit tamen ſecum miniſterialem & Nobiles, Capitaneus, ſiue per ſe, ſiue

czyni: ieśli to vczynić słusznie będzie mógł: á ieśli ináczéy/ tedy sam poiedzie dosyć czyniąc powinności vrzędu swego.

Wszákże będzie miał z sobą Woźnégo y szláchtę Stárostá: choć przez się choć też przez kogo innégo to kończenié przezyskow w máietności onéy/ ná ktoréy przezyski przewiedziono y otrzymano czynić będzie.

A gdy tákowé wwiązánié w przezyskách y w zákłádziech będzie dawał/ ieśli máietności wielkość zákłádów y przezyskow znosić może/ da wwiązánié w ieden łan ośiádły: z ktorégoby grzywná ná kożdy Rok przychodziłá w kożdych dźieśiąći grzywien.

A ieśliby łanów nie było ośiádłych álbo czynszuiących: tedy wwiązánié niech będzie dano w polá/ ná których dwánaśćie korcy żytá zwykło bydź wyśiéwano/ álbo wedle podobieństwá mogły bydź pośiané: to iest/ polá rozumieiąc zá grzywnę czynszu rocznégo.

A ieśliby ták máietności iáko pól y innych dóbr/ które máietnośćią máią bydź rozumiáné/ ná których wykonywánié przezyskow czynioné bydź ma/ nie było/ y prawem zwyćiężony żeby ich nie miał: tedy práwem zwyćiężony dla tego/ iż postępek práwá do ostátecznych stopni práwá vpornie ná sobie zniósł/ niech będzie vłápion: y iego więzienié niech będzie ná woléy tego/ ktory práwo przewiódł/ áż do vczynienia dosyć zá przezyski y zákłády.

siue per alium istam faceret executionem perlucrorum, in bonis, in quibus perlucra sunt obtenta, seu perducta faciendo.

Cumque daturus erit Intromissionem huiusmodi, in perlucris, & in vadiis: si bona valorem Vadiorum, & perlucrorū, ferre possunt: faciet Intromissionē, dando vnum laneum possessionatū, de quo vna Marca annuatim proueniret, in quibuslibet decem Marcis.

Si autem lanei non sunt possessionati, seu censuales: tunc Intromissio detur in agros: in quibus duodecem Chori siliginis seminari consueuerunt, aut seminari verisimiliter possent: agros videlicet intelligendo, pro Marca census annui.

Et si tàm possessiones, quàm agri, & alia huiusmodi, in quibus bona sunt, & in quibus executio perlucrorum facienda esset, deficiunt: seu si ea victus non haberet: tunc ipso Iure conuictus, (propterea quòd Iuris processum, ad hæc vltima Iuris puncta temerè sustinuit) capiatur in persona: sicque eius captiuatio relaxanda, vel non relaxanda, in voluntate victoris: vsque ad satisfactionem, pro perlucris, & pro Vadiis faciendam.

Náuká ná dánié skończonégo dzierżenia, około exekucyiéy rzeczy osądzonéy.

Tamże.

6. GDy tákowy postępek będzie zá pierwszym/ wtorym/ trzećim rázem/ iáko dostátecznie iest wypisano: tákową náukę kożdy Stárostá będzie chował/ gdy álbo sam osobą swą álbo ieg Podstárośći/ álbo kto inny z Rámienia Królewskiego będzie czynił executią/ to iest wykonywánié przezyskow ná mieyscu dźiedźiny/ álbo wśi/ álbo dóbr przezyskánych: y ten/ który z Rámienia Królewskiégo ma dosyć przezyskom czynić/ wzowie przed się práwem zwyćiężonégo/ ieśli iest obliczny: wzowie też kmieći/ á zwłasczá w które ma bydź wwiązánié dáné: którym rozpowie álbo rozpowiedźieć każe przezyski y zákłády/ y oznaymi ie: tákże też list przezyskow onégo przewiedźienia práwá/ ktoremu Stárostá dosyć czynić ma przed Woźnym y szláchtą/ im vkaże/ opowie

Realis instructio, ad possessionis assignationem, circa executionem rei iudicatæ.

DVm hæc fierent, in prima, secunda, & tertia vicibus, vt sunt abūde suprà scripta: eam quisque loci Capitaneus seruabit instructionem, circa suam ipsam, aut sui Vicesgerentis, vel alterius nomine suo de brachio Regali missi, executionem. In loco hæreditatis, seu villæ, vel bonorum perlucratorū, constitutus ipse brachii Regalis executor, vocabit conuictum: si est præsens: vocabit etiam Kmethones, presertim illos, in quos est intromissio danda. quibus declarabit, seu declarari faciet, Perlucra & Vadia, aliâs notificabit ea. Similiter etiam literas perlucrorum, seu executoriales, coram Ministeriali & Nobilibus, eis ostendet, intimabit, & publicabit. Sic quoque Capitaneus ipse per se, aut alius nomine Capitanei, dicet.

Audi

opowie y oznaymi. A ták też; Stárostá przez sie/álbo kto inny imieniem Stárosci itym rzecze:

Słuchay tegż y pilnuy Woźny: Ja Stárostá wedle vrzedu: álbo inny tákże/ Ja wedle vrzedu Páná M. Stárościnégo: z Rámienia Królewskiégo/ ślachetnému Pánu z tąd á z tąd w ie° przezyskách y zakłádżiéch dáie wwiązánié w te wieś D. álbo w té dobrá P. álbo w tegż kmiećiá/ álbo w łan/ álbo w te álbo w té y owé polá. A/ rzecze Stárostá (ieśli sam przez sie wwiezowáć będżie) zákłádam zakład C. grzywien przez té listy: álbo inny imieniem Stárościnym dżierżąc zakład Królewski álbo Stárościn/ bedżie mówił: A ten zakład stá grzywien przez Królá Je° M. ábo przez Páná Stárosté záłożony/ w tych liściech nápisány/ tobie Woźny dáie: á ty potym wedle vrzedu twego ten zakład práwem zwyćiężonému oznáymi/ y on iemu wedle zwyczáiu práwá dasz álbo w domu iego zostáwisz: który zakład niech bedżie troiáki/ iáko wyszéy nápisano iest. A powiesz/ áby práwem zwyćiężony w dobrá té/ w którym práwem zwyćiężce wwiązał/ áni przez sie/ áni przez napráwné osoby/ nie wwiezował sie/ áni sie wdawał/ y w onych práwem zwyćiężce żadnémi przykrośćiámi y trudnośćiámi nie frásował. A wam kmiećióm wszytkim tych dóbr obywátelóm roskázuie: ábyśćie tego Páná P. zá wászég Páná mieli/ y oné° byli posłuszni/ iáko wásze° Pánu: y byli iego poddánymi/ áż do zápłácenia dostáteczné gy dosyćvczynienia wszytkich przezysków y zakłádów. A to wszytko przed tobą Woźny/ y przed wszytkimi wámi/ którzy iesteśćie oblicżni/ świádcże. A niech wyrzući práwem przekonánég z ímienia iego: á ták vczyniwszy pokóy zwyćiężcy w dobrách przezyskánych/ niech wyiedżie Stárostá z oney máietnośći.

Audi ea, attende, Ministerialis: Ego Capitaneus, iuxta officium: aut alius sic: Ego iuxta Officium Domini M. Capitanei, de brachio Regali, Nobili P. de G. in suis Perlucris & Vadiis, trado Intromissionem in istam villam D. vel ista bona P. aut in istum Kmethonē, seu laneum: vel in istum, aut istos agros. dicitque Capitaneus, (si per se intromittit:) & interpono vadium C. Marcarum, per istas literas. aut alius nomine Capitanei, vadium siue Regium, siue Capitanei tenēs, dicit: Et istud vadium Centum Marcarum, per Maiestatem Regiam, vel per Dominum Capitaneum interpositum, in his literis scriptū, tibi Ministerialis do: & tu tandem, iuxta Officium tuum, istud vadium conuicto notifices: & sibi, iuxta cōsuetudinem Iuris, illud des: vel in domo hic sua relinquas: (quod tamen vadium sit triplicatum, vt suprà scriptum est) Dices verò: Quòd ipse cōuictus se in bona ista, ad quę victorem intromisi, nec per se, nec per summissas personas intromittere debeat, neque intromittat: in eisque victorem, nullis molestationibus, seu turbationibus vel impedimentis aggrediatur. Vobis autem Kmethonibus vniuersis, istorum bonorum incolis, mando: vt ipsum dominum P. de G. pro vestro domino habeatis: sibique obediatis, tanquam vestro domino: subditique eius sitis, vsque ad totalem solutionem, & satisfactionem omnium Perlucrorum, & Vadiorum. Et hęc omnia coram te, Ministerialis, & coram vobis omnibus, qui estis præsentes, testificor. Eiiciatque conuictum de bonis: & pace facta victori, in bonis perlucratis, exeat de bonis Capitaneus.

Jeśli práwem przekonány broniłby swych dóbr, nie kmiećie, ále on sam niech będżie wywołan y poiman.

7. Jeśliby zá tákowym postepkiem y dániem ták wielekroć wwiązánia/ y zá záłożeniem ták wiele rázów zakłádów zwyćiężony práwu y Rámieniowi Królewskiému nie był posłuszen/ álbo sie bronił/ álbo wwiązánia ábo spokoynégo dżierżenia nie dopuśćił: tedy Stárostá álbo Podstárośći iego w téy mierze niech nie zádáie kmiećióm álbo sługam práwem zwyćiężonégo żadnégo

Si iuri & brachio victus nō pareret, & bona defenderet, nō Kmethones nec seruitores sed ille solus debet capi, & infamis pronunciari.

Lib. 4. B. HL. 106/ 367. HP. 476.

Nihilominus si non obstante isto Processu, & Intromissione tot vicibus data, ac Vadiis tot vicibus interpositis, si Iuri & brachio Regali victus non pareret: aut se defenderet: & Intromissionem, & pacificam possessionē non admittēdo: tunc Capitaneus, seu vices gerens eius, in hac parte non inferat vllam victo, aut Kmethonibus

żadnégo gwaltu/ áni niechay dopuſcza kogo bić ábo ránić: ále ſam Práwem zwyćiezony z ſługámi y z pomocniki ſwémi/ iáko Práwá y pokoiu poſpolitégo gwaltownik y ſkáżcá/ niech bedźie poiman/ y niech bedą poimáni: y niech bedą miáni y rozumieni przezeczći/ y tudźiéż ná ćiele wedle woléy Królá Jeg M. máią bydź karáni. A ieſli bedą poimáni/ niech bedą ták długo dźierżeni/ áż doſyć vczynienié ſtánie ſie temu który práwo przewiódł w przezyſkoch y w zakłádźiéch.

thonibus, vel ſeruitoribus eius, violentiam: nec ſinat quenquam verberari, aut vulnerari: ſed ipſe victus, cum familia & coadiutoribus ſuis, tãquam Iuris paciſq; communis violator atque deſtructor, capiantur: ſuntque captiuandi: infamisque & infames reputentur, & cenſeantur: etiam in corpore, iuxta Maieſtatis Regię votum, per Maieſtatem Regiam puniendi. Et ſi capiuntur: teneantur, vſque quo ſatisfactio victori detur, pro Perlucris & Vadiis.

Do tegóż oſtátniégo poſtępku w przezyſkoch.

Laſki ibidem HL. 567. HP. 477.

8. JEſliby tenże práwem przekonány y ini iego pomocnicy niemogli bydź poimáni y zátrzymáni: tedy zwyciężony práwem z dóbr onych ma bydź pozwan/ w które w przezyſkoch nie ieſt dano wwiązánié/ o zakład oſtáteczny y ſkonczony: który zakład cále przynależy Stároście: y áby ſtánął widźieć y bydź ſkazan ná wywołánié/ iáko ten który ieſt przeſtepcą y gwaltownikiem práwá. A gdy vprzédźi wywołánié/ tedy y on ſam/ y iego ſłudzy y pomocnicy niech bedą ięći przez Stároſte/ ábo przez kogo inégo iego imieniem. Dla tego da królewſki Máieſtat przećiwko tákowym Liſty otworzyſté wſzytkim/ którym to należy/ wywołánié opowiádáiąc/ y wſzytkim poddánym roſkázuiąc/ áby tákowé wywołáné imáli/ y Stároſtóm mieyſc áby podawáli.

Ad Idem.

SI idem iure conuictus, & alii eius complices, non poſſent capi detinerique: tũc conuictus de bonis illis citandus erit, ad quæ in perlucris non eſt data intromiſſio, pro vadio vltimo & finali: quod vadium plenariè cædit pro Capitaneo: & ad videndum & decernendum illum proſcribi: & proſcriptum, tanquam rebellem, & iuris regni tranſgreſſorem & violatorem, banniri. Præmiſſa verò bãnitione, & ipſe, & familiares compliceſq; ſui capiantur, per Capitaneum, vel per alium eius nomine: quamobrem dabit Maieſtas Regia literas contra tales, patentes, vniuerſis quibus expedit bãnitionẽ publicãdo: & quibuſlibet ſubditis mãdando: vt tales bannitos capiant, & locorũ Capitaneis dent.

Do tegóż.

Támże.

9. A Jeſliby nie był oſiádły w innéy máietnośći: tedy pozew przez edykt przećiwko niemu y iego pomocnikóm może bydź wypráwion.

Ad idem.

SI verò non eſt poſſeſſionatus aliis bonis: tunc ipſa citatio per edictum, contra ipſum, & contra ſuos complices, poſſit expendi.

Do tegóż.

Támże.

10. A Jeſli ſtánie ná piérwſzym Roku/ który tákowému y wſzyſtkim tákim ma bydź záwitÿ y oſtátni/ niemáiąc żadnéy zwłóki: tedy w zakłádźie niech bedźie ſkazan. A ieſli bedźie miał dobrá iákié: niech w tymże zakłádźie bedą wźiete/ y zá tákowé iego nie poſłuſzenſtwo niech bedą trzymáné/ á niech bedą poimáni/ ieſli nie ſtánie ábo nieſtáną y ſam y ieg pomocnicy/ iáko nieposłuſzni/ y práwá Koronnég gwaltownicy y niech bedą ſkazáni/ z króleſtwá wypiſáni/ wywołáni/ y imáni: y ſam Sedźia niech go wywołá-

Ad idem.

ET ſi comparuerit in termino primo: qui ſibi & omnibus talibus debet eſſe peremptorius & finalis, nullam habens dilationem: extunc in vadio ſententietur. Et ſi habuerit bona aliqua, in eodem vadio recipiantur, & pro rebellione teneantur. Captiuentur autem, ſi non comparuerit, ſeu non comparuerint; tunc ipſe, & ſui complices, tanquam rebellis iuriſq; regni violator, decernatur de regno banniendus, proſcribendus, & capiendus: & ſolus

wywołánym vczyni przez swóy dekret: y tám záráżem niech będźie zá obwołániem wywołan y wypisány ku poimániu. A nie tylko sam/ále y iego towárzysze/ y inni: którzy mu dawáli pomoc/ rádę y potuchę: á zwłasczá ći/ którzy go w domiech chowáią: tákowi wszyscy niech będą wywołáni/ áby byli poimáni y bezecni: y dla tego imáć ie máią. Przećiwko którym będą dáne listy wszytkim należące otworzyste/o których przedtym sie mówiło/ po Powiećiech/ y które máią bydź do inych Stárostów podawáné.

solus ipse Iudex proscribat, sui decreti prolatione mediante, & ibidem statim proclametur, bannitus & proscriptus capiendus: & non solum ipse; sed etiam sui familiares, & alii, dantes ei auxilium, consilium & fauorem, & præsertim in domibus eum conseruantes, tales omnes sunt proscripti, captiuandi, & infames: ideoq; capiendi. Contra quos literæ dabuntur vniuersales patentes ante dictæ, per territoria, & ad alios Capitaneos regni porrigendæ.

W niektórych źiemiách ták bywa z zwyczáiu wykonywánie rzeczy osądzonéy.

II. ROk piérwszy bywa zwleczon prostą chorobą/ wtóry prawdźiwą chorobą/ y trzeći też chorobą w té słowá: Leży iáko leży. A gdy stánie ku odpowiedániu ná roku záwitym: tedy pozwány ma przyśiądz/ iż był prawdźiwie niemocny.

A Jesli pozwánému niebywa Rok przyięty niemocą/ y iesli áni przez sie/ áni przez Prokuratorá nie stánie v sądu: tedy bywa zdan w Contumácyą/ y bywa dawan Woźny z práwá powodowéy stronie/ áby obwieśćił obwinionégo/ áby przyiechał ná wtóré Roki/ które nabliższé będą: y áby powiedźiał/ dla czego dopuśćił Roku ná sobie vstáć. Jesli tego nie powié/ tedy powtóré bywa zdan przez powodá we wszytkim wedle pozwu: á sąd skaże/ áby zápłáćił stronie pod winámi sądownémi/ to iest pod trzemi grzywnámi powodowéy stronie we cztérech niedźielách.

A Jesli nie vczyni zápłáty we cztéry niedźiele: tedy bywa nápisána winá sześć grzywien przećiwko pozwánému: iáko piérwéy rzeczono iest w pospolitym záchowániu Roku.

Tákże ina winá we cztérech niedźiel/ y w drugich cztérech niedźielách teyże podobna.

Jesli w zysku skazány nie stára sie/ áby dosyć vczynił rzeczy osądzonéy: tedy bywa przypozwan ku dosyć vczynieniu przezyskóm y winam.

A iesli ná Roku nie stánie/ y niepokaże iákiey obledliwośći ábo nikczemnośći przez powo-

In aliquibus terris fit sic, ex consuetudine.

PRimus terminus differtur simplici infirmitate: secundus vera infirmitate: & tertius etiam infirmitate, in hæc verba: Iacet sicut iacet. Et dum comparet ad respondendum in termino peremptorio: tunc citatus debet iurare, quòd verè fuit infirmus. La. 5. HL. 368HP478

ET si citato non recipitur terminus infirmitate: & neque per se, neq; per Procuratorem comparet in iudicio: tunc condemnatur in pœna contumaciæ: & datur Ministerialis in iure Actori, ad auisandum Reum: vt veniret ad alios terminos immediatè celebrandos, & diceret: Quare super terminum astare permisit, qui si non dixerit: iterum tunc condemnatur per actorem, in toto secundùm citationem: & iudicium decernit solutionem parti, sub pœnis iudicialibus: videlicet sub tribus marcis, Actori in quatuor septimanis.

ITem, si non fecerit solutionem, in quatuor septimanis: tunc scribitur contra citatum pœna sex marcarum, vt suprà dictũ est, in communi terminorum conseruatione. Támże.

Item, similiter alia pœna, in quatuor septimanis: & in aliis quatuor septimanis similiter.

ITem, si non curat satisfacere: tunc concitatur ad satisfactionẽ perlucris & pœnis Támże.

Et si in termino non comparuerit, & nullam, per Actorem in processu causæ commissam allegauerit nullitatem: tunc datur Ministerialis de iure ad intromittendum

powodowe stronę w rzeczy téy/ w któréy práwo przewodził/ vczynionéy: tedy bywa dawan Woźny z práwá ku wwiązániu w dobrá y przezyski y winy/ które Aktorowi należą: á sąd pośle ná ćiążánié w połowicy win/ które ná sąd należą.

A ieśli niedopuśći wwiązánia ten/ którégo pozywáią/ tedy Burgrábiá poiedźie wwiezowánié/ wźiąwszy z sobą dwu szláchćicow/ y Woźnégo: á ieśli ten ktorégo pozywáią niedopuśći dźierżenia dóbr zá onym wwiązániem: tedy Stárostá swą osobą poiedźie/ y da wwiązánié powodowi w dobrá/ y záłoży zakład roskázuiąc pozwáné mu/ áby Aktorowi w dźierżeniu przezeń náznáczonym trudnośći nieczynił/ pod zakłádem przez niego vłożonym: á ilekroć powodowa stroná prosi o wwiązánié/ tylekroć vkaże list przysądzáiący iemu/ który iest dan przez Sędźiégo y Podsędká. A Stárostá wwiązánégo w dźierżeniu powinien iest bronić: czego ieśli czynić/ ábo przezysków wyciągáć nie będźie: tedy ten zakład/ który iest ná obwinioną stronę włożon/ Królowi Je^o M. y powodowi przepádnie.

dum in bona in perlucris & pœnis ad Actorem pertinentibus, & iudicium mittit ad pignorandum, pro medietate pœnarum ad iudicium pertinentium.

Et si non admittit intromissionem Reus: tunc Burgrabius vadit & intromittit, receptis secum duobus nobilibus & Ministeriali. Si verò Reus non admittit possessionem bonorum, ex intromissione: tunc Capitaneus sua in persona vadit: & dat intromissionem Actori in bona: & imponit vadium: mandans Reo: vt Actorem in possessione, per eum assignata non impediat, sub vadio per eum imposito: Et toties quoties Actor petit intromissionem, toties ostendit literas adiudicatorias, sibi per Iudicem & Subiudicem datas, & Capitaneus intromissum in possessione tueri tenetur. Si verò id non exequetur: tunc in eodem vadio, per eum in reo imposito, & Maiestati Regiæ & Actori succumbet.

W niektórych źiemiách ták bywa z zwyczáiu osobliwègo postępek Práwá.

Alex. Łaski fo. 6. HL. 207/ 369. HP. 482.

12. Bywáią bráné Roki dla choroby: á pozwány przyśięga sam przez świádków/ iż był prawdźiwie niemocen. A ieśli rok nie bywa mu odłożony chorobą/ tedy powodowa stroná zda iį w niepostuszeństwie zá piérwszym rázem: y bywa przypozwan przypozwem ná piśmie/ włożywszy pozew główny do przypozwu. A ná wtórym Roku z przypozwu tákże bywa zdan pozwány w winie niepostuszeństwá/ y bywa przypozwan powtóre do pozwu przypozwem: á ieśli nie stánie/ tedy bywa zdan przez powodá we wszytkim wedle pozwu/ y bywa skazano dosyćvczynienié o rzeczy pozwáné/ y bywáią napisáné winy. A ták bywa postępowano áż do końcá: iáko to w tym zwyczáiu bliższym iest wypisano.

Do tegóż.

13. BYWa téż Rok o więtszą rzecz/ który niemoże być żadnému zábroniony: y może być wźięt ná piérwszym/ ná wtórym/ ná trzećim Roku: ále biorąc tákowy Rok do inych Sądów/ Sędźiégo y Podsędká

onégo

In aliis quibusdam terris, fit sic etiam, ex Consuetudine priuata.

PEr infirmitatem recipiuntur Termini: & Citatus iurat solus, sine testibus: Quòd fuit verè infirmus. & si Terminus nō differtur sibi infirmitate: tunc Actor condemnat eum in Cōtumacia, pro primo. Et adcitatur literali Adcitacione, ad Citationem originalem: in adcitacione insertam: & in secundo Termino, ex Adcitacione similiter condemnatur Reus, in pœna Contumaciæ. Et adcitatur secundò ad Citacionem originalem, & ad Adcitacionem: & si non comparet: tunc condemnatur per Actorem in toto, secū dum Citationem. Et decernitur satisfactio, pro rebus citatis: & scribuntur pœnæ. & proceditur ad finem sic: vt in ista immediate, seu proxima Consuetudine est descriptum.

Ad idem.

FIt etiam Terminus pro maiori, qui nulli denegari debet: & pro primo, pro secūdo, & tertio recipi potest. sed recipiens huiusmodi Terminum, ad alia Iudicia Iudicis & Subiudicis, illius Iudicii, vbi dixit

se Pro

onégo sądu/ gdzie powiedział iż miał Rok o więtszą rzecz/ ma przynieść list do Sądu z wypisániém dostátecznégo świádectwá do sądu drugiégo / v którégo miał o więtszą rzecz: iáko o tym w przerzeczonym pospolitym Roków záchowániu náuká szérzéy iest opisána. A iesli w liście świádecznym nie będzie dostátecznie nápisano to / o co v inego sądu czynił: tedy rzecz swą stráci/ iáko wyszéy napisano iest.

se Pro maiori habere Actionem, Literam ad Iudicium portare debet: cum descriptione sufficientis testimonii, de Iudicio altero, in quo Pro maiori habuit. Prout de hoc, in communi supradicta Terminorum Cõseruatione, est informatio abundius exarata. Si enim in Litera testimoniali, non sufficienter descriptum esset id, pro quo in alio egit Iudicio: tunc causam istam perdet. prout suprà scriptũ est.

Do tegóż

14. Y Acz Máiestat Królewski niektórych ziem wypisał osobné zwyczáie: wszákże Ieg Krol: M. rády dodáiąc nápomina poddáné swé wszytkié: żeby te trzymáli y záchowáli náuke wszędy we wszytkich ziemiách / którą náuke ták wziętą zá czásem długim trzymáną vtwierdzi Práwo y zwyczay.

A téż są rzeczy: które Máiestat Náiásnieyszy Królewski/ o záchowániu Roków zá rádą ludzi w Práwie náuczonych y z dawnych Przywileiów Koronnych przypisał.

Ad idem.

ET licèt eadem Maiestas Regia, aliquarum terrarum priuatas descripsit Consuetudines: tamen sua Maiestas, per modum consilii, subditos hortatur vniuersos: vt eam teneant & obseruent instructionem, vbique terrarum. quam instructionem assumptam, æuoque diuturniori continuatam, approbabit Lex ac Consuetudo.

Et tãtum Maiestas eadem Serenissima Domini nostri Regis, de Terminorum Conseruatione ex Iurisperitis, & vetustioribus Regni Priuilegiis, ascripsit.

POSTĘPEK PRAWA W RZECZY osądzonéy, ábo Processus Iudiciarius. Tit: X.

Przez Królá Zygmuntá piérwszégo vczyniony.

O tym procesie Práwnym co Zyg: I. pisze, masz wyszéy fol: 140. lege 24. Adiecimus.

O pozwiech masz wyszéy folio 527.

Rok piérwszy prostą niemocą przewleczon być może.

POzwány áby vszedł zápłácenia winy nieposłuszeństwá / może Rok sobie przewléc piérwszy prostą chorobą.

CItatus euadendæ pœnæ Contumaciæ luitionem, poterit sibi differre primũ terminum, simplici infirmitate.

Zyg. 1523. fo. 33. HL. 199. B/356. HP. 460.

Wtóry Rok záwity prawdziwą niemocą.

2. WTóry Rok iáko záwity może zwléc y odłożyć tenże pozwány prawdziwą chorobą od Bogá przepuszczoną przez pewnégo posłá swégo Szláchcicá osiádłégo téyże ziemie do Sądu posłánégo: á potym przysięże sámotrzeć rzeczony pozwány ná Rocéch blisko przyszłych z drugimi dwiemá rownymi sobie wstanie: iż ná ten czás był niemocen prawdziwą niemocą od Bogá dopuszczoną/ kiedy mu szláchetny N. Rok prawdziwą niemocą od Bogá dopuszczoną odłożył.

ITem secundum Terminum, tanquam peremptorium poterit differre reponereq; idem citatus, vera infirmitate à Deo permissa: per certũ Nuncium suum Nobilem possessionatum eiusdem terræ, ad Iudiciũ missum, iuraturus mettertius dictus citatus, in Terminis seqũetibus, cum aliis duobus paribus suę cõditionis: Quòd tunc temporis fuit infirmus vera infirmitate, à Deo permissa, quando sibi Nobilis N. Terminũ, vera infirmitate à Deo permissa reposuit.

Támże.

Ná trzećim Roku odpowiádáć ma, ábo ieśli nie stánie rzecz tráći.

Támże. 3. A Jeśli pozwány ná Roku sobie náznáczonym nie stánie/ y dopuśći się zdáć w zyskách: á potym stánąwszy ná Roku przypowieśczonym ku dosyć vczynieniu przałby iż nie poruczał Roku odkłádáć onému Sláchćicowi: tedy wedle swégo zápżenia sámotrzeć będźie miał przysiądz/ iż Posłowi onému odłożenia tego pozwu nie poruczał.

A tám vczyniwszy tákową przysięgę/ ten pozwány wnet będźie powinien odpowiádáć ná pozew powodowi.

A gdźieby tákowy odkłádáiący przećz tákowégo Roku záwitégo odłożenia ná swą rzeczoną chorobę obyczáiem przerzeczonym nie przysiągł/ ábo by ná Roku tákowym do przysięgi nie stánął: tákowy zárázem niech swą rzecz stráći.

Iné Dilácyie téyże choroby od tego czásu we wszytkim psuiemy.

Tóż chcemy áby było rozumiano o powodowéy stronie: gdyż tóż wolno powodowi co y pozwánému: wyiąwszy prostą ábo zmyśloną chorobę/ która powodóm nie przystoi/ á to dla tego: iż powodowie máią Roki záwité/ á z tąd máią być záwżdy ku stániu gotowi. Wszákże mogą mieć y powodowie w vkazániu práwnych dowodów zwłokę: gdyż y pozwánému to iest pozwolono.

SI verò citatus reponens in Termino sibi assignato non comparuerit: permiseritque se in lucro cōdemnari, & postea comparens in Termino Concitatorio ad satisfaciendū, negaret se reponere illi Nobili commisisse: extunc iuxta suam negationem, mettertiùs iurare debebit. Quòd illi Nuncio suo repositionem hanc Termini minimè commiserit.

Præstito autem huiusmodi Iuramento, idem citatus ibidem mox respondere teneatur, super citationem Actoris.

Si autem dictus reponens, negans hanc termini peremptorii repositionem, super suam allegatam ægritudinem, modo præmisso non iurauerit: vel se à Termino huiusmodi Iuramenti absentauerit, talis succumbet in causa sua, ipso facto.

Vlteriores verò dilationes eiusdem infirmitatis penitùs amodo abrogamus.

Idē volumus de Actore intelligi: cùm liceat Actori, quòd & Reo; præter simplicem infirmitatem, quæ Actoribus non conuenit: eò quòd Actores semper habent Terminos peremptorios, & propter hoc semper debent esse ad comparendū parati. Poterint tamen & Actores in faciendis documentis habere dilationem: cùm citato idipsum sit permissum.

O summę pieniężną y wszeláką krzywdę wolno do Sądu źiemskiégo pozwáć.

Támże HP 461. 4. Chcemy/ áby kożdému wolno było kożdégo pozwáć o którąkolwiek summę pieniężną/ ábo o krzywdę dźiedźiczną/ y która się osoby dotycze/ y o dobrá którékolwiek/ ilekroć iedno będźie potrzebá do Sądu źiemskiégo: gdźie pozwány stánąć y odpowiádáć będźie powinien nie wyymuiąc się ná Roki główné dla wielkośći summy. Y będźie wolno Sędźióm źiemskim też o wielką summę sądźić/ gdyż będźie wolno kożdéy stronie áppellowáć.

VOlumus autem: vt liceat vnicuique alium quempiam, pro quacunq; summa pecuniæ, vel iniuria hæreditaria, & personali, aut bonis quibuscunq;, toties quoties citare ad Iudicium Terrestre. vbi citatus parere respondereque tenebitur & debebit: non excipiēdo se ad Terminos generales ob summæ magnitudinem: vel potiùs licebit Iudicibus Terrestribus, etiam pro magna summa iudicare: cùm licebit vnicuique partium appellare.

Ieśli pozwány ná wtórym Roku nie stánie, ma być zdány.

Támże. 5. JEśli pozwány ná wtórym Roku záwitym vpornie króm odłożenia roku nie stánie: powodowa stroná zda ji w zysku wedle swégo pozwu. Wszákże w tákowé zdánie Pozew ma być włożon ábo wpisan.

A po tym zdániu pozwány przez powodá ma

ET si Citatus in secundo Termino peremptorio, temerè sine repositione Termini, non paruerit: Actor eum condemnabit in lucro: iuxta cōtinentiam suę Citationis, tamen in talem condemnationem, Citatio debet inseri, siue acticari.

Post

dá ma być przypowieszczon ku dosyć vczynieniu iemu zá wszytki rzeczy: o które pozwánego zdał ná roku záwitym.

A iesliby pozwány ná tákowym Roku przypowiesczonym nie stánął: tedy potym powodowa strona vczyni vstánie Roku przypowiesczonégo: zá którym vstániem otrzyma szkody swé wedle szácunku swégo w Pozwie wyrázonégo / które iuż będzie miał złączoné z summą głowną w pozwie wyrázoną okróm przysięgi.

Post hæc debebit condemnatus per Actorem concitari, aliâs, Ma być przypowiesczony / ad satisfaciendum sibi, pro his omnibus, pro quibus ipsum citatum condemnauit in Termino peremptorio.

Quòd si ipse citatus in tali termino cõcitato non comparuerit: ex tunc Actor faciet astitionem Termini concitati. ex qua astitione obtinebit damnum, iuxta suam extimationem, in Citatione expressam: quam habebit iam coniunctam cum summa principali siue essentiali, in Citatione expressa, sine iuramento.

Potym powodowi Sąd przyda Woźnégo ná wwiązánié.

6. POtym ná tychże Rocéch hnet zá rázem Sąd ma przydáć Powodowi Woźnégo ziemskiégo iáko zwyciezcy/ ná wwiązánié w dobrá pozwánég ábo práwem zwyciezonégo/ w summie przezysków/ ták summy głowney/ iáko szkody/ y win które z tąd poszły: które winy należą ná powodá y ná Sąd / dla zdánia w zysku y vstánia Roku przypowiesczonégo: y da iemu Sąd list przezysków odsyłáiąc ji/ gdyby nie dał wwiązánia/ do Stárosty mieyscá.

TAndem in eisdem Terminis,& in cõtinenti, debet Actori Iudicium addere Ministerialem Terrestrem, tanquam victori: ad intromittendum eum, in bona citati siue victi, in summa perlucrorũ, tàm summæ principalis quàm damni & pœnis inde sequutis. quæ pœnæ concernunt Actorem, & Iudicium, ex condemnatione in lucro & ex astitione Termini cõcitati. Et dabit Iudicium sibi literas perlucrorũ, remittendo ipsum in defectu intromissionis ad loci Capitaneum.

HL. támże.

A powodowi wolno przyśiądz ná szkody.

7. A Iesli pozwány ná przypowiesczony Roku stánie/ y zechce słucháć powodá / gdy będzie przysięgał ná szkody: tedy będzie wolno powodowi ná summę szkody przysiądz ábo ná cáłą álbo ná mnieyszą: co będzie ná iego woley / wszákże nie przyczyniáiąc summy.

SEd si citatus in Termino cõcitato cõparuerit: & voluerit attentare actorem iurare super damnis; extunc licebit Actori super summam damni iurare: siue super integram, siue etiam super minorẽ (quod erit in eius arbitrio) non tamen augendo Summam.

HL. támże HP. 462.

Pozwánemu záś wolno przyśiądz, iż niewiedział o pozwie.

8. A Iesli przypowiesczony stánąwszy przałby/ iż niewiedział o pozwie/ á powod z przygody niemiałby Woźnégo ku świádczeniu przed sądem: tákowy który przybędzie powinien przysiądz: iż pozew ná który iest zdan nie przyszedł do iego wiádomośći/ áni o nim nie niewie: á wszákże támże będzie powinien powodowi odpowiádáć ná pozew. A iesli będzie żądał pozwu od powodá ku odpowiádániu: powodowa strona będzie powinná vżyczyć mu pozwu swégo.

SI verò quis concitatus comparens, negauerit se de sui citatione sciuisse: casu quo Ministerialis Actori ad testificãdum deesset, protunc, circa Iudicium talis negans tenebitur iurare: Quòd talis Citatio super quam condemnatus est, non peruenit ad eius notitiam: nec sibi de ea quicquam constat: & nihilominus mox ibidẽ Actori respondere tenebitur: super contenta Citationis. Et si postulauerit ab Actore Citationẽ ad respondendũ, Actor tenebitur sibi cõmunicare citationẽ suã.

Támże.

A iesli pozwány vpadszy w swéy rzeczy odéydzie vpornie od Sądu, winę tráći, y wwiązánié w máiętność.

9. IEsli Pozwány oblicznie przed Sądem

SI verò citatus, personaliter coram Iudicio,

Támże.

sądem bądź ná pierwszym Roku bądź ná wtórym stánie/ y vczyniwszy odpowiedź ná rzeczy sobie zádáné od powodá / w rzeczy swéy vpádnie: y iesli od sądu vpornie odéydzie/ nie czyniąc dosyć temu który práwem wygra zá rzecz skázáną/álbo práwem wygráną: tákowy nieposłuszny w winie czternaściá grzywien niech będzie skazan/ á onému práwem zwyciężcy będzie przydan Woźny ná wwiązánié w rzeczách práwem przekonánych álbo wygránych w dobrá práwem zwyciężonégo/ ták w summie głównéy / iáko w szkodách/ y w winie wyrázonéy : y ták będzie práwem postępowano przeciwko zwyciężcy/ iáko wyszéy.

cio, siue in primo termino, siue in secundo paruerit: factaq; responsione ad obiecta Actoris, in causa sua succubuerit: & nihilominus à Iudicio rebelliter recesserit: victori pro re decreta, siue lucrata, non satisfaciendo: talis rebellis, in pœna quatuordecim Marcarum pecuniæ condemnetur. & illi victori dabitur Ministerialis, ad intromittendum eum, in conuictis, siue lucratis, in bona conuicti: tàm in summa principali, quàm etiam in damnis, & pœna expressa: & procedetur cōtra victorem, prout suprà.

Iesli práwem zwyciężony pozwoli wwiązánia, tedy ono wwiązánié Woźnym y Szláchtą obwiedźioné być ma.

HL. támże HP. 479.

10. Iesli pozwány práwem zwyciężony dozwoli powodowi/ który práwem wygrał/ wwiązánia: y da spokoyné dzierżenié w dobrách/ ná których przezyski są przewiedzioné/ dáiąc mu w imieniu onego mieyscá przy bytności poddánych dzierżenié/ y ich posłuszeństwo: tedy Woźny podá mu wwiązánia vczyni zeznánié z szláchtą v ksiąg Grodzkich onégo Powiátu: iż táki práwem zwyciężony dopuścił wwiązánia y dzierżenia w dobrá przerzeczoné/ iáko powiedziano iest przezyskáné. Któré dzierżenié iesli którymkolwiek sposobem chćiał by przekázowáć: tedy tego dzierżenia obroná ná Stárośće mieyscá będzie náleżáłá: iż gwałtownie iest wygnan y złupion.

SI verò Citatus Iure victus, consentiet Actori siue victori intromissionem: & admittet pacificam possessionem, in bona, super quibus perlucra perducta sunt: dando sibi in loco bonorum, in præsentia incolarum possessionem, & eorum obedientiam: ex tunc Ministerialis post factam intromissionem, faciet recognitionem cum Nobilibus, ad acta Castrensia districtus illius: Quòd victus talis admisit intromissionem & possessionem, in bona præfata, sic vt præmissum est perlucrata. Quàm possessionem si deinde victor impedire quouis modo niteretur: huius possessionis defensio, ad loci Capitaneum pertinebit, tanquam violēter expulsi, & spoliati.

Iesli práwem zwyciężony ták po Dekrećie iáko po vstániu Roku przypowiesczonégo, wwiązánia zbroni, tedy obwiódszy to Woźnym y szláchtą znowu pozwány być ma ku wiedzieniu y słuchániu wwiązánia z rámienia Królewskiégo.

HL 333. HP támże.

11. Iesli práwem zwyciężony wwiązánia temu / który práwem wygra zbroni/ ták po tákowym przerzeczonym Dekrećie/ iáko też po vstániu Roku przypowiesczonégo / który prze niestánie stał sie: tedy tenże Woźny który był powodowi z práwá ku wwiązániu przydan/ wziąwszy k sobie szláchćice przed Stárostą mieyscá álbo iego vrzędem Grodzkim/ ma vczynić oblicznie zeznánié: iż przerzeczony á práwem zwyciężony/ stronie/ która ná nim práwo przewiodłá / wwiązánia práwem skázánégo vpornie zbronił. A potym Stárostá mieyscá álbo w nie-

SI verò victus Intromissionem victori denegauerit: tam post tale (vt præmissum est) decretum, quàm etiam post astitionem Termini concitati, contra non comparentem: extunc idem Ministerialis, qui fuit victori de Iure ad intromittendum additus, cum Nobilibus sibi adiunctis. coram loci Capitaneo, aut eius officio Castrensi, facere debebit personalem relationem præfatam: scilicet N. Iure cōuictum, parti se vincenti, Intromissionem Iure decretam, temerè denegasse: extunc idem Capitaneus loci, & eo absente suus Vicege-

bo w niebytności iego Podstárośći mocą przerzeczonéy odesłánia od sądu ziemskié-go vczynionégo / pozowie práwem zwycię-żonégo pozwem ábo obwieſczeniem swym ku widzeniu y słucháníu: iż on práwem zwyciężce w dobrá tákie z mocy przezyſków práwem ziemſkim otrzymánych/y w summe ábo w summách tám wyráżonych/władzą rámieniá królewſkiég wwiezuie tym ſpobem.

Tobie Szláchetnému N. obwieſczamy/ iż opátrzny N. Woźny ziemſki z pewnymi ſzláchćicy/ którzy wespółek osobámi swémi przed vrzedem nászym Stárośćim byli oblicznie zeznánie vczynili: Iż gdy był nie dáwno przydan od sądu ziemſkiego N. ſzláchetnému powodowi práwem zwyciężáiącému/ áby go wwiązał mocą swych przezyſków w sądźie N. z. przyczyny z téy á z téy: których przezyſków listy pod pieczęćiámi tegóż sądu ziemſkiego przed námi y vrzedem nászym położył y pokazał: iáko sąd ziemſki onégo do nas y do vrzedu nászégo iáko do rámieniá królewſkiégo odesłał. A ty będąc práwem zwyciężony iáko nieposłuszny wwiązánia w dobrá rzeczoné vpornie zbróniłeś: zá którym vczynkiem wyiśćienie tych przezyſków/ ná rámie násze Stárośćié ábo ráczéy królewſkié (w któréy mierze królewſkiego rámieniá władzą ná sobie nieśiemy) przyszło. Dla tego tobie roſkázuiemy władzą królewską/ y vrzedu nászégo: ábyś przed námi ábo podstárośćim nászym ábo vrzedem Grodzkim w ten/ ábo w ten dźień N. ná zamku N. oblicznie y práwnie stánął/ ku widzeniu y słyszeniu: Iż my władzą rámieniá królewſkiégo y mocą wyiśćenia przezyſków/ przerzeczoną strone práwem wygrawáiącą w dobrá twoie przerzeczoné/ wedle iego zámknienia przezyſków mocnie wwiążemy: y bronić go będźiemy iáko ná vrząd nász należy/ nic ná nieposłuszeństwo twe niedbáiąc: my w tym/ co ná vrząd nász przynależeć będźie/ postępowáć będźiemy. Dan ná Zamku N. w dźień N. bliſki/ Roku etc.

Vicegerens, vigore præfatæ remiſsionis, de Iudicio Terreſtri factę, citabit victum literis ſuæ innoteſcentiæ: ad videndum, & audiendum ſe, victorem præfatum, in bona talia, ex vi perlucrorum Iure Terreſtri obtentorum, & in ſumma, ſiue ſummis ibidem expreſsis, authoritate brachii Regalis intromitti: ſub hac forma.

Tibi Nobili N. innoteſcimus, prouidū N. Miniſterialem Terreſtrem N. cum certis Nobilibus, ſecum comparentibus coram Officio noſtro Caſtrenſi, perſonalē feciſſe Relationem: Quomodo dum nuper additus fuiſſet ad Iudicium Terreſtre N. Nobili N. Actori Iure vincenti, ad intromittendum ipſum, vigore ſuorum perlucrorū, in bona tua hæreditaria N. quorum literas, ſub ſigillis eiuſdem Iudicii Terreſtris, coram nobis & Officio noſtro obtulit, & produxit: prout hoc ipſum Iudicium Terreſtre, ad nos & Officium noſtrum, tanquam brachium Regale remiſit: & tu exiſtens Iure cōuictus, tanquam rebellis, intromiſſionem ſibi temerè denegaſti. quo facto, exequutio ipſorū perlucrorum ad brachium noſtrum Capitaneale, quin potiùs Regale, cuius vice fungimur, in hac parte eſt douoluta. Propter quod tibi Mandamus, vigore Regio, & noſtro ex Officio: quatenus coram nobis, aut noſtro Vicegerente, ſiue Officio Caſtrenſi, Feria tali & tali N. & in craſtino N. legitimè compareas: ad videndum & audiendum nos, authoritate brachii Regalis, in vim executionis, præfatā partem Iure vincentem, in bona tua prædicta, & iuxta perlucrorum eius continentiam, potenter intromitti, tuerique: prout ad noſtrum pertinet Officium: aliâs contumacia tua non obſtante, nos ad ea, quæ nobis ex Officio noſtro incumbunt, procedemus.

Potym, choć dopuśći wwiązánia, przećię troiákimi zakłády má bydź obowiązan, áby wwiązánia nie przeſzkadzał.

12. Jeśli tákowy práwem zwyciężony ná tákowé obwieſczenie Stárośćié ná roku sobie náznáczonym / przed vrzedem Zámkowym stánie/ y zá boiáźnią win ábo zakládów/ które máią bydź záłożoné temu/ który

Quòd ſi talis victus, ad talē auiſationem loci Capitanei, in Termino ſibi præfixo, coram officio Caſtrenſi comparuerit: & metu pœnarum, ſiue vadiorum interponendorum, victori intromiſsionem &

HL támże. HP 480.

który prawem wygrał / wwiązánie y dzierżenie w tákowe dobrá ofiáruie sie dopuscić : tedy Stárostá mieyscá Woźnego przyda / á tám zákłády troiákie ná práwem zwyćiężonego záłoży : áby támże zárázem práwem zwyćiężony temu / który práwem wygrał / w dobrá przerzeczone / ná których tákowe przezyski są przewiedźione / wwiązánie istotne y zárázem dał / y spokoynego dźierżenia rzeczą sámą dopuscił : áni onégo w dźierżeniu którymkolwiek sposobem nie zátrudniał przez sie álbo przez nápráwne osoby pod tymże troiákim zákłádem.

& possesionem, in talia bona se daturum obtulerit : extūc loci Capitaneus Ministerialem addet : & vadia triplicata super victum imponet. vt iam in instanti ipse victus victori, in bona præfata, in quibus talia perlucra perducta sunt, intromisionē de facto daret : & pacificam possesionem admitteret : nec eum in ipsa possesione, quouis modo inquietaret, per se vel summissas personas : sub eodem vadio triplicato.

A gdźieby przedśię wwiązánia nie dał, tedy Stárostá mocną ręką ruszyć sie ma.

HL 359. HP 431.

13. Jeśli práwem zwyćiężony nie dopuśći wwiązánia / álbo ono którymkolwiek sposobem przekáźi : tedy Stárostá mieyscá ruszyć sie mocną y zbroyną ręką będźie powinien / y tego który práwo przewiódł w dobrá z strony zwyćiężoney wwiązáć / wyrzućiwszy onégo z imienia / y zákłády troiákie ná nim skazawszy. A toż vczyni Stárostá / ieśli ná Roku obwieszczenia nie stánie : iż práwem zwyćiężce troiákim zákłádem wwiąże : którégo zákłádu połowicá ná tego który práwem wygra / á druga połowicá ná Stároste mieyscá przyść ma : á dla tęgo Vrzędnicy Ziemscy od wwiązánia tákowego nic bráć nie máią.

QVòd si talis victus victori possesionē non admiserit, vel quouis modo præpediuerit : extunc loci Capitaneus mouebitur manu forti, & armata : & tenebitur ipsum victorem, in bona partis victæ intromittere, eundem victum de bonis pręfatis potenter eiiciendo : & vadia triplicata, super eodem decernet. Et idem faciet Capitaneus : si victus, in Termino innotescentię non comparuerit : quòd videlicet cum triplicato vadio, victorem intromittet. cuius vadii medietas, pro Cpitaneo loci cedere debebit. & propter hoc Officiales Castrēses, ab intromisione huiusmodi nihil recipient à victore.

A gdźieby sie Rámięniowi Królewskiému mocnie sprzećiwił, tedy pozwány bydź ma do Grodzkiégo Sądu ná wywołánié.

Támże.

14. Jeśli práwem zwyćiężony byłby ták mocny : żeby przez Sároste iego vpór nie mógł bydź powćiągnion / y chćiałby sie Rámięniowi Królewskiému przećiwić : tedy zárázem ma bydź pozwan przez Vrząd onégo Stárostwá do Sądu Grodzkiégo iáko ná záwity Rok ku słuchániu : iż iáko vporny y sprzećiwiáiący sie práwu Koronnému pospolitému z Królestwá y z Pánstw iemu podległych był wywołan / y wywołány bydź opowiedźian.

QVòd si victus esset adeò fortis : quòd per Capitaneū, sua temeritas non poterit prohiberi : quòd videlicet brachio Regali contrauenire niteretur : extunc in instanti debebit citari per Officium illud Capitaneale, ad Iudicium Castrense peremptoriè : ad audiendum, se vti rebellē, & Iuri cōmuni Regni contrauenientem, de Regno, ac dominiis sibi subiectis banniri, & proscriptum pronunciari.

A gdźieby iuż zstępował z dóbr, tedy przećię zákłády tákowémiś ma bydź obowiązan.

Támże.

15. Jeśli ná tákowym Roku stánie zá boiáźnią wywołánia y wypędzenia / ma dosyć vczynić zá zákłády záłożone y Stárośćie

QVòd si in tali termino cōparuerit, metu Bannitionis, & Proscriptionis : debet satisfacere pro vadiis interpositis, & Capi-

ście y stronie: ydzierżenia spokoyne pod zakłady tákowémi nie ma przekazáć temu/ który práwem wygrał.

Capitaneo, & parti: & possessionem pacificam, sub similibus, non præpedire victori.

Tákże y pomocnicy iego máią być ku wywołániu pozwáni.

16. Także wszyscy pomocnicy/ którzy temuż práwu zwyćiężonému iáwnie pomagáią/ máią być pozwáni ku Dekretowi: áby byli wywołáni/ y z królestwá wespołek z Pryncypałem wypędzeni: przećiwko którym tymże sposobem/ iáko przećiwko ich Pryncypałowi vrząd Stárośći będźie powinien postępowáć.

A którzyby byli nie osiedli/ przez vrząd Grodzki máią być poymáni/ y w wieżę wrzuceni: których karánie ná woley y łásce náßey niech będźie.

Tamże.

Similiter & omnes cōplices, eidem victo palam patrocinantes, citari debebunt: ad banniendum, & de Regno, vná cum ipsorum præfato principali, Iure cōuicto, proscribendum se decerni. contra quos, prout eorum principalem, Officium Capitaneale procedere debet.

Qui verò essent impossessionati, per Officium illud Castrense comprehēdantur: & in turrim coniiciantur. quorum punitio, in arbitrio & gratia nostra consistat.

A gdźieby więc przećię bronił dóbr swych, tedy Powiát przećiw niemu ruszyć Stárostá ma.

17. Wnet po tákowym wywołániu/ gdźieby práwem zwyćiężony dóbr swych stráconych bronił/ przećiwiáiąc się Rámieniu Królewskiému: tedy wedle státutu Koronnégo wszystká ßlachtá Ziemie y Powiátu oney ziemie/ w ktorey tákowa máietność iest/ wespołek z Stárostą onégo mieyscá ruszy się z przypráwą woienną przećiwko onému nieposłuszńému/ ták iákoby mógł być z oney máietnośći wypędzon y wyrzucon. A iesliby tákowy nieposłuszny mógł być w osobie swey vłápion: tákowy y z pomocniki swémi niech będźie poiman/ y poimány w wieżę wsádzon: á gárdło iego niech będźie ná łásce náßey.

HL 23. támże HP 482.

Et statim post factam Bannitionem, in quantum idem victus bona sua Iure amissa defenderet, exequutioni brachii Regalis se opponendo: extunc iuxta Regni Statutum, vniuersa Nobilitas terræ districtus eiusdem, in quibus bona victi consistunt, vnà cum Capitaneo loci, mouebitur cum apparatu bellico, contra victum rebellem: ita quòd poterit de bonis eius repelli, & reiici. Et si talis rebellis, poterit in persona sua comprehendi: talis cum complicibus suis cōprehendatur: & mancipatus turri includatur: & ipsius vita, in gratia nostra consistat.

Ná Stárostę winá gdźieby w executiiey był niedbáły.

18. Jesli który Stárostá w tákowym wykonywániu rzeczy osądzoney byłby niedbáły álbo niepotężny: tedy temu/ który práwem wygra/ tyle kroć/ ileby się tego dopuśćił/ przepádnie winę piećdźieśiąt grzywien pieniędzy pospolitey monety: á druga tákoważ winę Jego Kró: M. o którą winę przed obecność náße Królewską pozwány ná pierwszym Roku iáko záwitym stánąć/ y winy przerzeczoné stronie y skárbu náßému Królewskiému zápłáćić/ także dosyć vczynić rzeczy osądzoney/ tyle kroć ile kroć się tego dopuśći/ ma y będźie powinien

Zyg. 1523. folio 36. HL 202/359 HP 213.

Quòd si aliquis Capitaneus, in facienda huiusmodi exequutione, negligēs esset aut remissus: extunc victori, toties quoties, succumbet pœnam quinquaginta Marcarum pecuniæ vsualis: & aliam similem pœnam nostræ Regiæ Maiestati. pro quibus pœnis, in præsentiam nostræ Regiæ Maiestatis citatus, in primo Termino, tanquam peremptorio, parere: ac pro pœnis præmissis, parti & fisco nostro Regio luitis, satisfacere similiter, toties quoties, tenebitur & debebit. Et nihilominus sub eisdem pœnis, exequutioni satisfacere teneatur: ad maximum in duabus septima-

winien nawięcey we dwie Niedzieli/ wyższe postępki prawne wypełniając.

ptimanis, gradus superius expressos explendo.

Tákiż postępek ma być chowány w Artykułách Grodzkich.

Tenże tąże HL.202/360 HP. 482.

19. Takowyż postępek ma bydź chowan w Sądzie Grodzkim wedle tego/ iáko która spráwá przypádnie/ w Artykułách tylko Grodzkich: gdzie zárázem zá vstániem Roku przypowieśczonégo niech będzie przydan Woźny ná wwiązánié z troiákimi zakłády.

Similis etiam progressus debebit obseruari, in Iudicio Castrensi: secundùm materiam subiectam, in articulis dũtaxat Castrensibus. vbi statim ex Termino Cõcitato astito, addatur Ministerialis ad intromittendũ, cum triplicatis vadiis.

KSIĄG PIĄTYCH, CZĘSC DZIEWIĄTA.

O Trybunaléch Koronnych.

❖

O SĄDZIECH NOWYCH ZA Królá Auguſtá. Tit: piérwſzy.

SĄDOW NOWYCH ORDINATIO ET conſtitutio ná Séymie Wálnym Piotrkowſkim, 1563. vczyniona y vchwalona.

Zygmunt Auguſt z łáſki Bożéy Król Polſki W. X. L. Ruſkié/ Pruſkié/ Mázowieckié/ Zmodzkié ꝛc. Pan y Dziedzic.

1. Oznáymuiem wobec wßytkim y káżdému/ zwłaſczá iáko co komu ná tym należy. Gdyż ták wiele ieſt Aktciy záſtárzáłych/ iż gdźieby obyczay nie był náleźión ku odpráwie ich/ trudno á práwie niepodobno áby ſie ná tym ſéymie ſkonczyć mogły. Przeto áby káżdy ſpráwiedliwość odnieść mógł/ zá rádą Jch. M. Pánów/ y zá przyzwoleniem Poſłów źiemſkich/ mocą vchwały Séymu tego pro hac vice tantum to poſtánowienié vczyniliſmy/ obyczay Sądów/ który ieſt authoritate Conuentus generalis moderni vchwalon pro vice vna tantum, dla odpráwienia Aktciy ſtárych/ które przypádły ſą ábo wißą mocą limitáciiéy przed nas/ bądź to ná Séym ábo poſt Curiam, y które przypádły áż po świeto trzech Królów: z którégokolwiek ſpoſobu ábo punktu y terminu práwá/ vſque ad annū M. D. LXIII. przed Nas ábo ná Séym.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1563. Con. 18.

Máią ſie tedy tákié ſądy ná czáſy niżéy opiſáné in ſingulis Palatinatibus począć. Aiż náyduią ſie pewné oſoby/ które máią Aktciié w różnych źiemiách. Jeſliby który táki miał rok ex diuerſitate bonorū in diuerſis terris ſeu Palatinatibus, á ſtánąłby tám przed tym ſądem/ przed którym ábo mu rychléyßy rok przypádnie/ ábo tám krócéy ſądy bedą trwáć propter paucitatem litigantium, ábo też maioris importantiæ áktcyé bedźie mieć/ tedy w Woiewództwách opowiedźieć ſie ma/ iż odpráwiwßy ſwą áktcyą głowniéyßą y potrzebniéyßą w onym Woiewództwie/ gdźie præſentialiter bedźie/ nie omießka też ſtánąć/ y támże z onégo ſądu gdźie ſie piérwéy odpráwił/ ma przynieść actum cauſæ illius terræ aut Palatinatus.

A ieſliby ſie tráfiło/ iżby który z Dignitarzów ábo Pręſidentów mieli cauzy w inßych Woiewództwách/ które bez bytnośći ich nie mogłyby ſie odpráwić/ tedy ma opowiedźieć ſie onym wßytkim którzy ná ſądźie śiedzą. A odpráwiwßy ſie tám/ ma przynieść áct cauzy ſwéy y mieyſce ſwé zás záśieśdź.

Jeſliby też który Woiewodá miał Stároſtwo/ z którégoby w inßym Woiewództwie był powinien mieyſce ſwé záśieśdź/ tedy iuż mieyſce Woiewodzé bedźie powinien záśieśdź/ á Podſtárośći ma iego mieyſce záśieśdź Stárośćié. Gdyż tedy té Sądy we wßytkich Woiewództwách w Máiu ſie máią ſpráwowáć/ folguiąc w tym potrzebie która teraz nagle przypádłá.

A gdźieby który z tych Dignitarzów ábo Pręſidentów vera infirmitate detentus záśieśdź ſwégo mieyſcá niemógł/ tedy Dignitarze y Szláchtá záſádźić máią iego mieyſce godnym człowiekiem: tákże ſie też rozumieć ma o Káßtelaniech/ y o inßych Vrzędnikách/ których locum tenen: máią znowu przyśiądź.

A tych

A tych dniów tákowé Sądy porządkiem w Woiewództwách máią bydź dźierżáné. Piérwßégo dniá Máiá Woiewództwo Poznáńſkié. Tegóż dniá Woiewództwo Ruſkié tym obyczáiem: Pan Woiewodá z Dignitarzmi & cum Deputatis tychże źiem ma ſądźić we Lwowie źiemię Lwowſką. Támże we Lwowie 14. Maii ſądźić ma źiemię Háliccką. Wßákóż ieſliby obywátele źiemie Hálickiéy támże w Háliczu chćieli ſie dáć pod rozſądek Káßtelaná z Dignitarzmi á z Deputaty/ do Lwowá nie ieżdżąc do Woiewody/ to ná ich woléy będźie. Similiter eiuſdem Menſis Maii 14. Pręmyſlię & in Chelm 20. Maii in Sanok, Caſtellanus cum Dignitariis & Deputatis iudicabunt ſine Palatino.

Tegóż dniá 20 Maii Woiewództwo Brzeſkié/ tákże też tegóż Miesiącá Maii, Woiewództwo Ráwſkié. A to pro hac vice tantum, ná iednym mieyſcu ſądzono ma bydź w Socháczowie/ iáko w pośrzodku Woiewództwá Ráwſkiégo/ z źiem ábo z Powiátów/ Ráwſkiégo/ Socháczowſkiégo/ Goſtynſkiégo y Gąbinſkiégo/ zkąd do Socháczowá máią ſie ziácháć wßyſcy Dygnitarze y Vrzednicy ná ten dźień/ y máią ná té Sądy po dwu Deputatów z káżdégo Powiátu obráć. Tegóż miesiącá 20. Maii, Woiewództwo Mázowieckié ná trzech mieyſcách/ w Wárßáwie źiemię Czérſką/ Wárßáwſką/ Liwſką/ Kámieniecką z ich Powiátámi/ króm Oſtrowſkiégo y Nurſkiégo ktorym do Lomzy bliżéy/ máią ſądźić Káßtelani/ Czérſki/ Wárßáwſki/ Liwſki z inymi Dygnitarzmi/ Vrzedniki y Deputaty onych źiem. W Zakroczymiu tákże 20. Maii źiemię Wyſſogrodzką/ Zakroczymſką/ Ciechánowſką z ich Powiátámi: tákież Káßtelani/ Wyſſogrodzki/ Zakroczyſki/ Ciechánowſki z inymi Dignitarzmi/ Vrzedniki/ y Deputaty máią ſądźić.

W Lomźie tegóż Miesiącá 20. Maii, źiemię Wiſką/ Różáńſką/ Mákowſką/ Nurſką/ Oſtrowſką/ Lomźienſką z ich Powiáty máią ſądźić Woiewodá z Káßtelanem Wiſkim/ z Dygnitarzmi inymi/ y z Vrzedniki á Deputaty. A dálßé Powiáty y źiemie ná tych trzech mieyſcách máią przód odpráwowáć.

A to rozłożenié mieyſc vſtáwiono dla ßérokośći źiem Ruſkich y Mázowieckich. Iż Woiewodowie ſámi oſobámi ſwémi we wßytkich źiemiách ná tych Sądźiéch bydź niemogą.

Oſmégo dniá Máiá/ Woiewództwo Sendomirſkié/ tegóż dniá Woiewództwo Káliſkié. Powiát Gnieźnienſki 30. Maii. W Gnieźnie nie tylko źiemſkié/ ále też y Akciié tàm Iudicii quàm Officii Caſtren: Poſnanien: máią tám bydź ſądzoné z tych Powiátów/ Pyzdrſkiégo/ Gnieźnienſkiégo/ Chćinſkiégo y Nakielſkiégo. Tegóż Miesiącá to ieſt óſmégo dniá Máiá Woiewództwo Płockié. Tegóż dniá Woiewództwo Podolſkié w Kámieńcu przez Woiewodę/ Dignitarze/ y Vrzedniki/ á Deputaty ma bydź ſądzono. Tegóż dniá Woiewództwo Bełzkié 19. die Maii Woiewództwo Krákowſkié. Tegóż dniá Woiewództwo Łęczyckié/ Tegóż dniá Woiewództwo Inowłodzláwſkié/ 24. die Maii, Woiewództwo Siéradzkié/ Trzećiégo dniá Czérwcá źiemiá Dobrzynſka. Tegóż dniá Woiewództwo Lubelſkié/ to ieſt 3. Iunii. ná któré Cauzy ad dies ſupraſcriptos & deſignatos káżdy Woiewodá/ Dignitarze/ y Vrzednicy źiemſcy onégo Woiewództwá máią ſie ziácháć do Miáſtá tego kędy Wiécá bywáią głównégo wßyſcy/ ktemu też Rycérztwo onégo Woiewództwá. A gdy ſie tám ſpółem ziádą/ tedy Pánowie Rycérztwo máią obráć cztéry oſoby miedzy ſobą godné/ ſtáteczné/ y máią ie przyłeczyć ku Pánóm Dignitarzóm y Vrzednikóm źiemſkim okróm Woiewództwá Mázowieckiégo y Ráwſkiégo/ w ktorych Woiewództwách/ kiedy ſie Rycérztwo ziedźie ná té mieyſcá náznáczoné/ tedy z káżdéy źiemie tych źiem które máią bydź ſądzoné/ po dwu Szláchćiców godnych z pośrzodku siebie máią wybráć/ y ku temu Sądowi przyſádźić. A gdy tám ſpółem będą/ tedy wßyſcy począwßy od Woiewody áż do oſtátecznégo máią przysiądz wedle róty niżéy opiſánéy.

Ia N. przysięgam Pánu Bogu/ że w tym Sądźie nowym nowo pro vna vice tantum poſtánowionym/ do ktorégom obran á powołan/ Sądźić będę ſpráwiedliwie podle práwá Koronnégo Polſkiégo. A w Mázowßu wedle práwá Mázowieckiégo/ á nawyßégo dowćipu mégo Sąd ſpráwiedliwy czynić/ á krzywdę tępić. A od tego nie dam ſie vwiéźdź prze żadną przyiáźń áni boiaźn/ áni żadné powinowáctwo/ áni prze dobré záchowánie

chowánie/ áni też przez żadną nieprzyiaźn ábo waśń/ áni przez żadné dáry którébych zá to wźiął álbo iescze kiedy wźiąć miał/ ábo śie ich kiedy spodźiewał/ áni też bede rzeczy á controuersiy czyich miedzy stronámi ku temu Sądowi należących z nikim przeglądał/ áni práktykował/ áni rádźił żadnému/ iedno ná tym Sądźie Sąd spráwiedliwy czynić/ á ráde Sądową y námowy w táiemnośći záchowam/ nikomu iéy nie przenosząc. Tego mi Pan Bóg pomóc rácz.

Które obiéránie osób tákich nie ná woléy áni ná mocy tych którzyby spráwiedliwośći áni tego obiéránia deputatów niechćieli/ ma zostáć: Ale ná woléy á mocy onych/ którzy spráwiedliwośći potrzebuią/ y którzy iuż zupełną moc bedą mieć/ oné czterzy osoby obráć/ á do Dignitarzów y vrzedników przydáć/ non obstāte cōtradictione partis aduersæ.

A iesliżeby który z Dignitarzów álbo Vrzedników przyśiądz niechćiał/ tedy ma vrząd puśćić/ á potym my dámy ji komu bedźiemy chćieli/ nihilominus ná mieysce iego támże iudicium illud cum tota nobilitate inszégo máią záśádźić/ który też iuratus ma bydź. A iż tákié Woiewództwá są niektóré/ że includuntur etiam terræ, in vnum Palatinatum, które źiemie máią swoie osobliwé Dignitarze y Vrzedniki: nie iest tedy potrzebá/ áby ze wszytkiégo Woiewództwá po źiemiách wszyscy ieźdźić mieli/ dosyć ná tym że Woiewodá do onéy źiemie vrzedników przyiedźie/ kedy bedźie sądy odpráwował/ tylko Deputaty przyśádźić onéyże źiemie: Exceptis terris in Palatinatibus Russiæ, Masouiæ. Awszákóż źiemiá Wieluńska pro hac vice do Śierádzá ziácháć śie ma. A gdyż iuż tákowy sąd záśiedźie/ tedy bedą sądźić wszytki kauzy onégo Woiewództwá/ którékolwiek przypádły ná rozsądek séymowy/ ábo nász áż do czásu wyższéy miánowánégo trium Regum proximè preteritorum, Anni M. D. LXIII. currentis, które iedno tu ná ten czás ná séym ábo przed námi rok máią. Choćby też były piérwéy práktykowáne ná Wiecách ábo przed Assessory/ tylko iż nie są przez Nas rozsądzoné/ ták to przypádłé od sądów Ziemskich/ Grodzkich/ y vrzedów Stárośćich/ ábo Podkomorskich/ aliàs wszytki okróm tych które niżéy nam ku rozsądkowi są specificè excipowáné.

A od tákowych sądów nowo stánowionych pro hac vice tantùm niéma iuż bydź żadna áppellácia/ iedno strony máią ná tym przestáć/ cokolwiek skażą Iudices. A gdźieby byli różni w wotách swych præfati præsidentes, tedy maior pars votorum concordantiarum concludet: bo y Woiewodźiné votum eiusdem valoris iáko y drugich bydź ma/ á żaden w swéy cauźie z tych wszytkich præsidentów wotowáć niéma/ ále owszem od sądów wstáć bedźie powinien/ & sententia eorum transibit in rem Iudicatam. W których to tákowych Cauzách/ bądź to à Iudiciis ábo officiis, tedy śie strony iuż máią rozpráwić tám de accessorio quàm de principali, á iuż tám co sąd skaże to ćierpieć.

Similiter tákie Cauzy/ któréby przychodźiły od Grodów/ ábo vrzedów/ ábo Commissarzów/ iáko o rozdźiały/ o wybićia/ ábo też o wykupná imienia/ kedyby wiec tego cauzá potrzebowáłá/ iżby byłá odesłána do Ziemstwá pro interpretatione seu validitate iurium: tedy iuż nieodsyłáiąc nigdźiéy/ tám to ma bydź rozsądzono de principali negotio.

Tákże też iesliby kto był pozwan o iáką krzywde/ to iest: o zálanié stáwem/ o wyrąbienie lásu/ álbo o cokolwiek innégo: A iesliby oná cauzá niemogłá bydź rozstrzygniona/ niżliby piérwéy miedzy sąśiády było rozgránicżenié/ tedy ommisso iuris strepitu, coby miał odesłáć sąd czynić o gránice w źiemstwie/ tedy simpliciter ma odesłáć do Podkomorzégo ná pole/ á potym y rozgránicżénia póydźie cauzá per gradus iuris wedle práwá. A iesliby w tym Miesiącu Roki przypádły Ziemskié álbo Grodzkié/ á sądy tákowé vrádzoné ná séymie nieskończylyby śie/ ábo by im miáło co przekázáć/ tedy roki źiemskié y Grodzkié máią im vstąpić. A iuż drugiégo czásu swégo zwyczáynégo czekáć. A to vstąpienié sądów niéma iść ku szkodźie żadnéy stronie áni vbliżénia práwu czyiemu nieść. A którazkolwiek cauzá bedźie osądzoná ná tym to sądźie/ tedy iuż sine vllo impedimento officium ma temu exequucią czynić/ tanquam rei iudicatæ sine intermissione, iuxta remissionem & Iuris formam, iákoby też ná séymie właśnie byłá przez nas osądzoná. A iesliby komu skazano przysiege/ áby śie cauzy nie wytaczáły z tego sądu/ á niewracáły śie názad do séymu/ non diutius habebit dilationem præstandi iuramentum komu skażą

 przysiege/

przyśiegę/ iedno infra tempus iudiciorum celebrandum. A tám post præſtitum iuramentum, iuż iudicium decernet id quod iuris erit. A iż Aktcyie bywáią mixtæ, Ciuiles cum criminalibus, tedy to tákowy ſąd pro ſua diſcretione rozdźielić ma/ to ieſt/ illud quod ſapit criminalem actionem, in hac parte remittatur ad nos. Illud autem quod manebit ciuile, iudicium decernet ciuiliter; vt puta de homicidiis, vulneribus, etiamſi vtrumq; & criminale & ciuile in vna citatione comprehenſum fuerit.

Przyſędy ktoreby miał bráć Sędźia y Podſędek/ & pœnas ktoreby z onégo ſądu przypádły/ tedy z onémi oſobámi/ ktore ſą od Pánow Rycérſtwá obráné/ máią ſie dźielić/ wßákże Piſarz przy ſwoim dawnym ſolarium ma zoſtáć. A iż w Woiewodztwie Mázowieckim przyſędow niémáß/ tedy naprzod niż kauze práktykowáć poczną: naprzod Aktor y citatus máią po dwu großu położyć/ ktore cztéry große iudicio præſidentibus cedent.

Tákże też y kauzy té ktore były zá Rocmi podług vchwały Krákowſkiéy ſéymowéy ná wyrok náß przypádłé/ niémáią bydź práktykowáné/ áż piérwéy Piſarz Roce ktore by ad depoſitum ipſius fidele dáné/ przed ſądem położy: á tám ieſli cauzá będźie ápprobowána/ tedy Roc iudicio præſidenti iuxta priorem ordinationem æqualiter cedet. A ieſli będźie retráktowána/ tedy ſtronie záśię ma bydź integrè wrócon.

A iż tákowy to obyczay nowy ſądow ná ten czás tylko pro vna vice tantùm ieſt vſtáwion/ tedy tego byłá przyczyná/ áby prze wielkość iuż ná koniec záſtárzáłość áktcyi w ſwéy ſpráwiedliwośći ludźie nie byli obćiążeni/ ſed vt reddatur vnicuiq; quod ſuum eſt. Wßákże tákowé ſądy/ gdyż iedno raz bydź máią/ niemáią nic ßkodźić nápotym práwam y wolnośćiam poſpolitym koronnym/ ámi żadna ſequela niéma z tego vróść/ owßem ſądy przedśię wßytki w Koronie Polſkiéy zwyczáyné/ w Ziemiách/ w Grodźiech/ Vrzędźiech/ ná Wiecách: á ták ná ſéymie ſwym progreſſem opiſánym y zwyczáynym iśdź máią temporibus ſuis ſine intermiſsione. Tákże też my wedle powinowáctwá ſwego y práwá poſpolitégo/ té áktcye/ ktore náleżą Nam ſądźić/ y ktore ieſcze przypadáć będą/ ſędźić mamy.

Gdźieby ſie też tráfiło/ żeby Sędźia/ Podſędek/ ábo Piſarz vmárł/ ktemu iżby electia náß ábo też confirmácya niedoßłá/ tedy non obſtan: eo vel eis, przedśię z ſkrzynki Woiewodá/ vel in defectu eius Caſtellani cum illo iudicio może otworzyć do kśiąg/ y ſąd ſpráwowáć wyżßéy opiſány. A ná mieyſce vmárłégo inßégo deputowáć/ quo iuramento obſtrictus eſſe debet.

Nie ieſt też tego potrzebá/ áby kto po śmierći Sędźiégo cauſæ ſuæ ſtrone ad proſequendam motionem przypozywáć miał/ ále poſt litigantem actorem vel reum mortuum, iuż przypozwáć ſucceſſorem będźie powinien/ gdźieby ktore áktcye zoſtáły á nie były ná tym ſądźie nowo poſtánowionym doſądzoné/ tedy in eodem vigore abſq; quauis adcitatione & concitatione przypáśdź máią ná przyßły wálny ſéym/ ná ktorym ſtrony rok mieć będą/ talem qualem interim habere debuerunt nullius earum iure læſo.

Tákowy tedy ſąd ma bydź od wßytkich w vczćiwośći/ ſądźić máią zá ßránkámi/ á bez ſtron máią wotowáć/ przez iednégo miedzy ſobą z piſmá dekrety námowioné ferowáć. A żaden niéma wchodźić w ßránki/ iedno oni ktorych záwoláią z reieſtru ſwémi tylko Prokuratormi/ pod winą dźieśiąći grzywien. A ktoby ſie tego ważył/ ábo v ſądu wołał/ tedy wnet przez Woźnégo ma bydź przytknion pro pœna ex mandato iudicii tanquā iudicata, áby ſub pœna 14. marcarum zápłáćił à iudicio non recedendo. A ieſliby tego nie vczynił/ tedy iuż remittatur ad officium pro exequutione facienda iuxta iuris formā.

A ieſliby też kto przyiechał do onégo miáſtá kedy Sądy będą ſpráwowáné zbroynie álbo w páncerzách álbo z rußnicámi/ aliâs manu armata, tedy quinquaginta marcarum przepádnie winę iudicio, & ſubiacere debet ſtatuto Varſauien: etiam ſi pœnam ſuccumbet de non portandis armis.

A ieſliby też kto (czegȯ Pánie Boże vchoway) kogȯ w drodze ná té ſądy iádącégȯ dwie Niedźieli przed ſądem álbo z ſądow iádąc do domu ná zad/ też we dwie Niedźieli zábił/ álbo też infra iudicia celebranda, álbo żeby też kto tákowy ſąd manu armata rozbił á zgwałćił/ tedy tákowy przez Stároſtę ma bydź in recenti poiman y ná gárdle karan. A ieſliby źiechał/ boiąc ſie śmierći/ debet banniri & proſcribi de Regno dominiiſque ſibi

ſubiectis

subiectis, ad instigationem illius iudicii vel partis læsæ, wedle statutu Anni 1507.

A ieśliby ránił/ tedy ma bydź poiman y do wieże ná dno wsádzon: czwierć látá wysiedziawszy/ ma stronie dáć zá ráne sto grzywien. Co Stárostowie máią exequowáć sub pœna centum marcarum, parti læsæ succumbenda.

Przy tákowym sądzie/ áby poważniey y porządniey szło/ Stárostá álbo Podstárośći onégo mieyscá ma tego doglądáć/ y rząd czynić przy sądzie/ sub pœna centum marcarũ, y gospodáni káżdégo wedle stanu iego opátrzyć.

A gdyż sie tu té sądy opisáły iáko mogło bydź ná ten czás: potrzebá téż tego áby té Akcye które máią bydź do nas wźięté ku rozsądkowi/ były specificowáné.

A ták té sądy/ które ná tym sądzie nowo vstánowionym mieyscá nie máią/ iedno przed námi.

INPRIMIS CAVSAE PERSONAM NOSTRAM TANGEN:

ITem causæ merè criminales, bonam famam & existimationem tangen: & inuasionis domesticæ, álbo komu idźie o gárdło/ o potwarz/ álbo téż o falsz.

Item causæ, które idą ex officio contra Officiales intentatæ, & hoc si excesserint metas officii sui, aut alicui grauamen ex officio intulerint, ad nos pertinebunt: non autem intelligi debet, cùm pars grauata, ad prosequendam motionem, aut aliquod iuuamen causæ suæ, vel ad alios gradus iuris, iudicium aut officium citauerit: huiusmodi enim causæ, ad illud iudicium pertinebunt.

Item causæ nostræ pro fundo, vel iniuriis fundi cum Nobilibus: nam eas nos in conuentione generali, & non post curiam, vel alibi extra conuentionem, iudicabimus.

Item causæ fisci contra eos, qui sunt negligentes in soluendis prouentibus ordinariis ad mensam nostram pertinentibus, etiam extra fines Regni nostri iudicabimus.

Item, gdźiebysmy téż wykupowáli własnie pro persona sua bona nostra Regalia. Tákże téż o wykupno Królestwá od Commissarzów inter partes, tedy sie téż to zá námi ćiągnąć ma intrà fines Regni.

Gdyby téż nam kto co dárował álbo zápisał/ tedy nie innym práwem przed sądem swym in Conuentione generali tantum tego dochodźić mamy/ iedno iure donatorio nobis inscripto & donato. Oprócz téż tych cauz/ któreśmy tu ná swóy rozsądek zostáwili/ które iuż ná kárćie opowiedźiáné y obwołáné/ y do Káncellárycy podáné są.

Exceptis his causis per nos iudicandis, omnes aliæ causæ à iudiciis vt suprà ad Cōuentionem generalem, & ad maiestatem nostram deuolutæ, in ipso iudicio iudicabuntur, sine delectu & intermissione.

Et habent habebuntq; partes terminum coram eodem iudicio pro tunc laudato, pro illis temporibus & locis, quibus constituta sunt tàm Actoreæ quàm citatæ, quarumlibet personarum, status, & sexus vtriusq; talem, qualem, seu terminos tales quales hîc in moderna conuentione, aut coram maiestate nostra post curiam tenden: habere debuerunt: iuribus partium illæsis, imò in toto conseruatis, aliâs iuxta eorum appellationes, citationes, adcitationes, remissiones, controuersias, deliberationes, totumque processum causæ & acta. Harum testimonio literarum: quibus Sigillum nostrum præsentibus est appressum. Datum Piotrcouiæ in Conuentione generali, feria secunda post Dominicam Oculi proxima, Anno Domini 1563.

Relatio Magnifici Ioannis Ocieski de Ocieszino, Regni Pol: Canc: & Crac: Generali Capita: &c.

O Głownikách.

Ná tè Sądy nowè odesláni byli głównicy wszyscy z séymu Piotrkowskiégo Anni 1562. *którzy od Instigatorá* ad sesionem turris *byli spozywáni.*

Articulo: O GLOWNIKACH.

Item,

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. Con. 17. B.

2. ITem, Jáko się przed námi Posłowie skárżyli / iż Instigator nász ludzi wiele niewinnych ślachciców spozywał ad sessionē turris, á ztąd vtrátę wielką podeymuią. A ták my przychyláiąc się do státutu Jágiełłowego / który ma to w sobie de nemine vindictam capiemus: Pozwy tákie wszytkie do Powiátów ná sąd nowo teraz námówiony odsyłamy. A tám iuż Stárostá / álbo kto od Stárosty / nomine Instigatoris ná te pozwáne instigowáć będzie powinien.

DEKRET NA SĄDY NOWE PRZESZŁE.

Zygmunt August z łáski Bożey Król Polski W. X. L. Ruskie / Pruskie / Mázowieckie / Zmudzkie / etc. Pan y Dziedzic.

Zyg. Aug. Con. 30. B.

3. WSzytkim wobec y káżdemu z osobná / komu to wiedzieć należy: Oznáymuiemy tym listem nászym. Dowiedzieliśmy się / iż tych którzy ná sądziech nowych siedzieli / ták z Dignitarzów iáko z vrzędników Ziemskich / Deputatów niemáło przed sąd nász spozywano / o dekrety / które ná tych to sądziech czynili.

A iż tákowe sądy ná seymie przeszłym Piotrkowskim zá pozwoleniem Senatu y Posłów / postánowione były / ná ieden raz tylko / tym sposobem: iż prze te którzy ná tákowych sądziech zásieżdż mieli / z kaźni y dekretá ich w rzeczách (którzy przez ruszenie álbo áppellácye od sądów y od vrzędów / tákże też z pozwów y z przypozwów / z wrocenia per partes właśnie podług Constitucyey seymu Piotrkowskiego / ná one sądy przypádły) tey ważności bydź máią / iákoby przez nas sámych ná seymie / álbo ná sądziech nászych Królewskich / zá Dworem vczynioney skázáne bydź miáły. Chcąc zábieżeć temu / áby tákie dekretá nie były wzruszáne / y ci którzy spozwáni są / etiam ad instantiam Instigatoris officii nostri, byli wolni: Znáyduiemy spólną vchwałą: Iż ktobykolwiek ná seymi álbo też przed nas zá Dworem / iákimkolwiek obyczáiem był pozwan / ku skazániu tákowey skaźni / podług ordinácyey / y według vchwały seymu przeszłego Piotrkowskiego vczynioney / od pozwów y od rzeczy wolen bydź ma y iest. A ktoby więc iescze ták vporny bydź chciał / á przypowiedział się ná tákowe pozwy / y ná inne iesliby co in contumaciam otrzymał / tákowe otrzymánie nie ma mieć żadney ważności / y bydź nie może ku żadney szkodzie nikomu.

A iesliby też zá przypowiedzeniem do sądu czyim / pozwány ná tákowy pozew stánął / tám nieodchodząc sam ábo Prokurator iego / będzie powinien odłożyć winy sto grzywien pod winą czternaście grzywien: którey winy stá grzywien połowicá stronie / á druga do skárbu nászego bydź ma: In casu autem non satisfactionis pro præmissis, causa debet remitti ad officium, vbi bona Actoris consistunt pro vltima & finali executione pœnarum. A Prokurator ma bydź skazan do wieże / ná tydzień siedzieć ná dnie / tám gdzieby tákowe rzeczy przez Nas były sądzone.

Item, doszliśmy też tego / iż ci którzy przez dekret Nász zá swe vczynki czci odsądzeni są / mieszkáią domá / y podczás miedzy poczciwe ludzi się zkłaczáią / zá czym dobrzy obrażáią się / á źli ku zgorszeniu biorą pochop. A ták vchwałą seymu tego / y z przyzwoleniem Rad y Posłów / znáyduiemy: iż tákowi czci odsądzeni / mieysca w Koronie mieć niemáią: á Stárostowie ie poimáć máią / y będą powinni. Ktokolwiek v Vrzędu ich / opowie się z dekretem / y on vkaże autenticè, zá którym opowiedzeniem in instanti to poimánie osób tákowych ma się stáć / y dáć tákowego czci odsądzonego ściąć: co Stárostowie wypełnić będą powinni / pod winą oney stronie / która okaże dekret czci odsądzonego / trzechset grzywien / gdy która sufficienter de negligentia docebit: o które do ziemstwá gdy pozowie ná Roku pierwszym / semotis quibusuis exceptionibus & dilationibus, motionibusque, będzie powinien Stárostá in instanti pod winą czternaście grzywien odłożyć: in defectu verò, remittitur pro exequutione facienda ad viciniorem Capitaneum.

Item, Też to Nas doszło: Iż wywołánców zá przewodem práwá Koronnego / pro suis delictis & excessibus, iednych Stárostowie w máietności zánicháwáią: drudzy zá-

sie

ſie przez ſługi domy ſwoie opátrywáią/ á od domu odiácháwſzy/ ná to ſie biorą/ á ſnadź y drudzy záſie czynią maiora & peiora prioribus delicta. A ták áby złym do złego/ á dobrym do ſkáżenia niepodáłá ſie drógá/ mocą vchwały ſeymu tego znáyduiemy: Iż ktory-bykolwiek wywołány był tylko/ á czći ábo máietnoſci odſądzon nie był/ á tákowe wywołánie przez oſm mieſiecy nióſł ná ſobie/ niemáiąc ſublátiiey wywołánia ſwoiego/ y zá ktorym nie czynilby de male obtento (iáko o tym ieſt ſtátut Wárſzáwſkiego ſeymu) będzie powinien Stároſtá/ pod ktorym wywołániec máietnoſć ſwą ma/ zá okazániem dekretu autentice przez ſtrone/ dekret tákowy przeyźrzeć. A gdźieby podług daty dekretu/ ten czás iáko ſuprà expreſſum eſt wyſzedł/ ad bona iure victi ziácháć/ one w diſpoſitią wźiąć/ y dźierżeć ták długo/ áż on wywołány/ ábo kto od niego ſtronie doſyć vczyni: po ktorym doſyć vczynieniu/ powinien on Stároſtá puſćić imienie ſtronie wnet in inſtanti, á póki Stároſtá będzie dźierżał/ máią pożytki iſdź ná budowánie zamku iego Dźierżáwy/ y z nich przed námi ráchunek powinien będźie vczynić: á My potym Rewizory mamy ſłáć obeyźrzeć/ ieſli wybudowánie reſpondet expenſæ. Et nihilominus Stároſtá ſub pœna trecentarum marcarum ſtáráć ſie ma/ iákoby tákowego wywołáńcá poimał á wſádźił/ ktorego gárdło in gratia noſtra. A to ſie ma rozumieć in bannitionibus criminalibus: á in ciuilibus, wedla ſtátutu dawnego/ á proceſſu iuris opiſánego.

Item, Też y w tym dáná Nam ſpráwá o tym: Iż ći ktorzy ná ſądźiech nowych przeſzłych/ o zábićie y pomordowánie głow/ do wieże w Woiewodztwách ſą ſkazáni/ z ktorych máło ktory śiadł: á tákowemu dekretowi czynić doſyć niechcą. Ná ktory vpor á zuchwálſtwo tákowych/ znáyduiemy vchwałą ſeymu tego: Iż tákowy káżdy do wieże ſkazány/ á ktoryby dekretowi nie vczynił doſyć/ vczynić będźie powinien do czáſu Niedźiele przyſzłey Swiąteczney: to ieſt/ śieśdź y wyśiedźieć/ iáko dekret ieſt nań wyſzedł w Powiećie ſwoim. A gdźieby wiec tákowy tym więcey temerarius bydź chćiał/ á dekretowi ſądow nowych przeſzłych nie vczynił doſyć/ do czáſu wyſzſzey opiſánego: ktory z zwolenia ſeymu y dobroći náſzey Páńſkiey/ pro hac vice conceditur: tedy wnet po tym czáśie/ Stároſtá káżdy w ſtároſtwie ſwym/ per proclamationes Miniſterialium, będźie powinien obwołáć tákowego káżdego/ bannitum noſtra autoritate, & laudo conuentus præſentis, y tákowego káżdego wywołánego poimáć będźie powinien/ y dáć śćiąć/ ſub pœna ſimili trecentarum marcarum wyſzſzey opiſáney: á tákowey vchwale y ſtároſćiey exekutiiey/ niema nic iuż przeſzkadzáć choćiażby też kto in contrarium, liſty ábo mándaty/ od Nas y z Káncelláriiey náſzey otrzymał/ y owſzem ktoryby tákowe liſty ábo mándaty ad loci Capitaneum przynióſł/ one ad importunam inſtantiam otrzymawſzy/ ſimili pœna ma bydź karan.

A miáſtá wſzytki/ w ktorychbykolwiek ſie tákowi wywołáńcy przechowywáli/ będą powinni ſub ſimili pœna, Stároſćie pomoc dáć/ y ſámi tákie wywołáńce poimowáć. A ktemu Stároſtowie ći/ gdźie ná ſądźiech tákich nowych były áktcye o pomordowánie głow/ ſą y będą powinni áktcye wſzytki/ to ieſt: pœnas contumaciarum, ktore były ná pierwſze pozwy/ ábo też lucra, ktore in peremptoriis terminis ex ſecundis citationibus prouenientes, Inſtigatorowie Capitaneorum ná tych to Głownikách otrzymawáli: tákże też y Remiſſię od tych ſądow do Nas/ Inſtigatorowi náſzemu oddáć/ ktoremu tákowe poſtępki gdy będą oddáne/ będźie powinien Inſtigator ſub pœna priuationis ſui officii, podług práwá przećiwko nim poſtąpić/ w rzeczách tych: A ktemu Allegatio præſcriptionis ob non proſequutam cauſam niema nic ſzkodźić.

A tákowe poſtánowienie ma bydź oznaymiano do Woyſká/ ktorym My z vchwały ſeymu niniey ſzego/ Terminum ad ſeſsionem Turris w ſześći niedźiel náznáczamy po wyſłudze tey czwierći Roku/ ktora im teraz ieſt/ ábo ma bydź przypowiedźiána/ á ma im bydź wolno odiácháć ad ſeſsionem turris, nulla pœna exinde ſequuta.

Dla lepſzey pewnośći y świádectwá/ ku temu Liſtu pieczęć náſze przyćiſnąćeſmy kazáli. Dan ná ſeymie wálnym Koronnym Wárſzáwſkim/ oſtátniego dniá Márcá/ Ro-

 ku Bo

ku Bożégo/ Tysiącnégo/ Pięćsetnégo/ Sześćdziesiątégo Czwartégo. A Pánowánia náßégo/ Trzydzieśtégo piątégo.

Relatio Kśiedzá Piotrá Myßkowskiégo/ Podkánclé: Koron: Dźieká: Krák: Gniez: Płotc: Leczyckié° Wárßáw: Proboscá.

Tenże Dekret ták iest potwierdzony zstrony Głównikow.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 253.

4. PRzećiwko Głównikóm stát ut Wárßáwski loński/ bez wßelákiéy odwłóki/ ták iáko iest w nim opisano/ exequowan bydź ma.

O TRYBVNALE KORONNYM zá Królá Stephaná. Tit: II.

TRYBVNAŁ KORONNY W WARSZÁwie Roku 1578. postánowiony.

Stephan z Bożéy łáski Król Polski/ Wielkié Xiąże Litewskié/ Ruskié/ Pruskié/ Mázowieckié/ Zmódzkié/ Inflantckié/ Kijowskié Wołynskié/ Podláskié etc. y Siedmigrodzkié. etc.

Con. 184. Prá-wo. I.

OZnáymuiemy wßem wobec/ y káżdému zosobná/ komu to wiedźieć należy/ iż my wedle powinności náßéy Królewskiéy/ opátruiąc potrzeby Korony téy/ ktoréy Nas Pan Bóg przełożyć raczył/ á o tym myśląc áby w niéy ták domowy rząd/ iáko bespieczeństwo od nieprzyiaciela było/ iżebysmy domá dobry porządek postánowiwßy/ snádniéy nieprzyiacielowi odpór dáć mogli/ y krzywd dawnych ktoré ćierpi R. P. spólna Narodu Polskiégo y Litewskiégo/ zá occupowániém y oderwániém zamków y ziem przez nieprzyiaciela powetowáć: Złożylismy Séym wálny wßem stanóm tu do Wárßáwy/ ná ktorym zá rádą Pánów Rad náßych oboygá Narodu y zezwoleniém Posłów ziemskich/ naprzód podle Constituciiéy dawnéy przed Pánowániém náßym vczynionéy/ y Recessów Séymów przeßłych około spráwiedliwośći/ ná ktoréy wßytek rząd domowy należy/ y z ktoréy wßytkié dobré obyczáie w káżdéy Rzeczypospolitéy pochodzą/ postánowienié niżéy opisáné vczyniliśmy.

Porządek do obiéránia Sędźiów.

2. W Káżdym Woiewództwie y ziemi ná tym mieyscu/ gdźie wedle stárégo zwyczáiu obiéráią osoby sądowé/ náznáczamy authoritate præsentis Conuentus dźień y czás/ to iest pierwßy poniedźiáłek po Narodzeniu Pánny Máriiéy w tym ninieyßym Roku/ á potym ná káżdy rok tegóż czásu do obiéránia Sedźiów do sądów Iudiciorum generalium ordinariorum Tribunalis Regni, á Poznánskiému y Káliskiemu Woiewództwóm we Srzedźie/ Sedomirskiému w Opátowie/ Siéradzkiému w Siéradzu/ Brzéskiému y Inowłodzláwskiému w Rádźieiowie/ Płockiému w Ráciążu/ Mázowieckiému w Wárßáwie/ Ráwskiému w Bolemowie/ Lwowskiéy/ Przemyskiéy/ Sánockiéy ziemiam/ w Wiśni/ á Chełmskiéy w Chełmie y Háliczu Sedźie obiéráć máią. Wßákże Chełmska naprzód w Chełmie/ á potym Hálicka w Háliczu obchodźić sie tym porządkiem máią: Woiewództwo Podláskié w Drohiczynie/ á ziemi Dobrzynskiéy w Lipnie w poniedźiáłek przed ś Bártłomieiem czás do tegóż náznáczamy/ á w inßych Woiewództwách y ziemiách/ kedy Sedźie ziemskié obiéráią/ Sedźiowie do tych sądów generalium Iudiciorum obiérani bydź máią.

Obiéránié Sędźiów.

3. NA ktorych séymikách wyßéy miánowánych/ káżdé Woiewództwo obráć spólnie ma

nie ma/ y będzie powinno miedzy sobą osobe iedne godną/ bo goboyną/ cnotliwą/ Práwá y zwyczáiów sądowych/ onégo kráiu omieietną/ osiádłą. A z Woiewództw więtszych to iest Poznáńskiego/ Sedomirskiego/ Káliskiego/ Płotckiego po dwu/ z Ruskiego tákże dwu/ z których ieden w Wiszni/ á drugi álternatą w Chełmie/ á w Háliczu iáko wyższey nápisano/ z Mázowieckiego trzey pro hac vice tantum, á potym po dwá/ z Ráwskiego dwu/ z Podláskiego dwu. A z ziem Wieluńskiey/ Dobrzyńskiey/ po iednému/ z Oświecimskiey y z Zatorskiey tákże iednégo do tychże sądów Iudiciorum ordinariorum generalium Regni obierác máią. A tych Sedziów obierániè ma bydź/ kogokolwiek godnégo bydź náydą. A gdyby który tákowy był obran z tych którzy ná inszych sądziech siedzą/ ieśliby sie przytráfiłá Akcya z mocitéy ábo áppelláciiey od którégo z nich/ tedy ten ná ten czás ná sądzie w tey spráwie wotowáć niema/ y wynisć/ gdy inszy wotowáć będą/ powinien będzie.

Ciż obráni Sedziowie do drugich tylko sądów trwáć máią/ á inni ná ich mieyscá ad hoc idem Iudicium siue tribunal generale obierání bydź máią/ czásu y dniá obieránia tych Sedziów wyszey oznáczonégo. A żaden z Elektów powtóre ná sądy niema bydź obran do lat czterech/ oprócz tego gdzieby sie w którym Woiewództwie/ ná tegóż wszyscy nemine contradicente zgodzili/ á iżby sie tego podiął/ vprosili.

Item/ ieśliby też w którym Woiewództwie dla któreykolwiek przyczyny Elekcya niedoszłá/ ábo śmierć ábo chorobá którégo Elektá zákroczyłá/ z inszych Woiewództw obráni Sedziowie Akcyé onégóż Woiewództwá odpráwowáć będą/ non obstante absentia Iudicum, ieśliby z których Woiewództw obráni nie byli.

Przysięgá Sędziów.

4. Támże przerzeczeni Sedziowie w Woiewództwách y ziemiách obráni/ ziácháwszy sie ná czás y mieysce sądom náznáczoné/ máią przy sądzie ziemie onéy y przy Vrzedzie Stároscim/ rotą Sedziego ziemskiego w státucie opisáną przysiądz/ tego dołożywszy/ iż práktykowánia żadnych cauz z nikim czynić niemáią/ áni przestrogi/ áni rády dawáć/ áni podárków bráć/ y też iż sie o to niestárał/ áby był ná té sądy obran.

Iáko Sądźić máią y O Akcyách Duchownych.

5. Sądźić máią spráwiedliwie z Reiestru po Woiewództwiech iáko wotuią/ nie odstrzeláiąc sie od práwá pospolitégo/ iákiégo którá ziemiá vżywa/ Bogá y spráwiedliwość iego święta przed oczymá máiąc.

A Sedziowie dekret ex scripto ferowáć będą/ ná którym scriptcie/ dwá ábo trzey Sedziowie podpisáć sie máią.

A gdzieby sie tráfiłá różność ábo też paritas votorum, máią raz/ dwá/ trzy znowu per vota puścić/ y przy tey stronie conclusia zostawáć ma/ która zá sobą dowodów práwnych więcey będzie miáłá/ á potym maior pars concludowáć ma.

A iż wszytkie Cauzy Pánów Duchownych/ którékolwiek w Ziemstwie/ w Grodzie/ w Vrzedzie Podkomorskim wedle práwá pisánégo sądzoné były y będą z mociy ábo áppelláciy/ y iákimkolwiek inszym obyczáiem przypádły/ ábo przypadáć będą/ przed tymże Trybunałem podług práwá pospolitégo/ odpráwowáné bydź máią.

Przeto do tych sámych odpráwowánia/ Pánowie Duchowni/ sześć Duchownych Sedziów sámi z posrzodku siebie obráć máią/ którzy przysięgą obwiązáni támże przy tym Trybunale w też rote ná Ewánieliią bydź máią/ z którémi do tychże tylko Akciy Duchownych sześć świeckich onychże Sedziów z posrzodku świeckich wysádzonych przysádzeni bydź y té cauzy sądzić máią. A tám podług práwá sądząc/ iterum atque iterum per vota puszcząiąc/ iáko pierwey/ concluzyią vczynić maior pars z tych dwunaści máią.

A gdzieby byłá paritas votorum tedy ma bydź remissyia ná seym pro decreto: Która paritas deputatorum; tych gdzieby sie do drugiégo seymu stanóm nie podobáłá/ wolno iey będzie popráwić.

A gdzieby ná popráwe zgodá nie doszłá/ tedy ten sposób Trybunału ma zostáć/ do-

kąd się co lepszego przez wszytkie stany nie naydzie.

Dziesieciny po imionach szlacheckich / in eodem statu iáko teraz są / nikogo nie wzruszáiąc do compositiiey / która ma bydź ná seymie / odkłádamy.

A iuż tákowy dekret álbo dekretá tego Trybunału tákiey ważności bydź máią iáko seymowe. A iesliby kto chciał contravenire decreto tali, y ákcyą sobie ożywić ná seym / álbo zá Dworem przed nas / tedy táki karan bydź ma / iáko comtemptor decreti nostri Regii.

A iż się Pánowie Duchowni skárżą / że stantibus illorum protestationibus, że iudiciis vltimæ instantiæ nie podlegáli / przeciw im y imionách ich perlucra przewodzono / tedy Stárostowie ab executione tákowych perlucrorum supersedowáć máią / do vznánia nászego tych perlucrorum ná seymie.

Co sądzić máią.

6. Sądzić máią causas omnes & singulas, od sądów Ziemskich / Grodzkich / Podkomorskich / Commissárskich / in causis diuisionis bonorum, Wiecowych per motiones, appellationes, remissiones, limitationes, & alio quouis modo, y wszytkie insze generaliter, którekolwiek ná seym álbo zá Dworem nászym Królewskim / tàm ab officiis quàm ex officiis occasione non factæ executionis decreti vel decretorum, iudicii Tribunalis generalis Regni, huius vltimæ instantiæ, in his rebus, quæ iudicio huius Tribunalis iudicandæ incumbunt, & iudicatæ fuerint, & aliorum grauaminum ex iudiciis, siue officiis Capitaneorum, & eorum officialium circa administrationem iustitiæ illatorum. Tych wszytkich cauz / które bądź in iudiciis vltimæ instantiæ, bądź w Ziemstwie / álbo w Grodzie przesądzone / y ad locorum Capitaneos pro exequutione facienda odesłáne / gdzieby podług tychże remissiy bez wszelákich przewlók exequowáne nie były / tákże cauzy które od którychkolwiek Trybunałów vltimæ instátiæ przeszłych w Woiewództwách vchwalonych przypadáły / y insze wszytkie spráwy / którekolwiek ták z dawnych iáko y z nowych pozwów / przypozwów / przypadáć będą / á temu Trybunałowi należeć będą.

A tám iuż przed tym sądem wszytkie strony w swoich spráwách sądowych / Rok y Roki będą miáły / według ich áppellácyi / y mocyi / pozwów / przypozwów / ták záwitych iáko y nie záwitych / remissiy / limitácyi / y inszych wszelákich stopniów práwnych / iáko tu ná seymie / álbo zá Dworem / tákże y ná sądzie vltimæ instantiæ, którychkolwiek Woiewództw mieć miáły / żadnych nie wyymuiąc / wedle ich pozwów / przypozwów / controuersiy / cauz / dekretów / áppellácyi / mocyi / remissiy / rozpisów / limitácyi / y inszych punktów práwnych / żadnego nie wyymuiąc / & omnium causarum, earum acta nullius partium iure læso.

Exceptis causis merè criminalibus, które sądowi nászému ná seymie należeć máią. A gdzieby kto ex ciuili causa criminalem czyniąc / ná Seym álbo zá Dworem kogo wyzwał / tedy gdy będzie vznána przez nas ná seymie bydź causa ciuilis, ma tákowy euocãs, pœnam sessionis turris & centum marcarum, ac damna według Constitucyi luere. A causa ma bydź odesłána ad forum competens. A wszákże in articulis criminalibus in iudiciis & terminis Castrensibus, áppellátia ma bydź ad iudicia generalia ordinaria Tribunalis huius. Exceptis etiam causis fisci iuxta Constitutiones Annorum, Millesimi, Quingentesimi, Sexagesimi Secundi, & Millesimi, Quingentesimi, Sexagesimi Septimi factas, atq; exemptionis bonorũ Regalium, które sądowi nászému zostáwuiemy. A iesliby kto Stároste álbo Dzierżawce pozwał o grunty násze / z których Dzierżawcá álbo Stárostá qwárte dawa / álbo pod rewizyią y lustrátią podpádły / tákże które w stárych summách są inscriptæ, o tákie dobrá ma Sąd odesłáć ná seym prò cognitione nostra. A nam sámemu o dobrá násze iuxta præscriptum statuti czynić / y onych dochodzić wolno záwsze będzie.*

Tákże o niewydánie qwárty y dobrá nullo iure recepta* ná seymie sądy bydź máią. Exceptis quoq; causis iuris Maydeburgensis, Theutonici, & Culmensis, które z ostrzeżeniem rzeczy w státucie opisánych sądowi nászemu należeć będą. Z strony przezysków interim

*pátrz wys. fo. 541. lege 6. Iż orzeczy.

*pátrz wys. fo. 679. par Item causæ fisci.

*wys. folio 105. lege 14 Bona.

*pátrz wys fo. 101. Tit. 12.

interim otrzymánych przećiw miástóm / tákże też Mieszczan przećiw ßláchćie / to sie záchowáć ma do vznánia náßego / iáko około przezyßków Duchownych.

Scrutinium, y oznáczenié dni ad causas criminales.

7. Scrutinia in causis criminalibus máią bydź zá przypozwániem strony przez strone/ ná Ziemskich ábo Grodzkich Rokách Sądowych illius districtus vbi crimen patratum est, co pierwéy będźie post obductionem patrati criminis wypráwowáné. A to dla tego / gdy stroná strone pozowie ná séym/ áby tám iuż obie stronie były cum scrutiniis gotowé dla predkiego odpráwowánia spraw. A iżeby sie criminales actiones ná séymie záwße odsądźić y odpráwowáć mogły/ tedy od poczęcia séymu/ ktory ná náznáczony dźień listy séymowemi propositią záczynáć sie ma záwżdy. A po propositiiéy y odpráwieniu przy Posłech Ziemskich wót Senatorskich/tydźień cáły/dźień podle dniá/mamy mieć wolny do sądów criminalium actionū. A potym póki iedno séym będźie/mamy odpráwowáć té criminalia, ná káżdą Srzodę/ Piątek y Sobotę: nie omießkawáiąc inych spraw séymowi należących. A zwłaszczá nullo iure, y qwárty sądzenia / wedle Constitucyiéy Lubelskiéy / Anni, Millesimi, Quingentesimi, Sexagesimi noni.

pátrz wys. fo.313. lege 7. Znáiąc.

Mieyscá Sądóm.

8. W Wielkiéy Polszcze Piotrków/ do ktorego té Woiewództwá należeć będą / Poznáńskié/Káliskié/ Sierádzkié/ Ziemiá Wieluńska/ Łeczyckié/ Brzeskié/ Inowłodzcłáwskié/ Ziemiá Dobrzyńska / Mázowieckié / Płotckié/Ráwskié.

W Máléy Polszcze Lublin / do ktorego té Woiewodztwá należeć będą / Krákowskié/ Sándomirskié/ Ruskié/ Podolskié/ Lubelskié/ Bełskié/ Podláskié: z tym dokłádem/ iż ći Sędźiowie wßyscy odsądźiwßy Wielkiéy Polski Woiewodztwá w Piotrkowie/ máią zásie iácháć ná czás niżey náznáczony do Lubliná/ y tákże tám odsądźić wßytkié Woiewodztwá Máléy Polski.

Bespieczeństwo sądów y séymików,

9. Przed ktory to sąd osobá żadna cuiuscunque dignitatis & præeminentiæ, ktoraby áktciiéy prawnéy niemiáłá/ chodźić niéma. A kogo z reiestru záwołáią do spráwy iego/nie z żadnym tumultem do spráwy swéy przystąpić y do gmáchu wchodźić ma/tylko sámoczwárt nawięcéy chodźić ma/ to iest sam z Prokuratorem/á dwá przyiaćiele. A iesliby ktory vporńie wßedł/ ábo nápomniány wynidź niechćiał/ábo w domu sądowym wołánié czynił/tedy ma bydź ná nim skazána pœna duplex quatuordecem marcarum, ktorą zárąz sub alia pœna simili nie odchodząc od sądu sądowi położyć powinien będźie/& contra rebellem exequutio rei iudicatæ iśdź ma. Przy wótowániu áby żaden niezostawał / oprocz tych ktorzy do tego sądu przysięgli.

Item, Żaden ták ná séymiku obieránia Sędźiów/ iáko y ná mieyscu gdźie sądy będą spráwowáné/ áby nieśmiał przyieżdżáć y przychodźić zbroynie / y z żadnémi inémi broniámi/ okrom mieczá/ kordá/ ßáble/ ßpady.

A ktoby śmiał z strzelbą ábo z iáką inßą bronią wßeláką przyiecháć / ábo z nią chodźić/ áby piąćiądźiesiąt grzywien winą był karan peremptoriè nieodchodząc od sądu / ábo od séymiku sub pœna quatuordecem marcarum.

A iesliby temerè odßedł/ tedy ma bydź odesłan ná executią wedle práwá ad loci Capitaneum.

A gdźieby kto ná séymiku obierania Sędźiego ábo Sędźiów/ábo też we trzech niedźielách przed záczęćiem sądu tego / ábo też we trzech niedźielách po osadzeniu iáką osobę ßláchetcką ránił ábo zábił/ tedy podług státutu postąpić przećiw iemu / nieináczéy iedno iákoby to ná séymie przy Nas vczynił.

Czásy sądów.

Sądy

10. Sądy napirzód począć sie máią záwſze w Piotrkowie w poniedźiálek bliſki po świętym Marcinie/ á kończyć sie máią áż do kwietnéy Niedźiele/ w Lublinie w poniedźiálek bliſki po Przewodnéy niedźiele/ á kończyć ſie máią/ dokąd ſie nie ſkończą. A wſzákże áby inſze sądy inferiorum ſubſelliorum pod tym czáſem ſądzenia vltimæ inſtantiæ Iudiciorum generalium odpráwowáły ſie A Mázowieckie sądy vltimæ inſtantiæ, które teraz ſądzą/ iáko ſie záczęły ſkończyć ſie máią.

Dekretá y ſpráwy tych ſądów/ w Piotrkowie pieczęcią źiemſką Śierádzką/ á w Lublinie pieczęcią źiemſką Lubelſką máią bydź popieczętowáne/ ták iáko ſie to záchowáło przy ſądźiech Królewſkich.

Vtwierdzenie dekretów.

11. A Dekretá tych wſzytkich ſądów/ ták vltimæ inſtantiæ w Woiewództwách oſądzone/ y które nápotym odſądzone in hoc generali iudicio tribunali będą/ opátruiemy y vtwierdzamy tákim wárunkiem iáko ſą opátrzone ſądy nowe pro vna vice zá Królá Zygmuntá Auguſtá vchwalone/ Dekretem ſeymowym Wárſzáwſkim oſtátecznego dniá *Márcá/ Anno, 1564. vczynionym/ iáko ten dekret ſeymowy ſam w ſobie obmawia/ w te słowá: Iż ktobykolwiek ná ſeym ábo też przed Nas zá Dworem iákimkolwiek obyczáiem był pozwan ex cuiuſcunq; inſtantia, ku ſkazániu tákowéy ſkaźni/ podług ordinátiiéy/ y według vchwały ſeymu przeſzłego Piotrkowſkiego vczynionéy/ od pozwów y od rzeczy wolen bydź ma/ y ieſt. A ktoby wiec ieſcze ták vporny bydź chciał/ á przypowiedźiał ſie ná tákowe pozwy/ y ná nie ieſliby co in contumaciam otrzymał/ tákowe otrzymánie niema mieć żadnéy ważnośći/ y bydź niemoże ku żadnéy ſzkodźie nikomu/ áni przez vrząd ſtároſći exequowáne bydź ma.

*pátrz wyſ. fo. 680. leg. 3. Wſzytkim. parag. A iż tákowe.

A ieſliby też zá przypowiedzeniem do ſądu czyim pozwány ná tákowy pozew ſtánął/ tám nieodchodząc ſam/ ábo Prokurator iego/ będźie powinien odłożyć winy ſto grzywien/ pod winą czternaśćia grzywien. Którey winy ſtá grzywien połowicá ſtronie/ á druga do ſkárbu náſzego bydź ma.

In caſu autem non ſatisfactionis pro præmiſſis, cauſa debet remitti ad officium, vbi bona Actoris conſiſtunt, pro vltima & finali exequutione pœnarum: á Prokurator ma bydź ſkazan do wieże ná tydźien śiedźieć ná dnie/ tám gdźieby tákowe rzeczy przez Nas były ſądzone.

Powinność ſądu Ziemſkiégo.

12. Przychyláiąc ſie do práwá poſpolitégo y zwyczáiów zdawná záchowáłych/ gdyż ten ſąd odpráwowáć ma co przedtym przy ſądźiech náſzych Królewſkich odpráwowano bywáło/ máią ſie do tego ſądu ziácháć/ Sędźia/ Podſędek/ Piſarz onégo Woiewództwá w którym odpráwowan będźie/ y tám przyśiągſzy/ ad ſecreta acta iudicii, wſzytkie te powinność ná ſobie odnośić máią/ którą nieśli przedtym przy ſądźiech ſeymowych* ábo dworſkich/ y Roce Sędźiów inſzych zá ápprobátią dekretów odbieráć y odſyłáć máią. Wſzákoż votum ná tych ſądźiech mieć niemáią.

*wyſ. folio 424 práwo 24. Iż Conſtitucią.

O pozwiech przed ten ſąd.

13. Pozwy máią bydź ſub titulo noſtro Regio, & ſigillo terræ illius, in qua citatus eſt poſſeſſionatus, á kłádźione bydź máią namniéy dwie niedźieli ante terminum.

O Zapiśiech y Proteſtácyách.

14. Zapiſy/ Proteſtácye/ Recognitię/ y Relátię wſzelákie/ ták máią bydź ważne przed tym ſądem zeznáne/ iáko ſeymowe ábo źiemſkie.

O Exekutiiéy dekretów.

15. Stároſtowie y Vrzędnicy ich/ wſzelákie dekretá/ powinni wedle práwá exequowáć/ ſub pœnis in ſtatuto deſcriptis.

Opátrzenie

Opátrzenié Sędźiów.

16. Cyż Sędźiowie od káżdégo dekretu zá kim winidźie po 15. groszy bráć máią/ á od extráktów płácenié ma bydź wedle statutu. A Pánowie Duchowni Deputatóm swoim opátrzenié dáć máią.

Popráwá Trybunału.

17. A Trybunału tego pospolitégo Koronnégo popráwá záwżdy ma bydź wolna/ zá zezwoleniém spólnym ná Séymie.

O odpráwách rzeczy osądzonéy, y ktoby sie Vrzędowi sprzećiwił, y o wywołániu.

18. Obiaśniáiąc ártykuł 67. w rozdźiale czwartym/ o odpráwách rzeczy osądzonych ták postánawiamy.

Zyg. III. w War. 1589. folio 56.

Iż káżda spráwá rzeczy osądzonéy wedle niego isdź ma/ popráwuiąc to w nim iż co przed tym zá wskazániém rzeczy osądzonéy ná nieposłusznégo/ Powiátowé ruszenié bywáło/ to teraz ták postánawiamy. Iż gdźieby od sądu odesłano było ná Execucyą/ iesli od sądu źiemskiégo/ tedy Sędźia z Podsędkiem ábo Pisárzem/ z dwiemá Woźnymi y Szlachtą/ o któré to Woźné y szláchty stroná powodowa stáráć sie ma. A iesli od Grodzkiégo sądu/ tedy tákimże sposobem Stárostowie záchowáć sie máią. A w niebytnośći Stárost sámych/ tedy Sędźia Grodzki/ z Podstárośćim ábo Pisárzem/ tákże też y Woźnémi y szláchtą iácháć y wwiązáć stronę vkrzywdzoną według skazánia sądowégo. A gdźieby ták vporny był/ á wwiązánia nie postąpił/ tedy on sąd ma go odesłáć ná Trybunał/ ná wywołánié/ záchowuiąc káżdéy stronie po wskazániu Vrzędowym wolną áppellácyą ná Trybunał/ opátrzywszy to od czego według práwá ich áppellácya isdź nie ma. A Trybunał onégo nieposłusznégo ma zárázem bez wszelákiéy zwłóki/ z Pánstw nászych wywołáć/ á przedsie sąd zá odesłániem długim od Trybunału powinien będźie ná imieniu onégo wywołáńcá odpráwę vczynić pod winą stá grzywien/ to iest/ gdyby folguiąc stronie ná Execucyą iácháć niechćiał/ któréy winy dwákroć płáceniem vydźie/ á zá trzećim przypozwem vrzędu ma bydź przywowan/ o co forum ná Trybunale. To też záchowuiąc tákim wywołáńcóm/ iż gdyby po wskazániu wywołánia ná Trybunale do Roku y do sześći niedźiel/ gdyby sie z stroną która nan bánnicyą wyniosła poiednał/ tedy tenże Trybunał powinien będźie z niego bánnicyą znieść. A to tym obyczáiem gdy go stroná oczywiśćie przed Trybunałem wyzwoli/ ábo oczywisto tákże stroná przed sądem źiemskim ábo Grodzkim/ dawszy mu list swóy ręczny y przytym liśćie przez wypis vrzędowy od sądu źiemskiégo ábo Grodzkiégo. Tákże też sublátią stronie wolno będźie wźiąć/ y czynić o zły przewód Práwá do czásu náznáczonégo/ wedle práwá Koronnégo/ to iest/ ad spatium sex mensium. Czego gdyby stroná nie vczyniłá/ tedy iuż wieczna bánnicya ma ná niéy zostáć.

Trybunálskich y źiemskich ksiąg Lubelskich chowánié.

19. Iż Zakonnicy Lubelscy s. Stánisłáwá/ pozwolili Rycérztwu źiemie Lubelskiéy plácu ku zbudowániu sklepu do chowánia Ksiąg Trybunálskich y źiemskich/ który też y wszytko Rycérztwo zbudowáło. Przeto zá prośbą Posłów źiemskich/ zá nagrodę tego plácu vchwalamy/ áby wiecznémi czásy ći Zakonnicy s. Stánisłáwá/ mieli płátu z ceł nászych Lubelskich/ ná káżdy rok dźieśięć grzywien pieniędzy. Którą nászy Celnicy tym Zakonnikóm dáwáć będą powinni ná Iármárku Gromnicznym pod winą stá grzywien. O co forum támże ná Trybunale.

Tenże 1588 folio 59.

O téyże Constituciiéy Artic: MNISZY LVBELSCY.

20. Iż w Constituciiéy przeszłéy Séymu Koronáciiéy nászéy nie dołożyli Celnikowi Lubelskiému zkąd ma quit mieć ná te dźieśięć grzywien/ którą winien dawáć według Constituciiéy kośćiołowi s. Stánisłáwá. Náznáczamy/ wźiąwszy quit od Conuentu/ áby był przyymowan w skárbie ná liczbie temu Celnikowi.

Tenże 1589 folio 41.

Spraw

Spraw Mieyſckich ná Trybunale o mytá oſądzonych zá Dworem nie wyćiągáć.

Tenże 1588 folio 69.

21. DEkretá Trybunálſkié o nieſłuſzné mytá bránié/ zá Mieſczány teraz y ná potym vczynioné / żeby in dubium nie były wocowáné/ poſtánawiamy/ áby Mieſczan o zły przewód ratione decretorum eiuſmodi iniuſtæ exactionis Theloneorum ná Trybunale otrzymánych nigdźie indźiey nie pozywano/ iedno ná Trybunał: á przypozwámi zadwornémi executia dekretów Trybunálſkich hámowána bydź niéma/ gdyż Dekretá Trybunálné máią we wſzytkim nienáruſzenié zoſtáwáć.

Obiéránié Deputatów w Woiewództwie Siéráckim.

Tenże 1598 folio 12.

22. POzwalamy Woiewództwu Siérádzkiemu/ żeby dla odległośći dróg/ dwóch Deputatów ná Trybunał od tego czáſu / w tenże dźién iáko ieſt w Conſtituciiéy Anni 1578.* opiſány/ obiéráli. Powiát Siérádzki y Szadkowſki w Siérádzu/ á Piotrkowſki y Rádomſki w Piotrkowie.

*pátrz wys fo.682.leg. 2. w Kázdym.& le. 3. Ná których.

Cauſæ expulſionis.

Tenże támże folio 29.

23. CAuſæ expulſionis, które non patiuntur moram, áby były ſądzoné inter cauſas officii ná Trybunale/ wedle Conſtituciiéy de exemptionibus vczynionéy.

KSIĘGI

KSIĘGI SZOSTE WOIENNE.

O WOYNIE. Tituł I.

Práwo. I.

WRzetóż ná to baczenié máiąc: iż BOG spráwcá pokoiu nie może bydź doskonále chwalon iedno w pokoiu/ á iż nád ten nie może bydź ná świećie nic droższégo pożądano/ y pożądliwszégo proszono: ztąd nam przyszło: żeśmy wnetrznym vżáłowániem y gorzkośćią ſerdeczną rozważáiąc/ iáko wielkié y wiele rozſterków y złych rzeczy z woien pochodźi: iż ieſcze z rozſtérków ludzkich nienawiśći ludzkié z nieprzeſpieczenſtwem dusz y wiecznégo żywotá/ y zburzeniem Miaſt/ Panſtw/ y Ziem/y potrácenié tám mieszkáiących ludźi záwżdy násládwie. Zá czym ginie chwałá Boża/ á rozlanié krwie wſczyna ſie. A gdyż tákowé niezgody y woyny nie tylko ſámé oné y ich poddáné/ ále też innych wiele zá ſobą ćiągną w vpadek ku zginieniu: dla tego co nawietszym pożądániem żądamy/ áby ſie nie mnożyły zwády: ále wedle náuczyćielki wszytkich dóbr miłośći (która nic nie vmié zdroznégo/ nic oſtrégo/ nic zámieszánégo: y owszem włáſną mocą záchowywa pokóy/ y nieprzyiaznie złącza/ pokóy y iedność vtwierdz[illegible]) ku chwale czći Bogá wszechmogącég/y błogosłáwionéy y chwalebnéy Pánny Máryiéy/ y wszytkiéy rzeszy niebieſkiéy/ y ku rozmnożeniu wiáry/ ku spráwowániu spráwiedliwośći y wiáry Chrześćiiánſkiéy/ ku zbáwiennému rozmnożeniu rc.

ATtendentes, quòd nõ niſi in pace, pacis opifex Deus perfectè coli valeat: & ea nihil in mundo exoptari poſſit pretioſius, aut deſiderabilius concupiſci. Hinc eſt, quòd nos non abſq; interna compaſſione, & graui cordis amaritudine recenſentes: quot & quanta mala, ex guerris, & diſſenſionibus procedant: quotque ex contentionibus, & bellis, (ſi ea mortales agant) odia hominum, non ſine etiam animarum & æternæ ſalutis diſpendiis, ac excidiis ciuitatum, prouinciarumq; & terrarum, ac in illis degentium, interitus ſubſequantur: Diuinus deperit cultus: & ſanguinis effuſio oritur: Cumque talium diſcordiæ atq; bella, nõ ſolùm ſe, ſuoſque, ſed etiam alios plurimos tractura ſunt, veriſimiliter in præcipitium & ruinam: propterea ſupremis affectibus exoptamus: vt non creſcant iurgia: ſed iuxta magiſtram bonorum omnium Charitatẽ: quæ nihil ſapit extraneum, nil aſperum, nil confuſum: imò propria virtute nutrit concordiã, diſſociatos iungit, pacẽ & vnitatẽ cõſolidat: ad laudẽ & gloriã omnipotẽtis Dei, & beatæ Mariæ virginis glorioſæ, totiuſq; hierarchiæ cæleſtis, propagationẽ Fidei, cultum iuſtitiæ, & religionis Chriſtianæ ſalutiferum incrementum &c.

HL178/317 HP700. ver 22.

Krzywd ſwych żaden mśćić ſie áni poſtronnych nieprzyiaćiół wzruſzáć nie ma.

Guerra.

Káź. Iág. w Pietrko. 1447. La. 91, HL 105. B/190. HP 557.

2. W Niektórych ludźiách zły vpór y śmiáłość tá ieſt/ iż chcąc ſie ſwych krzywd y żáłośći pomśćić/ częſtokroć woyny ſzkodliwé królestwu nászému pobudzáią/ y ſzkody wielkié ſpráwuią. Dla tego roſkázuiemy niniéyſzą zápowiedźią/ áby żáden którégokolwiek ſtanu álbo záwołánia będąc rozgniewány iákimkolwiek obráżeniem álbo krzywdą/ álbo ſzkodą/ nie śmiał przez nászégo zwolenia woiowáć/ álbo vtarczek przećiw oſobam poſtronnym y tutecznym wzruſzáć. A ieſliby kto śmiał przećiw téy Conſtituciéy vczynić/ tęż przekonánéż ná zápłácenié ſzkód wſzytkich/ któré my álbo poddáni nászy dla tego podieli/ ſkázuiemy: á ieſliby ſie doſtáteczna zapłátá álbo w częśći ſzkód onych dla tego począcia woyny przećiw królestwu álbo oſobam podnieśionéy nie ſtáłá: tedy ſkázuiemy go/ áby był ná ćiele karan.

Nonnullorum improba temeritas & audacia ſuas paſsiones & iniurias vlciſci volentium, Guerras execrabiles ſæpènumero Regno noſtro excitant, & damna procurant immenſa: propter quod prohibemus præſenti edicto: ne aliquis cuiuſcunq; ſtatus aut conditionis exiſtat, quacunque laceſsitus offenſa aut iniuria vel damno, audeat ſine noſtro conſenſu belligerare: aut guerras perſonis extraneis aut intraneis mouere. Si quis autem contrarium facere præſumpſerit, ad damnorum omniū, quæ nos aut noſtri ſubditi propterea contraherent, cum decernimus conuictum cogi debere ſolutionem. Si autem plenaria ſolutio aut partialis damnorum, propter eius inchoationē guerræ, Regno aut perſonis irrogatorum non ſufficeret: multandum decernimus in corpore.

Sąśiednè narody irritowánè, áni páctá ſpólnè ſwowoleńſtwem turbowánè bydź nie máią.

Steph. w Vvár. 1580. Con. 211. w Vniuer. Po.

3. Nie mniéyſzą y tego bydź potrzebe rozumiémy/ ábyſmy máiąc ná ten czás z tym nieprzyiaćielem do czynienia oſtrzegli tego/ iákoby inſzé ſąśiedné narody nie były od ludźi nászych irritowáné/ y páktá które z nimi mamy przez ſwowolenſtwo czyie turbowáné. Przetóż zá ſpólnym wſzech ſtanów ná tym ſéymie zezwoleniem poſtánawiamy/ iż ludźie ſwowolné/ którzy ná vkráinie Ruſkiéy/ Kiiowſkiéy/ Wołyńſkiéy/ Podolſkiéy/ Bráclawſkiéy/ páktá z Turki/ Tátáry/ Wołochy turbuią/ którzyby byli plebei, y nie ośiedli/ máią Stároſtowie/ Kśiążętá/ Pánowie/ Rycérſtwo w ſwych Stároſtwách/ imionách łápáć/ y ná gárdle karáć. Gdźieby temu doſyć nie vczynili: ták Stároſtowie iáko y Kśiążętá/ Pánowie/ ſzláchtá/ máią bydź o to zá Dworem peremptoriè pociągnieni. Dla czego będźiemy powinni ná inquiſicią do tych tám kráiów poſyłáć/ gdy będźie tego potrzebá. A zá tą inquiſicią/ wolno będźie káżdégo z tych Inſtigatorowi nászému zá dworem pozwáć. Stároſtowie priuatione officii, inni iáko complices furti máią bydź przez dekret nász ſkazáni. Gdźieby też który z ośiádłych ludźi tego ſie ważył/ żeby ſam pokóy poſpolity y páktá turbował/ tákże będźie winien zá dworem odpowiedáć/ & ſecundùm exceſſum ma bydź od nas oſądzon/ która poene ná tákowym możemy áż ad priuationem colli extēdere. A tákowé o ſwowolenſtwie tym poſtánowienié nie dłużéy ma trwáć y mocy mieć/ iedno do przyſzłégo ſéymu/ á tylko ná Woiewodztwá wyſzéy miánowáné śćiągáć ſie ma.

O odpowiedźi.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 30.

4. Expedit Reipublicæ, áby káżdy ſpokoynie żył/ áni ſie ſwych krzywd priuata autoritate mśćił: ále práwem poſpolitym ſie contentowáł. Przeto vſtáwiamy/ gdyby kto ſzláchćicowi ſobie równému odpowiedź poſłał/ á byłby o to legittimè conuictus, ma bydź ná zápłácenié ſzkód/ iáko Aktor poprzyśięże/ cum pœna centum marcarum ſkazan.

A gdyby kto będąc pozwány criminaliter, bronić ſie chćiał odpowiedźią/ któraby ante crimen miał poſłáć: tedy ſie inákſzą bronić nie może/ iedno táką/ któraby przez

Woźnégo

Woźnégo y dwu ślachćicow vczynił: y one dał do ksiąg onégo Grodu / pod ktorymby mieszkał ten komu odpowiedźiał/ wpisáć personaliter: á po wpisániu do ksiąg odpowiedźi tákowéy/ nie ma przećiwko stronie on odpowiednik nic violentum poczynáć do sześći Niedźiel. Alioquin, gdyby się odpowiednik ták nie záchował/ tedy mu tákowa odpowiedź/ nie ma iść ad defensionem criminis. W czym też scrutinium respectu temporis z pilnośćią odpráwowáć się ma.

Szláchćic ślachćicá ná poiedynek wyzywáć nie ma. Art. De dvellis.

5. Iż się to między ludźmi rozbiegáło / że ieden drugiégo ná poiedynek wyzywał/ nád práwo Chrześćiáńskie: tedy vchwalamy/ áby żaden ślachćic ślachćicá ná duellum nie wyzywał: á wyzwány áby się nie stáwił: oprocz żeby to było komu przez nas dopuszczono. A ktoby się przećiw temu postánowieniu ważył tego vczynić/ tedy ma siedźieć pół Roká w wieży y sześćdźiesiąt grzywien dáć/o co forum w Ziemstwie.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 31.

Woyná ná séymie ma bydź złożona.

6. Obiecuiemy / iż nie roskażemy poddánym nászym ná woyne się ruszyć przez séymu pospolitégo / ktory ma bydź w kożdéy ziemi.

Bellum in comitijs decernatur.

Item pollicemur: quòd neq; terrigenis ad bellum moueri mandabimus, absque Conuentione communi in singulis terris instituenda.

Káz. w Nie. 1454. Lajki 95. HL 13/24. HP 561.

Excipe.

7. A Iż niepewna iest przyszłych czásow wiádomość/ áni przećiwko nim mogą bydź dáne pewné rády y opátrzenia: będźie w mocy nászéy zá dekretem tego séymu/ ruszyć woynę pospolitą/gdźieby tákowa nawálna potrzebá przyszłá/żeby pomoc vchwalona nie mogłá temu dosyć vczynić.

Qvia tamen incerta est futurorum euentuum cognitio: nec aduersus illos certa consilia dari aut prouisiones fieri possunt: erit in potestate nostra, ex decreto præsentis Conuentus, generalem belli motionem facere, vbi talis necessitas ingrueret; vt illi per præsidia decreta obstari non posset.

Zyg. w Krá. 1527. HL 13/24. HP 561.

Przed woyną Séymiki Powiátowé skłádáne bydź máią.

Conuentus prouinciales, bellum antecedant.

8. Iżesmy się ták zwolili że wszytkimi poddánymi nászymi: áby kożdą woienną wypráwę séymiki Powiátowé ná mieyscách wedle zwyczáiu vprzedzáły. Dla tego vstáwiamy: Iż my y potomkowie nászy/ ilekroć woynę pospolitą zechcemy mieć zá potrzebą iáką / tyle kroć Powiátowé séymy mamy álbo máią vstáwić/ to iest/ obywátelom Ziemie Krákowskiéy w Proszowicách: Sądeckiéy y Bieckiéy we Czchowie: Sándomirskiéy w Nowym mieśćie. W wielkiéy Polsce y w Schowskiéy Ziemi/ we Srzedźie: Sirádskiéy y Wielunskiéy/w Sierádzu: Łeczyckiéy/Kuiáwskiéy y Brzeskiéy / w Brześciu: Dobrzynskiéy / Rypienskiéy/ Gostynskiéy / Sochaczewskiéy w Rypinu: Ráwskiéy w Ráwie: Lubelskiéy y Łukowskiéy w Vrzedowie: Chełmskiéy y Rubieszowskiéy y Belskiéy w Busku

Item quoniam conuenimus cum vniuersis subditis nostris, vt quamlibet expeditionem bellicam generalem Conuentiones particulares, in locis consuetis secundùm consuetudines ex antiquo seruatas præcederent: Itaque statuimus: quòd nos successoresq; nostri, quotiescunque expeditionem bellicam vellemus indicere seu vellent, necessitateq; quacunque exposcente, toties Conuentiones particulares instituere debebimus & debebunt: videlicet terrigenis Crac: terræ in Prosowice: Sandecen:& Biecen: in Czchow: Sandomiren: in Nowe miasto: Maioris Poloniæ & Wschouensis in Srzoda, Siradien: & Vielunen: in Siradia: Lancicien: & Kuiauien: & Brzesten: in Brzescie: Dobrynensis in Rypin. Gostinen. & Sochaczouien. in Rypin, Rawen. in Rawa, Lublinensis & Lukouiensis in Vrzędow: Chel-

Ian Olbra. 1496. Lajki 105. HL 13. B/24. HP. 561.

w Busku: Przemyskiéy w Mościskách: Podolskiéy w Kámiencu: Sánockiéy w Sanoku: Lwowskiéy w Wiśni: Hálickiéy w Trebowli: áby rádźili około potrzeby / któraby nád námi y króléstwem wisiáłá.

Chelmensis in Rubieszow: Belzensis in Busko: Præmyslien: in Mosciska: Podoliæ in Kamieniec: Sanocensis in Sanok: Leopoliensis in Visnia: Haliciẽsis in Trebowla, ad consulendum necessitati, tunc fortassis nobis & Reipub: Regni nostri imminenti.

Podobna temuż vstáwá.

Zyg. w Pio. 1538. HL. 13. B/ 25. HP. 562.

9. Pospolité rußenié woyny nie ináczéy iedno rozmyślnie y z słußnych przyczyn y potrzeby pospolitéy ná przyßłé czásy vstawiáć bedźiemy / wedle vstáwy státutów / piérwéy złożywßy séym wálny y Powiátowy. A gdy bedźie vchwalone rußenié pospolité: ku odmienieniu iego / séymy nie máią bydź skłádáné: áby zá skazániem y obwołániem woiennym gdy ßláchtá ná woyne zgotuie sie / iesliby tegóż czásu muśieli sie skłádáć dwoiákim nakłádem obćiążeniby muśieli bydź.

Similis.

Bellicam expeditionẽ generalem nonnisi deliberatè & ex legittimis rationibus & causis & necessitate publica futuris tẽporibus instituemus, secundùm dispositionem statutorum: præmissis generali & particulari Conuentibus. Cùm verò expeditio bellica fuerit instituta, ad illam immutandam Conuentiones indici non debent, ne cùm ex decreta & publicata expeditione præparationes ad bellũ Nobiles fecerint, si eodem tempore contribuere cogerentur, duplici sumptu onerẽtur.

Pospolitè rußenié bydź niema, iedno áżby nieprzyiaćiél sam przymiérze złamał.

Generalis expeditio bellica quando fieri debeat.

HL. 15/27.

10. Expeditio autem huiusmodi generalis fieri non debet, nisi certum sit & indubitatum (quod Deus omen obruat) hostem rupto fœdere, quod ei cum S. M. Regia intercedit, aut ipsum per se in regnum hoc impressionem facere: aut ingentem vim suorum populorum, qui eius imperio subsunt, ad depopulandum regnum mittere velle, quibus debita veteri expeditione resisti non possit; quandoquidem eiusmodi expeditio contra extremam vim & potentiam de consensu omniũ ordinũ est decreta.

To prawo wyßßé, pátrz niżey lib: 7. parte 3, Tit: 2. lege 11. Terrę.

Ná pospolitè rußenié wßyscy Senatorowie zezwolić máią.

Consiliariorum consensus in expeditionem generalem.

HL. 15/28.

11. Quibus quidem Constitutionibus, infrascripti Domini Consiliarii, manibus suis propriis subscripserunt: Petrus Archiepiscopus Gnesnensis, & Episcopus Crac: Nicolaus Vladislauien: Sebastianus Posnaniensis, Samuel Plocensis, & Viceecancellarius, Ioannes Chelmensis, Episcopi, necnon Ioannes, Comes in Tarnow, Castellanus Cracouien: Petrus Kmitha, Comes in Visnice, Cracouien: Ianussius, Comes in Łabissin, Posnaniensis: Petrus de Słuzewo, Calisiensis: Stanislaus Laski, Siradien: Nicolaus Chodzieski de Potulicze, Brzestensis: Ioannes de Koscielec Inowladisla: Palatini: Spytek de Tarnow, Tesaurarius: & cæteri Dignitarii, & Officiales.

Czásu pospolitègo rußenia osobą swą w pole Król iecháć ma.

Zyg. Aug. w Wárß. 1557. fo. 7. B. HL. 24. B/ 45.

12. Iż téż gwaltownému nieprzyiaćielowi podatkową obroną / którąsmy ná ten rok vchwalili / odpór dáć sie niemoże. Zá namową Rad náßych y prosbą Posłów źiemskich: vchwalilismy woyne ábo rußenié pospolité / ku którému / gdybysmy sie o gwałtownym nieprzyiaćielu osłyßeli / sámi osobą náßą przyiedźiemy. Ale

Cùm potens hostis ingruerit, expeditio generalis contra eum fiat.

Quoniam verò potenti hosti, contributione hac, quam consensu ordinum constituimus, resisti non poterit: consilio habito, atq; peticionibus Nunciorum terrestrium moti, constituimus generalem expeditionem. Ad quamquidem si nobis de potentis hostis aduentu constiterit, nos persona nostra Regia accedemus. Sed

Ale iesliby sie ná rózné mieyscá gwałtowny nieprzyiaciél obórzył / ták żeby nie ná iednym mieyscu odporu potrzebá / ktoryby sie dáć niemógł / gdyby sie wszyscy około osoby nászey báwili : Zá pozwoleniem tedy Posłów Ziemskich od Rycérztwá ná ten rok tylko / bedźie ná woli nászey opátrzyć / iáko by sie káżda potrzebá státecznie odpráwiłá. A tám gdźie nagleysza potrzebá bedźie / sámi osobą nászą sie obrócimy z pocztem ludźi / iáki bedźiem rozumieć bydź potrzebny : A inné Woiewództwá drugiéy potrzebie przyległé / támże z Hetmánem gdźie bedźie trzebá sie obrócić / máią. Które pozwolenie Posłów Ziemskich ná rozdźiał ten Woienny ná ten rok tylko uczynioné / stanu Rycérzkiému : ubliżenia żadnégo nieść niema / áni te sequele czynić / żeby miał bydź rozdwaian ná potym / ále ma bydź záchowan wolno ná potomné czásy / wedle praw á wolnośći swych.

Sed si ex diuersis locis, potens hostis fines regni nostri adoriretur ; ita quòd ex diuersis locis propulsandus esset : (quod quidem fieri, cùm omnes circa personam nostrã adessent, minime posset) cum consensu Nunciorum terrestrium , pro hoc tantùm anno missorum, erit id in libero arbitrio nostro prouidere : vt singula queq; ingruens necessitas, pro cõmodo Reipu. expediatur. Vbi verò magis prægnans negocium Reipub. incumbet : ibi nos , cum persona nostra Regia , cum copiis tantis, quantæ contra hostem suffecturæ videbũtur, constituemus. Alii verò Palatinatus, cum generali regni Campiductore, vbicũque opus fuerit, opponere se debent. Qui quidem consensus Nunciorum terrestriũ, in hunc tantùm annum pręsentem cõcessus, in nullo libertatibus regni officere debet, neq; vnquam in vim sequelæ accipi ; vt aliquando exercitus Nobilitatis postea diuidi debeat : sed semper libertates regni in robore conseruari debent, secundùm iura, & libertates eiusdem nobilitatis.

Mieysce żołniérzowi náznáczonè Król opátrzyć y ubespieczyć ma.

13. FActura est etiam S. M. Regia : vt iuxta veterem consuetudinem, locum destinatum exercitui prouideat, & tutum reddat : ad quem tuto proficisci, cum persona Maiestatis suæ, terræ possint : non recedendo à veteri statuto, & priuilegio.

HL 22/41.

Pięć grzywien Król płáćić zá gránice ma.

14. Kiedy przerzeczonym nászym poddánym zá gránice króléstwá nászégo woiennym sposobem iecháć y ruszyć sie roskażemy : tedy pięć grzywien ná kożdé drzewo zápłáćić y rozdáć obiecuiemy w mieśćie głównieyszym kożdégo powiátu / piérwey niźliby z gránic wyiecháli poddáni nászy.

A gdyby sie nam tráfiło po rozdániu pieniedzy przerzeczonym we dwu lat ná woyne nieiecháć / tedy ćiż obywátele od tákowych pieniedzy y służb / wzgledem pieniedzy dánych bedą wolni y wyięći.

Ale iesli po dwu lat ná woyne z obywátelmi nászymi ruszymy sie / y zá gránice poiedźiemy : tedy przerzeczeni poddáni nászy od tych pieniedzy y służb wzgledem onych pieniedzy tákże bedą wolni.

Extra fines proficiscentibus quinq; marcæ dabuntur.

ITem, quòd quando ipsis præfatis nostris terrigenis extra metas regni nostri expeditionaliter exire seu se trãsferre mãdabimus seu mandaremus, quinque marcas super quamlibet hastam dare soluere & distribuere promittimus, in ciuitate notabiliori cuiuslibet districtus, seu antequam metas regni nostri exiuerint prædicti.

Wśl. iág. w Ied. 1433 La. 51. HL. 36. B. uer. 6/30. lege. Et si Quis.

Casu verò seu successu temporis se offerente, dum infra spatium duorum annorum post distributionem pecuniarum sic vt præmittitur factam ad expeditionem nõ processerimus; extunc iidem terrigenę, ab huiusmodi pecuniis & seruitiis ratione prædictarum pecuniarum faciendis erunt soluti penitus & exempti.

Si autem infra decursum eorundẽ duorum annorum ad expeditionem cum eisdem terrigenis transitum fecerimus , & extra metas regni nostri cum expeditione processerimus. Extunc prædicti terrigenæ, ab eisdem pecuniis & seruitiis pretextu earundem sint absoluti,

Podobna temu.

Kaz. w Nie. 1454. Laski 92. B. HL 16 B/ 30. HP. 559.

TEż obiecuiemy: Iż kiedy śie My zá gránice królestwá woiennym sposobem ruszymy/ wszytkim obywátelóm nászym z námi iádącym záplácimy práwá ziemskié/ to iest/ ná kożdé drzewo pięć grzywien: tákże też zá szkody y więzienié dosyć im vczynimy: iáko im to iest pozwolono od przodków nászych.

Similis.

ITem pollicemur, quòd dum & quando nos extra fines nostri regni expeditionaliter proficisci contigerit, omnibus terrigenis nostris nobiscum eūtibus, exoluemus iura terrestria: videlicet super quamlibet hastam quinq; marcas. Pro damnis etiam & captiuitate ipsis satisfaciemus: iuxta quod ipsis à nostris prædecessoribus est concessum.

Generalis *Constitucya o ruszeniu ná woynę.*

Henrik w Confirmatiéy 1573. Ste. 1576. 147. B. Zyg. III. 1587.

15. O Woynie ábo ruszeniu pospolitý nic záczynáć niemamy imo pozwolenié Séymowé wszech stanów/ áni zá gránice Koronne oboygá narodu Rycérztwá Koronnégo woiennym obyczáiem wywodźić żadnym sposobem / áni prosbą nászą Królewską/ áni płáceniém pięći grzywien super hastam, My/y potomkowie nászy królowie Polscy/ niemamy/y słowem nászym królewskim przyrzekamy. Wszákże ieslibyśmy zá vchwałą Séymową ruszenié pospolité vczynili/ iednák nie dłużéy mamy dźierżeć poddánych nászych ná mieyscu tám kedy im wiciámi ostáteczné́mi/ to iest listy woiennémi/ czás y mieysce oznáczymy/ iedno dwie niedźieli. A ieslibyśmy zá pozwoleniem wszech stanów zá gránice poddáné swé wywieśdź chćieli/ á oni nam tego dobrowolnie dozwolili/ tedy ná káżdégo zosobná iezdnégo żadnéy osoby nie wyymuiąc/ tákże y Szláchćicá pieszégo woynę służyć powinnégo/ powinniśmy im dáć niż śie z gránic ruszymy po pięći grzywien / á niémamy ich dłużéy trzymáć ná żołdśie tych pięći grzywien/ iedno ćwierć roku. Rozdźiału żadnégo ná części woysk ták wielkiégo iáko y máłégo nie czyniąc miedzy nimi. A ieslibyśmy ich do dwu niedźiel nie ruszyli zá gránice/ tedy przy nas dłużéy trwáć nie będą powinni. A czásu woyny będźiemy potrzeby wszytki kosztem swym odpráwowáć/ iáko dźiáłá/ prochy/ puszkarze/ draby/ y straż wszeláką.

Dźiáłá ná woynę król opátrywáć ma.

Sigis. III. Crac. 1588. folio 15.

16. ITem tormentorum bellicorum vim non exiguam, necessitatibus Regni Poloniæ & Magni Ducatus Lithuaniæ exigentibus, maximè autem si aliquando vel Nouogardiam, vel Plescouiam, vel Smolensciam oppugnare visum fuerit, omnia ad eam rem tum tormenta tum pulueres atque globos necessarios è Regno Sueciæ suis sumptibus suppeditabit.

Szpiegi Król chowáć ma.

HL. 21/ 39.

17. POrrò S. M. Regia promittere dignata est alere exploratores diligentes & certos, versus oram hostilem: & quàm poterit diligētissimè, tempori consilia illorum inuestigare: quando, ad quem locum, vires suas conuertere cogitent: atq; homines suos, quò ad eius fieri poterit, celerrimè primis Restium literis, quæ & secūdarum vim habebunt, vt in procinctu sint, hortari. Ac si certius aliquid, de vi, atque impressione in Regnum, cognoscent: tum per alteras literas Restium, quæ pro tertiis reputari debebunt, locus erit per eam designandus: ad quem intra quatuor hebdomadas, cum S. M. Regia conuenire omnes teneantur.

O pospolitym ruszeniu pod piérwszy odiazd Królá Ie° M. Zygmuntá III. do Szweciiéy.

Zyg. III. w War. 1593. folio 8.

18. A Iż tego iest potrzebá/ áby pod czás odiácháni á nászégo tá Rzeczp: od wszech postronnych nieprzyiaćielskich naiázdów y gwałtów byłá opátrzona. Przetóż gdźieby co gwałtownégo od nieprzyiaćioł postronnych / y wielka iáka nawałność od możnégo iákiégo nieprzyiaćielá/ podczás odiázdu nászégo/ ná R. Posp: przypádłá/ tedy vchwalamy z pozwo-

z pozwolentiém wszytkich stanów/ ná wszeláką gwałtowną moc / y naiazd nieprzyiacielski/ pospolité ruszenié/ y tą vchwałą ninieyszą po publikowániu Constituciy Séymu tego ma bydź zá dwoie wići poczytano : á w W. X. Litewskim/ przez listy woienné/ wedle dawnégo zwyczáiu. A iesliby tákowy gwałt / pod czás odiázdu nászégo ná R. P. przypadł/ któremuby sie ináczéy odeprzéć nie mogło/iedno pospolitym ruszeniém/tedy trzecie tákowym sposobem/ wysłáné wići bydź máią. Naprzód Hetmánowie ták Koronni/ iáko y W. X. Litewskiégo/ vpátrzywszy iáko naprędzéy będzie mógł niebespieczenstwo/ któreby ná R. P. przychodziło/ obwieśćić ma X. Arcybiskupá / który záraz obwieśćić powinien Senatorzóm oboygá narodu/ y czás náznáczyć iáki/ ná którym wszyscy ziáchác sie mogli do Wárszáwy/ á tám ziáchawszy sie consultatione facta, vigore vchwały niniey széy/ będą mogli P.P. Senatorowie trzećié wići zá spólną zgodą rozesłáć. Zá którémi káżdy sub pœna de expeditione bellica sancita stáwić sie ná mieysce będzie powinien.

Táż Constitucya reásumowána pod wtóry odiazd Królá Ie° M. do téyże Szweciiéy.

O czym masz Constitucyą w kśięgách pierwszych fol: 145. ver: 2.

O WICIACH.

Wići troie vprzedzáć woynę máią.

19. USTAwiamy/ y ten porządek czynimy: áby gdy pospolité ruszenié wedle dawnych státutów przez nas y potomki násze będzie vchwaloné : tedy troie wići iedné zá drugiémi osobno niech będą słáné/ á ná ostátnich liśćiech wići będzie miánowan dźień séymików Powiátowych. Ná który czás w Powiećiech Kásztelani Powiátowi będą powinni z szláchtą sie ziácháć/ y miedzy sobą postánowić iednostáynie czás y mieysce: ták áby sie szláchtá Powiátów z swémi Kásztelany ná mieysce pospolitému ruszeniu náznáczoné ziáchálá.

A Kásztelan wćiągnieniu spráwiedliwość z szláchty czynić ma/ tym którzy sie ná nie skárżą o szkody y o krzywdy: á nieposłuszné nam y potokóm nászym będzie odnośić.

Co iesli nie vczyni/ sam szkody płáćić będźie. A gdyby Kásztelan dla choroby ábo dla inéy przyczyny ćiągnąć niemógł : tedy ma ná mieysce swé godnégo inégo Szláchćicá náznáczyć / ku wypełnieniu przerzeczonych rzeczy.

Literæ restiũ bello præmittendę.

Statuimus & ordinamus : quòd dũm bellum generale, iuxta Statuta antiquiora, per nos, & successores nostros, indictum fuerit: extunc trinæ literæ Restium, seorsim siue successiuè mittantur: & in vltimis literis Restium, nominabitur dies Conuentionum particularium, in districtibus. Pro quo tempore Castellani districtuũ, tenebuntur cum Nobilitate conuenire: & constituere inter se vnanimiter diem, ac locum. ita quòd Nobiles districtuum, cum suis Castellanis, ad locũ generalis belli designatum procedant.

Et Castellanus in profectione de Nobilitate conquerentibus, super damnis & iniuriis iustitiam faciat : inobedientes autem nobis, & successoribus nostris deferat.

Quòd si deferre neglexerit: extunc damna passis persoluat. Si verò idẽ Castellanus, ægritudine, vel alia aliqua causa absens fuerit : vel transire non poterit : extunc in locum suum, alium idoneũ Nobilem deputabit ad præmissa.

Zyg. w Byg 1520. fo. 25. HL 13. B 25. y 398. HP. 562.

Iedné wići zá dwoie słáne bydź niemáią.

20. Wići iedne zá dwoie bez vchwały Séymowéy niemáią bydź wysyláné/ iedno iedné po drugich wedle státutu. A około wyzwolenia od woyny wedle stárádawnégo zwyczáiu y práwá pospolitégo záchowamy sie.

Literæ restiũ vnæ pro binis, nisi in Comitiis ita decretum fuerit, emitti non debent, sed alterę post alteras iuxta Statutum.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 223 / 398. HP 563.

Wići oſtátnié ſkoro wynidą kázdy ná mieyſce wićiámi náznáczoné we cztéry niedźiele ſtáwić ſie máią.

Vltimis reſtiũ literis auiſatus in quatuor ſeptimanis ſe ſiſtat.

HL 22/40.

21. QVicunque ad expeditionem tenetur,ſimul atque alteris Reſtium literis,quę vltimarũ vim habebunt, de loco de quo die certior erit factus: in ſpatio quatuor hebdomadarum, à publicatione literarum in diſtrictibus, ſiſtere ſe in loco benè armatus, ſecundùm Statutum debebit: ſub amiſſione bonorum ſuorum: hoc eſt,ſi ordinationem exercitus neglexerit.

KTO WOYNĘ SŁVZYC powinien. Tituł II.

Woyne ſłużyć powinné wßytkié ſtany ták Duchowné iáko y Swietckié/ Szláchetckié/ Mieyſkié/ Kmiecé/ y Zydowſkié.

DVCHOWNI.

Oyczyſtè dobrá dźierżący.

Káz. wielki w Wiślicy 1347. Laſ. fi 10, HL 70/127. HP 559.

1. GDyż w práwie ſwym żaden niéma bydź ożukan: ále iż wiele Duchownych królestwá náßégo dźierżą y máią oyczyſté dobrá/ żywiąc z nich zá záſłoną duchowienſtwá: zá czym nam y królestwu náßému ſłużby ſłußnéy Woiennéy powinnéy zwykli ſmykáć. Dla tego Vſtáwiamy: áby ći duchowni królestwá náßégo ktorégokolwiek ſtanu ſą/ którzy przerzeczoné oyczyſté dobrá dźierżą/ álbo známi ná kożdą Woienną wypráwę byli powinni iácháć wedle máietnośći ſwéy: álbo niech puſczą dobrá ſwé bliżßéy ſwéy bráćiéy/ y oné im zeznáią. Ale ieſli przerzeczeni duchowni żadnéy z téy rzeczy zániechái ą vczynić/ ſkazáliſmy y ninieyßégo ſtátutu władzą ſkázuiemy: áby ná wieczné czáſy do królestwá náßégo obrócone były.

Spirituales patrimonialia bona tenentes expeditionẽ bellicã tenẽtur.

CVm iure ſuo nullus debeat defraudari: & quia pleriq; clerici noſtri regni,bona patrimonialia tenentes & habentes, de eiſdem bonis, ſub vmbra Clericali viuentes, nobis & regno noſtro ſeruitia debitè facienda, in expeditione ſubtrahere conſueuerunt: ideoq; ſtatuimus. Quod idem clerici noſtri regni, cuiuſcunq; ſtatus exiſtant, prædicta patrimonialia bona tenentes, vel nobiſcum ad quamlibet expeditionem tranſire teneãtur,iuxta prædictorum bonorum facultates: vel eadem bona proximis ſuis fratribus laicis reſignare, & dimittere, & eiſdem renunciare. Quòd ſi præfati clerici neutrũ facere curauerit: prædicta bona decreuimus & præſentiũ authoritate decernimus, perpetuis temporibus regno noſtro applicanda.

Podobna temuż vſtáwá.

Bodz. Biſk. Krák. 1369. La. 57. HL. 70/127. HP 560.

2. DVchowni ktorégokolwiek ſtopniá y ſtanu álbo záwołánia ſą/ á dźierżą dobrá oyczyſté/ ná Woynę z Królem Jego M. niech iádą z tychże dobr/ wedle ich nawiętßéy możnośći.

Similis.

CLerici verò, cuiuſcunq; gradus, ſtatus, vel conditionis exiſtant, bona patrimonialia poſſidentes, ad expeditionem cum domino rege tranſeant, de eiſdem iuxta eorum omnimodam facultatem.

O ſłużéniu Woyny pánów Duchownych.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. Con. 16.

3. ITem, też prośili v nas Poſłowie źiemſcy/ áby Pánowie Duchowni z Gruntów źiemſkich wypráwę woienną byli powinni. A poſpołu z inym Rycerſtwem R. P. w téy mierze

mierze służyli. My iż Pánowie duchowni odwoływáią sie ná Przywileie swoie/ y ná wolności które od tákowéy wypráwy mieć sie powiádáią/ terzecz ná przyszły seym do Rewiziey listów odkładamy.

Duchowni służyć woynę máią vchodząc szkód żołniérzá Szláchetckiégo.

Spirituales expeditionem tenentur ne bona eorum per belligeros damnificentur.

4. ITem Spirituales, pro hac expeditione debent seruire ad bellum, iuxta facultatem & exigentiam bonorum suorum. ne sine prouisione bona itidem eorum, prout & Nobilium, annihilentur per belligeros & damnificentur. Sed si quæ victualia necessaria ab illis recipientur: solui debent, iuxta Statutum, ea de re diu factum. Et nihilominus Capitanei locorum, qui debent se priùs quàm cæteri mouere, vi & potentia in hoc dissolutos, & rebelles compescant: tàm ad solutionem, quàm ad progressum celeriorem eos cogentes, aliâs ii omnes in campo, siue bello, respondeant: vel in domo coram Capitaneo: vbi ex his duobus, damnum passi elegerint: & damnificator pœna 14. Marcarum, soluto damno, irremissibiliter pro Regia Maiestate punietur.

Ex reiestris Cancel. lege Inprimis. para. Item, HL 19/35. lege Inprimis.

Item Ecclesiæ Cathedrales & Collegiatę, Abbates, siue Præpositi Cœnobiorũ, debent expedire armigeros in eo numero: iuxta quod in Synodo, super vnumquenque laudabitur.

Item Episcopi debent habere intelligentiam cum Plebanis Parochialibus: vt illi etiam faciant subsidium suo Episcopo. ita tamen, quòd omnes superiùs descripti talibus seruire non debeant: qui per se ad seruitium bellicum obligarentur: nisi tales essent continui commensales, & seruitores illorum.

5. *Duchowni dobrá swoie dla woyny táxowáć dopuścili.*

Pátrz wyższey fol: 389. Parag: Et quoniam &c.

Przeciw sáméy potężnéy nieprzyiaciela Koronnégo mocy, á nie ináczéy wypráwę winni.

Contra solius potentioris hostis vim & non aliter, expeditionem tenentur.

6. QVod ipsum vltrò se facturos obtulerunt, vnâ cum clero suo vniuerso, & Secularium & Religiosorum Sacerdotum, domini Archiepiscopi, & Episcopi, Archimedritæ, Vladicę: quò & ipsi ad eundem modum, prout facultas ipsorum maximè tulerit, expeditionem facere teneantur. ita tamen, vt contra solius potentioris hostis vim, & non aliter, expeditio hæc per illos fiat: & immunitatem ipsorum personæ habeant, à profectione bellica: sed aliis, loco sui missis, officio suo fungantur, sacrificiis & orationibus Deum placantes.

Zyg. Froc. Petr. 1544. HL 20, B/38.

PANOWIE SWIETCY.

Domini seculares expeditionem bellicam seruire tenentur.

7. INprimis edicimus: vt iuxta consuetudinem, omnes domini seculares, iuxta facultatem bonorum suorum, expeditionem bellicam seruire teneantur.

Kázim. III. 1475. HL. 19/35.

RYCERZTWO.

Rycérztwo y szláchtá woynę służyć powinni, ále zá gránice ieździć niepowinni.

In bellum militum expeditio: & quòd intra fines regni militare cogantur.

8. Iż w zbroynym Rycérztwie zacność y obroná wszystkiego królestwá należy:

SEd quia in armata militia, honor Regis, & defensio totius regni dependet, tenetur igitur

Káz. wielki 1368. La. 33 HL 15. B. 29 HP 558.

zy: przetoż powinien ieſt kożdy Rycérzki człowiek wedle wielkośći máietnośći ſwych y dochodów Rzeczypoſpolitéy z pewną liczbą zbroynych ludźi ſłużyć / y iéy pomocen bydź: gdyby tylko ich máietność byłá wolna/ y práwem Rycerzkim poſtánowiona/ y záchowána / przez wſzelkiégo vćiſku. Skázuiemy ktemu: iż y Pánowie y ſzláchtá náſzá źiem Polſkich/ nam y potomkóm náſzym w króleſtwie náſzym Polſkim / iáko naylepiéy y nakſztałtowniéy móc będą / powinni byli woyne ſłużyć/ y zbroyno ſie ku ſłużbie vbráć. Ale zá gránicámi króleſtwá nam ſłużyć nie ſą powinni/ ážby im ſłuſzné doſyć vczynienié przez nas było vczyniono/ ábo ná to od nas oſobliwie byli proſzeni y żądáni.

igitur quilibet miles, ſecundùm quantitatem & poſſeſsionē bonorum ſuorum & redituum, ad Remp. certis armatis hominibus ſeruire & prodeſſe, dummodò bona illorum ſint libera, & de iure militari inſtituta: & abſq; omni vexatione conſeruentur. Decernimus etiam, quòd Barones & Nobiles noſtri terrarum Poloniæ, nobis & noſtris ſucceſſoribus, in regno noſtro Poloniæ, quanto melius & efficacius poterint, teneantur militare: & armis ſe inſtruere, & ſeruire. Sed extra regni metas, nobis ſeruire non ſunt obligati: niſi ipſis ſatis competens ſatisfactio per Nos impendatur: vel per nos ſpecialiter fuerint petiti, & ad hoc rogati.

Pánowie y ſzláchtá wypráwę woienną winni. Similis.

Sigis. Proc. Petr. 1544. HL 20. B/ 37.

9. CVm Sacra Maieſtas Regia, Dominus noſter clementiſſimus, pro ea cura quam gerit, tuendi regni ſui, conſideret pericula: Comitia regni maiora, Petricouiæ, ad diem feſtum Epiphaniarum edixit. in quibus communi conſilio omnium prouideri poſſit, ne quid regnum detrimenti pateretur: neué nos imparatos hoſtis offendens, nec opinatos opprimeret. Nos Senatores & Conſiliarii regni Poloniæ, tàm ſpirituales quâm ſeculares, vnà cum terrarum Nuntiis, quibus plena & non limitata, de rebus omnibus ad defenſionem pertinentibus, poteſtas fuit data defendendi, rationem eiuſmodi inuenimus: Principiò, pro veteri conſuetudine, Domini ſeculares, cum omni Equeſtri ordine, erunt obſtricti expedire ſeſe: atque ad bellum inſtruere: pro eò, vt maximè facultas tulerit cuiuſque, ſecundùm ſtatutum & priuilegia.

Syn niewydźielony zá oycá, y brát niewydźielony zá brátá woynę ſłużyć może.

Káź. w Nie. 1454. Laſki 95. HL 16. B. 31 HP. 561.

10. TEż vſtáwiamy: iż ieſli kto z poddánych náſzych będźie miał ſyná doroſłégo niewydźielonégo/ ábo brát brátá ktory może znieść zbroie: może go też okrom dozwolenia królewſkiégo ná Woyne ná mieyſce ſwé wypráwić/ ktory ták záſtąpi mieyſce iego/ iákoby ſam w oſobie ſwéy był: wſzákże áby go ták wypráwił / iákoby ſam iácháć miał.

Filius non emancipatus pro patre: & frater indiuiſus, pro fratre militare poſſunt.

ITem ſtatuimus, quòd ſi quis ex terrigenis noſtris habuerit filium adultum, indiuiſum: aut frater fratrem, potentem ferre arma: poterit ipſum (etiam ſine licentia Regia) ad expeditionem vice ſua mittere: qui ſupplebit locum eius, tanquam ſolus perſonaliter intereſſet, ſic tamen, quòd ipſum eo modo expediat: ſicut ipſemet iturus eſſet.

Filii Nobilium in ſeruitio Dominorum exiſtentes, bellum pro parentibus non intercedant.

HL 20. y 22/ 37. lege Filii Nobilium. &c.

11. ITem filii Nobilium, in ſeruitio dominorum exiſtentes, non intercedant bellum pro parentibus, ad hoc idoneis. Sed ſi placet patri in domo manere, recipiat eum: ac pro eo, ac debet mereri, ſeu ſeruire, de domo expediat. Ipſi verò Domini, ex iis clientelam ſuam integrent, qui à ſeruitio bellico ſint liberi, & exempti.

Brácia niewydźieleni. Fratres indiuiſi.

HL 19. B/ 86.

12. SEd fratres indiuiſos, qui bello non obligarentur, recipere debebunt, vel ſaltem

rem obligatos ad bellum, adeò egenos, & insufficientes: qui neque arma decentia, neque equos valentes, ex patrimonio suo habere possent. Quod quidem arbitrio Capitanei, & Castellani, committimus: quibus tres de communitate adiungi debent, valorem eorum, vnà cum Capitaneo visuri & æstimaturi.

W różnych ziemiách mieszkánié máiąc, winni woienną wypráwę.

13. Stoiąc przy stárym státucie/ vstáwiamy: áby ći obywátele/ którzy máią w różnych ziemiách mieszkánia/ odłożywszy wszelką zdrádę/ służbę woienną z tych dobr gdźie ie Wići zástáną/ własną osobą/ á z inych máietnośći słuszną wypráwą dosyć czynić byli powinni. A ktoby ináczéy czynił/ tedy zdrádá y chytrość żadnégo niepodpomoże.

In diuersis districtibus domicilia habentes expeditionem congruentē tenentur.

Statuto vetusto innitētes, constituimus: vt terrigenæ, in diuersis terris domicilia habentes, omni tamen fraude submota bellico seruitio, ex eis bonis, vbi eos Restes præuenerint, propria persona: de aliis autem bonis, expeditione congruenti satisfaciant. At verò secus facienti, fraus & dolus non patrocinabuntur.

Zyg. w Krá. 1510. fo. 14. HL. 16. B/ 31. HP 561.

Szláchtá zgołoćiáła.

14. Gdźie narodu szláchetckiégo/ którzy imioná poprzedáli/ á w mieśćiech mieszkáią/ y z lichwy żyią/ po kilká tyśiecy złotych máiąc/ á ziemstwá nie máiąc/ áby káżdy tákowy woynę powinien służyć z summy pieniężnéy/ sub pœna priuationis bonorum suorum omnium.

Stephan w War. 1578. Con. 189. B.

Ná zamkách dobrze ośiedli.

In arcibus bene possessionati non relinquendi.

15. Prouidebit præterea S. M. Regia: vt siue in illius Maiestatis, siue in quorumcunq; Spiritualium aut Secularium arcibus, ne relinquantur ii, qui amplas habēt possessiones, ne numerus eorum, qui expediendi sint, minuatur. Quòd si quis, ita officio suo exigente, manserit: nihilominus secundùm facultatem bonorum, expedire teneatur. Illud vnà curæ S. Maiestati Regiæ futurum est: vt ne stipendio conducat eos: qui cùm possessiones habeant, ad expeditionem sunt obligati: & vt sub vexillo suo, iustus habeatur numerus: quos in huiusmodi expeditione conscribere tenetur.

HL. 21. B/ 40.

SZOŁTYSI.

Szołtyśi Duchownych y świetckich wszyscy woynę służyć winni.

16. Iż brzemię/ zwłaszczá to/ które śię wszystkich dotyka/ im miedzy wiecéy bywa rozdźieloné/ tym łácwiéy bywa znoszoné: dla tego vstáwiamy: áby nierozdźielnie Wóytowie ták Duchownych iáko świetckich osób wedle ich możnośći/ ná kożdą wypráwę woienną z námi iácháć byli powinni.

Sculteti omnes Spiritualium & Secularium militent.

Qvia onus præsertim quòd omnes tangit, inter plures diuisum facilius deportatur: quapropter statuimus: Quòd indifferent omnes Sculteti, tàm Spiritualiū quā etiam Secularium personarum, iuxta ipsorum facultates, ad quamlibet expeditionem nobiscum transire teneantur.

Kaź. wielki w Wislicy 1347. La. 10 HL: 49 B/ 446. HP 560.

Szołtyśi Duchownych ieśliż listem osobnym wyzwoleni nie będą, woynę służyć winni.

17. Zdáło śię nam: iż ieśli to będźie pokazano/ áby Szołtyśi Duchownych byli powinni woienną wypráwę: áby ná potym

Sculteti Spiritualium, nisi liberentur priuilegio, ad expeditionem bellicam eant.

Visum est: vt si probatū fuerit Scultetos Spiritualium teneri ad expeditionem bellicam, Sculteti eorum sint obligati deinceps nobiscum in bellūproficisci, præter

Zyg. w Pio. 1538. HL. 249B/446 HP 560.

potym z námi ieździć obowiązáni byli. Wyiąwszy té / ktoryby Przywileymi byli wyięci y wyzwoleni: ktore Przywileie Pánowie Duchowni ná bliższym Synodźie / gdyż przeszły dla śmierći Kśiędzá Arcybiskupá nie doszedł / obiecáli przeyrzeć: á potym oné ná seymie wálnym Koronnym / ktory będźie bliższy po Synodźie / máią pokazáć: áby z nich było vznánié o wolnośći Szołtysow álbo Woytow / álbo też o obowiąsku ku woienney służbie.

ter eos, qui Priuilegiis essent ab expeditione exempti & liberati. Quæ Priuilegia domini Spirituales in Synodo proxima postquam præterita (propter mortem domini Archiepiscopi) effectum sortita nō est, se recensere promiserunt: & illa post modū in Conuentu generali Regni proximè post Synodum futurū exhibebunt. Vt ex illis fiat cognitio, de immunitate Sculteterorum, seu Aduocatorum: vel obligatione, ad præstandam & sustinendam bellicam expeditionem.

Szołtyśi Królewscy Duchowni y Swietcy woynę służyć winni.

Sculteti in bellum proficiscantur.

Sigis. Proc. Petr. 1544. HL 22/40.

18. Sculteti S. Maiestatis Regiæ, iuxta statuta Regni & Priuilegia sua, ad bellum proficiscantur. Sculteti verò Spiritualium & Secularium, cum dominis suis, qui eorum locum tenuerint, proficisci tenebuntur.

Duchowni okazáć máią ieśliż szołtyśi álbo Woytowie ich wolni od woyny.

Spirituales doceant, an Sculteti eorum à bellico seruitio sint liberi.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 249/447. HP 560.

19. Iż gdźie ludźi więcey / tám moc silnieysza / ponawiáiąc stáré státutá vstáwiamy / áby z Szołtystw y z Woytostw woienna służbá szłá / ták z osiádłych iáko y zskupionych. A wszákże ná przyszłym seymie okazáć to Xiężá máią: ieśli Szołtysi ich álbo Woytowie od woienney służby wolni są wedle státutu 1538. A gdźieby tego nie vczynili: tedy Woytostwá y Szołtystwá ich ná woynę iuż winni będą.

Quia vbi est maior hominum copia, ibi vis potentior: renouando antiqua statuta, statuimus: vt ex Sculteriis & Aduocatiis bellicum seruitium fiat: idque tàm ex his, quæ possidentur ab ipsis: quàm ex his, quæ exemptæ sunt. Nihilominus in futuris Comitiis, Spirituales hoc docere debēt: an Sculteti vel Aduocati eorum, à bellico seruitio liberi sint: iuxta statutū Anni 1538. quod quidem si non fecerint: extunc Scultetiæ, & Aduocatiæ eorum, ad profectionem bellicam iam tenebuntur & erunt obligatæ.

Rewizyą iednák Przywileiów ich odłożono.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. HP. 344.

20. Odkładamy ná te Rewizyą listów spráwe o Szołtysiech Pánów Duchownych / ieśli są powinni służyć woynę albo nié.

WYBRANCY.

Wybráncy ze wszytkich dóbr Królewskich ná woynę wybráni być máią. Arti: O Wybrancach Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Zyg. III. w Krák. 1595. folio 4.

21. Iż pod ten czás niebespieczny należy ná tym Rzeczypo: áby co nawiecey piechoty być mogło do woyská sposobiono: pozwalamy / áby ze wszytkich Dźierżaw / Leśnictw / y dobr nászych / iáko w Koronie ták y w W. X. L. wybráncy y strzelcy tymże porządkiem y sposobem wybieráni y ná służbę woienną wypráwowáni byli / y tám do woyská / obracáni y prowádzeni / gdźieby sie potrzebá y niebespieczeństwo pokazáło: to iest / że dwudźiestu włók / ieden / á dźiewietnaście zá tego iednégo wszytkie onera odpráwowáć máią / ták áby nic nie vbyło dochodow kożdégo Stárosty y Dźierżawcy. Wáruiąc tym to wybránicóm práwá y wolnośći Constitucyámi dawnémi nádáné.

A ieśliby

A iesliby Stárostá W. X. L. Dzierżawcá/ ábo Leśniczy wybráncow zá listy nászemi bronił Hetmánowi ábo Rotmistrzowi wybieránia/ y wypráwić ich nie dopuścił/ o to pozwány od Instigatorá zá deláceyą Rotmistrzá zá dworem nászym będźie odpowiádáć powinien: & pœnam de negligen: Capitaneorum in executione facienda opisáną/ to iest sto grzywien przepáść.

Opátruiąc y to/ áby od Rotmistrzow ktorzy ie wybieráć będą/ ták w płácey iáko y wwyciągániu poddánych nászych ná okupy/ ábo sámych wybráncow ná rzeczy niesłuszné vkrzywdzeni nie byli: wszákże zwrociwszy sie pod zwierzchnośćią y posłuszeństwem Stárosty swégo bydź máią/ nie podlégáiąc podatkom żadnym nád swoie przywileie.

Tákże y Tátárowie W. X. Lit: ná te woyne iáko przy pospolitem ruszeniu z Hetmánem nászym W. X. L. ruszyć sie máią y będą powinni/ tákże y ći co máietnośći v nich pokupili.

MIASTA.

Mieszczánie, ktorzy dobrá źiemskié trzymáią, woynę służyć máią.

22. Gdyż Kupcy y Mieszczánie pospolićie są sczesliwszy ku dostániu przez dowćip bogactw: ktorych gdy dosyć máią/ zwykli ku máietnośćiam Mieyskim przylecżáć źiemskié: á potym zwykli otrzymawáć wolnośći od woyny: áby iáko czuynośćią dobr dostawáią/ ták też y więtszéy wolnośći w nich/ niż szláchtá/ vżywáć chcą. Ktoremu ich o sobie stárániu ácz przygány nie dáiemy: wszákże iż to w rzeczy pospolitéy iest przyczyną y práwie mátką rostérkow y złych przykłádow: ponieważ iż szláchetcką krwią Rzeczpospolita y pokoy w źiemi bywa broniona/ zá ktorym pokoiem fortunni Mieszczánie máietnośći źiemskie posiadáiąc/ y Szláchetcką żywność sobie przywłaszczáiąc/ á przedśię od służb pospolitych swą około siebie/ iáko to pospolićie bywa czuynośćią wyymuią sie. A ták z Prælaty/ z Rádámi/ z Pány/ y z Posły źiemskimi zá przystoynąśmy bydź osądźili: áby Mieszczánie máiąc dobrá dźiedźiczné źiemskié obowiązáné od służb Woiennych nie byli wyięći/ áni wolni od woiennéy wypráwy/ ilekroć będźie vstáwiona: á Listy Krolá Jego M. czyniącé wolné od tákowéy służby woiennéy dáné/ ábo ktoreby iescze dáné bydź mogły/ niemáią mieć mieyscá: iáko w Przywileiu Olbráchtá Krolá *bratá nászego iest szerzéy vstáwiono.

*pátrz lib 8 parte 2. Tit. 1. le. 2. Vstáwiamy.

Ciues bona terrestria possidentes, militent.

CVm mercatores, negociatores, & Ciuitatum incolæ, fortunatiores sunt communiter, ad opes per industriam assequēdas: quibus aucti, bonis ciuilibus bona etiam Terrestria accumulantes, cōsueuerunt à bello absolutiones obtinere: vt quemadmodum per industriam bona assequuntur: sic etiam libertate maiore in eis, quàm Nobilitas, potirentur. Quod etsi priuata suæ rei domesticæ cura, faciant cōmendabiliter: tamen quia istud in Repub. abusuum & dissensionum parens esset: quãdoquidem Nobilitate sanguinis profusione Rempub: & terrestrem tranquillitatem tutante, fortunati Ciues fortunas terrestres occuparent, & Nobilium victum vsurparent: & nihilominus ab oneribus publicis, per industriam (vt fit) se eximerent: Non indignum ergo, cum Prælatis, Consiliariis, Baronibus, & terrarum Nunciis cēsuimus: quòd ciues, habentes bona hæreditaria, terrestria, ad expeditionem bellicam obligata, nō sint exempti & liberi, ab eadem bellica expeditione: quoties fuerit instituta. litereq́ue Maiestatis Regiæ, absolutoriæ ab huiusmodi expeditione datæ, vel dãdæ locum non habeant. aliâs, prout in Priuilegio Alberti Regis, fratris nostri, suprascripsimus latiùs esse constitutum.

Alex. w Rá. 1505. La. 118 HL 46. B/ 83. HP 302.

Omnes ex Ciuitatibus & Oppidis, bellicam expeditionem facere tenentur.

23. ITem omnes Ciuitates Regales & Spirituales Ecclesiarum debent cum Dominis pedites expedire in tanto numero, ad quem taxati fuerint, & quod quilibet peditum habeat balistam vel bombardam. ac gladium: item galeam, chirotecas aliâs rekáwice/ Scutum & Pectorale alias Płachownice.

HL. 19. B/ 36. lege Sed fratris indiuisos.

De iisdem.

Sigis. & Proce. Petr. 1544. HL. 20. B/38.

IN omnibus Ciuitatibus & Oppidis, in quibus exercetur mercatura, & emporia sunt, ne Factoribus quidem mercatorum exceptis, quos vulgò Legerones vocant, neque inquilinis, qui modò facultates aliquas habeant: quisquis bona habuerit, quę mille Floren: æstimari possunt, teneatur vnum armatum equitem expedire.

Cuius verò bona, siue merces, quingentorum Floren: æstimationem non excedant: is peditem armatum expediet, contra vim hanc maiorem.

Qui verò ex ciuibus & mercatoribus minus habebunt: eorum facultates, in Ciuitatibus & Oppidis, simul taxabuntur, & coniungentur. ita vt ex mille Floren: bonus eques: ex iis verò quæ fuerint quingentorum, pedester expediatur.

Quod vt ita fiat, prouidebunt Consules: Consulibus superintendent ii, qui erũt à Maiestate Regia constituti. quales sunt, Palatinus, Castellanus, & Regni exercituum Campiductor: quando erit ordinandus exercitus.

Porrò iis, quos Spirituales expedierint, Capitanei Spiritualium superintendent. ita tamen, quòd Regni exercituum Campiductoris præceptis, more aliorum Centurionum, pareant.

Quod ita intelligendum est: vt qui habent bona mobilia, siue immobilia, quæ pluris quàm 100. Florenis possent æstimari, neque tamen quingentorum, aut mille Floren: valorem explere queant, ii cõiungantur ad expeditionem peditum & equitum, qui verò in Ciuitatibus & Oppidis, non habent bona mobilia & immobilia, quę centum Floren: æstimentur: ii obstricti sunt, è numero suo quindecimum quenque bene armatum expedire.

Ciuitates quæ habent nudum censum redituum prætorii, eæ similiter ex 1000. Florenis reditus, decem equites: ex quingentis, quinq; bene armatos expediant.

KMIECIE.

Sigis. Proc. Petr. 1544. HL. 21 / 39.

24. KMethones S. M. Regiæ, & dominorum, tàm Spiritualium, quàm Secularium, vigesimum ex numero suo expedire tenebuntur: exceptis hortulanis.

PIESZY.

Pieszy lud ná woynę wedle liczby łanów ma być wypráwiony.

Stephan w Wár. 1578. fol. 193.

25. Opátruiąc to/ ábyśmy w Koronie y Páństwách nászych dostátek pieszych ludźi dla potrzeb woiennych mieli/ vchwała Seymu tego/ Pieszé/ ták z Miast/ z Miásteczek/ iáko y Wśi nászych Królewskich/ iákichkolwiek wedle słuszney liczby łanów/ żeby to było bez ćiężkośći wielkiey/ wyprawiáć roskazuiemy. A dla wiáry y pewnośći tego wszytkiego/ Pieczęć nászá Koronna iest do tego listu przyćiśniona.

ZYDZI.

Sigis. Proc. Petr. 1544. HL 21 /39.

26. IVdæi vltra hanc pecuniam, quam quotannis S. M. Regiæ pendunt, certa millia floren: numeri & monetæ Regni Poloniæ, pro defensione, in singulos annos numerare tenebuntur. Ipsi denique Iudæi, si quando hæc valida expeditio fieret, ad eundem modum, vt mercatores Christiani, iuxta bonorum suorum æstimationem, expedire milites erunt obligati.

O EXEMPTACH OD WOYNY.

Zygmunt w Byd. 1520. fol. 25. HL. 14/25. HP. 563.

Chorzy wolni od woyny.

27. Też vstáwiamy: iż ná tychże Seymiech

Qui à bello liberi sunt.

ITem Statuimus: quod in eisdem Conuentibus

Séymiéch powiátowych będźie wolno tym ze Kásztelanóm niemocné/ ktorzy ná woy-ne niemogą iácháć/ z kilkiem Szláchćicow oglądáć / y oné nam y potomkóm nászym opowiedźiéć: á potym przed námi y po-tomki nászymi imieniem tego chorégo świá dkowie czterzey szláchćicy godni będą miá nowáni: ktorzy czterzey świádkowie ábo ini wybráni szláchćici przysiądz máią ná prawdźiwą chorobe/ z onym chorym gdy o-zdrowieie. Ale iesli ten chory ze czterzmi świádki nie przysieże ná prawdźiwą choro-be: tedy tákowégo niemocnég máietność vprószoná ma wedle dárowánia nászégo á-bo poddánych nászych koniec swóy wźiąć: y przedśie iednák tákowy chory ma służyć woienną wypráwe.

uentibus particularibus, licebit eisdem Castellan: ægrotos ad bellum proficisci non valentes, cum aliquibus Nobilibus reuidere: & tandem nobis, & successoribus nostris deferre: ac deinde coram nobis, & Successoribus nostris, nomine talis ægroti, testes quatuor Nobiles idonei nominabuntur. Qui testes quatuor, vel alii electi Nobiles testes nominandi, iurare debent super vera infirmitate, cum eodem ægroto cõualescente. Sed si ipse infirmus, cum quatuor testibus non iurauerit, super vera infirmitate, extunc talis ægroti bona impetrata; debent secũdum donationem nostram, vel Successorum nostrorum, suum effectum sortiri, & nihilominus talis ægrotus expeditionẽ debitam faciet bellicam.

Stárè, chorè, y ná służbie Rzeczypospo: będącè od wóyny wolnè czynić.

27. Będźiemy śie nápotym tego strzédz: ábyśmy ták my iáko potomkowie nászy tego / ktoryby ná służbe woienną z práwá był powinien/ od woiennéy wypráwy wolnégo y wyietégo nie czynili/ okrom tych ktorzy choruią / álbo zstárzeli śie / álbo ná potrzebie Rzeczypospolitéy są: y Podstároście tych mieysc / gdźie są Sądy ná Zamkách ná gránicách Krolestwá leżących.

Qui à bello liberi sint.

CAuebimus deinceps nos, & posteri nostri: ne aliquem, qui ad obeundum seruitium bellicum, de iure esset obligatus, ab expeditione bellica generali liberum & exemptum faciamus: præter ægrotantes, senio confectos, & in necessitate Reipub: existentes, & præter ViceCapitaneos illorum locorum vbi sunt iudicia: & in limitibus Regni arcibus præsidentes.

Zyg. w Pio 1538. B.4. HL 14/25. HP 563.

Podobna.

28. O Wyswobodzeniu ludźi od woyny/ wedle stárégo zwyczáiu y práwá pospolitégo záchowamy śie.

Similis.

DE liberandis hominibus à bello, iuxta veterem consuetudinem & cõmune ius, nos conseruabimus.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550.

O WOZIECH.

Przy kożdym woźie ma być pieszy ieden.

29. ITem quilibet in bello, circa vnumquenque suorum currum, demptis aurigis, vnum peditem habeat: similiter armatum, cum gladio, balista, vel pixide manuali. HL 19. B/36

Woiennègo wozu, gdźieby iákiéy osobnéy zmiánki w przywileiu królewskim nie było, to práwu królewskiému zostáwiano:

Pátrz wyższéy folio 102. lege 2. Chcąc ſtáźić/ etc.

Currus bellici.

30. Pod czásem expediciiéy Tureckiéy / currus bellici z końmi / y pieniądze od miast przy woźiéch wyciągnioné / y żywność / ktorąby Rotmistrz ktory przedał / osobóm conditionis cuiuscunque od ktorych co iest wźięto / áby Rotmistrze ći co wźięli wrócili / po séymie zá niedźiel ośm / sub pœna centum marcarum, toties quoties: o ktorą citati

Zyg. III. w Krák. 1591. folio 16.

ná Trybunale fori ſui rok peremptoriè mieć máią / z témi / od kogo hoc in paſſu vkrzywdzeni ſie będą czuć. Toż ſie ma rozumieć o Wielkim X. Litewſkim.

O CIAGNIENIV NA WOYNĘ. Tytuł III.

Profectio in bellum, quo ordine fieri debeat.

Sigis. Proc. Petr. 1544. HL 21. B/39

1. PRofectio autem ad bellum fieri debet, iuxta veterem ordinem & conſuetudinem, in ſtatutis deſcriptum: citra damnum hominum, ſiue ſpiritualium, ſiue ſecularium: vt ſoluantur omnia, ſecundùm priuilegia, & conſtitutiones Regis Iagellonis. Qui ordo vt in profectione, & ſolutione ſeruetur: Caſtellanus districtus illius diligenter prouidebit: iuxta ſtatutum, cuius executio fieri debet, in omnibus.

Práwo.

HETMAN.

Przyśięgá Hetmáńſka czáſu Interregni, ktory woyſko koronnè ma pod ſwą mocą w Koronie.

Rády Koronné w Wárßáwie 1587.

2. EGo N. iuro: Quia exercitui mihi tradito fideliter præero, & opera illius tantùm ad reprimendas inuaſiones inimicorum extraneorum hoſtiles vtar, fines regni tutos pro viribus præſtabo: dignitatem & ſecuritatem Reipublicæ quantum potero defendam: & ſi (quod Deus auertat) Regnum ſeditio inualerit, nulli parti adhærebo. Tempora verò de bonis, in finibus militum & meipſum continebo. Damna incolis Ruſsiæ, Podoliæ, Volhiniæ, nulla inferam, & ne à militibus meis inferantur, omni ratione prouidebo. Penſiones verò tam ab eccleſiaſticis quàm ab aliis perſonis quibuſuis nullas omninò exigam, & ne milites mei exigant, efficiam. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Crux.

Deputatów z Rycérztwá do Rády woienney.

Zyg III. w War. 1590. folio 7.

IA N. przyśięgam: Ze w tym wßytkim co ſtany wßytkie koronné y Wiel: Kśie: Litew. vchwałą poſpolitą ná mie ná ſéymie bliſko przeßłym Wárßáwſkim włożyli / wedle opiſánia ßérßego w téyże vchwale wyrázonégo / ták we wßytkim iáko w cżeśći wiernie y ſtátecznie záchowác ſie bede: y Naiáśnieyßemu Królowi y Pánu / Pánu N. z łáſki Bożéy Królowi Polſkiému / y Wielkiému Kśiążeciu Litewſkiému / z drugimi Collegámi mémi / o obrone / y wßytkich rzeczách inych do woyny Tureckiéy / tákże beſpieczeńſtwá Koronnégo należących / wiernie y ſtátecznie rádźić / y táiemnice chowác bede: nikomu áni piſmem / áni vſtnie / áni przez żadné podobienſtwo ich nie obiáwiác: y ták ſie w nich záchowam / iáko dálßá powinność mnie zlécona y práwo poſpolité potrzebowác bedźie. Ták mi Boże pomoż.

Hetmánem przed láty Król bywały ſam woyſku mieyſcá vpátrowal.

Pátrz wyßéy folio 693. leg: 13. Factura eſt etiam.

O Hetmáńſkiéy włádzy. Pátrz niżéy w kśięgách śiodmych w cżęśći piątéy. lege 1. Ziemiá Inflantcka / ɛc.

ROTMI-

ROTMISTRZE Y PORVCZNICY.

Królowi zá rádą Hetmáńską wolno podáć Rotmistrzá godnégo.

De præfecto militum, in locum Palat. sufficiendo.

3. AD petitionem, de præfectis militum, ex Palatinatibus deligendis, ita cum Senatoribus nostris constituimus: vt sicubi in Palatinatu repertus fuerit ad præfecturam obeundam idoneus, & exercitatus: illamque in se assumere vellet: non alteri nisi ei committatur comitiua Palatinatus illius. Cæterum, si non fuerit repertus idoneus, vel suscipere præfecturæ onus noluerit: licebit nobis, cum Consilio Capitanei generalis exercituum regni nostri, alium quempiam idoneum comitiuæ illius Palatinatus præficere: pecunia tamen, in illo Palatinatu contributa, militibus etiam illius Palatinatus, qui seruire voluerint, pro aliis erit eroganda.

Sigis. Crac. 1540. HL 23 B/ 45.

O inszych rzeczách Rotmistrzóm y Porucznikom należących, masz wiecéy w Poborze Królá Zygmuntá Pierwszego, wyszey fol: 333. ver: vltimo. Téż.

OKAZOWANIE ALBO LVSTRATIO.

Roku 1545. *Zá Królá Zygmuntá Piérwszégo.*

4. LVstratio omnium ordinum, spiritualium & secularium, Ciuium & Colonorum, ad profectionem expeditionis bellicæ, fieri debet in vniuerso Regno vno die: hoc est, pro festo Sancti Adalberti, anni proximè insequentis 1545. Interea autem debent sese parare. Quomodo autem, & coram quibus, hæc lustratio fieri debeat: tum in Palatinatibus, an in terris siue districtibus: in proximis Comitiis, de consensu omnium ordinum statuetur.

HL 14/ 26.

Quòd si lustratio hæc, post expletionem rerum omnium ad eam pertinentium, effectum suum erit sortita: nihilominus alia vice constituenda non erit: nisi ex Comitiorum decreto.

Spiritualis si se in lustratione non stiterit.

5. QVando lustratio hæc effectum sortietur, ad diem suprascriptum, quisq; ordo, tam is qui per se, quàm is qui per alios expeditionem facere tenetur, exhibere se debet: iuxta facultates suas, & modum suprascriptum. Quòd si quis Spiritualium non fecerit: pœna in eum decernetur, quæ fuerit in Synodo constituta: quæ cum exacta ab aliquo fuerit: in vtilitatem Reip: cedere debebit. Si verò Secularis is fuerit: ea pœna afficietur, quæ in Comitiis proximè futuris erit constituta. Quòd ipsum de Ciuitatibus, & earum expeditione, similiter de expeditione Colonorum, intelligi volumus.

HL. támże.

Roku 1562. *zá Królá Augustá.*

6. CO sie tycze okázowánia w Powiećiech / żeby ná dźień pewny postánowiono było: áby sie wiedźieć mogło / iáko kto z Rycerskiego stanu wedle powinnośći swoiéy szláchetckiéy iest gotów ku służbie Rzeczypospo: á ku obronie oyczyzny swoiéy. Skłániáiąc sie ku prośbie Posłów Ziemskich / roskázuiemy: áby to okázowánie we wszytkich Woiewodztwách ná dźień S. Woyćiechá Roku 1564. było: á tám iżby Woiewodowie / Kásztelani / y inni Dignitarze wszyscy okázowáć sie też byli powinni / sub pœna in statuto expressa de expeditione generali. A Woiewodowie mieyscá do okázowánia tákiego w głównych mieśćiech wywołáć á oznáczyć pod táką winą będą powinni.

w Piotrko. HP 574.

Roku 1563. *zá tegóż Królá Augustá.*

7. GDyż prze pilné spráwy séymowé / które sie ták długo prowádźiły / á Pánowie Woiewodowie y szláchty wiele zábáwić sie tu muśieli / okázowánie ktore ná czás náználczony

w Wárszá. HP 575.

czony nie mogło: przeto zá zwoleniem ſeymowym odkładamy ie ná świeto świetégo Máciejá Apoſtołá bliſko przyßłe: tego dokładáiąc/ áby iuż tám ták ſie káżdy okazáć był powinien: iáko woyne poſpolitą ieſt powinien ſłużyć. Y iuż mieyſcá Woiewodztwam ku tákowemu okazowániu ſkładamy.

Woiewodztwu Krákowſkiemu/ v Krákowá przed Káźimierzem.
Poznánſkiemu/ v Poznániá.
Sándomirſkiemu/ v Pokrzywnice.
Káliſkiemu/ v Pyzdr.
Sirádzkiemu/ v Sierádzá y Ziemie Wielunſkiéy.
Lánczyckiemu/ v Lánczyce.
Brzeſkiemu/ v Brześćia.
Inowlodzláwſkiemu/ v Inowlodzláwiá.
Ziemi Dobrzynſkiéy/ v Lipná.

Ziemiam Ruſkim.
Lwowſkiéy/ v Glinian z Woiewodą.
Przemyſlſkiéy/ v Medzki
Sánockiéy/ v Sanoká.
Chełmſkiéy/ v Chełmá. } z Káßtelanem.
Hálickiéy/
Trebowelſkiéy/ } v Háliczá.
Kołomyyſkiéy.

Woiewodztwu Podolſkiemu/ v Báliná.
Lubelſkiemu/ v Lubliniá nád Byſtrzycą.
Belzkiemu/ v Belzá.
Płotckiemu/ v Raciążá.
Mázowieckiemu/ ná trzech mieyſcách/ gdźie ſądy ſwé nowé mieli.
Ráwſkiemu/ v Szocháczowá.

Okázowánia wárunek zá tegóż Królá Auguſtá tegóż Roku 1563.

8. To naprzód opátruiąc: áby żadnych krzywd/ żadnych ßkód nikomu/ ták Duchownég iáko świetckiég ſtanu czynić nikt nie śmiał: ták oſobam/ iáko ſługám y poddány ich: ták ná mieyſcu/ iáko w ćiągnieniu ná mieyſce/ y w ćiągnieniu od mieyſcá ku okázowániu náznáczonégo. A ktoby ſie teg ważył/ żeby krzywde álbo ßkode komu vczynił: tedy ten pozwány do Stároſty/ ſine vlla dilatione in primo tanquã in peremptorio termino ma to zápłáćić/ wedle oßácowánia ſtrony obrázonéy/ medio iuramento: á reus poterit etiam iuramento euadere, quòd neq; per ſe neq; per ſeruum ſuum tego nie vczynił.

Támże w Wárß HP. támże.

A iż ná tákowé ziáchánia ludźi ſie wiele zwiéśdz muśi róznych myśli/ álbo też zánieprzyiáźnieni ábo zwaśnieni/ by ſnadź ku iákim roſtérkóm álbo zwádóm nie przyßło: przeto ieſt potrzebá pokóy poſpolity w tym oſtrzédz.

Jeſliby tedy kto kogo w ćiągnieniu do mieyſcá náznáczonégo dwie Niedźieli przed tym/ ábo názad do domu odćiągáiąc we dwie Niedźieli po Okazowániu nágábał: táki przez Woiewode ábo Káßtelany z Vrzedniki ziemſkiémi przy Okázowániu/ gdy nan do wód ſłußny dwu ßláchćicow poczćiwych zeznány bedźie/ poiman bydź ma/ y w wieźieniu dwie Niedźieli trzyman: á vchoway Boże/ żeby kto kogo ábo w ćiągnieniu abo ná mieyſcu ábo w odćiągnieniu zábił infra præſcriptum tempus: tákowy ma bydź przez Woiewode y Káßtelaná poimány y ſadzony od Woiewody/ gdy Woiewodá bedźie: ábo od Káßtelaná z Vrzedniki ziemſkiémi: ná co ſcrutinium doſtáteczné ma bydź/ ſicut in recenti crimine. y ná gárdle ſkaran: A ieſliby ziáchał boiąc ſie kaźni/ tedy ma bydź proſcriptus y bannitus de Regno Dominiiſque nobis ſubiectis: ac bona eius debent cõfiſcari ad inſtigationem propinquorum, wedle ſtátutu Anni 1507.*

A ieſliby kto ránił/ ma bydź poiman/ y tákże ſadzon zá ſłußnym ſcrutinium, y do wieże wſádzon: á ták Rok siedźieć ná dnie w Stároſtwie bliżßym okázowánia/ y z wieźienia nie wychodząc zá Ránę parti læſę dáć ſto grzywien. A to Woiewodá ábo Káßtelan

*pátrz fol. 512. lege 7. Acz w uſtáwách.

lan káżdy ma exequowáć y Stároſtá/ gdy mu winowáyćiec oddan będźie/ ſub pœna centum Marcarum parti læſæ ſuccumbenda. A to wſzyſtko co ſie poſtánowiło / ná ten ieden raz Okázowánia tylko ściągáć ſie ma/ ad hunc ſolum actum pro hac vice.

Od okázowánia pro hac vice tantum máią być wolni Dworzánie y ſłudzy dworſcy náſzy: którzy ná ten czás przy nas oſobámi ſwémi będą. A tákież też Zołnierze: którzy nam zá pieniądze náſze Zołnierſką ſłużą/ ábo ná ten czás ſłużyć będą. Tákże y Rewizorowie / któreſmy ku rewidowániu dóbr náſzych deputowáli. A wſzákże tákowi wſzyſcy będą ſie winni potym rázem iednégo dniá okázáć w powiećiech ſwych / po rozpuſzczeniu Zołnierzów w ſześć Niedźiel: od ſądów też wſzelákich Zołnierze tákowi wolni będą/ áż do przyſzłégo wálnégo Seymu: oprócz tych/ którzy ku zapiſom ſpráwy iákie máią/ ábo mieć będą. A ták ku lepſzému tego wſzytkiego świádectwu/ Pieczęć náſzę przyćiſnąćeſmy kazáli. Dan w Wárſzáwie ná Seymie wálnym Koronnym pierwſzégo dniá Kwietniá: Roku Bożégo/ Tyśiącnégo/ pięćſetnégo/ ſześćdźieśiątégo czwartégo. Pánowánia náſzégo Trzydźieſtégo piątégo.

Okázowánie.

wyſ. fol. 705. leg. 7. Gdyż.

9. Iż ſie iuż ták prędko teraz okázowánie/ wedle Wárſzáwſkiéy Conſtituciiéy y Receſſu Parcowſkiégo zwieść niemoże. Tedy ie vchwałą Seymu tego z tym wárunkiem/ porządkiem y wſzytką ſpráwą / iáko ieſt w Wárſzáwſkiéy Conſtituciiéy opiſano / odkłádamy/ ná bliſko przyſzłe świeto Národzenia Pánny Máriiéy, od którégo okázowánia będą wolni pro hac vice tantum Dworzánie y ſłudzy náſzy Dworſcy / Zołnierze/ y wſzyſcy którzy iedno z námi ku potrzebie náſzéy poiádą. A wſzákże tym ſpoſobem/ áby ći wſzyſcy/ byli ſie winni potym rázem iednégo dniá okazáć/ w Powiećiech ſwoich/ po rozpuſzczeniu Zołnierzów w ſześć niedźiel. Od ſądów też wſzelákich żołnierze tákowi wolni będą/ áż do przyſzłégo wálnégo Seymu/ oprócz tych którzy ku zapiſom ſpráwy iákie máią/ ábo mieć będą. A tákże też y ſłudzy náſzy / y ći którzy z námi ku potrzebie náſzéy poiádą.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. Con. 58.

Okázowánie zá Królá Iego M. Zygmuntá III. być miáło.

10. Zá proſbą Woiewództw/ Krákow: Leczyckiégo/ Ráwſkiégo Poſłów pozwalamy obywátelóm Woiewództw tych/ którzy woynę ſłużyć wedle práwá winni/ okázowánia ná dźień przyſzły ś. Micháłá káżdemu Woiewództwu.

Krákowſkiému/ w Krákowie przed Káźimierzem.
Leczyckiému/ przed Leczycą.
Ráwſkiému/ pod Socháczowem.

Z tym dokłádem: Aby tám żadné Conſultácié áni tumulty nie były/ pod wárunkiem pokoiu y rządów/ Conſtituciiéy Anni 1593. opiſánéy / w cále we wſzytkich punktćiech one zoſtáwuiąc.

Zyg. III. w Wárſzá. 1596. fo. 12.

PISARZ POLNY.

Iuramentum Notarii exercitus. *Przyśięgá Piſárzá polnégo.*

11. EGO N. iuro: quia Sereniſsimo Domino Regi, & Regno Poloniæ, fideliter ſeruiam: omnia damna in exercitibus, & ſtipendiariis equitibus, & peditibus, ſuæ Maieſtati & Regno Poloniæ, imminentia, diligenter prouidebo, & cuſtodiam: omnes equos, tàm perdamnificatos, quàm ad ſtipendium ſeruitii conductos, & conducendos, veraciter conſcribam, & hæc omnia diligenter, & fideliter faciam: nec eadem negligam, vel omittam, cauſa timoris, odii, amoris, fauoris, vel lucri, vel damnorum gratia: ſed omnia damna Maieſtatis Regiæ & Regni, diligenter cuſtodiam: & ea Maieſtati Regiæ, vel domino Capitaneo exercituum Regni, fideliter reuelabo. Sic me Deus adiuuet, & S. Chriſti Crux.

HL 138. B/ 248.

POPIS.

Stároſtá z Káſztelanem popiſáć wſzytkié ſłużebnè, y áby rządna wyprá wá byłá doglądáć máią.

Capitaneus cum Caſtellano ſingulos, quàm decenter ſeruiant conſcribent.

HL19.B/36 11. ITem quilibet Capitaneus, cum Caſtellano, adhuc in terra conſpicere terrigenas pauperes, & illis iniungere debent: vt quilibet decenter ſeruiat: ſingulosque, quàm decenter ſeruiant, conſcribere in Regeſtro tenebuntur. Conſpectio verò dominorum, & inter Nobilitatem maiorum, Regiæ Maieſtati reſeruentur. Et Capitaneus, cum aliis ad hoc deputatis, arbitrentur: qui non ſufficient ad bellum. vt ſcilicet duo aut tres, vnum ſatis idoneum, & ſufficienter ab omnibus rebus & armis inſtructum, expediant.

A tego ſtrzédz máią áby pożyczánych rzeczy ſłużebni nie vżywáli.

Nemo res in bello neceſſarias commodatò accipiat.

HL 20/36. 12. ITem, hoc quoque diligenter prouideatur: vt nullus alter alteri arma, aut equos, eo tempore commodet, quando ad ordinem acies debet ſe oſtendere. In fraudem enim ſeruitii publici, id ceſſurum exiſtimabimus.

MIEYSCE Y CZAS ZIECHANIA.

Czáſu náznáczonègo káżdy ſtáwić ſie winien pod gárdlem y vtrátą máiętnośći.

Die bello præſcripto quiſque ſe ſiſtat.

HL 20. B/37. 13. ITem, quilibet compareat in loco, die conſtituto: ſub amiſſione bonorum, & colli: omnemque militarem diſciplinam obſeruet.

Stáwić ſie káżdy ma we czéry niedźiele ná mieyſce oſtátnimi wićiámi oznáczonè.

Máſz wyżſzéy folio 696. leg: 21. Quicunq; ad expeditionem.

CHORĄGIEW.

Chorągiew oſobliwą máią mieć co przy woyſku ſą á niewoiuią.

Speciale banderium eorũ, qui propriis perſonis nõ vadunt, eſſe debet.

HL 20/37. 14. ITem, Regia Maieſtas hoc etiam in conſideratione habeat: ne homines poſſeſſionati, & obligati, ad ſeruitium in ſtipendium reciperentur: niſi fortè ſufficienter ſeruitium terreſtre implerent: illudque in alio banderio, quàm ſit ſtipendiariorum, collocarent.

Item, ſit ſpeciale banderium, & ſpecialis acies eorum: qui in propriis perſonis nõ vadunt ad bellum, ſicut ſunt, viduæ, Præſbyteri, & infirmi, ne per hoc fraus aliqua committatur.

O tymże. Similis.

HL21B/40 15. PRoprium præterea vexillum eorum eſſe debebit, qui ipſi perſonaliter ad bellum non proficiſcentur, cuius generis ſunt Sacerdotes, viduæ, minorennes, infirmi, ne fraus in Repub. admittatur.

Chorąży y chorągiew Ziemie Bráclawſkiéy.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Con. 109. B. 16. TEyże Ziemi Bráclawſkiéy/ Chorążégo powinni dáć bedźiemy y Chorągiew.

Zolnierz

Zołnierz káżdy powinien sie stáwić pod swą chorągwią.

17. PRáwá Rycérzkié nápomináią nas mieć pieczą / áżebysmy około tego postánowili: iż niektorzy z nászych Pánów / szláchty / y inych poddánych do obozu przećiwko nieprzyiaćiolóm przyiechawszy bez wstydu máiąc towárzystwo ze wszytkim Rycérztwem / przedśie pod żadnégo Chorągwią y roskazániem Nászégo woyská nie śmieią sie położyć / nawiecéy snadź dla téy przyczyny: áby sie dźiał / y inéy broni / tákże potrzeb woiennych / ábo straży woyská / y nocnégo czućia vwiárowáli: y áby obrony / ktorą inni z nimi ná woynie będący y bráćia ich pod pewnémi chorągwiámi położeni wedle obyczáiu miedzy nimi vłożonégo czynić y chowáć zwykli / zániechali. A ták my rozumieiąc szkárádą bydź część / ktora sie niezgadza z swym ćiáłem / vstáwiamy: áby kożdy Rycérzki człowiek / ták szláchćic iáko prostégo stanu pod pewną chorągwią postáwiony swym stániem odpoczywał: áby gdy potrzebá y potkánie przyidźie z nieprzyiaćielmi / vmiał mieysce bráć pewné: y áby tym wiecéy pilnował dla obrony swéy chorągwie. Inácżéy ieśli tákowi wiecéy w krolestwie nászym będą ználeźieni / przez Podkomorzégo źiemie ábo powiátu / w ktorym mieszkáią y woynę służą / poimáni Nam niech będą oddáni: á konie ich temuż Podkomorzému zá winę y występek niech będą dáné.

Quilibet sub certo vexillo erecto, cum sua statione conquiescat.

IVs militare admonet: vt attendamus, & super id constituamus: quòd quidam ex nostris Baronibus, Nobilibus, cæterisque subditis, cùm in castris contra hostes positi fuerint, omni abiecto robore cum omni nobilium strenuitate communicantes, sub nullius vexillo, neq; alicuius ditione nostri exercitus, se locare præsumant aliquando: ad hunc præsertim finem: vt machinarum, & propugnaculorum, cæterarumq; rerum bellicarum, aut ipsius exercitus custodiam, vel vigiliam nocturnam euitarent: & defensionem, quam cæteri cõmilitones, & fratres ipsorum, sub certis vexillis locati, secundùm modum inter ipsos ordinatum, facere & seruare consueuerunt, negligerent: Idcirco, quoniam turpis est pars, quæ suo non congruit vniuerso, statuimus: vt quilibet miles, aut simplex, sub certo vexillo erecto, cum sua statione conquiescat, vt ingruente necessitate belli, & dimicationis cum hostibus, sciat capere locum certum: magisque animaduerteret, pro sui vexilli defensione. Alias volumus: quòd tales & huiusmodi desertores, si amplius in nostro exercitu fuerint inuenti: per Succamerarium terræ, seu districtus, in quo degunt & militant, capti, nobis ad pœnam præsentabuntur. Equi verò eorũ eidẽ Succamerario, pro ipsa culpa & delicto applicẽtur

Kaz. wielki w Wiślicy 1347. La. 8. B. HL 24 / 44. HP 57.

KASTELAN.

Kásztelánski vrząd w ćiągnieniu ná woynę.

Kásztelani, Powiátowi, powinni z szláchtą sie ziácháć, y miedzy sobą postánowić czás y mieysce z ktoregoby sie ruszyć wszyscy mogli ná mieysce wićiámi náznáczoné. Masz wyszszey folio 695. *lege* 19. Vstáwiamy y ten porządek etc.

O tymże.

18. IŻ zá iákimśi złym zwyczáiem szláchtá nieporządnie czásu pospolitégo ruszenia ćiągnęłá / nie przestrzegáiąc stárodawnych vstaw: przeto przy stárym stáćie stoiąc skázuiemy: áby Kásztelani Powiáty swé ná mieysce przez wići przez nas naznáczoné / ludźióm szkody nie czyniąc wiedli. A tym wkładząc dáiemy karáć występné /

Castellanorum officia in bello.

QVodam abusu frequentatũ est: quòd Nobilitas sine ordine ad bellũ, dum generalis expeditio moueretur, transibat, Constitutionem vetustam nõ obseruando. Decernimus itaque, statuto veteri innitentes: vt Castellani districtus suos, ad locum in Restibus per nos designatum, sine hominum iniuria & incommodo ducant. Qui-

Zyg. w By. 1510. fol. 9. HL 36. B / 65. HP 185.

pné / y ktorzy vpornie ßkody ludźiom czynią / nie chowáiąc postánowienia w kupowániu żywnośći.

A ieśliby Káßtelanowie vrzedu swego wypełniáć zániedbáli / áni w ciągnieniu ßkod nie zábraniáli : tedy będą powinni ßkody zápłáćić tym / ktorzy ie ćierpią : ieśliby nam winnych nie wydáli : á nam záśie zá swe niedbálstwo czternaśćie grzywien przepádną.

Woiewodowie lepak z Káßtelany będą ßykowáć Powiáty : y ku wiedźieniu Káßtelanom one rozdźielą y porucżą / á zwłaszczá w Wielkiey Polszcze : gdźie nic tákowego przed tym nie znayduie śie bydź postánowiono.

A gdy Káßtelan będźie śie ruszał ná woyne : áby z nim wßyscy ćiągneli / ma Káßtelan swemu woysku mieysce náznáczyć : y ná mieyscu ku tey spráwie słußnym namiot swoy rozbić : y cztery dni ná onym mieyscu zmießkáć : á potym ćiągnąc przez ludzkiey krzywdy / wßytkie żywnośći iáko státutem iest obwárowano płáćić.

A gdy ná mieysce ná Wićiách náznáczone przyćiągnie / tám Woiewodźie swemu Powiát / ktory wiodł oddá.

Quibus quidem auctoritatem damus: eos puniendi, qui temerariè excessus facerent, & damna hominibus inferrent, ordinationes in victu comparando non obseruantes.

Quòd si Castellani officium suum in hoc neglexerint exequi: & in profectione, damna non prohibuerint: tunc tenebūtur damna passis soluere: si reos nobis non detulerint: & nobis, pro pœna negligentiæ, quatuordecem marcas soluent.

Palatini verò, cum Castellanis ordinabunt districtus: & Castellanis eos ducendos diuident, & deputabunt: præsertim in maiori Polonia: vbi nihil hoc modo antè ordinatum fuisse reperitur.

Dum verò Castellanus, cum districtu suo mouere se voluerit ad bellum: vt vnà omnes pergant; debet Castellanus suo exercitui locum deputare: & in loco cōpetenti, tentorium suum extendere: & quatuor diebus, in eodem loco demorari: & tandem progredi, sine hominum iniuria, victualia quæ vis, vt statuto cautum est, soluendo.

Et cùm ad locum, in Restibus designatum, venerit: Palatino suo eum districtum, quem duxit, consignabit.

O tymże. / Similis.

Zyg. w By. 1520. fo. 15. HL 36. B/ 66. HP 185.

19. Szláchtá z Powiátów z swemi Káßtelany ná mieysce pospolitey woyne náznáczone niech ćiągnie : á Káßtelan w ćiągnieniu spráwiedliwość z ßláchty czynić ma / tym ktorzy śie ná nie skárżą o ßkody y o krzywdy : á nieposłußne nam y potomkom nászym będźie odnośić : co ieśli nie vczyni / sam ßkody płáćić będźie.

A gdyby Káßtelan dla choroby álbo dla inney przyczyny ćiągnąć nie mogł : tedy ná mieysce swe godnego innego ßláchćicá náznáczy / ku wypełnieniu przerzeczonych rzeczy.

Itaq; Nobiles districtuum, cum suis Castellanis, ad locum generalis belli designatum procedant, & Castellanus, in profectione de Nobilitate conquerentibus, super damnis & iniuriis iusticiam faciat: inobedientes autem, nobis & successoribus nostris deferat. Quòd si deferre neglexerit: extunc damna passis persoluet.

Si verò idem Castellanus, ægritudine, vel aliqua alia causa absens fuerit: vel transire non poterit: extunc in locū suū, alium idoneum Nobilem deputabit, ad præmissa.

Káßtelani, pierwßy ná mieysce náznáczone przyiácháć máią. / Castellani primi in locum cōgressui designatum conuenient.

Sigis. & Iroce. Petr. 1544. HL. 21. B/ 39.

20. Castellani districtuum, primi proficiscentur ad locum, qui in illo districtu congressui erit præscriptus, vt Nobilitas ad eos conueniat: quæ vnà cum suo Castellano, ad locum, qui vltimis Restiū literis fuerit designatus, conuenire debebit. Ad quē locum vbi conuenerint, inspiciendi ibidem erunt infirmi, & senes, iuxta statutum Bidgostiense.

O ZOL-

O ZOŁNIERZACH. Tit: IIII.

O EXEMPTACH OD SĄDOW.

Zołniérze wyięći od Sądów zá Zygmuntá Auguſtá.

1. Zołniérze/ Vrzednicy/ y ſłudzy wßyſcy/ ktorzy ná potrzebe z námi do Litwy iádą/ mocą vchwały ſéymu ninieyßégo/ od ſądu y ſądzenia wßelákich ſądów y vrzedów wolné czynimy do bliſko przyßłégo ſéymu Koronnégo/ oprócz tych ktorzy przeſądzeni ſą/ álbo ku zapiſóm áktcie máią álbo mieć bedą/ y té też któ rzy o mężobóyſtwá álbo zgwałcenia/ álbo vſilſtwá/ álbo też o naiázdy domowné y o gwałtowné wybicia/ ſpozywáni ſą álbo bedą: ktorzy tákowi Zołniérze y Vrzednicy/ y ſłudzy náßy/ obyczáiem wysßéy opiſánym wyſwobodzeni/ liſty/ świádectwá do ſądów y vrzedów z Káncelláryiéy náßéy mieć máią/ ktoré Káncellárya náßá dawáć im bedźie powinna.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. folio 77.

O tymże zá Stephaná. Articulo: ZOLNIERZE.

2. Iż ná tym ſéymie około walki namowy ſtáły ſie/ ktemu dla wtarczek nieprzyiaćielſkich/ Rzeczpoſpo: bez ſłużebnych bydź nie może/ vchwalamy. Iż strony exemptiy interim od ſądów záchowáni bydź máią Zołniérze/ wedle Conſtitucyiéy Piotrkowſkiéy Anni Milleſimi, Quingenteſimi, Sexageſimi ſeptimi. Tákże też y Vrzednicy/ y ſłudzy náßy/ y Voluntarij/ ktorzyby przy nas/ álbo też bez nas/ ná poſłudze woienné y byli.

Stephan w Wár. 1578 Con. fo. 193.

Exemptia Zołnierzów à Iudicijs,

3. Iż popárćié téy woyny przećiw Moſkiewſkiemu/ odpráwowáné bydź nie może/ iedno przez ludźie Zołniérſkié/ ktorych trudnoby doſtáć y wywieźdź ná ſłużbe Rzeczypoſpolitéy/ gdźieby vbeſpieczenia iákiégo od nas y Rzeczypoſpolitéy z ſtrony ſpraw ſwych ſądowych pod czás ſwéy niebytnośći nie mieli. Przeto Conſtitucyą ſéymu Wárßárſkiégo Anni 1578. y Piotrkowſkiégo Anni 1567. áby Zołnierze/ Vrzednicy/ y ſłudzy wßyſcy/ ktorzy nam przećiwko Moſkiewſkiému/ y innym nieprzyiaćiołóm Koronnym ſłużyli y ſłużyć bedą/ od ſądów y ſądzenia wßelákich Vrzedów y ſądów/ ták vltimæ iáko y cuiuſuis alterius inſtantiæ, wolni byli/ vchwałą ninieyßé go ſéymu do dwunaśćie Niedźiel po rozpuſczeniu woyſká proroguiemy. A iż w Conſtitucyiéy Piotrkowſkiéy Anni 1567. nie przypuſczeni byli do tego vfolgowánia ći/ ktorzy prze ſądzeni ſą/ álbo ku zapiſóm Aktcye máią/ álbo mieć bedą/ y ći téż/ ktorzy o mężobóyſtwá álbo o gwałcenié/ álbo vſilſtwá/ álbo też o náiázdy domowé/ y wybicia gwałtowné zpozywáni ſą/ álbo bedą: tedy zábiegáiąc fortelóm ludzkim/ te Conſtitucyą deklárujemy/ iż ći wßyſcy/ ktorzyby ſámi tákowégo vczynku/ ktorégo byli rei, álbo ktorzy ku zapiſóm iáwnym nie záſtárzáłym/ á záſtárzáłé zapiſy rozumieią ſie od lat dźieſiąći/ po ktorych mogłoby co inßégo intercedere, pozwáni byli/ ći tákowi mogli bydź/ y mogą/ non obſtante abſentia Reipublicæ cauſa ſądzeni. A inßy ſpoſobem przećiwko ktorémukolwiek/ ktoryby ná potrzebie woiennéy był/ chociażby przyiaćiél álbo Prokurator iego adactus ſententia interlocutoria dáléy ſie wdał/ dekretá ferowáné bydź nie miáły áni máią. Małżonki też oſób tych/ ktorzyby ná tákié y poſłudze byli/ gdyż ſą ſub tutela maritorum, máią mieć tákowé dilácie. Ktorzy to tákowi Zołniérze/ y Vrzednicy/ y ſłudzy náßy/ obyczáiem wysßéy opiſánym wyſwobodzeni/ ktorzy álbo ſámi/ álbo małżonki ich/ ſprawy ſądowé mieli álbo mieć bedą/ liſty y świádectwá z Káncelláryiéy náßéy mieć máią. Ktoré Káncellárya náßá dawáć im bedźie powinná.

A ktoby otrzymał liſt tákowy/ y onym ſie záſłonił/ á ná téy expedicyiéy nie był/ ipſo facto ma amittere cauſam.

Tenże w Wár. 1581. fol. 220.

O tychże exemptiách zá Królá Ie° M. Zygmuntá III. Articulo, EXEMPTIAE OD SĄDOW.

Iż

Zyg. III. w Wár. 1591. fol. 16.

4. Iż wiele ludźi ták z ſlużebnych żołniérzów/ iáko z Dworu náſzego/ tákże y voluntarii oboygá narodu: gotuiąc ſie ná woyne Turecką/ otrzymawáli ſobie w Káncellári- ách náſzych exemptie: zá którémi ſpráwy ich/ ták v ſądów Trybunálſkich/ iáko téż aliorũ minorum ſubſelliorum, wedlug Conſtituciiéy ſéymu przeſzlégo ſuſpendowáne byly: którzy ácz ſlużyć gotowi byli/ iednák iż zá niedoſzćiem woyny Tureckiéy/ niebacząc tego potrzeby/ niewyieżdżáli z domów ſwych. Tedy autoritate conuentus præſentis, to wáruiemy: áby tákowym wſzytkim pomienioné ſuſpenſię nie byly ku vpadkowi ſpraw ich/ w żadnym ſądźie y vrzedźie/ áni do żadnych probáciy: ieſliż kto ná téy expeditiiéy byl ábo nie byl/ gdyż woyná niedoſzlá: áby przyćiſkáni nie byli: ále ſimpliciter z onych ſuſpenſiy do dálſzych controuerſiy y obron ſpraw ſwoich przypuſczeni bydź máią.

O tychże zá tegóż gdy do Szweciiéy wyiechal. Artic: EXEMPTY.

Tenże. tám że 1593. fo. 13.

5. Wedle dawnych praw Poſlowie extra regnum od nas wyſláni/ tákże y ći wſzyſcy którzy známi poiádą/ Rády/ Dworzánie/ ſludzy náſzy Dworſcy/ y wſzyſcy ſzláchetcy ludźie zá vchwalą ſéymu tego/ y zá zezwoleniem wſzech ſtanów/ wolni bydź máią od poſpolitégo ruſzenia/ ſądów wſzelákich/ commiſsiy/ exceptis cauſis ad inſcriptionem. Tákże y żolniérze którzy w ſlużbie bedą od poſpolitégo ruſzenia tylko.

Táż Conſtitucya ieſt reáſſumowána pod wtóry odiazd tegóż Królá Iego M. do Szweciiéy: O czym mász Conſtitucyą wyſzéy fol: 145. para.

Conſtytucyą/ ꝛc.

ZOŁNIERZKIE PIENIĄDZE.

Ná woynę pieniądze Zolnierſkié Zygmuntá piérwſzégo z Powiátów ták byly poſylánè.

Zyg. w krá 1527. A 3. HL 23/ 42.

6. Terræ, Cracouienſis, Sandomirienſis, & Lublinenſis, habebũt vnum Notarium, hominem induſtrium & fidum, per nos deſignandum: qui conductus publicis pecuniis, militibus mercenariis ad terras Ruſſiæ pecuniam deferet: ac eam illis numerabit: ſecundùm regeſtra conſcriptionis, quæ apud ſe habebit.

Terræ verò Maioris Poloniæ, mittent pecuniam contributionũ ſuarum in Lanciciam: quam inde Notarius, per nos eligendus, perferet in Ruſſiam: & ſoluet ſtipẽdia militibus illic militantibus: ſecundùm Reieſtra conſcriptionis, quæ illi ex vnoquoque Palatinatu mitti debent.

De terris autem Ruſſiæ, Exactores portabunt pecuniam militibus: & eam illis numerabunt.

Aſſekurácya zapláty ſlużebnym zá Królá I. M. Zygmuntá III. Roku 1591.

folio 1.

7. Iż zá gwaltownémi potrzebámi które przez té wſzytkié czáſy ná Koronę te przypadály/ przyſzlo nam rózných czáſów/ y ná rózné mieyſcá ludźie ſlużebné przyymowáć: záczym téż w tákowym ogoleniu ſkárbu Koronnégo/ y zá niedochodzeniem zupelnym Poborów y prowentów przeſzlych/ ná to náznáczonych/ do zádlużenia niemálégo tym to ſlużebnym przyſzlo: ták iż téż dobrá náſzé przez cześć ich zá liſtem náſzym/ á przez niektóre záś zá ich niezwyklémi á práwu poſpolitému przećiwnémi confederáciámi ſą occupowáné. Czego my iednák z wrodzonéy dobroći náſzéy Krolewſkiéy/ ná ten czás przed ſie nie biorąc/ zá rádą PP. Rad Koronnych y Wielkiégo Xieſtwá Litewſkiégo: tákże zá pozwoleniem Poſlów ziemſkich oboygá narodu/ mocą Séymu tego/ zá poráchowániem wedla ſlużb ich ſluſznym: ták tych którzy od Byczyny przyiácháwſzy/ ſą w Economiiéy náſzéy Sámborſkiéy/ iáko y tych/ którzy ná te trwoge niebeſpieczenſtwá Tureckiégo/ ábo wiec y z Quárty przyięci byli/ w zaplácie vbeſpieczamy/ y wſzytká R. P. mocą Séymu tego vpe-

go vpewnia/ nadáley do świetá ś. Marćiná blisko przyszłego. Która iednák zapłátá ma sie począć od ś. Michálá blisko przyszłego: á konczyć do ś. Marćiná: przez tych/ którzy od R. P. przy bytnośći Pisárzá polnego ná to będą náznáczeni/ tym sposobem.

Iż naprzód ći/ co po Byczynskiey bitwie w służbie byli/ y ći co ná Sámborze wárunek máią: w té dwie niedźieli pierwsze ku zápłáceniu y vspráwiedliwieniu mieć będą. A ostátek woyská wszytkiego/ ná ostátnie cztéry niedźieli tákże ziácháć sie dla zapłáty swéy maią. To sie czyni dla trawienia nie potrzebnego/ y tákże dla porządku spráwiedliwośći.

A te zapłáte pewną ná poborze wedle rozsądku tych/ którym z tego séymu do zapłáty im náznáczamy/ z séymu tego im vkázuiemy/ którysmy z pozwoleniem wszech stanów nábárźiéy do téy potrzeby náznáczyli: y do wykupienia dóbr nászych stołu nászego/ ad rationē pięći kroć stá tysiecy złotych zástáwionych/ coby nád zapłáte służebnych zbywáło.

Iednák y tego pozwalmy/ ieśliby rychléy do skárbu nászego pieniądze przyszły/ y nábyły sie/ czymbysmy mogli zápłáćić Sámborskim żołniérzóm: y tego/ ieśliby Wielmożny Jérzy Mniszek Woiewodá Sedomirski/ Economo nász Sámborski/ mógł też nábydź pieniedzy/ ábym mógł zápłáćić temu żołniérzowi Sámborskiému/ pozwalamy: y onému te summe/ ábo ták wielką z tych poborów y retent/ iákaby dał żołniérzóm/ zápłáćić ná té dwie niedźieli pierwsze/ które sie Sámborskim żołniérzóm do zapłáty náznáczyły/ zezwalamy: y száfárzóm támtym roskázuiemy/ áby bądź nam/ bądź przerzeczonému Woiewodźie Sedomirskiému pieniądze dáli. Którą to zapłáte z tą conditią vísczamy/ áby záraz nadáléy we dwie niedźieli po publicáciiéy Constituciy tych séymowych/ ták z Economiiéy nászéy Sámborskiéy/ iáko y inych wszytkich dóbr nászych: tákże Duchownych y Swietckich/ roziecháli sie do domów swych wszyscy/ y ći co ie w służbie było zádźierżano/ z gołá żadnych nie wyymuiąc: folguiąc zniszczeniu y niesłychánému zgłodzeniu támtych kráiów: á różno káżdy z swym pocztem/ szkody nikomu żadnéy nie czyniąc. A potym dla zapłáty swéy do Lubliná ná ś. Michał bez wszelkich pocztów/ bądź przez sie/ bądź przez sługi swé/ stáwić sie máią.

Przy któréy zapłáćie/ gwałty/ mordy/ y pożogi/ y szkody wszelákie/ któré bykolwiek ná którégokolwiek z nich były słusznie y práwnie dowiedźioné/ ták przeszłé iáko y pod ten czás vczynioné: w przód záraz z żołdu káżdégo/ zá rozsądkiem Deputatów y száfárzów ná to náznáczonych/ płáconé/ y karáné bydź máią peremptoriè, ſine citatione, vigore præſentium tantum, & aſſignatione termini præſentis.

Ták to decláruiąc: iż naprzód żywność bráną/ póki byli w służbie/ powinni płáćić wedle vstáwy ták roczné Hetmáńskiéy w dobrách nászych. A gdźieby práwnie mieć nie mogli léż y stanowisk/ tedy podług tárgu/ iáko w dobrách Duchownych y Swietckich.

A o mordy y gwałty/ ciuiliter intentowáné przed témiż/ którzy do tego od R. P. náznáczeni będą/ przysięgą iáko Sędźiowie Trybunálni obowiązánémi/ máią mieć peremptorium terminum. Tákże o wszytkie iné excessy abſque vllis dilationibus & appellationibus, etiam ad quietationem sie nie biorąc/ ile coby sie ciuiliter intentowáły.

A in criminalibus, gdźieby szło o gárdło ábo o poczćiwość/ máią mieć wolną áppellácyą y ſcrutinia ná séym. Gdźieby też wiec nagrodźie szkód/ czyy żołd nie wystárczył/ z własnych máietnośći iego/ ták ruchomych/ iáko źiemskich/ & de perſona ipſius zá dekretem sądu wyższéy opisánégo/ do Vrzędu fori ipſius wedle práwá pospolitégo/ pro executione máią bydź odesłáni.

A ći którzy iuż zapłáte wźieli/ ábo żeby sie tám choć y dla zapłáty nie stáwili/ choćby byli przedtym o gwałty y o szkody przed vrzędniki hetmáńskié zápozwáni: Tákowi ná Trybunale fori proprii peremptoriè odpowiedáć inter cauſas officii, y ſatisfacere ſub pœna bannitionis in termino concitatorio decernen: będą powinni.

Dowód tych gwałtów/ mordów/ pożóg/ szkód/ y wszelákich krzywd: Szláchćic o własné krzywdy swé sam przez sie ma czynić: A o krzywdy poddánych tym sposobem ma bydź czyniony.

W káżdym miásteczku y wśi/ kędykolwiek żołniérz tákié szkody y gwałty poczynił/ ábo żywność nie płácąc brał/ máią poddáni przed pánem ábo dźierżawcą swym/ práw-

dźiwą inquizytią vczynić/ y oné zá pieczęćią páńską ábo dźierżawce przed sąd náznáczony/ y vrząd Grodzki támecznégo mieyscá ná S. Michał przez dwu z gromády/ tákże z miásteczká iáko y zewsi odesłáć. A ći posłáni o tákie excessy y ßkody nomine iniurias passorum czynić/ y tám gdźieby Aktorom dowód był skázány/ á nie Euasia obwinionému: co ma należeć ná vważániu sądu onégo/ ktoby bydź miał bliżßy dowodu ábo odwodu/ kedy maior pars concludere debet, popżysiądz y nagrodę przysądzoną cále wźiąć/ y quitowáć będą mogli. Záchowawßy iednák processy/ iuż o niektóré krzywdy záczęté/ ták przed Pány Hetmány/ iáko y w Grodźiech/ ktoré támże w Lublinie executią swoię máią wźiąć finaliter w zápłáćie/ tym coby dla zápłáty tám stáneli.

Tákowyż postępek y probácya ma bydź ná Trybunalech/ przećiw tym/ ktorzyby ná nie od vkrzywdzonych pozwáni byli.

A gdźieby wiec (czego Boże vchoway) ták wßyscy/ iáko ktorykolwiek/ nálazł sie ták swowolny/ á ná tym postánowieniu stać/ y vsłucháć vstáwy seymowéy niechćiał/ á spisku tám tego swégo przećiwko práwu y wolnośćiam koronnym vczynionégo (ktory iáko teraz bydź niemiał/ ták y nápotym wáruiemy/ áby nie bywał) w nam nieyßéy rzeczy popierał/ á z máietnośći ták náßych iáko y duchownych y swietckich záraz nie vstąpił/ y z kupy sie z pocztem swym nie roziáchał: tedy tákiego kożdégo infamem & hostem patriæ mocą vchwały ninieyßéy tu záraz declaruiemy y skázuiemy: ktory káżdy zosobná zá przypozwániem przez Instigatorá vrzędownégo ex delatione vkrzywdzonégo w Grodźie/ stánowiská swégo przyległym/ przez Stárostę mieyscá onégo sądowégo publicowan bydź ma/ y executia przez tegoż Stárostę zwykłym obyczáiem bydź ma wykonána. A to bydź ma zá Vniwersálmi Stárośćimi/ nie czekáiąc informáciiey dálßéy y Vniwersałow náßych.

A ieśliby źiemiá ábo Woiewodztwo tákowym vporntym á práwu przećiwnym podołáć/ y exekuciiey czynić niemogło/ przyległi Stárostowie z Woiewodámi/ Kásztelany/ y ßláchtą Woiewodztw przyległych/ zá oznaymieniem vrzędowym przez Woźnégo y ßláchte/ onégo Stárostę rátowáć w ruszeniu Woiewodztw y źiem/ tákimiż vniwersałámi iáko wyßßéy/ będą powinni. Ná ktoré ruszenié káżdy obywátel ruszyć sie/ iácháć y stáwić/ exekutiiey popżeć/ woiennym sposobem będźie powinien/ sub pœna de expeditione bellica sancita.

A gdźieby ten Stárostá/ ábo Stárostowie przyległi/ z źiemiámi ábo z Woiewodztwy podołáć tákowéy exekutiiey przez zmocnienié ich niemogli/ tedy ná tákowé swowolniki mocą vchwały seymu tego/ pozwala nam wßytká R. P. ruszenié pospolité wßytkiéy Korony/ y W. X. Lit. vczynić: y zá té pieniądze ná zápłáte im náznáczoné/ inßégo żołnierzá przećiwko tákim swowolnikom przyiąć/ y exekutyą skuteczną nád nimi vczynić. Gdyż tákowi swowolnicy/ nietylko od zápłáty y máietnośći ich wßelákich ruchomych y nieruchomych/ ále też y od poczćiwośći odpádáć wiecznémi czásy máią. Tákże y ći wßyscy/ ktorzy sie do nich pomocą y bytnośćią iáką przymießáli.

A gdźieby Stárostá ktorykolwiek sądowy tákowéy exekutiiey/ bądź w publikowániu infámiiey tákowych swowolnikow/ iáko też w exekuciiey wyßßéy miánowánéy tę spráwę nadáléy do pierwßych Rokow Grodzkich práwnie przypadáiących/ po wyśćiu náznáczonégo czásu/ do roziázdu żołnierzom zwlókł: tedy sam pœnæ priuationis Capitaneatus podpadáć ma. O co vkrzywdzonému przed sądem náßym zá Dworem/ iáko de bonis regalibus peremptoriè, semotis dilationibus, káżdy zosobná odpowiádáć będźie powinien. A tákowy iuż wiecznémi czásy od opátrzenia dobr náßych odpadáć ma/ sub pœna bannitionis, ktoryby ie śmiał v nas otrzymáć. O co Posłowie źiemscy ná seymie instigowáć y popieráć máią.

ZYWNOSC WOIENNA.

Zyg. w Pio 1523. fo. 29. y fo. 30. HL 56. B / 66. HP 186.

Vłożenié rzeczam ku żywnośći nales żącym.

8. Aby ruszenié ná woynę porządné ná

Precia rerum ad victum spectantia.

ITem, vt expeditio bellica ordinato modo.

ná tym było / y ku obronie á nie ku ſkáźie obrácáło ſie / przychyláiąc ſie ku ſtárádawnéy ordinácyiéy y ſtátutowi / vſtáwiamy / y ten porządek czynimy / áby Káſztelan gdy bedźie miał ná woienną wypráwę z ſzláchtą powiátow ſwych ćiągnąć / cztery á namniey trzy dni ná mieyſcu ku ściągnieniu náznáczonym w powiećie ſwym czekał.

A ktorzy z ſzláchty ná on dźien nie ściągną ſie / ábo z nim vſtáwicznie nie bedą ćiągneli / á ſámi przez Káſztelaná ſwego ćiągnąc ſzkody iákie czynili: tedy wedwoie tym / ktorym ſzkodá ieſt vczyniona / płáćić máią y powinni bedą.

A tenże Káſztelan z Powiátem ſwym ćiągnąc ſtania ábo odpoczywánia ſwé z ſzláchtą czynić bedźie nie we wśiach / áni w miáſteczkách / ále bliſko nich / wedle ſtátutu koronnégo.

A ieſliby kmiećie ábo chłopi żywnośći y inych potrzéb do woyſká niechćieli wieźć / tedy ſam Káſztelan do bliſkiey wśi ſługi ſwé / ábo ktorékolwiek ſzláchćice dobré ludźie posłáć ma: ktorzy potrzeby wſzyſtkim tym / ktorzy po nie poiádą rozdawáć bedą / o to ſie ſtáráiąc / áby gotowémi pieniądzmi płácono obyczáiem y porządkiem niżéy nápiſánym. To ieſt śiáná ile może iedny koniem zánieść ábo záwieźć / zá iedén groſz: á co dwiemá końmi przywieźie ábo przynieśie / zá dwá groſzá: co czterzmi / zá cztery groſze. Kopá żytá zá trzy groſze: korzec owſá zá groſz: kopá owſá zá dwá groſzá. Wół zá pół grzywny: Jáłowicá zá ſzesnaśćie groſzy. Wieprz zá wierdunk: Skop ábo báran zá trzy groſze: Gęśi / kury / kurczetá / iáko w ſtárym ſtátućie ieſt opiſano / ták máią bydź płácone.

O tymże.

9. Około ſłużebnych pieniężnych / y o ſzláchćie ná ſłużbę woienną ćiągnącey / ábo z woyny ſie wrácáiącéy / Hetman Koronny y Woiewodowie álbo Káſztelani mieyſc onych máią tego doglądáć y nieomieſzkiwáć: áby ſie poddánym duchownym y świeckim iákié ſzkody y gwałty / nád práwá koronné y przywileie nie dźiały: á gdy by ſie ſtáły / áby ku zápłáceniu y doſyć vczynieniu ſzkód y krzywd ći / ktorzy ie czynią / byli przymuſzeni.

A gdy żołnierze naiemni z ſłużby / ábo táż ſzláchtá z ruſzenia woiennégo do domu

do fiat, ad tuitionemq; regni, & non eiuſdem deſtructionem cedat veteri ordinationi & ſtatuto innitentes ſtatuimus & ordinamus, vt Caſtellanus, ad bellicam expeditionem cum nobilibus ſui diſtrictus profecturus, quatuor vel ad minus tres dies in loco ad conueniendum deſignato, in diſtrictu ſuo expectet.

Et qui Nobiles ad diem illam non conuenerint aut cum eo profectionem ſuam non continuauerint, ſoli verò abſq; Caſtellano ſuo proficiſcetes, ſi damnum cuipiam fecerint: duplum eiuſdem damni ſoluere damnũ paſsis teneantur & debebũt.

Idem autem Caſtellanus cum ſuo diſtrictu proficiſcens, ſtatiua faciet cum nobilibus, non in villis nec oppidis, ſe propè illa iuxta ſtatuta regni.

Etſi ruſtici ſeu coloni cõmeatum & alia neceſſaria ad exercitum eius conducere noluerint: ipſe Caſtellanus ad vicinas villas familiares ſuos, vel aliquos probos nobiles mittat: qui neceſſaria ipſa, omnibus qui pro illis ſe contulerint diſtribuent, & curabunt, vt parata pecunia exſoluantur, modo & ordine infraſcripto. Videlicet, fœnum quantum vnus equus portare ſeu trahere poteſt, ſoluatur vno groſſo: quod duobus equis afferetur, ſeu adducetur, duobus groſſis: quod quatuor equis, 4. groſſis: caſſula ſiliginis vna, trib⁹ groſſis ſoluetur: auenę vnus coretus, vno groſſo: caſſula verò auenę, duobus groſſis ſoluetur: Bos, media marca: iuuenca, aliâs Jáłowicá / 16. groſſis: porcus 12. groſſis: aries, ſeu muto, 3 gro: anſeres, gallinæ, & pulli prout in antiquo ſtatuto deſcriptum eſt, ſoluantur.

Similis.

DE militibus mercenariis, & nobilitate, ad ſeruitium bellicum proficiſcentibus, vel inde redeuntibus, Capitaneus exercituum regni, & Palatini, ſeu Caſtellani locorũ, prouidere debent: ne ſubditis ſpiritualium vel ſeculariũ, aliqua damna vel violentiæ, contra regni conſtitutiones, & priuilegia, inferantur: & ſi illatæ fuerint, vt ad ſolutionem, & ſatisfactionem damnorum, & iniuriarum, illas inferentes compellantur.

Zyg. w krá. 1532. HL. 37/67. HP 186.

Cùm verò milites mercenarii ex ſeruitio, vel Nobiles regni noſtri ab expeditione

mu wrácáiąc sie/ ábo wróciwßy sie/ ábo też domá mießkáiąc komu ßkode vczynili/ my z tákowych spráwiedliwość czynić obiecuiemy kożdému/ ábo vrzędnicy náßy czynić będą/ wedle státutów królestwá náßego.

ne bellica, domum reuertentes, aut reuersi, aut in propriis agentes, alicui damna intulerint: Nos iustitiam cuilibet de illis facere, & ministrare pollicemur: vel Officiales nostri ministrabunt, iuxta statuta regni nostri.

Szácunek żywności.

Zyg. III. w Wár. 1590. folio 16.

10. Zywność ácz iest w státutách koronnych/ iáko płácona bydź ma ośácowána: iednák iż rzeczy wßytkich céná sie wynioslá/ & pro ratione loci & temporis, vstáwowáć sie ma: y przeto nic o tym definitiuè nie piśąc/ dáiemy moc Hetmánowi Koronnému/ stánowić ią iáko będźie náslußniey rozumiał/ tákże y w ciągnieniu.

niż. folio 722. parag. Też był.

LEZE ZOŁNIERZKIE.

Stationes mercenariorum militum in locis opportunis indifferenter fiant: damna verò ex pecuniis publicis soluantur.

Sigis. Crac. 1540. HL 23 B/43.

11. TErrarum Podoliæ & Russiæ Nuntiis, à nobis petentibus: vt stationes exercituum militum mercenariorum, & aliorum in bonis eorum fieri prohiberemus: Nos cum Consiliariis nostris, & terrarum regni nostri Nuntiis, expendentes nobiscum, fieri non posse: vt locatio exercituum, certis locis coarctari debeat: quodque bona alia huic molestiæ essent obnoxia: alia verò ab ea essent libera: Proinde statuimus, Consiliariis nostris, & terrarum Nuntiis censentibus: vt huiusmodi exercituum locatio, & statiua, fiant indifferenter, pro arbitrio Capitanei exercituum regni nostri, & necessitate occurrente, in locis & bonis quibuscunque: iuxta veterem consuetudinem nostram, & antecessorum nostrorum: absq; damno tamen illorum bonorum, quæ in vicinia stationum consistunt.

Vbi verò damna aliqua, per exercitus huiusmodi locatos, & statiua habentes, bonis quibuscunq; nostris, vel subditorum nostrorum, spiritualium vel secularium, fuerint illata: illa ex pecuniis publicis, damna passis sarciantur, & soluantur: iuxta arbitrium Maiestatis nostræ.

O tymże máß trochę niżey, fol. 727. lege 7. Zá częstémi.

ZBIEGOWIE WOIENNI.

Co pieniądze ná woynę biorą á nie służą.

Zyg. w Pio. 1519. fo. 23. HL 24/44 HP. 573.

12. Ktorzykolwiek ná służbe woienną pieniądze wźięli/ á zá té pieniądze nic dosyćby vczynili/ przez żadnéġ pozwu niech przez Stárosty będą imáni/ y ták długo w więźieniu niech będą trzymáni/ áż tám y czás służby który byli powinni wypełnią/ y pieniądze wźięté wrócą/ choć będą ośiedli álbo nie ośiedli.

A którzy omießkáią náznáczonégo dniá popisu/ wedle zdánia Náßégo ábo Hetmánskiégo niech będą karáni.

Pecuniam militarem siquis acceperit, & pro ea nō satisfecerit, capiatur.

QVicunque ad seruitium militare pecuniam receperint, & pro ea non satisfecerint: nulla citatione præmissa, per Capitaneos capiantur: & tamdiu in carcere detineantur, donec ibi & tempus seruitii, quod facere debuerunt, expleant, & pecuniam acceptam restituant, siue illi possessionati, siue non possessionati extiterint.

Et qui in præfinitum conscriptionis diem neglexerint: arbitrio nostro, aut Campiductorum nostrorum, punientur.]

Niepostußni ná woynę karáni bydź máią.

Absentes à bello puniantur.

13. Acz nieposłuszność ßláchetcką od niniejßey woyny słußnie mielismy karáć srogim y zwykłym karániem/ ktore było záwzdy przećiwko tákowym záchowano: wßákże pokorney prosbie ziemskich Posłow dáiąc to/ skazálismy: áby odłożone było do Seymu Wálnego/ ktory bliżßy będźie y niniejßym listem odkłádamy.

ABsentiam à præsenti bello inobedientium Nobilium, merito punire debuimus, seuera & consueta punitione, contra tales semper obseruata: Petitioni tamen terrestrium Nuntiorum supplici tribuentes, differre eandem decreuimus, ad Conuentum generalem proxime celebrandum, & præsentibus differimus.

Zig. w By. 1510. fo. 26. HL 24. B/ 45. HP 573.

NAGRODY ZOLNIERZOM WYSLVZONYM.

Ná woynie poimáney Szláchtćie ßkody Krol nágrádzáć ma.

14. Jesliby naiazd nieprzyiaćielski ná rzeczone Krolestwo skąd przypadł: tedy ßláchtá Koronna ku odpędzeniu ich srogosći ma sie zástáwić ze wßytką swą mocą. A iesliby też zá czásu pánowánia nászego ábo potomkow nászych/ dla woyny zá gránice Krolestwá iácháć nam byłá potrzebá/ ábo táż ßláchtá przy bytnośći nászey z ktorymikolwiek nieprzyiaćioły ná woynie potkánie vczyni/ á niektorzy z nich w tymże potkániu będą poimáni ábo zátrzymáni/ ábo y ßkody bądź máłe bądź wielkie podeymą w rzeczách y osobách: tedy im to dostáteczne nágrodźimy.

Damna in bello passis Rex persoluat: & ex captiuitate liberet.

QVòd si insultus hostium, in dictũ Regnum inualesceret: tunc Nobiles ipsius Regni, ad repellendam eorum sæuitiam occurrant, cum omnimoda eorum potestate. Demũ si nostro, & nostrorum successorum regiminis tempore, pro aliqua expeditione facienda, vltra fines Regni ipsius, procedere nos expediat: vel eosdem nobiscum, cum inimicis quibuscunque, in eadem expeditione, conflictum seu bellum facere & inire contigerit: & aliqui ex ipsis, in eodem conflictu capti & detenti fuerint: damnaque parua, vel magna perceperint, in rebus, & personis, ipsis plenariam satisfactionem impẽdemus.

Lodwik w Koßy. 1374 La. 40/ B. HL 16/ 29. HP 558.

Podobny temuż.

15. Obiecuiemy y obowiezuiemy sie/ iż gdy ná żądánie nászé ßláchtá nászá Koronna zá gránice Krolestwá dla dánia od poru srogośći nieprzyiaćielskiey poiedźie: tedy im dosyćvczynienie słußne zá poimánie y zá ine ßkody podięte vczynimy. Ale gránic rzeczonego Krolestwá Szláchtá od naiazdu y nástoczenia nieprzyiaćioł własnemi nakłády bronić máią/ y są powinni: á gdźieby nieprzyiaćiel iáki Krolestwá nászego ktorymkolwiek sposobem do Krolestwá nászego wiáchał/ y potkánie w gránicách tegoż krolestwá poddáni nászy vczynili: tedy tymże obywátelom tylko zá więźienie/ ále iesli zá gránicámi to sie przyda/ tedy y zá ßkody/ iesli ktore czego Boże vchoway podeymą/ y zá więźienie dosyć vczynienie słußnie nágrodźić sie ofiáruiemy.

Extra fines Regni in bellum proficiscentibus, & pro captiuitate, & pro damnis, Rex satisfaciet.

ITem promittimus, & spondemus: quòd dum ad requisitionem nostram, Nobiles nostri Regni, extra metas eiusdem Regni nostri, ad repellendam hostium sæuitiam transferre contigerit: ipsis satisfactionem condignam, pro captiuitate, cæterisq; damnis, Nobilibus faciemus. Metas verò, seu granicies sæpe dicti Regni memorati, Nobiles ab insultu & incursu æmulorum & hostium, propriis sumptibus tueri debent, & omnimodo teneantur. In casu verò, quo aliquis æmulus Regni nostri, quocunque modo Regnum nostrum intrauerit, & cum eo conflictum, intra metas eiusdem Regni, terrigenas nostros facere contigerit: eisdem terrigenis pro captiuitate duntaxat, si verò extra metas, id ipsum fieri contigerit: tunc & pro damnis, si quæ (quod absit) incurrerint, & pro captiuitate, satisfactionem condignam impendere.

Iág. Iedlin. y w Krák. 1433. La. 50. HL 16/ 29. HP 558.

Król więźnie kopą okupowáć ma.

Wl. Iág. wiedl 1433 La. 51. HL. 16/30. HP. 559.

16. Jeśli kto z nászych Przełożonych z Szláchty/ Pánów/ ábo obywátelów ktorégo ábo ktore więźnie ktoregokolwiek stánu ábo záwołánia y przełożenia będącégo poima: onému ábo onym obiecuiemy od kożdégo tákowégo więźniá dáć y zápłáćić iedne kopę monety w Królestwie bieżącéy/ á więźniá sobie wziąć mamy/ ábyśmy go ná śie ßácowáli. Wyiąwßy Mieszczány y prostégo stanu ludźie: ktore ßácowáć będą oni/ ktorzy ich przywiodą ábo ie poimáią/ wedle woléy swéy.

Qui captiuum adduxerit, Sexagenā pro pręmio tollet. Extra fines Regni proficiſcentibus, quinq; Marcæ dabuntur.

ET ſi quis ex noſtris Baronibus, Nobilibuſque Proceribus, ſeu terrigenis, aliquē vel aliquos, captiuum vel captiuos, cuiuſcunq; ſtatus, conditionis, aut eminentiæ captiuauerit: illi, vel illis promittimus, à quolibet huiuſmodi captiuo, dare & ſoluere vnam Sexagenam, monetę in Regno noſtro currētis: & recipere pro nobis captiuū depactandum. exceptis Ciuibus, & plebeiis: quos ille, vel illi depactent, qui eos adduxerit, ſeu adduxerint captiuandos, pro libito ſuæ voluntatis.

Okup Mikołáiá Podlodowskiégo Rotmistrzá od Tátar.

Zyg III. w War. 1591. w Vniuerſ. Pobor. fol. 22. lege Sala ia. para Zá prośbą

17. Zá prośbą Posłów Ziemie Sándomirskiéy/ y pozwoleniem wßech stanów/ y máiąc wzgląd ná odnieśienie ßkód znácznych/ przelania krwie y vćierpienia więźienia/ tákże względem okupu/ Vrodzonégo Mikołáiá Podlodowskiégo/ Rotmistrzá nászégo/ ktory w potrzebie pod Báworowem był od Tátar poimán/ pozwalamy/ áby ná rátunek do okupu iego z więźienia dáne mu były z Poboru Woiewodztwá Sándomirskiego przez ßáfárzá onéy Ziemie trzy tyśiące złotych monety Polskiéy.

O inßych nagrodách pátrz wyßßey folio 124. Tit: 10. O nágrodách záſłużonym.

O SZKODNIKACH Y KARANIV Swowolnych. Tit: V.

Służebni ćiągnąc ná woynę ßkody czynić nie máią, á stánowiská swe w polu miewáć máią.

Káz. w Wiślicy 1347. La. 25. B. HL 17. y 179 E/31. y 317. HP 564.

1. Jest rzecz pożyteczna Rzeczypospolitéy/ áby poddáni spokoynie żyli/ y ábý żadnému nie ßkodząc w cnotách śie twierdźili: ále iż niektorzy przestępuiąc te rzeczy/ iáko práwá przestępce/ przez Ziemie swe ćiągnąc ná woienną służbę nie ináczéy/ iedno iáko nieprzyiáciele niezliczone ßkody y iescze więcéy/ niż nieprzyiáciele vbogim ludźiom czynić nie wstydzą śie: przez co źiemie násze bywáią bárzo spustoßone. Chcąc tedy téy niebespiecznośći zábieżeć lekárstwem ſłußnym:

Vstáwiamy: iż ilekroć będźie ćiągnienie ná woynę/ żaden we wśiách stánia niech nie miewa/ ále ná polu: áni śie drapiestwá w koniách/ w bydlech wielkich y máłych ábo

Armigeri ne damna dent, ſtationes in campis faciant.

EXpedit Reipub: vt ſubditi quietè viuant: & quòd nulli noceant: & in virtutibus coaleſcant. quidam tamen prætereuntes iſta, veluti legis tranſgreſſores, quòd cùm per terras proprias pergunt ad expeditionem bellicam, quaſi hoſtes, infinita damna pauperibus (etiam plura, quàm hoſtibus) inferre non verētur: per quod terræ noſtræ maximè deuaſtantur. Volentes itaq; huic periculo, de remedio opportuno prouidere:

Statuimus: quòd quotieſcunq; ad bellicam expeditionem fit progreſſio, nullus in villis ſtationem faciat: ſed in cāpo. nec rapinas, in equis, pecudibus, pecoribus, vel in aliis rebus committāt: ſed ſolummodo pabula recipiāt moderatè, pro ſuis

álbo w innych rzeczách niech nie czynią: ále tylko żywności niech biorą miernie dla swych koni / áni stania niech nie czynią z drzewá w leśiech/ w gáiách/ y w chróśćiech/ które śie godzą ná budowánie / áby ztąd budowánia wśi cáłe y nienáruszone zostáły.

A ieśliby kto iáko vporny tego státutu gwałtownik vczynił przećiwną rzecz tey Constituciey / Pánu oney wśi álbo komu szkodá iest vczyniona szkody niech nágrodźi wedle iego przyśięgi / wróćiwszy to co wźiął: y nád to co wźiął winę pietnádźieśćia przyłoży: nád to y druga niech nam będźie dána wzgledem zgwałcenia státutu.

Wszákże przez to nie broniemy: áby potrzeby mierne koniom y ku żywnośći / przez czego ćiągnienie być nie może / były bráne.

Szkodnicy álbo łupieżcy ná woynie karáni być máią.

2. ACz świetey pámięći Kázimierz Krol Polski Przodek nász z niektoremi Kśiążęty / ktore śie Ziemiom y Krolestwu y Máiestatowi nászému sprzećiwiáły/ przez wiele czásow woyny y wypráwy woienne miał/ czynił/ dźierżał/ y spráwował: wszákże nigdy czásu pánowánia sczesliwego krolestwá iego przez woienne ludźie ták wiele y ták ćiezkich szkod / niebespieczenstw/ świetokradztwá / wyłámowánia kośćiołow / y spustoszenia dobr kośćielnych y klasztornych / y innych máietnośći nie było: áni ták wiele y ták ćiezkich iáko zá szczesliwego pánowánia nászego (co z żáłośćią wspominamy) nie są vczynione y dopuszczone. Abowiem chwálebnie był przerzeczony Przodek nász z Prąłaty y z Pány krolestwá nászego vstáwił y rozrządźił: áby wszyscy y kożdy z osobná obywátele Koronni ćiągnący ná woyne / ktorymkolwiek imieniem by ie zwano / nigdy w mieśćiech / w miásteczkách / we wśiách / w folwárcech/ y innych dobrách kośćielnych/ y klasztornych/ y świeckich/ (ktore budowánia máią) ále ná polách y w chróśćiech stawáli/ y żadnego łupiestwá dobr ktorychkolwiek y drapiestwá y gwałtow w dobrách żadnemu nie czynili.

Też był vstáwił z Prąłaty y z Pány przerzeczonemi

suis equis, nec stationes faciant de lignis, in Syluis, Gaiis, aut Rubetis, pro ædificiis valētibus: vt ex hoc ædificia villarum, integra & illæsa permaneant.

Et si quis, velut temerarius, huius statuti violator, fecerit contrarium: domino illius villæ, aut cui damnū est illatum, damna restituat, iuxta Sacramētum, cum restitutione ablatorum, super ablatis præstitutum: cum pœna piątnadziesta, ad hoc apposita. Et nihilominus alia similis pœna cedat nobis, occasione violationis statuti.

Per hoc tamen non negamus: quin pabulum moderatum equis, & victus ipsorum, sine quo transitus aliâs non possit haberi, recipiatur.

Wladislaus Iagello Rex Poloniæ, cōfirmat statutū Kasimiri Magni, & pœnam decernit cōtra eos, qui ad bellū eundo damna inferūt, in bonis Spiritualium, & monasteriorum & secularium.

QVanquam fœlicis recordationis Kazimirus Rex Poloniæ, prædecessor noster, cum nonnullis Principibus terrarum, Regno & Maiestati suæ contrariantibus, per multa tempora, bella & expeditiones habuerit, fecerit, tenuerit, & exercuerit: nunquam tamen, tempore fœlicis sui regiminis Regni, per bellatores, tot & grauia damna, pericula, sacrilegia, effractiones Ecclesiarum, & deuastationes bonorum Ecclesiæ, & Monasteriorum, ac aliorum bonorum fuerunt, nec sunt tot, & tam grauia, vti fœlicis tempore nostri regiminis Regni (quod condolentes referimus) perpetrata, & commissa. Statuerat enim, ac laudabiliter ordinauerat, præfatus prædecessor noster, cum Prælatis, & dominis Regni sui: Quòd omnes & singuli regnicolæ, ad expeditionem euntes, quocunq; nomine censerentur, nunquā in Ciuitatibus, Oppidis, Villis, allodiis, & aliis bonis, tam Ecclesiarum, & Monasteriorum, & Secularium, quæ ædificia habent: sed in campis, vel rubetis, stationē facere: nullasq; rapinas bonorum quorumcunq; & violentias cuiquam, inferre debuissent.

Item statuerat, cum Prælatis, & dominis

Wła. Iág. La. 63. B. HL 17. y 196 B/32. y 350/ HP 565. y 596.

rzeczonémi/ oszácowawszy lekszé wydatki/ dla pożytku Korony y kupowánia tych/ któ rzy ná woynę iádą/ áby żołnierze wćiągnie niu zá wydatki swé kupowáli: Wołu zá pułgrzywny/ Jálowice zá szesnaśćie groszy/ Wieprzá zá wiárdunk/ Skopu zá dwá groszá/ dwie Gęsi zá grosz/ sześć kurcząt zá grosz/ korzec Pszenice zá dwá groszá/ Zytá zá grosz/ Owsá zá grosz kupowáć mieli: który státut przez długi zwyczay od poddánych nászych był y iest trzyman/ y chwalebnie dźierżan.

Ale czásu szczesliwégo pánowánia nászégo/ y rządzenia Królestwá niektórych obywátelów Królestwá nászego złość vprzeyma/ nie vmieiąc powśćiągáć sie od rzeczy zákazánych/ y słusznym sposobem weselić sie z pozwolonych rzeczy/ ták chwálebny státut przywiódszy ku złemu á szkodliwému vżywániu/ nie tylko przerzeczonych rzeczy/ ále dáleko wiecéy gorszych/ (któ é sie Boskie go Máiestatu obrażenié/ á Królestwá nászégo spustoszenié przywodźić zdádzą) okrutnie czyniąc dopuśćili sie: iákoszmy z skárg y z płáczliwégo wołánia poddánych nászych wyrozumieli/ y my sámi pewnym doświadczeniem tegośmy doszli: z których w Królestwie nászym wiele pogorszenia/ wielkie niebespieczeństwá/ y ćiężkie niepożytki y skázy kośćiołów y klasztorów/ przychodziły/ y (iáko podobieństwo iest) iescze wietszé bedą/ iesli prędkim lekárstwem temu sie nie zábieży.

Dla tego my przerzeczonym y inym złym rzeczom chcąc zábieżeć/ y Królestwá nászégo nie vszkodzeniu/ y tákże kośćiołom y klasztorom opátrznym chcąc pomóc/ ták chwálebny státut przerzeczonégo nászégo Przodká wespółek z rádámi y zezwoleniém Prelátów y Pánów Koronnych pochwaláiąc/ ten władzą nászą Królewską potwierdzamy/ wam y kożdému z osobná roskázuiąc: áby ták chwálebny státut/ y iego pochwalenié y potwierdzenié/ w Mieśćiéch/ w Miásteczkách/ kazálisćie oznaymić y obwołáć/ y on od wszytkich obywátelów Królestwá nászég pod láską nászą roskazáli chowáć: á przestepce tegż státutu Nam/ y którzy szkode vczynią/ wine siedmnadźiestą/ alias czternaśćie grzywien/ ábo y wietszą wine źiemie onéy/ przez którą obywátele ćiągnąc przerzeczonému státutowi co przećiwnego vczynią/ wespółek y szkody/ y krzywdy vczynione po-

nis prædictis, leuiori cōparatione expensarum, ad expeditionem transeuntium, & vtilitate Regni pensatis: Quòd euntes ad expeditionem, pro expensis suis comparandis, bouem pro media marca, vaccam pro octo scotis, pro fertone porcum, mutonem pro duobus grossis, duas Aucas pro grosso vno, sex Pullos pro grosso vno, Capetam tritici pro duobus grossis, Capetam siliginis pro grosso vno, & Capetam Auenæ similiter pro grosso vno emere debuissent. Quod statutum per lōgam consuetudinem terrigenarum nostrorum, fuit & est tentum: & laudabiliter obseruatum.

Sed tempore fœlicis nostri regiminis Regni, quorūdam incolarum Regni nostri detestanda peruersitas, nesciens abstinere à vetitis, nec debito modo gaudere concessis, tam laudabile statutum in abusum damnabilē deducendo, non tantùm præmissa, sed multò plura & maiora mala, quæ Diuinæ Maiestatis offensam, Regnique nostri desolationem inducere videntur, ferociter perpetrando, commisit, prout ex subditorum nostrorum querelis, & querulosis clamoribus percepimus: & nos ipsi certa experientia probauimus. Et quibus in Regno nostro, multa scandala, magna pericula, & grauia incommoda, necnon destructiones Ecclesiarū & Monasteriorum, sunt secuta: & ampliora sequi (nisi celeri remedio succurratur) verisimile est, in futurum.

Nos igitur præmissis, & aliis malis occurrere, & indemnitatibus Regni nostri, & Ecclesiarum Monasteriorumque, prouida circumspectione prouidere cupientes: tam laudabile Statutū prædicti prædecessoris nostri, de consilio pariter, & consensu Prælatorum & Dominorum Regni nostri, approbantes, illud anctoritate nostra Regia confirmamus: nostris vobis dantes in mandatis: Quatenus tam laudabile statutum, in Ciuitatibus & Oppidis Regni nostri, ac ipsius confirmationem & approbationem, publicari & proclamare faciatis: illudq; ab omnibus Regnicolis nostris, sub obtentu gratiæ nostrę obseruari precipiatis. Transgressores verò ipsius nobis, & illis quibus damna intulerint, pœnam siedmnadźiestą/ aliâs 14. Marcarum

né powinni będą zápłácić : ktoré ßkody y krzywdy przez onegoż sámego przysięge kto rému ßkodá się ostálá / ktokolwiek on bę- dźie / przed námi ma bydź dowiedźiono. Wyiąwßy Biskupy: ktorzy iż częstokroć z rozmáitych przyczyn w dálekich stronách mießkáć mußą : á przeto przez prokuratory swé rostropné y godné Duchowné ábo ßlá- chtę Swiecką przed námi przysięgę niech vczynią.

Ale przedśię wam/ábyśćie tákowégo stá tutu przestępniki ninieyßym náßym pochwa leniem y potwierdzeniem sądźili y skázowá li/przymußáiąc ku dosyć vczynieniu/y kará li oddaliwßy wßytki zwłoki/dáiemy y zleca- my zupełną moc.

Y roskázuiemy wam chcąc to koniecznie po was mieć : ábyśćie ninieyßy list tego po chwalenia y potwierdzenia w kśięgi ziem- skié słowo od słowá ná wieczną pámięć w- pisáć y wnieść kazáli.

My tedy Władysław z łáski Bożéy krol Polski etc. ten chwalebny státut wyßßéy ná- pisány Naiáśnieyßego Xiążęciá y Páná Káźimierzá/z łáski Bożéy Krolá Polskieg przodká náßego odnawiamy/ potwierdza- my / y do kśiąg práwá źiemskiego wpisáć roskazálismy/ iáko przed tym w státućiech tegoż Krolá J. M. iest nápisan : y áby był chowan y dźierżan we wßytkim tym/co iest wyrázono/ skazálismy zá rádą Prelatow y Pánow náßych.

Marcarũ, vel maiorem pœnam illius terræ, per cuius terrigenas prædicto statuto contrauentum fuerit : vnà cum illatis damnis, & iniuriis soluere tenebũtur. Quæ damna, & iniuriæ, per illius solius iuramentum, cui illata sunt, quicunq; ille sit, coram nobis probari debent : exceptis Pontificibus : qui cùm sæpius, ex diuersis causis, in remotis partibus causas agere habent, per Procuratores ipsorum, discretos & idoneos, Spirituales vel Nobiles Seculares, nobis istud præstent.

Vobis nihilominus, huiusmodi transgressores Statuti præsentis, nostra approbatione & confirmatione iudicandi, condemnandi, ad satisfactionem compellendi, & puniendi, omnibus dilationibus remotis, omnimodam damus, & committimus facultatem.

Mandantes vobis, omninoque habere voletes : Quòd præsentes nostras, approbationis & confirmationis huiusmodi literas, in libros terrestres, de verbo ad verbum, ad perpetuam memoriam, scribi & inferri faciatis.

Nos igitur Vladislaus, Dei gratia Rex Poloniæ &c. hoc laudabile Statutum superiùs notatum, Serenissimi Principis & Domini Kazimiri, Dei gratia Regis Poloniæ, prædecessoris nostri, renouantes cõfirmamus : & ad librũ Iuris terrestris, scribi & notari iussimus. prout antea, in Statutis eisdem Domini Regis Kazimiri continetur : ac in omnibus priùs enarratis, obseruari & teneri fecimus : de Consilio Prelatorum, & Dominorum nostrorum.

Karáni bydź máią. Ináczéy gdźieby karáni nie byli, Vrząd podpada pod Censury kośćielné.

3. My Y Káźimierz z łáski Bożéy krol Polski/ Wielkié Xiążę Litewskié / Ruski/ Pruski Pan y Dźiedźic. Wßytkim y kożdému zosobná Stárostom Krolestwá náßeg/ták głownym iáko mnieyßym / w ktorychkolwiek źiemiách y Powiećiech roskázuiącym/ łáskę y dobrotliwość náßę Krolewską opowiádamy. Wielmożni/ Vrodzeni/ y Szláchetni.

Constitutio Kazimiri Tertii de profectione in bellum, & pro damnis in profectione cõmissis, in Conuentione Petric: generali, 1457. edita : per quam datur arbitriũ damna passis, excommunicandi Iudices pro iniustitia.

KAzimirus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæque Dominus & hæres. Vniuersis & singulis, Capitaneis Regni nostri, tàm generalibus quàm particularibus, quibuscunque terris, & districtibus præsidentibus, Gratiam & beneuolentiam Regalem. Magnifici, Generosi, & Nobiles fideles nostri dilecti.

Káź. III. w Piotr. 1457 La. 64. B. HL 197. B. 355. HP 566/ 598.

Acz świętéy pámięći Káźimierz Krol Polski Przodek náß zniektorymi Xiążęty/ ktoré śię

Quanquã fœlicis recordationis Kazimirus, Rex Poloniæ prædecessor noster, cum

które śie Ziemióm/ y Królestwu/ y Máiestátowi nászému sprzećiwiáły/ przez wiele czásów woyny y wypráwy woienné miał/ czynił/ dźierżał/ y spráwowął: wßákże nigdy czásu pánowánia sczesliwégo królestwá iego przez woienné ludźie ták wiele y ták ćiężkich ßkód/ niebespieczenstw/ swiętokradztwá/ wyłámowánia kośćiołów/ y spustoßenia dóbr kośćielnych y klasztornych/ y innych máietnośći nie było: áni ták wiele y ták ćiężkich iáko zá sczesnégo pánowánia nászégo (co z żáloscią wspominamy) nie są vczynioné y dopuszczoné. Abowiém chwalebnie był przerzeczony Przodek nász z Prąłaty y z Pány Królestwá nászégo vstáwił y rozrządźił: áby wßyscy y kożdy z osobná obywátele Koronni ćiągnący ná woynę/ ktorymkolwiek imieniem by ie zwano/ nigdy w mieśćiech/ w miásteczkách/ we wśiách/ w folwárcéch/ y innych dobrách kośćielnych/ y klasztornych/ y świeckich (które budowánia máią) ále ná polách y w chróśćiech stawáli/ y żadnégo łupiestwá dóbr ktorychkolwiek y drapiestwá y gwałtów w dobrách żadnému nie czynili.

Też był vstáwił z Prąłaty y z Pány przerzeczonymi oßácowawßy lekßé wydátki/ dla pożytku Korony y kupowánia tych/ którzy ná woynę iádą: áby Zołniérze w ćiągnieniu zá wydatki swé kupowáli Wołu zá półgrzywny/ Iálowice zá ßesnaśćie großy/ Wieprzá zá wiárdunek/ Skopu zá dwá großá/ dwie Gesi/ zá grosz/ ßesć Kurcząt zá grosz/ Korzec Pßenice zá dwá großá/ Zytá zá grosz/ Owsá zá grosz kupowáć mieli: który státut przez długi zwyczay od poddánych nászych był y iest trzyman y chwálebnie dźierżan.

Ale czásu sczesliwégo pánowánia nászégo y rządzenia królestwá niektórych obywátelów królestwá nászégo/ złosć vprzeyma nie vmieiąc powśćiągnąć śie od rzeczy zákazánych/ y słusznym sposobem weselić śie z pozwolonych rzeczy/ ták chwálebny státut przywiódßy ku złemu á ßkodliwemu vżywániu/ nie tylko przerzeczonych rzeczy/ ále dáleko wiecey gorßych/ (które śie Bożkiego Máiestatu obráżenié/ á królestwá nászego spustoßenié przywodźić zdádzą) okrutnie czyniąc/ dopuśćili śie: iákosmy z skárg y z płáczliwégo wołánia poddánych nászych wyrozumieli/ y my sámi pewnym doświad-

cum pluribus hostibus Regni sui, per tẽpora multa, bella, expeditiones, habuerit, fecerit, tenuerit, & egerit, nunquam tamen tempore fælicis sui regiminis Regni, per bellatores, tot & tam grauia damna, pericula, Sacrilegia, effractiones bonorum Ecclesiæ & Monasteriorum, fuerunt & sunt commissa: quod & quàm grauia tempore nostri fælicis regiminis Regni (quòd dolenter referimus) fuerunt & sunt cõmissa, & perpetrata. statuerat enim & laudabiliter ordinauerat, præfatus prædecessor noster, cum Prælatis, & Cõsiliariis Regni nostri. Quòd omnes & singuli regnicolæ, quocunq; nomine censeãtur, ad expeditionem euntes, nunquam in Ciuitatibus, Oppidis, Villis, allodiis, & aliis bonis, tám Ecclesiarum, & Monasteriorum, quàm Secularium, quæ ædificia habent, sed in campis, vel rubetis stationem facere. Nullasq; rapinas, bonorum quorumcunq; committere, & violentias inferre cuicunq; debuissent.

Item statuerat cum Prælatis & Consiliariis prædictis, pro leuiori comparatione expensarum, ad expeditionem transeuntium commoda, & vtilitate Regni pensatis: Quia euntes ad expeditionem, pro expensis suis comparandis, Bouem pro media marca, Vaccam pro octo scotis, Porcum pro fertone, Mutonem pro duobus grossis, Cassulam siliginis pro grosso, & Cassullam Auenæ pro grosso emere debuissent. Quòd statutũ per longam cõsuetudinem terrigenarum nostrorum, fuit & est tentum & laudabiliter obseruatum.

Sed tempore nostri fælicis regiminis quorundam regnicolarũ nostrorum detestanda peruersitas, nesciens abstinere à vetitis, neq; debito modo gaudere concessis, tàm laudabile statutum, in abusum damnabilem deducens, non enim præmissa, sed multò plura ac maiora mala, quæ Maiestatis diuinę offensam & Regni nostri desolationem inducere videntur, ferociter perpetrando commisit: prout ex subditorum nostrorum clamoribus querulosis percepimus: & nos ipsi certa experientia probauimus, ex quibus in Regno nostro multa scandala, magna pericula, & grauia incommoda, nec non destru-

doświadczeniem tegoſmy doßli: z których w króleſtwie náßym wiele pogorßenia / wielkié niebeʒpieczenſtwá / y ciężkié nie-pożytki/y ſkáży kośćiołów y klaßtorów przy-chodżiły / y (iáko podobienſtwo ieſt) ie-ſzcze więtßé będą / ieſli prędkim lekárſtwem temu śie nie zábieży.

Dla tego my przerzeczonym y innym złym rzeczam chcąc zábieżeć / y króleſtwá náßego nie vßkodzeniu y tákże kośćiołóm y klaßtorom opátrznym chcąc pomoc / ták chwálebny ſtátut przerzeczonégo náßego Przodká weſpółek z Rádámi y zezwoleniem Prźlatów y Pánów Koronnych pochwaláiąc / ten włádzą náßą królewſką potwiérdzamy / wam y kożdemu z oſobná roſkázuiąc: áby ták chwálebny ſtátut y iego pochwalenié y potwiérdzenié w mieśćiech / w miáſteczkách / kazáliśćie oznaymić y obwołáć / y on od wßytkich obywátelów króleſtwá náßego pod łáſką náßą roſkazáli chowáć: á przeſtępce tego ſtátutu nam / y którym ßkodę vczynią / winę śiedmnadżieſtą / aliás czternáśćie grzywien / álbo y więtßą winę żiemie onéy / przez którą obywátele ćiągnąc przerzeczonému ſtátutowi co przećiwnégo vczynią / weſpołek y ßkody y krzywdy vczynione / powinni będą zápłáćić: któré ßkody y krzywdy / przez onegóż ſámé° przyśięgę / któremu ßkodá śie ſtáłá / ktokolwiek on będźie / przed námi ma bydź dowiedźiono.

Wyiąwßy Biſkupy / którzy iż częſtokroć z rozmáitych przyczyn w dálekich ſtronách mießkáć muſzą: á przeto przez Prokuratory ſwé roſtropné y godné duchowné ábo ßláchte świecką przed námi przyśięgę niech vczynią.

Ale przedśię wam / ábyśćie tákowégo ſtátutu przeſtępniki ninieyßym náßym pochwaleniem y potwiérdzeniem y ſkázowáli przymußáiąc ku doſyć vczynieniu / y karáli odáliwßy wßytki zwłoki / dáiemy y zlécamy zupełną moc.

A ieſli wy ábo który z was w vczynieniu ſpráwiedliwośći tym / którzy krzywdy y ßkody vćiérpieli / przez nie będąc ßukáni / niedbáli y niepotężni będźiećie: tedy będą mogły oſoby kośćielné przećiwko wam y kożdému z oſobná z was o tákową niedbáłość vżywáć práwá duchownégo / y przez Sędźie duchowné klątwámi kośćielnémi / którym was poddáiemy / przymußáć. Wßák-

destructiones Eccleſiarum & Monaſteriorum, ſunt ſecuta: & ampliora ſequi (niſi celeri remedio ſucurratur) veriſimiliter præſumitur in futurum.

Nos igitur præmiſſis & aliis malis occurrere, & indemnitatibus Regni noſtri, ac Eccleſiarum & Monaſteriorum vtilitatibus prouida circumſpectione prouidere cupientes: tam laudabile ſtatutum, prædeceſſorum noſtrorum, pariter & aſſenſu Prælatorum, Conſiliariorum Regni noſtri, approbantes illud, authoritate noſtra Regia confirmamus. Vobis, & cuilibet veſtrũ dantes in mandatis: quatenus tam laudabile ſtatutum, ac ipſius approbationem & confirmationem, in Ciuitatibus, & Oppidis Regni noſtri, publicari & proclamare faciatis. Illud quoq; ab omnibus regnicolis noſtris, ſub obtentu gratiæ noſtræ, obſeruare præcipiatis. Tranſgreſſores verò ipſius, nobis, & illis, quibus damna intullerint, pœnam siedmnadzieſta, vel maiorem pœnam terræ illius, per cuius terrigenas prædicto ſtatuto contrauentum fuerit, vnà cum illatis damnis & iniuriis, ſoluere tenebũtur, quæ damna & iniuriæ, per illius ſolius iuramẽtum, cui illata fuerint, quicunque ille ſit, coram nobis probari debet.

Exceptis Pontificibus: qui cùm ſæpiùs ex diuerſis cauſis in remotis partibus agere habent, per Procuratores eorum diſcretos & idoneos Spirituales, vel Nobiles Seculares, corã nobis illud præſtent:

Vobis nihilominus, & veſtrũ cuilibet, huiuſmodi tranſgreſſores ſtatuti, præſenti noſtra approbatione, & confirmatione iudicandum & cõdemnãdum, ſatisfacere compellendum, puniendum, omnibus dilationibus remotis, omnimodam damus & committimus tenore præſentium facultatem.

Quòdſi vos aut aliquis veſtrum in exhibenda iuſtitia, iniurias aut damna paſsis, poſtquam per eos requiſiti fueritis, negligentes ac remiſsi fueritis: poterint perſonæ eccleſiaſticæ contra vos, & quemlibet veſtrum, pro huiuſmodi negligentia, vti iure ſpirituali, & per Iudices eccleſiaſticos, cenſuris eccleſiaſticis compellere, quibus vos ſubiicimus.

Volumus

Wszákże iednák chcemy to bydź ná obrániu y ná woléy tegó/który krzywdę ábo szkodę vciérpiał: áby mógł ná szkody y ná krzywdy iemu vczynioné do duchownégo álbo świetckiégo Sędźiégo o spráwiedliwość vciécsie.

Roskázuiemy wam y kożdému zosobná/ chcąc to mieć: ábyśćie ninieyszégo listu pochwalenié y potwiérdzenié w księgi źiemskié słowo od słowá ná wieczną pámięć wpisáć y w wiédź kazáli/ ná świádectwo przyszłych rzeczy: á inácżéy pod łáską nászą ábyśćie nie czynili. Dźiało sie y dan iest w Piotrkowie ná wálnym séymie w Sobotę po świecie S. Andrzeiá Apostolá/ Roku pánskiégo/ Tysiącnégo/ czterechsetnégo/ pięćdźiesiątégo śiodmégo: pod nászą pieczęćią ninieyszému listowi záwieszoną/ etc.

Przyczym byli Náucżciwszy y vczćiwi w pánu Christusie Oycowie y Pánowie: Jan świętégo kośćiolá Gnieźnienskiégo Arcybiskup y Prymas/ Tomas Krákowski/ Jan Włodzláwski/ Kánclérz/ Andrzéy Poznánski/ Biskupi. A vczćiwy Jan Lutko z Brzeźia oboygá práwá Doktor/ y Ardźiakon Gnieźnienski Podkánclérzy królestwá Polskiégo: A Wielmożni/ Vrodzeni/ Meżni/ y szláchetni/ Jan z Czyżowá/ Kásztelan y Stárostá Krákowski/ Stánisław z Ostrorogá/ Káliski/ Dersław z Rytwian Siérádzki/ Piotr z Oporowá Leczycki/ Mikołay z Kośćielcá Włodzláwski Woiewodowie: Andrzéy z Sprowy/ Woiewodá y Stárostá Lwowski/ Piotr z Számotuł Poznánski/ Piotr z Gáiu Káliski/ Hincá z Rogów Siérádzki/ y królestwá Polskiégo Podskárbi: Kresław z Kurozwięk Lubelski/ Jan z Borku Brzéski/ Piotr z Mosczyny Dobrzynski/ Piotr z Striykowá Włodzláwski/ Stánisław z Szydłowcá Zárnowski/ Kásztelanowie: Kresław Woyszyk z Woysze Krákowski/ Sedźiwóy z Leczyce Sedomirski/ y Stárostá Lubelski/ Floriań z Páczánowá Krákow. Krystyn z Smolská Inowlodzláwski/ Stolnikowie: Jan Kraská z Lubniczá Káliski/ Jákub z Debná Krákow. Podczászowie: y inych wiele godnych wiáry przy tych. Dan przez rece przerzeczonégo vczćiwégo Oycá y Kśiedzá Janá Biskupá Włodzláwskiég Kánclérzá/ y vczćiwégo Janá Lutká z Brzeźia oboygá práwá Doktorá/ Ardźiakoná Gnieźnienskiégo/ królestwá

Volumus tamen esse in optione & arbitrio iniuriam aut damnum passi, quòd possit & valeat super damnis & iniuriis sibi illatis, ad ecclesiasticum vel secularem Iudicem pro iustitia recurrere.

Mandamus vobis & cuilibet vestrum, omninò habere volentes, quòd pręsentes nostras huiusmodi approbationis & confirmationis literas, in libro terrestri, de verbo ad verbum, ad perpetuam rei memoriam scribi & inseri faciatis: in testimonium futurorum: secus nostrę gratiæ sub obtentu non facturi. Actum & datum Piotrcouiæ, in conuentione generali sabbato post festum S. Andreę Apostoli, Anno Domini 1457. nostro sigillo præsentibus appenso. &c.

Præsentibus ibidem Reuerendissimo Reuerendisq; in Christo Patribus, Dominis: Ioanne S. Ecclesiæ Gnesnensis Archiepiscopo & Primate. Thoma Crac: Ioanne Vladislauien: Cancellario: Andrea Posnanien: Episcopis, venerabiliq; Ioanne Lutkonis de Brzezie, vtriusq; iuris Doctore, Archidiacono Gnesnen: Vicecancellario regni Poloniæ: necnon Magnificis, Generosis, strenuis, & Nobilibus: Ioanne de Czyzow Castellano & Capitaneo Craco: Stanislao de Ostrorog Calisien: Derslao de Ritwiany Siradien: Petro de Opporow Lancicien: Nicolao de Koscielec Vladislauien: Palatinis, Andrea de Sprowa Palatino & Capitaneo Leopoliē: Petro de Szamotuły Posnanien: Petro de Gay Calissien: Hincza de Rogow Siradien: & regni Poloniæ Vicethesaurario, Kreslao de Kurozwiąki Lublinen: Ioanne de Borek Brzezensi, Petro de Moscina Dobrinen: Petro de Striykow Vladislauien: Stanislao de Szydlowiec Zarnouien: Castellanis, Creslao Woyszyk de Woycza Crac: Sandiuogio de Lazenica Sandomirien: & Capitaneo Lublinensi, Floriano de Paczanow Crac: Cristino de Smolsko Iuniwladislauien: Dapiferis: Ioanne Kraska de Lubnica Calissien: Iacobo de Dąbno Cracouien: Pincernis: alisq; quàm pluribus fide dignis circa præmissa. Datum per manus præfati Reuerendi Patris domini Ioannis Episcopi Vladislauiē: Cancellarii: & Venerabilis Ioannis Lutkonis de Brzezie, vtriusq; iuris Doctoris, Archi-

stwá Polskiego Podkánclérzégo / scżérze nam miłégo / pod pieczęćią nászą záwieszoną dla wiáry przeszłych rzeczy. Zá Relátią tegóż vczćiwégo Oycá Księdzá Janá Biskupá Włodzłáwskiégo / królestwá Polskiégo Kánclérzá.

Proceß dochodzenia ßkód ná tych ßkódnikách przez Káźimierzá III. w Opátowie vstáwiony, potym w Nowym mieśćie wydány.

4. Káźimiérz z łáski Bożéy Król Polski/ Wielkie Kśiążę Litewskié/ Ruski/ Pruski/ Pan y Dźiedźic/ ꝛc. Wszytkim y káżdému z osobná Stárostóm / á miánowićie Krákowskiému/ Sedomirskiému/ Rádomskiému/ Lublinskiému / y inym ná którymkolwiek mieyscu będącym Nam scżérze y wiernie miłym / łáskę nászę Krolewską. Wielmożni y Vrodzeni y wierni poddáni nászy/ z wielkim żalem y z boiáźnią pómsty Bożéy / vstáwné á płáczliwé skárgi od duchownych do nas przychodzą: iż bowiém od służebnych / którzy przeszłégo czásu ná woyne ćiągnąc w imionách duchownych szkody niesłycháné poczynili: á ták chcąc zábieżeć gniewu Bożému ze wszytką Rádą nászą w Opátowie zgromádzoną / tákismy náleźli y postánowili posrzodek: którym Duchowni práwem swych szkód łátwie powetowáć będą mogli.

Káżdy szkódnik może bydź przed Stárostę swégo przypozwány: á tego Stárostá o szkody oné iáko o ieden ártykuł do Grodu należący miedzy cztérzemá w Práwie opisánym sądźić moc bedźie miał: y dopuśćić ma. Aktorowi probáćiéy iáko o gwałt domowy: álbo ieśli śię tego Aktor będźie (co mu dáiemy ná wolą) domagał / przyśięgą śię obżáłowána stroná wedle Grodu bedźie wywodźiłá. A iesliby Stárostá dáleko był przed którym z onym obżáłowániem miáłá by bydź tá spráwá: tedy on Aktor gdy czás vpátrzy / może go przed nas (gdy w Krákowie / ále nie w Wielkiéy Polszcze bedźiemy) przypozwáć: któremu nie dopuszczamy żadnych exceptiy w tym / iż nie w swym Powiećie bywa mácan: ále chcemy áby powodowéy stronie Práwem woiennym spráwiedliwość byłá vczynioná.

Archidiacono Gnesnen: R. P. Vicancellarii sincerè nobis dilectis: sub sigillo nostro præsentibus appenso, in fidem præmisso. Ad Relationem eiusdem Reueren: Patris Domini Ioannis Episcopi Vladislauiensis Regni Poloniæ Cancellarii.

Kazimirus tertius in Opatowiec sanxit statuta de raptoribus & inuasoribus bonorum Ecclesiæ in Noua Ciuitate sub data infrascripta.

Kazimirus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lit:. &c. Vniuersis & singulis Capit. signanter tamen Cracouien: Sādomiriensi, Nouæ Ciuitatis Radomiēsi, Lublinesi, & aliis vbilibet cōsistentibus, præsentibus requirendis, sincerè & fidelibus dilectis gratiam nostram cum fauore. Magnifici & Generosi, syncerè & fideles nostri dilecti, non sine animi graui molestia, ac Diuinæ vltionis metu, quotidianas spiritualium Regni nostri querelas, lachrimis etiam permistas audimus. Quomodo ipsi, per terrigenas & belligeros, qui ad expeditionem generalem proximè præteritam procedebant, in bonis Ecclesiasticis, præter morem terrestrem, damnificati sunt. Volentes itaq; vltionem diuinam intercipere, nostraque animaduersione præuenire, cum omnibus Cnosiliariis nostris, in Oparowiec exercitualiter congregatis, talem modum inuenimus, statuimusque: per quem ipsi Spirituales damna sua, per viam iuris repetent breuiorem.

La. 68. B. HL18. B 34 HP. 568.

Quòd quilibet pro damnis suis, possit coram Capitaneo loci, cui damnificator ipse subiacet eum conuenire, quem ipse Capitaneus, pro damnis illatis, non secus quàm pro articulo Castrensi, vno ex quatuor Iure descripto, iudicare debebit: & admittere probationem actori, sicut pro violentia domestica. aut si actor id elegerit: (quod arbitrio eius deferrimus purgatione iuramenti, more Castri, reus iudicetur. Si verò Capitaneus in longa distātia fuerit, coram quo Reus deberet trahi in causam: poterit actor Spiritualis, opportunitate capta, dū ipsi in partibus Cracouiensibus, & non Maioris Poloniæ essemus constituti, ad nostri præsentiam reum citare, quē nulla districtus euocatione volumus excipi: sed more bellico, actori iustitiam ministrare.

Ktore rzeczy wszytkie opisáné/ o Duchownych dobrze osiádłych w máiętności ziemskiey ábo dziedziczney rozumieć sie máią: ále o inych Duchownych niższego stanu/ ktorzy dla ich niedostátku wsądziech ziemskich/ á zwłaszczá dálekich stronách niemogliby temu dosyć vczynić: tedy będą mogli w Práwie swym Duchownym z szkodniki swémi czynić: w ktorym kiedykolwiek będą spráwiedliwie pokonáni/ á klątwy dłużey niż rok ná sobie będą dzierżeć: tedy chcemy/ áby srodze vstáwá ná tákowé wydána byłá chowána/ y áby do wieże byli wsádzeni. Wszákże chcemy/ áby od Sędzi Duchownych y od powodów tá srogość ták byłá vmiárkowána: áby áni oni w dociągániu spráwiedliwości ábo w szácowániu szkód swych/ áni ci w skázowániu nie wykraczáli/ z miáry słuszney spráwiedliwości. A ná znák tey rzeczy Pieczęć nászá iest záwieszona. Dan w nowym Mieście Korczynie/ w Piątek blizszy przed Niedzielą głuchą. Roku Pánskiego/ Tysiącznego/ cztérzechsetnego/ śiedmdźiesiątego czwartego. Ná roskazánie Królá Jego M.

Quæ omnia descripta, de Spiritualibus bene possessionatis, Terrestri dominio, siue hæreditario intelligere volumus. De aliis verò Spiritualibus, inferioris conditionis: qui propter eorum egestatem, in Iudiciis Terrestribus, maximè sic remotis, non sufficient: extunc poterint in Iure eorum Ecclesiastico, damnificatores suos conuenire, in quo, quandocunque iustè conuicti fuerint, & censuras vltra annum sustinuerint, volumus, quòd rigidissimè cōstitutio, de talibus edita, obseruetur: & quod turri mancipentur. Hanc volumus, à Iudicibus Spiritualibus, & actoribus seueritatem moderari, vt nec illi in petendo, siue existimando damna sua, nec isti in decernendo modum excedant rationabilis æquitatis. In cuius rei testimonium, Sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum in Noua Ciuitate Korczyn feria sexta proxima, ante Dominicam Oculi Anno Domini 1474. Ad Mandatū Domini Regis.

Gdźieby szkody ábo krzywdy w Duchownych imionách żołniérze czynili, tedy sámi Rotmistrze y Dźieśiątnicy w wieży śiedźieć máią áż do nagrody.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La. 109. HL 265/474. HP. 569.

5. Bacząc wielkié szkody/ vciski/ łupiestwá/ gwałty/ ktoré służebni w imieniu y poddánych Duchowieństwu zwykli bez nagrody wszelákiey czynić/ postánawiamy/ áby nápotym żołniérze/ ná ktorychkolwiek czásu potrzeby mieyscách będący szkody wszytkie/ vciski/ łupieztwá/ gwałty y krzywdy nágrodźili: do czego ie Stárostowie mieysc z grozą powinną máią przyćisnąć: á Rotmistrzowie y Dźiesiątnicy tákowych szkodników/ iáko ktorzy wiedzą o tym wszytkim y iáko źli ich Wodze w wieży ták długo śiedźieć máią: áż sie oné szkody nágrodzą.

Stipendiati damna inferentes, in turrim deiiciantur vsque ad plenariam satisfactionem.

ITem considerantes damna plurima, oppressiones, rapinas, & violentias in bonis & hominibus Spiritualium subditorū nostrorum, per Stipendiarios committi solita, atque solitas, nulla satisfactione, aut mulcta compensari, Statuimus: vt in futurum Stipendiati, vndecunq; & quacunq; necessitate in Regno nostro pro tempore existentes, pro singulis damnis, oppressionibus, rapinis, violentiis & iniuriis, satisfactionem debeant omnimodam, per Capitaneos, aut locorum, aut gentium, cum ea qua decet seueritate, ad impendēdum eam cōpellendi. Et insuper Magistri Comitiuarum, de quibus tales reperientur oppressores, tanquam criminum conscii, ac illorum duces improuidi, in turrim deiiciantur, vsque ad plenariam satisfactionem detinendi.

Służebni ktorzy szkody czynią, z żołdu szkody nágradźáć máią.

Zyg. w Pio 1523, fo. 29. HL. 265/474. HP. 574.

6. Iż służebni ludźie w Ruśi służąc zwykli po wyśćiu z służby wiele szkód w máiętności ták Duchownych iáko Swieckich czynić/

Ex Stipendio militum damna resarciantur.

QVia milites mercenarii in Russiam militantes, consueuêre, post exactum seruitium plurima damna in bonis tàm Spiritualium

czynić/vſtáwiamy: iż ieſliby którzy z Rycérſtwá ſzkody iákié ták Duchownym iáko Swietckim vczynili/ niech będą powinni wziąwſzy od nas żołd oné nágrodźić.

alium quàm etiam Nobilium cōmittere, Statuimus: quod qui ex ipſis militibus, damna aliqua tàm Spiritualibus, quàm etiam Nobilibus intulerint: ad ea reſarcienda, accepta à nobis ſtipendii ſolutione teneantur.

Nowſzé práwá o Zołnierzách.

7. ZA czeſtémi ſkárgámi y vsilnym ſtárániem Posłów Ziem Ruſkich y Podolſkich/ poſtánawiamy. Iż Zołniérze nigdy też nie máią miewáć w dobrách ſzláchetckich áni Duchownych: á ſzkód zgołá nigdźież czynić nie máią/ y owſzem z tárgu żyć máią. *Zyg. III. w Krák. 1588. folio 56.*

A którzyby ſie gwałtownie obchodźili/ á Rotmiſtrz álbo Hetman ſpráwiedliwośći z nich nie vczynił: Piſarz Polny ma mu pieniądze zátrzymáć/ áżby kwit od vkrzywdzonégo vkazał/ iż doſtáteczną ſpráwiedliwość vczynił: iednákże żywność zá pieniądze ſłuſzné poddáni ſzláchetcy y Duchownych máią im targiem dawáć/ álbo ná tárgi woźić: á z tego nie ma bydź nic wymowan/ żadna libertácia przez Hetmany. A iżby też tákową vſtáwą nie byli odſtrychnieni górni ludźie od ſłużby Zołniérſkiey. Toż ſie y w innych Woiewództwách záchowáć ma/ gdźieby Zołniérz muśiał bydź chowány.

Rotmiſtrz gdźieby ſpráwiedliwośći vczynić nie chćiał, o ſzkody ludźióm vczynioné, práwnie ma bydź pátrzány. Artic. O ZOLNIERZACH.

8. IZ dla różnośći mieyſc/ ná których Zołniérze miewáią ſwé ſtania/ nie może bydź ták iákoby potrzebá doyźrzano y opátrzono/ żeby ſzkody ſie od nich nie dźiały: tedy áby wiec káżdy mógł ſpráwiedliwośći w vkrzywdzeniu ſwoim dóyśdź/ poſtánowiamy ze wſzech ſtanów zezwoleniem/ iż gdyby ſie krzywdá od Rotmiſtrzá którégo komu ſtáłá/ álbo ſzkodá byłá vczyniona/ á niechćiałby ſie ſam/ vpomniony w tym bedąc vſpráwiedliwić/ y dosyć vkrzywdzonému álbo vſzkodzonému vczynić/ ma bydź do bliżſzégo w oney Ziemi Grodu pozwem Grodzkim pozwan/ y tám nie excipuiąc ſie à foro odpowiádáć y rzeczy oſądzoney dosyć czynić powinien. *Zyg. III. w Wár. 1589. folio 3.*

Tákże gdźieby od towárzyſzá to ſie ſtáło/ ma v Rotmiſtrzá ſpráwiedliwośći vkrzywdzony álbo vſzkodzony żądáć/ który gdźieby nie odniósł/ onégo towárzyſzá tákże pozwáć do bliżſzégo Grodu/ który iáko y Rotmiſtrz nie excipuiąc ſie odpowiedáć y rzeczy oſądzoney dosyć czynić powinien.

Z towárzyſzów nieośiádłych álbo cudzoźiemców/ y tych którzyby nie ſzláchćicámi byli/ tákże pácholików powinien Rotmiſtrz czynić ſpráwiedliwość in inſtanti, gdźieby nie vczynił/ á był o to pozwany do bliżſzégo iáko wyſſzéy ſtoi Grodu/ ma dosyć zan ſam czynić álbo ſtáwić obwinionégo/ álbo gdźieby vćiekł/ przyſiądz że nie był v niego/ gdy o ſpráwiedliwość był requirowan.

Pozwu kłádźienie ná káżdégo z nich ma bydź tákié. Ktoby ośiádły był w onym Woiewodztwie/ gdźie ſtánowiſko będą mieć Zołniérze/ y gdźie ſie krzywdá ſtánie/ tedy ná máietnośći ma bydź pozew kłádźion: gdźie nie/ tedy w Goſpodźie álbo Legiérze pozwánégo.

Poſtępek tákże práwny ma ſie śćiągáć ná dobrá nieruchomé y ruchomé/ ták y ná záſłużoné ich pieniądze/ któréby z nich ktory miał v Piſárzá w ſkárbie/ które in talibus caſibus mogą bydź od vkrzywdzonégo áreſztowáné/ á Piſarz ma áreſzt przyiąć y z nich vkrzywdzonému zá ſłuſznym y práwnym pokazániem krzywdy álbo ſzkody ma dosyć vczynić/ zoſtáwuiąc we wſzytkim Conſtitucyą Krákowſką ná Koronácyiéy náſzéy przeſzłéy vczynioną.

A żeby wiec té pozwy nie vczyniły trudnośći iákiey/ gdy do ruſzenia Zołniérzóm do potrzeby iákiey/ zá roſkazániem Hetmáńſkim/ álbo komuby to od niego zlécono było przydźie/ y nie wymawiáli ſie Zołnierze zruſzenia práwem y pozwámi/ tedy poſtánawiamy/ że

my że choćby który pod trwogę y ruszenié był wzdan / á potym ná wtórym y dálszym Roku po odpráwieniu potrzeby pokazał listem Hetmáńskim / iż ná ten czás był ná posłudze Rzeczypospolitéy y nászéy / ma zátym od wzdánia bydź wolnym / á iednák záraz ná pozew odpowiedáć.

DISCIPLINA MILITARIS.

Zyg. III. w Wár. 1591. folio 13.

9. Opátruiąc porządek y disciplinę Zołnierską / wáruiemy y postánawiamy. Naprzód / áby Rotmistrze ludźie osiedli / szláchćicy / w spráwách Rycérskich dobrze ćwi-czeni / ná obronę potoczną z quárty postánowioną / że wszytkich Woiewództw iednáko y równo przyimowáni byli / ileby z quárty pieniedzy dostawáło: żadnému więcéy nád sto koni nie dáiąc.

Porucżniki y towárzyszé z tych / z których sámi bedą Ziem y Woiewództw godné y sposobné do rzeczy Rycérskich / ile ich sposobnych dostáć mogą / żeby przyimowáli / sámi obecnie mieszkáiąc przy Rótách swych.

A ieśliby któremu z nich / dla gwaltownéy potrzeby swéy odiácháć przyszło / áby to z wiádomośćią Hetmáná Koronnégo / á w niebytnośći iego Polnégo było. A iáko nay-predzéy / powinien bedźie się do róty zásię stáwić / ták iákoby powinnośći swéy nie omie-szkiwał. Co wszytko ma bydź pod powinnym dozorem Hetmáńskim.

A Pisarz Polny / który ie popisowáć y munstrowáć bedźie / przysięgły ma bydź.

Jednák żaden Senator áni Stárostá sądowy / Rót tákowych mieć nie może / dla powinnośći vrzedów swych wykonywánia. A więcéy Zołnierzów nie ma bydź przyimo-wano / iedno tyle / ile téy quárty ná zapláte przez cáły Rók stawáć bedźie.

A gdźieby álbo offensiuum bellum záczą́ć nam przyszło / álbo niebespieczeństwo iákié ná Rzeczpospolitą było przez nas vpátrowáné / y potrzebá było ludźie służebné przyimowáć / nie mamy tego czynić przez proponowánia ná séymiki / y pozwolenia ná séy-mie wszech stanów: lecz do gaszenia naglégo iákiégo / gdyby czego Boże vchoway przy-pádło / niebespieczeństwá / powinni bedźiemy z dokłádem P.P. Rad którychbyśmy ná predce dosiądź mogli / zábiegáć niebespieczeństwu wedle powinnośći nászéy.

A ten Zołnierz quárćiány lećie ma stać obozem polem / zá włośćiámi w grunćiéch nászych / ná tákim mieyscu / iákié nasłusznieysze y napotrzebnieysze Hetmánowi nászému bedźie się zdáło. Jednák w bliskich włośćiách żywność według tárgu zá gotowé pienią-dze kupowáć / y sobie odwoźić kosztem swym ma. Tákże źimie Hetman léże wszytkim ma rozdawáć wedle zdánia swego / w dobrách tylko nászych.

Przychyláiąc się do praw dawnych y státutów o tym nápisánych / postánawiamy áby szkód / krzywd / gwałtów / áni bezpráwia osobie którégokolwiek stanu / ták w ćiągnie-niu / śćiągániu / iáko y w stánowiskách / żaden z nich czynić nie śmiał.

Podwód / stáciy / y żywnośći / ták z poddánych nászych / iáko y Duchownych / y świet-ckich / wyćiągáć áby się żaden nie ważył / ále wszytkę żywność zá pieniądze według tárgu kupowáć máią: pod winą czternaśćia grzywien przy káżdéy krzywdźie / & refusione da-mnorum per actorem taxandorum, in ciuili excessu. A in excessu criminali przez He-tmána podlug stárych praw y zwyczáiów / z Rotmistrzámi y z Porucznikámi / których mo-że dosiąc / zásádźiwszy láwicę zwykłym obyczáiem / sądzeni y karáni / álbo ná séym od strony pozywáni bydź máią.

Towárzyszé / y ich pácholikowie / Rotmistrzów swych regimentowi podlédz y posłu-szni bydź powinni. A wszyscy wobec Zołniérze Hetmánowi / y iego Porucznikowi według ártykułów iego woiennych / przezeń publikowánych / od którégo álbo vrzedu iego / ma bydź spráwiedliwość káżdému czyniona in instanti peremptoriè.

Tákże ieśliby Rotmistrz z towárzyszá y z iego pácholiká spráwiedliwośći / o którąby vrzedownie był requirowan / nie vczynił: tedy Rotmistrz ex officio ná Trybunał pozwá-ny / peremptoriè inter causas ex officio respondere, & in illo termino de suo satisfa-cere bedźie powinien. Ná których támże dálszy postepek / y ieśliby ex temeraria satisfacti-one przyszło / áż ad pœnam bannitionis ma bydź przewodzon / remotis omnibus dilationi-bus:

bus: Excepto, gdźieby Roty rußono przećiwko nieprzyiaćielowi Koronnému: iednák po odpráwie potrzeby w ßeść Niedźiel tóż powinien.

A in contumaciam tym ſpoſobem ma bydź poſtąpiono: in termino primo abſens ma bydź condemnatus, á poſt terminum ſatisfactionis záraz ad pœnam bannitionis ma bydź pozwány/ króey exequutią Stároſtowie ſub amiſſione Capitaneatus, ad inſtigationem partis læſæ, czynić będą powinni. A tákowégo proceſſu condemnati ináczéy tylko ſola ignorantia znośić będą mogli ná Trybunale/álbo w Grodźiéch zá odeſłániem do exequucyiéy. Iednák poſt iuramentũ ſatisfactią wedle ſkazánia Trybunálſkieg támże vczynić ma/ ſub pœna bannitionis in inſtanti decernenda. A kłádźienie pozwu ma bydź álbo in bonis, álbo w ſtánowiſku ie°/ ták żeby pozwánému do wiádomośći mogło przyść: ktorégo pozwu położenia/ w Grodźie włáſnym onégo ſtánowiſká/ álbo dóbr/ ma bydź vczyniona záraz relácia/ á termin we cztéry Niedźiele od położenia pozwu przefigowan.

To też oſobliwie wáruiąc/ áby ták Hetmáni/ iáko y Rotmiſtrze/ tákże y towárzyſtwo ich/ ná żadné ſwé y przyiaćiół ſwych priwatné potrzeby/ſéymiki/ álbo ziázdy Zołniérzów tych/nie ważyli ſie vżywáć znácznym iákim pocztem/ſub pœna bannitionis.

Tákiéyże pęnie podlégáć máią/ ktorzyby ſie ważyli léże mieć álbo ſtánowiſká/ ták w Duchownych iáko y świeckich máietnośćiách/oprócz ćiągnienia/ktorę porządkiem ſwoy/ bez czynienia ßkody/ bez bránia ſtácyy y podwód/ záchowáć ſie máią/ ſub pœna eadem vt ſuprà.

A w tym ſądzeniu Zołniérzów modo vt ſuprà, z Rotmiſtrzámi y Porucżniki/ by też y ná gárdle/ według przewinienia/ktoryby był ſkaran/ to nie ma bydź przywodzono in diſquiſitionem żadną. Iednák gdyby był abſens: ná pocżćiwośći ináczéy karan żaden bydź nie może/ iedno ná ſéymie przez nas z P.P. Rádámi.

A ná té Zołniérze/ gdyż ſą zaſłoną y ſcżytem nieprzyiaćielá koronnégo/ będźiem mieć baczenie wedle zdánia náßégo/ máiąc wzgląd zá záleceniém Hetmánſkim.

Poprá wá téyże Conſtitucyiéy. Articulo:

Obrona z qvarty.

10. Zołniérz quárćiány/ ktory ma ſie we wßytkim záchowáć wedle Conſtitucyiéy Anni 1591. wedle ktoréy Zołniérzá tám mieć chcemy: do ktoréy to przykładamy/ áby Rotmiſtrze z towárzyßámy przyśięgę vczynili/ że nam wiáry y poddánſtwá ſtátecznie dotrzymáią/do żadnych priwatnych potrzeb/y do żadnych tumultów wnętrznych mießáć ſie nie máią. *Zyg. III. w VVár. 1591. folio 9.*

Ktory żołniérz wedle téyże Conſtituciiéy źimie w dobrách náßych królewſkich nayblizéy vkráiny źimowáć ma/ ták żeby krzywd żadnych nie czynił. Czego obecnie przeſtrzégáć ma Hetman Polny/ nie deroguiąc tym nic iednák władzéy Hetmáná Koronnégo. A ná przyßłé láto záraz ma bydź w obóz wpráwion.

Żywność płáćić w miáſteczkách y dobrách náßych będą podług vſtáwy/ ktorąſmy tu zá podpiſem náßym/y pieczęćią koronną dáli. A gdy máią iść do obozu/ pieniądze ná dwie czwierći látá dáné im będą przez ręce Rotmiſtrzowſkié. A Rotmiſtrze máią tego doyźrzéć/ iákoby ſie káżdy towárzyß iego opátrzył doſtátecznie do obozu y żywnośćią/ wedle artykułów záchowáć ſie máią.

Rotmiſtrze obecnie záwße bydź przy Rotách/ y nie zieżdżáć okrom pozwolenia Hetmánſkiégo liſtownégo/ ſub pœna infamiæ, á niemáią ćiągnąć roty przez Korone ſkupiwßy ſie/ ále káżdy towárzyß ma iść oſobno/ iáko priuatus do popiſu/ ſub pœna centum marcarum, o ktorą vkrzywdzonému wolno czynić ná Trybunał.

Czynić ſpráwiedliwość z żołniérzá vkrzywdzonym powinien Hetman/ z tym iednák dokłádem/ áby vkrzywdzonému wolno było Rotmiſtrzá pozwáć do Trybunału/ wedle téyże Conſtituciiéy/ ieſliby ſie niechćiał vkrzywdzony dekretem Hetmánſkim contentowáć/ záchowuiąc ſie we wßem wedle téyże Conſtytuciiéy.

Declarátia Conſtituciiéy De diſciplina militari.

Zyg. III. támże fo 10.

11. AZeby prętextem vchwały téy Conſtituciiéy przerzeczonéy Anni 1591. około ſądzenia żołniérzów przez Hetmáná/ z Rotmiſtrzámi y Porucznikámi occáſia nie vrosłá do enerwáciiéy kárnośći żołniérſkiéy/ która iáko we wßytkich pánſtwách/ y R. P. rządnych/ ták y w téy náßéy bywáłá/ y ma bydź pilnie záchowána. Tedy declárujemy: iż przesłuchawßy zdánia ták Rotmiſtrzów iáko y towárzyßów/ wolno bedźie wedle ſumnienia Hetmánowi/ ták iáko bedźie rozumiał bydź nawiecéy wedle Bogá/ y ex diſciplina militari, służebné ſwowolné/ y wyſtepné przećiwko powinnośći rycérzkiéy karáć.

Gdźieby też co nagłego było/ coby kléſke/ ábo ßkode iáką woyſká R. P. ábo omießkánié y opuſczenié pogody do vczynienia posługi zá ſobą poćiągnąć mogło/ y bez námów wßelákich Rotmiſtrzowſkich y Porucznicżych/ może winnégo ſkáráć/ ták iáko to bywáło przedtym záwżdy w Woyſkách narodów tych/ á tym wiecéy y pilniéy pod ten czás ma bydź záchowano.

A tych którzy w dodźierżeniu nam wiáry y posłußenſtwá/ tákże w dodźierżeniu y w obronie panſtw náßych/ pod te niebytnośc náße/ checi y służby znáczné bedą nam pokázowáć/ iáko ná baczeniu im wietßym bedźie miał/ ták nam wedle powinnośći zálecáć powinien bedźie. Wáruiąc w tych wßytkich ártykułách cáłość y ważność conſtituciiéy wyßéy miánowánéy/ y wcále ią záchowuiąc. A tákże wáruiąc/ y wcále záchowuiąc cautyą nam o dodźierżeniu wiáry/ y poddánſtwá od wßech ſtanów vczynioną: która/ iáko ſie wyßéy nápiſáło/ ma bydź od nich poprzyśiężona.

Pewny też poczet ludźi ma bydź ná Dnieprze przyięty/ któryby wodą bronił wrywánia ſie ludźióm ſwowolnie do panſtw ſąśiedzkich/ á tym ma bydź płaca ex publico.

Zywność którą zſtárádawná niktórzy Stároſtowie do Kámienca Podolſkiégo odwoźić powinni/ tóż áby y teraz y nápotym bez odwłók czynili/ nápominamy. Czego ktoryby nie vczynił/ Inſtigator náß ma o to pozwáć/ iáko o inné prowentá ſtołu náßégo. A tá żywność ma bydź oddána do ßáfárzá od nas náznáczonégo/ ták iáko zwyczay był ſtárádawny/ wyiąwßy z tego Oeconomią Sámborſką.

A miáſtu zás Kámiencowi łáſke náße pokázuiąc/ iáko inym wßytkim kupcom koronnym/ ták y onym nie ma bydź broniono/ ieźdźić/ tárgowáć/ y wßelákié hándle odpráwowáć/ ſaluis iuribus aliarum ciuitatum.

Libertátia żołniérzów od Quarty Sámborſkiéy.

Zyg. III. w Wár. 1593. folio 13.

12. ZOłniérze Sámborſkié/ którzy byli o Qwárte Sámborſkiéy y Oryminſkiéy Oeconomiiéy/ y żup Ruſkich zá rok dźiewiećdźieśiąty pozwáni/ zá pozwoleniem ſtanów koronnych wolné czynimy: gdyż przy zapłáćie żołdu ſwego odpuśćili wietßą ſumme R. P. á niż tá Qwártá. Które Oeconomie máią iuż bydź wolné od wßelákich obligáciy/ confędeáciy/ naiázdów/ iákichkolwiek oſób/ ſub pœna peculatus in delinquẽtes extendẽda.

NIZOWCY.

Dla pohámowánia ſwowolenſtwá tych ludźi wyſłáni byli Commiſſarze od Królá Ie° M. Zygmuntá III. w Roku 1589. *A ich władza tylko do drugiégo ſéymu trwáć miáłá:*

Pátrz niżéy w kśiegách śiódmych, w cześći wtóréy, Tit: 2. leg: 13. Zſtrony ludźi.

Porządek zſtrony Nizowców y Vkráyny.

Zyg. III. w VVár. 1590 folio 17.

13. NIerząd y ſwowolenſtwo pográniczné/ iż wßytkiégo tego do czego ná ten czás przychodźi/ ieſt przyczyną y zapálem: ácz po czáśie/ ále iednák zá bárzo potrzebną bydź rozumiémy/ áby wżdy ſie kiedy to opátrzyło y obwárowáło/ iákoby tákowa licentia támſie niedźiałá/ y przyßłoby do pokoiu z támtémi nieprzyiaćioły/ nie tárgał ſie znowu.

Naprzód

Naprzód tedy vchwałą séymu tego / zá wßech stanów zezwoleniem / około tych ludźi/ którzy sie ná Niżie y zá Porohy báwią postánawiamy: áby Hetman Koronny sam przez się ábo kogo innégo / niżliby woysko ztámtych mieysc y tám tego vgránicza było zwiedźioné/ mieyscá té ná których ći ludźie przemießkiwáią ták opátrzył/ żeby tám ná nich ludźie pod posłußenstwem będącé / bądź z tychże tám sámych ludźi / bądź z inßych iákich zostáwił/dawßy im przełożonégo człowieká ßláchetckiégo narodu/ośiádłégo: tákże Rotmistrze ábo Setniki ßláchćice.

Ci wßyscy Przełożeni ábo stárßy y Setnicy/ á ná koniec y páchołek kożdy/ żeby przysięge czynili nam/ y Rzeczypospolitéy/ tego mianowićie dokłádáiąc: że imo wolą Hetmáńską/ ábo komuby to Hetman poruczył/ niemáią nigdy gránic Koronnych przechodźić/ áni wodą áni źiemią: á pogotowiu w Páństwá sąsiedzkié wtárgáć ábo woiowáć ich: Kupców y ludźi żadnych/ którzyby kiedy tám témi mieyscy ßli/ nie zábierać/ áni im/ áni máietnośćióm ich żadnégo gwałtu czynić: nikogo do towárzystwá swégo nád wolą stárßégo ábo przełożonégo: á stárßy ábo przełożony nád Hetmáńską wolą nie przyymowáć/ y ma ich bydź záwżdy reiestr v Hetmáná.

A kiedyby który z służby zßedł/ á inßy ná to mieysce był przyiet/ ma o tym stárßy záwżdy dáć znáć do Hetmáná/ áby pewną o nich y imionách ich miał wiádomość.

Przesądzonych/ ábo ná gárdło y ná poczćiwość skazánych / áby tám nie przyymowano: żywnośći/ prochu/ y inych potrzeb/ w Miásteczkách áby nie przedawano/ á náko niec áni pusczono do Miásteczek żadnégo / iedno któryby miał od stárßégo ábo Setniká świádectwo/ że zá wolą iego odßedł/ y wßytko coby iedno do porządku y do záchowánia spráwy dobréy y disciplinam miedzy nimi należáło/ w moc Hetmánowi dáiemy.

A izby też po Miástách/ Miásteczkách y Wśiách ták náßych/ iáko y poddánych náßych/ to swowoleństwo nie náydowáło sie y nie mnożyło/tákowy porządek w spráwie téy y tákowé postánowienié czyniemy.

Máią wßyscy á wßyscy Stárostowie y Dźierżáwcy dóbr náßych / tákże Pánowie Xiążetá y Szláchtá/ w Miástách/ y wMiásteczkách/ y we Wśiách náßych/ y własnych swych mieć Vrzedniki przysiegłé/ Burmistrze/ Wóyty/ y Wáttámany/ tákową przysięgą/ że máią wßeláką mieć pieczą ná to/ ile nawięcéy z nich może bydź/ bronić tego/ iákoby z onégo Miástá ábo Miásteczká y Wśi/nie chodźił nikt ná Niz/nie chodźił w pole ná zdobycz/ á po gotowiu/ zá gránice do Panstw sąsiednich.

Ktoby też zkąd inąd z zdobyczą iáką tám przyßedł / że tákowégo ábo tákowé/ imáć y káráć máią: á iesliby im zdołáć nie mogli/ Pánu swému ábo Stárośćie / á w niebytnośći Vrzednikowi iego o tym oznaymić: tákże prochów/ sáletr/ broni / żywnośći nikomu/iedno ktoby świádectwo miał od stárßégo swégo/ ábo setniká/ żeby nie przedawano/ zdobyczy żadnych nie kupowano.

Zá tákową przysięgą/ té wysßéy wspomniáné Vrzedy / Burmistrzowie/ Wóytowie/Wáttámani/máią tych wßytkich rzeczy z wielką pilnośćią przestrzégáć/ y nie dopuscząć swowolnikóm żadnym przebywáć y przemießkiwáć/ ábo składy iákié mieć v siebie.

A którzyby w tym niedbáli byli/ y mimo przysięge vczynioną nie czynili powinnośćióm swym dosyć/ tákowych Stárostowie/ y ich Pánowie/ przez sie ábo przez Vrzedniki swé/ máią ná gárdle káráć. Tákże też y swowolniki którzyby sie náydowáli w dobrách ich/ máią tymże sposobem ná gárdle káráć.

Sámi też Stárostowie ábo Pánowie/ Xiążetá y Szláchtá/ którzyby sie ważyli w pole chodźić imo wolą Hetmáńską: á pogotowiu Páństwá sąsiedznié náieżdżáć ábo náchodźić/ y pokóy z nimi wzrußáć/ máią bydź károni / gdźieby sie to ná nich świádectwy y scrutiniis pokazáło/ pœna de guerris: tákże v którychby sie iáka część zdobyczy ábo korzyśći swowolnie w Páństwách sąsiednich wźiętéy pokazálá / y w máietnośći ich ználázłá / tąż winą karáni bydź máią.

A izby té rzeczy do skutku przychodźiły/ mamy náznáczyć teraz záraz z Séymu dwu Dozorców / których tá będźie powinność/ żeby w swéy káżdy częśći vgránicza/ iáko im Hetman Koronny ábo zá zléceniém iego Polny náznáczy / doglądał y pilnował tego/

 iákoby

iákoby ſie we wſzem temu poſtánowieniu doſyć dźiáło / y żadne ſwowolenſtwo tám ſie nie wſczynáło.

Ci Dozorcy z ſtrony Nizowych/żołnierzów gdyby ſie co pokazáło/ Hetmánowi máią dáć znáć/ v którego oni iáko żołnierze w mocy bydź máią / y ten z zwierzchności ſwéy/ karáć ie ma podług wyſtępku.

Z ſtrony záśie tych/ którzy po Miáſteczkách y Miáſtách ábo po Wśiách mieſzkáią y chowáią ſie/ gdyby ſie co z nich pokazáło tákiego/ máią Pánów ich záraz requirowáć/ o ánimaduerſią z nich: którzy bez wymówek wſzelákich máią tákowé wſzytkié/ ſpoſobem wyſzéy opiſány/ ták plebeios iáko Szláchćice nie ośiádłé/ktorzyby w ich máietnośćiách ſie báwili/ ábo ná ſłużbie ich byli/ karáć. A ktoby z Pánów/ Xiążąt/ Stároſt/ Dźierżawiec/ y Szláchty/ był w tym vczynieniu ſpráwiedliwośći niedbáły / ábo ſie ſam czego przećiw Conſtituciiey téy ważył/ tákowému dozorcá ábo dozorcowie máią dáć Rok ná Trybunale ad inſtantiam Inſtigatoris zá ich delácyą we cztéry niedźiele/ od położenia pozwu/ á máią ci dozorcy ták pozew iáko y probácié / wypiſawſzy wſzytko doſtáteczniè/ odeſłáć do Inſtigatorá/ który ná Trybunale przez Deputaty záraz ná początku Trybunału ma bydź náznáczony / Rok zá pierwſzym pozwem ma bydź záwity / y żadna mu dylácya iśdź niema/ okróm vere infirmitatis do dwu niedźiel zwykłym ſpoſobem.

Márſzałek Trybunálſki doyźrzéć ma/ áby záraz extra regeſtrum tákowé Cauzy były odpráwowáné y żadna nie wypełzłá.

W wątpliwych rzeczách / ma bydź dawano ná ſcrutinium, któré ſąd Trybunálſki Vrzędowi Stárośćiemu pod którego iuriſdicyią bedźie obwiniony / á przećiw Stároſćie viciniori Capitaneo zlecáć ma.

Dogládáć máią tych ſcrutinia dozorce/ y ſwé też świádki ábo z ſtrony ſwéy ſcrutinia wypráwowáć. Ani ná Trybunale/ áni v Dworu/ áni v żadnégo ſądu niemáią nic bráć od tákowych Akciy z ſtrony Rzeczypoſp: gdyż to ieſt publicum negotium.

Ná poſyłánie do Trybunału z témi rzeczámi/coby dozorce wydáli to z ſkárbu náſzégo ma im bydź według reieſtru ich przez Podſkárbiégo koronnégo / záraz gdy requiſitus o to bedźie / wrócono.

Sądzenie tákowych ſpraw iśdź ma tym ſpoſobem/ gdźieby ſie z ſcrutinium pokazáłá czyiá winność/ ma bydź ad pœnas de guerris ſkazan: á Stároſtá y ná ſtrácenie Stároſtwá/ ieſliby wątpliwość y perplexitas byłá odwód. Gdźieby też z ſcrutinium pokazáłá ſie iáſna niewinność obwinionégo / y był wolny od ſpráwy bez przyśiegi vczyniony / ma zá tym ná delatora pœna według Conſtituciiey o tym vczynionych bydź ſkazána.

O niekaránie poddánych gdźieby kto był pozwan/á záłożył ſie/że niewiedźiał o tym/ że nie było obwinionégo ná gruncie iego/gdy go wiádomość napierwſza o wykroczeniu iego doſzłá/ że niedał przyczyny do vćieczenia/ y żadna w tym conniuentia z niego ſie nie ſtáłá / w tákowéy mierze bez ſcrutinium przyśięgá mu ſkazána bydź ma.

Dozorcy máią mieć zá ſalarium po trzech ſet złotych ná rok / ztąd zkąd y Nizowcy zapłátę ſwą: á máią bydź ſzláchćicy y ośiedli.

Która Conſtitucya ninieyſza ma zá vſpokoieniem/ z Céſárzem Tureckim czáſy wiecznémi nienáruſzenie trwáć.

A co ſie dotycze woyny teráznieyſzéy / ma Hetman vżyć ludźi támtych Nizowych y Dónſkich/ ile ich iedno bydź może do potrzeby Rzeczypoſpolitéy/iáko nalepiéy bedźie rozumiał: którym żołd przez te woyne iśdź ma od Prowizorów: á ná potomny czás / iáko z ſtany wſzyſtkimi námówiemy y poſtánowiemy. Tego też dokládáiąc/ żeby ludźie ci / y teraz/ y nápotym/ páchołków od woyſká/ y ſług niczyich nieprzyimowáli.

O tychże Nizowcách.

Zyg. III. w Wár. 1593. folio 11.

14. Nizowcy/ y inſzy wſzyſcy ludźie/ którzyby ſwowolnie kupili ſie naiázdy iákié czyniąc ábo gwałty/ y tákże gránice panſtw náſzych chćieliby ſwowolnie przechodźić/ máią bydź miáni zá hoſtes patriæ & perduelles, y záraz bez wſzelákiégo práwnégo poſtępku/ ludźie służebni vkráinni z Qwárty wedle potrzeby bedą mogli bydź przećiw nim ruſzeni y poſłá-

y postáni/ y tákże káżdému wolno będźie domów y máietnośći swych od nich bronić.

A o głowy któreby z nich w tym bronieniu poległy / áni szláchćiców tych / którychby domy ábo máietnośći były náiecháne / áni tych którzyby im pomoc dawáli / práwem żaden/ tákże áni o szkody pociągáć będźie mógł.

A iż pod te wszytkie przeszłe czásy / ćiż ludźie swowolni náieżdżáli ná máietnośći pewnych osób/ y ná dobrá násze / y tám są v niektórych pobići / tedy te wszytkie osoby z przyiaćioły y pomocniki ich/ od których są pogromieni/ vchwałą seymu ninieyszego/ zá zezwoleniem wszech stanów oboygá narodu/ od wszelákich práwnych impeticiy/ któreby komukolwiek o to/ od kogokolwiek żądawáne bydź mogły/ czynimy.

O Kozákách y ludźiách swowolnych.

15. Iż vkráinną swawola Kozácka im dáley tym bárźiey sie z szkodą R. P. szerzy: Przetoż Constitucyą anni 1593. w którey ći swowolni zá perduelles & hostes patriæ są poczytáni/ in exequutionem przywodząc/ Hetmánowi woyská naszego te swowolniki ad internetionem wyniscżyć poruczylismy.

Zyg. III. támże 1596 folio 8.

Dániny Zelech y Mirową y Boryspolu/ y gruntów ktemu należących podnośimy. A te grunty stołowi naszemu przywracamy.

A dla záhámowánia nápotym tey swowoli potrzebną Constitucyą anni 1590. in suo robore zostáwuiemy/ wedle którey Hetman nász/ y obywátele támtych kráiow/ z których ći swowolni ludźie wychadzáli/ záchowáć sie máią.

PRAWA WOIENNE ZNIESIONE.
Tytuł VI.

Deputáći do rády woienney.

Zág. III. w Wár. 1590. Const. 5.

Práwo. I.

Wiele ná tym y Rzeczypospolitey/ y spráwam iey należeć rozumiemy/ áby według Constituciey ná Królá Jego M. niegdy Henryká Elekciiey postánowioney/ obecnie niektórzy z Pánów Rad/ według náznáczenia ná Seymie vczynionego/ przy nas mieszkáli.

Czego iesli kiedy/ tedy teraz/ pod ták wielką y niebespieczną z możnym nieprzyiaćielem woynę/ bárzo pewnie iest potrzebá. Bo wiele pod czás woyny zwykło przypadáć/ wiele przychodźić od Hetmáná/ y z inych mieysc / ná co prędkiey resoluciiey/ prędkiey rády/ y prędkiego iey wykonánia ábo skutku potrzebá. A nie iedno z Pánów Rad: ále/ áby nie wlókły sie długiemi deliberácyámi y odkłádámi/ rzeczy y spráwy żadne/ w których resolute pod táki czás trzebá postępowáć: y od stanu Rycerskiego tákowiż Deputáći bárzo potrzebni sie nam bydź zdádzą.

A ták/ iáko iuż tu są miánowáni ná tym Seymie/ y Pánowie Rády którzy przy nas bydź máią / y Deputáći z kołá Poselskiego/ oboiego narodu/ ták / że wszytkiemi ná tym Seymie zgromádzonémi stany / moc zupełną/ tym to PP. Rádóm y Deputatóm od kołá Rycerskiego / do mieszkánia przy nas obecnego náznáczonym/ authoritate Conuentus dáiemy/ o wszytkich rzeczách / do woyny tylko Tureckiey / y pokoiu gdźieby záwrzeć go przyszło/ należących: y zgołá o wszytkich spráwách/ bespieczenstwo Rzeczypospolitey od postronnych nieprzyiaćioł záchodzących/ y z iákieyżkolwiek miáry ná nie gwałtownie przypádáiących/ z námi pospołu obmyslawáć/ rádźić/ Ruszenie pospolite/ ná tim Seymye postánowione/ y to coby potrzebá Rzeczypospolitey niosłá/ vchoway Boże gwałtu ná Rzeczpospolitą/ do skutku przywieźdź/ tráktaty záczynáć y konczyć: bez wnoszenia iednák seruitutem y niewoley ná Korone y Wielkie Xiestwo Litewskie: y stánowić wszytko ku dobremu y bespiecznému pospolitému: okróm sądów Dworskich/ do których ći co nie są Senatormi/ należeć nie máią: y stánowienia praw iákich nowych ábo dawnych wzruszánia: y nowégo iákiego podatku decernowánia: y obrócenia belli offensiui, y zá gránice záchodzącey / ná inszą stronę niż ná Pogány/ to iest/ Turki y Tátáry: do czego/ gdźieby sie potrzebá vkazálá/ nowy Seym ma bydź złożony.

Do którego mießkánia przy nas/ z Pánów Rad/ té miánowicie náznáczamy: z Xie-żéy Biskupów/ tego naprzód/ w którego Dioecezijéy z Dworem náßym bedziemy/ á do tego Xiedzá Biskupá Przemyslskiégo Podkánclérzégo Koronnégo: z Swietckich/ Wielmożnych: Mikoláiá Firleiá z Dąbrowice/ Woiewode Krákowskiégo: Janá Kißke z Ciechánowcá/ Páná Wilenskiégo: Janá Hlebowiczá ná Dąbrownie/ Woiewode Trockiégo. Mikoláiá Zebrzydowskiégo/ Woiewode Lubelskiégo. Stánisláwá Rádzimińskiégo/ Podláskiégo/ Stánisláwá Gostomskiégo z Leżenic/ Ráwskiégo Woiewody. Janá Leśniowolskiégo z Obór/ Czérskiégo. Marciná Leśniowolskiégo z tychże Obór/ Podláskiégo. Andrzeiá Meczyńskiégo Wieluńskiégo: Stánisláwá Mińskiégo Zakroczymskiégo Kásztelany: Andrzeiá Opalińskiégo/ ze Bniná/ Márßałká Koronnégo. Lwá Sápiehe/ Kánclérzá. Gábryelá Woyne/ Podkánclérzégo. Dymitrá Hálec-kiégo/ Podskárbiégo Ziemskiégo Wielk: Xięstwá Litewskiégo. Stánisláwá Przyiem-skiégo/ Márßałká nádwornégo Polskiégo.

A mimo té/ ktoryby iednokolwiek z Pánów Rad do Dworu náßég przyiáchał/ też moc y władzą we wßytkich tych wyßéy opisánych rzeczách ma mieć/ iáko który z deputatów. A niebytność kilku ich/ byle z Pánów Rad przynamniéy ßeść ich było/ nie ma nic ßkodźić álbo przekázáć/ do odpráwowánia wyßéy pomienionych Rzeczypospo: spraw. Z kołá zásie Poselskiég/ ći miánowicie są deputowáni: Hieronym Gostomski z Leżenic Kásztelan Nakielski. Stánisław Cikowski z Woysłáwic/ Krákowski. Kilian Drohoiowski/ Przemyski. Páwel Orzechowski/ Chełmski/ Podkomorzowie. Sebástian Lubomirski/ Sądecki y Dobczycki/ Stánisław Gárwáski/ Gostyński/ Stárostowie. Jan Herbort z Fulstyná/ Chorąży Lwowski. Jan Płázá ze Mßtyczowa. Mikołay Oleßnicki. Wálenty Czerski. A z Xięstwá Wielkiégo Litewskiégo: z kołá Poselskiégo/ Jan Pac/ Cziwon Wilenski. Hrehori Mássálski/ Podkomorzy Grodzinski/ Andrzéy Ciechánowiecki/ y Abram Mieleßko/ których tákże kilku niebytność/ byle ich też ßeść przynamniéy było/ nie ma wádźić do odpráwowánia tych spraw.

A z Rycérstwá ták przysięgáć máią: Ja N. przysięgam/ że w tym wßytkim/ co stany wßytkie Koronné/ y Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo/ vchwałą pospolitą/ ná mie ná seymie blisko przeßłym Wárßáwskim włożyli/ wedle opisánia ßerßégo w tejże vchwale wyrázonégo/ ták we wßytkim/ iáko w częśći/ wiernie y státecznie záchowáć sie bede: y Naiáśnieyßému Królowi y Pánu/ Pánu Zygmuntowi trzeciemu/ z łáski Bożéy Królowi Polskiému/ y Wielkiému Xiążeciu Litewskiému/ z drugimi Collegámi memi/ o obronie/ y wßytkich rzeczách innych do woyny Tureckiéy/ tákże bespieczeństwá Koronnégo należących/ wiernie y státecznie rádźić/ y táiemnice chowáć bede: nikomu/ áni pismem/ áni vstnie/ áni przez żadné podobieństwo ich nie obiáwiáć: y ták sie w nich záchowam/ iáko dálßa powinność mnie zlécona/ y práwo pospolité potrzebowáć bedźie. Ták mi Boże pomoż.

Assecuratiá z strony pieniędzy ná teráźnieyßą potrzebę Rzeczypospolitéy nábytych.

Zyg. III. 1590. Const. folio 7.

2. Zábiegáiąc niebespieczeństwam tym/ które teraz ná Rzeczpospolitą wßytkie/ y gwałtownieyßé niż kiedy przed tym/ przyßły/ zá wypowiedzeniem nam stárégo przymierza przez Césárzá Tureckiégo: á bacząc że do zebránia woyská tákiégo/ któreby sie z ták możnym nieprzyiácielem zetrzéć mogło/ potrzebá prędkiéy á niemáłéy summy pieniędzy/ zá któreby sie ludźie przyimowáć/ y inßé potrzeby do tákiéy woyny należące opatrowáć mogły: dáiemy zupełną moc Pánóm Prowizorom/ niżéy od stanów Koronnych/ ták z Rad iáko z Posłow oboygá narodu/ vigore Conuentus miánowánym/ y do Pánów Podskárbiów przysádzonym/ áby oni/ ná wiáre y Credyt Rzeczypospolitéy wßytkiéy dostawáli pieniędzy: z strony Korony/ do dźiesiąći kroć stá tysiecy złotych.

A z strony Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo/ piąći kroć stá tysiecy złotych. Będą tedy mieli ći Pánowie Prowizorowie deputowáni/ z Pány Podskárbiémi oboiémi/ facultatem w dostawániu pieniędzy/ ná té wyßéy pomienioné summy czynić wßeláki@ contrákty

tráktty/ że wszelákiemi osobámi/ tákiemi iedno condycyámi będą rozumieli / ex re Reipu: & præsentis tēporis necessitate, vchyláiąc w tym ná ten czás státutów y Constitucyiey/ de non obligandis & onerandis bonis mensæ nostræ Regiæ: saluo tamen iure possessorum.

Wszákże státuty dawné / y teráznieyszégo Séymu o ziemi Sedomirskiéy / tákże o Wielkich Rządźiéch/ á miánowićie Cłách/ Żupách/ Sámborze / y Æconomiách wszyst-kich: które nie mogą być zostáwioné y záwiedzioné/ w mocy zostáwuiąc. Funtczole iednák wolno będźie obligowáć. A tóż sie ma rozumieć o Wielkim Xiestwie Litew:

A obligácyé dóbr nászych teráznieyszé ták obiáśniamy: Iż ieśliby kto z Stárostów y y Dźierżawców dóbr nászych w stárych summách/ ábo ad rationem quingentorum millium obligowánych/ ná té dobrá co summy włożył ábo przyczynił ná te potrzebę Rzeczy-pospolitéy teráznieyszą/ áby do tąd/ dokądby tá summá nowa im zápłácona nie byłá/ te to dobrá z iego ręku y potomków iego nie wychodźiły/ z dyminucyą iednák stárych summ/ wedle declárácyiéy teraz ná Koronácyiéy nászéy vczynionéy.

A ieśliby też kto ná dobrá wolné / to iest/ żadną summą nie onerowáné/ dał summe iáką pieniedzy/ áby to ći Prowizorowie z Contribucyy pospolitych Polskich w Koronie: Litewscy / w Wielkim Xięstwie Litewskim / popłáćić byli powinni: do którégo niezápłácenia/ ći którzy eo nomine ad fidem publicam, ná té to wolné dobrá pieniedzy dádzą/ tész Dźierżáwy y Stárostwá dźierżeć będą/ salua persolutione, stáréy quárty / y tákowéyże nowéy ná tym séymie pozwolonéy.

Które contráktty y obligácye przez nie czynioné/ de communi consilio máią wydawáć/ z podpisem rąk swych y pieczęćią Koronną/ tákże Wielkiego Xięstwá Litewskiego. Tákiż Pieczętarze/ którzyby ná ten czás przy Dworze nászym byli/ będą powinni contráktty té rękámi ich podpisáné pieczętowáć / y w osobny Reiestr wpisowáć. Tego tylko przestrzegáiąc/ áby sie summy przerzeczoné nie przebiráły. A my vigore Conuentus, ex cō-sensu omnium ordinum, to wáruiemy: że cokolwiek y tákokolwiek oni w tych rzeczách z kim postánowią/ to ma być cále y nie náruszenié trzymano / y będźie záwsze powinna to Rzeczposp: strzymáć y wypełnić/ semotis omnibus diffugiis & interpretationibus in contrarium.

Té tedy pieniądze wszytkié/ którychby tákim sposobem sie dostáło: y iné którychby ábo postronni pánowie y miástá: ábo feudales Principes: ábo miástá Koronné/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ bądź ktokolwiek iny/ bądź nomine subsidiorum postąpili/ bądź ad fidem publicam, ábo ná kleynoty pożyczyli/ tákże y té/ które z Contrybucyiéy/ y inych obyczáiów rátowánia Rzeczypospo: ná tym Séymie vchwalonych/ przychodźić będą/ które wszytkié máią być do nich odnoszoné/ máią ći to Pánowie Podskárbiowie z Prowizory do rąk swych odbieráć/ y oné ninacz inszégo/ iedno ná te potrzebę Turecką/ ták ná żołnierze/ iáko y ná iné wszytkié potrzeby y przypadki do téy woyny należące/ wedle zdánia nászégo/ Rad/ y Deputatów woiennych/ przy Nas ná ten czás będących/ y porozumienia sie z Pánem Hetmánem Koronnym/ tákże Wielk: Xięstwá Litewskiégo/ y oznaymienia tych potrzeb/ od nich obracáć: á nie ná co inégo sub pœna peculatus, hoc est capitis & famæ, & refusione damnorum Reipub: ex priuatis suis facultatibus.

Zwożenié álbo odnoszenié tych pieniedzy / ták dostánych / pożyczánych / y z Contribucyiéy złożonych/ ma być ták z Korony/ iáko z Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo/ do rąk Pánów Podskárbiów y Pánów Prowizorów / którzy przy Królu Jego M. mieszkáć będą.

Z tychże Pánów Prowizorów ma być ieden záwżdy Polski / przy Polskim Hetmánie/ Litewski przy Litewskim/ zá wyćiągnieniem Woysk przećiwko temu nieprzyiaćielowi w kráie Podolskié/ y inné przyległé Koronie/ álbo zá gránice Koronné/ dla odpráwowánia z Pisárzmi Polnémi / przy popisowániu y płáceniu / y opátrowániu potrzeb woiennych / iáko sie wysszéy opisało. Wáruiąc to / iż gdźieby Pan Bóg to niebespieczenstwo tákimkolwiek sposobem vspokoić raczył / á zostáłoby potym co tych pieniedzy Rzeczypospolitéy nád to/ coby sie ná vspokoienié od téy wóyny Tureckiéy wydáło / że tego ninacz

innégo

innégo obracáć y wydawáć nie máią / iedno ná wypłácenié tych długów / ná któreby sie zádłużyło. A coby nád to zbywáło / chowáć to w cále w skárbie pospolitym w Rawie y w Wilnie / do náuki przyszłégo seymu.

To też do tego dokłádáiąc / iż cobykolwiek ku téy gwałtownéy potrzebie wźieli z dochodów tych / które są náznáczoné do stołu nászégo Królewskiégo / y ná tym Séymie okázáné ná oswobodzenié rationes zátrudnionych skárbu nászégo / że to zás ná potrzeby nászé z tych Contrybuciy / y inych przypadków vchwalonych / iáko naprzedzéy do skárbu nászégo wróćic máią : Tákże y té długi / ná które sie supra fidem publicam zádłużą / zá przykłádániém pieniedzy z tych wyszéy pomienionych Contrybuciy tu vchwalonych wypłácáć máią / ile gwałtownieysze Rzeczypospolitéy potrzeby około téy woyny Tureckiéy dopuszczą.

A dla lepszégo y porządnieyszégo tego wszytkiégo obmyslawánia / máią pod ten czás tego niebespieczeństwá / mieszkáć ći Pánowie Prowizorowie y Podskárbiowie przy osobie nászéy / tám gdźie wedle potrzeby Rzeczypospolitéy my bedźiemy / nie oddaláiąc sie od nas dáleko : sex aut septem ab aula absentium niebytnośćią / inych władza niema sie przerywáć.

Tá facultas Pánów Podskárbiów y Prowizorów ma trwáć do blisko przyszłégo séymu / ná którym ante omnia, niż sie Consultácye séymowé pospolité záczną / máią y bedą powinni dostáteczną liczbe vczynić stanóm Rzeczypospolitéy / ze wszystkiégo włódowánia swégo / sub pœna superius scripta, która liczbá iesliby tám niedoszłá z ich przyczyny : álbo niedostáteczníe ták z strony nábyćia y száfunku pieniedzy czyniona byłá / tedy támże zárázem bez pozwu / tanquam in termino peremptorio bez wszelákich dilácyi sądowych / My cum ordinibus Sąd vczyniny / y winy wyszéy opisáné ná nié / authoritate Conuentus, skażemy y extenduiemy. Co sie ma dziáć ad instigationem Posłów Ziemskich / bądź to wszytkich / bądź którégokolwiek z nich.

O szkody też ratione præmissorum zosobná ná Trybunale / peremptoriè ad instantiam tych którzyby ná tymże bliskim Séymie byli ná to z koła Poselskiégo obráni y náznáczeni / respondere y satisfacere bedą powinni. Jednák spólnie wszyscy / nie poiedynkiem : oprócz tego co ma bydź w woysku / który / iáko osobné swé wydatki bedźie miał / ták też osobno / gdźieby liczby nie vczynił / może bydź pozwány. Których to szkód zapłáty / czwarta cześć Aktorowi / á trzy ná skarb Rzeczypospolitéy do Rawy y Wilná nákazáné bydź máią. A stany tego nie odkłádáiąc / támże ná séymie z liczby onych kwitowáć máią / gdy ią dostáteczníe támże vczynią : tego miánowićie dokłádáiąc / co z strony liczby tákowéy y kwitu / dwie cześći stanów vczynią / to / ták ważno bydź ma in hoc solo actu, iákoby od wszytkich vczyniono było. A gdy tákowy kwit Prowizorowie pomienioni mieć bedą / iuż zá tym ni od kogo nie mogą bydź pozywáni áni turbowáni.

Poborców liczbá / ná Séymie przy liczbie Prowizorskiéy bydź ma / zárázem bez pozwu / tákże peremptoriè sub pœna w Vniwersaléch ná nie sancita : którzy tákże przysiegli máią bydź w Grodźiech / in primis querelarum Castrensium w głównym powiećie Woiewództwá swégo / ábo w tym Grodźie / którégo nabliżéy Poborcá residuie.

Miánuiemy tedy Prowizory té : z Rad Koronnych / Ksiedzá Woyćiechá Báránowskiégo / Biskupá Przemyslskiégo / Podkánclerzégo Koronnégo : Mikołáiá Firleiá z Dąbrowice / Krákowskiégo. Janá Hlebowiczá ná Dubrownie / Trockiégo. Stánisłáwá Gostomskiégo z Lezenic / Ráwskiégo. Woiewody. Andrzeiá Opaleńskiégo ze Bniná Márszałká Koronnégo. Lwá Sápiehe / Kánclérzá Wielkiégo Xiestwá Litewskiégo / Podskárbiégo Koronnégo / który ná ten czás bedźie. Podskárbiégo ziemskiégo Wielkiégo Xiestwá Litewskiég Dimitrá Hálecki égo. z Posłów ziemskich / Hieronimá Gostomskiégo z Lezenic / Kásztelaná Nakielskiégo. Stánisłáwá Cikowskiégo z Woysłáwic / Krákowskiégo. Páwłá Orzechowskiégo / Podkomorze. Sebástyaná Lubomirskiégo / Stároste Sądeckiégo y Dobczyckiégo. Janá Płázeze Mstyczowá : á do Woyská przy Hetmánie / Janá Schorcá / Podkomorzégo Málborskiégo. Z Ksiestwá Wiel: Litewskiégo / z Posłów ziemskich / Andrzeiá Ciechánowskiégo / Hrehorá Mássálskiégo / Podkomorzégo

morzego Grodźienſkiego: á do woyſká przy Hetmánie Litewſkim/ Michálá Traczko-
wicá/ Podkomorzego Polockiego.

A ći Prowizorowie/ będą powinni przy nas mießkáć/ y záraz po Wielkiey nocy przy-
śięgę in hanc rotam, vczynić tu w Wárßáwie: Ja N. przyśięgam/ że zá włożeniem ná
mię władze od ſtanów Koronnych/ ná Seymie Wárßáwſkim bliſko przeßłym/ w teyże
władzey wiernie y ſtátecznie śię záchowam/ ták/ iż w nábywániu ſummy dźieśiąći kroć
ſtá tyśięcy złotych (á w Litwie pięćkroć ſtá tyśięcy złotych) weſpół z drugimi/ żadnego
przebránia nie vczynię: á témi pieniądzmi nábytémi/ tákże y drugiémi/ z Contrybuciy
Pogłównych/ Poborowych/ y wßelákich ná tymże Seymie vchwalonych/ do ręku ná-
ßych oddánémi/ ták ßáfowáć y one obrácáć będę/ żeby nie ná inßą potrzebę iedno ná tę z
Pogány/ iáko ieſt w Conſtituciiey opiſano/ y ná to niebeſpieczenſtwo Rzeczypo: były o-
brácáne. Które niebeſpieczenſtwo ieſliby vćichło/ tedy cokolwiekby ich zbywáło/ wiernie
Rzeczypo. dochowam/ y onych indźiey nie obrócę/ iedno kedy wola y zdánie ſtanów Rze-
czypoſpolitey ná Seymie będźie: y tych to pieniędzy ná ſwóy prywatny pożytek nie obró-
cę. A we wßytkich inych powinnośćiách mnie zléconych/ około obrácania tych to pie-
niędzy/ ſpráwiedliwie śię obchodźić będę. Ták mi Pánie Boże pomoż/ y S. Ewánielia.

Opátrzenie Krákowá y Lubowle.

3. KRáków y Lubowlá Zámek/ iż nie dáleko gránice nieprzyiaćielſkiey przyległy/
á wiele ná tych mieyſcách Rzeczypoſpolitey należy/ poſtánawiamy/ áby dla wßelákiego
ich beſpieczenſtwá/ zá wolą náßą y zdániem Hetmáná Koronnego/ były y ludźmi y in-
némi rzeczámi do obrony należącémi/ przez Prowizory/ którzy woienne potrzeby záwiá-
dowáć máią opátrzone/ z tym dokłádem/ áby ná potomne czáſy tym śię práwu ſtárému
o opátrowániu Zamków nie deregowáło.

Zyg. III. 1590. Con. folio 12.

Aſſecurátia Hetmáńſka.

4. Iż iáko w namnieyßey inßey/ ták w tey/ którą mamy przed ſobą przećiwko
Turkóm y Tátárom/ doſyć wielkiey woynie/ śielá rzeczy dźiać śię muśi/ ex vſu & arte
militari, które álbo niepodobáć śię álbo doléc kogo mußą: y wiele Hetmánowi Wielkiemu
Koronnému/ pátrząc ná ſummam rerum, y chcąc nieprzyiaćielowi ßkodźić/ álbo oká-
zye y przedśięwźięćia iego przekáźić/ przychodźi czynić z ßkodą ſwey ſtrony ludźi: tákże téż
y nieprzyiaćielá ile możność dopuśći poprzedzáć/ przeto/ áby więc oglądánie śię ná té rze-
czy/ nie zábawiáło co dźiełá y conſilia iego/ dáiemy mu facultatem belli, intra & extra
fines Regni gerendi & adminiſtrandi, iáko nalepiey będźie rozumiał ex vſu & arte mi-
litari. Wáruiąc mu to zá wßéch ſtanów/ ták Pánów Rad/ iáko y Poſłów Ziemſkich ze-
zwoleniem/ cobykolwiek ex arte militari ſam przez śię/ álbo przez ludźie ná ſłużbie náßey y
Rzeczypoſpolitey będącé/ którym co zlécáć będźie intra & extra Regni fines, vczynił/ ku
opárciu śię potężnośći wßelákiey/ przećiw temu Pogáninowi/ y odięciu mu commodi-
tatem belli, á ku záchowániu w cále y ku ochronie woyſká náßego/ y vżył w tey potrze-
bie y gwałćie Rzeczypoſpolitey/ operam oxtraordinariam czyieykolwiek/ króm gwałtu
vczynienia oſobam ßláchetckiego y Duchownego ſtanu/ to/ że nie ma áni może bydź ni
od kogo przywodzono w iaką diſquizycyą/ álbo trudność/ iemu y potomſtwu iego prá-
wną y inßą iákąkolwiek/ czáſy wiecznémi o to czyniona. Ktemu/ ácz rozumiemy/ że o
wßyſtkich rzeczách ná którychby co należáło/ będźie śię nas z tymi którzy będą przy nas
Pány Rádámi y Deputaty od Rycérſtwá dokładał: iednák/ że czás/ że occázye/ że gwált
nie záwżdy tego dopuſzcza: przeto gdyby do śćierania śię z nieprzyiaćielem/ do dedicyiey
którychkolwiek/ álbo do vmów y tráktatów iákich/ y inßych tákowych rzeczy przychodźiło/
zupełną mu moc w rzeczách nagłych/ y w którychby nie mógł w czás náßego zdánia do-
śiądz/ do wßytkiego co tákowá ſpráwá potrzebuie/ dáiemy/ cále y zupełnie/ coby przezeń
vczyniono w tych rzeczách było/ záchowywáć obiecuiąc. A tákąż właſnie áſſekurácyą
in hunc ſolum actum przećiw Turkóm y Tátárom Hetmánowi teráźnieyßému Wielkie-
mu Litewſkiému/ w bronieniu gránic Wielkiego Kśięſtwá Litewſkiego czynimy.

Która ássecurátia / iáko y disciplina militaris, nie ma sieściągáć ná pospolité ruszenie/ iedno według stárych praw y zwyczáiów.

Disciplina Militaris.

Zyg. III. 1590. Con. folio 13.

5. Rzeczy woienné/ iesli ná czym/ tedy ná posłuszeństwie y ná záchowániu disciplinam militarem, bárzo záwisły / którą wszytkie Páństwá y Rzeczypospolité / które iedno kiedy sławné y znáczné były/ ták dálece záchowáły / że nie iedno występki iákié/ ále męstwo y zwycięstwo nád wolą Hetmáńską pokázáné y odniesioné / srodze karáli. To posłuszeństwo y tá disciplina, bárzo sie v nas w té czásy przeszłé / á zwłasczá w Interregná y rozerwánia/ rozpuściłá / á iuż y do sprosnych Sedicyi y odbiegánia chorągwi/ álbo zieżdżánia z służby przychodzi / co bárzo iest rzecz szkodliwa y niebespieczna.

A ták iáko to záwżdy należáło y należy Hetmánowi Wielkiemu Koronnému / áby żołnierzá w posłuszeństwie & in disciplina zátrzymawał/ y karał występné / ták ná tegóż Hetmáná y vrząd iego to wkłádáiąc / iemu to iáko powinność zdawná iego niesie zlecamy/ áby dyssolucią wszeláką y sedycité hámowal y karał/ á wręże swą disciplinam militarem wpráwił: postánáwiáiąc niniéyszégo Séymu vchwałą/ to naprzód / áby práwá ábo ártykuły woienné/ które przez Hetmány dla porządku w woysku/ bywáią stánowioné y wydawáné / y któreby też Hetman dzisieyszy / y inni po nim będący/ teraz ábo potym kiedy/ według czásu y potrzeby wydał ábo wydawáli y publikowáli/ wagę y moc zupełną miáły/ nie ináczey iákoby to ná Séymie postánowiono było.

Tákże też cobykolwiek zá tym / mocą imperii militaris ábo Hetmáńską/ ten Hetman/ y Hetmáni ná potym / w karániu występnych/ w zádzierżywániu posłuszeństwá y disciplinam militarem, bądź w ziemi swéy/ bądź in hostico & extra fines Regni & ditionum nostrarum vczynił/ roskazał/ y postánowił/ miedzy żołnierzmi y ludźmi woiennymi/ kogokolwiekby skaráli / ábo skarzą / bądź ná nagrodę iáką ábo więzienié/ bądź ná gárdło ábo poczćiwość/ wedle zwyczáiu y práwá dawnégo Hetmáńskiégo/ to/ ták wszytko ma bydź ważno / iákoby przez nas sámych ná Séymie było vczyniono / y niéma ániże mi odkogo bydź to wątpliwość ábo w disquisitionem przywodzono.

A nád Litewskimi żołnierzmi/ ma tákże zupełna iurisdicia zostáwáć przy Hetmánie wielkim Litewskim/ y karánié występnych/ eadem authoritate & potestate.

Wyięćié Zołnierzów od práwá.

Zyg III. 1590. fo. 14

6. Na tákową do iákiéy Rzeczypospolitéy ná ten czás przychodzi potrzebę / iż wielkiéy liczby Zolnierzów / y ludzi Rycérskich trzebá/ których trudnoby dostáć álbo wywieźdź/ gdzieby oględáć sie im przyszło ná práwo : y vbespieczenia iákiegż od nas y Rzeczypospolitey z strony spraw swych sądowych nie mieli.

Przeto przychyláiąc sie w téy mierze do zwyczáiu dawnégo/ którégo Rzeczpospolita przedtym choć w mnieyszych potrzebách vżywáłá / postánawiamy zá wszech stanów ná tym séymie/ ták Pánów Rad iáko y Posłów Ziemskich zezwoleniem. Ze wszyscy żołnierze: wszyscy którzy woienné ádministrácye/ y służbę woienną ná sobie ponioſą / y sludzy przy nich będący : tákże (iż też y nam przydzie bydź pogotowiu do ruszenia sie przeciw nieprzyiaćiołowi/ gdzieby tego potrzebá vkazáłá) wszyscy vrzędnicy y sludzy nászy / wszyscy Pánowie Rády / y Deputaci Consilii bellici, którzy przy nas obecnie bydź máią/ y Prowizorowie/ máią bydź wolni od sądów / y sądzenia wszelákich vrzędów y sądów / ták inszych instáncyi y subsellia/ iáko też y sądu vltimæ instantiæ Trybunálskiégo / y nászégo królewskiég/ we wszytkich swych sprawách/ do dwánaśćie niedźiel po rospuszczeniu woyská. Nie wyymuiąc z tego żadnych zgołá spraw y Akcyi / okróm żeby po dácie téy Constitucyiéy/ kto w nádźieie tákowéy exempcyiéy/ máietność komu / bądź zástáwną / bądź wieczną / gwałtem á niepráwnie odiął / álbo odpisał sie kto zápisem tákowéy excepcyiéy.

Crimina y facinora, któréby świeżo były przez którégo żołnierzá popełnioné / zá czaz práwem Rycérskim według zwyczáiu / przez vrząd Hetmáński w żołnierzách máią bydź karáné / tákże krzywdy inné wszelákié. Małżonki też osób tych którzyby ná tákowéy posłudze

sludze byli / gdyż są sub tutela maritorum, máią mieć tákowé dilácye. Którzy to tákowi żołniérze / álbo vrzednicy y sludzy nászy / obyczáiem wyszéy opisánym wyswobodzeni / którzyby álbo sámi álbo małżonki ich / spráwy sądowé mieli álbo mieć będą / y listy y świádectwá z Káncelláryiéy nászéy máią o tym mieć / które im Káncellárya dawáć będźie powinna. A ktoby list tákowy otrzymawszy / ná expedicyiéy téy / álbo przy osobie nászéy nie był / ipso facto causam amittit. Ci też ktorzy ná śiedzenié w wieży o głowy są skazáni álbo sie sámi śiedzenia podieli / á byliby ná téy potrzebie / máią mieć odkład śiedzenia swego do dwánaśćie Niedźiél po potrzebie wróćiwszy sie. A interim przećiw absentes in bello fatalia isdź nie máią.

Wybráńcy.

Zyg. III. 1590. fo. 15.

7. Constitucyą y postánowienié Królá Je° M. nieboszczyká Stephaná / około Wybráńców z dóbr Krolewskich odnawiáiąc: zá wszech stanów zezwoleniem postánawiamy / áby tákowi wybráńcy ná potrzebę teráznieyszą Rzeczypos: przez té którym to od nas z Hetmánem sie o tym znioszszy zlécono będźie / zupełnie bez ochylánia żadnégo / ták z wolnych iáko y zastawnych dóbr nászych / ze wszytkich źiem y Pánstw Rzeczyposp. byli wywiedźieni tym sposobem / żeby ze dwudźiestu kmieci / iáko gdźie śiedzą / był ieden páchołek dobry / sposobny y serdeczny ná to obiéran: który to ták obrány / ábo wiec Oćiec iego / iesliby syn ná to był wźięt / bądź też y brát / wolnym áby był od wszelákich czynszów / płacéy / robót / y służb Stárośćie ábo Dźierżawcy swému oddawánia / á inszych dźiewiętnaśćie / to wszytko ná iego mieysce zástępowáło: iednák który sie służby tákowéy podéymie / ábo ná nie obran będźie / ma sie osobą swą rządnie ná nie z rusznicą / z száblą / siekiérką / á dźiesiątnicy z dardámi / y dobrze odźiano wypráwić / Stárostowie y dźierżawcy tákowégo delectum bronić nie máią / owszem dopomóc kázáć tego wybiéránia máią.

A iesliby ten wybrániec / nie ten którýby był obrány / ále miásto niego substitut odmieniony wypráwił sie / tedy Rotmistrz ábo stárszy ich / o te odmiáne wine dwie śćie grzywien przepádnie dźierżawcy tych dóbr / z których on iest obrány. O co forum ná Trybunale ad instantiam Dźierżawce ábo Stárosty.

Tákże też w wolnośćiách wyszéy wspomnionych Wybráncóm przekázy y impedimentu czynić nie máią / pod winą stá grzywien / y szkód nágrodzenia. O którą Instygator zá dworem pozywáć może.

Słuẞy.

Zyg. III. 1590. fo. 16

8. Iż iest swowoleństwo sług / którzy swowolnie od Pánów odieżdżáią: w téy mierze przy práwie stárádawnym zostawamy. A o żołniérzách którzy swowolnie od chorągwi wyieżdżáią / vznánie swowoleństwá y rozsądek / według stárych zwyczáiów Hetmánowi zostáwuiemy.

Szácunek żywnośći.

9. Żywnosć ácz iest w státutách Koronnych / iáko płácona bydź ma oszácowána: iednák iż rzeczy wszytkich céná sie wyniosłá / & pro ratione loci & temporis, vstáwowáć sie ma: y przeto nic o tym definitiuè nie pisząc / dáiemy moc Hetmánowi Koronnému / stánowić ią iáko będźie nasłusznéy rozumiał / tákże y w ćiągnieniu.

Opátrowánié Zamków y Municiy.

Zyg. III. 1590. fo. 17.

10. Gdźieby to Pan Bóg dopuśćił / żeby nieprzyiaćiel mocą wielką / z Dźiały / y ápparatem woiennnym w źiemie násze wćiągnąć miał / y vdał sie ná dobywánié Zamków y mieysc iákich: iż wiele należy ná tym / áby w ręce iego żadné municye nie przychodźiły / y nie miał sie gdźie sobić: postánowiamy vchwałą ninieyszégo séymu / áby wszyscy: ták P.P. Rády / iáko Książętá / y szláchetckiégo stanu ludźie / którzyby chćieli Zamki swé zátrzymáć / ták ie opátrowáli y osadzáli / ludźmi / strzelbą / y żywnośćią / iákoby wytrwáć y oprzeć sie nieprzyiaćielowi mogli.

Ktoby álbo nie mógł / álbo niechćiał / álbo mieysce y municya nie potemu byłá /

 żeby

żeby gwałtowi y impetowi wielkiému wytrwáć mogłá / te / áby wedle czásu y potrzeby / áby były zrzucáné / álbo paloné / á dźiáłá / prochy / y inßy áppárat z nich zwożon / áby to w rece nieprzyiacielskie nie przychodźiło.

O Zamkách y municyách Rzeczypospo: w Koronie / moc dáiemy Hetmánowi Koronnému czynić to / co nalepßégo bedźie rozumiał / y ktoreby nie mogły wydźierżeć mocy nieprzyiacielskiey / kazáć ie tákże znośić y palić.

Liczbá ßáfárzów y Poborców.

11. Száfárze y Poborce wßytkich in genere Poborów przeßłych w Koronie / wyiąwßy Woiewództwo Poznánskie / y Káliskie / ktore oddawßy nam dwádźieściá tyśiecy retent / o ostátek wźieli sobie odnieść do Woiewództw / liczbe vczynić powinni przed Podskárbiámi nàßymi y pány Prowizoráni / ktorzy tu ná Seymie do ßafunku y nábywánia pieniedzy dla potrzeb Rzeczyposp: są náznáczeni / ná Swiątki blisko przyßłe / tám kedy z Dworem ná ten czás bedźiemy / vigore Constitutionis præsentis.

Zyg. III. 1590. fo. 25.

A cokolwiek do skárbu nàßégo Królewskiego / ábo ná żolniérzá / ábo też komu inßé mu / ex consensu Palatinatuum & terrarum Regni, ná zieżdźiech vczynionym / wydano iest / to im ná liczbie przyieto bydź ma. Z tym dokłádem / żeby / niż do czynienia liczby przydźie / Rotmistrze od nich zupełną zapłáté według przypowiedzenia im służby od Hetmá ná nàßégo Koronnégo / álbo od Powiátu mieli. Tákże y Hetmánowi piérwéy odłożywßy co swymi záłożył: w tych zwłaszczá Woiewództwách / gdźie Pobory wystárczą: á gdźieby nie wystárczyły / tym co od Hetmána są przyieci / Prowizorowie dopłácić máią z pieniedzy ná tym seymie vkazánych.

Tákże z Czopowégo / ktorégo iescze dobiéráć máią przed tymiż osobámi / nadáléy we trzy Niedźiele po wyściu káżdégo kwártalu / liczbe vczynić bedą powinni / sub pœna peculatus, o ktorą káżdému / delatione à Prouisoribus accepta, wolno bedźie czynić ná Trybunale. A iż sie nayduią Poborcy y ßáfárze ták niedbáli / że nie dawáią ná delácye do Grodów / tych ktorzy Poborów nie płácą / tedy káżdy Poborcá / ktoryby przy czynieniu liczby / nie vkazał autenticè delácyiéy od śiebie podánéy / bedźie powinien de suo retenta wßytkie zápłácić.

A gdźieby Poborcá dał ná delácye táką retente / ktora iuż dawno Relácyą Woźnégo zniesiona iest / tákowy Poborcá ma pœnam luere iuxta antiquam Constitutionem. A iż też Stárostowie są niedbáli in exequutione tych retent / tedy zámierzamy im kres do Swiątek / áby káżdy vigore Constitutionis præsentis, powinien był Podskárbióm nàßym y Prowizorom przeopisánym / ad terminum præfixum, álbo retentá wyciągnioné oddáć / álbo de suo zápłácić.

Assekurácya ßáfárzów Poborowych.

12. Száfárze Poborowé ássekuruiemy / z strony tego / co osobie nàßéy Królewskiey y ná żołniérze / z poborów przeßłych wydáli / zá pozwoleniem Szláchty ná zieżdźiech: iże w tym zátrudnienia żadnégo mieć nie bedą mogli: á miánowićie ßáfárzá Woiewództwá Podláskiégo ássekuruiemy z strony wydánia z tych poborów półtoru tysiącu złotych / zá zgodnym wßech stanów zezwoleniém / ná wykupienie wieźniá vrodzonégo Janá Ráczká. Reßte ná zapłáte woysku do Rusi ad rationem ćwierći látá / ktorą im było przypowiedźiano nona Nouembris Anno 1589.

Zyg. III. 1590. fo. 26

KSIEGI

KSIĘGI SIODME
KSIĘSTW KORONNYCH,

To ieſt/

WIELKIEGO X. LITEWSKIEGO, RVSKIEGO, PODOLSKIEGO, BELSKIEY ZIEMIE, KIIOWA, Wolyniá, Bráclawá, Podláſza, Drohickiéy ziemie, Biélskié° powiátu, Księſtwá Pruskié°, Mázowieckié°, Inflantckié°, Kurlándzkiégo, Oſwięcimskiégo y Zatorskiégo.

CZĘSC PIERWSZA,
O Wielkim X. Litewskim.

O ZIEDNOCZENIV KSIĘSTW Koronnych. Tytuł I.

Księſtwá dla ſpólnych brzemion ziednoczenè z Koroną bydź máią.

Práwo. I. GDyż wßytkim rzecz ieſt doświadczoná: iż moc ſkupiona y ziednoczona zwykłá bydź záwżdy mocnieyßa/ niż rozdźielona: obiecuiemy pilność vczynić: ábyſmy Wielkie Kśieſtwo Litewſkié/ y Ziemie Pruſkié/ y iné Ziemie pográniczné króleſtwu/ do iedności przywieźdź mogli: y táko naſnádniéy bedźie mogło bydź/ w to vgadzáć bedźiemy: áby wßyſtki brzemioná ſpólnie nośili/ y Monetę iednáką poſpolićie bráli: á zwłaſzczá gdy Séym oboiom Páńſtwam przerzeczonym ku ſkonczeniu tego poſtánowiémy.

Podobna temu vſtáwá.

2. GDyż rozmáytémi przykłády bywamy náuczeni: iż moc ziednoczona ieſt mocnieyßa/ niż rozdźielona/ Co my pilnéy w vmyśle

Rex Ducatus ad ferenda onera Regno vniat.

CVm compertũ ab omnibns habeatur: quòd virtus vnita fortior ſolidiorq́; eſſe conſueuit ipſa diuiſa: promittimus nos operã daturos: vt magnum Ducatum Lituaniæ, terrasq́; Pruſſiæ, & alias terras, in finibus Regni conſiſtentes, ad vnionem redigamus: & quantum poſſibile factu erit, onera omnibus communia communiter ferenda, ſimulq́; monetam æqualem communiter recipiendam imponemus. Præſertim cùm conuentum vtrisq; dominiis præfatis ad hoc perficiendum conſtituerimus.

Zyg. w krá 1510. fol. 8. HL. 292. B/ 522. HP. 655

Similis.

CVm variis exemplis doceamur, vires in vnũ collectas, multò plus poſſe quàm diſperſas: & videamus: quòd vnita virtus

Zyg. w krá. 1539 HL 293/ 522. HP 655.

w vmyśle nászym rozważáiąc/á widząc królestwu nászemu wietszé teraz y ćięższé niż kiedy przedtym niebespiecżności nálegáć: ábyśmy ie tedy tym łátwiéy od nas y poddánych nászych gárdł odpędźić mogli/obiecuiemy pilné stáránie vczynić wszelkim sposobem vczćiwym: áby Kśięstwá násze Litewskie/Zatorskie/y Oświećimskie/y źiemie násze Pruskie do tegośmy przywiedli (poniewasz bácżą w niebespiecżenstwie królestwá nászego też swé niebespiecżenstwo być: á iż królestwo násze niemogłoby vpáść krom vpadku onych źiem) wszystki swé siły złączyli z Królestwá nászego śiłámi: Iż gdyby możny iáki nieprzyiaciel gwałt nam iáki vczynić chćiał/złączywszy vmysły y moc woienną w iedno/łácwiebyśmy mogli onému odeprzeć.

tus multò fortior est quàm diuisa. Id nos diligentius animo nobiscum reuoluentes, cùm videamus Regno nostro maiora nunc & grauiora, quàm vnquam antea pericula impendere: quò facilius ea à nostris nostrorumq; ceruicibus propulsare possemus: omnia nos facturos pollicemur: vt quibus possimus rationibus honestis, Ducatus nostris Lituaniæ, Satoriensis, & Oświećimeñ. atq; vna terras nostras Prussiæ, eò adducamus, vt (quum in Regni nostro periculo, suum quoq; periculum agi videant: neq; hoc ruere possit, quin illæ quoq; terræ eodem labefactatę motu concidant) omnes suas vires, cum Regni viribus coniungat. Quod si potens hostis vim aliquam nobis inferre conetur, coniunctis animis, & copiis in vnum collectis, facilius eam arcere possimus.

Podobna temuż vstáwá. Similis.

Sigis. Crac. 1543. HL. 293/523.

3. CVm subditi regni nostri Poloniæ, ex comitiis generalibus, ante annum Petricouiæ habitis, tam per Nuntios, quàm per literas, nobis tum Vilnæ agentibus, à nobis peterent: Vt Dominium nostrum, Magni Ducatus Lituaniæ, cum regno Poloniæ vniretur: tàm bello contra communem hostem sustinendo: quàm etiam in aliis negotiis, & pactis antiquis, viciniæ, ac fraternitati hinc inde conseruandæ causa pernecessariis. Et quamuis tum pro ratione postulationis ipsis respondissemus: attamen cùm in præsentibus comitiis regni, consultando de perpetua defensione, contra potentes hostes vtriusque dominii nostri, tàm regni, quàm ipsius Magni Ducatus Lituaniæ, cum Consiliariis nostris, & terrarum Nuntiis longiorem defensionem regni, nisi annuam constituere non potuimus: prætereaque ad Consiliarios Magni Ducatus nostri Lituaniæ intimauimus: vt illi etiam hoc anno consimilem defensionem, cum regno nostro Poloniæ: contra communes hostes in finibus tenerēt. Interim autem pollicemur Consiliariis nostris, & Nuntiis terrarum regni Poloniæ: Quia hoc anno, subditos nostros Magni Ducatus Lituaniæ adducere volumus: vt consimilem defensionem cum regno Poloniæ contra communem hostem in finibus tenerent. Quod autem ad pacta, seu Inscriptiones, & Conuentus ipsius Ducatus, & regni communes attinet, in eo nihil certi adhuc facere potuimus. Quandoquidem Consiliarios ipsius Ducatus circa nos non habuimus: attamen hoc responsi Consiliariis nostris & terrarum Nuntiis credimus, quia cùm aliquid vtile, dignum, & perpetuum in regno constitueretur, faciliùs nobis esset apud Consiliarios nostros Magni Ducatus ipsius hoc obtinere: vt illi similiter, causa Reipublicæ suæ, & regni, ad consimiles Constitutiones consentirent. quod cùm fiet, pollicemur subditis nostris regni Poloniæ: quia volumus Consiliarios nostri Magni Ducatus Lituaniæ, ad hoc ducere; vt illi etiam in omni re non minus sibi, quàm regno vtili, in bonoque ordine, & Constitutionibus ac defensione eisdem conformiter conuenirent: iuxta pacta, seu inscriptiones, ac priuilegia antiqua, inter vtraque dominia facta & recepta.

O Comissarzách miedzy Koroną á Litwą.

Zyg. Aug. w Wárß. 1557. HL. 54/97. HP. 76.

4. Dla zástánowienia krzywd/które się dźieią miedzy poddánymi nászymi koronnémi

Inter regnum Poloniæ, & Ducatum Lituaniæ, Commissarii dabuntur.

PRopter iniurias sopiendas, quæ inter subditos nostros, tàm Regni, quàm Magni Ducatus

konnymi y Księstwá W. Litew. będziem dawáć Commissarze dwu z Korony/ á dwu z Księstwá: kiedy sie kto o krzywdę/ z ktoregokolwiek páństwá vćiecze: przed którymi Commissarzmi/ zá Innotescentią ich á Mándatem nászym/ będźie winien káżdy obżálowány stánąć á bez wszelákich odwlók z stroną żáluiącą rozeprzeć sie.

Ducatus Lituaniæ, mutuo inferuntur; dabimus duos Commissarios ex Regno, & duos ex Magno Ducatu Lituaniæ: quando scilicet aliquis, de iniuria aliqua conquestus fuerit. Coram quibus Commissariis, post innotescentiam Commissariorum, & mandatum nostrum, quilibet cōparare tenebitur: ibidemque sine vllis dilationibus, culpatus cum parte actorea experiri tenebitur.

WCIELENIE WIEL: X. LItewskiégo do Korony Tit: II.

Z pozwoleniém Herbów Litwie y niektórych wolnośći.

W Imię Boże/ Amen. Ná wieczną pámięć. Jesteśmy powinni duchownego pokármu y zbáwiennego napoiu vżyczáć tym/ którym pánuiąc pożytków doczesnych podáiemy podpomożenia: ábyśmy tym/ które ku ćielesnéy potrzebie podéymuiemy/ y zbáwienné też náuki im ile z nas może bydź podawáli: iżbyśmy sie niezdáli tylko o pożytkách doczesnych stáráć/ á wieczné opuszczáć: y zkąd dárów błogosłáwieństwá y zapłáty wieczney czekamy/ áby z tąd niepoczuliśmy vszkodzenia żywotá wiecznego: y áby zá prace násze niestradáliśmy pożytków zapłáty pożądáney.

Jest rzecz pożyteczna dowiadowáć sie o tym/ y pilnie przegledáć: áby iáko ludźiom dáiemy ćielesné dobrodźieystwá/ też ábyśmy rozważáli: iákobyśmy im y niebieskié pokármy dawáli: y które ná tym świećie bogáctwy prędko przemiiáiącémi vbogacamy/ tymże drógę wiecznego błogosłáwieństwá ábyśmy pokázowáli: áby tu nászey sczodrobliwośći ználi pomocy/ á potym przyszłey chwały zapłáty przez pokazánie násze otrzymáli/ w imie Zbáwićielá nas wszystkich.

Dla tego My Włádisław z łáski Bożey Król Polski/ y Ziem Krákowskiey/ Sándomirskiey/ Sierádzkiey/ Łánczyckiey/ Kuiáwskiey/ Litewskiey/ nawyższe Kiążę/ Pomorski/ Ruski Pan y Dziedzic/ y Alexánder rzeczony Witówd/ Wielkie Kiążę Litewskié/ y ziem Ruskich Pan y Dziedźic/ oznáymuiémy przez niniéyszy list/ ktorym to wiedźieć przynależy/ wszytkim téraz y potym

Magnus Ducatus Litua. Regno Poloniæ incorporatur.

IN nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Debitores sumus spiritualis alimoniæ: salutaria illis pocula ministrare: quibus præsidentes temporalium commodorum præstamus suffragia vt quos ad corporis necessitatem sustentamus: salutis etiam, ipsis, quantum nostra sufficit facultas, ministeria porrigamus. ne dum temporalibus insistimus profectibus, vitæ commoda negligere videamur. Et vnde dona benedictionis, & brauium expectamus sempiternum: inde vitæ detrimenta sentiamus: & præmiis destituti adoptatis, nulla laboris nostri commoda consequamur.

Wła. Iág. w Hrodle 1413. Lajki 125. HL 293 B/524. HP. 656.

Expedit perquirere, & debita attentare ratione: vt dum hominibus impartimur carnis beneficia, meditemur: qualiter ipsis cælestia præbeamus alimenta: & quos in hoc seculo transitoriis rerum condimus copiis: illis viam æternæ beatudinis demonstremus: quatenus & hic nostræ munificentiæ cognoscant præsidia: & tandem futuræ gloriæ compendia per exercitia directionis nostræ apprehendant, in omnium saluatore.

Proinde nos Vladislaus, Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Litwaniæ Princeps supremus: Pomeraniæ Russieq; Dominus & hæres &c. & Alexander: aliâs Vitowdus Magnus Dux Litwaniæ, necnon terrarum Russiæ, Dominus & hæres &c. Significamus tenore præsentium quibus expedit, vniuersis, præsentibus,

y potym bedącym / którzy tego wiádomość będą mieć: iż ziemie Litewskié / y ich obywátele poddáni páństwu nászemu (którym częstokroć rękę szczodrobliwości nászéy rościągamy / y o pożytki ich stáráiąc sie mieliśmy o tym pieczą / iákobyśmy zá częstym stárániem stan y záwołánie ich vczynili zacnieysze) chcąc tedy ie z wielkim pożądániem w nabożeństwie przyiętéy wiáry ná potomné czásy vtwierdźić y vgruntowáć: áby ie náwyższy Pan / zá którego łáską á stárániem nászym wźięli oświecenié wiáry / ku chwale y czći imienia swégo / y téyże wiáry powszechnéy oświeceniu / pomázániem łáski swéy vtwierdźił: iż gdyśmy ich częstokroć dáry szczodrobliwości nászéy pocieszyli: tedy też iáko nabárźiéy bydź może / chcemy ie duchownémi dáry záchowáć / y przez dobré spráwy y prace zátrzymáć. Którzy áby w stáłości wiáry tym lepiéy sie ćwiczyli / iżeby z cnoty w cnotę postępowáli / Járzmo niewoléy / w którey do tego czásu byli zámotáni y związáni / z szyie ich składáiąc y rozwiezuiąc / z wrodzonéy nam szczodrobliwości y łáski / im wolności / swobody / łáski / exempcye / y przywileie / które zwykły bydź dawáné ludźiom powszechnéy Wiáry / wedle zámknienia w sobie ninieyszego Przywileiu dáiemy y vżyczamy.

Litwá do Wiáry Chrześciánskiéy zá stárániem królá Polskié° iest przywiedźioná.

Litwie król Polski iáko nowym Chrześciánóm wolności nádáie.

A naprzód / ácz od tego czásu / od którego zá nátchnieniem Duchá świętego Wiáry Powszechnéy poznawszy iásność Korone Królestwá Polskiégo przyielismy / dla rozmnożenia Chrześciáńskiey Wiáry / y dobrégo stanu y pożytku ziem nászych Litewskich / oné z źiemiámi y páństwy im przyległémi y spoionémi / przerzeczonému Królestwu nászému Polskiému przywłaszczyliśmy / wćielili / złączyli / ziednoczyli / przydáli / sprzymierzyli / zá zwoleniem iednostáynym nászym y inych bráciey / y wszystkich Pánów / szláchty / przełożonych / y Boiárów wolą téyże ziemie Litewskiéy: wszákże chcąc ziemie przerzeczoné Litewskié dla nieprzyiaćielskich naiázdów y zdrad Krzyżaków y im przyległych y inych którychkolwiek nieprzyiaćiół (którzy przerzeczoné ziemie Litewskié y królestwo Polskié chcą spustoszyć / o skáźie tych Páństw myśląc) w przespieczeństwie y w pewnéy obronie postáwić / y im wieczny pożytek ziednáć: tesz źiemie / któréśmy záwżdy zupełnym páństwem y práwem

Księstwo Litewskié do Korony iest wćieloné.

sentibus, & futuris, præsentium notitiam habituris: Quomodo terras Lituaniæ, & earum incolas, nostro subditos dominio (in quos sæpe liberalitatis nostræ manum extendimus, & profectui ipsorum intendentes, multa frequentia, statum & conditionem eorum semper studuimus facere meliorem) feruenti desiderio cupientes in assumptæ fidei deuotione iugiter solidare & fundare. Vt ipsos altissimus (quo prestante lumen fidei per nostram operam receperunt) ad laudem & honorem sui nominis, & eiusdem fidei Catholicæ augmentum, gratiæ suæ charismate confirmaret. Cùm eos sæpè munificentiæ nostræ donis refecimus, summopere affectamus spiritualibus gratiis refouere: & per quæq; legitima studia & labores id feruentiùs mancipare. Qui vt se in fidei constantia commodiùs exerceant, & crescant de virtute in virtutem; iugum seruitutis, quo hactenus fuerunt compediti, & constricti, de ceruice ipsorum deponentes & soluentes, ex innatæ nobis benignitatis clementia, ipsis libertates, immunitates, gratias, exemptiones, & priuilegia, dari Catholicis solita, iuxta continentiam articulorum subscriptorum, tenore præsentium concedimus & largimur.

Et primò, quamùis eo tempore, quo almo spiritu inspirante, fidei Catholicæ recepta & cognita claritate, Coronā Regni Poloniæ assumpsimus: pro Christianę religionis incremento, & bono statu, & cōmodo terrarum nostrarum Lituanię prædictarum, ipsas, & cum terris ac dominiis ipsis subiectis & connexis, præfato regno nostro Poloniæ appropriauimus, incorporauimus, coniunximus, vniuimus, adiunximus, confœderauimus, de consensu vnanimi nostro, & aliorum fratrum nostrorū: & omnium Baronum, Nobilium, Procerum, & Boiarorum, eiusdem terræ Lituaniæ, voluntate accedente & assensu. Volentes tamen terras prædictas Lituaniæ, propter hostiles insultus, & insidias Cruciferorum, & eis adhærentium, ac aliorū quorumcunq; inimicorum (qui præfatas terras Lituaniæ & regnum Poloniæ demoliri nituntur, & in ipsorum destructionem machinantur) in certitudine, securitate, & tutela melioribus reponere: & eis perpetu-

wem dostátecznym do tego czásu mieli y mamy od przodków y rodziców náßych y porządkiem vrodzenia náßego/ iáko prawdziwy pan zá wolą Pánów/ ßláchty/ Boiárów y zwoleniem/ przyłączywßy ie przerzeczonému królestwu polskiému powtore wcielamy/ y práwie wnetrznośći kłádźiemy/ przywłaszczamy/ złączamy/ przyłączamy/ spzymierzamy/ y ná wieki przykłádamy: skázuiąc oné ze wßystkiémi ich Páństwy/ Ziemiámi/ Kśięstwy/ Przełożenstwy/ Powiáty/ własnośćiámi/ y ze wßystkim práwem Koronie Królestwá Polskiégo ná wieczné czásy: áby záwżdy były ziednoczoné/ nieoderwánie y przez spon wßeláki̇ego.

Też wßystki Kośćioły Ziem Litewskich przerzeczonych/ ták Cathedrales iáko Collegiatas, Parochiales, álbo Conuentuales w Wilnie/ y gdźie indźie zbudowáné/ y ktoré máią bydź y są zbudowáné/ fundowáné/ we wßystkich/ ich wolnośćiách/ swobodách przywileiách/ exempcyách/ y zwyczáiách wßystkich záchowywamy przez niniey ßy List/ wedle zwyczáiu Królestwá Polskieg.

perpetuum commodum procurare: easdem terras, quas semper cum pleno dominio ac iure mero & mixto, hactenus habuimus, & habemus, vsq; modo à progenitoribus nostris, & ordine genituræ, tanquam domini legitimi, Baronum, Nobilium, Boiarorum voluntate, ratihabitione, & consensu adhibitis, prædicto regno Poloniæ iterũ incorporamus, inuisceramus, appropriamus, cõiungimus, adiungimus, confœderamus, & perpetuè annectimus: decernentes ipsas cum omnibus earum dominiis, terris, ducatibus, Principatibus, districtibus, proprietatibus, omnique iure mero, & mixto, Coronæ Regni Poloniæ perpetuis temporibus irreuocabiliter & irrefragabiliter semper esse vnitas.

Kośćioły Litewskié powßechnéy wiáry w wolnośćiách ſą záchowáné.

Cæterum omnes ecclesias terrarum Lituanię prędictarũ, tàm Cathedrales, quàm Collegiatas, Parochiales & Conuentuales, videlicet Vilnen: & cæteras in eis erectas, erigendas, fundatas & fundandas, in omnibus ipsarum libertatibus, immunitatibus, priuilegiis, exemptionibus, & consuetudinibus vniuersis conseruamus. Harum serie mediante, iuxta consuetudinem regni Poloniæ.

Tákże Pány/ ßláchte/ y Boiáry Ziem náßych Litewskich/ w dárowiznách/ przywileiách/ w dozwoleniách im przez Nas dánych/ vdźielonych/ gdy tylko będą Powßechnéy Wiáry/ y Rzymskiému Kośćiołowi poddáni/ y którym są nádáné Herby/ niech sie z nich weselą/ vczestnicy będą/ y ich vżywáią: ták iáko Pánowie y ßláchtá Królestwá Polskiégo/ swych vżywáią/ y z nich sie weselą.

Pánowie y Szláchtá Litewska powßechnéy wiáry ʒedynych wolnośći y Herbów używáć máią ʒ Polaki.

Barones etiam, Nobiles, Boiiari terrarũ nostrarum Lituanię prędictarum, donationibus, priuilegiis, & concessionibus ipsis per nos datis, impertitis, & collatis, duntaxat Catholici & Romanæ Ecclesię subiecti, & quibus Clenodia sunt concessa, gaudeant, participent, & fruantur: prout Barones & Nobiles regni Polonię suis potiuntur & fruuntur.

Też przerzeczeni Pánowie y Szláchtá máietnośći swé oyczyste iednákimże Práwem niech dźierżą: y dárowánia náße/ ná które Listy máią/ mocné/ vtwierdzoné wieczną mocą/ tákże niech dźierżą: y będą mieć moc oné przedáć/ zámienić/ oddalić/ dárowáć/ y ku swym pożytkóm obrácáć. Wßákże to ma bydź zá osobnym dozwoleniem náßym/ ták iż gdy ie będą oddaláć/ frymárczyć/ dárowáć: to przed námi álbo náßymi Vrzędniki/ wedle zwyczáiu królestwá polskiégo/ będą czynić y ie zdáwáć. Też po śmierći rodźiców potomstwu nie máią bydź bráné máietnośći dźiedźiczné/ ále oné máią dźierżeć y z potomki swemi: iáko Pánowie y Szláchtá Królestwá Polskiego

Szláchtá Litewska powßechnéy wiáry w oyczysté dobrá wstępowáć ma, iáko y Polska.

Item Barones & Nobiles prædicti, bona ipsorum paternalia pari iure obtineant: sicut Barones Regni Poloniæ, sua noscũtur obtinere: & donationes nostras, super quibus literas obtinẽt à nobis efficaces, & fulcitas perpetui roboris firmitate, similiter obtinebunt: & liberam habebunt ipsa vẽdendi, commutandi, alienandi, donandi, & in vsus suos conuertendi facultatem: nostro tamen consensu adhoc specialiter accedente. Sic tamen: quòd ipsa alienando, cõmutando, vel donando, coram Nobis vel nostris Officialibus, iuxta consuetudinem regni Poloniæ resignabunt. Itẽ post mortem patrum, liberi non debent bonis hæreditariis priuari: sed ea cum suis successoribus possidere. prout Barones & nobiles

ſkiégo ſwoie dźierżą / y ku vżywániu wedle ſwego zdánia obrácáią.

O opráwách żeninych ná Imionách.

Tákże też żonam ich opráwy ná dobrách y wśiách / ktoré máią po rodźicách ſwych / álbo od Nas pozwolone ná wieki / bedą mogli náznáczyć: iáko w Krolestwie Polſkim bywáią náznáczone. A corki / y śioſtry y iné powinowáté ſwe przerzeczeni pánowie y ſzláchtá źiem Litewſkich bedą mogli w małżenſtwo dáwáć mężóm tylko powſzechney Wiáry: wedle vpodobánia ſwego / y wedle zwyczáiu krolestwá Polſkiego ktory ieſt zdawná chowan.

O Małżenſtwie.

Wſzákże té wolnośći ſzkodźić temu nie máią / áby ſzláchtá niemiáłá bydź ktemu przyćiſniona: áby budowáć zamkow / y woyny ſłużyć / y podátkow dáwáć wedle ſtárégo zwyczáiu nie byłá powinna.

Szláchtá Litew. Zamki budowáć y podatki dáwáć ma.

To oſobliwie wyrażáiąc: iż wſzyſcy Pánowie y ſzláchtá źiem Litewſkich / wiáre / y powinną wiáry Chrześćiánſkiey ſtáłość / to ieſt / nam Władyſłáwowi Krolowi Polſkiému / y Alexándrowi ábo Witowdowi Wielkiému Kśiążećiu Litewſkiému / y potomkom náſzym bedą powinni trzymáć / y chowáć: iáko Pánowie y ſzláchtá krolestwá Polſkiégo ſwym Krolom zwykli ſą chowáć y trzymáć. Ná co Pánowie / Przełożeni / Boiárowie źiem Litewſkich przerzeczonych przyśięgę iuż Nam vczynili: iáko to iáſniey w Liśćiech ich / ktoré ſobie wſpołek z Pány krolestwá Polſkiégo zobopólnie dáli / ieſt opiſano.

Litwá poprzyśięgłá wiáre pánom ſwym.

Tymże obyczáiem pod przyśięgą y pod ſtráceniém dobr ſwoich żadnym Kśiążetom / Pánom / y innym ktoregokolwiek ſtánu ludźiom / ktorzy źiemiam Krolestwá Polſkiégo zechcą ſie przećiwić / rády / łáſki / y podpomożenia żadnégo nie bedą dawáć: ále oné iáko nieprzyiaćiele źiemie y Pánſtw Litewſkich / wſzytką mocą bedą niſczyć / nie máiąc ná żadnégo baczenia / iedno ná nas y ná Potomki náſzé: iákoż to Pánowie y ſzláchtá przerzeczeni zá śie y potomki ſwé przez przyśięgę wiáry ſwey czynić ſie obowiązáli.

Litwá przećiwko krolom polſkim rády áni pomocy dáwáć niema.

Tákże Doſtoienſtwá y Stolice y Vrzędy iáko w Krolestwie Polſkim ſą poſtánowioné / tákże poſtánowioné y rozrządzoné bedą: to ieſt w Wilnie Woiewodá y Káſztelan Wilenſki: á potym w Trokách y ná inych mieyſcách / iáko nam napożyteczniey bedźie

O vrzędźiech Litewſkich

biles regni Poloniæ ſua poſsidēt & in vſus conuertunt beneplácitos.

Similiter vxoribus ſuis, dotalitia in bonis & villis, quas ex ſucceſsione paterna vel conceſsione noſtra perpetua habuerint, vel fuerint habituri, poterint aſsignare: prout in regno Poloniæ aſſignantur. Filias autem, ſorores, conſanguineas, & affines ſuas, præfati Barones, & Nobiles terrarum Lituaniæ, copulare poterint viris duntaxat Catholicis: & tradere coniugio iuxta beneplacitum eorum voluntatis: & iuxta conſuetudinē regni Poloniæ ab antiquo obſeruatam.

His autem libertatum conceſsionibus non obſtantibus, Barones ad conſtructionem & erectionem caſtrorum, vias expeditionales facere, & tributa dare, iuxta antiquam conſuetudinem aſtringantur.

Hoc ſpecialiter expreſſo: quòd omnes Barones & nobiles terrarum Lituaniæ, fidelitatem, & debitam ac chriſtianicam fidei conſtantiam, nobis videlicet Vladiſlao Regi Poloniæ, & Alexandro aliâs Vitowdo, Magno Duci Lituaniæ, & ſucceſſoribus noſtris tenere debebunt & ſeruare: prout Barones & Nobiles regni Poloniæ, ſuis Regibus tenere ſoliti ſunt ſeruare: ſuper quo Barones, Boiari, & Proceres terrarum Lituaniæ prædicti, iuramentum nobis iam præſtiterunt. prout clarius in literis ipſorum, quas cum Baronibus regni Poloniæ ſibi inuicem conceſſerunt, continetur.

Parimodo ſub fidei ſacramento, & ſub bonorum ſuorum amiſsione, nullis Principibus, aut Baronibus, vel aliis cuiuſcunque conditionis hominibus, terris regni Poloniæ aduerſari volentibus, conſilia, fauorem, & auxilia miniſtrabunt vel præſtabunt: ſed eos tanquam hoſtes terræ & dominiorum Lituaniæ, totis viribus perſequentur: & ad nullum alium reſpectum habebunt: niſi ad nos, & ad noſtros ſucceſſores: prout hoc ipſum Barones & nobiles prædicti, pro ſe & pro ſuis poſteris, per fidei ſacramentum cautionem præſtiterunt & fecerunt.

Item Dignitates, Sedes, & Officia, prout in regno Poloniæ inſtitutæ ſunt, inſtituentur & locabuntur in Vilna: ſcilicet Palatinus & Caſtellanus Vilnenſis. Et demū ni

bedźie śie zdáło / wedle vpodobánia woléy nászéy áby trwáły ná wieczné czásy. A ná tákowé Dostoienstwá niechay nie bedą wybiérani/ iedno którzy są powszechnéy wiáry / y poddáni świetému Rzymskiemu Kośćiołowi. A też vrzedy źiemie wieczné/ iáko są Dostoienstwá/ Kásztelanie/ y iné/ iedno Chrześćiiánskiéy Wiáry ludźióm niech bedą podawáné : y do Rády nászéy przypuszczáni/ y przy tych niech bedą: gdy o dobrym Rzeczypospolitéy bedźiemy rádźić. Abowiém częstokroć rożność Wiáry przywodźi rożność vmysłów : y rády bywáią wydawáné/ które máią bydź táiemnie chowáné.

Też wszyscy / którym tákowé listy y Przywileie bywáią pozwaláné/ nigdy nas Wlá dysłáwá Królá Polskiego / y Alexándrá Witowdá Wielkiego Kśiążećiá Litewskiego/ póki bedźiemy żywi / y potomków nászych Królów Polskich/ y Kśiążąt Litewskich / którzy od nas y potomków nászych bedą stáwieni / nie opuszczą áni od nich odstąpią pod wiárą y czćią / y pod obowiązkiem przysiegi : iż wiernie y mocnie przy nas y potomkách nászych bedą stać swą przyiáźnią/ rádą y pomocą ná wieczné czásy / y ná wieki.

To też ktemu przydáiemy : iż przerzeczeni Pánowie y Szláchtá/ po śmierći Alexándrá/ to iest Witowdá Wielkiego Xiążećiá Litewskiego/ żadnego nie máią mieć y obráć zá Wielkie Xiąże : iedno którego Król Polski / y iego potomkowie zá rádą Prałatów y pánów Polskich / y źiem Litewskich bedą rozumieli obráć y postáwić. A tákże Prałaci/ Pánowie / y szláchtá Królestwá Polskiego / gdyby Król Polski przez potomstwá prawdźiwego zszedł/ Królá y Páná nie máią sobie obiérać przez wiádomośći y Rády nászéy : to iest Alexándrá wielkiego Xiążećiá / y Pánów y Szláchty źiem Litewskich przerzeczonych/ wedle spo sobu y opisánia pierwszych listów.

Też przerzeczonych wolnośći/ y Przywileiów/ y tákowych łask tylko oni Pánowie y Szláchtá źiemie Litewskiéy máią vżywáć y z nich śie weselić : którym są dáné Herby Szláchty Królestwá Polskiego / y którzy są Chrześćiiánskiéy wiáry y poddáni Rzymskiemu Kośćiołowi / á nie odszczépiency ábo niewierni.

Też

in Troki, & in aliis locis, vbi nobis videbitur expedire : iuxta nostræ beneplacitum voluntatis, perpetuis temporibus duraturis. Et huiusmodi Dignitarii non eligantur, nisi sint fidei Catholicæ cultores : & subiecti sanctæ Romanæ Ecclesiæ &c. Nec etiam aliqua officia terræ perpetua, vt sunt Dignitates, Castellanatus &c. nisi Christianæ fidei cultoribus conferantur, & ad consilia nostra admittantur : & eis intersint, dum pro bono publico tractatus celebrantur. Quia sæpe disparitas cultus, diuersitatem inducit animorum : & consilia patent talibus diuulgata, quæ traduntur secretè obseruanda.

Litwá przy Królu Polskim y Kśiążeciu Litewskim záwżdy stać ma.

Item omnes, quibus huiusmodi libertas & Priuilegia conceduntur, nunquam nos Vladislaum Regem Poloniæ, & Alexandrum Vitowdum, Magnum Ducem Lituaniæ, quoadusque vixerimus, & nostros successores Reges Poloniæ, & Duces Lituaniæ, à nobis & nostris successoribus statuendos & locandos deserant, vel recedant ab eisdem : sed sub fide & honore, pariter & onere iuramenti, fideliter & firmiter nobis & successoribus nostris adhærebunt, fauoribus, consiliis, & auxiliis, perpetuis tēporibus & in æuum.

Litwá Páná iáko ma obiérać.

Hoc etiam addito : quòd prædicti Barones & Nobiles &c. Lituaniæ, post mortem Alexandri, alias Vitowdi, Magni Ducis moderni, nullum habebunt aut eligēt, pro Magno Principe & domino Litwaniæ : nisi quem Rex Poloniæ, vel ipsius successores, cum consilio Prælatorum & Baronum Poloniæ, & terrarum Litwanię duxerint eligendos, statuendos, & locandos. Sic similiter Prælati, Barones, & Nobiles Regni Polonię, Rege Polonię sine liberis & successoribus legitimis decedēte, Regem & Dominum non debēt ipsis eligere, sine scitu & consilio nostro : videlicet Alexandri Magni Ducis : Baronūq; & Nobilium terrarum Litwaniæ prædicta rum : iuxta tenorem, & contenta priorum literarum.

Polacy tákże.

Wolnośći te którym są nádáné.

Preterea prædictis libertatibus, Priuilegiis, & gratiis, tantummodo illi Barones & Nobiles terræ Litwaniæ, debent vti & gaudere : quibus arma & Clenodia Nobilium Regni Poloniæ sunt concessa : & cultores Christianæ religionis, Romanę

Ecclesiæ

Listy przy koronátiiey dáne, przez Wládysłáwá są potwierdzone

Też wszytkie Listy którésmykolwiek Królestwu Polskiemu y ziemiam Litewskim przed osmią ábo siedmią lat/ ábo potym przy Koronácii éy dáli y pozwolili/ przez niniey szy list potwierdzamy/ mocné czynimy/ pochwalamy/ y moc wieczney mocy vkłádamy/ máiąc ie zá wpisáné y włożoné w ten Przywiley.

Séymy Polacy z Litwą w Lublinie álbo w Párczowie sprawowáć máią.

To też dokłádamy osobliwie/ y miánowicie: iż przerzeczeni Pánowie y szláchtá Królestwá Polskiego y ziem Litewskich/ séymy y stánowienia rzeczy/ kiedy tego będzie potrzebá w Lublinie álbo w Páczowie/ álbo ná innych mieyscách ktemu sposobnych/ zá dozwoleniem y wolą nászą máią odpráwiáć dla pożytku y potrzeby Królestwá Polskiego/ y dla lepszego ziem Litewskich przerzeczonych.

Które domy Litewskie Herby Polskie przyięły.

Nád to my Alexánder álbo Witowd zá zwoleniem Naiáśnieyszego Kśiążęciá Páná Wládysłáwá Królá Polskiego brátá nászego namileyszego/ wybiéramy ná Herby szláchty Polskiey ziem Litewskich nászych Szláchte niżey nápisáną: które sámá Królestwá Polskiego Szláchtá tákże ze wszytkiémi/ którzy z ich pokolenia idą/ ku bráterstwu y spowinowáceniu przyięli. A naprzód Szláchtá Herbu Leliwy/ Moniwidá Woiewode Wilenskiego: Jadorá/ Woiewode Jáwná Trockiego: Ráwá/ Minigálá Kásztelaná Wilenskiego: Lysy/ Sunigálá Kásztelaná Trockiego: Jástrzebcy álbo Lázánki/ alias Bolesty Nagorze/ któré zową Niemiery: Trambki/ Hostykoná: Topory/ Butrymá: Lábecie alias Skrynscy Goliguntá: Poráye/ Mikołáiá Byliminá: Dembno/ Korewe: Odrowąs/ Wyszegierdá: Wádwicz/ Piotrá Mondygiertá: Dria/ Mikołáiá Táwtygierdá: Hábdániec/ Janá Gasztołdá: Półkozá/ Wołczká Kutwe: Gryffowie/ Butowdá: Srzeniáwá/ Jádáldá: Pobodze/ Káloná Grzymałá/ Janá Rymowidowiczá: Zarembá/ Ginetá Konczewiczá Piérzchálá/ Dawxe: Nowiná Mikołáiá Boynárá: Dziáloszá/ Wołczkoná Kokutowiczá: Kopacz/ Gedorwochá: Rola/ Dánielá: Syrokomlá/ Jákubá Mingelá: Kot Morski/ Woysznárá Wilkolewiczá: Powałá/ Jrzégo Sángáwá: Pomian Sake: Doliwá/ Náczkoná: Sarzá/ Twerburtá: Dolángá/ Monstwildá: Bogorza/ Stáni-

Ecclesiæ subiecti: & non schismatici vel alii infideles.

Item omnes literas, quascunq; Regno Polonię, & terris Litwanię ante octo vel septem annos, ac post vel circa Coronationem nostram concessimus & dedimus, tenore præsentium confirmamus, ratificamus, approbamus, & robur perpetuum imponimus eisdem: habētes ipsas præsentibus pro insertis. Hoc etiam addito specialiter & expresso: quod præfati Barones & Nobiles Regni Poloniæ, & terrarum Litwanię, Conuentiones & Parlamenta, quando necesse fuerit, in Lublin vel in Parczow, & alias in locis aptis, de cōsensu & volūtate celebrabunt pro nostra cōmodo & vtilitate Regni Polonię, & terrarū Lituaniæ prędictarum meliori.

Præterea Nos Alexander alias Vitowdus, de cōsensu Serenissimi Principis Domini Vladislai Regis Poloniæ, fratris nostri charissimi, eligimus ad arma & Clenodia Nobilium Regni Polonię, terrarum nostrarū Litwanię Nobiles infrascriptos: quos ipsi Regni Polonię Nobiles, simul cum omnibus qui ex eorum stirpe originem suam ducunt, ad fraternitatis & consanguineitatis cōsortia receperunt. Et primo Nobiles Leliua, Moniuid Palatinum Wilnen: Item Zadora, Palatinum Iawnum Trocensem. Rawa. Mingal Castellanum Wilnensem. Lysy, Suniigal Castellanum Trocen: Iastrebcy, seu Lazanki, alias Bolesti, Nagora vocatos, Nemir, Trambki, Hosticonem. Topory, Butrim Item Labancz alias Skrynsczy. Goligunt, Poraye, Nicolaum Bilimin. Dąbno, Korewam. Odrowąs wyszegerd. Vaduicz Petrū Mōdigerth. Dria, Nicolaum Tawtigerd, Habdaniecz, Ioannem Gasztołdy. Połkoza Volczkonem Kukwa. Grifones, Butowdum. Srzeniawa, Iadaldum. Pobodze, Kalonem, Grzymała. Ioannem Rymowidowicz. Zareba, Gynet Konczewicz. Pirzchała, Dawxa. Nowina, Nicolaum Boynar. Dzialosza, Volczkonē Kokutowicz. Kopacz, Gedorwoch Rola, Daniel, Sirokomla, Iacobum Mingel, Cattus Marinus, Voysznar Vilkolewicz Powała, Georgium Sangaw. Item Pomian, Saka. Doliwa, Naczkonem. Sarza, Tuerbut. Dolāgi, Monstwild. Bogoria, Stanislaum Viszygin.

Stánisłáwá Wyßynge: Janiná / Woyßymá Dánczykowiczá: Bicháwá / Monstoldá: Swinká / Andrzeiá Dewknetowiczá: Roldá / Mynymundá Sesnikowiczá: Sulimá / Bodiwiłá: Nalencz / Koczaná: Lodza / Miczuchá: Gelitowé / Gerdudá: Korczakowie / Czuppe: Biała / Moydyloná: Cußołowiczá / Wánczyk Koczáná: Sukowiczá / Czołek / Janá Ewilá: Godzambá / Stánisłáwá Buthowthowicá: Osmorog / aliâs Gieralth / Surgutá z Kieśliniá / etc. Których to Herbów y záwołánia przerzeczona Szláchtá / Pánowie / y Boiárowie ziem Litewskich od tego czásu y nápotym ná wieczné czásy bedą vżywáć: y niech się z nich weselą / iáko przerzeczona Szláchtá Królestwá Polskiégo zwykłá vżywáć / y ie mieć. A żeby dostáteczniéyßą moc wßystki przerzeczoné rzeczy wźięły / kazáliśmy dla pewnieyßéy mocy niniéyßy List pieczęćiámi náßémi vtwiérdźić. Przyczym byli / y ná co zwaláli y zá wdźięczno to mieli / Nauczćiwßy w Pánu Christusie Oycowie / Ksiądz Mikołay Gnieźnienski Arcybiskup / Woyćiech Krákowski / Jan Włodzłáwski / Piotr Poznánski / Jákub Płotcki / Mikołay Wilenski / Jan Arcybiskup Lwowski / Máciéy Przemyślski / Michał Kiiowski / Grzegórz Włodzimiérski / Zbigniew Kámieniecki / Biskupi: gdy Chełmski y inné Kośćioły wákowáły. Y Wielmożni / Meżni / Krystyn Krákowski Kásztelan / Jan z Tarnowá Krákowski / Mikołay z Michałowá Sedomirski / Sedźiwóy z Ostrorogá Poznánski / Máciéy z Wąsoßéy Káliski / Jákub z Koniecpolá Siéradzki / Jan Ligezá Leczycki / Máciéy z Lábißyná Brzéstski / Jánuß z Kośćielcá Gnewczowski / Woiewodowie: Michał z Bogumiłomiłowicz Sedomirski / Jan z Sczekoćiná Lubelski / Dobesław z Oleßnice Woynicki / Floryan z Rokitnice Wiślicki / Krystyn z Koźiegłów Sądecki / Marćin z Kulikowá Gnieźnienski / Klimunt z Mokrzká Rádomski / Domárat z Kobylan Biecki / Mostyć z Stáßów Poznanski / Jánuß z Tulißkowá Káliski / Marćin z Kálinowá Siéradzki / Piotr z Włosczowéy Dobrzynski / Woyćiech z Kośćioł / Brzéstski / Jan z Lánkoßyná Leczycki /

Krystyn

szygin. Ianina, Voyszym Danczykowicz Bichawa, Monstold, Swinka, Andream Deuknetowicz, Rolda Minimund Sesnikowicz, Sulima, Bodywil. Item Nalancz, Koczanum, Lodza, Miczusz, Gelitowe, Gerdud, Korczakowe Czuppòm, Biala, Moydylonem, Czuszolowicz, Vanzyk Koyczanum, Sukowicz, Czołek. Ioannem Ewil, Godzamba, Stanislaum Buthowthowicz, Osmorog: alias Geralth, Surgutes de Kieslynn. &c. Quibus quidem armis, Clenodiis, & proclamationibus, prædicti Nobiles, Proceres, & Boiari terrarum Lituanię, exnũc & in antea, perpetuis temporibus vbilibet gaudeant, potiantur: prout ipsis præfati Nobiles Regni Polonię vti frui consueuerunt & potiri. Vt autem corroborationis & cautelę vberioris omnia præmissa accipiant firmitatem, præsentes fecimus Sigillorum nostrorum munimine corroborari, præsentibus & consentiẽtibus, ac ratum habentibus, Reuerendissimis in Christo patribus dominis, Nicolao Gnesnensi Archiepiscopo. Alberto Cracouien. Ioanne Vladislauiensi, Petro Poznaniensi, Iacobo Plocensi, Nicolao Vilnen: Ioanne electo Leopolien: Metropolien: Mathia Premisliensi, Michaele Kiiouiensi, Gregorio Vlodimirien: Sbigneo Camenecensi, electo Ecclesiarum Episcopis Chelmensi, & cæteris Ecclesiis vacantibus. necnon Magnificis, validis, & strenuis, Cristino Cracoui: Castellano: Ioanne de Tarnow Craco: Nicolao de Michalow Sandomiriensi, Sandiuogio de Ostrorog Posnaniẽ: Mathia de Wąsoßé Calissiensi, Iacobo de Koniecpole Siradiensi, Ioãne Ligeza Lanciciensi, Mathia de Labiszyn Brzestensi, Ianussio de Koscielec Gnewczouien. Palatinis. Michaële de Bogumiłowice Sandomiriensi, Ioanne de Sczekocin Lublinensi, Dobeslao de Olesznica Voiniciẽsi, Floriano de Rokitnica Visliciensi, Cristino de Koziegłowy Sandecensi, Martino de Kolikowo Gneznensi, Clemente de Mokrzko Radomien: Domárat de Kobylany Biecensi. Mosticio de Stászow Posnanien: Ianusio de Tuliszkow Calissien: Martino de Kalinow Siradiensi, Petro de Włoszczowa Dobrinensi, Alberto de Kosciol Brzestensi, Ioãne de Lankoszyn Lanciciensi,

ciciensi,

Krystyn Krußwicki / Jan z Lázuchowá Záwichostſki/Márcin z Lubnice Brzezinſki / Stániſław Gámrat Polániecki / Jan z Bogumiłowic Czechowſki / Máciey Koth Nakielſki / Groth z Jánczowicz Málogoſtſki / Jwan z Obichowá Srzemſki / Jánuß Furman Miedzyrzecki / Káßtelani : Zbigniew z Brzezia Królestwá Polſkiego Marßałek / Piotr Száfrániec Podkomorzy / Márcin z Wrócimowá Chorąży Krákowſki / Páwel z Bogumilic Krákowſki / Mikołay z Strzelec Sándomirſki / Mikołay z Czárnkowá Poznáńſki / Jáká Káliſki / Andrzey z Lubráńcza Kuiáwſki / Piotr z Widáwy Sierádzki / Mikołay z Suchodołów Lubelſki / Piotr z Tur Łeczycki / Sędźiowie. Dźiało śię w Miásteczku Hrodle przy rzece Bugu / ná Seymie wálnym / w dźień wtóry Mieśiącá Páźdźierniká / Roku Páńſkieg / Tyśiącznego / Czterechſetnego / trzynaſtego. Dan przez rece Vczciwego w Pánu Chriſtuśie Oycá Kśiedzá Biſkupá Krákowſkiego / Nawyßßego Káncleżá Króleſtwá Polſkiego / Nam ſczerze miłego : á piſan przez rece Ciołká Kánoniká Sedomirſkiego / Sekretarzá náßego.

cicienſi, Criſtino Cruſzwicien. Ioanne de Laczuchow Zauichoſtenſi, Martino de Lubnicza Brzezinenſi, Staniſlao Gamrat Polanecenſi, Ioanne de Bogumiłowice Czechouienſi, Mathia Koth Naklenſi, Grottone de Ianczouice Małogoſtenſi, Iwano de Obichow Srzemenſi, Ianuſso Furman Miedzyrzecen: Caſtellanis. Sbigneo de Brzezie Regni Poloniæ Marſſalco. Petro Szafraniec Succamerario Martino de Wrocimowo Vexillifero Craco: Paulo de Bogumiłouice Cracouien: Nicolao de Strzelec Sandomirien: Nicolao de Czarnkow Poſnanien: Iáká Caliſsien: Andrea de Ludbrancz Cuiauien: Petro de Widáwá Siradien: Nicolao de Suchy dół Lublinen: Petro de Thur Lancicien: Iudicibus. Actum in oppido Hrodło circa flumen Bug, in Parlamento ſeu congregatione generali die ſecunda menſis Octobris: ſub Anno Domini, Milleſimo. Quadringenteſimo, tredecimo. Datum per manus Reueren: in Chriſto patris domini Epiſcopi Cracouien: ſupremi Cãcellarii regni Poloniæ nobis ſincerè dilecti ſcriptũ verò per manus Ciołkonis Canonici Sandomirien. Secreti noſtri Notarii.

WCIELENIE PANOW LITEWſkich do Korony. Tituł III.

Którym poddáńſtwo ſwe Królowi Polſkiemu oddáią, á z Polaki równo Królá obieráć máią.

Prælati Lituaniæ incorporãt ſe Regno Poloniæ, ac Regi Poloniæ ſe ſubijciunt: quem vna cum Polonis eligent.

w Wilnie 1401. Laſki 128. HL. 296 B/529. HP. 662.

I. W Jmie Boże / Amen. Ná ten czás niepożyrkóm obledliwym y wątpliwośćióm mądrze zábiegamy / gdy ſpráwy zá czáſów náßych przypádáiące piſmem y Pieczećiámi wieczne czynimy. A ták my Przełáci / Kśiążętá / Pánowie / ßláchtá / obywátele źiem Litewſkich y Ruſkich / to ieſt Jákub z przeyźrzenia Bożego Wileńſkiego Kośćiołá Biſkup / Kśiążę Jwan Olgimunty z ſyny ſwymi / z Andrzeiem y z Sienkiem y z innymi / y Mungáiłem Gődigołdem brátem / y z innymi / Czupurná Márßałek Sienko Jámunty / Fedor Lwow z Jußkiem brátem rodzonym / Gáßoff z ſynem

Imioná Kśiążąt pánów Kśieſtwá Litewſkiego, którzy śiebie y potomki ſwe do kroleſtwá polſkiego wćielili.

IN Nomine Domini Amen. Tunc enim multis errorum & dubiorum incommodis prudenter occurrimus: dum geſta ætatis noſtræ, literarum apicibus & Sigillorum appenſionibus perennamus. Proinde nos Prælati, Principes, Barones, Nobiles, terrigenæ terrarum Lituaniæ & Ruſſiæ, videlicet Iacobus, diuina prouidentia Vilnenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Dux Iuanus Olgimunti cum filiis ſuis, videlicet Andrea, & Sencone, & cæteris, Mungaylo Gedigoldo fratre, & cæteris. Czupurna Marſſalco Senconlamonti, Fedorius Leonis,

synem Tálnußem/ Gineyd z synem Milußem/ y z innymi/ Kinund z synem Dauxą/ Strzygoil Kárycenów/ Gintolth Astok z brátem rodzonym/ Dorgi Gástolt z Przehyndem brátem rodzonym/ Nemirá z bráty swymi rodzonymi/ Szugáilem/ Olizem Weßylonowym/ Woynad Ruschyłowic/ Kiesgáil y Kumbolth Wołymuntów z inną bráćią swą rodzoną/ Goligin/ Roman Mileykonów z brátem Wołockiem/ y z innymi/ Woyßyund synem Rádywiłem/ Wołoczko Káwotmonów z bráćią Butoldmuntygałem / Hanus Montigierdonów z bráćią swą / Dowogin Wyschygirdonów / Dráunty z Weßkonem synem/ Wolczko álbo Vtrwicz/ Wolczko Konschotowicz/ Dogyrdy Woynyß/ Vrdzych z bráćią/ Golgind/ Weydymin/ Heschis Selkowicz z przyiacioły y narody swymi/ y wßytko zebránie wßytkich y kożdego z osobná ßláchty y obywátelów przerzeczonych Litewskich y Ruskich ziem: których imioná kożdego z osobná ácz nie są wyráżone/ wßakże zwolenie ich ná rzeczy niżey opisáne iest tákie: iákoby tu nápisáne były.

Dla tego oznaymuiemy którym wiedźieć należy wßytkim: iż tego czásu/ Prełáci/ Kśiążętá/ Pánowie/ y ßláchtá/ y wßytko pospolstwo Królestwá Polskiego zá pomocą łáski Bożey naiáśnieyßé Kśiążę páná Władysławá Królá Polskiego/ naywyßé Kśiążę Lit. dźiedźicá Ruskieg/ páná nászego naláskáwßég z Pogáńskich błedów wywiódßy/ záKrólá y páná sobie wźieli.

A nas tákże iego postępków náśláduiących náuczone łáską Duchá świetégo/ wzywáiąc nas do ich towárzystwá Kátholickieg z ciemnośći błedu stárégo przez przyiećie świetéy wiáry prawdźiwéy nas przyięli: z którémi iżesmy sie sstáli w wierze iednomyślni/ y towárzyßé kátolickich vczynków: słusznie iesteśmy powinni w zgodźie ná wieki z nimi trwáć. Zządże pánu Władysłáwowi Królowi Polskiemu/ y iego koronie/ królestwu/ y obywátelóm Polskim mocną wiárą y niezgwałconą obietnicą obiecáliśmy/ y przez niniéyßy list obiecuiemy wßytką mocą y śiłámi/ przećiwko naiáżdóm którychkolwiek ludźi przy nich stać: y ich żadną wymysloną bárwą nieopuszczáć: ále oné przez chytrość y zdrády/ to iest/ Królá/ koronę/ królestwo/ y obywátele królestwá Polskiego

Leonis, cum Iuszkone fratre germano, Gaszow cum filio Talnusz, Gineyd cum filio Milus, & cæteris: Kinunt cum filio Dauxa, Strzigoyl, Kariconis, Gintolt Astok cum fratre Germano, Dorgi Gasztolt cum Przehgindo fratre germano, Nemira cũ fratribus suis germanis, Szugaylo Olizac Weszylonis, Woynad Ruszylowicz, Kieszgailo, & Kumbold Voliniuntonis, cum suis cæteris fratribus Germanis, Goligin, Roman Mileyconis, cum fratre Volczkone & cæteris, Voyszyund cũ filio Radiuilo, Voloczko Cauotmonis, cum fratribus Butoldmuntygaylo, Hannusz Montigerdonis cum fratribus suis, Dowogin Viszygirdonis, Draunti cũ Veszkone filio, Volczko vel Vtrwicz, Volczko Konszowtowicz, Dogirdi Voiinis Vrdzich cum fratribus, Goligind, Veydimin, Heschis Selkowicz, cũ cognationibus & genealogiis suis: necnon tota vniuersitas omnium & singulorum nobilium, & terrigenarum prędictarum Lituanię & Russiæ terrarum. quorum quamuis nomina singulatim hîc non sunt expressa: ipsorũ tamen consensus ad subscripta adest, ac si pro insertis haberetur.

Proinde significamus quibus expedit vniuersis. Quomodo eo tempore, quo Prælati, Principes, Barones, & Nobiles, & communitas terrigenarũ regni Polonię, diuina cooperante clementia, Sereniss: Principem dominũ Vladislaũ Regem Poloniæ, supremum Ducẽ Lituaniæ, hæredem Russiæ, dominũ nostrum gratiosissimum de gentilitatis erroribus educentes, in Regem & dominum ipsorum assumpserunt.

Litwá świadczy iż przez Polaki do wiáry przystąpili

Nos quoque, ipsius vestigia sequentes, almi Spiritus gratia eruditos, ad ipsorum consortium Catholicum inuitantes, de tenebris erroris vetusti, per assumptionẽ sacræ fidei orthodoxæ receperunt. Cum quibus in fide facti vnanimes & consortes, ad perfectionem catholicorum operum, meritò & opportunè debemus per concordiam perpetuè aspirare. Pro eo, prædicto domino Vladislao Regi Poloniæ, &c. & ipsius Coronę, regno ac regnicolis Polonię, firma fide & inuiolabili spõsione promisimus, & tenore præsentium promittimus: toto posse & viribus, cõtra insultus

Litwá obiecuie pomoc we wßystkich potrzebách polakóm.

skiég w ich potrzebách ná wieki podpomágáć: y ich rozmnożenia/ pożytki/ y pospolité dobro opátrowáć zdrowý y wiernym rozrządzeniem / iáko náße własné. Co y oni nam tymże sposobem bedą powinni czynić / nam to oddáiąc.

Alexander Witówd ná Kśiestwo Lite. przez Władý. iest postánowiõ

Ale iż przerzeczony Władysław Król/ rc. pan náß łáskáwy/ z osobliwéy vfności wielmożnéᵒ y zacnéᵒ Kśiążeciu pánu Alexándrowi Witowdowi X. Lit. rc. wziąwßy go ná cześć swegõ stáránia/ y prace/ ná nawyßé Kśiestwo ziem Lit. y inych panstw swych Kśiestwá Litew. dał y podał/ y onégo z reki swéy postánowił do żywotá tegóż Páná Kśiążeciá Witowdá. Zá co my tegóż páná Władysłáwá Królá chcąc stálßą wiárą czćić/ y iáko rzecz spráwiedliwa iest/ pewniej ßegõ vczynić/ mocnym wiáry náßéy obowiązkiem/ y nieodezwáną obietnicą iemu przez niniéyßy list obiecuiemy: iż wiel: kśiestwo przerzeczoné ziem Litew. y iné pánstwá tegõ Kśiestwá wespólek z dobry á z máietnościámi oyczystémi / ktoré ná tegóż páná Witowdá Kśiążę należą / y ze wßytkimi zamki / twierdzami/ powiáty/ rozdzieleniem/ y ich obywátelmi po zeßciu iego ná tegóż Páná Władysłáwá Królá y ná korone królestwá tegõ Polskiégo / wedle opisánia listów przez przerzeczonégo páná Kśiążę Witowdá temuż páᵒ Władisłáwowi Królowi y koronie iegõ dánych/ máią zupełnie y cále przypáśdź y wróćić sie: y My też z náßémi potomki po nas będącémi po zeßciu P. Kśiążeciá Witowdá mamy do przerzeczonégõ páná Władisłáwá Królá/ korony/ y królestwá Polskiéᵒ przystáć/ poddáć sie/ bydź posłußni y służyć/ okrom chytrości/ y zdrád/ y wedle możności y sił náßych bedziemy powinni. A mimo onégõ y korone królestwá tegóż/ nigdy inégo ábo iné zá pány sobie niemamy bráć. Tego też nieopuszczáiąc: iż ieśliby Władisław król przerzeczony (czegõ pánie Boże obroń) przez potomstwá zéydź miał: tedy przez wiádomości rády tegóż páná Kśiążeciá Witowdá y náßéy tákże/ Kśiążetá/ prełaci/ pánowie/ ßláchtá/ y pospólstwo obywátelów królestwá Polskiégo sobie Królá y Páná niemáią obiéráć / ábo stáwić. Przy ktorych Constitucyách mocnie/ zobopólnie/ y stale stoiąc w słodkości wiáry / y wnetrznościách páná Christusowych wieczną y nigdy nieodmienną bedziemy chowáć iedność.

Po śmierći Vitowdowéy obiecuie Litwá Vłádysłáwá Królá Polskiégo ná Kśiestwo przyiąć, á Kśiestwo Litewskié do Królestwá wćielić.

Gdy Król Polski przez potomstwá zeydźie nie máią polacy Królá przez Litwy obiéráć. Litwá tákże.

Ná

insultus quorumlibet hominum eis assistere: & eos nullo exquisito coloris fuco vnquam deserere: sed ipsos sine dolo & fraude, scilicet Regem & Coronam, regnum & regnicolas Poloniæ, in eorum necessitatibus, perpetuè adiuuare: eorumq; profectus, vtilitates, cõmoda, & bonum cõmune peragere, salubri & fideli dispositione: velut nostrũ proprium: quod & ipsi nobis pari modo tenebuntur facere viceuersa.

Demum quia prædictus dominus Vladislaus Rex, &c. dominus noster gratiosus, ex speciali confidentia, Magnifico & Præclaro Principi, domino Alexandro, aliâs Vitowdo Duci Lituaniæ, &c. ipsum in partem suæ solicitudinis assumens, supremum principatum terrarum earũdem Lituaniæ, cæterorumq; dominiorum suorum Ducatus, dedit & contulit: & ipsum in eis de manu sua statuit: ad vitę eiusdem domini Ducis Vitowdi terminum vltimum, & extremum. Pro quo eundem dominum Vladislaum Regem constantiori fiducia prosequi volentes: & prout iustum est, ipsum reddere certiorem, firma sponsione & irreuocabili promisso, sibi tenore præsentium, promittimus: quòd supremus prędictus Principatus terrarum Lituaniæ, & cæterorum dominiorum Ducatus, vnà cum bonis, & cæteris patrimonialibus ad eundem dominum Ducẽ Vitowdum pertinentibus, & cum omnibus castris, fortaliciis, districtibus, territoriis, & eorum incolis, post decessum ipsius, ad ipsum dominum Vladislaum Regem, ac ad Coronam regni huius Poloniæ, iuxta tenorem literarum, per prædictum dominũ Ducem Vitowdum, eidem domino Vladislao Regi, & Coronæ eius datarum, debẽt plenè & integrè deuolui & redire. Et nos etiam cum nostris posteris atq; successoribus, post decessũ domini Ducis Vitowdi, promittere prædicto domino Vladislao Regi, coronę, & regno Polonię adhęrere, subiici, obsequi, & seruire, sine dolo & fraude, toto posse & viribus tenebimur: & pręter ipsum ad Coronam Regni eiusdem, nunquam nobis alios vel alium Dominum vel Dominos assumemus. Illo etiam non omisso: quòd si dominus Vladislaus Rex prædictus (quod Deus auertat) sine prole decesserit: extunc sine scitu

&

Ná których wßytkich rzeczy wiáre y świádectwo ku wiádomości doskonálßey / ná wieczną moc/ pieczęći náße ninieyßému liſtu ſą záwießoné. Dziáło ſie y dan w Wilnie w dźień świetéy Pryßki Pánny y Męczenniczki/ Roku 1401.

& conſilio eiuſdem Domini Ducis Vitowdi, & noſtro pariter, Principes, Prælati, Barones, Nobiles & cōmunitas Terrigenarum terrarum Regni Poloniæ prædicti, ſibi Regem & Dominū non debent eligere ſeu locare: cum quibus firmam, mutuam, & conſtantem ſeruantes aſſiſtentiam in dulcedine fidei, & viſceribus Ieſu Chriſti, perpetuam & irreuocabilem tenebimus vnionem. In quorum omnium fidem & teſtimonium euidentiamq; pleniorem, pro perpetuo robore, Sigilla noſtra præſentibus ſunt ſubappenſa. Actum & datum in Vilno ipſo die ſanctæ Priſcæ virginis & Martyris. Anno Domini Milleſimo, quadringenteſimo primo.

POTWIERDZENIE PRAW Y Przywileiów, Tit. IIII.

Zygmuntowi Wiel: X. Litewſkiému od Władisławá III. ná Kśięſtwo Wielkié, niegdy przez Władisławá oycá ſwe° temuż Zygmuntowi dáné.

W Imie Boże/ Amen. Ku wiecznéy pámieci. My Władysław Trzeći/ z łáſki Bożéy Król Polski/ y ziem Krákowskiéy/ Sedomirskiéy/ Siérádzkiéy/ Łeczyckiéy/ Kuiáwskiéy/ Litewskié Kśiąże nawyżßé/ Pomorzki/ Ruski Pan y Dźiedzic: Oznáymuiemy ninieyßym listem ták teraz iáko potym będącym ludźiom/ którzy ninieyßych rzeczy wiádomość będą mieć. Iż od tego czásu/ iáko zacné y wielmożné Kśiąże pan Zygmunt z łáski Bożéy Wielkié Kśiąże Litewskié/ Ruskié/ Stryi náß namilßy wßytke ſczérośći swéy ſtáłość/ przećiwko Królestwu náßému/ y przećiwko osobie Náßéy Królewskiéy nienáruſzenié miał: ná którą rzecz my pámietáiąc y będąc bárzo tego wdźięczni/ godną rzecz rozumielismy iemu z ſczérégo ſercá to oddáć/ y wßelką przystoyną wdźięcznośćią te wiáre y ſtáłość cáłą nágrodźić. A ták z pewnéy náßéy wiádomości máiąc dostáteczné rozmyslenié y vmysł łáskáwy y dobrowolny/ zá rádą zdrową náßych Prąłatów/ y Pánów/ Pánu Zygmuntowi Wielkiému Kśiążęciu Stryiowi náßému namilßému/ Práwá/ Listy/ y przywileie/ które od Nas y od świetéy pámieci Oycá Náßégo Páná Władysłáwá Królá Polskiégo ná Kśieztwo Wielkié/ y ná iné którékolwiek dobrá y wolnośći pod którymkolwiek ſposobem ſą dáné/ które tu chcemy

Prælati Lituaniæ incorporant ſe regno Poloniæ, ac Regi Poloniæ ſe ſubiiciunt: quem vnà cum Polonis eligent.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Vladiſlaus Tertius Dei gratia Rex Polonię: necnon terrarum, Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Litwaniæ Princeps ſupremus, Pomeraniæ Ruſſiæq; dominus & hæres, &c. Significamus tenore præſentiū, tàm præſentibus, quàm futuris, notitiam præſentium habituris Quòd ex quo præclarus & Magnificus Princeps Dominus Sigiſmundus, Dei gratia Magnus Dux Litwaniæ, Ruſſiæ &c. Patruus noſter præcharus, omnem ſynceritatis conſtantiam, erga Regnū Poloniæ noſtrum, & noſtram Regiam præſentiā ſemper geſſit incorruptè: cuius rei nos memores & pergrati, dignum cenſuimus ſibi proinde cordis puro zelo occurrere: & omnium, qua decet gratitudine, hanc fidem & conſtantiam integram compenſare. Vnde ex certa noſtra ſcientia, ſufficientiſſima deliberatione præhabita, animo beneuolo & voluntate noſtra vltronea: noſtrorū Prelatorum, & Baronum ſalubribus freti cōſiliis, ſibi Domino Sigiſmundo, Magno Duci, noſtro patruo chariſſimo, Iura, Literas & Priuilegia, quæ à nobis, & fælicis memoriæ genitore noſtro, Domino Vladiſlao Rege Poloniæ, ſuper Ducatu magno, & quibuſcunque bonis & libertatibus, ſub quibuſcunq; datis, & tenoribus exiſtunt,

w Piotrko. 1438. Łaſki 129. HL. 297 B/531. HP. 765.

Władysław potwierdza wolności y Listy Wielkiému Kśiążęciu nádáné.

chcemy mieć zá wpiśáné / we wßytkich ich punktćiech / ſpoſobiech / położeniu / cząſtkách / y klauzułách wßytkich: mocné czynimy / odnawiamy / wdźięczné czynimy / pochwalamy / y pod obroną ninieyßego piſánia potwierdzamy / ſkázuiąc áby moc miáły mocy wieczney. Obiecuiemy nád to ſłowem náßym Królewſkim / y obowiezuiemy ſie też iego Liſty / Práwá / Przywileie / które porządnie y ſpráwiedliwie wyßły / we wßytkim mieć zá mocné / y wdźięczné: y oné chowáć wiecznie niezgwałcenie / y im doſyć czynić. Co świádczymy przez ten Liſt: któremu Pieczęć Máieſtatu náßego ieſt záwießoná. Dan w Piotrkowie ná ſeymie wálnym / we wtorek bliſki po świećie świętey Luciiey / Roku páńſkieg / 1438. Przy czym támże byli Naucżćiwßy y vczćiwi w Pánu Chriſtuśie Oycowie y Pánowie / Wincenty świętego Kośćiołá Gnieźnienſkiego Arcybiſkup y Primás / Zbigniew Krákowſki / Władyſław Włodzcłáwſki / Biſkupi: y Andrzey z Bniná wybrány y potwierdzony kośćiołá Poznáńſkiego: y wielmożni / ßláchetni y mężni Mężowie / Jan z Cyżowá Káßtelan Krákowſki / Dobeſław z Sienná Sedomirſki / Marćin z Sławkowá Káliſki / Woyćiech z Máłego Leczycki / Jan z Lichná Brzeſtſki / Járund z Grábie Jnowłodzláwſki / y Piotr Odrowąs z Sprowy Lwowſki / Woiewodowie: Dobrogoſt z Számotuł Poznáńſki / Klimunt Wątrobká z Strzelec Sedomirſki / Wáwrzyniec Zarebá z Kálinowey Sierádzki / Káßtelánowie: Jan z Oleßnice Márßałek / y Andrzey z Lubiniá Podſkárbi króleſtwá Polſkiego: y ini Dignitarze / Pánowie / Rycerztwo y ßláchtá: którzy byli świádki przy rzeczách przerzeczonych. Dan przez ręce Wielmożnego y Vrodzonego Mężá Janá z Koniecpolá Kánclerzá / y Piotrá Wody z Czekociná Podkánclerzego Koronnego / nam ſczerze miłych. Zá relácyą Wielmożnego Janá z Koniecpolá / Polſkiego Kánclerzá.

existunt, (quæ hic habere volumus pro inſertis) in omnibus earum punctis, conditionibus, poſitionibus, particulis & clauſulis vniuerſis, ratificamus, innouamus, gratificâmus, auprobamus, & præſentis ſcripti patrocinio confirmamus: Decernentes ea robur obtinere perpetuæ firmitatis. Promittimus inſuper in verbo noſtro Regio præſentibus, & ſpondemus, eaſdem ipſius Literas, Iura, & Priuilegia, ritè & iuſtè emanata, per omnia, rata atq; grata habere: & inconcuſſa iugiter & inuiolabiliter obſeruare, & de eis ſatisfacere. Harum, quibus Sigillum noſtrę Maieſtatis eſt appenſum, teſtimonio literarum. Datum in oppido Piotrkow in Parlamento generali, feria tertia proxima, poſt feſtum ſanctę Lucię virginis. Anno Domini 1438. Præſentibus ibidem Reuerendiſſimis & Reuerēdis in Chriſto Patribus Dominis, Vincentio Sanctę Gneznenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, & Primate, Sbigneo Cracouieñ. Vladiſlao Vladiſlauien: Epiſcopis, & Andrea de Bnin, electo confirmato Eccleſiæ Poznanien: Ac Magnificis, Nobilibus, & ſtrenuis viris, Ioanne de Czyzow Caſtellano Cracouien: Dobeſlao de Senno Sandomirien: Martino Slawkow Caliſſien: Alberto de Male Lancicien: Ioanne de Lichni Brzeſten: Iarando de Grabie Iuniwladiſlauien: & Petro Odrowans de Sprowa Leopolien: Palatinis: Dobrogoſtio de Szamotuly Poznanien. Clemente Vantrobka de Strzelce Sandomirien: Laurentio Zaremba de Kalinowa Siradien: Caſtellanis: Ioanne de Oleſznica Marſzalko, & Andrea de Lubino Theſaurario Regni Poloniæ, & aliis Dignitariis, Baronibus, Militibus & Nobilibus, teſtibus circa Præmiſſa. Datū per manus Magnifi: & Genero: virorum Ioannis de Koniecpole Cancellarii, & Petri Voda de Sczekocin, Vicecancellarii Regni Poloniæ, nobis ſyncerè dilectorum.

A d relationē Magnifi: Ioannis de Koniecpole R.P. Cancella.

POTWIERDZENIE ZAPISOW.
Tituł V.

Zá czásu Janá Olbráchtá Królá Polskiégo y Alexándrá W. X. Litew: niekiedy przez Pány Litew z Królestwem Polskim vczynionych.

Prełáci y wszytkie rády y wszystko pospolstwo Wielkiégo Księstwá Litewskiégo wpisuią się do Królestwá Polskiégo.

W Imię Boże/ Amen. Aby spraw zá czásu nászégo przypádłych stárość nie zátłumiłá/ ználeziono to iest: áby dla pámięci potomnéy pismem y świádki obwárowáné były. A ták My Prełáci/ Pánowie/ Szláchtá/ y wszytko zebránie Wielkiégo Księstwá Litewskiégo/ to iest/ Woyćiech Wilenski/ Jan Lucki/ Márcin Mednicki/ z łáski Bożéy Biskupi: Mikołay Rádziwiłowic Woiewodá Wilenski/ y Wielkiégo Księstwá Litew. Kánclérz/ Xiąże Alexánder Jurgiewicz z Olszan/ Woiewodá Wilenski y Stárostá Grodzki/ Jan Jurgiewicz z Zabrzézia Woiewodá Trocki y naywiętszy Wiel: Księ: Márszáłek/ Stáni sław Janowicz Kásztelan Trocki y Stárostá Zmódzki/ Jrzy Paczowicz Połocki/ Grzegórz Osczykowicz Nadworny Márszałek y w Mereku/ Mikołay Mikołáiów Rádziwiłowic/ Podczászy Xiążęcy y w Bielsku/ Jákub Dowoynowicz Drohinski/ Stánisław Potrászkowicz Lidenski/ Jan Lythaor Nowogrodzki/ Stánisław Micháłof Potkowicz Brzeski/ Woyćiech Janowicz Chorąży y Cáwieniski/ Niekrasch Wołotkowicz w Bełzycy/ Piotr Rádziwiłowicz Podkomorzy w Eyryszkách/ Niemierá Grzymáłowicz Melniczki/ Mikołay Jundyłowicz w Dubiczy/ Jrzy Montontowicz/ Alexánder Montigordowicz Stárostowie/ Márszałkowie/ y Dzierżawcy: oznáymuiemy przez niniéyszy list którym to wiedzieć przynależy wszytkim: Jż ácz ziednoczenia y przymiérza miedzy Pánstwy/ to iest królestwem Polskim y Wielkim Księstwem Litewskim y ziemiámi imże podléglémi/ od czásów dawnych pod Królem Polskim Włádysłáwem Jágełłem y pod Wielkim Xiążęćiem Alexándrem Witowdem poczeté y postánowioné do tego czásu nie zgwałcenié są chowáné: wszákże gdy Naiásnieyszy Xiążętá Pánowie nászy nałászáwszy ná té Pánstwá Naiásnieyszy Pan Jan Olbrácht ná Królestwo Polskié/ á ná Wielkié Księstwo Litewskié Naiásnieyszy Pan Alexánder Pánowie nászy nałászáwszy zá Boskim przeyźrzeniem są wzięći: ábyśmy

Tempore Ioãnis Alberti Regis Poloniæ, & Alexãdri M. D. Lit. Barones & Consiliarij, Magni Duc: Lit: confirmant inscriptiones, per antecessores eorũ cũ Regno Poloniæ factas.

IN Nomine Domini Amen. Ne gesta ætatis nostræ tempus & vetustas aboleret: inuentum est, vt ad memoriam posteritatis, literarum apicibus, & testium annotatione deducantur. Proinde nos Prælati, Barones, Nobiles & vniuersitas terrigenarum Magni Ducatus Lituaniæ, videlicet Albertus Vilnen: Ioãnes Luceorien: Martinus Mednicen: Ecclesiarum, Dei gratia Episcopi: Nicolaus Radziwilowicz, Palatinus Vilnensis, & Magni Ducatus Cancellarius, Dux Alexander Iurgewicz de Holszany, Castelanus Vilnensis & Capitaneus Grodnensis, Ioannes Iurgewicz de Zabrzezie, Palatinus Trocensis, ac supremus Magni Ducatus Marssalcus, Stanislaus Ianowic Castelanus Trocensis, & Capitaneus terræ Samogitarum, Georgius Paczowic Polocen: Gregorius Oszcykowic Curiæ Marssalcus, & in Merec, Nicolaus Nicolai Radziwilowicz, Pincerna Ducalis & in Bielsko Iacobus Dowoynowic Drohien: Stanislaus Potraszkowic Liden: Ioannes Litaor Nowogrodensis, Stanislaus Michaelis Potkowic Brzestensis, Albertus Ianowic Vexillifer & Caunen: Nekrasz Volotkowic in Belzica, Petrus Radywilowic Succamerarius, & in Eyxiszki, Niemira Grzymalic Mielnicen: Nicolaus Iundylowic in Dubicza, Georgius Montontowic, Alexander Motygordowic Capitanei, Marssalci, & Tenutarii, significamus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis: Quomodo licet vniones & fœdera inter hæc dominia, videlicet Regnũ Poloniæ, & Magnum Ducatum Lituanię, terrasq; eisdem subiectas, à temporibus longe retroactis sub Rege Poloniæ, Vladoslao aliâs Iagiello, & sub Magno Duce Lituaniæ, Alexandro aliâs Vitowdo inita & constituta, hucusq; inuiolatè seruentur. Postquàm verò Serenissimi Principes Domini nostri gratiosissimi, super ipsa Dominia, in Regem Poloniæ, Serenissi-

w Hrodle 1413. y. w Wil. 1499. La 130. HL 298/532. HP 666.

ábyśmy przez nászé nowé liſty zapiſy álbo Przywileie Przodków nászych z przymiérzeniá potwiérdźili: których to liſtów słowo od słowá rozumienié ieſt tákowé.

niſſimus Dominus Ioannes Albertus: in Magnum verò Ducem Lituaniæ, Sereniſſimus Dominus Alexander, Domini noſtri gratioſiſſimi diuina diſpoſitione aſſumpti ſunt: placuit Prælatis, Baronibus, & Nobilibus Regni Poloniæ fratribus noſtris, ſimiliterq; ipſi nobis iam de facto fecerunt, & per noſtras nouas literas, & inſcriptiones anteceſſorum noſtrorum ſuper huiuſmodi fœderibus cõfirmaremus. Quarum quidem literarum verbum de verbo tenor ſequitur, & eſt talis.

Włożenie ſtárégo przywileiu który ieſt wydan zá czáſu Władysłáwá Iág y Witowdá.

W Imie Boże / Amen.

Ná wieczną tey rzeczy pámieć. Stworzyćiel wszytkich rzeczy / którégo oko przeniká wszytki rzeczy / y wiádomość nigdy nie bywa zágłádzona w rzeczách ludzkich / które łátwie z pámieci wypadáią: áby tedy pámieć ich zostáłá piſmem zá wielką swą rádą z przezrzenia rozrządźił: zá którégo podpomożeniem ordynácye / vmowy / y ſpráwy rzeczy bywáią záchowáné: A ták my Moniwit Woiewodá Wilenſki / Jáwinis Woiewodá Trocki / Mingał Wilenſki / Sungał Trocki / Kásztelanowie: Niemir Oſztyk / Butrym Golignit / Mikołay Bilim: Koreiowá y Wyszygiert / Piotr Montigiert / Mikołay Táwtigierd / Jan Gásztowdów / Wolczko Kulwá / Buſſowd Jádáth Rálo / Jan Rymowidowicz / Ginent Konczewicz Doxá / Mikołay Bieinár / Wolſko Kochutowicz / Jákub Mingel / Woyſſnár Wirkołowicz / Grzegórz Sángáw / Saká Náczko / Werburth Monſtywild / Stániſław Wyszygin / Woyszyn Dámenkowicz / Monſtold / Andrzéy Vknetowicz / Munimunt z Sesnikowicz / Rodwił / Koczan / Miczuch / Gerdud / Czuppá / Woydźiło Koszylowicz / Koczan Sukowicz / Jan Eywild / Stániſław Buthowthowicz / Surgutes z Reszynek ꝛc. Oznaymuiemy liſtem niniéyszym którym to wiedźieć przynależy wszytkim: którzy teraz są y potym będą / do których wiádomości to przyidźie: Iż ácz zá Naiáśnieyszych Kśiążąt Páná Władysłáwá Królá Polſkiég ꝛc. y Alexándrá Witowdá Wielkiégo Kśiążęciá Litewſkiégo Pánów nászych nałáſkáwszych zzwoleniem Herby / których vżywáć nie byłá nam rzecz zwykłá zá przećiwnym zwyczáiem który v nas był / dla oznáczenia imieniá Tytułu y szláchectwá nászégo od Pánów szláchty y przełożonych / który od Przodków ſwych máią / wźięliśmy / y do łáſk / wolności / y ſwobód / k temu ieſcze y przy-

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Sator rerum omnium, cuius oculus penetrat vniuerſa, & ſcientia nunquam extinguitur in rebus humanis, quas obliuionis caducis momentis conſtat ſubiacere, vt memoria earum remaneat, apices literarum alti conſilii prouidentia ordinauit: quarum præſidio, rerum ordinationes, pacta, & tractatus conſeruantur. Proinde nos Moniuitus Palatinus Vilnenſis, Iauinis Palatinus Trocen: Mingal Vilnen: Sungal Trocen: Caſtelani: Nienir Oſztyk, Butrym Golignith, Nicolaus Bilim: Koreyowa, & Vyſzygert, Petrus Montigerd, Nicolaus Tawtigerd, Ioannes Gaſztowdy, Volczko Kulua, Buſſowdus Iadath Ralo, Ioannes Rymowidowic, Ginēth Konczewic Doxa, Nicolaus Bieinar, Volsko Kochutowic, Iacobus Mingel, Voyſſnar Virkolowic, Gregorius Sangaw, Saka Naczko, Verbuth Monſtywild, Stanislaus Vyſzygin, Voyſzyn Damenkowic, Monſtold, Andreas de Vknetowic, Munimunt de Seſnikowic, Rodwil, Koczanus, Miczuch, Gerdud, Czuppa, Voydzilo Koſzylowic, Koczanus Sukowic, Ioannes Eywild, Staniſlaus Buthowthowic, Surgutes de Reſzynki. &c. Significamus tenore præſentiũ quibus expedit vniuerſis, præſentibus & futuris præſentiũ notitiam habituris: Quòd, quia Sereniſſimorũ Principũ Dominorũ, Vladiſlai Regis Poloniæ &c. & Alexandri aliâs Vitowdi Magni Ducis Lituaniæ Dominorum noſtrorum gratioſiſſimorũ cõceſſione & indulto, arma, quibus vti inſolitum fuit nobis, contraria conſuetudine obſiſtentes, ad inſigniendũ nominis Nobilitatisq; noſtræ Titulum, à Baronibus, Nobilibus, & Proceribus ſuis ordine genituræ contraxerunt, recipimus: & ad gratias, libertates & immunitates, Priuilegia & exemptiones, & multa alia

y Przywileie/ exemptie/ y wiele inych do=
brodżieystw y nádánia/ które nam przez rze
czone Pány łáskáwe Władysłáwá Królá
Polskiego y Alexándrá Wielkiego Xiąże=
ćiá Litewskiego sczodrobliwie są nádáne:
y zá obroną Listów dánych są vmocnione/
y zá témi Listy iestesmy ná wysszy stan pod
niesieni: y obiecáli nam przez otworzyste
swé Listy/iescze wiecéy ileby mogli/ z na=
wietszą pilnośćią dobro/pożytek/ y pomno
żenie stanu náßego y czći wßedy pod=
wysßáć/ y nigdy w niescześciu y potrzebách
náßych nas nie opuszczáć: ále záwżdy prze=
ćiwko wßytkim nieprzyiaćiołóm náßym y
zdrádżie y naieżdżie pomocámi/ rádámi/ y
łáskámi swémi nam pomagáć. Tych rzeczy
wzgledem chcąc ták wiele dobrodżieystw
y zádżiałánia oddáć/ y tákże słußne wdżie=
czności pokazáć/ áby sie w nas różność iá=
ka y niewdżieczność y tákże nierówność w
Liśćiech nie pokazáłá/ ále áby záwżdy ie=
dnomyślna iedność miedzy námi trwáłá/
y wola iedná vmysłów/ iáko iedná chwałá
Boża y Wiárá iest chowána: tedy my we=
spółek wßyscy y osobliwie kożdy zosobná ná
ßémi imiony y zá wßystke Szláchte/ Boiá=
ry/ Pány/ y obywátele źiem Litewskich/ do=
brą wiárą y w słowie náßym stałym y wier
nym/ odłożywßy precz wßytke chytrość y
zdráde/ ná wiáre y pod przysiegą náßą o=
biecuiemy: nigdy przerzeczonych Pánów/
Prełatów/ Szláchty/ y Przełożonych Kró=
lestw: y sámego Królestwá Polskiego prze
rzeczonego we wßytkich potrzebách y nie=
fortunách ich nie opuszczáć: ále záwżdy im
przećiwko wßytkim nieprzyiaćiołóm ich
zdrádżie/ y naieżdżiech/ rády/ pomocy/ y łáski
wiernie dodawáć: y żadnému zwad/ wo=
ien/ odpowiedźi przez wiádomośći y woléy
y zwolenia y odłożenia rády ich/ y potom=
ków ich nie zádawáć/ áni czynić/ áni zru=
ßáć: y przerzeczoné Pány Władysłáwá
Królá Polskiego/ y Alexándrá Witowdá
Wielkié Książe Litewskié y ich potom=
ków Królów Polskich y Wielkich Książąt
Litewskich/ żadnych czásów nie opuszczáć
żadnym sposobem/ ále záwżdy przy nich o=
krom chytrośći y zdrády stać wßytką rádą
pomocą y życzliwośćią.

Też obiecuiemy iákosmy wysßéy obie=
cáli/ iż po zeßciu przerzeczonégo Páná Wi
towdá Wielkiego Książećiá Litewskiego
nigdy

ta alia beneficia, & prærogatiuas, quæ no-
bis per dictos Dominos gratiosos, Vladis-
laum Regem Poloniæ, & Alexandrum
Magnum Ducē Lituaniæ, munifica sunt
concessa largitione, & literarum patroci-
nio munita, interuentu ipsorum & studio
promoti extitimus, & prouecti: promi-
seruntq; suis patentibus literis, adhuc qua
poterint diligentia, bonum, commodum,
& profectum status nostri & honoris, v-
bilibet promouere: & nunquam in aduer-
sitatibus nostris & necessitatibus nos de-
serere: sed semper contra omnium inimi
corum nostrorum insidias & insultus, au-
xiliis, consiliis & fauoribus suis prosequi
& iuuare. Horum intuitu, volētes tot be-
neficiorum merita compensare: & ipsis
dignas vices pro eis impendere (ne dispa-
ritatis in nobis aut ingratitudinis contagia
& inequalitas Literarum cernerētur ven-
dicare: sed vt semper vnanimis idempti-
tas inter nos remaneat, & voluntas animo
rum sicut idem cultus, & religio fidei ob-
seruatur) vniuersaliter vniuersi, & singu-
lariter singuli nostris nominibus, ac
vice omnium Nobilium, Boiarorum,
Procerum, & Incolarum terrarum Litwa-
niæ, bona fide, in verbo nostro constanti
& fideli, omni dolo, fraude, & colore am
putatis & remotis, Promittimus, pollice-
mur, vouemus, spondemus, & Iuramen-
ti nostri ministerio strictiùs nos obliga-
mus: Nunquam præfatos Prelatos, Baro
nes, Nobiles & Proceres Regni, & ipsum
Regnum Polonie prædictum, in omni-
bus eorum necessitatibus & aduersitati-
bus deserere: sed semetipsis contra omni
um inimicorum eorum insidias & insul-
tus cōsilia, auxilia, & fauores fideliter mi-
nistrare: & nullis lites, bella, aut guerras,
præter scitum & voluntatē & consensum,
consilium & requisitionem ipsorum, &
eorum successorum indicere, facere vel
mouere, præfatosq; Dominos, Vladisla-
um Regem Poloniæ, & Alexandrū aliâs
Vitowdum Magnum Ducem Litwaniæ, &
eorū successores Reges Poloniæ, & Du-
ces Magnos Litwanie nullis temporibus
deserere quoquomodo: sed semper ipsis
sine dolo & fraude fideliter adherere, o-
mni consilio, auxilio, & fauore.

Præterea promittimus: prout suprà:
Quòd

Litwá bez wiedzenia polaków niema Kśiążećiá obierać, tákże też Polacy bez Litwy.

nigdy nie będźiemy obieráć / áni bráć ná Wielkie Kśiążę Litewskie zá Páná / iedno którégo przerzeczony Pan Władysław Krol (ieśli będźie dłużey żyw) álbo iego potomkowie / y Prelaci / Pánowie / ßlachtá / y przełożeni królestwá polskiég będą rozumieli obráć y postánowić. A tákże Prelaci / Pánowie / y ßlachtá królestwá polskiego / gdy przerzeczony Krol (czego Boże vchoway) przez płodu y potomstwá swego słußnego zeydźie / przez wiádomośći y rády Oświeconégo Páná Alexándrá Witowdá Wielkiég Kśiążęćiá Litewskiég / ieśli onégo przeżywie / y przez nászey woli wybieráć nie będą.

A żeby potwierdzenia / y przestrogi przerzeczoné tym więtßą wźięły moc / kazáliśmy pieczęći nászych przyłożeniem to obwárowáć. Działo sie w Hrodle v Rzéki Bugu ná Seymie wálnym / dniá wtorego Mieśiącá Páźdźierniká / Roku Páńsk. 1413.

Dla tego my Prelaci / Pánowie / Przełożeni / y ßlachtá Wielkiego Kśięstwá Litewskiego przerzeczeni przeglądáiąc to / iż zá dawnośćią czásów wiele rzeczy przychodzą w wątpliwość / przez którą áby niepożytek iáki nie przyßedł / rozumieliśmy zá przystoyną rzecz temu zábieżeć. Chcąc tedy áby ártykuł álbo tá cząstká w Przywileiu około obierániá Náiáśnieyßych Pánów nászych ták Królá Polskiego / iáko Wielkiego Kśiążęćiá Litewskiego w przerzeczonych liśćiech krotce opisány / z sámych słów áby nie przyniósł ná potomné czásy iákiey wątpliwośći / y prágnąc przerzeczoné Prelaty / Pány Królestwá Polskiego w tym ártykule około obierániá Królá nam równé iáko rzeczono iest vczynić / to przydáwáiąc obiáśniamy: Iż gdy vmrze Kśiążę Litewskie / okróm wiádomośći y rády Pánów y Przełożonych Królestwá Polskiego bráciey nászey / ku wybierániu Wielkiego Kśiążęćiá nowégo nie postąpiémy: ále z nimi wespółek / ieśli wezwáni czásu słußnego przyiecháć będą chćieć / Wielkie Kśiążę / y Páná wybierzemy. Tákże też gdy Krol Polski vmrze / przerzeczeni Prelaci y Pánowie Królestwá Polskiego okróm wiádomośći y rády Prelatów y Pánów Wielkiego Kśięstwá Litewskiego ná wybieránie nowégo Królá nie postąpią: ále tákże z Prelaty y z Pány Wielkiego Kśięstwá Litewskiego / ieśli wezwáni

Quòd defuncto præfato Domino Vitowdo, Magno Duce Lituaniȩ, nunquam eligemus, assumemus, & recipiemus, in Magnum Ducem Lituaniȩ vel Dominũ, nisi quem præfatus Dominus Vladislaus Rex, si vita potietur longiore, vel eius successores, & Prȩlati, Barones, Nobiles, & Proceres Regni Poloniȩ duxerint eligẽdum, statuendum vel locandum. Et viceuersa Prȩlati, Barones, & Nobiles Regni Poloniæ, Rege prȩfato, quod absit, sine liberis & successoribus legitimis decedente, sine scitu & consilio Illustris Domini Alexandri aliâs Vitowdi Magni Ducis Litwaniæ, si superstes remanserit, & nostro, eligere non debebunt.

Vt autem corroborationis & cautelæ vberioris omnia præmissa accipiant firmitatem, fecimus Sigillorum nostrorũ munimine roborari. Actum in Oppido Hrodło, circa flumen Bug, in Parlamento seu cõgregatione generali, die secunda, mensis Octobris, Anno Domini 1413. Proinde nos Prælati, Barones, Proceres. & Nobiles Magni Ducatus Litwaniæ præfati, præuidẽtes: quia vetustate temporum multa in ambiguitatem veniũt: per quam ne quid incõmodi eueniat, dignum censuimus prouidere: Volentes igitur ne articulus de electione Serenissimorum dominorum nostrorum, tàm Regis Poloniȩ, quàm Magni Ducis Litwaniȩ, in præinsertis Literis breuitate verborũ cõtextus, aliquid ambiguitatis in posterum inducat: Cupientesq; præfatos Prælatos, Barones, & Proceres Regni Poloniæ, in ipso articulo electionis pares nobis, vt dictum est, efficere: addiicientes declaramus: Quòd defuncto Magno Duce Lituaniæ, sine scitu & consilio Prælatorum & Baronum, Procerum, & Nobilium Regni Poloniæ fratrum nostrorum, ad electionem Magni Ducis noui nõ procedemus: sed cum ipsis pariter, si vocati tempore congruo venire voluerint, Magnum Ducem & Dominum eligemus: pariformiter defuncto Rege Poloniæ, præfati Prælati, & Barones Regni Poloniæ, sine scitu & consilio Prælatorum, & Baronum Magni Ducatus Lituaniæ, ad electionẽ noui Regis non procedant: sed pariter cum Prælatis, & Baronibus Magni Ducatus Litua-

wezwáni czáſu ſłuſznégo zechcą przyiecháć/ Królá y Páná wybiorą. Które rzeczy iáko rzeczono ieſt poſtánowiwſzy/ y które ná potomné czáſy máią bydź chowáné/ zá pewną wiádomością wſzytkich innych Prełatów/ Pánów/ Przełożonych y ſzláchty Xsieſtwá Litewſkiego bráciey náſzéy przerzeczony Przywiléy przodków náſzych przyimuiemy/ mocny czynimy/ y potwiérdzamy przez niniéyſzy liſt obowiezuiąc ſie imiony náſzémi y wſzytkich Prełatów/ Pánów/ Przełożonych/ y ſzlachty Wielkiégo Xsieſtwá Litewſkiégo/ dobrą wiárą w ſłowie náſzym ſtałym y wiernym/ oddaliwſzy wſzelką zdráde y chytrość/ obiecuiemy/ przyrzekamy/ y przez przysiege náſze vczynioną tym ſie ciesniéy obowiezuiemy/ ten zapis wiſzéy nápiſány y z obiáśnieniem Artykułu około obiéránia Naiáśnieyſzych Pánów náſzych/ iáko ſie rzekło/ we wſzytkich Artykuléch/ kłauzułách/ punktciéch/ y ſkázániu vtwiérdzony trzymáć/ y ná wieki nie zgwałcenié chowáć. A ieſli które oſobliwé zapiſy miedzy námi/ Prełaty/ y Pány Królestwá Polſkiégo ſą/ któréby poſpolitą vczciwość obrażáły z obu ſtron/ których przodkowie náſzy nie dzierżeli: tákowych my téż nie przyimuiemy/ áni bedziem trzymáć. A iżby wſzyſtkié przerzeczoné rzeczy wieczną moc zátrzymáły/ niniéyſzym liſtem Pieczeci náſzé kazáliſmy záwieſić. Dan w Wilnie ná Séymie wálnym dwudzieſtégo czwartégo dniá Lipcá/ w Wigilią świetégo Jákubá Apoſtołá/ Roku Pánſkiég 1499.

Lituaniæ, ſi vocati tempore congruo voluerint, Regem & Dominum eligent: quibus ita vt præmittitur ſtantibus, & in poſterum obſeruandis, de certa ſcientia omnium aliorū Prælatorum, Baronum, Procerum, & Nobilium Magni Ducatus Lituaniæ, fratrum noſtrorum, inſcriptionem præ inſertam prædeceſſorum noſtrorum ſuſcipimus: ratificamus, ſuſcipimuſque, & confirmamus per præſentes: obligantes ſe noſtris nominibus, ac vice omnium Prelatorum, Baronum, procerū, & nobilium Magni Ducatus Lituaniæ, bona fide, in verbo noſtro conſtanti & fideli, omni dolo, fraude, & colore remotis: Promittimusque, pollicemur, ac vouemus: & noſtri iuramenti præſtiti onere & miniſterio ſtrictiùs nos obligamus: ipſā præinſertā Inſcriptionē, cum reformatione & declaratione articuli, de electione Sereniſſimorū Dominorum noſtrorum, vt premittitur, in omnibus articulis, clauſulis, punctis, & ſententiis firmatum tenere, perpetuoque & inuiolabiliter obſeruare. Et ſi quæ aliæ ſingulares Inſcriptiones, inter Nos, Prælatos, & Barones, Magni Ducatus Lituaniæ, ac Prælatos, & Barones Regni Poloniæ forent, quæ communem vtrinque honeſtatem læderent: quas anteceſſores noſtri non tenuerint: tales nos quoque non recepimus neq; tenebimus. Vt autem omnia præmiſſa, perpetuæ firmitatis robur obtineant: præſentibus Literis ſigilla noſtra ſubappendi iuſſimus. Datum Vilnæ in Cōuentione generali, quarta & vigeſima menſis Iulii, in vigilia Sancti Iacobi Apoſtoli, Anno Domini Milleſimo, Quadringenteſimo Nonageſimo nono.

Zapiſy które poſpolitą poczciwość obrażáią nie máią być chowáné.

DECLARATIA O VNIIEY Litewſkiéy. Tit: VI.

Zygmunt Auguſt z łáſki Bożey Król Polſki Wielkié Xsiąże Litewſkié/ Ruſkié/ Pruſkié/ Mazowieckié/ Żmudzkié/ Pan y Dziedzic.

1. WSzytkim wobec/ y káżdému z oſobná/ komu to wiedzieć należy/ oznáymuiemy/ tym liſtem náſzym. Iż gdy miedzy poddánymi náſzymi ſtany Koronnemi/ á Poſły z Wielkiégo Xsieſtwá Litewſkiégo tráktaty y namowy ſpólné były ná tym Wárſzáwſkim Séymie/ około Vniiéy á ziednoczenia tych dwu narodów Polſkiég y Litewſkiégo. ná coſmy byli po cześci ten Séym złożyli/ y czáſu obiemá ſtronam do tych namów vżyczyli: tedy vroſłá byłá różnicá niejáka około tego: ieſli zá tą Vnią y ziednoczeniem w iedno

HP. 670. Con. 24. B

iedno ćiáło y w ieden lud tych obudwu Narodów Polſkiégo y Litewſkiégo iáko ſie z Liſtów y Przywileiów które oboiá ſtroná przyznawa pokázuie/ ma to iuż bydź z tych Páńſtw obudwu iedná pod iednym pánem Rzeczpoſpolita: któréyby iuż obádwá narody iáko ludźie Koronni/ ná ſpół vżywáć y podźieláć ſie ią zá rowne mieli: zwłaſczá iż naród polſki y źiemie dawné Koronné obieránié Páná záwżdy wolné mieli y máią: á ſtany záśie Litewſkié Kśięſtwo ono dźiedźictwem y páńſtwem oyczyſtym náßym bydź mienili. My tedy chcąc te rożnice około Vniiéy miedzy niémy porownáć/ á wßyſtko coby téy ták świetéy á ták potrzebnéy y ták ſławnéy rzeczy przekazáć miáło/ z drógi zwálić/ y w ſwéy mierze ile w nas ieſt poſtánowić.

O Succeſſyey ná źiemie Litewſką.

Naprzód/ co ſie tknie Succeſſyiéy ná źiemie Litewſką/ poniewaź to wiele do ſpolnégo ziednoczénia záwadzáło/ tákeſmy ſie w téy mierze przed wßyſtkiémi ſtany oboygá narodu iáwnie declárowáli/ iákóż y teraz Liſtem tym náßym declárujemy: Iż ácz nam Pan Bóg potómſtwá żadnégo z przeyźrzenia ſwego świetégo do tych czáſów nie dał/ wßákóż by go też nam dobrze y nawiecéy potym dáć raczył z łáſki iteż z dobroći ſwoiéy: tedybyſmy przedśie nád dobré á pożytek Rzeczypoſpolitéy żadnégo wzgledu álbo opátrzenia doczeſnégo krwie á potómſtwá ſwego nigdy nie przekładáli/ ábyſmy v śiebie żadnéy rzeczy milßéy mieli/ nád potrzebe á ſławe páńſtw ſwoich/ á ktemu nád powinnoſć y obowiązek náß poprzyśiegły: wiedząc iże potómſtwo nie záwżdy ſie áni kάżdému dobrze vda/ ále poſługá przećiw Rzeczypoſpolitéy á wypełnienié powinnośći ná wieki wßedźie dobrze ſłynąć muśi. Z téy tedy przyczyny zániecháwßy wßelkiéy dźiedźiczné y ſucceſſyiéy ná źiemie Litewſką/ ieſliby która ták nam ſámym iáko potomſtwu náßemu należáłá dobrowolnie Rzeczypoſpolitéy á téy ſławnéy Koronie Polſkiéy odſtepujemy/ y wyrzékamy ſie ná wieczné czáſy: nie wątpiąc w tym/ y to też ſobie wáruiąc: żebyſmy tym áni ſámi oſoby náßéy/ áni potomſtwá náßégo właſnégo/ ieſliby nam które Pan Bóg raczył dáć/ nie zgołoćili: ále żeby pocżćiwé á ſtanowi iego przyſtoyné od Rzeczypoſpolitéy opátrzenié miáło/ ieſliżeby ná Króleſtwo nie było wźieto: á wßákóż nie czyniąc żadnéy dyſmembrácyiéy Koronnéy/ o tákowym opátrzeniu ná ten czás dopiéro ſtánowiono bydź ma/ kiedy ná ſpólnym Séymie będą ſtany Polſkié y Litewſkié.

Polſká z Litwą iedná Rzeczpoſp.

A ták zwáliwßy ten pień z drógi około Succeſſyiéy: tedy y one rożnice/ która miedzy obiémá narody około iednéy Rzeczypoſpolitéy byłá/ ták w Imie Boże ſtánowiémy: Iż ináczéy dali Bóg áni rozumiémy/ áni rozumieć możemy/ iedno iże té oboie Páńſtwá od dawnych czáſow/ ieſcze zá Prádźiádów náßych w iedno złączoné ſą: á w tákie iedno/ iż nietylko w ieden animus álbo w iedne myśl/ w iedne zgode/ w iedne miłość w iedne ſpólną przyiaźn (ácz y to wßyſtko ták ieſt) ále też ktemu w iedno ćiáło/ á ćiáło nie różné nie rozdźielné/ iáko Przywileie ſpólné ſtáré omawiáią/ ſpoioné ſą. A zá tym ſámá rzecz pokázuie/ iż w iedne Rzeczpoſpolitą iednégo ludu/ który ſie przez związek y ſpoienié dwu narodów w iedność iednoſtáyną y nierozdźielną zniósł y ſpoił: ták iż iuż iáko té Páńſtwá nie ſą dwie ćiele/ ták też dwie Rzeczypoſpo: bydź nie mogą: ále iedná Rzeczpoſpolita z tych narodów ſpoiona: zá czym ſpólné Séymy y Rády mieć záwżdy máią pod iednym Królem/ y pod iedną głową. To tylko wyymuiąc: iż iáko w iednym nierożnym nierozdźielnym ćiele kάżda iednák cześć y kάżdy członek oſobną powinność y ſpráwe właſną ma: Ták też w téy iednéy Rzeczypo: ma naród Polſki y Litewſki zwyczáie ſwoie niektóré/ Sądowné Práwá y Przywileie/ y Sądy właſné á oſobné: które iednák téy Jednośći álbo téy Vniiéy nic nie wádzą/ áni wádźić będą. Którą Deklárátią náße dla wieczné y pámieći á lepßégo świádectwá/ w té słowá ná tym liśćie opiſáną vmacniámy y vtwiérdzamy ná wieczné czáſy: y reką náßą właſną podpiſáliſmy/ y pieczecią náßą zápieczetowáć kazáli. Dan w Wárßáwie ná Séymie wálnym Koronnym trzynaſtégo dniá Márcá: Roku Páńſkiégo/ Tyśiącnégo/ Piećſetnégo/ Szeſcdźieſiątégo czwartégo. Pánowánia náßégo trzydźieſtégo piątégo.

RECES

RECES SEYMV WARSZAWSKIÉGO 1563. w spráwie około Vniiéy Litewskiéy. Tit: VII.

Zygmunt August z łáski Bożéy Król Polski/ Wielkié Kśiąże Litewskié/ Pruskié/ Mázowieckié/ Zmudzkié ꝛc. Pan y Dziedzic.

Práwo.

1. Wszytkim wobec/ y káżdemu z osobná/ komu to wiedźieć należy/ oznáymuiemy tym listem nászym/ iż pámietáiąc iáko sławnéy pámięci Zygmunt Król Polski oćiec nász/ częstokroć od poddánych swych/ w Koronie Polskiéy ná Séymiéch y indźie nápominan był: y My sámi też iuż często á często zá czásu pánowánia nászégo proszeni będąc od tychże poddánych nászych stanów Koronnych/ ábyśmy wćielenié á Vnią Wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo z Koroną polską/ od Władysłáwá Jágełłá/ y Alexándrá Witowdá/ chwalebnéy pámięći Prádźiádów nászych/ zá zezwoléniem wszytkich Stanów Litewskich vczynioną/ y nietylko ná liśćiéch y spiskách spólnych opisáną/ ále też y ku skutkowi swénu tedyż przywiedźioną: ácz potym záśie nieiáko zátrudnioną/ ále iednák przez Alexándrá Stryiá nászégo/ Wielkiégo ná ten czás Kśiędzá Litewskiégo/ á potym y Królá polskiégo/ y przez spólné Polskiégo narodu z Litwą zmowy y spiski zobopólną przysięgą vtwierdzoné záśie obiáśnioną/ y szérszémi słowy á snádnieyszym wykłádem ozdobioną: aby iuż ná wieczné czásy tym mocnieysza byłá/ á nigdy sie z niéy nie wykraczáło/ wedla vrzedu á powinnośći nászéy przywiedli: żeby iuż kiedy nie słowy tylko álbo pismem/ ále też y skutkiem z tych dwu Narodów ieden lud/ á iedno y nierozdźielné ćiáło/ y iedná Rzeczpospolita á nierózna byłá/ á mocnie trwáłá. Tedy bacząc iż to ziednoczenié wielką sławę y pożytek oboiemu Pánstwu przynieśćby mogło/ nárádźiwszy sie piérwéy z Pány Rádámi/ y wszystkiémi stany/ ták Koronnémi iáko y wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo/ ktemuśmy myśl y wolą nászę przychylili: ábyśmy dla sprawowánia y wypełnienia tey rzeczy séym spólny tym obiemá narodóm/ bez dálszéy odwłóki tu w Koronie nászéy w Wárszáwie złożyli: iżeby iuż ná tym séymie koniecznie práwá á gruntowna Vnia ták w skutek swóy wstáwiona y wykonczoná byłá: iżeby nietylko ná przyszły czás przerwáć sie y roztárgnąć nie mogłá/ ále żeby z śiebie tákowé owoce y pożytki dawáłá/ któré dawno dawáć miáłá: á któreby Polskiému y Litewskiému narodowi przodkiem pokóy y záchowánié w cáłośći/ á potym sławę y ozdobę wieczną przynieść mogły. Ná który tym obyczáiem przez nas złożony Séym/ wielcy Posłowie z Litwy z zupełną mocą y z zupełnym poruczeniem ták z Duchownégo iáko z świeckiégo/ Senatorskiégo/ y Rycérzkiégo/ y Mieyskiégo stanu posłáni byli: to iest/ té Pány Láćinskim ięzykiem niżéy opisáné. videlicet, Reuerendos Dominos ex primo Senatorio ordine status Spiritualis, Valerianum Vilnensem: ex secundo eiusdē status, Nicolaum Pacz designatum Kiiouien. Episcopos: ac Illustres & Magnificos ex primo Senatorio ordine status Secularis Dominos, Nicolaum Radziuil in Olyka & Nieswiez Ducem, Palatinum Vilnen: Marssalcum & Cancellarium Magni Ducatus Lituaniæ, &c. Ex secundo eiusdem status, Stephanum Ducem Zbarascen: Palatinum Vitepscen: Nicolaum Kiszka Pincernam Magni Ducatus Capitaneum Drohicien. Ex ordine Ducum & Baronum Nicolaum Radziwil Palatinidem Trocen: Hieronymum Kotkiewicz, Castelanidem Vilnen: Iuanum Czartoriyski, Iaroslaum Schanbuskowicz: ac deinceps ex omnibus ordinibus reliquis tàm terrestribus quàm curiæ nostræ Officialibus. Denique à Prouinciis, Districtibus, Territoriis, communitatibus Ciuitatum, vniuersis & singulis congregationibus, hîc vel generaliter vel specialiter expressis: ex ordine quidem Marssalcorum, Generosos, Petrum Zaorski, ac Michaelem Lozinski: ex ordine

Con. folio 15. B.

verò Patriciorum, Melchiorem Siemioth, Vladislaum Ducem Zbarascen: Melchio-
Snowski. A Nobilitate autem Districtuum & ordine Vexilliferorum, Paulum Ostro-
wiecki Osmaum, Nicolaum Ioannidem Vpitheum. Vexilliferos: ex terra Samogitiæ,
Nicolaum Volotkowicz: & extra Voliniæ, Ielonem Malinski: ex terra Kiiouien:
Theodorum Soltan: ex terra Smolen: Bazilium Kopec: ex terra Polocen: Andream
Ducē Lukomlen: ex Palatinatu Nouogroden: Petrum Heresƶowicz: ex terra Viteb-
scen: Iuanum Sowka Pontium curatorem. ex districtu Mscislauien: Simonem Kam-
ienski: ex terra Podlasiæ, Christoferum Olecki Brascen: Capitaneum, Adamum Ko-
cinski, Notarium Terrestrem Drohicien: à communitatibus Ciuitatum & Oppidorū,
præsertim Ciuitatis Vilnen: Sedis Ducalis, Lucam Opachowski, Zenonem Zarzecki,
Proconsules Vilnenses.

Gdzie wiec ći to Posłowie Kśięstwá Wielkiégo Litewskiégo / po okazániu przed
Rádámi koronnémi plenipotentiiéy y Instructiiéy swoiéy / mieli zá dopusczeniem y ze-
zwoleniem nászym niemálé zobopólné tráktaty / znaszáiąc z obu stron y wykłádáiąc listy
y przywileie / zmowy / spiski stáré / poczawszy od przywileiów Jágełłá ku téy Vniiéy nale-
żącé i ktemu przekłádáiąc z obu stron około téy Vniiéy doległości y różnice swoie / kto kie-
dy z téy Vniiéy wykraczał / á kto iéy dosyć czynił: poddawáiąc też tákież z obu stron / coby
w przednieyszych Vniiách moderowano / ábo coby im przydano bydź miáło. Były też po-
kázowáné od Pánów Rad Koronnych listy Kśiążąt Litewskich / iáko tylko dożywotnych
przez Króle Polskié vstáwionych: w których sie własność niektórych ziem / iáko Wołyniá
y Podlásza ku Koronie należeć znáczyłá: ázwłasczá iż przed tą Vniią / ábo iesczе nim Já-
gełło był wźięt ná królestwo Polskié / tedy też ziemie ku Koronie należáły: y insze rozmo-
wy rozmáité w téy mierze miedzy sobą czyniąc. Do czegosmy też y My prácé y pilności
swéy nie żáłowáli / nie folguiąc w tym áni wczásowi / áni wątłému ná ten czás zdrowiu
swému. A iż około wykłádu przywileiá Alexándrowégo chwalebnéy pámieci Stryiá ná-
szégo / miedzy nimi różné rozumienié było / wźięli przed sie wszytki ártykuły tego to listu:
który list ták sie ma sam w sobie łácinskim iezykiem nápisány.

IN NOMINE DOMINI, AMEN. Optimorum Regum & Princi-
pum præcipuum munus esse solet: fulcire titubantia, recreare afflicta, sedare tumultu-
osa, & cuncta redigere ad vnionem quandam & tranquillitatem: Concordia enim
paruæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Inter humana etenim mala, noxiùs
auersiúsque discordia mortalibus est nullum. Tanto tamen hominum nostrorum ac
diuinorum discussu, segregatio peior execratiorque est; quanto magis cæteras feras
illas & sanguinarias nationes, Orthodoxæ fidei immanissimos hostes, tot contentioni-
bus, tot præliis. tanto labore, tanto etiam periculo, à nostris iugulis, à nostris ceruici-
bus, ab templis & altaribus propulsare satagimus. Ideoque exploratum compertum-
que habentes, Vnionem inclyti regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lituaniæ, non so-
lùm nobis vtilem, verúmetiam summopere necessariam: Vnionis autem ipsius, quæ
maximè in Regnis Dominiisque quæritur, congruentior causa est vnus quàm multi.
Quocirca ille etiam rerum naturæ sagacissimus interpres, vbi diutissimam, optimam,
præstantissimamque regendæ ac gubernandæ vniuersitatis rationem quæsierat; sic
Homericis tandem verbis exclamat: REX VNVS SIT. egregiè insinuans, cun-
cta alia facilè vniri posse; si diuersarum gentium duntaxat Rex vnus fuerit. Hoc enim
pacto, diuersæ nationes, diuersa dominia, diuersæ conditionis status, inuicem mutuò
bene sentire, ad communemque iurium conglutinationem, in vnum quoddam & in-
diuiduum corpus, facilimè reduci posse. Proinde Nos Alexander, Magnus Dux Li-
tuaniæ, Samogitiæ, Russiæ, Kiouiæ, &c. Dominus & hæres, diuina fauente gratia, ma-
tura consideratione præterita tempora metientes, quando sub diuo felicis recordati-
onis Kasimiro genitore nostro, inclytum Poloniæ regnum, cum Magno Ducatu Li-
tuaniæ fuissent adunatum, clarè experientia vidimus; vtrumque dominium, sub felici
huiusmodi Vnione, & tranquilla pace floruisse, & secunda prosperitate administrata
fuisse.

fuiſſe, nomenque ſuum vſque ad externas mundi nationes circumtuliſſe. Adeò quidem, vt non modò vicinis Chriſtianæ Reipub. inimicis, ſed longiſſimo quoque interuallo auulſis, formidabilis terrorique fuerat. Ideoq; matura deliberatione cum Prælatis, Ducibus, Baronibus noſtris ſuper hac præhabita, cognouimus adunationem præfati Regni Poloniæ, cum Magno Ducatu Lituaniæ, non ſolùm vtilem, ſed & neceſſariam quoque pro felici vtriuſque ſtatu fore: eamque per Conſiliarios & Oratores noſtros, Reuerendum in Chriſto patrem, Dominum Albertum, Epiſcopum Vilnen: ac Magnificos & Generoſos, Alexandrum Iuryowicz, Caſtellanum Vilnen: & Capitaneum Grodnen Ioannem de Zabrzezie, Palatinum Trocen & Marſſalcum Magni Ducatus Lituaniæ: Nicolaum Mikolaiowicz, Subpincernam Magni Ducatus noſtri Lituaniæ Capitaneum Bielſcen: Petrum Olechnowicz, Coquinæ noſtræ Magiſtrum, de noſtro expreſſo & noſtrorum Prælatorum, Ducum, Baronum & Procerum Magni Ducatus noſtri Lituaniæ aſſenſu, cum præclaris Ducibus, Baronibus, Conſiliariis, & Proceribus regni Poloniæ vniuerſis iniri fieri concludentes, atque mutuis inſcriptionibus iureiurando firmari voluimus, atq; mandauimus per articulos infraſcriptos: quorum tenor ſequitur in hęc verba. Quòd licet veteres fuerint inſcriptiones amicitiæ & fœdera, augmentum & conditionem meliorem promouentia Reipub. tam regni Polonię quàm Magni Ducatus Lituanię: tamen cùm aliquid in eis videretur contineri ab optima & ſyncera fraternitatis fiducia diſcrepans; idcircò ob ſolidiorem cōmunis ac mutuę charitatis fraternę connexionem, perpetuam dominorum defenſionem communem, æuiternam, indubitatam fraternitatis fidem, inprimis verò ad dei & ſaluatoris noſtri gloriam, & dominorum noſtrorum Sereniſsimę Regalis familię Polonię Dominorumq; vtrorumq; eorundem, ac nobiliſsimorum Polonię & Lituanię nationum, immenſi perpetuiq; honoris diffuſionem, decus, ornamentum, corroborationem, honorificentiam, & claritudinem, ac maieſtatis mutuę amplitudinem ſempiternam, veteres ipſas confœderationes innouare & moderari decreuimus ſub articulis infraſcriptis. Primùm quidem regnum Polonię & magnus Ducatus Lituanię vnientur & conglutinentur in vnum & indiuiſum ac indifferens corpus; vt ſit vna gens, vnus populus, vna fraternitas, & communia conſilia, eidemq; corpori vnum caput, vnus Rex, vnuſq; Dominus in loco & tempore aſsignatis per pręſentes, & ad electionem Conuentionis votis communibus eligatur, atque abſentium obſtantia electio non impediatur: & decretum electionis in regno ſemper ſit, iuxta conſuetudines circa illud ex antiquo ſeruatas.

Item, Quilibet Epiſcopali, Palatinali, Caſtellaniq; dignitate in ipſo Ducatu inſignitus, iuxta locum ſuum aſſignatum in eligendo Rege perpetuis temporibus votabit & conſulet modo & ordine, quo conſulent Conſiliarii Regni.

Item, quia corpus quodlibet ſalubribus remediis conſeruatur, & contrariis rebus proſternitur: ſic tàm in aduerſis quàm in proſperis rebus vtrobiq; communi conſilio ordinanda ſunt, & communi ſimiliter auxilio exercenda releuandaq; omnia circa corpus & in corpore ipſo contingentia.

Item, in omnibus aduerſitatibus auxiliis inuicem nos vtriusq; Dominii Prælati & Barones iuuare debemus, totis viribus & facultatibus: prout cōmuni conſilio expedire videbitur, proſpera & aduerſa tanquam communia reputantes.

Item, Moneta vniformis & æqualis ponderis vtrobique, ſicut cætera omnia, cōmuni conſilio & aſſenſu vtriuſq; Dominii debeat inſtitui.

Item, Quæcunque fœdera etiam iuramentis firmata, antea cum quibuſdam inita tamdiu obſeruanda ſunt per partem vtramque, quamdiu contra Iura & cōmoditates Regni, & Magni Ducatus Lituaniæ, nil excedere videbuntur.

Item, Quilibet denuò in Conſiliarium vel Dignitarium tàm Spiritualem quàm Secularem promotus, teneatur iurare Regi coronato Poloniæ fidem, ac mutuam inſcriptionem obſeruationem.

Item, Quicunq; Capitaneatum vel Caſtrum in adminiſtrationem à Domino receperit,

ceperit, ille teneatur recipiendo iurare Regi: scilicet, quòd de illo nemini cedet, nisi Regi electo & coronato.

Item, vt omnia quæcunque nunc pacta fuerint & conclusa, perpetuis temporibus & firmiter & inuiolabilitèr obseruentur, iuramentis & inscriptionibus firmentur, per singulos Consiliarios illius Ducatus, atq; Barones, & ex nobilitate præcipuos: illudque iuramentum ab illis requisitis fiat quoties expedierit.

Item, Qui ætatem discretionis attigerint, si nomine Consiliariorum Regni pro iuramento admoniti fuerint, illud præstare teneantur.

Item, Domini Serenissimi Domini Magni Ducis Lituanię Oratores & Consiliarii hîc præsentes iurabunt, & promittent, seque obligent omnia pacta seruare sub fide & honore: & dabunt inscriptiones sub appensis sigillis ad præsentia pacta: quæ sub tempore per vniuersos Prælatos, Barones, Nobiles, & Baiaros Lituaniæ firmabuntur literis, Sigillis, & iuramentis cauendo: Quia illustrissimus Princeps & Dominus, Dominus Alexāder Dei gratia Magnus Dux Lituanię &c. rata & grata habebit omnia hic ordinata, iurata, inscripta, promissa.

Item, vt vna pars alteri sit consilio & auxilio: quòd Regia Maiestas, iura, & libertates, & dignitates, & officia vtriusq; Dominii illæsa conseruaret, omnia Iura, Iudicia, consuetudines, prærogatiuas, & libertates singulas, constitutionesq; iudiciarias, ab olim in hactenus seruatas, vtriusq; dominii, salua & saluas conseruando,

Item, Quoties contigerit in Coronatione noui Regis Iura regni per regem electum confirmare, tunc vnà etiam omnia Iura ducatus Lituaniæ sub vno contextu debebunt confirmari.

Item, vt circa omnia iuramenta fienda tàm Consiliariorum modernorum, quàm futurorum etiam Capitaneorum, atq; horum qui ex nobilitate ad præstanda iuramenta venient, præmissorum obseruatio firmetur fide & honore.

Item, sic expressum, inscriptum, & iuramento firmatum, quòd non quæratur per aliquam partium vllo temporum occasio aduersandi ac contraueniendi præsentibus pactis: neque dismembrandi istius inclyti vnius corporis præsentibus vniti, compacti, & conglutinati.

NOs itaque Alexander Magnus Dux Lithuaniæ præfatus, &c. Considerantes Vnionem in vnum & indiuisum ac indifferens corpus inclyti Regni Poloniæ, & Magni Ducatus nostri Lituaniæ connexionem sempiternam, & cui indiuiduo corpori, vnum caput, vnus Rex, vnus Dominus, occurrente vacatione eorundem Dominiorum per vtriusque Dominii Consiliarios debeat eligi, præsidere & dominari, cæterisq; multis & laudabilibus vtilitatibus & commodis vtriq; Dominio cōducentibus, in præinsertis Articulis descriptis, non modò ipsis pro eorum futura, verùmetiam maxima Reipublicæ Christianæ tuitione incremento & cōseruatione profuturum, imitantesq; vt decens & par est diuorum nostrorum progenitorum & antecessorum vestigia saluberrima, quibus pro defensione fortiori, subsistentia Dominiorum eorundem firmiori eam ipsam Vnionem & connexionem ad effectum deducere, vt ex eorum gestis & factis apparet euidenter, conabantur: eosdem articulos tanquam honestos honori ac commodo nostris & nostrorum dominiorum plurimum conducibiles, quò ad omnes eorum clausulas, capitula, & puncta laudauimus, acceptauimus, approbauimus & ratificauimus: in eosdemq; ex certa nostra scientia, & animo bene deliberato, consilio & assensu Prælatorum, Ducum, Baronum, Nobilium, nostri Magni Ducatus Lituaniæ accedente, consensimus, laudamusq; acceptamus, approbamus, ratificamus, & consentimus, decernentes ea robur perpetuæ firmitatis obtinere. Promittentes in fide nostra bona Christiana verbo nostro Ducali, & sub onere per nos præstiti iuramenti, nos & nostros successores Vnionem, connexionem dominiorum prædictorum, prolis nostræ & nostrorum successorum multiplicatione, non obstante, vnius dominii vtrique dominio præsidentia, temporibus futuris perpetuò duraturam, omniaq; & singula

gula præmiſſa, etiam in articulis præinſertis contenta, declarata & expreſſa, inuiolabiliter tenere, obſeruare, & adimplere, cum effectu, ſine omni dolo & fraude, ſubiicimus & obligamus. Promittimus inſuper: quòd omnes Prælatos, Duces, Barones, Nobiles, Proceres, & communitates notabiliores noſtri Ducatus Lithuaniæ conducemus; vt omnia in præſentibus noſtris literis ac præinſertis Articulis contenta acceptent, approbent, ratificent, & confirment: eaq; omnia ipſi & eorum ſucceſſores, firmiter implere & obſeruare tenebuntur, ſub fide, honore, & onere præſtandi iuramenti: quod ſinguli præſtare & facere tenebuntur, & debebunt: literaſq; deſuper perpetuas, eorum ſigillis munitas, Regno Poloniæ dabunt realiter & cum effectu, ac pro aliis Prælatis, Ducibus, Baronibus, Nobilibus, Proceribus, & communitatibus notabilibus, Magni Ducatus Lithuaniæ noſtri, nunc abſentes cauebunt & promittēt: quòd ipſi, & eorum ſucceſſores, quantò citius, & cùm primùm requiſiti fuerint, ſuper præmiſſis, ſeruare omnia præmiſſa, ſub fide & honore ac onere præſtandi iuramenti per eos; quod tunc præſtare tenebuntur: Literaſq; neceſſarias eo ordine, vt præfertur, eorum ſigillis munitas, dare & concedere tenebuntur & debebunt. Harum, quibus ſigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum, teſtimonio literarum. Actum & datum in Mielnik, Sabbato proximò ante beatorum Simonis & Iudę Apoſtolorum: Anno Domini, Milleſimo, Quingenteſimo Primo. Præſentibus ibidem ad præmiſſa conſentientibus Prælatis Reuerendis in Chriſto Patre Domino Alberto Epiſcopo Vilnenſe: necnon Magnificis, Strenuis, & Generoſis Conſiliariis noſtris, Alexandro Iuriowicz, Caſtellano Vilnen. & Capitàneo Groden. Ioanne de Zabrzezie Palatino Trocen: & Marſſalco Magni Ducatus Lithuaniæ, Michaele Duce Hlinen: Marſſalco Curiæ noſtræ, Nicolao Mikolaiowicz, Subpincerna Magni Ducatus Lithuaniæ & Capitaneo Bielſcen: Ioanne Mikolaiowicz Marſſalco noſtro & Tenutario Vilkien: Staniſlao Zabrzezinski, Marſſalco noſtro: Alberto Goſtoltowicz, Curienſe: Noſtro Bartoſſio Taborowicz. Marſſalco noſtro Staniſlao Pietkowicz Capitaneo Breſtenſi, Gregorio Halmnicz Marſſalco & Tenutario noſtro Lidenſi, Iacobo Dowoynowicz, Ioanne Stecko Drohicienſi, Niemiera Mielnicenſi, Capitaneis: Georgio Goſcicheiowicz, Georgio Dowoynowicz Tenutario Bydgoſtienſi, Dignitariis & Officialibus noſtris, ad præmiſſa ſimiliter perſonaliter exiſtentibus & conſentientibus.

Które ártykuły/ gdy vważáć miedzy sobą ieden po drugim zosobná poczeli/ á zgodziwszy ſie ná niektóre rzeczy ſámi miedzy ſobą/ niektóre też ná nas iáko ná tego/ który ieſt iednym oboiégo narodu Pánem przypuściwszy/ oſtátek ná przyszły ſpólny wálny Seym/ którychmy im złożyli w Parcowie ná dzień ś. Jana Krzćiciela/ blisko w Roku niniejszym przyszły/ y ſeymiki powiátowé przed nim złożymy/ iáko obyczay ieſt y powinność.

A iż od nas Posłowie ziem nászych Koronnych prosili/ ábyſmy te wszytkie ſpráwe Vniiéy/ która ſie ná tym Wárszáwſkim ſeymie toczyłá/ Receſſem nászym ku wiádomości ludzkiéy krótce podáli: przeto My tym porządkiem iáko w Alexándrowym ſtoi/ to wszytko ná co ſie z obu ſtron zwolili/ á co też ná przyszły ſeym záwiſło/ ták krótce oznáymuiemy/ y ku wiádomości wszem którym to należy podáiemy.

Polſká z Litwą iedná Rzeczpoſp.

Naprzód co ſie przedniéyszych ártykułów dotycze/ które z tych dwu Narodów Polſkiégo y Litewſkiégo czynią ieden lud/ y iedno ciáło: á temu ciáłu iedne głowę/ y iednégo pánâ Królá/ y iedne tákież Ráde ſpólną przydáią. Tedy ácz około tego ziednoczenia dwu Narodów w iedno ciáło było nieco z obu ſtron różnice: wszákóż to zá Deklárátią nászą ták ieſt wyłożono y obiáśniono. Iż Koroná Polſka/ á Wielkié Kśieſtwo Litewſkié/ iáko ieſt iedno nierozdźielné y nieróżné ciáło/ wedla tegóż przywileiu/ ták też ieſt nie różna áni dwoiáká/ ále iedná Rzeczpoſpolita: która ſie ze dwu Narodu w ieden lud zniosłá y ſpoiłá. Jáko o tym Declárátia nászá szérzéy obmawia/ która też ieſt wydana.

Ieden Pan w Polſcze y Litwie o Electiiéy iego.

Ale około iednégo ſpólnégo Páná y iednéy głowy/ tedy ſie ták ſámi miedzy ſobą námówili: Iż iuż tym obiéma Narodóm wiecznémi czáſy ieden Pan ſpólnie roſkázowáć ma: który ſpólnémi głoſy od Polaków y od Litwy w Polſcze/ á nie gdźie indźiéy obran będźie (które obiéránié wedle przywileiu Alexándrowégo niebytnością któréy ſtrony prze-

kázywáć śie niema: gdy będą wßyscy ktorzy do tego przysłußáią / przyzwáni) á potym ná krolestwo Polskié pomázan / y koronowan w Krákowie będźie. A obiéránie y podnoßenie Wielkiego Kśiedzá Litewskiego / ktore przedtym osobné bywáło w Litwie / áby iuż ták vstáło: żeby y znák żaden ábo podobieństwá nápotym nie było: z ktoregoby śie pokázowáło ábo znáczyło podnoßenie / ábo Nauguratia iáka Wielkiego Kśiedzá. A iż temu spólnemu obiéraniu successia naturalis ábo hæreditaria we wßytkim przećiwna iest: tedy my dla dobrego Rzeczypospolitéy tákiéy successiiey dźiedźicznéy w páństwie Litewskim / iesliby nam ábo komukolwiek z iákiéykolwiek przyczyny służyłá / ná wiekiśmy Koronie odstąpili / y wiecznémi czásy odstępuiemy: y ktemuśmy obá Narody przywiedli / iż ná tym z obu stron przestáli / y od nas wdźięcznie to przyieli.

O Successiey w Lit.

Co śie zásie iednéy á spólnéy Rády przytym iednym Pánie dotycze / zwolili też ná to z obu stron: że Rády spólné miewáć chcą / y spólné záwżdy séymy koronné: y zásiádáć ták Pánowie miedzy Pány osobámi swemi / iáko Posłowie miedzy Posły: y rádźić spólnie o spólnych potrzebách ták ná séymie iáko y bez séymu / y w Polszcze y w Litwie.

O rádźie spolnéy.

Dáléy co śie tknie około ártykułu Monéty: áby byłá vniformis & æqualis in pondere, & grano, ac proba, & numero peciarum, & inscriptione Monetæ: to My zá zwoleniem obudwu Narodow ku skutkowi przywieść bez omießkánia powinni będźiemy / y obiecuiemy.

O Monećie iednákiéy.

Tákież co śie tycze Artykułu de Fœderibus & Pactis z postronnémi Narody / ná to śie zobopólnie zgodźili: iż nápotym żadné zmowy y Przymierza czynioné áni stánowioné / żadni też Posłowie w rzeczách ważnych do obcych stron posłáni być niemáią: ieno zá wiádomośćią y rádą spólną obudwu Narodow. A przymierza álbo stánowienia z ktorymkolwiek Narodem przedtym vczynioné / ktoreby były ßkodliwé ktoréy stronie / dźierżáné być niemáią.

O Przymierzu z postronémi.

O przysięgách / ktoreby Rády Dignitarze / Vrzędnicy / y Stárostowie narodu Litewskiego / y przednieyßych Domow ludźie czynić mieli / ták przy mocy sobie zostáwili z tym wykłádem: Iż nápotym wßytkié tákowé przysięgi Krolowi koronowánému y Koronie Polskiéy czynioné być máią. Tákże około Przysiąg trzymánia Spiskow pospolitych záchowáć śie máią / y státecznie sobie trzymáć obiecáli wedle przywileiu Alexándrowego. Zgodźili śie też ná to spólnie: áby przy koronáciiey nowego Krolá naprzod poprzysiężoné záraz y confirmowáné były ná iednym liśćie / pod iednémi słowy y pod iedną pieczęćią koronną / ná wieczné czásy Práwá y Wolnośći Poddánych wßystkich oboygá Pánstw ták złączonych.

O Przysięgách Vrzędnikow.

Około przysiąg spiskow y Confirmaciy ich

A co śie dotycze Artykułu o Vrzędźiech y Dostoieństwách obudwu Narodu: iż Pánowie Rády koronné ktemu śie przymawiáły: áby śie iuż Vrzędnicy Wielkiego Kśięstwá Litewskiego ináczéy nie zwáli áni pisáli / iedno Vrzędniki koronnémi: Ponieważ Wielkié Kśięstwo Litewskié z Koroną Polską złączoné iest w iedno nierozné y nierozdźielné ćiáło / á iákośmy declárowáli / y w iedne Rzeczpospolitą. Pánowie zásie Rády Litewskié słowá tego Artykułu zá sobą ćiągneli: iż Práwá / wolnośći / zwyczáie / Dostoieństwá / y Vrzędy oboiego páństwá wcále nieruszáné máią być záchowáné. Przeto ten Artykuł ták z obu stron námowiony / ná przyszły séym spólny wálny iednostáynie odłożyli. Támże spráwiedliwość pográniczną postánowić máią.

O vrzędźiech.

Odłożenie drugich rzeczy ná iny séym.

Wźieli sobie ná ten séym spólny wálny przyßły y niektoré drugié rzeczy / ktoré tu przy tychże ártykułech iuż po częśći námowioné były / ále záwárté á dokonáné być niemogły: częśćią prze krotkość czásu / częśćią prze potrzebę pilną Pánow Litewskich do Wielkiego Kśięstwá Litewskiego: częśćią też przeto / iż Pánowie Litewscy (iáko Posłowie) powiádáli / iż tego miánowićie od bráciey swéy niemieli zleconego / á iż to do bráciey swéy odnieść chćieli. A ták z tych przyczyn ku temu ártykułowi / ktory o Vrzędźiech y Dostoieństwách spólnie ná séym przyßły záwieśili: odłożyli też ná tenże séym spólny przyßły rozmowy śerßé y conclusią / naprzod o mieyscách Pánow Litewskich: gdźie á iáko / w Rádźie náßéy miedzy Rádą koronną zásieść máią: tákże też y Posłom Ziemskim Litewskim / miedzy Posły ziemskimi Polskimi. Druga o mieyscách séymom spólnym wálnym.

O mieyscách w Rádźie Pánow Litewskich

O mieyscách Séymow Wálnych.

nym ták dla obieránia Królá Páná swego / iáko dla inßych potrzeb y doległości spólnych. Trzecia / o séymiech Litewskich powiátowych / y o postánowieniu ich ná potomné wieczné czásy : á ktemu o Tytule Wielkiégo Ksieſtwá Litewskiégo.

Téż o Powiátowych Litewskich O Tytule Ksiestw Litewskich.

ZAsie co sie było w pierwßych spiskách miánowicie około Vniiéy opuściło/ á iednák ku záchowániu téy to Vniiéy bárzo potrzebné było : tedy to ná tym Séymie miedzy sobą ták Polskié iáko y Litewskié Rády spólnie postánowili.

Naprzód/ áby ták w Polscze iáko y w Litwie wßytkié Cłá/ Mytá / ták Ziemskié iáko y Wodné iákimkolwiek imieniem názwáné / ták Królá Jego M. iáko ßláchetckié / Duchowné y Mieyskié zniesioné były : á iżby żadnégo Cłá y Mytá nie brano nápotym wiecznych czásów od Duchownych y świetckich ludzi ßláchetckiégo stanu/ y od ich poddánych / od rzeczy którychkolwiek własnéy roboty y wychowánia : nie zákrywáiąc Myt Kupieckich/áni sie zmawiáiąc z Kupcy ku ßkodzie á zátáieniu Cél zdawná zwykłych Królewskich / ták w Polscze iáko y w Litwie.

O Cléch.

Jescze téż nád to / áby Státutá y Vstáwy wßytkié iákiékolwiek y z któréykolwiek przyczyny przeciw Narodowi Polskiému w Litwie vstáwioné y vchwaloné zdawná były/ zwłascza około nábywánia y dzierżenia Jmienia w Litwie : iákokolwiekby go kto dostawał/ chocia po żenie/ álbo z wysługi/ álbo zá kupnem/ dárownym obyczáiem/ zamiáną/ y którymkolwiek nábyciem / wedle zwyczáiu y práwá pospolitégo : Té wßytkié Státutá áby żadnéy mocy nie miáły/iáko práwu/ spráwiedliwości/ y téż spólnéy brátckiéy miłości/ y Vniiéy á ziednoczeniu spólnému przeciwné. Ale áby wolno záwżdy było ták Polakowi w Litwie / iáko y Litwinowi w Polscze káżdym słußnym obyczáiem dostawáć Jmienia / y dzierżéć ie wedle práwá : w którym leży ono Jmienié. A to coby iedno ná tym przyßłym spólnym Séymie miedzy sobą postánowili/ viścić sobie máią obyczáiem y obowiąskiem opisánym w Przywileiu Alexándrowym trzymáć mocnie máią/iedni z drugimi ná wieczné czásy : áni ßukáć przyczyny / podobienstw iákich / któréby to ziednoczenié ich rozerwáć miáło.

CO wßytko wysßéy opisano / ták iáko sie ná ten czás działo / y ná czym zostáło / My Zygmunt August/ Król Polski przerzeczony/chcielismy wßem wobec oznaymić : iákóż oznáymuiemy/ y káżdému komu należy wiádomość tego czynimy tym listem náßym : którysmy sámi reką swą podpisáli/ y Pieczecią náßą zápieczetowáć kazáli. Dan w Wárßáwie ná Séymie wálnym Koronnym trzynastégo dniá Márcá : Roku Bożégo / Tysiącnégo/ piećsetnégo Sześćdziesiątégo czwartégo : á pánowánia náßég/ Trzydziestégo piątégo.

Vnia y Séymy Litewski Koronny y Parcowski.

JAkóż ile ná osobie należáło / stárálismy sie y o ziednoczeniu dawno opisánémi sposoby / Panstw náßych Litewskich z Koroną : y ná tosmy Rády Litewskiégo Pánstwá / ná Séym ten Koronny przyzwáli:ále iż sie w niektórych rzeczách przez kwápienié Pánów Litewskich/ dla potrzeby Moskiewskiéy vmówić nie mogli / odłożycésmy im ná wolniéyßy czás musieli : Jákóż o tym Aktcie RECES náß osobno wydány ßerzéy świadczy.

Zyg. Aug. w Wár. 1563 Con. folio 21. B.

R złożylismy Séym Litewski   ná Swiątki. A potym y spólny Koronny składamy do Parcowá / ná dzién świetégo Janá Krzciciela/ w Roku niniéyßym blisko przyßłym. Ná których obu Séymiech/ stáráć sie bedziemy/ iż stany onégo Pánstwá przywiedziemy do ziednoczenia spólnégo / żeby sie dawnym spiskóm we wßém dosyćsstáło

PRZYWILEY OKOŁO VNIIEY Wiel: X. Lit: z Koroną. Tit: VIII.

Ná Wálnym Séymie Lubelſkim od Pánów Rad Duchownych y Swietckich y Posłów Ziemſkich Roku Páńſkiégo 1569. vchwalony.

HP. 683.

Prawo. I.

W Imie Páńſkie/ Amen. Ku wiecznéy pámieci ſpráwy niżéy opiſánéy. My Prełaci y Pánowie/ Rádá ták Duchowna iáko świetcka/ y Posłowie Ziemſcy Korony Polſkiéy/ ná tym Wálnym á z Pány Rádámi y Posły y inßymi ſtany Wiel: Kśie: Litew: ſpólnym Lubelſkim Séymie bedący: á ná imie Jákub Vchánſki Arcybiſkup Gnieźnienſki/ Legatus Natus & Primas Regni, Philip Padniewſki Krákowſki/ Stániſław Kárnkowſki Kuiáwſki/ Adam Konárſki z Kobyliná Poznánſki/ Piotr Myßkowſki Płotcki/ Wiktoryn Wiérzbicki Lucki/ Woyciech Stárożrzebſki Chełmſki/ z łáſki Bożéy Biſkupi: Sebáſtian Mielecki/ Káßtelan Krákowſki y Brzéſki Stároſtá/ Stániſław Myßkowſki z Mirowá Woiewodá y Stároſtá Krákowſki y Rátynſki/ Piotr Zborowſki Sedomirſki Stobnicki Stároſtá/ Olbrycht Láſki Siérádzki/ Jan Sirakowſki Łeczycki y Przedecki Stároſtá/ Jan z Służewá Brzéſki/ Stároſtá Miedzyrzécki y Koninſki/ Konſtánty Konſtántynowic Kśiążę Oſtrogſkié Kiiowſki/ Márßálek Wołynſki/ Stároſtá Włodzimiérſki/ Jan z Borczyná Krotoſki Jnowłodzcłáwſki/ Alexánder Kśiążę Czártoryſkié Wołynſki/ Jan Fyrléy z Dąbrowice Lubelſki Márßálek Koronny Stároſtá Rohátynſki/ Andrzéy Dembowſki Belſki Stároſtá Rubießowſki/ Arnolph Vchánſki Płotcki Stároſtá Wyßogrodzki/ Mikołay Kißká z Ciechánowcá Podláſki Stároſtá Drohicki/ Fábian Cemá Málborſki Stároſtá Jncholſki y Stárgárſki/ Román Kśiążę Sánguſzkowic Brácłáwſki Stároſtá Zythomirſki/ y Hetman Polny Wielkiégo Kśieſtwá Litew: Achácy Cemá Pomorſki Stároſtá Stumſki y Gniewſki/ Woiewodowie: Stániſław Sobek z Suleiowá Sedomiérſki Podſkárbi Koronny y Stároſtá Tyßowiecki y Máłogoſki/ Andrzéy Debowſki Siérádzki y Stároſtá Łeczycki/ Adam Drzewicki Jnowłodzcłáwſki y Stároſtá Goſtynſki y Jnowłodzki/ Stániſław Herbórt z Fulßtyná Lwowſki/ Stároſtá Sámborſki y Drohobycki/ Andrzéy Kśiążę Wiśniowieckié Wołynſki/ Stániſław Słupecki Lubelſki/ Andrzéy Grábiá z Tęczyná Belſki/ Anſelm Goſtomſki Płotcki/ Stároſtá Ráwſki/ Zygmunt Wolſki Czérſki Stároſtá Wárßáwſki Adam Koßynſki Podláſki Chryßtof Myßkowſki/ z Mirowá/ Ráwſki: Andrzéy Kniáź Kápuſtá Brácłáwſki Dzierżáwcá Owrucki/ Jan Koſtká z Stemberká Gdánſki/ Podſkárbi Ziem Pruſkich/ Stároſtá Pucki y Czczewſki/ Jároß Oſſolinſki Sądecki/ Jan Tárło z Szczekárzowic Rádomſki Stároſtá Pilznienſki y Łomáſki/ Mikołay Ligezá z Bobrku Zawichoſtſki Stároſtá Biécki y Zydaczowſki/ Woyćiéch Przyiemſki Łecki/ Jan Sienienſki z Sienná Zárnowſki/ Jan Kryßtoporſki Wielunſki/ Jan Sienienſki z Gołogór Hálicki/ Jan Herbórt z Fulßtyná Sánocki/ Sczeſny Paryś Wárßáwſki Stároſtá Czérſki/ Stániſław Kryſki z Drobniná Ráćieſki Stároſtá Dobrzynſki/ Káßtelani: Wálenty Debienſki z Debian Káncléꝛz/ Fránćißek Kráśinſki z Kraſnégo Proboſcz Płotcki/ ꝛc. Podkáncléꝛzy Korony Polſkiéy/ Stániſław Bárzy z Błozwie Márßálek Dworny Stároſtá Sniátynſki/ Stániſław Wyſocki z Budziſłáwá Káßtelan Biechowſki/ Woyćiéch Sedziwóy/ Kárnkowſki Káßtelan Sántocki Stároſtá Pyzdrſki/ Stároſtá Sedziwóy Czárnkowſki Refferendarz Dworu Kró: Je° M. Commendor Poznánſki Stároſtá Dráhinſki/ Jan Konárſki z Kobyliná Podkomorzy Poznánſki/ Ráphał Leſczynſki z Leßná Stároſtá Rádziejowſki/ Jákub Rokoſowſki Podſedek Poznánſki Célnik Máłéy y Wielkiéy Polſki z Woiewodztwá Poznánſkiégo/ Stániſław Debienſki Stároſtá Checinſki/ Stániſław Száfrániec z Pießkowéy ſkáły Woyſki Sedomiérſki Stároſtá Lelowſki/ Jan Amitá Piſarz Ziemſki Krákowſki/ Máryanſki

ſkiPrzylecki Burgrábiá y Sędzia Grodzki Krákowſki/ Piotr Strzałá Sędzia Oświecim-
ſki/ Piotr Suliowſki Sędzia Grodzki Biecki/ Jan Płázá ze Myſtyczowá z Woiewódz-
twá Krákowſkiego/ Andrzey z Borowá/ Mikołay Koniecpolſki/ Marcin Rádzánowſki/
Lenard Stráß Burgrábiá Krákowſki/ Stániſław Niedźwicki z Woiewództwá Se-
domirſkiego / Jan Kościelecki Stároſtá Bydgoſtſki/ Dobrogoſt Potworowſki Se-
dzia Ziemſki Káliſki / Woyciech Márßewſki / Stániſław z Woiewództwá Káliſkiego/
Brykcy Przerembſki Piſarz ziemſki Sierádzki/ Stániſław Przerembſki / Piotr N. idáw-
ſki/ Gábriel Máſłowſki Woyſki Wieluńſki/ Mikołay Gáßyńſki Piſarz Wieluńſki z Wo-
iewództwá Sierádzkiego / Tomaß Dębowſki Sędzia ziemſki / Wálenty Ponętowſki
Stolnik/ Jákub Ponętowſki Cześnik Łęczycki z Woiewództwá Łęczyckiego/ Jan Pie-
kárſki Podkomorzy Brzeſki / Łukaß Krętkowſki z Krętkowá z Woiewództwá Brzeſkie-
go/ Jwan Olżárowic/ Jwan Sołtan z Woiewództwá Kiiowſkiego / Łukaß Kościele-
cki Woiewodzic Łęczycki/ Woyciech Niemoiewſki Surrogator Jnowłodzłáwſki z Wo-
iewództwá Jnowłodzłáwſkiego / Stániſław Snakowſki/ Káßtelan Rypinſki z ziemie
Dobrzyńſkiey / Piotr Borecki / Wálenty Orzechowſki Sędzia Przemyſlſki / Stániſław
Droiowſki/ Jan Fredro/ Mikołay Sienicki Podkomorzy Chełmſki / Jeronym Troian /
Máciey Górecki Chorąży Poznáńſki / Páweł Skotnicki Chorąży Hálicki / Jan Strzeż
Piſarz ziemſki Hálicki / Jan Woietko Sędzia Grodzki Żydaczowſki / Jan Białokurſki
Podczáßy Hálicki/ Tomaß Dubráwſki Podſędek Hálicki z Woiewództwá Ruſkiego/ Há-
wryło Sędzia Łucki/ Bokóy Wáśil Hulewic/ Olżár Kierdey Márßałek/ Bohdan Szu-
ßko Chobotkowſki Sędzia Włodzimierſki/ Andrzey Alexánder Siemiáſko Podkomorzy
Włodzimierſki/ Andrzey Kuniewſki Sędzia Krzemieniecki z Woiewództwá Wołyn-
ſkiego / Stániſław Dobek Łowczowſki Sędzia Kámieniecki / Kryßtow Grembſki /
Piotr Bąk z Woiewództwá Podolſkiego/ Mikołay Firley z Dąbrowice Káßtelan Wi-
ślicki/ Piotr Káßowſki z Wyſokiego / Adam Zieleńſki Sędzia Łukowſki z woiewódz-
twá Lubelſkiego/ Mikołay Lyſakowſki Káßtelan Lubáczowſki / Jan Pilecki Stáro-
ſtá Rodelſki/ Stániſław Troian Chorąży Bełſki / Stániſław Zołkiewſki z woiewódz-
twá Bełſkiego/ Floryan Trąbſki z Noſkowá Stároſtá Ciechanowſki / Mikołay Koſo-
bucki Piſarz Płocki ziemſki z woiewództwá Płockiego/ Jan Parys Woyſki Wárßáw-
ſki/ Stániſław Rádzimińſki Dworzánin Je° Królew. M. Mikołay Grzybowſki Pod-
komorzy Wárßáwſki/ Wieliſław Ławſki Piſarz ziemſki Wiſki/ Jan Rákowſki Truk-
czás Je° Kró: M. Stániſław Niedzińſki Sędzia/ Jan Cybulſki Woyſki Wyßogrodz-
ki/ Andrzey Trąbſki z Noſkowá Stároſtá Różáńſki / Piotr Bomowſki / Andrzey Kra-
sińſki Sędzia Ciechanowſki / Jákub Lyſakowſki Stolnik Nurſki / Marcin Mężyńſki
Podſędek Zembrowſki/ Floryan Jákácki/ Stániſław Záleſki/ Piotr Jákácki/ Jan Lyſa-
kowſki Podkomorzy Nurſki/ Piotr Brzozowſki/ Michał Zalinſki z woiewództwá Mázo-
wieckiego/ Mikołay Bnino Chorąży Podláſki / Alexánder Hincá Woyſki Mielnicki
Dzierżawcá Łoſicki/ Stániſław Ráczko/ Káſper Jerzykowic Podkomorzy Mielnicki /
Theophil Brzozowſki Podkomorzy Bielſki z woiewództwá Podláſkiego/ Mikołay Bro-
niſław Grábiá z Oleśnik / Łukaß Brzozowſki/ Marcin Simánowſki Sędzia Sochá-
czowſki z woiewództwá Ruſkiego / Jwan Jnchniowicz Sędzia Bráclawſki / Mikołay
Szyßkowic Doblmowicz / Konrad Kohárym Oblinſki / Gniewoß Stryßowſki z woie-
wództwá Bráclawſkiego/ y miáſtá Krákowá Ráyce/ Woyciech Sáxon Je° Król: M.
Phizyk/ y Eráſmus Eichler/ Poſłowie ziemſcy: ták ſwym iáko inych Kollegów ſwych
ná ten czás niebędących imieniem ná ten to ſeym wálny koronny / od wßech ſtanów á
wßego Rycerztwá ná ſeymikách powiátowych woiewództw y ziem przerzeczonych obráni/
á tu z zupełną z doſtáteczną mocą y poruczeniem zupełnym przyſłáni/ y wßytká inßa ßlá-
chtá obywátele Korony Polſkiey/ ták tu w Lublinie będący iáko niebędący / których ie-
dnák wßytkich chuć y wola do tych niżey opiſánych rzeczy ieſt nam dobrze z ſeymików po-
wiátowych/ które ten ſeym wálny Lubelſki uprzedźiły/ wiádoma/ ták iákoby ſie też tu wła-
ſnie imioná ich wßytkich włożyły y pieczęci záwieśiły: Oznáymuiem tym to liſtem ná-
ßym wßem ninie y nápotym będącym ludźiom / do których iedno wiádomości ten liſt
náß

náß przydźie: Iż my máiąc vſtáwicznie przed oczymá powinność náße przeciw Oyczyznie ſwéy ſłáwnéy Koronie Polſkiéy/ któréyeſmy wßytke poczćiwość/ ozdobe/ pożytek poſpolity/ á nawiecéy vmocnienié od niebeſpieczenſtwá ták wnetrznégo iáko zewnetrznégo opátrzyć powinni: bacząc też przytym y przed oczymá máiąc chwalebny á oboiému narodowi bárzo należny związek y ſpólecznoſć/ przez przodki ſwé niegdy z obywátelmi ná on czás wielkiégo Kśieſtwá Litewſkiégo ná wieczné czáſy/ zá ſpólnym á liſtownym obudwu narodów zezwoléniem vczyniona/ y liſty/ pieczećiámi/ przyśiegámi/ czćiámi oboiéy ſtrony vmocniona/ y przez niemáły czás vprzéymośćią á ſtátecznośćią oboiéy ſtrony dźierżána: lecz potym zá złémi á zawiſnémi czáſy nieiáko zátrudniona: záwżdyſmy ták my iáko przodkowie náßy o tym myślili/ y pány ſwé ták ſłáwnéy pámieći Zygmuntá/ iáko y ſcześliwie ná ten czás obiemá narodóm Polſkiému y Litewſkiému pánuiącégo Páná á Páná Zygmuntá Auguſtá króle Polſkié przez niemáły czás vpomináli/ y prosbámi náßémi do tego wiedli: áby nam z powinnośći ſwéy pánſkiéy á królewſkiéy/ iáko zwiérzchni á iedni obudwu narodów pánowie do exequutiiéy á ſkutku ták ſpiſów ſpolnych/ iáko inych praw y przywileiów náßych/ któré ná ten związek y ná te ſpólecznoſć z pány y źiemiámi wielkiégo Kśieſtwá Litewſkiégo ieſcze od Prádźiádá Je° królewſkiéy M. tákże y zá Alexándrá Królá my z wielkim Kśieſtwem Litewſkim mamy z łáſki á zwiérzchnośći ſwéy dopomoc/ á to co ſie z tey ſpólecznośći wykróczyło/ w ſwą réze wſtáwić raczyli: zwiódßy nas z pány Rádámi/ y inemi ſtany wielkiégo Kśieſtwá Litewſkiégo ſpólnie ná iedno mieyſce do wykonánia téy to chwalebnéy á oboiému narodowi pożytecznéy ſpráwy/ iáko y o téy ſpráwie Vniiey Aktá/ y Conſtitucię/ y Declárácię/ y Receſſy ſeymów po té czáſy bedących iáſnie omawiáią. Jákoż iednák zá łáſką miłégo Bogá/ który ſpólecznoſć y iednoſć miłuie/ á który króleſtwá pánſtwá y Rzeczypoſpolité po wßytkim świećie w oſobnéy ſwoiey opiece mieć raczy/ á zá łáſką też páná ſwego ſcześliwie ná ten czás nam pánuiącégo Páná á Páná Zygmuntá Auguſtá Królá Polſkiégo/ etc. wyßéy miánowánego toſmy nákoniecz zá vprzéymym ſtárániem ſwym odźierżeli: Iż przodkiem w Wárßáwie ná ſeymie Roku 1563. złożonym/ á potym w Parcowie Roku 1564. ziecháwßy ſie z ſtany wielkiégo Kśieſtwá Litewſkiégo/ niemáłyſmy wſtepek do náprawienia tego Ziednoczenia y téy pocześći nárußoney Vniiéy vczynili/ námawiáiąc miedzy ſobą z obu ſtron/ y vtwiérdzáiąc ártykuły do téy Vniiéy należące. Które ártykuły iż tám ná on czás prze krótkoſć czáſu/ y prze inßé gwaltownieyßé potrzeby Rzeczypoſpolitéy/ oboygá narodu ſpólnémi ſpiſy náßémi z ſtány wielkiégo Kśieſtwá Litew. wárowáné bydź niemogły: przeto tego wolnieyßego czáſu ziecháwßy ſie ná ten ſeym ſpólny do Lubliná ná dźień 23. mieśiącá Grudniá/ w Roku przeßłym 1568. przez Je° Kró: M. zá zezwoleniem oboich Rad Polſkich y Litewſkich złożony/ y do tego czáſu iednoſtáynie dźierżány y continuowány/ táktéſmy niżey opiſáné Tráktaty y namowy miedzy ſobą vczynili: któréſmy zá łáſką Bożą do tego koncá y do téy concluziiéy zá zgodnym y iednoſtáynym oboiéy ſtrony zezwoleniem/ y ſpólnym ſpiſániem niwczym niederoguiąc Receſſowi Wárßáwſkiému y inßym przywileióm przywiedli. Z czego bądź pánu Bogu w Tróycy iedynému chwałá wieczna: á Królowi Je° M. z łáſki Bożéy Pánu á Pánu Zygmuntowi Auguſtowi dźieká nieśmiertelna: zacnéy też Koronie Polſkiéy/ y wielkiému Kśieſtwu Litewſkiému ſławá y ozdobá ná wiekuiſté czáſy.

NAprzód/ iż áczkolwiek były ſtáré Spiſy przyiaćielſtwá zprzymierzenia pomnożenié y lepßy ſpoſob Rzeczypoſpolitéy ták Korony Polſkiéy/ iáko y Wielkiégo Kśieſtwá Litewſkiégo czyniące etc. Wßákóż iż ſie nieco w nich widźi bydź róznégo od dobrégo y ſczérégo bráterſtwá duſánia/ przeto dla mocnieyßégo ſpoienia w ſpólnéy á zaiemnéy miłośći bráterſkiéy/ y w wiecznéy obronie obudwu Pánſtw ſpołecznéy nie wątpliwéy wiáry bráterſkiéy czáſy wiecznémi ku chwale Bożéy/ Jego Królewſkiéy M. z wiecznym podźiekowániem godnéy ſławie/ y tychże obudwu nazacnieyßych polſkich y Litewſkich narodów/ y też ku rozßérzeniu niezámierzonéy y wiecznéy czći/ ozdobie/ okrasie/ zmocnieniu/ vczćiwośći/ zacnośći/ y Máieſtatu ſpólnégo wiecznému rozßérzeniu/ oné ſtáré ſprzymierzenia

rzenia ponowili/ y vmiárkowáli w tym wszytkim/ iáko niżéy opisano.

Iż iuż Koroná Polska y Wielkié Xiestwo Litewskié iest iedno nierozdźiélné y nie- różné ciáło/ á tákże nie różna ále iedná spólna Rzeczpospolita: która sie ze dwu Panstw y Narodów w ieden lud zniosłá y spoiłá.

Polská z Litwą iedno ciáło.

A temu oboiemu Narodowi żeby iuż wiecznémi czásy iedná głowá/ ieden Pan/ y ieden Król spólny roskázował: który spólnémi głosy od Polaków y od Litwy obran/ á mieysce obiéránia w Polscze/ á potym ná Królestwo Polskié pomázan y Koronowan w Krákowie bedźie: którému obiéraniu wedla przywileiu Alexándrowégo niebytność którey strony przekazáć niema. Abowiém powinnie & ex debito, Rády y wszystki stany Korony Polskiéy/ y Wielkiégo Xiestwá Litewskiégo wzywáné bydź máią.

Pod iednym Królem polskim w Krákowie obránym.

Obiéránié y podnoszenié Wielkiégo Xiestwá Litewskiégo/ któré przed tym osobno w Litwie/ áby iuż ták vstáło/ żeby y znák żaden ábo podobienstwo nápotym nie było/ z któregoby sie okázowáło ábo znáczyło podnoszenié ábo inauguratia Wielkiégo Xiestwá Litewskiégo. A iż Tytuł Wielkiégo Xiestwá Litewskiégo y Vrzedy zostawáią: tedy przy obiéránu y Koronáciiéy ma bydź záraz obwołan Królem Polskim/ y tenże Wielkim Xiążeciem Litewskim/ Ruskim/ Pruskim/ Mázowieckim/ Żmódzkim/ Kiiowskim/ Wołynskim/ Podláskim/ Inflatckim.

O Xiestwie Litewskim.

Successio Jego Królew: M. naturalis & hæreditaria, Jesliby Jego Królew: M. y komukolwiek z przyczyny iákiéykolwiek w Wielkim Xiestwie Litewskim służyłá/ niema iuż wiecznémi czásy przeszkadzáć tego spólku y ziednoczenia oboygá Narodów/ y obiéraniu spólnégo iednégo Páná: który Jego K. M. Koronie wiecznémi czásy odstąpił/ nie wątpiąc w tym/ y to też sobie wáruiąc: żebysmy áni sáméy osoby Jeg. K. M. áni potomstwá własnégo/ iesliby Je. K. M. któré P. Bóg dáć raczył/ nie zgoł[...]ciłá ále żeby poczciwé á stanowi ieg. przystoyné od Rzeczyp. opátrzenié miáło/ iesliby ná królestwo nie było wźieté.

O Successiéy Litew.

A wszákóż nie czyniąc żadnéy dismembrácyiéy Koronnéy: o czym w dekláráciiéy Jego Król: M. y w Recesie Séymu wálnégo Wárszáwskiégo dostátecznié iest opisano y obwárowano.

Około dismembráciiéy.

A przy Koronáciiéy nowégo Królá máią bydź przez Królá Koronowánégo poprzysiężoné/ y záraz Confirmowáné ná iednym liście/ y iednémi słowy ná wieczné czásy Práwá/ Przywileie/ y wolnośći poddánych wszytkich/ oboygá Narodów y Pánstw ták złączonych.

O Potwierdzeniu praw ná Koronáciiéy.

Séymy y Rády ten oboy Naród ma záwżdy mieć spólné Koronné pod Królem Polskim Pánem swym/ y zásiádáć ták Pánowie miedzy Pány osobámi swémi/ iáko Posłowie miedzy Posły/ y rádźić o spólnych potrzebách ták ná Séymie/ iáko y bez Séymu/ w Polscze y w Litwie.

O séymiech

Też áby iedná stroná drugiéy byłá rádą y pomocą/ áby Jego Krol: M. práwá/ przywileie/ ták wszem ziemiam y Narodóm ták Korony Polskiéy iáko y Wielkiemu Xiestwu Litewskiému y Ziemiam do nich należącym/ wszelákim pismem nádáné Przywileie y práwá od wszech przodków Jego K. M. y od Jego K. M. sámégo/ zdawnych czásów/ y od poczęcia Vniiéy/ wszem wobec y káżdému z osobná iákimkolwiek sposobem nádáné/ y wolnośći/ dostoienstwá/ pręrogátywy/ vrzedy wszytki oboygá narodu/ cáłé y niepowszoné záchował: wszystkié Práwá/ Sądy/ wysády/ stany Xiążecé y Fámilię szláchetckié przerzeczonych narodów/ vchwały sądowné/ zdawná do tégo czásu záchowáć káżdemu mocnie y niepowszenie.

O Potwierdzeniu praw

Przysięgi Rad/ Dignitarzów/ Vrzedników/ Stáróstw narodu Litewskieg. y przedniéyszych domów ludzi/ którzyby ie czynić mieli/ przy mocy zostáć máią: iáko smy też y sámi sobie spólnie ták Przywileymi/ iáko spólnym spisániem ná séymie Wárszáwskim spólnym zostáwili tym wykłádem: iż nápotym wszytki tákowé przysięgi Królowi Koronowánému y Koronie Polskiéy czynioné bydź máią. Tákże około przysiąg trzymánia spisków pospolitych záchowáć sie ma/ y státecznie sobie trzymáć wedle przywileiu Alexándrowégo.

O Przysięgách.

Też we wszytkich przećiwnośćiách spólną pomocą My oboiego narodu Prełaći/ Rády/

O spolnéy pomocy.

Rády/ Barones, y wßytki ſtany pomágáć ſobie mamy wßytkiémi śiłámi y możnośćiámi: iáko ſpólnéy Rádźie pożytecznie y potrzebnie będźie ſię zdáło/ ſczęśliwé/ y przećiwné rzeczy zá ſpólné rozumieiąc/ y wiernie ſobie pomagáiąc.

O Páktách z poſtronnymi.

Fœdera aut pacta, álbo zmowy/ y przymiérza z poſtronnémi narody wedle ſpólnéy zgody Wárßáwſkiéy nápotym żadné czynioné áni ſtánowioné/ żadni też Poſłowie w rzeczách ważnych do obcych ſtron poſyłáni bydź nie máią: iedno zá wiádomośćią y rádą ſpólną obudwu narodów: á przymierza ábo ſtánowienia z którykolwiek narodem przed tym vczynioné/ któreby były ßkodliwé ktoréy ſtronie/ dźierżáné bydź niemáią.

O Monećie.

Monetá ták w Polſcze iáko y w Litwie ma bydź zá ſpólną rádą vniformis & æqualis in pondere, & grano, & numero peciarum, & inſcriptione monetæ: co ku ſkutkowi przywiéźdź Jego K. M. ieſt powinien/ y potomkowie Jego K. M. będą powinni.

O Cléch.

Clá/ Mytá wßytkié/ w Polſcze y w Litwie/ źiemſkié y wodné/ iákimkolwiek imieniem názwáné/ ták Królewſkié iáko ßláchetckié/ Duchowné y Mieyſckié/ Jego K. M. znośić raczy: iżby iuż ex nunc żadnego Clá nie brano ná potym wiecznych czáſów od Duchownych od Swietckich ludźi ßláchetckiego ſtanu/ y od ich poddánych od rzeczy którychkolwiek włáſnéy roboty y wychowánia: nie zákrywáiąc Myt Kupieckich/ áni ſię zmawiáiąc z Kupcy ku ßkodźie á zátáieniu Cel dawno zwykłych Królewſkich/ ták w Polſcze iáko w Litwie.

O Státutách Litewſkich przećiw Polakóm vczynionych.

Státutá y vſtáwy wßytkié/ iákiékolwiek y z któréykolwiek przyczyny przećiw narodowi Polſkiému w Litwie vſtáwioné y vchwaloné/ około nabywánia y dźierżenia imienia w Litwie Polakowi/ iákokolwiekby go kto doſtał y doſtawał/ choćia po żenie/ ábo z wysługi/ ábo zá kupnem/ dárownym obyczáiem/ zamiáną/ y którymkolwiek nábyćiém/ wedla zwyczáiu y práwá poſpolitégo: té wßytkié ſtátutá áby żadnéy mocy nie miáły/ iáko práwu/ ſprawiedliwośći/ y też ſpólnéy bráterſkiéy miłośći/ y Vniiéy/ á ziednoczeniu ſpólnému przećiwné: ále áby wolno záwżdy było ták Polakowi w Litwie/ iáko Litwinowi w Polſcze/ káżdym ſłußnym obyczáiem doſtáwáć Jmienia/ y dźierżeć ie wedle práwá: w którym leży ono imienié.

O Przywileiu Alexándrowym.

A co ſię tycze inßych Artykułów/ Przywileiu Alexándrá Królá/ któré ieſcze nie ſą ná Wárßáwſkim Séymie decláratią Kró: Jego M. áni ſpólną zgodą deklárowáné/ ále ná ten terázniéyßy ſpólny Lubelſki z Wárßáwſkiégo Séymu odkłádem ſpólnym záwiſły: té wßytkié/ iáko ſą w Przywileiách y ſpiſániu ſpólnym á oſtátecznie w Alexándrowym Przywileiu/ y tu w Lublinie od Królá J. M. poprzód w téy ſpráwie Vniiéy dánym opiſáné/ w mocy zupełnéy ná czáſy wieczné zoſtáwáć máią. A wßákże ku obiáśnieniu lepßému to przykłádáiąc: iż przy tytule Wielkiégo Kśięſtwá Litewſkiég y doſtoienſtwách y vrzędźiéch wßytkich y zacnośći ſtanów wedle opiſánia Przywileiu Królá Alexándrá cále á nienárußenié zoſtáć ma: gdyż to ziednoczenia y ſpólecznośći téy roſtárgnienia y rozdźiału nie czyni.

O ſeymiech ſpólnych y ich mieyſcu

Séymów innych żadnych oſobnych ſtanóm Koronnym y Litewſkim od tego czáſu Król J. M. ſkłádáć nie będźie/ iedno záwżdy ſpólné Séymy temu oboiemu narodowi iáko ćiáłu iednému w Polſcze ſkłádáć będźie: gdźie ſię iego K. M. y Rádóm Koronnym y Litewſkim nasłußniéy zdáć będźie.

O Vrzędźiéch Lite.

Dygnitarſtw y Vrzędów/ ieſli któré wákuią/ álbo wákowáć w Wielkim Kśięſtwie Litewſkim nápotym będą/ Król Jego M. nie ma dáć nikomu: ążby piérwéy Jego Królewſkiéy M. y potomkóm iego Królóm Polſkim koronowánym/ y temu nierozdźielnému ćiáłu Koronie Polſkiéy przyśięgę vczynił.

O Exequuciey w Litwie.

Opátruiemy też doſtátecznie y wáruiemy ſtany y oſoby Wielkiégo Kśięſtwá Litewſkiégo: áby Exequucia ich ſámych y potomkow ich nie tylko wedle ſtátutu Królá Alexándrá/ ále áni wedla żadnych Przywileiów/ Liſtów/ Conſtituciy/ y Vchwał Séymowych w Koronie Polſkiéy vczynionych/ dánych/ y vchwalonych iákichkolwiek przeßłych około dóbr Stołu Jego K. M. w Wielkim Kśięſtwie Litewſkim od wßech przodków/ y od Jego K. M. ſámégo/ od záczęćia Vniiéy w Wielkim Kśięſtwie Litewſkim komużkolwiek rozdánych/ żadnégo ſtołu niedoległá: ále wßytkié práwá/ przywileie/ od

wßech

wßéch przodków Je° K. M. y od Jego K. M. sámégo / od záczęcia Vniiéy Wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo/ y narodóm Litewskim/Ruskim/ Zmodzkim/y innym narodóm/ y obywátelóm Wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo / y téż Ziemiam / Powiátóm / Fámiliam / y osobam do tych czásów dáné cáłé / zupełné / y niwczym nienáruszoné zostáły. Tákże wiecznośći/ feudá/ álbo lenna/ frymárki/ zamiány/ dożywoćia/ zastáwy wßeláklé ná Séymie y bez Séymu vczynioné wedla káżdégo Przywileiu wiecznémi czásy dźierżáné bydź máią/ nie przywodząc ich w żadną wątpliwość którymkolwiek obyczáiem y wykładem. Tákże téż nádánié ná Dignitárstwá / Vrzędy / któré zdawná y właśnie ná nié należáły / zastáwy y summy wßelákié w zupełnym práwie swym zostáwioné bydź máią / nie będąc powinné żadnéy częśći dochodów zwykłych swych / iákimkolwiek obyczáiem názwánych/ gdźie indźie/y ná co innégo/nád teráznieyßé dźierżenié y Przywileie álbo listy swé do tego czásu odźierżáné/ okróm pożytku swégo obracáć. A ktoby z przodków swych nie máiąc listów co gruntów y káżdéy possessyiéy iákimkolwiek imienięm názwánych trzymał / pożywał: tákowy te tákową swoie własność y bez listów iáko y zá listy ma wiecznie trzymáć/ wedle státutu Litewskiégo stárégo y nowégo/y zwyczáiów dawnych. Jákóż pánowie Rády/y wßytkié stany/y Posłowie wßytkich Ziem/tym teráznieyßym postánowienięm zámykáią sobie y potomkóm swym moc stánowienia y wznawiánia iákimkolwiek kßtáltem / tákiż wspominánia y wßelákiégo wynalazku wznieśienia Exequuciéy ná wysługi y inßé máietnośći przeßłé. A iż iuż od tego czásu rozdawánié dóbr stołu w Wielkim Kśięstwie Litewskim vstáć ma: wßákóż imioná/ którękolwiek z domów Kśiążecych y ßláchetckich y Pánskich ku stołowi Jego K. M. potym przypadáć będą/ té tákowé imioná Jego K. M. wedle woléy y łáski swéy Królewskiéy rozdáwáć ma / ták Polskiégo iáko y Litewskiégo ßláchetckiégo narodu ludźióm: áby sie tym służbá Ziemská woienna niezmnieyßáłá. Tákiż w Recuperáciiéy od nieprzyiaćielá Moskiewskiégo Zamków / Jmion / Possessiy / y dóbr wßelákich będźie powinien Jego K. M. tym wracáć/ czyie té oyczyzny y possessyie przedtym były przed ośięgnienięm od nieprzyiaćielá A ieśliby ná to mieysce dano komu co / to sie do stołu Królá J. M. wrácáć będźie.

O rozdawániu dóbr stołu Królew.

Któré wßytkié Artykuły my Prełaći/ y pánowie Rádá/ Posłowie Ziemscy/y inné wßytkié stany Korony Polskiéy/ znáiąc bydź chwalebné/ potrzebné/ y oboiemu temu narodowi ták Koronie Polskiéy iáko Wielkiému Kśięstwu Litewskiému/ iáko iuż iednéy pólnéy á nierozdźielnéy Rzeczypospolitéy pożyteczné / á spólnégo náßégo z stany Wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo zezwolenia / w ten list ná ten kßtáłt spisáné / rádźi y z dobrą wolą y z dobrą brácką chućią y miłośćią ták Prełatóm/ pánóm Rádóm/ Posłóm Ziemskim / iáko y innym wßytkim stanóm y osobam Litewskim/tym listem náßym ná wieczné czásy z strony náßéy przyznawamy/y oné pieczęćiámi/ przyśięgámi/ poczćiwośćiámi swémi/y potómstwá swego wßelákiégo wáruiemy/vtwiérdzamy/y vmacniamy wárunkiem / vtwiérdzenięm / y vmocnienięm tákim: iákié nam nawiętßé y namocnieyßé bądź z osób/ bądź z mieysc y vrzędów náßych/ ták osobliwym iáko y pospolitym obyczáiem należy. Szlubuiąc y obiecuiąc przed pánem Bogiem dobrym vczćiwym ßláchetckim y chrześćiánskim słowem náßym: iż to wßytko co sie tu nápisáło znáć/trzymáć/ y dźierżeć/wypełniáć sámi y z potomki swémi ná wieczné czásy będźiemy bez fortélów wßelákich/ nie przywodząc niczego z tych rzeczy ná wieki w żadną wątpliwość áni odmiáne: nie odstrzéláiąc sie téż wniczym od téy iednośći/ w którąsmy sie z narodem tego sławnégo wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo związąli/ wedle opisánia tego to listu náßégo/y ártykułów w tym liśćie związáłych y obiásnionych wiecznémi y wiekuistémi czásy: iáki téż nam pánowie Litewscy dáli. Któré spólné náßé spisy Król Je° M. przerzeczony iáko pan náß zwiérzchny władzą swą królewską confirmowáć nam raczył.

Confirmátia Vniiéy.

A ieśliby która stroná przywileiów y spisów o spólnośći vczynionych miedzy témi narody / ták nam iáko sobie trzymáć niechćiáłá / ábo ieden zosobná trzymáć niechćiał: przećiw tákiéy stronie y káżdému zosobná/ iáko przećiwko nieprzyiaćielowi náßému y narodów spólnych powstáć z potomkámi náßémi przy Pánie náßym Królu Polskim będźiemy powinni Co wßytko czynić / y wypełnić / mocnie dźierżeć w skutku wßystkim záwżdy

pod náßą przyśięgą śiebie y potomki náße obowiezuiemy.

A té wßytkie rzeczy tu postánowioné y obwárowáné / áni przez Je° Królewską M. áni przez pány Rády / y inné wßytkie stany / y Posły ziemskie oboygá narodów zá spólnym zezwoleniem / áni poiedynkiem / od ktoréy cześci y strony niemáią nigdy wiecznémi czásy bydź wzruszáné y odmieniáné / ále wieczné / cáłé / y mocné záchowáné bydź máią. A ku lepßému świádectwu rzeczy wyßßéy opisánych y wieczney pámięci / my przerzeczeni Prę łáci / Pánowie Rádá ták duchowna iáko świecka Koronna / ktemu Posłowie Ziemscy ná tym wálnym y spólnym seymie Lubelskim bedący / záwieśiliśmy ná ten list pieczęci náße. Pisan y dan ná tymże seymie spólnym Lubelskim / pierwßego dniá Miesiącá Lipcá / Roku pańskiego / 1569.

POTWIERDZENIE VNIIEY,
Titul IX.

Miedzy Narody Polskimi y Litewskimi ná seymie wálnym Lubelskim, Roku pánskiégo, 1569. skonczonéy.

Zygmunt August / z łáski Bożéy / Król Polski / Wielkie Kśiążę Litewskie / Ruski / Pruski / Mázowiecki / Zmudzki / etc. Pan y Dziedzic.

w Lublinie 1569.

Wszem wobec y káżdému zosobná oznáczamy / y wiádomo czynimy. Iż czyniąc dosyć prosbam y żadliwościam wßech stanów Koronnych / iáko y sáméy potrzebie Rzeczypospolitey / tákże powinności á vrzedowi náßému królewskiému: ábyśmy Vniią Wielkiego Kśięstwá Litewskiego z koroną Polską / przez Prádziádá Náßégo y wßytkie inné stany tych pánstw vczynioną / y potym przez inné przodki náße tákże y ich sámych vtwierdzoną y vmocnioną / ku tákiému koncowi y skutkowi przywiedli: iákoby nigdy niczym áni sie náruszáć / áni nigdy rozrywáć niemogłá. Dla czego wedle Constituciy náßych ten seym wálny spólny w Roku przeßłym złożyliśmy / y nie od czego inégo záczynáli / iedno od téy sáméy potrzeby á spráwy Vniiey. Do czego sie stany wßytki ták Koronné / iáko y wielkiego X. Litew. stáwiły: á te spráwe wßytke miedzy sobą / tákże y My miedzy nimi co iedno należáło vrzedowi á zwierzchności náßéy królewskiéy / wedle przywileiów / listów / y spisów / ták przodków náßych / iáko y ich sámych tudźież y od nas o tym poprzód wydánych y bedących. A ták iáko potrzebá vkázowáłá postánowili y skonczyli / y przysięgámi spólnémi káżdy ták z pánów Rad / iáko y stanów inych / ták sámi z osób swoich iáko y zá té od których tu z mocą zupełną przysłáni byli / y zá potomstwo swoie / y ich / przy wielkim zbierze ludźi stanów wßelákich y narodów rożnych to vmocnili y vtwierdźili. A ták My tą vchwałą á mocą seymu tego ninieyßégo nád listy Confirmáciy náßych o tym wydáné to wßytke rzecz á spráwe Vniiey vmacniamy / vtwierdzamy czásy wiecznémi. O czym wßytkim listy y przywileie ták od Nas popierwéy y potym tu wydáné / tákże miedzy iémi sámémi spisáné / vczynioné / y poprzyśiezoné ßerzéy obmawiáią: które my tu pro insertis habere volumus: y ktoreśmy z téy przyczyny do Akt Káncellárieiéy káżdéy własnie y dostátecznie wpisáć vchwałą ninieyßą kazáli: y káżdému do Woiewództwá iego Káncleérze náßy autenticè pod pieczęcią náßą Extrákty wydáwáć są powinni / vstáwiąc y znáyduiąc: iż im tákowa wiárá ma bydź dána / iáko własnie gdźieby Oryginały sámé okazáné były.

Confirmatia Vniiey.

O Wołyńskiey, Kiiowskiey, y Poplájskiey, ziemi.

A Pierwéy niżli to skonczenie á záwárćie spráwy Vniiey wyßßéy omienioné sstáło sie / z przyczyn słußnych y ważnych á zá vpomnieniem pilnym wßech stanów koronnych / pomniąc ná poprzyśięgłą powinność náße / źiemie Wołyńskie / Kiiowskie / y Podláskie / ze wßemi ich przyległościámi y własnościámi zupełnie ku Koronie Polskiey własnie y zdawná

wną iescze przed zácżęćiem tey Vniiey należące/ iáko ku własnému ćiálu właśćiwé iego członki przywróćiliśmy. Ták iż wszyscy obywátele tych ziem wedle swego káżdy záwołánia y stanu/ wolnośći/ swobód/ własnośći narodu Polskiego są y bydź máią vczestniki: y onych vżywáć/ iáko ini wszyscy obywátele Koronni/ y pod Regimenty Koronnémi bydź/ iákoż iuż y są: y ták od vrzedów polskich/ od praw w potrzebách y w spráwách swych/ wedle potrzeby y práwá opisánia vżywáć máią/ y vżywáią. O czym w przywileiu koronnym vigore restitutionis dánym szerzey opisano iest: co wszytko nigdy nieodmiennie/ á nieporuszenie ták trwáć y bydź czásy wiecznémi tą vchwałą séymową znáyduiemy.

Mieysce séymóm Wálnym Koronnym w Polszcze/ iáko ie skłádáć mamy/ ták iuż Wárszáwę ná to náznáczamy: wszákże gdźieby casus iáki przypadł znáczny/ żeby tám złożon y trzyman bydź niemógł/ wolno nam będźie zá dołożeniem y rádą pánów Rad oboygá narodu tám ji złożyć/ gdźieby commodius bydź mogło w Polszcze.

Omieyscách Séymów Walnych.

A séymiki powiátowé wedle obyczáiu/ ták w Polszcze iáko y w Litwie skłádáné y trzymáné bydź máią: których oznáczenie Káncellárię nászé w odsyłániu listów/ y Stárostowie w rozsyłániu ich ták sie záchowáć máią: iákoby publikácia ich dwie ábo trzy niedźiele przed nimi do wiádomośći ludzkiey przyszłá.

O Séymikách Powiátowych.

Mieyscá pánóm Rádóm Litewskim ták duchownym iáko y świetckim miedzy pány Rádámi Koronnémi/ iáko iuż iednému á spólnému Senatowi/ dáliśmy y náznáczyli. Tákże Posłóm Ziemskim Woiewództw Litewskich/ miedzy Woiewództwá Koronné: które ták iuż záwsze zostáwáć máią/ iáko to iest listem nászym osobnym opisano.

O mieyscách Rad y Posłów ziemskich Litewskich.

Który Artykuł około wárunku exequutiiey wielkiego Kśięstwá Litewskiego (iáko iest opátrzony w spólnym spisku y przywileiu około Vniiey miedzy Narody Polskimi y Litewskimi przez nas vtwierdzonym) iáko y insze w przywileiu spólnie opisáné/ nie poruszenie wiecznie máią bydź dźierżáné. Przeto ná lepsze świádectwo temu wszému/ pieczęć násze przyćisnąćesmy kazáli. Dan w Lublinie ná séymie wálnym/ dniá iedenastégo Miesiącá Augustá/ Roku pánskiego/ Tysiącznego/ pięćsetnego/ sześćdźiesiątego dźiewiątego: Pánowánia nászego Czterdźiestégo.

CONSTITVTIÆ PO VNIIEY Z Wiel: X. Litewskim, ná wálnych Séymiech Koron: postánowioné. Tit: X.

ZA KROLA ZYGMVNTA AVGVSTA.

Vtwierdzenié Vniiey źiemi Wołynskiéy, Kiiowskiéy, y Podláskiéy á do Korony przywrócenié.

Prá-wo. I.

w Lublinie 1569. Con. folio 104.

Wszem wobec y káżdemu zosobná oznáczamy y wiádomo czynimy. Iż czyniąc dosyć prosbam y żądliwośćiam wszech stanów Koronnych/ iáko y sámey potrzebie R P. tákże powinnośći á vrzędowi nászému Królewskiému/ ábyśmy Vnią Wielk: X. Litewskieg z Koroną Polską przez prádźiádá nászégo y wszytkié iné stany tych Pánstw vczynioną/ y potym przez iné przodki násze/ tákże y ich sámych vtwierdzoną y vmocnioną/ ku tákiému koncowi y skutkowi przywiedli/ iákoby nigdy niczym/ áni sie náruszáć/ áni nigdy rozrywáć niemogłá. Dla czego wedle Constituciy nászych ten séym wálny spólny w Roku przeszłym złożyliśmy/ y nie od czego inégo záczynáli/ iedno od tey sámey potrzeby á sprawy Vniiey. Do czego sie stany wszytkié ták Koronné iáko y W. X. Litewskiego stáwiły/ á tę spráwę wszytkę miedzy sobą/ tákże y my miedzy nimi/ co iedno należáło Vrzędowi á zwierzchnośći nászey Królewskiey/ wedle przywileiów/ listów/ y spisów/ ták przodków nászych iáko y ich sámych tudźiesz y od nas o tym poprzód wydánych y będących. A ták iáko

potrzebá vkázowáłá postánowili y ſkonczyli/ y przysięgámi ſpólnémi káżdy ták z Panów Rad/ iáko y z ſtanów inych/ ták ſámi z oſób ſwoich/ iáko y zá té/ od których tu z mocą zupełną przyſłáni byli/ y zá potomſtwo ſwoie/ y ich/ przy wielkim zbierze ludźi ſtanów wßeláktich y narodów róznych/ to vmocnili y vtwiérdźili. A ták my tą vchwałą á mocą ſeymu tego niniéyßégo nád liſty Confirmáciy náßych o tym wydáné/ te wßyſtke rzecz á ſpráwę Vniiéy/ vmacniamy/ vtwiérdzamy czáſy wiecznémi. O czym wßytkim liſty y przywileie/ ták od nas popiérwéy y potym tu wydáné/ tákże miedzy iémi ſámémi ſpiſáné/ vczynioné/ y poprzysiężoné/ ßérzéy omawiáią: które my tu pro inſertis habere volumus. Y któréſmy z téy przyczyny/ do Akt Cáncellárîiéy káżdéy włáſnie y doſtátecznie wpiſác vchwałą niniéyßą kazáli/ y káżdému do Woiewództwá iego Kánclérze náßy autenticè pod pieczęcią náßą/ extrákty wydáwáć ſą powinni/ vſtáwuiąc y znáyduiąc/ iż im tákowa wiárá ma bydź daná/ iáko włáſnie gdźieby oryginały ſámy okazáné były.

A piérwéy niżli to ſkonczenié á záwárćié ſpráwy vniiéy wyßßéy omienionéy/ ſtáło ſie z przyczyn ſłußnych y ważnych/ á zá vpomnieniem pilnym wßech ſtanów Koronnych pomniąc ná poprzysięgłą powinnośc náßę/ źiemie Wołynſkié/ Kiiowſkié/ y Podláſkié/ ze wßemi ich przyległośćiámi y włáſnośćiámi/ zupełnie ku Koronie Polſkiéy/ włáſnie y zdawná ieſcze przed záczęćiem téy Vniiéy należącé/ iáko ku właſnému ćiáłu/ właśćiwé iego członki przywróćiliſmy. Ták iż wßyſcy obywátele tych źiem/ wedle ſwégo káżdy záwołánia y ſtanu/ wolnośći/ ſwobód/ włáſnośći narodu Polſkiégo/ ſą y bydź máią vczeſtniki/ y onych vżywáć/ iáko ini wßyſcy obywátele Koronni/ y pod Regimenty koronnymi bydź/ iákoż iuż y ſą. Y ták od vrzędów Polſkich od praw w potrzebách y w ſpráwách ſwych wedle potrzeby y práwá opiſánia vżywáć máią/ y vżywáią/ o czym w przywileiu Koronnym vigore reſtitutionis dánym/ ßérzéy opiſano ieſt/ co wßyſtko nigdy nie odmiennie/ á nie porußenié ták trwáć y bydź czáſy wiecznémi/ tą vchwałą ſéymową znáyduiemy.

Státut W. X. Litewſkiégo miał bydź przez pewnè oſoby popráwiony.

Zyg. Aug. w Lub. 1569 Con. fo. 111. B.

2. Zá proſbą wßytkich ſtanów/ W. X. Litewſkiégo náznáczamy y deputuiemy zá ichże ſpólnym zezwoleniém ná popráwę ſtátutu tegóż W. X. Lite: pewné oſoby: to ieſt z Rády: Jeg M. X. Váleryaná Biſkupá Wilenſkiégo/ y Málcherá Semotá Káſtelaná Zmudzkiégo/ przy których y Sekretarza náßégo Doktorá Auguſtiná Wóytá Wilenſkiégo.

A gdźieby który z tych/ prze ſłußną przyczynę bydź niemógł/ tedy ná iego mieyſce inégo deputowáć będźiemy.

A z ſtanu ßláchetckiégo/ z káżdégo woiewództwá po iednému/ to ieſt z Woiewództwá Wilenſkiégo y Trockiégo/ Vrodzonych/ Mikołáiá Dohoroſtáyſkiégo/ ſtolniká náßégo W. X. Litew: y Dźierżawce Wilenſkiégo: Ciwonia Godźinſkiégo/ á X. Lukaßá Swiérſkiégo Márßałká náßégo źiemie Zmudzkiéy: Janá Stechowicá z Woiewództwá Nowogrodzkiégo/ Benedyktá Juráhę Márßałká náßégo. A z źiemie Połockiéy X. Páwłá Sokolinſkiégo Podkomorzégo Witepſkiégo/ z Woiewództwá Witepſkiégo/ Janá Skółkę. z Woiewództwá Brzeſkiégo Kierdzeiá Krzyczewſkiégo Sędźiégo Brzéſkiégo: z Woiewództwá Mśćiſłáwſkiégo Siedleckiégo: z Woiewództwá Minſkiégo Marciná Wołoczkiewicá. A dla piſánia przy tychże Deputaćiech náznáczamy dwu Piſárzów źiemſkich/ Andrzeiá Máczkowicá Wilenſkiég/ Piotrá Stániſłáwowicá Oſminſkiégo. Mieyſce Wilno. Czás/ świeto s. Marciná w Roku ku ziáchániu terázniéyßym/ y wykonániu téy ſpráwy inné náznáczamy: przy któréy popráwie ći to Deputáci ſtátut Polſki máią przed ſie wziąć/ á co nabliżéy z nim práwá Litewſkié zgadzáć/ áby iuż we wßytkich pánſtwách náßych/ iáko w iednéy Rzeczypoſpolitéy/ iednáka á nieodwłóczna ſpráwiedliwośc ludźióm iśdź mogłá/ á tę popráwę oni do nas ná ſéym wálny bliſko przyßły będą winni odnieść.

Ná ſtráwę tym Deputatóm póki ná téy popráwie ſtátutowéy mießkáć będą/ wßyſcy obywátele W. X. Litew: iáko ſie ſtany tegóż Xięſtwá tu ná tym ſéymie zezwolili/ máią we wßytkich Powiećiéch złożyć z káżdéy włóki y ſłużby ludźi groß ieden/ á z dymów

Podláſkich

Podláskich ośm pieniedzy/ z Zagrodników po cztéry pieniądze/ z Boiar putnych po groszu iednému/ z Páncérnych grosz ieden/ od szláchty którzy ludzi niemáią/ z káżdégo domu po dwu groszu.

O Szláchćie która się dla obrony Pánów z imiony máiętnośćiámi swymi zádáli.

3. Szláchtá tegóż W. X. Litew: którzy się dla obrony Pánóm z imiony y máiętnośćiámi swémi zádáli/ iż od nich wolni bydź proszą: tedy gdźieby práwá kto z nich ná to okazał/ á dawnośćią źiemską ich nie opuśćił/ y słusznie sobie wedle nich postąpi: My nikomu práw nievkrácáiąc/ áni státutowi w niwczym nie vbliżáiąc/ ná ten czás vczynimy/ co się nam słusznégo y spráwiedliwégo będźie zdáło. Tákże y té którzy w imionách nászych spadkowych osiádłośći swoie dźierżą / á wolność służyć komuby chćieli ná práwách swych miánuią się mieć/ tákowym do okazánia ich práwá odkładamy.

Tenże tám-że.

Mieyscá álbo plácu dla domu Sądów Ziemskich y chowania ksiąg wymierzenié.

4. Mieyscá álbo pláców ná zbudowánie domów dla sądów Ziemskich y dla chowánia ksiąg w káżdym Powiećie tegóż Kśięstwá Litewskiégo pozwalamy / które Stárostowie onych mieysc powinni będą náznáczyć y wymiérzyć: ná co my z Káncelláryiéy nászéy listy do nich dáć roskażemy.

Tenże tám.

Podatków nie dopłáconych odbiéránié przez Poborce.

5. Zá potrzebą R. P. z pilnégo vpominánia wszéch stanów/ vstawiamy / áby podatki Ziemskié to iest/ pogłówczyzná/ serepczyzná / y winy z koniá zá niesłużeniém woyny w W. X. Litewskim/ któré się postánowiły w Roku 1565. áż do skonczenia Roku 1568. ná Séymiéch wálnych od wszéch stanów W. X. Litew: y Ziem przy Kśięstwie Litewskim ná on czás będących/ ták iż tákowych wyszszéy omienionych podatków dobiéráć Poborcy/ którym to piérwéy zlécone są y będą powinni/ á liczbę z nich dostáteczną/ wedle Constituciy Séymów przeszłych wyszszéy omienionych vczynić bądą powinni.

Tákże y Wielmożny Hrehory Chodkiewicz Kásztelan Wilenski/ z tego co do rąk iego podatków Ziemskich doszło liczbę ná dźień S. Marćiná blisko przyszłégo w Wilnie przed Deputaty ná státut przez nas miánowány vczynić będźie powinien.

Tenże tám.

Dignitarze y Vrzędnicy przyśięgli bydź máią.

6. Dignitarze y Vrzędnicy w káżdym Powiećie W. X. Litew: przyśięgli y ośiedli bydź máią/ tákże y ich Vrzędnicy/ y którym spráwá sądów szláchetckich náleży. A dwu vrzędów y mieysc sądowych żaden dźierżeć nie ma/ oprócz tych któreby tá Constitucya przy tákowych vrzędźiech zástáłá/ z tákich káżdy przy vrzędźie swym ma bydź záchowan do iego żywotá ábo do wywyszszenia ná więtszy vrząd.

Támże.

Powiáty Mozérski y Rzeczycki przy Woiewództwie Minskim zostáwiono.

7. Powiáty Woiewództwá Minskiégo/ Mozérski y Rzéczycki/ przy tymże Woiewództwie Minskim zostáwuiemy/ w którym iáko ná Séymiki Powiátowé zieżdżáć się/ ták też wszytkié spráwy swoie odpráwowáć máią.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. folio 112. B.

Wypráwá ná woynę zá Królá Zygmuntá piérwszégo Roku 1545.

QVòd magnum ducatum Lituaniæ attinet: cùm esset rogata S. M. Regia, ab vniuersa congregatione Comitiorum, à Conciliarijs, & Nuntijs terrestribus vt illius Ducatus subditos suos, cô adduceret: quò & ipsi ad similem ordinationem & expeditionem generalem tenerentur, vnâ cum exercitibus Regni: aduersus hunc superius nominatum hostem: Quoniam scit S. M. Regia esse id in potestate sua, vt liceat

HL. 14. B/ 26.

ccat illi, quandocunq; libet, imperare ſubditis ſuis Magni Ducatus Lituaniȩ: vt ad bellum, quocunq; iuſſerit, proficiſcantur, pollicita eſt: Quod cum Regni homines, ad eam expeditionem, contra talem hoſtem profecti fuerint: fore, vt etiam Ducatus Magni Lituaniȩ homines, ſecundùm facultates ſuas, ad eandem expeditionem cum illis ſe coniungant. Quando tamen Conſiliarii Regni ſui tam ſollicitè ea de re cum ea egerunt: vt eô adduceret ſubditos ſuos Ducatus ſui Lituaniȩ: vt in ſuſcipienda propugnatione in vtramq; partē, vni alteros adiungentes, contra eum hoſtē, qui ex æquo vtriq; parti vicinus eſt, Regno adſint: & Nuntios ad conſentiendum, in primum generalem Conuentum mittant: cùm intelligat S. M. Regia, ſe nihil eiusmodi promittere, aut conſtituere poſſe, de Magno Ducatu Lituaniȩ, re ad Conſiliarios eius non relata: illud in ſe recipit: quod omnem curam, & diligentiam adhibeat: vt etiam Ducatus Lituaniȩ, ad hanc cōmunem expeditionē per Legatos ſuos, ad proxima Comitia mittendos, conſentiant: ac eſt bona ſpe: quādoquidem ab ordinibus Regni, fraternum illis promittitur ſubſidium: quòd & ipſi, quod ſummum poterint auxilium, laboranti Regno ferre non recuſabunt.

Służebni żywność pobráną płáćić máią.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Con. fol. 112. B.

9. Pozwalamy też/ y chcemy to koniecznie mieć/ áby Żołniérze y ſłużebni ludźie náſzy/ którésmy po przeſzłé czáſy w W. X. Litewſkim chowáli wſzeláķié żywnośći/ które iedno ku potrzebie ſwéy bráli zupełnie wſzedźie popłáćili/ ponieważ ſie też im od nas doſtátecznie zapłátá ſtáłá. A gdźieby z którego Rotmiſtrz iego ſpráwiedliwośći niechćiał álbo omieſzkał w tym vczynić/ bedźie wolno káżdému o to pozwáć do Grodu.

Artykuły około wárunku exequucyiéy wiecznie trwáć máią.

Tenże fol. 113. uer. 7.

10. Wſzákże w niwczym nie deroguiąc ártykułowi około wárunku exequucyiéy W. X. Litewſkiégo iáko ieſt opátrzony w ſpólnym ſpiſu y Przywileiu około Vniiéy miedzy narody Polſkimi y Litewſkimi przez nas vtwierdzonym/ który Artykuł iáko y inſzé w Przywileiu ſpólné opiſáné niepowſzenié/ wiecznie máią bydź dźierżáné.

Ten Receſs z którégo wyięty ieſt ten wárunek maſz wyſſzey fol: 168. ver. 10.

Za Krola Stephana w Warszawie Roku 1578.

Kśięſtwá Litéwſkiégo Sądy.

Con. folio 188.

11. A w Wielkim Kśięſtwie Litewſkim przy ſwych práwách według poprzyśiężenia Vniiéy zoſtáią/ popráwe ſtátutu ſwego wedle Conſtituciiéy w Lublinie w Roku ſześćdźieśiątym dźiewiątym vczynionéy/ y wedle poprzyśiężenia Królá Jego M. Henryká/ y náſzégo w cále záchowuiąc. Jáķoż ku popráwie tych ſpraw ſądowych W. X. Litewſkiégo y Séymiki w Woiewództwách X. Litewſkiégo náznáczamy w tym Roku 1578. Miesiącá Máiá 23. dniá/ á z tych Séymików wietſzy ziazd máią mieć ſtany W. X. Litewſkiégo dla téyże popráwy ſtátutu Práw ich w Nowogrodku ná pewny czás ná dźień S. Michálá w tymże to Roku terázniéyſzym. A ztąd máią te popráwe przynieść ná ſéym Koronny piérwſzy ku confirmácyiéy náſzey.

Dom ſądowy w Brześćiu Litewſkim.

ſol. eodem.

12. Za prośbą pánów Rad y ſzláchty Woiewództwá Brzeſkiégo/ pozwoliliſmy pánu Oſtáfieiowi Wołowiczowi Káſztelánowi Trockiému/ Podkánclérzemu Wiel: X. Litewſkiégo/ Stáróśćie Brzéſkiému y Kobrzynſkiému/ áby plác w mieśćie Brześćiu wymierzył/ y dał dla zbudowánia domu ná ſądy ziemſkié/ y ná chowánie kśiąg: dla którégo zbudowánia/ pozwolili dáć wſzyſcy nullis exceptis, z káżdéy włóki po groſzu iednému

mu Litewskiému/ ná ieden rok/ co tenże Poborcá ma wybráć przy poborze ziemskim/ które pieniądze wybrawszy / Poborcá czásu Roków Ziemskich ma przed szláchtą onégo powiátu liczbe vczynić y pieniądze okázáć: á tám iuż te robote onégo domu iednému miedzy sobą poruczyć máią/ komu będzie ich wola.

Artykuły przydáne do práwá Litewskiégo z opátrzeniem Roków niedoszłych ná Trzy Króle.

13. PRzynieśli też przed Nas pánowie Rády y Posłowie Ziem Woiewództw y Powiátów W. X. Lit. pewné Artykuły y sądowné w státucie W. X. Lit. opisáné / które obiáśnienia potrzebowáły / y ktemu przyczyniwszy máło około porządnégo postepku do práwá/ á to iest/ o Rokách Grodzkich y pozywániu ná té Roki y porządku ich. O wolnym bmaniu Woźnych. O Rokách ziemskich iáko długo máią bydź sądzoné. O zbiiániu pozwów nierządnych: ktoby o imienié będąc pozwány / á nieskonczywszy práwá / komu inszému w dzierżenié puścił: ktoby co ná kogo wiódł / á nie dowiódł tego / iáko ma bydź karan. O zbiegách y poddánych oyczystych y o sługách. O ruszenié powiátu / ná nieposłuszné práwá y vrzedu. O scrutinium in criminalibus. Które my Artykuły wszytkié przyiąwszy/ iáko rzecz słuszną/ y mocą tego séymu confirmuiemy y zá pieczęcią W. X. Litew. z podpisániem reki nászéy z Káncelláriiéy W. X. Litew. we wszytkié Woiewództwá y powiáty W. X. Lit. odesłáćesmy kazáli/ áby to zá státut máiąc wedle tego sie sądzili.

A iż Roki ziemskié o Trzech królách w roku teráznieyszym dla séymu nie były sądzoné/ pozwalamy áby zá onémiż pozwy / którémi sie na Roki Trzech Królów pozywano były odpráwowáné we cztérech niedzielách po Wielkiéynocy w roku teráznieyszym.

Postánowiwszy sądy/ tymże kształtem potrzeby niektóre dla rządu domowégo tákesmy vchwalili ze wszytkimi stany/ iáko sie niżéy opisáły.

Zá tegóż w Wárszáwie/ Roku 1581.

Artykuły do práwá Wielkiégo X. Litewskiégo.

14. STanóm Wiel: X. Litew. zá potrzebą ich ná tym séymie / wydáliśmy Trybunał / to iest / porządek sądów nowych głównych / ku sądzeniu áppellácij / y innych spraw/ temu sądowi należących/ przez Sedzie główné / którzy/ od Stanów onégo Páństwá czásu y mieyscá náznáczonégo obráni będą. O czym szérzéy Artykuły námowioné zá Pieczęcią nászą Wielkiego Księstwá Litewskiégo / y z podpisem reki nászéy / wedle Práwá ich RVskim pismem pisáné są/ y im do Woiewództw y Powiátów wydáné. Tenże fol. 219. B.

Máią też Státutá Wielkiego Księstwá Litewskiego y vchwał Séymowych do sądów należących przez Deputaty swe popráwić. A to ták iżby nic spisom Vniiéy nie było przeciwno A te popráwe confirmáciiéy nászéy ná Séym na pierwszy przenieść máią.

Ktému zá prosbą Posłów Constitucyą séymu Lubelskiégo w Roku 1569. vczyniona o niedawánié iednéy osobie dwu Dignitarztw y Vrzedów sądowych przy mocy we wszem zostáwuiemy/ y według niéy sie záchowáć máią.

O sądzeniu Roków Ziemskich y Grodzkich pod czásem téy woyny / wyiąwszy osób tych którzy známi sámi ná woyne poiádą/ według pierwszych o tym Constituciy séymowych w mocy zostáwuiemy.

O porządku dowodzenia spráwiedliwośći w tych rzeczách / któréby sie pod czásem wyciągnienia nászégo ná woyne y áż do zwrócenia z niéy da Pan Bóg sczesliwégo osobam będącym ná woynie w imionách ich stały/ postánowienié w Roku 1579. w woysku pod Połotckiem vczynioné przy mocy zostáwuiemy/ z tym dokłádem y popráwą / która sie ná tym terázmieyszym séymie sstáłá.

Mieyscá ábo pláce ná zbudowánié domów dla sądów Ziemskich / y dla chowánia ksiąg w káżdym Woiewództwie y powiećie/ tám gdźie sądy odpráwowáné bywáią/ Woiewodowie y Stárostowie onych mieysc náznáczyć y wymierzyć máią/ wedle Constituciiéy séymu Lubelskiégo/ Roku 1569.

fol. eodem.

O sprawach osób duchownych z świeckimi / iż tu teraz ná séymie nikogo z stanu duchownégo W. X. Litewskiégo nie było / státut iáko do tego czásu w mocy záchowuiemy / y do popráwy státutu onégo páństwá odkłádamy.

O drógách ziemie Zmudzkiéy.

Steph. w Wár. 1581. Con. folio 220.

15. Zá prosbą Posłów Kowienskich / o położeniu dróg ziemie Zmudzkiéy / y miástá Kowienskiégo / y o skłádźie ludźiom kupieckim w Kownie / wedle przywileiów tego miástá záchowuiemy / y Commissarze do Zmudźi wyślemy / którzyby postánowili y okazáli drógę narodowi szláchetckiému / ku prowádzeniu ze Zmudźi do Prus rzeczy wszelákich / z ich własnégo gospodárstwá : wszákóż nic nie deroguiąc w tym obyczáiowi dawnému. O czym gdy od Commissarzów spráwę weźmiemy / dálsze postánowienie z pány Rádámi vczynimy / á nowé drógi nie zwykłé do Prus przez pusczą máią być zágubioné / y nowe Wole / ázwłaszczá ludźiom kupieckim.

Ośćikowa spráwá.

Temże fol. 221. B.

16. Zá prosbą stánów Koronnych y W. X. Litew. synowi Hreorá Ośćiká skaránégo zá wystep iego / ná imie Ianowi z téy przyczyny / iż onégo w máłości lat odłączył od śiebie. Vznawszy go być niewinnym vczynku oycowskiégo / náyduiemy że srogość státutu W. X. Litew. śćiągáć sie nan niema. Ale wszech swobód stanowi szláchetckiému należących / vżywáć będźie on sam y z potomki swémi / wedle przywileiu / który ná tymże séymie iemu wydan iest.

ZA KROLA IEGO M. ZYGMVNTA III.

Roku 1589. w Wárszáwie.

Stárostwá Sądowe y Vkráinné nie Dźiedźicóm ále ludźióm godnym zásłużonym dawáne być máią.

folio. 36.

17. STárostw Sądowych tákże Zamków Vkráinnych dźiećióm lat niezupełnych wedle práwá dawáć nie będźiemy / iedno ludźióm godnym Nam y R. P. zásłużonym : á ktoby co odźierżał po téy Constitucyiéy / tákowy priuatione officii puniendus est.

O Summy nowe po Vniiéy ná dobrá wnieśione ná Séymie przyszłym cognitia króm pozwu być miáłá. Articulo.

SVMMY NOWE W WIELKIM X. LITEWSKIM.

Támże fol. 37.

18. O Summy po Vniiéy ná dobrá R. P. W. X. Litewskiégo / czásu Interregni wnieśioné zá obwieszczeniem ex more do Powiátów ná Séymiki przez Vniwersały ná blisko przyszłym Séymie legitima via iuris króm pozwu cognitią vczynić mamy / á káżdy vigore huius Constitutionis stáwić sie powinien będźie.

Cryminały Litewskié y Sądy Séymowe.

19. Vstáwiamy / áby ná Séymie wálnym kożdég tego dniá w dźień ieden miánowićie Wtorkowy spráwy głowné Litewskié Séymowé przez sądzoné y odpráwowáné były.

Infames & proscripti *od W. X. Litewskiégo.*

Támże.

20. INfames proscripti & banniti, legitimè condemnati, ták Polszczy w Litwie iáko y Litewscy w Polszcze mieyscá áby nápotym nie mieli / y owszem káżdy vrząd legitima via iuris przećiwko nim exequucią czynić ma / exceptis his causis które wpádły in deliberationem.

Wolność

Wolność od Cel ludzi ßlacheckich.

21. CElnicy/ Mytnicy w W. X. Litewskim ná komorách Mytnych ták wodnych iáko y Ziemskich żadnego hámowánia y zádzierżywánia nie czyniąc / owßem przysięgą v Grodu álbo pierwßey komory wolno przepuſzcżáiąc/ Myt od Zbóż y Towárów wßelákich ßlácheckich oboygá narodu bráć nie máią/ sub pœna stá kóp Litewskich. A Pisárze Célni nie máią wiecey od kwitá nád dwá großá wyciągáć/ o co wßytko do Trybunału y do kożdego vrzedu wolno pozwáć bedzie/ tákże zá Dworem náßym.

Támże.

Ordynátio o Prowentách Królewſkich.

22. W Wielkim Kśiestwie Litewskim Grodno ze wßytkim/ Szawle ze wßytkim post decessum moderni possessoris, Brześć z Kobryniem ze wßytkim / Mohilów ze wßytkim/ Olitá ze wßytkim y mytá stáre máią bydź wolne / áby z nich Prowenty skárbu W. X. Litewskiego dochodziły / w cále záchowawßy iednák káżdego przy práwie iego/ które te Constitucią vprzedziło.

Támże fol. 38.

Cauzy Frymárków dobr Królewſkich.

23. ZAmiány y frymárki/ któreby od przodków náßych weßły w domy ßlácheckie wiecznością/ ieśliby o te dobrá kto pozywáł y práwem dziedzicznym v possessorów tego dochodzić chciał / tedy spráwy tákie sámi sądzić mamy w Litwie. A káżdy vrząd tákową spráwe do nas odsyłáć winien bedzie.

Támże fol. 39.

Dóm Sądowy w Pinſku.

24. W Pinsku wedla Constituciy Seymów 1578. & 1581. vigore Conuentus huius, dóm sądowy zá żądániem tego tám Powiátu zbudowáć pozwalamy.

fol. eodem.

Dóm Sądowy y chowánie ksiąg w Nowogrodku.

25. ZA prosbą Posłów Woiewództwá Nowogrodzkiego/ pozwalamy tám tym obywátelóm mur stáry w okolnym Nowogrodzkim Zamku / y wieże stárą nád studnią leżącą opráwić/ y tám dóm Sądowy schowánie ná księgi zbudowáć / iáko o tym ßerzey Przywiley náß ná to dány obmawia.

fol. eodem.

Confirmatio *poſtánowienia miedzy Iáśnie Wielmożnymi Rádziwiłámi trzemá bráćią, Kśiążęty ná Olyce y Nieświeżu vczyniona.*

26. PRzywiley álbo práwo Jáśnie Wielmożnych Rádziwiłów trzech bráciey rodzoney/ Mikoláiá/ Chrystofá/ Olbrychtá / Stánisłáwá Rádziwiłów Kśiążąt ná Ołyce y Nieświeżu / którym oni porządek práwá wßelákiey dziedziczney oyczystey máietności swey potomkóm swoim rozpisáli / iż iuż tylko mezkiego rodzáiu potomkowie synowie rodzeni/ á w niedostátku tych/ tedy tegóż domu krewni po mieczu mimo własne dziewki dziedzictwo posięgáć máią / á zwłascżá w tych przednieyßych iáko Ołyká / Nieśwież / Kleczk/ Mir / Grodek Dawidowski/ y inßych w postánowieniu opisánych / oprócz rzeczy ruchomych y własnego nábyćia ich / iáko ßerzey postánowienie ich y confirmátia Królá Jego M. Stephaná omawia. Tedy mocą tego Seymu zá prosbą Jáśnie Wielmożnych Rádziwiłów pomienionych / á spólnym zezwoleniem Pánów Rad y Posłów Ziemskich oboygá narodu/ confirmuiemy / y w zupełne vżywánie potomków przerzeczonych Jáśnie Wielmożnych Rádziwiłów tą Constitucią przywodzimy wiecznemi czásy.

Támże fol. 35.

Wolnośći Collegium *Nieświezkiego*, & adscriptio bonorum immunitati Ecclesiæ.

27. ZA prosbą Kásztelaná Trockiego Jáśnie Wielmożnego Mikoláiá Chrystophá

Támże fo. 36.

stophá Rádźiwiłá Xiążęćiá ná Ołyce y Nieświeżu/ y zá przyczyną zgod ną Pánów Rad y Posłów źiemskich oboygá narodu dobrá od pomienionégo Kásztelaná Trockiégo ná Collegium Nieświeżkié Societatis Iesu nádáné y fundowáné/ wołość Lupską/ to iest/ Siołá/ Tuchowice/ Swiecice/ Nowośiołki/ Rozdźiałowice/ Zalipienie/ Załuże/ Vzonke/ Rudáwá/ cum omnibus pertinentiis wyzwalamy od służby źiemskiéy woienney/ à cōtributionibus & stationibus militum, incorporando & adscribendo prædicta bona omnibus & singulis prærogatiuis & immunitatibus, priuilegiisq; Ecclesiasticis quibus cætera omnia Ecclesiastica bona in Regno Poloniæ & Magno Ducatu Lithuaniæ fruuntur & gaudent; iáko o tym Przywiléy od nas dány obmawia.

Approbátia Przywileiu Miástu Nieświeżowi dánégo.

Tenże 1595 folio 5.

28. Za prośbą y dla zásług Jáśnie Wielmożnégo Mikołáiá Chrystophá Rádźiwiłá/ Xiążęćiá ná Ołyce y Nieświeżu Woiewody Trockiégo/ y zá zgodnym pozwoleniem P. P. Rad y Posłów źiemskich oboiégo narodu/ przywiléy od Królá Stepháná przodká nászégo Miástu Nieświeżowi ná pewné wolnośći dány: á potym przez nas ná Koronáciiéy nászéy potwiérdzony/ vigore & authoritate huius Conuentus ápprobuiemy y we wszytkich punktćiech y Artykulech nic nie vmnieyszáiąc cále záchowuiemy/ ták iáko szérzéy w sobie Dániná tá y Confirmátia iéy obmawiáią. Chcąc to miec áby niwczym niodkogo náruszány/ áni też in dubium z któreykolwiek miáry vokowány nie był. Ná wiárę y pewność tych rzeczy pieczęć Koronną do te° pismá przyłożyćesmy kazáli w Krák: die 20. Martii. Roku Pánskiégo 1595. Pánowánia Króleſtw nászych/ Polskiégo osmégo/ Szwedzkiégo wtórégo.

Roku 1590. w Wárszáwie.

O summách cognitia niedoszłá.

folio 36.

29. Tobyśmy byli rádźi y około summ W. X. Litew: po Vniiéy generaliter ná dobrá stołu nászégo wniesionych vczynili/ y oné do rozeznánia wedle łonskiégo Roku Constituciiéy przywiedli. Lecz iż tanta negotiorum moles Rzeczpospo: záchodząca/ tego wszytkiégo do effectu przywieść nie dopuśćiłá/ przeto y tych summ Litewskich cognitią w téyże mocy y władzéy/ iáko iest w téy to Constituciiéy opisano záchowywamy/ á oné do seymu nablizszégo odkłádamy/ vigore cuius Constitutionis káżdy w téy mierze z práwem swym/ bez pozwów y wszeląkiégo obwieszczenia inszégo do tego vznánia stáwić sie powinien.

Pozwolenié summy pewnéy ná potrzebę Koronną.

Támże.

30. Iż z W. X. Litew. w tym ták nagłym niebespieczeństwie/ ták prędko iákoby tego byłá potrzebá/ ludźmi rátunek R P. bydź niemógł: przetóż zá spólnym ná tym seymie zezwoleniem pozwoliły stany W. X. Litew: dáć z Poboru w Roku 1589. wybránégo sześćdźiesiąt y pięć tysiecy złotych Polskich. Máią tedy száfárze z Woiewództw W. X. Litewskiégo z temi pieniądzmi tám sie stáwić y tám ie oddáwáć temu/ komu to od Podskárbiégo Litewskiégo odbiéráć zlecono będźie zá quitámi iego. A ostátek tego Poboru do Wilná odwoźić/ y tám przez ręce Podskárbiégo W. X. Litew: ná lud służebny do téy potrzeby wydáwáć będą powinni. Po które pieniądze/ Hetman Koronny z Pisarzem polnym do Brześcia Litewskiégo posłáć máią.

Quartá dochodów wszytkich ná porátowánié stołu Królewskiégo pro vna vice *pozwolona.*

Támże, fo. 37.

31. Vważáiąc gwałtowną potrzebę teráznieyszą R P. zá zezwoleniem dobrowolnym wszech stanów W. X. Litew. z dóbr y dochodów stołu nászégo W. X. Lit: komukolwiek y iákimkolwiek sposobem y práwem/ bądź to w summách/ bądź gołym dożywoćiem dánych y záwiedzionych/ wszyscy Dźierżawcy y possessorowie czwartą część dochodów/ ná ieden rok tylko teráznieyszy ná porátowánié stołu nászégo dáć máią: nie náruszáiąc nikomu práwá

mu práwá niwczym / áni wárunków y postánowienia w spisiech Vniiey vczynionych in dubium nie przywodząc. Co ná pewny czás/ to iest ná dzien s. Janá w Roku teráznieyszym w Wilnie począć sie ma/ á do dwu niedziel ma bydź wydána/ káżdy do Podskárbieg ziemskiego W. X. Lit: ábo do iego substituta, Pánowie Rády y Dzierżawcy zá przysięgą Vrzedników swych/ ábo według Rewiziiey w skárbie vczynioney. A mnieysze stany zá własną swą przysięgą/ ábo też wedle teyże skárbowey Rewiziiey spełná oddáć powinien będzie/ pod záplaceniem sowitości z którychby tá czwarta cześć nie oddána byłá/ zá pozwániem o to ná seym/ wyiąwszy iednák z tey czwartey cześci Grodno y Brzeście: y te dobrá/ z których nie zá Arendą liczbá do skárbu ná káżdy rok idzie. Tákże niema bydź wyciągána tá Quártá z tych Dzierżaw/ które oprawie Królowey Jey M. podległe są.

Exequutia Retent Poborowych.

32. Exequutią pro Retentis Poborów w W. X. Litewskim ná Seymie przeszłym vchwalonych/ prorogujemy do czterech niedziel po Wielkiey nocy / dla powietrza które roku przeszłego támże było. A od Swiątek áby ią Stárostowie konczyli sine intermissione. Támże.

Sądy ziemskie Grodzienskie

33. Sądy ziemskie w Grodnie w Zamku odpráwowáne bydź máią/ ná które izbá w tymże Zamku pozwolona bydź ma. A iż sie obywátele tego Powiátu ná zbudowánie domu sądowego złożyć chcą/ tedy im tego pozwalamy. Támże fol. 38.

Sądy Ziemskie Wilkomirskie.

34. Sądy ziemskie Wilkomirskie połowice sądzone bydź máią w Onikśztách/ to iest/ od Rzeki Piennéy ku gránicy Jnflántckiey/ tá stroná w Onikśztách sądzona bydź ma / tym sposobem iáko w Osmianie y w Trokách. Támże.

O Pisárzu Osmiáńskim.

35. Za prosbą obywátelów wszytkich Powiátu Osmiánskiego / postánawiamy. Jże Stárostá nász Osmiánski w Miądziele przysięgłego Pisárzá mieć powinien będzie/ przed którym opowiádánie woźnych y wszelákich krzywd do ksiąg zápisowáne bydź ma. A wypisy pod pieczęcią Stárosty nászego Osmianskiego y Podpisem Pisárzá tego wydawáne bydź máią. Támże.

Zamiáná Surázka.

36. Za prosbą y pozwoleniem PP. Rad y Posłów ziemskich Koronnych y W. X. Litewskiego w odmiáne zá Suraz przez Królá Jego M. s. pámięci Zygmuntá Augustá przodká nászego ná potrzebe R. P. w domu Sápiehóm wzietey/ dálismy Wielmożnému Lwowi Sápiehy Káncle rzowi W. X. Lite: y bráciey iego rodzoney: Vrodzonym/ Grzegorzowi y Andrzeiowi Sápiehóm/ cząstki w imionách ich dziedzicznych w Polney y w Czérey/ w Lemnicy/ w Bieiesiowie/ w Olexyncách/ w Biereczwieczu/ w Czeplakách/ y w Biáłey rzeczoney Skowinskie: ze wszytkim iáko te cząstki w tych ich imionách dziedzicznych z domu przerzeczonych Sápiehów wyszły / y Królowi J. M. S. pámięci Zygmuntowi Augustowi pusczone były / zásie im w cále ie wiecznie w odmiáne zá Suraz dáiemy / y w dziedzictwo wieczne przywracamy / áby sie służbá ziemska woienna nie zmnieyszyłá. Jáko o tym przywiley nász od nas im tu ná Seymie dány szerzey obmawia. Támże fol. 39.

Roku 1596. w Wárszáwie.

Wárunek Woiewództw Nowogrodzkiégo y Minskiégo.

37. Jż Obywátele tych Woiewództw w roku 1596 pod czásem wtárgnienia kozaków zá listy nászemi y Het: Litew: iedni do Kopielá/ á drudzy do Minská z poczty swymi iáko folio 10.

mi iáko ná gwałt sie stáwili/ á ná niektórych z tych obywátelów w inßych Powiećiech v Grodu y Ziemstwá zá niestániem ich Roku vstawano. Przeto ninieyßą vchwałą wá- ruiemy. Iż ći wßyscy/ którzy pod tym czásem niebespieczeństwá gdźiekolwiek w Woysczе byli/ od wßytkich Dekretów Grodzkich y Ziemskich wolné czynimy/ y dekretá tákie/ tákże przewody práwné przed sądem Ziemskim ábo Grodzkim pod tym czásem otrzymáne/ zá pokazániem bytnośći ich w woysczе/ listámi Hetm: W. X. Litew: ábo R. P. Rády Ry- cerstwá támecznégo ná Trybunale ábrogowáne bydź máią: tákże też komuby zá zapi- sem Rok pod tym czásem/ tám gdźie ći swowolnicy leżeli/ przypadł/ á onby dla tego nie- bespieczeństwá ná onym mieyscu stánąć nie mógł: tedy zá to żadnym winam nie podlega.

Roku 1598. w Wárßáwie.

O Poborzéch przeßłych w Wiel: X. Litewskim.

Con. fo. 14.

38. Stany Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ nie mogąc dla głodu/ y wielkich nie vrodzáiów Poboru dáć/ z chęći y miłośći swéy ku nam/ pozwolili nam dáć sto tysię- cy złotych Polskich/ pieniedzy oboiégo Poboru/ które teraz záraz z skárbu W. X. Litew: od potomków niebosczyká Demetrá Chálecckiégo Podskárbiégo wźiąć y z nich kwitem náßym ich kwitowáć mamy. A iż niemáło pieniedzy poborowych Deputáći/ Poborco- wie/ Arendarze Czopowégo/ y Vrzednicy skárbowi/ przy sobie zátrzymáli: tedy wßyscy ći/ poczáwßy od skonczenia liczby/ przez Deputaty Roku 91. czynionéy/ którzykolwiek pieniądze Poborowe/ ábo resty ich przy sobie zátrzymáli/ powinni są ná dźień pierwßy Miesiącá Czerwcá/ w Roku teráznieyßym/ wßytkie te pieniądze znieść do skárbu náße- go/ y do rąk Podskárbiégo W. X. Litew: oddáć: do którey liczby deputuiemy Wielmo- żnégo Jáná Zieniowiczá Kásztelaná Witebskiégo/ z Podskárbim Ziemskim W. X. Lit: A z Kołá Poselskiégo Vrodzonych Jáná Korsaká Pisárzá Ziemskiégo Osmiáńskiégo/ á Balcerá Strawińskiégo Ciwoná Trockiégo/ przed którymi ze wßytkich tákowych reßt/ Potomkowie Wielmożnégo Demetrá Chálecckiégo/ Podskárbiégo Ziemskiégo Wiel: X. Litew: y skárbny náß/ tákże Deputáći/ Poborcowie/ y Arendarze Czopowégo/ liczbę dostáteczną vczynić máią. A relácią Podskárbi ná Seym przyßły odnieść powinien bę- dźie. A ktoby z nich w tym był niedbáły y nieposłußny/ ma bydź pozwány do Jnstigato- rá náßégo/ zá delácią Podskárbiégo do Trybunału/ gdźie peremptorie, zá pierwßym pozwem stánąć/ y pieniądze z winámi w Vniwersale opisánémi do skárbu náßégo oddáć/ y nakład/ co ná to skarb náß nákłożył wróćić ma. A gdźieby który zá pozwy do sądu głó- wnégo stánąć y vspráwiedliwić sie niechćiał/ tedy pieniądze zátrzymáne sowito/ y winy tákże dwoiákie/ z nakłádem ná to práwnym skazáne/ ná nim odpráwowáne/ á sámi ná bánnitią odesłáni bydź máią. Którzy to miánowáni Deputáći/ przesłuchawßy liczb/ y o- debráwßy pieniądze/ ná to kwity swé główné dawáć máią: które kwity ich/ ták iáko séy- mowé ważné bydź máią. Solarium tym Deputatóm od summy przychodowéy/ iáko y pierwßy Deputáći bráli/ według Constitucyiéy ábo Vniwersału Anni 1591. náznáczá- my. A te pieniądze Poborowe/ co nád sto tysięcy złotych nam teraz pozwolonych y dá- rowánych zostánie/ Podskárbi Ziemski W. X. Litewskiégo w cáłośći chowáć ma/ dla pilnéy iákiéy potrzeby R. P. których on rußáć nie ma ná żadną rzecz/ áż zá spólnym wß- ßech stanów W. X. Lit: zezwoleniem. A to ná sáme tylko obrónę R. P. gdźieby czego Boże vchoway) pod odiazd náß potrzebá iáka gwałtowna przypádłá. A gdźieby Pan Bóg potrzeby gwałtownéy vchował/ tedy te pieniądze ná wykupno dóbr stołu náßégo obrócone bydź máią: według pozwolenia náßégo pierwßégo. A Reßty poboru półzłoto- wégo nam przedtym dárowánégo/ y czopowé z mytem wodnym/ do tegoż poboru półzłoto- wégo należące/ nam oddáne bydź máią. Które czopowé y myto wodné/ iż ná wielu mieyscách/ niektórzy nie wydáli/ tedy wydáwáć máią pod winą w Vniwersale/ Anni 1593. opisáną/ o co ták z ßláchtą iáko z miásty náßémi/ skárbnému náßému W. X. Lit: Łukaßowi Mámuniczowi iáko Arendarzowi/ v Trybunału w káżdym terminie forum náznáczá- my zwłaszczá pod niebytność náße.

O Bánni-

O Bánnitiách y Sublánátiách w Wielkim X. Litewskim.

39. BAnnitie y Sublewátie práwne zá odesłániém do nas Trybunálskim y od inszych sądów/ Pieczetarze nászy/ Kánclérz/ y Podkánclérzy/ pod Tytułem y zá Pieczęcią nászą ná szláchcicow práwu pospolitému nieposłusznych/ y sprzeciwiáiących sie/ y pod niebytność násze/ wydawáć máią/ nie dokładáiąc sie nas. Tákże listy záruczne/Comissię/ y insze práwne listy: wyiąwszy miástá násze vprzywileiowáne/ które sądowi nászému zadwornému á nie Trybunálskiému podlégáią. Con.fo.16.

Przyczynienié czásu Sądóm Trybunálskim w Wilnie.

40. IZ Constitucią Séymu Koronácyiéy nászéy Woiewodztwóm Wielkiégo X. Litewskiégo które sie w Wilnie sądzą/ czásu po Niedziel trzy opisano/ w Woiewództwie Wilenskim Powiátów pięć/ w Trokách cztéry/ które wszytkie zá ták krótki czás odpráwioné bydź nie mogą/ y záwsze/ áż w insze terminy spráwy tych Woiewództw záciągáią sie. Przeto authoritate huius Conuentus, przydáiemy Woiewództwu Wilenskiému do piérwszégo terminu Niedziél dwie/á potym insze Woiewództwá według téy tám Constitucyiéy Koronácyiéy nászéy odpráwowáne bydź máią. Con.fo.16.

Czás y mieysce Sądowi Brzeskiégo Woiewództwá, Trybunału.

41. ZA prosbą Woiewództwá Brzeskiégo/ z Powiátu Pinskiégo/ spráwy té/ które do tąd raz w Nowogrodku/ drugi raz w Minsku/ odpráwowáné były/ iuż do Wilná exnunc przekładamy/ y po dokonczeniu terminu Woiewództwá Połotckiégo/spráwóm ich Nidziél trzy pozwalamy. A tám w Nowogrodku/ ábo w Minsku ná termin ich spráwy Woiewództwá Mścisláwskiégo. A ná termin Woiewództwá Mścisláwskiégo spráwy Woiewództwá Minskiégo nástepowáć máią. Con.fo.16.

O Wybráńcách Wiel: X. Litewskiégo.

42. A Dla więtszéy gotowości woienney/ áby ze wszytkich dóbr nászych Królewskich/ w Wiel: X. Litewskim leżących/ wybráncy ná káżdy Rók od Stároſt y Dzierżawców ich spisowáni byli według ordinácyiéy Królá Jego M. Stephaná y Constitucyiéy Anni 1590. Con.fol.17

43. *Rozgránicżenié Woiewództwá Podláskiégo z Brzéskim y Grodźinskim powiátem.*

Masz niżéy w cześci wtóréy w titule 8. lege 19. Przychyláiąc.

Commissya ná rozgránicżenié powiátu Bracłáwskiégo z Księstwem Kurlándskim.

44. ZA prosbą Rycérztwá powiátu Bracłáwskiégo z strony bezpráwnégo zábránia gruntów y poddánych/ puscz/ iezior niemáło Dwiskich/ Smolnienskich/ szláchty Bracłáwskiéy/ y nászéy królewskich ku Księstwu Kurlándskiému: niemniéy z strony naiázdów gwałtownych/ mężobóystw/ y inych doległości szláchty Bracłáwskiéy/ y obywátelów Xięstwá Kurlándskiégo/ widząc bydź wielki nierząd w gránicách tám tego powiátu/ zkąd sie krzywdy y szkody dzieią/ zábiegáiąc temu áby sie to nie szérzyło dáléy: niemniéy tż od czásu dawnégo spráwiedliwości sobie dowiedźdź niemogą/ dla zeszcia z tego świátá niegdy od nas Commissarzów deputowánych: czyniąc my powinności swéy królewskiéy dosyć/ zá prosbą obywátelów támecznych/ zá rádą pánów Rad nászych/ Posłów Ziemskich zobu stron/ mocą ninieyszégo séymu/ deputuiemy ná to Commissarzów/ Wielebnégo w Bodze Málcherá Giedroicá Biskupá Zmóydzkiégo: Wielmożnégo Mikołáiá Náruszewicá Kásztelaná Zmóydzkiégo/ dzierżawce Vspólskiégo y Pienianskiégo: á Vrodzonégo Heliaszá Pielgrzymowskiégo/ Pisárzá nászégo W. X. Litew. dáiąc im zupełną Con.fo.18.

Xxx

pełną moc/ áby sie do Brácłáwiá ziáchawszy w roku teráznieyszym ná dźień 20. Octob. iuramento super hoc negotio mediante, od Dźwiny rzéki áż do Kurczyn iezioraá/ według gránic w przywileiách przodków nászych zá wyiázdem niegdy Rádziwiłowskim opisánych/ ten powiát Brácłáwski z źiemią Kurlándzką ogránicżyć/ krzywdy zobu stron rozsądźić/ y controwersię wszytkie vspokoić máią: ná który rok téy Commissiiéy pomienionéy/ Książe Je° M. Kurlándzkié pari numero Commissarzów z strony swéy wysłáć y skonczyć to powinien będźie. A nieprzybyćie po iednéy osobie z stron/ téy spráwie przeszkadzáć niema.

Commissarze do rozgránicżenia Leśnictwá Iurborskiego z źiemią Pruską.

Con.fo.19. 45. Iż sie niemáła vymá dźieie dóbr nászych Leśnictwá Jurborskiego / y dźierżáwy Jurborskiey od Xiestwá Pruskiego. Przeto dla vspokoienia tych róznic secundùm pacta & conuenta náznácżamy Commissarzmi/ Wielmożnych Mikołáiá Nárusżewicá/ Kásztelaná Zmóydzkiego: Janá Záwiszę/ Woiewodę Mśćisławskiego: á Vrodzonégo Zeliaszá Pielgrzymowskiego / Pisárzá nászego W. X. Litew. którzy z Commissarzmi Xiążęćiá Je° M. Pruskiego/ do rzéki Swiętéy nád Niemnem/ ná dźień 25. Iulii, w Roku teráznieyszym ziáchawszy sie/ gránice w páktách opisáné odnowić: y coby sie contra pacta do Prus zábráło/ zás názad do Leśnictwá Jurborskiego przywróćić/ y ludźióm z obu stron vkrzywdzonym spráwiedliwość w krzywdách ich vczynić máią.

Około dróg Zmóydzkich y skłádu we Zmóydźi.

Con.fo.19. 46. Iż sie Constituciiéy Anni 81. około dróg Zmóydzkich / y skłádów we Zmóydźi w Kownie dosyć nie sstáło/ dla tego że Commisarzów náznácżonych nie było: tedy też Constitucyą do skutku przywodząc náznácżamy Commisarzmi / Vrodzonégo Sebestyaná Kiestorthá / Ciwoná Dźierwiánskiego / Sędźiego Zmóydzkiego / y Micháłá Sumorokà/ Pisárzá źiemskiego Kowienskiego / którzy Constituciiéy támtéy dosyć vczynić/ y przepráwy Rzéki Niewiázy według téyże Constituciiéy z iednégo doyźrzeć/ y ná przyszłym séymie relátią vczynić máią.

pátrz wyszéy fo. 780 lege. 15. Záprozbą.

O Poselskié pieniądze W. X. L.

Con.fo.20. 47. Pieniądze ná Posły w Powieciech W. X. Litew: ná séymikách pozwolone y vchwalone / káżdy wydáwáć powinien ná czás náznácżony / á któryby wydáwáć niechćiał/ tedy po czáśie náznácżonym do Sądu Grodzkiego pozwány wydáć powinien/ z winą dźieśiąći kóp groszy Litewskich: tylko Pánowie Senatorowie którzy ná Séym poiádą/ z dobry swémi/ tákże y dobrá stołu nászego/ pod to nie podlégáią.

Znieśienie Resty Czopowégo z Miástá Wileńskiego. Anni 89.

Con.fo.20. 48. Iż zá skarániem Bożym w Mieśćie Wilenskim przez powietrzé morowé Roku 89. Arendarz tęż Czopowęg nieboszczyk Jan Wáwrzecki onégo Poboru wybráć niemógł/ y pozwolenie násze ná wytrácenie téy summy złotych dwu tysiącu miał/ iednóż Deputáći ná słuchánie liczby roku 91. náznácżeni ná prywatnym nászym liśćie nie przestáiąc/ do vznánia Séymowégo odłożyli / y iuż to ná przeszłych Séymách pozwolono było/ iedno że w Constitutia nie włożono: tedy mocą tego Séymu té Resty z potomków Wáwrzeckiego wiecznémi czásy znosimy.

O pozwiéch zadwornych w W. X. L.

Con.fo'.21. 49. Pozwy zá Dworem nászym nie máią być dáwáné po Szláchćicá/ tylko w rzeczách w státucie y w Trybunale W. X. Lit: opisánych. A ieśliby kto miánuiąc kádukiem ná nas spádłym/ ábo vstániem práwá Lennégo/ ábo dobry nászémi/ do szafunku nászégo należącymi vprosiwszy sobie co pod Szláchćicem y zá Dworem nászym/ pozwał/ tákową spráwę sądźić będźiemy iáko narychléy/ áby Szláchćicy zá Dworem nászym nie potrzebnie powłóczeni nie byli. A gdy práwo y spráwiedliwość pozwánégo/ pokaże sie być słuszna/ tedy Aktor powinien zá niesłuszné wyzwánie Szláchćicá o własność iego/ zápłáćić

zápłácić pozwánému dwieście kóp Litewskich winy/ y wßytkie nakłády pozwánégo práwné/ ná które pozwány przysięże/ zárázin instanti, v tegóż sądu nászego zadwornégo. Co my pozwánému ná áktorze zárázprzy vznániu práwá skázáć mamy. A ieśliby pozwány v nászego sądu tych win y ßkód dochodźić ná delatorze zániechał/ tedy mu o to wßytko wolné práwo y forum v Trybunału/ w kożdym terminie z delatorem zostáwuiemy. A gdźieby áktor nie zápłáciwßy tych win y nakłádów viechał/ tedy będźieli ośiádły/ od práwá ná máietnośći iego leżącéy według práwá pospolitego: á ná nieośiádłym ná sámym/ y ná máietnośći iego ruchoméy/ odpráwá czyniona bydź ma. Czego Pieczętarze y Pisárze nászy podstrzegáć máią/ áby pozwów zadwornych po Szláchćicá nie wydawáli/ ażby delator pokazał/ że to są dobrá násze/ ábo do ßáfunku nászego spádłé. Y imie delatorá w pozwie kłáść máią/ á bez delatorá pozwów dáwáć niemáią. A o dobrá stołu nászego/ które są liquidi iuris, tákże y o prouentá násze Instygatorowi wolno pozywáć y bez Delatorá.

Port Rzéki Dźwiny.

50. Iż ná rzéce Dźwinie stan Szláchetcki towáry swé do Rygi pusczá/ od Célników przenágábánie ma/ w wyciąganiu myt nie zwykłych. Tedy wßytkie tákowé cłá z towárów Szláchetckich z własnych máietnośći ich znośimy/ którym tylko Kupcy podlédz powinni będą. Con.fol.22.

Przeczyśćienie rzéki Stéru.

51. Iż sie wielka ßkodá y zátrudnienie dźieie ludźiów Kupieckim ná rzéce Stéru w rozbiiániu komiąg ná gruncie Vrodzonégo Páwłá Monwidá Dorohoystáyskiégo/ dworzáninà nászégo/ w imieniu iego Rzeczyckim w Powiećie Pinskim. Przeto vigore huius Conuentus wysyłamy Kommissarze/ Vrodzonégo Piotrá Dostoiowskiégo/ Márßałká Pinskiégo/ A Huryná Fursá Sędźiego ziemskiego/ którzy wyiácháwßy máią oßácowáć nakład/ y myto postánowić. A my roskázuiemy Vrodzonému dworzáninowi nászému po oßácowániu nakłádu iego/ áby on te rzekę Stér przeczyśćił: á według vważenia tych Commissarzów myto sobie wybiéráć/ y záwße te rzekę ma przeczyśćiáć wiecznémi czásy on sam/ y potomkowie iego. Con.fo.22.

Iármárki wolnè W. X. Litew: w Mieśćiech vprzywileiowánych.

52. Iármárki/ w Trokách/ w Grodnie/ w Kownie/ w Nowogródku/ w Witepsku/ w Brześciu/ y w Minsku/ według przywileiów tý miástóm nádánych ápprobuiemy. Con.fol.22.

Mieysce Ciwonowi Trockiemu ná Séymikách.

56. Iż w porządku zásiadánia wßytkich Vrzędników mieyscá opisánia niemáß/ záczym w Trocech o mieysce Ciwonskie Séymiki w zátrudnienié przychodzą. Czemu zábiegáiąc zá zgodą wßech stanów/ według zwyczáiu stárádawnégo ták iáko w Wilnie/ w źiemi Zmudzkiey záchowuie sie/ Ciwonowi Trockiemu przed wßytkimi Vrzędnikámi ziemskimi Trockimi mieysce náznáczamy. Con.fol.22.

Lenno Vrodzonèmu Temrukowi Szymkowiconi.

54. Zá znáczné y przeważné posługi Nam y Rzeczypospo: w spráwách Rycérzkich od dawnych czásów oddawáné/ zá pozwoleniem stanów oboygá narodu y Posłów ziemskich/ wśi/ Wieząycza/ Giernik/ w Gorsdowskiéy włośći/ Stárostwie Zmóydzkim/ włók ośiádłych 38. y z pustémi/ y záśćiankámi/ á w Iurborskim Stárostwie włók ośiádłych 70. á pustych 30. które zwano Poiurskie Wóytostwo z Záśćiankámi/ ze wßytkimi przyległośćiámi/ iáko teraz zá práwem dożywotnim trzyma/ dáiemy. Co ßerzéy przywiléy iemu dány w sobie obmawia. Con.fol.25.

Approbátia Commissiy Zmóydzkich.

55. NA Séymie przeßłym zá pozwoleniem wßystkich stanów/ daná byłá Com- Zyg.III. w Wárßáwie 1598.fo.29.

Xxx ij missya

missya ná wydźielenié cześći Andrzeiowi Zmudzkiému / y iego vczesnikóm we wśiách Zmudźi y Dryśczowie źiemie Chełmskiéy leżących / álbo ná vczynienié nagrody inszym gruntem w Stárostwie Chełmskim / wedle ktorey Commissyiéy dekretem Commissárskim zá cześći tych to Zmudzkich / to iest połowice wsi Zmudźi y Dryśczowá / temu Andrzeiowi Zmudzkiému od inszych vczesników / ná wszytkié cześći práwo máiącému / cześći dóbr nászych w Dypultyczách / Wygnáncách / y Koczów / w tymże Sárostwie Chełmskim / wiecznie są wydźielone. Co iż sie stáło z pożytkiem dóbr nászych zá pozwoleniém stanów oboygá narodu / wiecznémi czásy vtwierdzamy.

WILNO.

Z Vni. Poboro. 1589. folio 15.

56. WIlno / y innych miast Wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo wolność ná mytá stáré dáné / według Przywileiów ich przy mocy wiecznémi czásy zostáwuiemy.

KVPCY.

Z tegoż Vniuer. Pobo fol. eodem.

57. KVpcy Wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo / gdy z kupiámi swémi do Polski iádąc Pobór w Litwie zápłácą: ná co kiedy pokáżą kwity / tedy iuż niepowinni w Polsce żadnych Poborów płácić / raz oddawszy w Litwie / tákże też Kupcy Polscy w Litwie.

NIEWIAZA RZEKA.

Steph. w Vár. 1581. Con. fo. 220

58. O Wolności portu ná Rzéce Niewiázy / iż w Kieydánách port wolny y groblą hámowány bydź nié ma / záchowuiemy według Constitucyiéy Grodzinskiéy Roku 1568.

KSIĄG

Ruskié Księstwo.

RVSKIE KSIĘSTWO DO KOrony przyłączoné. Tit: I.

1. Ruska ziemiá/ wszytká z dawnych czásów od przodków nászych królów Polskich miedzy innymi przedniejszémi członki do Korony Polskiéy iest przyłączona/ ták iż częścią przez walkę/ częścią też przez dobrowolné poddánié y spadki po niektórych lennych Kśiążętách/ którzy ią miedzy sie ná rózné częśći byli rostárgneli/ zásie ku iedności y własnośći Korony przyszłá/ iáko to y z Przywileiów/ które w skárbie królewskim nászym są/ iáwnie kożdy obaczyć może.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. HP. 765. § Przywile. Xie. Kiiowskié. par. 1. Ruska uer. 36.

O tymże.

2. Ruska ziemiá y Kśiestwo Kiiowskié ku Koronie Polskiéy wiecznie práwem doskonáłym należéć ma: iákóż záwsze należáło áż do Władysłáwá Jágełłá Królá.

Tenże támże fo. 766. par. 2. O ziemi y Xięst. Kiiowskim

Ruś z práwá iednégo Polakóm nádánégo ma sie weselić.

3. Obiecuiemy to: Iż wszytkié ziemie nászég Królestwá polskiég/ Ruską w to ziemie wkładáiąc (wszákże záchowawszy dań Owsową: którą tylko sámá Ruś nam będzie dawáć do żywotá nászégo) do iedné go práwá wszytkim ziemiam pospolitégo przywiedziemy/ przychilimy y ziednoczymy przez niniejszy list.

Russia vno iure cum Regno Poloniæ gaudeat & fruatur.

Item pollicemur: Quòd omnes terras nostras Regni Poloniæ, etiam terram Russiæ includēdo (saluis tamen Auenæ contributionibus: de quibus nobis ad tēpora vitæ nostræ, sola Russia respondebit) ad vnum ius & ad vnam legem cōmunem omnibus terris reducemus reducimusq; adunamus, & vnimus, tenore præsentium mediante.

VVłá. Iág. w Iedl. La. 52. HL. 224 B/400. HP 695.

Wolnośći Polskich vżywáć ma.

4. Na prośbę Ziem Ruskich skázuiemy: áby o wszystkich zbiegłych Státut Królá Olbráchtá był záchowan: á żeby szláchtá tych ziem iáko y w innych ziemiách byłá od Cła y od targowégo wolna: tákże y w innych rzeczách téyże wolnośći niech vżywa.

Russia omnibus Regni libertatibus gaudeat.

Ad supplicationem terrarū Russiæ volumus: & decernimus: vt de omnibus fugitiuis, statutū Regis Alberti obseruetur, & quòd Nobilitas illarum terrarum sicut in aliis terris Regni: à solutione teloneorum & foralium, sit libera atq; exempta: & in aliis eadem gaudeat libertate.

Zyg. w krá 1507. fo. 7. HL 224. B. HP. 695.

De Ecclesijs Cathedralibus Russiæ.

5. Też vstáwiamy/ áby státut de non suscipiendis Plebeis ad maiores Cathedrales Ecclesias, tákże sie śćiągał ná kráie ziem Ruskich.

Step. w krá. 1576. Con. fol. 163. B.

Dawnośći Ruskié iáko w innych Ziemiách iednakié.

Præscriptio in Russia eadem.

Zyg. w krá 1532. HL 188/335. HP 531.

6. Dawności Ziemskié które w innych ziemiách Królestwá nászego bieżą/ też w ziemiách nászych Ruskich chcemy áby szły / okrom tych ziem y Powiátów: w których dla nieprzyiacielá sądy spráwowáné y sądzoné bydź nie mogą.

Præscriptiones terrestres, quæ in aliis terris Regni nostri currunt, etiam in terris nostris Russiæ currere volumus & decernimus, præter easdē terras & districtus: in quibus propter hostilitatem iudicia celebrari & agi nō possunt, nec celebrātur.

Myto w Zupách Ruskich zniesione.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Con. 108. B.

7. Myto w Zupách Ruskich nowo vstáwione znászamy / á ieśli wiec kto vpornie zá listy tákimi nászemi chciałby myto bráć / á ludźie tám obciążáć / tedy pozwány do státutu sławnéy pámięci Królá Zygmuntá Oycá nászego / który sie poczyna/ Statuimus & decernimus.

A gdźiebykolwiek był pozwan/ ieśli do sądu Ziemskiégo ábo Grodzkiégo ábo do vrzedu/ bedźie powinien odpowiedáć ná pierwszym Roku iáko záwitym.

A gdźie bedźie przewyciężon Celnik ten w którymkolwiek sądźie / w Koronie/ ták w Ziemskim iáko y w Grodzkim/ y iáko y w vrzedźie/ ma wrócić Cło stronie z winą 200. grzywien / y sądowi ábo vrzedowi tákże 200. grzywien ma położyć nie odchodząc od sądu.

A od tákowéy spráwy niema sąd ábo Gród przyimowáć ruszenia ábo áppelláciiéy/ iáko od rzeczy przez przywileie y státutá koronné osądzonéy.

A ktoby tákowégo Mytniká sczycić / ábo bronić y zástepowáć chciał / tedy pozwány o to do którégożkolwiek sądu ábo vrzedu powinien stánąć y odpowiedáć peremptoriè y winę 1000. grzywien monéty polskiéy przepadáć Aktorowi y sądowi toties quoties.

A ieśliby vpornie winy niepołożywszy odszedł/ ma bydź odesłány do vrzedu/ gdźie possessią ma pro exequutione rei iudicatæ absq; vlla vbiuis appellatione & motione.

A ieśliby był impossessionatus, tedy z nim postąpić iáko przeciw nie osiádłému wedle státutu: w szákże deputuiemy y wysyłámy Rewizory/ Wielmożnégo Piotrá Zborowskiégo Woiewode Sedomirskiégo / y Vrodzonégo Andrzeiá Dębowskiégo/ Kásztelaná Sierádzkiégo etc. ku pánu Podskárbiému Koronnému / ku oglądániu wszytkich Zup nászych/ y ku skutecznému wywiedźieniu pożytków tákże y nakłádów inych/ co skutecznie ná przyszły séym przynieść bedą powinni / áby sie w tym ták postąpiło/ iákoby y sumpty tám czynioné wszytkiému podledz mogły / y to sie ználéść y postánowić mogło / coby było ku lepszému y vżytecznieyszému R. P.

A ieśliby który prze śmierć ábo chorobe z miánowánych niemógł bydź ná téy Rewiziiéy/ inszégo ná to mieysce deputuiemy.

Ruscy poddáni zbiegli, wedle praw koronnych árestowáni bydź máią.

Sigis. Crác. 1532. fo. 4. B/HL. 548

8. Arestandi Colonos seu kmetones fugitiuos in Terris Russiæ, cùm nunc certum modum reperire & constituere ante omnium iurium regni nostri correctionem nequeamus Volumus & censemus, vt interea quàm iura omnia corrigentur, & in vnā formulam reducentur, obseruetur modus arestandi kmetones iuxta formulam in statutis nouis seu iudiciario processu contentam.

Ruska ziemiá od dáni Owsowéy wolná.

Wlá. Iág. w Led. 1433. La. 52. HL. 12. B. 23/HP. 261.

9. Z Podatku Owsowégo nam do żywotá nászégo sámá Ruska ziemiá dosyć czynić bedźie.

De Auenæ verò contributionibus, nobis ad tempora vitæ nostrę, sola Russia respondebit.

O obronie kráiów Ruskich.

Masz wysszéy miedzy Poborámi fol. 344. lege 8. A naprzód etc.

Ruscy poddáni do Wołoch wypuszczáni bydź niemáią.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Con. 109.

10. Stárostowie nászy y tákże ludźie szláchetcy ziem Ruskich y Podolskich ná roboty do

ty do ziemie Wołoskiéy puszczáć niemáią ludzi/ które tám Wołochowie poimowáią/ y potym do Turek przedawáią: á ták izby tego káżdy przestrzegáć powinien był/ vstáwiamy pod winą stá grzywien.

Rußnic krótkich wolno w Ruśi vżywáć.

Maß wyßéy fol. 599. lege 1. Zaden nápotym.

RVS Y PODOLE. Tit: II.

Feudá w Ziemi Ruſkiéy y Podolſkiéy.

Prá-wo.

1. ZA prosbą Posłów ziem Ruskich y Podolskich/ y zá pozwoleniém wßech stanów Koronnych/ vstáwiamy y pozwalamy/ że práwá lenné exequucyiéy podległé/ nie máią bydź rozumiáné/ iedno od státutu Królá Alexándrá/ Anni 1504.

Step. w Krá. 1576. Con. folio 163.

O tychże Feudách.

2. VTwiérdzáiąc Constitucyą de Feudis ziemie Ruskiéy/ ná Séymie Koronácyiéy náßéy pozwoloną/ ták to obiáśniamy. Iż té dobrá/ które áż do státutu Królá Alexándrá/ nomine feudi były dawáné/ w Ruskiégo y Podolskiég Woiewództwá ziemiách/ máią bydź rozumiáné zá dziedziczné. Tákże po zeßciu płci mezkiéy/ nie mogą bydź od nas znowu nikomu infeudowáné/ iáko inßé feudalia bona, ále máią bydź dziedziczné/ successoribus vtrinsq; sexus secundùm ius terrestre.

Tenże w Wár. 1581. folio 217.

O tychże Feudách.

3. FEudá ziem Ruskich y Podolskich przed státutem Alexándrowym nádáné/ y Constitucyámi Królá Stephaná w dziedzictwá obróconé/ nie máią bydź iuż wiecéy in controuersiam quamuis przywodzoné: choćby kto tákiémi dobry przez consensu náßego disponował/ ábo ich też kto przez zapis dostał.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 51.

Rewizya kráiów Podolſkich y Ruſkich.

4. Z Podolskiégo y Ruskiego częśći Woiewództw Posłowie opowiádáli. Iż Tátárowie y Wołochowie/ wiele dzierżaw w onych kráiách popustoßyli/ proßąc/ áby ći w których sie to possessyách ſſtáło/ nie byli powinni do oddawánia częśći czwartéy ná ten czás: ktemu iż tám w tych kráiách są niektóré mieyscá/ ná których ieśliby inßégo opátrzenia wiecznośćią ábo Lennem nie mogli mieć/ trudnoby osiádáć mieli/ zkądby Rzeczypospolitéy żaden pożytek nie był/ iedno ßkodá gdyby tám te mieyscá pustyniámi miáły zostáć. A ták zá rádą Pánów Rad náßych/ y pozwoleniem Posłów ziemskich zdáło sie w rzeczy oboiéy wyßéy opisánéy/ ták postępić: áby z tego séymu ieden z Wielkiéy Polski/ á drugi z Máléy przez nas y Rády náßé/ byli obráni Rewizorowie/ iákoż obráni są z máléy Polski/ Vrodzony Mikołay Ligezá z Bobiká Zawichoski Biecki y Zydáczowski Stárostá/ á z wielkiéy Polski/ Vrodzony Andrzey Iłowski Wiski Kášztelani. A ći Rewizorowie przed séymem bliſko przyßłym tám ziácháwßy/ áby to popalenié oglądáli/ y przy bytnośći Stárost onych mieysc/ przypátrzywßy sie miejscam y vroćiskóm które ná tych tám niebespiecznych mieyscách lenny/ wiecznośćiámi/ ábo też do iákiégo niemáłego czásu zásiádáćby miáły/ nam y wßytkim stanóm Koronnym ná przyßłym séymie o tym wßytkim żeby oznáymili/ y dostáteczną spráwę dáli/ żebyśmy my zá rádą Rad náßych y pozwoleniem Posłów ziemskich/ ták w tym postąpili: iákoby było nalepiéy y naużytecznieу Rzeczypospolitéy. A co sie tycze oddawánia czwartéy częśći y podwyßßenia Arend y oddawánia piątéy częśći z dożywóć gołych/ tedy ći tylko będą wolni którzy ßkody od Tátar y Wołochów podieli in Anno 1566. & Anno 1567. A to do drugiégo bliſko

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567 fo. 74 Const. B.

przyßlégo séymu/ y będą ći poßkodzeni/ té ßkody swoie pokázáć powinni przed Rewizory wyßßéy opisánémi/ żeby też záś Rewizorowie o tym nam y wßytkim stanóm Koronnym ná przyßłym seymie dostáteczną spráwę dáć mogli.

O Commissarzách do Ruśi y Podola.

Stęp. w krá 1576. Con. 162. B.

5. PRzystawáiąc do Constituciiéy Piotrkowskiéy/ Anni 1567. w którey było Rewizory náznáczono/ do Podola y Ruśi/ áby mieysca ogladáli/ y spráwę dáli o tych mieyscách/ kedyby wiecznośći miáły bydź rozdawáne. Tákże też y o czwartéy częśći tych/ którzy roku przeßłégo są popaleni y spustoßeni/ dla czego Commissarze iuż teraz posyłamy: Vrodzone/ Jáná z Sienná Zárnowskiégo/ y Ráphalá Slatkowskiégo/ Konárskiégo ziemie Lęczyckiéy Kásztelany: które tákowym vbespieczeniem opátruiemy/ iákoby mieli Rewizorowie y Lustratorowie.

Rewizya kráiów Podolskich y Ruskich.

Zyg. III. w Wár. 1589 folio 29.

6. NAznáczamy Rewizory náße do Ruśi y Podola ná oznáczenie mieysc po któreby wiecznośći miáły bydź dawáne/ którzy ná blisko przyßły séym relácyą rewiziiéy nam przysłáć będą powinni.

O Rewizorách dóbr popalonych.

Tenże támże 1591. fo. 8

7. NA przeßłym séymie pozwoleni byli Rewizorowie ná rewidowánie dóbr ná Podolu/ Wołyniu/ y w Ruśi popalonych przez Tátáry: Którzy iż nie skończyli rewiziiéy sobie zléconéy/ czás ziechánia ná święto S. Woyćiechá przyßłégo skłádamy. Rewizory miánuiemy z Rády/ Vrodzonégo Stánisłáwá Lándskorońskiégo z Brzezia/ Kásztelaná Hálickiégo y Skálskiégo Stárosté. z Dworu náßégo/ Márćiná Broniewskiégo/ Sekretarzá náßégo. A z Posłów ziemskich/ Vrodzonégo Woyćiechá Humierskiégo/ Łowczégo Kámienieckiégo. A do Stároſtw Trembowelskiégo/ Kámienieckiégo/ Barskiégo/ y wßystkich innych dźierżaw y wśi popustoßonych y popalonych/ żadnych nie wyymuiąc/ tákże y do Sniátyńskiégo. A to máią záczáć w tydźień po Wielkieynocy: á odpráwić przed Swiątki: zá których recognitią Quártá w Ráwie bydź ma przez Deputaty od Stárostów náßych odbierána.

Commissarze ná oglądánie mieysc Podolskich y częśći Ruśi, y ná rewidowánie Zamku Látyczowskiégo.

Zyg. III. w Wár. 1598. folio. 9.

8. CZyniąc dosyć Constituciiéy Anni 1569. wysyłamy Commissarze ná oglądánie mieysc/ ná których wiecznośći rozdawáne bydź miáły w Podolu y w częśći Ruśi/ Wielmożnégo Stánisłáwá Włodká z Hermanowá/ Woiewodę Bełzkiégo/ Stárostę Hálickiégo: y Vrodzonych Márká Sobieskiégo/ Kásztelaná Lubelskiégo. Andrzeiá Táránowskiégo Podczáßégo ziemie Hálickiéy/ y Háwryłá Hoyskiégo. Tymże Commissarzóm zlécámy/ áby zamek Látyczowski przez Vrodzonégo Jáná Potockiégo z Potoká/ Stárostę náßégo Kámienieckiégo/ nowo zbudowány/ rewidowáli y táxowáli/ y to wßytko ná séym przyßły odnieśli.

Commissia miedzy Woiewództwy, Ruskim y Podolskim, y ziemią Wołoską.

Zyg. III. w Wár. 1598. folio 40.

9. DEputowáliśmy osobnym listem z Káncellárii éy náßéy dánym z Rad/ tákże z Vrzędników ziemskich pewné osoby do czynienia spráwiedliwośći zobopólnéy miedzy ziemią Wołoską y Woiewództwy koronnémi Ruskim/ y Podolskim/ którzy z Comissarzmi Wielmożnégo Woiewody Wołoskiégo porozumiawßy się o czáśie wedle práwá onych ziem pakt y zwyczáiów dawnych spráwiedliwość czynić/ y rozgránicżenia ziem przyśięgłych odpráwić/ zupełną mocą będą mogli/ iáko iest ßérzéy w Commissiiéy dołożono.

O sprá-

O spráwiedliwośći, Ruśi, Podolánów, Bełzan z Wołyncy.

10. Obiecuiemy/ iż sie o to stáráć bedźiemy/ áby był obyczay náleźión czynienia spráwiedliwośći/miedzy Woiewództwámi/Wołynskim/Ruskim/ Podolskim/ Bełzkim y inszémi: Gdyż do tych czásów pewnego práwá/dochodzenia spráwiedliwośći miedzy sobą nie mieli. A Commissarze ku rozgránicżéniu Wołynia/ Podolá Ruśi/ y Bełzkiéy źiemie/ wyślemy. Jákoż iuż náznáczamy wysszéy pomienioné Kásztelany Zárnowskiego y Konárskiego.

Step. wkrá. 1576. Con. 163. B.

Zámknienié Executiiéy w Ruśi y w Podolu.

11. Execucią státutów/ de non alienandis bonis mensæ nostræ regiæ od przodków nászych vczynionych/ záwiéráiąc/ obiecuiemy: iż względem ich/ iuż wiecéy żadnego z poddánych nászych w Ruskim y Podolskim Woiewództwách/ o dobrá wszelákié/ ktorychby iuż kto od przodków nászych odsadzon nie był/ in futurum inquietowáć nie bedźiemy: wyiąwszy té dobrá/ o ktoré iuż litispedentia zászłá.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 24.

Spráwiedliwość z rozboyników w Woiewództwie Ruskim.

12. Skárżyli sie obywátele źiem Ruskich/ iż nietylko ná drogách/ ále y w domách swych niebespieczeństwá odnoszą od rozbóyników. Przetóż vchwałą séymu tego postánawiamy/ iż káżdy z poddánych nászych Duchownych y świetckich/ powinien bedźie poddánego swégo ktoryby pro spolio & de percussione stratæ był obwinion/ gdy go pozew in bonis zástánie (o co Pan/ ktory tám sam mieszka/ iesliby sie nie zastániem bronił/ ma przysiądz: á iesli pan w tym Woiewództwie nie mieszka/ tedy to ma vczynić vrzednik y z Wáttámanem) przed vrzedem Grodzkim własnégo powiátu ná querelách in termino secundo stawić: z ktorego pan iego álbo przyiaćiel pánski/ zá iego zleceniem/ w onéy źiemi osiádły/ z vrzedem Stárośćim/ spráwiedliwość czynić powinien bedźie. A gdy sie ná iedne sentencyą przećiw owému poddánému zgodzą/ wedle niéy exequutia zárázem vczyniona bydź ma. Gdyby też pro parte eius dekret vczynili/ áppellátią wolną aktorowi wedle práwá ná Trybunał zostáwuiemy. A pokiby z áppellácyiéy od aktorá interponowánéy cognitia o dekrećie nie sstałá sie/ álbo gdyby discordes in sententia byli: tedy on poddány ma bydź zátrzyman w wieźieniu v vrzedu Grodzkiégo/ ad definitiuam sententiam iudicii Tribunalis. Wszákże wolno go bedźie pánu wyrecżyć/ czym iednák causá niéma ex criminali in ciuilem trásformari. Stárostowie też nászy sądowi/ ad viciniorem Capitaneũ o stáwienié tákich poddánych bedą mogli bydź pozywáni/ z ktorymi tákiż postepek ma bydź záchowan/ iáko wysszéy iest opisano. A to postánowienié ma trwáć do woli stanów tych źiem.

Zyg. III. w Krák. 1588 folio 52.

Záchowánié Vkráinnégo swowolenstwá.

13. Z Strony ludźi swowolnych Woiewództw Ruskiég y Podolskiégo y inszych/ ktorzy przeiéżdżáiąc gránice koronné/ zágránicznikóm gwałty y szkody czynią/ páktá z postronnymi Pánstwy sąsiády Koronnymi wzrusżáią/ nic niebacząc ná niebespieczenstwo Rzeczypolitéy/ ktoréby zá czásem ztąd vróść mogło. Deputuiemy Commissarze násze z Séymu ninieysszégo/ ktorzy wszystkié té swowolenstwá sądźić y káráć máią do przyszłego Séymu tylko. Plebeios ná gárle káráć/ ktoré Plebeios Pánowie ich ábo v ktorychby byli Arestowáni/ ábo ich pozew zástał/ postáwić ná roku peremptoriè. A gdźieby vćiekł/ przysiege vczyni/ iáko non dedit causam aufugiendi, áni o nim wié/ tákże árest y Pozew go v nich nie zástał. A szláchtćice osiádłé státutem Koronnym de guerris vczynionym sądźić y káráć máią. A gdźieby sie co też trudnego tráfiło/ zwłáscżá z osiádłémi Szláchćicámi/ czemuby rozsądkiem swym zdoláć niemogli/ tedy do nas iáko narychléy pro informatione posláć máią. Tákże nie osiádłégo Szláchćicá káráć y sądźić nie odsyłáiąc pro informatione do nas podlug wystepku káżdégo. A iesliby Szláchćic nie osiádły nie stánął/ tedy ma bydź odeslan ná Séym ná wywołánié y publicowánié bezecnym. A ták má ią czynić

Tenże w Wár. 1589 folio 35.

ią czynić ſpráwiedliwość iáko z rzeczy przeſzłych ták y przyſzłych do Séymu przyſzłégo wyſzéy miánowánégo/ ná którym wieczny obyczay téy tám ſpráwiedliwośći y pohámowánié tych ſwowolenſtw laudo communi ſtatuum opátrzemy.

PODOLE Titul III.

Podolſka Szláchtá winna przed ſtároſtą Kámienieckim poddáne o złodźieyſtwo obwinione ſtáwić.

Zyg. Aug. w VVárſz. 1557. Con. fol. 7. HL. 104. B/ 189

1. ZAchowuiąc ſtárodawny porządek Vſtáwiamy: Aby ſzláchtá Podolſka winná byłá przed ſtároſtą Kámienieckim poddáné ſwé ſtáwić/ gdy będą o złodźieyſtwá Wołoſkié wynieni. Ale o té rzeczy ktoré w źiemi ſie dźieią/ káżdy Pan z poddánégo ſwego/ wedle práwá poſpolitégo ſpráwiedliwość ſam czynić ma.

Nobiles ſubditos ſuos, pro furto ex Moldawia culpatos coram Capitaneo ſtatuere debent:

VEterem conſuetudinem ſeruando, Statuimus: vt Nobiles terrę Podolię ſubditos ſuos, qui pro furto ex Moldauia culpati fuerint, coram Capitaneo Camenecenſi ſtatuere teneantur. de aliis verò rebus, quę in Regno committuntur, ſinguli Nobiles ex ſubditis ſuis iuſticiam adminiſtrare teneantur.

O Tymże Stároście Kámienieckim:

Step. w krá 1576. Con. 163, B.

2. IZ Podolſkiéy Ziemie obywátelé/ powiedáli ſwoie ociążenié/ przez inkurſye Wołoſkié/ ktoré ſie z téy przyczyny dźiewáią/ iż też poddáni náſzy Stároſtw/ czynią im ſzkody álbo krzywdy/ á ſpráwiedliwośći doſkonáłéy odnośić nie mogli: dla tego/ iż przed náſzym Stároſtą Kámienieckim/ poddánych ſwych ſtáwiáć niechćieli przećiw ſtárému zwyczáiowi y záchowániu. Czemu my zábiegáiąc vſtáwiamy/ áby káżdy obywátel Podolſkiéy źiemie/ był powinien ſtáwić poddánégo ſwég/ ktorémuby Wołoſzá o co winé dálá/ ku vczynieniu z niego ſpráwiedliwośći/ ſub pœna quatuordecem marcarum, przed Staroſtą náſzym Kámienieckim/ teraz y ná potym będącym.

Karánié, pro furto & repercuſsione ſtratæ.

Zyg. Aug. w Piotrko: 1567. fo. 76

3. NA prośbę Poſłów źiemie Podolſkiéy/ zábiegáiąc temu: áby zahámowáni byli złoczyńcy/ ktorych ſie do Podola z inych Panſtw poſtronnych náchodźi. Vchwałą Séymu tego poſtánawiamy: Iż káżdy Szláchćic onéy źiemie ma zſtáwić poddánégo ſwégo przed Stároſtą Kámienieckim in Termino peremptorio officii ná rozſądek we cztéry á cztéry niedźiele/ gdy będźie poddány obwinion od kogóżkolwiek pro furto & repercuſsione ſtratæ: z ktorégo poddánégo tylko w tych dwu Artykulech/ przed tym Vrzędem y ná tymże Roku Pan ábo Szláchćic on z Stároſtą náſzym ſpráwiedliwość záraz czynić powinien będźie/ od ktorégo Vrzędu ábo Sądu Appellácia żadna áni Motia & eius proſequutio iść niéma. A to poſtánowienié trwáć ma do woléy Szlachty Woiewodztwá onégo.

Táż lex cáſſowána, á ſpráwiedliwośći ſpoſób około poddánych inſzy poſtánowiony.

Steph. w Wárſzáwie 1581. folio 218.

4. COnſtitucią o ſtáwienié Poddánych w Woiewodztwie Podolſkim przed Stároſtą Kámienieckim/ ná ſéymie Piotrkowſkim Anni 1567. vchwaloną/ káſſuiemy/ y wniwecz obrácamy: á ſpoſób czynienia ſpráwiedliwośći w tymże Woiewodztwie Podolſkim/ z poddánych Rycérſtwá Woiewodztwá támtegóż niżéy opiſánym ſpoſobem/ mocą ſéymu tego vchwalamy y poſtánawiamy. To ieſt/

Ktobykolwiek kogo pozwał/ o nie vczynienié ſpráwiedliwośći z poddánégo iego/ o iákążkolwiek rzecz/ do ſądu źiemſkiégo Kámienieckiégo/ będźie powinien pozwány z onégo Poddánégo ſwego Aktorowi/ circa iudicium peremptoriè zá onym pozwem pierwſzym ſpráwiedliwość vczynić/ iuxta obſeruantiam & conſuetudinē terræ. A ieſliby nie

vczynił/

vczynił/ ábo vczynić niechćiał/ tedy onégo actor coram eodem iudicio in lucro condemnowáć ma. A po wzdániu w zysku/ nie potrzebá Aktorowi będźie przypozywáć ad satis faciendum, ále ma bydź odesłána áktcya ad brachium Regale pro exequutione: á motio, appellatio, y iéy prosequutio, niema mu iśdź/ ták w Ziemstwie iáko y w Grodźie/ etiam & in termino bannitionis.

Sąd ziemski w tych Artykułéch iuxta consuetudinem antiquam in iudicando, in toto záchowáć sie ma.

Obwiniony pro furto & spolio iuxta consuetudinem & obseruantiam terræ odwodźić sie ma. A żeby spráwiedliwość ludźióm predśa dochodźiłá/ tedy ten ártykuł/ ták ná Rocéch/ iáko y ná księgi leżeniu/ iáko o zbiegłé chłopy/ sąd facultatem sądźić y odpráwowáć ma.

Insuper: Ieśliby ob quam causam Wiécá nie doszły/ tedy loco Colloquiorum, áby Roki sądzoné były/ á in defectu terminorum ksiąg leżenié/ tym sposobem wysszéy nápisánym ma bydź sądzono.

A ieśliby sie tákowy pokazał/ żeby ex ignorantia pro furto kogo obwinił/ y zapłátę wźiął/ á potymby sie okazáło ná kogo inszego/ że ten był niewinien/ ma mu to wróćić/ y osromocenié iego iáko sąd znaydźie nágrodźić.

A gdźieby niechćiał/ tedy gdy będźie Pan iego pozwan pro non administrata iusticia, do Ziemstwá/ in eo passu, ma to zárázem onému zá dekretem sądu ziemskiég poddánému swemu roskazáć wróćić/ á niéma iśdź motio, appellatio, prosequutio motionis, plebeio cum plebeio: similiter et Nobilis contra plebeium vspráwiedliwić sie ma coram eodem iudicio peremptoriè, to iest/ gdyby który czyiégo poddánégo niewinnie obwinił.

Pozwu nie psowáć przed sądem ziemskim nullis accessoriis & defectibus, wyiąwszy żeby nie był Actor legitimus possessor. A to postánowienié téy spráwiedliwośći wysszéy opisánéy ma trwáć tylko do drugiégo séymu.

Spráwiedliwość o rozbóy y o złodźieystwo z poddánych Woiewództwá Podolskiégo.

5. Sposób czynienia spráwiedliwośći z poddánych/ pro furto & de percussione stratæ publicæ, przez obywátele Woiewództwá Podolskiégo námówiony/ y do Akt Grodzkich Kámienieckich wpisány/ w mocy zostáwuiemy ad beneplacitum illorum.

Zyg. III. w Krák. 1588 folio 52.

Approbátia postánowienia Woiewództwá Podolskiégo.

6. Iż Obywátele Woiewództwá Podolskiégo ná przeszłym séymiku Powiátowym vczynili declarátią postánowienia swego/ około imánia złoczyńców y trácenia ich: tedy tę declarátią/ mocą ninieyszégo séymu ápprobuiemy/ áby tám temu Woiewództwu służyłá/ ad beneplacitum tegóż Woiewództwá.

Tenże w VVár. 1590 folio 30.

BEŁZKA ZIEMIA. Tit: IIII.

Przywiléy Ziemie Bełskiéy do Korony przywróconéy przez Kázimiérzá w Brześciu 1462.

Práwo.

1. W Imię Boże/ Amen. Ná wieczną pámięć. Iż spráwy świátá tęż zápámiętáły bi sie prędko: by ich pisániém y przypisániém świádków wieczney pámięći nie oddawano. A ták my Kázimiérz z łáski BOżey król polski/ y ziem Krákowskiéy/ Sándomirskiéy/ Sieradzkiéy/ Łánczyckiéy/ Kuiáwskiey/

Terra Belzensis Regno adscribitur.

IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quoniam acta mūdi auida subitò detergeret & obliuio; nisi ea literarum soliditas, & testium adnotatio memoriæ commendaret æuiternæ. Proinde nos Kasimirus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarū Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ: Magnus

Kázimiérz. 1462. HL. 224. B/401 HP. 776.

ſkiéy / Wielkié Kśiążę Litewſkié / Pruſki/ Chełmſki/Elbinſki/Kinigzberſki/y Pomorſki Dźiedźic y pan. Oznáymuiemy przez liſt ninieyßy/ ktory to wiedźieć należy wßytkim y káżdé° z oſobná/ninie y potym będącym/ ktorzy tęg wiádomość będą mieć. Iż my wſpominàiąc y vważáiąc ná vmyśle ſwym/ iáko z ſczérą chęćią y z ſtáteczną wiárą Pánowie / Rycérſtwo / ßláchtá / obywátele/y przełożeni / źiemie Bełzkiéy ſczérze wdźięcznie nam wiernie mili/oſobę y króleſtwo náßé záwżdy v śiebie vważáli : y do nas iáko Páná y przyrodzonégo dźiedźicá / y wedle práwá prawdźiwégo y niewątpliwégo potomká ſwego / y do korony króleſtwá náßégo Polſkiégo / od którey przeßłych czáſow byli odpádli/ záśię wróćili ſię/y przyſtąpili/ y śiebie króleſtwu y koronie iáko część do ſwéy cáłośći ziednoczyli / y w wnętrznośći práwie wdáli/ wćielili/ y przywłaſczyli: która to źiemiá Bełzká ſpráwiedliwym tytułem/ práwem ſłußnym dźiedźicznym ſpadáiącym nikomu inému / iedno nam przynależáłá y przynależy. Tych tedy obywátelów źiemie Bełzkiéy wierność/ ſtałość / chętliwą miłość zá vważoną rádą y opátrznośćią pilną/y zá przypátrzeniem królewſkim vważáiąc ſłußnie ich przerzeczoną wiárę łáſkáwą/y ſczérą przychylnośćią vmyſłu/iákośmy to powinni/z przyięćia náßéy doſtoyności królewſkiéy pilnie ſię o to z vrzędu náßégo ſtáráiąc oné w náßę y potomków náßych obronę królewſką y Korony znowu wźięliśmy/ wćielili/ przywłaſczyli/ y ziednoczyli : y przez ninieyßy przywiléy záśię przyimuiemy/ wćielamy/ przyłączamy/przywłaſczamy / y ziednoczamy ná wieki wiekóm / obiecuiąc oné y kożdé z nich we wßyſtkich ich práwiéch / w wolnośćiách / w ſwobodách/łáſkách/nádániach/ doſtoienſtwách/ czćiách/ vrzędźiéch chowáć y záchowáć.

Naprzód tedy ná przerzeczoné wierné ich y ſpráwiedliwé przy nas przeſtánié y poddáność/ będźiemy ie práwem bronić/ ſpráwowáć/trzymáć/ y z niebeſpieczenſtw wyrywáć przećiwko kożdéy oſobie : ktoregoby kolwiek doſtoienſtwá Céſárſkiégo/ Królewſkiégo/Xiążecégo/ y ktorégokolwiek ſtanu/ záwołánia / przełożenſtwá byłá : á gdyby przez kogo byli vtrapieni ábo náieżdżáni ktorymkolwiek ſpoſobem : tedy zá ich przy nas przeſtánié tákże od naiázdów/ gwałtów/

Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæq;, necnon Culmenſis, Elbingenſis, Kingſzbergenſis & Pomeraniæ Hæres & Dominus. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis & ſingulis, præſentibus & futuris, harum notiçiam habituris: Quomodo recenſentes, & in animis reuoluentes, quanta puritatis affectione & fidei integræ conſtantia, Barones, milites, nobiles, terrigenæ, & proceres terræ Belzen: ſincerè, gratè, & fideles noſtri dilecti, perſonam & regnum maieſtatis noſtræ venerati ſunt: ad nos tanquam dominum naturalem, hæredem verum & legitimum, ac indubitatum ſucceſſorem ſuum, & ad coronam regni noſtri Poloniæ, à qua tranſactis temporibus exciderant, viceuerſa redierunt, & acceſſerunt: ſeq; regno & coronæ, tanquā pars ſuo toto inuiſcerauerunt, vniuerunt, incorporauerunt, & appropriauerunt. Quę quidem terra Belzen: iuſto titulo, iure legitimo, hæreditario, & ſuccedaneo, nos & nullum alium contingebat, atq; contingit & concernit. Horum itaq; terrigenarum Belzenſium fidelitatis conſtantia, zelo dilectionis, maturitate conſilii, & ſagaci prouidentia, Regali conſideratione, merito digeſtis & reuolutis, ac debitè penſatis: & intuentes ad eorum ſtatum, honorem, commodum, ſalubremq; profectum: pio & ſincero mentis affectu, (quemadmodum ex aſſumptæ dignitatis noſtræ debitò tenemur, & pro officio ſolicitè aſpirantes) ipſos in noſtram, & ſucceſſorum noſtrorum manutuitionem, & protectionē regni & Coronæ reaſſumpſimus, incorporauimus, appropriauimus, & vniuimus, tenoreq; præſentium reaſſumimus, incorporamus, annectimus, appropriamus, & vnimus, perpetuò & in æuum. Promittentes ipſos, & eorū quemlibet, in omnibus ipſorum iuribus, libertatibus, immunitatibus, gratiis, prærogatiuis, dignitatibus, honoribus, & officiis tenere & obſeruare. In primis itaq;, pro prædicta eorum fideli & iuſta adhæſione, & ſubiectione, iure defendere, agere, manutueri, & eos euincere, contra quamcunq; perſonam, cuiuſcunq; dignitatis, Imperialis, Regalis, aut Ducalis fuerit, aut cuiuſcunq, ſtatus, cōditionis, & præeminentiæ

tów/ woien / y inych przykrości którychkolwiek bronić/ sczyćić/ rzeczą y skutecznie o nie sie zákłádáć / oné zástepowáć y wyswobodzáć bedźiemy powinni.

nentiæ extiterit, (dum per quempiã vexarẽtur seu impeterẽtur quoquomodo, pro ipsorũ huiusmodi adhæsione) similiter ab insultibus, violentiis, bellis, et aliis molestiis quibuslibet protegere, defensare, tueri, & realiter ac effectiuè opponere, intercedere, & liberare.

Też ziemie násze Belzką z iéy Powiáty Lubaczowskim/ Lopáczewskim/ Schewlo ziemskim/ Gráboweckim y Hrodelskim/ zdrową y cáłą/ iáko byłá záchowáná do tego czásu/ w swych gránicách/ znákoch zdáwná dźierżánych/ chcemy chowáć/ dźierżeć: żadnych Powiátów ábo wśi od niéy nie oddaláiąc/ áni w opcé rece dáiąc / áni vmniéyszáiąc.

Item terram nostram Belzensem, cum ipsius districtibus Lubaczouiensi, Lopaczouiensi, Schewloziensi, & Hrodliensi, saluam & integram, prout fuit & in hactenus est conseruata, suis limitibus, metis & terminis, dudum tentis, obseruabimus, tenereq; & obseruare volumus: nullos districtus aut villas ab eadem remouentes, alienantes, seu diminuentes.

Item / wszytkim osobam ták Duchownym iáko Swietckim/ Miástóm/ Miásteczkóm Przywileie przez przodki násze Króle y Kśiążetá dáné y pozwoloné/ spráwiedliwé/ słuszné/ dostáteczné/ słusznie y wedle rozumu wydáné/ y w żadnéy swéy cześći nie zgwałconé/ nie podeyźrzáné potwiérdzamy/ vmacniamy/ pochwalamy przez niniéyszy list. A gdźieby którym osobam były przez ogien spaloné/ ábo iákim nieszcześćim stráconé/ á to przez dostáteczné świádectwo piérwéy bedźie dowiedźiono: té odnowić y dáć chcemy y obiecuiemy.

Itẽ omnibus personis tàm Ecclesiasticis quàm secularibus ciuitatũ & oppidanis, priuilegia ipsorum, per antecessores nostros Reges & Duces data & cõcessa, iusta legitima, & sufficientia, ritè & rationabiliter emanata, ac in nulla sui parte vitiata seu suspecta confirmamus, ratificamus, & approbamus per præsentes. Vbi verò aliquibus personis forent per voraginem ignis absumpta, seu casu infortunii amissa; & de hoc per sufficiens testimonium probatum fuerit: præmissa innouare atq; dare volumus & spondemus.

A iż zá zastáwą y zápisániém summ pieniężnych Stárostóm ná któréykolwiek ziemi czestokroć obywátele téyże ziemie rozmáitemi obyczáymi bywáią vćiśnieni/ y vćiski y przykrośćiámi trapieni: obiecuiemy przerzeczonéy ziemie Bełzkiéy w pieniądzách żadnému nie zástáwiáć/ ábo zápisowáć żadnégo czásu. A iesliby przez zápámietánie ábo zá iną przygodą którąkolwiek przydáło sie nam ią zápisáć: tákowy zapis niniéyszym Przywileiem od tego czásu iáko od támtégo psuiemy/ nikczemny czynimy/ y żadnéy mocy nie mieć skázuiemy przez niniéyszy list.

Item, ex quo ex obligatione & inscriptione pecuniarum, Capitaneis in aliqua terra inscriptarum, sæpius indigenæ eiusdem terræ variis grauantur modis, oppressionibusque, & molestiis afficiuntur. Pollicemur: quòd præfatam terram Belzen: in pecuniis nullipiam obligabimus, aut inscribemus, vllo vnquam tempore. Quòd si per obliuionem, aut alium casum quem cunque, nos inscribere contingeret: talem inscriptionem præsentibus, exnunc prout extunc cassamus, annullamus, ac nullius roboris esse & fieri, decernimus per præsentes.

Też żadnégo postronnég człowieká którégobykolwiek stanu był/ ná Stárostwo ziemie Bełzkiéy nie bedźiemy przekłádáć: iedno obywátelá téyże ziemie ośiádłégo.

Item, nullum extraneum, cuiuscunque conditionis existat, in Capitaneum terræ Belzen: præficere, & preferre debebimus nisi terrigenam eiusdem terræ possessionatum.

Też chcemy wszelkim sposobem Dostoienstwá/ czći/ Vrzedy/ w ziemi Bełzkiéy ie dnostáyný obyczáiem przy Práwiéch y zwyczáioch ich/ których zá czásu Przodków nászych Królów y też Kśiążąt swych vżywáć zwykli záchowáć/ y w téyże liczbie oné záTrzymáć.

Item, volumus omnimodè, dignitates, honores, officia in terra Belzen: consistentes & consistentia, & quomodo circa iura & Consuetudines ipsorum, quæ & quas temporibus prædecessorum nostrorum Regum & etiam Ducum obtinebãt, conser-

trzymáć. Które to Dostoienstwá y vrzędy gdy będą wákowáć: żadnému cudzoziemcowi/ ále tylko z támtéy ziemie rodzicowi dobrze záchowálému onéy ziemie/ gdźie Dostoienstwo ábo vrząd wákuie/ nie będziemy dawáć y zlecáć.

Téż áby żadni Obywátele ziemie Belzkiéy z iéy Powiátów do inych ziem ábo Powiátów nie byli wyzywáni: ále wedle zwyczáiu inych ziem Królestwá nászego niech vżywáią swych Praw y wolnośći/ y z nich śie weselą.

Téż Séymy/ Wiécá/ Roki ziemskié y sądy wedle zwyczáiu y sposobu w téy mierze zdawná dźierżánégo y záchowálégo w ziemi przerzeczonéy/ iáko w inych ziemiách Królestwá nászego/ máią mieć swóy Proces y postępek.

Item/ żaden obywátel ośiádły przez Nas y Stárosty násze/ iedno práwem zwyćiężony niech nie będźie imán: wedle Przywileiów inych Królestwá nászego ziem y zwyczáiów.

Item/ wszyscy y kożdy zosobná kmiećie Duchownych y Swieckich osób w przerzeczonéy ziemi będący/ z kożdégo łanu ośiádłégo ná dźień świętégo Márćiná ná kożdy rok Podymnégo po dwá groszá monety y liczby/ która pospolićie w Królestwie bieży/ Nam y potomkóm nászym będą dáwáć y płáćić: wedle zwyczáiu ziemie Lwowskiéy/ y inych królestwá nászego ziem. A iné skłádánia y wyćiągánia w królestwie nászym nie zwykłé y nie bywáłé/ iáko we Zbożách/ w Owśiéch/ w Pieniądzách/ choćiayżeby zá czásu Xiążąt tákowé były wybiéráné y płáconé: tedy z szczodrobliwośći nászéy Królewskiéy oné psuiemy/ y nikczemné czyniemy.

Téż kożdému obywátelowi nászému/ któryby prosił gránic z dobry nászémi Królewskimi/ będźiemy ie powinni dáć/ odgrániczáiąc máietność iego znáki y kopcmi zwykłémi: wedle obyczáiu/ który w inych ziemiách w Królestwie iest záchowan.

Item/ Kiedykolwiek ziemiá nászá Lwowska ná woienną wypráwę śie ruszy/ ábo zá potrzebą ná nię gotowáć śie będźie: tákże będźie ziemiá nászá Belzka ábo szláchtá y obywátele iéy z Lwowiány/ ilekroć będźie potrzebá/ będą powinni/ y máią/ y owszem są

conseruare in eodem numero & permanere. Quas quidem dignitates & officia, dum vacare contigerit, nulli extraneo, nisi indigenæ bene conseruato illius terræ, in qua dignitas vel officium vacauerit, dabimus & conferemus.

Item, quòd nulli terrigenę, de terra Belzen: & ipsius districtibus, ad alias terras seu districtus euocentur: sed penitus iuxta consuetudinem aliarum terrarum Regni nostri, iuribus ipsorum & libertatibus vtantur & gaudeant.

Item conuentiones, Colloquia generalia, Termini particulares, & Iudicia, iuxta ritum & consuetudinem in talibus dudum tentam & obseruatam, in terra præfata, (quemadmodum in aliis terris Regni nostri) debent habere progressum & processum.

Item, nullus terrigena possessionatus, per nos aut Capitaneos nostros, nisi Iure conuictus captiuetur. iuxta Priuilegia aliarum Regni nostri terrarum, & Consuetudines.

Item omnes & singuli Kmethones, spiritualium & secularium personarum, in dicta terra consistentium, de quolibet laneo possesso, pro festo S. Martini, singulis annis exactionem, aliâs Podymné/ per duos grossos monetæ, & numeri communiter in regno currentis, Nobis & successoribus nostris dabunt & exsoluent: more terræ Leopolien: & aliarum regni nostri terrarum. Alias autem collectas, & exactiones, in regno nostro insolitas & inconsuetas, (etiamsi tempore Ducum huiusmodi fuissent, in frumentis, bladis, aut auena, vel pecuniis exactæ, vel solutæ) de nostra regia benignitate cassamus & annullamus.

Item, cuilibet terrigenæ nostro, limites & granicies cum bonis nostris regalibus habere petenti, dare tenebimur: ipsas à signis metallibus, & scopulis consuetis distinguendas volumus iuxta modum aliarum terrarũ in regno obseruatum.

Item quandocunq; terra nostra Leopolien. ad bellicam Expeditionem se mouerit: aut necessitate incumbente, eandem procurauerit: præfata etiam terra nostra Belzensis, seu Nobiles & terrigenæ eiusdem, cum ipsis Leopoliensibus, quoti-

są obowiązáni wespołek zbroynie wedle zwyczáiu woiennégo iecháć / á nieináczéy: wszákże tym práwem y sposobem / iáko ziemiá Lwowska zwykłá sie ruszáć.

A iż przerzeczona szláchtá/obywátele/pánowie przećiwko nam iáko pánu y dziedzicowi swemu słusznému máią osobliwą przychylność: przeto ná to baczenié máiąc / y chcąc też przećiwko nim osobliwie łáskę y przećiwko ich kmieciom wszytkim pokázáć / ktorzy w przerzeczonéy ziemi Belzkiéy mieszkáią: od wszytkich y kożdych zosobná dani/ vćiskow/budowánia zamkow/y robot/y ná práwowánia mostow wyymuiemy/y wolné y wyswobodzoné czynimy ná wieki: wedle zwyczáiu inych krolestwá nászego ziem. Też wszytki wespołek y kożdé zosobná iné ártykuły/wolnośći/ y práwá inym ziemiam krolestwá nászego dáné y pozwoloné/ ázwłaszczá ziemi nászey Lwowskiéy/ iesli tu są ktoré opuszczoné: tedy ie tu chcemy mieć zá wyrázoné / y té wyćiągamy y kłádziemy ná ziemie Belzką. Ná ktoréy rzeczy świádectwo pieczeć nászá iest záwieszona. Dan w Brześciu we wtorek Wielkonocny/ Roku pán: 1462. Przyczym byli naucziwszy/Oćiec z Brzezia Elektus kośćiołá Krákow: y krolestwá nászego Podkánclérzy: y wielmożni y vrodzeni Piotr z Oporowá Lęczycki / Mikołay z Kośćielcá Brzéski/ Woiewodowie: Jákub z Dębná krolestwá Polskieg Podskárbi/ Mikołay z Boryszowic Záwichoyski/ Zbigniew Bąk z Gory Málogostski/ Kásztelanowie: Mikołay Spoth z Woléy Sedomirski/ Jánusz Kołucki Jnowłodzłáwski / Chorążowie: Jan z Ostrorogá oboygá práwá Doktor/ Mikołay z Budzićiowá Podczászy Káliski y Stárostá Brzéski/ Járosław Brzozogłowy Podsedek Jnowłodzłáwski/ Stánisław Márszałkowic z Brzezia/y Jan Synowiec z Zandowice/ Dworzánie nászy: y inych wiele godnych wiáry świádkow przy przerzeczonych rzeczách bedących. Dan przez rece tegoż naucziwszego Oycá kśiedzá Janá z Brzezia Elektá kośćiołá Krákow: krolestwá nászego Podkánclérzego sczérze nam miłego.

quotiescunque fuerit necesse, tenebuntur & debebunt, ac omninò sunt obligati pariter & astricti, proficisci bellicosè, & transire: & non aliâs: eo tamen Iure & modo, quo terra Leopolien: ad Expediciones se mouere consueuit, & solita est.

Animaduertendo autem, præfatos nobiles terrigenas & Proceres, ad nos tanquam ad dominum & hæredem ipsorum legitimũ, affectum habere specialem: horum prætextu, volentes ipsos fauore nostro speciali prosequi, & eorum Kmethones quoslibet, præfatam terram Belzen: inhabitantes, ab omnibus & singulis exactionibus, angariis, pręãgariis, castrorum ędificiis, & pontiũ laboribus, & reparationibus, eximimus, absoluimus: ac liberos, & absolutos facimus perpetuè, secundùm morẽ aliarum regni nostri terrarum. Præterea generaliter & singulariter õnes alios articulos, libertates, & iura, aliis terris regni nostri data & concessa, & præsertim terrę nostrę Leopolien: si quę hîc omissa forent, pro insertis habere volumus & habemus: eademq; extẽdimus & referimus, ad terram Belzen: In cuius rei testimoniũ sigillum nostrũ pręsentibus est appensum. Actum in Brzescie, feria tertia festorũ solennis Paschæ: Anno D. 1462. Præsentibus, Reuerendis: patre domino Ioanne de Brezie, Iuris vtriusq; Doctore, Electo ecclesiæ Cracouiensis, & regni Poloniæ Vicecancellario: necnon magnificis & generosis, Petro de Opporow Lancicien: Nicolao de Koscielec Brzesten: Palatinis: Iacobo de Dambno regni Poloniæ Vicethesaurario, Nicolao de Boryszouice Zauichosten: Sbigneo Bank de Gora Malogostien: Castellanis: Nicolao Spoth de Vola Sandomirien: Ianusio Kolucki Iuniwladislauien: Vexilliferis: Ioanne de Ostrorog Iuris Doctore, Nicolao de Brudzieuo Subpincernæ Calisien: & Capitaneo Brzesten: Iaroslao Brzozoglowy Subiudice Iuniwladislauiensi, Stanislao Marszalkowic de Brzezie, & Ioanne Synowiec de Zandowice, Curiensibus nostris: & aliis pluribus, fide dignis testibus, ad præmissa. Datum per manus eiusdem Reuerendissimi Patris, Domini Ioannis de Brzezie, Electi Ecclesiæ Cracouiensis, regni Poloniæ Vicecancellarii, syncerè nobis dilecti.

Ad relationem eiusdem Reuerendis: patris Ioannis de Brzezie I. V. D. Electi Ecclesiæ Crac: Regni Polo. Vicecancel.

Wiecznośći Bełzkié.

Zyg. III. w Krak. 1588 folio 53.

2. LIſtów Semowitowych / Władyſłáwowych / Kázimierzowych / obywátelóm Woiewodztwá Bełzkiego wiecznośćią ná imioná dánych / w żadną wątpliwość nie przywodząc / że zá wieczyſté nádánié máią bydź rozumiáné / declárujemy / z tym wárunkiem y dokłádem / że bez náſzego pozwolenia mogą bydź diſponowáné y álienowáné przez poſſeſsory.

Rewizya céł Bełzkich.

Tenże w War. 1590 folio 27.

3. VRzędnicy źiemſcy Bełzcy / nie rewidowáli Céł moſtowych / grobelnych / przez morowé powietrze y trwogi w kráiách Ruſkich / od nieprzyiaćiół koronnych / o czym nam dáli ſpráwę Posłowie źiemſcy Bełzcy. Przetóż poſtánawiamy / áby wedle Conſtituciiéy ſeymu bliſko przeſzłego / ćiż Vrzędnicy źiemſcy / w támtéy Conſtituciiéy opiſáni / tymże obyczáiem iáko w niéy ſpiſano / do bliſko przyſzłego ſeymu byli powinni odpráwić / pod tąż winą w támtéy Conſtituciiéy bliſko przeſzłego ſeymu opiſánéy.

O przepiſániu kśiąg źiemſkich Bełzkich.

Zyg. III. w War. 1598. folio 41.

4. Zá prośbą Posłów Woiewodztwá Bełzkiego pozwalamy / żeby kśięgi źiemſkié ſtáré przepiſáné były / y ſtáré dla verificátiiéy dobrze chowáné: do czego obywátele támtego Woiewodztwá / máią dwu z pośrzodku śiebie ná elekciiéy Deputatá bliſko przyſzłéy obráć / y do ſądu źiemſkiego Bełzkiego y komorników przyſádźić.

KIIOWSKIE KSIĘSTWO, Tytuł V.

Przywiléy przywrócenia kśięſtwá Kiiowſkiégo do Korony Polſkiéy, od Królá Zygmuntá Auguſtá w Lublinie dány, Roku 1569.

Hp. 764. Prá-wo. 1.

W Imie Páńſkié Amen. Ku wiecznéy pámięći. Gdyż pámięć ludzka ieſt ſłába y odmienna: záczym áby ſpráwy ludzkié á nawięcéy té / które ku vżytkowi á záchowániu ſpołeczności y towárzyſtwá ludzkiégo należą / zá przedłużeniem czáſu nie byłyby zniſzczoné / opátrzna ludźi mądrych poſtánowiłá roſtropność ſpráwy wiecznéy pámięći godné piſmá świádectwem ku wiádomośći potomſtwu przywodźić. A ztąd my Zygmunt Auguſt z łáſki Bożéy Król Polſki / Wielki kśiądz Litewſki / y ktemu źiemie Krákowſkiéy / Sędomirſkiéy / Sierádzkiéy / Łęczyckiéy / ɛc. Oznáymuiemy tym liſtem náſzym / którym wiedźieć to należy / wſzem wobec y káżdému zoſobná / niniejſzym y potym będącégo wieku ludźióm: Iż będąc my przedtym od wielu lat przez wſzytkié ſtany Korony Polſkiéy / y pańſtw náſzych z wielką á częſtą pilnośćią żądáni y nápominani / ábyſmy ſeym wálny tákowy złożyli / ná którym o ziednoczeniu dawnym Kśięſtwá náſzego Wiel: Litew. z Koroną Polſką / y też o wykonániu wſzytkich praw y przywileiów Korony y wſzytkich pánſtw náſzych ſpráwá byłáby ſkonczona: ku którym tákowym wſzech ſtanów prośbam ſeym niniejſzy wálny zá rádą y pozwoleniem wſzech ſtanów ták Korony Polſkiéy iáko y W. X. Lite. dwudźieſtégo trzećiego dniá Mieśiącá Grudniá przeſzłégo roku / to ieſt / po Národzeniu Bożym 1568. tu w Lublinie złożyliſmy: ku któremu tákowému głównému ſeymowi Rády náſzé ták duchowné iáko y świetckié / y Posłowie źiemſcy z pełną mocą posłáni / ták z Korony Polſkiéy iáko też y z wielkiégo X. Litew. wſzytkich ſtanów koronnych / y Wiel: X. Litew. tuſz w ſobie bytność zámykáiąc ziecháli ſie. A ták ten ſeym wálny y główny złożony w imie páńſkié tym ſpoſobem záczawſzy: ná którym po długich á wiele tráktatów y namów miawſzy / proſzeniſmy ſą / y z wielką pilnośćią przez ſtany wſzelákié korony Polſkiéy náponmieni: ábyſmy źiemie y kśięſtwo Kiiowſkié / które przed przeſzłémi czáſy zupełnym á cáłym práwem do korony Polſkiéy záwſze należáło / téyże koronie / to ieſt króleſtwu Polſkiému

mu przywróćili: á w iéy pierwość y cáłość wszczépili. My tedy pámiętáiąc ná przysięgę náßę/ którąśmy osobę swą wßem obywátelóm koronnym obwiązáli/ wßytkie rzeczy oderwáné/á od korony przerzeczonéy odłączoné/wedle mocy náßéy pozyskáć/á ku przerzeczonému królestwu w swą cáłość przywróćić: máiąc to naprzód zá rzecz istą/co ze wßech stárych historiy y pism káżdy pewnie obaczyć może: iż Kiiów był y iest głową y głównym miástem Ruskiéy ziemi/ á Ruska ziemiá wßytká zdawnych czásów od przodków nášych Królów Polskich miedzy inémi przednieyßémi członki do korony Polskiéy/ iest przyłączona: ták iż cześćią przez wálkę cześćią też przez dobrowolné podánie y spádki po niektórych lennych Kśiążętách/ którzy ią miedzy sie ná rózné cześći byli rostárgneli/ zásie ku iedności y własności korony przyßłá: iáko to y z Przywileiów/które w skárbie nášym są/ iáwnie káżdy obaczyć może: miedzy którémi wiele ich iest/ które miánowićie o ziemi y kśięstwie Kiiowskim to swiádczą: iż ku koronie Polskiéy wiecznie práwem doskonáłym należéć ma: iákóż záwße należáłá áż do Władysłáwá Jágełłá Królá Prádźiádá nášego: który potym tym sposobem/ iż oboiému narodowi ták Polakóm iáko Litwie nierozdźielnie pánował/ od korony Polskiéy iáko od własnégo ćiáłá te ziemie y kśięstwo Kiiowskie oderwáné przy wielkim Kśięstwie Litewskim miećchćiał/ ácz zá niepozwoleniem wßech stanów koronnych/ którzy ták od tego prádźiádá nášego/ iáko od inych ponim będących przodków nášych Królów Polskich y W. X. Litew. y od nas też sámych téy ziemie pilnie záwße vpomináć sie niezániecháli/ áby byłá do korony przywrócona y przyłączona. A ták my téy powinności nášéy dosyć czyniąc/ á zá pokazániem dostáteczným przywileiów y ták iásnéy spráwiedliwośći/ zá pozwoleniem wßech pánów Rad nášych duchownych y świetckich/ y Posłów ziemskich/ y wßytkiéy R. P. koronnéy/ ze wßytkich Rad nášych duchownych y świetckich kśiążąt/ pánów ßláchty/y wßego Rycérztwá onéy Kiiowskiéy ziemie y kśięstwá/ wźiąwßy ná śiebie ich przysięgę którą byli oni ku W. X. Litewskiému od nie máłégo czásu obwiązáni/ wáruiemy y vpewniamy tym listem nášym: że to im y potomstwu ich nic y niwczym y nigdy niema ßkodźić wiecznémi czásy. A iuż te przerzeczoną ziemię/ y Kśięstwo Kiiowskie/ y wßech onéy ziemie obywátelów iuż záraz wßytkie y káżdégo zosobná od posłußeństwá/ władzéy/ powinności y roskázowánia wielkiego X. Lit. ná wieczné czásy wyymuiemy/ y wolnémi czynimy/ y ku królestwu Polskiému/ iáko równych do równych/ wolnych do wolnych ludźi/ á iáko własny á prawdźiwy członek ku pierwßému á własnému ćiáłu á głowie ze wßytkimi y zosobná káżdemi iéy Grodámi/ zamkámi/ miásty/ miásteczki/ wśiámi/ ziemiámi/ powiáty/ y ich wßytkich rzeczy poprzód miánowánych/ którychkolwiek y iákimkolwiek przezwiskiem názwáné/ przyległośćiámi/ przypadkámi/własnośćiámi wßelákimi/y wßytkimi do téy przerzeczonéy ziemie y kśięstwá Kiiowskiégo/y do ich wßelákich cześći ták zstárádawná iáko obyczáiem/sposobem/y práwem którymkolwiek należących/ ták iákoby wßytkość á pospolitość osobliwośći/á osobliwość wßytkośći y pospolitośći niwczym nic nie vymowáłá/ ze wßytkim y wßelákim práwem/ pánstwem y własnośćią te ziemie y kśięstwo Kiiowskie przerzeczonéy koronie ábo królestwu Polskiému/ iáko pierwßému prawdźiwému á własnému ćiáłu iéy á głowie wspólecznosć/ w cześć/ w własność/ y w Tytuł koronny przywracamy/ y ku pierwßému stanowi przywróćić y oné złączyć vmyśliliśmy. Jákóż z pewnéy wiádomośći nášéy á z woléy vprzéyméy á osobliwéy/ y zá osobliwym á dobrowolnym pozwoleniem Rad nášych duchownych y świetckich/Kśiążąt/ Pánów/ Márßałków/ Vrzedników ziemskich/ ßláchty y wßego Rycerztwá/ y wßytkich stanów przerzeczonéy ziemie/ y kśięstwá Kiiowskiégo tym listem nášym iuż záraz w społeczność/ w cześć/ y w własność korony Polskiéy przywracamy y złączamy/ w Tytuł korony Polskiéy przywodzimy/ y ku iednému ćiáłu nieróznémi y nierozdźielnémi wracamy/ wszczépiamy/ wpoiamy/ czásy wiecznémi. Ták/ że nápotym od swego tego właśćiwégo/ prawdźiwégo/ á práwego ćiáłá/ y od głowy korony Polskiéy ták we wßem cále/ iáko też iákiéykolwiek cześći swoiéy nigdy oderwána áni odłączona żadnym sposobem áni kßtałtem niemoże bydź czásy wiecznémi. A tych wßytkich stanów á obywátelów ziemie téy przerzeczonéy/ to iest/ ziemie Kiiowskiéy káżdégo podle powołánia swego stanu/ dostoieństwá/ y obeßćia wßelákich przywileiów/ wolnośći/ swobód/ królestwá

Kiiów do Korony przywróco.

 lestwá

lestwá Polskiégo/ ták iáko inni wßyscy obywátele korony Polskiey/ zárówné vżywáć znáy duiemy/ y czynimy. Jákoż iuż tego wßytkiégo spólecznie mieć/ vżywáć y z tego sie weselić ná wieczné czásy oni y ich potomkowie máią y będą. Tákże y około ruszenia ná woynę / y wdawániu iákich podatków / wedle vchwały á Constituciiey koronnéy séymowéy/y z pozwolenia ich Posłów ná séym wálny koronny z zupełną á niezámierzoną mocą przesłánych/ná wßytkę koronę Polską położonéy/ oni y potomkowie ich od nas y potomków náßych będą y máią bydź záchowáni wiecznémi czásy.

O VVoynie.

O Gránicách Kiiowskich.

Obiecuiemy też sámi zá siebie y zá potomki náßé/ wßytkié Powiáty onéy ziemie przerzeczonéy / to iest ziemie y Xięstwá Kiiowskiégo/w ich gránicách stárodawnych przy Koronie nierozdźielnie będących/w cále y w niwczym nienáruszenié záchowáć wiecznémi czásy. A iżby ciż obywátele téy przerzeczonéy ziemie Kiiowskiéy / Rády náßé Duchowné y świetckie/ Xiążetá/ Panietá/ Szláchtá/ Rycérstwo / tákże y Duchowné stány Rzymskiégo y Greckiégo zakonu obfitą łáskę náßę poználi / postánawiąmy / iż ich Grody/ Zamki/ Miástá/ osiádłości/ miásteczká / wsi ze wßytkimi y kázdymi ich poddánymi przerzeczonymi téy ziemie/ od wßytkich podatków/ w których przedtym y teraz byli/ tákże od płacéy wßelákich Poborów myt álbo cél/ tákże robienia y popráwowánia Zamków y mostów náßych / wedle przywileiów y wolności Koronnych wolnymi czynimy: ták iż w téy mierze ich z innémi Koronnymi obywátelmi porownálismy y porownywamy. Y oné wßytkich wolności/swobód/ y záwołánia Korony Polskiéy vczesniki vczynilismy y bydź znayduiemy: tylko dwá großá zwykłéy monety polskiéy z iednéy osiádłéy włóki/ gdźie są pomiárné/ ábo gdźie niémáß włók/ groß z iednégo dymu tákże osiádłégo nam y potomkóm náßym / dla wyznánia zwierzchności náßéy Królewskiéy sobie zostáwuiemy. A Boiárowie ich putni/ którzy woynę służą / po großu podymnégo płácić máią: á Zagrodnicy od tego są y máią bydź wolni.

Wolności Kiiowiánóm nádáné.

O Podymnę

O Exequutiey w Xię. Kiiowskim.

Ktemu znayduiemy y osobliwie to wáruiemy: iż Pánowie Rády náßé Duchowné y świetckié/ Xiążetá / Pánowie / ßláchtá wßytká/y káżdy z osobná obywátele przerzeczonéy ziemie y Xięstwá Kiiowskiégo/któregóżkolwiek stanu / dostoienstwá / y porządku by byli/nie będą áni są powinni podlédz exequucyiéy/począwßy od wßytkich przodków náßych Królów Polskich/ Wielkich Xiążąt Litewskich przed Alexándrem będących/ iáko też y státutowi Alexándrá Królá Polskiégo / y Wielkiégo Xiążeciá Litewskiégo Stryiá náßégo/pod datą w Piotrkowie ná séymie wálnym we Srzodę przed Nie dźielą Srzodopostną Roku Pánskiégo 1504. vczynionégo / około obyczáiu zápisowánia dobr Królewskich / y innych státutów y vstaw czásu tegóż Alexándrá y Zygmuntá przezacnéy pámięci Oycá náßégo Królów Polskich / tákże y zá czásu náßégo około exequucyiéy tego státutu w Piotrkowie/w Wárßáwie/y w Lublinie do tych czásów vczynionych: y będźiemy ie powinni záchowáć/ ták iáko y záchowywamy wedle opisánia przywileiów ták od nas sámych/ iáko y od przodków náßych Krolów Polskich y Wielkich Xiążąt Litewskich pod pieczęcią naßą Koronną/ álbo Wielkich Xiążąt Litewskich im nádánych y potwiérdzonych. Jákóż obwárowywamy im to pod przysięgą náßą Królewską/z pozwoleniém wßech rad náßych Duchownych y świetckich/ y Posłów ziemskich Koronnych/ w tym ich vpewnáiąc: że tá exequucia/to iest obierániė dóbr y miast/ zamków/dworów/wsi/y ziem/gruntów/zamian/wysług/dánin wßytkich od przodków náßych przodkóm ich/tákże y od nas sámych przodkóm ich/y im sámym nádánych/gdyż oni przy Wielkim Xięstwie Litewskim będąc w ten czás gdy sie tá exequucya zá czásu Alexándrá Królá Stryiá náßégo w Koronie stánowiłá przy Koronie Polskiéy nie byli / y téy exequucyiéy ták iáko stany Koronné dobrowolnie sámi to ná sie vczynili/ oni z stany Koronnémi ná siebie iéy nigdy nie przyimowáli áni wznaßáli. Tákże też státutóm/ séymóm/ áni Constitucyam Koronnym nie podlegli: ále teraz dopiéro po postánowieniu y dokonczeniu téy exequucyiéy z Koroną Polską złączeni y przywróceni są: z tych przyczyn teraz y ná potym ich sámych y potomków ich niedoleże/ani im y potomkóm ich żadnémi séymy/wynálazki/ y Constitucyámi séymowémi Koronnémi nic ßkodźić nie może. A náostátek áni też z ich strony obywátelów y Posłów ziemskich Kiiowskich stánowiona bydź nie ma wiecznémi czásy: y owßem wßelákié listy y przywileie którykolwiek pismem/ Łácinskim/ Polskim/

ábo Ruskim pisáné/ y z ktoreykolwiek przyczyny od przodków náßych Krolów Polskich y Wielkich Kśiążąt Litewskich y od nas sámych/ pod pieczęcią náßą y z Káncellaryiey Koronney/ ábo W. X. Litew: zá wierné służby nádáné osobam iákiegożkolwiek stanu y powołánia będącym/ miánowićie y osobliwie/ wßytkie dániny/ nádánia/ dárowizny wieczné/ dożywoćia/ zastáwy/ zápisánia summ pieniężnych wielkich y máłych/ ktorymkolwiek sposobem zebránych/ y do skárbu náßego W. X. Litew: wnieśionych ná Zamki/ miástá/ wśi/ folwárki/ y dwory náße: tedy wßytkie tákowe listy y przywileie wyßßey miánowáné/ y z osobná káżdé we wßytkich ich y z osobná káżdych punktćiech y sposobiech/ ták iáko sámé w sobie opisáné są/ wydáné/ y obiáśnioné/ ták iákoby wßytkość á pospolitość osobliwośći/ á osobliwość pospolitośći y wßytkośći nic nie vymowáłá/ mocnémi y wiecznémi y żadnym obyczáiem nieporußonémi mieć y záchowáć chcemy: y oné záwße tákiémi záchowamy. My sámi/ y potomki náße Krole Polskie záchowáć y niwczym ich nienárußenié dźierżeć tym przywileiem náßym obowiezuiemy. Wßákże od tego czásu dobr stołu náßego my z potomki náßémi Królámi Polskimi wedla státutu Polskiego rozdawáć nie będźiemy. A iesliby ktory z nich ná dobrá swoie oyczyste y dźiedźiczné listow nie mieli/ á bez listów onych dobr spokoynie vżywáli: tedy tákowe dobrá tymże W. X. Litew: práwem wedle stárego y nowego státutu/ iáko to do teg czásu trzymáli/ będą dźierżeć wiecznémi czásy: áni ku położeniu y pokazániu ná to listów y przywileiów przed námi y przed żadnym vrzędem náßym żadnym obyczáiem nie mogą áni máią bydź przymußáni.

O dobrách stołu Krolewskiego.

Osobliwie też to tym przerzeczonym Pánóm Rádam náßym Duchownym y świeckim/ Kśiążętam/ Pánóm Vrzędnikóm Ziemskim/ ßláchtćie/ y wßytkiemu Rycérstwu ziemie y Kśięstwá Kiiowskiego/ y poddánym ich/ z łáski náßey Królewskiey zostáwuiemy: iż wßelákie spráwy ich ták v sądów náßych Grodzkich y ziemskich/ iáko też zá áppellácyámi ná sąd nász Królewski przypadáiące spráwy/ z Pány Rádámi náßémi Koronnémi sądźić y odpráwowáć mamy/ y powinni będźiemy státutem Litewskim przez nas im dźierżeć poprzyśiężonym: ktory im w cále zostáwuiemy. Tákże Constitucye/ vchwały/ y recesy séymowe w mocy zástáwuiemy. Tylko z tego státutu wßytek rozdźiał woienny y obronie ziemskiey/ iáko przeciwny wolnośćióm Koronnym/ mocą tego teráznieyßego listu y przywileiu náßego kássuiemy y wniwecz obrácamy wiecznémi czásy. Wßákoż dáiemy im moc ná séymikách Powiátowych/ zá listy náßémi złożonych/ tego státutu Litewskiego ártykułów popráwiáć/ y wedle potrzeby przyczyniáć ábo vymowáć/ á do nas ná séym wálny Koronny przynośić: ktore będąli słußné/ my y potomkowie náßy Królowie Polscy ná séymiech wálnych Koronnych mocą zwierzchnośći náßey Królewskiey y séymu ná on czás będącego potwierdzáć obiecuiemy/ y powinni będźiemy.

O spráwách Kiiowskich

O rozdźiale Woiennym

O Pozwiech y zapisiech.

To też zá prozbą wßech Kiiowskiey ziemie przerzeczonych stanów zostáwuiemy: iż we wßelákich spráwách ich sądowych/ iáko pozwy/ wpisowánie do ksiąg/ ákta y wßelákie potrzeby ich ták v sądów náßych Grodzkich y Ziemskich/ iáko y z Káncellaryiey náßey Koronney/ Dekretá náße y we wßytkich potrzebách náßych Królewskich y ziemskich Koronnych do nich listy nieiákim innym/ iedno Ruskim pismem pisáné y odpráwowáné bydź máią czásy wiecznémi. A mieyskie spráwy Práwá Máydeburskiego ábo iákiegokolwiek inego wezwánia ludźi/ wedle obyczáiu Koronnego przez Vrzędniki náße Koronné y Dworu náßego w tych spráwách y potrzebách ich/ do nas y do Dworu náßego przypadáiące będą Polskim pismem odpráwowáné. Ku temu też obiecuiemy/ y powinni będźiemy wßech przerzeczonych Xiążąt ziemie Kiiowskiey obywátelów y potomków ich/ ták Rzymskiego iáko y Greckiego zakonu będących w ich stárádawney cźći y dostoynośći/ iáko z przodków swoich y do tego czásu byli záchowáć/ y oné wedle cnoty y godnośći káżdego á vpodobánia náßego bez záwády Artykułów w státućie Koronnym y Xiążętách opisánych ná Vrzędy Zamków/ Dźierżaw/ y Dworów náßych przekłádáć/ y do ławice Rad náßych iáko y iné Szláchetckiego narodu ziemie Kiiowskiey ludźie przypuszczáć/ zostáwiwßy to: że iáko Pánowie Rády náße Duchowné y Swietckie/ tákże y ći przerzeczeni Xiążętá w rzeczách sądowych y práwnych zá równé z Szláchtą oney Kiiowskiey ziemie w Powiećiech swoich ná mieyscách zwykłych/ biorąc listy y pozwy od Vrzędników ná to wy

O sądźiech.

ſądzonych pozywáiąc y ſámi pozwáni będąc przed ſądem nászym Grodzkim y źiemſkim ſpráwowáć y ſądźić ſie máią/ y będą powinni. Tákimże ſpoſobem obiecuiemy/ y powinni będźiemy doſtoienſtw y Dignitárſtw y vrzędów źiemie nászéy Kiiowſkiéy/ duchownych y świetckich/ wielkich y máłych/ ták Rzymſkiego iáko y Greckiego zakonu będących nie vmnieyszáć áni zátłumiáć/ y owszem wcále záchowáć. A gdy wákowáć będą/ tedy tákowe wszytkie Dignitárſtwá y vrzędy obywátelom źiemie Kiiowſkiéy osiádłym ſtanu szláchetckiego oddawáć mamy/ y powinni będźiemy. A ták zá tákowym złączeniem źiemie Kiiowſkiéy z koroną y króleſtwem nászym Polſkim/ Pánowie Rády nászéy onéy źiemie Kiiowſkiéy/ duchowni y świetcy/ vczyniwszy do Rády naszéy koronnéy przysięgę miedzy Rádámi nászémi koronnémi/ á Poſłowie ich źiemſcy miedzy Poſły źiemſkiemi koronnémi ná mieyſcách im náznáczonych záśiedli/ y wotowáli/ y nápotym wiecznémi czáſy záśiadáć ſą y będą powinni.

O Vrzędnikách. *O mieyſcách. w Rádźie.*

A ná woynę huffy ſwé wedle obyczáiu Koronnego ſtáwić máią y ná potym ći przerzeczeni wszyſcy Pánowie á obywátele źiemie Kiiowſkiéy ná Séymikách Powiátowych ná mieyſcách zwykłych czáſow przez Liſty násze náznáczonych/ á wedle zwyczáiu innych źiem ábo Woiewództw Koronnych/ ktorzyby ſie iednokolwiek ná oné Séymiki Powiátowé ziácháli/ obieráć máią miedzy ſobą Poſły ná Séym wálny Koronny: á z tych Séymików Poſłowie ich/ ták iáko w Koronie Polſkiéy obyczay ieſt/ do Kiiowá zieżdżáć ſie máią. A obránym y poſłánym ná ten Séym Koronny tymże obyczáiem y ná ſtráwę opátrzenie będźie dawano/ iáko y inym Poſłom źiemſkim z Woiewództwá Ruſkiego.

O Séymikách Powiátowych.

Náoſtátek vſtáwuiemy: áby od tego czáſu we wszytkich odpráwách poſpolitych y ná chorągwiách źiemſkich w tey źiemi Kiiowſkiéy przy ſwych dawnych herbiéch/ Orłá znáku Koronnego Herbu vżywáli. A tym wszyſtkim wysszéy nápiſánym rzeczam/ ártykułóm/ ſwobodam/ y wolnośćiam/ ktoré ſie tu w tym Przywileiu z pozwoleniem wszech Rad nászych Duchownych y Swietckich/ y Poſłów źiemſkich Koronnych nápiſáły/ żadné wynáydowánia/ żadné przywileie źiemſkié álbo oſobno czyiekolwiek/ żadné ſtátutá áni Conſtitucyié Séymowé Koronné nie będą nic mogły áni mogą szkodźić/ y niwczym vbliżáć wiecznémi czáſy: y owszem my ſámi oné niwczym nie nárusszoné pod przysięgą nászą Króleſtwu Polſkiemu vczynioną pilnie ſtrzédz y dźierżeć obiecuiemy/ y powinni będźiemy: y potomki násze Króle Polſkié to wszyſtko tákże niwczym nie nárusszenie trzymáć y przeſtrzegáć tym liſtem y Przywileiem nászym obiecuiemy wiecznémi czáſy. Iákoż ná wieczné á nigdy nie poruszoné vżywánie tych wszech wysszéy miánowánych rzeczy/ ſwobód/ y wolnośći/ żeby poſpolitość oſobliwośći/ á oſobliwość wszyſtkośći y poſpolitośći niwczym nic y nigdy nie vymowáłá/ dawamy y dáliſmy Pánóm Rádóm nászym Duchownym y Swietckim onéy źiemie/ to ieſt Kiiowſkiéy/ Kśiążetóm/ Pánóm/ Stároſtóm/ Dignitarzóm/ Vrzędnikóm źiemſkim/ Szláchćie/ y wszemu nászemu zacnému Rycérſtwu obywátelóm onéy źiemie Kiiowſkiéy ten liſt nász Przywiléy/ podpiſawszy go własną ręką/ y roſkazawszy ku niemu záwieśić pieczęć násze/ z pozwoleniem wszech Pánów Rad nászych Duchownych y Swietckich/ y Poſłów źiemſkich Koronnych/ ktorzy ná ten czás przy nas byli. Iáko napiérwéy Naywielebnieyszy w Chryſtuśie Oćiec/ Xiądz Iákub Vchánſki Arcybiſkup Gnieźnienſki/ Legatus natus & Regni Primas, Filip Padniewſki Krákowſki/ Stániſław Kárnkowſki Kuiáwſki/ Adam Konárſki z Kobylina Poznánſki/ Piotr Myszkowſki Płocki/ Woyćiech Stározrzebſki Chełmſki/ Biſkupi: Seneſtian Mielecki Kásztelan Krákowſki y Brzeſki Stároſtá/ Stániſław Myszkowſki z Mirowá Krákowſki y Stároſtá Krákowſki y Rátynſki/ Piotr Zborowſki Sedomirſki Stobnicki Stároſtá/ Olbrycht Łaſki Sierádzki/ Ian Sierákowſki Łęczycki y Przedecki Stároſtá/ Ian z Służewá Brzeſki Stároſtá Miedzyrzecki y Koninſki/ Ian z Bárczyná Krotoſki Inowłodzcłáwſki/ Ian Firléy z Dąbrowice/ Lubelſki/ Márszałek Koronny Stároſtá Rohátynſki/ Andrzéy Dembowſki Bełzki Stároſtá Rubieszowſki/ Arnolph Vchánſki Płocki/ Stároſtá Wyszogrodzki: Mikołay Kiszká z Ciechánowá Podláſki Stároſtá Drohicki/ Fábian Cemá Málborſki Stároſtá Tucholſki y Stárgárdſki/ Achácy Cemá Pomorzki Stároſtá Stumſki y Gniewſki/ Woiewodowie: Stániſław Sobek z Suleiowá

O Herbie Orle.

z Suleiowá Sedomirski/ Podskárbi Koronny Stárostá Tyßowiecki y Málogoski/ Andrzey Debowski Sieradzki y Stárostá Łeczycki/ Adam Drzewicki Jnowlodzcláwski y Stárostá Gostynski y Jnowłodzcki/ Stánisław Herborth z Fulßtyná Lwowski Stárostá Sámborski y Drohobicki/ Stánisław Słupecki Lubelski/ Andrzey Grábiá z Teczyná Belzki/ Anselm Gostomski Plotcki Stárostá Rawski/ Zygmunt Wolski Czerski Stárostá Warßáwski/ Adam Kosinski Podláski/ Kryßtof Myßkowski z Mirowá Ráwski/ Jan Kostká z Stemberká Gdanski Podskárbi Ziem Pruskich Stárostá Pucki y Cczowski/ Jeronym Osolinski Sądecki/ Ján Tárlo z Szczekárzowic Rádomski Stárostá Pilznienski y Lomáski/ Mikolay Ligezá z Bobiku Záwichostski Stárostá Biecki y Zydaczowski/ Woyciech Przyiemski Lecki/ Jan Sienienski z Sienná Zárnowski/ Jan Krystoporski Wielunski/ Jan Sienienski z Gologór Hálicki/ Jan Herbórth z Fulßtyná Sánocki/ Sczesny Parys Wárßáwski Stárostá Czerski/ Stánisław Kryski z Drobniná Ráciąski Stárostá Dobrzynski/ Kaßelani: Wálenty Debienski z Debian Kánclérz/ Fráncißek Krasinski z Krasnégo Proboscz Plotcki etc. Podkánclérzy Korony Polskiey/ Stánisław Bárzy z Blózwie Márßałek Dworny Stárostá Sniatynski/ Stanisław Osowski Kántor Gnieznienski Reffcrendarz Dworny/ Jan Borukowski Proboscz Leczycki Kánonik Krakowski y Warßawski/ Symon Lugowski Proboscz Miechowski/ Stanisław Krasinski Scholastyk Gnieznienski/ Jan Zaborowski Proboscz Sedomirski/ Andrzey Patrycy Ardziakon Wilenski/ Kanonik Wárßawski/ Jeronym Choienski Kánonik Poznánski/ Stánisław Fogielweder Scholástyk Wárßawski/ Stánisław Zamoyski Stárostá Belzki/ Mikolay Laski Kraycży stołu Náßego Stárostá Málborski y Krasnostáwski/ Maciey Zalinski Podkomorzy naß/ Jasieniecki Mściborski y Zyzmurski Stárostá/ Lukaß Lecki Łożniczy y Starosta Wolpinski/ Erásmus Debienski Chorąży Dworny/ Jakub Piasecki Koniußy/ Erasmus Kroczewski Kuchmistrz/ Stanisław Karwicki Obożny y Latowicki Stárostá/ Bártłomiey Zielenski Podkomorzy Sedomirski/ Mikołay Tarlo Chorąży Przemyslski/ Jan Lesniowski Podczaßy Lwowski y Dzierżawca Dolinski/ Andrzey Firley z Dąbrowice/ Jan Zamoyski/ Piotr Kłoczewski/ Jan Dymitr Solikowski/ Stánisław Krasicki/ Thomaß Droiowski/ Jan Parys Sekretarze/ Vrzednicy/ y Dworzánie náßy/ wiernie nam mili. Dan przez rece Wielebnégo Xiedzá Fráncißká Krasinskiégo/ Probosczá Plotckiégo/ Ardziakoná Wárßáwskiégo/ Podkánclérzego Koronnégo/ ná spólnym wálnym Seymie Koronnym Lubelskim/ dniá ßóstégo Miesiącá Czérwcá/ Roku Pánskiégo/ Tysiącnégo/ piecsetnégo/ ßescdziesiątégo dziewiątégo: Królowánia naßego Czterdziestego.

Gránice miedzy Woiewództwem Kiiowskim y Powiátem Możérskim.

2. NA rozgrániczenié Woiewództwá Kiiowskiégo z Powiátem Możérskim Commissarze wysłáć mamy/ którzy powinni bedą té tám grunty rozgrániczyć. A Commissarzów par numerus z oboygá narodu bydź ma. *Zyg. III. w VVár. 1589 folio 38.*

Commissia ná rozgrániczenié Powiátu Możérskiégo z Woiewództwem Kiiowskim.

3. NA rozgrániczenié ziemie Kiiowskiéy z Powiátem Możérskim Commissarzmi deputuiemy. Z ziemie Kiiowskiéy Wielmożnégo Sczesnégo Chárlinskiégo/ y Kniáziá Kiriłá Rusinskiégo: z Powiátu Możérskiégo/ Márßałká Możérskiégo/ Stephaná Lozke/ Podkomorzégo Możérskiégo/ Jwáná Mieleßká/ á Michálá Lowieyká/ którzy ná dzien swietégo Bártłomieiá oné zácząć y konczyć powinni bedą/ vnius absentia non obstante. *Zyg. III. w VVár. 1598. folio 20.*

Trybunał Kiiowskiemu Woiewództwu pozwolony.

4. ZA prosbą Posłów Woiewództwá Kiiowskiégo/ przystąpienia do Trybunału Koronnégo temuż Woiewództwu pozwalamy tym sposobem y wárunkiem/ iáko Woiewództwu Wołynskiemu y Bráclawskiemu roku przeßłégo pozwolone było. *Zyg. III. w Wár. 1590. folio 32.*

Temuż Woiewództwu Kiiowskiemu popráwe praw iego sposobem wyższey námie nionych Woiewództw wolną zostáwuiemy.

KIIOW, WOŁYN, Y BRACŁAW.
Tituł VI.

Sądy Woiewództwá Kiiowskiégo, Wołynskiégo, y Bráclawskiégo.

Stephan w Wár. 1578. Con. 187. B.

1. Iż té śię Woiewództwá sądzą práwem y státutem W. X. Litew: przed Deputáty/ ktore oné ná séymiku sobie obiorą/ to iest/ w Woiewództwie Wołynskim osób pięć/ á w innych po cztérech/ á drugiégo séymu tylko/ tym porządkiem/ y témi ártykuły/ w porządku ná séymie teráźnieyszym wálnym Wárszáwskim/ zgodnie generaliter vchwalonémi/ y w Constitucyą teráźnieyszą wpisánémi/ ná mieyscu pewnym w Lucku dźień S. Marciná pod Pieczęćią Ziemską Lucką/ sądzone y odpráwowáné bydź máią.

Práwo.

Pánowie Woiewodowie zá listy nászémi ná té sądy/ dla obiérania Deputatów/ áby w Powiećiech séymik nadáley o Swiątkách złożyli. Constitucya teráźnieyszégo séymu/ áby byłá daná tym Woiewództwóm pod Pieczęćią Koronną nápisána pismem Ruskim/ wedle Przywileiu tym Woiewództwóm o Vniiéy ná séymie wálnym Lubelskim dánégo.

A gdźieby tym Woiewodztwóm ná przyszłym séymie czego w tym porządku spráwiedliwośći popráwić byłá potrzebá/ ábo też y odstąpiwszy tego Trybunału/ sądy swé záśie ná nas włożyć/ áby to im było wolno záwżdy/ y ná kożdym seymie vczynić/ według státutu W. X. Litew: tákże też Przywileiu ná séymie w Lublinie o Vniiéy dánégo/ y Constituciiéy ná Koronáciiéy nászéy w Krákowie wydánéy.

O zbiegi/ sługi/ y poddáné Woiewództwá Kiiowskiégo/ Wołynskiégo/ y Bráclawskiégo/ v sądu Grodzkiégo sądźić y odpráwowáć śie ták máią według Constitucyiéy teráźnieyszéy ná séymie wálnỹ Koronnym Wárszáwskim wszem Woiewództwóm dánéy.

O Grabieży/ ktoby komu grabież iáką vczynił/ stroná vkrzywdzona/ ma o to do sądu Grodzkiégo Rokiem záwitym pozwáć.

O Sługách y o chłopiéch zbiegłych Woiewództw, Kiiowskiégo, Wołynskiégo y Bráclawskiégo.

Stephan w VVár. 1578 Con. fo. 191

2. Iż w Woiewództwách/ Kiiowskim/ Wołynskim/ Bráclawskim przedtym/ według státutu W. X. Litew: o sługi poddáné zbiegi/ y czeladź dworną/ v sądu ziemskiégo spráwiedliwośći swéy dochodźili/ bacząc w tym sobie té Woiewództwá zwlokę spráwiedliwośći swéy. Prośili nas zá to Posłowie z tych miánowánych Woiewództw/ żebyśmy ich w tym záchowawszy/ według práwá y státutu W. X. Litew: á Przywileiu tym Woiewództwóm ná séymie wálnym Lubelskim przy Vniiéy dánégo/ tego Artykułu popráwionégo o tákowé krzywdy do sądu Grodzkiégo pozywáć śie pozwolili. My tedy z Pány Rádámi nászymi/ y Posły ziemskimi mocą teráźnieyszégo séymu/ to tym Woiewództwóm postánawiamy y potwierdzamy/ że té przerzeczoné Woiewództwá o tákowé sługi/ poddáné/ zbiegi/ y dworną czeladź/ bez przypowieczenia/ y zástáwánia tákowych/ v ktorychby ty zbiegi bydź mieli/ od tego czáśu v sądu Grodzkiégo sądzoné bydź máią/ strony przypozwawszy stroná vkrzywdzona pozwem Grodzkim ná Rok záwity. Jesli oczywiśćie/ tedy zá cztéry Niedźiele: á iesli záocznie/ tedy zá sześć Niedźiel Rók złożon bydź ma: á stroná pozwána powinná bedźie v sądu Grodzkiégo/ ábo sam osobą swą/ ábo przez vmocowánégo swego w ziemi Wołynskiéy ośiádłégo/ nie biorąc sobie ná pomoc żadnych przyczyn práwnych w státucie W. X. Litew: opisánych/ ná pierwszym Roku iáko záwitym/ pod strácenim rzeczy w pozwie opisánéy stánąć/ y vspráwiedliwić śie/ według práwá y státutu W. X. Litew: A gdźieby stroná pozwána tákowych zbiegów od tego czáśu iáko bedźie pozwan/ iáko przedtym ták y potym v śiebie bydź nie powiedáłá/

tedy

tedy ma ná tym przysięgę vczynić. A iesliby pozwána stroná przysięgi vczynić niechciáłá/ tedy powodowa stroná iáko sobie szkody oszácuie/ ná tym przysiądz ma. A gdy przysięże/ Stárostá exequucyą z ruszeniem Powiátu zá dwie Niedźieli stronie vkrzywdzonéy vczynić ma/ pod winą o exequucią ná Stároste ná séymie teráźnieyszym vchwaloną y Constitucyą vtwierdzoną. A w mieściech nászych o tákowé miánowáné zbiegi Woytowie z vrzedów swych powinni będą nieodwłóczną spráwiedliwość stanóm szláchetckim czynić/pod winą ná Stároste nászego támecznego miástá stá grzywien. O które zbiegi y krzywde/ o wine/ stroná vkrzywdzona ma bez pozwu iedno z sługą onego Stárosty/ Wóytá/do sądu Grodzkiego záwitym Rokiem pozwáć/támże Stárostá spráwiedliwość vkrzywdzonemu záraz executią czynić ma. Ktoby też w tych Woiewództwách komu grabież vczynił/tedy stroná vkrzywdzona ma pozwáć do sądu Grodzkiego Rokiem záwitym/ á sąd Grodzki tákże iáko y o zbiegi/ bez żadnéy zwłoki stronie vkrzywdzonéy spráwiedliwość y executią tákże z ruszeniem Powiátów zá dwie Niedźieli vczynić ma. A vkrzywdzony Rokiem licownym do Grodu zá dwie Niedźieli pozwáć. A Stárostowie nászy gdźieby z imion nászych/ ták Królewskich iáko też y z swych własnych o tákowé zbiegi z stanem szláchetckim byli winni/tedy wolno będźie vkrzywdzonému o to do Grodu inszego co nabliższego w Woiewództwie onymże Stároste pozwáć/ tákże Rokiem záwitym/ według téy Constitucyiéy. A ten sąd Grodzki/ powinien będźie ná dobiách Stárośćinych executyą tymże sposobem iáko wysszéy nápisano/ vczynić/ pod strácenim vrzedu swego y Stárostwá onego.

Spráwiedliwość o chłopy zbiegłe tychże Woiewództw, z Ruskim, Podolskim, Bełzkim, y gránice ich.

3. Ná częsté á pilné żądánié Woiewództw/ Ruskiego/ Bełzkiego/ Podolskiego ziednéy/ á Wołynskiego/ Bráclawskiego/ z drugiéy strony/ postánawiamy mocą teráźnieyszego Séymu/ zá zezwoleniem Pánów Rad y Posłów zobopólną spráwiedliwość miedzy przerzeczonémi Woiewództwy/ á to o zbiegłé chłopy/ y grábieży/ iż máią pozywáć sie do Grodu zwłasczá o zbiegłego chłopá/ y sługi doroczné/ y czeladź wszeláką y grábież. W którym Powiećie/ gdźie sie krzywdá dźieie komu/ tám zárázem pozwány peremptoriè ábo sie ma odwieźdź iáko go pozew niezászedł áni go ma w swym imieniu: álbo vkrzywdzonéy ma przysiądz iáko iego iest własny/y pozew go zástał/tedy záraz tego chłopá/ o któregoby sie tákie práwo toczyło/ ma obwiniony wróćić/ ábo wedle táxy w pozwie płáćić. A iż dawność ná Wołyniu wedle státutu X. Lit: idźie od dźiesiąći lat/ á w Ruśi od roku y sześći niedźiel/ tedy my to miárkuiąc miedzy nimi/ zá ich zezwoleniem postánawiamy/ że przed postánowieniem téy Constituciiéy od trzech lat ma iśdź dawność obiemá stronam/ á potym iuż ták záwżdy po pozyskániu przez Dekret tákowego Práwá gdźieby który nie czynił Dekretowi dosyć/ ma Stárostá ábo Vrząd iego exekutią czynić. A gdźieby w tym był niedbáły Stárostá/ tedy przećiwko niemu wolno będźie postąpić stronie/ wedle Constituciiéy teráźnieyszego Séymu. A co sie tknie gránic miedzy temi Woiewództwy/ tedy im obiecuiemy posłáć Kommissarze do rozgrániczenia tych Woiewództw/ á o wszystkie insze krzywdy/ co sie gruntu dotycze/ tedy sie máią do Ziemstwá pozywáć/ Woźniowie też bez przydánia Stárośćinego/ będą powinni ieźdźić z pozwy kłásdź.

Tenże támże fol. 191 B

Pozywánié Stárosty Bráclawskiego.

4. Deklárujemy/ iż Stároste Bráclawskiego o zbiegłé Chłopy wedle Constituciiéy Anni 1578. ad viciniorem Capitaneatum pozywáć mogą.

Stephan w Wár. 1581. Con. 215. B.

Vrzędy tychże Woiewództw, y Podláskiego.

5. W Podláskim/ Kiiowskim/ Wolhynskim/ y Bráclawskim Woiewództwách/ máią bydź Vrzędy iáko y w inszych Woiewództwách/ Podczászy/ Stolnik/ Czesnik/ Podstoli.

Tenże támże fol. 192.

Potwierdzenié praw Kiiowskich, Wołyńskich, y Bráclawskich: léże żołnierskié

niérzkié w tych Woiewództwách, bránié Podwód: wyzywánié z Woiewództw, poprawá Zamków, kaptur Wołyński, win odpuszczenié.

Zyg. III. w Krák. 1588 folio 49.

6. Woiewództwóm/ Kiiowskiému/ Wołynskiému y Bráclawskiemu/ y obywátelóm ich/ wßytkié práwá/ swobody y wolnośći/ ták stárádawné y nowé/ w Lublinie Roku 1569. od Królá Je° M. Augustá ná Vniiey onym wydáné/ tákże też przywileie/ listy/ y wßystkié zwyczáie ich/ á miánowićie przywileie ná Vniiey im nádáné ze wßytkimi ártykuly/ y ze wßytkimi swobodámi y wolnośćiámi/ ktoré sie w tych tám ich przywileiách zámykáią/ we wßystkim vmacniamy y vtwiérdzamy/ y nie náruszenié to im pod przysięgą náßą dźierżeć obiecuiem/ y trzymáć bedźiem powinni: tákże y potomkowie náßy Królowie Polscy to im dźierżeć y trzymáć będą powinni czásy wiecznémi. A té przywileie zá prywatné ich nie rozumieiąc/ ták publicè ná Séymiech iáko priuatim bez Séymu czásu interregni, y przy nas ináczey wykłádáné y rozumiáné bydź nie máią/ ieno ták/ iáko sie sámé w sobie w ártykulech swych záwieráią. To też im wáruiemy/ iż gdy ná przyßły Séym/ który bedźie pierwßy po Koronáciiey/ popráwe praw swych przyniosą: tedy ią od nich przyiąć/ y to im trzymáć y vtwiérdźić bedźiem powinni.

Ktemu baczenié máiąc/ że źiemiá Wołynska vstáwicznie niebespieczenstwom y náiázdóm nieprzyiaćielskim podległá: y ktemu że wielkie ßkody od żołniérzów po té czásy odnosiłá/ postánawiamy: áby ná potym w żadnych dobrách ták Szláchetckich iáko y Duchownych/ żołniérze żadnych leż/ prystawstw/ y stáciy nie miewáli.

Ktemu żołniérze w dobrách náßych Królewskich leże máiąc/ z dóbr Szláchetckich y Duchownych żywnośći nie wyćiągáli: ále áby z tárgu zá pieniądze żyli: ktemu podwód z Dóbr Szláchetckich y Duchownych áby nie bráli/ áni wyćiągáli.

A gdyby sie kiedy od żołniérzów komu w bróniu żywnośći y podwód/ w leżeniu y w ćiągnieniu/ y w czymżekolwiek obrázá/ vćisk/ y ßkodá iáka stáłá: tedy iáki w tym sposób y postepek sobie do dochodzenia krzywd tákowych postánowią/ tákowy ná Séymie/ który bedźie po Koronáciiey pierwßym/ wedle ich żądánia y prosby od nich przyiąć bedźiem powinni.

A do tego czásu/ nim sie ten sposób wynaydźie/ gdźieby sie komu od żołniérzów iáka krzywdá stáłá/ bedźie powinien Hetman z tákiego káżdému vkrzywdzonému spráwiedliwość czynić/ od przynieśienia żáłoby nadáley do dwu niedźiél: tákże y Dekretu swégo exekucią czynić ma. Tákowąż też spráwiedliwość káżdy Rotmistrz bedźie powinien vczynić z tego/ który bedźie w roćie iego.

Stáráć sie o to bedźiem/ áby to Woiewództwo Wołyńskié było nadáley do roku ográniczoné/ ná co wedle práwá damy pewné Commissarze: á żaden obywátel Woiewództwá Wołynskiégo do inßych Woiewództw y Powiátów wyzywan bydź niema.

A gdźieby ná kim iákié dekretá y postepki práwné extra Palatinatũ, districtum eius proprium, do którego sie odzywał/ otrzymáné były: tedy tákowé przewody y postepki do rozgrániczenia tego Woiewództwá záwießamy: co sie też śćiągáć ma ná obywátele Woiewództwá Bráclawskiégo.

A iż Zamki pográniczné Woiewództw Kiiowskiégo/ Wołynskiégo/ y Bráclawskiégo potrzebuią wielkiey popráwy/ iáko Kiiów/ Bráclaw/ y Winnicá/ y inßé ktoré są od nieprzyiaćiół zasłoną/ tedy im obiecuiemy sie stáráć/ áby były iáko nairychley wedle potrzeby opátrzoné y nápráwioné.

Prosili też nas Posłowie źiemie Wołynskiey/ ábyśmy káptur ich vtwiérdźili/ ktorégo iż ná ten czás autenticè nie pokazáli/ á Duchowni sie też przećiwko niemu opowiádáli/ tedyśmy to odłożyli do Séymu przyßłégo.

Ktemu też iáko do wßytkich Woiewództw inßych y źiem Koronnych náßych/ tákże y Kiiowskiégo/ Wołynskiégo/ y Bráclawskiégo Vniuersał/ który tempore Interregni od PP. Rad z Krákowá wnieśiony z vchwały Wislickiey/ áby były pospolité ruszenié sub pœnis vczyniły: tedy z nich té pœny znośiémy/ y oné cássuiemy: ták/ iż wiecznémi czásy im y potomkom ich nie máią ßkodźić.

A iż inßé

A iż inszé Woiewodztwá Koronné sobie ná tym seymie popráwe postepków práwnych námowiły y postánowiły / tedy wymuiemy z tego Kiiowskié / Wołynskié y Bráclawskié Woiewodztwa/ które sie sie práwem inszym sądzą.

Acz to iest pierwszémi Constitucyámi wárowano/ iednák y teraz zá prosbą Posłów Woiewodztwá Wołynskiégo vstáwiamy / áby nigdy Rzeki / którémi wodné státki chodzą/ á miánowicie Bug / groblámi zadnémi hámowáné nie były / dla zwrócenia sie ná góre wodnych státków/ szkut y inszych / áż do Sokalá / pod winámi dwu set grzywien. O które káżdy pozwány peremptorie ná Trybunale/ ábo v sądu/ do którégoby był pozwan/ w onym powiecie gdźie iego dobrá bedą / odpowiedáć powinien bedźie.

Mieyscá Vrzędników Bráclawskiégo y Wołynskiégo Woiewództwá.

7. Postánawiamy też áby Vrzednicy Ziemscy w tych Woiewodztwách / tákże Dignitarze przez nas kiedy bedą dáni / áby mieyscá swé obyczáiem mieysc Koronnych Woiewodztw odpráwowáli/tym porządkiem: Podkomorzowie/ Chorążowie/ Sedźiowie/ Stolnikowie / Podczászowie / Łowcowie / Podsedkowie / Cześnikowie / Miecznicy/ Skárbnicy/ Woyscy.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 31.

Correcturá práw y zwyczáiów tychże Woiewództw.

8. Náznáczamy czás dźień S. Jana Krzćićielá blisko przyszły / ná mieyscu tym kedy seymiki inszé odpráwuią / áby obywátele onych Woiewodztw osoby pewné miedzy sobą obrawszy/ korrekture praw swych pisáli. Ná którą korrekture Generálną Koronną/ do Lubliná ná przyszły S. Marcin pro cognitione Deputatów Koronnych przysłáć bedą powinni.

Tenże tám że folio 32.

O téyże Correcturze.

9. Iż Correkturá praw Woiewodztw Wołynskiégo y Bráclawskiégo / według Constitucyiey Anni 1589. nie doszłá: tedy záraz teraz náznáczamy czás ná dźień S. Jana Krzćićielá/ w Roku ninieyszym 1590. ná pewnym mieyscu w Lucku / áby obywátele onych Woiewodztw/ osoby pewné miedzy sobą obrawszy/ correkture praw swoich spisáli/ y potym z gotowémi ártykuły / ná correkture generálną Koronną do Lubliná / ábo gdźie ná inszé mieysce/ ná ten czás/ gdy też Deputáci Koronni ná correkture praw śiedą/ y tám spólnie z Deputaty Koronnymi wszytkich praw popráwiáć / y votum równé miedzy nimi mieć máią. A iesliby sie które Artykuły z práwem Koronnym nie zgadzáły/ á tym Woiewodztwóm według ich praw potrzebné były/ tedy tákié Artykuły im osobliwie máią bydź dopuszczoné y deklárowáné. A z téy correktury státutá/ ná strone tych Woiewodztw/ według ich práwá/ Ruskim iezykiem y pismem máią bydź pisáné/ nie mieszáiąc słów Łácinskich. A iesliby przed seymem blisko przyszłym tá correkturá praw Koronnych nie doszłá/ Deputáci Wołynskiégo y Bráclawskiégo Woiewodztw / nam te correkture praw swych ná ten seym blisko przyszły przynieść máią / którą im rewidowawszy vtwierdźić bedźiem powinni.

Tenże tám że 1590. fo. 33.

Sądy Wołynskié y Bráclawskié Trybunálskié.

10. Spráwiedliwość Woiewodztw / Wołynskiégo y Bráclawskiégo / y przystąpienié ich do Trybunału/ zá prosbą Rad y Posłów tych Woiewodztw / y zezwoleniém wszech stanów ná tym seymie vchwaliliśmy / y oné wydáli / która mocnie y nie náruszenie ma bydź trzymána.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 16.

TRYBVNAŁ WOŁYNSKIEGO Y BRAcláwskiégo Woiewództw postánowiony w Wárszáwie Roku 1589.

Zygmunt Trzeci z Bożey łáski Król Polski / Wielkie Kśiążę Litewskie / Ruskie / Pruskie / Mázowieckie / Zmudzkie / Inflántckie / etc. y Króleſtwá Szwedzkiego własny Dziedzic / y przyszły Król.

Folio 48. 11. Oznaymuiemy wszem wobec y káżdé° z osobná komu to wiedźieć należy. Iż my máiąc wzgląd y osobliwé baczenie / ná obywátele Woiewództwá Wołynskiego / y Bráclá wskiego ktorzy w ták wielkim niebespieczenstwie / od przyległego á bárzo prędkiego nieprzyiaćielá z innémi Woiewództwy przyległémi / Ruskim / Podolskim / tákże y inszémi y pogránicznych Zamków Dzierżawcámi dla záchowánia gránic źiem tych / krwie przelewáć nie litowáli. Czego iáko przed przywroceniem do Korony Polskiey ták y po wćieleniu przodkowie nászy / y my sámi z rzeczy oczóm podáney doználismy / y chcąc chęći ich łáską nászą Królewską nágrodźić im / y ich vmysły á zwiąszki wćielenia ich do Korony tym wiecey vgruntowáć: Ták iáko przy sczesliwey Koronácyiey nászey wszytkim zá rowno stanóm Duchownym y świetckim obywátelóm Korony oboiego narodu / práwá / swobody / przywileie / dániny służące trzymáć / záchowáć / przyrzeklismy / nie przywodząc w żadną wątpliwość áni spór wszytkich praw y postepków / ále vżywánie ich w cáłośći záchowuiąc / oné wszytkie wedle własnośći y brzmienia słów rozumieiąc / iáko o tym szerzey práwá / przywileie / ná Vniiey / y Constitucya w Krákowie ná pomienioney Koronácyiey nászey obmawia. Do tych swobód / wolnośći / przydáiem y osobliwie mocą seymu teráźnieyszego z pozwoleniem wszech stanów Duchownych y świetckich / tákże Posłów źiemskich / popráwę praw ich y postepków práwnych / ná tym seymie wálnym / przez Posły tego Woiewództwá podáné / iáko sie w sobie máią / dosyć czyniąc żądośći ich / zá práwo mieć chcemy / y osobliwie Artykuły wáruiemy / y onym iáko członkóm ćiáłá prawdźiwego y głowy nie rozdźieloney / porównánie sądów Trybunálskich ich spraw Ziemskich / Podkomorzskich / Commissárskich / Grodzkich / y innych wszelákich tą Constitucyą nászą seymową wyrázámy / y sposób około spráwiedliwośći / ná ktorey wszytek rząd domowy należy / y z ktorey wszytkie dobré obyczáie w káżdey R. P. pochodzą / postánowienie niżey opisáné vczynilismy.

Porządek do obieránia Sędziów.

Folio 49. 12. NAprzód do obieránia Sedźiów seymiki tym Woiewództwóm skłádamy ná dźień y czás pewny w Trybunale koronnym opisány / to iest / ná pierwszy poniedźiałek po národzeniu Pánny Máryey w roku teráźnieyszym / Tysiąc / piecset / osmdźiesiąt dźiewiątym / w Woiewództwie Wołynskim pierwszego roku w Łucku / drugiego w Włodźimierzu / trzećiego w Krzemiencu / y ták álternatą bywáć ma. A w Woiewództwie Bráclawskim záwżdy w Winczy. A potym záwżdy káżdego roku ná tenże rok y dźień wyszey opisány / do obieránia tákowych Sedźiów / do tych sądów Trybunálskich / ná mieyscách przerzeczonych / tym to obiemá Woiewództwóm / y tákimże porządkiem seymiki mocą ninieyszego seymu náznáczamy.

Obiéránie Sędziów.

Támże. 13. NA ktorych seymikách káżdé z tych Woiewództw obráć bedźie powinno / międzi sobą / to iest / Woiewództwo Wołynskie z powiátu Łuckiego osób dwie: á z Powiátu Włodźimirskiego ossób dwie: á z Powiátu Krzemienieckiego ossob dwie: á Woiewództwo Bráclawskie osób dwie / ludźi godnych / bogoboynych / cnotliwych / rodzáiu szláchetckiego / y obywátelów támecznych / práwá y zwyczáiów sądowych támecznego práwá vmieietnych / y osiádłych. A gdźieby ktory tákowy był obran z tych ktorzy ná inszych sądźiech zásiádáią / gdyby sie tráfiłá spráwá zá pozwu odesłániem ábo zá áppellácyą / od ktorego z nich / ten ná ten czás ná sądźie w oney spráwie wotowáć niema / y wyniść gdy inszy wótá swoie podawáć poczną powinien bedźie. A ći obráni Sedźiowie do drugich tylko sądów trwáć máią. A inszy ná ich mieysce do tego sądu ábo Trybunału głownego obiéráni być máią. Czásu y dniá obieránia tych Sedźiów wyszey náznáczonego / ták iż

żaden

żaden z Elektów powtóre ná té sądy niéma bydź obiéran do lat cztérech / oprócz tego gdźieby sie w którym Woiewództwie/ ná tegóż wszyscy iednostáynie zgodźili/ á iżby sie tego podiął vprośili. Ktemu ieśliby też którym z tych Woiewodztw dla któréykolwiek przyczyny Elektcya niedoszłá/ ábo śmierć/ ábo chorobá którégo elektá zákroczyłá/ ábo też rozróżnienié iákié/ miedzy nimi sáméմi przeszkodźiło: Tedy ći máią ostáć ná sądźiech Trybunálskich/ których wietsza cześć szláchty ná séymiku obierze / y onym instructią podpisze y podpieczetuie/ co Trybunał rozsądźić ma koronny.

Przyśięgá tych Sędziów.

14. Obráni Sedźiowie z onych Woiewództw / ná czás y mieyscá tym sądóm náznáczoné ziechawszy sie/ przysiege iáko w státucie ich Sedźia źiemski przysiega/ oni też tákowąż vczynić máią/ z tym dokłádem. Iż zmowy y porozumienia w żadnych spráwách z żadnym nie czynić / rádźić / przestrzégáć / rad táiemnych odnośić / y podárków bráć nie bedźie. A iż też nie stárał sie / áby ná té sądy obran był / y nie iest sługą rekodáynym / áni Iurgieltnikiem którégo pánà. Tákże Deputaci koronnych Woiewództw winni beda pod obowiązkiem przyśiegi swéy/ z témi Deputaty Wolynskimi spráwy obywátelów Wołynskich y Brácłáwskich źiem práwem ich właśnym sądźić.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 50.

Iáko sądźić máią.

15. Gdyż wszyscy obywátele tych Woiewództw/ Wołynskiégo / y Brácłáwskiégo / iednákiéy wolnośći praw vżywáią. Tedy téż wszyscy równo tymże iednákim práwem ich / którym sie sądzą / y iáko ná ten czás sobie praw swoich popráwili / y iescze bedą popráwowáć/ v Trybunału sądźić sie máią. A to tym porządkiem / spráwiedliwie z reiestru / záraz po Woiewództwách nie odstrzeláiąc sie od práwá ich właśnégo. Ani słów w státucie y praw ich opisánych wykłádáiąc/ iedno ták iáko sie sámé w sobie rozumieią. A dekret z pismá czytan ma bydź/ ná którym dwá Deputáci z Woiewództw koronnych / á z tych Woiewództw/ dwá podpisáć sie máią. A gdyby sie téż tráfiłá różnosć wót / máią raz/ dwá/ y trzy znowu przez wotá puśćić / y przy téy stronie zámknienié zostawáć ma / która zá sobą dowody słuszné y práwné bedźie miáłá/ przy których wietsza cześć zámykáć ma. A gdy duchownych spráwá Rzymskiéy religiiéy z tych Woiewództw przypádnie / tedy Deputatów sześć Wołynskich/ á sześć Duchownych koronnych/ tákié spráwy odsądzáć máią. A gdyby z tych Woiewództw Wołynskiégo y Brácłáwskiégo / prze którą przyczyne sześći Deputatów nie było/ tedy áby równa liczbá bydź mogłá / ná mieysce onégo / ábo ich Polscy Deputaci máią bydź przyłączeni / y tymże práwem ich tákowé spráwy powinni odsądzáć bedą. A gdy insze Woiewództwá koronné inszym práwem koronnym / sądźić sie bedą / tedy ciż wszyscy Deputaci tych Woiewództw Wołynskiégo/ y Brácłáwskiégo/ bedą powinni z tymiż Deputaty záśiádáć/ y wotowáć/ wszákże w liczbie tylko z tych Woiewództw / dwá głosy máią bydź policzoné/ y ciż dwá tylko pámietné bráć máią.

Támże.

Co sądźić máią.

16. Sądźić máią spráwy wszytkié od sądów Ziemskich y Grodzkich / Podkomorzkich/ Commissárskich/ zá pozwy áppellacyámi/ odesłániem/ limitáciámi/ inszym wszelákim obyczáiem/ y wszytkié insze którekolwiek zá Dworem nászym królewskim idą/ ták od vrzedów/ iáko też y z vrzedów/ o nieuczynienié odprawy/ dekretóm sądóm Trybunálskiégo główného koronnégo/ w tych rzeczách / które temu sądowi Trybunálskiému sądźić należy/ y osądzoné bedą / inszych doległośći y vbliżenia sądów ábo vrzedów stárośćich / y ich vrzedników / około nieuczynienia spráwiedliwośći / tych wszytkich spraw / które bądź w Trybunale/ bądź w Ziemstwie/ ábo w Grodźie / przesądzoné y ná vrząd do stárostw y ná vczynienie odprawy odesłáné/ gdźieby wedle tego odesłánia/ bez wszelákich przewlók odpráwowáné nie były. Tákże y insze wszelákié spráwy którekolwiek / ták zdawnych iáko y z nowych pozwów/ przypozwów przypadáć/ á temu Trybunálu należeć bedą/ á támże przed

folio 51.

 tym

tym sądem Trybunálskim/ wßytkié strony w spráwách swoich sądowych/ Rok y Roki bedą mieć/ według ich áppellácyi/ pozwów/ przypozwów/ ták záwitych iáko y nie záwitych/ odesłánia/ odłożenia/ y inßych wßelákich stopniów práwnych/ iáko zá Dworem mieć by mieli/ żadnych niewyymuiąc według ich controwersiy/ spraw/ dekretów/ áppellácyi/ rußenia/ odesłánia/ rozpisów/ odkłádánia/ y inßych punktów práwnych/ żadnéy strony práwá nie vbliżáiąc. Wyiąwßy tylko spráwy własné criminálné/ to iest/ komuby ßło o cześć/ co wedle práwá ich sądowi náßému/ wedle práwá należy. A gdyby kto o co inßégo ná séym ábo zá dworem kogo wyzwał/ tedy gdy to bedźie vznano/ ná séymie ábo ná Trybunale/ że niesłußnie wyzwał/ ma dwánaście niedźiel w wieży siedźieć/ á winy sto grzywien/ y ßkody stronie zápłáćić. A spráwá ma bydź odesłána do należącégo sądu/ wßákże w ártykulech criminálnych/ od sądu y práwá Grodzkiégo áppellácya ma bydź do sądu Trybunálskiégo/ wyiąwßy tylko spráwy práwá Máydeburskiégo/ rzeczy skárbu náßégo/ które z ostrożeniem pewnym/ sądowi náßému należeć bedą. Tákże ieśliby kto Stárostę ábo Dzierżawce o grunt náß pozwał/ o tákié dobrá ma bydź sąd ná séymie/ praw y przywileiów ich niwczym nienárußáiąc.

Mieyscá sądóm.

folio 51.

17. Iż Wielkiéy Polski Woiewództwóm Piotrków/ á Máléy Polski Woiewództwóm Lublin/ ku odpráwowániu sądów Trybunálskich náznáczoné są/ gdźie też té Woiewództwá Wolynskié/ y Brácławskié/ z sądy swoimi należeć bedą z tym dokłádem/ iż Deputáći tych obudwu woiewództw máią do Piotrkowá ná czás niżéy náznáczony zieżdżáć sie/ y spólnie z Deputaty inßych Woiewództw koronnych/ przysiege wyßéy opisáną ná té sądy vczyniwßy/ oné odpráwowáć. A odsądziwßy wielkiéy Polski Woiewództwá/ w Piotrkowie máią ziácháć ná czás tákże wyßéy náznáczony do Lubliná/ y tákże tám z Deputaty innych Woiewództw Koronnych/ odsądźić wßytkié Woiewództwá Máléy Polski.

Bespieczność sądów.

folio 53.

18. PRzed które to sądy osobá żadna iákiégożkolwiek stanu/ dostoieństwá/ y godnośći któraby spráwy swéy niemiáłá/ chodźić niéma/ áż kogo z reie stru záwołáią/ ábo iáko wiele vczestników do iednéy spráwy należnych/ tedy nie z żadną zgráią do spráwy swoiéy przystąpić/ y do gmáchu wchodźić ma ábo máią/ tylko sámoczwártému/ to iest/ z Prokuratorem/ á ze dwiemá przyiaćioły. A ieśliby który vpornie wßedł/ ábo nápomniony wynidź niechćiał/ ábo w domu sądowym wołánié czynił/ tedy ma bydź ná nim skazána winá sowita czternaście grzywien/ którą záraz pod drugą tákowąż winą od sądu nieodchodząc/ sądowi położyć powinien bedźie/ y przećiw nieposłußnému/ od práwá rzeczy osądzonéy iśdź ma. Przy wótowániu áby żaden niezostawał/ oprócz tych/ którzy do tego przysiegli sądu. Ktemu żaden ná séymiku obiérániá Sedźiów/ iáko y ná mieysce gdźie sądy bedą odpráwowáné/ áby niesmiał przyieżdżáć y przychodźić z bronią/ y żadnémi inémi broniámi/ okróm mieczá/ kordá/ ßáble/ ßpady. A ktoby śmiał z strzelbą ábo z iáką inßą bronią wßeláką przyiecháć/ ábo z nią chodźić/ áby piąćiądźieśiąt grzywien winy był karan záwićié/ nieodchodząc od sądu/ ábo od séymiku/ pod winą czternaśćia grzywien. A ieśliby kto vpornie odßedł/ tedy ma bydź odesłan ná exekutią wedle práwá do vrzedu Grodzkiégo. A gdźieby kto ná séymiku obiérániá Sedźiów/ ábo też w trzech niedźielách przed zácżećiém sądu álbo też we trzech niedźielách po odsądzeniu iáką osobe ßláchetcką ránił/ ábo zábił: Tedy według státutu postąpić przećiw niemu/ nieináczéy iedno iákoby to ná séymie przy nas vczynił.

Czásy sądów.

Támże.

19. SAdy napirzód poczynáć sie máią záwżdy w Piotrkowie w poniedźiáłek pierwßy po świetym Márcinie/ á kończyć sie máią do Kwietnéy Niedźiele. A w Lublinie

teß ſądy począć ſie máią w Poniedźiałek pierwßy po Przewodnéy Niedźieli / á ſądźić ie máią dokąd ſie nie ſkończą. Wßákże pod tym czáſem odpráwowánia tych ſądów Trybunálſkich/iáko y w inßych Woiewództwách/ y w Powiećiech koronnych/ták y w tych Woiewództwách Wołynſkim y Bracłáwſkim / ſądy Ziemſkié y Grodzkié y Podkomorzkié ſądzoné y odpráwowáné ná Roki y czáſy ſwoie náznáczoné bydź máią.

Utwierdzenié Dekretów.

20. A Dekretá tych wßytkich ſądów máią bydź ták ważné/ iáko náßé królewſkié / ná ſeymie vczynioné. A ktobykolwiek ná ſeym ábo też przed Nas zá Dworem/od kogokolwiek iákimkolwiek obyczáiem ku ſkáżeniu tákowego Dekretu od Sedźiów głównych był pozwan/ tedy káżdy tákowy pozwány od Pozwów y od rzeczy choćiaby nie ſtał/ zátym pozwem ábo mándatem náßym ma bydź wolen. A ktoby ieſcze ták vporny bydź chćiał/ á przypowiedał ſie ná tákowé Pozwy/y ná nich ieſliby co zaocznie odźierżał: tákowé odźierżenié niema mieć żadnéy ważnośći/ y niemoże bydź ku żadnéy ßkodźie nikomu / áni przez vrząd náß odpráwowáni bydź máią. A ieſliby też zá przypowiedzeniem czyim / do ſądu pozwány ná tákowy Pozew ſtał / tedy ten kto wyzwał / powinien będźie ſam ábo Prokurator iego nieodchodząc z práwá zápłáćić winy/ ſto grzywien/ pod winą czternaſtu grzywien/ którey winy ſtá grzywien połowicá ſtronie / á druga połowicá do ſkárbu Náßego bydź ma. A w ſpráwie oſądzonéy przez Sedźie główné ieſliby ſie doſyć nie ſstáło / w odpráwie ma bydź odeſłano do vrzędu należnego/ gdźie winowátych osiádłość ieſt/ ku wykonániu odpráwy rzeczy oſądzonéy. A nád to Prokurator któryby przećiw tym Dekretóm/ od kogo popierał/ ma bydź ſkazan do wieże ná tydźień/śiedźieć ná dnie/ gdźieby ſie im przed námi ſpráwá iáka przytráfiłá.

O Piſárzu y chowániu kśiąg.

21. Piſárze źiemſcy onych Woiewództw Wołynſkiego y Bracłáwſkiego / gdy ſpráwy ich v tego Trybunału odpráwowáné będą / máią y powinni będą przy tych Sedźiách bydź / y tám przyśięgę zwyczáiem Trybunału Koronnego vczyniwßy/ z nimi záśiadáć/ y kśiegi oſobné mieć/ tylko wotóm nie wydáiąc/ á wßytkié ſpráwy do tych kśiąg piſmem Ruſkim zápiſáné. Dekretá y ſpráwy wßelákié tákże piſmem Ruſkim wydawáć zá pieczęćią źiemſką onego Woiewództwá ábo Powiátu / z którego będźie z tych Woiewództw wybran. To ieſt/ z Woiewództwá Wołynſkiego herbowé pieczęći Krzyż á ná Krzyżu Orzeł. Tákże y Woiewództwu Bracłáwſkiemu / ma bydź pół Mieśiącá á krzyż. A z podpiſem ręki ſwéy tákże y z podpiſem rąk Deputatów Trybunálſkich / przynamniéy cztérech / którzy Piſárze ich wczás przed początkiem ſądów onych Woiewództw / do Lubliná przyieżdżáć y ſpráwy ich do Reieſtru porządkiem ſtatutowym wpiſowáć ma. A té kśięgi ſpraw ich poſpołu z kśięgámi ſpraw Koronnych Trybunálſkich bydź máią chowáné. Których leżenié ták iáko y Polſkich Trybunálſkich bydź ma. Ná który czás powinien będźie piſarz Trybunálſki tych Woiewództw zieżdżáć pod winą ſtrácenia vrzędu. A co ſie dotycze obieránia Piſárzá / tedy z Woiewództwá Wołynſkiego / trzy rázy porządkiem z Powiátu Woiewództwá Bracłáwſkiego / czwarty raz do tych ſądów głównych obieráć. A ták záwżdy záchowáć ſie ma/ który Piſarz tym ſpoſobem obrány/ſpráwy tych obudwu Woiewództw odpráwowáć ma/ to oſobliwie wáruiąc / ieſliby pod tym czáſem odpráwowánia tych ſądów głównych Roki źiemſkié w którym Powiećie onych Woiewództw przypádły / á zá obrániém z tego Powiátu Piſárzá źiemſkiego do Trybunału ſądzoné bydź nie mogły. Tákowé Roki po odſądzeniu tych ſpraw y ſądów głównych we cztéry Niedźiele zá témiż pozwy odpráwowáné bydź máią.

O Pozwiéch.

22. Pozwy máią bydź pod tytułem náßym królewſkim/ y pod pieczęćią źiemie ábo Powiátu onégo w którym pozwány ieſt osiádłym/ á Rok wßelákim pozwem záwity ma bydź

Margin notes: folio 54. — Támże — folio 55.

bydź skłádan przed czásem ná sądy główné/ wyższéy náznáczoné /ták záocznie iáko y oczy-
wiśćie zá sześć Niedźiel.

O Zápiśiéch y Protestácyách.

23. ZApisy/ protestácye/zeznánia wszelákié/ták máią bydź ważné przed tym sądem
zeznáné / iáko y przed námi Królem / ábo przed sądem Ziemskim/ y Grodzkim.

O Exequucyiéy Dekretów Trybunálskich.

folio 56. 24. TYm wszytkim Dekretóm też sądu według práwá ich porządkiem opisánym
Stárostowie/y vrząd ich káżdy w Stárostwie swym execucią do ostátniégo stopniá czy-
nić będą powinni pod winámi w práwie ich opisánémi.

Opátrzenié Sędźiów.

Támże. 25. A Dochód Sedźióm tych Woiewództw rowno z Deputaty Koronnymi / á
Pisárzowi od zapisów y Dekretów spraw ich / tákże iáko y Pisárzowi Trybunálskiému
Koronnému płáćić máią.

O Artykuléch im należących.

Támże. 26. A pod insze ártykuły/ w Trybunale Koronnym/ przećiwné práwu y przywile-
tóm ich/tym oni podlec nie máią/áni to ich práwóm y porządkóm przeszkadzáć nie będźie.

Popráwá tego Sądu Trybunálskiégo y Státutu ich.

Támże. 27. A popráwá tego Trybunału / y práwá ich záwżdy im wedle Przywileiu ná
Vnîiéy dánego praw y wolność ich ma bydź wolna.

O odpráwách rzeczy osądzonéy, y ktoby śie Vrzędowi sprzećiwił,
y o wywołániu.

Támże. 28. OBiáśniáiąc Artykuł sześćdźiesiąty siódmy w rodzdźiale czwartym o odprá-
wách rzeczy osądzonéy ták postánawiamy. Iż káżda spráwá rzeczy osądzonéy wedle nie-
go iśdź ma / popráwuiąc to w nim : iż co przedtym zá wskazániem rzeczy osądzonéy ná
niepostusznégo/ Powiátowé ruszenie bywáło / to teraz ták postánawiamy. Iż gdźieby
od sądu odesłano było ná execucią/ ieśli od sądu ziemskiégo/ tedy Sedźia z Podsędkiem/
ábo Pisárzem/ z dwiemá wożnymi y szláchtą/ o które to wożné y szláchty stroná powodo-
wá stáráć śie ma A ieśli od Grodzkiégo sądu / tedy tákimże sposobem Stárostowie zá-
chowáć śie máią. A w niebytnośći Stárostów sámych/tedy Sedźia Grodzki z Podstáro-
śćim ábo Pisárzem/ tákże też y Woźnymi y szláchtą iácháć y wwiązáć strone vkrzywdzo-
ną według skazánia sądowégo. A gdźieby ták vpornym był / á wwiązánia nie postąpił/
tedy on sąd ma go odesłáć ná Trybunał/ ná wywołánié/ záchowuiąc káżdéy stronie/ po
wskazániu vrzędowym wolną áppellácyą ná Trybunał/ opátrzywszy to od czego według
práwá ich áppellácya iśdź nie ma. A Trybunał onégo niepostusznégo ma zárázem bez w-
szelákiéy zwłoki/ z Pánstw nászych wywołáć/ á przedśie sąd zá odesłániém drugim od Try-
bunału powinien będźie ná imieniu onégo wywołáńcá odpráwę vczynić pod winą stá
grzywien/ to iest/ gdyby folguiąc stronie ná execucią iecháć niechćiał/ ktoréy winy dwá kroć
płáceniém vydźie/ á zá trzećim przypozwem vrzędu ma bydź prywowan / o co forum ná
Trybunale. To też záchowuiąc tákim wywołáńcóm/ iż gdyby po wskazániu wywołánia
ná Trybunale do Roku y do sześći Niedźiel / gdyby śie z stroną która nań bánnicyą wy-
niosłá poiednał/ tedy tenże Trybunał powinien będźie z niég bánnicyą znieść. A to tym
obyczáiem/gdy go stroná oczywiśćie przed Trybunałem wyzwoli : álbo oczywisto tákże
stroná przed sądem Ziemskim / ábo Grodzkim/ dawszy mu list swóy ręczny/y przy tym li-
śćie przez wypis vrzędowy od sądu Ziemskiégo ábo Grodzkiégo. Tákże też sublácyą stro-
nie wolno będźie wźiąć/ y czynić o zły przewód práwá do czásu náznáczonégo/wedle prá-
wá Koronnég/ to iest/ad spatium sex Mensium. Czego gdyby stroná nie vczyniłá/ tedy
iuż wieczna bánnicya ma ná niéy zostáć.

O zbiiániu

O zbiiániu pozwów ná Roku iáko zá pozwy nászémi Królewskiémi, Trybunálskiémi, Ziemskiémi, Grodzkiémi, Podkomorzkiémi, Commissárskiémi, oczywiście y zaocznie ma bydź skłádan.

29. TAk to postánawiamy: iż żaden ták v sądu nászégo Królewskiégo/ Trybunálskiégo/ Ziemskiégo/ Grodzkiégo/ Podkomorzkiégo/ y Commissárskiégo/ niczym pozwu zbiiáć nie może: tylko ieśliby w pozwie rzeczy miánowicie/ ábo imienia własnégo y Tytulu pierwszégo ábo daty nie nápisano/ tedy tylko ná táki pozew strona odpowiádáć nie powinna/ á inszémi żadnémi przyczynámi pozwy zbiiáne bydź nie máią. A Roki zá pozwy nászémi Królewskimi ták oczywiście iáko y zaocznie sześć niedźiel: A pozwy Ziemskiémi/ Grodzkiémi/ Podkomorskiémi/ Commissárskiémi/ o káżdą rzecz máią bydź nie dálszé dawáné/ tylko oczywiście zá dwie Niedźieli/ á zaocznie cztéry Niedźiele/ á bliższé bydź nie máią.

Tenże tám-że 1589. fo. 57.

Sądy Kápturowé.

30. Acżkolwiek sądy káptmowé Wołynskié in robore zostáwuiemy/ iednák causy Duchowné zakonu Rzymskiégo którébykolwiek ná tym sądźie Kápturowym były sądzoné/ wolnémi czynimy y kássuiemy od wszelákich Dekretów y processów kápturowych/ nákázuiąc restitucyą dóbr Duchownych vigore sądu Kaptmowégo odietych.

Tenże tám-że.

Tákże też y spráwe Páná Káspra Kłodźinskiégo/ Stárosty Olkinickiégo/ z Rzepkowskim/ z tego sądu Kápturowégo do należnégo Práwá/ iáko y té wysszéy pomienioné in toto odsyłamy/ y wszystek Procesś w niéy kássuiemy. A dla lepszéy wiáry y pewności do tego pieczęć nászę Koronną przyćisnąćesmy kazáli. Dan w Wárszáwie ná Séymie wálnym Koronnym dniá 18. Miesiącá Kwietniá/ Roku Bożégo 158 Dźiewiątégo. królowánia nászégo Roku wtórégo.

Ná własné Królá Je° M. roskazánié.

Declárowánié ártykułu około odpraw w rzeczách osądzonych w źiemi Kiiowskiéy, Wołyńskiéy y Bráclawskiéy.

31. GDyż Artykuł 67. rozdźiału czwartégo/ w Státucie którym sie do tego czásu Woiewództwá Kiiowskié/ Wołynskié/ y Bráclawskié sądzą/ o odpráwách rzeczy osądzonych Wołynskiégo y Bráclawskiégo Woiewództwá/ Constitucią anni 1589. iest zátrudnion: dla tego teraz znowu ták to declárujemy. Iż/ po wskazániu od sądu źiemskiégo/ Grodzkiégo/ y Commissárskiégo/ ma bydź postan Woźny ze dwiemá Szláchcicámi/ iáko tego dawny zwyczay niesie/ ná wwiązánié/ którégo/ gdy strona nie dopuści/ tedy iuż o sprzećiwienié y o zakład/ który bedźie od sądu położon/ do Vrzedu Grodzkiégo odsyłáć áni pozywáć nie bedźie potrzebá: ále iuż záraz/ miásto ruszenia Powiátowégo/ Sedźia z Podsedkiem/ á ieśliby Podsedek dospieszon nie był/ tedy z Pisárzem: tákże z dwiemá Woźnymi y Szláchtą osiádłą: o które Woźne y Szláchte strona powodowa stáráć sie ma. A ieśli v Grodzkiégo sądu sądzono/ ábo od nászégo sądu y od Commissárskiégo odesłano bedźie/ tedy sie tákimże sposobem Stárostá/ á w niebytności Stárosty sámégo/ Sedźia Grodzki z Podstárośćim ábo z Pisárzem Grodzkim/ tákże z Woźnym y Szláchtą/ w odpráwowániu rzeczy osądzonéy záchowáć/ y ták dáléy wedle tego ártykułu w Trybunale opisánégo/ áż do końcá postepowáć máią.

Zyg. III. w Wár. 1590. folio 33.

Roki źiemskié Woiewództw Wołynskiégo y Bráclawskiégo.

32. Iż troie Roki Ziemskié w Woiewództwie Wołynskim/ w Powiećiech/ Luckim/ Włodźimirskim/ y Krzemienieckim/ wedla ich státutu/ ná ieden dźień/ to iest/ iedné ná trzy Króle: drugié ná ś. Tróyce/ trzećié ná ś. Michał/ przypádły/ zá czym niemáłé zátrudnienié w spráwách sądowych ludźie odnosili: tedy zá prosbą Posłów Woiewództw tych/ roki źiemskié tákim sposobem postánawiamy: iż w Lucku záwsze wedle porządku w

Zyg. III. w Wár. 1590. folio 32.

státućiech opisánégo / Roki ná czásy przeopisáné / sądzone bydź máią. A po Luckich Rokách / we trzy Niedźiele Roki Włodźimirskié: po nich Krzemienieckié tákże we trzy Niedźiele / sądzone bydź máią. A w Bracłáwskim Woiewództwie / Roki według stárégo zwyczáiu w státućie opisánégo odpráwowáné bydź máią.

O kocách, Peresudách y winách v sądu główněgo Trybunału Lubelskiégo, Woiewództw Kiiowskiégo, Brácłáwskiégo Wołynskiégo.

Zyg. III. w Wár. 1593. folio 16.

33. ZA przystąpieniem do Trybunału Woiewództwá Kiiowskiégo / Wołynskiégo / y Brácłáwskiégo / ktorzy z práwem swym / ktorym oni śię sądzą do Trybunału przystąpili / y ták iáko przed tym ná osobie nászey Królewskiey sądy ich należáły / y przez nas sądzone bywáły / ná Trybunał ze wszystkim włożyli / zostáwuiąc we wszystkim przy przywileiách y práwie swoim / á miánowićie iż máią Przywiléy y práwo o Peresudách y winách. Iż áni my / áni Pánowie Rády żadnych win áni peresudów / áni Pánowie Rádá nászá od sądów y dekretów w spráwách ich vltimæ instantiæ przesądzonych bráć nie mieli. Iż zá tym práwem ná nich bráné / áni wyćiągáné nie były. A iż ná ten czás nád práwo ich peresud y koce Trybunał ná nich z wielkim vćiążeniem ich wyćiąga / zá prośbą obywátelów tych Woiewództw / ten ćiężar z nich znosimy / y iuż od tego czásu peresudy żadné bráné / y wyćiągáné v nich nie máią bydź czásy wiecznémi. A wszákoż ná to mieysce / gdy Trybunał główny dekret wedle ich praw vczyni / od dekretu główněgo po kopie Litewskiey / sądowi pámiętnégo płáćić pozwolili. A co śię tknie koców pomienionych w práwie ich odezwem opisánych kóp sześć Litewskich stronie należących / té z nich od tego czásu znosiemy. A ná to mieysce ktoby vpornie áppellował / ma płáćić dwie kopie groszy Litewskich / które ná vpornym sądowi / á nie stronie skázáné bydź máią.

Odpuszczenié Podymněgo w Kiiowskim, Wołyńskim, y Brácłáwskim woiewództwách.

Zyg. III. w 1598. fo. 31.

34. Z Láski nászey / y względem postąpienia Poborów / Podymné nie wydáné y zátrzymáné / obywátelóm Woiewództw Kiiowskiégo / Wołynskiégo / y Brácłáwskiégo odpuszczamy / y pozwy wszytkié y postępki o to zászłé znosimy / y od nich zá wszytkié przeszłé látá / áż do tego czásu wolnémi czynimy: wszákże ták / że iuż od tego czásu podymné podług zwyczáiu obywátelów koronnych / Stárostóm sądowym / káżdy w swym Powiećie zá quitámi ich / y swoimi wedle quitów Poborowych / z domów y z dymów będą powinni oddawáć ná dźień świętégo Marćiná. A o niewydánie forum, przed tymże Stárostą mieć będą. Jednák z tym dokłádem / że gdźieby nápotym kiedy nieprzyiaćiel / czego Boże záchoway / w támté kráie wtárgnął / tedy w tym powiećie włośći y wśi spustoszoné do lat cztérech oddawánia podymnégo wolné bydź máią. A Stárostowie zá quitámi nászémi / máią ie oddawáć do Nas / ábo gdźie wola nászá będźie.

Quártá z woiewództw Wołynskich.

Zyg. III. w Wár. 1590. folio 23.

35. Iż w Woiewództwie Wołynskim z dóbr nászych / to iest / Lucká / Włodźimierzá / y Krzemienicá: á w Brácłáwskim z Brácłáwskiégo / y Winnickiégo stárostw / quárty nigdy przedtym według przywileiów y wolnośći ich / ná Vniiey Anno 1569 dánych / płáćić nie byli powinni / y dotąd nie płáćili: Tedy iuż od tego czásu przerzeczeni Stárostowie tych Woiewództw / bacząc bydź gwałtowną potrzebę Rzeczyposp. dobrowolnie płácenia téy quárty pozwolili. Jákoż záraz z tego séymu wyślemy támi Lustratory násze / ktorzy té Stárostwá y dobrá násze wolné / obyczáiem zwykłym rewidowáć y spisáć máią. Záchowuiąc káżdému z nich wcále práwo ná summy stáré / które przed Vnią ná dobrá násze są wnieśioné. wszákże z tákim wárunkiem / iż ći to Stárostowie y wszyscy obywátele tych to Woiewództw z potomkámi swémi / exequtiiey żadney práwóm / státutóm dawnym koronnym / ázwłaszczá státutowi Królá Alexándrá / áni Constitucióm o exequutiiey przed Vnią y po Vniiey vczynionym / podlegáć nie máią: y owszem iesliby

śię iákie

się iákié processy y decretá nászé ábo przewody práwné/ z strony téy to quarty / ták ná pierwszych Stároſt/ támtych Woiewództw ábo potomki ich / tákże y ná teráźnieyszé Stárosty nászé támeczné/ ná ten czás / ábo y nápotym o quárty przeszłé pokazáły / té wszytkié ex nunc ná wszytkié potomné czásy z nich znosimy/ cássuiemy y wniwecz obrácamy.

O Rozgrániczeniu Woiewództw, Ruskiégo, Wołynskiégo, Podolskiégo, Bełskiégo, Lubelskiégo, Brácłáwskiégo, y Kiiowskiégo, tákże y Wielkiégo Xięstwá Litewskiégo z Podláſzem, y Mázowſzá z Podláſzem, Nurskiégo Powiátu z Kiiowską źiemią.

36. NA rozgrániczenié źiem Woiewództw y Powiátów wyższéy opisánych / náznáczemy w tym Roku przez listy Káncellaryiéy nászéy Commissarze osoby pewné/ którzy ná pierwszy Poniedźiáłek po S. Bártłomieiu ziáchawszy się ná mieyscá / onym od nas w lisćiech oznáczoné / máią rozgrániczenié wieczné miedzy témi pomienonémi źiemiámi/ Woiewództwy y Powiáty/ vczynić y oné skończyć nie rozieżdżáiąc się. Zyg. III. w Wár. 1589. folio 31.

Odkład rozgrániczenia Woiewództw Wołynskiégo y Brácłáwskiégo.

37. Iż Rozgrániczenié źiem/ Woiewództw/ y Powiátów Wołynskich y Brácłáwskich/ według Constituciéy séymu przeszłégo/ dla niebespieczności y trwóg od nieprzyiaćielá nie doszło: Tedy teraz znowu náznáczemy w tym Roku przez listy Káncelláryiéy nászéy/ Commissarze osoby pewné/ którzy ná pierwszy Poniedźiáłek po S. ziáchawszy się ná mieyscá onym od nas w lisćiech oznáczoné / máią rozgrániczenié wieczné miedzy témi pomienonémi źiemiámi/ Woiewództwy/ y Powiáty/ skutecznie vczynić y oné skończyć nie rozdźieláiąc się. Zyg. III. w Wár. 1590 folio 34.

Commissarze ná rozgrániczenié, miedzy Woiewództwy Ruskim, Bełzkim, Podolskim, á z drugiéy strony Wołynskim, Brácłáwskim, y Kiiowskiégo z Mozérskim.

38. Iż według piérwszych Constituciy to rozgrániczenié zá nieziáchániém się ná czás pewny Commissarzów/ nie doszło: Tedy teraz postánawiamy y náznáczamy Commissarze do tego rozgrániczenia/ z káżdégo Powiátu w tych Woiewództwach gránicámi sobie przyległych osoby pewné/ to iest/ z strony iednéy Podkomorzégo / Sędźiégo/ Woyskiégo/ którzy miedzy onémi Powiáty ná rozgrániczenié moc mieć będą sposobem opisánia pewnégo skończyć y rozgrániczyć / ták áż do końcá té Woiewództwá rozgrániczoné bydź máią: absentia vnius vel duorum non obstante. Zyg. III. w Wár. 1593. folio 21.

Rozgrániczenié miedzy temiż Woiewództwy.

39. COnstitucyą o Commissarzách ná rozgrániczenié miedzy Woiewództwy/ Ruskim/ Podolskim/ Bełzkim/ á z drugiey strony/ Wołynskim y Brácłáwskim: tákże miedzy Kiiowskim y Mozérskim powiátem / Roku 1593. vchwaloną/ do skutku przywodząc/ czás do tego rozgrániczenia / piérwszy wtorek po S. Bártłomieiu blisko przyszły náznáczamy: y ná káżdégo Vrzędniká w Constituciéy miánowánégo/ y do rozgrániczenia náznáczonégo/ ktoryby absq; legali impedimento pomienionégo czásu powinności swéy czynić niechćiał y nie przybył/ winę stá grzywien zákłádamy. O którą ad instantiam cuiusuis indigenæ illorum Palatinatuum, ná Trybunale inter causas officii odpowiedáć będźie powinien/ przydáiąc do tego Woiewód z tych Woiewództw / którzy tákże porozumiawszy się o mieyscu z drugimi Commissarzmi stáwić máią wedle czásu wyższéy opisánégo. Zyg. III. w Wár. 1598. folio 10.

Sądy Brácłáwskié.

40. NA zbudowánié domu sądowégo / y zmurowánia sklepu dla chowánia kśiąg/ Zyg. III. w Wár. 1590. folio 38.

księg / płác wymierzyć roskażemy / według Constituciyiéy séymu przeszłégo. A tym czásem / sądy w Zamku odpráwowáné bydź máią.

Przenieśienie Sądów Bráctáwskich do winnice.

Zyg. III. w Wár. 1598 folio 32.

41. ZA prośbą y zá potrzebą Posłów Bráctáwskich / które nam przekłádáli / sądy y ákta źiemskie y Grodzkie / y wszytke iurisdiktią sądową / y séymiki powiátowe z Bráctáwiá do winnice przenosimy: które sądy źiemskie y Grodzkie / y séymiki / we Dworze nászym ná też czásy y dni / iáko do tąd w Bráctáwiu pod Tytułem Winnickim odpráwowáné będą. Aktá támże w Zamku Winnickim chowáné bydź máią. Czego Stárostá dopuśćić będźie powinien: záchowuiąc iednák w mocy wszytkich Akt ważność do tego czásu w Bráctáwiu odpráwionych.

Szláchtá Bráctáwska miody prąśnè przedawáć mogą.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. folio 109.

42. SZláchtá Bráctáwska y poddáni ich / wolni są przedawáć miody prząśné / komu będą chćieć. A nie máią bydź przymuszáni ku przedawániu miodu Zydóm.

Chorąży Ziemie Bráctáwskiéy.

Támże.

43. TEyże źiemi Bráctáwskiéy / Chorążégo powinni dáć będźiemy / y Chorągiew.

WOŁYN. Tituł VII.

Przywiléy przywrócenia źiemie Wołynskiéy do Królestwá Polskiégo, zá Zygmuntá Augustá w Lublinie 1569.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. HP. 788.

Práwo 1.

W Imie Páńskie Amen. Ku wiecznéy pámięci. Gdyż pámięć ludzka iest słába y odmienna: zá czym áby spráwy ludzkie á nawięcéy té / które ku użytkowi á záchowániu społeczności y towárzystwá ludzkiégo należą / zá przedłużeniem czásu nie byłyby zniszczoné / opátrzna ludźi mądrych postánowiłá rostropność / spráwy wieczney pámięći godné pismá świádectwem ku wiádomośći potomstwu przywodźić. A ták my Zygmunt August / z łáski Bożéy Król Polski / wielki Xiądz Litewski / y ktemu źiemie Krákowskiéy Sedomirskiéy / Sierádzkiéy / Lęczyckiéy / Kuiáwskiéy / Kiiowskiéy / Ruskiéy / Wołynskiéy / Pruskiéy / Mázowieckiéy / Podláskiéy / Chełminskiéy / Elbinskiéy / Pomorskiéy / Zmódzkiéy / Inflatskiéy / etc. Pan y Dziedzic. Oznáymuiemy tym listem nászym / którym wiedźieć to należy wszem wobec y káżdemu z osobná / ninieyszym y potym będącégo wieku ludźiom. Iż będąc My przed tym od wielu lat przez wszystkie Stany Korony Polskiéy / y Państw nászych z wielką á częstą pilnośćią żądáni y nápomináni / ábyśmy Séym wálny tákowy złożyli: ná którym o ziednoczeniu dawnym Xięstwá nászégo wielkiégo Litewskiego z Koroną Polską / y też o wykonániu wszystkich Praw y Przywileiów Korony y wszystkich Państw nászych spráwá byłáby skonczona: ku którym tákowym wszech stanów prośbam Séym ninieyszy wálny zá rádą y pozwoleniem wszech stanów / ták Korony Polskiéy iáko y wielkiégo Xięstwá Litew: dwudźiestégo trzećiégo dniá Mieśiącá Grudniá przeszłégo roku / to iest po Národzeniu Bożym Tysiącnégo pięćsetnégo sześćdźieśiątégo ośmégo / tu w Lublinie złożyliśmy: ku któremu tákiemu głównemu séymowi Rády násze ták Duchowné iáko y świetckie / y Posłowie źiemscy z zupełną mocą posłáni / ták z Korony Polskiéy iáko też y z Wielk: X. Litew: wszystkich stanów Koronnych / y Xięstwá Litew: tuż w sobie bytność zámykáiąc / ziecháli śię. A ták ten Séym wálny y główny złożony w Imie Páńskie tym sposobem záczawszy: ná którym długich á wiele Tráktatów y námów miawszy / prośbámi sa / y z wielką pilnośćią przez stany wszelákie Korony Polskiéy nápomnieni: ábyśmy źiemie Wołynską / która przed przeszłémi czásy zupełnym á cáłym Práwem do Korony Polskiéy záwsze należáłá / téyże Koronie / to iest Królestwu Polskiemu przywróćili / á w iéy pierwość y cáłość wszczépili. My tedy pámiętáiąc

mietáiąc ná przysięgę náſzę ktorąſmy osobą ſwą wſzem obywátelóm Koronnȳ obowiązá-
li/wſzyſtkie rzeczy oderwáne á od Korony przerzeczoney odłączone/wedle mocy náſzey po-
zyſkáć/á ku przerzeczonemu krolestwu w ſwą cáłość przywróćić: máiąc też to zá rzecz pewną/
te źiemię Wołyńską ze wſzyſtkiemi iey przyległośćiámi ták z wiela inych ſtárych dowodow
y liſtow/iáko też y z Przywileiu Zygmuntá Wielkieg X. Litew: ſtárego/ Stryiá náſzego/
cáłym á zupełnym y nie wątpliwȳ Práwem ku Koronie Polſkiey należeć: ktorá źiemiá ie-
ſcze przed czáſem krolowánia Władyſłáwá Iágiełłá/ Prádźiádá náſzego/ y zá czáſu wſzy-
tkiego krolowánia iego/ tákże też y ſyná iego Władyſłáwá Polſkieg y Węgierſkieg Kro-
lá/ zacney á wielkiey pámięci wielkiego Stryiá náſzego/ ku Koronie należáłá/ y zá iedno
nie rozdźielne ćiáło z Koroną Polſką poczytána byłá/ Práw ſwoich á wolnośći Koron-
nych vżywáłá: ktorą źiemię/ ácz przesłáwney pámięci Krol Káźimiérz Dźiad náſz tym
ſpoſobem y kſztaltem/ iż oboiemu narodowi nierozdźielnie pánował/ od Korony Polſkiey
iáko od włáſnego ćiáłá iey odiętą mieć chćiał zá nie pozwoleniem y práwym ſprzećiwie-
niem wſzech ſtanow Koronnych: ktorzy ták od Dźiádá náſzego/iáko od inych po nim bę-
dących Krolow Polſkich y Wielkich Xiążąt Litew: przodkow náſzych/ iáko też y od nas
ſámych/ tey źiemię pilnie záwſze vpominác ſię nie zániechali: áby byłá do Korony przy-
wrocona y przyłączona. A ták My tey powinnośći náſzey doſyć czyniąc/ á zá pokazániem
doſtátecznym Przywileiow y ták iáſney ſpráwiedliwośći/ zá pozwoleniem wſzech Pánow
Rad náſzych Duchownych y Swietckich/ y Posłow źiemſkich y wſzytkiey R.P. koronney
ze wſzytkich Rad náſzych Duchownych y Swietckich/Xiążąt/ Pánow/Szláchty/ y wſzę-
go Rycérztwá oney Wołyńſkiey źiemię/ wźiąwſzy ná ſiebie ich przysięgę/ ktorą byli oni
ku Wielk: X. Lit: od niemáłeg czáſu obwiązáni/ wáruiemy im y vpewniamy tym liſtem
náſzym: że to im y potomſtwu ich nic y niwczȳ y nigdy niema ſzkodźić wiecznémi czáſy.

Wołyń do Korony przywroc.

A iuż te przerzeczoną źiemię Wołyńską/ to ieſt/ woiewodztwo Wołyńſkie y Bráćłá-
wſkie/ y wſzech oney źiemię obywátelow/ iuż záraz wſzytkie y káżdego zosobná/ od posłu-
ſzenſtwá/ władzey/ powinnośći/ y roſkázowánia wielkiego Xięſtwá Litewſkiego ná
wieczne czáſy wyymuiemy y wolnémi czynimy: y ku krolestwu Polſkiemu/ iáko rownych
do rownych/ wolnych do wolnych ludźi/ á iáko włáſny á prawdźiwy członek ku pierwſzę-
mu á włáſnemu ćiáłu/ á głowie/ ze wſzytkiémi y zosobná káżdémi iey Grodámi/ zamká-
mi/ miáſty/ miáſteczki/ wśiámi/ źiemiámi/ powiáty/ y ich wſzytkich rzeczy poprzod miá-
nowánych/ ktorychkolwiek y iákimkolwiek przezwiſkiem názwáne/przyległośćiámi/przy-
padkámi/ włáſnośćiámi wſzelákimi y wſzyſtkimi do tey przerzeczoney źiemię Wołyńſkiey/
y do ich wſzelákich częśći/ ták z ſtárádawna/iáko obyczáiem/ſpoſobem/y práwem ktorym-
kolwiek należących/ ták iákoby wſzyſtkość á poſpolitość oſobliwośći/á oſobliwość poſpo
litośći w niwczym nic nieuymowáłá/ ze wſzytkim y wſzelákim práwem/ pánſtwem/y włá-
ſnośćią tey źiemię Wołyńſkiey/ to ieſt/ z woiewodztwá Wołyńſkiego/ Bráćłáwſkiego/
przerzeczoney Koronie ábo krolestwu Polſkiému iáko pierwſzému prawdźiwému/ á włá-
ſnemu ćiáłu iey á głowie w ſpołeczność/ w część/ w włáſność/ y w Tytuł Koronny przy-
wrácamy: y ku pierwſzému ſtanowi przywroćić/ y one złączyć vmyſlilismy. Iákoż z pew-
ney wiádomośći náſzey á z woley vprzeymey á oſobliwey/ y zá oſobliwym á dobrowolnym
pozwoleniem Rad náſzych duchownych y świetckich/ Xiążąt/ Pánow/ Márſzałkow/
Vrzędnikow źiemſkich/ ſzláchty/ y wſzego Rycérztwá/ y wſzytkich ſtanow przerzeczoney
źiemię Wołyńſkiey tym liſtem náſzym iuż záraz w ſpołeczność/w część/y w włáſność Ko-
rony Polſkiey przywrácamy y złączamy/ w tytuł Korony Polſkiey przywodźimy/ y ku ie-
dnému ćiáłu nieroznému y nierozdźielnému wrácamy/ wſczépiamy wpoiamy/ czáſy wie-
cznémi: tákże nápotym od ſwego tego właśćiwego prawdźiwego á prawego ćiáłá/ y od
głowy Korony Polſkiey ták we wſzem cále/ iáko też iákieykolwiek częśći ſwoiey nigdy
oderwána áni odłączona żadnym ſpoſobem áni kſztałtem niemoże bydź czáſy wiecznémi.
Z tych wſzytkich ſtanow á obywátelow źiemię tey przerzeczoney/ to ieſt/ woiewodztwá
Wołyńſkiego y Bráćłáwſkiego/ káżdego podle powołánia ſwego ſtanu/ doſtoienſtwá/
y obeſzćia wſzytkich przywileiow/ wolnośći/ ſwobod krolestwá Polſkiego/ ták iáko inni
wſzyſcy obywátele Korony Polſkiey zárowne vżywáć znáyduiemy/ y czynimy. Iákoż iuż
tego wſzytkiego ſpołecznie mieć/ vżywáć/y z tego ſię weſelić ná wieczne czáſy oni y ich po-
tomkowie máią y będą.

Tákże

O Wołyniu

Tákże y około ruszenia ná woynę y w dawániu iákich podatków wedle vchwały á Constituciiéy koronnéy séymowéy/ y z pozwolenia ich Posłów/ ná séym wálny Koronny z zupełną á niezámierzoną mocą przyſłánych ná wſzytkę Koronę Polſką położonéy/ oni y potomkowie ich/ od Nas y potomków náſzych/ będą y máią bydź záchowáni wiecznémi czáſy.

O Gránicách VVołynſkich.

Obiecuiemy też ſámi zá śiebie y zá potomki náſze/ wſzytkié powiáty onéy źiemie przerzeczonéy/ to ieſt/ woiewództwá Wołynſkiégo y Bráclawſkiégo w ich gránicách ſtárodawnych przy Koronie nierozdźielnie będących/ wcále y niwczym nienáruszenié záchowáć wiecznémi czáſy.

O uolności VVołyńſkiéy źiemie

A iżby ćiż obywátele téy przerzeczonéy źiemie/ to ieſt/ woiewództwá Wołynſkiégo y Bráclawſkiégo Rády náſze duchowni y świetcy/ Kśiążętá/ Panietá/ Szláchtá/ Rycérztwo/ tákże y duchowné ſtany Rzymſkiégo y Gréckiégo zakonu obfitą łáſkę náſzę poználi/ poſtánawiamy: iż ich Grody/ Zamki/ Miáſtá/ osiádłości/ miáſteczká/ wsi/ ze wſzyſtkimi y káżdémi zoſobná ich poddánémi przerzeczonémi téy źiemie/ od wſzytkich podatków/ w których przedtym y teraz byli/ tákże od płácenia wſzelákich Poborów/ Myt ábo Ceł/ tákże robienia y popráwowánia zamków y moſtów náſzych/ według przywileiów y wolności koronnych wolnémi czynimy: ták iż w téy mierze ich z inémi koronnémi obywátelmi porównáliſmy y porównywamy: y oné wſzytkich wolności/ ſwobód/ y záwołánia Korony Polſkiéy vczeſtniki vczyniliſmy/ y bydź znáyduiemy: tylko dwá groſzá zwykłéy monety polſkiéy z iednéy osiádłéy włóki gdźie ſą pomiárné/ ábo gdźie niemáſz włók/ groſz z iednégo dymu/ tákże osiádłégo/ Nam y potomkóm náſzym/ dla wyznánia zwierzchności náſzéy królewſkiéy ſobie zoſtáwuiemy. A Boiárowie ich putni/ którzy woynę ſłużą/ po groſzu Podimnégo płáćić máią: á Zagrodnicy od tego ſą y máią bydź wolni.

O Podymnym.

Ktemu znáyduiemy/ y oſobliwie to wáruiemy: Iż pánowie Rády náſze duchowné y świetckié/ Kśiążętá/ Pánowie/ ſzláchtá wſzytká/ y káżdy zoſobná obywátele przerzeczonéy źiemie Wołynſkiéy/ to ieſt woiewództwá Wołynſkiégo y Bráclawſkiégo/ któręgóżkolwiek ſtanu doſtoienſtwá y porządku by byli/ nie będą áni ſą powinni podléc exequtiiéy: począwſzy od wſzytkich przodków náſzych Królów Polſkich wielkich Kśiążąt Litewſkich przed Alexándrem będących/ iáko też y ſtátutowi Alexándrá Królá Polſkiégo y wielkiég Kśiążęćiá Lit. Stryiá náſzégo/ pod dátą w Piotrkowie ná séymie wálnym we śrzodę przed Niedźielą Srzodopoſtną/ Roku pánſk: Tyśiącnégo/ pięćſetnégo czwartégo/ vczynionégo/ około obyczáiu zápiſowánia dóbr królewſkich/ y inych ſtátutów y vſtaw czáſu tegóż Alexándrá y Zygmuntá przezacnéy pámięći oycá náſzégo Królów Polſkich/ tákże y zá czáſu náſzégo około exequutiiéy tego ſtátutu w Piotrkowie/ w Wárſzáwie/ y w Lublinie do tych czáſów vczynionych: y będźiemy ie powinni záchowáć/ ták iáko y záchowywamy wedle opiſánia przywileiów ták od Nas ſámych/ iáko y od przodków náſzych Królów Polſkich/ y wielkich X. Litew. pod pieczęćią náſzą koronną ábo wielkiégo X. Litewſkiégo im nádánych y potwiérdzonych: iákoż obwárowywamy im to pod przyśięgą Náſzą Królewſką z pozwoleniem wſzech Rad náſzych duchownych y świetckich/ y Posłów źiemſkich koronnych/ w tym ich vpewniáiąc: że tá exequutia/ to ieſt/ odbiéránié dóbr y miáſt/ zamków/ dworów/ wsi/ y źiem/ gruntów/ zamian/ wysług/ dánin wſzytkich od przodków náſzych przodków ich/ tákże y od nas ſámych przodkóm ich y im ſámym nádánych: gdyż oni przy wielkim X. Litewſkim będąc w ten czás/ gdy ſię tá exequutia zá czáſu Alexándrá Królá ſtryiá náſzégo w Koronie ſtánowiłá/ przy Koronie Polſkiéy nie byli/ y téy exequutiiéy/ ták iáko ſtany koronné dobrowolnie ſámi to ná ſię vczynili/ oni z ſtany koronnémi ná ſię iéy nigdy nie przyimowáli/ áni wznaſzáli. Tákże też ſtátutóm/ ſéymóm/ áni Conſtituciam koronnym niepodlegli: ále teraz dopiéro po poſtánowieniu y dokończeniu téy exequutiiéy z Koroną Polſką złączeni y przywróceni ſą: z tych przyczyn teraz y ná potym ich ſámych y potomków ich nie dolęże/ áni im y potomkóm ich żadnémi ſéymy/ wynálazki/ y Conſtituciámi ſéymowémi koronnémi nic ſzkodźić niemoże. A náoſtátek áni też z ich ſtrony obywátelów y Posłów źiemſkich Wołynſkich ſtánowiona bydź nie ma wiecznémi czáſy: y owſzem wſzelákié liſty y przywileie którymkolwiek piſmem/ Łáćinſkim/

O Exequutiiéy ná Wołyniu.

Polſkim/

polskim / ábo Ruskim pisáné / y z ktoreykolwiek przyczyny od przodków nászych Królów Polskich / y wielkich Kśiążąt Litewskich / y od nas sámych pod pieczęcią nászą y z Káncelláriiey Koronnéy / ábo wielkiego X. Litew. zá wierné służby nádáné osobam iákiegóż kolwiek stanu y powołánia będącym / miánowićie y osobliwie wszytkié dániny / nádánia / dárowizny wieczné / dożywoćia / zastáwy / zápisánia summ pieniężnych / wielkich y máłych / ktorymkolwiek sposobem zebránych / y do skárbu nászégo wielkiégo X. Litew. wniesionych ná zamki / miástá / wśi / folwárki y dwory násze : tedy wszytkié tákowé listy y przywileie wysszey miánowáné / y zosobná káżdy we wszytkich ich y zosobná káżdych punktćiech y sposobiech / ták iáko sámé w sobie opisáné są / wydáné / y obiáśnioné / ták iákoby wszytkość á pospolitość osobliwośći / á osobliwość pospolitośći y wszytkośći nic nie wymowálá / mocnémi y wiecznémi / y żadnym obyczáiem niepowszonémi mieć y záchowáć chcemy : y oné záwsze tákiémi záchowamy My sámi / y potomki násze Króle Polskié záchowáć / y niwczym ich nienáruszenié dźierżeć tym przywileiem nászym obowiezuiemy.

O dobrách stołu Królewskiego.

Wszákże od tego czásu dóbr stołu nászégo My z potomki nászémi Królámi Polskimi wedle státutu Polskiégo rozdawáć nie będźiemy. A ieśliby ktorzy z nich ná dobrá swé oyczysté y dźiedźiczné listów nie mieli / á bez listów onych dóbr spokoynie vżywáli : tedy tákowé dobrá tymże wielkiégo X. Litew. práwem wedle stárégo y nowégo státutu / iáko to do tego czásu trzymáli / będą dźierżeć wiecznémi czásy : áni ku położeniu y pokazániu ná to Listów y Przywileiów przed námi y przed żadnym vrzędem nászym żadnym obyczáiem niemogą áni máią bydź przymuszáni.

O spráwách Wołyńskich.

Osobliwie też to tym przerzeczonym Pánóm Rádam nászym Duchownym y świetckim / Kśiążętóm / Pánóm / Vrzędnikóm Ziemskim / szláchćie y wszytkiému Rycérstwu źiemie Wołynskiéy / y poddánym ich / z łáski nászéy Królewskiéy zostáwuiemy : iż wszelákié spráwy ich / ták v sądów nászych Grodzkich y Ziemskich / iáko też zá áppellácyámi ná sąd nász Królewski przypadáiącé spráwy / z Pány Rádámi nászémi Koronnémi sądźić y odpráwowáć mamy / y powinni będźiemy státutem Litewskim przez nas im dźierżeć poprzysiężonym : ktory im w cále zostáwuiemy. Tákże Constitucye / vchwały / Recessy seymowé w mocy zostáwuiemy. Tylko z tego státutu wszytek rozdźiał woienny o obronie źiemskiéy / iáko przećiwny wolnośćiam Koronnym / mocą tego teráznieyszégo listu y przywileiu nászégo kássuiemy / y wniwecz obrácamy wiecznémi czásy. Wszákóż dáiemy im moc ná seymikách Powiátowych / zá listy nászémi złożonych / tego státutu Litewskiégo ártykułów popráwiáć / y wedle potrzeby przyczyniáć ábo vymowáć / á do nas ná seym wálny Koronny przynośić : ktoré będąli słuszné / my y potomkowie nászy Królowie Polscy ná seymiech wálnych Koronnych / mocą zwierzchnośći nászéy Królewskiéy y seymu ná on czás będącégo potwierdzáć obiecuiemy / y powinni będźiemy.

O Rozdźiale Woiennym.

O pozwiech y zapisiech.

To też zá prośbą wszech Wołynskiéy źiemie przerzeczonych stanów zostáwuiemy : iż we wszeiákich spráwách ich sądowych / iáko pozwy / wpisowánié do kśiąg / Aktá y wszelákié potrzeby ich ták v sądów nászych Grodzkich y Ziemskich / iáko y z Káncelláryiey nászéy Koronnéy dekretá násze / y we wszytkkich potrzebách nászych Królewskich y Ziemskich Koronnych do nich listy nie iákim innym / iedno Ruskim pismem pisáné y odpráwowáné bydź máią czásy wiecznémi. A Mieyskié spráwy práwá Máydenburskiégo ábo iákiégokolwiek innégo wezwánia ludźi / wedle obyczáiu Koronnégo przez Vrzędniki násze Koronné y Dworu nászégo w tych spráwách y potrzebách ich do nas y Dworu nászégo przypadáiącé / będą Polskim pismem odpráwowáné.

O sądźiech.

Ku temu też obiecuiemy / y powinni będźiemy wszech przerzeczonych Kśiążąt źiemie Wołynskiéy obywátelów y potomków ich / ták Rzymskiégo iáko y Greckiégo zakonu będących / w ich stáradawnéy czći y dostoynośći / iáko z przodków swoich y do tego czásu byli / záchowáć / y oné wedle cnoty y godność káżdégo á vpodobánia nászégo bez záwády ártykułów w státućie Koronnym á Kśiążętách opisánych ná vrzędy Zamków / Dźierżaw / y Dworów nászych przekłádáć / y do łáwice Rad nászych iáko y inné szláchetckiégo narodu źiem Wołynskich ludźie przypuszcáć / zostáwiwszy to : że iáko Pánowie Rády násze Duchowné y świetckié / tákże y ći przerzeczeni Kśiążętá w rzeczách sądowych y práwnych

wnych zárówno z ſzláchtą onéy Wołynſkiéy ziemie w Powiećiéch ſwych ná mieyſcách zwykłych/ biorąc liſty y pozwy od Vrzedników ná to wyſádzonych/ pozywáiąc/ y ſámi pozwáni będąc/ przed ſądem náſzym Grodzkim y Ziemſkim ſpráwowáć y ſądźić ſie máią/ y bedą powinni.

O vrzędnikách.

Tymże ſpoſobem obiecuiemy y powinni bedźiemy Doſtoienſtw y Dignitarſtw y vrzedów ziemie náſzéy Wołynſkiéy/ Duchownych y świetckich/ wielkich y máłych/ ták Rzymſkiego iáko y Greckiégo zakonu będących/ nie vmnieyſzáć áni zátłumiáć/ y owſzem w cále záchowáć. A gdy wákowáć bedą: tedy tákowé wſzytkié Dignitárſtwá y vrzedy obywátelóm ziemie Wołynſkiéy osiádłym ſtanu ſzláchetckiégo oddawáć mamy/ y powinni bedźiemy.

O mieyſcách w Rádźie.

A ták zá tákowym złączeniém ziemie Wołynſkiéy z Koroną y Króleſtwem náſzym Polſkim/ Pánowie Rády náſzé onéy ziemie Wołynſkiéy/ Duchowni y świetcy/ vczyniwſzy do Rády náſzéy Koronnéy przysiege miedzy Rádámi náſzémi Koronnémi/ á Posłowie ich Ziemſcy miedzy Posły Ziemſkiémi Koronnémi ná mieyſcách/ im náznáczonych záśiedli/ y wotowáli: y nápotym wiecznémi czáſy záśiádáć ſą y bedą powinni. A ná woyne Huſſy ſwé wedle obyczáiu Koronnégo ſtáwić máią. A nápotym ći przerzeczeni wſzyſcy Pánowie á obywátele Ziemie Wołynſkiéy ná ſéymikách powiátowych ná mieyſcách zwykłych czáſów przez liſty náſzé náznáczonych/ á wedle zwyczáiu innych źiem ábo Woiewództw Koronnych/ którzyby ſie iednokolwiek ná oné ſeymiki Powiátowé ziecháli/ obierác máią miedzy ſobą Posły ná ſéym wálny Koronny. A z tych ſéymików Posłowie ich/ ták iáko w Koronie Polſkiéy obyczay ieſt/ do Włodymiérzá zieżdżáć ſie máią. A obránym y posłánym ná ten Séym Koronny tymże obyczáiem y ná ſtráwe opátrzenié bedźie dawano/ iáko innym Posłóm Ziemſkim z Woiewodztwá Ruſkiégo.

O ſeymikách Powiátowych.

O Herbie Orle.

Náoſtátek vſtáwuiemy: áby od tego czáſu we wſzyſtkich odpráwách poſpolitych/ y ná chorągwiách ziemſkich/ w téy ziemi Wołynſkiéy/ przy ſwych dawnych Herbiéch Orłá znáku Koronnégo Herbu vżywáli. A tym wſzyſtkim wyſzéy nápiſánym rzeczam/ ártykułóm/ ſwobodam/ y wolnośćiam/ które ſie tu w tym Przywileiu z pozwoleniem wſzech Rad náſzych Duchownych y Swietckich/ y Posłów ziemſkich Koronnych nápiſáły/ żadné wynáydowánia/ żadné Przywileie ziemſkié ábo oſobno czyiekolwiek/ żadné Státutá áni Conſtitucyé Séymowé Koronné nie bedą nic mogły áni mogą ſzkodźić/ y niwczym vbliżáć wiecznémi czáſy: y owſzem my ſámi oné niwczym nie náruſzoné pod przysięgą náſzą Króleſtwu Polſkiemu vczynioną pilnie ſtrzédz y dźierżeć obiecuiemy/ y powinni bedźiemy: y potomki náſzé Króle Polſkié to wſzyſtko tákże niwczym nienáruſzenié trzymáć y przeſtrzégáć tym liſtem y Przywileiem náſzym obiecuiemy wiecznémi czáſy. Jákoż ná wieczné á nigdy nieporuſzoné vżywánié tych wſzech wyſzéy miánowánych rzeczy ſwobód y wolnośći/ żeby poſpolitość oſobliwośći/ á oſobliwość poſpolitośći niwczym nic y nigdy nie vymowálá/ dawamy y dáliſmy Pánom Rádam náſzym Duchownym y Swietckim onéy ziemie/ to ieſt/ Woiewództwá Wołynſkiégo y Bráctáwſkim Kśiążetom/ Pánom/ Stároſtom/ Dignitarzom/ Vrzednikóm ziemſkim/ Szláchćie/ y wſzemu náſzému zacnému Rycérztwu obywátelom onéy ziemie Wołynſkiéy ten Liſt náſz y Przywiléy/ podpiſawſzy go włáſną ręką/ y roſkazáliſmy ku niemu záwieśić pieczęć náſzę z pozwoleniem wſzech Pánów Rad náſzych Duchownych y Swietckich y Posłów ziemſkich Koronnych/ którzy ná ten czás przy nas byli. Jáko napiérwéy Naywielebnieyſzy w Chryſtuśie Oćiec Xiądz Jákub Vchánſki Arcybiſkup Gnieźnienſki Legatus natus & Regni Primas: Filip Padniewſki Krákowſki/ Stániſław Kárnkowſki Kuiáwſki/ Adam Konárſki z Kobyliná Poznánſki/ Piotr Myſzkowſki Płotcki/ Woyciech Stároźrzebſki Chełmſki/ Biſkupi: Sebeſtyan Mielecki Káſztelan Krákowſki y Brzéſki Stároſtá/ Stániſław Myſzkowſki z Mirowá Krákowſki y Stároſtá Krákowſki y Kátynſki/ Piotr Zborowſki Sedomirſki Stobnicki Stároſtá/ Olbrycht Łáſki Sierádzki/ Jan Sirakowſki Łeczycki y Przedecki Stároſtá/ Jan z Służewá Brzéſki Stároſtá Miedzyrzécki y Koninſki/ Jan z Bárczyná Krotoſki Jnowłodzcłáwſki/ Jan Firléy z Dąbrowice Lubelſki Márſzałek Koronny Stároſtá Rohátynſki/ Andrzéy Dembowſki Bełſki Stároſtá

Rubie-

Rubieszowski/ Arnolph Vchánski Płocki Stárostá Wyszogrodzki/ Mikołay Kiszká z Ciechánowá Podláski Stárostá Drohicki/ Fábian Cemá Málborski Stárostá Tucholski y Stárgárdski/ Achácy Cemá Pomorski Stárostá Stumski y Gniewski Woiewodowie: Stánisław Sobek z Suleiowá Sedomirski Podskárbi Koronny Stárostá Tyszowiecki y Málogoski/ Andrzey Debowski Sierádzki y Stárostá Łeczycki/ Adam Drzewicki Inowłodzcláwski y Stárostá Gostynski y Inowłodzcki/ Stánisław Herbórth z Fulsztyná Lwowski Stárostá Sámborski y Drohobicki/ Stánisław Słupecki Lubelski/ Andrzey Grábiá z Teczyná Bełzki/ Anselm Gostomski Płocki Stárostá Ráwski/ Zygmunt Wolski Czérski Stárostá Wárszáwski/ Adam Koszynski Podláski/ Krysztow Myszkowski z Mirowá Ráwski/ Jan Kostká z Stemberká Gdanski Podskárbi Ziem Pruskich Stárostá Pucki y Czchowski/ Hieronym Ossolinski Sądecki/ Jan Tárło z Sczekárzowic Rádomski Stárostá Pilznienski y Lomáski/ Mikołay Ligezá z Bobrku Záwichoyski Stárostá Biecki y Zydaczowski/ Woyciech Przyiemski Lentcki/ Jan Sienienski z Sienná Zárnowski/ Jan Krysztoporski Wielunski/ Jan Sienienski z Gologór Hálicki/ Jan Herbórth z Fulsztyná Sánocki/ Sczesny Paris Wárszáwski Stárostá Czérski/ Stánisław Kryski z Drobniná Ráciąski Stárostá Dobrzynski/ Kásztelani: Wálenty Debienski z Debian Kánclérz/ Fránciszek Krasinski z Krasnégo Proboscz Płocki etc. Podkánclérzy Korony Polskiey/ Stánisław Bárzy z Błózwie Márszałek Dworny Stárostá Sniatynski/ Stanisław Osowski Kántor Gnieznienski Refferendarz Dworny/ Jan Borukowski Proboscz Łeczycki Kánonik Krákowski y Wárszawski/ Symon Lugowski Proboscz Miechowski/ Stánisław Krasinski Scholástyk Gnieznienski/ Jan Zaborowski Proboscz Sedomirski/ Andrzey Pátrycy Archidiakon Wilenski Kánonik Wárszáwski/ Hieronym Choienski Kánonik Poznánski/ Stánisław Fogielweder Scholástyk Wárszáwski/ Stánisław Zamoyski Stárostá Belski/ Mikołay Łaski Kráyczy stołu nászégo Stárostá Málborski y Krasnostáwski/ Máciey Zalinski Pokomorzy nász/ Jasieniecki Msciborski y Zyzmurski Stárostá/ Lukasz Lecki Łożniczy y Stárostá Wolpinski/ Erásmus Debienski Chorąży Dworny/ Jákub Piasecki Koniuszy/ Erásmus Kroczewski Kuchmistrz/ Stánisław Kárwicki Obożny y Látowicki Stárostá/ Bártłomiey Zielenski Podkomorzy Sedomirski/ Mikołay Tárło Chorąży Przemyski/ Jan Lesniowski Podczászy Lwowski y Dzierzawc Dolinski/ Andrzey Firley z Dąbrowice/ Jan Zamoyski/ Piotr Kłoczewski/ Jan Dymitr Solikowski/ Stánisław Krasicki/ Tomasz Droiowski/ Jan Paris/ Sekretarze/ Vrzednicy/ y Dworzánie nászy wierni nam mili. Dan przez rece wielebnégo Xiedzá Fránciszká Krasinskiégo Proboszczá Płockiégo Archidiakoná Wárszáwskiégo Podkánclérzégo Koronnégo/ ná spólnym wálnym Seymie Koronnym Lubelskim dniá dwudziestégo szóstégo Miesiącá Máiá/ Roku Pánskiégo/ Tysiącnégo/ piecsetnégo/ szescdziesiątégo dziewiątégo/ Królowánia nászégo Czterdziestégo.

Opátrzenie Woiewództwá Wołynskiégo.

2. Prosili nas Posłowie Woiewództwá Wołynskiégo/ áby wedle práwá Koronnégo przy tym byli záchowáni/ izby iedná osobá w iedney ziemi dwu vrzedów nie trzymáłá: Dla czego vstáwiamy: Iż od tych czásów nie bedzie mógł bydź Woiewodá y Kásztelan Stárostą sądowym mieyscá onégo/ w którym Dignitatem trzyma/ modernis possessoribus exceptis.

Step. wkrá. 1576. Con. folio 164.

Też zá prosbą ich Woźny Ziemski w onym Woiewództwie/ bedzie mógł wszytkie vrzedy swé powinné wykonywáć/ chociażby go też vrząd żaden stronie do tego nie przydawał/ okróm gdyby szło o iákie zákrwáwienie/ zábicia/ naiazdy. etc.

Seymik który przed wielkim Seymem zwykł bywáć w tym Woiewództwie/ áby záwsze ieden w Łucku bywał.

Tego im też pozwalamy/ áby z nich niebrano myt/ cél/ mostowégo/ grobelnégo od ich własnych rzeczy/ które nie ná przekup/ ále ku swey potrzebie bedą obrácáné/ od czego ich per præsentes wolnych czynimy/ ták iáko inszy obywátele Koronni są wolni. A w

tym

tym Célnicy máią ſie záchowáć wedle ſtátutu Polſkiégo Koronnégo.

O to też nas prośili/ ábyśmy im Duchowné oſoby ná Doſtoienſtwá Gréckiéy wiáry w ich ziemiách dawáli ßláchetckiégo ſtanu Co myzá prosbą ich pozwalamy / żeby obywátelóm koronnych Ziem ßláchetckiégo ſtanu ludźióm. Archymedriki / Włádiki ná potomné czáſy dawáć bedźiemy.

O Commiſsiách Wołyńſkich y Stároſtwá Brzéſkiégo.

Stephan w VVár. 1581. Con. fol. 215

3. NAznáczyliſmy Commiſſarze náßé czyniąc doſyć Conſtitucyóm ſéymów przeßłych/ do rozgrániczenia Wołyniá od Woiewództw / Ruſkiégo / Podolſkiégo/ y Bełzkiégo. Wßákóż z tą deklárátią/ iż ieſt differentia w tám téy gránicy miedzy imiony Czárnooſtrowſkim Pániéy Oſtrorogowéy/ á imiony Kśiążąt Wiśniowieckich y Zbáráſkich/ których do téy posługi y potrzeby R. P. przećiw Moſkiewſkiému potrzebuiemy. Iżby tedy do téy posługi nie omießkawáli / rozgrániczenié to / zwłaſczá iż też tám przedtym Commiſſarze byli/ y zaiázdy ſie z kśiąg Káncelláryiéy náßéy pokázuią z tąd tám poczeli/ y ono ſkończyli / á potym gdźieby ſie im commodius zdáło ná dół ábo wzgórę / miedzy wysßéy miánowánémi źiemiá mi/ roziázdy odpráwowáli. Tákże też do vſpokoienia różnic miedzy Stároſtwem Brzéſkim W. X. Lite: á miedzy źiemią Chełmſką Woiewództwá Ruſkiégo/ Commiſſarze in pari numero, ták z ſtrony Korony iáko y Wiel: X. Lite: dámy/ mocą ſéymu niniey ßégo.

Mytá Wołynſkié y Podláſkié.

Stephan w VVár. 1581. fol. 213. B.

4. OKolo wybiéránia mytá Wołynſkiég y Podláſkiégo/ deputuiemy do Podſkárbiégo Koronnégo Commiſſarze pewné / którzy máią Inſtrukktarz ſpiſáć tego cłá / ſtoſuiąc ſie do Inſtrukktarzá dawnégo wybiéránia myt Koronnych/ áby nieſłußné drzeczenié y vćiśnienié ludźi nie było nád ſwobody Koronné. Tákże ná Podole y Pokućié / Commiſſarze náznaczamy / którzy tymże ſpoſobem Iuſtrukktarze vczynić máią / żeby nikt ſowito Cłá Pogránicznégo nie płáćił mimo práwo poſpolité. Tákże ná Tyśiącné Cło we wßytkich Żupách Ruſkich. A to ma bydź w tym Roku.

PODLASZE. Tit. VIII.

Przywiléy przywrócenia Ziemie Podláſkiéy do Korony.

Zygmunt Auguſt w Lublinie 1569.

Con. folio 84. B.

Práwo.

1. W Imię Pánſkié/ Amen. Ku wieczné pámięci Gdyż pámięć ludzka ieſt ſłába y odmienna : zá czym áby ſpráwy ludzkie/ á nawiecéy té/ które ku vżytkowi á záchowániu ſpółeczności y towárzyſtwá ludzkégo należą / zá przedłużeniém czáſu nie byłyby zniſczoné / opátrzna ludźi mądrych poſtánowiłá roſtropność ſpráwy wiecznéy pámięći godné piſmá świádectwem ku wiádomośći potomſtwu przywodźić. A ták My Zygmunt Auguſt/ z łáſki Bożéy Król Polſki/ Wielki Kśiądz Litewſki/ y ktemu Ziemie Krákowſkiéy/ Sedomiérſkiéy/ Siéródzkiéy/ Łeczyckiéy/ ꝛc. Oznáymuiemy tym liſtem náßym/ którym wiedźieć to należy wßem wobec y káżdému z oſobná / niniey ßym y potym będącégo wieku ludźióm. Iż będąc my przedtym od wielu lat przez wßytkié ſtany Korony Polſkiéy/ y Pánſtw náßych z wielką á częſtą pilnośćią żądáni y nápominani/ ábyśmy Séym wálny tákowy złożyli : ná którym o ziednoczeniu dawnym Kśieſtwá náßégo Wielkiégo Litewſkiégo z Koroną Polſką / y też o wykonániu wßytkich praw y przywileiów Korony / y wßytkich Pánſtw náßych ſpráwá byłáby ſkończona : ku którym tákowym wßech ſtanów prosbą Séym niniey ßy Wálny zá Rádą y pozwoleniem wßech ſtanów / ták Korony Polſkiéy iáko y Wielkiégo Kśieſtwá Litewſkiégo w Lublinie złożyliſmy : ku któremu tákowému głównému ſéymowi Rády náßé ták Duchowné iáko y świeckié/ y Poſłowie Ziemſcy zupełną mocą poſłáni/ ták z Korony Polſkiéy/ iáko też y z W. X. Litewſkiégo/ wßytkich ſtanów Koronnych/ y z Kśieſtwá Litewſkiégo tóż w ſobie bytność zámykáiąc/ ziecháli ſie. A ták ten Séym wálny y główny złożony w imię Pánſkié

tym

tym sposobem záczawszy: ná którym długich á wiele Tráktatów y námów miawszy/ prosżeniśmy są / y z wielką pilnośćią przez stany wszelákie Korony Polskiey nápomnieni: ábyśmy Ziemie Podláską / która przed przeszłémi czásy zupełnym á cáłym práwem do Korony Polskiey záwsze należáłá / téyże Koronie / to iest Królestwu Polskiému przywróćili / á w iéy piérwość y cáłość wszczépili. My tedy pámiętáiąc ná przysięge násze / któraśmy osobą swą wszem obywátelom Koronnym obwiązáli / wszytkié rzeczy oderwáné / á od Korony przerzeczonéy odłączoné / wedle mocy nászéy pozyskáć / á ku przerzeczonemu Królestwu w swą cáłość przywróćić / wiedząc to pewnie: iż ziemiá Podláská ku Koronie Polskiéy wiecznie práwem doskonáłym iescze przed Władysłáwem Jágellem Królem / Prádziádem nászym / y przez wszytek czás pánowánia iego / tákże zá Królowánia Władysłáwá syná iego wielkiego / Stryiá nászego należáłá. Którą potym święty Krol Kázimiérz / Dziad nász / tym sposobem / iż nád oboim narodem był przełożonym / od częśći Królestwá / to iest od Mázowsza oddźielonę / y od włásnego ćiáłá oderwáną / chćiał mieć: czemu się przećiwiły áni ná to nie zezwaláły stany Koronné: którzy też ták od tegoż Dziádá nászego / iáko od innych po nim będących Przodków nászych Królów Polskich y wielkich Kśiążąt Litewskich / y od nas też sámych / téy ziemie pilnie záwsze vpominác się nie zániecháli: áby byłá do Korony przywrócona y przyłączona.

Z tych tedy przyczyn my te ziemie Podláską do iedności nierozerwánéy / á iáko włásny á prawdziwy członek ku piérwszému á włásnému ćiáłu á głowie ze wszytkiémi y z osobná káżdémi iéy Grodámi / Zamkámi / Miásty / Miásteczki / Wsiámi / Ziemiámi / Powiáty / y ich wszytkich rzeczy popzód miánowánych którychkolwiek / y iákimkolwiek przezwyskiem nazwáné / przyległośćiámi / przypadkámi / włásnośćiámi wszelákiémi / y wszytkiémi do téy przerzeczonéy Ziemie / y do ich wszelákich częśći ták stáradawná / iáko obyczáiem / sposobem / y práwem którymkolwiek należących / ták iákoby wszytkość á pospolitość osobliwośći / á osobliwość wszytkośći y pospolitośći niwczym nic nie vymowáłá / ze wszytkim y wszelákim práwem / Pánstwem / y włásnośćią te Ziemie Królestwu Polskiému iáko prawdźiwému á włásnému ćiáłu iéy á głowie / w spółeczność / w cześć / w włásność / y w tytuł Koronny przywrácamy / y ku piérwszému stanowi przywróćić y oné złączyć vmyśliliśmy. Jákoż z pewnéy wiádomośći nászéy á z woléy vprzeymé á osobliwey / Posłów od wszytkich stanów w Ziemi Podláskiey z zupełną mocą ná ten terázniéyszy spólny y wálny Séym wybránych / deputowánych / y posłánych / y z námi ten Séym kończących / w imię Pánskié tym listem nászym iuż záraz w spółeczność / w cześć / y w włásność Korony Polskiéy przywracamy / y złączamy / w tytuł Korony Polskiéy przywodźimy / y ku iednému ćiáłu nieróżnymi y nierozdźielnymi wrácamy / wszczépiamy / wpoiamy czásy wiecznémi: ták / że nápotym od swego tego właśćiwego / prawdźiwego / á práwego ćiáłá / y od głowy Korony Polskiéy ták we wszem cále / iáko też iákiéykolwiek częśći swoiéy nigdy oderwána áni odłączona żadnym sposobem áni kształtem nie może bydź czásy wiecznémi.

Podlásze do Korony przywróconé.

Czemu to nie ma bydź ná przeszkodźie: ieśliby dobrá czyie którékolwiek z ziem przerzeczonych którégokolwiek stánu y condiciiéy od ich Jurisdiciiéy y włásnośći do práwá y włásnośći Wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo przez nas ábo przodki násze wyięté / przeniesioné / wniesioné / y ná wieczné czásy vniowáné y wćieloné były: y iáko nam y Antecessorom nászym we wszytkim od Królestwá vbliżyć / odleczyć / oddźielić / y oddalić nie godźiło: ták też y w niektórey częśći tych dóbr komu te prerogátiwe ku krzywdźie praw y włásnośći Królestwá dáć áni oddaláć nie przystało. A ták wszyscy obywátele téy ziemie Podláskiey (których od tychmiast wszytkié y káżdégo z osobná od Jurisdiciiéy W. X. Litewskiégo ná wieki wypuszczamy) wedle swéy condiciiéy / stanu / godnośći / y condiciy / wszytkich Przywileiów / wolnośći / prerogátyw / Królestwá Polskiégo vżywánie / iáko inni obywátele Koronni mieć będą: y mieć / y z nich się nápotym wiecznémi czásy weselić będą.

Podlásánié z Litewskiéy Iurysdiciiéy do Polskiéy przenieśieni.

A iżby ćiż obywátele obfitszą łáskę nászę poználi / postánawiamy: iż ich Grody / Zamki / Miástá / ośiádłośći / Miásteczká / Wśi / ze wszytkiémi y káżdémi z osobná ich poddánémi przerzeczonémi téy ziemie / od wszytkich podatków / w których przed tym y te-

O wolnośći Podlászánów.

raz

raz byli/ tákże od płacéy wszelákich Poborów/ Myt álbo Cel/ ták wodnych iáko Grobelnych/ Mostowych/ Targowych / wedle przywileiów y wolności Koronnych wolnémi czyniemy : ták iż w téy mierze ich z inémi Koronnémi obywátelmi porownáliśmy / y od tego czásu porownywamy. A oné wszystkich wolności / swobód / y záwołánia Korony Polskiéy vczestniki vczyniliśmy / y bydź znáyduiemy : tylko dwá groszá z iednéy osiádłéy włóki ábo przez kmiećiá oránéy/ wedle zwyczáiu przywileiów Królestwá Polskiégo záchowawszy.

O Podymnym.

Nád to osobliwie skázuiemy : iż wszyscy y káżdy zósobná mieszkáiący w Podlászu któregobykolwiek stopniá byli/ nie máią podlédz státutowi Alexándrá Królá Polskiégo/ y wielkiégo Kśiążęciá Litewskiégo/ Stryiá nászégo/ pod dátą w Piotrkowie ná séymie Koronnym we śrzodę przed Niedzielą Lętare/ Roku Páńskiégo 1504. o sposobie wpisowánia dóbr Królewskich : áni inym státutom y Constituciam zá czásu Pánowánia tegóż Alexándrá y Zygmuntá Oycá nászégo Królów Polskich/ y teraz nászégo pánowánia około Exequuciiéy tegóż státutu w Piotrkowie / w Wárszáwie / y w Lublinie/ do tego czásu ogłoszonych : y záchowamy ie/ iákóż záchowuiemy wedle opisánych przywileiów im ták od nas iáko przodków nászych ták Królów Polskich iáko Kśiążąt Litewskich y Mázowieckich nádánych.

O exequutiiéy.

pátrz wyższéy fo. 96. lege 1. Iż dóbr.

Nád to wszystkié dárowizny y zamiány wszystki/ tákże przywileie wszystkié dla zasług wiernych którychkolwiek osob/ ná których dobrách nászych vczynioné/ y wszystkié iné listy y przywileie iákimkolwiek iezykiem pisáné / y z iákiéykolwiek przyczyny od przodków nászych Królów Polskich y od nas sámych/chocby téż pod pieczęćią Káncellártiéy nászéy álbo wielkiégo Kśięstwá Litewskiégo wyszły/ y którym y któręgokolwiek záwołánia osobom dáné/ á miánowićie wszystkié y káżdé z osobná obligácię/summy bądź máłé bądź wielkié/ któré ná żołnierzá naiemnégo ták konnégo iáko pieszégo dla obrony ná Zamki bliskié włożoné / y ná iné wypráwy woienné pod którymkolwiek imieniem wyćiśnioné/ zebráné/ y do skárbu/ by téż y Wielkiégo Kśięstwá Litewskiég byly wniesioné / z obligáciiéy Zamków/ Miast/ Miásteczek/ Wsi/ Folwárków/ Dworów/ w téyże summie nászémi przywileymy są vbespieczoné: té wszystkié y kożdé zosobná rzeczy pomienioné we wszystkich y kożdych zosobná klauzulách/ punktćiech / y kondiciách/ iáko są w sobie opisáné y publikowáné / wszákże ták áby osobność pospolitośći á pospolitość osobnośći w niczym nie derógowáłá/ mocnie y niezgwałcenie chcemy bydź záchowáné/ y té będźie chowáć. Którym rzeczam żadné ziázdy/ żadné Constitucié Koronné pospolité y osobné nie będą mogły derogowáć ták w częśći iáko w cáłośći/ áni będą ná wieczné czásy mogły. A ieśli są ktorzy/ ktorzy z iákiéy przygody listy y przywileie ná swé dobrá dźiedziczné/ w których w spokoyney są possessiiéy/ zgubili áni ich mieli : tedy iednák oné dobrá ná wieczné czásy trzymáć tymże Práwem będą : áni będą przymuszáni do kłádźienia listów ábo przywileiów przed námi.

O dárowiznách y zamiánách.

Nád to iż czásu pánowánia Wielmożnégo niegdy Gástołtá Woiewody Wileńskiégo y Káncler zá W. X. Litewskiégo w ziemi y w Powiećie Bielskim / zá czásu szczęsnégo pánowánia naiásnieyszégo Królá Zygmuntá Oycá nászégo y Nas sámych wielkié odmiány w wielu częśći gruntu Szláchty dźiedzicznégo y nászégo/ á potym przez pewné Commissarze y Rewizory nászé sstáły sie : któré dobrá ták odmienioné ták Szláchtá od Gastołtá przez Nas ábo Commissarze nászé téż y grunty Wóytowskié / iáko nászy poddáni od szláchty dźiedziczné wźięté spokoynie dźierżą. A ták mocą ninieyszégo przywileiu nászégo té wszystkié y káżdé zosobná odmiány/ iákokolwiek y z któréykolwiek przyczyny vczynioné/mocné y wdźięczné mamy/ y mieć y w ręku czásy wiecznémi trzymáć chcemy/ y nászy successorowie Królowie Polscy będą : áni ich którym sposobem ábo wymyślnym fortelem kássowáć ábo psowáć y gwałćić nie będźiemy/ áni téż successorowie nászy Królowie Polscy to czynić będą/ ázwłaszczá gdźie dobrá zá dobrá/ziemiá zá źiemie iest dána : czemu niema bydź ná przekáźie/ chocby téż Wóytowskié grunty nászé były dáné szláchćie : któré dáné miásto ich dźiedzicznych zá dźiedziczné miáné od nich bydź máią : y owszem y confirmáciié ná té zamiány tym/ ktorzy tego potrzebowáć y prośić będą/ z Káncellaryiéy nászéy dámy.

O odmiánie dóbr.

Téż

O sprawách

Też vstáwiamy: od tego czásu y ná potym ciż obywátele y drudzy osiádłość máiący w spráwowániu spraw swych do Káncellárijey Koronnéy/ y do Vrzedników Dworu náſzégo będą sie vciekáć. A sądy ziemskie w swych powiećiech/ y Stárościné wſzystkich Vrzedów tymże sposobem/ iáko w inych ziemiách y Woiewództwách Królestwá zwyczay był/ y iáko iest Práwem opisano y obwárowano/ máią bydź odpráwowáné. Od których to sądów álbo vrzedów wſzelkich áppellácyé/ prowocátię/ pozwy/ przypozwy tymże kształtem/ iáko sie w Królestwie y sądziech náſzych záchowuie/ ták ná Séym Wálny Koronny/ iáko też ná wielkie sądy/ które Woiewodá z innymi Dygnitarzmi y Vrzedniki ná kożdy rok má odpráwowáć/ iáko też zá Dworem sie náſzym toczącym/ bydź y vkłádáné od stron/ którym sie zá krzywde zda/ bydź máią. Ale mieysce Práwá Máydeburskiego ábo któregokolwiek inégo/ tákże też ludzi inégo stanu będących wedle zwyczáiu Królestwá náſzégo przez Vrzedniki tegóż Królestwá/ y Dworu náſzégo/ w tychże spráwách y potrzebách swych do nas y do Dworu náſzégo przypádłé będą decydowáné.

O Sądziech Ziemskich.

O Sądziech Mieſckich.

O mieyscách Consiliarzów y Posłów.

A Consiliarze y Posłowie ziem téyże dicijéy miedzy Posły/ á oni lepak miedzy Consiliarzmi vczyniwſzy piérwéy przysiegę w tych rzeczách zwyczáyną/ mieyscá im náznáczoné iuż osiésdź/ y w Rádzie Polskiey siedziec będą winni. Y iużesmy od tego czásu Dignitarzóm/ y Vrzednikóm/ y Posłóm Ziemskim ziemie Podláskiéy wedle Dignitarzów/ Vrzedników/ y Posłów Ziemskich Woiewództwá Mázowieckiégo mieyscá náznáczyli: które mieyscá Posłowie tych ziem iuż od tego czásu vczyniwſzy przysięgę ćielesną wzieli y posiedli. Które to Posły Ziemskie ná ziázdách ábo séymikách ná mieyscách zwykłych y czásu przez Nas listem náſzym náznáczonégo/ wedla zwyczáiu ziem inych ábo Woiewództw koronnych wolnie wſzytkié stany ziem przerzeczonych/ którzyby iedno ná té ziázdy przyiecháli/ wybiorą y deputuią: którzy ták deputowáni y posłáni ich Posłowie ná séym koronny tymże obyczáiem/ iáko inni Posłowie ziemscy Woiewództwá Mázowieckiégo będą prowidowáni.

O wákáncieyurzedów

Obiecuiemy ktemu Dignitarstw y Vrzedów w téyże ziemi Podláskiéy nie vmnieyſzáć: y owſzem kiedy sie któremu wákowáć przyda/ támże rodakom ſlachćicóm posesyą máiącym bedziemy ie conferowáć y rozdawáć.

O záchowániu praw.

Y záchowamy wſzytkié obywátele ziem przerzeczonych we wſzytkich y káżdych zosobná Práwiech/ Przywileiách/ Listách/ wolnośćiách y prerogátywách ták w pospolitośći wſzytkim/ iáko osobnie káżdému iuż od przodków náſzych tegóż powiátu obywátelom osiádłym nádánych: któréby iedno terázniému przywróceniu y reintegrowániu nie były przećiwné.

O przysiedze Vrzedników.

Téżesmy Dignitarzóm/ y Vrzednikóm/ y Stárostóm/ mieysc tegóż powiátu roskazáli/ iákoż y tym listem roskázuiemy: áby sie przed nas wedle opisánych listów czásu y mieyscá swego vkazáli/ y przysiege wiernośći powinną Nam/ iáko Królowi koronowánému/ y królestwu vczynili: á niech Podstárośćie tám zrodzoné osiádłé w swym powiećie máią. Co iesliby którzy z nich zániedbáli vczynić/ ábo sie temu przećiwić chćeli: tedy Dignitárstwá/ Vrzedy/ Stárostwá/ prefektury ich im odiąwſzy/ támże zrodzonym godnym ludziom/ którzyby swému vrzedowi mogli dosyć vczynić/ damy.

O Orle ná Chorągwiách.

Też postánawiamy: áby nápotym w spráwách pospolitych przystoynych y práwnych/ zá znaków ná Chorągwiách woiennych w powiećie swym od tego czásu y nápotym Orłá znáku Korony Polskiéy vżywáli. A żeby wſzytkié y kożdé zosobná rzeczy przerzeczoné rychléy ku skutkowi przysdź mogły/ roskazáliſmy Káncléżowi y Podkáncléżému Koronnym y inym Vrzednikóm Korony y Dworu náſzégo: áby obywátele przerzeczonéy ziemie Podláskiéy/ w causách y spráwách do náſzégo Máiestatu Królewskiégo vćiekáiące sie/ káżdy wedle powinowáctwá swégo spomagáli.

Nákoniec vstáwiamy/ ná wieczné czásy chcąc to trwáć: iż wſzytkié spráwy y processy ták práwné iáko nie práwné/ któréby przećiwko temu wiecznému y nieodmiennému dekretowi/ po publikácijéy tego y listów náſzych Vniuersałowych ná te restitutią y reintegrátią do królestwá náſzégo Polskiégo przerzeczonéy ziemie Podláskiéy/ od którégo bądź stanu y záwołánia ludzi były czynioné/ nikczemné y niesłuſzné y żadnéy mocy niemáiącé

czyniny: którym assensu áni zwierzchności náßey nigdy niechcemy áni bedźiem winni
przypuszczáć. Té tedy wßytkie y kożdé zosobná rzeczy w cáłości y cześci chcemy áby miáły
moc práwá wiecznégo y mocy wiekuistéy: ták żeby pospolitość osobności / áni osobność
pospolitości w rzeczách wyßéy opisánych niemogłá derogowáć. Ná którey rzeczy wiáre
y świádectwo swą reką włásną podpisáliśmy sie / y pieczec náße kazáliśmy záwieśić / z po-
zwoleniem wßech Pánów Rad náßych duchownych y świeckich / y Posłów ziemskich ko-
ronnych / którzy ná ten czás przy Nas byli. Jáko napierwey Naywielebnieyßy w Chry-
stusie Oćiec / Ksiądz Jákub Vchánski Arcybiskup Gnieźnienski / Legatus Natus & re-
gni Primas; Filip Padniewski Krákowski / Stánisław Kárnkowski Kuiáwski / Adam
Konárski z Kobyliná Poznánski / Piotr Myßkowski Płocki / Woyciech Stárożrzebski
Chełmski / Biskupi: Sebestian Mielecki Kásztelan Krákowski y Brzéski Stárostá / Stá-
nisław Myßkowski z Mirowá Krákowski y Stárostá Krákowski y Ratynski / Piotr Zbo-
rowski Sedomirski Stobnicki Stárostá / Olbricht Łaski Sierádzki / Jan Sirákowski Le-
czycki y Przedecki Stárostá / Jan z Służewá Brzéski Stárostá Miedzyrzecki y Konin-
ski / Jan z Barczyná Krotoski Jnowłodzłáwski / Jan Firley z Dąbrowice Lubelski Már-
ßałek Koronny Stárostá Rohátynski / Andrzey Debowski Bełzki Stárostá Rubießow-
ski / Arnolph Vchánski Płocki Stárostá Wyßogrodzki / Mikołay Kißká z Ciechanowá
Podláski Stáros: Drohicki / Fábian Cemá Málborski Stárostá Tucholski y Stárgárdski /
Achácy Cemá Pomorski Stáros: Stumski y Gniewski / Woiewodowie: Stánisław Sobek
z Suleiowá Sedomirski Podskárbi Koronny Stárostá Tyßowiecki y Málogoski / Andrzey
Debowski Sierádzki y Stáros: Leczycki / Adam Drzewicki Jnowłodzłáwski y Stáros: Go-
stynski y Jnowłodzki / Stánisław Herbórth z Fulßtyná Lwowski Stárostá Sámborski y
Drohobycki / Stánisław Słupecki Lubelski / Andrzey Grábiá z Teczyná Bełzki / Anselm
Gostomski Płocki Stárostá Ráwski: Zygmund Wolski Czérski / Stárostá Wárßáwski /
Adam Kosinski Podláski / Chrißtoff Myßkowski z Mirowá Ráwski / Jan Kostká z Sztem
berká Gdanski Podskárbi ziem Pruskich Stárostá Pucki y Cczowski / Hieronym Osolinski
Sądecki / Jan Tárło z Szczekárzowic Rádomski Stárostá Pilźnienski y Lomáski / Mikołay
Ligezá z Bobrku Záwichoyski Stárostá Biecki y Żydáczowski / Woyćiech Przyiemski
Lecki / Jan Sienienski z Sienná Żárnowski / Jan Krystoporski Wielunski / Jan Sie-
nienski z Gologór Hálicki / Jan Herbórth z Fulßtyná Sánocki / Sczesny Parys Wárßá-
wski Stárostá Czérski / Stánisław Kryski z Drobniná Raciązki Stárosta Dobrzynski /
Kásztelani: Wálenty Debienski z Debian Kánclérz / Fránćißek Krasinski z Krasnégo
Proboscz Płocki / &c. Podkánclérzy Korony Polskiey / Stánisław Bárzy z Błozwie Már-
ßałek Dworny Stárostá Sniatynski / Stánisław Osowski Kantor Gnieźnienski Reffe-
rendarz Dworny / Jan Borukowski Proboscz Leczycki Kanonik Krakowski y Wárßáw-
ski / Symon Ługowski Proboscz Miechowski / Stánisław Krasinski Scholástyk Gnie-
źnienski / Jan Zaborowski Proboscz Sedomirski / Andrzey Pátrycy Ardziakon Wilenski
Kánonik Wárßáwski / Hieronym Choienski Kanonik Poznanski / Stanisław Fogiel-
weder Scholastyk Warßawski / Stanisław Zamoyski Starosta Bełzki / Mikołay Łaski
Kraycz stołu náßégo Starosta Malborski y Krasnostáwski / Máciey Zalinski Podko-
morzy náß / Jasieniecki Mściborski y Zyzmurski Stárostá / Łukaß Lecki Łożniczy y Stá-
rostá Wolpinski / Erasmus Debienski Chorąży Dworny / Jákub Piasecki Koniußy / E-
rasmus Kroczewski Kuchmistrz / Stánisław Karwicki Obożny y Látowicki Stárostá /
Bárthłomiey Zielenski Podkomorzy Sedomirski / Mikołay Tárło Chorąży Przemyski /
Jan Leśniowski Podczáßy Lwowski / y Dźierżawcá Dolinski / Andrzey Firley z Dąbro-
wice / Jan Zamoyski / Piotr Kłoczewski / Jan Dymitr Solikowski / Stánisław Krasi-
cki / Thomaß Drotowski / Jan Parys / Sekretarze / Vrzednicy / y Dworzánie náßy wier-
ni nam mili. Dan przez rece Wielebnégo Ksiedza Fráncißka Krasinskiego Probo-
sczá Płockiégo Ardziakoná Wárßáwskiégo Podkánclérzégo Koronnégo / ná spólnym
Wálnym Seymie Koronnym Lubelskim / dniá piątégo Miesiącá Márcá / Roku Pán-
skiégo / Tysiącnégo / Piećsetnégo / Szesćdźiesiątégo dźiewiątégo / Królowánia náßé-
go Czterdźiestégo.

Insze

Inſzé rzeczy ták ſą poſtánowioné.

2. ZA prośbą Poſłów Woiewodztwá Podláſkiégo pozwalamy im tego: iż będziem powinni ná ſéymiéch ná ich áktcie/ które przypádną ták z áppellácyiéy iáko y z rußenia Deputaty Pány z Rády náßéy ku ſądowi Ziemſkiému dawáć: wßákże gdy kto będzie rozumiał ſiebie bydź vkrzywdzonym/ wolno mu będzie áppellowáć do nas. A ieſliby Séym którégo Roku nie doßedł: tedy powinni będziemy czás y mieyſce złożyć przez liſty náßé/ á tám wßytkié cauzy z tęg Woiewództwá iáko wysßéy opiſano ieſt odpráwić

Roki Ziemſkié Podláſkiégo Woiewództwá w Drohyczynie w piérwßy Poniedźiáłek po S. Michále. Drugié názáiutrz po Nowỹ Lećie. Trzećié w Przewodny Poniedźiáłek. A w Mielniku w Poniedziáłek bliſki przed S. Michálem. Drugié názáiutrz po S. Agnießce. Trzećié po S. Grzegorzu w tydzień bydź máią. A w Bełzkim Powiećie ná też czáſy wysßéy opiſáné iáko y w Drohyczynie bywáć máią ſądy Ziemſkié. A po wykonániu Roków tedy z kśięgámi máią Vrzędnicy zoſtáć dla wykupná y bránia extráktów: które leżenié kśiąg trwáć ma dwie Niedźieli.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Con. 110. HP. 432.

Ná ſądzenie Aktciy Podláſkich które z appellácyiéy álbo rußénia ná Séymiech przypádną Deputáci od królá z Rády ku ſądowi Ziemſkié mu máią bydź dawáni.

A gdy ſię to wykona wßytko: tedy Wiécá máią bydź ſądzoné názáiutrz po S. Janie Krzćićielu ná kożdy Rók w Drohyczynie: á ná tych Wiécách wßyſcy máią bydź ták Káßtelani iáko y Vrzędnicy Ziemſcy/ y záśiadáć mieyſcá ſwé tym porządkiem. Naprzód/ Woiewodá/ Káßtelan/ Podkomorzy/ Chorąży/ Sędzia/ Podſędek/ Woyſki/ Stolnik y Podſtoli/ Piſarz wedle ſtátutu Koronnégo opiſánia.

Ná wiécách áby té Aktcie zoſtáwiáli: to ieſt/ o ràny/ o kmiećiá zbiegłégo/ o wßeláki rekoiemſtwo/ o wyrąbánié drzewá wßelákiégo/ o ſpás wßeláką y wyłowienié ryb/ o poſieczenié łąki/ y porąbienié y popalenié płotów/ o pożećié y pobránié wßelákiégo zboża/ o zaiem y pobićié wßelákiégo bydłá.

Zá prośbą tychże Poſłów Podláſkich pozwolilíſmy im tego: Iż wßelákié ſpráwy ich ſądowé/ ták od ſądu Ziemſkiégo iáko y Grodzkiégo/ Commiſſárſkiégo/ Podkomorzkiégo/ wßytkié obyczáiem y wedle práwá Koronnégo/ deuoluowáć ſię máią/ to ieſt/ któré ná wiécách te ná Wiécách & ſic conſequenter,

Spráwy ſądowé wedle práwá Koronnégo iść máią do ſwych Vrzędów, A officii cauſe zá dworem.

A officii cauſæ Podláſkié zá Dworem iśdź máią: á to ſię począć ma od reſtitucyiéy Ziemie Podláſkiéy: á które nie ſą odſądzoné przed Reſtitucyą/ á w limitáçią ſą włożoné/ tedy iuż tákié Aktcie ná ſéym przyßły przypadáć máią/ y ták ſię odpráwowáć/ iáko iuż ieſt o tym wysßéy w obyczáiu ſądzenia opiſano.

Vſtáwiamy/ Iż w Ziemi Podláſkiéy káżdy Sędzia y Podſtároſći Grodzki ośiádły y ßlácheckiégo narodu bydź máią wedla ich przywileiu. A ieſliby nie ośiedli byli/ nulla præſtetur illis obedientia: owßem ſąd od nich czyniony żadnéy ważnośći mieć nie będzie.

Sędzia y Podſkárbi Grodzki ośiedli y ßlácheckiégo rodu bydź máią.

Wiécá Podláſkié.

3. WIécá Woiewództwá Podláſkiégo/ ná prośbę Poſłów ziemie Podláſkiéy/ w pierwßy poniedźiáłek po ś. Tróycy w Drohiczynie máią bydź ſądzoné.

Stephan w Wár. 1578. Con. fo. 193. B.

Roki źiemſkié Podláſkié.

4. COnſtitucya Séymu przeßłego o ſądzeniu Roków we dwie Niedźieli po ſkonczeniu Seymu niema ſię śćiągáć ná Woiewództwo Podláſkie/ które ma ſwoie Roki opiſáné/ według Conſtituciy wysßéy opiſánych. A Stároſtóm náßym w Bránſku/ Drohyczynie y w Mielniku/ roſkázuiemy/ áby pláce wymierzyli dla zbudowánia domów ſądowych y budowánia Lámußów do chowánia kśiąg.

Zyg. III. w VVár. 1590. folio 32.

Roki Tykoćinſkié.

5. DLa potrzeb wielkich źiemie Podláſkiéy/ zá vproßeniém Poſłów Woiewództwá onégo/ Roki ziemſkie w Tykoćinie poſtánawiamy/ ſine exemptione à ſeruitio debito, eorum qui tenentur.

Stephan w VVár. 1581. Con. 216.

Táß Con-

Táż Constitucya iest ábrogowána, á czás ieden sądzenia Roków Ziemskich ná Podláßu postánowiony. Articu. PODLASKIE.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 65.

6. COnstitucia o Rokách ziemskich Tykocinskich ná séymie/ w Roku 1581. vczyniona ábroguiemy: á czás ieden sądzenia Roków Ziemskich ná Podláßu/ który wedle Constituciiéy Lubelskiéy/ Anni 1569. názáiutrz po Nowym lecie przypadał/ ná poniedziałek pierwßy po Nowym lecie z przyczyn pewnych przekłádamy: którego czásu iuż záwße w Drohickim y Bielskim powiećiech/ w pierwßy poniedziałek po Nowym lecie/ poczynáć sie Roki máią: á Roki ziemskié ziemie Bielskiéy/ które bywáły sądzone ná dwu mieyscách tylko/ to iest/ w Bránsku y w Surážu/ żeby y ná trzećim mieyscu były sądzoné/ to iest/ w Tykocinie/ pozwalamy. A tym porządkiem ná tych trzech mieyscách wyßéy pomienionych odpráwowáć sie máią. Naprzód w Bránsku máią sie poczynáć wedle czásów w Constitucyách opisánych/ które sądźić máią párochiámi áż sie odpráwią/ á potym w Surážu. A tám odsądźiwßy párochie té które sie zwykły tám sądźić: potym w Tykocinie sądźić máią/ Ráigrodzką/ Goniadzką y Tykocinską párochie/ ták długo/ póki sie nie odpráwią. Támże záraz leżenié kśiąg ma bydź po kożdych Rokách trzy dni/ dla controwersiy wpisánia/ y minut wydawánia. Potym w Bránsku dwie niedźieli/ w Surážu tákże dwie niedźieli/ leżenié kśiąg po kożdych rokách bydź ma. które leżenie kśiąg ma Pisarz ziemski z Komornikámi wedle státutu Królá Jana Albráchtá/ Anni 1496. y Constituciy opisánych odpráwowáć/ y sądźić ártykuły officio ipsius należącé. A drugié ná kożdé czásy wedle Constituciiéy Lubelskiéy Anni 1569. opisánia/ tákim porządkiem iáko sie wyßéy postánowiło/ máią bydź odpráwowáné. A máią sądźić iáko w źiemstwie ták w Grodźie z reiestru wedle státutu Casimiri Magni. Która to niniéyßa Constitucya/ niéma nic derogowáć tym sprawam/ które były sądzoné w Bránsku/ w Surážu/ y w Tykocinie/ po Constituciiéy Anni 1581. vczynionéy: y owßem autoritate conuentus præsentis té wßytkié áctie y spráwy ápprobuiemy.

Pátrz wyßéy fo. 454 le. 4. Roki.

Leżenié kśiąg ná Podláßu.

Stephan w Wár. 1581. folio 216.

7. POsitia kśiąg Ziemskich w ziemi Drohickiéy y Mielnickiéy ná czásy sądzenia Roków Ziemskich/ gdyby niedoßły ná czásy swé Roki/ vchwalamy wedle Constituciiéy Anni 1569.

Przenieśienié zapisów w Podláßu.

Támże.

8. PRzenieśienié zapisów y kwitów/ y inych recogniciy wßelákich Grodzkich/ do kśiąg Ziemskich/ ták w Roki iáko y w leżenié kśiąg w wiedźioné in absentia recognoscētis wedle zwyczáiu dawnégo Podláskiégo/ ták przeßłé iáko y przyßłé/ czásy wiecznémi ápprobuiemy.

Roki Mielnickié.

Támże.

9. ROki ziemskié Mielnickié/ ná Poniedźiałek po świętym Grzegorzu złożoné/ iż prze powodźi/ które pospolićie w té czásy przypadáią/ á prze nie wiele ich ná spráwiedliwośći ßwánkuią: przekłádamy quotannis ná bliżßy poniedźiałek post festum sancti Stanislai in Maio.

O vrzędźiéch woiewódstw Podláskiégo, Kiiowskiégo, Wołyńskiégo, y Bráclawskiégo.

Stephan w VVár. 1578. folio 192.

10. W podláskim/ Kiiowskim/ Wołynskim/ y Bráclawskim woiewództwách/ máią bydź vrzędy iáko y w inßych woiewództwách/ Podczáßy/ Stolnik/ Cześnik/ Podstoli.

Miárá Podláska.

Zyg. Aug. w Lub. 1579 folio 110. B

11. W Podláskiéy ziemi iednáka miárá bydź ma/ tákże łokćie y wagi wßelákié/ iáko

iest

iest w Wárßáwie: czego Woiewodá téyże ziemie doyźrzeć y vstáwić powinien będzie sam przez się ábo Podwoiewodze swé/ ktorzy osiedli być máią.

Rewizya Podláska.

12. A Iż w Podláskim Woiewództwie rewizya dostáteczna dóbr nászych Królewskich do stołu nászégo królewskiégo należących / iescze dotąd niedoszłá / ták iáko w inych woiewództwách iuż iest odpráwiona. Dla tego deputuiemy exnunc authoritate præsentis conuentus Rewizory / to iest / z strony nászéy Księdzá Jádámá Pilchowskiégo Proboscżá Wárßáwskiég. Z strony Rad Chryßtofá Lándzkorońskiégo Kásztelaná Málogoskiégo. A z Rycérzkiégo kołá/ Vrodzonégo Janá Bieykowskiégo / Stolniká Przemyskiégo/ ktorzy tymże sposobem máią wßytko rewidowáć y spisáć iáko w inych woiewództwách iest vczyniono. A ná przyßły séym koronny znieść.

Stephan w Krák. 1576. Con. fol. 165 B.

Ktorym też poruczyliśmy té krzywdy y doległości/ nád práwo y przywiléy / incorporationis regno, ná séymie wálnym Lubelskim dány/ vczynioné/ oględáć / y przesłucháć/ ktoré Posłowie Ziemscy Podláscy / imieniem ßláchty bráciéy swéy poddánych nászych ná Podláßu mießkáiących przeciw Stárostóm / Celnikóm / y Mytnikóm nászym przekłádáli y ná pismie podáli. A ná tenże séym przyßły koronny to wßytko máią do nas y stanów koronnych przynieść/ku rozeznániu y rozsądkowi ich státecznému. A té Rewizory tákowymże vbespieczeniem opátruiemy/ iákowé mieli inßy Rewizorowie y Lustratorowie.

Myt Podláskich zniesienié.

13. MYtá y Cłá Podláskié ták wodné iáko y ziemné / ktoré zá iákimsi zwyczáiem z ludźi kupieckich po różnych mieyscách/nietylko w tym woiewództwie/ále y w Koronie ná niektorych mieyscách ciż Mytnicy zá práwem swym wybiéráią / iáko przywileiowi incorporationis regno woiewództwá tego przeciwné/ dekretem y mocą séymu tego psuiemy y znosimy/ y tákowé dániny tych Myt y Cél / ábroguiemy y wniwecz obrácamy: ktoré wiecznémi czásy od żadnégo ná żadnym mieyscu od czásu niżéy opisánégo niemáią być wybiéráné. A ktoby się tákim śmiał pokázáć/ á té Mytá y Cłá ważył się wznawiáć y wybiéráć / y v nas ábo v potomków nászych nápotym vprászáć: tedy stronie instiguiącéy ma przepadáć peremptoriè winy tysiąc grzywien z dóbr swych / zá pozwániem do sądu Trybunálskiégo/ ábo ktorégóżkolwiek inégo / przez obywátelá ktorégóżkolwiek onégo woiewództwá/ ták Nobilem iáko y Plebeium. Wßákóż wßeláccy kupcy / ták ci ktorzy y w tym woiewództwie mießkáią/ y ci ktorzy przez to woiewództwo z kupiámi wßelákimi do korony przyieżdżáią/ ábo extra regnum ieżdżą / będą powinni mytá wßelákié koronné ná komorách y ná przykomorkách koronnych wedle zwyczáiu y práwá/ y instruktarzá koronnégo od wßelákiéy kupiéy płácić. A od tych towárów / od ktorych koronnégo mytá / przedtym nie płácono / á w Woiewództwie przerzeczonym zostáią (dáléy z nimi nieieżdżąc) támże myto koronné raz tylko płáconé być ma. Jednák zá potrzebą teráznieyßą R. P. gwałtowną/ á zá pozwoleniem stanów koronnych/ té Mytá y Cłá przerzeczoné w tymże woiewództwie Podláskim y w Koronie ná tych iáko y teraz mieyscách/máią być przez trzy látá tylko/ á niewiecéy ná tychże przykomorkách gdźie dotąd / iáko ná ziemi ták ná wodźie bráné/były do skárbu nászégo wybiéráné. A po wyßciu tych trzech lat / iuż nigdy wiecznémi czásy niemáią być wznawiáné/áni ná tych to przykomorkách w Woiewództwie wyßéy miánowánym wybiéráné / iedno ná przykomorkách koronnych / mytá koronné wedle opisánia wyßégo/ máią być bráné od Mytniká koronnégo.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 54.

Cłá Podláskié.

14. COnstitucyą o zniesieniu Myt y Cél Podláskich ná sczęśliwéy koronáciiéy nászéy w Krákowie postánowioną in toto ápprobuiemy/ z tą declárátią/ áby po wyßciu tych trzech lat nam pozwolonych/ áni My/ áni Rzeczpo. áni żaden prywatny z nich żadnégo pożytku ná wieczné czásy niemieli: y quárty z nich / áni przez té trzy látá przeßłé/ áni żadnéy

Zyg. III. w Wár. 1590. folio 27.

dnéy przeßléy/ áni potym wiecznie niéma sie R.P. vpomináć: gdyż to ná náß tylko włásny pożytek przez té trzy látá byli postąpili z dobréy woli swéy/ á nie z żadnéy powinnośći.

Podnieśienié pozwów o máiętnośći źiemskié Woiewództwá Podláskiégo.

Tenże w Krák. 1588. folio 55.

15. POzwy zadworné którémi są zpozywáni ná Podláßu Szláchćicy niektórzy około Tykoćiná y Raygrodá mießkáiący/ ná vkázowánié przywileiów ná máiętnośći dźiedźiczné/ ßláchetckié/ któréby tákié były/ dekretem séymu teráznieyßégo znośimi: á przywiléy ich Podláski incorporationis Regno w Lublinie ná Séymie Vniiéy dány w mocy zostáwuiemy y ták declárujemy. Iż żaden Szláchćic Woiewództwá Podlaskiégo nie iest powinien do okázowánia práwá y przywileiu ná máiętność swą dźiedźiczną Szláchetcką/ ále iákimkolwiek práwem kto trzyma máiętność źiemską/ ták od Królów/ Xiążąt/ iáko też y od tych Pánów/ którzy z Królem Ieg. M. ś. pámięći Zygmuntem Augustem dobrá y máiętnośći swé zámieniáli/ ábo po nich práwem iákim ná przodki náßé y R.P. przypádłé/ zá vczćiwé posługi nádáné máią: tedy to iuż wiecznémi czásy mocą przywileiu Podláskiégo incorporationis Regno káżdy ßláchćic z potomkámi swémi/ w tákiéy iáko inßy obywátele Koronni Woiewództwá Podláskiégo wolnośći trzymáć ma: wyiąwßy ieśliby kto po incorporáciiéy z dóbr Królewskich co sobie vsurpował/ ábo v przodków náßych vprosił. A do iurisdiciiéy y ángáriy tych Dźierżáwiec/ do których mocą przymußáni bywáli/ żaden Szláchćic wiecznémi czásy podlégáć niéma. A gdyby Instigator zá delácyą czyiąkolwiek którégo ßláchćicá/ o tákowé dźiedźiczné máiętnośći pozwáć sie ważył/ ábo ktożkolwiek táki grunt zá grunt Królewski w dożywoćié vprosił/ tedy delator winą tyśiącá grzywien przez sąd Trybunálski karan bydź ma: á iednák oná dániná y pozew onému ßláchćicowi possessorowi dawnému tych dóbr nic ßkodźić niéma/ choćby nan iáki postępek vczynion był/ bądź in Contumaciam, bądź ex controuersia partium, y Stárostá żaden exequuciiéy czynić niéma/ sub pœna supra scripta mille marcarum, in quouis Iudicio & officio Regni repeten: wyymuiąc od tych wolnośći boiáry Putné/ którzy z listámi Stáróst y dźierżáwiec náßych ieźdźáli/ y teraz ieżdżą/ y tych wßytkich co od nich gruntów nábyli.

Rozgrániczenié Woiewództwá Podláskiégo z Woiewództwem Brzéskim.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 38.

16. NA rozgrániczenié Woiewództwá Podláskiégo z Woiewództwem Brzéskim/ parem numerum zoboiégo narodu Commissarzów exnunc náznáczyć mamy/ którzy powinni będą pewné gránice/ miedzy temi Woiewództwy vczynić.

O Commissiiéy Podláskiéy.

Zyg. III. támże 1591. fol. 18.

17. POzwolilismy byli ná Séymie przeßłym/ ábysmy byli przez pewné Commissarze rozgrániczyli Woiewództwo Podláskié z Woiewództwem Brześćienskim y Grodzinskim Powiátem. Lecz iż dla pewnych przyczyn nie doßło/ y przeto żesmy nie miánowáli Commissarzów do tego rozgrániczenia/ dla czego ná ninieyßym séymie miánuiemy z Senatorskiégo kołá/ Wielmożnych y Vrodzonych/ Mikołáiá Zebrzydowskiégo Lubelskiégo/ Stánisłáwá Rádźiminskiégo/ Podláskiégo/ Woiewody: Iáná z Teczyná Woynickiégo/ Marćiná z Obor Leśnowolskiégo Podláskiégo/ Kásztelany. A z Wielkiégo X. Lit: Wielmożnych/ Iáná Kißke/ Kásztelaná Wilenskiégo/ Mikołáiá Dorohostáyskiégo Połotckiégo/ Iáná Zienowicá Brześćinskiégo/ Woiewody: y Vrodzonych/ Kásztelaná Brześćinskiégo/ Lwá Sápiehe Káńclérzá Wielkiégo X. Litew: A z Vrzedników y Rycérstwá/ Vrodzoné Káspra Dembienskiégo Mielnickiégo/ Kryßtofá Brzozowskiégo Bielskiego Podkomorzé. Adámá Gorayskiégo/ Podkomorzégo/ Hieronymá Irzykowicá/ Piotrá Piotrkowskiégo/ Sędźiégo/ Brześćinskich/ Sędźiégo Wołkowiskiégo y Sokołá Woyne. Dawáiąc im moc zupełną do rozgrániczenia tám tego Woiewództwá z Wiel: X. Litewskim. A którzyby sie Commissarz podpi[illegible] wßy nie stáwił ná Commissyą/ podpadáć

padáć ma winę stá grzywien/ w Constituciiey opisáną. A to rozgrániczenie názáiutrz po ś. Bártłomieiu skłádamy w roku ninieyßym.

Rozgrániczenie Woiewództw Podláskiego z Woiewództwem Brzéskim y Powiátem Grodzinskim.

18. Przywodząc do exequuciiey Constituciæ anni 1589. tákże 1591. o rozgrániczeniu Woiewództw Brzeskiego Litew: z Podláskim/ y Powiátu Grodzinskiego/ mocą ninieyßego Seymu/ zá pozwoleniem wßech stanów oboygá narodu/ iuż exnunc Commissarze náznáczamy z kołá Senatorskiego wielmożné pány: Tenże tám- że 1596. fo. 9

Mikołáiá Kryßtofá Rádziwiłá Trockiego/ Janá Abrámowiczá Smolinskiego/ Kryßtofá Zienowiczá Brzeskiego/ Woiewody: Lwá Sápiehe/ Kánclérzá W. X. Lit: Dymitrá Chálecki ego z Chálcá/ Podskárbiego W. X. Lit: A z kołá Rycérskiego/ Vrodzoné Pány/ Andrzeiá Rzeczyckiego Lubelskiego/ Kásprá Debienskiego Mielnickieg/ Kryßtofá Brzozowskiego Bielskiego/ Podkomorzych/ Hieronymá Przykowiczá z Bączyk/ Podkomorzego Brzeskiego Litew: Janá Pacá/ Ciwonia Wilenskiego/ Lwá Pocieiá/ Pisárzá Ziemskiego Brzeskiego/ á Málcherá Rayskiego: dáiąc im moc zupełną do rozgrániczenia/ y gruntownego vspokoienia. A Commissarz káżdy pod winą dwóch set grzywien podpisawßy sie ná Commissyą winien sie stáwić/ excepta vera infirmitate, o co forum káżdému narodowi do swoiego Trybunału/ ad cuiuscunque instantiam náznáczamy. Nád to ieśliby która strona bądź z Polski/ ábo też y z Litwy/ nie wyiecháłá/ Commissarze z iedney strony ziecháwßy sie/ kończyć y gránice sypáć mogą/ & sic negotium in rem iudicatam transeat. A to rozgrániczenie w roku ninieyßym 1596. ná dzien piętnasty Miesiącá Octobrá/ Woiewództwóm Podláskiemu z Brzeskim mieysce w Kodenczu od Chełmá/ á Grodzinskiemu Powiátowi z tymże Woiewództwem Podláskim od Augustowá/ náznáczamy.

Rozgrániczenie Woiewództwá Podláskiego z Brzéskim, y Grodzinskim Powiátem.

19. Przychyláiąc sie do Constituciiey Anni 89. & 91. przywodząc do vspokoienia mocą ninieyßego seymu/ zá pozwoleniem wßech stanów oboygá narodów/ iuż exnunc Commissarze pari numero, ták z strony Koronney/ iáko y W. X. Litew: náznáczamy Podkomorzych tych mieysc Podláskiego/ Brzesckiego/ y Grodzinskiego: z których káżdy dla vspokoienia gránic powiátu swego pod przysięgą ná Vrząd swóy vczynioną wyiecháć ma. A iż Podkomorzy Mielnicki ma swą spráwę z tym rozgrániczeniem/ tedy według prawá ma sobie v Je° Królew: M. ziednáć do tego áktu ná mieysce swé Surrogatorá: którégo/ ieśliby on ziednáć niechciał/ stroná przeciwna te spráwę włożyć chce y wkłáda ná Podkomorzego Lubelskiego/ ábo iego Komornikå/ który ná ten czás będzie/ którégo my ná mieysce iego do tey spráwy deputuiemy/ ábo iego Komorniká/ którym dáiemy moc zupełną do tego rozgrániczenia/ y gruntownego vspokoienia/ aby ziácháwßy sie ná dzień dwudziesty Octobris, w roku teráznieyßym 98. porządkiem opisánym w Constituciiey Anni 96. pod pœną w Vniiey opisáną te Commissyą skończyli tymże porządkiem/ powiát Grodzinski z tymże Woiewództwem Podláskim w tymże roku 98. Nouembris die 2. rozgrániczony y vspokoiony bydź ma/ z Podkomorzym támtych powiátów/ zá instántią stron vkrzywdzonych: Wáruiąc securitatem vtrinque áby z káżdey strony pocztów nád trzydzieści koni nie było/ includuiąc w to Commissarze y sługi ich/ á pießych tákże po trzydzieści chłopów/ dla okazowánia znáków y dokumentów gránicznych: Zákłádáiąc winę tysiącá grzywien ná Trybunał záwićie inter causas officii repeten: A gdzieby sie ci Commissarze z obu stron nie zgodzili/ tedy spisawßy dostátecznie wßytkie Zyg. III. w Wár. 1598. folio 17.

probácyé / ná séym to przyniéść / y ná cognitią nászę séymową przypuśćić máią. A tym czásem/ póki to vspokoienié rozeznániem Commissárskim skonczy się/ żaden z W. X. Litew. do Korony wyzwan bydź niéma. A chociaby się iáki przewód práwny sstał / nullius valoris bydź ma. Toż się z powiátem Grodźinskim z Mozerskim z Koroną rozumiéć ma.

DROHICKA ZIEMIA NA Podlászu. Titul IX.

Do Koronnych Praw przypuszczona zá Królá Zygmuntá w Wilnie Roku 1516.

Terra Drohicien: Iuri Polonico adſcribitur.

1.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinationes Regum & Principum pro ſubditorum commodo quomodolibet factę, vt potiſſimum firmę ac ſtabiles eſſent,tàm Literarum munimentis,quàm teſtium fide dignorum annotatione perennari conſueuerunt. Proinde nos Sigismundus, Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Lituanię, Samogitięq;, Dominus & hæres. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis,præſentibus & futuris,harum noticiam habituris. Quòd licet Nobiles & terrigenę noſtri Diſtrictus Drohicen: de ſpeciali conceſſione prædeceſſorum noſtrorum, huius Magni Ducatus noſtri Lituanię Ducum, Iure Terreſtri Polonico, more Nobilium Terrigenarum, in Regno noſtro Polonię degentium,gauderent, & vterentur: haberentq; deſuper Literas & munimenta eorundem prædeceſſorum noſtrorum: videlicet Sereniſſimorum olim Principum fælicis recordationis, Kazimiri genitoris, & Alexandri germani, noſtrorum chariſſimorum, Polonię Regum, & huius Ducatus Lituanię Ducum, ſucceſſiuè conceſſa. Quia tamen in eiſdem Literis ſeu Priuilegiis, coram nobis ad præſens originaliter productis & exhibitis, multa comperimus articulatim ſuperuacaneè deſcripta, quę in Libris Statutorum Regni noſtri Poloniæ, ſpecifice & per expreſſum continentur: & iuxta nonnulla, quæ in perniciem,iacturam,& oppreſſionem non modicam eorundem ſubditorum noſtrorum fuère adiecta: hocidem Ius Polonicum, eisdem ſubditis noſtris Nobilibus, & Terrigenis Priuilegiatis & non Priuilegiatis, hoc eſt, Ius habentibus & non habentibus Diſtrictus præfati Drohicien: præſentibus & futuris, eorumq; ſucceſſoribus, coniunctim & diuiſim, de certa ſcientia & gratia fauoreq; ſpeciali Ducatibus noſtris, de nouo iterum dandum & conferendum duximus: damusq; & conferimus,in omnibus punctis,articulis, & conditionibus: prout in Libris Statutorum Regni Polonię latiùs continentur, in eodem Diſtrictu noſtro tenentes, & obſeruantes, omnes & ſingulos articulos,Iuri prædicto Polonico ac iuſticię quomodolibet contrarios, in Literis & Priuilegiis præfatis prædeceſſorum noſtrorum prædictorum, vti præfertur expreſſos & ſpecificatos: oppreſsionem huiusmodi ſubditorū noſtrorum præfatorum in ſe continentes & in nihilum redigentes, caſſanteſq; & mortificantes, ac extinguentes, perpetuò & in æuum, tenore præſentium mediante. Præter illum articulum, quo mediante, præfati prædeceſſores noſtri Officiales ſeu Miniſteriales, vulgo Lituanico Dzieczkie nuncupatos, contra ipſos Nobiles & Terrigenas eiusdem Diſtrictus, nunquam deinceps fore dandos,prohibuerant: quos quidem Officiales primo expreſſos,nos quoq; dandos eſſe præſentibus prohibemus quomodolibet in futurum: Volentes & diſtrictè præcipientes,vt omnes & ſinguli Officiales Terreſtres & Caſtrenſes, Diſtrictus prædicti Drohicien: pro tempore exiſtentes, quilibet eorum pro ſuo intereſſe, Nobiles & Terrigenas noſtros prædictos, ad cuiuscunq; inſtantiam, videlicet tam Nobilis, quàm ignobilis, Rutheni, Iudæi, Armeni, Chriſtiani, & Pagani, Citatos, ac Literis Citationum intercisis,non niſi ſermone & caracteribus latinis, iuxta conſuetudinem Iuris Terreſtris

restris Polonici conficiendis legitimè euocatos, pro causis tàm paruis quàm magnis, nullis exclusis, secundùm hoc idem Ius Polonicum, & ordinationes in Libris Statutorum Regni nostri Polonię specifice contentas, non aliter quàm nunc & in futurum iudicarent temporibus ęuiternis. Et quamùis Iure ipso Polonico laudabiliter prouisum sit: vt in singulis Terris eiusdem Regni nostri, homines possessionati & indigenæ ex incolis cuiuslibet Terrę, seorsum, & non extraneę personę singulis Officiorum Terrestrium & Castrensium in casu vacationis præficiantur in hactenus: pro maiori tamē cautela & securitate prædictorum subditorum nostrorum Drochicien: præsenti Priuilegio nostro id ipsum singulariter instituimus & ordinamus: vt in eodem Districtu Drohicien: huismodi Officiales Terrestres, per liberam electionem indigenarum, & vniuersorum Nobilium conuētionaliter congregatorum, de Iure communi Regni fieri solitam, ad eadem Officia sua, toties quoties per decessum vacatura, non nisi cum ratihabitione nostra ducali, successorumq; nostrorum Magni Ducatus Lituaniæ Ducum: castren: verò pro arbitrio nostro duntaxat, ex eisdem incolis & indigenis districtus prædicti Drohicien. per nos & successores nostros Lituaniæ Duces, (dum modo vterq; ipsorum officialium Romanæ religionis essent) deinceps instituerentur: de omnibus & singulis causis subditorum nostrorum prædictorum coram se legitimè exortis, motis & mouendis, statutis à Iure, temporibus, modo præmisso cogniturı, confirmantes esse: nihilominus in hoc moribus & consuetudinibus approbatis & approbandis Terræ Cracouien. tam diu, quoadusq; omnes alię consuetudines Iudiciariæ vniuersarum Terrarum regni nostri prædicti, per nos vel successores nostros Poloniæ reges, aut eos, quorum interesset inuicem coæquarentur. Casu verò quò aliquis Terrigenarum nostrorum Drohicien. prædictorum, aut quispiam alius, in iudicio Terrestri vel Castrensi Drohicien. sententiam contra se latam reportauerit: qua mediante crederet sibi quomodolibet præiudicatum iri: extunc instituimus & ordinamus: vt in eius modi præiudicio, liceat vnicuiq; taliter condemnato, à sententia Iudicis & Capitanei nostrorum prædictorum, velut iniqua & erronea, ad nos & successores nostros Lituaniæ Duces, cum parte sua aduersa legitimè appellare: & coram nobis successoribusq; nostris, cum eadem parte aduersa iusticiam suam experiri meliorem: iudice & capitaneo illęsis, quietisq; propterea manentibus. prout in Terris Mazouiæ, & præsertim in terra nostra Plocen. teneri & obseruari est consuetum. De pœnis verò Iudicialibus, per partes victas legitimè luitis, ad sortem nostram. & successorum, officialiumq; nostrorum, & etiam partis vincentis, & vi perlucrorum, vel quomodolibet aliter spectantibus, per officiales nostros Castrenses, & terrestres, præsentes & futuros Drohicien. exigendis: ac de Kmetonibus eorundem terrigenarum nostrorum, Drohicien. fouentes manu tenentes. Mellificiis quoque, seu Apiasteriis, ac iniuriariis & damnis quomodolibet inde secutis, & iusticia vicinis, cum subditis Nobilium & terrigenarū pro quacunq; re ministranda, cuiuscunq; ritus vtrinq; aut conditionis essent. necnon captiuandis & non euocandis ad quodcunq; iudiciorum nostrorum eisdem terrigenis de proprio eorum districtu Drohicien. pro quibuscunq; eorum excessibus, totoq; processu Iudiciario, ac inscriptionibus, & aliis rebus quibuscunq; per singulos iudices & capitaneos nostros Drohicien. pro tempore existentes, non aliter volumus obseruari: nisi quemadmodum Iure ipso Polonico iuxta constitutiones prædecessorum nostrorum, in toto regno hactenus teneri & obseruari solitum est, ac consuetum. Ordinamus etiam ac instituimus, vt in singulis citationibus Literalibus, terrestribus, Sigillum terrestre districtus Drohicien. infra depictum, equum sellatum vno homine armato, Litera S. ad perpetuam memoriam nominis nostri præcincto, in se continens, applicaretur, subimprimereturq; toties quoties fuerit opportunum. Quod quidem Sigillum suprà descriptum, præsenti Priuilegio nostro ipsi districtui Drohicien. & incolis eius pro tempore existentibus, quò ad præfatam necessitatem iudiciariam, ac pro armis terrestribus Drohicien. de nostræ celsitudinis clementia tribuendum, concedendūq; duximus, prout tribuimus & concedimus perpetuis temporibus, per eos quorum in-

 terest

tereſt obſeruandum. Vt itaq; præmiſſa omnia per nos conceſſa, robur obtineant perpetuæ firmitatis: præſentes Literas noſtras ſcribi, Sigilliq; noſtri Magni Ducatus Lituaniæ iuſſimus & fecimus appenſione communiri. Actum & datum Vilnæ die Dominico Lætare. Anno Domini 1516. præſentibus ibidem Reueren. in Christo Patre Domino Alberto Epiſcopo, ac Magnificis & Generoſis, Nicolao Radziwiłowic Palatino Vilnē: & Cancellario, Gregorio Oſzczykowic Trocen: & Marſſalko Curię, Alberto Gaſztold Polocen: Ioanne Zabrzezinski Nowogroden: Palatinis: Andrea Dowoynowic Succamerario, Georgio Hlinicz Capitaneo Breſten: Ioanne Sczytowic, Nicolao Iundilowicz, & Ioanne Hlebowic Marſſalcis: cæteriſq; Dignitariis & Officialibus Curię noſtrę, circa præmiſſa teſtibus fide dignis, ſyncerè nobis & fidelibus noſtris dilectis.

Datum per manus præfati Magnifici Nicolai Radziwiłowic Palatini Vilnen: & Magni Ducatus Cancellarii, ſyncerè nobis dilecti. Sigiſmundus Rex ſignificat.

Relatio eiuſdem Magnifici Nicolai Radziwiłowic Palat: Vilnen: & Magni Ducatus Lituanię: Cancell.

BIELSKI POWIAT. Tituł X.

Do Koronnych praw przypuſczony zá Królá Zygmuntá Auguſtá w Wilnie Roku 1547.

Bielſcenſis diſtrictus, Iuri Polonico adſcribitur.

HL. 302/532. 1.

IN Nomine domini Amen. Ad æternam rei memoriam. Sigismundus Auguſtus Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Lituanię, Ruſſię, totiuſq; Pruſſię, Samogitię, Mazouię, &c. Dominus & hæres. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, preſentibus & futuris, harum noticiam habituris. Quia cùm in hoc Conuentu generali, ex clemētia noſtra ſingulari, ad petitiones ſupplicationesq; vniuerſorū ordinū Magni huius Ducatus noſtri; Priuilegia omnia & ſingula à maioribus noſtris habita, omnium hominum incolarū eiuſdē approbauerimus, id quod ex Literis ſeu diplomate noſtro ſuper iis per nos illis dato & conceſſo videre eſt. Tamen cùm eſſet nobis ſpecialiter ſupplicatum, nomine vniuerſę Nobilitatis Terrę Bielſcen. & Territoriorū eius per quoſdam è medio eorum, videlicet Ioannem Mienski, & Martinum Wiſzenski Ialbrzik, huc ad præſentem Conuentum miſſos. Quia quamuis habeant Priuilegium ex conceſſione Sereniſſ. olim Alexandri Regis Polonię, & Magni Ducis huius Ducatus noſtri Lituanię, patrui noſtri deſideratiſsimi: quibus illis permiſſum fuerat: vt conſuetudinibus & Iure Polonico vterentur & gauderent: prout & hactenus vſi ſūt & gaudebant. Sed quia in eiuſmodi Priuilegio eſſent quædam, quę à Iure, Legibus, & conſuetudinibus Polonicis diſcrepant & diuerſa ſunt: quare ſummo ſtudio à nobis orauerunt: vt ſublatis exceptionibus, eiuſmodi omnibus, quę à Iure, Legibus; & conſuetudinibus Iuris Polonici, quo ipſi ſic vtūtur, diſcreparent, & diſconuenirent; potius illis permitteremus: vt in vniuerſum, & vt dicitur totaliter, & plenè, conſuetudinibus & Iuribus Polonicis vterentur, ipſi & eorum poſteri perpetuò. Quorum nos ſupplicationibus clementer annuentes, & inhærentes maiorum noſtrorum Magnorum Ducum Lituanię veſtigiis: volenteſq; eoſdem obligatiores & alacriores ad optimè de nobis, & Reipub. huius Magni Ducatus noſtri Lituanię bene merendum facere: cum vniuerſo Senatu noſtro Decernimus: vt deinceps ſemper perpetuis temporibus vniuerſa Nobilitas, incolę Terrę Bielſcen. & eius Territorium ſeu diſtrictuum omnium, gaudeant & vtantur Iuribus, Legibus, & conſuetudinibus Polonicis, perinde atq; Nobilitas Terrę ſeu Diſtrictus Drohicien. ex ſpeciali conceſſione maiorum ſeu prædeceſſorum noſtrorum, felicis memorię Magnorum Ducum Lituanię, ex prærogatiuis ipſis datis, conceſſis, & legitimè emanatis, (quas & hic volumus habere pro expreſſis) hactenus vtitur & gaudet. Decernentes inſuper omnes alios quoſcunq; abuſus, iſthic contra Leges,

Leges, Constitutiones & Iura Polonica hactenus existentes, & siue ex Priuilegiis aut consuetudine seu potius desuetudine aliqua, aut improbitate etiam aliquorum Officialium aut cuiusuis Magistratus, siue, quacunq; alia ratione exceptos, specificatos vel reseruatos & introductos esse tollendos, & abrogandos. prout eosdem & per præsetes tollimus & abrogamus perpetuò. Vollentesq; deinceps semper futuris perpetuis tēporibus, vniuersos & singulos Dignitarios seu Officiales, Terrestres & Castrenses, & alios quosuis præsentes & futuros, iam constitutos & in posterum constituendos, non aliter se debere, nec posse gerere erga illorum Territoriorum incolas, quàm secundùm præscriptum Iurium, Legum, & Consuetudinum Polonicalium præsentium & futurorum, quibus Districtus Drohicien. gaudet. Alioqui si quid in contrarium fuerit in præmissis per quempiam hominum attentatum: id Decernimus nullum & inualidum: eiusq; modi attentatores, pænis seu mulctis, in Iuribus Polonicis constitutis & contentis, puniendos & mulctandos semper perpetuò. In quorum omnium fidem & testimonium præmissorum, Sigillum nostrum est appensum. Datum Vilnæ in Conuentione generali, die vigesima tertia mensis Februarii. Anno domini 1547. Præsentibus Reuerendissimis in Christo patribus, & Magnificis dominis, Strenuis ac Generosis Militibus, Paulo Vilnen: Georgio Luceorien: Venceslao Mednicen: Episcopis. Ioanne Hlebouic Palatino Vilnen: Cancellarioq; nostro, & Tenutario in Bobroysko & Boryszów, Gregorio Oszczykowic Castellano Vilnen: Tenutario Vpiten: Ioanne Iuryowic Duce Dobrouicen: Palatino Trocen: Tenutario Mohilouien: Hieronymo Chodkiewic Castellano Trocen: Capitaneo Samogitiensi. Nicolao Ioannis Radziwił, Marsalko Terrestri Tenutario Szowlen: Stanislao Dowoyno Połocen: Alexandro Chodkiewicz Nowogroden: Stanislao Petri Kiszka de Ciechanowiec Vitebsien: Palatinis. Andrea Sanguskowic, Duce de Koszyr, Capitan: Luceorien: Iuano Harnostay Marssalco Curię, & Thesaurario Terrestri, præfecto Słonimen: Nicolao Georgii Radziwił Pocillatore, Ioanne Ioannis Radziwił Structore mensę, Stanislao Nicolai Kieszgał Dapifero, Gregorio Chodkiewic Succamerario, Nicolao Petri Olechnowic Gladifero, Nicolao Andruszowic Præfecto equisonum nostrorum, Tenutario Ozensi & Perelomen: Nicodemo Ioannis a Ciechanowiec Melnicen: Nicolao Alberti Narburth Krewen: & Mozien: Præfectis, Marssalcis, aliisq; Officialibus, Dignitariis, ac Consiliariis nostris fidelibus nobis syncere dilectis.

Similiter Districtus Mielnicen: Regno Polonię incorporatus est: eius tamen Priuilegii copiam habere non potui.

Zapisy Biélskié.

Zapisy wszelákié w ziemi Biélskiéy/ ták Ziemskié iáko y Grodzkié / y té które przy leżeniu Ksiąg sie działy/ legitimè vczynioné / Autoritate Conuentus præsentis in suo robore záchowuiemy y vtwiérdzamy.

Stephan w Wár. 1581. folio 216.

KSIĄG

KSIĄG SIODMYCH, CZĘSC TRZECIA,

Pruskié Księstwo.

O POKOIV Y ZGODZIE z Koroną. Tituł I.

Pokóy y zgodá około gránic miedzy Władysłáwem Królem Polskim, y Konradem z Iungingien Mistrzem Pruskim.

Folio 132. La. 132. HL 209. B/374 HP. 696.

W Jmie nierozdzielnéy Tróyce świętéy/ Amen. Brát Konrad z Jungingen: Mistrz powszechny Pruski/ zakonu Pánny Máryey szpitalá Jerozolimskiégo/ z domu Niemieckiégo/ Wszytkim ninieyszym y potym bedącym którzy tego wiádomość bedą mieć pozdrowienié/ y rzeczy postánowionéy ná wieczną pámięć prawdziwé poznánié. Poniewaź wynalezcá pokoiu do iednosći y pokoiu srogim roskazániem vstáwnie nas wzywa: przetoż rozumielismy zá rzecz godną/ áby zástárzáłé nieluboscí/ woyny/ y obráżenia przeciwko Naiáśnieyszému Xiążeciu y Pánu á Pánu Władysłáwowi Królowi Polskiému/ nawyższému Xiążeciu Litewskiému y dziedzicowi Ruskiému y iego przodkom (ile sie dotycze ziem Litewskich y Ruskich) przez nas y zakon nász wzgledem wiáry chrześciáńskiey przyszli ku wiecznému pokoiowi/ odpuszczeniu/ y zgodźie. Z tąd też to iest: iż my zá iáśnym zwoleniem stárszych nászych z przerzeczonym Naiáśnieyszym Pánem Władysłáwem / roku / dniá/ y ná mieyscu niżéy nápisánym pewny koniec rzeczy miedzy námi postánowionych czyniliśmy o pokoiu miedzy námi y ziemiámi zakonu nászégo z iednéy strony: y z przerzeczonym Pánem Królem y ziemiámi iego/ to iest/ Litwą y Rusią z drugiéy strony: o który pokóy máiąc miedzy sobą rozmáité namowy/ nákoniec zgodá sie stáłá tym sposobem. Naprzód obiecáliśmy/ y przez list ninieyszy dobrym słowem obiecuiémy:

Pax & concordia, inter Vladislaum Regem Poloniæ, & Conradum de Iungingen, Magistrum Prussiæ, ratione finium regundorum.

1\. IN Nomine Sanctę & Indiuiduę Trinitatis, Amen. Frater Conradus, de Iungingē, Magister generalis Ordinis Beatę Marię, hospitalis Hierosolymitani: de domo theutonica: Vniuersis præsentibus & futuris, præsentium noticiam habituris, Salutem, & rei gestę ad perpetuam memoriam cognoscere veritatem. Cùm autor pacis, ad vnitatis & pacis spiritum, suis rigorosis mandatis quotidie nos inuitet: dignum arbitramur: vt inueteratę displicentię guerrę, & offensę, contra Serenissimū Principem, & Dominū dominū Vladislaum Regem Poloniæ, supremum Ducem Lituanię, & hæredem Russię: suos q; progenitores, quò ad Terras Lituanię & Prussię, per nos, nostrum quoq; Ordinem, intuitu orthodoxę fidei, diutius exagitatę, in pacem perpetuā, remissionem, & concordiam committentur. Hinc est, quod nos de expresso consensu cōpræceptorum nostrorum, cum dicto Sereniss. Domino Vladislao, anno, die, & loco, infrascriptis, certum terminum placitorū concorditer celebrauimus: super pace, inter nos & terras ordinis nostri, ex vna, & supradictum dominum Regem, & terras suas, videlicet Lituaniam & Rusiam, parte ab altera: facienda perpetuò & firmanda, variis præmissis tractatibus, tandem (vt sequitur) concordauimus in hunc modum. In primis promisimus, & præsentibus bona fide promittimus: quòd exnunc & in antea

iemy: iż od tego czásu y nápotym będziemy trzymáć pokóy niezgwałcony y zgodę z przerzeczonym wielmożnym Pánem Władysłáwem Królem Polskim / y z iego potomki y dziedzicmi Kátoliki/ y z Pany/ y z kościoły/ y wszytkimi ziemiámi iego / które są w Litwie y w Rusi / y obywátelmi tych ziem ná wieczné czásy on chowáć przyrzekáiąc. A nigdy niechcemy áni będziemy żadnéż spiknienia ábo zmowy czynić przeciwko przerzeczonému Władysłáwowi Królowi Polskiému y iego dziedzicóm y potomkóm powszechnéy wiáry w ziemiách Litewskich/ y Ruskich z inémi pánstwy y ludźmi: y wszystki y kożdé zosobná krzywdy y obráżenia nam y nászym przezen y przez inne iákokolwiek zádáné / im odpuszczamy. A nád to gránice miedzy námi y rzeczonégo Páná Królá ziemiámi iáko Litwą y Rusią postánowiliśmy / y té obyczáie rozdzielamy sposoby niżéy nápisánémi.

Naprzód począwszy od wyspu Sáwiny/ położonégo ná rzéce Memlá/ máiącéy wysep Romeyweydere/ która to wyspá wszytká przy zakonie ma zostáć ná przyszłe czásy: od tego tedy mieyscá prosto idąc do rzéki Noweße ná dół ku wsi pod lás rzeczony Heyligenwáld: á odtąd posrzodkiem rzéki idąc do Wyswilthen: á potym wstępuiąc prosto do niektórégo kámienia wielkiégo rzeczonégo Rodá / który leży w rzéce przerzeczonéy: á od tego kámienia wzgórę nád stáwem / który zową Sinarden: odtąd lepak prosto idąc áż do drógi którą poprostu zową Brengielischeweg: á odtąd prosto áż do Nouenrithen: z tego zás mieyscá prosto idąc ku koncowi Gáiu/ który zową heyde/ do mieyscá gdzie sie źrzódło poczyna: á od téy studnie idąc prosto ná pusczą Wiltnisse/ gdzie rzéká Eglosse ma początek: ztąd prosto przez połowicę rzeczonéy pusczę áż do gránic y kopców onych z Płoskowa: które to wszytki gránice są położoné ku Inflantom. A wstępuiąc wzgórę ku Prusom gránice przerzeczoné przez rzeczony zakon ná wieki króm wszelkiégo sporu będą miáné / począwszy od przerzeczonéy wyspy Sáwiny prosto áż do rzéki Suppy / áż do mieyscá gdzie sie poczyna: á ztámtąd áż do rzéki / która wypływa z iezioráMothensehe/ á zową pospolicie Metensli: odtąd ná dół rzéki áż do rzéki Beber: potym tą rzéką idąc áż

antea tenebimus pacem inuiolabilem, & concordiam cum supradicto Magnifico domino Vladislao Rege Poloniæ, suis Catholicis hæredibus & successoribus, ac Prælatis & ecclesiis, omnibus quoq; terris suis, per Lituaniam & Russiam terrarumq; incolis perpetuis temporibus obseruare. Nec vnquam volumus & debebimus, aliquam ligam inire, aut facere, contra dictum Vladislaum, suos quoque catholicos successores terrarũ Lituaniæ, & Russiæ, cum dominiis aut aliis hominibus, & rancore quolibet postposito, omnes & singulas iniurias nobis & nostris per se, vel per alios quomodolibet illatas, remittimus penitus & offensas. Insuper limites, & terminos inter nostros & dicti domini Regis terras: videlicet, Lituaniæ & Russiæ, distingui fecimus. & modis distinguimus infrascriptis.

Mistrz Pruski ugodę czyni z Królem Polskim

Mistrz Pruski spiknienia z żadnym przeciwko królowi polskiému mieć niéma

Gránice miedzy Litwą y Rusią z Pruski ku Inflantóm.

Inprimis incipiendo in quadam insula Sauin, dicta vulgariter Sitta, in fluuio dicto Memla, habente in se Insulam Romeyweider. Quæ quidem Insula tota apud ordinem permanebit temporibus affuturis: abhinc directè progrediendo ad fluuium dictum Noruesse, in decliuio, seu villæ continuæ, sub sylua dicta heyligenualth. Abhinc dictum fluuium sequendo in mediis fluctibus, vsq; ad Vyswilten, ascendendo abhinc linealiter & directè eundo ad quendam lapidem magnum dictum Roda, iacentem in fluuio dicto A. & Roda vulgariter nuncupatum: ab isto lapide, ascendendo super stagnum dictum Sinarden: abhinc directe eundo vsq; ad viam vulgariter nuncupatã, Der Brengelischeweg, abhinc directe vsq; in Nouenrithen: abhinc linealiter procedendo versus finem, seu aciem mericæ, dictæ vulgariter heyde, ad locum, vbi fons oritur. à dicto fontis ortu procedendo, per directum in solitudinem quandam, communiter Wiltnisse dictam: vbi fluuius Eglosse ortum habet: abhinc directe eundo, per mediũ dictæ solitudinis, vsq; ad terminos & gades illorum de Ploszkow: & hi omnes termini siti, sunt versus Liuoniam. Ascendendo verò versus Prussiam, termini subscripti, per dictum ordinem perpetuo, sine quolibet contradictionis obstaculo, habebuntur: Incipiendo à supradicta Insula

Gránica ku Prusóm.

áż ná mile przy rzéce/ ktorą zową Nare.

ſula Sawin, in directum procedendo, vſq; ad fluuium dictum Suppe, abhinc procedendo ad locum ortus ſui: abhinc progrediendo vſq; ad fluuium, qui effluit à lacu dicto Mothenſehe: & dicitur communiter, Methenſſy: abhinc per deſcenſum fluuii, vſque in fluuium dictum Beber: deinde dictum fluuium ſequendo vſque ad miliare, prope fluuium, qui Nare dicitur, & abhinc directe eundo, vſque in dictum fluuium Nare.

Wyrzekáſie Mistrz Pruſki z Gránic y ze wſzytkiey máietnośći ktore przynále żą do Nowohrodá.

Też zá nas y zá zakon náſz y wſzytkie potomki náſze przyrzekámy: iż ſie wyrzeczemy y wyrzekámy od wſzytkiego przenágábánia práwá/ ktoreby ſmy mieli mieć ábo zdáli ſmy ſie mieć v przerzeczonego Páná Krolá Władyſłáwá w Litwie y w Ruśi wzgledem gránic wyſſzey rzeczonych. Nád to źiemie y Páńſtwá Wielkiego Nowogrodu iákimkolwiek ſpoſobem/ bądź przez nas/ ábo zakon náſz/ ábo przez przerzeczonego Páná Władyſłáwá/ ábo przez iego poddáne ſpolnie ábo rozdźielnie będą doſtáne/ ábo ktoryżbykolwiek ſpoſobem do náſzego zakonu przyſzły: tedy te rzeczony Pan Krol będźie ſobie miał/ y nigdy mu od nich pod dobrym ſłowem nie będźiemy przekázáć/ áby ich trzymáć nie miał.

Ludźie z Litwy y z Ruśi wolno kupczyć mogą w źiemiách Pruſkich.

Też chcemy: áby ludźie przerzeczonego Páná Krolá y iego potomkow/ ktorzy ſą w źiemiách Litewſkich y Ruſkich/ we wſzytkich źiemiách zakonu náſzego mieli wolność kupowáć y ſwe hándle ſpráwowáć przez myt y innego wyćiągánia: ktorych będźiemy powinni bronić/ iáko inſzych/ (wſzákże zoſtáwiwſzy mytá/ ktore zdawná były vſtáwione) y od káżdego zápowiedzenia náſzego iuż wydánego/ ábo ktore wydáne być ma w źiemiách zakonu náſzego: ktorym poddáni náſzy ſą śćiśnieni/ y rzeczonego Krolá Je M. y potomkow iego poddáni w Litwie/ w Ruśi tákże byli obćiążáni.

O wieźniách od Pruſow poimánych.

Też gdy zakon náſz w poſpolitey wypráwie przećiwko nieprzyiaćielowi z przerzeczonym Krolem J. M. y iego potomki y poddánemi Litwą y Ruśią wyćiągnie: ilekolwiek wieźniow poimáią/ niech ie ſobie máią. A wyſtępki vczynione przez ludźi rzeczonego Páná Krolá y iego potomkow/

O wyſtępkách Woiennych.

iákokolwiek będą vczynione/ Hetman tych woyſk będźie wolnie ſądźił: á wyſtępki lepak przez woyſká oboich ludźi vczynione/ Hetmáni oboygá woyſká tákże ſpolnie będą ſądźić. Zadnych nád to Rycerſkich ludźi/ Pánow/ Hołdownikow/ y innych ktoregokolwiek ſtanu ludźi/ by też y Chrześćiánie

Ludźi ku ſzkodźie krolestwa Pol. Zakon przepuſzczáć nie ma.

Cæterum pro nobis noſtro ordine, omnibus noſtris ſucceſſoribus, renunciamus omni impetitione & iure, quæ in prædictis domini Regis Vladiſlai terris, videlicet Lithuaniæ & Ruſſiæ ſitis, terminos ſuperiùs expreſſos, verſus dictas terras, habuimus, vel habere videbamur: inſuper terræ & dominia, de magno Nouohroden, qualitercunq; ſiue per nos, noſtrū ordinem, aut per ſupradictum Sereniſſimum Dominum Vladiſlaū, aut per ſuos coniunctim, & diuiſim acquiſitæ fuerint: vel aliâs qualitercunq; ad noſtrum ordinem deuenerint, eaſdē ac eadē dictus Dominus rex obtinebit: nec vnquā bona fide quominus eaſdem detineat, impediemus.

Præterea volumus: quòd homines ſæpe dicti Domini Regis, & ſuorum ſucceſſorū in terris Lithuaniæ & Ruſſiæ conſtituti, in omnibus terris ordinis, mercari & negotiari liberè valeant: abſq; teloneis, aliiſq; exactionibus: quos etiam defendere tenebimur, ſicuti noſtros: ſaluis tamē teloneis, ab olim inſtitutis: ac quibuſlibet edictis noſtris æditis, & ædendis, in terris ordinis quibus noſtri arctātur, & dicti Domini Regis, ſuorūq; ſucceſſorū homines per Lithuaniam, & Ruſſiā ſunt arctati.

Item ordine noſtro in expeditione cōmuni, cum prænominato Domino Rege, & ſuis ſucceſſoribus, & ipſorum hominibus, per Ruſſiam & Lihuaniam, exiſtente, quotquot ipſi captiuauerint, ſuos habeant vt captiuos. Exceſſus quoq; per dicti Domini Regis, ſuorumq; ſucceſſorū homines in prædictis Terris, qualitercūq; commiſſos, Capitaneus exercitus eorundem, eoſdem liberè iudicabit. Exceſſus verò cōmunes per vtriuſq; exercitus homines cōmiſſos, capitanei vtriuſq; exercitus, ſimul & cōmuniter iudicabūt. Nullos inſuper armigeros, dominos, milites, vaſallos, vel alterius cuiuſcunq; generis homines, etiam ſi Chriſtifideles fuerint, in damnum ſeu præiudicium, dicti Magnifici Domini Vladiſlai, aut ſuorum, vnquā per

iánie byli ku krzywdźie y škodźie rzeczonégo Wielmożnégo Páná Władysłáwá y iego ludźi nigdy przez źiemie nášé wiádomie nie dopuśćimy iśdź: y owšem bedźiemy przekázáć y bronić wedle możności nášéy. Tákże wywołánych z przerzeczonych źiem przerzeczonégo Páná Królá nie bedźiemy przyimowáć do źiem nášych: á zwlaszczá tych / którzy dla pomśczenia swego mężobóystwem y ogniem Królowi J. M. y iego potomkóm y poddánym w przerzeczonych źiemiách Litewskich y Ruskich grożą. Też przez źiemie przerzeczonégo Królá J. M. y iego potomków powšechnéy wiáry / to iest przez Litwe y Ruś przećiwko ktorymkolwiek nigdy nie bedźiemy przewodźić ániż dopuśćimy komu przewodźić wóyská: ážby to iáśnie było zá wolą rzeczoné° Królá J. M. y iego potomków. Co gdy otrzymamy od Królá / škody żadnym obyczáiem im y ich ludźiom nie bedźiemy czynić. Też obiecuiemy: iż żadnych bráciéy y powinowátych Królá J. M. zbiegłych y innych tuláiących sie ludźi / przez które Król J. M. y Królestwo Polskie ábo źiemie Litewskie y Ruskie mogłyby nágábáne bydź / póki pokóy trwa nie bedźiemy do źiem nášych przyimowáć / áni onych chowáć. A te wšytkie przerzeczone rzeczy w ich cząstkách / y kożdą rzecz z osobná pod dobrym słowem obiecuiemy zá nas y wšytek zakon náš mocnie y niezgwałcenié chowáć: y nigdy temu nie bedźiemy sie sprzećiwiáć / álbo przez kogokolwiek stáráć sie: áby sie przećiwił iáką chytrośćią / wymysłem / dowćipem / spráwą ábo gwałtem / rádą / pomocą / iáwnie y táiemnie. Dla których wšytkich rzeczy pewnieyszégo świádectwá y wiáry ná wšytkie rzeczy przerzeczone niniey̆šy list kazáliśmy zápieczetowáć / y vtwierdźić Pieczećią nášą wietšą. Dan przy Rzéce Wiśle blisko Zamku Rácią̄zá Biskupstwá Włodzcłáwskiego / w Piątek bliski przed ś. Tróycą / Roku Pánskiego. 1404. Przy czym byli vczćiwi w Pánu Chrystusie Oycowie y Pánowie / Ksiądz Arnold Biskup Chełmienski / y Ksiądz Jan Biskup Pomezánski / y vczćiwi y nabożni mężowie brácia Zakonnicy y Komendorowie.

per terras nostras, scienter ire permittemus: sed impediemus & prohibebimus iuxta posse. Deniq; omnes proscriptos, seu bannitos, de supra dictis terris, præfati Domini Regis, non recipiemus ad terras nostras: maximè qui in sui vindictam, homicidia vel incendia, eiusdem Domini Regis, vel suorum successorum, hominibus in præmissis terris Lithuaniæ comminantur, & Russiæ. Præterea per terras dicti Domini Regis, suorumq; successorum Catholicorum, videlicet Lithuaniæ & Russiæ, contra quoscunq; nunquam traducemus exercitum, aut traducere per quemcunq; faciemus, nisi expressè fuerit de voluntate dicti Domini Regis, suorumq; successorum: qua obtenta damnū nequaquam ipsis, ac ipsorum hominibus inferemus. Prætera promittimus: quod nullos fratres, & consanguineos ipsius Domini Regis fugitiuos, seu alios quoscunq; erroneos, per quos Dominus Rex & Regnum Poloniæ, ac terræ Lithuaniæ & Russiæ possent molestari, durante pace, debebimus ad terras nostras recipere vel fouere. Omnia verò singula præmissa, in articulis præmissis, & eorum quolibet contenta, bona fide promittimus, pro nobis totoq; ordine nostro, firmiter atq; inuiolabiliter obseruare: nec vnquā cōtrauenięmus, aut contraueniętes procurabimus per quoscunque, arte, ratione, ingenio, de iure vel de facto, consilio, vel auxilio, publicè vel occultè. In quorum omnium euidens testimonium, & fidem, de & super omnibus præmissis, præsentes literas nostri maioris Sigilli, munimine mandauimus communiri. Datum in fluuio dicto Wisłá, prope Castrum Rácią̄ż, Dioecesis Vladislauien: feria quinta proxima ante festū Sanctæ Trinitatis. Anno Domini M. CCCC. IIII. Harum rerum testes sunt, Reuerendi in Christo patres & Domini, Dominus Arnoldus Episcopus Culmen: & Dominus Ioannes Episcopus Pomezaniē ac honorabiles & Religiosi viri fratres Ordo & Cōmendatores.

Wywołáni niemáią bydź w źiemiách chowáni.

O nieprzewodzeniu woysk.

Przywiléy pokoiu y zgody przez Władisłáwá Iágełłá ná ten czás Pol-

Priuilegium pacis & cōcordiæ, per Wladislaum Iagellonis, tunc Poloniæ

Polskiego potym Węgierskiego Królá z Páwłem z Ruzdorffu Mistrzem Pruskim w Brześciu Litewskim Roku Páńskie° 1436. vczyniony, przy wielkim Książęciu Litew: Zygmunćie, y synu iego Michále, y przy Książętách Stolpskim y Mázowieckim, y inych wiele z Królestwá y z W. X. Lite: Przelatách, Pánách y Rádách: którzy są nápisáni ná koncu tego przywileiu tym kstałtem wydánym.

La. 133. HL 211. B/377. HP. 699.

W Imie Boże/ Amen. Ku wieczney pámieci tey rzeczy. Słußna rzecz iest: áby sprawy ludzkie/ ktore zá láty giną/ y zá czásem z pámieci wypadáią/ były wyrázoné pismem pod świádectwem/ w których strażey żadnémi czásy nie stárzeią sie/ ále záwżdy wieczną pámiecią nieodmienné bywáią zá chowáné. A ták my Wládysław z łáski bożey Król Polski/ y ziem Krákowskiey/ Sedomirskiey/ Sierádzkiey/ Leczyckiey/ Kuiáwskiey/ Litewskie Xiąże nawysße/ Pomorzkie/ Ruskie. Oznáymuiemy przez ninieyßy list którym to należy wßytkim teraz y potym będącym. Iż gdy zá boskim zrządzeniem przyielismy ná sie spráwowáć krolestwo: dla tego tylko ná ziemi otrzymálismy pánowánie: áby chętnieyßym stárániem y czuynością náßą záwżdy smy tákowé spráwy czynili: przez które pokoiu pożądáneg cichość miedzy Chrześciiány (z ktorych niezgody/ nietylko Ziem y Miast/ ále y Prowinciy y Królestw przydáią sie spustoßenia: iákoż po wielu mieyscách opłákáné y mizerné ludziom pokázuią sie przykłády) mógł bydź spráwion od tego/ który iest wynalezcą pokoiu: y áby ten pokóy zá pożytecznémi y zdrowémi pośrzodki vmocnion y pomnożon był sczesliwym rozmnożeniem.

Zálecenie pokoiu.

Przetoż ná to baczenie máiąc: iż Bóg spráwcá pokoiu niemoże bydź doskonále chwalon iedno w pokoiu/ á iż nád ten niemoże bydź ná świecie nic drożßego pożądano/ y pożądliwßego proßono: ztąd nam przyßło żesmy wnętrznym vżáłowániem y gorzkością serdeczną rozważáiąc/ iáko wielkie y wiele roztérków y złych rzeczy z woien pochodzi: iż iescze z rostérków ludzkich nienawiści ludzkie z nieprzespieczenstwem duß y wiecznégo

niæ & postea Vngariæ Regem in Brzescie Cuiauiæ factæ, cum Paulo de Rusdorff, Magistro Prusiæ, quæ facta erat Anno Domini 1436. Præsentibus Magno Duce Lit: Sigis: eiusq; filio Michaele. Item Ducibus, Stolpensi & Mazouię, & vniuersis de Regno, & de Magno Ducatu Lith: Prælatis, Baronibus, & Consiliarijs, in fine Priuilegij subscriptis, quod sic sequitur.

2.

IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam: conuenit actus hominum, qui vetustate cadunt, & successu temporis in obliuionem vertuntur, solidis scripurarum & testium fundamentis commendare: in quorum custodia nullis marcescunt temporibus: sed semper iugis perhennatione memoriæ incōmutabiles seruantur. Proinde nos Vladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, necnō Terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lituaniæ Princeps supremus: Pomeraniæ, Russiæ. &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis præsentibus & futuris notitiam præsentium habituris: Quomodo cùm diuini dispensatione consilii, huius Regni recepimus gubernacula: ad hoc quoque tantum in terris obtinuimus principatum: vt propensiori cura & vigilantia nostra, semper studia extendamus: per quæ pacis desideranda tranquillitas inter Christifideles (ex quorum discordia, non solùm Terrarum & Vrbium, sed Prouinciarum atq; Regnorum resultant excidia: prout in plerisque lugenda atque calamitosa exempla mortalibus exhibent argumenta) procurari queant, & procurata auctore pacis, de throno suæ ineffabilis Maiestatis, atque potentiæ concludi, & mediis salutaribus stabiliri ac extolli fælicibus incrementis. Et attendentes, quòd non nisi in pace pacis opifex Deus perfectè coli valeat: & ea nihil in mundo exoptari possit pretiosius, aut desiderabilius concupisci. Hinc est, quòd nos non absq; interna cōpassione, & graui cordis amaritudine recensentes; quot & quanta mala ex guerris &

wiecznégo żywotá / y zburzeniem Miast / Panstw / y ziem / y potrácenié tám mieszkáiących ludzi záwżdy násláduie. Záczym ginie chwałá Boża / á rozlánié krwie wszczyna sie. A gdyż tákowé niezgody y woyny nietylko sámé oné y ich poddáné / ále też inych wiele zá sobą ciągną w vpadek ku zginieniu: dla tego co nawiętszym pożądániem żądáiąc / áby sie nie mnożyły zwády: ále wedle náuczycielki wszytkich dóbr miłośći (ktora nic nieumié zdrożnégo / nic ostrégo / nic zámieszánégo: y owszem własną mocą záchowywa pokóy / y nieprzyiázné złącza / pokóy y iedność vtwierdza) Ku chwale tedy y czći Bogá wszechmogącégo / y błogosłáwionéy y chwalebnéy Pánny Máriiéy / y wszytkiéy rzeszy niebieskiéy / y ku rozmnożeniu wiáry / ku spráwowániu spráwiedliwośći y wiáry chrześćiiánskiéy / ku zbáwiennému rozmnożeniu / od woien ktorych sie opłákiwáć godzi / od wyśieczenia / od nielubośći / od nienawiśći / od gniewów y obráženia miedzy námi Władysłáwem Królem Polskim / y Zygmuntem Wiel: X. Lit. y miedzy zacnym Kázimierzem rodzonym nászy brátem Semowitem / Kázimierzem / Władysłáwem / Bolesłáwem / Mázowieckimi / y Bogusłáwem Stolpskim y Pomorzkimi Kśiążęty / Królów Polskich / y Ziemiámi nászémi W. X. Lit. Ruskiégo / Mázowieckiégo / Stolpskiégo / y Woiewodą Wołoskim / y inémi pánstwy nam poddánémi z iednéy strony: y wielmożnym y nábożnym pánem Páwłem z Ruzdorffu / zakonu błogosłáwionéy Pánny Máriiéy Jerozolimskiégo Niemieckiégo / y miedzy iego zakonem y ziemiámi tegoż zakonu Pruskiégo / Niemieckiégo / Inflantskiégo / y innémi wszytkiémi z drugiéy strony / ktore teraz ostátnie z ciężkim obráženiem y vpadkiem wszczely sie: tedy vmyslilismy vmysł nász od tego odwieźdź / ábysmy té rzeczy zá tákowémi spory y woynámi ze złym Rzeczypos. rozerwáné y skážoné / przez cáłość pokoiu do stanu spokoynég przywieźdź mogli z nimi / to iest / z Mistrzem / z bráćią y Zakonem iego / ziemiámi Pruskimi Niemieckimi / y Inflantskiémi poddánémi / y ktorzy po nich będą wiecznégo pokoiu y niezgwałconégo przymierza / iedność wybiálismy y przyieli / wybiéramy y przyimuiemy przez niniéyszy List

ris & dissensionibus procedant: quotque ex contentionibus & bellis, si ea mortales agant, odia hominum, non sine etiam animarum & æternæ salutis dispendiis, ac excidiis Ciuitatum Prouinciarumque & Terrarum, ac in illis degentium interitus subsequantur. Diuinus deperit cultus: & sanguinis effusio oritur. Cumque talium discordiæ atque bella, non solùm se suosque, sed etiã alios plurimos tractura sunt verisimiliter in præcipitium & ruinam. Propterea supremis affectibus exoptantes, vt non crescant iurgia: sed iuxta magistrã bonorum omnium charitatem, (quæ nihil sapit extraneum, nil asperum, nil confusum, imò propria virtute nutrit concordiam, dissociatos iungit, pacem & vnitatem consolidat.) Ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, & Beatæ Mariæ Virginis Gloriosæ, totiusq; Ierarchiæ cælestis, propagationem fidei, cultum iustitiæ, & religionis Christianæ salutiferum incrementum, à guerris deflendis, excidiis, displicentiis, odiis, rancoribus, & offensis, inter nos, Viadislaum Regem Polon: &c. Sigismundum Magnũ Ducem Lituaniæ, &c prædictos: & Inclytum Kazimirum germanum nostrum, Semouitum, Kazimirum: Vladislaum, Boleslaũ Mazouiæ, ac Boguslaũ Stolpen: & Pomeranię Duces, Regum Polon: Terrasq; nostras Magni Ducatus Lituaniæ, Russiæ, Mazouię, Stolpen: & Voieuodam Moldauiæ: & alia dominia nobis subiecta ex vna: & Magnificum ac Religiosum dominum Paulum de Ruszdorff Ordinis Beatæ Mariæ Theutonicorũ Hierosolymitani, & Ordinem suum ac Terras eiusdem Ordinis, Prussiæ, Almaniæ, Liuoniæ, & alias omnes ei subiectas parte ex altera: nouissimè graui offensione, & iactura exortas, nostræ mentis propositum retrahere decreuimus: & ea quæ durantibus huiusmodi controuersiarũ & guerrarum turbinibus, circa bonum Reipub: sunt diruta & destructa, per pacis integritatem ad statum cupien: reducere quietum & tranquillũ: cum eisdem Magistro, fratribus, & Ordine ipsius Terris Prussiæ, Almaniæ, & Liuoniæ subditis, & sequacibus eorundem, perpetuæ pacis, & inuiolabilis fœderis vnionem

List / który ná wieki trwáć ma : który pod wiárą y czcią y przysięgámi cielesnémi vczynionémi przez chytrości y zdrády obiecuiemy mocą teráźnieyszego listu chowáć. A izby tá iedność z tákim rozwáżeniem y státecznością przedśięwźięta do mocnégo y stálégo porządku ná wieki chowánia byłá przywiedźioná : oné przez ártykuły niżéy nápisáné zdáło sie nam rozpisáć.

Niezgody miedzy królem Polskim á Mistrzem Pruskim máią sie uspokoić.

Naprzód / iż miedzy námi Królem y wielkim Kśiążeciem y Kśiążęty przerzeczonémi / królestwem Polskim / Wielkim Kśięstwem y źiemiámi Litewskimi / Zmódźią / Ruśią / Mázowszem / Stolpską źiemią / y Woiewodą Wołoskim / y inémi pánstwy y poddánémi nászémi z iednéy strony / y miedzy przerzeczonymi Mistrzem y Zakonem y źiemiámi y póddánémi iego / ták w Prusiech / Niemcech / iáko w Inflantćiech y w nowym Márgrábstwie z drugiéy strony / wszytki niezgody / spory miedzy stronámi y ztąd y zowąd wzrușoné zániecháné y dostátecznie máią bydź vspokoioné : áni o nich ná potym żadna zmiánká y pámięć / á zwłaszczá w skárgách / ábo ku osławieniu stron ktorych / przed którémikolwiek osobámi niéma bydź miáná : áni która stroná ku osławieniu drugiéy strony nie będźie żadnégo podusczáć / náto pozwaláć / áni pomocy y przychylności podawáć iáwnie ábo potáiemnie : ále będźie którey stronie należéć / tákowych skárg y vwłaczánia czci nie będźie dopuszczáć / y owszem będźie ie zábrániáć.

Dźieśięciny Prelatom Polskim máią bydź przez Mistrzá płácone.

Téż wszytki dobrá kośćiołów / Gnieźnieńskiégo / Włodzcłáwskiégo / Płockiégo / y Poznánskiégo / Prelatów / Opátów / Klasztorów / Conwentów / y inych którychkolwiek osob świetckich y duchownych / które są w źiemiách Zakonu przerzeczonégo położoné / máią przy práwiech wszystkich ták duchownych iáko świetckich / y przy wszytkich zwyczáioch / dochodźiech / dźieśięćinach / zamkách / wśiách / folwárcéch / dworách / y inych pożytkách / dochodźiech / którémikolwiek imiony názwánych / máią bydź záchowáné : áni iákiémi nowémi zwyczáymi / służbámi / y vćiski obćiążeni / té dobrá niemáią bydź oddaláné : ánt o ich oddalenié nie ma bydź sie przez strony stáráno / przez zwolenia Prelatów duchownych. A wszytkié cynsze / dźieśięciny / dochody / y iné pożytki którekolwiek w źiemiách zakonu będącé /

nionem : elegimus, assumpsimus, suscepimus, & iniuimus, eligimusque, suscipimus, assumimus, & inimus tenore præsentium mediante omni tempore perpetuò duraturam. Quam sub fide & honore ac iuramẽtis corporaliter præstitis, sine dolo & fraude Promittimus vigore præsentium obseruare. & vt ipsa vnio cum tanta deliberatione & maturitate concepta, ad firmum & constantem ordinem iugiter obseruandum reducatur : ipsam per articulos infrascriptos omnino duximus regulandum.

Inprimis quòd inter nos Regem, Magnum Ducem, & Duces prædictos, Regnum Poloniæ, Magnum Ducatum, & Terras Lituaniæ, Samogitarum, Rusiæ, Mazouiæ, Stolpen: & Voieuodam Moldauiæ, & aliorum dominiorum & subditorum nostrorum ab vna : & prædictum Magistrum generalem & Ordinem, Terras & subditos ipsius, tàm in Prussia Almania, quàm Liuonia & noua Marchia, parte ex altera, omnes dissensiones, controuersiæ & damna inter partes hincinde facta : dimissa & totaliter sopita debent esse: nec illorum de cætero aliqua mentio, aut memoria, & signanter in querelis, aut in detractionem Partium, coram quibuscunque personis habeatur aut fiat. Sed nec vna partiũ ad infamiam alterius partis suggeret, consentiet, auxilium dabit, & fauorem, publicè vel occultè : & quantum in ea parte fuerit, dilationes & detractiones huiusmodi fieri non admittet, sed potius prohibebit.

Item quòd omnia bona Ecclesiarum, Gneznen: Vladislauien: Plocen: & Poznanien: Prælatorum, Abbatum, Monasteriorum, Conuentuũ, & aliarum quarumcunq; personarũ Seculariũ & Religiosarum : quę sunt in Terris Ordinis prædicti situata, debent circa Iura omnia, tàm Ecclesiastica quàm secularia, & omnes aliquas consuetudines, quæstus, decimas, castra, villàs, prædia, curias, & alias vtilitates, emolumenta & prouentus, quibuscunque nominibus nuncupentur, conseruari : nec aliquibus nouis cõsuetudinibus seruitiis & oneribus aggrauari. Quodque eadem bona non alienentur. nec pro eorum alienatione instetur per partes, sine consensu

dące/ ktore Miſtrz y Zakon nauczćiwſzym w Pánu Kryſtuśie Oycom Pánom/ Arcybiſkupowi Gnieznieńſkiému/ Włodzcłáſkiemu/ y Płotckiému Biſkupom/ y inym Pręłatom świetckim y zakonniczym kroleſtwá Polſkiégo przez dwie lećie zádźierżał/ zupełnie y cáłe niéch wrócą/ y wróćić roſkażą połowice od tego czáſu ná Swieto Gromnic: á oſtátek ná Wielką noc bliſko przyſzłą w mieśćie w Toruniu/ wźiąwſzy quity zápłácenia od Pręłatow. A máietności y dźieśiećiny vczćiwégo oycá páná Władyſłáwá Biſkupá Włodzcłáwſkiego nowo y iákimkolwiek ſpoſobem zápowiedźiáné/ niech bedą wyſwobodzoné.

Też áby wſzelkié podeżrzánié y nieprzyiaćielſki ſpoſób/ y z tąd y z owąd miedzy námi y z ſtrony Miſtrzá y Zakonu iego we wſzyſtkim był odiet: chcemy/ áby obowiąſki zprzymierzenia y zapiſy/ ktoréiekolwiek ſą y były miedzy Miſtrzem wielkim/ Pręceptory w Niemcech y w Inflántćiech/ y Zakony ich Pręłaty/ Sláchtą/ Mieſzczány y poddánymi ich z Xiążećiem Boleſłáwem ábo Swidrygałem / Xiążety / Boiáry/ y poddánymi Ziem Litewſkich/ Żmudzkich/ Ruſkich vczynioné/ áby były nikczemné / próżné / y wniwecz obróconé: á Miſtrz ſam/ Zakón/ Pręlaći/ Szláchtá / Mieſzczánie/ y poddáni ich/ máią przerzeczoné Xiąże Swidrygałá opuśćić ná wieczné czáſy: y nigdy iemu ábo którémukolwiek Xiążećiu Litewſkiemu y Ruſkiému pomocy/ rády/ przećiwko nam y potomkom náſzym/ y Kroleſtwu náſzému/ y tákże zácnému pánu Zygmuntowi Xiążećiu Wielkiemu Litewſkiému nie bedą dodawáć: y żadnych vmów y obowiązków/ podſczuwánia/ y ſprzyśieżenia ku ſzkodźie náſzéy ábo króleſtwá nie bedą czynić z nimi ná wieki: y owſzem żadnégo inégo nie máią rozumieć y mieć zá Kśiąże wielkié Litewſkié y Ruſkié: iedno który zá náſzym zwoleniem Królewſkim / iáko Zygmunt przerzeczoné Kśiąże wielkié dźiśieyſzé ieſt wybráné / wedle porządku z dawná poſtánowionég miedzy króleſtwem Polſkim y źiemiámi Litewſkimi bedźie obran y poſtánowion ná Xieſtwo: áni dopuſczą tegóż Swidrigałá z źiem ábo przez źiemie y páńſtwá Zakonu ſzkód y trudnośći króleſtwu Koronie náſzéy/ Wielkiému Kśieſtwu Litewſkiému/ y Kśie-

conſenſu Prælatorum Spiritualium. Omnes autem cenſus, decimas, prouentus, & alias obuentiones qualeſcunque in terris Ordinis conſiſtentes, quos & quas Magiſter & Ordo, Reuerendiſſimis in Chriſto Patribus Dominis, Archiepiſcopo Gneſnenſi, Vladiſlauienſi, & Plocenſi, Epiſcopis, aliiſque Prælatis Secularibus & Regularibus Regni Poloniæ, per biennium ſubleuauerunt: plenè & integrè reſtituant, & reſtitui faciant: medietatem infra hinc ad feſtum Purificationis Mariæ, reliquam verò ad feſtum Paſchæ proximè affuturum in Ciuitate Thorunenſi: quittationibus de ſolutione à præfatis Prælatis receptis. & quòd bona & decimæ Reuerendiſſimi patris Domini Vladiſlai Epiſcopi Vladiſlauien: nouiter & quomodolibet areſtata relaxentur.

Swidrygałowi przećiwko Króleſtwu Polſk. rátunek od Miſtrzá nie ma być dawan.

Item, vt omnis ſuſpicio & hoſtilis reſpectus hinc inde inter nos & partem Magiſtri generalis & Ordinis ſui in toto euellantur: Volumus, quòd ligæ, confœderationes, & inſcriptiones, quæcunq; ſunt vel fuerunt inter Magiſtrum generalem, præceptores per Almaniam, & Liuoniam & Ordinem ipſorum, Prælatos, Nobiles, Ciues, & ſubditos ipſorum, cum Duce Boleſlao aliâs Swidrigał, Prælatis, Ducibus, Boiaris, & ſubditis terrarum Lituaniæ. Samogitiæ & Ruſſiæ factæ, debent eſſe caſſæ, inanes, irritæ, & in nihilum redactæ. Ipſi que Magiſter & Ordo, Prælati, Nobiles, Ciues & ſubditi ipſorum, debent præfatum Ducem Swidrigał, deſerere & dimittere perpetuis temporibus: & nunquam eidem aut alteri cuicunque Magno Duci Lithuaniæ & Ruſſiæ auxilia & conſilia contra nos & ſucceſſores noſtros, & Regnum noſtrum, ac etiam præclarum Principem Dominum Sigiſmundum Magnum Ducem Lithuaniæ modernum, Magnumque Ducatum Lituaniæ præſtabunt: nec aliquas ligas, ſuggeſtiones, & confœderationes in damnum noſtrum, aut Regni facient in perpetuum cum eiſdem: imò nec aliquem alium tenere & reputare debent pro Magno Duce Lithuaniæ & Ruſſiæ: niſi qui cum noſtro conſenſu, & Regio (quemadmodum præfatus Dux Magnus Sigiſmun-

Kśięstwóm przerzeczonym zádáwáć: áni onégo iáwnie ábo potáiemnie przez sie ábo napráwné osoby wspomágáć / podpieráć którymkolwiek sposobem.

Pomoc od Polaków nie ma być dawána przeciwko Pruskiému Mistrzowi.

A iżebyśmy tákowégo pokoiu wiecznégo y zgody pewnieyszym pilnowániem / vmocnieniem / y mocą strzegli y chowáli: obiecuiemy przez zdrády y chytrości pod wiárą y czcią y przysięgą vczynioną: iż ná żadnégo człowieká prosby / przywiedźienie / napráwę / rádę / ábo roskazánie któreykolwiek dostoynośći będącégo / bądź Papieżem / Césárzem / Królem / y którégokolwiek służnégo zebránia osób duchownych ábo świeckich nie będźiemy áni przywieźdź sie dámy przećiwko temu co czynić / w częśći ábo we wszytkim / iáwnie ábo táiemnie / przez sie ábo przez kogo inégo / y iné którékolwiek osoby napráwné Duchowné y świeckie: áni onych ták álbo którymkolwiek sposobem gwałćić. Też choćby dźiśieyszy Césarz ábo iego potomkowie Césárze osobą swą z woyskiem przećiwko Mistrzowi y Zakonowi ruszyli sie / nie mamy przy nim ábo potomkowie nászy stáć podpomożeniem / rádą / pomocą / ábo łáską.

Gránicá miedzy polską y Prusy.

Też áby połowice rzéki Drwęczy byłá gránicą miedzy króleſtwem nászym y źiemiámi Zakonu: y niech nie będźie ná téy rzéce żadnégo Młyná ná gránicách y brzegách spólnych. A zwłaszczá ná mieyscu / które Lubicz zową: ná którym mieyscu inégo czásu był vczynion. Aby tász rzéká miáłá swé stáré rzéczysko: á ostátek groble y z mostem niech zostánie przezzáwárćia ták wednie iáko wnocy zá gośćiniec pospolity: y niech nowégo Młynu tám nie buduią nápotym. A ná dół Drwęczą idąc Wisły połowicá będźie gránicą miedzy króleſtwem Polskim / y źiemiámi Mistrzá Pruskiégo ze wszytkimi swémi Wyspy / łowieniem Ryb / práwy / pożytki wszytkimi żadnych nie wymuiąc: póki przerzeczona połowicá Wisły niedotknie sie mieyscá gránic: które niekiedy naiáśnieyszé Kśiążę pan Kázimierz świętéy pámięći Król Polski z Kśiążęćiem Pruskim Duszmárem miedzy Ziemiámi Bydgoską y Pomorską innémi listy y znáki znácznémi ográniczył / wpisał y rozdźielił / zostáwiwszy zámek Jasieniec w Ziemiách Zakonnych. Wszákże ták: iż przedsie Zamek Nieszową z przyległośćiámi swémi y ze wśiámi Murzy-

mundus modernus est electus, iuxta dispositionem dudum factam inter Regnum Poloniæ, & terras Lithuaniæ) electus sit & positus in Ducatum: nec etiam permittent ipsum Swidrigal de terris seu per terras & dominia Ordinis, ipsorum damna aut impedimenta Regno Coronæ nostris, Ducatui Magno Lithuaniæ & Ducatibus prædictis inferre, nec ipsum publicè, vel occultè, per se vel submissas personas iuuare aut subleuare quouismodo.

Item, vt huiusmodi pacem perpetuam & concordiam sub certiori attentionis firmitate & robore custodiamus & seruemus, promittimus, sine dolo & fraude, sub fide & honore ac onere præstiti iuramenti: Quod ad nullius hominis viuentis requisitionem inductionem, suggestionem, persuasionem vel mandatum, etiam quacunque dignitate præfulgeat, Papali, Imperiali, vel Regali, aut cuiuscunque congregationis legitimæ, personarum Ecclesiasticarum vel secularium, debebimus vel poterimus contrauenire ipsis in parte, vel in toto, expresse, manifestè, vel occultè, per se, vel alium seu alias quascunque personas submissas spirituales vel seculares: neque eas taliter aut quocunque modo violare: etiam si modernus Imperator, aut successores sui Imperatores personaliter cum exercitu contra Magistrum & Ordinem se mouerent, non debemus ei nec successores nostri assistere ope, consilio, auxilio vel fauore.

Item, quòd medius fluuius Drwanca sit limes inter Regnum nostrum & terras Ordinis: nec fiat in eodem fluuio aliquod molendinum in limitibus & rippis communibus. Et præcipuè in loco Lubicz dicto, in quo alias factum fuerat: sic quòd idem fluuius suum antiquum meatum habeat: quodque residuum aggeris vnà cum ponte maneat, sine omni clausura diurna & nocturna pro strata publica, nec nouum ibidem molendinum deinceps erigatur. Quo per descensum intrante flumen Wisłá / iterum descendendo per Wisłam inferius, ipse medius fluuius Wisłá erit iterum limes inter

Murzynowem / Orłowem / Nowąwsią y inémi wioſkámi / młyny / pożytki / które do przerzeczonéǧ zamku y ográniczenia iego / ze wßytkiémi zamku tego polámi y przerzeczonych wśi/bory/ láſmi/ y pożytki y wodámi / y ich ßćiem zupełnym / y wßyſtkim páńſtwem/y z połowicą pływánia ná rzéce Wiśle / y z iego pożytki / y wyſpy / y łowieniem Ryb/ práwy/ wolnośćiámi wßytkimi y kożdémi zoſobná / które do nich przynależą zſtárádawná/żadnégo práwá/żadnému iedno Nam y Koronie króleſtwá Polſkiéǧ/ w tym zamku/y w tym/co do niego należy/ y we wśiách záchowuiąc/zoſtánie przy nas y koronie króleſtwá Polſkiégo ná wieki wiekóm. Wßákże ták : áby żadnym z poddánych / gdy cynß powinny y zwyczáyny dádzą / przez to zſtąpienie náßé w práwiéch ich/w Inſulách / y w młyniéch krzywdá nie byłá. A ieſlibyſmy ich w práwiéch niechćieli záchowáć : tedy będźie wolno Nam wedle ſtárégo ßácunku y targu tákowé práwá ſkupowáć y płáćić: iáko naiáſnieyßé Kśiążę świętéy pámięći Król Włádyſław/oćiec náß namilßy / y Koroná Polſka z pokoiem dźierżeli od czáſu zgody / która byłá przy mieyſcu Melno w źiemiách zakonnych miedzy zamki Rádźiniem y Rogoźnem przy rzéce Oſsá/w dźień S. Stániſłáwá Biſkupá y męczenniká / miesiącá Páźdźierniká/ vczyniona/áż do wźięćia y opánowánia ich przez Miſtrzá y Zakon iego/ 1431.

To oſobliwie przydáiąc y wyrażáiąc:áby wßytkim ludźiom y kupcóm z którémikolwiek rzeczámi którégokolwiek ſpoſobu płacéy y ceny będącemi iádącym było wolno przedáwáć tákowé rzeczy ábo kupie przez żadnégo zátrudnienia y przymußenia z nimi ſtáwáć ábo nieſtáwáć ábo ie ſkłádáć w mieśćie w Nießowéy ábo przeiácháć znimi / gdźie śię im będźie podobáło choć źiemią choć wodą przez Wiſłę ná dół ábo ná górę/ ábo do Toruniá ábo ná iné mieyſcá w źiemiách Zakonu poſtánowioné. Też począwßy od tego mieyſcá/ná którym przerzeczoné gránice przez Páná Kázimierzá Królá Polſkiégo y Miſtrzá Pruſkiégo ſą vczynioné/y w tychże liśćiéch wyrážoné kończą śię/ idąc dáléy áż do weßćia rzéki Noteß ábo Bierzwiennik/będźiemy chowáć ten ſpoſób y porządek gránic. A ieſli śię o té gránice będą mogli trzey dobréy ſławy mężowie z ſtrony

inter Regnum Poloniæ, & terras Magiſtri & Ordinis Pruſſię : cum omnibus ſuis Inſulis, piſcaturis, Iuribus, & obuentionibus vniuerſis,nullis excluſis penitus & exceptis : vſq; quo ipſa medietas prædicti fluuii Wiſłá tanget locum limitum : quē quondam Sereniſſimus Princeps Dominus Kazimirus diuinę memorię Rex Polonię, cum Magiſtro Pruſſię, dicto Duſzmar, inter Terras Bidgoſtien: & Pomeranię certis Literis, & ſignis notabilibus limitauit, deſcripſit, & diſtinxit. Caſtro Iaſieniec in terris ordinis remanente. Ita tamen quòd caſtrum Nieſzowa, cum territorio ſuo & villis Murzynowo, Orlowo, Nowawies,& aliis villulis,molendinis,& vſibus ad dictum caſtrum, & territorium, cum omnibus caſtri territorii, ac villarum prædictarum Borris,ſyluis & vtilitatibus: aquis quoq; & earū decurſibus, cum pleno & totali dominio : ac cum medietate nauigii in flumine Wiſłá/ & eius prouentibus & Inſulis,ac piſcaturis: Iuribus, libertatibus omnibus & ſingulis,ad ipſa ſpectātibus ab antiquo,nullo penitus alicui prę̄ter nos, & Coronam regni Poloniæ, iure in eiſdem caſtro & territorio ac villis reſeruatò, remaneat circa nos,& Coronam regni Poloniæ perpetuè & in æuum. Sic tamen quòd nulli ſubditorum ſaluo cenſu debito,& ſolui conſueto,per hanc ceſsionem in iuribus ipſorum, in Inſulis, & molendinis preiudicium generetur. Etſi nos in iuribus ipſorum ipſos tollerare noluerimus : extunc licitum ſit nobis iuxta antiquam taxam, prout ab antiquo inter ſe vēdere conſueuerunt huiuſmodi iura comparere & ſoluere : quemadmodum Sereniſsimus Princeps diuę memorię Dominus Vladiſlaus genitor noſter chariſſimus, & corona Polonię pacificè & quietè tenuit : à tempore concordię circa locum Melno iacentem, in terris Ordinis, inter caſtra Radzyn,& Rogozno,circa flumen Oſſa, die ſancti Staniſlai Epiſcopi & martyris, de menſe Septembri factæ, ad receptionem & occupationem eorūdem per Magiſtrum & Ordinem de anno domini, Milleſimo, quadringenteſimo, trigeſimo primo, attemptatam.

Specialiter addito & expreſſo : quòd omnibus hominibus , & mercatoribus cum

O odkupowániu praw przez Królá wedle ſtárych ßácunków.

Wolné przejeżdżánie do ziem Zakonnych.

O ugodzeniu Gránic.

ſtrony náſzey y Koronney/ á trzey z ſtrony Miſtrzá y Zakonu obráni oglądawſzy oboiey ſtrony liſty/ práwá/ dźierżenie/ y ine práwne dowody/ zgodźić : tedy będą ſtać gránice ták zgodzone. A gdźieby ſie około miotánia Lòſów o gránice niemogli oni dobrzy mężowie wybráni zgodźić/ tedy niech lòſy z oboiey ſtrony będą miotáne : á ná ktorąkolwiek ſtronę lòs wyrzucony przypádnie tedy druga ſtroná/ ktorey lòs nie dotknął/ ma ſześć świádków/ ktorzy ſie im będą podobáć od ſtrony ktorey lòs przypadł przerzeczoney/ wybráć: ktore osoby ták wybráne / gdy przyśięgą ćieleſną gránice miedzy ſtronámi ták niezgadzáiącemi ſie vtwierdzą : Gránice one ták vtwierdzone przez przyśięgę zá znáki y gránice miedzy krolestwem Polſkim y miedzy nowym Márgrábſtwem ná wieki máią zoſtáć. A ći świádkowie oney ſtrony/ ktorey lòſy przypádły / wwiedźieniu gránic przerzeczonych / zamkow/ miaſt/ ſtron przerzeczonych/ zá przypádnieniem tych lòſow nie máią ſie dotykáć/ áni ruſzáć/ ábo do ſwey częśći przywłaſzczáć: ále przerzeczone ſtrony zamki/ miáſtá/ ktore zdawná dźierżáły/ przez przekázy tych lòſow będą dźierżeć. Wſzákże ták : iż moſt ná rzece Drawie przy Ochczet zwolnym przeieżdżániem niech ná wieki będźie/ to przydawſzy : iż ieśli ná ſtronie Miſtrzá ábo Zakonu iego przypádnie/ á w budowániu onego niedbáłość iáka dopuśći ſie/ tedy będźie nam wolno ábo Stároſtom náſzym tákowy moſt nowy zbudowáć/ ábo ſtárego popráwić/ gdy tego potrzebá będźie. A iżby ſie nápotym o tákowych osobách y świádkách wyſzey nápiſánych trudność iáka nie wſczelá : My vczćiwego w pánu Chriſtuśie Oycá Kśiędzá Fránciſzká Biſkupá Alſperſkiego/ y vczćiwe y nabożne Wolffá Sauſchem Komendorá w Oſtrorode/ y mężnego Janá Sayſſen zá tákowe iednácze / y vczćiwego y nabożnego Konradá z Erbinghawſſen/ Hermaná w Reuſſop Toruńſkiego / Henryká Forothdáńſkiego / Ráyce, z wyſzey nápiſánemi iáko z Biſkupem / Komendorem / y Janem / zá świádki / ieſliby lòs ná ſtronę Miſtrzá y Zakon przypadł / miánuiemy y wybierámy : ktorzy ku vczynieniu przerzeczonych rzeczy z náſzemi przez Miſtrzá y Zakon miánowánemi y wybránemi niech ſie ziádą / náſzy do Bydgoſzczey/

Obránie oſob ku rozgrániczeniu

cum quibuscunque rebus, cuiuscunque generis, precii, vel valoris exiſtant proficiſcentibus, liberum ſit vendere huiuſmodi res ſeu merces abſque impedimento & compulſa, & ſtare ſiue manere cum eis, aut eas in ciuitate Nieſzowa locanda conſeruare, vel transire cum eis quo placebit, ſiue per terram, ſiue per fluuium Wiſłá infrà, vel ſuprà, vel in Thorun, aut alia loca in terris Ordinis conſtituta. Item incipiendo ab eo loco, in quo prædicti limites per dominum Kaſimirum Regem Poloniæ,& Magiſtrum Pruſsiæ facti, & in eorundem literis expreſsi terminantur & deſinunt in procedendo vlterius, vſque ad introitum fluminis Nothesz ſiue Bierzwiennik obſeruabimus iſtum modum & ordinem. Quòd ſi de prædictis limitibus poterint bonę famę tres homines pro parte noſtra & Coronæ,& tres pro parte Magiſtri & Ordinis electi, viſis vtriuſque partis literis, iuribus, & poſſeſsionibus,& aliis legitimis documentis concordare ſtabūt limites taliter concordati. Vbi autem non poſſent electi illi homines boni concordare, extunc ſortes ab vtraque parte mittantur : quamcunque autem partem ſors cōtigerit,ſic emiſſa pars reliqua quàm ſors ipſa non tetigit, debet ſex perſonas quas placebit de parte prædicta eligere : quæ perſonæ ſic electæ : poſtquam iuramento corporali limites inter partes prædictas,ſic de limitibus diſcrepantibus firmauerint : limites illi, ſic iuramento firmati, pro ſignis & limitibus inter Regnum Poloniæ & nouæ Marchiæ perpetuè remanebunt. Teſtes autem illius partis cui ſortes aduenerunt, in proceſſu limitum prædictorum Caſtra. Ciuitates Partium prædictarum ex hac ſortium acceſsione non attingent nec mouebunt : aut pro ſua parte aliqualiter vendicabunt : ſed partes ſuperius expreſſæ Caſtra, Ciuitates ab antiquo tentas, abſque impedimento ſortium obtinebunt. Ita tamen quòd pons in fluuio Drawa circa Ochczeth cum libero tranſitu perpetuò manebit. hoc addito : quòd ſi in parte Magiſtri ſeu Ordinis ceſſerit, & in eius ſtructura negligentia commiſſa fuerit, licitum ſit nobis aut Capitaneis noſtris: huiuſmodi pontem nouum conſtruere, & antiquum reformare: quoties

sczéy / á z strony Zakonu do Swece / názáiutrz po Národzeniu Pánny Máriiéy bliſko przyſzłym: áby z inąd tákowé gránice / iáko ſie rzekło / rozdźieláiąc dáléy poſtąpili. A gdy przydą gránicámi przerzeczonémi rozdźielonémi zá przysięgą / gdy gránicá oná w rzékę Noteſz y w Bierzwiennik wpádnie: onéy rzéki połowicá Bierzwienniká będźie gránicą wieczną miedzy królestwem Polſkim/ y źiemią nowégo Márgrábſtwá. A záſie gdźie Bierzwiennik z Noteſzą ſćiéka ſie/ połowice rzéki Noteſzy będźie gránicá: ták iż Zakon y poddáni iego téy rzéki vſtępuiąc ku górze ná pólmile / á zſtępuiąc ná dół tákże ná pólmile/ y ku króleſtwu pólmile dla páśienia bydłá którégokolwiek/ y dla bránia gliny / kámieni/ wapná / drzew ták dla opalenia iáko ná budowánié zamku y miáſteczká / niech máią wolné vżywánié: y tákże ludźie y poddáni króleſtwá y korony: wſzákże páńſtwo y własność przy króleſtwie zoſtánie náſzym.

quoties fuerit opportunum. Et ne in posterum de huiusmodi personis & testibus supra scriptis aliqua difficultas oriatur, nos Reueren: in Christo patrem D. Franciscum Episcopum Varmien: & honorabiles ac religiosum Volff de Sauszenn cōmendatorem in Ostrorode, & strenuum Ioannem de Saysen pro huiusmodi Cōpositoribus, & honorabilē ac religiosum Conradum de Erbinghawschen, Hermanum Reussop Thorun: Henricum Forotdanen: Præconsules: cum suprascriptis Episcopo Cōmendatore, & Ioanne, pro testibus (in casu, quo sors Magistrum & Ordinem tetigerit) duximus nominādos & eligendos: qui ad faciendum præmissa cum nostris, per Magistrum & Ordinem nominatis & electis, conueniant nostri in Bydgostiam, ex parte Ordinis in Swece, in crastino Natiuitatis Mariæ proximè venturo, aliunde huiusmodi limites sicut præmittitur distinguēdos, vlterius processuri.

O Gránice w pośrzodku rzéki Bierzwiennika y Noteſſy.

Postquam autem ventum fuerit per limites prædictos, sic vt præmittitur distinctos iuramēto, quando limes ille fluuiū Notesz & Birzuiēnik insiliet, ipse fluuius Birzuiennik medius erit limes perpetuus inter Regnum Poloniæ & Terram nouę Marchię: & iterum vbi Birzueinnik cum Notesz confluit, medius fluuius Notesz erit limes: ita quòd Ordo & subditi eius, ipsum flumen ascendendo dimidium miliare, & descendendo similiter medium miliare, ac versus Regnum dimidiū miliare pro pascuis pecorum, & pecudum quorumcunque, ac pro receptione argillæ, calcis, lapidum, lignorum, tàm pro igne quàm ædificiis Castri & Oppidi liberum habeant vsufructū: & similiter homines & subditi Regni & Coronæ, dominio & proprietate apud Regnum nostrum remanentibus.

Ale Myto wodné y źiemſkié z moſtem y z iego budowániem wedle stárégo zwyczáiu przez podnoſzenia mytá przy Zakonie zoſtánie. Łowienia Ryb też przerzeczony Zakon ſam będźie miał wolność w téyże rzéce Bierzwienniku ábo Noteſzy wzgórę idąc y nádoł ná pólmile od moſtu: który idźie ku Polſcze. To záchowawſzy: iż wieś Trzebieſzów w ſwych gránicách będźie miáłá wolność łowienia. To też przydawſzy: áby w tymże pólmilu wſtępuiąc wzgórę y nádoł / ná téyże rzéce Bierzwienniku ku króleſtwu nie był budowan żadny zamek.

Gdy też przydą do gránic przez wodę/ gdźie rzéká Bierzwiennik ábo Noteſz ták idąc nádoł / iáko rzeczono ieſt / ku Lánczburgu idźie ku różności / która ſie tám ná przećiwko temu miáſteczku wſczyna: oboiá ſtroná/ to ieſt/ My/ y Miſtrz / y Zakon / wybieramy ſobie vczćiwégo w Chriſtuśie Oycá

Theloneum autem aquaticum & Terrestre, cum ponte & ipsius structura, secūdum antiquam consuetudinem absq; ampliori augmento prædicti Thelonei, apud Ordinem remanebunt. Piscaturam etiam præfatus Ordo solus liberā in eadem flumine Birzuiennik seu Notesz, ascendendo & descendendo vt præmittitur per medium miliare, à ponte qui ducit versus Poloniam, obtinebit: eo saluo, quòd Villa Trzebieszow in suis limitibus piscādi liberam habeat facultatē. Hoc adiecto quòd in eodem dimidio miliari ascendendo & descendendo fluuium Birzuiennik, & etiam versus Regnum similiter per medium miliare, aliquod fortalitium non erigatur.

O Myćie wodnym y źiemſkim y wolnośći łowienia ryb.

Zamek niema być bu dowan ná rzece Bierzwienniku.

Item, postquam ventum fuerit ad limites, per aquam, vbi fluuis Birzuiennik siue Notesz taliter procedendo inferius, vt supra dictum est, versus Lanczberg

Biſkupá Lubuckiégo obie ſtronie obieráią ſobie zá Sędźiégo

super

Oycá Kśiedzá Chryśtophá Biskupá Lubuckiego: ná ktorego strony o wszytko przypuszczą/ y ná swieto swietey Troyce blisko przyszłe tám do Láncburgá onego zwiodą/ y vkażą przed nim práwá y dowody słuszne ná roku słusznym: ktore gdy wysłyszy od oboiey strony/ vżywszy mądrych ludźi rády/ skazánie y vchwale vczyni o wszytkich roznośćiach miedzy Krolestwem y Miásteczkiem przerzeczonym Lánceburgiem: ná ktorym skazániu obiedwie stronie przestáć będą powinne/ y ono przyiąć/ chwalić/ y chowáć pod szczerośćią wiáry swey.

super differentiā ibidem ex opposito prędicti Oppidi consurgente, pars vtraque, videlicet Nos, & Magister, ac Ordo, elegimus nobis pro Iudice Reueren: in Christo patrem Dominū Christoforum, Episcopum Lubuczen: in quem Partes ipsæ de alto & de basso compromittent: & ad festum sanctæ Trinitatis proximū ibidem circa Lanczberg adducent: & productis coram eo Iuribus & probationibus legitimis in Termino seu Terminis competentibus ab vtraque parte laudum, & pronunciationem, quam vsus consilio sapientum super omnibus differentiis inter Regnum & Oppidū prædictum Lanczberg tulerit, ambæ partes huiusmodi sentētiam suscipere, laudare, emologare, & seruare sub fidei puritate tenebuntur.

Cło przez Mistrzá od-iete ma bydź wrocone.

O wolnym przechodzeniu ludźi ku mieszkániu.

Chcemy też/ y skázuiemy przez niniey szy list: áby to myto y rzeczy wźiete Mistrz y zakon był powinien wrocić. A iesli ktory z poddánych Ziem y Pánstw nászych chćiałby do Ziem Zakonu dla mieszkánia sie przenieść: to mu wolno będźie vczynić przez żadney przekázy álbo zápowiedzenia osoby: y dobrá swe może przedáć/ y iemi wolnie száfowáć wedle woley swey: ták też chcemy tymże sposobem z dobr w źiemiách Mistrzá y Zakonu wźietych y opánowánych áby było chowano.

Volumus etiam & Decernimus per præsentes: quòd teloneū & depositum vulgariter & ablata, Magister & Ordo restituere teneatur, Et si aliquis subditorum, de Terris aut dominiis nostris vellet ad Terras Ordinis ratione incolatus se transferre, licite poterit: & libere recedere, absq; quouis impedimento aut aresto personę: & bona sua vendere, aut de eis disponere iuxta beneplacitum liberę voluntatis. pari modo volumus de bonis in Terris Magistri & Ordinis ablatis seu occupatis obseruari.

O woiennych pomocnikach.

Też wszyscy pomocnicy y ktorzy do nas przystáli/ ktorzy z miłośći ku nam y Krolestwu Polskiemu y poddánych nászych odpowiedźieli Mistrzowi y Zakonowi/ od wszelkiey trudnośći v Mistrzá y Zakonu przerzeczonego máią bydź wolni y wyswobodzeni.

Item omnes coadiutores & adhærentes, qui infauore nostri & Regni nostri Polonię coadiutorum & subditorum nostrorum, Magistrum & Ordinem Prussię diffidarunt, ab omni impetitione Magistri & Ordinis prædicti sint liberi & soluti.

O Apostátach Pruskich.

Tákże wszyscy Apostátowie zakonni w krolestwie nászym y w źiemiách Litewskich/ Zmodzkich/ Mázoweckich/ Ruskich/ y Stolpskich/ y inych pánstwách krolestwá nászego/ y ziem przerzeczonych mieszkáiący/ áby dłużey w tym grzéchu nie leżeli/ z krolestwá nászego y pánstw nászych przerzeczonych przez nas y vrzedniki násze będą przyćisnieni wyiecháć: á nápotym ći y ini w tych że żadnym obyczáiem niech nie będą przechowywáni.

Item omnes apostatę Ordinis prædicti in Regno nostro & Terris Lituanię, Samogitarum, Mazouię, Russię & Stolpē: & aliis dominiis Regni nostri & Terrarū prædictarum commorantes, ne diutius in suis peccatis tollerentur, de regno nostro & dominiis nostris prædictis, per nos & Officiales nostros exire compellantur: & deinceps hi & alii in eisdem nullatenus foueantur.

O Kupcách

Item/ żaden Kupiec ábo człowiek ktoregokolwiek stanu będący/ ábo dobrá iego dla wystepku ábo długu drugiemu niech nie będźie zápowiedan/ zátrudnian/ áni iman.

Item quòd nullus Mercator, seu alius homo cuiuscunq; conditionis existat, aut bona ipsius propter delictum seu debitū alterius arestetur, molestetur, vel turbetur nec etiam captiuetur.

O przemyca-iących Furmániech.

Item/ iesli Furmánie y Woźnice kupie kupieckie

Itē si vectores & aurigę bona seu merces Mercatorum pro precio ducentes telonea

kupieckie zá pieniądze wiozac/ mytá y mieysca myt przemiiną: oni tylko ná rzeczách y koniách swych własnych niech będą karáni: á dla tego máiętności kupieckie nie máią bydź bráne ábo zátrzymáne.

Item Lás Bábsko przy Fredelant/ w powiećie Nakielskim/ zástáwiony Zakonowi w pewney summie/ będźie mógł bydź wykupion/ gdy będźie zápłácona summá przez tego/ ktory zástáwił/ ábo przez Korone/ w ktorey iest zástáwiono: iáko to w liśćiech o tym vczynionych iest opisano.

Też dan ábo wybieránie/ ktore zową Funthomczol/ o ktorą zdawná y dotych czásow spor iest miedzy Mistrzem y Zakonem/ y Kupcmi ziem krolestwá Polskiego y Xięstwá wielkiego Litew. y byłá tá rozność do tego czásu nieskonczona/ táki porządek vkłádamy: Iż kupcy koronni Kśięstwá Wielkiego y Kśięstw przerzeczonych (chybá iżby ine vćiski y płace nápotym były pod ktoremikolwiek imiony vłożone) máią odpowiádáć Zakonowi z tey dáni tylko ná ten czás: gdyby sie przydáło/ żeby z swemi máiętnośćiámi własnemi plyneli zá morze. A wßákże ták to bydź ma: iesli miástá nád morzem śiedzące będą wolne przez práwo od tey płacey/ tedy też Mieszczánie Kupcy y obywátele krolestwá y ziem Polskich/ Litewskich/ Mázowieckich/ Ruskich/ od płácenia tákowego tymże sposobem niech będą wolni y wyięći: y one wßystki rzeczy/ ktore od nich od czásu onego pokoiu vczynionego wzgledem tákowego wyćiągánia są wyięte/ wcále niech będą wrocone przez Zákon przerzeczony Kupcom krolestwá y Kśięstwá wielkiego y Kśięstw przerzeczonych/ okrom sporu y zbrániánia ktoregokolwiek: á temu nic ßkodźić nie ma zwyczay iáki ábo dawność. A iesli śie vgodzą o te zábráne rzeczy/ tedy ku wrácániu niech niebędą powinni. A inßé wßytki y ktozde zosobna bránia iákokolwiek názwáne/ od kupcow ziem krolestwu Polskiemu W. X. Litewskiemu y inym Kśięstwam poddánych/ á tám zrodzonych/ w ziemiách Mistrzowi y Zakonowi poddánych/ á osobliwie wyćiągánie/ ktore zową Lobegal y Fyrkien/ żadnym obyczáiem nápotym niech nie będźie wyćiągano. Ani My Krol Xiąże wielkie Litewskie/ Xiążetá Mázowieccy y Stolpscy/ nie będźiemy vkłádáć żadnego nowego

lonea seu loca datiarum præterierint, ipsi dũtaxat in rebus & equis suis propriis puniantur: & quòd propterea bona Mercatorum, non debent occupari nec detineri.

O Bábsku Láśie.

Item sylua Babsko circa Fredelanth, in districtu Naclen: impignorata Ordini pro certa summa redimi poterit per impignorantem vel per Regnum, soluta summa Ordini, pro qua exstat obligata, & in Literis de super confectis continetur.

O dáni Funtomczół.

Itē datio siue exactio dicta Funthõczol super qua priscis temporibus & hactenus, controuersia inter Magistrum & Ordinē ac Mercatores Terrarum Poloniæ, Magni Ducatus Lituaniæ,& Ducatuum prędictorum vertebatur, & pendebat ex certis causis indecisa, talem ponimus ordinem Quòd Mercatores regni, Ducatus Magni, & Ducatuum prædictorum, præter alia quæcunque grauamina & solutiones in posterum imponendas, quibuscunque nominibus nuncupentur, respondeant Ordini de eadem duntaxat, si aliquando contigerit ipsos cum bonis suis in nauibus propriis nauigare vltra mare. Ita tamen, quòd si Ciuitates maritimæ libertate & absolute via Iuris fuerint ab eadem, quòd Ciues, Mercatores & indigenæ regni & Terrarum Poloniæ, Lituaniæ, Mazouiæ, Russiæ, à solutione huiusmodi sint similiter liberi & excepti. Et illa omnia quæ ab eis à tempore, quo præsens pax perpetua est firmata, ratione huiusmodi exactionis sunt recepta, integraliter restituantur per Ordinem prædictum, Mercatoribus regni, Ducatus Magni, & Ducatuum prædictorum, viceuersa, absque recusatione & renitentia: qualicunque interruptione, consuetudine, præscriptione, & diuturnitate non obstantibus. Si verò per concordiam extincta fuerit, ad restitutionem receptorum minimè tẽneatur. Alię autem omnes & singulæ exactiones, quibuscunq; vocitentur nominibus, à Mercatoribus terrarum regno Poloniæ, Ducatui Magno Lituaniæ, & Ducatibus prędictis subiectarum, vt præfertur indigenis, in terris Magistro & Ordini subiectis. Et specialiter exactio quædam dicta Lobegal & Fyrken nullatenus de cætero exigatur. Nec nos Rex, Dux Magnus Lituanię,

O Miástách nád morzem śiedzących.

Mytonowe w Królestwie niema bydź ustáwiáné.

nowégo Clá/ ku vćiſkowi y krzywdźie tylko poddánych zakonu przerzeczonégo: á ieſli które nowé ieſt vſtáwioné w źiemiách náſzych/ y w Kśieſtwách przerzeczonych od czáſu pokoiu/ który v Melná ieſt vczynion: wſzytkie niech bedą ſkáżoné/ zoſtáwiwſzy w cále y w mocy Mytá ſtáré.

A gdyż połowicá Clá wodnégo v Toruniá z połowicą pieniedzy z niego przychodzących/ zá mocą piérwéy miánéy y teraz vczynionéy zgody/ nam ieſt powinna: O wybiéráczu pieniedzy ták miedzy námi ieſt vſtáwiono/ rozrządzono/ y zámkniono: iż ten/ który przez nas y potomki náſze ná to bedźie poſtánowion/ niech ſie ziezdża z Komendorem Toruńſkim iednégo roku w Toruniu/ á drugiégo roku w Nieſzowéy: á ták záwżdy rok podle roku zobopolnie tákowégo wybiéráczá ná kożdy rok niech poſtánawiáią: który vczyniwſzy przysiege/ pieniądze które zbierze w Niedźiele w rece oboim niech odda/ które máią bydź równo rozdźielone/ zápláćiwſzy Myto ſługom y opráwe łodźi z poſpolitych pieniedzy. A ieſli on wybiéracz pieniedzy któréy ſtronie nie bedźie ſie podobał po wyśćiu roku ták Stároſtá/ iáko który ná to wybiéránie náznáczon bedźie/ y Komendor/ ziechawſzy ſie niech inégo obiorą do tego godnégo. A poſługi/ które ſie dźieią przez ſługi ná łodźiách/ które Schárwek zową/ oboiéy ſtronie tákże zobopolnie ná tegodnie iednáko máią bydź płácone tym ſpoſobem y kſztáltem/ iáko do teº czáſu to było opátrowano

Płacá ſługom y odpráwá ludźi máią bydź z ſpólnych pieniedzy.

Téż/ ieſliby który z Ziem króleſtwá náſzégo wielkiégo y inych Kśieſtw przerzeczonych/ ſzkody ábo krzywdy iákié vczynili Zakonniczym poddánym: tedy z tákowégo Stároſtá álbo iny Vrzednik/ gdy bedźie o to ſzukan/ niech ſpráwiedliwość vczyni: á ieſli ſpráwiedliwośći nie vczyni/ tedy zá tákową niedbáłość z vrzedu niech bedźie złożon: wyiąwſzy żeby o niewinnośći ſwéy włáſną y ćieleſną przyśięgą dał ſpráwe/ y oczyśćił ſie. Tákże ná drugą ſtrone/ ieſli Komendor álbo Vrzednik Zakonniczy w vczynieniu ſpráwiedliwośći bedźie niedbáły: tymże obyczáiem niech bedźie z vrzedu złożon: á przedśie ten/ który po nim bedźie/ ſpráwiedliwość ma vczynić nieodwłoczną temu/ który o nie prośi. A ieſli ten/ który o ſpráwiedliwość wzgledem wyſtepku bdźie proſzon

O czynieniu ſpráwiedliwośći ludźiom.

Duces Mazouię, & Stolpen: imponemus aliquod nouum theloneum in grauamen & præiudicium duntaxat ſubditorum Ordinis prædicti, & ſi quod nouum eſt impoſitum in terris noſtris & Ducatibus prædictis à tempore concordiæ, circa locum Melno factæ, omnino deponatur. Theloneis & depoſitis antiquis ſemper ſaluis.

Item cùm medietas nauigii circa Thorun ſupra dicti, cum medietate pecuniarum de ipſo prouenientium nobis vigore prius habitę & præſentis concordię. in perpetuum hæredibus & ſucceſſoribus noſtris debeatur. De collectore pecuniarum ex ipſo ſic inter nos exiſtit conuentum, ordinatum, & concluſum: quòd is qui per nos ſucceſſores noſtros ad ea fuerit deputatus conueniat cum Cōmendatore Thorunen: pro tempore exiſtenti: Vno anno in oppido Thorun, & alio in Nieſzowa: & ſic ſemper vicibus alternatis Collectorem huiuſmodi ſingulis annis ſimul conſtituat. Qui ſub præſtito Iuramento pecunias quas collegerit, diebus dominicis in manus vtriuſq; præſentet æquali portione diuidendas: ſolutis preciis famulorum & reparatione nauium de cōmuni. Et ſi alteri Parti ille collector pecuniarū non placuerit: anno elapſo tam Capitaneus ſiue ad ea deputatus, quàm cōmendator conuenientes vt ſuprá, aliū eligant quoties fuerit opportunum. Seruitia verò per famulos nauigii prædicti, quæ Szarwek, appellantur, fieri conſueta partibus prædictis, ſimiliter alternatis ſeptimanis & paribus vicibus impēdantur: & tunc pars quælibet in ſua ſeptimana ipſis prouideat de expenſis: modo & forma ſicut hactenus eſt eis prouiſum.

Item ſi aliqui de terris regni noſtri, Ducatus Magni, & Ducatuum prędictorum, ſubditis Ordinis iniuriam intulerit, & ſuper eo Capitaneus vel alius Officialis noſter requiſitus iuſtitiam non fecerit: extunc pro negligentia huiuſmodi ab Officio eſt deponendus: niſi de innocentia ſua iuramēto proprio & corporali ſe purgauerit. Similiter ex alia parte, ſi Commendator vel Officialis Ordinis prænominati, in reddenda iuſtitia in præmiſsis negligens fuerit, pari modo deſtituatur: Et nihilominus ſucceſſor iuſtitiam teneatur

ſzon/ ieſt proſty obywátel/ á ſpráwiedliwośćiby vczynić niechćiał/ y byłby niedbáły w tym: tedy ſzkody temu/ który o ſpráwiedliwość prośi/ przez Stároſte álbo Komendorá z máietnośći tego przerzeczonégo obywátelá niech bedą nágrodzoné y zápłáconé: wjiąwſzy żeby tákąż przyśięgą ſie ſpráwił.

Téż ieſli przez którégo poddánégo tu rodźicá álbo przychodnie oboiéy ſtrony zá przygodą zapiſowi álbo pokoiowi temu wiecznému bedźie w czym vbliżono álbo przećiwnie vczyniono: to ieſt ieſliby drapieſtwá/ łupy/ pożogi/ puſtoſzénia/ mężobóyſtwá/ álbo którékolwiek iné złé vczynki w pánſtwách/ y źiemiách náſzych oboiéy ſtrony były vczynioné y dopuſzczoné: dla tego pokóy przerzeczony niéma bydź tárgan/ ále w ſwéy władzy y mocy zoſtáć ma: áni przez to ſtroná/ z któréy poddány to vczynił/ nie ma bydź rozumiána zá krzywoprzyśiężce: á przerzeczeni ći/ którzy wyſtepuią/ y złoczyńcy zá ſwé wyſtepki przez Stároſty Vrzedniki oboiéy ſtrony náſzéy práwnie bedą karáni: y ku doſyćvczynieniu doſtátecznému y powinnému bedą przyćiſkáni y przymuſzáni.

Téż áby Stároſtowie/ Woiewodowie Komendorowie/ Vrzednicy álbo Sedźiowie oboiéy ſtrony/ ku czynieniu ſpráwiedliwośći tym mocniéy byli przywiedźieni: y áby kiedy iáka wielka nielubość miedzy námi Królem wielkim Kśiążećiem y Kśiążety przerzeczonémi z iednéy ſtrony/ á Miſtrzem/ Zakonem/ y źiemiámi iemu podległémi/ y poddánémi ich z drugiéy ſtrony/ niemogłá ſie kiedy wſcząc: tedy ná kożdy rok My król przerzeczony/ dwu Komendorów/ mężów dobrégo świádectwá y ſumnienia/ ná świeto Świąteczné/ y tákże Miſtrz y Zakon dwu Woiewód albo inych tákiegóż ſtanu ná przerzeczoné Świeto z źiem náſzych niech obiorą: y niech ſobie dádzą znáć iáko bedą mogli narychléy przez piſánia tákowé obrania oſób: którzy w świeto ś. Micháłá ziechawſzy ſie iednégo roku w Nieſzowéy/ á drugiégo w Toroniu/ dotknąwſzy ſie świetych Ewánieliy/ y odłożywſzy ná ſtrone przyiaźn/ boiaźn/ y nienawiść w vczynieniu ſpráwiedliwośći bedą karáć Sedźie y Vrzedniki w czynieniu ſpráwiedliwośći niedbálé: y wedle praw támtych mieyſc ſtronam obráżonym ſpráwiedliwość

atur facere expeditam requirenti. Si verò is qui pro iuſtitia ratione delicti, vel alias requirit, ſimplex fuerit Terrigena, & iuſtitiam facere recuſaret aut negligeret: extunc damna iuſtitiam requirenti, per Capitaneum ſeu Cōmendatorem de bonis Terrigenæ prædicti compenſentur & ſoluantur: niſi ſimili ſe purgauerit iuramēto.

Dla wyſtepku iednégo pokóy wiecżny tárgan bydź nie ma.

Item ſi per aliquem ſubditum, indigenam vel aduenam alicuius noſtrum, caſu & euentu inſcriptioni ſeu paci huiuſmodi perpetuę fuerit in aliquo derogatum & contrauentum, (vt pote rapinæ, ſpolia, incendia, vaſtationes, prædæ, vel homicidia, aut aliqua maleficiorum genera, in dominiis & terris noſtris alterutris patrata fuerint & commiſſa) propterea pax prædicta caſſari, irritari non debebit: ſed in ſuo robore, & firmitate permanebit. Nec propter hoc Pars, cuius ſubditis maleficium huiuſmodi cōmiſerit, cenſebitur fore deierans ſeu periurans. Prædicti autem delinquentes & malefactores, pro ipſorū exceſſibus, per Capitaneos ſeu Officiales vtriusq; noſtrum, Iudicialiter punientur: & ad ſatisfactionem plenam & debitam arcebuntur & compellentur.

VVyſtepuiący przez Stároſte ku doſyćucżynieniu máią bydź przypedzáni.

Dwá Komēdorowie, y dwá VVoiewodowie máią bydź wybráni ku cżynieniu ſpráwiedliwośći.

Item vt Capitanei, Palatini, Cōmendatores, Officiales, ſeu Iudices, Partis vtriuſque, ad adminiſtrationem iuſtitiæ fortiùs inducātur: & ne aliqua grauis diſplicentia inter nos, Regem, Ducem Magnū, & Duces prædictos ex vna, Magiſtrum, Ordinem & Terras ſubiectas ſibi prænominatis, & ſubditos eorundem parte ex altera, in poſterum valeant exoriri ſingulis annis, Nos, Rex præfatus duos ex Cōmēdatoribus viros boni teſtimonii & conſcientiæ in feſto Pentecoſtes, & ſimiliter Magiſter & Ordo duos Palatinos, aùt alios paris conditionis, in præfato feſto, de Terris noſtris prædictis eligēt: & ſibi quātó citiùs poterint huiuſmodi electiones perſonarum ſcriptis inſinuent. Qui in feſto Sancti Michaelis conuenientes, vno anno in Nieſzowa, alio in Thorun, & tactis ſacroſanctis Euangeliis, fauore, timore, & odio excluſis, de iuſtitia faciēda punient Iudices, ac Officiales in adminiſtratione iuſtitiæ remiſſos & negligentes: & Iura municipalia loci delicti Partibus læſis facient. Nihilominus iuſtitiam congruentem,

dliwość vczynią/álbo ſtrony wedle ſpráwie dliwośći y ſłuſzności iednáć bedą: y wſzyſtki rzeczy bedą czynić/ktore bedą należeć ku záchowániu tákowégo pokoiu wiecznégo poprzyśiężonégo.

Tákże też miedzy Zmódzią y Pruſy iednégo roku w Wieluniu/ á drugiégo w Regnyth: miedzy Litwą y Inflánty iednégo roku w Huſpolu/ á drugiégo w Dymborgu aliâs w Nowinie miedzy nowym Márgrábſtwem y Wielką Polſką/iednégo roku w Sirakowie aliâs Czérk/á drugiégo w Dréźnie: miedzy ziemią Dobrzyńſką y Pruſką/ iednégo roku w Rypinie/ á drugiégo w Brodnicy: miedzy ziemiámi Mázowieckiémi Kśiążęćiá Włádyſłáwá y Pruſy/ iednégo roku w Dzołdowie/ á drugiégo w Mławie: miedzy Wiśnią y Pruſką ziemią iednégo roku w Wiśni/ á drugiégo w Jánusburgu: miedzy ziemiámi Kśiążęćiá Bolkoná y Pruſy/ iednégo roku w Ciechanowie/ á drugiégo w Nidborgu: á to chcemy y ſkazuiemy áby we wſzytkim było chowano miedzy Kśieſtwem Stolpſkim y Pruſy/ iednégo roku w Stólpie/ á drugiégo w Rytaw: miedzy nowym Márgrábſtwem y ziemią Stolpſką/ iednégo roku w Reczu/ á drugiégo w Sátynie: wyiąwſzy żeby ſtrony ná iné mieyſcá ſie zgodźiły. Aby też w gránicách żadné nieluboſći y ſpory niemogły ſie wſcząć: chcemy gránice w pieć á w pieć lat/ ieſli tego potrzebá bedźie/ odnawiáć.

O odnawiániu gránic.

Też niech bedźie wolné przeſzćié y drogá wſzyſtkim Kupcom y obywatelom Ziem y Pánſtw Zakonniczych z ſwemi kupiámi/ z zbożem wſzelákim/ y rzeczámi ktorémikolwiek y iákieykolwiek máteriiey/przez przenágábánia y vćiśnienia po ziemi y po morzu/ przez wody y rzeki/ gdźiekolwiek ku gorze/ y do królеſtwá Polſkiego/ Ziem Litewſkich y Pruſkich/ Zmódzkich/ Mázowieckich/ Ruſkich/ y ná dół przez Królеſtwo y ziemie przerzeczoné/ y przez rzéki álbo wody áż do morzá y zá morze/ná łodźiách máłych y wielkich/próżnych y nakłádnych ná wieki/gdźiekolwiek y ilekroćby chćieli/ przez wſzelkiégo zápowiedánia y przekázy/ á oſobliwie Mieſczán w Toruniu. Które to kupie zboża y rzeczy przerzeczonych/ ieſli przerzeczeni kupcy álbo obywátele Zakonnicy wiożąc ie zechcą przedáć/ álbo z niémi ſtać ná któ-

O wolnym przeieżdżániu Kupieckim przez Ziemie.

entem, vel partes ſecundùm æquitatem, & bonam iuſtitiam cōponent: & omnia faciant, quæ pro cōſeruatione huiuſmodi iuratæ pacis perpetuæ viderint expedire.

Pari modo inter Samogitiam & Pruſſiam vno anno in Veluna, & alio in Regnyth: Inter Lituaniā & Liuoniam vno anno in Huſpole, & alio in Dymborg aliâs in Nouina: Inter nouam Marchiam & Maiorem Poloniam, vno anno in Syrakowo aliâs Czyrk, alio in Dreſzno: Inter Terram Dobrinen. & Pruſiam, vno anno in Rypin, & alio in Brodnica: Inter Terras Mazouiæ Ducis Vladiſlai & Pruſſiam: vno anno in Dzołdow, & alio in Mlawa: Inter Vyſznam & Pruſſiam, vno anno in Vyſzna, & alio Ianusburg: Inter Terras Ducis Bolconis & Pruſſiam, vno anno in Cyechanow, & alio in Nidborg, per omnia volumus & decernimus obſeruari. Inter Ducatum Stolpen: & Pruſſiam, vno anno in Stolp, & alio anno in Rythaw. Inter nouā Marchiam & Terram Stolpen: vno anno in Recz, & alio in Sathyn: niſi partes de aliis locis fuerint concordes. Item ne circa limites diſplicentiæ ſeu controuerſiæ ſuſcitari valeant: Volumus limites de quiennio in quiēnium vbi opus fuerit innouare.

Item liber ſit tranſitus & via omnibus Mercatoribus ac incolis Terrarū, & dominiorum Ordinis cum ſuis mercantiis, frumentis cuiuſcunq; grani, & rebus quibuſcunque & cuiuſcunque conditionis, vel materiei exiſtant: ſine impedimento vel angaria, per terras & maria, aquas & flumina, quocunq; aſcendendo, in & ad regnum Poloniæ, terras Lituaniæ, Samogitarum, Mazouiæ, & Ruſſię: & deſcendendo per ipſum regnum, atq; terras prędictas, ac per ipſa flumina ſeu aquas, vſque ad maria, & trans mare in nauibus paruis ſiue magnis, vacuis ſiue oneratis in perpetuū, quomodocunq; & quotieſcunq; voluerint, abſque aliquo areſto vel impedimento cuiuſcunque: & ſpecialiter oppidanorum in Thorun. quas quidem merces, frumenta & res, vt præſcriptum eſt, ſi præfati Mercatores ſeu Incolę Ordinis ducentes, vendere aut ſtare in aliquo locorum ſeu Ciuitatum ad portū, ſiue rippam prædictam aquarum, ſiue maris ſituato-

rych mieyscach / ábo w mieściech / w porciech/ ná brzegách wodnych y morzkich : to niech bedzie ná ich woley : á iesli też niezechcą przedáć/mogą przez wszelkiey trudnośći iecháć wzgórę ábo ná dół / gdzie sie im bedzie podobáło / z rzeczámi przerzeczonémi: iáko wyszey iest opisano / odłożywszy Cła: które w mocy niech bedą zostáwioné.

Też wszystki szkody/ krzywdy/ nielubośći/ nakłády / wydatki/ Prełatów / y ich Kościołom y Kápitułom / Opátom / Przeorom/ Konwentom/ Klasztorom/ osobam Duchownym y Swietckim y inym którymkolwiek przez nas/ poddáné/ Koádiutory/ y té którzy przy nas stali / w ziemiách Pruskich ábo indzie vczynioné którymkolwiek sposobem ná wszystkich woynách przeszłych y tákże przez Mistrzá y Zakon iego Rycérstwo w Páństwách Królestwá nászego bedącym : té máią bydź zá władzą ninieyszych przywileiów / z gruntu vspokoioné/ zágászoné : ták iż o przerzeczoné szkody przez Prełaty sámé / ábo którégo z nich / ábo imieniem Kápituł/ Konwentów Klasztorów/ Mistrzowi y zakonowi iego / ábo innym przerzeczonym żadna trudnosć/ questia/ y rzecz z práwá ábo okróm práwá nigdy żadnégo czásu niech nie bedzie żądána.

Też Mistrz y Zakon przerzeczony bedą nam powinni względem ninieyszey vgody dáć y zápłáćić dziewieć tysiecy złotych / z pięcią set czérwonych złotych dobrey y sprawiedliwey wagi / ábo w monećie ich Pruskiey dobrey nowey: połowice ná Niedziele Srzodopostną/ á drugą połowice ná świeto świetégo Márćiná Biskupá blisko przyszłé w Toruniu : á zá kożdym dániem raty quity máią bydź dáné.

Też v Sedzi y w sądách/ tákże przy kupowániu kupi ábo przedawániu / y tákże przy kupowániu żywnośći y płáceniu myt stárych / słuszny zwyczay który beł chowan zá czásu dobrey pámieći Witowdá wielkiégo Xiążećiá Litewskiégo/ w Litwie/ Żmódźi/ y w Ruśi / nienáruszenie niech bedzie chowan : y ile bedzie mogło bydź wedla zwyczáiu Chrześćiiánskiégo niech bedzie reformowan.

Item / áby co przy tey zgodźie wieczney ná potym nie było zostáwiono/ coby mogło myśli y poddáné stron przerzeczonych ták Duchownych iáko Swietckich ku zwádom y

rum , seu situatorum voluerint, est & debet esse in ipsorum arbitrio & voluntate. Si verò vendere noluerint, possunt absq; omni impedimento ire seu ascendere vel descendere quò eis placuerit, cum rebus prædictis, vt superiùs est expressum, Theloneis & antiquis depositis prout supra saluis.

VVszystkie szkody y krzywdy máią bydź vspokoioné

Item omnia damna, iniurię, displicētię, impensæ, & expensæ Prelatorum eorumque Ecclesiis, & Capitulis, ac Abbatibus, Prioribus, Cōuentibus, Monasteriis, personis Ecclesiasticis, Secularibus, & aliis quibuscunque per nos, subditos, coadiutores, & adhærentes nostros, in Terris Prussiæ & extra, illata quomodolibet & facta, in omnibus guerris præteritis & è contra per sæpe dictum Magistrum & Ordinem, ac exercitus ipsorum Prælatis in Dominiis regni nostri constitutis, sint sopita, auctoritate præsentium penitus & extincta: ita quòd prætextu eorundem per Prælatos ipsos, aut eorum aliquem suis aut Ecclesiarum, Capitulorum, Cōuentuum, siue Monasteriorum suorum nominibus, Magistro & Ordini prædicto, vel aliis supradictis, quæstio, causa, actio vel impetitio de Iure vel de facto, nullo vnquā tempore moueatur.

O dźiewieć tyśiecy y piećset czérdźieśći zło. które Mistrz ma dáć.

Item Magister & Ordo prædicti, tenebuntur nobis ratione concordiæ præsentis dare & soluere nouem millia florenorum cum qningentis Vngaricalibus iusti & boni ponderis, aut eorum valorem in moneta Pruthenicali bona, noua: medietatem in Dominica Letare, & aliam medietatem in festo sancti Martini Episcopi in Thorun: proximè affuturis: pro rata cuiuslbet solucionis Literas, quitantias tenebuntur assignare.

Stáré zwyczáie w sądźiech y we wszytkim máią bydź chowáné.

Item circa Iudices, Iudicia, mercantia, emendas vel vendendas, & circa victualia comparanda, & thelonea antiqua soluenda rationabilis consuetudo, tempore bonæ memorię Vitowdi Magni Ducis Lituaniæ tenta, in Lituania, Samogitia, & Russia inconcusse seruetur: & quātum fieri poterit, iuxta ritum Catholicorum in melius reformetur.

O vspokoieniu z Bisku pem Włocłáwskim.

Item ne circa hanc concordiam perpetuam aliquid in posterum relinquatur: quòd posit mentes & subditos partium prædictarum

dom y nienawiśćiam przywodźić ná przyſzłé czáſy: Spráwe Kośćiolá Włodzcłáwſkiego y iego Biſkupſtwá o ſkáżeniu domu Biſkupiego przed Gdánſkiem ná przeſzłych Woynách przez Mieſczány Gdánſkie vczynioną/ która w Rzymie y ná Conciliách w Conſtánciiéy/ y Bázyleiéy wiśiáłá przez wiele lat nieſkonczona/ tákeſmy vmyślili zá zwoleniem ſtron y vczćiwéy Kápituły Włodzcłáwſkiey przez zgode vſpokoić. Iż Miſtrz y Zakon zá Mieſczány Gdánſkie vczćiwému w Pánu Chryſtuśie Pánu Wlá dyſłáwowi dźiśieyſzemu Kośćiolá Włodzcłáwſkiego Biſkupowi/ dwánaśćie ſet czérwonych złotych dobréy y ſpráwiedliwéy wagi/ położy: połowice téy ſummy ná Mieſopuſty y z iednym poſtáwem ſukná Bruſlinſkiego dobréy roboty w mieśćie Toruniu: á drugą połowice ná świety Michał támże bliſko przyſzły wzgledem ſkáżenia domu przerzeczonégo: co máią vczynić w rzeczy ſáméy okróm iákiéy wymówki. A Xiądz Biſkup przerzeczony y iego Kápitułá/ té Mieſczány Gdánſkie y Zakon od Práwnégo poſtepku ſwégo ma wypuśćić/ y wyſwobodźić/ y te ſpráwe tákową zágáśić: áby nigdy ná potym im od niego y od potomków iego znawiána nie byłá. Którą to ordinácyą przerzeczony Xiądz Biſkup y Mieſczánie iáwnie y wielkim ſtátkiem wyználi. A gdy ſie zapłátá oſtánie/ Xiądz Biſkup przerzeczony z Kápitułą ſwą zá kożdym zápłáceniem bedźie quitowáł doſtátecznémi liſty Miſtrzá/ Zakon/ y Mieſczány przerzeczoné. A Miſtrz y Zakon wſzyſtke nawietſzą y nadoſkonálſzą pilność vczyni: áby Miſtrz Niemiecki w roku wietſzą pieczęć ſwą téy zgodźie wieczney záwieśił. A ieśli tego nie zechce vczynić: ále z którym Pánem duchownym y świeckim wzgledem dóbr/ którzych Król J. M. doſtał/ Królowi Polſkiému y Kśieſtwom przerzeczonym ábo iego poddánym woyne zruſzał: tedy Miſtrz wielki y Miſtrz Jnflantcki/ y brácia Conwentu w Pruśiech y Jnflántćiech/ przez chytrośći y zdrády/ pod wiárą y czćią/ y vczynioną przysiegą temuż Miſtrzowi Niemieckiému y onym Pánom/ pod którémi ſą/ y inym którymkolwiek ludźiom przez ſie y przez iné iáwnie ábo táiemnie/ proſto ábo chytrze/ ludem/ pieniądzmi/ zbroią/ ábo inémi pomocámi którémikolwiek/ rádą ábo przyiaźnią nie

Miſtrz y Zakon niema dawáć pomocy przećiwko krolowi.

prædictarum tàm Spirituales quàm Seculares, ad lites & odia quæcunq; prouocare in futurum: cauſam Eccleſię Vladiſlauienſis, & ipſius Epiſcopi, ſuper demollitione domus Epiſcopalis ante oppidum Gdansk, in præteritis guerris per oppidanos Gedanen: attemptata, quæ in Curia Romana, & Cõſtantien: ac Baſilien: Conciliis, per annos plurimos pendebat indeciſa, duximus de conſenſu partium, & venerabilis Capituli Vladiſlauien: per medium concordiæ ſopiendam. Ita videlicet, quòd Magiſter & Ordo, pro oppidanis Gedanenſibus, Reuerendiſs: in Chriſto patri Domino Vladiſlao moderno Eccleſiæ Vladiſlauien: Epiſcopo, mille ducentos florenos Vngaricales boni & iuſti ponderis, pro media parte huiuſmodi ſummæ in feſto Carniſpriuii, & vno ſtamine Bruſlien: boni operis in oppido Torun, & pro alia media, in feſto ſancti Michaelis ibidem proxime affuturo, ratione demollitionis domus prædictæ ſoluent, & expedient cum effectu: & abſque excuſatione aliquali. Dominus verò Epiſcopus prædictus & Capitulum eius, eoſdem oppidanos Gedanen: & Ordinem, ab impetitione ſua debet dimittere abſolutos, & cauſam huiuſmodi extinguere: nunquã ipſis de cætero per ſe & ſucceſſores ſuos intentandum. Quam ordinationem pręfati Dominus Epiſcopus & oppidani publicè & ſolenniter emologârunt. Solutione facta Dominus Epiſcopus præfatus cum Capitulo ſuo, ſuper qualibet ſolutione quitabit ſufficientibus Literis Magiſtrum, Ordinem, & oppidanos ante dictos. Item Magiſter generalis & Ordo, omnem exactam & extremam diligẽtiam faciet: quòd Magiſter Almaniæ infra vnũ annum maius ſuum Sigillum huic cõcordiæ perpetuæ appendet. quod ſi facere nollet, ſed cum aliquo Domino Spirituali vel temporali ratione bonorum ab eodem Domino obtentorum, Regi, Regno Poloniæ, & Ducatibus præmiſſis ac eorũ ſubditis bella moueret: extunc Magiſter generalis, & Magiſter ſeu Præceptor Liuoniæ, & fratres Ordinis per Pruſſiam & Liuoniam, abſque dolo & fraude ſub fide & honore præſtiti iuramẽti, eidem Magiſtro Almaniæ, necnon illis dominis ſub quibus

źnią nie máią / áni będą mogli pomágáć którymkolwiek wymyślnym dowćipem ábo bárwą. A ieśli przećiwnie temu vczynią / á to będźie dowiedźiono słusznemi dowody: tedy poddáni ich od wszytkich przysiąg poddáństwá máią bydź wolni y wyswobodzeni w tym czáśie/áż śie ku chowániu wiecznégo pokoiu przywrócą.

Też my Władysław Król przerzeczony miásto Aruswald aliâs Choszno / którégo dostáły Oycá nászégo świętéy pámięći woyská / y którégosmy dźierżenie do tego czásu mieli spokoyne / Mistrzowi y Konwentowi ná Srzodopostną Niedźiele blisko przyszłą z Dworzy / wśiámi / y z inémi wszystkimi do Miástá tego przyległośćiámi / będźiemy powinni wróćić.

Nádto szláchtá z Nowáwedel y Felkiem burgu / z miásty / zamki / y ze wszystkimi máietnośćiámi swemi / które w nowym Márgrábstwie są / którzy Oycowi nászému przerzeczonému wiáre y przysiege / gdy woysko násze w nowym Márgrábstwie było / vczynili / do Mistrzá y Conwentu / wyswobodzeni piérwéy od nászéy przysięgi / którą nam względem máietnośći swéy vczynili / ná przerzeczony czás Niedźiele Srzodopostnéy niech śie przywrócą. Ale iákożkolwiek szláchtá y Miásto Aruzwald od Mistrzá y Conwentu przydźie / bądź z rąk nászych ábo potomków nászych / bądź też którymkolwiek innym sposobem: tedy my będźiemy rozumieni / iżesmy dosyć vczynili temu ártykułowi: to opátrzywszy / iż Mistrz y Zakon té poddáné łáskáwie przyimie / y ie vprzespieczy o gárdłá y máietnośći ich: iákóż o tákowym vprzespieczeniu przez Mistrzá y Zakon w święto Gromnic blisko przyszłé ma bydź obwárowano / y ná Zamku Ráciążu ten List vprzespieczenia ma bydź oddan.

Item / Zámek Nieszowá z Powiátem y z połowicą Cłá wodnégo / iáko wyższéy iest nápisano / Mistrz y Zakon ná Niedźiele Srzodopostną do rąk vczćiwégo w Chrystusie Oycá páná Władysłáwá Biskupá Włodzcláwskiégo imieniem nászym máią oddáć / wróćić / y w rzeczy náznáczyć.

A iżby zgodá z tákim vważeniem vczyniona / z więtszą ostrożnośćią mogłá bydź od oboiéy strony mocniéy y pilniéy chowáná:

bus consistunt, ac aliis quibuscunq; hominibus per se vel alias, publicè vel occultè, directè vel indirectè, cum gentibus armorum pecuniis, armis, aut aliis auxiliis quibuscunq;, consilio vel fauore, non debent neq; possunt subuenire aliquo excogitato ingenio vel colore. quod si contrarium fecerint, & id legitimis documentis probatum fuerit: quód tunc subditi eorum ab omnibus omagiis, iuramentis, & subiectionibus liberi & soluti esse debent in hoc casu, donec ad obseruationem pacis perpetuę reuertentur.

Miásteczko Aruswald Mistrzowi ma bydź wrócono.

Item nos Vladislaus Rex prędictus, Oppidum Arnszwald alâs Chosczno, quod exercitus patris nostri, bonę memorię Domini Vladislai acquisiuit, & cuius possessionem huc vsq; habuimus pacificam, Magistro & Ordini infra hinc & Dominicam Lætare proxime venturam, cum curiis, Villis, & aliis omnibus cohærentiis ad prædictum Oppidum spectantibus restituere tenebimur & debemus.

Nobiles insuper de Nouauedel & Felkemburg, cum Oppidis, Castris, & omnibus bonis suis in noua Marchia consistentibus, qui patri nostro prædicto fidelitatem & omagium, exercitu nostro in noua Marchia existente, præstiterant: ad Magistrum & Ordinem, absoluti primò à nostris omagiis & Iuramentis ratione bonorum prædictorum duntaxat nobis factis, infra hinc & prædictum terminum dominicę Lætare reuertantur. Qualitercunq; autem ipsi Nobiles & Oppidum Arnszwald ad possessionem Magistri & Ordinis accesserit: siue de manibus nostris aut nostrorum, siue atiam aliis modis quibuscunq; quòd per hoc huic articulo satisfacere censeamur: prouiso tamen, quòd Magister & Ordo eosdem fauorabiliter & benignè recipiant, & de vita ac bonis assecurent: quemadmodum de huiusmodi assecuratione per Magistrum & Ordinem in festo Purificationis Marię proximo debet eiusdem prouideri, & in Castro Raciąz huiusmodi Litera assecurationis præsentari.

Zamek Nieszowa y z Powiátem ma bydź wrocono do rąk Biskupá VVłodźcłáwskiego.

Item Castrum Nieszowa, cum districtu & medietate nauigii, vt superiùs est expressum, Magister & Ordo infra hinc & domi-

na: obiecuiemy dobrą wiárą pilnie y wiernie słowem nászym królewſkim / przez zdrády y chytrośći zá przyśięgą ćieleſną vczynioną / tákową zgodę we wszytkich ich ártykulách y punktćiech chowáć. A izby chętnieyszą czuynośćią tá zgodá omieniona byłá chowána / ſkázuiemy obyczay przyśięgi ſpoſobem niżey nápiſánym: Ja N. przyśięgam: iż tę zgodę będę chowal: áni przećiwko niey będę vczynkiem / pomocą / rádą / y przychylnośćią. Ták mie Boże wſpomoż / y ten święty Krzyż. A wszyscy Królowie potomkowie nászy y dźiedźice w roku po koronáciiey swey ábo przyięćia królestwá / tákże wielkie Kśiążę Litewſkie dźiśieysze ná żądánie ſtrony / która będźie mieć osobliwe roſkazánie / tákowy pokóy wieczny przyśięgámi vtwierdźić y vmocnić będą powinni. Też w dźieśięć á w dźieśięć lat przez Prąłáty / Kśiążętá / Woiewody / Komendory / obywátele ſtrony nászey y zakonu / którzy byli nie przyśięgli / nowémi przyśięgámi będźie vgruntowan. Rá by ſtroná przećiwko ſtronie boiáźnią karánia ninieyszego ku woynie y roſterkóm niepowſtawálá / vſtáwiamy ſkázuiąc: iż nászy Prąłáći / Rycerztwo / Mieszczánie / y wszytko poſpólſtwo máią y będą powinni Ziem / Miſtrzá / y Zakonu Prąłatóm / Szláchćie / Rycerztwu / Mieszczánóm / y wszyſtkiemu poſpólſtwu dáć pewne násze liſty / y tákowez od nich pod tákowymże ſpoſobem wźiąć: które ták my / iáko przerzeczony Miſtrz y Zakon oboim poddánym nászym dáć obiecuiemy / y ieſteſmy powinni: y sámiż poddáni nászy / poddánym Miſtrzowym y Zakonnym / y tákże poddáni Zakonni poddánym królestwá nászego / dáć y ofiárowáć będą powinni w Niedźiele Srodopoſtną blisko przyszłą pod témi ábo tym podobnémi słowy: A ieśli My ábo potomkowie nászy / gdy ten pokóy ſtać wieczny będźie / Miſtrzowi ábo źiemiam Zakonnym chćielibyſmy ábo vśilowáli iákie zruszánia ábo woyny wszczynáć: nie będą powinni poddáni nászy ná to zwaláć / áni w tym nam bydź posłuszni: Rowszem będą od wszytkich nászych przyśiąg y przyrzeczenia y poddánſtwá wolni y wyswobodzeni: áż w tákowey rzeczy My y potomkowie nászy ku chowániu pokoiu wiecznégo

Obyczay przyśięgi ná trzymánie téy zgody.

Liſty przez ſzláchtę y Mieszczány o tym pokoiu y z téy ſtrony y z owéy máią bydź dáne.

dominicam Lætare proximam, ad manus Reueren: in Christo patris domini Vladislai Episcopi Vladislau: nomine nostro debent tradere, restituere, & assignare cum effectu.

Item vt hæc concordia cum tanta maturitate concepta abundantiori cautela valeat ab vtraq; parte fortius & attentius custodiri: promittimus bona fide, attentè, & fideliter in verbo nostro Regio, absq; dolo & fraude, corporali præstito iuramento, huiusmodi concordiam in omnibus suis articulis, atq; punctis obseruare. Et vt propensiori vigilantia ipsius capitula attendantur, Decernimus formam Iuramenti sub verbis & tenore infrascriptis. Ego N. Iuro, quòd hanc concordiam obseruabo: nec contraueniam ei facto, auxilio, consilio, vel fauore: sic me Deus adiuuet & hæc sancta Christi Crux. Et quòd omnes Reges successores nostri & hæredes, infra annum Coronationis suę, seu suscepti regiminis: similiter Dux Magnus Lithuanię modernus, ad requisitionem alterius partis per Nuncios speciale mandatum habentes, huiusmodi pacem perpetuam Iuramentis firmare & stabilire teneantur. Quodq; de decennio in decennium, per Prælatos, Duces, Palatinos, Commendatores, Terrigenas atq; Ciues, tam nostrarum quàm Ordinis partium, & priùs non iuratos, debet nouis Iuramentis solidari. Item vt pars contra partem metu animaduersionis præsentis ad bella & prælia non consurgat: Statuimus decernentes: Quòd nostri prælati, Milites, Ciues, & tota communitas, debeant & teneantur Terrarum Magistri & Ordinis Prælatis, Nobilibus, Militibus, Ciuibus, & toti communitati dare certas nostras Literas, & pares siue reuersales ab ipsis sub eadem forma recipere: quas tàm nos quàm prefatus Magister & Ordo vtriusque subditis nostris, dare promittimus & debemus. Ipsiq; subditi nostri, subditos Magistri & Ordinis, & e conuerso subditi Ordinis, subditis Regni nostri dare & præsentare tenebuntur in Dominica Lætare proximè ventura, sub his vel similibus verbis. Quòd si nos vel successoros nostri, stante hu-

wiecznégo wrócimy sie.

Téż wßystki zgwałcenia Przymiérza/ pokoiu / y postánowienia obietnic / iesliby które miedzy stronámi ná woynách przeßłych przydáły sie / zá mocą ninieyßéy zgody nikczemné czynimy y wniwecz obrácamy.

Ná którey rzeczy świádectwo pieczeć náße/ którey ná ten czás vżywamy / y Xiążąt niżéy nápisánych iásnych y zacnych brátów náßych namilßych/ Xiążąt/ Pánów/ Rycérztwá/ Przełożonych y miast / temu listu pieczęci są záwießoné. To iest/ Zygmuntá wielkiégo Xiążeciá Litew. przerzeczonégo Semowitá/ Kázimiérzá/ Władysłáwá/ Bolesłáwá Mázoweckiégo / Bogusłáwá Stolpenskiégo/ Michałá przerzeczoneg͂ páná Zygmuntá Wiel. Xiążeciá Litewskieg͂ synowie/ Xiążąt: y naucżciwßych y vczciwych w pánu Christusie Oyców/ Pánów/ Woyciechá/ świetégo Gnieźnienskieg͂ kościołá y Prymásá/ y Janá Lwowskieg͂ Arcybiskupów: Zbigniewá Krákowskiégo/ Stánisłáwá Poznánskiégo/ Władysłáwá Włodzcłáwskiégo/ Stánisłáwá Płotckieg͂/ Máciejá Wilenskiégo/ Janá Chełmskieg͂/ Páwłá Kámienieckiégo / Andrzeiá Włodzimiérskiégo/ Biskupów: Andrzeiá Włádymirowicá / Chebdogołdowicá / Jurgi Siemienowiczá/ Ruskich Xiążąt: y wielmożnych Mikołáiá z Michałowá Káßtelaná Kráko. Sándywoiá z Ostrorogá Poznánskiégo/ Piotrá z Pießkowéy skáły Krákowskiégo/ Jan z Czyżowá Sedomirskieg͂/ Marciná z Kálinowéy Siérádzkiégo/ Janá z Lichniná Brzéstskiégo / Járándy z Brudzowá Jnowłodzcłáwskiégo / Ostyki Káßtelaná Wilenskiégo / Dolgiertá Wilenskiégo/ Lulußá Trockiégo/ Janá Mauzyká z Dąbrowéy Lwowskiégo / Piotrá Odrowąsá Podolskiégo / Stánisłáwá Grodá z Rzenská Płotckiégo/ Janá Głowaczá z Lauzenic Czernenskiégo/ Páwłá z Rádzimowá Bełzkiégo / Woiewod. Marciná z Słániská Poznánskieg͂/ Dobesłáwá z Sienná Sedomirskiégo / Piotrá z Zernik Káliskiégo / Wáwrzyncá Zarembe Siérádzkiégo/ Piotrá z Bniná Poznánskiégo/ Woyciechá Málskiégo Łeczyckiégo/ Floriáná z Korytnice Wislickiégo/ Domárádá z Kobylan Lubelskiégo/ Mikołáiá z Worzumowá Brzéstskiégo / Krystyná z Koziegłów Sądec-

Wßystki zgwałcenia przymierza uczynioné máią być kássowáné.

te huiusmodi pace perpetua, Magistro & Terris Ordinis, vellemus aut conaremur huiusmodi guerras, aut bella mouere: non debēt nobis subditi nostri cōsentire: nec in hoc obedire aut parère: quinimo erunt ab omnibus nostris omagiis, Iuramentis, & subiectionibus liberi & soluti: donec in hoc casu Nos & successores nostri, ad obseruantiā pacis perpetuę reuertemur.

Item omnes violationes Treugarum ac pacis, fœderum, stipulationum, contractuum, si quę inter partes prędictas in guerris pręteritis accidissent, vigore præsentis concordię, annulamus & cassamus.

In cuius rei testimoniū Sigillū nostrū, quo ad præsens vtimur cum infrascriptorum Illustrium ac præclarorum dominorum, fratrum nostrorum charissimorum, Ducum, Baronumq́;, Militum, Procerū, & Ciuitatum Sigillis præsentibus sunt appensa. videlicet Sigismundi Magni Ducis Lithuanię prædicti, Semouiti, Kazimiri, Vladislai, Boleslai Mazouię, Boguslai, Stolpen: Michaelis præfati domini Sigismundi Magni Ducis Lituanię nati, Ducum: Necnon Reuerendissimorum ac Reuerendorum in Christo patrum dominorum, Alberti Sanctę Gneznen: Ecclesię Primatis: & Ioannis Leopolien: Archiepiscoporum: Sbignei Cracouien: Stanislai Posnaniensis, Vladislai Vladislauiensis, Stanislai Płocensis, Matię Vilnensis, Ioannis Chełmensis, Pauli Kamenecensis, & Andreę Vladzimir: Episcoporum: Andreę Vladzimirowic, Chlebdogołdowic, Iurgii Syemionowic Russię Ducum, & Magnificorum Nicolai de Michałow Cracouiensi Castellani, Sandiwogii de Ostroróg Posnanien: Petri de Pieszkowaskała Cracouien: Ioannis de Czyzow Sandomiriensi, Martini de Kalinowa Siradiensi, Ioannis de Lichin Brestensi, Iarandi de Brudzewo Iuniwladislauiensi, Ostik Castellani Vilnensi, Dolgerth Vilnensi, Lulusch Trocensi, Ioannis Manzyk de Dąbrowa Leopolien: Petri Odrowaz Podolię, Stanislai Grod de Strzensko Płocensi, Ioannis Głowacz de Lauzenice Czyrnensi, Pauli de Radzimow

Sądeckiego / Janá z Teczyná Woynickiego / Przedborzá z Koniecpolá Rosperskiego / Mikoláiá Wirzbickiego Dobrzynskiego / Janá z Bálic Rádomskiego / Bártoszá z Gostyná Nakielskiego / Marciná z Wierzysk Jnowlodzcláwskiego / Klimuntá z Strzelce Bieckiego / Wincentego z Sámotul Miedzyrzeckiego / Dobrogostá z Kolná Kámienieckiego / Przedpelká z Kopydlowá Lądzkiego / Dziká Przybysláwá Zárnowskiego / Wárszá z Ostrowá Záwichostskiego / Páwlá z Biskupic Málogostskiego / Woyćiechá z Pákośći Srzemskiego / Máćieiá Brzezinskiego / Janá z Kálinowey Sądeckiego / Piotrá z Chelpná Poláníeckiego / Mikoláiá z Lubstowá Kruszwickiego / Stánisláwá z Skárszewá Biechowskiego / Jákubá Przekore Czechowskiego / Przybysláwá Kowálskiego / Mikoláiá Kielbáse Bydgoskiego / Jákuszá z Strzygi Rypinskiego / Páskoná z Gosláwic Konárskiego / Janá z Wlonowá Rogozinskiego / Hriczká Kierdeiowiczá Lwowskiego / Mikoláiá z Wiśnice Przemyslskiego / Piotrá z Smolice Sánockiego / Michálá z Buczaczá Hálickiego / Janá z Oleśnice Márszalká / Andrzeiá z Lubiná Podskárbiego królestwá Polskiego / Andrzeiá z Czechowic Plotckiego / Wigándy z Ostrolongá Czyrnskiego / Dobrogostá z Nowégodworu Wárszáwskiego / Páwlá z Leszná Socháczowskiego / Adámá z Rytlá Gostynskiego / Márkusá z Popien Ráwskiego / Mikoláiá Maldrzyká z Stárogrotá Belzkiego / Kásztelanów: Piotrá z Pieszkowey Skály Krákowskiego Piotrá Kordybogá Poznánskiego / Andrzeiá z Zelechowá Sedomirskiego / Dobrogostá z Számotul Káliskiego / Klimuntá Szeligá z Janowic Sierádzkiego / Stánisláwá Bieláwskiego Leczyckiego / Andrzeiá Duniná Brzestskiego / Stánisláwá Jnowlodzcláwskiego / Wolczká Rokátowiczá Lwowskiego / Sándkoná z Sennowá Przemyslskiego / Czurylá z Stoiániec Hálickiego / Jánuszá Kierkieiowicá Kámienieckiego / Mikoláiá Grzymálke Sánockiego / Stánisláwá Kániwierá Chelmskiego / Piotrá z Kámpy Plotckiego / Andrzeiá z Rádzieiowic Socháczowskiego / Mikoláiá z Brzozowá Gostynskiego / Janá Thábáschá z Zaluski Ráwskiego / Podkomorzych: Marcisá z Wrócimowic

mow Belzensi, Palatinorum: Martini de Slamko Posnaniensi. Dobeslai de Syenno Sandomiriensi Petri de Zyrniki Calissiensi. Laurentii Zareba Siradiensi, Petri de Bnino Gnesnen: Alberti Malski Lanciciensi, Floriani de Koritnica Visliciẽsi, Domarath de Kobelany Lublinensi, Nicolai de Vorzunowo Brzestensi, Christini de Kozieglowy Sandeceñsi, Ioannis Tanczyn Voynicensi, Przedborii de Koniecpole Rospieriensi, Nicolai de Virzbicko Dobrinensi, Ioannis de Babice Radomiensi, Barthossij de Gostin Naklensi, Martini de Vyrzyska Iuniwladislauiensi, Clementis de Sthrzelce Biecensi, Vincentii de Szamotuly Miedzyrzecensi, Dobrogostii de Kolno Camenensi, Przedpelkonis de Kopydlowo Landensi, Dzik Przybislai Zarnowiensi, Varsi de Ostrow Zauichostensi, Pauli de Biskupice Malogostensi, Alberti de Pakoscz Srzemensi, Matthiæ Brzezinensi, Ioannis de Kalinowa Sandecensi, Petri de Chelpn: Polanecensi, Nicolai de Lubstow Kruszuiciensi, Stanislai de Skarszewo Biechouiensi, Iacobi Przekora Czechouiensi, Przybyslai Koualensi, Nicolai Kielbasa Bydgostiensi, Iakusii de Strzygi Ripinensi, Paskonis de Goslawice Konarniensi, Ioannis de Wlonowo Rogoznensi, Hrickonis Kierdeiowic Leopoliensi, Nicolai de Visnice Præmisliensi, Petri de Smolice Sanocensi, Michaelis de Buczacz Haliciensi, Ioannis de Olesnica Marssalci: Andreæ de Lubino Thesaurarii regni Poloniæ, Andreæ de Czechouice Plocensi, Vigandi de Oskolonga Cyrnensi, Dobrogostii de Nowydwor Varssouiẽsi, Pauli de Lesno Sochacouiẽsi, Adę de Rythlo Gostinensi, Markusij de Popien Rauensi, Nicolai Maldrzyk de Starogrod Belzensi, Castellanorum: Petri de Pieskowa Skalà Cracouiensi, Petri Kordibog Posnaniensi, Andreæ de Zelechow Sandomiriensi, Dobrogostii de Szamotuly Calissiensi, Clementis Szeliga de Ianowice Siradiensi, Stanislai Bielawski Lanciciensi, Andreæ Dunin Brzesten, Stanislai Iuniwladislauiensi, Volckonis Rokatowic Leopol: Sandkonis de Sennow Præmisliensi: Czurilonis de Stoiancce Haliciensi, Ianusii Kerkciowic Kamene-

Krákowskiego/ Theodoryká z Modzichód Poznánskiego/ Stánisłáwá Slanke z Lápsowá Sedomirskiego/ Mikołáiá z Plesszowá Káliskiego / Zegote z Monkowá Sierádzkiego/ Piotrá z Oporowá Łeczyckieg/ Waská z Służewá Brzeskiego/ Mikołáiá z Kościelcá Jnowlodzcławsk. Dersławá z Wysokiego Lubelskiego/ Grzegorzá z Lásotki Dobrzynskiego/ Janá z Winnice Lwowskiego/ Jákubá z Zakowic Hálickieg/ Andrzeiá Wyzge Płotckiego / Janá z Reglewic Czérskiego / Janá Rogale z Węgrzynowá Wyszogrodzkiego/ Dersłáwá z Podosiiey Zákroczymskiego / Chorążów: Páwłá z Bogumiłowic Krákowskiego/ Abráámá z Zbąszyná Poznánskiego/ Janá z Sprowy Sedomirskiego / Troiáná z Lekny Káliskiego / Piotrá z Widáwy Sierádzkiego / Adámá z Turá Łeczyckieg/ Andrzeiá z Lubráncá Brzeskiego / Máciejá Fige z Olsznice Jnowlodzcławskiego/ Alexego z Płonki Dobrzynskiego/ Janá Kiecolwiczá Lubelskiego / Stánisłáwá z Dawidowá Lwowskiego/ Piotrá z Grohowiec Przemyslskiego/ Janá Kole Hálickiego/ Stánisłáwá z Strzegowá Płotckiego/ Woyciechá z Chebdziná Czyrnskiego/ Zylani z Winnice Wyszogrodzkiego / Zemaká z Smogorzowá Ciechanowskiego / Sassyny z Sczawiná Gostynskiego/ Jákubá z Głowná Ráwskiego/ Sassyny z Wirzyská Bełzkieg / Sedzi. Janá Fárureiá Krákowskiego / Bieniaká z Blándlewá Poznánskiego/ Janá Powále Sedomirskiego / Zygmuntá z Márgoniná Káliskiego / Stepháná z Oporowá Łeczyckiego/ Krystyná z Kościołá Brzeskiego/ Janá Boybuski Jnowlodzláwskiego/ Demetriá z Chodorowá Lwowskiego / Mszykráwski Przemyslskiego/ Podstolów: Jánusszá z Kobylan Krákowskiego/ Sámboryuszá z Máłochowá Poznánskiego/ Piotrá z Krzyżánowic Sedomirskiego / Tomkoná z Mierze Sierádzkiego / Woienská Brzestskiego / Káczkowskiego Jnowlodzcławskiego / Mikołáiá z Felstyná Lwowskiego/ Łowczych: Jákubá Klicze Podczászego Sierádzkiego/ Skóre Poznánskiego/ Bogusszá z Krusszowá Káliskiego/ Andrzeiá z Brzezia Brzestskiego/ Janá z Zimnéywody Lwowskiego/ Podsędków: Mikołáiá z Brzezia Krákowskiego/ Ráphałá z Golutowá Poznánskiego / Jákubá z Báránowá

meneceen: Nicolai Grzymałka Sanocen: Stanislai Kanymir Chelmensi, Petri de Kampa Plocensi, Andreę de Radzieiowice Sochacouiensi, Nicolai de Brzozow Gostinensi, Ioannis Tabasz de Załuski Rauensi, Succamerariorū: Marcisii de Wrocimowice Cracouiensi, Theodorici de Modzichod Posnaniensi, Stanislai Slanka de Lapsowo Sandomiriensi, Nicolai de Pleszouo Calissiensi, Zegothę de Monkowo Siradiensi, Petri de Oporowo Lanciciensi, Vaszkonis de Słuzewo Bresten: Nicolai de Koscielec Iuniwla: Derslai de Wysokie Lublinensi, Georgii de Lassodki Dobrinensi, Ioannis de Winnica Leopoliensi, Iacobi de Zakowice Haliciensi, Andreę Wyzga Plocensi, Ioannis de Reglewice Czyrnensi, Ioannis Rogala de Wangrzynowo Wissegrodensi, Derslai de Podosye Zakrocymen: Vexilliferorū: Pauli de Bogumilowice Cracouiensi, Abrahæ de Zbąszyn Posnaniensi, Ioannis de Sprowa Sandomiriensi, Troiani de Lekna Calissiensi, Petri de Widawa Siradiensi, Adæ de Thur Lanciciensi, Andreæ de Ludbrancz Brestensi, Mathiæ Figa de Olesznica Iuniwladislauiensi, Alexii de Plonniki Dobrinensi, Ioannis Kielczowic Lublinen: Stanislai de Dawidowo Leopoliensi, Petri de Grochowiec Præmisliensi, Ioannis Kola Haliciensi, Stanislai de Strzegowo Plocensi, Alberti de Chebdzino Czernen: Zylani de Winnica Wyssogrodensi, Zemak de Smogorzewo Ciechanouiensi, Sassyni de Sczauino Gostinen: Iacobi de Glowno Rauensi, Sassyni de Wirzyska Belzen: Iudicum: Ioannis Farurey Cracouiensi, Bieniakonis de Bandlewo Posnaniensi, Ioannis Powale Sandomiriensi, Sigismundi de Margonino Calissiensi, Stephani de Oporow Lanciciensi, Cristini de Kosciol Brzestensi, Ioannis Boybuski Ioniulad: Demetrii de Chodorow Leopoliensi, Mszykrowski Præmisliensi, Dapiferorum: Ianussii de Kobelany Cracouien: Samborii de Małochouo Posnaniensi, Petri de Krzyzanowice Sandomiriensi, Thomkonis de Mirza Siradiensi, Voienski Brzesten: Kaczkowski Iuniwlad: Nicolai de Felsten Leopoliensi, Venatorum: Iacobi Klicze Pincernę Siradien: Skora Posnanien: Bogosii de Kruszow

wá Sedomirskiego / Stánisłáwá z Ostrorogá Kaliskiego / Mikołáiá Koluckiego Inowlodzcłáwskiego / Klimuntá z Bánczyce Leczyckiego / Mikołáiá z Schárley Brzeskiego / Podstolów : Jákubá Lubelskiego / Kielcá Sieradzkiego / Janá z Lásotki Dobrzynskiego / Jákubá z Málic Lwowskieg / Woyskich : Stánisłáwá Ligánszycá / Spytká z Melstyná / Piotrá z Kurowá / Mikołáiá z Królikowá / Przedpelcá Mościcá z Kozminá / Mikołáiá z Miłoszowá / Jánuszá z Tuliskowá / Mikołáiá z Miłoszowá / Jánuszá z Tuliskowá / Mikołáiá z Grándy / Piotrá z Zawády / Mściwiiá z Barczewá / Jákusá z Wrómiáwy / Janá z Zychliny / Mikołáiá z Sleszyny / Wincentego z Pniewy / Tomkoná z Soboty / Tluká z Striykowá / Ráphalá z Tarnowá / Janá z Pilce / Skarbká z Góry / Mikołáiá z Michowá / szláchty : y Przełożonych ziemie Krákowskiey / Poznánskiey / Káliskiey / Lwowskiey / Płockiey / Wárszáwskiey / Stolpskiey y Stárgárdenskiey miast. A gdy da pan Bóg látá słusznego rozeznánia bedziemy mieć / obiecuiemy pod dobrym słowem przysiege vczynić / y záwieśić álbo roskazáć záwieśić niniey szym Listem pieczeć nászego Máiestatu. Dziáło sie to w Brześciu Włodzcłáwskim / w Wigilią Nowego Látá / Roku tegoż 1436. Dan przez rece Wielmożnego y Vczćiwego páná Janá z Koniecpolá Kánclérzá / y Wincentego Kotá Kustoszá Gnieźnienskiego / Kántora Krákowskiego / Królestwá Polskiego Podkánclérzego / scérze nam miłych.

szow Calissien: Andreæ de Brzezie Brestensi, Ioannis de Zimnawoda Leopolien: Subiudicum : Nicolai de Brzezie Crac: Raphaelis de Gołuthowo Posnanien: Iacobi de Baranow Sandomirien: Stanislai de Ostrorog Calissiensi, Nicolai Kolucki Iuniwlad. Clementis de Banczyce Lanciciensi, Nicolai de Szarlei Brzesten: Subdapiferorum: Iacobi Lublinensi, Kielcz Siradiensi, Ioannis de Lassodki Dobrinensi: Iacobi de Malice Leopolien: Tribunorũ: Stanislai Liganzyc, Spytkonis de Melsztin, Petri de Kurow, Nicolai de Kroliko wo, Przedpełcy Mosssczyc de Kozmin, Milai de Miłosław, Ianussii de Tuliszkowo, Nicolai de Grandy, Petri de Zawady, Mszczuy de Barczéw, Iakussii de Vroniawy, Ioannis de Zychlino, Nicolai de Sleszyno, Vincentii de Pnicua. Tomkonis de Sobotha, Thłuk de Striikow, Raphaelis de Tarnòw, Ioannis de Pilca, Skarpkonis de Gòra, Nicolai de Michòw Nobilium & procerum Cracouien: Posnanien: Calisien: Leopolien: Płocen: Varssouien: Stolpen: & Stargarden: Ciuitatum. Postquàm autem Deo fauente annos discretionis attigerimus, Promittimus & spondemus Iuramentum pręstare & appendere seu appendi facere præsentibus Sigillum nostrę Maiestatis. Actum in Brześćie, Wladislauien: diœcesis, sabbato in Vigilia Circumcisionis Domini. Anno eiusdem 1436. Datum per manus Magnifici & Venerabilis Ioannis de Koniecpole Cancellarii, & Vincentii Roth Custodis Gnesnensis, Cantoris Cracouiensis, Regni Polonię Vicecancellarii. syncerè nobis dilectorum.

Mistrz Pruski obiecuie wieczny pokóy z Królestwem Polskim chowáć.

La 141. HL 219/392 HP 716.

MY Brát Páwel z Ruzdorffu / Błogosłáwioney Pánny Máriiey domu Niemieckiego Jerozolimskiego Mistrz wielki: Oznáymuiemy niniey szym listem / ktorym to wiedzieć należy wszystkim : Iż nigdy my áni potomkowie nászy / Naiáśnieyszému Ksiażeciu Pánu á Pánu Władysłáwowi Królowi / ábo królestwu iego Polskiému / żadnych woien niebedziemy zruszáć : ále wieczny pokóy y zgode z przerzeczonym pánem królem / Królestwem / y témi ktorzy z nim

Magister Prusiæ promittit pacem seruare, cum regno Poloniæ perpetuam.

3.

NOs frater Paulus de Ruszdorff Ordinis Beatę Mariæ domus Theutonicorum Hierosolymitan: Magister generalis. Significamus tenore præsentium quibus expedit vniuersis : Quia nunquã nos, nec successores nostri Serenissimo Principi & Domino domino Vladislao Regi, aut regno suo Poloniæ guerras mouebimus, aut bella: sed pacem perpetuam & cõcordiam inter prędictum Dominum Regem, regnum

nim przeſtáwáć bedą z iedney ſtrony/ y námi Zakonem/ y témi którzy przeſtáwáć z námi bedą z drugiey ſtrony vczynioną y vtwiérdzoną zgode y pokóy iáko ſie rzekło/ Roku Páńſkiégo 1436. w Wigilią Obrzezánia Páńſkiégo w Mieśćie Brzéſku/ bedźiemy go ſtrzédz chowáć niezgwałcenié we wßyſtkich iego Artykuléch y punktćiéch obiecuiąc: iż ieſli My/ álbo potomkowie náßy/ w tym czáśie/ gdy ten pokóy wieczny ſtać bedźie/ przerzeczonému Pánu Królowi álbo Króleſtwu Polſkiému chćielibyſmy álbo vśiłowálibyſmy ſie iákowé zrußánia ábo woyny wſczynáć: tedy ná to poddáni náßy niemáią zwaláć/ áni w tym nas ſłucháć: y owßem od wßyſtkich náßych obowiąſków y przyśiąg poddáńſtwá wolni y wyſwobodzeni w téy mierze bedą: y owßem my y potomkowie náßy w tákowéy rzeczy czynimy wolné od wßyſtkich przyśiąg/ obietnic nam vczynionych zárázem przez ninieyßy liſt. Ná którey rzeczy świádectwo y wiáre mocnieyßą kazáliſmy pieczećią náßą to vtwiérdźić. Dan ná Zamku náßym Márienburgu w Niedźiele Srzodopoſtną: Roku Národzenia Páńſkiégo 1436.

Przywiléy pokoiu Pruſkiégo oſtátnié vczynionègo.

4\. W Imie Boże/ Amen. Ná wieczną téy rzeczy pámieć. Iż miedzy pożądnoſćią luzkiéy woléy/ która ſie dźieie okrom Bogá ſprawce wßyſtkich rzeczy/ żadna rzecz nie ieſt pożądliwßa/ áni wdźieczniéyßa/ (iáko tego vſtáwicznie doświadczamy) áni żadna ludzkiému rodzáiowi nie ieſt zdrowßa/ potrzebnieyßa/ milßa/ y pożyteczniéyßa: iáko pokóy w Národzeniu Odkupićielá Páná náßégo Iezu Kryſtá ludźióm dobréy woléy przez Anyoły opowiedźiány/ y w odeßćiu do Oycá zebrániu Apoſtolſkiému y wßyſtkim którzy po Apoſtolech idą powtórzony/ dárowány/ y obiecány. Dla tego My brát Lódwik z Erlicháſſen/ Miſtrz Szpitalá domu świetéy Máryey Niemieckiéy Ierozolimſkiégo w Pruśiéch: Oznáymuiemy przez ninieyßy liſt/ którym to wiedźieć przynależy/ wßyſtkim ninie y potym bedącym/ którzy tego wiádomość mieć bedą. Iż bacząc iákowé ſą prawdźiwégo pokoiu vżytki/ á iáko wielkié woien niebeßpieczenſtwá/ y iákowé ſpuſtoßénia zá niezgodámi idą/

regnum, & adhærentes ſuos ab vna: Nos Ordinem & adhærentes noſtros ab altera partibus, de anno Domini 1436. in vigilia Circumciſionis Domini in Ciuitate Brzysk conceptam & firmatam, cuſtodiemus & ſeruabimus inconcuſsè, in omnibus ſuis articulis atque punctis. Promittentes: quòd ſi Nos vel ſucceſſores noſtri, ſtante huiuſmodi pace perpetua, ſupradicto Domino Regi, aut regno Poloniæ vellemus aut conaremur huiuſmodi guerras, aut bella mouere, non debẽt nobis ſubditi noſtri conſentire, nec in hoc obedire aut parere: quinimo erunt ab omnibus noſtris omagiis, iuramẽtis & ſubiectionibus liberi & ſoluti: donec in hoc caſu nos & ſucceſſores noſtri, ad obſeruationem pacis perpetuę reuertemur: quos in huiuſmodi caſu abſoluimus, ab omnibus omagiis, promiſſionibus, & iuramentis nobis factis, vt præfertur ipſo facto per præſentes. In cuius rei teſtimonium & fidem firmiorem, Sigilli noſtri appenſione præſentes fecimus communiri. Datum in Caſtro noſtro Marienburg ipſa die Dominica Lætare. Anno domini 1436.

Conditiones pacis perpetuæ in terris Pruſsiæ vltimo factæ.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Cum inter humanæ voluntatis deſideria, quæ in aliquem circa Deum, finem, atq; rerum omnium opificem diriguntur, nulla res optabilior, nulla gratior, quemadmodum quotidianis experimur effectibus, nulla deniq; humano generi æquè ſalutaris, neceſſaria, iucundior, & vtilior, quàm pax habeatur in ortu redẽptionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, hominibus bonæ voluntatis denunciata per Angelos, & in receſſu ad patrem cœtui Apoſtolico, & vniuerſis Apoſtolorum ſequacibus geminata donatione relicta & repromiſſa. Proinde nos frater Ludouicus de Erlichauſen, Magiſter hoſpital: domus ſanctæ Mariæ Theutonicorum Hieroſolymitan: in Pruſsia. Significamus tenore præſentium quibus expedit vniuerſis, tàm præſentibus quàm futuris pręſentium noticiã habituris. Quomodo attendentes quales ſint veræ pacis fructus, & quanta belli pericula, qualiſque vaſtitas

Ld.142.HP 717.

idą/ ku chwale wßechmogącego Bogá/ y niepokaláney Pánny Máriiey chwalebney y wßytkiey rzeßy niebieſkiey/ y ku rozmnożeniu wiáry/ ſpráwiedliwośći Zakonu Chrześćiáńſkiego zbáwiennégo/ y ku vtwierdzeniu czći Zakonu náßego/ y tákże bacząc ná roſtetki/ zwády opłákáné/ niebeʒpiecznośći/ nienawiśći/ nielubośći/ obráżenia/ które miedzy Náiáśnieyßym Kśiążęciem/ Pánem Káźimierzem z łáſki Bożey Królem Polſkim/ Wielkim Kśiążęciem Litewſkim/ Ruſkim/ y Pánem Pruſkim y dźiedźicem/ y oświeconémi Kśiążęty Pánem Káźimierzem Boleſłáwem/ Konradem Jánußem Mázowieckim/ y Henrykiem Stolpſkim Kśiążęty/ y vczćiwym Oycem Pánem Páwłem Biſkupem/ Kośćiołem y Kápitułą Alſperſką/ Stephanem Woiewodą Wołoſkim/ Króleſtwem polſkim/ Ziemiámi y inémi Pánſtwy temuż Pánu Królowi y króleſtwu poddánémi z iedney ſtrony/ á nas brátem Lódwikiem Miſtrzem wielkim/ Precepto ry/ Komendory y Zakonem y Ziemiámi tegoż Zakonu w źiemiách Pruſkich będącémi z drugiey ſtrony były wſczęté. potym vmyſły náße ku pokoiowi y zgodźie obróćiliſmy chcąc nawálnośći woienné do tego czáſu miedzy námi będącé vſpokoić/ zgłádźić/ y té rzeczy które zá niepokoymi y ſpory były zburzoné oßpeczoné y rozerwáné/ przez cáłość pokoiu ku pierwßému ſtanu chcąc przywiéźdź ſpokoynému/ przez pośrzodek/ pilność/ y ziechánia nauczćiwßego w Pánu Kryſtuśie Oycá Páná Ródolfá Biſkupá Láwánckiego Stolice Apoſtolſkiey Legatá od naiwietßego Páná náßego Páwłá Papieżá Wtórégo/ ku rozięciu téy woyny oſoblıwie zeſłánégo z tymże Káźimierzem Pánem Królem/ króleſtwem polſkim Kśiążęty/ Pány/ pánſtwy/ Ziemiámi/ Koádiutory/ y témi którzy im przynależą poddánémi/ y z témi którzy po nich będą wiecznégo pokoiu y niezgwałconégo przymierza zámknieniu y dokonániu wybráliſmy/ wzieli/ przyieli/ wybierámy/ bierzemy/ wſczynámy przez niniéyßy liſt ná kożdy czás y ná wieki: który to pokóy pod wiárą y czćią y przyśięgą náßą ćieleſną vczynioną przez zdrády y chytrośći obiecuiemy zá niniéyßym przywileiem chowáć. A iż ten pokóy y zgodá z wielkim rozmyślániém y vważeniém

Spory y rozńice uſpokoioné, nie máią być odnawiáne.

diſcordiam ſubſequatur; ad laudẽ omnipotentis Dei & intemeratæ virginis Mariæ glorioſæ, totiuſq; cæleſtis Hierarchiæ, propagationem fidei, cultum iuſtitiæ, & religionis chriſtianæ ſalutiferum incremẽtum, ordinis quoq; noſtri decus & ſtabilimentum, & guerrarum & litium deflendis diſcriminibus, & diſſenſionum ac odiorum amfractibus, diſplicentiis, & ſingulis offenſis, quæ inter sereniſſimum principem dominum Kazimirum Dei gratia Poloniæ Regẽ, Magnum Ducem Lituaniæ, Ruſſiæ Pruſſięque dominum & hæredem, Illuſtres Principes Dominos, Kazimirum, Boleſlaum, Conradum, & Ianuſſium Mazouiæ, & Hẽricum Stolpen: Duces, & reuerendum patrem Dominũ Paulum Epiſcopum Eccleſiam, & Capitulum Varmien: Stephanum Voiewodam Moldauiæ, regnum Polonię, terras, & alia dominia eidem domino Regi & Regno ſubiecta ex vna: & nos fratrem Ludouicum Magiſtrum generalem, præceptores, Commendatores, & Ordinem, ac terras eiuſdem Ordinis, in terris Pruſſię parte ab altera conſiſten: fuerant exortæ, animos noſtros ad ſemitas pacis & concordiæ cõuertimus, fluctus quoq; bellicæ tempeſtatis, hactenus inter nos vigentes ſedandos & abolendos duximus, & ea quæ durantibus huiuſmodi guerris & cõtrouerſiarũ turbinibus diruta fuère, deformata & diſtracta, per pacis integritatem, ad ſtatum cupientes deducere quietum, & tranquillum per mediationẽ operam & interuentum Reuerendiſſimi in Chriſto patris Domini Rudolffi Epiſcopi Lauantini ſedis Apoſtolicæ legati, à ſanctiſſimo Domino noſtro Paulo Papa II. ad intercipiendum bellum huiuſmodi ſpecialiter deſtinati, cũ eodem Domino Kazimiro, Domino Rege, regno Poloniæ, Ducibus, Principibus, Dominiis, terriſq; coadiutoribus cohærentibus, ſubditis & ſequacibus eorum, perpetuæ pacis & inuiolabilis fœderis cõcluſionem & conſumationem elegimus, aſſumpſimus, iniuimus, ſuſcepimus, eligimusque, aſſumimus, & inimus, tenore præſentium mediante, omni tempore & perpetuò duraturã, quam ſub fide, & honore, & iuramentis corporaliter præſtitis ſine dolo & fraude, promittimus vigore præſentium

niem przyieta ku stałemu y mocnemu porządku chowánia była przywiedziona / one przez osobné káżdéy rzeczy opisánie rozumieliśmy zá rzecz potrzebną rozrządzić.

Naprzód: iż miedzy przerzeczonémi Naiáśnieyszym Pánem Káżimierzem królem y Książety przerzeczonémi/królestwem polskim y iego ziemiámi/ Biskupem Alsperskim/ iego Kápitułą y Kościołem/Rusią/ Prusy / Mázowszem/ Stolpską/ y innémi pánstwy iego z iednéy strony: y námi przerzeczonym Mistrzem wielkim/y Komendory/Zakonem/ ziemiámi/y poddánémi náśémi w ziemiách Pruskich z drugiéy strony: wszystkie spory/ rostérki/ nieprzyiáżni/odpowiedánia/osłáwienia/ y szkody miedzy stronámi y ztąd y zowąd vczynioné máią bydź odpuszczoné / y we wszystkim vspokoioné: áni ich ná potym iáka zmianká álbo pámieć / á zwłaszczá w skárgách ku vwłaczániu stron przed którémikolwiek osobámi/ niech niebedzie miána w żadnym sądzie Duchownym álbo świetckim álbo gdzie indzie: áni też iedná stroná ku zelżeniu drugiéy nie da pomocy álbo przychylności przez sie álbo naprawną osobe którąkolwiek wynálezioną bárwą / iáwnie álbo potáiemnie: y iáko bedzie naywiecéy należéć w oboiéy stronie oskárżenia y vwłaczánia części niéma dopuszczáć/ ále owszem zábrániáć.

Też ku zágłádzeniu wszelkiéy nieluboœci/ nienawiści/ skrytych gniewów / y wszelkich nieprzyiáżni miedzy przerzeczonym Naiáśnieyszym Pánem Królem Káżimierzem y iego przodki/Królmi y królestwem Polskim z iednéy strony: y nas przodki násze Mistrze wielkie Pruskie/y Zakonem náśym z drugiéy strony: wzgledem ziem Pomorskich/ Chełminskich / y Michałowskich / które czestokroć wyższych czásów zwykły sie wszczynáć z wielkim niebespieczenstwem woien: á iżby pokóy ten mocny/stały/y wieczny nietylko słowy / ále z sercá vprzeymie niezmyślenie / szczérze á nie z chytrością miedzy przerzeczonym Naiáśnieyszym pánem Káżimierzem Królem y królestwem Polskim/Książety / Biskupem / Kościołem y Kápitułą Alsperską / y z témi którzy przy nich stoią / y im pomagáią: y miedzy námi Mistrzem / y Komendory y Zakonem przerzeczonym vgruntowan był: tedy ziemie Chełminską z swémi Zamki/Miásty/miásteczki/y twierdzámi/to iest/ z Toruniem stárym/ y nowym Bierz-

præsentium obseruare, & vt ipsa pax & concordia cum omni maturitate & deliberatione concepta, ad firmum & constantem ordinem iugiter seruandum deducatur, ipsam per articulos infrascriptos duximus regulandum.

Rozruchy wszytkie áby ustáły.

In primis quòd inter prefatum Sereniss. dominum Kazimirum Regem, Duces prædictos, Regnum Polonię eiusq; Terras, Episcopum Varmien: Capitulum, & suam Ecclesiam Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ, Stolpen: & aliorum dominiorum suorum ab vna: & nos prædictum Magistrum generalem, Commendatores, & Ordinem, Terras, & subditos nostros in Terris Prussiæ parte ab altera: omnes cõtrouersiæ dissensiones, hostilitates, inimiciciæ, difidationes, infamiæ, & damna inter partes hinc inde facta dimissa & totaliter sopita debent esse: Nec eorum de cætero aliqua mentio, aut memoria, & signãter in querellam, aut in detractionem pártium, coram quibuscunq; personis habeatur, aut fiat in quocunq; Iudicio Ecclesiastico, vel sęculari, vel extra: Sed nec vna partium ad infamiam alterius suggeret auxilium dabitué fauorem per se aut submissam personam, quouis quęsito colore, publicè vel occultè: & quantum in vtraq; parte fuerit, delationes & detractiones huiusmodi fieri non admittet, sed potius prohibebit.

Item ad abolẽdas omnes displicentias, odia, simultates, & quaslibet hostilitates, quæ inter præfatum Sereniss: dominum Kazimirum Regem, suosq; prędecessores Reges. & Regnum Polonię ab vna: & Nos prædecessoresq; nostros Magistros generales Prussię, & Ordinem nostrum partibus ab altera: occasione Terrarum Pomeraniæ, Culmen: & Michalouien: frequẽtius annis superioribus vsque ad bellorum grauia discrimina consurgebant: & vt pax ipsa firma, stabilis, atq; perpetua, non ex ore tantummodo, sed ex corde, purè, non fictè, syncerè, non simulate, inter præfatũ Sereniss. dominum Kazimirum Regem, & Regnum Polonię, Duces, Episcopum, Ecclesiam, & Capitulũ Varminen: adherentes, & Coadiutores: nosque Magistrum, Commendatores, & Ordinem prædictos proueniant: Terra Culmen: cum suis Castris, Ciuitatibus, Oppidis,

Zamki y Miástá które przy Koronie zostáć máią.

Bierzgławem aliâs Biengelaw/Stangradem aliâs Haldens/Chelmem aliâs Kulmen/Duniſławem aliâs Wonczelawem/Lipnem aliâs Lippe/Kowale aliâs Schonentzch/Rogozem aliâs Rogozien/Koprzywnem aliâs Engielßberg/Radziniem aliâs Reden/Grudzancem aliâs Grawdeng Gołubem aliâs Goław/Papow Brodnicą aliâs Stroßberg/Olanderbergiem aliâs Luterberg/Bratyanem aliâs Nowoforo/Laſkinem aliâs Leyßien/ ze wßyſtkiemi ſwemi przynależnoſciami y wsiami ich ktore należały do ſądu albo chorągwie Chełminſkiey/ y ze wßyſtką Ziemią Michałowſką nic niewyymuiąc. Także wßyſtka ziemia Pomorzka wedle ſtarych ſwych granic ze wßyſtkiemi Zamki/Miaſty/Miaſteczki/ y twierdzami ktore w niey ſą/ to ieſt Gdanſk/Puck/Lanwenborg aliâs Laumberg/ Heyle aliâs Helya/ Lobe aliâs Koßrczyn/ Grebin aliâs Grabino/ Dyrſchaw aliâs Tſczowmene aliâs Gniew/Stargard/ Nowemberg aliâs Nowe/ Swiecze aliâs Swiiecz/ Moſtek aliâs Oſsiiek/Jasieniec aliâs Jesienicz/ Kryßaw/ Kliſsow/ Słochaw aiiâs Olechow/ Konicz aliâs Choynicze/ Fredelant/ Hamerſtyn/Bierwthaw aliâs Buthow/ Thuchol aliâs Thucholia/ Schobowicz/Schonek aliâs Skażewo/Baldenburg y z Morzem/ Rzekami/ wodami/ Morzem/ łowieniem Ryb: ktore ſą na koncu morza/ to ieſt Hab/ ze wsiami/ Portmi/ Wyſpami/y ze wßytkiemi przynależnoſciami/y z panſtwem wßech pożytkow y wßego Panſtwa/ ktore przynależały na przerzeczonego Pana krola Kazimierza y ku kroleſtwu Polſkiemu/maią y teraz należeć: a wßyſtkie darowania/ zdania/ zſtepowania/ przywłaſczenia przez krole/ Książeta/ Pany/ ßlachte/ Miaſta y poddane kroleſtwa polſkiego/ z ktoreykolwiek przyczyny vczynione/z przerzeczonych Ziem/ z Prawa/ właſnoſci/ z panſtwa/ y z Tytułu ich/ iakokolwiek kiedykolwiek też przez przysiege cieleſną z łaſki przeciwko Nam y Zakonu naßego/ ktore były Apoſtolſkim/ Ceſarſkim/ abo ktorymkolwiek potwierdzeniem vmocnione: tedy takowe nic temu ſtanowieniu nie maią przeßkadzać/ y owßem one przez ninieyße ziednoczenie y przymierzenie nikczemne czynimy/kaſsuiemy/zatracamy/ znosimy/ zagaßamy/ vmorzamy/ y takowym

Ziemia Pomorſka do Korony wßyſtka należeć ma.

Oppidis, & fortaliciis videlicet Thorun veteri & noua, Byrzglaw alias Byrgelaw, Starugrad alias Haldenſz, Chelm alias Culmen, Dumiſzlaw alias Vonczelaw, Lypno alias Leipe, Kowale alias Schonenſch, Rogozno alias Roghuſſen, Koprzywno alias Engelſzberg, Radzin alias Reden, Grudzancz alias Graudencz, Golub alias Golaw, Papow, Brodnica alias Stroſzberg, Olandberg alias Luterberg, Brathyan alias Nouoforo, Laskin alias Leſſyen, cum omnibus ſuis pertinentiis, & Villis eorum quæ pertinebant ad iudicium & Banderium Culmen: & cum tota terra Michalouien: nihil excipiendo. Item tota terra Pomeraniæ iuxta antiquos Terminos ſuos, cum vniuerſis Caſtris, Ciuitatibus, Oppidis, & munitionibus in ea conſiſtentibus: videlicet Gdansk, Puczko, Lauenborg alias Laumberg, Heyle alias Hella, Lobe alias Koſſrczyn, Grebin alias Grabino, Dirſſaw alias Tſczow, Meue alias Gniew, Stargard, Nouemberg, Noue Swiecze alias Swiecz, Moſthek alias Oſyek, Iaſyenicz alias Ieſyeniecz, Kryſſaw, Kliſſow, Slochau alias Olechow, Konicz alias Choynicze, Fredelandt, Hamerſthin, Biewthaw alias Buthow, Thuczol alias Tuchola, Schobouicz, Schonck alias Skazeuo, Beldenburg, & cum Nariga fluuiis, aquis, mari, & piſcaturis, quæ ſunt in cauda maris, alias Hab, Villis, portibus, inſulis, & pertinentiis vniuerſis, ac dominio vniuerſali, directo, & vtili, mero & mixto ad præfatum Sereniſs: dominum Regem Kazimirum, & regnum Poloniæ pertinebant, & ſpectabant, pertinere & ſpectare debebunt, donationibus, renunciationibus, ceſſionibus, appropriationibus, per Reges, Principes, Barones, Nobiles, Ciuitates, & ſubditos regni Poloniæ, ex quacunq; cauſa vel occaſione de terris prædictis Iure, proprietate, & dominio ac titulo earum quomodolibet, & quotieſcunque, etiam iuramento corporali interueniente, in fauorem noſtrum & Ordinis factis, & Apoſtolica, Imperiali, vel quacunque alia firmitate roboratis, non obſtantibus, quibuſcunque: quas per præſentem vnionem & fœdus anullamus, caſſamus, abolemus, tollimus, extinguimus, & mortificamus, illisq; perpetuo derogatum eſſe volumus

wym moc ná wieki odeymuiemy. Z ktorych
to ziem Pomorzkich/Chelmienskich y Mi-
chálowskich/ My mistrz Lodwik/ Komen
dorowie/ y Zakon Niemiecki / y z práwá/ z
własnośći/ Tytulu/ pánstwá/ ktore iákokol
wiek álbo z ktoreykolwiek przyczyny Nam
y Zakonowi nászemu należało/zstąpieniem
y wyrzeczeniem sie wiecznym / nieodezwá-
nym / dobrowolnym / zá pewną y iáwną
wiádomośćią / Nam potomkom y Zako-
nowi nászemu zstepuiemy / odrzekamy / y
wyrzekamy sie my/ y Zakon nász/ ziemi Po-
morzkiey/ Chelmienskiey y Michálowskiey
ná wieki : y wszystki zápisy/ dárowánia/wy-
rzekánia / zstepowánia / zeznawánia / po-
twierdzenia/Przywileie/ Instrumentá/prze
dawánia/ kupowánia/ vchwalenia/ sądy/
skázowánia/ obrony/ y dekrety z láski przeći-
wko Zakonowi nászemu ná ziemie przerze-
czone przez Papieże/ Cesárze/Krole/Pány/
Kśiążetá/Márgrábie/ Grábie/ y ktorekol-
wiek osoby duchowne y świeckie ktorego-
kolwiek záwolánia / dostoienstwá y przeło-
żenstwá/pod iákimikolwiek słowy są vczy-
nione/ skázáne / pozwolone / nikczemne
czynimy / zátrácamy / zágászamy / vmorzá-
my / y z nich Nam/ y potomkom nászym y
Zakonowi nie przez obledliwość / nie zá
przymuszeniem/ áni zá nieobaczeniem/ ále
wolnie/ swobodnie/ y z pewney wiádomo-
śći ná wieki zstepuiemy / wyrzekamy sie z
nich : y wszytko práwo /ktore nam Mistrzo-
wi Zakonowi w przerzeczonych ziemiách iá
kokolwiek należáło / ná Páná Kázimierzá
krolá y krolestwo y iego potomki krole pol-
skie ná wieki przenaszamy / przez ninieyszy
przywiley : y wszytkie Rycerzkie ludźie ślách
te/Hołdowniki/ Mieszczány/ obywátele/ y w
szytki poddáne duchowne y świeckie/ ziem
Miast/Powiátow/ y mieysc przerzeczonych
od wszelkiey nam wiernośći/przysiegi/ pod
dánośći/ y wszelkiego obowiązku wypuszczá
my/ wolne czynimy / y ninieyszym listem
wyswobodzamy. To wyiąwszy : iż Rybi-
twi ná Habie od koncá wody y łowienia
Ryb / Biskupá y Kápituły Alsperskiey / y
ná przećiwko ná morzu słonym / y tákże
cześć Nergiiey od rzeczoney wody y łowie-
nia ryb / Kośćiołá Alsperskiego / przez w-
przek Nergiiey/ áż do rzeczonego morzá sło
nego/á od rzeczonego w przyśćią Nergiiey áż
w głebokość ze wśiámi Swicze / Mywen-
dorff/

se volumus & derogamus. Quibus quidē
Terris Pomeraniæ, Culmen: & Michalo-
uien: Nos Magister Ludouicus, Cōmen-
datores, & Ordo Domus Theutonico-
rum prædicti, & illarum Iuri, proprietati,
titulo, & dominio quomodolibet & ex
quacunque causa nobis & Ordini nostro
cōpetenti renunciatione & cessione per-
petua, irreuocabili, & spontanea de certa
& expressa scientia pro nobis, successori-
bus,& Ordini nostro cedimus & renunti-
amus. Nos quoque & Ordinem nostrum
Terris præfatis Pomeraniæ, Culmen: &
Michalouien: in perpetuum abdicamus,
& omnes Inscriptiones, donationes re-
nunciationes, cessiones, resignationes,
confirmationes, priuilegia, instrumenta,
venditiones, emptiones, lauda, arbitria,
sententias, pronunciationes, munimenta
& decreta in fauorem nostrum & Ordi-
nis super Terris prędictis per summos Pō-
tifices, Imperatores, Reges, Prīcipes, Du-
ces Marchiones, Comites, & quascunq;
personas Ecclesiasticas vel mundanas cu
iuscunq; conditionis, dignitatis, præemi-
nentię vel tenoris existant confectas, de-
cretas & concessas cassamus, abolimus,
extinguimus, ac mortificamus, & illis pro
nobis successoribusque nostris & Ordine
nostro non per errorem coactè aut impro
uidè, sed liberè & spontaneè ac de certa
scientia perpetuè cedimus, & renuncia-
mus, & Ius omne, quod nobis Magistro
& Ordini in præfatis Terris quomodoli-
bet competebat, in dominum Kazimirum
Regem,& regnum, successoresq; eius Re-
ges Poloniæ, perpetuò transferimus per
pręsentes, & militares Nobiles, Vasallos,
Ciues, Terrigenas,& quoscunq; subditos
Ecclesiasticos & Seculares Terrarum, Ci
uitatum, Districtuum & locorum prædi-
ctorum ab omni nostra fidelitate, omagio,
subiectione, iuramento & qualibet spon-
sione dimittimus & absoluimus, & præ-
sentiū tenore relaxamus. Excepto quòd
Piscatores in Hab à fine aquæ & piscatu-
rarum Episcopi & Capituli Varmien: &
ex opposito in mari salso: Item partem
Nergiæ à dicta aqua & piscaturis Ecclesię
Varmien: per transuersum Nergiæ vsque
ad dictū mare salsum, & à dicto transuer-
so per descensum Nergiæ vsque in pro-
fundum

Ziemie Pomorska, Kulmienska, Michałowska, do Królestwá Polskiego máią przynależeć

Łowienie ryb y Cześć ktore do Zakonu przynależeć máią.

dorff / y Dworem Mithilhoff zwierzchnośćią práwą y pożytkiem te głębokość z łowieniem Czeczug y stárym Mytem / my Mistrz y Zakon będziemy mieć y dzierżeć: ktorą to część Nergiiey z przerzeczonémi wśiámi y Dworem przerzeczony Náiáśnieyszy Krol J. M. nam Mistrzowi y Zakonowi z osobliwey łáski swey dał y náznáczył: záchowawszy Máiestatowi swému wszelkie łowy ná przerzeczoney częśći Nergiiey / iáko y ná wszystkiey Nergiiey one sobie záchował. To też przyłożywszy: iż my Mistrz y Zakon żadnego Zamku / ábo twierdze ná rzeczoney częśći Nergiiey nam dárowáney niemamy áni roskażemy budowáć / áni nowego Cłá ku vćiskowi niemożemy vkłádáć.

Łowy zwierzu we wszytkiey Nergiiey Krol sobie záchowywa.

Też z dobrégo baczenia no rzeczy potrzebne / ktore nas ruszáły y dla vtwierdzenia pokoiu ninieyszégo / Zamek y Miásto Márienburg ze dwiemá wyspámi / to iest / wielkiemi y máłemi ktore zową das Fissannisse / Herwerder / y ze wszystkim ieziorem Drussen / y ze wszystkim iego łowieniem / y ze wśiámi: y z powiátem Schárffaw / y ze wszystkiemi inszémi przyległośćiámi y wśiámi: to tylko wyiąwszy: iż wśi Háldenhorff y Alepin / ktore należą do Holánd y Kulhebery y Hordoff / ktora sámá iest osáteczna ludźi woiennych / á należy do Preuschenk / będą mieć wolność w ieźierze Drussen ryby łowić / wedle potrzeby swey á obyczáiu stárego. Też Zamek y Miásto Sthum ze wszystkiemi stárémi swemi práwy / przynależnośćiámi wszystkiemi / Miásto Elbing stáré y nowé z Powiátem y rozgrániczeniem wśi / y práwem y Miásteczkiem Tholkmit / y z iego powiátem / y vrzędem lásow y gáiow / aliás Woldampth / y z sześćią wśi dźierżáwy y z zamkiem Holánth / to iest Pilomen / Myslotino / Berytkon / Kámersdorff / Wielkielicz / y Presenmerelth / y z pięćią wśi / ktore do Miásteczká y Powiátu Molhowsen należáły. to iest / wielki Stabán / máły Stabán / Schonemor / Pomerendorff / y Wolffdre.

Máriëburg do Korony należéć ma.

Elbiąg ze wśiámi do Korony należéć ma.

Też Miásteczko y Powiát Crischburg aliás Drzgon z swémi wolnośćiámi Rycerskiémi / Szláchtą / Wássaly / Wśiámi / ieziormi / młynem / zamkiem / (wszákże ták / áby zburzony był Zamek) z iego przyległośćiámi wszystkiemi / począwszy od iednégo boku

fundum cum Villis Swyczye, Miuendorff ac Curia Mitilhoff cum iurisdictione & vtilitate hoc ipsum profundum cum piscatura sturionū, & theloneo antiquo, Nos Magister & Ordo habebimus & possidebimus. Quam quidem portionem Nergiæ cum prædictis Villis & Curia præfatus Sereniss: dominus Rex nobis Magistro & Ordini de speciali sua gratia perpetuo contulit & assignauit. Reseruata tamen Maiestati suæ totali venatione super dicta portione Nergiæ, prout & super tota Nergia illam sibi reseruauit. Hoc etiam adiecto, quòd nos Magister & Ordo nullum Castrum aut munitionem super dicta portione Nergiæ nobis donatę ædificare aut ædificari facere; neque nouum theloneum aut grauamen imponere valeamus aut debeamus.

Item ex bonis certis respectibus nos mouentibus, & pro præsentis pacis stabilimento, Castrum & Ciuitas Marienburg cum duabus insulis, magna videlicet & altera parua, quæ dicitur das Fyssannysse, Heruerder, & cum integritate lacus Drussen, & cum suis omnibus piscaturis, piscationibus, & Villis & cū Districtu Saharffaw & omnibus aliis attinentiis & Villis suis, eo tamen excepto, quòd Villæ Haldēhorff & Alepin, quæ pertinēt ad Holand & Kulheborii & Horndorff quæ vltima sola militantium est, & pertinet ad Preuschenck, habeant facultatē in lacu Drussen pisces pro suo beneplacito piscandi iuxta morem antiquum. Item Castrum & Oppidum Sthum cum omnibus antiquis suis Iuribus, cohærentiis, & pertinentiis vniuersis. Item Ciuitas Elbing vtraq; vetus & noua cum Districtu Villarum limitibus & Iure, & cum Oppido Tholkmyth & eius Districtu & suo officio syluarum & nemorum, alias Valdaapth, & cum sex Villis Tenutæ & Castri Holanth, videlicet Pylomen, Myslothyno, Berthkom, Kamersdorff, Vielkielicz, & Przeussemeret, & cum quinq; Villis quæ ad Oppidum & Districtum Molhnuzen pertinebant, videlicet magna Stabā, parua Staban, Schonemor, Pomerendorff, & Volffder.

Item Oppidū & Districtus Krischburg alias Drzgon, cum suis libertatibus Militaribus, Nobilibus, Vasallis, Villis, lacubus, molendino

boku Miásteczká przerzeczonégo Krischburk y z stepuiąc od rzeki Szrogé/ áż do iezioá Druſſen (á wſzákże Dwór Doleſczet z iego młynem przy nas y przy Zakonie náſzym ma zostáć) á z drugiéy strony rzeczonégo miásteczká wstepuiąc wzgórę/ y idąc áż do ostátecznych gránic miásteczká Krißburg y wsi Háldenstad/ gdzie sie wespólek zeszły/ tász wieś po lewéy stronie ma zostáć wpáństwie y przy Zakonie náſzym. A z tegó mieyscá prościey idąc do Kościołá Pomezáńskiego gránic bliższych/ gdzie wszytki kożda zosobná máietności pod gránicámi które należą ku stronie Zamku Máryenburskiego / wieś Moysterberg záśie ma zostáć przy Zakonie náſzym: á dwory pożytki y ze wszytkimi inémi przyległościámi do rzeczonégo Zamku Máryenburgu máią przynależeć. A insze wszytki y kożdé zosobná pospolicie do powiátu Kryßburg do tego czásu przynależącé/ tymże sposobem z miásteczki z dwory ziemiáńskimi/ z obywátelmi/ wsiámi/ łowieniem Ryb/ Gáymi/ y wszystkimi inémi pożytki / będą należeć do zamku náſzego Prosemark ná wieki: y zostáną przerzeczonému Naiáśnieyszému Pánu Królowi y Królóm / y królestwu Polskiému: ták iż Zamki / Miástá / Miásteczká / Powiáty przerzeczoné od tego czásu y nápotym mocą niniejszego ziednoczenia y sprzymierzenia do práwá / własności / y Tytułu królestwá Polskiégo będą należeć / y przystáć ná wieki wiekóm.

Myteż Mistrz Lodwik / Komendorowie / y Conwent / zá nas y potomki násze wyrzekamy sie zamków / miast / miásteczek / Insul / Iezior / łowienia ryb / Cameratus y Vrzedów przerzeczonych / y z ich powiátów y ziem wiecznym y nieodezwánym wyrzeczeniem z pewnéy y wyráżonéy wiádomości: tákże y z práwá / z części / własności / tytułu / y páństwá którégokolwiek z któréykolwiek przyczyny nam Mistrzowi / Komendorom / Vrzednikóm / y Zakonowi náſzému przynależących przez násze otworzysté listy zstepuiemy / y z nich sie wyrzekamy: y wszytko práwo / które nam Mistrzowi / y Zakonowi Komendorom náſzym ná zamkách náſzych / w mieściech / w miásteczkách / iezioróch / wyspách / łowieniu ryb / ábo wsiách przynależáło ábo mogło przynależeć / ná przerzeczonégo Naiáśnieyszégo páná Kázimierzá

molendino & Caſtro. Ita tamē quòd demoliatur caſtrum & cum pertinentiis eiuſdem vniuerſis, incipiendo ab vno latere Oppidi prædicti Kriſchburg,& deſcendendo à flumine Szroge, vſque ad lacum Druſſen. Curia tamen Doleſczeth cum ipſius molendino apud nos & ordinē noſtrum remanente. Ab alio verò latere dicti Oppidi aſcendendo & tranſeundo vſq; ad finales granicies dicti Oppidi Kriſchburg, & villæ Haldenſtadt mutuo ſe contingentes: eadem villa à ſiniſtris & in ditione noſtra & ordinis remanēte: ab inde verò directius eundo ad eccleſiæ Pomezanien: fines proximiores, vbi omnia & ſingula ſub dictis finibus ad partem caſtri Marienburg conſiſtentibus villa Moyſterberg iterum in parte noſtra & ordinis remanente cum curiis,allodiis, & quibuſcūque aliis pertinentiis ad dictum caſtrum Marienburg ſpectabunt & pertinebunt, Cætera verò alia omnia & ſingula ad Cameratū & generaliter ad diſtrictū Kriſchburg vſq; in præſens pertinentia parimodo cum oppidis & allodiis militaribus,terrigenis,villis,piſcaturis, aquis,nemoribus, & aliis ſingulis pertinentiis ſpectabunt ad caſtrum noſtrum & Ordinis Preſſemark perpetuò,& in æuum pro prædicto Sereniſs. domino Rege et Regibus & Regno Poloniæ remanebunt. Ita quòd caſtra,ciuitates oppida,diſtrictuſq; prędicti exnūc & de cætero vigore præſentis vnionis et fœderis ad ius,proprietatem,ſortem, et titulum regni Poloniæ pertinebunt et ſpectabunt,pertinere et ſpectare debent perpetuò et in æuum.

Mistrz y zakon wyrzekáią sie ze wszytkich praw włásności, z Páństw y Zamków y Miast wyliczonych.

Nos quoq; Magiſter Ludouicus, Cōmendatores et conuētus prædicti pro nobis et noſtris ſucceſſoribus, caſtris, ciuitatibus, oppidis inſulis, lacubus, piſcaturis, piſcatoribus,Cameratibus, et Officiis prædictis, et illorum diſtrictibus, et villis,perpetua et irreuocabili renuntiatione de certa et expreſſa ſcientia,iuri quoq;,ſorti, proprietati,titulo et dominio quocunq; et ex qualicunq; cauſa nobis Magiſtro, Commēdatoribus, Officialib. et ordini noſtris in illis competentibus per noſtras præſentes patentes literas cedimus et renunciamus,et omne ius quod nobis Magiſtro,et Ordini, ac Commendatoribus noſtris in

caſtris

zimiérzá Królá/ potomki iego/ y królestwo Polskie przenosimy y dáiemy. Rycérztwo też/ Szláchte/ Wázálly/ y inné obywátele/ miesczány/ y kożdé poddáné Duchowné y świeckié przerzeczonych powiátów/ ziem/ miast/ y mieysc od wßelkiey wiernosci/ przysiegi/ obowiązku/ poddáństwá/ y ktoreykolwiek obietnice przez niniéyßy list czynimy wolné/ wypuszczamy/ y wyswobodzamy: á inné zamki/ miástá/ powiáty/ twierdze/ wśi y páństwá w ziemiách Pruskich/ ták ná ziemiách iáko ná wodách będącé/ to iest/ Kyeniczberg zamek ze trzemi miásty: tákże zamki y miásteczká Lochsteth/ Warczen/ Girwaw/ Poboten/ Rydant/ Schoken/ Ráymen/ Cremiten/ Wáldáw/ Topiaw/ Thábeká/ Wkennarbekten/ Insterburg/ Allenburg/ Wonßdorff/ Gerdawen/ Ibugirburg/ Nordemburg/ Lijábiaw/ Láwskisten/ Thylßak/ Rágijete/ Roschesten/ Winthburg/ Memel/ Brándemburg/ Krowczeburg/ Fredelánt/ Borthen/ Laczew/ Balgiie/ Herlibail/ Synten/ Lándisßberg/ Przewschenlaw/ Bartensteyn/ Stresten/ Zrnißburg/ Ikein/ Rostenburg/ Like/ Johánsburg/ Holánd/ Kisboskad/ Molhyrzen/ Morung/ Bassen/ Heyno/ Orthosykburg/ Ostorrode/ Hoenstein/ Nijeijdemburg/ Scholgaw/ Jehenburg/ Dengsislaw/ Prensemarg/ Libemole/ y Sálesat/ y ktorékolwiek inné zamki/ miástá/ miásteczká/ powiáty/ rozdzielenia/ y wśi z ich poddánémi/ Rycérztwem/ obywátelmi/ y Wázálly/ wodámi/ gáymi/ iezióry/ y inémi przynależnosciámi/ y práwy wßytkimi ktorémikolwiek imiony bylyby zwáné: My Mistrz/ Komendorowie/ y Zakon ná wieki wiekóm spokoynie przez wßelákiégo przerzeczonégo Naiásnieyßégo páná Królá y potomków iego Królów/ y królestwá Polskiégo przekázowánia/ zrußánia/ vprzykrzenia będziemy dzierżeć/ y ich cále będziemy mieć: z vżywánia y páństwá tych to Zamków/ Miast/ Miásteczek/ Ziem/ Powiátów/ wśi/ Rycérztwá/ obywátelów/ Wásallów/ y z onych kożdégo práwá/ z tytulu/ własnosci/ Páństwá/ ieśli ktoré przerzeczonému Pánu Królowi/ y Królestwu Polskiému/ ktorymkolwiek sposobem z ktoréykolwiek przyczyny należáłoby álbo mogło należeć/ przerzeczony Pan Kázimiérz Król z pewnéy y iáwnéy wiádomośći

Miástá y powiáty które máią przy mistrzu zostáć.

castris nostris, ciuitatibus, oppidis, insulis, lacubus, piscaturis, et villis prædictis competit et competere potuit, in præfatum Sereniss. dominum Kasimirum Regem, successores suos, et regnum Poloniæ transferimus et applicamus. Milites quoq; Nobiles, Vasallos, Terrigenas, Ciues, et quoslibet subditos ecclesiasticos seculares præfatorum districtuum, terrarum, ciuitatum, et locorum ab omni fidelitate, iuramento, omagio, subiectione, et qualibet sponsione præsentium tenore absoluimus, dimittimus, et relaxamus. Cætera verò castra, ciuitates, districtus, fortalitia, villas, et dominia in terris Prussiæ, tàm in terris quàm in aquis existētia: videlicet Kyenycberg castrum cum tribus ciuitatibus: Itē castra et oppida Lochsteth, Varczen, Girmaw, Pobothen, Rydauth, Schoken, Raymen, Kremythen, Valdaw, Topyaw, Thabekawthen, Narbekthen, Insterburg, Allenburg, Vonsdorff, Gerdawen, Ibugirburg, Nordemburg, Labyaw, Lawkysken, Thylsakh, Ragyethe, Roschisten, Vinthburg, Memel, Brandemburg, Krowczeburg, Fredelanth, Barthem, Laczew, Balge, Herlibail, Sinthen, Landisberg, Prewschenlaw, Barthensteyn, Stresten, Zrnisburg, Ikeyn, Rostemburg, Like, Iohansburg, Holand, Ryboskath, Molhyrzen, Morung, Bassen, Heyno, Ortolsiburg, Ostorrode, Hoensteyn, Nyeyndenburg, Scholgaw, Iehenburg, Dengsislaw, Prensemark, Libemole, et Salesath, et quæcunq; alia castra, ciuitates, oppida, districtus, territoria, et villas cum eorum subditis militibus, Terrigenis, et Vasallis, aquis, nemoribus, lacubus, et aliis pertinentiis et iuribus vniuersis quibuscunque censentur nominibus, Nos Magister, Commendatores, et Ordo perpetuo et in æuum, quiete, et pacifice absque omni præfati Serenissimi domini Regis et successorum suorum Regum et regni Poloniæ impedimento, perturbatione, et molestatione possidebimus, et illorum plenum habebimus vsum et dominium. De quibus quidem castris, ciuitatibus, oppidis, terris, districtibus, villis, Militibus, Terrigenis, et Vasallis, et illorū quoq; iurium et titulo, proprietate, et sorte, dominio: si quod præfa-

domośći sobie y potomkom swym Krolom/ y krolestwu Polskiemu dobrowolnie y z rozmyslnym vmysłem nam Mistrzowi/ potomkom nászym Mistrzom/ Komendorom/ Conwentowi/ y Zakonowi nászému w ziemiách Pruskich zstepuie/ y wyrzeka sie: y wszytko práwo/ ieśli ktore iego Máiestatowi y potomkom iego Krolom y krolestwu Polskiému zá iákim obwárowániem y z ktorychkolwiek przyczyn innych w przerzeczonych zamkoch/ w mieściech/ w miásteczkách/ ziemiách/ powieciech/ wsiách Rycerztwu y tych ktorzy zá lennem práwem imioná dźierżą/ ktorymkolwiek sposobem náleżáło/ ná nas Mistrzá/ potomki násze/ Komendory/ Conwent y Zakon przez zdánie y odstąpienie wieczné y nieodezwáné przeniosł: y ono nam zá dobrą wolą y z pewnéy wiádomośći przydał: y wszytko Rycerztwo/ Wássály/ Szláchte/ obywátele/ mieszczány/ y wszytkie poddáné Duchowné y świetckie/ ziem y mieysc przerzeczonych/ od wszelkiéy wiernośći/ przyśiegi/ poddánstwá/ y od wszelkiego obowiązánia wiáry wolné vczynił/ wypuśćił: y Biskupstwo/ nád to y Kośćioł Sábienski z swémi Zamki/ Miásty/ miásteczki/ to iest Phischhausen/ Tyremberg/ Lobodaw/ Powonden/ Ingemburg/ Zolaw y Nuwenhusch ze wszytkimi Wássály/ wśiámi y przynależnośćiámi swémi wszystkimi/ pod pánstwem nászym y zakonu nászego wiecznie ma zostáć.

Téż rozrządzamy y vstáwiamy: iż nád wszytkim łowieniem ryb/ ktore zową Rewtel/ przy bytnośći Stárosty Máryenburskiego/ y sprawcę ktory od nas bedźie postánowion ná zamku Máryenburgu/ káżdégo roku w Wielki Piątek ma być náymowáne: y list ná wszytki Rewthel pod páná Krolá y nászym sygnetem ma być dan tym/ ktorzy náymują: á połowicá pieniedzy z tákowégo naymu przychodzących nam ma być dána/ á druga lepak połowicá Je° M. Krolowi ma przyść práwem Biskupá Alsperskiego y Sámbienskiego/ y tychże Kápituł/ y inych osob y mieysc/ ktore zdáwná máią wolność łowienia ryb. Ktora wolność ma być záwżdy cáła: ktorym listy ná Rewthel przerzeczoné y wielkość ich przez wszelkich pieniedzy wolnie chcemy pozwaláć.

præfato domino Regi & Regno Poloniæ quomodolibet & ex quacunq. causa cõpetiit vel competere potuit, præfatus dominus Kazimirus Rex, ex certa & expressa scientia pro se & successoribus suis Regibus & Regno Poloniæ, sponte & deliberato animo nobis Magistro, successoribusq; nostris Magistris, Commendatoribus couentui & Ordini nostris in Terris Prusiæ cessit & renunciauit, ac omne Ius, si quod suæ Maiestati & successoribus suis Regibus & regno Poloniæ exēptione, & quibuscunq; causis aliis in præfatis Castris, Ciuitatibus, Terris, Districtibus, Villis, Militibus, & Vasallis quomodolibet competiit in nos Magistrũ, successoresq; nostros, Commendatores, conuentum, & Ordinem per renuciationem & cessionem perpetuam & irreuocabilem transtulit: & illud nobis sponte, liberè, & de certa sciētia applicauit, & omnes Milites, Vasallos, Nobiles, Terrigenas, Ciues, & quoslibet subditos Ecclesiasticos & Seculares Terrarum & locorum prædictorum ab omni fidelitate, iuramento, subiectione, & qualibet sponsione absolutos dimisit & relaxauit. Episcopatus insuper & Ecclesia Sabien: cum suis Castris, Ciuitatibus & Oppidis videlicet Phishausen, Tyremberg, Lobodaw, Pouonden, Ingemburg, Zolaw, & Nuwenhusch cum omnibus Vasallis, Villis, & pertinentiis suis vniuersis sub ditione nostra & Ordinis nostri perpetuò consistet & permanebit.

Arendy łowienia ryb máią być pod pieczęćią krolewskiémi y mistrzowymi.

Item ordinamus & statuimus. Quòd super omnibus piscaturis, Rewthel appellatis vulgariter, sub præsentia Capitanei Marienburgen: & factoris nostri à nobis destinandi in Castro Marienburg, annis singulis, in magna feria quinta, debet fieri arendatio, & Literæ super omnibus Rewthel, sub domini Regis & nostro signetis arendatoribus debeant dari, & medietas pecuniarum ex huiusmodi arenda prouenientiũ nobis debeat cedere: altera verò medietas domino Regi prouenire. Iure Episcoporum Varmien: & Sambien: & Capitulorum eorũdem cæterarumq; aliarum personarum & locorum libertatem ex antiquo Rewthelorum habentium per õnia saluo. Quibus Literas super Rewthel præfatis, & quantitate illorũ, absq; omni pecunia libere volumus cõcedi.

Mistrz y Komendorowie są wzięći w Ráde Krolestwá Polskiego.

A żeby pokóy przymierze y ziednoczenié zá tákim vwáżeniem vgruntowáné y zámknioné / niemogły bydź nápotym ludzką złością złamáné / y iákowémi fałszámi / zdrádámi / y dowćipy zgwałconé : przerzeczeni też Naiáśnieyszy Pan Kázimierz Krol y potomkowie iego Krolowie / y krolestwo Polskié / Prełaci / Kśiążętá / Pánowie / y poddáni krolestwá tegóż o Nas Mistrzu / Komendorách / y Zakonie Pruskim / Prełatách / Rycérztwu / y poddánych nászych : á my Mistrz / potomkowie nászy / Komendorowie / y Zakon / Prełaci / Rycérztwo / y poddáni nászy w Prusiéch o rzeczonym Naiáśnieyszym Je° M. Krolu Kázimiérzu y krolestwie Polskim / Kśiążętách / Pánách / poddánych iego zupełné vfánie y przespieczenstwo / odłożywszy wszelki nieprzyiacielski obyczay / teraz y nápotym ábyśmy dzierżeli y mieli : á przerzeczony Naiáśnieyszy Kázimierz Krol nász brátá Lodwiká Mistrzá / Komendory / y Zakon w Prusiéch / y násze wszystki potomki zá swego y krolestwá Polskiego pierwszego rádnego Páná ná wieki bierze : á Komendory przednieysze / ktoré my Mistrz y potomkowie nászy zá czásem będą náznáczáć / ná Rády swé y krolestwá Polskiego y swą y krolestwá Polskiégo obrone / poddánosć wieczną przyiąć : obiecuiąc Nam w słowie swym Krolewskim / y pod wiárą vczynioney przysięgi / zá sie y potomki swé Krole y Krolestwo Polskié : iż nas przerzeczonégo Mistrzá / Komendory / y Zakon / Prełaty / Rycérztwo / poddáné násze w Prusiéch / násze potomki łáską krolewską będzie czćił / y miłował : y nas Mistrzá / Komendory / y Zakon / y potomki násze / prełaty / ślachtę / mieszczány / poddáné / y ziemie násze / iáko pierwszą ráde y sobie ziednoczoné przy nászych práwiéch y wolnośćiách / przywileiách / obronách / y gránicách / ktoré dźisieyszému ziednoczeniu y przymierzeniu y iego ártykułóm y sposobam nie będą sie sprzećiwiáć / záchowa : á iż od wszytkich nieprzyiaćioł nászych / y tych / ktorzy nas zechcą trapić / w ziemiách ktoré dzierżemy w Prusiéch będźie bronił. A będźiemy powinni my Lodwik Mistrz przerzeczony / y kożdy potomek nász / gdy będźie ná Mistrzostwo wźięt / y ktory ma bydź wźięt po sześći Miesiącách od wźięcia Mistrzostwá przerzeczonému Naiáśnieyszému Kro-

Mistrz kożdy po obrániu w sześći Miesiący Krolowi przysięgáć ma.

lowi

Item ne pax ipsa fædus & vnio tanta maturitate firmata & conclusa possit inposterum humana malignitate infringi, aut aliquibus fallaciis, dolo, & ingeniis violari, præfatus quoq; Serenis: dominus Kazimirus Rex & successores sui Reges & regnū Poloniç, Prçlati, Principes, Barones & subditi Regni eiusdē, de nobis Magistro, Commendatoribus & Ordine Prussiæ Prælatis, Militibus & subditis nostris: Nos vero Magister successoresq; nostri, Commendatores, & Ordo, Prælati, Milites, & subditi nostri Prussiæ de dicto Serenis: domino Rege Kazimiro, Regibus & Regno Poloniç, Principibus, Baronibus, subditis eiusdem plenam confidentiam & securitatem omni hostili respectu in præsens & in posterum deposito teneamus. Prçfatus Serenis: Kazimirus Rex nos fratrem Lodouicum Magistrum, Commendatores, & ordinem præfatos in Prussia, omnesque nostros successores in suum & Regni Poloniç Principem Consiliarium perpetuum: Commendatores verò principaliores, quos nos Magister & successores nostri pro tēpore duxerimus deputandos, in Consiliarios suos & regni Poloniæ, & in suam & regni Poloniæ protectionem, subiectionem, & defensionem perpetuò duraturam assumpsit. Pollicēs nobis in verbo suo Regio, & sub fide prçstiti iuramenti, pro se & suis successoribus suis Regibus & regno Polon. Quòd Nos præfatum Magistrum, Commendatores, & ordinem, Prælatos, Milites, Vasallos, & subditos nostros in Prussia, nostrosque successores, affectione Regia tractabit, honorabit, & diliget. Nosque Magistrū, Commendatores, & Ordinem, successoresque prælatos, Nobiles, Ciues, subditos & terras nostras, velut Principis Consiliarii & vnitorum suorū in nostris iuribus & libertatibus priuilegiis, munimentis & limitibus, quç prçsenti vnioni & fœderi aut eis articulis & conditionibus non contrariantur, conseruabit: ab vniuersis quoq; hostibus nostris, vexatoribus, & impugnatoribus in terris quas possidemus Prussiæ tuebitur & defendet. Tenebitur quoq; nos Ludouicus Magister præfatus & quilibet successor noster, in officium Magisterii assumptus, & assumendus, post sex mēses,

à die

lowi Kázimierzowi y ieg potomkóm Królóm Polskim oblicznie stáwić sie: á tám zá nas / Komendory / y ziemie które mamy w Prusiech/iemu y potomkóm iego Królóm y królestwu Polskiemu vczynić przysiege powinnéy wiernośći/y około chowánia niniey szego pokoiu: od którego nigdy niema bydź proszone wyswobodzenie: á chocby było pozwolone / nie vżywáć go przysiege: á v przerzeczonego páná Kázimierzá Królá y iego potomków Królów Polskich po lewéy stronie ma mieć pierwsze mieysce y śiedzenie. Któremu pánu Kázimierzowi/y ieg potomkóm/królowi królestwu Polskie^o/ Nas/násze potomki / Komendory / Prelaty/ Rycérztwo/ Wássály/ Pány/ y Ziemie wszytki násze / które teraz dźierżemy/ y które nápotym bedźiemy dźierżeć/ którycheśmy dostáli / y których dostániemy / też w ziemiách Pogáńskich zá ziemiámi Pruskimi rzeczonému pánu Kázimierzowi Królowi y królestwu Polskiému ná wieki przyłączamy / złączamy / ziednoczamy / y wćielamy tym sposobem y wzgledem: áby My przerzeczony Lódwik Mistrz / nászy potomkowie/ Komendorowie/ y Conwent/ Prelaci/ Pánowie/ Rycérztwo/ y obywátele / osoby kożdé zosobná ták Duchowné iáko świeckié/ y wszytkié ziemie násze/ y ludźie w nich mieszkáiący / w Prusiech ná dálsze czásy z przerzeczonym Naiáśnieyszym Pánem Kázimierzem Królem/potomki iego Królmi/ y królestwem Polskim/ iedno y nierozdźielné ćiáło/ ieden lud w przyiáźni/ w przymierzu y ziednoczeniu: y żadnego innégo po naywyższym Biskupie Oycu Papieżu / iedno przerzeczonégo páná Kázimierzá Królá y potomki iego Króle Polskié / y królestwo Polskié zá násze głowe/ y páná zwierzchnieg nie bedźiemy wyznáwáć/ y bedźiemy powinni y obowiezuiemy sie: iż My y potomkowie nászy przerzeczonégo Páná Kázimierzá Królá y potomki iego Króle y królestwá Polskieg/ bądź w szczesliwych bądź nie w szczesliwych rzeczách nigdy nieopuszczáć: ále ie^o y potomkóm iego Królóm/ y królestwu Polskie^o przećiwko wszystkim nieprzyiaćiołóm y przećiwnikóm iego y królestwá Polskiego/ zwyczáiem inych Kśiążąt/ Prelatów/ y Pánów Królestwá Polskiego przy nich stać/ y oné ná woynách y wniebeżpieczno śćiách śiłámi nászémi podpomagáć stu-

à die assumptionis in Magisterium, præfato Serenifs: Kazimiro Regi & suis successoribus Regibus Poloniæ, personaliter repræsentari & illic pro nobis Commendatoribus & Terris quas habemus in Prussia sibi & successoribus suis Regibus & Regno Poloniæ, præstare debitæ fidelitatis, & de obseruanda præsenti pace, & nunquam petenda absolutione seu relaxatione iuramenti, nec concessa vti aut concedenda, Iuramentum ac in præfati domini Kazimiri Regis suorumque successorum Regum Poloniæ, sinistra parte primarium habere locum & sessionem. Cui quidem domino Kazimiro Regi successoribus suis Regibus regno Poloniæ, nos nostrosq; successores, Cmomendatores, Prælatos, Milites, Vasallos, & subditos, terrasque omnes nostras à nobis nunc possessas & in posterum possidendas, conquisitas & cōquirendas, etiam in Terris Paganorum extra Terras Prussiæ dicto domino Kazimiro Regi & regno Poloniæ, perpetuo cōnectimus, iungimus, vnimus, & inuisceramus, ea conditione, & respectu, vt nos præfati Ludouicus Magister, nostri successores, Cōmendatores, & Conuentus, Prælati, Barones. Milites, Terrigenæ, & personæ singulæ tàm Ecclesiasticæ quàm Seculares & omnes terræ nostræ atq; homines in illis degentes in Prussia simus amplius & de cætero cum præfato Serenifs: domino Rege Kazimiro successoribusq; suis Regibus & regno Polonię, vnum & indiuiduum corpus, vna gens, vnus populus, in amicitia, fœdere. & vnione, nullum aliū post summū Pontificem quàm præfatum dominum Kazimirum Regem & successores suos Reges Polonię pro nostro capite & superiore recognitū: ita vt teneamur & simus obligati, nos successoresq; nostri, præfatum Kazimirū Regem & successores suos Reges & regnum Polonię, siue in prosperis siue in aduersis nūquam deserere: sed sibi & successoribus suis Regibus & regno Polonię, contra omnes hostes, & aduersarios suos regni sui Polonię, more aliorū Principū, Prælatorum, Baronum regni Poloniæ assistere eosque in guerris & in aduersitatibus nostris potentiis adiuuare consiliis, auxiliis, & suffragiis opportunis. Nec sine suo & suc-

Mieysce w Rádźie Mistrzowi.

ſłuſzną rádą y pomocą / y ſkłádániem: áni okróm wiádomośći iego y Królów Polſkich / á oni tákże okróm náſzego y Rád / Komendorów / Prąłatów / y Rycérztwá náſzégo Pruſkiég oſobliwéy y iáſnéy rády / woléy / zwolenia / z ktoremikolwiek oſobámi / ktoreykolwiek doſtoynośći / nie będziemy ſpráwowáć / vſtáwiáć / y vmocniáć iákich przymierz / zapiſów / ábo poſtánowienia / iáwnie y táiemnie / áni przez ſie áni naprawne oſoby: áni my Miſtrz / Komendorowie / y náſzy potomkowie / żadnych woien przećiwko Chrześćiánſkim ludźiom wſczynáć / okróm przerzeczonégo Páná Káźimiérzá Królá / y iego potomków Królów Polſkich oſobliwégo dozwolenia.

Miſtrz żadnych pakt ſtánowić niema krom Królá Polſkiego.

& ſucceſſorum ſuorum regum Polonię, ipſi quoq; ſine noſtro & Conſiliariorum, Cōmendatorum, Prælatorū, & Militum noſtrorum Pruſſiæ ſpeciali, & expreſſo conſilio, voluntate, & conſenſu, cum quibuſcunq; perſonis, quacunq; præfulgeant dignitate celebrabimus, ſtatuemus, affirmabimus: aliqua fœdera, inſcriptiones, vel contractus, publicè vel occultè, per ſe vel ſubmiſſas perſonas: ſed nec nos Magiſter Commendatores, noſtriq; ſucceſſores, bella aliqua contra Catholicos, ſiue præfati domini Kazimiri Regis, & ſucceſſorum ſuorum regni Polonię ſpeciali mouebimus conſenſu.

A kſztałt przyśięgi / pod ktorą My Lodwik Miſtrz y potomkowie náſzy Miſtrzowie Naiáſnieyſzému pánu Káźimiérzowi Królowi / y potomkom iego Królóm y króleſtwu Polſkiému będziemy przyśięgáć / ieſt tákowa:

Forma autem iuramenti, qua nos Lodouicus Magiſter, & ſucceſſores noſtri Magiſtri Sereniſs: domino Kazimiro Regi & ſucceſſoribus ſuis Regibus, & regno Polonię iurare tenebimur, talis erit.

Przyśięgá miſtrzá Pruſkiego.

Ja Lódwik / Miſtrz Wielki Zakonu pánny Máriiey w Niemcách / Kśiążę y Rádá króleſtwá Polſkiego / przyśięgam: iż od tey godźiny będę wiernym Naiáſnieyſzému Kśiążęćiu Pánu Káźimiérzowi Królowi / y potomkóm iego Królóm / y króleſtwu Polſkiému: y ich rozmnożenia będę wiernie ſpráwowáł: y ſpráwam królewſkim y króleſtwá wiernie rádźił: y táiemnice / które mnie ktorymkolwiek ſpoſobem zwierzone będą / ku ich ſzkodźie żadnému obiáwiáć nie będę: nádto / pokóy teráźnieyſzy we wſzytkich kondycyách y ártykułách chowáć będę / y ſtrzédz. Ták mie Pan Bóg niech wſpomoże / y ten świety Krzyż.

Ego Lodouicus, Magiſter generalis Ordinis, ſanctæ Mariæ Teuthonicorum, Princeps & Conſiliarius regni Poloniæ. Iuro, quod ab hac hora & deinceps, fidelis ero Sereniſsimo Principi domino Kazimiro Regi & ſucceſſoribus ſuis Regibus, & regno Poloniæ, & profectum illorum fideliter procurabo, & negotiis Regis, & regni fideliter conſulam: & ſecreta quæ mihi qualitercunq; cōmunicata fuerint, in eorū detrimentum nulli pandam: pacē inſuper præſentem in omnibus ſuis conditionibus & articulis obſeruabo & cuſtodiam, ſic me Deus adiuuet & hæc ſancta Chriſti Crux.

Biſkupſtwo Chełminſkie kośćiołowi Gnieźnienſkiemu ieſt poddánému

Też áby przez niniey ſzego pokoiu ziednoczenie y przymierze / wſzyſtki przyczyny nienawiśći / y przyśiąg zátrudnienia mogły bydź wykorzenione: z przerzeczonym Naiáſnieyſzym pánem Królem y z króleſtwem iego Polſkim dla dobrégo / ktoré ſie z pokoiu mnoży / do tegoſmy przyſzli y zgodźili: iż Biſkupſtwo Chełmieńſkie do Kośćiołá Gnié-

Item vt per præſentis pacis vnionē & fœderis, ſingula odiorū & iuramentorū nubila poſſint funditus euelli, cum præfato Sereniſs: domino Kazimiro Rege, & regno ſuo Poloniæ, pro bono pacis deuenimus, & illud inter nos concordauimus, quod Epiſcopatus Culmen: ad Eccleſiam Gneznen: redeat, à modo & deinceps præ-

Gnieźnienskiego ma sie wróćić od tego czásu y nápotym / do Polskiego y Gnieźnienskiego kośćiołá:y iáko głównemu niech we wszytkich rzeczách będźie posłuszne y poddáne / wyymuiąc ono z Zakonnego vrzedu pod świetcki / zá łáską y mocą Naiwyższego Oycá Papieżá : ná co My Lódwik Mistrz y Komendorowie náśy dálismy y dáiemy zupełné zezwolenié. Które to Biskupstwo ze wszytką Dyocezyią y zamki / miásty / miásteczki / twierdzámi / to iest / Chełmą aliâs Kulmensch / Lubáwą aliâs Liubaw / Kurzátnik aliâs Kurnikiem / Warmbrzeschno aliâs Fredeke : y ze wszytkimi powiáty / ślachtą / Wászály / wśiámi / y ze wszytkimi rzeczámi k niemu należącémi / pod przerzeczonego páná Królá Káźimierzá y iego królestwá Polskiego będźie w wieczney mocy y obronie.

Też zgodźiliśmy sie ná to: iż Kośćiół Alsperski y iego Biskup / który zá czásem będźie / z swą vczćiwą Kápitułą Wármienską od tego czásu y nápotym ze wszytkimi swemi zamki / miásty miásteczki / y twierdzámi / to iest / Helzbergiem / Bronsbergiem / Wormediltem / Serburgiem / Wártemburgiem / Reschel / Bischoffsteyn / Allesteyn / Gutkeszkat / Melizak / Wártenbergiem / Frawenburgiem / y Bischoffsburgiem / ze wszystkimi powiáty / Szláchtą / Wássały / wśiámi / y inémi rzeczámi przynależącémi v przerzeczonego páná Królá y potomków iego Królów Polskich / y królestwá Polskiego w mocy / poddánośći / y obronie będą. A My Lódwik Mistrz / náśy potomkowie / Komendorowie / y Zakon nász od pánowánia onym y z poddánośći nam zwykłey wyrzekamy sie : y wszytko práwo / które nam w przerzeczonym kośćiele / Biskupstwie / Kápitule / którymkolwiek sposobem przynależáło / ná przerzeczonego naiáśnieyszego páná Káźimierzá Królá Polskiego / iego potomki dźiedźice Króle y królestwo Polskie zupełnie skłádamy / przenośimy przez niniejszy list.

Też to zgodzono y rozrządzono iest zá osobliwym nas Lódwiká Mistrzá / Komendorów / Zakonu nászego pozwoleniem y pochwaleniem : Iż vczćiwy Pan Wincenty Kielbásá Rádá y Sekretarz przerzeczonégo Królá Je. M. Naiáśnieyszego Káźimierzá do kośćiołá przerzeczonego Chełminskiego/

præfatę Polonię & Gneznen: Ecclesię, & vt tanquam principali sit in omnibus obediens,& subiecta deregulari in secularem, fauore & auctoritate summi Pontificis, ad quod tàm nos Lodouicus Magister, & Cōmendatores nostri expressum præbuimus & præbemus consensum transferendi, quæ etiam cum sua diœcesi, tàm omnibus Castris, Ciuitatibus, Oppidis, & munitionibus, videlicet Chelmha alias Culmensch, Lubawa alias Lubaw, Kurzathnik alias Kurnik, Varmbrzessno alias Fredeke, Et omnibus Districtibus, Nobilibus Vasallis, Villis, & pertinentiis vniuersis, sub præfati domini Kazimiri Regis & regni sui Polonię consistet perpetua ditione patrocinio & defensa.

Biskupstwo Alsperskie do korony ma należeć.

Item concordauimus, quod Varmien: Ecclesia & eius Pontifex pro tempore cū suo venerabili Capitulo Varmien: exnunc & de cætero, cum omnibus suis Castris, Ciuitatibus, Oppidis,& munitionibus videlicet Helsberg, Bronsberk, Vormedilth, Serburg, Vartēberg, Reszchel, Bischoffsteyn, Allesteyn, Gekteszkath, Melyzak, Vartenberg, Frawenburg, & Bishowsburg, cum omnibus Districtibus, Nobilibus & Vasallis, Villis, pertinentiis & attinentiis suis, in præfati domini Kazimiri Regis & successorū suorum Regum, & regni Polonię : ditione, subiectione,& protectione consistent. Et nos Lodouicus Magister nostriq; successores, Cōmendatores, & Ordo eius ditioni, subiectioni,& protectioni, expresse renunciamus, & omne ius quod nobis in prædicta Ecclesia episcopatu & Capitulo, quomodolibet hactenus competebat, in præfatum Serenissimum Regem dominum Kazimirū, successores suos, hæredes, Reges, & regnum, plenarie transfundimus,& transferimus per præsentes.

Item concordatum & ordinatum est de speciali nostra Lodouici Magistri, commendatorum, & conuentus nostri comprobatione & consensu : Quòd venerabilis dominus Vincentius Kielbassa consiliarius & secretarius præfati Serenis. Domini Regis Kazimiri ad Ecclesiam præfatam Culmen: per ipsum dominum Kazimirum Regem nominatus,& ad eādem ; sua intercessione dante Domino

 promo-

minskiégo / przez sámégo páná królá Kázimiérzá iest miánowan : y do tegóż kośćiołá zá przyczyną iego á zá wolą Bożą ma być postánowion do kośćiołá y ná Stolice Pomezánskiégo Biskupstwá : ácz do tego czásu w głowie y w członkách swych był w Zakonnym stanie ten przerzeczony Kiełbásá/przedśię niech go ma do żywotá swégo in comendam przez rozrządzenié y rozgrzeszenié Apostolskié : y on z iego Zamki/ miásty/ twiérdzámi/to iest/Práybuth aliâs Reyssemberg / Kwiedzyny aliâs Márierwerder / Biskupice/ aliâs Bissowswerder/ Kisnelcz aliâs Frenstáth / Smenber aliâs Sárdzen/y Rossemberg/y z innémi powiáty y przyległośćiámi /niech przynależy : y ták w duchownych iáko y świetckich sprawách niech rządźi kośćioł przerzeczony Pomezánski : wszákże w tym czásie zostáć ma w swych członkách zakonnych. A po śmierći przerzeczonégo Wincentégo Kiełbásy ná przerzeczony kośćioł Pomezánski osobá zakonna nászégo zakonu ná Biskupstwo będźie obrána/ y postánowioná zá przystąpieniem do tego Naświętszégo páná nászégo Papieżá łáski y życzliwośći : y będźie sie weselił z obróny páná królá : ále iednák w nászéy y zakonu nászégo będźie zakonnośći y pánstwie.

Téż po vspokoieniu woiennéy nawálnośći żadnému niegodźi sie więcéy smiłowánia y miłośierdźia pokazáć / iedno Kośćiołóm/ y ich sługam : áby naiwyższy sprawcá pokoiu dał obfitszé vmocnienié pokoiowi postánowionému. Dla tego rozrządzamy/skázuiemy/ y vstáwiamy : áby wszystki Zamki/ twiérdze/ miástá / miásteczká / Zameczki/ obrony / Kośćioły/y wśi/á miánowićie Fráwenburg/ Wormedith/Wártemberth/Melzak/ Lobaw/ Rossemberg/ Máriemwerder / y Schowemberg / iákokolwiek od nas y od nászych poddánych/ y przerzeczonégo Naiáśnieyszégo Królá y iego poddánych pośiedźioné/ opánowáné / inkásztelowáné / którymkolwiek imieniem byłyby zwáné/ich Biskupóm/ Kápitułom/ Prelatom/ Opátom / K..storom/ á miánowićie Alsperskiému / Chełminskiému / Pomezánskiému / y Sámbiemskiému Biskupom / y ich kośćiołom / ták Káthedrálskim/ iáko Conwentuálskim / y Kollegiátskim/y ich Kápitułam/Conwentom/Szpitalom

O wróceniu Zamków, miast miásteczek kośćiołóm y Biskupom.

promouendus Ecclesiam & sedem Pomezaniẽ: Episcopatus, quàmuis hactenus in capite & membris regularem in commendam ad vitæ suæ duntaxat tempora, per dispositionem & ordinationem habeat Apostolicam, & illam cum suis Castris, Ciuitatibus, fortaliciis, videlicet Praybuth alias Ressenberg, Quedzyn, alias Marieuerder, Biskupice alias Byssowswerder, Kyssnelcz alias Frenstah, Smenber alias Sardzen, & Rossemberg, cæterisq; eius Districtibus, & pertinentiis obtineat: Ipsamq; in Spiritualibus & temporalibus, administret Ecclesia prædicta Pomezanien: remanente nihilominus in suis membris interim regulari: præfato aũt Vincentio Kielbassa morte absumpto, ad præfatam Ecclesiam Pomezanien: regularis persona nostri Ordinis in Pontificem eligetur, & substituetur, Sanctiss: domini nostri Papæ gratia & fauore acceden: gaudebitq; domini Regis protectione consistens in nostra & Ordinis nostri tam religione quàm ditione.

Item quoniam post sedatos fluctus bellicæ tempestatis nulli magis nos primum conuenit quàm Ecclesiis & earum ministris compati, & commisereri, quantenus supremus sedatio vberiorem firmitatem paci conditæ infundat. Quocirca ordinamus & decernimus & statuimus, quatenus omnia Castra, fortalicia, Ciuitates, Oppida, Castella, munitiones, Ecclesiarum loca, & Villę: & signanter Frawenburg, Vormedith, Vartemberg, Melzak, Lobaw, Rossemberg, Mariẽwerder, & Schonemberg, quomodolibet à nobis & nostris ac prefato Sereniss: Kazimiro Rege & suis possessa, occupata, & incastellata, quocunq; nomine vocitentur, suis Pontificibus, Capitulis, Prælatis, Abbatibus, Monasteriis, & signanter Varmien: Culmen: Pomezanien: & Sambien: Episcopis, & eorum Ecclesias, tàm Cathedralibus quàm Conuentualibus, Collegiatis, & earum Capitulis, Conuentibus, hospitalibus, absq; aliqua conditione, diminutione, depactatione, solutione, vel aresto, cum omni sua supellectili, bombardis, ornamentis, & pertinentiis vniuersis: infra hinc ad festum Natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ proximę venturum reddantur vi

ceuersa,

talom przez wszelkiey kondicyey/ vmnieyszenia/ szácowánia/ płace zápowiedzenia/ ze wszytkiemi ich domostwy/ strzelbą/ ochędostwy/ y wszystkiemi rzeczámi przynależącemi/ od tego czásu ná świeto národzenia S. Janá Chrzciciela blisko przyszłe/ á bylyby zá sie wrócone. Nád to wszystkie Biskupy/ Opáty/ Kápituły/ Prełaty/ Proboszcze/ Kánoniki/ curatos & non curatos, y inne Beneficiaty/ ktorzy nie są Zakonu nászego/ ná ich mieysca/ práwá/ wolności/ y dzierżáwy/ ktore przed poczeciem woyny dzierżeli/ wrácamy/ y ninieyszym listem znowu vstawiamy: wyiąwszy Zamki przerzeczone/ ktore máią bydź ná świeto świetego Janá Chrzciciela wrócone. A iesliby przerzeczeni przełożeni naiáśnieyszému Pánu Królowi w miesciech álbo w miásteczkách niewdzieczni álbo podeyzrzáni byli/ niech będą do tego dopuszczeni: áby godne ludzi ná swe mieyscá postánowili/ álbo pensią táką vczciwą zá władzą przełożonego sobie zostáwili/ puściwszy y wyrzekszy sie tytułu.

ceuersa, Omnes insuper Pontifices, Abbates, Capitula, Prælatos, Prępositos, Canonicos, Curatos, & non Curatos, & alios Beneficiatos, qui non sunt de Ordine nostro, in eorum loca, Iura, libertates, & possessiones, quæ & quas ante motā guerram possidebant, restituimus, & tenore præsentium reintegramus, exceptis Castris & Ciuitatibus prædictis, in prædicto festo Sancti Ioannis Baptistæ restituendis. Quod si dicti Prælati Serenis: Domino Regi, aut Ciuitatibus vel Oppidis ingrati vel suspecti sint: permittantur, quod permutent aut Vicarios idoneos instituant, aut pensionem honestam auctoritate superioris reseruandam, dimisso atque renunciato titulo suscipiant.

Też wszystki wieźnie ná ninieyszey woynie przez nas Mistrzá/ Komendory/ Stárosty/ ludzie násze/ y te ktorzy nam pomagáli/ y przy nas stáli/ choć są oszácowáni álbo nie/ od wszelkiego więzienia/ obowiązku/ zá mocą ninieyszego przymierza wolno czynimy/ y wyswobodzamy przez ninieyszy list: ktore wolne vczynienie y swobodá przez Naiáśnieyszego Páná Kázimierzá krolá/ Kśiążetá Mázowieckie y Stolpskie/ Biskupá Alsperskiego/ Stárosty y Vrzedniki/ y ich wszystkich pomocnikow/ ktorymkolwiek imieniem názwáne/ żadnego nie wyymuiąc ma bydź vczynione: áni ci/ ktorzy są oszácowáni/ nie máią bydź powinni ku tákiey płacey iescze niezápłaconey: á iesliby oszácowáni o zápłacenie dáli zá sie rekoiemstwo/ tedy máią bydź od niego wolni.

Więźnie z tąd y zowąd wolnie máią bydź wypuszczeni.

Item omnes captiuos in præsenti guerra per nos Magistrum, Commendatores, Capitaneos, gentes nostras, coadiutores, & adhærentes, captos, siue sint depactati, siue non, ab omni captiuitate & sponsione vigore præsentis fœderis absoluimus, & tenore præsentium relaxamus. quæ absolutio & libertas, per Serenis: Kazimirum dominum Regem, Duces Mazouię, & Stolpen: Episcopum Varmien: Capitaneos & Officiales, & omniū eorundem coadiutorum & adhærentium, quocunq; nomine vocitentur, nullo excepto, debet præstari & impēdi: nec depactati aut taxati debent obligari ad aliquam solutionem præmissam: quæ nondum est soluta, etiamsi si depactati dedissent pro se de solutione aliquam cautionem.

Też rozrządzamy/ skázuiemy/ y vstáwiamy: Iż wszyscy Kupcy/ ták królestwá Polskiego z przednieyszych Pánstw y Ziem tychże/ y Biskupstwá Alsperskiego/ y iego Kápituły/ y Ziem Pruskich/ ktorzy są w poddánośći nászey/ y zakonu/ niech wszedzie ná ziemiách y ná wodách będą przespieczni y wolni: y żadne przykrośći im ná potym niech nie będą zádawáne: y niech nie będą przypedzáni iedno zwykłemi y stárémi drogámi ieździć: áni do żadnego Zamku/ Miástá/ y mieyscá pod bárwą iákieykolwiek vstáwy/ ábo zápowiedzenia z rzeczámi/ z kupiámi swemi/ ktoreykolwiek máte-

Kupcom wolny przeiazd ma bydź przez ziemie y wody.

Item, ordinamus, decernimus, & statuimus, quòd omnes Mercatores tàm Regni Poloniæ, Principaliorum, Dominiorum, & terrarum eorundem, & Episcopatus Varmien: suique Capituli, quàm terrarum Prussię, in ditione nostra & Ordinis consisten: sint vbique in terris & in aquis tuti & securi, & nullæ eis de cętero molestiæ inferantur, nec cogantur, nisi solitis & veteribus seruatis itineribus & locis ambulare, aut ad aliquam Ciuitatem, Castrum, & locum sub prætextu cuiuscunq; cōstitutionis vel edicti, cum rebus & mercibus suis cuiuscunque manerici existant, de cætero

máteriiey/ ná potym będą powinni przypuſczáć/ iedno do Kinßbergu wedle poſtánowienia wyßßey vczynionégo: o czym oſobny liſt od nas wyßedł.

Nowé Cła y z tey ſtrony y z owey nie máią bydź uſtáwioné.

Téż iż przez dowcip kupiecki y rzeczy przedáynych wnoßenié R.P. ßláchetné zwykłá bráć rozmnożenié/ vſtáwiáiąc ſkázuiemy: iż żadnych myt/ ſkłádów/ cél/ targowych/ y żadnych czynßów ná mieyſcách y oſobách w ziemiách Pruſkich y páńſtwách im poddánych y tám będących nie będziemy nowo vkłádáć/ y niedopuśćimy vkłádáć ták ná ziemiách iáko ná wodách: ále tylko będziemy vżywáć vłożonych Co téż Naiáśnieyßy Kázimiérz Jego M. król y potomkowie iego królowie/ Kśiążetá/ y Biſkupi przerzeczeni w ziemiách ſwych będą chowáć

Polacy do zakonu máią bydź przypuſczáni.

A áby miłośći y iednośći więtßa pewność miedzy Naiáśnieyßym pánem Kázimiérzem Królem/ króleſtwem iego Polſkim/ poddánymi/ y którzy iemu pomagáli z iedney ſtrony: á miedzy Miſtrzem/ Komendory/ y Zakonem w Pruśiech z drugiey ſtrony/ vſtáwicznie y niepowßenié wiecznie trwáłá: vſtáwiamy y rozrządzamy: iż ná potym y od tego czáſu do zakonu náßégo P. Máriiey w ziemiách Pruſkich godné oſoby/ y do przyięćia zakonu ſpoſobné z poddánych którychkolwiek króleſtwá polſkiégo przełożonych/ y Pánow iego/ niech będą przymowáni: wßákże ták/ iż my miſtrz y Komendorowie/ nád połowicę z nich nie będziemy powinni bráć: y ná też oſoby w rozdawániu Komendórſtw y vrzędów zakonniczych wedle rzeczoney połowice dobr wzgląd będziemy mieć powinni. A Miſtrz będzie wybiéran mąż więcey pożyteczny y godny/ wedle reguły zakonowey y vſtaw: który iż Kśiążęciem y rádą Naiáśnieyßégo Páná Królá y króleſtwá ieſt/ nie będzie mógł bydź przez ſłußnég wyſtępku y okrom wiádomośći Naiáśnieyßégo Páná Królá z vrzędu złożon.

Przyśięgá uczyniona niéma łamá na bydź.

Téż ábyſmy tákowy pokóy wieczny ziednoczenié y zgodę pod pewnieyßey pilnośći mocnośćią y mocą ſtrzegli/ obiecuiemy okrom żadney zdrády y chytrośći pod przyśięgą vczynioną: iż do żadnégo człowieká żywiącego władzą y moc/ którégokolwiek doſtoienſtwá byłby/ bądź Papieżem/ Céſárzem/ Królem/ Kśiążęciem/ albo do Rzeczypoſpolitey iákiey y zgromádzenia ludzi ducho-

de cætero applicari, præterquã in Kynſzberg iuxta cõmendationem deſuper factam, ſuper qua ſpeciales à nobis literæ emanauerunt.

Item, quoniam per Mercatorum induſtriam & rerũ venaliũ importationẽ, Respub: nobile accipere conſueuit incrementũ, ſtatuendũ decernimus & ſpondemus, quod nulla thelonea depoſita, gabellas, foralia, ſiue quaſcunq; alias cenſuationes, locis, & perſonis in terris Pruſſię, & Dominiis eis ſubiectis & conſiſtentibus, imponemus de nouo, aut imponi permittemus, tàm in terris quàm in aquis, ſed tãtummodo vtemur impoſitis, quod quidẽ Sereniſs: Kazimirus Dominus Rex ſucceſſoresq; ſui, Reges, Duces, & Epiſcopi præfati in ſuis etiam terris obſeruabunt.

Item vt charitatis & vnionis amplior certitudo inter Sereniſs: Dominum Kazimirum Regem, regnum ſuum Poloniæ ſubditos & adhærentes ab vna, & nos Magiſtrum, Commendatores & Ordinem in Pruſſia ab altera partibus, iugiter, & incõcuſsè, perpetuè perſeueret: ſtatuimus & Ordinauimus, quòd deinceps & à modo ad ordinem noſtrum ſanctę Mariæ Theutonicorum in terris Pruſſię perſonæ idoneę & Ordinis capaces, etiã ex ſubditis quibuſcunque regni Poloniæ, & Principalium & Dominorũ eius aſſumantur. Ita tamen quòd nos Magiſter & Commendatores, vltra mediam partem de illis aſſumere non teneamur, ad eaſdem quoque perſonas in diſtribuendis Commendariis, & officiis Ordinis, iuxta medietatem dictam bonũ reſpectum habere tenebimur. Magiſter verò eligetur vir magis vtilis & idoneus ſecundùm ordinis regulã & inſtituta. Qui cùm Princeps & Conſiliarius Sereniſsimi Domini Regis & regni ſit, non debebit ſine cõmerito ſcituq; Sereniſsimi Domini Regis per Commendatores & Conuentum de magiſtratu amoueri.

Itẽ, vt huiuſmodi pacem perpetuã, vnionem, & concordiam ſub certiori attentione firmitate & robore cuſtodiamus, promittimus, ſine dolo & fraude, ac ſub onere præſtiti iuramenti, quòd ad nullius hominis viuentis auctoritatẽ & poteſtatem etiã quacunque dignitate præfulgeat, Papali, Imperiali, Regali vel Ducali, aut cuiuſcũque

duchownych y świetckich/ dla wprośenia ninieyszego pokoiu/ iedności przymierza postánowienia we wszystkim álbo wczesci/ iáwnie álbo potáiemnie/ przez sie álbo przez naprawne osoby duchowne y świetckie rozerwánia/ odkupienia/ skázenia/ wniwecz obrocenia niebedziemy sie vciekáć: áni bedziemy mieć moc vcieczki: y niedamy sie do tego przywieść/ áni w tym sobie rádźić/ álbo sie w tym szukáć dopuścimy: álbo żeby nam miano rozkázowáć z gwałtu ninieyszy pokoy y przymierze przez iákażkolwiek moc Papiezką/ Synodzką/ Césárską/ Królewską/ Kśiążęcą: áni bedziemy vpraszáć rozgrzészenia y wypuszczenia z przysiegi: y chociabysmy ią vprosili/ niebedźiemy iey vżywáć: y chociaby też okrom nászego stárania byłá dáná/ álbo miáłá być dáná. A iesli przeciwko temu vczynimy/ bedźiemy miáni zá krzywoprzysiezce.

Też iż poddáni Páná Naiáśnieyszego Królá/ y królestwá Polskiego/ y ziem przerzeczonych/ zkądkolwiek y ktorégokolwiek stanu y záwołánia są/ ktorzy dla spraw álbo kupiectwá álbo innych rzeczy do ziem ktorychkolwiek nászych Pruskich/ y Zakonu przyiácháliby: przez poddáne násze y postronné ktorégokolwiek stanu bedącé/ nie máią być zátrudniáni y zápowiedáni: ále iesli w królestwie Polskim y Kśiestwách y ziemiách iego/ iáką spráwe bedą mieć: ci ktorzy sie ná nie skárżą wedle Praw ziemskich niech z niemi czynią/ y tám skárgi niech sie vspokoią. Wszákże ten/ ktory co wystąpi á ná mieyscu wystepku bedźie zástan/ tedy ten ktory z nim stánowił/ o świeżé stánowienié ná mieyscu stánowienia może z nim czynić: á iesli z mieyscá onégo odiedźie/ iáwnie ábo potáiemnie przed Sedźim swym niech bedźie patrzan.

Też postánowilismy: iż gdźiebykolwiek kto kmiecie ábo poddáné swé nálazł/ ktorzy dla woyny ábo inégo czásu od niego odeszli: może ich szukáć/ y máią mu być pusczeni y wróceni: gdy o nie prosić bedźie.

Też żaden Kupiec ábo iny człowiek ktorégokolwiek stanu ábo máietność iego dla wystepku inégo niema być zápowiedan/ zátrudnian/ áni iman.

Też iesliby Furmánie ábo Woźnice máietność ábo kupią kupiecką zá naymem wiozac mieyscá myt przeiecháli: oni tylko sámi ná swych rzeczách y koniách niech be-

que congregationis legittimè personarũ Ecclesiasticarum aut Secularium, ad impetrandum præsentis pacis, vnionis, fœderis, & contractus, in toto vel parte, expresse, manifestè, vel occultè, per se, alium, vel alias quascunque personas submissas, Spirituales vel Seculares, dissolutionẽ, redemptionem, cassationem, & irritationem recurremus, aut recursum habere poterimus, aut nos induci, persuaderi, requiri, vel nobis mandari ad violationem præsentis pacis & fœderis, per aliquã potestatem Papalem, Sinodalem, Imperialem, Regalem, Ducalem permittemus: neq; impetrabimus, absolutionem & relaxationem iuramenti præstiti, neq; vtemur impetrata, aut etiam motu proprio concessa, vel concedenda. Quod si contrarium fecerimus, censebimur fidefragi & periuri.

Item, quod subditi Serenissimi Domini Kazimiri Regis & Regni Poloniæ, ac terrarum prædictarum vndecunq; & cuiuscunq; gradus, status, & conditionis fuerint, qui causa negociationis vel alia ad terras quascunq; nostras Prussię & Ordinis venerint, per subditos nostros, & extraneos cuiuscunque status, gradusúe fuerĩt impediri, conueniri, vel arestari non debent. Sed in regno Poloniæ & Ducatibus atque terris eiusdem, si quid actionis habuerint actores, iuxta terrarũ iura municipalia illos conueniant, & quærelę huiusmodi sopiantur: delinquens tamen in loco delicti deprehensus, & contrahens de contractu recenti, in loco contractus poterit conueniri: sed si de loco vbi contraxit recesserit, publicè vel occultè, coram Iudice suo conueniatur.

Kupcy postronni máią być przed włásnym Sędźim o spráwiedliwość szukáni.

Item ordinauimus: Quod vbicunque quis reperiat rusticos vel colonos suos, qui propter guerras aut alias ab eo recesserũt, possit eos repetere, qui & sibi dimitti & restitui debent, cùm eos requisierit.

O Kmieciách zbiegłych.

Item, quòd nullus Mercator seu alius homo cuiuscunq; conditionis existat, aut bona ipsius propter delictum seu debitũ alterius arestetur, molestetur, turbetur, nec etiam captiuetur.

Zá wystepek cudzy żaden zápowiedan być niema.

Item, si vectores aut aurigæ, bona seu merces mercatorum, pro precio ducentes, thelonea seu datiarum loca præterierint, ipsi duntaxat in eorum rebus & equis suis propriis

O Furmániech Cło miiáiących.

dą karáni: á zá to máietnośći kupieckié nie máią bydź bráné ábo zátrzymáné.

propriis puniantur, & quòd propterea bona mercatoria non debent occupari nec detineri.

Dla wystepku iednego pokoy nie ma sie tárgáć.

A iesli przez ktorégo poddánégo ábo támże rodźicá nászégo zápisowi ábo pokoiowi wiecznému niniey‍szému bedźie co vblizono y przećiwnie vczyniono: iáko iesli drapieztwá/ ábo łupy iákié/ pożogi/ spustoszenia/ meżobóystwá/ y iné złoczynstwá w ziemiách y páństwách nászych z obu stron bedą vczynioné: dla tego przerzeczony pokóy y iedność niema bydź kázoná/ ále w swéy y mocy y władzéy ma zostáć/ áni przez to iż czyy poddány tákowy zły vczynek vczyni/ strona ma bydź rozumiána zá krzywoprzysiezcé: ále przerzeczeni złoczyncy zá ich wystepki przez Stárosty y Vrzedniki oboiu nas práwnie niech bedą karáni/ ku dosyćuczynieniu zupełnému y powinnému przymuszeniu.

Item si per aliquem subditum aut indigenam alicuius nostrum inscriptioni seu paci perpetuæ præsenti fuerit in aliquo derogatum & conuentum: vtpote si rapinæ, spolia, incendia, vastationes, prædę, vel homicidia, vel aliqua maleficiorum genera in terris & dominiis nostris, alterutrum perpetrata fuerint, & cōmissa; propterea prædicta pax, vnio, cassari & irritari non debebit, sed in suo robore & firmitate permanebit. Nec propter hoc pars cuius subditus huiusmodi maleficium commiserit, censebitur fore deierans, & periurans, prædicti autem delinquētes & malefactores, pro ipsorū excessibus, per Capitaneos siue Officiales, vtriusque nostrum iudicialiter punientur, & ad satisfactionem plenam & debitam arcebuntur & compellentur.

Też obiecuiemy przez niniey‍szy list/ y słowem nászym á przysiegą obowiezuiemy sie: iż ku opánowániu Ziem/ Zamków/ Miast/ Miásteczek/ Wsi/ y ktorychkolwiek mieysc Je° M. Królá/ Kśiążąt/ y Biskupstw przerzeczonych/ y wszystkich poddánych pod pánowániem iego bedących ták Duchownych iáko Swietckich nie ruszemy sie: y owszem iesli zá przygodą iáką przez ktoregokolwiek nieprzyiaćielá ábo zdrayce Królewskiégo/ Xiążąt/ Biskupów/ y Kápituł przerzeczonych Zamek iáki/ Miásto ábo twierdza chytrośćią/ zdrádą bedźie wźiety/ ábo occupowány/ ábo które mieyscá były ná moc zbudowáné/ czego Boże vchoway: żadnym obyczáiem nie bedźiemy áni możemy Zamku/ twierdze/ Miástá/ ábo inych mieysc ták wźietych opánowánych/ zbudowánych/ (by też zá dobrą wolą nam ie podawano) ktorymkolwiek sposobem pod którąkolwiek bárwą przyimowáć: ále bedźiemy powinni ku dostániu onych/ to iest kázdégo Zamku/ Miástá/ y twierdze/ w ziemi Chełminskiéy/ Pomorskiéy/ y Pruskiéy/ ták wźietégo/ opánowánégo/ zbudowánégo przez nas y moc nász‍e wespołek z mocą Naiásnieysz‍égo Páná Kázimierzá Królá/ Pánów/ Kśiążąt/ y Biskupów ziem nászych y poddánych przerzeczonych powstáć/ y z rąk nieprzyiaćielskich wyrwáć y w moc á w posłuszenstwo Naiásnieyszégo Jego

Miástá zamki przez mistrzá wźieté máią bydź królowi wroconé.

Item promittimus tenore præsentium & spondemus in verbo nostro, & sub onere præstiti iuramenti per nos polliceamur: quòd ad occupandum, Terras, Castra, Ciuitates, Oppida, Villas, & quæcunque loca Domini Regis, Ducum, & Episcopi prædictorum, & omnium subditorum suorum, sub eorū ditione consistentium tàm Ecclesiasticorū quàm Secularium: Quinimo, si aliquo casu per quemcunque hostem aut insidiatorem Regis, Ducum, Episcopi, & Capituli prædictorū, Castrum aliquod, Ciuitas vel fortalicium fuerint dolo, fraude, vel violentia intercepta, vel occupata aut aliqua loca incastellata, quod Deus auferat, nullatenus debebimus aut poterimus castrū, fortalicium, Ciuitatem, aut loca sic intercepta, occupata, vel incastellata, etiam si sponte vel vltroneę illius vel illorum nobis offeratur deditio, quomodolibet, & sub quocunque colore suscipere: sed tenebimur & astringemur ad conquisitionem & recuperationem cuiuslibet Castri, Ciuitatis, & fortalicii, in terris Culmen: Pomeraniæ & Prussię, intercepti & occupati, expugnati & incastellati, per nos & nostras potentias, vnà cum potentiis Serenissimi Domini Kazimiri Regis, Dominorū, Ducum, & Episcoporum, & terrarū suarum, & subditorum prædictorum, consurgere, & de manibus hostilibus eripere, ac in potestatem

go Jego M. Królá Kázimierzá/ Prelatów/ Pánów y poddánych przerzeczonych wróćić zásie powinni będźiemy.

Też my Lódwik Mistrz/ Komendorowie y Zakon przerzeczony/ Zamki/ y Miástá/ Stum/ Nouumforum/ Chelm aliâs Kulmen/ Stáryzamek aliâs Heldens/ Brodnicá aliâs Strozberg / Krisburg aliâs Dregon/ ktore do tego czásu były w nászym dźierżeniu y w pánstwie/ ze wszytkimi ich powiáty przynależnośćiámi zochowawszy sobie száfowánie/ ile sie dotycze Krisburg/ wyszey wyrázonego przerzeczonemu Naiásnieyszému Pánu Królowi/ y królestwu Polskiému/ ábo iego Vrzędnikom puśćić y zdáć ze wśiámi/ miásteczki/ przyległośćiámi ich wszystkimi/ nic nie wyymuiąc y przerzeczonych Zamków y Miast przerzeczonému Naiáśnieyszému Pánu Królowi/ y królestwu Polskiému/ ábo ich Vrzędnikóm/ ná świeto Národzenia S. Janá Chrzćićielá blisko przyszłé/ istotné/ wolné/ y niezátrudnioné zdáć dźierżenié. A choć też z rąk nászych ábo potomków nászych y zdánia nászégo/ ábo ktorymkolwiek inym sposobem przerzeczoné zamki/ miástá/ w rece y w moc Páná Kázimierzá Królá y królestwá Polskiégo przydą: tedy my w téy mierze Mistrz Komendorowie/ y Conwent nász będźie rozumian/ iżesmy temu dosyć vczynili: to opátrzywszy y obwárowawszy: áby Naiáśnieyszy Pan Kázimierz Król Polski/ przerzeczoné mieszczány y poddáné miast przerzeczonych łáskáwie przyiął/ y wszytko obráżenié z sercá im nigdy áni słowem áni vczynkiem tego nie wspominaiąc odpuśćił: y około máietnośći y żywotá ich przez osobné swoie królewskie listy/ które máią bydź w rece násze dáné/ vpzespieczył: y ich wolnośći/ swobody tylko stáré potwierdźił. Co też y my Lódwik Mistrz/ Komendorowie/ y Zakon mieszczánóm y poddánym z Holántu/ z Baffenheymu/ z Meydenburgá/ z Molirze będźiemy powinni vczynić. Ktorych to miast Holántu/ Báffenheymu/ Meydenburgu / Molhyrzen / y Kámeratów Bordywon przerzeczony Naiáśnieyszy Pan Kázimierz Król będźie powinien nam Mistrzowi/ Komendorom/ y Zakonowi nászému ná przerzeczoné świeto / Národzenia świetégo Janá Chrzćićielá wolné istotné y niezátrudnioné puśćić dźierżenié: wyiąwszy

testatem & ditionem Serenissimi Domini Regis Kazimiri, Prȩlatorum, Principũ, & subditorum prædictorum restituere viceuersa tenebimur.

Item nos Ludouicus Magister Commendatores & Ordo predicti Castra & Ciuitatates Sthum, Nouumforum, Chelm aliâs Kulmen, antiquum Castrum aliâs Heldennus, Brodnicza aliâs Stroszberg, Krysżburg aliâs Dregon, quæ hactenus fuerunt in nostra possessione & ditione cum vniuersis suis Districtibus & pertinentiis, salua dispositione quò ad Krystburg superius expressa, præfato Serenis: dñino Kazimiro Regi, & regno Poloniȩ, aut eorum factoribus & Officialibus dimittere & resignare cum Villis, Oppidis, cohȩrentiis, pertinentiis eorum vniuersis, nihil excipiendo, & dictorum Castrorum atq; Ciuitatum prȩfato Serenis: domino Regi Kazimiro & Regno Poloniȩ aut eorum factoribus & Officialibus infra hinc & festum Natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ proximè venturum effectualem, liberalem, & expeditam tradere possessionem: siue autẽ de manibus nostris & nostrorum & ex nostra cessione, siue etiam aliis quibuscunq; modis, præfata Castra & Ciuitates in manus & potestatem domini Kazimiri Regis & Regni Poloniȩ deuenerint, quod per hoc huic articulo, Nos Magister Cõmendatores, conuentus, & Ordo censebimur satisfacere. Prouiso & etiam ante omnia saluo, vt Serenis: dominus Kazimirus Rex Poloniȩ prædictus Ciues & subditos Ciuitatum prædictarũ benigne suscipiat, & omnem offensam ex corde illis nunquã verbo vel facto ipsam reminiscendo, dimitter, & de bonis ac vita illos per speciales suas Regias Literas in manibus nostris tradendas assecurabit: Iura eorum, libertates, & immunitates antiqua ex antiquis duntaxat cõfirmando. Quod idem & nos Ludouicus Magister Commendatores & Ordo de Ciuibus & subditis Ciuitatum Holanth, Bassenheym Meydenburg, & Molirze facere tenebimur. Quarum etiam Ciuitatum Holanth, Bassenheym, Meydenburg, Molhyrzen, & cameratuum Bordewon præfatus Serenis: dominus Kazimirus Rex & regnũ Poloniȩ tenebitur nobis Magistro Commen-

Zamki y Miást á Sthum, Nowumforum, Chełm, y inne máią bydź wrócone.

Gniew ma król odpuśćić, á práwá stáré ma potwierdźić.

wßy ßeść wśi powiátu Holántskiego / á pieć wśi miásteczká y powiátu Molhuzen: które wyßßey są miánowáne.

mendatoribus & Ordini nostro infra hinc & prædictum festum Natiuitatis sancti Ioannis Baptistę liberam, realem, & expeditam dimittere possessionem, exceptis sex Villis Districtus Holanth, & quinque Villis Oppidi & Districtus Molhuzen quæ superius sunt nominatæ.

A chcemy: áby wßytkie dárowánia/ przedánia/ oddalenia/ wyswobodzenia/ zapisy/ od tego czásu ná wśiách / zamkách / które my Mistrz/ Komendorowie/ y Zakon/ rzeczonému Pánu Naiáśnieyßému Kázimierzowi Królowi wedle miánowia bedźiemy powinni zdáć/ którymkolwiek sposobem vczynione niech bedą nikczemné / próżné: które z pewney nászey wiádomości kássuiemy/ psuiemy/ y nikczemné czynimy.

Volumus autem, quòd omnes venditiones, donationes, alienationes, libertationes & Inscriptiones in de & super Oppidis, Villis, Castris, quæ Nos Ludouicus Magister Cõmendatores & Ordo, dicto domino Serenis: Kazimiro Regi prout suprá assignare tẽemur, huiusmodi guerris durantibus quouismodo factę, sint cassæ, irritæ, & nullæ, quas & sic ex nostra certa scientia cassamus, irritamus, & anullamus.

Máietnośći zbiegłym ludźiom y złupionym którzy śiedo Prus wrácáią máią być wrócone.

Też rozrządźilismy: áby wßyscy zbiegli/ złupieni / ludźie Rycérscy / to iest / ßláchtá y obywátele / ták z Królestwá Polskiego/ z Kśiestw/ z Pánstw/ y źiem przerzeczonégo Naiáśnieyßégo Xiążeciá Kázimierzá Królá / y królestwá iego / y Biskupstwá Alsperskiego/ iáko też z źiem Pruskich Zakonu przerzeczonégo z którychkolwiek : áby im wolno było wróćić sie do domów swych / y máietnośćią swą ßáfowáć wedle woley swey: do których spokoynégo y dostáteczné- go dźierżenia oné y ich bliżßé dopuśćimy / y ich bronić bedźiemy. A temu przekázowáć niema : iż tákowé dobrá ich przez nas inym którymkolwiek osobam do żywotá / ábo do czásu/ ábo ná wieki były záståwioné/ dárowáné/ ábo zápisáné : które to zastáwy / dárowánia / przedánia / y zapisy kássuiemy / psuiemy/ nikczemné czynimy / odzywamy/ nisczymy/ áby żadney mocy niemiáły/ mocą niniéyßégo przywileiu.

Item ordinauimus, quòd omnes profugi, spoliati, & exules, militares videlicet Nobiles & Terrigenæ, tam de Regno Polonię Ducatibus, dominiis, & terris pręfati Serenis. Principis Kazimiri Regis, & regni sui, & Episcopatus Varmien: quàm de Terris Prussię & Ordinis prædicti quibuscunq; possint redire ad propria, & de bonis suis dimissis disponere pro beneplacito suæ voluntatis, ad quorum quietam & plenam possessionem tenebimur illos & proximiores illorum admittere & defendere admisimus. Non obstante quòd huiusmodi bona eorum per nos, aliis quibuscunque personis sint ad vitam, aut ad tempus, vel in perpetuum, obligata, donata, vel inscripta. Quas quidem obligationes, donationes, venditiones, & inscriptiones cassamus, & irritamus, reuocamus & annullamus, nulliusq; roboris esse volumus per præsentes.

Gniew ma być odpuszczon, á wolność poddánym ku mieszkániu y z tąd y z owąd ma być dopuszczona.

Też bedźiemy powinni My Lódwik Mistrz/ y Komendorowie / y potomkowie nászy oné mieć w łásce: y nigdy słowem áni vczynkiem bedźiem wspominác tych nieprzyiáźni : áni iákiey pomsty nád nimi czynić przez nas ábo napráwną osobe/ iáwnie ábo potáiemnie / prosćie ábo z iákiey chytrosći/ ábo iákąkolwiek bárwą wymyslną: którym też zupełną dáiemy wolność z źiem y pánstw nászych do źiem królestwá/ Xiestw y pánstw przerzeczonych wzgledem mieszkánia przenosić sie / y dobrá swé ruchomé y nieruchomé przedáwáć / frymárczyć / y wolnie iemi ßáfowáć wedle woley y vpodobánia swego. Też Mieszczánie oboiey strony/

Tenebimur quoque Nos Ludouicus Magister, Commendatores, & successores nostri illos habere in gratia & fauore, nec vnquam verbo aut facto eorum reminisci hostilitatis, nec de illis vnquam aliquam sumere vltionem, per nos vel submissam personam, publicè vel occultè, directe & indirecte, aut quouis quæsito colore: quibus etiam plenam damus licentiam de terris & dominiis nostris, ad terras regni principatuum & dominiorum prædictorum ratione incolatus se transferre, & bona sna mobilia & immobilia vendere, & commutare, & de eis liberè disponere pro suo arbitrio, beneplacito

strony / którzy z miast y z miásteczek wypędzeni y wywołáni byli / ábo z nich wyszli iáwnie ábo táiemnie / máią bydź dopuszczeni / áby do swych máietnośći przyszli: y dobrá ich / które przed poczećiem tego postánowienia nie są przedáne y dárowáné inym / máią im bydź wróconé. A ieśliby śie do domów / álbo dóbr przedánych / dárowánych chćieli przywróćić / zápłáćiwszy temu / który kupił / ábo mu są dárowáné / ozacowawszy ie przez Rádę onégo mieyscá máią bydź wróconé: obwárowawszy im to: iż ieśli ná budowánia ábo ná inné potrzeby onych máietnośći nákłożyli / iż tákże wedle szácunku Rády mieyscá będą powinni wróćić przedtym / niż tákowé domy álbo máietnośći im będą wróconé.

Też áby ninieyszégo pokoiu ábo przymierza y iednośći zámkienie z tym obfitszą przestrogą było strzeżono przez nas Mistrzá / Komendory / y Zakon: wszyscy Biskupi / Komendorowie / y Podkomendorowie / Sołtysi / Szláchtá / y inni którzy vrzędy przełożeństwá w źiemiách nászych Pruskich dzierżą / Burmistrzowie / Ráyce miast nászych Kunsbergá / Knerpaw / Lenbenijt / Holánth / Noyderbergu / Passenhem / y wszyscy y kożdy z osobná brácia zakonu Rycerzkiégo stanu w Prusiech przysięgą: iż będą chowáć ninieyszy pokóy niezgwałcenie á nienáruszenie: y niemáią iemu śie przećiwić zá żadną przyczyną / áni żądáć rozgrzészenia y swobody od przyśięgi / wyrzekáiąc śie wszelkich wymówek / ták práwnych iáko vczynkowych: á zwłaszczá boiáźni strácenia wszytkiéy máietnośći / ábo iż przez dozwolenia Stolice Apostolskiéy / którey zakon iest poddan / ábo iż nie wezwawszy Mistrzów Niemieckich y Inflantckich / y oktróm wiádomośći ich woléy y zwolenia / y przećiwko Státutóm y zwyczáióm zakonnym ninieysza zgodá y ziednoczenie iest spráwioné / y przyięté / y tákże iné rzeczy wszystkié téy zgodźie przekáżáć nic niemáią.

Też áby tego pokoiu wiecznégo y zgody pod pewnieyszym sposobem y pilnieyszą mocą we wszytkim onégo rozdźieleniu / sposobiéch / ártykułéch / y punktćiéch strzeglismy / y on chowáli / y áby pokóy / przymierze / y ziednoczenie od wszelkiégo sposobu podeyźrzenia

cito, & voluntate. Ciues etiam vtriusque partis qui de ciuitatibus vel oppidis expulsi vel banniti fuerant aut alias ab eis recesserant, publicè vel occultè, debent ad illos & illa ire, & admitti. Bona quoq; eorum, quæ ante inchoationem huius dietæ vendita vel donata aliis non sunt, debent eis restitui. Etsi ad domos vel bona vendita aut donata redditum habere velint, dato precio per emptorem exposito, aut quod pro donatis per Consulatum loci taxabitur, restitui debent eisdem, saluo etiam eo, quòd possessiones in ædificiis vel aliis oneribus occasione dictorum dominiorum vel bonorum exposuerunt, quòd similiter iuxta dictamen Consulatus loci restituere debent, antequam huiusmodi domus ipsis vel bona restituatur.

Przyśięge Mistrz y inni poddáni Królowi Polskiému czynić máią.

Item, vt præsentis pacis, fœderis, & vnionis conclusio abundantiori cautela custodiatur per nos Magistrum, Commendatores, & Ordinem, omnes Episcopos, Commendatores, Vicecommendatores, Aduocatos, Milites, Nobiles, & cæteros Magistratus & Officia in terris nostris Prussiæ obtinen. Item, Magistri Consulum, Consules ciuitatū nostrarum Kunszberg, Knepaw, Lembenycht, Holanth, Noyderburg, Passenhein, ac omnes & singuli fratres Ordinis militares Prussiæ iurabunt pacem præsentem seruare inuiolabiliter, & inconcusse, nec ei contrauenire quacunq; occasione, nec dispensationem vel relaxationem iuramenti petere, renunciādo omnibus exceptionibus tàm iuris quàm facti, maximè, quòd causa metus perditionis omnium bonorum, aut absque consensu sedis Apostolicæ, cui ordo immediate subest, seu quòd non vocatis Magistris Almaniæ & Liuoniæ, & absq; eorum scitu, voluntate, & consensu, & contra statuta & consuetudines ordinis, præsens concordia & vnio celebrata & acceptata sit, & aliis non obstantibus quibuscunque.

Imioná spráwców y z téy y z owéy strony postánowionych.

Item, vt huiusmodi pacem perpetuam & concordiam sub certiori tenore, attentiori firmitate & robore in omnibus suis capitulis, conditionibus, articulis atq; punctis custodiamus & seruemus: Et vt pax ipsa fœdus & vnio ab omni suspicionis genere sit circumscripta, pro illius subsistentia & robore adiicimus. Quòd Serenis. dominus

nie było opiſáné / dla iego vgruntowánia y mocy to przykłádamy : iż Naiáſnieyſzy Pan Káźimiérz Król Polſki / y my Lódwik Miſtrz / Komendorowie / Zakon y ſtan náſz przez náſzé ſpráwce / ktoré na ten czás iáſnie y nieodezwánie przez niniejſzy vſtáwiamy / to ieſt / vczćiwégo Oycá páná Jodochá Biſkupá Ozylien. Zakonu ſpráwce naywyſzégo : y Wielmożnégo / Vczćiwé / Zacné / ſzláchćice / y opátrzné meże Janá z Oſtrorogá Rycérzá oboygá práwá Doktorá / Káſztelaná Miedzyrzeckiégo / Miſtrzá Sedywoiá Theologá Proboſczá Kláſztoru Klodáwinſkiégo Zakonu Kánoników zakonnych / Antoniégo z Furliwiá Dekretów Doktorá / Komory Apoſtolſkiéy Kleryká / Andrzeiá od świetégo Krzyżá / Antoniégo z Kárá fellis świetégo pálacu Apoſtolſkiégo ſpráwce / Bártłomieiá Kielbáſe Kánoniká Gnieźnienſkiégo / Miſtrzá Henryká Gurdemáná / Dziekaná v świetégo Andrzeiá kośćiolá Kolomiyſkiégo / Prokuratorá ſpraw / miſtrzá Fábianá Hánká Dekretów Doktorá Kánoniká wietſzégo y Szkoláſtiká świetégo Krzyżá we Wrotcláwiu / y przed naiwyſzym Biſkupem Pánem náſzym naiświetſzym Papieżem / bedźiemy zeznawáć / wyznáwáć / y kożdy z nas oſobnie bedźie iáſnie zeznawal / wyznawal przerzeczoné ziednoczenié / przymiérze y pokóy : iżeſmy wolnie z vprzéymą wolą przez chytrośći y zdrády ſpráwowáli / poſtánowili / ſpráwili / yſkonczyli / y wſzytkié członki rozdźielenia / obyczáie / porządki / zá którémi ten pokóy y zgodá ieſt vczyniona / ſkonczona / y w porządek ſpráwiona / ná nauczćiwſzégo páná Oycá Rodolfá Biſkupá Láwentynſkiégo / Legatá Stolice Apoſtolſkiéy nápominánié / z pośrzodku / y z náſzégo vmyſlu wolą / zwoleniem / y dobrowolnym vpodobániem / to ieſt vczyniono : y bedźiemy z pilnośćią prośić / o to ſie prácowáć / nálégáć / prośić z obowiązku y z powinnośći przez chytrośći y zdrády : áby naiwyſzy Biſkup Pan náſz niniejſzé ziednoczenié / przymiérze / pokóy y zgode przez pośrzodek oſobliwy ſwego dekrétu / który ma vczynić / z pewnéy wiádomośći iego świątośći / y przez liſty Apoſtolſkié / Buly / we wſzytkich iego ártykulách / obyczáioch / rozrządzeniu y punktćiech przyiął / vmocnił / wdźieczny vczynił / y ná wieczną téy rzeczy pámieć vtwiérdźił : y wine y ka-

Apóſtolſkiéy ſtolice ma Miſtrz y zakon prośić, áby te zgodę potwiérdźiłá.

dominus Kazimirus Rex Poloniæ, & nos Ludouicus Magiſter, Commendatores, Conuentus, & Ordo per noſtros hincinde factores & procuratores, quos in ſolidum & irreuocabiliter præſentium tenore conſtituimus, Venerandum videlicet patrem dominum Iodocum Epiſcopum Ozilien: Ordinis procuratorem generalem, & Magnificum, Venerabiles, Egregios, nobiles & circumſpectos viros, Ioannem de Oſtrorog Militem vtriuſque iuris Doctorem, Caſtellanum Miedzyrzecen: Magiſtrum Sandiuogium Theologię profeſſorem, Præpoſitum Monaſterii Clodauien: Ordinis Canonicorum regularium, Antonium de Furliuio decretorũ Doctorē Camerę Apoſtolicæ clericum, Andreã de S. Cru. Antoniũ de Kafarellis ſac. palatii Apoſtolicę Aduocatos, Bartolomeũ Kiełbaſſa Cano. Gneſnen: Magiſtrũ Henricum, Gurdeman Decanum Eccleſiæ S. Andreę Colomien: procuratorem cauſarum, Magiſtrum Fabianum Hanco decretorum Doctorem Canonicum maiorem & Scholaſticum Sanctæ Crucis Vratiſlauien: Eccleſiarũ coram ſummo Pontifice Domino noſtro Sanctiſs. Papa confitebimur, profitebimur, recognoſcemus & quilibet noſtrum profitebitur & recognoſcet præfatam vnionem, fœdus, pacem, & concordiam nos ſpontaneè, liberè, ſyncera voluntate, ſine dolo & fraude celebrâſſe, ordinâſſe, confeciſſe, & conſumâſſe. Et omnes articulos, capitula, modos, & ordinem quibus pax ipſa & concordia confecta, conſumata, & regulata eſt, ad præfati Reuerendiſs. domini Patris Rudolphi Epiſcopi Lauentini Apoſtolici Legati exhortationem, perſuaſionem, & mediationem, & de noſtra mente, ſcitu, voluntate, conſenſu, & beneplacito vltroneis proceſſiſſe. Inſtabimusq́; petemus, laborabimus, inſtare, petere, & laborare debemus, & tenebimur ſine dolo & fraude, quatenus Sum. Pon. dominus noſter pręſentē vnionem, fœdus, pacē & concordiã per interpoſitionē ſui ſpecialis decreti, de certa ſuę ſanctitatis ſcientia emanandi. Et per literas Apoſto. ſiue bullas in omnibus ipſius articulis, capitulis, modis, ordinationibus, atq; punctis acceptet, ratificet, gratificet, & ad perpetuam rei memoriam cõfirmet,

y karánie / pod które się poddáiemy / áby przyłożył ná tego / któryby ninieyszé ziednoczenie y sprzymierzenié zgwałcił/ przestepował / ábo iemu sie przeciwił / z przydániem niedostátków iákich / któreby sie okázowáły być w ninieyszym sprzymierzeniu/ porządku/zapisie: by też y z vbliżeniem státutów y zwyczáiów zakonnych tych / któreby przysiegámi były vmocnioné / ábo władzą Apostolską y Posłów iego/ábo którąkolwiek iną mocą potwierdzoné. Zá którym potwierdzeniem toby sna było ostrzégano: iż w wielkich y trudnych rzeczách zakonnych wezwánié y zwolenié Mistrzów Niemieckich y Inflantskich miáłoby przystąpić: y to nie ma bydź / ábysmy mieli boiazn iáką sobie ná pomoc bráć: którą boiáznią my Mistrz/ Komendorowie / Zakon mielibysmy sie zákládáć: gdyżesmy ku postánowieniu ninieyszégo pokoiu przez wezwánié náucżćiwszégo páná Rodolfá Biskupá Láwentckiégo/Apostolskiégo Legatá dobrowolnie przyiecháli: y ná wszystki tráktaty/ podánia/y zámknienia pokoiu/ iáko nam pożytecznégo y potrzebnégo wolnie zwolilismy.

Którą to zgodę / iedność / y przymierza wiecznégo zámknienié/ my brát Lódwik z Erlichawsen Mistrz wielki z Komendory/ Conwentem / y Zakonem nászym / imieniem nászym y potomków nászych y Conwentu / y nam pomagáiących y poddánych nászych z pewnéy wiádomości: we wszystkich iego członkách/ sposobiéch/ punktéiech/ pochwalamy/ przymuiemy/ y przez ninieyszy Przywiléy dla vmocnienia iego wiecznégo obiáśniamy / y owszem opowiedamy / ostáwiwszy w mocy té rzeczy / które przećiwko ninieyszému pokoiowi y postánowieniu ziednoczenia / y iego ártykułóm / sposobom / rozdźieleniu w nászych y nászégo zakonu w práwiéch/ wolnośćiách / y przywileiách: które przerzeczony Naiáśnieyszy Pan Káźimiérz z strony swéy y potomków swych Królów Polskich pochwala y potwierdza. Ná któréy rzeczy świádectwo przerzeczonégo Naucżćiwszégo Páná Oycá Páná Rodolfá Biskupá Láwentckiégo / Stolice Apostolskiéy Posłá/ y nászé Mistrzá wielkiégo pieczęći są przyłożoné y záwieszoné z podpisániém własnym ręki tegóż Páná Rodolfá

firmet, pœnam quoque & censuram ad quam nos summittimus adiiciet, & apponet. In præsentis pacis vnionis, & fœderis violatorem & transgressorem, et contrariatorem, cum suppletione defectuum, si qui sunt in præsenti fœdere, ordinatione, & inscriptione commissi. Et cum derogatione Statutorum & cõsuetudinum Ordinis, etiam Iuramento firmatorum, aut authoritate Apostolica, vel legatorum eius, vel quæcunque alia confirmatorum, quibus fortasse caueretur, quòd in magnis & arduis rebus Ordinis, vocatio & consensus Magistrorum Almaniæ, & Liuoniæ debeat interuenire, ac etiam cum cassatione allegationis metus, quę per nos Magistrum, Cõmendatores, Cõuentum, & Ordinem prætendi possit, cùm ad pacem præsentem conficiendam, aduocationem, Reuerendiss: Domini Rudolfi Episcopi Lauentini Legati Apostolici, spõte venerimus. Et in singulos tractatus, cõditiones, & conclusiones pacis, tanquam nobis proficuos, & vtiles nostrum vltroneum præbuerimus consensum.

Mistrz potwierdza wieczny pokóy.

Quam quidem concordiam, vnionem, & fœderis perpetui conclusionem. Nos frater Lodouicus de Erlichhausen Magister generalis cum Cõmedatoribus Conuentu & Ordine nostris, pro nobis successoribusq; nostris & Conuentu, adiutoribus, adhærentibus, & subditis nostris de certa scientia, in omnibus eius articulis, Conditionibus, atque punctis, approbamus, acceptamus, & præsentium tenore, pro subsistentia perpetua, emologamus saluis aliis, quæ contra præsentis pacis & vnionis ordinationem, eius articulos, con ditiones, Capitula, non sunt nostris, & nostri Ordinis, Iuribus, libertatibus, & Priuilegiis, quæ præfatus Sereniss: Dominus Kazimirus pro se, & successoribus suis Poloniæ Regibus approbat & confirmat. In cuius rei testimonium præfati Reuerendiss: Domini patris, Domini Rudolffi Episcopi Lauentini, sedis Apostolicæ Legati, ac nostrum Magistri generalis Sigilla cum proprię manus eiusdem Domini Rudolffi Episcopi & Legati, & Notariorum publicorum subscriptione sunt appensa. Et nos frater Henricus de Plawen, hospitalarius supremus & Capitaneus in Prayschenmarkt-

dolfa Biskupa Legata / y Pisarzów iawnych. A my brat Henrik z Pławen / Hospitalarz naiwyssy y Starosta w Prayschenmarkt y Morung / Wilhelm z Pingen Komendor w Osterrode / Vlryk z Kinsberg w Iławie / Witt z Gich w Brandenburgu / Jan z Narbe / Ziffridus Vlach z Schwarczburg w Balgie / Jerzy z Ranwong w Reyn / Vlryk z Ottemberg w Likie / Starostowie / Stephan z Ostrothberg / Podkomendor w Kenczbergu / Vlryk z Zolendorff / Wilhelm Geier na Lochsteth y Schokien / Prowizorowie nad zamki: Jan z Klawczein / Jan z Stertantz / Baltazar Nikierzyc / Jan z Laka / Mikolay Sperlink / Kasper Materne / Puskie z Huer / Bartłomiey Rawoskie / Jerzy z Bola / Maciey z Dornika / Mikołay z Grzebina / Mikolay Kiskiol / Gunther z Hoczendorff / Jeronym z Hogendorff / Jan Tholke / Mikołay Raschaw / Jan z Dywon / Maciey z Lethen / Jan Przebendorski / Michał z Hermanhain / Oswald z Sparwin / Ludwik z Epingen / Marek z Federaw / Tomas z Bertlin / Jerzy Portegal / Rugelhard Rope / Marcin z Pokarben / Zygmunt z Frewen / Jakub Gwant Arthwicus Domenhaw / Jan Thymonow / Ambroży z Borebant / Philip Waysel / Jan Bandyn / Gunther z Lanw / Mikolay z Nothenthosen / Maciey Rokothe / Jan Zeleger / Michał Hundertmarg / Mattheuß Kolbasse / Piotr z Thyrenbergu / Tomas Lenhart / Mikolay Layskiwange. My też Mieszczanie miast y miasteczek / to iest stary Kniepaw / y Lambenicht / Conicberg / Bartensten / Welaw / Kastenburg / Heyligienbgil / Fredelant z Schipensil / y Mikołay z łaski Bożey Biskup y Kapituła Kościoła Zambienskiego. Obiecuiemy y obowiezuiemy sie: iż vczciwy y Wielmożny brat Lódwik z Erlichhauzen / Mistrz / y iego potomkowie zakonu naszego Mistrzowie wielcy / kożdy z osobna ninieysza zgode y wieczné przymierzé pokóy y postanowienié z Naiaśnieyszym Je° M. Kazimierzem Królem / królestwem y iemu ziednoczonénii Pręlaty / Kśiążety / y ze wszystkiémi poddanémi zobopólnie zamknioné y mocné będą chować / wypełniać y strzédz. A my też wszyscy y kożdy zosobna przerzeczeni będziemy strzédz / pilnować / chować /

schenmarkt & Morung, Vilhelmus de Pingen Commendator in Osterrode, Vlricus de Kinsberg in Ilaw, Vitus de Gych in Brādenburg, Ioannes de Narbe, Ziffridus Vlach de Schwarczburg in Balga, Georgius de Ranuung in Rein, Vlricus de Otteimberg in Licke Capitanei. Stephanus de Strothberg Vicecommendator in Kencz berg, Vlricus de Zolendorff & Vilhelmus Geyer in Lochsteth, & Schoken Castrorum Prouisores. Ioannes de Klauczeyn: Ioānes Stertuncz, Balthasar Nykierzycz, Ioannes de Lako, Nicolaus Sperlink, Casper maternæ, Pruszke de Huer, Bartholomeus Rawoszke, Georgius de Bole, Mattheus de Dornyk, Nicolaus de Grebyn, Nicolaus Kiszkiol, Guntherus de Hozēdorff, Ieronymus de Hogendorff, Ioannes Tholke, Nicolaus Raschaw, Ioannes de Dywon, Mattheus de Lethen, Ioannes Przebendorski, Michael de Hermanhain, Oswaldus de Sparwin, Lodouicus de Epingen, Marcus de Federaw, Thomas de Berthlzyn, Georgius Portegal, Rugelhaldus Roppe, Martinus de Pokarben, Sigismundus de Frewen, Iacobus Guanth, Arthwicus Domenhaw, Ioannes Thimonis, Ambrosius de Borebamth, Philippus Vayssel, Ioannes Bandyn, Guntherus de Lanw, Nicolaus de Nothenthosen, Mathias Rokothe, Ioannes Zeleger, Michael Hunderthmarg, Mattheus Kolhasse, Petrus de Thyrenberg, Thomas Lenharth, Nicolaus Layssrewange. Nos etiam Ciues Ciuitatum & Oppidorum, videlicet antiqua, Kniepaw & Lambenicht, Conyczssberg Bartensten, Velaw, Kastenburg, Heyligenbgil, Fredelanth de Schipemffil, & Nicolaus Dei gratia Episcopus, & Capitulum nostrum Ecclesię Zambien: Promittimus & spondemus. Quòd Venerabilis & Magnificus frater Lodouicus de Erlichausen Magister, & sui successores Ordinis nostri, Magistri generales, singuli, præsentē cōcordiam, & perpetuum fœdus, pacem, atque Cōuentionē cum Serenissimo Principe Domino Kazimiro Rege Poloniæ Regno ac sibi inuisceratis, Prælatis, Principibus, & subditis vniuersis mutuam inclusam & firmā custodiam attendent, implebunt & obseruabūt. Nos quoq; omnes & singuli prædicti, ipsam custodiemus, atten-

chowáć/ wypełniáć/ we wßystkich ie° sposobiech / ártykulách y punktćiech. A ná znák przerzeczonych rzeczy list niniеyßy zá pieczęćiámi náßémi y Bulą Conwentu y Zakonu z osobliwego Mistrzá náßego y wßystkiey bráćiey y Conwentu zwolenia postánowilismy/ áby był vmocnion. Działo sie y dano w Toruniu/ Roku Páńskiego/ 1466. Inditione 14. w Niedźiele dźiewietnastą Miesiącá Páźdźierniká/ około godźiny trzećiey ná dźien / zá Biskupstwá Naświętßego w Pánu Chrystusie Oycá y Páná náßego Páwłá z Boskiego przeyźrzenia Papieżá wtórego / Roku iego trzećiego. Przy czym byli Vczćiwi mężowie / Zacna á mężna Szláchtá y Duchowni / Pan Páwel z Glowiná Dźiekan Krákowski / Piotr z Pniewy Proboscz Włodzláwski y Kánonik Gnieźnienski/ Jákub z Szabku Dekretów Doktor Proboscz Przemyslski/ Jan Dlugoß Custoß Wislicki/ Kánonicy Krákow. Henryk z Opporowá oboygá práwá Doktor Arcdźiakon Gnieźnienski/ Máciey Ráciąż/ Winkler Duchownego práwá Doktorowie: Páwel z Pánczkowice/ Jan Hoffeman/ y Máciey Licenciaci: Jan Stánkonów Medyk Kánonik Wrocłáwski / Bernárd z Czmenberg y Schonenbergná w Kulmenháldens z Straßbergu / Jan Skáski we Frándensburgu y Melzak/ Jérzy Sflyjwien y ná Iławy Wonsdorff Stárostowie: Jan Schiling / Jan Thymonów / Filip Weyssel: y ßláchetni Schámbiá/ Jan Folmar/ Michał Tronyjmer/ Mikołay Kośćielin/ Lukaß Reyjchensen/ Mieszczánie miástá Wrocłáwskiego : y inych wiele godnych wiáry swiádków : którzy do przerzeczonych rzeczy osobliwie byli wezwáni y proßeni.

attẽdemus obseruabimus, & implebimus in omnibus suis conditionibus, articulis atq; punctis. Et in euidentiam præmissorum literam præsentem Sigillorũ nostrorum ac Bulla Conuentus & Ordinis de speciali Magistri generalis atq; fratrũ omnium & Conuentus consẽsu appensione ordinauimus roborari. Actum & datum in Thorun, anno domini 1466. inditione 14. die vero Dominica decimanona mensis Octobris, hora terciarum de mane vel quasi. Pontificatus Sanctiss: in Christo patris D. & Domini nostri Pauli diuina prouidentia Papæ secundi, anno ipsius tertio. Præsentibus Venerabilibus viris Egregiis, Strennuis, Nobilibus, & Spritualibus, dõino Paulo de Glowina Decano Crac: Petro de Pniewy Præposito Vladislau: & Canonico Gneznen: Iacobo de Schadek decretorum Doctore Præposito Pręmislien: & Ioanne Dlugosz Custode Vislicien. Canonicis Cracou: Henrico de Opporow, utriusq; Iuris Doctore, Archidiacono Gneznen: Mathia Raczyanz, Vinkler decretorum Doctoribus, Paulo de Panczkowice, Ioanne Hoffeman, & Mathia licentiatis in decretis, Ioanne Stãconis medicinę Doctore Canonico Vratislauiẽ. Bernado de Czmenberg & Schonemberg in Kulmenhaldensz de Straszberg, Ioanne Skaski in Frandensburg & Melzak, Georgio de Sflyuyen in Ilaw & Vonsdorw Capitaneis: Ioanne Schiling, Ioanne Thimonis, Philippo Veyssel Nobilibus de Schambia, Ioanne Folmar, Michaele Tronymer, Nicolao Kosschelin, Luca Reychensen Consule Ciuitatis Vratislau: & Nicolao Hermani, beneficiato in Ecclesia parochiali Vratislauien: & quàm pluribus aliis fidedignis testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

A ia Rudolff z łáski Bożey Biskup Láwentski świętey stolice Apostolskiey y naiświętßego páná náßego páná Páwłá z bozkiego przeźrzenia Papieżá Wtórego Legat do Niemieckiey źiemie / iżem wßystki przerzeczoné rzeczy stánowił/ zgadzał/ y gdy były przyimowáné przez strony y wydawáné y poprzysięgáné przytymem był/ y dla więtßey wiádomośći y świádectwá ręką moią podpisałem/ tákowy pokóy y przymierze pochwaláiąc/ y wdźięczny y mocny máiąc. Biskup Láwentinski ręką swą.

Podpisánie pokoiu ręką Posłá Papieskiego

Et ego Rudolphus Dei gratia Episcopus Lauentinus, Sacrosanctæ sedis Apostolicę & Sanctiss: D. nostri D. Pauli diuina prouidentia Papæ secundi ad germaniam Legatus missus præfatus. Quia præmissa omnia tractaui, concordaui, & dum per partes acceptarentur, emologarentur, & Iurarentur, interfui: Ideoq; pro meliori euidentia ac testĩonio hic me manu propria subscripsi, huiusmodi concordiam & fœdus approbando atq; ratam & gratã habendo. Lauentinus Episcopus manu propria.

Podpisánie iáwnego Pisárzá.

A ia Jan Ewich z Attendáriy/ Káplan Kolonienskiego Biskupstwá Apostolską y Césárską władzą Pisarz / y przerzeczonégo nauczćiwszégo w pánu Chrystusie páná y páná / Páná Rodolfá Láwentinskiégo y Postá Apostolskiégo Pisarz: iżem przy przerzeczonéy zgodźie y wiecznému pokoiowi y ártykułách y rozdźieleniu w téy zgodźie wyrázonému/y przy opowiedzeniu y dániu niniéyszéy z oboiéy strony zgody/gdy byłá przyietá/ wydána / y przy wyrzeczeniu / obietnicy/y vczynieniu przysięgi/y przy inych wszytkich y kożdych zosobná obietnicách / ná ten czás gdy iáko rzeczono iest przez przerzeczonégo páná nauczćiwszégo páná Rodolfá Biskupá Láwentinskiégo y Postá Papieskiégo / y przed nim y przez Naiásnieyszé Kśiąże páná Kázimierzá Królá Polskiégo/ etc. y iego poddánych z iednéy strony / y Wielmożnégo páná Lodwiká z Erlichausen Mistrzá wielkiégo / Zakonu błogosłáwionéy Máriiéy Theutonicorum , y tákże iego poddánych z drugiéy strony / gdy té rzeczy były sprawowáné/ wespołek z przerzeczonémi świádki byłem obliczne/ y té wszytkie y kożdé zosobná rzeczy / iáko w przerzeczonéy zgodźie y iéy członkách iest opisano/ tedym to widźiał y słyszał / y dla tego list wysszéy opisánéy zgody/ y wiecznégo pokoiu wespołek z iego członki rozdźieleniem/ ácz inszégo ręką gdym ia był czym inym zátrudnion nápisány / y skończony podpisał/ obiáśnił / y tákim sposobem wydał zá znákiem y imieniem/ którégom vżywáć zwykł / wespołek z záwieszeniem pieczęći Nauczćiwszégo páná Postá / Mistrzá wielkiégo / y Komendorów przerzeczonych z Pisárzmi niżéy nápisánémi náznáczyłem dla wiáry y świádectwá wszytkich y kożdéy zosobná rzeczy : gdym był o to proszon y żądan.

Et ego Ioannes Ewich de Attendarii Clericus Colonien: dioc: Apostolica & Imperiali auctoritatibus, Notarius, præfatiq; Reuerendiss: in christo patris,& domini domini Rudolphi Episcopi Lauentinen: & Legati Apostolici,ac coram eo scriba, Quia præinsertis concordiæ & perpetuę pacis & articulorum & Capitulorum in eadem concordia expressorum publicationi & insinuationi partium hincinde cōcordię acceptationi, & emologationi, exceptioni, renunciationi, promissioni, & iuramenti præstationi, omnibusque aliis & singulis prēmissioni dum sic vt præmittitur per præfatum dominum Reuerēdiss: Dominum Rudolphum Episcopum Lauentium & Legatum Apostolicum, ac coram eo, & per Sereniss: Principem dominum & dominum Kazimirum Regem Polonię &c. &suos ex vna, ac Magnificum Dominum Ludouicum de Erlichhausen Magistrum generalem Ordinis beatę Marie Theutonicorum & etiam suos ab altera partibus agerentur & fierent, vnà cum prænominatis testibus præsens interfui. Eaq; omnia & singula prout in prætactis concordia & articulis continetur fieri vidi & audiui. Ideo q; præinsertas Literas concordię & perpetuæ pacis cum earum articulis & capitulis manu alterius, me aliunde legitime occupato, fideliter scriptas atq; confectas, subscripsi, publicaui, & in hanc publicam formam redegi, signo & nomine meis solitis & cōsuetis vnà cum dicti Reuerendiss: domini Legati, Magistri generalis, & Commendatorum prædictorum, Sigillorum appēsionibus, ac cum Notariis infrascriptis signaui, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum rogatus & requisitus.

Podpisánie Pisárskie.

Y ia Stánisław Fránke z Rákowice / Káplan Biskupstwá Włodzcławskiégo iáwny Pisarz zá władzą Césárską.

Et ego Stanislaus Franke de Rakowicze, Clericus dioc: Vladislauien: publicus Imperiali auctoritate Notarius vt suprà.

Y ia Páweł Jan z Gessowéy Káplan Biskupstwá Gnieźnienskiégo Pisarz iáwny zá mocą Césárską/ iáko wysszéy iest opisano.

Et ego Paulus Ioannis de Gessowe,Clericus dioc: Gneznen: publicus Imperiali auctoritate Notarius &c. vt supra.

Poselstwo

Oratio

Poselstwo do Oycá świętego Papie-żá Páwłá imieniem Królá I. M. o vtwierdzenié pokoiu Pruskiégo, y oddánié posłuszeństwá.

Oratio ad Diuum Paulum Summű Pontificem, nomine Maiestatis R. pro ratificāda pace perpetua & pręstita obedientia &c. habita.

5. Beatissime Pater, & Domine gratiosissime, fidelium omnium pastor & Rector. Facturus apud tuam Maiestatem, & hunc Reuerendissimorum patrum Dominorū Cardinalium, insignem cœtum, nomine Serenissimi Principis Domini Kazimiri Dei gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Lituaniæ, Russię, Prussiæ, Domini & hæredis, verba, & iussiones tuæ sanctitati expositurus; circumspiciens non commoueri, non denique fluctuare animo meo non possum; magnopere mecum reputans, quàm maximū & quàm amplissimum munus mihi mandatum sit: quàmquam hoc tempus, hæc dies, hic locus, virum quem alium, quàm ego sum dicendi nempe peritum desideret, cui & amplior vbertas sermonis, & feracior contigit libertas ingenii. mihi etenim hac in eminentissima frequentia, hoc in amplissimo Collegio, apud tuam sanctitatem nunquam aliâs visam, apud vicarium Christi peroranti, mens atque animus contrahit stuporem. Quis enim est tam facundæ atq; viuacis memoriæ, quis tanta ingenii aut dicendi pollet facultate? qui in hoc pulcherimo consessu & huius frequentiæ corona dignitatem & excellentiam tuam metuendo non fiat hæbetior? non fiat obtusior? Te tamen sciens clementissimum, sagacissimū, & eruditissimum, & verum nostræ religionis parentē, in singulos etiā fauore propensiore multa beneuolētia propiciū; ausus mihi maximos sumo, qui me non tantum firmant, vt fidenti & quieto animo dicam; sed prouocant, & & impellunt, vehementerq; cogunt, vt magna & hilari mente aggrediar apud diuinas aures tuas, benignissime acceptum iri, quicquid dixero confidens, & quò minùs possum ingenio, eò magis mihi & ignorantiæ meæ parsurum non ignoro à tua sanctitate; præsertim cùm non meo, sed præfati Serenissimi Domini Principis Kazimiri Regis, auctoritate & nomine mihi incumbat dicendum, quem tua sanctitas, etiam dum illam minor haberet status: et deinde in hac tua ad summū Sacerdotium diuina, quàm humana euectione, Sacra fælicis recordationis Domini Eugenii Papæ quarti prædecessoris & auunculi tui, imitata vestigia, peculiari animo, fouit, extulit, & dilexit, ac suos & Regni profectus sui, & commoda singulari studio, & cura promouit & procurauit, ipseque Illustrissimus Princeps Dominus Kazimirus Rex Poloniæ præfatus, quàm primum te ad culmen dignitatis Apostolicæ, fauore diuino, & patrum conscriptorum vniformi, & mirifico consensu, diuinis trahētibus meritis, cognouit sublimatum, de vniuersę primum Reipub: Christianę, maximis hactenus impressionibus barbarorum vexatę, deinde suis, & Regni sui, & Dominiorum suorum rebus, optime sperare cœpit: postquam te sciebat, natura, ingenio, atque virtute, & tam optimatum studio quàm innocentia excelluisse, pro fidei quoque & religionis nostræ incremento & populi Christiani libertate vindicanda, magno sēper animo magnoq; zelo flagrâsse. Quapropter Illustrissimus ipse Rex, tātis bonis & supernè tibi collatis, & natura ingenitis, in vniuersum Catholicum orbem, in suum quoq; Regnum, Principatus, & dominia redundantibus, & redundaturis, singularissimo zelo, velut deuotissimus filius, affectus, & per oratorum suorum ex bonis & necessariis respectibus hactenus missorum, sanctitati tuæ publicam obedientiam, verbis non præstitit, rebus tamen ipsis, & operibus, Te coluit & recognouit, Te vicarium vnicum & indubitatum Summi Dei in terris tenuit, reputauit, & credidit: iustissimis etiā tuis, tā exhortationibus, quàm mandatis obediēter paruit. Requisitus siquidē tuæ sanctitatis literis, & deinde Reuerendissimi in Christo patris Domini Rudolffi Episcopi Lauentini, tuæ sanctitatis, ad Germaniam Legati, & Oratoris sermonibus, & literis, quatenus bellum atrox & diuturnum cum Magistro & Ordine Cruciferorum Ordinis sanctæ Mariæ Theutonicorum, hospitalis Hierosolymitani, hactenus continuatū dirimeret, & sibi à bellorū stridore temperaret, quāuis armis & potētia, fauore hominū insuper & successuū fortunæ, se sciret multò superiorem,

La. 150. B.

Auctoritate & nomine domini Kazimiri regis Poloniæ debet Orator presentem orationem agere.

Excusatur Regia Maiestas Quod tantisper uerbis obedientiam non præstiterit quam super re ipsa & operibus profitetur.

periorem, & penè iam victorem. Monitis tamen tuæ ſanctitatis, & imperio potiùs, quàm ſuæ fælicitati & ſucceſsibus deferendum, & auſcultandum duxit, & ad dictam ſuper plantanda pace, pro die prima Septembris apud Thorun, per dictũ Dominum Rudolffum Legatum indictã perſonaliter aduenit, ſicq; adueniens ſe in cõditiones æquas pertrahi conſenſit. In cuius quidem pacis ordinatione & tractatu Dominus Rudolffus Epiſcopus Lauentinus, caſtè, ſincerè, integrè, inter partem vtramq; duobus prope menſibus verſatus, fructum eſt ampliſſimum ſuæ miſſionis conſecutus. Tantam nimirum de ſe virtutem tantam induſtriam exhibens, quantam in terris omnibus, qui rem hanc fuêre aggreſſi, neque videre potuimus, neque ſentire. Talem inſuper in pace componenda, talem in dirimendis difficultatibus, talem in diſſoluendis nodoſis diſceptationibus, talem in admonendo, talem in perſuadendo geſſit; vt parti vtrique gratiſsima fuerit eius fides, modeſtia, & integritas: cuius modeſtiæ & integritatis ſignũ hoc, vel pro maximo documento, tua ſanctitas accipiat: quòd ſingula dona, quibus à Sereniſſimo domino noſtro Rege honoratus erat, recipere conſtantiſsime recuſauit. Et quamuis ab inſignibus & grauibus viris, à Rege ad illum ea cauſa deſtinatis, ſollicitaretur; vt ex donis ipſis aliqua ſaltẽ grata accipere in animũ induceret; Iterũ q; atq; iterum, ne quicquam vexatus aſpernatus: tamen omnia & ex petitionis frequentem inſtantiam & petentium dignitatem repulit. Itaque Pater beatiſsime, nomine prædicti Illuſtriſſimi Regis noſtri, Prælatorum, Principum, & omnium ſubditorum ſuorum, quos ambitus Regis Polonici continet, Maximas tuæ ſanctitati quemadmodum iuſtum, & condignum eſt, gratias agimus, maiores habemus, quamuis illas ſatis & ornatè agere nullatenus poſſumus: agit, & venerabilis Magnificusque vir Dominus Lodo uicus de Erlichhauſen, Magiſter generalis Ordinis prædicti, cum Sereniſsimo Rege, Domino noſtro & regno perpetuò fœderatus & vnitus: agunt & præceptores ſubditique ſui, tuo fauore, tuo beneficio in dudum exulantem pacem reducti. Sed neque ſolùm Illuſtriſsimus ipſe Rex Poloniæ, ſuique optimates, ſubditi & proceres, prædictusque Magiſter generalis & Ordo, verùm vniuerſæ vicinæ nationes, & populi, tuæ ſanctitati, gratias immortales ferre geſtiunt: nec eſt ex tot linguis & populis, qui non probet, qui non laudet, qui miris laudibus non efferat, qui te beato æuo & gloria immarceſcibili perfrui non optet, qui populum Catholicum maxima lætitia affeciſſe, & in ſingulos pacem diffudiſſe non dicant, non ſentiant, quæ illam generalem ſtudiorum illam bellorũ perniciem ſuſtulit, extinxit, & pacem cunctis deſiderabilem æquis conditionibus perfecit, quam perficere ſine te, nemo alius potuit. Cùm autem is Pontifex & Legatus, iocundiſſimam pacis amœnitatem, tua auctoritate & nomine confecit; diſiunctiſsimos populos, odiis prope maioribus certantes quàm viribus, ad pulcherimam & vniformem idemptitatem reduxit, quorum ſolidum glutinum Magiſtri & Ordinis oratorum, Nos concomitantium, noſtriſque precationibus fauentium, corâm teſtatur conſpectus, eum inquam hominem, vel vt verius dicamus, Terreſtrem pacis angelum, ſumma fide, ſumma probitate, continentiæ, innocentia, puritate, nobiliſsimis quoque moribus partis vtriusque beneuolentiam & exiſtimationem conſecutum, tua ſanctitas carum habeat & ſublimem: quemadmodum dignus & meritus eſt precamur, decoret, pacemque confectam, pro ſolidiori illius ſubſiſtentia, ſua auctoritate, ſuique Apoſtolici interpoſitione decreti, approbet: & in ſingulis ſuis conditionibus & articulis, id enim pars vtraque depoſcit, precatur & deſiderat, ſuis literis confirmet.

Commendatur Dominus Rudolffus Epiſcopus Lauentinus Orator & Legatus ſedis Apoſtolicæ ex multis virtutibus.

Diſſerit de pace inter Regem Poloniæ & magiſtrum Pruſſiæ per Legatum confecta.

Rex autem clariſsimus noſter, dudumque tibi & Sedi Apoſtolicæ deditiſsimus, præſtitam tibi aliâs obedientiam, iterum atque iterum præſtat, & innouat. Teque vnicum ſummum Pontificem, vniuerſaliſque Eccleſiæ vicarium indubitatum Ieſu Chriſti, per nos humiles Oratores ſuos profitetur & recognoſcit: rogans humiliter, & deprecans ſanctitatem tuam; vt ad defenſionem Catholicorũ, exterminium barbarorũ, atque in augmentum religionis quo cœpit zelo, & ſtudio intendat: ipſum Regem, regnum ſuum, & Illuſtriſsimam coniugem ſuam, natos, Prelatos, Principes, & ſubditos, ſin-

Obedientia præſtita Regis Poloniæ Paulo ſecundo.

tos, singulariter quoque præfatum Dominum Lodouicum Magistrum & Ordinem suum, principatus & dominia ipsorum habere velis singulariter recommissos, qui se tuæ sanctitati omniaque sua beneuolos,& deuotissimos exhibent, tuæ quoque fidei & obedientiæ se submittunt,grato & prono animo facturos.Singula quæcunque spectare viderint, in tuæ sanctitatis & Sacrosanctæ vniuersæ Ecclesiæ honorem, statum, beneplacitum & augmentationem. Ad laudem indiuiduæ Trinitatis tuæque beatissimæ sanctitatis. Dixi.

Acz Przywiléy Brzestskiégo pokoiu przepisány z listów, którè są w skárbie, iest przypisan temu przywileiowi zámykáiącèmu w sobie pewnè rzeczonègo pokoiu kondicie, niżéy nápisánè: wßákże iż punkty y kondicie nie są w iednym, którè są w drugim: dla tego My Alexánder Król, ártykuły tegóż pokoiu Brzést skiégo wźięte z Przywileiu Kśięstw Mázowieckich dla pospolitéy poddánych nȧßych wiádomośći roskazáliśmy do drugich w tè słowá przypisáć.

Tametsi Priuilegium Brestensis pacis ex reuersalibus literis in Thesauro existentibus præsenti communi priuilegio ascriptũ fuerit,continens conditiones dictæ pacis eas,quæ infrascriptæ sunt.Tamen, quia scribũtur puncta & cõditiones in vno,quę nõ cõtinẽtur in altero. Idcirco Nos Alexander Rex, articulos eiusdẽ pacis Bresten: ex Priuilegio Ducatuũ Mazouiæ sumptos in omnem euentũ ac cõmunem subditorũ nostrorũ instructionẽ decreuimus suprascriptis ascribẽdos,vt sequitur.

6. NAprzód przez przerzeczone Pány / Królá y Kśiążętá Polskié / Litewskié / Zmudzkié / Ruskié / Mázowieckié / y Stolpskié / y innych Pánstwich y poddánych z iednéy strony: y przerzeczonȳ Mistrzem wielkim / y Zakonem / źiemiámi / y poddánémi ich / ták w Prusiéch / w Niemcéch / iáko Inflántciéch / y Nowym Márgrábstwie z drugiéy strony: wßytkié niezgody / spory y ßkody poczynioné miedzy témi stronámi máią bydź dostátecznie vspokoioné: y ná potym o nich żadna zmiánká y pámięć bydź niema w skárgách / w vrągániu przed drugiémi osobámi: áni iedná stroná ná drugą nie będźie podżegáć pomagáć ták iáwnie iáko táiemnie: y owßem ile będźie bydź mogło tych przysłorek będźie bronił.

Ia. 152. B HP 738. O pokoiu wiecznym.

IN primis per prædictos Dominos Regem & Duces Poloniæ: Terras Lithuaniæ, Samogitarum, Russiæ, Mazouiæ, & Stolpen: & alias dominiorum ipsorum, & subditos ab vna: & prædictum Magistrum generalem & Ordinem, terras & subditos ipsius, tam in Prussia & Almania, quam Liuonia & noua Marchia parte ex altera, omnes dissensiones, controuersiæ, & damna inter partes hincinde facta dimissa & totaliter sopita debent esse. Ne illorum de cætero aliqua mentio, aut memoria & signanter in querelis, aut in detractione partiũ aliqua coram quibuscunq; personis habeatur,aut fiat: Sed nec vna partium ad instantiam alterius suggeret, consentiet, auxiliũ dabit & fauorem publicè vel occulte, & quantũ in ea parte fuerit, delationes & detractiones huiusmodi fieri non admittet, sed potius prohibebit.

Dobrá Zakonné w źiemiách zakonnych máią bydź cáłé.

Téż wßytkié dobrá Kośćiołów Gniezmienskiégo / Włodzcláwskiégo / Płockiég / y Poznánskiégo / Prełatów / Opátów / Klasztorów / Conwentów / y innych którychkolwiek osob świeckich y Duchownych / którè są w źiemiách Zakonu przerzeczonégo położoné / máią przy práwiéch wßystkich ták Duchownych iáko świeckich / y przy wßytkich zwyczáioch / dochodźiéch / dźieśięćinách / zamkách / wśiách /

Item quòd omnia bona Ecclesiarum Gneznen: Vladislauien: Ploœen: Posnanien: Prelatorum, Abbatum, Monasteriorum, Conuentuum, & aliarum quarumcunque personarum Secularium & religiosarum, quæ sunt in terris Ordinis sita, debent

wśiách / folwárcéch / dworách / y innych pożytkách y dochodźiéch którémikolwiek imiony náżwánémi / máią bydź záchowáné / áni iákiémi nowémi zwyczáymi / ſłużbámi / y vćiſki obćiążeni nie máią bydź: y té dobrá nie máią bydź oddaláné / y o ich oddalenié niéma bydź ſie przez ſtrony ſtárano przez oſoſobnégo zwolenia Pręlatów. A wßytkie Czynße / Dźieśięciny / dochody / y inné pożytki którékolwiek w źiemiách Zakonu będącé / które Miſtrz y Zakon Nauczćiwßym w Pánu Chryſtuśie Oycóm / Pánóm / Arcybiſkupowi Gnieźnienſkiému / Włodzcláwſkiému / y Płotckiému Biſkupom / y innym Pręlatom świetckim y Zakonniczym Króleſtwá Polſkiégo przez dwie lećie zádźierżáné / zupełnie y cále niech wróćą / y wróćić roſkáżą połowicę od tego czáſu ná święto Gromnic / á oſtátek ná Wielkąnoc blisko przyßłą w Mieśćie Toruńſkim.

Gránice Mázowieckié z Pruſy.

Co śie dotycze Gránic Mázowieckich / té máią zoſtáć przy liśćiéch / które máią y które w liśćiéch náßych y zakonu náßégo są opisáné. A gdźie w liśćiéch gránice nie są opisáné / tám przerzeczoné Kśiążętá ſwé rádné Pány máią zesłáć: tákże y zakon. A która ſtroná iáśnieyßym świádectwem y innémi ſłußnémi dowody ſwych gránic dowiedźie / niech zoſtánie przy nich: á gdźieby oboiá ſtroná gránic ſłußnémi znáki nie mogłá dowieźdź / niech to będźie ná woley Miſtrzowſkiéy: ieſli zechce przyśiądz ná té gránice / álbo też przypuśćić Je° M. Kśiążę do przyśięgi ná teź gránice. A z Kśiążęćiem Bolesłáwem gránice iáko pierwéy są vczynioné / o których niémáß różnośći żadnéy / niech będą odnowioné. Źiemie lepak Żmudzkié y Sudorſkié dla dobrégo / które z pokoiu pochodźi / máią przy nas y Króleſtwie Polſkim / y Kśieſtwie Litewſkim wedle gránic wyßßéy opisánych zoſtáć ná wieki wiekóm.

Gránice Żmudźi z Pruſy.

Też pocżąwßy od koncá gránic Kśiążąt Mázowieckich od rzeki Lyki y od brodu / który zową Kámionybród / leżącégo wzgórę téyże rzeki Lyku / wyßßey niż ieźiorá Bráżwo / Toczylów / á od tego proſto idąc przez puſzczą áż do mieſcá / które zową Rohot / ták iż połowicá tegóż ieźiorá niech zoſtánie w źiemiách Je° M. Kśiążęćiá Litewſkiégo / á oſtátnia połowicá w źiemiách

bent circa Iura omnia tàm Eccleſiaſtica, quàm Secularia, & omnes antiquas conſuetudines, quæſtus, decimas, Caſtra, Villas, prædia, Curias, & alias vtilitates, emolumenta, & prouentus, quibuſcunque nominibus nuncupentur, conſeruari, nec aliquibus nouis conſuetudinibus, ſeruitiis & oneribus aggrauari. Quodq; eadē bona non alienentur, nec pro eorum alienatione inſtetur per Partes, ſine cōſenſu Prælatorum ſpeciali. Omnes autem cenſus, decimas, prouentus & alias obuentiones qualeſcunque in terris Ordinis conſiſtentes, quos & quas Magiſter & Ordo prędictis Reuerendiſs: patribus dominis Archiepiſcopo Gneznen: Vladi: & Płocen: Epiſcopis aliisque Prælatis Secularibus & Regularibus, regni Poloniæ per bienniū, ſubleuauerat plenè & integrè reſtituant, & reſtituti faciant: medietatem infra hinc ad feſtum Purificationis Mariæ: reliquam autem partem ad feſtum Paſchæ proximè nunc venturum in Ciuitate Thorunen.

Item, de limitibus Ducum Maſouię hoc ſtatuimus, quia remanere debent circa literas quas habent: & ſimiliter quæ in literis noſtris, & ordinis ſuper eiſdem limitibus continentur: & vbi in literis limites deſcripti non fuerint, ad eoſdem firmandos, præfati Duces ſuos Conſiliarios deſtinare debent, ſimiliter & ordo. Quæ verò partiū euidētiori teſtimonio, vel aliis legittimis probationibus ſuos limites probauerit & ſuas eſſe granicies docuerit, hęc remaneat circa ipſas. Et in caſu quo vtraque partiū granicies & limites legittimis probationibus probare nō poſſet, ſtabit in optione Magiſtri, an velit iurare pro eiſdē granieiebus, vel dominum Ducem admittere ad iuramentum pro eiſdem. Cum Duce autem Boleſlao limites alias vt prius facti, pro quibus enim eſt diſcrepantia, renouentur. Item, terræ Samogitarum & Sudorum propter bonum pacis, debent apud nos & regnum Poloniæ, ac ducatum Lituaniæ, ſub limitibus ſupraſcriptis remanere perpetuè & in æuum.

Item, à fine limitum Ducum Maſouiæ incipiendo à flumine Lyk & vado dicto Kamionybrod, qui iacet in ſuperiori parte eiuſdem fluminis Lyk, altius quàm iſti lacus Braywo Thoczylow, & ab illo directe eundo

miách zakonu. A od tego ieziorá proſto idąc przez puſczą áż do nieiákiéy ſkrzynie/ którą zową Merunſk : á od Merunſku proſto idąc áż do mieyſcá / które zową Dwiſchycz : wſzákże ták/ iż to iezioro ma zoſtáć wſzytko ná ſtronie zakonu / á od tego ieziorá iáko naproſciéy iśdź tám / gdźie ſie poczyna álbo ná wiérzch rzéki Lipnice / y tąż rzéką nádół wſtepuiąc áż do konca iéy gdźie wpada w rzéke Schirowinte/ áż tákże do konca iéy gdźie wpada w rzéke Scheſupá/ idąc przez puſczą áż do rzéki Memel/ ná przećiwko rzéce / którą zową Swijánthá / gdźie tá rzéká Swijánthá wpada w Memel przerzeczony. A to ſie rozumieć ma/ gdźie przynależy do źiemie Sudorum. Potym wzgórę idąc rzéką ná dwie mili / á od onégo mieyſcá ná dół / ma bydź proſto przez puſczą iáko naproſciéy może bydź / áż do rzéki Jurá / zoſtáwuiąc rzéke Memel ná lewéy ſtronie wſzedy przez dwie mili / á rzéke rzeczoną Jurá wzgórę ná iedne mile. Od któréj to mieyſcá rzéká Jurá ma bydź puſczoná/ y ma bydź przeſzćié przez puſczą/ zoſtáwuiąc rzéki Memel y iezioro Ruſné które zową Hap/ y Zamek Memel który po Żmudzku zową Klupedo / wſzedźie od lewéy ſtrony ná trzy mile : á ták precz áż do brzegu Morzá ſłonégo. A té ſą gránice źiemie Żmudzkiéy y Pruſkiéy.

rectè eundo per ſolitudinem vſq; ad locū qui dicitur Rohoth, ita quòd medietas eiuſdē lacus remaneat in terris domini ducis Lituanię : & reliqua medietas in terris ordinis. Et ab illo lacu directo tramite per deſertum vſq; ad quandam arcam dictam Mernusk, & à Mernusk eundo directe vſque ad locum, qui vocatur Dwiſchicz. Ita tamē, quòd idem lacus remaneat totus in parte ordinis. Et ab eo lacu, quo directius iri poteſt ad ortum ſeu ſummitatē fluminis, dicti Lepnycza per eūdem fluuium Schirouintha & vlterius deſcendendo vsque ad conſumationem eius, vbi intrat in fluuium Scheſchupa procedendo per ſolitudinem vſque ad rippam fluminis Memel. et ex oppoſito fluminis dicti Swyantha, vbi idem fluuius Swyantha intrat fluuiū Memel prædictū. Et hoc quò ad terram Sudorum. Tandem fluuium ſurſum aſcendendo, per duo miliaria, & ab illo loco per illum fluuium deſcēdendo tranſeundum eſt per ſolitudinē, quo directius iri poteſt, vſq; ad fluuiū Iura, relinquendo fluuium Memel in ſiniſtro latere vbiq; per duo miliaria. Et dictū fluuium Iura, aſcendēdo vnum miliare, à quo loco Iura fluuius deſerendus eſt, & tranſeatur per ſolitudinem relinquendo fluuios Memel, & Ruſſna lacum, qui dicitur Hap. & caſtrum Memel in Samagitto Clupedo appellatum, vndiq. à ſiniſtro latere per tria miliaria, & ſic trāſeundum eſt vſq; ad litus Maris ſalſi: & hę ſunt granicies terræ Samagitarum & Pruſſiæ.

Gránice miedzy Inflánty Żmudźia y Ruśią.

Miedzy Inflánty záśie Żmudźią á Ruśią gránice máią bydź poczeté od rzéki Helge/ gdźie rzeczona rzéká wpada w morze : którą rzéką idąc wzgórę do ſtárych gránic miedzy Żmudźią / Litwą / Ruśią z iednéy ſtrony / y Inflánty z drugiéy ſtrony: które ſą zdawná dźierżáné y chowáné: á wſzákże nie do tych gránic które náznáczoné ſą ná ten czás/ gdy zakon źiemie Żmudzką dźierżał : ále té gránice/ które z ſtárádawná miedzy rzeczonémi źiemiámi ſą chowáné.

Inter Liuoniam verò, Samagitā, & Ruſſiam, limites ſunt incipiendi à flumine dicto Helge, vbi dictus fluuius intrat mare. per eundē fluuiū aſcendendo ſurſum ad antiquos limites, inter Samagitiā, Lituaniā, Ruſſiam ab vnà, & Liuoniā ab altera partibus tentos & obſeruatos. Non tamen ad illos limites, qui ſignati ſunt eo tempore, quando ordo terram Samagitarum tenuerat, ſed ad illos qui antiquitus inter terras prædictas ſunt ſeruati.

O dáni Funthomczol.

Też dan álbo wybiéránié / które zową Fonthomczoł / o którą zdawná y do tych czáſow ſpór ieſt miedzy Miſtrzem y Zakonem/ y Kupcmi źiem króleſtwá Polſkiégo/ y Kśieſtwá wielkiégo Litewſkiégo/ y byłá tá róznosć do tego czáſu nieſkonczona/ táki porządek vkładamy : Iż kupcy Koronni Kśieſtwá wielkiégo / y Kśieſtw przerzeczonych(chybá iżby inné vćiſki y płacé ná potym były pod którémikolwiek imiony vłożoné) máią odpowiedáć Zakonowi z téy dáni

Item, datia ſiue exactio Funthomczol, ſuper quem priſcis temporibus, & hactenus controuerſia inter Magiſtrum & ordinem ac mercatores terrarum regni Polonię vertebatur, & ſēper pendebat ex certis cauſis indeciſa, talem ponimus ordinem : Quòd

dáni tylko ná ten czás : gdyby ſie przydáło/ żeby z ſwémi máietnoſciámi włáſnémi płynely zá morze. Wſzákże ták to bydź ma / ieſli miáſtá nád Morzem śiedzącé bedą wolné przez práwo od téy placéy : tedy tež Mieſczánie Kupcy y obywátele króleſtwá y ziem Polſkich / Litewſkich / Mázowieckich/Ruſkich od płácenia tákowégo tymże ſpoſobem niech bedą wolni y wyieci : y oné wſzyſtki rzeczy/ które od nich od czáſu onégo pokoiu vczynionégo wzgledem tákowégo wyćiągánia ſą wyieté / w cále niech bedą wrócone przez Zakon przerzeczony kupcom Króleſtwá y Kśieſtwá wielkiégo/ y Kśieſtw przerzeczonych / okrom ſporu y zbrániánia którégokolwiek : á temu nic ſzkodźić niemá zwyczay iáki ábo dawnosć. A ieſli ſie vgodzą o té zábráné rzeczy / tedy ku wrácániu niech nie bedą powinni. A inſzé wſzyſtki y kożde zoſobná bránia iákokolwiek názwáné/ od kupców ziem króleſtwu Polſkiému W. iel. X. Litew. y inym Kśieſtwam poddánych/ á tám zrodzonych / w ziemiách Miſtrzowi y Zakonowi poddánych / á oſobliwie wyćiągánié / które zową Lobegal y Firkien/ żadnym obyczáiem ná potym niech nie bedźie wyćiągano.

O miáſtách nád morzem śiedzących.

Tež niech bedźie wolné przeſzćié y drógá wſzyſtkim kupcom y obywátelom ziem y Pánſtw Zakonniczych z ſwémi kupiámi/ z zbożem wſzelákim y rzeczámi którémikolwiek/ y iákiéykolwiek máteriiéy/przez przenágábánia y vciſnienia po ziemi y po morzu/przez wody y rzéki gdźiekolwiek ku górze/ y do króleſtwá polſkiégo/ ziem Litewſkich y Pruſkich / Zmudzkich / Mázowieckich/Ruſkich/y ná dół przez króleſtwo y ziemie przerzeczoné/y przez rzéki álbo wody áż do morzá y zá morze / ná łodźiách máłych y wielkich/ próżnych y nakłádnych ná wieki gdźiekolwiek y ilekroćby chćieli/ przez wſzelkiégo zápowiedánia y przekázy/á oſobliwie Mieſczan w Toruniu. Które to kupie zboża y rzeczy przerzeczonych / ieſli przerzeczeni kupcy álbo obywátele zakonniczy wiozące ie zechcą przedáć/álbo z nimi ſtáć ná których mieyſcách/ ábo w Mieśćiech/w porćiech/ná brzegach wodnych y morzkich/ to niech bedźie ná ich woléy : á ieſli tež niezechcą przedáć/mogą przez wſzelkiéj trudnoſći iecháć wzgórę ábo nádół/gdźie ſie im bedźie podobáło/z rzeczámi przerzeczonémi : iáko

O wolnym przeſzćiu kupcom po ziemi y morzu.

Quòd mercatores regni pręter alia quęcũque grauamina & ſolutiones in poſterum imponendas quibuſcunq; nominibus cẽſeantur, reſpondeant ordini de eadẽ, dũtaxat ſi quãdo illos contigerit cum bonis ſuis, in nauibus propriis nauigare vltra mare. Ita tamẽ, quòd ſi ciuitates maritimæ, liberatæ, & ſolutæ via iuris fuerint ab eadem, quòd ciues mercatores, & indigenæ regni, & terrarũ Poloniæ, Lituauiæ, Maſouiæ, & Ruſſię, à ſolutione quoq; huiuſmodi ſint liberi & exempti. Et illa omnia ab eis à tẽpore quo præſens pax perpetua eſt firmata, ratione huiuſmodi exactionis ſunt recepta, integraliter reſtituentur per ordinẽ prædictis mercatorib. regni viceuerſa, abſq; recuſatione & renitẽtia, qualicũq; interruptione cõſuetudine præſcriptione, & diuturnitate temporis non obſtante. Si verò per concordiã extincta fuerit, ad reſtitutionẽ receptorũ minime teneantur : aliæ autem omnes & ſingulę exactiones, quibuſcũq; nominibus vocitentur, à mercatoribus & terrarũ regno Polonię ſubiectarũ, vt pręfertur indigenis in terris Magiſtro & ordini ſubiectis. Et ſpecialiter exactio quædã dicta Lobegal, & Firken, nullatenus de cætero imponantur.

Itẽ, Liber ſit tranſitus & via omnib. mercatoribus & incolis regni Poloniæ, & terrarũ Litua. Samagitarũ Maſouię, Ruſſię, & Stolpen. cum ſuis mercantiis, frumentis cuiuſcũq; grani & rebus quibuſcũq; & cuiuſcunq; conditionis vel maneriei exiſtãt, ſine impedimento vel angaria, per terras & maria, aquas & flumina quæcũq; aſcendẽdo, in, & ad regnũ Poloniæ, terras Litua. Samagittarũ, Maſouię & Ruſſię, & deſcẽdẽdo per terras dominiorũ ordinis, & per ipſa flumina ſeu aquas, vſq; ad maria & trãſ mare in nauibus vacuis ſiue oneratis magnis ſiue paruis, abſq; aliquo areſto & impedimento ciuitatum ſeu oppidorum, & ſpecialiter circa Thorun quocunq; & quotieſcunq; voluerint. Quaſquidem merces frumenta & res vt præſcriptũ eſt, ſi præfati mercatores ſiue incolæ regni noſtri Pol. & terrarũ ſupraſcrip. ducentes, vẽdere aut ſtare in aliquo locorũ ſeu ciuitatũ ad portũ ſeu rippã prędictarũ aquarũ ſiue maris ſituatorũ ſiue ſituatarũ, voluerint, eſt, & debet eſſe in ipſorũ arbitrio & voluntate. Si verò

iáko wyßßéy iest opisano / odłożywßy Cłá/ które w mocy niech będą zostáwioné.

A iesliby sie kiedy przydáło : żeby poddáni nášy ták Duchowni iáko świetcy któregokolwiek stanu będący y zakonu chcąc sie przećiwić zgodźie pokoiu ninieyßégo/ álbo z inych przyczyn w téy mierze przydawáiących sie w niełáskeby nášé przyßli / y zá boiáźnią káźni y stráchu vćiekliby sie do Mistrzá y Zakonu opowiedźiawßy przyczynę boiáźni : tedy Mistrz y Zakon tákowégo y tákowym sposobem do pánstw zakonu vćiekáiącégo przyiąć y chowáć y onégo zbiegá ná spráwe wydáć / y przyczynę iego vczynku przed Máiestat nász przez list y Posły swé opowiedźieć będźie powinien : á my po obwieszczeniu tákim Mistrzowym y zakonu/ będźiemy powinni ná roku słußnym przy gránicách z strony nášéy dwu Pánów álbo Rycérzkiégo stanu z poddánych nášych postáwić : Mistrz też z swych tákże wiele : którzy tym sposobem z oboiéy strony wybráni vznawßy przyczynę występku / będą powinni spráwiedliwość dobrą z niego vczynić / wedle przyczyny zásługi przed niémi opowiedźiánéy przez one osobę zbiegłą : áby o pokóy y przespieczenstwo przez obwieszczenié onych osób v nášégo Máiestatu zá dobrémi kondycyámi stánowiono było : ábysmy do karánia osoby zbiegléy nie vspießáli sie / stoiąc przy obwieszczeniu nam onych Sędźi wybránych : ále ábysmy ğ w piérwßą łáskę iáko iné poddáné przyięli.

Też áby poddáni nášy y wielkiégo Xiestwá y źiem nášych przerzeczonych zkądkolwiek y iákiégokolwiek stanu álbo záwołánia są/ którzy dla kupiectwá ábo innych spraw do źiem nášych Pruskich / Litewskich/ y innych przyiecháliby / przez nas y poddáné nášé ábo postronné któregokolwiek przełożenia / stanu / niebyliby zátrudnieni/ práwem pátrzeni/ álbo zápowiedáni: ále w Polscze/ w Litwie/ w Mázowßu/ w Rusi/ albo w źiemi Stolpskiey/ iesliby iáką mieli z nimi spráwe/ wedle praw kożdey źiemie to niech będźie vspokoiono. A wßákże ten który co wystąpi / á ná onymże mieyscu będźie poyman/ y ten który vczyni iákie postánowienié świeżo / ná mieyscu ná którym postánowienié vczynił / może być práwem pátrzan. Ale iesli z mieyscá gdźie postánowienié vczynił iáwnie ábo potáiemnie

verò vẽdere noluerint,possunt absq; omni impedimento ire seu ascendere vel descendere quo eis placuerit,cum rebus prædictis vt superius est expressum.

O zbiegłych z królestwá do Prus.

Item si aliquando cõtigerit, quòd subditi nostri tàm Spirituales quã Seculares cuiuscunq; conditionis existant,status vel ordinis, volendo pacis perpetuæ præsentis concordiæ fœderibus contraire, vel aliis causis legitimis occasione prædicta emergentibus fortasse indignationem nostram incurrerent, & formidine pœnæ ac metus, qui cadit in constantem, recurreret ad Magistrũ & Ordinem,exposita causa metus, tenebitur Magister & Ordo talem & taliter ad dominia Ordinis fugientem suscipere, & fouere, ipsumq; fugientem ad iusticiam exponere, causamq; sui recessus coram nostra Maiestate per suas Literas vel nuncios allegare:ita quòd nos post intimationem Magistri & Ordinis tenebimur in termino competenti circa limites de parte nostra, duos Barones aut Milites de nostris ponere, & Magister de suis totidem: Qui taliter ex vtraque parte electi, cognita sui recessus causa, debebũt de ipso bonam facere iusticiam, & iuxta merita causæ coram eis introductæ, tali personæ fugienti de pace & securitate per declarationem suam,apud nostram Regiam Maiestatem cum bonis conditionibus assecurationi suę prouidere. Ita quòd nos propter hoc,contra personam prædictam fugientem, ad aliquam vltionem, parẽdo declarationi illorũ Iudicum electorũ,non consurgemus: Sed eũ pristinis fauoribus, sicut & cæteros subditos complectemur.

O winowáycách.

Item & subditi nostri, & Magni Ducis, & terrarum nostrarum prædictarum, vndecunque, & cuiuscunq; gradus, status, vel conditionis fuerint: qui causa negociationis vel alia ad terras nostras Prussię,Lithuaniæ, vel alias venerint, per nos & subditos nostros, ac extraneos cuiuscunque gradus, status, aut conditionis fuerint minime impeti, conueniri debent, vel arrestari: sed in Polonia, Lithuania, Mazouia Russia, seu terra Stolpen. si quid Actionis habuerint, iuxta terrarũ Iura municipalia huiusmodi contradictiones sopiantur: delinquens tamen in loco delicti deprehensus, & contrahens de contradictione recẽti,

Powodowá stronániech náßláduie práwá pozwánego.

ti,

potáiemnie odéydźie / przed Sedźim ſobie należącym niech będźie pátrzan.

Złoczyńcy którzy do Króleſtwá vćiekáią, máią bydź imani y karani.

A ieſliby ſie też przydáło / żeby złodźieie / álbo ći którzy palą / y inni złoczyńcy / którzykolwiek z páńſtw króleſtwá náſzégo do króleſtwá náſzégo / do Kśieſtw y źiem náſzych vćiekli: tedy obywátele y którym to należy / źiem y páńſtw Króleſtwá náſzégo wolnie przez wſzelkiéy przekázy mogą oné gonić gdźieby iedno mogli: którym też Stároſtowie Dźierżawcy / obywátele / Sedźiowie / Vrzędnicy / y poddáni páńſtw náſzych przerzeczonych / którzykolwiek o to będą ſzukáni / máią pomocy / rády / y łáſki dodáwáć: áby złoczyńcy tákowi byli poymáni / á poymáni wedle praw onych źiem byli karáni. A ieſliby niemogli bydź poymáni w króleſtwie / y źiemiách náſzych przerzeczonych / przez nas y poddáné náſzé niechay niebędą záchowywáni: y będźie powinná oboiá stroná tákowym mieſzkánia w páńſtwách ſwych bronić / ábo w gránicách źiem / których tákowa ſpráwá ſie dotycze / z nich ſpráwiedliwość czynić. Tákże około złoczyńców źiem zakonnych / Pruſkich / y Litewſkich do króleſtwá náſzég̃ vćiekáiących / tákoważ ſpráwiedliwość niech będźie chowána.

Ci którzy od powiedáią, niech od żadney strony nie będą chowáni.

Też żadna ſtroná niéma żadnégo álbo żadnych poddánych drugiéy ſtrony w Páńſtwách chowáć y ćierpieć: którzyby drugiéy ſtronie poddánym álbo poddánému chćieli odpowiedáć / álbo odpowiedáli / ſzkody czynili / álbo zdradzáli / álbo iákie iné ćieżkié przykrośći vczynili: y owſzem y tych / którzyby ku nieprzyiaćielſkiéy ſtronie chćieli przyſtáć: tedy przez źiemie ſwé niemáią przepuſzczáć ku ſzkodźie y obráżie drugiég̃ krom chytrośći y zdrády którymkolwiek ſpoſobem.

O woiennych pomocnikach.

Też wſzyſcy pomocnicy / y którzy do nas przyſtáli / którzy z miłośći ku nam y króleſtwu Polſkié° y poddánych náſzych / odpowiedźieli Miſtrzowi y Zakonowi / od wſzelkiéy trudnośći v Miſtrzá y Zakonu przerzeczoneg̃ máią bydź wolni y wyſwobodzeni.

O Apoſtátách Pruſkich.

Tákże wſzyſcy Apoſtátowie Zokonni w króleſtwie náſzym y w źiemiách Litewſkich Zmódzkich / Mázowieckich / Ruſkich y Stolpſkich / y innych Páńſtwách króleſtwá náſzégo / y źiem przerzeczonych mieſzkáiący / áby dłużéy w tym grzéchu nieleżeli / z króleſtwá náſzégo y páńſtw náſzych przerzeczonych / przez nas / y vrzędniki náſzé będą

ti, in loco cōtractus poterit conueniri: ſed ſi de loco vbi contraxit receſſerit publicè vel occultè, coram iudice ſuo cōueniatur.

Item, ſi fures incendiarios, vel alios malefactores quoſcunq; de dominiis regni noſtri quibuſcunq; ad regnum noſtrum, ducatus & terras noſtras prædictas fugere contigerit: extunc terrigenæ, & quorum intereſt, de terris & dominiis regni noſtri licenter eoſdem ſine omni impedimento inſequi liberè, vbicunq; poterint: quibus etiam Capitanei, Tenutarii, Terrigenæ, Iudices, Officiales, & ſubditi dominiorum noſtrorum præfatorum, quicunq; ſuper hoc fuerint requiſiti, debent præſtare auxilia, conſilia, & fauores, vt malefici huiuſmodi capiātur, captiq; iuxta iura municipalia regni noſtri legitimè puniantur. Et ſi capi non poterint, in regno & terris noſtris ſepedictis, per nos & ſubditos noſtros, vt alias nullatenus ſuſtineantur ſeu foueantur. Teneaturq; vtraque pars illis, ſine fraude & dolo, in ſuis dominiis incolatum prohibere, aut in metis terrarum, quos huiuſmodi tangit negotium, exhibere de eis iuſtitię complementum. De malefactoribus autem, de terris ordinis Pruſſiæ & Lituanię ad regnum noſtrum confugientibus ſimilis æquitas habeatur.

Item, Neutra partium debet aliquem, vel aliquos etiam ſubditos alterius partis in ſuis dominiis fouere, ac tollerare, qui alteram partem eius ſubditos, aut ſubditum diffidare velit, aut velint, ac diffidant, damna irrogent, ſeu infidelitatem commiſerint, vel alias graues inferrent moleſtias, immo & inimicis partis aduerſæ adhærere poſſint eos per terras ſuas permittere in preiudiciū & offenſam alterius ſine dolo & fraude quoquomodo.

Itē omnes coadiutores & adhærentes, qui in fauorē noſtri & regni noſtri Polonię coadiutorū & ſubditorū noſtrorū Magiſtro & ordini Pruſſię diffidârūt, & ab omni impetitione Magiſtri & Ordinis prædicti ſint liberi & ſoluti.

Itē omnes Apoſtatę ordinis prædicti in regno noſtro, & terris Litua. Samagit: Maſouię, Ruſſię & Stolpen: & aliis dominiis regni noſtri, & terrarum prædictarum cōmorantes, ne diutius in ſuis peccatis tollerentur, de regno noſtro & dominiis noſtris

dą przyćiśnieni wyiecháć: á ná potym ći y inni w tychże żadnym obyczáiem niech nie będą przechowywáni.

nostris prædictis, per nos & Officiales nostros exire compellantur, & deinceps ij & alii in eisdem nullatenus foueantur.

Item/ żaden Kupiec álbo człowiek ktoregokolwiek stanu będący/ ábo dobrá iego dla występku álbo długu drugiému niech niebędźie zápowiedan/ zátrudnian/ áni iman.

Okupcách.

Item, quòd nullus mercator seu alius homo cuiuscunq; conditionis existat, aut bona ipsius propter delictū, seu debitum alterius arestetur vel turbetur, nec etiam captiuetur.

Item/ ieśli Furmánie y Woźnice kupie Kupieckié zá pieniądze wiozac Mytá y mieysca Myt przeminą: oni tylko ná rzeczách y koniách swych własnych niech będą karáni: á dla tego máiętności kupieckié nie máią bydź bráné álbo zátrzymáné.

O przemyáiących furmániech

Item, si Vectores & Aurigæ, bona seu merces Mercatorum, pro precio ducentes Thelonea seu loca datiarum prætererint, ipsi duntaxat in rebus, & equis propriis puniantur. Et quod propterea bona Mercatorum non debent occupari nec detineri.

Item / Oświécone Kśiążę Pan Bogusław/ Kśiążę Stolpskié z iedney strony/ á Zakon przerzeczony z drugiéy strony ku rozdźieleniu y popráwieniu gránic miedzy Kśiestwem Stolpskim przerzeczonym / y źiemią Zákonu w Pomorzkiey źiemi/ máią posłáć posły z oboiéy strony / ná świeto w niebowstąpienia Páńskiego blisko przyszłé: A gdy sie ći Posłowie ziádą/ stroná Páná Kśiążęciá wybierze dwie álbo trzy osoby z strony Páná Mistrzá y Zákonu/ á záśie P. Mistrz y Zákon z strony Kśiążęcéy: które osoby ták obráné uczyniwszy ćielesną przysięgę/ á oglądawszy práwá onych stron listy ábo słuszné dowody różności tákowé/ ieśli będą mogli/ słusznie niech skończą. A ieśliby niemogli/ tedy wybiorą iednégo zá spólnym zwoleniém zá Sędźiego: ktory máiąc przed oczymá Bogá y spráwiedliwość/ niezgodę przerzeczoną miedzy stroná mi práwnie/ iáko na prędzéy będźie mogło bydź/ skończy: á ná iego skazániu strony łáskáwie máią przestáć/ y onemu bydź posłuszné

Gránice miedzy Xiążęcié stolpskim á Mistrzem máią bydź uczynioné.

Item Illustris Princeps Dominus Bogustaus dux Stolpen: ab vna: Magisterq; & Ordo prædicti ab altera partibus, ad distinguendum & reformandum limites inter Ducatum Stolpen: prædictum, & terram Ordinis in Pomerania, nuncios ex vtraque mittant, in festo Ascensionis Domini proximè nunc venturo, vbi dum conuenerint partes domini Ducis, eliget duas, aut tres personas, de parte Domini Magistri & Ordinis. Et è conuerso Dominus Magister & Ordo duas aut tres personas, similiter de parte Ducis. Quæ personæ sic electæ, præstito corporali iuramento, visis partium Iuribus, literis, aut legitimis documentis, differentias huiusmodi si commode poterint terminabunt. Si vero non possent, extunc eligent vnum vnanimi consensu pro iudice, qui habendo Deum & iustitiam præ oculis, quæstionem prædictam inter partes iudicialiter quanto breuius poterit terminabit, cuius decisioni partes beniuolæ obedient & parebunt.

Też áby tákowego pokoiu wiecznégo y zgody pod pewnośćią y mocą wietszą strzegli smy y chowáli/ obiecuiemy przez chytrośći y zdrády pod wiárą y czcią: iż ná żadnégo człowieká żywiącégo przywiedźienié/ podesczwánié/ rádę/ y roskazánié/ ktoreykolwiekby dostoynośći będącégo/ bądź Papieskiéy/ Césárskiéy/ ábo Królewskiéy/ y ktoregokolwiek zebránia duchownégo y świetckiégo/ nie będźiemy powinni / áni będźiemy móc sie sprzećiwić téy zgodźie w cześći ábo we wszystkim / iáwnie ábo táiemnie / przez sie ábo przez iné osoby napráwné duchowné y świetckié tym sposobem ábo innym ktorymkolwiek gwałćić: by też y Césarz

Pokóy uczyniony ma bydź chowan.

Itē vt huiusmodi pacem perpetuam & cōcordiam sub certiori attentionis firmitate & robore custodiamus & seruemus, promittimus sine dolo & fraude, sub fide & honore, quòd ad nullius viuentis hominis requisitionem, inductionem, suggestionem, persuasionem, vel mandatum etiam quacunque dignitate præfulgeat, Papali, Imperiali, vel Regali, aut cuiuscunque cōgregationis legittimè personarum Ecclesiasticarum, vel Secularium debebimus, vel poterimus cōtrauenire ipsis in toto, vel in parte, expressè, manifestè, vel occultè,

sarz osobą swą przeciwko nam królestwu náßemu / ábo Wielkiemu Xiestwu Litew. ruszył sie : tedy my áni potomkowie náßy nie bedą powinni przy nim stać / pomocą / rádą / podpomogániem y życzliwośćią.

Listy poko iu z obu strō máią bydź dáné.

Też áby wßytki przerzeczoné rzeczy pewnieyßym vmocnieniém ná wieki obwárowáné były / y áby stroná przećiwko stronie zá boiáznią karánia wzgledem niniejßéy zgody niezrußálá sie ku woynam y potykániu / vstáwiamy skázuiąc : iż náßy Prelaći / Rycérztwo / ßláchtá / mieszczánie / y wßyscy o zebránie máią y bedą powinni ziem królestwá polskiego Prelatom / Pánóm / Rycérztwu / Szláchćie / Mieszczánóm / y wßystkiému pospólstwu dáć pewné náße listy / y tákowéż / ábo im podobné pod tymże sposobem wziąć : które ták My / iáko Zakon náß oboim poddánym náßym dáć obiecuiemy y bedźiemy powinni. A náßy poddáni tákowéż poddánym pánáMistrzá y Zakonu / á zásie poddáni zakonni poddánym królestwá náßego dáć y przynieść bedą powinni ná roku / pod témi ábo tym podobnémi słowy : A iesli My / ábo potomkowie náßy / gdy tákowy pokóy wieczny bedźie / Mistrzowi ábo ziemiam zakonnym chćielibyśmy ábo vsikowáli iákié woyny wszczynáć : niebedą powinni poddáni náßy ná nie zwaláć / áni w tym nam bydź posłußni / y nas słucháć : y owßem bedą od wßytkich náßych obowiązków / przysiąg / y poddánośći wolni y wyswobodzeni dotąd / áż my ku chowániu wiecznego pokoiu przywrócimy sie.

O nowych rosterkách.

Też iesli iákié nowé spory / nielubośći / ßkody / rostérki miedzy námi Litwą / Zmudźią / Mázowßem / ziemiámi Ruskimi / y Stolpskiémi z iedney strony / á Mistrzem y Zakonem przerzeczonym ták w Prusiech iáko w Inflantćiech wszczely sie / ábo ktora stroná zá dopuszczeniém dyabelskim przećiwić sie niniejßému pokoiowi ktorymkolwiek sposobem śmiáláby : tedy stroná obrážona drugiey stronie bedźie powinna przez Posły ábo przez pisánie tákowé krzywdy y nielubośći oznaymić : á potym obie stronie máią to vczynić y spráwić okróm zdrády y chytrośći : áby Rádni Pánowie z stron ziecháli sie ná pewné mieysce / y dźien słußny : ktorzy tákowé nielubośći y krzywdy wedle Bogá y spráwiedliwośći / odłożywßy ná stronę przyiaźn ábo nienawiść / niech vznáią

occultè, per se seu alium, vel alias quascunque personas submissas, Spirituales vel Seculares, neque eas taliter, aut quocunq; modo alio violare, etiam si Imperator personaliter cum exercitu se contra nos, regnum nostrum, aut Magnum Ducatum Lituaniæ moueret, non debebimus ei, nec successores nostri assistere, ope, consilio, auxilio, vel fauore.

Item vt omnia præmissa certiori cautela munita iugiter permaneant, & vt pars cōtra partem, metu animaduersionis præsentis concordiæ, ad bella & prælia non consurgat, Statuimus decernentes, quòd nostri Prelati, Milites, Nobiles, Ciues, & tota communitas, debeat & teneatur terrarum regni Poloniæ Prælatis, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Ciuibus, & toti communitati, dare certas nostras literas, & pares siue reuersales ab ipsis sub eadē forma recipere, quas tàm nos quàm præfatus Ordo vtrisque subditis nostris dare promittimus & debemus. Ipsi q; e subditi nostri easdem subditis Domini Magistri & Ordinis, & econuerso subditi Ordinis, subditis regni nostri dare & præsentare tenebuntur in termino, sub his vel similibus verbis. Quòd si nos vel successores nostri stante huiusmodi pace perpetua, Magistro aut terris Ordinis, vellemus aut conaremur huiusmodi guerras aut bella mouere, non debēt nobis subditi nostri consentire, nec in hoc obedire aut parere. Imò erunt ab omnibus nostris omagiis iuramentis, & subiectionibus liberi & soluti, donec in hoc casu nos ad obseruationem huiusmodi pacis perpetuæ reuertemur.

Item, si aliquæ nouæ dissensiones, displicētiæ, damna, siue discordiæ, inter nos Lithuaniæ, Samogitarum, Mazouiæ, terras Russiæ, & Stolpen: ex vna, ac Magistrum & Ordinem prædictum, tàm per Russiam, quàm Liuoniam emerserint vel aliqua partium præsenti concordiæ suadēte diabolo cōtrauenire quouis modo præsumpserit: Extunc pars læsa alteri tenebitur & debebit Nunciis, aut scriptis huiusmodi iniurias & displicentias, seu aliquod præmissorum significare, & tandem ambæ partes efficere & procurare, sine dolo & fraude, quòd consiliarii ipsarum partium ad certos, locum & diem conueniant

znaią/ sprawuią/ kończą/ y skażą.

Też wszytki gwałcenia pokoiu y przymierza / obietnic y postanowienia/ ieśli ktore miedzy przerzeczonemi stronami na woynach przerzeczonych przydały sie/ mocą niniejszey zgody one psuiemy / y niwczemne czynimy.

niant, competentes, qui huiusmodi displicentias, & iniurias secũdum Deum & iustitiam, omni fauore & odio postpositis, tractẽt, cognoscant, terminẽt, & decidant.

Item omnes violationes Treugarum pacis, fœderis, stipulationum & contractuum, si quæ inter nos, partes prædictas, in guerris prædictis accidissent vigore præsentis concordiæ cassamus & anullamus.

Sąskażone zgwałcenia wszytki pokoiu y przymierza.

A tu sie kończą Artykuły z Przywileia Księstwa Mazoweckiego o pokoiu Brzeskim wzięte.

Finiunt Articuli ex Priuilegio Ducatuum Masouiæ de pace Brestensi sumpti.

PIECZĘCI ZAWIESZONE *v Listu wiecznego pokoiu.*

SIGILLA PENDENTIA ad Literam pacis perpetuæ.

Pieczęć Iego M. KROLA, Wielkiego Książęciá Litewskiego.	Sigillum Maiestatis REGIÆ, & Magni Ducis Lituanię.
Pieczęci Książąt Mazowieckich.	*Sigilla Ducum Masouię.*
Semowitá.	Semouiti.
Káźimierzá.	Kazimiri.
Władysławá.	Vladislai.
Bolesławá.	Boleslai.
Pieczęci czterech Xiążąt Litewskich.	*Sigilla quatuor Ducum Lituanię.*
Item, Bogusławá Książęciá Stolpskiego.	Item, Boguslai Ducis Stolpen.
Pieczęci Arcybiskupow.	*Sigilla Archiepiscoporum.*
Gnieźnieńskiego.	Gnesnen.
Lwowskiego.	Leopolien.
Pieczęci Biskupow.	*Sigilla Episcoporum*
Krakowskiego.	Cracouien.
Włodzcławskiego.	Vladislauien.
Płotckiego.	Plocen.
Poznańskiego.	Posnanien.
Wileńskiego.	Vilnen.
Pieczęć Kasztelaná Krakowskiego.	*Sigillum Castellani Cracouien.*
Pieczęci Woiewod.	*Sigilla Palatinorum.*
Krakowskiego.	Cracouien.
Poznańskiego.	Posnanien.
Sędomierskiego.	Sandomirien.
Káliskiego.	Calissien.
Sieradzkiego.	Siradien.
Łęczyckiego.	Lancicien.
Brzeskiego.	Bresten.
Włodzcławskiego.	Vladislauien.
Wileńskiego.	Vilnen.
Trockiego.	Trocen.
Płotckiego.	Plocen.
Wárszáwskiego.	Varsouien.
Lwowskiego.	Leopolien.
Kámienieckiego.	Camenecen.
Bełzkiego.	Belzen.
Pieczęci Kasztelanow	*Sigilla Castellano:*
Poznańskiego.	Posnanien.
Sędomirskiego.	Sandomirien.
Káliskiego.	Calissien.
Gnieźnieńskiego.	Gnesnen.
Sieradzkiego.	Siradien.
Łęczyckiego.	Lancicien.
Brzeskiego.	Bresten.
Włodzcławskiego.	Vladislauien.
Miedzyrzeckiego.	Miedzyrzecen.
Wileńskiego.	Vilnen.
Trockiego.	Trocen.
Płotckiego.	Plocen.
Dobrzyńskiego.	Dobrinen.
Czerńskiego.	Czyrnen.
Wárszáwskiego.	Varsouien.
Lwowskiego.	Leopolien.
Kámieniec: Ruś.	Camenecen. Ruſ.
Kámieniec: Podol.	Camenecen. Pod.
Lubelskiego.	Lublinen.
Woynickiego.	Voynicen.
Bieckiego.	Biecen.
Rádomskiego.	Radomien.
Lądzkiego.	Landensis.

Rosperſkiego.	Rosperien.
Brzezinſkiego.	Brzezinen.
Konárſkiego.	Konarien.
Rypinſkiego.	Ripinen.
Goſtinſkiego.	Goſtinen.
Ráwſkiego.	Rauen.
Socháczowſkiego.	Sochacouien.
Ciechanowſkiego.	Ciechanouien.
Kowálſkiego.	Koualen.
Kruſzwickiego.	Kruſuicien.

Pieczęći Vrzedników Dworſkich.	*Sigilla Officialium.*
Márſzałká Koronnégo/y Vrzedników królestwá Polſkiég.	Marſchalci Regni, & Officialium Regni Poloniæ.

Pieczęći Podkomorzów.	*Sigilla Succamerariorum.*
Krákowſkiego.	Cracouien.
Poznánſkiego.	Poſnanien
Sedomirſkiego.	Sandomirien.
Káliſkiego.	Caliſſien.
Gnieźnienſkiego.	Gneſnen.
Sierádzkiego.	Siradien.
Łeczyckiego.	Lancicien.
Brzeſtſkiego.	Breſten.
Włodzcláwſkiego.	Vladiſlauien.
Płotckiego.	Plocen.
Czyrnſkiego.	Czyrnen.
Wárſzáwſkiego.	Varſouien.
Lwowſkiego.	Leopolien.
Kámienieckiego.	Camenecen.

Pieczęći Lowczych.	*Sigilla Venatorum.*
Brzéſtſkiego.	Brzeſten.
Czyrnſkiego.	Czyrnen.
Włodzcláwſkiego.	Vladislauien.
Wárſzáwſkiego.	Varſouien,

Pieczęći Miecznikow	*Sigil: Gladiferorum.*
Krákowſkiego.	Cracouien.
Poznánſkiego.	Siradien.
Sierádzkiego.	Poſnanien.
Łeczyckiego.	Lancicien.
Brzéſtſkiego.	Breſten.

Pieczęći Podſtolich.	*Sigi. Subdapiferor.*
Krákowſkiego.	Cracouien.
Poznánſkiego.	Poſnanien.
Sedomirſkiego.	Sandomirien.
Káliſkiego.	Caliſſien.
Gnieźnienſkiego.	Gneſnen.
Sierádzkiego.	Siradien.
Łeczyckiego.	Lancicien.
Brzéſtſkiego.	Breſten.
Włodzcláwſkiego.	Vladislauien.
Płotckiego.	Plocen.
Czérſkiego.	Czyrnen.
Wárſzáwſkiego.	Varſouien.
Lwowſkiego.	Leopolien.
Dobrzynſkiego.	Dobrinen.

Podczáſzow.	*Sigil: Subpincerno.*
Krákowſkiego.	Cracouien.
Poznánſkiego.	Poſnanien.
Łeczyckiego.	Lancicien.
Brzéſtſkiego.	Breſten.

Pieczęći Vrzedników Dworſkich.	*Sigil: Officialium Curię.*
Márſzałkowá.	Marſchalci.
Podkomorzégo.	Succamerarii.
Podſkárbiégo.	Theſaurarii:
Kuchmiſtrzá.	Magiſtri coquinæ.
Podczáſzégo.	Pincernæ.
Kráyczégo.	Inciſoris.
Podſtolégo.	Dapiferi.

Artykuły z Przywileiów Pruſkich wyięté.

GDY KROL WLADYSLAW *Iágełło, y potym ſyn iego Káźimierz źiem Pruſkich przez Krzyżaki od Królestwá pośiędonych dostáli, y záśię przyłączyli do Królestwá, które były rozłączonè przez Zakon: wrácáiąc ie do ćiáłá Królestwá, dał liſty, które ſą w źiemiách Pruſkich zá-*

CVM WLADISLAVS IAGELLO, tandemq; Kazimirus ſuus filius terras Pruſsiæ per Cruciferos de corpore Regni occupatas vterq; eorũ recuperârat, & eas reuniuit ſuo corpori Regni, à quo per ordinem diſmembratæ erant, reſtituendo eas ad corpus Regni, ſuæ incorporationis

zá Przywileie: z ktorych wyięte są niżey nápisáne rzeczy. Ktore ácz są w przywileiu wćielenia ziem, ktory iest w skárbie Koronnym: wszákże iż są niektore rzeczy tu, ktore w przywileiu wćielenia nie są opisáne: dla tego te Artykuły trzebá wiedźieć, dla spráwiedliwośći obywátelow źiemie Pruskiey: do ktorych sie vćiekáć pospolićie zwykli.

onis literas dedit: habenturq; in terris Prusiæ pro Priuilegijs terræ, de quibus infrascripta pũcta sũt trãsumpta: quæ licèt sint in priuilegio incorporationis terrarum, quod habetur in Thesauro Regni: tamẽ quia nonnulla sunt hîc, quæ in priuilegio incorporationis non videntur contineri: iccirco præsentia puncta scienda sunt propter iustitiam incolarũ Prusiæ, ad quod cõmuniter se referre consueuerunt.

7\. Obiecujemy zá nas y dźiedźice y potomki násze: Iż przerzeczone Pány/ Szláchte/ y Mieszczány/ y wszytkie obywátele źiem nászych Pruskich w práwiech/ wolnośćiách/ listiech/ obronách ich/ ktore od Kśiążąt Duchownych y świeckich Krolow y Pánow źiem przerzeczonych otrzymáli/ będźiemy chowáć y bronić: áni onych nigdy nie będźiemy gwałćić/ álbo przestępowáć: áni dopuśćimy ich gwałćić álbo przestępowáć. A ieśli ktoremu miástu álbo osobie ktorey przywiley zginie: tedy inny zá rádą źiemie oney łáskáwie dámy y vczynimy: gdy tylko w dźiedźictwie y w máiętnośći/ ná ktorą odnowienia listow prosżą/ będźie kto w spokoynym y vstáwicznym dźierżeniu. A iżby nászey swiebody spráwiedliwośći ná początku ich poddáństwá nam y nászego szczesliwego ich obiecia vználi moc: tedy przećiwko wszytkim y kożdému z osobná w tym odmienieniu Pánow też doznáią odmienność w vćisku dáni álbo cłá/ ktore zową Fundczol. Tákże wszytkie cłá ná wodách y źiemiách/ ktore nowo y z stárodawná był, záchowáne y vstáwione/ w źiemiách tylko Pruskich. Též w źiemi Pomorskiey dan álbo wybieránie/ ktore Portem aliás Mársard zá stárym postánowieniem Kśiążąt Polskich było zwáne/ nászą Krolewską szczodrobliwośćią kásujemy/ psujemy/ ábroguiemy/ y od płácenia iey wolné czynimy/ chcąc áby ná żádny czás przez nas y potomki násze Krole Polskie z żadney przyczyny nie byłá vkłádaná áni vstáwiáná.

O przywileiách zgubionych.

Myto Fundczol iest skázone Mytá są skázone y Marsard.

Promittentes insuper pro nobis & hæredibus successoribus nostris. Quod prefatos Barones, Nobiles, & Ciues, & singulos Incolas terrarum nostrarum prædictarum Prussiæ, in iuribus, libertatibus, literis, munimentis eorum, quæ à Principibus Spiritualibus & Secularibus Regibus & Dominis terrarum prædictarum obtinent, conseruabimus, fouebimus, defendemus, nec vnquam ea violabimus aut præuaricabimur, aut violari aut præuaricari quomodolibet permittemus. Si autem alicui Ciuitati, vel priuatæ personę Priuilegium amissum fuerit, aliud de consilio Consiliariorum terrarũ illarum gratiose dabimus & largiemur: dum modo hæreditatis & bonorum, quorum à nobis petetur literalis innouatio, petens fuerit in pacifica continua & præscriptionem habente possessione. Vt autem nostræ libertatis, æquitatis, & iusticiæ dexteram in his subiectionis eorum & nostrę acceptionis fælicibus dante Domino primitiis sentiant, in vniuersos & quemlibet eorũ effusam & immutatione Principum commutatam etiam & sublatam deprehendet oppressionem, datiam, quæ in vulgari Fundczol dicitur. Item omnia telonea in aquis & terra, noua & antiqua obseruãtia in terris duntaxat Prussiæ quomodolibet instituta. Item in terra Pomeraniæ Exactionem siue datiam, quæ portus alias Marszard veteri institutione Ducum Poloniæ vocabatur, Regia munificentia tollimus, abrogamus, deponimus, ac solutionem illarum temporibus perpetuis resoluimus, dimittimus, & relaxamus, in vllo vnquam tempore per nos aut successores nostros Reges Poloniæ, ex quacunque causa aut occasione instituendam aut imponendam.

La. 156. HP 747.

O kupiách potonełych.

Acz Mistrz y Zakon zá opánowániem ziem przerzeczonych wszytkie dobrá y kupie ktorekolwiek máteryey będące / ktore zá dopuszczeniem Bożym ná Morzu potonęły / iáko włásne z onego vtonienia zá práwem swym brał: ále iż iesteśmy Krolem Chrześćiiáńskim / á iż tákowe rzeczy są przyrodzonym y Boskim práwem y dekretem Stolice Apostolskiey iáko okrutne y niespráwiedliwe opowiedziáne: obiecuiemy rzeczy y dobr ktoreykolwiek wagi y ceny będących tych osob / ktorym ná morzu potoną / nigdy przez nas y Vrzedniki násze iáko nászych álbo práwá nászego nie pożądáć / álbo ich wyćiągáć: ále onym przez wszelákiego vmnieyszenia ktorych byli przed potopieniem álbo ich bliższym / gdy dowiodą dostátecznie bliskośći / dopuśćimy zbieráć / y onych vżywáć wedle woley swey / odrzekáiąc sie z potomki swemi zwyczáiá przećiwnego w tey mierze: ktory lepiey skázą iákąś zwan być ma. Wyiąwszy żeby żáden dziedzic tákowych dobr y potomek słuszny nie był: ábowiem w tákowey rzeczy oná máietnosć vtoniona nam przynależeć będźie.

O Vrzędziech.

Też chcemy: áby wszyscy Rycerscy ludźie / Szláchtá / Mieszczánie / y obywátele ziem przerzeczonych / ktorzy są przenieśieni w práwo / w stan y w włásność Krolestwá Polskiego / tego nádánia vżywáli: Iż dostoienstw / vrzędow / ktore do tego czásu tám są y nápotym postánowione będą / y dzierżaw / miast / y mieysc w ziemiách przerzeczonych żadnemu cudzoziemcowi álbo przychodniowi / ále włásnemu obywátelowi wedle záchowánia innych ziem Krolestwá nászego nie będziemy dawáć.

O spráwách.

Też wszytkie spráwy znácznieysze / ktore przynależą ziemiam przerzeczonym / zá rádą Rad ziem przerzeczonych / będziemy konczyć y skázowáć.

Listy cále máią być chowáne.

Też ziemie przerzeczone pod nászym pánowániem y ciálem Krolestwá Polskiego będące w ich ográniczeniu będziemy záchowywáć / bronić / y sczyćić: áni gránic áni kopcow w niwczym nie każemy vmnieyszáć / álbo w niebeśpieczność przywodźić: iáko krolestwá nászeg częśći nierozdźielne.

Z iednego práwá do drugiego wolno sie przenieść.

A iż ziemie one y ludźie w nich mieszkáiący rozmáitemi do tego czásu práwy / to iest Máydeburskim / Chełminskim / Polskim /

Item licèt Magister & Ordo occupatione terrarum prædictarū omnia bona & merces quarumcunq; manerierum, diuina permissione naufragium in mari passorum, velut propria ex naufragio, quasi Iuris sui facta occupabant: Nos tamen, qui Rex Catholicus sumus, & sortem huiusmodi & naturali, & diuino Iure, sedisque Apostolicæ decreto damnatam, velut crudelem & iniustam execrātes, pollicemur, quòd res & bona cuiuscunque ponderis aut valoris existant, earum personarū quę maris naufragio periclitabuntur, nunquā per nos aut Officiales nostros velut nostras aut Iuris nostri petemus aut requiremus; sed illas absque aliquali diminutione per eos quorum ante naufragium fuerunt, aut eorum propinquiores, demonstratione euidēti propinquitatem probantibus, colligendas, & in vsus conuertendas beneplacitos decernimus: contrariæ consuetudini, aut Iuri vel potiùs corruptelis, pro nobis & successoribus nostris renunciando. Nisi fortè nullus bonorum huiusmodi extaret iustus hæres & successor, quoniam in casu illo bona ex naufragio habita nostrę potestati volumus subiacere.

Item omnes Militares, Nobiles, Ciues, & Incolas Terrarum prædictarum in Ius, conditionem, & proprietatem regni Poloniæ, translatos & inuisceratos, hac etiam prosequimur prærogatiua. Quòd dignitates & Officia hactenus illic cōsistentia & in posterum constituenda, Item tenutas Ciuitatum & locorum in terris prædictis nulli extraneo aut forensi, sed proprio indigenæ iuxta obseruātiam aliarum terrarum regni nostri conferemus.

Item omnes causas notabiles dictas terras concernentes cum Consiliariorū consilio terrarum prædictarum tractabimus, terminabimus, & definiemus.

Item terras prædictas sub nostro regimine & regni Poloniæ corpore cōsistentes in suis antiquis gadibus, limitibus, terminisq; conseruabimus, tuebimur, & defendemus: nec terminos & gades terrarū ipsarum in aliquo diminui vel periclitari velut regni nostri partes indiuiduas vllatenus patiemur.

Item cùm terræ ipsæ & homines ipsas incolentes

skim/ Dźiedźicznym / y Pruskim w rozsądku y vczynieniu spráwiedliwośći czynienia w kożdych spráwách vżywáli: też to im pod iednym Pánem y rządzeniu chcemy áby było cáło y wieczno/te swobodę im przydawszy: áby było wolno kożdému z iednégo prawá do drugiégo/wszákże bez krzywdy innych/ przenieść sie.

A gdyż bićié Monety wierné źiemie bárzo mnoży: chcemy áby ná czterzéch tylko mieyscách źiem przerzeczonych / to iest / w Toruniu/ w Elbiagu/ w Gdansku/ y Konigsbergu / y to tylko czásu woyny / wierna y spráwiedliwa/ wyobrážénié nászé y nápis Tytułu nászégo máiąca byłá bitá / zá nakłádem Rycérztwá y Mieszczan źiem przerzeczonych: á czásu pokoiu tylko w Toruniu y w Gdansku/ okrom obliżenia Przywileiu Miástá Toruńskiégo / zá nászym nakłádem niech bedźie bitá. To opátrzywszy: áby Monetá w wadze y w cénie żadnym obyczáiem nie byłá vmnieyszoná.

A iż my dla dobrégo spráwowánia rzeczy y Pánstw ná rozmáité częstokroć mieyscá od źiem przerzeczonych dálekié z potrzeby musimy odieżdżáć / áby dla nászéy niebytnośći źiemie oné niepodiełyiákiegś nieprzespieczenstwá: Szláchetné męże dla obrony y rządzenia ich/o których vmiéietnośći prawá y wierze bedźiemy dobrze rozumieć y im dufáć / tylko do woléy nászéy zá rádą Prelatow/ Rad/ w stárszych mieśćiech przerzeczonéy źiemi bedźiemy náznáczáć: do których w niebytnośći nászéy o wszytkié niedostátki y przypadki niech bedźie vćieczká: á oni zárże mądrośćią / opátrznośćią / y władzą y dekretem niech to nágradzáią y tego popráwuią.

Też Kupcy źiem przerzeczonych Pruskich/ktorzy do Królestwá Kśiestw y Pánstw nászych przyieżdżáią / niech bedą w tym osobliwym nádániu y swobodźie záchowáni: Iż ilekroć sie przyda do którychkolwiek mieysc/ Miast/ y Miásteczek/ Królestwá/ Pánstw nászych z kupiámi którégokolwiek sposobu y máteriiey iecháć: niech ich bedźie wolno kupie ná mieyscá do sklepów / komor / domów składáć (których ma być wolny naiem) y kupie wykłádáć ku przedawániu: y wszystkié gośćince do Węgier / Rusi/ Morawy/ Slązká/ Rákus/ Sáskiey źiemie/

incolētes variis hactenus Legibus siue Iuribus, videlicet Maydeburgen: & Culmen: Polonicali hæreditario, & Pruthenico, in decidēdis quibusuis & eorū quæstionibus & administratione iusticię vtebātur, quod etiā illis sub nostro principatu & regimine volumus firmū esse & perēne, ea licētia atributa, vt liceat cuicūq; de vno Iure in aliud, sine tamen aliorū pręiudicio quo voluerit transmigrare.

O monecie.

Item cū monetæ, iustam, fidelē ligam pōdusq; habētes, cussio terrarū quamlibet, vehementer, & Nobilitatē fœcūdet: volumus, vt in quatuor locis terrarū prędictarū videlicet Thorun, Elbing, Gdansk, & Konigsberg, duntaxat guerra durante, fidelis & iusta, imaginem nostram & subscriptionem tituli nostri cōtinens, cudatur moneta: præfatorum Militum, Ciuium, terrarum prædictarum impensis. Pace autem suffragante & habita, tantum in Thorun & Gdansk sine præiudicio Priuilegii Thorunen: Ciuitatis, nostris Regiis cudantur impensis. Prouiso tamen quòd Moneta ipsa in pondere, & grano, & liga debita nullatenus minuatur.

O spráwách w źiemiach Pruskich.

Item quia nos pro bene gerēdis rebus dominiorum, in varia sæpè loca à terris prædictis distantia necesse est facere descensum. Ne igitur per nostram absentiam terræ ipsæ aliquod contrahere possent periculum vel periclitationem, Nobiles viros pro illius tuitione & gubernatione, de eorum legalitate, fide, & merito confisi, ad nostræ duntaxat beneplacitum voluntatis, ac cum consilio Prælatorum, Consiliariorū, Ciuitatum maiorum, prædictæ terrę deputabimus: ad quos in nostri absentia super quolibet defectu & euentu habeatur recursus, prouidentia, prouisione, auctoritate, & decreto eorum supplendus, & emendandus.

O wolnośći kupiectwá Prusom w Polszcze.

Item Mercatoribus terrarū prædictarum Prussię, in regnū Ducatus, & dominia nostra veniētibus, hanc prærogatiuā & libertatem de cætero volumus cōseruari, vt quoties illos in quæcunq; loca, Ciuitates. & Oppida regni dominiorū nostrorū venire cum mercibus eorū, cuiuscunq; speciei vel maneriei existit cōtingat: licitū erit eis huiusmodi merces in loca, testudines, & cameras aut tecta (quorū illis libera præstari debet arrēdatio) deponere, & pro suo arbitrio exponere in venalitatē: stratasq; q̃ōnes versus Vngariā, Russiam, Morauiam, Slesiā, Austriā, Saxoniam, Valachiam, liberas habeant. depositis tamen theloneis

ziemie / do Wołóch niech máią wolné. Wſzákże záplaćiwſzy Cłá / y záchowuiąc gośćińce stárádawné Miast Królestwá y Pánstw. Zá świádectwem tych listów / którym pieczęć náſzá iest záwieszoná. Dan w Krákowie we Srzodę Wstępną / Roku Páńskiego / 1454. Przy czym támże byli Náucżćiwſzy w Pánu Christuśie Oycowie / Zbigniew z łáski Bożéy Tytułu świętéy Pryſki Kárdynał y Kráko: Jan Włodzcłáwski / Andrzéy Poznáński z téyże łáski Bożéy Biskupi: Jan z Czyżowá Krákowski / Lukaſz z Gorki.

theloneis & stratis antiquitus Ciuitatum regni & dominiorum semper saluis. Harũ quibus Sigillum nostrum est appensum testimonio literarum. Actum Cracouiæ feria quarta Cinerũ. Anno Domini 1454. præsentibus ibidem Reuerendiss: in Christo patribus, & Magnificis Dominis Sbigneo Dei gratia tituli S. Priscæ Presbytero Cardinali, & Cracouien: Ioanne Vladislauien: Andrea Posnanien: eadem gratia Episcopis. Ioanne de Czyzow Cracouien: Luca de Gorka &c.

WOLNE PRZESZCIE WSZYtkim *Kupcom y obywátelóm Królestwá Polskiègo, y śiem Litewskich, Zmudzkich, Mázowieckich, y Ruskich ze wſzytkiémi kupiámi przez śiemie, Morzá, y zamorze ná wieki przez śiemie Krzyżaków ták w Prusiech iáko w Inflántćiech.*

LIBER TRANSITVS OMNIbus Mercatoribus, & Incolis Regni Poloniæ, & terrarum Lituaniæ, Samogitiæ, Mazouiæ, & Rusiæ, cum omnibus mercantiis per terras, maria, & trans mare in perpetuum, per terras Cruciferorum tàm Prusiæ, quàm Liuoniæ permittitur.

Ed.158.HP 749.

Brát Páwel z Rozdorfu Zakonu błogosłáwionéy Pánny Máriiéy domu Niemieckiégo Jerozolimskiégo Miſtrz wielki / obiáśniamy przez ninieyſzy list wſzytkim: iż miedzy innémi rzeczámi ſczérośći y łáski / które przećiwko poddánym Páństwu zakonu náſzég z ludzkośći rádźi czynimy / o tym myślimy wnocy y wednie: ábyſmy im pokóy y odpoczynienié obfité vczynili. A ták ziecháwſzy śię z Prełaty / z Preceptory / y inną brácią zakonu náſzégo / y z Mężnémi Rycérzmi / y opátrznémi Mieſczány nam wiernie miłémi niżéy nápiſánémi / w Piątek názáiutrz po Wniebowſtąpieniu Páná Christusowym y innych dni ná brzegu rzéki Wisły ná dźiedźinie Nieſzowéy Włodzcłáwskiéy dyocezyiéy leżącéy przećiwko miástu náſzému Torwniu z iednéy strony / á Naiáśnieyſzym Kśiążęćiem y Wielmożnỹ Pánem Włádysłáwem Królem Polskim nic nie przećiwiáiąc śię zgodźie vczynionéy Artykułom w niéy zámknionym / ále oné wiecéy y wiecéy pochwaláiąc y potwiérdzáiąc / przez rozdźielenia y zámknienia niżéy nápiſáné obiáśniliſmy / wyłożyli / y przez ninieyſzy list obiáśniamy.

8.

FRater Paulus de Ruszdorff Ordinis Beatæ Mariæ domus Theutonicorum Hierosolim: Magister generalis, Significamus tenore præsentium vniuersis, Quomodo inter cætera nostræ synceritatis & benignitatis studia, quæ ad subditos & subiectos dominiorum Ordinis nostri quadam humanitate libenter gerimus, diebus noctibusq; meditantes in animo fatigamur, vt ipsis tranquillitatis remedia, pacis dulcedinem & requiem procuremus opulentam. Igitur conuenientibus nobis vnà cũ Prælatis & Præceptoribus, cæterisq; Ordinis nostri fratribus, ac strenuis Militibus, & prouidis Ciuibus, fidelibus nostris dilectis infrascriptis, feria sexta in crastino Ascensionis Christi & diebus sequentibus, in Rippa fluminis Visla, in hæreditate Nyeszoua Vladislau: diœces: ex opposito Oppidi nostri Thorun ex vna: & Sereniss. Principe Magnificoq; domino Vladislao Rege Poloniæ &c. factæ, & initæ, contentos ipsis articulos præfatæ concordiæ in nullo penitus contrauenientes, sed ipsos magis ac magis approbantes & cõfirmantes per Capitula distinctiones, & clausulas infrascriptas, declarauimus & elucidauimus ac tenore præsentium elucidamus.

O wolnym Gośćińcu.

Naprzód / iż drógá iest y ma bydź wolna Kupcom

Inprimis, si quidem quòd via libera est, & debet

Kupcóm y obywátelóm Królestwá Polskiégo/ y ziem Litewskich/ Mázowieckich/ Ruskich / Zmudzkich / którzy przieżdżáią z swémi kupiámi y rzeczámi którémikolwiek przez Pruską y Litewską y iné ziemie Zakonowi poddáné: wszákże w cále záchowawszy Cłá y Składy/ skłádánia kupi/ y inné zwyczáie: iáko to w ártykule ósmy listu ziednoczenia y zgody wiecznéy iest opisano/ który sie poczyna: Téż wszyscy kupcy/ etc.

& debet esse, omnibus Mercatoribus & incolis regni Poloniæ, & terrarum Lituaniæ, Mazouiæ, Rusiæ, & Samogitarum transeuntibus, cum eorum mercantiis & rebus quibuscunq; per Prussiam & Liuoniã, & alias terras Ordini subiectas, antiquis tamẽ theloneis, & depositis siue modis deponendi merces consuetudinibus, & obseruantis aliis semper saluis. prout in articulo octauo Literę vnionis & concordię perpetuæ, quæ sic incipit, Item omnes Mercatores &c. est expressum.

Item / niechay bedźie wolné przeszćié y drógá wszytkim kupcom y obywátelom królestwá Polskiég/ y ziem Litewskich/ Zmudzkich/ Mázowieckich/ y Ruskich/ z ich kupiámi y zbożmi którégkolwiek ziárná/ y rzeczy którychkolwiek y máteriiéy okrom przekázy y vćisków przez źiémie/ y morzá/ wody y rzeki/ wstepuiąc wzgórę do Królestwá Polskiégo/ y do ziem Litewskich Zmudzkich/ Mázoweckich/ y Ruskich/ y stepuiąc nádół przez źiemie Páństw Zakonu nászégo/ y przez rzeki álbo wody áż do morzá y zámorzá/ ná łodźiách wielkich y máłych/ ná wieki gdźiekolwiek y ilekroć zechcą: któré to kupie zbożá y rzeczy/ iáko nápisano iest/ iesli przerzeczeni kupcy ábo obywátele królestwá Polskiégo y ziem wyszéy miánowánych / gdy z nimi iádąc zechcą ie przedawáć álbo ná którym mieyscu z nimi stáć v Miást álbo portów nád brzegi: to niech bedźie ná ich woléy. A iesli niezechcą przedáć/ mogą przez wszelkiey przekázy iecháć álbo wzgórę álbo nádoł z rzeczámi przerzeczonémi gdźie sie im bedźie podobáło / iáko wyszéy iest nápisano.

Item liber sit transitus & via omnibus Mercatoribus & Incolis regni Polonię, & terrarum Lituaniæ, Samogitarum, Mazouiæ, & Russiæ cum suis mercantiis frumentis cuiuscunq; grani, & rebus quibuscunque, & cuiuscunque conditionis vel maneriei existant, sine impedimento vel angaria per terras & maria, aquas & flumina, quæcunq; ascendendo in & ad Regnum Polonię, terras Lituanię, Samogitarum, Mazouię, & Russię, & descendendo per terras dominiorum Ordinis nostri, ac per ipsa flumina seu aquas vsque ad maria & trans mare in nauibus magnis siue paruis in perpetuum, quocunq; seu quotiescunque voluerit, quas quidem merces, frumenta & res, vt scriptum est, si præfati Mercatores seu Incolæ Regni Poloniæ, & terrarum supra scriptarũ ducentes vendere, aut stare in aliquo locorum seu Ciuitatum ad portum seu rippam prædictarum aquarum siue maris situatarum vel situatorum voluerint, est, & debet esse in ipsorum arbitrio & voluntate. Si verò vendere noluerint, possunt absque omni impedimento ire seu ascendere vel descendere, quo eis placuerit, cum rebus prædictis, vt superiùs est expressum.

Z Zbożmi wolny przeiazd Polakom bydź ma.

A o dani/ którą zową Fundczol: iż Rádá Królá Je° M. przerzeczonégo to powiedźiáłá: iż przerzeczona dań iest nowa y nowo vłożona: á iż ná ten czás niebyłá / kiedy pokóy y zgodá byłá vczyniona y vtwierdzona: y tákowa dań długiégo czásu nie byłá vłożona/ ále tylko dla vspokoienia morzá w ten czás/ gdy Królowa Dácię Málgorzetá z Olbrychtem Królem Szwedzkim wiodłá woyne. Z drugiéy strony Rádá Zakonu nászégo rzekłá: iż to Cło było przed zgodą wieczną/ áni byłá złożona/ áni tákowy ártykuł w liśćie zgody iest włożon / áby któré Cłá miáły bydź skłádáné: ále to sie pokázuie / iż żadné nowé niemáią bydź vstáwiáné. Dla którey róznośći y wątpliwośći ták

Item de datia, Fundczol vulgariter dicta, Cõsiliarii Domini Regis prædicti proposuerunt: Quomodo prædicta Datia sit noua, & deposita fuerat, neq; eo tempore extitit, quando pax & concordia est facta & firmata, neq; prædicta Datia imposita fuit ad longa tempora, sed tantùm ad pacificandum mare eo tempore, quo Regina Daciæ Margaretha cum Alberto Rege Sueciæ tenuit guerrã. Ex aduerso Consiliarii Ordinis nostri dixerunt, quòd hoc theloneum Funczol fuit ante istam pacem & concordiam perpetuam, nec vnquam

O Myćie Fundczol.

cák to było y ieſt zámkniono: Aby nápotym
przerzeczona dan Fundtowczol / y iéy płá-
cenié / było záwieſżoné: áni ku płáceniu iéy
kupcy y obywátele tylko króleſtwá polſkieg
y ziem przerzeczonych nie byli powinni ták
długo / ážby było vznano / y to ſie ználázło:
ieſli wedle ártykułu oſmégo opiſánia / o któ-
rym wyżéy oſtálá ſie zmianká / ma bydź
złożona. A to ile ſie dotycze kupców y oby-
wátelów króleſtwá Polſkiégo / y ziem prze-
rzeczonych.

O Cle Lobegeld.

Item / wſzyſcy Kupcy y obywátele króle-
ſtwá Polſkiégo / y ziem Litewſkich / Żmudz-
kich / Mázowieckich / y Ruſkich od nieiákié-
go płácenia pieniedzy / które Lobegeld zo-
wą / od zboża w Gdanſku bráć zwykłégo /
niech bedą ná wieki wolni / y wyieci: y ku
płáceniu iéy nápotym niech nie bedą po-
winni.

O Suknách Pruſkich / y inych kupiách.

Też wſzyſcy Kupcy y obywátele ziem y
pánſtw Zakonu náſzégo w ziemiách króle-
ſtwá Polſkiégo tylko w ziemi Dobrzynſkiéy /
Kuiáwſkiéy / Łeczyckiéy / Sieradzkiéy / y w
Polſcze w mieście Gnieźnie mogą wolnie
przedáwáć ſukná / y ná łokćie kráiáć ná Iár
márkách Miaſt ábo miáſteczek przerzeczo-
nych: mogą też kupowáć y wieźdź zbożá y
którékolwiek inné rzeczy ná tárgi którékol-
wiek.

Cło Niderloge ieſt záwieſżoné.

Tákże też Cło y Skład / który Niderloge
zową / przy Lándysbergu y Zamku nowégo
Márgrábſtwá / które powiádáią nowo być
vłożoné / niech bedźie záwieſżoné: y niech
nie bedźie wyćiągáné od Kupców y obywá
telów króleſtwá Polſkiégo áni bráné / ále
rzeczy niech bywáią poręczoné do tego czá-
ſu / áż Król Je° M. y my Miſtrz ku rozgrá
niczeniu miedzy Polſką y nowym Már-
grábſtwem poſły ſwé zeſżlą: á tám my
Miſtrz y Zakon przerzeczony wźiąwſzy piér
wéy wiádomość o vłożeniu nowégo Cłá y
ſkłádu przerzeczonégo przez poſły náſzé to
co bedźie nowégo y niezwyczáynégo złoży-
my y podnieśiemy.

A o wożeniu Soli z Prus przez Ziemie
Dobrzynſką / to ieſt záwieſżono / áż do odpo-
wiedźi Je° M. Królá Polſkiégo. Ná któ-
rych rzeczy wſzytkich świádectwo / y dla zu-
pełnieyſzéy wiádomośći pieczęć náſzá ni-
nieyſzému liſtowi ieſt záwieſżoná. Przy czym
byli y to ſtánowili Vczćiwi w Pánu Chri-
ſtuſie Oycowie y Pánowie / Pánowie / Jan
Chel-

quam fuit depoſitum, nec articulus in li-
tera concordiæ poſitus continetur, quòd
aliqua thelonea deberent deponi: Sed
demonſtrat, quòd nulla noua thelonea
ſunt inſtituenda: propter quam diſcrepan
tiam & dubium ſic eſt cōcluſum. Quòd
de cætero prædicta Dacia Fundtzol, & e-
ius ſolutio ſuſpēdatur, & ſit ſuſpenſa: nec
ad ipſius ſolutionem Mercatores dunta-
xat & Incolæ regni Poloniç, & terrarum
prædictarum teneantur, tam diu quouſq;
cognoſcatur & diſcutiatur, an ſecundùm
diſpoſitionem & tenorem articuli octaui
à capite, de quo ſuprà eſt facta mentio, de
beat deponi, quò ad Mercatores & Inco-
las regni Poloniæ, & terrarū prædictarum.

Item quòd omnes Mercatores & Inco
læ regni Poloniç, & terrarum Lituaniæ,
Samogitarum, Mazouiæ & Ruſſię, à ſo-
lutione cuiuſdam pecuniæ vulgariter Lo-
begeld nuncupatę, quæ à frumento in
Gdansk recipiebatur, perpetuò ſint liberi
& exempti, nec ad eius ſolutionem de cæ-
tero teneantur.

Item omnes Mercatores & Incolę ter-
rarum & dominiorum Ordinis noſtri in
terris regni Poloniæ duntaxat, Dobrinen:
Cuiauien: Lancicien: Siradien: & in Po-
lonia in Ciuitate Gneznen: tantùm liberè
poſſunt pannos vendere, & per vlnas in-
cidere in foris annalibus Ciuitatum ſeu
Oppidorum prędictorum: poſſunt etiam
emere & ducere frumenta, pecudes, &
pecora, ac quaſcunque alias res in foris ſe-
ptimanalibus quibuſcunque.

Itē quòd Theloneū & depoſitū vulga-
riter Niderloge, circa Lādiſberg, & Caſtrū
in noua Marchia, quæ dicuntur de nouo
impoſita, ſuſpēdatur: nec à mercatorib.
& incolis 12. p. exigātur, ſeu recipiantur
ſed dētur ad fideiuſſoriam cautionē tam-
diu quouſque dominus Rex & nos Ma-
giſter ad limitandum granicies inter Po-
loniam & nouam Marchiā noſtros Nun-
cios tranſmittemus. & ibidem nos Magi-
ſter & Ordo prædicti, recepta primitus in-
formatione, & impoſitione nouitatis The-
lonei, & depoſiti prędictorum per dictos
noſtros Nuncios, id quod nouum & in-
conſuetū fuerit deponēmus et tollemus.

Item de vectura ſalis de Pruſsia per ter-
ram Dobrinen: ſuſpēſum eſt vſque ad re-
ſponſionem Domini Regis Poloniæ, &c.

Chełminskiégo / Gerhárd Pomorskiégo kościołów Biskupi: y Vczciwi y Vrodzeni Zakonu nászégo brácia / Lódwik z Lándsze Márszałek naywyższy / Henryk Hold naywyższy Hospitálarz w Elbiągu / Mikołay Iorlicz naywyższy Trápiarz w Krysburgu / Marcin Kemerater w Toruniu / Iodok Hoenkirchen w Tucholi / Komendorowie: y zacni y Zakonni Zakonu nászégo Professowie. Dziáło się y dan iest ná brzegu rzeki Wisły / ná dziedzinie w Nieszowey w Włodzcláwskim Biskupstwie ná przeciwko miástu nászému Toruniu / we Srzode Oktáwy Wniebowstąpienia pánà Krystusowégo / Roku Páńskiégo 1424.

In quorum omnium testimonium & euidentiam pleniorẽ, Sigillum nostrum pręsentibus est appensum, Præsentibus & tractantibus Reuerendis in Christo Patribus & Dominis, Dominis Ioanne Culmen: Gerhardo Pomeranien: Ecclesiarum Episcopis, Venerabilibus & Generosis Ordinis nostri fratribus, Luduigo de Landsze Marsalco supremo, Henrico Hold supremo hospitalario in Elbingo, Nicolao Iorlicz supremo Trapiario in Krisburg, Martino Kemerater in Thorun, Iodoco Hoenkirchen in Tuchola, Comendatoribus. Egregiisque & religiosis Ordinis nostri professis. Actum & datum in Rippa fluminis Visla, in hæreditate Nieschowa Vladisl: diœces: ex opposito Oppidi nostri Thorun, feria quarta infra octauas Ascensionis Christi. Anno Domini Millesimo, quadringentesimo vigesimo quarto.

Mikolay Biskup Alsperski z swą Kápitułą czyni posłuszeństwo Káżimirzowi Królowi Polskiému, y sukcessory swe obowiązuie ná tóż posłuszeństwo Królóm Polskim: y vstáwia kształt y obyczay Przysięgi, iáko potomkowie iego Biskupi, Prełaći, y Kánonicy, y káżda osobá duchowna w Biskupstwie Alsperskim przy bróniu którégokolwiek Beneficium przysięgáć ma: y ktemu wszystkie rzeczy opisáne w Przywiléiu pokoiá pospolitégo obiecuie chowáć.

EPISCOPVS VARMIEN: Nicolaus, cũ suo capitulo facit obedientiam Kazimiro Polonie Regi, successoresq; suos ad eam faciendã Regibus Poloniæ pro tempore existentibus astringit, & obligatos facit. Iuramentorum modum & formam per eos ipsos successores suos Episcopos prælatosq; & Canonicos, ac quamcunq; personam Ecclesiasticam beneficiatam Ecclesiæ & diœce: Warmien: circa receptionem beneficii cuiuslibet faciendorum, dat & inscribit, contentaq; omnia in inscriptione pacis perpetuæ facere promittit.

9. W Imie Boże / Amen. Ná wieczną pámięć téy rzeczy. My Mikołay zá boską y Apostolskiéy stolice łáską Biskup Alsperski / dáiemy znáć przez niniéyszy list którym to wiedźieć należy wszystkim ninie y potym będącym / którzy wiádomość tego będą mieć: iż My vżáłowawszy się skáżenia dóbr y poddánych kośćiołá nászégo Alsperskiég / które przez woienné ludźie iest y bywa do tego czásu czyniono: y chcąc áby poddáni nászy byli w pokoiu / vważáiąc iż Biskupstwo násze y kośćioł zá mocą wiecznégo pokoiu przez nauczćiwszégo w pánu Christusie oycá Kśiędzá Rodolfá z łáski Bożéy ná ten czás Włodzláwskiégo / á teraz Láwentskiégo

IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Nicolaus Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Varmien: Significamus tenore præsentium, quibus expedit vniuersis pręsentibus & futuris harum noticiam habituris. Quomodo destructioni bonorum subditorumq; Ecclesiæ nostræ Varmien: qui per armorum gentes facta est: fitque vsq; eo, condolentes: ac ipsos subditos nostros, paci reddere optatæ cupien: Recensentes Episcopatum nostrũ & Ecclesiam vigore perpetuæ pacis, medio Reuerendissimi in Christo, Patris, Domini Rudolffi

La. 159. HP 752.

skiego Biskupa świętey stolice Apostolskiey Posła / miedzy Naiaśnieyszym Książęciem y pánem Kázimierzem z łáski bożey Królem Polskim / y Oświeconym wielkim Książęciem Litewskim / Ruskim / Pruskim pánem y dziedzicem / etc. Pánem nászym nai łáskáwszym z iedney strony / y Wielmożnym á vczćiwym pánem Mistrzem wielkim błogosłáwioney Pánny Máriiey Theutonicorū Jerozolimskim w Prusiech z drugiey strony: który pokóy iest wszczety / rozrządzony / vczyniony / y spráwiony / y przez listy / pieczeći / y przysiegi ćielesné y z tey y zowey strony vmocniony y vgruntowány: zá którym my iesteśmy z ćiáłá zacnégo Królá Polskiégo / ktoiemuśmy sie do tegō czásu sprzećiwiáli. Ná ten czás tedy Naiáśnieyszégo páná Królá Polskiégo y iego zacności potomki Królé Polskié nam y potomkóm nászym wespólek y Kápitule nászey przerzeczoney / mocą roskazánia / ktoré było zlécono zupełnie niektórym osobam / któré to roskázánie násze w rękách Naiáśnieyszégo Królá Je° M. y iego Jásności Rad zostáwili / wyználi / y wyznawamy przez ninieyszy list: iż iest Pánem y obrońcą kośćiołá nászégo / Zamków / Miast / y Wásallów nászych: y zá łáską przeiednáną nam iego Jásności stoiąc przy postánowieniu przerzeczonégo wiecznégo pokoiu / y od niego niczym nieodstępuiąc Nas / Kośćioł / Kápitule / poddáné násze ták duchowné iáko świetckié / do ćiáłá y iedności przerzeczonégo zacnégo Polskiégo królestwá przywrácamy / pod ártykuły niżey opisánémi. Dla których chowánia mocnieyszégo / Nas / Kośćioł / Kápitule / y poddáné násze y ich potomki obowiezuiemy: iż té Artykuły ná wieki będą chowáć: których Artykułów opisánié słowo od słowá iest tákowé.

Biskup Alsperski zá páná Królá Polskiego zna.

Biskup Alsperski obowiezuie sie trzymáć Artykuły niż. opisáné.

Naprzód / iż kożdy Biskup Alsperski ktory będzie po nas / y inni wszyscy zá czásem będący ná wiek wieków / we trzech miesiącách ode dniá wzięćia Listów od Apostolskiey stolice ná opátrzenié Kośćiołá Wármienskiégo / będzie powinien ábo będą powinni obliecznie przyść przed bytność Máiestátu Królewskiégo / y iego potomków / gdy będą w ziemiách Pruskich / ábo w niebytności ich ná Zamek Márienburg: á tám w rękách Biskupá nie inégo / ieno ktorégo Król Je° M. náznáczy w Kośćiele

O przyśćiu Biskupá Alsperskié° Królowi Polskiému.

wietszym

dolffi Dei gratia nunc Vratislauien: tunc verò Lauātini Episcopi Sacrosanctæ Sedis Apostolicæ Legati, inter Serenissimū Principem & Dominum Dominum Kazimirū Dei gratia Poloniæ Regem Illustrissimum: Magnum Ducem Lithuaniæ, Rusiæ, Prusiæq; Dominum & Hæredem, &c. Dominum nostrum gratiosissimum ex vna, necnon Magnificum & Venerabilem Dominum Magistrum generalem, Ordinis Beatæ Mariæ Virginis domus Theutonicorum Hierosolimitan: in Prusia partibus ex altera initæ, ordinatæ, factæ, dispositæ, & celebratæ, literisq; ac Sigillis atq; Iuramētis corporalibus hinc inde per partem vtramq; munitæ & obfirmatæ, de corpore incliti Regni Poloniæ existere: cui hucusq; restitimus propositum nostrum reuocantes. Præfatum Serenissimum Dominum Regem Poloniæ, ac suæ Serenitatis successores Reges Poloniæ futuros, pro nobis & successoribus nostris, cū Venerabili Capitulo Ecclesiæ nostræ prædictæ vigore mandati in certas personas hoc plenariè per ipsū Capitulum dati & concessi, quod in manibus præmemorati Serenis: Domini Regis & suæ Serenitatis Consiliariorum reliquimus, recognouimus, recognoscimusq; præsentibus, esse Dominum & Protectorem Ecclesiæ nostræ, cum Castris, Ciuitatibus, ac Vasallis nostris, gratiaq; à sua Serenitate conquisita, innitendo præfatæ pacis perpetuæ dispositioni & ordinationi, & ab ipsa in nullo descendendo. Nos Ecclesiam, Capitulum, subditosq; nostros tàm Spirituales quàm Seculares ad corpus & vnionem præmemorati incliti Poloniæ Regni reuocamus, & reducimus, sub articulis infrascriptis. Ad quorum obseruationem firmiorem Nos, Ecclesiam, Capitulū, & subditos nostros, ac etiam successores obligamus: eosdem articulos perpetuò seruaturos. Quorum quidem articulorum tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

Inprimis quòd quilibet Episcopus Varmien: successor noster futurus, seu alii omnes pro tempore existentes, in perpetuum infra tres Menses à die receptionis literarū Apostolicarum prouisionis Ecclesiæ Varmien: tenebitur, seu tenebūtur

wierszym v wielkiego Oltarzá/ przy bytności Woiewody Máriemburskiego/ y Stárosty/ y Mistrzów/ Mieszczan z Torunia/ z Elbiągu/ y z Gdańská nimieyszych y nápotym będących przysięgę vczynić będą powinni táką/ iáką y my Mikolay vczyniliśmy pod tym kształtem/ iáko niżey iest opisan. y ná zamek przerzeczony ziecháć zá obwieszczeniem ná czás wypisány. A gdźieby ieden ábo więcey ich z tych opisánych przyiecháć dla zátrudnienia niemogli/ przedsię w ręce rzeczonego Biskupá przed temi/ którzy się ziádą Biskup ábo Biskupi/ którzy nápotym będą/ Alsperscy/ przysiądz w té słowá będą powinni:

tur personaliter venire ad præsentiã Regiæ Maiestatis & suorum successorum dũ modo in terris Prusiæ essent constituti, aut in illorum absentia in Castrum Mariemburg, & ibidem in manibus Episcopi, & non alterius, quem ad hoc sua celsitudo designauerit, in Ecclesia maiori ad altare summum sub præsentia Palatini Mariemburgen: & Capitanei, ac etiam Magistrorum Ciuium de Thorun, Elbing, & Gdano, præsentium & in futurum existentium teneantur Iuramentũ facere. Quòd & Nos Nicolaus fecimus, sub ea quæ sequitur forma, & in Castrum præfatum descendere sub tempore descripto auisati: Casu verò quo vnus vel plures descriptorum interesse impediretur: nihilominus in manibus dicti Episcopi coram pręsentibus qui conuenirent, Episcopus, seu Episcopi in futurum existentes Varmien: iurare tenebuntur in hæc verba.

Ja N. Biskup Alsperski/ obiecuię y przysięgam: iż od tego czásu y napotym będę wierny Naiáśnieyszemu Pánu memu Kázimirzowi Polskiemu/ y iego potomkom Królom y Królestwu Poskiemu/ iáko Pánu y obrońcy kośćiolá mégo y iego Kápituły: y przy Jego Jásności y Krolestwie będę stał/ y przy iego potomkách iáko Rádá iego Jásności przeciwko kożdé° ie° nieprzyiaćielowi: z ktorym to nieprzyiaćielē żadnégo stánowienia y przymierza nie będę czynił/ przez zwolenia iego Máiestatu. A zapis wiecznego pokoiu we wszystkich ártykułách/ punktciech: y też zapis przez mego przodká Mikołaiá Biskupá Warmieńskiego vczyniony/ zwoleniem Kápituły niezgwalcenie będę trzymał: rády mnie zwierzoney ku szkodźie iego Jásności niebędę opowiedał: y wszelką chytrą zmowę álbo stánowienie/ które poczuię bydź czynioné ku szkodźie y niepożytku królewskiego máiestatu y iego potomkow/ álbo królestwá y ziem/ y miast

Ego. N. Episcopus Warmien: promitto & Iuro, quòd exnunc & in antea fidelis ero, Serenissimo domino meo Kazimiro Regi Poloniæ, eiusq; successoribus regibus & regno Poloniæ, tanquã domino & protectori Ecclesiæ meę, ac etiam Capituli. Suæ serenitati & regno assistam: necnon eius successoribus, vti suæ serenitatis Consiliarius, contra quẽlibet inimicum. Cum quo nullos tractatus, fædera aut inducias faciam, sine suæ Maiestatis consensu. Inscriptionemq; pacis perpetuæ in omnibus Capitulis & punctis, ac etiam inscriptionem per meum antecessorem dominum Nicolaum Episcopum Warmien. cum consensu Capituli factam inuiolabiliter tenebo, Consilium mihi creditum ad suę serenitatis damnum non reuelabo: omnemq; machinationem, quam practicari subodorauero, in præiudicium & commodum Regię Maiestatis successorum, aut regni, terrarumq; & Ciuitatum Prusiæ de corpore incliti regni Poloniæ existenti-

Pruſkich/wćielonych w zacné króleſtwo Polſkie/o które bede wiernie rádził/przeſtrzegę wczás/y bede dawał znać. Ták mi Boże pomagay/y te świete Boże Ewanielie.

Poddáni Biſkupá Alſterſkiego mogą iego bydź niepoſłuſzni, gdźieby królowi nieprzyśiągł.

A gdźieby który Biſkup Wármienſki zá czáſem będący przyśięgi wiáry ſwéy wedle kſztałtu y czáſu opiſánégo zániedbał vczynić: tedy tym/ którzy lennem práwem imio ná dźierżą/y poddánymi przerzeczonégo kośćiołá Wármienſkiégo będźie wolno/ nic tym poczćiwośći nienáruſzywſzy/ przez karánia od poſłuſzenſtwá rzeczonégo Biſkupá/ które mocą przyśięgi ieſt vtwiérdzoné/ odſtępić: y przy królewſkim Máieſtacie do tego czáſu/áż przyśięże/przeſtawáć y bydź.

O poddánych Kośćiołá Alſterſkiégo.

Też od tego czáſu y ná wieki Wáſalli y poddáni Kośćiołá Wármienſkiégo którégokolwiek ſtanu y zawołánia ſą/ z źiem y z miaſt ták náſzy Biſkupi/iáko Kápitulni/w dźieśięći á w dźieśięći lat przyśięgę wiernośći Królowi y króleſtwu Polſkiému/ y tudźiéſz około chowánia pokoiu wiecznégo/ y o ártykułách zámknionych w niniéyſzym zápiśie będą powinni odnawiáć w rękách Rad Królá Je M. którzy ná to będą náznáczeni ná wieczné czáſy: które dźieśięć lat początek ſwóy wezmą y poczną ſie ode dniá vczynienia przyśięgi przez przerzeczoné Wáſſally y iné podáné Kośćiołá przerzeczonégo: która hnet vczyniona bydź ma.

O Kápitule VVármienſkiéy.

Też poddáiemy ſie/ y niniéyſzym liſtem obowiezuiemy Nas y potomki náſzé z Kápitułą Kośćiołá náſzégo Wármienſkiégo: iż ná przyſzłym wybiéraniu/ które zá czáſem będźie/ ábo żądániu Biſkupow rzeczonégo Kośćiołá Wármienſkiégo Kápitułá tegoż kośćiołá będźie powinná obráć oſobę wdźięczną Máieſtatowi Królewſkiemu y iego potomkom.

O Præłáćiech y Kánonikách Alſterſkich.

Też kożdy Prąłat y Kánonik rzeczonégo Kośćiołá Wármienſkiégo w iednym Miesiącu od przyięćia w Kápitulé ábo od preſentáciiéy w kośćiół/ gdy tylko weźmie poſseſsyą/będźie tákże powinien przyśiądz wierność iego Jáſnośći/ y chowánié wiecznégo pokoiu/wedle obyczáiu niżéy opiſánégo w ręce Biſkupá y Kápituły Wármienſkiéy: którzy przez ſwé otworzyſté liſty o kożdégo Kánoniká y Prąłatá przyśiędze naiwyſ-

um, pro quibus fideliter conſulam, præcuſtodiam tempeſtiuè & auiſabo. Sic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Dei euangelia.

Caſu autem, quo aliquis Epiſcopus Varmien: pro tempore exiſtens Iuramẽtum fidelitatis iuxta formam & tempus præſcriptum præſtare nõ curaret; extunc Vaſallis & ſubditis prædictæ Eccleſiæ Varmien: licebit cum honore, & impune ab obedientia dicti Epiſcopi vi iuramenti firmata reſilire, & R. M vſq; quo iurauerit adhærere.

Item quòd hinc & in perpetuum Vaſalli & ſubditi Eccleſiæ Varmien: cuiuſcunque ſtatus & conditionis exiſtant de terris & Ciuitatibus, tam noſtri Epiſcopales quàm Capitulares, de decennio in decennium Iuramentum fidelitatis Regiæ M. ſucceſſoribuſq; & Regno Poloniæ ac etiam de obſeruanda pace perpetua atque articulis, in præſenti inſcriptione contentis renouare tenebuntur, in manibus Cõſiliariorum R. M. ad hoc deputandorum temporibus perpetuis & æuiternis. Cuius quidem decennii initium incipiet & trãſibit à die præſtitionis Iuramenti per præfatos Vaſallos & cœteros ſubditos Eccleſiæ preſcriptæ in proximo faciendi.

Præterea ſubmittimus & preſentibus obligamus Nos & ſucceſſores noſtros, cum Capitulo Eccleſiæ noſtræ Varmien: quòd in futuris electionibus pro tempore exiſtentibus ſiue poſtulationibus Epiſcoporum dictæ Eccleſiæ Varmien: Capitulares eiuſdem Regiæ Maieſtati & ſuis ſucceſſoribus perſonam gratam eligere tenebuntur.

Item quòd quilibet Prælatus & Canonicus dictæ Eccleſiæ Varmien: infra vnũ Menſem à die receptionis ſuæ ſiue repræſentationis in Eccleſia, aliâs dummodò poſſeſſionem fuerit conſecutus, iurare ſimiliter tenebuntur fidelitatem ſuæ Serenitati, & obſeruantiam perpetuæ pacis iuxta tenorem inferius deſcriptum in manibus Epiſcopi & Capituli Varmien: qui per ſuas patentes literas de cuiuſlibet Canonici ſeu Prælati Iuramẽto ſupremo Dignitario Regiæ Maieſtati in Pruſ-

naiwyższému przełożonému w Prusiech będą powinni pewną spráwę dáć. A sposob przysiegi ma bydź w té słowá.

JA N. Prżłat y Kánonik Kościołá Wármienskiég/ przysiegam/ y obiecuie: iż od tego czásu y potim bede wierny Naiásnieyszému Pánu memu Pánu Kázimierzowi Polskiemu Oświeconému Królowi/ y iego potomkom Królom y królestwu/ iáko Pánu y obrońcy kościołá Wármienskiego: y zápis pokoiu wiecznégo/ y rozdzielenia w nim przez Oycá Mikołáiá Biskupá Alsperskiégo/ zá zwoleniem Kápituły opisány bez zgwałcenié bede chował. Ták mie Boże wspomoż/ ec.

in Prusia plenam fidem facere tenebuntur. Cuius quidem Iuramētí tenor sequitur in hæc verba.

Przysięgá Kánonicza.

EGo N. prælatus vel Canonicus Ecclesiæ Warmien: iuro & promitto, quòd exnunc & in antea fidelis ero Serenissimo domino meo, domino Kazimiro Poloniæ Regi Illustrissimo, eiusq; successoribus regibus & regno, tanquam domino & protectori Ecclesiæ Warmien. Inscriptionemq; pacis perpetuæ ac Capitulorum per dominum Nicolaum Epis. Warmien. de consensu Capituli descriptorum inuiolabiliter tenebo. Sic me Deus adiuuet. &c.

Też iáko Xiądz Biskup/ tákże y Kápituła zá czásem będąca/ gdy zechce Wóytá stánowić ábo odmienić/ ábo ich Administrator w wákowániu Biskupim: tedy nie inégo máią ná Wóytostwo obieráć/ iedno z strony poddánych Máiestatu Królewskiego/ y z tych/ ktorzy pod Pánstwem kościołá Wármienskiego są: który ták obrány tymże obyczáiem będzie powinien Królowi Je M. przysiądz: ieśliże przed tym nie przysięgał. Też gdźieby Mistrz wielki żadnym obyczáiem przysiądz niechćiał/ álbo z Królewską Jásnością nie zgadzał sie/ y przyszłoby od tego czásu ábo ná potym do woyny/ ábo też y z inémi nieprzyiacioły: tedy my Mikołay Biskup/ będziemy y naszy potomkowie będą bydź ná pomocy/ y rádźić Jego Jásności tylekroć ilekroć tego będzie potrzebá/ iáko Rádá Jego Jásności/ y Zamkiem/ Miásty/ Wássálmi/ ták naszégo Biskupstwá iáko Kápituły: ták iż przez wszelkiego sprzećiwienia/ Zamki y Miástá Kośćiołá przerzeczonégo ludźiom królewskim máią bydź otwárté/ y wszelkim niebezpieczeństwam poddamy sie/ y potomkowie poddádzą z Jego Jásnością. Ani żadnych tráktatów/ zwiazków/ áni przymierza z nieprzyiacielmi będziemy czynić/ y potomkowie naszy: okrom wiádomości y zwolenia Królá Jego M. y iego potomków.

Wóyt Kościołá Wármieńskiego będzie powinien królowi przysiądz.

Item, quòd tàm dominus Episcopus, quàm Capitulum pro tempore existentes Aduocatum, quoties præficere aut immutare dominus Episcopus velit siue Capitulum, aut administrator Sede vacante, non alium deputent, nisi pro parte subditorum R. M. eorum etiam qui sub ditione ecclesiæ Varmien: consistunt. qui sic deputatus iurare similiter tenebitur Reg. M. modo superius expresso, dū talis hoc ipsum prius non iurasset. Item casū quo Magister generalis nullo facto iuraret, siue cum Regia Serenitate hinc dissideret, & ad arma contra eum & Ordinem iam exnunc, vel in futuris temporibus veniretur, aut cum aliis quibuscunq; hostibus. Extunc nos Nicolaus Episcopus tenebimur & nostri successores tenebuntur esse auxilio & consilio suæ Serenitati toties quoties opus fuerit, sicut Consiliarius suæ Serenitatis, cum castro, ciuitatibus, & vasallis, tàm nostris Episcopalibus quàm Capituli: Ita videlicet, quòd sine omni contradictione castra & ciuitates Ecclesiæ prædictę, gentibus Regiis pateant & aperiantur: & singulis nos submittemus periculis, nostrique successores se submittent cum sua serenitate: nec tractatus fœdera vel ligas, aut vllas inducias cū hostibus faciemus, ac nostri successores facient absq; scitu & consensu R. M. & successorum eius.

Biskup obiecuie przy Królu stáć ná nieprzyiaciele iego.

O przysiedze Kanonikow Warmienskich.

Też ilekroć Beneficia tak Curata iako nie Curata będą wakowáć w Biskupstwie nászym Wármienskim : tedy przy stáwieniu ná to Beneficium my Mikolay Biskup y nászy potomkowie/ábo nász/y potomkow nászych Wikáryi ná mieyscu nászym będący / będziem / będą y będźie powinien słucháć przysięgi v kożdego z nich około chowánia pokoiu wiecznego/ y trzymánia wiáry Krolowi J. M. y krolestwu Polskiemu.

Item, quoties beneficia cum cura vel sine cura in diœc: nostra Varmien: vacare contigerit: extunc circa institutionem beneficiati nos Nicolaus Episcopus & nostri successores, aut noster & ipsorum successorum nostrorum Vicarius, tenebimur, seu tenebuntur, siue tenebitur, recipere iuramentum à quolibet eorum de obseruanda pace perpetua & tenenda fidelitate R. M. & regno Poloniæ.

O appellácyey do krolá.

Náostátek to przykłádamy/ y tym nas y potomki násze obowiezuiemy: áby poddánym ták Biskupim iáko Kápitulnym wszytkim y kożdému zosobná było wolno w sprawách rycerzkich y lennych / vszczypliwych y nievszczypliwych / y w ktorychkolwiek inych swieckich do Krolá Je° M. áppellowáć / y skárżyć sie w vćisku iákim y w nieotrzymániu spráwiedliwośći/ y do potomkow iego Krolow Polskich ná wieczne czásy: wszákże záchowawszy pierwey porządek áppellácyey w spráwách mieyskich do práwá Chelmienskiego/ Lubuckiego/ Máydemburskiego/ y inych z ktorych sie weselą: ktorym nie ma bydź nic vbliżono. Wszákże to osobliwie wyráziwszy: iż ilekroć przydá sie komu do Krolá Je° M. áppellowáć: tedy przed námi Biskupem y potomki nászémi postáwi rekoiemstwo: iż ieśliby áppellácyey w czáśie tym / ktory przez nas Mikolaiá Biskupá y násze potomki wedle potrzeby Rzeczypospolitey będźie náznáczon nie będźie chował / ábo w rzeczy swey vpádnie: tedy niech stronie przećiwko ktorey ruszył / winę strácenia rzeczy y zápłácenia nakłádow przepádnie. Ktore wszytkie y kożde zosobná rzeczy my Mikolay Biskup Wármienski przerzeczony/ z Kápitułą/ Wásally/ y ze wszytkimi poddánémi nászémi mocnie nienáruszenie wypełniáć/ y niezgwałcenie ná wieki chowáć obiecuiemy: y nas/ y potomki násze/ y Kapitułe násze przerzeczoną/ z Wásałky y poddánémi Kośćiolá nászego wszytkimi przez ninieyszy list obowiezuiemy. Ná ktorych wszytkich rzeczy wiáre y lepsze świádectwo ninieyszy list nász y Kápituły nászey pieczęćią kazáliśmy vtwierdźić. Dan ná Seymie Piotrkowskim Wálnym we Czwartek piętnástego dniá Lipcá / aliâs w dźien Rozesłáncow / Roku Pán. 1479.

Postremò, & finaliter præsentibus adiicimus: nosq; & successores nostros obligamus: quòd subditis tam nostris Episcopalibus, quàm Capitularibus, omnibus & singulis liceat in causis militaribus, feudalibus, Ciuilibus, & criminalibus, siue quibuscūq; aliis Secularibus ad Regiā M. prouocare, in causa grauaminis, & deffectu iusticiæ, querulari, & appellare, ad suosq; successores Reges Poloniæ temporibus perpetuis. Obseruato tamen prius ordine prouocationis in causis Ciuitatensibus ad Ius Culmen: Lubucen: Maideburgen, & cæteris quibus gaudent, in quibus eis non præiudicabitur. Hoc tamē specialiter expresso, quòd quoties aliquē ad R. M. prouocare contigerit, extunc coram nobis Episcopo, & successoribus nostris cautionem faciet, quatenus, casu quo appellationem non fuerit prosecutus infra tempus, per Nos Nicolaum Episcopum & nostros successores, iuxta causæ & circumstantiarum qualitatem limitandum, aut in causa succubuerit, pœnā amissionis causæ & solutionis expensarū parti aduersæ incurrat. Quæ omnia & singula scilicet scripta nos Nicolaus Episcopus Varmien: præfatus cum Capitulo, Vasallis, & omnibus subditis nostris, firmiter, illęsè, & inconcusse tenere, exequi, & inuiolabiliter perpetuò obseruare promittimus: ac nos, successoresq; nostros, & Capitulum nostrum prędictum, cum Vasallis, & subditis Ecclesiæ nostræ generaliter vniuersis, tenore pręsentium obligamus. In quorum omnium fidem & euidens testimonium præmissorum pręsentes literas nostro atq; Capituli nostri Sigillis iussimus & fecimus cōmuniri. Datū in Cōuentione Petricouien: generali die Iouis quintadecima Mensis Iulii aliâs ipso festo Diuisionis Apostolorum. Anno Domini 1479.

CVM

CVM AVTEM BELLVM PRVTHENICVM RECRVDVERAT, Maximilianus Imperator, concordias inter Regem Poloniæ, & Magistrum Prussiæ confirmat: quem etiam ad omagium Sigismundo Regi Poloniæ præstandum hortatur, simulque Gedanũ ac Elbingum ex banno dimittit.

10. MAximilianus diuina fauente Clementia, electus Romanorum Imperator semper Augustus, Germaniæ, Hungariæ, Dalmatiæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ &c. Comes, Palatinus &c. Tenore præsentium recognoscimus, & profitemur: Quòd cùm inter alia quæ nobis curæ cordiq; sunt, summopere cupiamus vera, syncera, atq; fraterna vnione cæteris Principibus Christianis coniungi, ac quantum in nobis est, omnes ad sanctæ pacis, & concordiæ fœdera reducere, & cohortari; vt tandē concordibus armis & viribus Christianis ferocissimi eiusdem nominis hostes debellari & exterminari possent: vt hinc quieti, tranquillitati, ac stabilimento vniuersæ religionis ad incrementum & propagationem Christiani nominis consuleretur. *Pri. folio 758.*

Cumque Serenis: Dominus Rex Poloniæ in ea semper voluntate fuerit, vt cum sacra Imperiali Maiestate in optima amicitia & beneuolentia fraterna viuat, & maneat: suamque Maiestatem tanquam fratrem maiorem & consanguineum charissimum etiam obseruet ac veneretur: Placeat igitur Maiestati nostræ Cæsareę, vt res & negotia inter eundem Serenis: Poloniæ Regem, & Magistrum Prussiæ ac Ordinem suum, in ea forma & modo remaneant, quemadmodum extant vtrinq; conscripta, & obseruabantur ab annis retroactis tempore fælicis memoriæ Friderici Imperatoris, & Serenissimi Domini Regis Kazimiri. Nec Magistrum Prussiæ, eiusqueOrdinem subtrahere volumus ab his, quæ debent suæ Serenitati, & regno Polonię, & quę prædecessores eius Magistri faciebant, neque auxilium, neque consilium ei prestabimus, in damnum & detrimentum suę Serenitatis & Regni sui. Item quòd ad Ciuitates Gedanen: & Elbingen: attinet, quæ hactenus bannis & aliis modis Iuri Serenis: Regis & regni Polonię noxiis grauabantur, Nos exnunc iam easdem Ciuitates ab iisdem bannis absoluimus, & liberas decernimus, ac idipsum Iudicio Camerę nostrę Imperialis literis nostris denunciabimus: Mandabimusque, vt easdem Ciuitates à pręteritis bannis absolutas dimittat, & in futurum ex quibuscunq; causis, ad cuiuscunq; instantiam nunquam eas audeat bannire, vel quouis modo infestare: nullumq; Iudicium contra easdem Ciuitates, & earum similes à nostra Imperiali Iudicii Camera deinceps institui et fieri permittemus. Quos duos articulos Nos summa fide promittimus inuiolabiliter obseruare, adimplere, et exequi: neque illis quoquo modo contrauenire. Harum testimonio literarum nostrarum, Sigilli nostri Imperialis munitione roboratarum. Datum in Ciuitate nostra Vienen: die 22. Mensis Iulij. Anno Domini 1515.

PAX PERPETVA INTER SIGISMVNDVM I. REGEM ET Regnum Poloniæ, & Magistrum Prussiæ eiusq; Ordinem Crucifericum Craco: 1525. confecta.

11. IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Omnium rerum quæ sempiternæ sunt futuræ, nulla firmitudo certior excogitari potest, quàm ea, quæ sit literarum monumentis prodita ad memoriam posteritatis. Cætera enim facta humana, quantumcumq; memorabilia, aliis modis quàm literis æternitati consecrata, aliquot quidem seculorum decursu durare possunt: Quæ verò literarum officio memoriæ mandantur, nunquam intereunt, ipsaq; vetustate fiunt augustiora. Proinde Nos Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, necnon terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, Lancicię, Cuiauię, Russię, ac omnium terrarum Prussię, Pomeranię, &c. Dominus & Heres, Manifestum facimus vniuersis: Quia, cùm acta *Pri. folio 761.*

 essent

eſſent plurima bella inter prędeceſſores noſtros Reges & Regnum Poloniæ, ac Magiſtros & ordinem dictum S. Marię Theutonicorum in Pruſsia: de proprietate ipſarū terrarum Pruſsię certantes, eaque non penitus extincta inter Nos & Illuſtriſsimum Dominum Albertum Marchionem Brandeburgen: & Magiſtrū ipſius ordinis recruduiſſent cum magno Reipub: Chriſtianę incommodo & detrimento: Proindeq; & ſummus Pontifex & Cęſarea Maieſtas, Sereniſsimuſq; Dominus Nepos noſter Dominus Ludouicus, Hungarię & Bohemię Rex, nos ad ineundas quadriennales inducias & arbitralem cognitionem ſubeundam hortati eſſent & induxiſſent: Qua demum magnis impedimentis non ſecuta, & tempore induciarum expirante, veniſſent ad nos Illuſtres Principes Dominus Georgius Marchio Brandeburgen: in Sileſia Ratiboriē: Iagensdorfi, in Pruſsia, Stetinen: Pomeranię, Caſſubarum, Sclauorum Dux: Burgrabius Nurembergen: & Princeps Rugię. Et Fridericus Dux Legnicen: & Brigen: ac inferioris Sileſię Capitaneus neceſſarii & affines noſtri chariſsimi, de pace & cōcordia ſtabili ac firma ſedulò agentes; tandem poſt multos tractatus & rationes vtrinq; expenſas ad infraſcriptas conditiones & Capitula ipſius pacis & concordię deuenimus, omniaq; & ſingula condiximus & vtrinq; firmauimus, in hunc, qui ſequitur, modum.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDVÆ TRINITATIS, Amen. Nos Georgius Dei gratia Marchio Brandeburgen: in Sileſia Ratiborien: Iagendorff, in Pruſſia, Stetinen: Pomeraniæ, Caſſubarum, Sclauorum, &c. Dux: Burgrabius Nurembergen: & Princeps Rugiæ. Et Nos Fridericus, eadem gratia Dux Legnicen: & Brigen: ac inferioris Sileſię Capitaneus, recognoſcimus & ſignificamus omnibus & ſingulis præſentem concordiam ſeu contractum viſuris, auditturis, ſiue lecturis: quia nos ex infraſcriptis ſequentibus rationibus, quæ nos tanquam Principes Chriſtianos promouerunt, eandem ſequentem concordiam & contractum inter Sereniſs. & excellentiſs. Principem & dominum, Dominum Sigiſmundum Regem Poloniæ, & ſuæ Maieſtatis hæredes, & ſucceſſores Reges regni Poloniæ ex vnâ, & Illuſtr. Principem & Dominum Dominum Albertum Marchionem Brandeburgen: Theutonici ordinis generalem Pruſſiæ Magiſtrum, & eius Ordinem militarem, Terrigenas, & ciuitatenſes ex altera partibus, concepimus, tractauimus, & compoſuimus. Et inprimis id præcipuè ac potiſſimùm conſiderantes, omnes diſſenſiones, bella, contentiones, & conflictus inter Regiam Maieſtatem & dominum Magiſtrum, eiuſque terrarum incolas, hinc ortas & emanatas eſſe, eò, quod non vnus Princeps hæreditarius omnium terrarum Pruſſiæ gubernator hucuſque extitiſſet, dictaque Pruſſia diuerſorum procerum capitibus gubernata eſſet, vnde terrarum ipſarum incolæ perniciosis inter ſeſe bellis & contentionibus digladiabantur, & prælia commouebant: ex quibus magna effuſio Chriſtiani ſanguinis, damnaque & nocumenta incolis, orphanis & viduis plurima ſunt illata. Similiter conſiderantes, quòd præfatus Dominus Magiſter, frater & auunculus ac ſororius noſter, retroactis temporibus, quando officio Magiſterii fungeretur, multifarias fatigas & labores hucuſque ſubiuit apud omnes ſtatus chriſtianorum Principum, videlicet ſummos Pontifices & Cæſaream Maieſtatem, ſacrum Romanum Imperium, & Electores Imperii, nec non apud nobilitatem Germaniæ, eoſdemque omnes ſæpiùs requiren. operam diligentem impendit, ſperans, eoſdem inuigilaturos, quò ipſę ſeditiones & controuerſiæ ac diſſenſiones ſecundùm continentiam infraſcriptæ perpetuę pacis per Sereniſs. Maieſtatem felicis record. Kazimiri Regis olim Thorunii confectæ, & iuxta compromiſſum in proximo quadriennio per Cæſareæ Maieſtatis & Regiæ ſerenitatis Vngariæ Oratores, in præſentia Sanctiſs. Domini Leonis Papæ Legati, &c. Thorunii factum componerentur & concordarentur, id tamen ex interuenientibus bellorum motibus, & cęteris variis admodum arduis negociis, quibus Cæſarea Maieſtas & Sereniſs. Dominus Rex Vngariæ hactenus implicititi ac diſtracti fuerunt, hucuſque impeditum & indiſcuſſum permanſit: Nos tamen conſiderantes huiuſmodi ordinationem optimam fuiſſe, compromiſſum paucis diebus

bus ad finem & terminum vltimum deducere studuimus. Nam vbi negotia indiscussa permansissent, formidandum fuit, ne Regia Maiestas, & regnum Poloniæ, ac Magister cum terris Prussiæ,iterum ad maiores armorum tumultus, prælia & contentiones ac humani sanguinis effusionem redirent, in damnum & iacturam totius Reipub. Christianæ. Ad præcauendum igitur huiusmodi mala & incommoda, pacisque studio intendentes, quo in futurum perpetua Christiana pax inter Regiam Maiestatem, & eiusdem Maies: hæredes successores regni Poloniæ Reges, & inter Magistrum Prussiæ & eiusdem terrarum incolas vtrinque interuenire ac disponi possit: Considerantes etiam quia & nunc Reuerendus Dominus Statilius, præpositus Vesprimien: Serenis: Regis Hungariæ Domini domini nostri Clementissimi,tanquam dicti compromissi arbitri internuntius pacis, ac missus Orator ad Sacram Maiestatem Regiam Poloniæ ac Magistrum Prussiæ, fratrem & auunculum ac sororium nostrum,quo se ad cōcordiam & ipsum contractum per Nos factum beneuolè submitterent, & gratiosè ac benignè eidem consentirent; rogauit & requisiuit: Nos tanquam Mediatores, reconciliatores pacis, ex supradictis causis & rationibus, sequentes Articulos, quos salubri viæ concordiæ intendentes, Christianos decentes idoneos cognouimus, inter Sacram Maiestatem Regiam,& dominum Magistrum vtriusq; accedente consensu fecimus & disposuimus, & prout infra continetur, ordinauimus & confecimus.

Inprimis Quòd omnes dissensiones in iis bellis inter Regiam Maiestatē, Dominū Magistrum, Duces Mazouiæ,Episcopos Varmien: & Culmen, & cæteros omnes eorumque subditos exortæ, per sequentem transactionem in vniuersum sublatæ sint, et neutri partium in malo reminiscendo imputari debent.

Item, quòd loca, castra, et oppida,cum omnibus attinentiis et pertinentiis in his bellis vtcunque alias vtrinque intercepta,cum bombardis maioribus, quemadmodum in prima occupatione arcium et oppidorum inuentæ sunt, restitui: Bombardæ etiam vncales, quas Hokenbiks,vocant, eo pacto, vt penes modernos Officiales restabant, similiter reddi debent. Si verò quicquam bombardarum maiorum deesset, debent Officiales per iuramenta interrogari, vt mediis eorum iuramentis dicant, quid illic inuenerint. Quod autem bombardas in castro Holando demolito inuentas attinet, debent sine diminutione ad manus Illustris Domini Marchionis Alberti restitui.

Præterea debent omnes et singuli ex nobilitate, ciuibus, et colonis, omnis promissionis et iuramenti,quibus præsentibus bellis aut citra alias circa hæc tempora à suis ad alienos dominos se contulerunt et obligârunt, liberi et soluti esse, et reputari.

Cæterum, quod ad neglecta seruitia attinet, debet à Regia Maiestate& Duce de Prussia illis qui ea neglexerint, ex gratia condonari,& bona seu possessiones eorū reddi. Cæterùm quòd liberos eorum attinet, qui condemnati ob perpetratum facinus pœnas dederunt, bona immobilia vtrinque reddantur, & patrum facinus honori puerorum nihil noceat: nec apud quempiam in aliquo præiudicet.

Item debet Regia Maiestas illis de Newmark similiter Marchio Albertus Gliczemburgen: & Hoenstrinen: necnon omnibus Ciuitatibus, Ecclesiasticis & Secularibus, Nobilibus & Plebeis, vtriusq; partis subditis, qui ex timore defecerint, parcere & condonare, nullaque indignatione reminisci, nec cuiquam vt hoc vindicet permittere: sed ex clementi voluntate sub vtrisq; hinc inde Sigillis & literis sententiam ferre, quod hoc ipsis & liberis eorum in nullam dehonestationem aut incommodum vergere debeat.

Item quod ad Ecclesiasticorum bona & Iurisditionem attinet, debet Dux Prussiæ ad requisitionem Ecclesiasticorum vnicuique iustitiam, vt Christianum,æquum,& iustum est, administrare. Cæterùm bona,reditus & census,sub Duce Prussiæ siti,Episcopatum Varmien: vel eosdem Ecclesiasticos attinens, debent vicissim ex omni parte restitui.Si verò Dux vel Nobiles sui curatos,vel alios in Ecclesiastica beneficia collocare vellent,qui hominibus Christianè prouiderent, eos Episcopus iuxta antiquam consuetudinem instituere ac inuestire debet.

Item,

Item, ſi poſſent Domini Pontifices conſtanter docere, quòd Eccleſiaſtici in terris Domini Ducis commorantes, ſecus quàm Chriſtiani, ac contra ordinationem & conſtitutionem vniuerſalis ſanctæ Eccleſię Chriſtianæ ſe gererent: debet dominus Dux vnà cum Dominis Epiſcopis iuuare, vt tales debita caſtigatione emendentur.

Item, ſi quiſpiam Ciuium aut Ruſticorum duos annos antè proximè geſtũ bellũ vſque huc, Domino ſuo ſe ſubduxiſſet, & abſque voluntate eius aufugiſſet, repetiti debent Dominis ſuis ſine omni medio reſtitui, & exinde nulla partium alterutri ſuos detinere. Qui autem vi ab vtraq; parte abacti ſunt, ij debent publicis Mandati literis ad Dominos ſuos dirigi, ſeu remitti.

Itẽ debet Dominus Albertus Marchio, Regię M. & regno Polonię iuramentum, vti naturali & hæreditario Domino ſuo præſtare: & ſe in poſterum erga eius R. M. in omnibus, ſicut Principem Vaſallum erga Dominum ſuum hæreditarium de Iure decet, obedientem exhibere. Debet præterea Marchio Georgius ſuo & fratrum nomine vexillum contingere. Debent ſimiliter Marchiones Kazimirus & Ioannes Sigillis & literis ſuis intra annum huiuſmodi contractum agnoſcere & acceptare.

Item debet Regia Maieſtas ex aduerſo Marchioni Alberto infraſcriptas terras, Ciuitates, Caſtra, & vicos, videlicet tria Oppida & Caſtrum Konigsberg, Lochſtetẽ, Vargen, Girmaw, Pubeten, Rudaw, Schokken, Kaymen, Kremitten, Vuldaw, Tapiaw, Taplawken, Narbetten, Inſterburg, Allenburg, Venſterw, Gordauen, Angerburg, Mordenburg, Labiaw, Lawkiſten, Tilſſeth, Ragnet, Roſſiten, Vinterg, Mymel, Brandemburg, Kreuczburg, Fredlandt, Demenaw, Bartten, Letzen, Balge, Heylige, Beyhell, Zintten, Lawdsberg Preuſcheulaw, Bartenskyn, Scheſten, Saynsburg, Reynn, Raſtenburg, Lieck, Iohansburg, Holland, Liebſtadt, Mulhauſen, Mormige, Paſſenheym, Ortelsburg, Oſterode, Hogenſtayn, Neidenburgk, Soldaw, Ilgẽburgk, Schippenbeil, Thewſchſtheylaw, Preuſchmarg, Lubemul, Salffeld, Riſenburg, Marienwerder, Tirembergk, Labtaw, Schonberg, Bowunden, Iorgenburgk, Reſenburgk, Gordenſche, Newhaus, Freyenſtadt, Solaw, Viſchhauſen, Biſchofswerder, Medenaw, tanquam Duci in Pruſſia in legitimum & hæreditarium feudum conferre, & eiuſmodi infeudationis literas ab vno fratre ad alium, & eorum hæredes, tanquam ſuper indiuiſo feudo, iuxta tenorem tranſactionis conficere.

Item, ſi quando memorati quatuor Principes & Marchiones, Albertus, Georgius, Kazimirus, Iohannes, & eorundem legitimi feudi hæredes omnes, ſine legitimis feudi hæredibus decederent; tunc, & non antea debent ſupraſcriptæ terræ Pruſſiæ ad R. M. & Regnum Poloniæ hæreditariè redire & recidere. Si verò filiæ ſupereſſent, hæc debent Ducalis dotis pecunia à Regia Maieſtate abſolui & prouideri.

Item debet Regia Maieſtas Marchionem Albertum, ſuos hæredes, & omnes Incolas ſuſpraſcriptarum terrarum Pruſsiæ in eorum Priuilegiis huic tranſactioni & ſuperioritati Regiæ Maieſtatis non repugnantibus, conſeruare: & alias ab iniqua violentia defendere & manutenere.

Item debent tàm Ordinis, quàm Nobilitatis, & Ciuitatum prædictarum Terrarum Pruſsię, Mandatarii Nuncii, pro ſe hæredibusque & ſucceſſoribus ſuis conſentire, & inſcribere, quòd ſeipſos heredesque & ſucceſſores ſuos poſt obitum quatuor prædictorum Principum & ſuorum legitimorum feudi hæredum, ad R. M. & regnum Polonię, ac ipſius hæredes debita fidelitate & ſubiectione, vti ad eorum naturalem ac hereditarium Dominum, & nullum alium tenere debeant, & velint. Ita deniq; quòd Regia Maieſtas ſupraſcriptas terras Pruſsię cum aliquo linguam Germanicam callenti, & in eodem Ducatu benè poſſeſſionato, qui omnia officia adminiſtret procurare debeat. Et ſi Maieſtas Regia Conſiliarios ſuos deputauerit, quòd Nobiles & Ciuitates, Eccleſiaſtici & Seculares, Ordinum omnium Terrarum Pruſsię, Duci ex Pruſsia iuramentum pręſtare debeant, quòd tunc ex ſingulis diſtrictibus duo ex Nobilitate, ac Ciuitatibus, nomine aliorum omnium, quemadmodum hîc pręſentes ſe inſcripſerunt, literis quoque & Sigillis ſuis huiuſmodi concordiam recognoſcere debebunt

debebunt, & quum Principi de Prussia iuramentum pręstabunt, quòd tunc medio huiusmodi eorum pręstito iuramẽto, etiam hanc Concordiam se seruaturos promittant.

Item quòd Princeps de Prussia primum & proximum locum in Consiliis, terrarum Comitiis, & publicis conuentibus apud R. M. habere debet.

Item quòd Princeps ex Prussia, hæredesque & successores Principis ex principatu & terris Prussiæ prędictis nihil vendant: verùm si ad hoc ingens vrgeret necessitas, debebunt hoc R. M. tanquam Domino suo hęreditario ante vnum annum prius denunciare. Quòd si Maiestas sua emere nollet, extunc ipse Princeps vendendi habeat potestatem; Regalibus tamen Regię Maiestatis feudi & obsequiorum Iuribus saluis. Et pręterea si Dux ipse Prussię vrgente necessitate premeretur, poterit arces & oppida sua Vasallis suis locare & impignorare, vt eędem terrę vnitę & indiscissę, quemadmodum nunc sunt, permaneant.

Item, quòd ad obsequium attinet, ex quo terra Prussię in magnum detrimẽtum peruenit, promisit Regia M. Marchioni Alberto sex annorum libertatem se ex gratia daturam. Vbi autem Regia Maiestas & regnum Poloniæ à quibuslibet, cuiusuis dignitatis aut conditionis illi fuerint, occasione huius transactionis & concessionis feudi impugnaretur: extunc Dux in Prussia cum successoribus in propria persona, vnâ cum omnibus suis subditis pro summis viribus Regiam M etiam intra hoc sex annorum libertatis spatium adiuuare, & illi consulere sit obligatus Similiter Regia Maiestas & regnum Polonię erga Ducem in Prussia, & ipsius terras in hoc casu facere debebit.

Si autem contingeret, quòd Regia M. aut Regnum Polonię extra hunc contractum ab infidelibus, & alias vrgeretur, & Regia Maiestas Polonię in propria persona cum omnibus suis subditis in Castra proficisceretur: tunc Dux in Prussia cum successoribus suis obligatus esse debet Regiam Maiestatem cum centum instructis equis, vsque ad terminos Terrarum Prussię insequi.

Si verò Dux in Prusia à Regia Maiestate vltra fines transire requisitus fuerit, extunc huiusmodi centum equites instar aliorum Maiest. suæ equestrium militum Regiis stipendiis militare debebunt. Casu autem, quo Regia Maies. vrgente necessitate plures quàm centum equites à Duce in Prusia educi desideraret, quotquot centenarium numerum excesserint, à tempore exitus domiciliorum suorum, Regio stipendio, vt præmissum est, militabunt. Si verò in facultate Ducis ex Prussia non fuerint plures quàm centum equites educendi, non debet propterea ipsum M. Regia vlteriùs vrgere.

Item, quòd ad iurisdictionem inter Regiam Maiestatem et Principem Prussiæ attinet, ita obseruandum est: si contingat quòd Regia M. Principem, aut vicissim Princeps ipse Regiam M. in causis personas vtriusque partis concernentibus conuenire vellet, debet Maiestas Regia Consiliarios suos Marienburgi aut Elbingi collocare, iuramentisque, quibus suæ Maiestati obnoxii sunt, absoluere, et rursum ad iustè iudicandum obligare. Et quicquid tunc à prædictis Consiliariis Regia M. & Principi pronunciatum et decretum fuerit, ratum esse debebit, et sine contradictione seruari.

Si verò quispiam de sorte seu conditione Principis secularis aut Ecclesiastici status in Prussia supradictum Principem de Prussia super quauis re conuenire prætenderet, debebit M. Regia sex ex Consiliariis suis, et Princeps in Prussia totidem ex suis ad iudicium, vt præmittitur, obligare, et iuramentis astringere: et quicquid ipsi æquum esse decreuerint, et pronunciauerint, ei vtraque pars acquiescere, et sine vlla tergiuersatione id ratum habere debebit.

Si autem aliquis, qui de sorte Principum non fuerit, contra Ducem in Prussia quampiam actionẽ instituere vellet, hoc coram Vasallis Principis facere debebit, quos Princeps ipse collocare, et ad iudicium obligare tenebitur. Si quis autem occassione huiusmodi Iudiciorum in casibus Principis personam attingentibus sibi iniuriam factam, aut se grauatum existimaret esse, poterit ad Consiliarios, (quos Regia M. et Dux in Prussia quotannis ad festum S. Francisci, cùm id necessitas exigerit Marienburgum mittere debebunt) prouocare: qui super ea re cognoscendi potestatem habere debet.

Quòdſi ibi cognitum fuerit, appellationem prouocantis friuolam et illicitam eſſe, debebit illa pars iudicio decem marcas Pruthenicales pendere, et parti aduerſæ ad refundendum expenſas litis et ad parendum priori ſententiæ obligata eſſe.

Vbi verò actiones emergerent, Incolas terrarum Pruſsiæ & eorundem poſſeſsiones vtrinque contingentes, vnuſquiſque in eo Iudicio vbi bona ſeu poſſeſsiones ſitæ fuerint, aut Reus domicilium habuerit conueniri, & ad extranea Iudicia trahi non debet.

Item neutrius partis ſubditi, nec etiam eorum bona, ex quo in locis ad quæ ſpectant iuſticia obtineri poſsit, in alienis Iudiciis areſtari aut detineri debent.

Item, Quòd deinceps omnes Incolæ terrarum Pruſsiæ vtrinque reciproca viciſsitudine in terra & mari ſine impedimento negociationes exercere, veteribus ſtratis proficiſci, & curribus tranſire, necnon in Priuilegiis ſuis hoc caſu permitti debent.

Cæterùm fora in villis contra fas & antiquam conſuetudinem inſtituta, deinceps vbique aboleri, & in Ciuitates ad quas ſpectant, reponi debebunt.

Item quòd profundum Balgen: ad mare recens Haeb, & vbicunq; aliâs profunda id eſt Oſtia maris fuerint, caput Viſlæ, & omnia flumina omnibus Pruſsiæ Incolis, vt in ipſis nauigare & traiicere poſsint, libera ſint. Et peregrini Mercatores nec in Konigsberg, nec Braunsberg, Elbingum, Gdanum, aut in vllam aliam Ciuitatem proficiſci cogantur, ſed debent liberè non coacti, prout ipſis placuerit, velificare, & nauigare. Attamen ſine antiquorum teloneorum & Priuilegiorum detrimento.

Item nulla telonea, depoſitiones, vel alia grauamina in Terris Pruſsiæ contra antiquam conſuetudinem & priuilegia ab vlla partium inſtitui debent; ſed vetera telonea permanere. Si autem ab alterutra partium, à tempore tranſactionis Regis Kazimiri telonea eſſent inſtituta, ea quoque hinc inde abrogari debent. Si verò ſucceſsu temporis contingeret quòd Regia Maieſtas & ſimiliter Dux in Pruſsia ad requiſitionem vtriuſque ſubditorum ſuorum alicubi noua telonea aut emporia ad vtilitatem Terrarum Pruſsiæ inſtituere deſtinarent, tunc debet Maieſtas Regia Ducem Pruſsiæ vocare in locum opportunum, & ambæ partes ſuper ea re concordandi & tranſigendi poteſtatem habere. Si etiam aurigæ vel nautæ huiuſmodi telonea prætcrierint, non debent eis bona adimi, ſed tantùm naues curruſque auferri.

Cæterùm, quod ad bona naufragantium attinet, debebit id cum eiſdem ſecundùm veterem introductam conſuetudinem, ex quo idem in Seelandia, Hollandia, & Brabantia conſuetum eſt, etiam obſeruari; ita tamen, quòd à nautis nihil plus extorqueatur.

Item, debet vtraque partium aduerſus alteram nunc & deinceps publicarum ſtratarum prædones, fures, & alios terris perniciem inuehentes, ad receptandum & promouendum abſtinere. Sed qui vnius partis profeſsus hoſtis ſit, debet etiam ab altera parte, pro eius diffidato hoſte & damnificatore cenſeri.

Item, Quæuis partium poteſtatem habere debet hoſtes et noxios ſuos in bonis alterius partis perſequendi, et in quibus Iudiciis apprehendentur, in illis ſiſti, et iuxta ipſorum demerita iuſtificari debent.

Item, Dux in Pruſsia, præterea Elbingen: Gedanen: et Thorunen: omnem monetam cudere abſtineant, ita quòd Regia Maieſtas intra hinc, et feſtum Pentecoſtes ſequentis anni diem ſtatuat, ſe ratione huiuſmodi monetæ clarè concordandi.

Item, Quòd Dux Pruſsiæ omnibus priuilegiis & iuribus huic contractui repugnantibus, ſeu ea ſint à Pontificibus Maximis, Imperatoribus, Principibus, vel Regibus Poloniæ profecta, nunc & in perpetuum renunciare, & ea in manus Regiæ Maieſtatis conſignare debet. Si autem quicquam in eiuſmodi priuilegiis contineretur, quòd huic tranſactioni non repugnaret, ſed Duci Pruſsiæ & terris occaſione finiũ & aliorum iurium & priuilegiorum neceſſarium eſſet, debebit M. Reg: eiuſdem tenoris

sub literis & sub sigillo Maiestatis suæ ea denuò concedere.

Item, Quòd regnum Poloniæ & terræ Prusiæ pro se & eorum successoribus sufficienter se inscribere debent, quòd hanc institutam transactionem, in omnibus suis partibus, punctis, & articulis fideliter perpetuò & irreuocabiliter seruare, nec vnquam contrauenire aut agere debeant, aut velint: hoc puncto singulariter adiuncto, si casus mortis Principum, quos Deus pro suo arbitrio conseruet, se offerret, quòd terræ Prusiæ Maiestati Regiæ & regno Poloniæ & nulli alteri adhærere debent.

Postremò si quisquam cuiusquàm dignitatis aut conditionis existeret, huncque contractum impugnare vellet, debent tres Marchiones, quos hæc concordia pariter attingit, vnà cum Duce de Prusia cum omnibus, quos ad hoc permouere poterunt, Regiam Maiestatem iuuare, & super hoc respondere.

Huic suprascriptæ Christianæ concordiæ & vnitati, Regia Maiestas Poloniæ, & Dux Prusiæ in omnibus articulis, clausulis, conditionibus, punctis superiùs expressis Regiam ac Ducalem dignitatem, Christianamque bonam fidem perpetuò & fideliter interponen: inuiolabiliter pro se & successiuè posteritatis eorum hæredibus successores Reges Poloniæ & Duces Prusiæ, ratam & firmam habere, & obseruare polliciti sunt, ac promiserunt. Pro maiori præfatorum fide & securitate Regia Maiestas, similiter Dux Prusiæ huiusmodi pactum, concordiam & vnionem, manu eorum propria subscripserunt, & sigilla ipsorum nostris adhærentia subappendi fecerunt, & huiusmodi contractus binæ literæ concordationis seu vnionis, sub eodem verborum tenore confectæ, cuilibet parti vnæ præsentatæ sunt. Datum & actum Cracouiæ, Sabbatho in vigilia Palmarum, quæ fuit octaua mensis Aprilis, Anno Domini, Millesimo, quingentesimo, vigesimo quinto.

Nos itaque Sigismundus Rex Poloniæ: De consilio & consensu Consiliariorum nostrorū Regni Poloniæ, omnes & singulos memoratos articulos, vt præmittitur, medio Illustrium Principum prænominatorum, Georgii Marchionis Brandeburgen: & Friderici Ducis Legnicen: inter Nos, et Illustrem Dominum Albertum Marchionem Brandeburgen: Magistrum ac ordinem eius in Prusia, actos, condictos, & conclusos, in omnibus et singulis eorum punctis, clausulis et continentiis, prout iacent, acceptamus, ratificamus, approbamus, laudamus, et confirmamus, ipsosque perpetuum firmitudinis robur obtinere volumus. Promittentes in verbo nostro Regio, ac sub fide boni, & legalis, ac ingenui Principis, pro nobis, atque successoribus nostris Regibus Poloniæ ac regno, & dominiis nostris, quantum Nos & illa concernunt: Nos omnia suprascripta in præinsertis literis atque articulis condictis & conclusis expressa, firmiter & inuiolabiliter obseruare, exequi, & adimplere, neque illis quoquo modo contrauenire de iure vel de facto, directè & indirectè, omni dolo & fraude penitus seclusis. In quorum omnium & singulorum fidem robur, et testimonium præmissorum præsentes literas manu nostra propria subscripsimus, illasque sigillo nostro Regio & Consiliariorū nostrorum sigillis communiri fecimus. Datum Cracouiæ, die Dominico Palmarum. Anno Domini, Millesimo, quingentesimo, vigesimo quinto. Regni verò nostri anno 19. Præsentibus, etc.

REX SIGISMVNDVS TERRAS PRVSSIÆ dat in feudum.

12. IN NOMINE DOMINI, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, necnon terrarum Cracouiæ, etc. Dominus et hæres. Vniuersis et singulis, præsentibus et futuris harum seriem inspecturis, manifestum facimus: Quia, cùm olim multæ et graues controuersiæ,

Támże fol. 770.

multaque et Reipublicæ Christianæ perniciosissima bella gesta fuissent inter prædecessores Nostros Reges Poloniæ, ac Magistros et Ordinem dictum Sanctæ Mariæ Theutonicorum, super proprietate in Terris Prussiæ Regibus et Regno Poloniæ Ius suum hæreditarium pro virili tuentibus, Magistris verò ac Ordine suis veris ac legitimis hæredibus & Dominis parêre recusantibus, atque iis tantis controuersiis, tantisque bellis eò res deducta fuisset; vt diuino fauore iustitiæ Regni nostri opitulante, & pax confecta, & Magistri ac Ordo, totaque ipsorum ditio in subiectionem & omagium Regibus & regno Poloniæ deuenisset, idque longissimo tempore tentum & obseruatum esset. Successu verò temporis nouæ controuersiæ de ipsa proprietate, ac demum bellum inter Nos Regnumque nostrum, & Illustrem Dominum Albertum Marchionem Brandeburgensem Magistrum generalem, ac Ordinem eius suscitatum esset, cum maximo Reipublicæ Christianæ incommodo, & detrimento: Proinde Summi Pontifices, videlicet, Leo Decimus, Adrianus sextus, & modernus Clemens Septimus, demum inuictissimus Carolus Romanorum Imperator, et Hispaniæ Rex Catholicus, necnon Serenissimus Nepos Noster, Dominus Lodouicus Vngariæ & Bohemiæ Rex, ac plærique Germaniæ Principes summo studio apud Nos egissent de concordia, et pace componenda. Quæ denique concordia cum medio Illustrium Principum Dominorum Georgii Marchionis Brandeburgensi. in Silesia Ratiboriensi: Iagendorff, in Prussia Stetinen: Pomeraniæ, Cassubarum, Sclauorum, &cæt. Ducis Principis Rugiæ ac Burgrabii Nurembergen: et Friderici Ducis Legnicensis et Brigensis et Capitanei Inferioris Silesiæ tractata et conclusa esset, venissetque ad nos ipse Illustris Dominus AlbertusMarchio Brandeburgensis: et Magister generalis cũ nonnullis membris Ordinis et subditis suis plenam et omnimodam facultatem ab Ordine et vniuersis subditis eius habentibus, se nobis, vti vero et legitimo hæredi et Domino suo, ac terrarum omnium Prussiæ subiicien: ac easdem terras sibi in feudum dari enixè, et suppliciter, primum eius Consiliarii Proceres et subditi, demum ipse Illustris Dominus Albertus Marchio à nobis petiuissent: declarans se nobis, et Reipublicæ Regni nostri hoc pacto magis ex vsu fieri posse, pacemque firmiorem futuram. Nos rationem habentes inprimis vtilitatis ipsis Reipublicæ Christianæ, quæ in tanta infidelium tempestate, nonnisi pace et concordia inter se Christianorum Principum seruari potest, demum obaudire nolentes, vt postulata Sanctissimi Domini nostri Papæ, Cæsareæque & Catholicæ Maiestatis, ac Serenissimi Domini Nepotis nostri Domini Lodouici Vngariæ et Bohemiæ Regis, aliorũq; Principum Christianorũ, qui hactenus omni conatu hanc differentiã & bellum sistere & componere inter nos studuerunt, ac denique gratificari & commodare volentes dicto Illustri Principi Domino Alberto Marchioni Brandeburgen: vti Nepoti nostro ex sorore charissimo, eiusque domui de Onspach annuimus, non grauati precibus eius Illustritatis, & subditorum ipsius, illique & eius veris masculini generis & legitimis feudi hæredibus ex lumbis eius procedentibus, Terras, Ciuitates, & Oppida, & Arces infrascriptas, in perpetuum, & indiuisum feudum dedimus, & concessimus, et ipsum de illis per vexilli nostri traditionem inuestiuimus, harumque serie literarum damus, et concedimus: videlicet, Arcem Kenigsberg cum tribus Ciuitatibus: item Arces et Oppida Lochstete, Vargen, Girmaw, Pubetten, Rudaw, etcætera. vt in præcedentibus concordiæ literis sunt descripta, cum omnibus et singulis subditis, Vasallis, fructibus, dominiis, superioritatibus, libertatibus et iuribus, vnà cum omnibus, Arcibus, Ciuitatibus, foris, villis, mansis, curiis, molendinis, molendinorum locis, censibus, vectigalibus, reditibus, teloneis, seruitiis, feudis Spiritualibus & secularibus, lacubus, fluminibus, piscationibus, aquis, aquarum decursibus, ferarum lustris, ferarum meatibus, venationibus, syluis, nemoribus, pascuis, pratis, actibus etiam, cum omnibus metallis, quæ modo sunt, seu in futuro fieri possunt, auro, argento, cupro, stanno, plumbo, salinis supra & subtus terram, similiter

ter vnà cum omnibus & singulis eminentiis, iuribus, & pertinentiis vniuersis, nullis exceptis: sicuti eiusmodi terras priores Magistri generales, & idem Ordo habuêre, & vsque ad pręsens nouissimum bellum gestum vsu & fructu tenuerunt, in posterum perpetuè & hæreditariè in commune & indiuisum feudum tenendũ, habẽdũ, fruendũ, vtendum, & possidendum. Vbi verò ipse Illustrissimus Albertus Marchio & Dux in Prussia sine legitimis masculis feudi hæredibus, vel eius legitimi masculi feudi heredes non relicta prole virili deficerent; extunc supradictę terrę, Ciuitates & Oppida, & arces, in omni forma & modo, quemadmodum eas supradictas Illustris Albertus Marchio habuit, ad Illustrem Principem Dominum Georgium Marchionem Brandeburgen: & ipsius legitimos sexus masculini feudi hęredes venire, & deuolui debẽt. Si verò etiam Marchio Georgius sine legitimis feudi hęredibus masculis, vel eius hęredes post eius obitum sine legitimis masculi generis legitimis feudi heredibus ex humanis decederent, dictę terrę, Ciuitates, Oppida, & arces, ad Illustrem Principem Dominum Kazimirum & eius masculos feudi hęredes deriuari ac deuolui debent. Si autem prædictus Marchio Kazimirus sine prole mascula feudi hęrede decederet, aut eius feudi heredes post ipsius mortem liberos masculos feudi hęredes post se non relinquerent: tunc nominatę terrę, Ciuitates, Oppida, & Arces in Prussia ad Illustrem Principẽ Dominum Ioannem Marchionẽ Brandeburgen: & eius veros legitimos masculini generis feudi hęredes deuolui debent: ita quod dictę terrę, Ciuitates, Oppida, & Arces, vbi diuina ordinatione huiusmodi casus futuris temporibus accideret, de fratre in fratrem predictos, & eorum legitimos feudi hęredes masculos cedant, & deuoluantur, sine nostro, hęredumq; nostrorum & successorum Regum, ac Regni nostri Polonię impedimento. Ita tamen, cùm, & quoties se obtulerit eiusmodi casus deuolutionis de vno in alterum, prædictos fratres, & eorum legitimos feudi hæredes masculos, debebunt illi, & quisq; eorum debebit nobis & successoribus nostris Regibus ac Regno Poloniæ infra tempus debitũ ac legitimũ, debitã subiectionẽ, & feudi obligationẽ ac omagiũ præstare. Quòdsi prædicti quatuor fratres de domo Onspach, diuina voluntate sic disponente, sine mascula prole feudi hærede legitima ex lumbis eorũ ordine suprascripto procedente, aut eorum huiusmodi proles similiter sine masculo feudi hærede legitimo, ex lumbis eorum procedente, decederet: Tunc omnes & singulæ terræ, Ciuitates, Oppida, bona, & Arces suprascriptæ ad nos, successoresq; nostros Reges, & Regnum Poloniæ sine omni impedimento ac contradictione deuolui ac redire debent.

Debebit item ipse Illustriss. Dominus Albertus Marchio et Dux in Prussia eiusq; prænominati successores et feudi hæredes pro hac nostra in se beneficentia nobis et regno nostro tale obsequium præstare: quòd vbi ratione huius concordiæ et concessionis feudi à quocunque cuiussis eminentiæ et conditionis Principe seu potentatu impeteremur, aut successores nostri impeterentur; tenebitur ipse Illustris dominus Albertus Marchio, aut eius prædicti successores Duces in Prussia, in propria persona nobis et regno nostro vbique vnà cum omnibus suis subditis, et pro summis viribus suis adesse. Quod vicissim nos et successores nostri Reges ac regnum Poloniæ in eodem casu facere debebimus et debebunt.

Vbi autem contingeret, quòd nos vel successores nostri Reges et regnum Poloniæ, altera quauis ex causa tàm ab infidelibus quàm ab quocunq; alio hoste impeteretur, et ipsi in persona propria ad bellũ cum subditis nostris proficisceremur, aut successores nostri proficiscerentur; debebit Illus: dominus Albertus Marchio et Dux in Prussia, aut eius prænominati successores, Duces in Prussia, nobiscum cum centum equitibus armatis proficisci, & intra limites terrarum Prussiæ nobis seruire. Quòdsi educere extra terminos Prussiæ illum aut eius successores, nos & successores nostri vellemus, extunc ad eosdem centum equites stipendium tale præbere, quale dari aliis nostris mercenariis equitibus est solitum, tenebimur. Vbi verò Nos vel successores nostri vellemus ipsum Dominum Albertum Marchionem, aut eius nominatos posteros, nobis

bis & ſucceſſoribus noſtris maiori comitatu ſeruire, debebimus Nos & ſucceſſores noſtri iis omnibus militibus, quos vltra centum prædictos conducere poſſet, mox poſt egreſſum à domibus ipſorum ſtipendium, quod noſtris militibus dabitur, illis, quamdiu ſeruierint, perſoluere: ſi autem plures, quàm centum prædictos equites ipſe Illuſ. Dominus Albertus Marchio, aut eius ſucceſſores Duces in Pruſsia, educere non poſſent; non debebimus Nos, aut ſucceſſores noſtri, ab illo & eius poſteris Ducibus in Pruſsia, plura exigere.

Præterea non debebit ipſe Illuſtris Dominus Albertus Marchio, & eius nominati feudi hæredes ſucceſſores Duces in Pruſsia, quicquam ex terris, ciuitatibus, oppidis, arcibus, & bonis prædictis vendere. Verùm ſi ad hoc illum & eius ſucceſſores ingens vrgeret neceſsitas: tenebitur Nobis & ſucceſſoribus noſtris, tanquam dominis ſuis hæreditariis ante omnia denunciare. Quòdſi nosipſi emere non curauerimus, aut hæredes & ſucceſſores noſtri non curauerint, in hoc caſu ipſe Dominus Albertus Marchio, & Dux in Pruſsia aut eius legitimi feudi hæredes ſeu ſucceſſores, cuicunque voluerint vel potuerint, liberam vendendi habebunt facultatem. Regalibus tamen noſtris feudi & obſequiorum iuribus ſemper ſaluis remanentibus.

Poterit etiam ipſe Dominus Dux in Pruſſia & eius feudi hæredes; vbi eos neceſſitas vrgens premeret, ex bonis ſuis prædictis, quantum opus foret, impignorare ſuis duntaxat ſubditis & vaſallis, vt eadem bona vnita & indiuiſa permaneant. Quæ etiam omnia & ſingula ſupraſcripta, & quæcunque alia quæ vaſallus & feudalis Princeps erga ſuum naturalem dominum hæreditarium & ſuperiorem Dominum præſtare ac obſeruare tenetur: debebit ipſe Illuſtris dominus Albertus Marchio & Dux in Pruſsia, ac eius feudi hæredes legitimi ſucceſsores firmiter & inuiolabiliter adimplere. Noſq; viciſsim illum & ſucceſſores eius omni gratia & fauore Regio complecti, ac illos in iuribus & immunitatibus ipſorum conſeruare pro nobis & ſucceſſoribus noſtris Regibus & regno Poloniæ pollicemur. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium, ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum Cracouiæ, feria ſecunda poſt Dominicam Palmarum proxima. Anno Domini, 1525. Regni verò noſtri, Anno 19. Præſentibus, &c.

Rex dabit Alberto Duci Pruſsiæ 4000. floren: Rinen.

Támże fol. 773.

SIGISMVNDVS &c. Significamus tenore præſentium vniuerſis: Quia, cùm diuino fauore Illuſtriſs: Princeps D. Albertus Marchio Brandeburgen: ac in Pruſsia, Stetinen: Pomeraniæ, Caſſubarum, Sclauorum, &c, Dux. Burgrabius Nurembergen: & Princeps Rugiæ, Nepos noſter chariſsimus, poſt controuerſiam, ad quam nobiſcum deuenerat, tandem ad Nos veniens medio Illuſtrium Principum Dominorum Georgii Marchionis fratris germani ac Friderici Ducis Legnicen: ſororii ſui, ſe nobis reconciliauerit, magnaque ac euidentia teſtimonia & indicia de ſua erga nos fide ac propenſione exhibuerit, volentes eius Illuſtritatem in Terris Pruſſię, quas illi in feudum dedimus, & quæ bellica ſæuitia magnum detrimentum ſunt paſſæ, releuare, ac illum nobis & regno noſtro maiori beneficentia deuincere, dandum & donandum illi duximus annuum ſtipendium, quatuor millium florenorum Ryneſium in auro, vel pro ſingulis aureis 28. groſſos integros monetæ & numeri Regni noſtri præſentis, harumq; ſerie literarum damus, donamus, & aſſignamus, ad terminos vitæ Illuſtr: ſuæ per Nos & ſucceſſores noſtros quotannis ſoluen: Ita videlicet, quòd primam ratam anni huius ſoluere debebimus ad feſtum ſancti Michaelis proximè futurum: alteram verò ratam ad feſta Paſchæ Anni Domini 1527. & deinceps ſingulis annis ſequentibus ad feſta Paſchę, dictam ſummam quatuor millium florenorum Rynenſium ſoluere, Nos & ſucceſſores noſtros Reges Polonię ſubmiſimus, & præſentibus ſubmittimus: ac obligamus: promitten: in verbo noſtro Regio pro nobis & ſucceſſoribus noſtris Regibus Poloniæ, quòd eam donationem & firmam habebimus,

&illi

& illi semper quoad sua Illust: vixerit, satisfaciemus, & successores nostri Reges Poloniæ satisfacient. In cuius rei testimonium Sigillum nostrum est præsentibus appensum Datum Cracouiæ feria quarta post Dominicam Palmarum, quæ fuit 12. Aprilis 1525. Regni nostri 19.

Priuilegium Duci Prusiæ datum.

14. IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, necnon terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Russiæ, totius Prussiæ, Culmen: Elbingen. Pomeraniæ &c. Dominus & Hæres. Manifestum facimus tenore præsentium: Quia licet quasdam terras nostras hæreditarias in Prussia Illustri Principi Domino Alberto, Domino Marchioni Brandenburgen: & Duci in Prussia &c. Iure feudali concessimus, in earumq; possessione illum per Consiliarios nostros induci fecimus, & eius concessionis, ac articulorum, & conditionum inter nos transactarum illi sufficientes nostras literas dedimus, in quibus præter alia etiam immunitates illi à nobis concessæ sunt descriptæ: tamen cùm contractus cum illo per nos factus velit, vt, si quidpiam in Priuilegiis illis contineretur, quæ nobis restituit, & quibus renunciauit, quod huic ipsi contractui & transactioni non repugnaret, sed quod ipsi Duci ex Prussia & terris eius, occasione finium & aliorum Iurium & Priuilegiorum necessarium esset, quod id nos sub literis & Sigillo nostro denuò concedemus: Ideò nonnullas infrascriptas prærogatiuas & immunitates prioribus literis contentas, eius Illustritati renouandas, addendas, & denuò concedendas duximus, & tenore præsentium concedimus, ita sanè, vt ipse Dux Albertus, similiter & hæredes eius terram concessam ab omni exactione & seruitio, exceptis his quę nominatim in contractu concordiæ expressa sunt, liberam teneat ac immunem, & coram nullo alio, si ratione ipsius terræ impeteretur, quàm coram nobis, aut successoribus nostris regibus Poloniæ respondere teneatur, atque vt liceat eidem vnà & heredibus suis per totam Terram nunc concessam, ad commodum suum passagia & telonea ordinare, secundùm contractus præscriptum, Nundinas & fora statuere, monetam cudere pro contractus formula. Taliam & alia Iura taxare: directuras per terram in fluminibus & in mari, sicut vtile visum fuerit, stabilire: deniq; iurisdictionem potestatemq; illam habeat & exerceat in terris suis, quam aliquis Princeps Regni nostri melius habere dinoscitur in Terra quam habet. Quatenus autem initæ concordiæ & contractui non aduersetur, vt bonos vsus & consuetudines ponat, assisias faciat, & statuta quibus omnes eius subditi pace tranquilla gaudeant & vtantur. Postremò concedenda etiam duximus, & concedimus tenore præsentium eius illustratali, atq; Nobilibus suis omnibus libertatem ducendi & transuehendi per Regnum & dominia nostra, terra vel aqua, omnes & singulas res, quæcunque ad vsum & necessitatem propriam eius Illustritatis atque eorundem Nobilium, non autem ad mercaturam exercendam, opportuna & necessaria fore videbuntur: & his pariter omnibus, qui ex alienis prouinciis commigrare vellent, in terram & ditiones eius Illustritatis, Equestris duntaxat conditionis seu Nobilibus, liberam damus res omnes illorum proprias secum transferendi per Regnum & dominia nostra, absq; solutione cuiuslibet telonei, & citra vllum impedimentum, facultatē & prærogatiuam. In cuius rei testimonium Sigillum nostrum est præsentibus appensum. Actum & datum in Ciuitate nostra Marienburgen: Sabbato proximo ante festum S. Trinitatis, Anno Domini 1526. Regni verò nostri Anno xx vt suprà in literis feudalibus Ducis Pomeraniæ. *fol. 774.*

Nobilitas cum Ciuitatibus approbant concordiam.

15. NOs infrascripti Erhardus electus Pomezaniē. Fridericus dominus de Heydek Ordinis Theutonicorum in Prussia, Henricus de Kitlicz, Georgius de Kynheym, nomine Nobilium: Nicolaus Richam Magister Ciuium Ciuitatis antiquæ, Crispinus Schenbergk, *fol. 775.*

bergk,

bergk, Conſul in Kuribhoff, nomine maiorum & minorum Ciuitatum in Pruſſia: Palam facimus, & recognoſcimus: Quia cum retroacto tempore multa grauiaq; bella inter Sereniſs: Polonię Reges, & inclytos Theutonici Ordinis Magiſtros magnos, tantis odiis inueteratisq; diſſidiis, in vtriuſque populi & Polonici, & Pruthenici calamitatem geſta ſint, vt parum hactenus profuerint contractus & pacis fœdera Summorum Pontificum, Imperatorum, Regumq; auctoritate ſemper interpoſita. Cuius mali origo hinc dimanauit, Quòd Pruſsię terra (nam de eius propinquitate tantopere pugnatum eſt) rectore hæreditario caruit: cùm hinc Reges Poloniç, illinc Magni Magiſtri & militaris Ordo Ius ſuum prætenderent, mallentque armis, quàm pia Chriſtianaq; concordia negotium tranſigere. Proindeque peruenit eorum malorum non parua portio ad noſtram vſque ætatem: ſiquidem paucis ab hinc annis oborto iterum ea de re bello, concurrentibusq; infeſtis ſignis Sereniſs: Rege Sigiſmundo, & Illuſtriſs. Principe Alberto, Magno Magiſtro, quanta vaſtitate utraque terra affecta ſit, oſtendunt ipſę ruinę & calamitas miſerorum. Sunt vaſtati agri, abducti coloni, effuſus ſanguis Chriſtianus, vim paſſæ mulieres, ſtupratę virgines, prophanatę ſacrę Ædes, prætereo alia ſcelera & bellorum incommoda perpetrata, quæ etiam audire, nedum fieri in populo Chriſtiano, mens horret. Cuius belli imanitate moti, & miſerorum fortunā miſerti ſummus Pontifex, ſacratiſſima Cæſarea Maieſtas, Sereniſs: Hungariæ Bohemiæque Rex, ad Inducias quadriennales vtramque partem piis rationibus flexerunt: eo propoſito, vt quadriennio illo induciarum, veterem diſcordiam omninò tollerent, & pacem firmam inter Nos finitimas gentes componerent. Erat ſpes bona Nobis, fore, vt aliquando concordia pro diſcordia veniret. Cæterùm, cùm Chriſtianus orbis vndique bellorum tumultu, variisque perturbationibus vexaretur; factum eſt, vt tàm pium conſilium tantorum Rectorum Rerumpub: de concordia ſtatuenda impediretur: quandoquidem quadriennium Induciarum irritum abiit, vt eius fine pro eo pace bellum videretur renaſci: quòd ſanè ita erat in manifeſto, vt aut ipſum noua cum calamitate Chriſtianorum fuiſſet ſuſcipiendum, aut in contractum Thorunenſem, cui titulus eſt perpetuæ pacis, coniurandum. Quando igitur verſaremur inter duo eiuſmodi pericula, vt aut arma Patrię noſtrę intoleranda deinceps forent capeſſenda; aut neceſſe eſſet conſentire in concordiam, & Prædictum contractum perpetuæ pacis, nec in aliam partem ſe flecti permitteret Sereniſsimus Rex Poloniç, & inclytum eius regnum. Reſpexit Deus propitiis oculis in pias preces calamitate afflicti populi, deditq; ex improuiſo pios ac prudentes pacis per alium modum procuratores, Illuſtriſs. Principes & Dominos, Dominum Georgium Marchionem Brandeburgen: &c. & Dominum Fridericum Ducem Legnicenſem, &ç. quos vetus diſcordia & periculum redeuntis belli non minus mouit, quàm ſi eorum res ageretur: quum ſint vtrique partium ſanguine & affinitate coniunctiſsimi. Hi diuina inſpiratione inuenerunt Articulos tranſactionis & pacis cùm iuſtos, tum Chriſtianos, qui, ſi bona fide cuſtodiantur, non erit ampliùs timor de periculo renaſcituri belli.

Origo Pruthenici belli

Inprimis autem ſua prouidentia curârunt, quò reſtingueretur fons, vnde hactenus tot mala fluxerunt, ſcilicet, vt habeat terra Pruſſiæ Principem hæreditarium, qui iuſtis de cauſis ſuperiorem recognoſcat ſereniſſimum Regem Poloniæ, & inclytum eius regnum. Quandoquidem certis iam indiciis, & argumentis haud fallacibus iam tandem euidenter cognouimus, fundum & ſolum terræ Pruſſiæ intra fines, limites, & circulo ditionis inclyti regni Poloniæ contineri & concludi. Quando autem nihil potius eſſe debet Chriſtianis pectoribus, quàm cum omnibus, ſi fieri poſsit, inprimis verò cum vicinis, in pace & tranquillitate viuere, quam nobis Magiſter noſter Chriſtus, & eius diſcipuli tanta cura & ſtudio commendârunt: Volentes accurrimus, ac per tàm pios Principes oblatas pacis conditiones, qua hactenus indigni viſi ſumus, & nunc diuina commiſeratione donamur; idque eò libentiùs fecimus, quòd nos ad eandem tranſactionem amplectendam clariſsimus vir dominus Ioannes Statilius, Præpoſitus Veſprimien: Secretarius & Orator Domini Lodouici Regis Vngariæ & Bohemię Domini no-

mini nostri gratiosissimi, adhortabatur duplici nomine: tùm quòd ad percutiendum fœdus pacis missus esset: tùm quòd propositi articuli transactionis, iusti ac christiani, à præfato Serenis. Rege iudicarentur: qui, ceu alter summorum arbitrorum concordiæ statuendæ in quadriennalibus induciis nihil æquè ad se pertinere affirmauit, quàm vel in ipsis induciis, vel post finem earum, inter Principes vtrinque sibi coniunctissimos, & populos vicinos, pacem procurare. Ideò consensimus,& consentimus in trāsactionem & concordiam inter Serenis. Dominum Sigismundum Regem, & inclytum regnum Poloniæ ex vna, & Illustris. Principem Dominum Albertum Marchionem Brandeburgen: &c. hæredes & successores, ex altera partibus, super feudo, iuribus, & proprietate prædictæ terræ Prussiæ, ac aliis punctis articulisque per præfatos Illustrissimos Principes, Dominum Georgium Marchionem &c. & Fridericum Ducē Legnicen: pacis mediatores Anno 1525. die nona Aprilis Cracouiæ ad nostram petitionem & placitum conceptam & confectam, ipsamq; in omnibus punctis & articulis, perinde ac si inserta hic esset, nostro, constituentium, hæredum, & successorum nomine laudamus, approbamus, & cum magna hilaritate, animiq; gratitudine suscipimus & amplectimur, pro nobis, præfatis constituentibus, hæredibus, & successoribus nostris, syncera & Christiana fide, & sub honore nostro, necnon Iurisiurandi Sacramento firmiter & constanter promittentes, & efficaciter nos obligantes, quòd candem concordiam transactionemq;, vt præfertur, in omnibus & singulis articulis & conditionibus fideliter & irreuocabiliter sine fraude & dolo ratam & gratam habere, & perpetuò obseruare, nec vnquam per nos, aut submissas personas, quouis prætextu siue colore, publicè vel occultè ipsi contrauenire volumus, nec debemus. Renūciantes præterea omnibus & singulis Iuribus, & Priuilegiis, & exceptionibus, quibus eandem concordiam impugnare, & infringere possemus.

Porrò si Illustrissimus Princeps Dominus Albertus Marchio Brandeburgē: &c. in Prussia Princeps &c. quem de voluntate prefati Serenissimi Regis Polonie Sigismundi in hereditarium Dominum suscepimus, & presentibus suscipimus, nec non Illustritatis sue veri & legitimi feudi heredes masculi, & subinde Illustrissimi Principes Domini Georgius, Kazimirus, Ioannes, vnà cum omnibus suis legitimis feudi heredibus è vita migrauerint, & prefata terra Prussie ipsis in feudum concessa, iuxta inscriptionem predicte transactionis, ad Serenissimos Reges & regnum Polonie deuoluta fuerit: quòd nos Serenissimis Regibus eisdem, & regno Polonie, cui nos vnanimiter, spontè, & ex certa scientia, vnà cum predicto Principe nostro tanquam superiori Domino subiecimus, & exnunc subiicimus, nec cuiquā alteri adherebimus, obediemus, & subiecti erimus. Seb eosdem Serenissimos Reges & inclytum regnum pro Dominis nostris, quo ad vtile & directum dominium, merum & mixtum Imperium, in perpetua subiectione profitebimur, & recognoscemus, saluis tamen semper manentibus omnibus & singulis transactionis articulis, quibus in hoc casu terre Prussie cautum est. In quorum omnium fidem & robur nos suprascripti Oratores nomine constituentium, & nostro, has literas Sigillorum nostrorum appensione muniuimus. Datum Cracouie die ix. Aprilis, que erat Dominica Palmarum. Anno Domini 1525.

CONSTITVCIE PRVSKIE ZA Królá Zygmuntá piérwszégo. Tit: II.

Ordinátia Pruskiégo Księstwá we Gdansku 1526.

Práwo. I.

SIGISMVNDVS Dei gratia Rex Polonie. Magnus Dux &c. Significamus tenore presentium quibus expedit vniuersis. Quia consulere volentes multiplicibus erroribus & abusibus, qui cùm in diuinis tum etiam humanis rebus inoleuerant in terris & Ciuitatibus nostris Prussie, venimus huc ad easdem terras, omnibus aliis negotiis nostris

Pri. 778.

noſtris intermiſsis, & auſpice Domino Deo recte omnia, quę reformatione indigebant, confecimus. Præterea etiam ad futurū deinceps bonum regimen conſtitutiones & ordinationem opportunam in ipſis Terris relinquere operæpretium eſſe duximus. Proindeq; de conſilio & conſenſu omnium Conſiliariorum & Nunciorum communitatis tàm Militaris quàm etiam Ciuilis ordinis, infraſcriptas conſtitutiones edidimus & promulgauimus.

Palatini Iura ſciant & habeant. Inprimis quiſque Palatinus habeat apud ſe exemplum ſeu copiam priuilegii Terrarum Pruſsiæ, & illud vnicuiq; petenti oſtendet, & coram eo legi faciet, quod nos manu tenere & ſecundùm ipſius tenorem Dignitates, Officia, & Capitaneatus ſolis indigenis conferre dignabimur.

Ius Culmenſe conſcribatur. Cæterum cùm Ius Culmen: quo potiſſimum Pruſſia vtitur, ſcripturis ſaltem autenticis nuſquam reperiatur eſſe ſancitum, multaq; propterea oriantur incommoda: Venerabiles & Egregios deuote nobis dilectos Tidemannum Giſe, Cuſtodem & Canonicum Varmien: Matthiam Slewniczki, Canonicum Gneſnen: Achacium Frenut, Canonicum Varmien: Franciſcum Soldaw, & Philippum Holkner, deſignauimus: vt hoc anno ad Calendas Octobres Mariemburgi conueniant, & eiuſmodi Ius cum eius Conſtitutionibus paſſim colligant diligenter, conſcribantq;, vt deinde typis excuſſum & euulgatum ad omnium notitiam perueniat, firmiterq; á cunctis obſeruetur.

Iudicia Terreſtria quādo celebrari debent. Iudicia autem Terreſtria in ſingulis Palatinatib: quotannis bis ſeruentur. ita vt in Palatinatu Culmen: primum Iudicium feria tertia poſt Dominicam Quaſimodogeniti, Secundum autem feria tertia poſt Lamperti celebretur. In aliis autem Palatinatibus iuxta veterem conſuetudinem celebretur. ex quibus quidem Iudiciis Terreſtribus Appellationes ordinariè fiant ad Conuentus generales Terrarum Pruſsię. A Conuentibus autem generalibus ad Regium Tribunal noſtrum, donec alterutra partium conformes ſententias obtinuerit.

Gradus Appellationū. Pœna contra temere litigantes. Vt autem friuolæ & temerariæ Appellationes nonnihil cohibeantur, quiſquis à Iudicio Terreſtri ad Conuentum generalem appellauerit, tres Marcas in Iudicium reponat. Si verò à Conuentu generali ad nos appellatum fuerit, ſex Marcæ deponantur: & ſi appellans coram Iudice appellato ſuccubuerit, in vſum publicum Iudicii in quo erant repoſitæ cedant; alioquin parti reſtituantur.

Quæ cauſæ á Palatinis iudicari debent, nec ne. Nec Palatini iudicent cauſas ad Ius terreſtre ſpectantes, niſi de conſenſu partium, & prouocantes ad Iudicium Terreſtre remittant; exceptis cauſis leuioribus, quæ videlicet valorem decem Marcarum non excedant. Hæc quidem ſine ſtrepitu Iudicii de ſimplici & plano ab eis componi poſſunt. In cauſis autem ſanguinis & de facto recenti depræhenſis, indilatam iuſtitiam miniſtrent: nec partes contendentes ad componendum amicè inter ſe controuerſiam cogant: nec exigant vllas pœnas, niſi per Iudicium decretas. Quarum pœnarum tertia pars Iudicio Terreſtri, reliquæ duæ partes Palatino loci cedant.

Palatini & Capitanei iudiciis Terreſtribus ſubſint. Palatini & Capitanei citati, tàm in Iudicio Terreſtri, quàm Conuentuum publicorum reſpondere ſunt obligati, exceptis actionibus ſuper bonis noſtris Regalibus emergentibus. Capitanei autem iuxta continentiam Priuilegii Terrarum Pruſsiæ ſint indigenæ poſseſsionati, ratione quarum poſseſsionum ſuarum ſint Iudicio Terreſtri ſubiecti.

Notarius Terreſtris ſit. Statuimus præterea, vt communibus Conſiliariorum votis Notarius Terreſtris Nobilis poſseſsionatus, linguas neceſſarias calens, & alias, ad hoc Officium eligatur: qui cùm iuratus fuerit, excluſis tàm Eccleſiaſticorum Prælatorum, quàm Ciuitatum ac aliorum, Notarius ſolus ſecretorum conſiliis & Conuentuum publicorum Iudiciis interſit, Literas & Acta Iudicialia diligenter conſcribat, ac Iura partium in Iudicio producta fideliter cuſtodiat.

Commiſſarii in quibus cauſis a regedari poſſunt. Vt autem temerariæ lites amputentur, Commiſſarios ſiue Iudices delegatos nō deputabimus in cauſis ad Iudicium Terreſtre ſpectantibus, & minus in eo iam pendentibus: niſi per appellationem ordinariam, de qua ſuperius dictum eſt, à ſententia definitiua

finitiua seu interlocutoria iam lata, ad Tribunal nostrum deuolutæ fuerint; exceptis causis limitum, bonorum nostrorum Regalium: nec Iudices delegatos seu Commissarios, à quibus semel appellatum est, in eadem causa denuò deputabimus, aut causam ad illos remittemus. Non enim verisimile aut honestum videbatur, quòd Iudex pristinam suam sententiam retractet, aut aliter iudicet, quám antea iudicauerat.

Conuentus autem publici seu generales iuxta proximam ordinationem nostram in Prussia quotannis bis celebrentur. Verno videlicet tempore Dirsauiæ ad diem S. Stanislai: Tempore autem Autumni in Graudentz, ad diem S. Michaelis. Conuentus autem peculiariter per nos instituendus, locum & diē ex nostro arbitrio sortietur.

Conuentus publici quādo celebrari debent.

Ad prædictos Conuentus, omnes causæ tam ex Ciuitatibus quàm Iudiciis Terrestribus per appellationem deuoluantur, & etiam sine speciali commissione nostra iudicentur. Deinde verò, & non antea, ad supremum Tribunal nostrum remittantur, parte prouocante: cui ad prosequendam appellationem à Iudicibus legitimis terminus præfigatur. Quam appellationem, si intra vnius anni spatium non prosequererur, prior sententia iuxta Iuris communis dispositionem in rem transeat iudicatam, & executioni demandetur.

Ad conuentus ex omnibus iudiciis appelletur.

Ante Conuentum verò publicum per nos & successores nostros singulariter instituendum, in singulis Palatinatibus Culmen: videlicet, Marieburgen: & Pomeraniæ, fiat Nobilitatis conuentio particularis, quam secundùm morem antiquum Palatini ex singulis Districtibus Palatinatus sui ad aliquem locum conuenientem literis suis conuocent: vt Nuntii ad huiusmodi Conuentum mittendi eligantur. Qui autem vocatus non comparuerit, pœnam duarum Marcarum pendet. Cuius medietas Palatino eius loci, altera verò medietas ærario publico proueniat.

Ante conuētum generalem Nobilitatis conuētiones fiant.

At cùm frustrà sententiæ ferantur, nisi legitimæ executioni demādentur, volumus & irrefragabili constitutione sancimus, vt deinceps vnusquisq;, cuiuslibet conditionis vel eminentiæ fuerit, rei iudicatæ sine omni contradictione cum effectu pareat, & obsequatur. Alioqui locorum Palatini nullo alio à nobis mādato expectato, legitimam executionem faciant: adiuncto sibi, vbi causæ conditio postulauerit, Capitaneo & Nobilibus illius Districtus: aut etiam si necessitas exegerit, omnibus & singulis nostris Vasallis seu Nobilibus illius Palatinatus, quos ad assistendum illi sub Iurisiurandi debito & amissione feudorū obligatos esse decernimus. Si verò maiori potētia sit opus, negotium ad nos referri volumus: vt opportunis rationibus rebus prouideamus. Palatinos similiter ad huiusmodi executiones faciendas, iustitiamq; oppressis administrandam Iusiurandū nobis præstitum adigat. Quos etiamsi remissiores fuerint, quinquaginta florenorum Hungarical. pœna plecti volumus. Cuius mulctæ medietas parti, cui iustitia denegata est: Altera verò medietas ærario publico terrarū Prussiæ cedat. Vbi autem quis executioni violenter resistere conuictus fuerit, pœna banni, siue proscriptionis ac bonorum confiscatione puniatur, ex quibus bonis parti læsæ primum fiat satis. Quod reliquum fuerit, fisco applicetur.

Qua formula Palatinus remiudicatā exequi debet.

Statuimus præterea, vt nullus Capitaneus, Nobilis, Ciuis, aut quiuis alius cuiuscunque conditionis existat, personis, Castris, domibus, aut possessionibus alicuius vllam violentiam inferre, incursiones facere, in publicis stratis insidias ponere præsumat. Alioquin super his conuictus, iuxta antiquum plebiscitum Terræ Culmensis capitali pœna puniatur.

Violentiæ conuictus capitis pœna mulctetur.

At cùm aliquis Nobilis decreto publici Conuentus, Iudicio Palatinorum, aut Terrestri capitur: sub certis pœnis in potestatem, aut carcerem Ciuilem non tradatur: sed in manus Palatinorum. Si quis autem in ciuitate, vbi nulla arx est, capiatur: & authoritate Conuentus, Palatinorum, Iudicii in carcerem Ciuilem coniicitur; in potestate eorundem, & non Ciuitatis permaneat. Fideiussoria tamen cautione à carcere huiusmodi liberetur, nisi causa fuerit criminalis: Alioquin sub pœna viginti florenorum Hungarical: quorum medietas Palatino, altera parti læsæ cedat, absque vlla remissione persoluen. Nobiles & eorum subditi authoritate seu potestate Ciuili non capiantur, de-

Nobilis captus palatino tradatur

Quæ pœna est, si quis Nobilem eiusué subditum aut Ciuem capiat.

tur, detineantur, aut areſtentur: nec viciſsim Nobiles authoritate propria capiant aut detineant Ciues, aut eorum ſubditos: ſed vnusquisque coram Iudicio ſuo ordinario conueniatur, & iuſtitiam requirat.

Libera ſit nauigatio.

Præterea, ne in fluminibus Pruſſię præſertim nauigabilibus, & item Fehres, Bree, & Bda, ac etiam Redæ in Diſtrictu Puczkouien: obſtacula fiant: vt tàm piſcibus quã nauibus & lignis liber tranſitus permittatur: niſi quis ſpeciale Priuilegium ſuper hoc habuerit.

qui in lacubus Regiis piſcari poſſunt.

Nobiles autem, qui habent priuilegium piſcandi in lacubus noſtris Regiis, & teſtibus fidedignis probare poſſunt ſe fuiſſe in poſſeſsione piſcandi; & quorum vel limites aut ager ſtagnis noſtris Regiis adiacet; his quidem piſcatio permitti debet, ſed paruis retibus duntaxat ad vſum & menſam eorum propriam: non autem ad vẽdendum. Ea tamen cõditione, vt retia Caſtren: primos in hyeme habeant tractus: & quòd tempore, quando piſces, qui Germanicè Breſſen, Polonicè verò Kleſcz vocantur, ſemen aut fœtum emittunt, nulli liberum ſit in lacubus noſtris Regiis piſcari: ne huiuſmodi piſcium fœtura in augmentando impediatur.

Spirituales ne Terreſtria bona acquirant.

Præterea vt Eccleſiaſtici bona Terreſtria Eccleſiis adſcribenda, & approprianda, ſiue incorporanda, abſque ſpeciali conſenſu noſtro, à modò non niſi à ſuis Vaſallis emant, nec obſequia nobis ex ipſis debita intereant, pro ſe verò priuatim illa emere poſſunt. quæ ſi in vita ſua non alienauerint, aut cuipiam non donauerint, ad eorum propinquos & conſanguineos deuoluantur.

Ciues & plebei bona terreſt. ne emãt alioquin militet qui illa prius acquiſiuit.

Similiter, nec Ciuis aut ignobilis quiſpiam, bona Terreſtria emat. Si verò iam empta poſſideat, non per conductitias perſonas, ſed propria, ſeruitia ſeu obſequia debita, ad bellicam expeditionem de ipſis ſub eorundem amiſſione præſtet.

Vbi & quo modo aliquis uenationem exercere debet.

Nec omninò liceat à modò Ruſticis feras in nemoribus venari, nec laqueos in ſyluis, & agris ponere: canes aut retia venatoria habere: alioqui in poteſtate dominorũ ſit, Bõbardas, canes, & retia huiuſmodi auferre: & pro qualitate exceſſus mãdatum præuaricantes in decem Marcis pec: domino fundi applicandis, toties quoties, punire. exceptis foſsis pro luporum captura. quas tamen ſine præiudicio cuiuſuis cuilibet cũ conſenſu dominorum ſuorum habere poteſt. Simili modo, nec Palatini, Capitanei, aut Nobiles alter in alterius fundo abſque voluntate Domini fundi venari: nec in ſyluis feras domare, aut cicurire debet, quod Klopfen vocant, ſub amiſsione retium, equorum, & curruum. Bombardis autem nemo omninò nec in propriis, nec alienis ſyluis ſub pœna centum floren: Hungarical: irremiſsibiliter ſoluendorum, à modò vtatur. Cuius mulctæ medietas nobis, altera ærario publico Terrarũ Pruſſię proueniat.

Conſiliarii res uendibiles æſtiment

Volumus item, vt in Conuentu generali proximo per vniuerſos Conſiliarios harum terrarum omnium rerum vendibilium æſtimatio, & iuſti pretii conſtitutio fiat: vtq; diligentior reſpectus ad menſuras, & omnia pondera habeatur; vt dolus ac deceptiones malitiæ vitari poſsint.

Fines Prouinciæ prædonibus purgentur.

Item, vt Palatini & Capitanei diligenter fines terrarum obſeruent: ne prædones & graſſatores ingrediendo & egrediendo impune graſſentur.

Plebs exarmata incedat.

Item, ne Ruſtici cum cuſpidibus, lanceis, gladiis, aut ſimilibus armis publicè aut priuatim incedant, eaſq; deferant, niſi à Dominis ſuis ad venationem vocati fuerint.

Poloni ad opificia ſuſcipiantur.

Diſtrictius etiam inhibemus, ne Poloni à modò ab opificiis Ciuitatum quarumlibet arceantur: ſed pari conditione cum Germanis & aliis nationibus admittantur, non obſtantibus huiuſmodi opificiorum contrariis conſtitutionibus, ſub pœna L. flor: Hungar: qui eos non receperint infligenda: perque loci Capitaneum pro fiſco Regio exigenda.

Officiales Tucholien. ne temere ſal inuadant

Ex quo item multorum querimoniis accepimus, quoſdam Officialium noſtrorũ præſertim Tucholien: prætextu mandati prohibitorii de inuectione ſalis peregrini in Poloniam, innocentibus, ſi quando finibus terræ appropinquent ſalẽ adimere. Quod quia iniquum eſt, ſub graui indignatione noſtra prohibemus, ne de cætero cuiquam adimatur, niſi vltra fines tranſgreſſo.

Nobiles

Nobiles præterea Districtus Slochow instar Rusticorum, vt ligna ad arcem ducāt, aut alia seruitia rusticalia faciant, cogi nolumus: sed antiquam consuetudinem seruandam esse decernimus.

Nobiles Slochow sint liberi.

Ad præcludendas autem varias hinc inde obloquendi vias, & controuersiarum occasiones, quæ solent oriri à Ciuitatibus & Oppidis contra Nobiles & Tabernatores tàm secularium quàm spiritualium, qui coquunt, & aliis per tunnas vendunt ceruisiam, ita ordinatum est: quòd Nobiles pro vtilitate eorum propria coquere liberè possunt ipsam ceruisiam. Et si quid ex illa eis superabundauerit, id vendent ad suas Tabernas. verùm negotiationem ceruisię non exerceant, quod statui eorum foret indignum. Tabernatores verò, qui vltra miliare distant ab Oppidis vel Ciuitatibus, & qui habent in suis priuilegiis facultatem coquendi ceruisiam; coquere illam possunt, quantum ad propinandum in eorum Tabernis sufficiet. nequaquam tamen per integras vel medias tunnas vendendi ipsam ceruisiam potestatem habeant: sub pœna decem marcarum, toties quoties huic Constitutioni contrauenerint soluendarum.

Ius coquēdæ ceruisiæ.

Cùm etiam Mercatores & præsertim peregrini siue exotici homines in Nobilitatis ac ciuitatum iniuriam, pelles, frumenta, humulum, linum, & alia mercium genera, in villis ac pagis, clàm & publicè coēmere, & negociationes illicitas exercere soleant: authoritate nostra Regia firmiter prohibemus, ne id de cætero fiat. Statuentes, vt deinceps subditi dominorum merces & res suas vendibiles in proximas ciuitates ducant, & in foro publico venales exhibeant. legitima tamen dominorum suorum cum pellibus ferarum & bestiolarum syluestrium habita ratione. Alioqui emptoribus equos, & currus; venditoribus autem res venditas à præfectibus nostris, adimi & confiscari volumus.

Propolæ Rusticani tolluntur.

Mandamus insuper, & ita omninò habere volumus, vt Palatini debitores decimarum aratralium & quorumuis Ecclesiasticorum prouentuum censuras contumaciter sustinen. ad huiusmodi debitorum solutionem remediis opportunis compellant: ne Ecclesiastici prouentibus sibi debitis fraudentur.

Decimæ Spiritualibus dentur.

Postremò ad tollendum errorem & incommoditatem ex varietate, vtilitate, & adulteratione monetæ prouenientem, vnanimi consilio decretum & constitutum est: vt abolita in Prussia moneta veteri, Triplex noua sub nostris & Terrarum Prussiæ insigniis cudatur: videlicet grosi, solidi, & oboli, siue denarii. ita vt viginti grossi vnam marcam: quadraginta autem grosi, siue duæ Marcæ florenum Vngaricalem constituant. Tres verò solidi grossum, & sex oboli solidum. Sitque ea moneta in grani valore & æstimatione par Polonicæ. & similiter noua cudenda est, æqualiter proporcionata: vt scilicet grossus Polonicus Pruthenicum æquet, & solidus ternarios duos, obolus verò obolum valeat. Curratque huiusmodi moneta Pruthenica Regio edicto per totum Regnum, Masouiam, & Lithuaniam: hoc tamen Illustris Prussiæ Dux vsque ad festum Sancti Martini proximum in deliberationem accepit.

Alias utilitate.

Ratio cudēdæ monetæ præscribitur

Quæ omnia & singula vt præmissa sunt, in omnibus suis punctis, conditionibus, & articulis, rata & firma esse volentes, de certa nostra scientia, & deliberatione, consensuque tàm Consiliariorum nostrorum status vtriusque, quàm etiam Nuntiorum omnium Terrarum nostrarum Prussiæ, Statuimus & decernimus robur debitæ firmitatis habere debere, harum testimonio literarum, quibus sigillum nostrum est apressum. Actum & datum in Ciuitate nostra Gedanen: feria tertia proxima post festum Diuisionis beatorum Apostolorum. Anno Domini, Millesimo, quingentesimo, vigesimo sexto. Regni Nostri anno, xx.

Táż ordinátia Księstwá Pruskiego, znowu od tegoż Królá w Krákowie powtóre wydána byłá, kilká Párágráphow tylko do pierwszych przyłożywszy, kilká zás niedołożywszy, Roku 1538.

Reſponſum datum Oratoribus Ducis de Pruſsia ſuper facultate eligendi Regis.

Pri. fo. 734

2. QVòd Legatio Illuſtriſsimi Domini Ducis Pruſsiæ inprimis continebat, de facultate eligendi Regis; ſuper eo negotio expendens Maieſtas Regia, vnà cum vniuerſis Conſiliariis ſuis ſingularem in ſe & regnum ſuum propenſionem eius Illuſtritatis, proindeque cupiens illi hac in re ex animo gratificari, reuoluit Maieſtas ſua vti ſe facturam receperat, cùm iura & priuilegia, tùm verò acta & conſuetudines Regni veteres, comperitq; adeo diligenter cautum & obſeruatum eſſe omni tempore, ne quis alius excellentioris ordinis præter Conſiliarios Regni Ius eligendi Regis haberet, vt etiam & Duces Maſouiæ, qui Principes erant indigenæ Regii, & vetuſtiſsimi generis, vt denique & filii Regii domini naturales huius Regni, poſt obitum patris, neque locum neque vocem eligendi Regis habere potuerint. Sed & Magiſtri Pruſſiæ, qui Omagia Regibus & Regno Poloniæ præſtabant, non ſolùm vt Principes; ſed etiam vt Conſiliarii Regni, qui pari modo loca in Senatu habebant hoc ipſum ius electionis obtinere non potuerunt. Proinde cùm Illuſtris Dominus Dux Pruſsiæ, vt prudens Princeps ſatis intelligat, nihil eſſe pernicioſius in omni Republica, quàm aliquid aduerſus leges & inſtituta vetera perpetua ſerie & vſu approbata committere, neque aliunde grauiores caſus, & perturbationes oriri, boni conſulere dignetur eius Illuſtritas, quòd Maieſtas Regia & vniuerſi Conſiliarii Regni, qui eius Illuſtritati integerrimo animo afficiuntur, non poſſunt eam rem vt inſolitam & inſtitutis Regni aduerſam concedere. Præſertim cùm id in omnibus Conuentibus exigant vniuerſi Regnicolæ, vt nihil aduerſus iura & morem Regni veterem ſtatuatur. Neque mirum aut indignum videri debet eius illuſtritati, quod habens locum ſuum in Conſiliis, terrarum Comitiis, & Conuentibus generalibus, ad electionem Regis non pertineat: cùm itidem non pertinebat, ad anteceſſores eius Illuſtritatis, ac Duces Maſouiæ: & hic fuit mos & vſus in hoc Regno ab initio receptus & obſeruatus. Sed & in Germania, vbi vigent leges Cæſareæ, non omnes Principes ius habent eligendi Cæſaris, qui locum ſuum habent in Conuentibus publicis. Similiter in Regno Bohemiæ, & alibi, quod notius eſt quàm vt explicari ſit opus. Alioqui niſi res eſſet aduerſus iura & inſtituta Regni, quæ Maieſtas ſua nollet vlla in parte turbari & labeſactari, libentiſsimo animo Maieſtas ſua & Conſiliarii vniuerſi gratificarentur eius Illuſtritati, propter hanc illius erga Maieſtatem Regiam & Regnum eius, quam omnes cognoſcunt propenſionem & obſeruantiam, neque vllo pacto ſibi aliter eius Illuſtritas perſuadere dignetur.

3. *Miſtrz álbo Kśiążę Pruſkiey Kommendorowie ſą wśięci do Rády Królewſkiey.*

Maß wyżßey folio 872. ver: 20. *á przerzeczony.*

Przyśięgi.

4. *O Przyśięgách Kśiążęćiá Pruſkiego y Kommendorów iego:*

Maß támże. fol: 874.

Przyśięgá Rad Ziem Pruſkich wedle praw y potrzeby źiemie.	Iuramentum Conſiliariorum terrarum Pruſsiæ.
Przyśięgam:	Iuro:

5. Przyſiegam: Iż nigdy niebede wiádomie w Rádzie / pomocy y vczynku ku twemu obrázeniu / krzywdzie y zelżeniu: álbo czći ktorą maß y mieć bedzieß: á ieśli co przećiwko tobie vſlyßę / iáko bede mogł/ bede ſie záſtáwiał/ álbo tobie co narychléy dam znáć. Táiemnice mnie obiáwioné przez twego dozwolenia żadnému nie obiáwię: áni vczynię/ przez co by miáły bydź obiáwioné. Tákże y tobie y R P. bede rádził iáko ſie bedzie zdáło nawiecéy bydź pożyteczno: á nigdy z oſoby moiéy tákiego nic nie vczynię wiádomie/ co by ſie tkło twéy y R P. zelżywośći y ßkody.

IVro: Quòd nunquam ſcienter ero in Conſilio, auxilio, aut factor in tuam læſionem, iniuriam, aut contumeliam, aut honorem, quem habes aut habiturus es: & ſi cõtrate aliquid audiuero, pro poſſe meo vt non fiat impedimentum præſtabo: aut tibi quanto citius potero, nunciabo. ſecreta mihi manifeſtata ſine tua licentia nemini pandam, vel per quod pandantur faciam. Similiter tibi & Reipublicæ conſulam, prout videbitur magis expedire, & nunquam ex perſona mea aliquid faciam ſcienter, quod pertinet ad tuam & Reipublicæ contumeliam vel iacturam.

La. 162. HL 137 / 246. HP támże.

Przyśięgá Rad Pruſkich, które w pośrzodku Rády ták przyśięgáią.

Conſiliarii terrarum Pruſsiæ in medio Conſilii ſic iurant.

6. Ia N. przyſiegam Naiáśnieyßému Pánu pánu krolowi Polſkiému/ y iego potomkom/ wiernie rádźić/ y o vczćiwośći y ſtanie iego krolewſkim y dochodźiéch iego máieſtatu/ y o poſpolitym dobrym Ziem Pruſkich y Kroleſtwá Polſkiégo/ tákże rádę iego táiemnie dźierżeć/ y oney we wßytkim przeſtrzégáć.

EGo A. Iuro Sereniſsimo Domino Domino Regi Poloniæ, &c. & ſucceſſoribus ſuis fideliter conſulere: pro honore & ſtatu ſuo Regali ac prouentibus ſuæ Maieſtatis, ac pro communi bono terrarum Pruſsiæ & Regni Poloniæ: conſilium ſuum ſecrete tenere, & eum in omnibus præcuſtodire. Sic me Deus adiuuet & hæc Sancta Crux.

La. 162. HL 137. B/ 246. HP. támże.

Przyśięgá Stároſt y Dźierżáwiec zamków Pruſkich.

Capitanei & Tenutarii Caſtrorum Pruſsiæ ſic iurant.

7. EGo B. Iuro: Quia fidelis ero in Caſtro tenutæ meæ, illudque ſeruabo fideliter, Sereniſs. Principi & Domino Domino, &c. Regi Poloniæ, & ſuis legitimis ſucceſſoribus Regibus Poloniæ: tranquillitatem & ſecuritatem viarum & iuſtitiam tuebor: & generali ſeu ſupremo terrarum Pruſſiæ Officiali obediens ero. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Crux.

Laſki. 163. HL 138/ 247

Kánonikow Wármienſkich.

8. *Maß wyßßey* folio 911.

O Appellaciach.

A Duce Prusiæ ad Regiam Maiestatem appelletur, quæ etiam literas publicæ fidei dabit. Responsum Oratoribus Ducis Prusiæ in Conuentu Petric. &c. die 10. Ianuarii datum.

Pri. 785.

9. QVod ad Appellationes ab Illustrißimo Domino Duce Prusiæ, ad Maiestatem Regiam interpositas & interponendas pertinet: nemo vel mediocriter in Iure versatus ignorare potest, proprium esse ius vniuscuiusq; superioris Domini, vt ad ipsum à quouis subiecto & Vasallo appelletur. Quippe quòd non aliunde magis Dominium & subiectio dignoscitur. Cùm itaque Priuilegium eius Illustritati concessum clarè testetur, eius Illustr: se cum omnibus conseruare debere erga Maiestatem suam, vti fidelem subditum & Vasallum de iure decet, & articuli transactionis satis declarent Maiestatem suam, ea duntaxat Priuilegia & immunitates eius Illustr: confirmasse, qui huic transactioni & superioritati Maiestatis suæ non repugnarent, neq; de Appellationibus, quæ iure & consequentia propria ad superioritatem pertinent, aliquid est exceptum: nemini dubium esse debet ad Maiestatem suam ius appellandi pertinere, quēadmodum & alia omnia superioritatis iura pertinent, quæ non sunt in priuilegio nominatim exempta & excepta. Siquidem sublatis appellationibus nullum extaret vere superioritatis vestigium.

Similiter, & de dandis à Maiestate Regia saluis conductibus intelligi debet. Ea etenim res non modò conueniens est & iusta, sed etiam pro conseruādo cōmuni statu & tranquillitate apprimè necessaria. Ex denegatis enim appellationibus & saluis conductibus à superiori Dominio, oriri solent diffidationes, deprædationesq; communium subditorum: ex quibus & ad bellum plerūque peruenitur. Maiestas verò Regia neque debet neque vellet vlla in re aduersa eius Illustritati ac subditis eius vnquam deesse. Quare hortatur Maiestas sua eius Illustritatem, vt quæ propria sunt Maiest: suæ & Iuris eius superioris; his eius Illustritas non nitatur Maiest suam priuare, & transactionē factam, quæ satis clara est, istis disceptationibus in alium sensum torquere & labefactare, in præiudicium Maiest: suæ et communis boni status detrimentum Quodsi vtiq; molestum id esse deberet eius Illustritati, quod merito esse non debet, neque illam iustæ rationes M. suæ permouerent, licèt esset cum dispendio Iuris & auctoritatis M. suę; tamen potiùs quàm eius Illustritati Maiestas sua displicere in hoc deberet, ita se conseruare dignabitur in causis tàm appellantium, quàm etiam qui sub saluis conductibus iustitiam quærunt; vt est in causis, si quæ inter Maiestatē suam & eius Illustritatem inciderent, expressum in Priuilegio transactionis articulo decimo septimo, qui incipit: Item quòd ad iurisdictionem inter Maiest: Reg: & Principem attinet &c. deputare videlicet dignabitur, Cōsiliarios suos & illos, quoad eiusmodi actus, à iuramēto sibi obnoxio absoluet, & iustitiam ministrare præcipiet. Eos verò Iudices cùm in causis propriis eius Illustritas suscipere non recusauit, in alienis meritò refutare non debebit.

De eisdem Appellationibus.

Sigis. Crac. 1543.

10. QVanquam in literis Omagialibus Illustrissimi Ducis Prusiæ extat deffinitū. Quia appellationes ab ipso Duce Prusiæ interpositas, Commissarii ex vtraque parte tàm videlicet à nobis quàm ab ipso Duce Prusiæ deputati cognoscere debent. Nihilominus quia illic non est descriptum neque adiectum, cùm ipsi Commissarii inter se essent discordes, ac sententiis variarent: quisnam vlteriorem cognitionem & Iudicium earum Appellationum facere deberet. Propterea hunc articulum distulimus ad aduentum Ducis Prusiæ in his nuptiis M. R. iunioris filii nostri futurum, cum quo de hoc articulo bonis modis constituemus. Ad hoc verò tempus omnes appellationes earum partium quæ à Ducis Prusiæ iudicio ad nos tanquam ad superiorem Dominum prouocauerunt, in suo robore & valore relinquimus.

Prussorum

Prussorum expeditio, Zathoriensium & Oświęcimensium.

11. Terræ Prussiæ, quoniam vltrò se facturas receperunt, vt contra vim hanc facultatibus suis, nobis & Regno huic non deessent; mittet S. M. Regia Consiliarios suos, ad Comitia, quæ in Maio Mense Mariemburgi habebuntur; vt ordinationem, quæ facta est hîc, illis declarent, & ad eandem illos inducant. Hoc idem de Zathorien: & Oświencimensib. promisit.

HL. 14. B/ 27. A to było zá Zygmuntá 1. roku 1543.

Expeditio autem huiusmodi generalis, fieri non debet: nisi certum sit & indubitatum (quod Deus omen obruat) hostem rupto fœdere quod ei cum S. M. Regia intercedit, aut ipsum per se in Regnum hoc impresionem facere: aut ingentem vim suorum populorum, qui eius imperio subsunt, ad depopulandum Regnum mittere velle: quibus veteri debita expeditione resisti non posit: quandoquidem eiusmodi expeditio, contra extremam vim & potentiā de consensu omniū ordinum est decreta.

HL. 15.

Hæc ordinatio, etsi ita decreta est: quia tamē Nuntii Lithuaniæ, Prussiæ, Zathorien: & Oświecimen: Ducatuum desiderabantur: à quibus consensus, ad mutuam & reciprocam huiusmodi inter se bellicæ defensionis coniunctionem, videbatur necessarius: statutum est, & ab omnibus Regni ordinibus receptum: vt hæc omnia ita conscripta, & conclusa, suspensa ad proximum Regni Conuentum maneant: Hac adiecta conditione: Vt si istorum supra expressorum Ducatuum Nuntii, ad Conuentum Regni futurum, cum pleno mandato missi, ea in suos pro vtilitate Regni receperint: quæ regnicolæ sustinere, ad illorum commodum volunt; tum quæ sunt conclusa, Sigillo M. Regiæ communiantur, & confirmentur omnia. Sin minus: abrogata omnia, & nullius roboris esse censeantur: & sit liberum, aliud in Conuentu cōsilium, de imminentibus periculis capere. Si veró (quod Deus auferat) hoc anno, antequam alia Comitia habeantur, magna vi hostis impetum faceret, modo suprascripto: tunc hæc constitutio ad defensionem Regni, & ad resistendum hosti, robur habere debet.

De Prussis iterum, Zathorien: & Oświecimen.

12. Tametsi verò incolas Ducatus Prussiæ iam eo adduximus: vt contra violentum hostem, nobis & Regno nostro, omnibus facultatibus, ac etiam iugulis suis, se auxiliaturos receperint: quia tamen subditi Regni nostri Poloniæ, minus quàm oportet, illos sese facturos promisisse affirmant: Quòd scilicet tantùm contra violentum & potentem hostem, auxilia ferre: non autem singulis annis, communem & solitam defensionem sustinere deberent: cùm ipsi non solùm in vna re, sed in omni necessitate illorum, quò minus eos defendant, nihil deuitent: Quodq; sciant, ipsos in Chronicis suis habere descriptum: Quia ipsosmet, vt liberarentur ex oneribus, & seruitute Ordinis, virtute ac potentia sua adiuuerunt: vt omnino libertates eorum, sanguine suo militari redemisse, atq; mercatos esse, sit confessum. Illis ergo promisimus, & promittimus: nos denuò velle Consiliariis nostris, & subditis terrarum Prussiæ in id Comicia edicere: & Nuntium nostrum ad eos mittere, Consiliis ipsos eò adducendo: vt non solùm contra violentiorem hostem, verùm etiam vt vniformem singulis annis defensionem, contra quosuis Reip: hostes, cum subditis nostris Regni communibus viribus sustinerent. Qua quidem in re, si nostris consiliis & adhortationibus obsequi noluerint: tum in primis Comiciis Regni nostri, Consilia Senatus nostri eo nomine exquiremus, Quid nam vlterius, in eo negotio facere debebimus. Quod autem de Ducatu Prussiæ scripsimus: hoc idem etiam de Ducatu Oświecimensi, & Zathoriensi, facere volumus & pollicemur.

Sigis. Crac. 1543. HL 15 B/ 28.

O zbiegłych ludźiách do Prus.

13. A Iż sie skárżyli Posłowie Ziemscy ná Pány y ná ślachtę ziem nászych Pruskich: iż im ludźi zbiegłych niechcą wydáwáć/ o trudnośći ie/ y o szkody wielkie przypráwuiąc/ zá zezwole

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. fo. 76 B. uer. 19.

zezwoleniem Rad Náſzych y Posłow Ziemſkich/ postánowiliſmy: Iż gdyby kto człowieká swego zbiegłeg w Prusiech nálazł/ ábo záſtał/ tedy mu ma bydź wydan/ bez wſzelákiey trudnośći sub pœna centum marcarum Polonicalium. A gdyby go wydáć niechćiał/ tedy ma bydź pozwan do Woiewody ábo Podwoiewodzego Woiewodztw Pruſkich: ná ktorym Roku pierwſzym/ iáko ná zawitym ma stánąć/ y wine stá grzywien odłożyć: ktorey ma bydź połowicá stronie/ á druga Woiewodźie/ á przedśię człowieká zbiegłego wroćić/ sub alia pœna simili, ná co wſzytko Woiewodá exequutią sine vllis dilationibus & appellationibus, vczynić bedźie powinien/ sub pœna mille marcarum Polonicalium. O ktorą wine przed námi peremptoriè pozwány respondere & satisfacere bedźie powinien. A tákże też gdyby z Prus poddány do Polſki vćiekł/ tedy żeby tákże Stárostá ktorykolwiek/ w ktoregobykolwiek Stárostwie zbiegły poddány był náleźion/ tákąż spráwiedliwość y exequutią in Iudicio Castren: vczynić był powinien.

CONSTITVCIÆ Z A KROLA Stephaná. Tit: III.

O Sądźiech articulo. PRVSSY.

Stephan w Wár. 1578. Con. fo. 188

Woiewodztwá Pruſkie przy swych sądźiech zostáwuiemy: ták że onych nie Trybunał/ ále my sámi Sądźić bedźiemy. *Práwo. I.*

Cłá od ſzláchty Pruſkiey.

Tenże támże 1581. con folio 215.

2. Od wołow y koni ná włásną potrzebe Szláchty Pruſkiey w koronie kupionych Cłá Sláchćic niepowinien dawáć: wſzákoż przyśięge káżdy táki powinien vczynić ná komorze Celney/ że nie ná przedáy/ ále ná włásną potrzebe tákowe woły y konie kupił. Toż śie ma rozumieć y o inſzym bydle.

CONSTITVCIÆ ZAKROLA I. M. Zygmuntá Trzećiego. Tit: IIII.

Przystąpienie do Trybunału Ziem Pruſkich.

w Wárſzá. 1589. fol. 13. 14. 15. y 16.

Iż Woiewodztwá Pruſkie z dobrey woley swey przystępuią do Trybunału koronnego/ czego my im ze wſzystkimi stány koronnemi pozwalamy/ zostáwuiąc im wolny regres do praw y Sądow/ y także áppellatie zá dworem ieśli by śie im Trybunał niepodobał. Wſzákoż tákże ná bliſko przyſzłym Seymie resolwowáć śie powinni będą/ máiąli przy Trybunale zostáć/ ábo do swych sądow wroćić śie. *Práwo. I.*

Obyczay Sądzenia Trybunału Pruſkiego.

Tenże támże.

2. Máią tedy bydź sądzone Woiewodztwá Pruſkie w Piotrkowie ná Trybunale/ á do ich sądzenia máią bydź z káżdego Woiewodztwá támecznego Pruſkiego po dwie osobie deputowáne/ y táką przyśięgą/ iáko ini Deputáci inych Woiewodztw koronnych obwiązáne/ y te sądy odpráwowáć máią/ wſzystkie cauzy ich ziákichkolwiek stopniow práwá tám przypadáiące/ podług práwá Ziem Pruſkich opisánego y zwyczáynego/ okrom Causas merè criminales, fisci, exemptionis bonorum Regalium, tákże Mieyſkich y innych niektorych/ wedle Trybunału Polſkiego/ ktore my wedle teyże Constituciey z Pány Rádámi náſzemi ná Seymie/ álbo zá Dworem secundùm exigentiam causæ sądźić mamy. Dogadzáć pomienieni Sedźiowie temu máią/ áby śie przychyláli iáko naywiecey mogą Práwom y zwyczáiom Pruſkim: iednák we wſzystkich Akciách/ maior pars concludat, wedle Ordynácyey Trybunału Koronnego we wſzystkim.

Sądzenie spraw Duchownych Pruskich ná Trybunale.

3. Spráwy álbo Akcie Duchownych Pruskich/ máią bydź sądzone tákowym sposobem/ iáko bywáią sądzone/ spráwy Duchownych innych koronnych/ ná Trybunale/ z tym dokládem/ áby Duchowni Pruscy dwu Deputatów swych ku innym Deputatóm Duchownym posyláli: Jednák Deputatów Duchownych ták Polskich iáko Pruskich/ tylko sześć ná káżdą spráwę wotowáć máią. Támże fol. 14.

Sálária Deputatów Pruskich.

4. Deputaci Pruscy rowno z innémi Koronnémi máią pro sorte sua do Sálária bydź przypuszczeni. Támże.

Czás y mieysce Obieránia Deputatów.

5. Czás obieránia Deputatów pomienionych Pruskich/ náznáczamy feriam secundam post Natiuitatis beatę Mariæ virginis káżdégo roku. Mieyscá Woiewództwu Chelminskiému w Rádzynie/ Málborskiemu w Sztumie/ Pomorskiemu w Stárogardzie. Ná których mieyscách czásu wyższey náznáczonégo/ Deputaci pomienieni máią bydź obiéráni/ z tym porządkiem y wárunkiem/ z strony pokoiu/ iáko Constytucia o Trybunale Anno 1578. obmawia y uczy. Támże.

Bespieczeństwo Woźnych Pruskich.

6. Woźnégo iáko publicam personam, ea assecuratione wáruiemy/ iáko wárowáni są inni Woźni koronni. Támże fol. 15.

Corekturá Praw Pruskich.

7. Pozwalamy y Ziémiom Pruskim corektury Praw ich/ do sądu należącéy/ którą máią uczynić przed Séymem blisko przyszłym/ y przynieść ią sub censuram nászę y stanów Koronnych. A dla téy corektury máią sie ziechác do Grodziądzá/ we dwie niedzieli po Swiętéy Tróycy. Támże.

Osiádłość Woiewództw Pruskich.

8. Gdyż nie iedno Woiewództwu/ ále wszytkiéy Ziemi/ siłá ná tym należy/ áby Pánowie Woiewodowie w swoim Woiewództwie residowáli/ przeto possessionati bydź máią/ káżdy w swym Woiewództwie. Támże.

O Cudzoziemcách Zámorskich.

9. Jż siłá ludzi z Zamorza Cudzoziemców do Prus sie przyprowádziło/ którzy ziemskich máietności nákupili/ ábo ná tákowe imióná y ná zastáwę dawáli/ y dawáią. A iż tákowi ludzie przychodniowie nie są Nobiles Regni & Terrarum coniunctarum: Ustáwiamy tą Constytucią ninieyszą/ áby ci Zamorscycy y Cudzoziemcy/ co máietności ziemskich nákupili/ do trzech lat powinni to poprzedáć/ pod utráceniém téyże máietności. A ktoby sie tákowy tego ná potym ważył/ záraz in instanti, y pieniądze y máietność ziemską ma do skárbu Koronnégo/ o co forum ad instigationem cuiusuis ná Trybunał peremptoriè bydź ma/ inter officij causas. Támże.

Causę contra Officiales.

10. Causæ contra officiales, tym sie sposobem odpráwowáć máią/ iákim sie odpráwuią w Trybunale innych Woiewództw Koronnych. Zyg. III. támże fo. 16

O Przypozwiech ná ten Trybunał.

11. A Już ex nunc zá ziećiem tych Sądów z osoby nászéy Królewskiéy/ nie potrzebá Támże.

 bedzie

bedźie żadnych przypozwów ná Trybunał/ w tych Akciách/ które z áppellácyéy/ remissiiéy/ y innych iákichkolwiek terminów práwnych/ za dworem nászym przypadáły.

Prorogátia declárátiiéy źiem Pruskich.

Tenże w Wár. 1590. folio 26.

12. Iż Woiewództwá Pruskié wedle Constituciiéy przeszłégo séymu ná tym teráznieyszym séymie miáły sie declárowáć / iesli iuż ná wieczné czásy przy Trybunale Koronnym zostáć máią: miáły też przynieść Correcture praw y podáć sub censuram séymu tego: czego iż prze pewné przyczyny skończyć niemogli / tedy ná blisko przyszłym séymie to oboie vczynić máią. A iżby tym snádniéy do porozumienia spólnégo w tym przyść mogli/ náznáczamy im ziazd spólny w poniedźiałek po Swietym Janie blisko przyszłym w Málborku.

Commissarze ná ponowienié gránic Pruskich.

Zyg. III. w Wár. 1591. folio 19.

13. Commissarze náznáczamy do ponowánia gránic Księstwá Pruskiégo z Woiewództwem Mázowieckim. Vrodzonych Márciná Mężynskiégo Wiskiégo: Fránciszká Krasinskiégo/ Ciechánowskiégo Kásztelany: Janá Rákowskiégo/ Wiskiégo / Andrzeiá Modliszewskiégo Lomżinskiégo Stárosty: Piotrá Troszynskiégo Lomżinskiég/ Jákubá Zabickiégo Zakroczymskiégo Podkomorze: Stánisłáwá Zamoyskiégo Chorążégo Lomżinskiégo/ Woyćiechá Lachowskiégo Woyskiégo/ Chrystophá Janczewskiégo Pisárzá Wiskich: czás náznáczamy názáiutrz po S. Janie Chrzćićielu.

Záwárćié Exequucyiéy w Prusiech.

Zyg. III. w VVár. 1598 folio 25.

14. Exequucia státutów de non alienandis bonis mensæ nostræ Regiæ, od przodków nászych vczyniona/ záwieráiąc obiecuiemy: iż względem iéy iuż wiecéy żadnégo z poddánych nászych Duchownégo y szláchetciégo stanu w ziemiách Pruskich / o dobrách których iuż kto odsądzon nie był / in futurum inquietowáć nie bedźiemy temporibus perpetuis.

Práwá Pruskiégo Correcturá.

Zyg III. w Wár. 1598 folio 26.

15. Correkture práwá Pruskiégo od obywátelów źiem Pruskich zgodnie vczynioną/ y ná tym Séymie ad censuram podáną y rewidowáną/ authoritate Conuentus ápprobuiemy/ y vtwierdzamy/ zostáwuiąc im to/ żeby záwżdy potym/ tego práwá do sądów odpráwowánia należącégo / popráwiáć y przyczyniáć im wolno było / ná co iednák confirmátia Séymowa záchodźić ma.

Dániná wiecznośći ná Bebel.

Zyg. III. w Wár. 1598. folio 26.

16. Dánine ná Zamek Bebel przez Królá Stephaná świetéy pámięci Przodká nászégo / Vrodzonému Mácieiowi Dembienskiému Presidentowi Pernawskiému / zá wielkié y znáczné posługi iég/ pod Datą w Wárszáwie dniá czwartégo Miesiącá Márcá / Roku 1585. iáko o tym szérzéy przywiléy / ná te donátią / cum consensu omnium ordinum oboygá narodu ápprobuiemy/ ták áby miał valorem perpetuitatis, tą Constitucią vtwierdzamy.

MIASTA PRVSKIE.

ELBIĄG. Tituł V.

Constitutiones Elbingeñ. Anni Domini 1568. tandem in Conuentu Lublinen: Anno D. 1569. approbatæ &c. Sigismundus Augustus, &c.

Práwo. I.

Significamus tenore præsentium quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris, harum

harum notitiam habituris, exhibitas esse nobis Constitutiones Elbingen: per certos Commissarios nostros factas: tenoris infrascripti.

Nos Stanislaus Karnkowski, Dei gratia Vladislauien: & Pomeraniæ Episcopus, Ioãnes Sierakowski Calisien: Przedecensisq;: Simon Schubski Inowloden: Gregorius Oleski de Ostrowice Culmen: Ioannes Kostka de Stamgenbergk Gedanen: Terrarum Prusiæ Thesaurarius, Derschauien: Pucenq; Castellani & Capitanei. Notum testatumque facimus, quibus expedit vniuersis & singulis. Quòd, cum à Serenis: & potentissimo Principe nostro & Domino, Domino Sigismundo Augusto, Dei gratia, Rege Poloniæ, Magno Duce Lituaniæ, Rusiæ, Prusiæ, Mazouię, Samogitięq; Domino & hærede, Domino nostro clementissimo, Legati & Commissarii in Prusiam, signanter verò in Ciuitatem Elbingen: et Gedanen: ex grauibus causis, dignitatem atque authoritatem Regiam, atq; vtilitatem Reipub: regni concernentibus, & propter varias dictarum Ciuitatum, Ciuium, & aliorum hominum querelas, consensu inclyti senatus Regni accedente, cum plena potestate in hanc Ciuitatem venissemus, & inter alia Ciuium grauamina & iniurias, alios graues errores contra S. M. Regiam commisos esse ex documentis fide dignis deprehendissemus. Nos ad instantiam famatæ Communitatis, quæ publicè de sua innocentia contra eandem S. R. Maiestatẽ commissorum errorum protestata est: pro rerum ratione & necessitate, quæ partim per Nobilem Michaelem Fridwald, Instigatorem Officii Maiestatis Reg. partim verò per ipsam quoq; communitatem propositæ, aliisq; modis deductę sunt, statu Ciuitatis dictæ diligenter considerato, & expenso, eundem pro munere Legationis & Commissariali, quo fungimur, reformauimus, atque ad vtilitatem publicam, ac obediẽtiam & tranquilitatem, concordiam & pacem alendam & retinendã quædam statuimus, ordinauimus, & decreuimus: quemadmodum inuiolabiliter seruanda ordinamus & decernimus, in hunc qui sequitur modum.

Caput Primum.

De saluis Cõductibus siue Publica fide, Decretis, atq; Rescriptis Regiis.

CVm Fides publica seu salui Conductus Regii, Argumentum præcipuum sint Amplitudinis & fastigii Regii, cuius Imperium tanquam sacrosanctum, scriptura diuina, nedum gentium iustissimę sanctiones suscipi, atq; inuiolabiliter seruari iubent, non sine magno animi dolore ex multis manifestis indiciis deprehendimus, S. Maiest. Regię Domini nostri Clementissimi, Saluos Conductus, & mandata à Senatu & Officialib. non ea qua decet reuerentia accipi, neque Executioni demandari. Quod delictum cò magis aggrauatur, quò maior est benignitas Optimi Principis nostri: & facilitas mitissimi atque iustissimi eiusdem Imperii, etsi pœnæ nonnullorum hominum delicti, qui sic rem administrârunt, meritò & Iure in fortunas, Priuilegia & immunitates communes per Decretum nostrum redundare possent; tamen cùm recordamur, nos mitissimi atque indulgentissimi Principis personam sustinere, eiusdem clementi arbitrio & cognitioni publicam eam mulctam reseruamus. Nihilominus authoritate nobis concessa seuerè edicentes, vt saluos Conductus omnes sub criminis læsę Maiestatis pœnis; Decreta verò eiusdem legitimè oblata, sub damni & confiscationis bonorum, iuxta statutum D. Sigismundi pœnis reuerenter accipiant, teneant, atque executioni realiter & cum effectu demandent. Quòd si verò rescripta contraria deinceps aliquando exhiberi contigerit, ea ad S. R. Maiestatem pro intelligentiæ declaratione partibus competenen: termino præfixo reuerenter remittant.

De appellationibus, Caput II.

CVm appellationes inter alia Regalia merum & mixtum Imperium iuxta Principis subditis exhibeant. In omnibus Ciuilibus & criminalibus iuxta statutum S. M. Regiæ Gedani factũ appellationes liberas esse decreuimus, exceptis causis maleficiorum recentis

centis criminis, & ab exequutione rei iudicatæ per eandem S. Maiestatem Regiàm, à quibus non permittentur appellationes, nisi fortè in executione modus excedatur. Exceptis etiam iis, quæ transeunt in rem iudicatam, & appellationibus friuolis in accessoriis, quæ vim difinitiuè non habent.

De Præfecto & Milite conducendo. Caput III.

NE deinceps error tàm grauis suspectus & perniciosus ad perturbandum Reip: aptus committatur: statuimus, ne vnquam Senatus vel ipsa denique Communitas Ciuitatis tota, Militarem præfectum, vel Militem vllum conducere audeat, quouiscunq; prætextu intercedente, sine expresso mandato S. Maiestatis Regiæ manu subscripto. Si verò publico aliquo periculo (quod Deus benigne auertat) ingruente, ex consensu Regio, præfectum & præsidentem conduci expediat: Præfectus & Milites ad eam formulam Iuramenti S. R. Maiestati præstandam adigantur, quam Ciues & alii subditi eidem S. Maiestati Regiæ præstare tenentur.

De bonorum publicorum Ciuilium alienatione. Caput IIII.

QVesta coram nobis est communitas, notabilia Ciuitatis bona perpetuis donationibus & concesionibus sine suo consensu alienari. Talem verò cócesionem cuidam Andreæ olim in Vagenab, eidemq; & Nicolao Schultz in sylua Karbswald, non sine magno Ciuitatis incommodo factas esse: quas nos, tanquam nullas & irritas & huic Ciuitati perniciosas ex partium controuersia statuimus: nulliusq; roboris esse decreuimus. Cuius decreti tenor sequitur, & est talis.

Primùm Nobilis Michael Fridwald nomine totius communitatis Elbingen. veluti Mandatarius eorũ, cùm proponeret contra Famatum Nicolaum Schultz, Proconsulem Elbingen: quòd ipse clam, insciis reliquis Senatoribus, sine quoq; scitu & assensu communitatis eiusdem Ciuitatis Elbingen: partem syluæ vulgo Karbswald appellatæ, propissimeq; Ciuitatem Elbingen: iacente, in suum commodum, damnumq; & præiudicium Reipub: & Ciuitati sibi ipsemet ascripserit, eandemq; syluam tenuerit & possederit, contra Priuilegium publicum Kazimiri Regis coram nobis exhibitum. Ex cuius tenore apparet, omnes syluas circum circa Ciuitatem Elbingen, iacentes esse toti communitati & Reipub: Ciuili Elbingen: donatas: petiitq; idem Plenipotens communitatis eam syluam partim per Nicolaum Schultz occupatam, communitati & toti Reipub: Ciuili denuò restitui, & adiudicari.

Econtra Famato Nicolao Schultz respondente, rescripto que ex actis ciuilibus docente, eam partem syluæ non clam, vt contra eum est propositum, sed publicè, & bona fide, per reliquos huius ciuitatis Proconsules & Braxatores esse sibi in Ius Emphitheusis legitimè ascriptum. Idq; esse factum & in rem & commodum totius Reip: ciuitatis; vt videlicet eo tempore possesionis suæ ea pars syluæ, quæ antea sine vllo commodo pallustris iacebat, ad aliquem vsum & commodum ciuitatis reficeretur: licere que dixit Consulatui semper antea huiusmodi loca inutilia pro sua voluntate in vsum & commodum ciuilem cui velint locare & ascribere. Tum præterea exhibuit idem Nicolaus Schultz confirmationem & Decretum S. R. Maiestatis, ostendens, sibi esse syluam, seu eius partem confirmatam & adiudicatam: petiitq; se circa huiusmodi Ius suum & possesionem conseruari. Michaële tandem Fridwald, communitatis Plenipotente, eam Nicolao Schultz responsionem confutante, allegauit, quòd ex laudabili huius ciuitatis consuetudine ab antiquisimis temporibus obseruatum, quòd 30. viri, totam communitatem repræsentantes semper Consulatui & Senatui Elbingen: adesse tenentur in iis rebus, quæ totam communitatem & Rempu: ciuitatis attingerent, sine quibus Senatus in huiusmodi rebus nequicquam statuere & decernere potuerit: petens ex ea ratione donationem & syluæ ascriptionẽ per solum Senatum Nicolao Schultz sine scitu & assensu communitatis factam rescindi, cõmunitatiq; denuò restitui & adiudicari.

Nos

Nos tandem S. R. Maiestatis Commissarii, audita partium controuersia, animaduertentes ex Priuilegio Ciuitatis coram nobis exhibito, quod quidem testatur, syluas omnes circa Ciuitatem Elbigen: consisten: in vsum & commodum toti communitati Ciuitatis Elbingen: esse donatas, ex eaq; ratione, eam syluæ partem Nicolaū Schultz non potuisse legitimè obtinere à Senatu Elbingen: Ipsomet interea temporis, prout & nunc, Proconsulem agente, sine scitu & assensu totius communitatis Ciuitatis, Decretū Regiū ad eam rem per eundem Schultz exhibitū Cōmunitati Ciuili nihil nocere præiudicareque potuisse, iuxta tritam Iuris regulam, actionē inter duos actam, tertiò non esse vocēdam. Constat enim manifestè, illud Decretum inter personas priuatas, cum videlicet Famatum Nicolaum Schultz, & Iacobum Alexwangen esse prolatum. Qui duo inter se litigantes, nihil id, quod erat Communitatis proprium, amittere potuerint: his adducti rationibus inhærentes prædicto Ciuitatis Priuilegio cassata donatione & ascriptione, quam Nicolaus Schultz super eam syluam absq; scitu & assensu totius Communitatis Ciuilis, à solo Senatu obtinere non potuit: ipsam syluæ partem, de qua controuersum est, hoc decreto Communitati Ciuili adiudicauimus, adiudicamusque præsentibus: decernentes eam partem syluæ Nicolaum Schultz iam ex nunc ex sua possessione priuata, in possessionem, vsum, & administrationem totius Communitatis Ciuitatis Elbingę dimittere, tenerique debere, hac nostra sententia Commissariali mediante.

Cæterùm, cùm totam hanc Ciuitatem beneficiis Diuorum maiorum suorum, & suis quoque perpetuis temporibus S. R. Maiestas gaudere cupiat: Statuimus, ne deinceps Senatus sine consensu totiùs Communitatis quicquam bonorum toti Ciuitati vigore Priuilegiorum concessorum, vlli hominum cuiuscunq; tituli & Iuris prætextu inscribat, vnico locationis Contractu excepto, quo areas pro hortis, & exiguos alios fundus, vel mansum vnum atq; alterum in euidentē vtilitatē Ciuitatis locare possent.

De Ecclesiasticis, Caput quintum.

INhærentes D. Sigismundi quondam statutis Gedani & Elbingę eiusdem authoritate per Commissarios & alios in Comitiis Regni de alienatione bonorum Ecclesiæ, Lublini recens ante biennium conditis, omnes alienationes Ecclesię bonorum, contra mentem statutorum dictorum factas, nullas & irritas pronunciamus Quorū cura cúm propriè ad loci Ordinarium spectet, dicta authoritate Regia seuerè Proconsulibus, & Consulibus, reliquisque Officialibus mandamus, vt ad D. Loci ordinarii, vel cuiuscunque alterius interesse habentis instantiam, bona huiusmodi legitimè repetentis, indilatam iustitiam administrent, & iniquos possessores Iureuictos, possessione dictorum bonorum moueant, eosdemque ad restitutionem omnium sine tergiuersatione compellant.

De Senioribus Communitatis, Caput VI.

VT morem Ciuitatis Communitati vtilem & necessarium de Electione 32. Seniorum sartam tectam relinquamus, nominatis ex singulis tribubus à tota Communitate Octenis viris, qui Seniorum Ciuitatis nomen gerant, elegimus, & confirmauimus. Quorum nomina hæc sunt.

Ex prima quarta.

Herman Nestelberger.
Jakob Braun.
Lorecz Bornman.
Lux Bondin.
Bartel Brandt.
Bartel Stumer.

Ex secunda quarta.

Erthman Rhode.
Hans Kromer.
Fridrich Warnicke.
Martin Siberd.
Hans Wagner.
Hans Heyne.

Ex tertia quarta.

Benedikt Klugien.
Michel Fux.
Bartholomeus Kalirsch.
Matz Broner.
Georg Heydenreich.
Hans Sibert.

Ex quarta quarta.

Henrich Lelhebel.
Martin Alexwange.

Erth- Michel Jákob

Jákob Kramelt.
Hans Steyſſentruber.
Nickel Máler.
Matz Holender.

Ex quinta quarta ex Opificibus,

Lanij.
Michel Wenczel.
Jakob Pfennig.

Pistores.
Peter Dederych.
Friderich Golts.

Sutores.
Georg Schwantcz.
Georg Theſchner.

Fabri.
Peter Gerichte.
Adrian Bameron.

Quibus eam facultatem facimus, vt loco illius, qui naturæ ceſſerit, ex quatuor viris per eandem tribum defuncti nominandis, vnum ipſi ſeniores in locũ illius cooptatum ſufficiant; vt ſic numerum triginta duorum ſemper habeant completum. Hos verò 32. Seniores in omnibus negotiis notabilioribus, totam ciuitatem concernentibus, Senatus ad conſulationes adhibebit, nec quicquã ipſis inconſultis ſtatuet. Quam electionis rationem deinceps ſemper ſeruandam Senatus non impediat: Cuius conſulta & decreta, ſine ſeniorum ſuffragiis, in cauſis notabilioribus & ad ciuitatem ſpectantibus, inualida, nulla, atq; irrita ſint. Hac tamen ordinatione authoritatem & iuriſditionem Magiſtratus legitimam eneruari nequaquam volumus.

De Rationibus. Caput VII.

NE deinceps non ſine magno publici ærarii ſtipendio eueniat, quod in rationibus nobis redditis manifeſtè depræhendimus: ad præcidendã omnem publicę rei profundendę occaſionem; ſtatuimus authoritate nobis conceſſa, vt ſingulis annis, qui Officiis præfuerint, Senatui rationem exquiſitam reddant. Quibus rationibus quatuor ex ſenioribus quotannis adhiberi debent, quos ſeniores ex ſuo numero delegerint. Offerent autem ſinguli Officiales tabulas accepti, & perceptorum omnium exquiſitas: & non ſolùm reditus antiquos exhibebunt, ſed quid reditibus antiquis, vnde, & quo modo accreuerit: & incertos quoque reditus, & alios quocunq; modo accedentes perſpicuè demonſtrabunt. Tabulas ſimiliter expenſi planas conficient, vbi expoſitum, quantum, quomodo, & quibus expoſuerint, manifeſtè fidem faciet. Pecuniam verò omnem reſiduam, expoſito deducto, vnà cum Regeſtro, in ærarium inferent. Si verò reſidua aliqua aut debita nondum percepta oſtenderint; ea omnia intra ſemeſtris ſpatium exacta ſub certa mulcta Senatus arbitrio conſtituenda Camerario ciuitatis tradent. Inconſulto quoq; Senatu nullus officialium arbitratu proprio quicquã in quoſcunq; vſus, niſi ordinarios ſumptus expendet. Quicquid verò quotannis pecuniæ ex ſingulis Officiis in ærarium illatum fuerit, id in librum peculiarem, vnà cum expoſitis illius anni, ſingulis tamen ſeorſim & diſtinctè collocatis, referentur. Ita de integris reditibus, deq; eo quod ærario acceſſerit, & quod in publicum vſum expoſitum fuerit, præſentibus & poſteris ſemper conſtabit.

De pecunia mutuò accipienda, Cap. VIII.

PErmoti aliarum ciuitatum periculis, quę in reliquorum ciuium ſuorum grauiſſimum præiudicium Repreſſalia creditoribus ſuis in maiorem cautionis vim contra iura Regalia tradere non verentur, de ſententia S. M. Regiæ, & expreſſo mandato, quæ eodem magnarum ciuitatum diſcrimine mouetur, ſeriò edicimus: Ne ſpectabilis ſenatus pecuniam vllam, præſertim ſummam trium millium excedentem, ſine expreſſo S. R. M. conſenſu accipiant: neuè etiam conſenſu eiuſmodi impetrato abutantur: ſed ſimplici formula obligationes creditori caueant: quæ neq; regño, neq; ciuitati ipſi, neq; ciuibus vnquam fraudi eſſe poſſit.

De Negociatione. Cap. IX.

CVm præcipua ratio quærendi honeſti victus potiſſimùm in negociatione in hac ciuitate conſiſtere videatur, & ex commerciis eandem olim creuiſſe manifeſtè appareat, ad querelam communitatis, Senatus morem recens introductum, quo Opifici

bus-

ficibus, qui mechanicam exercent, mercatura interdicta fuit, tanquam perniciosum, iuri contrarium, libertatique omnium aduersantem, denique cum consuetudine vicinarum ciuitatum pugnantem, inhæren: Decreto Sacræ Maiestatis Regiæ Gedani lato, tollimus & abrogamus: atque ex æquo omnibus mechanicam exercentibus, vel quibuscunque aliis liberam negociationem permittimus; ita tamen vt mercibus ipsis negociationem non exerceant, quibus propriæ tanquam materia ad suum opificium exercendum vtuntur. Quod ne fiat, Senatus animaduersione arbitraria cauebit. Hoc tamen nostro statuto Braxationem cereuisiæ opificibus non permittimus: verùm contubernii Braxatorum libertates omnes in suo robore conseruamus.

De Ceruisia. Cap: X.

CVm videamus, contubernium Braxatorum, quòd et numero, et contubernalium dignitate cæteris præstat, cariùs cereuisiam vendere, non sine aliorum grauamine, quàm par est; adhibebit Senatus communitatis seniores, et ex pretio hordei, humuli ita cereuisiam æstimabunt, ne de pretio illius amplius Communitatis querelæ locus esse videatur.

De æstimatione panis Cap. XI.

COnsuetudinem antiquam, tanquam iustam, vt iuxta præsentem anonam panis pondere æstimatus pinsatur, approbamus. Statuimus tamen, vt Seniores ex suo numero quatuor iuxta tribus delectos, his quos Senatus ex suis deputauerit, ad ponderandum adhibeant.

De Officinis Latericiis & Cementi. Cap: XII.

PRomittimus quoque, Senatu assensum suum ad id præben: vt deinceps pro suo quisq; arbitrio Officinas Latericias, et furnos Cementi, in eisq; laterem coquere, et cementum vrere in suos et aliorum vsus possit et valeat. ne magnitudine pretii publicarum officinarum Ciues à structuris et refectionibns necessariis absterreantur.

De Venatione. Cap: XIII.

VEnationem omnibus Ciuibus ex Priuilegio publico perpetuò liberam esse pronunciamus; non tamen per omnes anni partes; ne damnum frugibus venando detur: sed à festo saltem S. Bartholomæi Apostoli vsque ad Carnispriuium venabuntur. Si quis verò extra tempus suprà dictum venatus fuerit, retibus mulctetur. Qui verò retia non tetenderit, & canibus venatus fuerit, octiduum incarceretur, & nihilominus ad sarciendum damnum, si quod frugibus dederit, compellatur.

De piscibus. Cap: XIIII.

DE piscium quoque pretio cum Senioribus Senatus eam rationem ineat; vt Ciues Ciuitatis huius reipsa experiantur liberalitatem Serenissimorum Regum Poloniæ, iuxta Priuilegiorum vim, ad ipsos quoque redundare.

De Notariis & aliis publicis personis: Cap: XV.

STatuimus quoque, ne deinceps Magistratus publicis Notariis, aliisque publicis personis operas officii sui quouiscunque prætextu interdicant: verùm eosdem officium suum publicè liberè exercere patiantur, quandocunque per quos cunque legitimè requisiti: sub pœna tanta, fisco Regio irremissibiliter inferenda

quantum læsa pars damni ex causa denegati officii sibi datum esse ostenderit.

Epilogus.

QVas Constitutiones suprascriptas omnes & singulas, tàm à Magistratu quàm tota communitate cum gratiarum actione acceptas, ab eodem Magistratu & communitate, aliisque in hac ciuitate obseruantibus, diligenter teneri & obseruari volumus, & iubemus, sub fidelitatis & subiectionis debito, & sub pœnis Regum Poloniæ successorum, ita vt per eiusdem Maiestatem & successores dictos pro vicissitudine rerum & tẽporum mutari, reformari, minui, prout necessitas ipsa requirere videbitur, possint & valeant. In quorum omnium fidem præsentibus sigilla nostra appressimus. Datum in ciuitate Regia Elbinga, die 25. Octobris, Anno Domini 1568.

Quibus quidem reuisis, & diligenter examinatis, quamuis comperimus, eas consensu illius ciuitatis susceptas esse, eas tamen nos, autoritate nostra Regia, ex consensu Consiliariorũ nostrorum approban: duximus, approbamusque: Decernen: omnia & singula per Commissarios nostros sancita, constituta, ab omnibus obseruari, & debitę exequutioni demandari. Datum Lublini, 1569.

GDANSK. Titul VI.

Ordinátia Miástá Gdáńskiégo, od Królá Zygmuntá Pierwszégo, we Gdáńsku Miástu podána, Roku M. D. XX.

SIGISMVNDVS Dei gratia, &c.

MAnifestum facimus vniuersis et singulis: Quia cùm accepissemus, in ciuitate nostra Gedanen: primùm factiones intestinas, deinde seditiones et tumultus populares excitatos, ac ingentia facinora commissa: dogmata et religionem damnatam inuectam, Deum ac Sanctos blasphematos: templa spoliata: Ordinem Ecclesiasticum abactum: iurisditionem omnem Domini Episcopi Lociordinarii explosam: sacra omnia profanata: Proceres, Præfectum et Officialem nostrum eiectum: Consules exautoratos, Regimen ciuitatis inuersum: Nuncios et mandata nostra contempta: aduersus Proceres et Consiliarios nostros primarios, quos ad disponendum ipsam ciuitatem in aduentum nostri præmiseramus, tumultum et insidias esse structas: et alia nefanda perpetrata. Ac proinde volentes nos in tantos excessus læsæ Maiestatis diuinæ et nostræ, vt iustum et christianum Principem decet, animaduertere, et ipsam ciuitatem nostram tàm enormiter lapsam in pristinum statum restituere; venissemus huc ipsi omnibus arduis negotiis prætermissis, eaq; omnia, et plura his, quæ fama didiceramus, facta comperissemus; cunctis tamen Ordinibus ciuitatis errorem suum recognoscentibus, seseque in omnibus tàm diuinis quàm humanis rebus in gratiam et potestatem nostram dedentibus, ac humiliter nobis supplicantibus, vt culpam hanc sibi remittere, et ciuitatem à tanto præcipitio liberare dignaremur: visum fuit clementia nostra dignum, vt potiùs salutarem medicum, quàm seuerum vindicem tantorum malorum ageremus; vt videlicet his quæ noxia forent eius corporis partim præcisis, partim vel longiùs ablegatis, reliqua membra opportunis remediis curata, ita consolidaremus, vt rursus in exitialem morbum recidere non possent: Ac inprimis, diuino opitulante fauore, Religione Sancta Catholica, Templis, Monasteriis, cæremoniis, iurisditione Episcopi, ac omni Ordine, omnibusque rebus diuinis in pristinum statum restitutis: deinde creato Magistratu, accepto ab illo & vniuersa communitate solenni Omagio & iuramento, refecto omni ordine ciuitatis, punitis aliis, aliis verò, prout meliùs ex re vide-

re videbatur, proscriptis: deniq; omnibus restauratis, infrascripta mandata & Constitutiones nostras ad ea omnia & singula, quæ hîc statuimus & ordinauimus, manutenenda edidimus & promulgauimus.

Ac inprimis, quia traditiones Ecclesiasticæ, vt à maioribus nostris Orthodoxis proditæ sunt, seruari debent: Quas, si cuilibet expendere, mutare, vel abrogare, cuilibet scripturam pro sensu seu libidine sua interpretari liceret: nihil certi non in Religione solùm; sed in humanis quoque rebus, quæ hoc freno diriguntur, haberi posset: vt iam obscurum non est, quos fructus edat nouata Religio, quas & quales normas & præcepta tradant ipsi arbitratu suo, qui in ritus & instituta Ecclesiæ Catholicæ debacchantur. Statuimus, vt deinceps vsus antiquus Religionis & ceremoniarum, tot seculis in omnibus regnis & dominiis Christianis obseruatus, et à maioribus nostris per manus nobis traditus, ac per nos vt Principem Christianum decet, commodum restitutus, diligenter in hac ciuitate & in omnibus Ecclesiis obseruetur. Quem si quis vituperare, aut illi detrahere præsumpserit, debito modo conuictus, puniatur. Cui autem iuxta veterem religionem & normam vniuersalis Ecclesiæ, ac Constitutiones nostras, viuere non placuerit; is intra duas hebdomadas post edictum publicum ciuitate exire, & aliò commigrare poterit, nunquam deinceps reuersurus: alioqui vltra hunc terminum aduersus Constitutiones nostras viuens, supplicium capitis non euadet.

Statuimus item, vt omnes & singuli Monachi, Moniales, & Sacerdotes Apostatæ, aliæque personæ sacris addictæ, quæ contra professionem suam, & contra fidem Deo præstitam, ad connubium & nuptias desciuerunt, & prima vota irrita fecerunt, sectas & doctrinas ab Ecclesia Catholica damnatas profitentes, in scandalum & perturbationem Christi fidelium, & in dedecus Ordinis Ecclesiastici, intra diem naturalem, seu viginti quatuor horas ab editis publicæ præsentibus Constitutionibus nostris ex hac ciuitate discedant, & nunquam huc deinceps reuertantur, sub pœna vltimi supplicij.

Ne autem oues pastoribus suis legitimis orbatæ nesciant, cuius vocem sequi debeant: Statuimus, Quòd quilibet Plebanus in hac ciuitate, à termino sibi congruè præfixo, apud Ecclesiam suam resideat, officiumque et munia sua obeat. Qui verò idoneus non fuerit ad concionandum, et docendum populum, seruare teneatur cum scientia & consensu Consulatus & Officialis Domini Episcopi, Concionatorem doctrinæ & vitæ probatæ: qui syncerum Dei verbum iuxta sensum & intellectum Sanctorum Doctorum & Ecclesiæ Catholicæ, non iuxta Commenta & interpretationes Apostatarum docebit. Qui autem ex Plebanis secus fecerit, is per Dominum Episcopum legitimè priuetur, & alius à Patronis præsentatus sufficiatur.

Et quia nunc solent plerique temerè sese ad concionandum ingerere, & prætextu tritici verbi Dei zizaniam seminare: Statuimus, vt nullus deinceps intra & extra ciuitatem, quibuscunque in locis, tàm sacris & Monasticis, quàm etiam prophanis, tàm publicis, quàm priuatis & secretis docere, & concionari audeat, vel ad docendum & concionandum aliquem admittat, statuat, et conducat; nisi cum scientia et examine de vita et doctrina ipsius Concionatoris, per Consulatum et Officialem Domini Episcopi debitè facto: sub pœna capitis, et bonorum omnium priuatione.

Quia etiam nunc noui Religionis censores, veteres orationes et cantica dudum recepta abrogant, et suas precandi formulas et cantilenas sacris ingerunt: Statuimus, vt cuncta Officia Ecclesiastica, nempe Horæ Canonicæ et Missæ, iuxta veterem Ecclesiæ Catholicæ ritum et consuetudinem, in hac Ciuitate et Ecclesiis peragantur, et vt nullæ deinceps Orationes, Antiphonæ, Responsoria, Cantilenæ, et id genus in-

 solita,

ſolita, dicantur ſeu canantur intra diuina, niſi quæ ab Officiali Domini Epiſcopi conſulatu fuerint approbata.

Quia item cenſores ipſi, aliorum cupiditatem & auaritiam inſectantes, ipſimet verò à ſacris quidem manus non abſtinent: Statuimus, vt quiſque vaſa, ornamenta, ſuppellectilem, & alia, quæcunque in vſum & ornamentum ſacrorum Eccleſiis & Monaſteriis conceſsa abſtulerit, imminuerit, aut in vſus alios temerè conuertcrit, vltimo ſupplicio, vt ſacrilegus, puniatur.

Et vt in hoc deprauato tempore Eccleſiæ ſuppellectilis tutius conſeruetur: præſertim ab Apoſtatis, qui conuaſatis rebus ſacris diffugere ſolent: ſtatuimus, vt conſulatus ad quodlibet Monaſterium huius ciuitatis duos probos ciues deſignet, qui omnia Clenodia aurea & argentea Eccleſiæ conſcribant, & in ſcrinio ſeu loco tuto conſeruent, ad eaq; vnam clauem ipſi, & ſenior, ſiue Præfectus Monaſterii alteram habeat: nec niſi mutua ſcientia, & congruis temporibus & feſtis illa exponant, ac ne pereant prouideat: relictis nihilominus pro vſu quotidiano et miſſæ ſacrificio calicibus, quot opus fuerit, & aliis quæ neceſſaria videbuntur.

Innitentes autem cùm Noſtris prioribus tū etiam aliorum Regum & principum Chriſtianorum edictis ac decretis, inhibemus, ne quis deinceps libros ab Eccleſia Catholica diſſidentes & damnatos, nec non Cantilenas, picturas inhoneſtas, libellos famoſos, & alia id genus, quæ vel Religioni detrahunt, vel bonam famam cuiuſpiam aſpergunt, vehat in hanc ciuitatem noſtram, aut illis quoquo modo vti audeat: ſub pœna exilii, & bonorum omnium priuatione. Porrò quòd ad res ciuiles attinet, ne incendium per nos extinctum, aliquis in poſterum reſuſcitare queat: Statuimus, & diſtrictè præcipimus, ne quiſquam ſermones tales, ex quibus ſeditio et tumultus aliquis tàm in perſonas Eccleſiaſticas, quàm etiam Magiſtratum ciuitatis oriri poſſit, palàm et occultè ſerere audeat: ne item quiſquam ciuium mercatorum et incolarum eiuſdem ciuitatis noſtræ Gedanen: aliquid commercii habeat, quouis modo coràm, vel per nuncios aut literas, ſeu etiam perſonas ſubdelegatas cum hominibus his, quos ob eorum ſeditiones et facinora ex ipſa ciuitate proſcripſimus. Vbi verò quiſpiam ex proſcriptis literas vel nuncium ad aliquem ciuem ſeu incolam eiuſdem ciuitatis ſuo vel alterius nomine, aut quouis alio prætextu, miſerit: nemo huiuſmodi literas legere, aut nuncium audire præſumat; niſi re priùs conſulatui declarata, et illi nuncio, et literis ipſis fideliter declaratis. Qui verò in his ſingulis exceſſerit, et legitimo teſtimonio conuictus fuerit, pœna capitis et bonorum omnium puniatur.

Inſuper, quilibet Nauclerus, qui in præſens eſt, aut erit in poſterum, apud hanc ciuitatem, comparère teneatur cum Domino et amicis ſuis coram Conſulatu, et de ſe ſufficiens teſtimonium præſtare, quòd probus, fidelis, et conſtans homo ſit, quòdque nulla naui ſeu hominibus vtetur, quos conſiderauerit ciuitati infideles aut intollerabiles eſſe. Vbi verò quempiam ex ſuæ nauis hominibus ſic affectum cognouerit, talem quamprimum, ſiue hinc naue ſoluta redierit, ſeu aliunde appulerit, ſenatui deferet, qui in ciuitate nequaquam tolerari debet. Quòdſi tàm Dominus quàm Nauclerus huiuſmodi legem tranſgreſſi fuerint, ſine vlla gratia, iuxta arbitrium ſenatus erunt mulctandi.

Statuimus etiam, quòd quicunq; deinceps in ciuem Gedanen: aſcribi & ſuſcipi voluerit; is ſufficienti teſtimonio docere & probare debebit, ſe liberè natum, nulliq; addictum ſeu mancipatum eſſe: & quod antè, vbicūq; degebat, honeſtè, decenterque ſe geſſit: quo teſtimonio præſtito, ſuſcipi quidem ad ius ciuile debet vel poterit; non tamen longiùs quàm ad vnum annum; vt interim, quibus moribus præditus ſit, & quàm idoneus ciuitati fuerit, cognoſci & probari poſſit. Quòd ſi interea & deinceps

omni

omni tempore vel ſeditioſus, vel aliquibus aliis malis moribus præditus videbitur, mox per Conſulatum iure ciuili autoritate noſtra Regia exuatur, & perpetuò de ciuitate pellatur.

Statuimus item, Quòd omnes Magiſtri Opifices quorumcunq; artificum Mechanicorum pro fide & iuramento ſuo diligenter obſeruent, ne quem famulum ſeu ſocium aduenam ſuſcipiant, & laboribus ac officiis ſuis adhibeant; donec priùs talem nouum famulum ſeu aduenam ſenatui exhibeant; ita, vt coram illo iuramentum præſtet, quòd per omne tempus, quo in hac ciuitate morabitur, probê, fideliter, & cum omni ſubiectione & obedientia, ſecundùm noſtras, ac etiam ipſius Conſulatus ordinationes & ſtatuta ſe geret, & conſeruabit. Si verò quis dictorum Magiſtrorum & opificum ſecus fecerit, legitimè conuictus, per Conſulatum omninò capitis pœna puniatur.

Et quia ſeditioſorum eſt, in latebris primùm artes & modos ad tumultum excitandum fabricare: ſtatuimus, Quòd ſi tres, quatuorúe, aut plures, virilis ſeu muliebris ſexus, futuris temporibus, in domibus, templis, hortis, intra vel extra ciuitatem tales conſultationes & tractatus conferrent, quæ aduerſus ſtatuta, decreta, & edicta noſtra tenderent, vel qui contra pœnam ſeu mulctam hîc per Nos factam & impoſitam, aut etiam contra communem ciuium pacem aliquid contenderēt, aut quorſum vergerent: Qui item huiuſmodi conuenticula intra & extra ciuitatem ſcientes admitterent, vel nuncium aliquem ad tales vel alios deferrent: ſi quis deniq; aliquem vel aliquos contra præmiſſa facientem vel facientes viderit, ſcieritúe, & talem non patefaceret & declararet ſenatui: ſi legitima probatione tàm is, quàm alii noſtræ huiuſmodi conſtitutionis traſgreſſores conuicti fuerint, ſupplicio capitis & bonorum amiſsione puniantur.

Denique ne quis voluntatis & ſtatutorum noſtrorum ignorantiam prætendere poſsit: Mandamus & ſtrictiſsimè præcipimus, quòd caupones, tabernarii, quique publica diuerſoria tenent, & generatim omnes huius vrbis ciues & incolæ, ad quemcunque illorum hoſpitem ſeu aduenam aliquem diuertere & venire continget, illi cumprimis ſtatuta & edicta noſtra, tàm ad fidem catholicam eiuſque cæremonias & ritum antiquum Catholicæ eccleſiæ, quàm etiam ad ſtatum huius vrbis pertinentia, referre & declararè tenebuntur; vt quilibet hîc & in dominiis noſtris exiſtens ſe voluntati ac mandatis noſtris accomodare ſciat & poſsit, ſub pœna grauiſsima per Conſulatum exigenda.

Quòd ſi quiſpiam hoſpes ſeu aduena tàm pertinax & temerarius fuerit; vt ita certior factus, vel hæreſes ac noua & impia dogmata profiteri ac ſeminare, vel alia quæcunq; tàm Religioni quàm etiam ordinationibus noſtris tractare & promouere præſumeret; is per Conſulatum authoritate noſtra debita, & irremiſibili animaduerſione puniatur.

Cæterùm, quod ad regimen & ordinē ciuitatis attinet, viſum eſt Nobis pro dignitate noſtra congruere, & ita in poſterum ſtatuimus & habere volumus, quòd Burgrabius noſter, qui in hac ciuitate vices noſtras in multis gerit negotiis, ſiue is Proconſul aut Conſul fuerit, primum locum ante omnes Proconſules, quando cum illis erit, habeat. Quæ res tamen facultati & autoritati Proconſulum, quam de more habent, in negotiis agendis nihil officere debet.

Volumus etiam & ſtatuimus, quòd in poſterum omnis qui in Burgrabium, Proconſulem & Conſu[illegible]m electus fuerit, iuramentum nobis debitum coram eo cui id literis commitere voluerimus, aut ſucceſſores noſtri commiſerint, præſtare teneatur.

Statuimus item, quòd nullus ex Ciuibus huius vrbis per ſeditionē vel aliquem modum illicitum ad regimen Conſulatus quoquo modo ſe ingerere præſumat, ſub pœna vltimi ſupplicii. Et licèt conceſsū ſit à Prædeceſſoribus noſtris, quod Magiſtratus huius ciuitatis poſsit in negotiis magni momenti alios Ciues prudentiores in conſiliū ſuum adhibere, & cum illis, vt res poſtularet, conſulere & concludere: Quia tamen certus numerus non erat deſignatus, & nimia multitudo conſulentium nimium ſæpè

conſu-

confusionem parit: statuimus & ordinamus. Quòd deinceps in arduis causis & negotiis, non vltrà quàm centum Ciues in hac principali ciuitate nostra ad consulendum & ad ferenda suffragia cum Consulatu, scabinis, & duobus senioribus ex quolibet Capitalium opificum ordine vocari & adhiberi debent. Et quòd huiusmodi centum viros semper Consulatus eligendi & nominandi, & vocandi in prætorium, toties quoties opus fuerit, potestatem & autoritatem habeat. Ipsi autem Ciues electi & vocati, cùm in prætorium venerint, modestè & pacificè se gerant, & nulla arma seu gladios secum ferant. Quilibet etiam Magister quartarum, faciat quemq; ex eisdem Ciuibus suæ quartæ ordine sedere, & quemlibet eorũ hortetur & admoneat, ne quispiam aduersus hanc ordinationem nostram quicquam committat, neúe cuiuspiam sermonem interrumpat, aut aliud aliquid loqui aut ingerere præsumat, quàm id quod à Cõsulatu fuerit propositum, inijcere auderet, quod esset aduersus Cõstitutiones nostras, & quietum statum ciuitatis perturbare posset, talis extremo supplicio mulctandus erit. Et sub eadem pœna nemo Ciuiũ extra eum centum virorũ electorum numerũ sub ipsorũ congressu ad prætorium veniat, aut aliquod regimen sibi sumat, quo communis tranquillitas ciuitatis commoueri possit. Quicquid autem in tali congressu & cõsilio per Magistratum, Proconsules, Consules, scabinosq; ac prædictos centum viros, cum Senioribus quatuor capitalium artificum, pro bono huius vrbis cognitum, constitutum, & conclusum fuerit, id firmiter & inuiolabiliter ab omnibus incolis huius vrbis teneri & obseruari debet. Si verò huiusmodi Ciues quatuor quartarum in vnam sententiam non coierint; sed duæ quartæ eorum, contrariã alijs duabus quartis sententiam tenuerint; in eo casu Consulatus, nomine & autoritate nostra, vt regentes ciuitatis, cum scabinis potestatem habeãt, id quod vtilius & magis necessarium videbitur, definiendi & statuendi. Et cùm parti Consulatus ipse cum scabinis suo suffragio & voce accesserit, id ratum & firmum absq; cuiuspiam contradictione esse debeat. Cui, si quis se opposuerit, pœna capitis puniatur.

Cùm autem Ciues communitatem repræsentantes, ad prætorium modo prædicto per Magistratum vocati fuerint, vt debitus ordo seruetur: statuimus, vt Senior scabinorum coram Consulatu nomine communitatis prædicto, iuxta antiquam consuetudinem de rebus & negotiis conclusis relationem & verba faciat.

Statuimus etiam, quòd Consules antiquæ ciuitatis, qui ad Consulatum simul electi sunt, cùm in prætorium ad electionem Consulum vocati fuerint, vnum suffragium siue vocem inter se habeant; prout antiquitus fuit obseruatum.

Item statuimus: Quòd quotiescunq; Consulatus opus habuerit opera & consilio scabinorum illos ad se vocare, & suo consilio adhibere semper habeant facultatẽ. Scabini verò, quicunq; à Consulatu vocati fuerint, ad illum sine vlla renitentia & id totum, quicquid per ipsum Consulatum eis propositum fuerit, facere & exequi teneantur. Statuimus præterea, quòd pomaria, in quibus Mechanici se sagittando exercent, non debent deinceps adeò frequentari & visitari, exceptis tribus diebus in anno festiuitatis Pentecostes: quemadmodum in pomario principalium Ciuium fieri solet. Postquam verò præfatos tres conuenienti hilaritate absoluerint, tum claues restituere debent Consulatui, & ab ipso deinde singulis annis pro huiusmodi conuentione obtinenda, claues ad pomarium requirere & petere debent. Eritque in ipsius Consulatus arbitrio & potestate, huiusmodi conuentionem & solatium, iuxta temporis necessitatem admittere & recusare.

Gielda quoque nautarũ singulis annis diutiùs patêre & seruari non debet, quàm per vnum mensem; incipiendo tribus hebdomadis ante Carnispriuium. vsque ad octo dies Quadragesimæ. Licebit autem Cõsulatui tale tempus prorogare, vel contrahere, prout ex vsu videbitur.

Statuimus etiam, Quòd nullus coctor ceruisię in Ciuitate sit, nisi de consensu & voluntate Consulatus. In cuius arbitrio sit, constituere munera illorum, eisque coctùram ipsam ceruisię, quando necessarium fuerit, inhibere poterit.

Permitti-

Permittimus autem, quòd vsus Mercaturæ vnicuique Ciui Gedanen: pro facul-te sua sit liber, & non impeditus.

Statuimus item, quòd Consulatus habeat potestatem, absq; contradictione Ciuium antiquę Ciuitatis, in hac principali ciuitate muros, turres, fossas, valuas, seu qui lingua vernacula Zugbrucken nuncupantur, & quicquid aliud eidem principali Ciuitati necessarium sit, ædificandi & reformandi. Mandamusque seueriùs, & ita, & non aliter volumus, vt valuæ seu portæ, quæ sunt inter principalem & antiquam ciuitatem, & suburbium, omni nocte claudantur: & si quis se in hoc opponere voluerit, summa pœna puniatur.

Prouidere volentes, ne seditiosis ansa relinquatur, odia & tumultus aduersus Magistratum excitando: statuimus, vt deinceps, nunc quispiam seorsum, nunc communitas ipsa, audeat rationem seu calculum de prouentibus Ciuitatis ab ipso Magistratu exigere, aut clandestina consilia vel conspirationes de illo exigendo inter se facere. Verùm si quando Magistratus suspectus fuerit Communitati de malè administrandis prouentibus Ciuitatis, idque necessitas postulare videbitur, Nos ipsi designabimus, vel successores nostri designabunt, Commissarios nostros idoneos: coram quibus & non aliis Magistratus ipse rationem de prouentibus facere tenebitur.

Quod verò ad res Ordinarias attinet, statuimus, quòd Seculares causæ inter personas Seculares, non nisi in foro suo Seculari iudicentur, quas Officialis Domini Episcopi sibi vsurpare non debet.

Procuratores in hac Ciuitate causas agere volētes, si Iudicii Spiritualis fuerint, per Officialem Domini Episcopi, si Secularis, per Consulatum Sacramento obstringantur, quòd non nisi integrè, fideliter, & non animo serendi lites, aut causas, lucri sui ratione trahendi, Officium hoc sint obituri: quorum numerum restringi volumus in vtroque foro seu Iudicio, & similiter publicorum instrumentorum seu Notariorum.

Qui graui & repentina ægritudine correpti, testamentū condere voluerint, nunc iuxta Iuris dispositionem, Iuratos Iudicii viros accersere tempestiuè valebunt, hi probis, integris, & possessionatis aliquibus Ciuibus in testimonium aduocatis, testari poterunt; & huiusmodi testamentum, si proxima die Iuridica per ipsos testes iuramento coram Iudicio Ciuili probatum, & libro Iudicii inscriptum fuerit, perinde valebit, ac si coram iuratis Scabinis esset conditum. Iuris tamen & consuetudinis facultatem, quantùm ad leganda bona, non excedendo.

Ad sistendas verò friuolas Appellationes, quæ in oppressionem pauperum plerumque interponi solent: volumus, vt in causis, quorum singulę quinquaginta marcarum leues non excedunt, ad Consulatum tantùm, & non vltrà, fiat Appellatio. In causa verò, quæ quinquaginta marcas excedit, liberum sit vnicuiq; appellare ad Conuentum generalem terrarum & Ciuitatum Prusię. Quæ si in primo Conuentu terminata non fuerit, tunc vnicuique ad nos liberè appellare licebit.

Cùm Ciuis alium Ciuem in Ius vocare voluerit, id non aliter, quàm coram bannito Iudicio facere poterit, quòd bannitum Iudicium singulis duabus septimanis agi & celebrari debet, nisi aliquis dies festus impedierit. Et cùm reus Conuentus in primo termino non comparet, pœnam octo bonorum solidorum Iudici luat: quem Actor ad octo dies pro tertiò citari faciat: qui si tertiò non cōparuerit, Actor causam suam contra reum obtinebit, vsque ad exceptionem auxiliariam: ad quam importandam seu producendam octo dies illi concedi debent. Nemini deinceps dilatio termini ad Procuratorem concedatur, cùm Procuratores sint in hoc loco.

Si quis verò diem Iuridicum acceptare noluerit, id admitti ei debet, sed non nisi ad octo dies: in quo termino Actor querelam suam in scriptis paratam habeat, vbi id Scabini pro causæ magnitudine habere postulauerint, & eam ipsam querelam suam idem Actor, reo conuento, tradat; qui octo dies ad respondēdum habebit. Sic quòd in his quatuordecem diebus, & querela, & responsum producatur, & confirmetur. Et deinde in eodem bannito tempore, debent partes vtræque probationes suas nomina-

re. Ad quas probationes cuilibet parti ſpecialis terminus aſſignetur; ſecundùm exigentiam probationum, hoc eſt, ad eam probationem quam habere pars poteſt, intra vrbem octo dies, intra Terras has Pruſsiæ per quatuòrdecim dies: extra Terras Pruſsię tres Menſes: vltra mare & arenam annum & diem.

Poſtremò, cùm quiſpiam Ciuium habebit aliquid inter Conſulatum vel Officialem Domini Epiſcopi, de quo quando velit, is querelam & iniuriam ſuam coram nobis, aut poſteris noſtris Regibus Poloniæ, vti ſuis legitimis & hæreditariis Dominis, Iure mediante, deponere, & iuſtitiam quærere debebit: neque id cuipiam negari aut prohiberi poſſit. Qui verò contrarium fecerit, & querelam ſuam ad communes Ciues vel plebem detulerit, vt tumultum & motum popularem excitaret; is legitimè conuictus, vltimo ſupplicio puniri debet.

Omnes autem & ſingulæ Conſtitutiones, & articuli ſuprà nominati, teneantur & obſeruētur diligentiſsimè, ſub debito fidelitatis & ſubiectionis, ac ſub pœnis grauiſsimis, tàm à Magiſtratu, quàm ab omnibus Incolis, & aduenis huius Ciuitatis noſtræ, Gedanen: ad arbitrium noſtrum, aut ſucceſſorum noſtrorum Regum Poloniæ, ita vt per nos, vel ipſos ſucceſſores noſtros pro temporum viciſsitudine & neceſsitate mutari, reformari, minui, augeriùe ſemper poſsint. In cuius rei teſtimonium Sigillum noſtrum eſt ſubimpreſſum. Datum in Ciuitate noſtra Gedanen: feria tertia proxima ante feſtum S. Mariæ Magdalenæ. Anno Domini M. D. XXVI. Regni verò noſtri XX.

Conſtitutiones Gedanen: Anni Domini 1570. in Conuentu Varſauien: confirmatæ.

SIGISMVNDVS AVGVSTVS, &c. Significamus tenore præſentium quibus expedit, vniuerſis, præſentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quòd cùm ob multas, graues, & neceſſarias cauſas annis ſuperioribus Reuerendiſsimum in Chriſto Patrem Dominum Staniſlaum Karnkowski, Epiſcopum Vladiſlauien: & Pomeraniæ; nec non Magnificos ac Generoſos, Ioannem Sierakowski Palatinum Lanciciē: Przedecenq; Ioannem Koſtka de Stangenbergk, Gedanen: Terrarum Pruſsiæ Theſaurarium, & Pucen: Derſouienq; Capitaneum. Nicolaum Firley de Dambrowica, Vislicien: & Staniſlaum Vyſocki de Budziſław, Biechouien: Caſtellanos, Legatos & Commiſſarios in Pruſsiam, & ſigillatim in ciuitatem noſtram Gedanen: cum plena facultate, ex Decreto omnium ordinum comitiorum Lublinen: Regni noſtri miſiſſemus: eiſdemq; Secretarios, & Iuris Doctores venerabiles Caſparum Geſchkaw Abbatem Oliuen: Petrum Royzium Maureum, Archipræsbyterum Vilnen: & Laurentium Goslicki Canonicum Vladiſlauien: addidiſſemus: Iidemq; nonnullas declarationes & conſtitutiones, ſtatui ciuitatis illius noſtræ prædictæ ſalutares & vtiles, ſuper Iure noſtro Regio, & aliis adminiſtrationi rerum atq; ordini gerendorū negotiorum, diſciplinæq; publicæ in eadem ciuitate apprimè neceſſariis, partim ex aſſenſione omnium ordinum, partim verò ex publicis & priuatis querelis, iudiciis, & inquiſitione, & publicorum bonorum adminiſtrationis ratione ad Ius noſtrum Regium ſartum, tectum, ſeruandum, & ad ſalutem, incolumitatem, ſtatum, conditiones, fortunas, ſplendorem, concordiam, & tranquilitatem dictæ noſtræ ciuitatis retinen: ſtabilien: amplificandæq; conſtituiſſent, ſanxiſſent, atq; edidiſſent: Magiſtratus verò & ordines quædā in Præiudicium ſuum conſtituta eſſe exiſtimâſſent, deq; eiſdem ad nos referri poſtulâſſent: Productas eſſe coram nobis conſtitutiones eaſdem quas nos cum Conſiliariis noſtris benè priùs examinatas, & expenſas, paucis quibuſdam correctis, tanquam per ſe iuſtas & æquas, atq; publicæ rei ciuitatis illius ſalutares, vtiles, & neceſſarias, de conſilio & vnanimi conſenſu omnium conſiliariorum Regni noſtri approbandum, confirmandum, & roborandum eſſe duximus, quemadmodum vigore præſentium eaſdem in omnibus earundem articulis, clauſulis, & punctis, ratas & gratas habendum approbamus & confirmamus, eiſdem authoritate noſtra regia robur perpetuæ firmitudinis adden. Proinde omnibus Magiſtratibus, Officialibus, & ſubditis noſtris, aliiſq;

quibus-

quibuſcunq; in ea ciuitate noſtra , & territorio illius commorantibus, & obuerſantibus, ſeuerè mandamus , vt ſupradictas conſtitutiones, legumq; ſanctiones, à Commiſſariis noſtris promulgatas, & ſic à nobis confirmatas, integre atq; inuiolate ſeruēt, aliosq; ſeruare curent, ſub indignatione noſtra grauiſsima, & pœnis in eiſdem conſtitutionibus comprehenſis. Cæterùm cùm Magiſtratus & Ordines ciuitatis Gedanen: neq; Commiſſariis noſtris, neq; nobis autenticè hactenus fidem fecerint, per conſtitutiones ſupradictas, Iura & libertates ciuitatis labefactari, atq; conuelli: pro innata noſtra benignitate & paterna erga eandem ciuitatem noſtra affectione, eidē Magiſtratui & ordinibus promiſimus, quemadmodum præſentibus promittimus, nos clementer emendaturos eſſe, quicquid literis legitimorum Priuilegiorum ſuorum originalibus in conſtitutionibus Iuri & libertati ſuæ contrarium poſitum eſſe demonſtrauerint. Interea tamen omnia & ſingula in eiſdem comprehenſa, dictum Magiſtratum & ordines, ſub pœnis ſupradictis firmiter obſeruari volumus. Quarum conſtitutionum tenor ſequitur, & eſt talis.

NOs Staniſlaus Karnkowski, Dei gratia Vladiſlauien: & Pomeraniæ Epiſcopus, Ioannes Sierakowski, Palatinus Lancicien: Przedecenſisq;: Ioannes Kostka à Stangenbergk Gedanen: Terrarum Pruſsiæ Theſaurarius, ac Pucen: Derſchouieq; Capitaneus: Nicolaus Firley de Dambrowica Vislicen: & Stanislaus Vysocki de Budzislaw Biechouien: Caſtellani, Legati & Commiſſarii à S. R. M. & Senatu, ordinibuſq; Regni, vigore Conuentus, cum ſumma poteſtate in Terras Pruſsiæ, præſertim verò in hanc celeberrimam ciuitatem Gedanen miſsi: Has conſtitutiones, autoritate Regia qua fungimur, inſpectiſq; ex inquiſitione iudiciis, querelis, ex publicorum deniq; Prouentuum rationibus, iuxta ea quoq; quæ à cæteris ordinibus poſt Senatum & ſcabinos nobis prolata ſunt, vt maximè ad dignitatem S. R. Maieſtatis & Regni, item ad ſalutem, ſtatum, incolumitatem, & ſplendorē huius Regiæ ciuitatis Gedanen: ſpectare videbantur, ordinauimus, edidimus, & promulgauimus. Declarando eas robur debitæ firmitatis, & Iuris autoritatem habere debere. Anno Domini M. D. LXX.

De Regalibus, & Iure Regio.

SAcra Maieſtas Regia, dignitas & autoritas Ampliſsimi Senatus, omniūq; Ordinum Regni ab omnibus populis ditioni ſuæ ſubiectis, præſertim verò ab iis, qui honoribus & Officiis funguntur, pro Iure ſuo, & clementi imperio, cultum fidem, & obedientiam requirit, exigitque. Cùm verò ab his, qui gubernaculis ciuitatis præſunt, variè peccetur, vel in regendo, vel in adminiſtranda iuſtitia, vel in diſpenſatione bonorum publicorum, vel premendo populum, nihil illorum tam graue eſt, præ iis quæ à Magiſtratu aduerſus Maieſtatem, dignitatem, reputationemq; Regis & Regni, à quibus eam defendi oportuit, committuntur. Proinde omnibus, præſertim verò in Magiſtratu, ſeu quocunq; in Officio conſtitutis, ſeriò edicimus, vt Maieſtatē Sacram ac Regni, reuerenter ac ſancte colant & obſeruent. Sciturì, quacunq; dignitate fulgeant, eam ex plenitudine poteſtatis Regiæ & Regni accepiſſe.

Cùm igitur ex initiis inquiſitionis, vigore Senatus conſulti in comitiis proximis nobis decretæ, atq; atteſtationibus iuratis, & aliis documentis plurimis manifeſte deprehenderimus, non leuiter Regalia & Ius Regium, atq; ea quæ ad Regalis dignitatis & præeminentiæ faſtigium duntaxat proprium pertinent, labefactata & conuulſa eſſe. Proinde omnem occaſionem errorum eiuſmodi deinceps præcidere cupientes, de iure maritimo S. R. Maieſtatis, ſiue maris imperio, principio eam conſtitutionem ferimus, quæ Diploma Domini Kazimiri Generale Terris Pruſsiæ, Cracouiæ quondam conceſſum: deinde aliud Priuilegium ab eodem ſpeciatim ciuitati huic datum: poſtremò donatio Oppidi Helu Domini Sigiſmundi, liquidò & aperte exprimant. Hoc eſt, vt Magiſtratus, & communitas gubernationem nauigationis cuiuslibet propter commercia ſibi ſic creditam & commiſſam eſſe exiſtiment, vt eiuſdem permittentes, & pro-

& prohibentes Serenissimi Poloniæ Reges sibi arbitrium non modò solidè reseruaue rint, verùm etiam prudenter cauerint, ne vsum nauigationis eiusmodi, vel potestatem aliquam littoris, sine scitu & voluntate Principis, vel eius, qui vices illius gessurus foret, vt Priuilegii verba sonant, sibi ciuitas vnquam sumeret. Ex quo cùm liquidò cōstet, merum maris imperium & dominium dictum, atq; tanquam preciosissimum pignus, belli pacisuè tempore pro arbitrio suo disponente, sibi solis Reges Poloniæ reseruâsse. Ea autem res Regalium omnium cardo sit, in quo salus huius Regni & dnionū: eiusdem vertitur, seuere, vi præsentis constitutionis, autoritate perpetua S. R. Maiestatis, & de eiusdem mentis expressa voluntate & mandato, edicimus: ne quisquam quouiscunq; modo, colore & prætextu, Regalia eiusmodi in Priuilegiis superius memoratis, generatim & speciatim, de maris dominio, iudiciis, ac bonis naufragorum expressa, labefactare & conuellere, siue vsum illius, nisi de S. R. Maiestatis expressa sententia sibi sumere audeat: sub pœnis in Iuris Regii & Regalium violatores legibus constitutis.

De saluis Conductibus seu fide publica.

INter alia Regalia, amplitudinem fastigii Regii, & merum mixtumq; imperium, quod Principi in res & subditos suos competit, salui Conductus siue Fidespublica euidenter exhibent. Proinde ad retinendam S. R. Maiestatis dignitatem integram, inuiolabiliter seruandum Statuimus, decernimusque, saluos Conductus Regios, tanquam Priuilegia personalia, strictissimè ex æquo propter Principis reuerentiam esse seruandos, neque cuiquā hominum eosdē violare fas esse. Quòdsi autem publicæ rei vel necessitati expediat, ob delictum aliquod notabile eum, qui deliquit, tanquam eiusmodi protectione indignum, Principis benignitate propter exemplum, ne scelerum impunitate alii corrumpantur, frui non debere, res ad Principem referenda erit. Ad cuius Tribunal facinorosus vnis literis Citationis peremptoriè prius euocatus, tandem à Magistratu Ciuitatis huius iudicabitur, postquam declaratione S. R. Maiestatis saluo conductu eiusmodi indignus per sententiam pronunciatus fuerit. Et ob id declarationes aliter, parte non citata, nec decreto interposito impetratæ, tanquam iure inualidæ, nullius momenti esse debent. Cæterùm, ne literæ Protectionis Regiæ deinceps alicui fraudi sint, eam verborum formam saluorum Conductuum insertam, vbi hæc clausula, *à vi et potentia*, non autem à Iure continetur, de Iure communi est intelligendum esse declaramus. Vt saluo Conductu eiusmodi munitus, si tanquam causæ suæ non diffidens, in Iudicio respondere, suamq; innocentiam defendere voluerit, non ex carcere & vinculis, sed liberè causam dicat, liberèque à Iudicio recedere possit & valeat, neque carceri vlli mancipetur, priusquam in tota causa per definitiuam sententiam Iudicum succumbat. Statuet autem R. Maiestas certum in saluis Conductibus concedendi modum, ne manifestè scelerosis, vel ex certo animi proposito, vel voluntariè delinquentibus deinceps impertiatur.

De personis exemptis.

PErsonas peculiari S. R. M. Priuilegio, de eiusdem certa scientia & voluntate exemptas, præsertim eas, quæ operas suas S. R. Maiestati præstant, vel quouiscunque modo apud eandem in famulatu sunt, iuxta formulas literarum exemptionum, eidem vel Iuribus illorum concessas, nemo in Ciuilibus turbare, nedum in criminalibus cuiuscunque tituli, Magistratus, etiam Officii Burgrabiatus prætextu iudicare deinceps præsumat: verùm ad competens forum easdem remittat: de quibus Iudices eorū competentes in loco delicti Ius dictare tenebuntur: sub pœnis in eisdem exemptionibus, & aliis; in violatores protectionis Regię legibus constitutis. Possunt tamen ratione Contractus, nisi Nobilitatis Iure gaudeant, vicissim cōueniri coram eo Iudicio, à quo Ius sibi dictari postulant, præsertim si in Ciuitatis territorio sint possessionati: siq; controuersiæ ex aliis causis exoriantur, non autem ex talibus vbi S. R. M. interest.

De Appella-

De appellationibus.

CVm Iudex, qui Appellationem appellanti denegat, eo ipſo, quòd nulli alii defert, ſe non modò ſuperiorem non agnoſcere, ſed & abſolutè Dominum appellantis ſe eſſe demonſtret: inhærentes reſponſo, vim reſcripti & legis approbatæ & inueteratæ iam habenti, quòd per S. R. M. ſuperioribus annis Communitati huic datum eſt, vigore Decreti noſtri in cauſis coram nobis in Iudicium deductis, promulgati, perpetuò duratura lege ſancimus: In omnibus Ciuilibus & criminalibus cauſis, ex quacunque occaſione quomodolibet ortis, Appellationes omnibus ad ſummum Tribunal liberas eſſe, neque eaſdem à quouis Iudicum impediri debere. Exceptis cauſis maleficiorum recentis criminis duntaxat, & Appellationibus ab exequutione rei iudicatæ, niſi fortè modum Exequutionis inferior Iudex excedat. Atque his cauſis etiam exceptis, quæ in rem iudicatam tranſeunt, & Appellationibus friuolis in Acceſſoriis, quæ vim definitiuæ non habent. Iudex itaque extra dictos caſus Appellationem ad Tribunal S. R. M. non deferens, tanquam violator Iuris Regii mulctetur, & damnum parti læſæ ſoluat.

De iuramento Proconſulum & Conſulum.

CAutum eſt nominatim in Conſtitutionibus, à quibus perſonis Magiſtratus Gedanen: Ius accipiendi recipiendiq; iuramenti habet, vt puta à Ciuibus & Magiſtris Opificum, famulorumq; eorundem, à Procuratoribus Naucleris, vti latiùs in iiſdem continetur. Perfertur autem ad Nos, quòd in renunciatione Proconſulum & conſulum alter alteri inuicē Iuſiurandū dat & accipit: ſed quia par in parem non habet poteſtatem, & hoc merè ad Ius Regium pertinet, ab iis, qui Ciuitatem gubernaturi ſunt, fidei iuſiurandum accipere, ſeuerè edicimus & mandamus. Poſteaquam renunciati fuerint, Proconſules ſiue Conſules, vt Iuſiurandum præſtent in manu Commiſſariorum, vel alterius ad id à S. R. Maieſtate poteſtatem habentis. Secus faciens, pro priuata, non publica perſona, ab omnibus habeatur.

De præfectis Militum ſiue Capitaneis Ciuitatis conducendis.

ETſi S. R. M. de Magiſtratus, totiuſq; communitatis erga ſe Regnumq; ſuum debita fide nihil dubitet: tamen cum eæ partes propriæ ſint Regiæ, nō ſolùm ſubditos belli tempore armis, ſi ita neceſſitas ferat, tueri ac defendere: verùmetiam tempore tranquilitatis fortunæ dubios euentus, quibus humanarum rerum caſus agitantur, longè priuſquam accidant, ſapienter meditata habere, paceq; bello neceſſaria parare: Non improbamus quidē morē hunc, quòd viri vnius atq; alterius belli artis periti opera cōducitur. verùm ſic eam conduci deinceps ſemper oportere ſtatuimus, vt Senatus eiuſmodi Præfectum S. R. Maieſtati, cuius eſt bellum facere & accipere, coram Commiſſariis R. Maieſtatis, vel cui id S. Maieſtas R. demandauerit, ſiſtat; vt eodem Iudicio approbatus, fidelitatis Iuramentum ad eam formulam præſtet.

EGo N. N. promitto atque iuro. Quòd in officio meo Sereniſſimo atq; Potentiſs: Principi, Domino D. Sigiſmundo Auguſto, Regi Poloniæ, Domino hæreditario meo clementiſſimo: ſuæq; Maieſtatis veris & legitimis ſucceſſoribus Regibus, & inclytæ Coronæ Poloniæ, & Magiſtratui huius Ciuitatis, à S. R. Maieſtate, quocunque tempore nominato, fidelis ero: S. R. Maieſtatis ius atq; honorem, inclytæq; Coronæ Poloniæ, Terrarumq; Pruſſiæ, atq; Ciuitatis Gedanen: vtilitatem atque commodum, pro viribus meis, quantum in me eſt, attendam, & attentabo, & omne incommodum præcauebo atq; mutabo, atq; omnia quæcunq; S. R. Maieſtati,

iestati, Regno, omnibusq; Terris illius, Ciuitatiq; Gedanen: obesse possint, Maiestati suæ & Magistratui, quamprimùm resciuero, fideliter pandam, eorumq; nihil celabo. Ea verò quæ mihi à S. R. Maiestate, Regnoq; & S. R. Maiestatis deputato Magistratu concredita fuerint, nulli hominum reuelabo, sed silentio tegam. Præterea in Officio mihi commisso, disciplinã atq; bonos mores fideliter obseruabo. Et ea omnia, quæ ad fidelis Capitanei & viri militaris munus pertinent, fideliter tuebor atq; exequar. Sic me Deus adiuuet, & Sanctum eius Euangelium.

De Iuramento Præfecti portus Maris.

Similiter propugnaculi ad portum Præfectus, ad præstandum Iuramentum eiusmodi perpetuò erit astrictus. Cuius formulam subiecimus. Quod præstare tenebitur coram iis, quibus S. R. Maiestas speciatim demandauerit.

EGo N. N. iuro, quod Serenissimo & Potentissimo Principi, Domino D. Sigismundo Augusto, Regi Poloniæ, &c. Domino hæreditario meo clementissimo, suæq; Maiestatis veris & legitimis successoribus, Regibus, & Regno, Ciuitatiq; fidelis ero: eisdemq;, & iis, quibus vices suas delegauerint debitam obedientiam præstabo, ac R. Maiestatis Ius & honorem, inclytæq; Coronæ Poloniæ, Terrarumq; Prussiæ, Ciuitatisq; Gedanen: vtilitatem & commodum pro viribus, quantum in me est, attendam, & attentabo, agam & procurabo: atq; omnia quæcunq; S. Maiestati Regiæ, Regno, omnibusq; terris illius obesse possint, Maiestati suæ & Magistratui, quamprimùm ea resciuero, fideliter pandam, eorumq; nihil celabo: omniaq; quæ ad fidelis Præfecti munus & Officium pertinent, fideliter exequar. Sic me Deus adiuuet per sanctum suum Euangelium.

De Iuramento ab externis præstando.

AD retinendum statum Ciuitatis huius maritimæ, multitudine numerosa extraneorum refertæ, pacemq; & tranquilitatem publicam his perturbatis temporibus tuendam; ne extranei meliori conditione esse videantur quàm Ciues, magno consilio D. Sigismundus Rex Constitutione cauit; vt iuramenta ab externis in hunc modum exigantur: Ipsos morigeros, pacificos, & in potestate & authoritate Senatus, quamdiu in Ciuitate habitauerint, fore. Quam Constitutionem intermissam, non tamen desitam & abrogatam innouantes, seriò Magistratui præcipimus, diligenter dispiciant, vt iuramenta talia iuxta Constitutionem D. Sigismundi ab omnibus accipiant. Alioqui si Magistratus in exigendo iuramento se negligentem præstiterit, tanquam contra fidem Principi debitam admissum punietur.

De conscriptione Militis.

CVm Imperatorum, Regum, & Principum, qui absolutè imperant, peculiare Priuilegium solùmmodo habeatur, Militem conscribere: alienissimum verò à subiectionis fide sit, quando subditus præter notitiam & ascensionem sui Principis cõducit: Legem hanc inuiolabilem ferimus, ne in hac Ciuitate, siue Territorio illius deinceps vnquam Militem, nisi S. R. M. expressa voluntas, vel eius, cui hoc specialiter S. R. M. delegauerit, accesserit, ex quacunq; causa conscribere quisquam audeat: secus faciens, tanquam tranquilitatis publicæ violator, & criminis læsæ Maiestatis reus, sine venia puniatur. Ad

atur. Ad occurrendū repentinis casibus, non solùm huius Ciuitatis, sed totius Prussiæ necessariam esse prouisionem Domini Commissarii censent. Sed quia hæc deliberatio sine Ordinū regni consensu expediri non potest, proinde id ad Conuentum regni Domini Commissarii reiiciunt. Vbi S. R. M. cum reliquis Ordinibus regni, quod ex re & vtilitate huius Ciuitatis, & totius Prusiæ futurum erit, restituet.

De Causis merè Regijs, & Iure fisci.

QVandoquidem ordine naturæ sic comparatum est, vt infimus semper censuram perfectioris subeat, & non solùm legibus approbatis, sed & rationi omnino inconsentaneū foret, Principem ab infimo Tribunali in causis propriis iudicari. Responso S. R. Maiestatis LII: Anno Ciuitatis huius communitati dato, & approbato, Iuri & consuetudini inhæren: Declarationem potiùs, quàm consuetudinem claram ferimus. Instigatori S. R. Maiestatis, subditum Regium, in causis S. R. Maiestatis dignitatem, Regalia, & Ius Regium concernentibus, legitimè ad Tribunal summum euocare licere, neq; Regiarum causarum iudicium, quenquā prȩterquàm Maiestatē Regiā sibi sumere posse. Id quod etiam de rebus & negotiis fisci intelligi volumus: quas nemo iudicare nec debet, nec potest, nisi Commissarii Iudices ad eam rem à S. R. Maiestate constituti, aut in posterum constituendi. Secus faciens, & in tale Iudicium se temerè ingerens, pro qualitate excessus, iuxta Iuris rigorem punitor. Qui autem res fisci fraudulenter occupauerit; peculatus pœna afficitor.

Locus, & Ius suffragij inter Ordines Ciuitatis Artificibus Opificum restitutum.

CVm non minoris laboris, periculi, & prudentiæ res sit, de nouo constituere statū ciuitatis, quàm corrigere semel constitutum, nec cuiuis licet statum ciuitatis mutare & corrigere, nisi Regia lege ex Senatus consulto Regni lata: S. R. Maiestas responso in vim legis promulgato, cauit, vt Artifices Opificum in numero Ordinum ciuitatis locum & suffragium quintum inter alias quartas obtinerent. Quoniam verò Domini Commissarii comperierunt, commissa esse inter alias quartas, in fraudē legis. Quamobrem constitutionem huiusmodi innouantes, locum & ius suffragii intermissum, Artificibus Opificum restituimus: Declarentes, vt more aliarum quartarum & suffragium quintum obtineant.

De Regiorum Decretorum exequutione.

CVm vinculum ad societatem coniunctionis humanæ constringendam, & retinendam, iustitia & æquitate firmius & arctius natura dederit nullum; Eius verò vniuersa vis, quæ suum vnicuiq; tribuit, in exequutione rei iudicatæ posita sit, quam Magistratus, præsertim in rebus per Regium Tribunal iudicatis, sæpenumerò non sine multorum iniuria negligere deprӕhenditur, proinde eam rationem deinceps petendæ exequutionis præscribimus, vt rem iudicatam consecutus, à Senatu exequtionem postulet. Quam idem Senatus ad summum infrà Mensem, sub mulcta, valorem quanti res est, æquante, & ex proprio, non ex publico realiter cum effectu facere tenebitur. Quòdsi Senatus hanc facere detrectauerit, vel neglexerit, Capitaneus, vel Burgrabius, tanquam S. R. M. in hac vrbe in multis negotiis vicemgerens, rem iudicatam sub priuatione Officii sui exequetur. Sed quia non rarò exequutio rerum iudicatarum prȩtextu obtentorum mandatorum pœnalium præpeditur: De S. Maiestatis R. expressa voluntate declaramus, inhibitiones, citationes, mandata, & rescripta, contra exequutionem rei iudicatæ impetrata, & impetranda, locum habere non debere.

De Iuramento nouo Burgrabij.

REuocamus quoque antiquissimū Iuramenti Capitanealis vsum: qui hactenus non sine

sine S.R. Maiestatis grauissimo praeiudicio est intermissus: vetamusq́; ne quisquã Burgrabiorum deinceps constituendus, munus Capitaneale exercere audeat, priusquam solenniter Iuramentum, corã Commissario vel mandatario Regio praestiterit: quemadmodum coram nobis Burgrabius modernus, spectabilis & Nobilis, priusquam Magistratum eundem iniret; iurauit in eum qui sequitur modum.

EGo Matthias iuro, quia fideliter Ius Regium & Regni tuebor: & quicquid ad Ius & personã S.R. Maiestatis pertinet, attendam, & attentabo, agam & procurabo; vt aequè benè pauperi sicut diuiti iustitia administretur. Sic me Deus adiuuet, & haec sancta Christi Crux.

De Repressalijs.

CVm par in parem, eiusq́; facultates & fortunas nullum prorsus imperium habeat, & perniciosum errorem à Senatu commissum videremus, qui S. R. M. inscia, duris Repressaliis Ciuium suorum facultates hominibus externis, terra mariq́; exposuerunt, cum magno etiam periculo: cùm inde bella inter vicinos & foederatos populos oriri soleant: Proinde seuere praecipimus, ne posthac Senatus, sine S. R. M. expresso consensu, manu eiusdem subscripto, sibi hoc vsurpet; idq́; sub laesae Maiestatis criminis poena. In cuius rei fidem & testimonium sigilla nostra appressimus, & manu propria subscripsimus. Datum Gedani, die 13. Mensis Martii. Anno Domini 1570.

De more in Iudiciis seruando.

AD dignitatem S. R. M. & Amplissimi Senatus, quorum proprium est leges cõdere, ac formam & Ordinationem Iustitiae administrandam praescribere, ad conseruandam pacem & tranquilitatem Ciuium, & ad extirpandos errores, ac mala ex inaequalitate iustitiae prouenientia spectat & pertinet, vt certus modus & ordo iustitiae administran: ab iis, qui Iurisdictioni praesunt, obseruetur. Quamobrem innouantes cõstitutionem, à S. R. Maiestate superioribus annis de modo & ordine Iudiciorũ editam: statuimus, omnibusque & singulis, qui Iudiciis praesunt, seriò praecipimus, vt non secundùm animi sui arbitrium, sed iuxta Ius scriptum, ac Decreta S. R. Maiestatis in similibus causis lata, debito modo & ordine, qui in costitutione descriptus habetur, causas Ciuium iudicent, & determinent. A qua formula semel à S. R. M. magno Iudicio & consilio praescripta, nec opinionibus vllis, nec literis mandatorum abduci se patiantur. Saepè enim S. R. Maiestas declarauit, talia rescripta aduersus Ius scriptum, & apertam constitutionem, ad importunas partium preces impetrata, locum in Iudiciis habere non posse, nec debere.

De Iureiurando à Magistratu in testimonij dictione dando.

COstitutionem editam de dando nouo Iuramento à Magistratu, quoties in aliqua re vel causa testimonium dicit, diligenter obseruari iubemus: nimirum, vt in iis rebus quae coram eorum Officio actae sunt, nouum ab eis Iusiurandum in perhibendo testimonio non exigatur: sed eodem iuramento ad Officium iam praestito, stetur. Extra hunc casum testimonium dicturus, more aliarum priuatarum personarum iuramẽtum de veritate dicenda reddere & praestare erit obstrictus. Quòd si secus factum fuerit, testimonium, tanquam non secundùm Iuris scripti obseruantiã datum, nullius momenti esse & fore declaramus.

De Actis Proconsularibus.

CVm fides Actorum niti debeat, non tàm testimonio eius qui Officio praeest, quàm veritate rei gestae. Proinde ad amouendas omnes suspiciones à Magistratu, & rationẽ in conscribendis his, quae coram eis aguntur, inire iubemur: vt omnia & singula quae

coram

coram eis inter partes aguntur, ac decisa sunt, fideliter in libros Officiorum seu Actorum, seu memorandorum, per Secretarios Iuratos, parte vel partibus hoc postulantibus, conscribi & annotari iubeant. Quæ sic acta & decisa infra decursum duarum septimanarum per iuratum Secretarium, vocatis ad id partibus, absentia tamen alterius non obstante, autenticè publicis Actis inseri mandent.

De necessaria Proconsulis præsidentis, aut eius Collegæ absentia.

ANimaduertendo rem esse plenam periculi abesse Magistratum ab ea Ciuitate, quæ maritima est, & propter celebritatem sui & Emporii, quæ ipsa per se populosa existens, externarum quoq; Nationum hominibus est referta: ac ad acuendam & excitandam curam, & diligentiam Magistratus, quorum opera & functione semper opus habet: Responso S. R. Maiestatis inhærentes, Proconsulem, eiusue Collegam Ciuitate excedere vetamus; nisi necessitas aliud flagitet, vt alterutri peregrè proficiscendū omninò sit. Quod cùm vsu venerit, in absfuturi locum alium ex Proconsulibus siue Collegis, qui absentis Officio fungatur, sufficiIudicio Senatus erit necesse.

De Proconsulari Causarum cognitione.

NEmo quoque causas ad Officium Proconsulare spectantes, præterquam Proconsul, qui præsidet, vel Collega eiusdem sibi audiendas & iudicandas sumat, nisi cuipiam à toto Senatu audienda committatur. Ne verò Proconsulem præsidentem, & tempus & tranquilitas ad publicæ rei curam suscipiendam deficiant: præstat, vt Collega eiusdem proximus causas plerasq; audiat, & de eisdem cognoscat.

De ordinaria cuiusque Iurisdictione ab alio non vsurpanda.

HActenus quoque abusus hic multos errores partibus litigantibus nocentissimos peperit, quòd Officia non fuerint distincta: inde euenit, vt alter in alterius muneris partes se ingesserit, causasq; ab Officio suo alienas ad se traxerit: præsertim in negotiis sequestri, Contractuum, cessionum, diuisionis, & similibus. Proinde ne Senatus inter se deinceps curas Officiorum confundat, omninò volumus, vt operas suas rectè diuisas, in Ordinem redigant, & scripto comprehendant, vt quisque muneris sui partes in posterum rectiùs exequi valeat.

De Proconsulum in iudicando cunctatione.

NEque in eo leuiter hactenus erratum est, quòd partium litigantium causæ à Procōsulibus non sine earundem graui Iuris præiudicio, longiùs, & contrà quàm fas est extraherentur. Proinde deinceps omnes causæ, quæcunq; intra spatium duarum septimanarum per Proconsulem præsidentem vel Collegam illius terminari, vel per transactionem sopiri nequeant, directè ad totum Senatum remitti debent: quas Senatui ad instantiam partium occupare omninò fas erit. In quo neque præsidenti Proconsuli, neq; Collegæ eiusdem Senatui refragari licebit.

De executione rei iudicatæ.

QVandoquidem cum indignitate & dedecore Senatus coniunctum esse videatur, vt ea, quæ iustè, legitimè ac inuiolabiliter à senatu ordinata, conclusa, et decreta sunt, exequutionis effectu careant: Proinde statuimus, vt Proconsul Præsidens, ad quem cura exequutionis eiusmodi propriè spectat, nunquam in ea parte officio suo desit: quinimò promptum ac paratum se in exequendo exhibeat. Quòd si verò negligentiùs eam rem curauerit, pro sacramento iurisiurandi sui senatores reliqui eundem noxæ intermissi officii sui arguere, in eoque omnem operam suam collocare tenebuntur; vt, quod senatus ordinauerit & decreuerit, realiter, & cum effectu exequutioni demandent. Eam tamen facultatem sic finibus suis terminatam volumus, ne senatus

talia statuere & ordinare præsumat, quæ ab officiis eorum aliena, & iuri vsitato, atque communi libertati contraria, deniq; ipsi etiam æquitati inconsentanea esse videantur.

De Procuratoribus, atque eorum numero, & Iureiurando.

CVm Procuratorum vsus tàm in Iudicio, quàm ad alia negotia valde necessarius sit, quorum fideli opera cœtus hominum commodè carere non potest: præsertim, si dextrè & fideliter officium suum gesserint. Proinde Constitutionem D. Sigismundi de Iuramentis ab eis recipien. innouamus: videlicet, vt quilibet, si Spiritualis fuerit, per Officialem Reueren. Domini Epis. Si secularis, per Senatum Iuramento obstringatur, quòd non animo seren: lites, aut lucri sui causa; sed amore iustitiæ, cum summa fide & diligentia, integrè & fideliter, tàm in litis exordio, progressu, quàm in extrema controuersiarum definitione, in causæ Procuratione versabitur. Quia verò certus eorundem numerus in eadem Constitutione non est designatus, & lex iubeat numerum eorum restringi, in vtroque foro seu iudicio, Reuerendiss. quidem ad numerum quatuor coarctauit; hoc idem & de Notariis publicis intelligi volens. Spectabilis verò Consulatus ad numerum.

Qui quidem causas publicas ciuium, sine omni repulsa & contradictione Magistratus, tàm in iudicio, quàm extra agendi, & sine debito terminandi potestatem habebunt. Quam constitutionem ad Nobiles & alios qui iurisdictioni ciuili non sunt subiecti, extendi nolumus. Istis enim liberum erit, per quoscunq; Procuratores causas suas coram iudicio & officio ciuili pro arbitrio suo agendas committere, Sed ita tamen, vt ordinem Iudiciorum debitum obseruent.

De testibus per Notarios publicos sineMagistratus autorit. non examinan.

INoleuit in hac ciuitate mos, pugnans cum iure scripto & bonis moribus, per quem Notarii publici potestatem examinan. testium, sine autoritate Iudicum, idq; parte non vocata, sibi sumunt, atq; instrumenta publica, quibus in defenden: causis Procuratores vti solent, super ea re conficiunt: vnde oriuntur periuria, & variæ falsitates. Quibus omnibus obuiantes, inhæren: iuri scripto, ac decretis super ea re à S. M. Regia latis, statuimus, vt nullus deinceps ex Notariis publicis, absq; autoritate ordinaria siue delegata, testium examinationem sibi vsurpet. Quòd si contrà fecerit, instrumentum quidem publicum nullius roboris sit, & ipse pœna arbitraria à Iudice puniatur.

De salario Notariorum.

NE plus æquo deinceps onerentur officium Notariorum requirentes, adiecta est moderatio salarii Notariorum in reformatione eorum, quam de Secretariis & scribis suis senatus edidit; quam in omnibus approbamus.

De Procuratorum mercede.

IDem quoq; de Procuratorum mercede, iuxta vsitatam moderationem in iudiciis hactenus seruatam retineri iubemus.

De Notariis Actorum, & Scribis.

QVod autem Notarios Actorum & Scribas attinet, subscribimus iis, quæ ea de re senatus modo assensu in supradicta reformatione edidit.

De litibus maturè expediendis.

NE partium litigantium causæ plus æquo extrahantur Acta earundem, causa ab inferiore iudicio ad senatum deuoluta, singulis senatoribus communicari, & ab eisdem perlegi, diligenterque expendi debent; quæ tamen vltra vnius diei spatium, si prolixiora fuerint, sub pœna arbitrio senatus statuen: nemo detinebit. Postea senatus intra mensis spatium finaliter decernet: à qua sententia Appellatione interposita, Secretarii Acta infra duarum saptimanarum spatium, nisi magnitudo Actorum moram longiorem afferat, fideliter scripta, à partibus requisiti, extradent.

De

De Secretariorum Officio.

OMnia quoq; Senatus Decreta, & quæcunq; per partes protestando, vel alio modo petuntur, necessariò per Secretarios acticari oportet: præsentibus etiam, coram quibus in Senatu res gesta est, additis: quo nomine Secretario nihil numerari debet. Quod autem Protestationes attinet, id, quod antiquus vsus obtinuit. Idem verò Secretarius, omnia Decreta & mandata, & si quid est eiusmodi, cum his omnibus quæ à Senatu suprà eisdem pronunciata fuerint, distinctè & fideliter in libros peculiares ad rei gestæ indubitatam memoriam referet. Volumus autem propterea nomina præsentium annotari, vt rectiùs & dilucidius præsentes reliquis, qui tum abfuêre, statum causæ exponere possint: Si fortasse denuò causa in Senatu disputanda fuerit.

Ne Secretarij causas priuatorum in Aula agant, aut promoueant.

CVm nihil æque quàm patrocinia potentiorum Iura partium euertant, nemo deinceps Proconsulum, Senatorum, imò neq; Syndicus, siue Secretarius, aut missus quispiam apud Aulam S. R. Maiestatis causas priuatas publicè vel secretò agere & promouere audeat: verùm publica negotia, quorum nomine ablegatus est, diligenter curet, ne cum Ciuitatis Reipub: detrimento, & partium damno ex priuatis causis publicas efficiat. Qui secus fecerit, contra Iusiurandum suum commisisse censeatur. Liberum tamen erit eisdem apud Principes externos, cōtra homines externos amicorum siue priuatorum Ciuium causas, non Ciuitatis tamen, sed partium sumptibus, agere.

De Officio Censorum, & apud eorundem Tribunal obseruan.

IN Officio Censorum hic ordo deinceps conseruabitur. Proconsul infimus, Officio cedens, ter singulis septimanis, diebus, Lunæ, Mercurii, Veneris, Officio Censuræ præsidebit. Huic Senatus duos Senatores, tertius verò Ordo quatuor de Ciuium numero ex singulis quartis per suffragia legitimè electos assessores adiunget: qui sub eadem pœna, qua Senatus conuocatus, ad Censuræ Iudicium conuocari debent.

Tres quoque Procuratores iurati, quibus errores delinquentium prodi oportet constituentur. Illi contra delinquentes accusationes instituent: solarium suum ex arca Censuræ percepturi.

Qui causam suam per Procuratorem proponere noluerit, huic liberum erit, per se causam suam agere.

Ter citatus non comparens, pro qualitate accusationis contumax pronunciabitur causaq; succumbet. Contra quem eadem die ad exequutionem inclusiuè procedetur; legitimis tamen exceptionibus parti reseruatis.

Si contra partem præsentem sententia feratur, pars verò non appellauerit, post elapsa fatalia sententiæ exequutioni demandetur. Qui verò rei iudicatæ in exequutione non paruerit, duplici pœna puniatur. Quòd si verò tertiò exequutioni se opposuerit, tanquam turbator Politici Ordinis, & immemor Officii sui Iure Ciuitatis careat. In quo nullius status & Ordinis personæ ratio haberi debet.

Appellationes ad Senatum ab Officio Censuræ liberæ esse debent: quam pars appellans proxima post latam sententiam Senatus sessione prosequetur.

Senatus sententia grauato in grauioribus causis ad S. R. Maiestatem appellare licebit, iuxta Constitutionem D. Sigismundi de appellationibus.

Ab exequutione siue Decreto nemo Iudicum Censuræ causam ordiatur, neque Ciues grauet, nisi delinquentis error publicus & notorius fuerit, propter Decreta acticanda, intimationes publicandas, & in certos libros referendas, & propter rationes accepti & expensi Notarii certi operam Officium Censuræ conducet: cùm in causis deciden: multum momenti hic Ordo Senatus adferre possit.

Quòd verò Apparitores vel alios Censuræ seruos attinet, in eo arbitrium reformatorium Senatus approbamus.

Cenſores ſingulis annis rationem accepti & expenſi reddere,& more aliorũ Officialium, pecuniam cum tabulis in commune ærarium inferre tenebuntur.

De Secretis paucorum Conſilijs tollendis.

AD præcludendam viam dominatui paucorum, & inæqualitatem, ex qua oriuntur diſcordiæ, vitandam; quandoquidem omnes ex æquo, tàm Burgrabius, Proconſul, & Conſules ad impendendam curam regiminis ex bono iſtius Ciuitatis, in verba S.R.M. iurant, odioſum eſſe cenſemus, alios præ aliis in fide erga Principem præferri. Quamobrem ſtatuimus hac Conſtitutione, vt deinceps non ſit ſpecialis poteſtas & prærogatiua penes ſolos Proconſules conuocandi & agitandi conſilia ſecreta, excluſis cæteris; ſed vt omnes Senatores ſine delectu vllo ac diſcrimine ad Conſilia quæuis admittantur. Excepto, cùm S. R. Maieſtas ſolis duntaxat creditum & cognitum eſſe voluerit: eo caſu non debebunt cum aliis communicare. Extra hunc caſum ad reliqua omnia admittantur: præſertim cùm nihil eiuſmodi ſit tàm honorificũ, bonum, & vtile S. R. Maieſtati & Ciuitati, quod non poſſit Senatoribus Iuratis communicari. Quòd ſi quis contra fidem Iuramenti ſecretum Conſilium euulgauerit, à Senatu vniuerſo moneatur: ſi ſic monitus non reſipuerit, nomen eius S.R.M. deferetur. Nemo iſtius Ordinis contrà, quàm Senatus communibus pluribuſue ſuffragiis decreuerit, reſiſtere, vel de facto diuerſum attentare præſumat. Secus faciens, & ſalutaria Senatus conſulta impediens, non ſine Magiſtratus præiudicio & dedecore, publicæ verò rei damno ab aliis Senatoribus, verbis caſtigator & punitor.

De bonorum publicorum adminiſtratione.

CVm Proconſules grauioribus Iudiciorum & negotiorum ciuitatis huius curis premantur, quàm quòd bonorum adminiſtrationis labores ſuſtinere valeant. Eadem autem publicorum bonorum adminiſtratio & Oeconomia in ea temporum difficultate immenſas curas & operas requirat; meritò eoſdem, reliquorum ordinum ſententia acquieſcentes, tanto onere ſubleuandos cenſemus. Proinde ſic deinceps laborem Curationis publicorum bonorum partiendum ſtatuimus: Senatus quatuor Senatores peritos rei Oeconomicę ex ſuo numero eligat. His Centum viri, communitatem Ciuitatis repręſentantes, ex ſingulis quartis ternos viros expertos, & probatę fidei, ex ſuo Collegio, ſiue aliis ſuæ Quartæ ciuibus, ſingularum Quartarum ſuffragiis communibus electos, adiungent. Hi igitur Curam adminiſtrationis ſic participabunt, vt terni cum vno Senatore ſingulis præfecturis, vel officiis bonorum terreſtrium præſint: & ſic quaterni præfecturæ Grebinen: atq; inſulę: quaterni Neringę, quaterni bonis in Promontoriis,& circa ſitis, vulgo Hohmet, reliqui Helenſi officino præerunt. Omnes autem ſua ſtudia, conſilia & operas fideliter conferent, vt ex diligenti locorum reuiſione & inſpectione animaduertant, quibus rationibus, & modis fundi & agri, aliiq; aliarum rerum reditus, in publicis bonis amplificari, augeriúe poſsint. Hanc adminiſtrationem, in quam ſe præter hos deinceps nullus ingeret, abſolutam, & inter ſe communem, præterquam in leuioribus Iudiciis, quibus Senator duntaxat præerit, habebunt. In grauioribus autem negotiis communi conſultatione vtentur. Initium Adminiſtrationis eiuſmodi à Dominica Iudica huius anni fieri volumus; quæ quadriennio amplius non durabit, ob eam potiſsimum cauſam, vt Senator & Ciues, priuſquam aliud de publicis bonis ſtatuatur, ſtatum illorum perſpiciant, deque rationibus & modis amplificandorum fructuum & redituum ſalubria conſilia prębeant. Interea nihilominus publico ſcripto autoritate Senatus, auctione conſtituta cuiuſcunq; ſine diſcrimine vitæ, integritatis tamen honeſtum teſtimonium habenti, & de ſatisfacien: per fideiuſſores cauenti, per modum locationis, vel arendæ vt vocant, bona ſupradicta cum omnibus libertatibus, vtilitatibus, & emolumentis, aliiſque eorundem pertinentiis, quocunq; nomine appellandis, integrè vel particulatim Oeconomi delecti elocare debebunt. Præſertim ſi poſt accuratã bonorum reuiſionem, eorundemq; vſum, & rationes exquiſitas,

quiſitas, locationem eiuſmodi cum fructu vberiori fieri poſſe cenſuerint: verùmtamen ea lege, vt non vltra decem annos concedatur: neúe loci illius ſubditi præter ius & æquum contra libertates, in quarum poſſeſſione nunc ſunt, premantur, vel mulctis aliis grauentur; præter pœnas, quæ iudicialiter per ſententiam Magiſtratus decernuntur. Arbitrium quoque ſubditos aſſerendi penes prædictos Oeconomos erit. Sed ita tamen, vt nimio aſſeren: non grauentur. Conductor verò vel arendator, vt vocant, & mulctas & pretium aſſertionis in commune ærarium inferet: & de omnibus accuratè rationem reddet. Quòdſi verò publico commodo bona locari nequeant, Oeconomi ſuptadicti adminiſtrationem ſuſceptam, iurati, vſq; ad aduentum Commiſſariorum Regiorum ſuſtineant; vt latiùs in capite de rationibus men is noſtræ ſententiam expreſſimus. In rebus alicuius momenti Oeconomi duodecim conueniẽt: communibusq; conſiliis de negotio, quod in deliberationem venit, ſtatuent.

De bonorum Terreſtrium Luſtratore, ſiue Aduocato, vt vocant, Terreſtri, & officio eiuſdem.

OPeræpretium quoq; fuerit, hominis idonei, atq; Oeconomicæ rei periti, iuſto ſalario operam conducere, qui obequitando, et nulli vnquam labori parcendo, bona cõmunia ſedulò luſtret, & reuideat, atq; in hanc potiſſimum curam incumbat, vt ſtatus illorum pro priſtino integer retineri queat, & ne conductores cum detrimento publico eiſdem abutantur: verùm illa rite excolant, & pro ſua virili parte fructuoſiora efficiant: neúe amnium curſus, & aluei, præſertim eorum, qui Neringam interfluunt, impediantur: vel ripæ arboribus, vel vepribus veſtitæ nudentur; cùm vim glaciei concretæ, hyberno tempore ſuſtinentes, eandemq; in alueos ſuos reprimendo dirigentes, non ſolùm vadis alueum aggerari prohibent; verùmetiam altitudinem eiuſdem, dum preſsi & magno curſus vi feruntur, cum magno nauigantium commodo, excauant. Si quoq; idem Aduocatus, vt vulgò dicitur, terreſtris, tale quippiam fieri deprehenderit, quod cum publico damno coniunctum eſſe videtur, hoc Oeconomis omnibus pandere, neq. res, publicæ rei perniciofas, in vllius hominis gratiam reticere debebit. Oeconomi verò communibus Conſiliis errorem eiuſmodi ſine cunctatione emendare tenebuntur.

De recuperatione bonorum Terreſtrium, illegitimè alienatorum.

QVandoquidem non ſine querela & exprobratione multorum, Senatus authoritate nonnulla publica bona ad priuatorum hominum vſus à Repub: auulſa ſunt: proinde iura occupatorum primo quoq; tempore per omnes Ordines diligenter inquiri, & examinari debent. Quòdſi itaque conceſsiones vel enormes, vel non ob legitimum ſufficientem cenſum, ſiue Canonem, aut contra communis Iuris diſpoſitionem, & ſic in fauorem occupatoribus conceſsa eſſe deprehendantur: tractandum cum eiſdem erit, vt poſſeſſione eorum bonorum cedant, & publicis vſibus rurſum applicentur: ea tamen adhibita moderatione; vt ſumptus in ea bona expenſi, quibus conditio bonorum melio reddita eſt, æſtimatione æqua eiſdem poſſeſſoribus refundantur. Si verò propter publicum commodum, tranſactione Poſſeſsor cenſum vel canonem auctiorẽ offerret, integrum erit vtriſque ſuper conceſsione eiuſmodi tranſigere. Deinceps verò, neque Proconſuli ſiue Senatori, neque vlli hominum publica Terreſtria bona, ſupradicta ratione concedi atq; inſcribi debent. Quòdſi verò publicæ rei non modò ſine damno, verùm cum emolumento eiuſdem, exigua & inculta bona, Manſos nimirum tres aut quatuor vltrò citròq; concernentia, pro cenſu perpetuò vel Canone locari expediat, non aliter niſi omnium Ordinum aſſenſu & decreto hoc fieri iubemus. Ea tamen lege, vt nemini immunitates aliquæ inſcribantur, verùm vt communem legem ſeruitutis fundi ex æquo cum aliis ſubeat.

De libertate Ciuium in bonis Terreſtribus.

QVemadmorum ad intentatam Actionem laniorum rectæ & veteris vrbis pro libertate communi Ius diximus, decretumque tulimus, quod Decretum noſtrum hic pro inſerto haberi volumus: Ita nunc quoq; ſtatuimus, omnia bona communia, quorum vſum liberum celeberrima hæc Communitas priſcis annis coniunctim, & non diuiſim tenuit, & habuit, perpetuò quoque deinceps libera eſſe debere, vt omnes ex æquo, & quiſq; pro ſua commoditate, ſine diſcrimine, in paſcuis, ſyluis, piſcatione, venatione, & aucupiis eiſdem frui & liberè vti, abſq; cuiuſquam impedimento, modo antiquitùs obſeruato, poſſit & valeat: quemadmodum ſpeciatim in Decreto noſtro continetur, videlicet libertates, vulgò Burgerwaldt, cum pratis & paſcuis ad ſyluam eandem ſpectantibus. Item locum vulgò Holm, & regionem circa Hoſpitale Omniũ ſanctorum Dei Angelorum, aliaſq; libertates communes omnes, quibus hæc ampliſsima Communitas priſcis temporibus vſa eſt. Integrum quoq; erit deinceps omnibus Ciuibus ex æquo, piſcatione, agris, pratis vti & frui, quæ circa tabernam Scagnetenkroch, Ruchfort, & Nobiskroch, à publico vſu, & libertate communi ad augendum cenſus non ita pridem auulſa feruntur. Vt autem ſtatuta & decreta hæc noſtra realiter exequutioni demandentur, atque occaſiones omnium altercationum deinceps præcidantur, volumus, vt Oeconomi ſupranomiati, coniunctim, magna diligentia & fide communes libertates exquirant & inueſtigent: eaſdemq; limitibus ſuis diligenter terminent, vt omnia ad antiquam libertatem ſpectantia, declaratione indubitata, ſpeciatim, plenè tamen & expreſſè definiantur.

Ne autem publicæ libertati denuò aliquid decedat, Inſpectores & Conſeruatores Oeconomos eoſdem cõſtituimus. Rationum verò conficiendarũ modum, quem in reditibus Ciuitatis, & aliis circa Ciuitatem ſeruari cupiamus, inferiùs circa Officia definiemus.

Ne Magiſtratus Rempub: quæſtui habeat.

NVllus quoq; deinceps Proconſulum vel Senatorum reditus, præſertim eiuſmodi, quos Accidentia appellant, ex publico priuatim ſibi comparet, & in vſus ſuos conuertat: verùm ab eiſdem omninò abſtineat, neque in minimo priuatã rem in publico officio quærat: imò in hanc vnicam curam pro virili incumbat, vt ſedulò Rempub: fida cura ſua ornare, augere, atq; amplificare curet. Omnes verò prouentus officii ſui cum adiunctis ſuis, non aliò, præterquam cõmune ærarium conuertat atq; inferat, Secus faciens, & contra Officii ſui partes fidem Reipu: fallens, & de huiuſmodi crimine conuictus, tanquam reus Criminis peculatus iuxta Iuris rigorem, irremiſsibiliter punitor. Quòdſi verò Crimen leuius videtur, quàm quòd grauioribus pœnis iuxta Iuris formam puniri poſſet, nihilominus tamen delinquenti diminutionis capitis pœna perpetuò ſuſtinenda irrogabitur. Simili quoq; pœna conſentientes, & ſcientes conniuentes: quiq; conſilia ſua & operas, ad eam rem præſtant, iuxta vſum Iuris communem, vt cæteris exemplo eſſe poſsint, afficiuntor.

De Salario annuo Capitanei, ſiue Burgrabii, Proconſulum, Senatorum, & Oeconomorum.

CVm Burgrabius, Proconſules, & Senatores, gradum quidem dignitatis, ſed eum ſanè pleniſſimum laboris ac moleſtiarum ſuſtineant; ſolariis autem perexiguis fruantur: Nemo autem propriis ſumptibus in rerum communium curatione, cum rei ſuæ familiaris iactura, ſe laboribus & curis conficere teneatur. Et vt deinceps omnis occaſio errorum ad quæſtum Reipub: abutendum penitùs præcidatur. Proinde omnium Ordinum ſuffragiis & conſenſu, Capitaneo ſiue Burgrabio, & Procunſulibus ſingulis octingentos: Camerariis ſingulis ſexcentos: reliquis autem Senatoribus ſingulis quingentos. Oeconomis verò ſiue Curatoribus ex tertio Ordine adiunctis, ſingulis

gulis centum quinquaginta florenos nomine salarii & pensionis annuæ decernimus, qui ex ærario publico eisdem, singulis annis plenè & integrè numerari debent. Proconsules verò & Senatores vicissim quisque in curam Officii sui fideliter incumbent, atq; in omnibuss diligentiam & fidem suam sedulo Reipub: probabunt, seq; otio incerti prorsus abdicabunt.: itineribusq; recreationũ moderatè vtentur: quibus si quis ad desidiam & luxum immoderatè, cum iniuria Officii sui vsus fuerit, deque ea re admonitus non tamen destiterit; decreto totius Senatus ei pars salarii defalcari, vel etiam pro modo excessus, integra pensione annua priuari debet.

Senatus in salario suo acquiescat, neq; se priuatæ rei studio in Officia aliena ingerat.

VOlumus autem vt Magistratus in decreto sibi salario ita acquiescat, vt alter in alterius munus, quæstus odore, aut cuiuscunq; rei gratia, se nullo modo ingerat. Præsertim hoc vetamus, ne Camerariis, & eorum adiunctis in administratione ædium, granariorum, turrium, & domiciliorum, aliarumq; arearum, & rerũ inde dependentium, arbitrium quisq; præripere ausit: verùm eosdem munus suum curare sinat; vt eò auctiores reditus inde ærario inferant.

Vt fundorum obligatio illegitima pro nulla habeatur.

IVra advitalitia & obligationes super possessione fundorum Ciuilium, nemini inscribi deinceps debent. Inscriptiones verò iam factæ, nisi Iuri consentaneæ fuerint, pro nullis & irritis habeantur. Plurimum enim Reipub: interest: quandoquidem bona obligationibus onerata ad tantum vsum, atq; libera bona transferri nequeunt.

Moderatio sumptuum Senatus & Nunciorum.

ET si superioribus annis, tempore æquiore, sumptuum ratio iamdudum constituta sit: cùm tamen comitiorum, conuentuum, & mittendorum sumptus nunciorum hactenus sic excreuerint; vt non modo modum duntaxat omnem exuperent, sed etiã prorsus Reipub: Ciuitatis huius perniciosi sint, & intolerabiles: id quod non obscurè ex calculo deprehendimus: omninò modus eisdem statuẽdus esse videtur. Proconsul igitur cum vno Senatore aliquo ablegatus, curru honestè tecto quadriiugo vnà cum Senatore & Secretario vehatur: Equites verò in comitatu quatuor habebit. deinde currum alterum quadrigarum, quibus suppellectilem necessariam, & cocos secum vehet: atq; ita Proconsulis & Senatoris Comitatus duodecem equorum numerũ non excedet. in quem ex publico honestus & moderatus sumptus fieri potest.

Senator autem cum Syndico & Secretario curru quadrigarum tecto, & tribus equitibus. Secretarius verò curru bigarum, & vno equite, ablegati, vtentur. Opera autem pueri cuiuspiam si quis vti volet, ei hoc integrum erit. Qui modum hunc omnium Ordinum consensu præscriptum transcendere, & violare non veritus fuerit, is damnum de proprio sarcire tenebitur, quantum supra præscriptum modum æstimatione æqua insumpsisse deprehendetur: nisi necessitas maiorem comitatem ob itineris periculum, vel aliam aliquam grauem causam requirere videbitur.

Legati & Nuncij ablegati æs alienum non conflent, nec largitiones faciant.

QVi Nuncios nomine publicę rei alibi agunt, vel legationes ad Principes obeunt, deinceps sine Senatus & Deputatorum expresso consensu, pecuniam nullam in locis exteris mutuò accipient, nec largitiones facient, vel munera cuiquã promittent. Qui secus fecerit, damnum ex proprio refundere compellatur.

De ferendis in Senatu oneribus æquis.

VT æquitatis inter Senatores habeatur ratio, nèue plus æquo, non sine magna rerum

rum tuarum iactura quiſquam grauetur, onera profectionum, & ſi quid tale eſt, ſenatus ex æquo participabit: niſi neceſſitas quoq; requirat, vt propter ſtatum cauſæ idem Senator denuò ablegetur; cui penitiùs, quàm cuipiam alteri cauſa illa cognita foret. Quo nomine, præſertim ſi ſæpè hoc facto opus eſſet, ſenatus æqua æſtimatione publicam cauſam foris curanti, damnum familiaris rei ſarciet.

De ſcriptorum & literarum publico nomine conficiendarum modo: Nunciorum Relationibus: & aliis.

CVm ſæpenumerò neceſſitas expoſtulet, vt Nunciis S. Regiam M. interdum ad inclytum regni ſenatum, in grauioribus cauſis informationes, ſiue inſtructiones & defenſiones præſcribi, aut tabellarios cum literis mitti oporteat, non rarò verò ſub titulo omnium Ordinum, & totius communitatis quædam concipiantur, deſcribantur, obſignentur, & mittantur, quæ non ſolùm cauſæ argumento, & à mentis illorum ſententia aliena ſint, verùmetiam voluntati eorundem prorſus repugnent. Proinde ſtatuimus, ne deinceps in grauioribus cauſis informationes ſiue inſtructiones, defenſiones, vel literæ ad S. R. Maieſtatem mittantur, niſi omnium Proconſulum & totius ſenatus manibus priùs fuerint ſubſcriptæ. Quòdſi verò nomine omnium ordinum totius ciuitatis inſtructiones, informationes, defenſiones, & literas, & quicquid tale ſit, ad S. R. Maieſtatem mitti expediat, non ſolùm argumentum eorundem vnanimi omnium Ordinum conſenſu decernendum & conficiendum erit: verùmetiam quatuor Proconſulum, & duorum alterius Ordinis ſeniorum, tertii autem ordinis quatuor ad id ex ſingulis Quartis per Quartas electarum perſonarum manibus propriis ſubſcribi debet.

Quod autem alias inſtructiones & literas, vel qualiacunque inſtrumenta attinet, aliò mittenda, in quibus tantum momenti poſitum non fuerit, ea omnia primùm in ſenatu publicè perlegi, deinde in conſpectu eorundem obſignari debent, vt autem omnium recens retineatur memoria, informationes, defenſiones, literæ, & inſtrumenta alia ad eum modum ſic ſcripta & obſignata, ſine mora in libros publicos referri oportet.

Idem modus in Relationibus Nunciorum ſeruabitur: qui ſenatui, & his quorum intereſt, poſtquam redierint, ſine cunctatione referre debebunt. Quæ omnia, vt eius rei notitia ſemper extet, parimodo in libros publicos referentur. Rationes verò ſumptuum ſuorum ſpatio vnius ſeptimanæ, poſtquam venerint, ſufficienter reddent.

De memoria rerum geſtarum retinenda.

IN cauſis & negotiis, vbi alterius, & tertii ordinis, ac totius communitatis intereſt, ordini ſecundo & tertio ſigillatim exempla informationum, defenſionum, literarum, deliberationum, Conſultationum, deciſionum, & receſſuum, vel ſi quid tale eſt, tradi debent. Item exemplo Regiorum reſcriptorum, reſponſorum, & decretorum, quæ omnia dicti Ordines, præſertim tertius, in archiuis ſuis ad eam rem, & alia monumenta aſſeruañ: ex publico comparandis, diligenter recondent; vt non ipſi modò recordationem præteritorum temporum firmiter animo retineant, ſed earum memoriam etiã poſteritati prodant.

De officio Camerariorum.

NVmerum Camerariorum vetuſtum approbamus, vt ſingulis annis duo Camerarii præſint: alter Camerarius, alter verò Succamerarius appelletur. Camerario verò cedente, vel decedente, Succamerarius ſuccedat, & tertium Collegam recipiat.

Camerariis adiuncti adhibeantur.

EX delectis tertii Ordinis, quos Officiis præferimus, quatuor modo ſupradicto per Quartas ad Cameratum delectos, Camerariis adiungi volumus. De

De Æris publici diſpenſationis modo.

QVòd hactenus paſſim Camerarii pecuniam publicam in priuatis ſuis ædibus, diſpenſauerint: illud, quemadmodum non obſcurè apparet, multa abſona & inconuenientia attraxit. Proinde ſeuerè ſtatuimus, ne deinceps Camerarius ad ærarium publicum pecuniam ſpectantem in priuatis ſuis ædibus recipere vel expendere auſit: ſed tanquam publica perſona, in præſentia vnius adiuncti, & non aliter, officii ſui partes in publica Camera in percipiendo & expendendo exequatur. Quòdſi verò vel valetudine aduerſa, vel aliquo alio legitimo impedimento impediatur, Collega eiuſdem, vices illius impleat. Camerarius ſecus faciens, & pecuniam ad Ærarium publicum ſpectantem, quouiſcunque prætextu in ædibus priuatis percipiens, vel ex prætorio in eaſdem deferens, & ſuper eo legitime conuictus, tanquam ſuſpectus criminis peculatus, diminutionis capitis pœna afficitor.

De modo ſchedarum mittendarum ſublato.

HVnc morem mittendarum ſchedarum, quibus omnibus officiis in expendendo hactenus Camerarius parere iuſſus eſt, improbum & pernicioſum publicæ rei abuſum eſſe deprehendimus: quem non modò tollimus, verùmetiam Camerariis ſeuere pro iurata ipſorum fide interdicimus, ne deinceps vllius Officialis chartæ in expendendo pareant.

De Rationibus ab Officialibus ex Officiorum ſuorum reditu ſubducendis.

STatuimus autem, vt deinceps Officiales ex reditibus Officiorum ſuorum expendant, & rationes expenſi & accepti exquiſite ſubducant, ad eum modum, ſicut in capite tituli rationum præſcripſimus. Si vero officia magis tenuia ſint, quàm quòd ſumptus ſuos ferre poſſint: is, qui præeſt, pecuniam à Camerario & adiuncto accipiet: ſed ſyngrapha Camerario tradita, quantum acceperit fidem faciet.

De Officio Camerarii.

CVm Officium Camerarii non modò latè pateat, ſed & oneroſum & graue ſit: neceſſitas ipſa requirit, vt Secretarium ſibi fidum Camerarii cum adiunctis comparent, aliosq; neceſſarios ſeruos conducant, vt rationes Officialium, in peculiares libros referantur, omniaq; in ſuum ordinem digeſta ſic curentur, ne quid detrimenti Reſpu: capiat. Notarii verò & ſeruorum operæ aliis negotiis à nemine intentari debent. Quandoquidem adiunctis magno oneri futurum foret, rebus aliis omnibus poſtpoſitis, Cameratum duntaxat curare: Proinde ſtatuimus, vt ſinguli ſingulis ſeptimanis, ordine ſeruato, in percipiendo & expendendo Officio Camerali vnà cum Camerario vacent. Singulis autem Menſibus Camerarii cum omnibus adiunctis conuenient, rationes ſuas component, atq; in ordinem redigent, & de negotiis Officii ſui conſilia conferēt. Quòdſi verò interea ſe negotia offerent, quæ celeri expeditione indigeræ viderentur, adiuncti à Camerario, modo quo Senatores conuocantur, vocati, conuenire & parere tenebuntur, quoties id neceſſitas poſtulauerit.

De Officio Ædilium.

AD reformationem Officii huius omnino expedit, vt omnes Opifices, fabrorum, lignariorum ſocii, quorum opera Senatus vtitur, ſub vno Magiſtro, ſiue Architecto operentur. Itidem cum Cementariis obſeruari volumus, qui itidem vni Magiſtro ſuberunt. Vnus quoq; deinceps Ædilium ſeruus, vulgo Bawknecht aletur. Cæteris Magiſtris & ſeruis remotis. Iurabunt autem ſupradicti, faber Cementarius, & ſeruus, quotannis iuramentum renouantes publicæ rei debitam fidem: neq; ſe commiſſuros eſſe, vt quicquam ad publicum ſpectans, interuertatur. Item Officio ſuo, prætextu vtilitatis pu-

tis publicæ, in præiudicium Ciuium ſe non abuſuros eſſe, neque paſſuros, vt operarii vel ſocii ſui priuatis perſonis quibuſcunq; publicis ſumptibus opus faciant, aut materiam, ſiue res vllas, quæ ædificādæ ſunt, in priuatos vſus conuertant: verùm ſumma fide & diligentia damna Reipublicæ ſe auerſuros, & Magiſtratum & Officiales diligenter auiſaturos.

Ad Ædilium numerum, centum viri quatuor ex Oeconomis Quartarum ſuffragiis ordine electos adiungent.

Ædilibus adiunctis ſine conſenſu totius Senatus, materiam, hoc eſt, robora, calcem, cementa, lateres, & id genus alia emere non licebit, neque emptas cuiquam alio diuendere, neque vlla ædificia, quantumuis exigua, in Ciuitate, vel extra in fundis publicis ſtatuent, niſi id fuerit à Senatu permiſſum. Qui ſecus fecerit, damnum ex ædificando datum, ex proprio ſarciet.

Quandoquidem Ædilibus deinceps, accepti & expenſi, ſicut & cæteris Officialibus ratio ſufficiens reddenda erit: eodem modo rationibus conficiendis, viciſſitudine anniuerſaria obſeruata, ordine ſinguli præerunt (quemadmodum de Camerariis ſuperiùs commemoratum eſt,) cui vnus ex adiunctis aſſidebit, eadem anniuerſaria, vel menſtrua viciſſitudine, prout eiſdem videbitur obſeruata. Tertiò itaque ſic Ædili, & vno ex adiunctis, rationibus occupato, reliqui duo Ædiles, luſtrandis fundis operam dabunt, ſine tamen ſpe alicuius pretii: quandoquidem ex publico ſatis honeſtè ſumptibus illorum proſpectum eſt.

Porrò, quæ ad munus Ædilium ſpectant, de ædibus, domiciliis, & fundis publicis, item de refectione & locatione eorundem, per modum auctionis, de areis publicis diuidendis & renunciandis, de repetendis fundis illegitimè, & præter Ius, in vico Langiengarten, & aliis in locis occupatis, per deputatos Senatores reformata ſunt, ea omnia approbamus: Aſſentimur quoq; iis, quæ de granariis latere tegendis, de ſternendis plateis, de tectis præ ædibus, & aliis ædificiis in plateis renouandis, & ponte ad flumen Motlaw continuando, ab eiſdem Deputatis conſtituta ſunt: quæ collecta, & ordine digeſta, legitime per Nos confirmabuntur.

De Mola frumentaria.

QVandoquidem in Officio Molendinario non exigui errores deprehenduntur, per ſenatum duo Senatores conſtituentur: quibus tertius Ordo ex his, qui Officiis admouendi ſunt, per ſuffragia Quartarum quatuor Electos adiungent. Hi ſex vniuerſum illud officium Molendinarium procurare, & de vniuerſis & ſingulis acceptis, & expenſis quotannis exactas rationes reddere tenebuntur. Illi ipſi quoque facultatem & poteſtatem habebunt Molendinis Miniſtros & Officiales fideles præficere, & in Camera Acciſæ diligentis & fidelis Scribæ operam conducere, vt eò expeditior ratio ad omnē interuerſionem euitandam, ex correſpondentia Scribæ ſeruari & poni queat: qui omnes ad eam rem rite præſtandam fidem iurabunt. Nemo autem eorum, qui ſic Molari Officio ſeruient, inſciis & inuitis dictis ſex Præfectis quidquam attendet, niſi de eorundem voluntatis expreſſa ſententia, audeat. Et contra deliquens pro qualitate delicti vt aliis exemplo ſit, ſeuerè punitor.

Molitoribus quoque mercedem iuſtam Præfecti conſtituent; vt ſtipendiis ſuis contenti, à venditione pulueris, farinæ, & molarum, omninò abſtineant: quas, propter varias cauſas, per dictos Præfectos vendi, pretiumq; propter publicam vtilitatem iuſto calculo in ærarium publicum inferre iubemus. Omnes quoq; expenſas inutiles & ſuperuacaneas deinceps præcidentur.

Leges verò, quibus tàm Molitores, & qui opus ibidem faciunt, quàm ii qui molunt, pareant, præfati Oeconomi præſcribent, & in tabula comprehenſas proponent.

Ad euitandas omnis generis interuerſiones & ſuſpiciones, Præfecti frumenti, farinæ vel braſei nihil emant, inque omnibus ſe fideles exhibeant. Qui ſecus fecerit, is Officio ſuo priuetur. Quòdſi verò infidelitatis alicuius reus deprehenſus, & conuictus fuerit, pœna criminis peculatus puniatur.

Quod

Quod ad reliquas molas attinet, nimirum papyraceas, puluerarias, & alias earum Ordinem primo quoque tempore constituendum, Senatui committimus. Verùm quia circa molam tabulariam & pulueraiiam, pro respectu personarum multi abusus contingunt, & nomina fiunt, ideò per modum auctionis ad vtilitatem publicam locari debent.

De alijs vulgaribus Officijs.

FEudum, vulgo, schefrey Brubunch, resinæ & Cinerum areæ, aquarum claustra, aliaque eius generis Officia in posterum nemini gratis cōferantur: Sed Senatus intra spatium vnius Mensis, supradicta publica Officia auctionabitur, & plus offerenti locabit. In quo tamen præ aliis benè meritorum & bonorum inopum Ciuium peculiaris ratio habenda erit. Arendatoribus verò in formulam Iuramenti hæc clausula inseretur, se ab antiquo recepto more nihil à quoquā extorsuros, neq; in Officio suo personarū respectum habituros. Contra hæc committentes, pro qualitate excessus vel debiti irremissibiliter puniantur.

De Ciuitatis Curia.

AD minuendum immoderatas expensas Equitis publici, inhæren. sententiæ à Senatu Deputatorum, statuimus, Magistrum vel Præfectum Curiæ nullos priuatos vel suos, vel aliorum equos, vel pecora cuiuscunq; generis, vti hactenus factum est, alere debere: neq; plures, quàm sex quadrigæ, quandoquidem ad Ciuitatis negotia peragen: ille numerus sufficiens est, & duodecim equestres equi alantur: Præfectus & Scriba inter reliqua iurabit, se nullos equos vel currus tàm priuatis quàm publicis personis, in priuatum eorum commodum, vsui concessuros. Contra faciens, tanquam Iurisiurandi oblitus, immediatè punitor. Ex iam dictis, si quid necesse est, quòd numerus familiæ minui, & expensæ non necessariæ amputari debeant, prata superuacanea Reipub: bono per modum auctionis elocentur.

De Libris Ciuitatis.

SEriò iniūgimus & Senatui, & omnibus Ordinibus vt libros Ciuitatis reformēt, imperitos libripendes & scribas amoueāt, & alios eius artis peritos & diligentes surrogēt. Similiter tàm libræ quàm pondera iustificari sic debent, & Ordo talis præscribendus est, vt æqualitas cùm erga peregrinos, tum & Ciues obseruetur. Quòd si etiam magis ex vsu Reipub: esse, arendari libras per modum auctionis, exemplo aliorum Officiorum elocentur. Ita tamen, vt Arendatores in Iuramenti formula obstringant, se de libran: neminem præter æquum grauaturos, neq; cuiquam fraudem facturos esse.

De Staterarum Libratoribus, Ponderatoribus, ac de Examinatoribus mercium.

QVandoquidem experientia quotidiana docet, per Staterarum libratores siue libripendes, in ferro, rubi, lupulo, & aliis mercibus, quæ sine lancibus ponderari solēt, plerosq; honestos, & non vsque adeò locupletes homines peregrinos, maximo periculo & labore, ex longinquo merces suas huc portantibus, sub prætextu boni & cōmodi Ciuium, vt vocant, ad minimum decima parte fraudari. Ideò Magistratus in eiusmodi ponderatores diligentiùs, quàm antea factum est, animaduertat, atq; certis & distinctis temporibus eos subinde Iuramenti præstiti, de æqualitate circa omnes sine discrimine obseruanda, seriò admoneat. Procurationem boni & commodi Ciuium talem, qualem hactenus contra æquitatem præstiterunt, omninò eis interdicant: curetq;, vt per accuratam inquisitionem, tanquam falsarii, illi in crimine suo deprehendantur. Quòd si quis ob suspectam ponderationem corā Officio eos detulerit, Magistratus non tantum ex Officio crimen falsi, examinari curabit, verùm efficiet, vt eiusmodi periuri falsarii debitis & seueris pœnis, sine quauis commiseratione, subiiciantur:

ciătur: præcipuè verò Cenſores in hoc diligenter animaduertent. Eadem ſeueritate contra Examinatores Cinerum, reſinæ, aſſerum, vulgo Vanczos, Klapholcz & aliarum mercium, ſi in Officio ſuo falſum commiſerint, procedatur.

De Xenodochiis.

CVm non ſolùm à lege Christiana verùm etiā ab omni humanitate alienum ſit, curam pauperum negligere, impium plane & crudele, victum ab aliis datum eiſdem præripere: quorum neceſsitati ſubueniendū inſtituta & dotata ſunt à Maioribus Xenodochia ſeu hoſpitalia: Nemo autem eſt, qui non videat, maxima ex parte bona eorum dilapidata eſſe. Quamobrem conſiderantes, quæ pœna in Conſtitutione D. Sigiſmundi Regis aduerſus occupatores talium bonorum lata ſit: Nolentes, ne quis per ignorantiam, vel incuriam eiuſmodi pœnæ ſe obſtringat: præcipimus omnibus occupatoribus bonorum, ſiue cenſuum ad hoſpitalia ſpectantium, vt bona & cenſus quàm primùm deoccupent. Declaran. alienationes talium bonorum, obſtante Conſtitutione D. Sigiſmundi, nullas & inualidas ipſo iure fuiſſe & eſſe. Et quia Prouiſores ne minimam quidem curam recuperan. bonorum eiuſmodi ſuſcipiant: viſum eſt nobis, modum eorundem recuperan. præſcribere. Quamobrem ſtatuimus, vt ſecundus ordo duos ex Collegio ſuo, tertius verò quatuor, ſuffragiis ſingularum Quartarum electos, recuperatores alienatorum bonorum ſiue obligatorum, quocunque nomine appellantur, qui opera ſua fideli Prouiſores Xenodochiorum, in recuperandis alienatis bonis ſtrenuè iuuent, conſtituet. Recuperatores autem occupatoribus, ſiue ad S. R. Maieſtatem, ſiue Lociordinarium vocatis, infra annum ſumma diligentia & fide actionem intentare, ac Ius proſequi, vſque ad reſtitutionem eorundem bonorum debent. Quod ſi facere neglexerint, Iure optimo cura recuperandorū alienatorū bonorum, & cenſuum Xenodochiorum ad S. R. M. tanquam ſupremum omnium Xenodochiorum patronum, perueniet. Non arbitramur quoq; Reuerendiſs: Dominum Lociordinarium rei tàm iuſtæ, & pietati conſentaneæ pro officio ſuo defuturum. In quo, ſaluum ipſius Ius conſeruamus. Quam Conſtitutionem de bonis & cenſibus hoſpitalium alienatis, ac etiam de aliis Eccleſiaſticis intelligi, & extendi volumus.

De Rationibus.

ERrores & defectus varii in calculo & rationibus deprehenſi, quibus publicæ facultates multùm attenuantur, neceſſarias cauſas per ſe exhibent, & forma & modus antiquus rationum, ſiue Calculi emendetur. Proinde ſtatuimus, & ordinamus, vt omnes officia publica ad rationem ſiue calculum adminiſtrātes, ſiue feuda, vulgò Lien, quocunq; nomine appellantur, pari modo ſuſtinentes, quotannis ſpectab. Senatui exquiſitam rationem reddant. Senatui verò, qui rationes vnà examinent, duo ex ſecundo ordine quos eligendos Ordo idem cenſuerit: ex tertio autem octo, ex ſingulis Quartis nimirùm bini, Quartarum ſingularum ſuffragiis electi, adiungi debent. Quibus omnibus ſic coniunctim omnes & ſinguli Officiales exquiſitum calculum ponere, eundemq; ſufficienter declarare, & ſic ſufficientem & expeditam rationem reddere tenebuntur. Cenſus, reditus, & prouentus antiquos quoſcunq; tanquam ordinem calculi quidem exhibebunt, verùm ſuas tamen rationes priſcis non comparent, imo incrementum & progreſſionem cenſuum atque redituum, vnde & quomodo prouentus antiqui accreuerint, circumſtantiis omnibus diligenter expoſitis explicabunt. Poſtremò incertorum quoque redituum, quæ vulgò Accidentia vocant, quarumcunque aliarum vtilitatum & emolumentorum, etiam eorum, quæ extra ordinariè Reipub: accedunt, clarè modum oſtendant. Deinde calculum expenſi clariſsimis tabulis, ex quibus nimirum cauſis, quà, quo tempore, quibus, quomodo, & quantum expoſuerint, dilucidè, perſpicuè, & verè declarabunt: ſummaque expenſi ab accepto ſubducta, reſiduum vnà cum tabulis ſiue Reieſtris in commune ærarium inferent. Quòdſi autem in nominibus aliquid eſſe, neq; exigi potuiſſe probauerint: hæc omnia, per eoſdem

osdem intra spatium trimestre exigi, & Camerario sub mulcta debitum æquante tradi debet: nisi debitores, qui eiusmodi censum & reditus pendent, soluendo non sint, aut Iurisdictioni senatus non sint subiecti. Conductores quoq; siue Arendatores, & qui feudis vtuntur, ad tempus anniuersarium rationibus præstitutum, cuius initium feria secunda post Dominicam Lætare ante senatus electionem constituimus, pretia locationis, census, vel feudorum reditus, Senatui, & ex aliis Ordinibus ad hoc electis cum effectu persoluent: alioqui fideiussores ipsorum, quos singuli statuere tenentur, ad plenam & sufficientem solutionem initio processus ab exequutione facta, cogi, & compelli debent.

Nemo quoq; Officialium, vel feudum, vt vocant, sustinens, absq; consensu Senatus, & adiunctarum personarum, pro suo arbitratu pecuniam publicam, præterquā in sumptus Ordinarios expendere præsumat: quicquid autem pecuniæ hoc modo in publicum ærarium illatum fuerit, illud in peculiarem librum vnà cum sumptibus istius anni seorsim & distinctè referri debet; vt sic huius ætatis homines, & posteri, integrorum redituum, quem intueri licebit, modum, & quid publicæ rei accesserit, quidque in necessitatem publicam expositum fuerit, dilucidè ob oculos perpetuò positum habeant.

Quandoquidem S. R. M. singulis bienniis ad saluberrimas Constitutiones has in vsu inuiolatè retinendas, peculialiter verò ob rationes de publico reddendas, Cōmissarios suos Regios deinceps semper ablegatura est. Itaque omnes Officiales & feudorum possessores denuò coram dictis Commissariis calculum suum nihilominus integrè siue particulatim reiterare & repetere debent: præsertim, si ita facto opus esse iudicauerint; licèt coram Senatu & adiunctis sufficienter rationes subduxisse dicātur.

Postremò, vt omnia in meliorem Ordinem redigantur, nèue quispiam diuturnitate administrationis publicæ rei eam opinionem imbibat, pro arbitratu suo vsum eiusdem sibi integrum esse. Quapropter dimidiata pars omnium Officialium, etiam eorum, quos Ordines adiunxerunt, qui Seniores habiti sunt, postquam Commissarii Regii rationes sumpserint, loco cedere debent. Ex Oeconomis verò ex tertio Ordine adiunctis, octo cedent. Iunioribus verò, quos in Officiis propter notitiā status officiorum retinere necesse est, in locum exautoratorum, modo superiùs descripto, ex Ordinibus electi, adiungi adhiberiq; debent: quo loco cessisse, vel decessisse compertum fuerit. Id quod in omnibus Officiis ab ordinibus obseruari volumus.

De grauaminibus publicis.

ANimaduertimus, non leuia fuisse hactenus Ciuium ciuitatis huius grauamina: neq; pressos S. R. M: aures queritando frustra opleuisse. Etsi autem alia eius generis sint, vt à locupletioribus exiguo, vel nihili prorsus æstimentur; tamen cum idem oneris infirmis etiam ciuibus imponatur, quod robustiores opibus vix sentiunt, iam modus æquitatis transcenditur: iam meritò afflicta paupertas, quòd de iniuriis queratur, habeat. Quod cùm abundè in operis publicis, vulgo Scharwark, in excubiis siue vigiliis, in exactionibus, & in plurimis rebus aliis fieri animaduertimus; modus tantorum onerum constituendus est. Sunt & alia quibus facultates etiam opulentiorum expilantur, de quibus initium sumendum esse censuimus.

De Vsuris & Cambiis reciprocantibus.

FOeneratio immodica tanta pestis facultatum communium est, quanta vix maior ad tantas non modo ciuitates, sed & prouincias expilandas excogitari potest. Proinde vsurarum nomine ex centum vltra octo quotannis nemo fœnus ducat, aut vsuram pendat. Secus faciens, iuxta edictum Regium, anno LXIX. promulgatum & publicatum punitor. Sub vsurarum nomine Cambia reciprocantia, negociationes super optionibus factionum, de retro vendendo mercium inusitatę & immoderatæ appreciationes, deniq; omnes & singulæ cœcæ & imaginarię emptiones & venditiones,

vbi neque pondus, neq; menſura, neq; traditio, neq; acceptio intercedunt, quocũq; colore fucatæ. Quæ ſi modum & quantitatem vſuræ premiſſæ exceſſerint, pœnæ in edicto expreſſæ ſubiiciantur. Sportulæ quoq;, arrhæ, Chriſtiana honoraria, & ſi quid eſt eiuſmodi, quo pecunia fænerando, aſtuto verborum colore emungitur, penitus ſub pœna in eodem dicto expreſſa, interdicimus. Delatori decima pars mulctæ cedet, ſine exiſtimationis eiuſdem præiudicio.

De Monopolijs.

INexplebilis multorum auaritia iam eò progreſſa eſt, vt in hac Ciuitate quoq; reperias, qui cœca cupiditate dementati, vltra vires, & omnem modum, contempta honeſta & copioſa rerum negotiatione, vniuerſas res vel merces Regnorum & Prouinciarum eiuſdem generis, ære alieno ad ſe ſolos transferre contendant. Quod negotiationis genus, cùm per ſe periculoſiſſimum ſit, & Ciuibus vrbis huius, multiſque aliis Regni Ciuitatibus victum honeſtum pręripiat, atq; negotiatorem ſuum, & fidem eius ſequentes, funditùs perdat: Cuius calamitatis exempla præſentia vidimus. Proinde ſtatuimus, ne quis deinceps monopolium quarumcunq; mercium, præſertim earum, quæ ad victum ſpectant, vel aliarum quorumcunq;, quocunq; colore & prætextu inſtituat vel exerceat. Qui ſecus fecerit, è Ciuitate & Iure Ciuitatis perpetuò excluditor. Volumus autem, non ſtrictè, ſed latiſſimè hoc ſtatutum noſtrum accipi: & non ſolùm in eos, qui in loco pręſenti vnas & eaſdem merces contrahunt, verùm ex remotioribus etiam locis eaſdem conquirunt.

De Bancoruptoribus, quos vocant, ſeu Fidelapſis.

EX ſuperioribus recẽſitis iniquis negotiationibus, vt primùm calamitas ea ſequitur, vt multi facultatibus ſuis amiſſis, tantiſper verſuram ſaciant, donec literis Principum muniti, fidem tandem ſine verecundia fallant: alii etiam ære alieno copioſo præter neceſſitatem contracto, ſe non ſoluendo eſſe ſimulant, atq; ita alienis locupletati facultatibus, literas moratorias à Principe impetrant: quibus ſic freti, terminos ſolutionis paciſcuntur, vel eam cum maximo creditorum damno in longum extrahunt. Huius itaque mali occaſionem præcidere cupientes, ſtatuimus, vt Bancoruptores in ius vocati, doceant, ſe non ex compoſito, & ex firmo animi inſtituto, in fraudem alicuius bancorupſiſſe: ſed ex negotiatione iuſta & naufragio, vel alio aliquo aduerſo caſu, vel aliorum hominum culpa, & non ſua, in tantam calamitatem incidiſſe. Quod niſi docuerit, Senatus cum creditoribus, communibus ſumptibus cum reipub. interſit, efficiet, vt eiuſmodi fallax veterator, beneficio Principis indignus, protectione eiuſdem iudicialiter priuetur. Bancoruptores itaque, moratoriis non gaudentes, in perpetuum ciuitate & iure eiuſdem excludi volumus.

De caritate Cibariorum.

ETſi caritatis cauſæ multiplices ſint, principaliores tamen quaſdam eſſe animaduertimus, quibus rerum pretia intenduntur: quas, æquam rerum æſtimationem reducendo, omnino tolli prius neceſſe eſt. Videmus autem tantam caritatem non ex inopia rerum, ſed aliis ex fontibus profluere. Præcipuas tamen cauſas eſſe cenſemus, Monopolas, Propolas, cenſuum pretia plus æquò aucta, exactiones, & ſi quid eiuſmodi, quod ad Magiſtratus imperium, contra conſuetudinem antiquam, à Piſtoribus, braſcatoribus, Piſcatoribus confertur: atq; ferè omnium in hac ciuitate commorantium, abſq; diſcrimine confuſus in veſtiendo luxus, immoderatuſq; paſtus. Quibus hoc accedit, vt quiſq; pro ſuo arbitrio, nemine prohibente, rebus pretia conſtituit. Quas cauſas omnes tollimus, & per Magiſtratum & Ordines emendari iubemus.

De Apothecis.

SEnatus cenſura & iudicio Medicorum huius ciuitatis Phyſicorum, pretia rerum in

Myropolis moderetur, & moderationis modum typis excudi curet, neq; ex Apothecis deinceps vllum censum annuum exigat.

Doctores statutis diebus singulis annis Myropoliorum pharmaca examinent. Doctoribus quoq; Physicis, quorum operam ciuitas conduxit, libertatem & immunitatem, quibus alii Doctores fruuntur, seruari iubemus.

De exactionibus & operis publicis.

AD structuras valli, fossarum, propugnaculorum, & aliorum ædificiorum publicorum, exactiones quouiscunq; nomine appellan. Ciuibus imperare vetamus: interdicimusq;, ne publicis operis, vulgo Scharffwerck/ à Magistratu quoq; grauentur, priusquam S.R. Maiestas de ea re rescripserit.

De vigiliis siue excubiis.

CVm ex pretiis pro excubiis neglectis Apparitores sibi quæstum non exiguum, nō sine ciuium iniuria comparent, aliisq; pro arbitratu suo immunitatem præstent: Constituimus, vt deinceps bonorum & fidelium inopum possessionatorum ciuium S. R. Maiestati & ciuitati iuratorum opera per senatum mercede conducatur, tot, quot vigiliis eiusmodi sufficere ordine iudicauerint: quibus quosdam præfici iubemus. Deinceps verò Ciues pro modo domiciliorum & facultatum, annuum pretium conferent, quo exhibitores siue vigiles eiusmodi aluntur.

De libellis famosis.

TAnta est petulantia nonnullorum in hac ciuitate, vt præter omnem pudorem odii sui virus passim in Illustres, & alias graues & honestas personas, inaudito exemplo, famosis libellis euomere non dubitent; quorum temeritas cum impunitate crescere videtur. Iuxta formam iuris communis statuimus, vt autores famosorum libellorum, criminis sui conuicti, absq; vlla commiseratione pœna capitis plectantur. Quam ad censores facti, & crimen ad Magistratum non deferentes, omnino extendi volumus. Delatoris famę seu bono nomini delatio nequaquam præiudicabit: quinimò præmium suæ fidei à Magistratu referet.

Omnes itaq; & singulas Constitutiones præscriptas, & statuta reformationis præsentis tâm à magistratu & Officialibus, quàm aliis Ordinibus, atq; à tota communitate, omnibus deniq; in hac ciuitate commorantibus, fideliter & inuiolatè seruari, commissę nobis autoritatis Regiæ vigore, districtè iubemus, pro iurisiurandi subiectionisq; suæ fide atq; pœnis in statuto expressis, aliisq; pro qualitate delicti à S. M. Regia irrogandis; ad eiusdem S.R.M beneplacitum. Ita tamen, vt per eūdem, & Serenissimos eiusdem successores pro necessitate rei & temporis, mutari, emendari, tolli, augeri, vel minui possint, prout idipsum expedire videbitur.

In quorum omnium fidem præsentes Sigillis nostris corroborauimus, & manibus propriis subscripsimus. Datum Gedani, die quatuordecima Mensis Martii. Anno salutis humanæ septuagesimo supra Millesimum, & Quingentesimum.

Nos itaq; Sigismundus Augustus Rex, præinsertas Constitutiones de consensu omnium Ordinum regni nostri sic à nobis, vt superiùs cōmemorauimus, confirmatas, inuiolatè ab omnibus subditis externis in Ciuitate nostra Gedanen: & territorio eiusdem existen: vt suprà, districte obseruari volumus & præcipimus, sub pœnis superiùs descriptis: earum emendandi, corrigendi, augendi, minuendi, & tollendi facultatem nobis Serenissimisq, successoribus nostris Regibus Poloniæ, plene reseruantes: prout per Commissarios nostros nobis reseruata est, ad beneplacitū nostrum, vel vt tempus, occasio, ipsa deniq; necessitas requirere videbitur. In quorum omnium fidem præsentes Sigillo nostro muniri curauimus, & manu propria subscripsimus. Datum Varsauiæ in Comitiis Regni nostri generalibus die 20. Mensis Iunii. Anno Domini, M. D. LXX. Regni verò nostri, Anno XLIIII.

Przyśięgi Pruſkich Miaſt.

Rádźiec Gdańſkich.

2. Ja B. przyſiegam Naiáſnieyſzému Kśiażećiu pánu pánu Królowi Polſkiému. W. X. L. Ruſkiému/ y wſzyſtkich Ziem Pruſkich Pánu memu namiłośćiwſzému/ przyrodzonému/ dźiedźicznému Pánu/ y wſzyſtkim iego właſnie przyſzłym potomkom/ koronowánym Królom Polſkim/ wiernym/ poſłuſznym/ y poddánym bydź. Tákże Stanu K. J. M. y wſzyſtkiégo co ſie w tym rozumie/ y rozmnożenia Korony Polſkiéy y Ziem Pruſkich w Rádźie/ ku czemum ieſt obrócon y wybran/ wedle meᵒ nawietſzég przemożenia wiernie rádźić/ y powyſzáć práwą Chrześćiáńſką wiáre y ſtáry chwalebny ſpoſob bede.

Burgrábie Gdańſkiégo.

HL. 138. 248 Lą. 163.

3. EGo N. iuro: Quia fideliter Ius Regium tuebor: & quicquid ad Ius & perſonam Maieſtatis Regiæ pertinet, attendam & attentabo, agam & procurabo; Vt æquè benè pauperi, ſicut diuiti, iuſtitia miniſtretur. Sic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Crux.

Burmiſtrzá Gdańſkiégo.

4. Ja N. przyśiegam Naiáśnieyſzému Kśiażećiu/ pánu pánu N. Królowi Polſkiemu W. X. L. y wſzyſtkich ziem Pruſkich/ Pánu memu námiłośćiwſzému/ Pánu przyrodzonému/ dźiedźicznému/ y wſzyſtkim iego właſnym przyſzłym potomkom Koronowánym Królom Polſkim wiernym y poddánym bydź. Ktemu ſtanu J. K. M. y wſzyſtkiégo co ſie wtym zámyka y rozmnożenia Korony Polſkiéy/ y źiemie Pruſkiéy wedle mego nawyſzégo przepomożenia w vrzedźie Burmiſtrzoſtwá/ ná którym ieſt przełożon/ záchowáć/ przeſtrzégáć práwą Chrześćiáńſką wiáre y ſtáry chwalebny zwyczay bede.

Mieſzczan y Poſpólſtwá.

5. Ja N. przyśiegam Naiáśnieyſzému Xiażećiu Pánu pánu N. Królowi polſkiemu/ W. X. L. Ruſkiemu y wſzyſtkich ziem Pruſkich/ Pánu memu miłośćiwſzému/ przyrodzonému/ dźiedźicznému pánu/ y wſzytkim iego właſnie przyſzłym potomkom Koronowánym Królom Polſkim/ wiernym/ poſłuſznym/ poddánym bydź: y J. K. M. y przyſzłym Królom/ tákże też Rádźie tego Miáſtá przez J. K. M. poſádzonéy y wybránéy/ poddánym y poſłuſznym/ y J. K. M. też y chwalebnéy Korony Polſkiéy y Ziem wſzyſtkich Pruſkich/ poſpolitégo dobrá y polepſzenia/ iáko nawiecéy moc bede wiedźiec y czynic. Y cobykolwiek J. K. M. y wſzem źiemiom iego y poddánym ſzkodźic miáło/ á mnieby doſzło/ chce to teraz y záwżdy powinien bydź J. K. M. ábo Rádźie iego opowiedźieć y oznaymić/ á nic nietáić/ y to wſzyſtko wiernie y wedle poddánośći czynić pilnie/

ták

ták iáko to práwému/dobrému/cnotliwému/y wiernému poddánému przystoi/y práwą Chrześciáńską wiárę y stáre chwálebne zwyczáie chowáć będę.

Zboże.

6. GRauiter quæsti sunt Nobiles Regni nostri nobis, de magnis difficultatibus, quibus in frumenti venditione premi se à Gedanen Ciuibus & subditis nostris dicebāt. Qui plerunq; in has eos angustias adducunt, vt quanti ipsi velint, frumenta distrahere cogantur, dum precisa est potestas aliis ea quàm Gedanen: Ciuibus vendendi. Horū itaq; clamoribus assiduis victi, facturum nos polliciti sumus, vt in his quæ proximè habituri sumus comitiis, Gēdanen: exhibere iura sua & priuilegia mādaremus, quibus nixi, liberā cui velint frumēta vendendi facultatē Nobilibus Regni nostri non permittunt.

Sigis. Crac. 1539. HL. 100. B/182.

Extraneis possunt vendere.

7. NEq; Capitanei neq; Ciuitatum Officiales prohibebunt, quominus Nobiles aut extra regnum euehant sua frumenta, aut venientibus aduenis libere vendant. Quocirca vt Bydgostiæ liberè illa vendāt, Capitaneus sub pœna 14. Marcarū prouidebit

Zyg. 1532.

Towáry Gdáńskie

8. A Co sie tycze Gdańská/tedy vstáwiamy: áby do niego wodą iáne towáry nie szly/iedno zboża/ mąki/ y leśne roboty. A ktemu rzeczy wszystkie ku żywności gospodárstwá własnego Slácheckiego/ á ziemią drogámi stárémi y zwyczáynémi woly trawne y karmne wolno iść máią/ zápláciwszy cłá y mytá powinne y zwyczáyne.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 320.

O Miedźi.

9. Constitucią 1565. omienione są towáry które do Gdańská pusczáne być máią: co my w mocy zostáwuiąc/ pozwalamy tego/ Aby miedź wolno z Krákowá do Gdańská wodą spusczána byłá/odpráwiwszy mytá zwyczáyne zdawná w koronie y w Páństwách nászych/ gdyż tego páctá/ z inszémi páństwy ku dobrému R. P. nászey potrzebuią. A wszákóż ztym dokłádem/áby iey pierwey dostátek tym był dan/którzy iey w koronie potrzebuią.

Tenże támże 1567. Const. folio 73. B.

Listy zátáione.

Listów zátáionych ná Seymie pierwszym nieokazáne, do drugiego Seymu odłożone peremptorie. arti. MIASTA PRVSKIE.

10. Iż miástá Pruskie ná przeszłym Seymie Wárszáwskim y teraz nátym Piotrkowskim listow swych Exequutiiey podległych nieukázowáły/ vpáśćbyiuż z nimi były miáły. A wszákże y prze powietrze/ które w Prusiech po te czásy było/ y prze Rewiziiey nie skonczenie: tedy okázowánie tych listow ich do drugiego seymu koronnego blisko przyszłego odkłádamy/á onym y káżdému z nich zosobná/y wszytkim ná koniec Mieszczánóm/w tych to Mieściech mieszkáiącym/ którzybykolwiek co przeciwko práwu mieli/ vchwałą seymu niniejszego z listy témi ich ná przerzeczonym przyszłym seymie koronnym Rok záwity náznáczamy y postánawiamy. Ná ktorym iuż peremptorie kłáść listy wszytkie swé Exequutiiey podległe są y będą powinnni.

Tenże támże 1565. fo. 52. B.

Jescze do trzeciego seymu odłożono. arti. MIASTA PRVSKIE.

11. A Co sie dotycze Constytuciiey o Pruskich Miástach/ które z listy swymi/ według Wárszáwskiey Constitucii ey/ á potym też Piotrkowskiey peremptorie miáły okázowáć sie. Tedy iż z nimi nie stáneli/ stanom koronnym proponowáliśmy to/ zá ktorych zdániem przychyláiąc sie do Constituciiey seymu Wárszáwskiego o zátáieniu listów/ zná-

Tenże w Lubl. 1566. Con. fo. 69.

 leźliśmy

leżliśmy. Iż ná ten Séym blisko przyszły koronny Piotrkowski pozwáni máią być wszyscy ku constitutióm Séymów przeszłych. O których podług Constituciy rozsądek vczynimy.

Ná czwártym Séymie iuż práwem postąpić skazano. art. PRVSKIE MIASTA.

Tenże w Piotr. 1567. Con. fo. 73.

12. Iż według Constitutiiéy Lubelskiéy pozwáné są Miástá Pruskie/ ku Constitutióm przeszłym o zátáionych lisćiéch / á tu niestáneli. Tedy zá rádą Senatu koronnégo y Posłów Ziemskich znayduiemy być vpádłemi w dobrách Exequutiiéy należących/ y tákże przećiw nim postąpimy/ iáko y przećiw inym obyczáiem wyższey opisánym. A tákże też y przećiw tym/ którzy Rewizyiéy niedopuśćili/ ták w Prusiech iáko y w inszych páństwách nászych.

O liśćiéch zátáionych Constitutią wniwecz obrócono y wszystkié z pozywáné wolné vczyniono od pozwów.

Masz wyszszey fol: 105. lege 10. Constitucią o liśćiéch zátáionych.

Monetá Pruska.

13. *Miástá Pruskié ieśli chcą monetę bić, iáko Przywileie ich w sobie zámykáią, stáré znáki ná nie kłáść máią.*

Masz o tym práwo fol: 378. *lege* 14. Iż z tąd wielką. etc.

THORVN. Tit: VII.

Thorunianie pływánia do Gdańská przeszkádzáć niémáią.

Ian Olbr. w Piotr. 1496 La 98. HL. 284. B/508. HP 544.

1. Toruniánie niech nie przeszkadzáią áni árestuią / áni zátrzymawáią pływáiących / y niech nie śmieią czynić żadnych gwałtów nikomu/ od których ich bronić obiecuiemy: áby do Gdańská wolnie kożdy y przespiecznie pływał przez Toruniány nie zátrzymány.

Torunenses nauigationem Gedanum ne impediant.

QVodque Torunenses non impediant, neque arestent, aut retineant nauigantes: illis violentias vllas facere non presumát: à quibus eos tueri pollicemur. Sic vt Gedanum, quisq; liberè atque securè fluitet, per Torunen: minimè prohibitus aut prohibendus.

Práwo.

O CZĘSCI POMORSKIEY ZIEMIE kędy lezy zamek Bitow, y Lunenburg. Tituł VIII.

De infeudatione Castri Bytow & Ciuitatis Lunenburg.

Pri. 787.

AD perpetuam rei memoriam. Nos Sigismundus &c. Vniuersis & singulis præsentibus & futuris harum seriem inspecturis Manifestum facimus. Quia vigentibus olim bellis inter Serenis: fælicis memoriæ Kazimirum Regem parétem & prædecessorem nostrum, ac inter Ordinem dictum sanctæ Mariæ Theutonicorum in Prussia, Illustris olim Princeps dominus Ericus Stetinen: Pomeranię, Cassubiæ, Vandaliæ Dux & Princeps Rugiæ, multa in ipsis bellis & controuersiis fauoris, beneuolentiæ, & obsequii sui erga prædictum Serenis: parentem nostrum officia exhibere, & suppetias non vulgares illius Maiestati defunctæ aduersus hostes eius præstare solitus erat, ac ob eam causam illi Arcem Bytow vnà cum Oppido ibidem cósistente, necnon Ciuitatem Lunenburk

Práwo. I.

burgk cum vniuersis fructibus & prouentibus ad illam pertinentibus, idem Serenis: parens noster ad arbitrium & beneplacitum suum concesserat, vt id ex Literis & aliis monumentis abunde constat. Deinde verò ad eam beneuolentiam & coniunctionem, quæ inter Serenissimos prædecessores nostros & prædictum dominū Ducem Ericum ac posteros eius intercesserat, etiam affinitas & necessitudo accessit, quæ ad hæc vsque tempora mutuis officiis & amore coaluit, ita vt prædictas Arces & Oppida repetita quidē aliquoties, tamen non grauatī & nos & Serenis: fratres ac prædecessores nostri possideri à nominatis Ducibus Pomeraniæ citra Iuriū regni sui detrimētū ferebāt. Cùm postremò nos ad has Terras nostras Prusiæ veniētes inuiseret officiosissime Illustris Princeps dominus Georgius Stetinen: Pomeraniæ, Cassubiæ, Vandalię Dux & Princeps Rugiæ, Nepos noster ex sorore charissimus, & suam, ac Illustris fratris sui germani domini Baruini singularem erga nos propensionem animi & obseruantiam declarauit, remisitq; nobis & successoribus nostris de dote Illustrissimę olim dominę Annæ sorori nostræ à præfato Serenis: domino Rege Kazimiro patre nostro promissa, quatuordecem millia aureorum Hungaricalium: volentes vicissim erga Illustritates eorum vberiorem amorem nostrum testari, & illas earumque successores nobis ac regno nostro arctiori beneuolentia & coniunctione deuincere, attamen Iuribus regni nostri non deesse, illis & earū hæredibus masculis, Arces & Oppida prædicta Bytow & Lunenburgk cum omnibus & singulis eorum subditis, Vasallis, fructibus, libertatibus, eminentiis, censibus, prouentibus, Iuribus, & pertinentiis vniuersis, sicuti illa ad arbitrium & beneplacitum, vt dictum est, Serenissimorum prædecessorū nostrorum & nostrum hactenus vsu & fructu tenuerunt, de consilio & consensu dominorum Consiliariorum tàm Spiritualium quàm Secularium regni nostri tenen: haben: fruen: vten: & possidē: in perpetuum Iure feudi pro nobis & successoribus nostris Regibus Polonię dedimus & concessimus, ac illos de eis ipsis Arcibus & Oppidis Bytow & Lunenburgk inuestiuimus, & tenore præsentium damus & concedimus, illosq; & eorum hæredes de ampliori gratia & beneuolentia nostra ab omni iuramento, nec non tributis & exactionibus quibuscunq; nobis & posteris nostris ratione dictarum Arcium & Oppidorū præstandis dimittimus, & liberos facimus. Pollicemur præterea dictos Principes in prædictis Arcibus & eorum pertinentiis quantum in nobis est defendere & tueri. Tenebuntur tamen & obligati esse debent præfati domini Duces & eorum successores ad singulas successorum nostrorum Regum Polonię Coronationes, vel venire ipsi, vel Consiliarios aut Officiales suos mittere, qui hoc ipsum Ius feudale de præfatis Arcibus & Oppidis ad regnum nostrū pertinens, ita vt iam dictū est, recognoscēt, & Literas eius recognitionis & renouationis ipsius feudi, quæ gratis illis debēt dari, à nouis Regibus accipient. Quòd si aliqua legitima causa impediti hoc Officium & debitum in Coronationibus successorum nostrorum non fecerint, nihil ea negligentia illis detrimenti afferre debebit, dummodo alio breui tempore post Coronationem id præstare curauerint. Vbi verò ipsi Principes Domini Georgius & Berninus Duces Pomeraniæ sine legitimis masculis feudi hæredibus vel eorum legitimi masculi feudi hæredes non relicta prole virili decederent, styrpsq; & progenies eorum mascula & legitima deficeret, extunc prædictæ Arces & Oppida Bytow & Lunenburgk cū omnibus suis bonis, subditis, Vasallis, fructibus, libertatibus, Iuribus, eminentiis, & pertinentiis vniuersis ac cum pleno Iure & possessione citra omnem difficultatem ad nos & posteros nostros Reges Poloniæ redire debebunt: Salua tamen Iurisditione interim perpetuò, prouentibus, decimis seu Episcopalibus, cum Villis bonis & piscaturis ac libertatibus ad Reuerendum Ioannem Episcopum & Ecclesiam Wladislau: ex antiquo pertinentibus. In cuius rei testimonium Sigillum nostrum est præsentibus appensum. Actum & datum in Ciuitate nostra Gedanen: die inuentionis S. Crucis. Anno Domini 1526. Regni nostri anno 20.

KSIĄG SIODMYCH, CZĘSC CZWARTA, Mazoweckié Księstwo.

PRZED PRZYIĘCIEM PRAW Polskich. Titul I.

Potwiérdzenié praw Mázoweckich stárych.

Sigis. Petr. 1529. Ex statuto Mázowiæ.

OMnia iura, priuilegia, donationes, consuetudines, libertates, prærogatiuas, & successiones omniumq; Nobilium & quorumuis subditorum nostrorum in Ducatu Masouiæ tàm publice quàm priuatim, iustè & legitimè, datæ & emanatæ, in quorum seu quarum extant possessione pacifica in vita Ducum & Dominorum suorum, confirmamus & in robore conseruamus perpetuò. Similiterque omnia statuta Terrestria eiusq; Ducatus, consuetudines & articulos, quò ad Iudicia Terrestria & Castren: in omnibus causis, controuersiis & rebus quibuscunque in suo ordine antiquo statuto, tenore & consuetudine conseruamus & confirmamus iuxta antiquam eiusdem Ducatus consuetudinem, quibus non debent derogare nouæ consuetudines regni perpetuò.

Práwo. 1.

Przysięgá którą ślachtá Mázowecka czyniłá Zygmuntowi Królowi, Roku 1526. dzień przed S. krzyżem.

2. EGo S. spondeo & Iuro, Quia Serenissimo Principi & Domino Domino Sigismundo Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lituaniæ, Russiæ Prussiæ &c. Domino & hæredi, Domino meo gratiosissimo eiusq; Maiestatis successoribus Regibus Poloniæ, fidelis, obsequens, & subiectus ero, ac omne bonum & commodum suæ Maiestatis successorũq; ipsius regũ & regni Poloniæ procurabo ac promouebo, et quæ sensero illis nocitura fore præcustodiam & præcauebo, ac pro posse meo auertam, omniaq; fideliter & obsequenter curabo & faciam quæ ad bonum & fidelem subditum pertinent, ita me Deus adiuuet & Sancta Christi Crux.

Mázowieckiégo Księstwá do Wielkiéy Polski wćielenié.

Sigis. Petr. 1529. z stát. Mázowie.

3. COnsentimus, vt iste Ducatus adiungatur & adhæreat, sicut & aliæ terræ terris Maioris Poloniæ. Quando præsertim & Ducum tempore Duces ipsi erant cum Terris Maioris Poloniæ tempore belli. Nec ob aliam causam Terra Visnen: ipsis Terris Maioris Poloniæ sit adiuncta.

Do praw Polskich nieprzypuszczenié. articulo:

RATIO AEQVA MAZOVIORVM HABERI NON POTEST ATQVE POLONORVM. durantibus constitutionibus illorum.

Sigis. Crac. 1540. HL. 155/276.

4. NVncii ex Terris Mazouiæ cum multa à nobis postularent, quæ concedi solent per nos aliis subditis nostris, Regnum incolentibus, & statutorũ cõmunium, fruentibus, à nobis hoc responsum tulerunt. Quòd dum sunt Iure, & consuetudine,

ne, ab aliis Regni nostri subditis seiuncti, non in omnibus eorum eadem ratio haberi possit: quæ habetur subditorum Regni. Sed si aliquando Iuribus, & consuetudinibus se coæquare Regni nostri subditis voluerint: (quod in eorum arbitrio est positũ) tum eorum ratio, æqualis cum aliis est futura. Interim autem in eorum Moribus, Iuribus, Priuilegiis, & consuetudinibus, Priuilegio nostro confirmatis, conseruabimus.

Spráwy Mázoweckiégo Kśięstwá ná seym przypádłe, práwem onègo Kśięstwá máią bydź sądzonè.

5. Spráwy wszystkie szláchetckie / y wszystkich poddánych nászych Kśięstwá Mázoweckiégo przed máiestat nász / y Séym królestwá przez ápellácią y którymkolwiek innym obyczáiem przypádłe / sądzoné bydź niemáią inym práwem / y obyczáiem / iedno zwyczáymi y práwem onégo Kśięstwá z którégo z stárádawná sie weselą / y onym sie sądzą. A tákowé Appellácie máią bydź chowáné / wedle stárégo zwyczáiu w ziemiách Mázoweckich: który záwżdy zwykł bydź chowan.

Causæ ex Ducatu Mazouiæ ad Comitia deuolutæ, Iure ipsius Ducatus iudicabuntur.

CAusæ omnes Nobilium, & quorumvis subditorum nostrorum Ducatus Mazouiæ, ad nostram Maiestatem, & Conuẽtum Regni, per Appellationes, & quouis alio modo deuolutæ, iudicari non debent alio Iure, & modo: solùm consuetudinibus, & Iure ipsius Ducatus: quibus omnes subditi, in eodem Ducatu, ab antiquo gaudent, & iudicantur: Appellationesq; huiusmodi teneri & seruari debẽt, iuxta veterem consuetudinem, in Terris Mazouiæ semper seruari solitam.

Státut Mázowie. fol. 134. HL. 155 / 277. HP. 27.

Sądowi ná Séymie náznáczonèmu ieden ábo dwá z Rády ábo z Vrzędników Mázoweckiégo Kśięstwá máią bydź przysądzeni.

6. ABy práwom y zwyczáióm Kśięstwá Mázoweckiégo przerzeczonégo nászégo w czym sie nieubliżyło / á zwłasczá ná séymiech Wálnych Królestwá nászégo: gdźie spráwy przez Appellácie do sądu nászégo zwykły sie stacząć: obiecuiemy / iż do sędźi / które ná sądzenié spraw ná séymie królestwá náznáczymy / iednégo álbo dwu z Rad nászych / álbo Vrzedników Kśięstwá onego przydamy sędźi: którzy będą vmiętni około vstaw y zwyczáiów Kśięstwá onégo.

Iudicio assessorum vnus aut duo Consiliarij Officialesuè ex Mazouia adiungantur.

ET ne Constitutionibus, & consuetudinibus Ducatus præfati nostri Mazouię, in aliquo derogetur, in Cõuentibus præcipuè generalibus, Regni nostri: vbi causæ per Appellationes ad Iudicium nostrum deuolui solent: pollicemur. Quod ad Iudices, quos iudicandis causis, in Conuentu Regni deputauerimus, vnum aut duos ex Cõsiliariis nostris, aut Officialibus Ducatus illius, adiungemus Iudices: qui Cõstitutionum, & consuetudinum Ducatus periti fuerint.

Zyg. w Pio. 1538. Státut Mázo. HL. 155/276. HP 27.

Sądy Grodzkie Mázoweckie.

7. ACzkolwiek w Przywileiu przez nas wszytkim pánstwam nászym koronnym Anno Domini 1550. dánym / ná séymie Piotrkowskim / którymesmy im wszytki práwá / Przywileie / swobody / y wolnośći potwierdźili / iest dobrze opátrzono: iż niéma nikt nikogo pozywáć do sądu o rzeczy onému sądowi nie należącé: ále iż Posłowie Woiewództwá Mázoweckiégo niektórzy deferowáli to nam / iż o wiele rzeczy bywa wydawano pozwów do Grodzkich sądów y Vrzedów / które im nienależą: á Stárostowie wiecéy sobie władzéy przywłasczáiąc / nizli im należy / ledá o co sądzą / y trudnośći Szláchćie y nam nie málo zádawáią: á to sie impunè dźieie / abusu quodã damnabili. Przeto zábiegáiąc temu / áby té niepotrzebné powłoki y vtráty Szláchty nie były ná potym / vstáwiamy tą Constitucią mocnie od wszystkich bydź trzymano. Iż

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP 202

Ktoby kogo śmiał pozwáć do sądu álbo vrzedu Gródzkiégo / o rzecz iemu nienależącą / które

które Státutámi y Conſtytucyámi ſą opátrzone: áby ná tákowym Aktorze cztérnaśćie grzywien byłá winá liczby Polſkiéy támże w tymże ſądźie ábo vrzedźie Grodzkim ſkazána / wedle przywileiu przerzeczonégo / któréy ieſliby pozwánému w Grodźie nieprzykazano / tedy ſąd Ziemſki zá nowym pozwem onégoż pozwánégo / gdyby o nie pozwał ad Iudicium Terreſtre, máią ſkazáć iemu / żeby ſie káżdy in ſuo contineret officio, okróm tego gdyby ſie kto komu zápiſał w Grodźie ſtać y odpowiedáć: bo táki wedle ſwéy obligáciiéy ma bydź záwſze ſądzon y ſkázowan. A niemáią ſie też Sedźiowie Grodzcy y Vrzedy Stárośćie wymáwiáć ſądźić tákowych ku zapiſowi / żeby tego nie byli powinni ſądźić: gdyż káżdy in officio publico bedąc powinien káżdému ſpráwiedliwość czynić. Et nihilominus to / coby extra forum competens proprium było przez kogo / quacunque iuris via ſiue in Contumaciam ſiue per controuerſiam otrzymano / nullitatis vicio ſubiacere debet, irritumque & inane erit: áni tego ma Stároſtá żaden exequowáć / pod zápłáceniem y nágrodzeniém ſzkód wſzytkich temu / któremuby ie vczynił / medio eius corporali iuramento taxan. Ponieważ o tym ſą iuż y pierwſze Conſtitucye y Dekretá / co Stároſtowie ſądźić máią.

Vkrócenié poſtępku práwnègo w Mázowſzu.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 483.

8. A Iż poſtepek práwny w ſtátućie Mázowieckim opiſány iuż ná dźiſieyſze czáſy ieſt długi przeto: iż dla rozmnożenia ludźi y námnożenia rzeczy y pozwów iuż ſie ták krótko Roki odpráwowáć nie mogą / iáko przedtym bywáło / gdy ten ſtátut czyniono. Przeto nie odmieniáiąc ná ten czás zwyczáiów y ſtátutów ich (ácz to bedźie zá czáſem bydź mogło zá ich ſpółecznym zezwoleniem) ále ſkracáiąc tego długiégo poſtepku tákeſmy ná prosbe Poſłów Mázowieckich vſtáwili / y vſtawiamy tą Conſtitucyą: Iż wtóry Rók ma bydź záwity: á trzeci Rok iuż vkracamy. Ná którym wtórym Roku powinien pozwány ſtać / excepta vera infirmitate & pro maiori: co ſtárym zwyczáiem w mocy ſwéy zoſtawa. A té dilácye / których ſtroná pozwána werifikowáć wedle ſtátutu powinna / w liczbe eſſentialium terminorum nie máią iśdź. A gdy Sąd ſuper Principali ſkáźń vczyni / tedy ią ma concludowáć: áby iéy pozwány doſyć vczynił ad ſequendum terminos, ſub omnibus pœnis iudicialibus ex antiquo decerni ſolitis. A gdźieby pozwány nie vczynił doſyć téy ſkáźni: tedy in illis ſequentibus terminis máią bydź ſkazáné oné wſzytkié winy ſądowé: y ma bydź przydan Vrząd Ziemſki ad intromittendum Actorem vel pignora porrigenda, wedle ſtárégo zwyczáiu: á záraz ma bydź interponowáné Vadium Iudiciale decem ſexagenarum. Potym ieſliby pozwány był ták niedbáły / y żeby téy ſkáźni doſyć vczynić niechćiał / á Vrządby to wyznał ná drugich przyſzłych Rokách: tedy iuż ma bydź ſkazano vadium iudiciale, y remiſſya do Grodu pro exequutione pod zakłády wierſzémi. A tám dáléy w Grodźie iuż ma bydź poſtepek ſtáry w ſtátućie opiſány záchowywan / y zakłádánié zakłádów iuxta quantitatem perlucrorum: áby iuż od tego czáſu przez Vrząd Stárośćin było / okromia przynoſzenia liſtów náſzych álbo Viceſgerentá náſzégo: iáko bywáło przedtym / czym ſie śiłá omieſzkywáło ſpráwiedliwośći ludzkiéy. A to ma bydź ták chowano / póki ſtátutá wſzytkié nie bedą ſkorrygowáné / y przez wſzytkié Pánſtwá náſze przyieté. A wſzákóż té Pozwy y Aktcye / ná które iuż Dekretá ták w Ziemſtwie iáko y w Grodźie wyſzły / w rzeczách które ſłuſznie wedle Práwá y Declárácyiéy náſzéy wyſzſzéy opiſánéy ſądom tym należáły: té iuż ſtárym zwykłym poſtempkiem konczyć ſie máią w tychże ſądźiéch y Vrzedźiéch / gdźie ſie poczeły. A iż Poſłowie Czerſkiéy y Wárſzáwſkiéy Ziemie opowiedáli ſie nam w tym / niechcąc do téy Conſtitucyiéy ták ſkoro zwolić / okrom zwolenia ſpólnégo bráćiéy ſwéy / od któréy ná ten czás nic w téy rzeczy w poruczeniu nie mieli / proſząc áby to do bráćiéy ſwéy odnieśli: pozwoliliſmy im tego. Iż ieſliby zá ſpólnym ich zezwoleniem ná vkrócenié Proceſſu tákowégo zwolić niechćieli: tedy ich Proceſſowi dawnému / przy którym ie w cále zoſtawuiem / tá Conſtitucya derogowáć nie może / áni bedźie mogłá. A ieſliby zá ſpólnym ich przyzwoleniem ná vkrócenié Proceſſu tákowégo zwolili: tedy iuż exnunc vigore Conſtitutionis præſentis przy niéy zoſtáwuiemy

Cauzy

Cauzy Officij *Vicesgerentá.*

9. A Iż też w tym ßláchtá Woiewództwá Mázowieckiég niemáłe ociążenie ma/ postánawiamy: áby Vicesgerent Mázowiecki/ iáko innych wßystkich rzeczy/ ták też Cauz które on zowie Officii, wedle Constitucyiéy zá swoim dworem nie ciągnął/ ále żeby ie sądził ná mieyscách w Constitucyiéy náznáczonych.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. fol. 77.

Vicesgerentia abrogata.

10. A Iż w tym Woiewództwie Mázowieckim/ póki to stáré Mázowieckié práwo/ y státuty wcále mieli/ do wiela rzeczy był im potrzebny Vicesgerent Królewski. Przeto iuż exnunc, & à modo, tá vicesgerentia w Mázowßu vstáć ma/ którą my iuż mocą Séymu tego ná wieczné czásy vmarzamy/ ábroguiemy/ y wniwecz obracamy: Ale Woiewodá káżdy Mázowiecki/ tákąż władzą y powinność ná sobie nieść/ y dosyć téy czynić ma/ y powinien będzie/ iáko inßy Woiewodowie w Koronie Polskiéy noszą y máią/ y która w státućiech Polskich iest opisána. Ale iż niektórzy z Pánów Rad Koronnych tę nam spráwę dáli: żeby dla vbogiéy ßláchty/ w spráwach sądowych/ było tám potrzebá nieiákiego opátrzenia. Przeto iuż dáléy nic nie wspomináiąc téy Vicesgerentiiéy/ teraz ná wieczné czásy ábrogowánéy/ ma bydź ná przyßłym Séymie o tym mówiono. A támże de vnanimi omnium Ordinum Regni consensu, będzie mogło bydź co postánowiono.

Stephan w Krák. 1576. fol. 165.

Vkrócenié postępku práwá w Ziemi Czerskiéy y Wárßáwskiéy.

11. VKrócenié postępku práwnégo Mázowieckiég/ przez inné ziemie Woiewództwá onégo przedtym przyięté/ ziemiá tákże Czerska y Wárßáwska/ od tąd przyimuią/ ná co my pozwalamy/ y to ziemiam tym/ iáko innym przedtym vtwierdzamy.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. 77.

O Gránicách Kśięstwá Mázowieckiègo.

12. GRánice w Xięstwie Mázowieckim przez Commissarze od nas dáné/ miedzy grunty náßémi á ßláchetckimi práwnie/ to iest/ że Stárośćie álbo Dzierżáwcy dóbr náßych/ Mándát náß/ z Innotescentią Commissárską wczás/ wedle státutu o tym obmawiáiącégo wydáné są/ álbo nápotym będą wydáné: y które nápotym będą czynioné/ choćiażby gdźie Oeconom náß nie był przy ich czynieniu/ który do gránic tákowych wedle práwá y záchowánia stárégo żadnégo interesse nie ma/ áni nápotym mieć może/ wßytkié mocnie máią bydź dzierżáné przez Stárosty y Dzierżawce dóbr náßych/ y przez poddáné náßé/ wiecznémi czásy/ które tą Constitucyą potwierdzamy/ y wedle praw dawnych Koronnych/ wedle których też w Mázowßu Commissarze bywáią y máią bydź dawáni/ z Káncellaryiéy náßéy potwierdzenia ich/ máią bydź wydawáné/ kto iedno tego potrzebowáć będźie. A którzy ßláchćicy są od Stárost/ nomine Instigatoris nostri, spozywáni o krzywdy iákié álbo ßkody/ któreby sie w tych gránicách záwieráły/ té wßytkié od tákowych pozwów wolné czynimy.

Zyg. w Lu. 1569. Con. 110.

MAZOWSZA, PRAWA POLskiégo przyięćié. Tit: II.

IŻ Obywátele Xięstwá Mázowieckiégo/ po śmierći Pánów swych Xiążąt Mázowieckich/ przystawáiąc do Korony Polskiéy/ iáko do ćiálá swego pierwßégo/ od którégo sie było z dawnych czásów oddźieliło/ to sobie wárowáli: áby práwá státutów y zwyczáiów swych stárych/ których zá przeßłych Pánów swych X. Mázowieckich zwykli byli vżywáć/ y iémi sie rządźić y spráwowáć: przedsię y ná potomné czásy vżywáli/ y temi sie rządźili y spráwowáli. Wßákóż successu tēporis, ná Séymách Koronnych wálnych/

Stephan w Krákowie 1576 Con. fol. 164. B.

tego dokládáli y wárowáli sobie: áby im było záwße / do praw y státutów Polskich przypátrzywßy sie im dobrze / przystąpić y przyiąć ie. A z innymi Koronnymi obywátelmi w tym sie porównáć / o czym pokilká Séymów przeszłych wálnych / zá sławney pámięci przodká náßego Zygmuntá Augustá Królá Polskiego / námowy czynili.

Już tedy teraz exnunc zá spólnym porozumieniem / y námowámi miedzy sobą miánémi / y wielekroć powtarzánémi / Práwá / Przywileie / Státutá / Zwyczáie / postępek práwá / y séymowé Constituceye koronné / accedente ad id consensu præsenti nostro, & Consiliariorũ regni, ac Nunciorum Terrestrium, in præsenti Conuentu congregatorum, przyimuią / y vżywáć ich będą / tym obyczáiem y kßtałtem / iáko wßelákich swobód y wolnośći koronie Polskiey / z dawnych czásów służących od Królów Polskich nádánych / żadnych nie wyymuiąc / ták też y práwá státutów / zwyczáiów / przywileiów / y constituciy séymowych vżywáć / y iémi sie ná wieczné czásy spráwowáć máią / y moc zupełną mieć będą.

Tego tylko osobliwie dokłádáiąc y wáruiąc / iż też máią swoie osobliwé niektóré zwyczáie / temu Kśięstwu Mázowieckiému bárzo potrzebné. A dla záchowánia vbogiey ßláchty pożyteczné / które są im lekceyßé y znośnieyßé. Drugié też ácz tymże kßtałtem w Polsce bywáią obserwowáné / iedno że ich expresse w Polskim státucie niemáß opisánych. tedy té sobie ták w mocy záchowywáią. Jákóż y my im záchowywamy ie y potwierdzamy / y wedle nich spráwowáć y rządźić ie chcemy: & pro lege & consuetudinibus Ducatus Masouiæ mieć ie obiecuiemy / y dźierżeć będźiemy powinni. Gdyż też to w státucie Polskim widzimy / że to inßym Woiewodztwám było przez przodki náßé Króle Polskié dawano / y pozwalano.

Które to ártykuły / excypowáné dla skrócenia czásu niemogły bydź rewidowáné. Przeto ná séymie przyßłym rewidowáné bydź máią. Wßákóż y do tey Rewiziiey / tych to zwyczáiów excypowánych vżywáć máią. A cauzy záczęte w sądźiech / ták Ziemskich / iáko y Grodzkich / których iuż Dekretá záßły stárym postępkiem / iáki dotąd był chowan / prosequowáné bydź máią. Wßákóż ich dokończenie / przez bánnicią bydź ma.

ZWYCZAIE WOIEWODZTWA Mázowieckiégo. Tit: III.

Ze stárégo státutu przystawáiąc do práwá koronnégo wyięté y zostáwioné ná Séymie wálnym Toruńskim, Anno Domini, 1576.

STEPHAN z BOZEY LASKI KROL POLSKI, WIELKI Kśiądz Litewski / Ruski / Pruski / Mázowiecki / Zmódzki / Kiiowski / Wołyński / Inflantski / y Siedmigrodzki / ꝛc.

Práwo. I.

follo 167.

Oznáymuiemy wßem wobec / y káżdému zosobná komu to wiedźieć należy: Iż gdy ná Séymie wálnym Krákowskim Koronáciiey náßey / obywátele ziem Mázowieckich / zá spólnym porozumieniém y námowámi miedzy sobą miánémi / y wiele kroć powtarzánémi / Práwá / Przywileie / Statutá / zwyczáie Koronné / odstępuiąc státutów y zwyczáiów stárych Mázowieckich / przyimowáli: dokłádáli tego / że mieli niektóre swoie zwyczáie ziemiam Mázowieckim potrzebné / á dla záchowánia vbogiey Szláchty pożyteczné: Drugié też ácz tymże kßtałtem w Polsce obserwowáné / iedno że ich exprese w státucie Polskim niemáß / wáruiąc ie sobie y záchowywáiąc. Jákóż y my ze wßemi stany ná ten czás wárowálismy im ie y potwierdźili / które to zwyczáie / iż miáły bydź ná Séymie drugim rewidowáné / potym ná Séymie Toruńskim przez Posły Mázowieckié / y wßech inych ziem / są nam y Pánóm Rádóm podáné: ták iáko niżey słowo od słowá opisáné są.

O liczbie

O liczbie pozwów ná Roki dawánych.

2. NA Roki Ziemskié y Grodzkié Powiátu káżdégo / Szláchtá y obywátele ná roki iedné/ niéma więcéy ieden ná drugiégo/ tylko trzy pozwy wydawáć. A ktoby pozwów więcéy wydał/ tedy oné pozwy niemáią bydź sądzoné ná tych rokách/ ále ná drugie máią bydź limitowáné. *fol. 167. B.*

O Przypozwiéch.

3. PRzy pozwy wszelákié / ták odzywiáné iáko ku Appellácyiéy/ pod ziemską pieczęcią strona^m^ máią bydź wydawáné/ wedle Constitucyiéy. Roku 1543. 1544. *Támże.*

O záwitym Roku ná Séymie.

4. POzwány in criminalibus ná Séymie Koronnym/ máią mieć záwżdy rok/ ná piérwszy Pozew záwity / którym máią bydź wydawáné pozwy ná cztéry Niedziele przed Rokiem. *Támże.*

O pámiętnym.

5. PAmiętnégo/ták sąd Ziemski iáko y Grodzki/y Vrząd Stárości od skázni/ któ-ra iuż super principali quæ sapit sententiam diffinitiuam, będźie vczyniona : to iest/ exkluduiąc skázni które ex interloquutorio bywáią kilkákroć in vna & eadem causa super vnam citationem czynioné/ tákież od zapisów wieczności wszelákiéy/ y ran/ gwałtów/ zástaw y długów prostych/ nie więcéy ma bráć y wyćiegáć/ iedno pułtorá groszá. A wszákoż od długów prostych y zástaw/ które mniéyszą summę máią niż dźiesięć kóp : od árestów/ od przydánia Woźnégo/ od widzenia gdy sobie pozwány ná nie bierze. Od deliberacyiéy nic niéma bydź bráno/ pod winą cztérnaśćie grzywien : o którą ná Wiecách ábo in foro vltimæ instantiæ, Sąd y Vrząd pozwány ma odpowiádáć y spráwowáć się. A rok o tą ma bydź záwity. A tego pámiętnégo/ Sędźia dwie częśći/ Podsędek trzećią mieć ma. *Támże.*

O Appellácyách.

6. Appellácya wolna ma bydź/á nie ruszenié od skázniéy sądu Ziemskiégo y Grodzkiégo indifferenter bez winy kocu. A w sprawách vrzędowych/ post curiam, A gdźieby iudicia ordinaria námówioné były ábo Trybunał/ tedy tám wszystkié/ in genere áppellácyié przypádáć máią. *Támże.*

O Pisárzu Ziemskim.

7. PIsarz tenże Ziemski/ który przez elektcią od szláchty obrány / á przez Królá Je^o^ M. dawan bywa / á nie inszy żaden / Aktá Grodzkié spráwowáć ma / y v siebie w mocy mieć. A któryby Pisarz sam przy Aktách Grodzkich osobą swą vstáwicznie nie był áni mieszkał : áby Szláchćicá osiádłégo y przysięgłégo zá Podpiská przy Aktách Grodzkich miał/ y tákież solaria niżéy opisáné bráć ma. A wszákóż wypisy z Act tych Grodzkich/ máią bydź podpisáné ręką własną Stárosty ábo Podstárośćiégo onégo mieysca: zkąd wychodźić będą : od których podpisowánia nic niema bydź bráno. A rescripty z Act Ziemskich / Pisarz Ziemski podpisowáć ma. A zapisy té Grodzkié máią sobie do Act Ziemskich przenosić y przewodźić / ćiż sámi którym będą czynioné / wedle zwyczáiu stárégo do roku. A iesliby Roki nie były do roku/ od áktu zapisu Grodzkiégo / tedy choćiaż po wyśćiu roku : wszákóż ná piérwszych Rokách Ziemskich z á Grodzkié pozwy / postárému pod tytułem królewskim/ á Ziemską pieczęćią / bydź máią. A wszędźie gdźie Gród iest / tám Pisarz Ziemski Podpiská przysięgłégo chowáć ma / dla potocznych spraw : Delinquente vero illo in officio, tedy wolno będźie stronie vkrzywdzonéy / Pisárzá ábo Podpiská o to poćiągnąć/ ábo na Wiecá/ ábo przed Królá/ábo ad vltimam instantiam. A tám będźie powinien/ y o szkodę / y o winę peremptoriè odpowiedáć. A ákta Ziemskié w káżdym powiecie w którym wszytkié wieczné zapisy y intromissię, y gránice zápisuią / máią bydź osobno introligowáné : á obligationum też osobliwie / Actionum też osobliwie introligowáné. *Támże.*

wáné. A té wßytkié Aktá máią bydź chowáné pilnie przez Piſárza Ziemſkiégo / który to Piſarz zgolá niéma nic piſáć w kśięgi Ziemſkié / bez podpiſu Sędźiégo y Podſędká / tákże y w Grodźie bez podpiſu vrzędu Grodzkiégo.

Pozwy / iż pod pieczęcią ziemſką máią bydź ſtronam wydawáné / przeto Piſárze ziemſcy more ſolito od membran / co ná pozew ieden z iego Rewerſalem / niewiecéy ieno półgroßá / od káżdéy ſkaźni tákże półgroßá: od zeznánia rownych doczeſnych rzeczy półgroßá: A od wiecznośći wßelákiéy groß ieden. Ale od intromiſsiiéy káżdéy półgroßá: à querela cum deputatione officij groß ieden: á od controwerſiiéy w áktách práwnych / od káżdéy állegáciiéy półgroßá: á Allegátia iedná ták ma bydź rozumiána / odmowá ſtrony przećiwnéy áż dotąd / że druga ſtroná ná to odmáwiáć poczynie / choćia tám rátiy y odmów będźie niemáło. Od zdánia wzyſku groß / od nieſtanégo Piſárzowi półgroßá: gdyż iuż ſądowi winá nieſtana niéma bydź plácona / iákoż ſąd od nieſtánégo nic bráć niema / áni pámiętnégo wyćiegáć od ſtrony. A gdy Woźny tuż przy nieſtanym zezna / iż ten pozew wydał / tedy to / zá tymże półgroßkiem ma bydź zápiſano do Akt / y Piſárzowi ma bydź plácono y dawano / á nieináczéy.

Zapiſy / ázwłaſczá wiecznośći / máią bydź piſáné wedle formularzá w ſtátućie opiſánégo. A od ßukánia rzeczy w kśięgách nowo od roku zápiſánéy / nic niéma bydź plácono: ále to dármo náléźć y czytáć v ſądu powinien będźie Piſarz. Ale co wyßéy roku / od tego ßukánia groß ieden: od Reſcriptów wiecznośći ná pápiérze zaſtaw / y inych wßelákich zapiſów y Aktów / po großu / á niewiecéy. A od controwerſiiéy / gdźie iuż niemálo piſmá / tymże obyczáiem ma bydź plácono Piſárzowi: od Reſcriptów / od Allegáciy / iáko y od zapiſów ich / to ieſt / od propoſitiiéy y áppellátiiéy iedno półgroßá. Potym od káżdéy állegáciiéy oſobno po półgroßku. A od czytánia przywileiów wßelákich y liſtów ſądowych / które w Aktách będą pokłádáné / nic bráć niemáią piſárze: Ale gdźby ie w Aktá wwodźić chćiał kto / od káżdégo przywileiu ma płáćić po dwá großá: od wydánia liſtu ſądowégo ná párgáminie ná wiecznosć iákążkolwiek weſpółek y z intromiſsią tegóż zapiſu / co zá ieden Akt ma bydź rozumiano / kto go iedno potrzebowáć będźie (gdyż żaden do tego nie ma bydź przymußon) dwánaśćie großy poſtárému: których Sędźia cztérzy / Podſędek cztérzy / á Piſarz cztérzy zá woſk / párgámin / y pracą mieć będą: á tákié liſty ſądowé ná párgáminie Piſárze Ziemſcy powinni będą wydáwáć potrzebuiącym. A tych ſalaria które tu ſą opiſáné / nieináczéy áni wiecéy máią bráć ábo wyćiegáć od ludźi / ſub pœna quatuordecem marcarum ſtronie requiruiącéy / nadáléy do drugich Roków: o którą ná Wiecách odpowiedáć ná piérwßym Roku / iáko ná záwitym powinien będźie / ábo in foro vltimæ inſtantiæ, vt ſuprà.

Gdźieby Actor pozwánégo ábo pozwány Actorá ránił.

Fol. 168. B. 8. Gdźieby który ßláchćic / pozwawßy drugiégo o iákąkolwiek rzecz / y vbił go ſtoiąc z nim w pozwie / tákowy pozwány / o ono vbićié powinien będźie piérwéy odpowiedáć / ná pozew vbitégo poßledzéy wydány: z czego ieſli ſie ſłußnie nie wywiedźie / rzecz o którą vbitégo pozwał / wßytkę zgolá tráći. A iednák / rány vbitému płáćić będźie powinien / wedle ſtátutu y zwyczáiu źiemie. A tákież ma bydź rozumiano y ſądzono / gdźieby pozwány vbił Aktorá / będąc z nim w pozwie.

O wiedźieniu świádków.

Támże. 9. Swiádkámi y Rękoymiámi / rzeczy około vrzędu Ziemſkiégo / około zwyczáiu ſtárégo y záchowánia iśdź niemogą / áni máią krewni blizcy / tego który ie ſtáwi: to ieſt / ſtriy / brát ſtryieczny / ćioteczny / wuieczny / śieſtrzeniec y źięć / któregoby śioſtrá rodzona żoná byłá tego / komuby świádczyć miał. Ale może bydź świádkiem / ßláchćic którégokolwiek powiátu y ziemie Mázowieckiéy / tegóż Woiewództwá / choćiaby też miał rodźice żywé / tylko ma bydź dobréy ſławy / á w poczćiwośći ſwéy nie podeyźrzány. A wßákoż świádki / gdźie idźie o poczćiwosć / Herbowni / krewni y powinowáći bydź mogą /

y iednacże

y iednacze vmówce mogą bydź w świádectwie krewni/ bo tákié rzeczy powinowáci spráwuią. A gdźieby sie tráfiło/ iżby strona przeciwna drugiéy stronie swéy/ w sadźie / ábo v krzyżá stoiącego świádká od świádectwá y od przysiegi odstrászyłá/ ábo odgroziłá : tedy tá stroná/ y z drugiémi świádkámi ktorzy zostáną/ sine detrimento causæ suæ, ma przyśiądź : á iesliby wszytki świádki iáwnie odgroziłá/ tedy ten ktory strony swéy przeciwnéy odgrozi/ zá zeznániem pewnym Woźnego y dwu Szláchćiców/ ktorzyby w sadźie ábo v krzyżá v przysiegi słyszeli tákie odgrożenie/ y ktemuby tego stroná przysiegą cieleśną dowiodłá y popráwiłá / ma in perditionem causæ skazan bydź/ ten ktory odgroził.

O dźieciách przećiwko Rodźicom występnych.

10. Zwyczay stáry w Mázowszu/ ták záchowywa : Iż kiedy ktorzy synowie ábo dźiewki Rodźice swé/ oycá ábo mátke biliby / ábo z domu y z imienia ich wyganiáli/álbo iákié inné gwałty / krzywdy y przykrośći wielkié á znáczné / y nieprzystoyné czynili / tedy tákowi ná prostą skárge rodźiców swych máią bydź przez Stároste onégo mieyscá wiezą karáni. á wszákoż to karánie má bydź ná woléy y do woléy rodźiców onych. Ale gdyby też oyćiec po śmierći żony swéy pierwszéy / poiął wtórą ábo trzećią żone / ábo też żoná po śmierći mężá swego szłá zá inszego mężá : A dźieći pierwszéy ábo wtóréy żony/ chćiáły mieć od nich to / co im wedle práwá służy/ tedy iuż tám inszy obyczay y postepek bydź ma : że iuż nie ná prostą skárge máią bydź karáni / ále zá słusznym dowodem / iáko ná innégo sąśiádá. A tákowé też dźieći nie gwałtem / obchodźić sie máią z rodźicami swémi/ ále obyczáiem słusznym máią dochodźić cześći swéy. *folio 169.*

Ktoby nie okazał szkody Rękoymiam.

11. Iesliby kto záiął do obory czyie bydło/ konie ábo dobytek iáki. A ten / czyie bydło iest záieté/ wypráwił ie przez Rekoymie wedle obyczáiu / tedy szkodá y mieysce záiecia ma bydź okazána Rekoymiom / ktorzy szácowáć ią záraz máią. A wszákoż do nich wolno też przystáwić temu kto szkode ma/ iednégo ábo dwu szláchćiców/ ábo też Woźnego/dla świádectwá ná Rekoymie. Iesliby sie go przeć chćieli / á gdyby sie szláchtá zobopolna ná szácunek szkody niezgodźiłá/á táki szácunek szkody excederet summam decem sexagenarum : tedy áktor ma tego wedle práwá iuramento suo comprobare. A kiedy mniéy szkody niżli kóp dźieśiąć/ tedy áktor/ ábo vrzednik szláchćic páná swego / sub iuramento suo ná táki szácunek szkód/ non exceden: decem sexagenarum, dowód czynić bedźie powinien. A iesliby szkody nie vkazał rekoymiému / á ná toby Woźnégo y Szláchćicá iednégo dowód był/ á bydłoby vpornie trzymał / á ná rekoymie nie puśćił / tedy winy trzy grzywny sądowi / á drugiéy stronie czyie bydło iest záieté / zápłáćić ma / y oborné stráći. A rekoymia ma bydź wolen od tákiégo rekoiemstwá. A iesliby rekoymiá nie znał sie do wyreczenia tego bydłá/ábo szkody żeby ią widźiał / tedy on co szkode ćierpi/ ma nan dowodźić onémi ludźmi ábo Woźnym/ktorych miał przy nim/gdy reczyli/ iż szkode ogladał. A iesliby on czyie bydło záieté / nie znał sie do szkody / mieniąc że nie prze iego dobytek vczyniona byłá / tedy ma ná swą szkode ono poprzyśiądz / iáko to bydło záieté iest ná téy szkodźie/ y przez niego vczyniona / ábo temu ktory sie nie zna / puśćić ten cug. A tákież / iesliby kto wźiął koniá ábo woły z wozem/ ábo śiekiére w gáiu / iesliby szkody nie vkazał rekoymiému/ też wine pokupi/ y to co wźiął/ ma dobrowolnie puśćić. A gdyby kto táki vporny był/ żeby bydłá wszelákiego do obory záietégo/ tákież koni/ wołów / wozów / y innych rzeczy wźietych / ná rekoiemstwo szláchćiców ośiádłych puśćić niechćiał / tákowy ex recognitione fideiussorum stronie onéy/ktoréy bydło záieté/ ábo konie/ woły / wozy/ y insze rzeczy wźieté trzymał / trzy grzywny / á sądowi ábo vrzedowi trzy grzywny ad soluendum przepada : o ktoré winy/ coram Officio Capitanei, y nie opuszczenie rzeczy wyszéy miánowánych / vkrzywdzonému wolno bedźie czynić práwnie / iedno pod tákimiż drugiémi winámi/ y bydło záieté/ y insze rzeczy wźieté ma puśćić / w ktorych rzeczách postepek ma bydź práwny vsq; ad finalem exequutionem: A o szkody Vrząd Grodzki/ strony do práwá Ziemskiego ma odesłáć. *Támże.*

O áresto-

O árestowániu pieniędzy.

fol. 169. B.

12. Osiádlému człowiekowi / niéma bydź dopuszczon Areszt ná pieniądze iego sądownie położoné ábo opiśáné / okrom tego / żeby mnieyszą miał possesyą / niżli ono o co był álbo miał bydź pozwan. A wszákoż / może ie wyreczyć z Aresztu przez osiádłego szláchćicá / iż Práwu dostoi y rzeczy sądowéy dosyć vczyni. A iesliby komu z dopuszczenia práwá ábo vrzedu / táki áreszt był dopuszczon / ábo dozwolon / tedy ten co árestuie / ma áreszt swóy prosequowáć in eodem iudicio seu officio, kedy sie tákowy áreszt zstał / do sześći Niedźiel á nie mılczeć árestowawszy. A iesliby do tego czásu nie prosequował go wedle práwá / tedy iuż po sześći Niedźiel / on áreszt mocy mieć niéma: y owszem ma bydź kássowan iáko nikczemny. A pieniądze máią bydź wolné od árestu.

O Woźnym.

Támże.

13. Jeslıby Woźny ku życzliwośći iednéy stronie nieznał w sądźie / co mu druga strona okázowáłá ná widzeniu / ábo ná coby był wźięty z práwá / ináczéyby zeznał niżli widźiał: tedy tákowy Woźny / iesliby przez one strone któréyby vczynił krzywdę z sześćią świádków był pokonan / w sądźie Ziemskim ábo Grodzkim / zá pozwem ma bydź z vrzedu zrzucon: A ná twarzy ná wieczny znák iego fałszu ma bydź przepalon y przyskowan. A iego tákié fałszywé zeznánié / nic niema szkodźić onéy stronie przećiwko któréyby było vczynioné. A iesli też Woźny będźie miał z sobą ná widzeniu Komornıká / Podkomorzégo y Szláchte / á z nimiby ono widzenié odpráwował / y w sądźie zeznawał / przećiw tákiemu nie idźie tá vstáwá y winá. A iesliby też stroná zádáwáiąca iemu fałsz / nie dowiodłá tego: ma bydź skazána w winie dźiesiąći kóp temuż Woźnému ku zápłáceniu.

O vbićiu Woźnégo ná Vrzędźie.

folio 170.

14. A Gdyby Woźny ná vrzędźie swym / spráwuiąc ji ábo y inny wszeláki vrząd był vbit od którégo Szláchćicá / tákowy biiący ma bydź od Woźnégo wedle Práwá pokonan / á pokonány rány sowité szláchetckié onému Woźnému / choćiaby ten Woźny nie był Szláchćic / ma zápłáćić. A Kró: Jego M. ábo Stárośćie onégo mieyscá którégo był Woźny / sześćdźiesiąt grzywien Polskich / liczby monéty zápłáćić winy powinien będźie. A iesliby Woźny ná vrzędźie będący / vrząd swóy spráwuiący był przez kogo zábit / tedy Mężobóycá pokonány wedle práwá / præmisso scrutinio, sowito głowę Szláchetcką dźiećióm ábo przyiaćiołóm zábitégo płáćić winien / choćiażby on Woźny był Szláchćic ábo y nie szláchćic: á zá wine pospolitą śiedźieć ma w wieży ná dnie rok y sześć Niedźiel / bez wszego miłośierdźia y odpuszczenia. A iesliby ná ten czás gdy nie ná vrzędźie swoim iest / spráwuiąc co nie należącégo vrzędowi swemu / był vbit / ránion álbo zábit / tedy o rány y o głowy zápłácenié / Práwem pospolitym wedle condicıiéy iego ma bydź oná rzecz sądzoná. A iż też Woźniowie zwykli sálárya nie słuszné wyćiegáć / tedy wedle zwyczáiu dawnégo máią sie záchowáć / á nie wyćiegáć áni bráć więcéy / iedno od wnieśienia Pozwu / od mile grosz / od pułmile pułgroszá. A od protestáciiéy obwodów wszelákich / tákże od przyśiegi y od świádków / y od inych spraw práwnych / ná któreby od strony był wźięt: od Intromisyiéy tákże po groszu / á nie więcéy ma bráć / pod winą wyższéy opisáną.

O władzey Vrzędnikowéy ná widzeniu.

Támże.

15. GDy Komornik / ábo Woźny złoży stronam pewny dźień / ku odpráwowániu widzenia / ná imieniu wedle pozwu / y ktore złożenié dniá byłoby áktámi Ziemskimi / ábo Grodzkimi opisáné / iesliby która stroná tego dniá wypráwienia widzenia naznáczonégo nie pilnowáłá / ániby przed onym vrzędem ná mieyscu y ná Roku widzenia stánęłá: tákowa stroná z tákiego zeznánia vrzedu przerzeczonégo przed sądem ná przyszłych Rokách vczynionégo / w vtráćie rzeczy swéy / o którą sie on pozew wiódł y widzenié bydź miáło / ma bydź skazána y sądzona. A gdyby sam vrząd / ná ten dźień náznáczony y zápisány ku wypráwowániu tego widzenia interceden. legali impedimento nie przyiechał / tedy inny

dźień

dźień ku wykonániu tego widzenia / tenże vrząd Podkomorzki in sequentibus terminis terrestribus złożyć będźie y nan ziecháć powinien/ gdyż vrzędem nikt trácić niema áni może. A ieśliby iedná strona druga grożbámi iáwnémi ábo iákiémi gwałty od widzenia odegnálá/ ábo słowy iákiémi nie vczćiwémi á zwádliwémi nágrawálá / przećiw tákowéy vrząd on ma zupełną moc pœnas in Statuto Regni descriptas skázáć / które skazánie ma do sądu odnieść / á sąd zá słusznym dowodem ma ie potwierdźić wedle zeznánia onégo vrzędu: á on przekazcá ábo gwałtownik widzenia / odpowiedáć ná pozew wedle práwá ma bydź powinien / bez widzenia iuż inszego wszelákiego/ bez dilácyiey żadnéy: od którégo widzenia ten kto wźiął sobie ná widzenie/ niema dáć wiecéy Komornikowi ábo Woznému/ ieno trzy grosze obiemá. A oni też niemáią wiecéy wyciegáć.

Po widzeniu pozew niema bydź kázon.

16. Gdy kto sobie bierze ná widzenie ná iáki pozew w sądźie / á po vczynieniu widzenia y zeznánia iego/ przez vrząd iego Ziemski w sądźie ziemskim/ chćiałby stronie swéy pozew kázić z iákichkolwiek przyczyn y niedostátków / ábo rzeczy ná vtráte wieźdź tákowémi niedostátki/ pozwu ábo kopiy iego: tedy iuż sąd niema tego przyimowáć áni dopuszczáć/ ále widzenia wysłuchawszy / ma przymuśić tákiego pozwánégo ku odpowiedániu/ to iest/ skázáć áby odpowiedał ná pozew / y dáléy postepić ad sententiam difinitiuam. A ieśliby sie widzenie z pozwem główným we wszytkich rzeczách nie zgadzáło/ to iest/ gdy sie wiedźie pozew o to imienie/ á widzenie ná imieniu ábo ná mieyscu inymby było vkázowano/ y ináczéy niżli pozew obmawia/ z téy przyczyny iáko własnéy/ idźie vtrátá pozwu y rzeczy według stárégo zwyczáiu. A ieśliby też która strona po skazániu widzenia poprawiłá pozwu ku szkodźie drugiéy stronie/ coby iéy od przećiwnéy strony było sądownie zádano/ tedy swą przysięgą własną ma odysdź/ iż nie popráwił: á ieśliby nie przysiągł/ tedy rzecz tráći/ o którą sie pozew wiódł.

O Odpowiedźi nieznáiącéy po widzeniu.

17. Gdy kto będźie pozwan/ o pooránié roléy/ ábo o pośieczenie łąk gwałtownym obyczáiem: ábo o iákiéjkolwiek inné krzywdy y gwałtowné wrzucenié w imienié / ábo cześć imienia: á pozwány ná widzenié sobie bierze/ á potym po widzeniu/ ábo też niebiorąc ná widzenié/ zgołá że gwałtu żadnégo/ y o co pozwan niezna: práwá ná one rolą ábo łąke ábo imienie / o które iest pozwan / żadnégo nie vkázuiąc w sądźie / áni kłádąc / ábo sie ná nie niebiorąc: tákowy sam y z świádkámi odprzyśięże sie wedle ważnośći summy y táxy ná pozwie położonéy. A ták tylko od onégo gwałtu y szkody wolen będźie / ále łąke ábo rolą przerzeczoné ábo inné ono imienié / o które sie pozew wiódł / iuż ták vtráci: które Aktorowi do possessiiey przyidźie bez wszégo dálszégo przeczenia onégo pozwánégo ábo iego potomków/ bo iuż ták od swych wszytkich praw/ ieśli które do tego miał / odstepuie. A będźieli pozwány vkázował práwo iákié ábo obrony práwné/ zá któremi to vczynił/ tedy sąd ex controuersia przypátrzywszy sie spráwie y spráwiedliwośći y munimentóm oboiéy strony/ to skáże co będźie wedle práwá.

O wydániu dróg.

18. Wszelki possessor imienia/ przez imienié y dźiedzictwo swé / powinien z wyczáiu stárégo té drógi wydáć sąśiádóm swym y inym ludźiom/ to iest/ do Kośćiołá/ do Tárgu/ do Młyná/ do przewozu / y gośćiniec pospolity gdźieby potrzebá byłá powinien: á niemoże tákich dróg bronić áni zápowiedáć. A ieśliby táką dróge przemienić chćiał ná insze mieysce/ dla iákiéy swéy potrzeby ábo pożytku / tedy inną dróge ták dobrą iáko pierwsza byłá/ ma w imieniu swym wydáć.

O porownániu Dóbr.

19. Gdźie miedzy którą Szláchtą w iednéy y w téyże Wśi álbo dźiedźictwie iednym/

Marginal notes: fol. 170. B. (§16); Támże. (§17); folio 171. (§18); Támże. (§19)

dnym/ y w imieniu ich nie byłyby położone pewne znáki Gránice ábo Kopce miedzy cześciámi y działy ich/ nigdy miedzy sobą pomiáry y porównánia cześci ich bronić sądownie nie mogą/ wedle interesse, alias należności káżdego z nich bydź czyniny. Ale gdźieby ktory z nich wiecey dźierżał gruntu niżliby iemu należało/ ták z Práwá przyrodzonego iáko też nábytego/ powinien drugiemu przez pomiáre spráwiedliwą we wszystkich pożytkách iáko przydźie/ ták wielkośćią iáko też dobroćią nárównáć/ wyymuiąc śiedliská stáre/ ktoreby przez trzy látá zátrzymáli/ bo te rußone bydź nie mogą. A wßákoż wielkośći y dobroći máią bydź nárównáne z bliższego gruntu przy mnieyßym śiedlisku tákże dobrym. A gdźieby gránice w tákim dźiedźictwie były położone miedzy cześciámi y działy ßláchetckiemi przed tym vczynionemi/ ábo ieśliby sie stroná iedná drugiey od pomiáry odpisáłá/ tám iuż pomiárá y porównánie miedzy nimi mieyscá niemá/ y bydź niemoże. A ieśliby (iáko sie to czesto tráfia) ieden z działu wźiął rolą ábo śiedlisko/ ábo cześć mnieyßą ále lepßą/ á drugiby wźiął wietßą ále podleyßą/ á toby zápisem miedzy sobą ábo dźielcámi/ ábo iednaczámi/ y zákładem vmocnili/ tedy wedle tego máią bydź sądzeni y záchowáni/ wedle zwyczáiu práwá y záchowánia.

O tymże.

fol. 171. B.

20. A Tákowe Cauzy o pomiáry y o porównánie imienia miedzy bráćią y vczesnikámi iednego dźiedźictwá/ ná rokách pospolitych źiemskich máią bydź sądzone y konczone bez áppellácyiey/ ktore w tych rzeczách nie máią bydź dopuśczone: wyiąwßy to/ żeby w tákiey kauzie y áktcyiey/ o ważnośći/ y możnośći zápisow sądownie położonych/ ábo iákichkolwiek muniment/ ábo o tym czyieby lepße práwo było/ ábo też de quantitate iuris & interesse, miedzy stronámi controuersia sie wśczełá/ o ktorych rzeczách vznawánie y stázowánie sądownie miáłoby bydź czynione z potrzeby: w tákowey mierze áppellácya/ iáko w inßych áktcyách y kauzách/ indifferenter ma bydź dopuśczona.

Zamiáná ábo dárowizná imienia.

Támże.

21. FRymárk imienia leżącego y dźiedźictw/ miedzy Szláchtą ábo ktoregożkolwiek stanu/ y kondycyiey ludźi/ zezwolenia ich spolnego y woley vczynioney/ bądź to z iákim przydatkiem pieniedzy álbo inych ktorychkolwiek rzeczy/ bądź też przez przydatku: Jesliby były zápisáne y vtwierdzone Akty Ziemskiemi ábo Grodzkiemi: tákowy frymárk ná obie stronie frymárczącey/ ma sie zostáwáć/ y mocnie á nie złomnie záchowan wiecznemi czásy. A żadna osobá z liniiey krewnośći/ ich práwem bliskośćią tego frymárku ábo zamiány odezwáć/ áni przenágábywáć niemoże: tymże też sposobem y dárowizny máią bydź záchowáne: ábowiem tákie vmowy y contrákty są y bydź wiecznie máią nieodzowne/ bo ták nábyte imienie/ Possessorowie onego imienia spokoynie ie dźierżeć máią/ y mieć czásy wiecznemi.

Przedánie wiecznośći imienia, w drugim powiećie bydź niema.

Támże.

22. KJedy kto Jmienie y dźiedźictwo swe/ zá pieniądze ábo zá inne rzeczy/ álbo zá imienie drugiemuby przedał/ ábo zámienił/ dárował/ álbo ktorymbykolwiek inym tytułem ná wiecznośćby oddał/ tákowe przedánie y wzdánie tákie wieczne imienia swego/ choćiaby było ná zmowie ábo zá kondiciiámi iákiemi/ ábo też prawdźiwe y doskonáłe/ ma w powiećie swym własnym tám gdźie ono imienie leży/ wedle stárego zwyczáiu vczynić w sądźie Ziemskim własnym ábo przed vrzedem/ ábo sądem Grodzkim teyże swey źiemie/ álbo ná Wiecách oneyże źiemie/ w ktorey to imienie leży/ á nie gdźie indźiey extra districtum proprium, choćiaby to odstepuiąc od źiemie y powiátu swego vczynił krom vrzedu y Káncellárijey Krolá Jego M. y Seymu Koronnego Wálnego/ gdźie káżdemu wolno contrákty swe wieczne około imion swych opisowáć komu chce. A ináczey vczyniony zápis ná wiecznosć: ácżkolwiek z odstąpieniem od Ziemie y od Powiátu/ żadney mocy y ważnośći mieć niema.

O wwiązániu.

O w wiązániu.

23. KJedy kto nábedźie imienia iákiego leżącégo dźiedźicznégo/ ábo dźiedźicznym tytułem/ ábo záſtáwnym/ ábo iákimkolwiek innym obyczáiem (z potrzeby práwá y zwyczáiu w Kśięſtwie Mázowieckim / w Roku 1531. od Niedźiele Reminiſcere, która ieſt wtóra w Poſt wſtąpiwßy w vżywánié wźiętégo) przez Woźnégo Ziemſkiégo ſwégo właſnégo Powiátu/ od vrzędu wźiętégo/ ma bydź wwiedźion y wwiązány w tákowé imienié nábyté iáwnie/ áby żadnému nie byłá táiemna nowégo Páná w onym imieniu poſſeſsia/ którzyby ſie iákié práwo ábo intereſſe mienił mieć do niego: które to wwiązánié Woźnégo onégo zeznánia/ ma bydź pierwéy ſolenniter obwołáné y publikowáné/ áby ku wiádomości ludzkiéy/ á zwłaſczá tego/ ktoby ſie mienił mieć iákié práwo ábo intereſſe do tegóż imienia/ przyßło/ á potym ma bydź zápiſáné y wwiedźioné w Aktá Ziemſkié ábo Grodzkié/ á z tych Grodzkich przenieſioné zás do Akt Ziemſkich/ pod Aktem ſądowym/ ná Rokách Ziemſkich tegóż Powiátu właſnégo gdźie imienié przerzeczoné leży/ od którégo zápiſánia / wwiązánia w Ziemſtwie/ wßeláka preſcryptia y dawność ziemſka/ we wßelákim imieniu ná wieczność nábytém y záſtáwném/ bierze początek moc. A ieſliby kto bronił intromiſſyiéy tákiéy przed Woźnym/ ábo ná dobrách przerzeczonych / ábo w ſądźie Ziemſkim przy wpiſowániu téy intromiſſyiéy/ niechcąc iéy dopuśćić z którychkolwiek przyczyn: tákowy ma niedopuſczenié ſwé w kśięgi Ziemſkié zápiſáć / przy zeznawániu Woźnégo tego wwiązánia. A gdźieby omießkał impugnowáć przy zeznániu Woźnégo y wpiſowániu zeznánia / może tóż vczynić ná drugich y ná trzećich Rokách / y przyczyny ſwego niedopuſczenia támże wpiſáć: á będą ták ważné iákoby ie też przy wpiſowániu intromiſſyiéy vczynił y zápiſał. A potym ſtronę przerzeczoną / ná pierwßé Roki ábo ná wtóré / á nákoniec ná trzećié ma pozwáć o przerzeczoné wwiązánié / y o wwiedźienié ná iego dobrá/ Woźnégo. A ieſliby pozwáć do tego czáſu zámierzonégo omießkał/ tedy ono przerzeczoné wwiązánié będźie mocné y gruntowné/ non obſtan. præfata impugnatione, która z tego omießkánia ſtrony broniącéy v wwiązánia nikczemnieie / y wniwecz ſie obráca. A ieſliby poſſeſſor pierwßy ábo ktokolwiek bądź iny/ práwem ſwoim nie wzbiiałby przerzeczonégo wwiązánia/ ániby o nie onégo kto ſie wwiezował do práwá niepoćiągnął/ iuż muśi vſtąpić przerzeczonému wwiązániu. A wßákże on pierwßy poſſeſſor práwnie będźie mógł ßukáć y repetowáć ſwéy ſpráwiedliwośći ná onym który ſie wwiązał w przerzeczoné dźiedźictwo/ podług poſtępku práwá: á ktobykolwiek ná dobrá nowym práwem ábo tytułem nábyté/ niemiał wwiązánia w kśięgách Ziemſkich wpiſánégo / od czáſu wyżßéy opiſánégo/ to ieſt/ Roku 1531. choćiaby té dobrá iſtotnie dźierżał y vżywał ich / tedy mu nie idźie preſcryptia/ áni dawność Ziemſka w onych dobrách/ które záwżdy mogą bydź wykupioné/ przez bliſkié/ iákoby też były záſtáwné. A śioſtry y białégłowy ßláchetckié/ kiedy ſie wyrzékáią bráćiéy ſwéy / ábo powinnym ſwym z dóbr oyczyſtych y máćierzyſtych y z ſpadków/ w tym nietrzebá tákiégo wwiązánia/ bo ie bráćia práwem dźiedźicznym trzymáią.

O Preſcriptiiéy imienia w poſágu, w główczyznie y przezyſkách.

24. GDy kto trzyma które imienié/ ábo część dźiedźictwá czyiégo/ w ſummie pieniedzy głowy zábitéy ábo ran / ábo w przezyſkách iákichkolwiek/ ábo w zakłádźie / w winách ſądowych / w długu záręczonym / bądźby to było z kázni práwá / bądź też z dobrowolnégo podánia ſtrony / w tákowéy poſſeſsiiéy nigdy nie idźie dawność ziemſka: Ale kiedybykolwiek dźiedźic onégo imienia chćiałby ſumme głowy ábo ran / ábo przezyſków / zakłádów / win ſądowych / ábo długu záręczonégo zápłáćić y odłożyć poſſeſſorowi / powinien ten to poſſeſsiiéy pieniądze tákowéż ſwoie wźiąć/ á z poſſeſsiiéy imienia przerzeczonégo dźiedźicowi właſnému ábo práwo od niego máiącému vſtąpić: á dekrét przerzeczony/ przezyſki/ rękoiemſtwo dług y poſſeſsiiéy podánie/ w áktách opiſány/ káſſowáć y w piſáć powinien/ byle tylko tákiéy poſſeſsiiéy w áktách ziemſkich/ ábo którychkolwiek inych y liſtách woźnych/ notá iáka autētica pewna byłá: á tákież ma być chowano o poſagu biáłychgłów ná imieniu dźiedźicznym zápiſánym/ ábo imieniu

zgołá

folio 172.

zgołá prosto w poságu przez bráćią śiostram / które práwá dźiedźicznégo w imieniu oyco wskim y w wiánie mácierzystym niemáią/y które zapisy wieczności od bráciéy swéy / ábo od rodźiców swych/ iáko od dźiedźiców własnych niemáią / w którym nieidźie prescriptia ziemska/ále záwsze bliższy ábo práwo od nich máiący nábyté/ posag zápłáciwszy śiostrom ábo ich potomkom/ mogą ono imienię wykupić ze wszelákiego zápisu / ktoryby ieno poságowo imie ábo wzmianke miał y záwiérał w sobie. A iesliby część oná imienia byłá białéygłowie zgołá/ przez bráćią w possessią dáná y pusczoná / żadnéy wzmianki nie czyniąc o summie posagu / tylkoby ná nié w onym imieniu nic práwá dźiedźicznégo nie należáło / tedy przez vrząd źiemski / zá skáźnią ziemską posłány / szácowána y złożona bydź ma/ wedle stárégo zwyczáiu ziemie: A to co vrząd złoży/ powinien dáć y zápłácić Aktor. A prescriptiá krzywd wszelákich / szkód y gwałtów pospolitych / trzy látá / wedle zwyczáiu onégo bydź ma. A criminalium actionum, iáko y recentis criminis, Rók y sześć Niedźiél práwem czynienia o nié. A iesliby in causis criminalibus infra annum nie czynił / tedy non criminaliter, sed ciuiliter, czynić in Iure Terrestri wolno będźie.

O gwałćie w Kośćiele, ná Cméntarzu, y w Gospodźie.

folio 173.

25. A Jesliby który szláchćic sam przez sie/ábo z pomocnikámi swémi w Kośćiele ábo ná Cméntarzu/ábo w Gospodźie szláchćicá którégo gwałtem nászedszy zábił/vbił ábo ránił: tákowi máią bydź sądzeni y karáni/ y winę przepadáć máią/ iáko ći/ którzy náchodzą ná domy własné szláchetckié ábo náieżdżáią. A któryby szláchćic drugiégo szláchtcicá gwałtem nádszedł w domu kmiecym / ábo w iákiéy innéy gospodźie w Mieśćie / ábo ná wśi/ gdyby on tám oblicznie był / á támby go vbił/ ránił / ábo zábił / tákowy co nádszedł ma bydź sądzon / iáko o náśćié domu własnégo iego. A iesliby tákié náśćié domu było z szláchetckich osób/tedy áktcia o tákowé náśćié/ należy onému szláchćicowi którégo on iest dóm: á onému ránionému przez tego co naszedł / o rány iego / abo przyiaćielom iego/ o głowę (iesliby był zábit) in his casibus scrutinium bydź ma.

O Náiáchániu ábo náśćiu domu.

Támże.

26. Vstáwiamy y vchwalamy y skázuiemy: iż gdyby który szláchćic któréykolwiek condiciiéy będący / śmiałby gwałtem y mocą dom czyi náiecháć ábo náiśdź / y gwałtem gospodarzá ábo iego czeladź bić ábo ránić/ y rzeczy iego ábo dobrá bráć/tákowy gwałtownik y naieżdnik y ráptor dóbr/ według státutu stárégo przez nas y Przodki násze vchwalonégo y publikowánégo / ma vtráćić poczćiwość y wszytki dobrá które trzyma: wszákóż to tym sposobem bydź ma: Iż vkrzywdzony y gwałtownie náiecháný/ ma skárgę vczynić przed Stárostą onégo mieysca/ ná onégo gwałtownégo inuásorá / ábo ráptorá. Który Stárostá/ ma dáć y posłáć z vrzędu Woźnégo ze dwiémá szláchćicámi / ku widzeniu szkody y gwałtu/ y ku pytániu / ieslize obwinionégo ábo obwinionych / byłáby publica infamia, że są winni vczynku náiázdem popełnionégo. A gdy sie to sstánie / y inquisitia sie o tym vczyni: tedy ten który vkrzywdzon iest/ pozwawszy naieżdnika do sądu Stárośćiégo/ ma zupełnémi świádkámi y ludźmi poczćiwémi/ dobréy sławy / pokázáć / iż obwiniony ten gwałt y szkodę domowi iego vczynił. A ták tym sposobem pokonan będąc/ tráći máiętność swoię y poczćiwość/ ipso iure & facto. A wszákóż piérwéy nágrodźiwszy z dóbr przesądzonégo wszytki szkody vkrzywdzonému. Ostátek ich ma ná Królá Jego Miłośći przypádź.

O náśćiu Młyná.

Támże.

27. GDy który Szláchćic ważyłby sie tego/ żeby nászedł ná Młyn którégo szláchćicá/ y támby gwałt który komużkolwiek ábo y zawoźnikowi vczynił/ ma bydź sądzon/iákoby to vczynił przy robocie iego: dla tego / iż tám wszystkim wolny iest przystęp/ y vżywánié mełcia.

O vbićiu y zábićiu Szláchćicá przy roboćie.

Támże.

28. JEsliby który Szláchćic drugiégo szláchćicá ná roboćie iego / v roléy / v

żniwá

źniwá/ łąk/ y v inych ktorychkolwiek robot iego/ ſtoiącego przy poddánych kmiotkach/ ſwoich/ ábo páná ſwego/ ná imieniu álbo dzierżáwie ſwey/ álbo też ſámego robiącego/ gwałtem náßedł y bił/ tákowy pokonan wedle práwá poſpolitego/ ſowitą zapłáte ran ßláchetckich/ ſtronie obrázoney zápłácić będźie powinien. A ieſliby mu rękę/ álbo nogę vćiął/ álboby go ná członkách przednieyßych ábo głownieyßych ochromił/ tákież ſowitą táxe tákowych członkow y chromoty płácić ma. A ieſliby zábił/ tedy dźieći/ ábo przyiaćiele iego/ tego zábitego máią tedy zá świeżá on gwałt ábo zábićie/ zámordowánie y świeżą krew ná mieyſcu gdźie ono mężobóyſtwo vczynione/ Woźnemu y Szláchćie od vrzędu wźiętym/ vkázáć y oświádczyć/ á tákowy mężoboycá/ do ſądu źiemſkiego (wßákoż ſwego własnego powiátu) o przerzeczone mężobóyſtwo pozwány/ á ták pokonány/ ma bydź ná dno do wieże wſádzon/ y przez dwie lećie y dwánáśćie niedźiel chowan/ y niema bydź z niey wypuſczon/ áż zápłáći głowę zábitego ſowito. A ieſliby w wieży vmárł/ przedśie z máietnośći iego ma bydź głowá zápłácona dźiećiom/ ábo przyiaćiołom zábitego. A ieſliby tákie zábićie ábo ránienie było vczynione z rußnice ſtrzelbą/ tedy śiedzenie y zapłátá czworáká zápłácona bydź ma. A wßákoż inquiſitia ták o rány przerzeczone przy robocie żądáne/ iáko y o głowę/ y ſcrutinium doſtáteczne pod przyſięgámi od ßláchty y od inych ludźi wßelákiego ſtanu onego mieyſcá/ gdźieby ſie to ſtáło ſąśiádow/ przez tenże ſąd źiemſki zezwawßy káżdego zoſobná/ y oſobliwie pytáiąc żeby drudzy nie ſłucháli/ gdy będźie ieden káżdy z nich pytan/ ktoʀzyby o przerzeczonych rzeczách iáką wiádomość mieli/ ma zechowano bydź: á to przeto/ áby niewinny zá winnego nie był obwinion y winy odnośił: ktore też ſcrutinium, może bydź ná wiecách vczynione/ gdyż tám vrzędnikow źiemſkich więcey będźie/ á Wiecá też co rok máią bydź odpráwowáne y ſądzone A ieſliby ſie z tego ſcrutinium ználázło/ iż on ranny nie przy robocie ránion ieſt/ tedy one rány trácić ma. Ale ieſli o głowę idźie rzecz/ tedy nie zgubá głowy zgołá/ ále zapłátá ſimplex, y śiedzenie w wieży ma bydź ſkazano/ y to ieſliby ná pozwánego ſcrutinium wychodźiło/ że ten zábił/ á exceptię ktore przewłoki czynią/ y te ktoremi ſie zwykli z ſądu wywiiáć álbo wybiiáć pozwáni: á tákież áppellácie żeby nic wątpliwego nie było/ nie dáley iedno ná Wiecá mogą iśdź y mieyſce mieć. A wtory rok wedle práwá ma bydź záwity. A gdźieby ná wtorym roku pozwány nie ſtał áboby ziáchał precz/ tedy tákowy iáko nieposłußny práwá poſpolitego/ ná roku przypowieſczonym wedle práwá trzećim/ ma bydź wywołan y proſcrybowan. A imienie iego ktoreby zá one głowę ſtało/ powodney ſtronie w poſseſſyą ma bydź dano przez tenże ſąd/ záchowuiąc zwykłe ſtopnie y poſtępki práwá/ ktoremi áktor do tego przychodźić ma. A oſtátek imienia ieſliby co zbywáło nád one przezyſki/ ná dźieći y potomki ie[go] ma zoſtáwáć/ práwá żony iego ieſliby ie miálá pierwßé niżli ten vczynek ſtał ſie/ niwczym nienárußáiąc/ gdyż nikt nie winien pokutowáć zá drugiego.

A przedśie on mężoboycá zbiegły y gwałtownik á przeſtępcá ſtátutu tego y zwyczáiu ſtárego/ y pokoiu poſpolitego/ przez vrząd Stárośći ma bydź ßukan y iman/ y gárdłem karan. A ieſliby plebeius ták ránion ábo zábit był przez ßláchćicá ktoregożkolwiek innego/ w tymże ſądźie ma bydź ßukan y ſądzon/ y ma bydź pokonan przez Aktorá z pięćią świádkow iemu w rodzáiu rownych. A ták pokonány ránionemu dźieśięć grzywien/ á Pánu iego drugą dźieśięć grzywien/ płácić ma. A ieſliby zábit/ tedy zá głowę zábitą potomkom zábitego/ y Pánu iego winę ſowitą płácić ma bydź powinien. Tákże też ma bydź ſądzono y płácono/ gdyby ßláchćic náßedł chłopá w iego domu/ y zábiłby go ábo vbił.

O okrutnym vćięćiu członká.

29. Jeſliby ßláchćic drugiemu ßláchćicowi rękę ábo nogę/ ábo ktory członek obyczáiem okrućienſtwá/ wyćiągnąwßy powoli go máiąc/ vćiął: tákowy wedle práwá poſpolitego/ o to pokonány w ſądźie źiemſkim ſwego Powiátu własnego/ ſowitą ważność członká vćiętego/ ſtronie obrázoney zápłáćić ma bydź powinien/ y poł Roká śiedzenia w wieży ná dnie ćierpieć ma/ y będźie powinien zá ſkaźnią ſądową we cztérzech Niedźielách po dekrećie. A ieſliby ſie to kmiotkowi ſtáło od ktorego ßláchćicá/ tákowy z

pięćią

piąćią świádków in genere ſobie rownych / odwieźdź ſie ma iáko non tiranniter to vczy- nił / wßákoż záplácić według práwá ſtronie / y Pánu będźie powinien.

O zábiciu oycá, mátki, y innych powinnych.

fol.174.B.

30. Jeſliby kto oycá / mátkę / ábo brátá / ábo śioſtrę / ſtryiá rodzonégo / ábo żo- nę / ábo mężá / ábo po którymby miał w dobrá ſuccedowáć / zábił: tákowy mężobóycá będąc powołány przez ſtronę obráżoną / ábo przyiaćioły zábitégo będąc pozwány do ſądu Królá Je^o M. ábo Stároſty onégo mieyſcá / y z świádkámi zupełnémi ßláchćicámi do- brey ſławy / y oſiádłémi pokonány y poprzyśieżony / tákowy iuż ſrożßą śmierćią ma bydź karan y trácon: A żeby przykłádem śmierći ſwéy ßkárádéy od ták hániebnégo vczynku hámowáli ſie inßy. A dźieći tákowégo od wßelákiégo ſpadku dóbr / tego który zábił / má- ią bydź oddaleni / które dobrá máią przypáśdź ná krewné poblißé zábitégo: á ieſliby blißych nie było / tedy ná krewné dálßé. A kiedyby miedzy mężem á żoną tákowé ſie mę- żobóyſtwo ſtáło / tedy wßytkie dárowizny / wiáná / poſag / ſpadki / zapiſy iákieżkolwiek temu któryby towárzyßá ſwego zábił / nie máią przyśdź ku pożytku: ále máią przypáśdź ná dźieci ábo ná przyiaćioły zábitégo / ieſliby dźieci nie miał: á tákowy mężobóycá bę- dąc pozwány / będźie powinien ná pierwßym Roku / iáko ná záwitym ſtánąć y odpowie- dáć / okrom wßelákiéy exceptiiéy y dilátiiéy. A pozew przećiwko tákowému mężobóycy / ma bydź dan y wnieśion przez Woźnégo y dwu ßláchćiców w dóm / ábo ná dobrá táko- wégo / we cztéry Niedźiele przed Rokiem. A świádki ſtroná obráżona ná tymże Roku ma miánowáć / ábo ná Rokách Ziemſkich ábo Grodzkich: á potym w ßeść Niedźiel ma ie wwieźdź w ſwym powiećie / ábo przed Królem. A ieſliby tákowy mężobóycá nie ſtá- nął do práwá / tedy tym ſámym ma bydź bezecnym / á dobrá iego máią przypáśdź ná kre- wné blißé: á ieſliby tych nie było / tedy ná dálßé. A wßákóż tákowy mężobóycá przez Stároſtę ma bydź ßukan y poyman / którégokolwiek czáſu / y ná gárdle karan bydź ma.

O pomocnikách Mężobóyſtwá.

Támże.

31. Pomocnicy zábićia ßláchetckiéy oſoby / obwinieni / powołáni / y pozwáni / ie- ſliby ſie z ßeśćią świádków káżdy z nich z oſobná nie odwiódł y nie vſpráwiedliwił áktoro- rowi / álboby vpadł wedle práwá którymkolwiek obyczáiem / tedy zá winę onéy pomocy zábićiá ßláchćicá / káżdy z nich ſtronie obráżonéy trzydźieśći grzywien Polſkich / á trzy grzywny ſądowi Ziemſkiému / tylekroć ileby to kroć vczynił / zápłáćić: A nád to dwá- naśćie Niedźiel ná dnie w wieży śiedźieć ma / y winien będźie zá ſkáźnią ſądową. A tá płacá winy od pomocy / w zapłátę głowy / którą principał mężobóycá czynić winien / nie ma bydź poczytána y liczona. A pomocnicy vbićia y ránienia ßláchetckiégo / ieſliby ſie tákże świádkámi nie vſpráwiedliwili áktorowi / tedy dźieśięć grzywien winy pieniężnéy ſtronie obráżonéy ma káżdy płáćić. Ale ieſliby też ći ſámi pomocnicy / rány komu zádáli / tedy ták o rány iáko y o winy máią bydź ſądzeni / y przez áktorá pokonáni / y rány iemu płáćić winni.

O vbićiu Szláchćicá w kárczmie.

folio 175.

32. Szláchćicy w kárczmách nie máią bywáć / gdy im powoli vmyſlnégo obcowá- nia miewáć / áni z kmiotkámi w rząd śiedźieć y piwá pić przyſtoi. A ieſliby ßláchćicowi ták w kárczmie vmyślnie w rzędźie z chłopy śiedzącému / będącému / y piiącému przydá- ło ſie / żeby przez kmiotká ábo kmiotki vbit ábo ránion był / tedy oiákążkolwiek ránę / álbo o wßelákié vbićié / ten to Szláchćic w kárczmie vbity / niéma bydź ſłuchan áni ſądzon przez żadny ſąd: wyiąwßy to / żeby Szláchćicy byli w Mieśćie / w Miáſteczku dniá tar- gowégo / á czáſu roków / ábo dla iákiéy inéy potrzeby pilnéy. A tákież gdy Szláchćicy w drodze będąc / wſtąpiliby do kárczmy ná noc ábo ná południe / tákowi Szláchćicy przy práwiéch ſwych Szláchetckich záchowáni / y wedlé nich ſądzeni bydź máią / iáko práwo ich obmawia. A ieſliby Szláchćic ták w kárczmie vbity do tego ſie nie znał / żeby go w kárczmie kmiotek bił / tedy on kmiotek z goſpodarzem y Wóytem y łáwnikámi / ieſliby w

onéy wśi

onéy wśi byli/ y inemi kmiotkámi ábo z pięćią świádków sámoßóſt/ ma ná to dowód vczynić/ iż onégo Szláchćicá w kárczmie vbił: A gdy to vczyni on kmiotek/ od wßyſtkich win y płacey onégo bićia/ będźie wolen ſkutecznie od wßyſtkiego.

O zgwałceniu Rękoymiów ábo Aktorá ſpráwiedliwośći pożądáiących.

33. Jeſliby Rekoymie ábo Poſły (które zowią Selce) poſłáne do śiebie w rzecząch kmiecych/ y inych wedle práwá potrzebnych vrzedu Ziemſkiégo (które ták zdawná zową) dotykáiąc śie/ to ieſt/ recząc ábo áreſtuiąc bydło/ konie/ ſtádo ábo którékolwiek inné ruchomé rzeczy ábo o złożenié dniá ku vczynieniu ſpráwiedliwośći z poddánemi ábo z ſługámi/ ábo iákié inßé rekoiemſtwo którychkolwiek/ iákichkolwiek rzeczy/ ábo praw/ przywileiów czyniąc zgwałćił/ ábo vbił: tákowy pozwány y pokonány ſowité rány ránionému zápłáćić/ y onéy rzeczy Aktcia w którey rekoymie ábo Selce poſłáni ſą zgwałceni/ vtráćić y w niéy przeſądzon y wzdan bydź ma/ y z winą czternaśćia grzywien do ſkárbu Je° Królewſkiéy M. á trzemi grzywnámi ſądowi. A tákież ieſliby onégo dniá złożonégo ku vczynieniu ſpráwiedliwośći on winny/ ábo ßláchćic który dźién zdał/ á ſpráwiedliwość czynić miał/ Aktorá ábo Aktor obwinionégo/ ábo iego páná który dźién zdał y złożył/ ábo też kogo inégo z Aktorem/ ábo też z obwinionym przychodzącégo ábo ſtawáiącégo śie zábił ábo vbił/ tákowy práwem pokonány od ſtrony obrážonéy/ ma bydź w płacéy ſowitych ran przykazan/ y w vtráćie rzeczy onéy/ o którą miáłá bydź ſpráwiedliwość czyniona/ y w winie ſądowéy trzech grzywien/ á tyleż ſtronie: á o zábićie w ſowitéy płacéy głowy y śiedzeniu w wieży ná dnie/ tákże też ſowitéy/ á ktemu y w vtráćie rzeczy/ o którą ſpráwiedliwość ma bydź czyniona/ y dźién ná to był złożon/ ma bydź ſkazan.

O tym który dawa przyczynę ran y ßkód.

34. Gdyby śie wśczelá zwádá/ miedzy którémi zágáśiłby kto w tym ogień/ y w tym zágáßeniu byłby kto ránion/ niewiedząc przez kogo/ w tákowym przypadku/ według zwyczáiu téy źiemie záchowa śie/ iż ten kto ogién zágáśił/ zá ráne ma bydź ſądzon: przeto iż dał przyczyne do onégo zránienia. Toż ma bydź rozumiano o tych/ którzy dáią przyczyne do ßkody y zwády.

O Contráctćie ſłównym.

35. Niéma bydź nikt pozwan do ſądu/ áni ma bydź ſądzon o Contráct ſłówny/ któryby nie był iákim zapiſem Ziemſkim ábo Grodzkim vmocniony/ á miánowićie o dobrá dźiedźiczné/ w którym przepadku/ áni zakłády/ áni zadátki niemáią mieyscá.

O Soli Zamorſkiéy.

36. Vskarżą śie ßláchtá: Iż ći którzy ßukáią Soli Zamorzkiéy ábo krupiáſtéy/ zwykli ludźiom y poddánym ich krzywdy czynić y ßkody/ ßukáiąc w domách ich y w ſkrzyniách téy ſoli/ y wßeláki ſtátek domowy ßukáiąc rozmietywáć: A ták vſtáwiamy/ áby nápotym tákowi ßukácze ſoli nie byli: Wßákoż/ ażeby przez vżywánie téy ſoli Zamorzkiéy/ ſkarb náß iákiéy ßkody niemiał/ vſtáwiamy: żeby Stároſtowie mieyſc źiemie Pruſkiéy przyległych/ o tym ſtáránie czynili/ y tego przeſtrzégáli/ żeby kto tákowéy ſoli Zamorzkiéy do X. Mázowieckiégo woźić y przedáwáć niesmiał. A ieſliby kto tákowy nálezion był/ któryby tę ſól wiózł ábo przedawał/ ábo iéy iáwnie vżywał/ tedy táka ſól tym ſpoſobem náleziona/ okróm ßukánia w domách (która iuż niema bydź wźieta) ma bydź w wodę vtopiona/ żeby iéy nikt nie vżywał/ y ma bydź karan winą czternaśćia grzywien.

SOLNE SKLADY MAZOVECKIE.

Gdyż Conſtitucya ſéymu Wárßáwſkiégo anni 1581. około ſkládów ſolnych to obmawia/ áby w mieśćiech vprzywileiowánych ſkłády ſolné w mocy zoſtawáły/ á vrzedy którym to należy áby przeſtrzégáli/ iákoby ſkárbowi náßému ßkodá nie byłá: tedy zá przosbą Poſłów Ziemſkich Woiewództwá Mázowieckiégo/ powiátów/ Lomżienſkiégo/ Różán-

Marginalia: folio 175. (§33); Támże. B. (§34); Támże. (§35); Támże. (§36); Zyg. III. w VVár. 1589. Con. fol. 25. (Solne sklady)

Rożánskiego/ Wiskiego/ vstáwiamy áby skłády solné Zup Krákowskich były w Lomżie/ w Rożánie vtwierdzoné. Ná które Komory Zupnicy Krákowscy pro tempore existentes dodáwáć soli beczkowéy będą powinni/ ná kożdy rok. Wielickiéy soli beczek tysiąc/ á Bochenskich beczek pięćset/ którą sól ludźie ślácheccy nie drożéy/ iedno po groszy dźiewięćdźiesiąt y trzy ná komorze płácić máią : biorąc Wielickiéy beczek dwie/ á Bochenskiéy trzećią po iednych pieniądzách. Czás ten postánawiamy od Swiątek skoro sól będźie przypłáwiona do cztérech Niedźiel po obwołániu w Miásteczkách/ áby ludźie ślácheccy te sól z komory kupowáli/ nie ná żadné hándle / ále tylko ná swą domową potrzebę. A po tych czásiech wolno będźie Zupnikóm y ich Pisárzóm przedawáć ludźiom kupieckim iáko będą mogli. To też wáruiemy/ żeby sól krupiásta Zamorska w té tám kráie nie byłá przywożona áni kupowáná/ pod winą cztérnaśćia grzywien / o którą winę w Grodźie káżdy pozwány peremptorie respondowáć ma. Czego y Stárostowie nászy przestrzegáć będą powinni/ y o to do Grodu ad instantiā instigatoris zá delátią Pisárzów od Zupników/ álbo komu oni poruczą/ pozywáć będą mogli. Náwigátiiéy wolnéy bronić też Stárostowie/ áni Cłá od soli nászéy/ ták Ruskiéy iáko Krákowskiéy brác niemáią: gdyż to z nászą y skárbu nászég szkodą wielką: pod winámi dawno opisánémi. Tákże y do Stężycé podług dawnég zwyczáiu soli Krákowskiéy dodawáć będźie powinien co potrzebá Zupnik nász wysszéy przerzeczony.

O Podkomorzym.

Steph. w Toruniu Con. fo. 175 B.

37. Podkomorzy Ziemski/ wedle stárego zwyczáiu w Woiewództwie Mázoweckim záchowálégo/ sam przez sie y przez Komorniká swego widzenie/ y iáko ie wyprawowáć będźie/ tákież też y spráwy około gránic/ ma odnośić do sądu Ziemskiégo. A té controuersie, które przed nim ábo przed ieg Komornikiem strony czynić będą/ áby w sądźie tákże przy nim czynili y wywodźili/ tákież też y munimentá/ które miedzy sobą strony máią/ okázowáli. A sąd wedle stárego zwyczáiu y zeznánia iego/ á z controwersiiéy stron y wywodów ábo munimentów ich/ iáko będźie wedle práwá pospolitégo rozumiał/ ták powództwo iáko y dowód skázáć władzą ma. A to dla tego zdawná záchowáło sie/ iż sąd z controwersiéy Decret práwny vczyni/ y Pisarz Ziemski controwersią dobrze y dostátecznie wypisze/ tedy Aktów Podkomorzému áni iego komornikowi práwo pospolité mieć niepozwoliło. A wszákoż stronie wolna będźie áppellacia wedle stárego zwyczáiu.

O czynieniu Gránic.

Támże fol. 176.

38. Gdy ieden szláchćic drugiému szláchćicowi zácznie áktcią/ áby miedzy onym dźiedźictwem ich sobie przyległym/ kedy gránice nie były/ iedno vżywánie á possessia stron sądownie záczałby : tedy sąd ma skázáć y posłáć vrzedniki Ziemskié/ do tego należącé/ á która stroná przed nimi lepszé y znácznieysze znáki vkaże/ y przez stárszé y świádki wywiódłáby swoie spokoyną possessią ná onym imieniu/ poki y przez które mieysce/ trzymáłá dźiedźictwo swoie : á vrzędnicy oni przyieliby to : tedy tám máią bydź czynioné gránice y kopce nowé vsypáné przez zbiiánia strony drugiéy. A iesliby z obu stron żadnych znáków gránicznych nie widźieli ábo nieprzyieli : tedy pozwány będźie miał powództwo/ y przez które mieyscá póydźie ze świádkámi/ y przysięże pierwszégo swégo vchodu ábo przeszćia nie przestępuiąc : á tedy kopce ábo znáki gránicznć máią bydź czynioné/ wedle dawnégo obyczáiu ziemie.

O ponowieniu Gránic.

Támże fol. eodem.

39. Gdy ieden drugiégo pozywa/ áby z nim ponowił gránice/ y kopce vsypał przez stáré znáki grániczné miedzy dobrámi ich / które znáki y śćiáne stárą ábo kopce miánowałby ná pozwie / y one przysięgą potwierdźić podéymowałby sie / táki z práwá będźie miał począt ek wywodu y probátiiéy przez stárce z tákich znáków : które iesli vrząd ziemski przyimie/ á stroná druga będźie mu negowáłá / powód z świádkámi ma probowáć przez przysięge : iż té znáki stáré są y prawdźiwé grániczné miedzy dobrámi temi / ábo stárą śćiáną / ábo miedzą grániczną y kopce stáré / wedle których znáków possessią swoie y vżywánie wywieźdź ma / á ták zá témi znákámi które przeydźie / á przysięże / tám gránice máią bydź czynioné y kopce vsypáné/ które świádki powód w sądźie Ziemskim ná bliskich rokách po skázni ma mienić y popisáć spólem z rotą przysięgi /

á ná

á ná mieyſce rożnic z temi świádkámi przeſzćia ſwego od węglá do węglá przez mieyſcá y znáki grániczne/iáko ſie wyſzey pomieniło/przyśięgę ná roku ſtronam od vrzędu náznáczonym przy onymże vrzędzie powinien będźie vczynić: ktorą ſpráwę wſzytkę vrząd przerzeczony/kopców y znákow gránicznych vczynionych ábo okrążonych przed ſądem Ziemſkim zeznáć powinien będźie/ y wpiſáć w kśięgi ziemſkie. A gdźieby ktora przywiley miáłá/ábo tákie liſty/ ábo zápiſy ná gránice/ ábo ná pewne mieyſcá gráníczne/ to ieſt/ vroczyſká pewne/ tá ſtroná będźie miáłá początek do powodu probowáć y podeprzeć te gránice y mieyſcá/ wedle muniment ſwych y dawnego záchowánia. A to ieſliby od tákich praw ábo muniment przez nowe gránice vczynione/ potym nie odſtąpił. A od vczynienia gránic y vſypánia ábo okrążenia kopców: tedy Podkomorzemu połkopy/ to ieſt trzydźieśći groſzy/ á Stárośćie drugą trzydźieśći groſzy/ Polſkiey monety/ obiedwie ſtronie pozwána y powodowa zápłáćić máią/ á Woźnemu ſzeſć groſzy od tychże gránic płáćić máią. A gdźieby miedzy ſtronámi z dobrey woley były vſypáne kopce ábo gránice vczynione/ tedy przerzeczonemu vrzędowi/ obiedwie ſtronie iedno trzydźieśći groſzy dáć będą powinni/ á nie więcey: á Woźnemu groſzy trzy.

O Rozdźiale y Pomiárze.

40. Acticie y kauzy o Rozdźiał ábo Pomiárę/ábo o porownánie dobr miedzy bráćią y vczeſtnikámi iednegoż imienia/ ktore bywáią záczęte ná rocech poſpolitych źiemſkich/ máią bydź ſądzone y konczone non obſtan. appellationibus, ktore w tych ſpráwách niemáią bydź dopuſzczone/ okrom tego/gdźieby de munimentis, ábo genealogia, controuerſia miedzy ſtronámi vroſłá/ tám ma bydź áppellácia dopuſzczona. A ſalarium Miernikowi źiemſkiemu od włoki miáry Chełminſkiey/ w ktorey ſie trzydźieśći morgow záwieſra w iednym mieyſcu/ dwá groſzá. A ieſli ná rożnych mieyſcách morgnie/ tedy od káżdego morgu po ſzelągu bráć ma/ y kedy potrzebá morgi tákie wymierżáć ktorey kolwiek cześći/tedy niema bráć więcey iedno po ſzelągu wedle ſtárego zwyczáiu/pod winą ſześćdźieśiąt grzywien. A tákowy Miernik źiemſki ma bydź przyśięgły/ wedle dawnego zwyczáiu. fol. 176. B.

O przedániu y wykupowániu Wian.

41. Gdźieby ktora Wdowá/ ábo Páni ſzlachetcka wiáno ſwoie przedáłá/ ábo iákimkolwiek tytułem wiecznym zápiſáłá/tedy tákie wiáno/ ábo wiáná/mogą bydź wyſwobodzone y wykupione od bliżſzych y dźiedźicow właſnych/ tych ktorzy tákowe wiáná przerzeczoney wdowie ábo pániey ſzláchetckiey przez męże ich były zápiſáne y oprawione ná dobrach ſwych/ zápłáćiwſzy tylko ſumme pieniędzy ſwych prawdźiwey poſágu przez przywianká/áni w tákim przedániu tych wian kupnia/ dawnoſć źiemſka wſpomoc może. Támże.

O vmnieyſzeniu Wian.

42. Gdyby Páni ſzláchetcka przyzwoliłá mężowi ſwemu ná przedánie ábo ná iákikolwiek zápis/ z dobr iego/ z wiáná ſwoiego/ ktore ná tymże imieniu miáłá/ tráći wiáno ſwoie/ile ná one dobrá opiſáne tylko: Ale ieſli mąż iey ma inſze dobrá ábo cześć iáką dobr/ wiáno oney żony iego/że wſzytka ſumma ná wiánie opiſána/zoſtawa y ma być záchowano ná połowicy onych dobr ábo cześći przerzeczonego męża iey. A tákże ma bydź záchowano y w záſtáwie dobr przez męża vczyniony z dozwolenia żony iego/ przez ktore zápiſy nie ma bydź poniſzczenie ábo vmnieyſzenie wiáná iey/ według zwyczáiu dawnego. folio 177.

Rękoiemſtwo kmieći áby nie było.

43. Zgadzáiąc ſie w tym z inemi Woiewodztwy Korony náſzey polſkiey/poſtánowiło ná Generale Wárſzáwſkim wſzytko woiewodztwo Mázoweckie/iż rękoiemſtwo kmiećí w tym Woiewodztwie niema bydź. A ták my ná proſbę y poſtánowienie ich zgodne/áby to rękoiemſtwo kmiećí w Woiewodztwie Mázoweckim niebyło/ vtwierdzamy to niniey ſzą Conſtytucyą. A zbiegłych kmiećí y rodźicow ich práwem koronnym dochodźić im będźie wolno tym ſpoſobem/ áby káżdy o kmiećiá o poddánego y wſzelákiego zbiegłego rodźicá/ y ſługę plebeium vtriuſque ſexus, powinien był reſpondowáć coram officio Caſtrenſi peremptorie ſine motione & appellatione. A żeby ſie Ultáie nie mnożyli/ Támże.

áby żaden nieśmiał przyiąć y záchowáć ták zbiegłego kmiećiá iáko y rodźicá / y sługi vtriusque sexus ktoryby listu niemiał / iż od páná swego iest wolny / y státecznie doslużył: A v kogoby sie táki zbieg nálazł / áby ten powinien był in foro Castrensi respondowáć / cũ pœna centum marcarum, y ßkody nágrodźić / ꝛc. Co sie też y o Mieśćiech ma rozumieć / y ná Miástá śiągáć / ták ná náße Królewskie / y Duchowne / y Szláchetckie y dawno zbiegłe poddáne tymże práwem dochodzeni bydź máią. A tym sposobem gwaltem wźiętych kmieci / poddánych rodźiców y sług dochodźić káżdému ma bydź wolno.

44. Ktore to exceptie / ták iáko wyßßey opisáne są: My przerzeczony król / zá vśilowániem Rycerztwá Mázowieckieg przez Posly ku nam ziázdu Wárßáwskiego posłáne wydáceśiny im roskazáli. Dan w Málborku dniá dźieśiątego Mieśiącá Czerwcá / Roku Bożego / Tyśiącnego / Pięcsetnego / śiedmdźieśiątego śiodmego. A Królowánia náßego Roku wtórego.

Inszé rzeczy do Kśięstwá Mázowieckiégo ták są postánowioné.

O Przyśiędze Vrzędników Ziemskich.

Zyg. III. w Wár. 1593. fol. 11.

45. Zá prośbą Posłów ziemskich Mázowieckich / vchwalamy: Aby Vrzędnicy ziemscy in absentia Woiewody ábo Kásztelaná mogli przyśięgę oddawáć coram Officialibus & Nobilitate illius terræ, ná Rokách ziemskich.

De termino in causis criminalibus.

Tenże tám. Ze 1590. fol. 30.

46. CAusæ Criminales z Woiewodztwá Mázowieckiégo / iż ná seymie záwße peremptorie według except Woiewodztwá Mázowieckiego sądzone bywáły: tedy iuż exnunc przystawáią w tym Artykule do práwá koronnégo / áby pœna contumaciæ terminum peremptorium vprzedźiłá.

O Grodźiech powiátów Mázowieckich.

47. Máß wyßßey fol. 427. Tit. I. O Grodźiech.

Pisárstwá źiemskié Nurskié y Zembrowskié.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. fol. 56 B. HP 402.

48. Iż Posłowie ziemscy Woiewodztwá Mázowieckiégo niedostátki Vrzędników ziemskich sądóm ziemskim należących przed námi miánowáli: prosząc ábyśmy té ich sądy ták opátrzyli / żeby zupełné były / á defektu w sobie nie miáły. Bacząc ich prośby práwu pospolitemu bydź zgodné / tą Constitucyą niniejßą to opátruiemy / iż po śmierći modernorum possessorum, ktorych iuż ták ad eorum vitam zostáwiamy / Powiátóm Zebrowskiému y Ostrołeckiemu / gdyż máią Sedźiego y Podsedká swégo osobnégo / niedawno też przez nas ná ich prośbe dáné / Pisárzá ziemskiégo dámy / y iuż exnunc liberam electionem Notarii pozwalamy. A tákież Nurskiéy ziemi Pisárzá osobnégo dáiemy / y Electiiey wolnéy post mortem moderni possessoris pozwalamy / poniewaz iednák y to przed námi okázowáli / iż go iuż y przed tym ich Przodkowie miewáli.

Káncellárya Lomźienska.

Stph. w krá. 1576. fol. 166.

49. TYmże też Rewizorom poruczyliśmy / zá przymową Posłów ziemskich Mázowieckich / áby Káncellárya ziemska w Lomźie kosztem własnym Szláchty teyże ziemie Lomźienskiey zmurowána / á przez przodká náßego Królá Je° M. Zygmuntá Augustá w Dwór Królewski obrócona / y plác iey iáko wielki był ogladáli. A gdźiebyśmy im ná to mieysce frymárk dáć mieli / żeby nam spráwę dáli.

o tych Rewizorách. máß wyßßey fo. 386 uer. penultimo.

Co zá

Co zá Rewizorowie byli.

50. *Masz máło co wyszéy* folio 831. lege 12. A iż w Podláskim.

O téyże Káncelláriiéy.

51. Ták iákosmy obiecáli ná Séymie Koronáciiéy nászéy/ plác ná zbudowánie káncellariiéy ziemskiéy Lomżienskiéy/ wedle Rewiziiéy Rewizorów nászych/ z tegoż Seymu Koronáciiéy nászéy do Podlásza wysłánych/ dáiemy/ y náznáczamy wiecznémi czásy. Która to Káncellárya wszelákiemi prerogátywámi wedle práwá pospolitego opátruiemy. tákże téż y dóm w Mieście Lomżie/ wedle tych przywileiów záchowan bydź ma.

Stephan w Wár. 1578. fol. 191.

O Kmiećiách zbiegłych w Mázowszu.

52. Obiáśniáiąc y dekláruiąc Constitucią w exceptiách Woiewództwá Mázowieckiego w Toruniu ná Séymie około kmieci vczynioną/ vstáwiamy/ że poddáni viriusq; sexus zbiegli/ ábo gwałtem wźięci/ nie od dawnieyszeg czásu/ iedno od śmierci Królá Je° M. sławnéy pámięci Zygmuntá Augustá Przodká nászego/ máią bydź práwem dochodzeni/ y przywracáni/ idq; inter incolas & intra limites Palatinatus Mazouiæ, sub pœna quatuordecem marcarum iudicio & parti per medium soluenda, salua tamen appellatione. Wszákóż Akcie przed śmiercią Królá Jego M. Zygmuntá Augustá w téy mierze práwem záczęté/ máią sie konczyć tym práwem/ którym sie záczęły.

Stephan w VVár. 1578. Con. 190. B

Nowoletné spráwy y Surrogatorskié ziem Nurskiéy, Ostrowskiéy, y Kámienieckiéy, y pozwolenié Podkomorzégo tymże ziemiam.

53. Nowoletnié spráwy y Surrogatorskié ziem/ Nurskiéy/ Ostrowskiéy/ y Kámienieckiéy/ y pozwolenie Podkomorzégo tymże ziemiam/ według zwyczáiu stárodáwnégo/ odpráwowáné bydź máią. Wszytkié spráwy y zápisy/ które są przyymowáné do xiąg pod Aktem Surrogatá/ zá sławnéy pámięci Królá Stephaná dánégo/ które spráwy odpráwowáł in loco nieboszczyká Philipowskiégo Stárosty Nurskiégo áż do Koronáciiéy nászéy zá pozwoleniem Rycérstwá tego Powiátu approbuiemy y rátyfikuiemy. Podkomorzégo własnégo tym Powiátom trzem/ ziemi Nurskiéy/ Ostrowskiéy/ Kámienieckiéy/ post cessum vel decessum moderni possessoris bedźiem powinni dawáć/ zá electią wedle Constituciiéy teráznieyszégo Séymu.

Zyg. III. w Krak. 1588. fol. 53.

Podkomorstwo Rożáńskié.

54. Ziemi Rożáńskiéy y Mákowskiéy Podkomorzég osobnég/ tákież po śmierci moderni possessoris damy/ y dác obiecuiemy.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. Con. fol. 57.

Rękoiemstwo poddánych Ziemie Sochácżewskiéy.

55. Iż Posłowie ziemie Sochácżewskiéy/ prosili: áby Rekoiemstwo poddánych miedzy Rycerstwem ziemie ich vstáło. Chcąc sie w tym porównác z innémi ziemiámi Woiewództwá swego/ y innych Woiewództw w Koronie nászéy. Tedy my im tego pozwalamy/ y vchwałą Séymu tego Rekoiemstwo to ábroguiemy.

Tenże tám że.

Plác ná Káncelláryą w Nurze.

56. Ná zbudowánie Káncelláryiéy ziemskiéy/ pozwalamy plácu w Nurze w Ostrowiéy.

Zyg III. w VVár. 1589 fol. 242

O Pozwiéch zadwornych Woiewodztwá Mázowieckiégo.

57. Zá częstémi y pilnémi prosbámi obywátelów Woiewództwá Mázowieckiégo/ względem zadwornych pozwów o máietności ich dziedziczné od Xiążąt

Zyg. VVár. 1598. fol. 8.

Mázowieckich nádáné / tákową deklárátyą czynimy: y nápotym obywátelóm Woiewództwá przerzeczonégo to wáruiemy / że práwá ich wszystkié wedle confirmácyiéy przy Inkorporácyiéy X. Mázowieckiég do Korony / ná Séymie Piotrkowskim in anno 1529. vczynionéy / á potym wedle deklárácyiéy Constitucyiéy 1562. opisánéy / która od exekucyiéy Woiewództwo Mázowieckié excypowálá / y té wszytkié którzyby per fortuitos casus oryginálné práwá swé potrácili / á sámé dispośycie dawné ántecessorów swych mieli / zostáwuiemy cáłé y niewątpliwé: y nápotym áby Instigator nász y żaden inszy człowiek / nie inquietował / wáruiemy / pod winą pięći set grzywien ná delátorá y donatorium nostrum, który ma bydź w pozwie expresse z Instigatorem miánowány. A tá poena ná Trybunale inter causas officii peremptoriè repetowána ma bydź / & in instanti à iudicio non recedēdo zupełnie osobno / przez káżdą osobę persoluēda: tákąż winę ná Stárostę / którzyby Dekretów in contrarium Constitutionis præsentis siue in contumaciam, siue per controuersiam vczynionych / executią czynić chćiał / zákłádamy / eodem ordine & foro repetenda. A spráwy Prázmowskich / ták Séymową o Nieporęt / iáko zadworną o Wóytostwo / w téyże wśi Nieporęcie do drugiégo Séymu odkłádamy / ná którym ie finaliter skończyć powinni będźiemy: których dwu spraw / Constitucya wyższéy nápisána okrywáć nie ma.

Porządek obiéránia Deputatów Woiewództwá Mázowieckiégo.

Tenże tamże 1598. fo. 26.

58. Dla zátrzymánia æqualitatem, y dobrégo rządu obiéránia Deputatów Woiewództwu Mázowieckiému postánawiamy / áby per terras odpráwowáné było / tym sposobem: naprzód z Czérskiéy Ziemie ieden / á drugi z Wárszáwskiéy: drugiégo Roku z Wiskiéy / y z Wyszogrodzkiéy: trzećiégo z Zakroczymskiéy / y Ciechánowskiéy: czwártégo z Lomzienskiéy / y Rożánskiéy: piątégo z Liwskiéy / y Nurskiéy. Który porządek w teráźnieyszym Roku záczáć się ma. Jednák do tego obiéránia wszyscy in genere obywátele Woiewództwá Mázowieckiégo należeć záwsze máią: á té Elektcie w Wárszáwie zwykłym obyczáiem odpráwowáć się máią.

Séymiki y Electcie Woiewództwá Mázowieckiégo.

Zyg. III. w Wár. 1598 fol. 27.

59. Elektcie Deputatów ná sądy Trybunálskié / Posłów Ziemskich / y Podkomorzów sądu Ziemskiégo / y innych publicznych osob / áby per pluralitatem suffragiorum obywátelów Woiewództwá Mázowieckiégo / y ziem własnych / gdźie się odpráwowáć zwykły / effekt swóy bráły / vchwalamy: iż do tych áktów Senatorowie / ták też Vrzędnicy Ziemscy / z stanem Rycérzkim równo należeć máią / y do tákowych áctów Márszałká sobie obiéráć tákże per pluralitatem máią.

Plác ná Káncelláryą Czérską.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 27.

60. W zamku nászym Czérskim pozwalamy ná przygrodku plácu / który Stárostá nász Czérski ná Rocech Ziemskich Czérskich blisko przyszłych / in præsentia nobilitatis y Pisárzá eiusdem terræ, powinien będźie wymierzyć ná Káncellárią Czérską.

Podkomorzowie w Mázowszu.

Zyg III. w Wár. 1598. fol 28.

61. Podkomorzów Liwskiégo / we wszytkich prerogátywách zrównywamy z Koronnymi.

Wymierzenié plácu Klasztorowi Pánien Zakonnych Płotckich.

Zyg. III. w Wár. 1598. fol. 31.

62. Pozwalamy áby Klasztorowi Pánien Zakonnych S. Máriiéy Mágdáleny / y S. Dominiká w Płotcku / plácé przy tymże ich klasztorze do zbudowánia z gruntu nászégo były wimierzoné / ktoré wiecznemi czásy trzymáć máią: do których plácow wymierzenia ześlemy Rewizorá nászégo / który zá wiádomośćią X. Biskupá y Stárosty nászégo Płotckiégo ma to odpráwowáć.

MIASTA

MIASTA, KSIĘSTWA MAZOwieckiégo Tit: IIII.

WARSZAWA.

Myto Wárßáwskié y Podwody.

Práwo.

1. Iż Miásto náßé Wárßáwá wielką ßkode y spustoßénie ma z przeßłéy Elekcyiéy y z inßych ziázdów koronnych séymów/ y ná potomné czásy mieć może/ á ná popráwe tego co restaurowáć y náprawowáć potrzebá żadnégo opátrzenia niémáią. Tedy Myto y Cło Ziemskié/ ktoré im iest od Królowéy Iéy M. Pániéy Ciotki náßéy do czásu ná porátowánié dáné/ ktemu y wodné Wárßáwskié/ Saluo iure moderni possessoris, exceptis wßelákich towárów Szláchetckich/ ktoré są y máią bydź záwżdy wolné od tych Myt wiecznémi czásy/ Miástu temu Wárßáwie ná onerá té wßytkié / ktoré podéymuią dáiemy y ná wieczné czásy incorporuiemy/ wßákże ieśli z tego quártá do Ráwy dawána bywáłá/ tedy ią też oni dawáć powinni będą.

Zyg. III. w VVar. 1589. fol. 45.

Tákże też y od Podwód płácenia y koni dawánia stárą Wárßáwe wolno czyniąc/ wedle dawnégo ich przywileiu in perpetuum vsum to im ápprobuiemy.

Miásto stára Wárßáwá.

2. Aby tym snádniéy obywátele stáréy Wárßáwy w Práwách y wolnośćiách od S. pámięći Kśiążąt Mázowieckich / y królów Polskich nádánych / ná wodné y ziemné wßelákie Cłá y Mytá / záchowáni byli. Tedy ich wolnośći tákowé authoritate Conuẽtus præsentis ápprobuiemy / żeby nie płáćili y wolni byli czásy wiecznémi od wßelákich ceł y myt w koronie y w páństwách do niéy należących wßytkich.

Zyg. III. w VVár. 1598 fol. 24.

Miásto Zakroczym.

3. Iż Miástu náßému Zakroczymskiému imminet periculum ex alluuione aquarum gdyż Wisłá/ Bug/ Narew/ bystro bieżą y ßyroko wylewáią/ rwąc y psuiąc brzegi. A według reláciy Commissarzów/ ktoré był świętéy pámięći Król Stephan zesłał/ ná opátrzenié tám tego niebespieczenstwá iest ná trzy stá złotych oßácowáné. Tedy z komory náßéy solnéy tegóż Miástá składu solnégo ná porátowánié y spráwienié Támy / po ßesći bałwánów soli dawáć im pozwalamy ná kożdy Rók.

Tenże tám. że fol. 47.

KSIĄG SIODMYCH, CZĘSC PIĄTA.

Inflanty.

INFLANTSKA ZIEMIA PRZY IEdnéy RP. Polſkiéy y pod obroną iáko y Litwá záchowána. Tituł I.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. HP. 696.

Ziemiá Inflantſka/ ná ktoréy też nie mniéy Koronie Polſkiéy iáko y Wielkiému Xieſtwu Litewſkiému należy/ y prze ktorą ſie wiele vtrat podiało: á przeto wedle concluſiiéy á Conſtituciiéy Séymu Párczowſkiego przy tych Páńſtwách / iáko iuż przy iednéy Rzeczypoſpolitéy onę zupełnie záchowywamy: tákże y obroną ſpólną / iáko y iné Páńſtwá náſze opátrowána bydź ma: y iuż Rády Inflantſkié y od inych ſtanów Poſłowie/ ktorzy tám ztąd tu przyſłáni ſą/Nam Królowi Polſkiému y Koronie przysiege vczynili. A dál ſzą ſpráwe y to coby do tego należáło ná przyſzły Séym Koronny odkłádamy: ná ktory od wſzech ſtanów/ tám ztąd Poſłowie zupełną mocą przyſłáni bydź máią.

CONSTITVTIÆ INFLANTskié zá Stephaná Królá w Wárſzáwie 1582. Tit: II.

STEPHANVS DEI GRATIA REX POLONIÆ MAGNVS Dux Lituaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Mazouiæ, Samogitiæ, Liuoniæ, Kiouiæ, Wolhyniæ, Podlachiæq; : necnon Princeps Tranſyluaniæ &c.

1. Significamus tenore præſentium quibus expedit vniuerſis, præſentibus & futuris harum notitiam habituris. Quia nos per Dei gratiam recuperata de poteſtate Moſchi Prouincia Liuonia, eius ſtatui ac bono ordini proſpicientes, ac defenſionis & iuſtitiæ rationem habentes, atq; exemplum inprimis Terrarum Pruſſiæ nos accomodantes, infraſcriptas leges & Conſtitutiones ei Prouinciæ de conſilio Conſiliariorum noſtrorum dandas & promulgandas eſſe duximus, damuſq; & promulgamus præſentibus. Iura tamen noſtra Regalia integra nobis in omnibus reſeruando.

Epiſcopatus vendenſis.

2. INprimis Deo Optimo gratias pro victoria conceſſa agentes, ad eiuſq; cultum actiones noſtras referentes, fundauimus Epiſcopatum in eadem Prouincia, in locum Archiepiſcopatus, & Epiſcopatuum, qui fuerunt ſuperioribus temporibus primùm diſcordia interna, deinde verò hoſtili gladio exterminati. Cuius ſedes Vendæ futura eſt, vbi etiam Canonicorum Collegium inſtituimus, ac item per Ciuitates, Villas, & Oppida noſtra Regalia, Parochias & Scholas ritus Catholici ereximus.

De diſsidentibus in Religione.

3. Annuimus petitionibus Prouincialium Prouinciæ Liuoniæ, Rigæ, & hic ad

Nos

Nos factis, vt Augustanæ Confessionis, quæ vnica post Religionem Catholicam illam in Prouinciam introducta est, liberum vsum illis permittamus.

Tres Præsidatus in Liuonia.

4. PRouinciam Liuoniam, quæ adhuc à nobis parta est, in tres diuidimus partes, tùm Iurisdicendi, tum defensionis causa. Quarum prima erit Venden: atque id quicquid inter flumen Dunam & Gouiam, & inde ad fines Moschouiæ versus Opoczkam, supra Marienhausen: situm est, & Præsidatum Venden: spectabit, inclusis etiam arcibus Marienhausen, Ludzen, & Rozythen. Altera Derpatensis, quæ à flumine Gouia ad fines vsque Moschouię extendetur, & versus Felinum Vilscher lacu terminabitur. Tertia Pernauiensis, quæ Felinum Pernauiam, & cæteras arces inter Gouiam flumen, & mare, & lacum Vilscher continebit.

Præsides Liuoniæ.

5. QVibus quidem in partibus singuli Præsides, Vendenses scilicet, Derpaten: & Pernauien: præerunt eo Iure & authoritate in illa Prouincia, qua Palatini in Prussia sunt: cum quibus etiam necessitate expolcente, ad bellum mouere debebunt, postquam prædicti Præsides à nobis vel gubernatore Liuoniæ, vel locum tenente, vel Commissario nostro admoniti fuerint.

Succamerarii.

6. STatuimus, vt in eadem Prouincia tres itidem Succamerarii sint, Vendensis, Derpaten. Pernauien: eadem authoritate & functione, qua Succamerarii sunt in Terris Prussiæ. Iidem finibus inter Nobilitatem regundis præerunt.

Vexilliferi.

7. TRes itidem prædictæ Liuoniæ Prouinciæ regiones, tres suos Vexilliferos habebunt, subque signis à Nobis illis attributis, necessitate exposcente, vt suprà scriptū est, dictæ prouinciæ Nobiles & Incolæ, ad bellum & defensionem progrediētur.

Iudicia Terrestria.

8. IVdicia terrestria in singulis præsidatibus quotannis bis celebrentur; ita vt in præsidatu Venden. prima iudicia feria tertia post Dominicam Quasimodogeniti, secunda feria tertia post Lamperti. in Pernauien: duabus post hebdomadibus: in Derpaten. duabus post aliis obseruentur. Ex quibus quidem iudiciis terrestribus, appellationes Ordinariæ fient ad Conuentum Liuoniæ.

Iudices, Scabini, & Notarii terrestres ac Tabelliones.

9. IVdicia terrestria iudicabūtur à Iudice. Iudex autē cuiuis pręsidatui ex quatuor è nobilitate propositis, vnus per Nos assignari debet: cui assidebūt sex scabini, ex duodecem à nobilitate propositis à nobis designati. Notarium verò terrestrem ex quatuor à nobilitate electis, vnum itidem designabimus, qui Acta & Decreta Iudicii terrestris conscribet, & edet. Pro incidentibus verò passim necessitatibus, publici tabelliones in Conuentibus Liuoniæ modo infrascripto habendis, qui fuerint testatæ probitatis ac fidei, ex Conuentus illius sententia, creari poterunt.

De Appellatione.

10. VT autem friuolæ & temerariæ appellationes nonnihil cohibeantur, quisquis in Iudicio Terrestri ad Conuentum appellauerit, octodecim marcas Rigenses in Iudicium reponat. Et si appellans succubuerit, in vsum publicum Iudicii, in quo erant repositæ, cedant: alioquin parti restituantur.

Iudicia

Iudicia Præsidum, & sanguinis, ac facti recentis.

11. NEc præsides causas ad Ius Terrestre spectantes, nisi de consensu partium iudicent, & prouocantes ad Iudicium Terrestre remittant: exceptis causis leuioribus, quæ videlicet valorem triginta marcarum Rigensium non excedant. Hæ quidem sine strepitu Iudicii de simplici & plano ab eis componi possunt. In causis autem sanguinis & facti recentis indilatam iustitiam ministrent, nec partes contendentes ad componendam amicè inter se controuersiam cogant, nec vllas pœnas exigant, nisi per Iudicium decretas. Quarum pœnarum tertia pars Iudicio Terrestri, reliquæ duæ partes Præsidi loci cedant.

Præsides & Capitanei, cæteriq; omnes Iudicio terrestri subsint.

12. PRæsides & Capitanei, ac quiuis Incolæ Liuoniæ, siue Poloni, siue Lituani, aliiq; omnes citati, tàm in Iudicio terrestri, quàm conuentuum publicorum respondere sint obligati: exceptis obligationibus super bonis nostris Regalibus emergētibus. Ciuitatibus etiam iudicia iuxta Priuilegia ipsorum relinquimus.

De Commissionibus.

13. VT autem temerariæ lites amputentur, commissarios, siue iudices delegatos non deputabimus, in causis ad iudicium terrestre spectantibus, & minus in eo iam pendentibus, nisi per rationem Ordinariam, de qua infrà dicetur, à sententia definitiua, seu Interlocutoria iam lata, ad nos remissę fuerint. Exceptis causis limitum bonorum Nostrorum Regalium, & diuisionis fratrum & proximorum. Nec Iudices delegatos, seu Commissarios, à quibus semel appellatum est, in eadem causa denuò deputabimus, aut causam ad ipsos remittemus. Non enim verisimile, aut honestum videtur; quòd iudex suam pristinam sententiam retractet, aut aliter postea iudicet, quàm antea iudicauerat.

De Conuentibus publicis Iudicialibus.

14. COnuentus autem publici Iudiciorum causa in Liuonia Vendæ quotannis bis celebrentur, Verno videlicet tempore ad diem S. Stanislai: tempore autem Autumni ad diem S. Michaelis, ad prædictos Conuentus publicos omnes causæ tàm ex Ciuitatibus quàm ex Iudiciis Terrestribus, per Appellationem deuoluantur, ac etiam ex Feudis Ducalibus: eæ verò Appellationes cognoscentur in dicto Conuentu ab Episcopo, tribus præsidibus, Capitaneo Venden: Quæstore Prouinciali, tribusq; Succamerariis, Ciuitatumque Rigen: duobus, Derpatensis vno, Pernauien: vno, Venden: vno, Deputatis. Præsidebit verò Gubernator Liuoniæ, vel locum tenens, aut Commissarius noster, à Nobis pro tempore designandus, atque ibi omnes causæ finientur, sine vlteriori prouocatione: Exceptis causis amisionis hæreditatis bonorum, in quibus si quæ pars à Conuentu se grauatam putauerit, vtriusque partis allegationes diligenter conscribi, ac ad Nos obsignatæ Sigillis omnium supra scriptorum per gubernatorem aut locum tenentem, vel Commissarium nostrum remitti debent: de quibus nos sententiam nostram itidem scripto nostro declarabimus: ac item exceptis causis famę, in quibus hoc idem, nisi sint sanguinis aut facti recentis, obseruari volumus. Decreta verò prædicta Conuentionalia à Notario Terrestri Venden: conscribentur, sub Sigilloque eiusdem terræ edentur.

De Iure Municipali Liuonico.

15. TAm in Iudiciis Terrestribus quàm Cōuentionalibus iustitia administrabitur ex prescripto Iuris Prouincialis in Liuonia recepti; saluis tamē nostris Regiis ac publicis Iuribus. Cuius quidem Iuris Municipalis exemplum Prouinciales ad nos mittere debent intra quadrimestre; vt à nobis recognoscatur, & autoritate nostra publicetur.

præteritas

præteritas omnes iniurias facti inter priuatos perpetua obliuione delendas censemus. De causis autem pecuniarum creditarum, & bonorum ademptorum inter se Iure experiri poterunt. Neq; tamen ab iis qui tempore belli vsuras in bonis suis inscripserũt, exigi ea debent. In posterum autem nonnisi mediocres inscribi & accipi poterunt.

Conuentus necessitatis publicæ causa.

16. QVando opus fuerit Conuenta pro necessitate publica, quem nos & successores nostri arbitrio nostro, loco & die, quo nobis videbitur, indicemus, priùs in singulis præsidatibus, Venden: Derpaten: Pernauien: fiat Nobilitatis Conuentio particularis, quam præsides in suis præsidatibus ad aliquem locum conuenientem literis suis de mandato nostro conuocent; vt Nuncii ad huiusmodi Conuentum eligantur. Qui autẽ vocatus non comparuerit, pœnam sex marcarum Rigensium pendet. Cuius medietas Præsidi, altera verò fisco Liuonico proueniat. Mittent etiam ad eundem Conuentum Nuncios, duos Ciuitas Rigensis, vnum Derpaten: vnum Pernauien, vnum Venden: ac item Curlandiæ Dux: Cuius Nuncio locus dignus ac conueniens in consessu attribui debet.

De executione rei iudicatæ.

17. AT quùm frustrá sententiæ ferantur, nisi legitimæ executioni demandentur, volumus, & ineffragabili Constitutione sancimus, vt deinceps vnusquisq;, cuiusuis Conditionis aut eminentiæ fuerit, rei iudicatæ sine omni contradictione cum effectu pareat, & obsequatur: alioqui locorum Præsides, nullo alio à nobis mandato expectato, legitimam executionem faciant, adiuncto sibi, vbi causæ condicio id postulauerit, Capitaneo, & Nobilibus illius districtus: aut etiam, si necessitas exegerit, omnibus & singulis Vasallis nostris seu Nobilibus illius præsidatus, quos ad assistendum illi sub Iurisiurandi debito & amissione bonorum obligatos esse decernimus. Si verò maiori potentia sit opus, negotium ad nos referri volumus, vt opportunis rationibus rebus prouideamus. Præsides similiterad huiusmodi executiones faciendas, iustitiáq; oppresis ministrandam Iusiurandum nobis præstitum adigat: quos etiam, si remissiores fuerint, quinquaginta florenorum Vngaricalium pœna plecti volumus: cuius mulctæ medietas parti, cui iusticia denegata est, altera verò medietas fisco cedat. Vbi autem quis exequutioni voluerit resistere, aut iam factam violare conuictus fuerit, pœna banni, siue proscriptionis, ac bonorũ confiscatione irremissibiliter puniatur. Ex quibus bonis parti læsæ primùm satisfiat: quod reliquum fuerit, prædicto fisco applicetur.

De violentijs ac vijs publicis.

18. STatuimus præterea, vt nullus Capitaneus, Nobilis, Ciuis, aut quiuis alius, cuiuscunq; conditionis existat, qui personis, Castris, domibus, aut possessionibus alicuius vllam violentiam inferre, incursiones facere, in publicis stratis insidias ponere præsumat. Super his Conuictus, capitali pœna puniatur.

De captiuatione, criminibus, ac contractibus.

19. ET cùm aliquis Nobilis Decreto publici Conuentus, iudicio præsidum aut Terrestri capitur, quod sub certis pœnis in potestatem aut carcerem ciuilem non tradatur sed in manus præsidum. Si quis autem in Ciuitate, vbi nulla arx est, capitur, & autoritate Conuentus præsidis aut Iudicii in carcerem Ciuilem conicitur, in potestate eorundem, & non Ciuitatis permaneat. Fideiussoria autem cautione à Carcere huiusmodi liberetur, nisi causa fuerit criminalis: & vt sub pœna viginti florenorum Vngaricalium, quorum medietas præsidi, altera parti læsæ cedat, absq; vlla remissione persoluenda. Nobiles & eorum subditi autoritate seu potestate Ciuili non capiantur, detineantur, aut arestentur: nec Nobiles autoritate propria capiant aut detineant Ciues, vel eorum subditos: sed vnusquisq; coram Iudice suo Ordinario cõ-

ueniatur,

ueniatur, & iuſtitiam requirat. niſi in caſibus recentibus, & actionibus criminalibus. Nam delinquens in loco delicti deprehenſus, & contrahens de contractu recenti, in loco contractus poterit conueniri.

De Fluminibus.

20. PRæterea ne in fluminibus terrarum noſtrarum Liuoniæ quibuſcunq; ab antiquo Nauigabilibus obſtacula fiant, vt tàm piſcibus, quàm nauibus & lignis liber tranſitus permittatur; bonis ac Iuribus noſtris regalibus, & quorumcunq; priuilegiis antiquis, & præſcripta conſuetudine ſaluis.

De bonis terreſtribus Ciuium & Nobilium Ciuilibus.

21. CIuibus bona terreſtria, & nobilibus Ciuilia bona liberum ſit deinceps emere; ita tamen, quòd ad paria onera vtrinq; ferenda ſint obligati. Quòd ſcilicèt Ciues ratione bonorum terreſtrium omnia nobilitatis onera, & nobiles ratione ciuilium bonorum omnia Ciuilia onera, æquis paſſibus, ferant, & eidem Iuri ſubſint.

De Prædonibus.

22. STatuimus, vt præſides & Capitanei, quiſq; in ſuo præſidatu & Capitaneatu diligenter fines terrarum obſeruent, ne prædones & graſſatores ingrediendo impunè graſſentur.

Ruſtici arma non ferant.

23. ET præterea ne ruſtici cum bombardis radis, cuſpidibus, lanceis, gladiis, aut ſimilibus armis publicè aut priuatim incedant,atque ea deferant,niſi ad venationē, aut publicam pacem tuendam à Dominis ſuis euocati fuerint:Sculteтis etiam exceptis,quibus ob publicam functionem armatos eſſe liceat.

De mercimoniis & ruſticis.

24. NE etiam Mercatores, & præſertim peregrini ſiue Exotici homines, in Nobilitatis ac Ciuitatum iniuriam, merces in villis ac pagis clàm & publicè coëmere,& negociationes exercere audeant, authoritate noſtra Regia firmiter prohibemus. Statuentes, vt deinceps ſubditi Dominorum merces & res ſuas vendibiles in ciuitatem ducant,inq; foro publico venales exhibeant. Cùm verò ſupràactis temporibus plebem ruſticam miris modis preſſam in Liuonia fuiſſe audiamus: eam ad tolerabilem ſtatum reducendam,eiuſq; rei rationes aliquas in Cõuentu Prouinciali ineundas cenſemus, ad quam nos quoq; autoritatem noſtram & ordinationem,communicato cum Prouincialibus in eodem Conuentu conſilio, adhibebimus.

De mercimoniis Moſchouiticis.

25. MAndamus locum tenenti noſtro, Præſidibus, Capitaneis, ac aliis Prouinciæ ac Ciuitatum Magiſtratibus; vt merces omnes Moſchouiticas Pleſcouia, & aliunde per ditiones noſtras Rigam, aut Pernauiam, quo ad diuerſum aliquid pro ratione temporis ſtatuerimus, dirigant. Riga verò & Pernauia trans mare, tum in Lituaniam Poloniamq;: nec iis mercimoniis vti, niſi ſubiectos nobis, patiantur: ſub graui animaduerſione.

De Conſtitutionibus in poſterum faciendis aut emendandis.

26. SI quid poſtea de ſtatu Liuoniæ eiuſque bono ordine ſtatuendum ſit, aut in ſuprà ſcriptis Conſtitutionibus emendandum, mutandum, addendum, id prout res ac neceſsitas tempuſque exiget, matura ac bona deliberatione faciemus. Quæ omnia ac ſingula, vt ſupra ſcripta ſunt, ſancimus ac decernimus robur debitè firmitatis habere debere, ac ab omnibus in eadem prouincia obſeruari: ab iis verò quorum intereſt,

manu

manu teneri & exequi. Harum quibus Sigillum noſtrum appreſſum eſt, teſtimonio literarum, Actum & Datum Varſauiæ, die quarta Decembris, Correctionis Anno, Milleſimo, Quingenteſimo, octuageſimo ſecundo, Regni noſtri Anno ſeptimo.

Per manus Illuſtris & Magnifici Ioannis de Zamoscie, Regni noſtri Supremi Cancellarii, & exercituum regni generalis. Cracouienſisque ac Marienburgen: Miedzyrzecen: Kniſchynen: Krzeſzouien: &c. Capitanei, ſincerè Nobis dilecti.

INFLANTSKIEY ZIEMIE POSTAnowienié zá Królá I. M. Zygmuntá III. w Wárſzáwie, 1589. Tit: III.

Práwo. I.

Iż miedzy narodámi Polſkimi y W. X. Lite: około ſpóleczności Ziemie Inflántckiéy przy Vniiéy w Conſtitucyiéy Lubelſkiéy Roku 1569. wárowány przez długi czás ták zá Królá Stephaná Przodká náßego/ iáko też ná Elektcyiéy y Koronácyiéy náßéy róznice były: tedy ná tym niniéyßym Séymie finaliter zá ſpólnym zezwoleniém oboygá narodów vſpokoiona ieſt tym ſpoſobem niżéy opiſánym/ do téy przerzeczonéy Lubelſkiéy Conſtitucyiéy/ ściągáiącym ſie/ który ma bydź trzymány wiecznémi czáſy/ miedzy témi narody pod obwiąſkámi przyſiąg ná Vniiéy vczynionych.

olio 4.

Stároſtwá Inflantſkié.

2. Stároſtwá Ryſkié/ Wendenſkié/ Dunemudzkié/ Kokecháwſkié/ Pernáwſkié/ Felinſkié/ Derptſkié/ Nowogrodzkié/ Márienburgſkié/ Rumborſkié/ Hafelſkié/ Oberpolſkié/ Rezyckié/ Kierepeckié/ Layſkié/ Aßkierátſkié/ Dunemburſkié/ Segwolſkié/ Tauruſkié/ Orlenſkié/ Sieświéyſkié/ Kremonſkié/ Freydenſkié/ Lemzelſkié Samcelſkié/ Swaneburſkié/ y potym gdy do tego przydzie Rewelſkié/ Narewſkié/ Białego kámieniá ze wßytkimi włościámi zdawná do nich należącemi nie odrywáiąc nie máią bydź ná potym ták rozdawáné/ áby równa liczbá Stároſtów Polſkich y Litewſkich byłá. A iż teraz ieſt wiecéy Stároſtów Polaków/ tedy Stároſtwá té co wákuią y w diſpozycyiéy náßéy ſą/ y które potym po zeßciu Polaków przypadáć będą/ nie mamy nikomu dawáć iedno ludziom narodu Litewſkiego/ ążby ſie równa liczbá Stároſt Litewſkich liczbie Stároſtów Polſkich wypełniłá/ ná tych Zamkách pomienionych. Ażeby iáko w liczbie ták też y w mieyſc ſámych zacności/ ßerokości/ y pożytków vpoſledzenié którégo narodu ſie nie pokazywáło/ tedy nápotym po wyrownániu liczby téy Stároſtów z obu narodów/ Stároſtwo káżdé po zeßciu Polaká Litwinowi/ á po zeßciu Litwiná Polakowi ma bydź dawáné. Jednák powinni będziemy po śmierci teráźnieyßych poſſeſſorów/ Zamek náß Derpt/ y inßy który drugi ná Economię obrócić/ które tylko Polakóm y Litwie tákże alternatą, iáko wyżéy opiſano ieſt/ dzierżéć poruczymy. Co my będziem y potomkowie náßy Jch M. Królowie Polſcy y Wielkié X. Litewſcy będą powinni czáſy wiecznémi trzymáć/ czynić/ y wypełniáć/ pod przyſięgą Królewſką wßytkim ſtanom vczynioną. Czego y Pieczętarze wßyſcy ták Koronni iáko y W. X. Litew: poſtrzégáć máią y powinni będą ſub priuatione officii, ieſliby który z nich po Polaku zás Polakowi á nie Litwinowi/ ábo po Litwinie Litwinowi á nie Polakowi cokolwiek w Ziemi Inflántckiéy v nas y v potomków náßych ziednał/ vprośił/ pieczętował/ y przywiléy wydał/ nád to y ten káżdy któryby o to prośił/ otrzymał/ y od tego ipſo facto odpadáć ma/ y oto pœna infamiæ karan bydź ma. O co będzie wolno káżdému/ ktokolwiek iedno będzie chćiał czynić y pozwáć criminaliter ná Séym/ á my ná Séymie pierwßym tákowé cauzy ſądzić y według téy Conſtitucyiéy konczyć obiecuiemy y będziemy powinni/ przed wßemi criminałmi naprzód ſkoro termin przypádnie. A w tákowéy cauzie wolno będzie delátorowi

ábo Akt orowi wźiąć pozew z ktoreykolwiek Káncelláryiéy/ ktory choć pod iedną pieczęćią ważny być ma.

Odpráwá liſtów y Przywileiów.

3. **L**Iſty Przywileie wſzelákié/pod dwiemá pieczęćiámi Koronną y W. X. Litewſkiégo máią być do téy Prowincyiéy dawáné/á ktoryby inákſzym obyczáiem co w téy Prowincyiéy vprośił / otrzymał/ to ważno y trzymano być nié ma.

Séymiki.

4. **S**Eymiki Powiátowé/ Pieczętarze pod obiemá pieczęćiámi ſpólnie ſkłádáć máią.

Opátrzenié Dochodów.

5. **D**Ochody/ pożytki/ prowentá wſzytkié y wſzelákié/ ták z Stároſtw/Dźierżaw/ Cél y innych wſzelákich/ wſzyſcy Stároſtowie/ Dźierżawcy y Mytnicy/ ſkárbowi náſzému należącé/ iednégo Roku do ſkárbu Koronnégo zá kwitem Podſkárbiégo Koronnégo. A drugiégo Roku záraz do ſkárbu W. X. Litew: zá kwitem Podſkárbiégo źiemſkiégo W. X. Litewſkiégo dawáć będą powinni: y ták záwżdy czáſy wiecznémi alternatim oddawáné być máią / pod vtráceniém Stároſtwá / Dźierżáwy / ieſliby ktory ch Stároſtá ábo Dźierżawcá zá ktory Rók prowentów do ktorégo ſkárbu nie wydał. Iednák ten ſzáfunek gdy będźie Polſki Podſkárbi odpráwowáł / z porozumieniém Podſkárbiégo Ziemſkiégo W. X. Litew: A gdy Litewſki / z porozumieniém Podſkárbiégo Koronnégo być ma/ zá roſkazániém Królá Je° M. y wiádomośćią Rad præſentium ná dworze oboygá narodów. Liczbá ma być oddawána od obu ná Séymie Wálnym.

Sub Interregno obá ſpólem prowenty odbieráć máią / y iémi bez pozwolenia obu narodów ná Elektcyiéy ſzáfowáć nie máią ſub pœna peculatus. O co ná Séymie káżdy z nich ma odpowiádáć zá pozwem/ pod ktorąkolwiek pieczęćią ták Polſką iáko Litewſką wydánym/ ktoré prowenty/ dochody/ wſzytkich Zamków przez Rewizory ábo Luſtratory będą oſzácowáné / y ná trzy częśći podźieloné / z ktorych iedná część do ſkárbu náſzégo Koronnégo y Litewſkiégo po Roku alternatim vt ſuprà, druga część ná obronę tám téyże Prowincyiéy / trzecia ná Staroſtę káżdégo Zamku náznáczona być ma: z ktoréy Stároſtá czáſu pokoiu Zamek opátrowáć y ſtrzédz go powinien będźie. Ktorych prowentów ták do ſkárbu náſzégo / iáko y ná obronę ná tám téy prowincyiéy náznáczonych/ to ieſt dwu częśći/ My / y ſucceſſorowie náſzy iam exnunc oddawáć nie będźiem mogli/ iedno trzećią część/ ktora Stároſtom y Dźierżawcom ieſt náznáczoná/ y ktoby śmiał to v nas ábo v ſucceſſorów náſzych vprośić / tákowy od wſzytkiégo Stároſtwá y Dźierżáwy odpadáć ma.

Przyśięgá Stároſtów.

6. **K**Torzy to Stároſtowie według Conſtitucyiéy ná Elektcyiéy Królá Henryká vczynionéy/ przyśięgáć będą / że czáſu Interregni Zamków y Miaſt ku ſzkodźie R. P. ſpólnéy nikomu nie podádzą iedno Królowi Polſkiému y Wielkiému X. Litew: wolnie y porządnie obránému y koronowánému. A iż ſpólnéy R. P. Korony Polſkiéy y Wielkiégo X. Litewſkiégo wiernymi będą.

Summy ná Stároſtwách.

7. **S**Vmmy pieniężné ieſliby iákié były ná Zamkách y Dźierżáwách Inflántckich chcemy áby ći wſzyſcy/ ktorzy ſummy máią/ ábo mieć ſie mienią/ ná przyſzłym Séymie té ſummy okazáli/áby nieſłuſzné znieśioné / á słuſzné confirmowáné były. A gdy ktory z tych co ſie ich ſummy słuſznie być okażą vmrze bądź Polak ábo Litwin/ wáruiemy: Iż ktoby według tego wyſzéy pomienionégo porządku rozdawánia Stároſtw ſwymi pieniądzmy ſummę po śmierći poſſeſſorá odłożył / áby práwá ſwego prędeceſſorá cále vżywał/ dokąd mu ſummá iego z ſkárbu zápłácona nie będźie.

Práwá.

Práwá.

8. Aż Prowincya Inflantska do tego czásu práwá swégo niémiáłá y niéma/ tedy tym czásem vżywáć ma Práwá Máydeburskiégo ábo Sáskiégo. A ná ten kształt porządek spráwiedliwości y sądów swych odpráwowáć/ iáko ziemie Pruskié. *folio 7.*

Obroná.

9. Wàruiąc iednák miánowićie y zostáwuiąc ná támtéy Prowinciiéy obowiązek ruszenia pospolitégo / nie ieno pod ruszenié ziem inszych Koronnych y W. X. Litewskiégo/ ále y bez nich osobnie/ gdy tego potrzebá onéy ziemie y Prowinciiéy vkaże/ dla obrony iéy sámey/ tákże y obowiązek rátunku extra ordinem, y mimo powinność/ bez Séymu wálnégo obu Narodów/ ná Séymiku pospolitym onéy ziemie/ gdy tákże potrzebá vkaże postánowienia y vchwalenia/ żeby wiec dla támtéy ziemie nie záwżdy wszytká Rzeczposp: byłá turbowána y vćiążona/ ále sámá też przez sie w mnieyszych przypadkách y niebespieczeństwách mogłá sie bronić y rátowáć. *folio 8.*

Márszałków władza.

10. Gdyby sie Nam ábo potomkóm nászym w Inflantćiech bydź tráfiło/ Márszałek Litewski/ iesliby sam iedno był przy nas/ vrząd Márszałkowski zupełnie będźie odpráwował. A iesliby obádwá byli/ y Koronny y Litewski/ tedy tym sposobem iáko ná Séymie według postánowienia Królá Zygmuntá Augustá záchowywáć sie zwykło/ będą vrzędy swe odpráwowáć. *Támże.*

Władza Hetmáńska.

11. Hetmanom wielkim obiemá/ ták Koronnému iáko y W. X. Litewskiégo gdyby sie tráfiło bydź bądź przy bytności ábo w niebytności nászéy w támtéy Prowinciiéy czásu woyny/ tedy ludźie narodu Polskiégo / pod spráwą Hetmaná Koronnégo: á ludźie narodu Litewskiégo pod spráwą Hetmáná W. X. Litew: bydź máią. *Támże.*

Tempore Interregni máią sie obá oobronie téy Prowincyiéy y zádźierżeniu iéy przy spólnéy R.P. oboygá narodu znaszáć/ káżdy władze swéy nád ludźmi swego narodu vżywáiąc. A Pánów Rad oboygá narodów dokłádáiąc sie. Ludźie zás narodu Inflantskiégo przełożonégo swego od obudwu Hetmánów mieć máią. Gdyby iáka expeditia byłá / w któréyby oba Hetmáni byli / połowicá pod Polskim / połowicá pod Litewskim Hetmánem bydź máią.

Absentes tákże káżdy przez porueczniki ludźmi narodu swego władzéy vżywáć ma / y nád połowicą ludźi Inflantskich vrgente necessitate, zá spólną zgodą ieden drugiému gdyby obá bydź nie mogli vstąpić ma władzéy nád wszystkimi ludźmi / iáko necessitas spólnéy R.P. oboygá narodów okaże.

Máią też ćiż Hetmáni od Rotmistrzów pomienionych y od Zołniérzów ná Zamkách y od puszkarzów przysiege táką odbiéráć/ iáka Stárostom iest wyszéy opisána.

Vznánié Summ.

12. Iż siłá sie ich z summámi ná Stárostwách Inflantskich ozywa / á zwłaszczá strony służby zátrzymánéy / ma bydź cognitia o tym coby im słusznie winno było/ y przywileiów ná té tám Stárostwá y Dźierżáwy / y tym co wedle listów mieli respondowáć / to wszytko ma bydź defálkowano / y coby zátrzymáli. Summy żadnym obyczáiem nápotym ná té tám dobrá nászé w Inflantskiéy Ziemi wćiągáné bydź áni zápisowáné nie máią/ bez pozwolenia wszytkich stanów obu narodów ná Séymie wálnym. A ná którychby w tych Stárostwách y Dźierżáwách słuszné summy nie zákraczáli/ y dożywoćia nie cum vsu fructu, ále tylko cum conditione respondendi thesauro były: z tych Prowentá máią iśdź do skárbu wyszéy opisánym obyczáiem ták/ żeby żadną Dániną nászą nową nie mogły bydź zátrudnioné in posterum, gdyż dożywoćia przed tym nádáné cũ *folio. 9.*

 toto

toto vsu fructu w cále/ durante vita modernorum possessorum, nie responduiąc z nich nic áni dáiąc/ dźierżáne bydź máią.

O tychże summách Anno 1590.

Zyg. III. w Wár. 1590. folio 35.

13. Iż Constitucyiéy ták roczneý Séymu blisko przeszłég okolo przywileiów y summ Inflantckich decidowánia/ dla inszych wielu á gwaltownych potrzeb R. P. ná tý Séymie záchodzących/ dosyć sie stáć w exequowániu téy nie mogło: przeto te spráwe wszytke in pleno vigore zostáwuiąc/ do Séymu blisko przyszłégo odkłádamy/ ná ktorym to wszytko wedle téyże Constitucyiéy opisánia wykonáć będziem powinni.

Dźierżáwy y minutiora bona.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 9.

14. Insze Zamki y dobrá/ okrom wysszéy omienionych Zamków máią też bydź Inflantom zásłużonym do Dźierżáwy podawáné/ á minutiora, pácholkom chudym zásłużonym/ Polskiégo/ Litewskiégo y Inflantckiégo narodów/ in vsumfructum aduitalem dawáné æqualiter.

Dániny Inflantckié przeszłé.

Támże fol. 10.

15. Co sie priwatnych przywileiów Inflantckich obywátelów dotycze. Wszytkié które od Arcybiskupów/ Biskupów/ y Mistrzów nádáné są/ áż do Gwilhelmá Márgrábie Arcybiskupá Ryskiégo/ vtwierdzamy. A iż potym nástąpiły czásy pełné zámieszania/ w których siłá rzeczy dźiało sie nie porządnie/ y enormes & infinitæ donationes ludźiom wielu też nie zásłużonym/ ktorzyby motus & perfidiam támtéy Ziemie czynili/ iuż záraz odpadáią od wszech przywileiów swych y praw. Inszy wszyscy máią mieć Rók záwity okázáć przywileie swoie ná Séymie blisko przyszłym pod vtráceniem práwá swego/ tego ktoryby vigore priuilegii sui mógł prætendere: gdźie omnibus primum reuisis, ma bydź decisio nostra & ordinum in vim legis in genere, ratione habita omnium circumstantiarū magnitudinis ac multitudinis dictarū donationum, meritorū cuiusq; ac in primis vtilitatis publicè w cále záchowuiąc Constitucye wysszéy opisáné Séymu tego y Séymu Koronácyiéy nászéy. A to sie ma rozumieć/ o tych Powiátách/ które sie były Zygmuntowi Augustowi świętéy pámięci Królowi Wuiowi nászému podáły.

Rewizorowie do Inflant.

Támże.

16. Z Séymu tegż Rewizorowie máią bydź náznáczeni z obojgá narodów ad reuisionem tych tám wszytkich prowentów/ z Stárostw/ Dźierżaw/ y dóbr stołu nászégo téy tám ziemie Inflantckiéy.

O téyże rewizyiéy Anno 1590.

folio 34.

17. Do Inflant ná Rewizyią dóbr stołowi nászému należących deputuiemy od nas Vrodzonych Górskiégo Sekretarzá nászégo y Heliaszá Pielgrzymowskiégo/ Pisárzá W. X. Litewskiégo. Od Pánów Rad/ Vrodzonych Wencláwá Agryppe Smolenskiégo y Márciná Męzynskiégo Wiskiégo Kásztelany: A od Posłów Ziemskich vrodzoné Jendrzeiá Orzechowskiégo/ Stároste Láyskiégo/ Piotrá Stabrowskiégo/ Stároste Treydenskiégo/ Stánisłáwá Łoknickiégo Sekretarzá nászégo/ y Bártłomieiá Holtzszucherá. Ciż Rewizorowie vczynić máią scrutinium generale, z strony perfidiiéy/ która sie pokazáłá od niektorych obywátelów Inflantskich: gdyż sámi obywátele Inflantscy o to proszą/ áby niewinni dla winnych do niesławy iákiéy nieprzychodźili. Które scrutinium, náblisko przyszły séym przynieść powinni.

Vrzędnicy Stołowi.

Zygmunt w Wárszá. 1589. fo. 11.

18. Vrzędnicy stołowi y inni/ álternatą służyć máią.

Ordinácya

Ordynácya źiemie Inflantskiey.

19. Chcąc źiemię Inflantską/ dla którey ták wiele się krwie przelało/ w dobry porządek wpráwić/ przy bytności Posłów teyże źiemie Inflantskiey postánawiamy. Zyg. III w. Wár. 1598 folio 37.

Naprzód/ áby sposób sądów ktory od ś. pámięci Królá Stephaná przodká nászego źiemi tám tey pod pieczęcią Koronną iest podány/ y od nas sámych w Roku 1589. wydány/ nie iedno od wszytkich trzech narodów Polskiego/ Litewskiego/ y Inflantskiego/ záchowány był/ ále y do skutku przywiedźiony.

Dla czego Sędztwá/ przełożeństwá/ y ná vrzędy/ pewnym osobam/ ktore sobie máią æqualiter obráć ná pierwszym ziezdźie/ á nam presentowáć. A iesliby ich y teraz nie obráli/ tedy my onych pro hac vice z zwierzchności nászey záraz podamy/ ktore do tego godne bydź rozumiemy: ábo iesliby ktore wákowáły/ Commissarzóm/ ktore z Seymu tego do Inflant poślemy/ z trzech narodów podáć æqualiter poruczymy: ktorzy zárázem do vchwały tey/ sądy y vrzędy sobie zlecone záczáć máią/ y bez wszelákiey zwłoki odpráwowáć.

Woiewód trzech źiemie Inflantskiey/ mieysce w Rádźie skoro po Woiewodách Koronnych y Litewskich/ vchwałą Seymu tego náznáczamy ná mieysce presidentów.

Kásztelanów trzech osiádłych/ po iednemu z káżdég narodu postánawiamy/ ktorym mieysce w Rádźie záraz po Kásztelaniech Koronnych y Litewskich vkázuiemy.

Z strony práwá/ ktorymby się ludźie Szláchetckiego stanu sądźić mieli/ pozwalamy áby się z sobą znieśli: y z Práwá Polskiego/ Litewskiego/ y Inflantskiego dawnego/ z wiádomośćią Commissarzów nászych/ ná iedno práwo zgodźili/ zostáwiwszy ápprobátią onego przyszłému Seymowi/ ktorym sądóm/ tákże y práwu temu/ ktore sobie obráć wszytkich trzech narodów ludźie/ ktoregokolwiek stanu y condiciiey/ ktorzy w tám tey źiemi máietności iákie/ bądź źiemskie bądź nászé Królewskie trzymáć będą/ podlégáć/ y posłuszni bydź máią.

Seymiki według stárego zwyczáiu tám tey źiemi skłádáné y obchodzoné bydź máią/ to iest ieden tylko Seymik w Kieśi/ my y potomkowie nászy zá iáką Rzeczypospo: potrzebą/ ábo przed Wálnym Seymem Koronnym skłádáć mamy/ ktory prze odległość támtey źiemi ma poprzedzáć seymiki Koronné.

A instruktią Propositiiey posyłáć ma Káncellárya nászá do Biskupá Wendenskieg. A do tego Seymiku wszyscy máią należeć/ wedle Constituciiey Królá Stephaná/ y Posły swé posłáć po dwá z káżdego narodu.

A iż nabárźiey y ná Constitucyą Seymów 1589. y 1590. źiemiá támtá przez Posły swé/ y przed tym/ y teraz vtyskowáłá/ miánowićie/ iż ad æqualitatē w rozdawániu Zamków Inflantskich rowno z narodem Polskim y Litewskim przypuszczeni nie są: tedy chcąc prośbie ich w tym dogodźić/ wysyłamy Commissarze swé z Seymu/ ktorzy áby ná przyszłym Seymie/ wźiąwszy tám o wszystkim dostáteczną spráwę/ nam odnieśli.

A my nie będźiemy od tego/ ábyśmy ludźiom narodu Inflantskiego/ indigenis dobrze y znácznie zásłużonym rozdawáć nie mieli: wszákże zá consensem P.P. Rad oboygá narodu ná Seymie.

Iż też Inflantczykowie/ to sobie zá ćieżar bydź przekłádáli/ że do sądowych spraw dwie pieczęći Polskiey y Litewskiey vżywáć muśieli/ wzgląd ná słuszność máiąc/ dopuszczamy im/ áby ná te spráwy/ ktore ná Seymie y zá Dworem nászym idą/ mogli pod pieczęćią Ziemską pozywáć: ktore pozwy w tey ważności bydź máią/ iáko gdyby z Káncelláriiey nászey wydáne były.

A iż Posłowie źiemie Inflantskiey od wszystkich trzech narodów/ dla pewnych y ważnych bárzo przyczyn támtey Prowinciiey/ o wieczność nas y stanów Koronnych y Wielkiego X. Lit: prośili/ iáko dla tego/ iżeby Dygnitarze y Vrzednicy Ziemscy przykładem wszech Państw ośiedli byli/ y dla tego áby się fundowáli w mieszkánie ku więtszey obronie támtych kráiów: przeto tych rzeczy iáko słusznych nie odmawiáiąc/ do inszego Seymu odkłádamy tákowe dániny.

A interim Commiſſarze z ſeymu tego do ziemie Inflantſkiéy poſylamy/ ktorzy powinni będą wſzyſtki dobrá náſze we wſzyſtkiéy Inflantſkiéy ziemi rewidowáć y inwentowáć/ y do nas ná Séym bliſko przyſzły odnieść: záczym My będąc od nich informowáni/ wiecznośći dawáć nie odmawiamy.

Nákoniec áby Inquiſiciey przećiwko tym/ ktorzy o iáki wyſtępek ſą obwinieni/ iuż też koniec był kiedy/ tymże Commiſſarzóm náſzym z ſeymu tego ktoré wyſylamy/ ták z ſenatu iáko z kolá Poſelſkiégo do Inflant poruczymy: ktorzy żeby w Wendźie ábo Kieśi/ iáko w pośrzodku ziemie támtéy Inflantſkiéy/ przyzwawſzy do śiebie ſądu ziemſkiégo/ zá ktorymby śie tych/ co kogo będą práwem pokonywáć/ ſcrutinia wedle práwá wywodźili/ ktoré pieczęcią ziemſką zápieczętowáné/ do nas ná ſeym bliſko przyſzły przynioſą: tákże y reláeyą o Rewiziiéy przywileiów. Ná ktorym ſeymie/ ieſliby rzeczy té o wyſtępkách nie mogły bydź ſkończoné/ iuż potym o tych/ ktorzyby obwinieni byli/ wieczné milczenie nákázuiemy.

Jeſliby iednák co było/ czymby śie ludźie wſzyſtkich trzech narodów vćiążáni bydź rozumieli/ y nam to pokazáli/ dopuſczamy im y pozwalamy/ że y potym będą mogli do nas/ y do ſtanów o zniesienié ćiężarów proſby ſwoie przynośić.

A żeby té wſzytkié rzeczy do ſkutku ſwégo przywiedźioné były/ y źiemiá tám tá wrząd iáki wpráwiona byłá ſtáteczny/ Commiſſarze náſze z Séymu tego iáko narychléy bydź może támże zeſzlemy: ktorzy nie iedno té rzeczy ktoré im poruczymy odpráwowáć/ y do executiiéy przywodźić/ ále coby iedno obaczyli bydź potrzebno y pożyteczno tám téy ziemi Inflánteckiéy wſzytkiéy/ odpráwić y poſtánowić będą mogli. A inné rzeczy do nas ná ſéym odnioſą.

Tákże y ſkárgi té/ ktoré tu ſą do nas odnieśioné/ o gwałtowné pobránié máietnośći/ y o iné wſzytkié krzywdy trzech narodów wſzytkich/ máią ciż Commiſſarze cognitią vczynić/ y do poſſeſsiiéy tych/ coby byli gwałtownie ruſzeni przywróćić/ bez wſzelákiéy zwłóki y áppellátiiéy: á wſzákże à cognitione de iuris proprietate wolna do nas ma zoſtáć áppellátia.

Oſobliwie śie też ſtáráć máią/ żeby X. Biſkup Wenden: do poſſeſsiiéy y vżywánia cáłégo y do zupełnégo Biſkupſtwá wedle fundáciiéy przodká náſzégo Królá Stephaná przyſzedł/ ſaluo tamen iure aduitalitio præſentis Capitanei Derpaten. & aliorũ nobiliũ.

Ciſz Commiſſarze máią prowentá wſzytkich Zamków y dobr náſzych rewidowáć/ y kázdégo zoſobná dochody opiſáć/ y rozgránic zenié Zamków y Miaſt wſzytkich vczynić.

Dla czego máią bydź przydáni Piſárze po iednému/ ták z Korony iáko y W. X. L. ſkárbu: ktoré to rewizye opiſáné/ przez Commiſſarze podpiſáné y zápieczętowáné dlá czynienia liczby ná potym do obu ſkárbów oddáć máią/ y wſzytkie inné rzeczy (á miánowićie z ſtrony poboru pewny iáki ſpoſob náleźć y poſtánowić) ktorym w Inſtructiiéy od nas zleconé będą odpráwić y ſkończyć.

Dániná wiecznośći ná Bebel.

Zyg. III. w Wár. 1598. folio 26.

20. Dániné ná Zamek Bebel przez królá Stephaná S. pámięci przodká náſzégo/ Vrodzonému Máćieiowi Dembienſkiému/ Præſidentowi Pernáwſkiému/ zá wielkié y znáczné poſługi iego/ pod Dátą w Wárſzáwie dniá czwartégo mieśiącá Márcá/ Roku 1585. iáko o tym ſzérzéy przywiley/ ná te donátią/ cum conſenſu omnium ordinum obojgá narodu ápprobuiemy/ ták áby miał valorem perpetuitatis, tą Conſtitucią vtwiérdzamy.

Narew y Rewel.

Zyg. III. 1588. fo. 15.

21. Item Liuoniæ partem, quam Sereniſſimus Sueciæ Rex nunc poſſidet, ad reliquum corpus Liuoniæ, regnum Poloniæ, & Magnum Ducatum Lituaniæ, adiungere & incorporare tenebitur: pro quo vt Sereniſſimi Regis Legati ſpoponderunt: ita Sereniſſima etiam Anna Regina Poloniæ, cauit, cauetque omnibus bonis ſuis, tam in Regno

in Regno Neapolitano, ac Ducatu Barensi & Rozanensi, Duoanaq; Foggia constitutis, tum in dote, ac contra dote, summisq; atque in vniuersum bonis omnibus, tàm mobilibus quàm immobilibus, intra & extra regnum constitutis.

KSIĄG SIODMYCH, CZĘSC SZOSTA.

Kurlándskié Księstwo.

Gdzieby deficiente stirpe Kśiążęćiá Kurlándskiégo Gotárdá / y synów iego dźiśieyszych/ Kśiążąt. Frydrychá y Wielhelmá/ Kurlándska Ziemiá przypádłá do obu narodów y Pánstw/ spólnie przyłączona bydź ma / rownośćią táką / iáko iest o ziemi Inflantckiéy wyższéy nápisána.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 10.

KSIĄG SIODMYCH, CZĘSC SIODMA.

Oswiecimskié y Zatorskié Księstwá.

Tituł piérwszy.

Przywiléy piérwszy wcielenia y ziednoczenia z koroną Księstw Oświęćimskiégo y Zatorskiégo.

Con. 32.

W Imie Boże Amen. Ná wieczną téy rzeczy pámięć: która tym pisániém iest opisána. Iż krótki czás przyrodzenié vżyczyło nam żywotá / á té rzeczy które ku pożytkowi y záchowániu towárzystwá ludzkiégo rodzáiu bywáią / potrzebuią długiéy pámięci: dla tego pismo ludzie nálezli / áby to co chcemy mieć ná potomné czásy pámiętné / pismem było obwárowano y podpárto. A ták My Zygmunt August z łáski Bożéy Król Polski / Wielkié Książe Litewskié / y ziem Krákowskiéy / Sándomirskiéy / Siéradzkiéy / Lánczyckiéy / Kuiáwskiéy / Ruskiéy / Pruskiéy / Mázoweckiéy / Zmudzkiéy / Chełmienskiéy / Elbinskiéy / Pomorzkiéy / Pan y Dziedzic. Oznáymuiemy przez niniéyszy list / którym to wiedzieć należy ninie y potym będącym / którzy tych rzeczy wiádomość będą mieć: Iż gdy przedtym od wielu lat wszytkié stany Koronné Pánstw nászych / wielką pilnością tego od nas żądáły / ábyśmy tákowy wálny Séym Koronny złożyli: ná którymby o ziednoczeniu z Królestwem nászym Ziem y Księstw Litewskich / Pruskich / Oświecimskich / y Zatorskich / y tákże o vczynieniu y wyiściu wszytkich Praw y Przywileiów Koronnych y Pánstw nászych stánowiono y skonczono było.

Ná którą prosbę stanów królestwá y pánstw nászych niniéyszy séym wálny Koronny dla odpráwowánia tych rzeczy złożyliśmy: y zárázem séym wálny złożywszy / złożyliśmy przy tym między innymi stanom y Przełożonym wszytkim Księstw nászych Zatorskich y Oświęćimskich séym powiátowy w Oświęćimiu / ná który posłáliśmy Posłá nászégo: któryby imieniem nászym y wszytkich stanów koronnych wszytki stany Księstw przerzeczonych nápomniał / y ktemu przywodził: áby ná niniéyszy wálny séym koronny ku stánowieniu Vniiéy z koroną / y spólnému ziednoczeniu Posły swé z zupełną mocą posłáli. A przeto gdy z tego Séymu Oświęćimskiégo tu przyiecháli do nas y Rad nászych y wszytkich stanów ná niniéyszym koronnym séymie zebránych / Posłowie od stanów wszelkich Księstw przerzeczonych z zupełną mocą posłáni / opowiedáiąc nam imieniém wszytkich stanów Księstw przerzeczonych: Iż oni wszyscy y kożdy z osobná niezbrániáią się Vniiéy wyszéy miánowánéy / z królestwem y pánstwy nászémi. Wszákże zá témi condiciámi: áby w stánowieniu téy Vniiéy / Práwá / Przywileie / Listy / y zwyczáie ich których zdawná vżywáią / które ták powszechnie wszytkim iáko też káżdému z osobná przynależą / y których od przodków nászych y od innych dzierżáwiec Księstw przerzeczonych dostąpili / w swéy mocy y władzéy były przez nas záchowáné y trzymáné: á żeby też wedle condiciiéy y Artykułów niżéy opisánych / które są przez teś Posły przed námi przełożoné / do królestwá nászégo byli przyięci y przyłączeni.

Oświęćim y Zator wcielony do Korony.

My tedy z Rádámi nászémi / ze wszytkimi stany Królestwá y Pánstw nászych tu ná tym Séymie zebránémi / y z Posły Księstw przerzeczonych zá spólną rádą y námowámi przez niektóry czás miánémi zá mocą niniéyszégo Séymu zámknęliśmy / postánowili / y postánawiamy: áby przerzeczoné Księstwá wyszéy miánowáné Oświęćimskié y Zatorskié / y wszytkié stany tych Księstw ze wszytkimi ich Zamki / twierdzámi / Powiáty / Rozdziały y grunty którémikolwiek / y ich obywátelmi / do ciáłá y iedności w Práwo y w Tytuł Królestwá Polskiégo: y do Praw / Przywileiów / wolności / swobód y nádánia iego przyie-

przyielismy / do Korony Polskiey przyłączamy / iákoż przyimuiemy / przyspofobiamy y przyłączamy Kśięstwá przerzeczone do Ziemie Woiewództwá Krákowskiego iáko bliższego (iákoż o to przez Posły Kśięstw przerzeczonych od nas iest proszono.) przyłączamy / wćielamy przez ninieyszy list ná wieczne czásy. Wszákże záchowuiąc ie wszytkie zá mocą y władzą niniey szego Seymu we wszytkich y kożdych z osobná Práwiech / Przywileiách / lisćiech / swobodách / y nádániu: które im są nádáne ták pospolićie wszytkim / iáko kážnemu z nich zosobná od Przodków nászych / y od inych wszytkich przerzeczonych Kśięstw / Dziedziców y Dzierżáwiec.

Práwá Oświećimskie y Zatorskie w cále záchowáne.

To obiáśniáiąc y skázuiąc: áby wszyscy y káżdy z osobná poddáni nászy Kśięstw przerzeczonych (zostáwiwszy nienáruszone y cále ich pierwsze Práwá y Przywileie) wszytkie y káżde z osobná Rzeczypospolitey Królestwá nászego brzemiona iednáko z innymi Królestwá y Pánstw nászych obywátelmi znosić / y podeymowáć wespółek ze wszytkimi nádáninámi / práwy / swobodmi / y wolnośćiámi: z których sie pospolićie wszyscy poddáni nászy weselą / y których vżywáią: z których też oni máią sie weselić / y onych vżywáć. Y tákże tymże práwem y postępki práwnémi / którémi szlachtá Królestwá nászego sądzi / nápotym máią bydź sądzeni ná wieczne czásy.

O pospolitey pomocy

A ná Artykuły podáne przez Posły przerzeczonych Kśięstw zá zwoleniem Pánów y Rad / y wszytkich stanów Królestwá y Pánstw nászych / zwaláiąc ná prosby tychże Posłów vstáwiamy / skázuiemy / y rozrządzamy: iákoż vstáwiamy / rozrządzamy y skázuiemy niniey szym listem: áby Artykuły niżey nápisáne w Kśięstwách wyszszey miánowánych / ná wieczne czásy zá práwo były chowáne.

Naprzód / ácz Kśięstwá przerzeczone z Królestwem nászym y práwam iego są ziednoczone y wćielone / y ziemi y Woiewodztwu Krákowskiemu przyłączone: wszákże áby szláchtá Kśęstw onych miáłá osobliwe sądy y vrzędy swe Ziemskie y Grodzkie / á tych sądów y vrzędów / áby Vrzędnicy osiedli byli: ktemu iż wybieránie Sędziego / Podsędká / y Pisárzá zá mocą ziednoczenia y wćielenia niniey szeg ná Wielmożnego Woiewodę Krákowskiego teraz ábo zá czásem będącego ná potomne czásy ma należeć: áby zá wákowániem káżdego z tych vrzędów / gdy o nim Wielmożnemu Woiewodźie Krákowskiemu będźie obwiesczono / Wielmożny Woiewodá Krákowski teraz y nápotym będący we czteréch Niedźielách wybieránie nowego Vrzędniká złożyć y skonczyć był powinien. A ieśli ten którémi trudnémi spráwámi będźie ná ten czás zátrudnion / á wybierania tákowego złożyć ábo przy nim bydź nie mógł: będźie powinien z poruczenia iego Kásztelan Oświećimski zá czásem będący ku skutku słusznemu to przywieźdź / áby przez to spráwiedliwość ludzka nie byłá zwłóczona. A wybrány Sędźia / Podsędek / y Pisarz nam wedle zwyczáiu innych ziem Królestwá nászego ma bydź deferowan / y przez nas ma bydź potwierdzon.

O Sądźiech y Vrzędnikách Oświećim. y Zatorskich.

A sądy Ziemskie w Kśięstwách przerzeczonych ná potym / tym porządkiem y obyczáiem máią bydź spráwowáne. Ná sądźiech ábo Rocéch ziemskich / które máią bydź w Oświećimie spráwowáne / Sędźia ziemski Oświećimski niech swé mieysce dźierży: á Sędźia Zatorski niech zá Podsędká przy nim siedźi. A ná Rocéch ábo sądźiech Ziemskich / które będą w Zatorze spráwowáne / Sędźia Zatorski niech swé mieysce dźierży: á Sędźia Oświećimski niech przy nim ná mieyscu Podsędkowym siedźi. A ieśli niniey szy vrzędnicy sądów ziemskich dla stárośći zechcą puśćić Vrzędy / to im wolno niech będźie.

O Sądźiech y Rocéch.

Też Roki ábo sądy ziemskie w tychże Kśięstwách zobopólnie dwákroć w roku máią bydź odpráwowáne: to iest w Oświećimiu pierwszy raz w poniedźiáłek pierwszy po trzech Królách / á drugi raz w poniedźiáłek pierwszy po świećie ś. Janá Chrzćićielá. Tákże w Zatorze dwákroć w roku. Pierwszy raz w piątek we dni Wielkieg Postu / które pospolićie suché dniámi zową: á drugi raz w poniedźiáłek pierwszy przed ś. Michałem Archániołem.

Wielekroć bydź máią y kiedy.

Też ći wszyscy y káżdy zosobná poddáni nászy Kśięstw przerzeczonych / którzy przed tym od práwá Kśięstw przerzeczonych byli przez nas wyięći / á Práwam Królestwá nászego byli przypisáni / przyłączeni / y dárowáni / máią sie przywróćić do tákowegóż porządku Práwá: y iednym y tymże práwem ze wszystkiémi inémi káżdému ná nie sie żáluiącému w sądźiech przerzeczonych będą powinni odpowiádáć. A spráwy wszystki którekolwiek

O práwie Oświećimskim.

przed tym

przed tym ná sądy oné pierwszé były wiedzioné / tymże práwem którym są poczeté sądźić/ máią bydź skonczoné y skazáné: które też Wielmożny Jan z Ocieszyná królestwá nászego Kánclérz Krákowski y onych Kśiestw Stárostá/ ábo który zá czásem bedźie/ zá wladzą vrzedu swégo y mocą pierwszégo Sląskiégo práwá/ y postepku/ wykonywáć y ku slusznému skutkowi przywodźić bedźie powinien.

O zapiśiech Pozwiéch &c.

Tész Dekrety/ Zapisy/ Resignácié/ Protestácié / Práwné postepki/ pozwy y wszytkié Controuersié/ spráwy/ y té rzeczy/ które są w kśiegi wwiedzioné/ Polskim iezykiem w Aktá ták Ziemskié iáko Grodzkié ná potym máią bydź wpisowáné y wwodzoné. Sądy y Vrzedy Grodzkié/ zwyczáiem inych sądów y vrzedów Grodzkich Królestwá nászego w Kśiestwách wyszéy námienionych ná potym ná iednym mieyscu/ to iest/ w Oświecimiu máią bydź trzymáné/ spráwowáné y chowáné.

O Posłach.

A co sie dotycze spraw y tráktatów o R. P. obiecuiemy: Iż ilekroć séymy Powiátowé w ziemiách y Woiewództwách królestwá nászego wedle zwyczáiu przed séymem wálnym przez nas złożoné bedą: tylekroć my tymże Kśiestw przerzeczonym stanom przez listy násze/ iákosmy zwykli do inych ziem/ obwieśćimy: áby y oni wybrawszy iednégo posłá w Oświecimie álbo w Zatorze/ onégo ná powiátowy séym Proszowski postáli/ który wespółek z Posły ná séymie Proszowskim obránémi/ naprzod ná Wielki do Nowégo Miástá Korczyná/ potym z niego ná wálny séym zwyczáiem innych Posłów Ziem Máłéy Polski bedźie powinien iecháć: którégo my słusznym ná stráwe opátrzeniem máiąc baczenie ná wielkość drogi opátrzymy.

Ná ostátek ilekroć pospolité ruszenié królestwá bedźie przez nas álbo potomki násze złożoné: bedźie powinna iuż od teǧ czásu y ná potym szláchtá Kśiestw onych/ brzemie woiennéy wypráwy wespołek ze wszytkimi inémi królestwá nászego poddánémi nośić y podéymowáć. A też ilekroć składánié álbo Pobór pospolity ná séymie wálnym koronnym z máietności káżdégo bedźie vchwalon. (gdyż v nich w obyczáiu stárych kwitów nie było) bedą powinni tákowyż pobór kmiecie Kśiestw przerzeczonych iednákimże obyczáiem y práwem z inémi królestwá nászego poddánymi płáćić y wydáwáć. A od podátków y brzemion/ które z stárádawná w Sląsku zwykły bydź wyćiągáné y vkładáné/ oni y potomkowie ich wolni/ y swobodni bedą ná wieczné czásy.

Ná których rzeczy wiáre y świádectwo pieczeć nászá iest záwieszona. Działo sie y dan iest w Piotrkowie w piątek przed Niedźielą Iudica/ Roku Bożégo. 1563. A królestwá nászégo trzydźiestégo czwarteǧ. Przy czym obliczni byli Nauczćiwszy y vczćiwi w Christusie Oycowie Pánowie/ y Wielmożni/ Vrodzeni/ y Wielebni Jákub Vchánski Arcibiskup Gnieźnienski/ Legatus natus y królestwá Polskieǧ Primas, Philip Pádniewski Krákowski/ Mikołay Wolski Kuiáwski/ Woyćiech Stározrzebski Chełmski / Dyonizy Secygniowski/ Nominat Kámieniecki Biskupi: Márcin z Borowá Kásztelan Krákowski Szydłowski/ Odálánowski Stárostá/ Spytek Jordan z Zakliczyná Krákowski/ Przemyslski Kámionácki Stárostá. Andrzéy z Kośćielcá Poznánski/ Bydgostski Pyzdrski Stárostá/ Jánusz z Kośćielcá Sieradzki Wielkiéy Polski generał/ y Nakielski Stárostá/ Jan z Służewá Brestski Stárostá Koninski/ Mikołay z Sieniáwy Ruski y nawyższy Hetman królestwá Polskiégo / Jan Stárzechowski Podolski y Stárostá Drohobycki/ Stánisław Láwski z Strzekociná Woiewodá y Vicegerent w Mázowszu. Andrzéy Sieprski z Golczewá Ráwski y Stárostá Płotcki/ Woiewodowie: Piotr Czárnkowski Poznánski/ Jérzy Konárski Káliski/ Stánisław Herborth z Fulsztyná Lwowski/ Adam Wilkánowski Płotcki / y Stárostá Ciechánowski / Jan Lutomiérski Ráwski Nadworny Podskárbi/ Lánczycki Rádomski Stárostá/ Walánty Dembienski Sądecki Królestwá nászégo Podskárbi y Stárostá Checinski/ Sebestyan z Mielcá Wislicki/ Jan Thomicki Rogozinski/ Jan Sierakowski Lencki Dworu nászégo Refferendarz Stárostá Przedecki/ Piotr Bárzy Przemyslski y Stárostá Lwowski/ Jan Sienienski z Gologór Hálicki/ Mikołay Ligezá z Bobrku Czechowski y Stárostá Zydáczowski/ Káspér Zebrzydowski Nakielski/ Stánisław Wolski Brzezinski y Stárostá Krzepicki/ Krysztoff Myszkowski z Mirowá Oświecimski / Mikołay Láncki Kámienski / Jan Gomolinski / Spiczymirski/ Stánisław

sław Spławski Santocki/ Swetosław Lipicki Konarski Kasztelanowie: Jan z Ocieszyná królestwá Polskiégo Kánclérz/ Krákowski General/ Oświecimski Zatorski Sámborski Olsztynski Stárostá/ Piotr Myszkowski królestwá nászégo Polskiégo Podkánclérzy Dziekan Krákowski/ Gnieznienski/ Poznánski/ Płotcki/ Leczycki Proboscz: Stánisław Kárnkowski/ Kántor Gnieznienski/ Scholástyk Leczycki wietszy Sekretarz y Dworu nászég Refferendarz: Andrzéy Przerebski Gnieznienski Krákowski Kánonik: Jan Skászewski Kánonik Płotcki/ Sekretarze nászy: y inych bárzo wiele godnych wiáry/ którzy byli przy rzeczách przerzeczonych. Dan przez rece Vczciwégo Oycá Piotrá Myszkowskiégo Królestwá nászégo Podkánclérzégo rc. Nam wiernie miłégo.

Wtóry Przywiléy poprawy wćielenia y ziednoczenia tychże Xięstw Oświęćimskiégo y Zatorskiégo.

Con. fo. 34 B.

Zygmunt August z łáski Bożéy Król Polski/ Wielkié Książe Litewskié/ Ruski/ Pruski/ Mázowiecki/ Zmódzki/ Pan y dziedzic. Oznáymuiemy wszystkim którym to wiedziéć przynależy/ teraz y potym bedącym. Iż ácz ná blisko przeszłym Séymie Wálnym Piotrkowskim/ przed tym Wárszáwskim/ Ksiestwá násze Oświecimskié y Zatorskié zá zobopólnym pospolitym zwoleniem Przełożonych y stanów ták Królestwá nászégo/ iáko téż támtych Ksiestw przerzeczonych z Królestwem nászym były ziednoczoné y wćieloné/ y Woiewództwu Krákowskiemu ná wieki przyłączoné: iáko o tym list Przywileiu nászégo zá władzą tegóż blisko przeszłégo séymu Piotrkowskiégo wálnégo wydány/ szerzéy obmawia y świádczy. Wszákże iż stany tychże Ksiestw przerzeczonych/ iáko sie powiedziáło do Królestwá nászégo wćielonych/ wziąwszy od nas listy tegóż wćielenia/ lepiéy sie rozmyśliwszy ná niektóre Artykuły w tymże Przywileiu wyszéy miánowánym wypisáné/ przez Posły swé ná niniéyszy seym wálny Koronny Wárszáwski posłáné/ od nas y od wszystkiéy Rády y wszystkich stanów Królestwá nászégo ná séymie niniéyszym zebránych téy poprawy y polepszenia/ która niżéy iest nápisána/ prosili. My tedy z Rádą nászą y Posły ziemskiémi y stany ná niniéyszym séymie zebránémi pilné y wielkié ná to máiąc vważenié/ y máiąc pierwéy zobopólną ná to ráde y namowy/ zwaláiąc ná prosbe przerzeczonych Posłów/ zá władzą y mocą tegóż niniéyszégo séymu wálnégo/ zá pospolitym zwoleniem y rádą wszytkich stanów Królestwá nászégo vstáwiamy/ zámknelismy/ y rozrządzili: iákóż przez niniéyszy vstáwiamy/ zámykamy/ rozrządzamy w Artykułách niżéy nápisanych/ tákową poprawe y obyczay: który ma bydź chowan y dzierżan ná wieczné czásy/ iáko státut y Constitucya pospolita.

Declaratia pierwszégo przywileiu.

Naprzód/ iż ácz zá mocą Przywileiá/ który iest vczynion o wćieleniu tych Ksiestw/ szláchtá onych Xiestw ma swóy osobliwy Powiát/ á wszákże/ iż we wszystkim iest Woiewództwu Krákowskiemu przyłączona/ dla tego ten Przywiléy wćielenia iáśniéy obiaśniáiąc/ vstáwiamy y rozrządzamy/ áby szláchtá y obywátele onych Xiestw zá władzą Przywileiá/ który iest vczynion około wćielenia onych Powiátów/ ná potym ná wieczné czásy z potomki swémi byli sposobnymi ku wzieciu y otrzymániu wszelákich dostoienstw/ y innych wszelkich vrzedów we wszystkim Woiewództwie Krákowskim.

O dygnitárztwach.

Téż ácz w tymże Przywileiu wćielenia postánowiono iest/ iż gdyby który vrząd Ziemski wákował onych Powiátów/ á w ten czás Wielmożny Woiewodá Krákowski/ zá czásem bedący/ iákiemi trudnémi spráwámi był zátrudnion/ dla których wybránia pospolitégo złożyć ábo przy nim sam bydź nie mógł: áby powinien był tóż obiéránié z poruczenia tegóż Wielmożnégo Woiewody Krákowskiégo Kasztelan Oświecimski zá czásem bedący złożyć/ y ku słusznému koncu przywiéźdź. Wszákże teraz pewnémi y słusznémi przyczynámi ktemu przywiedzieni do tegóż postánowienia/ y Artykułu wyszéy nápisánégo/ vstáwiamy: áby nád to było przydano/ y iáko státut mocnie chowano: áby tákże gdy wákowáć bedzie vrząd sądowy iáki ziemski: nie tylko Kasztelan Oświecimski/ ále téż y Stárostá Oświecimski y Zatorski zá czásem bedący/ obiéránié nowégo Vrzedniká/ zá zleceniem tegóż Wielmożnégo Woiewody Krákowskiégo/ szláchćie złożyć/ y ono do słusznégo koncá przywiéźdź mógł/ y władzą te miał.

O Wákánciiéy Dignitarzów.

Téż ácz

O ſądziech y ich mieyſcu.

Téż ácz w tymże Przywileiu wćielenia wyßéy omienionym ſą náznáczoné y złożoné/ rózné mieyſcá ku ſpráwowániu ſądow Ziemſkich: wßákże/ iż ßláchtá onych Powiátów teraz lepiéy rozmyśliwßy ſie w téy rzeczy tákowéy popráwy przez Poſły ſwé od nas y wßytkiego Séymu prośiłá/ vſtáwiamy y ták rozpráwuiemy ná wieczné czáſy: áby nápotym ſądy Ziemſkie nie ná innym mieyſcu iedno w Miáſteczku Zatorze/ y nie innych czáſów iedno w káżdé Piątki w czáśiech ſuchych dni/ w Roku káżdym poſtánowionych/ záwżdy były ſądzoné y odpráwowáné.

Nád to/ iż w onych Kśieſtwách álbo Powiećiech wyßéy omienionych záwżdy przedtym to było záchowano: Iż Cyrográphy y Liſty ábo Zapiſy/ Rękoiemſtwá/ które ieden drugiému czynił/ były wielkiéy mocy y władzy: Acz my ßláchty Powiátów onych po vczynieniu wćielénia ich do Króleſtwá tákową vſtáwą niechćieliſmy obćiężáć/ áby kto miał bydź powinien ku czynieniu y trzymaniu tákowych Cyrográphów ábo Zapiſów Rękoiemſtwá: wßákże prośbámi ßláchty powiátów onych przywiedźieni zwaláiąc ná nié dopuſczamy y vſtáwiamy ná wieki to chowáć: iż ieſli który z ßláchty onych Powiátów dobrowolnie tákowym Cyrográphem ábo Liſtem Rękoiemſtwá/ względem którégokolwiek y iákiegokolwiek/ bądź máłégo bądź nawiętßégo długu obowiązałby ſie y zápiſał: áby był powinien káżdy wedla tákiégo Cyrográphu y Zapiſu Rękoiemſtwá onému/ któremu ſie zápiſał y obowiązał/ wedle ſtárych Praw Sląſkich we wßytkim doſyć vczynić: y będą powinni miedzy ſobą zá mocą tákowych Cyrográphów y Zapiſów Rękoiemſkich wedle ſtárégo zwyczáiu/ który w tákowych rzeczách z dawná zwykł bydź chowan/ czynić y poſtępowáć przez wßelkiégo poſtępku y obrony Práwá/ y ßukánia w tym vrzędów ziemſkich/ tylko zá obwieſczeniém vczynionym/ wedle ſtárég° zwyczáiu przed Stároſtą náßym.

Ná oſtátek/ áby przerzeczonych Kśieſtw ábo Powiátów do Króleſtwá náßégo wćielenié y do Woiewództwá Krákowſkiego przyłączenié tym mocnieyßé ná wieki było/ vſtáwiamy y rozrządzamy/ chcąc ná wieczné czáſy to bydź chowano: Iż gdy rußenié poſpolité woienné Króleſtwá náßégo będzie złożono/ ßláchtá Powiátów przerzeczonych Oświećimſkiégo y Zatorſkiégo ná tóż rußenié woienné/ pod Chorągwią Ziemie Krákowſkiéy będzie powinna woiowáć: á ná Zamku Oświećimſkim Woyſki Oświećimſki/ który iuż od tego czáſu záwżdy nápotym przez nas będzie poſtánawian/ zá czáſu tegóż woiennégo rußenia poſpolitégo ná mieyſcū Stárośćinym niech zoſtánie. A dla poſtánowienia Gránic miedzy dobry ßláchetckimi y innych którychkolwiek/ Podkomorzy Ziemie Krákowſkiéy/ który teraz ieſt ábo zá czáſem będzie/ Komornika godnégo przyſiegłégo/ á onych Powiátów przerzeczonych obywátelá/ y ośiádłégo záwżdy nápotym z vrzędu ſwego ma náznáczáć/ y poſtánawiáć będzie powinien. A inni Dignitarze y Vrzędnicy ziemie y Woiewództwá Krákowſkiégo równą/ iednáką/ y iednoſtáyną/ iáko w inych Powiećiech ziemie Krákowſkiéy będą mieć moc ſpráwowáć ſwé vrzędy y ſpráwy. Które to Artykuły tu wyßéy wypiſáné/ iáko przerzeczono ieſt/ w Powiećiech rzeczonych zá práwo y zá ſtátut vſtaw poſpolitych ná wieczné czáſy mocnie y niezgwałcenié máią bydź trzymáné y chowáné: mocą y władzą ninieyßégo ſeymu Wárßáwſkiégo poſtánawiamy/ vtwierdzamy/ y ſkázuiemy. Ná któréy rzeczy świádectwo ręką náßą ninieyßy liſt podpiſáliſmy/ y Pieczęć náße kazáliſmy przyłożyć. Dźiało ſie y dan w Wárßáwie ná wálnym ſeymie Koronnym dwudzieſtégo dniá Lutego/ Roku Páńſkiégo 1564. Króleſtwá náßégo Trzydzieſtégo piątego/ zá relácyą Piotrá Myßkowſkiégo Króleſtwá Polſkiégo Podkánclérzego/ Dziekaná Krákowſkiégo/ Gnieźnienſkiégo/ Płotckiégo/ Łánczyckiégo/ Wárßáwſkiégo Proboſczá.

O Rękoiemſkich liśćiech Kśięſtwá Oświęćimſkiégo.

Zyg III. w Wár. 1598. folio 30.

3. Wielkié trudnośći Rękoiemſkich Liſtów y Cyrográphów w Xieſtwie Oświećimſkim y Zatorſkim w Przywileiu incorporáciiéy zoſtáwioné/ vczyniły y przyniosły: zá prośbą tedy Poſłów Ziemſkich rękoiémſkié liſty y Cyrográphy tákowé iáko ßkodliwé/ y práwu Koronnému przećiwné znosiémy: ták/ że od tego czáſu nikogo afficere niémáią. Iednák Cyrográphy ták iáko w koronie ná ſummy y długi dawáné bydź máią. A té które ante Con-

te Constitutionem præsentem ostáły śie / y otrzymáne są / káżdy ktoby ná iákikolwiek dług/ list rekoiemski ábo Cyrográph miał/ będźie powinien à data & publicatione præsentium, list rekoiemski y Cyrográph ante annum integrum, do Grodu Krákowskiego ábo Oświecimskiego wwieźdź / y do tákowego listu ábo Cyrográphu zwyczáiem stárym spráwe introdukowáć. Czego gdy kto nie vczyni/ list y Cyrográph tákowy nie wwiedźiony/ żadnego mieyscá y wagi v sądu ábo Vrzedu wszelákiego mieć niema / y stroná obwiniona/ o tákowy dług ábo rekoiemstwo odpowiádáć nie będźie powinná.

Przyśięgá Xiążęćiá niekiedy Zatorskiego.

4. EGo Dux Zatorień iuro: quòd fidelis & obediens ero, cum omnibus subditis Ducatus mei, & cum Ducatu meo, Serenissimo Principi Domino A. &c. Regi Poloniæ &c. gratiosissimo, & ipsius successoribus Regibus, & Regno ac Coronæ Poloniæ: pro bono statu M. Regiæ & Reipub: Regni Poloniæ: & pro vtilitate Maiest. Regiæ & Regni consulam: & quæ sentio M. Regiæ, Successoribus, & regno Poloniæ nocitura, præcustodiam & pro posse meo auertam: ac omnia fideliter ad partem Maiestatis Regiæ & Regni Poloniæ agam: fideliter & obedienter mandatis Maiestatis Regiæ & successorum suorum parebo: & ea implebo. Literas meas, iuxta cōtractum, per olim Serenissimum Dominum Ioannem Albertum inter me & Regnum factum, sub meo & subditorum meorum Sigillis dabo Maiestati Regiæ ad thesaurum Regni: subditosque vniuersos meos, ad iusiurandum iuxta contractum inducam: & iurari, aliasque quæ ex condictamine debeo facere, faciam. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Crux.

HL 138.B/ 149.

Przyśięgá Księstwá Zatorskiego.

5. EGo P. iuro: quod fidelis ero Serenissimo Principi, & Domino, Domino Alexandro, Dei gratia &c. gratiosiissimo, & Regno ac Coronæ Poloniæ: & post mortem Ducis Ianusii Zathoriensis, domini mei gratiosi, neminem alium quàm ipsum dominum Alexandrum Regem: & successores Poloniæ, pro domino suscipiam: & me sibi subiiciam: ac pro posse meo procurabo omne bonum: & auertam omne malum, quod sciuero imminere Regiæ M. & suo regno Poloniæ: omniaq; faciam fideliter, obedienter & diligenter: quæ ad subditum bonum & fidelem pertinent. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Crux.

HL. 139/ 149.

KSIĄG SIODMYCH, CZĘSC OSMA.
Woiewodztwá Moltánskié y Wołoskié.

HOŁD WOIEWODY MOLtáńskiégo.

Pri. fo. 806

Post plures tractatus inter Ser. P. & D. D. Kazimirum III. Regem Pol. & Barones Poloniæ, suæ Serenit. & regni nomine ex una: & inter Magnificum Ioannem Stephanum Palatinum Moldauiæ, armigerosq; ipsius, suo & Terræ Moldauiæ similiter nomine parte ex altera, partim personaliter, partim etiam per Regiæ M. Nuncios diebus aliquot ab aduentu ipsius in præsentem diem habitos, dominus Palatinus Moldauiæ qui supra, propter defensionem a Poloniæ regno habendam, feria secunda proxima post festum Natiuitatis Virginis gloriosæ Mariæ ad Omagium Serenis. Principi domino Kazimiro Poloniæ Regi &c. inclitæq; suæ Poloniæ Coronæ præstandum, se, posteros, & terram suam Iuramento ad fidelitatem, subiectionem, & obedientiam perpetuo seruandam, habendam, & obstringendam consensit, hora terciarum, eademq; die, hora meridiei, uel paulo serius, Omagium & corporale Iuramentum præstitit, iuxta informationem per M. R. datam. Primum itaque Maiestate R: cùm adhuc ille abesset, solium suum in Corona qua coronatus est ascendente, ibiq; in apparatu integro, quem circa coronationem induit, sedente, Maiestatis sede septa Spiritualibus & sæcularibus Prælatis, & Summatibus infrascriptis, Stephanus Palatinus a M. R. per Magnificos Nuncios ad uniendum, faciendumq; ea quæ debet, auisatus, & conductus cum omnibus suis armigeris, Boiaris uulgari eorum dictis, eques uenit: ad latus uerò per unum suum fidelem habebat, cui Banderium quoq; magnum sericeum coloris rubri, in quo arma Terræ Moldauiæ pulchre auro depicta erant, præferebatur. Sui uerò omnes Terrigenæ bona hæreditaria, in Moldauia habentes, & alij omnes Curien. notabiliores, Banderia parua, quilibet suum equum insedendo, manu tenebant. Ipsius, & Regiis clangentibus tubis: Accedensq; ad solium M. R. ex equo descendit, dein Banderium manibus corripuit, ac mox cum Banderio, uersus solium processit: id etiam sui omnes post eum fecêre. immediateq; solium accedens, flexis suo more genubus, & capite prono, Banderium usq; ad terram inclinat, similiterq; facientibus subditis: tenorem Omagii his uerbis proferebat, M. regia immota sedente, sed stantibus dominis, his uerbis in facie M. R.

CLementissime mihi Rex, ego Serenitati vestræ Omagium facio, & præsto cum omibus terris, & hominibus meis: & peto tuitionem Serenitatis vestræ, & circa Iura, in Iureq; meo, & Dignitatibus conseruari.

Hic adhuc Banderium tenuit. Pro genu autem flexione, de ritus sui more capite inclinato, tacto signo crucis sanctæ Iusiurandum fecit corporale, his uerbis.

Przyśięgá Woiewody Moltáńskiégo, y iáko przed láty Stephan Woiewodá przyśięgał Káźimierzowi Królowi y Koronie ná polu pod Kołomyią feria 5. Exaltationis S. Crucis Anno Domini 1485.

HL. 138/248.

GRatiosissime Rex, ego omagium præsto, & iuro, ac etiam promitto fideliter sine dolo & fraude, vestræ Serenitati, successoribusq; Serenitatis vestræ Regibus, & sacræ Coronæ Regni Poloniæ, cum omnibus terris, Baronibus, & hominibus meis, fidelitatem: esseq; fidelis & obediens Serenitati vestræ, successoribus, & Coronæ Poloniæ Regni. Sic me Deus adiuuet, & Sancta Christi Crux.

Mox Iuramento finito, hæc respondit M. R. uerba residens in sede M. suæ.

NOs te, & terras tuas, in nostram protectionem recipimus, & circa omnes

mnes dignitates & iura omnia terrarum tuarum tanquam Palatinum nostrum relinquimus.

His dictis osculata est cum Maiestas Regia.

Osculo facto recepit Banderium M. R. manibus suis de Palatini manibus, in manusq; Marschalci regni illud dedit. Hic primum armigeri omnes Palatini Moldauiæ stantes circa solium Maiestatis, sua Banderia parua e manibus in terram strauerunt, Marschalcoq; regni prædicto Banderium magnum de solio Maiestatis, iuxta ac conclusum erat, ad Thesaurum regium deferente, & parua illa per Cubicularios M. regiæ collecta, iisdem ad thesauri locum ferebantur seruanda. Noluit quippe Palatinus & armigeri sui consentire, ut intra tractandum diriperentur: quin petiit ipsorum ut Banderia Omagialia honeste seruarentur propter maioris amicitiæ autoramentum. Quo facto, M. R. non longe a se Palatinum tanquam amicum & suum Omagialem penes se locauit, & consedentibus illis, armigeri ipsius omnes sub hac forma iurauerunt tacta cruce. Pri. 807.

Przysięgá Pánów Wołoskich.

NOs Barones Vasalli, & tota terra Moldauiæ, præstamus Omagium, nostro & totius communitatis terræ Moldauiæ nomine, Serenissimo Principi Domino Kazimiro, & successoribus Regibus Poloniæ, & Coronæ Regni Poloniæ: promittimusq; & iuramus, omnem fidelitatem, subiectionem, & obedientiam, in perpetuum Serenitati suæ, Regno, & Regibus Poloniæ. Ita nos Deus adiuuet, & Sancta Christi Crux. HL. 138 / 148.

QVod Quidem iuramentum quidam eorum manibus cruci appositis, quidam uerò expansis supra, fecerunt. Eo facto regia Maiestas omnes Palatini armigeros, uniuersam denique curiæ suæ iuuentutem. militiæ symbolis insigniuit.

Huius actus regii, & Poloniæ regni, tam notabili celebritati pro Cæremoniarum more Reuerendis. & Reuerendus in Christo patres domini, ac Magnifici, Venerabiles, Strenui, Generosi, ac Nobiles interfuère: Ioannes Vątropká Archiep. Leopolien. qui sancta tenebat ad Iuramenta, Mathias de Stara Lomza Episcopus Camenec. & Ioannes Targowiczki Electus Chełmen. eidem suffragantes: Iacobus de Dambno Castelanus & Capitaneus Craco. qui ceruici regio sacrum imponebat dirigebatq; diadema, Mathias de Bnyn Posnanien. Ioannes Amor de Tarnow Cracouien. Spitko de Iarosław Sandomirien. qui Sceptrum regni gerebat. Differebantq; quippe hi domini Craco. & Posnanien. Palatini, quod uterque illud ferre nitebatur alter alteri se præferendo, unde unanimi consensu Palatinus Sandomirien. Sceptra dedere pro hac uice duntaxat. Ioannes de Pilcza Rusiæ generalis, Iacobus de Buczacz Podoliæ, & Dobeslaus de Bussow Belzen. Palatini. Raphael de Iarosław Sandomirien. qui etiam regni Marschalcatum gerebat. Nicolaus de Kurozwianki Siradien. Ioannes de Kościelec Dobrinen. Nicolaus de Zmigrod Præmisl. Michael de Buczacz Halicien. Castelani: Creslaus de Kurozwianki. Decanus Gnegnen. Cancell. Petrus de eadem Kurozwianki Thesaurarius, qui sub hac differentia pomum tenebat, Cancellario ipso Omagii & iuramentorum formam atq; tenorem pronunciante, Gregorius de Lubraniec præpositus Skarbimirien. Vicecancel. regni Poloniæ, Stanislaus de Brosno Marschalcus. Ambrosius Pampowski Incisor Curiæ M. R. Ioannes Podlodowski Zarnouien. Ioannes Oleski Malogosten. Castelani. Nicolaus de Tanczyn Gladifer, Ioannes de Tarnow Vexillifer Cracouien. aliiq; quàm plures Nobiles Iuuenes & regni indigenæ fidedigni. Pri. 807.

Dokonczenié Księstw Koronnych.

KSIĘGI OSME MIEYSCKIE, CZĘSC PIERWSZA.

O Miástách.

KRAKOW. Tit: I.

Rayce Krákowscy od królá Lokietká Roku 1312. áż do tąd obiéráni bywáią przez Iego M. Páná Woiewodę Krákowskiégo.

O WYSSZYM PRAWIE KRAKOWSKIM Práwá Niemieckiégo Máydeburskiégo.

Przywiléy wysszègo Práwá Niemieckiégo Zamku Krákowskiégo, przez Kázimiérzá Wielkié° postánowiony: który Władysław Iágełło y Władysław syn Iágełłów Królowie potwiérdzili, y iemu mieysce ná Zamku Krákowskim náznáczyli: á do nie° w rzeczách ták wielkich iáko máłych w práwie Mieyskim bywa áppellowano.

W Imie Boże/Amen.

Laski 167. HP. 294.

R Władysław z łáski Bożéy Król Polski / Węgierski / Dálmátcki / Kárwátcki / Raszcki / Serbski / y Ziem Krákowskiéy / Sándomirskiéy / Siérádzkiéy / Lánczyckiéy / Kuiáwskiéy / y Litewskié nawyssze Książe / Pomorzkiéy / Pruskiéy Ziemie Pan y Dziedzic. etc. Ná wieczną pámięć. Oznáymuiemy komu to wiedzieć przynależy wszytkim teraz y nápotym będącym / którzy tego wiádomość będą mieć: Iż strony sławetnych Woytá y przysięgłych

Priuilegium Iuris Theutonici Prouincialis supremi Castri Cracouien: per Kazimirum Magnum constitutum. Quod Wladislaus Iagello, & Wladislaus Iagellonis Reges confirmârunt, cuius Tribunal in Castro Cracouien: ad quod in causis tàm magnis quàm paruis Iuris Ciuilis prouocatur & appellatur.

In Nomine Domini, Amen.

Práwo I.

NOs Wladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, Hungariç, Dalmatiæ, Croaciç, Rasciç, Seruiç, necnon terrarũ Cracouiæ, Sendomiriç, Siradiç, Lēciciç, Cuiauiæ, Lithuanieq; Princeps supremus, Pomeraniæq; Rusiçq; Dominus & Hæres &c. Ad perpetuã rei memoriã. Significamus tenore præsentiũ quibus expedit, vniuersis præsẽtibus & futuris præsẽtiũ noticiã habituris. Quomodo pro parte famosorũ aduocati, & Iuratorũ Iuris nostri supremi

sięgłych práwá nászégo nawysszégo Niemieckiégo Zamku Krákowskiégo / Prosbá byłá vczyniona / to w sobie máiąc: ábyśmy z wrodzonéy sczodrobliwości y łáski świetéy pámięci Naiáśnieyszég(o) Książęciá Páná Włádysłáwá Królá Polskiégo przodká nászégo nabliższégo y Oycá namilszégo / List Párgáminowy potwierdzenia Przywileiu Jásnégo Książęciá y Páná Kázimierzá Królá Polskiég(o) ꝛc. Ná vstáwienié práwá naywysszégo Niemieckiég(o) ná Zamku nászym Krákowskim miásto práwá Máydeburskiégo wydány y pozwolony/ vczyniony y dárowány / á Pieczęcią świętégo Oycá nászégo mnieyszą ná sznurku iedwabnym záwieszoną zápieczętowány/ zdrowy/ cáły/ niezgwałcony/ niepomázány / áni w żadnéy częśći swéy nieposdeyźrzány / y owszem przez wszelkiégo podeźrzenia y przygány / z strony tegóż Woytá/ y Przysięgłych przed námi przyniesiony/ raczyli on potwierdźić / pochwalić / vmocnić / y odnowić: którégo listu y z tym co w nim iest nápisano/ wyrozumienié słowá od słowá iest tákié.

supremi Theuthonici prouincialis Castri Crac: oblata petitio cōtinebat in effectu. quatenus ex innata nostræ benignitatis clementia, diuę memorię Serenissimi principis domini Wladislai Regis poloniæ nostri immediati prædecessoris & genitoris charissimi, Literam pargameneam Ratificationis priuilegij Illustris principis, & domini Kazimiri Regis Polonię. &c, de & super institutionem Iuris supremi Theuthonicalis prouincialis in Castro nostro Cracouien: vice & loco iuris Maijdemburgen: editi & concessi factam & donatam, Sigillo sancti genitoris nostri mediocri, in cordula sericea impenden: sigillata, sanam, saluam, & integram, non viciatā, non cancellatam, nec in aliqua sui parte suspectam; sed omni prorsus vicio, & suspectione carentem, & pro parte eorundē aduocati & iuratorum, coram nobis præsentatam, confirmare, approbare, ratificare & innouare dignaremur. Cuius quidem literę vna cū contentis in cadē tenor de verbo ad verbū sequitur & est [illegible].

W Imie Boże / Amen.

Ná wieczną pámięć. Nie iest rzecz słuszna: áby niespodźiánym przypadkom szczęścia postępki rzeczy były poddané/ y żądliwości święté z fortuną / która iest niepewna/ były poczytáné: których żywiącé ma bydź vtwierdzenié / y vstáwá ma stać wieczney mocy mocnością vgruntowána. A ták My Wládysław z łáski Bożéy Król Polski/ y ziem Krákowskiéy/ Sedomirskiéy/ Sieradzkiéy Kuiáwskiéy/ Łęczyckiéy/ Litewskié Książę nawysszé / Pomorzki Pan y Dźiedźic / ꝛc. Oznáymuiemy ninieyszym listem którym to wiedźieć należy ninieyszym y przyszłym / którzy ninieyszégo przywileiu wiádomość będą mieć: Iż ácz dawno świętéy pámięci Pan Kázimierz Król Polski przodek nász opátrznością królewską / y pożytkiem pospolitym przywiedźiony w Królestwie Polskim práwo Niemieckié nawysszé postánowił: áby wszytkim vćiśnionym y obćiążenié przed Sędźmi świetckiémi tegóż práwá Niemieckiégo ćierpiącym przespieczna do áppellácyiéy y odezwánia vćieczká otworzona byłá: żeby poddáni Królestwá nászégo dla niedostátku práwá nawysszégo

In Nomine Domini, Amen.

Ad perpetuam rei memoriam. Non conuenit, vt insperatis sortis casibus profectus rerum subijcere, & pia vota cum cadente fortuna deputare, quorū viuax esse debet assertio, & constitutio perpetuo subsistere robore firmitatis. Proinde nos Vladislaus dei gratia Rex Polonię, nec non terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, Cuiauiæ, Lancicię, Lithuanięq; Princeps supremus, Pomeraniæ q; Dominus & heres &c. Significamus tenore præsentium quibus expedit vniuersis, præsentibus & futuris, præsentiū notitiam habituris. Quomodo licet dudum diuę memoriæ Dominus Kazimirus Rex Poloniæ prædecessor noster. Regali prouisione, & communi vtilitate suadente in Regno Poloniæ Ius Theutonicum supremum instituisset, & ordinasset, vt omnibus oppressis & grauamen, coram Iudicibus Secularibus Iudicii eiusdem Theutonicalis patientibus, totum ad illud appellandi, & euocādi patuisset refugium. Ne subditi Regni nostri, ob defectum iuris supremi ad terras alienas, per loca incognita, non sine grauibus

wyßégo do ziem poſtronnych przez mieyſcá nieznáiome z wielkiemi nieprzeſpieczności
ściámi y ßkodámi/ y nakłády/ dla ſpráwiedliwości otrzymánia biegáć nie muśieli.
Jákoż to y przed tákowéy vſtáwy dekretem tá to iſtá Conſtitucya zá czáſu ſcześliwégo
náßégo pánowánia z potwierdzenia náßégo byłá dźierżána/ ſtrzeżóna y chowána/
pod tákową formą przez pewné rozdźielenia dána/y liſty godnémi wiáry pod záwießonémi pieczęćmi Máieſtatu tegóż Królá
Káźimierzá potwierdzona:

Potym tákowy liſt v Sędźi/ y tych którzy chowáli przerzeczoné Práwo/ niewiedźieć którym nieſczęściem zginął. Przetóż
godną rozumieiąc bydź rzecz/ áby tákowé pozwolenié y vſtáwá we wßytkim w mocy
zoſtáłá/ przerzeczoné liſty y Przywileie/ktorych wyrozumienié z kopiy y z oryginałow
wyięté w pewnych Kśiegách v rzeczonych Sędźi ieſt pozoſtáłé y cáłe záchowáné/ odnawiamy/ ponawiamy/ y moc ie° wieczną
przydáiemy/ chcąc áby we wßytkich ſwych rozdźielnościách/ ſenteńciách/punktciéch/
kondyciách/ ártykułéch/ vſtáwiczną záwżdy y nieſpomną otrzymáli moc/ to oſobliwie opátruiąc: iż ilekroć miáſtá/ które w
téy kopiiéy Przywileiu ſą wypiſáné y wyrázoné/ ábo iedno któré z nich w tákowym
náwyßégo práwá ſądźie ſpráwę ábo ſpráwy włáſné/ ábo ſwych ſąśiad weſpółek mießkáiącch przed ſądem przerzeczonym przez
áppellácią wwiedźioné będą mieć: tedy gdy oné Miáſtá będą odięté y odpráwioné/
inné Miáſtá ná mieyſce ich z innémi pozoſtálémi niech będą wźięté y wſtáwioné.
Który liſt y formá ábo kopia wyięta z oryginału ták ſie ſámá w ſobie ma.

W Imie Boże/ Amen.

Iż przyrodzenie y kondycia ludzka bárzoby rádá przez zwierzchnégo páná nád ſobą byłá: y ludźie nieoddaláliby od śiebie wolności/ by niekárność wyſtępków z cięzkim
vpadkiem nie obfitowáłá: dla tego z Boſkiégo zrządzenia ſą dáni Królowie ludźiom/y pánowie poddánym/áby z potrzeby ſpráwiedliwości/ ſądowi y roſkázowániu królewſkiému byli poddáni wßyſcy: żeby kożdému ſprawiedliwą wagą ſámi krolowie ſpráwiedliwości czynili. A dla tego
My Káźimierz z łáſki Bożéy Król Polſki/ y Ziem Krákowſkiéy/ Sędomirſkiéy/ Śiéradzkiéy/

uibus periculis, damnis & expenſis, pro iuſtitia recurrere arcerentur. Quemadmodum ante huiuſmodi conſtitutionis decretum, & hæc talis modi cōſtitutio, tempore fælicis noſtri Regiminis, ſub ratihabitione noſtra, hactenus tanta fuiſſet cuſtodita, & ſeruata, in & ſub forma, per certa capitalia tradita, & literis autenticis ſub appendentibus Sigillis Maieſtatis eiuſdem Regis Kazimiri confirmata.

Tandem huiuſmodi literæ apud Iudices & conſeruatores præfati Iuris, neſcitur qua forte, & vtique infauſta perierunt. Dignum itaq; arbitrantes, hanc conceſſionem & conſtitutionem ex totis, vt antea viribus debere ſubſiſtere, præfatas literas & Priuilegia, quarū tenor de copiis ſumptus originalibus in certis cordibus dictorum Iudicum remanſit integer conſeruatus renouamus, innouamus, ac robur ipſis in vigore perpetuò adiicimus. Volentes vt in omnibus ſuis capitulis, ſententiis, punctis, cōditionibus, & articulis, iugem ſemper & irrefragabilem obtineant firmitatem, prouidentes ſpecialiter, vt quotieſcunque Ciuitates in hac Priuilegii copia deſcriptæ & contentæ, vel eorum aliqua in huiuſmodi ſupremi Iuris iudicio cauſam vel cauſas Proprias, vel ſuorum coincolarum & conciuiū, coram iudicio præfati iuris appellationem introductas habuerint, illis amotis & excluſis, aliæ Ciuitates pro eis ad iudicium cum aliis remanentibus ſurrogentur. Tenor autem prędictarum literarum & forma, ſiue copia ſumpta ex originali, vt præfertur ſequitur & eſt talis.

In Nomine Domini, Amen.

Quia humana conditio dominatis ſibi iugo libenter caruiſſet, & homines libertatem minime abdicaſſent: ſi non impunita vicia graui pernicie ſcelerum redundaſſent. Ideo diuina ſententia dati ſunt Reges populo, & Domini ſubiectis, vt neceſſario iuſtitię & iudicio ac imperio Regum ſubeſſent vniuerſi, vt cuilibet æquo libramine Statera lance appenſa, ipſi Reges iuſtitiam miniſtrent. Et proinde Nos Kazimirus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracouię, Sandomirię, Siradię, Lanciciæ, Cuiauiæ, Pomeraniæq; Dominus &

rádzkiéy/ Leczyckiéy/ Kujáwskiéy/ Pomorskiéy/ Pan y Dziedzic Ruski. Ku wyniesieniu chwały spráwiedliwych ludzi/ á ku pohámowániu wszeteczeństwá zuchwálców/ obaczáiąc iż w nászym królestwie przeciwko powadze y czci nigdy nienáruszonéy tegoż królestwá nászego/ y nád wiádomość Máiestatu nászego królewskiégo były chowáné nieiákie złe zwyczáie/ á to w tym: iż gdy Wóytowie/ Sołtysi/ Láwnicy/ Przysiegli v sądów zágáionych w práwie Niemieckim/ miedzy témi/ którzy sie práwuią/ w sądziech ich zágáionych/ skázni z rozmowy miedzy sobą/ y iuż skończoné w wielu spráwách wydáią.

Oni záś práwuiący sie do dálekich stron Reńskich do Máydeburgu Miástá/ któremu żadnym práwem nie są poddáni/ y zá gránice królestwá nászego áppelácię y prowokácię czynią/ własny Máiestatu nászego Stolec/ y własnégo Páná práwo y zwierzchność opuściwszy/ y wzgárdziwszy/ ku skáżie y szkodźie królestwá nászego/ y ku obciężliwości nászych obywátelów.

A Wóytowie/ Sołtysi/ y inni Láwnicy/ Przysiegli królestwá nászego/ od tych/ którzy sie práwuią/ dlá kupowánia tego skázánia Sołtysów/ do Máydeburgu wyciągáią po dźiewiąci wiárdunk szerokich groszy práskich/ y ktemu wyciągáią niektóré summy pieniężné ná expensy/ któré z królestwá nászego do Máydeburgu dla kupowánia przerzeczonég skázánia przesyłáią: przez co stáwie/ vczćiwości/ Iurisdicitiey Stolice nászéy nigdy nienáruszonéy bywa vwlaczono/ y szkárádość iákáś bywa iéy przyczytána: á co iescze gorszégo/ przerzeczeni Wóytowie/ Sołtysi/ Láwnicy/ Przysiegli praw Niemieckich/ gdyby mieli czynić koniec dostáteczny práwuiącym sie/ w tym sie czyniąc trudnémi do miast niektórych królestwá nászego/ do Rádziec/ Wóytów/ Láwników/ przysięgłych. Którym żadna przez Nas ná nawyższé práwo y ná czynienié skázánia práwá Máydeburskiégo od Máiestatu nászego Królewskiégo nie byłá dáná/ áni im iest osobliwie zlecona/ ná tákowé mieyscá mimo ich postánowioné sądy: áby przedawáli práwo naiwyższé/ któré Máiestatowi nászému tylko iest przyłączoné: y áby dawáli iákie skázánia nád zámierzenié ich sądów/ do

nus & hæres Russiæ, ad extollenda iustorum preconia: & transgressorum insolentias reprimendas. Animaduertētes nostro Regno contra decorem & honorem illibata eiusdem Regni nostri præter scientiam nostræ Regiæ Maiestatis versasse corruptelas. Quòd cùm Aduocati, Sculteti, Scabini, Iurati iudiciorum bannitorū iuris Theutonici, aut litigantibus in iudiciis eorum bannitis contendentibus, sententias interlocutorias & diffinitiuas, in causis quàm pluribus promulgant.

Dicti contendentes ad partes remotas Rinen: in Maydeburg Ciuitatem, cui nullo iure subsunt, & vltrà fines Regni nostri appellationes & prouocationes interponuntur, nostræ Maiestatis proprio solio & tribunali, necnon proprii Principis & Domini iure & iurisditione omissis, & contemptis, & in detrimentum Regni nostri damnum, & Regnicolarum nostrorū grauamen.

Aduocati verò Sculteti, & alii Scabini Iurati prædicti nostri Regni, à contendentibus eisdem pro emendis sententiis, & Scultetis in Maydeburg, per nouem fertones latorum grossorum Pragensium, & nonnullas summas pecuniarum, pro expensis exigant, & extra Regnum nostrum in Maydeburg, pro prædictis sententiis emendis transmittunt, per quæ honori, decori, Iurisditioni, Solio, tribunali illibatis nostris prædictis detrahatur, & turpidini reseruatur. & quòd deteriùs est, dicti Aduocati, Sculteti, Scabini, iurati, iurisditionem Theutonicalium, cum more litigantes iustitiæ reddere deberent complemētum, difficiles se in hoc reddentes, ad Ciuitatum nonnullarum dicti Regni nostri, Consules, Aduocatos, Scabinos Iuratos, quibus nulla à nobis super iure supremo, & dandis sententiis Iuris Maydemburgen: à nostra Regali Maiestate, nulla prorsus fuit, vel est eis specialis, ad talia loca ipsorum, extra eorum loca constituta, vltra terminos iurisditionis eorum attributa potestas, ad vendendum ius supremum nostro Solio & Tribunali de iure duntaxat annexum, & sententias aliquas dādum extra fines eorum iurisditionis ad alias Ciuitates, Villas, & loca, nulla eis a nostra Regia Maiestate authoritas est concessa, sed ex qua-

do innych miaſt/ wśi/ y mieyſc: ná co im żadna nie ieſt dána władza: ále z iákiegoś vporu té/ którzy ſie przed nimi práwowáli/ w ſpráwách ták wielkich iáko máłych/ pieniądze przymußáli kłáść niemáłé: zá któré ſkazánia od przerzeczonych Miaſt náßych Rádźiec/ Wóytów/ Láwników/ przyśięgłych/ którzy żadnéy władze w tym niemieli/ ſkazánia wyćiągáli/ y práwo kupowáli/ które mocy nié miáło/ áni ſtać mogło: á niewinné ludźi práwuiącé ſie oßukawáli/ ſumpty/ pracámi/ wydatki/ nakłády ich morduiąc nieſpráwiedliwie: przećiwko którym rzeczom w króleſtwie náßym wołánié powſtáło/ y tákowa chytrość okazálá ſie/ czego Máieſtat náß zá tym wołániém niemógł okiem przeyźrzéć/ y tego ćiérpieć.

Dla czego z vczćiwémi w pánie Chryſtuśie Oycmi/ Jároſláwem Arcybiſkupem Gnieźnienſkim/ Bodzántą Krákowſkim/ Zbilutem Włodzcláwſkim/ Janem Poznánſkim/ Mikoláiem Płotckim/ Janem Lubuckim Biſkupy/ y z Opáty/ Proboſczmi/ Dźiekany/ Arcdźiákony/ y innémi Prełatámi y z Kánoniki ták Tumſkimi iáko Kollegiáckiémi/ y inych kośćiołów Kápitułámi/ y z innémi Duchownymi doſtoienſtwy opátrzonymi/ ták świeckimi iáko zakonniki/ wyiętymi/ y niewyiętymi: y z Wielmożnymi Woiewodámi/ Káßtelanmi/ Podkomorzmi/ Komorniki/ Sędźiámi/ Podſedki/ Pány/ Rycérztwem/ z Szláchtą/ Ráycmi/ Wóytámi/ Láwniki/ Przyśięgłémi Miaſt/ z Sołtyśmi y Vrzędniki wśi/ y mieyſc kożdych/ áwo ze wßytkimi vczyniliśmy ziazd y ſeym: zá których wßyſtkich y kożdégo z oſobná rádą Appellácię/ odzywánia/ áby nie były od tych/ którzy ſie práwuią/ czynioné v Sądów przerzeczonych zá pieniądze iuż rzeczoné/ y áby niebyły kupowáné y wyćiągáné/ y áby ſkaźni y práwá w Máydeburgu nie kupowano/ y tákże v Miaſt Króleſtwá náßégo v Sędźi/ Woytów/ Láwników/ Przyśięgłych/ y áby nie kupowano ſkaźni álbo práwá którégo/ y kto oné przyimie/ áby ná nim nieprzeſtawano/ áni zá práwo miano/ pod winą vtrácenia wßyſtkich dóbr ſwych/ władzą náßą Królewſką zákázuiemy.

ex quadam temeritate contenden: coram eis in cauſis, tàm magnis quàm paruis, pecunias ponere compulerunt non paucas, pro quibus ſentẽtiis à dictis Ciuitatum Regni noſtri Conſulibus, Aduocatis, Scabinis, Iuratis, nulla prorſus ad hoc authoritate fruentibus ſententias extraxerunt, & ius emerũt: quod viribus caruit, & non ſubſiſtebat. Inſonteſq; contendentes deludebant ſumptibus, laboribus, impenſis, & expenſis fatigando minus iuſtè. Cõtra quę in Regno noſtro clamor aſcendit, & inſinuatio manifeſtauit, quòd Maieſtas noſtra fama deferente & clamore incitante ſine periculo pertranſire, & ſine ſcandalo tollerare per noſtram Serenitatem oculis cõniuentibus pertranſire non potuerunt.

Cum Reuerendis in Chriſto Patribus Iaroſlao Archiepiſcopo Gneznenſi, Bodzanta Cracouien: Sbilutho Vlad: Ioanne Poznanienſi, Nicolao Płocenſi, Ioanne Lubucenſi Epiſcopis. Necnon Abbatibus, Præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, cæteriſq; Prelatis, & Canonicis, tàm Cathedralium quàm Collegiatarum, & aliarum Eccleſiarum Capitulis, & Beneficiatis, tàm Secularibus quàm Regularibus exemptis, & non exemptis, necnon Magnificis, Caſtellanis, Palatinis, Camerariis, Succamerariis, Iudicibus, Subiudicibus, Baronibus, Militibus, & Nobilibus, Conſulibus, Aduocatis, Scabinis, Iuratis Ciuitatum, Sculteris & Officialibus, Villarum & locorum ſingulorum vniuerſis, Synodum, Conuentionem, & concilium celebrauimus. De quorum omnium & ſingulorum conſilio, appellationes, prouocationes, in dictis Iudiciis faciendas, à litigantibus prædictis, pro pecuniis prędictis, emendas, exigendas, admittendum: ſententiasq; & ius in Maydeburg emendum: & ad Ciuitatem aliquarum dicti regni Iudicibus, Aduocatis, Scabinis, Iuratis, Ius aliquod abſque noſtra ſpeciali authoritate per quoſpiam Iudices, Aduocatos, Scabinos, Iuratos litigantes emendũ & recipiendũ ſententias, aut ius aliquod, & receptis aliqualiter ſtandum, aut ea pro iure habendum, ſub pœna amiſsionis omnium bonorum ſuorum authoritate noſtra Maieſtatis Regiæ inhibemus.

A chcąc od obywátelów Króleſtwá náßégo ßkody/ vćiſki/ prace/ y nakłády oddálić/ á

Volenteſque prædictis noſtris Regnicolis damna, grauamina, fatigas, & ſumptus remouere

lić/ á pożytki y rozmnożenie im y nászému Máiestatu Królewskiemu cześć y poczćiwość rozmnożyć: Kśięgi práwá Máydeburskiego w skárbie nászym Krákowskim położyliśmy: y ná tymże Zamku nászym Krákowskim postánowiliśmy práwo naiwyssze Niemieckie własne/ ná mieyscu práwá Máydeburskiego: áby z tych kśiąg/ skazánia były wydáné wedle práwá przez Wóytá nászego/ y śiedm Sołtysów álbo Wóytów/ y przez przyśiegłe vmieietne práwá przerzeczonégo.

remouere, profectum quoq; & vtilitatem eis: nostro quoq; Regio & Regiæ Maiestatis honorem & decorem ampliare: libros Iuris Maydēburgen: ordinauimus, & in thesauro nostro Cracouien: deposuimus, in eodemq; Castro nostro Cracouien: constituimus ius supremum Theutonicale, Prouinciale, vice & loco Iuris Maydemburgen: de libris eisdem promulgari debere sententias, & Iura, per Aduocatum nostrū, & septē Sculteros seu Aduocatos, & iurati dicti Iuris Prouincialis peritos Iuris prædicti.

Które Wóyty/ y Sołtysy/ Wielki Rządźcá zá czásem będący przerzeczonégo Zamku Ziemie nászéy Krákowskiéy/ wespółek z Wóytem nászym ná mieyscách niżéy nápisánych/ miedzy innémi będźie rozumiał vmieietniéysse w práwie/ áby ie przyiął/ miánował/ wybrał ná mieyscá do żywotá ich/ ku zágáieniu práwá nászego Naiwysszego Zamku Krákowskiég° zwykłym zwyczáiem/ Czásów y z mieysc słusznych: to iest/ z Bochnie/ z Wieliczki/ z Robczyc/ z Lipnice/ z Myślimic/ z Olkussá/ z Wolbrámá.

Quos nostræ Maiestatis procurator generalis, qui pro tempore fuerit, dicti Castri terræ nostræ Cracouien: vnà cum Aduocato nostro, & locis infrascriptis, inter Aduocatos & Scultetos seu alios iurispe ritos potiores, duxerit recipiendos, nominandos, eligendos, & ad loca tempora vitæ eorum pro Iudicio nostro supremo Prouinciali Castri Cracouien: banniendo more consueto, temporibus competentibus & locis, videlicet de Bochnia & Vieliczka, de Robczyce & Lipnicá, de Myslimice, de Ilkusch, de Volbram, Ciuitatibus.

Z Wóytów/ z Lipniká/ z Sułoszowá/ z Irzmánowic/ z Przećiniá/ z Sánduumáná/ z Baliná/ z Szubrowic. Z Sołtysów Máiestatu królestwá nászégo/ z Bodzanowá/ z Igołomiie/ z Lápszyce/ z Skáwiny/ z Rybnéy/ z Listry Tynieckiéy/ z Brzeská/ z Gonowá Brzezińskiego Opátá/ z Lubocze/ z Pobiedney/ z Tubiczá/ z Swerzmenskiego Klasztorá Proboscza/ Wóytmi y Sołtysmi y innych mieysc. Z Láwników y innémi poczćiwémi y opátrznémi osobámi/ którzy będą vmieietni w rzeczonym práwie Máydeburskim/ y którzy będą godni mieyscá Láwniczégo: którzy wiecznie śiedźieć máią śiedm w liczbie/ á nád śiedm/ nigdy niech nieprzechodźi.

Aduocatis de Lipnik, de Sułoszowa, de Irzmánouice, de Przeczynia, de Sandruman, de Balin, de Szubrouice, Sculte tis Maiestatis nostræ Regiæ de Bodzánów, de Igołomia, de Lápszyce, de Skáwiná, de Rybna, de Listri Tiniczen: de Brzesko, de Gonow Bresinen: Abbatis, de Lubocza, de Pobiedny, de Tubicze, Swerzmen: Præpositi Monasteriorū Aduocatis & Scultetis, necnon aliis locis.

Scabinis & aliis honestis, & circumspe ctis personis in dicto Iure Maydēburgen: peritis, & qui sede Scabinali fuerint digni, quòd sint septem in numero semper præsidentes perpetui, & quòd septenarius numerus non excedatur. Ad quod quidē Iudicium nostrum Supremum, Prouinciale, Theutonicale, Castri nostri Cracouiensis, & Aduocatum nostrum, necnon Aduocatos, Scultetos, & alios septē præsidentes eidem nostro Iudicio, loco prædictarum prouocationum, & appellationum in Maydemburg prorumpi consueuerunt, licitum erit eis ab omnibus Iudicibus, Aduocatis, Scultetis, Scabinis, Iuratis,

Do którégo Sądu Naiwysszégo Niemieckiégo Zamku nászégo Krákowskiégo: y do Wóytá nászégo/ y do Wóytów/ Sołtysów/ y innych Sędźiów/ którzy ná tym sądźie nászym będą śiedźiéć/ miásto przerzeczonych Appellácyi/ które do Máydeburgu zwykły bywáć/ będźie wolno im od wszytkich sędźi/ Wóytów/ Sołtysów/ Láwników/ przyśiegłych/ ták miast iáko wśi wszystkim/ którzy śie práwuią/ áppellowáć/ odzywáć/ y przed nimi kończyć y dokonywáć swéy

swéy áppellácyéy / przez proste przełożenia rzeczy swéy ábo áppellácyę práwá y skazánia prosić / z ksiąg nászych práwá Máydeburskiégo przerzeczonégo : ná ktorych skázni / álbo sentenciách / álbo práwiech / skázuiemy władzą nászégo Máiestatu królewskiego / áby ták przestawano iáko ná práwie / y áby iáko práwá były chowáne.

Wyiąwszy żeby niektórzy z przerzeczonych práwuiących sie rozumieli moc otrzymáć lepsze skazánie w rzeczách swoich nád ono iuż vczynioné: tedy od tákowych do sámégo Máiestatu nászégo będzie wolno áppellowáć : á pod tym czásem práwá przerzeczonégo Máydeburskiégo ksiąg nászych / od nas ná swé áppellácyę otrzymáią pewné Kommissarze : ktorzy chcemy y skázuiemy áby byli Rayce z Miast tych : z ktorych ci / ktorzy áppelluią / będą miánowáć / niepodeyzrzáné przeciwnéy stronie / z kożdégo miástá po dwu Rádziec : to iest / z Krákowá / z Sączá / z Bochnie / z Wieliczki / z Kázimierzá / y Olkuszá : ktorzy z nászégo osobliwégo poruczenia skażą áppellácią : y koniec spráwie / w ktoréy sie áppellácie sstały / vczynią. A iżby przerzeczeni Woyt nász y inni Woytowie / Szoltysi / Ławnicy siedm przerzeczeni / ktorzy wiecznie będą siedzieć przy sądźie nászym / práwá przerzeczoné wydáiąc y prácuiąc / dni swych próżno nietráwili : á práwuiący sie prácámi / y mordowániem / y nakłády / wedle pierwszégo zwyczáiu nie byli obciążeni.

Vstáwiamy chowáć / iżby zá kożdé skazánie vczynioné tylko po siedmi skotów : ktorych połowicá do skárbu nászégo / á połowicá przerzeczonym siedmiom siedzącym ma być : żeby to między sobą zá prácą swą podźielili : nie licząc w to zapłáty Pisárzowéy / pámiętnégo / y przywileiów / ktoré máią dáwáć : ktoré zapłáty będą ták miárkowáć / iákoby zá prácą swą bráli. A z win przerzeczonégo sądu nászégo Woyt nász ná cześć násze cztery winy / á piątą ná Ławniki ma wyciągáć.

A iżby przerzeczony Woyt nász / y siedm Ławników rzeczonégo sądu nászégo nawyższégo tym mocniéy y pilnéy sądowi przerzeczonemu naiwyższému y w wydawániu skazánia przypilnowáli / y oné odpráwowáli : tedy Woytá y Ławniki Máiestat nász chcąc łáską swą ozdobić / oné z łáski nászéy

ratis, tàm Ciuitatum quàm Villarum quibuscunq; contendentibus & litigantibus, appellare, & prouorare, & coram eisdem prosequi, finire, & decidere suam appellationem, seu super eisdem, & alias per simplices propositiones siue appellationes Ius & Sententias postulare, de libris nostris prædictis Iuris Maydeburgen: quibus Sententiis & Iuri per eosdem promulgatis auctoritate nostra Regiæ Maiestatis decernimus: vel vt legi standum vel tanquā legem obseruandum.

Nisi aliqui contendentium prædictorū duxerint super suis quæstionibus & causis Ius melius, & sententias meliores in oppositum ipsorum promulgatorum Iuris & sententiarum proponēdum; eisdem ab ipsis ad Tribunal & Solium nostræ Maiestatis licebit appellare, & infra tempus dicti Iuris Maydeburgen. librorū nostrorū à nobis super eorum prouocatione obtinere certos Commissarios, quos volumus & decernimus fore Consules Ciuitatum, vnde ipsi appellantes nominauerint alteri parti non suspectos: de qualibet Ciuitate per duos Consules, videlicet de Cracouia & Sandecz, de Bochnia & Vieliczka, de Kazimiria & Ilkusch: qui ex nostra speciali commissione decident, appellationem, & finem negotii appellationis causæ imponent. Et ne præfati Aduocatus noster, & alii Aduocati, Sculteti, Scabini septem prædicti perpetui præsidentes circa Iudicium nostrum & Iura prædicta danda, & laborando, dies suos in vanum exponant, & litigantes prædicti, laboribus, fatigis, & expensis more pristino grauentur:

Cōstituimus oseruandum, in antea, pro qualibet sententia danda duntaxat per septem Scotos, videlicet pro fisco nostro medietatem, aliam prædictis præsidentibus septem Scabinis, inter ipsos pro labore ipsorum diuidendos præter Notarii salarium, memorialia, & Priuilegiorum literas eorum dandas, de quibus iuxta eorum moderationem disponere debebunt ratione onerum leuandas.

De pœnis autem dicti iudicii nostri, pro nobis Aduocatus noster quatuor pœnas, & quintam, Pro Scabinis prædictis exigere

náſzéy oſobliwéy wyymuiemy od wſzytkich podatków / Poborów / y kontribucyi / od robót / od woiennych ſłużb ná wſzelkie ſtrony / które przez nas y potomki náſze będą czynione: y od wſzelkiego poſłuszenſtwá ták náſzego / iáko ich Pánów / y od ſądów Káſztelánſkich / Woiewodzkich / Sędzi / Podſędków / Komornikow y innych Vrzędników Ziemſkich / y Wóytów / Rádźiec / Lawnikow / y wſzytkich Przełożonych: którym żadnym ſpoſobem niech nie będą poſłuſzni / áni pozwáni / ták w wielkich iáko w máłych ſpráwách przed niemi ſtawáć / ábo ná nie odpowiádáć nie będą powinni:

Ale tylko gdy przed oblicznosć náſze y przez oſobliwą pieczęć náſze pozwáni będą: tedy przed námi / ábo oſóbnym Kommiſſarzem náſzym / którego ktemu náznáczymy / będą powinni odpowiedáć / ábo káżdy z nich będźie powinien práwem ſwý Máydeburſkim odpowiedáć.

A iżby przerzeczoné wſzytkie rzeczy miáły moc ná wieki / niniéyſzy przywiléy zá rádą y zwoleniém przerzeczonych wſzyſtkich przy nas ſiedzących kazáliſmy nápiſáć / y pieczęćią Máieſtatu náſzego Królewſkiego więtſzą kazáliſmy vtwierdźić. Dźiało ſie y dan ieſt w Krákowie / Roku Páńſkiego / Tyśiącnégo / trzechſetnégo / piecdźieſiątégo ſzóſtégo / názáiutrz po świetym Fránćiſzku. Przy czym byli przerzeczeni Arcybiſkup y Biſkupi / y Wielmożny Jurá Káſztelan / Jmrám Woiewodá / Andrzéy Sędźia Krákowſki / Wilczek Sedomirſki / Ráphał Wiſlicki / Piotr Sądecki / Káſztelanowie / y inni świádkowie godni wiáry.

Prosbá tedy przerzeczonych Sędźi / y którzy té práwá chowáli láſkáwie ſkłonieni / y poddánych náſzych pożytki y rozmnożeniém nápomnieni / tákowy liſt y vſtáwę / láſkę y pozwolenié máiąc wdźięczné y cáłé władzą náſzą Królewſką moc mu przydáiemy / y ón vmocnieniém pieczęći náſzéy więtſzéy przy tym niniéyſzym liśćie vtwierdzamy. Dźiało ſie to w Piątek po Przewodnéy Niedźieli / Roku Páńſkiego / Tyſiącnégo / Cztérechſetnégo / Dwudźieſtégo y pierwſzégo. Przy czym byli Nauczciwſzy w Pánu Chryſtuśie Pánowie Mikołay Kośćiołá Gnieźnienſkiego Arcybiſkup y Primás / Woyćiech Krákowſki / Andrzéy Poznánſki / Jákub Płocki / Jan Chełmſki Kośćio-

xigere debebit, & vt præfati Aduocatus noſter & ſeptem Scabini, dicti Iudicii noſtri Supremi, eò fortius & cum exacta diligentia iudicio ſupremo prædicto, & ſententiis promulgandis diligentiùs inſiſtant & continent.

Ipſos Aduocatum & Scabinos Maieſtas noſtra extollere volens prærogatiua fauoris & gratiæ ſpecialis ipſos eximimus & liberamus ab omnibus exactionibus, tributis, contributionibus, & aliis collectis, laboribus, ſeruitiis, expeditionibus, ad quaſcunque partes, per nos & per noſtros ſucceſſores, fiendis, & obedientiis quibuſcunq;, tàm noſtris quàm ipſorum Dominiorum, necnon à Iudiciis, & iuriſditionibus ipſorum Dominorum Caſtellanorum, Palatinorum, Iudicum, Subiudicum, Camerariorum, cæterorumque Officialium Terreſtrium, necnon Aduocatorum, Conſulum, Scabinorum, & quarumcunq; poteſtatum, quibus nulla ratione obediant, neque citati in magnis vel paruis cauſis coram ipſis comparere & reſpondere tenebuntur.

Sed duntaxat cùm ad præſentiam noſtram, & per ſpeciale Sigillum noſtrum Citati fuerint, tunc coram nobis aut coram ſpeciali Commiſſario noſtro ad hoc deputando reſpondere tenebuntur Iure ſuo Maydēburgen: & quilibet eorum reſpondebit.

Vt autem præmiſſa omnia robur obtineant perpetuæ firmitatis, præſens Priuilegium de conſilio & conſenſu prædictorum omnium aſſeſſorum noſtrorum ſcribi, & Sigilli noſtri Maieſtatis Regalis maioris appenſione fecimus communiri. Actum & datum Cracouiæ. Anno Domini, Milleſimo trecenteſimo quinquageſimo ſexto. In craſtino ſancti Fräciſci, præſentibus præfatis Archiepiſcopo, & Epiſcopis, Necnon Magnificis viris Dominis Iura Caſtellano Imramo Palatino, Andrea Iudice Cracouien: Vilczkone Sandomirien: Raphaele Viſlicien: Petro Sandecen: Caſtellanis, & aliis quàm pluribus teſtibus fide dignis.

Petitionibus itaque præfatorum Iudicum & conſeruatorum, præfati Iuris Theutonici ſupremi benigniter aclinati, & ſubditorum noſtrorum commodis & profectibus

Kościołów Biskupi: y Wielmożni y mężni Mężowie/ Krystyn z Ostrowá Kásztelan Krákowski/ Sedźiwóy z Ostrorogá Poznánski/ Jan z Tarnowá Krákowski/ Mikołay z Michálowá Sedomirski/ Máćiey z Wąsoßá Káliski/ Mikołay z Oporowá Leczycki/ Jákub z Koniecpolá Sieradzki/ Máćiey z Lábißyná Brzeski/ Jan z Kośćielcá Gniewienski Woiewodowie: Michał z Czyżowá Sedomirski/ Mistyn Poznánski/ Marcin z Klenowá/ Krystyn z Koźiegłowy Sądecki/ Floryan z Korytnice Wiślicki/ Jan z Szczekoćiná Lubelski/ Kásztelanowie: Zbigniew z Brzezia królestwá Polskiego Márßałek/ Piotr Száfrániec Podkomorzy Krákowski/ Andrzey Ciołek z Żelechowá Podstoli Sedomirski: y innych wiele godnych wiáry wiernie nam miłych. Dan przez ręce vczćiwego w Pánu Chrystusie Páná Woyćiechá Biskupá Krákowskiego/ Naywyßego Kánclerzá/ Janá Dźiekaná Krákowskiego/ Podkánclerzego królestwá Polskiego nam szczerze miłych.

My tedy Władysław z łáski Bożey Król przerzeczony/ zá rádą Rad náßych/ które przy boku náßym siedźiáły/ y zá prośbą przed Máiestatem náßym vczynioną/ ták spráwiedliwą y słußną y báczną przywiedźieni/ tákowy list vmacniáiąc odnowieniem przywileiu wyßey nápisánego ze wßytkim/ co w nim nápisano/ potwierdzamy/ mocny czynimy/ pochwalamy/ y odnawiamy/ skázuiąc áby we wßytkich swych punktćiech/ kláuzułách/ sposobiech/ y członkách miał moc wieczney mocy/ zá świádectwem tego listu: któremu pieczęć náßá iest záwießoná. Działo sie ná Wyspie Ciepel/ w Miásteczku Koninie/ które ináczey zową Racze/ w Niedźiele bliższą po święćie świętego Stánisławá/ które bywa Máiá/ Roku Páńskiego/ Tysiącnego/ cztérechsetnego/ czterdźiestego czwartego. Przy czym támże byli Vczćiwi/ Wielmożni/ Mężni/ y Szláchetni/ Wáwrzyniec z Oderwáru królestwá Węgierskiego/ Mikołay z Láysoki/ Łukaß z Górki Poznánski/ Hynek z Pomorzan Ziemie Podolskiey Woiewodowie: Mikołay z Zákrzowá Márßałek/ Kresław Woyßyk z Woyße/ Stolnik dworu náßego/ Piotr z Számotuł/ Páwel z Sienná/ Mikołay z Czesławu/ y Hynek z Bálic dworzanie

ctibus commoniti, huiusmodi literas constitutionem, gratiam, & concessionem, grata & rata habentes, atque firma auctoritate nostra Regali robur ipsis apponimus, & Sigilli nostri maioris communitione firmamus. Harum tenore mediante. Actum feria quinta post conductum Paschæ. Anno Domini, Millesimo quadringentesimo vigesimo primo. Præsentibus Reuerendissimis in Christo Patribus Dominis, Nicolao dictæ Gneznen: Ecclesię Archiepiscopo & primate: Alberto Crac. Andrea Posnanien. Iacobo Płocen: Ioanne Chelmen: Ecclesiarum Episcopis, nec non Magnificis validisq; viris Cristino de Ostrow, Castellano Crac: Sandiuogio de Ostrorog Posnanien: Ioanne de Tarnow Crac: Nicolao de Michalow Sandomirien: Mathia de Vansosze Calissien: Nicolao de Opporow Lancicien: Iacobo de Koniecpole Siradiensi. Mathia de Labiszyn Bresten: Ioanne de Koscielec Gneueonien. Palatinos. Michaele de Czizow Sandomirien: Mistino Posnanien: Martino de Klenow, Cristino de Kozieglowy Sandecen: Floriano de Korythnica Vislicien: Ioa[n]e de Sczekocin Lublinen: Castellanis, Sbigneo de Brzezie, Regni Poloniæ Marssalco, Petro Szafraniec Succamerario Craco: Andrea Ciołek de Zelecho Dapifero Sandomirien: & aliis qua[m] pluribus fidedignis nostris fidelibus dilectis. Datum per manus Reueren: in Christo Patris Domini Alberti Episcopi Cracouien: supremi Cancellarii, & Ioannis Decani Cracouien: & vice Ca[n]cellarii regni Poloniæ sincerè nobis dilectorum.

Nos verò Vladislaus Dei gratia Rex præfatus de consilio consiliariorum nostrorum, ad latus nostrum tunc assisten: petitionis, taliter coram nostra Maiestate oblatis, tanquam iustis, rationabilibus, & rationi consonis, aclinati, huiusmodi literam ratification: innouatione Priuilegii præscripti, cum contentis in eodem confirmamus, ratificamus, approbamus & innouamus, decernentes ipsam in omnibus suis punctis, clausulis, conditionibus, & articulis robur obtinere perpetuæ firmitatis per præsentes. Harum quibus est appensum Sigillum nostrum testimonio literarum. Actum in Insula Ciepel oppido, Conin

rzánie náßy/ y inni godni wiáry świádkowie przy rzeczách przerzeczonych. Dan przez rece Wielmożnych Janá z Koniecpolá Kánclérzá/ y Piotrá z Szczekociná Podkánclérzego/ królestwá Polskiego nam szczérze miłych. Conin, alias Racze die Dominico post festum sancti Stanislai, tempore Maij proximo, Anno Domini, Millesimo, quadringentesimo, quadragesimo quarto. Præsentibus ibidem Venerabili, Magnificis, Strenuis, & Generosis, Laurentio de Ederwar Regni Hungariæ, Nicolao de Layszoki, Luca de Gorka Posnanien: Hinkone de Pomorzani Terræ Podoliæ Palatinis: Nicolao de Zakrzow, Marssalco, Creslao de Voyschyk, de Voycza dapifero Curiæ nostræ, Petro de Szamotuli, Paulo de Sienno, Nicolao de Czestaw, & Hinkone de Balice familiaribus nostris, & aliis fidedignis testibus circa præmissa. Datum per manus Magnificorum, Ioannis de Koniecpole Cancellarii, & Petri de Sczekocin Vicecancellarii Regni Poloniæ, sincerè nobis dilectorum.

Sámé Miásto Kráków.

Odpuszczenié Szosu y poboru Miástu Krákowu.

2. Iż Miásto náßé Kráków/ stolicá náßá Królewská/ iáko prioribus interregnis ták y tego poślednięgo Interregnum, wiárę y státeczność swą w to zámießánié Rzeczypospolitéy Nam y wßystkiéy Koronie/ státecznie pokazáło y dotrzymáło/ nie oględuiąc sie ná wielkié ßkody spalenia y spustoßenia máietnośći swych/ które ex vsu artis militaris paloné y znieśioné/ á ruchomé bráné bydź musiáły. Przeto zá te wiárę y státeczność ich/ wdźięczność y łáskę náßę Królewską miástu temu y obywátelóm iego wßytkim pokázuiąc/ áby też poćiechy zá ßkody y trudnośći swé odnieść mogli. Szos z Poborem náßym Królewskim/ któryby zá vchwałą wßech stanów nam y skárbowi náßému Koronnému/ ábo Poborcóm y Száfárzom ná Séymiech vchwalonym płáćićby mieli. Miástá Krákowá Mieszczánóm y obywátelom iego wßytkim dáruiemy y odpuszczamy do cztérech Exákciy Poborowych/ ieśliby kiedy ex necessitate Rp. vchwaloné bydź miáły/ począwßy Exákcyą od Poborów ná tym seymie vchwalonych. W czym áby trudność y przenágábánié żadné nie było od Poborców náßych/ tám in genere quàm in specie tą niniéyßą Constitucyą wáruiemy.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 41.

Odpuszczenié Czopowégo temuż Miástu.

3. Miástá Krákowá ná popráwę Murów y Municiy Mieyskich/ Czopowé od kázdégo picia/ któréby z Miástá Krákowá do skárbu náßégo Koronnégo dochodźić miáło/ zá vchwaleniem Poboru przez stany Koronné auctoritate Constitutionis præsentis, dáiemy y dáruiemy do dwu Exákciy Poborowych blisko przyßłych od niniéyßéy poczynáiąc/ tym sposobem/ że vrząd Mieyski tákowé Czopowé od picia wßelákiégo przez té dwie Exákciie wybiérác y wyciągác ma: wßákóż wybiérác Czopowé máią wedle Przywileiu Piwowárów Miástá tego. Záchowuiąc w cále cognicyą Séymową o tychże Przywileiách/ y o tym ieśli co po nich różnégo bywáło ná nie stánowiono/ á to po wyśćiu przerzeczonych dwu Exákciy Poborowych. A z tego Mury y municiié Mieyskié opátrowác y popráwić máią. W czym tákże áby przenágábánia żadnégo od Poborców nie mieli/ tàm in genere quàm in specie tą Constitucyą wáruiemy.

Zyg. III. támże fol. 42.

Podwyßßenié Mostowégo temuż miástu.

4. Dla popráwy dróg w Krákowie nád stáré mostówé/ zá pozwoleniem wßech Stanow postánawiamy/ że káżdy furman/ który z towárámi Cudzoziemskimi z Solą y z inßemi ćiężkimi rzeczámi do Krákowá przyiedźie/ od káżdego koniá po pułgroßku Miástu płáćić będźie powinien. Tákże ktoby rogaté bydło ná skład Krákowski ná przedáy przypędźił/ powinien będźie po pułgroßku zwłaßczá od bydłá wielkiego Miástu temuż płáćić/ iáko Przywiléy ná to dány ßerzéy obmawia.

Támże.

 Cło wie-

Cło Krákowskie.

Támże fo. 43.

5. Przełożony nam iest niedostátek miástá Krákowá/ y wyniszczenie prowentów iego/ ták iże z nich potrzeby Miástá tego nullatenus odpráwiáne bydź niemogą. Chcąc tedy áby zá szczesliwego Pánowánia náßego Miásto to/ które rebus secundis ornamento, aduersis præsidio nam y Rzeczypospolit: náßey bydź zwykło we wßem/ incrementa bráło. Miástu temu náßemu Krákowu zá pozwoleniem wßech Stanów Cło wieczne dáiemy y postánowiamy. Tym sposobem/ że osoby wßelákie Cudzoziemskie Miástu temu od Towáru wßelákiego według oßácowánia od grzywny po pułgroßku płácić będą powinni czásy wiecznemi/ iáko ßerzey Przywiley im ná to dány wsobie obmawia.

Nagrody Vßkodzonym.

Tenże w Krák, 1588. fol. 48.

6. Iż musiáło do tego przychodźić/ że dla obrony miástá naßego Krákowá y zamku/ w którym przednieyße insignia y kleynoty máiestatu náßego Królewskiego chowáią: dobiá poddánych náßych nieruchome/ musiáły bydź od Hetmáná y żołnierzá náßego palone/ á ruchome bráne ex vsu artis militaris: á drudzy zás częścią od nieprzyiaciela/ częścią od żołnierzá náßego/ priuatim bez roskazánia/ pozwolenia y zlecenia Hetmáńskiego/ są z máietnośći złupieni y vßkodzeni: tedy y tym od nieprzyiaciela vßkodzonym/ y tym którzy dla gwáltowney R. P. potrzeby ßkody popádli/de bonis rebellium, qui causam damni dederunt, ma bydź z práwa nagrodá: á od Zolnierzá náßego vkrzywdzonym priuatim bez wiádomośći Hetmáńskiey/ vkázuiem do práwá należnego: kędy ßkód y krzywd swych dochodźić káżdemu iest wolno. Assecurátia Hetmáńska we wßystkim w cále iáko sámá wsobie iest/ wáruiąc/ y nienárußenie zostáwuiąc.

KAZIMIERZ. Tit: II.

Odpuszczenie Szosu Káźimirzánom.

Práwo I.

Támże w VVár. 1589. folio 43.

Iż Miásto náße Káźimierz prze obleżenie Krákowá od nieprzyiaciela/ o wielką ßkodę y vtrátę przyßło/ ktemu że Mury Miástá tego po niektórych mieyscách per abusum popsowáne. Tedy my láskę náße y porátowánie ku pomnożeniu Miástá tego/ y popráwe murów y inßych potrzeb znácznych pospolitych/ odpuszczamy obywátelóm wßystkim Miástá tego/ Szos do cztérech Exákcyy po sobie idące/ ieśliby kiedy ná potym postánowione były/ poczawßy od ninieyßego Seymu Exákcyiey. A Czopowe tákże cále wßystko Miástu temu od wßelákich picia ná Rok ninieyßy Contrybucyiey ku tym lepßemu porátowániu budowánia Murów y Baßt/ ták iż żadnym kßtaltem ni odkogo w tym impediowáni bydź nie máią/ poniewaz to co czynimi zá pozwoleniem stanów wßytkich Koronnych vchwalamy.

Cło Káźimirskie.

Tenże tám że fol. 43.

2. Dla zasług y wiernośći Miástá náßego Káźimierzá Krákowskiego/ które przećiwko Rzeczypospolitey/ y nam/ w obronieniu pilnym y wiernym pokazáło/ Miástá náßego Krákowá. Przeto Mostowego im od Przodków náßych nádánego/ którego są in pacifico vsu, przyczyniamy z pozwoleniem wßech stanów Koronnych/ to iest/ nád stáre Cło od koniá kożdego po półgroßku/ tákże y od bydłá rogátego y od káżdego inßego bydlećiá wielkiego po półgroßku wybieráć máią od tych wßytkich którzy ná skład Krákowski/ ábo też przez Most Káźimierski przez Kráków przeieżdżáć będą/ wybieráć máią iáko o tym Przywiley náß onym dány ßerzey obmawia.

Opráwá Miástá Káźimierzá.

Zyg. III. w Wár. 1598 fol 33.

3. Iż Miásto náße Káźimierz przy Krákowie od státków Kupieckich/ które ná brzegách tego Miástá buduią y láduią/ znáczne ßkody odnosi/ iáko nam o tym Rewizorowie

zorowie náßy z przeßłego Séymu wysłáni dostáteczną spráwę dáli. Tedy temu Miástu od káždego státku tákiego kupieckiego/ po złotemu iednemu płácono bydź ma. O czym ßérzéy Przywiléy ná to przez przodká náßego Królá Stephaná ná Séymie dány obmawia/ który Prowent ná popráwę tychże brzegów Wiślnych obrácáć sie ma.

KLEPARZ. Tit: III.

Szós y Czopowe Klepárskie.

Práwo I. Miástu náßému Kleparzowi Krákowskiému/ które wiele ßkód czásu obleżenia Miástá náßego Krákowá/ y tegoż podieło/ y przy tym státeczną wiernosć swoie przeciwko nam y Rzeczypospolitéy pokazáło. Zá co my łáskę náßę Páńską onym pokázuiąc/ Szós cáły y inße Prowentá Contrybucyiéy náßéy któreby z Vniwersału Séymu ninieyßego do skárbu náßego ábo wiec Száfárze Ziemie onéy przyśdź miáły. Miástu temu do cztérech Exákcyi iesliby nápotym ex necessitate Reipub: kiedy vchwaloné były/ dáruiemy y odpuszczamy.

Zyg. III. w VVár. 1589. folio 44.

A Czopowé od wßelákiego picia ná Rok ninieyßy Contrybucyiéy tu vchwalonéy/ Miástu temu dawamy ná poratowanié pospolitych potrzeb y ku obronie Miástá tego. W czym wßytkim áby impedimentu żadnégo niodkogo nie mieli/ ninieyßégo Séymu vchwałą vtwierdzamy.

BYDGOSCZA. Tit: IIII.

O wolnym przedawániu zbożá ßláchetckiégo w Bydgoszczy.

Práwo I. Gdy sie przed námi skárżyli obywátele Ziem Kuiáwskich/ iż przed Mieszczány náßé Bydgoskié byli zniewoláni: bo gdy ze wsi swych zbożá targ z kim vczyniwßy wożą do Miástá/ wnet inßy Mieszczánie nie czyniąc targu ono zboże bráli do swych domów y spiklérzów: zá które zboże ácz płácili/ wßákże iż to czynili ku krzywdzie onému pierwßému Kupcowi/ y ku zniewoleniu ßláchetckiému/ dla tego vstáwiamy: áby w Bydgoszczy ßláchcie było wolné przedawánié y zwożenié zbożá przez przekázy iákiéy Mieszczan onych: które od tego hámowáć Stároście zá czásem będącému iest poruczono. A nád to niechay będą listy Królewskié/ ilekroć tego będzie potrzebá/ zá którémi winá cztérnaście grzywien z osoby téy/ która ináczéy czynić będzie wyciągána bydź ma.

Nobiles, Bydgostiæ frumenta sua libere vendant.

Terrigenis Cuiauitis conquerentibus nobis, quia per Oppidanos Bydgostenses nostros illibertarentur: qui terrigenæ, dum ex rure frumentum, ex mercatu antea facto, cuipiam transferunt in Oppidum, mox alii Oppidani, non facto mercatu illud recipiebant: in domosq́; seu promptuaria sua deponebant: pro quo tametsi solutiones impendebant: tamen quia istud facerent in præiudicium prius ementis, & in illibertationem Nobilium: Idcirco statuimus: Quòd Bydgostiæ sit Nobilibus libera frumentorum venditio, & deductio, sine aliquo aliorum Oppidanorum impedimento, quorum còercio, Capitaneo pro tempore existenti sit commissa: sintq́; desuper literæ Regiæ, quoties opus erit, pœnam Regalem quatuordecē marcarum, ex persona contemnente exigendam, continentes comminatam.

Alex. w Rá. 1505. Laski 119. HL 100 B/ 181. HP 262.

SRZODA. Tit: V.

Srzodá od Poboru wolna.

Práwo I. Miástu náßému Srzedzie prze desolácią przez ogién od podatków Poborowych do cztérech

Zyg. III. w 1589. fo. 45

cztérech Exákcyiy począwßy od vchwały Séymu niniéyßégo / ieſliby kiedy z potrzeby Rzeczypoſpolitéy vchwalone były odpuſzczamy.

POZNAN. Tit: VI.

Popráwá Miáſtá Poznániá.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio. 70.

Práwo 1.

A Iż ná Mieście Poznániu Koronie wiele należy / á zwłaſzczá obywátelóm Wielgopolſkim; pozwalamy tego vchwałą Séymu niniéyßégo / żeby vrząd mieyſcki teraz y nápotym będący / od piwowárów / od káżdéy beczki piwá po iednému großu brał ktorą przedádzą: á to ná popráwę municiy mieyſckich y murów około Miáſtá / tákże od káżdégo wiádrá winá Moráwſkiégo y Rynſkiégo / Eydeburſkiégo / großy ßeść: á od win Gubinſkiégo y Kroßynſkiégo od káżdégo dzielinká po großy dźieśięć: od wiádrá málmázyiéy / mußkátelle po großy dwánaśćie. Ktore wybiéránie ma ſie począć od publikowánia Conſtitucyiéy niniéyßéy / áż do dźieśiąći lat. Co vrzędy té / ktorym ßácowánie należy / przy ßácunku ná expozycią non obſtante contributione publica przyimowáć máią: á popráwę tych municiy General Wielgopolſki / Káßtelan z Podkomorzym Poznáńſkim rewidowáć / y liczby ſłucháć máią: á to ná dźień ś. Marciná / y potym ná ſéymikách referowáć.

Młyny Poznáńſkié.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 46.

2. Poniewaź Młyny náßé przy Poznániu / ieden zá Czarnémi Mnichámi / drugi zá Bramą Wrocłáwſką leżącé / zá dawnym zániedbániém z Groblámi / ábo ich gáćiámi / tákże z zálumnośćią budowánia ad ruinam przyßły. Przeto té Młyny wyßéy miánowáné z trzećią miárą z ſkupiwßy poſſeſſory ich iuxta formam Iuris, ieſli dożywoćia nie záßły / cum eorum pertinentiis temu to Miáſtu náßému Poznániowi / ábo communitati Miáſtá tego / in merum dominium czáſy wiecznémi inkorporuiemy. Z ktorych to Młynów ná káżdy Rok powinni będą ćiż to Mieſczánie Poznáńſcy do Zamku náßégo Poznáńſkiégo / pláćić y ſkutecznie oddawáć / Pßenice Máldrów pięć: á Rży ábo żytá Máldrów dwádźieśćiá y dwá miáry Poznáńſkiéy: w czym iednák ma bydź baczenié in legalibus impedimentis pogorzenia ábo znáczney ßkody przez powódź niezwyczáyną. A Qwárty do Ráwy gdy iéy przed tym z tych Młynów nie dawano / tedy też ná potomné czáſy Miáſto to Poznáńſkié dawáć niéma / iáko o tym ßérzéy Przywiléy náß y poſtánowienié z Generalem Wielkiéy Polſki vczynioné obmawia.

Popráwá Miáſtá Poznániá.

Zyg. III. w Wár. 1598 folio 32.

3. Ze iuż Miáſtu Poznániu dźieśięć lat wyßło / przez ktoré látá pewné podatki ná popráwę Miáſtá wybiéráli: poſtánawiamy / in hæren: Conſtitutioni 1588. áby z tych podatków ráchunku ſłußnégo wyſłucháni byli / przez Wielmożnégo Janá Rozrażowſkiégo Káßtelaná Poznáńſkiégo / Adámá z Czárnkowá Generałá Wielgopolſkiégo / y Piotrá Czárnkowſkiégo Podkomorzégo Poznáńſkiégo: á po wyſłuchániu téy liczby / ćiż to wyßéy miánowáni Kommiſſarze vkazáć máią Mieſczánóm Poznáńſkim mieyſce / kędyby té pieniądze ná popráwę y municyą miáſtá nasłußniéy wyłożyć ſie miáły. Ktora tu municya począć ſie ma od Zamku náßégo Poznáńſkiégo / ku bramie Wrocłáwſkiey / z vkopániém przekopu do obrony miáſtá y budowánia báßty nowéy. Tákże też y z popráwą murów ſtárych / o czym wßytkim záwiedywáć máią przerzeczeni Kommiſſarze / y po wykonániu tego ráchunku doſtátecznie wyſłucháć / y nam o wßytkim doſtáteczną ſpráwę dáć.

Exequutia

Exequutya Dekretu Mieszczan Poznańskich.

4. Dekret S. pámięci Wuiá nászego Królá Zygmuntá Augustá w Wárszáwie in Anno 1571. miedzy Mieszczány Poznáńskimi/ á Wielmożnym niekiedy Stánisłáwem Grábią z Górki/ potym Woiewodą Poznáńskim/ wśi nászey Rátay dzierżawcą vczyniony/ in omnibus ápprobuiemy/ y wszelákie impedimenta y zátrudnienia iego exequutią hámuiące znosząc/ chcemy y nákázuiemy/ áby był do exequutiiey swey/ to iest per consignationem iam exnunc limitum, & intromissionem in Ius perpetuitatis przywiedziony: á wszákoż saluo Iure aduitalitio & possessorio, quod moderno possessore integrum reseruamus, ipsiq; per omnia quoad vixerit, super eadem etiam bona Ciuibus consignandum, saluum esse volumus: post mortem verò moderni possessoris témi dobry dysponowáć nie będziemy: ále possessio plenaria & actualis ich/ cum reliqua iudicatæ rei executione, ipso facto przypadáć ma tymże Mieszczánóm/ tanquam legitimis hæredibus eorundem.

Zyg. III. w VVar. 1598 folio 24.

Miásteczká co ná wolność zásiádły, wolne od podatków, pátrz wyszey fol: 321. lege 7. W wyćiągániu &c. et fol. 324 lege 8. et 9.

PRZYSIĘGA RADZIEC. Tit: VII.

Z Miast Rayce iáko przyśięgáć królowi Ie. M. máią.

IA N. przyśięgam: iż Naiáśnieyszému Xiążęciu y Pánu á Pánu N. królowi Polskiému &c. y iego wedle práwá potomkóm królom koronowánym będę wierny: y będę się stárał wedle możnośći mey o iego iásność/ cześć/ o stan królewski/ y o pożytek R. P. koronny/ y Miástá N. y o wszytkich szkodách/ które będę wiedział/ iego zacność obwieszczę/ y one wiernie odkryię. Ták mi Pánie Boże pomagay.

EGo N. iuro: Quia Serenissimo Principi & Domino D. A. Regi Poloniæ &c. & suis legitimis successoribus Regibus primoq; coronatis fidelis ero, suæq; serenitatis honorem, statum regium, & commodum Reipub. Coronæ, & terrarum Prussiæ pro posse meo procurabo, suam serenitatem de omnibus damnis quæ sciuero auisabo, & ea manifestabo fideliter. Sic me Deus adiuuet.

La. 163. HP 301. HL 137 B/ 247.

MIAST OPRAWA Tit. VIII.

1. Iż Miástá Násze od przodków nászych/ nie tylko dla sámych osób w Mieśćiech mieszkáiących/ ále y dla dobrá Rzeczypos. są fundowáné/ y ziemskim imieniem nádáné. Przeto poruczamy Stárostom nászym/ áby tego doyźrzeli: żeby się Miástá popráwowáły/ y liczbę przed Stárostą y témi/ które ku niemu przysádzimy/ żeby czynili. A to budowánie y popráwá Miast ma bydź táka/ iáką my roskażemy/ zá doyźrzeniem Stárośćinym/ y tych/ które ku Stárośćie wysádzimy.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. fo. 55.

O teyże opráwie.

2. NA oglądánie popráwy Miast/ y wysłyszenie liczby z dochodów wszytkich in genere: które Miástá máią/ exnunc deputuiemy ku Stárostom osoby pewne.

Tenże w Lubl. 1566. folio. 70.

O teyże

O téyże opráwie.

Tenże w Piotr. 1567 folio 74.

3. ACz z Lubelskiéy Constitucijéy miáłá bydź przez deputowáné od nas osoby oglądánia Miast opráwá/ wßákże / iż czás nie był miánowan / od którégo liczby z pożytków wßytkich czynić mieli/ zostáć to musiáło do séymu tego ná którym czás miánuiemy/ iż ab anno 1562. czynić powinni są liczbę ze wßystkich in genere prowentów / które máią. A támże y po práwe pokażą przed tymi które ku Stárostom álbo ich namiestnikóm z séymu tego deptuiemy/ vczynić ie sub confiscatione bonorum, powinni będą sufficenter.

Miast Opátrzenié Pod interregnum.

Zyg. III. w VVar. 1593. folio 9.

4. BEspieczenstwo miast nászych Krákowá/ Lubowle/ Rábßtyná / Oświećmiá/ Kámiencá/ á tego z quárty/ Poznániá/ Kijowá/ Bracłáwiá/ zá vchwałą séymu tego/ ludem służebnym pießym opátruiemy. Ktorzy to ludźie máią bydź pod zléceniem Stárośćidnym. Jednák Rotmistrze/ porucznicy máią przyśiądz że wiernie mieysc sobie náznáczonych strzédz/ y nam do czásu náznáczonégo dotrzymáné będą. Do buntów y zásćia inter priuatas personas, przymiéßywáć śie niemáią. Zamków y miast sobie náznáczonych/ przy Stárośćiech nászych bronić/ tákże y z tumultów z któréykolwiek miáry y przyczyny którébykolwiek w miástach tych nászych wscżynáły śie / zá tychże Stárostow roskazániem/ bronić máią/ wierność y poddáność nam we wßytkim w cále záchowuiąc.

Wolność miásteczek nowych pátrz wyßéy fol. 321. lege 8. Miásteczká.

Gwałty Mieyskie pátrz wyßéy fol. 594.

KSIĄG

KSIĄG OSMYCH, CZĘSC WTORA.

O Miesczániech.

Z STRONY SZLACHETCTWA Y dóbr Ziemskich. Tit. I.

Miesczánie máiąc list ná ſzláchectwo, á obchodu mieyſckiégo pátrzą, listem ſie ſczyćić niemogą.

Práwo I. MIesczánie / ktorzy Ziemſkié Imioná máią / gdy będą o nié pozywáni od kogo / záchowamy ſie wedle Práwá. Drudzy ſzláchectwem ſie bronić nie mogą: ktorzy listy ná ſzláchectwo otrzymawſzy / biorą ná ſie ſpráwy ſtanu Rycérſkiému nieprzyſtoyné / które ſą Státutem opiſáné; żaden ſie tákowym Liſtem Práwá ſczyćić nie będzie mógł.

Ciuium ad militarem ordinem inautoratio, quomodo rata eſſe debet.

CIues qui Terreſtria bona habent, cùm pro illis citabuntur ab aliquo: conſeruabimus nos iuxta Ius. Quorum alii, etiam Nobilitate ſe defendere non poſſunt: qui literas ſuper Nobilitatem ſui obtinentes, ſuſcipiunt in ſe negotia, quæ ad ſtatum militarem nō pertinent, quæ quidem ſunt ſtatuto deſcripta, quorū nullus ſe talibus literis, in Iudicio defendere poterit.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 46/82. HP. 304.

Miesczánie którzy dobrá Ziemſkié trzymáią woyne ſlużyć máią.

Maſz wyſſey fol: 701. *lege* 22. Gdyż Kupcy.

Miesczánie imioná ziemſkié przedawáć máią, á kupowáć ich niémáią.

2. UStáwiamy: iż Miesczánom y proſtym ludziom zkądkolwiek będącȳ Miáſteczek / Wśi / Folwárków / Práwu Ziemſkiému podległych kupowáć / trzymáć / poſiadáć ná wieczność / y záſtáwnym obyczáiem niéma bydź wolno: á to dla tego / iż w ciągnieniu woiennym y wſzykowániu mieyſcá ſłuſznégo miedzy Szláchtą nie mieliby: y dla tego máiąc tákowé dobrá zwykli ſzukáć obyczáiów / iákoby wolni byli do woiennych wypraw: y nád to gdyż oni domów y dóbr Práwu Mieyſckiému podległych nie dopuſczáią innym ſzláchćie vſtępowáć / tedy też wzaiem y im dóbr w Práwie ziemſkim położonych wykupienié ſłuſznie zdá ſie / áby było zábroniono: y Sędziowie ziemſcy y Grodzcy zápiſów tákich / które máią bydź ná oſoby Mieyſckié czynioné / niemáią y niech nie śmieią dopuſczáć. A ieſli ináczéy vczynią: tedy cokolwiek będzie zápiſano przećiwko tákowéy vſtáwie / to ma

Ciues bona Iuris Terreſtris vendāt, nec ea acquirant.

ITem ſtatuimus: quòd Ciuibus, & plebeiis, vndecunque exiſtentibus, Oppida, Villas, prædia, & bona alia, Iuri Terreſtri ſuppoſita, emere. tenere, poſſidereque, perpetuo vel obligatorio modo, liceat minimè. ex eo, quòd in profectionibus bellicis, & aciebus ordinatis, locum inter Nobiles competentem non haberent: quòdque illi bonis talibus habitis, occaſiones quærere conſueuerunt, ſe à bellicis expeditionibus liberandi. Et inſuper, cùm ipſi domos, & bona in Iure Ciuili ſita Nobilibus non admittant reſignari: eadem viciſſitudine & illis, bonorū in Iure Terreſtri ſitorum, exemptio videtur non abs re eſſe prohibenda. Quodq; Iudices Terreſtres & Caſtrenſes, Inſcriptiones eiuſmodi, in fauorem & perſonas Ciuium fiendas, non admittant: admittereq; non præſumant. & ſi ſecus fecerini: extunc quicquid inſcriptum fuerit, contra Conſtitutionem

Ian Olbr. w Pietr. 1496 La. 105. HL 46/82. HP 302.

to ma bydź nikczemnym y próżnym skazano zá terázniey szym státutem: á ktemu ći/ którzy iuż skutecznie dobrá ziemskié osiedli/ tákowe w pewnym czásie/ wktórym to sprawić będą móc/ są powinni przedáć pod winámi: które z tych/ którzy ináczéy czynią/ wedle woléy nászéy y Woiewody onéy ziemie/ gdźie oná máietność iest/ bedźiem nie odpuszczenié wyćiągáć.

stitutionem eiusmodi, id irritum, nullum & inane decernatur esse, Statuto præsenti mediante. Et quòd illi, qui iam in effectu bona Terrestria vsurpârunt, illa hinc ad decursum temporis, quò commodè istud facere possint, vēdere teneātur: sub pœnis, quas ex illis secus faciētibus: iuxta arbitrium nostrū, & Palatini terræ, in quo illa consistunt, exacturi sumus irremissibiliter.

O tym pátrz wysszéy folio 701. lege 22. Gdyż.

Mieszczánie dóbr dźiedźicznych kupowáć niemáią, á te które dźierżą przedáć máią, krom dóbr dźiedźicznych Ziemskich stárych, które miástá y pospólstwo spólnie máią.

Modus eximendorum Ciuium, de bonis Terrestribus.

Zyg. w Pio. 1538. HL. 46. B/83. HP. 303.

3. Stoiąc przy stárych vstáwách przodków nászych / y prosbámi poddánych nászych poruszeni skázuiemy: áby mieszczánie y prostégo stanu ludźie / wedle zákazánia státutow/ dóbr dźiedźicznych Ziemskich ná potym nie kupowáli: y zapisy / które w sądźiech ziemskich mieszczánom ná té dobrá będą vczynioné/ niech ipso facto będą nikczemné: ktemu sędźia/ który tákiego zapisu dopuści/ sto grzywien winy niech przepádnie: która ma bydź przez vrząd od niego wyćiągána.

Dobrá lepak té/ które do tych czásów mieszczánie dźierżeli y dźierżą/ będą powinni wczáśie cztérzech lat któremukolwiek będą chćieli szláchćicowi y obywátelowi koronnému przedáć / pod strácenim tychże dóbr: które przerzeczonym obyczáiem przez nas máią bydź przedáné / á té pieniądze ná obrónę królestwá máią bydź obrócone. A wszákże ták to przedánie bydź ma: iż té dobrá tákowym obyczáiem przedáné bliższy tych szláchćicow/ którzy ie przedáli y oddálili/ tąż summą / zá którą były przedáné / w roku od czásu przedánia vczynionégo będą mogli odkupić.

Antiquis Constitutionibus prædecessorum nostrorum innitentes, & subditorum nostrorum petitionibus permoti, Decernimus: vt Ciues, & plebeii, secūdum Statutorum prohibitionem, bona hæreditaria Terrestria deinceps non emant: & Inscriptiones, quæ in Iudiciis Terrestribus illis super hæc factæ fuerint, sint ipso facto nullæ. Iudex verò Inscriptionem admittens, pœnam centum Marcarum incurrat, ab eo ex officio exigendam.

Bona autem, quæ hactenus Ciues ipsi possiderunt, & possident, tenebuntur infrà tempus quatuor annorum illa, cuicūque voluerint Nobili, & indigenæ Regni vendere: sub amissione eorundem bonorum: quæ modo præmisso per nos vendi, & pecuniæ pro defensione Regni cōuerti debebunt. ita tamen, quod ea bona, ad hunc modum vendita, poterint proximiores eorum Nobilium, qui ea vendiderant & alienauerant, pro eadem summa, pro qua vendita erant, infrà annum à tempore venditionis factæ, redimere.

Hoc tamen extendi non debet, ad Ciuitates, & communitates earundem: quæ bona hæreditaria Terrestria, vigore Priuilegiorum antiquorum, in commune obtinent. secus de Priuilegiis, quæ ante Statutū Ioannis Alberti Regis cōcessa sunt.

Ale iednák to niéma sie ściągáć ná miástá y pospólstwá ich: które dobrá dźiedźiczne ziemskié mocą przywileiów stárych pospólnie dźierżą: nie mowiémy o przywileiách/ które przed státutem Jana Olbráchtá Królá są dáné.

KSIĄG OSMYCH, CZĘSC TRZECIA.

O Hándlách Mieyſckich.

KVPCY Y DROGI KVPIECKIE. Titul piérwſzy.

Kupcy y Rzemieſlnicy potrzebnè rzeczy przywoźić y robić máią.

Prá-wo. J.

Kupcy / Rzemieślnicy / y inni tákowi niech kupczą rzeczámi potrzebnémi ku potrzebam ludzkim. *Zyg. wkrá 1524. HP. 309.*

Kupcóm nieośiádłym y Práwá Mieyſckiégo nie máiącym Miáſtá y hándle zápowiedźiánè bydź máią.

2. Co ſie tycze Włochów / Szotów / y innych cudzoźiemców / przez które Miáſtá náſze wielką ſzkodę á zniſczenié biorą. Tákowému káżdému ktoryby ośiádłości á práwá Mieyſckiégo nie miał. Roſkázuiemy áby im były Miáſtá y hándle zápowiedźiáné iuż exnunc. *Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. HP. 309.*

Kupcy co Práwá Mieyſckiégo doſtáli przyśięgli bydź y onera Ciuilia *odpráwowáć máią, á dóbr z Korony wywoźić nie máią.* Articulo:

KVPCY CVDZOZIEMSCY.

3. O Włochách / Szotách / y innych cudzoźiemſkich Kupcách / ktorzy nie tylko Miáſtá y Kupce Koronné pokáźili / ále y Koronie nie pomogli. Przeto ſtátut Piotrkowſki w exequucią przywiéźdź chcąc nayduiemy áby káżdy Stároſtá z urzędem Mieyſkim ſtátutu Piotrkowſkiégo / ták iáko ieſt nápiſan / exequucią czynił. A ktorzyby iuż Kupcy ośiádłość y práwo Mieyſckié mieli: tedy áby ſie ták záchowáli / iáko ſie náſzy záchowywáią / to ieſt áby nam y Miáſtu przyśięgáli / onera Ciuilia nieśli / y poſłuſzeńſtwo wſzelákié urzędowi Mieyſckiému czynili / nie broniąc ſie żadnémi liſty wolnémi / y dóbr nábytych z Korony nie wywoźili / ſub confiſcatione bonorum. Czego Stároſtowie y Celnicy doglądáć máią. *Tenże tám że 1565. HP 309.*

Dźieśiąta część dóbr Kupców cudzoźiemſkich extra Regnum *ſie wynoſzących Miáſtu Krákowſkiému zoſtáć ma.*

4. Jż ſie Kupcy tákowi náyduią / ktorzy w Krákowie Mieyſckié práwo przyiąwſzy / y zá wolnośćią Mieyſcką ná máietność ſie zdobywſzy / potym z oną máietnośćią extra Regnum ſie wynoſzą / ábo też ſteriliter vmiéráiąc / ſucceſſores ich / tákowé máietności extra Regnum wynoſzą: tedy authoritate Conuentus præſentis ſtánowimy: iże tákowych máietności wſzytkich / ktoreby modo præmiſſo extra Regnum wynieśioné bydź miáły / dźieśiąta część Miáſtu Krákowſkiému ſpráwiedliwie oddawána bydź ma. Tegóż Miáſtóm Poznániowi / Lwowowi / y Wilnu / pozwalamy. *Zyg. III. w Wár. 1590. folio 42.*

O Legiérách cudzoźiemſkich.

5. Jż ſie náyduie wiele Kupców cudzoźiemſkich / ktorzy nie máiąc práwá Mieyſckiégo áni ośiádłości / do iednych rąk w ſwych źiemiách towáry / tákże winá / málmázyie zákupuią / *Tenże w Krák. 1588. folio. 70.*

zakupuią/ y tu w Koronie ná skłádziech leżąc iáko chcą towárow zbywáią/ gdźie pieniądze zebrawszy z Korony wywożą. Przeto aby tákich Stárostowie z Vrzędy Mieyskiemi nadáley do dwu Miesięcy nie ćierpieli/ vstáwiamy.

O Borgách Kupieckich.

Mieszczánie borgów swych niezápisánych, ábo przez świádki dóydą, ábo śie dłużnik przyśięgą odwiedźie.

Káźim. w Wiś. 1347. La. 16. HL 166. B/297 HP. 308.

6. KOniec chcąc vczynić práwowániu/ vstáwiamy: Iż ieśli ktory Mieszczánin/ ábo ktory wierzy komu/ pożycży sukná ábo inych rzeczy álbo kupi ktoremu obywátelowi przez zapisu ábo Cyrográphu: ktorymby śie dług známczyć mogł: tedy on Mieszczánin chcąc z dłużnikiem czynić/ świádki dowiedźie/ iż te vmowe miedzy sobą mieli/ czego ieśli dowiedźie práwnie zyszcze swoie rzeczy. Ale ieśli ten ktoremu wine dáie/ będźie onego długu przał/ tám obwiniony vczyniwszy przyśięgę własną/ będźie wolen práwnego postępku od tego ktory go pozywał.

O tymże z strony pieniędzy pożyczánych bez zapisu.

Zwy. ziem. La. 123. HL 166 B/297. HP 308.

7. GDy kto komu pieniedzy pożyczy/ á zapisu nie będźie miał/ á pozowie o to swego winowáyce: tedy pozwány przyśięgę vczyniwszy od długu będźie wolen wypuszczon.

Kupcy długów swych w Reiestrách nápisánych do szláchty przed trzemi láty vpominác śie máią.

Zyg. w krá 1540. HL. 156 / 278. HP. 309.

8. STátut o Reiestrzech Kupieckich/ iż przyśięgą swą z świádki máią ie vtwierdzáć/ w mocy zostáwiwszy to k temu przydáiemy: Iż Kupcy sámi długów w Reiestrzech swych nápisánych od szláchty/ niż trzy látá wynidą máią śie vpominác/ ábowiem niż trzy látá wynidą: dług tákowy nie będźie mógł być wyćiągány od szláchćicá/ wedle postánowienia státutu tego/ ktory mu zábroni przedźierżánie dawności trzech lat: ále Práwem pospolitym dłużniká w sądźie/ do ktorego należy/ ma pátrzáć. A to tylko ma śie rozumieć: gdźie Kupcowi z szláchćicem będźie rzecz. Abowiem Kupcy miedzy sobą niech záchowáią stáry zwyczay w płaceniu y w wyćiągániu swych długów.

Si Ciues, aut Mercatores, dant mutuo aliquid.

FInem litibus imponere cupientes, statuimus: vt si quis Ciuis aut Creditor pannos, aut alias res seu marcantias alicui terrigenæ mutuò cōcesserit: præter literam obligationis, in qua constare posset de debito suo. Ciuis agens probabit per testes talem contractum initum secum: & probans iudicialiter obtinebit. aliâs, Reus negans debitum, per proprium iuramentum præstitum, ab impetitione agentis absoluetur.

Qui mutuant, nec habēt Inscriptionē, Iuramēto negātis absoluūtur.

ITem si quis alicui pecuniam mutuauerit & inscriptionem non habuerit, citaueritq; mutuarium: tunc mutuarius aliâs citatus Iuramēto præstito ab instantia petentis, & debiti petitione absoluetur.

Mercatores debita in Regestris annotata, à Nobilibus ante triennium petant.

STatutum de Regestris mercatorum, illorum iuramento cum testibus firmandis, in robore conseruato: hoc adiecto, vt mercatores ipsi, debita in Regestris eorū scripta, à Nobilibus, intra trium annorum decursum repetant: alioquin, lapso triennio, debitum huiusmodi repeti non poterit à Nobili, iuxta illius statuti dispositionem: obstante triennali præscriptione: verùm Iure communi, Reum in foro suo conuenire debebit. Hoc autem duntaxat intelligitur: vbi mercatori, cum Nobili esset actio, mercatores enim inter se, veterem suam retineāt obseruantiam in soluendis & repetendis eorum debitis.

O drógách

O drógách Kupieckich.

Kupcy nie inszémi iedno stárémi gośćincámi ieźdźić máią.

9. Zákázuiemy wszytkim Kupcom: ály y z rzeczámi y z kupiámi swémi nie śmieli przez nowé drógi y mieyscá przechodźić: ále wedle vstáwy świetey pámięci Páná Kázimierzá wtórego nászego Przodká/ stárémi drógámi niechay ieżdżą: á iesliby ináczéy czynili/ wszytkié Dekretowi temu przećiwiáiącé sie dozwalamy y skázuiemy/ áby od Stárosty nászego byli imáni: á dobrá ich wszystkie y kożdé z osobná niech będą do skárbu nászego obrócone.

Mercator per veteres vias trãseat.

Item prohibemus omnibus Mercatoribus: Ne cum rebus, & mercimoniis suis, audeant per nouas vias & loca transire: sed iuxta Constitutionem diuæ memoriç, Domini Kazimiri secundi, nostri prædecessoris, antiquas stratas obseruent. alias omnes Decreto huic contrauenientes, permittimus & decernimus à Capitaneo nostro capi: & bona eorum omnia & singula, nostro infiscari thesauro.

Kázim. w Piotr. 1442. La. 91. HL. 288 / 514. HP 332.

Kupcy iesli z kupiámi z Korony poiádą, przysięgę vczynią, iż nie ich kupié są które powiozą, Pátrz wysszey fol: 70. lege 32. A iż wiele.

Drógi Kupieckié ná Głogów iśdź máią, nie przez Márgrábską źiemię.

10. Vstáwiamy ná tym Séymie: áby było zámknioné prześćié ták wszytkim Królestwá nászego poddánym/ iáko też postronnym Kupcom przez Márgrábską źiemie/ pod wszytkich ich dóbr strácenim: y ták do Niemieckiéy iáko też w strone Niemieckiéy źiemie z iákiémikolwiek kupiámi/ y woly przerzeczonym gośćincem niemáią chodźić: tylko tą drógą przez Głogów y przez iné mieyscá/ którédy z stárodawná iest zwyczay/ ieźdźić máią. Ale iż w źiemie Páná Kśiążęćiá Stolpskiég przez nowé Márgrábstwo y tám y sám ieżdźić zwyczay był: My niechcąc áni nászym/ áni Páná Kśiążęćiá Stolpskiego poddánym/ y inym kupcom kupiectwá y prześćia y tám y sám zábraniáć/ ále chcąc wedle możnośći tego zábronić/ áby sie żaden ták do Królestwá nászego iádąc/ iáko też z niego wyieżdżáiąc których mieysc Páná Kśiążęćiá Márgrábskiégo nie dotykał: á iż tu ná ten czás nie możemy wiedźieć położenia mieysc słusznych/ przez które przeiazd y z tąd y z owąd mógłby sie pożytecznie y słusznie postánowić: poruczamy, te rzecz Wielmożnému y sławetnym Łukászowi z Górki Kásztelanowi Poznánskiemu/ y Wielkiéy Polski Generalowi z Ráycámi Poznánskiémi: áby postánowił y obwołáć kazał przeiazd y mieyscá: przez które ták z Królestwá nászego przez źiemie y pánstwá Páná Kśiążęćiá Stolpskiego

Non per Marchiam, sed per Glogouiam, cum mercibus eatur: sale Ducis Stolpensis excepto.

Constituimus etiam in eodem Cõuentu, occludendum esse transitum, tàm vniuersis Regni subditis, quàm etiam extraneis mercatoribus, per Marchiam: omnesque negotiatores, sub omnium ipsorum bonorum amissione, in & extra Germaniam, cum quibuscunq; mercibus, & bobus, via præfata ire non debent: sed ea via, per Glogouiam, & alia loca, qua antiquitus ire solitum est. Sed quoniam in terras Domini Ducis Stolpensis, per nouam Marchiam ire hinc inde solitum fuit: Nos autem nolentes, nec nostris nec ipsius Domini Ducis Stolpensis subditis, & aliis mercatoribus, negotiationem & transitum hinc inde prohibere: volẽtesque, quantum possibile fuerit, hoc prohibere: vt nemo, tàm in Regnum nostrum veniens, quàm etiam ex eo transiens, aliqua loca Domini Marchionis attingeret: & hic scire non valentes debitam locorum positionem, per quæ transitus vtrinq; cõmodiùs posset constitui: committimus Magnifico & Famatis, Lucæ de Gorka, Castellano Posnaniensi, & Capitaneo Maioris Poloniç generali, cum Consulibus Posnaniensibus constituere: & publicare transitum, & loca: per quæ tàm ex Regno nostro, per terras & dominia ipsius Domini

Zyg. w By. 1520. fo. 27. HL. 288. B/ 515. HP 333.

Stolpſkie°/ iáko też z iego ziem y Pánſtw z kupiámi (Sól tylko wyiąwſzy) y inémi rzeczámi/ które z zwyczáiu y z potrzeby do Królestwá náſzego przydáloby ſie wieźć/ tąż drógą á nie inémi zdrożnémi przeſćie niech bedzie wolné: pod ſtráceniem koni y kupi od tych/ którzy bedą przećiwnie téy vſtáwie czynić. A tákowi/ którzy bedą zieżdżić z téy drógi/ bedą mogli bydź ná kożdym mieyſcu hámowáni y zápowiedzieni. Którą tákową vſtáwe przerzeczonéº Pánu Kśiążeciu Stolpſkiému ſam Wielmożny Lukáſz z Górki Liſty ſwémi bedzie powinien oznáymić: áby to poddánym ſwym kazał opowiedźieć/ y roſkazał dla dobrégo ſąśiedztwá/ áby ſie tym ſpoſobem záchowáli. A gdyby pánſtwá ieg kupcy dotkneli/ áby tákże im przez one dróge poſtánowił y náznáczył: któredyby mogli przeieżdżić.

Domini Ducis Stolpenſis, quàm etiam ex eius terris & dominiis, cum mercibus, (ſale tamen excepto) & pro aliis rebus, pro quibus ex vſu vel neceſſitate eos in Regnum noſtrum venire contigerit, eadem via, & non aliis obliquis, tranſitus pateat. ſub mercium, & equorum, ſecus facientes priuatione. Qui viam ipſam euitantes, vbique locorum prohiberi, & areſtari poterint. Quam huiuſmodi Cōſtitutionem, præfato Domino Duci Stolpen: ipſe Magnificus Lucas de Gorka literis ſuis declarare debebit; vt ſubditis ſuis hæc publicari faciat: præcipiatque, pro bona vicinitate, vt ſe in ea re hoc modo gererent: & cùm dominia ſua attigerint, vt ſimiliter eis per ipſa, viam conſtituat, & deſignet: qua poſſent tranſire.

Do Sląſká ieźdźić z kupiámi y prześćia dozwaláć pod gárdłem zákazano.

Zyg. w krá 1527. HL. 289 / 515. HP. 334.

II. A Iż nie boią ſie wiele ich zákazánia drógi do Sląſká rozmáitémi obyczáymi przeieżdżić/ ná wzgárdę zákazánia y mándatów náſzych/ zły przykład nieposłuſzeńſtwá pokázuiąc: przetóż/ chcąc ták ſtróże/ iáko też kupce to zákazánie náſze przeſtepuiącé powściągnąć/ vſtáwiamy ze wſzytkiemi Rádámi y Poſły ziemſkiemi: Iż/

Którykolwiek nápotym był doświádczon nád to zákazánie náſze przeieżdżáć z kupiámi y z zbożem którymkolwiek do Sląſká/ zá gránice Króleſtwá náſzego/ y ná gárdle y ná dobrách wſzyſtkich ma bydź karan.

A któryby w przeieżdżániu nie był poiman/ ále krádomie ábo zá folgą Stároſtów przeiechał/ á potymby ſie do domu wróćił: tákowy świádkámi ſłuſznémi pokonány iż to przeiechánie vczynił/ ná gárdle ma bydź karan.

A ieſliby który z Stároſtów dopuśćił któremu nád zákazánie náſze do Sląſká przeieżdżáć/ temu y Stároſtwo ma bydź wźiete/ y inem karániem/ które nam godné bedzie ſie zdáło/ ma bydź karan.

A ieſliby Stároſtá był máiący dobrá náſze w záſtáwie: ma ie ſtrácić przez wſzelkiey nádźieie odpuſczenia ſumm pieniężnych: któreby

In Sileſiam cum mercibus progredi, vel tranſitū permittere, capitale eſt.

ET quia non verentur plurimi, prohibitionem viæ in Sileſiam multiplicibus modis tranſgredi, in contemptum decretorum & mandatorum noſtrorum, & in peſſimum inobedientiæ exemplum: volentes tàm cuſtodes, quàm etiam negotiatores, hanc ipſam prohibitionem noſtrā transgredientes, coërcere: Statuimus cum vniuerſis Conſiliariis, & terrarum Nuntiis:

Quòd quicunq; deinceps compertus fuerit, eandem prohibitionem noſtram, tranſeundi cum mercibus, aut frumentis qualibuſcunque, in Sileſiam, vltrà fines Regni noſtri tranſgreſſus eſſe: & capite, & bonis omnibus puniri debebit.

Qui verò non fuerit in tranſgrediendo deprehenſus: ſed vel furtim, vel conniuentia Capitaneorum tranſgreſſus, & dehinc domum reuerſus: ſi teſtibus idoneis conuictus fuerit, eam tranſgreſſionem commiſiſſe: pœna capitis punietut.

Si autem quiſpiam Capitaneorum permiſerit aliquem contra ipſam prohibitionem noſtram, in Sileſiam tranſire: & Capitaneatus ſuo Officio priuari, & alia, quę nobis condigna videbitur, animaduerſione puniri debebit.

Si verò fuerit Capitaneus, qui bona noſtra

ktoryby miał ná nászych dobrách zápisáné: y tákowé dobrá zárázem ná nas máią przypáść.

nostra habuerit oppignorata: perdere debebit, absque vlla spe veniæ, summas omnes pecuniarum, quas in ipsis bonis nostris habuerit inscriptas, eademque bona ad nos, ipso facto deuolui debebunt.

Jeśliby też Burgrábiá/ Podstárośći/ álbo Pisarz Podstárośćiégo obyczáiem przerzeczonym wykroczył/ á słusznym świádectwem był pokonan: iż komu nád zakazánié násze przeiecháć do Sląská ktorzkolwiek bárwą y zasłoną dopuśćił: tákowégo Pan ábo zástępić/ ábo ná gárdło y dobr iego wźięćié nam wydáć będźie powinien.

Quòd si Burgrabius, Vicecapitaneus, aut Notarius Capitanei, modo supradicto excesserit: & idoneo testimonio conuictus fuerit: quòd aliquem contra prohibitionem nostram, transire in Silesiam permisisset, quouis colore, & prætextu: illũ eius dominus, vel euincere, vel ad pœnam capitis & bonorum, nobis extradere debebit.

Ktoréy to vstáwie y skazániu nászému wszyscy ludźie ták nászy/ iáko y poddánych nászych Duchownych y Swietckich podlédz máią: áni żaden z téy vstáwy wyiet bydź niema.

Atque huic Constitutioni, & decreto nostrò, vniuersi homines, tàm nostri, quã subditorum nostrorum, Spiritualium & Secularium, subiacebunt: nec quisquam exemptus esse debebit.

Miárkowano potym ten Státut, y włożono winę sto grzywien ná Stárosty y Mytniki niedbáłe. O czym pátrz wyszszey folio 71. lege 35. **Ciężkimi ludźi ⁊c.** & folio 72. lege 36. **Zá prosbą.**

Do Węgier y do Sląská tutecznym tylko ludźiom nie postronnym zákazano.

12. Ku przestrodze wielkich niebespieczeństw/ krzywd/ y łupiestwá/ ktoré poddáni nászy od obywátelów krolestwá Węgierskiégo y Kśięstwá Sląskiégo przeszłych lat podieli/ y iescze podéymowáć muszą: zá zwoleniem wszytkich stanów ná tym séymie zebránych zákázuiemy/ y srodze zábraniamy: áby żaden z poddánych nászych do Węgier y do Sląská z kupiámi/ álbo po kupie y po ktoréykolwiek rzeczy tám ieźdźić/ álbo ztámtąd do krolestwá nászégo kupi ktorychkolwiek woźić nieśmiał/ pod strácenim rzeczy y kupi tychże. A folgowánié tákowégo zámknienia przez nas vczynionégo bydź niemoże/ áż ná séymie walnym. Wszákże dozwalamy: áby szláchtá y kupcy Woły/ ktoré téy źimy chowáli/ precz z krolestwá ták iáko pierwéy/ áż do świętá Swiętéy Tróyce bliskiégo wygnáć mogli/ y mogą. Ale Węgierskim y Sląskim obywátelom będźie wolno z rzeczámi y z kupiámi ktorémikolwiek w tym czáśie do krolestwá nászégo przyieżdżáć/ y z krolestwá z inémi ktorémikolwiek rzeczámi przez wszelkiéy trudnośći do domów śie wracáć: czemu nie ma záwadzáć tákié zámknienié: ktoré tylko ná

Regni incolis via in Vngariam & Silesiam prohibitur, non externis.

Zyg. w Pio 1538. HL. 289 / 516. HP. 335.

AD euitandas magnas insecuritates, iniurias, & deprædationes, (quas subditi nostri ab incolis Regni Vngariæ, & Ducatus Silesiæ, annis superioribus incurrerunt: & adhuc sustinere coguntur) de consensu omnium ordinum, in hoc conuentu congregatorum, interdicimus, & seuerè prohibemus: vt nemo subditorũ nostrorum ad Vngariam & Silesiam, cum mercibus, aut pro mercibus, & rebus quibuscunq; ire & proficisci, aut inde in regnum nostrum merces quascunq; inuehere audeat: sub amissione rerum, & mercium earundem. Relaxatio autem eiusdem occlusionis, a nobis fieri non potest: nisi in conuentu regni generali. Verùm permittimus: vt nobilitas & Mercatores, boues quos hac hieme aluerunt, extra regnum, ita vt priùs, vsq; ad festum sanctæ Trinitatis proximum, depellere possint & valeant. Liberum tamen erit Vngariæ, & Silesiæ incolis, cum rebus, & mercibus quibuscunq; interea ad regnum nostrum venire, & ex regno cum aliis quibuscunq; rebus, sine quouis impedimento, ad sua redire, non obstante huius modi occlusione: quæ duntaxat ad subditos nostros pertinere debet. Hæc autẽ pro-

ná poddáné náſſé przynależeć ma. A tákowé podnieśienié niéma być vczyniono przez nas/ iákosmy wyſſéy rzekli/ iedno ná wálnym ſeymie Koronnym zá rádą wſzytkich ſtanów ná ten czás ná ſeymie będących: áni żadnému poddánému náſſému liſtów wolnośći przećiwko zákazániu tákowému do Węgier y do Sląská/ álbo ztámtąd z rzeczámi y z kupiámi przeieżdżáć dozwolimy: które choćby były dozwolóné/ chcemy áby ſkutku ſwégo nie wźiely: y wſzytkié rzeczy tu przywieźioné od tych ktorzy tákowé liſty wolnośći od nas vprośili/ do ſkárbu náſſégo chcemy y ſkázuiemy/ áby były obróconé.

prohibitio relaxari non debet per nos: (vt ſupra diximus) niſi in generali Conuentu regni, cum conſilio ordinum, tum in conuentu exiſtentium: neq; vlli ſubdito noſtro, libertatis literas, contra prohibitionem huiuſmodi, ad Vngariam, & Sileſiam, vel inde cum rebus & mercibus commeandi & tranſeundi, concedimus. quas etiam conceſſas effectu carere, & res quaſcunq; ab huiuſmodi impetratoribus libertatis ductas, fiſco noſtro fore applicandas, volumus & decernimus.

In Sileſiam, & Vngariam, ingreſſus prohibetur: quouſq; de iniuriis vtriuſq; cognoſcatur.

Zyg. w krá 1543. HL. 289. B/517.

13. CVm de occluſione viæ in Sileſiam diſceptaretur: tametſi ſubditorũ noſtrorũ poſtulationes, apud nos factæ, erant variæ: nihilominus ex communi conſiliariorum noſtrorum, & nunciorum Terreſtrium conſilio, in eo ſtatu relinquimus negotium: vt hæc occluſio, & inhibitio viarum, tamdiu duraret: quòad iniuriæ, & damna, pro quibus cum ſubditis regis Romanorum ſubditi noſtri vtrinq; experiri debent, tam in Sileſia, quam in Vngaria ſarcirentur: & per Commiſſarios vtriuſq; regni, iuſtè finirentur, & compenſarentur. Et tamen hoc quoq; conſtituimus: (vt melius hæc inhibitio viarum prouideretur) vt videlicet Capitanei, in confinio exiſtentes, ſub amiſſione officiorum ſuorum, diligenter hoc cuſtodiant; vt præter hanc inhibitionem ſubditis noſtris nihil facere, neq; illuc equitare permittant. hoc inſuper adiiciendo: vt vectores noſtri Theutonicorum merces, neq; ex Polonia, neq; in Poloniam ducant: ſed vt ipſi mercatores Theutonici, ſuas res & mercimonia, tam in Poloniam, quàm ex Polonia ducant, & vehant. Et quicunque Capitanei hanc inhibitionem diligenter obſeruabunt: tales mercimoniorum, in pœnam commiſſi cadentium, à tranſgreſſore conſtitutionis accipiendarum, medietatem habebunt: alteram verò pro nobis tollemus.

Gośćińce niezwyczáyné.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. fol. 75. B.

14. Gośćińce y drogi niezwyczáyné od Węgier/ pozwalamy áby były zárąbáné/ y roſkázuiemy iuż ex nunc: áby Stároſtowie y dźierżawce náſſy/ té to Gośćińce y drogi niezwyczáyné zárąbili.

O tymże.

Tenże w Lubl. 1569. Conſo. 109. B. verſu 1.

15. Gośćińce od Węgier niezwykłé do Korony zápowiedamy/ ażeby były zárąbioné przez Stároſty y dźierżawce imion náſſych/ nic nie mieſſkáiąc/ tákże y ſlachćic przez imioná ich dźiedźiczné idącé/ pod winą ſtá grzywien przykázuiemy y vſtáwiamy/ o którą winę pozwány do Grodu/ álbo do Ziemſtwá od którégożkolwiek/ będźie ią powinien Aktorowi oddáć ná roku peremptoriè.

Capitanei ſecuritatem viarum defendant.

Zyg. w krá 1507. HL. 288/ 514.

16. DEcernimus: Vt in illis terris, in quibus Iudices ab eorum capitaneis conſtituti officia exercent, ipſos terrigenas & ſubditos noſtros, itinerumq; ac itinerantium ſecuritatem, iuxta Iuris formam, à violentiis iniuriantium defendant. ad ſolutionem verò pœnarum, quæ ex iudicato debentur, eoſdem compellant.

Kupieckich dróg beſpieczeńſtwo.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 25.

17. Iż śie gwałty niewinnie dźieią kupcom Páńſtw koronnych y cudzoźiemſkich/

którym pobieráią Winá y Málmázye y inszé Towáry / ták w cześci iáko y we wszytkim / tákże y mytá y Cłá niesłusznie z nich wyciagáią. Chcąc vspokoić / postánawiamy authoritate séymu tego / że ktoby sie tego ważył / á z kupcá ták swégo iáko y cudzoziemskiégo / którégożkolwiek narodu Cło niesłuszné álbo Towáry / w cześci álbo we wszytkim gwáltem wziął / ma być o to pozwan tám kedysiekolwiek vkrzywdzonemu bedzie podobáło / ták iáko iest práwo pro iniusta extorsione thelonei opisáné. A tám in primo termino coram quocunq; officio capitaneali bedzie powinien obwiniony stánąć / y pœnam ratione theloneorum in statuto descriptam odłożyć / y Cło wzięté wróćić. A strony rzeczy gwáłtem wziętych cum pœna ducentarum marcarum wróćić oné / toties quoties citabitur, á rzeczy wziętychby niewróćił.

Dróg szérokość.

18. Około drógi częstokroć był spór: iż iedni siániém / drudzy budowániém cześć drógi zástepowáli z wielką krzywdą tych którzy ieżdżą / ábo co pedzą. Aby tedy y tákowa przyczyná sporu około drógi vstáłá: My obiecuiemy dáć listy do przełożonych Gránic / Zamków / y Miast / rozkázuiąc im: áby kożdy z nich przyłączywszy k sobie dwu szláchetckiégo stánu meżów ćwiczonych y dowćipnych / szérokość drógi wszedy postánowili y náznáczyli / wedle vstáwy Státutu o tym wydánégo.

Latitudo publicarum viarum, quomodo est constituenda.

De via quoq; sæpè fuit disceptatū: dum alii seminantes, alii ædificantes, partem illius occupare dicerētur: non sine graui eūtiū, atq; agentiū iniuria. Vt itaq; hæc quoq; de via publica occasio disceptandi tolleretur: recipimus nos, datis ad præfectos arcium & Ciuitatum literis, mandaturos illis; vt singuli eorum, adiunctis sibi duobus ex equestri ordine viris industriis, & eorum peritis, latitudinem viæ vbiq; cōstituant, & determinent: secundùm dispositionem statuti, de hoc editi.

Zyg. w krá 1539. HL. 288 / 514. HP. 332.

IARMARKI Y TARGI. Tit: II.

Ná Iármárkách iáko kto chce przedawáć może.

Práwo. I.

Acz przywileie Miástam y miásteczkam ná spráwowánie iármárków zwykły być dawáné: które w sobie zámykáią wolną moc tárgowánia / przedawánia / y kupowánia / wszákże iż to przed nas przyszło przez skárgi poddánych / iż nic nie bacząc ná táką wolność Kupcy Poznánscy zwykli zábraniáć: áby czásu iármárku postronni Kupcy y inni / którzy nie są Miesczánie Poznánscy / nie przedawáli po kesu ná funty y ná łokćie kupi swych. My tedy bacząc to być ku krzywdźie Przywileióm Koronnym / które ná iármárki bywáią dawáné / vstáwiamy zábraniáiąc: áby nápotym przez té Miesczány Poznánskié / ábo przez któréżkolwiek inné wolność tákowa przywileiów nie byłá zátrudniona: dáiąc moc Kupcóm ná targi y iármárki przyieżdżáiącym spráwy swé odpráwowáć / y kupié swé przedawáć ná funty / kámienié / y łokćie / y iáko bedą mogli. Co áby niezgwałcenié było chowáno / Wo-

Palatini prouideāt: vt omnes res libere, per talenta & vlnas, in Nundinis Ciuitatum vendantur: Priuilegijs Posnaniensium, aliorumúe non obstantibus.

Licèt Priuilegia, Ciuitatibus & Oppidis, pro Nundinis habendis dari cōsueta, liberam facultatem contineant mercandi, vendendi, & emendi: tamen quia delatū est ad nos, per querelas subditorū: quòd non obstante eadem libertate, Mercatores Posnanienses prohibere cōsueuerint: ne tempore Nundinarum externi Mercatores, & qui non sunt Ciues Posnanienses minutim, ac per talenta & vlnas, merces suas venderent: considerantes hoc fieri in præiudiciū Priuilegiorum Regni, pro eisdem Nundinis dari consuetorum, statuimus inhibentes: Ne in futurum, per eosdem Ciues Posnaniēses, aut quoscunque alios, libertas eorūdē Priuilegiorum impediatur: dantes facultatem Negotiatoribus,

Zyg. w krá 1507. fol. 6 HL 172/307 HP 312.

no / Woiewodóm to opátrzyć poruczamy.

ribus, ad fora & Nundinas venientibus, negotia exercendi, mercesq; suas vendendi, ad libras, talentum, & vlnas, & prout poterint. quod vt obseruetur inuiolabiliter, ipsis Palatinis prouidendum committimus.

O tymże.

Tenże w Piotr. 1538. HL. 172. B/ 307. HP. 312.

2. Stoiąc przy piérwszym státucie/ skázuiemy/ áby było wolné przedawánié rzeczy wszytkich ná funty y łokcie ná iármárkách w Mieśćiech y w Miásteczkách: á zwłasczá we Lwowie/ w Lublinie/ w Poznániu/ w Wárszáwie/ y w innych wszytkich w Królestwie bedących. A ieśli Miástá przerzeczonéy vstáwie bedą sie sprzeciwiáć/ pozwáné przed nas o przerzeczoną krzywdę/ gdźiekolwiek bedźiemy/ ná záwitym Roku winę sto grzywien/ ieśli któré Miásto namniéy trzémi świádki bedźie w tym przeświádczone/ nieodpuszczenié przepádną: któréy połowicá do skárbu nászego Królewskiégo/ á druga stronie instiguiącéy ma przyśdź/ która tákowa wolność ma sie począć od świetá świetégo Janá Chrzćićielá.

INnitentes priori statuto, decernimus: vt libera sit venditio rerum omnium, per talenta, & vlnas, in Nundinis Ciuitatum, & Oppidorum: præsertim in Leopoliẽsi, Lublinen: Posnanien: & Varssauien: Ciuitatibus, & in aliis omnibus, in Regno consistentibus. Quòd si Ciuitates ipsæ præmissis contrauenerint: citatæ ad præsentiam nostram, præmissorum occasione, vbicunq; fuerimus constituti, peremptoriè, in pœna centum marcarum (vbi aliqua earundem ad minus tribus testibus conuicta fuerit) irremissibiliter eandem condemnabimus, cuius medietas pro fisco nostro Regio, altera verò pro parte instigante, spectare debet. Huiusmodi verò libertas incipere debet, a proximo festo S. Ioannis Baptistæ.

Iármárki y targi ná wśiách bywáć nie máią.

Zyg. w krá. 1507. fol. 7. HL. 95. B/ 172. y 522. HP. 315.

3. Chcąc to opátrzyć/ áby Miásteczká nie były vszkodzone: y tákże ći poddáni/ ku których krzywdźie targi ná wśiách zwykły bywáć/ vstáwiamy y skázuiemy: áby Stárostowie mieysc targów ná wśiách przez iáwné obwołánié zákazáli spráwowáć/ á zwłasczá ná wśiách y ná innych mieyscách: którym iármárki y targi zá przywileiem nie są pozwoloné/ áby rzeczy przedawáli łokćiem ábo funtem. A którzy ináczéy czynić bedą: niech bedą karáni przez wźiećié rzeczy które przedáią/ wyiąwszy zboże y bydło wszelkié.

A sámi Stárostowie máią bronić Kupcóm: áby tylko zwyczáynémi drogámi y gośćincámi nie miiáiác Cél ieźdźili/ pod strácenim rzeczy: które nie gośćincem powiozą.

Ne mercata fiant in villis: & pœna secus facientium: Negotiatores etiã vijs publicis eant.

PRouidere volentes indemnitati Oppidorum, & eorum subditorum, in quorum præiudicium mercata in villis fieri cõsueuerunt statuimus & decernimus: vt Capitanei locorum mercata in villis per publicas proclamationes, exerceri prohibeant, & maximè, ne in villis, & cæteris locis, quibus fora ex Priuilegio non sunt cõcessa, vlnis et talento, fiat rerũ venditio. Secus faciẽtes, per rerũ venditioni expositarum receptionẽ puniantur, exceptis frumento, pecoribus, pecudibusque.

Ipsi etiam Capitanei prohibituri sunt negotiatoribus: quod nonnisi viis consuetis, & publicis stratis, telonia & publica loca non declinando vadant: sub rerum, quas per obliquas vias vexerint, priuatione.

Iármárki w Polskich Mieśćiech miásto Niemieckich dla wołów vstánowioné.

Zyg. w krá. 1524. HL. 171/305 HP. 310.

4. Zygmunt &c. Wszytkim poddánym

Nundinæ in Polonia per Germanos instituendæ.

SIgismundus &c. Vniuersis subditis nostris

nym náβym ktorégożkolwiek stanu y zá- wołánia byli / y w Królestwie náβym gdźiekolwiek będącym. Szczérze y wiernie nam mili: Nie iest wam rzecz táyna: żesmy dla rozmáitych y wielkich krzywd y obćiążenia / ktore z Sląská y z Márgrábskiéy źiemie poddánym náβym dźieią sie / wβytkie drogi do Slą́ská y Márgrábskiéy Ziemie zá rádą wβytkich Rad náβych / y zá prośbą poddánych náβych do dźieśiąći lat od Wielkiéynocy blisko przyβłéy licząc zábronili: á iżesmy też y wam to srogo roskázáli: áby przez té wβytkie dźieśięć lat / żaden nie- śmiał tám do Slą́ská y do Márgrábskiéy Ziemie rzeczy y kupi iákich / ták wielkich iáko máłych iákiekolwiek są (wyiąwβy sól náβę) woźić y wnośić / áni też do inβych ktorychkolwiek dálβych kráin / tychże rzeczy y kupi z Królestwá náβégo przez Sląsko y Márgrábską Ziemie wieźdź / áni wołów do innych stron z Królestwá náβégo / (iedno do tych / ktoreby przez nas były náznáczoné) ktorymkolwiek obyczáiem / ábo zásłoną y bárwą iáką śmiał pędźić / nie tylko pod strácenim swych wołów y kupi / ále też wβytkich dóbr swych do skárbu náβégo obrócenim. A gdyż iuż świeto Wielkonocné blisko sie przybliża / od ktorégo exequucia tego zábronienia y zápowiedźienia náβégo ma sie począć: chcąc rádźić o pożytku ták poddánych náβych / iáko też postronnych ludźi / iármárki pospolité roczné dla przedawánia y kupowánia wołów w Miásteczkách Królestwá náβégo niżéy opisánych / ktoré ná gránicách są miásto iármárków / ktoré pierwéy zwykły w Niemcách ná Slą́sku bywáć / vmyśliliśmy náznáczyć y vstáwić: y iuż náznáczamy tym ninieyβym listem.

stris, cuiuscunq; status & conditionis fuerint in Regno nostro vbilibet existẽtibus. Syncere & fideles nobis dilecti. Non incognitum est vobis: nos propter varias & multiplices iniurias, & grauamina, quæ ex Silesia & Marchia, Regno & subditis nostris inferuntur, omnia itinera in ipsam Silesiã & Marchiam, de consilio vniuersi Senatus nostri, & instantia regnicolarum nostrorum, ad decennium, à festo Resurrectionis Domini proximè futuro computando, inhibuisse simul ac nobis strictissimè mandasse: vt hoc toto decennio nemo vestrum auderet, illuc in Silesiam & Marchiam, res & merces aliquas, tàm grandes, quàm exiguas, cuiuscũq; qualitatis fuerint; (præterquã sal nostrum) vehere & inferre: sed nec ad alias quascunq; remotiores partes, easdẽ res & merces, de Regno nostro, per ipsam Silesiã, aut Marchiam ducere: & boues etiam, ad alia aliqua bona, extra ipsum Regnum nostrum (præterquam ad ea, quæ per nos designarentur) quouis modo, prætextu, vel colore pellere præsumeret: nedum sub amissione ipsorum boũ & mercium: Verùm etiam omnium bonorum suorum confiscatione. Proinde cùm ipsum festum Resurrectionis Domini, iam appetat, à quo executio eius inhibitionis, ac edicti nostri, inchoari debet. Cõsulere volẽtes, tàm subditorum nostrorum, quàm etiam hominum externorum commoditati: Nundinas seu fora annua publica, pro vendendis & emendis bobus, in Oppidis Regni nostri infrascriptis, & finibus eius existentibus, loco Nundinarum, in Germania & Silesia prius agi solitarum, designandas, & instituendas duximus: designamusque, ac instituimus præsentibus nostris literis.

W Wielkiéy Polscze.

We Srzemie cztéry Iármárki roczné.

Pierwβy ná świeto ś. Erásmégo / miásto iármárku w Budstácie / ktory tám zwykł bywáć ná świety Jan Chrzćićiel.

Drugi ná świeto Náwiedzenia / Náchwálebnieyβéy Pánny Máriiéy / ná mieyscu iármárku Herfordzkiég: ktory był zwykł bywáć ná świety Jákub.

Trzeći

Videlicet in Maiori Polonia, & Oppido Srzem, quatuor fora annualia.

Primum scilicet pro festo Sancti Erasmi, loco Nundinarũ in Budsthed, pro festo Sancti Ioannis Baptistæ agi solitarum.

Secundum, pro festo Visitationis gloriosissimæ Virginis Mariæ, loco Nundinarum Herfordiensium: pro festo Sancti Iacobi celebrari consuetum.

Ter-

Trzeci ná świeto ś. Wáwrzyncá / ná mieysce iármárku w Gerwaście/który tám zwykł bywáć ná świety Bártłomiey.

A czwarty ná ś. Jádwigę / ná mieysce drugiego iármárku Budstátskiego ná świeto wßytkich Swietych vstáwionego.

Tertium pro festo Sancti Laurentii loco Nundinarum in Geruasth, pro festo Sancti Bartholomæi teneri cõsuetarum.

Et quarum pro festo S. Heduigis loco aliarum Nundinarum, Budstheten: pro festo omnium Sanctorum, institutarum.

W Máłey Polscze.

W Máłey Polsce w Miásteczku Krzepicách, tákże innè cztéry Iármárki rocznè, dla przedawánia y kupowánia wołów vstáwilismy.

HL támże, HP. 310.

PIérwßy w Poniedziáłek nabliżßy po Bożym Wstąpieniu / miásto iármárku / który zwykł bywáć w Brzegu ná świetą Tróyce.

Drugi ná ś. Rozesłáńców / ná mieyscu iármárku / który w Nysie bywa ná ś. Jákub.

Trzeci ná ś. Augustin / ná mieyscu innego iármárku w Brzegu ná Národzenié Pánny Máriiey vstáwionego.

A czwarty ná świeto ś. Fráńcißká Confessorá zá iármárk w Swidnicy który tám zwykł bywáć ná świety Gáwel. Aby drógi bliżßé y paßé dobré / które są przy tych dwu Miásteczkách wietßé/á niżli gdzie indziey/ mogli łácwiey ták poddáni náßy ku pedzeniu tám wołów / iáko też ludzie postronni do nich ku kupowániu y łácnieyßému wypedzeniu tym rychley wabili do siebie.

Záchowuiąc przedsie/iákoż w mocy záchowuiemy ninieyßym postánowieniém wßytkie inné y kożdé z osobná iármárki w innych Mieściéch y Miásteczkách Królestwá náßego innych czáśów którychkolwiek w przedawániu y w kupowániu wołów: któré zdawná zwykły bydź spráwowáné.

Zákázuiąc tedy ninieyßym listem/áby żáden którégokolwiek stanu / záwołánia / y przełożeństwá bądź do innych dálßych mieysc z Królestwá náßego wołów nie śmiał pedzić / pod winą wyßey nápisáną y wielką niełáską náßą. A iżby o przerzeczonych iármárkách w Miásteczku Srzemie/ któré czterykroć w Roku bydź máią y w Krzepicách tákże tylekroć dla kupowánia y przedawánia wołów przez nas vstáwionych / któré máią bydź miásto iármárków

In Minori verò Polonia in Oppido Krzepice: similiter alia quatuor fora annualia, pro ipsis etiã bobus vẽdendis & emẽdis instituimus.

PRimùm pro feria secũda proxima post festum Ascensionis Domini, pro Nundinis in Brzeg pro festo Sanctæ Trinitatis, teneri consuetis.

Secundum pro festo diuisionis Apostolorum loco Nundinarum in Nissa, pro festo Sancti Iacobi agi solitarum.

Tertium pro festo Sancti Augustini loco aliarũ Nundinarum in Brzeg, pro festo Natiuitatis Sanctæ Mariæ institutarum.

Et quartum pro festo Sancti Francisci Confessoris, pro Nundinis in Swidnica: ad festum Sancti Galli agi solitis, quo locorum & viarum compendio & pascuorum copia, quæ circa duo prædicta Oppida, maior quàm alibi suppeditari fertur, possint facilius, tàm subditi nostri, ad pellendos illuc boues, quàm etiam ipsi homines externi ad eos, in eisdem locis emendos, ac inde commodius expellendos adhortari.

Conseruantes nihilominus, prout conseruamus præsentibus, in robore suo omnia alia, & singula fora in aliis Ciuitatibus, & Oppidis regni nostri, aliis quibuscunq; tẽporibus in venditione & emptione ipsorum boum, dudum agi & celebrari solita.

Inhibentes præsentibus: ne quisquam cuiuscunq; status, conditionis aut præeminentiæ existat, ad alia remotiora loca, extra Regnum nostrum, boues ipsos pellere præsumat: sub pœna superius expressa, & grauissima indignatione nostra. Ne autem de præfatis Nundinis in Oppido Srzem, quater in Anno, in Krzepice tot etiam vicibus pro emendis, & vendendis bobus, per nos institutis Nundinis in Germania

ków w Niemcech/ y w Sląsku bywáć zwykłych/ niektóry niewiádomością swą się chćiał sczyćić/ áby w winę nie wpadł: roskázuiemy wszytkim Stárostóm mieysc/ y Miast y Miásteczek Burmistrzóm y Raycóm: ábyśćie tákowe iármárki we dni targowe/ y w świętá przy kośćielech przez obwołánie iáwne Woźnego do wszytkich y kozdego z osobná wiádomości ktorym to wiedźieć należy/ przywiedli z powinności wászey/ y ábyśćie pod łáską nászą ináczey nie czynili. Dan w Krákowie we Srzodę pierwszą po Kwietney Niedźieli/ Roku Páńskiego 1524. Królestwá nászego Roku osmnastego.

mania & Silesia prius celebrari solitis correspondentibus, quispiam suam ignorantiam prætendens, pœnam eandem incurrat: Mandamus vobis locorũ Capitan: ac Ciuitatum, & Oppidorum Procon: & Cons: vt eas ipsas Nundinas diebus forensib: ac festis circa Ecclesias Parochiales, per publicas proclamationes, ad vniuersorum & singulorum, quorum interest noticiam, deduci faciatis, pro debito officii vestri, & gratia nostra, aliter non facturi. Datum Crac: feria quarta proxima post Dominicam Palmarum. Anno Dñi 1524. Regni nostri. Anno 18.

VSTAWA NA SKŁADY, TARGI, Y IARmárki pográniczné.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP316 317. 318. 319 320. Const. 48. B.

S. Iáko wszytkie Miástá w Koronie zpozywáne były zá vchwałą/ ku kłádźieniu listów ná skłády: co prze iné potrzeby R. P. odkładano było áż do tego Seymu od Seymu. Gdźie stánąwszy Posłowie od Miast kládli Práwá/ Listy/ y Przywileie swé/ prosząc nas ábyśmy ie przy ich liśćiech/ práwiech/ y przywileiách iáko ná inné rzeczy/ ták y ná skłády otrzymáné y nádáné od Przodków nászych Kśiążąt/ y Królów Polskich z łáski ich/ zá zasługámi ludźi Mieyskich też przodków ich záchowáli/ opowiedáiąc sie y skárżąc ná Stárosty násze: iáko zá wezwániém ich ku kłádźieniu listów obrony potężney y pewney od Stárostów nászych mieć nie mogą: y prosząc nas/ ábyśmy Stárostóm nászym roskazáli/ iáko też to záwżdy bywáło przedtym/ pomoc Miesczánóm dawáć y bronić przećiwko tym wszytkim: ktorzyby sie ważyć śmieli miiáć ábo przechodźić skłády przećiw Przywileióm. Tedy my z Pány Rádámi nászymi y z Posły Ziemskimi naprzód sie przypátrzywszy temu/ iż té tákié skłády Miástóm nászym w Koronie nádáné nie śćiągáią sie/ áni sie śćiągáć mogą ná żadny inny stan/ iedno ná ludźie kupieckié káżdego stanu/ ktoryby iedno kupczył/ náyduiemy: iż tylko ći tácy ludźie kupieccy iákiegożkolwiek stanu powinni będą do skłádów ieźdźić/ y ná nich sie stánowić według nádánia y vprzywileiowánia káżdego Miástá: iáko o tym szérzey Przywileie tych to miast ábo opisánié násze świadczy: ktoreśmy osobnie zá rewizyą Przywileiów ich wydáć roskazáli: áby o tym wszyscy dostáteczną spráwę mieli.

A tego wszytkiego Stárostowie nászy ná oboie strone dogledáć máią/ ták z strony Miesczan iáko z strony kupieckiey: áby sie według listów nádánych Miástóm/ y tey nászey vchwały záchowywáli ludźie ná oboie strone/ ták obiáśniáiąc: áby káżdy Kupiec ták Koronny iáko cudzoziemiec/ iákiegożkolwiek stanu/ nie mógł áni śmiał/ iedno stárémi drogámi zwyczáynémi ná Przywileiách Mieyskich Krákowskich/ Káliskich/ Rádomskich/ y innych Miast opisánémi do Miast/ w ktorych skłády są/ ieźdźić: ktoré drogi tedy też są dla wiádomośći ludzkiey przy opisániu skłádów przerzeczonych osobnym listem nászym opisáné.

A tám ná tych skłádźiech wszyscy kupcy stanu wszelákiego towáry swé skłádáć/ y onych tám zbywáć wolno mieć będą/ do Miesczan tám mieszkáiących y do stanu Rycérskiego. A do cudzoziemców y innych Koronnych obywátelów/ ná iármarkách tylko wálnych/ ktorzy tám przyiádą ábo sprawce swé poślą. A żadnych towárów máłych y wielkich niema bydź wolno kupcom nászym koronnym stanu wszelákiego z gránic koronnych wywoźić zá gránice: iedno cudzoziemcóm sámym będźie wolno ze wszelákiémi kupiámi máłémi y wielkiémi ná tesz mieyscá skłádowé przyieżdźić: y tám zásie towáry wszelákié bráć/ nákłádáć/ y wywoźić tám/ gdźie im będźie potrzebá/ Cłá y Mytá wszytkié powinné y zwykłé zápłáćiwszy.

 A co

A co śie tycze Wołów y inego bydłá / iż ten żywy towar ná składźiech niemógłby bydź zátrzyman bez wielkich szkód tych / którzyby ie pędźili: tedy zá vchwałą ninieyszego Séymu postánawiamy Targi wielkié.

W Wielkiéy Polsce.

Piérwszè targi Wielkié.

We czwartek przed kwietną Niedźielą w Kálisźu / w Wieluniu / w Schowie / w Miedzyrzeczu.

Wtórè tárgi wielkié.

Na świętą Zophią w Kálisźu / w Miedzyrzeczu / we Schowie.

Potym piérwszè Iármárki pográniczne.

We czwartek przed Swiątkámi w Wieluniu / w Báránowie.
W poniedźiałek Swiąteczny / w Kobylinie / w Koźminie / w Ponieczu.
Ná świętą Tróyce we Schowie / w Zbąszynie / w Miedzyrzeczu / w Czárnkowie.

Wtórè Iármárki w Wielkiéy Polsce.

Na święty Alexy w Wieluniu / w Báránowie.
Dniá trzećiego po świętym Alexym w Kobylinie / w Ponieczu.
Dniá ś. Piotrá ad vincula we Schowie / w Zbąszynie / w Miedzyrzeczu / w Czárnkowie.

Trzećie Iármárki w Wielkiéy Polsce.

Na święty Idźi w Wieluniu / w Báránowie / w Kobylinie / w Ponieczu.
Trzećiego dniá po świećie Národzenia Pánny Máriiéy we Schowie / w Zbąszynie / w Miedzyrzeczu / w Czárnkowie.

Czwartè Iármárki w Wielkiéy Polsce.

Ná dźień świętego Fránćiszká / w Wieluniu / w Báránowie.
Ná dźień świętego Gáwłá we Schowie / w Miedzyrzeczu / w Zbąszynie.

Iármárki pográniczné w Máłéy Polsce.

W Oświęćimiu.

Piérwszy / pro Dominica Lætare.
Wtóry / pro festo sancti Petri ad vincula.
Trzeći / ná dźień świętego Idźiego.
Czwarty / ná dźień świętego Fránćiszká.
Piąty / ná dźień świętego Marćiná.

W Bendźiniu.

Piérwszy / we czwartek przed Swiątkámi.
Wtóry / ná dźień świętego Kiliáná.
Trzeći / śiódmego dniá przed świętym Michałem.
Czwarty / ná dźień świętego Fránćiszká.
Piąty / ná dźień świętéy Helżbiety.

W Krzepicách.

Piérwszy Iármárk post Lætare.

Wtóry /

Wtóry w poniedziáłek przed Swiątkámi.
Trzeci/ ná dźien świętego Alexego.
Czwarty/ ná dźien świętego Idźiego.
Piąty/ ná dźien świętego Fránciszká.

A ná tych mieyscách wszystkich wolno nam bedźie mieć Komory y Pisárze násze/ dla wybieránia Ceł.

A ktemu/ káżdému komu gdźie bliżey/ álbo gdźie bedźie chćiał/ do tych iármárków ich Miast ná té Jármárki/ bedźie mu wolno woły gnáć.

A cudzoźiemcy nie ná inszych mieyscách w Koronie woły y bydłá kupowáć máią/ tylko ná tych pogránicznych mieyscách y Jármárkách: álbo y nieczekáiąc tych Jármárków w domiéch Szláchetckich bedźie wolno Cudzoźiemcom woły zimowáné/ kármné/ y Powołowczyznie wedle Constituciiéy Anni 1550. kupowáć/ y wolno bez mytá z gránic wypędzáć: á tąż wolność ma bydź y naszym Polskim Kupcom/ álbo iesli też Szláchćic chce wykarmiwszy woły przez źime/ wolno mu ie bedźie wygnáć przez gránice do cudzey źiemie kedy chce/ bez wszego hámowánia: y składy/ y iármárki/ temu przeszkádząc nie nie máią/ ále máią bydź wolné wedle Constituciiéy wyszey omienioney Anni 1550. teraz y ná wieki.

A tego strzédz máią Stárostowie y Celnicy Pográniczni y Miástá składowé: áby żadnému kupcowi wszech Koronnych Panstw/ áni zá listy nászémi nie dopuszczáli wszelákich towárów wywoźić/ áni wyganiáć z gránic Koronnych: tylko Cudzoźiemcom wolno to bydź ma/ zápłáciwszy Cłá y mytá powinné y zwyczáyné.

A ktoby śie tego ważył z kupców Koronnych Panstw/ á był w tym záchwycon przez Stárostę: tedy wszystki towáry máią bydź iemu pobráné: z których towárów do skárbu naszégo trzy częśći máią bydź oddáné: á czwarta część Stárośćie/ który tákiego kupcá zábierze.

A iesliby Stárostá ábo ktokolwiek inny/ ktoregokolwiek stánu tákiego kupcá z towáry zá gránice Koronné przepuśćić/ foldrowáć/ ábo bronić chćiał/ ábo śie tego ważyć śmiał: tedy kupiec té wszystkié towáry tráćić ma do skárbu naszégo: á Stárostá táki ábo ktokolwiek inny/ ktoryby onégo kupcá przepuszczał/ ábo foldrował/ powinien bedźie do skárbu naszégo ták wielką summę zápłáćić/ iáko on Towar kosztuie: kiedy to nan bedźie przewiedźiono słusznym świadectwem/ y iásnémi dowody zá pozwy. A gdźieby pieniędzy nemiał: tedy w imienie iego/ ktoreby ták wielką summę kosztowáło/ ma wwiązánie dáć.

A ná tákowé Stárosty/ Celniki/ Kupce/ y iné wszystkié/ którzyby śie tego ważyli/ wolno bedźie káżdému/ ktoryby śie iedno tego chćiał podiąć/ inquisicyą czynić: gdźie y iáką bedźie rozumiał naylepszą: y oné deferowáć skárbowi naszému: á káżdy táki zá prácą y zá nákład swóy tákowych Towárów wyszpiegowánych bedźie miał czwartą część/ gdy tego słusznie á práwnie dowiedźie.

A wszákże kupcom y inszym obywátelóm Koronnym tym/ którym dłużno w cudzych stronách/ y też którzy dłużni cudzoźiemcom: ći będą mieć dylácyą/ dla zbywánia towárów/ ku płáceniu długów/ y ták zábránia sobie towárów w długách sobie winnych w cudzych kráinách do Národzenia Páná Chrystusowégo świętá blisko przyszłégo wywoźić y wyganiáć towáry wszelákié z Polski do cudzych stron: y też z cudzych stron tákież towáry záśie do Polski przywoźić A iesliby śie to ináczey nálázło: tedy té towáry/ ktoreby wyniósł/ máietnośćią swą skárbu naszému nágrodźić ma: á ktoreby przyniósł do Komory/ ma ie tráćić do skárbu naszégo: á tych towárów Celnik ma mieć czwartą część zá prácą.

Opátruiemy też y to: áby Mieszczánom y Kupcom wszelákim z Polski/ wolno było do drugiégo blisko przyszłégo Séymu Koronnégo do cudzych Panstw po wszelákié towáry ieźdźić/ y oné do Korony przywoźić/ iedno żeby z Korony żadnych nie wywoźili/ kromia Ołowu Gwarkowie: álbo ći/ którzy ołowem kupczą: á wszákże żeby zá ten Ołów nic inégo do Korony nie przywoźili/ iedno śrébro/ álbo Miedź pretio æquiualenti wywiezionému Ołowowi. Czego Stárostowie y Mytnicy doyzrzeć máią.

A co śie tycze Gdanská/ tedy vstáwiamy: áby do niego wodą iné towáry nie szły/ iedno

dno zboża/ mąki/ y leśné roboty. A ktemu rzeczy wßystki ku żywności gospodárstwá wlasnégo ßláchetckiégo / á ziemią drogámi stárémi y zwyczáynémi woły trawné y karmné wożno isdż máią/ zápłáciwßy Cłá y mytá powinné y zwyczáyné.

Spráwiedliwość w Mieściech skłádowych y ná Iármárkách przerzeczonych z káżdégo kupieckiégo człowieká/ iákiégóżkolwiek stanu/ ma bydż czyniona prawem gościnnym/ przez Stárostę ábo dzierżawcę mieyscá onégo/ gdżie będą żądáć spráwiedliwości: á w Miástách Duchownych/ Páńskich/ y Szláchetckich/ sámi Pánowie ábo Vrzędnicy ich tákimże prawem gościnnym miedzy gościnnemi osobámi / o rzeczy kupieckié / álbo targowé spráwiedliwość czynić będą powinni. Wßákoż wolna będżie áppellácya do nas káżdému/ ktoryby sie vciążonym bydż rozumiał.

Confirmácya téy Constituciiéy. Articulo IARMARKI.

Zyg. Aug. w Lublinie 1569. Const. 70. B.

6. Iármárki pográniczné/ ktoré są Constitucyą Piotrkowskiégo Séymu postanowioné/ o nie wypuszczeniu Wołów oprócz karmnych/ zimowánych ßláchetckich / y około innych towárów/ iáko o tym Constitucya ßérzéy omawia Piotrkowska/ w mocy zostáwuiemy. A izby tym pilniéy przestrzeżenié było: Tedy nie tylko Starostom/ ále y Dzierżawcom tychże Miásteczek iármárkowych gránicznych / pilnowáć/ hámowáć/ roskázuiemy: pod tákoż winą iáko y Stárostowie y inßy byli powinni. A Stárostowie pográniczni sądowni y nie sądowni / máią tego y ieden drugiégo tákże y Celników doglądáć: áby tákowé kupié z Korony nie wychodżiły/ pod tákiemiż winámi. A wßákże ták náßym iáko poddánych náßych kupcom po wßelákié towáry wolno będżie ieżdżić do cudzych ziem ktorychkolwiek/ á to do drugiégo blisko przyßłégo Koronnégo séymu.

TARGOWE. Tit. III.

Tárgi wolnè káżdèmu.

Káz. w Nie. y Wopoc. 1454. Laski 95. HL. 95. B/172. HP. 306.

Iż w kupowániu y w przedawániu rzeczy ma bydż iednostáyność chowána/ vstáwiamy: áby Miástá náßé y wßystkié inné nie czyniły zákázowánia ná Targách dla pożytku swégo á ku ßkodżie inym wießáiąc iákies znáki/ ktoréby zákazánié znáczyły: ále kożdému / ktory przyiedżie ná Targ / niechay będżie wolno przedawáć y kupowáć rzeczy / wedle vpodobánia swégo. A ieśli Mieszczánie co przeciwnégo vczynią/ niech ma moc Stárostá náß oné ná trzech grzywnách karáć.

In foro, prohibitiones ne sint.

ITem quoniam in emptionibus, & venditionibus rerum, æqualitas est seruanda, Statuimus: vt Ciuitates nostræ, & omnes aliæ, non faciant prohibitiones in foris, pro vtilitate sua, & incommodo aliorum, aliqua signa in foro prohibitionem designantia extendēdo: sed vnicuique ad forum venienti, liberum sit vendere, & emere rem suam, ad placitum suum. Quòd si ipsi Ciues contrarium fecerint: habeat Capitaneus noster ipsos puniendi, in pœna trium Marcarum facultatem.

Zaden Myt álbo Targowych z Duchownych y Swietckich Szláchéicow y z ich poddánych niéma wybiéráć, gdy co dla domowych potrzeb kupuią ábo przedáią: ále iesliby dla zysku kupowáli, tedy Targowè niech dáią: á Piwo niech biorą, gdżie chcą.

Nemo Thelonia, & Foralia, ex Spiritualibus, & Nobilibus, eorumque subditis exigat: cũ quid pro vsu domestico emunt, aut sua vendunt. secus est, si lucri causa emant. Ceruisiam quoq; vbi velint, accipiant.

Ian Olbr. w Piotr. 1469 Laski 104. HL. 272. B/ 487 HP. 263

2. Sná bywa częstokroć: iż Stárostowie mieysc będąc przychodniámi álbo nowotnymi/ álbo nie osiádłymi / á Praw y zwy-

ITem fit fortasse sæpius: quòd Capitanei locorum, aut quia aduenæ, aut quia nouitii, vel impossessionati existētes, tanquam Iurium & consuetudinum localiũ ignari

y zwyczáiów mieysc niewiedząc nowé wwo dzą zwyczáie / vſtáwiáiąc nowé dochody y wyćiągánie niezwyczáyné: y w niektórych Stároſtwách przypędzáią poddáné nászé Duchowné y Swietckié ku bĺániu w domy y w kárczmy Piw z Miáſteczek nászych/ któ ré ſą w Stároſtwie: w czym wielce bywa ściśniona wolność poſpolita. Zá tą tedy potrzebą vſtáwiamy: áby ná kożdych miey ſcách nowé y niezwyczáyné mytá y Targo- wé przez Stároſty/ y iné ná doſtoienſtwách y Vrzędźiech nászych będącé od poddá- nych nászych którégokolwiek ſtanu y doſto- ienſtwá będących/ á zwłaſczá od Szláchty ná tárgi nie dla kupiectwá/ ále w własnych ſpráwách swych przyieżdżáiący / tákże od kmieći/ którzy bydło álbo iné rzeczy własné iákiékolwiek domową prácą ſpráwioné wożą y przedáią/ álbo ku potrzebie domo- wéy kupuią/ nie wyćiągano. Iákoż tym ſtátutem niniey szym nie każemy wyćiągáć.

A ten zły zwyczay/ którym ku bĺániu ná Wieś z Miaſt y z Miáſteczek nászych Pi- wá poddáni nászy Duchowni y Swietcy/ oſobliwie w Brzéſtſkiéy/ Inowłodzcláw- ſkiéy / Rádźiéiowſkiéy / y inych źiemiách y Powiećiéch bywáią przypędzeni / kážimy y znośimy ná wieki ſkázuiąc y vſtáwiáiąc: áby oni y inni poddáni nászy w którychkol- wiek źiemiách Króleſtwá będący / tákże Pánowie Wśi / y ich poddáni w tych byli wolnośćiách chowáni: áby było wolno ko żdému Piwá y iné pićia zkądkolwiek bráć/ y we Wśiách y ná mieyſcách máietnośći ich wárzyć / y zkądby woleli y chćieli bráć/ mieć/ ſzynkowáć/ vżywáć wolnie przez wsze- lákiégo nászégo y Stároſtów nászych zákà- zowánia/ záſtawánia / y boiáźni winy iá- kiéy.

ignari, nouas introducunt cõsuetudines: introitus ſtatuẽtes & exigentes inconſuc- tos: & in nonnullis Capitaneatibus, ſtrin- gentes ſubditos noſtros Spirituales Secu- laresque, ad recipiendas in domos & ta- bernas ceruiſias oppidorum noſtrorum, in Capitaneatibus cõſiſtentium. quò plu- rimum arctari videtur libertas communis. Vnde neceſſario ſtatuimus: Quòd vbili- bet locorum noua & inconſueta Thelo- nia, Foraliaque, per Capitaneos, aliosque Dignitarios & Officiales noſtros, à ſub- ditis noſtris, cuiuſcunque ſtatus & con- ditionis exiſtentibus, pręſertim verò à No bilibus, ad fora, nõ propter mercaturam, ſed in priuatis actionibus venientibus. ac etiam Kmethonibus, pecora & pecudes, res quoque alias priuatas, cuiuſlibet gene- ris, domeſtica cura comparatas, ducenti- bus, vendentibusque, aut pro vſu dome- ſtico emẽtibus, exigi non debeant: prout præſenti Statuto exigẽda prohibemus.

Et abuſum illum, quo ad recipiẽdas in villas, de Ciuitatibus & Oppidis noſtris ceruiſias, quarum Spirituales & Seculares ſubditi noſtri, ſpecialiter in Brzeſten: Iu- niwladiſlauiẽſi, & Radzieiouiẽſi terris, aliis quoque terris & diſtrictibus compellan- tur, tollimus & abolemus: perpetuò De- cernentes, ſtatuentesque, illos & alios, vbiq; locorum in Regno noſtro conſtitu tos ſubditos noſtros, villarum Dominos, eorumque ſubditos, in hac libertate con- ſeruandos: Vt liceat cuique ceruiſias & liquores alios, vndecunque recipere, ſu- mere, in villisque, & locis aliis ditionis eorum, braxare, & braxari facere: ac vn- decunque maluerint, aut voluerint ſume- re, habere, propinare, & vti frui, liberè, abſque omni noſtri, & Capitaneorum noſtrorum, prohibitionis areſti, ac pœnæ for- midine.

Targowe od Szláchty y ich poddánych wybiéráné bydź niema. Pátrz folio 62. le: 12. Iż śie Szláchtá. *párag.* Targowégo też/ & fol. 68. leg. 27. Ponieważ.

Targowe płáćić máią Przekupnio- wie y rzemieślnicy Szláchetcy.

3. Którzykolwiek ná przekup co ku- puią w Mieśćiéch y w Miáſteczkách / ći Targowé zwykłé y słuszné płáćić będą po- winni: á od rzeczy rzemieſlniczych/ któré poddáni ſzláchetcy wiozą do Miaſt y Miá ſteczek/ iáko od kół/ misek/ konwi/ y od in- nych

Reuẽditores Foralia ſoluãt.

QVicunque ad reuendendum aliquid e- munt, in Ciuitatibus, vel Oppidis: illi fo- ralia ſolita, & licita, ſoluere tenebũtur. A rebus verò mechanicis, quas ſubditi No- bilium ducunt ad Ciuitates & Oppida, vt puta rotis, ſcutellis, cantharis, & aliis id genus,

Zyg. w Pio. 1523. fo. 29. HL 96/173. HP. 270.

nych niech bedźie miernie targowé brano wedle stárego zwyczáiu.

genus, foralia moderata accipiant: iuxta antiquam consuetudinem.

Targowè nie ma bydź wybiéránè od tych którzy rzeczy swè przedáią, ábo sobie potrzebnè kupuią.

Foralia non exigantur à vendentibus suas res, & sibi necessaria ementibus.

Zyg. w Pio 1538. HL. 275. B/ 492 HP. 268.

4. Kv powśćiągnienlu swowolnégo wybiéránia targowégo státut niegdy Naiáśnieyszégo Janá Olbráchtá/ który iest nápisan ná liśćie 104. *skázuiemy zachowáć w mocy: którym to iest obwárowano: Iż od kmieći tych/ którzy bydlá y rzeczy nie własné iákiekolwiek są domową prácą spráwioné/ gdy ie wiozą ábo przedáią/ ábo ná potrzebe domową kupuią/ żadné mytá áni targowé nie ma bydź wybiérano. A temu nic przeszkádzáć niema státut nász: który iest vczynion o rzeczách rzemieslnicżych/ ábo rzemiesłem vczynionych: który w téy mierze chowan bydź niema.

AD coërcendam verò licentiosam foralium exactionem, statutum olim Serenissimi Ioannis Alberti, folio 104. in robore conseruandum decernimus: quo cautum est: quòd à kmethonibus, pecora & pecudes, res quoq; alias priuatas, cuiuslibet generis, domestica cura comparatas, ducentibus vendentibusq; aut pro vsu domestico ementibus, nulla Telonia foraliaq; exigi debent non obstante statuto nostro, de rebus mechanicis disponēte, quod quò ad hoc, seruari non debet.

*pátrz wyszéy folio 1046. le. 2. Sna bywa.

TOWARY. Titul IIII.

Słudzy Królewscy, Páńscy, Szláchetcy kupcżący po towáry ieźdźić mogą, ále ich z Korony wywoźić nie máią.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. Const. fol. 52. B.

Práwo. I.

O Tych którzy sie listy nászémi Królewskimi ábo Pánów których zákłádáią/ y sługámi sie nászymi/ ábo Pánów których mienią/ tym iáko y drugim Kupcóm nászym Koronnym bedźie wolno do drugiégo blisko przyszłégo Séymu Koronnégo z Korony do cudzych źiem po towáry ieźdźić/ iedno z Korony nie wywoźić.

Towáry wolno hándlowáć kożdému.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. folio 73.

2. Vskarżáli sie poddáni nászy obćiążeni bydź tym: Iż niektóré osoby woski y sól sámi zákupowáli/ innym kupiectwá przekázuiąc. Przeto my znáiąc rzecz bydź szkodliwą/ vstáwiamy: áby wszytkié towáry któréżkolwiek są w Koronie y do Korony przychodzą/ wolné były wiecznémi czásy wszem poddánym Koronnym/ktoby iedno iémi hándlowáć chćiał. A iesliby kto listy iákiemi z Káncellaryiéy sobie dánémi/ przekázowáć to chćiał y śmiał/ áby karan był pœna peculatus, y listóm tákowym które my teraz y ná potomné czásy wniwecz obracamy/ nulla præstetur obedientia v káżdégo vrzedu.

Towárów zákupowáć Zydowie niemáią y żywnośći.

Masz niżey w kśiegách dźiesiątych Zydowskich etc.

ZBOZA. Titul V.

Zboże wolno w Koronie skupowáć, przedawáć y wywoźić.

Sigis. Crac. 1532 HL 100 B/ 181.

Práwo I.

SVadente commodo ex libertate commerciorum, inter Regna & Dominia vicina proueniente, statuimus: vt tam subditi Regni nostri, extra Regnum educendi, quàm aduenæ vndecunq; venientes, apud nostros subditos in Regno nostro emendi, & euehendi omnis grani frumenta, liberam habeant facultatem: prohibitione Capitaneorū,

vel

vel Officialium Ciuitatum, non obstante, nisi Regni nostri virgens, vel euidens vtilitas, aliud suaserit, quod arbitrio & moderationi nostræ, volumus esse reseruatum.

Zboża pożyczánègo we cztéry látá vpomniec śie może.

2. Fráncißek Grzegorzowi pożyczył dwádźieśćiá korcy pßenice/ których częstokroć vpomniony nie wróćił: á Grzégórz pytał Fráncißká / kiedy mu przerzeczonéy pßenice pożyczył: ná co odpowiedźiał / iż iuż minęły cztéry látá. My Fráncißkowi vkładamy milczenié dla wyßćia ták długiégo czásu/ y iego milczenia.

Frumentum mutuatum, intra quatuor annos repetatur.

Franciscus Gregorio mutuauit viginti mensuras tritici: quas pluries monitus, nō restituit: Gregorius autem quæsiuit ab ipso Francisco: quando sibi prædictum triticum mutuasset: respondit. Quatuor annos esse elapsos. Nos, ipsi Francisco imposuimus silentium: propter tantū temporis decursum, & suam taciturnitatem.

Káz. wielki 1368. Łaski 19. HL 101/ 182. HP 526

KORZENIA, Y WINO, Titul VI.

Korzenié po czemu płáconè y iáko droga kwartá winá, málmázyiéy, mußkátele bydź ma.

Obaczáiąc my wiele kupców tuteczných y postronnych/ którzy w swych kramiéch vstáwy swoie około płáczenia korzenia y rzeczy wßystkich z ingąd przywiezionych ná kożdy czás podnoßą/ ku wielkiéy wßystkich poddánych náßych obćiężliwośći: á królestwo náße wedle woléy swéy wyćiągáią/ w którym vżywánié korzenia y rzeczy przerzeczonych pospolitße niż gdźie indźie zwykło bydź: chcąc tedy płácenia tych rzeczy ku pewnému pomiárkowániu przywieśdź/ y ku pospolitému R. P. pożytku pomierzyć/ y wietßéy części niż mnieyßéy chcąc rádźić/ vstáwiliśmy y skazáli ná séymie wálnym Piotrkowskim blisko przeßłym zá rádą náßych Rad tám z námi będących: áby iáko korzenié/ ták też winá ßynkowáné od Wielkiéy Nocy blisko przyßłéy tym sposobem nadrożéy były przedawáné y kupowáné.

Funt pieprzu / zá ośm großy.
Funt Száfranu / zá kopę
Funt imbiéru / zá ośm großy
Funt gwoździków / zá pułkopy
Funt Cynámonu / zá pułkopy
Funt kwiátu Mußkátowégo / zá pułkopy
Kámién cukru / zá pułtrzećiá złotego
Kámién oliwy / zá cztérdźieśći großy.
Kámién migdałów Weneckich zá trzy wiár-

Quæ aromata aliquo sint pretio vendenda.

Considerantes nos, plerosq; mercatores domesticos, & etiam externos per monopolia: quo constitutiones suas Aromatum & rerum omnium exoticarum pretia magis in dies augere: in magnū vniuersorum subditorum nostrorum grauamen; regnumq; nostrum pro libito suo emungere: in quo frequentior vsus ipsorum Aromatum, & aliarum rerum prædictarum quàm alibi esse solet: volentes ea ipsa pretia earundem rerum, ad certos moderationis fines reducere, & ad communem Reipub. vtilitatem contemperare: multorum potiùs, quàm paucorum commodo consulentes: Statuimus & decreuimus, in conuentu generali Petricouiensi proximè præterito, de consilio nostrorum consiliariorum, illic nobiscum existentium: vt tàm ipsa aromata, quàm etiam Vina propinatoria, à festo Resurrectionis Domini proximè futuro, hoc ad summū pretio vendantur, & emantur: videlicet.

Zyg. w krá 1524. HL 11 B/21. HP. 339.

Libra piperis, octo grossis.
Libra croci, vna sexagena.
Zinziberis libra octo grossis.
Libra Caryophilorum, media sexagena.
Libra Cinamomi, media sexagena.
Libra florum Muscati, etiam media sexagena.
Vnus lapis Sacchari, vna sexagena & quin

 decem

wiárdunki.
Kámien migdałów które z Gánská przychodzą zá pułkopy.
Kámien wielkich Rózynków zá pietnaśćie groszy.
Kámien máłych Rózynków zá pułkopy
Kámien Ryżu zá ośmnaśćie groszy.
Funt kminu zá grosz.
Winá Seremskiego kwartá zá pułtorá groszá
Winá ziemskiego Węgierskiego iedná kwartá / nadrożey zá grosz niech będzie płácona.
Málmázyiey Gréckiey kwartá zá dwá gro.
Málmázyiey włoskiey y Muszkátelle kwartá/niema bydź płácona drożey trzech groszy
A który korzenia y rzeczy przerzeczonych zá táką cenę vstáwioną niemógłby przedáć/ niechay do królestwá wozić ich żadnym obyczáiem nieśmie / áni ich wywozić pod stráceniem tychże rzeczy: które nád zákazánie nászé przywieźie ábo przedáwáć będźie.
Vstáwiamy też y skázuiemy: áby złoto y śrébro w niciách pod stráceniem/y do skárbu nászeg rzeczy obróceniem ná potym do królestwá nászeg nie było wożono y przedawano
A iżby tákowa vstáwá nászá wźiełá swóy skutek: wam wszytkim y kożdému zosobná przerzeczonym którégokolwiek stanu y obeszćia będącym srodze roskázuiemy: áby od Wielkiey Nocy przyszłey żaden nie śmiał drożey nád to / iáko iest opisano / Winá Seremskiego/y Ziemskiego Węgierskiego/ y Málmázyiey y Korzenia / y innych rzeczy przerzeczonych gdźiekolwiek w Królestwie nászym przedáwáć / y przerzeczonégo śrébrá y złotá w niciách wiecey do królestwá nászégo wozić/ pod stráceniem tychże rzeczy. Dla tego wam / á zwłaszczá Stárostóm mieysc / y ich Podstárościom / y Miast y Miásteczek Burmistrzom y Raycóm roskázuiemy: ábyśćie te vstáwe násze w Mieśćiech y w Miásteczkách v Kośćiołów Fárskich w Swiete dni przez iáwné obwołánié dla wszystkich/którym przynależy wiádomość/ kazáli opowiedźiéć. A wy Woiewodowie y Kásztelani w strzeżeniu y w dowiádowániu sie / áby żaden téy vstáwy nászey nieprzestępowáł / prácą y pilność wszystke wespołek z Celniki / które wam ku téy prácey strzeżeniu przydáiemy/czyncie: y ktorychkolwiek znaydźiecie y dóydźiecie w nászániu

decem grosis
Olei Oliuæ vnus lapis, quadraginta gros.
Lapis Amigdalarum Venetarum tribus fertonibus
Lapis verò Amigdalarum quæ ex Gedano afferuntur triginta grossis.
Lapis vuarum passarum minorum triginta grossis.
Vuarum verò passarum maiorum, lapis quindecem grossis
Lapis Risi, decemocto grosis.
Vna libra Cymini, vno grosso.
Vini Sermiēsis vna quarta vno gros. cū medio. vini verò terrestris Vngarici vna quarta, vno gro. ad sūmū soluatur & emetatur.
Malmatici Græci vna quarta duobus gros.
Malmatici Italici & Muscatellæ vna quarta pretium triū grossorum non excedat.
Qui autem aromata & res prædictas, pretio statuto vendere non posset; illa ad regnum inferre, & educere nullo modo audeat: sub amissione earundem rerum: quas contra prohibitionem nostram aduexerit, seu vendiderit.
Statuimus insuper & decreuimus: vt aurum & argentum filatum, etiam sub amissione, & confiscatione illorum nequaquam deinceps ad regnū nostrum vehantur & vendantur.
Vt autem huiusmodi constitutio nostra effectum suum accipiat: vobis omnibus & singulis supradictis, cuiuscunq; ordinis, & conditionis existentibus, districtè mandamus: vt ab ipso festo Resurrectionis Domini proximo, nemo maiori pretio, quàm suprà expresso, vinum Sermien. & terrestre Vngaricum, necnon Malmaticum, & aromata, aliásq; res prædictas, sub earum amissione, vbiuis in regno nostro vendere: & prædictum aurū, & argentum filatum, amplius in ipsum regnum nostrum inferre audeat: sub earundem rerum amissione. Quocirca vobis, & præsertim loci Capitaneis, & eorum Vicesgerentibus, ac ciuitatum & oppidorum proconsulibus. & consulibus mandamus: vt hanc constitutionem nostram in Ciuitatibus, & Oppidis, & apud Ecclesias Parochiales, diebus festis, per publicam proclamationem, ad vniuersorum quorum interest noticiam, denuntiari faciatis. Vos verò Palatini, & Capitanei, in custodi-

ßániu y w przedawániu tych rzeczy przerzeczonych bydź wyſtepné przećiw temu zábronieniu náßému : tedy ich té kupie do ſkárbu náßégo bierzćie / y nam wiernie y cále záchowayćie/ pod winámi ná Stároſty y Vrzedniki niedbálé vſtáwionémi : y pod łáſką náßą ináczéy nie czyńcie.

custodiendo & perueſtigando , ne quis eandem Conſtitutionem noſtram tranſgrediatur. curam & diligentiam omnem, vná cum Teloneatoribus, quos vobis ad hanc curam & cuſtodiam adiungimus, adhibeatis : & quoſcunq; offenderitis, vel deprehenderitis, in inuectione, & venditione aliquarum rerum ex prædictis, contra hanc ipſam inhibitionem noſtram exceſſiſſe : eaſdem res pro fiſco noſtro regio capiatis : & pro nobis fideliter , & integrè conſeruetis. ſub pœnis , contra Capitaneos & Officiales negligentes ſtatutis, & pro gratia noſtra , aliter non facturi.

O przeſtepſtwie vſtaw Woiewodzych pátrz wyſſey fol. 284. lege 3. A ktoby.

WINO Y KONIE Tituł VII.

O przekupniách winá y koni.

Práwo.

1. Iż To znamy bydź z wielką ßkodą wßytkich obywátelów koronnych/ że niektórzy z poddánych náßych : iákiegokolwiek ſtanu y condycijéy do Węgier ieżdżą tám konie winá ſkupuiąc/ á to zás wedle woléy ſwéy po koronie/ ták iáko ſie im podoba przedawáiąc/ á ſámym ſobie tylko zyſk/ ktoryby ná wßyſtki iść miał tym czyniąc. *Stephan w VVár. 1578 folio. 190.*

Przeto przychyláiąc ſie do tego/ ſkąd in vniuerſum wßytkim pożytek bydź może wedle ſtárych zwyczáiow/ y poſtánowienia/ które w tákich rzeczách bywáły/ mocą ninieyßégo ſéymu vchwalamy / áby żaden z obywatelów koronnych do Węgier po winá y konie nie ieździł/ ále to ná ſkłádziéch náßych/ do tego náznáczonych / ábo gdźieby ſie komu tráfiło tu w koronie doſtawał y kupował/ gdyż ſie tego káżdy z obywátelów náßych w koronie od cudzoźiemcá doczékáć może.

A ktobysiekolwiek ważył z poddánych náßych/ iákiegobykolwiek ſtanu y condycijéy był/ do Węgier po konie / á po wino/ ábo pod iákążkolwiek zmową z obywátelmi/ álbo kupcámi pogránicznymi ieźdźić ábo poſyłáć/ per ſe, vel ſubmiſſas perſonas, winá y konie/ tám piérwéy ie ſtárgowawßy/ wieźdź/ y prowádźić/ tákowému ten towar przez Stároſtę álbo celniki náßé wolno pobráć będźie/ áni liſty náßé ná to nikomu niémáią bydź pomocné

A ieſliby Stároſtowie álbo Celnicy náßy w tym niedbáli byli/ ábo komu folgowáli/ wolno káżdému oto pozwáć do ktorégokolwiek Grodu onégo Woiewództwá.

A gdźieby ktory był w tym przeświadczony / winę czternaśćie grzywien delatorowi/ aliâs temu co pozowie in primo citationis termino odłożyć będźie powinien. A gdźieby vpornie téy winy niepołożył/ ma bydź przećiwko iemu wedle práwá vlterius procedowano/ wßákóż ná tymże roku wolno ſie będźie Podſtárośćiemu / ábo piſárzowi Celnému odwieźdź/ iż ten towar bez wßelákiéy iego wiádomośći przeßedł / ábo przemycon.

O tychże.

2. WIná wßelákié Węgierſkié / ktoréby do ſkłádów przywożoné były / á potym przedáné / áby go nieśmiał żaden z wozów ſtawiáć / ażby było popieczętowané od vrzędu Mieyſckiégo. Támże wpiwnicách wßytkié winá áby były popieczętowáné/ y nie były ßynkowáné áż zá wiádomośćią/ y vſtáwą Woiewodźiną álbo iego vrzędu. *Stephan w VVár. 1581. fol. 214.*

Moráwſkié tákże winá/ & alterius generis áby w tych piwnicách y w domiéch nie były ſkłádáné/ ále w oſobliwych dla pomießánia ich.

Tóż o Málmázyách y innych trunkách cudzoźiemſkich ma bydź rozumiano.

A ktoryby ſie contrarium ważył vczynić/ pœnam centum marcarum , ábo amiſſionem winá / ſi valorem non excedit centum marcarum przepada. Ktoréy winy połowicá Woiewodźie/ á połowicá ſtronie inſtiguiącéy przyść ma.

Skłády winnè

Zyg. III. w Vniuer. Po. 1588. fo. 10.

3. WJná Edenburſkié/ Rákuſkié/ Moráwſkié/ y Ryńſkié/ Włoſkié/ iż promiſcuè idą do máłéy y Wielkiéy Polſki/ temu pewny ſkład bydź nie może.

O Winá Edenburſkié.

Zyg. III. w VVar. 1593. folio 16.

4. COnſtitucya anni 1578. o niekupowániu winá w Węgrzéch przez poddáné náſzé ná winá Edenburſkié/ Rákuſkié/ Swietoiérſkié/ y inßé śćiągáć ſie niéma. Które gdyż té winá ſkłádów żadnych nie máią/ y przez poſtronné ludźie do Korony przywiedźioné nie bywáią: przeto wolno ie poddánym náßym ná mieyſcách przeopiſánych kupowáć/ y do Korony prowádźić bez wßelákiego Stároſtów y Celników náßych impedimentu.

Skłády winnè cudzoźiemców áby nie były.

Tenże tám że fol. 19.

5. VStáwuiemy zá zgodą wßech ſtanów/ áby żaden z cudzoźiemców do Korony winá/ málmázyiéy/ mußkátely/ zfałßowánych nie woźił/ áni żadnégo monopolium w tym nie czynił w Páńſtwách náßych/ áni go do piwnic ſkładał/ áni do ſwych kámienic/ któréby mieli Węgrowie w Mieśćiéch náßych/ iákóż nie máią ich kupowác bez conſenſu náßégo/ ále ie ná ſkłádźiech zwykłych ná rynku przedawał/ ináczéy ma winá trácić/ czego w Miáſtách náßych Stároſtowie/ á w ßláchetckich dobrách przeſtrzegáć Pánowie ich máią pod winą ſtá grzywien. O którą wolno będźie káżdému ßláchćicowi ná Tribunał pozwáć. To iednák wáruiąc/ áby wolno było cudzoźiemcóm po Koronie winá ſwoie przedawáć/ gdźieby go ná ſkłádźiéch do trzéch Niedźiel nie przedáli. Szynkarze też nie máią drożéy win przedawáć iedno

Stáré przednié po pięći gróßy.
Podleyßé po cztéry.
A młodé po großy trzy.
Málmázyą przednią po pięći großy.
Podleyßą po cztéry. Tákże y Mußkátelá.

Czego vrzędy Woiewodze przeſtrzegáć powinni. A executia téy Conſtitucyiéy ma ſie począc od świętégo Michálá Roku teráźnieyßégo. Co vrzędy Woiewodze ſtánowić máią.

KONIE. VIII.

Konie z Korony wywodzonè bydź niémáią.

Zyg. w Pio. 1538. HL 90/ 162. HP 540

CZcemy áby było wßytkim y kożdému z osobná zápowiedźiano: żeby żaden nie śmiał ſtádá koni ábo klacz z Króleſtwá náßégo do poſtronnych ſtron pędźić: pod ſtráceniém koni tákowych/ y pod winą náßą Królewſką.

O tymże.

Zyg. Aug. w Pietrko. 1550. HL 70 y 90/ 118. y 162. HP 540

2. KOnie przez Kupce ábo przez Zydy wywodzoné/ áni ſkory przez Gárbárze y furmány wywożoné z Korony bydź nie máią: á ći ktorzyby ie wywodźić chćieli/ hámowáni przez Stároſty bydź máią: ktorzy tego pilnie przeſtrzegáć máią wedle vſtáwy y ſtátutów dawnych.

O tymże

Equi ne extra Regnũ pellantur.

Práwo I.

INterdictũ eſſe volumus omnibus & cuilibet: ne quiſpiam audeat greges equorum, ſeu equireas, extra regnum noſtrum ad externa Dominia depellere: ſub amiſſione equorum eiuſmodi, & pœna noſtra Regia.

Nec Equi, nec cutes, extra Regnum educantur.

EQui per mercatores velludæos educi, neque cutes per Cerdones & vectores è Regno euehi debent. Quicunq; verò euehere vellent: per Capitaneos detineri debent, qui hoc diligenter custodire debent: iuxta decretum ſtatutorum antiquorum.

De

O tymże.

3. Aby konie z Korony wywodzone nie były/ Stárostowie pilnie strzédz máią: á ktoby ie wygnáć chćiał/ tákiému ie Stárostowie ábo Célnicy bráć máią. A którzyby śmiał konie przepuśćić wiádomie/ ieśli Stárosta/ ábo Célnik/ ma przepáść dwie ście grzywien: á ieśliby sie tego Pisarz célny ważył/ tedy ma siedźieć dwánaśćie Niedźiel w wieży. A Zydowie áby iémi przekupowáć nie śmieli: á którzyby ważył sie tego/ tedy przez Stárosty ma być iman/ á konie máią mu być wźięte/ á sam obieszon bez folgi.

De eodem.

VT equi ex Regno non educantur, Capitanei locorum diligenter prouidebunt. Qui verò expellere vellet: huic Capitanei seu Teloneatores, eosdem equos accipere debent. Si verò aliquis ex Capitaneis seu Teloneatoribus, equos sciens expellere ex Regno permiserit: talis soluet pro pœna ducentas marcas. Quòd si verò Notarius Teloneatoris idē facere præsumpserit: duodecim septimanas in turri sedebit. Iudæis etiam reuendere equos prohibemus. Quòd si verò id aliquis facere ausus fuerit: talis per Capitaneum capi debet: ac equi illius accipiantur: ipse verò suspendatur, sine omni tergiuersatione.

Tenże w VVár. 1557. HL90/163. HP. 540.

Konie które ná Iármárki pędzą nie máią być po drogách przedawáne.

4. Konie które z Węgier y zkąd inąd ná iármárki pędzą áby nie były przedawáne w drodze/ ieno ná iármárcéch: á Stárostowie nie máią przekazáć áni hámowáć wolnégo kupowánia szláchćie żadnym obyczáiem/ pod winą stá grzywien: o którą przed Królá Je° M. ábo do Grodu máią być pozwáni: á tám peremptoriè ná pierwszy pozew máią sie sądownie rozeprzéć/ y támże zá winę dosyć czynić: á téy winy połowicá Królowi Jego M. á połowicá stronie ma przyść.

Equi, qui ad Nundinas pelluntur, non vendantur in vijs.

EQui qui ex Vngaria seu ex aliis partibus pelluntur ad Nundinas, in viis non vendantur, tantūmodo in Nundinis. Et Capitanei liberam emptionem impedire non debent Nobilibus nulla ratione: sub pœna centum marcarum, pro qua ad Regiam Maiestatem, seu officium Castren: citari debent: & in termino peremptoriè controuerti debent, atq; pro pœna satisfacere. Cuius quidem pœnæ medietas Sacræ Regiæ Maiestati, & alia medietas parti cedere debet.

Tenże tám że HL tám że HP 541.

O Koniu nárážonym gdy go ieden drugiemu pożyczy.

5. Mikołay skárżył sie ná Máćieiá: iż gdy mu koniá swégo zdrowégo ná pewną drogę iáko przyiaćielowi pożyczył/ Máćiey tego koniá wróćił mu chrámiącégo: Máćiey záśie odpowiedźiał pod dobrym słowem swym/ iż ná tym koniu iáko ná własnym iechał: y onégo iáko swego chował/ áni wie zkąd mu tá chromotá przyszłá. My w tákowéy rzeczy skázuiemy: iż przerzeczony koń dwie Niedźieli spokoynie y okróm práce przez Máćieiá ma być chowan: który koń ieśli w tym czáśie przerzeczonym nie ozdrowieie: tedy o onégo koniá/ iáko będźie mógł/ przyiaćielskie ma sie z nim zgodźić.

De equo, in accommodatione læso.

NIcolaus deposuit querelam contra Matthiam: Quòd licèt sibi equum suum sanum, ad certam viam, tanquam amico accomodasset: tamen Matthias eundem equū restituit sibi claudicantem. Matthias verò respondit, bona fide eundē equum tāquam propriū equitasse, & seruasse, nec sciret, vnde sibi veniret talis læsio. Nos autē in tali casu declaramus: prædictum equum, intra duas septimanas quietè, & absq; labore, per eundem Matthiam obseruandum, qui equus, si intra tempus prædictum non conualuerit: extunc pro eodem equo, prout poterit, amicabiliter secum componere teneatur.

Káz. wielki w Wiślicy fol. 21. HL. 90/162. HP 540.

O koniu krádźionym masz wyszey fol: 618. lege 6. Nágot:

SVKNA

SVKNA. Tituł IX.

Sukná węzßè ábo krótßè nád zwyczay ktoby śmiał przedawáć, kárány bydź ma.

Zyg. w krá. 1507. fol. 4 HL 177. B/ 315. HP. 313

Izby mogłá przydáć śie zdrádá w tkániu sukien ktore w Królestwie zwykły bydź przedawáné/ nie tylko w vmnieyßeniu dobroći/ ále też w długośći y ßerokośći miáry álbo łokćia/ dla tego vstáwiamy: iż ieśliby kto álbo węższe sukno ábo krótßé nád zwyczay śmiał przedawáć/ tákowy niech będźie karan winą fałßu/ á przećie niech wßystko ono sukno záráżem tráći/ ktore trzećia część Woiewodźie/ á Nam drugie dwie częśći bydź máią.

Panni strictioris vel breuioris venditores, qua pœna puniendi.

Prá- wo J.

Qvia posset fraus contingere in textura pannorum, qui in Regno vendi solent: non modo in diminuenda bonitate: sed etiam mensura longitudinis: Statuimus: Quòd si quis vel strictiorem pannum, vel breuiorem, quám sit consuetum, vendere ausus fuerit: pœna falsi puniatur. Et nihilominus vniuersum pānum illius generis ipso facto amittat. cuius tertiam partem Palatino, nobis autem reliquas duas, cedere volumus.

Iáko długie y ßerokie sukná bydź máią.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 313.

2. Iż śie też y w tym wielki nierząd y oßukawánie dźieie: tedy vchwalamy/ y teráźnieyßą Constitucyą postánawiamy: áby sukná wßelákie źiemskie ináczey robione nie były/ ieno ná ßérz dwá łokćiá Koronné bez kráyki/ á wzdłuż łokći trzydźieśći. A ktoby śie tego ważyć chćiał węższe álbo krótßé robić/ ábo przedawáć: temu máią bydź bráné oné sukná przez Woiewody álbo Podwoiewodźe ich: ktorych połowicá do skárbu náßego/ á połowicá Woiewodźie ma przypadáć. A temu exequucya ma bydź od świętego Micháłá blisko przyßłego.

Strychowánie sukien.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 71.

3. Strychowánie sukien Cudzoźiemskich ná iármárkách głownych przez Woiewodzy Vrząd niema bywáć/ gdyż to iest przećiwko Constituciiey/ ktora śie tylko do Źiemskich sukien referuie: á strychowánie tych źiemskich sukien/ tákże ßácunek inßych rzeczy przez Vrząd komu to według práwá należy/ pierwßego dniá záczęćia iármárkowego odpráwion bydź ma/ ták żeby drugiego dniá wolno kupcom swé kupie przedawáć/ y od nich inym kupowáć.

SKORY Y GARBARZE. Tit: X.

Gárbárze ábo Białoskórnicy skór wyprávnych wysyłáć áni przedawáć do postronnych niemáią.

Zyg w Pio 1538. HL 70 B/ 128. HP. 336.

Zakázuiemy: áby Gárbárze ile ich w królestwie iest/ skór wypráwionych/ to iest rzemieniá gotowego precz z Królestwá náßégo do postronnych źiem nie wysyłáli: y postronnym ludźiom ku wywożeniu áby nie śmieli przedawáć/ pod stráceniem tego rzemieniá/ y winą náßą Królewską.

Cutes.

Prá- wo J.

PRohibemus: ne Cerdones, quicunq; in Regno nostro sunt, cutes elaboratas hoc est, corium ab illis paratum, extra regnum nostrum, ad externas nationes mittant: aut externis euehendum vendere præsumant. sub amissione eiusdem corii, & pœna nostra Regali.

O tymże maß máło co wyßßey fol: 1052. lege 2. Konie.

PIWO

PIWO WROCŁAWSKIE. Tit: XI.

Práwo I. PIwá Wrocláwſkiego/ áby żaden do Korony woźić/ y w Mieśćiech y w Miáſteczkách tákże y po Wśiách ſzynkowáć nie śmiał/ pod winą czternaśćia grzywien. O którą czynić máią Stároſtowie náſzy/ przed vrząd ſwóy pozwawſzy/ tákiego ktoby ſzynkowáć śmiał. A komużkolwiek przez nas ſą nádáné Liſty/ wolnośći do ſzynków Piw tákowych/ tákie vchwałą ſeymową podnośimy y káżimy.

Stephan. w War. 1578. Con. fo. 190

O BRACTWACH. *Pátrz wyſſey* fol: 277. *O brániu Piwá y inego, pićiá zinąd, tákże y wárzeniu piw we wśiách etc. Pátrz wyſſey* fol: 1046. lege 2. Sná bywa.

VSTAWA NA MIARY, WAGI, Y łokćie, y korce. Tit: XII.

Wagá y miárá Krákowſka z Poznánſką, niech będźie iednáka: á wſzákże Lwowſka z Lubelſką niech w ſwéy mierze zoſtáną.

Práwo I. ABy w Króleſtwie iednákość byłá chowána/ wagi y miáry vſtáwiamy: áby ważność wagi y tákże łokieć Krákowſki z Poznánſkim ná wieki były iednákié: ále wagá y łokieć Lwowſki z Lubelſkim z ſłuſznéy przyczyny chcemy/ áby zoſtáły w ſwym ſtanie.

Miárá z ſtárádawná poſtánowiona ma być od kupców chowána.

2. ABy poddáni náſzy od kupców y rzemieſlników nie byli bárzo obćiążeni/ vſtáwiamy: áby miárá ſtáradawna poſtánowiona od kupców byłá chowána/ á żáden áby iéy nie śmiał czynić krótſzéy.

A ći którzy bedą przećiwnie temu ſtátutowi czynić/ przez Woiewody y Káſztelany według ſtátutu niech bedą karáni.

A tákże niech bedźie o płáceniu rzeczy: áby Woiewodowie poſtánawiáli/ iáko ie płáćić máią: á nie poſłuſzné y którzy ich vſtáwy przeſtepuią niech karzą.

Miárá Płotcka z Poznánſką porownána.

3. IZ Poſłowie źiemie Płotckiéy proſili/ áby ſunt y waga Płotcka z Poznánſką byłá porownána: tedy Woiewodá/ Stároſtá/ Káſztelan/ y ini Vrzednicy źiemie Płotckiéy/ wezwawſzy do śiebie Mieſczan y Kupców Miáſtá náſzego Płotckiégo/ oné z roſkazánia náſzego porownáią/ y iednoſ

Pondus & menſura Cracouienſis, cum Poſnanienſi, ſint æqualia: Leopolienſis verò cum Lublinenſi.

VT æqualitas ſeruetur in Regno, ponderis & menſuræ, Statuimus: Quòd pondus ſtateræ, & ſimiliter vlna Cracouienſis, cum Poſnanienſi, ſint perpetuò æqualia. pondus autem & vlnam Leopolienſem, ac Lublinenſem, ex rationabili cauſa in ſuo ſtatu remanere volumus.

Zyg w krá 1507. HL. 182. B/325. HP. 306.

Menſura & pretia conſtituta, vt à Mercatoribus ſeruentur, Palatini cum Capitaneis prouidebunt.

ITem, ne ſubditi noſtri, à Mercatoribus & Artificibus nimium grauentur, Statuimus: Vt menſura antiquitus conſtituta, à Mercatoribus ſeruetur: nec eam aliquis audeat facere breuiorem.

Zyg. w Pio 1511. fo. 17. HL. 156/ 178. HP 314

Contrarium faciẽtes, à Palatinis & Capitaneis, iuxta Statutum puniantur.

Et ſimiliter fiat de pretiis rerum vt illa Palatini conſtituant: & tranſgredientes puniant.

Menſura Plocenſis Poſnanienſi exequatur.

LIbram & pōdus, quam adæquari Nuntii terræ Plocenſis libræ & ponderi Ciuitatis noſtræ Poſnanien: petierunt, Palatinus, Capitaneus, Caſtellani, cæteriq́; Officiales terræ Płocẽſis, aduocatis ad ſe Ciuibus & mercatoribus Ciuitatis noſtræ Płocenſis, illam mandato noſtro coęquabunt: & æquiualentem conſtituent. pro-

Zyg. w krá 1532. HL 182. B/325. HP. 306.

ut

dnostáynie postánowią / iáko im nalepiéy y napożytecznicy zdáć śie będźie.

ut eis melius & commodiùs videbitur.

De eodem.

Sigis. Crac. 1543. HL. 177/315.

DOmini Palatini, iuxta statuta antiqua, debent ex officio suo prouidere, vnusquisq; in suo Palatinatu: incipiendo à Ciuitatibus & Oppidis nostris Regiis, postea Spiritualium & Secularium Dominorum, & aliorum subditorum nostrorum: vt res mechanicæ, modii mensuræ, vlnæ venditio frumentorum, ceruisiarum, & aliæ res, sub Constitutionem cadentes, iustè conseruarentur, & venderētur. Et quicunq; eius Constitutionibus aduersaretur, vel eas non admitteret: talis debet puniri pœna centum marcarum, pro qua executionem debent facere ipsi Palatini.

Korce spráwiedliwéy miáry w Ratuszách bydź máią.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. 160/285 HP 313.

4. Iż niemáłe vćiążenié vbodzy ludźie máią / ktorzy z zbożem do tárgu ieżdżą / przez rożné miáry. A ták vstáwiamy: áby w Rátuszach korce były spráwiedliwéy miáry: ktore dármo máią bydź dawáné ludźióm ku mierze / ktoré rowno bez káżdégo wierzchu mierzyć máią / to iest pod strych / á ten kto przedáie ten mierzyć ma / á nie ten co kupuie / á inszémi korcy áby mierzono nie było.

MODII.

QVia pauperes homines, qui cū frumētis ad fora æquitant, propter diuersitatem Modiorū non parum grauantur. propterea constituimus: vt in Prætoriis modii sint iustæ mensuræ, qui etiam gratis debēt dari hominibus, ad mensuranda frumenta, æqualiterq; aliâs rowno / sine vlla fastigatione mensurari debent: hoc est ad amussim seu Regulā, aliâs pod strych: prætereaq; non emptor sed venditor mensurare debet. Aliis autem modiis omninò non mensuretur.

Wagi y miáry.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP. 114.

5. Opátruiąc też to / iż zá rożnośćią wagi y miar wszelákich w Koronie / że w káżdym Woiewodztwie inákszé y rożné były / nierządu śie záwadzáło: że Woiewodowie tégo vważyć nie mogli / áby vstáwy wszelákich rzeczy ták były postánowioné: żeby ták szláchtá / iáko y Kupcy / y Rzemieślnicy nie byli vćiśnieni: dla czego ná tym Séymie roskazáliśmy iuż po wszytkiéy Koronie postánowić iednostáyną wagę / począwszy od łótá y skoycá. Iż trzydźieśći y dwá łóty / á czterdźieśći y ośm skoycy máią mieć ieden funt: á trzydźieśći y dwá funtów máią ważyć kámień ieden: á pięć kámieni tákowych máią ważyć ieden Centnar.

A co śie tycze łokćiów ná mierzenié wszelákich towárów: tedy ma bydź po wszytkiéy Koronie łokieć ieden Koronny / wedle Krákowskiéy terázanieyszéy miáry.

Korzec tenby też słusznie po wszytkiéy Koronie iednáki bydź miał: á wszákże ná ten czás to postánawiamy: áby tylko w kożdym Woiewodztwie / á w Rusi y w Mázowszu w káżdéy źiemi iednáki był: iáki iest w głownieyszym mieśćie onégo Woiewodztwá / ábo Ziemie Ruskiégo y Mázowieckiégo Woiewodztw.

A wszákże spy y dani iákimkolwiek przezwiskiem miánowáné / wszyscy poddáni nam y Pánóm swym / y komu powinni / wedle stárodawnéy miáry y powinowáctwá oddawáć będą. A ná séymikách Powiátowych przed séymem blisko przyszłym Koronnym ma śie Rycérstwo rozmowić: ieśliżeby iednáki po wszéy Koronie korzec / y iákowyby bydź miał.

Kwartá pićia wszelákiégo iáko terázńieysza Krákowska po wszytkiéy Koronie bydź ma: á cztéry kwarty tákié máią czynić gárniec: á gárncy zás tákich w Báryłe dwádźieśćiá y cztéry.

Beczká piwá ma bydź wszędźie táka: ktora będźie miáłá w sobie gárncy piwá wyszéy omienionych śiedmdźieśiąt y dwá.

A té wszytkié miáry y wagi wyszéy opisáné będą wymierné y cechowáné y oddáné Woiewodóm: A Woiewodowie skoro potym séymie máią vczynić Conuocátią Dignitarzów

tarzów y urzędów Stárościch/ y Rády onégo Woiewództwá głównieyszégo miástá: których będą moc dostáć. A támże vstáwę káżdy Woiewodá ma opowiedźieć y té miáry/ y wagi ná Zamku Stárostóm: y do káżdé Miástá y Miásteczká spráwiedliwie pod swą cechą wymiérzyć y oddáć: które w káżdym Mieście y w Miásteczku ná Ratuszu máią bydź chowáné. A tám przez Burmistrzá káżdému/ ktoby też potrzebowal/ pod ich céchą wymiérzoné bydź máią spráwiedliwie/ nie wyćiągáiąc nic od żadnégo zá to. A potym Woiewodowie té wagi y miáry/ które tu z séymu wezmą/ ná Zamki głowné Stárostóm oddáć máią: á tákowych miar y wag/ áby wszedy pod winámi w státućiech opisánémi używano.

A iżby temu wszytkiému exequutia sie dźiáłá/ tedy iuż teraz czás náznáczamy: że sie począć ma po wszytkiéy Koronie/ od blisko przyszłégo świetá świętégo Michálá.

Miárá.

6. KOrców/ áchtelów/ kwart/ łokćiów/ wag/ áby iednáká byłá miárá w iednym Woiewództwie máią to porownáć wedle Constitucyiéy Anni 1565. Woiewodowie/ káżdy w swéy iurisditiiéy do półroká. Zyg. III. w Krák. 1588. folio 71.

Miárá iednáka Woiewództwá Krákowskiégo.

7. IEdnáki korzec/ ták też funt/ łokieć/ beczká y kwarty/ w Woiewództwie Krákowskim bydź máią: to iest w Krákowie/ ták y w inszych Miásteczkách Woiewództwá Krákowskiégo: á specifice beczká piwá/ áby miáłá w sobie gárncy sześćdźiesiąt y dwá. Tenże w VV. ir. 1598. folio 36.

Wárunek ceny vstáwionéy pátrz wysszéy fol: 284.

APTEKI. Tit: XIII.

Apteki Doktorowie Lekárscy kożdégo Roku oględowáć máią.

Práwo I. IZ wiele z Aptekárzów nie máiąc rzeczy potrzebnych ku lekárstwóm/ iedne rzecz zá drugą zwykli kłáść/ ábo z stárych y z zwietrzáłych rzeczy lekárstwá czynić: zkąd wiele ludźi w niebespieczność żywotá swégo przychodźi. Dla tego vstáwiamy/ y skázuiemy: áby nápotym Doktorowie Lekárscy w Mieśćiech/ w których mieszkáią/ Apteki kożdégo Roku z pilnośćią przeglądáli: A Aptekárze będą im powinni/ wszytko pokazáć pod strácenim Apteki/ którzy Doktorowie tákowé Aptekarze niepostuszné y niemáiącé rzeczy potrzebnych/ y tákże świéżych/ będą powinni nam y Rádźie Miesckiéy oskárżyć y opowiedźieć pod łáską nászą.

Doctores Medici, Apothecas & Aromatarias, quotannis reuideāt.

QVia pleriq; sunt Aromatarii, qui non habitis rebus ad medicinas necessariis, vnam pro alia ponere solent: Vel ex rebus vetustis, & euaporatis, ipsas medicinas conficiunt. Vnde pleriq; homines venire solent, in magnum vitæ suæ discrimen: statuimus, & decernimus, vt deinceps Doctores Medicinæ, in Ciuitatibus vbi degunt, Apothecas & Aromatarias diligēter singulis annis reuideant: eisque ipsi Aromatarii omnia exponere & ostendere teneantur: sub pœna priuationis Apotecæ. Doctores verò tales Aromatarias vel Cōtumaces, vel non habentes res necessarias, & valentes, nobis & Cōsulatui deferre & manifestare tenebuntur sub gratia nostra. Zyg. w Pio. 1523. fol: 31. HL 12/22. HP 338.

SKŁADY SOLNE Tit: XIIII.

Solnè skłády w Mieśćiech niemogą bydź zrzucánè bez dozwolenia ich.

De emptoriis Ciuitatum.

Práwo I. QVanquam postulati fuimus à Nuntiis terrarum: vt Ciuitatū Emporia, aliâs Składy, tollerentur: attamen quia Ciuitates, quæ ea ipsa emporia seu depositoria à maioribus nostris habent, Iure Priuilegiorum habere eadem videntur: quæ quidem Priuilegia Sigis. Crac. 1543. HL 89 B/ 162.

uilegia eisdem tenere iurauimus: atque idcirco hoc responsum Consiliariis nostris, & Nuntiis terrarum dedimus: Quia contra Iusiurandum nostrum, nullius literas & Priuilegia frangere & mutare possumus, & nolumus. nisi fortasse illorum, ad id accedat consensus.

Ná skłády listy okázowáne być miáły.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1550. HL. támże/ 162. HP 320.

2. O Skłády którémi sie mieni stan Rycérski być obćiążony/ Mieszczánie máią kłáść Przywileie swé y listy ná Séymie przyszłym: á tám co bedźiem naspráwiedliwszégo rozumieli/ to zá rádą Rad nászych vczynimy.

De eisdem Emporiis.

QVia ordo Equestris queritur, sese grauatum Emporiis: ideo Ciues debent reponere Priuilegia sua, & literas, in Comitiis futuris, super eadem: & ibidem, quod quidem iustissimum intellexerimus, hoc ex nostro Senatus consulto faciemus.

Rewizya tych listów do drugiégo Séymu odłożona,

Tenże tám że 1562. fo. 16. B.

3. ITem/ żesmy też byli ná ten séym roskazáli stánąć ze wszystkiemi Przywileymi swémi ná skłády wszystkim Miástom nászym któreżbykolwiek mieli. Ale iż prze krótkość czásu nie moglismy tego podle potrzeby rozsądźić/ tedy tákową Rewizyą tákowych Listów ná skłády ná przyszły Séym tákże przekłádamy.

Co sie tycze Listów á przywileiów/ stanów á Miast Pruskich/ áby były kłádźione przed námi wedle vniwersału/ to my ná Rewizyą Listów przyszłégo seymu odkłádamy.

Rewizya Listów ná skłády doszła, Roku 1565.

Pátrz wyższéy fol. 1043. lege 5. Iáko wszystkie Miástá ⁊c.

Skłády nie śćiągáią sie tylko ná ludźie kupieckié.

Pátrz támże fol. 1043. lege eadem Iáko wszystkié.

SKŁADY Y DROGI NA SEYMIE 1565. SA postánowioné.

Zygmunt August z łáski Bożéy Król Polski/ Wielkié Xiążę Litewskie/ Ruskié/ Pruskié/ Mázowiecki/ y Zmudzki ⁊c. Pan y Dźiedzic.

4. OZnáymuiemy wszem/ y káżdému z osobná/ którégożkolwiek stanu/ Przełożeństwá y Vrzedów ludźióm/ do których wiádomośći to pisánié násze dóydźie. Gdyżesmy ná ninieyszym Séymie Koronnym Piotrkowskim/ miedzy inémi rzeczámi w rząd á spráwę swą wszystkié skłády Mieyskié od przodków nászych/ y nas sámych nádáné/ y drógi do nich zwykłé y stárádawné Przywileymi Mieyskiemi opisáné/ w mocy swéy záchowáli. Tedy i teraz zá Rádą Pánów Rad nászych/ y zá pozwoleniem Posłów źiemskich/ ná teráznieyszym séymie wespółek z námi bedących/ opisuiemy: áby káżdy/ komu potrzebá o tych skłádźiéch y stárych drogách wiedźiał/ y ták sie ná nich spráwował iáko opisuiemy: á iáko któré Miásto swé Przywileie ma/ nic nie derogując iednák przedśie Práwam y postepkóm práwnym/ któré miedzy sobą niektóré Miástá y Miásteczká około tych skłádów y dróg máią/ álboby potym iescze słusznie mieć mogli. Naprzód/

W MAŁEY POLSCZE

Woiewództwá Krákowskiégo.

Mieszczánie Krákowscy.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. HP 321

5. VKazáli Przywiléy Władysłáwá Kśiążęćiá ná skład/ którym máią nádánie to/ áby káżdy Kupiec Cudzoziemiec/ towáry swé w Krákowie przedawáć mógł. A izby káżdy

żdy Kupiec/ Przekupien/ ktoryby z Węgier/ ábo z Sączá/ ábo z inßego Krolestwá przywiozł do Krakowá Miedź/ nie przedawał iey żadnému człowiekowi obcému/ tylko Mieszczánom Krakowskim. A żeby też nie śmiał żaden z Krakowá wyieżdżić/ áż pierwey przedawßy towáry. Też w tym Liśćie inhibicia, áby żaden Kupiec z Węgier/ y z Sączá/ ábo z inßego Krolestwá nie śmiał z Miedzią y z inßym Towárem/ áni wodą/ áni ziemią/ minąwßy Kraków/ do Toruniá ieżdżić: o czym ßerzey ten isty Przywiley ich świádczy/ ktory dan iest w Krakowie in Anno 1306.

Ciż mieszczánie Krakowscy. Vkazáli Przywiley Krolá Lodwiká Roku Pánskiego 1372. dány/ ktorym máią nádánie: áby wßelákie kupie ábo towáry/ ktoreby były z Prus/ á miánowićie z Toruniá do Krakowá przywiezione/ były tám w Krakowie złożone przedawáne: Aby ich ztámtąd dáley nie wożono. Támże.

Ciż mieszczánie Krakowscy. Vkazáli Przywiley Krolá Kázimierzá/ Roku Bożego 1354. ktorym to nádánie máią/ żeby Kupcy Cudzoziemcy/ ktorzybykolwiek z iákimkolwiek towárem do Krakowá przyiecháli/ nie śmieli ieden drugiemu towáru przedawáć. Ale żeby tylko towar swoy Mieszczánom Krakowskim/ ábo ktorymkolwiek poddánym náßym przedawáli. Ktemu płotno wßelákie ktorekolwiekby zkądkolwiek było przywieziono/ á miánowićie płotno Golcz/ áby było ná wielki łokieć przedawáne/ krom płotná czarnégo/ ktore ná máły łokieć/ sub pœnis in eodem Priuilegio descriptis przedawáne bydź ma. Támże.

Ciż mieszczánie Krakowscy. Vkazáli Mándat Krolá Kázimierzá/ ktorym roskázuie im: áby tákowe Kupce Cudzoziemce/ ktorzyby krom głownych Iármárkow/ wespołek z sobą społem w Krakowie hándlowáli/ á nie z Mieszczány Krakowskimi/ áby ie hámowáli/ árestowáli/ y dobrá ich skárbowi náßému confiscowáli. Datá Mándatu tego. 1451. Támże.

Ciż mieszczánie Krakowscy. Vkazáli Przywiley Krolá Kázimierzá/ Roku 1457. dány/ ktorym krol Kázimierz roskázuie/ pod winą w Przywileiu opisáną/ áby żaden Noremberczánin/ ábo inßy obcy kupiec/ nie śmiał w Krakowie krom głownych iármárkow Towárow swych przedawáć/ przećiw Przywileiom pierwßym Mieszczan Krakowskich. Támże.

Ciż mieszczánie Krakowscy. Vkazáli Przywiley Krolá Kázimierzá/ Roku 1473. w ktorym Krol Kázimierz roskázuie/ áby káżdy ze wßytkich Miast y Miásteczek w Krolestwie Polskim iádąc kedyżkolwiek/ żeby Krakowá nie mijał. A zwłasczá ktorzy iádą do Sląská ábo ze Sląská máią stáremi y dawnémi drogámi iecháć ná Kraków/ á tám składowi czynić dosyć. Tákże y kupcy z Węgier/ nie gdźie indźie iedno w Krakowie máią kupi swych skład mieć/ y támże kupie swé przedawáć/ y inße rzeczy ku potrzebie swoiey sprawowáć/ sub confiscatione omnium bonorum. Támże.

Ciż mieszczánie Krakowscy. Vkazáli List Krolá Kázimierzá/ Roku 1451. pisány/ á przez Krolá Alexándrá 1504. potwierdzony ná skład soli. Tym obyczáiem/ áby w Miásteczku Miechowie sol w Bálwánach nie byłá przedawána/ áni iey tám żadny skład był ná przećiwko składowi/ ktory należy stáremu obyczáiowi Krakowskiému. Tákże Sal centenariatũ, ktorą przywożą z Wieliczki do Miechowá/ niema bydź przedawána iedno w Targowe dni/ pod winą w Przywileiu opisáną. Tákże in Oppidis Słomnicien: & Prosouicien: y kedyżkolwiek iedno indźie v sąśiádow non debet vendi sal centenariatum, iedno w targowe dni. Támże.

Ciż mieszczánie Krakowscy. Vkazáli List Węgierskiey y Polskiey Krolowey/ Roku 1372. ná skład w Krakowie: Iż im wolno rozmáitych kupi przychodzących/ z rozmáitych kráin skład mieć w Krakowie ná wieczność. Támże.

SANDECKIE

SANDECKIE MIASTO.

Zyg. Aug. támże f. 60.

6. Mieszczánie Sandeccy vkazáli List náß/ który otrzymáli Roku 1554. Iż mogą mieć ná wieczność skład w swoim Mieście soli/ która przez poddáné Spiskich nászych Miast/ z Zup náßych Bocheńskich doczesnie byłá wywożána/ tak iż iuż nie Spißánie/ ale przerzeczeni Mieszczanie Sądeccy ći tylko którzy Mieyskié Prawa maią/ a nie inni żadni/ sól przerzeczoną za takim płáceniem y pieniądzmi/iáko przez Spiskié Miástá byłá płácona w Żupách náßych Bocheńskich kupowáli/ y one do Sącza woźili/y tám ią skłádáli: y dostátek iéy/ Ták Spißánom iáko y innym wßytkim záwżdy gotowáli/przedawáli/ álbo zá iné kupié wedlé zmów á targów przemiéniáli/ y dána tymże listem wolność Spißánom y wßystkim innym za Sączem mießkáiącym/ áby te sól z Sącza wywoźili/ y ku pożytkom swym obracáli. Postánowilo sie ktemu tymże Przywileiem/ áby Spißánie y inßy z dolnych kráiów Węgierskich/ Żelázo/ Miedź/ y inną Spiżę/ iáko ná tymże Przywileiu opisano iest formowáną y nie formowáną do Królestwá náßego wożąc/ nie gdzie indzie/ iedno w Mieście Sandeckim skłádáli/ y przedawáli. A nie dáléy z rzeczámi y kupiámi przerzeczonémi ieździli/ ábo też drógámi krzywémi ku przekáźie y ßkodźie skłádowi Sądeckiemu ieździli/ pod Arestowániém y vtráceniem rzeczy przećiwko tákim/ którzyby sie co inégo vczynić ważyli/ iáko o tym wßystkim ßérzéy Przywiléy ich świádczy y opisuie.

OSWIĘCIM MIASTO.

Támże.

7. **Mieszczánie Oświecimscy.** Vkázowáli Przywiléy Książęciá Mießká Opolskiégo/ y Páná Cießyńskiégo/ de data apud Oswięcim 1291. ná skład w Mieście swym Oświecimskim/ soli y Ołowu/ bez ßkody inßych Miast: iáko też temu skłádowi gdzie indziéy równy iest/ nic nie przyczyniáiąc/ áni vmnieyßáiąc. A pożytek który Xiążę miáło z Ołowu ná pożytek Mieyscki oddał/ y ktemu przydał Marcam argenti vsualis. z Przekupniów/ ábo z Prásołów solnych/ którą z zwyczáiu płácili ná rok. A ten List potwiérdził Król Kázimiérz ná wieczné czásy/ de data Cracouiæ feria tertia proxima post Dominicam Reminiscere, Anno 1454. iáko ten List y Confirmácya ßérzéy w sobie obmawia.

Támże.

Ciż Mieszczánie Oświecimscy. Vkazáli list náß/ de data in conuentu Regni generali Varssouien: die 4. Ianuarii. Anno domini. 1564. żeby wßyscy kupcy y furmáni/ y káżdy z nich zosobná od publicátiiéy tego listu/ y potym záwżdy przyßłémi czásy/ Oświecimskiégo Miástá/ y ich skłádu nie miiał/ y do żadnych inych Miast kupowáć soli nieieździł/ iedno do Oświecimia álbo ná iego skład. Czego ieśliby sie kto ináczéy ważył omiiáć Oświecim y skład iego/ tedy táki káżdy/ ták ná drogách/ iáko y w Mieściech zastány sól którą powiezie/ trácić będzie: któréy połowicá do Zamku Oświecimskiégo/ á połowicá Raycom Oświecimskim ná popráwe miástá bydź ma. Ktemu opátrzyło sie też to/ y tymże listem/ áby ludzie náßy/ tákiegokolwiek stanu y condyciiéy/ żadnym obyczáiem soli zwłaszczá w bá[illegible]ániech zupełnych z Gránic korony náßéy do Sląská y do Moráwy inßémi drogámi/ iedno przez Oświecim nie wywoźili/ pod vtráceniém téyże soli: y roskazáło sie Stároście Oświecimskiemu y Zatorskiému teráźnieyßému/ y potym będącym: áby w tym wßytkim Oświecimiány záchowáli: y gdyby tego byłá potrzebá/ bronili/ co wßytko ßérzéy ná tym liście iest opisano.

Támże.

Ciż Oświecimiánie. Vkazáli tákże list náß/ sub data Petricouien: in Cōuentu generali Regni 16. die Mēsis Marcii Anno Domini 1565. ná teráźnieyßym Séymie dány/ którym opátruie sie im to/ áby Kupcy y furmáni nie ná Kęty/ áni Chrzanów/ áni ná wsi inné/ miiáiąc skład Oświecimski/ z kupiámi/ á zwłaszczá z solą/ obyczáiem y zapłátą Oświecimską kupioną/ ieździli: iedno ná Oświecim wedle Praw y stárádawnégo zwyczáiu/ iáko tákże ßérzéy w sobie tenże list obmawia.

PODO-

PODOLINIEC ZE SPISZA MIASTO.

8. VKazało list Królá Kázimiérzá / de data Petricouiæ feria secunda ante festũ Pentecosten proxima, Anno Domini 1455. ná skład w tymże swym Mieście wszytkich towárów/ których kolwiek y zkądkolwiek przywiezionych/ zwyczáiem innych Miast/ skłády máiący ad bene placitum. Támże.

Toż Miásto. Vkazáło Przywiléy Królá Zygmuntá/ de data Cracouiæ feria secunda proxima post Dominicam Palmarum, Anni 1537. którym Przywileiem potwiérdza list Królá Kázimiérzá wysszéy opisány. Tákże też ad beneplacitum suum y Stárostóm roskázuie/ áby kupce y furmány ku temu skłádowi przywodzili. Támże.

BĘDZIN MIASTO.

9. VKazáło Przywiléy Kázimiérzá Królá de data 1464. ná skład solny ná wieczność tym sposobem: Iż káżdy furman ku Sląsku iádąc z solą/ powinien tám mieszkáć przez trzy dni/ y tám te sól przedawáć/ á zá trzy dni wolno mu będzie odiecháć. Támże.

WIELICZKA MIASTO.

10. VKazáło list Królá Kázimiérzá/ de data 1451. ná skład solny swemu Miástu ná czásy wieczne dány. Tym sposobem/ áby Wieliczánie ná Krákowskim skłádzie czterý ławy wolné mieli/ ná których łáwách we Wtorek przez cáły dźień/ á we Czwartek do godziny Nieszpornéy/ á w Piątek przez cáły dźień tylko kożdego tegodniá sal bancarum proprium exponant & vendant. A we dni iármárkowé/ tedy im wolno będzie/ póki iármárk będzie stał przedawáć ná przerzeczonych łáwách czásy wiecznémi. Támże.

Woiewództwá Sándomirskiégo.

SANDOMIRZ.

11. MIeszczánie Sándomirscy/ vkazáli Przywiléy Xiążęciá Leszká Roku Bożégo 1236. ná skład w Sándomirzu. Támże.

Toż Miásto. Vkazáło list Królá Kázimiérzá/ de data 1366. ná skład soli y śledzi/ á drugi list Królá Włádisłáwá de data 1390. w którym dał im wolność wożenia soli/ Wisłą/ y ziemią z Żup Bocheńskich y Wielickich/ á trzeci list Królá Kázimiérzá de data 1459. Gdzie im też około skłádu opátrzenié czyni.

Toż Miásto. Vkazáło list Królá Kázimiérzá de data 1459. w którym są listy inserowáné/ iáko Królá Włádisłáwá de data 1390. y potomków ich: którzy to Królowie dáli Miástu Sándomirskiému Przywileie ná skład soli y śledzi/ ná wieczność/ tákim sposobem: Iż którzybykolwiek z Krákowá álbo z Toruniá iácháli przez Miásto Sándomirz z śledźiámi álbo z solą/ będą powinni według Przywileiów stárych trzy dni w Sándomiérzu przedawáć té kupie/ á po trzech dniách będą moc wyiácháć/ iáko sie szérzéy w Przywileiách produkowánych opisuie. Támże.

WISLICA.

12. OKazáli Wisliczánie list Królá Kázimiérzá/ Roku Páńskiégo 1463. dány ná skład soli w Mieście ich. Támże.

Vkázowáli też drugi list Królá Kázimiérzá/ de data 1450. Iż sól w Bálwániech Bocheńską máią wozić/ á żeby skłádu nie dopuszczáli.

Vkazáli y nád to list Kázimierzá Królá de data 1490. ná skład soli/ y támże list inserowány Królá Kázimierzá 1450.

Radom Miasto.

Támże. Hel. 326.

13. Vkazáło list Królá Kázimierzá Jágełłowego syná/ pod tąż datą y w iednéż słowá ná drogi tákowéż/ iáko y Poznánczycy vkazáli/ tylko tym sie mieni/ iż date nápisano w Piotrkowie ná seymie. A w Poznánskim/ z prostá w Piotrkowie/ iáko niżéy gdźie sie ten list Poznánski opisuie/ vyźrzyß.

W Woiewództwie Ruskim.

Lwow Miasto.

Zyg: Aug: támże.

14. Vkazáło list Królá Władisłáwá de data 1424. w ktorym iest inserowany list Jádwigi Królowéy Polskiey de data 1387. miedzy innémi wolnośćiámi dańá im wolność tą clausulą: Præterea volumus, vt omnia & singula Tholonea & tributa post mortem S. Principis Domini Kazimiri piæ memoriæ olim Regis Poloniæ, Aui nostri charissimi indebitè & iniustè per quempiam statuta omninò & totaliter deponantur. A w tymże Przywileiu táż Królowa dálá wolność ná skład soli/ y wszelákich kupi/ iż Kupcy z rozmáitémi kupiámi/ nie gdźie indźie/ iedno w Lamburku/ to iest/ we Lwowie ná czásy wieczné/ iáko y przedtym dźierżano było/ mieć máią skład. Ani też żaden Kupiec niéma sobie innych dróg wynáydowáć ani składu czynić/ iedno we Lwowie.

Támże.

Toż Miásto. Okazáło list Królá Kázimierzá de data 1460. ktorym otrzymáli confirmácyą składu we Lwowie wysszéy omienionégo/ iż Miástá/ ktore są zá Lwowem/ iáko Hálicz/ Kolomyia/ Stryi/ y insze wśi nie máią dáléy z kupiámi ieźdźić/ iedno do Lwowá/ áni máią indźie omiiáć/ áni przeieżdżáć/ ábo obieżdżáć/ ad loca anteriora iáko do Przemyślá/ Járosłáwiá/ Rzeszowa/ Belzá/ y do innych ktorychkolwiek mieysc. Tákże też y przerzeczoné anteriora loca Miast/ Miásteczek/ Wśi/ y innych mieysc skład we Lwowie mieć máią/ á dáléy nie ieźdźić iáko szérzey ich Przywiléy obmawia.

Támże.

Toż Miásto. Vkazáło Przywiléy Królá Władysłáwá de data 1404. ktorym otrzymáło miedzy inszémi nádáninámi/ iż Kupcy Wołoscy Pogánscy/ álbo Chrześćiánscy z Zamorskich Kráin przyieżdżáiący nie máią składu mieć/ áni swych kupi przedawáć/ iedno we Lwowie. A przedawszy we Lwowie kupie swé/ inszych nákupiwszy/ nie mogą ich w Wołoszech przedawáć/ ále zá morze z nimi iecháć.

Kołomyia Miasto.

Támże.

15. Vkazáło list Królá Zygmuntá de data 1513. w ktorym iest list Królá Kázimierzá inserowány/ de data 1456. ktorym Krol Kázimierz dał skład ná wieczność/ tákim obyczáiem: áby ći ktorzy wożą sól in districtu Colomien: áby y składu nie mieli/ áni przedawáli/ iedno w Kolomyiéy/ á ludźie zás ktorzy ná targ przyieżdżáią/ máią v Mieszczan kupowáć. Tákże y kupi rozmáitych niema bydź targ/ iedno w Kolomyiéy/ á nie we wśiách/ z Walach tákże gośćiniec nie ma bydź iedno przez Kolymyią.

Krasnystaw.

Támże.

16. Mieszczánie Krasnégostáwu/ vkazáli list Królá Zygmuntá de data 1525. ná skład soli swemu Miástu/ iedno że ad bene placitum Maiestatis Regiæ &c.

Tvro-

TVROBIN MIASTO.

17. Vkazáło list nász/iżeśmy dáli im skład ná sól Drohobyczką/y wozić ią ná mieyscá zwyczáyné/bez szkody Zup Krákowskich ále nie wieczny/de data in Brzescie Lithuanico die vltima Aprilis 1554. Támże.

Woiewództwá Lubelskiégo.

LVBLIN MIASTO.

18. Vkazáło list Królá Władysłáwá de data 1392. którym Przywileiem dáie skład temu to Miástu ná wieczność. Iż káżdy Kupiec iádąc ze wszelákimi kupiámi przez to Miásto/ ma ośm dni tám przyiechawszy kupie swoie składáć: á potym choćby nie przedał/ będzie mu wolno po wszytkim Królestwie nászym iecháć. Támże.

PARCOW MIASTO.

19. Vkazáło list nász de data 1553. w którym dáliśmy im skład soli Ruskiéy/ którą z Bełzá y z Krasnégo stáwu przywożą/ sine præiudicio aliorum depositoriorum. Támże.

Woiewództwá Bełskiégo.

BEŁZ.

20. Mieszczánie Bełscy/ vkazáli list nász de data 1563. w którym iest inserowány list Książęciá Ládzisłáwá de data 1377. któryśmy list potwierdźili ná skład: Iż Litwá niema dáley po sól ieździć/ iedno do Bełzá. A Litwá támże w Bełzie ma kupie składáć/ kiedy po sól przyiedzie. Támże.

W Wielkiéy Polscze.

Woiewództwá Poznáńskiégo.

POZNAN.

21. **Mieszczánie Poznánscy.** Vkazáli Przywiléy Królá Władzisłáwá Roku 1394. ná skład Poznánski/ wszelákich kupi y towárów Miástu ich nádány/ y przez nieboszczyká Królá Zygmuntá Oycá nászégo/ Roku Bożégo 1521. potwierdzony/ który to w sobie ma/ áby káżdy Kupiec/ Przekupień/ furman/ którykolwiek iákimżekolwiek towárem kupczy/ ták z Xięstwá Litewskiégo/ Mázowieckiégo/ Sląskiégo/ z Pánstwá Ruskiégo/ generaliter, y ze wszystkiégo Królestwá/ winien był z Towárem swym do Poznániá iecháć/ á tám trzy dni z Towárem stáć. A iesliby go tám nie przedał/ potym Cło zápláciwszy: wolnie z Towárem gdźie chce iecháć/ sub pœna confiscationis omnium bonorum suorum in contrarium facienda ædita. Támże.

Toż miásto. Vkazáło List Królá Káźimiérzá Jágełłowégo syná pod data Piotrkowską w Poniedźiáłek infra octauas Ascensionis Domini 1455. Ná którym ták drógi opisano y postánowiono zá przysięgą tych Mieszczan iż to drógi były stárádawné/ to iest: Ziem Ruskich y Bełzkiéy przez Rubieszów/ Krasnystaw/ Lublin/ Káźimiérz/ Zwoleń/ áż do Rádomiá/ á z Rádomiá ku Wrocłáwiowi Sląskiemu/ przez Skrzynn/ Opoczno/ Żárnów/ Przedbórz/ Rádomskie/ Brzeźnice/ Wielun/ y przez Bolesłáwiec. A do Wielkiéy Polski z Rádomiá przez Przytyk/ Inowlodz/ Brzeziny/ Stryyków. A potym przez Łánczyce iáko sie szerzéy w tym liście opisuie. Támże.

Tenże skład Poznánski Król Zygmunt III. approbował w Krákowie, Roku 1588. fol. 70. Artic: SKLAD POZNANSKI.

Skład Miástá Poznániá wedle Praw y Przywileiów ich in toto záchowuiemy według Constituciiey.

PONIEC MIASTO.

Con, fol. 63. B.

22. Okazáło List Królá Alexándrá de data 1504. w którym inserowánè dwá Listy/ieden od Władźisłáwá Królá sub data 1398. który to w sobie ma/ áby wszyscy y káżdy Kupiec/ Mieszczánie á obywátele Miast y Miásteczek Wielkopolskich/ że wszelákimi rzeczámi ábo Kupiámi/ chcąc iecháć ku Wrocłáwiowi ábo Slasku/ stáremi drogámi ieżdżili/ to iest: przez Srzem y Poniec. A támże máią clić/ we Srzemie máią dáwáć Cłá po cztéry pieniądze/ od káżdego koniá. A w Poniecu po półgroszku. De aliis autem Prouinciis vel incolis, tedy máią dáwáć od káżdego koniá po półgroszku/ á od bydlećiá po sześći pieniedzy. A drugi List támże inserowány drugiego Władźisłáwá de data 1441. gdźie vstáwił w Poniecu cło/ áby káżdy z Wielkiey Polski płácił per medium grossum. Extranei verò vel ductores per grossum vnum. Y nie máią też Kupcy inedy ieżdżić iedno przez Poniec ku Slasku/ sub amisione omnium mercium

W Woiewództwie Káliskim.

KALISZ.

Támże.

23. Mieszczánie Káliscy vkazáli przywileie dwá Królá Zygmuntá/ ieden de data 1540. Który pierwszy List ma to w sobie: Iż Król Zygmunt vstáwił Mieszczánóm Káliskim skład w Kálíszu zá prosbą/ y zá słusznemi przyczynámi/ ták dla popráwy Miástá/ iáko ku Zamku/ który skład gdyby przeiecháli/ kupie wiozącé trácą. A drugi List nász de data 1552. który to ma w sobie: Iż Król Olbrácht dał był skład/ iż káżdy kupiec przez siedm dni z wykłádániém kupi ma stáć/ tym to Mieszczánóm Káliskim od Janá Ostrorogá wywołánym/ którysmy my potwierdźili/ tákże y Król Olbrácht/ & loco beneplaciti perpetuò vstáwilismy.

W tymże liśćie też opisáno drogi przez Janá Ostrorogá Stároste Wielgopolskiego z roskazánia Królá Olbráchtá postánowioné/ y list przez tego Ostrorogá ná to dány/ de data in Kosminek, feria secunda postridie sanctæ Trinitatis Anno 1496. który list Ostrorogów Król Olbrácht potwierdźił de data in Conuentione Sandomurien: feria secunda post Dominicam Oculi proximè præteritam Anno Domini 1497. które drogi ták opisáno.

Naprzód Mieszczánie ziem Pruskich do Wrocłáwiá Slaskiego/ Nysy Brzegu/ Swidnice/ Opola/ Opáwy/ & eis finitima przez Bydgoszcz/ Gniezno/ Wrzesnią/ Pyzdry.

Tákże też y z tychże ziem Pruskich/ do miast wyszszéy opisánych Slaskich/ mogą też iśdź przez Rádźieiów/ Włodzław y Konin.

Trzecia drogá tymże ziemiam Pruskim/ do tychże miast Slaskich wyszszéy opisánych/ wolna bydź ma przez Toruń/ Koło/ Turek/ y z Miast Polskich przerzeczonych/ y im przyległych/ ći wszyscy máią iśdź przez Kálisz. A z Kálíszá do Ostrzeszowá/ á potym do Slaská.

A ktoby z tychże ziem Pruskich chćiał iácháć do Głogowá/ Legnice/ Gierlice/ Budziszynu/ Zytáwy/ y do inych przyległych/ ći máią iśdź ieśli sie im bedźie podobáło/ nie przez Kálisz/ ále przez Poznan/ Kośćian/ Schowe.

A ziemie Mázowieckié/ iáko to Ráwá/ Socháczów/ Płocko/ Gostynin/ y insze wszytki Miástá Mázowieckié idąc do Slaská máią iśdź przez Koło/ y Wárte/ Koźminek/ Kálisz/ á z Kálíszá do Ostrzeszowá/ á ztąd do Slaská.

A Wárszáwá y insze Miástá Mázowieckié/ nie ná Kálisz/ ále ná Bolesłáwiec/ áż do Slaská

Sląská przez Wárte y Koźminek/ powinni iśdź ná Káliß y Ostrzeszów y dáléy.

A Prágá y Czeska ziemiá ku Myßnu/ Lusácïiéy/ y cześć Sląská wieżdżáiąc do korony przez Poznan/ nie powinni iśdź przez Káliß/ ále cześć Morawy y Czechów/ y Prágá/ ku Morawie wieżdżáiąc do korony/ przez Włodzlaw/ Ryge y Myßne: Ci z Ostrzeßowá przez Káliß powinni chodźić. A potym woly które pedzą z Mázowß y ziem Polskich Mázowßu gránicznych/ przez Wárte y Koźminek máią bydź pedzoné/ przez Káliß y Ostrzeßów/ ábo gdźieby śie podobáło tym co pedzą.

Wielunska ziemiá.

WIELVN.

24. ACz w mieśćie Wielunskim przedtym skład nie był/ á wßákże iż iest bliskié miásto gránicam Sląskim/ y pilnie nas zá to prosiło wiele Pánów Rad nászych/ tedy im skład kupi wßeláktch dáć listem osobnym roskazemy/ iáko o tym ßerzéy List ten nász świádczyć bedźie. *Támże.*

A ták opisawßy té wßytkié skłády y drógi/ nic nie deroguiąc iáko śie wyßéy opisáło/ práwóm y postępkóm práwnym/ które miedzy sobą niektóre miástá y miásteczká około tych skłádów y dróg máią/ áboby iesczé potym słußnie mieć mogły: roskázuiemy/ áby śie káždy wedle nich/ iáko są opisáné/ y iáko káždé Miásto y miásteczko ßerzéy około wßego listy á przywileie swé pokaże/ y iáko Constitucye séymu teráznieyßego ßerzéy o tym opisuią/ záchowywáli/ y záchowáć roskazáli: ták iżby śie we wßem tym to przywileióm mieyskim y Constituciom séymu teráznieyßego Piotrkowskiego dosyć stáło. Pod láską nászą ábyśćie ináczéy nieczynili. A dla lepßéy pewnośći/ pieczeć nászę ku temu przyćisnąćeśmy roskazáli. Dan z Piotrkowá w Sobote przed Kwietną Niedźielą: Roku Páńskiego/ Tyśiącnégo/ Pięćsetnégo/ ßeśćdźieśiątégo piątégo/ Królowánia nászégo/ trzydźiestégo ßóstégo.

Ná własne Królá Je° M. roskazánie.

Skłády Miast vprzywileiowánych w mocy zostáwioné. Articulo,

SOLNE SKLADY.

25. SKłády Miast wßech vprzywileiowánych/ które nie są przećiwko práwu/ áby w mocy swéy króm káżenia záchowáné były/ postánawiamy. Czego vrzedy/ którym to wedle práwá należy wedle powinnośći swéy/ przestrzégáć powinni bedą. *Steph: w Wár. 1581. fol. 214. b*

Solné składy Mázowieckié.

26. GDyż Constitucya séymu Wárßáwskiégo Anni 1581. około skłádów solnych to obmawia/ áby w Mieśćiech vprzywileiowánych skłády solné w mocy swéy zostawáły/ á vrzedy którym to należy áby przestrzégáły/ iákoby Skárbowi nászému ßkodá nie byłá/ tedy zá prosbą Posłów Ziemskich Woiewództwá Mázowieckiégo/ Powiátów/ Lomźienskiégo/ Rożáńskiégo/ Wiskiégo/ vstáwiamy/ áby skłády solné z Żup Krákowskich były w Lomźie w Rożánie vtwierdzoné. Ná które Komory Żupnicy Krákowscy pro tempore existentes dodawáć soli beczkowéy bedą powinni/ ná kożdy rok Wielickiéy soli beczek tyśiąc/ á Bocheńskich beczek pięćset/ którą sól ludźie ßláchetcy/ nie drożéy iedno po großy dźiewiećdźieśiąt y trzy płáćić ná komorze máią/ biorąc Wielickiéy beczek dwie á Bocheńskiéy trzecią po iednych pieniądzách. Czás ten postánowiamy od Swiątek skoro sól bedźie przypłáwiona/ do cztérech niedźiel po obwołániu w Miásteczkách/ áby ludźie ßláchetcy te sól z Komory kupowáli/ nie ná żadné hándle/ ále tylko ná swą domową potrzebe/ *Zyg: III w Wár. 1589. fol: 25.*

be / á po tych czásiech / wolno bedzie Zupnikóm y ich Pisarzóm przedawáć ludziom kupieckim iáko bedą mogli. To też wáruiemy żeby sól krupiásta Zamorska w te tám kráie nie byłá przywożona / áni kupowána / pod winą czternaśćia grzywien / o ktorą wine w Grodzie káżdy pozwány peremptorie respondowáć ma / czego y Stárostowie náßy przestrzégáć bedą powinni / y oto do Grodu ad instantiam Instigatoris zá delácyą pisárzów od Zupników / ábo komu oni poruczą pozywáć bedą mogli / Náwigáciiey wolnéy bronić / też Stárostowie áni Cłá od soli náßéy / ták Ruskiéy iáko y Krákowskiéy bráć niemáią / gdyż to z náßą y skárbu náßégo ßkodą wielką / pod winámi dawno opisánémi / tákże y do Stężyce podług dawnégo zwyczáiu / soli Krákowskiéy dodawáć bedzie powinien / co potrzebá / Zupnik náß wyßéy przerzeczony.

KSIĄG OSMYCH, CZĘSC CZWARTA.

O Podwodách.

VNIVERSAŁ PODWODNY WARszáwski zá Królá Zygmuntá Augustá, Roku 1564. Tit: I.

Zygmunt August z Bożey łáski Król Polski/ Wielkie Xiążę Litewskie/ Ruski/ Pruski/ Mázowiecki/ Zmudzki/ Pan y Dziedzic.

Práwo I. Wszystkim wobec y káżdému zosobná/ Woiewodom/ Kásztelanom/ Stárostom/ Podstárośćiom/ Burgrábiom/ Namiestnikom/ Burmistrzom/ Wóytom/ Ráycom/ Łáwnikom Miast/ y Miásteczek/ ták Wśi nászych iáko innych wszystkich które Podwody dáwáć są powinni/ imieniem wszelkim Poddánym nászym po którychkolwiek mieyscách w Koronie y w Páństwách nászych mieszkáiącym/ którégożkolwiek stanu ábo mieyscá będącym/ do którychkolwiek wiádomośći ten Vniwersał nász przydźie wiernie nam miłym. Oznáymuiem tym to Vniwersałem pisánym nászym/ iż iákosmy skoro ná Páństwo násze wstąpili stárálismy sie záwżdy o to/ ábysmy w Koronie y Páństwách nászych porządek czynili/ á miedzy inszémi rzeczámi/ gdy skoro iedno z początku Pánowánia nászégo/ áż do tego czásu/ miewálismy częsté á gęsté prośby od Poddánych nászych Miast y Miásteczek/ y Wśi nászych którzy byli áż do tego czásu/ vciążeni y vtrapieni/ á práwie zniszczeni wielkiemi á częstémi Podwodámi vstáwicznémi/ dla tego: iż iedné Miástá/ Miásteczká/ y Wśi będąc ná gośćincách/ którémi nam często posyłáć Komorniki przychodźi/ częsté a gęsté Podwody dawaiąc/ iuż daléy wytrwáć nie mogli. A drugie Miástá/ Miásteczká po stronách leżącé/ od tych Podwód vlégáły á do drugich sie nie przykłádáły. A ták My iuż dosyć czyniąc prośbie y potrzebie Poddánych nászych/ chcąc to iuż teraz ná sobie opátrzyć/ áby wszystkié Miástá y Miásteczká/ y Wśi które Podwody dawáć są powinné/ iednáko to brzemie ná sobie nieśli/ áiedné imo drugié nieulégáły. Gdyżesmy w téyże mierze przed tym w Xiestwie nászym Litewskim postanowienié vczynili. A ták też y w Koronie ná terázniéyszym Séymie Koronnym Wárszawskim/ zá rádą y zá spólnym zezwoleniem/ Rad nászych/ y innych stanów/ ná tym to séymie zgromádzonym postánowilismy ná wszystkié Miástá y Miásteczká/ y Wśi które są powinné/ żeby té wszystkié nam ku potrzebie nászéy Posłánców nászych/ zá pieniądze násze Podwodę dawáli/ żeby nam záśię ná to do skárbu nászego iednáko sie wszystkié skłádáli/ wedle Constituciiéy y Artykułów niżéy opisánych.

Con. fo. 41.

A naprzód máią sie skłádáć/ té to Podwody/ Miástá/ Miásteczká/ wszystkié násze Królewskié żadnego nie wyymuiąc/ Wśi też wszystkié té które Podwodę stárodawną winné/ máią sie teraz pieniądzmi ná Podwodę skłádáć/ nie wyymuiąc ztąd żadnych Miast/ które przed tym wolnosć od Podwód miáły.

Item/ Przedmieszczánie/ ná przedmieśćiu mieszkáiący máią sie skłádáć/ ták iáko niżéy opisano będźie.

Item/ Miásteczká ábo Wśi mnieysze Opácié Klasztorné/ etc. któréżkolwiek stárádawną Podwody były powinné/ té też ná ten czás pieniądzmi sie ná Podwodę/ iáko y Miástá násze skłádáć máią.

Wóyt/ Burmistrz/ Łáwnik ták w Miástách iáko y we Wśi/ któremu doglądánié

porządku

porządku tych Podwód zlécone będźie. Wolen od tákiego ſkłádánia ná Podwody/ dlatego áby porządku tym pilniéy doglądał: y ſtánieli ſie omießkánie iákié w téy mierze/ to iego winá będźie/ zá którą ſroga kázn nan włożona będźie.

Iáko ſie ſkłádáć máią.

2. NAmawiáiąc te rzecz My z Pány Rádámi Koronnémi/ ácz wiele obyczáiów podawano było/ iákoby ſie ná té Podwody ſkłádáć miano: wßákże gruntowniéyßy ſpoſób/ á ná wßyſtko pomierniéyßy nie zdał ſie być/ iedno áby káżdé Miáſto y Miáſteczko z przerzeczonych trzy częśći Szoſu dawáli ná te potrzebę ná káżdy Rok/ to ieſt: odpráwiwßy Szos zwykły/ ná inné potrzeby R.P. znowu trzy częśći Szoſu ná Podwody ſkłádáli/ káżdy według powinnośći ſwéy zwykłéy: żeby ták odiąwßy czwartą część od cáłego ßoſu/ té trzy częśći na Podwody do ſkárbu náßego/ ná káżdy Rok z Miaſt y z Miáſteczek miánowánych dochodźili. Ze Wśi záśie gdźie ßoſow niémáß/ máią dawáć z łanu abo z Włóki abo z Zrzebiów/ abo z Szládów po ßeśći großy/ á z półłanków po trzy große/ ktemu Czopowégo od káżdégo wáru piwá y od palenia gorzałki/ od káżdégo dzbaná w którym gorzałkę palą cztéry große. A Szynkarz od ßynkowánia przez cáły Rok/ ták Piwá iáko gorzałki po ßeśći großy ná káżdy Rok.

Gdźie á iáko oddawáć máią ſkłádáne pieniądze.

3. MAią takié pieniądze ſkładać na ś. Marcin/ a oddawáć káżdé Miáſto y Wieś do ſwégo Zamku ábo Dworu náßego biorąc quity od Stároſt/ á ſámi też dáiąc Stároſtóm recognicyą z tego co iem dádzą: á té Kwity które będą bráć od Stároſt/ máią oddawáć álbo odſyłáć do ſkárbu náßego gdźie ſpiſnégo Piſárzowi Stárośćinému ma dáć Miáſto kożdé großy pięć/ á Wieś káżda großy trzy. A gdy ták będą wybráné/ tedy Stároſtowie bez wßelkiégo obmießkánia máią ie odſyłáć ná ś. Mikołay/ tám gdźie my oſobą ſwą będźiemy/ pieniądze w ſkárbie náßym zoſtáwuiąc/ á quity z nich biorąc/ á ſkarb záśie wedla czáſów ma dawáć do Piſárzá/ który ná to wyſádzon będźie po pewnéy ſummie/ áby ón potoczné potrzeby w téy mierze ták ná Podwodę iáko ná ſtráwę milę zráchowawßy/ gdźie kto iecháć ma bez mießkánia vſtáwicznie odpráwował wedla náuki y piſánia które będźie niżéy.

Iáko podwody máią być rozſádzoné.

4. W Mieśćiéch ábo Wśiach Podwodnych gdźie Włóki ſą/ powinien będźie káżdy kto Włókę ma/ dwu koniu chowáć: á kto będźie chćiał chowáć więcéy/ to ná iego woléy będźie/ gdźie Włók niémaß tám Vrząd Mieyſki pewnym Oſobam to zléći/ áby konie ku téy potrzebie ná naiem chowáli. Wóyt też ábo Szołtys choćia od podatku tego wolen/ tedy przedśię káżdy z nich dwá koniá chowáć będźie powinien ná naiem. Vrząd Mieyſki y Grodzki będźie powinien doyrzeć/ áby té Podwody ná przemiány po tego dniu bywáły. Ieſliby więcéy koni extraordinarie ná odwóz náß Królewſki ábo ku iákiéy inßéy potrzebie trzebá było/ tedy dawßy wczas znáć/ máią ſie ludźie ſpoſabiáć/ áby zá pieniądze náßé doſtátek ná on czás koni mieli. Drógi wedle ſtárych zwyczáiów á Conſtituciiéy ſéymowych áby były záchowáné. Dla porządku lepßégo konie Podwodné/ w tych iáko ſie wyßßéy miánowáło/ záwżdy gotowé być máią/ ále oddawánie Podwód/ Komornikom/ y odmiáná Podwodźie/ w domu Wóytowym/ Burmiſtrzowym ábo Łáwniczym być ma/ áby y ten który bierze Podwodę zuchwálſtwem ſie nie obchodźił. A Komornik też nie v kogo inégo Podwody vpomináć ſie ma iedno v Wóytá ábo v Burmiſtrzá.

Po czemu od koniá płáćić ták z wozem iáko bez wozu.

5. ZAdné Miáſto áni Wieś od Bożégo Národzenia bliſko przyßłégo/ począwßy Podwody dármo dawáć niéma żadnému człowiekowi. Ale od koniá Podwodnégo bez wozá ná milę/ káżdy półtorá großá płáćić ma/ á Przewodnikowi názad płáćić nie trzebá/ chybá

bá/ chybá izby sie sam posłániec z Przewodnikiem názad wracał. Z wozem kto iedzie/ten od koniá do wozu ná mile dwá groszá dáć ma/co sie rozumie izby y wóz y koniá náymował: ále iesliby swóy wóz miał/tedy od koniá do wozu da pułtorá groszá/ode dwu koniu do wozu swégo trzy grosze: a gdzieby chćiał mieć iednégo iácy koniá do wozu y z Przewodnikiem/ tedy ma od koniá dáć dwá groszá / a Przewodnikowi pułtorá. A té pieniądze Przewodnikowi záraz dáné bydź máią/ niż z mieyscá wyiedzie.

Iáko sie przy brániu Podwody spráwowáć.

6. NApirzód listu trzebá/ który list Podwodnym zowią/ który list miawszy/ pieniedzy bedzie potrzebá/ ták ná Podwode wedle opisánia wyszszég iáko ná stráwe tám y sám. Co sie też stráwy dotycze / tedy ná nie tákże wiele wychodzić ma iáko y ná Podwode: to iest osobie/ná mile trzy grosze: miawszy listowną y pieniężną odpráwe/ ma sie káżdy z listem vrzedowi we wśi álbo w Mieście/temu kogo nád tym vstáwiono pokázáć y pieniądze dáć/ ták iáko przyidzie wedla pocztu koni z wozem/álbo bez wozu/á wedla mil / vrząd wiec mu powinien dać bedzie ták iáko ná liście pokaze/ ná którym liście ma przypiśáć temu vrząd którégo dniá/ y dokąd Podwode brano / żeby dwákroć ná ieden list wiedne drogę niedawano/á ktemu komornik który sie wróći/ma oddáć list Podwodny do Káncelláryiéy nászéy.

Iáko sie iádąc ná Podwodźie spráwowáć.

7. ZAden który ná Podwodzie iedzie Podwodnéy odmiány miiáć niéma. Zaden koni v ludzi podrożnych bráć niéma. Alioqui któryby komornik był w tym náleźion/ten szkode napirzód dwoiáką nágrodźić/ á ktemu dwie Niedźieli w więźieniu śiedźieć ma. A nákoniec ná táką posługe posyłan bydź niéma/ álbo bedzie z Reiestru komorniczégo wymázan. Jesliżeby koń vstał álbo záchorzał/ álbo zdechł/ ma Posłániec v człowieká podrożnégo álbo we wśi koniá náiąc/ á Przewodnik ták od niego zápłáćić ma / iáko przyidzie wedla tego iáko sáménu płácono.

8. KTóré postánowienié y obyczay dawánia Podwód wyszszéy opisány/ zdał sie ná ten czás nam y Rádam nászym Koronnym nie obráźliwym. A iż wszytkich zárowno dotknie którzy są podwody dawáć powinni. A wszákże iesliżeby nápotym zdáło sie nam y Rádam nászym w téy mierze co przydáć álbo viąć álbo odmienić / á inszy obyczay Podwód náleźć/ to záwżdy potym bedzie ná woli nászéy. Ale ná ten czás to postánowienié wyszszéy opisáné/ chcemy żeby było od wszytkich / którym to należy dzierżano / y pieniądze ná Podwody wedla tego postánowienia ná czás wyszszéy miánowány / to iest/ do świetá świetégo Marcińá blisko przyszłégo / żeby iuż ták zá pieniądze Podwody dawano iáko wyszszéy opisano. A roskázuiemy wszytkim Stárostóm y Dzierżawcóm nászym / áby káżdy Stárostá po Mieśćiéch y Miásteczkách/ y po wśiách w Stárostwie swym to postánowienié nászé wczás obwołáć dáli/żeby káżdy którégo to dolédz ma/zá czásu otym wiedział. A niewiádomośćią sie nie wymawiał. A ná świádectwo Pieczeć nászę przyłożyćesmy kazáli. Dan w Wárszáwie ná wálnym Séymie Koronnym dwudźiestégo ósmégo dniá Miesiącá Márcá/ Roku Bożégo/Tysiącnégo/Piećsetnég/ Szesćdźiesiątégo czwartégo. A pánowánia nászégo Trzydźiestégo Piątégo.

Relatio Reuerendi Petri Myszkowski
R. P. Vicecancellarii Decani Craco:
Gneznen: Poznanien: Plocen: Lancicien: Varssouien: Præpositi.

OKOŁO PODWOD VNIWERSAŁ Piotrkowski Anno 1565. Tit: II.

Zygmunt August z Bożey łáski Krol Polski/ Wielki Kśiądz Litewski/ Ruski/ Pruski/ Mázowiecki/ Zmudzki ꝛc. Pan y Dziedzic.

Támże. 1. Wszytkim wobec y każdému z osobná/ Miast/ Miásteczek/ Wśi/ ták nászych iáko y Duchownych/ ktorzy Podwody ku nászym y R.P. potrzebam są winni dawáć / wiádomo czynimy ninieyszym listem nászym. Iż gdy było zgadzánie wydawánia pieniedzy z skárbu nászégo ná Podwody z tym co wnoszone z Miast / Miásteczek / y wśi / ktore ná skłádánie pieniedzy dla płácenia Podwod vchwałą Séymu przeszłégo Wárszáwskiégo są obowiązáné do skárbu nászégo. Tedy wietszé sie pokazáło bydź wydawánié ná tę to Podwody á niżli czyniło skłádánié ná nie / co iest z niemáłą vtrátą skárbu nászégo. A to ni przecz innégo / iedno iż to postánowienié / ktore sie sstáło około płácenia od mile zda sie bydź wielkié. A ták ponieważesmy to sobie obwárowáli w Constituciyey około Podwod vczynionéy: Iesliby nápotym zdáło sie nam y Rádam nászym co przydáć / álbo viąć/ álbo odmienić około Podwod / że to miáło bydź ná woley nászéy. Tedy my z Rádámi nászémi/ ná tym Séymie bedacémi: przestrzegáiąc tego / folge chcąc czynić poddánym nászym skárbu nászégo wielkiemi nakłády nie obćiążáli. Náleźlismy to/ iż od żadnych Podwod ći ktorzy ná nich ieżdżić máią / płácić wiecey nie bedą winni / iedno po iednym groszu od mile od iednégo koniá / á Przewodnikowi też od drugiégo koniá od mile po groszu. Do wozu tákże od iednégo koniá / kiedy ten co Podwode bierze/ woz swoy ma. grosz od mile/ ode dwu koni dwá groszá. Iesliby swego wozá niemiał/ á żeby konie y woz naymował/ tedy ma dáć od koniá do wozu ná mile połtorá groszá/ ode dwu trzy grosze. A kiedyby chćiał mieć iednégo tylko koniá do wozu y z przewodnikiem / tedy ma dáć od koniá połtorá groszá/ á Przewodnikowi połgroszá. Co gdy do wiádomośći wszech y káżdégo z osobná przyeydźie/ roskázuiemy / áby żaden wiecey nie smiał wyćiągáć iedno iáko w tym liśćie nászym opisano stoi/ pod łáską nászą. Dan w Piotrkowie ná Séymie wálnym Koronnym/ czternástégo dniá Máiá/ Roku Tysiącnégo/ Pięcsetnégo / szescdźiesiątégo piątégo. A pánowánia nászégo trzydźiestégo szostégo.

Libertátia od Podwod Miast niektorych.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 69. 2. Wolnosć od Podwod zdawná Miástom/ Krákowskiému/ Poznánskiému / y Lwowskiému nádáną y decretámi swietey pámieci Krolow Polskich / Zygmuntá pierwszégo/ Zygmuntá Augustá/ y Stephaná záchowáną/ in toto approbuiemy/ ratificuiemy: y od tych Podwod/ Krákow / Poznan / Lwow / wiecznémi czásy wolnémi czynimi y declaruiemy.

Przemyśl od Podwod wolny.

Tenże w Wár. 1589. folio 44. 3. ZA pozwoleniem stanow Koronnych porownywamy Miástu Krákowskiému/ Poznánskiému/ Lwowskiému / ták z strony dochodzenia krzywd person ná vrzedźie Rádźieckim/ y Przysieżniczym bedących/ iáko z strony wolnośći od Podwod y koni dawánia. Gdyż wieś osobną Podźiaczá ná Podwody v Medyki zdawná iest náznáczona.

Krasnystaw od Podwod wolny.

Tenże támże fo. eodé. 4. MIásto Krasnystaw do dźieśiąći lat wolné od Podwod pienieżnych y dawánia koni podwodnych/ czynimi dla przyczyn słusznych w tym nam pokazánych.

Conclu-

Conclusio generalis z strony praw Mieyskich.

De Iuribus Regiarum Ciuitatum.

5. Jakośmy ná Koronácyiéy nászéy Práwá przy innych Miast nászych potwierdźili. Ták ie w cáłośći swoiéy záchowuiemy.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 47.

Dla wiáry y pewnośći tego wszytkiégo pieczęć nászę Koronną ku temu przyćisnąć śmy roskazáli. Dan ná Seymie wálnym Koronnym Wárszáwskim dniá ośmnastégo / Mieśiącá Kwietniá. Roku Bożégo M. D. Lxxx. Dziewiątégo / Krolowánia nászégo Roku wtórégo.

KSIĄG OSMYCH, CZĘSC PIĄTA.

O Niektórych Artykułách práwá Máydeburskiégo práwu Bożemu przeciwnych.

SVMMVS PONTIFEX GREGORIVS Reprobat certos articulos Iuris Saxonici & Maydēburgensis tanquam Iuri diuino cōtrarios.

La, 171. B. Executia iustitiæ ac Iuris Diuini exaltat catholicam fidem.

GRegorius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Archiepiscopo Rigensi, eiusq; Suffraganeis, salutem & Apostolicam benedictionem Ad Reuerentiam Dei extirpationem errorum, & exaltationem catholicæ fidei atq; iustitiæ, & animarum salutem. [a]Quædam execrabilia scripta, leges seu Speculum Saxonum appellata, multa examinatione & maturitate, in hac parte præhabita autoritate Apostolica reprobamus damnamus & decernimus irrita, & inania, & carere omni robore firmitatis, prout continetur in nostris literis inde confectis. Quarum tenor est talis. [b]GREGORIVS EPISCOPVS seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriã. Saluator humani generis Dñs noster Iesus Christus, cuius licet indigne vicesgerimus. Cernens ipsum genus humanum, quod ad delicias paradisi creauerat, ex lapsu prothoplasti Diabolica fraude deceptũ, per peccatum inobedientię corruisse. Et quia

[a] In quadam parte seu certis arti. summus Pontifex damnat leges Saxonum.

[b] Per peccatum inobedientiæ corruit genus humanum.

quia futurorum præscius preuidebat inter satum purissimum triticum, hostem inuidum seminaturum Zizania, & inter Sacra prophana, inter syncera fermentum, & inter recta iniqua, hostilibus calidisq; machinationibus & astutiis, positurum: cultores agri sui videlicet beati Petri Principis Apostolorum.[a] Cui & successoribus suisper eundem tradidit plenissimam potestatem aliorum Apostolorum. & discipulorū successores, scilicet Ecclesiarum Præsules, qui supernatum euelleret lolium, ne inficeret semen bonum: Ideoq; ad nostrum principaliter aliorumq; Prælatorum Ecclesiæ sanctę Dei spectat Officium, vt animarum saluti solerti sollicitudine intendentes & agrū huiusmodi prout expedit sępius expurgātes,[b] Ea, quæ nouerimus humanę saluti contraria, studio pastoralis sollicitudinis euellamus. Sane fide digna & admodum molesta, pluriesq; inculcata relatio plurimorum ad nostrum perduxit auditū. Quòd in Saxonia, & nōnullis aliis partibus quædam detestabilia scripta, leges seu Speculum saxonum vulgariter nuncupata,[c] et inferius annotata, apud nōnullos Nobiles atq; Plebeios reperiūtur, quæ Iudices & incolæ partium eorundem omissis Canonibus, aliisq; scripturis Sacris contēptis, quæ naturę legibus, ac Ciuilibus & bonis moribus procul pulsis, & lōgis retro actis temporibus obseruarunt, & obseruant etiam de præsenti.[d] Ex quorum quidem obseruantia, Deus offenditur, proximus grauatur, vera iusticia & ęquitas dissipatur, Canones & leges contemnuntur. Etenim Iudiciū enormiter subuertitur, veritas impugnatur, contra bonos mores & legem naturę agitur, dehonestatur honestas, libertasq; Ecclesiastica conculcatur, & quod est deterius, Apostolica denegatur potestas, & veritati Catholicæ fidei derogatur. Nos igitur de his tanto dolētes amarius, quanto exinde illa seruantium animæ longioribus temporibus strictioribus laqueis fuerunt alligati. Et propterea paternis desiderantes affectibus, tot & tantis malis periculis obuiare:[e] Ne nobis prædicta dissimulantibus sanguis per ipsa peccantium de nostris manibus a Domino requiratur: ipsa scripta seu leges, quæ nos mature vidimus, & per nōnullos ex fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & alios in sacra pagina magistros ac vtriusq; Iuris doctores diligenter examinari fecimus.[f] Habita super eis deliberatione matura, tanquam falsa, temeraria, iniqua & iniusta, & in quibusdam hæretica & schismatica, & contra bonos mores existentia, periculosaque animabus, de ipsorum fratrum nostrorum consilio, authoritate Apostolica, tenore præsentium reprobamus, damnamus & decernimus irrita, & inania, & carere omni robore firmitatis, nec non processus & sententias, si quas forsan ipsarum reprobatarum scriptarum legum prętextu fieri contingit, in posterum penitus non valere.[g] Vniuersis Christifidelibus per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsis scriptis, & legibus reprobatis, de cætero non vtantur: Sed Domini terrarum tàm ecclesiastici, quàm seculares, suos vti subditos non permittant: alioquin contrarium præsumentes, cuiuscunque præeminentiæ, dignitatis, status, vel conditionis existant, etiam si Pontificali, vel Imperiali, aut Regali, vel alia qualibet præfulgeant dignitate excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto.[h] Et vt reprobatio, damnatio, & mandatum nostrum huiusmodi tàm salubrem effectum irrefragabiliter consequatur, vniuersos & singulos Dominos temporales, tàm ecclesiasticos quàm etiam seculares per præsentes requirimus, & rogamus; vt per eorum constitutiones, & statuta perpetua, ordinent & mandent sub grauioribus temporalibus pœnis. Quòd nullus subditorum suorum deinceps vtatur his reprobatis scriptis, seu legibus memoratis, ipsasque in contrarium facientes taliter exequantur, quòd eorum scriptorum seu legum detestanda iniquitas de terris eorum totaliter extirpetur.[i] Nulli ergo hominum omninò liceat hanc paginam nostræ damnationis, prohibitionis, constitutionis, mandati, voluntatis, & requisitionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Dei omnipotentis, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Auinion Sexto Idus Aprilis. Pontificat. nostri Anno Tertio.

Diabol. hostis inuidus inter puriß. triticum Zizania; inter sacra prophana, inter syncera fermentum, inter recta iniqua seminat.

[a] Præsules & præsertim successores S. Petri debent euellere lolium, & seminata Diaboli.

[b] Humanæ saluti contraria pastor euellere, & irrita reddere debet.

[c] Inferius notantur artic. iuris Thew. canonib. legibus ac scripturis Sacris contrarii.

[d] Deus obseruantiā cōstitutionum seu consuetudinū diuino iuri contrariarū, offenditur proximus grauatur, & totus perit peruertitur que ordo bonus.

[e] De manu pastorum requiritur sanguis pecca.

[f] Bene recensitos & mature digestos arti. iuris Saxonici alias Theut. Papa autoritate uerbi Dei reprobat. damnat & irritos decernit.

[g] Mādat Apostolicus uniuersis Christi fideli. ut de cætero dictis legib. reprobatis nonutātur sub anathematis uinculo.

[h] Adhortatur Apostolicus Princeps Spiritual. & seculares ut per sua statuta perpetua mandent sub pœnis corporali. quod nullus utatur reprobatis legibus Saxonici iuris.

[i] Indignationem Dei omnip. incurret si quis præsenti Apost. Paginæ seu constitu. contrauenerit.

Ad idem.

Ad Idem.

2. GREGORIVS EPISCOPVS Seruus seruorum Dei, charissimo in Christo filio Carolo Romanorum Imperatori, & semper Augusto, Salutem & Apostolicam benedictionem. Fili charissime, iam longum tempus est, & præteritum, quòd de erroribus & de execrabilitate quorundam scriptorum detestabilium, quæ leges seu Speculum Saxonum appellantur. Quibus nonnulli de partibus tuarum Imperij & Regni terrarum, vti, seu potius abuti dicebantur. Per fidedignas & intelligentes personas fuimus informati, & petitum fuit à nobis, ad quos spectat de talibus prouidere, vt super eis ad salutem animarum prouisionem adhibere dignaremur. Nos scripta ipsa mature vidimus, & per nonnullos tàm fratres nostros sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, quàm per alios in Sacra Theologia solennes Magistros, ac vtriusque Iuris Doctores, examinari fecimus diligenter, & illa ex eis quæ falsa, temeraria, & schismatica, contra bonos mores existentia, & periculosa nimium animabus fore reperimus, autoritate Apostolica reprobamus, condemnamus, & decernimus irrita & inania, & carere omni robore firmitatis, prout ex nostris literis inde confectis, quarum tenorem præsentibus inclusum: quasque Venerabilibus fratribus nostris Maguntinen: Colonien: Stremen: Madeburgen: Pragensi & Rigensi Archiepiscopis eorumq; Suffraganeis dirigimus, videre poteritis plenius contineri. Quare deuotam excellentiam tuam, quæ sancta, iusta, & honesta veneratur & colit, ac contraria detestatur, requirimus & rogamus attentius, quatenus in publicatione dictarum literarum, & vt pareatur contentis in eis, digneris pro reuerentia Dei, & Apostolicæ sedis, & nostra, dictaq; animarum pro salute, & reformatione morum tuæ Imperialis & Regalis potestatis fauorem efficaciter impartiri. Datum Auinion Idus Octobris: Pontificatus nostri Anno Tertio.

Ad Apostolicũ spectat de omnibus Iuribus prouidere.

3. QVATVORDECIM ARTICVLI ERRONEI, Iuris Saxonici seu Theutonici & Maydeburgen: per sedẽ Apostolicam cõdemnati, tanquam iuri naturali & diuino contrarii: quos etiam nos Alexãder Rex Apostolico decreto initen: reprobamus, condemnamus, nulliusque roboris & momenti decernimus perpetuò, ac per quoslibet Iudices, & subditos nostros vbilibet in dominiis nostris cõsistentes districtius sub pœnis nostris eosdem teneri inhibemus.

PRimus articulus continet: Quòd quicquid homo fecerit extra Iudicium, quantumcunque hoc sit notorium, se liberare poterit per suum iuramentum: nec contra talem valet aliquod testimonium.

Laski folio 174.

Secundus articulus: Papa non potest, nec aliquis alius Dominum Imperatorem excommunicare postquam consecratus est, & vnctus: nisi solum in tribus casibus: Si dubius sit in fide, si repudiat vxorem suam legitimam, si destruat Ecclesiam.

Error cõtra ordinationẽ Ecclesiæ.

Tertius articulus: Quòd excommunicatio neminem debilitat in Iure Terræ seu feudi, nisi sequatur Regularis proscriptio.

Quartus articulus: Quòd Papa non potest aliquo modo Ius condere, vel statuere, per quod valeat ius nostrum, hoc est, Statutum terræ, vel feudi Saxonicum deteriorari.

Quintus articulus: Quòd nulla sentencia tam iusta dari potest in Saxonem coram Rege, vel iudicio Regali, quin si velit Saxo, talem sententiam reprehendit, testans in manum suam dextram, & maiorem communitatem: metseptimus pugnare volens, contra

contra septem alios pro dicta sententia: tunc vbi maior pars triumphauerit, talis sententiam obtinebit.

Sextus articulus: Quòd si quis fuerit interfectus spolio, vel furto, pro quo consanguineus interfecti se præbeat ad duellum talis perduellum repellit omne testimonium, nec talis mortuus sine duello poterit vinci seu conuinci.

Septimus articulus: Quòd si duo dictant in iudicio simul contrarias sententias, tunc quicunque talium habuerit maiorem sequelam, talis sententiam obtinebit.

Octauus articulus: Quòd quicunque fuerit appellatus ad duellum secundùm istius libri formam, talis non potest denegare duellum, nisi appellans eum sit minus bene natus quàm appellatus.

Nonus articulus: Quòd quicunque perdit ius suum ratione furti, vel spolii, talis accusatus secundo de furto vel spolio non potest se liberare iuramento suo, sed dilationem habebit ad ferrum ignitũ, aut aquam bulientem, vel ad duellum: huius quidem articuli pars vltima, quæ ad ferrum ignitum, & cætera electionem concedit, est erronea.

Contra rationem est & contra naturam per ferrum ignitum se expurgare. Natura enim ignis est agere in patiens bene præ dispositum ergo reprobatur. Matrimonium enim tãtæ uirtutis ẽ ut etiam prolem illegitimam ante uinculũ Sacramenti natam post cõplementum sui legitimat.

Decimus articulus: Quòd quicunque cognouerit aliquam fœminam, si postea ducat eam in matrimonium, nunquam ex ea poterit prolem legitimam generare.

Vndecimus articulus: Quicunque cognouerit publice vxorem alicuius viuente marito, si post mortem mariti illius talis eam ducat in vxorem, nunquam ex ea prolem legitimam generabit.

Duodecimus articulus: Quòd hæres non tenetur de furto vel spolio perpetrato per illum, cui succedit in hæreditate, respondere: quòd erroneum est, saltem in foro conscientiæ.

Tredecimus articulus: Quòd quicunque succinctus cum gladio clipeum tenens non potest de ligno, vel lapide pollicis vlnam quantum ad altitudinem habentem, supra dextrarium scandere: talis non potest cædere, dimittere, vel infeudare, vel etiam mobilia bona alicui dare: sic quòd iste custoditus sit, qui talia post mortem dantis expectat. Iste articulus est erroneus in quantum eleemosynas, testamẽta, & alia pietatis opera prohibet.

Quartusdecimus articulus est: Quòd nullus sine licentia suorum hęredum, sine iudicio bannito, quod Saxonię dicitur, **geheget ding**/ potest dare proprietatem suam, vel suos homines: Etsi talia daret alicui, hæredes acquirent ista per iudicium, ac si dans illa mortuus esset. Isti duo articuli sunt erronei inquantum eleemosynas & alia pietatis opera prohibent.

Hæc in quadam extrauagante beati Gregorii Papæ Noni ponuntur, & reprobata sunt, pro eo, quòd non continent conditiones suppositas ad legem requisitas, sed magis militant contra pietatem & salutem animarum.

KSIĘGI DZIEWIĄTE WIEYSKIE.

CZESC PIERWSZA.
O Szołtystwách y Młyniech.

SZOŁTYSTWA Y WOYTOSTWA.
Tituł piérwszy.

Szołtystw Pánowie kupowáć nie máią.

GDyż Vrząd Szołtysów iest záwżdy ná służbie / y ná roskazánié PANów swych gotowi bydź / y co każą czynić zá Práwem są powinni: tedy nie iest rzecz słuszna / áby wźieté ábo możné osoby ná Szołtystwá nád wolą Pánów były bráné. Dla tego to sie zdáło nászym Rádam: áby żaden Rycérski człowiek / álbo ktorykolwiek inny zacny nic kupował áni dostawał w ktoréy Wsi Szołtystwá nád wolą Dzierżawce / ábo Páná / ábo Pátroná onéy Wsi: á ktoby kupił ná ten Státut nic niedbáiąc: skázuiemy / áby to kupno nic nie ważyło y nikczemné było.

Szołtystwo Pan zápłáćić może Szołtysowi niepożytecznèmu y nieposłusznèmu, gdźieby kupcá inszègo Szołtys niemiał.

2. GDy kto ma ná dźiedźinie Szołtysá niepożytecznégo ábo nieposłusznégo / Pan mo-

Scultetus non vendat potẽtiori scultetiam suam absq; consensu Dñi.

CVm Officium Sculteторũ, semper existat seruile: & ad nutum dominorum suorum, stare, & facere iurè teneantur: indecens est, vt maiores & potentiores personæ, in Scultetias aliquas, præter dominorum voluntatẽ assumantur. Idcirco fuit visum nostris Baronibus: Vt nullus Miles, aut alius quicunque Illustris, emat aut acquirat sibi, in aliqua villa Scultetiam: præter illius villæ possessoris, siue domini, siue patroni, voluntatem. Factam autem emptionem cõtra hoc Statutum, decernimus irritam & inanem.

Káz. wielk 1368. La. 30 HL. 249 / 445 HP 341

De Sculteto inutili, ac rebelli.

Inutilem Scultetum dominus in hæreditate habens, aut rebellem Dominus potest recipere Sculteciam suam & vendere Qui si emptorem non habuerit, nec habere poterit: tũc ille hæres, cum dicto Sculteto, debebunt & tenentur accedere ad

VVłá. Iág. w Krak. y w VVarcie 1423 La. 46 HL. 249 / 445. HP. 342.

Iudicium

Pan może wźiąć Szołtystwo swé y przedáć: który ieśli kupcá nie będźie miał/ áni będźie mógł mieć: tedy on dźiedźic nie Pan z prze rzeczonym Szołtysem máią y będą powinni przyść do sądu Ziemskiego/ wźiąwszy z sobą dwie osobie dobrze rozumne żadney stronie nie podeyźrzáne: którzy oszácowawszy Wóytostwo zá co stoi/ o oney iedney summie obwieszczą Páná ábo dźiedźicá/ áby ią zápłácił: á ták pan zápłáciwszy one Táxe pieniężną/ otrzyma ná się ono Wóytostwo.

Iudiciũ Terrestre: & recipere duas eligendo personas sagaces, neutri partiũ suspectas: qui valorem Sculteti̇æ ad summam taxantes, vnam eidem domino, seu hæredi, soluere nunciabunt. & sic dominus soluta taxa illa pecuniali, pro se Scultetiã obtinent.

W tymże Práwie popráwiono słowo iedno.

Eadem lex corrigitur, in verbo Recipere.

Zyg. w krá. 1511. HL. 249/445. HP 342.

3. Obiedliwość w státućie o niepożytecznym Szołtyśie chcąc spráwiedliwym wykłádem popráwić/ vstáwiamy: áby zá słowo/ wźiąć/ było włożono słowo/ Roskázáć.

Item errorem in Statuto, de inutili Sculteto iusta interpretatione corrigere volẽtes, Statuimus: vt pro verbo Recipere, verbum Præcipere ponatur.

Szołtystw, Wóytostw, Młynów, zástáwiác nie mogą.

Szołtyśi, Wóytowie, Młynárze, swych Szołtystw, Woytostw, y Młynów oddaláć áni zástáwiáć nie máią bez dozwolenia Pánów swych, pod vtráceniem summy.

Sculteti, Aduocati, & Molendinatores, Sculteti̇as, aduocatias, & molendina sua, absq; consensu dominorum suorum, cuiquam alienare & obligare non debent: sub amissione summæ.

Zyg. w krá. 1507. HL. 249/286. y 446 HP 342.

4. Częstokroć Wóytowie/ Szołtyśi/ y Młynárze práwu Pánów swych przez niewiádomość zwykli vwłaczáć: álbowiem przedawáli y zástáwiali Wóytostwá/ Szołtystwá/ y Młyny wszystkie álbo w częśći/ przez dozwolenia Pánów swych. Dla tego vstáwiamy: áby tego więcey nie śmieli czynić/ pod strácenim summy/ zá którą przedádzą y zástáwią/ do skárbu Páná swégo/ á w imieniu nászym do skárbu nászégo. A gdy będą prośić consensu ku zástáwie/ nie będźiemy im zábrániáć: tylko żeby był przez szkody nászey. A Káncellárya nie więcey ma bráć od consensu, iedno od stá złotych pietnaśćie groszy.

Sæpenumero Aduocati, Sculteti, Molendinatores, Iuri dominorum per ignorantiam detrahere consueuerant: & vendebant, vel oppignorabant, Aduocatias, Sculteti̇as, & molẽdina, in toto vel in parte, absq; consensu dominorum suorum: Quapropter statuimus: ne hoc ampliùs facere audeant: sub amissione summæ, pro qua vẽdiderint, vel oppignorauerint: fisco domini sui, in bonis verò nostris, nobis applicandæ. Petentibus autem ad oppignorandum Consensũ, non negabimus. sine tamen incommodo nostro. Et Cancellaria non ampliùs debet recipere à Cõsensu, quàm à centum Florenis quindecim grossos.

Zyg. Aug. w Wár. 1563 HP. 343.

Wóytostwá, y Szołtystwá wszystkie są ná skupie.

5. Woytostwá/ Szołtystwá/ Rudy/ Huty/ Kuźnice/ y Młyny wszelákie zostáwuiemy in suo robore: gdyż tákowé wszystki są ná skupie gdźieby dożywoćie nie zákroczyło wedle ich dawnych Przywileiów y oryginałów.

Stephan w Wár. 1581. Con. fo. 214 B.

Wóytostwo Wieluńskie.

6. Na prośbe Posłów Wieluńskiey źiemie/ pozwalamy áby Wóytostwo Wieluńskié/ Miástu

skié/ Miástu Wielunskiemu wiecznie incorporowáné było / y iuż to Wóytostwo temu Miástu wiecznie incorporuiemy. O czym Przywiléy náß temu Miástu / zá zezwoleniem wßech stanów nádány ßérzéy obmawia. Wßákóż pożytki z tego Wóytostwá máią bydź obrácáné ná popráwe Miástá tego.

Incorporácya Woytóstw Miástóm niektórym.

Woytostwá. { W Lublinie. W Leczycy. W Schowi. } Miástom tym ná wieczné czásy incorporuiemy. A to przychyláiąc sie do pierwßych specyálnych ich przywileiów/ y wedle których tych Wóytóstw vżywáć máią wiecznémi czásy. Tákże też Srzedzkiemu Miástu Wóytostwo Srzedzkié incorporuiemy. Wßákże ták/ áby pożytki z nich wßytkié ná potrzebe Miast tych obrácáły sie. Cáłą powinność Woyny y inßych powinności Rzeczypospolitéy záchowuiąc.

Zyg. III. w VVár. 1589. folio 46.

Incorporácya Wóytostwá w Krosnie.

8. PRosili nas Posłowie Ziemscy zá Miástem náßym pogránicznym Krosnem ábyśmy authoritate præsentis Conuentus incorporatią Wóytostwá Krosnienskiego przez Przodki náße Miástu temu dáną / ták iáko Miástom inym Koronnym ápprobowáli/ y one w Constitucyą wpiſáć roskázáli. Lecz że nam dano spráwe/ áby tá incorporatia, miáłá bydź z vblizeniem y z vymą pożytków stołu náßego y quárty/ tedyśmy ná ten czás tego im nie pozwolili. Przetóż te spráwe do drugiego blisko przyßłégo séymu odkłádamy/ á interea temporis każemy o tym pilną inquisicyą vczynić. A gdzie sie to pokaże/ że tá incorporatia nie byłáby z vymą y z vblizeniem pożytków stołu náßego y quárty/ tedy ná przyßłym séymie táką ápprobácyą téy incorporácıiéy vczynić mamy tym sposobem iáko inßym Miástom.

Zyg. III. támże 1589. folio 45.

Tóż też Miásto Krosno y osoby ná Vrzędziéch/ ták Rádzieckim iáko y Przysieżniczym będącé/ porownywamy z drugiémi Miásty głównémi Koronnémi w dochodzeniu krzywd gwałtownych/ wedle Constituciiéy Anni 1581. Miástu Krakowu należącéy.

Incorporácya Wóytostwá Miast Wiślice y Krosná.

9. DLA lepßego opátrzenia Miástá náßego Wiślice/ incorporuiemy temu to Miástu náßému Wiślicy wiecznémi czásy Wóytostwo/ temu Miástu przyległé/ we Wsi náßéy Kobelnikách/ cum omnibus illius attinen: nullis exceptis, iáko zdawná do niego należą. Zostáwuiąc powinność służby woienney z tego Wóytostwá/ y czynienia liczby przed Starostą/ iuxta Constitutionem Anni 1562. Tákże y Wóytostwo Miástu náßému Krosnu/ od Królá Zygmuntá Augustá ná séymie Lubelskim dáné / incorporuiemy wiecznémi czásy/ z wárunkiem tymże służby woienney y czynienia liczby.

Zyg. III. w VVár. 1598. folio 24.

O MŁYNARZACH Y MŁYniéch. Tit: II.

Młynarz pod wielą bráciéy álbo Pánów będący wßytkim społnie ma sie vspráwiedliwić.

Práwo I. FRáncißek / Wálek / Henrik / trzéy bráciá mieli iednégo Młynárzá: Henryk trzeci brát o niektóré Młynárskié występki przed Sędziem ná to wysádzonym/ dánym/ y wybránym / słusznym obyczáiem kazał Młynárzá

Molendinator multorũ fratrum ſeu dominorum communiter omnibus ſe iuſtificet.

FRanciſcus, Falco, & Henricus, tres fratres, habentes vnũ Molendinatorem: Henricus tertius frater, ſuper quibuſdam ipſius Molendinatoris exceſsibus, corã Iudice deputato, dato, vel electo, debito modo

Kág. wielki w Wiślicy La. 21. HL. 160. B/286. HP. 344.

Młynárzá sądźić: potym brát drugi Wálek przyszedszy iął sie skárżyć ná Henryká / iż Młynárza tego sądźił / y skazał. My tedy bacząc / iż káżdému wolno z práwá krzywdy swéy dochodźić / te rzecz ták obiáśniamy: iż Henryk spráwiedliwie y słusznie Młynárzá z swéy strony sądźił.

modo ipsum Molendinatorem iudicare præcepit: demum frater alter Falco veniens, conqueritur de Henrico: quòd ipsum Molendinatorem iudicasset, & cõdemnasset. Nos itaq; attendentes, quòd licet cuilibet de Iure, suam prosequi iniuriam: Declaramus ipsum Henricum, iustè, & debitè Molendinatorem, pro sua parte iudicasse.

Pauperes & baiuli, extrá Regnum, etiam ad fora & Molendina, proficiscantur libere.

HL96/173. 2. Liceat verò hominibus pauperibus, & in ipsis Regni limitibus constitutis, molere frumenta sua, in molendinis sibi vicinioribus, etiam extra fines Regni nostri sita: possintq; libere ire ad fora Ciuitatum, & Oppidorum vicinorum Regno nostro non subiectorum: ad eaq; inferre tantum carnium; & aliarum rerũ venalium: quantum humeris, seu lacertis propriis sustinere, & portare possint.

Młyn Mątewski.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Const. 76. 3. Iż od dawnych czásów záwżdy ná káżdym Séymie Koronnym Posłowie z ziem Kuiáwskich / imieniém bráći swéy przekłádáli nam o szkodách które sie to do tych czásów dźiały / prze podnieśienié wody Młyná Mątwi rzeczonégo / ná rzece Noteszy / nie tylko w dobrách szláchetckich y niektórych Pánów Duchownych / ále też y we właśnych dobrách stołu nászégo Królewskiégo / około ieziorá Goplá / do Zamku Kruszwickiégo y Rádźieiowskiégo należących: o których iż nam ná séymie przeszłym dáli státeczną spráwę Rewizorowie Wielgopolscy / ználeźliśmy Séymowym Dekretem nászym Lubelskim / áby Stárostá nász Inowłodzcłáwski / złożył to tám podwysszenié wody sub priuatione officii. A iż też ná niniéyszym Séymie teżesmy od Posłów z tychże tám ziem pilnie proszeni / znáyduiemy vchwałą Séymu tego / iżby sie Dekretowi tám temu Lubelskiému nászému dosyć sstáło exnunc nadáléy do świętá świętéy Málgorzáty blisko przyszłégo / y nápotym áby nigdy nie dźiało sie podnieśienié wody / y tám ten Młyn iżby nie był ku szkodźie ludzkiéy ná wieczné czásy.

Approbátia Przywileiu Dominikanom w Brześciu Kuiáwskim.

Zyg. III. w War. 1598. folio 23. 4. Zgodnym pozwoleniém Rad y Posłów Ziemskich / Młyn rzeczony Wolski / Conwentowi S. Dominiká Klasztorá w Brześciu Kuiáwskim od nas dány / vchwałą Séymu niniéyszéġ ápprobuiemy / y wiecznie ten Młyn temu Klasztorowi incorporuiemy.

KSIĄG

KSIĄG DZIEWIĄTYCH, CZĘSC WTORA.

O Kmieciách y chłopiech.

O KMIECIACH. Tit: I.

Kmiecé wolnośći.

Kmiećie wolni od wßelákich podatków, iedno z großá podymnè płáćić máią.

Pátrz wyśßéy fol: 323. lege 3. Nád to czynimy ꝛc.

Kmiece roboty.

Dźiéń ieden w tydźiéń robić máią.

Prá- wo I.

CHcąc poràdźić pożytkóm poddánych náßych/ zá wßytkich Rad náßych stanu obógá y Posłów Ziem Królestwá rádą y zwoleniém vstáwiamy/ y skázuiemy: áby to ná wieki było chowano. Iż wßyscy y kożdy z osobná kmiećie wßytkich y kożdéy z osobná wsi ták náßych iáko poddánych náßych którégokolwiek stanu będących/ którzy przedtym dniá w tydźién nie robiáli/ nam y innym swym Pánóm z kożdégo łanu ieden dźién w tydźién máią robić/ y ku robieniu niech będą powinni: wyiąwßy té kmiećie/ którzy czynßem pieniężnym/ álbo zbożym/ álbo którymkolwiek innym podatkiem Pánóm swym roboty przed tym nágrodźili.

To osobliwie opátrzywßy/ áby tá vstáwá nie śćiągáłá sie ná té kmiećie: którzy względem osiádłéy roli więcéy dni w tegodniu Pánóm swym y nam robić zwykli. Abowiém to práwo tylko ná té vstáwiono iest: którzy mniéy/ niż dźién w tegodniu nam y Pánóm swym robić zwykli.

Kmethones vnum diem, plus minusuè, septimanatim laborent.

ITem, commoditatibus subditorum nostrorum consulere volentes, de omnium Consiliariorum nostrorũ status vtriusq; ac Nunciorum terrarum Regni nostri consilio & consensu, statuimus & decernimus perpetuò obseruandum: Quòd omnes & singuli coloni, seu Kmethones, omnium & singularum villarum, tam nostrarum quàm subditorũ nostrorũ, cuiuscunq; status existentium, qui priùs diem in septimana non laborauerunt, Nobis & dominis ipsorũ, de quolibet Laneo vnũ diem septimanatim laborent: & ad laborandũ sint astricti: dẽptis his colonis, qui cẽsu pecuniario, aut frumẽtario, seu quacunq; alia cõtributione seu datione, dominis suis labores iã antea recõpensarũt.

Et hoc specialiter prouiso: quòd hæc Constitutio non extendat se, contra hos colonos: qui ratione possessi agri, plures fortasse dies in Septimana, dominis suis, & nobis laborare cõsueuerunt. Nam hæc lex, pro his tantùm constituta est: qui minus quàm diem, in septimana, Nobis & dominis suis laborare soliti erant.

Zyg. w Toruniu 1520. Z Reiestru Kancellariéy Królew. HL 141/252 HP347.

Podobna temuż vstáwá.

2. VStáwiamy y rozrządzamy: áby wßyscy kmiećie wßytkich wsi náßych Królewskich/ Duchownych/ y świeckich/ poddánych królestwá náßego/ wedle dekretu Séymu Toruńskiégo wálnégo blisko przeßłégo

Similis.

STatuimus, & ordinamus: quòd omnes Kmethones omnium villarũ nostrarum Regalium, Spiritualium & Secularium subditorum Regni nostri secundùm Decretum Conuentionis Torunen: generalis

Zyg. w Bydgoszczy 1520. HL 141. B/253. HP348.

ßłego byli powinni Pánóm swym robić ieden dźień w tegodniu: wyiąwßy wśi náße / które ná to są vprzywileiowáné: któreby iáśnie osobliwym Przywileiem to pokázáły / iż ná mieyscu robót cynß pieniężny wietßy postąpiły: tedy tákowé tylko z przywileiów weselić sie máią: á ine wśi / iáko wyßßey rzeczono iest / robić są powinné.

neralis proximè præteritæ, debent dominis suis laborare vnũ diem in Septimana. exceptis villis nostris, desuper priuilegiatis: quæ expressè speciali Priuilegio docerent: Quòd loco laborum, censum pecuniarium auxerunt, tales duntaxat Priuilegiis gaudebunt: alii, vt præmissum est, laborabunt.

Kmiece Małżeństwo.

Kmiece dźiewki są wolnè do Małżeństwá, y v ośiádłych mężów mießkáć máią & è contra.

Zyg. w Bydgoscży 1511. fol. 20. HL. 144 / 257. HP. 356.

3. O Dźiewkách tychże kmiećí álbo Oraczów dla Małżeństwá / które chcemy bydź wolné / vstáwiamy: Iż ieśliby kto nie ośiádły poiął dźiewkę którego kmiećiá ośiádłego / v niéy ná ośiádłośći mießkáć ma: y tákże nieośiádłé dźiewki v ośiádłych mężów mießkáć máią / gdy zá mąż póydą. To też o Wdowách chcemy áby było chowano.

De filiabus Kmethonum in Matrimonium collocatis.

DE filiabus verò eorundem kmethonum, seu colonorum, propter Matrimonia (quæ libera esse volumus) statuimus: Quòd si quis non possessionatus duxerit filiam alicuius kmethonis possessionati: apud illam in possessione manere debet, & similiter impossessionatæ filiæ apud possessionatos maritos remaneant, in Matrimonio collocatæ. Idem de Viduis obseruandum decernimus.

Kmiece ruszenié.

Rußyć sie nie może ze wśi, áż mieysce swè osádźi.

Iág. w krá. y w Wárćie 1426. Laski 46. HL 141 / 252. HP 347

4. Iż wolność ná to przez ludźi má dźé iest wynáleźiona: áby lásy y gáie / gdźie máłé są y przychodzą pożytki / były wykopywáné / y ku wietßym pożytkóm przywiedźioné. A ták gdy kmieć w leśie / gdźie wieś ma bydź sádzona / wolność weźmie: nie będźie mógł z swéy roli sie rußyć / áż piérwéy rolą wyprawi: po którey wyprawieniu to vczynić będźie mógł / co Práwo Ziemskié álbo onéy dźiedźiny potrzebuie przy swym ruśzeniu.

De libertate alicui Kmethoni per Dominum concessa.

QVia libertas ad hoc per sapientes est reperta: vt syluæ & nemora, vbi modicę sunt vtilitates, vel proueniũt, extirpentur: & ad ampliores vtilitates reducantur. Vnde si quis kmeto in sylua, vbi villa locari debeat, libertatem accipiat: non poterit de suo agro, nisi illum extirpauerit, se mouere: quo extirpato, facere poterit quod Ius Terrestre, aut illius hæreditatis exquirit, & deposcit, circa suam motionem.

Rußyć sie nie mogą iedno dóm dobrze zostáwiwßy y ogrodźiwßy.

Pátrz niżey lege. 11. Téż obiáśniáiąc ic.

Ieden tylko álbo dwá kmiećiá iednégo Roku odéydź máią, á niekiedy wßyscy.

Káź. w Wiślicy. 1347. Ld. 24. HL. 141. B / 253. HP 350.

5. GDy z odchodzenia poddánych dobrá Pánów swych częstokroć bywáią puστoßoné y kázoné: á zwłaszczá gdy żadna słußna

Vnus aut duo tantum Kmethones vno Anno abire possunt: quandoque omnes.

CVm ex separatione subditorum bona dominorũ suorum sæpius annihilantur, & desertãtur: nulla præsertim legitima causa ad hoc

słuszna przyczyná do tego nie iest. Dla tego zdáło się nam y nászym Przełożonym temu niebezpieczeństwu chetliwie chcący zábieżeć: z ktoremi wespołek vstáwiamy: iż nie wiecey kmieci/ ieno ieden álbo dwá przez woley Páná oney wśi/ w ktorey mieszkáią/ mogą odeydź: á wszákże te przypadki wyiąwszy.

Naprzod/ gdy Pan zgwałci dźiewkę álbo żonę kmiećiowi swemu.

Albo gdy dla występku y winy dźiedźicá tám kmiećie z dobr swoich bedą złupieni.

Albo gdy w klątwie dla występku Páná swego Rok bedą. Albowiem w tákowych rzeczách nie tylko trzey álbo czterzey oney wśi odeydź mogą/ ále y wszyscy tám mieszkáiący/ gdźie kożdému bedźie się podobáło.

Ieden z iedney wśi do drugiey odeydź może.

6. Też stoiąc przy Constitucyiey Wielkiego Kázimierzá Królá Przodká nászego vstáwiamy: iż iáko z zwyczáiu to zwykło bydź/ tákże ma bydź ná wieki chowano iż nie wiecey/ iedno ieden kmieć káżdego Roku z iedney wśi do drugiey może się przenieść z práwá y wolnie. A ktoryby tákowego kmiećiá niechćiał puśćić/ winę zwykłą przepádnie: ktora z stárádawna w káżdey źiemi w tey rzeczy przećiwko tym/ ktorzy ináczey czynią/ zwykłá bydź skázowána.

Iáko gdźie zwyczay, ták kmiećie puszczeni bydź máią.

6. O Puszczeniu kmieci/ o ktorym rozni roznie kożdy zá zwyczáiem swey źiemie życzył sobie/ áby przez Nas było skázano/ chcemy y skázuiemy: áby zwyczáie około puszczenia záchowáłe nie były odmieniáne/ ále wszedy chowáne.

Toż práwo w Ruśi chowáne bydź ma.

7. Ná prośbę Ziem Ruskich/ chcemy y skázuiemy: áby o wszytkich zbiegłych Státut Królá Olbráchtá był chowan.

O tymże pátrz niżey folio 1090. le. Arestádi

Kmiecych synow ieden tylko ná służbę, ná náukę, rzemiosło, zá listem Páná

ad hoc persuadente: ob id visum fuit nobis, ac nostris Baronibus, huic periculo non segniter obuiātibus, cum quibus vnà statuimus: Quòd non plures kmethones, aut incolæ, de vna villa in simul, ad aliam villam possint recedere, nisi vnus aut duo: præter domini illius villæ, in qua degunt, voluntatem, nisi in casibus hîc exceptis.

Vt si Dominus villæ opprimat filiam, aut vxorem sui Kmethonis.

Aut si pro excessu, seu culpa hæredis, ibidem villani bonis ipsorū deprædantur.

Vel in sententia excōmunicationis, per annum durant sui domini, ex delicto. In talibus casibus, non tantum tres, aut quatuor villæ eiusdem incolæ, abire possunt: sed & omnes ibidem habitātes recedant, quò vnicuiq; placebit.

Vnus Kmetho de vna villa in aliam transferri potest.

ITem, innitendo Constitutioni Magni Kazimiri Regis, prædecessoris nostri, statuimus: vt quemadmodum ex consuetudine fieri consueuit, sic etiam perpetuò obseruetur: quòd non plures, quàm vnus kmetho, annis singulis, se de vna villa in aliam transferre poterit, iure atque licitè, vbi verò quispiam kmethonē vnum prædictum mittere nollet: in pœna succumbet consueta: quæ antiquitus in terris singulis, in hac parte contra secus facientes decerni consueuit.

Ian Olbr. Petrico. 1496. Laski 103. HL 141 B/ 255. HP. 350.

De mittēdis Kmethonibus, consuetudo cuiuslibet terræ obseruetur.

ITem de missione kmethonū, (pro qua diuersi diuersimode, & quisq; pro suæ terræ consuetudine optabat per Nos definiri) volumus & Decernimus: consuetudines, super mittendis eis obseruatas, non esse immutandas, sed obseruandas vbique

Ian Olbr. Petrico. 1496 La. 98. HL 142. B/ 255. HP 350.

Lex de fugitiuis, etiam in Russia obseruetur.

AD supplicationem terrarum Russiæ, volumus & decernimus: vt de ōnibus fugitiuis, Statutū Regis Alberti obseruetur.

Zyg. w krá. 1507. HL. 142. B/ 255. HP 351.

Filij Kmethonum si plures fuerint: vnus tantummodo ad seruitia, & præ-

Stárosty álbo Páná ſwego ma być puſczony: ále gdźieby ieden tylko był, wßędy ma być wydan.

Ian Olbr. w Piotrko. 1496. La. 99. HL. 139/256. HP 351.

8. ZAbiegáiąc ſwéywoléy ták młodych chłopowicow/ iáko ſpuſtoßeniu dóbr: gdyż przez młódźience ze wśi od własnych rodźicow odchodzącé/ wśi bywáią ſpuſtoßoné dla niedoſtátku robotnikow / ktorzy ná rolách máią być oſádzeni: á nádto niektorzy pod bárwą vczenia ſie rzemióſł/ od rodźicow odchodzą/ drabſką ſłużąc y ku złému towárzyſtwu ſie przyłączáiąc krádną/ zbiiáią/ y w ludere ſie obrácáią. A ták vſtáwiamy:

Iż tylko ieden ſyn ze wśi od oycá ma odiśdź ná ſłużbę/ ázwłaſczá ná náukę ßkolną/ ábo rzemiesło: á inni niech zoſtáną ná dźiedźinie z rodźicmi.

A gdy będźie miał ktory odiśdź/ ma dozwolenié wźiąć y liſt świádeczny od Pánow mieyſc: iáko ieſt wypuſczony/ áby ßedł ná rzemiesło y ná ſłużbę.

Tenże ſtátut ſkázuiemy ná dobrá ſtołu náßégo Królewſkiégo / y Duchownych y świeckich oſob żadnégo nie wyymuiąc: ták iż Stároſtowie y Dźierżawcy dobr náßych dozwolenia y liſty świádeczné máią dawáć odchodzącému: á w inych dobrách Pánowie mieyſc to czynić máią.

A ieſliby ieno iedyny ſyn był: ten ná dźiedźinie mießkáć ma / y robić w domu z rodźicmi/ ábo ná téyże dźiedźinie/ gdźie rodźicy mießkáią / mießkánia ábo ſłużby ábo żywnośći niech ßuka.

A ieſliby ktory młódźieniec ze wśi mimo to ſkazánié vćiekáiący był ználeźión w miáſtách/ ábo w miáſteczkách / ábo gdźiekolwiek indźie: tedy Pánu onégo mieyſcá / z ktorégo vćiekł / przez żadnégo prawá ma być wrócon / pod winą czternaśćie grzywien: á przedśie oni ktorzy go zátrzymáli winę tylekroć/ ilekroćby ináczéy vczynili zápłáćiwßy/ wróćić go będą powinni.

præſertim ad ſtudia literarum, ſeu artificiorum, ſub literis teſtimonialibus Capitanei. vel domini ſui, mittatur. alioqui, ſi vnus ſit: vndecunque extradatur.

ITem, prouidentes licenciositati, tàm adoleſcentum plebeiorum, quàm deſertationi bonorum: cùm adoleſcentibus de villis à propriis parentibus exeuntibus, villæ deſertantur: propter defectum laboratorum, in agris locandorum: & inſuper aliqui, ſub colore artificiorum diſcendarum à patribus euntes, ad ſtipendia & ſocietates malas ſe conferunt: ſic quoq; furantur, prædantur, & in moribus deprauantur: Statuimus:

Quòd tantùmmodo vnus filius, de villa à patre recedere poſſit, ad ſeruitia: & præſertim ad ſtudia, aut literarum, aut artificiorum: reliqui maneant in hæreditate, cum patribus.

Cùm verò receſſurus eſſet: licentiam & literas teſtimoniales, à dominis locorū accipiat: cum quibus, tanquam emancipatus, iret ad artificia, vel ſeruitia.

Iſtud quoq; ſtatutum decernimus, ad bona menſæ noſtræ Regalis, & ſpiritualiū, & ſecularium perſonarū, nullis exceptis: ſic quòd Capitanei, Tenutariiq; bonorū noſtrorum, licentiam, & literas teſtimoniales dent recedenti. in aliis verò bonis, domini locorum iſtud faciant.

Et ſi vnicus fuerit ille: in hęreditate maneat, & laboret in domo cum parentibus: vel in eadem hæreditate, quam parentes incolunt, aut domicilium, aut ſeruitium, aut victum acquirat.

Quòd ſi aliquis adoleſcens villanus, pręter iſtud decretum, fugiens repertus fuerit: ſiue in ciuitatibus & oppidis, ſiue alibi vbicunque: ille domino loci illius, à quo fugit, ſine iuris ſtrepitu reſtituatur: ſub pœna quatuordecim marcarum. & nihilominus illi, qui eum retinuerint, pœna toties quoties ſecus fecerint ſoluta, ad reſtitutionem ſint aſtricti.

Przed dwunaſtą lat máią być puſczáni.

Prałaći w Piotr. 1503. HL 143. B/ 466. HP 352.

9. TEż ſynowie kmiecy nie będą mogli z dźiedźiny/ ná ktoréy rodźice ich mießkáią/

Filii Kmethonum, diſcendarum artium vel artificiorum gratia, ante duodecimum annum mittantur.

ITem, Quòd Kmethonum filii ſimiliter non

ią/przez wiádomośći y dozwolenia Pánów swych odiść: ieno dla náuk wyzwolonych którégokolwiek roku przed dwánaśćie lat / ábo którégokolwiek roku dla rzemiósł chćie liby wyniść: co zá pytániem pánów swych vczynić máią. A ktorzy wynidą zá niewiádomośćią / y zá niezwoleniem Pánów swych / niech stráca część oyczyzny swéy / y przedśie wróceni być máią.

non poterint de hæreditate, in qua parentes eorum morantur, sine scitu & consensu domini sui recedere: nisi qui discendarum literarum gratia, anno quocunque, ante duodecimum suæ ætatis annum, vel anno quocunq; ætatis, causa artificiorum exire voluerint. qui etiam, dominis suis requisitis, id facere debent. Et qui exiuerint, dominis nescientibus, vel inuitis: perdant sortem patrimonii sui: & denique restitui debent.

Toż práwo potwierdzone znaydźiesz sequenti titulo, *Kmiećie zbiegli*, lege 14.

Aby zgodá miedzy wszytkimi / etc.

Práwo Ianá Olbráchtá około pusczánia synów kmiecych do przyszłego séymu odłożono.

10. Dla vmiárkowánia Státutu Naiáśnieyszégo niegdy Páná Janá Olbráchtá Królá brátá y przodká nászégo / około niepusczánia synów kmiecych ze wśi przez dozwolenia Pánów y dźiedźiców (iż niektórym z Rad nászych niebárzo spráwiedliwy / y pospolitéy wolnośći przećiwny zdał śie) z słusznéy przyczyny zá wolą y rádą Rad nászych do przyszłego séymu záwiészamy.

Statutum Ioannis Alberti Regis, de filiis Kmethonum dimittendis, ad futurum conuentum suspenditur.

ITem, Moderatione statuti Serenissimi olim Domini Ioannis Alberti Regis, fratris & prædecessoris nostri, de filiis colonorum, de villis absq; consensu dominorum & hæredum non dimittendis, quòd nonnullis Consiliariis nostris parum æquũ, & libertati communi contrarium videtur, ex iusta causa, de voluntate & consilio Consiliariorum nostrorum, ad futurum conuentum generalem suspendimus.

Zyg. w Bydgoszczy 1511. fo. 20. HL. 143. B/257. HP 352.

Kmiećie zbiegli.

Kmiećiá zbiegłégo w roku vpominác śie trzebá, kmiećie téż dla pewnych przyczyn odiść mogą.

11. Też obiáśniáiąc vstáwiamy: iż gdyby od Nas ábo od którégo Páná nam poddánégo kmieć vćiekł przez winy Páná swego: tákowy kmieć zbiegły niema żadnégo práwá do siebie żadnému vczynić ták długo / póki Pan iego / o mieszkániu iego śie nie dowie: ináczéy ieśli Pan o mieszkániu iego będźie wiedźiał / á w roku śie go niebędźie vpominał: iuż potym nie będźie śie mu go wolno vpomináć.

Który zbieglec ieśli boiąc śie srogośći / ábo gniewu páńskiégo práwem przekonány niechćiałby śie wróćić: tedy skázuiemy: iż tákowy zbiegły pánu swemu trzy grzywny ma dáć zá winę / y czynsz roczny cáły / który płáćił / będźie powinien zápłáćić: á tym sposobem ten zbieglec od páná swego będźie wolen / wszákże to w práwie Ziemskim / nie

Kmetho, à domino suo profugus, infra annum repetatur, & quando, & quomodo, illi recedere liberum sit.

PRæterea declarando statuimus: quòd cùm à Nobis, seu à quocunq; alio domino nobis subdito, kmetho aufugerit, absq; culpa sui domini: idem kmetho fugiens, nullum ius acquirat tam diu: donec domino suo, de mansione ipsius non constabit. secus, si domino suo de mansione ipsius constiterit, & infra annum ipsum non repetierit: extunc post annum, si ipsum repetere voluerit, minimè hoc sibi facere licebit.

Ld. 36. HL. 142/253. HP 348.

Qui profugus, si propter austeritatem, seu rancorem domini sui redire timens, etiam iure conuictus noluerit: extunc decernimus: quòd idem fugiens, domino suo tres marcas pro pœna, & censum annualem integrè, quem aliâs soluebat, soluere tenebitur: & per hoc à domino suo, fugitiuus

nie w Niemieckim chcemy bydź rozumiano.

Ale kiedy w práwie Niemieckim kmieć śiedźi: tákowy vćiec ábo odiśdź niemoże / iedno przedawſzy dźiedźinę / ábo ná mieyſcu ſwym kmiećiá tákże bogátego oſádźiwſzy / ábo rolą wſzytkę wypráwiwſzy / śieybę oźimią y letnią Pánu oddawſzy: co vczyniwſzy będźie mógł wedle woley ſwey odiśdź.

A to ieſzcze ktemu przydáiemy: ieſliby kmieć tákowy w nocy vćiekł / iego rzeczy ktorekolwiek zoſtáwił vćiekáiąc / pánu ſwemu będźie wolno ſobie zábráć: á przedśie Pan on / ktory kmiećiá tákowego zbiegłego będźie śmiał záchowáć / pierwſzemu Pánu wroćić będźie powinien ze wſzytkimi rzeczámi / ktorekolwiek przyniosł do niego: y z winą / ktorą zową pietnadźieſtą / to ieſt / trzech grzywien.

A wyſtępki dla ktorych wolno kmiećiowi vćiec od Páná / te ſą: Naprzod / gdy Pan dla ſwego wyſtępku bywa zákleţ / á dla tego kmieći v kośćiołá nie chowáią: Drugi / kiedy Pan wśi ná ktorymkolwiek mieyſcu wśi poddáną ſwą gwałtownie zgwałći: á iáko ſkoro to będźie wiádomo / nietylko rodźice zgwałconey / ále też y wſzyſcy kmiećie / gdźie tákowy zły vczynek ſtał ſie / ktoreykolwiek godźiny wolność máią odiśdź: áni tákowy gwałtownik ábo Pan wśi będźie śmiał go zátrzymáć / ábo mu iáką trudność zádawáć.

Toż będźie wolno vczynić kmiećiom / gdy dla winy páńſkiey ćiążą z nich będźie wźięta: tedy przez wſzelkiey przekázy mogą od niego vćiec.

Ale gdy przerzeczonych wyſtępkow nie będźie / kmieć żadnym obyczáiem niema odchodźić od páná ſwego: iedno dom dobry zoſtáwiwſzy / y dobrze ogrodźiwſzy: tylko w potrzebie páńſkiey wedle zwyczáiu do tego czáſu záchowáłego.

A ieſli przedtym wolność miał / ták wiele lat pánu ſwemu od niego nie odchodząc ma ſłużyć: iáko wiele z wolnośći ſie weſelił: á to ma bydź gdy w práwie Polſkim kmieć śiedźi.

Ale kiedy kmieć Niemieckim práwem ieſt oſádzony: tákowy niebędźie mogł żadnym obyczáiem odiśdź: iedno zá ták wiele lat cynſz zápłáćiwſzy / iáko wiele wolnośći miał: co

fugitiuus liberabitur antedictus. hoc tamen in iure Terreſtri, non Theutonico, intelligi volumus.

Quando verò in iure Theutonico kmetho reſedet: idem fugere, ſeu recedere non poteſt: niſi hæreditate vendita, vel loco ſui kmethonem æquè diuitem collocet: aut agris ex toto extirpatis hyemalibusq; & æſtiualibus ſeminatis domino reſignando, recedere poterit pro libito.

Adiicientes: Quòd ſi kmetho huiuſmodi, in noctis tempore receſſerit fugitiuè: res quaſcunq; in domo dimiſerit fugiendo, dominus ipſius pro ſe poteſtatem habeat retinendi. & nihilominus dominus, qui kmethonem hunc fugitiuum ſecum retinere præſumpſerit, priori domino reſtituere tenetur: cum omnibus rebus, quaſcunque attulit ad eundem: & cum pœna, quæ dicitur Piątnadźieſtá.

Culpæ verò, propter quas licitum ſit fugere kmethoni à domino ſunt iſtæ: Prima, cùm dominus propter ſuum excommunicatur delictum: & ob hoc kmethones Eccleſiaſtica priuantur ſepultura. itē Secunda, quando dominus villæ, in quocunque loco villæ, ſuam villanā oppreſſerit violenter. Et cùm primum de hoc cōſtiterit nedum parentes oppreſſæ, verùm etiam omnes villani, vbi hoc ſcelus commiſſum fuerit, quacunq; hora recedendi liberam habeant facultatem: nec oppreſſor huiuſmodi, ſeu dominus villæ, ipſum detinere audeat, ſeu in aliquo moleſtare.

Idem liceat kmethonibus facere: cùm ob culpā domini ſui, pignora fuerint de illis recepta. tunc abſque quolibet impedimento, poſſunt fugere ab eodem.

Sed præmiſſis culpis non exiſtentibus, kmetho nequaquam recedat à domino ſuo: niſi domo bona relicta, & decenter ſepta: ſolùm in neceſſitate domini, iuxta conſuetudinem hactenus obſeruatam.

Etſi antea libertatem habebat: tot annis domino ſuo ſeruiat, ab ipſo minimè recedendo: quot annorum libertate gaudebat. & hoc, quando in Iure Polonico ſedet kmetho.

Quando vero kmetho Iure Theutonico eſt locatus: idem nequeat recedere vllo modo: niſi tot annis cenſum exoluat: quot annis habuit libertatem. nec tunc hoc ſibi liceat: niſi æquè diuitem loco ſui kme-

co iednák y ná ten czás niema mu bydź wolno: ázby tákże bogátego ná mieyscu swym kmiecia postáwił/ á rolą swą dobrze wypráwił y wykopał/ y osiał ná źime y ná láto: co gdy vczyni/ wolno mu będźie odiśdź.

Kmiećie zbiegli od wszytkich przełożonych máią bydź wydáni pod winą sześći grzywien.

12. Vstáwiamy / áby Dźierżawcy dóbr nászych/ y Mieszczánie miast nászych/ y obywátele y duchowni ludźie zbiegłe ludźie onym od których vciekli/ będąc o nie vpomnieni wracáli: y ku wróceniu ich áby byli powinni/ wedle zwyczáiu práwá Ziemskiego. Czego ieśli o to szukáni nie vczynią / áni sie o to stáráć będą áby zbiegłe wróćili: tedy máią zápłáćić winę trzy grzywny temu / który sie kmiećiá vpomina / sądowi też trzy/ á przedśie zápłáćiwszy tákową winę/ zbiegłe będą powinni wróćić.

Kmiećie zbiegli máią bydź wróceni.

13. KMiećie zbiegli ták przez Stárosty/ iáko przez vrzędy mieyskie dla záchowánia zgody niech będą wrácáni: wyiąwszy te którzy támże mieszkáią zdawná.

O tymże, wyiąwszy co komorą mieszkáią.

14. ABy zgodá miedzy wszytkimi byłá chowána / vstáwiamy: áby kmiećie/ którzy opuśćiwszy role od pánów swych ná mieszkánie do miast y miásteczek vciekáią/ gdy będą ználeźieni pánóm swym ábo przez Stárosty / ábo przez Vrzędy mieyskie áby byli przywróceni/ pod winámi królewskimi: ábo niechay będą przypędzeni puste role inémi do tego godnémi ná mieyscá swé osádźić. Ale ini komornicy / którzy żywą przez żadnego krzywdy/ skázuiemy/ áby byli ćierpieni: á státut który o synách kmieckich iest vczynion/ w mocy záchowywamy.

Kmiećie zbiegli wroceni zgołá bydź máią, á dźieśiąćią grzywien odkupowáć sie niemáią.

kmethonem constituat: & agris suis in toto excultis, seu extirpatis, & seminatis hyemalibus & æstiualibus: tunc recedere permittatur.

Profugi ab omnibus Præfectis restituātur: sub pœna sex Marcarum.

ITem Statuimus: vt Tenutarii bonorum nostrorum, ciues ciuitatum nostrarum, & terrigenæ, ac etiam Spirituales homines, profugos, illis à quibus fuerint requisiti, restituant: & ad eorum restitutionem teneantur. secundùm Iuris Terrestris consuetudinem. *Kaź. w Nieśz y w Ppok. 1496. La. 95 HL 142. B/ 254. HP 349*

Quod si requisiti non fecerint, nec profugos restituere curauerint: extunc luant pœnam trium Marcarum profugos petenti, & Iudicio trium, & nihilominus soluta pœna huiusmodi, profugos reddere sint astricti.

Kmethones fugitiui restituantur.

ITaque Kmethones fugitiui, tàm per Capitaneos, quàm per Officiales ciuitatum, propter concordiam seruandam, restituātur: præter inquilinos. *Zyg. w krá. 1505 HL 141/ 252. HP 354.*

Fugitiui tam per Capitaneos, quàm per ciues restituantur: præter inquilinos.

VT concordia inter omnes passim cōseruetur, Statuimus, vt coloni qui desertis agris à dominis suis, ad inquilinatus ciuitatum & oppidorum fugiunt, cùm reperiuntur, dominis suis, vel per Capitaneos vel ciuitatum Officiales restituantur: sub pœnis Regalibus: vel cogantur desertos agros aliis possessoribus idoneis, loco sui collocare. Reliquos verò inquilinos, sine iniuria cuiuspiam manentes, tollerandos decernimus. Statutum autem, quod de filiis kmethonum ante hac conditum est, in robore relinquimus. *Zyg. w krá. 1570. fol. 9. HL 143/255. HP 354.*

Kmetho profugus restituatur, & non redimatur decem marcis.

15. SI quis alicui acciperet kmethonem possessionatum, vel hæredē, vel etiam ad aliquem kmetho profugeret: tunc debet illum restituere, cum bonis eius omnibus: & non poterit illum kmethonem redimere decem marcis pecuniæ, vel vlla alia summa. quòd *HL 143/255.*

ma. quod ſi noluerit eum reſtituere, niſi ex decreto Iudicii: tunc cum pœna, in ſtatuto deſcripta, tenebitur illum reſtituere, cum vxore, & pueris, & cum bonis illius omnibus. Quòd ſi kmetho moriretur: tunc illius omnia bona debent reſtitui, cum vxore, & pueris, nec non cum pœna.

O Kmiećiá zbiegłego poſtępek práwny.

W Sądźie zágáionym trzykroć ma bydź wołány, á ieſli ſie nie wróći, pan Dźiedźinę oſádźić może.

Iág. w krá. 1423. fo. 46. HL 141/252. y 373. y 446 HP 342.

16. GDy Szołtys álbo kmieć z roli álbo z dźiedźiny ſwéy przez winy Páná ſwégo vćiecze: tákowy zbiegły ma bydź w ſądźie wietſzym y zágáionym trzykroć á nád potrzebe cztéry kroć przez Páná wezwan: áby do ſwéy dźiedźiny ſie wróćił. Który ieſli ſie nie wróći/ ták wołány: tedy Pan onéy wśi będźie mógł z oświadczeniém ſwoie dźiedźine innym oſádźić: á nieposłuſzeńſtwo onégo zbieglcá nic do tego niema przekazáć.

A ieſliby on zbiegły przegróżki iákiekolwiek czynił onym/ którzy ná onéy roléy mieſzkáią: będźie powinien Pan/ pod którym będźie mieſzkał/ gdy oto będźie ſzukan práwo Polſkié tym/ którzy ſpráwiedliwośći z nim żądáią/ poſádźić: á ieſliby niechćiał/ ma bydź winą pietnadźieſtą karan tylekroć/ ileby przećiwko téy vſtáwie iákokolwiek vczynił.

Kmetho vel Sultetus, à Domino profugus, & quater ad Iudiciũ vocatus, non tamen rediens.

CVm autem Scultetus, vel Kmetho, de agro ſeu hæreditate ſua: abſque culpa Domini ſui fugerit: talis profugus debet per Dominum, in Iudicio maiori & bannito ter, & ex ſuperabundanti quartò, vt ad ſuam redeat hæreditatem, euocari: qui ſi non redierit taliter vocatus: Dominus villæ, cum proteſtatione poterit ſuam hæreditatem per alium locare: contumacia illius non obſtante.

Et ſi is profugus minas incuſſerit poſſeſſoribus agrorum qualeſcunꝗ tenebitur Dominus, ſub quo degerit, requiſitus, Ius Polonicale poſcentibus cum eo miniſtrare, aliâs ille ſub quo fuerit contradicens, pœnam pietnadzieſta incurret, toties quoties contra hanc Conſtitutionem fecerit quoquomodo.

O Kmiećiá zbiegłego w Sądźie Zamkowym czynić ſie ma.

Kaź. Iág. w Korcz. 1451. fol. 88. HL. 144/258. HP 352.

17. Chcemy y ſkázuiemy: áby cauzy o zbiegłé kmiećie w Sądźie Zamkowym przez Stároſte były odpráwowáné: iáko o té/ którzy ſą wźięći gwałtownie.

Pro Kmethone fugitiuo in Iudicio Caſtrenſi procedatur.

ITem volumus & decernimus: vt cauſæ pro kmethonibus fugitiuis, in Iudicio Caſtrenſi, corã Capitaneis experiantur: ſicut illorum, qui recepti fuerint violenter.

Ale potym przed Sądem Ziemſkim álbo przy położeniu kśiąg záwitym Rokiem czynić poſtánowiono.

Ian Olb. w Piotr. 1496 La. 98. HL. 144. B/258 HP 332.

18. ACz o zbiegłé kmiećie zda ſie bydź doſyć poſtánowiono w ſtátućie Wielkiég Kázimiérzá/ który ſkázuiemy chowáć: wſzákże iż nieznáczy ſie nic opiſánégo/ iáko w pozywániu miáło bydź poſtępowano: dla tego vſtáwiamy: iż o kmiećie zbiegłé od dánia dźiśieyſzég ſtátutu nápotym máią bydź pozywáni ći/ którzy pozwáni bydź máią do Sądów Ziemſkich: w których ſądźiéch Ziemſkich ná piérwſzym Roku/ iáko záwitym

Pro Kmethone fugitiuo, deinceps corã Iudicio Terreſtri aut poſitione actorũ peremptoriè agatur.

PRo fugitiuis tamen, tametſi videatur ſatis ſuperque definitum, in ſtatuto Magni Kazimiri: quòd teneri decernimus: tamen quia non videtur quicquam deſcriptum eſſe, qualiter in citando procedendum eſſet, idcirco ſtatuimus: vt pro kmethonibus fugientibus, à die data præſentium, in futurũ citentur, qui citandi ſunt, ad Iudicia terrarum, in quibus Iudiciis Terreſtribus, in primo termino, tanquã perem-

záwitym stánąć y odpowiedáć pozwáni bedą powinni.

Aiesliby ná ten czás Roki nie były/ gdy Rok bedźie wiśiał stronóm: tedy nie baczac ná niebytność Sedźiégo / y Podsedká / y innych ná Dostoienstwách y vrzedźiéch bedacych á ná sądźiéch śiadáiacych/ Pisarz y komornicy bedący przy leżeniu ksiąg o zbieglego kmiećiá bedą sądźić y skázowáć.

peremptorio, comparere & respondere citati tenebuntur.

Et si termini non celebrarentur, tunc cùm terminus ipse penderet partibus: nihilominus(non obstante absentia Iudicis, Subiudicis, & aliorum Dignitariorum, Officialiumq;, Iudiciis præsidere solitorum) Notarius & Camerarii, qui interessent positioni libri fugitiui, Iudicium iudicabunt sententiabuntque.

Kmiećie zbiegli Rokiem záwitym dochodzeni być máią: wszákże prawdźiwą niemocą Rok odłożony być może.

19. A Czesmy o Sądźiéch kmiecych wypuszczonych álbo nie wypuszczonych nieco skazáli: wszákże iż iescze zbywa ku skazániu o zbiegłych kmiećiách/ dla tego skázuiemy/ y vstáwiamy.

Iż iesliby czyskolwiek kmieć z poddánych nászych Duchownych y swietckich gdźie indźie vćiekszy przeniosł sie do imienia inszego/ álbo też nászego: My przez tegż Páná álbo przez kogo innégo imieniém tego/ czyy kmieć był/ szukáni roskażemy Stárośćie/ Burgrábiemu/ Dźierżawcy nászému/ do ktoregokolwiek kmieć vćiekł: áby kmieć był wrócon przez posrzodek Práwá: ktore chcemy áby było sądzoné Polskie/ wedle Stárych státutów pod winámi w nich opisánémi.

Tym też sposobem y wedle tegóż státutu/ y pod winámi státutu stárego kożdy krolestwá nászégo obywátel ktoregokolwiek stanu y dostoienstwá iest/ zbieglégo kmiećiá bedźie powinien wróćić: to iest Práwo Polskié osádźiwszy/ y wedle tegóż czyniąc spráwiedliwość temu/ ktory sie kmiećiá vpomina przez wszelkiéy zwłoki.

A iesli o tegóż kmiećiá zbiegłégo przyda sie pozwáć ktoregokolwiek szláchćicá/ álbo inégo poddánégo nászégo ktoregokolwiek przełożenstwá/ dostoienstwá/ y záwołánia: tákowy pozwány ná pierwszym Roku iáko záwitym ma odpowiedáć: ktoremu dyláćya ináczéy niéma być dopuszczona/ iedno gdyby kto iego imieniém zá przyczyną prawdźiwéy niemocy iéy żądał.

Ktoremu Práwu y vstáwie y Stárośćie nászy bedą podlegli: ták iż Práwem przeko-

Profugi in peremptorio termino repetuntur: terminus tamen vera infirmitate differi potest.

ITem licèt iam de Iudiciis kmethonum, missis vel non missis, nonnihil definiuerimus: tamen quia restat definiendum de fugitiuis: idcirco decernimus & statuimus.

Olb: 1496 w Piotrko. La 108. HL. 144. / 258. HP 353.

Quòd si kmetho cuiuspiā subditorum nostrorum, Spiritualium & Secularium, fugæ medio se transtulerit, in bona alterius, siue etiam nostra; nos per eum, aut eius nomine, cuius kmetho erat, requisiti existentes, demandaturi sumus Capitaneo, Burgrabio, aut Tenutario nostro, ad quē cunque kmetho profugit, kmethonem restitui, Iure mediante. quòd quidem ministrari volumus Polonicum: secundùm statuta antiquiora: & sub pœnis in eis ad id descriptis.

Eo quoque modo, ac secundum idem statutum, sub pœnisq; illis statuti antiqui, quilibet Regni indigena, cuiuscunq; status & conditionis existat, profugum kmethonem restituere teneatur, videlicet Iure Polonico locato: & secundū illud, eum ipsum kmethonem repetenti iustitiam ministrando, sine dilatione.

Et si pro eodem profugo kmethone, citari contingat quempiam Nobilem, aut alium subditum nostrum, cuiuscunque præeminentiæ, dignitatis, conditionisque existentem: citatus in primo termino, tanquam peremptorio responsurus est. Cui dilationis induciæ aliter concedi non debeant: nisi quis eius nomine, vera infirmitate exposcente, eas concedi flagitaret.

Cui etiam legi atq; Iuri, Capitanei nostri subiacebunt: sic quòd Iure conuicti vti terrigenæ, pœnis in antiquis statutis conten-

przekonáni iáko inni obywátele karániem w státucie stárym opisánym o kmiećiá zbiegłego máią bydź karáni: y nie máią bydź puszczeni od mieyscá sądowego/ áż pierwey zá winy rękoiemstwo dostáteczne vczynią/ álbo postáwią.

A iesli od sądu odeydą/ win nie poręczywszy: tedy ná nie skázuiemy/ áby byli winą wietszą czternaśćie grzywien karáni/ ku ktorey zápłáceniu My ich przypędźimy wespołek z istotnym przywroceniem kmiećiá.

contentis, pro kmethone profugo, puniantur: non mittēdi à loco Iudicii, nisi prius pro pœnis cautionem præstiterint seu statuerint sufficientem.

Si verò à Iudicio recesserint, pœnis nō fideiussis: decernimus pœna maiori nostra quatuordecem Marcarū puniendos. ad cuius solutionem Nos illum compellemus impendendam, simul cum Kmethonis restitutione realiter facienda.

O Kmiećie zbiegłe Duchowni práwem źiemskim czynić máią.

Mász wyszszey fol: 235. lege 5. Duchowni o imioná ⁊c.

Kmiećie, Zagrodnicy, y ich Synowie od pánow swych zbiegli, máią bydź przez Stárosty álbo vrząd Mieyski imáni.

Zygi: w Krak: 1532. HL. 286. 144/257. y 511. HP362.

20. Rádząc około pożytku gospodárstwá Krolestwá nászego/ ktore gospodárstwo częstokroć dla złośći vćiekáiących Kmieći/ ábo ich synow/ ták bywáło bárzo vszkodzono: iż też wiele z poddánych nászych z niedostátku robotnikow/ y sług bywáli zániedbáni w potrzebnych robotách: dla tego vstáwiamy/ y skázuiemy: Iż ktorykolwiek oracz ábo Kmieć/ ábo Zagrodnik/ ábo ktorykolwiek inny poddány y synowie ich nad wolą y wiádomość Páná swego vćiekáiąc do inych kráiow przenosiliby sie: áby przez Stárosty y ich Podstárośćie/ tákże przez Vrząd Miast y Miásteczek/ do ktorych przyidą byli imáni: á poimáni áby ná roboty byli obrácáni ták długo/ ażby Pan onego poimánego ábo poimánych dowiedźiawszy sie o nich vpominał sie ich. Abowiem gdy sie będźie vpominał Pan poddánego/ y dowiedźie iż iego iest/ Stárostowie y ich Podstárośćiowie/ ábo Vrzędy Miast y Miásteczek/ będą ii powinni wydáć okrom zbrániánia: wziąwszy pierwey od iego Páná/ ktory sie poddánego vpominá/ dwánaśćie groszy: ktore im zá pracą y pilność/ ktorą w zátrzymániu vczynili/ skázuiemy zápłáćić.

Kmethones, Hortulani, & eorum filij à dominis suis profugi, capiantur per Capitaneos aut Ciuile Officium.

Consulentes commoditati rei communius domesticæ Regni nostri, (quæ plerumque fugitiuorū colonorum, seu Kmethonum, vel filiorum eorum malicia, ita defraudatur: vt multi subditorum nostrorum, ex defectu laborantium, & seruitorum, in laboribus necessariis negligātur) Statuimus & decernimus. Vt quicunque Colonus, seu Kmetho, Hortulanus, seu quiuis alius subditus, seu filii eorum, inuito & inscio domino suo, in alienas prouincias fugientes se transferant, per Capitaneos, & eorum vices gerentes, denique per Officiales Ciuitatum & Oppidorum, ad quæ deuenerint, capiantur: & capti operis seruilibus adhibeantur tamdiu: donec dominus detenti, vel detentorum, illos inuentos repetierit. Repetente enim domino subditum, & docente illum esse suum, Capitanei & eorum vices gerentes, vel Ciuitatum & Oppidorum Officiales, illum extradere debebunt irrecuse: receptis priùs ab eo, qui subditum suum repetierit, duodecem grossis. quos illi, pro opera & diligentia, in detinēdo subdito adhibita, soluendos esse decernimus.

O zbiegłe Kmiećie w sądźie źiemskim ábo Grodzkim árestowawszy ie, ná zawitym

Pro Kmethonibus fugitiuis, in Iudicio Terrestri aut Castrēsi, arestatione illorum

záwitym Rok czynić może.

ne illorũ facta perẽptoriè agatur.

21. O zbiegłé Kmiećie nie we wśiách dźiedźicznych/ ále ná Rocéch źiemskich álbo Grodzkich wedle Státutu / wszystkie spráwy niech będą sądzoné / árestuiąc oné zbiegłé Woźnym y Szláchtą w dobrách onych: gdźie śie zá nie dozwoleniem Pánów swych przenieśli/ wedle zwyczáiu przed tym záchowálégo.

Item pro Kmethonibus fugitiuis, non in villis hæreditariis, sed in Terminis Terrestribus seu Castrensibus, iuxta Statutum, causæ omnes iudicentur: arestando ipsos profugos, Ministeriali & Nobilibus, in bonis eorum: ad quos domicilia sua, dominis suis inuitis, transtulerint, iuxta consuetudinem antea obseruatam.

Zyg. w Pio 1523. fo. 39. HL. 145. / 159. HP. 355

Kmiećie zbiegli ábo ich synowie ábo słudzy, gdy o nie práwem czyniono ma być, niemáią być árestowáni.

Kmethones profugi aut eorum filij aut seruitores cùm repetentur, amplius arestari non debent.

22. STATVt około árestowánia Kmieći żadnégo ku iego chowániu niema dośiáć: ále stársze Státuty około dochodzenia zbiegłych Kmieći przez árestowánia w mocy záchowamy: y tóż Práwo ná syny Kmiecé y sługi zbiegłé przez pány/ którzy ich máią dochodźić/ śćiągamy.

Statuta de arestatione Kmethonum, neminem ad sui obseruationem deinceps stringere debent: sed antiquiora, de repetendis fugitiuis Kmethonibus, sine arestatione, in robore conseruamus. hoc idem Ius, ad filios colonorum, & famulos, seu seruitores fugitiuos, per dominos repetendos, extendimus.

Zyg. w Pio. 1538. HL. 145. B/ 260 HP. 355.

Szácunek poddánych zbiegłych.

23. Moderuiąc nád słuszność wyniosły szácunek zbiegłych chłopów postánawiamy/ áby żaden nie kládł w pozwie więtszéy táxy o poddáné zbiegłé/ kłádąc w to żonę/ dźieći/ & omnem suppellectilem, nád pięć set grzywien Polskich/ sub nullitate totius actus, którego wydánié post definitiuam sententiam, ma być w Grodźie proprii districtus. A Woiewództwo Bełzkié przy stárym zwyczáiu przestawa.

Zyg. III. w Krak. 1588. folio 72.

Kmiećie zbiegli dla woyny Pruskiéy w sądźie źiemskim máią być dochodzeni.

Kmetho ob bellum Pruthenicum profugus, in Iudicio Castrensi repetatur.

24. Iż zá sprawiedliwośćią Bożą iesteśmy powinni káżdému spráwiedliwośći y szkody przestrzégáć: tedy tym Státutem vstáwiamy: áby żaden nie śmiał zbiegłégo Kmiećiá któregokolwiek Duchownégo/ ábo też szláchetckiégo przyimowáć: któryby od Páná swégo dla vszkodzenia ninieyszéy woyny vćiekł: ále przez wszelkiégo Práwá káżdy áby był powinien go ná vpominánié swégo Páná choć Duchowné go/ choć Swietckiégo dobrowolnie wróćić.

Qvoniam æquitate Dei suadente, tenemur cuiuslibet iustitiæ, & indemnitati prospicere: huius Statuti decreto Sancimus: Vt nemo audeat profugum Kmethonem alicuius Ecclesiastici, seu etiam Nobilis suscipere: qui à domino suo, ob præsentis belli inflictam sibi calamitatem, fugeret: sed sine strepitu Iuris, quilibet teneatur ad requisitionem suo domino, siue Ecclesiastico siue Seculari, sponte restituere.

Zyg. w Byd 1511. fo. 25. HL. 145. / 159 HL. 354.

A ieśli kto o to żądány tákiego Kmiećiá zbiegłégo niechćiałby wróćić / á dopuśćiłby śie do sądu zamkowégo poćiągnąć: ná pierwszym Roku przekonány/będźie go powinien z winą wróćić.

Si verò requisitus quispiam, talẽ Kmethonem profugum restituere nollet: & se permiserit ad Iudicium Castrense trahi: in primo termino conuictus, cum pœna eundem restituere tenebitur.

A Sądowi Zamkowému będźie wolno ná pierwszym Roku o tákowé kmiećie sprá wiedli-

Et Iudicio Castrensi licebit in primo termino pro huiusmodi kmethonibus iustitiam

wiedliwość vczynić / y co iest spráwiedliwe̜ ſkazáć: ktora vſtáwá ninieyſza o kmieciách zbiegłych tylko do Roku trwáć będźie.

ſticiam facere: & quod iuſtum eſt decernere. Quæ præſens Conſtitutio, de Kmetonibus fugitiuis, duntaxat ad vnius anni decurſum durabit.

Fugitiui areſtentur.

Zyg. w Krá 1532.

AReſtandi Colonos ſeu Kmethones fugitiuos in Terris Ruſsiæ, cùm nunc certum modum reperire & conſtituere ante omnium Iurium Regni noſtri correctionem nequeamus. Volumus & cenſemus, vt interea quàm iura omnia corrigentur, & in vnam formulam reducentur, obſeruetur modus areſtandi Kmethones iuxta formulam in ſtatutis nouis, ſeu Iudiciario proceſſu contentam.

Pátrz wyżey fo. 1081. lege 7. ná prosbe.

Kmiece zádłuzenié.

Kmieć zádłużony nie może być áreſtowány w Mieśćie, áni Práwem Mieyſckim pátrzány.

Ian Olbr. w Piotrk. 1496. La. 99. HL. 11. / 20. HP. 355.

25. DLa ſwowolenſtwá kmiecégo / ktorzy kmiećie iákoby żadnégo Práwá nád ſobą nie mieli niektorzy z nich w pychę podnoſzą ſie w drogich ſzátách chodząc / y wydatki wielkie czyniąc / co ich ſtanu nie przynależy: zkąd w długi miedzy Mieſczány nád máietnośći ſwé wchodzą: dla ktorych długów mieſczánie zwykli Kmiećie w Mieśćiech y w Miáſteczkách zápowiedáć / zátrzymawáć / y pozywáć / opuśćiwſzy práwo / do ktorégo kmieć względem mieſzkánia ſwégo przynależy.

Kmethones etiam ne areſtentur, in Ciuitatibus: ſed in loco domicilij, in villis, iuſtitia de eis petatur. Quòd ſi Dominus loci iuſtitiam de eis miniſtrare noluerit: Iure impetendus eſt: alioquin, pœna ſex marcarum in Ciues ſecus facien: decernitur, per Capitaneos.

ITem propter deordinationem Kmethonum: dum videlicet tanquam nulla lege aſtricti, quidam eorum in ſuperbiam efferuntur: pretioſis veſtiũtur: expenſaſq; ſumptuoſas, & alia faciunt, quæ illorum conditioni minimè conueniunt: ſicque debita inter Ciues contrahunt, excedentia bona kmethonalia: pro quibus tandẽ debitis, Ciues conſueuerunt Kmethones in Ciuitatibus, & Oppidis areſtare, detinere, aut citare, Iure illo omiſſo, ad quod Kmetho pertinet, domicilii ratione.

Dla tego vſtáwiamy / chcąc zámknąc drogę tákiému dłużeniu kmieckiému: áby Mieſczánie y tákowé długi ktorymkolwiek by ſie obyczáiem ſtáły / bądź ſą zápiſáné w Mieyſkich kśięgách álbo nie zápiſáné / nie mogli áni mogą kmiećie pozywáć / zápowiedáć / zátrzymawáć w Mieśćiech / w Miáſteczkách: ále o tákowé długi ná mieyſcách dźiedźicznych / ná ktorych tákowi kmiećie mieſzkáią / ſpráwiedliwośći żądáć máią wedle Práwá.

A gdyby Pan ſpráwiedliwośćią włokł / zkądby Mieſczánin miał przyczynę vſkarżáć ſie ná Páná: tedy Mieſczánin będźie powinien z tym Pánem práwem tym czynić / do ktorégo Pan względem onégo dźiedźictwá przynależy / pod winą ſześći grzywien: ktora ma być z Mieſczániná wźiętá / ieśliby ináczey vczynił. O kto-

Statuimus, ad præcludendam debitorum kmethonalium viam: vt Ciues pro debitis quibuſlibet, quacunq; ratione cõtractis, etiam in libro Ciuili inſcriptis, vel non inſcriptis, Kmethones citare, areſtare, detinereq; non debeant, neq; poſſint, in Ciuitatibus & Oppidis prædictis: ſed pro eiſdem decernimus, Kmethonem in Iure hereditatis quàm incolit conueniendum: iuxta formam Iuris.

Et ſi Dominus iuſtitiam miniſtrare differet: eſſetq; occaſio Ciui, contra Dominum pro iuſtitia conquerendi: tunc Ciuis dominum loci conueniat pro iuſtitia, Iure, ad quod dominus loci illius, hereditatis ratione videbitur pertinere. ſub pœna ſex marcarum, in Ciue ſecus faciente exigenda.

Pro

O którą winę Mieszczánie do Stárosty mieyscá onégo máią bydź pozwáni: którey winy połowicá ma bydź stronie/ á połowicá Sądowi.

O którą winę ziemskim práwem ma bydź czyniono: á ktemu Mieszczánin y szkody zá płácić/ y rzeczy które przy kmieciu wziął/ wróćić Pánu oney wśi/ z którey kmieć był/ zá niniéyszą vstáwą powinien będźie.

O którą to rzecz Stárostowie mieysc onych będą móc ie sądźić: á temu Przywiley niema nic przeszkadzáć w którym stoi: Iż tylko czterzy Artykuły álbo rzeczy sądźić máią.

Pro qua Ciues, ad loci Capitaneos citabuntur, per medium, & parti, & Iudicio soluenda: atq; Iure terrestri repetenda.

Et nihilominus Ciuis, ad damnorum solutionem,& rerum cum kmethone receptarum restitutionem, villæ illius domino, vnde kmetho fuerit, sit Iure præsentis Constitutionis obligatus.

Quo in casu, locorum Capitanei habeant facultatem illos iudicandi, non obstante, quòd in præinserto Priuilegio, qua tuor duntaxat Articulos sint cognituri.

Kmiece rány.

Kmiećiá kto ráni ma mu dáć grzywnę, Pánu drugą: á iesli dwu Pánów będźie, grzywny miedzy nie máią bydź rozdźielone.

26. Kto ráni kmiećiá/ temuż ránionému ma dáć grzywnę: á Pánu iego/ iesli ten który ránił y ránny są iednegoż Páná/ grzywnę cáłą ten który ránił zá winę będźie powinien położyć: ále iesli ten/ który ráni y ránny dwu Pánów będą: tedy tá grzywná/ która będźie dána zá winę/ niech miedzy nie będźie rozdźielona.

De Kmethone vulnerato.

Vulnerans kmethonem, eidem vulnerato vnam marcam: Domino autem ipsius, si vulnerans & vulneratus vnius domini fuerint, vnam marcam integram, ipse vulnerans pro pœna soluere teneatur. Si verò vulnerans, & vulneratus, duorum dominorũ fuerint: inter ipsos marca huiusmodi pœnalis diuidatur.

Kász 1347. B/La: lege Quãuis occidens. HL. 305. B/ 545 HP. 345.

Kmiećiowi zá ránę śiną, sześć skotów płácono bydź ma.

27. Kmiećiowi zá zádáną ránę śiną przez wylania krwie/ sześć grzywien/ to iest winá sześć skotów od tego/ który vderzył/ ma bydź dano.

Pro vulnere verò liuido Kmethoni sex scoti dantur.

Pro tali vulnere absq; sanguinis effusione, Kmethoni sześć grzywien/ aliâs pœna sex scotorum per inferentem debet solui.

Kász. támże La. 27. B/ lege In percußionibus. HL. 305. B/ 545.

Zá krwáwą ránę dwie częśći ránnému, trzećia Sądowi płácona bydź ma.

28. Aby win słuszné rozdźielenié było miano: iesli kmieć będźie z wylaniém krwie álbo bárzo ránion: z wszytkich win zá ránę álbo vderzenié skázáné dwie częśći ránnému/ á trzećia Sądowi gdźie tá spráwá będźie odpráwowána/ skázuiemy áby byłá dána.

Sed duæ læso tertia verò pars pœnarum, pro vulneribus Kmethonis decretarum, Iudicio cedat.

HP. 345.

Vt pœnarum distinctio, & legitima diuisio habeatur: si kmetho vulneratur, cũ sanguinis effusione, aut percutitur enormiter: de omnibus pœnis, pro vulneribus aut percussionibus sententiatis, duas partes læso: tertiam autem Iudicio, vbi causa agitatur, dare demandamus.

Kász. támże La. 27. HL 305. B/ 545 HP. 346.

Kmiece Mężobóystwo.

Kmieć kmiećiá iesli zábiie, winą ma bydź karány, którey iesli nie zápłáći, ná gárdle.

Si Kmetho Kmethonem occiderit quomodo punitur.

Káz. w Wisl. 1347 La: 21. HL. 111. B/ 200 HP: 346.

29. ACZ z ſtárádawna było to záchowano: iż kmieć kmiećiá drugiégo zábiwßy y zápłáćiwßy trzy grzywny großy odwiny mężobóyſtwá był wolen: ále iż tákowa kaźn máła byłá ku ſkarániu ſłußnému tákowégo złégo vczynku/ przeto vſtáwiamy: iż gdy kmieć kmiećiá zábiie/ zá winę mężobóyſtwá Káßtellániiéy gdźie ſie to mężobóyſtwo oſtánie cztérzy grzywny/ á krewnym álbo przyiaćielóm bliſkim zábitégo ßeść grzywien ma zápłáćić: któréy winy ieſliby nie zápłáćił á będźie poymam/ ná gárdle ma bydź karan.

Licèt antiquitus fuerit obſeruatū: quòd kmetho kmethonem occidendo, ſolutis tribus marcis groſſorum, à pœna homicidii liberabatur: tamē quia huiuſmodi pœna non ſufficiebat, ad debitam delicti correctionem: Vnde nos ſtatuimus: Quòd kmetho occidens kmethonem, pro pœna homicidii, Caſtellaniæ, in qua homicidium fuerit commiſſum, vel ei, in cuius iuriſdictione, delictū & homicidium hoc eſt perpetratum quatuor marcas: cōſanguineis verò, ſiue amicis proximioribus interfecti, ſex marcas perſoluat. Qui ſi nō fuerit ſoluendo, & captus fuerit, pœna capitali puniatur.

Kmiećiá kto zábiie, w winę żenie, dźiećióm, y Pánu álbo Pánóm zápłáći.

Káz. támże La. 22. HL. 112./ 200. HP. 346.

30. IEſli kto Kmiećiá zábiie/ dźieśieć grzywien będźie powinien zań zápłáćić: z których ßeść żenie álbo dźiećiom (ieſli żywé będą) á cztéry Pánu tego/ czyiégo poddánégo zábiią/ máią bydź zápłácone. A ieſli zábity będźie dwu Pánów/ tedy przerzeczoné cztéry grzywny máią bydź miedzy Pány rozdźielone.

De Kmethone occiſo, ac diuiſione pœnarum.

SI verò quiſpiam Kmethonem occiderit: decem Marcas ſoluere teneatur. quarum ſex, vxori, ſeu pueris: (ſi ſuperſtites fuerint) & reſiduæ quatuor Marcæ, domino occiſi exoluantur. Si verò occiſus fuerit Dominorum duorum: tunc dictæ quatuor Marcæ, inter Dominos ſunt diuidendæ.

O Kmiećie zábité w Mieśćiéch Práwo Polſkié ma bydź ſądzonè.

Káz. w Nießo. 1456. La: 95. HL. 112./ 200. HP. 346.

31. VSTAWiamy/ iż Mieſczánie Miaſt náßych ták Szláchetckich iáko Duchownych/ o rány y mężobóyſtwo Práwem Polſkim ludźiom Wśi náßéy Duchownych y Swietckich ſpráwiedliwość czynić máią.

Pro occiſis Villanis, in Ciuitatibus Ius Polonicum eſt dicendum.

ITem ſtatuimus: quòd Ciues Ciuitatum noſtrarum, Nobilium & Spiritualiū, pro vulneribus, & homicidio, Ius Polonicum hominibus villarum noſtrarum, Spiritualium & Nobilium, miniſtrare tenebuntur.

Iáko o Szláchetckié ták y Kmiecé mężobóyſtwo Práwo Polſkié ma bydź ſądzonè.

Zyg. w Piotr. 1538. HL. 112./ 200. HP. 347.

32. SKázuiemy: áby nápotym według ſtarych Króleſtwá náßégo vſtaw/ o zábićié ábo ránách Szláchetckich ábo ich Kmieci/ we wßyſtkich Mieśćiéch y Miáſteczkách Królewſkich/ y Pánów Duchownych y Swietckich nie ſąd Mieyſki/ ále Ziemſki y Polſki był chowan y ſądzon. A gdźie Práwo Mieyſckié będźie od Mieſczan w tákowéy rzeczy chowáné/ winą czternaśćia grzywien pieniędzy mieyſcá onégo Mieſczánie onéy ſtronie áby przepádli/ która winá práwem źiemſkim tylékroć/ ilékroć

Vt pro Nobilibus ita Kmethonibus occiſis, Ius Polonicū eſt locandū.

DEcernimus: vt deinceps, ſecundùm antiquas Regni noſtri Conſtitutiones, de occiſis ſeu vulneratis Nobilibus, aut eorum Kmethonibus, in omnibus Ciuitatibus, & Oppidis noſtris Regiis, Spiritualiumque & Secularium dominorum, non Iudicium Ciuile, ſed Terreſtre & Polonicum ſeruetur, & locetur. Vbi verò Ciuile Ius fuerit à Ciuibus, in hac re ſeruatum: pœna quatuordecim Marcarū pecuniæ Ciues ipſi, parti ſoluenda puniantur, Iure Terreſtri (toties quoties opus fuerit)

ilekroć tego będźie potrzebá/ ma być ná záwitym Roku dochodzona.

erit) peremptoriè exigenda.

O Kmiecą krzywdę, Pan nie kmieć czynić powinien.

Cùm Kmethonibus retia accepta erunt, quis citandus. & similiter si in Syluis, Gaijs, Borris, violenter damnum inferatur.

33. QVando Nobilis, vel quiscunque alius, receperit subditis & Kmethonibus alterius res aliquas, vel retia, aut aliqua instrumenta aquatica, in fluuio vel in aliis locis: pro quibus inter partes prædictas, controuersia fuerit mota: non Kmethones illi, pro tali violentia & iniuria, sed domini eorum agere debent. quia actio hæreditaria est: quæ non competit Kmethonibus. Et similiter intelligendum est de aliis bonis, videlicet Syluis, Gaiis, Borris, mellificiis, limitum violatione, seu transgressione: & his similibus, præsertim in confinio bonorum indislimitatorum positis.

Consuetudo HL. 145. B 260.

Zá Páński występek Kmieć ćiążan być niema.

34. Z Práwá Bożego to ma być chowano/ iż złość iednego drugiému szkodźić niema: dla tego tym Státutem vstáwiamy: áby zá wystepek y obowiązek álbo Rękoiemstwo Rycérskiégo człowieká/ ábo ktorégo Przełożonégo Kmieć czyykolwiek álbo poddány nie był ćiążan/ álbo iákimkolwiek obyczáiem obowiązan.

Ale ieśli Rycérski człowiek/ álbo ktory iny ktorymkolwiek długiem ábo rękoiemstwem będźie obowiązan: będźie powinien on z swéy własnéy máietnośći/ iáko słuszna rzecz iest/ záplácić y dosyć zá to vczynić.

Kmetho pro debito domini sui non pignoretur.

EX Iure Diuino debet obseruari: quod iniquitas vnius alteri non debet obesse. Hoc Statuto igitur ordinamus: Quòd pro pœna, obligatione, aut fideiussoria cautione, Militis, aut superioris, alteriusq; cuiuscunque Kmetho vel subditus non debet impignorari: vel quouis modo astringi.

Sed si Miles, aut quiuis alius, aliquo & quocunque debito, aut obligatione, vel fideiussione sit astrictus, & obligatus: ille de suis propriis bonis & rebus, (prout æquum est) soluat, & satisfaciat.

Káz. wiel. w Wislicy 1347. La. 39. B. HL. 145. 94. B/ 170 & 260. HP. 348.

Kmieći niepłodnych z świátá zeszłych dobrá iáko się obrácáć máią.

35. Vznawamy nie dobrym zwyczáiem to być záchowano: iż gdy ktorzy kmiećie/ chłopi/ ábo ini ludźie Mieyscy przez potomstwá z tego świátá zchodzą/ ich wszystki dobrá ruchomé y nie ruchomé imieniem puśćizny pánowie ich zwykli bráć. Zkąd my tákowy zwyczay iáko prawdźie przećiwny/ y rozumieiąc zá niesłuszny/ vstáwiamy: áby z dóbr tákowych vmiéráiących/ ieśli ták wiele będźie máietnośći/ kielich zá półtory grzywny kośćiołowi/ w ktorym fárá iest/ był spráwion: á insze dobrá ná bliższe krewné y powinowáté przez żadnéy trudnośći máią spáść iáko to spráwiedliwość okázuie.

Kmethonum steriliter decedētium bona.

ABusiua consuetudine noscitur esse obseruatum: quòd cùm aliqui kmethones, seu rustici, vel alii Ciuiles homines, absq; prole de hac luce decedunt, ipsorum omnia bona, mobilia & immobilia, nomine vulgari puśćizná dicta, domini eorūdē consueuerunt occupare. Vnde nos eandem consuetudinem, vt vero contrariam, & absurdam reputantes, statuimus: Quòd de bonis eorūdem decedentium (si tantum reperiatur in eisdem bonis.) Calix, pro marca cum media, Ecclesiæ Parochiali dādus, comparetur. reliqua verò bona, ad proximos consanguineos & affines, cessante quolibet impedimento, deuoluantur. prout æquitas, & iustitia suadent.

Káz: Wiel. támże 1347 La. 21. HL. 145. B/ 260. HP. 345.

O CHŁO-

O CHŁOPIECH. Tit: II.

Chłopi do robot naiemni, bez liſtów świadecznych chowáni w Mieśćiéch bydź niemáią pod winą.

Jan Olbr: w Piotrko. 1469. La. 99. HL. 285 B/ 510. HP. 361.

Iż dla chłopów / ktorzy włáſnych domów nie máią / á ná tegodnie ſłużyć y zapłáty ná tydźień mieć zwykli / bywa niedoſtátek ſług we wśiách / y w folwárcéch ták Máieſtatu Królewſkiégo iáko też Duchownych y świeckich oſob : ktoré chłopſtwo w Mieśćiéch y w Miáſteczkách bywa chowáné nieobácznie / nie przypátruiąc ſie ktoremi robotámi żywnośći ſzukáią : ktorzy to pewnych czáſow ná łupieſtwo / á pewnych záśie czáſow ná ſłużbe wychodzą ná wśiách czáſu żniwá wyćiągáiąc zapłáty wielkié. Przeto vſtáwiamy pod winámi czternaśćie grzywien / ktoré będą płácone tylekroć / ilekroć ináczéy będźie vczyniono : áby Mieſczánie náſzy / y wſzytkich poddánych náſzych ktorégokolwiek ſtanu y záwołánia ſą / nie chowáli w Mieśćiéch álbo w Miáſteczkách ludźi tákowych : ktorzyby nie mieli ſłużby odroczney / álbo rzemiesłá iákiégo nie robili / zkądby żywność mieli : y tákże tákowych / ktorzy przez świádecznych liſtów od Pánów ſwych przychodzą mieſzkáć. A iż ſą niektoré ſłużby tákowych ludźi / ktorych Mieſczánie dla ich żywnośći mieć y vżywáć zwykli : tedy dla robót tych tegodniowych niech będą bráni ći / ktorzy w domiéch álbo komorách naiemnych mieſzkáią : przez ktoré niech będźie nágradzan niedoſtátek v tákich / ktorzy nie dłużéy iedno ná pewné dni ſługi náymuią.

Laici dietim, horatim, aut ſeptimanatim ſeruientes, vel ſine literis teſtimonialibus aduenientes, non foueantur in Ciuitatibus : ſub pœna 14. marcarū. Nam Inquilini, pro ſuis ſeruitiis ſeptimanalibus ſufficiēt.

ITem quoniam propter laicos, propria domicilia nō habentes, qui ſeptimanatim ſeruire, & ſalaria ſeptimanalia habere cōſueuerunt fit defectus ſeruitorum, in villis, & prædiis bonorum, tàm Maieſtatis Regiæ, Spiritualium, & ſecularium perſonarum : quiq; in Ciuitatibus & Oppidis fouentur inconſideratè, non aduertendo quibus officiis victum quærant : qui ex inde certis temporibus prædatum, certis verò temporibus ſeruitium exeunt, in villis meſsis tempore ſalaria exigentes grauia, ſtatuimus : Vt ſub pœnis quatuordecem marcarum, toties quoties ſecus factum eſſet ſoluendis, Ciues & Oppidani noſtri, & quorumlibet ſubditorum noſtrorum, cuiuſcunq; ſtatus & conditionis exiſtentium, non foueant in Ciuitatibus & Oppidis homines tales : qui ad annum integrum ſeruitiū non haberent: aut officiū aliquod non gererēt, de quo victum colligerent. & ſimiliter illos, qui abſq; literis teſtimonialibus, à dominis locorū recipiendis, illuc ſe cōferant. Et licet Officia quædam ſint inter illos : quæ ipſi Ciues, pro eorum victu, habere gerereq; cōſueuerūt, per labores, & ſuffragia ſeptimanaliū ſeruitorū : pro illis ſeptimanalibus ſeruitiis, Inquilini domorū aſſumātur, per quos ſuppleatur defectus apud illos : qui nō diutiùs quàm pro certis diebus ſeruitores conueniunt.

Chłopi do trzećiégo dniá w mieśćiéch imáni y do robót okowáni bydź máią

Zyg. w Pio. 1519. fol. 24. / HL. 286. / 510. HP. 362.

2. Chłopi tułáiący ſie / ktorzy do trzećiégo dniá po przyſzćiu ſwym do Miaſt y miáſteczek w ſłużbe y w rzemiesło ſie nie oddádzą : chcemy y vſtáwiamy / áby przez vrząd mieyſcki byli imáni y zátrzymáni : á potym okowáni niech będą obrácáni ku czynieniu grobli / y przekopów mieyſckich / ábo zamków : áby ſie złodźieyſtwá y łotroſtwá z nich nie mnożyły : á ſzláchtá áby

Pœna contra ruſticos vagos.

RVſtici Vagi, qui ad diem tertium, poſt ſuum in Ciuitates vel oppida ingreſſum, ſeruitio ſiue artificio ſe non applicuerint, Volumus & Statuimus : vt per officium ciuile capiantur, & detineantur : Vinctiq; compede, ad faciendos aggeres & foſſas Ciuitatum vel arcium adhibeantur : ne & furta, vel latrocinia ex eis multiplicentur : & Nobilitas, ſeruorum & laboratorum penuria

by nie była vćiśniona niedostátkiem sług y robotników. Co też y inym w dobrách y máiętnośćiách swych będźie wolno vczynić

penuria prematur. id quod & aliis omnibus in bonis suis facere licebit.

Chłopi ná roboty indźiey czásu żniwá wychodzący zátrzymáni być máią.

3. Gdyż wiele chłopów y niewiast z źiem Mázoweckich y z inych źiem króleſtwá náſzego do Sląská y do Prus czásu żniwá zwykli przechodźić: z którey przyczyny bywa/ iż w źiemiách korony Polskiey z trudno śćią robotniki y sługi mogą mieć. Dla tego vstáwiamy: áby tácy wſzyscy/ którzy z Polski y z Mázowſz z króleſtwá robić wychodzą/ przez Stárosty/ y dźierżawce/ y ſzláchtę/ y przez Pány mieysc/ y vrzędniki wi námi zátrzymawáni byli: á zátrzymáni oddáni byli ná robotę obywátelów króleſtwá náſzego.

De laicis & mulieribus messis tempore de Regno exire prohibitis.

Quoniam quàm plures laici, & mulieres de terris Mazouiæ, & aliis terris Regni Poloniæ, Silesiam, & Prussiam. messis tẽpore se transferre consueuerunt: quo fit, vt in terris Poloniæ, laboratores & seruitores haberi non possint faciliter: Itaq; statuimus, vt omnes tales, de terris Poloniæ, & Mazouiæ, extra Regnum laboratum euntes, per Capitaneos, Tenutarios, atq; Nobiles, & locorum dominos, officialesq; impune retineantur: retẽtiq; laboribus Regnicolarum applicentur.

Ian Olbr: w Piotr. 1496. La. 103. HL. 256. B/ 511 HP. 361.

O tymże.

4. Aby chłopi z króleſtwá wychodźić nie mogli ku podpomagániu robót postronnych źiem: przez Stárosty niech wſzędźie hámowáni będą: y inym wſzystkim którymkolwiek będźie wolno przez kaźni ie zátrzymawáć/ y ku potrzebóm swym też krom płácey do iedneg miesiącá obrácáć: wſzákże ták/ iż gdy miesiąc wynidźie/ będźie się im wolno do domów swych wrácáć.

De eisdem rusticis extra Regnum laboratum non mittendis.

Item ne rustici extra regnum exire possẽt pro iuuandis aliarum prouinciarum laboribus: per Capitaneos vbiq; prohibeantur & aliis quibuscunq; erit licitum eos impune retinere, & ad vsus suos etiam sine mercede ad vnum mensem redigere: ita tamen, quòd mense exacto, ad propria reuertantur.

Alexan. & Prælati Petric. 1503. La: 112. HL. 286. B 511. HP. 362.

Chłopie mężobóystwo.

Mąż wyżſzey, folio 615. lege 16. Ktoby zábił/ etc.

O Ciążách kmiecych y chłopich. Mąż wyżſzey fol. 637. lege 1. 2. 3. etc.

O ZEBRAKACH.
Tit: III.

Mendici sub certo numero, in Ciuitatibus & villis habeãtur: & sub signis Consulum in Ciuitate, aut Plebanorum in villis mendicent. alioquin in manus Capitanei, vel dominorum tradantur.

Zebracy tułáiący się máią być karáni.

Gdyż są obaczeni w tym zacnym Króleſtwie náſzym Zebracy ták mężczyzny iáko białegłowy w tákiey wielkośći/ iż tákie drugie Króleſtwo nie może być pokazáne/ zá zdániem tych którzy wiele świátá zieźdźili/ którzyby

Item cùm viderẽtur, in hoc inclyto regno nostro, mendicantes laici & fœminæ in tanta multitudine esse: vt dari non possit regnum, (iudicio eorum, qui multas orbis partes peragrarunt) frequentiam continens

Ian Olbr: w Piotrko. 1496. La. 193. HL. 155. B/177. HP. 363.

ktoreby miáło tákową wielkość Zebrakow: miedzy ktoremi iest wiele meżczyzny/ białychgłow dużych/ y mogących sobie słusznie żywność zárabiáć/ gdyby ich y oné do tego Práwo przyćiskáło/ á nie ich swawola/ prze ktorą oni/ ábo prawdźiwiey prze gnuśność nieiáką/ iáka skoro im brody wielkie porosły/ y śiwe włosy śie pokazáły/ zániechawszy domow swych/ w vprászániu iáłmużny ostátek żywotá swego pokłádáią/ wielkie zgorszenia czyniąc/ á niekiedy gdy vprośić nie mogą/ zdrádámi dostáią. Dlatego ná kształt Práw nalepszych w wielu źiemiách Chrześćiáńskich postánowionych/ vstáwiamy: Aby w Mieśćiech/ w Miásteczkách/ we wśiách Krolestwá nászego nie wiecey Zebrakow było/ iedno ile pospolstwá/ y pánowie mieysc skażą ich mieć/ w ktorych to Mieśćiech y Miásteczkách Rádá ktora ná ten czás będźie/ á ná Wśiách Plebani/ pod ktorych fárámi wśi są/ y Pánowie mieysc znáki niech kłádą/ dla oznáczenia liczby tych/ ktoré będą rozumieć áby żebráć mieli. A ktorzy będą ználeźieni przez znákow/ skázuiemy ie imáć/ ná służbę ábo oddawáć w rece Stárostow nászych: od ktorych tákowi ná robotę zamkow y wáłow od Turkow y Tatar pogránicznych będźiemy bráć. Wszákże mogą pánowie mieysc tym/ ktoré vznáią być wysłużoné/ y ku inym robotam niemocné/ dáć Listy świádeczné ku pielgrzymowániu: pod ktorych listow obroną y wolnośćią też nie máiąc znákow/ niech będą dopuszczáni wszędźie prośić iáłmużny.

continens mendicantium tantam: inter quos, plures constat laicos & fœminas, bonarum virium esse: posseque competenter manuum labore victum quærere: dummodò illos & illas, lex super id stringeret, non voluntas: per quam, (seu vt verius loquamur) desidiam quandam, vt primùm in eis barbæ à mento dependerent, & cani viderentur pili, postpositis domiciliis, in eleemosynarum suffragiis ac impetrationibus residuum vitæ ponũt: scandala nonnunquam committentes: nonnunquam verò vbi prece non impetrant, dolis obtinẽt. Quapropter instar legum optimarum municipalium, in plerisque Christianis dominiis sancitarum, statuimus: vt in Ciuitatibus, & oppidis, & villis regni nostri, non plures mendici habeantur: quàm quot, communitates & domini locorum decernant habendos. Quibus in locis, ciuitatibus, & oppidis, consulatus pro tempore existens: in villis verò Plebani, sub quorum Parochiis villæ consistunt, & locorum domini signa imponant sub illis: ad designandum numerum eorum, quos habendos duxerint mendicaturos. Qui verò absque signis reperientur, Decernimus, ad seruitia capiendos, aut in manus Capitaneorum nostrorum tradendos, à quibus illos, pro laboribus castrorum nostrorum, Turcis & Tartaris commetaneorum, fossatarumque, successiue recepturi sumus. Poterint tamen & valeant domini locorum his, quos emeritos, ac ad nulla iuris officia valentes cognouerint, suas ad peregrinandum illis testimoniales literas concedere. Sub quarum immunitate, etiam signa non habentes admitti debeant vbique, eleemosynas petituri.

Zebracy.

Zyg. III. w Krák. 1588 folio 72.

2. Státut Janá Albrachtá de validis mendicantibus: tákże Státut o imániu Zultáiow w vżywánie przywodźimy/ pœna centum marcarũ, gdźieby przez vrząd Grodzki ábo Mieyski nie był exequowan interposita.

KSIĄG

KSIĄG DZIEWIĄTYCH, CZĘSC TRZECIA.

O RZEKACH Y IAZIECH.

Tituł piérwszy.

Rzéki królewskié w koronie máią byc do przeiéżdżánia wolnè.

Práwo 1.

Ojedzy inym około Rzeczyp. stáránièm niepomálu to vmyśl nász frásuie: żebyśmy z królestwá nászego wszelkié szkodliwé záchowánia y złé vżywánia wyniszczyli/ á które rozmnożenié R. P. czynią ábyśmy rozmnażáli. Acz tedy Rzéki násze w królestwie nászym Polskim/ iáko są Wisłá/ Niepr/ Stry/ Narew/ Wártá/ Dunáiec/ Wisłoká/ Bug/ Buki/ Wieprz/ Tyśmienicá/ Sán/ Nidá/ Prosna/ y którékolwiek iné w królestwie nászym są z swemi rzéczyski królewskié y násze/ ani ich sobie może kto práwem przywłaszczáć osobnym: wszákże ich więtsza część zámkneli iázy y płoty dla nieprzeiéżdżánia kupców/ więcéy sobie vważáiąc łowienié Ryb/ á niż pospolité dobro y obfitość rzeczy potrzebnych. A ták máiąc przedtym vważné rozmyślenié skazáliśmy: áby rzéki przerzeczoné y ich rzéczyská ludźióm zinąd przyieżdżáiącym wzgórę y ná dół ze wszytkimi rzeczámi przedáynémi były wolné: y dla tego wszyscy ludźie ktoregokolwiek stanu są/ którzy przez przerzeczoné rzéki ábo ná dół ábo wzgórę ieżdżą z rzeczámi y z kupiámi swemi/ iákiegożkolwiek sposobu ábo máteriiéy bądź/ zákázuiemy áby nie byli przymuszeni ku zápłáceniu Mytá/ ábo nagrodźie iákiey szkody/ á zwłaszczá dla rozerwánia iázu: gdyż nie płoty/ ále śiećiámi ma bydź łowiono. Wszákże gdy komu miły iest pożytek iázu/ niech w nim vczyni wrotá szérokié: którémi przeiéżdżáiącym wolné pływánie niech dádzą. A ieśli kto téy nászéy vstáwy nazdrowszéy vporny gwałtownik bedźie/ y nieco od przyieżdżáiących ktoregokolwiek bárwą/ chytrośćią/ ábo dowćipem wyćiągáć bedźie śmiał: roskázuiemy: áby rzeczy wźięté były cáło wrócone: á ten któ-ry

Ne quid in fluminibus publicis nauigationem impediat.

Káź. III. w Piotrkowie 1447. La. 90. HL. 96 B/ 174. HP. 542.

INter cæteras Reipub. curas, solliciat mẽtem nostram vehementiùs: vt singulas è Regno nostro damnosas obseruantias, & abusus euellamus: & quæ incrementum Reipub. adiiciunt, plantemus: Sanè, etsi flumina nostra regni nostri Poloniæ, Visla, Niepr, Styr, Narew, Varta, Dunaiec, Visloka, Bug, Buki, Vieprz, Tyszmienica, & San, Nida, Proszna, & quæcunq; alia in regno modò consisten: cum suis alueis, regia nostra sunt: nec possit illa quisquã iure priuato vendicare: plures tamen numero, obstaculis & sepibus clauserunt mercatoribus per illa transitum: pluris æstimantes capturam piscium, quàm bonum publicum, & abundantiam rerum necessariarum: vnde solenni deliberatione præhabita, decreuimus: flumina prædicta, & eorum alueos, aliunde transeuntibus, infra & sursum, cum quibuscunq; nominibus rerum venalium, esse debere libera. Et propterea omnes homines, cuiuscunque conditionis existant, per præfata flumina facientes ascensum, vel descensum, cum rebus eorum & mercibus, cuiuscũque generis, vel speciei, vel materiei existant, prohibemus occasione qualicunq; & signanter ruptionis obstaculorum, ad solutionem telonei vel damni cogi: cùm non sepibus, sed retibus piscandum sit. Vbi tamen aliquem obstaculi delectat vtilitas: portas in illo latas faciat: quæ transeuntibus liberum præbeant nauigium. Si quis autem huiusmodi constitutionis saluberrimæ, temerarius violator extiterit: & aliqua à transeuntibus, quocunq; colore, vel arte, aut ingenio exigere præsumpserit: iubemus, ablata ad integrum restitui:

ry przykazánié náßé przeſtąpił/ przez żadnéy
zwłóki ná pierwßym Roku winą/ którą sie-
dmnądzieſtą zową / przez Stároſte miey-
ſcá chcemy áby był karan. A té práwá prze-
rzeczoné téż ná iázy náßé królewſkié/ ná któ
rychkolwiek mieyſcách ſą / chcemy áby były
ściągáné : y chcemy áby tá vſtáwá od ná-
ßych iázów królewſkich początek wźielá : á-
by żadné roſkazánié nie było ćiężkié / któré
téż y páná obowiezuie.

Ná Iáźiéch żadnè cłá wyćiągánè bydź niemáią.

Ian Olbr. 1496. La. 96. B/HL. 97. / 274. HP. 343.

2. POchwaláiąc vſtáwe Oycowſką/
która ieſt vczyniona o pływániu ná Rzé-
kách/ ſkazáliſmy : áby tám ten ſtátut przez
niniéyßy náß był ponowion / á to tym ſpo-
ſobem.

Iż ácz rzéki króleſtwá náßégo / to ieſt /
Wiſłá / Niepr/ Striy/ Narew / Dunáiec/
Wártá/ Wiſłoká/ Bug/ Wieprz/ Tyśmie-
nicá/ San/ Drwęczá/ Budá / Nidá/ Prość-
na / Noteß/ y inné w króleſtwie náßym bę-
dącé z rzéczyſki ich náßé ſą / y niemoże ża-
den práwem ſwym włáſnym ich ſobie przy-
właſczáć : wßákże gdy od Poſłów Ziem-
ſkich wyrozumieliſmy : iż niektórzy więcéy
ſobie ważąc łowienie Ryb / niżli poſpolity
vżytek y wßelkich rzeczy doſtátek / poddá-
nym náßym których máiętnośći ná brze-
gách rzék ſą położoné ták rzéki ſą zámknio
né iázy geſtémi/ y płoty : iż kupcy pływáią-
cy támtedy pływáć niemogą. A ták ku od-
ięćiu tákowégo błędu y przekázy/ któré zwy-
kły bydź dopuſczáné przy pływániu rzék
wolnych / doſyć czyniąc pokornym prośbam
poddánych náßych ſtátutem niniéyßym ſka
záliſmy / y ſkázuiemy : áby pływánia y ież-
dżenia ná rzékách przerzeczonych y inych w
króleſtwie náßym/ y w ich rzéczyſkách wzgó
rę y ná dół z rzeczámi którémikolwiek prze-
dáynémi/ iákiebykolwiek były wßelkiéy má-
teriiéy y ſpoſobu/ y iákokolwiekby ie zwano
ábo zwáć miano z którémiby ieżdźić kto
miał/ y ſámé rzéki y rzéczyſká były wolné : y
tákże máią bydź wolni wßyſcy y kożdy z oſo
bná ludźie którégokolwiek ſtanu ſą / áby
mieli wolny przeiazd wzgórę y ná dół z rze-
czámi ſwémi przerzeczonémi wßytkimi/ zá-
kázuiąc niniéyßym decretem náßym / áby
względem którychkolwiek rzeczy/ ázwłaſczá
zerwánia iázów ku zápłáceniu ábo Ceł ábo

ßkód

tui. & tranſgreſſorem, ſine quauis dilatio-
ne, in primo termino conuentum, pœna
quæ dicitur Polonicè Siedmnadzieſta /
per Capitaneum loci volumus multari.
Iura autem hæc præmiſſa, & obſtacula
noſtra Regia, in quibuſcunq; locis conſi-
ſtant, volumus reſeruare in hanc Conſti-
tutionem, à noſtris obſtaculis inchoari Re
galibus, vt nulla ſit grauis iuſſio, quæ con-
ſtringit & principem.

Similis.

APprobantes Conſtitutionem paternã,
ſuper nauigatione fluuiorum ſancitam,
decreuimus. eius ſtatutum præſenti no-
ſtro, ſuper fluitationibus, innouandum:
ſic videlicet:

Quòd etſi flumina regni noſtri, videli-
cet Viſla, Niepr, Styr, Narew, Varta, Du-
naiec, Viſloka, Bug, Vieprz, Tyſzmienica,
San, Drwanca, Buda, Nida, Proſna, No-
teſz, & alia in regno noſtro exiſtentia, cum
alueis eorum, noſtra fuerint: non poſſitq;
quiſpiam illa iure priuato vendicare: ta-
men, cùm (vt à Nuntiis terrarum accepi-
mus) per nonnullos, multò pluris æſti-
mantes capturam piſcium, quàm vſum
publicum, & abundantiam rerum neceſ-
ſariarum, ſubditos noſtros (quorum bo-
na, ſupra ripas fluuiorum ſituantur prædi-
ctorum) adeò fuerint clauſa obſtaculis
multis, & ſepibus: vt mercatores naui-
gantes, illa fluitare non poſſent: Idcirco ad
tollendum errorem & impedimenta, circa
fluitationes fluuiorum prædictorum li-
beras, committi ſolitum atque ſolita, ſup-
plicibus ſubditorum omnium petitis ſatiſ-
facientes. Statuto præſenti decreuimus,
& decernimus: fluitationes & nauigatio-
nes, in fluuiis præſcriptis, & in cæteris aliis
regni noſtri, alueiſque eorum ſurſum &
infra, cum rebus quibuſcunque venali-
bus, cuiuſcunque generis, ſpeciei, differen
tiæ, & materiei fuerint, quomodocunque
nominatis vel nominandis, nauigantibus
nauigaturiſque, ipſa quoque flumina &
alueos debere eſſe libera: atque liberos
omnes & ſingulos homines, cuiuſcunq;
conditionis exiſtentes, iiſdem fluminibus
aſcenſum aut deſcenſum facientes, cum
rebus eorum vniuerſis prædictis: Prohi-
bentes præſenti decreto noſtro, occaſio-

ne

szkód nie byli przymuszáni: gdyż nie płoty/ále sieciámi ma bydź łowiono iáko zwyczay iest. Wszákże gdy komu iest miły pożytek iázu/ niech w nim vczyni wrotá szerokie: ktoremi przeieżdżáiącym wolné pływánié niech dádzą. A iesli kto tey nászey vstáwy nazdrowszey vporny gwáltownik bedźie/ y nieco od przeieżdżáiących ktorąkolwiek bárwą/ chytrośćią/ ábo dowćipem wyćiegáć bedźie śmiał: roskázuiemy/ áby rzeczy wźięté były cáło wrocono. A ten ktory przykazánié násze przestąpił przez żadney zwłoki ná pierwszym Roku winą ktorą siedmnadźiestą zową/ przez Stárostę mieyscá niech bedźie karan. A té práwá przerzeczoné też ná iázy násze krolewskié ná ktorych kolwiek mieyscách są/ chcemy áby były śćiągnioné: y chcemy/ áby tá vstáwá od nászych iázow krolewskich początek wźiełá: áby żadné roskazánié niebyło ćiezkié/ ktoré też y páná obowiezuie.

ne quauis, & præsertim ruptionis obstaculorum, ad solutiones aut theloneorum aut damni, cogendos, præsertim cùm nō sepibus, sed retibus piscandum sit: vt tenet vsus. Vbi autem quempiam habendi obstaculi delectat vtilitas: in & de illo, latiora ostia solitò constituat: per quæ pateat tutius & liberius nauigium, nauigare volentibus. Cuius nostræ Constitutionis, si quispiam temerarius violator fuerit: aut de nauigantibus solutiones aliquas, colore, arte, aut ingenio quocunque exegerit: eas iubemus, & decernimus, integre restitui: transgressoremque, qualibet excusatione & dilatione cessante, coram loci Capitaneo conuentum, pœna Siedmnadźiestá/ per eum ipsum Capitaneum puniri. Quam Constitutionem etiam in nostra obstacula volumus extendi: & ab illis primam executionem eius inchoari: Vt exinde validior esse videatur iussio quæ constringat & Principem.

Ná rzekách Iázy zrzucone bydź máią.

3. AIż próżnoby práwá czynić/ gdźieby nie były exequowáne: dla tego obiecuiemy státut ninieyszy nász od tego czásu do skutku przedszego przywieźdź/ y vczynić władzą nászą krolewską: áby rzeki były wyczyśćioné/ á obywátele źiem nászych áby wolnie pływáli.

Ex fluuiis obstacula tollantur.

ET quia frustra esset Iura condere, quæ non essent executioni demandata: idcirco promittimus Statutum presens nostrū exnunc promouere, ad effectum celerius consequendum: & efficere authoritate nostra, vt fluuii purgentur, & illis regnicolæ nostri liberè fluitabunt.

Ian Olbr. w Piotrk. 1496. La. 98. HL. 97 B/175. HP. 544.

Rzeki portowe wolne.

4. Rzeki nauigabiles, státutem Krolá Olbráchtá/ Anni 1496. wárowáne/ á de nomine teraz exprimowáne/ iż są iuris publici, y do pożytku/ y do vżywánia wszytkim należą. Wisłá/ Niepr/ Striy/ Styr/ Narew/ Dunáiec/ Bug/ Wieprz/ Tyśmienicá/ Sán/ Bzdá/ Nidá/ Prośnia/ Noteć/ máią bydź wolné od grobel/ tam/ młynow (oprocz czterech ważnych młynow Kockich ná Wieprzu/ zamiáną od nas odeszłych/ ktorych prowentá zamiáną tąż táxowáné są) y zábudowánia wszelákiego/ co zwykło impediowáć náwigátią. Tedy ponowieniem y obiáśnieniem tey Constituciey/ postánawiamy: iż od tych mieysc/ od ktorych nauigabiles są ná tych rzekách/ żaden áni grobel/ áni tam/ áni młynow niema budowáć/ y niemoże przećiwko práwom: y ktoré zbudowáné są/ do S. Márciná blisko przyszłego/ znieść powinien/ pod winą dwuch set grzywien/ o ktoré káżdému ná Tribunale inter causas officii wolno czynić bedźie: ná ktorych rzekách cłá żadnego/ y nászego krolewskiego/ choć niego Quártá idźie/ ludźie stanu szláchetckiego/ wedle dawnych Constituciy/ płáćić niepowinni/ ktoré sie ná ludźie kupieckié tylko máią extendowáć. A ktoby sie cłá tákowégo ná rzekách wybieráć ważył/ táki pozwány ná Tribunał/ zá conuictią strony powodowey dwieśćie grzywien przepadáć ma/ ktorą ná poły nam/ y delátorom ma cedere, ná Trybunale inter causas officii peremptorie repeten.

Zyg. III. w War. 1598. folio 13.

Wisłá y Wártá máią być wolnė ku pływániu.

Zyg w Pio. 1511. fo. 16 HL. 97. B/ 176. HP. 544.

5. ACż stárodáwnémi státuty vstáwiono iest/ áby rzéki Wisłá / Wártá/ y iné miály być wolné ku pływániu: ále iż nieposłuszeństwem niektórych poddánych nászych sstáło sie iest/ iż do tego czásu dla płotów y Jázów y Młynów vczynionych ná tych rzékách są nie wolné ku ieżdżeniu/ dla tego vstáwiamy: áby przerzeczoné rzéki pod winą sześćdziesiąt grzywien były wyczyścioné / y w nich wrotá niech bedą: przez które łodzi nákłádzioné y drzewá/ które trafty zową / wolnie mogły być wożoné. Co pod tąż winą sześćdziesiąt grzywien niech do półpostu sie sstánie. A iesliby kto ináczéy śmiał vczynić: tedy do sądu nászego pozwány ná pierwszym roku iáko záwitym ma być zdan w przerzeczonéy winie sześćdziesiąt grzywien: ktoréy winie też ci ktorzy nowé iázy bedą czynić / chcemy áby byli podlegli.

Fluuij sint liberi.

ITem licèt antiquis statutis constitutum est: vt fluuii, Wisłá/ Wártá/ & alii debeant esse liberi, & nauigabiles: contumacia tamen quorundam subditorum nostrorum factum est: quòd hactenus, propter sepes, quæ obstacula vocant, & molendina, in ipsis fluminibus facta, sunt imperuii: & liberæ nauigationi minime patentes. Ideo statuimus: vt prædicta flumina, sub pœna sexaginta marcarum purgentur: & in eis ostia fiant: per quæ naues onustæ, & trabes contextæ, siue strues, quæ vulgo Tráffty vocantur, libere deuehi possint. quod sub eadem 60 marcarum pœna, hinc ad medium Quadragesimæ fieri debet. Quòd si secus quis facere auderet: tunc ad nostrum iudicium citatus, in primo termino, tanquam peremptorio, condemnari debet, in prædicta 60. marcarũ pœna. Cui etiam pœnę, noua obstacula in iisdem fluminibus facientes, volumus subiacere.

Wártá y Noteś.

Zyg. Aug. w Wárszá. 1563. HP. 546.

6. CO sie tycze rzéki Wárty y Notészy/ té iż wedle státutów máią być wolné y spusné: ále iż w téy náwigáciiéy przeszkadzáią Pánowie Márgrábiowie/ deputowáliśmy pewné Commissarze: ktorzy z Ich M. Pány Márgrábiámi y Kśiążęty Pomorskimi tráktowáć bedą de libero transitu nauigantium Wártą: y obiecuiemy iuż/ że in hoc negotio té Commissarze wyślemy: A to gdy ná séym bedźie nam przez té Commissarze odniesioné: tedy in meliorem conditionem regni około rumowánia Wárty nieodwłocznie postánowimy/ y około budowánia Slózów ábo Wrót.

Wártá.

Zyg. III. w Wár. 1598. folio 13.

7. NAwigátią Rzéki Wárty chcąc iuż finaliter do skutku przywieść/ zá częstémi prosbámi Woiewództw Poznánskiego y Káliskiego / Posły do Kśiążąt pogránicznych náznáczamy z Rad nászych/ Vrodzonego Andrzeiá Czárnkowskiego/ Kásztelaná Rogozinskiego/ do ktorego przysádzamy Vrodzonych/ Lukaszá Mielżynskiego/ y Janá Skrzetuskiego Sekretarzów nászych / ktorym zá listy nászémi mocą téy Constituciiéy dáiemy omnimodam potestatem, do téy náwigátiiéy stánowić wszytko to/ co do vprzątnienia téy rzéki należeć bedźie / odpráwowáć y finaliter zámknąć: tákże záraz potrzebné przerzeczoné tráktaty z Kśiążęty skonczywszy/ ciż Postowie wypráwowáć powinni Wárte bedą przez rzemieslniki do tego sposobné / poczawszy od Poznánia áż dokądby sie potrzebá vkazáłá: ná co iż są pieniądze ná Ratuszu Poznánskim pod pieczęcią Vrodzonego Stánisławá/ Woyćiechá Chłapowskiego/ Sędziego Ziemskiego Káliskiego/ ktory powinien ie bedźie tymże Posłóm / gdy bedźie od nich requisitus, oddáć zá ich dostátecznym quitem:/ dla tego w tym ássecurátiiéy: ktoré to pieniądze / ciż przerzeczeni Postowie ná wypráwe téy rzéki rzemieslnikóm obrócić máią.

Wártá.

Zyg. Aug. w Wárszá. 1557. Const. folio 7.

WArtá od Sierádzá wolna być ma od Młynów y od Jázów.

Rzeká Wártá.

8. Iż do tych czásów Wártá nie iest nauigabilis według pierwszych státutów / przeto że o tym z Márgrábią Brándeburskim y Książęty Pomorzkimi z strony wolności prześcia y Cél / nie iest postánowiono / iednák iż exnunc deputuiemy Wielmożnego Andrzeiá ze Bniná Opalinskiego Márszałká koronnego y Generalá Wielgopolskiego Stárostę / ꝛc. iákoby tá spráwá z Książęty Pomorzkimi skonczona bydź mogłá / & in defectu támtey zgody ábo postánowienia skład zboża wszelákiego / y inszych towárów wszelákich w másteczku nászym Skwirzynie / nie deroguiąc nic iednák skłádowi Miástá Poznánia wedle Constituciiey in Anno 1565. & in Conuentu Coronationis nostræ w Constitucyách opisánému. A gdy iuż tá spráwá in quamcunque partem się odpráwi / tedy przerzeczony Wielmożny Andrzey Opalinski General Wielgopolski / z Podkomorzym Poznánskim / máią y będą powinni rzemieślniki zá te pieniądze / ktore są ná to złożone y ná Rátuszu Poznánskim leżą / sposobiwszy rzemieślniki rzekę Wárte vrumowáć / y wedle potrzeby nauigabilem vczynić / począwszy od Poznániá áż tám dokąd będźie potrzebá. A ieśliby te pieniądze ná to dostárczyć niemogły / máią ná iuridice Poznánskiey exposite Rycerztwu pokázáć. A wieleby iescze do tego potrzebá tám námowić. A Rycerztwo oboygá Woiewodztw / Poznánskiego y Káliskiego dołożyć máią obráchowawszy poczemu by ze składu przyszło. A ieśliby ktorzy in soluendo negligentes byli / vrzędy Grodzkie máią przeciwko nim postąpić sine appellatione, iáko o Pobor postępuią.

Zyg. III. w Wár. 1589. folio 27.

Wieprz.

9. Wieprz Rzekę / ku pożytkowi pospolitému wyczyścić y wychędożyć roskázuiemy / dla wolnégo spławu towárów wszelákich / od Krasnégo stáwu áż do Wisły: Przeto Dźierżawcóm Stárostw nászych przyległych iáko Krasnostáwskiego / Chełmskiego / Lubomskiego / Rátynskiego / Rubieszowskiego / Bełzkiego / Tyszowieckiego / roskázuiemy / áby poddánych nászych z przerzeczonych Stárostw dáć byli powinni / ku wyczyśćieniu tey Rzeki / zá obwiesczeniem tego komu to zlecimy.

Zyg. Aug. w Lu. 1599 Con: 111. B

Wieprz.

10. Rzeká Wieprz ácz ma bydź wedle státutów y Constitucyiey wolna od wszytkich Grobel y Jazów / iednák zá prosbą tych ktorzy młyny ná tey Rzece máią pozwalamy. Aby káżdy czy Młyn iest / powinien był instrumentá / powrozy y inne potrzeby do tego należące mieć / y naczynie wodne ktoregokolwiek stanu ludźie / przez wszeláki ey szkody y trudności przeprowádzáć przez te Groble wzgorę y nádoł idące / wyiąwszy z tey powinności y obowiązku Młyny do Kockiego imienia należących / ná ktorych iednák słosy áby były rządnie náprawowáné / á to pod winą sta grzywien / o ktore forum w Vrzędźie Grodzkim ktorymkolwiek peremptoriè káżdy mieć będźie. Wszákże tá terázniejsza Constitucya niéma trwáć iedno do przyszłego Seymu / á to dla tego iż ieśliby temu nie dosyć się dźiało od tych ktorzy Groble ná tey Rzece máią / áby ie znieść powinni byli / sub pœna quingentarum marcarum peremptoriè w Vrzędźie Grodzkim exequenda.

Zyg. III. w VVár. 1589 folio 28.

Ná Bugu Most.

11. Stárodawné vżywánie budowánia mostu / miedzy Dorochuskiem wsią dźiedźiczną Vrodzonégo Páwłá Orzechowskiego / á wsią nászą Berescіany w Ziemi Chełmskiey / Dźierżáwy Lubomskiey / ták przez sáme Rzekę spolną Bug / iáko y przez wszytek lás nász vtwierdzamy / pozwaláiąc ná wieczné czásy / przerzeczonému Orzechowskiému y potomkóm iego / będźieli się im to zdáło miásto mostu sypáć táme ku przeiázdowi / y z gruntu nászego źiemię bráć ná to / iáko Przywiley nász w sobie obmawia / ktory temporibus perpetuis ma bydź in robore záchowány. Jednák ták / żeby to było sine euidenti inundatione agrorum.

Steph. w Wár. 1581. Con. 216. B

Bug Rzeká.

12. Acz to iest pierwszémi Constitucyámi wárowano / iednák y teraz zá prosbą

Zyg. III. w Krák. 1588 fo. 51. v 24

Posłów Woiewództwá Wołynskiego vstáwiamy/ áby nigdy Rzéki/ którémi wodné stá-tki chodzą/ á miánowicie Bug/ groblámi żadnémi hámowáne nie były/ dla zwrócenia sie ná górę wodnych státków/ szkut/ y inszych áż do Sokalá/ pod winámi dwu set grzywien. O które káżdy pozwány peremptoriè ná Trybunale/ álbo v Sądu/ do którégoby był pozwan/ w onym Powiecie gdźie iego dobiá będą/ odpowiedáć powinien będźie.

O téyże.

Tenże w Wár. 1589 folio 28.

13. Constitucyą ná Séymie Koronácyiéy nászéy o tym vczynioną in robore zostáwuiemy/ z tym dokládem/ iż té Groble/ y Jázy ná téy Rzéce do świetégo Márciná blisko przyszłégo máią być zrzucone/ á to zrzucenie ma sie począć od nászych dóbr Królewskich iuxta statutum sub poena in Constitutionibus expressa záchowuiąc státut o Slózách.

Wisłók.

Zyg. III. w Wár. 1589 folio 28.

14. Mocą tego Séymu postánawiamy/ áby Rzeká Wisłók w źiemi Przemyskiéy/ á w Powiecie Przeworskim/ byłá nauigabilis, począwszy od gránic wśi Stáromieścia v Rzeszowa leżącéy/ która Rzeká ma być wolna od wszelákich Jázów. A ktoby Jaz chćiał mieć/ powinien będźie Slózy tákié czynić/ żeby nádół y wzgórę wszelákié státki przechodźiły wolno bez szkody/ którą Rzékę y wolność iéy poddáiemy pod wárunki winy: forū o nie w Constitucyách o wolnéy náwigácyiéy ná inszych Rzékach Koronnych vczynioné. A iż tá Rzéká y brzégi potrzebuią wyczyśćienia/ álbo wychedożenia tedy obywátele przyległi onéy Rzéki máią sie złożyć ná pieniądze dla iéy wychedożenia. Gdźieby do tegō nie przyszło/ tedy my poruczemy pewnȳ osobom onę kosztem ich wychedożyć. A względem tegō nakłádu/ káżdy kto będźie spuszczał zboże wszelákie y inné rzeczy tą Rzéką/ powinien będźie dáć w kárczmie Rzeszowskiéy Célnikowi należnéº od szkuty zboża wszelákiegō/ popiołu/ mąki złotych cztéry/ od pólszkutká y lichtaná kopę/ od lichtaná mnieyszégo złoty/ tákże od káżdéy trafty/ od klepek/ Wánczoszu/ y innych towárów po złotému/ pókiby ten co będźie te Rzékę chedożył/ sumptu swego nie wybrał/ którégo chedożenia Rzéki y brzégów/ tákże y wybiérania tego mytá w kárczmie Rzeszowskiéy non derogando práwu hæreditatis, imò cum consensu Jáśnie Wielmożnégo Janá Zamoyskiégo Kánclérzá y Hetmaná Koronnégo/ żaden Dźiedźic y Dźierżawcá dóbr wszelákich niema bronić/ y owszem wolno dopuśćić pod winą trzéch set grzywien/ którey winy połowicá Stáróśćie/ druga połowicá tego co będźie chedożył należéć ma/ o którą coram Officio Castren: Præmislien: peremptoriè sine appellatione toties quoties opus fuerit.

Pilcá.

Woiewództwo Siéradzkié zezwála ná wypráwienié Rzéki Pilce.

Tenże támże fo. 29.

15. A Iż Woiewództwo Siéradzkié ná wypráwę Rzéki Pilce/ z dobréy woléy swéy pozwala dáć z łanu káżdégo po cztéry grosze. Tedy my im tego pozwalamy/ ták z nászych iáko y z szláchetckich máiętnośći/ y pod wárunek y sposób wybiérania Poborów pospolitych/ do rąk Vrodzonégo Sebástyaná Rychłowskiégo Skárbniká Siéradzkiégo oddáć vchwalamy/ o slózách/ prout suprà, záchowuiąc w cále Constitucyą.

Swięta.

Tenże támże fol. 39.

16. Swiętą Rzékę ku pospolitému pożytkowi/ ktoby sie podiął opowiedzeniem ná przyszłym Séymie wyczyśćić/ pozwalamy.

Most ná Rzéce Gaci w Lomżieńskiéy Ziemi.

Tenże támże folio 32.

17. NA prośbę Posłów Ziemskich most ná Rzéce Gáci pozwalamy vczynić/ Vrodzonému Jákubowi Zabickiému Podkomorzemu Zakroczymskiému y groble náprawowáć/ z tą condycią żeby prowent z tego mostu był oddawan do skárbu nászégo według inwenta-

inwentarzá: wszákóż rewidowáć to máią Vrzędnicy w Constitucyiéy opisáni do rewidowánia Cél náznáczeni. A ná séymiku przed séymem przyszłym máią postánowienié vczynić w Lomżie obywátele onych Powiátów/ iáko y iákié mostowé tám bráć ma/ ktoré gdy nam przynioszą Posłowie onéy ziemie ná przyszły Séym/ tedy Przywiléy z Káncelláryiéy náßéy dáć ná to każemy/ przerzeczonému Iakubowi Zabickiému y potomstwu iego będźieli słuszné.

Ná Rzékách wolnè ieźdźenié ma być przez Stárosty czynionè.

18. ZA prosbą Posłów Ziem/ áby było wolné pływánié ná Rzékách iáko iest opisano zdawná: tedy te odpowiedź zá iednostáynym zwoleniém Rad náßych dáliśmy/ y rozkázuiemy przez niniéyszy list: áby ná Rzékách w státućiech zdawná o tym vczynionych y wyrázonych y innych Rzékách godnych ku pływániu Iazy/ Groble/ y inné wszytkié przekázy/ káżdému/ który ná dół álbo ná góre płynie/ były wolné ku prześćiu. A przećiwko tym/ ktorzy sie temu przećiwiáią/ przez Stárosty mieysc wyiśczenié státutów y winy w nich opisáne niech będą śćiągáné.

O tymże.

19. Rzéki wszytkié/ iáko iest w státućiech opisáno ku spuszczániu zbóż y wszeláḱich robót y towárów/ wolné być máią.

Ná Rzékách Iázy máią być zrzuconè; wyiąwszy ná Sanie v Przemyślá.

20. Iż do tego czásu záhámowáć sie to nie może/ áby ná wolnych Rzékách Iazy nie były/ ponawiáiąc stáré státutá vstáwiamy: áby káżdy który Iaz ná swym imieniu ma/ zrzućił ji/ do Swiątek przyszłych: wyiąwszy Iaz ná Sanie v Przemyślá dla soli náßéy. A ktoby tego nie vczynił/ nád stáré winy w státutách opisáné/ ktoré w mocy zostáwuiemy/ stem grzywien winy karan być ma: á przedśie Iaz zrzućić będźie winien pod táką winą quoties toties. A káżdy o táką winę do Grodu może pozwáć/ y tám peremptoriè winy dáć: gdyż iásny dowód o to być może/ bo Iaz łácno oględáć.

Libera nauigatio per Capitaneos defendenda.

POstulantibus terrarum Nuntiis, vt libera sit nauigatio fluuiorum, in statutis dudum descriptorum, respondendum ex vnanimi consesu Consiliariorum nostrorũ duximus: respondemus, decernimusque præsentibus: vt fluuiorum, in statutis dudum super hac re confectis expressorum, & aliorum nauigabilium, obstacula, aggeres, & alia quæuis impedimenta, cuilibet sursum deorsumùe nauiganti, peruia reddantur: & vt contra secus facientes, per locorum Capitaneos, executio statutorum, & pœnæ in illis descriptæ extendantur.

Zyg. [illegible] 1532. H[illegible] 97. B/176 HP. 545.

De eodem.

FLumina omnia, (sicut est in statutis descriptũ) ad demittenda frumẽta & omnia labore facta, ac merces, libera esse debent.

Zyg. A[illegible] w Piot[illegible] 1550. HL 97. B/176 HP. 545.

Flumina ab obstaculis libera sint.

QVòd hactenus prohiberi id non potest, vt flumina ab obstaculis libera sint: renouando antiquiora statuta, statuimus: vt singuli, quicunq; habent obstacula in suis bonis, ad festa Pentecostes proximè ventura deiiciant. excepto obstaculo, in fluuio San, circa Præmisliam: propter sal nostrum. Qui verò id non fecerit: suprà pœnas, in statuto descriptas, quas in robore conseruamus, centum marcis puniri debet. quibus solutis, vtiq; obstaculum deiicere tenetur: sub eadem pœna, toties quoties. Et quilibet, pro eadem pœna, ad Officium Castrense citari potest: atq; ibidem eandem peremptoriè soluere debet. cùm sit eius rei facilis probatio: vtpote quæ oculis conspici potest.

Zyg. Aug. w Wárßá: 1557. HL. 97. B/176. HP. 545.

Declárátia o Iaźiéch.

21. O Iaźiéch iáko proszą posłowie o obiáśnienié/ áby to wedle státutu citra appellationem zostáło/ ná to zezwalamy.

Zyg Aug. w Piotrko: 1561. HP. 545.

O tychże

O tychże Iaziéch że máią bydź zrzucone.

Zyg. Aug. w VVárßá. 1563. HP. 546.

22. Jazy wßytkie / nullis exceptis, ná tych wßytkich Rzekách / które ſą nauigabiles wedle ſtátutu o Jáziéch máią bydź zrzucone / pod winą w Conſtitucyiey opiſáną: czego Stároſtá doyźrzeć ma / & rebelles pozywáć wedle ſtátutu. A gdźieby zá pozwem niechćiał temu kto czynić doſyć: tedy Stároſtá toties quoties, pro pœna ducentarum marcarum poſtąpić przećiw niemu ma. A Stároſtá gdźieby Iazu ſwégo nie zrzućił: tedy pozwány od kogożkolwiek / toties quoties do Sądu którégożkolwiek / winę opiſáną dáć ma. Wyiąwßy tylko Bug / którego wielka część w Xięſtwie Litewſkim płynie: chybá żebyſmy też ná Seymie przyßłym Litewſkim poſtánowili / áby Jazy tákże zrzucone były w Litwie.

O tymże.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1565. Con. 53. B.

23. Iż do tego czáſu Jazy nie ſą zrzucone. Tedy koniecznie chcemy áby ſie około nich wedle Piotrkowſkiey y Wárßáwſkiey Conſtitucyiey záchowáło. A iż ſie w ſtátućiech nie opiſáło / dokądby ſecus facientes & negligentes pozywáć miano. Tedy o to do Grodu káżdy pozwan bydź ma.

O tymże.

Steph: w VVár. 1578 Con. 190.

24. Jazy áby były zrzucone ná Rzekách w ſtátućie opiſánych iuxta priorem Conſtitutionem.

Iaz ktoby mieć chćiał, ten ſłozy álbo wrotá w nich czynić ma.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1567. Con. 74.

25. Acz Jazy ná Rzekách / którémi ſpuſt idźie / ſą Conſtitucyámi pokázone. A wßákże przychyláiąc ſie dawnym ſtátutóm w których zoſtáwiono / ktoby Jaz mieć chćiał / áby w nim słoże álbo wrotá czynił. Tedy dopuſczamy / áby powinien był w Jáźie ſwym słozy / ábo wrotá przeſtrone vczynić / żeby wolnie á przeſpiecznie towáry wßelákie ſchodźiły. A ieſliby ſie ßkodá komu ſtáłá przez on Jaz / álbo złe słozy / álbo wrót vczynienie / tákowy káżdy czyi Jaz / onému káżdému któremu ſie ßkodá ſtánie / w Grodźie in primo termino peremptorio powinien ßkodę bedźie nágrodźić / wedle iego przyśięgi / ſine vlla appellatione vel motione.

Budowánie Moſtu ná Rzéce w Lucku.

Zyg. III. w War. 1598. folio. 37.

26. Budowánie moſtu Luckiégo przez Rzékę Stér y Stérzeć / tákże z drugiey ſtrony przez Glußec / pozwalamy Mieſczánóm Luckim poddánym náßym nápráwić: zá który nakład máią bráć mocą tey vchwały Seymowey od wozów kupieckich náłożonych / od koniá po półgroßku Polſkiému / á od bydłá ná przeday przypędzonégo po dwá bile. Stan ßláchecki y ich poddáne z tego wolnémi czynić.

Opráwá Moſtu Sądeckiégo.

Zyg. III. w VVár. 1598 folio 37.

27. Iż Moſt Sądecki ná Rzéce Dunáycu wielkim koßtem ieſt zbudowány / pozwalamy áby od Kupców y furmánów od káżdégo koniá po ßelągu wybiérano / á od płtów trzynaſta tárcicá y drzewo. Co ſie ná opráwę tego moſtu ma obracáć.

O BYDLE. Tit: II.

Káz. wielki w Wiślicy 1368. La. 36 HL. 136 B/244. & 319. HP. 537.

Bydło do pewnégo czáſu ma bydź páśione.

Vſtáwuiemy / áby wßyſcy ći którzy máią ſtádá nie otárgáne / od Wigiliey S. Woyćiechá áż do świętá S. Micháłá byli ie po-

Iumenta indomita quàm diu ſub cuſtodia tenenda.

Statuimus: quòd omnes habentes iumenta indomita, à Vigilia S. Adalberti, vſque ad feſtum S. Michaelis, illa ſub cuſtodia

Práwo I.

ie powinni pod strażą páść: á ktoby inácżey vczynił/ pokonány wßkodźie/ y sadowi/ y ktorey ßkody vczynił/ z winą iedney grzywny bedźie winien ßkody zápłáćić: ále nápotym tákowe ſtádá ábo bydłá ten/ ktory ßkody vćierpi/ do ſwego domu własnego ábo y nie śmiał pedźić.

stodia paſcere teneantur: aliâs qui ſecus fecerit, æſtimatione damni conuictus iudicio, & damnum paſſo, cum pœna vnius marcæ, ad ſoluendum ſit aſtrictus, ſed deniq; ipſa iumēta, damnū patiens ad ſuam domum propriam pellere non præſumat.

Bydłem ábo więtßym dobytkiem, cudze śieyby niemáią być páśione.

2. **A**By kożdy o nieußkodzeniu bliźniego ſwego czuł/ y tym pilniey ſtrzegł śie ßkód czynić: vſtáwiamy: iż gdyby kto cudze śieyby bydłem ábo ktoremikolwiek więtßemi dobytki ſpáſł: tedy on człowiek ktorego bydło bedźie ználezione/ od kożdego bydlęciá ábo dobytká iedne qwárte pieniedzy ßkode ćierpiącému bedźie powinien zápłáćić.

De pecore ex ſeminibus abacto.

VT quilibet de proximi indemnitate vigilet: à damnisque & iacturis diligentius caueat inferendis: ſtatuimus: Quòd ſiquis alterius ſemina iumentis, vel quibuſcunque maioribus pecudibus depaſcat: quòd ille homo, cuius pecora reperta fuerint, pro quolibet iumento, vel pecore, vnam quartam denariorum damnum paſſo ſoluere teneatur.

Tenże támże La. 13. HL 178. B/ 318. HP. 536.

Bydło náßkodźie záięte do królewſkiey obory ma być záięte.

3. **K**V vſtrzeżeniu wßelkiego ſwaru ſkázuiemy: áby do blizßey Káſztelániey ábo dworu Káſztelánſkiego/ choćiayby był królewſki ábo ktoregokolwiek Sędźiego inßego ßkody ćierpiący miał moc dopedźić/ áwßákże ták: áby zá świádectwem ſąſiad ſwych/ w domu ſwym własnym ono bydło przez noc chował/ á názáiutrz áby do blizßego dworu Káſztelánſkiego przerzeczone bydło był powinien dopedźić.

Pecora quando ad foreſtam regiam dantur.

AD euitandam autem quamlibet altercationem, decernimus: Quòd ad proximiorem Caſtellaniam, ſeu curiam Caſtellaniæ, ſiue fuerit regalis, ſiue alterius cuiuſcunq; iudicis; iumenta damnum paſſus depellendi habeat facultatem; ita tamen quòd teſtimonio vicinorum, in propria domo iumentis, ſiue pecoribus, per noctem ſeruatis: in craſtino autem, ad proximiorem curiam Caſtellaniæ, prædicta iumenta depellere teneantur.

Tenże támże La. HL/ HP. támże 318.

Gdźie dwory królewſkie dáleko, tedy do Dworu Káſztelánſkiego ábo Woiewodźego.

4. **G**Dźie Dwory náße są dálekie/ obywátele náßy mogą ćiąże wźięte do Dworu Káſztelánſkiego ábo Woiewodźego/ w oney źiemi mießkáiącego gnáć.

Pecus pro pignore captum ad Palatinum ſeu Caſtellanum detur.

ITem, vbi Curiæ noſtræ ſunt remotæ: terrigenæ noſtri poſſunt pignora recepta, ad Curiam Caſtellani, aut Palatini, in terra illa commorantis propellere.

Tenże támże La. támże HL 180/ 320. HP 539.

O bydło záięte á do Obory królewſkiey nie oddáne forum ná zamku y bydło z winą wróćić.

5. **I**Eſliby kto bydło czyie miałby ktorymkolwiek obyczáiem/ á onego niedał do Obory Królewſkiey do trzećiego dniá: tedy ieſli tákowe bydło bedźie v niego áreſtowáne ábo licowáne przez Woźnego y przez dwu ßláchćiców: tákowy pozwány ná zamku bedźie odpowiedał/ á bydło wróći z winą trzech

Si pecus triduo detineatur.

ITem, ſi aliquis alicuius pecora habuerit quocūq; modo: & ea nō dederit ad foreſtam Regalē, aliâs do Obory/ ad diē tertiā; tunc ſi apud eum areſtabuntur per Miniſterialem, & per duos nobiles, citatus, in Caſtro reſpondebit: & reſtituet pecora, cum pœna trium marcarum. Sed Iudex Caſtri, pro damno partes non iudicabit: ſed eas remittet, ad terræ Iudicium.

Zwyczáie Krák. 1505. La. 123 B. HL 178. B/ 318. HP. 537.

trzech grzywien. Wßákże Sędźia zamkowy o ßkodę nie będźie sądźił stron / ále ie odeśle do sądu Ziemskiégo.

Forum przed Vrzędem nie przed sądem Grodzkim. Art. O ZAIĘTYM Y BLĘDNYM BYDLE.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 39.

6. O Bydło záięté ábo błędné / ktorégoby do trzech dni do Obory krolewſkiéy nie oddano / forum ma bydź przed Vrzędem á nie sądem Grodzkim / ne pecora destruantur. A w Grodźie od wyreczenia nie ma bydź bráno ieno od wßytkiégo bydłá großy dwánaście: á o ßkody wedle práwá w Ziemstwie forum.

Bydło przez Dźierżawce dóbr królewskich záięte ná rękoiemstwo ma bydź wydáne pod winą.

Káz. w Nie. y w Opok. 1454. Laski 94. B. HL. 26. 179/48. y 319. B. HP. 537.

7. Vstáwiamy / áby Dźierżawce dóbr stołu náßégo królewskiégo sąśiádóm ábo inym ludźióm krzywdę iáką czyniąc po winni o táką krzywdę stánąć v sądu Ziemskiégo: gdy będą przez tych / którzy ßkody vćierpieli / wyzwáni.

A iesliby zegnáli bydłá iákiekolwiek do domów ábo do dworów królewskich względem rożnośći gránic / ábo względem poká żenia śieyby / będą powinni ie dáć ná Rękoiemstwo ná Dekret Pánów / wedle zwyczáiu źiemie: który iest zdawná záchowan.

A iesliby ináczéy vczynili: będą płáćić winy / iáko ini ßláchćicy / które to winy mogą bydź od nich wyćiągáne z pieniedzy tych / iesliby które mieli ná dobrách królewskich zápisáne.

O bydło ná rękoiemstwo nie wydáne ma bydź pozwány do práwá Ziemskiégo.

Zwyc. zie. Krák. Laski 123. HL 179/ 318. HP 537.

8. Jeśli kto bydło czyie zaymie z ßkody / á niechćiałby go dáć ná rękoiemstwo nápomniony przez ßláchtę y Woźnégo: zá tákowé niedánié ma bydź pozwan do práwá zamkowégo / á zápłáćiwßy winę trzy grzywny ma dáć bydło ná rękoiemstwo: gdy to śię pierwéy dowiedźie / iż niechćiał go dáć ná rękoiemstwo. A to bywa dla tego / áby bydłá nie były kázoné dla długiégo zátrzymánia: y też dla téy przyczyny / iż práwem Ziemskim nierychłoby przyßedł ku wróceniu bydłá záiętégo. A o winy sąd Zamkowy nie będźie sądźił / ále Sędźia zamkowy odeśle strony do sądu Ziemskiégo.

O tymże ßérßá declarátia.

Zwycz. zie. Krák. 1505. La. 123. HL. 179/319 HP. 538.

9. Gdy kto zaymie bydło w ßkodźie / álbo

Si tenutarii bonorum Regalium pecora de damnis abigant.

ITem statuimus: Vt tenutarii bonorum mensæ nostræ Regiæ, si vicinis, aut aliis hominibus iniuriati fuerint, teneantur stare iudicio terrestri: postquam fuerint per iniuriam passos euocati.

Et si pellant pecora, seu pecudes ad domos seu curias Regales, occasione differentiæ granicierum, aut ratione destructionis seminatorum: tenebuntur ea dare ad cautionem fideiussoriam, super decretum Dominorum, iuxta consuetudinem terræ, diutius obseruatam.

Quòd si secus fecerint: luent pœnas, sicut alii Nobiles, quæ pœnæ poterint peti & exigi ab eis, etiam in pecuniis: si quas habuerint, in bonis Regalibus inscriptas.

Si pecus è damno abactum, ad fideiusionem non detur.

ITem, Si aliquis alicui pecus detinet, alias Zaymie / de damno: & noluerit illud dare ad fideiussionem, cùm fuerit monitus per Nobiles, & Ministerialem: pro tali non datione debet citari ad ius Castren: & luens pœnam trium marcarum, debet dare pecora ad fideiussionem: cùm deducetur prius, quia illud dare noluit ad fideiussionem. Fit autem istud ideò: vt ne pecora destruerentur: propter longæuam detentionem: & item ea ratione, quia iure terrestri non cito adiri possit restitutio pecoris illius abacti. Pro pœna autem illa, iudicium Castren: non iudicabit: sed pro damno illato, Iudex Castri partes ad ius Terrestre remittet.

De eodem.

ITem, si quis pecus alienum in damno abegerit,

álbo iákokolwiek ono chowa: będźie powinien ie dáć we trzech dniách do obory Królewskiey: gdźie iesli będźie Pan onęgo bydłá/ będźie mu wydawáné ná rękoiemstwo: á o škodę będą odesłáné strony do Sądu Ziemskiego.

A iesliby nie było Páná bydłá onégo ná ten czás/ gdy bydło bywa dawáné do Królewskiey obory: tedy który chowa záięté bydło/ wyreczy ie: które rękoiemstwo gdy vczyni/ ma mu być názad wydáné ku chowániu zá onym rękoiemstwem do dwu Niedźiel/ które dwie Niedźieli gdy wynidą/ zásie postáwi bydło w oborze Królewskiey/ y zásie Burgrábie onégo Dworu Królewskiego wróći mu bydło zá rękoiemstwem do drugich dwu Niedźiel. A może to być do trzećich dwu Niedźiel: to iest/ gdy po trzećí raz ie wyreczy: á zá káżdym rázem ten który záiął álbo bydło chowa/ da Burgrábiému wierdunek práwá Królewskiego. A w ostátecznych dwu Niedźielách temu który chowa w rękoiemstwie náznáczonych/ iesli przyidźie Pan onégo bydłá/ ma mu być dáné ná rękoiemstwo: á o škody strony máią być odesłáné do Ziemskiego Práwá.

A iesli Pan onégo bydłá nie przydźie: tedy ten który bydło chował postáwiwszy bydło Burgrábiému w dworze Królewskim/ będźie miał połowicę bydłá/ iáko práwem wygránégo: á połowicá ma być obrócona ná stół Królewski.

A gdy będźie dźiał bydłá z strony Królewskiey/ y z strony onégo który ie chował: tedy ten który go chował/ ták zá škodę/ iáko też o oné trzy wiárdunki dáné/ ma mieć dosyć ná połowicy onégo bydłá.

Bydło álbo dobytek ràniony álbo zábity ma być płácony.

10. Vstáwiamy nád to: iż iesliby kto zábił bydlę czyiekolwiek iescze nieotárgáné álbo dźikie/ tedy ma dáć zá nie cztéry grzywny: á ktoby źrzebcá zábił/ trzy grzywny: á gdźieby bydlę iákie vderzeniém álbo poćiskiem zá czyim dániém przyczyny w grzbiet było obráżoné/ ma dáć półtory grzywny: á zá źrzebcá któremuby było dwie lećie pięć grzywien tákowy/ który tákowé obráżenié vczyni/ będźie powinien zápłáćić. A gźieby w trzećim/ w czwartȳ w piątȳ Roku źrze-

abegerit, aut simpliciter seruauerit: teneatur illud dare intra triduum, ad forestam Regiam, aliâs do obory/ vbi si aderit Dominus pecoris: dabitur sibi ad cautionē fideiussoriam: & pro damno, remittentur partes ad iudicium terræ.

Si autem Dominus pecoris non esset, tunc, cùm pecus daretur ad forestam Regiam: tunc iste qui seruat abactum pecus, fideiubebit. qua fideiussione facta, dandum erit ei viceuersa ad seruandum, in cautione fideiussoria, ad duas septimanas. quibus decursis, iterum pecus præsentabit in foresta: & iterum Burgrabius forestæ restituet ei pecus, in cautione fideiussoria, per alias duas septimanas. Fieri autem istud potest, ad alias tertias duas septimanas: videlicet pro tertia vice fideiubendo, & qualibet vice, abactor seu conseruator pecoris dabit Burgrabio fertonem Iuris Regii, in vltimis duabus septimanis conseruatori in cautione præfixis. Si Dominus pecoris veniet: dandum erit sibi pecus, in cautione fideiussoria. pro damno verò remittantur partes ad Ius Terrestre.

Si non veniet Dominus pecoris: tunc conseruator pecoris, præsentando pecus Burgrabio in foresta, habebit medietatē pecoris, tanquam iure lucratam: & medietas debetur mensæ Regiæ, seu ad mensam Regiam.

Cùm autem fit ipsa pecoris diuisio, inter partem Regis, & partem conseruatoris: conseruator & pro damno, & pro illis tribus fertonibus, pro Iure Regio in foresta datis, medietate contentus sit pecoris, seu pecudum.

Qui interficit iumentum.

Statuimus insuper: quòd interficiens iumentum indomitum cuiuscunq;, quatuor marcas: poledrum verò interficiēs, tres marcas: & vbi iumentum, ictu vel plaga, culpa alicuius læsum fuerit ad dorsum, marcam cum dimidia: & pro poledro secundi anni, quinq; marcas, huiusmodi plagam vel ictum inferens soluere teneatur. vbi verò tertii, quarti, vel quinti anni poledrum, vulgariter Źrzebcá/ occiderit: iuxtà quod passus damnum, super æstimatione eiusdem poledri occisi, iura-

Káz. wielki w Wiślicy 1347. Laski 34. B. HL. 136/244. HP 536.

ku Zrzebcá z ibił: tedy wedle tego/ iáko ten ktory ßkode ma przez zábićié tákowegó zrzebcá przyśięże/ bedźie powinien záplácić.

Iuramento suo firmauerit, satisfacere teneatur.

O bydło krádźionè do Roku, á o stádá y konie do dwu lat czynić trzebá.

Praescriptio, pro pecoribus, vel iumentis, vi vel furto ablatis.

Káz. wiel. w Wiśl. 1347. Lajki 38. B/ 336. HP538.

II. Vstáwiamy nád to: iż ten ktory ßkode vćierpiał przez złodźieystwo/ álbo łup w bydlech álbo stádźiech/ álbo w rzeczách máłych: w Roku tylko v Sadu mamoc czynić przećiwko kożdemu: ále w stádźiech álbo w koniách gwałtownie álbo złodźieyskie wźiętych/ we dwu lat: á po leciech przerzeczonych nie ma bydź ku czynieniu przypuszczon/ tylko z świádki.

Statuimus insuper: Quòd passus damna, per furtū vel spolium, in pecoribus, vel pecudibus, vel rebus minutis, infra annum tantummodo, euocandi ad Iudicium, quem voluerit, habeat facultatem: sed in iumentis, vel equis, violenter vel furtim ablatis, infra duos annos. post annos verò supradictos, ad agendum non nisi cum testibus admittatur.

O PASTERZV: Tit: III.

Pástérz owce do wśi niech pedźi, á obwiniony o owcę przyśięgą odéydźie.

Pastor oues ad villam pellat.

Káz. wielki 1347. La. 25. HL. 177. B/316. HP. 538.

Prá- wo I.

Dźiwiß skárżył się ná Pásterzá Wieyskiego/ iż owce do trzódy wegnáną y stráży pásterskiey poruczoną z trzódy stráćił: y powieda/ iż przez pásterzá nie iest iemu wróconá: Pástérz záśię powiedał/ iż owce przerzeczoną z innémi do wśi przygnał. My w tákowey rzeczy skázuiemy: iż pástérz to/ że owce z innémi do wśi przypedźił/ przyśięgą ma potwierdźić.

Praeterea de villanorū pastore Egidius deposuit: quòd ouem ad gregem depulsam, & custodiae pastoris commissam, de grege amisit: nec per pastorem sibi esse restitutam dicit. Pastor verò asserebat, se ouem praedictam, vnà cum aliis ad villam reduxisse. Nos in tali casu decernimus: pastorem hoc videlicet, quòd ouem cum caeteris ad villam impulit, iuramento firmare debere.

O ZWIERZV. Tit: IIII.

Zwiérz psy poszczwány, od innègo wźięty, płácony bydź ma.

Fera acta, vel canes, ne vi capiantur.

VVlá. Iág. w Kráko. y w VVár. 1423 La. 47 HL 94/169 lege Statuimus HP541

Prá- wo I.

Niektore przykrośći álbo spory miedzy poddánymi nászymi y ßlachtą w połowániu wszczyniáią śię ztąd / iż niektorzy zwierz popedzony álbo psow cudzych bráć śię nie boią áni wstydzą: dla tegó stáwiamy Iżeśli kto nápotym Ieleniá/ Wieprzá/ dźikiego koniá / álbo łośiá cudzego popedzonégo / álbo poymánégo gwáltem álbo potáiemnie przed psy cudzémi wźiąłby / álbo vłápiwszy sobie przywłaszczał: tákowy przywłaszczáiący zá zwierzyne álbo zá psy trzy grzywny zá winę / á drugie trzy grzywny onému czyi był zwierz záplácić bedźie powinien.

Nonnullae displicentiae seu controuersiae inter nostros subditos & Nobiles in venationibus oriuntur: eò, quod aliqui feras agitatas aut canes alterius recipere nō formidant, nec verentur. Vnde statuimus.

Vt si quis in posterum Ceruum, aut Aprum, aut Onagrum alterius agitatum, vel captum, vi aut occultè, ante canes alienos ceperit, aut rapuerit: & pro se vsurpauerit: talis vsurpans pro ferinis, seu canibus, tres marcas pro poena: & alias tres marcas illi, cuius fera fuit, soluere sit astrictus.

Záiące

Lepores

Záiące ná cudzym grunćie niż z polá zbiorą ſczwánè bydź nie máią pod winą.

2. Gdyż myśliwcy vbogim ludźióm zwykli wielkie ßkody czynić/ depcąc ich máietność y zboża: dla tego vſtáwiáiąc zákázuiemy: áby od świetá S. Woyćiechá áż do zebránia wßytkich zbóż ozimych y letnich z pól/ ná máietnośći cudzéy/ przez woléy onégo Páná żaden nie śmiał polowáć. ináczéy czyniąc/ tám który ßkodę vćierpiał winy trzy grzywny pieniedzy tákowy niech mu zápłáći.

Lepores in alieno fundo quando venandi.

CVm autem lepores venantes ſolent pauperibus hominibus nō modica inferre nocumenta, bona eorum, & fruges conculcando: ea propter ſtatuendo inhibemus: Quòd à feſto S. Adalberti, vſq; ad congregationem omniū frugum, hyemalium & æſtiualium, de campis, in bonis alterius, abſq; voluntate eiuſdem, venari non præſumant. aliâs, paſſo damnum pro pœna tres marcas talis nouerit ſe incurſurum.

Ten że tám. że La. 4. HL. 148. / 264. HP. 541.

Lißki.

3. Lißek młodych áby nie zbiérano: á v kogo ie naydą/ áby dźieśieć grzywien przepadł/ á Lißki rozpuśćił.

Vulpes.

CAtulos vulpium nemo ex nidis tollere audeat. apud quem verò reperti fuerint, pœna decem Marcarum puniatur: idemque catuli in ſyluas liberè dimitti debeant.

Zyg. Aug. w Wárßá. 1557. HP. 542. HL. 306. / 545.

Wieprze, do cudzégo láſu gnánè bydź nie máią.

4. Vstáwiamy też: iż ieśli kto świnie własné ná żołądź do láſá cudzégo wżenie/ ten ktorégo lás bedźie zá piérwßy raz wieprzá/ wtóry raz ieśli ich naydźie dwá wieprzá bedźie mógł y ma zábić: á trzeći raz ieśli znaydźie/ wßyſtkié świnie bedźie mógł gnáć do dworu náßégo blißßégo: áby śie z námi weſpółek podźielił/ wßákże ták iż gdźiekolwiek przerzeczoné wieprze w gránicách ſwych zábił/ znák ná drzewie bedźie powinien vczynić. A ieśli ſtroná przećiwna záprzy śie/ iż śie tám ßkodá nie ſtálá: tedy ten który wieprze bił/ bedźie powinien znák ná drzewie wyćiety y vczyniony vkázáć: á to potwiérdźić ſwą przyśięgą/ to ieſt iż tám wieprze ſą náleźioné.

Si alienos porcos in tua ſylua reperies.

STatuimus etiam: Quod quicunq; ſcrophas proprias, ad glandes ſyluæ alterius depulerit: hic cuius ſylua fuerit, pro prima vice porcum vnum: ſecunda vice ſi inuenerit, duos porcos mactare poterit, & valeat, & tertia vice ſi inuenerit, omnes ſcrophas pellere poterit ad Curiam noſtram viciniorem: eaſdem nobiſcum per medium diuiſurus. ita tamen, quod vbicunque prædictos porcos, infra ſuos limites mactauerit, ſignum in arbore facère teneatur. Etſi pars aduerſa, damnum ibidem illatum eſſe negauerit: tunc impignorans tenetur ſignū in arbore inciſum & factum, exhibere: & hoc proprio ſuo iuramento firmare: videlicet, ibidem porcos eſſe inuentos.

Káż. w Wiśli. 1368. La. 36. HL 183. / 325. HP. 535.

Wieprze ná żyr przez cudzą dźiedźinę pędzonè bydź niemáią.

5. Vstáwiamy/ iż ieśli kto máiąc Lás ábo Zapuſt od śiebie dáleko/ wieprze ſwoie álbo świnie przez dźiedźinę inégo/ ktora ieſt w pośrzodku y w ſąśiedztwie/ chćiałby gnáć do tegóż láſu: tedy tego nie może vczynić przez dźiedźinę drugiégo/ iedno przez drógę/ ktora idźie do iego Láſu. A tóż ma bydź chowano we wßyſtkim od tego/ który dla świni álbo wieprzów zá pieniądze

De ſyluis glandariis, fagariis, & porcis.

STatuimus, quod quādo aliquis habens ſyluam vel mericam à ſe diſtantem, porcos ſuos vel ſcrophas per bona alterius inter media & vicina voluerit pellere aut ducere ad eandem ſyluam: id facere non poterit per bona alterius: niſi per viam quæ ducit ad ſyluam ſuam. Et idem dicimus eſſe per omnia obſeruandum, de eo qui pro

Ten. tám że La. tám że. HL. 243. B/ 436. HP. 535.

niadze naymie lás : gdźieby żołądź álbo bukiew byłá/ á máiętnosć cudza byłá w po śrzodku miedzy tákowym lásem álbo zápustem : tedy ten przez czyie dźiedźinę stádo álbo świnie onégo Páná / który zápuśt álbo lás náiął/ máią bydź pędzoné : z obu stron drógi ná trzydźieśći łokći żołądź własną pierwey ma zebráć / álbo zspáść / áby ták przerzeczony naiemnik Zápustu álbo lásu przerzeczoné świnie ábo wieprze przez śkody ábo obráży iego mógł gnáć.

qui pro suis scrophis vel porcis, pro precio conduxerit, syluam glandinibus abundantem, vel fagis: & bona alterius sunt intermedia, inter syluam huiusmodi vel mericam. Is ergo per cuius bona, pecudes huiusmodi domini, mericæ vel syluæ conductoris, pelli debebunt: ex vtraque parte viæ, ad triginta vlnas: glandes proprias prius colligat seu depascat: vt sic prędictus conductor mericæ vel syluæ, prędictas scrophas vel porcos, absque suo damno, seu offensa, poterit pellere ad eandem.

O PSIE. Tituł V.

O vkąszenié psá cudzégo przyśięgą odwiéźć śie może.

Káz. wiel. w Wi: 1347 La. 24. BHL 37. B/ 68. HP. 247.

Dźiwiß skárżył śie / iż pies Wálków z podeszczwánia y z przypędzenia Wálkowégo ták go obráźił y vkąśił : iż z onégo vkąszenia vkázował y twierdźił śie chramáć : ále Wálko tego poszczwánia álbo psiégo przypędzenia przał. A iż Dźiwiß będąc powodem nie mógł tego dowiéźdź / My w tákowéy rzeczy obiaśniamy: iż Wálko przez przyśięgę własną ma śie oczyśćić.

De morsu canis, ex incitatione alicuius.

Egidius conquestus est: quòd canis Falconis, ex incitatione seu impulsione ipsius Falconis, taliter illum læsit, & momordit: quòd ex illo morsu, asserebat & ostēdebat se claudicare: Falco verò eandem canis incitationem & impulsionem negabat. Et quia Egidius actor, hoc non poterat comprobare, Nos in tali casu Decernimus: quòd Falco, per iuramentum proprium, debet se expurgare.

O PSCZOŁACH. Tit: VI.

O bárćiách w cudzych leśiéch.

Wład. Iág. w Krák. y w Wárćie, 1423. La. 46. HL. 9. 17. HP. 539

Bárći w gáiách ábo w borách inégo Páná Kmiećie dźierżący ábo práwem dźiedźicznym máiący/ á pod inym Pánem mieszkáiący powinni będą miodową dań Pánu onégo gáiu dawáć : w którym tákowé bárći są. A iesli w zápłáceniu leniwi będą/ tedy Pan onych bárći może o dań swą sądźić y ciążáć : á Pan pod kim mieszkáią nie ma ich bronić/ ále z nich spráwiedliwość proßącému vczynić będźie powinien : iáko o spólnym Młynárzu w pierwßych Kśięgách iest nápisano.

Práwo 1.

De apum Mellificiis.

Mellificia in nemoribus, seu Borris, alterius domini Kmethones tenentes, aut Iure hæreditario possidentes, & sub alio degentes, de tributis aliâs dáni / seu melle, respondere tenentur domino nemoris: in quo huiusmodi mellificia habentur. Quòd si in solutione tardi fuerint: tunc Dominus poterit pro tributo suo, iudicare & impignorare illos: & Dominus, sub quo degit, non debebit eum defendere: sed cum eodem iustitiam petēti tenebitur ministrare, vt de cōmuni Molendinatore, etiam in libro priori est denotatum.

Iesli kto bárći wyrąba.

Káz. wiel. 1347. La. 35. HL. 9. B/17. HP. 539.

2. Iesli kto drzewo z pszczołámi podetnie : tedy temu który tę śkodę podiął grzywnę / á sądowi drugą : á iesli przez pszczół wßákże nágotowáné do pszczół podetnie/

Si quis Apisteria succidat.

Si quis autem arborem cum apibus succiderit: passo damnum Marcam, & Iudicio alteram. qui verò sine apibus, tamen ad apes aptatā arborem succiderit: passo damnum

tnie/ temu czyie było pułgrzywny/ á sądowi tákże pułgrzywny/ Práwem przekonány niech zápłáći.

O pszczoły álbo miód obwiniony spráwić sie ma.

3. Piotr pociągnął Janá do sądu potwarzáiącego / iż pszczoły álbo bárći iego w nocy krádomie do domu własnégo przewiózł / tego chcąc nan dowieźdź : czego sie przał Jan powiádáiąc/ iż własny miód iáko sie godźiło do domu przyniózł/ potym Piotr przez Sędźiégo często pytány / iesliby przez té ktorzy widźieli Janá pszczoły álbo bárći biorącégo / y do domu noszącégo mógł tego dowieźdź : Piotr odpowiedźiał iż tákowych świádków/ ktorzyby to widźieli/ żadnym obyczáiem mieć niemógł. My tedy vstáwiáiąc skázuiemy w tákowéy rzeczy : iż przysięgá Janowi ma bydź skázána: iesliż będźie dobréy sławy/ y iesli w spráwowániu swym to twierdźi : iż własny Miód swóy do domu wniózł.

damnum Marcam mediam, & Iudicio pariter mediam, conuictus exoluat.

Apum fur quomodo expurgatur.

PEtrus traxit Ioannem ad Iudicium: asserēs, quòd apes, seu mellificia ipsius, tempore nocturno, furtiuè ad domum propriam deportasset. quod se offerebat probaturum. Ioannes autem negabat se hoc fecisse: sed dicebat, suum proprium mel (vt decuit) in domum suam propriam deportasse. Tandē Petrus per Iudicem pluries interrogatus: si per eos, qui vidissent apes, seu mellificia sua, per Ioannem recipi, & in suam domum deportari, intentionem suam posset probare: respondit Petrus, quòd tales testes de visu, nullo modo posset habere. Nos itaque statuendo decreuimus, in tali casu Iuramentum Ioanni imponendum: si aliâs fuerit bonæ famæ: & pro expurgatione asserenti, quòd proprium suum mel, in domum deportabat.

Ten: támże La. 17. HL 9. / 6. HP. támże.

O DRZEWIECH. Tit: VII.

O wyćięćiu dębów ábo inych drzew.

Práwo I.

NIektórzy o swéy śmiáłośći wiele rozumieiąc wszedszy w lás ábo wgay cudzy/ mimo wolą páńską Dęby y Drzewá wyrebuią lepsze/ máiąc zá to iż żadnégo karánia zá to nie odnioszą. Dla tego vstáwiamy : iż iesliby kto vćiął Dąb w máiętnośći inszégo przez páńskiéy woléy / ktoryby sie ná osi godźił/ ábo z inszych mnieyszych debów y inych drzew wóz nápełnił : winę którą zową pietnadźiestą/ ma onému zápłáćić / w którégo páństwie drwá są porąbáné.

Też vstáwiamy : iż zá káżdé drzewo rodzáyné wszelákiégo owocu ábo iáblczáné wyćięté / dwánaśćie groszy temu który szkodę ćierpi / z winą pietnadźiestą ma bydź zápłácono.

Aby Dębów y inych drzew żaden nie rąbał.

2. VStáwiamy też: Iż ktorykolwiek máiąc gránice z kim / á oné gránice przechodząc drwá ábo insze potrzebné ku vżywániu

De Quercu excisa aut lignis communibus.

QVidam de ipsorum audacia multum presumentes, intrantes Syluam vel Gaium alicuius, præter domini voluntatem, quercus & ligna excidunt meliora, nullam pœnam ex hoc sequi pretendentes: ideo statuimus: Vt si quis inciderit quercum, in bonis alterius, domino inuito, ad axem valētem, vel de minoribus quercubus, vel aliis lignis currum impleuerit: pœnā quæ dicitur pietnadźiesta / illi soluat: in cuius dominio sunt incisa.

Káz: wiel: w Wislicy 1368. La. 26. B.HL. 220. / 392. HP. 533.

Statuimus etiam: quòd pro qualibet arbore fructifera, seu pomifera excisa, duodecem grossi duntaxat passo damnum cum pœna pietnadźiesta exoluantur.

Ne in alicuius syluis ligna quis seccet præsertim quercus.

STatuimus etiam, quòd quicunque habens limites cum aliquo, vel terminos transgrediendo, ligna vel vtensibilia, in alicuius

Káz. weli. La. 34. B/ HL. 220. / 393. HP. 533

wániu drzewá w cudzym lesie ábo gáiu rąbal/ ten pan onego lásu/ tego ktory rąbie/ naprzod w siekierze/ drugim rázem w suknie/ trzecim ná wolách y w koniách ábo w iednym koniu ma ciążáć przez winy. Ale ieśli go podsieckuie we dwu woléch ábo w koniách: ieden sobie zátrzyma/ á drugiego wolu ábo koniá ná rekoiemstwo wyda: á znák ná drzewie gdźie ściążał vczynić y wyciąć go będźie powinien.

A ieśli kto w cudzym gáiu krádomie ieden ábo dwá deby wytnie/ zá kozdy Dąb sześć skotow/ to iest dwánaśćie groszy/ á ieśli trzy wytnie/ tedy trzy wiárdunki temu w czyim gáiu to vczynił ze trzemá grzywnomá winy/ y sądowi drugie trzy grzywny záplácić będźie powinien: á ieśli tylko gáłęzi ábo látorośle máłe wytnie/ ośm groszy ten ktory wytnie ma záplácić.

A to chcemy bydź trzymano y o Debiech leśnych/ ábo w leśiech wodnych/ przy ktorychkolwiek wodách: ále o Debiech w Dąbrowách wyćietych/ cztéry grosze ktory wytnie záplácić ma: á ieśli gáłęzi vtnie/ tylko ciąża od niego ma bydź wźięta.

A kto drzewo z Pszczołámi podetnie/ temu ktory szkode podeymie grzywne/ á drugą grzywnę sądowi: á ktory przez pszczoł/ wszákże nágotowáné do pszczoł podetnie/ temu ktoremu szkode vczyni połgrzywny/ á sądowi tákże połgrzywny przepárty práwem záplácić ma.

licuius sylua vel Gaio inciderit: is cuius sylua fuerit, incidentem prius in securi, secundò in pallio vel tunica, tertiò in bobus vel equis, seu in vno equo, impignorare poterit: sine pœna. Sed si impignorauerit in duobus bobus vel equis, vnum pro se obtinebit, & alium bouem vel equum, super fideiussoriam cautionem dimittat: & signum in arbore, vbi impignorauit, facere & incidere teneatur.

Si verò quis in gaio alterius furtiuè vnam vel duas quercus inciderit: pro qualibet quercu, sex scotos: si verò tres inciderit, tres Fertones illi, in cuius Gaio hoc fecit, cum tribus marcis pro pœna, & iudicio alias tres marcas, soluere teneatur. Et si tantum propagines, vel plantas minutas exciderit: quatuor scotos ipsum incidentem soluere oportebit.

Et idem volumus esse tenendum, de quercubus syluarum, seu in syluis aquaticis, circa quaslibet aquas. De quercubus verò Mericarum, vulgariter Dąbrowá/ duos scotos quilibet ipsam incidens persoluat. Si autem propagines, aut ramos inciderit, solummodò pignora ab eo recipiantur.

Si quis autem arborem cum apibus succiderit: passo damnum marcam, & iudicio alteram: qui verò sine apibus, tamen ad apes aptatam arborem succiderit: passo damnum marcam mediam, & iudicio pariter mediam, conuictus exoluat.

O wyrąbániu lásu.

Włád. Iág. w Krák. y w Wárćie, f. 423. Lá. 46. B. HL 2. 44. / 436 H.P. 534.

3. Zá pierwszą vstáwą/ ktora sie poczyna/ Vstáwiamy/ &c. to sie znaczy/ iż bywáło chowano: iż gdy kto kmiećiá ábo kogo inego w swym leśie zástał/ tedy tákowego zá pierwsze ciążánie tylko w siekierze iedney miał ciążáć: iáko w práwie wyższey iest opisano. Ale iż rożne są lásy/ miedzy ktoremi niektore znáyduią sie bydź wielkiey ceny: iáko iest cis/ y inne drzewá: ná to tedy máiąc baczenie/ iż ciąże máią bydź w wietszey cenie/ niż rzeczy o ktore bywa ciążano/ zdáło sie Nam y Przełożonym nászym zá rzecz spráwiedliwą: iż ieśliby kto wszedszy w lás tákowe drzewá ábo im podobne podrąbał: tedy może bydź przez Páná ábo dźiedźicá poyman/ y ná rekoiemstwo tym ktorzy on prosić będą dan. Abowiem nie

Capiatur prætiosorum lignorum excisor.

Primæua Constitutione, in Capitulo, Statuimus, &c. Noscitur esse obseruatum: quòd cùm aliquis kmethonem, vel quempiam in sua sylua arestauerit, eundem pro prima impignoratione, in securi tantùm pignorabit: prout suprà in eodem Capitulo est descriptum. Et quia diuersæ sunt syluæ: inter quas aliquæ reperiuntur, in quibus sunt arbores magni valoris & prętii: vt est Taxus, vulgariter, Cis, & aliæ: his igitur attentis, quia pignora debent præcellere in valore res, pro quibus impigneratur: æquum visum est Nobis, & nostris Baronibus: Quòd si aliquis syluam intrãs, tales arbores, vel his similes inciderit: poterit per hæredem & dominum syluæ capi:

nie zda sie słuszna rzecz y dostáteczna / áby zá ták znáczną szkode lásu ciąża miáłá być bráná/ ábo tylko áby ná ciąży miał być karan. Tymże obyczáiem o Gáiach / gdzie máło lásów/ ma być záchowano.

pi: ad fideiussoriam cautionem petentibus assignari. Non enim videtur consonum & sufficiẽs, pro tam notabili damno syluæ, pignus recipi: vel solum in pignore puniri. Et similiter de Gaiis, vbi paucæ sunt syluæ, obseruetur.

Drzewá sczepné.

Sczepia wsczepionègo prowádząćy sie połowicę zostáwić powinien.

4. Vstáwiamy y skázuiemy: iż ieśli które sczépie iuż wsczepioné y wkorzenioné kto wyrwie / choćby były włáśné tego który wyrywa: tedy przedśie prowádząc sie z domu ma y powinien połowicę onégo sczepia zostáwić ná grunćie ábo ná plácu/ pod winą sześći grzywien.

Plantationes & insertiones pomarij destruentes, & euellentes.

Statuimus & decernimus: quòd si aliquæ plantationes, iam insertæ & radicatę, euellantur & extirpentur: etiam si fuerint propriæ ipsius extirpantis, qui debet medietatem illarum plantationum dimittere in solo, seu Area: pœna sex marcarum teneatur.

Káz. wiel. w Wislicy, 1347 La. 27 HL. 10. B/ & 183. B 19. & 327. HP. 533.

O PŁOCIECH.
Tit. VIII.

O zágrodzenié płotem dziedźiny, dwu letnia dawność idźie.

Skárżył sie Fráncißek ná Stáßká: iż ná iego dźiedźicznym grunćie płot zágrodźił/ y zá tym płotem wszytki pożytki które vdźiáłał y vdźiáłáć mógł wźiął. Stáßek odpowiedźiał/ iż ten Fráncißek w téyże wśi w nocy y we dnie oblicznie był wespółek z nim: wszákże przez dwie lećie milczał/ y nigdy go nie nápominał namnieyszym słowem płotu do rozgrodzenia. My tedy bacząc leniśtwo y gnuśność tego istégo Fráncißká/ obiáśniamy w tákowéy rzeczy: iż Fráncißkowi/ który przez dwie lećie milczał záßkodźiłá dawność w téy mierze.

Sepes.

Franciscus deposuit querelam contra Egidium: quòd in ipsius hæreditatem & fundum, posuit sepes: & intra illos sepes, omnes fructus, quos fecit & facere poterat, percepit. Egidius autem respondit: quòd idem Franciscus in eadem villa die ac nocte præsens est, & fuit cum ipso, & per duos annos tacuit: nec vnquam admonuit ipsum Egidium vnico verbo pro sepibus prænótatis amouendis. Nos itaq; attendentes desidiam, seu pigritiam ipsius Francisci, Declaramus: in hoc casu, ipsi Francisco duorum annorum obstare pręscriptionem.

Káz: wiel: w Wislicy, 1347 La. 19 HL. 241. B/ 431. HP. 530.

O POZARZE.
Tit. IX.

O spaleniu lásu.

Częstokroć zwykło sie przydawáć: iż szláchtá ábo prostégo stanu ludźie do boru/ lásu / zapustu / czyiégokolwiek przyszedszy chcąc

De aruipirio & incendio syluarum.

Frequenrer solet euenire: quòd Nobiles, seu plebeii, Borra, Sylua, aut Gaium, dictum Zapustá / cuiuscunque ex industria

Wład. Iág. w Krák: y w Wárćie, 1423. La. 46. HL. 244. & 113 B/ 203. & 437. HP. 534.

chcąc ábo z przygody pożarem lás zápalá- ią: ktorzy iesli przez Páná wsi będą obwi- nieni/nie inym práwem ieno Polskim/iáko ci ktorzy palą máią bydź sądzeni/ zkąd ácz czći ich to nie ma nic vwlaczáć/wszákże prze konány będąc kmieć á nie máiąc zkąd onéy szkody zápłáćić/ niech wżdy odkupi gárdło dziesiąćią grzywien: iáko zá głowę kmie- cą zwykło bydź płácono.

stria intrantes, aut casu caumatæ, aliâs Pożarem succendunt: si de hoc per Dominum villæ fuerint inculpati, tales non alio iure, nisi iure Polonico, sicut incendiarii debent iudicari. Et licet honori ipsorum per hoc minimè derogetur: nihilominus tamen conuicti, si fuerit Kmetho, & non habet vnde soluat, redimat saltem vitam decem marcis, sicut pro capite plebeii dare est consuetum.

KSIĘGI DZIESIĄTE ZYDOWSKIE.

PRZYWILEY WOLNOSCI Zydowskich. Tit: I.

Przez Bolesłáwá Xiążę Wielkiéy Polski Prádźiádá Wielkiégo Káźimierzá dány, potym przez Káźimierzá Królá potwiérdzony, á przez Alexándrá Królá w Státut wpisány, nie áby go potwiérdzáć miał, ále áby obroná byłá przećiw Zydóm, o czym ták pisze.

PRIVILEGIVM LIBERTATIS ET IVRIS IVDÆORVM per Boleslaum Ducem Maioris Poloniæ, Protauum Kazimiri Magni Poloniæ Regis in Kalisz in Crastino Assumptionis Virginis Mariæ, Anno Domini M. CC.LXIIII. editum. Tandem Cracouiæ in die Beatorum Dyonisij & sociorum eius. Anno Domini, M. CCC. XLIII. per dictum Magnum Kazimirum Regem Poloniæ & eiusdem Boleslai pronepotem confirmatum. Quod nos Alexander Rex nō confirmando confirmatione speciali; sed ad cautelam defensionis contra Iudæos priuilegijs Regni in istum codicem congestis ascribi mandauimus: atq; sic eius sequitur tenor.

Ld. 163. B. HL 130/333.

W Jmie Boże/Amen.

Prawo I.

ABy Dekretá Królewskie zá czásem nie były od ludźi zápámiętáne: tedy słusznie mądrych ludźi baczenie to opátrzyło: áby pismem dla pámięci przyszłych były wárowáne. Dla tego my Káźimierz z łáski Bożey Król Polski/ y Ziem Krákowskiey/ Sándomierzkiey/ Siérádzkiey/

In Nomine Domini, Amen.

NE Decreta Regia cū fluxu temporis, à memoria deciderent hominum: dignè prudentum ratio stabiliuit, ea apicibus literarum propter notitiam futurorum commendare. Quapropter Nos Kazimirus Dei gratia Rex Poloniæ necnon Terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Pome-

Ld. 164. HL 130/233. HP 365.

kiey/ Lanczyckiey/ Kuiawskiey/ Pomorskiey Pan y Dziedzic obiaśniamy ku wiadomości wszytkich tak teraznieyszych iako potym będących: Iż gdy przed nas y Pany nasze przyszli mężowie godni y naszy wierni Zydowie Ziem naszych/ y vkazali nam przywiley Kśiążęćia Bolesława świętey pamięći niegdy Kśiążęćia Polskiego Pradziada naszego namilszego na Prawa swe/ y prośili pokornie/ aby ten Przywiley naszą Krolewską Pieczęćią raczyliśmy odnowić y potwierdźić: a tego Przywileiu rozumienie słowo od słowa iest takie.

Pomeraniæ Dominus & hæres, notitiæ vniuersorum, tam præsentium quàm futurorum, præsentibus declaramus: Quòd cùm nostram nostrorumq; Baronum præsentiam accedentes, viri idonei nostriq; fideles, Iudæi terrarum nostrarum, nobis Priuilegium Ducis Boleslai, diuæ memoriæ quondam Ducis Poloniæ, protaui nostri charissimi, super Iuribus suis ostendissent, supplicârunt humiliter: vt ipsum Priuilegium nostro Regio insigni, innouare & confirmare dignaremur. Priuilegii autem eiusdem, de verbo ad verbum talis tenor extat.

W Imię Boże/ Amen.

Ludzkiego narodu sprawy ieśli nie będą podparte świadectwem słownym albo pismem/ przedko przechodzą/ y prawie od pamięći ludzkiey odpadaią. Dla tego my Bolesław z łaski Bożey Kśiążę Wielkiey Polski oznaymuiem tak ninieyszym iako potym będącym/ do ktorych wiadomośći przyidźie ninieysze pisanie. Iż Zydow naszych po wszytkiey źiemi Państwa naszego mieszkaiących statuty y Przywileie/ ktore od nas otrzymali/ słowo od słowa iako są w sobie niżey napisane/ tym sposobem chcemy aby były obiaśnione.

IN nomine Domini, Amen.

Humani generis actiones, nisi vigeant voce testium, aut testimonio literarum, celeriter transeunt: & prorsus à memoria relabũtur. Igitur nos Boleslaus, Dei gratia Dux Maioris Poloniæ, notũ facimus tam præsentibus, quàm futuris, ad quorum notitiã deuenerit præsens scriptum: Quòd Iudæorum nostrorum, per totum districtum nostri dominii constitutorum, Statuta & Priuilegia, quæ à nobis obtinuerunt, de verbo ad verbum, prout in sequenti serie continentur, taliter duximus declaranda.

Chrześćiianin niema być przypuszczon na świadectwo przećiwko Zydowi, ażby tego dowodźił przez Zyda y Chrześćiianina.

Tamże/ 234

2. NAprzod vstawiamy: aby o pieniądze albo o ktorąkolwiek rzecz tak ruchomą iako nieruchomą/ albo in causa criminali, ktora śię dotycze osoby albo rzeczy Zydowskiey/ żaden Chrześćiianin nie był dopuszczon przećiwko Zydowi ku świadectwu/ iedno z Chrześćiianinem a z Zydem.

Contra Iudæos, non debet admitti ad testimonium Christianus: nisi probet per Iudæum, & Christianum.

PRimum quidem statuimus: vt pro pecunia, aut pro quacunq; re, mobili vel immobili, aut in causa criminali, quæ tangit personam, aut res Iudæi, nullus Christianus contra Iudæum, nisi cum Christiano & Iudæo, in testimonium admittatur.

Ieśli Chrześćiianin o rzeczy zastawnę pozywa Zyda, a Zyd przy: tedy przez przysięgę swą będźie Zyd wolen.

Tamże/ 234

3. IEśli Chrześćianin Zydowi trudność zadaie/ twierdząc iż mu fanty zastawił/ a Zyd tego przy: a Chrześćiianin prostym słowom Zydowskim niechćiałby wierzyć: tedy Zyd na tak wielką rzecz przysiągszy/ iako iest obwinion/ będźie wolen.

Si Christianus pro pignoribus citat Iudæũ, & ille nõ confitetur: Iudæus per iuramentum euadat.

ITem si Christianus Iudæum impetit, asserens, quòd ei pignora sua obligauerit: & Iudæus diffitetur: & Christianus simplicibus Iudæi verbis fidem noluerit adhibere: Iudæus iurando super æquiualente sibi oblato, suam intentionem probabit: & transeat absolutus.

Iesli Chrześćiánin twierdźi, iż w mnieyßéy summie záſtáwił niż Zyd powieda: tedy Zyd ma przyśięgą ſwą dowieść, iż w więtßéy summie.

4. Jeśli Chrześćiánin záſtáwi Zydowi zakład/ twierdząc iż w mnieyßéy summie záſtáwił niż Zyd zna: tedy przyśięże Zyd ná zakład ſobie dány: á ná co przyśięże/ Chrześćiánin niéma śie zbrániáć iemu zápłáćić.

Iesli Zyd powié, iż Chrześćiáninowi co pożyczył: tedy Chrześćiánin przyśięgą śie odwiedźie.

5. Jesli Zyd nie wźiąwßy do śiebie świádków powie/ iż Chrześćiáninowi pożyczył iákiego zakłádu/ á on tego záprzy/ o tákową rzecz Chrześćiánin przez ſwą włáſną przyśięgę śie odwiedźie.

Zyd w záſtáwę wßytkié rzeczy może bráć: wyiąwßy Kośćielnè áppáraty y ßáty ſkrwáwionè.

6. Zyd wßytkié rzeczy którékolwiek mu przynioſą może w záſtáwę bráć/ którym kolwiek imieniém byłyby zwáné/ nic śie nie pytáiąc: wyiąwßy ßáty krwią zmoczoné y Kośćielné áppáraty: których żadnym obyczáiem nie ma przyimowáć.

Zyd przećiwko Chrześćiáninowi przyśięże, iż niewiedźiał, áby zakład był krádźiony álbo gwałtem wźięty, gdy iemu był záſtáwian.

7. Jeśliby Chrześćiánin zádawał trudność Zydowi/ iż zakład v Zydá záſtáły ieſt mu vkrádźiony/ álbo gwałtem wźięty: Zyd niech przyśięże ná on zakład/ iż biorąc one záſtáwę niewiedźiał bydź krádźioną álbo komu wydártą/ ále to włożywßy w przyśięgę/ w czym ieſt zakład tákowy záſtáwiony: á gdy to vczyni/ Chrześćiánin będźie mu powinien lichwę zápłáćić/ która w tym czáśie vrosłá.

Iesli Chrześćiánin co v Zydá záſtáwił, á Zyd y ſwe przy tym ſtráćił: tedy Zyd przyśięże á będźie wolen.

8. A Jeśli Zyd przez przygodę ogniową

Si pro minori pecunia, aſſerit Chriſtianus ſe Iudæo pignus obligaſſe: Iudæus per iuramentũ probet.

SI Christianus obligauerit Iudæo pignus, aſſerens, quòd Iudæo pro minori pecunia obligauerit, quàm Iudæus confiteatur: iurabit Iudęus ſuper pignore ſibi oblato. & quod iuramento probauerit, Chriſtianus ei ſoluere non recuſet.

Laſki támże HL 131/234 HP. 366.

Si Iudęus dicat, Chriſtiano ſe aliquid mutuaſſe: Chriſtianus iuramento ſe expurget.

ITem ſi Iudæus Chriſtiano, teſtibus non aſſumptis dicat, ſe pignus mutuaſſe: & ille negauerit: ſuper hoc Chriſtianus, ſolius ſui iuramento ſe expurget.

Támże/

Iudæus pro pignore omnia poteſt recipere: exceptis veſtibus ſacris, & madefactis ſanguine.

IVdæus recipere poterit nomine pignorum omnia quæ ſibi fuerint obligata quocunq; nomine vocentur, nulla de his requiſitione facta: exceptis veſtibus ſanguinolentis & madefactis, & ſacris veſtibus: quas nullatenus acceptabit.

Támże/

Iudæus contra Chriſtianum iurabit: quòd neſciebat pignus furatum, aut violenter ablatum, dum obligabatur ei.

ITem ſi Chriſtianus impediret Iudæum: quia pignus, quod Iudæus habet, ei furtim, vel per violentiam ſit ablatum: Iudæus iuret ſuper illo pignore: quòd cùm recepit, furtim ablatum, vel raptim ignorauerit: hoc in ſuo iuramento implicito, quanto ſit pignus huiuſmodi obligatũ probabit. & ſic expurgatione facta, Chriſtianus ſortẽ & vſurã ei perſoluet: quæ medio tempore accreuerunt.

Támże/

Si Chriſtianus apud Iudæũ aliquid impignorauit, & Iudæus ſuum cum illo amiſit: iurabit Iudæus, & abſoluetur à petitis.

SI autem Iudæus, per caſum incẽdii, aut per

Támże HL 131/235. HP 367.

wą ábo przez złodźieystwo/ ábo przez gwałt iáki stráći rzeczy swé z zakłády zástáwionémi/ á to bedźie wiádomo: á Chrześćiánin przećie który zástáwił iemu trudnośći zádáie: Zyd własną przysięgą Chrześćiániná odbedźie.

furtum, aut per vim, res suas, cum ablatis sibi pignoribus amiserit: & hoc constiterit: & Christianus, qui hoc obligauerit, nihilominus eum impedit: Iudæus iuramento se proprio absoluet,

Miásto nic niech niepostępuie przećiwko Zydowi, iedno Pan zwierzchny álbo Woiewodá: á o wystepek osoby Zydowskiéy sądźić sámemu Pánu zwierzchniému iest záchowano.

Ciuitas nihil agat cum Iudæis, nisi Princeps, vel Palatinus. pro reatu verò personæ, solus Princeps iudicabit.

La. 165 HL/ 131/ 235.

9. Jeśli Zydowie miedzy sobą niezgode álbo woyne iáką zruszą/ Sedźia miástá nászego zadnéy zwierzchnośći Práwá niech sobie nád nimi nie przywłaszcza: ále my tylko/ álbo nász Woiewodá/ álbo iego Sedźia ten sąd odpráwowáć bedźie. A ieśli wystepek ná osobe Zydowską śćiąga sie: tedy tákowa rzecz osobie nászéy ku sądzeniu bedźie záchowána.

Item, si Iudæi inter se de facto discordiam mouerint, aut guerram: Iudex Ciuitatis nostræ, nullam Iurisdictionem sibi vendicet in eosdem: sed nos tantummodo aut noster Palatinus, vel eius Iudex, Iudicium exercebit. Si autem reatus vergit in personam: nobis tantummodo hic casus reseruabitur iudicandus.

Winá która ma być płácona zá ránę Zydowską, ma należeć Pánu zwierzchniému, Woiewodźie y ránnému.

Pro vulnere Iudæi, pœna debetur Principi, & Palatino, ac læso.

Támże/

10. Jeśli Chrześćiánin Zydowi ktorymkolwiek sposobem ránę záda: tedy obwiniony nam y nászému Woiewodźie niech wine zápłáći: która ma być do skárbu nászégo obrócona wedle tego/ iáko može łáske nászę sobie przeiednáć: á onému ránnému niech zápłáći zálęczenié ran/ y zá nakłády/ iáko práwá źiemie nászéy potrzebuią/ y ich powinność niesie.

Item, si Christianus Iudæo vulnus qualitercunq; inflixerit: reus nobis, & nostro Palatino pœnam soluat, (secundùm quod nostram poterit inuenire gratiam) nostræ cameræ deferendam: & vulnerato satisfaciat, pro curatione vulnerum, & expensis; vt Iura terræ nostræ requirunt, & exigunt.

Zá głowę Zydowską winá Pánu zwierzchniému przynależy, to iest sprzedánié dóbr do skárbu.

Pro capite Iudæi pœna debetur Principi, videlicet confiscatio bonorum.

Támże/ HP. 368.

11. Jeśli Chrześćiánin Zydá zábiie/ słusznym sądem niech bedźie karan: y wszytkie dobrá iego ruchomé y nieruchomé w násze moc niech przypádną.

Item, si Christianus Iudæum occiderit: digno Iudicio puniatur: & omnia Rei mobilia & immobilia, in nostram transeant potestatem.

Zá ránę śiną Zydowską winá ma być dána Woiewodźie, á obráżonému ma być dosyć vczyniono.

Pro plaga Iudæi non sanguinolenta, pœna debetur Palatino, & læso satisfactio.

Támże/

12. Jeśli Chrześćiánin Zydá vderzy: wszákże ták iż krwie nie rozleie: tedy ten który vderzył ma być przez Woiewode pociągnion wedle zwyczáiu źiemie nászéy: á vderzonému ma dosyć vczynić/ iáko zwyczay

Item, si Christianus Iudæum occiderit: ita tamen, vt sanguinem nõ effundat: per Palatinum requiretur, secundũ terræ nostræ consuetudinem, ab eodem: & percusso seu læso satisfaciat. quemadmodum in terra

zwyczay iest w ziemi nászéy. A iesli pienie-dzy nie bedzie mógł miec: tedy tákowy zá ten vczynek bedzie iáko słuszna rzecz iest / karan.

in terra nostra est consuetum. Si verò pecuniam habere non poterit: idem pro cōmisso, sicut iustum fuerit, punietur.

O wyciągániu cłá od żydów.

13. Gdziekolwiek Zyd przez páństwá nászé poiedzie / żaden iemu trudnosci iákiéy ábo przykrosci ábo obciążenia niech nie czyni: á iesli kupie ábo rzeczy iákié powiezie / z których cło iákié ma przyść: przez wszytkié mieyscá cel Zyd niechay niepłáci inégo / iedno ktore iest powinné cło: ták iáko płáci kożdy miesczánin onégo miástá / w którym Zyd ná ten czás mieszka.

De theloneo, á Iudæis exigendo.

VBicunq; Iudæus dominium nostrum transierit, nullus ei aliquod impedimentum præstabit: nec molestiam inferat aut grauamē: sed si aliquas merces aut aliquas res duxerit, muta debeat ex eis prouenire, per omnia mutarū loca. Ipse quoq; Iudæus, nonnisi debitam soluat mutā, quam solueret vnus ciuium ciuitatis illius, in qua Iudæus eo tempore commoratur.

Támże/131. B.236. HP. 368.

Około prowádzenia żydów vmárłych

14. Iesli Zydowie wedle zwyczáiu swego którégo z vmárłych swych / ábo z miástá do miástá / ábo z powiátu do powiátu / ábo z ziemie do ziemie poprowádzą: chcemy / áby nic przez Pisárze nászé z nich nie było wyciągano: á iesli Pisarz co wyciągnie / chcemy áby był iáko rozbóycá karan.

De ductione Iudæorū mortuorum.

SI Iudæi iuxta suam consuetudinem, aliquem ex mortuis suis, aut de ciuitate in ciuitatem, aut de prouincia in prouinciam, aut de vna terra in aliam duxerint: nihil ab eis per Notarios nostros volumus extorqueri. Si autem Notarius aliquid extorserit: vt prædo, volumus puniatur.

Támże/132/ 236.

O rozsypániu cmentarzá żydowskié°

15. Iesli Chrześciánin cmentarz ábo groby żydowskié iákokolwiek rozsypie / ábo gwałtem náiedzie: chcemy áby wedle zwyczáiu ziemie nászéy y praw / był ciężko karan: á wszytkié rzeczy iego / niech do skárbu nászégo bedą obrócone iákowébykolwiek były.

De dissipatione cemiterii Iudæorū.

ITem, si Christianus cemiterium eorum quocunque modo dissipauerit aut inuaserit: volumus, vt secundùm terræ nostræ consuetudinem & iura, grauiter puniatur: & omnia sua Cameræ nostræ proueniant, quocunque nomine nuncupentur.

Támże/

O zgwałceniu szkoły żydowskiéy.

16. Iesli kto zuchwále bedzie ciskał ná szkoły żydowskié / nászému Woiewodzie dwá kámieniá pieprzu ma zápłácić.

De violentia scholæ Iudæorum.

SI aliquis temerariè iactauerit super scholas Iudæorum: nostro Palatino duo talenta piperis, volumus vt soluat.

Támże/

Około winy Sędziemu którą Zyd powinien.

17. Iesli Zyd Sędziému swému w winie pieniężnéy / którą Wandel zową bedzie ználeziony bydź winny: kámien pieprzu winy / która iest zdawná vłożona niech Sędziému zápłáci.

De pœna Iudicis contra Iudæum.

ITem, si Iudæus Iudici suo in pœna pecuniaria, quæ Wandel dicitur, reus inuentus fuerit: pœnam talenti piperis, quæ ab antiquo est imposita, soluat eidem.

Támże/

O nieposłuszeństwo którą kaźnią Zyd ma bydź karan.

18. Iesli Zyd przez roskazánie swégo

De contumacia Iudæi qua pœna puniatur.

SI Iudæus per edictum sui Iudicis, vocatur ad iudicium: & primò & secundò non venerit: pro vtraque vice pœnam, quæ consueta est ab antiquo persoluat. si

Támże/

go ad

go Sędźiego będźie wezwan do sądu / á zá pierwszym pozwem y zá wtórym nie przyzdźie/ zá obádwá rázy nieposłuszné winę która iest zwyczáyna zstárádawná / niech zápłáći : á iesli zá trzećim roskazániem nie przydźie / winę która przynależy zá to niech przerzeczonému Sędźiému zápłáći.

ad tertium edictum non venerit, pœnam quæ ſequitur, ſoluat Iudici memorato.

Ieśli Zyd Zydá ráni, winę wedle zwyczáiu źiemie Sędźiému niech zápłáći.

Támże/ 237

19. IEśli Zyd Zydá ráni : winę Sędźiému swemu/ wedle źiemie nászéy zwyczáiu/ niech zápłáći.

Iáko Zydowie przyśięgáć máią.

La.,165. B. HL136/243/ HP. 369.

20. Vstáwiamy : áby żaden Zyd nie przyśięgał ná Rodał ich/ iedno o wielkié spráwy/ ktoré śie śiągáią áż ná 50. grzywien/ ábo kiedy będźie przez Nas wyzwan: á o mnieyszé spráwy ma przyśięgáć przed szkołą v drzwi przerzeczonéy szkoły.

O táiemnym zábićiu Zydowskim.

Támże131/B 237.

21. IEśli Zyd potáiemnie będźie zábit / ták iżby przez świádectwo niemogło bydź to dowiedźiono : á ieśli po dowiedowániu będą mieć kogo zá podeyrzánégo : tedy my Zydóm przećiwko temu podeyrzánému będźiemy pomagáć spráwiedliwośći wedle práwá.

O gwałćie który rękomá będźie Zydóm zádan.

Támże/

22. IEśli Chrześćiánin ná ktoregoż Zydá rzući śie gwałtownie rękomá: wedle tego iáko práwá źiemie nászéy potrzebowáć będą/ niech káran będźie.

O władzy Sędźiégo Zydowskiégo.

Támże/

23. Sędźia Zydowski żadnéy spráwy ná sąd niech nie przywodźi / która śie miedzy Zydy zácznie / póki nie będźie przez skárgę przeden przynieśiona. A Zydowie przy szkołách / ábo gdźie sobie obiorą niech będą sądzeni.

O przyrośćieniu lichwy.

Támże/

24. IEśli Chrześćiánin od Zydá wypráwi swóy zákład / á lichwy niezápłáći : téy lichwy ieśli w mieśiącu nieda/ do onéy lichwy niech mu lichwá przybędźie.

O złożeniu ábo stániu v Zydá.

Chcemy

Si Iudæus Iudæum vulnerauerit.

ITem, ſi Iudæus Iudæum vulnerauerit: pœnam Iudici ſuo, ſecundùm terræ noſtræ conſuetudinem, ſoluere non recuſet.

Qualiter Iudæi iurare debent:

STatuimus: Quòd nullus Iudæus iuret ſuper Rhodalc ipſorum, niſi ſit pro magnis cauſis quæ ſe extendunt vſque ad 50. marcas argenti, vel ſit ad noſtram præſentiam euocatus: pro minoribus verò cauſis iurare debet ante ſcholas ad hoſtium dictæ ſcholæ.

De occulta Iudæi interfectione.

SI Iudæus clàm fuerit interfectus, vt per teſtimonium conteſtari non poſſit is qui eum interemit. ſi poſt inquiſitionem ſuſpectum habere ceperint Iudæi, Nos Iudæis contra ſuſpectum Iudæi occiſorem patrocinium iuſtitiæ, adhibebimus iure mediante rei.

De violentia manuali in Iudæum.

ITem, ſi Christiani alicui Iudæo manus iniecerint violentas, ſecundùm quod ius terræ noſtræ exegerit punientur.

De poteſtate Iudicis Iudæorum.

ITem, Iudex Iudæorum nullam cauſam ortam inter Iudæos in iudicium deducat, niſi fuerit per querimoniam inuitatus. Item Iudæi circa ſcholas, vel vbi elegerint debent iudicari.

De accreſcentia vſurarum.

ITem, ſi à Iudæo Christianus pignus ſuum abſoluerit, vſuraſque non perſoluerit, eaſdem ſi infra menſem non dederit, illis vſuris accreſcant vſuræ.

De hoſpitatione in domo Iudæi.

Item,

25. CHcemy / áby żaden w domu Zydowſkim nie ſtawał.

O liśćiech y o dźierżeniu dóbr nieruchomych.

26. IEſli Zyd ná dzierżenié imieniá / ábo ná liſty dóbr nieruchomych pieniedzy pożyczy / á tego ten ktorego rzecz ieſt do wiedźie: My vſtáwiamy: áby Zydowi y pieniądze y liſty záſtáwné były odſądzoné.

O dźiećiách żydowſkich.

27. IEſli ktory ábo ktora dźiećie Zydóm odwiedźie: chcemy / áby tákowi byli ſkazáni iáko złodźieie.

O władzy Sędźiégo żydowſkiégo.

28. IEſli Zyd weźmie od Chrześciániná zakład / á przez rok bedźie go v ſiebie dźierżał: á wagá ábo céná zakłádu nie przewyſſy dánych pieniedzy / Zyd Sedźiému ſwemu zakład niech pokaże: á ieſli zakład nie bedźie dobry / Woiewodźie náſſému ábo ſwemu Sedźiému niech vkaże / ábo potym przedánia niech ma wolność. A ieſli zakład piérwéy niż rok wynidźie ſwemu Sedźiému pokaże / á zakład v Zydá nád rok y dźién pozoſtánie: nápotym żadnému nie bedźie odpowiedał o ten zakład.

Zydowie niech nie bedą ſądzeni w ich święto.

29. CHcemy / áby żaden z Zydów ku zápłáceniu záſtáwnych zakládów w ich świeto przyćiſkáć nie śmiał.

O wźięćiu záſtáwnych rzeczy żydom gwałtem.

30. KTorykolwiek Chrześciánin gwałtem weźmie záſtáwe ſwą od Zydá / ábo gwałt w domu iemu vczyni: iáko rozbóycá náſſégo ſkárbu niech bedźie ſurowo karan.

Zydowſkié wyſtępki niech w ichże ſzkołách bedą ſądzonè.

31. PRzećiwko Zydowi tylko w ſzkołách / álbo gdźie bywáią ſądzeni wſzyſcy Zydowie / Práwem niech bedźie czyniono: wyiąwſzy Nas y Woiewode náſſégo: ktorzy możemy ie przed ſie wyzwáć.

Gdy Zy-

ITem, Nullum volumus in domo Iudæi hoſpitari. Támże / 237

De literis & poſſeſsione bonorum Iudæi immobilium.

SI Iudæus ſuper poſſeſſiones aut literas bonorum immobilium pecuniam mutuauerit, id quoque ille cuius res eſt probauerit. Nos Iudæo & pecunias & literarum pignus abiudicari ſtatuimus. Támże / LA. 166. HL 132. B / 237. HP. 370.

De Iudæorum pueris.

ITem, ſi aliquis vel aliqua puerum Iudæis abduxerit: volumus condemnetur vt fur. Támże / 238

De poteſtate Iudicis Iudæorum, ſcilicet de pignore iudicandi.

ITem, Si Iudæus receperit à Chriſtiano pignus, & per ſpatium anni tenuerit, ſi pignoris valor mutuatam pecuniam non excesſerit, Iudæus Iudici ſuo pignus demonſtrabit. Si verò pignus bonum non fuerit, Palatino noſtro vel ſuo Iudici oſtendet, vel poſtea vendendi habebit poteſtatem. Si idem pignus antequam annus tranſierit ſuo Iudici demonſtrabit, ſiquidem pignus apud Iudæum diem & annum remanſerit: nulli ſuper hoc poſtea reſpondebit. Támże /

Iudæi non iudicētur die feriata ſua.

VOlumus, vt nullus Iudæum ſuper ſolutione pignorum, in ſuo feriato die audeat coarctare. Támże /

De ablatis pignoribus Iudæis per aliquem.

ITem quicunque Chriſtianus per vim abſtulerit pignus ſuum à Iudæo, aut violentiam in domo ſua exercuerit, vt diſſipator noſtræ Cameræ grauiter puniatur. Támże / HL 133 / 238.

Iudæorum exceſsus, in Scholis iudicentur eorundem.

ITem contra Iudæum non niſi in Scholis vel vbi iudicantur omnes Iudæi in iudicio procedatur: exceptis Nobis & noſtro Palatino, qui eos poſſumus ad noſtram præſentiam euocare. Támże /

De im-

Gdy żydowi dádzą winę o zábi-ćié dźiéćięćiá.

Támże HL. 133/238. HP. 371.

32. WEdle vstaw Papiezkich imie-
niem Oycá nászego świętego srogo roská-
zuiemy: áby nápotym żadni Zydowie/ któ-
rzy są w Pánstwie nászym/ nie byli wino-
wáni/ żeby vżywáć mieli krwie ludzkiéy:
gdyż wedle roskazánia Zakonu od wszelkiéy
krwie wstrzymawáią sie wszyscy Zydowie.
Ale iesli który Zyd o zábićié którégo dźiéćię-
ćiá Chrześćiánskiégo będźie obwinion:
ma bydź pokonan trzemi Chrześćiány y
trzemi Zydy: á gdy będźie pokonan/ tedy
tylko ma bydź karan winą: która zwykłá
nászládowáć zá tákim vczynkiem dopu-
sczonym. A iesli Zydá świádkowie przerze-
czeni y ieg niewinność oczyśći: tedy kaźn/
którą Zyd miał podiąć/ zá one potwarz słu-
sznie ma podiąć iego winuiący.

Ile żyd pożyczył, tyle iemu ma bydź wrócono z lichwą.

Támże/ 239

33. VStáwiamy/ iż cokolwiek Zyd
pożyczył/ choć będźie złoto/ choć pieniądze
choć srébro: tedy tylóż ma mu bydź zápłá-
cono álbo wrócono z lichwą przyrosłą.

O koniách zástáwionych.

Támże HL. 134/ 239.

34. Chcemy/ áby Zydowie konie
wszystkie iákiékolwiek będą/ mogli bráć w
zástáwę ále iáwnie we dnie: á iesliby któ-
ry koń v Zydá vkrádźiony przez którégo
Chrześćiániná byłználeźion/ Zyd ma sie
przysięgą oczyśćić mówiąc: Jż tego koniá
iáwnie y we dnie zá tákowé pieniądze/ iá-
ko wiele dał miał zástáwionégo/ y miał go
zá nie krádźionégo.

O szukániu fałszywéy monety v Zydów.

Támże/ 239. HP. 372.

35. TEż zákázuiemy: áby Mynca-
rze w Pánstwie nászym będący nie śmieli
Zydów z fałszywémi pieniądzmi álbo z iné-
mi rzeczámi sámi przez sie/ okrom Posłá
nászégo ábo Woiewody nászégo álbo przez
vczćiwych Mieszczan y iákimkolwiek spo-
sobem zátrzymawáć ábo imáć.

Gdy Zyd w nocy o gwałt sobie czy-niony woła.

Támże/ 239

36. VStáwiamy/ Jesli Zyd który
przymuszony

De impetitione Iudæi per Christianum, pro puero interempto.

IVxta Constitutiones Papæ, in nomine
nostri Patris sancti districtius prohibe-
mus, ne de cætero Iudæi singuli in nostro
Dominio cõstituti debeant culpari, quòd
humano vtãtur sanguine, cùm iuxta præ-
ceptum legis, ab omni prorsus sanguine
se Iudæi cõtineant vniuersi. Sed si aliquis
Iudæus de occisione alicuius pueri Chri-
stiani per Christianum fuerit inculpatus,
tribus Christianis & totidem Iudæis con-
uinci debet, & postquam conuictus fue-
rit, tunc ipse Iudæus tantummodò pœna
quæ sequitur puniatur crimine pro com
misso. Si verò ipsum testes suprà dicti &
sua innocentia expurgabit, pœnam Chri-
stianus quam Iudæus pati debuerat non
immeritò sustinebit.

Æqualis pecunia, siue debitũ, semper Iudæo reddatur cum vsura.

ITem statuimus: vt quicquid Iudæus mu
tuauit siue aurum fuerit, siue denarii, siue
argentum, idem sibi solui vel reddi debet
cum vsura debita quæ accreuit.

De equis Iudæis obligatis.

VOlumus, vt Iudæi equos qualescun-
que generaliter omnes manifestè atq; in
luce diuturna pro pignore recipiant. Si
autem aliquis equus apud Iudæum fura-
tus per Christianum aliquem inueniretur,
Iudæus se iuramento proprio expurga-
bit dicens: quia eundem equum mani-
festè & in die pro tanta quantam dedit pe
cuniam impignoratum habuit. & cre-
debat non furatum.

De falsa moneta, quærenda apud Iudæos.

ITem inhibemus, vt Monetarii in nostro
Dominio cõstituti Iudæos cum falsis de-
nariis vel rebus aliis soli absque nostro
Nuntio vel nostri Palatini, seu absque Ci-
uibus honestis quoquo modo detinere
vel capere non præsumant.

De clamore Iudæi, in nocte pro violentia.

STtatuimus: Quòd si Iudæus aliquis cõ
pulsus

przymuszony wielką potrzebą w nocy będzie wołał: á iesli sąsiedzi Chrześciánie zániedbáią dáć mu pomocy słuszney/ ániby przyszli ná wołánié iego: kożdy sąsiad iego Chrześciánin trzydzieści szelągów niech będzie powinien zápłácić.

O kupowániu żywnośći Zydowskiéy.

37. Vstáwiamy: áby Zydowie przedawáli y kupowáli wszystkié rzeczy wolnie: y chlebá niech sie dotykáią iáko Chrześciánie/ á ktorzy tego zákázowáć będą/ wine Woiewodzie zápłácić będą powinni. A żeby wszystki té rzeczy wysszéy nápisáné miáły moc ná wieki/ ninieysze vstáwy z nápisániem świádkow dálismy im/ dla przestrogi ábo obrony: ktoréśmy y pieczęcią nászą vmocnili. A téy rzeczy świádkowie są Grábiá Arbeld Woiewodá Kaliski/ tákże Grábiá Kásztelan Gnieźnienski/ Grábiá Jánkal/Grábiá Miącéy Kásztelan Lendski/ Grabiá Szozánz Kásztelan Káliski/ Grábiá Dersław Lowczy Lendcki/ y inych wiele Pánów ziemie nászéy. Działo sie w Mieście Kálisżu názáiutrz po w niebowzięciu błogosłáwionéy Pánny Máryiéy/ Roku Pánskiégo 1264. ósmégo dniá Wrześniá.

My tedy Práwo ich pilnie opátrzywszy y w nie weyźrzawszy Státut przodków nászych chcąc wiecéy potwiérdzić niż go wspominać/ przywiedzieni łáskáwie ich zásłużonym pyżądániém od tego czásu przerzeczoné wszytki Práwá ich odnawiamy/ potwiérdzamy/ mocné czynimy/ náznák wiecznéy mocności y wiádomości tym niniey szym listem pieczęć násze przykłádamy.

Dan w Krákowie w dzien błogosłáwionych Męczenników Dyonizégo y iego towárzyszów/ Roku Pánskiégo 1334. Przy czym byli Szláchetni nászy/ Spiczymiérz Kásztelan Krákowski/ Niśczyn Sándomirski/ Mikołay Woiewodá Krákowski/ Andrzéy Lowczy/ Krzywosąd Podkomorzy Krákowski/ y inych wiele wiáry godnych. Dan przez ręce Zbigniewá Proboszczá Krákowskiégo/ Káncléřzá nászégo.

pulsus nimia necessitate noctis tempore clamauerit, & si vicini Christiani præstare nō curauerint auxilium opportunum, nec venerint ad clamorem, quilibet vicinus suus Christianus triginta solidos teneatur.

De comparatione & emptione victualium.

Statuimus etiam, vt Iudæi vendant omnia liberè & emant panem, tangant similiter vt Christiani: prohibentes verò pœnam nostro Palatino pro eo soluere tenebuntur. Et vt omnia quæ præmissa sunt perpetuæ robur obtineant firmitatis, præsens instrumentum cum testium annotatione ipsis pro cautela dedimus cum Sigilli nostri munimine roboratum. HVIVS VERO rei testes sunt: Comes Arbeldus Palatinus Callissiensis, Comes similiter Castellanus Gnesnensis, Comes Iankalis, Comes Mathias Castellanus Ledenen: Comes Czhoslaus Pincerna Callisiensis, Comes Derslaus Venator Ledenen: & aliis quam pluribus Baronibus terræ nostræ. Actum in Ciuitate Kalisz, in crastino die Assumptionis B. Mariæ Virginis. Anno Domini 1264. Octauo Kalend: Septemb:

HL. 133. / 239. HP 371

Nos igitur Iure ipsorum diligenter considerato & inspecto Statuto prædecessorum nostrorum confirmare eò magis quàm monere aliqualiter decernen: benè meritis ipsorum desideriis fauorabiliter inclinati. Extunc prædicta omnia innouamus, roboramus, & ratificamus in titulum perpetuæ firmitatis, In horum autem euidentiam præsentes sunt nostro Sigillo insignitæ.

Actum Cracouiæ die Beatorum Martyrum Dionisii & sociorum eius, Anno Domini 1334. Præsentibus his Nobilibus nostris Spicimiro Castellano Cracouiensi, Niszcinio Sandomirien: Nicolao Palatino Cracouien: Andrea Venatore Krzywosandæ, Succamerario Cracouiensi, & aliis multis fide dignis. Datum per manus Sbignei, Præpositi & Cancellarii nostri Cracouien.

PO KSIĄŻĘCIU BOLESŁAWIE Kázimierz Wielki niektóré wólnośći Zydom przydał, Roku 1368. Tit: II.

Zydowie ná tegodnie niech lichwy wyćiągáią, á ieśli ná liſty pieniędzy dádzą, ten który ie weźmie nie będźie lichwy powinien płáćić.

Laſki 26.B. HL. 134/ 240: HP373.

GDyż w wyćiągániu álbo pożárćiu lichw ieſt nienáſycona żądza / á w wyćiſkániu pieniędzy niektórzy miáry nie máią. Dla tego poſtánowiłá náſzych Pánów y ſzlachty władza / áby Zydowie wiáry náſzéy prawdźiwi nieprzyiaćiele/á pieniędzy ſwych Chrześćiánóm pożyczáiący nie więcéy ná kożdy tydźién lichwy wyćiągáć/iedno tylko iedne kwarte / aliâs ieden groſz od grzywny nie śmieli / y będą powinni z dźięką bráć. A ieſliby którzy Zydowie przez nowé zdrády ná liſty záſtáwné pieniędzy ſwych pożyczáli/ á przez dwie lećie tego pożyczenia zániecháliby o lichwe przyroſłą/ y o ſumme głowną do ſądu przywodźić: tedy od teg czáſu zárázem lichwe/ która zá dwie lećie przyroſłá/ máią ſtráćić: á ná głowney ſummie ſáméy/ króm wſzelkich lichw máią mieć doſyć: áni przez tákowy liſt záſtáwny tego/ który záſtáwił/ będą mogli ná więtſzą ſumme przyćiſnąć: áni ten który záſtáwił będźie powinien ſtáwáć/ álbo wzgląd mieć ná ſwą záſtáwe álbo obietnice: która ſię nád to więcéy wyćiąga.

Iudæi exigant vſuras ſeptimanatim, ſi verò ad literas obligatorias pecunias dent: ad nullam vſuram tenebitur mutuarius.

Práwo 1.

CVm in vſurarum voragine, ſit inſatiabilis appetitus: extorſioniq; pecuniarum quidam terminum non imponunt: proinde ſtatuit noſtrorum Baronum, & Nobilium authoritas: Quòd Iudęi, Fidei noſtrę Chriſtianę veri inimici, Chriſtianis pecunias ipſorum mutuantes, non plus de vſura, qualibet ſeptimana exigere debent: niſi tantùm vnam quartam, aliâs, vnum groſſum à marca, debent & tenebuntur, cum gratiarum actione recipere. Et ſi aliqui Iudei per nouas deceptiones, ad literas obligatorias pecunias eorum mutuarent: & per duos annos ſuum debitorem ſuſtinerent: pro vſura accreſcente, & pro ſumma principali, debitorē ad Iudicium non prouocantes: extunc ipſo facto vſuram, vltra duos annos accreſcerem, amittere debent: in ſorteq; principali, & ſumma capitali ſola, & abſque vllis vſuris, debent eſſe contenti: neque per eandem literam obligationis obligantem poterint ad maiorem ſummam compellere: neq; obligatus tenetur ſtare, vel obſeruare ipſis ſuam obligationem, vel promiſſum, vltra hoc ſe extendens.

Zydowie ná liſty niech nie dáią, iedno ná záſtáwę.

Támże/241.

2. GDyż złośći Zydowſkiéy intencya około tego nawięcéy chodźi/ iákoby Chrześćiánſkié máiętnośći y bogáctwá záwżdy potłumiáli y wykorzeniáli: ſłuſzna tedy rzecz ieſt poſtánowić/ áby żaden Zyd więcéy żadnému Chrześćiáninowi w Króleſtwie náſzym będącému od tego czáſu pieniędzy ſwych ná liſty záſtáwné nie pożyczał/áni dawał/iedno tylko ná zákład będźie mógł pożyczyć / wedle zwyczáiu z ſtárodáwná záchowáłégo.

Iudæi ergo pecuniam ſuper literas ne dent, præter pignus.

POrrò cùm Iudaicę prauitatis intentio ſuper hoc verſetur: vt Chriſtianorū bona & diuitias ſemper deprimant, & euellant: conuenit igitur non immeritò ſtatuere: vt nullus Iudeus ampliùs, alicui Chriſtiano, in Regno noſtro amodo conſtituto, ſuas pecunias, ſuper literas obligationis pręſtet, aut mutuet: ſed tantùm ad pignus ſufficiens pręſtare valebit: ſecundū conſuetudinem antiquitus reſeruatam.

PO KA-

PO KAZIMIERZV WIELKIM Władysław Iágełło w Krákowie y w Warćie: 1420. Tit. III.

O pożyczániu pieniędzy.

Zdradliwa Zydowska zdrádá / gdyż záwżdy iest Chrześciánóm przećiwna y nieprzyiáźliwa / á nie tylko przećiwko wierze y ćiáłu / ále też w rozerwániu máietności y bhrániu dóbr pilno pilnuie: y ácz w vstáwie która sie poczyna: Gdyż złości ⁊c. iest to im zákazano: áby nie dawáli ludźióm ktoregożkolwiek stanu álbo záwołánia będącym pieniedzy ná listy y ná zápisy / iedno tylko ná zakłády álbo zastáwy: á wszákże oni ná to niedbáiąc nie przestawáią dawáć pieniedzy ná listy y ná zápisy przećiwko práwom Duchownym y świeckim / które tego bárzo zákázuią. Dla tegoż chcąc poddánym ziem nászych pomoc láskáwie: iákóż z wiáry Chrześciáńskiey iesteśmy to powinni / nápotym zákázuiemy: áby Zydowie ná listy y zapisy pieniedzy nie pożyczáli / iedno tylko ná zakłády: iáko w wysszym tymże práwie iest to wyrázono. Jesli tedy kto z Zydów tákowe listy nápotym álbo zapisy pokaże / álbo ná nie pieniedzy da: tedy tákowe listy álbo zapisy niemáią bydź żadney mocy: á ten który pieniądze tákowe weźmie / nie będźie powinien ku zápłáceniu ich

Prá- wo I.

Similis.

PEruersa Iudaica perfidia, cùm semper sit & est Christianis contraria & inimica: & non solùm in fide, nec in corpore, verùm etiam in direptione bonorum, & facultatum attractione, quàm studiosissimè intendit: quamuis in Constitutione eiusdem capituli, quod incipit: Porrò &c. sit eis prohibitum: quòd dare non debeant hominibus, cuiuscunq; status aut conditionis existant, pecunias super literas & inscriptiones, sed tantùm super vadia & pignora: tamen hoc ipsi minimè aduertentes, pecunias super literas & inscriptiones dare non cessant: etiam contra Iura & Canonica, & Ciuilia, quæ arctissimè hoc prohibent: Ideo volētes nostris subditis terrarum nostrarum subuenire gratiosè, (prout ex religione Christiana tenemur, & debemus) de cætero prohibemus: ne Iudæi, super literas & inscriptiones pecunias mutuent: sed solùm super pignora, vt superius in eodem Capitulo est expressum. Si quis igitur Iudæorum tales literas de cætero, aut inscriptiones exhibuerit, aut super easdem pecunias dederit: extunc tales literæ, aut inscriptiones, debent esse nullius valoris, vel roboris: nec recipiens pecunias huiusmodi tenebitur procedere, ad earundē solutionem.

Lask 145. B. HL 134. B/ 241. HP 373

PO WŁADYSŁAWIE KAZIMIERZ Trzeći w Nieszowéy 1454. Tit: IIII.

O dawności Zydowskiéy: o zapiśiéch y wolnośćiách.

GDyż niewierni nie máią weselić sie z wietszego nádánia wolności / niżli którzy w Páná Chrystusá Bogá wierzą: áni słudzy nie máią bydź lepszey wagi / niżli synowie: vstáwiamy / áby Zydowie vżywáli praw wedle vstaw w Warćie vczynionych / iáko ina szláchtá ziem nászych / ile sie dotycze dawnośći: to iest trzech lat niech vżywáią przescrypciy

Prá- wo I.

Iudæi triennio præscribunt in Obligationibus, & inscriptionibus: sed nihil super bona dent. quorum & libertates, Iuri diuino & Terrestri cōtrariæ, abrogantur.

ITem, cùm infideles non debeant ampliori prærogatiua gaudere, quàm Christi Dei cultores: nec serui debent esse melioris conditionis quàm filii: statuimus: Quòd

Laski. 95. B. HL 134. B/ 241. HP 374

ſcriptij w záſtáwách y w zápiśiéch ſwych/ áni będą mogli dáć iákiéy ſummy pieniędzy ná záſtáwe ktorychkolwiek dobr álbo ná liſty zápiſów. A ieſli dádzą nád zákazánié tákowego ſtátutu: tedy zárázem pieniądze niech ſtrácą y záſtáwá z zápiſem tákowym niech będźie nikczemna. Liſty też wſzytkié ná wolnośći Zydóm w Królestwie náſzym mieſzkáiącym przez nas po Koronácyiey náſzéy dáné/ á Práwu Bożému y vſtáwam źiem przećiwné rewokuiemy/ y káżimy/ y chcemy áby żadnéy mocy y władzéy nie miály: ktoré to ſkáżienié y obligátię ich/ każemy opowiedźieć wſzytkim przez obwołánie iáwné: y to wſzytko obiecuiemy mieć zá pewno y nam wdźięczno/ y sámi ie dźierżeć niezgwalcenié/ y áby od innych dźierżáné były/ roſkażemy. Zá świádectwem niniéyſzym náſzych liſtów/ ktorym pieczęć ieſt záwieſzona. Dan w Nieſzowéy w Sobote po S. Elżbiećie. Roku Páńſkiego 1 4 5 4.

Quod Iudæi potiantur Iuribus, iuxta Cōſtitutiones Vartenſes, prout alii Nobiles terrarum noſtrarum, quantum ad preſcriptiones: vt videlicet vtantur præſcriptione trium annorum, in Obligationibus, & Inſcriptionibus ipſorum. Nec poterint dare aliquam ſummam pecuniæ, ſuper obligationem aliquorum bonorum, aut ſuper literas inſcriptionū. quòd ſi dederint contra huiuſmodi prohibitionem ſtatuti, eo ipſo pecuniam perdant: Obligatioq; & inſcriptio huiuſmodi eo ipſo ſint nulle. Literas etiam quaſcunq;, ſuper libertate ipſis Iudæis, in Regno noſtro degentibus. per nos, poſt diem Coronationis noſtræ conceſſas, & Iuri diuino, ac conſtitutionibus terreſtribus contrarias, penitus reuocamus, abolemus: eaſque nolumus alicuius roboris, vel momēti fieri. Quam reuocationem, & obligationem eorum, in Regno noſtro per proclamationem publicam omnibus innoteſcere faciemus: hæc omnia rata, grataque habere promittimus: & inuiolabiliter obſeruare, & ab aliis obſeruari faciemus: Preſentium noſtrarum, quibus Sigillum noſtrum appenſum eſt, teſtimonio literarum. Actum in Nieſzowa die Sabbato proximo, poſt feſtum Sanctę Elizabet: Anno Domini 1 4 5 4.

PO KAZIMIERZV TRZECIM
Zygmunt piérwſzy. Tit: V.

Zydowie wedle woléy Káncelláryiéy liſty płáćić máią.

w Kráko. 1511. fol. 16. HL 135/242 HP. 374.

Zydowie będą płáćić liſty wedle ſzácunku y woléy Káncelláryiéy náſzéy.

Záſtaw niech nie oględuią ſtárſzy Zydowſcy ále w księgi ich niech będą wpiſowáné.

Tenże támże 1532. HL. támże 242. HP. 375.

2. Około ogledowánia przez ſtárſzego Zydowſkiégo zakládów/ ktore będą przynoſzáné do Zydów/ nie zda ſie nam to rzecz ſłuſzna vczyniona: gdyż kożdy ten/ ktory záſtáwia/ tego nawiecéy zwykł ſie ſtrzedz: áby w nedzy y w niedoſtátku komu nie odkrył ſie. A przeto roſkażemy: áby rzeczy záſtáwné y dźién ich záſtáwy wedle ſtárego zwyczáiu w kśięgi Zydowſkié był wpiſowan.

Iudæi arbitrio Cancellariorum Regias literas ſoluunt.

Prá-wo 1.

IVdęi ſoluent literas, iuxta arbitrium & voluntatem Cancellarię noſtrę.

Pignora non conſpiciantur per ſeniores Iudæorum: ſed in libros eorum inſcribantur.

DE conſpiciendis per ſeniorem Iudęorum pignoribus, ad Iudęos illatis, non videtur nobis factum conueniens: cùm ſinguli pignorantes, id maxime vitare, & cauere ſoleant: ne in egeſtate, & indigentia ſua, cupiā detegantur: ſed mandabimus: vt res oppignoratę, & dies earum oppignorationis, ſecundùm veterem conſuetudinem, in libros Iudęorum inſcribantur.

O tymże

De

O tymże druga vstáwá Królá Zygmuntá.

3. Zástáwy Zydowie máią wpisowáć w księgi / wedle státutu nászego Krákowskiego ná wálnym Seymie vczynionego / Roku Páńskiego 1532.

Zyd iesli nie stáwi zastępcé, niech go obieszą.

4. Iż zbytnia swawola y wielkość złodźiei ztąd rozmnożyłá sie / że złodźieie máią rzeczy krádźionych v Zydów przedawánie przespieczné: ktòréy złéy rzeczy áby sie zábieżáło / zá rádą Pánów królestwá nászego y zá żądániem Posłów Ziemskich skázuiemy y skazálismy: Iż iesli Zydowie o rzecz krádźioną y do nich przyniesioną zástępcé stáwić nie będą mogli ábo niechćieli: do sądu oto pozwáni karániem szubienice / iáko ći którzy są vczestnicy złodźieystwá / niech będą karáni.

Zydowie áni cłá, áni ná inè vrzędy nie máią bydź przekłádáni.

5. Vstáwiamy / áby niezgwałcenié było chowano / żeby Zydowie nie byli áni mogli bydź ná cłá przekłádáni: rozumieiąc / iż to rzecz niegodna y práwu Bożému przećiwna / áby tego narodu ludźie czći y vrzędów miedzy Chrześćiány iákich vżywáć mieli.

Miárá y sposób kupowánia Zydóm ma bydź vłożona, áwszákże wedle postánowienia, które máią z miásty, niech sie záchowáią.

6. Chcemy / áby Zydowie niemieli wolnégo kupiectwá we wszytkich rzeczách: ále ten obyczay / który będźie postánowion ku szukániu żywnośći ich / wszędźie w królestwie nászym niech dźierżą y pilnie go chowáią / y tákże vmowy y postánowienia / które z niektóremi miásty wietszémi królestwá nászégo máią / we wszytkim niech trzymáią.

W żółtych czapkách Zydowie niech chodzą po vlicách, pod winą półkopkową: wyiąwszy żeby ná drodze byli.

7. Iż Zydowie zániechawszy stárégo

De eodem Iudæi pignora inscribant in libros.

CÆterum pignora debebunt inscribere in libros: secundùm statutum nostrũ, Craçouiæ in conuentu regni generali, Anno Domini 1532. æditum.

w Piotrko. 1538. HL. támże/242. HP. 375.

Iudæus si non sistit euictorem, suspendatur.

QVoniam verò nimia furum licentia & pluralitas eò maximè creuisse videtur: quòd fures ipsi habeant rerum furto ablatarum, apud Iudæos tutam venditionem: cui malo vt obuiari possit, ex consilio Senatorum Regni nostri, & postulantibus nuntiis terrarum nostrarum, decreuimus decernimusque: vt si Iudæi, pro re furtiua ad se delata, euictorem statuere non possent, aut nollent: in iudicio ad hoc citati, pœna furcæ ipsi, vt culpæ participes & conscii, puniri debent.

Tenże tám że HL 135. B/242. HP támże.

Iudæi neque teloneis, neque vllis officiis præsint.

STatuimus inuiolabiliter obseruandum Iudæos teloneis quibuscunque præfici non debere neque posse: indignum & iuri diuino contrarium censentes, eius generis homines aliquibus honoribus & officiis inter Christianos fungi debere.

Tenże tám że 1538. HL 135. B/242. HP 378.

Modus mercandi Iudæis statuitur: & pactis, cum ciuitatibus initis, stent.

VOlumus præterea: vt Iudæi non habeant liberam mercandi, in omnibus rebus, facultatem, sed modum per Nos statuendum, in mercimoniis ad victum quærendum, vbique in Regno nostro teneant, & diligenter obseruent: atque etiam pacta & conuentiones, quas cum nonnullis ciuitatibus maioribus regni nostri habẽt, in toto teneant.

Tenże tám że HL 130/233. HP 378

Glaucis mitris insigniti prodeant in publicum: sub pœna vnius floreni: nisi fortè in itinere sint.

Tenże tám że HL 135. B/243. HP 375.

ET quoniam Iudæi, relicto veteri instituto,

go zwyczáiu/ y zárzuciwszy znáki przez ktore od Chrześcian byli poznawáni/ vbiór chrześciánóm we wszytkim podobny wźieli/ ták iż miedzy Chrześciány niemogą bydź poznáni: vstáwiamy/ áby ná wieki było chowano: żeby wszyscy y kożdy zosobná wszędźie w krolestwie nászym Zyd znáki/ to iest/ bieretki/ ábo mycki/ ábo iné czapki żołté ná kożdych mieyscách nośili: wyiąwszy té/ ktorzy są ná drogách. Abowiém gdy w drodze będą/ będźie im wolno tákowé znáki złożyć ábo skryć. A iesli kto z Zydów iáko przestępcá tego práwá/ nie nosząc czapki żołtéy ná głowie będźie oskárżon y przekonan: tedy wedle zwyczáiu źiemie kożdéy Woiewodźie mieyscá ábo iego Podwoiewodzému/ ábo Sedźiému tylekroć/ ileby śie téy vstáwie przećiwić ważył/ winy złoty zápłáćić będźie powinien: ktoréy połowicá Woiewodźie ábo Podwoiewodzému ábo Sedźiému/ á druga połowicá instiguiącému ma śie dostáć.

tuto, proiectis signis, per quæ à Christianis dignoscebantur, vestitum Christianis per omnia similem sumpserunt, vt inter Christianos dignosci non possint: Statuimus perpetuò obseruandum: vt omnes & singuli vbique in regno nostro Iudæi signa, hoc est, Bireta, aut Capellos, seu aliud capitis tegmentum coloris glauci, aliâs żołté/ vbilibet locorum deferant: Viatoribus exceptis. Per viam enim & itinera, licebit eis signa eiusmodi deponere aut occultare. Quòdsi quispiam ex Iudæis vti transgressor huius legis, non deferens capitis tegmentum glauci coloris, Palatino loci aut eius Vicepalatino seu Iudici, secundùm morem terræ cuiuslibet, delatus & ibi conuictus fuerit: soluere tenetur, toties quoties constitutioni contrauenerit præsenti vnius floreni pœnam, cuius medietas Palatino seu Vicepalatino seu Iudici, & alia medietas Instigatori cedere debet.

Zakłády Zydóm dáne niemáią bydź ná osoby ieno ná pospólstwá wyćiągáne.

Tenże támże HL 130/ 233. HP 376.

8. Iż dla opátrzenia przespiecżeństwá Zydowskiégo/ y vskromienia swowolnych ludźi śmiáłośći Zydóm ná niektórych mieyscách dáliśmy zakłády/ śćiągáiącé śie ná wielkié summy: ktoré to zakłády nie ná osobné persony/ ále tylko ná pospólstwá ábo ná iné zebránié mieyskié/ ktoré przez sprzyśiężenié ábo spiknienié iákié rozruch ábo zburzenié ku skáźie y zátráceniu Zydów vczynić zechce/ chcemy y obiáśniamy áby były włożoné.

Vadia Iudæis concessa, ad communitatem sunt referenda.

QVòd etiam ad prouidendum securitati eorundem Iudæorum, & ad compescendam licentiosorum audaciam, eisdem Iudæis, in aliquibus locis contulimus vadia, ad magnas summas se extendentia: quæ quidem non ad singulares & priuatas personas, sed duntaxat ad communitatē, aut aliam multitudinem ciuilem, per conspirationem, tumultum & seditionem ad perniciem & interitum Iudæorum excitatam, extendi debere volumus & declaramus.

Zydowie ná wśiách niech nietárguią.

Tenże támże HL 95. B/ 172.

9. Gdyż Chrześciánóm práwá koronné kupiectwá y targów ná wśiách czynić zákázuią: tedy rozumiémy/ iż tóż Zydóm tym śie mniéy czynić godźi: y owszem im tego pod ćieżkimi winámi/ áby tákowych rzeczy nieśmieli czynić zákázuiemy y zábrániamy pod stráceniem wszytkich rzeczy wedle statutu stárégo.

Iudæi fora in villis non faciant.

ITem, cùm Christianis iura regni, mercaturas & fora in villis facere prohibeant: multò minus hoc Iudæis licere cēsemus, imò sub grauissimis pœnis, ne talia audeant, interdicimus eis & prohibemus: sub amissione rerum omnium, iuxta statutum antiquum confiscandarum.

Zydowie ßláchćie poddáni nic sobie w obronie królewskiéy niech nie pokládáią.

Nobilium Iudæi in regia defensione nihil sibi promittant.

Ktora

Qui

10. KTóra ßláchtá w miáſteczkách y we wśiách ſwych Zydy ma: wolno im to puſczamy / áby z nich ſámi pożytki bráli / y im wedle zdánia ſwego ſpráwiedliwość czynili. Ale z których Zydów żaden pożytek Nas niedochodźi / tym Zydóm niedopuſczamy práwá vżywáć przez Nas y przodki náßé nádánégo: áni chcemy / áby o ich krzywdy przed nas przynaßano co było: áby iáko z nich żadnégo pożytku niemamy / ták też niech żadnéy obrony w Nas nie máią położonéy.

QVi Nobiles in oppidis, aut in villis ſuis, Iudæos habent: per Nos licet, vt ſoli ex eis fructus omnes & emolumenta percipiant: Iusq; illis arbitratu ſuo dicant: verùm ex quibus Iudæis nullum ad nos cõmodum peruenit, eos vti Iudæorum iure non permittimus per nos & anteceſſores noſtros conceſſo, neq; de iniuriis eorum deferri ad nos volumus: vt ex quibus nullum commodum ſentimus: hi etiam nullum in nobis præſidium habeant collocatum.

Tenże w krá 1539. HL135. B/243. HP. 377.

Przyśięgá Zydowſka.

11. ZYd ma śie obróćić przećiwko słoncu oſobnie od ludźi inych / y ma ſtáć boſſo / ná iednym ſtołku przyoblókßy śie płaſczem ábo ſuknią / á czapkę Zydowſką ma mieć ná głowie. A ieſli śie potknie trzykroć / tedy ták wiele wierdunków tráći: á ieſli czwárty raz / tedy zoſtáie winien w onéy rzeczy. A ták niech mówi ten / który Zydowi przyśięgę przepowiedáć będźie. Heliaßu Zydźie / ia ćiebie nápominam przez té trzy litery / y przez ten Zakon / który dał Pan Moyzéßowi ná tablicy kámiennéy ná górze Synai: iż té Kśięgi ábo ten Rodał ieſt prawdźiwy y ſpráwiedliwy / ná który ty Zydźie przyśięgáć maß temu prawdźiwému Chrześćiáninowi o tákowy wyſtępek ábo rzecz: o którą ćię przed ſąd przywiódł. A niech mu ták będźie przepowiedaná przyśięgá:

Iżeś w téy rzeczy nie winien / o którą ćię ten Chrześćiánin winuie: ták ćię Bóg niech wſpomoże / y ten ſam: który niebo y źiemię / powietrze / y roſſę / góry / págórki / kwiatki / y trawy ſtworzył. A ieſliś winien: niech ćię trąd y iad záráźi ten: który zá modlitwą Helizeußową Náámáná opuśćił / á Gezégo záráźił. A ieſliś winien / niech ćię ogień Niebieſki ſpali / y káduk popádnie / y płynienié krwie. A ieſli ieſteś winien: ábyś był zátrácon ná twéy dußy / y ná twym ćiele / y ná twych rzeczách: y niech ćię to potka / co żonę Lotowę: która przemieniona byłá w ſłup ſolny / kiedy śię zápádłá Sodomá y Gomorrá. A ieſliś ieſt winien: ábyś nigdy nieprzyßedł ná łono Abráhámowo: gdźie Chrześćiáni / Zydowie / y Pogáni przed ſtworzyćielem wßytkich rzeczy zmartwychwſtáną. A ieſliś winien: niech ćię Zakon

Forma iuramenti Iudaici contra Chriſtianos.

QVòd Iudæus debet conuerti contra Solem ſeorſum, & ſtare nudipes ſuper vnam ſedem, indutus pallio, aut chlamide: & pileum Iudaicum debet in capite habere: & ſi lapſus fuerit ter: totidem amittit Fertones. ſi quartò: manet reus in cauſa. Tunc dicat is, qui ſibi Iuramentum narrare debet, ſeu prædicere: Helia Iudæe, ego te moneo per has tres literas, & per hanc legem, quam Dominus dedit Moyſi, in tabula lapidea, in monte Sinai: quòd liber iſte, aut Rodale hoc, verum & iuſtum ſit: ſuper quod tu, Iudæe iurare debes, huic verò Chriſtiano, pro tali culpa, ſiue cauſa, pro qua duxit te ad Iudicium. Et prædicetur ei iuramentum ſic.

HL136/243 HP. 376.

Quòd tu in hac cauſa non es reus: pro qua hic Chriſtianus te culpat. ita te Deus adiuuet ille & idem: qui cælũ & terram fecit, aerem, & rorem, montes cum vallibus, flores, & gramina. Et ſi tu reus ſis: quòd te læpra & venenum inuadat: quæ precibus Eliſæi, Naaman Syrum dimiſit, & Giezi inuaſit. Et ſi tu reus ſis: quòd te ignis cæleſtis comburat, & morbus inuadat caducus, & fluxus ſanguinis. Et ſi tu reus fueris: quod tu pereas in anima tua, & in tuo corpore, & in tuis rebus: & vt tibi accidat, ſicut vxori Loth accidit: quæ mutata fuit in ſtatuam ſalis, quando Gomorra & Sodoma periit: fiat & tibi. Et ſi tu reus es: vt nunquam ad Sinum Abrahæ venires: vbi Chriſtiani, Iudæi & gentiles, ante creatorem omnium rerum reſurgent. Et ſi tu reus es: quòd te lex Moyſi deleat in monte Sinai, quam Dominus

Támże.

Zakon Moyzéſzów zmáże : który ná górze Synai Pan Bóg dał Moyzéſzowi / y który sam Pan Bóg pálcem swym nápisał ná tablicy kámienney. A ieslis winien : niech ćie pohánbi wſzytko Pismo/ które iest nápisano w pięći kśięgách Moyzéſzowych. A ieśli twoiá przyśięgá nie iest spráwiedliwa/ áni czysta/ áni prawdźiwa : áby ćie Adonai zmázał mocą swego Bostwá / y niech ćie wezmą wſzyscy źli duchowie/ y niech ćie doprowádzą ná wieczné potępienié ná wieki wieków/ Amen.

minus dedit Moysi : quam solus Deus digito suo scripsit, in tabula lapidea. Et si tu reus es : quòd te confundat omnis scriptura, quæ scripta est in quinque libris Moysi. Et si tuum iuramentum, non est iustum, nec mundum, atque verum : quòd te Adonay deleat suæ Diuinitatis potentia : & te suscipiant diaboli, & deducant te in æternam damnationem, in secula seculorum. Amen,

PO ZYGMVNCIE PIERWSZYM, Zygmunt August. Tit. VI.

Potwiérdzenié státutu przez Zygmuntá Królá ná Zydy vczynionégo.

Zyg. Aug. w Piotrko. 1562. HP 378

A Iż też posłowie skárżą śie / że przez Zydy wſzystkie hándle y żywnośći Mieſczánom á poddánym náſzym są odięté / roskázuiemy áby w téy mierze był záchowan Státut Anni 1538. Parag: Volumus præterea &c. Ktemu áby Zyd Zup/ Cél/ y naymów żadnych nie trzymał/ ták iáko o tym Státut vczy.

Prawo I.

Odłożenié pakt Zydowskich, które z Mieſczány máią.

Tenże támże 1565. HP 379.

2. WEdle Constituciiéy Piotrkowskiéy postánowićiesmy byli gotowi / około kupiectwá Zydowskiégo. Ale iż pakt, które Miástá z nimi y oni z Miásty máią/ vkazáć teraz nie mogli : tedy nie deroguiąc nic páktam Mieyskim/ y owſzem ie w mocy zostáwuiąc/ odkłádamy to do drugiégo przyſzłégo séymu Koronnégo : ták iżby ná drugim blisko przyſzłym séymie byli Mieſczánie y Zydowie powinni kłáść pákta & Cõuentiones, które máią z Miásty/ około kupiectwá żywnośći ich.

Zeby Cél, Myt etc. Zyd nie trzymał.

Tenże támże HP 379.

3. Opátruiemy też to / y wſzystkim Woiewodóm Korony y Pánstw náſzych roskázuiemy / vchwałą séymu ninieyſzégo : áby káżdy w Woiewództwie swym żadnému Zydowi Zup/ Cél/ y naymów trzymáć nie dopuſzczał żadnych/ iáko o tym y przednieyſzé státutá y Piotrkowska Constitutya vczy/ pod winą stá grzywien toties quoties, o którą Instigator czynić będźie powinien/ ábo Posłowie deferowáć.

O kupiectwie Zydowskim y o ząbronieniu Cél, Myt, Zup, Kárczem, naymów Zydóm.

Tenże támże 1567. HP támże.

4. ZYdowie mimo pákta które z Miásty máią / áby kupiectwá Mieſczánóm nie odéymowáli/ áni śie iémi báwili/ Cél/ Myt/ Zup/ Soli/ Kárczem/ y żadnych naymów w Koronie zá swym áni zá cudzym tytulem żeby nie spráwowáli exnunc, pod winą státutu Zygmuntá Królá / Roku 1538. wydáną / o którą winę ná którymbykolwiek mieyscu Zyd táki był tráfion/ á obwinion/ Królewscy przed Woiewodą álbo ich Vrzędem/ á Pánscy przed swémi Pány Duchownymi y Swieckimi álbo przed ich Vrzędniki stáwáć máią/ y karáni być przez té to Woiewody álbo ich Vrząd/ álbo też przez Pány przerzeczoné álbo ich Vrzędniki/ pod winą dwu stu grzywien : którey połowicá stronie instiguiącéy / á połowicá vrzędowi być ma/ nie oglądáiąc śie ná świádki Zydowskié / áni ná listy żadné.

Zeby

Zeby Chrześćiánin Zydowi nie służył.

5. A Iż też w tym sie silny nierząd dzieie / że w Koronie nászéy niektórzy Chrześćiánie Zydóm służą / vstáwiamy y roskázuiemy: żeby pod winą stá grzywien ná Zydá / żeby nie śmiał Zyd Chrześćiániná vtriusque sexus zá sługi sobie przyymowáć. A Chrześćiánin áby też záś Zydowi nie służył / pod więzieniem. A iżby sie to działo we wszytkich táż nászych iáko też w Duchownych y Páńskich Mieśćiech y Miásteczkách / roskázuiemy / żeby tego Stárostowie y Burmistrzowie mieysc onych doyźrzeli / y státut ten exequowáli. A wszákże to rozumieć sie ma o czeládźi domowéy vtriusque sexus: którąby sobie w domiech swych chowáć mieli: secus rozumiano bydź ma o Furmániech / wołowcách / których w drógách ná czás potrzebowáć y náymowáć muszą.

Tenże támże 1565. Ap támże.

PO KROLU ZYGMUNCIE Augustćie, Król Stephan. Tit. VII.

Potwiérdźił práwá wszystkié Zydowskié od przodków Ie^o^ Królewskiéy M. im nádáne, w Wárszáwie ná Séymie 2. Ianuarij 1580.

Tenże dał kilká osobnych przywileiów Zydom Krákowskim: Piérwszy ná naiem sklepów w mieśćie de data *w Toruniu* 25. Decemb: 1576.

Drugi z strony przyśiąg bez ceremoniy, y dekretów iednákich wiednákiéy spráwie, de data *w Niepołomicách* die 31 Iulii. 1585.

Trzeći z strony sądów, że do sądu należnego á nie extra Iurisdictionem *wyćiągáni bydź máią*, de data *w Niepołom:* 31. Iulij 1585.

Te przywileie záśię wszystkié są tákże od Królá I. M. Zygmuntá III. potwiérdzonè de data *w Wárszáwie ná Séymie wálnym* 18. Martii Anno 1590.

Iedno że tè przywileie wszystkié nie są constitucyą żadną wárowánè, tedy téż y mnie nie zdáło sie ie w státut kłáść tylko náznáczyć.

POGŁOWNE ZYDOWSKIE. Tituł VIII.

Zá Królá Stephaná Anno 1577.

Dla niebespiecżeństwá od Tátar y dla Rebelliéy Gdáńskiéy vchwalonè tym sposobem.

Práwo 1. Zydowie wszyscy y káżdy z osobná w Królestwie nászym / w Mieśćiech y w Miásteczkách / ták nászych iáko y wszytkich poddánych nászych / Duchownych y świetckich / od káżdéy głowy / nie według stárych Kwitów / áni zwyczáiów żadnych / ále według liczby głów Zydowskich / státecznie pod przysięgą przez Poborce popisánych od káżdéy głowy pozłotému Polskiému oddáć powinni będą.

Z Vniuers. Pobo. Anni 1577. fol. 179B. par. Item.

Roku

Roku záś 1578. tákże poglówne Zydowskié, dla recuperátiiéy Prowincyiéy Inflántckiéy od Moskiewskiégo, przez woynę, y ná obronę Ruskich kráiów, ták było vchwalono.

Z Vniuers. Pobor. fol. 196. B.

2. Zydowie wszyscy/ y káżdy z osobná w Królestwie Polskim/ y w Wielkim Xięstwie Litewskim/ w Mieśćiech y w Miásteczkách/ y ná wśiách/ ták nászych iáko y wszytkich poddánych nászych/ ták Duchownych iáko y świetckich/ nie podług stárych kwitów y zwyczáiów/ ále od káżdéy głowy po złotemu/ á ná Iálmużniki ma bydź baczenié. A wszákże tym obyczáiem/ że Vrząd Woiewodzy álbo ktorykolwiek inszy ktoregoby zwierzchności y spráwie podlegli Mieyskiéy/ y z Poborcą y z succollektorem iego máią ie policzyć z stárszemi Zydy/ ktorzy máią pod przysięgą zeznáć/ że ie spráwiedliwie policzyli/ od ktorych żadnego nie wyymuiąc máią od stárszych odebráć/ á stárszy sobie máią te summe wyćiągnąć. Przysięgá tych stárszych Zydow ma bydź ná Przykazánié Boże/ á ná Wołhyniu y w Litwie Vrzednicy/ y ktorym to należy z Poborcą tákowy dozor czynić máią.

Roku 1580. dla popárćia woyny Moskiewskiéy y dla opátrzenia kráiów Ruskich y Podolskich, tym sposobem.

Z Vniuers. I o or. fol. 205.

3. Zydowie ták w Koronie iáko w W. X. Litewskim/ po półtory złotemu káżdy od głowy płáćić będą powinni/ nemine prorsus excepto, ktoré pogłówné wolno będźie Pánu Podskárbiemu porozumiawszy sie z száfárzmi co do nawiętszég pożytku przywieźdź/ y do száfárzów oddáć.

Roku 1581. dla dálszego popárćia téyże woyny, y ná obronę tychże kráiów Ruskich y Podolskich tym sposobem.

Z Vniuers. Pobor. fol. 225.

4. Zydowie ták w Koronie iáko w W. X. Litewskim/ nemine prorsus excepto, máią sie złożyć ná summe 30. tysiecy złotych do Pánów Podskárbiów y száfárzów Koronnégo y Litewskiégo oddáć będą powinni/ ná káżdy Rok od dwu lat po trzydźieśći tysiecy. A diuiz ya summy téy tákowa bydź ma/ że Zydowie Koronni po 15. tysiecy/ á W. X. Litewskiégo po 15. tysiecy ná Rok tákże dawáć będą powinni/ z ktorą summą Zydowie Polscy w Wárszáwie/ á Litewscy w Wilnie ná S. Ian stáwić sie będą powinni/ sub pœna similis summę.

ZA KROLA I. M. ZYGMVNTA Trzećiégo. Tit: IX.

Roku 1588. poglówne Zydowskié dla vprzątnienia Æmulum Regni obyczáiem woiennym z Korony ták było vchwalono.

Z Vni. Po folio 7.

Práwo I.

Zydowie ták w Koronie iáko w W. X. Litewskim/ nemine prorsus excepto, po półtory złotému káżdy od głowy będą płáćić powinni. A izby od tákowégo pogłowia nie vlegáli/ tedy ták postánawiamy/ áby w káżdym Mieśćie/ Miásteczku ták nászym iáko poddánych nászych/ powinien był Vrząd Mieyski sub iuramento popisáć Zydy wszytkie/ ile ich iedno głów iest/ w ktorym domu/ fideliter, y oddáć do rąk Poborce w káżdym Woiewodztwie/ tákże też we wśiách nászych Dźierżáwy nászéy. A v poddánych nászych Duchownych y świetckich Pánowie ich przez swe sprawce álbo Vrzedniki toż vczynić máią/ z pilnośćią wszytkie Zydy/ ile ich iedno kedy głów iest/ popisáć y oddáć do Poborców: á Zydowie kożdy z nich będą sie powinni prezentowáć/ przed Vrzedy Miast/ Miásteczek y wśi/ obyczáiem wyszéy opisánym sub pœna złotych Polskich dwuset ktora ma bydź od stárszych ich requirowána. A Vrzedy też y Pánowie ich pod też wine podpadáć będą/ gdyby w tym negligentes byli. O ktore winy ná Zydźiech Vrząd Grodzki exequucią

perem-

peremptoriè czyniémá: salua nihilominus inquisitione potym gdyby sie kto vtáił álbo vlégł / temu ko mu interest, to iest / Poborcy.

Roku 1589. *dla nágotowánia* neruum belli *iesliby był chćiał* Æmulus Regni *co dáléy* moliri.

2. Zydowie ták Polscy iáko y Litewscy y wszem Pánstw należących máią z sobą podźiał y ráchunek vczyniwszy / złożyć pieniedzy dwádźieśćiá tysiecy złotych ná odpráwe potrzeby vkráinnéy / którąsmy zá wiádomośćią wszech stanów / Commissarzóm do Hetmáná Koronnégo przyłączonym / ku pohámowániu vkráynéy swéy woléy zlécili. Które pieniądze máią stáwić we Lwowie połowice ná dźień S. Bártłomieiá : á drugą ná dźień świetégo Symoná Judy sub pœna confiscationis bonorum: Czego Pánowie Podskárbiowie oboi ták Koronny iáko W. X. Litewskiégo : álbo gdźieby té Vrzedy wákowáły / Podskárbiowie Dworni dźierżeć máią. Tákże y ná drugi Rok y czás tákowysz / ćisz Zydowie obóygá Pánstwá y źiem należących tákową summe pieniedzy dać máią / y stáwić ná tóż mieysce sub eadem pœna. A od pogłównégo które bywa przy Poborze vchwaloné / y od wszytkich podatków Poborowych w tych dwu lećiech przez ten czás wolni bydź máią.

Z Vniuers. Pobo. fo. 7.

Roku 1590. *dla woyny przećiwko Turkowi zá wypowiedzeniém iego przymiérza dawnègo którè miał z Koroną.*

3. Zydowie w Koronie sámi przez miásto pogłównégo y Poboru bedą powinni dáć ná dźień S. Janá Chrzćićielá złotych dwádźieśćiá tysiecy do Pánów Podskárbiów y Prowizorów Koronnych którzy przy nas bedą. A z W. X. Litewskiégo Zydowie ná tenże dźień do Pánów Podskárbiów y Prowizorów W. X. Litewskiégo oddáć bedą powinni złotych sześć tysiecy: sub pœna confiscationis bonorum, gdźieby ná dźień náznáczony summ przeopisánych nie oddáli. A zátym od Poboru wolni bedą / y od Poborców nie bedą mogli bydź nágábáni.

Z Vniuers. Pobo. fo. B.

Roku 1591. *dla zapłáty służebnym ná woynę przećiw Turkowi przyiętym.*

4. Zydowie wszyscy y káżdy z osobná w Królestwie Polskim y w W. X. Litewskim w Mieśćiech y w Miásteczkách / y ná wsiách ták nászych iáko y poddánych wszytkich nászych / ták Duchownych iáko y świeckich : nie podług stárych kwitów y zwyczáiow / ále od káżdéy głowy po złotému : á ná Jálmużniki ma bydź baczenié : á wszákóż tym obyczáiem / że Vrząd Woiewodzy álbo ktorykolwiek inny / któregoby zwiérzchnośći y spráwie podlegli / y Mieyscki przy Poborcách / którzy z skárbu nászégo do tego bedą náznáczeni / máią ie policzyć z stárszymi Zydy / którzy máią pod przysięgą zeznáć / że ie spráwiedliwie policzyli : od których żadnégo nie wyymuiąc / máią ći Poborcy nászy od stárszych odebráć / á stárszy sobie te summe máią wyćiągnąć. Przysięgá tych stárszych Zydów ma bydź ná Przykazániu Bożym: á ná Wołyniu y w Litwie Vrzednicy y którym to należy z Poborcą tákowy dozór czynić máią : pogorzelce czyniąc wolnymi / którzyby świéżo pogorzeli: á którzy nie pogorzeli / okrom pogłówia / inszégo Poboru dawáć nie bedą powinni. Który to Pobór od Zydów do skárbu nászégo ma bydź oddány pro hac vice : záchowawszy iednák sposoby do przedszégo wybránia tego pogłównégo.

Z Vniuers. Pobo. fo. 9.

Roku 1593. *dla odiázdu Králá Iego M. do Szwecyiéy.*

5. Zydowie wszyscy y kożdy z osobná w Królestwie Polskim y w W. X Litewskim / w Mieśćiech y w Miásteczkách y ná wsiách / tách nászych iáko y poddánych nászych Duchownych y świeckich / nie podług stárych kwitów y zwyczáiów / ále od kożdéy głowy po złotému. A ná Jálmużniki ma bydź baczenié. A wszákóż tym obyczáiem / że Vrząd Woiewodzy álbo ktorykolwiek inszy / któregoby zwiérzchnośći y spráwie podlégli / y Mieyscki /

Z Vniuers. Pobo. fo. 7.

ſcki/ przy Poborcách / którzy z ſkárbu náſzégo do tego bedą náznáczeni / máią ie położyć z ſtárſzymi Zydy: którzy máią pod przysięgą zeznáć/ że ie ſpráwiedliwie policzyli. Od ktorých/ żadnégo nie wyymuiąc / máią ci Poborcy náſzy od ſtárſzych odebráć / y ſtárſzy ſobie te ſumme máią wyćiągáć. Przysięgá tych ſtárſzych Zydów ma bydź ná Przykazániu Bożym/ ná Wolyniu y w Litwie. Vrzednicy/ y którym to należy Poborce/ tákowy dozór czynić máią. Pogorzelce czyniąc wolnémi/ którzyby świeżo pogorzeli: á którzy nie pogorzeli/ okrom poglówia inſzégo Poboru dawáć nie bedą powinni. Który to Pobór od Zydów do ſkárbu náſzégo Woiewodztwá kożdégo oddány bydź ma. A ieſliby ſámi Zydowie chćieli we wſzytkiéy Koronie to poglówie árendowáć / nie pozwalamy ich wiecéy wyćiągáć/ nád dwádźieśćiá tyśiecy złotych: ktoré ſámi Zydowie do ſkárbu Koronnégo oddáć powinni.

Roku 1595. Ná obronę Gránic Koronnych.

Z Vniuers. Pobo. fo. 9.

6. Zydowie wſzyſcy y kożdy z oſobná w Króleſtwie Polſkim y w W. X. Litewſkim/ w Miáſtách y w Miáſteczkách / y ná wśiách ták náſzych iáko y wſzytkich poddánych náſzych/ ták Duchownych iáko świetckich/ nie podług ſtárych kwitów y zwyczáiów/ ále od kázdéy głowy po złotemu. A ná Iálmużniki ma bydź baczenié. A wſzákóż tym obyczáiem/ że Vrząd Woiewodzy/ álbo ktorykolwiek inſzy/ którégoby zwierzchnośći y ſpráwie podlegli/ Mieyſcki y z Poborcą máią ie policzyć z ſtárſzymi Zydy: którzy máią pod przysięgą zeznáć/ że ie ſpráwiedliwie policzyli. Od których żadnégo nie wyymuiąc/ máią od ſtárſzych odebráć/ á ſtárſzy ſobie máią te ſumme wyćiągnąć. Przysięgá tych ſtárſzych Zydów ma bydź ná Przykazánié Boże: á ná Wolyniu y w Litwie Vrzednicy y którym to należy z Poborcą tákowy dozór czynić máią. A wſzákże gdźieby ſie pożytecznieyſzy ſpoſób podał/ y árendowáć ma nam bydź wolno.

Poglówné Zydowſkié Anni 1596. Vide ſupra folio 366. lege. 27. Ná obronę ꝛc.

O niezákupowániu towárów. Articulo: ZYDOWIE.

Zyg. III. w Krák. 1588. folio 72.

7. Zydowie nie máią zákupowáć towárów y żywnośći/ vprzedzáiąc w tym Chrześciány / y záchodząc przed Miáſtá dla ſkupowánia / oprócz iármárków głównych: á to pod ſtráceniém onégo towáru y żywnośći zá dowodem.

CIGANI. Tit: X.

Zyg. Aug. w VVárſz. 1557. Con. 7

Cygáni álbo ludźie niepotrzebni bedą przez nas z ziemie wywołáni/ y nápotym nie máią bydź do niéy przyimowáni.

Tenże w Piotr. 1565. Conſt. 53.

2. Iż ſie przez Cygány w Koronie śiłá złégo dźieie / przećiwko tym ſtátut Wárſzáwſki 1557. w Exequutią przywiedźiemy y roſkázuiemy: áby ich koniecznie iuż od tego czáſu w Koronie y w wſzytkich Páńſtwách náſzych nie było. A kiedy ie który Stároſtá z ſtároſtwá ſwego wypedźi/ áby ich żaden nie przechowywał.

Steph: w Wár. 1578. Con. 189. B.

3. Cygáni ácz ſą ſtátutem wywołáni / iednák ie przechowuią. Przetóż ktoby ie przyiąć y przechowáć śmiał/ áby był pozwan od káżdégo/ kto iedno chce tákiému Aktorą vczynić/ y karan/ tanquam complex banniti do Sądu Grodzkiégo.

Dokończenié Kśiąg Zydowſkich.

IENO-

IENOWŁADZCY

NAIWYSSZEMV, BOGV W TROYCY IEDYNEMV, BLOGOSLAWIONEY CZYSTE PANNIE, PATRONOM SWIĘTYM POLSKIM: NA CZESC, NA CHWALĘ:

Y PANV Z PANOW, KROLOWI Z KROLOW,

Sczęśliwèmu, niezwyćiężonèmu, Morzem y Ziemią ßeroko pánuiącèmu,

ZYGMVNTOWI TRZECIEMV,

Dwu Królestw pólnocnych, Polskiégo y Szwedzkiégo, Królowi Możnèmu, Wielkiému Kśiążęciu Litewskiému, Ruskiému, Pruskiému, Mázoweckiému, Zmudzkiému, Inflántckiému, Wolynskiému, etc.

WSZYTKIM STANOM KORONNYM OBOYGA NARODV, Y WIELMOZNYM PANOM DOMV FIRLEIOW WIELKIEGO,

Pod ten czás Páństwá vkoionègo, day Boże wieków nierozerwánègo, gwóli pomnożeniu gránic y slawy Imienia Polskiégo, gwoli obronie Kośćiolá Bożègo, gwoli rządowi dobrèmu, gwoli miłośći poddáństwá wiernègo,

TĘ KSIĘGĘ STATVTV KORONNEGO,

Wiádomość praw, powinnośći y Vrzędu kożdègo, skutek domowéy spráwiedliwośći, obronę y podporę vkrzywdzonych, wolnośći skarb drogi y iedyny, z státutów, Przywileiów, y z Constituciy Koronnych dawnieyßych y bliżßych sporządzoną, nie z dálekimi przewody, nie z ßukániém záwiklánym, nie z próznym gdźie indźiéy odsyłániém, zupełnie, dostátecznie, wiernie, ile rzecz potrzebowáłá, wieki dawnè pożądáły, kłopoty włásnè y záćiągi wielkié dopuszczáły, pod progi Máiestatu wysokiégo, pod sąd, pod łáskę, y pod obronę

ODDANA,

Ian Iánuszowski,

Wierny poddány, miłośnik oyczyzny, nic sobie nie przywłaszczáiąc, kożdèmu co iego zostáwuiąc, wßytkim y kożdèmu z osobná dogadzáiąc, zasługi swè dawnè nowèmi podpiéráiąc, nie bez kośtu, nie bez prace, nie bez dobréy nádźieie,

Sczęsliwie dokonczył,

Roku Páńskiego / 1599. 20. dniá Kwietniá.

NON NOBIS DOMINE, NON NOBIS, SED NOMINI TVO DA GLORIAM.

NON ARDOR

NON VIS PROCELLARVM

NON TEMPESTAS

INVIDIA LICET FORTVNÆ ET VIRTVTI COMES SIT.

Reiestr

REIESTR, álbo ráczéy SVMMARIVSZ STATVTV RZĘDEM obiecádłá krótko zebrány przez I. Iánuszowskiégo.

Który ácz rzędem obiecádłá wszytek iest spisány: Iednák Osobá Królá Iego M. przed porządkiem obiecádłowym iest położona: á potym dopiero rząd obiecádłowy swym porządkiem idzie.

Fol: álbo f. znáczy folium, le: álbo l. znáczy legem, par: álbo p. znáczy paragraph ver: álbo v. znáczy wiérsz. onégo práwá álbo párágráphu. Gdźe sie też naydźie tá liczbá 1543. tám wiedźieć trzebá że té práwá są ábrogowáné: iednák przedsie włożyły sie dla okazánia nápotym/ iesliby kiedy reássumowáné były.

KROLOWIE POLSZCY.

Krolowie Polszcy y Króleſtwo dobrze są záchowáli Stolicy Apostolskiéy y wszytkiému Chrześćiáństwu/fo:203.par:Mytedy.

Królowie Polszcy/iáko dla obrony poddánych swych od krzywd y vćisków wszelákich/ ták y dla niezwyczáynych nowych co dźień wychodzących spraw/ zwykli práwá z vważeniém wydawáć y ták tý poddánych swych obyczáie w mierze zátrzymawáią y práwá swé ná piśmie z zezwoleniém wszytkich poddáné wieczné trwáiącé czynią. fol. 151 l.8. In nomine.

Królowie kiedy co zákázuią/ tedy záraz y winę zákłádáią. fol: 225. ver: vltimo.

Król Kázimiérz Wielki.

Był napiérwszym podawcą praw y státutów Polskich przykłádem práwodawców Rzymskich. fol: 145. lege 1. Roku.

Tenże/ y Władysław wtóry/ Roki y Wiécá stánowili/ á Kázimiérz III. popráwił y wydał. fo:147. l.2. Kázimiérz pa. solicitudine.

Król Lodwik.

Czynił pilne stáránié v Korony/ áby ták synowie iáko y córki iego dźiedźiczyły. fol: 1.

Król Władysław Iágełło.

Wyznawa dobrodźieystwo koronné/że w niéy był wychowány y ná Króleſtwo obrány. fol: 85. lege 1. ver: 7.

Znáć dáie że Królowie Polscy dobrodźieystw Koronnych lepiéy oddawáć nie mogą/ iedno záchowániém Koronnych dóbr y dźierżaw w wolnym y niezáwiedźionym porządku y stanie. *Támże* ve: 14.

Wćielenié W. X. Litew: do Korony vczynił/ fol: 243. & fo: 750. & fo: 753.

Ziemie Pruską vspokoił z Koroną. fol: 838. & fol: 842.

Wyższé Práwo Máydeburskié ná Zamku Krákowskim postánowił. fol: 1016.

Akádemią Krák. záłożył y fundował. fo: 215.

Przećiw Heretykóm práwá stánowił. f. 260.

Król Kázimiérz Trzeći.

Przełożenstwo Kośćiołá Gnieznieńskiégo

 nád

Elbią-

Elbiążánóm práwá dáie. fol: 936.
Gdanscżánóm práwá opisuie. fol: 948.
Zá tegóż Inflántská ziemiá pod obrone przyięta byłá. fol 696.

Król Stephan.

Wóyne Moskiewską prowádząc / pokóy y rząd pospolity opátruie. fol. 181. le: 35.
Dla niebespieczenstwá Koronnég od Tátar y od Rebellizántów Gdanszczan szukał pomocy v Korony. fol: 343. le: 5. Iż.
Nie wątpił w stániech Koronnych że go opuścić Poborámi nie mieli gdyby był potężnie wstąpił w wóyne Moskiewską. fol: 344. le: 7. Iż ná ten czás.
Zwyczáie Woiewództwá Mázowieckiego potwierdził fol: 978.
Inflántóm práwá dáie. fol: 696.

Król Iego M. Zygmunt Trzeći.

Wolnośći y práwá vbliżoné y Exorbitáncyę nápráwia. fol. 172. le: 36.
Po zeszciu Królá J. M. Szwedzkiego Oycá swego / odieżdżáiąc do Szwecyiey ná Koronácyią: wárunie zwrócenié swoie Koronie / á rząd y bespieczenstwo pod odiazd swóy stánowi. fo: 181. l. 41. Oznáymuiemy.
Po zwróceniu swym ze Szwecyiey stánowi y pewnym Rádam swym zléca Commissyią pewną dla opátrzenia niebespieczenstw Koronnych. f. 182. l: 42. & f. 183. l. 43. & 44.
Powtore do Szwecyiey wyieżdżáiąc dla zátrzymánia y vspokoienia Królestwá Szwedzkiego od Károlusá / vpewnia pismem Korone o zwróceniu swym / y ássecurátią do zátrzymánia wiáry od stanów Koronnych bierze. fol. 184. le: 45. Wszem.
Inflántcką ziemie postánowił. fol: 1001.
O Kurládskié Xsięstwo wárunek czyni. 1007

KROL.

Swóy snádniey niż obcy rządźić może.

Jeden bydź ma.	fol: 8 & 9.
Pobożny bydź ma.	
Mądry y opátrzny bydź ma.	
Spráwiedliwy bydź ma.	
Miłowáć R. P. ma.	
Potężnym y mężnym bydź ma.	

Szczodrobliwym bydź ma. fol: 108. parag: Jest rzecz.
Jedno Xiążę ieden Pan wszytkich bydź ma. fol. 136. ver. 7. & le. 9. Gdyż wszytkim. & fol: 371. le: 4. Zátym.
Król sam wszystkim spráwam podołáć nie może / fol: 274. le: 3. Gdyż to.
Król wielkié ćiężary ná sobie nośi / dźwigáiąc stan swóy Królewski / y odpráwuiąc spráwy Koronné / fol: 390. ver: 17.

Królewska Electia.

Królá Pan Bóg nie dáie przez oczywisté powołánié / ále per inspirationem suam w sercá ludzkié / fol: 4. le: 2. Królá.
Królá czyni nie nominácya / áni publikácya / ále consens wszytkich / fol: & le: eadem.
Królowie Polszcy od Jágełłá / áż do Królá Zygmuntá III. zeznawáią że wszyscy wolnie ná Królestwo są wybráni / fol: eod:
Król zá żywotá swégo / niéma drugiégo ná Królestwo miánowáć / áni obieráć / áni obieránia żadnego skłádáć / áni ná pánstwo successorá wsadzáć fol: 8. le: 19. Co sie. & le: 20. A iż swobody.
Królów wolné obieránié / ma wiecznie stánóm Koronnym zostáwáć / fol. 8. le. 19. Co sie tycze.
Białogłowá ná Królestwo obrána bydź może / gdźieby mężczyzn nie zstáło / f. 2. ver: 6.
Po Królu Lódwiku syn ábo dźiewká wstępowáć mieli ná Królestwo dźiedźicznym obyczáiem / fol: 2. par: Wszákże.
Król Lódwik psuie Listy / które zábraniáły płeć białogłowską ná królestwo obieráć. fol: 2. le: 2. Wszystkié.
Przywiléy królá Lódwiká z strony obieránia synów ábo córek iego ná królestwo / wiecznie trwáć miał / fol: 3. ver: 3.
Królá Jágełłá Polacy ná wiáre Kátholicką przywiódszy / dopiéro zá Páná sobie obráli / fol: 4. le: 3. Oznáymuiemy.
Królewic zá królá obrány ma bydź lat słusznych. fol. 5. ver. 29.
Król obrány łáską królewską swą oddawáć ma Polakom że go ná królestwo obráli. fo: 5. le: 5. & fo: 6. lege 6.
Obieránie królów bez Litwy bywáć niema f: 8
Obieránie królów bez Séymu bywáć niema folio 9.
Ná Electią królá Augustá nie było séymu Electiiey wolnéy: król iednák Zygmunt oćiec iego wárował zwyczay stáry obieránia królów ná séymie Wálnym. fo: 10. le: 25. My Zygmunt & le: 26. In nomine.
Electia ná mieyscu vprzywileiowanym bydź ma.

Téyże

Téyże Królowéy prorogátia cessiiéy mocna y wárowna iest declárowána. fol. eodem. lege 1. Dosyć.

Táż Królowa resignátią dóbr wszytkich vczynić miáłá gdyby sie iéy od Królá Stephaná y od stanów dosyć sstáło w opráwie y w opátrzeniu iéy/ iáko tá prorogátia opisowáłá: Ná którą resignátią Król Stephan pozwolić miał. fol & lege eadem.

Królowa Anná młodsza opráwy wiáno ná dobrách stołu Królewskiego náznáczonych mieć miáłá. fol: 22. le: 4. Iż wedle.

Téyże Królowéy Annie młodszéy miáło być náznáczoné donum nuptiale doroczné. *Támże*.

Opráwá y donum nuptiale miáło być ważne/ gdźieby Król J. M. Zygmunt Trzeci zwróciwszy sie ze Szwecyiéy Królestwo do śmierći rządźił. *Támże*.

Té Zamki ná których opráwe Królowa Anná młodsza miáłá ślachćicom obywátelom kráiów tych gdźie Zamki leżą dawáné być miáły: á iurisditia ich opráwie podléc nie miáłá. *Támże*.

Królowa Boná trzymáłá w zastáwie dobrá Koronné zá Królá Zygmuntá pierwszego. fol: 98. le: 1. Wiele.

Królewski Máiestat.

Záwiśt ná tym gdy Król pámięta ná wiáre y życzliwość poddánych swoich. Gdy sie stára o pokóy y vspokoienié ich. Gdy spráwiedliwość ludźiom czyni. Gdy wierność y życzliwość ich godnie nágradza/ nie tylko nádániém wolnośći/ praw/ Constituciy nowych/ ále też gdy dawné nádáné pochwala y potwiérdza. Gdy łáske y życzliwość swą ták przećiwko nim pokázuie/ iáko ich potrzebá/ poczćiwość y przypadki pospolité z sobą przynoszą. fol: 22. lege 1. Máiestat.

Zacność Królewska niespráwiedliwośćią bywa prophánowána. fo:23. le:2. Abowiém.

Máiestatu obrázá.

Tylko sie śćiąga ná osobe Królewską. fo. 23. le: 3. Obráženié.

Rozumie sie machinatione, conspiratione, violento conatu & facto ipso in vitam. fo: eodem, lege 4. Iesliby.

O obrázę Máiestatu Królewskiégo gdyby spráwá Królowi z poddánym przyszłá/ processſ. fo. eodē & le: eadem. Ták iest opisány.

Instigator pozywáć ma.

Pozew ma być położony sześć Niedźiél przed terminem ná Séym.

Pozwu relátia w Grodźie być ma tegóż powiátu.

Pozwány ma stánąć peremptoriè.

Gdy spráwá przypádnie/ PP. Rádá y z Pány Posły bez Królá ná nie wotowáć máią.

Dekret zgodnie vczyniony/ ma być przez Królá ex scripto przez Márszałká ferowány

Z kołá Poselskiégo ośm osób deputowáné być máią/ którzy przysiągszy przy PP. Senatorzéch wotowáć y wotá ich liczoné być máią.

Delator może być y plebeiusz.

Pozwány gdźieby nie były euidentia documenta nan/ bliższy do ewáziiéy/ choćby też byłá paritas votorum.

Complex criminis ma tákże być ná Séym pozwány: á będąc cōuictus reus esse criminis, condemnabitur.

Pozwány ratione Criminis læsæ M. tylko we 20. osób ma ná séym stánąć.

Prokurator dány mu być ma: który spatium deliberandi mieć ma do dniá trzećiego.

Delator potwarny iesliby Nobilis, ma być karány Constitucyą anni 1565. á plebeius pœna capitis: wszákże gdźieby obwiniony przysięgą sie odwiódł/ tedy ná delatorá żadna pœna śćiągáć sie niema.

Instygator spráwe zwlaczáć niema.

Spráwá ná tymże séymie skończyć sie ma/ ináczéy pozwánemu ewáziia dopuszczona być ma.

Dilácya pozwánému iedno vera infirmitate do dwu Niedźiel tylko iść ma.

Przed królem kto kogo ráni ábo broniéy dobędźie/ karány być ma f. 30. l. 12. Nád to.

Zacność y iásność Máiestatu Królewskiego/ złą monetą bywa vmnieyszoná/ fol: 372. le: 6. Iż. par: A po roku.

Królewski Stół.

Stołu królewskiégo opátrzenié ma być z dóbr królewskich/ fol: 31. le: 1. Iż

To opátrzenié z których dóbr być ma/ *Támże*. lege 4. Opátruiąc.

Dobrá stołu królewskiégo nie máią być onerowáné żadnémi pensiámi áni dożywoćiem/ áni Arendámi/ fol: 32. ver. 2.

Wychowánié królewskiégo stanu Pánowie Rády obmyśláwáią/ f. 94. le: 1. Pánowie.

Dla wychowánia królewskiégo stanu/pozwolili PP. Rády dobrowolnie ná podwysżenié Arend / Staróstw/ y Dzierżáw królewskich/ f. & l. ead: & f. 311. par: A wszákże.

Wychowánié królewskié ordinariè y extrà ordinariè ze trzech części dochodów królewskich bydź ma/ fo: 311. par: A wszákże.

Królewskié dobrá.

Żupy Krákowskié/ żupy Olkuskié/ Cłá koronné / Cłá Ruskié / Stároswo Sándomirskié/ stárostwo Sámborskié z ożimina y z Medenicámi / Oeconomia Málborska/ wielkié Rządy / Rogozno/ Czczew/ Funtczoł Gdański/ Elbiąski/ Ryski/ Myniczné pieniądze/ y podwodné pieniądze/ cło Plotckié/ iáko ie teraz wybiéráią. saluis Iuribus Zamków Mázowieckich/ ná których poprá wá nádánia Cłá przywileiem byłoby pokázáné fol. 32. par: A té Oeconomié.

Onerowáné y zástáwiáné bydź nie máią.

Onerowáné bydź niemáią pensiámi/ áni Do żywociem áni Arendámi / fol: 32. ver: 2. z tym wárunkiem.

Dawáné bydź niemáią in possessionem zádnému ex ducali genere f. 98. l. 5. Iż temi.

Dárowáné /obligowáné / przedawáné / y in feudum dawáné bydź niemáią mimo stá tut Alexándrów/ fol: 289. le: 4. Státut.

Zástáwiáné bydź nie máią / áż zá wielką potrzebą R.P. fol: 93. le: 8. Tóż o summách.

Zamki głowné álbo sądowé / wielkié rządy/ y ziemiá Sendomirska / zástáwiáné bydź nie máią/ fol: 98. le: 5. Iż témi.

Zástáwné / gdy bedą wykupioné/ wiecéy zástáwiáné áni dárowáné bydź niemáią/fol: 96. le 1. Iż z dóbr. par: A ták.

Zástáwy wszystkié dóbr królewskich po Alexándrze kássowáł król August w Wárszá wie/ 1563. fol: 97. le. 3. A że náostátek.

Zástawiáné bywáły.

Zá królá Kázimiérzá / którému wolno było zamki piérwsze y ziemie piérwsze zástáwiáć/ teraz nie wolno/ fol: 90. le: 2. par: Druga.

Zá królá Zygmuntá piérwszégo v królowéy Bony/ fol: 98. le: 3. Wiele.

Zá królá Augustá / w piąći kroć stá tysiecy złotych / fol. 98. le: 5. Iż temi. A ná te summe pobory królowi pozwoloné były / fol: 396. le: 18. Poborce.

Dzierżáwá Cyżyska w sześći tysiecy złotych od królá Stephaná/ fol: 365. le: 22. Iż też.

Kleynoty Koronné od królá J.M. Zygmuntá III. w summie 154000. złotych fol. 368. lege 31. pozwolili.

Zástáwić sie mogą.

Królowi wolno minutiora bona zástáwić y dárowáć/ fol: 90. le: 2. par: Druga.

Ná potrzebe R.P. zá zwoleniem PP. Rad ná séymie zástáwioné/ dárowáné / y zápisáné bydź mogą/ fol: 96. le: 1. Iż z dóbr par: A táki. & fol: 97. le: 4. Státut Alexán:

Z wielkiéy przyczyny zástáwiáné y zápisáné bydź máią/ Támże le: ead.

Ad extenuationem zástáwiáné y zápisáné bydź máią. Támże.

Wykupioné zás bydź máią.

V Królowéy Bony wykupioné bydź miáły przez królá iesli może/ álbo przez Szláchtę. fol: 99. ver: 19.

W piąći kroć stá tysiecy złotych zástáwioné/ wykupioné bydź miáły z Poborów 1598. fo: 368. le: 31. Pozwolili.

Kleynoty koronné z tychże Poborów wykupioné bydź miáły. Támże.

Dzierżáwá Cyżyská wykupiona bydź miáłá z Poborów 1593. fo: 305. le: 22. Iż też.

Przy wykupnie listy y zápisy rewidowáné bydź máią przez królá y ráde. f: 100. l. 4. Consensy

Sposob wykupná dóbr królewskich. masz fol: 100. lege 2. Iż

Po wykupnie dóbr w piąći kroć stá tysiecy złotych zástáwnych ze wszytkich piąći części prowentów ma bydź połowicá ná káżdy rok do Káwy dawána ná záłożenie stár bu R.P. fo: 368. lege 31. Pozwolili.

Dárowáné álbo zápisáné dochodzoné przez królá bydź máią.

Królowi dóbr swoich dochodźić záwsze wolno. fo: 101. le. 1. A nam & fo: 105. le: 10. Constitucyą.

Vpomináć sie záwsze wolno non obstante quauis præscriptione & contumacia instigatoris seu tenutariorum. f: 106. l. 15. Iáko

Dobrá ná Rewizyiéy listów nieosądzoné ná séymie przez królá dochodzoné bydź máią fo: 543. le: 12. Zábiegáiąc. p. A gdźiebysmy.

Dobrá dané/ dárowáné álbo zápisáné ná séymie dochodzoné bydź máią. fo: 101. le: 2. A iesliby.

Nieináczey dochodzoné bydź máią iedno iure donatorio sibi inscripto & donato. Támże. lege 3. Gdyby.

Dobrá

Dobrá non litigiosá królowi wolno przyimowáć y o nie czynić ná seymie. *Támże.* lege 4. Co sie tycze.

W dobrách dárowánych y zápisánych Król sobie práwá wiecey przywlaszczáć niema / iedno iáko dárownik miał. fo: 101. le: 2. A iesliby.

O dobrá królewskie do drugiego záwiedzione nie ten co záwiódł / ále possessor odpowiádáć królowi winien. fo: 93. le: 9. To też.

Dóbr królewskich zastáwá / nie Metryką ále Oryginały dowodzona bydź ma. fol: 93. ver: 4. Wszákoż

W száfunku Królewskim bydź máią.

Dobrá królewskie w pięći kroć stá tysiecy złotych zastáwne / post decessum modernorum possessorum dispositiey królewskiey należą. fo: 368. le. 31. Pozwolili.

Królowi wolno száfowáć wedle práwá dobry y Stárostwy wolnemi któreby wákowáły. fol: 101 lege 2. A iesliby.

Dobrá y Vácántię ná królá przypádłe / iure caduco, inscripto, donato król w swym száfunku ma. *Pátrz* Káduki.

Dobrá do stołu królá J. M. w W. X. Litewskim przypádłe / szláchćicóm oboygá narodu rozdawáne bydź máią. fo. 130. lege 28. A iż iuż.

Dobrá gdźieby dożywoćia nie zászły w dispositiiey królewskiey bydź máią. fo: 313. ver: 3.

Ná dobrách zastáwnych królewskich Polacy Stárostámi bydź máią. fo: 99. ver: 3.

Do żywotá vnius posidentis dawáne bydź máią.

Królewskie dobrá do pewnego czásu dáne ad vitam vnius possidentis trzymáne bydź máią. fol: 92 par. Dobrá násze.

Ná dobrách królewskich wieczność zá dożywoćie otrzymáne / zás sie oná wieczność / w dożywoćie obraca / iesli wieczność executią vpádłá. fol: 92. lege 5. Gdźieby.

Z dóbr zastáwnych królewskich dźierżáwcy y Stárostowie po śmierci pożyczálniká nie inemu tylko królowi z stąpić máią. fol: 99. ver: 10.

Ná gránicách przez Stárosty bronione bydź máią.

Przełożonym Zamkóm y Stárostom Królewskim wolno dóbr królewskich ná gránicách bronić / áż do skonczenia. fol: 403. le: 5. Vstáwiamy.

Bronione bydź máią bez psowánia laboris proprii ośiewków / budowánia y robót. fo: 408. par: A iż.

Rewidowáne bydź máią.

Dobrá wolne nie rewidowáne / inwentowáne bydź máią dla quárty fol. 386. par. Ciż.

Ná inwentowánie dóbr Królewskich deputowáni były Rewizorowie z Seymu Piotrkowskiego 1562. fol: 311. par: A iżeby.

Ná pięć częśći dźielić sie máią.

Dóbr Królewskich dochody ná pięć częśći dźielone są. fol: 94 lege 2. Arendy.

Z dóbr Królewskich odłożywszy wedle rewiziey nowey wychowánia Stárostom ábo Dźierżawcom / insze wszytkie dochody ná cztery częśći są rozdźielone / trzy Królowi / czwarta cześć ná obrone Koronną. f. 310. lege 1. Po námowieniu.

Ze trzech częśći zásie Królewskich / wolno Królowi łáskę Stárośćie álbo Dźierżawcy vczynić quárty nie ruszáiąc. fol. 310. le. 1. Po námowieniu.

Z dóbr Królewskich rewidowánych naprzód cześć piąta ma bydź odłączona: potym táż cześć piąta ma bydź przyłączona do trzech częśći Królewskich. A Król sam Stárosty y Dźierżawce opátrowáć ma / quárty nieruchaiąc fol 312. lege 4.

Quártá ná obrone R. P. z nich płacona bydź ma.

Quártá dla dobrego R. P. y dla obrony iey dobrowolnie od królá postąpiona. fo. 313. lege 7. Znáiąc.

Z dóbr Executiiey podległych od królá płáconá bydź ma. f. 312. lege 5. Declárujemy. par: A gdźiebysmy.

Po inuentowániu zá przeszłe látá z dóbr królewskich płácona bydź ma. fol: 386. p. Iż.

Ná obrone koroną obrocona bydź ma. f. 310. lege 1. Po námowieniu.

O tym pátrz wiecey in litera Q. Quarta.

Liczbá z nich czyniona bydź ma.

Z dóbr królewskich liczbá od Dźierżawiec przyimowána bydź ma przez Páná Podskárbiego według Inwentarzów Rewizorskich. fol: 310. le: 1. Podskárbi.

Dóbr stołu królew. prowenty / z których quártá idźie / do rąk Podskárbiego koronnego oddawáne bydź máią / á on nimi száfowáć ma

ma wedle roskazánia krolewskiego. fo 313. lege 7. Znáiąc. par: A naprzód.

Po śmierći Dzierżawce przez Podskárbiego opátrzoné bydź máią. f.310.l.1. Podskárbi.

Po zeszćiu possessorá do rąk páná Podskárbiego dobrowolnie puszczoné bydź máią/ ináczéy ná Trybunale sądzoné bydź máią. fol: 145. parag: Przykłádáiąc.

O Dóbrách Executiiey podległych,

Dobry wiecznośćiámi y lennámi executiiey podległémi Król August nie ná swóy ále ná R.P.pożytek ná służebné obrácáć miał/ dokądby sie Vnia nie skonczyłá f. 313. v. 1.

Dobrá Executiiey podległé królá dochodźić máią/ gdyż quárte z nich powinien. f. 312. le. 5. Po Declárátiiey. par: A gdźiebyśmy.

W Dobrá Executiiey nie podległé/ choćby rewidowáné były król wwiezowáć sie nie ma. fol: 385. le: 9. Iż od wiela.

Dóbr królewskich zastáwy y dárowizny áż do státutu Alexándrowégo Executiiey nie podległy/ ále po státućie Alexándrowym podległy. fol: 50. le: 2.

Executia w czymby sie iéy dosyć nie stáło ku skutkowi król przywieźdź ma. fo:313: 17. Znáiąc.

Táxowániu nie podległy.

Dobrá królewskie wolné były od szácunku pospolitego dla woyny. Pátrz szácunek.

Dobrá wolné y nie záwiedźioné zá królá Zygmuntá pierwszego roku 1527. pod táxowánie koronné nie podpádáły/tylko te któré ná summách pieniężnych były/ fol: 390. par: Si verò.

Królewska łáská.

Ná łásce królewskiéy bydź ma/ któryby v sądu broni tylko dobył. Pátrz sądowé mieyscá.

Przez łáski karány bydź ma / ktoryby przy królu kogo ránił/ ábo przy Stárośćie. fol: 30. lege 12 Nád to.

Tułacze y Drapieżce choć sobie łáske królewską przeiednáią / przećie bezecni bydź máią miedzy swymi rownymi. fol. 584. lege 1. Náyduie.

Król komu łáske swą królewską chce okázáć z swych trzech części z dochodow dobr swoich to vczynić ma. fol. 310. lege. 1. Po námowieniu.

KROL

KROL CO POWINIEN KORONIE.

Względem gránic y páństw koronnych.

Naprzód przysięge swą królewską Koronie oddáć/y wszytkie Práwá y wolnośći poprzysiądz. fol: 13. le: 10.

Titulu hæredis nie vżywáć/ f. 8. l. 19. Co sie.

Sygnetu áni pieczeci osobnéy w spráwách Rzeczyposp: krom koronnéy nie vżywáć/ fol: 286. le: 1. Obiecuiemy.

Z postronnymi pacta y fœdera stánowić/ fol 111. le: 3. Pacta.

Koronę cáłą / zdrową y nie nárusżoną záchowáć/rozmnażáć / y dostáwáć/ fol: 107. l. 1. Ale. & fol: 122. le: 1. Obiecuiemy.

Oderwáné páństwá do Korony przywróćić. fol 107. le: 2. Omnia.

Ziem do Korony należących nie oddaláć/ fo: 107. lege 1. Ale.

Zamki / Miástá / Miásteczká / Wśi/ áby od ćiáłá koronnégo nie były oderwáné obwárowáć/ fol: 98. le: 5. Wiele.

Zamki dla obrony koronnéy budowáć. *Pátrz w Przywileiách Koronnych* fol: 5. par: Item ieśli który zamek.

Gránic koronnych nakłádem swym bronić y rozszérzáć/ fol: 107. le: 3. Gránice. & le: 4. Terminos. & fol: 319. le. 19. Gránice.

Commissarze ku rozgrániczeniu panstw koronnych do panstw sąsiednych wysyłáć. fol. 401. le. 1. Iżeśmy.

Woysko morskie kosztem swym chowáć. fol: 109. lege 5. & 6.

Zá żywotá królá successorá ná páństwo nie wsádzáć áni miánowáć. f. 8. le. Co sie.

Electią wolną stanóm Koronnym zostáwić. *Támże.* & lege 20. A iż swobody.

Względem praw y wolnośći koronnych.

Práwá/ przywileie/ wolnośći y swobody/ od Królów nádáné vtwierdźić / y w słuszną executią wedle możnośći wstáwić. fol. 138. lege 18. & le: Po ktoréy.

Práwá vstáwioné y listem vtwierdzoné trzymáć/y wedle nich poddáné swé záchowáć. fol. 138. le. 19. Ktoré. & fol. 243. par. w Imie ver. 6.

Przywileie y wolnośći Koronné / ieśliby im kiedy

kiedy koroná gwóli królowi z miłości ku niemu co vblizylá / záś w swą rzecz wpráwić. fol. 15. le. 5. Též przypátruiąc.

Przećiw wolnośćiam y Práwam Koronnym nic nie czynić. f. 109. le. 1. Obiecuiąc.

Mnimániu o sobie dobremu dosyć stánóm czynić. fol. 112. le 2. Et cùm.

Vstaw nowych nie czynić. fol. 136. lege 12. Obiecuiemy. & fol. 132 le. 13. & 14.

Praw pospolitych y dobrá Koronnégo dla powodu cudzégo y dla sequele ochrániáć. fol: 157. le: 18. Manifestum.

Zadnéy rzeczy nie stánowić coby się z práwem pospolitym nie zgadzáło / áż zá gwałtowną przyczyną: fol. & lege eadem.

Nie ćierpieć w czymby práwá y Constitucyé gwałconé bydź się zdáły. fol: & le: eadem.

Práwá nowé / vstáwy obwołáć kazáć. f. 137. l. 15

Przećiwko práwu nic nie czynić / boby przećiwko swéy przysiedze czynił. fol. 138. le. 19. Któré. par: A iesliżbysmy.

Práwné zwyczáie dawné od ziem Koronnych podáné / porządnie spisáć y do kśiąg státutowych oddáć / y dekretem swym pochwálić. fol. 139. le. 23. Wszystkié.

Nie zwyczáyné spráwy nowémi obyczáymi y nowémi práwy miárkowáć. fol. 151. le. 8. In nomine.

Względem porządku, pożytków, wiáry, pokoiu, y obrony poddánych koronnych.

Porządek w koronie czynić / fol 112. l. 6. A iż.

Dobremu rządowi pospolitemu wiele pozwolić / y nieco z swégo przydáć / fol 161. le 24.

Vczonymi ludźmi korone ozdobić / y z inszémi kráinámi w náukách porównáć / fol. 112. le 3. Za práwde.

Wedle Praw vstáwionych poddáné swé záchowáć / fol 138. le 19. Któré. & fol. 243. par: W Imie. ver: 6.

Pożytków swych poddánych przestrzégáć / fol: 143. par: W Imie ver: 6. & fol. 190. le 2. Aczkolwiek.

Z skárbów y pożytków koronnych poddáné swé opátrowáć / fol: 112. lege 1. Acz.

Niiedno pożytkámi doczesnemi / ále y duchownémi poddáné swé opátrowáć. fol 107. lege 5. Iestesmy.

Poddánym swym do błogosłáwienstwá drógę pokázywáć / fol: 108. par: Iest rzecz.

W wierze Kátholickiéy poddáné swé twierdźić y gruntowáć. *Támże.* par: Dla tego.

W zględem wiáry Kátholickiéy / áby w onéy mocno trwáli / wolności / práwá y swobody im dozyczáć / *Támże.* par: Którzy.

Nie ták wiele dbáć o pożytek swóy iáko o vspokoienié y vlácnienié tego co R. P. turbuie / fol: 312. ver: penultimo.

Pokóy domowy y postronny obmyśláwáć. fol: 346. le 12. Iż złożywszy.

Pokóy poddánym obmyśláwáć. folio 401. lege 1. Iżesmy.

Pokóy miedzy stany czynić / fol: 112. le: 6. & fol 313. par A iż iescze.

Różnice y spory miedzy stany równáć y koić / fol 191. ver: penultimo.

Dla różnic miedzy stany seymy składáć / f. 111. le 4. Káźimierz. & le: 5. Obiecuiemy. & fol 192. ver 3.

Przestrzégáć áby kto w czym vkrzywdzon nie był. fol: 162. le 26. Gdyż.

Poddáné swé od krzywd y vćisków bronić. fol 151. le 8. In nomine.

W krzywdách y doległośćiách poddáné swé od panstw pogránicznych podpieráć y rátowáć. fol: 402. ver 1.

O gwałty swych poddánych stáráć się sąsiednych / v panstw áby wedle pakt vkrzywdzonÿ spráwiedliwość byłá / y pokóy áby był záchowány: ábo wiec vchylić Constituciiey królá Zygmuntá 1532. gwałt gwałtem odeprzéć / fol: 587. le: 2. A iż.

W koronie stánowić dróg szerokość / fol: 74. le: 42. & fol 1039. le. 18. Około.

Względem Séymów koronnych y Séymików Powiátowych.

Séymy dla potrzeb Koronnych stánowić. f. 111. l. 4. Káźimierz / & l. 5. Obiecuiemy.

W Wárszáwie álbo w Lublinie ie składáć / pátrz in litera S Séymy.

Ná séymiki Powiátowé Kolski y Korczynski główné / Posły swé posyłáć / y potrzeby przypádłé oznáymiáć / fol 114. le: 1.

Ná séymik Oświecimski y Zatorski Posłá nie syłáć / tylko Instructią do Stárosty / á listy około séymiku Zatorskiégo do Krákowa ál bo Oświecimiá odesłáć kazáć / f: 116. le: 12.

Dla séymików áby swym porządkiem bywáły Káncellárijéy náuke dáwáć / iżeby im mieyscá y czás opisowáłá. fol: 116. le 14. Opátruiąc / & lege 15.

Ná séymie Cryminały sądźić / pátrz *Względem sądów máło co niżéy.*

Względem Pánów Rad Koronnych.

Rády Pánów Rad swych nie zániedbywáć. f. 274. l. 1. NeRcx.

W sprá-

Względem Stároſtw.

Stároſtą cudzoziemcá żadnego nie czynić iedno Polaká vrodzonégo / y ktoryby nie ßedł z rodu Xiążęcégo / fo: 297. le. Obiecuiemy. par: Obiecuiemy też.

Stároſtw dwoygá Sądowych nikomu nie dawáć / fol: 303. le: 21. Gdyż.

Ktoby ie ſobie vprośił temu ie názad bráć / y Confiſcatione bonorum y 200. grzywien karáć. *Támże.*

Stároſtwá Sądowégo Woiewodóm áni Káßtelanóm onéy ziemi nie dawáć / f. 303. l. 22. In collatione. Krom Krákowſkiégo. *Támże*, le: 23. & fol: 304. le: 24. Gdyż.

Stároſtom y Vrzędnikom nieośiádłym Vrzędy bráć / fol: 429. le: 2. Stároſtowie.

Stároſtwá nieſądowégo choć w támtéy ziemi nieośiádłému byle Polakowi á ßláchćicowi dáć / fol: 429. le: 4. Vſtáwiamy.

Stároſtwá y Dzierżáwy dóbr ſwych choć w onéy ziemi nieośiádłym byle Polakóm y ßláchćicóm wolno dawáć / fol: 303. le: 20. Vſtáwiamy.

Stároſty vpomináć áby w Vrzędźiech ſwych z ſtrony karánia złoczynców niedbálymi nie byli. fol: 623. le: 20. In eo.

O Kśięgách Grodzkich ſtárych dowiádowáć ſie y ſtáráć áby w ſkrzyniách oſobnych ná Ratußách chowáné były / pod trzemá kluczmi / Woiewody / Sędźiégo / y Stároſty. fol: 436. le: 2. A iż.

A gdźieby ſie iákié błędy w których nálázły zá Rewizorſkim deferowániém kazáć wymázáć. 438. ver. 2.

Względem Zamków.

Zamków áni twiérdze Koronnéy Xiążęciu żadnému áni z rodzáiu Xiążęcégo idącému nie zlécáć. fol: 297. le: 1. Obiecuiemy. par: 4. Jeſcze.

Zamków áni Miaſt Sądowych / żadnému iedno obywátelóm w tymże Króleſtwie nie dáwáć: Ale inßé Zamki przychodniom wolno dawáć. fo: 297. le: 1. Obiecuiemy. par: 5. Potym.

Nie iedno Zamków y twiérdz / ále áni Miaſt żadnému Xiążęciu álbo z Xiążąt idącému áni poſtronnému nie dawáć / áni ich záſadzáć. fo: 298. le: 6. Doſtoienſtwá. par: 5. Ale iż. & fo: 302. le: 18. Zadnému. & fo, 303. le: 19. Iż ieſteſmy. & fo: eodē. le: 22. In collatione. par: Praeterea.

Względem Sądów.

Sądów władzą wßedy w cále záchowáć fo: 403. le: 3. Władzą.

W tydźién po przyieźdźie ſwoim ná Séym záczą́ć ſądźić fo: 547. le: 3. Iż.

Przed Królem Rok piérwßy nie ieſt záwity. fo: 546. le: 1. W wielkiéy.

Sądy Criminálné Séymowé.

Criminały tydźién cáły po propoſitiiéy y po odpráwie Wót Senatorſkiéy dźién podle dniá ſądźić. fol: 118. le: 2. A iżeby. & fo: 685. le: 7. Scrutinia.

Criminały póki Séym trwáć będźie ná káżdy tydźién / we Srzodę / w Piątek y w Sobotę nie omießkawáiąc ſpraw innych Séymowych ſądźić. *Támże.* le: eadem.

Cauſas merè, Criminales ſądźić. fol: 679. par: Item cauſas. & fo: 684. le: 6. Sądźié. par. Exceptis.

Cauſas perſonam Regiam tangentes. f. 679 par: In primis.

Crimen laeſae Maieſtatis. fo. 23. l. 4. Ieſliby.

Crimen perduellionis. fo: 24. par. Tákiż.

O Bunt przećiw R. P. z nieprzyiaćielem. *Támże.*

O wynoßenié táiemnic nieprzyiaćielowi. *Támże.*

O podániu Zamku ná zmowie. *Támże.*

O wzrußenié Pákt z poſtronnymi. *Támże.*

O rebellią ipſo facto pokazáną. *Támże.*

O ßáfunek Quárty pod Interregnum nád práwo. fo: 315. par: A gdyby.

O ßáfunek prowentów Inflántckich tákże pod Interregnum bez pozwolenia obu Narodów. fo. 1002. le. 5. Dochody. par: Sub Interregno.

O hámowánié Páná Podſkárbiégo z Pány Deputaty w ßáfunku Quárty tákże pod Interregnum. fol: 315. par. A gdyby.

O hámowánié tegóż Páná Podſkárbiégo y z Deputaty od Zamku y od pieniędzy / á Radby Koronnych niechćiał być poſłußnym. fo: 315. ver: vltimo.

O wźięćié y obrócenié ná ſwą potrzebę co z ſkárbu Koronnégo. fo. 309. le: 1. Iż té.

O bronienié ſoli grádowéy in defectu Bydgoſkiéy ábo Dyborwſkiéy przez nieośiádłégo. fo: 55. le: 24. Są dawné. & le: 25. Soli.

O kowánié Mynice priuata authoritate. fo: 377. le: 12. Dla popráwienia.

O zákupowánié towárów. fol: 1048. le: 2.

Cauſas

O nieoddánie rzeczy podlug Inuentarzá / fo: 311. par: A izby te rzeczy.
O wybránce. fol: 701 par: A iesliby.
O szkody w gránicách y w innych rzeczách. fol: 410. le: 16. Stárostowie.
O nieodbieránie possessiey przez Podskárbiego álbo Inwentarzá nie czyniącego. fol: 314. par: Po káżdego.
Causas fisci contra negligentes in soluẽdis ad mensam Regiam prouentibus etiam extra Regnum zá Dworem. fol: 679. par: Item. Causæ fisci.
Sprawy Niemieckie. fo: 291. le: 5. Iż
O kádukach Mieyskie. fol: 131. le: 33. par. A Mieyskie káduki.
O winie peculatus wzgledem Monopolia.
O pieniądze zá sol od Zupniká Bydgoskiego ad instantiam Ruskiego. fol: 56. le: 28.
O nie dodánie soli od Zupniká Ruskiego Bydgoskiemu fo: 56. le: 29.
O wyzywánie Instigátorskie zá Dworem nád Constytucyą. f. 543. le. 12. Zábiegáiąc.
O oddánie powinnosci poddánych Dzierżawców y o krzywdy ich. fol: 410. lege 26. Stárostowie.
O zápisánie dobr Krolewskich inszemu od Ewiktorá. fo: 93. le: 9.
O dopuszczenie wywożenia kupi z Korony. fo. 73 ver. 4. & 1053. le: 3. Aby komu.
Causas Iuris Maydeburgensis Theutonici & Culmensis, fo: 684. le: 6. Sedzia. par: Tákże.

Generalia do Sadow Krolá Ie M. należące.

Causas criminales bez powodá nie sądzić. fol: 540. le: 2. Statuimus.
W sprawách dotkliwych bez powodá nie vznawáć áni skázywáć / áż práwem przekonánego y ktoryby sie sam zeznał. fol: 123. le: 7. Vstáwiamy. & f. 540. l. 2. Statuimus.
Zadnego nie karáć áż práwem przekonánego. fo: 123. le: 5. Gdyż. wszákże excipe, ná słubie woienney y gdzie krolowi przydzie sprawá z służebnikiem / z Vrzednikiem / z sprawcą / z poddánym y dla sprawy R. P. *Támże.*
Spráwy zemszczenia krwie vznawáć. fo: 434 le: 2. Vstáwiamy.
O gwaltowne zábicie / o rány / álbo o iáki wystepek inny nie skwápiáć sie z obwinionym do wieże / ostrzegáiąc potwarzy. fol: 589. lege 6. Gdy. par. Ale.
Potwarce do wieże nie skázywáć áż sie sprawá dostáteczna nan mieć bedzie. fol. 124. lege 8. Cum quispiam.
Potwarce bezecnym skázáć y ná twarzy znák przepalić kazáć. *Támże.*
Pozwy potwarne gdy z Appellátiiey przydą vznawáć. fo 530. le: 14. Pozwy.
Gwaltowniki ná gárdle karáć / á iesliby vciekli bezecnymi skázáć. fo 589. le. 6. par Ale.
Mężoboyce do wieże skazánego z wieże nie wyzwaláć. fol: 711. lege 11.
Wieże żadnemu nie odpuszczáć. f. 612. l. 14. Aiż.
Dobrá Executiiey podlegle wracáć. fol. 103. lege 4 Item.
Przezyski otrzymáne przeciw Miástom / tákże Mieszczan przeciw szláchcie vznawáć. f. 684 lege 6. Sędzić. par: *Tákże.*
Appellácyiey szláchetckiey od Vrzedu Mieyskiego o niedosyć vczynienie w spráwiedliwości z wstepnego vstaw Woiewodzych niemieszkáie rozsądek vczynić. f. 285. lege 4. Declarando.
Listy dożywotne wedle ich brzmienia chowáć. fo: 105. le: 11. Listy.
Przywileie pospolite nie ináczey rozumieć áni wykládáć iedno iáko w sobie brzmią. folio. 103. lege 3. Przywileiu.
Czego w Przywileiách nie dolożono vznawáć. fol. 74. le: 40.
Dobrá szláchecckie confiscowáne inszym szláchcicom dawáć. *Pátrz in litera D.* Dobrá Szláchetckie.
Spráwy v sądu swego zá pozwem Nadwornym nie skonczone do Powiátu pozwánego odesłáć fol 542. par. A spráwy.
Spráwy dziedziczne do ziemie ktorey przyiáchawszy vznawáć / y z Pány Rádámi / z Sedzią y z Podsedkiem odpráwowáć ábo te spráwe Sedziemu y z Podsedkiem zlecić: á do nich szesci álbo czterech z Pánow Rad náznáczyć. fol: 488. le: 10. Iż. par: A gdyby.
W Wielkiey y w Máley Polszce bedąc żadnego krom tych co w onychże ziemiách mieszkáią o summe w státucie opisáną nie sądzić. fo: 541 le: 7. Iż termin.
Sąd osobny ná studentá in causis criminalibus osádzić. fo. 219. par. Ale gdzieby.
Prokuratorom niespráwiedliwey spráwy popieráiącym y spráwuiącym y nád szkode pieniężny szácunek wietszy w pozwie kládącym procurácyiey zákazáć. fol: 519. par: Quodsi. 1 5 4 3.
Woźnego ná pozywánie dáć. fol. 522. le: 4. Skázuiemy. & fo. 523. le: 5. Iż.

& fol 320. l. 2. Kazimirus. & fo. 321. le: 4. Też obiecuiemy.

Względem Quárty.

Quárte z dóbr stołu swégo Rok od Roku do skárbu swego oddawáć. fol: 311. ver. 2.

Ná trzech częściách dochodów swych ná ordinarios & extraordinarios sumptus y ná opátrowánié Zamków Koronnych y opátrzenié ich ku obronie przestawáć. fol. 311. par. A wszákże. ver: 4.

Quárte z Arend dożywotnych y z dożywoć golych z swych trzech części dochodów do skárbu odpráwowáć. fo: eodē, pa. A dla.

Stárosty y Dzierżawce dóbr swoich z swych trzech części dochodów / przyłączywszy do nich część piątą ná wychowánie Stárost odłączoną / opátrowáć / quárty nie ruszáiąc. fo: 312. le. 4. Około.

Stárostóm y Dzierżawcom o nie oddánié Quarty possessie bráć. A po wzięciu ná séym pozwáć. A gdzieby spokoynie possessiiéy puścić niechcieli / iáko przeciw nieposłusznym ná séymie postąpić / fol. 312. le: 5. Po declárácyiéy.

dóbr Exekucyiéy podległych quárte oddáwáć gdyby do ręku przypádły / fol: 312: le 5. Po declárácyiéy. par: A gdziebyśmy.

Pánu Podskárbiemu roskazáć posłáć dla czynienia Inwentarzów y opátrzenia prowentów po śmierci Stárosty którég dzierżawcy / Celniká / Mytniká y Zupniká / áby quartá nie ginęłá / f. 314. p. Po káżdego.

Zá deferowániem P. Podskárbiégo koronnégo z Deputaty o niewydánié quárty ná wwiązánié posłáć y przecie ná séym kazáć pozwáć / fol. 315. par. Ktoby.

Mieysce dla odbiéránia pieniędzy pospolitych gdzieby powietrze ná Ráwe przypádło zá oznáymieniém páná Podskárbiégo koronnégo náznáczyć / f. 316. par. stárostá.

Rewizory ná rewidowánié dóbr nie rewidowánych wysyłáć: gdyż żaden quárcie nie podléga áż rewizya zaydźie / fol. 318. leg. 15. Quartá.

Ná mieysce Rewizorá iednégo ktoryby bydź niemógł / inszégo wolnie náznáczyć y deputowáć fol. 383. par. To też.

W sądzeniu Quárty mieszkánia żadnégo nie czynić y nadáléy do wtórégo séymu sądzenia o zátrzymánié iéy nie zwłóczyć / fol 318. le. 15. Quártá. Ináczéy ná séymie trzecim nie winien nikt o nie odpowiádáć / *Támże.*

Względem Mynice.

Bez dozwolenia Pánów Rad y bez séymu Mynice nie kowáć / fol. 371. le. 1. & 2. Obiecuiemy. & 3. Chcąc.

Té ktoryby bez dozwolenia Je° K. M. y Pánów Rad monéte kowáli karáć / fol. 371. le. 1. Obiecuiemy.

Ná Mynice cudzoziemską pánstw Koronnych nie niewolić / fol. 371. le: 3. Chcąc

Stróże ná gránicách postánowić / ktoryby monéty złéy do korony nie wpuszczáli. fol: 373 par. Vstáwiamy.

Temu zábiégáć áby fałszywa monétá / áni w Koronie kowána / ani z inąd do korony wnoszona nie byłá / f. 373. par. A iż mimo.

Brákarze w Miesciéch postánowić / co monéte brákowáć y znáki ná nie wybiiáć będą fol. eod. par. eod. & fol 380. ver: 1.

Stárosty nie dbálé w karániu tych co drobnych pieniędzy bráć niechcą karáć / fo: 374. par. A Stárosty. & fo. 376 par. A ktorzy.

Myncarze fałszywé szláchéice sądzić y ná máietności y ná gárdle karáć / pátrz Mynicá.

Monéty kowánié pewnym osobam co sie ná tym rozumieią / zlécáć / f. 378. l 13: Około.

Prussakom kowánia pieniędzy zákazáć / ábo iuż kowánych kazáć wywołáć. fo. 378. l. 14 Iż. & fol. 379. le: 14. Vniuersi. & lege 15. De Moneta.

Vporné w kowániu Mynice mocą y práwem swym królewskim skromić. fol. 379. le. 14. Vniuersi.

Zá namową séymową opátrzyć y przestrzégáć áby monétá w koronie y w Litwie kowána byłá ku pożytkowi korony y pánstw koronnych / fol. 379. l. 16. Vchwałą.

Względem woyny.

Królowi trudno báwić sie o raz séymowémi spráwámi / y zábiégáć niebespieczenstwu koronnému fol. 343. le: 5. Iż.

Ná woyne ruszenia nie kazáć bez séymu fol: 136. le: 12 Obiecuiemy.

Ruszenia pospolitégo bez séymowég pozwolenia wszech stanów nie czynić. fol. 694. le. 15. O woynie.

Czásu pospolitégo ruszenia osobą swą w pole iácháć. fol. 692. le. 12. Iż też.

Z Hetmánem Porucżniki wybiéráć. fol. 333. ver. vltimo.

Zá rádą Hetmáńską podáć Rotmistrzá godnégo. fol. 705. le. 3. Ad.

Względem nagród zásłużonym.

Względem Miast.

Względem Creowánia ná ßláchectwo

Względem Monopolia.

Względem Zydów.

KROL CO POWINIEN *kośćiołowi Kátholickiému.*

Królewski Æmulus.

Z strony Xiestw Koronnych/ przy kożdym Xiestwie ná swym mieyscu naydzie sie wszystko to/ co sie osoby Królá J. M. dotycze.

A

Acádemia Krákowska.

Acádemiiéy Krákowskiéy.

Accessorya.

Appellácyé Pruskié.

Arcybiskup Gnieznienski.

Arcyksiażećiá Máximiliana

Archidyákon.

Arendy

Aresty.

B

Bákálarze.

Bárći.

Bárely.

Złodźieie

Bekárci.

Białegłowy.

Białoskórnicy.

Biskupstwá.

Biskupi.

ią póki ich zá mąż nie wydádzą. támże. para. A w tym. A gdźieby rodzeni bráciá vmárli, tedy sie śiostry do swych dźiedzictw wracáć máią. fo: 569 le: 8. Chcąc.

Niż Rok po śmierći oycowskiey wynidźie posag náznáczyć máią fo 567. le: 5. Zwykło.

Bráciá śiostry swé zá mąż wydáć máią náznáczywszy im zwykłym obyczáiem posag. f. 576. le: 3. Vstáwiamy. par. Też. & l. 4. Obiáśniáiąc.

Nadáley do Roku po śćiu zá mąż posag oddáć máią, álbo część w posagu wydźielić, zwłasczá gdy z przyzwoleniem bráciey álbo innych powinnych zá mąż idą. fo. 567. le: 5. Zwykło.

Posáżyć ie máią iesli Woiewodźina z wielką máietnośćią po stu grzywien: iesli máłe máietnośći álbo iedno dźiedzictwo á dźiewek wiele, tedy wedle szácunku pieniedzy. Gdźieby zás byłá szláchetcká niższa od Woiewody, tedy po 40. grzywien, á iesli máietność tákże máłá, tedy tymże sposobem wedle szácunku. fo: 568. lege 7. Vstáwiamy.

Od oycá wydáney y wyposáżoney, nic wiecey po śmierći oycowskiey dáć nie máią. fol. 568. lege 7. Vstáwiamy etc.

Bráciá stryieczni gdźieby rodzonych nie było álbo y kożdy z Herbownych krewnośćią nablizszy, gdźieby stryieczcnych nie było, w dobrá oyczyste wstepowáć mogą, wyposáżywszy śiostry. fo 568 le 7. Vstáwia. par. A gdźie.

Bráciá stryieczni mogą dobrá dźiedziczne v śióstr kupić, ále im pieniądze w rok położyć máią, fol 566. l 3. Vstáwiamy. par: A iesli.

Bráciey kilká o iednym Młynárzu. fol 1077. lege 1. Fráncziszek.

Brátá kto zábiie, Pátrz Mężobóystwo.

Brody.

Wolné káżdému przez rzekę. fo 66. le 21. Iż sie.

Broń.

Z bronią do sadu żaden wchodźić niema, fo 511 le 6. par: Aby. & fol: 512. par A tákowi.

Przed X. Arcybiskupem dobywáć iey żaden niema, fol: 191. le: 3. O tymże pátrz sądowé mieyscá.

Brzéski Powiát y Bielski.

Bielski Powiát do koronnych praw przypusczony, fol: 836.

Zapisy Bielskie, fol: 837. le: 2. Zapisy.

Bug rzeká.

Groblámi żadnémi áni Iázy hámowána bydź ma fol: 1101. le: 12.

Most ná Bugu ábo támá sypána bydź niema, fol: 1101. lege 11. Stárodawné.

Bunty.

Ygwerry czynioné bydź niemáią w Rzeczypospo. f. 24. p. Ták iż & f. 690. le. 2. Z niektórych.

Burgrábstwá y Burgrábiowie.

Burgrábstwy, Dygnitarze, y Vrzednicy Ziemscy báwić sie niemogą, f. 435. lege 5. Iné.

Burgrábia Krákowskim żaden Kásztelan bydź nie może, fol: 434 le: 3. Kásztelan.

Burgrábiowie ośiedli bydź máią w oney ziemi gdźie Burgrábstwo trzymáią, f. 434. 1 Gdyż.

Ná zamku Krákowskim obecnie mieszkáć máią, fol: 435. ver: 7.

Kożdego kwártału ná trzy Niedźiele álbo rázem do roku ná Niedźiel 12. odiecháć mogą, támże. par: N szákóż.

V sadu będąc, bráć máią bron tego któryby z nią wszedł do sadu, á w niebytnośći iego Vrząd sie dzący, f. 511. l. 6. Po par: Aby.

Zátrzymáć y wsádźić máią gwałtowniki sadowych mieysc áż do dosyć vczynienia y zapłáty grzywien 60. iesli tylko broni, nożá, włocznie dobędą, y szermowáć będą, f. 512. p. A tákowi

Ku płáceniu win sadowych przypędzáć máią, 434 lege 1. Gdyż.

Poddáné królewskie, dróg y ludźi podróżnych od gwałtu bronić máią, támże, le. ead.

Spisnego wyćiągáć nie máią, fol: 325. lege 3. Vstáwiamy.

Przed Stárostámi, Sedźmi, Podsedkámi odpowiedáć máią tym którzy ná nie skárżą, wyiąwszy pomstę krwie, f. 434. l. 2. Vstáwiamy.

Zamki stáré opráwowáć czásu pokoiu máią, Przywiley Ludwików, par: Item iesli który.

Burmistrz.

Szláchćicowi czynić ma spráwiedliwość z Miesczáninem o nieczynienie dosyć rstáwam Woiewodzym. fol. 282. le. 17. Aby. & fol: 284. lege 3. A ktoby.

Spráwiedliwośći nie czyniący karány bydź ma. fol. 284. le: 3. A ktoby.

Dekret Woiewodźin ábo Constitucyą exequowáć ma, fol: 285. le. 4. Declarando.

Przećiw Státutowi Toruńskiemu czyniący z iednym Rádycą śćięty bydź ma fol: 595. le: Iż miedzy. par: A iesliby.

Bydgoszcza.

W Bydgosczy Szláchćie ma bydź wolno zboże

przedawáć

Kupców

Kupców przepuscząć niemáią, áż przyśięga iż ku pić nie są ich włáſné, ále kupców poſtronnych. fol: 70. le. 32.

Quarte z dochodów im zleconych oddawáć máią, fol: 314. par: **Celnicy.**

Rewizorom od królá wyſtánym ſpráwe doſtáteczną dochodów y pożytku dóbr vkázáć y dáć máią, fol: 383. par: **A tákże.**

Pro cognitione Iurium *ná Seym zpozywáni byli*, fol: 76. lege 47. par: **Z ſtrony.** & 77. par: **A tych.**

Célni Piſárze.

Recogniciy o przyśiedze temu który iey nie czynił dawáć nie máią, fo. 69. le: 29.

Od kwitów nic bráć niemáią, fo: 76 le: 47. par: **A piſárze.**

Wwieży ná dnie Niedźiel 12. śiedźieć máią o konie wiádomie przepuſczone, f. 1053. l. 3. **Aby.**

Célné Auctiæ.

Od wſzelákiey kupiey poſtánowioné, fo: 76. le: 47. par: **Clá od kupi**

Célné Inſtruktarze.

Ná komorách przybite y wedle nich Clá ták wodné iáko y źiemne wybieráne bydź máią, fol: 76. le: 48. & fo: 77. lege 49.

Od Páná Podſkárbiego Koronnego wydáné, 77.

Célné Komory.

We wſzytkich Miáſtách w Máłey y w Wielkiey Polſzce tákże y w Mieśćiech pogránicznych gdźie Iármárki wielkie bywáią, komory Celné y Piſárze ich królowi mieć wolno, fol: 1043. ver: 5. **A ná tych.**

Do celnych komor z kupionémi rzeczámi wſtepowáć nie máią, ktorzy w gránicách y miedzy komorámi mieſzkáią, á ná ſwą włáſną potrzebe rzeczy ſkupuią nie ná przekup, fo: 72. le. 38.

Célné przyśiegi.

Przyśiegi ná Clách ſzláchćicy álbo ich ſludzy też ſzláchćicy bronić ſie nie máią, fol 69. le: 28. & le: 29. *O tymże pátrz wyſzſzey,* **Célnicy.**

Céná.

Kupi wſzelákich przez Woiewody ſtánowiona bydź ma. **pátrz Woiewodá** in litera **W.**

Zywnośći woienney czáſu poſpolitego ruſzenia. **pátrz Woyná.**

Centnary.

Máią ważyć pieć kámieni, *kámien 22 funtów, funt 48. ſkoycy y 32. łóty,* fol: 1056. lege 5. **Opátruiąc.**

Céſárze.

Céſárze Iulius y Augustus iedną reką broniey ſie chwytáli, drugą práwá piáſtowáli, fol: 145. lege 1. **Roku.**

Ceſarz Iuſtinianus y Conſules, Papius, Pompeius, Falcidius Tribunus, Aquilius, Iulius Cornelius, Cato, práwodawcy Rzymſcy byli, fol: 145. le: 1. **Roku.** *Przykłádem tychże Król Káźimierz ſpiſuie y ſtánowi práwá Polſkie* **támże.**

Céſarz Fryderyk nádał wolnośći wielkie ſtudentom, fo: 221. le: 2. Omnibus.

Céſarz Turecki Królowi I. M. Zygmuntowi III. przyśiege złamał. Poſly koronné nie vważył. Liſty odpowiedné królowi poſłał. Dorocznego Trybutu ſie domagał. Pokoy koronie wypowiádał, gdźieby Trybutu nie poſtąpiłá. Dwá Mieśiącá tylko czáſu koronie pozwalał. Wielkim woyſkiem do korony y różnemi mieyſcy ćiągnął, fol 348. ver: 8. *Ogniem y mieczem chćiał korone pośiadáć, woiowáć Pánſtwá koronne, wolnośći, ludźie, żony y dźieći w pogánſtwo obróćić,* f. 363. l. 19. **Gdyż.**

Céſárzowi Tureckiemu wſzytko Chrześćiiánſtwo odeprzeć nie może, f. 362. l. **W ták wielkim.**

Przed mocą Céſárzá Tureckiego wſzytko Chrześćiiánſtwo ſie wzdryga, fol: 363. le 19. **Gdyż.**

Przećiw mocy Ceſárzá Tureckiego gotowośći potrzebá, fo: 363. le. 19. **Gdyż.**

Ceſsia.

Ceſsiæ wſzelákié ná króleſtwo nie ſą ważné, fol: 8. lege 20. **Aż.**

Ceſsyiey prorogátia królowey ſtárſzey Anny wá rowána. fo 21 le: 1. **Doſyć.**

Ceſsyiey práwney formá. f: 452. l. 27. Cõparẽs.

Chłopi.

Chłopi z ruſznicą chodzący, fo 600. le: **A ktoby.** par: **Gdźieby.**

Chłop gdy ſzláchćicá kiiem rozkráwi, fol: 602. lege. **Rycerſkiemu.**

Gdy ſzláchćicá ráni, fol 604 lege. **Gdy.** par. **A wſzákże.**

Chłopi do robót naiemni bez liſtów świádecznych chowáni w Mieśćiech bydź niemáią, fol 1094. lege 1. **Iż.**

Którzyby ſłużby nie mieli doroczney álbo rzemieſłá, do trzećiego dniá w Mieśćiech imáni y do robót okowáni bydź máią. **támże.** le: 2.

Z Polſki y z Mázowſz do Slaſká y do Prus czáſu żniwá ná roboty wychodzący imáni bydź máią. fol:

nie ßláchćic, tedy dowód Mytnikowi przećiw niemu iść ma. Támże.

Cłá do roku tylko trwáć máią.

VNowodworá, Fordaná, Dybowá, Stawká pod Toruniem, fol: 77. par: A cło.

Cłá wybieráne bydź máią

Ná murowánie zamku Sniátynskiego á ná budowánie zamku Kániowskiego od kupców pieniądze z Korony wywożących, od 10. złotych po 6. großy fol: 84. le. 68. & le: 69.

Stánowione bydź máią od obywátelów ná rzece Gáći, fol: 1102. le: 17. Ná prosbe.

Cłá Kśiestw Koronnych.

Wielkiego X. Litewskiego wodne y ziemskie od zbóż y towárów wßelákich Szláchetckich oboygu Narodu zá przyśięgą v Grodu ábo pierwßey komory wolno przypuszczáne bydź máią, fol 781. le: 21. Celnicy.

Ruskie w Zupach zniesione f 790. le: 7. Myto.

Bełzkie rewidowáne fol: 800. le. 3. Vrzednicy.

Pruskie wodne y ziemskie wolne, fol: 849. para: Ale myto. & fol: 878. par: Též iż. & fol: 879. par. Též iesliby. Funtczole, fo: 893. par: Též dań. & fo: 905. par: A o dáni. Przemyta, fol: 897. par: Item. Lobegeld, fol: 906. par: Item wßyscy. Cłá stáre, fol: 918. para. Item nullo. Od wołów y koni ná swą potrzebe Szláchetcką wolne fo: 934. le: 2. O d wołów.

Wołhynskie y Podláskie fo: 824. le: 4. Około.

Podláskie, fol: 824. le: 4. Około. & fol: 831. le: 13. Mytá. & le: 14. Constitucyą.

Podolskie y ná Pokućiu fol. 824. le: 4. Około.

Cłá Mieyskie.

Krákowskie podnieśione od koniá po pulgroßku: od rogátego bydłá tákże po pułgroßku, wieczne od grzywny po pułgroßku ná popráwe drog fol: 1026. le: 5. Przełożony.

Káźimierskie przyczynione. fol: 1026. l 2. Dla.

Wárßáwskie ziemskie incorporowáne Wárßáwie, fol: 995: lege 1. Iż myto.

Srzemskie 4. pieniądze od káżdego koniá f: 1064 lege 22. Okazáło.

Ponieckie po pułgroßku od koniá, od bydlęćiá po ßeśći pieniędzy ile swoi: á Extranei vel Ductores po großu. Támże.

Gdanskie od towárów y miedźi, fol: 971. lege 8. A co. & lege 9. Constitucyą.

Cmentarze.

Zydowskie kto gwałtem náiedźie ábo rozsypie karany bydź ma ćięzko, á rzeczy wßytkie do skárbu máią bydź obrócone, fo: 1119. le: 15.

Chrześćiánskie ktoby gwałćił zábiwßy kogo, vbiwßy ábo rániwßy, ma bydź sądzony, y wine położyć, iáko ten który dóm Szláchetcki náßedł. fol: 986. lege 25. A iesliby.

Collegium Krákowskie.

Pátrz in litera A Acádemia Krákowska.

Collegium Nieświezkie.

Fundowáne, fol. 781. lege 27. Zá prosbą.

Commissarze Koronni.

Ná rozgrániczenie panstw koronnych od panstw sąśiednych zá królá Augustá y nagrody ßkód poddánym koronnym, fol. 401. l. 1. Iżesmy.

Ná tráktaty o wolne pływánie ná rzece Wárćie y Noteßy z Márgrábiámi y z Xiążęty Pomor. fol. 1100. le: 6. Co sie/ & le: 7. Náuigácią.

Ná czynienie spráwiedliwośći vkrzywdzonym pogránicznym z pánstwy Węgierskimi y Slaskiemi, Márgrábskimi y Pomorzány, fol. 401. le: 2. Zá skárgámi. Ná káżdy rok wysłáni bydź máią. fol. 402. ver: 6. Vniuersały swe o czáśie w Grodźiech y Miásteczkách publikowáć máią. fol: 402. ver: 23.

Ná opátrzenie niebespieczenstwá koronnego, fo: 182. lege 42.

Ná tráktaty z Posły Pánów Chrześćiánskich o rzeczy korone záchodzące, f: 183. l. 43. & 44.

Ná Tránsáctią z Commissarzmi Rákuskimi, fol: 347. lege 16. Chcemy.

Do Ruśi ná Tyśiączne Cło, fo: 824. l. 4. Około.

Do Ruśi y Podola, fol. 791. le 4. Z Podolskiego/ & le: 5. 6. 7. 8. 9. & fo: 824. lege 3. Náznáczylismy.

Ná Wołyn y Podláße, fo: 824. le: 4. Około.

Do Prus, fo: 936. l. 13. Commissarze/ & le. 1. Significamus.

Do Inflant ná rewizią, fo: 1004. le. 17. Do.

Do Elbiągá, fo. 936. le: 1. Significamus.

Commissarze Zupni.

Ná rewidowánie y ná popráwe Zup Krákow: y áby Sól przedawána byłá Szláchćie wedle Státutów pierwßych, fo: 52. le: 16.

Co dwie lećie wysłáni bydź máią przy Pánu Podskárbim, fo: 52. lege 17.

Commissarze Celni.

Commissarze Gróniczni.

Commissarze

Commiſsarze Mieyſcy.

Ná popráwe murów Poznánſkich wyſłáni byli, áby królowi ſpráwe dáć vmieli. fol: 1028. le: 3. Ze iuż.

Commiſsię.

Commiſsia pewna dla opátrzenia niebeſpieczenſtwá koronnégo námówiona ná Séymie Krák: 1595. y pewnym Commiſsarzóm zlecona. fol: 182. lege 42. & fol. 183 le: 43. & 44.

Commiſsiæ Práwu przećiwné miedzy oſobámi, chybá o dział ná gránicách, zá zezwoleniem ſtron wydawáné z Káncelláriiey królewſkiey bydź niemáią. fol: 289. lege 3. Káncléřz.

Commiſsiæ żadnému bronioné bydź niemáią, kto by o nie prosił, fo. 402. le 2. Obiecuiemy. *á z Káncelláryiey Królewſkicy kożdemu bez trudnośći dawáné bydź máią,* fo: 407. le. 18. Commiſsię.

Commiſsiæ dawáné bydź nie máią iedno ná rozgániczenié dóbr królewſkich, ná rozdzielenié dóbr dziedzicznych, miedzy bráćią álbo bliżſzemi, álbo któreby były zzezwoleniem ſtrony, f. 403. l. 3. Władza. & l. 4. Commiſsię.

Commiſsiæ nie przełożeni Zamków y Miaſt królewſkich ále ſámi ſzláchćicy otrzymáć máią, fo: 403. le: 5. Vſtáwiamy.

Commiſsia przez Commiſſarze w executią przywodzona bydź ma, gdy ſie ná Innoteſcentią podpiſzą, f. 407. l. 18. Commiſsię. par. Którzy.

Commiſsia wywodzona bydź ma gdzieby gránic nié było, fo: 408. par: A gdźieby.

Commiſsia z mándatem królewſkim ma bydź włożona w liſt Commiſſárſki, folio 411. lege 28. Prosbámi.

Commiſsiæ miedzy Woiewództwy Ruſkim y Podolſkim y źiemią Wołoſką, fo: 792. le. 9. Deputowáliſmy.

Commiſsiæ Wołynſkié, fol: 824. le. 3. Náznáczyliſmy.

Commiſsiæ Podláſkié, fo 832. l. 17. Przydáliſmy.

Complices.

Complex criminis læſæ M. folio 24. para. To miánowićie.

Complicitas minorennium, Pátrz śieroty.

Complices *gwałtowników o zábićié álbo rány obwinionych y przekonánych, trzymáć ſie máią ſtáradawnégo zwyczáiu práwnégo obrony ſwéy y karánia,* f. 589. l. 6 Gdy. p. Cõplices.

Complices in cauſis criminalibus *ták iáko y* Principales ſcrutinio *podlegli,* fol: 616. lege. Iż ſie wiele.

O mężobóyſtwo ieden ma bydź obwiniony drudzy ſpráwowáć ſie máią fo. 615. le. 18. Ieſli.

Complices *iáwnie pokonánégo, pozwáni wywołáni tákże bydź máią: iáko y Principał,* fol: 673. le: 16. Tákże.

Complices impoſſeſſionati *do wieże wſádzeni bydź máią, á karánié ich ná łáſce królewſkiey, Támże.* le: eadem par: A ktorzyby.

Compoſitia.

Compoſitia o Dźieśieciny. Pátrz Dźieśieciny.

Confirmatiæ Praw.

Pátrz folio 14.

Conſenſy.

Ná wykupná dóbr królewſkich máią bydź mocné, ieſliż nie ſą práwu poſpolitému przećiwné, fo: 101. le: 4. Conſenſy *Tákże y Conſenſy dożywotné,* fol: 299. le. 7. A iż.

Conſtitucye.

Conſtitucya Wárſzáwſka Anni 1563. *o dobrách Executiiey podległych cále we wſzytkim ieſt zoſtáwiona,* fol 102. le: 7.

Conſtitucye ná Seymie zgodnie ſtánowioné przez Pány Senatory y Pány Poſły podpiſáné bydź máią.

Podpiſáné dopiero do Káncelláryiey podáné y przed królem czytáné cum interrogatione *ieſliż ie król pieczętowáć każe,* fo: 144. le: 1. Conſtitucye.

Conſtitucye niektóré Roku 1590. *zniesioné,* támże. le: 2. Pogłówné.

Niektóre Roku 1593. *w cále záchowáné, niektóré reáſſumowáné, iáko o ſądźiech, o poſpolitym ruſzeniu: o Exemptach,* fol: eodẽ, le: 3. Conſtitucye.

Conſtitucia o tumulćiech vczyniona y decláro- wána, fo: 145 par: Tákże też.

Conſtitucye Zygmuntá Królá nie wſzytkié były ták potrzebné iáko ſie zá ſię bydź okázowáły, fol: 152. le: 19, Manifeſtum.

Conſtitucye gdźie, kiedy, przez kogo, z iákich przyczyn y iáko ná wielu Séymiech ſtánowioné były, fol: 145.

Controuerſiæ.

Albo wſpory ná ſądźiech Ziemſkich czynioné bydź mogą przez pozwánégo przed odeprzą, fol: 493. lege 24. Też vſtáwiamy.

Wietſze nád potrzebę przyieté bydź nie máią, mnieyſze bydź mogą, támże l. 25. Sed. 1543.

Replicátiæ, duplicátiæ, triplicátiæ, bá y quádruplicátiæ przyiete bydź mogą: dáley nic, **támże** par. Item. 1543.

Controuersiæ, propositiæ, álbo zwłóki y odpory wydáne bydź máią ná piśmie ex Actis *prawuiącym sie,* fo: 644 l. 2. **Gdy.** pa. **A gdźieby.**

Cōtrouersię *do trzećiego dniá oddawáne przez Procuratory bydź máią.* f. 520. l. 10. **W tym.**

Controuersię *wszelákie, pozwy, dekretá, zapisy po polsku pisáne bydź mogą.* 1543. fol. 527. le. 1. vt autem.

Contumax.

Zá nieposłuszeństwo pozwány przed tym płáćili pare wołów fo. 516. le. 5. **Powodowá stroná.** *Teraz pare groszy.* fo. 502. le. 17. **Też vstáwiamy.**

Contumacię *zdawáne bydź máią.* fol 545. le. 17. *Gdy kto* & fo. 631 le. 1. *Acz,* & fol. 668. lege 5. **Jesli.**

Correcturá praw.

Pátrz in litera p. *Práwá.*

Cortezani.

Cortezani y biegunowie Rzymscy wielką szkode vbogiey szláchćie zádáwáć zwykli vproszeniem Beneficiy v stolice Papieskiey podawánia królewskiego, y one práwem poćiagáiąc. f. 200. le. 11. **Przydáie.** *Káráni zá to ná osobie y ná dobrách bydź máią. y oni sámi, y rodzicy, y po winni ich.* **Támże.** *Máią bydź wywołáni,* **Támże** le. 12. *Bezecni bydź máią* le. 13. & 14. **Támże.** *A iesliby odstąpili y práwá y cauzy, przećie szkody y nakłády nágradzáć máią zá przysiegą.* **Támże.** le. eadem.

W Rzymie przed láty mieszkáiąc, y powinne swé y sługi królewskie w polszce bárzo trapili. fo. 201. le. 14. **Ná.**

Do swych Beneficiy wróćić sie mieli do sześći Miesiecy pod winą wywołánia bezecności y vtráty wszytkiego **Támże** le. 13. **Jż.**

Coryllus.

Pátrz, Wyzywánie zá laską.

Creditor.

Creditorum *czynić práwem wolno o zapisy ku oszukániu ich czynione.* fol. 441. le. 15. **Decláruiąc.**

Credytorowie dóbr tych z których bráćia álbo brátánkowie śiostry swe abo Ciotki posázyć mieli á nie puśćili, winni z tychże dóbr ie posázyć, bez dilátiiey ná euictorá, z którym cále práwo im zostáie. fo. 567. le. 6. **Siostry.**

Creditorów práwá ná dobrách per iureuictum *vtráconych, pośledniczysze niż opráwá, broni pániom wiennym posessiiey w tychże dobrách opráwnych. Wszákże gdyby vmárli Successorowie onego wiáná, są ná skupie v creditorów. Tákże gdyby po śmierći mężowey szłyzá drugiego mężá, ma bydź ná skupie od tychże Creditorów, zárecżywszy im przywią nek.* fol. 567. le. 6. **Siostry.** par. **Pánie Wienné.**

Creditorom puszczone bydź máią przez tutory, dobrá minorennium *w długu oycowskim záwie dźione* fol 575. par: **Jesliby. Pátrz śieroty.**

Credytorów zeznánia álbo zapisy ad proprium forum *wpisáne bydź máią.* fol. 588. lege 38. **Decláruiąc.**

Creditor czynić może práwem o zapisy ku oszukániu náymowie czynione **Támże.**

Crimen recens.

Crimen recens in causa violentæ expulsionis *do czterech Niedźiel.* fol. 591. lege 11. Quia. *par.* Quocirca.

Criminały.

Crimen læsæ M. in personam regiam, *y process* fol. 23. le. 4. **Jesliby.**

Crimen perduellionis contra Rempub. fol. 24. par. **Tákiż.**

Criminały Koronne po propositiiey y odpráwie wót Senatorskich cáły tydźien sądzone bydź máią, á potym ná kozdy tydźien we środe, w piątek y w sobote. fol. 119. ver. 2.

Criminały y spráwy Litewskie dźien ieden w tydźien miánowićie wtorkowy ná seymie odpráwowáne bydź máią. fo. 119. le. 3. **Vstáwiamy.**

Criminálne spráwy które sie ćiągną z dawnego práwá y zwyczáiów do sądu Grodzkiego y Ziemskiego nie podlegáią pod Constitutią Piotrkowską 1565. *O pozywániu ná seym* in causis honorem tangentibus. fol. 543. le 13. **Jż.**

O tych Criminalech, **pátrz** fol: 1147.

Criminały Wołyńskie. **pátrz** fol: 812. ver: 6.

Criminały Mázowieckie. **pátrz** fol. 986. ver. 12.

Cudzoźiemcy.

Przychodniowi żadnému dostoieństwá, Vrzedy, Woiewództwá, Kásztelaniie, Sądy, Podkomorztwa etc. dawáne bydź niemáią. fol. 296. le. 4 Et·

4. Et ne.& fol. 297. le. 1. **Obiecuiemy.** & 298. le. 6. **Dostoienstwá.**

Cudzoziemcowi zadnemu zamek zadny áni Dostoienstwo dawáne bydz niema. fol. 302. lege 18. **Zadnemu.**

A ktoby dostawszy vpomniony niepuścił, dobrá iego confiscowáne bydz máią, á sam bezecći bydz ma. **Támże.** lege eadem.

Cudzoziemcy od towáru wszelákiego Miástu Krákowu od grzywny po pułgroszku płáćić są powinni, fo: 1026. le: 5. **Przełożony.**

Cudzoziemcy mogą winá wozić po koronie, gdźie go ná skłádźie do trzech Niedźiel nie przedádzą, fo: 1052. le: 5. **Vstáwiamy.**

Cygáni.

Cygáni z korony wywołáni bydz máią, fo: 1134. le: 1. **Cygáni.** *Aby ich żáden nie przechowywał,* **támże.** le: 2. **Iż sie.** *Ktoby ie przechowywał, do sądu Grodzkiego pozwány skarány bydz ma* tanquā complex banniti, **támże.** lege 3. **Cygáni.**

Cyrograph.

Pátrz fol: 1034. le: 6. **Koniec.**

Czerwony złoty.

Czerwony złoty zá królá Káźimierzá Wielkiego z Węgier iedno po 14. groszy bráć miano zá sól, fo: 38. par: 3. *A z Cypskiey ziemie, po groszy* 16. **támże.** par: 4.

Zá królá Olbráchtá oszácowan był zá groszy 30. fo. 380. le. 18. **Gdyśmy.**

Zá królá Alexándrá postąpił do 32. groszu, **támże.** lege 19. **Gdyż.**

Zá Królá Ie° M. Zygmuntá III. áż do 58. groszy **támże..** lege 20. **Iż wiele.**

Cześné.

Toż iest co y pámietné, fol: 501. le. 13. **Acz dla.**

Cześnik.

W Podláskim, Kiiowskim, Wołynskim y Bracłáwskim Woiewództwách bydz ma, fo. 807. le. 5. **W Podláskim.**

Czopowé.

Płácone bydz ma od tych co ná wolnośći śiedzą, choć poboru niepłácą. fol. 370. ver: 4.

Płácone bydz ma od piw domowych y przewoźnych, od gorzałek, miodów y win rozmáitych. fol: 370. lege 2. **Naprzód.**

Od Szláchty płácone nie bywa gdy ná swą potrzebę piwo wárzy. fol: 370. l. 1. **Iż szláchtá.**

Káźimierzowi Miástu do roku odpuszczoné. fol: 1026. lege 1. **Iż Miásto.**

Klepárzowi tákże do roku odpuszczoné, fol: 1027. lege 1. **Miástu.**

Ná popráwę Miástá Poznánia do 10. lat odpuszczoné. fol. 1028. lege 1. **A iż ná.**

Czwarta cześć.

Pátrz in litera Q Quarta.

Czwarty grosz.

Przez Poborce wybiérány roku 1593. od pierwszego dniá Augustá, fol: 394. lege 12. **W którym.** par: **A wybiéránie.**

Czczów.

Obrocony ná wychowánie stołu królewskiego, fol: 32. par: **A té Oeconomie.**

D

Dawnośći.

Rozumieć sie máią czásu pokoiu y zgody, á czásu woiennych niezgód mieyscá nie máią. fo. 578. par: **Wszákże.**

Królowi niewádzą dawnośći rpominác sie y dochodźić dóbr stołu swégo, f. 106. l. 15. **Iáko.**

Dźieciom bydz áni przeszkadzáć nie mogą, fol: 579. lege 1. **Gdy.**

Sierotom szkodźić niemogą czyniąc o swé krzywdy, wyiawszyby powinnégo czásu zániedbáły gdy do lat przydą, fol: 573 le: 5. **Chcąc.**

Sieroty dawnośći nie przetrzymawáią. fol: 572. lege 2. **Ieśli.**

Iencóm od Tátar szkodźić nie mogą, fol: 578. p: **Wszákże.**

Pánien zakonnych do lat 20. fol: 214. lege 2. **Prescriptia.**

Mężátek lat 10. *w których dochodźić mogą ieśli máią práwo do czego,* fo: 214. le: 2. **Prescriptia/** & fo: 577. le: 5. & fo: 578. l. 7. **Gdyż.**

Wdów do sześći lat, **Támże.**

Mężów y mężczyzny do trzech lat, **Támże.**

Ziemie Dobrzynskiey w postępkách práwnych áż do daty Constituciiey Wárszáwskiey, Anni 1589. *zágnieśioné y ábrogowáne, y żáden w swey spráwiedliwośći* propter Iuris fatalia per non prosecutionem causę *vkrzywdzony bydz niema,* fo: 552. l: 9. **Ná przyczynę.**

Ksiąg ziemskich iáko starsze Státutá Káźimierzá wielkiego. fo: 552. le: 6. **Wątpliwość.**

 Zapisy

Zapisy Grodzkie dawnośćia wietrzeią iesli w roku do ksiąg ziemskich wnieśione nie bedą, fol: 440. le: ii. In libris. & l. 12. Inprimis.

Wyiąwszy sub interregno *gdzie czásu fristu mieć máią áż do dniá koronáciiey królewskiey* fol: 553. le. 10. Aby/par: Tóż y o zapiśiech. & lege ii. Constitucya.

Przywileie do trzech lat y sześć Mieśiecy wietrzeią. fol. 552. le: 7.

Spráwy záczetey dawność roky sześć Niedziel. fo. 515. le.3. Jesli. & fol. 552. le. 8. Si aliquis.

Dawność działu nie broni owemu który oyczyzne cudzą w dziale trzymał, ná którey byłá summá, która executią odpádłá. fol. 91. par. To tez.

Działu w Oyczyznie repetowáć, bronić dawność nie może temu, ktoby summy był odsádzon w dziale ią wziąwszy. fol. 93. le. 7.

Miedzy bráćią y krewnemi o cześći dziedzictwá rozdzielnego dawność milczenia trzech lat y trzech Mieśiecy pomocna temu, który ie przez ten czas spokoynie trzymał. Wyiąwszyby słuszne milczenia przyczyny były. fol. 562. ver: 5. Bráćia ábo przyiaciele.

W dziedzictwie nie nagábánemu, dawność trzech lat y trzech Mieśiecy pomocna, fol: 550 le: 1. Gdyż.

Do dochodzenia przedánego dziedzictwá bliskośćią ábo długiem pierwszym, wádzi dawność trzech lat y trzech Mieśiecy, fol: 550. lege 3. Napotym.

Przedánego dziedzictwá dawność trzech lat y trzech Mieśiecy Grzegorzowi pomaga, choć Fráńćiszek ktory dziedzictwo przedał nie oddá niem ostatniey raty po czáśie, chćiał kupno rozproć, fo 550. le. 2. Fráńćiszek.

Dziedzictwá kupionego dawność trzech lat y trzech Mieśiecy pomocna temu który kupił. fol 424. ver. 7.

Dawnośći dziedziczney spráwá dowiedziona, y przez Sedziego approbowána, iuż wiecey áni przez stárszego áni młodszego brátá odnawiáne bydź niemogą, fo 562. le. 3. Wálko.

Zastáwnego imienia dawność y do lát 30. idzie, ieśli do 15. lat ná kożdy rok oświádczenie zastáwy przed sądem królewskim, ábo w plebániiey onego zástáwnego dziedzictwá, álbo ná Wiecách główných czynione bedzie. fo. 551. le: 4. Jesli.

Albo przynamniey ieśli w piąći álbo w dziesiąći lat, álbo kiedy sie temu który zástáwił podobáć bedzie, przed sądem swą zástáwe odnowi. fol. 552. lege 5. Acz dawność.

Vpominánia sie długu od Szláchty dawność przed trzemi laty, fol: 1034. le: 8. Státut.

Ná dobrá posáżne, zápisáne áni w przezyskách wzięte, áni ná widerkaff zápisáne, dawność nie idzie, ále záwsze są ná skupie, fol. 571. le.5. Dobrá.

Dawność do nauki Królewskiey goracemu práwu nie szkodzi, fol. 595. par. A ieśliby.

O rány y o głowe do trzech lat, fo: 604. le: Rány/ & fo: 607. lege Vt calumniis.

O bydło krádzione do roku, á o stádá y konie do dwu lat, fo 1108. lege 11. Vstáwiamy.

O zágrodzenie płotem dziedziny do dwu lat, fol: 1113. lege 1. Skárżył.

O lichwe Zydowską do dwu lat, fol: 1124. le: 1. Gdyż.

Dawność exekuciiey zániedbáney w rzeczy osądzoney trzy látá y trzy mieśiace, fo: 656. le: 6. Vsu.

Dawność świeżego złego vczynku roky sześć niedziel, fol 432. le 16. Skárżył.

Dawność exekuciiey rzeczy osądzoney przez trzy látá y sześć Mieśiecy wietrzeie, fol: 552. le: 7.

Dawność o Kmiećiá zbiegłego rok fol: 1083. le: 11. Też obiaśniáiąc.

Dániny y dárowizny.

Wszytkich imion królewskich od Státutu Królá Alexándra podległy Exequutiiey, fol: 19. lege 2. par: Ktory.

Królowi vczynione któreby práwem pospolitym przy królu ostáć sie nie mogły, zás wrócone bydź máią, fo: 95. l.1. Frymárki. par: Też to.

Duchowienstwu po státućie królá Alexándrá Roku 1504. w Piotrkowie wydánym zápisáne, są cássowáne, fo: 97. le: 2. Státut. & lege 3. A że náostátek.

Królowi od kogo dárowáne w mocy y w száfunku królewskim záwisły, fo: 97. le: 4. Státut Alexándrów.

Ná Seymie od królá Iure donatorio *dochodzone bydź máią,* fo: 101. lege 3.

Listy ná nie po státućie królá Alexándrá otrzymáne, ná Seymie rewidowáne y sądzone bydź máią, fo: 103. le: 4. Jtem ostrzegáiąc.

Dárowizny wiecznie stáć máią, choćby y Przywiley ná nie dan nie był, byle śmierćią onego który dárował álbo któremu dar sie stał, to było potwierdzono, á zwłascżá ná woynie, fol: 125 lege 6. Tym.

Donátia Szarawki wieczna Iákubowi Pretwicowi fol: eodem lege 7. Zá przyczyną.

Dániná

Dániná Kothelniéy vroczyská Kniáziowi Roszyn skiému wieczna, fo: 126. lege 8.

Summy dźieśieć tyśiecy złotych ná wydźierżenie do stá lat Iedrzeiowi Táránowskiemu, támże. lege 9.

Swiſtośći wieczna Alexándrowi y Carolusowi Chodkiewiczom, támże. lege 10.

Trzech włok pustych wieczna Máximowi Czápli, támże. lege 11.

Dwádźieśćiá łanów z dóbr stołu królewskie⁰ wieczna Valentemu Połotynskiemu, támże. l. 12.

Służeb 12. wieczna Wáśiłowi Niemierze, támże. lege 13.

Krzeszowska y Zamechska wieczna Iáśnie Wiel: Ianowi Zamoyskiemu Hetmánowi y Kánclerzowi Koronnému, támże. lege 14.

Dwie włośći w Inflántćiech ná wieczność potwierdzona Prokopá Pieniązká, fol: 128. l. 18. Vważáiąc.

Zamku Kárkus w Inflántćiech potwierdzona ná wieczność Iergemu Farensbekowi, f. 128. l. 19.

Tyśiącá czerwonych złotych ápprobátia Ianowi Oborskiemu, fo: 129. le 20.

Pustynie rzeki Sulie ápprobátia ná wieczność Micháłowi Hrybunowiczowi, fo: 129. le. 21.

Pustynie zá Białą Cerkwią królowi w moc y w sszafunek dána, fo: 129. le: 22.

Dwá tyśiącá złotych z resszty Poboru Bełzkiego Woiewództwá Stánisłáwowi Troiánowi Podkomorzemu Bełzkiemu. fo: 129. le: 23

O summách pozwolonych, pátrz in litera S. Summy.

Dożywotna Włoski Szerkowczyzny y pustynie bezsolice Piotrowi Podbielskiemu, fol: 130. lege 25. Zá znácznemi.

Dániny práwem dźiedźicznym od krolów nádáne zá lenne poczytáne bydź nie mogą, práwem obcym, tylko ná którychby sstáło miánowicie że są nádáne Iure feudali, f. 138. le: 21. Tákże.

Donátie dóbr królewskich inákssze bydź nie máią iedno wedle Státutu Alexándrowego, fol: 289. lege 4. Státut.

Zá dániną królewską żaden o dobrá pozywáć zá dworem niema tylko któreby były liquidi Iuris Regii *pod winą* 500. *grzywien*, fol. 543. le: 12. Zábiegáiąc. par: A ináczéy.

Dąb.

Który sie godźił ná ośi wyćinány bydź niema pod winą piątnadźiestą, f. 1111. l. 1. Niektórzy.

Zá dwá álbo trzy deby wyćiete w cudzym gáiu, po wiárdunku płacone bydź máią, z winą trzech grzywien stronie, á sądówi drugą trzech fol: 1112. par: A ieśli kto.

Zá dąb w dąbrowách wyćiety cztéry grosse, á zá gáłęzie ćiąża bydź ma, fol: 1112. par: A to chcemy.

Declarátie

Státutu Káźimierzowego z strony z Zamków y źiem pierwszych w których są Stárostwá że zástáwiáne bydź nie máią, fo. 90. lege 2.

Státutá Wládysłáwá Iágełłá o wielkich rządźiech Krák: fol: 86. lege 2.

Státutu Alexándrowego z strony dóbr stołu królá Ie: M. że sie zástáwić mogą w potrzebie R. P. fol: 97. lege 2. Státut Królá. & le: 4. Státut Alexándrów.

Pozwolenia zástáwy dóbr królewskich dla nábyćia piąći kroć stá tyśiecy złotych królowi Augustowi, 98. le: 6. Zá vpomnieniem.

Wolney Elektciiey stanów koronnch gdźieby król zá żywotá swego miánowáł álbo stárał sie o Successorá ná Pánstwo, fo: 8. lege 20.

Artykuły de non præstanda obedientia *królowi*, fol: 110 lege 7.

Podwyssenia Arend ná wychowánie stanu królewskiego y ná obronę R. P. f. 94. l. 2. Arendy.

Vpuszczenia czwartey częśći z stárych summ zá dożywoćie, fol 92. le: 4. Vpuszczenie.

Oprawy królowey Iey M. że ná X. Mázoweckim opráwy czynione bydź nie máią wiecznie, fol: 21. lege 2 par: Wáruiąc.

Wolnośći od Quarty z dóbr pewnych ná Podlássu królowey stárey Annie náznáczonych, fo 21. lege 3. Zá zgodnym.

Prorogáciiey cessiiey królowey Anny stárey, fol: 21. le: 1. Dosyć czyniąc.

Indigenatus Pánów Bekiessów, fo: 132. le 35.

Szláchectwá z oycá y z mátki, fol. 196. par. A iż.

Securitatis iudiciorum & officiorum, Commissionum, *y Seymików Woiewództw, Płotckiego, Mázoweckiego, Podláskiego, y Ruskiego*. fo. 514. ver: 2. Temporanea.

O kocách Podkomorzkich y Grodzkich. fo: 424. lege 24.

Wiecznośći zapisów, fo. 441 le. 15. Decláruiąc.

Constituciiey o tumulćiech, fol. 145. p. Tákże.

Constituciiey o rzeczách które sie poczćiwośći dotyczą, fol: 544. le 14. par: Iż gdyby.

Constituciiey Anni 1576. de prescriptione & fatalibus sub Interregno nō currentibus. folio 553. lege 11.

Constituciiey Anni 1588. *o imániu. y więźieniu szláchćicá*, fo: 582. lege 11. Decláruiemy.

Constituciiey de inuasionibus domesticis. fo. 591. le. 10. Item. *Constitu-*

Constituciiey Anni 1588 *o imániu y więźieniu Szláchćicá.* fol. 592. le 13. **Gdyby/** par. **Szláchćic ßláchćicá.** *Pátrz Szláchćic.*

Arestu nieośiádłych w domiech Szláchetckich, fol: 583. le 2. **Gdy/** par: **Declárując.** *Pátrz Nieośiádły.*

Postepku in executione *nád nieośiádłemi,* fol: 583. le: 2. **Gdy.**

Dilationis visionis in causis simplicium iniuriarum & causis hæreditariis. fol: 549. lege 3. **Dilácya.**

Tutoriiey dóbr przez Antecessorá záwiedźionych fol. 575. ver 1. **A iż też/** *Pátrz śieroty.*

Declárácÿy potrzebuią dekretá y Cánony praw dawnych fol: 148. le: 4. **A nád to.**

Decretá.

Decretá y Cánony dawnych praw declárácÿy nowych potrzebuią fol: 148 le: 4. **A nád to.**

Decret in crimine læsæ M. *przez pány Senatory y posty bez królá zgodnie koncludowány, ma być przy królu* ex scripto *przez Márßałká ferowány,* fol: 23. le: 4. **Jesliby/** parag. **Który ták pozwány.**

Decretá król Zyg: August vczynił y odpráwił w Wárßáwie Roku 1562. ná wßytkie dárowizny lenná, zastáwy, dożywoćia, frymárki, y funduße po królu Alexándrze, fol: 97. le: 2. **Státut/** & le: 3. **A że náostátek.**

Decretá z strony listów zátáionych dla exekuciiey ná Seymie Wárßáw: 1563. vczynione, do powiátów oddáne być miáły. fol: 104. le: 7. **A iż to.**

Dekret o listy dla exekuciiey zátáione ex arbitrio *Królá I. M. y PP. Rad być miał, á dobrá* exnunc *pußczone być miáły,* **Támże.**

Dekretá Seymu Lubelskiego y Piotrkowskiego. folio 636. le: 1. **Dekretá.**

Dekret wieczny że dobrá stołu Królá I. M. zápisáne być niemáią bez obowiązku wydźierżenia, fo. 96. le: 1. **Iż z dóbr/** p. **A choćżeby.**

Dekret wieczny, ná plebeiußc że sie żaden stáráć áni wstepowáć niema ná przełożeństwá Duchowne. fol: 196. par: **Dla tego/** & p. **Który.**

Dekretá królewskie w księgi Kancellárÿiey królewskiey wpisáne być máią fol: 289. ver: 6.

Dekret ná sądy nowe przeßłe, fol: 680. lege 3. **Wßystkim wobec.**

Dekretá sądowe wolno pisáć káżdemu ięzykiem Polskim. fol: 527. le: 1. Vt autem. 1543.

Dekret Królá I. M. o pozwiech nieporządnych. fol: 529. le: 12. **Máiestat.**

Dekretá zadworne przed Seymem Wárßáwskim 1598. *przyßłe, w sprawách* tám Iuris Regii quàm ratione bonorum caduco Iure *ná królá przypádłych* in dubium *vocowáne być niemáią,* fol: 543. le: 12. **Zábiegáiąc/** parag: **Dekretá.**

Decreto quolibet *káżdy* respondere *y* satisfacere *winien kiedy go pozew* ad notitiam *dóydźie.* fol: 393. le: 11 **Aby.**

Dekret zgániony áni kássowány od drugiego być nie może, w sprawie około oyczyzny skonczoney. f: 560. l. 1. **Aczkolwiek/** p. **A przeto.**

Po dekrećie Sędźiego kto sie nie odwoła do wyßego Sędźiego, skazániu podległ. fol: 649. lege 15. **Piotr.**

Dekret potwierdzony z strony głównikow. folio 682. le: 4. **Przećiwko.**

Dekretów Trybunálskich vtwierdzenie, fol: 686. lege 11. **A dekretá.**

Dekretá Trybunálskie we wßystkim nienárußenie trwáć máią. fo: 688. le: 21. **Decretá.**

Delator.

Delator in crimine læsę M. *może być y plebeiuß przy Instigatorze dla conuictiiey,* fol: 24. parag: Delator.

Delator in crimine læsę M. *iesliby potwarnie kogo odniósł,* Nobilis *ma być karan Constitucyą* Anni 1565. *á plebeiuß* pœna capitis. *wßákże excipe,* **Támże/** par: **A iesliby sie.**

Delatorá in crimine perduellionis contra Rempub: *gdźieby nie stáło, tedy sam Instigator może* causam instituere & continuare *z wiádomośćią Márßałká.* **Támże.** par: **Tákowyż postepek.**

Delator o Káduk nic káduk gdźieby kogo od vrodzenia obełżył, ma być karány wedle práwá Sądów Trybunálskich. f: 131. l. 33. p. **A gdźieby.**

Delator w káżdym pozwie expressè *włożony być ma.* fol. 543. le. 12. **Zábiegáiąc.** par. **A ináczéy.**

Delator bierze połowice dóbr plebei hominis *któryby sie vdawał zá ßláchćicá nie bedąc im,* o co forum *ná Trybunał* inter causas officii fol. 555. le 6. **Jesliby.** *Ale gdźieby też kogo niewinnie obwinił, tedy ma być karan winą wedle státutu, y tám ma być przekazan gdźie pozwánego niewinnie wyzwał,* **Támże.** l: eadē.

Deputaci Quárciani.

Cztérzey, dwá z Rády, dwá z Rycérztwá máią być przysądzeni do Páná Podskárbiego koronnego, dla odbieránia, chowánia y ßáfowánia Quárty

Quárty dla śmierći. fol. 313. leg: 7. par. Deputuiemy.

Przeßkadząć nie máią w Vrzędzie Pánu Podskárbiemu áni też bydź máią socii munerum cũ æquali potestate fol. 314. ver: 2.

Páná Podskárbiego cźćić y ważyć máią iáko ráde y vrzedniká koronnego. támże ver. 5.

Zá wolą królewską, zá rádą Pánów Rad y zá wiádomośćią Páná Podskárbiego koronnego opisáną powinność swoie czynić máią. Támże. ver. 6.

W dálßy vrząd Páná Podskárbiego wtrącáć sie niemáią. Támże ver. 8.

Do Ráwy ná Zamek ziácháć sie máią. sub pœna similis salarii.

Ziácháć sie máią ná Swiątki.

Mießkáć tám trzy Niedźiele spełná máią.

Kwitowáć kożdego z podpisem swym zá pieczęćią Páná Podskárbiego máią.

Reiestrá kożdy z nich osobné podpisáné spolnie zá pieczęćiámi mieć máią.

Księgi iedne dlá kwitów wpisowánia mieć, y tám przy prowentách zostáwiáć, drugie ná seym przynoßone bydź máią. fo: 314. p. Mieysce.

Temi prowenty tylko ná służebné obrony potoczney, z wiádomośćią królewską y PP. Rad koronnych ßáfowáć z pánem Podskárbim máią.

Po odebrániu prowentow z Pánem Podskárbim pieniądze ná pułroká cáłe żołnierzom odliczyć máią.

Przez iednego z Pánow deputatów też pieniądze do Lwówá odesláć máią: y we Lwówie pisárzowi polnému połowice ná iedne ćwierć látá zá wiádomośćią Hetmáńską.

Drugą połowice ná Ratuß pod pieczęćią pisárzá Polnégo y Stárosty ábo Podstárośćiego y Burmistrzá Lwowskiego y Mieyscką do zchowánia dáć máią.

A iesliby gdźie indźiey nie ná Podolu woysko było, álbo żeby też inßy ludźie służebni przyieći byli, tedy tám gdźieby blisko woyská napewnieyßé było mieysce pieniądze odesláć y schowáć obyczáiem opisánym máią.

Po odeslániu tych pieniędzy żołnierzkich ostátek prowentów schowány bydź ma w Ráwie pod kluczámi spolnemi y pieczęćiámi Páná Podskárbiego y Pánów Deputatów. fol. 313. par. Száfowáć.

Ná drugie pułroká ćiż Pánowie Deputáći z Pánem Podskárbim ziácháć sie do Ráwy ná Nowe láto máią.

Pieniądze znowu ná drugie pułroká odliczyć máią.

Tych pieniędzy dwá Deputáći ieden iédne ratę drugi drugą do Lwowá odwozić máią.

We Lwowie Pisárzowi Polnému zá kwity oddawáć máią.

W odnoßeniu pieniędzy nakłádu wielkiego czynić niemáią.

Wßytko státecznie reiestrowáć máią.

Opátrzenie swe ná odnoßenie z tychże pieniędzy mieć y liczbę z nich czynić máią. fol. 315. par. Ná drugie.

Niebytność iednégo Deputatá przeßkádząć niema odbieránia prowentów y ßáfowánia, gdy ná swe mieysce ßlachćicá ośiádłego cum sufficienti mandato z pieczęćią, y z kluczmi pośle. fol. 315. par. Niebytność.

Po śmierći którégo z tych superstites odpráwowáć máią, oznáymiwßy królowi drzewiey o śmierći vmárłego. Tamże. par. A iesliby.

Liczbę czynić máią z prowentow. ná seymie dniá ßóstégo od záczęćia séymu przez królá y Pány Rádne y Posły Ziemskimi z Pánem Podskárbim.

Kwitámi nie inßémi iedno obronie potoczney służącemi vspráwiedliwić sie máią.

Potym kwit sobie v królá z wiádomośćią Rád y Posłów otrzymáć máią Támże. par. Liczbę czynić.

Od Seymu do Séymu trwáć tylko máią, fol: 315. par: Deputáći.

Drugim ná Seymie obránym wßytko státecznie przy pánu Podskárbim oddáć máią, támże.

A iesliby tákże śmierć przed liczbą którégo z nich podkáłá, superstites odpráwowáć ią winni, fol: 315. par. A iesliby.

Królowi z pánem Podskárbim deferowáć, ktoby ná czás y mieysce tych prowentów nie oddał, támże. par: Ktoby.

Sub Interregno pieniądzmi nie ßáfowáć iedno zá roskazániem y wiádomośćią Rad koronnych sub pœna peculatus, támże. par: A gdyby.

Salarium pánów Deputatów z Rády po trzech set złotych, drugim po dwu set złotych bydź ma, fol: 316. par: Opátrzenie.

Któryby in persona sua do quárty nie przyiáchał, bráć salarium swego niema, fol: 317. lege 11. Bespieczeństwo.

Przyśięgáć máią ná powinność swą, y ná to że sub Interregno ßáfowáć pieniędzmi nie będą, iedno zá roskazániem y wolą Rad koronnych, fo. 316 par: Pánowie.

Deputáći Quárćiáni odebráć mieli rewizye dóbr ná

ná Podolu popalonych od Rewizorow z Seymu Wárszáwskiego 1590. wysłánych, y wedle niey od Stárosty Dzierżawiec, iesliby co dáć byli winni odebráć y kwitowáć, fol 318. v. 2. Rewizyiey.

Deputáci Zolnierzcy Lubelscy.

Deputáci z pánem Podskárbim náznáczeni do Lublina z Seymu 1597. słucháć liczby mieli y sądzić o resztyy retentá Poborowe y o krzywdy Zolnierzkie od koronátyiey Królá Stephaná áż do Seymu 1591. czynione, fo: 369. le: 19. Iż pod winą. & fo: 397. par: Ktorzy.

Authoritate Iudicum Tribunalium ássecurowáni byli, támże.

Przed vrzedem Grodzkim przysięgę czynić mieli zá wydániem roty tegoż vrzedu obyczáiem Sędziów Trybunálskich, támże.

Liczby słucháć mieli Száfárow Poborcow y Stárostow sądowych álbo potomkow ich o reszty poborowe, fol: 397. par: A pierwszego.

Pieniądze z osądzonych retent R. P. należące do śiebie bráć zá wiádomośćią páná Podskárbiego y chowáć mieli, fo: 398. par. A iesliby.

Zołnierzom z tych pieniedzy płáćić, á ostátek coby zostáło ná wykupno dóbr w pięći kroć stá tyśiecy złotych záwiedzionych obróćić mieli, támże. par: A od tákowych.

Liczbe z tego wszytkiego przed Deputáty ná to wysádzonymi ná Seymie czynić mieli, sub confiscatione bonorum, támże.

Wszytkich kwitowáć mieli z wiádomośćią páná Podskárbiego, támże. par. Zá czym.

Z pánem Podskárbim liczby słucháć mieli Pisárzá polnego koronnego pod przysięgą, par: Przed.

Ciż kożdemu z Zołnierzów spráwiedliwość czynić mieli, fo 399. par: Iż.

Tychże Dekretá w Aktá Grodzkie támeczne wpisowáne á stronam wydáne bydź miáły pod pieczęćią Grodzką z podpisem dwoch ná to od nich deputowánych, támże. par: A dekretá.

Tychże dekretá authoritate sądów Trybunálskich były vtwierdzone: á exequucyą ich Stárostá exequowáć miał, támże. par Ktore.

Ciż pieniądze ná R. P. potrzebe niewydáne ni nácz obrácáć nie mieli, tylko gdźieby sie z Seymu drogá obáczyłá sub pœna in duplo de suo pendenda, fol: 398. par. A ná.

Deputáci Trybunálscy.

Folio 682. lege 2. W káżdym.

Deputáci frymárkowi.

Deputáci frymárkowi z imiony królewskimi z Seymu wysyłáni byli y bydź máia, fol. 94. tit. 9. lege 1.

Dilatiæ prostą niemocą.

Vchodząc winy niepostuszenstwá, fol: 516. le. 5. Powodowa/ & le: 6. Quia, & fol: 667. le. 1. Pozwány/ & fol. 668. lege 3. A iesli. par: Też chcemy.

Dilatiæ prawdźiwą niemocą.

In crimine læsæ M. iedno vera infirmitate iść ma do dwu Niedźiel, fol. 24. par: A tákowa spráwá.

In Termino motionis ná Trybunale nie ma bydź pozwolona oprócz diláciy vera infirmitate, która nie dłużey iest iedno do dwu Niedźiel, fol: 648. lege 12. Zwykli.

Prawdźiwą niemocą y o wietszą rzecz idźie pozwánemu ná pole dla czynienia gránic, fol: 418. lege 11. A iesli/ par: Može.

Prawdźiwa niemocą Szláchćicowi ośiádłemu, fo: 4[illegible]0. le: 1. Zły zwyczay/ & fo: 481. le. 2. Skázuiemy.

Dilatiæ o wietszą rzecz.

Dána bydź ma o wietszą rzecz: ále gdy przydźie rok, dowieść trzebá listem świádecznym sądownym, iż miał spráwe o wietszą rzecz, inácżey rzecz tráći, fol 549. lege 1. Gdy/ & fol: 482. par: Czwarty rok.

Dilatiæ Minorennitate.

Minorennitate do lat, fol: 573. le: 5. Chcąc/ & lege 3. Pozwáni.

Minorennibus in causa complicitatis & potioritatis Iuris niema bydź do lat dawána. fol: 574 le. 8. Minorennibus.

Sierotom nie idźie w obronie dóbr przedánych, ábo zastáwnych przez oycá zápisáney. fol: 573. lege 4. Gdy.

Creditorowi ábo Aktorowi ná dobrach Minorennium zá ántecessorá przezyskánych od eui ctora czyniona bydź niema; fol: 575. ver: 1. A iż/ pátrz Sieroty.

Dilatiæ ad munimenta.

Dilatio visionis in causis simplicium iniuriarum fundum non tangentibus nie iest pozyteczna, fol: 549. le: 3. Dilatio.

In simplicibus iniuriis & proprii laboris pozwolona bydź niema, Támże.

Tylko

Tylko in causis hæreditariis seu fundum tangentibus *bydź ma* cum securitate Iudicii, *á nád dźieśieć osób z wietszym pocztem ná nie ieźdźić máią,* sub pœna duplici 14. marcarum. **Támże.**

Ad munimenta simplicia in causis simplicium iniuriarum & cædis atque sanguinis *niema bydź dawána wedle práwá, tylko* ad munimenta specificata causam perimentia, *iesliby tákiey stroná potrzebowáłá,* **támże.**

Dilátia do bliższych roków dána bydź może któryby sie brał ad munimenta, fol: 592. par: Quodsi citatus, *álbo który by sie brał do quitu iákiego,* fol: 440. lege 14. Ad, par: Sed neque 1543.

Dla práwnych dowodów powodowi pozwoloná bydź ma, f. 668. le. 3. **A iesli/** p. **Tóż chcemy.**

Dilatiæ ná Euiktorá.

Creditorowi álbo possessorowi dobr od bráćiey ábo brátánków do nich záwiedźionych, ná Euictorá bydź niema w wyposázeniu śióstr ábo ćiotek niewyposázonych, ále wyposázywszy ie Euictorá sobie pátrzyć máią o obronę, fo. 567. lege 6. **Siostry.**

Ná postáwienie Euictorá ad Terminos per vnos terminos. fol: 630. le 1. **Przydawa/** par. **A tákowy.**

Rok Stárośćin niewiádomośćią o sadźiech differowány nic szkodźić nie może, fol: 431. le: 14. **Chcemy.**

O záwiedźienie dóbr królewskich iśdź nie mogą, fol. 93. le: 9. par: **A on komu.**

O nie oddánie poborów żadne mieyscá mieć nie máią, fo. 393. le: 11. **Aby.**

Poborcy peremptoriè *pozwanemu przed Stárostę álbo vrząd iego o niesłuszne deferowánie względem nie oddánia poboru, mieyscá niemáią,* fol: 395. le: 13. **A iesliby.**

W Grodźie bydź niema pozwánemu o pœnam duplicem 14. marcarum *któryby w Iurisdiciiey swey ábo w máietnośći ćierpiał hultáiá, przećiw nim wedle Constituciiey sie nie záchował po Woiewództwie Poznáńskim y Káliskim.* fol: 585. par: **A ktoby.**

Dilátia o dług, **pátrz długi.**

Dilátia małżonek osób ná potrzebie Rzeczypospbedących, fo: 711. le 3. **Iż.**

Długi y Dłużnicy.

Długi koronne sub Interregno *po Królu Stephanie, y dla woyny Tureckiey nábyte płácone bydź miáły z Poborów Roku* 1593. fol: 364. lege 21. **Iż zá tym.** & fol: 369. le: 33. **Iż zá tym.**

Długi R. P. álbo królewskie względem służby Podskárbi koronny płáćić ma, fol: 308. le: 1. **Stárémi** par: **Téż sam.**

Długi káduczne indilatè *płácone bydź máią* ex eisdem bonis, *pátrz* in li tera K. **Kaduk.**

Długi drobnemi pieniądzmi álbo grzywnámi płácone y wyćiągáne bywáły, fol: 376. par: **A miedzy témi.**

O dług 40. grzywien Rok Nadworny bydź ma zá trzy Niedźiele: á o mnieyszy do iutrá, fol: 542. lege 9. **Jesli,**

O dług grzywien 60. álbo 300. álbo wiecey Rok Niedźiel 18. bydź ma, fo. 548. le: 7. **Gdyż.**

Długi Oycowskie śiostr y ćiotek, od syná stárszego płácone bydź máią. pátrz. **Brát.**

W długu Oycowskim gdźieby zákłády y przezyski iescze nie zászły, á pieniądzmi też gotowemi z prowentów záplácone bydź nie mogły dobrá minorennium, *tutor w summách głównych ná czás puśćić ma, gdźieby też przezyski iuż zászły, tedy tákże dobrá Creditorom puszczone bydź máią,* f: 575. pa: **Jesliby.** *pátrz.* **Sieroty.**

O dług álbo o dźiedźictwo álbo o które rzeczy nie zápisáne kto sie chroni sadu, rzecz do powodá tráći, fol: 631. lege 1. **Acz.**

O dług nie zápisány przysięgą sie odwieźdź może, fo: 633. le. 4. **Téż kto.** & fo: 1034. le: 6. **Koniec.** & le: 7. **Gdy kto.**

O dług záplácony rekoymią poćiągniony bliższy do odwodu, fo 633. le: 1. **Mikołay.**

O máły dług rekoymia ćiąża vchodźi, á o wielki máietnośćią dłużniká záręczonego płáći, fol: 634. lege 3. **Iż.**

Długi kupieckie w reiestrzech ich nápisáne dochodzone od Szláchty bydź máią niż trzy látá wynidą. fol: 1034. le: 8. **Státut.**

Długu zbożá we cztery látá vpominác sie nie trzebá, fol: 1049. le: 2. **Fráńciszek.**

Długi bez Cyrográphu świádkámi dowodzone bydź mogą, fol: 1034. le: 6. **Koniec.**

Dłużnik dilácyiey áni procrástinácyiey mieć nie może tylko do iutrá, wyiąwszy by kwit okazáć chćiał, tedy raz tylko dilácia bydź ma do przyszłych Roków, fol: 440. le. 14. Ad effugiendas, 1543.

Dłużnik v sadu zdány y do rąk przećiwnikóm oddány, gdyby z więźienia vszedł, wolny od długu, fol: 636. lege 2. **Iż Práwem.**

Dłużnicy iákiemi pozwámi pozywáni bydź máią. fol: 533. le. 3. 4. 5. 6

Dobrá Koronné.

Od Korony odrywáné bydź nie máią, fol: 98. lege 3. **Wiele.**

Co piec lat lustrowáné bydź máią. fol: 382. le: 1. Lustratio.

Ná których summy stáré dobré y osádzoné, Reuiziiey nie potrzebuią. f. 382. l. 3. **Juz dosyć.**

Dobrá Koronné kromiá królewskich wolnych táxowáné były dla obrony koronney zá królá Zygmuntá pierwszego roku 1527. fol. 388. **W ten sposób.**

Naprzód Seymiki powiátowé po wszystkiey koronie były, **Támże**, par. Inprimis.

Potym ná tychże Seymikách obráni bydź mieli, Táxátorowie Kásztelan ze dwiemá Szláchćicy tegóż Powiátu : á in defectu *Kásztelaná z Dignitarzów ábo Vrzedników ziemskich*, **támże**. par. In his.

Ciż obráni Táxatorowie ná wierné táxowánié y spisowánié przyśięgáć mieli. **Támże**. parag. Hi verò.

Potym Woiewodá z Kásztelanem y ze dwiemá szláchćicy obránémi obieżdżáiąc wszytek powiát Woiewództwá swégo, wszytkié imioná, od swych poczawszy áż y Plebániié, wezwawszy Plebaná do śiebie, przegledáć y szácowáć mieli. fo: 389. par. Quisque.

Tychże przykłádem drudzy Kásztelanowie postepowáć mieli. **Támże**. par. Quo exemplo.

Ciż Kásztelani ieden po drugim w tydzien w kożdym powiećie wyieżdżáć mieli. **Támże**, par: Ibit.

Przy táxowániu kożdy czyie dobrá były bydź álbo inszému áby przy tym był zlećić miał, **támże**. parag eodem.

Táxowáć też mieli dobrá Duchownych, ále przy Táxátorách Duchownych od Duchowienstwá ná to wybránych, **Támże**. p. Et quoniam.

Ciż Táxátorowie Duchowni z Swietckimi gdzieby niezgodni byli, zdánia swé spisáné królowi ná Seym odnieść mieli, fo: 390. p. Si verò.

Ciż odpráwiwszy táxácia, spisáć, podpisáć, zápieczetowáć, y królowi ná Seym odnieść mieli. fol: eod par: Si verò.

Dobrá Królewskié.

Pátrz in litera K. *Królewskié dobrá.*

Dobrá Kościelné.

Pátrz támże in litera K. *Kośćielné dobrá.*

Dobrá Szláchetckié.

Dobry swémi dziedzicznémi kto potomstwá niemá száfowáć wedle swéy woléy może, fol: 558. lege 2. Item.

Dobrá po oycu zostáłé gdzie synów niemász ná dziewki spadkiem przypáść máią : ále iesli ie bráćia stryieczni mieć zechcą, tedy wedle szácunku pieniądze śiostrom w rok oddáć máią. Ináczey oné dziewki ná wieki dobrá trzymáć máią. 566. le: 3. **Vstáwiamy**, par. **A iesli.**

W dobrá dziedzicné álbo oycowskié wstepowáć mogą bráćia stryieczni gdzieby rodzonych nie było, álbo gdzieby y stryiecznych nie było, tedy kożdy z Herbownych krewnośćią nabliższy wyposázywszy śiostry, fol: 568. le: 7. **Vstáwiamy**, par. **A gdzie.**

W dobrách po oycu pozostáłych cześć synów pierwszey zony dostáć sie niema dziećiom wtórey zony : wyiawszy tylko dobrá máćierzysté. Ale gdy dzieći pierwszey zony cześć swą iednáką od oycá im dobrowolnie z działu wiecznego dáną otrzymáią, tedy cześć wtórey zony synom álbo dziewkom tegóż cále sie ma dostáć. fol: 566. le: 4. **Obiasniáiąc.**

Dobrá śiestrzyné dziedzicné oyczysté, bráćia dzierżeć máią póki śiostr zá mąż nie wydádzą. fol: 568. le: 7. **Vstáwiamy**. p. **A w tym.**

Dóbr máćierzystych vpomináć sie dzieći v oycá nie mogą wyiawszyby rospróscą był dóbr onych. fo 574. lege 6. **Z pospolitego.**

Z dóbr po oycu pozostáłych, á od bráćiey álbo brátánków do kreditorów záwiedzionych, ciż kreditorowie álbo possessorowie dóbr, máią śiostry y ćiotki od bráćiey álbo brátanków niewyposázoné wyposáżyć. f. 567. l: 6. **Sieroty.**

W dobrách oyczystych bráćia y śiostry rozdzielni nie mogą kássowáć áni nágánić spráwe iednégo z nich około oyczyzny po dekrećie skonczoną : tylko o swą rzecz dziedziczną kázdy czynić może. pátrz, **Brát.**

Dobrá Oyczysté y Máćierzysté po Mniszkách zostáłé ná bliższé krewné ich przypadáć máią, fo: 213. par: **A iesliby.**

Dobrá posázoné y zápisáné tákzey w przezyskách wziete : y wyderkaffy záwsze są ná skupie : y w práwo dziedziczne præscriptią zadną obráćáć sie nie mogą, fo: 571 le: 5. **Dobrá.**

Dobrá wszytkié dziedzicné tráći białagłowá zwaláiąca ná gwałt, fo: 503. le: **Około tych.**

Ná dobrá dziedzicné wieczné zaden przed Stárostą listów nie winien okázowáć, pátrz, **Listy z ziemskich ksiąg.**

W dobrá dziedzicné exequucyiey nie podległé choć przez Rewizory królewskié rewidowáné król

król wwiązánia bráć áni rewizya práwu ich ßkodźić niema, fo: 3 5 le: 9. **Iż od wiele.**

Dobrá dźiedźiczne żádnemu bráne bydź nie máią áżby práwem był przekonány, fo 122. le.1. **Obiecuiemy.** & le: 2. y 3. **támże.**

Dobrá executią odięte, á stołu królewskiému nie należące: tákże y te które w summách álbo przezyskách były wźięte, wrácáne bydź miáły z wynálazku seymowego, fo. 103. le 4. **Item ostrzegáiąc.**

Ná dobrá executiiey podległe, to iest, ná Dániny, zástáwy, lenná álbo feudusse, ktoby sie był listy swemi vtáił, á był nálezion, táki odnieść miał dekret wedle zdánia królewskiego równy z drugimi, á dobrá exnunc puśćić był winien, fol. 104. lege 7.

Dobrá przez królá confiscowáne, potym záś wrócone w cále y nienáruszone zostáć áni executiiey podledź máią, fo: 103. le: 4. **Item ostrzegáiąc.** par: **Item ieśliby.**

Dobrá confiscowáne záwsze ná łásce królewskiey záwisty, **támże.**

Dobrá confiscowáne ßláchetckie inszym ßláchćicom dawáne bydź máią, folio 123. lege 4. **Co sie tknie.**

O dobrá dźiedźiczne przećiwko práwu nullo iure *wźięte, y listy y munimentá pokazáne własność, vgnánie bydź miáło ná seymie przy rewizyiey práwá*, fol: 103. le: 4. **Item.** parag: **Ktemu.**

O dobrá nullo iure *wźięte sam król z Pány Rádámi y z Deputaty Posłów Ziemskich ma sądźić ná seymie bez wszelákich odwłók y zátrudnienia, á zá pokazániem słusznego tytułu káždému ie przysądząć y przywracáć winien*, fo: 106. lege 15. **Iáko.**

Dobrá nullo iure *wźięte przez królá sądzone bydź máią ná seymie*, fo: 105. le: 4. Bona. *A komuby były wźięte ma sie dáć w Reiestr wpisáć ná rokách*, **támże.** & fol 119. ver 5.

O dobrá nullo iure *wźięte przynamniey dźien ieden w tydźien, cauzy sądzone bydź máią*, **támże.**

Dobrá nullo iure *wźięte, zá vgnániem słusznego tytułu wrácáne bydź máią*, fol: 104. & fol: 106. le: 15. **Iáko.**

Dobrá dźiedźiczne nullo Iure *wźięte, záś kozdému czyie były, przysądzone ná seymie Wárßáwskim Roku* 1563 fol: 104. le 6. **Czyniąc.**

Ná dobrá nullo iure *wźięte kozdy do przyßłego seymu rkázáć sie miał z przywileymi swymi y dowodnym świádectwem przed królem y Rewizormi*, fol: 104. le 6. **Czyniąc.**

Dóbr nullo iure *wźiętych wolno sie záwsze rpomináć* præscriptione non obstáte, fo: 105. le 14. Bona. & fo: 106 le: 15. **Iáko.**

Dobrá nullo iure *wźięte przy mocy zostáwione*, fo: 384. le: 6. **Iákoż.**

Dóbr przedawcá.

Dóbr przedáwcá ma onego dźiedźictwá gránice przy Woźnym y sąśiedźiech pokázáć y tego który kupił do trzech lat y trzech Miesiecy bronić, fol: 423. le: 23. **Z zwyczáiu.**

O dobrá kupione do trzech lat y trzech Mieśiecy nágábány świádkámi kupná swego dowieźdź może, fo 424. ver 2.

Dóbr przedáwcy dawność milczenia trzech lat y trzech Mieśiecy wádźi, pátr, **Dawnośći.**

Dobrá głównik á máią bydź płácone stronie obráżoney áż do zapłáty głowy. f 614. p. **A ktoby.**

Dobrá Mieyskie.

Kádukiem ná królá przypádłe królowi do ßáfowánia należą. **Pátrz káduki.**

Dobrá plebeiorum.

Dobrá plebei hominis *któryby sie mienił bydź ßláchćicem nie bedąc im, ginąć máią połowicá do quárty, połowicá* delatori, fo 555. le: 6. **Ieśliby.**

Dobrzyn.

Dobrzyn przed láty zástáwiony bywał, fol: 90. lege 2. **Naprzód.** par: **Druga.**

Dobrzynska Ziemiá wolna od dáni owsowey, fo: 321. lege 5. **Wßyscy.**

Dobrzynskich pewnych cauz dawnośći zniesione, pátrz, **Dawnośći.**

Doktorowie.

Doktorów stanu prostego pewna liczbá w kápitulách kośćielnych bywáć ma, pátrz Plebei.

Doktorowie lekárscy ná káždy rok Apteki máią przegladáć: y nieporządne Aptekarze królowi opowiádáć, fol. 1057. le. 1. **Iż wiele.**

Domy.

Pláce, spichlerze wolno ßláchćie kupowáć w Mieśćiech, pátrz **Szláchćic.**

Dostoieństwá/ Vrzedy y Dignitárztwá.

Kośćielne y świetckie przy práwiech, zwyczáiach y wol-

y wolnościách ich zostáwáć máią, fol 298. lege 6. Dostoienstwá.

Ani przyczyniáne áni vmnieyszáne bydź máią, fo: 296. le: 1. Dostoienstwá.

Nikomu od seymu 1537. bráne bydź nie máią, fol 290 lege 3. Iż.

Wedle státutów dawáne bydź máią, fo: eodem, lege eadem.

Ná początku seymu rozdawáne bydź máią, fol: 296. lege 4. Et.

Ludziom godnym, osiádłym, w teyże ziemi obywátelom dawáne bydź máią, fo: 296. l. eadē.

Woiewództwá, Kásztelanie, Sady, Podkomorztwá y tym podobne nie przychodniom ále synom koronnym dawáne bydź máią, fo: eodē, lege eadem, & fol: 297. lege 1. Obiecuiemy. Ani zamki żadne, fo: 302. le 18. Zadnému. & fol 303. lege 22. In collatione. par: Praeterea.

Dawáne bydź máią tym ktorzy w tychże ziemiách mieszkáią, gdzie Dignitárztwo które álbo vrząd wákuie, támże. lege eadem.

Nie cudzoziemcom ále szláchćicom dobrze zásłużonym y w sławie záchowáłym w oney ziemi mieszkáiącym dawáne bydź máią, fo. 268. l. 6. Dostoienstwá. par: 2. Które.

Expektátywy ná nie dawáne bydź niemáią, fol: eodem. par. 3. Ná które.

Vmnieyszáne áni potłumiáne bydź nie máią, fo. eodem. par: 4. A tákowych.

Dzierżáwy ich y czynsze álbo dochody przez vgná nia práwá bráne bydź nie máią, támże. par: eodem.

Dostoienstwá y ziemskie vrzędy osiádłym y godnym dawáne bydź máią, fol: 299. le. 8. Zá.

Zásłużonym láty, rozumem y mądrośćią okazáłym, tutecznym rodakom, oney ziemie obywátelóm, y támże dziedziczne dobrá máiącym dawáne bydź máią, fo: 300. le: 9. Gdyż.

W oney ziemi nieosiádłym niema bydź dopuszczono dostoienstwá y vrzędu vżywáć áni im posłuszenstwá żadnego czynić, pátrz, Osiádłość.

Dignitarze.

Burgrábstwy y Wrótnictwy báwić sie nie mogą dla powinnośći swych woiennych, fol. 435. lege 5. Jnne.

Dignitarze wiedzieć máią vrzędy swoie, fo: 304 le: 26. Dignitarze. A iesli którému nie są wiádome, przez Królá y Pány máią bydź náuczeni, fo: eodem.

Dignitarze ták domá iáko y náwoynie vrzędy swe wedle powinowáctwá wypełniáć máią, fol. 304. lege 26. Dignitarze.

Pod winámi w státućie opisánemi ná Rokách bywáć máią, fol: 644. le 2. Gdyż. par: Ná Rokách.

W wotách rożnych wietsza część ma concludowáć, támże. par: A od tákowych.

Máiąc cauzy w inszych Woiewództwách które bez bytnośći którego niemogłyby sie odpráwić ma sie ná sądzie śiedzącym opowiedzieć, fo: 675: le. 1. Oznáymuiemy. par: A iesliby.

Dignitarzá álbo praesidenta vera infirmitate zátrzymánego, Dignitarze inszy y szláchtá záśádzić máią godnego człowieká. fol: 675. par: A gdźieby.

Dignitarz álbo Vrzędnik gdzieby ná Sądziech nowo postánowionych niechćiał przysiege czynić ma vrząd puśćić. fol: 677. par: A iesliżeby.

Przestrzegáć máią áby obywátele królestwá vćiśnieni nie byli od rzemieslników y kupców zákupowániem rzeczy. f. 304. l. 26. Dignitarze.

Listy królewskimi vpomnieni bydź máią áby vrzędom swym dosyć czynili. fol: 304. le: 27. In petitione.

Niedbáli w vrzędziech swych iedni sie bez pozwu ná seymie Piotrkowskim roku 1565. vspráwiedliwili, drudzy ná drugi seym spozywáni byli o neglientiae. fol. 305. le: 29. Iż.

Niedbáłe Posłowie Ziemscy ná seymie deferowáć máią. fol: 305. lege eadem ver. 4.

Przećiw niedbáłym wolno záwsze kozdemu mimo Instigátia Peselska instigowáć. f: eodē l: ead.

Ktorzy sie téż o niedbálstwo sámi bez pozwów vspráwiedliwić królowi chcą, in sequelam to vspráwiedliwienie dobrowolne iść niema. fol & lege eadem.

Dignitarzóm ich dochody w cále oddawáne bydź máią. fol. 305. lege 30. Vtcunque.

Dos dotalitium.

Pátrz Posag.

Dowód ábo probátia.

Dowod kozdému ma bydź z práwá nákazány gdy kto kogo o gwałt potwarzy. fo: 598. le: Aby.

Dożywoćia.

Po królu Alexándrze wszytki wynalazkiem y declarátia seymu Piotrkowskiego anni 1562. odpráwił król Zygmunt August w Wárszáwie Roku 1563. fol: 97. le: 3.

Ná Imioná królewskie, ná zastaw dla dostánia pięći kroć sta tysiecy złotych w Piotrkowie 1565. pozwolone

pozwolone żadne dożywoćia od królá Auguſtá dáne bydź niemiáły. fol: 98. le: 5. **Iż temi czáſy.**

Ná dobrá ſtołu królewſkiego dawáne bydź niemiáły dożywoćia, gdźieby ſtáre ſummy były, áżby kto vpuśćić chćiał przynamniey czwartą część ſummy. fol. 92. le: 3.

Ná ſtárey ſummie od roku 1565. *inácżey dawáne bydź niemiáły, iedno odpuſczeniem nieco ſummy ábo zá iáką extenuatią ſłuſzną.* fol: 92. lege 2.

Dożywoćia wſzytki ná którychby ſtáre ſummy nie były, wedle Conſtituciy pierwſzych dawáć ſie máią. fol 92. le: eadem ver: 4.

Dożywoćia gołe, ná których ſumm nie było, ábo y teraz niemáſz, albo bywſzy vpádły, mocno zoſtáć miáły ad vitam præſentis poſſidentis *zá królá Auguſtá tym obyczáiem, że nieco poſtąpić mieli do ſkárbu, dla wychowánia ſtanu królewſkiego.* fol: 94. le: 1. **Pánowie.** & le: 2. **Arendy dożywotné.**

Z dożywoć gołych piąta część dochodów wſzelákich według Inwentarzów Rewizorſkich ma bydź do ſkárbu oddawána ná wychowánie ſtanu królewſkiego y ná obróne R. P. podwiną. fol: 94. lege 2. **Arendy.**

Z dożywoć gołych álbo de plano, Quarta *do ſkárbu dawána bydź ma,* fol. 311 ver: 3. *Ale te Quárte król z ſwych trzech częśći odpráwowáć ma.* **Támże.** par: **A dla zgody.**

Dożywoćia gołe podwyſſone bydź máią dla ſtołu królewſkiego. fol: 311 par: **A wſzákże.**

Dożywoć gołych podwyſſenie dobrowolnie poſtąpione było. **Támże.**

Dożywotné dobrá w mocy ſą zoſtáwioné: ále gdźieby dożywoćia nie záſzły w diſpoſitiiey królewſkiey zoſtáły. fol: 313. par 3.

Dożywoćia Stároſtw, dźierżaw y Arend, do żywotá káżdemu trzymáne bydź máią. fol: 94. le: 1. **Pánowie.**

Dożywoćie Cycowi z dźiećmi dáne, ieſliż oyćiec przed Seymem anni 1563. *vmárł, ieden ſyn w dożywoćiu miał ſie zoſtáć.* fol: 91. le: 1. par: **Dożywoćie oycowi.**

Dożywoćie oycowi z ſynem dáne, á ſynowi od oycá przed ſeymem anni 1563. *puſczone, nie ieſt Expectátiwá, wyiąwſzy mieyſcá Sadowé.* fol: 92. par: **Dożywoćie z ſynem.**

Dożywoćie dwiemá bráćiey dáne, á ieden drugiemu przed Concluzią ſeymu 1562. *vſtąpił, nie ieſt* ſolidum *áni expectátiwá.* **Támże.** pa. **Dożywoćie dwiemá.**

Dożywoćie bráćiey dáne, á ieden z nich vmrze drudzy nie w dożywoćie ſucceduią, ále w ſumme. fol: 91. par: **Dożywoćie bráćiey.**

Dożywoćie mężowi z żoną dáne á iedno vmrze, drugie z nich w dożywoćiu zoſtáie, **Támże.** par: **Dożywoćie mężowi.**

Dożywoćia w ſtárych ſummách czworgiem dożywoćia wytrzymáne, ſumme trácą. f. 92. le: 4.

Prze dożywoćia ná ſtárych ſummách, trudno dobrá królewſkie przyść mogą do ſkupienia, fol: 92. lege 2.

Dożywoćie ná káżdey ſummie ſtárey ieſt dobre. fol: 91. lege 1.

Dożywoćie ná dobrách królewſkich zoſtáie, choć by wieczność Execucią odpáść muśiáłá. folio 92. lege 5.

Dożywoćie modernorū poſſeſſorum *nie wádźi żadnemu z poddánych królewſkich dochodźić dóbr ſwoich ná Seymie* ordinaria via iuxta præſcriptum Statuti. fol: 106. le: 15.

Dożywoćia práwu nie przećiwne w mocy zoſtáwione fol 299. le: 7. **A iż.**

Dożywoćia trzymáne bydź máią. fol. 105. le. 11. 12. 13.

Dobrá ſtołu królewſkiego onerowáne bydź dożywoćiem nie máią. fol. 31. le: **Opátruiąc.**

Drógi.

Drógi y Gośćince zá królá Auguſtá Roku 1569. *przez Luſtratory ſpiſáne y ná dźieśieć łokiet wymierzone bydź miáły.* fol: 74. lege: 42. & fol: 1039 le: 18. **Około**

Drógá do Slaſká ma bydź zámkniona. fol. 372. le 6. **Iż monétá.** ver: 8.

Dróg y ludźi podróżnych beſpieczenſtwá Sedźiowie y Burgrábiowie Zamkowi bronić máią. fol: 434. le: 1 **Odrz.** par: **Skázuiemy.**

Drógi kupieckie ná Głogow iſdź máią, nie przez Márgrábſką źiemie. fol. 1035. le: 10. **Vſtáwiamy.**

Drogi do Węgier y do Slaſká tuteczným tylko ludźiom nie poſtronnym zákazano dla niebeſpieczenſtwá, fol: 1037. le: 12. *Do czáſu pewnego* fol: 1038. le: 13 Cum.

Dróg kupieckich beſpieczenſtwo, fol. eod: lege 16. Decernimus. & le: 17. **Iż ſie.**

Drógi niezwyczáyne do Węgier zárabáne bydź máią. fol: eod: le: 14. & 15. **Gośćince.**

Drógi ná ſolne ſkłády Miaſt koronnych f. 1058.

Drógi śćiśnione záſtępowáne, zákopywáne, áni zarebowáne bydź nie máią. fol: 539. le 33.

Drogi Zmódzkie do Prus, fol 780. le. 15. **Záprosbą.** & folio 786. 46. **Iż.**

Duchowni nie winni dawáć stáciy y żywności ślachćicóm bogaczom y żołnierzóm práwem gościnnym. fol 250. par. A co w terćie.

Práwem ludzkości winni kożdemu vsługe pobożną. fol: 250. par: A co w terćie.

Duchowne práwo ábo Sedźia ich, máią przymuszáć klatwámi Stárosty nie czyniące spráwiedliwości ludźiom vszkodzonym od żołnierzá. fol. 723 par: A ieśli wy.

Duchowni niższego stanu dla ich niedostátku w Sądźiech źiemskich, mogą szkodnikámi woiennymi w práwie Duchownym czynić. fol: 726. par: Które rzeczy.

Duchowni gdy co dla potrzeb domowych kupuią od targowego wolni, wyiąwszy żeby ná zysk kupowáli. fol: 1046. le: 2. Sna bywa.

Dworzánie.

Królewscy od Márszałká koronnego popisáni bydź, y płace swe od nich mieć máią. fol: 294. par: Dla tego.

Podskárbi koronny płáćić im ma. fol: 308. le: 1. Stáremi. par: Też sámi.

Dział.

Działy summ exequutia odsądzonych woyczyznie recuperowáne bydź máią. fol: 91. ver: 1. par: To też ktemu.

Po dziale ktoby woyczyznie sie zbudowáł ábo Zámek wymurowáł, ábo Miásteczko záſádźił, iuż niepowinien działu dopuśćić, ále tákiż plác iáki mu przyść miał, z działu onego budowánia ma mu bydź indźiey vkazány y wydźielony. támże. par: Gdźieby też. & fol: 93. l. 7. & 9.

Dział miedzy dźiećmi ze dwu żon od oycá vczyniony, cále ná nie przyść ma. fol. 567. par: Ale gdy.

Dział miedzy bráćią y śiostrámi vczyniony kássowány bydź niemoże. 560. le. 1. Aczkolwiek. par. A przeto.

Po dziale miedzy bráćią ábo krewnymi vczynionym, ktoby milczał trzy látá y trzy Mieśiące (który słuszney przyczyny milczenia niema) iuż sie vpominác dźiedźictwá niemoże. fol: 562. ver. 5. Bráćia álbo.

Po dziale miedzy bráćią po oycu, pieniądze nád potrzebe y nakłády brátá stárszego y nád długi oycowskie popłácone, pozostáłe, chowáne bydź máią od stárszego brátá. Pátrz Brát.

W dział iednáki Pániey z dźiećmi po vmárłym mężu rozdźielone bydź máią száty, grzebietá które by zá trzy grzywny stały. fol: 576. lege 3. A tz par: Nád to.

Dźieći.

Albo potomstwo zzałożnic, w żadnych dobrách nie dźiedźiczą, áni przerogátywy ślachetckiey mieć máią, fol: 560. le: 5. Item.

Gdy do lat przyda dźiedźictwá swego od tego który ie od opiekunów dźierży, mogą záśie dóyść y zyskáć, fol: 579. le: 1. Gdy.

Gdy do lat przyda, o krzywdy swé czynić mogą: á dawność źiemska szkodźić im nie może, fol: 573. lege 5. Chcąc.

Lat 15. máiąc dźiedźictwá swé od opiekunów odebráć mogą, fo: 574. lege 7. Iáko.

Chcali mogą opiekuny swoie do sądu źiemskiego wedle práwá o liczbe poćiągáć, fol: 580. le: 3. Opátruiąc.

Wziąwszy ie od opiekunów przedawáć áni zástáwiáć ich nie mogą bez dozwolenia krewnych, támże. lege eadem.

Z mátką po vmárłym oycu równo dźielić sie máią szátámi y grzebiety któreby stały zá trzy grzywny, fo. 576. le 3. Aż. par: Nád to.

Gdy mátká vmrze, máćierzystego vpominác sie od oycá nie mogą, áżby oćiec druga poiął żone, álbo rozproszał był dóbr onych, fo: 574. l. 6. Z pospolitégo. & f. 556. l. 1. W niektórey.

Lat nie máiące v práwá nie odpowiedáią, fol: 572. lege 2. Ieśli.

We trzech rzeczách odpowiedáć máią, fol: 573. lege 3. Pozwáni.

Dźiećiom dawność żadna bydź áni przeszkadzáć może, fo 579. le: 1. Gdy. & f. 572. le: 2. Ieśli.

Dźieći drugiey żony część tylko posáżną biorą, fol: 558. par: My tedy.

Názdrowie rodźiców swych tárgáiące sie ták karáne bydź máią, iákoby królewski gleyt gwałćiły, fol: 563. lege 6. Aczkolwiek.

Zá oycá vmárłego powinne obroné, fol: 573. lege 4. Gdy.

Dźiećie Zydowskie kto odwiedźie iáko złodźiey ma bydź karány, fol: 1121. le: 27.

Dźieckowánie.

Pátrz in litera C. Ciąża.

Dźiedźic.

Dźiedźic pozwány iákoby zastáwą imienie trzymał świádkámi odwieźdź sie ma, fo: 632. le: 3. Dla.

Dźiedźictwo.

Dźiedźictwá ná dobrách stolice królewskiey nigdy wieczne dawáne bydź nie máią, zá declá-

ratia Statutu Alexandrowego, fo. 97. le: 4. Statut Alexandrów.

O dziedzictwo Rok do trzech Niedziel bydź ma, fo. 488. le. 10. Iż. par: A gdyby.

Także y Nadworny bywał, ale iuż skażony, fol: 542. le: 9. Iesli. & le: 10. O granice.

O dobra dziedziczne y własne ludzie ślachetcy wyciągani bydź za Dworem nie maią, fo. 543. lege 12. Zabiegaiąc. patrz, Pozywania za Dworem.

O dziedziczne krzywdy wolno kożdemu do Ziemstwa pozwać, fo: 544. le: 15. Volumus.

W dziedziczney sprawie postępowano bydź ma v sądu aż do skonczenia sprawy, choćby kto nie bytnością spół dziedzicá odpierał, że iest w dálekiey stronie: byle tylko był trzy kroć do sprawy ten społdziedzic pozwany, fol: 545. lege 17. Gdy.

W dziedziczney sprawie gdzie idzie o grunt dilátia visionis iśdź ma, patrz, Dilatiæ.

W dziedzictwie przedanym albo zastawnym dawność trzech lat y trzech Miesiecy temu co kupił pomaga, owemu co przedał wádzi, pátrz Dawności.

O dziedziczną część swoie kożdemu czynić wolno, ále kássowáć y ganić sprawę około oyczyzny dekretem skonczoną nie wolno, fol: 560. lege 1. Aczkolwiek. par: A przeto.

Dziedzictwá po dziale we trzy látá y we trzy Miesiące żaden vpominác sie nie może, ieśliż przez ten czás krom słuszney przyczyny w milczeniu był, fo. 562 v. 5. Bracia.

Dziedzictwo oycu zastáwione od sierót wykupione bydź może choć lat nie máią, fo: 573. le: 3. Pozwani.

O dziedzictwo sieroty lat nie máiące winne odpowiádáć, ieśli oyciec żyw będąc iuż był zápozwány, fol: 573. lege 3. Pozwáni. parag: Trzecia.

O dziedziczne dobrá przedáne álbo zástáwne winne sieroty zá oycá obronę zápisáną, fol: 573. lege 4. Gdy.

Dziedzictwá áni części máćierzynskiey vpomináć sie nie mogą dzieci od oycá po śmierci mátki swey, áżby drugą żonę poiął, álbo żeby one dobrá vtrácał, f. 574. l. 6 Z pospolitég.

Dziedzictwo tráći kto ná záwitym Roku o dziedzictwo álbo o pieniądze nie stánie, fol. 632. lege 2. Iesli kto.

Dzierżawy y Dzierżawcy.

Dzierżawy iedno Polakóm Szláchćicom osiádłym zwierzone bydź máią, fol: 303. lege 19. Iż iesteśmy.

Dzierżawy stołu królewskiego są postánowione dla osoby królewskiey, y dla obrony koronney fol. 90. le: 1 Gdyż dobrá.

Dzierżawcy dóbr krolowey Anny stárey dla prowentów iey do żywotá náznáczeni byli, fol. 21. lege 3 Zá zgodnym.

Dzierżawy dóbr Mázoweckich ná których opráwe królowa stársza Anná miáłá, zátrudnione są. fol: 21. le: 2. Opráwe królowey.

Dzierżawcy dóbr królewskich zá Augustá stáwić sie mieli z listy swémi ná Seym roku 1569. fol: 98. lege 6. Zá vpomnienim.

Dzierżawcy álbo possessores bonorum Regalium zá swym práwem kożdy w vżywániu spokoynym zostáć mieli, áż do Seymu przyszłego ná którym Exekucia koronna skonczyć sie miáłá. fol. 101. lege 5. To osobliwie.

Dzierżawcy dóbr Execuciiey podległych poczeli liczbe czynić R. P. y czwartą część oddawáć od Seymu 1565. w Wárszáwie, f. 102. l. 6. Dobrá.

Dzierżawcy dóbr królewskich, ieśli król łáske iáką vczynić chce, tedy to z swych trzech części vczynić ma, fo. 310. le: 1. Podskárbi.

Dzierżawcy dóbr królewskich pod vtráceniem dzierżawy máią Quarte do Podskárbiego koronnego oddawáć. fol. 312. le: 3. Potym/ & le: 5. Po declárácyey. & fo: 313 le. 6. Nasmowe/ & le: 7. Znáiąc/ par. A naprzód. & fol: 314. par. Oddáwáć.

Po śmierci dzierżawce dóbr królewskich potomkowie nie winni Quarty dáć wiecey iedno co słusznie ná nie przydzie. fol: 315. p. Respekt. A coby sie rzeczy nád Inuentarz náláżło, to wszytko potomkom wywieźdź y długi wyćiegáć wolno. Tamże.

Dzierżawcy dóbr królewskich wolnych máią trzy części dochodów tegorocznych y retent przeszłych oddawáć do rąk páná Podskárbiego koronnego. fol: 316. le: 8 Aczesmy.

Dzierżawcy dóbr królewskich zástáwnych w piąći kroć stá tyśiecy złotych stáwić sie mieli z práwy swemi ná Seymie, 1598. fol. 368. le: 31. Pozwolili.

Dzierżawcy dóbr królewskich w piąćikroć stá tysiecy złotych zástáwnych moderni, ze wszystkich piąći części prowentów, połowice ná kożdy rok do Ráwy ná záłożenie skárbu Rzeczypospolitey oddawáć, á drugą połowice przy sobie zostáwić máią. fo: 368. l. 31. Pozwolili.

Dzierżawcy dóbr królewskich máią Rewizorom od królá wysłánym podáć w posłuszenstwo pisarze,

sárze, Wóyty, Włódárze, Sługi, Kmiećie, którzy pożytkow dóbr onych sa swiádomi. folio 383. par. Ktorym.

Dzierżawcy dóbr zastáwnych, opráwnych y ná skupie, pozwáni bráć pieniadze winni kiedy ie wykupuia. Pátrz Piśárze ziemscy.

Dzierżawcy krolewscy w Woiewództwie Poznánskim y Káliskim excludowáć máia wszystko Hultáystwo: á gdzieby sie wróćili, one imáć, potym pánom ich gdzieby kto swego poznał wydáć máia wziawszy zá praca dotrzymánia groszy 12. fol: 384. le: 4. Iż sie.

Zbiegłe ludzi vpomnieni wracáć máia, fo 1085. lege 12. Vstawiamy.

Dzierżawcy zamków przed Stárosta y Sedzia odpowiádáć máia. fol: 434. le: 2. Vstáwiamy.

O krzywdy sasiedzkie v sadu ziemskiego odpowiádać máia, fo 1106 le: 7. Vstáwiamy.

O krzywdy poddánych przed królem odpowiádáć máia, fol: 405. le: 13. Iż zátrudnieni.

Szláchte do okázowánia listów ná dziedzictwo nie wolić niemáia, fol: 509. le: 5. Skárgámi. & le: 6. Ná kládzienie.

Listy świádecżne synom Kmiecym dawáć máia. fol 1082. le 8 Zábiegáiac.

Bydłá z szkód spedzone ná rekoiemstwo dawáć máia fol: 1106. le: 7. Vstáwiamy.

Dzierżáwy y minutiora bona *w Inflantćiech dawáne bydź máia* fo: 1004. le. 14- Insze.

Dziesiatnicy.

O szkody żołnierzkie w Imionách Duchownych iáko źli wódze ich śiedzieć ták długo w wieży máia, áż szkody żołnierzkie nágrodza. f. 726. lege 5. Bacząc.

Dziesieciny.

Pan Bóg sobie zostáwił ná znák powszechnego pánstwá swego, y roskazał ie dawáć ná pożywienie sługóm swoim. fo: 243. p. Niechayże.

O Dziesieciny Compositia pierwsza miedzy królem Kázimierzem á Bodzántą Biskupem Krák: y szláchtą przez Arcibiskupá Gnieznienskiego roku 1369. *Iárosłáwá.* fol: 226. le: 3. My. & fol: 227. lege 8. Gdy.

Compositia wtora bydź miáłá zá królá Stephaná Roku 1578. fol: 232. le: 17. Dziesieciny. Ale nie doszłá.

Dziesiećiná snopowa iáko zdawná ták y teraz płácona bydź ma. fol 229. le: 9. To też. & fol: 230. le 11. Ná nowinách. & fol: 231. par: A wszákże.

Wóytostw y Szółtystw snopowa ze cztérech włók roboty włásney, z kożdéy roboty po ośmi groszy Práskich ná S. Marćin płácona bydź ma. fol. 229. le: 9. par. Ale Wóytowie. *Ale iesli chce wiecéy robić niż cztéry, álbo iesli one cztéry przeda, naymie, álbo da, tedy dziesieciná płácona bydź ma ná polu snopowa, iáko ini kmiećie płáca.* Támże. par: A iesli.

Snopowa ná nowinách, gdy wolność wynidzie ma bydź płácona z kożdey roboty ośiádłey wiárdunek groszy Práskich ná dzien S. Marćiná miásto dziesiećiny Folwárkowey. fol: 230. le: 11. Ná nowinách.

Snopowa Woytóstw y Szółtystw ná nowinách gdy wolność wynidzie ze cztérech włók álbo grzebia włásney roboty, z kożdéy roboty po 6. groszy płácona bydź ma temu kośćiołowi, gdzie świątośći przyimuia. fol 230. le 11 Ná nowinách. par. A Wóytowie. *A iesli wiecey niż cztéry włóki robia álbo z nich co przedádza, dádza, nayma, tedy z kázdéy włóki wiárdunek płácony bydź ma.* Támże. par: A iesli.

Wytykána bydź ma w Oktawe S Iákubá, inácżéy wolno kożdému kopy swe do domu wożić, zostáwiwszy ná polu pieć snopów z kożdey kopy. fol. 229. le 10, Aby.

Dziesiećiny Wóytostw y Szółtystw, wiárdunkámi pod przyśiega wybiérane, pietnaśćie dni przed Swiatkámi máia bydź Biskupowi oddawáne. fol: 230. le 11. Ná nowinách.

Z ról płonych v Długiego polá y Czorstyná ku Myslimicóm kmiećie ośiedli płáćić máia z włóki 6. groszy Práskich ná káżdy rok A. Szółtysi odbieráć y Biskupowi oddawáć ie máia. f. 230 lege 12. Aż.

W Gonitwe płácona bydź ma od zastáwniká iesliby sam orał pole, zganiáiac kmiećie á roboty swe rośćiagáiac. fol: 231. le: 13. Skázuiemy. par: Ale iesli.

Z nowych kopánin wzdłuż temu płácona bydź ma, ná kogo z stárych ról z przodku przypadáły. Ale iesli z boku od stárych pól kmiećie beda posádzeni, tedy z wypráwnych pól Biskupóm dziesiećina przychodzić ma. fol: 231. lege 14. Ná koniec.

Nie wolna komu sprawa należy płácona bydź ma z pól które kto záśieie. fol: 231. le: 13. par: Tenże.

Z ogrodów álbo z pól oránych ma bydź płácona. f. 227. le. 6. Gdziekolwiek.

Z pośianych rzeczy ná ogrodzie álbo sczepionych płácona bydź niema. f: 227. l: 6. Gdziekolwiek

Konopna kmieć orząc cáłym pługiem, ma płáćić

cztery wiązáni konopi á od połowice plugu dwie wiązáni. fol eodē le. 7. O dźieśiećine.

Dźieśiećiny nie płacą ktorzy około konopi nie robią. fol. eodem lege eadem.

Folwárkowá kto wydrze á vpomniony nie wroći ma być w klatwie. fol 226. le. 4. Jesli / A ieśli do ßeśći Mieśiecy vporny będźie, tedy y poddáni kleći być máią, támże. Toż y o żenie rozumieć. támże.

Dźieśiećiny do lat 30. nie płáćiłá źiemiá Lubelská, Sieciechowská y Lukowská prze spustoßenia Tátárskie Roku 1369. zá Królá Káźimierzá y Biskupá Krákowskiego Bodzánte, fo: 228 par: W Imie Boże. Wßákże gdźieby ią kmiećie w czáśie tey wolnośći płáćili, tedy ią też Biskupowi płáćić mieli, támże. para: A wßákże.

Biskupia wolność derogowáć nie może práwu dźiedźicznému Zakonników y księżey świeckiey, fo 229. par. Ale przez.

Z Imienia zástáwnego kośćiołowi temuż płácona być ma, którému zdawná płáćił ten który zástáwił, fo 231. le. 13. Skázuiemy.

Dźieśiećine ktoby chćiał kupić, ma targ czynić przed S. Iákubem, ináczey wolno ią przedáć, fol: 227. lege 5. Też.

Dźieśiećiny wiárdunkowe ßerokimi großámi Práskimi wyćiągáne być máią dobremi pieniądźmi pod winą vtrácenia dźieśiećiny ná królá, fol: 374. le: 8. Káźimierz.

W dźieśiećinách pieniężnych spisne nie ma być wyćiągáne, fo: 232. lege 15. Vstáwiamy.

O dźieśiećine pozwány á ßláchectwem záłożony pierwey sie v sądu świeckiego o ßláchectwo rozeprzeć ma, toż o dźieśiećine czynić, fo: 232. lege 16. Praeterea.

Dźieśiećiny ktoby wroćić niechćiał w klątwie być, ma. f. 24[illegible]. p: Niechayże. A ieśliby dłużey niż Rok był w klatwie, dobrá iego w Sequestrze v Stárosty być máią áż nágrodźi, fo: 245 ver: 1. Iż gdy.

E

Elektia.

Królewska, pátrz in litera K. Królewska Elektia.

Arcyksiążęćiá Ie: M. Máximiliana ábrogowána, fo: 29. le. 9. Iż.

Vrzędników Ziemskich, fol: 485

Podkomorzego, támże. le: 3. Elektia.

Trybunálistów, fo: 682. le: 2. W káżdym.

Ewázya.

Ewázyiey pozwány in crimine læsæ M. blisßy gdyby nań nie były sufficientia documēta, fol: 24. par. Delátor.

Ewázya ma być dopuszczona pozwánému in crimine læsæ M. gdźieby mu spráwá przyßłá, á spráwáby skończona być nie mogłá ná tymże Seymie, támże. par: A tákowa spráwá.

Ewázya niespráwiedliwa áresztowáná być może, fol 636. lege 3. Gdy.

Ewiktor.

Ewiktorá swego possessor dóbr królewskich záwiedźionych pátrzyć ma, á król possessora, fol: 93. lege 9.

Ewiktor, ktory dobrá królewskie do niego záwiódł, ma przed królem zá Dworem etiam extra Regnum peremptoriè odpowiedáć, y in instanti dosyć czynić y summe odłożyć, álbo imienie záfrymárczone wróćić, támże. par: A on komu.

Ewiktia w dobrách w summie záwiedźionych królewskich, inákßa rozumiána być nie może, iedno summe tylko iáka wźiął odłożyć y wróćić owemu któremu sie zá obrone zápisał, támże. lege & par: eodem.

Ewiktor zápisowi swému Euictionis dosyć ma czynić, zwłaszczá gdźie dobrá królewskie do niego záwiódł, támże

Ewiktorowie pozwáni o dobrá królewskie álbo summy z seymu Piotrkowskiego Roku 1562. ná seym Wárßáwski Roku 1563. Roku mieć nie mogli, áż ná Seymie przyßłym, fo: 97. le: Aże náostátek.

Ewiktor in hæreditariis quæstionibus ma być w rodźáiu, y ku zápłáćie y dosyć vczynieniu równy, fo: 630. le: 1. In hæreditariis.

Ná Euictorá in hereditariis quæstionibus ma być dilatia ad terminos per vnos terminos. Támże. lege eadem.

O Ewiktorách w rzechách dotkliwych y niedotkliwych, fol: 630. le: 1. Przydawa. & fol: 631. lege 2. Jlekroć.

Ná Ewiktorá dilátiá Creditorowi nie idźie, fo. 567. lege 6. Siostry.

Dźieći zá oycá Ewiktia winne, fol: 573. lege 4. Gdy kto.

Euocatio.

Euocatio w zápozwániu o záwiedźienie dóbr królewskich do inego non potest allegari, fol 93. le. 9. To też opátrzyć. para: A on komu.

Executia

Executia.

O Executią praw Posłowie koronni często królá Zygmuntá pierwszego prászáli: ále prze złe czásy y nákázone obyczáie nigdy do tego przyśdź nie mogło áż zá Królá Zygmuntá Augustá, fol. 160 le: 23. Oznáimuiemy.

O Execuciiey Praw byłá namowá ná Seymie Piotrkowskim 1562. f: 160.le 23.y ná Seymie Wárszáwskim 1563. fo: 161. le. 24. y zás ná Seymie Wárszáw 1564. fol 162. le. 27. Oznáymuiemy/ y ná Seymie Lubelskim 1566. fo 164. l. 29 Wszytkim/ y ná Seymie Piotrkowskim 1567. fol: 165. le 31. Oznáymuiemy: y zás ná Seymie Lubilskim 1569. f. 166.

Przed Exekucyą koronną nie byłá táka necessitas RP. áby królowie Polscy zástáwiáć mieli dobrá RP. Ale podatkámi odpráwowano wszytko, fol: 93 le 8. Tóż o summách.

Execuciiey podległy wszytkie donatiæ y obligatiæ wszytkich imion królewskich po Státućie Alexándrowym, fol. 90. le: 2. Naprzód. par: Który.

Execuciiey podległe práwá lenne od Státutu tylko królá Alexándrá roku 1504. rozumiáne bydź máia. Con: 162 Zá prośbą.

Execuciiey nie podległy zástáwy y dárowizny od Státutu Káźimierzá III. áż do státutu królá Alexándrá, fol. 90. le 2. Naprzód/ par. A iáko.

Pod execucyą Státutu Alexándrowego Piotrk: anni 1504 niepodpada Mázowieckie Woiewództwo áż do dánia y rprzywileiowánia Státutów y wolnośći ich zá królá Zygmuntá pierwszego zá którego do korony przypádło, fol: 26 lege Státut/ par: Co sie tknie.

Execuciiey podledz niemáia dobrá przed tym confiscowáne y zás possessorom pierwszym wrócone, támże. para. Item iesliby.

Exekucya odpádły wiecznośći ná dobrách królewskich, dożywoćia tylko zostawáły. fol. 92. lege 5. Gdźieby też.

Execuciiey sstáć sie dosyć miáło według praw, przywileiów koronnych, Státutów Polskich, Constituciy y Recessów pierwszych, fol. 102. lege 7. Potym.

W Execuciiey żaden nád słuszność obćiążan bydź niemiał, fo 103. le 4 Item ostrzegáiąc.

Execucyą wźięte dobrá á stołu królewskiemu nie należące wrácáne bydź máia, Támże.

Execuciiey podległe dobrá w Dáninách zástáwnych y w dożywoćiech, kázdy trzymáć miał zá swym práwem spokoynie, áż do Seymu Lomźienskiego, gdźie executia vniiey y Incorporáciiey doskonále odpráwiona bydź miáłá. fol: 104. lege 5. Gdyż.

Executią summy w dźiale przećiw oyczyznie wźiętey odsądzony, w oyczyznie dźiału repetowáć ma fol. 90. le. 2. Naprzód/ p, To też ktc.

Executia listóm stárym po státućie królá Alexándrá ná dánine ku stołu królewskiemu nienależącą wádźić nie może. f 103. l 4. Item.

W spráwie execuciiey vczynione dekretá, do powiátowych Woiewództw odesłáne, do vrzędów wpisowáne y obwołáne bydź miáły, fol: 636. lege 1. Dekretá.

Executia Státutów w Ruskim y Podolskim Woiewództwie de non alienandis bonis mensæ Regiæ iest záwárta, fo: 793. l. 11. Exekucią.

Executia od królá nie in parte ále in toto czyniona bydź ma. fol: 101. l. 5. To osobliwie.

Exekutia dekretu królá Henryká o zábićie Andrzeiá Wapowskiego, f. eod: l. 3. Należy.

Execuciiey strony xiężey czynić Stárostowie nie máia iedno wedle státutu Iágełłowe° in Iedlna. fol: 652. le: 2. Skárżyli sie. Tóż práwo ápprobowáne. 1565. fol: 239. l. 9. Skárżyli.

Executia praw skuteczna bydź ma, fol: 138. l. 17. Próżno. & lege 18. 19.

Executią Stárostowie máią czynić z Státutów o Gołotách y Inquilinách, fol 652. lege 1. In petitione.

Executia Główników bez odwłoki bydź ma, Con: 53. B Przećiwko.

Executia Statutu Olbrachtowe° de validis mēdicantibus przez Starosty bydź ma. fo: 1096. lege 2. Státut.

Executia Trybunalska przypozwami Nadwornémi hamowana bydź niema, fol. 793. le: 11. Exekutią.

Exequutia Dekretów Trybunalskich przez Starosty y Vrzedniki czyniona bydź ma. fol: 686. lege 15. Stárostowie.

Executia w rzeczách osadzonych, fol: 687. l. 18. Obiaśniáiąc.

Executia Dekretu Mieszczan Poznánskich. fol: 1029. lege 4. Dekret.

Executiiey w rzeczy osadzonéy ktoby nie czynił we trzy látá y trzy Mieśiace, wietrzeie. folio 656. lege 6. Vsu.

Executia Woiewód. Pátrz Woiewoda.

Executia Stárośćia, Pátrz Stárostá.

Executia Quarćiána, Pátrz Deputaci Quarćiáni.

Exemptiæ.

od sądów Zołnierze, vrzędnicy, y sludzy wszyscy ná potrzebie R. P. bedący wolni: okrom ktorzy o gwałt, álbo mężoboystwo y naiázdy są spozywáni, fol: 711. le: 1. **Zołnierze.**

Zá vchwałą seymu Królá Stephaná od sądów máią bydź wolni do 12. Niedźiel po rospuscze niu woyská, **támże.** le: 3. **Iż popárćie.**

Przećiwko tákim dekret ferowány bydź niema, **támże.** lege eadem.

Małżonki tychże od sądów wszelákich wolné; **támże.**

Zołnierze wypráwuiący sie ná woyne, á woyná nie dóydźie, máią bydź od sądów wolni, y suspensiæ ich spraw vpadáć nie máią, fol: 712. le: 4. **Iż wiele.** *I wszyscy którzy z królem do Szwecyiey ieżdźili.* **támże.** le: 5. **Według.**

Chorzy ále ná prawdźiwą chorobe cztérzey świádkowie przyśiądź máią, fo: 703. ver. 8.

Chorzy stárzy y ná służbie R. P. bedący y Podstárośćiowie sądowi zamków pogránicznych; **támże.** lege 27.

Excipowáć sie żaden niema od sądu ziemskiego ná Roki generálné, pozwány o summe pieniężną ábo o krzywdy dziedziczne bądź ná osobe bądź ná dobrá sie śćiągáiące: áppellátia iednák wolna, fol. 544. le: 15. Volumus. & fo: 491. le: 18. **Chcemy.**

Expektátywy.

Expektátywá áni solidum nie było gdy brát brátu dożywoćie swé spuśćił przed concluzyą seymu Roku 1 5 6 2. fo: 92. par: **Dożywoćie dwiemá.**

Expektátywy ná Dostoienstwá Duchowné y świetckié dawáné bydź nie máią, fo: 298. lege 6. **Dostoienstwá.** par: **Ná które.**

Expektátywy przećiwné práwu pospolitemu są skássowáne, fo: 299. le: 7. **A iż.**

F

Facionatus terminus.

WIednym tylko tegodniu bywá dawány, fol: 548. lege 4. **Rok licowny.**

Fáktorowie.

Pánów swych z zbożem płynący ná Clech przyśiegáć máią, fo: 62. le: 10 & 11.

Przyśiegáć nie ináczey máią iedno iáko státut vczy, fo: 70. le: 33. & fo: 75. le: 44. par: **A przyśiegá**

Raz przyśiągszy drugi raz przyśiegáć niemáią. f: 69. l: 29 & fol. 75 le. 44. **A Constitucyą.**

Feudá.

Albo Lenná wszytkie po státućie królá Alexándrá w Piotrkowie wydánym Roku 1 5 0 4. *są cássowáne*, fol: 97. lege 2. **Státut.** & le: 3. **A że náostátek.**

Lenná Kśiążąt Pruskiego y Pomorskich w mocy zostáły: bo są z dawná nádáne prze potrzebe y dobro pospolite, **támże.** lege eadem.

Mimo Státut Alexándrów pozwaláne bydź nie máią, fol: 289. lege 4. **Státut.**

W Ruskiey y Podolskiey ziemi, fol 791. le. 1. **Zá prozbą.** & le 2. **Vtwierdzáiąc.** & le: 3. **Feudá ziem.**

Fiscus.

Pátrz in litera S. **Skarb Koronny.**

Formy.

Zapisów, fol: 442.

Pozwów, fol: 532.

Zdawánia in contumaciam, fo. 517. lege 10. Nobilis.

Forum.

W práwie Duchownym o klatwe ták względem występku gdźie sie go kto dopuśćił, iáko y względem mieyscá gdźie kto mieszka, iest kázdému, fol: 257. ver: 5.

Forum *Poborcá o niewinné* ex delatis *Poborowych do vrzedu podánie przed Stárostą excipowáć niema*, fol: 395 le: 14. Aliâs.

Forum ná Trybunał z tym któryby sie vdawał zá Szláchćicá nie bedąc im. f. 555. le: 6. **Jesliby.**

Forum przed vrzędem Zamkowym á nie sądem Grodzkim o bydło záiete do obory królewskiey do trzećiego dniá nie dáne. fol: 1106 le: 6. **O bydło.**

O szkody nie gdźie indźie iedno w ziemstwie. fol. eodem lege eadem.

O tym **pátrz wiecéy** in litera **P. pozywánia.**

Frymárki.

Które z szkodą RP. cofnąć sie názad, á drugié rewidowáne bydź máią, fol. 94. lege 1. **Frymárki wszytkié.**

Z imiony królewskiemi gdźieby które bydź miáły, drzewiey przez Rewizory z Seymu rewidowáne bydź, potym zá ich relátią ná Seymie Ordinum consensu *konczyć sie maiá.* fol: 95. par: **A nápotym.**

Rewizorowie rewidowáć á Stárostowie tego doyźrzeć

zrzec máią. fol: eod: le: 2. **Frymárki wszy-tkie.**

Frymárkowe listy po Alexándrze dáne, król Au gust wszytkie rewidował, y dekretá ná nie czyniły odpráwił roku 1562. *A drugiego ie roku w Wárszáwie* 1563. *vtwierdził.* fol. 97. le: 2. **Státut**/ & lege 3.

Frymárki y ine wątpliwośći ná Seymiech skonczone przy mocy swey zostáć máią. fol: 95. l. 3. **Ale insze rzeczy.**

Frymárki dla contentáciiey odłożone nowe rewidowáne bydź miáły przed Seymem Anni 1567. **Támże.**

Nie rewidowáne y seymem nie ápprobowáne, wáżne bydź nie máią fol 95. le: 5. **Frymárki żadne.**

Frymárku Blizánowskiego Tykádłowá záwśi w Mázowszu, iż rewizia o nim nie byłá, przeto też nie ápprobowány. fo 95. le: 4. **Frymárki żadne.**

Frymárki wedle opisánia Constituciiey czynione y pozwolone bydź máią, które ná seymie Con sensu omnium Ordinum *ápprobowáne będą.* fo 95. le: 5. **Frymárki.**

Ná Seymie ápprobowáne w Actá seymowe wpisáne bydź máią. **Támże.**

Listy ich ná pierwszych sądźiech ziemskich publi cowáne bydź máią: y z támtąd záraz Woźny do wwiązánia wźięty bydź ma, par. **A ktemu.**

Vim *frymárków y to sapit, gdy kto dánine wieczną otrzymawszy, potymby krolowi wieś iáką ábo summę stárą puśćił: któraby sie przed Státutem ostáć nie mogłá. Te iednák donátią król zás winien wróćić.* fol: 95. par: **Też to przykłádáiąc.**

Frymárki z królem I. M. czynione przy mocy zostáwione. fol: 384. le. 6. **Jákoż.**

Nowe rewidowáne bydź máią. f. 384 le ead:

Frymárki w W. X. Litew: król sądźić ma. fo. 781. lege 23. **Zamiány.**

Fundatiæ.

Fundusze y nádánia Duchowieństw zápisáne po Státućie królá Alexándrá w Piotrkowie roku 1504. *wydánym są cássowáne.* fol 97. le: 2. **Státut.**

Fundatiæ szpitálne, Collegiáckie, Klasztorne, y insze po Alexándrze nadánia, ostáć sie miáły w spokoynym używániu, tylko do Executiiey koronney seymu przyszłego. fol. 101. le: 5. **To osobliwie.**

Funtczole.

Funtczol Gdanski Elbinski y Ryski obrócony ná wychowánie stanu y stołu królewskiego. fol: 31. lege **Opátruiąc.**

Funty.

Iákie bydź máią. **pátrz Centnary.**

Furmáni.

Furmáni nie máią skór wywoźić z Korony. fol: 1052. lege 2. **Konie.**

Furmáni towárów Niemieckich áni z Polski áni do Polski woźić nie máią, 1543. fol 1038. lege 13. Cum.

Furmáni solni z solą iádąc árestowáni bydź nie máią. fol 57. le: 33. **Poruszeni.**

Furmáni z solą iádąc do Sląská, máią przez trzy dni w Będźiniu sól przedáwáć. fol. 1061. l. 9. **Vkazało.**

G

Gác rzéká.

Most ná rzéce Gáći pozwolony, á groble nápráwione bydź máią. fol. 1102. lege: 17. **Ná prosbe.** *Prowentá z tego mostu máią iśdź do skárbu królewskiego.* **Támże.**

Gaie.

Gáiowe drzewá gdźie máło lásów rąbáne bydź nie máią. fol: 1112. le: 3. **Zá prosbą.**

Gáłęźie.

Dębowe, liśćie ábo látorośle máłe, wźięte płácone bydź ma ośmią groszy: á ieśli w dąbrowach tedy ćiąża ma bydź wźięta. fol 1112. par. **A to chcemy.**

Gárbárze.

Gárbárze ábo Białoskórnicy skór wyprawnych wysyłáć áni przedáwáć do postronnych niemáią. fo: 1022. lege 2. **Konie.** & fol: 1054. lege 1. **Zákázuiemy.**

Gárnce.

Gárniec czyni czte̍ry kwarty, á gárncy 24. *czynią bárełę.* fol 1056. l. 5. **Opátruiąc** p. Quarta.

Gdansk.

Gdanska Ordinátia pierwsza od królá Zygmuntá pierwszego roku 1526. fol 942. *Wtóra od Zygmuntá Augustá roku* 1570. fol: 948.

Przysięgáć Gdańsczánie królowi máią. fo 970.

Gdańsczánie rebellizowáli królowi Stephanowi. fol: 343. le: 5 **Jż.**

Gdańsczánie y Elbiążánie wpusczáć do korony

553. lege 3. Syn.

Gry wßelákie ſą pozwolone áby czás zßedł dla ochłodzenia y ćwiczenia, fo eodē, l. eadem

Gracz ieden ná drugim nic zyskáć práwem nie może o rzeczy wygráne zá które rekoymie ſobie dáli. fol & lege eadem

Gráć żaden niema z cudzoz emcem ná wiáre tylko o gotowe pieniądze : Ináczey áni rzecz pożyczána nie będzie ważna, áni rekoymia pociągniony bydź, áni tego co ná nim wygrał dociągáć niemoże, fo 585. le 1. Ku zámknieniu.

Gracz pieniedzy przy grze pożyczonych vpomináć ſie ſłowy ſkárádemi niema, pod winą dwo iáką pietnadzieſtą toties quoties, *ſądowi iedne, dłużnikowi drugą*, f. 586. par. A ieſliby.

Grabieży.

WWoiewództwách Ruſkim, Bełzkim, Podolſkim dochodzone bydź máią w ſądzie Grodzkim rokiem záwitym, fo. 807. ver: 10.

Gránice Koronné.

Gránice Koronne Król nakładem ſwym opátrowáć ma nie ruſzáiąc Quárty, fol 319. le: 19. Gránice. *pátrz, Król co powinien Koronie.*

Zá gránice koronne poddáni vćiekáiący przepuſzczáni bydź nie máią ále przez Stároſty zátrzymáni bydź nie máią, fo. 585. le. 5. Volumus.

Gránice miedzy dobry Królewſkimi á ßlácheckimi.

Gránic rozdzielenie mocą y gwałtem ná królu wyćiągano bydź niema, fol: 402. lege 1. Niechcemy.

Gránice od dóbr, Wśi y Dziedzitwá Królewſkiego zábraniáne nikomu áni przewłaczáne bydź nie máią, fo: 402. le: 1. Niechcemy. & l 2. Obiecuiemy.

Gránice ßláchćicowi ſine intermiſſione *konczone bydź máią*. fol: 408. par: A gdzieby.

Gránicżny poſtępek iednáki wßedy bydź ma fo: 414. lege 1. Acz.

O gránice z Podkomorzym czyniąc może ſobie Surrogátią v królá vprośić, gdzieby iey Podkomorzy wziąć niechćiał. f: 412. le: 4. Gdzie.

O czynienie gránic pozywáiący do Sądu Ziemſkiego kłáść niema ßácunku pieniężnego : ále proſto o powodztwo. fol: 414. le. 1. Acz.

Dla czynienia gránic przed tym dawano dwu przełożonych álbo vrzedników y Podkomorzego, potym piąći náznáczono dwu Woiewód álbo Káſztelánów y dwu vrzedników z Podkomorzym. fol: 403. le: 6. To też. & lege 7. Gdyż. & fol: 406 le: 15. Iż.

Przed czynieniem gránic dwie Niedźieli Innoteſcentia Commiſsárſka obwieſczona bydź ma. pátrz. Commiſſarze.

Dla czynienia gránic Stároſtá z Commiſsárzmi wyiácháć ma Pátrz támże.

Gránice czynione bydź máią wedle świádectwá ſtárców pod przyśiegą fol: 406. le: 14. Ktorzy & le: 15. Iż wiele. & fol: 407. lege 16. Obiáśniamy. & le: 17. Aby. & fol: 408. par: A izby.

Gránice gdy ſie iednego dniá nieſkonczą drugich po ſobie idących konczone bydź máią. fol: 407. verſu vltimo.

Przy czynieniu gránic ták Stároſtá iáko y ßláchćic niemáią mieć pocztu wietßego iedno 30. oſób z przyiaćioły y z ſługámi : á poddánych nawiecey po dwudzieſtu dla vkazánia znáków y ſypánia kopców. fol 408. par. Stároſtá.

Gránice wedle ſumnienia Commiſsarzów, & iuxta æquitatem *przychyláiąc ſie do ſtátutu czynione bydź máią*. fol: 408. par: A izby.

Gránice czyni rzeká álbo potoczek gdzieby gránicz práwá vczynionych nie było. fol: 419. le. 13. Zá czeſtym : *y chocby ſie oná rzeká przyrodzonym biegiem odwróćiłá, tedy ono ſtáre mieyſce gránicą zoſtáie.* fol: 420 ver: 1. *ále ieſli dowćipem ludzkim odwrocona, tedy tám gdzie bieży gránice dzielić ma.* támże. ver 12.

Gránicznych rzek miedzy dziedzictwy brzegi ieden iedney dziedzinie drugi drugiey wolne bydź máią. fol. 420. ver 7. & ver: 17.

Ale ieſli zá dowćipem rzeki odwrócona tedy iednáż dziedzin przy których ſtáre rzeczyſko zoſtáło, wßytke władzą ma w brzegách ſtárey rzeki. Támże. ver: 19. pátrz Ryby.

Gránice przez Stároſty rozſypáne záś vſypáne bydź máią pod winą 100. grzywien fol: 408. le. 20. A ktoryby. & fol 409. le 21. Otoło. & le: 22 Gránice. *A ieſliby* Plebeius *rozſypał, tedy 50 grzywien tráći.* pátrz Stároſtá.

Gránice gwałtem áni rozſypáne áni pſowáne bydź niemáią. fol: 409. le. 22. Gránice. & lege 23. Stároſtowie.

Grániczne kopce álbo znáki narożne, kto gwałtownie rozrzući, Stronie o to czyniącey przepádá trzy grzywny á od inſzych popſowánych po 12. groſzy. fol 421. le: 18. Ieſli

Gránice rozſypáne álbo popſowáne w ośm Niedźiel po obwieſczeniu z Woznym y ßláchtą, znowu przez gwałtowniká máią bydź rſypáne pod

pod winą 14. grzywien stronie á sądowi druga 14. grzywien.

Gránice ná cudzey ziemi álbo dziedzictwie nie vrzędownie y vpornie vczynione, y kopce vrzędownie w ośm Niedziel po obwieszczeniu rozrzućić y winą po trzy grzywny od narożnego kopcá á od inych po groszy 12, zápłáćić winien pod winą 14. grzywien stronie y drugą sądowi fol: 422. le: 19. **Iesliby.**

Gránice Woiewództwá Połotckiego náprawione bydź máią. fol: 423. le: 22. **Gránice.**

Gránice pokázáć ma ten który dobrá dziedziczne przedáie, y tego który kupił we trzech lećiech y trzech Mieśiącach brónić. fol. 423 le: 23. **Z zwyczáiu:**

Grániczny postępek.

Naprzód tego pozwáć trzebá o powództwo do Sądu Ziemskiego z którym gánice bydź máią. fo. 414. lege 1. **Acz.**

A iesliby byli y sąśiedźi śćienni: tedy y ći przypozwáni bydź máią do tegoż sądu ná ieden rok, áby ná roku polnym gránic nie mogli przekázowáć. fol: 414. le: 3. **A iesliby.**

Gdźieby też było wiele vczestników iednegoż dziedzictwá, tedy y ći pozwáni bydź máią. fol. 415. le. 5. **Iesliby.** *To wyiąwszy iż gdźieby byli miedzy nimi lat niemáiący, tedy postąpiwszy przećie práwem przećiwko nim, záchowáć im ma Podkomorzy Actia o ich części z powodem do lat gdźieby sie w czym vkrzywdzeni bydź rozumieli.* **Támże.**

Ták pozwáni gdźieby stroná ná pierwszym roku niestánęłá, ma bydź zdána, in contumaciam *á iesli ná wtorym y tym záwitym nie stánie wszysku powództwá ma bydź zdána, y ták iuż powództwo otrzyma.* f: 416. le: 6.

Po otrzymániu zysku tego, sąd odeśle powodá ná pole do Podkomorzego álbo vrzędu iego. **támże.** lege eadem.

Po odesłániu Podkomorzy stronę pozowie przed sie álbo przed swóy vrząd ná mieysce gránic álbo różnice, pewny rok záwity náznáczywszy y roskazawszy zdánemu áby stánął. f: 416. l. 7. **Potym.** *Pozowie też y śćienniki,* f: 417. le: 9. N.

Ná polu będąc nie dopuszczáiąc spraw żadnych pozwánemu o powództwo które iuż vtrácił w sądźie ziemskim, áni dbáiąc ná listy żadne iego, powód ma wieźdź vrząd wedle swey woley y sumnienia, y vczyni gránice kopce sypiąc, f: 418. lege 10. **Ná ktorym.**

To skonczywszy przy ostátnim y narożnym kopcu przyśięże powód z sześćią świádków sobie równych ná spráwiedliwe gránice, iż nic ziemie áni dziedziny pozwánemu nie wziął, **Támże:** lege eadem.

A gdźieby wiec stroná pozwána ná pole nie stánęłá, tedy przećie Podkomorzy y powód postąpią sobie iáko sie opisáło, f. 418. l. 11. **A iesli.**

Po przyśiędze vczynioney powodowey, Podkomorzy álbo vrząd iego skaże ná wieki trwáć y dźierżeć one gránice, fol: eod: le: eadem.

Pozwány iednák może rok polny odłożyć niemocą prawdźiwą: tákże y o wietszą rzecz ále nie ináczey.

Gdźieby też stánął, á ná roku polnym świádká którego zgánił, tedy onego świádká drudzy świádkowie wyświadczyć máią prostemi słowy: á ták ważny będźie. Podkomorzy iednák świádkowi nágánionému záchowa actią z owym co go nágánił in foro fori, fol: 419. lege 12. **A iesli.**

Gránice miedzy koroną á Kśięstwy Koronnémi.

Miedzy Koroną á Xięstwem Kiiowskim, f. 802. par: **Obiecuiemy.**

Miedzy Woiewództwem Kiiowskim á Powiátem Mozerskim. f: 805. l. 2. **Ná rozgrániczenie.**

Miedzy Woiewództwy, Ruskim, Podolskim, Bełzkim, Wołynskim, y Bracłáwskim. fo: 817. le: 38. **Iż.** & lege 39. **Constitucyą.** & fo: 820. par: **Obiecuiemy.**

Miedzy Wołyniem á Woiewodztwy Ruskim, Podláskim, y Bełzkim f. 824. l. 3. **Náznáczyliśmy.**

Miedzy Podláşem á Woiewództwem Brześćienskim y Grodzinskim. fol: 832 le: 16. **Ná rozgrániczenie/** & lege 17. **Pozwoliliśmy.** & fol 833. le: 18. **Przywodząc.** & le: 19. **Przychyláiąc.**

Miedzy Litwą á Ruśią z Prusaki. fol: 839. ver: 17. **A nád to.**

Miedzy koroną á Prusaki. fol: 846. par: **Też áby.** & fol: 854. parag: **Tákże.**

Miedzy Mázowszem á Prusaki, fol: 982. par. **Co sie dotycze.** & f. 936. l 13. **Commissarze.**

Miedzy Zmudźią á Prusy, folio 882. par: **Też poczawszy.**

Miedzy Inflanty z Zmudźią á Ruśią. fo: 893. par. **Miedzy.**

Miedzy Xiążęćiem Stolpskim á Prusy. fo: 897. par. **Item.**

Miedzy Mázowszem á grunty królewskimi y Szláchetckimi. fo: 977. lege 12. **Gránice.** & fol: 990. lege 38. **Gdy iedná/** & le: 39. **Gdy.**

Grobelné

Grobelne.

Groble ná rzékách Constitucya wymienionych dla wolnego przeiázdu máią bydź zniesione podwiną 200. grzywien. f: 1099. l. 4. **Rzéki.**

Grobla ná rzece Gáći pozwolona, álbo Támá ma bydź vsypána, fol: 1102. l. 17 **Ná prośbe.**

Grobelne przećiw práwu dáne sąskázone. fo. 75. lege 44. **Nytá.**

Grobelne Cłá rewidowáne bydź máią. fol. 74. lege 42. **Náznáczamy.** & fol: 75. le. 43. **A iż.** & fo: 76. lege 46 **A iż.**

Grody.

Gród w Piotrkowie téyże wagi co y w Sieradzu bydź ma: á Stároſtá ieden obádwá Grody dzierżeć ma. fo. 427. le. 1. **Zá prośbą.**

Gród Wąsoſki w Wąsoſzu w Wiſkiey ziemi. **támże.**

Zembrowſki w Zembrowie, w Lomzienſkiey ziemi. **támże.**

Oſtrowſki y Kámieniecki w Oſtrowie w Nurſkiey ziemi, ták wážne bydź máią, iáko przed tym w Wiźnie, w Lomzie, y w Nurze wážne były. A Stároſtowie tychże ziem dzierżeć ie ták máią iáko Stároſtá Sieradzki dzierży Piotrkowſki. folio 427. le: 2. **Ná.**

Kámieniecki Powiátowi Kámienieckiemu w Kámiencu, gdźie Stárośćie ſpráwy iáko w Nurze ábo w Oſtrowi vrząd Stároſty Nurſkiego odpráwowáć ma. fo: 428. l. 9. **Zá prośbą.**

Nurſki, Kámieniecki, Oſtrowſki, Lomzienſki, Oſtrołedzki, Kolnienſki wieczne. fo: 428. l. 12. **Pozwalamy.**

Gród w Látyczowie w Woiewództwie Podolſkim iedenże Stároſtá Kámieniecki dzierżeć ma. fol: 427. le: 3. **Gród.**

Gród Ciechánowſki wieczny. fol: eod: lege 4. **Ná prośbe.**

Wárſzáwſki y Czérſki wieczne. fol: 428. lege 5. **A Grody.**

Rożánſki y Mákowſki wieczne. fol: eod: lege 6. **Zá prośbą.**

Zakroczymſki, Liwſki, Zembrowſki wieczne. folio eod: le: 7. **Zá prośbą.**

Sándomirſki wieczny, á tá wieczność począć ſie miáłá w ſześć Nidźiel po ſkonczeniu ſeymu 1590. fo: eod: le: 8. **Zá prośbą.**

Sochaczewſki wieczny: á wieczność Act Grodu tego począć ſie miáłá we cztery Niedźiele po ſeymie 1593. fol 428. l. 10. **Zá prośbą.**

Sądeckie y Bieckie wieczne, fol: eod: lege 11 **Wedle.**

Aktá Grodzkie Krákowſkie wieczne, fol 437. lege 4 **Aktá.**

Aktá Grodzkie Wiſkie od śmierći królá Stephaná áż do Koronáciiey królá I. M. Zygmuntá III. ápprobowáne, fol: 437. le: 5. **Aktá.**

W Grodźie od wyręczenia bydłá záietego niemá bydź bráno, iedno dwánaśćie groſzy. fo: 1106 lege 6. **O bydło.**

Grodzki Vrząd.

Grodzki vrząd co ex delatis *poborowych wybierze, to oddawáć Podſkárbiemu winien álbo przynamniey rzędowe proceſsy,* fo: 394. le. 12. **W którym.**

Grodzki vrząd ma Poborcy oddawáć extráktu deláciy o nie wydánie poborów autenticè, fol: 394. le: eadem.

Grodzki vrząd Ciechánowſki wiele pámietnego bráć ma od zapiſów, **pátrz pámietné.**

Grodzki vrząd záwſze gotowy bydź ma káżdému w gorącym y świeżym vczynku: w czynieniu ſpráwiedliwośći y wyiſcząniu oſądzoney rzeczy, króm dni świetych y Niedźiele, nie czekáiąc Roków Grodzkich, f. 433. l. 22. **Vrząd.**

Grodzki vrząd gdźieby powinnych zábitego nie ſtawáło, o wieże czynić powinien, fol 614. par. **A gdźieby.**

Grodzkie Práwo.

Pátrz ſądy Grodzkie.

Grunty.

O grunty królewſkie z których Quártá idźie, álbo pod rewiżyą y luſtrátią podpádły, tákże które ſą w ſtárych ſummách zápiſáne, cognitio *ma bydź ná ſeymie,* fol: 684. lege 6. **Sądźić** par: **A ieſliby.**

Grunty Pánſkie y Szláchetckie ſą wolne od podátków, fo 319. lege 1. **Dla.**

Ná grunćiech ziemiánſkich Stároſtowie ábo Vrzędnicy królewſcy krzywdy żadney czynić nie máią. fol: 410. ver: 4.

Gruntów Szláchetckich odgrániczonych poddáni królewſcy áni bárćiami, áni żadnym ſpoſobem pſowáć nie máią, fol 410. ver: 6.

Grunty ſzláchetckie ze wſzytkiemi pożytkámi ich wolne, fol: 59. le: 38. **Aby.**

Grzywná.

Czterdźieśći y ośm groſzy wáży, fo. 320. ver. 13.

Gwałty kośćielne.

Gwałt w kośćiele álbo ná cmentarzu karány bydź ma práwem naiázdu ſzláchetckiego, fol. 986. lege 25. **A ieſliby.**

Gwałty Koronné.

Gwałt gwałtem odpierác wolno, opowiedźiawszy śie pierwey, fo. 586. le: 1. O pożogách. & fol: 587. le: 2. A iż.

Gwałty wielkie Koronie czynili Myszká y Berká ź inymi z Sląská zá Królá Zygmuntá pierwszego Roku 1532. fo: 586 le: 1. O pożogách.

O gwałty koronné od Panstw sąśiednych Król wkłádáć śie ma áby vkoionė były.fo:587.l.2. A iż.

Gwałt osób ná posłudze R. P. bedących.

Gwałty wedle státutu karáne bydź máią, fol 23. lege 3. Obrażenie.

Gwałty pospolitégo pokoiu.

Ná gárdle: á iesli vmrze, dobrá confiscowáne bydź máią, fo: 512. lege 7. A iż.

*Gwałcenie záś to pospolitégo pokoiu rozumie śie wesśćie zbroyno álbo z bronią, która sediti*e *ná gwałt zá sobą ćiągnie, ná mieyscá seymowe, sądowe, y inszych ziázdów zá roskazániem królewskim, y Pánów Rad bedących*, támże.

Gwałty Sądowé.

Pátrz in litera S. Sądowé mieyscá.

Gwałty Domowé.

Przećiw gwałtownikowi odwód świádkámi o potwarz iśdź ma gdyby náśedszy ná czyi dóm wi nił Gospodarzá że go ránił, á on sam pierwey insze w domu ránił, fo: 588. le: 5. Piotr.

Gwałtownik do sądu zamkowego pozwány o náśćie domowe, o zábićie w domu, álbo o ràny okrutne, sześćią świádków z osmnaśćia miánowánych ośiádłych y sławy dobréy szlachćiców onegóż Powiátu álbo Woiewództwá przyśiegą z powodem przekonány, ná gárdle karány bydź ma, fo: 589. le: 6. Gdy.

Slugá náśedszy ná czyi dóm iesli gwałtownie reką kogo zábiie, ma bydź v Páná iego Woźnym y szláchtą zápowiedźiány, á Pan iego spráwiedliwość z niego vczynić álbo zan odpowiedáć powinien wedle práwá, fo: 590. le: 7. Gdy.

A gdźieby slugá vćiekł, Pan ze dwiemá świádki oczyśćić śie ma, támże. lege 8. parag. Albo sługá.

O gwałtowne zábićie álbo ránienie obwiniony y pozwány, nieskwápliwie do wieże wśádzony bydź ma, áż śie prawdźiwe położenie rzeczy y wystepku wiedźieć bedźie, f: 589. l: 6.:p Ale.

Gwałtownik który ná dóm naydźie, gdy iuż bedźie conuictus, *tedy* post conuictionem partis Actoreæ *niema bydź* scrutinium, *ale* pœnis in statuto descriptis citatus & conuictus subiacebit. *Ale przed Conuiktią ma bydź* scrutinium, fo: 591. le: 10. Item.

O gwałtowne wybićie z máietnośći nadáley cztérech Niedźiel w Grodźie, gdźie tákowe dobrá leżą protestátia ma bydź czyniona y pozew ná gwałtowniki położony. Potym vrząd ex controuersia partium *ziáchawszy w one dobrá* scrutinium *vczynić ma v sąśiad, od szláchty* sub onere conscientiæ, *od kmieći pod przyśięgą iesliż ták iest, y kto przed Mieśiącem álbo przed tym wybićiem był possessorem onych dóbr, y wedle tego vrząd spráwe potym osadźi*, fol: 591. le: 11. Quia.

Gwałtownik gdźieby z królestwá vćiekł, ma bydź bezecny: á poimány ná gárdle karány bydź ma, fol. 589. le: 6. par: A iesliby.

Gwałtem szláchćić szláchćicá imáć niema, fo: 592 lege 13. Gdyby. *Pátrz szláchćic*. lege. Slachćic slachćicá.

Gwałty Białogłowskie.

Gwałtownik Pánien, Wdów, y Meżátek ná łásce królewskiey bydź ma, f 593.l Ktobykolwiek.

Gwałtowni łápácze Pánien álbo białychgłów cześć tracą, fol: 593. lege 15. Około.

Gwałty Gránicznè.

Gwałtem roszsypáne Gránice záś vsypáne bydź máią Pátrz gránice.

Gwałty Mieyskie.

Gwałty szláchetckie w Mieśćiech y w Miásteczkách bez vrzedu zamkowego sądzone bydź niemáią, fo: 594. le: Co śie dotycze.

Gwałtownik Mieyski dawnośćią czásu do náuki królewskiey wźietego bronić śie nie może, fo: 595. lege. Iż miedzy. par: Ale iesliby.

Do náuki królewskiey nie w Mieśćie zátrzymány ále do Zamku dány bydź ma. fol: 596. lege Vstáwiamy.

Imáni bydź máią. fol: & lege eadem.

Godni kaźni zá vznániem Stárosty w mocy Mieyskiey zátrzymáni bydź máią. fo: & le: eadem.

Zá niezgodą Stárosty z Mieszczány do stráże Zamkowey máią bydź dáni. fol: & lege eadem par: Którzy.

Niespráwiedliwie poimánému zá vznániem królewskim

lewſkim Mieſczánie winni dáć 60. *grzywien.* fol: & lege eadem par: A ieſli my.

Gwałcenie bron Mieyſkich. f: 597. l. Naydują.

Gwalty Podróżne.

Gwałtów podróżnych Sedziowie y Burgrábiowie bronić máią. fol: 434. le: 1. Gdyż. par: Skázuiemy.

Zywność ná gośćincách, we wśiách, w Kárczmiech y ná inych mieyſcách gwałtem brána bydź niema. fol: 588. lege 4. Gdyż.

Gwalty Poſpolite.

Gwałtem własnéy rzeczy bráć żaden niema. fol: 598 le: Jeſli kto.

Wćiągnieniu ná woyne ſzkody czynione bydź niemáią, ináczey, wróćić to co wźiął z winą piątnadźieſtą, á królowi drugą względem zgwałcenia Státutu. fol. 719. par: Jeſliby kto.

Gwałtownie gdy kto czyie rolé zásieie, naśienie z winą tráći. fol: 598. le: 30. Jeſli kto.

Woły cudze gwałtem bráne bydź niemáią. folio eodem lege 31. Gdy komu.

Rzemieślnikowi áni kupcowi gwałtem rzeczy bráne bydź niemáią. f 599. le: Item Aby żaden.

Gwałtownie wydártych pieniedzy 12. *świádków odwód bydź ma.* fol: 598. le: Marcin.

Bogáty świádków nie wywodzący ma bydź karány. fol: eodem. Gdy.

Gwáłtownik bogáty vbogiému przez świádki może sie oczyśćić. fol: eodem le: Gdy vbogi.

O gwałt przez Stároſty z oſsoby ſwéy vczyniony w onym práwie do którégo należą odpowiedáć winni tym którzy ná nie ſkárżą. fol: 410. le: 26. Stároſtowie.

Gwałtowniká żaden záchowywáć áni w dóm ſwóy przyimowáć niema ſub pœna de guerris ſancita. fol: 587. le. 2. A iż.

Gwalty Zydowſkie.

Gdy kto gwałt Zydowi reką vczyni wedle praw źiemie karány bydź ma. fol: 1120. le: 22.

Gdy kto gwałt w domu Zydowi vczyni ábo záſtáwe gwałtownie weźmie, iáko zboycá ſkárbu królewſkiego ma bydź karan. fol: 1121. le: 30.

Gwałtownik Cmentarzá Zydowſkiégo rzeczy wſzytkie do ſkárbu królewſkiego tráći. f: 1119. l. 15

Guerry.

Pátrz in litera. W Woyná.

Gumná.

Ktoby palił, karány bydź ma práwem Polſkim. fol. 623. le 19. Z práwá.

H

Hæretyci.

Hæretyckie błedy ſzkodzą y watlą wiáre Chrześćiáńſką y vpadek RP. czynią. fol. 260. lege 1. verſu 10.

Hæretyckie błedy mieczem od gránic koronnych odwrácáné bydź przez królá máią. fol: 260. le 1. Włádyſław. ver: 15.

Hæretyk álbo ich obroncá y podpomożyćiel iáko obrazcá Máieſtatu królewſkiego ma bydź poimány y karány Támże. par. Jż.

Hæretycy poimáni podlegli pod examen Biſkupów y Inquiſitorów Papieſkich Támże. fol. 261. par: A ktorzyby.

Hæretyk nieposłuſzny dobrá ná królá tráći á potomſtwo ſwe y zrodźicmi bezecne czyni, ſam przyſtepku do doſtoieńſtwá mieć niema, áni sie z wolności ſzláchetckiéy weſelić może. fol: 262. par A ieſliby.

Dla Hæretyków do Czech kupcy wywozić niemáią potrzeb żadnych pod vtrátą czći y máietnośći, ták ſwych iáko y rodźiców, fol. 261. par: A ieſliby.

Przećiwko Hæretykom Confœderatia korony wſzytkiey w Korczynie, fol: 262. le 2. My Pánowie. *Była w Poznániu, w Piotrkowie, y w Iedlney,* támże. ver: 14.

Przećiwko Hæretykom y Fryderyk y Kárzel czwarty Ceſárze Rzymſcy Conſtitutiæ ſwe wydáli, fo 263. le 1. Bonifacius, & fol 266. lege 2. Ioannes.

Hæretyckich kśiąg áni náuk nie wolno do korony wnośić. fol 263. le: 3. In eo.

Herb oycowſki.

Herbem oycowſkim póki żyw oćiec ſyn pieczetowáć sie niema, ináksze y piecżeći vżywáć niema. fol. 558. lege 1. Jż ſynowie.

Hetman Koronny.

Hetmánem przed láty król bywał y ſam woyſku mieyſcá vpátrował fo 693 l. 13. Factura eſt.

Hetman z królem I. M. Porucżniki y Rotmiſtrze wybieráć ma ośiádłé, y Rycerſkich ſpraw vmieietné, fol: 333. ver: vltimo.

Rotmiſtrzowi ná dźieśieć koni przypowiedźieć ma. fo 334. par: A kożdy.

Rotmiſtrzom ná koniá po 10. *złotych płáćić ma* Támże.

Zołnierzom ná koniá po 6. *złotych,* Támże.

Hetmáńska władza nád żołniérzem Quarciányin.

Hetmáńska władza w Inflantćiech.

Hostes patriæ.

Hultáie.

do robót przymuszeni, áż sie ich pánowie onich dowiedzą, y ich sie vpomnią: ktorym máią bydź wydáni, wziąwszy od nich zá pilność dotrzymánia groszy 12. fol: 584. le: 4. Iż.

Hultáie wszyscy tychże Woiewództw, którzyby dorocznie nie służyli, excludowáni bydź máią, przyimowáni y przechowywáni bydź niemáią, á gdźieby sie wrócili, imáni, á gdźieby kto swe go poznał, wydáni bydź máią sub pœna 14. marcarum dupli ci, w Grodźie sine dilatione & motione. fol. 584. le: 4, Iż sie.

O hultáiu kożdy gospodarz do vrzedu ma dáć znáć, gdźieby ktory do niego ieden przyszedł Támże. le: eadem par: A miánowićie.

Huty.

In robore zostáwione. gdyż ná skupie są gdźieby dożywoćie nie zákroczyło. fol: 1076. lege 5. Woytostwá.

I

Iármárki.

IArmárki w Máłey Polszce. fol. 1042.

Iármárki w Wielkiey Polszce. fol: 1041.

Iármárki w Polskich Mieśćiech miásto Niemieckich dla wołów vstáwione. fol: eodem lege 4. Zygmunt.

Iármárki y targi ná wśiách bywáć nie máią pod vtráceniem rzeczy które przedáią. fol. 1040. lege 3. Chcąc to.

Iármarki pográniczne. fol: 1044.

Ná Iármárkách iáko kto chce przedáwáć może. ná funty, kámienie y łokćie. fol: 1039. le: 1. Acz. & fol: 1040. le: 2. Stoiąc.

Ná Iármárki wolno kożdemu gdźie bliżey gnáć woły y bydłá skupowáć. fol: 1044. par: A ktemu. & fol: 1046. le: 6. Iármárki.

Ná Iármárkách głównych strychowánie sukien Cudzoziemskich przez vrząd Woiewodzy bydź ma. fol: 1054. le: 3. Strychowánie.

Iárosław.

Iárosłáwski skład we Lwowie bydź ma. pátrz Skłády.

Iázy.

Komu są pożyteczne wrotá w nich szerokie niech czyni dla wolnego przepływánia. fol: 1097. le, 1. Miedzy inym & f: 1104. l: 25. Acz Iázy.

Ná Iáźiech żadne Cłá wyćiągáne bydź nie máią pod winą śiedmnadźiestą. fol: 1099. lege 2. Pozwaláiąc.

Iázy ná rzekách zruczone bydź máią fol: 1099. le: 3. A iż & fol: 1100. le: Wártá. & fol: 1103. le: 18. Zá prośbą. & le: 20. Iż do tego czásu. Wyiawszy Iaz ná Sánie v Przemyślá dla soli królewskiey. támże. & fol: 1104. le: 22. Iázy wszytkie. & le: 24. Iázy áby.

Przezzłe Iázy álbo słógy álbo wrót vczynienie komu sie szkodá stánie, w Grodźie in primo termino peremptoriè powinien bedźie szkodą nágrodźic wedle przyśiegi tego który szkode ma. fol: 1104. le: 25. Acz.

Ielen.

Ieleniá psy posczwánego gdy kto komu odeymie, wine trzy grzywny położy, y drugie trzy grzywny temu czyy Ielen był zápłáći, fo: 1108. lege 1. Niektórzé.

Iednánie.

O głowe szláchetcką dla vchodzenia wieże bydź niema, fol: 613. lege. Státuty. par: Co iż.

Imioná.

Imiony z domów Kśiążecych, szláchetckich y Páńskich ná Królá przypádłych Król száfowáć wedle swey woli może, f. 130. le: 28. A iż.

Imioná królewskie, Pátrz Królewskie dobrá.

Imioná ták Polakom w Litwie iáko y Litwie w Polszce słusznym obyczáiem dostawáć wolno, fol: 767. par: Iescze też nád to.

Imioná szláchetckie confiscowáne szláchćicowi innemu dawáne bydź máią, fo: 123. l. 4. Co sie.

Ná dobrá dźiedziczne nie powinien żaden listu pokázowáć swego przed Stárostą, wyiąwszyby były wątpliwe, fol: 509. le. 5. & 6.

Incompatibilia.

Márszałkostwo z Podskárbstwem, fo: 304. le: 25. Iż prosili.

Woiewództwo Kásztelánstwo z Stárostwem áni vrzedem ziemskim w iednym Woiewództwie, kromia Stárostwá á Woiewództwá y Kásztelániiey Krákowskiey, f: 303. le: 22. In collatione. & l: 23. Gdyż. & f. 304. l: 24. Gdyż.

Vrząd ziemski żaden z Stárostwem Krákowskim stać niemoże fo: 304. lege 24. Gdyż.

Sedztwo Grodzkie z Sedztwem ziemskim, fol: 240. lege 2. Iż.

Pisárstwo Grodzkie z Pisárstwem ziemskim, támże.

Kásztelánstwo z Burgrábią Krákowskim, fol: 434. lege 3. Kásztelan.

Sedztwo z Stárostwem sądowym, fo: 487. le: 7. Gdyż.

Sedztwo

Incorporátiæ.

Indigenatus.

Indulty.

Inflanty.

Inflantckie postánowienie zá Królá Stephaná.

ſckiego człowieká áni ich poddáne imáć niema, ále káżdy vrzędu ſwego pátrząć ma, támże. lege 19. Et. Wyiawſzy caſus recentes & actiones criminales. fol: 1000. ver: 1.

Rzeki wolne bydź máią, Támże. lege 20, Præterea.

Mieſczánóm dobrá ziemſkie á ſzláchćie dobrá Mieyſckie wolno kupowáć, ále powinnośći w nich wſzytkie kożdy z nich odpráwowáć winni, támże. lege 21. Ciuibus.

Zbóyców y łupieżców Stároſtowie kożdy w ſwym Stároſtwie łápáć y karáć ma, támże. lege 22. Statuimus.

Chłopi z ruſznicámi chodźić niemáią, tylko dla łowuy dla obrony pokoiu, támże. le: 23. Et.

Kupcy cudzoźiemcy bydź niemáią, támże. lege 24. Ne.

Kupcy kupie ſwe w Mieśćie wolnie przedawáć máią, támże. lege eadem.

Kupie Moſkiewſkie do Rygi álbo do Pernáwy iśdź máią áż do inſzego poſtánowienia, támże lege 25. Mandamus.

Práwá Inflantckie wedle potrzeby popráwy popráwione bydź nápotym mogą, támże. lege 26. Si.

Inflantckie poſtánowienie zá Królá J. M. Zygmuntá trzećiego.

Stároſtwá w Inflantćiech raz Polak, drugą rázą Litwin trzymáć máią, folio 1001. le. 2. Stároſtwá.

Derpt ná Oeconomią obrócony, támże. ver: 16.

Pieczętarze koronni y W. X. Lit: po śmierći Poláká drugiému Polakowi tákże po śmierći Litwiná Litwinowi Stároſtwá iednáć niemáią, ſub priuatione officii, Támże. Y ten który-by o to prośił ábo otrzymał, pœnie podled z in famiæ, Támże. O co forum ná ſeym crimina liter Támże.

Liſty y przywileie wſzelákie pod dwiemá pieczęćiámi Koronną y W. X. Lit: do Inflant dawáne bydź máią, fol: 1002. le. 3. Liſty.

Séymiki powiátowe Pieczętarze pod obiemá pieczęćiami ſpólnie skłádáć máią. Támże. le. 4. Séymiki.

Stároſtowie, Dźierżawcy, y Mytnicy, dochody y prowentá ſkárbowi królewſkiému náleżące, iednego roku do ſkárbu koronnego zá quitem Podſkárbiego koronnego, drugiego roku do ſkárbu Litewſkiego zá quitem Podſkárbiego ziemſkiego W. X. Lit dawáć powinni, támże. lege 5. Dochody.

Pieczętarze ſub Interregno ſpółem prowenty odbieráć máią, Támże. le. 5. par: Sub.

Stároſtowie, że RP. korony Polſkiey y W. X. Litew. wiernymi będą, áni zamków Miaſt nikomu ſub Interregno iedno królowi wolno obránému nie podádzą przyśiegáć máią, támże. lege 6. Którzy.

Summy ná Stároſtwách nieſłuſzne znieśione, á słuſzne y po śmierći tego który ſumme miał wárowáne bydź máią, támże. l. 7. Summy.

Inflantſka źiemiá do czáſu ma vżywáć Práwá Máydeburſkiego, y tak ſądy ſwe odpráwowáć iáko Pruſka źiemiá, fol: 1003. le: 8. A iż.

Obronę poſpolitego ruſzenia, w potrzebie koronnéy y w potrzebie ſwoiey Inflantcka źiemiá winná. Támże. 9. Wáruiąc.

Márſzałek Litewſki gdyby król do Inflant przyiáchał, á on tylko przy królu ſam był, zupełnie Vrząd ſwóy odpráwowáć ma. A ieſli będą obádwá koronny y Litewſki, tedy tym ſpoſobem iáko ná ſeymie záchowywáć ſie máią. Támże. lege 10. Gdyby.

Hetmánowie koronny y Litewſki czáſu woyny w Inflantćiech będący, kożdy ludźie Narodu ſwégo pod ſpráwą ſwą mieć máią, Támże le: 11. Hetmánom. A czáſu Interregni w obronie tey prowinciiey ſie znaſzáiąc, máią ſie dokłádáć PP. Rad oboygá Narodu, Támże. Vrgente neceſsitate zá ſpólną zgodą, gdyby obá bydź nie mogli vſtąpić ma ieden drugiemu władzey nád wſzytkimi ludźmi, Támże. Od Rotmiſtrzów, żołnierzów y Puſzkarzów ná zamkách przyśięgę máią odbieráć táką, iaka ieſt Stároſtom opiſana, Támże. W niebytnośći ſwéy Porucznika Narodu ſwégo ná mieyſce ſwé záſádźić máią, Támże.

Stároſtwá y Dźierżáwy ná których ſą ſummy cũ conditione reſpondendi theſauro, z tych máią iśdź prowentá do ſkárbu tym obyczáiem żeby żadna dánina królewnowa nie mogły bydź zátrudnione in poſterũ. támże. l.12. Iż śiłá.

Summy w Inflantćiech ná dobrá królewſkie nie máią bydź wćiągáne, támże. le: eadem.

Executia około decidowánia ſumm Inflantckich do bliſko przyſzłego ſeymu odłożona, folio 1004. le: 13. Iż.

Dźierżáwy y minutiora bona zaſłużonym páchołkóm chudym Polſkiego y Litew: Narodu y Inflantom, in vſum fructum aduitalem dawáne máią bydź æqualiter. f. 1004. le: 14. Inſzé.

Powiáty które ſie były poddáły Zygmuntowi Auguſtowi, miáły Rok zawity ná ſéymie ná okazánie

okazánie listów y przywileiów swych pod vtráceniem práwá swego, támże/ l. 15. Co sie.

Rewizorowie mieli bydź wysłani ná rewidowánie dobr stołu królewskiego do Inflant. Támże. lege 16. Z seymu.

Wysłáni byli Roku 1590. ná tę rewizyą dóbr stołowi królewskiemu należących. Y ciż mieli scrutinium generale vczynić z strony perfidiiey która sie pokazáłá od niektórych obywáteló Inflantckich, támże. l. 17. Do Inflant.

Vrzednicy stołowi y inni álternatá służyć máią. Támże. lege 18. Vrzednicy.

Ordinátia Inflantcka.

Ná seymie Roku 1598. przy bytności teyże ziemie Posłów w dobry porządek wpráwiona y postánowiona, fol 1005. le: 19. Chcąc.

Sposobu sądów zá królá Stephaná y zá królá Ie M. Zyg: III. Roku 1589. wydánego máią vżywáć, támże. para. Naprzód.

Sedztwá, przełożenstwá, y ine vrzędy máią sobie obieráć á królowi præsentowáć. Abo sam król pro vna vice iesli oni ná pierwszym ziezdzie nie obiorą, obierze, álbo Commissarze z trzech Narodow æqualiter podą, támże. par. Dla.

Woiewód trzech mieysce w Rádzie skoro po Woiewodách Koronnych y Litew: ná mieysce præsidentów náznáczone, támże/ pa. Woiewod.

Kásztelani trzey z kożdego Narodu po iednemu postánowieni, á mieysce ich záraz po Kásztelaniech Koronnych y Litewskich, támże. par: Kásztelanów.

Práwá dla sądów Szláchetckich ludzi, z práwá Polskiego, Litew: y Inflantckiego dawnego ná iedno práwo zgodziwszy, zá approbátią seymową obywátele támtych kráiów posłuszni bydź máią. támże. par. Z strony práwá.

Seymiki według stárego zwyczáiu támtey ziemie skłádáne y obchodzone bydź máią, támże.

Instructia proposiciiey Káncellárya królewska do Biskupá Wendenskiego posyłáć ma támże.

Commissarze z Seymu wysłáni, ná odniesienie sprawy lepszey vskarżánia sie ludzi támtych że nie byli porównáni z Polaki y Litwą w rozdawániu zamków. támże. par: A iż.

Ná sprawy, które ná seymie y zá Dworem królewskim idą, pod pieczęcią ziemską pozywáć máią á pozwy tákowe wáżne bydź ták máią, iákoby z Káncelláriiey wyszły. támże. pa. Iż też.

Wieczności rozdawánie do inszego seymu odłożone, támże.

Cómissarze ná rewidowánie y inuentowánie dóbr królewskich we wszytkiey ziemi z seymu wysłáni. fol 1006. par: A interim.

Wieczności rozdawánia król im zá słuszną rewizyą nie odmawia. támże.

Tymże Commissarzom dla vcięcia Inquisiciiey obwinionych poruczono scrutinia słucháć, które pod pieczęcią ziemską zápieczętowáne do królá ná seym przynieść máią, tákże y relátią o rewiziiey przywileiów, támże. parag: Ná koniec.

Przystep do królá y do stanów koronnych, w prośbie iakichkolwiek ciężarów ku vlżeniu, máią. Támże.

Commissarze wysłáni z seymu tegóż 1598. ná odpráwowánie y exequowánie rzeczy támtey ziemi potrzebnych y pożytecznych. támże.

Ciż Commissarze skárgi o gwałtowne pobránie máietności y o ine wszytkie krzywdy cognitią vczynić máią: wszákże od cogniciiey tey de Iuris proprietate do królá Appellátia wolna támże.

Ciż sie też máią stáráć áby X. Biskup Wendenski, do possessiiey y vżywánia cáłego Biskupstwá wedle fundáciiey królá Stephaná przysiedł: Saluo tamen Iure aduitalitio præsentis Capitanci Derpaten: & aliorum Nobilium. Támże.

Ciż Commissarze máią prowentá wszytkich zamków y dóbr królewskich rewidowáć y káżdego zosobna dochody opisáć, y rozgránicżenie zamków y Miast wszytkich vczynić, támże.

Pisárze dla przepisánia rewiziiey po iednemu ták z korony iáko y z W. X. Lit máią bydź przydáni, które opisáne do skarbów obu dla czynienia liczby oddáć Commissarze máią, támże.

Dániná wieczności ná Bebel cum valore perpetuitatis vtwierdzona, f 1006 l. 20. Dániny

Inhibitiæ.

Inhibitæ do sądów dawáne bydź niemáią, folio 120 le: 7. & 8. & fol. 121. lege 9. 10. 11. & fol: 239. lege 8. Chcąc.

Innotescentia.

Commissárska, Pátrz Commissarze.

Inquilini.

Z Inquilinów Executia przez Stárosty pilnie czyniona bydź ma. fo. 650. le. 1. In petione.

Instigator.

Do spraw nullo iure wziętych ma bydź záwsze gotowy. fol: 105. le. 14. Bona.

Pozywáć ma o crimen læsæ M. *zá wiádomośćią Márszałká koronnego ná seym*. fol: 23. lege 4. Jesliby.

Spráwe in Crimine læsæ M. *zwłaczáć niema*. fol: 24. par: A tákowa spráwá.

In crimine perduellionis *gdźieby delatorá nie stáło może z wiádomośćią Márszałká koronnego* causam instituere & continuare. fol: eodem par: Tákiż postepek.

Ex delatione Commissariorum *ma pozywáć ná seym Zupniká ábo dźierżawce Zup, gdźieby filárów solnych ábo firstów rmnicyszáli*. fol 53. ver. 3.

Z pozywáć miał dźiedźice Nowodworskie, Tarnowskie, Zgierskie, Rynarzewskie y Dybowskie ná seym pro cognitione Iurium *ná cłá*. fol. 76. le 47. par Z strony. *Ciż wolni vczynieni*. fol: 77. par, A tych wßytkich.

Pozywáć ma dignitarios & Officiales negligentes *ná seym*. fo: 305. le: 29. Jż par Ale.

Z pozywáć miał ná Trybunał Trybunálisty wßytki ktorzyby nie stáneli do Lubliná ná czynienie liczby z rest y retent Poborowych Roku 1591. fol:398 par: A iesli. & par: A iesliby.

Processy Stárostów, Poborcow y ßáfárzów o czynienie liczby z retent Poborowych od Koroná ciicy królá Stephaná áż do seymu 1591. *intentowáne przywieśdź do skutku miał*. fol 397. ver 4.

Przećiw Podskárbiom, Stárostóm, ßáfárzóm, Poborcóm y ich potomkom czynić y executią popieráć miał o teß reßty poborowe. fol. 398. par: A iesliby.

A ná to sumpt mieć miał z tychże retent Támże

Pozwáć ma poborce ná Trybunał o nieoddánie poborów wybránych. fol 394 le: 12. W ktorym. par: Ná ktory.

Ná Trybunale Lubelskim odpráwowáć miał cauzy o retenty Quárćiane z seymu Wárßáwskiego. 1590. fol: 318. le: 14. Jż.

Zá nieoddána quárte odpowiedáć winien, gdźieby deferowána od Paná Podskárbiego nie popierał fol: 318. le: 15 Quártá.

O zátrzymánie quárty zá dwie lećie z Lubowle przez Zołnierzá Máximilianowego wźietey, pozywáć niemiał, ażby sie Rewizya skonczyłá z seymu 1590. fol 387. le: 13. Zá pewnemi.

O dobrá któreby ná rewizyiey listów osadzone niebyły, nie indźiey tylko ná seym pozywáć y tám ich dochodźić ma. fol: 543. le: 12, Zábiegáiąc. par: A ináczey.

Z dóbr królewskich Wołynskiego y Brácłáwskiego Woiewództw rozumieiąc ie bydź królewskimi, nie zá dworem ále ná seym pozywáć ma pod winą 500. *grzywien*. Támże. par: A iż Kiiowskie.

Przed láty wiele niewinnych ßláchćiców pozywał ad sessionem turris. f. 680. le: 2. Item.

Instigowáć kożdemu wolno ná Dignitarze y vrzedniki niedbáłe mimo Instigátią Posłów Ziemskich. f. 305. le. 29. Jż sie. par. A co sie tycze

Instigatoris contumácia niewádźi królowi áby sie v káżdego vpominác niemiał dóbr stołu swego. fol. 106. le. Jáko przodkóm.

Instigator áni sadowi Trybunálskiemu áni pisárzowi pámietnego dawáć niema. f. 318. l. 14. Jż.

Instigatorskie Artykuły

Y formá pozwów. fol: 539. lege 33.

Instruktarze

Celné, Pátrz in litera C. Celné Instruktarze.

Interregnum.

Zapłátá stipendiorum Interregni *iáko nárychley odpráwić sie miáłá*, fo: 175 le: 37. v. 35.

Pod Interregnum pieniadze z skárbu koronnego ná priwatna potrzebe bráne bydź nie máią, pod winą zdrády y skrádzenia R. P. Pátrz pieniadze.

Pod Interregnum. Pan Podskárbi Koronny y Pánowie Deputáći skárbem ßáfowáć niemáią, iedno zá wiádomośćią Pánów Rad Koronnych sub pœna peculatus, fol: 315. par: A gdyby. *Ná co y przysiegáć máią*, fol: 316. par: Pánowie.

Do Zamku Ráwskiego y do skárbu Pan Podskárbi pusczony sub Interregno *bydź ma*, fol: eodem, par: Stárostá.

Pod Interregnum zamki pográniczne y sadowe, tákże y Miástá główne, y które Stárostw nie máią, nie innemu iedno Królowi wolno obránemu y koronowánemu spusczáne bydź máią, pod poczćiwośćią, gárdłem y máiątnośćią, fol: 429 lege 5. Stárostowie.

Pod Interregnum præscriptiæ áni Iuris fatalia *mieysca nie máią: A ktoby chćiał* cōtinuare caušā, *tedy ma mieć frisztu czásu y Rok do koronácyiey królewskiey. Toż y o zápiśiech Grodzkich nieprzeniesionych rozumieć*, fol: 553. lege 10. Aby. & le 11. Constytucyą.

O Aktách Interregni pátrz w księgách Interregnorum.

Káduká

Káduki po Miásteczkách y we wśiách po poddánych Duchownych y ślácheckich ná pány przypadáć máią, saluo Iure proximorum. támże/ par. Káduk.

O káduk nie káduk ktoby trudność żądał y do szkody przywiódł successory, ma szkody nagrodźić pozwány peremptoriè: plebeius in foro cõpetenti, *Szláchćic ná Trybunale*, támże/ parag: A gdźieby.

Dekretá o káduki in robore *są zostáwione, y żaden ich* in dubium *vocowáć niema pod winą* 500. *grzywien.* Pátrz Dekretá.

Kálisz.

Ma przywiley ná skład so'ny królá Zygmuntá pierwszego de data 1552. *dla popráwy Miástá y zamku.* folio 1064.

W tymże przywileiu máią opisáne drogi kupieckie przez królá Olbráchtá postánowione, roku 1496. *y roku* 1497 támże.

Kámienie.

Pátrz in litera C. Centnary.

Káncellárya Królewska.

Káncelláriiey królewskiey vrzędy wedle státutów rozdawáne bydź máią. fol. 288. lege 7. Vrzędy.

Káncellária z Referendarzmi spráwy Niemieckie gdy sie przytoczą przesłuchywáć y królowi referowáć ma. fo 291. le: 5. Iż.

Wedle náuki królewskiey czás y mieysce seymikom powiátowym listámi náznáczyć ma, fol: 116. le: 14 Opátruiąc/ & le: 15.

Listów żadnych spráwiedliwośći hámuiących wydawáć niema. fo: 120. le: 7. & 8. *w wydawániu wedle státutów záchowáć sie ma,* fol: 121. le 9. 10. 11. *Wydawáć ma tym którzy są ná woynie ábo ná potrzebie RP.* fol 120. le: 8. Skázuiemy/ & fo. 121. le: 10. Chcemy/ *Ná donátiæ, obligátiæ, venditiæ, feudá, listów żadnych wydawáć niema,* f: 289. l. 4. Státut.

Commissárskich sądów listy żadnemi zábraniáć niema. fo: 405. le: 13 Iż zátrudniáne.

Commissie ná gránice záwsze bez trudnośći dawáć ma. fo: 407. le: 18. Commissię.

Commissiy miedzy osobámi wydawáć niema, fol: 289 le: 3. Kánclerz.

Surrogátiæ ná gránice álbo Podkomorzemu álbo temu z którymby áctią mieć miał, gdźieby iey sam wźiąć niechćiał wydawáć ma, fol: 412 lege 4. Gdźie.

Listy Commissarzów gránicznych do ksiąg Káncelláriiey wpisowáć ma. folio 411. le: le. 29. Wolno.

Listy wydawáć ma kożdemu gdźieby komu zginęły ábo pofałszowáne były, f: 288. l. 2. Aby.

Listy świádeczne żołnierzom, vrzędnikom y sługom królewskim ná woynie z królem będącym wydawáć ma. fo: 711. le: 1. Żołnierze.

Listów wolnych od ruszenia pospolitego wydawáć niema. fol: 289. lege 3. Kánclerz.

Relaxionem bannitionis *nie záwsze dáwáć ma.* fol. 626. lege 2. Gdyby.

Zniesienie bánnitiey tym ktorzy sie z strona poiednawszy, kwit od niey otrzymáią, wydawáć ma, fol. eodem lege eadem.

Bez słuszney przyczyny miedzy Mieszczány y inszemi osobámi żeláznych listów wydawáć niema. fol. 629 le: 5. Státut. pa. A gdźieby.

Consens ná zástaw Młyná, Szółtystwá y Wóytostwá wydáwáć ma, byle bez szkody królewskiey było. fol: 1076. le: 4. Częstokroć.

Káncelláryę Ziemskie.

Káncellária Liwska ná chowánie ksiąg zbudowána bydź miáłá z podatku od obywáteló w po 5. *groszy ná to złożonego. roku* 1598. fol: 504. le: 1. Obywátele.

Zembrowska tákże zbudowána bydź miáłá w Zembrowie wolna od wszytkich podatków y powinnośći. fol: eodem le 2. Pozwalamy.

Wąsoska tymże sposobem w Wąsoszu zbudowána bydź miáłá z podatków, zwłóki po 10. *groszy wolna tákże od podatków.* Támże. lege 3. Obywátele.

W Kolnie ná stárym mieyscu znowu zbudowána bydź miáłá. Támże. *y dóm sądowy zbudowány bydź ma. przez Stároste.* fol: 504. le 4. Zá opowiedzeniem.

Káncelláriiey królewskiey księgi.

Pátrz księgi.

Káncelláriiey królewskiey listy.

Pátrz in litera L. Listy.

Kánclerz Koronny.

Kánclerz królewski ma moc approbowánia Examen Studentskiego przez doktory álbo Mistrze w Akádemiiey Krákowskiey vczynione. fol: 220. par: Też postánawiamy.

Z strony pieczęći koronney. pátrz Pieczętarze.

Kánonię.

Kánoniæ ná Tumách ßláchćicóm z oycá y z mátki dawáne bydź máią. Mogą bydź dawáne y Plebeiußom gdźie są ná nie fundatiæ. pátrz Kośćiół.

Károánie wyſtępnych.

Srodzéy károáni bydź maią którzy ku zdrádźie pożytków R. P. ſwowolnie wyſtępuią. f. 71 l. 34.

Co źle czynią, y co ná złe zwaláią, iednáką winą máią bydź károáni. Támże. ver: 18.

Károány bydź ma ßláchćic gdy przez Stároſte y vrząd Mieyſcki będźie o gwałt vznány. fol: 595. le: Jż miedzy. par: A ieſli.

Kárczmy y Kárczmarze.

Kárczmarze ktorzy nie máią áni robią łanów cáłych áni połowice, wolni od podymnego, á ieſli máią, płáćić winni,. fo. 323: le: 3. Nád to.

Pobor płáćić máią. fol: 324. le. 5. Villæ.

Kárczmarze Mieyſcy półgrzywnią károáni bydź máią, którzy by drobnych pieniedzy bráć niechćieli fol. 375. par. Też Kárczmarze.

O Kárczmy które są ná ſkupie zá dworem iść máią. pátrz Pozywánia zá dworem.

Kárczmam żaden gwałtów czynić niema. fo: 588. lege 4. Gdyż.

W Kárczmę żaden wwiązánia dáć niema wyiąwßy by iney máiętnośći niemiał. fol: 653. le. 2. W Kárczmę.

Kárdynał.

Dla Kárdynálſtwá Biſkupá Krákowſkiégo Zbigniewá tárgáłá ſie koroná y wiele ßkód podeymowáłá fol. 191. le: 1. par: Kázimiérz.

Kárdynał Zbigniew y Arcybiſkup Gnieznienſki choć wielkie ſpory miedzy ſobą mieli przećie ná ſeymie bywáć, á alternatą do Rády wchodźić, y to áż wezwáni od krolá byli: ináczey z goſpód wotá ſwe dáwáć mieli. fol. eodem par. 4. Azeby.

Kárdynał Zbigniew zoſtał przy ſwym doſtoienſtwie którym ſie piſáć y pieczetowáć miał. fo. 192. par: Tochmy.

Kárdynalſtwá áni poſelſtwá ſtolice Apoſtolſkiey żaden ſobie vpraßáć niema bez dozwoleniá królewſkiégo y Pánów Rad, fol: eodem, par. 3. Ale od tych.

Káßtelan.

Káßtelániie tylko do żywotá nie cudzoziemcom ale ſynóm koronnym w tychże źiemiách gdźie wákuią mießkáiącym dawáne bydź máią, fol: 297. lege 5. Obiecuiemy.

Záſłużonym ludźy; rozumem y mądrośćią ozdobnym, tutecznym rodakom w oney źiemi obywátelom, y dźiedźiczne dobrá támże máiącym dawáne bydź máią, fo. 300. le: 9. Gdyż.

Káßtelani doſtáteczną y niezmyśloną ośiádłość mieć máią, pátrz, Ośiádłość.

Stároſtwá ſądowego trzymáć nie może w oney źiemi pode czćią vpomniony, fo: 303. le: 22. In collatione. Kromia Krákowſkiégo, támże. le: 23. Gdyż. & fol: 304. le: 24. Gdyż.

Burgrábią królewſkim bydź nie może, fol: 434. lege 3. Káßtelan.

Káßtelan kożdy ieſt ſprawcą ludu woiennégo ná woynie, fol: eodem, lege eadem.

Ná mieyſce náznáczone żołnierzowi ſam pierwey ſtáwić ſie ma, fo:710 le 20. Caſtellani.

Z ſwym woyſkiem ná mieyſce wićiámi náznáczone iácháć bez ludzkiey ßkody ma, fo: 709. lege 18. Jzzá. & le: 19. Szláchtá.

Ná mieyſcu náznáczonym w powiećie ſwym czteéry dni dla ziáchánia drugich czekáć ma, fol 714. lege 8. Aby.

Swemu woyſku mieyſce náznáczyc ma, támże. lege eadem.

Szykowáć powiáty z Woiewodą ma, fol: 709. lege 18. Jzzá.

Szláchte niemocną którzy ná woyne iácháć nie mogą, oględáć y królowi ie opowiedźieć ma, fol: 702. lege 27. Też.

Sam gdźieby dla choroby ná woyne ćiągnąć nie mógł, ná mieyſce ſwé godnégo ßláchćicá náznáczyć ma, fo: 695. le eadem, par: Co ieſli.

Stania w ćiągnieniu nie we wśiách áni w Miáſteczkách ále bliſko nich czynić ma, fol: 714. lege 8. Aby.

Sługi ſwé álbo ludźi inné dobré do bliżßych wśi po żywność zá gotowe poſyłáć ma, gdźieby ſámi kmiećie álbo chłopi woźić niechćieli, fol: 714. lege 8. Aby.

Szkódy gwałtów przeſtrzegáć ma, fo: 715. le: 9. Około.

W ćiągnieniu ná woyne ſpráwiedliwość z ßláchty czynić ma, fo: 695. le:19 par: A Káßtálani.

Gdźieby w ćiągnieniu ßkód nie zábraniał, ſam powinien ßkody ćierpiącym płáćić y królowi zá niedbálſtwo 14. grzywien dáć, fol: 710. par: A ieſliby.

Ludźie ſwé wyſtępné karáć ma, fol: 709. lege Jzzá.

Káßtelani winni bywáć ná ſeymikách źiemſkich Kolſkim y Nowomieyſkim Korczynſkim, pod winą z wietßych 20. á z mnieyßych dźieśieć grzywien

grzywien do skárbu, fol: 116. lege 16. Skázuiemy.

Ná Rokách głównych pod winámi w státucie opisánemi bywáć máią, f:644. l:2. Gdy. p: Ná.

Kásztelan główny in defectu Woiewody oney ziemie może złożyć elektcią vrzędniká ziemskiego post decessum którego w Niedziel sześć, fol: 485. lege 3. Elektcia.

Ná pierwszych rocech tákże in defectu Woiewody słucháć przysięgi tychże vrzędników obránych ma. 486. le. 4. Sedziowie.

Bezpewnego powodá y rzeczy wyrázoney skázowáć áni dawáć áni słucháć pozwów nie máią. f:425. l. 2. Zákázuiemy. & f:520. p: A przedsie

Woźnego ná pozywánie dáć mogą. fol 522. le: 4. Skázuiemy.

Skazánie ich kto nágáni ma dáć gronostáiowy kożuch Krákowskiemu: á Sedomirskiemu y Lubelskiemu kożuch popieliczy. fol: eodem le 3. Gdy. Inym záś ie Kásztelanom po 6. skotów grzywien, pierwey niżby był przypuszczon ku słuchaniu. fol 426. ver: 6.

O śmierći przygodney y o niepewne mężobóystwo czynić nie máią, tylko krewni ieśli będą moc. fol: eodem le. 5. Jesli.

Spráwiedliwość czynić máią z Poborce pozwánego o krzywde vczynioną wyćiągániem Poboru nád Vniuersał. fol. 395. le: 17. Chcąc.

Z Woiewody y z Celnikámi przestrzegáć máią, áby kupcy nie przestepowáli vstaw Woiewodzych w przedawániu rzeczy, á spórnym bráć ie do skárbu królewskiego máią pod winą ná Stárosty niedbále vczynioną, y pod łáską królewską. fol: 284. le 2. A wy.

Kásztelani ná mieyscách Woiewodzych Kásztelániie dzierżący, podymne płáćić máią. fol: 324 lege 8. Acz wszyscy.

Kásztelan ná trzech tylko mieyscách sądy swé od práwowáć ma, w Krákowie, w Iendrzeiowie, w Wieliczce. fol: 425. le: 1 Iz.

Kázimierz.

Kázimierzowi Miástu odpuszczony Szos do cztérzech exactiy ná pomnożenie Miástá y popráwe murów. fol 1026. le 1. A czopowe ná rok ieden ku zbudowániu murów y baszt, támże. Temuż Miástu mostowe nádáne przed tym, teraz záś przyczynione, nád stáre cło, od koniá y od bydłá rogátego po półgroszku, Támże, le 2. Temuż Miástu ná popráwe brzegów Wisłnych od státku kupieckiego po złotemu płácono bydź ma, támże. le 3.

Kieydány.

W Kieydanách ná rzece Niewiázy port wolny bydź ma, á grobla hámowány bydź niema. fo: 789. lege 58. O wolnośći.

Kiiowskié Xiestwo.

Z dawná cáłym práwem záwsze do korony należáło, áż do Władysłáwá Iágełłá, który ie od korony odwróćił, fo: 800. ver: penultimo.

Do korony zá królá Augustá záś przywrócone, fol 800. ver: vltimo. & f. 801. ver: 26.

Przywrócenie vtwierdzone, fol: 775. lege 1. Wszem.

Wolnośći koronnych zárówno z koroną vżywáć ma. fol: 776. par: A pierwey / & fol: 801. versu 26.

Pod regimentem koronnym bydź ma, fol: 776. parag A pierwey.

Przy gránicách dawnych záchowána bydź ma. fol: 802. par: Obiecuiemy.

Podatkow żadnych króm zwolenia przez ich Posły ná seymie dawáć niema, tylko dwá groszá z włóki: á podymnego od Boiárów po groszu. Támże.

Nie podlegáło Execuciiey Wárszáwskiey, Piotrkowskiey, y Lubelskiey: bo dopiero po execuciiey do korony przyłączone, támże.

Przywileie, listy, nadánia, dárowizny, zastáwy, summy, etc. wszytkie wcále záchowáne támże.

Dobrá stołu królewskiego wedle státutu Polskiego rozdawáne bydź máią, fol: 803.

Spráwy sądowe Grodzkie y ziemskie z áppellácyiey do sądu królewskiego odesłáne król sám sądźić z pány Rádámi ma. Támże.

Woienny rozdział y obroná ziemska iáko przećiwna wolnośćiam koronnym kássowána y wniwecz obrócona. Támże.

Pozwy, zápisy, y Actá wszelákie Grodzkie y ziemskie y Káncelláriyskie koronne, tákże y Dekretá królewskie y listy Ruskim pismem pisáne y odpráwowáne bydź máią, Támże.

Mieyskie spráwy Máydeburskiego práwá álbo iákiegokolwiek innego wezwánia ludźi przez Vrzędniki koronne do Dworu przypadáiące pismem Polskim odpráwowáne bydź máią. Támże.

Obywátele wszyscy ták Rzymskiego iáko y Greckiego zakonu, w ich czći y dostoynośći wedle cnoty y godnośći kożdego zá vpodobániem królewskim záchowáne bydź máią. Támże.

Ná Vrzędy, Zamki, Dzierżáwy y Dwory królewskie przekłádáni bydź máią. fol: 804.

Do łáwice Rad koronnych przypuszczeni bydź máią. Támże.

W powiećiech swych ná mieyscách zwykłych bio rąc listy y pozwy od Vrzedników ná to wysádzonych spráwy swe przed sądem królewskim Grodzkim, y Ziemskim spráwowáć y sądźić sie máią. Támże.

Dostoieństwá, Dignitárztwá, y vrzędy duchowne y Swietckie máłe y wielkie Rzymskiego y Græckiego zakonu vmnieyszáne áni zátlumiáne bydź niemáią. Támże.

Vacántiæ ośiádłym Szláchćicom dawáne bydź máią támże.

Rády królewskie miedzy Rádámi koronnémi przysiegę oddawszy mieyscá swe zásiádáć máią. támże.

Postowie ziemscy miedzy posty koronnymi mieyscá swe zásiádáć y wotowáć máią. támże.

Ná woyne hufce swe wedle obyczáiu koronnego stáwić máią támże.

Seymiki powiátowe ná mieyscách zwykłych czásów swych od królá listámi náznáczonych zwyczáiem koronnym bywáć, y posłowie ná seym wálny obieráni bydź máią. támże.

Posłom ná seym posłánym pieniądze strawne dawáne bydź máią. támże.

Zá Herb ná chorągwiách ziemskich y we wszytkich odpráwách pospolitych przy swych dawnych Herbiech vrłá zywáć máią. támże.

Spráwiedliwość sądowa, ćiało z osoby królá I. M. fol 121. le: 12. Spráwiedliwość. Sądy swe zás ná królá włożyć wolno záwsze. fo. 806 lege 1. Iż. par. A gdźieby.

Popráwe swoich praw królowi Stephanowi podáć mieli, których im záwsze popráwowáć wolno. Támże. lege eadem.

Kiiowskiey ziemie pustinie rewidowáne bydź miáły z seymu Lubelskiego Roku 1569. dla rozdawánia wiecznośći y lenná ná osiádánie. fol: 385. par: Dáiemy.

Kiiowskie Woiewództwo nie podpada pod Constitucyą anni 1598. o pozwiech nadwornych fol: 543. le: 12. Zábiegáiąc. par: A iż.

Insze práwo ma y pod práwo Koronne ratione Sądów nie podpada. Támże.

Tymże sposobem y z strony popráwy postepków práwnych nie podpada, gdyż sie práwem swym sądzą. fol: 809. ver: 1. par. A iż.

Trybunał Kiiowskiemu Kśiestwu pozwolony. fol: 805. le: 4. Zá prośbą.

O krzywdy do sądu Grodzkiego pozywáć im wolno. fol 806: le.2. Iż w Woiewództwách.

Studzy poddáni zbiegowie czeladź dworna bez przyporęczenia v sądu Grodzkiego sądzeni bydź máią. fol: 806. lege eadem.

O Grabież do Sądu Grodzkiego pozywáć máią. Támże.

Stárostowie o zbiegi winni, do inszego Grodu bliższego onego Woiewództwá pozwáni bydź máią. Támże.

O dobrá szláchetckie Ziemskie ktoby ie rozumiał bydź królewskiemi, nie zá dworem ále ná seym pozywáć ma. fol. 543. le: 12. par. A iż.

Vrzednicy Ziemscy, Podczászy, stolnik, Czesnik, Podstoli, iáko y w inszych Woiewództwach bydź máią. fol 807. le: 5. W Podolskim.

Przywileie, listy, zwyczáie, wolnośći, potwierdzone od królá Ie. M. Zygmuntá III. fol. 808 le: 6. Woiewództwom.

Zamki pográniczne popráwione bydź máią. fol: 808. le. 6. Woiewództwom. p. A iż Zamki.

Vniuersał z vchwały Wislickiey o pospolite ruszenie sub pœnis zniesiony y Cássowány. támże. par. Ktemu też.

Declarowánie ártykułu około odpraw w rzeczách osądzonych w ziemi Kiiowskiey. fol. 815. le: 31. Gdyż.

Peresudy żadne ná Trybunale od nich wyćiągáne bydź nie máią. fo. 816. le. 33. Zá przyzwoleniem.

Koce tákże zniesione tylko ktoby vpornie appellował, ma płáćić dwie kopie groszy Litewskich Sądowi, nie stronie. Támże. le. eadem

Podymne odpuszczone. fol. 816. le. 34. Zlaski.

Kiiów.

Był y iest głową y głownym miástem wszytkiey Ziemie Ruskiey. fol: 801. ver: 5.

Klasztory.

Klasztory Polskie od królów polskich y od szláchty są dobrze opátrzone fol. 207. le. 1. Czestemi. Y podźiś Szláchetckiey łáski potrzebuią. Támże.

Klasztorów spustoszonych iuż zá królá Zygmuntá wiele było. fo: & lege eadem.

Klasztorne rządy po śmierći Opáćiey ná Biskupá przypadáią, krom prowentów, które w mocy klasztorney zostáią. fol 209. lege 4. Przestrzegáiąc.

Klasztorni Opáći y Proboszczowie stanu szláchetckiego, á in defectu plebei, byle polacy, obieráni bydź máią. pátrz Opáći.

Do klasztorów Polskich Polacy przyimowáni bydź máią, wyiąwszyby przywileie Niemieckie

ckié tego broniły. fol: 207. le. 1. Chcąc.

Klasztornych Mniszek dobrá oycżyste y Máćierzyste przypadáią ná krewne bliższe. fol. 213. par. A iesliby.

Klasztorne máietnośći y wśi podymne płáćić winne iáko y szláchetckie. fol. 323. le. 4. Wszystkóm.

Klątwy y karánia duchowne

Karánie Duchowne gdźie nie pomoże tám Swieckie pomoc może. fol. 244. par. My tedy. & fol. 260. lege 1. Władysław. ver. 16.

Z lekkiego poważánia klątew y praw kośćielnych, pochodzą odszczepieństwá, dusz niebespieczeństwá y zgorszenia. Támże. par: Ale.

Klątwę kto sobie lekce poważa, duszy swey niebespieczno czyni. Támże. par. eodem.

Kośćiół dla kápłana ábo kleryká zábitego, ránionego, hámowánego ma bydź w klątwie ták długo ażby złoczyńce wydano Biskupowi. fol. 240. lege 1. Gdyby.

Klęty bydź ma Duchowny gdźieby nie zápłáćił winy 14 grzywien o pozwánie świetckiego do práwá Duchownego o rzecz práwu Duchownemu nienależącą, fo: 238. par: A iesliby.

Dla klętego gdy do kośćiołá álbo Miástá wnidźie od służby Bożey przestano bydź ma áż wynidźie, fol: 241. le: 5. Też vstáwiamy. & lege 6. Statuimus.

Klątwá do trzećiego dniá dla weszćia klętego do kośćiołá chowána bydź niema, fol. 242. le: 7. Miedzy. & le: 8, Inter.

Dla száklętego iednego, ludźie nabożeństwá swego przestawáć nie máią, wyiąwszyby było záklęćie Papieskie, fol: eodem, le: 9. To też.

Klętego przed láty do sądu nie przypuszczano, teraz to odłożono, fo: eodem, lege 10 Iż.

Pod klątwą Pisarz Duchowny wiecey nád postánowienie wyćiągáć niema, fol: 240. lege 3. Statuimus.

Klątwą wyćiągana bydź ma winá przez Sedźiego Duchownego z Mytniká Duchownego, ktoryby mimo wolnośći Duchownych wyćiągał myto od osoby Duchowney, fol: 61 le: 9.

Klęty bydź ma, ktoryby álbo dobrá kośćielne, álbo dźieśięćiny, álbo ná miłośierne vczynki oddáne, brał gwałtem, wydźierał, niesłusznie zátrzymawał, ćiągał, wyćiskał, etc. á wróćićby ich y nagrody zá to czynić niechćiał, fo: 243. par: Niechayże.

Klątwie podległy bydź niema Káźimierz kiedy Kráków klęty będźie, & è contra, fol: 241. lege 3. O chowániu. & lege 4. Item.

Klątwa sprawiedliwa o dźieśięćiny álbo o inné opánowánie rzeczy v osób kośćielnych ktoby dłużey niż Rok ná sobie trzymał, nie stáráiąc sie áby wolen był, tákiego dobrá w sequestrze v Stárosty bydź máią, áż sie vgodźi y nágrodźi, fol: 245. ver: 1. Iż gdy.

O klątwách decizya Mikołáiá Kotficá Archidiákoná Gnieźnienskiego zebrána z Státutów Gnieźnienskich, fol: 248. lege 12. Ták rozpráwia.

W klątwę ipso facto wpadáią ktorzy Duchownym osobam álbo kośćiołom dźieśięćiny, possessye, czynsze y dobrá álbo imioná ruchome wydźieráią, náieżdżáią, occupuią, ćiążą wyćiągáią, álbo ćiężkość y iáwné szkody y obrázy czynią, á do trzećiego dniá nie nágrodzą, fol: 248. par: Státut.

W klątwę wpada kożdy ktory Duchownym czyni szkody álbo obrázy bądź iáwnie bądź táiemnie fol: 253 ver. 26.

Klątwá bydź może bez Monitiiey, gdźie występek iest iáwny: gdyż Státut prowinciálny Duchowny skryćie monitią zámyka w sobie: ále gdźie występek nie iest iáwny, tám ma poprzedźić monitia, fo: 253. par: Ale iednák.

Klątwę popada kto stácye wdobrách kośćielnych dáie, fol: 254. ver: 38.

Klątwy postępek inákszy przećiw występnikowi iáwnemu, inákszy przećiw nieiáwnému, fol: 253. par: Ale.

Klątwá práwem álbo státutem prowinciálnym może bydź zá występek bez monitiiey, fo: 254. ver: 9 może bydź y bez pozwu gdźie występek iest znácżny, fol: 256. ver: 1

Klątwa bydź może daná bądź od Sedźiego gdźie występek iest dopuszczony: bądź od Sedźiego gdźie występny mieszka, fo: 257. ver. 1.

O klątwę pozew raz vczyniony oblicznie, nie potrzebuie drugiego pozwu oblicznego: dosyć potym przez edikt pozwáć, fol: 258. ver: 6.

O klątwę pozew od Biskupá, ktory ma iurisditią występku, może bydź w Diocoezyiey Biskupá drugiego comprowinciálnego, fo 259. ver. 1.

Klątwá nie iest actus criminalis: áby też dobrze y byłá, tedy iż sie ciuiliter nie do ćielesnego karánia ále do sátisfáktiiey intentuie, tedy też ciuiliter odpráwowána bydź ma, fol: 260. ver: 1.

Klątwie podpada Stárostá álbo vrzednik ktory nie czyni spráwiedliwośći ludźióm vszkodzonym od żołnierzá, fo: 723. par: A iesli wy.

wydány dla robót domowych, pod winą 14. grzywien, ilekroćby go kto niechćiał wróćić. fol: 1082. le: 8. Zábiegáiąc.

Syn kmiecy niema odchodźić ná náuke ábo rzemiosło bez dozwolenia Pańskiego, y to przed 12. lat: á który wynidźie cześć dźiedźictwá tráći: fol: 1082. le: 9. Téż.

Kmiecé dźiewki y Małżeństwo.

Kmiecé dźiewki są wolné do małżeństwá, y v ośiadłych mężów mieszkać máią, fol: 1080. le: 3. O dźiewkách.

Nieośiádły poiąwszy v kmiećiá ośiádłego dźiewke, v niey mieszkáć ma, fol eod: le ead.

Kmiecą dźiewke gdy Pan zgwałći, kmiećie wszyscy mogą precz odyśdź. fo: 1081. parag. Naprzód. ver 9.

Kmiecé ruszenié.

Ieden z iedney wśi do drugiéy ná kożdy rok przeniéść sie może wolnie. fol 1081. le: 6.

Kmieć ruszyc sie nie może ze wśi áż rolą wypráwi y mieysce swé osádźi, fol 1080. le. 4. Iż.

Ieden ábo dwá bez woley Páná mogą odysdź, wyiąwszy klątwe, gwałt dźiewek ábo żon kmiecych, ábo ćiąża dla Pánów swych, tedy mogą wszyscy odyśdź fol. eod: le: 5. Gdy. & fol: 1081. par. Naprzód. ver. 9.

Około pusczenia kmieći zwyczay kożdey ziemie chowány bydź ma. f. 1081. l. 7. O pusczeniu.

Kmiećie zbiegli.

Kmiećiá zbiegłego w roku vpominác sie trzebá. fol: 1083. le: 11. Téż obiaśniáiąc.

Kmiećie zbiegli práwem przekonáni, á wróćićby sie niechćieli, Pánu swemu zá wine trzy grzywny y czynsz roczny wcále oddawszy beda wolni, á to w práwie ziemskim, fol 108. lege eadem, par: Który.

W Niemieckim práwie śiedzący przedawszy dźiedźinę, ábo bogátego ná mieyscu swym osádźiwszy y rolą wypráwiwszy śieybą ozimią y letnią pánu oddawszy, może odyśdź, á gdźieby w nocy wyszedł, rzeczy zostáwione Pan może pobráć. fo: 1084. par: Ale kiedy.

Iesli w nocy vćiecze kmieć, Pan rzeczy bierze á przećie wrócony bydź ma y z winą. fol: 1083. lege 11. Téż. par. A to iesczе.

Dla trzech przyczyn vćiec może. Iesli Pan w klątwie, Iesli poddáną zgwałći, y iesli dla práwá ćiąża z nich wźieto. 1080. le 5. Gdy.

Kmieć wolność máiący ták wiele ma pánu służyć nie odchodząc, iáko sie wiele z wolnośći weselił, á iesli w Niemieckim práwie, niema odchodźić, áż czynsz zápłáći, iáko wiele wolnośći miał. fo: 1084. par: A iesli & p. Ale kiedy.

Kmiećie ná mieszkánie do Miast vćiekáiący precz vrzędy Miast pod winámi królewskiemi máią bydź przywróceni ábo przypędzeni, żeby pusté role osádźili. fol: 1085. l. 14 Aby zgoda.

Vćiekszy od Páná á w tym vmrze, dobrá iego wszytkie z żoną y z dźiećmi máią bydź wróconé z winą. fo: eod le: 15. Si quis.

O kmiećie zbiegłe pozwáni w sądźie ziemskim máią odpowiádáć. fo: 1086 le: 18. Acz.

O zbiegłe kmiećie w sądźie Ziemskim álbo Grodzkim árestowawszy ie ná záwitym roku czynić może. fol: 1089. le: 21. O zbiegłé. Arestowáni bydź niemáią, gdy o nie práwem czyniono bydź ma. fol eod: le: 22. Státut.

Kmiećie zbiegli rokiem záwitym dochodzeni bidź máią fol: 1087. lege 19. Acześmy.

Szácunek wietszy nád 500. grzywien o poddáné zbiegłé w pozwie kłádźiony bydź niema. folio 1089 le: 23. Moderuiąc.

Kmiećie zbiegli dla woyny Pruskiéy w Ziemskim sądźie máią bydź dochodzeni, fo: eodem. le: 24. Iż zá.

Kmiećie, Zagrodnicy y ich synowie zbiegli máią bydź przez Stárosty mieysc ábo vrząd Mieyscki imáni. fol: 1088. le 20. Rádząc.

Kmiećie z ról, zagród, od pánów swych w Woiewodztwie Poznáńskim y Káliskim swowolnie odchodzący mogą bydź poimáni, okowáni, y do robót przymuszeni, ták długo áż sie Pánowie ich dowiedzą y ich sie vpomnią: którym záraz máią bydź wydáni, wźiąwszy zá dotrzymánie groszy 12. od Pánów. fol. 584. le 4. Iż sie.

O kmiećiách zbiegłych Mázoweckich. fol: 991. le. 43. Zgadzáiąc.

Kmiećie zádłużeni.

Kmieć zádłużony niemoże bydź árestowány w Mieśćie áni práwem Mieyscкim pátrzány: ále ná mieyscách dźiedźicznych spráwiedliwość dochodzona bydź ma. fol. 1090 le: 25. Dla. par: Dla tego.

Kmiece Rány.

Kmiećiá kto ráni, ma mu dáć grzywne, Pánu drugą: á iesli dwu Pánów bedźie, grzywny miedzy nic máią bydź rozdźielone. fol 1091. le. 26. Kto ráni

Kmiećio-

Kmiećiowi vczynionému ßláchćicem zá rány trzy grzywny płácone bydź máią. fol: 602. le. Militi. par: Item Militi.

Kmiećiowi zá ráne siną ßeść skotów to iest ßeść grzywien płácone bydź máią. fol: 1091. lege 27 Kmiećiowi. Zá krwáwą ráne dwie częśći ránnému, trzećia sądowi płácona bydź ma. f. eodem le. 28. Aby win.

Kmiece Mężobóyſtwo.

Kmieć kmiećiá gdy zábiie, zá wine Káßtelaniiey gdźie sie mężobóyſtwo ſtáło, cztery grzywny á krewnym zábitégo ßeść grzywien ma zápłáćić, á ieśli nie zápłáći, ná gárdle ma bydź karan. fol: 1092. le. 29. Acz zſtárádawná.

Kmiećiá kto zábiie, dźieśięć grzywien żan ma zápłáćić, żenie y dźiećiom ßeść, á Pánu cztery grzywny, á bedźieli dwu pánów, winą sie máią podźielić fol 1092 le 30. Jeśli kto.

O kmiećie zábité w Mieśćiech práwo polskié ma bydź sądzoné. fol: eodem le. 31. Vſtáwiamy. & le: 32. Skázuiemy.

Kmieca śmierć y máietność.

Kmieć álbo chłop gdy bez potomſtwá vmrze, máietnośći iego Pan bráć niema, ále z tey máietnośći ieśli wyſtárczy, kielich zá pułtory grzywny kośćiołowi, á inßé dobrá ná powinné ſpadáć máią. fol. 1093. le. 35. Vznawamy.

Koc.

Koce podkomorzym y komornikom, Stároſtóm y Podſtárośćiom, od których Appellatie przypadáią, Sąd Ziemski przy Trybunale śiedzący odbieráć, y tymże vrzednikóm iáko y Sędźiom Ziemskim oddawáć ma. fol. 424. le: 24. Jż Conſtitucyą.

Koc iedno ieden od cauzy iedney brány bydź ma. fol: 646 le. 6. A kto.

Koc Sędźiemu raz ná Rocech odłożony niema bydź drugą rázą ná Seymie kłádźiony. fo 648. ver. 3 pars appellans. 1543.

Koledá ábo Stołowé.

Od párafianów dobrowolnie wyćiągána bydź ma ile kto da. fol. 189. le. 4. Insuper.

Kołomyia.

Miáſto, ma liſt ná skład wieczny solny od królá Kázimierzá de data 1456. y królá Zygmuntá de data 1513. fol. 1062 le: 15. Vkazáło.

Komor-

Komornicy Ziemſcy.

Ná rocech Ziemskich obieráni bydź máią. fol. 453. le. 1. O Rocech. par: Ná których.

Spraw inych okrom swych własnych procurowáć áni ku ſpráwowániu od sądów wſtawáć máią. Támże. par. A przerzeczeni.

Przyśięgáć ná Rocech Ziemskich y ośiedli bydź máią fol. 413. le. Podkomorzowie.

Skazánie ich ktoby náganił, przepada winy do nich po großy 12. fol. 425. le. 3. Gdy.

Komornicy Mieyſcy.

Komornicy którzy bez krzywdy pánów w Mieśćiech mießkáią, máią bydź wolni. fol. 1085. lege 4. Aby zgodá.

Komornikámi którzy przy mieśćie dobrze znáiomi mießkáią, Miáſtá dla swych potrzeb contentowáć sie máią w Woiewództwie Poznánskim y Káliskim fol: 585. p. A miánowićie.

Z komorniká Executia przez Stároſte czyniona bydź ma, pátrz, Inquilini.

Konie.

Z korony wywodzoné bydź niemáią, fol: 1052. lege 1. Chcemy. & 2. Konie.

Które ná Iármárki pedzą, niemáią bydź po drogách przedawáne pod winą 100. grzywien, fol: 1053 lege 4. Konie.

Konie w Węgrzech á nie w koronie kupioné przez Celniki y Stároſty bráné bydź máią pod winą, fo: 1051. le: 1. Jż. & fol: 1053 lege 3. Aby.

Koniá zdrowégo ná drógę pożyczánégo álbo ozdrowionégo wróćić, álbo ieśli ochromieie on śie zgodźić trzebá, fo: 1053. lege 5. Mikołay.

O koniá krádźionégo winni sąśiedźi ieśliby gonić złodźieiá niechćieli, á wtymby złodźiey vćiekł, fol: 618. lege 6. Nagoth.

O koniá krádźionégo dawność do dwu lat, fol: 1108. lege 11. Vſtáwiamy.

Kopce

Kto rozrući, ma od narożnégo trzy grzywny, á od drugich po 12. großy zápłáćić, fol: 409. lege 22. Gránice. & le: 23. Stároſtowie. & fol: 421. lege 18. Jeśli.

Ná cudzey źiemi vczynioné bez Podkomorzégo y vrzedu iego, tákże trzy grzywny od narożnégo, á od drugich po 12. großy ma zápłáćić, támże.

Kopy.

Kopę zbożá gdy kto komu weźmie, wine sądowi ßeść

ßeść grzywien, á ßkode máiącemu trzy grzywny położy, fo. 617. lege. Zá iedne. *A iesli wnocy złodzieystwo popełnia*, fo: & l eadem.

Korce.

Spráwiedliwey miáry ná Ratußách bydź máią, fol. 1056. lege 4. Jz niemále.

Korzec w kożdym Woiewództwie iáki iest w głowniey ßym Mieście onego Woiewództwá iednáki bydź ma. fol: 1056. le. 5. Opátruiąc. para: Korzec.

Koroná Polska.

Koronie należy wiele ná stanie Rycérskim, fol: 199. lege 9. Poniewaz.

Korony y R. P. cześć wielka należy ná stanie Duchownym, fol. 202. lege 17. Gdyz.

Korony Polskiey ßláchtá cześć nalepßa, fo: 203. ver: 5.

Korony Polskiey zwykłá bronić ßláchtá gárdły swemi od przygod woiennych, f: 195. l. Chcąc.

Koroná ma pożytek z ludzi vczonych, fol: 112. lege 3. Záprawde.

Koroná Polska Wiecámi, Rokámi, y Sądámi w rządzie záchowána bywa, fo: 47. le: 2. Kázimiérz. par Sollicitudine.

Koroná Polska dla Kárdynálstwá Biskupá Krákowskiego Zbigniewá tárgáłá sie, y wiele ßkód podeymowáłá, fol: 161. lege 1. My. par: Kázimiérz.

Koroná sie tárga gdy sie zamki y ziemie przedniey ße zástáwiáią. fo: 90. le: 2 par: Druga.

Koronnych Rostérków y niezgód plebeiußów ámbitia przyczyną bywáłá, fol: 195. lege 4. Chcąc.

Koronné potrzeby.

Koronnych potrzeb bywa ták wiele, że też pospolitemi pomocámi nie podobna im dosyć czynić, fo: 96. lege 1. Jz z dóbr.

Opátrzenie ich ma bydź z dóbr y z dochodów wßytkich które skárbowi królewskiemu należą, fol. 31. lege. Vkazáli.

Korzenie.

Po czemu płácone, y iáko droga kwartá winá, málmázyiey, mußkátelle bydź ma, fol: 1049. lege. Obaczáiąc.

Kośćioł.

Z kośćiołá Bożego y chwałá Boża y dußne zbáwienie ludźiom przychodźi, fol: 1?9. lege 1. Z kośćiołow. & fo: 243. ver: 4.

Kośćioły y wßytkie domy Boże przy práwiech y wolnośćiách ich w cále záchowáne bydź máią, fo: 190. le: 1. Naprzod. & l. 2. Aczkolwiek.

Kośćiół Gnieznienski nád Krákowski przełożony, y przez Kázimierzá y Alexándrá królá Polskie vprzywileiowány, fo: 191 le 1. My.

Kośćiół Gnieznienski w swey prærogátywie nád kośćiołem Gnieznienskim záchowány bydź ma. fol 192. par. 2. Naprzod.

Kośćiół ná gruncie Szláchetckim ma bydź od Biskupá fundowány, iesli Szláchćic kápłaná opátrzy. fol. 1?9. 2. Et vt.

Kośćielne Sákrámentá dármo nie zá pieniądze ßáfowáne bydź máią. f. eod: l. 3. Rectores.

Kośćielne skárby wcále záchowáne y przez X. Biskupá rewidowáne bydź máią z Stárostámi y Dzierżawcámi iesli w imionách królewskich, á w ßláchetckich, z kollatormi. f: eod le 5. Aby.

Kośćielne nádánia są dla chwały Bożey y dla opátrowánia ludźi vbogich zwłascża ßláchetckich. fol: 202. le. 7.

Kośćiół iáko mátká ma opátrzyć, áby vbodzy którym rodźice nie máią zkąd nákłádáć, mieli sie gdźie vczyć. fol. 224. le: 5. Jz.

Przy kośćiołách Tumskich ná ßkołách rektorowie y Mistrzowie bydź máią. fol: & le: ead:

Kośćielne dobrá są podporą przyiaćioł beneficia trzymáiących. fol. 202 le: ead. Gdyz.

Kośćielne kápituły nie są bez ludźi vczonych ßláchetckich. fol: 197. lege Aby.

Kośćiół dla rodzáiu y ássistenciy ßláchetckich przyiaćioł w pokoiu y w obronie bywa, fol: 195 ver. vltimo.

Kośćielnych dostoiensztw pracámi y cnotámi ßláchtá záwße dochadźáłá. fol: 1?5. le: Chcąc.

Do kośćiołów Tumskich y ná dostoienstwá wßelákie nie cudzoziemcy, ále obywátele koronni Szláchćicy bráni bydź máią. fol 194. parag: Dla czego. & fol 19? l. 3. Do kośćiołów.

Do kośćiołów Tumskich Xiężey dowód ßláchetctwá wedle práwá pospolitego bydź ma. folio 194. ver: vltimo.

Do kośćiołów Tumskich plebei bráni nie byli przed królem Olbráchtem. fo 194. ver: 4.

Do kośćiołów Tumskich plebei brani byli przez nieiákieś práwá stárego ochylinie. fol: 194. versu 14.

Przy kośćielech Tumskich pewna liczbá plebeiußów bydź ma fol: 195. le: 3. Do kośćiołów.

W kośćielech Tumskich niektórych plebeiuße są vprzywileiowáni ná Kánoniæ, w których záchowáne bydź máią. fo 196. p. A w kośćielech.

Do kośćiołów Tumskich nád opisány pocżet bráni bydź

ni bydź nie máią plebeiuße. fol: 199. lege 9. Poniewaz.

Kośćioły dla plebeiußów pustoßone y kázone by wáły, y zadney obrony z nich nie miáły fol. 194. ver. 20.

Kośćiołów plebei bronić nie mogą. f. eod: v. 7.

Kośćielna obroná y wolność ginie y przystep oso bam godnym záchowániem Beneficiy drugie mu zá zywotá iednego, y wydániem pensiy Cu dzoziemcom, y tu nie mießkáiącym. fol: 194. par: Toż obaczywáiąc.

Kośćielnych niebespieczenstw plebeiußów ambitia przyczyną bywáłá. fol: 195. le: 4 Chcąc.

Kośćielne rządy y obchody w Bráctwách Miey-skich ginąć nie máią, choćiąz sáme Brácstwá zniesione będą fol. 280. le: 11. Choćby.

Kośćielne appáraty niemáią bydź v Zydów zástá wiáne. fol. 1117.

Kośćioł iáko klęty bywa, y iáko klatwy wydáie. Pátrz klatwy.

Kośćielne dobrá.

Kośćielnych dóbr álienowánych iest wiele. fol: 206. lege 19. Jż.

Kośćielnych dóbr alienatiæ bez przyczyn sluß-nych kośćiołowi pozytecznych y bez consensu quorum interest wazne bydź niemáią, támże. Alienatá práwem recuperowáć záwße wol no w źiemstwie. támże.

Kośćielne dobrá álbo ná miłośierné vczynki od-dáne ktoby gwałtem brał, w klatwie bydź ma, fol: 242. par: Niechayże.

Kośćielne dobrá y ludźi vbogich ná nich mie-ßkáiących nie máią bydź ßárpáne áni ßko-dzone, fol: 253. ver: 4.

W kośćielnych dobrách stácye bez ßkody dawá-ne bydź nie mogą, y kto ie dáie w klatwe wpa da, fol: 254 ver: 38.

Duchownych dobrá od ßácunku záwße były wolne áż do Roku 1527. kiedy zá Królá Zy-gmuntá pierwßego dobrá koronne táxowano fo: 389. par. Et quoniam. ver: 9.

Kostki.

Kostek záden z cudzoziemcem gráć niema ná po-zyczki tylko o gotowe, fol: 585. lege 1. Ku zámknieniu.

Kowno.

Pátrz Litewskie X. Wielkie in litera L.

Kozacy.

Pátrz in litera N. Nizowcy.

Kráków.

Wiáre y státeczność swą królowi y koroni nie wazac sobie ßkody y ßpustoßenia máietności dotrzymawa, fol: 1023. lege 2. Jż.

Rebus secundis ornamento, aduersis præ-sidio iest záwße koronie y R.P. fo: 1026. l. 5. Przełozeni.

W krákowie przednieyße insignia y kleynoty Máiestatu królewskiego chowáné bywáią, fol 1026. lege 6. Jż.

Krákowscy Rayce od króli Lokietká áz do tąd przez Woiewóde krákowskiego obiéráni by-wáią, fol: 1016.

Wysße práwo krákowskie ná zamku krákowskim zásiadło od Roku 1444. fol: 1016. lege 1. Ny Władysław

Kráków dla náuk wyzwolonych nie inácżey obrá ny iedno iáko Parys we Fráncyiey, Padew á Vxonia w Niemcech, fol. 215 le: 1. Włády-sław. pátrz, Akádemia Krákowska.

Krákowiánie są ták vćiśnieni iz áni vrząd áni v-bespieczenie práwá pospolitego ochronić ich nie może, fol 595. lege 21. Wielkie.

Krákowski Mieszczánin w Rádźie będący ma moc dochodzenia gwałtu swego iáko ßláchćic, fol. 596 lege. Wielkie.

Krákowski vrząd zá zadániem Rektorowskim studentá excludowánego ma wygnáć, fol: 220 par: Jescze.

Tenże ma studentá Rektorowi nieposlußnego zá zadániem Rektorowskim hámowáć w nie-poslußenstwie postáwßy poń sługi Mieyskie fol: eodem. par: Aiesliby.

Odpuszczenie Szósu y Poboru temuz Miástu do czterech exáktiy dla ßkód podiętych, f. 1025. lege 2. Jż Miásto.

Odpuszczenie Czopowégo ná popráwe Municiy Mieyskich do dwu exáktiy, fol: eodem, lege 3. Miástá.

Podwyßßenie Mostowégo od koniá y bydłá ro-gátego po pułgroßku ná popráwe dróg, fol: eodem, lege 4. Dla popráwy.

Cło wieczne krákowu pozwolone od grzywny po pułgroßku od towárów wßelákich od cudzo-ziemców, fol 1026. lege 5. Przełozony.

Nágrodzenie vßkodzonym w krákowie od zoł-nierza ma bydź z práwá, fo: eodem, le: 6. Jż.

Krákowskie Miásto dźieśiątą część dóbr bierze od kupców cudzoziemskich extra Regnū sie wynoßących. fol. 1033. le: 4. Jż sie kupcy.

W krákowie kozdy kupiec cudzoziemiec towáry swé przedawáć może, fo: 1058. le 5. Vkazáli.

Miedz

Miedź do krákowá przywożna iedno Miesczánóm krákowskim przedawána bydź ma, fol: eodem, lege eadem.

Krákowá żaden z towármi miiáć niema; fol: & lege eadem

Towáry z Prus y z Toruniá przywożone, w krákowie złożone y przedáne bydź máią: á z támtąd wywożone bydź niemáią, támże. par: 1.

Towáry nie cudzoziemcóm ále Miesczánom krákowskim álbo poddánym królewskim przedawáne bydź máią, támże. par: 2

Płótno Golcz ná wielki łokieć przedawáne bydź ma, támże.

Płótno czarne ná máły łokieć przedawáne bydź ma, támże.

Kupce cudzoziemce, ktorzyby krom głównych Iármárków z sobą spółem w krákowie hándlowáli á nie z Miesczány krákowskimi, hámowáć, áresztowáć y dobrá ich do skárbu królewskiego bráć máią, támże. par: 3.

Kupiec żaden krom głównych Iármárków towárów swych w krákowie przedawáć niema, támże. par: 4

Krákowá żaden miiáć niema, ále tám káżdy skłádowi dosyć czynić winien, támże. par: 5.

Kupcy Węgierscy kupi swych skład w krákowie mieć, y támże kupie swe przedawáć y swe rzeczy spráwowáć máią sub confiscatione bonorum, támże. par: 5.

Sól w Báłwániech przećiw skłádowi krákowskiému w Miechowie przedawána bydź niema, támże. par: 6.

Sal centenariatum *z Wieliczki do Miechowá iedno w targowe dni przedawána bydź ma*, támże.

Kupi rozmáitych y z rozmáitych kráin wolno Miesczánom krákowskim mieć skład ná wiecznosć, támże. par: 7.

Kráków od podwod wolny. fo. 1070 le: 3. Zá.

Kradzież.

Pátrz in litera Z. Złodźieie.

Krasnystaw.

Ma skład solny ad beneplacitum, fol. 1062. lege 16. Miesczánie.

Krosno.

Y osoby vrzędów z Miásty inszémi głównémi koronnémi porownáne fo: 1077. l. 8 Prośili.

Krosnu Wóytostwo incorporowáne, Támże. lege eadem.

Kruszec.

Y okná solne ná gruncie Szláchetckim wolne. fol: 59. le: 38. Aby.

Krzepice.

Krzepickie Iármárki. folio 1044.

Krzeszów.

Krzeszowska dániná. Pátrz Dániny.

Krzywdy.

Wyćiągániem poborów częstokroć ludźiom czynione bywáią. fol: 395. le: 17. Chcąc.

Zołnierzkie sądzone bydź miáły w Lublinie Roku 1591. przez páná Podskárbiego y pány Deputaty fol: 396 lege 19. Iż.

Krzywdy y szkody komu czynione zá pozwániem do ziemstwá nágradzáne bydź máią. fol. 408. par: A iż Stárostowie. & p. A iesliby.

O krzywde słowną Rok nadworny do iutrá bydź ma, fol: 542. le 9. Jesli.

O krzywdy dziedziczne bądź ná osoby bądź ná dobrá sie śćiągáiące wolno kożdemu pozwáć do ziemstwá fol: 544. le 15. Volumus.

O krzywdy proste gdźie nie idźie o grunt dilátia *visionis bydź niema*. Pátrz Dilatie.

O krzywdy swe sieroty lat nie máiące czynić mogą, gdy do lat przydą, wyiawszyby powinny czás swóy zániedbáły. fo: 573. le. 5. Chcąc.

O krzywdę gdy ią sługá czyi álbo poddány vczyni, Pan spráwiedliwość czynić powinien, gdy v niego zápowiedziány będźie. fol 590. le: 9. Częstokroć.

O krzywde ná łące vczyniona Pátrz łąká.

O wóz śiáná gwałtem wźięty sześć groszy z winą Pietnadźiestą: á sądowi druga płácone bydź máią. fol: 618. lege 5. Zá wóz.

O Lás zápalony. Pátrz Lás.

O krzywde y szkode przy wykupnie z dóbr królewskich práwem ziemskim czynić kożdy ma. fo: 100. le. 2. Iż.

O liszki, Pátrz Liszki.

O krzywde kmiecą Pan nie kmieć czynić powinien. fol: 1093. le. 33. Quando.

O krzywde Dźierżáwiec dobr stołu królewskiego sąśiádom vczyniona w ziemstwie odpowiádáć máią. fol: 1106. le 7. Vstáwiamy.

O krzywde bydlecą ábo stádá. pátrz bydło.

O przeieżdżánie zboża. Pátrz Zboże.

O poimánie źwierzá cudzégo. Pátrz źwierz.

O pszczoły. Pátrz pszczoły.

O konie. Pátrz konie.

O ryby. Pátrz ryby.

Krzywdy swey kto sie mśći álbo postronné nieprzyiáćioły

przyiaćioły wgruſsa ná ćiele ma bydź karány. fol: 690. le. 2 W niektórych.

Kśiegi Káncellárijey królewſkiey.

Które metryka zową nic nie waża ku dowodowi królewczyzny. fol: 288. le: 1. Gdyż.

Kśiegi y Reieſtrá káncellárijey królewſkiey nie máią bydź podeyrzáne, támże. lege ead:

W kśiegi káncellárijey królewſkiey przywileie, práwá ludzkie y munimentá ſą wiernie wpiſáne, Támże, lege ead:

Máią bydź pod ſtrażą v pieczetarzów, f. 289. v. 3.

W teſz kśiegi máią bydź ſczerze y wiernie wpiſáne wſzytkie przywileie, zeznánia y inne rzeczy, które ſie pod królem I. M. dzieią y które zá piecżęćią wydáne bywáią. fol. 289. ver. 4. & fol: 505. lege Iż też.

Z tychże kśiąg máią bydź dawáne liſty pod pieczęćią kożdemu ktoby ſwé ſtráćił á prośił o to nic nie odmieniáiac. támże. ver: 11.

Kśiegi prowentów Koronnych.

Kśiegi iedne dla wpiſowánia quitów w Ráwie przy prowenćiech zoſtawáć, drugie ná Seym odnoſzone bydź máią. Pátrz Podſkárbi Koronny ábo Deputáci Quarciáni.

Kśiegi Ziemſkie.

Kśiegi ſądów álbo Akt w Powiećie kożdym iednc bydź máią, fol: 504. lege 1. Też.

Sprawy y ſkazánia ſądowe w kśiegi ziemſkie wpiſáne bydź máią, fo: & le: eadē, par: A gdy.

Y te które przy bytnośći królewſkiey odpráwowáne bywáią, fol 505. lege 2. Iż też.

Pod trzemi klucżmi, Woiewody, Sędziego, Piſárzá ziemſkich chowáne bydź máią, f. 505. l: 4. Vſtáwiamy. & fo: 506. le: 5. Skázuiemy.

Po ſądziech trzy dni ná mieyſcu gdźie był ſąd leżeć máią dla extráktów, fo: 505. ver: vltimo.

Chenćinſkie ziemſkie w kośćiele Chenćinſkim chowáne bydź máią zá pozwoleniem X. Biſkupá krákowſkiego, fo. 506. lege 6. Zá prośbą.

Zakroczymſkie ziemſkie rewidowáne bydź miáły przez Rewizory z Seymu 1593. Wárſzáwſkiego wyſłáne, fol: 506 le: 7. Do.

Kśiegi ziemſkie y zapiſy Goſtynſkie ſą wiecżne, fo: 506. le: 8. W ziemi. W ſklepie pod trzemi klucżmi wárownie chowáne bydź máia, támże lege 9. Ná prośbe. Zapiſów w kśiegi introducowáne originália wracáne bydź máią, támże. lege 10. Iż Poſłowie.

Woiewództwá Leczyckiego przepiſáne bydź, á ſtáre chowáne bydź máią dla Verificátijey, fol: 507. lege 11. Iż.

Sochácżewſkie w ſklepie chowáne, á łożenie ich iáko w innych ziemiách bydź ma, fol 507. lege 12. Kśiegi Ziemſkie.

Chełmſkie w ſklepie chowáne bydź máią: dla których śrzód Rynku Chełmſkiego ſklep zmurowány bydź miał z pieniedzy Poborowych Roku 1593. fol: 507. lege 13. Dla chowánia.

Sklepu dla chowánia kśiąg ziemſkich y Grodzkich Wyſzogrodzkich Stároſtá Wyſzogrodzki bronić niema, fo: 507. lege 14. Aby.

W kśiegi ziemſkie nie inne liſty wpiſowáne bydź máią iedno te, które w innych kśiegách ziemſkich ſą wpiſáne, fo: 507. le: 1. Vſtáwiamy.

Z kśiąg ziemſkich wypiſy v ſądu producowáne y z originały pierwſzemi máią bydź conferowáne, f. 508. ver: 1. A nápotȳ. & le: 2. Ad.

Kśiegámi ſądowemi ziemſkimi liſty podeyrzáne dowodzone bydź máią. fo: 508. le 4. Aby.

Do kśiąg ziemſkich gdźieby ſie kto odwołał ná dowód liſtów podeyrzánych ma mu bydź dána dilátia ná pierwſze Roki ziemſkie, Támże.

Kśiegámi ziemſkimi ktoby liſtu podeyrzánego nie dowiódł, ma miánowáć świádków oſmnaśćie ośiádłych y dobrey ſławy: z których ſześć wybráni, przez owego który liſt podeyrzány bydź twierdźi, przyśiądz máią iż on liſt nie ieſt fałſzywy ále ſłuſznie z kśiąg ſądowych wyſzedł. fol: 508. le: 4. Aby. par: Ale.

Ale ieſli kśiegámi ziemſkimi dowiedźie tedy on 14 grzywien ſtronie przepádź ma, á ſądowi in inſtanti trzy grzywny. fol: 59. ver: 1. A ieſli.

A gdźieby też kśiąg ziemſkich nie było, tedy ſámotrzeć przyſągſzy ſzláchćicámi ośiádłymi y ſławy dobrey doſyć. Támże. para: A gdźieby.

Przy kśiegách ziemſkich Piſárze ziemſcy oſobą ſwą śiadáć máią pod vtráceniem vrzedu. fol: 527. lege 1. Vt autem. 1543.

Kśiąg ziemſkich dawnośći iáko Státutá Kázimierzá Wielkiego. fol: 532. le: 6. Wątpliwość.

Kśiegi Grodzkie.

Kśiegi Grodzkie Stároſtów zmárłych álbo ná ine vrzędy wſtepuiacy niemáią bydź nigdźiey znaſzáne, ále pod świádectwem ná Ratuſzách w ſkrzyniách oſobnych máia bydź chowáne pod klucżmi Woiewody y Sędziego oney ziemie y Stároſty fo. 436. ver: 5. & le: 2. A iż.

W kśiegi

Wkśiegi Grodzkie w Wielkiey Polſce, wſzytkie zapiſy nierozdzielnie wpiſywáne bywáią. fol: 435 lege 1. Iż.

Kśiegi Grodzkie v ſkrzynie w których te kśiegi legáią ná Rocech ziemſkich otwarzáne: y liſty z nich pod tytułem y pieczęćią Stároſty będącego káżdemu wydawáne bydź máią. fo: 436. lege 2. A iż.

Stáre w Wielkiey Polſce wracáne bydź máią ná Ratuſz Poznánſki pod winą ſtá grzywien: á ktoby przał że ich niema, przyśięgą tego popráwić ma. fol 437. le: 3. Chcąc.

Luckie rewidowáne bydź miáły przez rewizory Roku 1598. *z ſeymu ná to wyſtáne,* fol: 437. lege 5. Dla.

Wielgo Polſkie Poznánſkie, Káliſkie, Sierádzkie, Lenczyckie, Brzeſkie, Inowłodzcłáwſkie, Wielunſkie, Goſtynſkie ſą wieczne. f: 495. l. 1. Iż.

Zakroczymſkie rewidowáne bydź miáły przez rewizory z ſeymu 1593. *ná to wyſtánemi.* fol: 506. le: 7. Do rewidowánia.

Goſtynſkie y zapiſy w nich czynione ſą wieczne. fol: 506 le 8. W ziemi/ *Wteſz kśiegi introducowánych zapiſów originália wracáne záś bydź máią,* Támże. le: 10 Iż.

Kśiąg Grodzkich dáwnośći iáko ſtáre ſtátutá Káżimierzá Wielkie:f.552.l:6. Wątpliwośći.

Kśięgi Wiecowe.

Pátrz in litera W. Wiécá.

Kśiąg leżenie.

Ma być przez Woźnego obwołáne, fol: 505 le. 3. Iż pánowie. par: A iż kśiąg.

By też y w ſeym, dla wykupná dóbr komornicy z Piſárzmi ſądźić máią, f. 494. l. 29 Camerarii.

Leżenie kśiąg ziemſkich Sochácżewſkich iáko y w inſzych ziemiách bywáć ma, fol: 474. lege 79. Piérwſzé.

W ziemi Drohickiey y Mielnickiey fol: 830. lege 7. Poſitia.

Kśieſtwá.

Dla ſpólnych brzemion ziednoczone z koroną. fol: 741. le: 1. Gdyż. *Y ſpólną monetę mieć máią* lege eadem.

O kśieſtwách, pátrz wedle przezwiſká káżdego w w Literze włáſney.

Kuiáwſka ziemiá.

Kuiáwſkiey ziemie obywátele wolni od dáni owſowey, fo: 321. le: 5. Wſzyſcy.

Kupcy.

Kupcom nie ośiádłym y práwá Mieyſckiego nie máiącym Miáſtá y hándle zápowiedziáne bydź máią fo: 1033. le: 2. Co ſie.

Práwá Mieyſckiego áni ośiádłośći nie máiący, do dwu mieśiecy ćierpieni bydź nie máią, fo: 1033. le: 5. Iż ſie.

Co práwá Mieyſckiego doſtáli, przyśiegli bydź y onera Ciuilia odpráwowáć máią, fol: 1033. le: 2. Co ſie.

Cudzoziemcy gdyby ſie z korony wynośili dźieśiątą część dóbr Miáſtu Krákowſkiemu zoſtáwić máią. fol: eod: le: 4. Iż kupcy

Dóbr z korony wywoźić nie máią. fo: eod: le: 3. O Włochách.

Towárów máłych y wielkich z gránic koronnych wywoźić zá gránice nie máią. fol: 1043. le: 5. Iáko. par: A tám. & fol: 1045. par: A ieſliby. & fo: 1046 le: 6. Iármárki.

Koni z korony wywoźić niemáią, Pátrz konie.

Z kupiámi y zzbożem do Slaſká ieźdźić niemáią pod gárdłem. fol: 1036. le: 11. A iż nie boią.

Do Slaſká y do Wegier z kupiámi áni po kupie ieźdźić máią f: 1037. le: 12. Ku przeſtrodze.

Zá Iágełłá nie mieli wywoźić rzeczy żadnych do Czech Hæretykom, pod vtrátą czći y máietnośći. fol 261. par. A ieſliby.

Ołów z korony wywoźić mogą: ále zań iedno ſrebro á miedź przywoźić máią. fol: 1045. par. Opátruiemy.

Cudzoziemcom wolno ná ſkłádowe mieyſcá z kupiámi przyieżdżáć, y tám záś ie towáry inne bráć y wywoźić gdźie potrzebá, Cło zápłáćiwſzy. fol: 1043 le: 5. Iáko. par: A tám. & fol 1045. par A tego.

Towáry ſwe ná ſkłádźiech ſkłádáć y do Mieſczan tám mieſzkáiących y do ſtanu Rycérſkiego zbywáć mogą fol: eod le: ead par: A tám.

Sámi tylko do ſkłádów ieźdźić y ná nich ſie ſtánowić według nádánia y vprzywileiowánia kożdego Miáſtá máią. fol 1043. leg: 5. Iáko wſzytkie. ver. 14. *iż tylko tácy.*

Krákowſcy y *Wieliczcy ſól ná ſkłádźie Krákowſkim przedawáć máią.* fol: 37. par: 7.

Bochenſcy ſól poſpolitą do ſkárbu Krákowſkiego woźić máią. fol: 38. par. 2.

Bochenſcy do inych ziem ſól woźić máią. fol. 38, par. 1.

Ná gránicách Węgierſkich ſoli w Centnarzech przedawáć niemieli, pod vtrátą ſoli y koni. fol: 38. par: 6.

Hálicżcy, Kołomyyſcy, Stryyſcy y inſze Wſi zá Lwowem nie máią dáley z kupiámi ieźdźić iedno do Lwowá. fol 1062. le: 14. Vkazáło.

Kurlándia.

Kwarty.

Kwity.

le: 14. Ad effugiẽdas. par. Sed neq; 1543.

Kwit od vkrzywdzonych żołnierz gdy pokaże że im ſkody nágrodził, dopiero pieniądze záſłużone ſwe bráć ma. fo: 727. le. 7. Zá cześćiemi.

L

Lan.

Z Lanu cáłego álbo z części ośiádłego máią bydź dwá groſzá doroczne królowi płacone ná S. Márćin, fol: 319: le: 1. Dla zasług. & fo: 320 le 2. Kazimirus. & fo. 321. lege 4. Też obiecuiemy.

Kmiećie tylko winni płáćić z łanu ośiádłego. Tákże Młynárze, Kárczmárze y Zagrodnicy ieśli łany máią, z cáłego po dwu groſzu, z połowice po iednemu. fol: 323. le: 3. Nádto.

Lan Fráncuſki ma w ſobie 270. miar wzdłuż á wszerz 12. miárá záśie ma bydź ná 14. łokći y ná piądź.

Lan Niemiecki ma w ſobie cztery ſznury wszerz, á wzdłuż ſznurów 90. ſznur záśie ieden ma w ſobie trzy pręty: á pręt ieden ma w ſobie łokći 15.

Lan Polſki záśie ma w ſobie 120 łokći wszerz, á wzdłuż ſtáian 12. ſtáie záśie ma w ſobie 84. łokcie, á táki łan iuż ná trzy polá ſie dzieli.

Lan kmiecy záśie ma bydź rozdzielony ná trzy polá kożde pole ma mieć w ſobie cztery ſtáie, kożde ſtáie wzdłuż ma mieć w ſobie 150. ſtóp. wszerz záśie 24. zagony: á kożdy zagon bydź ma ná ſześć ſtóp.

Łąká.

Łąkę kto komu pokośi ma dowieść iż ią kupił. fol: 618. lege 4. Skárżył.

Łápáczki

Około oświadczenia pámiętnego mocy mieć nie máią przed Dekretem. f. 502. l. 1. Łápáczki.

Láská Koronna.

Pod láską koronną ſą Xięſtwá Pruſkie, Zatorſkie y Oświećimſkie. fo: 97. lege 2. Státut Królá Alexándrá.

Lás

Gdy kto zápali, práwem Polſkim ma bydź ſądzony, á kmieć przekonány nie máiąc skąd zápłáćić dźieśiąćią grzywien gárdło odkupi, fol. 1113. le: 1. Częſtokroć.

W leśie kto kogo záſtánie, w śiekierze pierwszą zá ćiągáć go ma, drugą rázą w ſukni, trzećią ná wołech álbo koniách, álbo w koniu iednym bez winy. fol: 1111. le. 2. Vſtáwiamy. Ale o tym, pátrz Drzewá.

Legiery Cudzoziemſkie.

Bez Mieyſkiego y ośiádłośći dopuſczone bydź niemáią. fol. 1053 le. 5. Iż ſie.

Lenná.

Wszytkie po ſtátućie królá Alexándrá wydánym w Piotrkowie 1504 ſą cáſſowáne, fol: 97. le. 2. Státut/ & 3. A że náoſtátek.

Xiążąt Pruſkiego y Pomorſkich w mocy zoſtáły bo ſą nádáne zdawná prze potrzebę y dobre poſpolite, Támże. le: eadem.

Lenná y dziedźictwá wieczne ná dobrách ſtolice królewſkiey nie máią bydź dawáne, fol 97. lege 4 Státut Alexándrów.

Zá lenná poczytáne bydź nie máią dobrá dziedźiczne práwem obcym: tylko ná którychby miánowićie ſtało, że ſą nádáne Iure feudali, fol: 138. le: 21. Tákże.

Exequuciiey podległe nie ná ſwóy ále RP pożytek ná ſłużebne obrony potoczney król Auguſt obrácáć miał, dokądby vnia ſkończona nie byłá, fol: 313. ver: 1.

Aby lenná dla ośiádánia rozdawáne były, rewidowáne bydź miáły puſtynie Podláſkie, Wołynſkie, y Kiiowſkie, przez Rewizory Lubelſkiego ſeymu 1569. fol: 386. par: Dáiemy.

Lenno Vrodzonemu Temrukowi Szymkowicowi dáne, fol: 787 le: 54.

Lenne práwá w ziemi Podolſkiey y Ruſkiey podległe Execuciiey, rozumiáne bydź nie máią iedno od Státutu królá Alexándrá roku 1504 fol: 791 le. 1. Zá prośbą.

Lenná ziem Ruſkich y Podolſkich przed Státutem Alexándrowym nádáne y w dziedźictwo zá królá Stepháná obrócone, nie máią bydź więcey w controuerſią przywodzone, fol 791. lege 3. Feuda

Libertácye.

Od podwód Miáſtom, Krákowowi, Poznániowi, Lwowi, Wárszáwie dane, fol. 1070. lege 2. Wolność.

Liczbá.

Liczbę Poſſeſſores bonorum Regalium *czynić mieli z dóbr Execuciiey podległych ná ſeymie, ná którym Executia dóyść miáłá,* fol: 102 le. 6. Dobrá.

Do czynienia liczby wádźić niemiały Do żywoćia

dáne po seymie Wárßáwskim A. 1563. Támże.

Liczbe poborowa czynić Poborce mieli ná seymie zá królá Augustá w Piotrkowie, fol: 396. lege 18. Poborce.

Liczbá ßáfunków poborowych y Quarciánych y wßelákich Contribuciy y prowentów od Koronáciiey królá Stephaná áż do roku 1591. odpráwowáć sie miáłá koronna w Lublinie, Litewska w Wilnie, przed pány Podskárbiámi koronnemi y PP. Deputaty, f. 396. l. 19. Iż.

Liczbe Quárciáną, Pátrz Quártá, álbo Podskárbi koronny.

Liczbe opiekunowie czynić dzieciom powinni, fol: 579. le: 2. Czestokroć. & fol. 580. le: 3. Opátruiąc.

Lice.

Choć nie wßytko co zginęło ználezione v kogo bedzie, ten co ználazł bliżßy owego poprzysiądz, fol: 618. le. 7. Dziwiß.

Licowny Rok w tegodniu ma bydź dawan, fol: 548. lege 4. Rok licowny.

Licowny Rok nie zśćiąga sie tylko ná rzeczy krádzione támże. lege 5. Státut.

Lichwá.

Lichwe Chrześćiánin Zydowi płáći gdy Zyd przysięże że niewiedział kiedy zástaw krádziony przyimował. fol: 1117. lege 7.

Lichwá do lichwy przyrasta gdy Chrześćiánin zástaw od Zydá wykupiwßy lichwy w Mieśiącu nie odda. fol: 1120. lege 24.

Lichwy dáć nie winien kto ná listy pieniedzy we źmie od Zydá, fol: 1124. lege 1. Gdyż.

Limitácie.

Limitácya żadna pomoc nie może pozwánemu zá Dworem o záwiedzienie dóbr królewskich. fol: 93. lege 9. To tez. par: A on.

Listy Koronne.

Listy y przywileie koronne od królów Polskich poprzysiężone bydź máią, drzewiey niż im koroná poddánstwo swe odda. fol. 138. lege. 18. Po którey.

Listy koronne y przywileie od królów nádáne vtwierdzone y exequowáne przez królá bydź máią wedle możnośći. Támże. Są potwierdzone od królów Polskich. fol. 14.

Listy dóbr Królewskich.

Około listów Swidrigałá, Lwá y innych Kśiążąt przy Rewizyiey byłá różnicá ná seymie Wárßáwskim Roku 1563. fol: 105. lege 8. Około. par: A tákże.

Zá listy Swidrygałá Lwá y innych Kśiążąt, ktoby był in possessione bonorum quorumcunq; táki przy niey záchowan bydź ma perpetuò & in æuum. fo. 105. lege 10. Constitucya.

Królá Alexándrá de bonis Regalibus Król August rewidował, y nie folguiąc stanom żadnym skazánia ná nie czynił. fol 97. le: 3. A że náostátek. & fo. 101. le. 5. To osobliwie.

Wielgorzadowe Król August rewidował, y interpretácya ich y wárunek vczynił. fol: 86. lege 3. Potym.

De Castris Principalibus Król August tákże rewidował, y wárunek ich w mocy zostáwił, fol: 91. lege 3. Przetóż.

Listy y zapisy ná dobrá królewskie ták máią bydź wykłádáne iáko są nápisáne. fol. 102. lege 2. Chcąc. & lege 3. Przywileie.

Listy dożywotne od Królá Augustá dáne we wßytkim wedle ich brzmienia álbo opisánia máią bydź chowáne. fol: 105. lege 11. Listy dożywotne.

Listów stráconych ná dobrá królewskie dowód bydź ma przed królem Ie° M. fo: 102. lege 1. A ktoby.

Listów stráconych ná dobrá królewskie nim Rok wynidzie obwód bydź ma przed Stárostą y Woiewodą. fol. 102. lege 1. A ktoby.

Listy stáremi ná dánine po státucie Królá Alexándrá otrzymáną nálezionemi, pokazáwßy że dobrá tákie były nie królewskie, dóbr swych dóyść mogą. fol: 103. lege 4. Item ostrzegáiąc.

Królá Zygmuntá ná zástaw pro necessitate Reipub: w Pruską woyne dáne, osobnym sądem sądzone bydź miały. fo: 93. le: 8. Tóż o summách.

Listów stárych sądzenie iedne ná seymie Wárßáwskim Roku 3563. odpráwione, drugie do bliższego seymu odłożone. f: 104. l. 6. Czyniąc

Ná listy zátáione względem dóbr executiiey podległych, dekret ná seymie wedle zdánia królewskiego miał bydź czyniony. fo: 104 le: 7. Aż to.

Listy y Munimentá ná dobrá dziedziczne przećiwko práwu nullo iure wzięte vznáne bydź máią ná seymie. fol. 103. le: 4. Item ostrzegáiąc. par: Ktemu.

Stáre álbo zgorzáłe odnowione zá stáre rozumiáne bydź máią. fol. 92. le: 6. Tez to.

Przed

ziemskich wydawáne bydź máią, fol: 436. le: 2 A iż.

Listy których indzie wpisánych niemáß w ksiegi ziemskie wpisáne bydź niemaią, fol 507. lege 1. Vstáwiamy.

Listy v sadu producowáne z originałmi conferowáne bydź máią, fol. 508. ver. 1. A nápotym. & le. 2. Ad.

Listem ábo minutą prostą nic sie dowodźić nie może: tylko pod pieczęćią ábo księgámi przed sadem, fol: 508. le: 3. Prostą.

Listy fałszu podeyrzáne księgámi sadowemi ziemskiemi, ábo przyśięgą sámotrzeć osiádłemi dowodzone bydź máią, fol 508 le: 4. Aby.

Listów ná dobrá dziedziczne ktás dźßláchtá przed Stárostą nie powinna, wyiáwßyby one dobrá znáczyły sie bydź królewskie, fol: 509. le 5. Skárgámi. Ale gdźieby byłá rzecz wątpliwa, tedy ná seymie ma bydź sadzona, Támże. lege 6. Ná kłádźienie.

Listy ziemskich sadów Pisárze ziemscy podpisowáć máią, fol. 498. le: 10. Dla.

Listy Grodzkie.

Abo sámi Stárostowie álbo Sedźiowie ich Grodzcy podpisowáć máią, fol: 498. le: 10. Dla.

Listy służących.

List wyświádczony záchowánia y odstánia od Páná, kożdy sługá mieć powinien, badź od páná swégo, badź od sadu Ziemskiego ábo Grodzkiego, gdźieby go Pan dáć niechćiał, fol: 581. lege 2. Aby. Pátrz sługá.

Listy świádeczne kmiećiowi odchodzacemu od Pánów dawáne bydź máią, fol: 1082 lege 8. Zábiegáiac.

Lißki

Młode, ktoby zbierał, dźieśiąćią grzywien ma bydź karány, y lißki rozpuśćić powinien, fol: 1109. le: 3. Lißek.

LITEWSKIE X. WIELKIE.

Z przywileiu Władysłáwá Królá fol: 743.

Litwá do wiáry Chrześćiáńskiey zá stárániem królá Władysłáwá iest przywiedźiona.

Tenże król Litwie iáko nowym Chrześćiánom wolności nádał.

Naprzód Litewskie Xiestwo do korony wćielił, złączył, ziednoczył, y zprzymierzył ná wieczne czásy.

Kośćioły powßechney wiáry przy wolnośćiách ich záchował.

Pány, Szláchte y Boiáry przy dárowizn ách, przywileiách im vdźielonych, gdyby tylko byli powßechney wiáry y Rzymskiemu kośćiołowi oddáni, tákże przy Herbiech, które im sa nádáne zostáwił.

Oycżyste máietności przy práwiech ich zostáwił, ták że im wolno ie przedáć, zástáwiáć, oddalić, dárowáć, y ku swym pożytkom obrácáć byle to było zá dozwoleniem królewskim osobnym, y przed osobą królewską ábo Vrzedniká iego, wedle zwyczáiu królestwá Polskiego.

Dźiedziczne ich máietności potomkom ich niemáią bydź bráne: ale ie dźierżeć máią z potomki swemi, iáko Pánowie y ßláchtá Polska dźierży.

Opráwy ná dobrách y wśiách po rodźicách ich, ábo od królá pozwolonych ná wieki náznáczyć żonam mogą w krolestwie Polskim.

Corki v śiostry, y ine powinne swoie, mogą w Małżenstwo dawáć mężom tylko powßechney wiáry, wedle vpodobánia swégo y wedle zwyczáiu królestwá Polskiego.

Zamki budowáć, woyne służyć, y podatki dawáć máią wedle zwyczáiu stárego.

Przyśiegáć y wiáre swą oddáć królom Polskim máią.

Przećiw królom Polskim Rády áni pomocy dawáć niemáią.

Dostoienstwá, stolice y vrzędy, iáko w królestwie Polskim, ták y w Litwie wedle vpodobánia y woley królewskiey postánowione bydź máią.

Ná Dostoienstwá niemáią bydź wybiéráni iedno którzy są powßechney wiáry y poddáni Rzymskiemu kośćiołowi.

Dostoienstwá, Kásztelániae y inné vrzędy, iedno Chrześćiáńskiey wiáry ludźiom dawáne bydź máią. Teyże wiáry też osoby do Rády królewskiey máią bydź przypuszczeni. Albowiem częstokroć rożność wiáry przywodźi rożność vmysłów: y rády bywáią wydawáne, które máią bydź táiemnie chowáne.

Przy królu Polskim y Książęćiu Litewskim záwżdy stáć máią.

Zadnego Páná inßego obiéráć sobie niemáią, iedno którego król Polski z Rádą swą y ßláchtą ziemie Litewskiey bedą rozumieli obráć y postáwić, którym są Herby Polskie nádáne, y którzy są Chrześćiáńskiey wiáry, y są poddáni Rzymskiemu kośćiołowi, á nie są odśćzepiency áni niewierni.

Seymy álbo w Lublinie álbo w Párcowie bywáć máią, álbo ná innych mieyscách ktemu sposobnych,

sobnych, zá dozwoleniem królewskim.
Herby Polskie Pánom Litewskim nádáne.

Z Przywileiów Pánów Litewskich/ fol: 750.

Litewskie Xiąże y Pánowie Litewscy zeznawáią, iż Pánowie Polacy Xiąże Władysłáwá z Pogánskich błedów wywiodszy zá królá y Páná sobie obráli.

Zeznawáią, że sámi przez Polaki do wiáry przystąpili.

Obiecuią pomoc we wszytkich potrzebách Polakom.

Obiecuią, iż po śmierći Alexándrá y Witowdá nie do inszego, iedno do królá Polskiego, y do korony wróćić sie Wielkie X. Litewskie miáło, y sámi śiebie z potomki swémi królowi Polskiemu oddáć, poddáć, y bydź go posłuszni, y iemu służyć okrom chytrośći y zdrády, wedle możnośći y śił swoich.

Obiecuią, iż krom królá Polskiego y korony królestwá Polskiego, nigdy sobie Páná innego nie máią obieráć, áni bráć.

W potwierdzeniu praw y Przywileiów/ folio 753.

Król Władysław potwierdza wolnośći y listy Wielkiemu Kśiążećiu nádáne.

Z przywileiów Pánów y Prełatów Litewskich. folio 755.

Potwierdzáią Przywileie przodków swych de data *w Hrodle Roku* 1413. vt suprà.

Bez wiedzenia Polaków, áni ći bez ich wiádomośći Páná sobie obieráć niemáią.

Zapisy miedzy Litwą á pány królestwá Polskiego, które pospolitą poczćiwość obrażáią przyimowáne áni trzymáne bydź niemáią.

Z Declárátiiey Zygmuntá Augustá o Vniiey Litewskiey. folio 759.

Successia dźiedziczna z królów Polskich ná Xiestwo Litewskie nie idźie.

Królestwo Polskie y W. X. Litewskie w iedno ćiáło są złączone, y w ieden naród pod iedną głową. práwá tylko sądowe y przywileie y sądy włásne, á osobne wyymuiąc, które iednák tey iednośći álbo Vniiey wádźić niemáią áni mogą.

Z Recessu Wárszáwskiego zá Zygmuntá Augustá. folio 761.

Koroná Polska z W. X. Litewskim iest iednym ludem, iedną RP. iednym á nie rozdźielnym ćiáłem, wedle declárátiiey wysszey opisáney.

Obiemá narodóm w Polszce y w Litwie ieden Pan, ieden król, wiecznemi czásy spolnie roskázowáć ma.

Elekcia spolna bydź ma w Polszce, nie gdźie indźiey.

Koronácya y pomázánie królá ná królestwo w Krákowie bydź ma. A podnoszenie ábo Inaugurátia ná W. X. L. które przed tym osobne bywáło, wiecey bywáć niema.

Successia naturalis *ábo* Hæreditaria *iáko spolnému obiéraniu przećiwna ták we wszytkim od królów koronie odstąpiona.*

Rády y seymy koronne w koronie spólne, Posłowie spolni, namowy spólne o potrzebách RP. ták ná seymie iáko y bez seymu w Polszce y w Litwie bywáć máią.

Monetá vniformis & æqualis in pondere grano & numero peciarum & inscriptione *bydź ma.*

Fœdera & pacta *z postronnémi narody ná potym żadne czynione áni stánowione, żadni tez posłowie w rzeczách ważnych do obcych stron posłáni bydź niemáią, iedno zá wiádomośćią y rádą spolną obudwu narodów. A które są przed tym vczynione, iáko szkodliwe dźierżáne bydź niemáią.*

Przyśiegi Pánów Rad, Vrzedników, dignitarzów y Stárostów narodu Litewskiego y ludźi przednieyszych domów królowi koronowánemu y koronie Polskiey czynione bydź máią.

Przyśiegi około trzymánia spisków pospolitych záchowáne y státecznie trzymáne bydź máią.

Práwá y wolnośći poddánych wszytkich obojgá panstw ták złączonych przy Coronátiiey nowego królá naprzod poprzyśiężone y záraz confirmowáne bydź máią ná iednym liśćie, pod iednémi słowy, y pod iedną pieczęćią koronną.

Cłá, Mytá ták Ziemskie iáko y wodne wszytkie w Polszce y w Litwie są znieśione.

Cłá y Mytá od Duchownych y od świetckich ludźi Szláchetckiego stanu, y od ich poddánych od rzeczy włásney roboty y wychowánia bráne bydź niemáią, krom Myt kupieckich, y ceł zwykłych królewskich.

Státutá y vstáwy wszytkie przećiw Polskiemu narodowi w Litwie vstáwione y vchwalone, mocy żadney mieć niemáią.

Imienia Polakowi w Litwie, Litwinowi w Polszce kożdym słusznym obyczáiem dostawáć wolno, choćia po żenie ábo z wysługi, ábo zá kupnem, dárownym obyczáiem, zámiáną álbo

którym-

którymkolwiek nábyciem wedle zwyczáiu y práwá pospolitego, y dzierżeć ie wedle práwá, w którym leży ono imienie.

Stánowienia ná seymie anni 1564. *postánowio né, viścić sobie y trzymáć mocno máią: áni szukáć przyczyny podobieństw iákich, któreby to ziednoczenie ich rozrywáć miáły.*

Z Przywileiu około Vniiey. W. X. L. z Koroną folio 768.

Koroná Polska y W. X. L. iest iedno nie rodzielne y nierózne ćiáło, y tákże nie rózna ále spolná RP. która sie ze dwu pánstw y narodów w ieden ludznioslá y spoilá.

Oboiemu narodowi iedná głowá, ieden Pan y ieden król spolny roskázowáć ma.

Spolnemi głosy od Polaków y od Litwy obrány w Polszce, á potym w Krákowie ná królestwo Polskie pomázan y koronowan bydź ma.

Electiiey królá nowego niebytność którey strony przekázáć niema: ábowiem powinnie & ex debito *Rády y wszytkie stany korony Polskiey y W. X. Lit: wzywáne do tego bydź máią.*

Obierániey podnoszenie W. Xiążećiá Lit: które przed tym osobno bywáło w Litwie bydź niemá, ták żeby y ynák żaden álbo podobieństwo ná potym nie było; z ktoregoby sie okázowáło ábo znáczyło podnoszenie ábo inauguratia Wielkiego Xiąż: Lit.

Titul W. Xiąż: Lit: przy obiéraniu koronáciiey ma bydź záraz miánowan, to iest, ma bydź obwołan królem Polskim y tymże W. Xiąż. Lit: Ruskim, Pruskim, Mázoweckim, Zmodz: etc.

Successio naturalis & hæreditaria *w W. X. Lit: służyć, áni wiecznemi czásy przeszkadzáć tego spólku y ziednoczenia obygá Narodów niema.*

Potomstwo królá I. M gdzieby które było, á ná królestwoby nie było wzięte, áby zgołocone nie zostawáło, poczćiwe, á stanowi swemu przystoyné od RP opátrzenie mieć ma.

Dismembratia żadná koronna bywáć niema.

Práwá, przywileie y wolnośći poddánych wszytkich obygá Narodów y pánstw ták złączonych przy Koronáciiey nowego królá przez królá koronowánego poprzysiężone y záraz confirmowáné ná iednym liśćie y iednemi slowy czásy wiecznemi bydź máią.

Seymy y Rády obygá tych narodów spólne koronne, pod królem Polskim bydź máią. Páno wie miedzy pány osobámi swemi, Posłowie miedzy posły zásiádáć y rádźić o spólnych potrzebách ták ná seymie iáko y bez seymu w Polsze y w Litwie máią.

Pomoc y rádá spólna oboiey strony bydź ma.

Król práwá przywileie ziemiam koronnym y W. X. L. trzymáć y chowáć ma.

Przysiegi Rad Dygnitarzów, Vrzedników, Stárostów Narodu Litewskiego, y przednieyszych domów ludzi przy mocy zostáć máią: a królowi koronowánemu y koronie Polskiey czynione bydź máią.

Przysiegi około trzymánia spisków pospolitych záchowáne y trzymáne bydź máią.

Pomocą spólną we wszytkich przećiwnośćiách oboiego narodu stany pomagáć sobie máią.

Fœderá y pacta z postronnemi narody czynione áni stánowione, żadni też posłowie w rzeczách ważnych do obcych stron posyłáni bydź nie máią, iedno zá wiádomośćią y rádą spólną obudwu Narodów.

Przymierza ábo stánowienia z którymkolwiek na rodem przed tym rczynione któreby były szkodliwe którey stronie zdzierżáne bydź niemáią.

Monetá ták w Polsce iáko y w Litwie ma bydź zá spólną rádą vniformis, & æqualis in pondere & grano & numero peciarum & inscriptione Monetæ.

Cłá Mytá wszytkie w Polsce y w Litwie ziemskié y wodne, królewskie, szláchetckie, Duchowné y Mieyscie zniesione bydź máią.

Cłá y mytá od Duchownych ludźi y od Swietckich, Szláchetckiego stanu żadne bráne bydź nie máia. Nie zákrywáiąc Myt kupieckich, áni sie zmawiáiąc z kupcy ku szkodźie, á zátáieniu ceł dawno zwykłych królewskich ták w Polsce iáko y w Litwie.

Státutá y vstáwy wszytkie przećiw Narodowi Polskiemu w Litwie vstáwione około nábywánia y dzierżenia imienia w Litwie Polakowi, choćia po żenie, ábo z wysługi, ábo zákupnem, dáro wnym obyczáiem, zamiáną etc. żadney mocy mieć nie máią.

Imienia ták Polakowi w Litwie iáko Litwinowi w Polsce słusznym obyczáiē dostawáć y dzierżeć wedle práwá w którym leży ono imienie wolno.

Artykuły przywileiu Alexándrá królá Recessem Wárszáwskim ná seym Lubelski odłożoné w mocy zostáć máią.

Przy tytule W. X. Lit: y Dostoieństwách y Vrzędziech y zacnośći stanów wedle opisánia przywileiu Alexándrowego cále á nienáruszenie zostáć máią.

Seymów inych żadnych osobnych stanom koronnym

ronnym y Litewskim król skłádáć niema, iedno záwżdy spólne Seymy temu oboiemu Narodowi iáko ćiáłu iednemu w Polszcze skłádáć ma, gdźie sie nasłuszniey królowi y Rádám koronnym y Litwie zdáć bedźie.

Dignitarztw y Vrzedów iesliby które wákowáły w W. X. L. król nikomu dawáć niema, ázby pierwey królowi Polskiemu koronowánemu y koronie Polskiey przyśiege vczynił.

Executia około dóbr stołu królewskiego w W. X. Lit: od wszech przodków królewskich rozdánych nikogo dolegáć niema.

Práwá, przywileie W. X. Litewskiemu y inszym źiemiam, powiátom, fámiliam y osobam dáne, cáłe, zupełne, y w niczym nienárusżone zostáć máią.

Feudá, lenná, wiecznośći, frymárki, zamiány, dożywoćia, zastáwy wszelákie ná seymie y bez seymu vczynione wedla káżdego przywileiu dźierżáne bydź máią, á w żadną wątpliwość przywodzone bydź niemáią.

Nádánia ná Dignitárstwá, vrzedy, które zdawná y własnie ná nie należáły, zastáwy, y summy wszelákie, w zupełnym práwie swym zostáwione bydź máią.

Dochodów swych częśći żadnych niegdźie indźie y nie ná co innego okrom pożytku swego obracáć niemáią.

Grunty y possessiæ nie máiąc ná nie listów á trzymałby ie y vżywał, tákowy te swoie własność ták bez listów iáko y zá listy ma wiecznie trzymáć, wedle státutu Litewskiego stárego y nowego y zwyczáiów dawnych.

Rozdawánie dóbr stołu królewskiego w W. X. Litewskim vstáć ma.

Imioná ku stołowi królewskiemu potym przypadáiące król wedle woley y łáski swey rozdawáć ma, ták Polskiego iáko y Litewskiego szláchetckiego narodu ludźiom áby sie tym służbá źiemska woienna nie zmnieyszyłá.

Recuperátiæ zamków, imion, possessiy y wszelákich dóbr od nieprzyiaćielá Moskiewskiego tym król wracáć ma, czyie oyczyzny y possessiæ przed osiegnieniem od nieprzyiaćieli były.

A iesliby ná to mieysce dano komu co było, to sie do stołu królewskiego wracáć ma.

Z Przywileiu potwierdzenia Vniiey.

folio 774.

Naprzód król vchwałą seymową te wszytke rzeczy á spráwe Vniiey miedzy Koroną Polską á W. X. Litewskim we wszytkich ich Artykułach wyszey opisánych vmocnił, vtwierdźił czásy wiecznemi.

Potym źiemie Wołynskie, Kiiowskie Podláskie ze wszemi ich przyległośćiámi y własnośćiámi do korony Polskiey y do wolnośći iey przywróćił.

Mieysce seymóm wálnym koronnym w Polszcze Warszáwe náznáczył, wyiąwszy casuse przypádłe.

Seymiki powiátowe wedle obyczáiu ták w Polszce iáko y w Litwie skłádáne y trzymáne bydź máią.

Mieyscá Pánom Rádom Litewskim ták Duchownym iáko y świetckim miedzy pány Rádámi koronnemi. Tákże posłom źiemskim Woiewództw Litewskich miedzy Woiewództwy koronnemi náznáczone.

Z Constituciy po Vniiey zá Królá Zygmuntá Augustá.

Vtwierdzenie Vniiey W. X. Litewskiego z koroną fol: 775. lege 1. Wszem.

Státutu W. X. Litewskiego popráwá co nabliżey z státutem Polskim zgadzána bydź miáłá. fol: 776. lege 2.

O wyzwolenie szláchty od pánów którym sie z imiony y máietnośćiámi swemi zdáli, decizyá królewska bydź miáłá f. 777. le: 3. Szláchtá.

O wolnośći niektórych służyć komuby chćieli do okazánia práwá ich odłożenie. fo: & le. eadē.

Mieysce dla domu sądowego źiemskiego y dla chowánia ksiąg pozwolone. fo: eodem, le: 4. Mieysce.

Podatków niedopłáconych przez poborce odbiéránie bydź miało. fol: eodem, le. 5. Zá potrzebą.

Ie° M. Pan Chodkiewicz Hreory Kásztelan Wilenski miał liczbę z podatku przed Deputaty czynić. fol 777. lege 5. Zá prozbą.

Dignitarze y vrzednicy przysiegłé bydź máią. támże. lege 6. Dignitarze.

Dwu vrzedów y mieysc sądowych żaden trzymáć niema. támże. le: eadem.

Káżdy przy swym vrzedźie do żywotá zátrzymány bydź ma. támże. le. 6 Dignitarze.

Powiáty Mozerski y Rzeczycki przy Woiewództwie Minskim zostáwione. támże. lege 7. Powiáty.

Ná wypráwe woienną równo z koroną król Zygmunt pierwszy prosbą swoią przywieśdź ie miał. fol: 777. lege 8. Quod.

Służebni żywność pobráną płáćić máią. fo 778. lege 9. Pozwalamy.

Rotmistrz z káżdego służebnego o żywność nie zápłácona

zapłacona sprawiedliwość czynić ma, inaczey wolno Rotmistrza pozwać do Grodu. támże. lege eadem.

Artykuły około wárunku exequucyiey wiecznie máią bydź dzierżáne. támże. le 10. Wßákże.

Z Constituciy Królá Stephaná.

Z Constituciy Królá Je° M. Zygmuntá Trzećiego.

Łokieć.

Stáráć sie áby káżdému z strony osoby królá Ie° M. y wedle zasług cześć powinna byłá wyrządzána.

Przykłády złe y wystepki miárkowáć, wykorzeniáć y karáć.

Rzeczy wszytkie ná Dworze, we Dworzech, w domách, komorách, pokoiách y v stołu królá I. M. sporządzáć.

Vrzedy y Vrzedniki ku Rycerskim pocztom królá I. M. należących vstáwiáć, odmieniáć, y w lepszy porządek w prowadzáć zá zezwoleniem y władzą królá I. M.

Ná Dworze bedący do káżdey spráwy Márszałká Nadwornego wzywáć.

Odieżdżáiąc od Dworu Reiestrá y spráwe vrzedu swego Márszałkowi Nadwornému oddáć.

Céne rzeczam które ná potrzebe Dworską przywożą vkładáć.

Targowé przy Dworze bedąc wyćiągáć y bráć, wszákże pomiernie wedle zwyczáiu Miástá, krom polnego: które Hetmánowi Wielkiemu zostáwiono, áby zá spólną rádą zapłátá rzeczy byłá dáwána, fo: 294. y fo 295.

Przy bytnośći Márszałká Koronnégo, Márszałek Nadworny w żadne rządy wdawáć sie niema: ále w niebytnośći iego wszytko odpráwowáć winien. fo: 294 par. Aczkolwiek.

Vrzedy obudwu Koronnégo y Nadwornégo máią bydź zobopolney nie różne sobie. támże.

Márszałkowskie vstáwy przez Woźnégo máią bydź obwołáne. fol: 295. par: A bądź.

Márszałkowe niemierne targowégo wyćiągánie Pánowie Rády ná Dworze bedące miárkowáć, á nieposłusznégo ná seym odnieść máią, Támże. par: A iesli.

Dignitárztwá żadnégo z Márszałkostwem trzymáć nie może: bo też dwoygá mieysc w Rádźie záśiádáć nie może. fol: 304 lege 25. Iż.

Przy królu ferowáć ma ex scripto dekret przez Pány Rády ná seymie zgodnie bez królá concludowány in crimine læsæ M. fo: 23 le 4. Jesliby. par Który ták pozwány.

Wiedźieć ma kiedy Instigator in defectu Delátorá instituowáć y continuowáć bedźie causá criminis perduellionis. fol. 24. parag: Táki z postepek.

Marszałká w Inflantćiech władzą, pátrz, Inflanty.

Mátká.

Z Mátki stanu prostego byle z oycá szláchćicá szláchćic sie rodźi. fol: 554 lege 3. Iż. par: W którym.

Mátká gdy vmrze, synowie vpomináć sie máćierzystego nie mogą, ażby żone inną oyćiec poiął álbo vtracał dźiedźictwo ich. fo: 574. le: 6. Z pospolitégo.

Mátke czyie ktoby náganił bydź nierządną, á nie odwołałby zárázem áni by tego dowiódł, przepada winy 60 grzywien, y odwoływáiąc ma mówić, com mówił łgałem iáko pies. fo: 556. lege 8. Gdyż. A gdzieby sie przał, przyśięgą vydźie támże. lege 9. Jesli.

Mátce ktoby odpowiedźiał álbo ránił, gleytem królewskim zgwałconym karány bydź ma. pátrz, Syn.

Głowá mátki zábitey synowi nierządnégo łożá płácona bydź ma. fo:560. l 4. Wáwrzyniec.

Málmázyia.

Málmázyiey Greckiey kwartá zá dwá groszá przedtym bywáłá płácona: á Włoská po trzy grosze. fo: 1050 par: Málmázyiey.

Málmázyia ná skład przywiéziona niema bydź z wozów składána, áż ią vrząd Mieyski popieczetuie, y niema bydź z piwnic wydawána, áż zá vstáwą Woiewodźiną pod winą 100. grzywien. fol: 1051. lege 2. Winá. par: Tóż o Málmázyach.

Mázowsze.

Mázowieckie dobrá opráwie podlégáć nápotym niemáią. fol: 21. lege 2. Opráwá.

Z Mázowieckich dóbr choćia ná nich opráwá przećie quártá iśdź ma do Ráwy. támże.

Mázowieckie Woiewództwo nie podpada pod Executią Státutu Alexándrowégo Piotrkowskiégo Roku 1 5 0 4. áż do dánia y vprzywileiowánia státutów y wolnośći ich zá Królá Zygmuntá pierwszégo. fol 97. lege 2. Státut. par: Co sie tknie.

Mázowieckie Xiestwo zá Królá Zygmuntá pierwszego przypádło per successionem do korony, támże.

Mázowieckiego Woiewództwá Woiewodá tymże porządkiem ma sobie z Burmistrzámi Miast Woiewództwá swego o nieczynienie spráwiedliwośći z wystepnych Woiewodzych vstaw postąpić y czynić iáko Woiewodowie koronni. fol: 285. par: A co sie tycze.

Mázowsze vrzednikóm Ziemskim winno płáćić czynsze y dochody wedle zwyczáiu dawnego. fol: 324. le: 8. A iż wszyscy.

Securitatem iudiciorum & officiorum cōmissionum tákże y seymików Woiewództw

Inße rzeczy do Kśięstwá Mázoweckiego należące te są.

Mąż.

obwiniony przyśiegą śie odwieźdź może. fol: 620. lege 12. Aby.

Mąż po śmierći żony swey ma bydź w rzywániu dźierżenia dobr. fol: 570. le: 3. Około. par. Dla tego.

Mąż zbieżeniem y występkiem swym posagu y opráwy żony swey áni gwałćić áni szkodźić może. fol: 628. par: A iesli.

Mąż przedaiąc dobrá ná których żoná ma opráwe, ma ią stáwić do kśiąg z przyiaćioły ná zezwolenie zápisu. fo 444. par A iesliby.

Mąż żenie żoná mężowi spólne dożywoćia sobie vczynić mogą. fol: 451. lege 26. Stoiąc.

Membrany.

Od membran pieczętowánych Pisárze bráć máią po pułgroszku, fol: 501. lege 9. Pisarz.

Metryká.

Ná dowód zastawy dóbr królewskich nie wážna. fo: 93. ver: 2. & fo: 288. le: 1. Gdyż.

Meżátki.

Meżátek gwałtownik. fol. 592. lege. Ktobykolwiek.

Meżátká zwaláiąca ná gwałt dobrá dziedźiczne y posag tráći. fol 594. lege. Dla. par: Ale iesli pánná.

Meżátki ku dochodzeniu dóbr dźiedźicznych máią dawność lat 10 fol: 214. le 2. Præscriptia. & fol: 577. le. 5. & f: 578. le: 7. Gdyż.

Mężobóystwá.

O mężobóystwo przed tym Kásztelánscy Sedźiowie sądźili káżdy w swey Kásztelániey, fol: 426 le: 4 Vstáwiamy.

Mężobóystwo Szláchetckie ábo Kmiecę w Mieśćiech królewskich práwem Polskim ma bydź sadzone. fol 605. le. 20. Vstáwiamy. & lege 21. Skázuiemy.

O mężobóystwo ieden ma bydź obwiniony, á drudzy niech śie spráwuią, fo 615. le: Jesli ich.

Mężobóystwá bez karánia zostáwáć nie máią. fo: 582. lege 10. Jesliby.

O mężobóystwo niewiádome, Vrząd żadnego winić niema, ále krewni dowiádowáć śie máią y obwinić. fol: 426. le 5. Jesli/ par: Tákże.

Mężobóystwo y ine excesi popełnione w osobie Rádney álbo vrząd RP. y dostoienstwá ná sobie noszącey, wedle státutu karáne bydź máią. fol 23. le: 3. Obráženie.

Mężobóystwo Seymowe ná gárdle karáne bydź ma. fol: 512. ver. vltimo.

Oycá, Brátá, śiostre, powinne, kto zábiie, w oyczystych dobrách dźiedźiczyć nie máią oni y potomstwo ich, nawet bezecnymi bydź máią, y niegodni vrzedów żadnych áni dostoienstw. fo: 563. lege 6. Aczkolwiek.

Mężobóycá, gwałtownik, dóm czyy nászedszy, iesli zábiie álbo ráni kogo sześćią świádków z osmnaśćia wybránych przekonány, ná gárdle karány bydź ma. fol: 589. le: 6. Gdy. Pátrz Gwałtownicy.

Mężobóystwo przez sługę czyiego popełnione. fol: 590. le 7. Gdy. & le: 8. Tákowy. & lege 9. Częstokroć. Pátrz/ Pan ábo sługá.

Głowá niewiásty nierządney iey synowi płacona bydź ma. fol. 560. le: 4. Wáwrzyniec.

Głowá tego ktoryby śie Szláchćicem mienił nie będąc im, płacona bydź niema, fol: 555. le: 7. Gdźieby.

Zá głowe Szláchetcka 60. *grzywien ma bydź płácono. A który iest vczyniony Szláchćicem z kmiećiá álbo szołtysá* 15. *grzywien*. fol. 602. lege 11 Rycerskiemu.

Prostego stanu człowiek gdy przed láty zábił szláchćicá nie máiąc przyczyny od niego, ná gárdle karány bydź miał: á iesli zá przyczyną zábił, tedy wedle státutu karány bydź miał á ten statut do trzech lat był vczyniony. fol: 603. lege 15. Gdy.

O głowe sługi swego plebeiuszá pan czynić może ábo potomkowie pánscy, gdyby slugá przyiaćiół niemiał. fol: 582. le. 10. Jesliby.

O mężobóystwo plebeiorum *Szláchćic przepada* 30. *grzywien: pánu połowice, potomkom zábitego połowice*, fol: 616 le. 17. Ktoby.

Plebeius occidens plebeium pœna capitis *karány bydź ma*, Támże. le: ead.

Z przygody broniąc śie á zábiie, z sześćią świádków spráwić śie ma, á przekonány 60. *grzywien zá głowe przed láty płáćił przez śiedzenia w wieży*. fol 606. le 1. Jż. *Potym cene głowy podwyszono* 120. *grzywien* Támże. le. 3.

Pod obroną pospolitey przespieczności kto ná drodze zábiie kogo 120. *grzywien płáćić y karánie w wieży odnieść ma*. fol. 606. lege 2. Przekażcá.

Zá głowe Szláchetcka przed tym 30. *grzywien dawano*. fol. 607. le: 4. Aczby.

Potym sześćdźiesiąt grzywien podnieśiono, fol: 603. lege 14. Aby.

Potym zá przygodne mężobóystwo 120. *grzywien y rok y sześć Niedźiel w wieży śiedzenie skazano*. fol: 607. le 5. O mężobóystwie.

Mężoboycá żaden karánia wieże niema vchodźić,

dźić, choćby sie też y z przyiacioły zábitego vgodźił. Támże. le 5. par Iż tákowi.

A kiedy vćiecże przez Woźnego ma bydź bezecnym obwołány. Támże.

O mężoboystwie dobrowolnym práwo do piąći lat vczynione było tákowe. Mężoboycá zá dworem miał bydź pozwány: Termin był sześć Niedźiel. Gdy stánał, zá pierwszym rokiem záwitym z dekretu miał śiedźieć w wieży roky sześć Niedźiel, bez appellácyiey do Powiátu. wyśiedźiawszy, dopiero zá zábitego dáć 120. grzywien: álbo wwiązánie w dobrá áż do zapłáty. A iesli nie stánał, dobrá trácił: á przećie wwieży bydź miał gdyby w ręce wpadł. fo. 608 le. 7. Mężoboystwá.

Tóż práwo do cztérech lat odnowioné, fol: 610. lege 9. Iż po.

Tóż práwo do trzech lat ponowioné. Támże. le: 10. Nunciis.

Tóż práwo do roku ponowioné z śiedzeniem w wieży ná dnie. fol 611. le. 11. Ku.

Wyższe práwo skáżoné, á práwo królá Olbráchtá do vżywánia przywrócone. fol. 611. le: Prosili. To iest 120. grzywien zápłáćić á roky sześć Niedźiel w wieży śiedzenie bydź miáło.

Práwem Olbráchtowym mężoboystwá ná gárdle karáné bydź miáły fol: 611. le: 13. Tametsi.

Zygmunt August odnowił obá státuty Olbráchtów y Zygmuntów z præscriptią do trzech lat fol: 612. lege 14, A iż.

Stephan Król popráwił z strony wieże że ná dnie śiedźieć ma, fol: 613. le. 15. Acz.

Król Ie° M. Zygmunt III. ták postánowił. O głowę Szláchetcką vchodząc wieże główník iednáć sie niema. fol: 613. le: 16. Iż státuty.

Powinni nadáley do 12. Niedźiel protestátią obwiedźienia głowy w Aktá Grodzkie wwodźić máią. fol: 613, le: Iż Státuty. par. Co iż iest A iesli dáleko powinnych zábićie sie stáło, tedy iáko naprędzey ią vczynić y popieráć będą winni. fol: 613 par: Tego.

Mężoboystwo bronią ręczną popełnioné dwiemá sty y czterdźieśći grzywien płácone bydź ma. Támże. par: Ażeby. Z rusznice podwyższoné ná 480 grzywien Támże. par: Ażeby.

Mężoboycá iesli w wieży vmrze summá przećie potomkóm nie ginie. fol: 614. par: A iesliby.

Mężobóycá Conuictus, gdy czásu náznáczonego do wieże nie śiedźie ábo wynidźie, ma bydź infamis. fol 614. par: A ktoby.

Mężoboyce gdźieby kto dla śiedzenia w wieży zá iednał, álbo nadáley do roku o głowę nie pozywał: wolno będźie inszemu powinnemu choć dálszemu sessionem turris popieráć. fol: 614. par: A gdźieby.

Kto w Mieśćie, we Wsi, przy domu, w przeyrzystym polu z rusznice zábiie, przypadkiem sie bronić niemoże. fol: eodem par: Ale.

Do tąd Zygmunt trzeći.

O mężoboystwo z rusznic w Woiewództwách, Płotckiego, Mázoweckiego, Podláskiego yRáwskiego pœna bannitionis: á o głowę ad forum fori pozywánie bydź ma. fol: 514. le: 12. Iż mężoboystwo. Lex temporanea.

Miáry.

Zboża, sukien y inych rzeczy Ziemskich przez kmiećie wożonych przez Woiewody ná káżdy rok stánowione bydź máią. fol: 277. le: 5. Aby. & fol: 281. le: 14. Chcąc.

Z stárádawna postánowione, máią bydź od kupców chowáne. fol 1055. le: 2. Aby.

Krákowska miárá z Poznánską ma bydź iednáka. fol: eodem le: 1 Aby.

Miárá korcá, funtów, łokćiá, beczek y kwart w Woiewództwie Krákowskim iednáka bydź ma. fol: 1057. le: 7. Iednáki.

Płotcka z Poznánską porownána. fol: 1055. le: 3. Iż Posłowie.

Podláskie pátrz, Podláße.

Miástá y mieszczánie.

Miástá nie tylko dla osób w Mieśćiech mieszkáiących ále y dla dobrá R. P. są fundowáné. fol: 1029. lege 1. Iż Miásta.

Miástá popráwowáć sie, y liczbę przed Stárostą czynić máią. támże.

Popráwowáné bydź máią wedle roskazánia królewskiego. támże.

Miástá z ktorych sądy pochodzą nie przychodniom ále obywátelom w tymże królestwie dawáné bydź máią. pátrz, Zamki.

Pod Interregnum przyśięgáć máią że nie innému iedno królowi wolno obránemu Miástá nie spuszczą. fol: 429. lege 5. Stárostowie.

Pod Interregnum y pod niebytność królewską w koronie opátrzoné bydź máią. fol: 1030. le: 4. Bespieczeństwo.

Brácstwá Rzemieslnicze w Mieśćiech bydź niemáią. pátrz, Brácstwá.

Ludźiom ze wśi Duchownych y świeckich o rány y mężoboystwo spráwiedliwość czynić máią. fo: 605. lege. Vstáwiamy.

Vstáwy Mieyskie od Woiewody álbo Podwoiewodzego przy Raycách y Przyśięznikách ná Ratuszu

tuſzu ſtánowione bydź máią. fol 281. lege 14. Chcąc.

Vſtáwam Woiewodzym przećiwić ſie nie máią. fol: 599. lege. Item áby. par Wßátze.

Vſtáwam Woiewodzym ſporni, przez Woiewode karáni bydź máią. fo 284. le. 1. Item.

Nád vſtáwe Woiewodzą wiecey wyćiągáiący pozwani do Woiewody álbo Podwoiewodzego, wine 14. grzywien przepáść máią. fo:283.l.18. Zázwoleniem. par Agdźie.

Poſtronney ſoli vżywáć niemáią, pod winą 14. grzywien, którą Ráyce karáni bydź máią fol: 51. par: A ieſliby ſie.

Celniki ſwe o nieſłuſzne Cel wyćiagánie ſtáwić do ſądu ziemſkiego álbo Stárośćiego máią, ináczey ſámi zá nie odpowiedáć máią. A excipowánie forum iśdź nie może. fo 68. le.25.

Pieniądze drobne bráć máią, ináczey kupie do ſkárbu tráćić máią; pátrz, Mennicá.

Miáſtá pográniczne głowne ſtrzedz máią áby po ſtronna nie wazna monetá do Korony wnoſzo na nie byłá, pod vtráceniem iey y winą wedle zdánia królewſkiego, fol: 376. le: 10. Iż wiele. par: A Gdánſczánie.

W Woiewodztwie Poznánſkim y Káliſkim hultáyſtwo wſzytko od Miaſt excludowáć, y przechowywáć ich nie máią: á gdźieby ſie wróćili imáć á ktoby ie poznał wydawáć ie máią pod winą dwoiáką 14. marcarum w Grodźie ſine dilatione & motione. f. 584. le: 4. Iż ſie.

Miáſtá w tychże Woiewodztwách dla potrzeb ſwych contentowáć ſie máią Komornikámi, którzyby przy Mieśćie do roku z naymu mieſzkáli. fol: 5 5. par. A miánowićie.

W Mieśćiech tychże Woiewodztw Goſpodarz kożdy winien dáć znáć Vrzedowi, gdyby iáki hultay do niego ieden przyſzedł, Támże. p.eod.

W Mieśćiech o ludźiách próżnuiacych y rzemioſtom nie oddánych, wzwiády czynione y powśćiągáni przez Stároſty bydź máią fol: 584 lege 2. Dla.

Mieſczánie Poznánſcy równe krzywd dochodzenie iáko y Krákowiánie máią. f. 596. p Toż.

Mieſczánin Krákowſki w Rádźie bedący ma moc dochodzenia ſpráwiedliwośći ná gwałtowniki táką iáko y ſlachćic, fol. eod le: Wielkie.

Mieſczáninà gdy Szláchćic vbiie zátrzyman bydź może ále ſądzon byd niema.fo: 594. l. Co ſie.

Mieyſki Vrząd Szláchćicá na gwałćie poimánego ſądźić y karáć nie może bez vrzedu Zamkowego. fo: 594. le: 18. Iż miedzy. par: Co vczyniwſzy.

W Mieśćiech królewſkich Duchownych y świetckich o rány álbo mezoboyſtwo ſzlachetckie nie ſąd Mieyſcki ále ziemſki y Polſki ma bydź ſądzony. fo 1092 le:32 Ináczey wine 14. grzywien ſtronie przepádnie. fol eo: le: eadem.

W nieżgodnym ſądźie ná iedne ſententią, od królá nauki śiegáć máią. támże. par: A ieſliby.

Przećiwko Státutowi Toruńſkiemu nic przećiwnego czynić nie máią: ináczey, Burmiſtrz z iednym Ráycą ma bydź poimány y śćiety. fol: 595. par Ale ieſliby.

Mieſczánie zá nieſpráwiedliwe więzienie ſláchćicá o gwałt, winni dáć 60. grzywien onemuż. fol 596. le: Vſtáwiamy. par: A ieſli.

Vkrzywdzony w mieśćie może pozwáć vrząd Mieyſcki álbo Stárośći niedbáły w ſpráwiedliwośći o gwałt, ná Trybunał, fo: 597. p. A gdźieby.

Mieſczánie máiąc liſt ná Szláchectwo, á obchodu Mieyſckiego pátrzą, liſtem ſie ſczyćić nie mogą. fol: 1031. le: 1. Mieſczánie.

Mieſczánom y proſtym ludźiom, Miáſteczek, Wſi, Zamków, nie wolno trzymáć áni kupowáć. fol. 1031. leg. 2. Vſtáwiamy. & fol: 10 2. le. 3. Stoiąc.

Mieſczánie ktorzy dobrá ziemſkie trzymáią, woyne ſłużyć powinni, fol. 701. le. 22. Gdyż.

Miáſtá y Miáſteczká woienną wypráwe powinni. fol. 701. le. 23. Item omnes.

Cząſu poſpolitego ruſzenia, wozy żywnośćią, á przy nich pieſze winne wypráwowáć. folio 362. Ieſt ná wſzytkich.

Krom poſpolitego ruſzenia zá królá Zygmuntá III. zá pogłównym przećiwko Turkowi wozy z żywnośćią y z pieſzymi ſowito wypráwowáć máły, fol: 362. Ieſt ná wſzytkich. Wozy zás czym náſpizowáne bydź máią. Pátrz woienne wozy.

O nie wypráwienie wozów Woiennych tráca máietnośći priwatne do królá, fol: 362. Ieſt ná wſzytkich.

Przy woziech Woiennych wypráwowáć máią przekupnia dla dodawánia żywnośći zá pieniadze woyſku fol. 362. ver: vltimo.

Miáſteczká nowo oſádzone wolne od podatków do lat ośmi fol. 321 le: 8. Miáſteczká.

Mieſczánie w Mieśćie mieſzkáiący, choć rolą sámi álbo przez Zagrodniki robią nie winni płáćić porádlnego: ále ieśli przed Miáſtem mieſzkáią płáćić winni choć Miáſtu podlegli. fol: 324. lege 9. O mieśćiech.

Pobory y Czopowe v Poborce árendowáć máią: ále mu recognitią pod przyśiegą cum auctione dáć ná ſie máią. fol: 392. le. 8. Poborcy.

Ná tár-

Ná targach żadnego zákázowánia czynić áni znáku ná zákázowánie wywieszáć niemáią. fol: 1046. lege 1. **Iż.**

Pozwáni do scrutinium świádectwo przed sądem dáć máią pod przyśięgą y pod winą. fol: 615. par: **Toż mieszczánie.**

Studentá przez Rektorá excludowánego Krákowiánie y Kázimierzánie wygnáć máią, á przechowywáć go dopuszczáć niemáią. fol: 220. par: **Jeszcze.**

Kupcom cudzoziemskim Mieskiego niemáiącym hándle zápowiedáć máią. fol. 1033. le: 2. **Co śie tycze.** *O tym pátrz* in litera K. **Kupcy.**

Ludźie zbiegłe vpomnieni wracáć máią. fo 1085 lege 12. **Vstáwiamy.**

O zły przewód ratione decretorum iniustæ exactionis theloneorũ *ná Trybunale otrzymánych ná Trybunale odpowiedáć máią.* fol: 688. le 21. **Dekretá.**

Furmánom solnym zábrániáć składu niemáią w Wielkiey Polszce y ná Kuiáwách. fol: 57. le: 33. **Powszeni.**

Po vmárłym bez potomstwá dobrá ná bliższe krewne y powinowáte spáść máią, spráwiwszy kielich zá półtory grzywny do kośćiołá. fol: 1093. lege 35. **Vstáwiamy.**

Mieszczánom y Zydom przećiwko szláchćie o nie płácenie długów żelázne listy dawáne bydź nie máią. fol: 629. le: 5. **Státut.** p. **Tákże też.**

Mieszczánie długów ábo borgów swych nie zápisánych przez świádki dochodźić máią. fol. 1034. le: 6. **Koniec.**

Miástá które zábraniáią kupcom ná funty, łokćie y kámienie przedawáć, wine 100. *grzywien na mniey trzemi świádki przeświádczone przepádną pozwáne przed królá,* fol. 1040. leg 2. **Stoiąc.**

Mieszczánin Páná pozwáć powinien gdźieby z kmiećiá zádłużonego spráwiedliwośćią wlókł, fol 1090. le: 25. par: **A gdyby.**

Mieszczánie o rány y mężobóystwo Kmiece z práwem Polskim spráwiedliwość czynić máią. fo: 1092. le: 31. **Vstáwiamy.** & l 32 **Skázuiemy.**

Mieyscki Sedźia w nieszgodźie Zydowskiey poczynáć nic niema, ále tylko król álbo Woiewodá y Sedźia iego, fol: 1118. le: 9.

Miecz álbo kord.

Mieczá przed królem kto dobedźie y ráni ma bydź bez łáski karány, á ieśli nie ráni tylko dobedźie, ma bydź ná łásce królewskiey. Toż y przed Stárostą sie rozumie. fol. 30. le. 12. **Nád to.** *Toż y przed człowiekiem Rycérskim.* fol. 600. le: **Gdy kto.** *Toż y przed X. Arcybiskupem.* **Pátrz Arcybiskup.** *Toż y ná Seymiech.* fol: 512. le: 8. **Vstáwiamy.** *Toż y n sądźiech,* fol: 510. le: 4. **Vstáwiamy.**

Miedź.

Zá ołów pretio æquiualente *przywoźić kupcy do korony máią.* f. 1045. p. **Opátruiemy.**

Minorennes.

Pátrz in litera S. **Sieroty.**

Minsko.

Powiáty Woiewództwá Minskiego Mozérski y Rzeczycki przy tymże Woiewództwie Minskim zostáwiony, w którym y seymiki y insze spráwy odpráwowáne bydź máią: fol. 777. lege 7. **Powiáty.**

Wárunek Woiewództwá Minskiego z strony ábrogowánia przewodów práwnych o niestanie niektórych do práwá, pod Interregnum. fo. 783. lege 37. **Iż.**

Minuty.

Minutą prostą nic dowieźdź sie niemoże iedno pod pieczęćią álbo księgámi przed sądem. fo. 508. le. 3. **Prostą.**

Miód.

Miodowa dan powinni dáć Pánu gáiá, z którego kto bárći trzyma. fol. 1110. le. 1. **Bárći.**

O miod obwiniony spráwić sie ma, fol. 1111. lege 3. **Piotr.**

Mistrz Pruski.

Pátrz, Pruskie Kśiestwo.

Mistrzowie.

Ná szkołach w mieśćiech y w miásteczkách bydź máią. *pátrz,* **Biskupi.**

Młyny y Młynárze.

Młynárze nie mogą młynów zástáwiáć bez dozwolenia Pánów swych álbo królewskiego. fo. 1076. le. 4. **Często kroć.**

W młyn żaden wwiązánia dáć niema, wyiąwszy by iney máietnośći nie było. fol: 653. le: 2. **W kárczme.**

Do młynów zá gránice vbogim ludźiom wolno chodźić dla mlenia. fol: 1078. le: 2. Liceat.

Ná młynárzu który iest pod wielą bráćiey ábo Pánów, wolno kożdému z práwá krzywdy swéy dochodźić. fol: 1077. le. 1. **Fránćiszek.**

Młynárze ktorzy niemáią áni robią łanów cáłych áni

Mnißy.

Mnißki.

Monetá.

Pieniądze drobné álbo grzywny ták w pożyczániu iáko w płaceniu długu wszedy bráné bydź máią. fol: 376. par. A miedzy.

Monetá drobna brána bydź ma pod winą ćiągánia w bydle ieśli Szláchćic: á ieśli Mieszczánin álbo kupiec, kupie do skárbu tráći: ieśli kmieć ma bydź poimany do wieże wsádzon. fol: 373. lege 7. O drobnych.

Folio *zás* 374. lege 8. Kázimierz *wine podwyższono: to iest Duchowny któryby niechćiał bráć pieniedzy drobnych zá dziesiećine przedáyną, tráćił dziesiećine, szláchćić y miástá zá pierwszy, wtory y trzeći raz po* 10. *grzywien, á zá czwarty* 30. *grzywien do skárbu, kupiec wszytkie swé kupie, kmieć wiárdunek, kárczmarze ná wśiách pułgrzywny tráćić máią.*

Szelągi Węgierskie y popietne grosse bráné bydź máią. fol: 376. le: 10. Jż wiele.

Monetá Litewska wszedźie brána bydź ma. fol. 376. le: 10. Jż wiele.

Monety Sląskiey pułgroszki po pieć pieniedzy vdawáne bydź máią, fol: 372. le. 6. Jż monétá. par: A ktoryby.

Do groszów Práskich w czynszách zápisánych przydawánie bydź ma wedle biegu pospolitégo miedzy kupcy. fol. 373. l. 7. O drobnych.

Bićie monety w Polszce y w Litwie potrzebné. fol. 379. le: 16 Vchwała.

Pieniedzy nie kowánie wielką szkode RP. przynośi. fo 378. le. 14. Jż ztąd.

Kowána bydź ma ku pożytkowi nie ku szkodźie Korony y panstw koronnych, f. 380. ver: 1.

Fałszywa kowána bydź niema, fol 372. le: 6. Jż monétá.

Kowána bydź ma wedle ordinációiey królá Stepháná, fo. 381. par: A co sie.

Monete fałszywą ktoby kował ma sie przed królem spráwić, á pokonány dwiemá Szláchćicámi w tymże występku skazánym, ma bydź ná gárdle karány, á dobrá iego w skárbie zátrzymáné y nikomu dáne bydź nie máią. A ieśli pokonány bedźie nie szláchćicámi, tedy sie czyśćić ma 18. *świádków Szláchćiców które sobie król obierze z piaćidźieśiąt od pokonánégo po stáwionych. A tám ieśli w dowodźie vstánie, ma bydź mian zá pokonánégo y karan bydź ma winą fałszu.* fo: 377. le: 12. Dla. *Ale druga rázą o tóż oskárżony ládá świádkiem pokonány bydź może.* fol: 378. par: Ale gdźieby.

Monety kowánie pewnym osobam zlecone bydź ma. fol: 378. le: 13. Około.

Prusacy monety bić nie máią, ábo chcali bić, tedy stárym obyczáiem bić máią. fol: 378 le: 14 Jż ztąd.

Pruskie Xiążę y z Miásty inszey mocy kowánia mieć nie mogą, iedno wedle poślednięgo pozwolenia królewskiego. Bo ieśliż sámemu królowi nie wolno bić monety bez dozwolenia PP. Rad, dáleko mniey Prusakom. fol. 379. l. 14. Vniuersi.

Bez dozwolenia PP. Rad y bez seymu kowána bydź niema, fo: 371. le: 1. & 2 Obiecuiemy. & lege 3. Chcąc.

O tey mynicy pátrz wiecey, fol: 1151.

Monopolia.

Rzeczy tych które z panstw koronnych pochodzą król vstáwiáć dopuśćić niema, fol: 60. le. 7.

Zákupowániem rzeczy od kupców obywátele koronni nie máią bydź w pożytkách swych oszukáni fol: 304. le: 26. Dignitarze.

Zákupowánie towárów przekázą bywa inym kupiectwo. fol: 1048. le: 2. Vskarżáli.

Most.

Ná Bugu rzece potwierdzony, álbo miásto mostu támá z gruntu królewskiego vsypána bydź ma, fo: 1101 lege 11. Stárodawne.

Ná rzece Stér y Stérzec y ná Głuszcu w Lucku Mieszczánom Luckim ku naprawieniu z seymu zlecony, fo. 1104. le 26. Budowánie.

Ná popráwe mostu Sądeckiégo ná rzece Dunáycu Cło od kupców y Furmánów od koniá po szelągu pozwolone, fol: 1104. le: 27. Jż.

Ná rzece Gáći pozwolony, fol: 1102. lege 17. Ná prosbe.

Mozér.

Przy Woiewództwie Minskim zostáwiony, fol: 777 lege 7. Powiáty.

Mozerskie rozgrániczenie z Woiewództwem Kiiowskim. fo: 805. le: 2. Ná rozgrániczenie.

Mołtánski Woiewodá.

Hółd czynił królowi Zygmuntowi pierwszému. fol. 1014.

Przyśiege oddawał. fol: 1015.

Munimenta:

Albo dowody práwne ku popieraniu rzeczy pod vczynieniem skazánia sedźiégo producowáne bydź máią. fol: 493 le: 23. Bedźie.

Producowáć ich wolno ták powodowi iáko y pozwánému. fol: 668. le: 3. A ieśli.

Simplicia in causis simplicium iniuriarum *wedle práwá nie ważne: tylko* munimenta speci-

Nieośiádły

Nieośiádły plebeiuß ktoryby śie mienił bydź ßláchćicem nie bedąc im, á byłby w tym ná Trybunale álbo w Grodźie przeſądzony ma w wieży połroká śiedźieć. fo 555. le 6. **Ieſliby.**

O przeſtąpienie Dekretu Káźimierzowego z ſtrony ſoli poſtronney ma bydź przez Woiewode imány iáko gwáltownik práwá. fo: 52. ver: 11.

W Sądźie Grodzkim odpowiedáć ma. fol: 583. lege 1. **Ieſliby.**

Woźnym zápowiedźiány przed Stároſtą od ośiádłego ſtánowiony bydź álbo zan ośiádły odpowiedáć ma. támże. le: eadem. par: **Gdy.** & par: **A ieſli.**

Przed Stároſtą rekoymie ſtáwić może iż doſtoi práwá álbo śiedźieć ma. támże. lege & par: eodem.

Nieośiádły nád którym práwo przewiedźione ex controuerſia *gdy mu każą* ſatisfacere *álbo śie gotowemi pieniądzmi ma wyſwobodźić do dwu Niedźiel, álbo rekoymie ſtáwić ośiádłe do Niedźiel ßeśći: Ináczey do Grodu proſto* ad banniendum *pozwány bydź ma: á po wywołániu iman, y do wieże wſádzon áż doſyć vczyni.* fol: 583. lege 2. **Gdy.**

Ná nieośiádłego kłádźione bydź máią pozwy w fárze álbo w plebániiey gdźie niekiedy był ośiádły: á to kłádźienie pozwów oney fárze nic ßkodźić niema. támże. par: **A ieſliby.**

Zá nieośiádłego ſługe obwinionego y zápowiedźiánego o iáką ßkode álbo krzywde Pan ſpráwiedliwość czynić winien. f. 591. par: **A o ine.**

Nieośiedli pomocnicy wywołánców do wieże wrzuceni bydź máią. fol: 673. le: 16. **Tákże.** par **A ktorzyby.**

O nieośiádłym kmiećiu. **Pátrz kmiećie.**

Nieprzyiaćielſkie náiázdy.

Ieſli śie rozumem pożyć nie mogą, wiec mieczem. fol. 12. lege 9. Sacra R.

Ieſli podatkową obroną odpárte bydź nie mogą tedy poſpolitym ruſzeniem. fol: 691. lege 7. **A iż niepewna.** fol: 694. le: 18. **A iż tego.**

Nieśwież.

Nieświezkie Collegium y dobrá immunitati Eccleſiæ *zápiſáne.* fo. 781. le. 27. **Zá prosbą.**

Nieświezkie poſtánowienie y confirmatia. támże. lege 26. **Przywiley.**

Niewiáza Rzeká.

Ma mieć port wolny w Kieydánách, y groblą hámowána bydź niema. fo: 789. le. 58. **O wolności.**

Niezgody

Domowe, gorſze niż woyny z obcym. fol. 193. lege 4. **Chcąc.**

Niezgód koronnych y niebeſpieczenſtw kośćielnych plebeiußów ámbitia przyczyną bywáłá támże.

Niezgód, roſterków y nienawiśći wnetrzney przyczyná, bránie Doſtoienſtw y vrzedów iuż dánych fol: 296. lege 3. **Iż.**

Niezgody miedzy dwiemá Vrzedniki w ſpráwách iednych zwłaſzcza Márßałkowſkiego vrzedu przed láty bywáły. fol. 294. ver: 2.

Nizowcy.

Nizowców mieyſcá Hetman ma opátrzyć dáwßy im człowieká przełożonego Szláchćicá. fol: 731. ver: 1. par: **Naprzód.**

Ciż przełożeni przyśiege máią czynić, że imo wolą Hetmáńską, álbo komuby Hetman poruczył, nie máią gránic koronnych przechodźić, áni Panſtw ſąśiednych woiowáć. fo. 731. par: **Ciwßyſcy.**

Reieſtr Nizowców záwżdy ma bydź v Hetmáná. fol: 731. par: eodem.

Przeſądzonych ná gárdło y ná poczćiwość ſkazánych przyimowáć nie máią. fol: 731. parag: **Przeſądzonych.**

Nizowcy ktorzyby gránice Koronne przeieżdżáli, máią bydź miáni zá hoſtes patriæ & perduelles. *A zá tym wolno kożdemu od nich máietnośći ſwych bronić. A o głowy ktoreby w tym bronieniu poległy, żaden nie bedźie mógł poćiągáć.* fo 732. le: 14. **Nizowcy.** & fo: 733. le: 15. **Iż vkráinna.**

Dla pohámowánia vkráinnego ſwowolenſtwá, wyſłáni Commiſſarze z Wárßáwſkiego ſeymu Roku 1589. fo 793. le: 13. **Z ſtrony.**

Kozacy zá perduelles *y* hoſtes patriæ *ſą poczytáni, y wyniſczeni bydź máią.* f: 733. l. 15. **Iż.**

Ná Nizie Dániná Zelech y Mirowá y Boriſpole podnieśione y ſtołowi królewſkiemu przywrócone. fol: 733. lege 15. **Iż.**

Nobilitatiæ.

Od królów legitimè *nádáne,* in dubium *vocowáne bydź nie máią.* fo: 555. le: 6. **Ieſliby.**

O tym pátrz in litera S. **Szláchćic.**

Noteß y Wártá.

Rumowánie Noteßy y Wárty poſtánowione y Słógy álbo wrotá máią bydź w nich budowáne. fol: 1100. le. 6. **Co śie tycze.**

Nowogrodek.

Nowogrodzkiego zamku mur stáry y wieżá oprá wiona bydź miáłá, y dóm dla kśiąg Ziemskich zbudowány bydź miał. fol. 781. lege 25. Zá prosbą.

Nowogrodzkiego Woiewództwá wárunek z strony ábrogowánia przewodów práwnych o nie stánie niektórych do práwá pod Interregnum fol: 783. lege 37. Jż.

Nullo Iure.

Pátrz in litera D. Dobrá Szláchetckié.

Nurzka Káncellária.

Zbudowána miáłá bydź w Nurze w Ostrowiey. fol. 993. lege 56. Ná.

Nurzkie Roki, Pátrz Roki.

O

Oborá Królewska.

Do obory królewskiey bydło źiete do trzećie° dniá oddáne bydź ma. f:1105.l.5. Jeśli.

Obrázá Máiestatu królewskiego.

Iáko śie rozumiey y iáki Proceß in crimine læsę Maiestatis. Pátrz fol: 1141.

Obroná.

Koroná ná Száchćie záwisłá, fol: 370. lege 1 Jż Száchtá.

Obroná koronna z Quárty. Pátrz Quártá.

Dla obrony RP. y dla wychowánia stanu królewskiego pozwolili Ich M. Pánowie Rády zá Zygmuntá Augustá ná podwysßenie Arend, Stárostw, y Dźierżaw królewskich, fo. 94. le: 1. Pánowie.

Obroná RP. od przygód woiennych záwisłá ná ßláchćie, fol. 195. le: Chcąc.

Obroná dóbr królewskich przy czynieniu gránic Stárostóm należy. Pátrz Stárostá.

Obrony Koronne zá królá Zygmuntá ná kozdy rok nowe stánowione były, á przećie ßkody wielkie podeymowáłá koroná, y RP. ku gorßemu śie chyliłá, fol: 332 l. 2. Oznáymuiemy.

Obroná kośćielna od Száchty, Pátrz kośćiół.

Obrone kráiów Ruskich, Podolskich, y Wołynskich, od Tátar zá Stephaná opátrzono było trzemi tyśiecy ludźi iezdnych, á czwarty pieszych, fo: 344. le: 8. A naprzód.

Obroná ziemie Inflantckiey od korony bydź ma. fol: 996.

Obrone dźieći zá oycá powinne. Pátrz dźieći.

Obroná ludźi podróżnych od Burgrábie bydź ma fol: 434. lege 1. Gdyż.

Obronca kozdy swey Cauzy bydź może. fol: 518. lege 3. Omnis.

Oćiec.

Oycowi z dźiećmi dáne dożywoćia. Pátrz wysßey dożywoćia.

Oćiec máiąc syny á póymie druga zone, nie powinien synóm swym częśći dźiedźiczney nánácząć, ále áż do śmierći swey w onych dobrách mießkáć może, nágnáczywßy tylko synóm swym część po mátce ich wzglądem posagu álbo małżeństwá wźiętą. fo. 558. par: My tedy.

Oćiec dóbr dźiedźicznych rozpróßca bydź niema. fol: 558. par: My tedy.

Oćiec ieśli potomstwá niema, dobry swemi wedle swey woley ßáfowáć może, Támże, lege 2. Item.

Oycowie dla występków synowskich z dóbr swych bywáią wypędzeni. fo: 559. ver: 1.

Rodźicy nie powinni płáćić zá swe syny gdy śie przegráią, zádługą, álbo z kim postánowienie iákie vczynią, fol. 558 le: 2. Aby.

Oćiec zá syná karan bydź niema, wyiąwßyby był vczestnikiem występku synowskiego, á oskárżony sprawić śie nie mógł, fol. 564. le: 7. Gdyż. Karánie záśie bydź ma ná rzeczách ruchomych ábo ná dźiedźictwie do skárbu. Támże. par: Ale ten.

Oycu ktoby odpowiedźiał ábo ránił, gleytu królewskiego z gwałceniem karány bydź ma. pátrz Syn.

Oćiec zá żywotá swégo może potomstwu swemu y żenie ieśli o to prośić bedźie, postánowić opiekuny pewne, fo: 571. le: 1. Potomstwu.

Oyćiec gdy śie komu zápiße á w tym vmrze dźieći winne zan obrone. Pátrz Euictor.

Odpowiedź.

Gdyby kto Száchćicowi równemu sobie posłał, á byłby conuictus, ná zápłácenie ßkód poprzyśiezonych, z winą 100. grzywien ma bydź karan, fol: 690. le. 4. Expedit.

Odpowiedźią ináksßą bronić śie żaden nie może iedno táká którąby przez Woźnego y dwu Száchćiców byłá vczyniona y do kśiąg Grodzkich wpisána byłá, Támże.

Oeconomia.

Málborská, obrócona ná wychowánie stołu y stanu królewskiego, niema bydź żadnemi pensiami áni

mi áni Arendámi onerowána, sub pœna de non obliganda terra Sandomirienſi, fol: 32. ver: 4.

Officiałowie.

Przeſtrzegáć máią, áby Swietcy do ſądu Duchownego wyzywáni nie byli o rzeczy ſczérze Swietckie. fol: 235. par: **A mimo.**

Okázowánia.

Wſzytkich ſtanów Duchownych y Swietckich, Mieyſckich, y wieyſkich, zá królá Zygmuntá pierwſzego. fol: 705 le: 4. Luſtratio.

Roku 1562. zá królá Auguſtá f: 705. l. 6. **Co ſie.**

Roku 1563. zá tegóż, fol: eod: le: 7. **Gdyż.**

Okázowánia wárunek zá tegóż, fo: 706. l. 8. **To.**

Okázowánie zá królá I. M. Zygmuntá III. bydź miáło. fol. 707. lege 10. **Zá.**

Olkuſki Zupnik.

Pátrz in litera Z. **Zupnicy.**

Ołów.

Z korony wolno wywozić, ále zá towáru inſzego króm ſrebrá álbo miedzi nie wolno wozić. fol. 1045. par **Opátruiemy.**

Olyká y Nieśwież.

Pátrz Litewſkie Kśieſtwo Wielkie.

Opáci.

Opátem y Proboſzczem żaden bydź niemoże iedno Polak ſzláchcic, Mnich godny tegóż klaſztoru, álbo in defectu *z inſzego. A gdźieby ſzláchcicá nie było, tedy proſtego rodu byle godny.* fol: 207. lege 1. **Cżeſtémi.**

Opáci w klaſztorzech cżęść imion ſwych nie pod króleſtwem Polſkim máiących álternatą obiéráni bywáć máią, raz Niemcy drugą rázą Polacy. **támże.** le. eadem. par: **Wſzákże.**

Ná opáctwo iedno Polak ma bydź obran ſzláchćic z oycá y z mátki godny támże profeſſowány, y zdawná mieſzkáiący. A in defectu, *z oneyże Diœcezyiey ſzláchćic choć nie profeſſowány.* fol: 29. lege 3. **Aby.**

Opáciá y Proboſzczowá Electia ſwym porządkiem odpráwowána bydź ma. fo. 209. le: 4. **Przeſtrzegáiąc.**

Opáctwá mimo Conſtitucią Roku 1588. żaden bráć áni trzymáć niema ſub pœnis contra Cortezanos *vczynionych.* fol. 209. lege 4. **Przeſtrzegáiąc.**

Ná Opáctwá ludźie nie godni wſtępowáć nie máią. fol: & lege eadem.

Opátá Lubinſkiégo Electá Conwént królowi præſentowáć, od królá Conſenſu nań proſić, tóż dopiero do świecenia przyſtąpić ma. fol: 209. le. 5. **W Imie.** & fol: 211. le: 6. **Andrzey.**

Opáci winni pewny pocżet dźiatek ſzláchetckich w klaſztorzech chowáć y vcżyć dáć wedle oznácżenia Biſkupiégo. f. 212. l. 7. **A ponieważ.**

Winni woienną wypráwę. fo: 697. le. 4. **Item.**

Opáci z ſtrony Akádemiiey Krákowſkiéy ieſliż z X. Biſkupy ná reformowánie iéy ſkłádáć ſie mieli, wźięli ſobie ná rozmyślenie. fol: 222. lege 2. **Ale.**

Opátrzenie Miaſt.

Pod odiazd królewſki z korony. fol: 1030. le: 4. **Beſpiecżenſtwo.**

Opiekunowie.

Od oycá dźiećiom y żenie zá żywotá poſtánowieni, od opieki oddaleni bydź nie mogą przez bliſkie iego. fol: 571. le. 1 **Potomſtwu.**

Są powinni zdáć dobrá dźiedźicżne dźiećiom lat 15. máiącym fol 574 lege 7. **Iáko.**

Sierotom gdy do lat przydą odpowiedáć práwnie winni o vtrátę álbo záwiedźienie máietnośći ich nie broniąc ſie tym, że in recenti facto *o to nie cżynili.* fol: 592. par: Præter.

Głowy zábitey z ſtrony wiez záiednywáć nie máią. fol: 614. par: **Toż ſie ma.**

Od opiek odpadáią gdy o głowę imieniém śierót popieráć niechcą. fol & par: eodē. *A ieſliby żaden conwincowáć niechćiał,* minorenni *do lat ma bydź odłożono.* **Támże.** pa: **A ieſliby.**

Opiekun wydawſzy śierotę zá mąż ze 20. grzywien, miawſzy dáć ſto nie winien o oſtátek odpowiádáć, gdyby ſie go przez trzy látá y trzy Mieśiące śierotá po ſzćiu zá mąż nie vpomináłá. fol: 565. le: 1. **Fránćiſzek.**

Zwłacżáć cżáſu niemáią Pánnom ſzćia zá mąż: ináczey Pánnom bez woléy ich bedźie wolno iśdź zá mąż zá rádą przyiaćiół innych. **Támże.** le: 12. **Chytrośći.**

Opiekun odprzyſądz ſie ma poſtępku práwnégo w ſpráwie przekonánia ná tych co lat niemáią: gdyby go de nomine *miánowano.* f: 574. lege 8. Minorennibus.

Dobrá minorennium *ná którychby dług był oycowſki, wcżás dłużnikom máią puśćić gdźieby pieniedzy nie było.* fo: 574. le: 8. Minorennibus. par: **Ieſliby.**

Opiekunowie pupillorum *mogą bydź pozwáni od Creditorów* de complicitate *do Grodu ieſli*

iesli Intromisiiey w dobrá bronia. fol: 574. lege 8. Minorennibus. par. Aiżto.

Opiekun dziedzictwá dziecinnego nie może vtrácić, áni száfowáć nim, áni granice czynić. fol. 579 lege 1 Gdy.

Tylko z czynszów á z sládá dzieciom gdy tego czás przydzie liczbe czynić ma. fol. eodem. le: 2. Czestokroć. Ale to práwo poprawione iest ták vt sequitur.

Wziawszy do siebie dwu przyiaciół ex linea paterna, ma vczynić dostátecżne Inuentarze dóbr y dochodów wszytkich, ták z pożytków z gruntów iáko y z rzeczy inych pozostáłych, y z tych potym liczbe czynić ma tym sámym quorum interest wedla Inuentarzá: álbo przed Sadem Ziemskim którzyby chćieli. fol. 580. le: 3. Opátruiac.

Opráwy.

Opráwá Królowey Anny stárszey y Bony mátki iey byłá na dobrách X. Mázoweckiego, fol: 21. le. 20. Opráwá królowey.

Opráwy ná potym królowe mieć niemáia ná dobrách X. Mázoweckiego, ále ná inszych dobrách támże. par Awáruiac.

O opráwách ná którychby dobrách bydź miáły cognitia bydź ma ná seymie. Támże.

Opráwy choć były ná Xiestwie Mázoweckim, przećie sobie y potomkom záchował król Iurisditia. Támże.

Pod opráwe królowey Anny stárey Miásto Wárszawá nie podpadáłá z strony Iurisditiiey propter Conuentus regni. Támże.

Opráwá iey Królewey M. in dubium wocowána bydź niema. Támże. le: 3. Zá zgodnym.

Opráwe y opátrzenie gdżieby królowa która ná dobrách iákich miáłá, á sstáłoby sie iey dosyć od królá, y od stanów, winná Resignántia dóbr czynić, á król ná nie zezwolić powinien támże. lege 1. Dosyć czyniac.

Opráwy królów Polskich krom X. Mázowieckiego máia bydź ná dobrách stołu królewskiego to iest, Bielsk, Raygród, Grudziaz, Tuchola, Swiećie, Lomża, Lubowla, Vśćie z Piła, Iurbork z nowa wola y z Leśnictwem, Vpita ze wszytkimi Włośćiámi y Folwárkámi, vna cum Iuribus patronatus. fo: 22. le: 4. Iż wedle.

Opráwá Królá I. M Zygmuntá III. y donum nuptiale tym ksztáltem wáżne bydź miáły, ieśliby sie był ze Szweciiey zwróćił, y korone obecnie do śmierći rządził. fo. 22. le. 4 Iż wedle.

Opráwy nie podlegáia przezyskóm ná mezu odzierżánym. fol: 567. le: 6. Siostry. par: Pánie wienne.

Opráwá Pan wiennych ná dobrách per iureuictum vtráconych pierwsza posesśia máiacych, niż Creditorów práwo, wáżnieysza. fol: 567. le 6. Siostry. par: Pánie Wienne.

Opráwe swa żoná po śmierći swego meżá bierze. fol: 576. lege 3. Acz.

Oprawcá

Abo sedzia złoczynców, kogoby o winy sadowe badź vbogiego ábo bogátego szláchćicá badź plebeium ciagał, ćiażey nie ma vmnieyszáć áni ia száfowáć, lećie do dwu Niedziel, á zimie do ośmi dni nic z nich nie biorac. fol. 637. lege 1. Aby. par: Aby tedy.

Originały.

Z ksiag wracáne bydź máia. fo. 506. le. 16. Iż.

Ośćik.

Pátrz Litewskie Xiestwo Wielkie.

Ośiádłość y ośiádły.

Ośiádłemu przy wykupnie dóbr królewskich y nie ośiádłemu który rekoymie stáwi zá sie, pieniadze zápowiedziáne bydź nie máia. fol: 100. lege 2 Iż przy.

Ośiádły Szláchćic áni slubem wiazány áni sadzon bydź niema, iedno práwem przekonány. fol: 123. lege 6. Szlubem.

Ośiádły bydź ma kázdy Dignitarz y Vrzednik Ziemski y Starostá w oney ziemi gdżie dostoienstwo ábo vrzad trzyma. fol: 299. le. 8. Zá. & fol: 302. le: 16. & 17. Pod nie vzywániem onego Dignitárstwá álbo vrzedu, y pod niepostuszeństwem poddánych. fol: 299. le: 8. Zá. & fol: 300. le. 9. 10. Pod vtráceniem vrzedu zá trzećim vpomnieniem przez listy królewskie. le. 11. Iż. Ná seymie przyszłym tráćić vrzad máia zá delátia y instigátia Posłów ziemie oney. fol: 301. le: 13. Satisfaciendo.

Niemyslona mieć máia. fol 301 le: 12: Au. & le: 13 Satisfaciendo. W swym Woiewództwie nie w powiećie, krom Woiewództw Ruskiego, Mázoweckiego, Ráwskiego y ziemie Wielunskiey. gdżie nie w Woiewództwie ále w ziemi może mieć ośiádłość. Támże. le: 14 Gdyż y krom Woiewód którzy w któreykolwiek ziemi mogá mieć ośiádłość. fol. 302. versu 1. Wymuiac.

A ma bydź własna y wolna przed tym ośiádła, nie

nie nowo zápisána, pod winą 200. grzywien v którégokolwiek sądu ziemie álbo ná seymie peremptoriè, *y Dignitárztwo ábo vrząd záraz puśćić* sine appellatione, fol: 302. le: 15. **A tego.**

A o ośiádłość wpułroká od wźięćia vrzędu stáráć sie ma, któryby zá iáką znáczną zásługą dostoienstwá iákiego ábo vrzędu ziemskiego dostał pod vtráceniem, fol: 302 le: 16. **Chcąc.**

Stárostwá nie sądowe y dźierżáwy królewskie dawáne bydź mogą choć nie ośiádłym w oney ziemi, byle Polakom Szláchćicom, fol: 303. lege 20. **Vstáwiamy.**

Ośiádły winien nieośiádłego przed Stárostą w te godniu stáwić, gdy v niego zápowiedźiány będźie, fol: 583. le 1. **Jeśli.** par: **Gdy.**

Ośiádły zá nieośiádłego odpowiádáć ma stronie, ieśli go przed Stárostą nie stáwi, **Támże.**

Ośiádły nieośiádłego przy nim zápowiedźiánego ábo árestowánego może záraz wydáć ábo odstąpić, ábo z domu swégo zbydź, y ták iuż nie po winien go będźie do Grodu stáwić, fol: 583. lege 2. **Gdy.** par. **Decláruiąc.**

Ośiádły slugá obwiniony o zły vczynek w sądźie do którego należy, pátrzan bydź ma, fol 591. par: **A ieśli.**

Ostrogi dekret.

Vstáwá ábo Dekret który Ostrogi był nágwan pod dánym wiele trudnośći y obćiąźliwośći żądawał, fol: 590. le: 9. **Częstokroć.**

Oświećim.

Oświećimskie X. pod iedną pieczęćią y laską koronną, fo: 97. lege 2. **Státut.**

Oświećimskie y Zatorskie X. incorporowáne ad Iura & libertates Regni, *y wolne od wszelákich Ceł y myt ták wodnych iáko ziemskich.* fol: 69. lege 30.

Z przywileiu pierwszégo wćielenia y ziednoczenia z koroną X. Oświećimskiégo y Zatorskiégo.

Práwá Oświećimskie wcále záchowáne, fo: 1009 versu 4.

Iednákie brzemioná z inemi koronnemi obywátelmi znośić máią, **Támże.** par: **To obiaśniáiąc.** *Iednákim práwem iáko inne pánstwá koronne ná wiecżne czásy sądźić sie máią.* **Támże.**

Ziemi y Woiewództwu Krákowskiemu przyłączoné, **Támże.** par: **Naprzód.**

Vrzędników ziemskich y Grodzkich, Sędźiégo, Podsędká y Pisárzá wybieránie ná Woiewode Krákowskiégo przypada. A wszákże Woiewodá będąc zátrudniony z poruczenia iego Kásztelan Oświećimski Electią powinien do skutku przywieźdź, **Támże.** par: **Naprzód.**

Sędźia, Podsędek y Pisarz obráni, królowi máią bydź wedle zwyczáiu inych ziem deferowáni, á król ie ma potwierdźić, **Támże.**

Sędźia ziemski Oświećimski ná sądźiech ábo Rocech ziemskich Oświećimskich ma swé mieysce trzymáć: á Sędźia Zatorski zá Podsędká przy nim śiedźi, támże. par: **A sądy.**

Roki álbo sądy ziemskie dwá kroć do roku máią bydź odpráwowáné, **Támże.** p. **Też Roki.**

Przywróceni do pierwszégo práwá. A spráwy w tym práwie záczęte máią bydź skonczone y skazáne. **Támże.** par. **Też wszyscy.**

Dekretá, zápisy, resignácyé, protestátiæ, práwne postępki, Pozwy, Controuersiæ, y te rzeczy które są w księgi wwiedźione Polskim ięzykiem w Actá ziemskie ábo Grodzkie máią bydź wpisowáne fo: 1010. par: **Też Dekrety.**

Posłá iednego w Oświećimiu ábo w Zatorze obrawszy, máią go posyłáć ná powiátowy Seym Proszowski, który wespółek z drugimi tám obránymi naprzód do Wiślice, potym ná wálny seym iácháć powinien, **Támże.** par: **A co sie.** *A król go ma względem drógi dálekiey słusznym ná stráwe opátrzeniem opátrzyć.* **Támże.**

Pospolite ruszenie y brzemie woienney wypráwy społecznie z inemi Woiewództwy podiymowáć máią. **Támże.** par: **Náostátek.**

Pobór ábo skład pospolity ná Wálnym seymie vchwalony od kmieći wydawáć máią. **Támże.**

Od podatków y brzemion stárádawnych Slaskich wolni y swobodni ná wiecżne czásy bydź máią, **Támże.**

Z przywileiu wtorégo popráwy wćielenia tychże Xięstw.

Declárátia przywileiu pierwszégo. fol: 1011. le. **Zygmunt.** versu 14.

Szláchtá tych ziem ma moc wstępowáć ná wszelkie dostoienstwá y vrzędy we wszytkim Woiewództwie Krákowskim. **Támże.** par. **Naprzód.**

Obiéránie nowego Vrzędniká Ziemskiego nie tylko Kásztelan Oświećimski ale y Stárostá Oświećimski ábo Zatorski zá zleceniem Woiewody Krákowskiégo, Szláchćie złożyć władzą ma. támże. par: **Też ácz.**

Cyrográphy y listy ábo zapisy, rekoiemstwá które

Owies.

P

Páctá y Fœderá.

Pan.

ßny, rzecz tráći. fol. 638. par: Przetóż.

Pan gdy we Wśi ábo przede wśią ćiąża odbiie, winę piątnadźieśćią królowi y iego Sędźiemu ma zápłáćić: á zdrugą winą śiedmnadźieśćią tákową ćiąża gwałtem wźiętą záchowáć ma. fol. 639. par: Jeszcze skázuiemy.

Pánowie gdźieby nie karáli tych którzy Pákta z Turki y Tátáry turbuią, máią bydź peremptorie *zá Dworem poćiągnieni.* fol: 690. lege 3. Nie mnieysza.

Pánowie y ßláchtá wypráwe woienną winni. fol: 698. lege 9. Cum Sacra.

Pan máiący Szołtysá nieposłußnego, może mu wźiąć Szołtystwo y przedáć, á gdźie kupcá nie dostánie, vrzędnie oßácowawßy zápłáći ie sam y otrzyma ná śie. fo. 1075. l. 2. Gdy kto.

Dowiedźiawßy śie o mießkániu kmiećiá zbiegłego, á w roku nie vpomni śie go, iuż wiecey vpominąć śie go nie może. fol. 1083. le: 11. Téż.

Który kmiećiá wnocy zbiegłego záchowa: y z rzeczámi ktore do niego przynieśie y z winą piątnadźieśćią wróćić go winien. fol 1084. par: A to ieszcze.

Polskim práwem spráwiedliwość czynić ma z kmiećiá zbiegłego któryby przegrożki iákie czynił tym, którzy ná roli miásto niego są osádzeni. fol. 1086. le: 16. Gdy. par: A iesliby.

Gdźieby spráwiedliwośćią wlókł z kmiećiá zádłużonego Mieszczáninowi, ma bydź do vrzędu sobie należnego pozwány. fol: 1090. lege 25. Dla. par: Agdyby.

O zbiegłym kmiećiu dowiedźiawßy śie bráć go niema áż 12. großy zá dotrzymánie połogy. fol: 1088 lege 20. Rádząc.

O krzywdę kmiecą Pan czynić ma nie kmiec sam. fol: 1093. lege 33. Quando.

Puśćizny áni káduku po zmárłych kmiećiách álbo chłopiech swych bez potomstwá bráć niema, ále máiętność ná bliższe powinne przypada. fol: 1093. le. 35. Vznawamy.

Papież.

Papieże Bonifacius y Ian potwierdźili Friderici y Caroli V. Constitutiæ przećiw Hæretikom. fol. 263.

Grzegórz Papież niektóre ártykuły práwá Maydeburskiego reprobuie. fol: 1071. & f. 1073.

Párców.

Ma skład ná Ruską sól, z Bełzá, z Krasnégostáw sine præiudicio aliorum depositoriorum fol: 1063. lege 19. Vkazálo.

Pánie wienne.

Pátrz in litera W. Wiáno.

Pánná ábo dźiewká.

Po śćiu zá mąż we trzy látá y trzy mieśiące práwem nie czyniąc przećiw opiekunowi práwo dochodzenia ostátká dóbr dźiedzicznych tráći. fol: 565. lege 1. Fránćißek.

Máiąc opiekunem Stryiá, któryby iey chytrze czás zwłaczał, może przez woley iego iść zá mąż z przyzwoleniem przyiaćiół. Támże. le. 2. Chytrość.

Zá mąż wydána w posagu ábo w dárze pieniężnym ma miec dosyć, f: 566 l. 3. Vstáwiamy.

Pánnie posag pieniężny ma bydź przy przyiaćiołách náznáczony, ále dobrá dźiedziczne przed królem. Támże.

Pánny iesli bráćia máią przez nie zá mąż wydáne bydź y posag náznáczony mieć máią, Támże. par. Vstáwiamy.

Dźiewki máiętność wßytkę oycowską spadkiem trzymáć máią iesli bráćiey niemáß, A iesli bráćia stryieczni tákowe dźiedźictwo chcą otrzymáć, tedy Rycérztwo dźiedźictwo ono ßácowáć máią, á bráćia wedle onego ßácunku w rok zápłáćić ie śiostrom máią. Inaczey one śiostry onóż dźiedźictwo ná wieki dźierżeć máią. Támże, parag: A iesli.

Dźiewki od iney żony po śmierći oycá ich máią bydź zá mąż według zwyczáiu źiemie wydáne przez syny żony pierwßey, iesli bráćiey z teyże mátki niemáią: y od tychże posag náznáczony w pieniądzách mieć máią. fol: 566. le: 4. Obiaśniáiąc.

Siostry, Ciotki nie wyposążone któreby zá mężem były, z tych dóbr któreby bráćia ábo bratánkowie do Creditorów vtráćili, máią bydź przez te creditory ábo possessory dóbr wyposążone. A w rok po śćiu zá mąż dáć im posag máią. fol. 567. le: 6. Siostry.

Prouiźia pánny do śćia zá mąż z części iey należącey w cále zostawáć ma. fol: 567. le: 6. Siostry, par: Prowizya.

Prouizya pánnie possessorowie dóbr onych dawáć máią, opátrzywßy ią mießkániem w onych dobrách wedle condiciiey. támże. p. eod.

Pánnie wolno mießkáć choć nie w dobrách onych w których prouizya ma, według zdánia przyiaćiół, salua ipsius prouisione. támże.

Pánná od oycá wyposażona wiecey śie od bráćiey vpominąć nie może. fo. 568. le: 7. Vstáwiamy.

 Nie

Nie wyposáżona, Woiewodzina z máietnośćią wielką 100 grzywien zá posag przez bráćią ma mieć náznáczone: á gdzie máła máietność á dziewek wiele álbo iedno dziedzictwo, tedy wedle ßácunku pieniądzmi posag ma bydź przez brátá zápłácony. fol: 568. lege 7. Vstá wiamy.

Pánná ábo Dziewká ßlachetcka nizßa od Woiewody od oycá wydána z posągiem náznáczonym o wietßé dziedzictwo trudnośći bráciey żądawáć nie może. A nie wyposażoney bráćia 40. grzywien zápłáćić máią iesli będźie máietnośći wiele: á iesli máło, wedle ßácunku częśc káżdey ma bydź zápłacona, támże. le: ead.

Pánná ßedßy zá mąż, á opráwy nie miawßy, mąż by iey vmárł, tylko 30. grzywien ma wźiąć zá wieniec: y wyiácháć z dóbr mężá swego nie ma ták długo, áż iey álbo 30. grzywien odłożą álbo trzy grzywny dochodu ábo czynßu náznáczą potomkowie. fo: 570. le: 2. Gdy.

Pánná we trzech dniach ma opowiedźieć gwałt swóy. fo. 592. le: 14. Ktobykolwiek. pokazawßy znáki gwałtu przyśiądz ma. Támże.

Gdy kogo o gwałt potwarzy karána bydź ma. fo: 593. le: Ktobykolwiek. pa: Ale iesli pánná.

Ná gwałt zwaláiąca dobrá dziedziczne y posag tráći. 593. lege Około.

Pánne kto gwałtownie vłápi część tráći. támże. lege eadem.

Pásterz.

Gdyby owce z trzody zgubił á byłby o to obwiniony, przyśięgą odeydźie iesli powie że ią z inemi do domu przypędził. fol. 1108. lege Dziwiß.

Od Vgiliiey ś. Woyćiechá áż do ś. Micháłá páść bydło ma. fol: 1104. le: 1. Vstáwiamy.

Pensiæ.

Pensiami onerowáne bydź nie máią dobrá stołu królewskiego, fol: 32. ver. 4.

Pensiæ Cudzoziemcom y tu nie mießkáiącym pozwolone czynią ßkode y chwale Bożey, y Duchowienstwu, y Rzeczyposp: y pogorßenie ludziom. fol 194. par: Też obáczywáiąc.

Pensiæ iákimkolwiek sposobem z dóbr Duchownych zá żywotá drugiego od kogokolwiek áni vpraßáne, áni bráne, áni dawáne bydź niemáią, pod vtráceniem dóbr wßytkich do skárbu królewskiego y pod wywołániem. fol: 198. par: Quodq; & par: Si quispiam. & par: Verùm.

Pœny ná Cortezany.

Pátrz in litera W: Winy.

Perduelles.

Perduellis kożdy któryby komu przez gwałt ná pánstwo Polskie pomagał. fol. 8. le: 20. Acz swobody.

Ná perduelles prawo wieczne y nienarußone ma bydź chowane. Támże.

Perduellionis crimen cōtra Rempublicam iáko sie rozumie, fo: 24 pa: Tákiż postępek.

Spráwá o perduellionis crimen contra RP. táka bydź ma iáka iest o Crimen læsæ M Támże.

W spráwie Criminis perduellionis sam król z Pány Rádámi y z ośmią Deputatów z Poselskiego kołá ma sądźić. Támże.

Delatorá gdźieby nie stało sam Instigator z wiádomośćią Márßałkowską może causam instituere & continuare. Támże.

Piąta część.

Piątey częśći dochodów wßelákich z dożywoć gołych y z Arend declaratia. fol. 94. le: 2. Arendy dożywotné.

Pieczęć Koronna.

Pieczęći ossobney w spráwach RP. król vżywáć niema, iedno koronnych. fol. 286. lege 1. Obiecuiemy.

Pieczęći koronne przy Kánclérzách y pieczętarzách ták Polskich iáko y Litewskich bydź máią. fol: 286. le: 1. Obiecuiemy.

Pieczetarze.

Kánclérztwo y Podkánclérztwo máią bydź dáne ludźiom godnym ták z Wielkiey iáko z Máłey Polski. fol: 286. le: 2. Kánclérztwo.

Ná seymie Wálnym rozdáne bydź máią. fo: 287. lege 4. Kánclérz.

Polscy y Litewscy pieczęći koronne przy sobie chowáć máią. fo: 286. le 1. Obiecuiemy.

Iedney władzy y mocy bydź máią. fol. 287. le: 3. Kánclérztwo.

Napierwßy expectantes są Dignitarztw y Prælatur. támże.

Wßákże to ná woley królewskiey wedle zásług y dźielnośći kożdego wedle czásu y pożytku R.P. ná wyßßy stan y opátrzenie wyßße kożdego z nich podnieść. támże. lege 5. Wstátucie.

Dostoienstwá (iesli Duchowny) Gnieznienskie, Krákowskiego, Kuiáwskiego, Poznánskiego, Warmienskiego, Płotckiego: á iesli świetcki Woiewództwá áni Kásztelániiey z pieczęćią trzymáć

trzymáć niemogą. támże. le: 4. Kánclerz.

Z pieczetarzów ieden Duchowny drugi swietcki bydź ma. fo: 287. le 6. Pozwalaiąc.

Pieczetarze sámi ksiegi Káncellaryiey Królewskiey máią mieć pod strażą swoią. fol: 289. versu 3.

Cię dwu Pisárzów przyśiegłych mieć máią, áby w księgi Káncellaryiey scżerze y wiernie wpisowáli wszytkie przywileie, dekretá, zeznánia y inne rzeczy które sie przed Królem Ie° M. toczą. fol: 289 ver: 4.

Listów ná donátie y zapisy dóbr inácżey wydawáć niemáią, iedno iáko práwá koronne w sobie máią. fol 289. lege 3. Kánclerz.

Inácżey vrząd swóy tráćić máią. Támże. le: 4. Státut. & fol 311. par: Státut.

Ná pieczetárski vrząd wnet po którymkolwiek pieczetarzu ma wstepowáć Sekretarz Wielki. fol: 292. le: 1. Dla.

Pieczeć Szláchetcka.

Pátrz in litera S. Sygnet álbo Syn.

Piekárze.

Cieżko czynić niemáią studentom Krákowskim. fol: 218. par: A wszytkie.

Pieniądze.

Pieniądzmi pospolitemi do skárbu włożonemi królowi wolno száfowáć, ná pożytek y potrzebe koronną zá rádą Pánów Rad swych ná ten czás przy sobie máiacych. fol: 309. le: 1. Iż té rzeczy. A co zbedzie to w skárbie chowano bydź ma. támże.

Pieniądzmi skárbu pospolite° pod Interregnum Pan Podskárbi száfowáć niema iedno zá wiádomośćią y roskazániem Rad koronnych. fol: 315. par: A gdyby.

Pieniedzy skárbowych iesliby kto ná potrzebe swą obróćił zwłasczá sub Interregno, zdrády y skrádzenia R. P. winien. 309. l. 1. Iż té.

W száfunku pieniedzy pospolitych, ktoby Páná Podskárbiego Koronnego z Deputaty sub Interregno hámował, á Radby Koronnych nápomnienia nie słuchał, winą peculatus karany bydź ma fo: 315. par: A gdyby.

Pieniedzy ktoby dał ná dobrá Wielkorządowe Krákowskie y ná zamki y ziemie pierwsze w których są Starostwá, pieniądze tráci. fo: 96. lege 1. Iż z dobr. & fol: 86. le: 2. Státut. & fol: 90. lege 1. Gdyż.

Pieniądze ná dobrá álbo imioná królewskie nie pro necessitate R. P. pożyczáne słusznie giną máią. fol: 93. le: 8. Toż o summách.

Pieniądze ktoby dał ná dobrá stołu królewskiego przez obowiązku wydzierżenia, táki tráci y część pieniądze. fol 96. lege 1. Iż z dobr. par: A ktoż by.

Pieniedzy nábyćie Wárszáwskie zá królá Augustá piąci kroć stá tysiecy ná imionách stołu królewskiego ná seymie pozwolone Constitucyą wárowáne było, że sie wróćić miáły temu któryby pożyczył. fol: 98. le. 5. Iż témi czásy.

Pieniedzy nábyćie Párcowskie trzech kroć stá tysiecy złotych w niwecz obrócone. Támże.

Pieniedzy bráć król niema ná zástaw ná Zamki główne ábo sądowe, áni ná wielkie rządy, áni ná ziemie Sendomirską. Támże lege eadem

Nie máią bydź przy wykupnie dóbr królewskich zápowiedáne człowiekowi ośiádłemu y nieośiádłemu który zá sie słáwi rekoymie. folio 100. lege 2. Iż przy.

Pieniądze árestowáne bydź niemáią człowiekowi ośiádłemu, wyiawszyby miał mnieysza máietność niż to o co iest pozwan: tedy w ten czás pieniądze z Árestu záreczone bydź mogą fol: 495. le: 32. Człowiekowi.

Pieniądze ná wykupno dóbr przed pisárzem y komorniki położone bydź máią. Pátrz pisárze Ziemscy.

Pieniądze zá dziedzictwo zástawne sieroty po oycu bráć powinne choć lat nie máią. Pátrz Sieroty.

Pieniądze ná wykupno zdóbr Pániey Wienney w Káncelláriiey Ziemskiey położone bydź máią. Pátrz Wiáná.

Ná woyne zá królá Zygmuntá pierwszego z powiátów były posyláne. fol: 712. le. 6. Terræ.

Zołnierzóm zátrzymáne bydź máią áż sie vspráwiedliwią. fol. 727. le: 7. Zá cześtemi. par. A ktożby.

Pieniądze mynicżne y podwodne obrócone są ná wychowánie stanu y stołu królewskiego. fol. 32. par: A té Oeconomie.

Pieniedzy kowánie. Pátrz Mynicá.

Pieniądze ná popráwe Rzeki Wárty ná Ratuszu Poznánskim. 1100. le 7. Náuigátia.

Pieniedzy gwałtem wydártych 12. świádków odwód bydź ma. fol. 598. le: Marcin.

Pieniądze quárciane Pátrz quárta.

Pieniedzy ná máietność dánych summá przed Sedzią wyráźić sie ma. fo: 551. le: 4. Ieśli kto.

Pies

Pies

Cudzy gdy kogo vkąsi przyśięgą śie odwiedź ma. fol: 1110. le. 1. **Dziwiß.**

Psá cudzego w sczwániu zwierzá cudzego, ktoby gwáltem ábo potáiemnie wźiął, winę trzy grzywny zá psá á drugie trzy onemu czyy był zwierz zápłáćić winien. fol: 1108 le: 1. **Niektore.**

Pießy lud.

Wedle liczby łanów ma bydź wypráwowány. fol. 702. le: 25. **Opátruiąc to.**

Przy kożdym wozie pießy z mieczem z kußą ábo z rußnicą ręczną ma bydź wypráwowány. fol: 703. lege 29. Item.

Pilcá.

Ná wypráwę rzeki Pilce Woiewodztwo Sirádzkie zezwoliło dáć po 4. große złanu: król im też z swoich y z ßláchetckich pozwolił. fol: 1102. le: 15. **Aż.**

Pisárze duchowni

Pisarz Duchowny od przywileiu ná wolność 6. großy Práskich bráć ma.

Od kwitu groß Práski.

Od Contumáciey dwá großá práskie.

Od ággráuátiiey 6. großy práskich.

Pod klątwą. fol: 240 le: 3. Statuimus.

Pisárze Káncellárijey królewskiey.

Ieden ábo dwá bydź máią przyśięgli ktorzyby do Metryki sczerze y wiernie wpisywáli wßytkie przywileie, Dekreta, zeznánia. y inne rzeczy przed królem odpráwowáne. f:289. ver. 5.

Ciż wßytkim ktorzyby przywileie iákie stráćili á o nie prośili z teyże Metryki nic nie odmieniáiąc pod pieczęćią królewską wydawáć máią. **Támże.** ver. 11.

Pisárze żadnego nád spráwiedliwość obćiążáć niemáią. fo: 289. lege 5. **Aby.**

Od pozwów nic bráć niemáią.

Od procurácyiey trzy große.

Od Commißyiey z Mándatem 10 *großy.*

Od zezwolenia ná dobrá królewskie dwá złote.

Od zapisów pospolitych dwie kopie,

Od listów zámknionych ßeść großy.

od listów wiecznych ná párgáminie z iedwabiem pięć kóp.

Ale to bráć tylko od ßláchty máią.

od Mieśczan jáśie y od Zydów y ludźi postronnych wedle woley Káncellaryiey fo 290. v. 2.

od Zydów vmárłego prowádzących nic wyćiągáć niemáią pod winą rozboystwá. f. 1119. l. 14.

Od Extráctów listów Commissárskich gránicznych kopę. fo. 411 le. 29. **Wolno.**

Pisárze Ziemscy.

Ná powiátowym seymiku cztery osoby miáno wáne bydź máią: á z tych czterech iednemu od królá pisárstwo ma bydź dáne wedle vpodobánia. fol: 485. le: 1. **Aby.** fol. 496. le. 2. **Gdy.**

Pisárze ziemscy przyśięgli bydź y przyśięgáć máią pod vtráceniem vrzędu przed Woiewodą álbo Kásztelanem ná Rocech ziemskich. fol. 486. le. 4. **Sedziowie.** & fol. 496. le. 3. **Też.** & le. 4. & fo. 498 le. 9. **Sedziowie.**

przyśięgáć mogą przed vrzednikámi ziemskimi y ßláchtą ná Rocech ziemskich álbo przyleżeniu kśiąg sadowych in defectu *Woiewody y Kásztelaná.* fol. 487. le. 6. **Przyśięgá.**

Pisárze ziemscy Pisarztw Grodzkich wespół trzymáć nie mogą. fol. 487. lege 8. **Iż.**

Pisárzem v sadu świetckiego bydź nie może osobá Duchowna. fol. 239. lege 1. **Poważeni.** & fo. 240 le. 2. **Iż káżdy.** & fo. 487. le. 8. **Iż.**

Pisárzem v Stárosty bydź może Duchowna osobá. fol. 240. par **Ale Stárostowie.**

Pisarz ziemski Ciechánowski záwße præsens bywáć ma przy Aktách Grodzkich dla przyimowánia, á Podpiská przyśięgłego y ośiádłego w onym powiećie miewáć ma. fol. 427. le. 4. **Ná prosbę.**

Przy kśięgách ziemskich osobą swą śiadáć máią pod vtráceniem vrzędu. fo. 527. le. 1. Vt autem 1543.

Ná sadźiech osobámi swemi nie przez Podpiski áni podstáwki śiadáć máią, wyiąwßy zabáwę RP. álbo chorobę. fol: 497. le 7. **Nie doyźrzeniem.** & fo: 498. le: 9. *Sedźiowie álbo substituti ná swe mieysce zásádźić, y pánom Sedźiom ziemskim præsentowáć że są dobrey sławy pod vtráceniem vrzędu.* fol: 497. le: 6. **Pisárze.**

Przy położeniu kśiąg Ziemskich *oblicżni bydź máią pod winą Statutową.* fol: 498. le 8. **Pisárze.** & le 9. **Sedziowie.**

Podpiski przy sobie mieć mogą, ále sámi listy podpisowáć máią. fol: 498. le: 9 **Sedziowie.** & lege 10. **Dla.**

Osoby práwuiące wedle porządku pozwów strony przez Woźnego do sadu wołáć máią. fol: 490. le: 16. **Ażby.**

Vtego sadu v ktorego ná Vrzedźie śiedzą Cauzadnych procurowáć niemáią fol: 498. le: 11. **Przestrzegáiąc.**

Woźnego

Woznego ná pozywánie dáwáć mogą. fol: 522. lege 4. **Skázuiemy.**

Klucz ieden od ksiąg Wiecowych y Ziemskich mieć máią. fol. 505. le. 3. **Jz.** & le: 4. **Vstá=wiamy.**

Skazánia Sedziego y Podsedká w księgi wpiso-wáć máią pod stráceniem vrzedu. fol: 498. lege 12. **Jesliby.**

Pisárzów ziemskich skazánie ktoby nágánił prze-pada winy do nich kozuchy lisie. f. 426. v. 5.

Pisárze Ziemscy co sądzić máią.

Pisarz z Komorniki w niebytności Sedziego y Podsedká ná Rocech o wykupno dóbr sądzić mogą. A choćby sie Dekretowi ich sprzećiwił przećie oni wziąwszy pieniądze wedle obowią-zku zastáwy, do Káncelláriiey ziemskiey wło-zyć ie máią: potym skazánie vczynią że sie ku-pno sstáło: nágnáczywszy w onym wykupnie dzierzenie stronie która pieniądze kłádzie. fo: 494. leg 28. **Tez moc.**

O wykupno dóbr sądzić mogą y pod seymem, fol: eod: le. 29. Camerarii.

W Wielkiey Polszce o wykupno dóbr zastáwnych y oprawnych y ná skupie, wolno do sądu Gro dzkiego pozwáć, á pozwány pieniądze powi-nien bráć, nie smykáiąc Grodzkiego práwá. **Támze.** le: 30. **Gdy.**

A iesliby sie tráfiłá Appellatia ná Trybunał, te-dy sądzone bydz máią inter causas officii, *które niemáią districtum nie czekáiąc Woie-wództwá własnego. A któreby pod Trybuna-łem przypádły* ab actu motionis in sex se-ptimanis *ma bydz w ruszeniu termin praefigo-wány.* fo. 495. le: 31. **Opátrzono.**

A przy wykupnie dóbr człowiekowi osiádłému nie máią bydz pieniądze árestowáne, wyiąwszy by miał mnieyszą máietność niz o coby był po pwan, **Támze.** le. 32. **Człowiekowi.** *O zbie-głego kmiećiá sądzić mogą y skázowáć.* fol: 1087. par: **A iesliby.** ver: 3.

Pisárze Grodzcy.

Pisarztw ziemskich wespołek z Grodzkimi trzy-máć niemáią. fol: 240. le. 2. **Jz kázdy.**

Krákowscy y w Woiewództwie w Sándomirskim przysiegli y osiedli bydz máią, fol. 428. l. 8. **Zá prosbą.** & fol. 437. lege 4. Acta.

Pisárze Wielkopolscy Zámkowi, Sierádzki, Le-czycki, Wieluński, Gostyński przysiegli y o-siedli bydz máią pod vtráceniem vrzedu. A w Poznańskim y Káliskim powiećie, tákze w Brzeskim y Inowłodzcłáwskim Woiewództwach tylko przysiegli bydz máią. fol: 495. l. 1. **Jz.**

Przysięgáć máią ná pierwszych Rocech pod vtrá ceniem vrzedu przed Stárostą álbo Podstáro-ścim onego mieyscá. fol. 486.

Pisárze Celni.

Pátrz in litera C. **Cłá.**

Pisárze Polni.

Pisárz polny przysiegły bydz ma. fol. 728. le. 9. **Opátruiąc.** par: **A pisarz.**

Przysięgá pisárzá polnego, fol. 707. le: 11. Ego.

Pisarz polny ma odbieráć pieniądze quárćiáne dla zołnierzów we Lwowie, pátrz Podskárbi koronny, álbo Deputáci quarciáni.

Zołnierzom szkode czyniącym pieniądze ma zá-trzymawáć áz do vsprawiedliwienia zá quitem szkode máiących. fol. 727. l. 7. **Zá częstemi.**

Pisárze Trybunálscy.

Pámietnego bráć nie máią od Instigatorá królá I. M. fol: 318. lege 4. **Jz.**

Od Extractów stronam, o resty y retenta pobo-rowe ná Trybunale anni 1591. *od Instigato-rá, do Executiey przywiedzionym nic bráć niemáią,* sub priuatione officii. fol. 398. pa. **A od.**

Pámietne Pisárzów Ziemskich y Grodzkich.

Pisárze ziemscy y Grodzcy w wyćiągániu płacey od pisánia, od listów, y od inych zapisów, miá-re w státućiech o tym vczynioną záchowáć má ią. fo: 500. le: 6. **Ná ktorey.**

Pisárze ziemscy we wszystkich ziemiách koron-nych iednáko práwá swe iáko pisárze Kráko-wscy y Sándomirscy bráć máią, fol: 499. le: 1. **Pisárze.**

Od pisánia ná pierwszym roku pułgroszá, y ná o-státnim pułgroszá. f. eod: le. 2. **Vstáwiamy.**

Zá ieden zapis áz do końcá grosz ieden, od przo-dku pułgroszá, od końcá pułgroszá, fol: eod: lege 1. **Pisárze.** & le: 3. **Chcąc.**

Od czytánia nic bráć niemáią. **Támze.** lege 2. **Vstáwiamy.** & le: 3. **Chcąc.**

Od Controuersiey Cauzy z iednego pozwu grosz ieden. **Támze.** lege 4. **Jz.**

Od wpisowánia powieśći świádków po 3. grosze. fol 500. lege 5. **Vstáwiamy.**

Od pisánia Roku záwitego pułgroszá, **támze.** lege eadem.

Od przełozenia Roków prawdziwą niemocą grosz ieden. **támze.**

Od cássowánia zapisu groß ieden. fo. 500. le: 6. Ná którey.

Od ßukánia listów nic bráć nie máią. fol: 500. lege 7. Jż.

Zá listy pargáminowe z pieczęcią záwießoną 10. *großy, ßeść Sędziemu, dwá Podsędkowi, á dwá Pisárzowi.* fol. & le: ead: & 501. le: 8. Zá list

Od listów pápierowych pod pieczęcią Sędziego y Podsędki ieden groß. Támże.

Od zdánia w Contumáciiey *dwá grosa.* Támże.

Od zdánia w zysku cztery große. Támże.

Od pámiętnego też 4. große. Támże.

Zá membran pieczętowány pułgroßá, f. 501. l. 9.

Od minuty wyiętey nie pieczętowáney groß. Támże.

Nád te vstáwy ktoby więcey wyciągnał, winien ono co nád zwyß wziął wróćić z winą trzech grzywien, y tákże wiele sądowi in instanti, *iáko ná záwitym roku pod drugą winą 14. grzywien.* fol 501. le: 10. Jesli.

Y te vstáwy na Pisárzę vczynione máią bydź exequowáne. fol: 501. le: 11. Skázuiemy.

Pámiętné sądowé y Pisárskié.

Pámiętne ná mieysce Cłesnego bywa bráne. fol: 501. lege 13. Acz. *Tóż y przysięznym przezywáne bywa.* fo: 502. lege 14. Vrzędnicy.

Od rzeczy dziedzicznych y nie dziedzicznych wielkich 4. große, á od máłych 2. großá támże.

Od spraw mnieyßych do ßácunku 30. grzywien, y niżey dwá großá: á nád 30. grzywien 4. große. fol: 52. le: 14. Vrzędnicy.

Od żáłoby choćby wiele person było, iedno tylko pámiętne bráne bydź ma 4. große. Támże. lege 15. Nád to.

Zá dekret główney rzeczy pámiętne tylko bráne bydź ma: ále od oświadczenia pámiętnego przed dekretem żadne pámiętne bydź niema. Támże lege 16. Lápáczki.

Od zdánia w niestániu dwá großá: ieden sądowi drugi Pisárzowi. Támże. le: 17. Téż. & le: 18. Chcemy.

Od Dekretu pięć großy, Sędziemu trzy, Podsędkowi ieden, pisárzowi ieden od wpisánia Dekretu. fol: 503. le: 19. Chcemy. & lege 20. Quinimo.

Od Dekretu in Accessoriis. Pátrz Accessoria

Od dánia Woźnego dla wwiązánia pięć großy pod winą 14. grzywien. Támże. lege 20. Quamuis. 1543.

Od zdánia w Wielkiey Polßce nie po kopie ále tylko pięć großy bráć máią pod winą 100. grzywien. fol: 503. le: 22. Z Polski.

Te vstáwy płacey sądowey exequowáne bydź máią, fol. 503. le: 24 Státut. & le. 25. Káncellária.

Pámiętne bráne bydź niema od tego któryby był niesłußnie od Poborce deferowány o nie wydánie poboru. fol: 395 le. 14. Alias.

Pámiętnego Instigátor królewski ná Trybunale nie płáći. fol: 318. le: 14. Jż.

Pámiętnego od przyięćia zápisu y zeznánia do ksiąg vrząd Grodzki Ciechánowski iedno pułtorá großá bráć ma, á od extráctów dwá großá. fol: 427. le: 4. Ná prośbe.

Pámiętne przed dekretem Sędziego bráne bydź niema tylko od dekretu rzeczy główney. fol: 433. le: Debebit. par: Et protestationes.

W ziemi Gostyńskiey od káżdego dekretu iáko y w Woiewództwie Ráwskim trzy große ná podział Sędziemu y Podsędkowi ßláchtá dobrowolnie pozwoliłá fol: 506. le: 9. Ná prośbe. par: A iż.

Od vkazánia przywileiu v sądu kopá Sędziemu. fol: 531. le: 20. Statuimus.

Woiewództwo Poznáńskie wolne od pámiętnego, ále zwyczay stáry płácenia v sądu zostáć ma. fol: 503. le. 23. Woiewództwo.

Szláchtá Gostyńska od pámiętnego wolna. fol: 506. le: 9. Ná prośbe. par. A iż téż.

Piwo.

Wrocłáwskie do korony niema bydź wwożone, áni w Mieśćiech y po wśiách przedawáne, pod winą 14. grzywien. fol: 1055. le: 1. Piwá.

Piwá y inße pićia Szláchćicowi wolno z kądkolwiek bráć y we wśiách wárzyć bez boiáźni winy iákiey. fol: 1047. pa: Y ten.

Plebei.

Plebei *do kośćiołów Tumskich ná dostoienstwá nie máią bydź bráni.* Pátrz kośćioł.

Plebeiuß Biskupem ábo prełatem zostawßy wyßßey wstępowáć niemiał, zá królá Alexándrá pod winą wywołánia, y dóbr swych rodziców do skárbu vtrácenia. fol: 195. le: 3. Do kośćiołów.

Plebeiuß stáráiąc się álbo wstępuiąc ná przełożeństwo Duchowne, wywołány bydź ma y z rodźicmi, y dobrá wßytkie do skárbu tráci. fo: 196. par: Dla tego. & par: Którey.

Plebei *máią swé osobne opátrzenie y nadánia w królestwie.* fol: 197. le: 5. Aby.

Plebeiuße nád Szláchćice nie sąvczćiwßy. tám.

Plebei *Doktorowie w Kápitułach mieysce máią* gdzie

gdźie sanánie fundátiæ, Theolog ieden, Iuristá drugi, trzeći Medyk. A gdźie fundáciy nie máß, tedy dwáy Theologowie, dwáy Iuristowie, piąty Medyk. fol: 197. le: 5. **Aby.**

Plebei *vsilnie chcą áby ie do kośćiołów Tumskich brano.* fol: 199. le: 7. **Aby.**

Plebeiußowie nád opisány poczet do Kápituł przyimowáni bydź niemáią, **Támże.** le: 9. **Ponieważ.**

Plebeiuß Mnich w klaßtorze ma bydź obran ná Opáctwo in defectu *Szláchćicá.* fol: 207. le. 1. **Czestemi.**

Plebeiuß któryby gránice rozsypał 50. grzywien winy przepada, y Commissarze swym kosztem znowu wywieźdź ma we dwánaśćie Niedźiel po rozsypániu. f: 409. le: 22 **Gránice.**

Plebeiuß o dobyćie y ßermowánie bronią gołą przed Commissarzmi gránicznemi gárdło tráći fol: 411. le: 30. Quodsi. 1543.

Plebei *iedni ná seymie creowáni ná Szláchetctwo bydź máią zá wiádomośćią PP. Rad, ábo w Woysce dla dźielnośći iákiey znáczney.* fol: 555. lege 5. **Vstáwiamy.**

Plebei *od królów* legitimè *ná ßláchetctwo creowáni,* in dubium *przywodzeni bydź nie máią.* **Támże.** le. 6. **Ieśli.**

O plebeiußá sługe zábitego, Pan czynić może. pátrz, **Pan ábo sługá.**

Plebeiuß gdy bez przyczyny zábiie ßláchćicá, ná gárdle karány bydź ma. fol 603. le, **Gdy prostego.** *Gdy ráni, tákże gárdło tráći.* **Támże.** par: **Gdy też ráni.**

Ieśli ráni bez chromoty, pieniężną winą vchodźi. **Támże.** par: **Ale ieśli.**

Gdy zá przyczyną zábiie ßláchćicá ábo ráni wedle statutów, karány bydź ma. **támże.** para: **A gdyby.**

Plebeium hominem rusticanum *gdyby ßláchćic zábił, 30. grzywien przepada.* fol: 615. lege **Ktoby zábił.**

Plebeius plebeium occidens, capitis pœna puniatur. **támże.** lege eadem.

Plebei *dobrá Ziemskie przedawáć máią.* fol. 1032. ver. 2.

O plebeiußách ná Cłech. **Pátrz celnicy.**

Płascz własny.

Płascza własnego żaden gwałtem bráć niema. fol: 598. le: **Ieśli kto.**

Płoty.

O zágrodzenie nie płotem dźidźiny, dwuletnia dawność idźie. fol. 1113. le: 1. **Skárżył śie.**

Pobory.

Poborów żadnych nowych król vstáwiáć niema bez dozwolenia wßech stanów ná seymie. fol: 60. lege 7.

Pobór pogłówny zá Królá Zygmuntá pierwßego Roku 1520. dla Tatar. fol: 306. lege 1. Sigismundus.

Pobór zá tegóż Królá Zygmuntá pierwßego, Roku 1527. dla obrony koronney. fo 332. le. 2.

Pobór zá Królá Augustá w Lublinie Roku 1569. dla Vniiey Litewskiey z koroną. fo: 336.

Pobory z iákich przyczyn stánowione były, ták zá Królá Stephaná. fol: 343. *iáko y zá Królá Ie° M. Zygmuntá III.* fol: 346. *támże y ßáfunki poborów wßytkich.*

Poborowi ßáfarze Roku 1527. zá królá Zygmuntá Woiewodowie álbo ná ich mieysce Kásztelani mieli nagrode po 20. grzywien: á z ßláchty do nich przydáni po 10. grzywien. fol: 333. par. **A Woiewodowie.**

Pobory Roku 1566. Lubelskie, pozwolone królowi Augustowi ná zastaw dóbr stołu królewskiego w summie piąći kroć stá tyśiecy złotych. fo: 396. lege 18. **Poborcé.**

Pobory dla rebelliiey Gdańskiey zá Stephaná królá 1577. fo: 343.

Pobór królowi Stephanowi bez seymu wálnego tylko ná seymikách powiátowych pozwolony od stanów koronnych Roku 1577. fol: 343. lege 5. **Iż.**

Pobory ná dwie lećie rázem królowi Stephanowi pozwolone dla popárćia woyny Moskiewskiey. 344. lege 7.

Item zá tegóż Roku 1580. dla teyże woyny Moskiewskiey pobór ná ieden Rok. fo 345.

Item zá tegóż Roku 1581. dla teyże woyny Moskiewskiey znowu ná dwie lećie. fo: 346. le: 12. **Iż złożywßy.**

Pobory zá królá Ie° M. Zygmuntá III. propter Æmulum Regni *Roku 1581.* fo: 346. lege 14. *y Roku 1589.* fol: 347. lege 16. **Gdyśmy.**

Item zá tegóż pobór pogłowny Roku 1590. dla woyny Tureckiey. fo: 347. *y drugi pospolity.* fol: 363.

Zá tegóż pobór ná wypłácenie żołnierzom dla woyny Tureckiey Roku 1591. ná zapłátę woyny Tureckiey w Wárßáwie. fo: 363 le: 20. **Iż.**

Z tegóż pobór ná porátowánie odiázdu do Szwecyiey po śmierći oycá Ie° K. M. Królá Szwedzkiego Roku 1593. fo: 364. l: 21. *Y záś powtore*

ná też droge 1598. fol: 368. le: 30. **Bacząc.**

Poborowych pieniedzy Roku 1593 *ostátek, odpráwiwszy królá Ie⁰ M. Zygmuntá III. droge do Szwecyiey, obróćić sie miał ná zápłáte służebnym y długu koronnego dla woyny Tureckiey nábytego.* fo: 364. le: 21. **Iż zá tym.**

Zá tegóż pobór dla obrony gránic koronnych Roku 1595. *y Roku* 1596. fo. 366. le: 25. **A iż.** & le: 27. **Ná obrone.**

Pobory od kmieći nie przez Poborcé, ale przez Pány ich álbo Dzierżawce wybieráné, Poborcy oddáne bywáły zá królá Zygmuntá. f. 369. lege 34. **Bacząc.**

Poboru płáćić niemáią role, ogrody, szołtystwá puste. fo: eodem, le: 35. **Vstáwiamy.**

Młyny wedle stárych kwitów pobory płáćić máią. fo. 370. ver. 2.

Wolnośćią y swobodą obdárzeni, od poboru (krom Czopowego) sąwolni, áż wolność wynidźie. fol: 370. ver. 4.

Poborowi száfárze Roku 1591. *zápłáte z poboru żołnierzom czynić y liczbe od poborców złanowego odebráć mieli.* fol. 394. parag. **Które pobory.**

Poborowé retentá y reszty sądzone bydź miáły w Lublinie y w Wilnie Roku 1591. *przez páná Podskárbiego y pány Deputaty.* fol. 396. lege 19. **Iż.**

Poborowych retent pieniądze od koronátiiey królá Stephaná áż do seymu 1591. *sądem Lubelskim wyćiągnioné R. P. należące przy Deputáciech: á królewskie przy pánu Podskárbim zostawáć miáły.* f. 398. le. **A ieśliby.**

Od poborów wolné dobrá Collegium Nieświezkiego. fol. 781. le. 27. **Zá prośbą.**

Od poborów wolni, którzy dla iákiey przygody wolnośćią są obdárzeni, póki wolność trwáć bedźie. fo 369. lege 35. **Vstáwiamy.**

Poborów płáćić niemáią kupcy W. X. Litew. w Polszce, tákże y Polszcy w Litwie, rázgo zápłáćiwszy, pátrz Litewskié X. Wielkié.

Pobór krákowiánom do czterech Exáctiy odpuszczony. fol. 1025. lege 3. **Miástu.**

Poborcowie.

Po Woiewództwách náznáczeni bydź máią. fol: 391. lege 1. **Poborcowie.**

Przyśięgáć máią ná Rocech bliższych Grodzkich fol: 391 lege 2. **Poborcowie.** & f 392. l. 4.

Przyśiegi swey Extrácti przy liczbie pokazáć máią autentice. fol: 392. le: 5. **Poborcowie.**

Przyśięgáć mieli Duchowny przed publicusem zá Zygmuntá pierwszego, Swiecki przed Stárostą. fol: 330 par. Vt autem.

Succollectori przyśięgłé podawáć máią. fo: 392. lege 6. **Succollectorowie.**

Zydy zá Succollectory mieć nie máią pod winą 400. *grzywien ná Trybunał* peremptoriè. fol: 392. lege 7. **Poborcy.**

Przez Succollectory Chrześćiány pobory wybieráć máią. fol. 392. le: 8. **Poborcy.**

Pobory Miástom poruczyć y árendowáć mogą. fol: 392. le: 8. **Poborcy.**

Od Miást recognitia pod przyśięgą cum auctione *bráć máią.* fol. 392. le: 8. **Poborcy.**

Poborcy y ich Succollectorowie sub fide & conscientia *pilnie y spráwiedliwie pobory wybieráć máią.*

Nikomu folgowáć nie máią.

Sobie nic przywłaszczáć nie máią.

Po odebrániu do Podskárbiego koronnégo záraz oddawáć máią.

Recognitią od tego co pobór odniósł odbieráć máią fol: 393. le: 9. **Poborcowie.**

Podatków wyćiągáć nie máią od ludźi, którzy od czynszów rocznych są wolni, póki wolność nie wynidźie. fol. 321. le: 7. **W wyćiągániu.**

Spisnego wybieráć od kmieći nie máią. fol. 232. le. 15. **Vstáwiamy.** & fo 323. le: 1. **Przerzezceni.** *Wszákże kmiećie quitowáć máią* **támże.**

Podatków które królestwem zową wyćiągáć od kmieći nie máią, iedno monetą pospolitą, wyiąwszyby czynsze swym pánom Práskimi groszámi płáćili, tedy też Práskie ná królá wyćiągáć máią. fol: 322. lege 10. **Nád to.**

Od kmieći poboru wyćiegáć niemáią, ále pánowie ábo Dzierżawce ich wyćiągnąwszy ie z swą częśćią poborów, co powinni pobory oddawáć y spólné listy z obu stron od siebie wźiąć máią fol: 369. le: 34. **Bacząc.**

Odnośić y oddawáć pobory wiernie y spráwiedliwie do skárbu, y quity od skárbu bráć máią, pod winámi 100 *grzywien ná Trybunał y* sub pœna bannitionis. fol: 394. le: 12. **W którym.** par: **A poborcy.**

Gdźieby kogo nád Vniuersał wybierániem poborów vćisneli, przed X. Biskupem ábo Kásztelanem odpowiádáć máią. fo: 395. l. 17, **Chcąc.**

Często ludźiom krzywdé czynią wyćiągániem poborów. fol: 395. le: 17. **Chcąc.**

O nie wydánie poboru, królowi ieśli iest blisko, á ieśli dáleko, Stárośćie deferowáć máią. f. 393. lege 10. Exactores.

Stárośćie deferowáć máią, **Támże** le: **O poborów.** & le. 11 **Aby.**

W defe-

W deserowániu niedbáli 100. *grzywien karáni bydź máią ná Trybunale Rokiem záwitym.* fol. 393. le. 11. **Aby** par: **A gdźieby.** & 394. lege 12. **W którym.**

Poborcá Stároście w niewydániu poboru pozwáć ma do Grodu o winę táką iáką szláchćic przepada peremptoriè. fol. 394. par. **Tákże też.**

Z deláciy do Grodów podánych máią extracty autentice do skárbu oddawáć przy oddawániu Rat. fol. 394. le. 12. **W którym.** par: **A tákowych.**

O niesłuszné podánie do vrzędu kogo względem nieoddánia poboru ma przed Stároście álbo vrządiego bydź pozwány peremptoriè o simplicem pœnam 14. *grzywien, połowicę Stárośćie połowicę stronie bez deláciy:* fol: 395. le. 13. **A ieśliby.** le. *zás* 14. Alias. & le. 15. 16. *stoi, o* duplicem pœnam 14. marc: *nie excipuiąc się* à foro. *Tóż iest y* fol: 394. par: **A co.**

Zá królá Augustá obowiązáni, liczbe podatku od królá przyietego ná summe piąći kroć stá tyśięcy, czynić mieli przy Pániech y posłech sub pœna peculatus *ná seymie przyszłym.* fol: 98. le: 6. **Zá vpomnieniem.**

Ná seymie liczbe czynić mieli zá królá Augustá. fol: 396. lege 18 **Poborcé.**

Poborcy y száfárze pozwáni o retentá y resszty Poborowe od koronácyiey królá Stephaná áż do seymu 1591. *Wárszáwskiego, liczbe czynić mieli koronny w Lublinie, Liewski w Wilnie, przed Pánem Podskárbim koronnym y przed Deputaty.* fo. 394. par: **Które.** & fol: 396. lege 19. **Jż.**

Wedle służby y pilnośći y wedle roznych poborów rozne sálária miewáią. fol. 399.

Zá Zygmuntá królá według seymu Toruńskiego grzywnámi zápłáte swą mieli. fol: 333.

Roku 1578. 1581. 1595. *grzywnámi sálária mieli.*

Roku 1590. *pogłówni po półgroszku od złotego* 1591. *od złotego po szelągu.* 1593. *od złotego po groszu. Tóż y Roku* 1598. fol: 399. lege 21. Salarium.

Poborcá z Łukowskiego powiátu miał dáć 300. *flo: z pieniedzy poborowych Roku* 1593. *do rąk Sędźiego źiemskiego Łukowskiego ná zmurowánie sklepu srzód rynku Chełmskiego dla chowánia ksiąg źiemskich.* fo. 507. le: 13. **Dla chowánia.**

Podatki.

Podatków żadnych nowych król vstáwiáć niema. fol 60. lege 7.

Od podatków wszelákich grunty Páńskie y szláchetckie są wolne, tylko dwá groszá z łanu ábo z częśći łanu ośiádłego ná kożdy rok dawáne bydź máią. fo: 319. le: 1. **Dla zasług.** & fo. 320. le: 2. & 3. Kazimirus.

Wolne są Miásteczká nowo osádzone do lat ośmi fol: 321. lege 8. **Miásteczká.**

Wolni co ná wolnośći záśiedli. fol: 321. lege 7. **W wyćiąganiu.**

Od podatków owśiánych, Kuiáwska, Dobrzyńska, y Ruska źiemiá wolne. fo: 321. le: 5. & 6.

Podatków żadnych studenći y żacy krákowscy dawáć niemáią. fol: 218. par **A wszytkie.**

Podatki królewskie pieniądzmi pospolitemi ábo práskiemi płácone bydź máią. fo: 322. le: 10. **Nád to.**

Podatki które królestwem zową ná znák poddaństwá y prawdźiwego páństwá od kmieći wyćiągáne bywáią. fol: 322. le: 10. **Nád to.**

Podatki dwugroszowe przezywáią álbo królestwem álbo porádlnym álbo podymnym. fol: 322 lege 1. **Item.**

Podatki dwugroszowe nie wiárdunki tylko dwá groszá z łanu cáłego á nie z częśći roli áni z domu płácone bydź máią fo 322. le 1. **Item.**

Podatki wiárdunkowe, wyćiągáne bydź niemáią. fo. 320. lege 2. Kazimirus. & fol 321. le: 4. **Też obiecuiemy.**

Królowi Káźimierzowi pozwolone były: ále do sześći lat zás po dwu groszu defálcowáne były względem podymnego ábo porádlnego, którego do sześći lat nie dawano. fo. 320. le. 2. Kazimirus.

Podatkámi przed láty królowie Polscy odpráwowáli necessitates. *R. P. dobrá koronne nie zástáwuiąc* fo. 93. le. 8. **Tóż o summách.**

Podatków przed láty odpráwiwszy potrzeby RP. iescze zostawáło. támże. le. eadem.

Podatek Piotrkowski Roku 1565. *obrocony bydź miał ná wypłácenie pieniedzy piąći kroć stá tyśiecy złotych wźietych z tegóż seymu ná imioná królewskie ná potrzebe królewską y R. P.* fol. 98. lege 5. **Jz temi czásy.**

Podatek wszytek ná seymie Piotrkowskim Roku 1565. *vchwalony, przyiął król August w summe piąći kroć stá tyśiecy złotych, która do stáć miał ná dobrách swoich królewskich.* fol. 98 lege 6. **Zá vpomnieniem.** *Tenże iednák król pokazáć miał że summy nic przebrał.* **támże.**

Podatków Duchownych połowicę ná budowánie kośćiołá krákowskie° ná zamku zá Biskupá krákow-

krákowskiego Bodźánte obrócono było. fol. 322. lege 9 Quod.

Od podatków wszytkich y powinności wolny plác w Zembrowie ná zbudowánie Káncellárijey ziemskiey náznáczony. fol. 504. lege 2. Pozwalamy. Tymże sposobem y plác ná Káncellária Wąsoska w Wąsoszu kupiony. Támże. lege 3. Obywátele.

Podczászy.

W podolskim, Kuiáwskim, Wołynskim y Bráclawskim Woiewództwách bydź ma. fol: 807. le 5. W Podolskim. & fol: 809. le:7. Postánawiamy.

Poddáni.

Poddánemu kązdemu práwo iego iść ma. fol: 225. le: 2. Kázimiérz.

Máią mieć opátrzenie swoie z skárbu koronnégo Kázimierz III. fol: 34. le: Acz z powinności.

Máią bydź fromiezliwi, skromni, spráwiedliwi, y spokoyni, fol: 225. le: 1. Gdyż.

Zyć vczćiwie máią, á żadnégo obrażáć niemáią. fol. 225. le: 2. Kázimierz.

Koronni nie winni królowi poddánstwo swé oddawáć, áżby im drzewiey wszytkie listy, przywileie. wolności, swobody od przodków nádáne listy swemi vtwierdźił, y one w Executią słuszną wpráwił. fol. 138. le. 18. Po który.

Záchowáni bydź máią od swych królów wedle praw pospolitych y przywileiów ich y swobód. Támże. lege 19. Które.

Mocnie y nieporuszenie trzymáć sie máią práwá pospolitégo y przywileiów y swobód swoich. Támże. lege eadem.

Mogą posłuszenstwo y poddánstwo swe królowi wypowiedźieć, gdźieby co przećiw práwu pospolitemu czynił. fol: 110 le: 4. 5. & 6.

Declárátią tego wypowiedzenia masz támże lege 7. Artykuł.

Winni złoczyńce poymáć, któryby kápłaná ábo kleryká swiecenie máiącego zábił, ránił, ábo przyśiadz, że go poimáć nie mogli áni przyczyny do vćieczenia dáli. fol: 240. le. 1. Gdyby. & fol: 241. lege Præterea.

Vćiekáiący, niemáią bydź przez gránice przepuszczeni, ále od Stárost zátrzymáni bydź máią. fol: 585. lege 5. Volumus

Królewscy z wśi cum assistentia capitaneorum vel Tenutariorum, á z Miásteczek sine assistentia pozywáć mogą do Ziemstwá o krzywdy swé. fol: 408. par: Poddáni.

Królewscy gruntów ogránicżonych áni bárćiámi áni żadnym sposobem vżywáć niemáią. fo. 410. versu 6.

Pánu swemu wydáni bydź máią, gdy sie pan ich o nich dowie y vpomni, wźiąwszy zá dotrzymánie groszy 12 w Woiewództwie Poznánskim y Káliskim. fol: 584. le: 4. Iż sie

Przez páná do scrutinium máią bydź stáwieni pod winą 100. grzywien. fol: 615. p. A iżby

A gdy którégo niedostáie, drudzy postáwieni zeznáią że go nie mász pod ich pánem áni go przez zesłał. támże. par: A iesliby.

Duchowni gdy co dla potrzeb domowych kupuią wolni są od targowégo, chybá żeby dla zysku. fol: 1046. le: 2. Sna bywa.

Sąśiedztwem dóbr królewskich przez Stárosty obćiążeni bydź niemáią. f: 404. le: 7. Gdyż.

Wypuszczáni bydź niemáią do Wołoch ná roboty, bo ie tám Wołoszá do Turek przedawa. f: 790. lege 19. Stárostowie.

O krzywdy od Stárostów przed królem czynić máią. fol. 410. le: 26. Stárostowie.

Podkomorzy.

Podkomorztwo tylko do żywotá nie cudzoźiemcóm ále synóm koronnym wtych że źiemiách gdźie wákuie mieszkáiącym dawáne bydź máią fol: 296. le. 4. Et ne & fol: 297. lege 1. Obiecuiemy.

Electia Podkomorzego w sześć Niedźiel bydź ma post decessum alterius przez Woiewode ábo in defectu przez Kásztelaná. fol: 485. le: 3. Electia.

Podkomorzy Rożánski y Mákowski osobny bydź ma. fol 412. le. 1. Ziemi.

Nurski, Ostrowski y Kámieniecki: Pátrz Mázowsze.

Podkomorzégo Czerskiégo Iurisditia porownána z inszemi koronnemi. fol. 412. le. 2. Podkomorzégo.

Podkomorzowie nie powinni byli przed tym przyśięgáć, bo onerowáni byli fide, conscientia & honore: teraz przyśięgáć máią. fo: 412: le: 3. & fol: 486 par. tymże obyczáiem.

Przyśięgáć máią ná Rocech źiemskich pierwszich przed Woiewodą, in defectu przed Kásztelanem główným, & in defectu tych obudwu przed vrzędnikiem źiemskim y szláchtą ná Rocéch źiemskich, ábo przy położeniu kśiąg sądowych. fol: 486. le: 4. Sędźiowie. & fol: 487.

487. le: 6. **Przysiegá.**

Podkomorzy wziąć ma surrogátią v królá kiedy ma z kim gránice czynić: ináczey temu z kim ma Actią, wolno ią v królá vprośić. fol: 412. le: 4. **Gdźie.**

Iest Executorem powództwá od sądu ziemskiego ná pole, ex contumacia strony skazánego. fol: 416. lege 6. **Ieśli.**

Przy czynieniu gránic niema pátrzyć ná látá niedoszłe gránicżących, tylko im záchowác saluam actionem *z powodem, gdy do lat przyda* in foro fori, *ieśliby sie w czym vkrzywdzeni bydź zdáli.* fol: 415. le: 5 **Ieśliby.**

Podkomorzy ábo vrząd iego winien powodowey strony náśládowáć ná pole y czynić gránice wedle wiedźienia iego. fo: 418. le: 11. **A ieśli.**

Ná gránicách vpatrowáć ma przyrodzonych gránic, rzeki, rzeczyská ábo potoczká. fol: 419. lege 13. **Zá czestym.**

Rozeznawáć ma który lepsze grániczne znáki y kopce vkázuie, y tego podecźcia y sumnieniem ku dowodowi przypuśćić. Ale gdźieby znáków znácznych nie było, tedy powodową stronę ku dowodowi z świádki ma przypuśćić. fo: 420. lege 14. **Około.**

Roku stronam przewłaczáć niema pod winą 14. grzywien królowi, wyiąwszy spólne stron zezwolenie ábo przyczyny słuszney ábo práwney fol: 421 lege 15. **Gdy.**

Opráwiwszy gránice ma ná Rocech ziemskich listem otworzystym swym przez powodá dáć znáć ziemskiemu sądowi o postepku swym y dekrećie: áby w księgi wwiedzione były. fol: 421. lege 16. **Którego.**

Podkomorzy z Komorniki swemi trzy grzywny od káżdych gránic bráć ma. fol: 423. lege 21. **Około.**

Podkomorzego skazánie kto nágáni 6. grzywien winy przepada á Komornikowi iego, ábo Dignitarzóm inym wiárdunek, f. 421. l. 17. **Gdy.** & fol: 425. lege 3. **Gdy.**

Podkomorskie koce, **Pátrz Koce.**

Raz tylko rozmyśláć sie ma. fol 492. lege 22. Statuimus.

Podkomorzy gdy Zupniká w Zupách nawiedza ma mieć od Zupniká álbo postaw sukná Máchelskiego ábo 10. grzywien. fol 44. le 8.

W Zupie bywáć niema, ále potrzeby ná gospode bráć ma. **Támże.**

Zadnego sądźić áni koniá w żupie stáwiáć niema, krom koniá swego Komorniká zá trzy grzywny. **Támże.**

Ráyce y stolniki w Wieliczce y w Bochni wybieráć, y wedle praw ich sądźić ie ma. **Támże.**

Podkomorzy ma bydź delatorem do królá o mężobóystwo w powiećie vczynione. fol. 608. lege 7. **Mężobóystwá/** par: **Iż gdy.**

Ma imáć tákiego któryby Chorągwie swey ná woynie nie pilnował. fol: 709 l. 17. **Práwá.**

W Mázowszu Act niema w mocy, **Pátrz Mázowsze.**

Podkomorzego komornicy.

Przyśiegáć ná Rocech ziemskich y ośiedli bydź máią. fol: 412. le: 3. **Podkomorzowie.**

Podlásze.

Do korony przyłączone y przywrócone. fo. 824. lege 1. **W Imie.** para. **Z tych.**

Z Litewskiey Iurisditiey do Polskiey przenieśione. **támże.** par: **Czemu to.**

Miástá, Zamki, Grody, ośiádłośći ze wszytkimi ich poddánemi od podatków wolne. fol: 825. par: **A iżby.**

Podymne dwugroszowe wedle zwyczáiu koronnégo záchowáne. fol: 526. ver. 5.

W niepłáceniu wszelákich poborów, Myt álbo Ceł, ták wodnych iáko grobelnych, Mostowych, targowych, z inemi obywátelmi koronnymi porównáne **Támże.** ver. 1.

Executiey státutu Alexándrá y Zygmuntá pierwszego, potym Augustá królów o sposobie wpisowánia dóbr królewskich nie podlega, wedle przywileiów im od królów y Xiążąt Litewskich y Mázowieckich nádánych. **Támże.** par: **Nád to.**

Dárowizny y zamiány, tákże przywileie y inne wszytkie listy ná dobrách królewskich vczynione vbespieczone. **támże.** para: **Nád to wszytkie.**

Listy y przywileie ná dobrá dźiedźiczne strácone álbo tez niemiáne, possessyiey wolney nie przeszkadzáią. **támże** par: eodem.

Zamiány dóbr dźiedźicznych szláchetckich y królewskich w mocy záchowáne, y confirmátiæ z Królewskiey Káncelláryiey máią bydź ná nie wydawáne. **támże.** par: **Nád to iż czásu.**

W spráwowániu spraw swych do Káncellaryiey koronney y do vrzedników Dworu królewskiego máią sie vćiekáć. fol: 827. par: **Téż vstáwiamy.** ver 1.

Sądy ziemskie y Starośćińe w swych powiećich, iáko y w innych Woiewodztwách koronnych máią bydź odpráwowáne. **támże.** p. eodem.

Appellátiæ, prouocátiæ, pozwy, przypozwy od sądów

sadów álbo vrzędów wszelkich tymże kształtem iáko sie w królestwie y sądziech królewskich záchowuie, ná seym wálny, ná wielkie sądy Woiewodzkie, zá Dworem bydź máią. támże. par: eodem.

Práwá Máydeburskiego sprawy, v królá y zá Dworem królewskim mieysce máią. támże. par: eodem.

Consiliarze y Posłowie ziem przysięgę vczyniwszy mieysce w rádzie koronney máią. támże. pa: A Consiliarze.

Posłowie ziemscy ná seymikách czásu od królá náznaczonego obieráni bydź máią. A prowizya ich iáko w innych Woiewództwách koronnych bydź ma. támże. par: eodem.

Dignitarztw y vrzędów w tey ziemi król vmnieyszáć niema, ále ie támże rodakom szláchćicom rozdawáć ma támże. par: Obiecuiemy.

Dignitarze, vrzędnicy y Stárostowie mieysc przysięge wierności królowi powinną oddawáć máią támże par: Tężesmy.

Podstárośćiowie tám zrodzeni ośiedli w swym powiećie bydź máią támże. par. eodem.

W sprawách pospolitych y práwnych Orłá vżywáć máią. támże. par: Postánawiamy.

Ná Chorągwiách Orłá znáku korony Polskiey vżywáć máią. támże. par: eodem.

Káncierz, Podkánclerzy y vrzędnicy koronni y Dworscy w sprawách do Máiestatu królewskiego vćiekáiące sie spomagáć ie máią támże par: Też postánawiamy.

Insze rzeczy ták są postánowione.

Ná sądzenie Aktciy Podláskich które z áppellácyiey álbo ruszenia ná seymiech przepádną, Deputáći od królá z Rády ku sądowi ziemskiemu máią bydź dawáni: salua appellatione vkrzywdzonym do królá. fo: 829. lege 2. Zá prosbą.

Roki ná trzech mieyscách: to iest, w Drohyczynie trzy kroc: W Mielniku trzy kroć: A w Belzkim powiećie ná też czásy kiedy w Drohyczynie bywáć máią. támże. par: Roki.

Xiąg leżenie po wykonániu Roków dwie Niedźieli trwáć ma: z którémi vrzednicy zostáć máią dla wykupná y bránia Extráktów. támże. par: eodem.

Wiecá w Drohyczynie ná kozdy rok názáiutrz po S. Ianie máią bydź sądzone: Ná których wszyscy vrzędnicy ziemscy swym porządkiem opisánym, to iest: Woiewodá, Kásztelan, Podkomorzy, Chorąży, Sedzia, Podsedek, Woyski, Stolnik, Podstoli, y Pisarz záśiádáć máią. támże. par: A gdy sie.

Ná wiecách te Aktcye zostawáć máią: o rány, o kmiećiá zbiegłégo, o wszelákie rękoiemstwo, o wyrąbánie drzewá wszelákiego, o szkodę wszeláką y wyłowienie ryb, o pośieczenie łąki, y porąbánie y popalenie płotów, o pożęćie y pobránie wszelákiego zboża, o zaiem y pobićie wszelákiego bydłá. támże. par: Ná wiecách.

Sprawy sądowé wedle práwá koronnego do swych vrzędów, à officii causæ zá Dworem iśdź máią. támże. par: Zá prosbą.

Sedzia y Podstárośći Grodzki ośiedli y szláchetckiego rodu bydź máią. támże. para: Vstáwiamy.

Wiecá ná prośbe posłów ziemie Podláskiey w pierwszy poniedziáłek po S. Troycy w Drohyczynie sądzone bydź máią. fol: 829. lege 3. Wiecá.

Stárostowie w Bransku, w Drohyczynie y w Mielinku pláce dla zbudowánia domów sądowych y budowánia Lámusów dla chowánia xiąg wymierzyć máią. támże. lege 4. Constitucya.

Roki ziemskie w Tykoćinie postánowione, sine exemptione à seruitio debito, corū qui tenentur. támże. lege 5. Dla.

Táż Constitucya iest ábrogowána á czás ieden sądzenia Roków ziemskich w poniedziáłek pierwszy po nowym lećie ná Podlászu postánowiony. fol: 830. lege 6. Constitucya.

Leżenie xiąg ziemskich w ziemi Drohickiey y Mielnickiey ná czásy sądzenia Roków Ziemskich bydź ma, Támże. le: 7. Positią.

Przenieśienie zápisów y quitów, y inych recogniciy wszelákich Grodzkich do xiąg ziemskich ták w roki iáko y w leżenie xiąg wwiedzione in absentia recognoscentis, wiecznemi czásy ápprobowáne. Támże. le: 8.

Roki Mielnickie prze powodzi quotannis ná bliższy poniedziáłek post festum S. Stanislai in Maio przełożone, Támże. l. 9. Roki.

Vrzędy iáko w inszych Woiewództwách Podczászy Stolnik, Cześnik, Podstoli bydź máią, Támże. le: 10. W Podláskim.

Miárá, łokćie, y wagi wszelákie máią bydź iednákie iáko w Wárszáwie: Czego Woiewodá teyże ziemie y Podwoiewodzy doglądáć máią którzy ośiedli bydź máią, Támże. le. 11. W Podláskiey.

Rewizorowie do Podlászá ná rewidowánie dóbr królewskiemu stołu należących wysłáni, fol: 831. le: 12. A iż.

Cię

Ci z Rewizorowie mieli krzywd y doległości nad prawo y przywiley Incorporationis regno dány vczynionych przesłucháć, á ná seym koronny ku rozeznániu ich státecznemu przynieść, Támże. par. Którym.

Mytá y Cłá ná Podlásu, wodne y ziemne od ludzi kupieckich przećiw przywileiowi Incorporationis regno wyćiągáć niemáią pod winą peremptoriè 1000. grzywien, zá pozwániem do sądu Trybunálskiego, Tamże. par. Mytá.

Kupcy przez to Woiewództwo do korony przyieżdżáiący, ábo extra Regnum iádący, powinni mytá koronne ná komorach y ná Przykomorkách koronnych według Instructarzá koronnego płáćić, támże. par. eodem.

Ná potrzebe gwałtowną RP. zá pozwoleniem stanów koronnych Mytá y Cłá w przerzeczonym Woiewództwie y w koronie do trzech lat do skárbu królewskiego ku wybieraniu były pozwolone. A po wyśćiu trzech lat, iuż nigdy nie miáły bydź wznawiáne, Támże. le: ead: & le: 14. Constitucya.

Szláchćic żaden nie iest powinien do okázowánia práwá y przywileiu ná máietność swą dziedziczną Szláchetcką. fol: 832. le: 15. Pozwy. Wyiawszyby po Incorporáciiey z dóbr królewskich co sobie vsurpował, Támże.

Delator o dziedziczne máietnośći do Instigatorá podáiący, wina 1000. grzywien ma bydź karány. fol: 832. le: 15. Pozwy.

Commissarze ná rozgrániczenie Woiewództwá Podláskiego z Woiewództwem Brzeskim pari numero z oboiego Narodu wysłáni bydź mieli. Támże. le. 16. Ná. Wysłáni byli Roku 1591. Támże. le: 17. Pozwolilismy. & fol: 833. le: 18. Przywodząc. & le: 19. Przychyláiąc.

Podláskie pustynie rewidowáne bydź miáły z seymu Lubelskiego 1569. dla rozdawánia wiecznośći. fol: 386. par. Dáiemy.

Securitas Iudiciorum & Officiorum, Commissionum y seymików Woiewództwá Podláskiego, bespieczenstwem y wárunkiem sądów Trybunálnych opátrzona. fol: 513. le: 11. Zábiegáiąc. Lex temporanea.

O mężobóystwie z rusnic poena bannitionis. Támże. le: 12 Iż mężobóystwo. Lex temporanea.

Podlásie przywrócone do korony iest pod regimentem koronnym. fol: 776 p. A pierwey.

Podole.

Podolska Szláchtá winná poddáne swe obwinione o złodźieystwo Wołoskie stáwić przed Stárostą Kámienieckim. fol: 794. le. 1. Záchowuiąc. & lege 2. Iż. z winą 14. grzywien: Támże. & le: 3. Ná prośbe. We cztery á czte ry Niedźiele, obwinione pro furto & repercussione stratæ stáwić ie máią. Támże.

Spráwiedliwość zaraz czynić powinni, Támże. Appellatia od tego sądu álbo vrzędu żadna áni motia & eius prosecutio iśdź niema. Támże.

Tá lex cassowána, á spráwiedliwośći sposób około poddánych inszy postánowiony, To iest.

Pozwány o nie vczynienie spráwiedliwośći z poddánego do sądu ziemskiego Kámienieckiego, będźie powinien záraz z onego poddánego swego Actorowi circa Iudiciũ spráwiedliwość czynić. Aliàs ma bydź przez Actorá condemnatus.

A po wydániu wszystku, nie potrzebá będźie Aktorowi przypozywáć ad satisfaciendum, ále ma bydź odesłána Actia ad brachium Regale pro executione.

Sąd ziemski w tych ártykulech iuxta consuetudinem antiquam in iudicando in toto záchowáć śie ma.

Obwiniony pro furto & spolio, iuxta consuetudinem & obseruantiam terræ odwodźić śie ma.

Ieśliby wiecá nie doszły, tedy loco Colloquiorum Roki sądzone bydź máią, á in defectu terminorum ksiąg leżenie.

A ieśliby śie tákowy pokazał, żeby ex ignorantia pro furto kogo obwinił y zapłáte wźiął, zá okazániem niewinnośći ma mu to wróćić y osromocenie nágrodźić.

A gdźieby niechćiał, tedy pozwány pan iego pro non administrata iustitia do ziemstwá, in eo passu, ma to záráżem zá Dekretem sądu ziemskiego poddanemu swemu roskazáć wróćić.

Motio, Appellatio, Prosecutio motionis niema iśdź plebeio cum plebeio.

Similiter & Nobilis contra plebeium vspráwiedliwić śie ma coram eodẽ iudicio peremptoriè, gdyby który czyiego poddánego niewinnie obwinił.

Pozwu nie psowáć przed sądem ziemskim, nullis accessoriis & defectibus, wyiawszyby nie był Actor legitimus possessor. fol. 794. lege 4. Constitucia.

Spráwiedliwość o rozbóy y o złodźieystwo z poddánych Woiewództwá Podolskiego námowiona y do Akt Grodzkich kámienieckich wpisána w mocy zostáwiona ad beneplacitum illorum. fol. 795. lege 5. **Sposob.**

Declárátia postánowienia Woiewództwá Podolskiego przez nie vczyniona około imánia złoczyncow y trácenia ich áppробowána, **támże.** lege 6. **Iż.**

Práwá Lenne Executiiey podległe nie máią bydź rozumiáne, iedno od Státutu królá Alexándrá Anni 1504. fol. 791. le 1. **Zá.**

Dobrá które áż do státutu królá Alexándrá nomine feudi *były dawáne, máią bydź rozumiáne zá dźiedźiczne*, **Támże.** le: 2. **Vtwierdzáiąc.**

Poześćiu płci Męskiey nie mogą bydź od królá znowu nikomu infeudowáne, iáko insze feuda lia bona, *ále máią bydź dźiedźiczne*, successoribus vtriusq; sexus. **Támże.**

Feudá przed státutem Alexándrowym nádáne, y Constitucyámi Stephaná królá w dźiedźictwá obrócone, nie máią bydź iuż wiecey in controuersiam *przywodzone.* **támże.** l. 3. Feuda

Od oddawánia czwártey częśći y podwyssenia Arend y oddawánia piątey częśći z dożywoć gołych tylko ći wolni, którzy szkody od Tátar y Wołoch in Anno 1566. & anno 1567. *podjęli*, **Támże.** le: eadem.

Rewizorowie y Commissarze do Podolá ná ogládánie mieysc od Tátar popalonych y spustoszonych, y kedyby wiecznośći miáły bydź rozdawáne, Rewizorskim y Lustrátorskim rbespieczeniem opátrzeni. fol: 791. le: 4. **Z Podolskiego.** & fol: 792. le: 5. **Przystawáiąc.** & le: 6 **Náznáczamy.** & le: 7. **Ná przeszłym.** & lege 8. **Czyniąc.**

O dobrá wszelákie którychby iuż kto od przodków królá I. M. odsadzon nie był żaden inquietowány bydź niema: wyiąwszy o te dobrá o które iuż litispendentia zászłá. fol: 793. le: 11. **Executiią.**

Commissarze, ludźie swowolne, gránice koronne przeieżdżáiące zágránicznikom gwałty y szkody czyniące, páctá z postronnemi pánstwy sąśiády koronnemi wzruszáiące, sądźić y karáć máią. **Támże.** lege 13. **3 strony.**

Plebeios zbiegłe áresztowáne pánowie ich ná gárdle, á Szláchćice ośiádłe státutem koronnym de Guerris *sądźić y karáć máią. A gdźieby* co trudnego było, do królá pro informatione *posłáć máią.* **Támże.** lege eadem.

Nieośiádły, nie odsyłáiąc go pro informatione *do królá podług wystepku karány y sądzony bydź ma.*

A gdźieby nie stánął ma bydź ná seym ná wywołánie odesłány. fol. 793. le: 13. **Z strony.**

Podoliniec ze Spiszá.

Ma skład towárów wszytkich zwyczáiem Miast inych. fol: 1061. lege 8.

Podpisek.

Podpiskiem v sądu Swietckiego bydź nie może osobá Duchowna fol: 239. le: 1. **Poruszeni.**

Podpisek Ciechánowski przyśiegły y dobrze ośiádły przy Actách Grodzkich bywáć ma. fol: 427. lege 4. **Ná prosbe.**

Tákże y Zákroczymski, Liwski y Zembrowski stárszy sub pœna centum marcarum. fol: 428. lege 7. **Záprosbą.**

V tego sądu gdźie śiadáią. cau z żadnych procurowáć niemáią. fol: 498. le: 11. **Przestrzegáiąc.**

Podpiskowie przy pisárzach Ziemskich bydź mogą tylko dla pomocy wpisániu. fol: 498. le. 9. **Sedźiowie.**

Podpisek ziemie Nurskiey ma bydź do Kámienicá od pisárzá Nurskiego posłány z Aktámi dwie Niedźieli przed Rokámi, fol: 467. le. 92. **Ná prosbe.** par: **A pisarz.**

Podrożne potrzeby.

Gwałtem bráne bydź niemáią. fol: 583. lege 4. **Gdyż.**

Podsędek.

Podsędków Electia przy szláchćie wolna, król iednák ze czterech od nich ná liśćie podánych iednego obieráć ma. fol: 485. le: 1. **Aby.**

Podsędkowie Ziemscy y Grodzcy przyśiegli bydź y ná Rocech Ziemskich przyśiegáć máią, pod winą strácenia vrzędu, Ziemscy przed Woiewodą álbo Kásztelanem: Grodzcy przed Stárostą ábo podstárośćim. fol: 486. le: 4. **Sędźiowie.** & fol: 498. le 9. **Sędźiowie.**

Ziemscy przyśiegáć mogą przed Vrzędnikámi Ziemskimi ná Rocech Ziemskich, ábo przy położeniu ksiąg in defectu *Woiewody y Kásztelaná.* fol: 4?7. le. 6. **Przyśiegá.**

Ná dworze królewskim gdy król do którey źiemie przyiedźie sądy odpráwowáć máią. pátrz **Sędźia Ziemski.**

Popsędkowie bez pewnego Aktorá y rzeczy wyráżoney skázywáć áni pozwów dawáć niemáią fol:

fol: 425. le: 5. Zákázuiemy.

Podsedká Krákowskiégo y Sendomirskiégo skazánie kto nágáni, przepada do nich kożuchy lisie, fol: 425. le: 3. Gdy.

Przed podsedkámi Burgrábiowie odpowiádáć máią tym którzy ná nie skárżą. fol: 434. lege 2. Vstáwiámy.

Klucz ieden od ksiąg Wiecowych mieć máią: fo. 505. le: 3. Iż. par. A ták chcemy.

Podsedek Woźnego ná pozywánie dáć może. fol: 522. le: 4. Skázuiemy.

Podskárbi koronny.

Podskárbim koronnym zá królá Zygmuntá Augustá był Stánisław Sobek z Suleiowá Kásztelan Sendomirski. fol: 313. le: 7. Znáiąc.

Zá królá Stephaná był Ian Dulski. fol: 318. le: 15. Quártá. par: A z tych.

Zá Królá Ie°. M. Zygmuntá III. Wielmożny Ián Firley z Dabrowice Stárostá Lubelski. fol. 77. Instructarz.

Páná Rádnego ossobe ná sobie nosi. fol: 308. lege Stárémi.

Dignitárztwá trzymáć niemoże, bo też dwoygá mieysc w Rádzie zásiádáć niemoże. fol. 304. lege 25. Iż.

Korony y skárby koronne chowa. Támże, A ma mu bydż porządnie oddány: fol: 309. le: 1. Pilna.

Podskárbiego vrząd iest dobrze vprzywileiowány, y Constitucyámi obwárowány. fol: 313. le: 7. Znáiąc.

Podskárbiego władzey y przełożenstwu nic sie vymowáć niema, fol: 313 lege 7. Znáiąc.

Podskárbstwá koronnego spráwy wedle przywileiu y státutu we wszem cále y skutecznie záchowáne bydż máią. fol: 314. versu 9.

Wyprávy, przepowiádánia, ráchunki służebnych Dworzan, y inszych, którym względem służby bądź od RP. bądź od królá winno, czynić ma.

Spráwcą Monety koronney bydż ma, máiąc swe probierze y Myncarze. fol: 308. le: 1. Stárémi.

Deferowáć ma Stárośćie z strony Mynice podéy rządney cudzoziemskiey. fol: 381. par: Czego.

Prowenty wszytkie stołu królewskiego odbieráć ma, y nimi száfowáć wedle roskazánia królewskiego. fol: 313. le: eadem par A naprzód,

Przy Podskárbim cztérzey Deputáći bywáć máią. pátrz Deputaci Quárciani.

Podskárbi koronny po śmierći dzierżawce dóbr królewskich, winien one dobrá opátrzyć. fol: 310. le: 1. Podskárbi.

Po śmierći Stárosty, Dzierżawce, Celniká, Mytniká, Zupniká, zá roskazániem królewskim posłáć ma pan Podskárbi dla czynienia Inuentarzów y opátrzenia prowentów, áby quártá R. P. nie ginełá áż król vácántią da innému: ináczey sam nágrodźić wszytko winien, y vrząd trácić ma. fol: 314. par: Po káżdégo.

Liczbe od tego któremu król dobrá swoie ku dzierżeniu poruczy przyimowáć ma wedle Inwentarzów Rewizorskich. fol: 310. lege 1. Podskárbi.

Pilen bydż ma áby czwarta część ná obrone potoczną záwżdy spełna dochodźiłá. fo 310. l. 1. Podskárbi.

Quárte bráć ma od Stárost, Dzierżawiec, Celników, Mytników y Zupników. fol: 314 para: Po káżdégo.

Annaty od possessorów odbieráć y ná obrone potoczną obracáć ie ma fo: 314. par: Annaty.

Odbieráć to wszytko ma w Ráwie ná zamku.

Odbieráć ma ná Swiątki.

Odbieráć ma z pány Deputaty.

Kwitowáć káżdégo ma pod swą pieczęćią skárbną z podpisem pánów Deputatów.

W Ráwie bydż ma z pány Deputaty sub pœna similis salarii.

Mieszkáć tám ma trzy Niedźiele cáłé.

Reiestrá wszytkiego mieć ma podpisáné spólnie z pány Deputaty y zá pieczęćiámi spólnemi.

Księgi iedné mieć ma dla wpisowánia kwitów które tám przy prowenćiech zostáwiáć, drugié ná seym przynośić ma. fo: 314. par: Mieysce.

Témi pieniądzmi tylko ná służebné obrony potoczney z wiádomośćią królewską y pánów Rad, z pány Deputaty száfowáć.

Po odebrániu prowentów z pány Deputaty pieniedzy ná półroká cáłe żołnierzom odliczyć.

Przez iednego z pánów Deputatów też pieniądze do Lwowá odesłáć.

Ostátek pieniędzy z pány Deputaty w Ráwie schowáć pod kluczmi spólnemi y pieczęczámi. fol: 314. par: Száfowáć.

Potym ná drugie półroká znowu do Ráwy z pány Deputaty ziácháć ná Nowé Láto.

Pieniadze ná drugie półroká żołnierzom odliczyć, y przez dwu z pánów Deputatów, przez iednego iedne rate, przez drugiego druga rate do Lwowá przesłáć. fol: 315. par: Ná drugie.

Niebytność páná Podskárbiego niema przeszkadzáć odbieránia prowentów y száfowánia ich gdy ná swé mieysce posle szláchćicá osiádłego cum sufficienti mandato, z pieczęćią y z kluczmi. támże. p: Niebytność.

Po

Po śmierći páná Podskárbiego superstites wszytko odpráwowáć máią, oznaymiwszy pierwey królowi o śmierći iego. támże. pa: A iesliby.

Liczbe z pány Deputaty czynić ma ná seymie dniá szostego od záczęćia seymu. támże. par: Liczbe.

Quitámi nie inszemi iedno obrony potoczney vsprawiedliwić sie R. P. ma. támże.

Po liczbie quit sobie v królá z wiádomośćią Rad otrzymáć ma. támże.

Smierć iesliby páná Podskárbiego przed liczbą zápádłá, superstites to odpráwowáć máią. támże. par: Jesliby.

Deferowáć ma z pány Deputaty królowi tego ktoryby prowentów ná czás y mieysce nie oddał támże. par: Ktoby.

Respekt mieć ma ná potomki Dzierżáwce przed rokiem zmárłego, áby nád słuszność nie wiecey oddawáli: Ostátek Successor Dzierżáwce dokłádáć ma wedle liczby. A coby nád Inuentarz zostáło, to potomkom z Stárostw wywiedź, y długi wyćiągáć pan Podskárbi bronić niema. támże.

Czwartey częśći indziey nie obracáć iedno ná służebne obrony potoczney. fol: 310. lege 2. Tákże.

Z tychże pieniedzy quárćiánych że nie indziey tylko ná służebne potoczney obrony są obrocone, ma sie ná káżdy rok ná kożdym seymie przed pány Rádámi y przy poslech, przy liczbie vsprawiedliwiáć pod winą priuationis officii. fo: 310. lege 2. Tákże. A quity inszemi bronić sie nie może, tylko ná służebne obróconemi. támże.

Z pány Deputaty z quárty 1590. liczbe czynić miał w Lublinie. fol: 397. par: Z tych.

Zá Quarte nieoddáną odpowiádáć winien, gdźieby iey in delatis Instigatorowi nie oddał. fo: 318. lege 15. Quarta.

Sub Interregno pieniądzmi témi z pány Deputaty száfowáć niema, iedno zá wiádomośćią y roskazániem PP. Rad sub pœna peculatus. fol 315. par: A gdyby.

Pánu Podskárbiemu koronnému wolno bydź ma záwżdy etiam tempore Interregni do zámku Rawskiego wchodźić. f: 316. p. Stárostá.

Czásu powietrza królowi oznaymić, áby insze mieysce do odbierániá quarty náznáczył. fol: eodem par: eodem.

Sálárium páná Podskárbie° z tegóż skárbu 1000 złotych względem quarty. Támże. par: Opátrzenie.

Podskárbiemu koronnému y pánom Deputatom oddáné bydź miáły do Rawy reiestrá prowentów koronnych przez Lustratory z seymu Lubelskiego 1569. ná to wysłáne. fol: 386. lege 11. Lustratorom.

Podskárbi koronny z pány Deputaty náznáczeni z seymu 1591. koronni w Lublinie, Litewscy w Wilnie słucháć mieli liczby, y sądźić o resztyy retentá poborowe, y o krzywdy żołnierskie. fol: 396. le: 19. Iż.

Tenże liczbe królowi czynić miał z reszt poborowych ná seymie 1590. od stanów koronnych królowi dárowánych. fol: 397. par: Z tych.

Pieniądze ná potrzebe królewską z poborowych retent wyćiągnioné przy sobie chowáć miał. fol 398. par. A iesliby.

Wiedźiec miał o pieniądzách z reszt wyćiągnionych, które sie od PP. Deputatów Lubelskich obróćić miáły ná wykupno dóbr królewskich w piąći kroć sta tyśiecy złotych zastáwnych. fol 398. par. A od tákowych.

O quićiech PP. Deputatów kiedy kogo quitowáli wiedźieć miał, Támże. par: Záczym.

Z pány Deputaty liczby słucháć miał polnégo Pisárzá koronnégo zá przysięgą, iż wiernie & absque fauore poczty popisował od Byczyn skiey potrzeby áż do woyny Tureckiey, támże. par: Przed témi.

Sálárium y Expensi kożdego Poborce według służby y pilnośći z królem I. M. miárkowáć y szkody RP. ochrániáć ma. fol. 399. lege 21. Salarium.

Ma do druku podáć Instructarz Celny y do komór Celnych rozesłáć. fol: 77. lege 49. par: A celnicy.

Podskárbi Nadworny.

Iáko koronny ták y Nadworny bydź ma. fo: 308 lege 1. Stáremi.

Iáko skárbów Dworskich Sekretarz, człowiek dobry, skromny y rozumny, przez królá vstáwiony y trzymány bydź ma.

Od Dworu nigdy oddalony bydź niema.

W niebytnośći Podskárbiego koronnego, wszytkie pieniądze dochodów królewskich y inne zkądkolwiek przychodzące do skárbu bráć, y niemi zá rádą Vrzędników y Rad Nadwornych zá roskazániem królá I. M. száfowáć ma.

Z Dworzány y z naiemnémi żołnierzmi wszytko to czynić ma co Podskárbiemu koronnému należy.

Przy bytnośći Podskárbiego koronnégo wszytko spráwowáć ma co koronny spráwuie, ále z wiádomośćią y rádą iego.

Ma

Ma bydź przyśięgły y sposobny do liczby.
Reiestrá chowáć ma.
Száfárze pożyteczne vstáwiáć, á niepożyteczne ká źić, y z nimi liczbe czynić ma.
Pilność czynić ma, áby pieniądze królewskie pró żnie, niewiernie, y vtrátnie száfowáne nie były. fo: 308. l. 1. **Stárémi.** p. **A ná Dworze.**

Podstárośći.

Podstárośćiowie Grodzcy ośiedli bydź máią. fol: 240. le: 2. **Iż káżdy.** & fol: 487. le: 8. **Iż.** *Pod vtráceniem vrzędu.* fol. 429. le: 3. Capitanei. 1543.

Podstárośćiowie Zakroczymski, Liwski, y Zembrowski przyśięgli y ośiedli bydź máią sub pœna 100. marc· f. 428. le. 7. **Zá prosbą.**

Podstárośći Grodzki ziemie Podláskiey *ośiádły y ślácheckiego rodu bydź ma.* fol. 829. le. 2. **Zá prosbą.** par: **Vstáwiamy.**

Raz tylko rozmyśláć sie ma do wtórych Roków Grodzkich pod winą trzech grzywien stronie gdźie sie iey podobáć będźie. fol: 492. le: 22. Statuimus.

W niebytnośći Stárosty przy sądźie ślácheicá o gwałt Mieyski bydź ma. fol: 595. le. 18. **Iż miedzy.** par: **Co vczyniwszy.**

Podstárośći nád zákazánie królewskie niemiał przepuszczáć do Slaská przez Gránice z kupiámi y zzbożem pod gárdłem y vtrátą dóbr. fol 1037. par: **Ieśliby.**

Podstárośćiowie mieysc sądowych ná zamkách y ná Gránicách wolni od służby woienney. fol: 703. lege 27. **Będziemy.**

Podwoiewodzy.

Przy Raycách y przyśieżnikách ná Ratuszu szácowánie rzeczy iáko y sam Woiewodá stánowić może. fol: 281. lege 14. **Chcąc.**

Niedbálstwo iego w szácowániu rzeczy Woiewodźie opowiedźiáne bydź ma. fol: 283. lege 18. **Zá zwoleniém.** par: **A gdźieby.**

Podwoiewodzy winą 14. *grzywien karáć może Miesczány wiecey nád vstáwe wyćiągáiące ieśli to ná nich przewiedźiono będźie.* fo: 283. lege 18. **Zá zwoleniém.** par: **A gdźie.**

Podwody.

Podwodne pieniądze obrocone są ná wychowánie stołu y stanu królewskiego. fol: 32. par: **A té Oeconomię.**

Podwodne Miástá, Miásteczká, wśi ták królewskie iáko y Opáćie klasztorne: tákże przedmiesczánie ná przedmieśćiu mieszkáiący skłádáć powinni. fo: 1067. le. 1. par **A naprzód.**

W Miástách y Miásteczkách, odpráwiwszy Szós zwykły, trzy częśći Szosu ná podwode skłádáć. Ze wśi záśie gdźie Szosów niemász, z łanu, z włóki, z zrzebiów, z ślądów po sześći groszy, z połłanków po trzy grosze. Od wáru piwá, od palenia gorzałki, po cztery grosze. A szynkárze ná cáły rok sześć groszy płáćić máią. fol: 1068. lege 2. **Námawiáiąc.**

Pieniądze skłádáne kożdé Miásto y wieś do zamku álbo dworu królewskiego biorąc quity od Stárost, sámi też dáiąc Stárośćie recognitią oddawáć máią. **támże.** lege 3. **Máią.**

Kwity wźięte od Stárost máią odsyłáć do skárbu królewskiego gdźie spisnego Pisárzowi Stárośćinemu Miásto kożdé pięć groszy, á wieś trzy dáć ma. **támże.** lege eadem.

Stárostowie bez mieszkánia pieniądze do skárbu odsyłáć máią. **támże.**

Skarb záśie do Pisárzá ná to nágnáczonego ma dawáć po pewney summie. **Támże.** le. ead.

Pisarz potoczne potrzeby ták ná Podwode *iáko ná stráwe mile zráchowawszy gdźie kto iácháć ma odpráwowáć winien.* **Támże.**

Zadne *Miásto Podwody dármo dawáć niema.* **Támże.** le: 5. **Zadné.**

A kożdy w Mieśćie ábo we Wśi Podwodney, kto Włóke ma, dwu koniu, á gdźie Włók niemász zá zleceniem Vrzędowym pewnym osobam ná naiem konie chowáć máią. **Támże.** lege. 4. **W Mieśćiech.**

Wóyt ábo Szołtys choćia od podatku wolny, przećie dwu koniu ná naiem chowáć winni. **Támże.**

Ná odwóz krolewski extra ordinariè *koni wiecey wźiętych z pieniedzy królewskich zapłátá idźie.* **Támże.**

Oddawánie Podwód Komornikóm, w domu Wóytowym, Burmistrzowym ábo Láwniczym bydź ma. **Támże.**

Od koniá podwodnégo bez wozu ná mile pułtorá groszá.

Z wozem naiemnym od koniá ná mile 2. *groszá.*

Z *wozem swoim od koniá do wozu pułtorá groszá, á ode dwu trzy grosze.*

A kto chce mieć koniá do wozu swégo z przewodnikiem, od koniá dwá groszá, á przewodnikowi pułtorá zápłáćić ma. **Támże.** l 5. **Zadné.**

Podwodnik kożdy ma mieć list podwodny. fol. 1069. le. 6. **Naprzod.** *Z ktorym sie ma Vrzędowi pokazáć.* **Támże.**

Vrząd kożdy ma dáć podwode iáko ná liśćie poká zá: gdźie

ża: gdźie ma przypisáć temu który iedźie, ktorego dniá y do kąd podwodę bráno. **Támże.** lege 6.

Komornik wróćiwszy sie oddáć ma list do Káncellárijey królewskiey. **Támże.** le. eadem.

Ná stráwe osobie podwodniczey ná mile groszy trzy **Támże.**

Zaden ná podwodźie iádący v ludźi podróżnych koni bráć niema: Aliâs *szkodę dwoiáką nágrodźi: y dwie Niedźieli w więzieniu śiedźieć ma: y ma bydź z reiestru Komorniczego wymázány.* **támże.** le. 7. **Zaden.**

Koń iesli záchorzeie álbo zdechnie, posłániec v człowieká podróżnego koniá we wsi náiąć: á przewodnik od niego zápłáćić ma. **Támże.**

Miástá Kráków, Poznań, Lwów od podwód wiecznemi czásy wolne fol: 1070. l 2 **Wolnośc.**

Przemysl od podwód y koni dawánia wolny: Gdyż wieś osobno ná podwody zdawná iest náznáczona. **Támże** l 3. **Zá pozwoleniem.**

Krasnystaw do dźiesiąći lat od podwód pieniężnych y dawánia koni wolny vczyniony. fol: 1070. le. 4. **Miásto.**

Podymne.

In recognitionem summi dominii *królóm płácone bywa.* fol. 325. le 10. **Podymnégo:**

Odwu groszu podymnym gdźie osobney zmiánki niemász w przywileiu, to práwu królewskie mu záchowano. fol: 103. ver: 10. & fol: 323. lege 2. **Gdźie.**

Podymne z łanu ośiádłego dwá grószá płácone bydź ma, nie z części roley áni z domów. fol: 322. le: 1. Item. & fol: 323. le: 3. **Nád to.**

Podymne sámi kmiećie płáćić máią. fol. 323. le: 3 **Nád to.**

Podymnego nie płácą Szołtysi, y sludzy ich: tákże Młynarze, Kaczmarze y Zagrodnicy ktorzy niemáią łanów cáłych álbo połowice: ále iesli máią łan cáły, tedy dwá groszá, iesli połowice tedy grosz ieden płáćić máią. fol: 323. lege 3. **Nád to.**

Podymne ná świeto Mikołáiá S. ma bydź oddawáne dorocznie. fol: 323. le: 3. **Nád to.**

Podymne królowi Węgierskiemu y Polskiemu Lodwikowi dobrowolnie postąpione. **támże.**

Podymne wsi klasztorne płáćić máią iáko y szláchetckie. fol: 323. le: 4 **Vćiskóm.** *Pod winą iednego wołu pierwszą rázą, á drugą do czternástu dni dwu wołów.* fol 324. le: 6. **A iesli.**

Podymnego Woiewodowie y Kásztelani, ktorzy ná mieyscách Woiewodzych Kásztelániie trzymáią, płáćić niemáią. fol: 324. le 8. **Acz.**

Podymne Miesczánie w Mieśćie mieszkáiący nie winni płáćić, ále iesli ná przedmieśćiu, á rolą sámi álbo przez zágrodniki robią, płáćic winni. fol: 324. lege 9. **O Mieśćiech.**

Podymne pod Interregnum *zátrzymáne płácone bydź ma.* fol: 325. le. 10. **Podymnégo.**

Podymne z ośiádłośći nowych, gdźie wolnośći przeszły, płácone bydź ma. fol: 325. le: 10. **Podymnégo.**

Podymne pospolitą Monetą álbo Práską płácone bydź ma. fol: 322. le: 10. **Nád to.** & fo. 323. lege 3. **Nád to.**

Pogłówné koronné.

Zá Królá Zygmuntá pierwszego, roku 1520. folio 326.

Zá Królá Ie^o. M. Zygmuntá III. roku 1590. folio 347.

Pogłówné Zydowskié.

Zá królá Stephaná Roku 1577. fol: 1131. leg. 1.
Roku 1578. fol. 1132 lege 2.
Roku 1580. fol: eodem lege 3.
Roku 1581. fol: eodem lege 4.

Zá królá Ie^o M. Zygmuntá trzećiego. Roku 1588 fol: 1132. lege 1.
Roku 1589: fol. 1133. lege 2.
Roku 1590. fol: eodem lege 3.
Roku 1591 fol: eodem lege 4.
Roku 1593. fol: eodem lege 5.
Roku 1595. fol: 1134. lege 6.
Roku 1596 fol: eodem lege 7.

Pokoy.

Pokoiu sprawcą iest Bóg sam, y chwalon bydź niemoże iedno w pokoiu. fol: 111. le: 1. **Pokoiu.** & fol. 689. lege 1. **Przetoż.**

Pokóy miłośćią bywa záchowány. **támże.** lege 2. **Pokóy.**

Pokoy nieprzyiáźnę złączą y w iedność vtwierdzą. **Támże** lege eadem.

Nád pokóy nic droższego ná świećie. fol: 689. le: 1. **Przetoż.**

Porządny y bespieczny nigdy lepszy iáko po pracey. fo. 154. le. 12 Nos.ver. 22. Nunquã.

Pokóy przez królá w koronie miedzy stany czyniony bydź ma. fol. 112 le: 6. **A iż.**

Pokoiu pospolitego wolnośći gwałtownicy ná gárdle máią bydź karáni. **Pátrz gwałtownicy y Gwałty.**

Pokoy od sąśiednych Pánstw, wedle pákt záchowan bydź ma. fol: 587. lege 2. **A iż.**

Polacy

Polacy.

Záwsze bywáli wierni królóm swoim. fo. 4. le. 4. Wládysláw.

Trzymáią ná sobie obrone koronną y królewską od nieprzyiáciol. fo. 5. ver. 10.

Niewáżą sobie zdrowia y Maietnośći dla królów swoich. fol. 5. ver. 13.

Milúią królów swoich potomstwo fo. 5. par. Jeszcze.

Zá żywota królów swoich zwykli sobie obieráć zá królá iednego z synow królewskich godnieysszego gdyby lat był słusznych. f. & par. eod.

Pozwolili królowi Ludwikowi, áby synowie iego ná królestwo wstepowáli, á in defectu synów dźiewki dziedźiczyć miáły. fol. 1. lege Gdyż spráwy.

Królá Wlâdysláwá Iágełłá z Pogánstwá przywiedli ná wiáre Cátholicką. fol. 3. le. 3. Oznáymuiemy.

Z miłośći ku królom swym niekiedy przywileiów swych ystepuią, ále záśie od królów w swą ręże w práwowáne bywáią. fol 15. lege Též.

Zdrowie, máietnośći á co droższego wolnośći swoie y prærogátywy wierze y obronie królów swoich powierżáią. fo: 33. le Et cùm.

Zásługuią sobie szczodrobliwość królewską tym, gdy y máietnośći, y zdrowia, dla królá nie żáłuią. fol: 5. ver: 15. y tym gdy którego z synów iego ná królestwo biorą. Támże. ver: 21. Za co godni.

Pomorska ziemiá.

Pomorskiey ziemie część Bytów y Luneburg od Kázimierzá królá dána w Lenno Xiążećiu Pomorskiemu ná wieczność, ták że podatków żadnych z niey dawáć nie powinien, tylko ná kożdey koronáciiey álbo máło co potym przysiege królowi przez posły posyláć przyznawáiąc Ius feudale, y listy od królá ná to nowe bráć. A trzymáć to ma póki by niestáło mężczyńskiego potomstwá. fol: 972. le: Ad perpetuã.

Pomocnicy.

Niespráwiedliwego ćiążánia kożdy z nich ma dáć wine piątnadźiestá. f. 640. pa. A wszákże.

W spráwach głównych ták iáko y Principales scrutinio podlegli. fol: 616. le: Iż sie wiele.

Pomocnicy zástąpieni być mogą. fol 642. le: 10. Jesli.

Pátrz o tym wiecey in litera C. Complices.

Poniec.

Ma list królá Alexándrá y dwu Władysłáwów ná Mieszczány y kupce Wielgopolskie, áby do Sląská iádąc ná Poniec ieździli, y tám clili po půłgroszku od koniá, á cudzoziemcy po groszu fol. 1064. lege 22. Okázálo.

Popis.

Służebnych ma czynić Stárostá z Kásztelanem. fol: 708. lege 11. Item quilibet.

Porádlné.

Pátrz wyssey, Podymné.

Porucznicy.

Poruczniki sam król ná woyne z Hetmánem wybiera. fol. 333. ver: vltimo.

Máią spisowáć y wybieráć żołnierzá po Woiewództwách wedle zdánia swego. fol. 334. v. 2.

Porucznicy sámi przez sie nie przez sługi służyć máią. fo. 334. par: Ciż.

Ośiedli bydź máią. fol: 334. versu vltimo.

Posag.

Posági zápisáne swą drógą iśdź máią. fol: 567. lege 6. Siostry. par: A którzeby.

Posag przed królem ábo w kśięgách ábo w Actćiech nie zápisány, nie ważny. fol 569. le. 1. Chcąc.

W posagu dobrá záwiedzione y zápisáne záwsze są ná skupie. fo: 571. leg 5. Dobrá.

Posag żenin nie podlega przezyskom ná mężu otrzymánym. fol: 571. lege 4. Jesli.

Posag swóy żoná gdy mąż vmrze bierze. fol 576. lege 3. A iż.

Od mężá żywiącego iesli żoná máiąc wiáno y przywiánek pierwey vmrze, práwnie ma bydź wyćiągány. A iesli mąż pierwey vmrze, żonáby też iego do śmierći w onych oprawnych dobrách mieszkáłá, á potymby też vmárłá, tedy tymże sposobem powinni oney białeygłowy zmárłey, którym iest powinne wrócenie posagu, bez wszelákiego postępku práwnego dźierżeć imienie ono mogą. f. 570. l. 3. Okolo.

Nie posążoney białeygłowie 30. grzywien zá wieniec płácone ábo trzy grzywny dochodu ábo Czynszu náznáczone w tym bydź ma. fol: 570. lege 2. Gdy.

Przez oycá dźiewkom bądź zápisem posag niezápisány, bądź przykłádem wyposażenia którey dźiewki nie náznáczony, ma bydź przez brácią niż rok po śmierći oycowskiey wynidźie náznáczony zá rádą powinnych bliższych dwu po oycu á dwu po mátce. fo. 567. le: 5. Zwykło.

Nadáley do roku po śćiu zá mąż ma bydź siostrom

strom przez bracią oddány ábo część w posagu wydzielona: zwłaszcza gdzie z przyzwoleniem bráciey zá máż póydzie. Támże. le. eadem.

Ná posagu pánná która zá máż idzie ábo ná dárze pieniężnym przez przyiacioły náznáczonym ma przestáć. fol 566. le: 3. Vstáwiamy.

Niewyposażone śiostry, Ciotki, któreby zá mężem były, á dobrá ich byłyby od bráciey ábo brátanków do Creditorów vtrácone, máią bydź przez Creditory posażone. fol: 567. lege 6 Siostry.

Posag práwem ma bydź wyciągány od mężá żywiącego. fol: 570. lege 3.

O posag forum w Grodzie coram officio. fol: 567. lege 5. Zwykło.

Posagu wdowá do lat sześći á mężátká do lat 10. iesli nie dochodzi, tráci. fol: 577. le. 5. Biáłagłowá. & lege 6. Wdowá.

Ná dobrách posażnych præscriptia nie idzie. fo. 571. lege 5. Dobrá.

Posag tráci białagłowá zwaláiąca ná gwałt. fol. 593. lege Około tych.

O tych posagách, pátrz, Brát/pánná/ Wdowá.

Posag zá Królową Anną Corką Káźimierzową do Pomorskiey źiemie. 14000: czerwonych złotych. fol: 973. ver 14.

Possessiæ.

Possessia w Imioná ná Seymie Wárszáwskim anni 1563. posadzonych, rewizyą declárowánych, y przez rewizory inwentowánych, nie drzewiey król brác miał, áżby był pierwey Executia dostáteczna ná seymie przyszłym concludował. fol: 101. lege 5.

Possessia w dobrá królewskie o nieoddánie quárty kto dobrowolnie nie puśći práwu pospolitemu iest nieposłuszny. fol: 312. le: 5. Po declárátiiey. par: Gdźieby.

Possessia zá poslednim zapisem super bona onerata otrzymána, niewádźi zápisowi pierwszego creditorá który naprzód iśdź ma: Wyiawszyby kto był triennalis possessor ábo de iure práwo pierwszego nie było ważne. fol: 441. lege 15. Decláruiąc.

Possessia dáć sie ma w dobrá mężowe pániey wienney niewyposażoney, ktéreby czyniły dochodu grzywien trzy. fol: 570. lege 2. Gdy,

Possessia w Młyn ábo w Kárczme dána bydź nie ma, wyiawszyby iney máietnośći nie było. pátrz, Kárczmy.

Possessor.

Piąty dóbr królewskich, ná których summy stáre czworgiem dożywoćia wytrzymáne były, winien quárte płáćić do skárbu fol: 92. lege 4. Vpuszczenie.

Dóbr królewskich od innego do śiebie záwiedźionych gdy mu possessią weżmą, ma sobie Ewictorá pátrzyc: od którego in primo termino ma bydź euictus & indemnis redditus. fol: 93. lege 9. To też. par. A on.

Possessor tenże ták długo w vżywániu dóbr królewskich ma śiedźieć, áż mu sie od euictorá zá dekretem królewskim dosyć stánie. Támże. par: A iż.

Po zeszćiu possessorá dóbr stołu królewskiego, ktoby dobrá do reku páná Podskárbiego dobrowolnie puśćić niechćiał, ma bydź ná Trybunale inter causas officii sądzon. fol: 145. par: Przykładáiąc.

Possessores dóbr od bráciey ábo brátanków do nich záwiedźionych máią śiostry y ćiotki przez one brácia niewyposażone posażyć. fol: 567. lege 6. Siostry.

Ciż prowizyą ich z dóbr onych w cále y mieszkánie áż do szćia zá máż dawáć im máią. Pátrz támże.

Possessores dóbr królewskich ostáć sie máią áż do concluzyiey dostáteczney seymowey o executiiey státutów koronnych. fol: 101. lege 5. To ossobliwie.

Possessor ktoryby miał trudność iáką o dźiedźictwo, świádki przećiw powodowi ma bydź przypuszczon. fol: 632. lege 3. Dla.

Possessorowi dawność trzech lat y trzech Mieśiecy pomaga. fol: 550. lege 2: Fráńćiszek.

Possessores dóbr królewskich winni liczbe czynić od seymu roku 1565. fol: 102. lege 6. Dobrá.

Possessor dóbr ná ktorychby kto inny práwo przewodźił, ma czynić z nim pro deportatione citationum niż rok y sześć Niedźiel wynidźie. fol 539. le: 32. Ktoby.

Posłowie Ziemscy.

Posłów Ziemskich przed láty wielka sie liczbá ná seym wtrácáłá. fol. 117. le 17. Gdysmy.

Nie wiecey ich ná seym obierano bydź ma, iedno iáko przed tym obierano. támże lege eadem

Posłem żaden ná seym obieran bydź niema, ktoryby rzeczy spráwe sądowną, ktoraby ná seymie miáłá bydź spráwowána, miał. támże. lege eadem.

Przy posłech ná seymie odpráwowáć sie máią, votá Senatorskie ná propositiiey. fol: 119. versu 2.

Posło-

Postowie Ziemscy ná seymie popieráć máią, áby vacántiæ przed seymem przypádłe nadáley w tydźień po początku seymu rozdáne były. fol. 131. lege 32. Vacantiæ.

Ná seymie stáránie czynić máią, áby pospolite prá wo gwoli R. P. y pożytkowi vbliżone zás wsza re zewpráwione y nápráwione były, vchodząc złey sequele. fol: 157. le: 18. Manifestum.

Królá Zygmuntá pierwszego często o executią praw prosili. Toż czynili y v Zygmuntá Augustá fol: 160 le: 23. **Oznáymuiemy.**

Instigowáć máią o wźięcie pieczęći, gdyby który z pieczętarzów wydał listy ná donátiæ, obligátiæ, venditiæ, feudá mimo státut Alexándrów. fol: 289. lege 4. **Státut.**

Deferowáć máią Dignitarze y vrzedniki nieośiádłe y w Vrzedźie swym niedbáłe. fol: 301. le: 13. Satisfaciendo, *Y ná nie instigowáć.* **tám.**

Deferowáć ná seymie y instigowáć máią ná Dignitarze y vrzedniki niedbáłe. fo 305. le: 29. **Iż sie.**

Instigowáć wolno ná Páná Podskárbiego Koronnego o nieuspráwiedliwienie sie ná seymie z pieniedzy quárćiánych, że nie indźiey tylko ná obrone potoczną są obrócone. fo 310. le. 2. **Tákże.**

Namowy czynić z Pány Rádámi o száfunku y wárunku czwartey częśći. fol. 311, lege. 2. **Ták.**

Królá I. M. vpominác gdźieby postepku práwnego zániechał przećiw pozwánemu ná Seym o nieoddánie Quárty fol. 312. le. 5. **Po declárátiiey** par, **Agdźiebysmy.**

Instygowáć ná stárośte o nieośiádłość fol. 429. lege. 3. Capitanei. 1543.

Postowie Wielkiey Polski instigowáć máią ná Zupniká Ruskiego. o 1000. *grzywien ná popráwe* Zamku *Kaliskiego, gdźieby ná kożdy rok do Bydgosczy Sol wszytke Sanem y Wisłą idącą niespuszczał, y zá zwykłe pieniądze po grzywnie nie przedáwał.* fol. 55 le. 26.

Ciż Postowie ná tegoż Zupniká *Ruskiego instygowáć ná Seymie máią* o priuationem officii, *wzgledem niewydánia* 11000. *beczek Soli do Bydgosczy ná kożdy rok* fol. 56. le. 28. par. **A gdźieby.**

Ciż popieráć máią delationem. *Zupniká Bydgoskiego, o 1000 grzyw: przez Zupniká Ruskiego przepadłych wzgledem niewydánia* 11000 *beczek Soli ná káždy rok do Bydgosczy.* fol. 56. 29. **Ná popráwe Zamku Káliskiego.**

Z poselskiego kołá ná Seymie ossób osm deputowánych do PP. Senatorów wotowáć máią przy Pánów Senatorzech o crimen M. læsæ ver. primo.

Ciż Postowie deputowáni przyśiąc máią pierwey ná práwne y spráwiedliwe podług sumnienia wotowánia. **Támże.**

Postowie Ziemscy z kożdego Seymu przyiáchawszy dáwáć spráwe bráciey máią ná Electiey Deputáckiey co ná Seymie spráwili fol. 118. le. 21. **Dawáć.**

Z *Seymu* 1591. *liczbe czynić mieli przed bráćią.* fol 118. lege. 22. **Ziázdy.**

Postowie Cudzoziemscy.

Pánow postronnych, gdyby pod niebytność królewską w koronie, przyiecháli, przez stárosty vkráinne do Wárszáwy odestani, á przez Pány *Senatory słuchani y odpráwowáni álbo do náuki królewskiey zádźierżeni bydź máią, á Sumpt ná to z skárbu koronnego.* fol. 275. le. 6. **Przyczyny.**

Poseł Moskiewski w Wilnie słucháni, á potym zá dokłádem y zá obwieśczeniem Pánow Senatorów Korony Polskiey odpráwiony bydź ma **Támże.**

Postów słucháć, odpráwowáć y wysyłáć król niema bez Pánów Senatorów, ile w spráwách koronnych. fol. 111. le. 3 Pacta. & fo. 274. le. 2. **A w spráwách.**

Poselstwá RP. nienależące, król odpráwowáć może zá wiádomośćia tylko PP. *Senatorów oboygá Narodu przy sobie máiacych.* **Támże.**

Pospolite Ruszenie.

Bydź niema iedno áżby nieprzyiáciel sám przymierze złamał. fol. 692. le. 10. Expeditio.

Ná pospolite ruszenie wszyscy Senatorowie zezwolić máią **Támże.** le. 11. Quibus.

Pospolite ruszenie skłádániem Seymików vchwalone niema bydź odmieniáne. fol. 692. le. 9. **Pospolite.**

Czásu pospolitego ruszenia osobą swą w pole król iecháć ma **Támże.** le. 12. **Iż też**

Czásu pospolitego ruszenia Miástá wozy z żywnośćią y z pieszymi wypráwowáć máią. **Pátrz Miástá.**

Od pospolitego ruszenia ná woyne listy wolne z káncellárijey wydawáne bydź niemáią, bo są práwu przećiwne fol. 289. le. 3. **Kánclerz.**

Pospolite ruszenie bez niebespieczeństwá y obćiążenia wielkiego poddánych koronnych bydź niemoże. fol. 344: le. 7. **Iż náten czás.**

Pospolite ruszenie królowi Stephanowi pozwolone było ná Seymie Toruńskim, ták dla Tátar

fol: 668. le. 3. A iesli.

Powód pozywáiący Criminaliter *ná seym* in causis honorem tangentibus *ták gotów bydź ma iákoby pokazał rzecz bydź prawdziwą, która pozwánemu zádá.* Pátrz Sądowe spráwy.

Powód o zábicie álbo o rány z ná∫ściem domowym ∫sescią świádków z o∫mnaściá wybránich Gwałtowniká poprzy∫iągszy ná gárdło pokonáć v sądu zámkowego może. f. 586. l. 9. Gdy.

Powodowa stroná sámotrzeć ma przy∫iądz ná rány zápisáne. fol: 605. le. Też częstokroć.

Przysiądz może ná summe ∫kody bądź ná cáłą, bądź ná mnieyszą. fol. 669. le. 7. A iesli.

Powodowa stroná która krzywde iáką od ∫sługi osiádłego páná którego cierpi, nie páná ále onego sługe w sądzie y w práwie do którego należy pátrzyć ma. fol. 591. p. A iesli.

Powodowi wolno Celnikowi stanu prostego dopuścić odwodu, álbo sámemu ∫kody dowodzić. fol. 67 le 24.

Bez powodá w spráwách dotkliwych żaden rzná wány áni skázywány bydź ma, áż práwem przekonány będzie, álbo áż ∫ie sam zeżna. fol. 123. lege 7. Vstáwiamy.

Zádáiący komu trudność o dziedzictwo, listów y świádectw do tego słusznych niemáiąc, ku dowodowi przypuszczony bydź niema, ále stroná pozwána. fol 632. le 3. Dla.

Powód ná pozwánym Cauze wygra, gdy pozwány biorąc ∫ie ad munimenta, *potym co inego pokaże: y iuż z pozwánym czynić ma w ziemstwie iego o ∫kody swoie.* fol: 592. p. Quòd si Citatus.

Powód po vmárłey stronie winien Cauze z potomki odnowić niż rok y ∫sześć Niedziel wynidzie. fol 517. lege 8. Si pars. *Niechceli swą rzecz trácić* Támże.

Powód po vmárłey stronie pilnuiąc terminów práwnych y práwá prowádząc przećiw zmárłemu z mą∫kárámi ∫ie pá∫uie. fol: 517. le: 8. Si. parag: Si verò in tali.

Powodowe strony ná Rocech ziem∫kich y Grodz kich, áż ná koncu zdawáne bydź máią. fo: 517. lege 9. O zdawániu. *Inácżey zdánie powodowi nic ∫kodzić nie może.* támże.

Bez Actorá y rzeczy wyrázoney ∫kázowano bydź niema. fol: 425 le: 2. Zákázuiemy.

Powód bliższy iest dowodu, gdy pozwány przy: gdzieby iednák pozwány odbić chćiał, tedy mu pozwolono bydź ma: Wyiawszyby Artykuły w Státucie opisáne, o które powodowi należy dowód przećiw pozwánemu. f. 516. l. 4. Gdy.

Powód álbo pozwány którzyby sub Interregno *chćieli* continuare causam, *máią mieć fri∫tu czásu y Rok do dniá koronáciiey królewskiey.* fo 553. l. 10. Aby. par: Tóż y ná potomné.

Powód pozwány od wtaczánia Accessoriey przed sąd, od dekretu płáćić ma. A Sędzia od dekretów in Accesoriis *pozwánemu Appellátiey dopuszczáć niema.* fol: 648. le. 11. Tym też.

Powód ludificowány bydź niema od tego który ru∫senié otrzymał in accesorio *ná Trybunale: ále iuż* motionem prosequi tenetur. fol: 648. le: 12. Zwykli.

Wwiązánie z winą troiáką trzech grzywien bierze fol: 633. le. 5. Gdy. par: Ale.

Z *Woźnym od sądu przydánym bráć ma wwiązánie w dobrá pozwánego.* f. 669. l. 6. Potym.

Powód *y pozwány w Woiewództwie Mázoweckim gdzie przysądów niemász, niż Cauze práktykowáć poczną, naprzód máią po dwu groszu sądowi położyć.* Vide in litera M. Mázowsze.

O inszych rzeczách powodowi należących, Pátrz Pozwy / y Sądowe strony.

Powołowczyzná.

O powołowczyznie tóż ma bydź rozumiano co y o wołech. fol: 69. ver: 19.

Powołowczyzny włásnym zbożem zimowáné wolno przepuszczáné bydź máią ná komorách Celnych. fol: 691 lege 28. Powołowczyzny. & fol: 1045. par: A cudzoziemcy.

Pożary.

Nie inym práwem iedno Pol∫kim sądzoné bydź máią: á winny nie máiąc z inąd ∫kody zápłáćić, ma gárdło swé 10. *grzywien odkupić.* fol: 1113. lege Częstokroć.

Pożogá.

Pożogi gwałtowników sąsiednych iesli zá opowiedzeniem ∫ie nie vstáną, gwałtem odpárté bydź máią. fol. 386. le: 1. O pożogách.

O pożogi winá siedmnadzie∫tá płácona bydź ma. fol. 641. le: 9. Aby.

Práwem Pol∫kim sądzoné y kaźnią godną karáné bydź máią. fol: 623. le, 19. Z práwá.

Pożytki koronné.

Od królá opátrowáné bydź máią. Pátrz fo. 1143.

Z *ludzi vczonych niemáłe przychodzą.* fol: 112. lege 3. Zápráwde.

Pożytki z dóbr.

Które zowa fructus intermedio tempore per cepti,

cepti, *komu dobra iákie wróćić przysadzą, winien y szkodą stronie iáko poprzyśieże wrácáć.* fol: 646. par: A gdy.

Poznań.

Ná popráwę Miásta Poznániá Czopowe do dzieśiąći lat odpuszczone. fol: 1028. le: 1: A iż.

Mieszczánie Poznánscy *ze Młynów Miástu in*corporowánych do Zamku Poznánskiego *winni dawáć pszenice Máldrów pięć, á żytá Máldrów* 20. fol eodem, le: 2. Ponieważ.

Quárty ze Młynów dawáć niemáią. támże. lege eadem:

Dziesiątą część dóbr biorą od kupców cudzoziemskich extra Regnum *sie wynoszących.* fol: 1033. lege 4. Iż sie.

Od podwód wolen. fol 1070. le: 3. Zá pozwoleniem.

Pozwy.

Duchownych, którémi zá Augustá niektóre stárosty spożywáli, iż Executiiey czynić niechćieli, są skázone. fol. 239. le. 9. Skárżyli.

Pozwány raz oblicznie, może drugą rázą tylko przez edykt bydź pozwány w práwie Duchownym. fol: 258. versu 8.

Pozwu executia w práwie Duchownym, nie iest actus iurisditionalis. fol: 258. ver: 17.

Pozwy y spráwy vmieráią z pozwáną stroną, wyiąwszyby kto przez przypozwy chćiał spráwę z potomki odnowić swoie áby nie vpádłá. fol: 517. lege 8. Si pars. par: Si verò:

Pozwy z iednym Szláchćicem kłádzione bydź máią. Pátrz Woźny.

Pozwy Polskim ięzykiem pisáne bydź mogą. fol: 527. le: 1. Vt autem. 1543.

Pozwy Ziemskie pod tytułem królewskim á pieczęćią ziemską wydawáne bydź máią.: Grodzkie záś pod tytułem, y pieczęćią Stárośćiną. fol: 527. leg: 2. Conformare. & lege 3. Chcemy.

W pozwie ma bydź wyrázone imie powodowe y rzecz o którą pozywáią. fol: 527. le: 4. Item.

Pozew dostátecznie przez pozwánego nie zrozumiány, ma bydź v sądu przez powodá obiásnionu. fol: 527. lege 4. Item.

Dla omyłki iákiey w pozwie, w dáćie, w tytule, ábo w imieniu włásnym spráwá nie ginie, tylko trzy grzywny winy zápłáćiwszy znowu pozwáć winien. Omyłká záśie w Literze obiecádłowey nic nie wádzi. fol: 527. le: 5. Item.

W pozwie tytuł opuszczony, ábo imie, ábo choć y fałszywą pieczęćią zápieczętowány, nic nie wádzi do żáłoby: tylko po 12. *groszy zápłáćiwszy Sądowi y stronie pozwány ná prząd odpowiedáć winien.* fol: 52?. le: 6. A iesli.

Pozwem wtorym popráwić sie może, wine odłożywszy, któryby w pierwszym pozwie dzierżawce zá dziedzicá miánował. fol: 528. lege 7. Quicunque.

Zázły pozew nie odbićie áni winá rázem, ále tylko winá skazána bydź ma. fol: 528. lege 8. Gdy kto.

Dla odmienienia litery ábo słowá, álbo dla nie dołożenia w nim żáłoby álbo intercyzy, álbo dla iákiego niedostátku powod skarány winą zwyczáyną może sie popráwić pozwem lepszym, á przez to rzeczy nie tráći. fol: 528. lege 10. Dla.

W winy wszytkie z strony omyłki w pozwie są skázone, te tylko zostáwione które po Dekrećie bywáią. fol. 529. le: 11. Wszytkie.

Pozwy nieporządne y słów poczćiwośći y dobrey słáwie szkodzących w nim nápisáne, do żadnego sądu wnoszone bydź niemáią, pod winą śiedzenia iednego tegodniá w wieży. fol: 529. lege 12. Máiestat.

Fałszywe potwarne y nieporządne, v sądu mieyscá mieć niemáią, ále kázone popráwione y karáne przez Vrzedniki ná sądzie śiedzące bydź máią.. fol. 529. lege 13. Chcemy.

Potwarne przez tenże sąd vznawáne bydź máią, v którego producowáne będą, y to w ten czás kiedy stroná o to czynić będzie chćiáłá, salua appellatione *do królá.* fol: 530. lege 14. Pozwy.

Pozew ná pozew wnieśiony, o iedne rzecz, ieden z nich zginąć ma, z winą trzech grzywien Sądowi y trzech stronie. Támże. le: 16. Jesli.

Pozew ná pozew bydź może o gwałt pod pozwem pierwszym vczyniony. Támże le. 17. Si verò.

Pozew kto stráći, inym pozwáć może. fol: 531. le. 18. Jesli.

Pozew kto ma w żáłobie wpisány, ták mu ważny iáko sam pozew, iesliby pozew stráćił Támże. lege eadem par: A iesli.

Pozew pozwánemu po żáłobie dożyczony bydź może, gdźieby go pozwány zgubił. támże. le. eadem par: A iesli pozwany.

Pozwy v sądu królewskiego, Trybunálskiego, Ziemskiego, Grodzkiego, Podkomorzkiego, y Commissárskiego niczym żaden zbiiáć niemoże, tylko gdźieby w pozwie miánowánie rzeczy álbo imienia własnego y tytułu pierwszego ábo daty nie nápisano: y ná táki tylko pozew

Pozwów formy.

Przypowiáſtu formy.

Pozywánia.

chćiał iż niewiedźiał o przywileiu, tedy pozwá nemu zás też kopę zápłáćić winien: ieśli będźie chćiał przyśiądź że niewiedźiał, nic nie dáć po winien. Támże.

Pozwány winien odpowiádáć ná pozew choćby w nim tytuł był opuszczony ábo imie, y choćby fałszywą pieczęćią był zápieczętowány. f. 528. lege 6. A ieśli.

Pozwány dwiemá pozwy o iedne rzecz od dwu róžnych osób, odpowiádáć niewinien, áż sie one osoby pierwey z sobą práwem rozeprą, y który z nich práwo lepsze do czego mieć będźie, temu odpowiádáć winien. fo: 530. le: 15. Quandocunque.

Pozwány przez Woźnego trzy kroć ná mieyscu wy sokim álbo przy Plebániiey dźiedźiczney, ten który iest w dálekich stronách, ieśli nie stánie, nic swym nieposłuszenstwem sądowi záwádźić nie może, do skończenia y skazánia spráwy o dźiedźictwie záczętey. fol: 545. le: 17. Gdy.

Pozwány do práwá o wielki iáki występek, á z stápieniem y zápisem dóbr bronićby sie chćiał, ma sie szesćią świádków ieśli wieczny zápis, á ieśli do pewnego czásu, tedy dwiemá tylko zá przyśięgą odwodźić, że nie ku zdrádźie stronie áni dni ku przekáźie ábo skończenia spráwiedliwośći względem złego vczynku zádánego ten zápis vczynił. fo: 441. le: 16. Częstokroć.

Pozwány przą swoią odbić może, chceli wedle práwá: choćby powód bliższy dowodu był. fol: 516. le: 4. Gdy. Wyiawszy Artykuły w Státućie opisáne o które powodowi dowód na leży przećiw pozwánemu. Támże.

Pozwány o zákład, winę y szkody, á chćiałby ich vyśdź przed Dekretem z winą piątnadźiestą do dwu Niedźiel zyśćić sie ma: Inaczey termin záchowan bydź ma stronie ná Roki bliższe pro Causa principali. fo: 548. le: 6. Si citatus.

Pozwány o dług pieniężny ábo o rzeczy zastáwne ná pierwszym, wtórym y trzećim Roku stánąć ieśli wzgárdźi, temu który pożyczył ábo zástáwił, wolno będźie nimi száfowáć. fol 623. le: 1. par: Ale ieśli.

Pozwány o dług zápisány z troiáką winą trzech grzywien wwiązánie ma puśćić. fol: 633. le: 5. par: Ale ieśli.

Pozwány dźiedźic iákoby zastáwą imienie trzymał, świádkámi sie odwodźi, f. 632. l. 3. Dla.

Pozwány Criminaliter á bronitby sie odpowiedźią, niema sie bronić, iedno przez Woźnego y dwu Szláchćiców vczyniona. fol: 690. le: 4. Expedit. par: A gdyby.

Pozwáne śieroty które lat niemáią kiedy w spráwie odpowiádáią. Pátrz śieroty.

Ieśli sie w pozwie swym álbo w Controwersiiey bierze ná dowód iáki á nie dowiedźie, Cauzę tráći. fol: 554. lege 16. Si.

Pozwány ieśli sie bierze ad munimenta, ma powiedźieć ad qualia munimẽta, vnde, & ex quibus Actis producenda: Tóż dopiero zá tym ma mu bydź dilatia ad terminos proximos illorum Actorum. Ale ieśliby też co inego vkazał, tedy Causam tráći: y iuż Actor o szkody z nim do ziemstwá odesłány bydź ma. fol: 292. par: Quodsi Citatus.

Pozwány ieśliby powodá zdał pierwey niż práwo dopuśći, to zdánie nic powodowi nie szkodźi. fol. 517. lege 9. O zdawánie.

Pozwánemu o kmiećiá zbiegłego, dilatia niema bydź inaczey dopuszczona, iedno vera infirmi tate. fol. 1087 le. 19. par. A ieśli o tegóż.

O inszych rzeczách pozwány stronie należących Pátrz/ Sądowe strony.

Pozywánie potwarne.

W rzeczách które sie poczćiwośći tyczą karáne było 100. grzywien. fol: 544. par: A gdźieby. Teraz dwiemá sty grzywien y śiedzeniem w wieży Niedźiel 12. y szkód nagrodą karány bydź ma. Támże. le. 14. Wine.

Pozywánia do vrzędu wszelákiego.

O wárzenie soli Grádowey przez Loisy Rok záwity przed vrzędem gdźie będźie pozwány. fo: 55. lege 25.

O wine względem iteratiiey przyśięgi ná Cle Celnik pozwány bydź ma ad quodcunq; Iudicium vel officium Regni. fol. 69. le: 29.

O niewinne Ceł wyćiągánie, tákże y o przyśięge inákszą niż iest opisána. fol: 75. lege 44. parág: A Constituczą.

O wine de iniuste exacto theloneo Pisárze Celni odpowiádáć máią, bądź ná Trybunale bądź v vrzędu ábo sądu Ziemskiego ábo Grodzkiego, gdźieby co bráli od kwitów. fol: 76. lege 47. par: A pisárze.

O wine o Clech processem de impossessionatis względem wyćiągánia Cłá nie wedle Instructarzá podánego adquodcunq; ius vel officium regni. fol: 77. ver: 2. & lege 49.

O wine 100. grzywien ná Trybunale inter causas officii.

O wine 200. grzywien z vproszenia sobie v królá Dignitárztwá álbo vrzędu iákiego Ziemskiego nie máiąc w oney ziemi dawney y niezmyśloney

słoney osiádłości peremptoriè sine appellatione. fol: 302. lege 15. **A tego.**

O wine 200. grzywien z vprośenia sobie v królá dwoygá Stárostw Sądowych peremptoriè *ná pierwszym roku nie odchodząc.* fol: 303. lege 21. **Gdyż.**

O ruśnice do sądu Ziemskiego álbo Grodzkiego vrzędu. fol: 600. lege 3. **Rusznice.**

Pozywánia do Grodu.

Zupnik Bydgoski w Grodźie vkrzywdżonemu w soli odpowiádáć ma. fol: 56. ver: 4.

Król y Stárostá ma w Grodźie wyćiągáć wine 14. grzywien od tego któryby furmánom Wielkiey Polski y Kuiáwskim bronił wożenia ábo przedawán a soli. fol: 58. ver: 11.

Práwem Zamkowym *dochodźić sie ma winá 28. grzywien ná tym któryby świetckiego do sądu Duchownego wyzwał o rzecz szczerze świetcką* fol: 234. le: 4. **Aby.**

Bráćia śiostrom w Grodźie odpowiádáć máią o posag y o wychowánie po śmierći oycowskiey fol: 567. le: 5. **Zwykło.** par: **A bráćia.**

O wine ze strony nie zrzucenia Iázów. fol. 1097.

O wykupno dóbr w Wielkiey Polszce. fol: 494. lege 30. **Gdy.**

Creditor opiekuná pro complicitate, *gdyby nie dał Intromisiiey* in bona pupillorum *do Grodu pozwáć może.* fol: 574. lege 8 Minorennibus.

Nieośiádły o dług. fol: 583. lege 1. **Jesli.**

O kmiećia zbiegłego. fol: 1086. le: 7. **Chcemy.**

Ale o tym pátrz, **Stárostá.** in litera S.

Pozywánia do Ziemstwá.

Práwu Ziemskiemu rzecz podána, niema bydź żadna przećiw Státutowi allegowána ábo odkázowána. fol: 238. ver. 3.

Zupnicy *Ruscy w ziemstwie odpowiedáć* peremptoriè *máią o wine* 100. *grzywien, gdźie by kogo nád słuszność ángáriowáli.* fol: 56. lege 27.

Celnicy ták szláchetcy iáko y Mieyscy Clá niesłusznie wyćiągáiący, winni ábo przed sądem Ziemskim *ábo Stárośćim odpowiádáć.* fol: 56. le: 18. & fol: 68. le. 25.

O przestąpienie dekretu Káźimierzowego z strony soli postronney. fol: 52. ver. 10.

Actor gránicżny o powództwo do sądu Ziemskiego pozywáć ma. fol 414. lege 1. **Acz.**

O summy wielkie cum appellatione.

O krzywde dźiedźiczną, ábo która od ossoby pochodźi.

O dobrá którekolwiek, pozwány stánąć y odpowiádáć winien nie excipuiąc sie ná roki wálne. fol: 491. le: 18. **Chcemy.** & fol: 544. lege 15. Volumus.

Wolno iednák kożdemu áppellowáć. **Támże.**

O wykupno z dóbr pániey Wienney. fol: 576. lege 4. **Jáko.**

O rány Szláchćicowi zádáne od szláchćicá gwałtem poimánemu y więzionemu. fol: 592. le: 13. **Gdyby.** *Pátrz* **Szláchćic.** le: **Szláchćic Szláchćicá.**

Poddáni o krzywdy swe. fol: 408. p. **Poddáni.**

O kmiećia zbiegłego. fol: 1083. le: 11. **Téż.** & lege 12. **Vstáwiamy.**

Spráwy przed królem nieskończone. fol. 541. le: 7. **Jż.**

O wyćiągánie Mytá od Szláchty mimo ich wolność. fol: 61, par: **A iesli.**

O nierecuperowánie dóbr álienowánych. fol. 206. lege 19. **Jż.**

W ziemstwie Duchownym y świetcy Pánowie *winą 14. grzywien karáni bydź máią rokiem záwitym, o niecżynienie spráwiedliwośći z Miesczan swych nád vstáwe Woiewodzą wiecey wyćiągáiących.* fol: 283. le: 18. **Zá zwoleniem.** par: **A pánowie.**

Pozywánia zá Dworem.

Pozwy zadworne Commissárskie o rozgránicżenie dóbr królewskich y Ziemskich cássowáne fol: 408. lege 19. **Przychyláiąc.**

Pozwem nadwornym przy bytnośći królewskiey ábo gdy sąd głowny záśiedźie, woźny pozwáć może bez listu w gospodźie ábo ná rynku ad mandatum Regium vel Capitanei vel Iudicis. fol: 519. lege 7. **Ktorzykolwiek.** & fo. 540. le: 1. Quod. & le: 2. Statuimus. & fol: 522. lege 4. **Skázuiemy.**

Pozywánia y terminy zadworne wedle státutów bydź máią. fol: 541 le: 3. Citationes.

Zá dworem żaden pozywány bydź niema, iedno o rzeczy osobie królewskiey zwierzchnośći, pożytkóm y imionóm królewskim należące, pod winą 100. grzywien stronie. fol: 541 le. 4. **Naprzód.** *Którzyby z imion królewskich dosyć królowi nie vczynili.* **Támże.** le. 5. **Téż.** *Którzyby prowentów z dóbr królewskich nieoddáli.* **Támże.** le: 6. **Jż.**

Nadwornym pozwem gdy król w oney źiemi żaden krom szláchty oney ziemie pozwány bydź niema o summe w státućie opisáną. fol. 541. lege 7. **Jż termin.**

Nadwor-

Pozywánia extra Regnum.

Pozywánia ná Seym.

Pozywánia ná Trybunał.

Pozwów Terminy.

Pozwów znieśienié.

Práktykánci.

Práwá.

Práwá

Práwá nie iednego ále pospolity lud obowięzuią fol: 137. lege 13. Gdyż.
Práwá nowe y vstáwy bez seymu stánowione bydź niemáią. fol:136. le: 12. Obiecuiemy. & fol: 137. le: 13. Gdyż. & 14. Vstaw.
Práwá nowe żadnego nie wiążą do trzymánia áż będą obwołáne. fol: 137. le: 15. Aby.
Práwá są prózne iesli chowáne nie będą. fo: 137. le: 16. Gdyż prózne. & fol: 156. le: 14. Sigismundus. & fol 244. par: My tedy.
Práwá są prózne iesli exequowáne nie będą. fol: 138. le: 17. Prózno. & le: 18. Po ktorey. & lege 19. Ktore.
Práwá wszytkie w iedno zebráne, do druku podáne y publicowáne bydź máią. fol 137. le: 17. Gdyż prózne.
Práwá od królów stánowione y listámi królewskiemi vtwierdzone mocno trzymáne bydź máią. fol 138. fol: 19. Ktore to wszytkie wypełnione bydź máią támże. le: 20. Ktore to.
Práwá Polskie práwem obcym wykłádáne bydź niemáią fol: 138: le 21 Tákże.
Práwne zwyczáie sądowe ziemie Krákowskiey, zá práwo chowáne bydź máią. fol. 139. le: 22. Acz My.
Ziemskie y Grodzkie wieczne bydź máią támże. le: 23. Wszytkie.
Práwne zwyczáie sądowe ziem korony Polskiey ábo ná ksztáłt Krákowskich ná 12. kártách spisáne królowi deferowáne, álbo Krákowskie przyięte bydź máią. fo 139. le. 23. Wszytkie.
Też prawne zwyczáie ziem porządnie spisáne Decretem królewskim popráwione y pochwalone bydź máią. támże. le: eadem.
Wedle potrzeby y czásu popráwowáne, moderowáne. odmieniáne, przydáne, y nowe stánowione zá zwoleniem wszech stanów bydź mogą pátrz in actis Interregni. fol: 106. le: Nád ktore.
Práwnego zwyczáiu sądowego postępek we wszytkich ziemiách koronnych iest rożny. fol: 140. le 25. Co sie.
Práwá rożne czynią miedzy ludźmi spory y sędziom w sądzeniu rożne rozumienia. fol: 140. le 26. Rożne.
Práwo Polskie przykłádem práwodawców Rzymskich krol Káźimirz spisował y stánowił. fol: 146. ver. 8.
Práwá wszytkim należące, nie wszytkim były wiádome przed królem Alexándrem, bo álbo w skárbie legáły, álbo v niektórych tylko w gárści były. fol: 152. ver: 1.
Práwá wszytkie, przywileie, y státutá królów Polskich król Alexánder w iedno zebráć y dla wiádomości wszytkich in publicum wydáć roskazał. fol: 152. par: Itaque. Począwszy od królá Káźimierzá wielkiego.
Práwá, przywileie, y Constitucye koronne od Bolesłáwá Káliskiego Xiążęciá y od Káźimierzá Wielkiego áż do Alexándrá przez tegoż Alexándrá są przez Láskiego w iedno zebráne y Státutem iego wydáne. fo: 152. par: Itaque. & fol: 153. le: 11. Są tedy.
Práwny postępek y záchowánie roków iáko klucz do Státuiu Láskiego iest przyłożony. fol: 153. lege 11. Są tedy.
Práwá ná mieyscách swych połozone są iákoby sanki, ná których sie spráwiedliwość bespiecznie wozić może. fol: 153. le: 11. Są tedy.
Ieden y iednáki postępek ze wszytkich zwyczáiów ziem koronnych, zebrány, spisány, y do Woiewód rozesłány bydź miał zá królá Zygmuntá pierwszego, roku 1511. f. 140. le. 25. Co sie.
Práwne zwyczáie y stáre státuty przez Deputaty w práwie biegłe y przez Doktory práwne popráwione bydź miáły zá królá Zygmuntá Roku 1520. fol: 140. le: 26. Rożne. Częścią zá sumptem królewskim, częścią nakłádem Woiewództw. támże. le: ead: Ciągnowu obieráni bydź mieli ná Seymikách Powiátowych dla teyże Correctury praw Roku 1527. fol. 333. parag: Będą.
Praw zgadzánie iż ná Seymiech przeszłych dóyśdź niemogło, w Krákowie dóyśdź miáło Roku 1532. 1 Maii. od sześci Deputatów ná to od królá Zygmuntá wysádzonych. fo: 141. l. 27. Acz przed tym.
Praw popráwá ták iest przez królá Zygmuntá opisána. fol: 141. le: 27. par. Co gdy.
Przywileie y státutá które do sądu nie należą w cáłe zostáwić.
Práwnych státutów trudności obiáśnić.
Práwá wątpliwe odłożyć.
Práwá potrzebne do záchowánia w sądziech spráwiedliwości zgodzić.
Zátrudnienia wszelákie y Clauzuły, z którychby nápotym wątpliwość iáka vróść Sędziom mogłá odrzućić y abrogowáć.
Teyże popráwy forme ná wielu exemplarzów spisána ná powiátowe seymiki dla przeczytánia znieść.
Potym przez Posły z tychże seymików ná wálny seym odesłáć. A tám álbo ná te popráwe zezwolić, álbo one wedle potrzeby z lepszym vwáżeniem zá rádą y mocą królewską y PP. Rad postánowić.

possessio zá poslednim zápisem otrzymáne były. Wyiawßy triennalem possessore, ábo niewáżność práwá de Iure pierwßego. fol: 441. lege 15. Decláruiąc.

Nie Niemieckim ále włásnym práwem pátrzány bydź ma, który w práwie Niemieckim rzecz swo ię záczęie. fol. 515. le: 1. Gdyż.

Práwem Niemieckim więcey bronić się nie może, który práwá Polskiego vżywa. fo. 557. le: 11. Cùm.

Práwo ná dobrách przewiedzione. Pátrz pozwy

Práwóm białychgłów y śierót nie ßkodźi przewód práwá ná dobrách otrzymány. fol: 539. lege 32. Ktoby.

Práwá y státutá przećiw plebeiußom Cortezanom chowáney do Executiiey przez Vrzedniki przywiedzione bydź máią, pod winámi ná Vrzedniki postánowionemi. fo: 199. le: Aby. & le: 8. Státuty.

Práwá Chełminskiego popráwá wcále záchowána. fol: 176. ver: 10. Záchowuiemy.

Práwem przewyćiężony wedle stárych státutów o gwałt bezecny. fol: 593. le: Około tych.

Práwem przekonány o mężobóystwo z przygody 120. grzywien zápłáći. fol 607. lege Acz o przygodnym. & le: O mężobóystwie.

Práwem przekonány o kradźież w Iezierze, Stáwie, w śienie, zbożu, ßkode ćierpiącemu dosyć vczynić ma. fol. 617. le: Nád to.

Práwem przekonány o nieczynienie dosyć zá dług swym przećiwnikom związány oddány bydź ma. fol 636. le: 2. Iż. parag: Ale iż.

Práwem przekonány o dług od przećiwney strony do więźienia dány, ieśli vćiecze od długu wolny: wyiawßy złodźieystwá dług. fol: 636. lege & par: eodem.

Práwem przekonány o kmiećiá zbiegłego od sądu niema bydź puszczony, aż zá winy rekoiemstwo dostáteczne vczyni. fol 1088. ver: 3. A ieśli od sądu odeydźie win nie poręczywßy, winą więtßą 14. grzywien ma bydź karány. Támże. par: A ieśli.

Od praw koronnych Sędziowie źiem odstępowáć niemáią. fol. 147. le 3. W Imię Boże.

Práwá wßytkie Polskié są potwierdzone od królów Polskich. fol. 14.

Práwny postępek Zygmuntá królá ma bydź chowány. fol: 140. le 24. Przydáliśmy.

Práwá ábrogowáne.

Constitutiæ woienne roku 1590. fol 144. lege 2. & fol: 733.

Constitutia páry wołów zá nieposłußeństwo v sądu. fol: 516. le: 6. Quia.

Coryllus, Pátrz wyzywánie zá łáską.

Dawnośći źiemie Dobrzyńskiey do daty Constituciiey 1589. fo: 552. le: 9. Ná przyczynę.

Rok Nadworny o dźiedźictwo álbo o 40. grzywien. fo: 542. le: 9. Ieśli.

Electia Arcyksiążęćiá I. M. Máximiliáná Rákuskiego. fol: 29. le 9. Iż.

Dániny, dárowizny wieczne, feudá, lenná, ták że przedánia, fundusze y nádánia duchowieństw. fol: 97. le 2. Státut królá.

Przedánie dóbr królewskich po státućie królá Alexándrá w Piotrkowie 1504. wydánym vczynione. fol: 97. le: 2. Státut. & le 3. A że náostátek.

Expectátywy práwu przećiwne. fol: 299. le: 7. A iż.

Cłá po królách Władysłáwie, Ludwiku y po státućie Káźimirzowym. fol. 75. le: 44.

Expectátiwy, solidá álbo spólne dźierżenia.

Iurapatronatus Xiężey ná pewne osoby. f. 299. lege 7. A iż.

Iurgielty ná skłádźie Bydgoskim. fol. 56. para: A iurgieltów.

Pozwy wßytkie ná seym ábo zá Dworem ná Commissarze y strone o rozgránicżenie dóbr królewskich z dobry źiemskiemi przez Dźierżawce abo Instigotorá królewskiego do roku 1598. wydáne. fo 408. le: 19. Przychyláiąc.

Woienny rozdźiały obroná źiemska w Kiiowskim Xięstwie iáko przećiwne wolnośćiam koronnym cássowáne. fol: 803. par Osobliwie.

Wszczynánie woyny v sądu, przed sądem, y po sądźie. fol: 513. le 9 Dla.

Insze ábrogatá káždy łácno w státućie naydźie ná mieyscach swoich gdźie są náznáczone.

Præscriptiæ.

Præscriptiiey swoiey Zydowie w zastáwách y zápiśiech swych trzy látá vżywáć máią. fol: 1125 lege 1. Gdyż.

O inßych præscriptiách, Pátrz in litera D. Dawnośći.

Proboszczowie.

Proboszczowie Klaštorni ßláchetckiego stanu bydź máią, á in defectu, Plebei, byle Polacy fol: 207. le: 1. Czeßćiemi.

Visituiąc kośćioły nic nád práwo wywoźić áni pieniedzy od poddánych wyćiągáć nie máią. fol: 206. le: 20. Prohibemus.

Probostwá.

Procurator.

Procurátiæ.

Proles illegitima.

Protestatiæ.

Prowizya pánny.

Pátrz pánná.

Pruskie Xiestwo.

Czyniło pokóy y zgode z królem Władysławem zá czásu Conradá z Iungingen Mistrzá Pruskiego pod Ráciążem Roku 1404. fol: 838.

Czyniło pokóy drugi z królem Władysławem Polskim y Węgierskim zá czásu Páwłá z Rusdorffu w Brześciu Litewskim, Roku 1436 fo. 842.

Tenże Páweł z Ruzdorfu pozwala prześćia wolnego y hándlowánia kupcom wszytkim koronnym y W. X. Litew: w Kśiestwie Pruskim. fol 904.

Tenże Páweł z Ruzdorfu obiecuie pokóy wieczny z królestwem Polskim chowáć fol: 862.

Po Mistrzu Páwle z Ruzdorfu drugi Lódwik z Erlichauzen czynił znowu pokóy z królem Káźimierzem y z korona, roku 1466. pod Toruniem zá źrzodkowániem Posłá Papiezkiego. fol. 863.

Po tych Conditiách vczynionych, posłał król Káźimierz do oycá Papieżá Páwłá z posłuszenstwem y po vtwierdzenie pokoiu tego. f. 889.

Po królu Káźimierzu król Alexánder kazał wydáć Artykuły pokoiu Brzestckiego wyięte z przywileiów Mázoweckich które nie były wpisáne w przywileiu pokoiu z korona vczynionego. fol. 891.

Artykuły drugie z przywileiów Pruskich wyięte. fol 900.

Roku 1579. Mikołay Biskup Alsperski z swą Kápitułą posłuszenstwo królowi Káźimierzowi oddawał, y Conditiæ ná seymie Piotrkowskim tegóż roku podáne przyiał. fol: 907.

Roku 1515. zá królá Zygmuntá pierwszego gdy sie znowu Pruská woyná byłá odnowiłá, Cesarz Máximilian znowu pokóy czynił miedzy królem á Prusaki. fo. 913.

Pokóy záśie ten skonczony iest Roku 1525. w Krákowie. fo. 913.

Król Zygmunt dáie ziemie Pruská w lenno Márgrábi Brándeburskiemu. fol: 919.

Tenże król Zygmunt miał dawáć 4000. złotych Rynskich Xiążeciu Pruskiemu Olbráchtowi dorocznie. fol: 922.

Tenże król niektóre wolności temuż Márgrábi nádáie. fol: 923.

Zá tegóż Szláchtá Pruska Conditiæ wszytkie y pokóy vczyniony approbuie w Krákowie. 1525 fol 923.

Tenże król czyni Ordinátią Xiestwá Pruskiego we Gdansku roku 1526. fol: 925.

Xiążę Pruskie do Electiiey królów Polskich nie przypuszczone y nienależy. fol: 930.

Przysięgáć Rády, Stárostowie y Dzierżawce ziem Pruskich królowi máią. fol: 931.

Appellátiæ od Xiążęćia Pruskiego do królá iśdź máią. fol: 932.

Prusacy ná woyne wypráwowáć máią równo z korona. fol: 933. lege 11. Terræ.

Ludźie do nich zbiegłe wrácáć máią. fol 933. le. 13 Aiż.

Z Constituciy królá Zygmuntá Augustá.

Pruskie Xiestwo iest pod iedna pieczęćia y laską koronna. fol: 97. le: 2. Státut.

Do Prus ná sądy ziemskie odesłáne bydź miáły zá królá Augustá rewizye wszytkie y Dekretá vczynione ná te co sie listy swemi ná dobrá Execuciiey podległe vtáili áby szláchtá widząc y máiąc terminate Dekretów obaczyć mogli kto sie vtáił. fol 104. le 7. A iż to.

Pruskie Xiążętá y Miástá kowáć Monety niemáią iedno wedle poslednie go pozwolenia królewskiego. Pátrz Mynicá.

Z Constituciy zá królá Stephaná.

Woiewództwá Pruskie nie Trybunał, ále sam król sądźić ma. fol: 934. le: 1. Woiewództwá.

Ceł od wołów y koni ná własna potrzebe szláchta Pruska dawáć niema, tylko przysięge ná cle oddáć. támże. lege 2. Od.

Z Constituciy zá Królá J. M. Zygmuntá III

Woiewodztwá Pruskie przystąpiły do Trybunału ktorym iednák zostáwiony regreß do praw y Sadow, y Appellátiæ zá Dworem ieslibyśie im Trybunał niepodobał. fol. 934. lege. 1. Iż.

Pruskich ziem Szołtyśi, Młynárze y Lemáni, ktorzy máią ná sobie onerá y służby Stárostom powinne, niepodpádáią pod Constitucią Wárszáwską anni 1598. O pozwiech Zadwornych: Wyiawszy by ktory ratione rebellionis & inobedientiæ álbo też dla pomnożenia pożytkow dobr stołu królewskiego od stárosty był deferowány. fo: 543. le. 12. Zábiegáiąc. parag. Excipuiąc.

Obyczay sądzenia Trybunału Pruskiego / ták postánowiony.

Woiewodztwá Pruskie máią bydź sądzone w Piotrkowie.

Do sądzenia máią bydź z káżdego Woiewodztwá támecznego

támecznego po dwie osobie deputowáne.

Odpráwowác máią wszytkie Cauzy ziákichkolwiek stopniow práwá przypádáiące, okrom Causas merè criminales, fisci, exemptionis bonorum Regalium, tákże Mieyskich ktore król ná Seymie zá Dworem secundum exigentiam Causæ sądzić ma. A Sedziowie pomienieni máią sie przychylác Práwom y zwyczáiom Pruskim fol. 834. lege. 2. Máią.

Spráwy ábo Actiæ duchownych Pruskich, iáko y spráwy Duchownych Koronnych sądzone bydź máią. A dwu Deputatów ku inym deputatom Duchownym posyłáć máią.

Deputatów Duchownych ták Polskich iáko y Pruskich tylko sześć ná kożdą spráwe wotowáć máią. fol. 935. le: 3. Spráwy.

Deputáci Pruscy rowno z innemi koronnémi pro sorte sua do salaria przypusczeni bydź máią. Támże. lege. 4.

Czás obierániá Deputatów káżdego roku feria secunda post Natiuitatis B. Mariæ Virginis náznáczony.

Mieyscá, Woiewodztwu Chełminskiemu w Rádzinie, Málborskiemu w Sztumie, Pomorskiému w Stárogardzie, postánowione. Támże. le: 5. Czás.

Wozny iáko publica persona, ea assecuratiõe iáko y inni koronni iest wárowány. Támże. le: 6.

Correctura práw pozwolona, ktorą máią przynieść sub Censuram stanów koronnych y Krolewską. Támże. lege. 7.

Cudzoziemcy Zamorscy ktorzy máietności ziemskie osiedli, do trzech lat ie winni poprzedáć, pod vtráceniem máietności. A ktoby sie tego nápotym ważył, záraz in instanti pieniądze y máietność Ziemską do skárbu koronnego tráci. Oco forum ná Trybunał peremptoriè inter Causas officii ad instigationem cuiusuis. fol: eodem le: 9. Iż selá.

Cauzy contra officiales tym sposobem iáko innych Woiewodztw Koronnych odpráwowáć sie máią. Támże. lege. 10.

Przypozwów żadnych w tych Actiiách, ktore z Appellatiiey, remissiiey, y z innych terminów práwnych zá Dworem królewskim przypadáły nie potrzebá. fol. 935. lege. 11. A iuż.

Prorogátia Declárátiiey ziem Pruskich do Seymu drugiego, iesliż przy Trybunale Koronnym zostáć wolą máią odłożona. fo: 936. le: 12.

Commissarze ná ponowienie gránic wystáni. fol: eodem. lege 13.

Exequutiiey de non alienandis bonis Mensæ Regiæ król niema czynić. Támże. le. 14.

Correctura praw Pruskich ná Seym przyniesiona, ad Censuram podána y rewidowána, authoritate Conuentus ápprobowána. Támże. lege. 15.

Popráwiáć y przyczyniáć im praw swoich wolno: ná co iednák Confirmatia Seymowa zachodzić ma. Támże. lege. eadem.

Dániná wieczności ná Bebel. Támże. lege. 16. Dániná.

Pruskie Miástá.

Elbiąskie Constitucie roku 1568. ná Seymie Lubelskim wydáne, na drugim Seymie támże Roku 1569. ápprobowáne fol: 936. lege 1.

Ordinátia Miástá Gdanskiego od królá Zygmuntá pierwszego we Gdansku Miástu podána Roku 1520. fo: 942.

Constituciæ Gdanskie zá królá Augustá ná Seymie Wárszawskim Roku 1570. potwierdzone folio. 948.

Toruniánie, nie máią przeszkadzáć áni árestowáć áni zátrzymawáć pływánia do Gdanská: A król ma bronić kożdego od tych gwałtów. fol: 972. lege 1.

Przysiegá Rádziec Gdanskich. fol. 970. le. 2. Ia N.

Burgrábie Gdanskiego. Támże. le. 3. Ego N.

Burmistrzá Gdanskiego Támże le: 4. Ia N.

Miesczan y pospólstwá. Támże. le: 5. Ia N.

Szláchtá zboże z korony wywozić może. fo: 971. lege 7.

Towáry nic inné iedno zbożá, mąki y leśné roboty do Gdanská wodą iść máią. Támże. lege 8. A co sie.

Miedź z Krákowá do Gdanská wodą spusczána bydź ma, ále iey pierwey kożdemu w koronie dostátek bydź ma. támże. l: 9. Constitucyą.

Listów zátáionych ná seymie pierwszym nieokázánych do drugiego seymu odłożone peremptoriè. fol. 971. le. 10. Iż Miástá.

Tóż iescze do trzeciego seymu odłożono. támże. lege 11. A co sie.

Ná czwartym seymie iuż práwem postąpić kazano. fol. 972. le: 12. Iż według.

Przedánié dóbr.

Przedánia dóbr królewskich, po státucie królá Alexándrá w Piotrkowie Roku 1504. wydánym, vczynione, wszytkie są cássowáne. fol: 97. le. 2. Státut. & lege 3. A że.

Przedawcá dóbr iesli ma żone któreyby oprawá ściągáłá sie ná dobrá, ma ią stáwić do Akt zá-

zwoleniem przyiaćiół, przynamniey dwu krewnych z liniiey oycowskiey ma zezwolić ná zápis. fol: 444. par A iesliby.

Przedawcá dobr ma bronić tego komu przedał. fol: 423. 23 Z zwyczáiu. & 444. ver. 5.

Przedánych dobr dawność. Pátrz dawności.

O przedánie dobr krewni świadczyć mogą. fol: 625. lege 2. Konrad.

Przekupniowie

Szláchetcy targowe płáćić winni. fol: 1047. le. 3. Ktorzykolwiek.

Przekupniowie nie ieżdząc do Węgier po winá y po konie ná składziech koronnych kupowác ie máią pod vtráceniem towáru do Celniká. fol. 1051. lege 1. Iż to znamy.

Przekupniowie pográniczni nie są winni zstępowáć do komor Celnych. fol. 72. le 37. O tych.

Przemyśl.

Od podwod wolny. fol: 1070. le: 3. Zá pozwoleniem.

Przemytnicy

Z ich forytarzmi karáni bydź máią winą skrádzenia R. P. y ná dobrách. fol. 71. l: 34. 35. 36. 37.

Przewody.

Przewod práwá ná dobrách iákich otrzymány szkodźić niemoże práwu białychgłow y śierot. fol 539. le: 32 Ktoby.

O przenieśienie pozwow gdy kto w dobrách czyich práwo przewodźi. Pátrz pozwy.

Przezyski.

W przezyskách dobrá executią odięte záś wrácáne bydź miały. fo: 108. le 4: Item ostrzegáiąc.

Przezyski ná Stárośćie w koronie nie w ziemi ośiádłość máiącym w sądźie Ziemskim otrzymane nie ná grunt królewski ále ná ośiádłość iego śćiągáć sie máią f: 429 l 4. Vstáwiamy.

Tymże sposobem y w Grodźie ma bydź przećiw niemu postąpiono, gdźieby był w Grodźie przesądzon w przezyskách in articulis castrensibus. fol: 433. le. 23. Tego.

Przezyskow remisśia z ziemstwá do tey ziemie bydź ma gdźie kto ma ośiádłość. fol: 429. le: 4. Vstáwiamy.

Przezyski práwá y zápisu pierwszego pierwey iść máią n zwtórego, w. iawszyby kto był triennalis possessor. ábo práwo pierwszego de iure wazne nie było. fol: .441. le: 15. Decláruiąc

W przezyskách y zakłádźiech ná dobrách zá anteces sorá otrzymánych dobrá one przez tutory puszczone bydź máią. fo. 575. par. Iesliby: pátrz śieroty.

Przezyskom w inszym powiećie otrzymánym Stárostá dosyć czynić ma. fol. 655. le. 1. Iesli sie.

Przezyski powiátow swych Stárostowie wykonywáć máią pod winą stá grzywien. Támże. lege 2. Dla.

Gdy kto przezysczę práwo, dwá kroć ma ieźdźić ná ćiągánie: á o szkody zá zbronieniem ćiągę y wwiązánia ma żdáć. fol: 655. le: 3. Gdy.

Przypozwy.

Po vmárłey stronie ná potomki idą od powodá gdy chce swą rzecz záczętą do końcá prowádźić fol: 517. lege 8. Si pars.

Przypozwu tego forme masz. fol: 536. lege. 20. Ktory. & 21.

Przypozwow żadnych ták do áktciy iáko y pozwow bądź w ziemskim ábo Mieyskim práwie po śmierći królewskiey y Sędźiow wszelákich niepotrzebá tylko gdźieby ktora osobá ex litigantibus vmárłá. fol: 539. lege 31. Po.

Przypozwámi zadwornemi executia Trybunálskich dekretow hámowána bydź niema. fol: 688. lege 21. Dekretá.

Przypozwow iuż żadnych ná Trybunał nie trzebá w Actiách zá Dworem przypádłych. fol. 935. lege 1. A iuż.

Przypozwow żadnych po śmierći królewskiey y Sędźiow nie trzebá. fo: 539. le. 31. Po śmierći.

Przypowiasty.

Pátrz Roki przypowiesczone in litera R.

Przysedy.

Ktoreby miał bráć Sędźia y Podsędek z osobámi od Pánow Rycerztwá obránemi, máią sie dźielić: wszákże Pisarz przy swym salarium ma zostáć. fol 678. par: Przysedy.

Przysedy w Mázoweckim Woiewodztwie nie idą Támże.

Przyśięgi koronne.

Przyśięgá królewska folio 8.

Pánow Senatorow. fol: 269. lege 2. & 3.

Pieczetarzow. folio 286.

Referendarzow. folio 290.

Sekretarzow. folio 292.

Márszałkow folio 293.

Podskárbich. folio 307.

Zupni-

Przyśiegi ſądowe.

Przyśiegi woienne.

Przyśiegi Celne.

Przywianki.

Przywileie.

cżećią wydáne. fol: 288. lege 2. Aby.

Przywileie z kśiąg Káncellárijey wyięte nágánione ábo záſtárzáłe, przyśięgą tego który ie pokázuie popráwione bydź máią. f. 289. p. Ale.

Przywileie ná dobrá dźiedźiczne Szláchtá przed Stároſtą niepowinna okázowáć, wyiąwſzyby ſie znáczyło że ſą królewſkie. Pátrz liſty z źiemſkich kśiąg.

Przywiley kto v ſądu vkaże kopę do Sędźiego tráći. fol. 531. le. 20. Statuimus.

Przywileie do trzech lat y ſześći Mieśiecy wietrzeią. fol: 552. le: 7. Vſu.

Przywileiem ná ſláchectwo, bronić ſie v práwá nie może, który ſie ſpráwámi Rycerſkimi ſtánowi przećiwnemi báwi. f. 555. l. 4. Drudzy.

Pſczoły.

O pſczoły ábo omiód obwiniony ſprawić ſie kożdy ma fol. 1111. lege. 3. Piotr.

Pſczelne drzewo kto podetnie grzywne zá ſzkode zápłáćić winien á ſądowi drugą fol: 1110. le. 2. Jeſli.

O pſczelnych bárćiách, Pátrz Bárći.

Puśćizná.

Puśćizny po chłopiech ſwych ábo kmiećiách bez potomſtwá zmárłych Pánowie bráć niemáią. fol. 1093. lege. 35. Vznawamy.

Q

Quartá kiedy pozwolona.

Quártá Ráwſka poczęłá ſie od Roku 1562. w Piotrkowie zá królá Auguſtá fol. 310. le. 1. Po námowieniu.

Quártá zá pomnożeniem pożytkow koronnych pomnożenie bierze, zá vmnieyſzeniem Vmnieyſzenie. fol: 382. le: 1. Luſtratio.

Z czego płácona bydź ma.

Dobrowolnie z dochodów ſtołu królewſkiego dla dobrego y obrony R. P. od królá poſtąpiona. fol 313. le 7. Znáiąc.

Ze wſzytkich dóbr do ſtołu królewſkiego należących od królá Auguſtá pozwolona. fol: 310. lege. 1. Po námowieniu.

Z árend dożywotnych, z dożywoć gołych y ze wſzytkich prowentów pozwolona. folio 311. verſu. 2.

Ze trzech części tychże Arend dożywotnich y do żywoć gołych, poſtąpiona. Támże. parag. A dla. A pátrzona bydź ma nie indźie iedno w ſkárbie królewſkim. fol 311. parag A dla.

Zupuſczenia Czwartey części ſtárych ſumm ná dożywoćie ná dobrách ſtołu królewſkiego, czego ieſt decláráćia táka. Naprzod, Summá ná cztery części rozdźielona bydź ma, ták áby iedná część zá kożdym dożywoćiem vpuſczona byłá: y ták iuż zátym kożda Summá czworgiem dożywoćia Extenuátią ſwoie y koniec bierze. Po wytrzymániu záś czworgá dożywoćia, piaty poſſeſſor iuż Quárte płáćić y reſpondowáć winien. Wyiąwſzy żeby zá piatym dożywoćiem od pierwſzey o tym Conſtituciiey dobrá trzymał, tedy do śmierći w poſſeſſiey záchowan bydź má. fol: 92 le: 3. A dożywoćia. & lege. 4. Vpuſczenie.

Ná to zapłacenie Quárty ze trzech części dochodów królewſkich dał król Auguſt Cáutią Koronie z podpiſem ręki ſwey pod koronną pieczęćią w Lublinie 1569. folio. 316. lege: 8. Acześmy.

Z porádlnego y Podymnego fol: 325. le: 10. Podymnego.

Z dóbr Exequutiiey przypádłych oddawána bydź ma, ále też te dobrá królá dochodźić máią fo. 312. le: 5. Po decláráciiey. parag. A gdźiebyśmy.

Z dochodów wolnych oddawáć ią miał król Auguſt ná tymże ſeymie, ná którym y executia dóyść miáłá, y poſſeſſores dóbr Executiiey podległych liczbe czynić mieli. fo. 102. le: 6. Dobrá.

Z dóbr królewſkich wolnych Wołynſkich, Podláſkich, y Kiiowſkich rewidowánych. fo: 386 parag Którzy.

Z dóbr Mázoweckich non obſtante reformatione królowey Anny ſtárſzey. fol. 21. le. 2. Opráwe.

Z dóbr królowey Anny ſtárſzey po śmierći iey wedle Rewiziy y pierwſzey Conſtituciiey. fol: 21. lege 3. Zá zgodnym.

Płáćić ią máią Dźierżawcy dóbr królewſkich. fo: 314. par: Oddáwáć.

Celnicy, Mytnicy, Zupnicy. f. 314. p. Celnicy.

Poſſeſſores dóbr executiiey podległych. fo. 102 lege 6. Dobrá.

Oddawáć ią mieli ná ſeymie przyſzłym wedle Cõſtituciiey ſeymów przeſzłych pod ſtráceniem dźierżáwy. fol: 102. le. 7. Potym.

Oddawána bydź ma pod ſtráceniem dźierżáwy. f. 312. le. 3 Potym. & l. 5. Po decláráciiey.

Y choć dzierżawcá dóbr królewskich ábo iny vmrze, przećie spełná dochodźić ma, czego Pan Podskárbi dogledáć ma. fol. 310 le. 1. Podskárbi. & fol. 314. par: Po kożdego.

Quártá dla czego pozwolona.

Oddawáná bydź ma dla obrony R. P. fol: 313. le. 7. Znáiąc. & f. 310. le. 1. Podskárbi.
Ná służebne obrony potoczney obracáć sie ma. fol: 310. le. 2. Tákże & f 318. l. 16. Quarta.
Y przetóż ná kożde pułroká do Lwowá oddawána bydź ma dla żołnierzá. fol. 314. parag: Jesliby.
Ná obrone Turecką pro vna vice zá królá I. M. Zygmuntá III. Roku 1590 Pozwolona osobna: pozwolona y ná drugi rok przy stárey quárćie. fol. 317. le. 13. Quarta. Teß pieniądze mimo Constitucyą odwożone bydź miały prosto do woyská. fol: 317. ver penultimo.
Quártá druga do trzech lat do stołu królewskiego pozwoloná. fo. 319. le. 20. Potrzebá.

Quártá gdźie oddána bydź ma.

Oddána bydź ma ná Zamku Ráwskim ná káżde Swiątki. fol. 314. par. Celnicy.
Do rąk páná Podskárbiego oddawána bydź ma. fol. 313. le. 7. Znáiąc. par. A naprzód.
Chowána bydź ma w Ráwie przy Stárośćie Ráwskim álbo vrzedźie iego. fol. 317. lege 11. Bespieczeństwo.
Quártá w swey mocy zostáć, á Krol nakłádem swym gránice koronne opátrywáć ma. fol. 319. lege 19. Gránice.

Quártá záwsze y zupełnie oddawána bydź ma.

Fol: 318. le: 16. Quártá. Pod winą vtrácenia Dzierżáwy oddawáne bydź ma wedle lustráciy rewizorów. fol: 313. le: 6. Namowe. & fol: 314. par: Oddáwáć.
Quárćie niepodlegą gdźie rewizia niezáßłá. fol: 318. lege 15. Quártá.
O Quárte poćiągáne bydź niemáią dobrá wolne áż inuentowáne będą, tóż dopiero zá látá przeßłe Quárte oddawáć máią. fol. 386. par. Ciż.
Nád pierwsze inuentárze rewizijámi ginąć niema, owßem icy przybywáć ma, wyiąwßy casus fortuitos. fol. 385. lege 10. Lustratory. par: A iesliby.
Gdźieby też fortuitis casibus co vbyło. tedy zá inquisitią v kogoby z tey przyczyny zátrzymáná byłá y zá vgnániem seymowym iedná częśc defálcowána druga odłożona bydź ma. fol: 386. par. Ciż.
Quártá sługą posłána á prze iáki przypadek nieodnieśiona ginąć niemoże, ále zá oświadczeniem oney przygody w bliżßym Grodźie oddána przećie potym bydź ma. fol: 314. para: Jesliby. Pátrz o tym dzierżawcy.
Quártá nie oddána ná Podskárbim pátrzána bydź ma gdźieby ią in delatis nie oddał Instigátorowi. fol: 15. Quártá. Albo ná Instigatorze gdźieby nie popierał. Támże.
Quártá z Lubowle zá dwie lećie 1588. y 1589. dawána bydź nie mogłá dla wźięćia iey przez żołnierzá Arcyksiążęćiá Máximiliáná. Rewidowána iednák bydź miáłá z seymu 1590. fol: 387. lege 13. Zá pewnémi.
Quártá zostáwáć ma spełná odłączywßy piątą część która do trzech częśći królewskich przyłączona bydź ma, á król Stárosty y dzierżawce opátrowáć ma. fol: 312. le: 4 Około.

Quárćiáne Retentá.

W Ráwie oddawáne bydź máią. fol: 318. le: 15. Quártá.
Z Retent zá Ianá Dulskiego Podskárbiego koronnego potomkowie iego vczynić liczbe máią. fol. 318. le: 15. Quártá. par: A z tych.

Quárty sądzenie.

Quártá dosądzona bydź miáłá zá Królá Stephaná przez dwá dni. fol. 316. le: 10. Czwarta.
Iż ná seymie odsądzona bydź niemogłá, ná Trybunał Lubelski pro vna vice inter causas officii odesłána. fol: 318. le: 14. Iż.
O nieoddánie Quárty do wtorego seymu niedosądzony ná trzećim nie winien odpowiádáć. fol: 318. lege 15. Quártá.
Ná Quárte dla służebnych przypada połowicá confiscationis bonorum tego któryby pod dánym królewskim bronił vżywáć soli zamorskiey in defectu soli królewskiey w Bydgoscży ábo w Dybowie. fol. 25. lege 24.
Do Quárty tráći połowice dóbr ten który sie mieni bydź Szláchćicem niebedąc im. fol. 555. le. 6. Jesliby.

Querellæ.

Grodu Wyßogrodzkiego, sub pœna in constitutionibus expressa sądzone bydź máią. fo. 474. lege 74.
W Kolnie iáko y w Lomżie co dwie Niedźieli sądzone bydź máią. fol 476. lege 89.
O tych Querellách pátrz Roki in litera R.

R

Rády koronné.

Z szláchty máią bydź wybiéráne. fol: 269. le: 1. Iż stan.

W Rádźie koronnéy záśiadáią mieyscá swe Pánowie Litewscy. fol: 274. le. 4. Mieyscá.

W Rádźie koronnéy mieysce Biskupowi Wendenskiemu náznáczone wedle Biskupá Kámienieckiego. fol: 274. le: 5. Biskupowi.

Z Rad pewne osoby máią mieć klucze do korony królestwá Polskiégo. fo. 13. le: 1. Koroná.

Z Rády koronnéy ossób 16. z seymu náznáczoné záwsze przy królu mieszkáć máią. fol: 274. le: 3. Gdyż to.

Z Pánów Rad koronnych wolno kożdému do królá przyiácháć y tám mieszkáć y rádźić. fol. 2 4. le: 3. Gdyż. par: A wszákże.

Rády koronné przy królu bedace przestrzegáć máią dostoienstwá królewskiégo y wolnośći pospolitey, áby sie nic contra dignitatem regiam y przećiw práwu pospolitemu niedźiało a z tego potym ná seymie respondowáć máią. fol. 274. le. 3. Gdyż to.

Nic stánowić z królem niemáią w rzeczách seymowi y stanom koronnym nalezących. f. 275. lege 4. Gdyby.

O odpráwie poselstw któreby sie R. P. nie tykáły wiedźieć máią fol. 274. le. 2. A wspráwách.

Teśż Rády przy królu bedace wiedźieć máią o száfunku pieniedzy skárbowych, áby sie ná pożytek y potrzebe królestwá obracáły. fol: 319. le: 1. Iż te rzeczy.

W spráwách Seymowi y stanom koronnym należących nic z królem stánowić niemáią. fo. 275. lege 4. Gdyby.

Miárkowáć máią wybiéránie Márszałków Targowego niemierne: á nieposłusznégo ná seym odnieść máią. fol: 295. par: A iesli.

Rády koronne w spráwách koronnych z królem rádźić máią fol. 274. le. 2. A wspráwách. & lege. 3. Gdyż to.

Rádźić królowi o Małżenstwie máią fol. 20. le: 1. Sacra, & lege. 2. Ne. & 3. Aiż.

Wychowánie stanu Królewskiégo obmysláwáć máią. fo. 94. lege. 1. Pánowie.

O zastáwách, dárowiznách, zapiśiech dóbr królewskich wiedźieć y rádźić máią. fol. 96. le: 1. Iż z dobr. par. A ták. & fol 97. lege. 4. Státut Alexándrów.

Lysty y zapisy dóbr królewskich wykupionych rewidowáć z królem máią. f. 100. le: 3. Dla.

Páná Pódskárbiego z pieniedzy Quarćiánych ná kázdy rok ná Seymie przy poślech liczby słucháć y vsprawiedliwienie od niego bráć máią, że tylko ná służebné obrony potoczney Quarćiáne pieniadze są obrócone. fol. 310. le: 2. Tákże.

Z Pány Posły źiemskimi namowe czynić máią o száfunku y wárunku Quarty. f. 311 le. 2. Ták.

O száfunku prowentów skárbowych ná służebne obrony potoczney z królem I°. M. wiedźieć máią fol. 314. para. Száfowáć.

Wiedźieć máią y o quićie przez Pány Deputaty Quarćiáne v królá I°. M. ná liczbe otrzymánym folio. 315 para. Liczbe.

O kowániu Monety wiedźieć máią fol. 371. le: 1. & 2. Obiecuiemy. & le: 3. Chcac. & fol. 379. le: 14. Vniuersi. & le. 15. 16.

Dopuszczáć nie máią bez zwolenia swégo bić Monete w Prusiech y gdźie indźiey. fo. 379. le. 14. Vniuersi.

Rádźić królowi ná seymie máią o vrzedźiech koronnych y Dworskich, komuby dáné bydź miáły. fol: 287. lege 4. Kánclérz.

O poborách, podatkách y clech ná seymie rádźić máią. fol. 60. lege 7.

Náuke z królem dawáć máią Dignitarzom y Vrzednikom którymby powinnośći vrzedu ich wiádomé nie były. fo. 304. l. 26. Dygnitarze.

Pánowie Rády y z posły ná seymie votowáć bez królá máią w spráwie Criminis læsæ M. fol. 23 le: 4. Iesliby. par: Który ták pozwány.

PP. Senatorów dekret in crimine læsæ M. zgodnie bez królá concludowány, ma bydź przy królu ex scripto przez Márszałká ferowány. Támże. par: eodem.

Bez Rády koronney oboygá pánstwá nic záczynáć król niema, ile w spráwách koronnych. fol: 274 le: 2. A wspráwách.

Rády koronnéy zdánia y sententiæ rożné podczás bywáią. fol: 275. le: 5. Czesto.

Rádnych Pánów rożné wotá król do iednéy sententiiey przywodźić ma. fol: 275. le: ead:

Rádnych pánów wotá, sententiæ, y wywody zgadzáć sie máią z práwy, z wolnośćiami y z pożytkiem R. P. fol. 275. le: eadem.

Przy Rádźie koronney y przy królu gdy do którey źiemie przyiedźie odpráwowáné bydź máia spráwy dźiedziczne przez Sedźiégo y Podsedká oney źiemie: á gdźieby król był zábáwion, tedy z Pánów Rad sześć álbo czterzey przy dáni do Sedźiégo y podsedká bydź máia ná vznánie y skazánie tey spráwy. fo: 488. l: 10. Iż.

Rádźie

Rádzie koronney y Vrzędnikom ziemskim zlecone rozgraniczenie dobr krolewskich. fol. 406 lege 15. **Iż wiele.**

Zá wiádomośćią Rad koronnych creowáni bydź máią plebei ná ßláchectwo. fol. 555. lege 5. **Vstáwiamy.**

Pod Interregnum zá wolą swą pánu Podskárbiemu koronnemu roskázáć máią, pieniądzmi po spolitemi ßáfowáć. fol. 315. para: **A gdyby.** *Tákże y Pánom Deputatóm Quárćiánym.* fo: 310. par: **Pánowie.**

Winą peculatus *kárác tego máią ktoryby ſie* sub Interregno *ná skarb koronny rzućił, ábo gdźieby Stárostá Ráwski páná Podskárbiego koronnego do Zamku y do skárbu nie puśćił.* 315 par **A gdyby.**

Rády koronne Posty cudzoziemskie pod niebytność królewską w koronie ſluchác máią. fol: 275. le 6. **Przyczyny.**

Rády koronne z X. Arcybiskupem mogą listy Posłów pánów postronnych, gdyby ktory pod niebytność królewską w koronie, przyiáchał, otworzyć y poselstwá przesłucháć y álbo odpráwić, ábo do zwrócenia álbo wiec do náuki kroli I. M zádźierżeć. fol: 275. le. 6. **Przyczyny.**

Radom.

Ma przywiley ná drogi tákowez iáko y Poznań tylko pod rożną datą. f. 1062. l. 13. **Vkazało.**

Rákuska tránsáctia.

Folio 28 lege 8.

Tárgána bydź niema. fol: 347. le. 16. **Gdyśmy.**

Rány.

Niegdy przez Wożne obwodzone bywáły y przez swiádki dowodzone. fol. 604 le. 17. **Vstáwiamy.**

Teraz iuż nie Wożny ále vrząd Stárośći rány ogledowáć ma. **támże.** le: 18. **Też.**

Dowod ran wedle stárego Státutu bydź ma. fol: 605 lege 19.

O rány y mężobóystwo ßláchetckie y kmiece w Mieśćiech práwem Polskim ma bydź sądzono **támże.** le 20. **Vstáwiamy.** Aliâs, *gdźieby Mieyskie práwo było w tey rzeczy chowáne, Mieszczánie 14. grzywien stronie przepadáią.* **támże** le: 21. par: **A gdźie.**

Rání kto kogo przy królu ábo przy Stárośćie ma bydź przez tiśki karány. fol 30. le: 12. **Nád to vstáwiamy.**

Ieśli przy sądźie, winą śiedmnadźieśćá sądowi, á zelżonemu piątnadźieśćá przepada. fol: 510. lege 4. **Vstáwiamy.**

Ieśli ná seymie, tedy winą státutową ma bydź karány. fol: 512. lege 8. **Vstáwiamy.**

O rány Kápłáńskie kośćioł záklęty bydź ma. fol: 240. lege 1. **Gdyby.**

Rány rodzicom żądáne karáne bydź máią zgwałceniem gleytu królewskiego. f. 564. l. 8. **A iż.**

Zá rány Szláchetckie 10. *grzywien płácone bydź máią.* fol 602 le. 11. **Rycérzkiemu.** parag: Item militi.

Rány Szláchćicowi żądáne od ßláchćicá drugiego gwałtem poimánemu y authoritate priuata *więzionemu z sądu Ziemskiego* ex scrutinio *vznáne zápłácone wedle práwá bydź máią* fol: 592. lege 13. **Gdyby. Pátrz Szláchćic.** lege **Szláchćic ßláchćicá.**

Zá ieden raz ábo dwá Rycérzkiemu człowiekowi od chłopá żądánych, winá pietnadźieśćá ma bydź płácona, á ieśli go kiiem rozkrwáwi, iáko o mieczową ránę ma bydź sądzony fol: 602. lege. 11. **Rycérskiemu.**

Zá rány przy żołnierzu żądáne ręką ma bydź przebodźiona fol. 600. lege. 4 **Gdy.**

Rány sine Szláchćicówi od Szláchćicá winą piątnadźieśćá máią bydź płácone folio. 602. le: 10. **W vderzeniu.**

Sine temu ktory nie iest w práwie żołnierzkim grzywną groszów máią bydź płácone. fo. 602 le: eadem, par: Si autem.

Rány tego ktoryby ſie mienił bydź ßláchćicem nie będąc im, płácone bydź nie máią. fol. 555. lege 7. **Gdźieby.**

O ránienie prostego stanu człowieká z ſługi nieośiádłego y v Páná zápowiedźiánego, Pan spráwiedliwość czynić winien. fol: 591. para: **A o inne.**

Rány plebeiorum in duplo *płácone bydź máią* fol 615. le: 17. **Gdyby.**

Kmiećiowi 6. grzywien aliâs *winá ßesć skotów máią bydź dáne zá rány sine.* fol: 602. le: 10. **W vderzeniu** par: Si autem.

Rány od prostego człowieká Szláchćicowi żądáne ktoremu niedał przyczyny ná gárdle karáne bydź máią Co ſie rozumie o ránie ćieżkiey z ktorey pochodźi ochromienie. Aliâs, *pieniężna winá według stárego státutu vchodźi.* fol: 603. lege 15. **Gdy prostego.**

A żeby wiádomość pewnieyßa dánia ábo nie dánia przyczyny byłá, Szláchćic ktory obwinia o ránę ábo zábićie, powinien dowieźdź swą y drugich dwu sobie rownych ßláchćicow ćielesną przysięgą, iż nie dał przyczyny siebie ránienia.

ránienia: Aliâs iesli niedowiedzie, niemoże chłopá w káźn wdáć. Támże. fol 604. ver. 1.

O rány w zwádźie drugiemu żądáne, gdźieby sie obwiniony przał, á dowieśdźby chćiał iż sie sam ránił, do dowodu ma bydź przypuszczony. Ale iesli nie w zwádźie, tedy ránnemu przyśiegá ná obwinionego iść ma. fol. 600. lege 5. Skárżyli sie.

O rány w náśćiu domowym dowód świádkámi o potwarz ná gwałtowniká iśdź ma, gdyby gospodarzá winił iż go ránił, á sam pierwey inśe w domu ránił. fol. 588. le. 5. Piotr.

W zwádźie przyśiega máią bydź dowodzone. fo. 600. lege 5. Skárżył.

W obronie od sługi broniąc Páná żadney mierźiączki mieć niemáią. fo 601 le 6. Ustáwiamy.

W pogoni broniąc swego żywotá dowodzone bydź máią, że nie w obronie swego zdrowia, ále w zemszczeniu krzywdy sa żądáne. fol. eodem lege 7. Wyrozumieliśmy.

W zárćie máią bydź nágrodzone. Támże. lege 8. Bartholdus.

O mácenie w zwádźie y rosterku żądáne, kto zágáśeniem świece dał przyczynę ránienia, winien rány płáćić. Támże. le 9. Dźiwiß.

W kárczmie przy rzedźie od chłopá niemáią bydź sądzone. fol. 988. lege 32. Szláchćicy.

Rány z ruśnice sowitą winą máią bydź karáne. fol. 599. lege Ktoby sie

Ran Szláchetckich y ochromienia szácunek przed láty ták był opisány:

Zá ránienie w noge, w reke, w nos álbo ochromienie grzywien. 15.

Zá vćięćie pálcá wielkiego 8. grzywien.

Zá kożdy inny pálec trzy grzywny.

Zá kożde ránienie członków przerzeczonych wi ná piątnadźieśćá. fol 602. le: 12. Gdy.

Zá odćięćie członku którégokolwiek szláchćicowi 30. grzywien, á zá prostą ráne 15. grzywien ma bydź płácono. fol: 603 le: 14. Aby.

Teraz te rány sowito płácone bydź máią.

Zá ráne krwáwą grzywien 20.

Zá śiną grzywien 6. z winą sądową.

Zá obliczną ráne 30. grzywien.

Zá wybićie zebá 20. grzywien.

Zá ochromienie ná nodze, w reke, oślepienie vćięćie nosá iáko połowicá głowy. fol. 604. lege 16. Rány.

A ktoby sie przał iż nie ochromił, tedy nan idźie przyśiegá sámotrzeć. f. 603. l, 13. Skárżył sie.

Ratusze.

Ná ratuszách korce spráwiedliwe bywáć máią. fol: 1056. le. 4. Iż niemále.

Ráwskie Woiewództwo.

Acz nowy proces przyiéło, wszákóż od płácenia pámietnégo ma bydź wolne, tylko stáry zwyczay płácenia v sądu zostáć ma. fol: 503. lege 23. Woiewodztwo.

Seymik Powiátowy w Ráwie bywáć ma. fol. 115. lege 8. Seymik.

Ráwskie Roki. Pátrz niżey Roków sądzenie.

Sądy vltimæ instantiæ nowe czynione bydź nie miáły: tylko przy stárych ostawáć miáły: áżby były generalia regni iudicia postánowione. A sądy sub titulo Króli Henryká sądzone są cássowáne fol: 476. le: 86. Sądy.

Ráwskie Woiewództwo sądzone bydź ma po powiećiech cum adiudicatione pœnarum koc. z áppellátiiey podług práwá koronnégo. fol. 469. lege 106. Iż.

Ráwski Zamek.

Ku oddániu y chowániu Quárty y inych prowentów iest náznáczony. pátrz Quártá.

Ráyce.

Rádźiec Krákowskich Electia przez Woiewode poczełá sie od Królá Lokietká fol: 1016.

Ráyce stánowienia Woiewodze chowáć y exequowáć máią. fol. 280. le: 12. par: A tá vstáwá. & fol: 282. lege 15. Aby.

Ráyce przestepniki vstaw Woiewodzych 14. grzywien karáć máią támże. p: Którzy to Ráyce.

Ráyce niedbáli w vstáwách Woiewodzych karáni bydź máią przez Woiewody 100. grzywien: dwie cześći skárbowi, trzećią Woiewodźie. támże. par: A woiewodá. & fo: 282. le. 15. Aby.

Ráyce z przyśiezniki máią bydź przy stánowieniu rzeczy przez Páná Woiewode álbo iego Podwoiewodzego ná Ratuszu. fol: 281. le. 14. Chcąc. & fol 282. le: 15. Aby. & 16. Item.

Z miast Ráyce królowi przyśiegáć máią. fol. 1029. le: Ja N. Pátrz wiecey Miástá / álbo Burmistrz.

Rebelles.

W gruczániu Iázów zá dozorem Stárosty pozwáni á zá pozwem nie czyniący dosyć pro pœna 200. grzywien przez Stárośte ma bydź przećiwko nim postepowano. fol. 1104. le: 22. Jázy wszytkie. A tákowi do Grodu máią bydź pozywáni. Támże. le: 23. Iż do tego.

Rebelles Gdánszczánie. fol: 343. le. 5. Iż.

Contra rebelles process. fol: 24. le. 5. Wiákie.

Recessy séymowé.

Masz fol: 162. le. 26. fol: 164. le: 28. fol: 165. lege 30. & fol: 3?4. lege 6. Jákóż. ec.

Recognitiæ.

Albo zeznánia fałszywe czynione bydź niemáią. Pátrz Procurator.

Rector Krákowski.

Pátrz / Académia Krákowská.

Rectorowie Szkolni.

Pátrz Szkoły.

Referendarze.

Sam król I. M. obieráć ma. fol: 291. ver. 1. *Náznácząć ma gdy wákowáć będą.* Támże. lege. 3. Referendarze ver. 7.

Ci przysięgli bydź máią. Támże. ver. 2.

Zá Dworem ieździć máią Támże. ver. 1.

Skarg przesłuchywáć y przednikóm kancelláriiey wiernie odnośić, y toż záś wedle roskazánia królewskiego wedle práwá y spráwiedliwośći, y wedle potrzeby skárżących odpráwowáć máią. támże.

Dwá przy Dworze królá I. M. záwsze bywáć máią, w práwie uczeni, ieden Duchowny drugi Swiecki. fol. 290. le: 2. Dla.

Ci skarg tylko pilnowáć máią, á w sądy żadné Swięckie wdawáć się nie máią, wyiąwszy przy bytnośći królá I. M. fol: 291. le. 3. Referendarze.

Ci przy królu śiádáć y ráde dáwáć mogą.

Sprawy Niemieckie przesłuchywáć y przy stronach królowi referowáć máią. támże. l 5. Jż.

Reformátiæ szkól.

Pátrz Académia Krákowská.

Reiestrá Káncelláriiey

Królewskiey nie máią bydź podeyrzráné. fo: 28?. lege 1. Gdyż.

W reiestrá Káncelláriiey królewskiey ábo w księgi wiernie y szczerze rzeczy wpisáné bydź máią. Pátrz Księgi Káncelláriiey królewskiey.

Reiestrá quárciáné.

Reiestrá prowentów koronnych z podpisem y pieczęćiami páná Podskárbiego y dwu Deputatów quárciánych, iedné przy pánu Podskárbim, drugié przy pánów Deputáciech v każdego zosobna bydź máią. fol: 314. p. Reiestrá.

Reiestrá kupieckié.

Przysięgą z świádki máią bydź vtwierdzoné. fol. 1034. lege 8. Státut.

Długi w nich nápisáne niż trzy látá wynidą vpomnináne bydź máią. támże. lege. eadem.

Rękoiemstwá.

Zá rzeczy wygráné nie są ważné, fol: 559. le: 5. Syn.

Rękoymie zá oycá záreczoné, á zá żywotá iego iescze zapozwáne, śieroty choć lat niemáiá, winni ie v sądu wyswobodźić. fol 573. le: 3. Pozwáni. par. Druga.

Rękoymie przywiánkowi dobrze ośiedli y Szláchćicy dáni bydź máią od wdowy stronie która ią wykupuie z dóbr, że sie przywianek mężá pierwszego potomkom iego po śmierći iey wróći. fol: 567. le 6. Siostry. par: Pánie wienné. & fol: 576. le: 4. Jáko.

Rękoymie záręczyć nieośiádłego mogą iż dostoi práwá. fol. 583. le: 1. Jesli. par: Gdy. *ale ći rękoymie máią bydź ośiedli, á záręczyć máią do Niedziel sześći.* fo: 583. le. 2 p. Jż gdy.

Rękoymia pociągniony do sądu o dług záplácony bliższy do odwodu, f. 633. l. 1. Mikołay.

Rękoymia swiádki ma pokonáć tego zá kogo ręczył, gdyby długu przał. fol: 634. le: 2. Też vstáwiamy.

Rękoymia zá onego zá którego ręczył v sądu koniá ábo wołu niech nie obowięzuie. fo:634. le: 2. Téż. par: Téż vstáwiamy.

Rękoymia o máły dług ćiążá vchodźi, á o wielki máiętnośćią dłużniká záręczonego płáći. fol. 634. le: 3. Jż zá.

Rękoiemstwá słowné do roku y sześći Niedziel trwáią, potym do Act wpisáne ábo przed królem zeznáne bydź máią. f 635. l. 4 Częstokroć.

Rękoiemstwo poddánych ziemie Sochaczewskiey abrogowáne. fol: 635. le 6. Jż Posłowie.

Rękoiemstwo poddánych Woiewództwá Płotckié go vstáło, fol: 635. le: 5. Ná żądánie.

Relaxátiæ.

Bannitionis. Pátrz Wywolańcy.

Resignátiæ.

Resignátia dóbr vczynić powinná królowa gdźie sie iey od królá y stanów dosyć sstánie w opráwie y w opátrzeniu: A król ná to zezwolić powinien fol: 21. le: 1. Dosyć czyniąc.

Resignátiæ dóbr ná zdrádźie ku osukániu czyiemu áni ku przekáźie spráwiedliwośći czynioné bydź

bydź niemáią. fol 441. le: 16. Cżęſtokroć.

Rewel.

Pátrz fol: 1006. lege 21. Item.

Rewizorowie y Rewizyie.

Rewizorowie z ſeymu záwſze wyſyłáni bydź máią ná rewidowánie frymárku, gdźieby go kto z imieniem królewſkim potrzebował fol: 97. parag: A nápotym.

Ziácháć máią do tego któryby tego potrzebował y okázáć chćiał, że mu dobrá iego dźiedźiczne nullo Iure *ſą wźięte.* f: 104. le: 6. Czyniąc.

Rewizyą ſwoie publicowáć pierwey máią. fo: 75. lege 45. par: Iednák.

Rewizyiey nie potrzebuią dobrá ná których ſummy ſtáre y które ſą dobre náleźione y oſádzone. fol: 382 le: 3. Iuż doſyć.

Ná mieyſce rewizorá iednego, gdyby bydź niemógł, wolno królowi dáć drugiego. fol. 383. parag: To też.

Rewizorowie zá inſtructią Piſárzów, Wóytów, Włódárzów, ſług, kmieći, tákże y Zupników, Celników y Mytników, Inwentárze dóbr rewidowánych czynić. fo: 383. par: Którym.

Rewizorom dóbr koronnych máią bydź w poſłuſzenſtwo podáni Piſárze, Wóytowie, Włódárze, ſłudzy, y kmiećie, którzyby pożytków dóbr świádomi byli. fo 583. par: To też.

Rewizorowie ná rewizyiách nikomu poſłuſzenſtwá przekázáć niemáią. fol: 383 par: A tákże.

Rewizyie ſwe pod ſumnieniem ſwym ſpráwowáć wiernie máią. fol: 383. par A tákże.

Rewizorom od królá wyſłánym ktoby ſie ná rewizyiey ſprzećiwiáć chćiał, nie ináczey kárány bydź ma, iedno iákoby ſie tego przećiw oſobie królá I. M. ſámego ważył. fol. 383. par: A tákże. & fol: 384 le: 7. Teyże.

Rewidowánie dóbr Executiiey niepodległych práwu ich ſzkodźić niema, áni ſie w tákowe wśi dźiedźiczne król wwiezowáć ma. fol: 385. lege 9. Iż od.

Rewizya ábo Luſtrátia dóbr królewſkich táka bydź ma iákoby czwartey częśći nád pierwſze Inuentárze króm fortuitos caſus, *nie vbywáło, owſzem áby przybywáło.* fol. 385. le: 10. Luſtratori para. A ieſliby.

Anno 1562. Rewizorowie deputowáni bydź mieli w káżdey źiemi ná rewidowánie y popiſánie dóbr y Imion królowi dánych y ktore król dał. A tá Reuizia ná przyſzły Seym anni 1563 zniesiona bydź miáłá. f 94. le: 1. Frimárki wſzyſtkie. & f. 310. le: 1. Po námowieniu. para A iżby.

Reuizorowie ná inwentowánie dóbr ſtołu królewſkiego ná wſzytke pieć częśći koronnych: do Wielkicy Polſki, do Máłey, do Mázowſz, do Ruśi, do Prus, deputowáni byli z Seymu Piotrkowſkiego 1562. fol 311 para: Ażeby.

Rewizia liſtów Executiiey podległych, iż ná Seymie Piotrkowſkim roku 1562. doyśdź niemogłá, przeto do drugiego Seymu odłożona. fol: 104. lege. 5. Gdyż zá nagłą.

Roku 1563. Rewizorowie wyſłáni bydź mieli rewidowáć y ſpiſowáć wſzytki dochody dóbr królewſkich y Inuentárze ná Seym przynieść. fol: 101. le 5. To oſobliwie.. *Wyſłáni byli.* fol: 382 lege. 2. Iuż doſić.

Rewizie y dekretá królewſkie ná Seymie Wárſzáwſkim anni 1563. vczynione, do Powiátow odeſłáne bydź miáły, áby wiedząc y máiąc terminate decretów obaczyć mogli ieſliżby ſie kto był vtáił liſty ſwemi ná dóbrá Executiiey podległe. fol 104. lege 7 A iż to

Rewizorowie z Seymu Lubelſkiego 1566. rewidowáć ieſcże mieli Frymárki nowe. fol. 384. lege. 6. Jákoż.

Rewizia y Receſs ſeymu Lubelſkiego. Pátrz. folio 34.

Rewizorowie królewſkich dóbr z ſeymu Wárſzáwſkiego 1563. rewidowánych Reieſtrá oddáli byli królowi Auguſtowi, y roku 1566. przez Deputaty ná to wyſádzone rewidowáne były. fol 384. lege. 6. Jákoż.

Roku 1569. Rewizorowie ná rewidowánie Ceł, Myt, Grobelnych y Moſtowych byli náznáczeni, Podkomorzy, Chorąży y Woyſki. fol: 74 lege. 42. *Ciż Gośćince ſpiſáć y drógi ná dźieśieć łokći wymierzyć mieli.* Támże.

Rewidowáć mieli *Podláſkie, Wołyńſkie y Kiiowſkie mieyſcá puſte dla rozdawánia wiecznośći y lenná.* fol. 386 para. Dáiemy też.

Mieyſcá przez nieprzyiaćiele popalone y ſzuſtoſzone rewidowáć mieli. Támże.

Rewizią ſwoie zniesć mieli do Rawy ná nowe láto w roku 1571. do Páná Podſkárbiego y do Pánów Deputatów. fol 386. le: 11. Luſtrátorom.

Roku 1578. Ciż continuowáć mieli rewizią Ceł y Myt wſzelákich które były przećiw práwu dáne y które nápráwy potrzebowáły. fol. 75. lege. 44.

Roku 1581. Ciż rewizią ſwoie odpráwowáć mieli fol. 75 lege. 45.

Roku 1589. *Ci z rewiżie swe* ad effectum *przywiezdz mieli.* fol. 76. lege. 46.

Roku 1590. Rewizorowie *dla dobr popalonych ná Podole wysłáni byli z seymu Wárszáwskiego, ktorzy* Rewizią *swą Deputatóm do* Ráwy Autenticè *postáć mieli.* fol. 318. ver. 2. **Rewizory.**

Z tegoż seymu Rewizorowie *drudzy do dóbr nie rewidowánych wysłáć był król obiecał, gdyż Quárćie żaden niepodlegá áż* Rewizia *zaydzie.* **Támże.** lege. 15. **Quártá.**

Rewizorowie z seymu 1593. *wysłáni ná rewidowánie Act ziemskich y Grodzkich Zakroczymskich.* fol 506. le. 7. **Do rewidowánia.**

Rewizorowie z seymu 1398. *ná rewizyą ksiąg Grodzkich Luckich wysłány: á iesliby byli iákie errory w księgách nálezli królowi deferowáć mieli.* fol. 437. lege 6. **Dla.**

Rewizya Lubowle, **Pátrz Lubowla.**

Rewizya Serebriyska ápprobowána. fol: 387. le: 14. **Szláchetnym. Pátrz Serebryscz.**

Rogożno.

Obrócono ná wychowánie stanu y stołu krolewskiego. fol: 32. par: **A té Oeconomię.**

Rok łáski.

Folio 205 lege 18. **Vstáwá.**

Roki ziemskie.

Nie częśćiey iedno raz w Mieśiąc w kożdym Powiećie sądzone bydź máią. fol. 453. lege 1. **O Rocech.**

Roki *ábo sądy ziemskie cztéry kroć do roku odpráwowane bydź máią.* fo: 453. l. 2. **Chcemy.**

Roki *ábo sądy po rozesłániu listów seymowych áż do seymu powiátowego sądzone bydź mogą.* fol. 455. le 5. **Iż zá.**

Roki *ziemskie tydzien przed seymikiem Powiátowym vstáwáć máią:* aliâs nullius valoris *bedą,* excepta positione Actorum Terrestrium, etiam sub Conuentu generali & particulari. fol. 455. le: 6. **Roki.**

Roki *ábo sądy ziemskie po dokonczeniu seymu áż po dwu Niedźiel odpráwowáne bydź máią.* **Támże.** lege 7 **Sądy.**

Roki ziemskie pod niebytność królewską iáko y przy królu odpráwowáne bydź máią. **támże.** lege 8. **Roki.**

Vrzednicy wszyscy sądowi pod winámi ná rokách bywáć máią. fol: 458. lege 12. In. Aliâs, *ná przyszłych rocech przysięgą sie że dla choroby ábo posług R. P. przybydź nie mogli odwieść máią.* **támże.**

Ná rocech ziemskich Sedźia y Podsedek *sámi osobą swą śiádáć máią.* fo. 453. l. 1. **O rocech.**

Ná rocech ziemskich Komornicy sedźiów y Podsedków z drugimi dwiemá Komorniki Woiewodzym y Podkomorzego *wybieráni bydź máią.* **támże.** lege eadem.

Bez Komorników Woiewodzégo y Podkomorzégo, Sedźia y Podsedek y Komornicy *ich sądźić mocy nie máią.* **támże.**

Ná rocech ziemskich przysięgáć máią Komornicy Podkomorzégo. fol. 412. le. 3. **Podkomorzowie.**

Ná rokách Ziemskich iesli Sedźia, Podsedek, y Pisarz nie bedą, winą 14. grzywien karáni bydź máią: wyiąwszy chorobe álbo potrzeby R. P. *żeby ná nich bydź nie mogli.* fol. 454. pa: **Wszákże.** & f. 456. l. 9. **Postánawiamy.**

Gdźieby sądy bydź nie mogły, tedy Pisarz ziemski oblicżny bydź ma z Komorniki pod táż winą ná Sedźiego y Podsedká vczynioną, y z księgámi sądowemi dla zápisów y wypisów. fol: 454 lege 4. **Roki.**

Ná rocech ziemskich otwarzáne bydź máią księgi Grodzkie w których zápisy w pisowáne, y które pod trzemi kluczmi w skrzyniách ná Ratuszách chowáne bywáią. fol. 436. le. 2. **A iż.**

Ná rocech ziemskich Komornicy ábo Vrzednicy sądowni nie máią inych spraw iedno swé własné procurowáć y spráwowáć, áni ku spráwowániu máią od sądu wstawáć. fol: 453. le. 1. **O Rocech.**

Roki y Wiecá przez kogo stánowione y wydáne, **Pátrz Wiecá.**

Roki Grodzkie.

Kożde sam stárostá sądźić ma pod vtráceniem vrzedu. fol: 433. lege 21 **Vstáwiamy.**

Roki Grodzkie czekáne bydź niemáią czynieniem spráwiedliwośći y wyisczánim osadzoney rzeczy in recẽti crimine. f. 433. le. 22. **Vrząd.**

Ná roki Grodzkie powinnému ábo przyiaćielowi, tákże Pánu o sługe, y słudze o Páná gwałtem poimánego y wiezionego od Szláchćicá authoritate priuata, *wolno pozwáć* peremptoriè. fol: 592. le: 13. **Gdyby** *pátrz* **szláchcic.** le. **Szláchćic szláchćicá.**

Roki Grodzkie y skárgowé tydzien przed seymikiem Powiátowym máią vstawáć. fol: 455. lege 6 **Roki.**

Sady Grodzkie y Iuridiki po dokonczeniu seymu áż po dwu Niedźiel odpráwowáne bydź máią **Támże.** lege 7. **Sądy.**

Roki Grodzkie pod niebytność królewską iáko y przy królu odpráwowáne bydź máią. Támże. lege 8. Roki.

Roki Grodzkie Wárwszáwskie dla niebytności Pisárzá pod Rokámi Ziemskimi sadzone bydź niemáią. fol: 472. lege 61 Roki.

W Wiskiey ziemi w Wąsoszu, w Lomzienskiey w Zembrowie, w Nurskiey y Kámienieckiey w Ostrowi vrząd Stárości odpráwowáć ma. fol: 427. lege 2. Ná prozbę.

Roki Grodzkie Kámienieckiego Powiátu Stárostá Nurski przynamniey cztery kroć do roku sadzić ma. fol: 428. le: 9. Zá prozbą.

Roki Grodzkie Stárostá Kámieniecki przynamniey cztery kroć do roku sadzić ma. fo 477. lege 95.

Gród Kámieniecki w Kámiencu postánowiony. Támże. lege eadem.

Sądy Grodzkie we Dworze królewskim w Kámiencu w poniedziáłkowy dzien odpráwowáne bydź máią. Támże. lege 96.

Roki y Querellæ Grodu Wyszogrodzkiego máią bydź sadzone more solito sub pœna in constitutionibus expressa, excepto legali impedimento. fol: 474. lege: 74.

Roki záwite.

Rok pierwszy áni przed królem áni przed Stárostą iest záwity. fol: 546. le. 1. W wielkiey.

Rok záwity Dignitarzowi ábo Vrzędnikowi o 200. grzywien z vprosżenia sobie Dignitárztwá ábo vrzędu, niemáiąc w oney ziemi osiádłości dawney y niezmyśloney sine appellatione. fol 302. le. 15. A tego.

Woiewodzie o 100. grzywien względem Podwoiewodzego swego w stánowieniu rzeczy niedbáłego. fol 283. le: 18. Zá zwoleniem. par: Ale iesli Woiewodá.

Stárośćie dwoie stárostwo Sądowe v królá vprászáiącemu o 200. grzywien winy. fol: 303 le: 21 Gdyż.

Poborcy w deferowániu: á stárośćie w executiey o niewydánie Poborów niedbálemu, o 100. grzywien winy ná Trybunał. fol, 393. lege 11. Aby. par: A gdzieby.

Pánóm Duchownym y świetckim w ziemstwie o niecżynienie spráwiedliwośći z Mieszczan nád vstáwe Woiewodzą wyćiągáiących. fol: 283. le: 18. par: A Pánowie. & fol: 285. par: A Pánowie. Salua appellatione *do królá.*

Stárośćie o wine niewydánia Poboru w Grodzie zá pozwániem od Poborce. fol 394, p. Táksże.

Poborcy ná Trybunał o 400. grzywien, gdzieby Zydá ná Poborze ábo Czopowym miał zá Succollectorá. fol. 392. lege 7. Poborcy.

Poborcy bez pozwu o duplicem pœnam 14. *grzywien przed stárostą o niewinne ábo niesłuszne deferowánie* in delatis *o pobór.* fo: 394. par: A co.

Tóż y fol: 395. le: 14. Alias. & le 15. 16. le 13. A iesliby. fol: 395. *o* pœnam simplicem. 14. marcarum.

Pánom Deputatóm o niestáwienie sie do Lubliná y do Wilná dla słuchánia liczby z reszt y retent Poborowych roku 1591. *ná Trybunale o wine* 100. *grzywien.* fol: 397. par: Którzy.

Stronam przed Podkomorzego o ná mieyscé rógnic dla czynienia gránic po odesłániu od sadu Ziemskiego ná pole. fo: 416 le. -. Potym.

Burmistrzowi przed woiewodą o niedbálstwo w Vrzędzie, w powinnośći y w niecżynieniu spráwiedliwośći z przestępnych vstaw woiewodzych. fol 284. le: A ktoby. par: A Burmistrzowie.

Rok záwity ná seym in crimine læsæ M. fol. 23. lege 4. par: Który.

Ná seym in crimine perduellionis contra rempublicam. fo: 24. par: Táksz postępek.

Ná seym o onerá y Iurgielty, którėmi skarb, dobrá y prowentá królewskie są ściśnione. fol: 31. lege Vkazáli

Rok záwity naznáczony był ná seym przyszły poborcóm o czynienie liczby z poborów od królá Augustá przyiętych ná summe piąći kroć stá tysiecy pozwolona ná zástaw in bonis regalibus. fol: 98. le 6. Zá vpomnieniem.

Zá Dworem etiam extra regnum *o záwiedzienie dóbr królewskich do innego.* fol: 93. lege To tesz. par. A on.

Rok záwity przed sadem królewskim ábo Trybunálskim woźnemu Generałowi, gdyby co przećiwnego práwu vczynił. fol: 526. le 12 Odniesli.

Rok záwity inter causas officii *zá Dworem o wine* 500. *grzywien, któryby zá Dworem pozywał o inną nie o te rzecz ktoraby właśnie zá Dworem iść miáłá* fol 543. le: 12, Zábiegáiąc. par: A ináczey.

Ná Trybunał o wykupno dóbr z appellátiiey w sześć Niedziel bydź ma ab actu motionis, *gdyby sie wykroczenie pod Trybunał tráfiło.* fol: 495. le: 31. Opátrzono.

Dzierżawcy o wykupno dóbr do sadu Ziemskiego á w Wielkiey Polszce do Grodu. fo. 494. le. 30. Gdy. & fol 495. l: 31. Opátrzono.

Rok zawity Niedziel 18. temu którego w królestwie nie maß. fol: 548. le: 7. Gdyż. to iest, pierwßy rok w ßeść Niedziel, drugi w drugą ßeść Niedziel, trzeći w trzećią ßeść Niedziel. Támże. lege 8. Porrò.

Rok zawity ná rokách Grodzkich o ßláchćicá gwałtem od ßláchćicá drugiego poimánego y authoritate priuata więzionego. fol 592. le. 17. Gdyby. Pátrz ßláchćic. le: Szláchćic Szláchćicá.

Roki z pozwów.

Pozwány zá rok pierwßy y wtory iesli niestánie tráći po 16. großy: á ná trzećim rzecz z winą. fol: 523. ver: 2. A iesliby.

Aktor iesli ná pierwßym roku niestánie bądź sam bądź przez postá rzecz swą tráći z winą 7. grzywien fol 523. par: A iesli.

Rok nadworny o summe wielką 40. grzywien we trzy Niedziele bydź ma: a o mnieyßy dług ábo krzywde słowną do iutrá. fol: 542. lege 9. Jesli.

Rok Nadworny o Summe w státućie opisáną bydź ma. fol. 541. le 7. Iż termin. & fol. 543. lege 11. Vstáwiamy.

Rok tydzien vprzedźić ma położenie pozwu ná Wsi spustoßáłe. fol. 525. le. 8. A we wśiách.

Rok licowny w tegodniu przed Stárostą bydź ma fol: 548. le: 4. Rok.

Rok licowny nie śćiąga sie tylko ná rzeczy krádzione. Támże. lege 5. Státut.

Rok obywátelóm w tey ziemi gdźie król mießka dwie Niedźieli bydź ma. folio 547 lege. 2. para: Atych.

O mężoboystwo dwie niedźieli folio 614. para. Iż ma.

Rok ná seym dniá ßostego po przyiáchániu królewskim pozwánemu bydź ma. fol. 547. le: 3. Iż. Pod winą trzech grzywien. Támże.

O zakład, wine y ßkody Rok we dwie Niedźieli bydź ma. folio 548. lege 6. Si citatus.

W sprawách wielkich by też y dźiedźicznych Sędźia z Podsędkiem niemogą dáley do trzech Niedźiel roków náznácząć. fol: 488. le. 10. Iż. par: A gdyby. & fo. 542. le: 9. Jesli. & 10. O gránice.

Rok máłym polánóm gdy król w Wielkiey Polsce, á Wielkim Polánom gdy król w Máłey Polsce 4 Niedźiele. fol. 547. lege 2. Gdy.

O kowánie fálßywey Monety 4. Niedźiele przed królá folio 378. par Ale gdźieby.

Pozwy ziemskiemi, Grodzkiemi, Podkomorzkiemi, Commissárskiemi, oczywiśćie zá dwie Niedźieli, á zaocznie 4. Niedźiele: á bliżße bydź nie máią. fol. 532. le. 21. Ták.

O wykupno dóbr rok pozwu ma bydź ßeść Niedźiel od czásu położenia pozwu. f 100. l. 2. Iż.

O práktyki z strony posádzenia kogo ná Pánstwo ßeść Niedźiel przed terminem ná seym. fol: 30. lege 11. Ktoby.

O crimen læsæ M. ßeść Niedźiel przed terminem ná seym. fol: 16. le. Jesliby.

Zá pozwy królewskiemi ták oczywiśćie iáko y zaocznie ßeść Niedźiel. fol. 532. le: 21 Ták.

O dług wielki grzywien 60. ábo 300. Rok Niedźiel 18. fol. 548. lege 7. Gdyż.

Rok zawity niebedącemu w królestwie Niedźiel 18. fol. 548 lege 7. Gdyż.

Rok o wietßą rzecz w prawie inßym

Pozwolony bydź ma: ále gdy tám rok przydźie, listem sądowym świádecznym dowieśdź ma iż miał o wietßą rzecz spráwe: którey iesli nie dowiedźie, rzecz stráći. fol: 549. le. 1. Gdy.

Roki przepełzłe.

Gdy kto raz pozwawßy potym do roku y ßeśći Niedźiel nic nie czyni. fol: 515. le: 3. Jesli. & fol: 552. lege 8. Si aliquis.

Gdy áni powód pozwawßy áni stroná Práwem nie postepuie. támże.

Gdy powód w roku y ßeśći Niedźiel do roku przepełzłego nie poczyna: wyiawßy gdźieby sądy z iákiey przyczyny záwießone były, tedy nic ßkodźić nie może. támże.

Roki przypowieszczone.

Przypowieszczenie iákoby vpomnienie y oznaymienie do sądu wnieśione z tey miáry, gdy pozwány sam osobą swą niechcac iákoby wiedźieć o rzeczy osądzoney, nie stánie do sądu, tylko przez Prokuratorá y procurátią w ten czás gdy dekret przećiw niemu wychodźi, áby czynił dosyć rzeczy osądzoney. fol: 658. par: A iesli pozwány.

Przypowieszczenie bywa zá wtorym rokiem záwitym, gdy pozwány vpornie króm odłożenia roku nie stánie. fol: 668. lege 5. Jesli.

A bywa po zdániu powodowym ku dosyć vczynieniu zá wßytkie rzeczy. támże.

A gdźieby pozwány ná roku przypowieszczonym nie stánał, tedy powód vstánie roku przypowieszczonego vczynić ma, y zátym otrzyma y ßkody z summą złączone wedle ßácunku bez przyśiegi. támże.

Pozwá-

Pozwány też stánąwszy ná roku przypowieszczonym przyśiądz może sámotrzeć iż nieporuczał roku odkłádáć. fol: 668. le: 3. **A iesli.**

Ná roku przypowieszczonym nic inego bráć sobie ná pomoc nie może żaden, iedno zdánie niespráwiedliwe w zyskách: ábo iesliby iné imie było w pozwie nápisano, á inne w przypowieszczeniu: y zátym powód tráći to o co pozwał. fol 538. lege 30. **Gdy.**

Przypowiástu obyczay masz. fo: 538. l. 27 28.29.

Porządek sądzenia Roków Ziemskich y Wiećów.

Roki Krákowskie Proszowskie Lelowskie Czchowskie.

1. Feria secunda post Circumcisionis.
2. Feria secunda post Inuocauit.
3. Feria secunda post Dominicã SS. Trinit:
4. Feria secunda post festum S. Michaelis. fol. 461. lege 5.

Po *nich przypadáią Proszowskie w tydzień, á w poniedźiałek sie záczynáią.* **támże.** l. 2. **Iż.** v, 7.

A w Księżu po Proszowskich we Czwartek czwartego dniá. **támże.** ver. 8.

Po *Kśieskich Lelowskie we wtorek,* **támże.** v. 9.

Po Lelowskich Czchowskie w tydźien we wtorek. **Támże.** ver. 12.

Po *Czchowskich Bieckie w poniedźiałek.* **Támże.** versu 13.

Roki ziemskie Woiewództwá Krákowskiego w te czásy kiedy Wiećá przypadáią máią bydź sądzone. 461 leg: 4. **Roki.**

W Krákowskim Zamku *y po wszytkim Woiewództwie poránu Iudicia ták* Causarum officii quâm Iudicii *do 21. godźiny sądzone bydź máia* fol 462. le. 6. **w Krákowskim.**

Dla sądzenia roków ziemskich Krákowskich Wielki rządźcá pro tempore *będący powinien vżyczyć gmáchu iednego, á do leżenia kśiąg drugiego.* **Támże.**

Leżenie kśiąg ziemskich Krákowskich post Dominicam Reminiscere *ná które sie Pisárska przyśięgá stáłá* autoritate Conuentus *krol approbował. Ale ná potym Pisárze y inszy Vrzędnicy ziemscy sądowi wszech Woiewództw koronnych nigdy przyśięgáć nie máią.* fol. 462 lege 8. **Leżenie.**

Roki Sándomirskie Rádomskie Opoczyn: Checin. Wiślic: Pilznienskie.

1. Feria secunda post festum S. Priscæ.
2. Feria secunda post festũ Corp: Christi.
3. Feria secunda post Dominicam Oculi.
4. Feria secunda post festum S. Francisci.

Roki ziemskie Sándomirskie ná które Wiećá záchodzą gdyby Wiećá nie doszły, wedle stárodawnego zwyczáiu w Sándomirzu y w inszych Powiećiech *sądzone bydź máią.* fol: 462. le. 9. **Roki.**

Wiećá w Woiewództwie Sándomirskim iednego roku w Sándomirzu, drugiego w Rádomiu, trzećiego w Wislicy sądzone bydź máią. A w poniedźiałek po s. Fránćisku ná iednym mieyscu ze wszytkiego Woiewództwá poczynáć y sądźić sie máią. fo: 462. lege 10. **Wiećá.**

Rádomskie roki w tydźien po Sándomirskich bywáią przez cáły tydźien.

Opoczynskie w tydźien po Rádomskich.

Chećinskie w piątek po Opoczynskich.

Wislickie w poniedźiałek po Chećinskich by też y cáły tydźien sądzone bydź máią f. 462 le: 9.

Pilznienskie w poniedźiałek w tydźien po Wislickich poczynáć sie máią. **Támże.**

Roki Stężyckie.

Sąd Ziemski *y Grodzki Stężycki w Stężycy ápprobowány.* folio 462. lege 11. **Sąd.**

Roki ziemskie Stężyckie post Dominicam Cõductus Paschæ. fol eodẽ. le. 12. **Roki.**

Drugie feria secunda post festum S. Matthæi Apostoli. fol. 463. lege 13.

Roki Lubelskie / Vrzędowskie.

Roki Ziemskie *Lubelskie prze wielkość spraw, w drugim tegodniu przez poniedźiałek y wtorek odpráwowáć sie máią.* f. 463. le: 14 **Roki.**

W Vrzędowie we Czwartek w Piątek y w Sobotę **Támże.** *Też Roki z Wielkiego Czwartku ná czwartek po Wielkieynocy przełożone,* **Támże.** lege 15. **Roki.**

Roki ziemskie Lubelskie iesliby kto temerè *rozerwał, abo ich sądźić dopuśćić niechćiał, tákowy od ktoreykolwiek osoby ktoraby w tym vbliżenie iákie miáłá, ná Trybunał pozwány* inter causas officii *o rozbićie Roków* iuxta qualitatem & quantitatem excessus *sądzony bydź ma.* folio 463. lege 17. **Roki.**

Tychże Roków Ziemskich Lubelskich Ordinatia *Roku* 1598 *ták iest rezyniona.*

1. Feria secũda post Purificationis B. M. V.
2. Feria secunda post festũ Exaltationis S. Crucis.
3. Feria secunda post festum S. Andreæ Apostoli. folio 463. lege 18.

Po nich w Vrzędowie more solito Támże.

Positio Actorum Terrestrium przed káżdemi Rokámi zwykłym obyczáiem ták w Lublinie iáko w Vrzedowie bywáć ma. Támże.

Do Iurizdytiiey Ziemskiey y Grodzkiey Lubelskiey z Iurisditiicy Káżimirskiey Sadurscy y z potomstwem wyięći, pœna Euocationis wedle praw koronnych interposita są przyłączeni: wßákże zápisy, quity, donatiæ, relatiæ, iákiekolwiek w Zamku Káżimirskim przed Aktámi Lubelskimi vczynione in suo robore im zostáć máią. Támże. l. 19. Zá prośbą.

Roki/ Poznáńskie/ y Kośćienskie y Wschowskie.

1. We dwie Niedźieli po Wielkieynocy. á po nich Kośćinskie we dwie Niedźieli.
2. Po świećie Národzenia Pánny Máriiey w poniedźiáłek: á Kośćienskie po nich dwie niedźieli fol: 464. lege 20.

Wiecá w Poznaniu w poniedźiáłek przed S. Márćinem bliżßy. Támże.

Zás te Roki Poznáńskie że dla seymiku Srzedskiego ná obieránie Trybunalistów nie dochodźiły, w poniedźiáłek po S. Bártłomieiu postánowione. f. eod. l. 21. A Kośćienskie po nich we dwie Niedźieli dochodźić máią. Támże.

Ná Rátußu Poznanskim sądzone bydź máią gdźie Wiecá przed tym sądzono f. 464 le: 21.

Roki Ziemskie Wschowskie máią bydź dwá kroć do roku sądzone po Kośćienskich wtydźien. Támże.

Roki Poznánskie ktore bywáią w ostátni poniedźiáłek przed seymikiem obierania Deputatów ná Trybunał sądzone bydź máią: A Kośćinskie y Wschowskie po nich według zwyczáiu y práwá tám gdźie były zdawná sądzone bydź máią. Támże. lege 22.

Od sądzenia Iuridiki Poznánskiey y Káliskiey Generał Wielkiey Polski authoritate conuentus dla złego zdrowia do trzech lat wolny vczyniony. Támże. le: 23. Zá. Wßákże Surrogatory król podáć miał dla nieomießkánia ludzkiey spráwiedliwośći. Támże.

Kczynskié y Nakielskié.

Máią bydź w tydźien sądzone gdy sie przed tym dla krotkośći czásu nie odpráwowáły.

A Nakielskie po nich w drugim tegodniu w poniedźiáłek poczynáć sie máią. fol. 464. l. 24.

Káliskié y Koninskié y Gnieznienskié.

1. W poniedźiáłek po S. Troycy: á po nich we dwie Niedźieli w Koninie.
2. W poniedźiáłek po S. Michále: á potym w inßych powiećiech czásu náznáczonego. f. 464. lege 25.

Wiecá álbo Roki wielkié w poniedźiáłek po S. Márćinie á po nich Gnieznienskié we dwie Niedźieli. fol 465. ver: 1.

Sieradzkié y Szadkowskié.

1. W poniedźiáłek po Trzech Królách bliski. Potym w Szadku v w inych Powiećiech more solito. fol: 465. lege 27.
2. W poniedźiáłek po przewodney Niedźieli.
3. W poniedźiáłek po świećie Národzenia pánny Máriiey. Támże.

Wiecá w poniedźiáłek po S. Lukaßu Ewánieliśćie. Támże.

Sądy Szadkowskié.

Prze wielkość Powiátu máią bydź dwie Niedźieli dźierżáné. fol: 465. lege 29.

Wielunskié/ Ostrzeßowskié.

Wielunskié sądy ták iáko Sirádzkié są opisáné bywáć máią. A Ostrzeßowskié záwżdy w tydźien po Wielunskich. fol 465, le: 31. Sądy.

Leczyckié.

1. Po S. Iágnießce w poniedźiáłek.
2. Po Bożym wstąpieniu w poniedźiáłek.
3. Po S. Michále w poniedźiáłek.

Wiecá po wßytkich świętych w poniedźiáłek bliżßy. fol: 466. lege 32.

A gdźieby legale impedimentum przypádło żeby ná te czásy niemogły bydź sądzone, sąd Ziemski powinien inße czasy obwołáć 4. Niedźiele przed sądzeniem Roków. A to obwołánie w Aktá Grodzkié zápisáć. Támże le. 34.

Brzezinskié/ Orłowskié.

Po Leczyckich we dwie Niedźieli Brzezinskie.
Po Brzezinskich Orłowskie wedle zwyczáiu. f. 466. lege 32.

Ruskié.

1. W pierwßy dźien po trzech Królách iesli bedźie godny ku sądzeniu.
2. Po świećie S. Máćieiá Apostołá ná wiosne, w dźien pierwßy.
3. W pierwßy ábo bliżßy dźien práwny po S. Woyćieße.
4. W dźien bliżßy sądowny po świećie S. Iana Chrzćićielá.

5. W dźien

5. *Wdzien pierwszy sadowy po ś. Bártlomieiu.*
6. *Wdzien pierwszy po ś. Symonie Iudy.* fol. 466. le 35. Rozrzadźilismy.

Roki Przemyskie.

1. *We wtorek po ś. Iágnieszce.*
2. *We wtorek po przewodney Niedźieli.*
3. *We wtorek po ś. Málgorzećie.*
4. *We wtorek po ś. Lukaszu.* fol: 468. le. 40.

Nie sadzenie Appelláciiey Przemyskiey y Háli*ckiey ziemie.* fol: 467. lege 39.

Roki Przeworskie.

Po Przemysk. pierwsze we wtorek po ś. Dorocie.
2. *We wtorek* post Dominicam Cantate.
3. *We wtorek* post fest: S. Petri Vinculati.
4. *We wtorek po ś. Marcinie.* f. 468. le: 40.

Roki Lwowskie.

1. *We czwartek po trzech Królách.*
2. *We czwartek po Niedźieli Srzodopostney.*
3. *We czwartek po ś. Ianie Chrzćićielu.*
4. *We czwártek po ś. Michále* f. 468 le: 41.

Roki Zydáczowskie.

Po Lwowskich pierwsze w półczwárty niedźiele.
2. *W pierwszy poniedźiálek po Przewodney Niedźieli.*
3. *W półczwárty Niedźiele.*
4. *W poniedźiálek po ś. Iádwidze.* f. 468. l. 41

Roki Sánockie.

Które przypádly miedzy Wielkanocą á Swiatkámi, przełożone są ná wtorek bliższy po ś. Michále, á insze Roki suis temporibus *máią bydź odpráwowáne.* fol. 468 le. 43. Aż.

Roki Belzkie.

1. *W poniedźiálek po trzech królách.*
2. *W poniedźiálek po ś. Woyćieszе.*
3. *W poniedźiálek po ś. Ianie Chrzćićielu.*
4. *W poniedźiálek po ś. Iádwidze.* f. 469. v. 1.

Roki Buskie.

W tydźien po kożdych Belzkich. fol. 469. ve: 4.

Roki Grábowieckie.

We dwie Niedźieli po kożdych Belzkich. támże.

Roki Hrodelskie.

Po poczęciu Grábowieckich w tymże tegodniu po kożdych we czwartek sie záczynáią. támże.

Roki Chelmskie.

1. *W poniedźiálek bliższy przed ś. Iágnieszką.*
2. *W poniedźiálek bliższy po Philip: Iákubie.*
3. *W poniedźiálek w Octáwe Bożego Ciáłá.*
4. *W poniedźiálek bliższy przed świetem Národzenia pánny Máriiey.*

Wiecá ná mieyscu zwykłym w poniedźiálek bliższy przed świetem ś. Symoná Iudy. fol: 469. lege 46. W źiemi.

Roki Krásnostáwskie.

We dwie Niedźieli po kożdych Chelmskich. fol: 469. lege 46. W źiemi.

Roki Hálickie.

1. *W poniedźiálek* post fest: Purific: Mariæ.
2. *W poniedźiálek po przewodney Niedźieli.*
3. *W poniedźiálek po świecie národzenia pánny Máriiey.*
4. *W poniedźiálek po ś. Marcinie.* fol. 469. lege 48. Iz czás.

Roki Trebowelskie.

We dwie Niedźieli záwsze po Hálickich poczynáć sie máią. Támże. le: 48.

Roki Kolomyyskie.

Przeniesione do Háliczá, które záraz z Hálickiemi Ziemskiemi máią bydź sądzone, gdyż tám księgi Kołomyyskie w onym Powiećie chowáią. fol: 469. le: 47 Zá prosbą.

Kiiowskie troie.

1. *W Kiiowie w poniedź: bliższy po ś. Ierzym.*
2. *W Zytomierzu w poniedźiálek po Nowym lećie bliższy.*
3. *W Rucżu w poniedźiálek przed S. Bártłomieiem bliższy.*

Wiecá woiewództwá Kiiowskiego *w Kiiowie w poniedźiálek przed ś. Szymonem Iudy bliższy.* fol. 469. lege 49.

Roki Kuiáwskie Brzeskie.

1. *We wtorek pierwszy po ś. Ianie Chrzćićielu.*
2. *We wtorek pierwszy po Národzeniu pánny Máriiey.*

A w inszych Powiećiech *oboygá* Woiewództw *Brzeskiego y Włodzcłáwskiego po nich máią być według zwyczáiu dawnego odpráwowáne.*

A ieśliby w którym Powiećie dla iákiey przyczyny nie doszły, tedy przećie w drugich powiećiech dochodźić máią. fol: 470. lege 52. Obiaśniáiąc.

A gdźieby legale impedimentum *przypádło dla którego by nie mogły bydź sądzone, tedy*

sąd ziemski powinien insze czasy obwołać sąd we we czterý Niedziele przed sądzeniem Rokow. fol. 466. lege 34.

Roki Włodzcławskie.

Po kożdych Brześkich w tydzień. f. 470. le: 52.

Roki Dobrzynskie.

1. We wtorek po niedźieli wstępnéy.
2. Wedle zwyczáiu záchowáłego.
3. We wtorek po ś. Mattheuszu. fol: 471. le: 57. Ná.

Roki Lipieńskie.

1. W tydzień po Dobrzynskich.
2. Wedle zwyczáiu záchowáłego.
3. W poniedźiáłek zwykłym obyczáiem támże.

Roki Rypieńskie.

1. Po Dobrzynskich w tydzień.
2. Wedle zwyczáiu záchowáłego.
3. W poniedźiáłek zwykłym obyczáiem támże.

Roki Mázowieckie/ Błońskie.

1. W poniedźiáłek po ś. Tróycy.
2. W poniedźiáłek po ś. Fránćiszku.
3. W poniedźiáłek po Niedźieli wstępnéy. fol: 472. lege 60.

Roki Wárszáwskie.

1. Po Błonskich wedle zwyczáiu odpráwowáne bydź máią.
2. Tákże wedle zwyczáiu.
3. Tákże obyczáiem zwykłym. fo: 472. l. 60.

Roki Tarczyńskie.

Iedné po drugich wedle zwyczáiu. Támże.

Roki Czérskie.

1. W poniedźiáłek post Dom: Misericord.
2. W poniedźiáłek po ś. Ianie Chrzćićielu.
3. w poniedź: po ś. Fránćiszku. fo: 473. l. 65.

Roki Wáráckie y Gárwolinskie.

Tymże porządkiem iáko w Czersku. Támże.

Roki Plotckie.

1. W poniedźiáłek po Krzyżowey Niedźieli.
2. W poniedźiáłek po S. Michále.
3. W poniedźiáłek przed ś. Iágnieszką fo: 473. lege 67.

Roki Ráćieskie.

W pierwszą środę po świątkách. Támże.

Roki Plonskie.

W poniedźiáłek po ś. Troycy. Támże.

Roki Záwkrzénskie.

1. W poniedźiáłek po Bożym ćiele w Srzensku.
2. W poniedźiáłek po ś. Lukaszu.
3. W poniedźiáłek w stępny. Támże.

Roki. Wiszogrodzkie.

1. We wtorek po Oktawie Bożego ćiáłá.
2. We wtorek po Przewodney Niedźieli.
3. We wtorek po ś. Michále. Támże. 71.

Roki ziemskie Wyszogrodzkie ná Ratuszu máią bydź sądzone fol: 474. lege. 72. Roki.

Wedle zwyczáiu Woiewodztwá Mázowieckiego po páráfiiách według Reiestru sądzone bydź máią. Támże. lege 73.

A dla chowánia ksiąg plác stáradawny abo inszy ták dobry ná zbudowánie sklepu wymierzony bydź ma. Támże.

Sachockie.

W poniedźiáłek pierwszy po ś. Mattheuszu. fol. 474. lege 76.

Roki Ciechánowskie.

Po Sachockich successiue w pierwszy czwartek Támże. lege 75.

Roki Przasniskie.

Po zápisániu Aktu Ciechánowskich Roków w cáłé cztery Niedźiele. támże. le: 75.

Roki Rożánskie.

1. Post Dominicam inuocauit. Támże. lege 76.
2. Feria secunda post festum Corporis Christi támże. le: 77.
3. Feria secunda post Michaelis. Támże. lege 76.

Roki Mákowskie.

Po zápisániu Rożánskich Roków pierwsze we cztery Niedźiele. fol: 474. le: 76.

2. We wtorek po Rożánskich we trzy Niedźie le. támże. lege 77.
3. We cztery Niedźiele. támże. le: 76.

Roki Socháczewskie.

1. We wtorek pierwszy post Dominicam inuocauit. fol: 474. le: 79.
2. We wtorek po ś. Troycy. fol: 475. ver: 1.
3. We wtorek pierwszy po ś. Iádwidze. támże. lege 18.

Sadze-

Sądzenie Roków Ziemskich Sochaczewskich ná Ratuszu pozwolone. támże. le: 80.

Roki Wiskie.

1. We wtorek pierwszy po ś. Stánisłáwie w Máiu:
2. We wtorek po ś. Mátheuszu.
3. We wtorek po trzech Królách. fol. 475. lege 83.

Roki Wąsoskie.

Po Wiskich kożdych we dwie Niedźieli. támże. lege eadem.

Roki Rádziłowskie.

Po Wąsoskich tákże we dwie Niedźieli. támże. lege eadem.

Roki Ráwskie.

W poniedźiałek po S. Michále.

Wiecá dwie Niedźieli przed ś. Marćinem bydź máią. fol: 475. lege 85.

Sądy vltimæ instantiæ w woiewództwie Ráwskim żadne osobliwe czynione bydź niemáią támże. lege 86. Sądy.

A które były sądzone sub titulo & authoritate Henrici Regis Galliarum ábrogowáne. Okrom tylko Actiones o długi ad inscriptiones. fol: 476. ver: 1.

Roki Lomzienskie.

1. Feria secunda post Dominicam Reminiscere.
2. Názáiutrz po ś. Tróycy.
3. Po ś. Mátheuszu. fol: 476. le: 87.

Roki Kolnienskie.

Po Lomzienskich pierwsze feria quinta post Dominicam Lætare.

2. feria quinta po ś. Ianie.
3. feria quinta post Festum S. Lucæ Euangelistæ támże.

W Kolnie Querellæ iáko y w Lomzie co dwie Niedźieli odpráwowáne bydź máią. támże. lege 89. Acz.

Roki Zembrowskie.

1. feria quinta post Epiphaniarum.
2. feria quinta post festum Pentecostes.
3. feria quinta ante Heduigis támże. l. 87.

Roki Ostrołeckie.

1. Post Dominicam conductus Paschæ.
2. feria secunda post festū S. Margaretæ.
3. feria tertia ante festum S. Nicolai támże. lege 88. Zá.

Roki Liwskie.

1. We czwartek po ś. Tróycy.
2. We czwartek po ś. Iádwidze.
3. We czwartek po ś. Iágnieszce. fol: 477. lege 91.

A gdźieby które legali impedimento nie doszły, áby Sędźia z Podsędkiem insze ná to mieysce cztery Niedźiele przed tym przywoławszy, sądźił. fol: 476. le: 90. Iż.

Ná Nowym Mieśćie w Rátuszu Liwskim poki Ratusz ná stárym Mieśćie zbudowan nie będźie sądzone bydź máią. fol: 477. ver. 1.

Roki Nurskie.

1. We wtorek po Nowym lećie.
2. We wtorek po przewodney Niedźieli.
3. We wtorek po ś. Mátheuszu. fol: 477. l. 92.

Roki Kámienieckie.

Po Nurskich pierwsze w poniedźiałek po Gromnicách.

2. w poniedźiałek po ś. Tróycy.
3. w poniedźiałek po ś. Symonie. fol: 477. lege 92.

We czwartek post festum Natiuitatis Beatæ Mariæ V. fol: eodem le: 97.

Roki Ostrowskie

Po Kámienieckich pierwsze we wtorek po Niedźieli środopostney.

2. We wtorek po ś. Ianie Chrzćićielu.
3. Po ś. Helzbiećie. fol: eodem le: 92.

Roki Zakroczymskie.

1. We środe po Niedźieli Reminiscere.
2. We środe po ś. Tróycy.
3. We środe po ś. Mátheuszu. fol. 478. le. 98.

Roki w Seroczu.

Roki Ziemskie paráfiy pewnych, sądzone bydź máią. fol. eodem le: 100.

Roki Gostynskie.

1. W poniedźiałek po Niedźieli Oculi.
2. W poniedźiałek po Oktawie Ciáłá Bożego.
3. W poniedźiałek po ś. Michále. f. 478. l. 101

Wiecá w poniedźiałek po ś. Lukászu. Támże.

Roki Gabinskie.

Po Gostynskich záwsze w tydźien. f. 4 8. le: 101.

Roki

Roki Bobrownickie.

Grodzkie y skárgowe we Dworze Krolewskim támecznym máią bydź sądzone. f. 478. l. 103.

Roki Kámienicá Podolskiego.

1. Feria quinta post Agnetis.
2. Feria quinta post Stanislai in Maio.
3. Feria quinta post Natiuitatis Mariæ.
4. Post omnium Sanctorum.

Roki Ziemskie Kámienieckie które przypadáią post festum S. Petri ad vincula *przełożone ná czwártek bliższy po wszech Swietych.* fol: 479. lege 17.

Roki Podláskie.

Wiecá Woiewództwá Podláskiego w poniedziáłek pierwszy po ś. Tróycy w Drohyczynie má ią bydź sądzone. fol: 829 le: 3.

Roki ziemskie ná Podlásu, w poniedziáłek pierwszy po Nowym lećie. fol: 830. lege 6. Constitucya.

Bielskie ná trzech mieyscách.

Naprzód w Bránsku párochiæ zwykłe máią sie od práwowáć.

Potym w Surázu.

Potym w Tykoćinie, Ráygrodzka, Goniadzka, y Tykoćinska párochiæ odpráwowáć máią. fol: 830. lege 6. Constitucya.

Roki Mielnickie.

W poniedziáłek bliższy post festum S. Stanislai in Maio. fol: 830. lege 9.

Wołyńskieg Woiewództwá/ Luckie.

1 *Ná trzy króle.*
2. *Ná S. Tróyce.*
3. *Ná ś. Michał.* fol. 815. lege 32.

Roki Włodzimirskie.

Po Luckich we trzy Niedziele. Támże.

Roki Krzemienieckie.

Po Włodzimierskich tákże we trzy Niedziele. Támże.

W Bracławskim Woiewództwie.

Według stárego zwyczáiu w Státucie opisanego odpráwowáne bydź máią. tamże.

Roków odkłádánie.

Roki y wiecá odkłádáne bydź nie máią, bo máią rok záwity fo: 481. le. 5. Acz.

Ná wiecách głównych Rok pierwszy choroba prosta: wtóry prawdziwa: A iesliby w teyże chorobie trwał y trzeći może zwlec: A wszákże ná czwártych ma stánáć álbo procuratorá pewnego stáwić: Ináczey rzecz tráći. fol: 480. le: 1. parag: Aby.

Ná Rokách Ziemskich mnieyszych, pierwszy y wtóry prosta, á trzeći rok prawdziwa niemoca może przełożyć, á iesli w chorobie długo trwáć będzie, y czwarty zwlec może. Co wszytko o pozwánym tákże ma bydź rozumiano. támże. parag: Tóż chcemy.

Powodowa *stroná Roku wieców głównych ináczey przełożyć nie może iedno przez prawdziwą chorobę: á ná rocech ziemskich raz przez prostą chorobę.* fol: 481. ver: 1.

Przekłádánie roku niema bydź dopuszczáne áż zá opowiedzeniem prawdziwey niemocy, y z przysięgą sámotrzećiego. fol: eod: le. 2. Skázuiemy.

Może rok przewlec iesli listem Sędziego dowiedzie, że miał spráwę ábo rok onego dniá y czásu o wietszą rzecz. támże.

Kto chce rok dilátią odłożyć, ná prawdziwą niemoc przysiądź ma. támże. le: 3 A ná. *A ná wtórym roku ma stánáć y odpowiádáć* támże.

W wykonywániu rzeczy osądzoney: Rok pierwszy przez pozwánego prosta choroba bywa zwleczon: Ná którym iesli nie stánie, ma bydź zdan w Contumaciiey. fo: 482 pa: Pierwszy.

Rok wtóry ma zwłokę prawdziwa choroba zá przysięgą. támże par: Wtóry.

Trzeći tákże rok może zwlec prawdziwa choroba z przysięgą dwu świádków. tamże. para. Częstokroć.

Czwarty rok bywa o wietszą rzecz, ostáteczny, który sie ták wykłáda.

Pozwány *odłożywszy rok o wietszą rzecz iákoby miał tegóż dniá przed inym Sędźim rok o wietszą summę niżli spráwá záydźie o którą bywa odłożenie: ma potym skoro Rok odłożenia przydźie, gdźie, z kim po imieniu, y o iák wielką summę, y przed którym Sędźim spráwę miał ná pismie przynieść.*

Aliâs *listu świádecznego niemiawszy álbo też otrzymány w czym niedostáteczny był pokazány pozwány swą rzecz tráći.* fo. 483. pa: Iż gdy. & par: Który.

Roków ziemskich obwołánych, żaden ná Vrzędźie bedący, Woiewodá ábo Sędźia przekłádáć nie ma pod winą stá grzywien. fo: 484. l. 8. Aby.

Przećiwko *Sędźiom, iesli wszytkie spráwy záwieszą ábo odłożą, Posłowie oney źiemie, á iesli ie dne tylko*

dne tylko, tedy strony beda mogly czynić fol: 484. ver. 3.

Roki skárgowe nie máia bydź przekłádáne, ále we dwu Niedźiel máia bydź sadzone. Y niemá ia zwłoki iedno iedne ná wtóry rok iáko záwity. fol: 484. lege 9. **Roki.**

Formá przekłádánia roku stronam. **Támże.** le: 10. **Sąd.**

Roki główne gdźieby nie doszły, stroná áppelluiaca przećiwko tey przećiw którey áppelluie ná seymie wálnym koronnym bliższym, spráwe swa moca áppelláciiey bedźie mogłá konczyć. fol: 644. le: 2. **Gdy.** p. **A gdźieby.**

O tym odkłádániu Roków, **Pátrz** in litera S. **Sądowé procesfy.**

Rok nieodkładny.

Roku nie odkłádáć kto sie zápisze, táki iedno choroba prawdźiwa Rok zwlec może: o która przyśiadź ma. fol: 549. le. 2. **Jesli.**

Rolé.

Rola czyie kto gwałtownie śieie, nasienie z wina tráći. fo: 598. le: **Jesli kto.**

Roléy kmieć odbieżawszy, ábo sie do niey wróćić ábo ia osádźić powinien. fo: 1085. le: 4. **Aby zgodá.**

Rotmistrzowie.

Rotmistrzá godnego zá ráda Hetmánska król dáć może. fol. 705. le: 3. Ad petitionem.

Rotmistrze ludźie ośiedli, szláchćicy y ćwiczeni, á nie wiecey nád 100. *koni przyimowáni bydź máia.* fo: 728. le: 9. **Opátruiąc.**

Rothmistrzzá królá Zygmuntá ktory miał 200. *koni w Roćie swéy ábo máło co mniey, miał służbe ná koni dźieśieć, á ná koniá po dźieśiaći złotych:* folio 334 parag. **A kożdy.**

Rotmistrze sámi przez sie máia prowádźić towárzysze swe ták ná woyne iáko y z woyny iádac. **Támże.** parag. 3. **A kożdy.**

Przestrzegáć szkód v stáciy máia, áby czynione y wyćiagáne nie były, ináczey płáćić sámi máia. **Támże.**

Vchodząc szkod towárzyszow swych áby ich sámi niepłáćili, máia v siebie zátrzymáć cześć pieniedzy towárzyskich, y z nich potym ná szkody przy płácey wytrácáć iesliby ktore czynili. **támże.**

Dwie Niedźieli przed skonczeniem służby ma sie ku domowi z towárzyszmi ruszyć, máiac towárzysze swe pod posłuszenstwem. **támże.** par. **tenże.**

Nawiecey ná ośm koni, namniey na śiedm, szesć, pieć ábo cztery przymowáć máia. **támże.** p **Cięż.**

Przestrzegáć máia áby towárzysze ich sámi przez sie nie przez poruczniki służyli. **támże.**

Do przyśiąg nie zwykłych przymuszeni bydź niemáia: Hetmánowi iednák poddáni bydź máia posłuszenstwem Rycerzkim. fol: 335. ver. 1.

Listow zaszkodnych mieć niemáia. **támże.**

Szkody przez Hetmáná y Woiewody y poborce nágradzáne im bydź máia **támże.**

Rotmistrze y Dźieśiatnicy o szkody y krzywdy w Duchownych imionach przez żołnierzá vczynione, wieża karáni bydź máia fol. 726. lege 5. **Bacząc.**

Rotmistrz *gdźieby sam krzywde vczynił, ábo z żołnierzów spráwiedliwośći czynić niechćiał, práwnie ma bydź pátrzány* f. 727. le. 8. **Jż.**

Rotmistrz *nieczyniący spráwiedliwośći z towárzyszów swich nieośiádłych y plebeiuszów, pozwány do Grodu sam dosić czynić ma: Abo onego stáwić: á gdźieby vćiekł, przyśiege że niebyłniego.* f. 727. l. 8. p: **Ztowárzyszów.**

Ná Rotmistrzá *y ná iego towárzysze szkódniki, iesli w oney ziemi gdźie ośiádłość máia szkode vczyniona pozew ma bydź ná máietnośći kłádźiony:* aliâs, *tedy w gospodźie.* f 727. le: 8. **Jż dla.** parag. **Pozwu.**

Rotmistrze, Porucznicy *y ich towárzysze w gwałtowney swey potrzebie opowiedźiawszy sie Hetmánowi moga z woyská odiácháć.* fol. 728. le, eadem par **A iesliby.**

Rotmistrz towárzysze swe ma żywnośćia do obozu opátrzyć. fol: 729. le: 10. **Zolnierz.** par. **Zywność.**

Rotmistrz *swowolnie od woyská odieżdźáiacy bezecny.* fol: 729. le: 10. para: **Rotmistrze.**

Rotmistrzowi towárzysze.

Towárzysz od vkrzywdzonego, niemáiac v rotmistrzá spráwiedliwośći, do Grodu bliższego pozwány bydź ma. fol: 727. le: 8. **Jż. dla.** par. **Tákże gdźieby.**

Towárzysz z kupionémi Rotámi ćiagnacy ná woyne sto grzywien przepada. fol. 729. lege 10. para: **Rotmistrze.**

Roty.

Stárostóm Ruskim, Podolskim y Wołynskim zá królá Stephaná dawáć niemiano. fol: 344. le. 8. **A naprzod.**

Senatorowie Rót Quárćiánych mieć niemoga. fol: 728. par: **Jednák.**

Rozboynicy.

Pátrz Ruská ziemiá y Podole.

dziedziczne vtriusque sexus ludziom. támże. le: 2. Vtwierdzáiąc. Nie máią bydź wiecey in Controuersiam przywodzone. támże. lege 3. Feuda.

Ruskie mieyscá przez nieprzyiaciele popalone y spustoßone rewidowáne bydź miáły przez Rewizory z Seymu Lubelskiego, Roku 1569. fol: 386. par: Tákże.

Rewizorowie ná przepátrzenie mieysc od Tátar popalonych wysłáni. fo. 791. l. 4. Z Podolskiego.

Commissarze ná ogladánie mieysc ku rozdawániu wiecznośći sposobnych zá królá Stephána wysłáni: którzy tym vbespieczeniem byli opátrzeni iáko Rewizorowie y Lustratorowie. fo: 792. lege 5. Przystawáiąc.

Potym záś zá królá I. M. Zygmuntá III. ná ogladánie dóbr popalonych Rewizorowie wysłáni: y Commissarze ná ogladánie mieysc części Ruśi, y ná rewidowánie zámku Látyczowskiego, który też mieli táxowáć. támże. lege 6. & 7.

Commissia ná rozgraniczenie Ruśi y Podolá z ziemią Wołoską, roku 1598. pewnym osobam zlecona. fol: 792. le 9. Deputowáliśmy.

Od Quárty y podwyßßenia Arend y od dawánia piątey części tylko ći którzyßkode przez ogien wźieli wolni. támże. fol: 791. le: 4. Z Podolskiego.

Exequutia státutów de non alienandis bonis mensæ Regiæ w Ruśi król niema wiecey wznáwiáć, wyiąwßy te dobrá o które litispendentia záßłá. fol: 793 le. 11 Executia.

Rußnic krótkich wolno w Ruśi vżywáć. fo: 599 lege 1. Zaden.

Ruskich kráiów Biskupi którzy przy królu bywáć obecnie máią, tákże y Senatorowie Swietcy po piąci set złotych z skárbu ná pułroká bráć máią. fol: 275. ver: 2.

Rumowánie z dóbr wykupionych.

Rumowánia czás dla wywożenia rzeczy z dóbr wykupionych niedźielßeść. fol: 100. lege 2. Iż przy wykupnie.

Rußenie pospolite.

Pátrz/ pospolite rußenie. in litera P.

Rußenia prawne.

Ná wiecá ábo na seym od Accessoriiey bydź nie ma. fol. 647. le: 9. od Accesoriiey.

Rußenie in Accessorio otrzymawßy kto ná Trybunal, ma ie koná ć. fol. 649. le: 12. Zwykli. O tych Accessoriách, Pátrz Accessorya.

Rußenia Sędziego sposób. fol: 650. le. 20. Iż zá. par: Ale.

Rußenie gdy kto vczyni iedno groß ieden zá to płáci. fol: 651. lege Tákowe.

Rußenie y náznáczenie roku ma bydź w Actá sądowe wpisáne. támże. par: A to wßytko.

Rußenie Sędziego w pewnych sprawách dopußczone bydź niema. támże. le: 22. Primò.

Pátrz o tym wiecey Appellátię.

Rußnice.

Rußnic krótkich żaden nośić niema króm ziemie Ruskiey. fol. 599. lege Zaden.

Z rußnice ktoby ránił sowitą winą ma bydź karan, á ktoby zabił ma bydź scrutinium. támże. lege 2. Ktoby.

A ktoby z nábitą w Mieśćie chodźił wine 14. grzywien popada fo: 600 ver: 1.

Ktoby iey Stároście nie oddał, wine dwoie 14. grzywien odłoży. támże. par: A ktoby.

A gdźieby Szláchćic nieośiádły, álbo Mieyscki, ábo prostego stanu człowiek z nią chodźił, ták długo w wieży áż wine odłoży ma bydź trzymány. támże. par: Gdźieby.

Rußnic pod sądámi wßytkimi in genere żaden nośić nie ma.

Tákże ná biesiádách, targách, iármárkách, pod winą 14. grzywien. támże. le: 3. Rußnic.

Ryby.

Wolno łowić w stárey rzece ábo potoku y rzeczysku ludziom z obu stron brzegu mießkáiącym, gdźie sie rzeká bez powodu ludzkiego indziey obróći, ále iesli zá dowćipem ludzkim odwrócona, tedy iedná z dziedzin tylko przy którey ono stáre rzeczysko zostáło ma mieć własność w brzegách obu oney rzeki stárey ábo potoku. fol. 420. versu 7. Pátrz/ Gránice.

Nie płoty ále śieciámi łowione bydź máią. fol: 1099. ver: 2.

Ryby w Iezierze ábo w stáwie ktoby pokradł ma zá nie stronie dosyć vczynić, á Pánu wine zápłáćić. fol: 617. le: 3. Vstáwiamy.

Rzeczpospolita.

Rzeczypospolite z náuk wyzwolonych wielkie pomnożenie biora. fol. 215. le: 1. Władysław.

Rzeczpospolita niecześć y ßkode bierze, gdy Academia Krákowska slábieie fol: 223 le. 4. Iż.

Rzeczypospolitey vpadek Haretyckie błedy. fol: 260. le: 1. Władysław. ver: 10.

Rzéki.

Rzemieślnicy.

Rzym.

S

Sádurscy.

Sámbór.

Sądy Królewskie.

Sądy Duchowne.

Swietckie świetcy pociągáni bydź niemáią króm spráwy Duchowney o dług álbo dźieśiećine fol. 234. lege 1. **Chcemy.**

Sędźiowie Duchowni przywłaszcząc sobie niemáią sądzenia spraw Swietckich áni ich sądźić máią. fol. 234. lege 2. **Acz.**

W sądy Duchowne wdawáć sie nie máią osoby Swietckie, płći oboiéy o rzeczy świetckie. fo: 234 le: 3. & fol 239. le: 1. **Poruszeni.**

Do sądu Duchownégo Swietcki świetckiégo o rzecz szczérze świetcką pozywáć niema, **támże.** leg eadem, **Chcąc.** *pod winą* 28. *grzywien* **Támże.** lege 4 **Aby.**

Duchowny Swietckiégo do sądu Duchownégo wyzywáć niema o rzecz sądowi Duchownemu nie należącą. fol. 235. par: **A winá.** *pod winą* 14. *grzywien* fol. 238. par: **A iesliby.** *A tá winá pod klątwą bydź ma, y áppellátia od niey dopuszczona bydź niema.* **Támże.** par. eod.

Duchowni o imioná ábo krzywdy imionóm práwu pospolitemu podległim vczynioné práwem źiemskim czynić máią fol. 235. le: 5. **Duchowni.** *Krzywdy zaś któreby były,* **Pátrz Sądy Ziemskie.**

Duchownemu sądowi należą spráwy : o wierze, Hæretykách, Scismátykách, Bluźniércách, Apostatách, Dźieśiećinách, Sácrámentách, Beneficiách, Simoniiéy, mężobóystwách Duchownych osób, o tárgáiących sie ná kleryki y ràniących : o świetokupstwie, y którzy sie pod obronę kośćielną vdáią. Tákże wróżki, czáry, czárnokśiestwá, czynsze kośćielné, nowe kupie, nádánia kośćielne álbo poświątné (wszákże o poświątnym iest osobna vchwałá) Item zneḋźniáłe które sobie zárobić nie mogą, rozsądek dźieći łożá dobrégo, cáuzy tych którzy sie dobrowolnie vdáią y zápisuią do práwá Duchownégo (wyiąwszy zápisy poddánych Szláchetckich, o których iest osobna vchwałá) Item zápisy y sprzedánie dźieśiećiny zá dług kośćiołowi, ábo duchowney osobie zápisány Item o bićia y wystepki kośćielné, y osobam kośćielnym świecenie máiącym vczynioné Item Iurapatronatus *ábo podawánie plebániy, ołtarzów, præbend, y inych beneficiy. Tákże rozwody y wiáno (wszákże rozsądek około wiáná personý rozwiedźioney ma bydź odesłány do królá) Testámentá też w oboim práwie sądzoné bydź máią,* **o czym pátrz Testámentá.** *Wyiąwszyby co ná kośćiół álbo ná miłośierné vczynki odkázano.* fol. 235. le: 7. **Rożnice.**

Duchowni listów spráwiedliwość hámuiących, do sądów świetckich dawáć nie máią : wyiąwszy o spráwy práwu Duchownemu podległé. fol. 239. le: 8. **Chcąc.**

Pisárzmi áni Podpiskámi áni procuratormi v sądów świetckich bydź niemáią, wyiąwszy w ich własnych spráwách. fol. 239. le: 1. **Poruszeni.** & fol. 240. le: 2. **Iż káżdy.**

V Stárosty przećie Pisárzmi bydź mogą. fo. 240. parag. **Ale Stárostowie.**

Sądy Swietckie.

Sądowé spráwy gdźie wedle domysłów y smysłów rożnych odpráwowáné bywáią, tám po rozmáitym vtrapieniu, swarze y sporze spráwy zostáią nieskonczoné, y nieiáko nieśmiertelné. fol: 135. lege 7. **My Kázimiérz.**

Sądów rożnośći pokázoné y wyniszczoné á statutá y Constitutiæ wieczné stánowioné bydź máią. **Támże.** le: ead. *Iednostáyné bydź máią.* fol. 136. le: 9. **Gdyż.**

Sądy świetckie sądźić máią wszytkie Cauzy króm tych które Duchownemu sądowi należą. fol: 238. par. **Iné.** *Cauzy záśie duchownego sądu* **Pátrz/ Sądy Duchowné.**

Swietcki Duchownégo do práwá świetckiégo pozywáiący o Artykuły práwu Duchownemu należące, przepada winę 14. grzywien. fol 238. parag **Tákże.**

Sądów zákázuiące listy które wychodzą nie zá potrzebą R P. są práwu pospolitemu przećiwné, y wydawáné bydź niemáią z Káncelláriiey królewskiey. **Pátrz/ Listy.**

Sady do żywotá nie cudzoziemcóm, ále synom koronnym w tychże źiemiách gdźie wákuią mieszkáiącym, dawáne bydź máią. fol. 297. le. 5. **Obiecuiemy.**

Sady cáłe záchowáné bydź wszedźie máią. fol: 403 lege 3. **Władzą.**

Do sądu ktoby kogo niesłusznie pociągał, winą dwoią 14. grzywien káżdemu z osobná karány bydź ma. fol 411. le 31. **Ktoby.**

Sądy z iákiey przyczyny do roku y sześći niedźiel záwieszoné nie szkodzą spráwam záczętym v sądu, áni roku przepełzłego stronam czynić mogą. fol: 516 par: **Też gdźieby.**

Sąd śie dźiący ma dáć Prokuratorá *godnégo nieumieiętnym, coby rzeczy swéy rozpowiedźieć nie vmieli, ábo iezyká wolnego, ábo też przyiaćielá niemieli.* fol. 518. le: 2. **Iesliby.**

V sądu kto chce swą rzecz procurowáć może byle łápaczek żadnych nie vżywał, których sąd dopuśćić niema fol: 518. le: 3. Omnis. 1543.

Sąd y vrząd kożdy ma przypuszczáć Woyne Generały

ráty ad eorum obeunda officia *y rclátiæ ich przyimowáć* sub pœna 100. marc: parti instiganti. fo. 526. le. 12. **Odnieśli.**

Sedźia nie odbićie y wine rázem zá zły pozew, ále tylko wine skázáć ma. fol: 528. le: 8. **Gdy.**

Sad álbo vrząd winien śierotóm czynić spráwiedliwość z opiekunámi o máietność ich od opiekunów záwiedziona álbo przedána, gdy do lat przyda: á to im szkodźić niema choć nie in recenti crimine *o to czynili.* fol: 592. par. Præter.

Sad kożdy spráwe o grunty królewskie z których Quártá idźie ábo pod rewiziąy lustrácyą pod pádły, tákże które sa w stárych summách zápisáne odesłáć ma pro cognitione *ná seym.* fol: 684. lege 6. **Sadźić**, par: **A ieśliby.**

Sad od którego ápellowano, powinien stronam nápismie propositiæ z akt swoich y Rok nágná czyć ná rokách głownych. fol: 644 lege 2. par. **Wszákże.**

Sady nowe zá Królá Augustá. fol: 676. lege 1. **Oznáymuiemy.**

Sadów porządek w Woiewództwách. fo. 676. v. 1.

Sady powiátowe.

Zá królá Augustá postánowione były pro vna vice. fol: 675.

Sady Commissárskie.

Pátrz Commissarze grániczni. fol. 1164.

Sady Podkomorzkie

Pátrz Podkomorzy. fol: 1248.

Sady Kásztelánskie.

Pátrz in litera K. **Kásztelan.**

Sady Ziemskie.

Obwołáne Woznym bydź máia. fo: 484. l. 8. **Aby.**

Sadzone bydź máia z Státutów Królá Kázimierzá y Wáreckich. fol: 489. le: 12. **Sady.** & lege 14. **Acz wiemy.**

Dni zwyczáynych ku sadzeniu od poránku do po łudnia odpráwowáne bydź máia. fol: 489. le. 15. **Zá złym.**

Przekłádáne bydź od woiewody nie máia kiedy iuż obwołáne beda. fol: 484. le: 8. **Aby.**

V sadu Ziemskiego sadzone bydź máia krzywdy Duchownym vczynione, o gránice, o kmiećie zbiegłe, o meżobóystwá, o rány y inne wszytkie Státutem Olbráchtowym opisáne. fol: 235. lege 5. **Duchowni.**

Sad Ziemski wdawáć sie niema w spráwy Duchownemu sadowi należace. fo: 239. l. 8. **Chcac.**

Do ziemstwá wolno kożdemu stárośćie pozwáć o krzywdy, szkody, któreby sie dźiały ná gruncie królewskim. fol: 408. pa: **A Stárostom.**

Do ziemstwá pozywáć moga poddáni królewscy o krzywdy swe. fol: 408. par: **Poddáni.**

Sad Ziemski wyiácháć ma ábo komorniki przyśiegłe z Woznym wysłáć ná grunt królewski, z któregoby kogo o szkody ábo odiećie gruntu pozwáno: y ná przyszłych Rocech *dekret vczynić y szkód nagrode nákazáć wedle liquidáciiey strony vkrzywdzoney przez iurámentu.* fo. 408 par: **Ieśliby.**

Do sadu Ziemskiego o gránic czynienie pozywá nie bydź ma, pátrz, **Grániczny postepek.**

Do sadu Ziemskiego odesłáne bydź máia z gránic spory o krewność y bliskość ku dobram. fol: 403. lege 4. **Commissie.**

Sad Ziemski przyiąwszy dekret y postepek grániczny Podkomorzego *powodem posłány, ma go wwieźdź w Ziemskie kśiegi ná wieczną pámieć.* fol: 421. lege 16. **Którego.**

Sadem Ziemskim niech czyni poddány ktory by sie mienił mieć krzywde y szkode iáka od wykupionego z dóbr królewskich. fol. 100. lege 2. **Iż przy wykupnie.**

Sad Ziemski sadźić może o wielka summe pieniedzy cum appellatione: *Tákże o krzywdy dźiedźiczne, ábo która od osoby pochodźi: Tákże y o dobrá którekolwiek* fo. 491. lege 18.

W sadźie Ziemskim czynić ma powod z strona o szkody swe. fol: 592. pa. Quodsi aliud.

Sadem Ziemskim o zábićie ábo rány poddánych królewskich y Duchownych Mieszczánie nie Mieyskim sadźić máia. fo: 605. le. 21. **Skázuiemy.**

Sad Ziemski o szkody z bydłá záietego ma sadźić nie Sedźia Zamkowy. fol: 1106. ver: 1.

Sad Ziemski odbieráć ma od Deputatów Trybunálskich koce Podkomorzkie, Komornicze, Stárośćie y Podstárośćie, od których áppellátiæ przypádáia: y tymże ie vrzednikom oddawáć. fol: 424. le: 24. **Iż.**

Sad Ziemski publicowáć ma listy Frymárkowe y Woznego ad intromittendum *dáć.* fol. 95. lege 5. **Frymárki.** para. **A ktemu.**

O tych sadách Ziemskich, **Pátrz/wiecey roki Ziemskie y Stárostá.**

Sady Ziemskie y Grodzkie.

Sad Ziemski y Grodzki listóm spráwiedliwość hámuiacym do sadu wnieśionym mieysce dáiacy,

iacy wina 14. grzywien karan bydź ma. fol: 121 le: 10. Chcemy. & 11: Około. Wyiawszy spráwy tych ktorzy ná służbách są R. P. ná po selstwách y ná woynie, y to tylko do roku iednego. támże.

Sąd Ziemski ábo Grodzki ma dáć list wyświadczony słudze, któremuby Pan iego listu odpráwnego dáć niechćiał, gdy iuż czásu swego dosłużył, á wiecey mu służyć niechćiał. fol: 581. lege 2. Aby. par: A ieśliby.

Sądy Grodzkie.

W Grodźie ábo ná Trybunale respondowáć ma plebeius impossessionatus któryby sie vdawał zá ślachćicá nie będąc im. fol: 555. lege 6 Jeśliby.

W Grodźie forum o winę słá grzywien tym którzy bez świádecznego listu ważą sie sługi przyimowáć. fol 581. lege 3. Constitucia.

W Grodzkim sądźie odpowiedáć ma nieośiádły odártus ábo gołotá. fol: 583. le: 1 Jeśli.

W Grodźie Woiewództwá Poznáńskiego y Káliskiego pozwány respondowáć ma sine dilatione & motione o poenam duplicem 14. grzywien, któryby hultáystwo w Iurisditiiey ábo máiętnośći swey ćierpiał, á wedle constituciiey o tym vczynioney sobie nie postępowáł fol. 585. par: A ktoby.

V Sądu Zamkowego gwałtownik pozwány, y o zábićie ábo rány ßeśćią świádków zośmnaśćia wybránych przyśięgą pokonány ná gárdle ma bydź karány. fol: 589. lege 6. Gdy. pátrz, Gwałtownicy y gwałty.

W Grodźie ma bydź protestátia ná nawietßą wecztery Niedźiele o wybićie gwałtowne z máiętnośći. fol. 591. le. 11. Quia.

Sąd Grodzki ex controuersia partium ma ziácháć ná scrutinium do dóbr, z których kogo gwałtem wybito, potym wedle tego cauze osądźić. támże. parag: Nihilominus. Pátrz / Gwałtownicy.

Bez vrzędu Zamkowego o gwałt ábo krzywde Mieyska ßlachćić sądzon bydź niema. fo. 594 lege 17. Co sie.

W Sądźie Zamkowym spráwy o kmiećiá zbiegłego máią bydź odpráwowáne, iáko o te którzy są gwałtem wźięći fol: 1086 le. 17. Chcemy.

Sąd Zamkowy o winy nie sądźi iedno sąd ziemski fol. 1106 lege 8. Jeśli kto.

O sądźiech grodzkich pátrz wiecey in litera P. Pozywánia do Grodu.

Sądy Wiecowé.

Ná sądźiech Wiecowych w niebytnośći królewskiey w koronie mogą bydź sądzone wßytkie rußenia y áppellátiae do królá ábo ná seym vczynione: nihilominus wolno ná seym áppellowáć. fol. 645 le. 5 Około.

O tych sądźiech Wiecowych, pátrz Wiecá.

Sądy Nadworné.

Pátrz pozywánia zá Dworem.

Sądy Trybunálskie.

Pátrz in litera T. Trybunał.

Sądy nowé vltimae instantiae.

W Woiewództwie Ráwskim osobliwe czynione bydź niemáią. fol: 476 le: 86. Sądy.

Decretá sądów vltimae instantiae w Woiewództwách osądzoney ná potym odsądzone Trybunálnym wárunkiem Nouorum iudiciorum Królá Augustá są obwárowáne. fol: 686. le. 11 A decretá. Wárunek záśie maß. f: 678.

Sądy Krákowskie.

Pátrz Wyßey. fol. 1285. Roki krákowskie.

Sądowa Jurisdicia.

Nie podlegá opráwie. fol: 22. le: Iż wedle.

Sądowe Mieyscá.

Stolice Sądów dla czynienia y rozeznánia spráwiedliwośći práwicy nawyßego właśnie należące, ludźióm śmiertelnym ná mieyscu Bożym sądowym posádzonym są dozyczone. fol: 511. le: 6. Po przerzeczonym. par. Naprzod.

V sądu nawietßy pokóy bydź ma. fol: 513. le: 9. Dla. & 10. Iż należy.

Przed sądem ośm dni przez wßytek czás sądów, tákże po sądźiech ośm dni wolnośćy przespieczenstwo sądowe gwałcone bydź niema pod karániem gwałcenia gleytu królewskiego. fo: 513. le: 9. Dla. Rássowána.

Ná sądy wßelákie przyiácháć y ná nich rzeczy swe spráwowáć, y záś do domu sie wróćić kożdemu wolno y przespieczno bydź ma. fol: 513. lege 9. Dla. Rássowána.

Securitas Iudiciorum & officiorum, Commissionum, tákże y seymików Woiewództw Płotckiego, Mázoweckiego, Podláskiego, y Ráwskiego bespieczenstwem y wárunkiem sądów Trybunálnych opátrzono. fol: 513. le: 11. Zábiegáiąc. Temporanea lex.

Do mieyscá sądowego gdy Sedziowie ná sądźie śiedzą, żaden vpornie bez dozwolenia Sedźiego wy-

Sądowé osoby.

Sądowé sprawy.

Sądowé strony.

trzebne, iáko wiec super aliquo Accesoriorum ante responsionem super negotio principali zwykły bywáć.

Potym ma iśdź definitiua sententia. Albo iesli potrzebá, tedy powód vczyni Replicátią: ná to záś pozwány Duplicatią: Powód záś Triplicátią, á ná nawietszą y Quádruplicátią, nie dáley. Támże. le: 25. Sed. 1543.

Strony rozpieráiące sie o satisfáctią v sądu mogą sobie ná odstąpienie vprośić dla namowy spólney z przyiacioły, ták iednák, áby wróciwszy sie dáli odpowiedź. fol: 491. lege 19. Cum. 1543.

Stronie oboiey wolno przed skazániem Sędźiego przywodźić y kłáśdź rzeczy pomocné y słowné y listowne, y wszytko co iey potrzebá. fol: 493. lege 23. Bedźie.

Stronie pozwáney wolno czynić spóry przed odeprzą, ále po odpowiedźi ná żałobe powodowey stronie iuż odćiete bydź máią spory y swary zbytnie. fo. 493. le: 24. Téż.

Przed vczynieniem Dekretu stroná może swéy prze álbo rzeczy poprawić raz tylko ná Roku záwitym, gdy iuż Sędźia bierze sobie czás ku rozmysłániu ábo pytániu. fol: 492. lege 22. Wßákże.

Strony przy pytániu Sędźiego áni bydź, áni go słucháć máią, gdy o rozmyślenie iego ná któ ré sie brał, áby ie wypráwił, vpomnion będźie gdy czás nadydźie. fo: 492. ver: 7.

Po wypráwie rozmyślánia Sędźiego stroná żadna nie może prze swéy popráwić áni rozszérzyć, tylko dekretu Sędźiego słucháć wedle prze ná którą sie rozmyślał. fol. 492. le: 22. Wßákże.

Stroná Stárośćie ábo Podstárośćiego o wine trzech grzywien względem niewypráwienia swego rozmyślánia ná wtorych Rocech Grodzkich pozwáć może, bądź przed królá, bądź przed Sędźiego Ziemskiego, bądź gdźie chce. fol. 491. lege. 22. Statuimus.

Stroná wątpiąc ábo przepomniawszy o rzeczy o sądzoney wróćić sie może ná wstecz do Sędźiego o pytánie fol. 493. le: 26. Gdy.

Stroná iesli vmrze y spráwá z nią vmrze: wyiawszyby przez powodá przypozwy odnowione z potomki były folio. 517. lege. 8. Si pars. parag. Si verò.

O inszych rzeczách do spraw należących, Pátrz/ powodowa stroná/ y pozwánia do práwá.

Sądowe Procesi.

In crimine læsæ M. fol. 23. lege 4. Jesliby.

In crimine perduellionis. fo: 24. par. Ták.

Contra Rebelles. fol 24. le. 5. Wiáție.

In causis honorẽ tangentibus. f: 543. l: 13. Jż.

O nieoddánie Quárty fol. 312. le. 5. Po declarácyiey. & fol 315. par: Ktoby. & fol: 317. le: 13. Quártá. & fol: 318. le: 14. Jż. & lege. 15. Quártá.

O dochodzeniu szkod vczynionych od żołnierzá fol: 725. le. 4. Kázimirz. & fo: 727. le: 7. Zá. & lege. 8. Jż.

O reszty, retenty y krzywdy żołnierzkie fol: 396. lege. 19. Jż.

O krzywdy w obronie dóbr królewskich fo: 408. parag. Aż stárostowie.

O summe pieniężną y wszelką krzywde. fol: 668. lege 4. Chcemy. & lege. 5. 6. 7. 8. 9. &c.

O krzywdy rozmáite. Pátrz / in litera K. Krzywdy.

O dowod szláchectwá fol. 554. l: 2. Szláchectie.

O dźiał miedzy bráćią f. 560. le: 1. Aczkolwiek.

O gránicznym postepku. fol: 414. lege. 1. Acz.

O odpowiedź posłáną fol: 690. le. 4. Expedit.

O wykupno z dóbr pániey Wienney folio. 576. lege. 4. Jáko.

O długi fol: 631. lege. 1. Acz.

O mężoboystwo. fol: 613. lege. 16. Jż.

O rozbóy w Ruśi fol. 793. le. 12. Skárżyli sie.

O gwałty domowe fol: 589. le. 6. Gdy. & fol: 590. lege. 7. Gdy. & lege. 9. Czesto kroć.

O gwałty Mieysckie. fo. 594. le: 18. Jż.

O Tumulćiech. fol: 596. le. 23. Státut.

O złodźieystwo. fol 620 le: 11. Acz. & l. 2. 13.

O wywołáńcách. fol: 626. lege 2 Gdyby.

O gleyćiech: fol. 627. lege 1. Vstáwiamy.

O niedbálstwo Woiewody ábo Podwoiewodzego ábo Vrzedników inszych w vstáwách Mieysckich fol: 283. lege 18. Zá.

O nieczynienie spráwiedliwośći przez Burmistrzá w vstáwách Woiewodzych. fol: 282. le. 17. Aby. & fo: 284. lege 3. A ktoby.

O przestepctwá vstaw Woiewodzych. fol 280. le. 12. Skárgámi.

O przedánie rzemiestnicze nád vstáwe Woiewodzą. fol: 285. lege 4. Declarando.

O zdániu niespráwiedliwym sędźie. f. 636. l: 3. Gdy.

O wine nieposłuszeństwá. fol: 639. lege 2. Doświadczenie. & fo: 667. le. 1. Pozwány.

W pozywániu przez Woźnego. fol: 524. le. 6. Doświadczyliśmy sie. & lege 7. 8.

Z nicośiádłym y z gołotą. fol: 583. le. 1. Jesli. & lege 2 Gdy.

W ćiągániu o winy sądowe. fol. 637. le. 1. Aby.

Wwiązániu w dobrá práwem dostánych. fol. 653. le: 1 Quandocunq; & fol. 669. le 6. **Potym.** & lege 7. 8. 9. 10. &c.

Processus iudiciarius *wykonánia ostátniego w rzeczy osadzoney.* fol. 655. & 657. lege 2. **Rzecz.** & fol. 667. le: 1. **Pozwány.**

Wykonánia rzeczy osądzoney w przezyskách. fol. 659 le: 1. **Ná pierwszym.** & le: 2. 3. 4. &c.

Processus iuris in contumaciam *otrzymány, niewádzi do dochodzenia dóbr* iuxta præscriptum iuris. fo: 106. lege 15. **Iáko.**

Proces y porządek Sądowy przez Práktyki ták iest zebiány y spisány.

I Super simplicem personalis iniuriæ citationem P*ozew pierwszy* in pœna Contumaciæ *bywa zdawány.*

II. *Ná wtory* P*ozew te przychodzą ábo bywáią dilátiæ (oprocz przypadków ktore mogą bydź ze złego nápisánia pozwu.)*

1. Ad munimenta literatoria ad causam necessaria.
2: Ad visionem, vel videndum locum obiectæ iniuriæ.
3 Veræ infirmitatis.
4. Pro maioris Actionis importantia.
5. Ad quietationem.

A tych diláciy vżywszy. tedy ze dwu stopniów ieden zostáć sie musi.

Abo, Si paret & fatetur, decernitur rei principalis adiudicatio.

Abo, Si negat, decernitur alterutri parti pro batia : si contumax est, *bywa otrzymánie w zysku* : aliâs condemnatio in lucro.

III. *Ná trzeci pozew(który bywa ad* satisfaciendum vel pro re decreta , vel pro condemnatione lucri , *przykłádáiąc* ad vidēdum super damna exinde sequuta.)

Si paret, & ex sententia causa trahitur, *skázuią* plenè satisfactionem.

Si contumax est , *tedy otrzymawáią* astitionē termini concitati.

A ten obiemá koniec : Additur Ministerialis ad intromittendum , vel in perlucro , vel in re decreta. *A nákoniec,* remissia pro executione rei ad Capitaneum loci.

Zá odesłániem do Grodu álbo do Stárosty ná executią / ten sie porządek záchowywa.

IIII. *Gdy nie dopuści* Iureuictus *intromossyiey, świadczą Woznym y szláchtą. Ci iádą do Grodu . vrzędnie czynią tego relátią. Támże záraz vkázuią przed vrzędem otrzymánie przewodu , y dáć zápisáć oblate* perlucrorum.

Z tąd pozew pierwszy Innotescentiæ.

Ná te bywa parte absente Astitio, vel præsen: Adiudicatio cum interpositio ne vadii triplicati.

V. *Biora* Triplicat in copia *od Vrzędu : gdźie Wozny* ad bona *dopytawa sie wwiązánia : kłá dźie* Triplicat in scriptis.

Gdy nie dopuści , pozwą tàm ex parte Officii quàm ex parte Actoris pro decernendis vadiis triplicatis.

Ná roku pozwu pro vadiis triplicatis, ipsa vadia siue in Contumaciam siue per sententiam decernūtur. & decernitur rumatio.

Bywa przydány y zápisány Vicegerent ad Rumationem. *Ten z Woznym y ze dwiemá Szláchćicámi iedźie ná Rumátią* (sub modo iam potestatis Capitanealis.)

Nie dopuści Iure victus *Rumátiiey, przychodźi powód* pro bānitione. *Tám otrzymawszy bán nitią, przećie prosi* vlteriorē Executionem, *áby Vicegerent znowu* manu forti *iáchał* ad recipienda bona etiam per vim.

Ieśli ták mozny, że sie nie da mocą wypchnąć, dopiero po Mándat do królá, áby Stárostá álbo powiát, ábo źiemie ruszył.

W Grodźie álbo Vrzędźie ten porządek in Causa officii.

Rok 1. Astitio termini Innotescen. primę ad querelam.

Rok 2. Astitio termini peremptorii querelæ, cum interpositione vadii primarii 120. marcarum. & adiudicatione rei principalis , si Contumax est, vel diuisionem non admittit, vel reintromissionem in bona expulsione occupata.

Rok 3. P*ozywa* ad decernēdum vadium primarium, & vlteriorē Executionem. Si contumax est , vel non negat nesciuisse, decernitur primarium vadium, & decernitur satisfactio rei prin cipalis , cū interpositione vadii triplicati 360. marcarum.

Rok 4 Si rebellis est, & non satisfacit, citatur pro decernēdis vadiis triplicatis.

Sądowe zdawánia.

Stroná trzy kroć wołána gdyby nie stánełá áż ku ostátniey godźinie, kiedy sąd wstawáć ma, zdawána bydź

na bydź ma. fol: 490. le: 16. par. **A wszákże**

Strony powodowe áż ná koncu zdawáné bydź má ią ná Rocech *Ziemskich y Grodzkich. Ináczey zdánie, szkodźić im niema.* fol: 517. le. 9. **O zdawániu.**

Sądowego zdawánia forme in forma contumaciæ *masz* fol: 517. lege 10. Nobilis.

Stronázá niedbálstwem y złośćią procuratorską zdána, skárżyć sie nan, y spráwiedliwośći ná nim iáko ná słudze támże dochodźić może. fol: 519. leg: 6. **Zápowiedamy.**

Zdánie niespráwiedliwe w przezyskách pozwánégo, tráći rzecz powodowi. fo: 538. l. 30. **Gdy.**

Sądowé áresty.

Pátrz fol: 1155. **Aresty.**

Sądowé. Appellátie.

Pátrz fol: 1154. *Appellátiæ do królá, ná seym, ná Wiecá, ná Trybunał.*

Sądowé Dekretá.

Pátrz Dekretá. fol: 1170.

Sądowe wyzywánia.

Pátrz pozywánia. fol. 1263. & in litera **W. Wyzywánie z Powiátu.**

Sądowych mieysc vbespieczenie.

Pátrz Sądowe mieyscá.

Sądecz.

Ma list ná skład solny y ná wożenie żeláza, mieďzi, y inne spiże do korony. fol: 1060. lege 6. **Mieszczánie.**

Sąśiedźi.

We wśiách pomoc máią gonić złodźieiá kiedy sąśiad prośi, ináczey winni szkody bedą. fo. 618. lege 6. **Nágot.**

Sąśiedźi śienni przypozwáni bydź máią do gránic. fol: 414. le. 3. **A iesliby.**

Scartabelus.

Scartabelo pro capite 30. Marcæ. pro vulnere autem quinq; marcæ. fol. 602. le: 11. Militi. par: Pro capite.

Scrutinia.

Státutem królá Olbráchtá osobie tylko królewskiey są zwierzone. fol: 616. lege Scrutinia.

Scrutinium *bydź ma* in crimine læsæ Maiestatis *gdźieby sąd vznał* ex allegatis & respõsis *żeby potrzebno było.* fol: 24. par. **A tákowa spráwá.**

Scrutinia in causis criminalibus *bydź máią.* fol: 616. lege 19. **Iż.**

Bydź máią in causis honorem tangentibus *gdźieby wywody wątpliwé były.* fol. 544. pa. **Gdźieby.**

Scrutinium *bydź ma o głowe tego o któregoby powołánie było vczynione iáko o głowe Szláchetcką á niebyłby nim.* fo. 555. le. 6. **Jesliby.**

O ránienie ábo zábićie ná seymiech. fol. 513. pa. **A przećiwko.**

Scrutinia *na Rocech Ziemskich ábo Grodzkich pierwszych o głowe zábitą máią bydź wyprawowáne.* fol. 614. par: **A iż w tym.**

Scrutinium in causa inuasionis domesticæ *ma bydź przed Conuictią* partis actoreæ, *nie* post conuictionem. fol. 591. le. 10. Item.

Scrutinium *o zábićie zá obżáłowániem strony Woiewodá w swym Woiewództwie czynić ma ná Wiecách.* fol: 616. le: Scrutinium.

Scrutinia *w mężobóystwie* plebeiorum *záchowáne bydź máią.* fol: 615. le: 17. **Ktoby.**

Ex scrutinio *vznawáć ma Ziemski sąd rány szláchćicá gwałtem od drugiego Szláchćicá poimánego y więzionego.* fo: 592. le: 13. **Gdyby.** *Pátrz Szláchćic.* lege **Szláchćic szláchćicá.**

Scrutinium *bydź ma* in causa violentæ expulsionis *v sąśiad v szláchty* sub onere conscientiæ & bona fide: *v kmieći* sub iuramento corporali. fol 592. le: 11. Quia. **Pátrz Gwałtownicy.**

Przy scrutinium *wszyscy Dignitarze, Vrzednicy świádkowie y káżdy szláchćic w tym requirowány pod sumnieniem powiedźieć swoie wiádomość máią.* fol: 544. para: **A naprzód.**

Pozwány do scrutinium z inszego Woiewództwá prze odległość drogi, może w swym Grodźie przed Stárostą, á w Prusiech *przed Mieyskim vrzedem świádectwo dáć.* fol: 615. para: **A gdyby téż.**

Scrutatorowie przyśiegli bydź máią. fol. 616. parag: **A Scrutátorowie.**

Scrutinia wszytkie in occluso rotulo *stronam wydáne bydź máią.* fol: 615. p. **A té wszytkie.**

Scrutinium *nawiecey 12. świádków stroná pokázáć może.* fol. 615. par: **A iżby.**

Secessiæ.

Odpráwá ná poráde wolne. fol: 491. lege 19. Cùm autem.

Sekretarze.

Sekretarzá wielkiégo król wedle zasług y dźielnośći, wedle czásu y pożytku R. P. y wedle woley swey ná wyszszy stan y opátrzenie podnieść

może

może. fol: 287. le: 5. **W Státucie.**

Sekretarzem sie zowie káżdy z Pisárzów y z komorników Królá *Ie. M.* fol 292. le: 1. **Dla.**

Sekretarz ieden tylko bydź ma, który ma wiedźieć táiemne odpráwy R. P. y Pieczetárskie. Támże.

Tenże iest primus expectans prælatur *y dostoieństwy opátrzenia.* **Támże.**

Tenże ná Pieczetárski vrząd wnet po którym z nich wstepowáć ma. **Támże.**

Przysięgáć ma. **Támże.**

Sedomirská ziemiá.

Sedomirską ziemie Ian z Rytwian Woiewodá Krákowski Królowi Kázimierzowi y R. P. dárował przez Podkánclerzego Stánisławá z *Kurozwiąk.* fol: 86. lege 1.

Sedomirska ziemiá in toto & in parte *zástáwiá ná bydź niema, á tym mniey dárowánia ábo zápisána ábo y náymowána.* fol, 86. p. **Azeby.**

Ná ziemie Sedomirską *ktoby iáki zápis ábo lenno przyiał, táki máiestat królewski y R.* P. *obráźił, y iest iáwnym koronnym nieprzyiácielem y zdraycą.* fo 88 pa. **Nád to y persone.**

Ziemi Sedomirskiey przywileie król Alexánder potwierdźił. fol 89 lege 2.

Tenże przywiley potwierdźił y król Zygmunt. 1537 fol. 90.

Sedomirz przed tym bywał zástáwiány. fol. 90. lege 2. **Naprzód.** parag. **Druga.**

Sedomirzka ziemiá w summie żadney zápisána áni zástáwiána bydź niema. fol. 98. lege. 5. **Itemi.**

Sedźiowie.

Bez pewnego Aktorá y rzeczy wyrázoney skázowáć áni pozwów dawáć niemáią. fol. 425. le. 2. **Zákázuiemy.** fol 520. para: **Aprzedsie.**

Przez sługe tylko ábo Woźnego pozwy swe wyprá wowáć máią. f. 491. le. 17. **Podobieństwo.**

V sądu o występek świeżo dopuszczony ládá sługá pozwy dáć mogą fol: 491. le: eadem.

Woźnego ná pozywánie dáć máią. fol: 522. lege 4. **Skázuiemy.**

Bez roskazánia swego pozywáć nie dopuszczáć máią. fol. 524. le: 6. **Dowiedźieliśmy.**

Kázić y popráwiáć y karáć máią pozwy fałszywe, potwarne, y nieporządne. fol: 529. lege 13. **Chcemy.**

Potwarne pozwy vynawáć máią w ten czás gdy o to stroná czynić bedźie chćiáłá, á Appellátia ábo ruszenie do królá bydź ma. fo 530. le: 14 **Pozwy.**

Prokuratorá kto go niema przydáć máią, **Pátrz Prokurator.**

Prokuratorá niespráwiedliwey rzeczy pomagáiącego, ábo nád szkode wietszą summe pieniężną w pozwie kłádącego, do królá odesłáć máią. fol: 519. par Quòdsi. 1543

Dawszy rok záwity o co temu, któregoby w koronie nie było, á nie stánąłby, postąpić do skonczoney skazni máią, nie pátrząc nic ná nieposłuszeństwo pozwánego. fol: 545. le: 17. **Gdy.** & fol: 548. le. 7. **Gdyż.** & 8. Porrò.

Sierotom lat niemáiącym áż do lat opisánych spráwy odłożyć máią. fol 572. lege 2. **Jesli.** parag. **A ták.**

Wszytkiego dostáteczn ie wywiádowáć sie máią. fol. 63. lege 1. **Acz.**

Czásów náznáczonych sądźić máią. fo. 489. l. 14

Od poránku do południá sądźić máią. **Támże.** lege 15. **Zá złym.**

Ná boiázn bozą w sądzeniu ogledowáć sie máią. fo: 643 lege 1 **Gdźie.**

Práwuiące strony porządkiem reiestru wołáć, słucháć, y odpráwowáć máią fol. 490. le: 16. **Aizby.**

Powodowey tylko stronie y pozwánemu przed sie stánąć kázáć máią, **Támże.**

Strony bez strony trzy kroć wołáney słucháć niemáią: ale temi czásy insze spráwy odpráwowáć máią. támże.

Strony trzy kroć wołáney gdy nie stánie nie zdawáć áż ku ostátniey godźinie południowey gdy iuż od sądu wstawáć máią. támże.

Przed vczynieniem skazánia stron pytáć máią iesliby iescze iákie munimenta *ábo dowody álbo obrony práwne słuszne ku popieraniu swych rzeczy miáły.* fol 493. le. 23. **Bedźie.**

Pozwánemu przed odeprzą pozwolić mogą wspóry czynić, ale po odpowiedźi ná żałobe powodowey stronie, odćiąwszy spory y swary zbytnie, kożdey stronie spráwiedliwość czynić máią nie odwłoczną. fo 493. le: 24. **Też vstáwiamy.**

Długich sporów przyimowáć niemáią. fol. 493. lege 25. Sed. 1543.

Predko y skwápliwie sądźić nie máią. fol. 631. lege 1 Licet.

Skazánie swoie gdźieby ie stroná przepomniáłá, á wróćiwszy sie o nie pytáłá, ábo záraz iesli pámieta powiedźieć, ábo do iutrá odłożyć może. fol: 493. le: 26 **Gdy.**

W spráwach wątpliwych y trudnych ná rozmyslánie raz tylko sobie bráć máią. fol 492. le: 21. Si quæstio. & 22 **Wszákże.**

Gdy páni ábo pánná ma spráwe v sądu, Sedźiowie

wie máią ſługę ſwégo z tym który z nią ma ſpráwę do goſpody poſłáć: áby przed nim ſpráwey y obronę ſwéy rzeczy zlećiłá prokuratorowi ſwému. fol: 518. le: 4. Aby.

Z prokuratorá iáko z ſługi ſpráwiedliwość czynić ſtronie máią, gdyby ſie nan ſkárżyłá, że ią z niedbálſtwá y ze złości zdáć dopuſzczał. fol: 519. lege 6. Zápowiádamy.

Przeſtrzegáć máią áby zapiſy pilnie y ſpráwiedliwie w kśięgi wpiſywáne były, á odmieniáne nie były. fol: 439. lege 9. Sedziowie. & fol: 504. lege 1. Téż.

Controuerſiæ ſtron przez procuratorá oddáne máią wedle pámięći corigowáć co przed nim mówili: by záś nie przypiſowáł, czego nie mówili fol: 520. le: 10. W tym.

Tychże Controuerſiy przyimowáć od prokuratorów niemáią, ieſli ich do dniá trzećiégo po ſpráwie nie oddádzą. Támże. le: eadem.

Ciążą o winy ſądowé nie máią ſzáfowáć áni vmnieyſzáć lecie do dwu Niedźiel, á zimie do oſmi. fol: 637. le: 1. Aby. par: Aby tedy.

Sędziowie w czáśie zámierzonym gdyby ciąże miedzy ſie podzielili, by też y iedno dobytcze, tedy temu który ſzkodę vćierpi z winą piątnádzieſtą máią wróćić. fol: 638. pa: Ale ieſliby.

Ná ciążą nie wiecéy máią ſłáć iedno dwu ſługebników z Woźnym: áni przez przyczyny, nie zdánych álbo nie przekonánych prawem nie dopuſzczáć ciążáć. fol. 639. par: A ták.

Pánu wśi y kmiećiom nieſpráwiedliwie ciążánym wziąwſzy rękoiemſtwo cále y zupełnie do bytki wróćić. fol: 640. ver: 1. A ieſli.

Koc wiecéy bráć nie máią iedno ieden od iednéy Cauzy. fol: 646. le: 6. A kto. par: A izby.

Od dekretów in Acceſſoriis pozwánému Appellátiiey dopuśćić nie máią. f: 648. l. 11. Tym téż.

Pro damnis ab Acceſſoriis ex officio niemáią bydź pozywáni pod winą dwoią 14 grzyw. chybá ad proſequendam appellationem. fol: 648. lege eadem.

Gdy kogo ſkażą, kto ſie po dekrećie nie odwoła do wyſſzego Sędziego, iuż ſkazániu podległ. fol. 649. lege 15. Piotr.

Sędziego choć ruſzą, przećie iné ſpráwy ſądźić mogą. fol. 650. lege 19. Jeſli kto.

Roków przekłádáć niemáią pod winą 100. grzywien. fol: 484. lege 8. Aby.

Burgrábie y ich poddáné tym którzy ná nie ſkárżą ſądźić máią. fol: 434. le: 2. Vſtáwiamy.

Máiąc Actią v ſądu ſwégo, z inſzym mogą záſądźić ſwé mieyſce oſobą ſzláchetcká w ziemi ośiádłą, bez Surrogátiiey, y bez przyśiegi fol: 494. lege 27. Kiedy.

Sedziowie Duchowni.

Dla czynienia Execuciiey kletégo, mogą bydź bądź ći gdźie klety wyſtępek vczynił, bądź ći pod którymi klety mieſzka. fol. 256 par. Ale.

Mogą wyſtępnégo pozwáć z diæcezyiey drugiégo Biſkupá Comprouinciálnégo; á pozwawſzy raz oblicznie, drugą rázą doſyć przez Edict pozwáć. fol. 258. verſu 6.

Nie może świádków z inſzéy Diæceziiey gwáłtem ná świádectwo wyſtępku wyćiągnąć. fol: 259 verſu 10.

Examen świádków może króm śiebie inſzému zlećić. fol. 259. ver: 37.

Sedziowie Káſztelánſcy.

W ſwéy Káſztelániiey ſądźić przed láty mogli o głowę. fol: 426. lege 4, Vſtáwiamy.

Sądów ich nágánienié. Pátrz niżéy/ Sedziów nágánienié.

Sedziowie zamkowi/ Stáróśćini/ álbo Grodzcy.

Ośiedli bydź máią w onych źiemiách, w których od ſwych Stároſtów poſtánowieni vrzędy ſpráwuią. fol: 487. le: 8. Jż.

Ośiedli bydź máią, fol: 240. le: 2. Jż káżdy. & fol: 429. Pod vtráceniem vrzędu. lege 3. Capitanei. 1543. & fo. 487 le: 8. Jż káżdy.

Przyśięgli bydź y przyśięgáć máią ná Rocéch pierwſzych przed Stároſtą ábo Podſtárośćim onégo mieyſcá. fol: 486. le: 4. Sedziowie. & fol. 498. le: 9. Sedziowie.

Rozmyślánie ſwé w ſześnaśćie Niedźiel wypráwić powinni, o co mogą bydź vpomnieni. fol: 492. ver: 3. & le: 21. Si quæſtio. & le: 22. Wſzákże.

Sędźia Zamkowy ſądźi o zátrzymánie bydłá nie oddánégo do obory królewſkiéy, á nie o ſzkody. fol. 1105. le: 5. Jeſli kto.

Nie ſądźi o winy, ále ſtrony odſyła do ſądu ziemſkiégo. fol: 1106. le: 8. Jeſli kto.

Vrząd Zamkowy w Wielkiéy Polſzce ſądźi o wykupno dóbr, Pátrz Piſárze źiemſcy.

Liſty Grodzkie abo ſedziowie ábo ſtároſtowie podpiſowáć máią. fol: 498. lege 10. Dla.

Sedziów Grodzkich ſkazánie nágánione nic ſzkodźić niemoże poczćiwośći y ſłáwie ich dobréy. fol. 486. lege 4. Sedziowie.

Poddáne królewſkie dróg y ludźi podróżnych beſpieczenſtwo od gwáłtu brónić y ku płáceni

Skazánia

skazánia do Act wpisáć máią. f. 504. l. 1. Téż.

Ná pytánie o skazánie przepomnione choć do iutrá odłożyć mogą. fol: 493. le: 26. Gdy.

Klucz ieden od ksiąg ziemskich y wiecowych chowáć máią. 505. le: 3. Iż pánowie. & lege 4. Vstáwiamy.

Sedziowie grániczni.

Powinni skázywáć, wywodzić Commissia y kończyć gránice szláchćicowi sine intermissione gdzieby gránic nie było. fol: 408. parag: A gdzieby.

Sedziowie Nadworni.

Pátrz pozywánia Nadworné.

Sedziowie Trybunálscy.

Pátrz Trybunał in litera T.

Sedziowie Zydowscy.

Pátrz in litera Z. Zydowie.

Sedziów nágánienie.

Nic poczćiwośći y sławie ich szkodźić nie może. fol: 486 lege 4. Sedziowie.

Krákowskiému y Sándomirskiému zá nágánienie skazánia kożuchy kunie. fo: 425. le: 3. Gdy.

Kásztelánskim Sedziom tychże powiátów po półgrzywny. Támże. fo: 426. ver. 3.

Sedziom Kásztelánskim kto zárzući fałszywé skazánie niema bydź słuchan áż im skóry báránkowé bedą dáne. fol. 650. par: A iesli.

Sedziom inszym pierwey niżli do słuchánia bedźie przypuszczon po sześći szkotów grzywien płácono bydź ma. Támże.

A Sedźia skazánia swégo nie pierwéy czyśćić ma áż mu przez strone kożuchy kunie y trzy grzywny bedą dáne. fo: 643. le. 1. par: A iż. Stroná też chcąc dowodźić, z sześćią świádków Sedźiemu równych ma to vczynić: iednák niż do probáciiey przystąpi, tákąż wine pierwéy odłoży. fol. 649. le: 16. Skázuiemy.

Vznány wniespráwiedliwym skazániu stronie trzy grzywny, ábo skóry kunie z winą piątnadźiestą wróćić ma. fol: 64?. le: 1. Gdyż. p. A iesli.

Sedźiégo ruszenié.

Sedźiégo Ziemskiégo ruszyć może o wielką summe pozwány fol: 491 le: 18. Chcemy.

Odvznánia potwarnych pozwów do królá. fol: 530. lege 14. Pozwy.

Sedźiégo choć rusza przećie inne spráwy sądźić ma. fol 650. lege 19. Iesli kto.

Sedźiégo skazánie przy królu álbo przy Stárośćie álbo ná Rocech głownych przy Woiewodźie y Pánów inych nie może bydź nágánioné. fol. 651. lege 21. Vstáwiamy.

Ab accessorio ruszony bydź niemoże. Pátrz Accessoria.

Senatorowie.

Rót Quárćiánych mieć niemogą dla powinnośći vrzedów swoich. fol. 728. par. Iednák żaden.

O Senatorzech, pátrz Rády koronné. fol. 1277.

Sep.

Spy y dáni wszyscy poddáni królowi y Pánóm swym wedle stárádawnéy miáry oddawáć máią. fol. 1056. lege 5. Opátruiąc. par. A wszákże Spy.

Serebrzyscz.

Przez Rewizory rewidowány z seymu Wárszáwskiégo, 1589. fol: 387. le. 14. Szláchetnym.

Tychże Rewizorów approbátia. Támże.

Połowicá téy wśi do Stárostwá Chełminskiégo należy, druga Serebriyskim. Támże.

Rewizorowie znowu wysłáni bydź y połowicę królowi, drugą Serebriyskim oddźielić mieli. tám.

A gdźieby ći ziácháć niemogli, drugie zá prośbą Serebriyskich ná káżdy czás Káncellária dáć miáłá áż do skończenia téy spráwy. Támże.

A co ći vczynią to stárostá dźierżeć ma wiecznémi czásy sub priuatione officii. Támże.

Séymy koronné.

Séym representuie ćiáło królestwá wszytkiégo. fol: 113 le. 1. My Ian. & fol. 151. ver: 5.

Séymy czásu y mieyscá opisánégo bydź máią. fo. 114. lege 6. Aby.

W Wárszáwie bywáć máią. Támże lege 7.

Wedle potrzeby iákiéy znácznéy wolno ie królowi złożyć zá radą PP. Rad tám gdźieby commodius bydź mogło w Polszce. fol. 114. lege 7. Mieysce. & 8. Séym.

We dwie lećie nadáley bywáć máią. Támże. le. 8. Séym.

Do sześći Niedźiel trwáć máią. Támże.

Od dniá seymowémi listámi náznáczonégo poczynáć sie máią. Támże. lege 10.

Od propositiiey záczynáć sie máią. fol 119. ver. 1.

Tegóż dniá kiedy sie záczną, tegóż sie też kończyć máią w Niedźiel sześć fol. 114. lege 11.

We dni Niedźielne áni w świeto główne żadné skłádáne bydź niemáią. Támże. le: 11. Iż zá.

Séym przez królá Alexándrá w Piotrkowie bedąc

Ná

Ná seymie sądzone bydź máią dobrá Szláchetckie ziemskie Woiewództw, Kiiowskiego, Wołynskiego y Bráclawskiego, o ktorychby rozumiano, żeby królewskimi bydź miáły. fo. 543. le. 12. **Zábiegáiąc.** par: **A iż Kiiowskie:**

Ná seymie Cauzy odóbrá nullo iure *wźięte sądzone bydź máią przez królá z Pány Rádámi y z Deputaty* Postów *ziemskich bez wszelákich odwłók, przynamniey dzien ieden w tydźien.* fol. 106. lege 15. **Iáko.**

Ná seymie á nie indźiey, nie inym też práwem iedno iure donatorio sibi inscripto & donato *król dochodźić może dóbr sobie dárowánych y zápisánych* fol. 101. lege 3.

Ná seymie królowi czynić wolno o bona non litigiosa *: wolno mu ie też przyimowáć.* f. 101. lege 4.

Ná seymie sądzone bydź máią listy y przywileie wątpliwe, iesli są dźiedźiczne szláchetckie czyli królewskie. fol. 509. le 6. **Nákłádźienie.**

Ná seymie dochodzone y sądzone bydź máią máietności któreby ná Rewizięv listów osądzone niebyły. fol 543. le: 12. **Zábiegáiąc.** para. **A gdźiebysmy**

Ná seymie zá wiádomośćią PP. Rad creowáni ná Szláchectwo plebei *bydź máią ábo w Woysczę* fol. 555. lege 5. **vstáwiamy.**

Seymów wálnych gwałtownicy ná gárdle karáni bydź máią **Pátrz/Gwałtownicy y Gwałty.**

Ná seymie ktoby mieczá dobył 20. grzywien, iesli ráni winá státutowa, iesli zábiie ná gárdle karány á iesli vćiecze, wywołány y bezecny bydź ma. f: 51?. l. 8. **Vstáwiamy.**

Po zámknieniu seymu żaden w spráwách ná seym przypádłych niema áni może bydź sądzon. fol: 118. lege 1. **Zwalamy.**

Séymiki powiátowé.

Przed woyną skłádáné bydź máią. fol: 691. le: 8. **Iżesmy.**

Przed seymy koronnémi bywáć máią. fol: 114. lege 1. **A przed.**

W Kole y w Korczynie główné bywáć máią f. 115.

Ná seymiki Powiátowe Kolski y Korczynski król przez posty swé potrzeby ogłáymiáć ma. fol: 114. lege 1.

Krákowski w Proszowicách cztery dni przed Nowomieyskim, **támże.** le: 9.

Oświecimski y Zatorski w Zatorze trzy dni przed Proszowskim, fol: 116. le: 13. *ná które król nie, syła Postá swego tylko instructią do Starosty.* **támże.** le: eadem.

Srzodski dwie Niedźieli przed Kolskim, fol: 116. lege 14. **Opátruiąc.**

W Sedomirskiey ziemi w Sedomirzu, f. 114. l. 3.

Lubelski z Vrzedowá do Lubliná przeniesiony. fol. 116. le: 12.

Ráwski w Ráwie, fol: 114. lege 8.

Gostynski w Gabinie, fol: 116. le: 11.

Sochácżewski *w Sochácżewie :* **támże.** le: ead:

Dobrzynski w Lipnie, fol: 114. le: 6. *A ná obieránie Deputatá ná Trybunał tego dniá iáko y w inych Woiewództwách,* **támże.** le: 7.

Hálicki w Háliczu tydźien przed Wiznienskim. **támże.** le: 4. **Zá pilnym.** & 5. **Seymik.**

Piortkowski ośm dni po Kolskim, f. 116. **támże.**

Brzéski y Inowłodzcławski w Rádźieiowie, f 115.

Minski, Mozérski, Rzeczycki w Minsku, fo: 114. lege 10.

Séymik w Skrzynnie skłádony, **Támże.** le: 3.

Seymikom powiátowym czás y mieysce przez listy z Káncelláriiey náznáczone bydź máią, fol: 116 le: 14. **Opátruiąc.** & le 15.

Ná séymikách Ziemskich winni bywáć Biskupi, Woiewodowie, Kásztelani, y wszyscy Vrzednicy : w Kole y w Nowym Mieśćie, Korczynie, pod winámi, fol. 116. le: 16. **Skázuiemy.** & fol. 117. lege 18. **Vrząd.**

Ná séymikách ziemskich Postowie *ná séym wálny obieráni bydź máią,* vide in litera P. **Postowie Ziemscy.**

Ná séymikách powiátowych przez Pány Rády spólnie y szláchte máią bydź ártykuły ná seym spisáné y ná głównieysze seymiki do nowego Miástá do kolá y do Wárszáwy odesláne. fol. 117. lege 18. **Vrząd.**

Ná seymikách gospody przez Stároste *rozdawáné bydź máią.* fol: 118. le: 19. & 20. **Przychyláiąc.**

Dla dánia liczby przez pány Posty z séymu 1591. *y dla obieránia Poborców y Száfárzów do od práwy y sądzenia żołnierzów náznáczone były ziázdy w ośm niedźiel po seymie wálnym* pro vna vice. fol 118. le 22. **Ziázdy.**

Siáno.

O trawe ná łąkách, spásienié, z sługi nie ośiádłégo v Páná zápowiedźiánego y obwinionego, Pan spráwiedliwość czynić powinien, fol: 591. parag: **A o inné.**

W sienie ktoby szkode vczynił winien zá nie dosyć vczynić, y pánu wine zápłáćić práwem przekonány. fol: 617. le 3. **Vstáwiamy.**

O trawy koszenie dźieckowánie bydź ma, **támże.**

Sieći.

O sieći kmiećiowi wzięte Pan nie Kmieć czynić ma. fol: 1093. le: 33. Quando.

Sieradz.

Przed tym bywał záſtáwiány. fol. 92. le: 2. Náprzod. par: Druga.

Sieroty.

Sierotóm nic ſzkodźić nie może przewód práwá ná dobrách otrzymány fo: 539 l. 32. Ktoby.

Sieroty lat y rozeznánia niemáiący, nie mogą ſie w práwo wdawáć áni ſpraw w kśiegi wwodźić y ich bronić áż do lat, mężczyzná 15. białagłowá 12. fol. 571 le: 1. Potomſtwu. & fol: 572. lege 2. Ieſli.

Sieroty v ſądu nie odpowiádáią áni dawnośći przetrzymawáią. fol. 572. le: 2. Ieſli.

Sieroty lat niemáiące pozwáne nie powinne odpowiádáć, tylko we trzech rzeczách: Naprzód gdyby kto chćiał wykupić ſwe dźiedźictwo oycu ich záſtáwiáne, tedy pieniądze bráć powinne: Druga, rekoymie oycowſkie zá oycá ieſzcze zápozwáne wyſwobodźić. Trzećia, odpowiádáć o dźiedźictwo, ieſliby oćiec o nie iuż był zápozwány. fol. 573. le: 3 Pozwáni.

Sieroty lat niemáiące winne obrone zá oycá zápiſáną w dobrách dźiedźicznych przedánych ábo yząſtáwnych. fol. 573. le: 4. Gdy.

Sieroty gdy do lat przyda o krzywdy ſwe czynić mogą, á dawność ziemſka ſzkodźić im nie może, wyiąwſzy by powinny czás ſwóy zániedbáły. fol. 573. lege 5. Chcąc.

Sieroty lat 15. máiące dóbr ſwych od opiekunów ie wziąwſzy vżywáć mogą, ále przedawáć áni záſtáwiáć ich nie mogą áżby im mineło lat 24 przez dozwolenia przyiaćiół. fol: 5 4 lege 7. Iáko.

Minorennibus in cauſa complicitatis & potioritatis Iuris, *gdyby zá iákim práwem trzymáli* bona Iureuicti, *niema bydź dilátia do lat.* fol 574. le: 8. Minorennibus.

O dobrách záwiedźionych które by były in poſſeſſione minorennium & eorum tutorum proceſs. fol 574. le. 8. Minorennibus.

Minorennibus *których dobrá ſtriy ábo opiekun ich práwem opieki trzymáiąc, przedał ábo vtráćił, gdy do lat przydą ſąd ſpráwiedliwość z nich vczynić ma.* fol: 592. par: Præter.

Minorennibus *nic ſzkodźić niema choć nie* in recenti crimine *czynią z opiekunámi o dobrá ſwoie przez nie vtrácone.* Támże. para. eodem.

Sieroty lat niemáiące do pewnych lat conuictia o głowe máią. f. 614. pa: A ieſliby opiekun.

Siostry.

Dla poſążenia śioſtr máietność oycowſka od brátá ſtárſzego záwiedźiona bydź może. fol: 563. lege 5. Brát.

Sioſtre kto zábiie, dźiedźiczyć niemoże, y bezecnym ſie ſtáie fol. 564. ver. 1.

O śióſtrách Iureuictorum Pátrz / Pánná.

O Pániách wiennych, Pátrz / Wiáno.

Sioſtry po śmierći bráćiey ſwey rodzoney wrácáć ſie máią do ſwych dóbr dźiedźicznych, które im wolno przedáć. fol: 569. le. 8. Chcąc.

O tymże Pátrz / Brát. fol 1152.

Skárby Kośćielne.

Przez X. Biſkupy inwentowáne bydź máią fol: 189. lege 5. Aby.

Skárby Koronne.

Skárby króleſtwá y korony ſą nawyſſze rzeczy miedzy nawietſzemi. fol: 308. le 1. Stáremi.

Skarb koronny ma bydź przez królá rozmnażány. fol: 112. le: 1. A z 3 powinnośći.

Skarb R. P. zá czaſem záłożony bydź może. fol. 313. lege 7. Znáiąc.

Dla záłożenia ſkárbu R. P. Quártá ieſt oddána fol 313. lege eadem.

Ná záłożenie ſkarbu koronnego po wykupnie dóbr królewſkich w piąći króć ſtá tyśiecy złotych záſtáwnych ma bydź à modernis poſſeſſoribus *ná kożdy rok płácona połowicá do Rźeczy wy ze wſzytkich piąći częśći prowentów z dóbr wykupionych.* fol: 368. l. 31. Pozwolili. *A ſá funek tych pieniedzy niema bydź iedno* ex autoritate Comitiorum & conſenſu omnium ordinum. Támże.

Skarb koronny Iurgielty ieſt śćiśniony. fol. 31. lege. Vkazáli.

Skarb przed láty dla wielkośći poſłów ná ſeymie bywał obćiążony. fol. 117. le: 17. Gdyſmy.

Do ſkárbu królewſkiego oddawáne bydź miáły wſzytkie Iurgielty przez królá I. M. Zygmuntá III. rozdáne, ſub pœna *ná ſtároſty.* fol: 31. lege Conſtytucia.

Do ſkárbu krolewſkiego oddána bydź ma piąta częśc dochodow wſzelákich z dożywoć gołych y z podwyſſonych Arend pod winą. fol 94. lege 2. Arendy.

Annaty oddawáne bydź máią. fol. 233. le: 5. & 6. Annáty.

Quártá oddawána bydź ma ze wſzytkich dochodów

dów dóbr królewſkich ták zarend dożywotnich y dożywoć gołych, iáko y ze wſzytkich inych fol 311. ver. 2 Tylko z Arend dożywotnich y z dożywoć gołych w ſkárbie królewſkim Quárty pátrzić trzebá, bo ią król ze trzech cżeśći ſwych odpráwowáć ma fol. 311. p A dla.

W ſkárbie pieniądze, które z opátrzenia pożytku y potrzeb koronnych zoſtáią, máią bydź wiernie chowáne: á ktoby co z nich ná właſną potrzebę wźiął y obroćił z właſzcżá ſub interregno, zdrády y ſkrádzenia R. P. ieſt winien. fol. 109. le: 1. Iż te rzecży.

Przy ſkárbie koronnym máią bydź iedne Aktá Frymárkowe, które ná Seym záwſze przynoſzone bydź máią. fo 95. lege. 5. Frymárki dobr. para: Ktorych Akt.

Skarb dozorcą bydź ma Auctiiey Celnowo poſtánowionych v rządu f:l. 76 47. p. Cłá od kupiey

Skarb koronny Polſki y Litewſki ma opátrzyć ſumpt ná poſyłánie do PP. Radná Poſty, ná Gonce, którym ſie ſtáciie dawáią, gdyby który pod niebytnoſć królewſką w koronie przyiácháli od Turká, Tátárzyná, y Moſkiewſkiego. fol. 2 5. lege 6. Przyczyny.

Skarb za Dworem etiam extra regnum żadnégo pozywáć nie ma iegno Dźierżawce, któryby prowentów z dóbr królewſkich nie oddał. fol: 541. lege 6. Iż o rzecży.

Skarb koronny z deláciy autenticè z Grodu od Poborce podánych v Vrzedu Grodzkiego requirowáć ma. fol: 394. le: 12. par: A tákowych.

Do ſkárbu przyśdź ma połowicá dwuſet grzywien winy od Piſárzá Celnego gdyby recognitią przyśiegi wydał temu który iey nie czynił. fo 69 lege 29.

Tákże y druga połowicá ſtá grzywien winy od Stároſty álbo Celniká zá którychby niedbálſtwem kto Cłá przeiechał nie zápłáćiwſzy mytá. fol: 72. lege 36.

Do ſkárbu przepadáią Biſkupi 40. grzywien, á Woiewodowie y Káſztelani wietſzy po 20 grzywien, á z mnieyſzych po 10. którzyby vpornie ná ſeymikách ziemſkich nie byli. fol: 116. le: 16. Skázuiemy.

Do ſkárbu przypadáią dobrá Plebeiuſzów y rodziców ich ſtáráiacych ſie y wſtepuiacych ná przełożenſtwo Duchowne do kośćiołów Tumſkich. fo: 196. par: Dla tego & par Który.

Tákże y ten przepada, któryby vpraſzał ábo przyimował opátrzenie iákie królewſkiego podawánia bez doźwolenia królewſkiego, Támże. para. Przydawáiąc. & fol: 198. p. Si quis.

Tákże y o penſiæ z dóbr duchownych dáne y otrzymánie zá poſſeſſorá żywégo. fo: 198. para: Quodque. & par: Si quiſpiam, & par: Verùm.

Do ſkárbu przepada połowicę 28. grzywien ktoby Swietckiego do ſadu Duchownego pozwał oprócz ſczerze świetcką. fo 234. le. 4. Aby.

Do ſkárbu przepadáią Rzemieſlnicy wine 70. grzywien o nie znieśienie Bractw ſwych. fol: 277. le: 5. Aby. par: A ieſliby.

Do ſkárbu przyśdź máią dwie cześći ze ſtá grzywien winy od Rádziec niedbáłych w vſtáwách Woiewodzych, fol: 2°0. le. 12 par A Woiewodá.

Do ſkárbu przyśdź ma winá ſto grzywien od Woiewody niedbáłego w vſtáwách rzemienſlnicżych 2 0. ver: vltimo. A gdźie.

Item połowicá ſtá grzywien winy Woiewodzey zá nie wſtáwiániem w ſłuſzny porządek niedbálſtwo Podwoiewodzégo ſwégo. fol: 2°3. lege Zá zwoleniem. par. Ale ieſli.

Do ſkárbu przepadáć máią kupie ſwoie kupcy vſtaw Woiewodzych wyſtepni. fol. 284. lege. 2. A wy.

Do ſkárbu przepadáią dwie cześći ſtá grzywien Burmiſtrzowi niedbáli w Vrzedźie, w powinnośći y w czynieniu ſpráwiedliwośći z vſtaw Woiewodzych. fol: 284 le: 3. A ktoby. para. Burmiſtrzowie.

Do ſkárbu dobrá wźiete bydź máią Cudzoziemcá kożdego któryby zamek iáki ábo doſtoienſtwo otrzymawſzy vpomniony puśćić niechćiał fo: 302. lege 12. Zadnemu.

Stárośćie dwoie ſadowych Stároſtów trzymáiącemu dobrá confiſcowáne bydź máią. fo 303 lege 21. Gdyż.

Do ſkárbu przepadáią Miáſtá y Miáſteczká ſwé máietnośći o nie wypráwienie wozów woiennych. fol: 362. Ieſt ná.

Do ſkárbu bráne bydź máią kupie o nie bránie pieniedzy drobnych w koronie. fol. 373. le. 7 O drobnych. & fol: 375 par: A ieſli.

Do ſkárbu tracą Szláchćic y Miáſto, zá trzy rázy po grzywien 10. á zá czwarty raz grzywien 30. Kmieć wiárdunek, kárczmarz ná wśi połgrzywny, o nie bránie pieniedzy drobnych. f. 375.

Do ſkárbu wźiete bydź máią dobrá pokonánego o bićie fałſzywey monety. fol. 377. le: 12. Dla. parag: A ieſli.

Do ſkárbu bráne bydź máią pieniadze zákazáne podeyrzáne, cudzoziemſkie, y towáry zá nie, o nieposłuſzenſtwo: fol: 380. le: 20. Iż wiele.

Skazánia.

Slózy.

Słudzy.

do którego należy pátrzan bydź ma. fol. eod: parag: A ieśli.

O wyswobodzenie z więzienia sługi Pánu tákże y słudze Páná wolno ná Roki Grodzkie pozywáć peremptoriè, ślachćicá, któryby którego z tych vmyślnie gwałtem poimał, y do więzienia priuata authoritate wziął. fol: 592. le: 13. Gdyby. pátrz Szláchćic. le: Szláchćic Szláchćicá.

Sługę rekodáynego złodzieiá ábo zdrayce wolno Pánu poimáć y więźić. fol: 592. le: 13. Gdyby. par. Declárujemy.

Sługá páná swego broniąc gdy ráni mierziączki żadney mieć niema. fo. 601. le. Vstáwiamy.

Słudzy królewscy, Pánscy y Szláchetcy mogą po towáry ieździć, ále ich z korony wywozić niemáią. fol. 1048. lege 1. O tych.

Służebni.

Szkody czynić niemáią. fol. 718. le. 1. Jest.

Szkody czyniący winni ie nágrodźić. fo: 726. le. 6. Jż.

Karáni bydź máią. fol. 719. lege 2. Acz.

Spráwiedliwość z nich czyniona bydź ma. fol: 727. lege 5. 6. 7. &c.

Przyimowáni bydź nie máią od królá bez proponowánia ná seymiku. fol: 728. lege 9. Opátruiąc. par: A gdyby.

Ciągnąc ná woyne żywność zá pieniądze wedle tárgu kupowáć máią. fol: 718. lege 1. Jest. pa. A ten żołniérz. O tymże, pátrz żołniérze

Smierć.

O śmierć przygodną, iáko kiedy kto z drzewá spádnie, álbo vtonie, pytánie żadne bydź niema. fol: 426. lege 5. Jeśli.

Sól Krákowska.

Po wszytkiey koronie ma bydź wożona. y przedawána fol. 50. lege 14. parag. A ták.

W swym porządku bydź ma wedle stárych státutów. fol: 52. le: 15.

Ma bydź ślachćie przedawána wedle Státutów pierwszych, sub pœna centum marcarum. fol. 52. lege 18.

Sól Ruska.

Ruskie źiemie máią swoie sól własną. fo: 51. v. 4

Soli Ruskiey miásto postronney vżywáć wolno. fol: 53 lege 19.

Soli Ruskiey beczká zá grzywnę Polską, Támże.

Soli Ruskiey vżywáć máią w Pałukách y w Krayney. fol 54. par: Obaczáiąc.

Sól Ruska w Bydgosczy skłádána bydź ma y támże przedawána po grzywnie pod winą tyśiącá grzywien ná Zupniki. fol: 55. le. 26.

Skłádána bydź ma y do Dobrzyniá y do Dybowá. fol: 56. par: Wszákże.

Sól Ruska skłádána bydź niema tám gdźie Krákowska. fo: 56. lege 28.

Sól w Bydgosczy złożona á do ćwierći látá nie przedána, Zupnik Ruski przedawáć może furmánóm. fol: 52. lege 28.

Sol Ruska do Bydgosczy hámowána áni gwałtem brána bydź niema fol. 57. ver 1.

Sol Ruska króm Bydgosczy indźiey áni przedawána áni kupowána bydź niema, inácżey wolno ią Zupnikówi Ruskiemu ábo Bydgoskiemu bráć y do Bydgosczy prowádźić, á ktoby tego bronił, przepada winę 500. grzywien. Támże.

Sol Ruska w Bydgosczy iedno woiewodztwóm Poznánskimu y Káliskiemu przedawána bydź ma, gdyż insze woiewodztwa swe skłády máią. folio 57 parag. A tá Sol.

Sol do Bydgosczy pierwey od práwowána bydź ma, toż dopiero do Dybowá y do Dobrzyniá. folio 57. parag. A tá Sol.

Sól Pruska.

Soli Pruskiey pozwolone było przedawánie Stánisłáwowi Gráiewskiemu, co było z vćiążeniem Szláchty wielkiey Polski y Mázowieckiey. fo. 54. lege 23.

Soli Pruskiey Szláchtá wielkiey Polski, in defectu Soli Ruskiey bráć miáłá beczkę po złotemu w Bydgosczy do przyszłego tylko Seymu. folio 55. versu 4.

Sol Pruska Mázowieckie źiemie sobie wozić miáły z miast Pruskich płácąc od kożdey beczki po 6 groszy do przyszłego Seymu. fol. 55. parag. A w źiemiách.

Sól Mázowiecka.

Ná komorách Mázowieckich. folio 57.

Woda do komor spuszczána, nie z komieg ále z komor ma bydź przedawána. f: 57. l. 30. ver. 2.

Táż sol po przywieźieniu iey ma bydź przez Pisárze Solne obwołána. Támże.

Táż przez cztery Niedźiele ludźiom ślachetckim á nie innym ná ich tylko własną potrzebę nie ná przedáy ma bydź przedawána, á po czterech Niedźielach wolno ią bedźie kożdemu kupowáć. Támże.

Sól Plotcka.

Z komory Plotckiey Zupnik winien dodawáć soli źiemi

li ziemie Gostyńskiey. fol: 57. lege 31.

Sól Gostyńska.

Sól w ziemi Gostyńskiey którey skład w Suchodole, ma bydź przedawána zwykłym obyczáiem ludziom ślachetckim, iáko w Płotcku y w inszych Zupách. fol: 57. le: 32.

Sól Loisowa.

Vstáć miáłá zá sporządzeniem Zup Ruskich. fol: 54. lege 21.

Warzyć zákazána. fol: 54. le. 22. & fol 55. lege 24. Pod winą sta grzywien/ Támże.

Sól grádowa ábo krupiásta.

Soli Grádowey in defectu soli Ruskiey wolno ślachćie ku swey potrzebie vżywáć. fol: 54. lege 21. & fol. 55. le. 25.

Czego iesliby kto bronił ma bydź karan confiscatione bonorum o co forum przed królem: á imposseßionatus pœna peculatus. fol: 55. lege 24.

Sól krupiásta w Mázowieckie strony wożona bydź niema pod winą 14. grzywien. fo. 1066 lege 2. To też.

Sól postronna.

Iest szkoda R. P. y Zup Krákowskich. fol: 56. lege 14 par: Iż widziemy.

Soli postronney áni mieć áni vżywáć niema żaden pod winą 14 grzywien. Támże. par: A gdy. & fol: 53 le 19.

Soli postronney do tąd vżywáć wolno póki soli Ruskiey dostátek ná skład Bydgostki nie zniosą ábo póki nie zákaża. fol: 53. le. 19. pár. A iż.

Sól postronna vstáć ma w sześć Niedziel po zákazániu publicowánym pod winą 14. grzywien ktoby iey vżywał, á ktoby ią woził, tráći dobrá wszytkiey kupie. fol: 53. le. 19 p. A to.

Soli Zamorskiey beczká może bydź brána ná szkuty z Gdánská dla czeládzi. fol. 54. le: 20.

Sól Beczkowa.

Ná składziech Lomzienskim y Rożánskim niedrozey iedno zá 3. grosze płácona bydź ma. fol. 1065. lege 26. Gdyż.

Ná tychże składziech od ślachty ná własną potrzebę nie ná przekup ma bydź kupowána. fol. eodem lege 26. Gdyż.

Solne okná ná gruncie Szláchetckim.

Wolne bydź máią fol. 59. lege. 38.

Soli dostátek wszedy bydź ma.

Soli dostátek ziemie te mieć máią do których woda spuszczána bywa: ázeby zá słuszne pieniądze przedawána byłá od kupców Woiewodowie opátrzyć máią f 58. l: 34. & l. 35. & 36.

Soli wolne wożenie y przedawánie.

Solni furmáni Wielkiey Polski y Kuiá vskiey bez Arestu z solą iácháć wolność máią, y one w beczkách składáć ábo nieskładáć czásów zwyczáynych zá słuszną zapłátą przedawáć mogą. folio. 58. versu. 2.

Ci niemáią bydź przymuszáni ku składániu soli w beczkách pod winą 14. grzywien. Wszákże targowe płáćić máią. Támże.

Solidá.

Solidū áni expectátiwá nie byłá gdźie brát brátu dożywoćie swé ná dobrá królewskie przed dokonczeniem Seymu anni 1562. spuśćił. fo. 91. le. Aby też. par. Dożywoćie bráciey.

Solida ábo spólne dzierżenia są skássowáne. fol: 299. lege. 7. A iż.

Solne skłády.

Ná skłády listy okazowáne bydź miały. fo: 1058. lege 2. O skłády.

Solne skłády w Mieśćiech niemogą bydź zrzucáne bez dozwolenia ich fol. 1957. le. 1. Quanquā.

Soli Ruskiey skłády w Bydgoszczy. fo 53. le. 19. ver. 11. á skłádána bydź ma 11000. Beczek. folio. 56. lege. 28.

Soli Ruskiey komorá druga w Dybowie. folio. 55. le. 25. á soli trzy tysiące beczek składáno bydź ma fol. 57. parag: A tá Sól.

Soli do Dobrzyna ma bydź dwa tysiącá beczek. Támże.

Skład soli Gostinskiey w Suchodole. f. 57 l. 32.

Skłády y drógi Woiewodztw Koronnych.

Krákowskie, fol. 1058. lege 5.
Sadeckie, fol 1060. le Mieszczánie.
Oświećimskie, fol: eod le: Mieszczánie.
Podoliniecckie, fol: 1061. lege 8.
Bedzinskie, fol. eodem le: 9.
Wielickie, fol eodem lege 10.
Sándomirskie, fol eodem lege 11.
Wislickie, fol. eodem le. 12.
Radomskie, fo: 1062. le: 13.
Lwowskie fol. eodem lege 14.
Kołomyyskie, fol eodem lege 15.

Soli · Krasno-

Krásnostáwskié, fol. eodem lege 16.
Turobinskie, fol: 1063. le:17.
Lubelskié, fol: eodem lege 18.
Párcowskie, fol: eodem lege 19.
Bełzkié, fol: eodem lege 20.
Poznánskié, fol eodem lege 21.
Ponieckié, fol: 1064. lege 22.
Káliskié, fol: eodem lege. 23.
Wielunskié, fol: 1065. lege 24.

Składy Miast które nie są przećiwko práwu, máią bydź záchowáné. fol: 1065 le. 25. Składy.

Składy solné z żup Krákowskich w Lomźie wRo źánie vtwierdzoné. fo. eod: le: 26. Gdyż.

Składy Miástom nádáné nie śćiągáią sie iedno ná ludźie kupieckié. fol. 1043. lege 5. Jáko wszystkié.

Spisne.

Ani w dźieśiećinách áni w królestwie wyćiągáné bydź niema. fol: 232. le: 15. Vstáwiamy. & fol. 325. le. 1. Przerzeczony. & le. 2. Chcemy. Pod winą wrócenia, y trzech grzywien temu od kogo wźięté będźie. le. 3. Vstáwiamy.

Spiszánie.

Folio 10601. lege 8. Okazáli.

Spráwy vrzedowe.

Które przypadáią przez ruszenie przed królá Ie. M. rychło máią bydź odpráwowáné, áni z roki królewskimi máią bydź wieszáné: wszákże iesli sie záwieszá, ma to bydź obwołano. fol: 646. lege 7. Rozumieiąc.

Spráwy vrzędowe máią bydź záchowáné w swoich zwyczáiách. fo. 647. lege 8. Causæ,

Spráwiedliwość.

Spráwiedliwośc sie omieszkiwa przez Stárosty gdźie główne ábo powiátowe Zamki wząstáwie trzymáią. fol: 90. le, 2. Náprzód. par: Druga. O tey pátrz fol. 1150.

Srzodá.

Miásto od poboru wolné prze desolatią przez ogien. fol: 1027. lege 1. Miástu.

Stacije

O stáciiey gdźie osobney zmianki w przywileiu nie dołożono, to práwu królewskiemu záchowano. fol: 102. lege 2. Chcąc.

O staciie, którzy byli zá królá Augustá spożywáni, wolno są vczynieni od pozwów. Y ći którzy ie dawáli, á dawáć powinni niebyli, dawáć ich nie máią. fol: 105. le: 10. Constitucyą.

Stáciy żadnych król v szláchty miewáć niema. fo. 133. á gdźieby ináczey bydź niemogło, tedy zá swé pieniądze wszytko kupowáć ma, wolnośći żadnych nie nárusżáiąc. Támże. Ani gwałtów żadnych nie czyniąc. Támże. lege 2. Obiecuiemy.

Stáciie czynić nie iest grzéch: fol: 254. ver. 47.

Stácye żołnierzów w dobrách duchownych gdźie bez szkody bydź niemoże, kto dáie w klątwę wpada. Támże. versu 38.

Stácye żadne wyćiągáć sie niemáią v Duchownych práwem gośćinnym. fol: 250. par: A co w textcie.

Nie tylko w Duchownych ále áni v świetckich. fol. 334. par. 3. A kożdy.

Stádá.

Iesli kto pokrádnie, we dwie lećie o nie czynić trzebá. 1108. lege 11. Vstáwiamy.

Stárostwá.

Stárostwo Sedomirskié y Sámborskié z Ożiminą y z Medenicámi obrócone ná wychówánie stołu y stanu królewskiego. fo. 32. par. A te oeconomiæ.

Stárostwá główne ábo Powiátowe, zástáwiáć sie nie máią, iáko dla korony rostárgnienia, táky dla Stárostów, aby nie iáko Stárostowie zákupni, ále iáko bonorũ possessores sprawiedliwośći ludzkiey nie omieszkiwáli. fol. 90. lege 2. Naprzód. parag Druga.

Stárostwy wolnemi kiedy by wákowáły, królowi száfowáć wolno. fol: 101. le: 5. To osobliwie.

Stárostwá Látyczowskié y Kámienieckié nie dźielone bydź máią. fol: 427. le. 2. 3. Gród.

STAROSTA.

Z strony vrzedu.

Stárostá Woiewodá y Kásztelan bydź niemoże, wyiawszy stárostwo Krákowskié. fol. 303. le. 23. Gdyż.

Stárostá żaden Sędźia bydź niemoże w tey źiemi gdźie iest Sędźia. fol. 487. le: 7. Gdyż.

Stárostá żaden cudzoźiemieć áni który idźie z rodu kśiążecego bydź niema iedno Polak. fol. 297. lege 1. Obiecuiemy.

Stárostwá niesądowé y Dźierżáwy królewskié choć w oney źiemi nieośiádłym byle Polakom á szláchćicóm dawáné bydź máią. fol: 303. le: 20. Vstáwiamy.

Obywátelom w teyże koronie nieprzychodniom dawáné bydź máią. Pátrz Zamki.

Stáro-

Stárostwá Sadowe tákże Zamki vkráinne dźiećiom lat niezupełnych dawáne bydź niemáią. fol. 780. le 17. Stárostw.

Stárostwá Sadowego dwoygá żáden trzymáć nie może. fol: 303. lege 21. Gdyż:

Osiádłym dawáne bydź máią. fol: 428. le. 1. Vstáwiamy. & fol 429. le. 2. Stárostowie. & lege 3 Capitanei.

Nie sadowe choć nieosiádłym dawáne bydź mogą, byle ślachćicom á Polakom. fol. 429. le. 4. Vstáwiamy. A ći winni w sądźie Grodzkimy Ziemskim in articulis Castren. oney źiemie o kożdą krzywdę odpowiedáć. A iesliby osiádłość w koronie mieli ábyliby w Ziemstwie przesadzeni, tedy one przezyski ná one osiádłość ich śćiągáć sie máią: á pozwy ná tako we in residentia tenutarii we Dworze ábo w Zamku kłádźione bydź máią. fol 429. le. 4. Vstáwiamy. A iesliby o co w Grodźie przesadzeni byli, tedy tákże przećiw nim postąpiono bydź ma iáko y od sadu Ziemskiego. fol. 433. lege 23. Tego.

Przysięgáć máią ták z strony vrzedu iáko y z strony Zamku, iż tempore interregni Zamków y Miast nikomu iedno królowi wolno obránemu y koronowánemu niespuszczą. fol. 429. lege 5. Stárostowie. Iáko przysięgáć máią. masz. fol: 429.

Toż czynić mieli y Stárostowie zá królá Zygmuntá pierwszego, ktorzy trzymáli Stárostwá v królowey Bony zastáwne. fol. 98. leg. 1. Wie le należy.

Ciż nie drzewiey z Zamków swych zstępić mieli áżby był król Zygmunt y król August bez potomstwá męzczyznskiego zeszli. Támże.

Ciż ták długo Stárostwá trzymáć mieli, áżby sie byłá summá od królowey Bony ná zástaw dána in defectu synów corkóm iey y ich potom kom bądź od królá iesliby mógł bądź od ślachty w cále wróćiłá. Támże.

Ciż z dochodów tych zastáwnych dóbr córkom królowey Bony odpowiádáć mieli. támże.

Stárostá ieden dwá Grody Piotrkowski y Sirádzki trzymáć może. fol. 427. le. 1. Zá prosbą. Tákże y stárostá Kámieniecki. Gród Nurski. fol. 428. le 9. Zá prosbą. Tákże Látyczowski fol. 427. lege 3. Gród.

Opátrzenie swe mieć máią od królá ze trzech częśći dochodów królewskich onego stárostwá álbo Dźierżáwy: do których ma bydź przypuszczona część piąta, Quárty nie ruszáiąc. fol. 312. lege 4. Około

Stárośćinym potomkom po śmierći wywiedź wolno co nád Inwentarz zostánie. fol. 315. pa. Respekt.

Z strony Sadów.

Przed Stárostą rok pierwszy nie iest záwity wyiąwszyby sie sám ná to poddał. fol: 546. lege 1. W wielkiey.

Sądy swe w sześć Niedźiel odpráwowáć máią obwoławszy ie tydźień przed tym y mieysce náznáczywszy. fol: 430. le: 8. Vstáwiamy. & lege 9. A te sądy.

Roki káżde sámi sądźić máią. fol: 433. lege 2. Vstáwiamy.

Ná sądźiech sámi bywáć máią pod vtráceniem Stárostwá: wyiąwszy potrzebę R. P. ábo królewską, gdźie ná swe mieysce zásádźić mogą sędźiego ślachćicá w onymże stárostwie osiádłego. fol. 430. lege 9. A te.

Nád Artykuły w Státućiech opisáne spraw żádnych sądźić niemáią. f 431. le. 14 Chcemy.

Cztery rzeczy tilko sądźić máią, o białogłowskie zgwałcenie, o rozboy, o pożogę y zapał, o gwałtowny náiazd. fol 430 le: 10. Jest. & fol. 431. lege 11. Vstáwiamy. & lege 12. 13.

O wszelákie rzeczy sądźić máią, to iest, O szkody żołnierzkie Duchównym osobom czynione. 723. parag. A iesli. & f: 726. l. 5. Bacząc.

Vporne do dosić vczynienia kośćiołowi Bożemu przywiedź máią fo. 245. par: Statuimusq;.

O gwałtowny náiazd domowy. f: 588. l. 5 Piotr. & folio: 589. lege 6. Gdy.

O gwałtowne wybićie z máietnośći. fol: 591. le: 10. Declárujemy. & lege 11. Quia.

O zgwałcenie pánien, Wdów y Mężatek: fol. 592. lege 14. Ktobykolwiek.

O posążenie śiostr. fo. 566 le: 4. Obiásniaiąc. & fol. 567 le: 5. Zwykło. & fol: 569. lege 8. Chcemy.

O pożogę. fol. 5 6 le. 1. O pożogách. & fol: 623. l 19. Z práwá. & f: 1113. le. Częstokroć.

O licowánie álbo Arestowánie rzeczy. fol: 548: lege 4. Rok licowny

Nie osiádłe. fol: 583. le. 1. Jesli. & 2. Gdy.

O krzywdy rozmáite, Pátrz krzywdy: fol 1209.

O grunty nie sądzą. fol: 432. le. 15. Crebris.

O inszych rzeczách do tego należących, Pátrz Sądy ziemskie y Sądy grodzkie. fol 1296.

Ná mieyscách swych y czásów swych sądźić máią f. 431. le. 12. Dla. & fol: 431 le: A iesli.

Przećiwko Rokowi z niewiádomośći o sądźiech przewleczonemu nic czynić niemáią sub nullitate. fol. 431. lege 14. Chcemy.

Bez powodá w sprawách dotkliwych vznawáć áni skázy-

ſkázywáć niemáią áż prawem przekonanego. fol: 123. lege 7. **Vſtáwiamy.**

Aż ku kóncowi zdáwáć máią. fol. 490. le: 16. **A iżby.** & f: 517. le: 9 **O zdawániu.** *o tym* **Pátrz/ Powodowa ſtroná.** folio: 1260.

Raz tylko rozmyſláć ſie máią do drugich Roków. fol. 492. lege 22. Statuimus.

Piſárze duchowne mieć mogą. fol. 240. parag: **Ale ſtároſtowie.**

Sámi podpiſowáć liſty Grodzkie máią. fo: 498. lege 10. **Dla.**

Ná ſeymikách gdźie ſądy bywáią goſpody rozdawáć máią. fol: 118. le: 19. **Poniewaz.**

Z ſtrony Woźnów.

Woźnego ná pozywánie dáć mogą. fol: 522. le: 4. **Skázuiemy.**

Z ſtrony Querell.

Ná ſkárgę pozywáć niema iedno o wybićie Pániey wienney: o świeży zły vczynek, o dźiał gdy go brát brátu pozwolić niechce, y gdy kto kogo wypędźi z ſpokoynego dźierżenia. fol: 432. le. 16. **Skárżyli.** & le. 17. **Pierwßa.** & 18. **Ten.**

Z ſtrony gwałtów.

Stároſtá gwałtownik poſpolitego pokoiu ná gárdle y ſrogey karány bydź ma. fo: 512. lege 7. **Acz.** par: **A ten.**

Przeſpieczenſtwá poſpolitego pokoiu przeſtrzegáć máią. **Támże.**

Gwałtowniki mieyſc ſądowych zátrzymáć máią áż do doſyć czynienia y zapłáty win grzywien 60. gdźieby tylko broni, nożá, włocznie dobył á nią ßermował. fo. 512. pa. **A tákowi.**

Inquiſitią y Executią czynić máią nád temi którzyby ná ſeymiech zwády czynili, y mieczów dobywáli 20. grzywien: gdźieby ránili, winą Státutową: gdźieby zabili, ná gárdle: á gdźieby vćiekli, wywołániem y bezecnośćią. fol: 512 le. 8. **Vſtáwiamy.**

O gwałtowne wybićie z ſpokoynego wybićia pozwáć mogą. fol. 432. le. 17. **Pierwßa.**

O gwałty Mieyſckie ſámi oblicznie przy ſądźie bydź máią. fol: 595. le: **Iż miedzy.** parag: **Co vczyniwßy.**

A ieſli ſie nie zgodzą, máią ſie vćiec do náuki królewſkiey. **Támże.** par: **Ale ieſli.**

Z ſtrony Głównikow álbo Mężobóyców.

Ná główniki nomine Inſtigatoris *pozywáć mieli ná ſądźiech nowych zá królá Auguſtá* fol: 680. le. 2. **Item.** & fo: 681 par: **A miáſtá.**

Wedle ſtárych proceſſów powinni królowi Mężobóyce odnośić. f. 609. p. **A Stároſtowie.**

Głowniká bezecnego imáć máią, y ná gárdle karáć. fol: 614. par. **A ktoby.**

Pietrá y kominy w wieży budowáć dopuſczáć im niemáią. fol: 613. lege **A iż.**

Z ſtrony pomocników.

Nieośiádłe poimáć mogą y do wieże wrzućić máią. fol. 673. le: 16. **Tákże.**

Z ſtrony ſcrutinium.

Do czynienia ſcrutinium *záſádźić Podſtárośćiego może.* fol: 616. leg: Scrutinium. parag. **Wßákże.**

Z ſtrony wywołáńców.

Ná wywołánym executią czynić mogą, ieſli ſie niezgodźi. fol: 626. le: 2. **Gdyby.**

We dworzech ßláchetckich imáć ich niemáią bez dozwolenia. fol 627. le. 3 **Niemáią.**

Trzymáiąc dobrá wywołánców, pożytki z dóbr onych ná budowánie zamków ſwey dźierżáwy obracáć, y z nich liczbę królowi czynić máią. fol: 680. le: 3. **Wßytkim.** par: Item, **Też to**

O wywołánce ſtáráć ſie máią áby poimáni byli y wſádzeni. **Támże.** par: eodem.

Z ſtrony Gléytów.

Liſtów Gleytowych dawáć niemáią. fol: 628. lege 3. **Gdy. Pátrz Gléyty.**

Z ſtrony poimánia.

Zadnego ſub prætextu officii *imáć nie máią.* fol. 592 lege 3. **Gdyby.**

Szláchćicá żadnego imáć nie máią iedno áż práwem przekonánego. fol. 622. le: 15. **Acz.**

Iure victum & in recenti crimine *imáć mogą.* fol. 592. le: 13. **Gdyby.**

Złodźieiá dobrowolnego mężobóyce, łápácza pánien, puſtoßyćielá wśi, łupieżce, álbo który niechce rekoiemſtwá zá ſie ſtáwić, imáć mogą. fo: 123. par: **Wßákże.**

Wywołáncc imáć mogą kromia w domiech ßláchetckich. fol. 627. lege 3. **Niemáią.**

Zołnierzá któryby ná ſłużbę pieniądze wźiawßy nie ſłużył, imáć mogą. fol: 716. lege 12. **Któ rzykolwiek.**

Szláchćicá od ßláchćicá wieźionego eliberowáć máią, deputowawßy vrząd ſwóy z Woźnym do tego. fol: 592. le: 13. **Gdyby.**

Vćiekaiące poddáne z Korony przepuſczáć niemáią

wie żywność odwożić máią. fol: 730. le: 11. A żeby. parag. Zywność.

Z ſtrony Miaſt y kupców.

Doglądáć máią áby ſie popráwowáły. fol. 1029. le: 1. Jż. & le: 2. 3. Liczby ich ſłucháć máią. Támże & fol. 1030. lege 3. Ać.

Miaſt bronić máią. fol: 1030. lege 4. Beſpieczenſtwo.

Mieśczány trzemá grzywnomá karáć máią o wywieſſánie znáków targowych. fol: 1046. lege 1. Jż.

Myt y targowych nowych vſtawiáć áni wyćiągáć niemáią. fol: 1046. le: 2. Sna bywa.

Targów po wśiách zákazáć máią. fol: 1040. lege 3. Chcąc.

Dogledáć máią áby ſie Mieſczánie y kupcy wedle liſtów im nádánych záchowywáli. f. 1043. lege 5. Jáko. par: A tego,

Kupce z towármi zá gránice przepuſzczáć niemáią fol: 1045: parag: A tego.

Wołów y bydłá wyganiáć dopuſzczáć niemáią. Támże Okrom karmnych. fol: 1046. lege 6. Jármárki.

Dopuſzczáć kupcóm niemáią z kupiámi y zbożem przez ziemie przeieżdżáć. fol. 1036. le: 11. A iż. & fol: 1045. par: A tego.

Niezwyczáynemi drogámi ieżdżić áni Ceł miiáć dopuſzczáć kupcóm niemáią. fol. 1035. le. 9. Zákázuiemy. & fol. 1040. le. 3. Chcąc. parag: A sámi.

Do dwu Mieśiecy ćiérpieć niemáią kupcow cudzoźiemſkich práwá Mieyſkiego niemáiących fol. 1033. lege 5. Jż ſie.

Exequowáć máią Státut Piotrkowſki nád kupcámi cudzoziemſkimi nieośiadłymi. fol. 1033. le. 3. O Włochách.

Z nieposłuſznych y z przećiwiáiących ſie wznieśieniu Bráctw Mieyſkich executią czynić máią. fol. 279. le. 10. Quandoquidem.

Burmiſtrzá z iednym Ráycą gdźieby co wyſtąpili przećiw Státutowi Toruńſkiemu ściąć dáć mogą. fol. 595. le. Jż miedzy pa: A ieſliby.

Z ſtrony Hultáiów.

Pilne wzwiády czynić w Mieśćiech máią o ludźiach prożnych y lóżnych y powśćiągáć ie máią. fol. 584. lege 1. Nayduią.

W woiewództwie Poznáńſkim y Káliſkim hultáyſtwo wßytko od Miaſt excludowáć máią, á gdźieby ſie wróćili imáć ie roſkazáć máią. fol. 584. le. 2. Dla & le: 3. Co. & le: 4. Jż ſie.

Zá nieośiádłé przyiąć mogą rekoymie álbo in defectu śiedźieć roſkazáć im máią. fol. 583. le: 1. Jeſli parag. Gdy.

Z ſtrony ſoli.

Przeſtrzegáć máią áby ſól krupiáſta Zamorſka do Woiewództwá Mázoweckiego do Powiátu Łomżienſkiego, Rożánſkiego, Wiſkiego przywożona nie byłá. fol: 989. lege Gdyż.

Náwigátiey wolney bronić áni Cłá od ſoli króleſkiey bráć nie máią. Támże. lege eadem.

Wyćiągáć máią winy 14. grzywien o ſól przewożną áż do wwiązánia y doſyć vczynienia. fol: 51. parag: Które.

Executią czynić máią w niedopuſzczániu poſtronney ſoli: fol: 52. le: 15. Każąc.

Z ſtrony koni.

Szláchćic przeßkadzáć áni im hámowáć niemáią wolnego kupowánia koni ná Iármárkách. fol: 1053. lege 4. Konie:

Strzedz máią áby konie z korony wywodzoné nie były: fol: 1053. le: 3. Aby.

Zydy o wywiedzienie koni imáć máią. Támże.

Bráć konie máią którzyby ie wywożić chćieli. f. 1053. le: 3. Aby. & fol: 1051. le: 1. Jż.

Sámi ich z korony przepuſzczáć niemáią. Támże.

Z ſtrony Winá.

Przeſtrzegáć máią áby winá cudzoziemſkie ná ſkłádźiech zwykłych ná rynku przedawáné były. fol: 1052. le: 5. Vſtáwiamy,

Do Wegier po winá ieżdżić álbo poſyłáć ná zmowie dopuſzczáć niemáią, y owßem bráć ie máią. fo: 1051. le: 1. Jż. p: A ktoby śie kolwiek.

Nád vſtáwe drożey winá przedawáć dopuſzczáć niemáią. fol: 1050. par: A iżby.

Z ſtrony piw.

Piw wárzenia y z inąd wożenia, bránia, ßynkowánia, vzywánia poddánym koronnym, tákże Pánóm ná wśiách wárzyć zákázywáć nie máią fol. 1046. lege 2. Sna.

Piwá Wrocłáwſkiego do korony wożić y ßynkowáć dopuſzczáć niemáią. fol: 1055. le: 1, Piwá.

Z ſtrony dróg.

Záwárćia ziemie dla kupców y kupi ſtróżmi bydź máią. fol: 1038. le: 13. Cum.

Drógi y gośćince niezwyczáyne do wegier záràbáć máią. fol: 1038. le. 14. & 15. Gośćince.

Z kupiámi y z zbożem do Slaſká y zá gránice przeieżdżáć dopuſzczáć niemáią. fo: 1036. l: 11 A iż.

Státu-

Surrogator.

Surazs

Sukná.

Swiádkowie

Sześcia świádków z osimnaśćia wybránych ślachćiców w onym powiećie ábo Woiewództwie ośiádłych y dobrey sławy, przyśięgą przekonány gwałtownik o zábićie álbo rány w domu czyim żądánych, ná gárdle karány bydź ma. fol: 589. le: 6. Gdy.

Dwunaśćia świádków ma bydź dowód gwałtownie wydártych pieniedzy. f: 598. l. Marcin

Dwánaśćie nawiecey świádków tàm ad actum criminalem quàm Ciuilem stroná do scrutinium wywieźdź ma. fol: 615. parag: A iżby.

Swiádków 18 ślachćiców, przez królá z piaćidźie śiat obránych, wyświádczyć mogą ślachćicá o bićie fałszywey Monéty pomówionégo od dwu nieślachćiców, o tákiż wystepek pokonánych. Támże. le: eadem, par: A dla. Ale gdźie drugi ras przypádnie, ledá świádko wie pokonáć go mogą, Támże.

Swiádków 18. miánowáni bydź máią ná listy podeyrzáné, á z tych záś sześć obráni przyśiądź máią, iż listy nie są fałszywé, á słusznie z kśiąg Ziemskich wyszły. fol: 508. le: 4. Aby/ par: Ale.

Szláchectwo przez Woźnégo álbo przy Woźnym ma bydź przy dwu ślachćicach, fol: 523. le: 9. Gdy.

Swiádectwem iáwnym y dowodnym oświádczenie bydź ma w roku przed Stárostą y Woiewodą oney źiemie, gdźieby kto listy zgubił ná do brá królewskié. fol: 102. le: 1. A ktoby.

Swiádkowie z inąd przyćisnąć sie gwałtem nie mogą, áby swych rzeczy zániechawszy, indźiey iácháć ná świádectwo mieli, fo: 259. ver: 11.

Swiádkowie podczás bywáią meczeni. fol: 259. versu 48.

Examen świádków może bydź inszému zlécone choć in causa Criminali, fo: 260 ver: 8.

Swiádkámi sie ma odwieźdź o gwałt bogáty vbogiemu, fo: 598. le: Gdy vbogi.

Swiádkowie przed sądem ná zeznánie ran máią bydź wiedźieni. fo. 604. le: Vstáwiamy.

Swiádkowie kleći, gdźieby inszy bydź nie mogli, bez obráżenia spráwy świádczyć mogą fol: 625. le: 1. Doświádczylismy.

Swiádectwo krewnych o przedánie dóbr ważné. fol. 625. le: 2. Conrad.

Swiádkámi sie odwodźi dźiedźic pozwány, że imienie zástáwą trzymał, fo: 632 le: 3. Dla.

Swiádkámi rekoymia pokonáć ma tego zá kogo reczył gdyby długu przał, fol: 634. le: 2. Téż vstáwiamy.

Swiádki Mieszczánin dochodźić ma długu swégo fol: 1034. le: 6. Koniec.

Swiádkowie oczywiśći pierwey máią bydź vważeni, á plurálitás tych co słyszeli niema bydź pisána, oprócz żeby kto ad inuestigàdam rei veritatem co powiedźiał, fol: 614. parag: A máią.

Swiádkowie przenáieci bydź nie máią, ná co przyśiegá bydź ma, fol: 614. par: Iż ná.

Swiádectwy gránice dowodzoné bydź máią, fo: 420. lege 14. Około.

Swieta Rzéká.

Swietą rzékę ktoby sie podiął czyśćić pozwolono fol: 1102. le: 16. Swietą.

Swinie álbo Wieprze.

Kto w cudzy lás wżenie, zá pierwszą, wtórą rázą może bydź wieprz zábity, á trzeći raz wszystkie do obory królewskiey mogą bydź oddáné, fo: 1109. le: 4. Vstáwiamy.

Swini álbo Wieprzów żaden do swoich lásów przez cudzą dźiedźinę niema pedźić iedno drogą, fo: eo dem, le: 5. Vstáwiamy.

Swietckie osoby.

Wdawáć sie nie máią w sądy Duchowné o rzecz świetcką, áni żaden świetcki pozywáć niema świetckiégo o rzecz świetcką do vrzeduDucho wnégo, fol: 234. lege 1. 2. 3. 4. 5.

Swowoleństwo.

Ludźi pogránicznych karáné bydź ma, fol: 732. le: 14. Nizowcy. & fol: 733. le: 15. Iż vkráinné. & fo: 793. le: 13, Z strony.

Sygnet.

Królewski. Pátrz / Pieczeć.

Sygnetu Oycowskiego, tylko synowie vżywáć máią. fol: 558. le: 1. Iż synowie.

Syn.

Synowie z rodźicmi zá iedne osobe zmisleniem práwá bywáią miáni. fol. 558. lege 1. Iż synowie.

Synowie pieczeći tylko oycowskiey vżywáć máią, inney nośić áni mieć niemáią. fol: 558. l. ead.

Syn máiąc oboie rodźice żywey zdrowé niema pánstwá żadney rzeczy áni mocy dánia iákiey máietnośći. fo: 558. lege 2. Aby.

Ieśli sie przegra, zádłuży, zan płáćić nie winni rodźice: á postánowienie ich z kim vczyniononé

niewáżne. Támże.

Syn niewydźielony bedąc w oycowskiey mocy, y od bráćiey nieoddźielony, ieśli w gałki, w bierki, ábo w inną grę ßkodliwą ábo co innego czyniąc co przegra, ná iego część ábo dźiał ma bydź poczytano. fol: 559. le. 2. Syn.

Synowi nierządnie národzonemu, głowá mátki iego płácona bydź ma. folio 560. lege 4. Wáwrzyniec.

Syn národzony z mátki ktora byłá założnicą w dobrách żadnych niedźiedźiczy, áni żadney prerogátywy ßláchetckiey mieć niema. fol: 560. lege 5 Item.

Syn zá Oycá karány bydź niema, wyiawßyby wystepku oycowskiego był vczestnikiem, á oskárżony spráwić sie niemógł. fol: 564. le. 7. Gdyż. *Karánie záśie bydź ma ábo ná rzeczách ruchomych ábo ná dźiedźictwie do skárbu.* Támże par: Ale ten.

Syn któryby odpowiedźiał rodźicóm swym, ábo im niebespieczeństwo iákie czynił álbo ránił, táki zá słußnym wywodem nieináczey karan bydź ma, iedno iákoby gleyt królewski zgwałćił. fol: 564 lege 8. A iż.

Synóm wtorey żony po śmierći oycowskiey niema sie dostáć część żadna pierwßey żony. pátrz Dobrá ßláchetckié.

Synowie po śmierći mátki swey, vpomináć sie nie mogą dóbr y dźiedźictwá z częśći maćierzyńskiey od Oycá, áżby drugą żonę poiął, ábo dobrá one niesłußnie rozpraßał. fol: 574. le: 6. Z pospolitego. *Ale choćby y drugą żonę poiął, tedy nie powinien, byle rozpróßcą dóbr nie był.* fol: 557. lege 1. W niektórey.

Syn niewydźielony zá oycá woyne służyć może. fol: 698. lege 10. Też vstáwiamy.

Synowie ßláchetcy ná służbie bedący woyny zá rodźice nie zástepuią: f 698. l: 11. Item filii.

Synowie pozostáli z śiostrámi nie posążonemi w dobrách oyczystych, śiostry posążyć máią. Pátrz in litera B. Brát/& in litera S. śiostry.

Synody

Synódy wisitácia Diaecesiiey Krákowskiey dla rządu kośćielnego byłá zá Wielkiego Káźimierzá, y Biskupá Bodzánte, y zá Iárosłáwá Arcybiskupá Gnieźnieńskiego w Krákowie roku 1369. 4. Iunii. fol: 225. lege 2. Káźimiérz.

Ná Synodźie Krákowskim zá Bodzánte Biskupá Compositia byłá o Dźieśiećiny z królem Káźimierzem á Szláchtą roku 1369. fol. 226. le. 3 My. & fol: 227. lege 8. Gdyż.

Ná Synodźie Wálnym Duchownym miáłá bydź winá postánowiona ná Duchowne: gdźieby Duchowny świetckiego do duchownego práwá wyćiągnął o rzecz świetcką. fol. 235. para. A winá. & lege 6. Prospicientes.

Szácunek

Wßytkich máietnośći był zá królá Zygmuntá pierwßego, krom dóbr królewskich wolnych y niezastáwnych. fol 333. par. Naprzód.

Szácunek którym sposobem był, Pátrz dobrá koronne fol: 1174.

Szácunek poddánych zbiegłych, żone y dźieći y supellectilem omnem *w to włożywßy, niema bydź wietßy nad 500. grzywien Polskich,* sub nullitate totius actus. fol: 1084. le: 23. Moderuiąc.

Szácunek ochromienia y ran Szláchćicóm żadnych, fol 602. le: Gdy kto.

Száfárze Poborowi.

Pátrz in litera P. Poborcy.

Száfárze Quárćiáni.

Pátrz. fol: 1276.

Szczépié

Szczépia wszczépionego prowádzący sie połowice powinien postáwić. f. 113. le. 4. Vstáwiamy:

Szkody y ßkodnicy.

Szkode wielką R. P. podeymuie, nie kowániem monety w koronie. fol: 378. le. 14. Iż z tąd.

Szkode wielką koroná podeymuie monetą nieważną cudzoziemską. fo. 376. le:10. Iż wiele.

Szkody poprzyśiężone zá gránicámi ná grunćie królewskim czynione zá pozwániem do Ziemstwá nágradzáne bydź máią. fol. 408. par: A iż Stárostowie. & par: Ieśliby.

Szkody poddánemu królewskiemu ábo ßláchćicowi w iego dobrách vczynione nágradzáne bydź máią fol. 410. le: 26. Stárostowie.

Szkodnicy nocni ná polu, grunćiech, rolách, z kośćiołów bráni bydź máią. fo 236. p. Wßárze.

Szkodnik zboże wednie biorący, temu co ßkodę ma, winy trzy grzywny dáć powinien. fo. 617. lege Zá iedne.

Szkody od bydłá ná polu vczynione, nágradzáne bydź máią. fol. 1104 le: 1. Vstáwiamy.

Szkody w duchownych imionách od żołnierzów vczynióne, Stárostowie z grozą máią przyćisnąć nágradzáć, á Rotmistrzowie y Dźieśiątnicy

do

do Wieże máią bydź dani áż do nagrody. fol: 726. lege 5. Bacząc.

Szkody w Imionách Duchownych y Swietckich przez towárzyße Rotmiſtrzów czynione ábo ſam Rotmiſtrz nágradzáć, ábo ie ná żołdzie ßkodniká wytrácáć winien. fo. 334. p: N áby.

Szkodnicy álbo łupieżcy ná woynie karáni bydź máią, z winą królewſką ſiedmnadzieſtą. f: 719. lege 2. Acz świetcy.

Szkodnicy w ćiągnieniu ná woyne przed ſtároſte pozwáni, máią bydź ſadzeni, iáko o ieden ártykuł do Grodu należący. fol: 725. le: 4. Káźimierz. parag: Káżdy.

Szkodnicy woienni Duchownym vbogim krzywde czyniący w práwie Duchownym odpowiádáią, gdźie przekonáni á klatwe dłużey niż rok ná ſobie noßący do Wieże máią bydź dáni. fol 726. par: Które rzeczy.

O ßkode duchowną pozwáć może, gdźie kto chce bądź do ſedźiego gdźie ſie ßkodá ſtáłá, bądź do ſedźiego gdźie ßkodnik mießka. fol. 259 le: para. Ale náoſtátek.

Szkody oświádczone y nágrodzone bydź máią. folio 623. lege Quia frequenter.

O ßkody poddánym vczynione od wykupionego z dóbr práwem ziemſkim poddány ma czynić. folio 100. lege 2. Iż przy.

Szkode kto vczyni bądź máłą bądź wielką, iáwnie ábo táiemnie, práwu podległ: Iedno że práw ny poſtepek nie iednáki przećiw wßytkim. fol. 253. parag: Ale iednák.

Szkody y zákłady wolno kożdemu przy zapiſiech miánowáć gdy ſie ſtrony z ſobą zgodzą. folio 440. le: 14. Ad effugiendas. par. Quarumquidem.

Szkody poprzyśiężóne y dekretem oſadzone odkłádáne bydź máią. fol. 646. par. A Gdy. & folio 669. lege 7. A ieśli.

Szkody ná woynie podiete król ßláchćie nágradzáć winien. fol. 717. le: 14. Ieſliby.

Szkody dla obrony Miáſtá Krákowá podiete nágradzáne bydź miáły. folio 1026. lege 6. Iż.

Szkody podiete z ſtrony nieſłußnego vproßenia káduku nágrádzáne bydź máią. fol. 131. le: 33. Conſtitucia. parag. A gdźieby.

Szkoly.

Dla dźiatek ßláchetckich máią bydź w klaßtorzech. folio 212. lege 7. A ponieważ.

Przy Tumſkich kośćiołách máią mieć ſwoie Rectory y Miſtrze á po miáſteczkách Bákáłarze ábo Młodźience godne gdźie ſie Miſtrzowie wychowáć niemogą. fol. 224 lege 5. Iż.

Szkołá Krákowſka, Pozńánſka, y Pułtowſka reformowáne bydź miáły zá Zygmuntá Auguſtá. folio 224. lege 7. Około.

Ná ßkołách Zacy.

Swowolni, ktorzyby ſie Miſtrzom karáć niedáli máią bydź Biſkupowi ábo Officiałowi ná kárá nie deferowáni, fo. 224. lege 5. Iż.

Zacy Waguſowie z ßkoły z miáſteczek wypedzeni bydź máią. folio 224. lege 6. Zaki.

Szkót.

Vpráwá wagi dwá großá: ßkotow ßeść, wagá 12 großy. folio 520. lege 9. Gdy.

Szláchćic.

Szláchetckie pokolenie z rodzáiu ma záwżdy ſwoy pocżątek. fol. 554. lege 2. Szláchetckie.

Szláchetcy potomkowie zwykli ſwe poßćie z rodzáiu ſwego dowodźić świádectwem Tám.

Szláchćicem własnym zwáć ſie może, ktorego rodźicy ſą ßláchetcy z domu ßláchetckiego, y ktorzy mießkáią w ſwych dźierżáwách wedle obyczáiu oyczyzny, czyniąc práwem ßláchetckim miedzy ßláchtą. fol. 554. lege 3. Zwykło.

W ßláchetcwie pocżytáni bydź mogą, ktorzy tylko z oycá ßláchćicá á z mátki ſtanu proſtego ſie rodzą. fol: 196. parag. A iż zwykło.

Szláchćicem kto ſie bydź mieni, á drugi przą tego, ma dowodźić ßeśćią świádków po dwu z ßpierwßego, wtorego, y trzećiego pokolenia. folio 554. lege. 2. Szláchetckie.

Szláchćicem ktoby ſie bydź mienił, nie bedąc im, dobrá ſwoie tráći. fol. 555. lege. 6. Ieſliby.

Głowá zábitego ktoryby ſie mienił bydź Szláchćicem niebedąc im, płácona bydź niema. folio 555. lege 7. Gdźieby.

Szláchetctwem bronić ſie niemogą, ktorzy liſty ná ßláchetctwo otrzymawßy biorą ná ſie ſprá wy ſtanu Rycerſkiemu przećiwne. fol: 555. pa: W ktorym. & lege 4. Drudzy.

Szláchćic rzemieſły Mieyſckimi báwić ſie niemoże. fol: 196. par: A iż zwykło.

Szláchetckiey praerogátywy mieć niemáią dźiećí z złożnic národzone. fol: 560. le: 5. Item.

O ſłowá zelżywe ßláchćicowi zádáne, kto ſie záprzy, przyśięgą ſie oczyśći. fol: 556. l. 9. Ieſli.

Szláchćicá y mátke iego ktoby nágánił, á nie dowiódłby, iáko o głowe grzywien 60. przepádá, y odwoływáiąc ma mowić, com mówił łgałem iáko pies. fol: 556. le: 8. Gdyż. A ieśli ſie záprzy, przyśięgą vchodźi. Tám. l: 9. Ieſli.

Szláchćicá kmieć nágánić od ßláchetctwá niemoże,

że, wyiawszyby słyszał gdy go ślachcic inszy naganił: fol: 556. le: 10. Kmieć.

Szlachcic co piwo w mieście szynkuie albo sie tu ła, a byłby od kmiecia o ślachectwo naganio ny sprawić sie winien. fo: 556. le: 10. Kmieć.

Na ślachectwo creowani bydź nie maią tylko na seymie za wiadomością Rad abo w Woysçze dla znaczney dzielności. fol: 555. lege 5. Ustawiamy.

Szlachectwo od krola Zygmunta III. creowanych in dubium vocowane bydź niema. fol: 555. lege 6. Jesliby.

O ślachectwo nie sąd Duchowny ale świetcki sądzić ma. fol: 233 le: 16. Præterea.

Szlachcicy są vczeńszy nad plebeiusze. fol: 197. lege Aby.

Szlachetckie domy częścią dla przygod rozmaitych, częścią prze rozmnożenie potomstwa potrzebnemi sie stawią. f: 203. v. 6.

Z strony Korony.

Szlachta gardły swemi od przygod woiennych korony bronić zwykłą y powinna. fol: 195. le. 4. Chcąc.

Szlachta, nalepsza część korony Polskiey. fo 203: versu 5.

Wiele R. P. należy na stanie Rycerskim. fol. 199. le: 9. Poniewaź. & fol: 554.

Szlachetcki stan przoduie w koronie. fol: 269. le. 1. Iż stan.

Wiele ciężarow koronnych zwłascza obrone przeciw nieprzyiacielom na sobie odnosi. fo: 370. lege 1. Iż ślachta.

Z strony wolności.

Szlachetckie grunty z ich pożytkami wolne. fol. 59. lege 38. Aby.

Szlachta wolna od wszelakiego darowania, y składania podatkow. fol: 319. le: 1. Dla.

Wolna od targowego gdy co na potrzebe domowa kupuie. fol: 1046. le: 2. Sna.

Wolna od czopowego iesli na swoy pożytek piwo warzy. fol: 370. le: 1. Iż ślachta.

Wolno iey brać piwa y ine picia zkadkolwiek y warzyć. fol: 10 46. le: 2 Sna.

Woły własnym zbożem karmione za granice pędzić wolno. fol: 69. ve 9. & le: 28. & fol: 691. le: 28. Powołowczyzny. & fol: 1045. par: A cudzoziemcy.

Wolna od Ceł y Myt w rzeczach własnego vrodzaiu. fol: 69. ve: 9. y na własną potrzebe kupionych za przysięgą. fol 62. le: 10.

Szlubem wiązan bydź niema aż prawem przekonany. fol: 123. le: 3. Gdyż. Wszakże excipe, na służbie woienney, w sprawie z służebnikiem, z vrzędnikiem, z sprawcą, z poddanymy w sprawie R. P. Tamże. lege eadem.

Sadzan bydź niema aż prawem przekonany. fol. 123. lege 6. Szlubem.

Iman bydź niema aż prawem przekonany. fo. 122. le: 1. 2. 3. Wszakże excipe, dobrowolny mężoboycą, łapącz panien, pustoszyciel wiosk, łupieżcą, y ktoryby sie reczyć niechciał. fol: 123. versu 3: Wszakże.

Maietność mu brana bydź niema, aż prawem przekonany bedzie. Tamże.

Szlachta Oświecimska y Zatorska wolna od Ceł y Myt, fol: 69. lege 30.

Szlachta Pruska wolna od Ceł, od wołow y koni na własną potrzebe kupionych. fol: 934. lege 2 Od.

Szlachta Nurska wolna od Ceł y targowego y od dani owsowey. fol: 789. le: 4. Na prośbe. & fol. 321. lege 6. Z podatku.

Szlachta Podlaska wolna od Poborow, Myt, y Ceł, y targowego. fol: 526. ver: 1.

Szlachta Wschowska wolna od wiardunkow, czynszow, spy, y łaciy. fo: 326. le. 4. Starosta.

Szlachcie w Bydgosczy wolno zboże przedawać. fol: 1027. lege 1. Gdy sie.

Wolno iey kupować domy y spichlerze w Mieściech. fol: 557. lege 12. Aby.

Vrzędniki Ziemskie, sędziego, Podsędka y pisarza wolno obierać ma. fol: 485. le: 1. Aby.

Z strony dostoienstw y godności.

Pracami y cnotami swymi zawsze dochodziła ślachta dostoienstw kościelnych. fol: 195, le: 5. Chcąc.

Z dobr kościelnych podwyższenia y podpore bierze. fol: 203. versu sexto.

W kapitułach godni są ku potrzebie, y ku czci, y ozdobie koscielney, y rządzić ie vmieią. fo. 197. lege Aby.

Bliższa iest ślachta zawsze dostoienstw y vrzędow niż cudzoziemcy. patrz fol: 1175.

Szlachcicy Doktorami w Kapitułach. fol. 197. lege Aby.

Z strony prawa Niemieckiego.

Prawo Niemieckie maiąc, a Polskiego vżywaiąc, wiecey sie Niemieckim bronić niemoże. fol: 557. lege 11. Cum.

Z stro-

Z strony woyny.

Szláchcic kozdy y bronią y práwy ozdobiony bydz ma. fol: 145. le. Roku.
Zástáwić sie ma naiázdowi nieprzyiaćielskiému gdzieby iáki naiazd ná korone czynił. fo. 717. lege 14. Jesliby.
Podniebytność królewska w koronie ná wszelki naiazdz nieprzyiaćielski y moc ruszyć sie ma. fol: 694. lege 18. A iz.
Woyne służyć powinien. folio 697. lege 8. Jz w zbroynym.
Imienie przedawszy á w mieśćie mieszkáiacy woyne służyć winien. fol. 699. le. 14. Ludzie.
Z lichwy zywiacy y ziemstwá niemáiacy winien woyne służyć. Támze.
Zgołoćiáły winien woienną wypráwe. fol: 699. lege 14. Ludzie.
Od służby woiennéy wolnym y wyietym przez królá bydz niema. fol: 703. le: 27. Bedziemy. Wszakze excipe Támze:
Iáko nakształtowniéy y nalepiey woyne służyć powinien. fol: 697. le: 8. Jz.
Z Kásztelanem swym ná mieysce náznáczoné ćiagnać ma. fol: 710. le: 19 Szláchtá.
Wćiagnieniu szkody czynić zadnéy niema. fol: 707. le: 18. Jz. & fol: 719 le. 19. Szláchtá.
Stáciy zadnych práwem gośćinnym v Duchownych wyćiagáć niema. fol: 250. par: A to.
Pod swa choragiew kozdy stáwić sie winien. fol: 709. lege 17. Práwá,
Zá gránice służyć nie winien, áz mu król słusznie dosyć vczyni, álbo go vprośi, fol: 697. le: 8. Jz. Y áz stany wszytkie ná to dobrowolnie zezwola. fol. 694. lege: 15. O woynie.
Zá gránice niz sie rusza po piáći grzywien od królá mieć ma. fol. 694. le. 15. Woyne.
Iedno ćwierć roku o piáći grzywnách służyć ma. Támze.
Do dwu Niedziel nie dáley ná ruszenie zá gránice czekáć ma. Támze.
Ná woynie poimány v królá nagrody szukáć ma. fo: 717. le: 14. Jesliby. Ale gdzieby nieprzyiaćielá od gránic niebronił, á on do korony wiechawszy bytwe dał, tedy tylko zá wiezienie dosyć vczynienie mieć ma. folio 717. lege 15. Obiecuiemy.
O innych rzeczách do tégo nalezacych, Pátrz/ Woyne y Wići.

Z strony wyzywánia ná reke.

Ieden drugiego ná reke wyzywáć niema. f. 690. lege 4. Expedit. & lege 5. Jz sie.

Z strony Gwałtów.

Szláchćic Szláchćicá gwałtem imáć, áni propria autoritate wieźić niema. f: 592. l. 13. Gdyby.
O gwałt w Mieśćie poimány przez vrząd Mieyski sadzony bydz niema, zátrzyman bydz moze fol. 594. le. Co sie. & le. 18. Jz. pátrz fol: 1190. Gwałty mieyskie.

Z strony Ran y Głowy.

Pátrz folio 1278. Rány.

Z strony Executiiéy ná Rebelles.

Szláchtá winna Executiiey pomagáć Stárośćie nád temi ktorzy królowi rebelliżuia. fo: 25. parag. A contrà.

Z strony złoczynstwá y złodziei.

Patrz/ in litera Z. Złoczyncy álbo Złodzieie.

Z strony Hultáiów.

W máietnośćiách swych dopuszczáć máia Stárostóm hámowáć ludźie prózne y lozne. fol: 584. lege 2. Dla.

Z strony Monety.

O bićie fałszywéy monety pokonány ná gárdle y ná máietnośći karány bydz ma pátrz Mynicá

Z strony Rekoiemstw y długów.

Szláchćic rekoiemstwem ábo długiem własnym obowiazány z swéy máietnośći, á nie z poddánych dosyć czynić ma. folio 1093. lege 34. Z práwá. parag: Ale iesli.

Z strony gruntów Królewskich.

Szláchćic zá gránicámi grunt królewski odeymuiacy do ziemstwá pozwány, winien szkody nágradzáć. f. 408. p. A stárostóm & p: Jesliby.

Z strony Szołtystw.

Szláchtá nád wola Pánow szołtystw kupowáć niema. folio 1075. lege 1. Gdyz.

Z strony Testámentów.

Szláchćie wolno testáment czynić badz przed pisárzem iáwnym ábo przy swiádkách Szláchetckich, ábo go tez własna reka nápisáć. fo. 238. parag. Wszakze.

Szołtysi.

Szołtysi y słudzy ich wolni od podymnego dwu groszu fol. 323. lege 3. Nád to.
Szołtystwá puste od Poboru wolne. folio 369. lege

niemáią. fol 972. lege 1. **Torunianie.**

Towáry

Wolno hándlowáć kozdemu: á iesliby kto przekázował listámi z káncellárięy królewskięy dánémi, pœna peculatus *karan bydz ma*. folio 1048. lege 2. **Vskarzáli.**

Po towary maią iezdzić sludzy Szláchetcy,pánscy, y królewscy,ále ich z korony wywozić niemáią. folio 1048. lege 1. **O tych.**

Do Gdanská wodą iść niemáią iedno zbozá. fol: 1045. parag: **A co sie tycze.**

Z korony wywozone bydz niemáią. folio 1045. parag. **A tego.**

Tránsactia.

Rákuska. folio 28. lege 8. **Naprzod.**

Trawá.

Spásiona álbo skośiona, sukniá nágródzona bydz ma. fol: 617. le. 3. **Nád to.**

Trybunal Koronny.

Trybunał Korony zá Królá Stephaná w Wárszáwie Roku 1578. *postánowiony*.

Obierániе osób sadowych w pierwszy poniedźiáłek po Národzeniu Pánny Máryiey w kozdym Woiewództwie bydz ma. fol. 682. le. 2.

Osobá iedná godna bogoboyna cnotliwa práwá y zwyczáiów sadowych onego kráiu vmieietna y ośiádła, ná seymikách kozdego Woiewództwá społnie obrána bydz ma. **Támze.** lege 3.

Deputáći dwá ná Trybunał w Woiewództwie Sierádzkim, w dźień Constitucyą Roku 1578. *opisány, obieráni bydz máią*. fol: 688. le: 22. **Pozwalamy.**

Obráni Sedźiowie do drugich tylko sadów trwáć máią fol: 683. par. **Ciz.**

Z *Elektow zaden powtore ná sady niema bydz obran do lat czterech: wyiawszy, gdźieby sie ná tegoz w Woiewództwie* nemine contradicente *zezwolili, álbo vprośili*. **Támze.**

Prze śmierć álbo chorobe którego Elekta, álbo gdyby Elektia w którym Woiewództwie nie doszlá, z inszych Woiewództw obráni Sedźiowie Akteiie onegoz Woiewództwá non obstante absentia Iudicum *odpráwowáć mogą*. **Támze.** par: Item

Mieysce sadóm Trybunálskim w Wielkiey Polsce Piotrkow: Do którego te Woiewództwá nalezą, Poznánskie Káliskie, Sierádzkie, Ziemiá Wielunska, Leczyckie, Brzeskie, Inowłodzlawskie, ziemiá Dobrzynska, Mázowieckie, Płockie, Ráwskie,

W Máley Polsce Lublin: do którego te Woiewództwá nalezą, Krákowskie, Sándomierskie, Ruskie, Podolskie, Lubelskie, Bełzkie, Podláskie. fol. 685. le. 8. **W Wielkiey.**

W Piotrkowie odsadźiwszy Wielkiey Polski Woiewództwá, máią záśie iácháć do Lubliná, á tám odsadźić wszytkie Woiewództwá Máley Polski. **Támze.** le. 8. **W Wielkiey.**

Sedźia, Podsedek, Pisarz onego Woiewództwá w którym sad Trybunálski odpráwowan bedźie, przyśiągszy ad secreta Acta Iudicii *wszytke te powinność ná sobie odnośić máią, iáko przy sadźiech seymowych*. fol: 686. lege 12. **Przychyláiąc.**

Votum ná sadźiech nie máią. **Támze.** le: 12. **Przychyláiąc.**

Koce Sedźiow inszych zá ápprobátią dekretów odbieráćy odsyłáć máią. **Támze.**

Koce Podkomorzkie y Grodzkie, do sadu Ziemskiego oddawáne bydz máią. fol 424. le: 24. **Iz.**

Pozwy máią bydz pod tytułem Królewskim y pod pieczęćią źiemie oney, in qua citatus est possessionatus. fol: 686 le: 13. **Pozwy.**

A kłádźione bydz máią namniey dwie Niedźieli ante terminum. **Támze.**

Przed sad Trybunálski osobá zadna cuiuscunq; dignitatis & præeminentiæ, *któraby áktcyiey práwney nie miáłá, chodźić niema*. fol: 685. lege 9. **Przed.**

Do spráwy swey z reiestru záwołány sámoczwárt nawiecey to iest, z Procuratorem *á dwiemá przyiaćioły, wchodźić kozdy ma*. fo 685. le 9. **Przed.**

A iesliby vpornie wszedł á nápomniony wynidz niechćiał, álbo w domu sadowym wołánie czynił, skazána ma bydz ná nim winá duplex 14. marcarum & contra rebellem exequutio rei iudicatæ *idz ma*. **Támze.**

Przy wotowániu zaden zostawáć niema, iedno do sadu przyśiegli. **Támze.**

Ná seymiku obierániа Sedźiow, iáko y ná mieysce sadów, zaden zbroynie y z zadna inna broniа okrom mieczá, kordá, száble, szpady, przyiezdzáć niema, aliâs, *piaćiadźieśiat grzywien nie odchodząc od sadu álbo od seymiku* sub pœna 14. marcarum *wina karány bydz ma*. *A gdźieby* temerè *odszedł ma bydz odeslan ná executią* ad loci Capitaneum fol: 685. lege 9. **Przed.** par: **Zaden.**

A gdźieby kto kogo ná seymiku obierániа Sedźiów

dziów bądź we trzech Niedzielách przed záczęciem sądu, álbo we trzech Niedzielách po odsądzeniu ránił álbo zábił, nie ináczey iedno iákoby to ná seymie przy Królu vczynił, ma bydź karan. fol: 685. le: 9. Przed. par: A gdźieby.

Sądy w Piotrkowie począć sie máią záwsze w poniedźiałek bliski po ś. Márcinie, á kończyć sie máią do Kwietney Niedźiele. fol: 686. le. 10. Sądy.

W Lublinie w poniedźiałek bliski po przewodney Niedźieli, á kończyć sie máią póki sie nie skończą. Támże.

Insze sądy inferiorum subselliorum pod czásem sądzenia vltimæ instantiæ iudiciorum generalium odpráwowáć sie máią. Támże.

Sędźiowie obráni źiáchawszy sie ná czás y mieysce sądom náznáczone przyśięgáć máią według roty w státucie opisáney: tego dołożywszy, iż práktikowánia żadnych cauz z nikim czynić nie máią, áni przestrogi, áni rády dawáć, áni podárków bráć, áni sie też o to stáráł, áby ná te sądy był obran. fol: 683. lege 4. Támże.

Ciż Sędźiowie Bogá y spráwiedliwość iego świętą przed oczymá máiąc, sądźić z reiestru iáko po Woiewództwiech wotuią, máią. fol: 683. lege 5. Sądźić.

Sądźić máią causas omnes & singulas od sądów Ziemskich, Grodzkich, Podkomorzkich, Commissárskich, Wiecowych, y insze wszytkie generaliter które ná seym y zá Dworem Królewskim przypadáią, tákże cauzy od którychkolwiek Trybunałów vltimæ instantiæ przeszłych w Woiewództwách vchwalonych przypádłe, y te spráwy którekolwiek z dawnych y z nowych pozwow, przypozwów, przypadáć bedą. fol: 684. lege 6. Sądźić.

Cauzy wszytkie z motiy álbo ápellátiy przypádłe Duchowne sądźić máią. fol: 683. lege 5 Sądźić. par: A iż.

Sześć z Duchownych z pośrzodku obránych y przyśięgą przy Trybunale obowiązánych z sześćią świetckich spráwy Duchowne odpráwowáć máią. A maior pars ze dwunaśćią concluduie. fol. 683. le. 5. Sądźić. par: Przeto.

Votorum rozność álbo paritas gdyby sie tráfiłá, raz, dwá, trzy znowu per vota puśćić máią, á potym maior pars concluduie. fol: 683. lege 5. Sądźić. par: A gdźieby.

Paritas votorum gdźieby byłá, ma bydź remissia ná seym pro decreto, która paritas gdźieby sie stanom nie podobáłá, do drugiego seymu wolno ią popráwić. Támże

Gdźieby też ná popráwę zgodá nie doszłá, sposob Trybunału ma zostáć dotąd, póki sie co lepszego przez stany nie naydźie. Támże. par: A gdźieby.

Trybunału Koronnego popráwá záwżdy wolná. fol: 687. lege 17.

Dźieśięćiny po imionách szláchetckich in eodē statu iáko teraz są nikogo do Compositiiey nie wzruszáiąc, odłożone. fol: 684. par: Dźieśięćiny.

Wszytkie strony w swoich spráwách sądowych przed sądem Trybunálskim Roki według ich ápellátiy, motiy, pozwów, przypozwów, záwitych y niezáwitych etc. mieć máią. Támże. par: A tám. Exceptis causis merè criminalibus, które sądowi Królewskiemu ná seymie należeć máią. Támże. par: Exceptis.

A gdźieby kto ex causa Ciuili Criminalem czyniąc, ná seym álbo zá Dworem kogo wyzwał, á zá vznániem królewskim ná seymie bytáby Causa Ciuilis, tákowy euocans, pœnam sessionis Turris & 100. marcarum, ac damna podiąć ma. A Cauzá ma bydź odesłána ad forum competens. Támże. parag: Exceptis.

In articulis Criminalibus in Iudiciis & Terminis Castrensibus ápellátia ma bydź ad Iudicia generalia ordinaria Tribunalis regni. Exceptis causis fisci, iuxta Constitutiones annorū 1562. & 1567. factis, atque Exemptionis bonorum Regalium, które sądowi królewskiemu zostáwione. támże. par: eod:

Sędźia w tey spráwie wotowáć niema któraby per motionem ábo apellationem od inego sądu iego przypádłá, ále wynisdź powinien fol: 683. versu 9.

Scrutinia in causis criminalibus zá przypozwániem strony przez strone ná Ziemskich álbo Grodzkich Rokách sądowych, illius districtus vbi crimen patratum est, post obductionē patrati Criminis wypráwowáne bydź máią. fol: 685. le: 7. Scrutinia.

Stárostá álbo Dźierżáwcá o grunty królewskie pozwány, odesłány bydź ma ná seym pro cognitione Regia. fol: 684. le: 6. Sądźić. parag: A iesliby.

Causæ expulsionis które non patiuntur moram ná Trybunale inter causas officii sądzone bydź máią. Támże/ le: 23. Causę.

Sądźić máią Szláchćicá pozwánego peremptoriè inter causas extra terrā & districtum, którvby trudność zádał y o szkody przywiódł

Successo-

Successores o *káduk nie káduk.* fol 131. le: 33. **Constitutia.** par: **A gdźieby.**

Karáć máią wedle práwá diffamatorá álbo delatorá o káduk nie káduk, ktoryby obelżył pozwá nego odvrodzenia, **támże.** le: ead. p. cod:

Inter causas officii *sądźić máią o nie pusczenie dobrowolne dobr stołu królewskiego po zeszćiu possessorá ich.* f. 145. p. **Przykłádáiąc.**

Commissarze o grzywien 100. *prze nieprzyiáchánie ná Termin gránicżny podpisawszy sie ná Innotescentią sądźić máią.* fol 408. par: **A gdźieby.**

O szkody y krzywdy ná grunćiech królewskich czynione determinowáć máią causam per apellationem *z Ziemstwá przypádłą.* fol: 408. par: **A Stárostom.**

Wykupienia dobr z máietności sądźić máią spráwe inter causas officii, *ktore nie máią* terrã *áni* districtum, *nie czekáiąc Woiewództwá własnego gdy z ápelláciiey przypádnie.* fol: 495. le:31. **Opátrzono.**

Przezyski otrzymáne przećiw Miástom, tákże też Miesczan przećiw Szláchćie záchowáć máią do vznánia królewskiego, tákże y przezyski osob Duchownych. fol 684. le: 6. **Sądźić.** parag. **Tákże.**

Spráwy Mieyskie o mytá osądzone ná Trybunale nie zá Dworem máią bydź sądzone. fol: 688. le: 21. **Dekretá.**

Woźny Generał gdyby co przećiw práwu vczynił ná Trybunale ábo ná sądźie królewskim odpowiádáć ma peremptorie. fol: 526. lege 12. **Odnieśli.**

Ktoryby sie mienił bydź Szláchćicem nie będąc im, ná Trybunale forum *ma* inter causas officii fol: 555. le: 6 **Jesliby.** *Nieosiádły záśie álbo w Grodźie ábo tákże ná Trybunale* **Támże.**

Dilatiæ in termino motionis *nie máią bydź pozwolone, oprocz* vera infirmitate, in persona li Actu; *ieśli iey strona iescze nie vżywáłá, y to tylko do dwu Niedźiel.* fol: 648. lege 12 **Zwykli.**

Ná Trybunale Cauzy koniec swoy mieć máią. fol: 648. le. 12. **Zwykli.**

Dekret ex scripto *forowáć máią.* fol 683. le: 5. **Sądźić.**

Dwá álbo trzey Sedźiowie ná dekrećie podpisáć sie máią, **Támże.**

Dekretá Trybunálskie tákiey ważności iáko seymowe bydź máią, fo. 684 par: **A inż.** *A ktoby chciał* cõtrauenire decreto tali, *y actią sobie ożywić ná seym ábo zá Dworem, karan bydź ma iáko* contemptor Decreti Regii. **Támże**, par: eodem.

Dekretá y spráwy tych sądow, w Piotrkowie pieczęćią Ziemską Sierádzką : A w Lublinie pieczęćią Ziemską Lubelską pieczętowáne bydź máią. fol. 686. le: 10. **Sądy.**

Dekretá wszytkich sądow ták vltimæ instantiæ *w Woiewodztwách osądzone y ktore nápotym odsądzone będą, opátrzone są wárunkiem sądow nowych* pro vna vice *zá królá Augustá* f. 686. l. 11. **A dekretá.** *Tym sposobem,* **Iż**

Ktobykolwiek ex cuiuscunque instantia *ná seym ábo do królá zá Dworem był pozwan: według vchwały przeszłey seymu Piotrkowskiego od pozwow y od rzeczy wolen bydź ma y iest,* **Támże.**

A ktoby ták vporny był á przypowiedźiałby sie ná tákowe pozwy, y ná nie ieśliby co in contumaciam *otrzymał, tákowe otrzymánie nic nie ważne, áni exequowáne bydź ma,* **Támże.**

A zá przypowiedzeniem do sądu czyim ieśliby pozwány ná tákowy pozew stánął, tám nie odchodząc sam ábo Procurator iego 100. *grzywien winy odłoży, pod winą* 14. *grzywien. Ktorey winy stá grzywien połowicá stronie, á połowicá do skárbu królewskiego bydź ma.* **Támże.**

In casu non satisfactionis pro præmissis causa debet remitti ad officium vbi bona Actoris consistunt, pro vltima & finali executione pœnarum. **támże.**

A Procurator ma bydź skazan do wieże ná tydźien śiedźieć ná dnie. **támże.**

Sedźiowie Trybunálscy od káżdego dekretu zá kim wynidźie groszy 15. *bráć máią,* fol. 687. lege 16. **Ciż.**

Extráctow płácenie ma bydź wedle Státutu, fol: 687 lege 16.

Pánowie Duchowni Deputatom swoim opátrzenie dáć máią, **támże**, le: eadem.

O odpráwách rzeczy osądzoney ták iest postánowiono, **Iż.**

Gdźieby od sądu odesłano było ná Executią od sądu Ziemskiego, tedy Sedzia z Podsedkiem ábo Pisárzem, ze dwiemá Woźnymi y Szláchtą posyłáni bydź máią ná wwiązánie.

Stroná o Woźne y Szláchtę stáráć sie ma.

W niebytności Stárost, Sedźia Grodzki z Podstárośćim tákże z Woźnym y szláchtą iácháć máią y wwiązáć strone vkrzywdzoną.

A ktoby wwiązánia nie dopuśćił, ná Trybunał odesłány bydź ma.

Trybunał Litewski.

Trybunał Pruski.

Trybunał Wołynski.

Trybunał Kiiowski.

Tumulty.

Turek.

Turobin.

V

Vácántiæ.

Vbodzy.

mieſzá ná przeday wieźdź, ile go ná ſobie vnieść może. fol: 1078. le. 2. Liceat.

Viſiæ.

Ná wiźniách ſecuritas táka bydź ma, iáko y ná Rocech, y nád 10. oſob nie máią wiecey ná nie ieźdźić ſub pœna 14. marcarum. fol: 549. le. 3. Dilatio.

Vkrocenie poſtępku práwnego w Mázowſzu.

Pátrz fol. 976. lege 8. Aż.

Vmárli.

Vmárłego pozwánego ſpráwá y pozew z nim záro wno vmiera ieſli nie będźie przez potomki odnowiona. fol. 517. lege 8. Si pars.

Vmárłego ſpráwá przypada ná potomki ták długo áż ſie ſkonczy. Támże par. Si verò plures.

Vnia.

Vnia W. X. Litew. z koroną. fol. 741. & 759. & 761. & 768.

Votá Senatorſkie.

In cauſa criminis læſæ M. bez królá ná ſeymie zgodne bydź máią. fol. 23. le. 4. p. Który ták.

Pátrz o tych wotách Senatorſkich Rády koronne fol. 1277. & in litera T. Trybunał koronny.

Vrzedy y vrzednicy.

Vrzędowi kożdemu ſą náznáczone pewne ſpráwy. fol. 303. le. 23. Gdyż.

Z vrzędu koronnego kożdy zſtępić powinien ſkoro ná dignitárztwo wſtąpi. fol. 287. lege 4. Kánclerz.

O tych vrzędźiech pátrz. fol: 1175. Doſtoienſtwá vrzędy y dignitárſtwá. & fol: 1176. Dignitárze. & fol: 1189. Grodzki vrząd. & fol. 1193. Incompatibilia & f: 1236. Oſiádłość y oſiádły. & fol: 12. Staroſtá.

Vſtanie roku.

Pátrz fol: 1284. Roki przypowieſczone.

Vſtáwy.

Pátrz fol: 1165. Conſtitucye. & fol: 1266. Práwá. & fo. Státutá. & fol. 1227. Miáry. & in litera W. Woiewodá.

Vtarczki.

Vtarczek żadnych bez dozwolenia królewſkiego żaden czynić niema. f: 690. l. 2. W niektórych.

Vtonienie.

Sądzone bydź niema. fol: 426. le: 5. Jeſli.

Vtrátnik.

Vtrátniká kto przechowywa y z nim ſie dźieli, bezecnym ieſt, y nie rowny ludźiom dobrym. fol. 621. le. Częſtokroć. par. Też vſtáwiamy.

W

Wagi.

WAgá Poznánſka z Krákowſką ma bydź rowna fol: 1055. lege 1, Aby w króleſtwie.

Pátrz fol: 1116. Centnary. & fol. 1227. Miáry

Wárſzáwá.

Nie podpadáłá pod opráwę królowey Anny ſtárſzey ſtrony Iurisditiiey propter cõuentus regni. fol: 21. lege 2. Opráwę.

Mieſczánie Wárſzáwſcy porównáni vrzędem z Krákowiány. fol. 596. le: Przeſtrzegáiąc.

Wárſzáwſkie Myto Miáſtu incorporowáne wiecznie. fol 995. lege 1. Iż.

Stára Wárſzáwá od podwód wolna. Támże.

Wártá.

Wártá y Noteſz wedle Státutów máią bydź wolne y ſpuſtne. fol: 1100. lege 6. Co ſie.

Wypráwá rzeki Wárty poſtánowiona y pieniądze ná Rátuſzu Poznánſkim ná robotniki pod pieczęćią wydáne. fol. 1100. le. 7. Náwigátią & fol: 1101. lege 8. Iż do tych.

Wártá od Sirádzá wolna bydź ma od Młynów. y Iázów. Támże lege Wártá.

Wdowá.

Po śmierći męzá ſwego zoſtáie przy datku y poſágu y przy kożdych rzeczách z wypráwą wnieſionych. A po smierći iey ná potomſtwo wſzytko ſpada, ieſli ie będźie miáłá. fol: 575. le: 1. Vſtáwiamy.

Wdowá máiąc z pierwſzym mężem dźieći á chćiáłáby iść zá mąż, tedy zoſtáwiwſzy wſzytkie dobrá oycowſkie cále dźiećióm pierwſzym, z częśćią máćierzyſtych dóbr dźiałem ná nie przypádłych, dopiero zoſtátkiem częśći dóbr ſwych może iść zá mąż. Támże. lege eadem para: Która.

Te práwá wyſzſzey popráwiono ták.

Zoná gdy mąż vmrze, tylko poſag y przywianek mieć ma: á dobrá ine ná których poſágu y przywianku niemiáłá. potomſtwu ábo bliżſzym ma oddáć y z nich zſtępić. fol. 575. lege 2. Dla ſkáżenia.

Zoná gdy mąż vmrze tylko przy opráwie domowey

wey ma zostáć: to iest przy skárbie y pieniądzách y srebrze: á konie, zbroie, stádá ná potomstwo przypáść ma. fol: 576. le 3. Acz.

Táż białagłowá zostáie przy wszytkich bydlech y inych rzeczách które w posagu y w oprawie były, wespołek y z woźniki któremi sie zá mężá woziłá: ále száty y zrzebietá któreby stały zá trzy grzywny, w iednáki dział pániey y z dziećmi przypáść máią. Támże. lege eadem pa. Nád to.

Wdowá iáko rychło zá mąż poydzie, powinna prawnie ustąpić z dóbr przywiánkowych, gdy ią z nich wykupuią. fol: 576. lege 4. Iáko.

Táż tym co ią wykupuią rekoymie osiádłe szláchcice zá sie dáć ma, iż po iey śmierći przywiánek pierwszego mężá zmárłego wróći sie potomkom iego. Támże. lege eadem Pátrz Wiáno.

Wdowá do sześći lat odpada od wszytkiego iesli o posag álbo o dziedzictwo nieczyni: fol. 577. lege 6. Wdowá.

Wdów gwałtownik. fol: 592. le. Ktobykolwiek.

Wdowá zwaláiąca ná gwałt, dobrá dziedziczne y posag tráći. fol: 593. le: Dla zgłádzenia. pa: Ale iesli

Wdowy kmiećí zmárłych wolność máią zá mąż iśc y v osiádłych mężów mieszkáć. fol: 1080. lege 3. O dziewkách.

Wiáno.

Królowey Iey M. Anny młodszey, iest złotych pięćdziesiąt tyśiecy Polskich, á druga pięćdziesiąt tyśiecy przywiánku ná dobrách stołu Kró á I. M. zapisánych, fol: 22. lege 4. Iż.

Pánie wienne któreby ná dobrách per iureuictum vtráconych pierwszą opráwe y possessią ich miały niż Creditorów práwo, máią zostáć w possessiiey opráwy swey. Wszákże gdyby táka vmárłá, Successorowie onego wiáná są ná skupie v Creditorów. Toż sie ma rozumieć gdzieby po śmierći mężowey szłá zá drugiego mężá, że ma bydź ná skupie, od tychże Creditorów záręczywszy im przywiánek fol: 567. le: 6. Siostry. par. Pánie wienne.

Páni wienna do Ziemstwá ábo ná pierwsze położenie ksiąg zá pierwszym ábo wtórym pozwániem stánąć winna ku bróniu pieniedzy wykupnych. fol 576. le: 4. Iáko.

Táż idąc zá drugiego mężá rekoymie osiádłe szláchćice stáwić ma stronie która ią wykupuie, że sie przywiánek pierwszego mężá wróći potomkom iego. Támże.

Táż iesli zá wtórym pozwem nie stánie, tedy ten co ią wykupuie wziąwszy od sądu dobrá wne w dzierżenie, położy pieniądze wykupne w Káncelláriiey Ziemskiey do tąd áż oná páni przywiánkowa do sądu przyszedszy dazá sie pewne rekoymie o wrócenie przywiánku, obwieszcząiąc pozwem pisánym onego który ią wykupuie do tegóż sądu, iż chce bráć pieniądze. Támże.

Pátrz o tym wiecey opráwy/ fol. 1236.

Wiárá.

Kátholicka przyczyna iest zgody społeczney miedzy królem á poddánymi. fol: 12. ver. 10. pa: A nas.

Bez pobożnych vczynków nie pożyteczna iest. fo. 215. le: 1. Władysław.

Do wiáry y pobożnych vczynków wiele pomoc máią ludźie w piśmie świetym vczeni. Támże.

Wiáre wątlą kácerskie záráźliwe bledy. fol: 260. lege 1. versu 10.

Wiáry cudzey nie wolno do korony wwodźić. fo. 263. lege 3. In co.

Wiárdunki.

Od wiárdunków ziemiá Wschowska wolna. fol: 326. lege 4. Stárostá.

O tym pátrz wiecey podatki.

Wići.

Troie vprzedząć woyne máią. fol: 695. leg: 19. Vstáwiamy.

Iedne zá drugiemi osobno iść máią. Támże.

Wićiámi ostátniemi ma bydź dźien seymików powiátowych miánowány. Támże.

Iedne zá dwoie stáne bydź niemáią bez vchwały seymowey. fol: 695 lege 20. Wići.

Ostátnie skoro wynidą, káżdy ná mieysce wićiámi náznáczone we cztery Niedziele stáwić sie ma. fol: 696. lege 21 Quicunq;.

Ná mieyscu wićiámi ostátecznemi náznáczone niedłużey iedno dwie Niedźieli trzymáni bydź máią. fol 694. lege 15. O woynie.

Wići trzećie pod odiázd królewski z korony, gdyby nieprzyiaćielá koronnego ruszeniem pospolitym odegnáć przyszło iáko wysyłáne bydź máią, masz fol: 694. lege 18. A iż.

Widerkaff.

Widerkaffu żadnego vpominać sie żaden nie może, bo są wieczne. fol: 446. le: 21. Pluries.

Wiecá

Y Roki zá królá Kázimierzá wtórego y Władysłá-

wá wto.

ná wtórego stánowione, przez Kázimierzá III. poprawione y wydáne były. fol: 147. lege 2. Kázimierz. par: Sollicitudine.

Ná sadziech Wiecowych Pánowie ziem osobe królewską ná sobie noszą. fol: 505. le: 3. Iż.

Ná sadziech wiecowych spráwy dziedziczne, zeznawánia imion y nie wszytkie odpráwowáne bywáią: Támże.

Wiecowe skazánia też moc y władzą máią iákoby przy osobie królewskiey odpráwowáne były Támże.

Wiecowe spráwy w księgi osobne wpisywáne bydź máią. Támże.

Wiecowe księgi z wielką wagą y ostrożnością pod trzemi kluczmi Sedziego, Podsedká y Pisárzá chowáne bydź máią. Támże.

Otworzenie ich czásów słusznych gdy tego potrzebá bedzie dla extráctów przez woźnego zá roskazániem Sedziego obwołáne bydź máią. Támże.

Sad wiecowy ma scrutinium vczynić in causis honorem tangentibus gdyby wywody ktoreyle strony były watpliwe. Pátrz Sadowe spráwy.

Wieca ná pytánie o zábićie, gdzie nie doyda w ktorym Woiewodztwie, tedy Stárostá z Sadem Ziemskim ma scrutinium wywodzić ná Rocech. fol: 616. lege Scrutinium.

O wiecach pátrz roki. fol: 1285.

Wieczności.

Ná dobrách królewskich choć executia odpádłe przećie dożywoćie zostáło. fo: 92. le: 5. Gdzie by też.

Wieczności executiiey podpádłe nie ná swóy ále R. P. pożytek ná służebne obrony potoczney król August obracáć miał, dokadby Vnia skonczona nie byłá. fol: 313. ver: 1.

Dla rozdawánia wieczności rewidowáne bydź miáły ziemiá Podlaska, Wołynska y Kuiáwska fol: 386. par: Dáiemy.

Wieliczká.

Ma list ná skład solny wieczny. fol: 1061.

Wielkie rzady Krákowskie.

Obrocono ná wychowánie stanu y stołu królewskiego. fol: 32. par: Até Oeconomiæ.

Zastáwiáne bydź nie máia. fol: 85. le: 1. & fol: 98. lege 5. Iż temi.

Wcále záchowáne bydź máia: fol: 85. lege 1. Władysław.

Po vchwale Stlatutu królá Alexándra podległy executiiey: fol. 86. le: 2. Státut.

Ná dobrá wielkorządowe pieniadze dáne przed Státutem Alexándrowym nie były trácone, ále po Státućie Alexándrowym dáne ginąć máia. fol: 86 le: 2. Státut.

W dobrách wielkorządowych Stárostwá Sadowe podległy executiiey Státutu królá Kázimierzá. Támże.

Ná wielkorządowych dobrách dożywoćia záwsze saná skupie. Wszákże excipe, Támże.

Wielkorzadowe listy przez królá Augustá rewidowáne y interpretowáne były. Támże l. 3.

Wielun.

Ná skład kupi wszelákich list osobny mieć ma. fol: 1061. lege 24. Ac3.

Wieniec Pánieński.

Trzydźiestá grzywien płácony bydź ma, iesli iey mąż odumárł opráwy iey nie opráwiwszy. fo. 570. le: 2. Gdy. Pátrz Pánná. fol: 1239.

Wieprze ábo świnie.

Wieprzá dzikiego popedzonego ábo poimánego żaden gwáltem bráć niema. fol: 1108. lege 1. Niektore.

Wieprze do cudzego lásu gnáne bydź niemáia. fo. 1109. lege 4. Vstáwiamy.

Ná żyr przez cudzą dziedzine pedzone bydź nie máia. fol: 1109. le: 5. Vstáwiamy.

Wieprz rzeká.

Ma bydź wychedożona dla wolnego spławu towárów wszelákich od Krasnego stáwu áż do Wisły: á dzierżawcy stárostw w Constitucyiey wyminieniem poddánych swych dáć powinni. fol: 1101 le: 9. Wieprz.

Ná rzece Wieprzu pozwolone sa Groble y Iázy dla Młynów: Iednák ći, co Młyny máia, pogotowiu mieć máia powrozy y inne potrzeby dla przeprowádzenia towárów przez groble ná dół y wzgore, wyiąwszy z tego obowiązku młyny Kockiego imienia, ná których przećie slozy máia bydź porządne pod winą stá grzywien. fol: 1101. lege 10. Rzeká.

Wierność poddánych.

Záchowánie wierności poddánych przećiw Pánóm, tym mocnieysze nád práwo przyrodzone bywa, gdy życzliwość pánska przećiw poddánym swym ták sie pokázuie, iáko ich potrzebá poczćiwość y przypadki pospolite zá sobą przy noszą.

Wieś.

Wieżá.

Wieznie.

Wilno.

Wino.

Winá

Winá y konie.

Po winá y konie do Wegier ieździć żaden niema. fol: 1051. lege 1. Iż.

Winy.

A. O Annaty do skárbu nie oddáne winá duplicis Annatæ. fol: 233. lege 5. & 6.

B. Ná X. Biskupy ktorzyby nie byli ná seymiku ziemskim Kolskim y Nowomieyskim, Korczynskim 40. grzywien, fo: 116. l. 16. Skázuiemy.

Ná X. Biskupy, o nieczynienie dosyć dekretowi Synodálnemu z strony reformowánia Académiiey Krákow: 100. czerwonych złotych fol: 222. le: 1. Ku reformowániu.

Ná Burmistrze niedbáłe w vrzedzie, w powinności, y w spráwiedliwości zwystepnych Woiewodzych vstaw 100. grzywien, dwie częśći skárbowi trzećia Woiewodzie. fol: 284. le: 3. A ktoby. parag: A Burmistrzowi.

A Burmistrzowie Pánow Duchownych 14. grzywien Pánom swym y stronie: Támże. parag: A iesliżeby też.

Ná brátá ktory brátá zábiie vtrátá dziedzictwá y bezecżenstwo: fol: 563. le: 6. Aczkolwiek.

Ná Bráctwá áby skázone były grzywien 70. fo: 277, le: 5. Aby. & le: 6. Iáko. & fol: 279. lege 9. Czestemi.

Ná przekonánego o szkode przez bydło ná pole nád czás náznáczony wygnáne vczynioną, iedná grzywná y nagrodá szkody. fo: 1105. ve: 2.

O bydło záiete ná rekoiemstwo niewydáne trzy grzywny, fol: 1106. le. 7. Vstáwiamy.

C. O nieprzyiáchánie Commissarzá ná gránice podpisawszy sie ná Innotescentia 100. grzywien. fol: 408 par: A gdźieby.

O niesłuszne Commissarzow gránicznych álbo sądu do práwá poćiagánie winá dwoiá 14. grzywien. fol: 411. lege 31. Ktoby.

O Cło vpornie wybieráne niemáiac práwá winá árbitrária y vtrácenie dobr. fol: 60. ver: 3. & le: 6. Támże. Ale winá in duplo podnieśiona fol 61. lege 9.

O nieprzepuszczenie wolne powołowczyzny y wołow szláchetckich własnym zbożem zimowánych 100. grzywien fol. 69 le. 28. Tákaż winá y o zboże. Támże. le 29.

O wydánie recognitiey ná przysiege Celną temu ktory iey nie czynił 200. grzywien. f. 69. l 29.

O przeieżdżánie cłá niezápłáciwszy Mytá, vtrátá wszytkiego. fol: 72. par: Aby.

O niedbáłą straż Stárośćiná álbo Celnicza ná te co przeieżdżáia Cłá winá 100. grzy:. f: 72. l. 36.

O wybieránie Cłá niewinne, ábo ktorzyby przysiege inák sza niż iest opisána wyćiagáli álbo kogo do iterowánia iey przywiedli, sto grzywien. fol: 57. le: 44. par: A Constitutią.

O niedopuszczenie Celney rewiziiey priuatio. fo. 75. le: 45 par: A tych rewiziy.

O nieopowiedzenie sie ná Rocech z Mytem swym álbo ze cłem, gdy rewizia bydź ma, vtrácenie Cłá y mytá. fol 76. ver: 3.

O ángáriowánie stanu Szláchetckiego Cły y myty ná rzekách od zboża własnego vrodzáiu y innych towárow 500: grzywien. fol. 76. le. 47.

O bránie od kwitow Celnych winá ná Pisárze celne de iniuste exacto theloneo. fol: 76. le: 47. par: A Pisárze.

O wybieránie Cłá nie wedle Instruktarzá podánego, winá o clech. fol: 77. par: A ktoby.

O nieoddánie quárty winá ná Celniki, Mytniki, Zupniki vtrácenie vrzedu. fo: 314. p. Celnicy.

O nierewidowánie Ceł Myt grobelnych winá ná Vrzedniki Ziemskie, vtrátá vrzedu. fol 386. lege 11 Lustratorom. par. A iż.

O nieprzyiáchánie Commissarzá ná gránice podpisawszy sie ná innotescentia 100. grzywien fol: 408. para: A gdźieby.

O niesłuszne Cłá wźięcie z kupcá peremptoriè coram quouis Capitaneali officio winá w Státućie opisána wyćiagána bydź ma y z wroceniem Cłá wźietego. fol: 1038. le: 17. Iż sie.

Ná Celniki o wźiećie gwałtem rzeczy kupcom 200. grzywien y rzeczy wroćić. fol: 1038. le: 17. Iż sie,

Ná kupce ktorzyby niezwyczáynemi drogámi miiáiac Ceł ieździli vtrátá rzeczy. fol. 1040. le. 3. Chcac.

O wybieránie Cłá ná rzekách Státutem opisánych winá krolewska 200. grzywien ná poły z Delatorem. fol 1099. le: 4 Rzeki.

O bronienie wybierániá Cłá w kárczmie Rzeszowskiey ná wypráwe rzeki Wisłoki pozwolonego, 300. grzywien fo: 1102. le: 14. Mocą.

O nieoddánie 10. grzywien Zakonnikom Lubelskim przez Celniki, sto grzywien. fol 687. lege 19, Iż.

O niepilnowánie przysiąg Celnych przez factory winá krolewska. fol: 62. lege 11.

Ná sedziego ktory ćiaża przed czásem rozsádzuie winá piątnadziesta. fol: 638. pa: Ale iesliby.

O odbićie ćiażey winá piątnadziesta krolowi ábo Sedźiemu iego, y z druga winá śiedmnadziesta. fol: 639. par: Iesczе. & par: Ktorzy.

O pomoc nie spráwiedliwego ćiażánia Sedźiom y Podsedkom, winá piątnadziesta. fol: 640. para:

Ná

ciągáiącego dwoiá trzy grzywny, którą záraz odłożyć ma pod drugą winą 14 grzywien, fol. 501. lege 10. Jesli.

Ná pisárzá o nie wpisánie w Actá rzeczy osadzonych złożenie z urzędu. f: 498. le: 12 Jesliby.

Ná tego ktoryby o rzecz sczerze swietcką do práwá Duchownego kogo pozwał, 28. grzywien. folio 234 lege 4. Aby.

Ná Duchownego ábo swietckiego do inego práwá wyzywáiący, o rzecz práwu Duchownemu ábo swietckiemu nienależącą 14 grzywien. fol. 238. par: A iesliby. & par: Także.

O pozywánie zá dworem Instigatorskie nie o rzecz właśnie sądowi królewskiemu należącą 100. grzywien. folio 541. lege 4. Naprzod.

O niesłuszne pozywánie do vrzędu dwoiá 14 grzywien kożdemu z osobná. fo: 411. le. 31. Ktoby.

Ná powodá który stronę pozwawszy ná roku pierwszym niestánie 7. grzywien y rzeczy vtrátá. folio 523. parag: A iesli powodowá.

O pozywánie zadworne ábo ná Seym nie o rzeczy właśnie królowi, zwierzchności, pożytkóm y imionóm królewskim należące, 100. grzywien folio 4 1. lege 4. Náprzód.

O pozywánia zá Dworem nie o rzeczy własnie dworowi należące 500. grzywien stronie. fo: 543. lege 12. Zábiegáiąc. par: A ináczey.

O potwarne niewinnych pozywánie 200. grzywien y śiedzenie w wieży Niedźiel 12 y nagrodá szkód. fol 544. lege 14. Winą.

O potwarne pozywánie w rzeczách które sie poczćiwośći dotyczą nie podlega Actor winie, gdy pozwány przyśiega crimen obiectum dekretem królewskim zbiie. fol. 554. le. 14. Winą. parag Iż gdyby.

Ná potwarce który potwarcą z dawná názwány iest, sądowi trzy grzywny, á potwarzonemu tákże trzy grzywny. fol: 624. lege Gdyż.

Ná tych którzy sedziego o szkody in accessoriis pozywáią, winá dwoiá 14 grzywien fo: 648. lege 11 Tym też.

Ná tego ktoryby kmiećie bez słuszney przyczyny pozywał, winá piątnadźiesta. fol. 523. lege 5. parag: Ale iż.

O wnieśienie pozwu nieporządnego, y w którymby były słowá poczćiwośći y dobrey sławie czyiey szkodzące do sądu, śiedzenie w wieży tydźien cáły. fol: 529. le: 12. Máiestat.

O pozew ná pozew o iedne rzecz do sądu wnieśiony, trzy grzywny sądowi, y drugie trzy stronie fo: 530 le. 16. A iesli.

Dla omyłki w dáćie, w tytule, álbo, w imieniu w pozwie trzy grzywny. fol. 527. le. 5. Item.

O opuszczenie tytułu ábo imienia powodowego w pozwie, álbo żeby fałszywą pieczęćią był zápieczetowány, groszy 12. stronie. fol:, 528. le: 8. A iesli.

Zá zły pozew winá tylko skazána bydź może wi ná y odbićie wespół. fo: 528. le: 8. Gdy.

Winy dla omyłki w pozwie wszytkie są skázone, te tylko zostáwióne, które po dekrećie bywáią. fol. 529. lege 11. Wszytkie.

Ná Procuratory bez powodá słusznego pozywáiące y procuruiące, winá piątnadźiesta. fol. 520. par: Dla tego.

Ná Procuratorá o procurátią niedostáteczną przed sądem trzy grzywny w źiemstwie á sześć szkotów w Grodźie. fol. 520. le: 9. Gdy.

Ná páná od kmiećiá ábo Sołtysá zbiegłego, gdyby przegróżki czynił iákie, á Pan niechćiałby z niego spráwiedliwośći czynić, winá piątnadźiesta toties quoties. fo. 1086. l. 16 Gdy.

O przedawánie piwá Wrocłáwskiego 14. grzyw: fol: 1055 lege 1. Piwá.

O pożogę winá śiedmnadźiesta. fol: 641. leg: 9. Aby. & fol 1113. le: Częstokroć grzyw: 10.

O nie oddánie Quarty, vtrácenie Dźierżáwy. fo: 312. le: 3. Potym. & fol 314. p. Oddawáć.

Q.

R.

Rády koronne któreby ná seymikách Powiátowych nie bywáły, Biskupi pod winą 40 grzywien. Woiewodowie y Kásztelanowie pierwszy pod winą 20. grzyw: A Kásztelanowie mnieyszy po 10. grzyw. fo: 116. l. 16. Skázuiemy.

Ná te co sie Rewizoróm sprzećiwiáią ná rewizyách, winá karánie sprzećiwiánia sie osobie królá I. M. fol: 383. para: A tákże. & fol: 384. lege 7. Teyże.

Ná Rocech Ziemskich Vrzędnicy ziemscy bywáć máią pod winą 14. grzyw fol: 454. parag. Wszákże. & fo: 456. le: 9 Postánawiamy.

O przekłádánie Roków 100 grzywien. fol. 484. lege 8. Aby.

O przekłádánie Roków Czerskich 100. grzywien. fol. 472. lege 62. Iż.

O nienaznáczenie Roku dniá szóstego ná seym pozwánemu trzy grzywny fol: 547. le: 3. Iż.

Ná tego który rusznice vrzędowi Staróśćinemu nie dá, dwoiá 14. grzywien. fo: 600. l. Ktoby sie. par: A ktoby.

Ná tych którzy Rusznic ná seymikách, ná zieździech, ná Tárgách ná Iármárkách vżywáią 14. grzywien. fo: 600. le. Ktoby. par: A ktoby.

Ná tego który kogo z Rusznice zábiie winá sowita folio 599 lege Ktoby.

Ná tego ktoryby w Mieśćie z nábitą Rusznicą

chodził 14 grzyw: á ná nieośiádłego śiedzenie w wieży áż do oddánia winy. fol. 600. lege Ktoby. par: A żaden. par: Gdźieby.

Zá śiny raz winá piątnadźiesta. fol: 602. le. W vderzeniu.

Zá ieden raz ślachćicowi od kmiećiá, piątnadźiesta y druga tákoważ sądowi. fol. 602. lege Rycerskiemu.

Zá kożdé ránienié członków piątnadźiesta płacona bydź ma fol: 602. le: Gdy kto.

Ná Plebeiuszá gdy ślachćicá ráni, winá pieniężna fo: 603. le: Gdy. par Ale iesli.

Ná tego kto ran nie dowiedźie, winá królewska, á stronie przećiwnéy piątnadźiesta. fol: 604. lege Vstáwiamy.

Winy połowicę ma bráć sąd od tego który kmiećiowi krwáwą ránę zádá, á drugą ránny. fol: 1091. le. 27. & 28.

Ná Mieszczány którzy Mieyskié práwo zásadzáią o rány y mężobóystwo ślachetckie ábo ich kmieći 14. grzywien fol: 1092. le. 32. Skázuiemy.

Zá ránę Zydowską królowi y Woiewodźie należy fol 1118. le. 10 & 11.

Zá ránę śiną Zydowską Woiewodźie należy, Támże. le. 12.

Ná Ráyce niedbáłé w vstáwách Woiewodzych 100. grzywien. fol: 280. le: 12. Skárgam. par: A Woiewodá. & fol: 282. le: 15. Aby. & 16. Item.

Ná Rzemieslniki, o niezniesienié Bractw swoich 70 grzywien. fol. 2 7. lege 5. Aby. parag: A iesliby.

Ná tego który komu cudzą rolą śieie. fol: 598. lege. Gdy kmu.

O záśianie álbo zoránié cudzéy roli vtrátá náśienia záśianego y trzy grzywny. fol: 598. le: Jesli.

O niewyczyśćienié Rzek y nieuczynienié wrot grzywien 60. fol 1100. le: 5. Acz.

O niezrzucenié Jázów ná Rzekách nád stáré winy sto grzywien winá bydź ma. fo 1103. l. 20. Jż.

O nie wolné do przyieżdżánia Rzeki, winá śiedmnadźiesta. fol 197. le: 1. Miedzy.

O nie wolné portowe Rzeki 200. grzywien. fol: 1099. le. 4. Rzeki.

O niewyprawienié ślozów ná Rzece Wieprzu 100 grzywien fol: 1101. le: 10. Rzeká.

O bronienié chedożenia Rzeki Wisłoki 300 grzywien połowicá Stárośćie połowicá temu co będźie chedożył. fol: 1102 le. 14. Mocą.

O hámowánié groblámi Rzeki Bugu 200. grzywien. fol. 1101. le: 12. Acz.

Ná Stároste o vproszenié dwoygá Stárostw sądowych 200. grzywien peremptoriè. fol: 303. le: 21. Gdyż.

Ná Stárosty o spusczenié Zamków pogránicznych inemu krom Królá koronowánego sub Interregno, vtrátá poczćiwośći, gárdło y máietność. fol: 429. le 5. Stárostowie.

Ná Stárosty o niewyiáchánié z Commissarzmi ná gránice 28. grzywien. fol: 405. lege 12. Jż z skarg.

Ná Stárosty którzyby rozsypawszy gránice zás ich nie náprawił, vtrácenié Starostwá. fol 408. le: 20. A ktoryby. & fol: 409. grzywien 100 winy. le 21. Około. & 22. Gránice.

Ná Stároste ná sądźiech swych oblicznie nie będącego, vtrácenié Stárostwá. fol: 430. le. 9. A té.

Ná Stároste o niesądzenié Roków przez sie sámego, fol: 433 le 21. Vstáwiamy.

Ná Stárosty niedbáłe w Executiiey, o niewydánié Poborów 100. grzywien fol: 393. le: 11. Aby. & fol: 394. le: 12. W którym.

Ná Stárosty táż winá co y ná ślachćicá o nie wydánié Poboru w Grodźie peremptoriè. fol 394. par Tákże też.

Ná vrząd Grodzki gdźieby pieniądze ex delatis Poborowé álbo processy vrzędowé nieoddał do skárbu. fol: 394. le: 12. W którym.

Ná Stároste Lubelskiego, o niepozwolenié mieyscá ná Zamku Lubelskim PP. Deputatom dla wyćiągánia Reszt Poborowych z seymu 1591. wysádzonym: tákże y o niepozwolenie Grodu dla wpisowánia spraw przed temiż Pány Deputáty odpráwowánych, 1000. grzywien fo. 399 par: Jż Deputaci.

Ná Stárosty o nieczynienié Executiiey przez Pány Deputaty Lubelskié o reszty Poborowé osádzoney, winá w Assecurátiiey Zołnierzkiey opisána. fol. 399. par: Które.

Ná Stárosty y Dźierżawce o niedopuszczenié wybránców wybierania Hetmánowi, 10. grzywien. fol: 701. par. A iesliby.

Ná Stároste o nieczynienié executiiey Woiewodźie o nieposłuszeństwo y sprzećiwieństwo względem zniesienia Bractw Mieyskich vtrácenié Vrzedu. fo: 121. le: 10. Chcemy. & 11. Około.

Ná Stároste nie exequuiącego dekretu Woiewodzego z Burmistrzá o nieczynienié spráwiedliwośći z wystepnego vstaw Woiewodzych 100. grzywien, dwie częśći skárbowi, trzećia Woiewodźie. fol 284. le: 3. A ktoby. par: A iesliżeby.

Ná Stárosty o niecżynienie *spráwiedliwośći z Miesczániná nád vstáwe Woiewodżą wiecey wyciągáiacego grzywien* 14. fol: 283. le: 18. Zá. par: A Pánowie.

Ná Stárośle gdżieby w Rzemieślnicżych vstáwách powinnośći swey dosyć nie cżynił, 100. *grzywien*. fol: 282. lege 6. Item.

Ná Stárosty y vrząd gdżieby nád pieć groszy wiecey wyćiągáli od wzdánia 100 *grzywien*. fol: 503. lege 22. Z Polski.

Ná Stárośle ktoryby eliberationem *szláchćicá od szláchćicá* authoritate priuata *wiezionégo skazáć niechćiał* pœna bannitionis. fol: 592. lege Gdyby. par: Szláchćic. le: ead.

Ná Stárosty wyćiągáiące od wzdánia po kopie 100. *grzywien*. fol: 642 le: 12 Z Polski.

Ná Stárosty ktorży dosyć nie cżynią przezyskom swych Powiátow 100 *grzywien*. fol: 655. le: 2. Dla.

Ná Stárosty w Wielkiey Polszce o nieoddawánie kśiąg vrzedu swego ná Rátusz Poznánski 100. *grzywien*. fol: 437. lege 3. Chcąc. *Y ná tego ktoryby kśięgi Grodzkie stáre przy sobie miał, á oddáć ich niechćiał*. Támże:

Ná Stárosty, Dżierżáwce y Mytniki o dochody Inflantckie gdyby ie ná kożdy Rok alternatī *do skárbu nie oddawáli*, priuatio officii. fo: 1002. le: 5. Dochody.

Ná Stárośle Ráwskiego gdyby zá vpomnieniem Pánow Rad Koronnych sub Interregno *bronił Zamku y pieniedzy Koronnych Pánu Podskárbiemu Koronnemu y Pánom Deputatom*, pœna peculatus. fol: 315. ver: vltimo.

Ná Dignitarze ktorżyby przy Dignitárztwie trzy máli Stárostwo sadowe w oney ziemi, á vpomnieni puśćićby go niechćieli, winá bezecność. fol. 303. le: 22. In collatione. para Proinde.

Ná Stárosty álbo ná Celniki ktorżyby folgowáli tym ktorym zákazano do Węgier po wino álbo konie 14. *grzywien*. *Wyiąwszy odwod iż towar bez ich wiádomośći przeszedł álbo przemycon*. fol: 2051. le: 1. Iż. par. A gdżieby.

Ná Stárosty álbo Celniki ktorżyby sie wáży i wiádomie konie z Korony wypuszcżáć 200. *grzywien*. fol. 1053. le. 3. Aby konie.

Ná Stárośle o wieże nie náprawne w Powiećie 200. *grzywien*. fol. 615. par To też.

O náganienie skazánia Woiewodże tákże Kásztelaná Krákowskiego, Sándomirskiego, y Lubelskiego kożuchy popielicze, innym záśie po sześći skotow, Sedżie y Podsedkowi Krákowskiemu kożuchy kunie, innym záśie po sześi grzywien skotow, á Kásztelánskim po pułgrzywny. Podsedkom kożuchy liśie, Podkomorzym po *sześći grzywien*, Komornikom po *groszy* 12. *á Pisárzom Ziemskim kożuchy liśie*. fol: 425. lege 3. Gdy.

Ná sadowe vrzedniki o substituty ná mieyscá swe krom choroby vtrácenie vrzedu. fo: 485. lege 2. Vrzednicy.

Ná Sedżie Ziemskie gdyby w ziemiách gdżie sądy máią nie mieszkáli, álbo sámi ná sądżiech nie śiadáli vtrácenie vrzedu. fol. 487. lege 9. Gdyż.

Ná tego ktoryby vpornie do mieyscá sądowego wszedł, gdy ná sądżie Sedżiowie śiedzą, winá piątnadżiestá. fol: 490. l. 16. A iżby. par: A iesliby. & fol 510. le: 2 Jesli.

O zádánie fałszu listom vsadu, ktore ziemskimi kśiegámi są dowiedżione 14. *grzywien stronie á sadowi trzy* folio 509. versu 1. A iesli.

O weśćie vporne do sądu, z hurmem y z niercżćiwośćią przystepuiąc, winá piątnadżiestá do komory krolewskiey. fo 510. le. 1. Czestokroć.

O nie vtczenie sądu ábo położenie sie ná stole sadowym trzy grzywny, pod drugąż winą 14. *grzywien*. fol. 510. lege 3. Jesli.

O dobyćie broni y ránienie v sądu winá śiedmnadżiestá sądowi, á pietnadżiestá obráżonemu. folio 510. lege 4. Vstáwiamy.

O dobyćie broni, nożá ábo włocżnie, y nią szermowánie v sądu, 60. *grzywien, á gdżieby ránionо, gárdło*. fol. 511. versu vltimo

O gwałt Mieysc sadowych ábo ziázdow iákich zá roskazániem krolewskim y Pánow Rad bedących, gárdło ábo Confiscowánie *dobr, iesliby v szedł*. fol 512. le 7. Acz. par: Iż iesliby.

O dobyćie miecżá ná seymiech 20. *grzywien : o ránienie winá státutowa : o zábićie gárdło : á gdżieby vćiekł, wywołánie y bezecżenstwo. A ná Stárosty Executią tego niecżyniące* 100. *grzywien*. fol. 512. le: 8. Vstáwiamy.

Ná sąd y vrząd ktoryby relatiæ *Wożnego Generałá nie przyimował* 100. *grzywien*. fol. 526. lege 12. Odniesli.

O skazánie fałszywe sedżiego, winá piątnádżiestá. folio 643. lege 1. Gdyż. parag: A iesli.

Ná Páná gdy poddánych do scrutinium *niestáwi* 100. *grzywien*. folio 615. par: A iżby te.

O wnieśienie listow do sądu spráwiedliwość hámuiących 14 *grzywien : y ná sąd ktoryby ie przyiął druga* 14 *grzywien*. fol. 121 le. 10. Chcemy. & 11. Około.

O wyćiągánie spisnego wrocenie to co wyćiągnał

gnał y trzy grzywny f: 325. l. 3. Vstáwiamy.
O nágánienie ślachetckie od mátki ábo mátki sámey że iest niercadna, grzywien 60. f: 556. l. 8.
O imánie gwałtem Szláchćicá sobie rownego, 120 grzy: y wieżą: y znowu tyle tróie iáko go długo więził, sub pœna infamie. fo: 592. l. 13. Gdyby. Pátrz ślachćić: le Szláchćic ślachćicá.
O sołdrowánie o głowe álbo ràny nie ślachćicá vdawáiącego sie zá ślachćicá 120. grzywien y Rok y sześć Niedźiel w wieży ná dnie śiedzenie. fol: 555. lege 7. Gdźieby.
Ná ślachćicá o głowe plebei hominis rusticani 30. grzywien. fol: 615. le. 17. Ktoby.
O sługe cudzego zátrzymánego á we Dworze królewskim nie opowiedźiánego, winá piątnadźiestá. fol: 580 lege 1. W práwie.
O sługe cudzego przy kim ználezionego y árestowánego, 14. grzywien. fol: 581. lege 2. Aby.
O sługe bez listu świádecznego przyietego 100. grzywien w Grodźie. f. 581. l. 3. Constitucya.
O ie dnánie sobie v królá summy iákiey ná Oeconomiách dóbr stołu królewskie⁹, pœna de nõ obligãda terra Sãdomiriẽ f. 31. l. opátruiąc
O sól przewożną 14. grzywien. fol: 51. par: Które. & fol: 53 leg: 19. par: A te.
O sol ná Zupniki gdźieby iéy ślachćie sub eodem pretio pondere & magnitudine nie przedawáli, wedle státutów pierwszych, 100. grzywien. fol: 52. le: 16.
O vmnieyszenie filárów solnych y firstów, priuatio honoris & confiscatio bonorum. O co forum ná séym. fol: 53 versu 2.
O niewydawánie ná kwártał soli ślachćie ná potrzebe domową, 100. grzywien. O co forum zá Dworem. fol: 53. le: 18.
O przywożenie soli postronney do Ruśi po publicátiiey ná skład Bydgoski w sześći Niedźielách, vtrácenie dobr y kupi swych. fol: 53. le: 18. par: A to.
O bronienie przez ośiádłego poddánym koronnym vżywánia soli Zamorskiey in defectu soli królewskiey w Bydgoszczy ábo w Dybowie, confiscatio bonorum, á ná nieośiádłego pœna peculatus. fol: 55. le: 24.
O sól Loisową gdźieby ią landem wozili, 100. grzywien. 55. le: 25.
O skłádánie y przedawánie soli Ruskiey która sánem y Wisłą spuszczona bywa indźiey nie w Bydgoszczy 1000. grzywien fo: 55. le 26.
O vkrzywdzenie w soli ślachetckiey ná Zupniká Bydgoskiego 100. grzywien. O co forum w Grodźie vkrzywdzonemu. fol: 56. versu 4.
O nieoddánie pieniędzy ná ćwierć látá Zupnikowi Ruskiemu przez Zupniká Bydgoskiego zá sól w Bydgoszczy przedána. 500. grzywien. fo. 56, lege 28.
O nieoddánie 11000. beczek soli przez Zupniká Ruskiego ná káżdy rok do Bydgoszcy, priuatio officii. fol. 56, lege 28. par: A gdźieby. Y winá 1000. grzywien. Támże. le: 29.
O bronienie Zupnikowi Ruskiému ábo Bydgoskiému bráć soli indźiey, krom Bydgoszczy ná przedąy zástáwá 500. grzywien fol. 57. ve. 5.
O bronienie furmánóm solnym w Wielkiey Polsce y Kuiáwskim wożenia y przedawánia soli 14. grzywien. fo. 58 versu 11.
O wożenie soli Krupiástey do Mázowszá, 14. grzywien. fo. 1066. le. 2.
O przedáwánie sukien krotszych ábo węższych winá fálszu. fol 1054. lege 1. Izby.
O wźiecie wozu śiáná winá 14. grzywien stronie, táką druga y Sadowi. fol: 618. le: Zá woz.
O nienápráwienie słózów ná Młyniech do Kockiego imienia należących, 100. grzywien. fo. 1101 le: 10. Rzeká:
O słowá szkárádne przed X. Arcibiskupem trzy grzywny. fol 193, le: 2. & 3.
O towáry zákupione, winá peculatus. fol: 1048 lege 2. Vstárzáli.
O targi zákazáne ná wśiách, vtrátá wszytkich rzeczy, krom zbożá á bydłá. fol: 1040. l. 3 Chcąc.
Wine zá rász Królowie zákłádáią kiedy co zákázuią fol: 225. ver: vltimo.
Ná Woiewody niestánowiące cene rzeczy kupieckich y rzemieślniczych, winá wielka królewská. fol: 276. le: 4. Chcemy.
Ná Woiewode niedbáłego z strony znieśienia bractw Mieyskich 10 grzywien. f 279 l. ead.
Ná przestępniki vstaw woiewodzych, 14. grzywien. f 280. l. 12. Skárgam pa: Którzy to. & fo: 283. l: 18. Zá zwoleniem pa: A gdźie.
Ná Woiewode niedbáłego w vstáwách rzemieślnicżych 10. grzywien. fol 280. versu vltimo A gdźie. & fol: 282. le: 16. Item.
Ná Woiewode niedbáłego w nieporządku Podwoiewodzego swego 100. grzywien, połowicá królowi, połowicá Actory. fol: 283. lege 18. Zá zwoleniem. par. A iesli Woiewodá. & fol 285. ver: vltimo.
Ná Woiewode nie czyniącego spráwiedliwośći z Burmistrzá áni z przestępnego vstaw Woiewodzych, 100. grzyw: fol: 248. ver: vltimo.
Przestępnym vstaw Woiewodzych w przedawániu rzeczy, Woiewodowie bráć máią kupie do skárbu królewskiego, pod winámi ná Staro-

sty

T.

W.

sty niedbáłe postánowionemi y pod łáską królewską. fol 284 le 2. **A wy.**

O wydawánie z piwnic winá bez vstáwy Woiewodzey 100. grzywien. fol: 1051 le: 2. **Winá.** parag: **A ktoryby.**

O niezásiedzenie y niedosadzenie Wieców grzywien 100. fol. 471. lege 57 **Ná prośbe.**

O wyzywánie kogo z powiátu 6. grzywien, sadowi połowicá, stronie druga. fol: 545. lege 1. **Jesliby.**

Ná Woźnego gdyby bez roskazánia Sedziego pozywał vtrácenie vrzedu y dóbr wszytkich, ktemu znáku wypalenie ná twarzy. fol: 524. le. 6. **Dowiedzielismy.**

O niesłuzenie woyny vtrátá máietnośći ná królá. fol 352. le: eadem.

O wyzywánie ná poiedynek 60. grzyw: y półroká wwiezy śiedzenie, fol: 691. le: 5. **Jz.**

Ná wieś, o nie zápłácenie podymnego pierwsza ráza wół ieden, druga do dni 14. dwá woły. fol: 324. lege 6. **A iesli.**

O woły gwałtownie wźiete, winá piatnadźiesta stronie, á sadowi druga. fo. 598. le. **Gdy.**

Winy zakłádu y szkód kto chce vyśdz, przed decretem zegnáć ma, ze ie dáie oddáie y dosyć zá nie czyni, y rczynić to ma z winą 50 do dwu Niedźiel. Iesli nie vczyni, tedy Rok stronam ná bliższe Roki záchowan bydz ma pro causa principali. fol: 548. le: 6. Si citatus.

Winy bráne bydz nie máia gdźie sie strony przed dekretem z soba zgodźić chca. fol. 640. lege 5. **Tez.**

Winy sadowe nie máia bydz nikomu dárowáne. fol. 641. le: 6. **Tez obiecuiemy.**

Winy przesadzone ná Szláchćie nikomu dawáne bydz niemáia. fol: 641 lege 8. **Win.**

Winá piatnadźiesta wazy trzy grzywny, fol: 520. parag **Dla tego.**

Winá śiedmnadźiesta wazy 14 grzywien.

Winá królewska co y śiedmnadźiesta. fol: 604. lege 17. **Vstáwiamy.**

Winy trzy grzywny od pomocników przed tym były bráne. fol: 642. le: 10 **Jesli.**

Teraz winy sa skázone, wyiawszy te które były płácone po dekrećie rzeczy główney. fol: 529. lege 11. **Wszytkie.**

Winá śiedmnadźiesta we cztérech przypadkách ma bydz do komory królewskiey brána. fol: 641. le: 9. **Aby.**

Winy sadowi powinne płácone bydz máia fol. 434 le: 1. **Gdyz.** par: **Skázuiemy.**

Z: Ná Zupniki Ruskie gdźieby kogo nád słuszność angáriowáli 100. grzyw: fo: 56 le: 27.

Ná Zupniki o sól masz wysszey fol: 1311.

O zapis w Grodźie vczyniony do ksiag źiemskich nie przenieśiony ábo do królewskich: 3. grzywny stronie á trzy sadowi. f 440. le: 13. **Jtem.**

O zdánie niesprawiedliwe trzy grzywny. f. 636. lege 3. **Gdy.** para: **A iesli.**

Ná te którzy Szláchćie w Bydgosczy zboza bronia przedawáć. fol: 1027. le: 1. **Gdy sie.**

O zboze komu pobráne, sadowi 6 grzyw: á szkode ćierpiacemu trzy grzywny. f. 617. l. **Zá iedne.**

Ná Páná z którego dźiedźiny nocny złodźiey zboza bedźie nálezion, winá piatnadźiesta. fol: 617. lege **Acz.** para **A iesli.**

Ná tego który komu zwierzá sczwánego odeymie trzy grzywny. fol. 1108. le: 1. **Niektore.**

Ná zołnierze o stánie we wśiách, o drapiestwo w koniách y w bydle, o bránie zywności niemiernie, o czynienie stánowiská z drzew budownych, &c. nagrodá szkód z winą piatnadźiesta y tákaz druga królowi. fol: 719. parag: **A iesliby.**

Ná zołnierzá nie pilnuiacego chorągwie swoiey, przepadek koni do Podkomorzego. fol: 709. lege 17. **Práwá.**

Ná zołnierze o szkody czyniace wćiagnieniu nagrodá szkód z winą piatnadźiesta. **Pátrz** fol: 727.

Ná Zydá gdyby w zółtey czapce nie chodźił złoty ieden. fol: 1128. versu 12. **pátrz Zydowie.**

Ná Zydá gdźieby sługe miał Chrześćiániná 100. grzywien. fol: 1131 le. 5.

Wisitátiæ.

Pátrz Ardźiakon. fol. 1155.

Wisłá.

Ná wiśle ma bydz wolne pływánie, fo: 1100 l. 5

Wisłok

Ma bydz Nauigabilis. fo: 1102. l. 14. **Mocą.**

Władyctwá Græckie.

Pátrz Alienatiæ. fol. 1154.

Włódarz.

Od Páná obwiniony szesćia świádków sprawić sie winien nie zádáiac pánu przyśiegi. fol: 582. lege 8. **Gdy.**

Woiewodá.

Woiewodowie ná Stárostwo sadzáni bydz niemáia, wyiawszy Stároste Krákowskiego. fol: 303. lege 23. **Gdyz.**

Ani Stárostá áni Vrzednikiem Ziemskim Woiewodá bydź nie może w iednym Woiewodztwie fol: 304. le. 24. **Gdyż.**

Osiádłość dostáteczną y niezmyśloną w swym powiećie mieć máią fol: 304. le. 24. **Gdyż.**

Vpomnieni trzymáć nie mogą Stárostwá sadowego w oney ziemi podeczćią. fo: 303. le. 22. In collatione.

Vrzedy swe wiedźieć máią, á iesli którym nie są wiádome, przez Królá y Pány náuczeni bydź máią. fol: 304. lege **Dignitarze.**

Ták domá iáko y ná woynie vrzedy swe wedle powinnośći wypełniáć máią. fol. 304. lege **Dignitarze.**

Ná seymikách Ziemskich w Kolskim y Nowomieyskim Korczynskim pod winámi bywáć máią. fol 116. lege 16. **Skázuiemy.**

Ná głównych Rokách bywáć máią pod winámi w státućie opisánémi folio. 644. le. 2. **Gdy.** parag: **Ná których.**

Roków przekłádáć niemáią pod winą 100 *grzywien.* folio 484. lege 8. **Aby.**

Electią vrzedników Ziemskich post decessum, *którégo w niedźiel sześć składáć máią* fol. 485. lege 3. **Electią.**

Przyśiegi vrzedników źiemskich obránych na Rocech pierwszych słucháć máią. fol: 486. lege 4. **Sedźiowie.**

Nową Electią szláchćie złożyć máią dla Pisárzá Ziemskiego gdźieby przez podstáwki nie sam ná sądźie śiedźiał. fo 497. le: 7. **Niedoyźrzeniem.** & fol: 498. le: 8. **Pisárze.**

Klucz ieden do kśiąg Ziemskich chowáć máią. folio 436. ver: 11. & le. 2. **A iż.** & fol. 505. le. 4. **Vstáwiamy.**

Ná gránicách z Kásztelanem Commissarzmi od królá bywáć máią. fol. 404. le: 7. **Gdyż.**

Czásu pospolitego ruszenia powiáty szykowáć máią. fo: 710. par **Woiewodowie.**

Przestrzegáć máią áby czásu woiennéy wyprawy po wysłániu wići, nie drożey rzeczy przedawáné były iedno iáko przedtym. fo: 281. l. 13. **Iż.**

Woźnych stánowić, sądźić, y o ich vbićie ábo rány álbo o głowę winy bráć y wyćiągáć máią. fol: 276. le: 2. **Ale.** & fo: 521. l. 1. **Woźnych.**

Listy ná vrząd Woźnym dawáć máią. fol: 521 le: 3. **Já.**

Z Kásztelany z vrzednikámi y z iną szláchtą przeyźrzeć y vważyć máią práwnych zwyczáiów postępki od źiem koronnych zebráne, y królowi ná seym odnieść. fol. 140. le. 25. **Co sie.**

Woiewodowie sámi znieść ie ná seym máią pod winą. fol: 140. lege 26. **Co sie.**

Woiewodá kożdy swégo Woiewództwá zwyczáie spisáć y do Krákowá zá Zygmuntá pierwszégo ná pierwszy dźien Máiá odesłáć ná correcture mieli. fol. 124. par. **A iż.**

Ná pewney liczbie Sedźiów swych przestáwáć máią, to iest Krákowski ná iednym, Sándomirski też ná iednym. fol: 276. le: 1. **Woiewodowie.**

Woiewodá który ma Stárostwo w inszym Woiewództwie, á byłby ie powinien záśieść, tedy Podstárośćiego ma záśadźić zá śie, á sam ná mieyscu woiewodzym śiedźie. fol: 675 para. **Jesliby też.**

Przestrzegáć máią áby obywátele koronni oszukawáni nie byli w pożytkách swych od rzemieśników, á od kupców w zakupowániu rzeczy. fol 304. le. **Dignitarze.**

Stáráć sie máią o pospolity pożytek y o sprawiedliwość, żeby w kupowániu rzeczy ludźie nie byli obćiążeni. fol: 280. le: 12. **Skárgam.**

W źiemiách swych nie pomierne przedawánia kupieckie y rzemieślnicze miarkowáć y wrząd dobry wprawić máią. fol: 276. le: 3. **Iż.**

Vrzedy swe w vstawániu rzeczy przedáynych wedle stárégo státutu spráwowáć máią. fol: 281. lege 13. **Iż.**

Rzemieśtnikom y kárczmarzóm pewną miáre y obyczay przedawánia rzeczy kożdego roku stánowić máią, pod wielką winą królewską. fol: 276. le: 4. **Chcemy.**

Woiewodá y Stárostá ná kożdy rok miáry, zboża sukien y inych rzeczy Ziemskich ná targ przez kmiotki wożonych, y cene vkładáć y popráwowáć máią. fol: 277. le: 5. **Aby.** & le: 6. **Jáko.** & fol: 278 lege 7. **Aczkolwiek.** & le. 8. **Okolo.** & fo. 279. **Czestemi.** & l. 10. Quandoquidem.

Opátrzyć to máią áby przy miárach y przydawániu zdrády dopuszczáné nie były. fol: 278. pa: **To przy tym.**

Dwákroć do roku przy Stárośćie, Vrzednikách, Ráycách, Przyśiegnikách, y stárszych rzemiosł cene rzeczy stánowić máią, to iest sukien y innych rzeczy źiemskich ná targ przywożonych króm zbożá: tákże cene kupiam y rzeczam przedáynym cudzoziemskim postánowić y spisáné opowiedźieć przez Woźnégo. fol. 281. le: 14. **Chcąc.**

Dla lepszey ceny y stánowienia rzeczy máią sie dowiádowáć w postronnych źiemiách z kąd rzeczy idą o cenie ich, y wedle tego słuszny szácunek czynić. fo: 278. le: 7. **Aczkolwiek.**

Forme

Formę rzeczy y cenę rzemieślnikom stánowić máią. fo: 280. l. 12. **Skárgam.** pa. **Ktorzy to.**

W rzeczách ták przedáynych iáko y w rzemieślech strzedz tego máią, áby żaden z strony płacey nie był vćiśniony. fo. 278. l. 8. **Około.**

Woiewodá z inémi Vrzedniki dopuszczáć nie máią Bráctwam praw swych źle vżywáć. fol: 278. lege 8. **Około.**

Pod winą 100. *grzywien nieposłuszné względem nie zniesienia Bráctw Mieyskich przed się pozwáć y* 10. *grzywien kàráć, A do Stárosty* pro executione *posłáć máią.* fol: 279. lege 10. Quandoquidem.

Woiewodowie vrzedu swego przestrzegáć máią około postánowienia rzemieślników. fol: 280. le: 12. **Skárgam.**

Mieszczány nád vstáwę więcey wyćiągáiące kàráć máią 14. *grzywien ieśli to ná nie przewiedźiono będźie.* 283. le: 18. **Zá zwoleniem.**

Ráyce niedbáłe 100. *grzywien kàráć y trzećią część z nich sobie wźiąć, á dwie do skárbu dáć máią.* fol: 280. le: 12. **Skárgam.** par. **A Woiewodá.** & fol. 282. le: 15. **Aby.** & 16. Item.

Mieszczány sporne Dekretem swym kàráć máią. fol: 284. le: 1. Item.

Woiewodzemu vrzedowi ma bydź naprzód deferowány rzemieślnik nád vstáwę woiewodzą kogo vkrzywdzáiący: potym do vrzedu Mieyskiego po executią ma bydź odesłány. A in defectu *vrzedu Woiewodzego vrząd Mieyski winien Constitutią nád nim exequowáć,* salua apellatione *do kroIá.* fol: 285 le: 4. Declarando.

Executią w Mieśćiech ná Rátuszu Szláchćicowi czynić máią o nieczynienie dosyć vstáwam Woiewodzym. fol: 282. le: 17. **Aby.**

Woiewodá y Stárostá czynić máią spráwiedliwość z Burmistrzá szláchćicowi nieodwłoczną o nieczynienie spráwiedliwośći w vstáwach Woiewodzych. fol: 282. le. 17. **Aby.**

A gdźieby rózni w sentencyiey byli máią do królá po informátią posłáć sumptibus *Mieyskiemi. A* in defectu informationis *we* 12 *Niedźiel kedykolwiek w koronie był, á w* 18. *gdźieby go w koronie nie było sententia Woiewodza ma bydź ważna,* **Támże.**

Vrzedowi swému w szácowániu rzeczy przedáynych dosyć czynić máią, á niedbáłemi bydź nie máią. fol: 283. le: 18. **Zá zwoleniem.**

Ináczey niedbáłość Woiewodza Królowi ma bydź deferowána. **Támże.**

Niedbáły w nieporządku Podwoiewodzego swégo, pozwány z vrzedu iáko ná záwitym Roku 100. *grzywien przepadáć máią, połowicę królowi, połowicę Actori.* fol: 283. **Zá zwoleniem.** par: **A ieśli.**

W Executiiey z strony miar y przedawánia rzeczy niedbáły przepada zá winę Królowi Iednochodniká. fol: 278. par: **A ieśliby.**

Woiewodá niedbáły w vrzedźie swym w Mieśćiech przepada do skárbu 100. *grzywien* toties. fol: 280. ver: vltimo. & fol: 283. le. 18. **Zá zwoleniém.**

Z pozwánego Mieszczániná o przestępstwo vstaw vstáwionych spráwiedliwość nieczyniący, pozwány z vrzedu winę 100. *grzywien przepada.* fol. 283. lege 18. **Zá zwoleniém.** par: **A ieśli Woiewodá.**

O nieczynienie spráwiedliwośći z Burmistrzá niedbáłego z vrzedu pozwány y przekonány 100: *grzywien przepada. A Pánowie Duchowni y świetcy do Ziemstwá pozwáni* 14. *grzywien* salua appellatione *do Królá.* fol: 284. ver: vltimo.

Cokolwiek postánowią zwłaszczá w Mieśćiech, to Stárostowie exequowáć máią. fo. 304. lege. **Dignitarze.**

Woiewodowie y Kásztelani y Celnicy pilnie strzedz máią, áby vstáwy Woiewodźe pilnie chowáné były, á występnym rzeczy do skárbu bráć máią, pod winámi nád Stárosty niedbáłé vstáwionemi y pod łáską Królewską. fol: 284. lege 2. **A wy.**

Woiewodowie strzedz tego máią z Stárostámi, áby monetá z Korony wywożona nie byłá. fol: 372. lege 5. **Około.**

Przed Woiewodą kożdy odpowiedáć winien o winę niechowánia dekretu Kázimierzowe°, o sól postronną, á nieośiádłé ma imáć. fol: 52. v. 1.

Woiewodowie opátrzyć máią, áby sól zá słuszné pieniądze kupcom przedawána byłá. fol: 58. lege 34.

Woiewodowie w Woiewództwách swych zá obźáłowániém strony czynić máią scrutinium ná Wiecách. fol: 616. le. 2. Scrutinium.

Do czynienia scrutinium ośiádłego szláchćicá á przyśięgłego mogą ná swé mieysce zásádźić. fol: 616. lege 2. par. **Wszákże.**

Kogoby o winy sądowé ćiągáli bądź vbogiego álbo bogátego szláchćicá, bądź plebeium, *ćiągey nie máią száfowáć áni vmnieyszáć lećie do dwu Niedźiel, źimie do ośmi dni.* fol: 637. lege 1. **Aby.** par: **Aby.**

Woiewodze skazánié kto nágáni przepada do niego ko-

Woiewództwá.

Wołánie do sadu

Wolności

Wolności Académiiey Krákowskiey

Wołyn.

Z Przywileiu od Królá Augustá w Lublinie Roku 1569. dánego.

Zá Królá Stepháná.

Popráwe

Popráwe swych praw Królowi podáć miáłá, których iey záwsze popráwiáć wolno. Támże.

W Woiewództwie Wołynskim, Woiewodá y Kásztelan Stárostą sądowym, w którym Dignitárztwo trzyma, modernis possessoribus exceptis, bydź niema. fol. 823. le. 2 Prosili.

Séymik przed wielkim Séymem záwsze ieden w Lucku bywáć ma. Támże par: Séymik.

Woźny vrzędy swé wykonywáć może, choćiażby go vrząd żaden stronie nie przydawał: wszákże excipe. Támże. par: Też.

Od Myt, Ceł, Mostowégo, grobelnégo od ich własnych rzeczy, á nie ná przekup wolni Támże. par: Tego.

Commissarze ná spisánie Instructarzá Celnégo do Podskárbiégo Koronnégo deputowáni by li. fol. 824. lege 4.

O zbiegi y sługi v sądu Grodzkiégo spráwy odpráwowáne bydź máią. fo: 806. le: 1. par: O zbiegi. & lege 2. Iż.

Ktoby też komu grabież iáką vczynił, ma o to stroná do sądu Grodzkiégo Rokiem zawitym pozwáć. Támże. par: O grábieży.

Zá Królá J. M. Zygmuntá Trzećiego.

Wołynskié Woiewództwo insze práwá máiąc, pod práwo koronné ratione sądów nie podpada. fol: 543. le. 12. Zábiegáiąc. par: Aiż.

Pod Constitutią anni 1598. o pozwiech zadwornych nie podpada. Támże. par: eodem.

O dobrá szláchetckié Ziemskié, któréby kto rozumiał bydź królewskiémi nie zá Dworem ále ná séym pozywáć ma, pod winą 500. grzywien fol: 543. lege ead: parag: Aiż.

W żadnych dobrách źiemie Wołynskiéy ták w szláchetckich iáko y duchownych żołnierz leże, przystawstw, áni stáciy miewáć niema. f. 808. lege 6. par: Ktemu baczenié.

Zołnierze w dobrách królewskich leżąc máiąc, w dobrách Szláchetckich áni Duchownych żywnośći wyćiągáć nie máią, ále zá pieniądze z tárgu żyć máią. Támże. par: Ktému.

Podwód Woiewództwo Wołynskié z dóbr Szláchetckich y Duchownych dawáć nie powinno. Támże. par: eodem.

Hetman vkrzywdzonym z żołniérzá spráwiedliwość od przynieśienia żáłoby nadáley do dwu Niedźiel czynić ma Támże. pa: A do tego.

Tóż y Rotmistrz z róty swéy czynić winien. tám.

Commissarze ná ográniczenié Wołyniá dáni być mieli. Támże. par. Staráć.

Obywátel żaden tegóż woiewództwá indźiey wyzywan bydź niema. Támże. par. eod: A iesli ná kim dekretá iákié extra Palatinatũ proprium otrzymáne były, tákowé przewody do rozgrániczenia tegóż woiewództwá záwieszoné. Támże. par: A gdźieby.

Káptur Wołynski dla opowiedzenia sie przećiw niemu Duchowienstwá, do przyszłego séymu z ápprobátią odłożony. Támże. p. Prosili.

Winy, którym to woiewództwo prze nieczynienié pospolitégo ruszenia pod Interregnum było podpádło, wszytkié zniesioné. Támże. para. Ktemu też.

Rzéki żadné á miánowićie Bug, groblámi żadnémi hámowáné być niemáią, pod winámi 200. grzywien. O które forum peremptoriè ná Trybunale. fol. 809. par: Acz.

Correcture praw swoich spisawszy gotowé Artykuły do Lubliná ná Correcture generálną koroną w roku 1590. przynieść mieli. Támże. le: 9. Iż. A z téy Correctury Státutá Ruskim iezykiem y pismem máią bydź pisáné, nie mieszáiąc słów łácinskich. Támże.

Wołynski Trybunał zá tegóż Królá Zygmuntá III. w Wárszáwie Roku 1589. postánowiony.

Naprzód do obieránia Sedźiów Séymik złożony ná pierwszy poniedźiałek po Národzeniu Pánny Máriiey pierwszégo roku, to iest, 1589. w Lucku, drugiégo w Włodźimierzu, trzećiégo w Krzemiencu, y ták álternatą bywáć ma.

Ná séymikách woiewództwo Wołynskié, z tych trzech Powiátów, po dwie osobie, ludźi godnych, obywátelów támecznych, práwá y zwyczáiów swoich vmieietnych obráć powinno.

Sedźia obrány ná inszym sądźie śiedzący, á tráfiłáby sie spráwá zá odesłániem pozwu, ná ten czás tákowy Sedźia wotowáć niema, ále wyniśdź ma.

Zaden z Electów powtóre do lat czterech oprócz spólnégo zwolenia, álbo go vprośili, obieran bydź niema.

Electia gdźieby prze iáką przyczyne nie doszłá, tedy ći ná sądźiech ostáć máią, których wietsza cześć Szláchty obierze, á Trybunał koronny rozsądźić ma. fol: 810. lege 13.

Obráni Sedźiowie ná mieyscu sądóm náznáczonym przyśięgáć máią. fol: 811. le: 14.

A sądźić máią tym porządkiem.

Z reiestru stron wołáć máią.

Słów y praw w Státućie ich opisánych ináczéy niż w sobie brzmią wykłádáć niemáią.

Dekret z pismá czytan bydź ma.

Ná

skim y Grodzkim. fol. 814. lege 23.

Executią Stárostowie kożdy w stárostwie swym do ostátniego stopnia pod winámi opisánemi czynić máią. Támże. lege 24.

Dochody Sedziów rowno z Deputaty koronnémi bydź máią. Támże. lege 25.

Pod Artykuły koronne ich práwóm przećiwne podlegáć niemáią. Támże. 26.

Popráwá Trybunału wedle przywileiu im ná vniiey dánego wolna zostawáć ma. Támże. lege 27.

Postępek w rzeczy osądzonéy má bydź táki.

Gdźieby ná executią odesłano było, ieśli od sądu Ziemskiego, tedy sędźia z Podsedkiem ábo Pisárzem ze dwiemá Woźnimi y ślachtą ná wwiązánie iácháć máią.

Stronázáś powodowá o woźne y ślachtę stáráć śię ma.

Ieśli od Grodzkiego sądu, tedy tákimże sposobem Stárostowie záchowáć śie máią.

W niebytnośći Stárosty sędźia Grodzki z Podstárośćim ábo z Pisárzem, tákże też y z Woźnymi y ślachtą iecháć, á strone vkrzywdzoną według skazánia sądowego wwieząć máią.

Vpornego któryby wwiązánia nie dopuśćił sąd ná Trybunał odesłáć ma.

A Trybunał nieposłusznego tákiego zárdzem z Panstw Koronnych wywołáć ma.

Sąd iednák w imieniu wywołáncá odpráwę pod winą 100 grzywien vczynić ma.

Sąd folguiąc stronie, á ná executią iácháć zwłaczáiący, dwá kroć pláceniem winy rchodźi, á zá trzećim przypozwem vrząd tráći.

Z wywołáncá iednák gdy śie z stroną do roku y sześći Niedźiel poiedna, Trybunał powinien bánnitią znieść. fol: 814. le: 28.

V Sądu Królewskiego, Trybunálskiego, Ziemskiego, Grodzkiego, Podkomorzkiego y Commissárskiego, niczym pozwu zbiiáć żaden nie może: Wyiąwszy pozew w którymby rzeczy miánowićie ábo imienia własnego y tytułu pierwszego ábo daty nie było, tylko ná táki stroná odpowiádáć niewinná.

Rok zá pozwy krolewskimi w sześć Niedźiel bydź ma.

Zá pozwy ziemskimi, Grodzkimi, Podkomorzkimi, Commissárskimi, oczywiśćie zá dwie Niedźieli: záocznie czتery Niedźiele. fol: 815. lege 29.

Sądy Kápturowe Wołynskie in robore zostáwione.

Cauzy Duchowne zakonu Rzymskiego wolne od dekretów y processów wszelákich Kápturowych.

Spráwá Kásztrá Kłodzinskiego z Rzepkowskim z Kápturowego sądu do należnego práwá in toto odesłána.

Wołynskie práwá po Trybunale postánowione.

Proceß w rzeczy osądzoney znowu declárowány: Iz.

Po roskazániu od sądu którego kolwiek ma bydź posłan Woźny ze dwiemá ślachćicámi ná wwiązánie.

Stroná vporna, gdy wwiązánia niedopuśći, o sprzećiwienie y o zákład do sądu Grodzkiego iuż pozywána bydź niema: ále miásto ruszenia Powiátowego Sędźia z Podsędkiem ábo z Pisárzem, tákże ze dwiemá Woźnymi y ślachtą ośiádłą, w odpráwowániu rzeczy osądzoney do koncá postępowáć máią.

Tóż ma bydź záchowano ieśli v sądu Grodzkiego sądzono będźie, Stárostá, á w niebytnośći iego sędźia Grodzki z Podstárośćim ábo z Pisárzem Grodzkim z woźnym y ślachtą exequowáć máią, fol. 815. le: 31.

Troie roki w Powiećiech Wołynskich, w Luckim Włodźimirskim y Krzemienieckim bywáć máią. Támże lege 32.

Peresudów żadnych Rádá królewska áni win od sądów y dekretów w spráwách Wołynskich vltimæ instantiæ przesądzonych bráć niema czásy wiecznémi. fol: 816. leg: 33.

Ná mieysce peresudów y win od dekretu głównégo po kopie Litewskiey sądowi pámiętnego płáćić máią. Támże.

Koce stronie należące znieśione. A ná ich mieysce o vporne ápellátiæ dwie kopie groszy Litewskich płáćić máią, które sądowi nie stronie należeć będą. Támże.

Podymne z łáski królewskiéy y względem postąpienia poborów roku 1598. odpuszczone, y pozwy o nie zászłe znieśione áż do tego czásu, potym záwsze iuż wedle zwyczáiu koronnego ná S. Márćin oddawáć máią. Támże. le. 34.

Quarte Wołynskie Stárostwá nie będąc powinne ná potrzebę R. P. gwałtowną pozwoliły. fol: 816. lege 35.

Ná rozgránicżenie Wołyniá z insżémi woiewództwy Commissarze mieli bydź wysłáni Roku 1589. fol: 817. le: 36.

Znowu Roku 1590 byli nágnáczeni. Támże. l. 37.

Roku 1593. *postanowieni y mianowani byli.* Tamże. lege 38.

Záś tá Constitutia Roku 1598. *do skutku przywiedziona: Czás do rozgrániczenia náznáczonyy wina* 100. *grzywien ktoby z miánowánych nie przyiáchal záłozona.* fol: 817. le: 39.

Woly.

Cudzoziemcom wolno w koronie kupowáć. fol: 1045. par. A cudzoziemcy.

Zá gránice do Wegier y do Slaská. wygániane bydz niemáia. fo: 72. lege 37. O tych.

Zimowáne karmne wolno cudzoziemcom w domiech slácheckich kupowáć y bez Mytá zá gránice wywozić. fol: 1045. par. A cudzoziemcy. & fol. 1046. lege 6. Jármárki.

Szláchcic wykarmiwszy woly przez zime może ie wygnáć przez gránice gdzie chce bez hámowánia. Támże.

Szláchcic Cla nowego gránicznego płáćić niema od wołów domá rchowánych álbo y kupnych domázbozem karmionych. fol. 68. lege 27. Poniewaz.

Tóz y o powołowczyznie rozumieć. Támże. le: eadem & lege 28. Powołowczyzny.

Woly z Mázowszy ziem Polskich Mázowszu gránicznych pedzone przez Wárte y Kozminek, przez Kálisz y Ostrzeszów pedzone bydz máia, álbo gdzieby sie podobáło tym co ie pedzą. fo: 1064. le: 23. Mieszczánie. par: A Prágá.

Woly do Niemiec kupieckie nie przez Márgrábską ziemie ále przez Głogów pedzone bydz máia. fol 1035. lege 10 Vstáwiamy.

Cudze niemáia bydz gwałtem brane. fol 598. lege Gdy komu cztery.

W ciązey wzięte ábo w winie nieposłuszenstwá Królowi albo Sedziemu królewskiemu tylko naleza. fol: 639. ver. 1.

Wołów dwu przed tym o nieposłuszenstwo v sadu brano, táraz dwá groszá. fol. 516. le. 5. Powodowa. & le: 6. Quia. & fol. 502. le. 17. Też vstáwiamy.

Wotá Senatorskie.

Pátrz, in litera R. Rády koronne. fol. 1277.

Woyná.

Woyna ginie chwałá Boza, wiárá, wolność, zony, dziatki, máietność y koroná wszytká. fol: 348. par: Przetoż.

Woyná ná seymie ma bydz złozona, okrom gwałtowney potrzeby. folio 691. le: 6. & 7.

Przed woyna seymiki Powiátowe skłádáne bydz máia. fol 691 lege 8. Jzesmy.

Ná woyne ruszyć sie zaden niema bez seymu. fol: 136: lege 12. Obiecuiemy.

Woienney słuzby Duchowni z dóbr swoich przed láty winni nie byli. fo. 389. p. Et quoniam.

Ná woyne iecháć winni Duchowni co trzymáia Beneficia, á nie sa Aktu kápłani, ále áz zá pozwoleniem Papieskim, o co król stáráć sie ma fol. 233. le: 3. De spiritualibus.

O służeniu woyny Pánów Duchownych fo: 696. lege 3 Item.

Woienna wypráwe Duchowni dobrá oyczyste dzierzacy powinni. fol: 696. le: 1. Gdyż.

Szláchtá y Rycerztwo powinni, ále zá gránice iezdzić niepowinni. fol: 697. le: 8. Jż.

Którzy w rozmáitych ziemiách koronnych mieszkáia winni. fol: 699. le: 13. Stoiąc.

Szláchtá z gołociáła winná. f. 699 le. 14. Ludzie.

Ludzie ná Zamkách dobrze ośiedli winni. Támże. lege 14. Prouidebit.

Oyćiec syná, brát brátá zá sie wypráwić może. fol: 698. lege 10. Też vstáwiami.

Woyne powinien kozdy Rycerzki człowiek wedle wielkośći máietnośći swych y dochodów R. P. z pewna liczba zbroynych fol: 697. le: 8. Jż.

Woienna słuzbá iść ma z Szołtystwy y z Woytóstw ośiádłych y z skupionych. fol: 700. le: 19. Jż.

Woienna słuzbe kto z práwá winien; tego król wyietym y wolnym czynić nie ma, krom chorych ábo stárych ábo ná potrzebách R. P. bedacych fol. 702. le 27. Też vstáwiamy. & lege 28. Bedziemy.

Do woiennych spraw Prowizorowie náznáczeni bydz máia fol: 362. Jest ná.

Woienni Prowizorowie z Hetmánem koronnym porozumiewáć sie máia, o ordináciiey wozów woiennych. fol. 362. Jest ná.

Porzadek w ćiagnieniu ná woyne. fol: 704 le. 1. Profectio.

Czásu náznáczonego kozdy stáwić sie winien, pod gárdlem y vtrátą máietnośći fo: 703. le. 13. Item quilibet.

Stáwić sie ma káżdy we cztery niedziele ná mieysce ostátniemi wićiámi oznáczone. fol: 696. lege 27. Quicunque.

Káżdy pod swą Chorągwią stáwić sie ma. f. 709. lege 17.

Woiennych ludzi sprawcą Kásztelan. fol: 434. lege 3. Kásztelan.

Ná woyne ruszenie porządne bydz y ku obronie nie ku skáźie obrácáne bydz ma. fol: 714. le: 8. Aby.

Woyská rozdwaiáne bydz niemáia. fol: 692. le: 12. Jż.

Woienne

Woienné wozy nászi izowáné być máią máką, suchym chlebem, sloniną, wiedłym mięsem, leguminámi y nabiałem, fol. 362. **Iest ná.**

Wozy woienné z konmi, y pieniądze od Miast przy woziech wyciągnioné, y żywność, iesliby ktoryby Rotmistrz przedał, winą 100 grzywien karány być ma po Seymie zá ośm Niedziel. f: 703. lege 30. **Pod czásem.**

Przy woziech woiennych máią być rydle, motyki, siekiery, y insze naczynia woienné. fo: 362 **Iest.**

Przy kożdym woźie ma być pieszy ieden, f. 703. lege 29. Item.

Wozy woienne do Hetmáná ábo tám gdźie roskażą odesláne być máią. folio 362. **Iest ná.**

Woiennego wozu gdźieby iákiey wzmianki wprzywileiu niebyło, práwu królewskiemu záchowano, fol: 102. le. 2. **Chcąc.**

W woysczę álbo ná Seymie creowáni być máią plebei *ná Szláchectwo dla dźielności iákiey* folio 555. lege 5. **Vstáwiamy.**

Ná woynie wyświádczyć sie równy równemu winien, gdyby go obwiniono że niedostał płácu. folio 560. lege 5. Item.

Woienne pieniądze ktoby wźiął ná woyne á nieczyniłby dosyc, ma być przez Stárostę bez pozwu imány. fol. 716. le. 12. **Ktorzykolwiek.**

Woienne práwá zniesione. fol. 733. 734. 735. &c

O teyże woynie pátrz wyszey. fol. 1327.

Woienna żywność.

Zywności y innych potrzeb iesliby kmiećie ábo chłopi do woyská niechćieli wieźdź, tedi sam Kásztelan do bliskiey wśi posłáć ma sługi którzy potrzeb zá pieniądze dostáną. folio 715. par. **A iesliby.**

Woienne Abrogátá.

Deputáci do Rády woienney. f: 733. l. 1. **Wiele.**

Assecurátia pieniędzy ná potrzebę R. P. *nábytych.* folio 734. lege 2. **Zábiegáiąc.**

Opátrzenie Krákowá y Lubowle. fol: 737. lege 4. **Iż iáko.**

Disciplina Militaris. fol: 738. le: 5. **Rzeczy.**

Wyiećie żołnierzów od práwá. fo. eod. l. 6. **Ná**

Wybrancy, fol: 739 le: 7. **Constitucya.**

Sludzy **Támże.** lege 8. **Iż iest.**

Szácunek żywności. fol. eodē le. 9 **Zywność.**

Opátrowánie Zamków y Municiy. **Támże.** le: 10. **Gdźieby.**

Liczbá Száfárzów y Poborców. fol: 740. le: 11. **Száfárze.**

Assecurátia száfárzów poborowych. **Támże.** le. 12. **Száfárze.**

Woski.

Wosków zákupowánie, **Pátrz** fol: 1048. lege 2. **Vstarzáli.**

Woyscy y Woystwá.

Woystwá nowé vstáwiáné być niemáią, á staré zásłużonym dáwáné być máią. fo. 125. lege 4. & 5.

Woyskiemi służbá woienna ginie. fol. eodem. lege 5. **A iż.**

Woystwá po roku 1538. vczynioné są zepsowáné y té które Zamków niemáią, **Támże.** l. ead.

Wóytowie y Wóytostwá.

Wóytów vrząd iest záwżdy ná służbie y ná roskázániu Pánów swych fol. 1075. le: 1. **Gdyż.**

Wóytostwá żaden Rycerski y inny zacny człowiek kupowáć niema, áni dostawáć nád wolą dźiedźiców álbo Pánów oney wśi sub nullitate. **Támże.** le: eadem.

Wóytowie wszyscy woyne służyć winni. fo: 699. le: 16. **Iż.** & le. 17. **Zdálo.** & 18. 19.

O wóytostwá y szołtystwá które są ná skupie zá Dworem spráwy iść máią. **Pátrz pozywánia zá Dworem.**

Wóytowie Wóytostw áni zástáwiáć áni przedawáć mogą bez woley Pánów swych álbo królewskiey pod stráceniem summy. fol: 1076. le: 4. **Częstokroć.**

Wóytostwo Miástu Wieluniowi wiecznie incorporowáné, á pożytki z niego máią iść ná popráwę Miástá. fol: 1076. le: 6. **Ná prośbę.**

Wóytóstw pewnym Miástom incorporowánie. **Pátrz** fol. 1077.

Woźny.

Woźnego Woiewodá stánowić y sadźić ma. folio 276 lege 2. **Ale.**

Ná vrząd swóy list od Woiewody mieć ma. folio 521 lege 3 **Ja N.**

Przysięgáć ma. folio 521. lege 2. **Ja B.**

Ná pozywánie przydány być może od królá, od Woiewody, Kásztelána, Stárosty, Sędźiego, Podsędká, Pisárzá, y káżdego Vrzędniká. folio 522. lege 4. **Skázuiemy.** & fol. 540. le: 2. Statuimus.

Pozywáć ma przez listy królewskie ábo Stárościne, wyiąwszy ná Dworze królewskim ábo przy sądźie wálnym. Może króm listów w Gospodźie ábo ná rynku pozywáć. fol. 522. lege. 4. **Skázuiemy.** & folio. 519. le. 7. **Ktorzykolwiek.** & folio 540. le: 1. Quod. & lege 2. Statuimus.

Z iednym Szláchćicem w osobie powodowéy pozwy kláść ma, ábo v Szláchćicá ábo v Włodárzá, ábo v kmiećiá, ábo v zagrodniká, ábo tylko we Dworze onego ßláchćicá ma opowiedźieć położenie pozwu. A iesli kto we wśi nie będźie, tedy kmiećióm to opowiedźieć ma, áby wiedźiał o tym fol. 524. lege 7. **Wożny.**

Bez osobnego roskazánia Sędźiego pozywáć nie ma pod winą vtrácenia vrzędu y pod ſtráceniem dóbr wßytkich y znáku wypalenia ná twarzy. folio 524. lege 6. **Dowiedźieliſmy.**

We wśiách ſpuſtoßáłych pozew w drewno w ſczepić y wźiemie wetknąć, potym wbliżßey wśi ábo páráfiiey teyże wśi ſpuſtoßáłey opowiedźieć. fo. 525. l. 8. **A we wśi.** A to położenie pozwu vprzedzáć ma Rok tydźien przed tym. **Támże.**

Ze dwiemá Szláchćicomá ma do Stároſty odnośić Innotescentią Commiſárſką z mándatem królewſkim o Gránice. folio 404. le. 9. **Innotescencią.** & lege 10. **Nád to.**

Przy wożnym dwá ßláchćicy bydź máią gdy kto świádectwo czyni iákie. fol. 525. le. 9. **Gdy.**

Rote przyśiegi ináczéy wydawáć świádkóm nie ma, iedno iáko roſkazą pod vtráceniem vrzędu ná wieki. fol. 526. lege 13. **Ieſli.**

Od iednego świádká wwodzącego bráć ma ośm großy, á od winy piątnadźieſtéy wołu. folio 526. lege 14. **Chcemy.**

Od oświádczenia zábitego groß ieden bráć ma. fol. 526. lege 15. **Zá złym.**

Wożnym areſtowan bydź ma nieośiádły gdyby komu co był winien. f. 583 le. 1. **Ieſli.** p. **Gdy.**

Ná nieośiádłego kłáść dź może pozwy ábo w fárze, álbo w páráfiiey w którey on nieośiádły był niekiedy ośiádłym, wołáiąc iż przećiwko A. B. nieośiádłemu pozwy kłádźie. **Támże.** le: ead: parag. **A ieſliby.**

Rány ma oględowáć. fo. 604 l. **Vſtáwiamy.**

Páná ze wśi ze dwiemá ſłużebniki Sędźiego o nieposłußeńſtwo dwiemá woły ma ćiągáć, á ieſli Kmiećie będą nieposłuſzni, tedy kożdeo z nich ná iednym wole. fo: 638. par: **Przetóż.**

Wożny ma dawáć wwiązánie w dobrá iákimkolwiek ſpoſobem doſtáne, fol. 653. lege 1. Quandocunque.

Przy wwiezowániu ná zwykłych płácach przeſtawáć ma, fol 654. le. 3. **Iż.** par: **Od których.**

Od ſądu Ziemſkiego gdźie liſt frymárkowy z dobry królewſkiemi publicowány będźie, ad intromittendum ma bydź wźięty. fol: 95. le: **Frymárki dóbr.** para. **A ktemu.**

Przez Wożnego Intromiſsiiey dawánie poczęło ſie od roku 1543. która przed tym nie bywáłá. fol: 653. lege 1. Quandocunque. parag. Quę quidem.

Wożny po dániu wwiązánia czynić ma zeznánie z Szláchtą v kśiąg Grodzkich onégo Powiátu. fol: 670. le: 10. **Ieſli pozwány.**

A gdźieby wwiązánia nie dopuſczono, tedy tákże zeznánie vczynić ma przed Stároſtą oblicznie iż wwiązánie zbronione. **Támże.** le: 11. **Ieſli práwem.**

Wożny Ziemſki Wołynſkiego województwá może vrzędy ſwé wßytkié powinné wykonywáć, choćby go też vrząd żaden ſtronie do tego nie przydawał, wyiąwßy by ßło o iákie zákrwáwienié. **Pátrz/ Wołyn.**

Wożnego v ſądu Grodzkiego tegóż Powiátu Relátia vczyniona y pod pieczęćią onégo ſądu ábo Stároſty gdźie zeznał, wyięta, ták ważna bydź ma v ſądu drugiego, iákoby ſam Wożny przytomny był. fol: 525. le. 10. **Ieſli.**

Wożnégo Generálá Relátiæ przyimowáné bydź máią v kożdégo ſądu y vrzędu sub pœna 100 marcarum parti instiganti. fol: 526. le: 12. **Odnieſli.**

Wożny Generał gdźiéby co przećiwnégo práwu vczynił ma bydź przed królá pozwány ábo ná Trybunał y tám ſie ſpráwić. fol. 526. lege 12. **Odnieſli.**

Wożnégo ktoby ránił ábo zábił w ten czas gdy vrząd ſwóy ſpráwuie, má bydź karan iáko violator securitatis Iudiciorum. folio 526. le. 16. **Ieſli.**

Ktoby go vbił ſpráwuiąc vrząd grzywien 50. przepada. folio 982. lege 14. **A gdy.**

Wożny o ſwe exceſſy winien przed woiewodą odpowiedáć tám gdźie ſie exceſſ ſtał. fol: 526. versu vltımo.

Wrotá

Ná rzekách dla wolnego pływánia ze drwy y Statki máia bydź czynione. folio 1097. lege 1. **Miedzy inym.** & fol. 1100. le: 5. **Acz ſtárodawnémi. Támże.** le. 6. **Co ſie tycze.**

Wrotnictwá.

Wrotnictwy báwić ſie niemogą Dygnitarze y Vrzędnicy Ziemſcy. fol: 435. lege 5. **Iné.**

W wiązánie.

W máietność puśćić ma ten kto ſie zápiße o dług á nie doſyć czyni. fol. 633. le. 5. **Gdy kto.**

W wiązánie z ſtroiáką winą trzech grzywien ma puśćić.

puścić o długzápiſány pozwány. fol: & lege eadem par: Ale ieſli.

Wwiązánie w dobrá iákimkolwiek ſpoſobe n doſtánę, przez woźnego ma bydź dawáne. folio 633. lege 1. Quandocunq;

Wwiązánie w kárczmę ábo w Młyn niema bydź dawáne, wyiawſzyby inéy máietnośći niebyło. folio eodem lege 2. W Kárczmie.

Od dánia wwiązánia żadné płace áni dáry bráne bydź niemáią. fol: 654. le: 3. Iż poddánym & le: 4. Stároſtowie. & le: 5. Chcąc.

Wwiązánie w dobrá ma bydź przez vrząd wźięte, ieſli kto in defectu ſolutionis długu pozwány dobrowolnie puſcza. fol: 633 le 5. Gdy.

Przy wwiązániu dobrowolnym w przezyſkách żegnanie woźnego bydź ma z Szláchtą. fol: 670 lege 10. Jeſli.

Wwiązánia proceſſów rozmáitych w przezyſkách y w rzeczách oſądzonych, máſz fol: 659. & fol: 667.

Wwiązánie przez Stároſty bráné bydź ma w dobrá do ſkárbu przepádłych tych którzy o złodzieyſtwo, o łupieztwo ſą obwinieni, ábo którzy ná pierwſzym, wtórym y trzećim roku nie chcą ſtánąć. fol: 620. le: 11. Acz. parag: A wſzytkych.

Wwiązánie z ſtrony poſágu po śmierći żeniney, Pátrz fol: 570 le. 3. Około.

O tymże wwiązániu, pátrz Proceſs ſądowy wyſzſzey 1300.

Wybićie z máietnośći

Gwałtowné, iáko dochodzone bydź ma, Pátrz/ fol: 591. le. 11 Quia negotium.

Wybráncy.

Ze wſzytkich dóbr królewſkich ná woyne wybiérani bydź máią. fol. 700. le: 21 Iż pod.

Wychowánie Stároſt y Dzierżáwiec.

Pátrz Stároſtá/ fo: 1314. par: Opátrzenie.

Wygon.

Wieprzów ná żołądź ábo ná żyr bydź niema przez cudzą dźiedzinę iedno drógą, áni do láſá cudzego, fol. 1109. lege 4. & 5. Vſtáwiamy.

Wykłádánie Praw.

Pátrz Prâwá. fol: 1266.

Wykupno.

Przy wykupnie z dóbr królewſkich nie máią bydź zápowiádánie pieniedzy człowiekowi oſiádłemu, y nieoſiádłemu, który zá ſie ſtáwi rekoymie. fo. 100. lege 2. Iż przy.

Przy wykupnie dóbr królewſkich wykupionych gdyby ſie który z poddánych królew: mienił mieć krzywdę iáką álbo ſzkodę od tego który ieſt wykupion, tedy o táką krzywdę y ſzkodę Práwem Ziemſkim ma czynić. Támże.

Wykupiony z dóbr krolewſkich ma czás wolny Niedźiel ſześć wywieźdź, wygnáć y wynieść wſzytkie rzeczy y dobrá ſwé. Támże.

Wykupowánie ma bydź w właſnym powiećie, gdy przez inego nie przez królá wykupno bywa. Támże.

Ku wykupnu z dóbr ma bydź położony rok pozwu 6. Niedźiel od położenia pozwu. Támże.

Przy wykupnie z dóbr królewſkich máią bydź liſty zápiſów ogládáne: á które ſłuſzne y ſpráwiedliwe y wedle práwá, te vznáne bydź máią przez królá y Rádę. A ktoby decretem królewſkim był vćiśniony, wolno mu ápellowáć ná Seym wálny. fol:100 le. 3. Dla znieśienia.

Ná wykupno dóbr królewſkich Conſenſy w mocy ſą zoſtáwione, ieſliż práwu poſpolitemu nie ſą przećiwne. fol: 101. lege 4. Conſenſy.

Wykupno z dóbr pániey wiennéy, ma bydź ábo v ſądu ziemſkiego álbo ná pierwſze położenie ksiąg. folio 576. lege 4. Jáko.

Wykupno dóbr záſtáwnych práwem poſpolitym opátrzono fol 495. lege 31. O pátrzenie.

O wykupno dóbr w Wielkiey Polſzcze wolno pozwáć do grodu y pieniądze bráć powinien. fol: 494 lege 30. Gdy.

O wykupno dóbr Rok ieſt záwity. folio 632. le: 2. Jeſli.

O wykupno dóbr piſarz z komorniki ſądźić może. folio 494 lege 23. Też moc.

Sądźić mogą y pod ſeymem. Támże. 29. Camerarii.

Wywołáncy.

Wywołáncem ieſt ten, ktory práwem będąc zwyćiężony, ieſt vporny y ſprzećiwiá ſie brachio Regali, y práwu poſpolitemu koronnemu. fo: 672. lege. 14. Jeſli.

Wywołáni bydź máią z Principałem wſzyſcy pomocnicy, którzy práwem zwyćiężonemu pomagáią. fol: 673 lege 16. Tákże.

Wywołáncy y ći odſądzeni w Koronie mieyſcá niemáią, á Stároſtowie tákowé imáć máią. fol: 680 le: 3. W ſzytkim par: Item.

Wywołány bydź ma którýby Dekretowi Królewſkiemu o zámordowánie do wieże ſkazány

 niechciał

niechćiał czynić dosyć. fol: 681. par: **Item/ Też y w tym.**

Wywołány bydź ma któryby ná Seym miech zwádę vczyniwszy kogo ránił, potym z korony vćiekł. fol 513 para **A przećiwko.**

Wywołáni bydź máią y bezecni Kortezani z Rzymu wezwáni á niewracáiący sie na czás náznáczony do swych beneficiy. fol. 200. lege 13. **Iż.** & fol. 202. le. 14. **Ná czeście.**

Wywołány bydź ma złoczyncá którýby kápłaná ábo kleryká zabił, ránił, &c. á poimány bydź nie mógł. fol. 240. le 1. **Gdyby.** & fo. 241. lege 2. Præterea.

Wywołáni iedno zá zwoleniém Szláchetckim we Dworzech Szláchetckich imáni bydź máią. fol. 627. lege 3. **Nie máią.**

Wywołánia podnieśienie de male obtento. fol: 626. le 1. **Podnieśienie.**

Reláxátia y zniesienie Banniciiey. fol. 626. le: 2. **Gdyby.**

Wywołáni w domách przechowáni bydź niemáią áni pomocy dawáć, áni obcowáć z nimi máią. fol. 627. le: 3. **Niemáią.** *O tych wywołáncách* **Pátrz wiecéy** fol. 1315.

Wyzywánié z Powiátu.

Kto z Powiátu kogo wyzowie ma bydź karan 6. grzywien, połowicá sądowi, połowicá stronie. A wyzwány z przysądzeniem winy ma bydź do Powiátu odesłány. fo. 545. le: 1. **Ieśliby.** *Ná seym ku skazániu dekretu Trybunálskiego wyzwány od pozwów y od rzeczy wolen.* fol: 813. 20.

Wyzywáć ieden drugiégo niema do sądu o rzecz onému sądowi nie należącą pod winą opisáną. fo: 545. le: 2. **Acżkolwiek.** & f. 812. l. 17.

Wyzywány żaden bydź niema z Powiátu iedno o Królewską álbo vrzedową rzecz pod winą 14. *grzywien.* fol: 546 lege 3 **Vstáwiamy.** *Albo gdźieby czyi ántecessor do iákiégo sądu ábo zapisu przed tym był zápozwány* **Támże.** le: 4. Hæredes. *Albo gdźieby sie sam kto Powiátu swégo odpisał.*

Wyzywánié zá laskę.

Wyzwány zá laską o stráte ábo o zysk swéy rzeczy, o trzy grzywny álbo o 12. groszy, może sobie obráć co chce. folio 546. lege 6. **Ieśli.**

Wyzywánie niewinné.

O wyzywánie niewinné Actor támże w winie stá tutowéy przekazan bydź ma gdźieby pozwáné niewinnie wyzwał. fol. 555. lege 6. **Ieśliby.**

Wyzywánia zá Dworem. etc. Pátrz pozywánia. fol. 1263.

Wyzywánié ná poiedynek.

Bydź niema bez dozwolenia królewskiégo. fol: 691. le: 5. **Iż sie.**

Wzdánie.

Od *wzdánia iedno po piąći groszy wyćiągano bydź ma pod winą* 100. *grzywien.* fol. 642. le: 12. **Z Polski.**

Z

Zagrodnicy.

Którzy nie máią áni robią łanów cáłych áni połowice nie płácą podymnego, ále ieśli máią płáćić, winni, fol 323. le: 3. **Nád to.**

Zbiegli, *przez Stárosty ábo vrząd Mieyscki máią bydź imáni y Pánom oddáni, pierwey zá dotrzymánie wziąwszy 12. groszy,* fol. 1088 lege 20. **Rádząc.**

Záiąc.

Záiącá ktoby ná cudzym grunćie nád zámierzony czás, y bez dozwolenia Pánskiégo scżwał, wine trzy grzywny tákiemu zápłáćić ma. fol: 1109. le. 2. **Gdyż.**

Záiązy.

Nie płotámi ále śiećiámi łowić ryb trzebá, fol: 1097. le: 1. **Miedzy.**

Zakłády.

Nobili contra Nobilem *wolné są,* fol: 629. lege 5. **Státut.**

Miedzy Szláchtą á osobámi Mieyskiemi królewskich Miast y Duchownych, specificuiąc iednák osoby, pozwolone, **Támże.** p. eod:

Szláchćie o zakłády forum niema bydź iedno w Ziemstwie & per appellationem *ná Trybunale,* **Támże.**

Zakłádów, win y szkód sądowych iáko vchodźić, **Pátrz sądowé spráwy.**

Zakłády zapisów żadnych śćiągáć sie nie máią ná dział wźięty w oycżyźnie, przećiwko którey dostáłá sie byłá summá indźiey przez Eexecutią odsądzona. fol: 91. par **To też ktemu.**

Zakłády troiákié bydź máią, zá vstaniem Roku przypowiesczonégo gdy sie ná wwiązánie posyłá z Woźnym. fol: 674. le: 19 **Tákowsz.**

Zakroczym

Miásto ná porátowánie Tamy, ma mieć ná káżdy rok z składu solnégo po sześći báłwánowi. fol: 995. le: 3. **Iż.**

Roki

Roki Zákroczymskié masz fol. 468. le. 98.
Rewizia Act Zakroczymskich masz fol. 506. lege 7. Do.

Zakupienie towárów.

Rzecz iest szkodliwa y przetoz towáry wszytkie sa wolne do hándlowánia kozdemu, fo: 1048. le: 2. Vskarzáli. Pátrz f. 1329. Towáry.

Zamek Káliski.

Zamku Káliskiego oprawá bydz ma z winy Zupniká Ruskiego 100. grzywien, gdzieby ná kazdy rok do Bydgosczy sól nie spusczał y tám iey po grzywnie nie przedawał, fol. 55. le: 26. parag. My. & fo: 56. le: 29.
Zamku Sniátynskiego murowánie á Kániowskiego budowánie z Cel. fol: 84. le: 68. & 69.

Zamki.

Ná których iest oprawá Królowien Polskich má ią bydz zlecone y dawáne Szláchcicom obywá telom kráiów tych gdzie te dobrá leza. A iurisditia sadów oprawie podledz niema, fol: 22. le 4. Iz wedle.
Głównieysze w których sa Stárostwá zástáwiáne bydz niemáia, fo. 90. le: 1.
Zamków główniey szych zástáwiác sie nie godziło Królowi Kázimirzowi III. po vchwale státutu o tym vczynionego, támze. le: 2. para: Druga.
Zamki główniey szé od vchwały Státutu Królá Alexándrá podległy Execuciey, támze. pa: Ktow.
Zamki główniey szé propter grauem necessitatem Reipub. nie máia bydz zástáwiáne áni w summie zapisowáne, fol: 97. le. Státut Alexándrow. & f. 98 le. 5. Iz témi.
Zamek ábo twierdza koronna zadnému Ksiazeciu ábo z Ksiazat idacemu ku rzadzeniu ábo dzierzeniu niema bydz poruczány fol 297. le: 1. Obiecuiemy. par. 4. & 5. Nie tylko Zamki y twierdze, ále áni Miástá ku rzadzeniu dáne, náymáczáne, conferowáne, ani zásadzáne bydz niemáia. fol: 298. le. 6. Dostoienstwá. par: 5. Ale iz.
Zamki v Miástá sadowe, iáko Krákowá, Biecza, Sacza, Wislice, Woynicza, Záwichostá, Lubliná, Sieciechowá, Lukowá, Rádomiá, Zamku Leczyckiego, Piotrkowá, Brześcia Kuiáwskiego, Kruswice, Włodisłáwiá, Poznániá, Miedzyrzecza, Zbászyná, Kálisza, Nakle, Koniná, Pyzdr, zadnemu iedno obywátelom dawáne bydz niemáia. Ale inne Zamki wolno królowi rozdawác komu chce choc y przychodniom fol: 297. le. Obiecuiemy. par. 5. Potym. & fo. 298. le. 6. Dostoienstwá. pa. 5. Ale iz.
Zamki cudzoziemcom dawáne bydz niemáia. fol: 302. lege 18. Zadnemu.
Polakom ty ko szláchcicom osiádłym dawáné bydz máia. fol: 303. lege 19. Iz iestesmy.
Zamki Koronne oprawowáne y opátrzone bydz máia ze trzech części dochodów Królewskich. fol: 311 par: A wszákze.
Zamki, Miásteczká, Wsi, dóbr Królewskich iesliby kto w zástáwie trzymał przeciw Stárostowie Zamków Policy szláchcicy bydz máia. fol: 98. le 1. Wiele.
Zamki w Inflantćiech alternatim rozdawáne bydz máia raz Polakom druga ráza Litwinom. fol. 1001. lege 2. Stárostwá.
Zamki y Miástá tempore Interregni niemáia bydz spusczáne innemu iedno Królowi wolno obránemu. fol: 429. le: 5. Stárostowie.

Zamorscy Ludzie.

Co máietności nákupili, á nie sa Nobiles Regni & terrarũ cõiunctarũ, do trzech lat poprzedác imioná máia, pod vtráceniem tychze máietności. A nápotym zaden sie tego wazyć nie ma pod vtráceniem pieniedzy y máietności do skarbu, o co forum ná Trybunał. fol: 935. lege 9. Iz siłá.

Zamośćie.

Przy wolnośćiách, práwiech y porzadku swym ma trwác czásy wiecznemi. fol: 128. parag: Miásto też.

Zapisów formy.

Zamiány dóbr. fol: 442.
Wiecznego przedánia dóbr. fol 443.
Widerkaffowe. fol. 444.
Dárowánia wiecznego. fol: 446.
Zastáwy dóbr fol: 447.
Obowiazku długu. fol: 449.
Arend. fol 450.
Dozywoćia spólnego miedzy stadłem. fol: 451.
Cessiiey. fol. 452.

Zapisy.

Zapisowi euictionis kozdy Euiktor ma czynić dosyć. fo: 93. le 9. To tez par: A on.
Zapisy ná imionách stolice Królewskiey gdzieby bydz musiały tedy ná seymie walnym bydz máia ad extenuationem. fol 96. lege 1. Iz z dóbr. & fol. 97. le: 4. Státut.

Bez obowiązku wydźierżenia bydź nie máią. Támże. fol. 96. par. A choćżeby.

Ináczey wykłádáne bydź niemáią iedno iáko w sobie brzmią. fol: 102 le: 2 Chcąc.

Zápisánych Krolowi dóbr królna seymie iure si bi inscripto dochodźić ma. f 101. l 3 Gdyby.

W zapisie czego dotkniono to trzymano bydź ma: czego zás nie dotkniono, to rozsadkowi Królewskiemu zostáwiono. fol. 102. le 2. Chcąc.

W zápisie gdźie osobney wzmianki nie rczyniono o mycie, o woiennym wozie, o dwu groſʒu podymnym, o stácyiey, o podawániu Duchownego opátrzenia, to Królewskiemu práwu záchowano. Támże.

Zapisy które iednym związkiem wſʒytko zámykaią w sobie, nic niewyymuiąc áni z osobná mieniąc, ále wſʒytko ná osobe przenosząc, wſʒytko w sobie zámykáią y dzierżawcy przyczytáne bywáią. Támże.

Zapisy wſʒytkie w Stárostwie Wielkiey Polski w księgi Grodzkie wpisowáne bywáią. fol. 435. lege 1. Iż.

Zapisy, Resignátia, y oprawy w Woiewództwách Poznánskim y Káliskim stárym zwyczáiem bydź máią przed Stárostą Wielkiey Polski. fol. 43?. lege 1 Skázuiemy.

Zapisy y zeznánia dóbr w ziemi Sierádzkiey y Lánczyckiey przed vrzędem Zamkowym czynione moc wieczną máią, bez wwodzenia w księgi Ziemskie. fol. 438. le 2. Zapisy.

Zapisy Bielskie ták ziemskie iáko y Grodzkie, y które przy leżeniu ksiąg były approbowáne. fol 438. lege 4. Zapisy.

Przy Zapiśiech látá, baczenie y zdrowie te° kto ie czyni vpátrowáne bydź máią. f 438. l. 5 Ma to.

Zapis przyiety bydź niema iesli kto niema lat słuſʒnych ábo rozeznánia. fol. 438 le 5. Ma.

Przy Zapiśiech ták pisano bydź ma iáko sie kto do niego stáwi, iesli chory, tedy chory: iesli zdrowy, tedy zdrowy. fol 438. le: 5. Má to.

Zapisy vczciwośći obygá narodu Polskiemu y Litewskiemu ſʒkodliwe wazne bydź niemáią. folio 43?. lege 6. Si.

Zapis żenin bez przyzwolenia przyiaćioł nic nie wazy. f 439. le: 7. Żoná. & f. 444. p. A iesliby.

Zapisy y zeznánia iedno przy Aktorách czynione y przyimowáne bydź maią. fol. 439. lege 8. Zábiegáiąc.

Dla przyimowánia zapisów ábo zeznáwánia vrząd żaden iezdźić niema, królowi iednák sámemu sylać wolno. fol. 439. lege 8. Zábiegáiąc.

Zapisy pilnie y sprawidliwie w księgi w pisywáne bydź maią, á odmieniáne bydź niemáią. folio 439. lege 9. Sedziowie.

Zapisy Grodzkie wietrzeią iesli w rok y ſʒeść Niedźiel do Ziemstwá przeniesione nie bedą fo: 440. le: 11. In libris. & l. 12. Inprimis.

Zapisu w Grodzie zápisáne kto go do księgziem skich ábo królewskich przenieść obiecuie ánie przeniesie, wine trzy grzywny stronie y drugie trzy sadowi przepada. f: 440. l. 3. Item.

Zapisy wſʒelákie bydź máią wedle formuł Státutowych fol. 440. le: 14. Ad. 1543.

W zapisie ktoby dołozył te słowá (sicut latius in formula Statuti descriptum est) iuż wazny we wſʒytkim bydź ma, choćby wſʒytkiego nie specificował. Támże.

Zapisy winámi wárowane bydź mogą iáko sie strony miedzy sobą zgodzą, Támże parag: Quarum quidem.

A przećiw tákiemu zapisowi iuż áni mówić áni czynić żaden nic nie może, náwet áni dilatia żadne wazne bydź nie máią. wyiáwſʒyby sie brał do quitu iákiego: tedy do bliżſʒych Roków dilátia dana bydź może, Támże. par: Sed neque.

Zapisu prioritas super bona aliqua czyiá, tego też iest y potioritas, byle też dobrze y possesią zá poslednim zápisem otrzymał, wyiáwſʒyby był triennalis possessor, ábo de Iure práwo iego nie było wázne. fo 441. lege 15. Declárwiąc.

Zapisy w księgách Grodzkich ábo Ziemskich odległych super bona aliqua zeznáne, ad proprium forum Terrestre vel Castrense, vbi bona recognoscentis consistunt per modum oblatæ wpisowáne bydź máią. fol: 441 le: 15. Declárwiąc.

Zápisu prioritas ma bydź liczona od tego Actu gdy bedźie inproprio foro acticowany fol: 441. lege eadem.

O Zapisy ná zmowie ku osukániu Creditorów czynione ábo iákżkolwiek podeyrzáne, wolno práwem czynić drugim Creditorom, którymby sie ten zapis zdał ku ſʒkodźie. fol: 441. lege eadem.

Zapisy ná zdrádę ku osukániu czyiemu ábo ná przekázę sprawiedliwośći czynione bydź niemáią á iesliby oto był kto pozwány, tedy ſʒeśćią świádków sobie rownych o wieczny zapis, ma sie przysiegą odwiedź: á iesli do czásu pewnego, tedy dwiemá świádkámi. fol: 441. le: 16. Czestokroć.

Zapisowi ktoby fálſʒ zádał á nie dowiódłby, 14. grzywien karan bydź ma. fo: 508. l. 4 Aby.

O zapisy

Zasługi

Zastáwy.

Zastępcy.

Zatór.

Záwárćie ziemie.

Zbiegowie

Zborowscy.

Zbóycy.

Zboże.

dźiel, fol. 591. le: 11 Quia par: Quócirca.

Złoczynce co kápłaná ábo Cleriká zábił ábo ránił máią chwytáć poddáni fol: 240. lege 1. Gdyby & fol: 241 le: 2. Præterea.

Biskupowi oddány yw klątwie bydź ma, Támże.

Złoczynce przez stárosty skromieni bydź máią. fol: 305. lege 28: In eo.

Złoczynce sługá gonić álbo łápáć ma zá roskazániem Páńskim, ináczey bezecnym sie stawa. fol. 582. lege 9. Gdy.

Złoczyncy którzy gumná palą práwem Polskim karáni bydź máią, choćby we wśiách ábo Miásteczkách Niemieckich byli náleżieni. fo 623. le: 19. Z práwá. O złoczynstwách Ruskich. Pátrz fol: 1292.

Złodźieie.

Złodźieiá gonić mogą sługy zá roskazániem Páná swego, ináczey bezecnemi sie stawáią. fol: 582. le. 9. Gdy.

Złodźieiá sługe rekodáynego wolno pánu poimáć y wieźić, fol. 592. le: 13 Gdyby parag: Declárujemy. pátrz ślachćic le. Szláchćic śláchćicá.

O złodźieystwo nieprzekonány, gdźieby w świádectwie ieden świádek vstał, stronie dosyć vczynić winien, fol: 622 ver. 1. A iesli.

Złodźiey który w nocy zbożá krádnie ma bydź poimány. fol: 617. le: Acz vstáwá. A gdźieby był zábity, przez kázni bydź ma. fol. eodem parag: A iesli.

Złodźieystwo w Iezierze, w stáwie, w śienie kto vczyni, práwem przekonány, śkode ćierpiącemu dosyć vczyni, fol: 617 le Nád to.

Złodźiey pánu oney wśi gdźie krádnie wine płáćić ma. Támże.

Koniá gdy vkrádnie, á kmiećie złodźieiá gonić niechcą, sámi go płáćić máią, fo: 618. lege 6. Nágot.

Złodźiey gdy w śpiączki okrádnie, zá przyśiegą powodową karány bydź ma. fol: Támże. lege 7. Dźiwiß.

Máłe rzeczy krádnący, vrzezániém vchá karány bydź ma. fol. 619, lege Jesli kto.

Z złodźieiem o kradźież w iedney páráfiiey w roku czyniono bydź ma Támże le: 9. Jesli. A gdźie dálsza páráfia we trzech lećiech. Támże. lege 10. Gdyż

Złodźieie ábo łupieżcy oczyśćiáć sie máią w ták wielkiey liczbie świádków, ták oby ślachetctwá swego bronić mieli, fol: 620. le: 11. Acz sie.

Złodźiey raz, dwá, nawięcey trzy kroć obwiniony, spráwić sie może, á zá czwartym rázem kárány bydź ma, Támże. par: Ale.

Złodźiey trzy kroć práwem przekonány, do dostoienstwá przystępu mieć niemoże. fol: 621. le. 14. Vstáwiamy.

O złodźieystwo trzy kroć w reiestrze nápisány, iman bydź może. Támże. le. 15. Acz.

Złodźiey o kradźież álbo łupieztwá obwinionych, y tych którzy ná pierwszym, wtorym, trzećim roku niechcą stawáć, dobrá do skarbu królewskiego máią bydź bráne. fol: 120. lege 11. parag: A wszytkich.

O złodźieystwo człowiek dobrey sławy przysięgą sie odwieźdź może. Támże. lege 12. Aby.

Złodźiey śláchćic iesli vćiecze, á potym sobie królá przeiedna, przećie práwnie odpowiádáć y do syć vczynić dekretowi powinien y bezecźi bydź ma. fol: 621. le: 13. Częstokroć.

O złodźieystwo nieprzekonány bezecny bydź niemoże gdźieby w świádectwie iednego świádká vstał: tylko stronie dosyć vczynić ma. fol: 6.2. versu 1. A iesli.

Złość ludzka.

Złośćią ludzką y dobre obyczáie y spráwiedliwość ginie, fol: 148. le: 4. A nád to.

Prze złość ludzką y obyczáie nákáżone, práwá do executiiey przyść niemogą. fol: 160. le: 23. Oznáymuiemy.

Vpór ludzki, á czásów rożność psuią pospolićie rzecz y naygruntownieysze, fol. 204. parag: Wszákże.

Dla wystepku iednego złego, chwałá Bożá y nabożeństwo ludzkie niema bydź ośierocíáłe. fol: 242 lege 8, Inter.

Złoto nićiáne.

Złoto w nićiách y srebro pod stráceniem, niema bydź do korony wożone, fol: 1050. parag Vstáwiamy.

Złoty czerwony.

Pátrz fol: 1230, Monetá.

Zmóydzka ziemiá.

Drógi ziemie Zmoydzkiey y skłády w koronie wedle przywileiu Miástá Kowinskiego záchowáne. fol. 780. le: 15 Zá prosbą.

Drógi ze Zmoydźi do Prus przez Commissarze postánowione, á nowe przez pusczą zágubione bydź miáły Támże:

Wole nowe ludźiom kupieckim Támże.

Zolnierze.

Zolnierzá Morskiego Król Henryk miał chowáć ná morzu swym kosztem. fol. 109. le. 5. Item.

Zolnierzá Morskiego król chowáć ma ná morzu wedle potrzeby y wedle zdánia Koronnych stanów, Támże.

Zolnierzá Morskiego ná potrzebe koronną y W. X. L. król swym kosztem chowáć y morzem czynić ma. fol: 110. lege 6. Item Classem.

Zolnierzá król zbieráć niema bez Rády koronney oboygá Pánstwá folio 34. lege 25. A w spráwách.

Zolnierzóm ná kóniá płácono bydź ma po fl. 6. folio 334. parag A inem.

Zolnierze wyćiągáć ná księzey nie máią stáciy y zywnośći práwem gośćinnym f: 250. p. A co.

Szkód zadnych ludziom Duchownym y świetckim czynićáni znich stáciy wyćiągáć niemáią. fo 334. par: A kozdy. & par: Tenze.

Zolnierzóm vspráwiedliwić sie iest rzecz powinna. fol: 363. lege 20. Izzá.

Zolnierzóm Byczynskim y ná woyne Turecką zapłátá náznáczona roku 1591. w Lublinie przez Pány Deputaty popłácona bydź miáłá, Támże. y szkody zołnierskie sądzone bydź miáły. fol: 398. par: A od tákowych.

O zołnierze swowolne od Chorągwie odieżdżáiące roszsadek y vznánie Hetmanowi zostáwione. fol: 581. le: 4. Iz.

Zolnierz kozdy powinien sie stáwić pod swą Chorągiew. fol: 709. le: 17. Práwu.

Zolnierze Wyieći od sądów zá Zygmuntá Augustá. fol: 711. le. 1. Zolnierze.

Zolnierze gdzieby im szło o gárdło álbo o poczćiwość máią mieć ápellátią wolną y scrutinią ná seym. fol: 713. par: Æ in criminalibus.

Zolnierskie leże ná mieyscách pewnych według zdánia Hetmánskiego bywáć máią, á szkody z zołdu máią bydź płácone. fol: 716. lege 11. Terrarum.

Zolnierze ćiągnąc ná woyne szkody czynić nie máią, á stánowiská swe w polu miewáć máią. fol: 718. le: 1. Iest.

Zolnierze ktorzy szkody czynią, z zołdu szkody nágradzáć máią. fol. 726. lege 6. Iz.

Zolnierz pod trwoge y ruszenie zdány, po odpráwieniu potrzeby, pokazawszy listem Hetmánskim iz był ná posłudze R.P. ma bydź od wzdánia wolen. fol 272 par: Azeby.

Zolnierze od Quárty Sámborskiey wolni, fol: 730. le 12.

Zoná.

Mezowi nic zápisáć nie może bez przyzwolenia przyiáćioł. fo: 439. le: 7. Zoná.

Máiąc opráwe posągu ná mezowych dobrách które mąż przedáie, przyzwolić ná zapis inaczey nie może iedno z przyiáćioły przynamniey dwiemá z liniiey oycowskiey. fol 444. parag: A iesliby.

Zon które były załóznicámi dźieći álbo potomstwo w zadnych dobrách nie dziedziczą Pátrz Dźieći.

Zoná po vmárłym mezu, opráwe y posag swóy bierze, Pátrz Wdowá.

Małzonki osób ná posłudze woiennéy bedących gdyż są sub tutela maritorum, dilátiæ swé v práwá mieć máią fol: 711. lege 3. Iz.

Zoná z mezem spólnie sobie zápisáć mogą. folio 451. lege 26. Stoiąc.

Zupnicy.

Máią bydź ośiedli, Chrześćiánskiey wiáry, y máietni. fol. 314. par: Celnicy.

Zupnicy oddáwáć máią Quárte z dochodów im zleconych pod winą vtrácenia vrzedu, á przećie de bonis hæreditariis po zápozwániu oddáć Quárte winni. Támże. par: Celnicy.

Ciż z kruszców wszelákich gdy do pozytku przydą Quárte oddáwáć máią. Támże. pa. eod:

Zupnicy trzy częśći dochodów królewskich tego rocznych y retentá z przeszłych oddáwáć máią do rąk Páná Podskárbiego Koronnégo. fo: 316. lege 8. A iżesmy.

Zupnicy Rewizorom od Królá wysłánym dáć sprá we dostáteczną máią o dochodách y pozytkách dóbr Zupnych dla Inwentarzów. fol: 383. par: A tákże.

Zupnicy Krákowscy

Do wiernych rąk zupy trzymáli, iedno po trzy grosze báłwan soli płáćić mieli, zá Kazimirzá wtórego y trzećiego. fol. 37. par: 3. Miárke soli dárowney po 4. grosze ná liczbie klásdź mieli, Támże. par: 5. Też iesli.

Sól w beczkách dárowną ná liczbie kłáśdź mieli. Támże. par: 6. Też sol.

Soli ná skład krákowski przedawáć nie mieli, tylko kupcom krákowskim y Wielickim, támże. para: 7.

Soli Centnar iedno po 4. grosze do Węgier przedawáć mieli, támże. par: 3.

Czerwoné złoté tylko po 14. groszy z Węgier, á po 16. z Czypskiey ziemie bráć mieli, fol: 38. par:

parag: 4. & 5.

Koniom królewskim obrok pewny w Zupách dawáć mieli. fol: 38. par: vltimo.

Do czterech koni iednego Máßtálerzá chowáć mieli. fol. 39. parag: 1.

Iálmużne vbogim ßeśćiom dawáć mieli, á tá ná liczbie kłádźiona bydź niemiáłá fol: 39. pa: 2.

A iesli który z Zupników kupił v królá Zupy, tedy Inwentowáć miał Zupy, á tániey ie kupić niemiał, iedno zá 16. grzywien. fol. 39. & fo: 42. versu 1.

Czynße pewne z Zupy płáćić mieli, á te ná liczbie kłádźione bydź nie miáły. folio 42. lege 6.

Podkomorzemu zá náwiedzenie, álbo postaw sukná álbo 10 grzywien dáć mieli. fol. 44 le 8.

Do Zup żadnego w puszczáć niemáią króm Páná Podskárbiego ze czterzą konmi. f.44. l.8. p. 5.

Przed żadnym, tylko przed królem odpowiedáć máią. folio 44. lege 9.

Sámi czeladź Zupną sądźić máią. Támże.

Zupnik z Báchmistrzem ma kopaczom dáć piece z śćiánámi á nic odnich nie bráć, gdy włásnémi rekomá co vrobią. fol. 46. versu 1.

Zupnicy álb Dźierżawcy Zup niemáią vmnieyßáć áni niszczyć filarów solnych y firstów sub priuatione honoris & confiscatione borum. O co forum ná seym. fol. 53. versu 2.

Zupnik ná kwártał Sól wydawáć y przedawáć ná potrzebe Szláchetcką winien wedle státutów y praw dawnych pod winą 100 grzywien, o co forum zá Dworem peremptoriè. f. 53 l. 18.

Zupnicy Krákowscy ná komory Lomźienską y Rożáńską soli beczkowéy dodawáć máią, fol. 1065. lege 26. Gdyż.

Zupnik Ruski.

Wßytke sól ktorą Sanem y Wisłą spuszczána bywa, ma ná kożdy rok do Bydgosczy spuszczáć, y nie gdźie indźiey iedno w Bydgosczy przedawáć pod winą 1000. grzyw: fol: 55. le: 26.

Zupnik Ruski, miáry solnéy vmnieyßáć áni od poddánych nád zwyczay stáry co po sól przyieżdżáią nic wyćiągáć niema, pod winą 100. grzywien w Ziemstwie peremptoriè. fol: 56. lege 27.

Zupnik Ruski ná kożdy rok od Swiątek do świątek wysławiáć ma soli 11000. beczek do Bydgosczy z dosypką, sub priuatione officii, fo: 56. le: 28. par: A gdźieby. Sub pœna 100. marcarum, támże. le: 29. wyiawßy legale impedimentum.

Zupnik Bydgoski.

Zupnikostwo Bydgoskié wolno dáć królowi osobie godnéy y ośiádłéy z Woiewodztwá Poznánskiego álbo Káliskiego. fol. 55. le: 26. parag: A żeby.

Zupnik Bydgoski ma odbieráć sól od Pisárzów Zupniká Ruskie° zá recognitią do ksiąg Grodzkich Bydgoskich y przyśiege ich, fol: 55. parag: vltimo.

Tenże liczbe z téy soli vczynić ma przed Deputaty ná Séymiku Srzedskim, y to pokázáć, że żadnego Szláchćicá nie vkrzywdźił pod winą 100. grzyw: fol: 56. ver: 2.

Tenże sól Szláchetcką w Bydgosczy gdźieby do ćwierći látá nie byłá przedána, może furmánom zá wiádomośćią Pisárzá Zupniká Ruskiégo przedáć dla oddánia pieniedzy Zupnikowi Ruskiemu w ćwierć látá pod winą 500. grzywien zá Dworem ná Séym. fol: 56. le: 28. & fol: 57. par: Zupnik. stoi, że forum o to mieć ma ná Trybunał.

Tenże ma dawáć quity fáctorom Zupniká Ruskiego ná te 11000. beczek soli ná kożdy rok do Bydgosczy, támże. le: 29.

Zupnik Plocki.

Z komory Płotckiey winien dodawáć Soli źiemi Gostyńskiey: nieskládáiąc iey iedno ná stáre mieysce. fol: 57. lege 31.

Zupy

Krákowskie, Zupy Olkuskie, Zupy Ruskie ná wychowánie stanu y stołu królewskiego obrócone. fol: 32. parag: A te Oeconomiæ.

Zupy Solne potwierdzone od Káźimirzá trzećiego. folio 32.

Zupy krákowskie część nalepßa dochodów v skárbu koronnego. fo: 32. ver: vltimo. są iáko promptuariū Thesauri Regni. f: 52. l. 17.

Zup Krákowskich sporządzenie, przez Káźimirzá wtórego. fol. 34 par: To niechay.

Zupy do wiernych rąk powierzáne bywáły, fol: 36. versu 1.

Do Zup żaden z Pánów Koronnych w chodźić niemiał, fo 36. pa: Naprzód. & fo 37. p. 2

Do Zup koni żadnych przyimowáć niemiano pod gárdłem, króm koni królewskich, fol: 37 versu 1.

Zup krákowskich przedawánie y Inwentowánie. folio 39. lege 5.

Zupy nie tániey przedawáć sie miáły iedno zá 16 grzywien. folio 42. versu 1.

Do Zup żaden wchodźić áni Zup zátrudniáć nie map od gárdłem, króm Páná Podskárbiego ze

cztérmi konmi gdy po pieniądze przyiedźie. fol: 44. lege 8. par: 5.
Zupy zá niedozorem żupników y Vrzedników żupnych giną. fol: 48 par. 1. Gdyż.
Zupy Wielickie y Bochenskie rewidowáne y opátrzone bydź miáły przez Commissarze Roku 1581. folio 52 lege 16.
Rewidowáne bydź máią co dwie lećie f. 52. l 17.
Zá obmyślániem zbytnim pożytków przez żupniki niszczeią. folio 52. lege 17.
Zupá w źiemi Gostynskiey ma bydź w Suchodole folio 57. lege 32.

Zupni Stolnicy.

Zupne Stolniki Podkomorzy obieráć y sadźić ma. fo: 44. le: 8. par: 4.
Nie wiecey ich bydź ma, iedno 60. fo 45. l. 10.
Od S. Marćiná áż do Swiątek robić máią, á iesli potrzebá tedy od ś. Michálá począć máią. támże. par. 2.
Iesli który z Stolników sól zepsuie od Stygárá karány bydź ma, támże. par: 3.

Zupni Stygárowie.

Stygár kárác ma Stolniki iesli który sól zepsuie. fol: 45. lege 10. par 3.
Tenże Trágárzóm nieposłusznym roboty zábronić ma á drugich ná to mieysce zásádźić. támże. par: 4.

Zupni Báchmistrzowie.

Báchmistrz Czynszu żadnego z Zup bráć niema. tylko sługi mieć ma. fol. 45. lege 11.
Sługóm płáćić ma z siekiery. Támże.

Zupny ćieślá.

Cieslá gorny ma mieć 12. groszy ná tydźien y żywność. folio 45. lege 11.

Zupni Robotnicy Gorni.

W kożdey gorze máią bydź dwá robotnicy dla szukánia Soli folio 45. lege 11 par: 2.

Zupni Solni kopacze.

Máią mieć swoie piece z ściánámi bez dárów. fo: 46. versu 1.

Zrzebiec.

Zrzebcá iescze nie otárgánego ktoby zábil, trzy grzywny zan ma dáć: Aw czwartym abo piątym roku zábity, według przysięgi szkodę máiącego ma bydź płácon. fol. 1107. lege 10. Vstáwiamy.

Zwiérz.

Psy poszczwány gdy kto odeymie winę zá psy odłożywszy trzy grzywny, á drugie trzy czyy źwierz był zápłáćić winien. fol. 1108. lege 1. Niektóre.

Zwyczáie Mázoweckie.

Pátrz in litera M. Mázowsze.

ZYDOWIE.

A.

Appellátie.

Nie ná trybunał ále do królá tylko álbo Woiewody iść máią. Stephan w Niepołomicách 1585 y Zygm: III. w Krákowie 1588. Ná co máią przywileie osobne.

C.

Chrześćiánin.

Chrześćiánom Zydowska zdrádá iest záwżdy przećiwna y nieprzyiázna. fo: 1125. l. 10. Złośliwa.
Chrześćiánin Zydá przeświadczyć nie może iedno z Zydem á z Chrześćiáninem. fol: 1116. le. 2 Naprzód.
Chrześćiánin Zydowi służyć niema. fo. 1131. le: 5. A iż też.
Chrześćiánie sąśiedźi winni dáć rátunek.

Chrześćiánska krew.

Chrześćiánskiey krwie Zydowie nie vżywáią fol: 1122. le: 32.

Chrześćiánskiego dźiećięćiá zábićie.

O zábićie Chrześćiánskiego dźiećięćiá pokonány trzemá Chrześćiány y trzemi Zydy ma bydź karány winą táki vczynek násláduiącą. A iesli sie oczyśći, tedy potwarcá one winę podiąć ma. fo. 1122 le: 32.
Ná to máią Bullam Pauli Papæ tertii którym potwierdza przywileie Martini Papæ przodká swego y inszych zeznáwáiąc że krwie Chrześćiánskiey nie vżywáią de data Romæ die 12. Maii. Anno 1540.
Ná tóż máią y przywiley Królá Augustá w którym ie omawiá że nie tylko krwie Chrześćiánskiey ále áni Sákrámentów naświetszych Kośćielnych do żadney rzeczy nie vżywáią.

Chrześći-

Chrześćiánin iesli Zydá ráni / pátrz niżey. *Rány*.

Cłá.

Ná cłá przekładáni bydź y trzymáć ich nie máią. fol. 1127. le 5. *Vstáwiamy*. & fo. 1130. lege 1. *A iż też*.

Ceł / myt żadnych spráwowáć niemáią. fol. 1130. le. 4. *Zydowie*.

Cłá nie innego iedno powinnego płáćić máią / iáko Mieszczánie płácą gdźie oni mieszkáią. 1119. le. 13. *Gdźiekolwiek*.

Ceł płáćić niemáią iedno iáko Mieszczánie Krákowscy / *Stephan w Toruniu* 1576. *y Zygmunt trzeći* 1588. *Ná co máią przywileie osobne*.

We cłech porownáni Chrześćiánom y Krákowiánom y Káźimierzánom Stephan / *támże w tymże przywileiu*.

Cmentarze.

Gwałcone y náchodzone bydź niemáią. fol. 1119. le. 15. *Iesli*.

Cryminały.

In causa criminali Chrześćiánin Zydá przeświadczyć może z Zydem á Chrześćiáninem. fol. 116. le: 12. *Naprzód*.

Czapká żołta.

W czapkách żołtych po vlicách chodźić máią pod winą pułkopkową krom drogi. fol. 1126 le. 7. *Iż*.

Tá Constitucya zniesiona przywileiem osobnym pod Sygnetem komornym przez Zygmuntá Królá w Wilnie Roku 1534.

D.

Dekretá.

W iednákiey spráwie iednákie bydź máią / *Stephan w Niepołom*. 1585. *y Zygmunt trzeći w Krákowie* 1588. *w przywileiách osobnych*.

Dóm.

W domu Zydowskim żaden stawáć niema. fol. 1121. le: 25. *Chcemy*.

Drogi.

Ná drogách żaden trudnośći áni przykrośći Zydom czynić niema. folio 1119. lege 13. *Gdźiekolwiek*.

Dźieći

Chrześćiáńskie zábite / pátrz wyższey in litera K. *Chrześćiáńska krew*.

Zydowskie odwiedzione: ten co ie odwiedźie skázány bydź ma iáko zł[illegible]y. fo. 1121 le. 27. *Iesli*.

F.

Fánty.

Ná fánty nie ná listy zástáwne pieniedzy pożyczáć máią. fol: 1124. le: 2. *Gdyż złość*.

O fánty niezástáwne przysięgą Zyd odchodźi. fol. 116. le: 3. *Iesli Chrześćiánin*.

O fánty w mnieyszey summie zástáwione / ná co Zyd przysięże / to zápłácono bydź ma. fol: 117. le: 4. *Iesli Chrześćiánin*.

O fánty bez świádków Chrześćiáninowi pożyczáne Chrześćiánin bliższy do odwodu przysięgą. fol: 1117. le: 5. *Iesli Zyd*.

Fánty ná zastaw bráć mogą / krom rzeczy Kośćielnych y Krwáwych. fol 1117. lege 6. *Zyd wszytkie*.

O fánty krádźione przysięgą sie odwieźdź ma że niewiedźiał. fol: 1117. lege. 7. *Iesliby Chrześćiánin*.

O fánty krádźione zastepce stáwić ma / ináczey obieszon bydź ma. fol: 1126. le: 4. *Iż zbytnia. To práwo iuż iest przećiwne wysszemu, gdźie stoi przysięgą sie odwieźdź ma*.

W fánciech konie bráne bydź mogą / wszákże tylko we dnie. fol. 1122 lege 34. *Chcemy*. *Y to práwo iest przećiwne wysszemu, o fánciech krádźionych*.

O fánty zgorzáłe / vkrádźione álbo gwałtem wźięte / á to wiádomo ludźiom bedźie / przysięgą wolen bedźie. fol. 1117. le: 8. *A iesli*.

Fánt nie ważny / iesli Rok v żydá leży / może bydź przedány / Sedźiemu go pokazawszy. fol: 1121 le: 28. *Iesli Zyd weźmie*.

Fánty nie máią bydź przez stársze ogledowáné / tylko w kśiegi Zydowskie wpisowáné. fol. 1121. le: 26. *Około*.

Fánty Zydowskie nie mogą bydź od Zydów w świetá wyćiągáné. fo: 1121. l. 29. *Chcemy*.

Fánty od Zydów gwałtem bráne bydź niemáią pod karániem rozboystwá skárbu Królewskiego fo. 1121. l. 30. *Ktorykolwiek*.

Fánty máią dawnosć trzech lat. fo. 1125. l. 1. *Gdyż*.

G.

Gospody v Zydów.

Zaden miewáć niema. f. 1121. l. 25. *Chcemy*.

Groby.

Gwałcone bydź niemáią. fol. 1119. le: 15. *Iesli*. Ryyyy iij *Gwałty*.

wolnośći niż wierni/ folio 1125 lege 1. *Gdyż.*

O.

Obrony żadnéy od Królá mieć niemáią ktorzy w Imionách ßláchetckich mießkáią/ fol: 1129 lege 10. *Która.*

P.

Páctá z Miásty.

Pátrz/ sub litera *M Miástá.*

Pieniędzy pożyczánie.

Pieniedzy pożyczáć niemáią ná imioná áni ná listy dóbr nieruchomych/ folio 1121 le: 26 *Iesli.*

Pieniądze ná dobrá álbo zápisy dáne mimo przywiley w Nießowéy Roku 1454. Zydom giną/ fol: 1125. lege 1 *Gdyż.*

Pieniądze iedno ná fánty pożyczáć máią/ fo: 1124 le: 2. *Gdyż.* & fol: 1125 le: 1. *Złośliwa.*

Od pieniedzy iáką lichwe bráć máią/ pátrz pod literą/ *L. Lichwá.*

O pieniądze Zyd przeświadczony bydź nie może iedno z Zydem á Chrześciáninem/ fol: 1116. lege 2. *Naprzód.*

O pieniądze fałßywe Zyd bez Posłá królewskiego ábo Woiewodzego imány bydź nie ma/ fol: 1122. lege 35 *Też.*

Pogłowie.

Pátrz/ folio 1256.

Popłátki.

Pátrz/ Clá sub litera C.

Pożyczáne rzeczy v Zydá.

Z lichwą przyrosłą máią bydź Zydowi wrocone/ fol: 1122. le: 33. *Vstáwiamy.*

Práwá.

Praw swych Zydowie vżywáć máią wedle vstaw w Wárćie vczynionych/ fol: 1125. le: 1. *Gdyż.*

Práwem przećiwko Zydom tylko w ßkołách álbo gdźie sądzeni bywáią czyniono bydź ma: wyiąwßy królá ábo Woiewode/ fol: 1121. le: 31. *Przećiwko.*

Pręscriptia álbo dawność.

Pręscriptiiéy w zastáwiech y w zapisiech do trzech lat vżywáć mogą/ fol: 1125. l. 1. *Gdyż*

Przedawánié Towárów w sklepiech.

Pátrz niżéy sub litera S. *sklepy.*

Przedawánié y kupowánié żywnośći.

Pátrz/ wyßéy Zywność.

Przywileie.

Przywileie cztéry Królá Stephaná máią osobne ná wolnośći swoie które są potwiérdzone od Królá Je: M. Zygmuntá III. w Krákowie 1588. to iest z strony Apellátiy/ z strony hándlów ná rynku Krákowskim/ z strony sklepów naiemnych/ z strony przysiąg iednákich w iednákiey spráwie bez Ceremoniy/ o których sie tu tylko náznáczylo że máią. Z strony Cel z Krákowiány porownáni.

Przyśiegi Zydowskié.

Przyśięgą Zyd sie odwodźi o fánty gdźieby mu Chrześciánin trudność zádawał iáką á Zydby tego przał/ fol: 1117. le: 7. *Iesliby.*

Przyśięgą dowiéść ma o Fánty w więtßéy summie zástáwioné/ 1116. le: 3 *Iesli.*

Do przyśięgi bliżßy Chrześciánin o fánty bez świádków v Zydá króm lichwy wywazoné/ fol: 1117. le: 5. *Iesli Zyd.*

Przyśięgą Zyd odchodźi o fánty pogorzáłé ábo pokrádźioné/ fol: 1127. le: 4 *Iż.* O tych fánćiech/ pátrz literam F.

Przyśięgi niemáią bydź ná Rodał/ iedno o wielkié spráwy áż do pięćdźieśiąt grzywien srébrá/ fo: 1120 le: 20 *Vstáwiamy.*

O mnieyßé rzeczy przyśięgáć ma przed ßkołą v drzwi/ *Támże.*

Przysiege ná Rodał y Ceremonię maß fol: 1129. lege 11. *Zyd.*

Przyśięgi bez Ceremoniy iednákié w iednákich spráwách bydź máią/ *Stephan w Niepołomicách* Anno 1585.

R.

Rány.

Ráni Chrześciánin Zydá wine królowi przepada/ Bárwierzá odpráwi/ á nakłády zápłáći/ fol: 1118. lege 10. *Iesli.*

Ráni Zyd Zydá/ wine Sędźiemu przepada/ fol: 1120, lege 19 *Iesli Zyd.*

Vderzenié Zydá/ *Pátrz Vderzenié* sub litera V.

Zábićié/ *Pátrz zábićié* sub litera Z.

Rynek

winá

DOKONCZENIE
Summáryuszu.

Iáko Státut sam, ták y Summáriusz, niech będzie ná cześć y chwałę Bogu w Tróycy iedynemu, błogosłáwioney Pánnie Máriiey, y Pátronom S. Polskim &c.

A ná poćiechę Oyczyznie.

OMYŁKI NIEKTORE TAK POPRAWVY.

Fol: 15. in margine, 549. popraw 349.
Fol: 23. in marg. HL. 70. 8/ popraw HL. 70. B/
Fol: 99. ver: vltimo 25. popraw 22.
Fol: 115. HP. in margine 157. popraw 257.
Fo: 158. V. vltimo parte 4. popraw parag. 3.
Fol: 159. V. 34. parte 4. popraw par: 3.
Fol: 166. V. 11. lege 12. popraw le: 13.
Fol: 170. V. 38. lege 16. popraw le: 17.
Eodem versu 42. le: 9. popraw le: 8.
Fol: 173. V. 43. lege 9. popraw lege 10.
Fol: 184. V. 31. lege 19. popraw lege 20.
Fol: 186. V. 2. Tit: 12. lege 11. Declaruiemy. popraw Tit: 5. le: 13. Gdyby. par: Declaruiemy.
Fol: 256. V. 42. Práwém / czytay/ Pozwém.
Fol: 258. V. 39. Pozwáć może. czytáy / pozwáć nie może.
Fol: 393. in marg: Zyg: III. 17. popraw 16.
Fo: 333. in marg: HL. / 141. popraw 41.
Fol: 422. le: 19. V. 2. przez Podkomorzégo/ czytay bez Podkomorzégo.
Fol: 477. in marg: Zyg: III. 43. popraw 42.
Fol: 483. in marg: HP. 489. popraw 498.
Fol: 490. in marg: 1368. czytay 1347. Tákże. fol: 510. y ták wszedy.
Fol: 511. lege 6. Práwicy naywłasniéy/ czytay/ práwicy naywyższego naywłasniéy.
Fol: 512. lege 7. iákié w sobie / czytay / iákié ná gwałt w sobie.
Fol: 536. Intecessur. czytay/ Intercessor.
Fo: 697. V. 2. Rewiiéy/ czytay/ Rewiziiéy.
Fol: 727. in margine 3. popraw 33.
Fol: 753. in mar: 765. popraw 665.
Fol: 784. V. 9. Wiánam/ czytay/ Winam.
Fo: 923. le: 14. Illustrali. czytay/ Illustritati.
Fol: 1095. gdzie stoi / Masz wyższéy. fol: 615. le: 16. czytay/ lege 17.
Fol: 1160. V. 1. fol: 102. popraw 1027.
Fol. 1191. V. 19. le. 30. popraw 31.
Fo: 1261. V. 27. fol: 691. pópraw fol: 69.
Fol: 1315. V. 31. lege 3. popraw le: 13.

Jedno Práwo per amanuensem opuszczoné Czytelnik łáskáwy suo loco to iest/ fol: 68. post legem 25. inseruie sobie.

Nowe Cło tylko od tych rzeczy, które bywáią pędzone ábo wiezione z królestwá ma bydź brano.

Hoc idem nouum Teloneũ solùm ab his rebus quæ extrà Regnum aguntur vel ducuntur est exigendum: nõ autẽ ab his quæ intra Regnum venduntur vel mactantur.

Zyg: w Krákowie 1540 HL 276 B/ 494 HP 97

WSzyscy obywátele y inni ludzie ktorzykolwiek też postronni/ ktorzy Woły/ Bydłá/ y iné rzeczy/ od ktorych cło nowé ma bydź płáconé/ w królestwie kupuią/ á oné zá gránice królestwá wiozą álbo gonią/ będą powinni pokázáć się w Komorách: ktoré są ná cłá náznáczoné/ á w onych Komorách Cło powinné/ będą powinni zápłácić: iesliż tákowé woły ábo Bydłá y inné rzeczy ku przekupowániu zá gránice są kupioné/ ále od tych rzeczy ktoré ku własnéy potrzebie ábo ku zábiciu w królestwie ábo ku przedawániu w królestwie są kupioné/ myto niema bydź płáconé. A iesliby kto z tákowémi wołmi/ bydły y inémi rzeczámi w królestwie kupionémi minął Komory mytné w nich się nie pokazawszy: tákowé rzeczy niech stráci/ á Mytnikom będzie wolno ie zápowiedzieć y zábráć.

OMnes regnicolæ & alii homines quicunque, etiam externi, boues, iumenta, & res alias, à quibus Theloneum nouum soluendum est, in regno ementes, & illa versùs limites Regni ducentes aut pellentes, teneantur sese manifestare in Cameris Theloneatorum Deputatis: & in eisdem Cameris, Theloneum debitum soluere: si huiusmodi boues aut iumenta vel res aliæ, ad reuendendum, & extra Regnum pellendum emptæ fuerint: Ab his verò rebus, quæ ad vsum proprium, vel ad mactandum in Regno, & vendendum intrà fines Regni emptæ fuerint, Theloneum solui non debet. Quod si quis cum huiusmodi bobus, iumentis aut rebus aliis in Regno emptis, cameras preterierit, se in illis non manifestando, res huiusmodi amittet, & licebit Theloneatoribus eas arestare & recipere.

ŁASKI IN EXCVSATIONE AD Regiam M. & Primores Regni.

Emerſuros aliquos non dubito, qui inepto me tempore officium huiuſmodi deſumpſiſse me arguent: arma in præſentiarum potiùs fore tractanda, quàm Statuta conſcribenda irrogantes. Sciant hebetes, & rerum imperiti, magnos quoſque Principes ita bellis dediſse operam; vt nunquam vtilitatem conditionis legum intermitterent: cùm ideo bella ſuſcipiantur, vt demum pax ſequatur. Neq; quiſquam præſtans clarusq; foris apparuit, niſi re prius domi ritè compoſita: nec aliter ſplendidum quondam in re militari maiorum noſtrorum nomẽ reſumere nos poſse ſperemus, niſi ordinatis domi moribus, ſanctisque legibus, quæ vbiq; terrarum principibus à ſubditis fidelitatem, ſubiectionem, & obedientiam, eisdemq; à dominis [illegible] llitatem, æquitatem, & iuſtitiam ſtabili- [illegible] q; cõſeruant, Deum timere, ac charita- [illegible] reddendo quod ſuum eſt, colere, & in virtute Dei exercituum bellũ gerere perdocent.

REIESTR KART OBIECADŁOWYCH.

** *** **** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt
Vv Xx Yy Zz. Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm
Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vvv Xxx Yyy Zzz. Aaaa Bbbb Cccc
Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Oooo Pppp
Qqqq Rrrr Sſſſ Tttt Vvvv Xxxx Yyyy Zzzz. Aaaaa Bbbbb Ccccc Ddddd
Eeeee Fffff Ggggg Hhhhh Iiiii Kkkkk Lllll Mmmmm Nnnnn Ooooo
Ppppp Qqqqq Rrrrr Sſſſſ Ttttt Vvvvv Wwwww Xxxxx Yyyyy Zzzzz.
Omnes ſunt Terniones præter ** qui eſt ſexternio ſex foliorũ, & præter Cccc
qui eſt Quaternio, & Q & Z & Xxxxx Yyyyy Zzzzz. , qui ſunt Duerniones.

Labores manuum tuarum quia
manducabis, beatus es &
bene tibi erit.